28 - 941

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 28
SAMBATA 5 Iulie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ORIO VERGANI

Și de atâtea ori, aceeași întrebare a continuat să stârnească aceleași nedumeriri, aceleași probleme care se pun criticei sau esteticei: care este limita între poezie și proză, între imaginea cu sonorități și dulci evocări, și fantezia bogată, cu ample cântece totuși, din nuvelă, povestire sau roman?

Chiar dacă nu poate să răspundă în întregime la o asemenea întrebare, scriitorul Orio Vergani știe s'o rezolve prin cărțile sale, care pot alcătui or.când un material viu și colorot pentru cercetările literare din acest domeniu.

Diversitatea sa este nemărginită; temele îi sunt bogate. Și le culege de oriunde: de pe stradă, din cafenea, dela un teatru popular, din Italia, de pe continentul nostru sau de aiurea. Este un explorator neobișnuit al tainelor vieții. Din ele îmbină fragmente de tablouri și uneori galerii mari, formate din schițe mici, dar concludente pentru viziunea ce voește să redea.

Nuvelele, fabulele sale teatrale, jocurile de cuvinte alteori, aforismele, însfârșit romanele, au acelaș cadru, dar mai ales reușesc să redea o atmosferă, o tonalitate cel puțin din viața modernă.

Prin aceasta, se deosebește în total de confrații lui din Italia. Critica din patria sa a voit, însă, să-l asemuiască oarecum cu Paul Morand. O greșală mare. Vergani nu aleargă după reportajul literar sau istoric, care trebue să fie anume cules din cele cinci continente. El își urmărește numai jocul său poetic, care este când fantezist, când impregnat de cel mai crud realism.

Orio Vergani

Din romanele pe care le-a publicat, se pot desluși liniile ce apar mereu, deși altfel dispuse, în literatura lui Orio Vergani.

Un scriitor care satisface deopotrivă pe iubitorul de poezie, precum și pe amatorii de aventuri, de fantastic și de viața trepidantă a societăților omenești din vremea noastră.

Calități care i-au ajutat, de mult, să treacă hotarele peninsulei italice, căreia îi aparține în acelaș timp, prin temperamentul liric și viziunea colorată a lumii.

C. N. NEGOIȚĂ

O controversă teoretică

de AL. BUSUIOCEANU

Intr'un interview al d-lui Jalea, de curând apărut în „Universul literar", cititorii acestei reviste au putut găsi, pe lângă o serie de interesante mărturisiri și reflexii ale artistului în legătură cu arta sa, o discuție, nu lipsită de mici tăișuri, prin care d. Jalea răspunde la obiecții formulate de „un critic", cu privire la tehnica sculpturii sale.

O discreție excesivă sau poate un sentiment de înaltă indulgență l-au împiedicat pe artist de a desvălui cititorilor numele criticului vizat. Mărginindu-se a califica obiecțiile drept „aproape o controversă teoretică" și adăugând reticența că nu trebue dată prea multă importanță acestei controverse, d. Jalea se străduește totuși să explice și să exemplifice, pentru a se apăra de ceeace d-sa numește „acuzația de echivoc tehnic".

Criticului vizat nu-i plac însă echivocurile nici în artă și nici în discuție. De aceea se desvălue acum singur și aduce aicea lămuriri, care poate nu vor fi fără folos nici pentru discuția în sine și nici pentru „controversa teoretică" de care este vorba.

In ce stă această controversă, care a trezit, mai mult decât mă așteptam, susceptibilitatea d-lui Jalea?

Intr'un articol, elogios de altfel, pe care l-am publicat de curând în „Revista Fundațiilor Regale", scriam despre d. Jalea rândurile următoare, care — trebue să mărturisesc — vizau nu numai tehnica în sine a artistului, dar și un mod de a înțelege sculptura, legat de anume procedee tehnice:

„Această căutare de a sensibiliza plastica — spuneam, — de a o subordona efectelor de pitoresc, îngăduie artistului să obțină câteodată lucrări fericite, cum sunt cele patru figuri de Apostoli, săpate în piatră, în expoziția de acum, dar uneori îl duce și la confuzii de tehnică, în care ar fi foarte greu să mai regăsim sensul clasic al sculpturii. Astfel, în câteva reliefuri cu subiecte legendare, care sunt scobite în materie, pentru a da impresia de sculptură din daltă, d-sa aplică un modelaj plastic în care caută a obține efectele de pitoresc ale sculpturii turnate". Iar mai departe, pentru a fi mai explicit, adăugam: „Un asemenea procedeu — ca să vorbesc de clasici — l-ar fi supărat pe Michelangelo, care nu glumea cu meșteșugul său. Sculptura, spunea el în termenii cei mai scurți posibili, e sau a scoate sau a pune. A scoate, adică a sculpta cu dalta; a pune, adică a modela cu mâna. A pune și a scoate în acelaș timp, e poate prea mult pentru sculptura adevărată și înseamnă mai degrabă a sacrifica sensul ei esențial pentru efecte lăturalnice".

Acuzația deci, — dacă trebue numită astfel — era, nu că d. Jalea n'ar cunoaște „canonul" sculpturii lui Michelangelo (nu mi-aș fi putut îngădui o astfel de presupunere), dar cunoscându-l, ca toată lumea — d. Jalea nu ezită totuși de a

(Urmare în pag. 3-a)

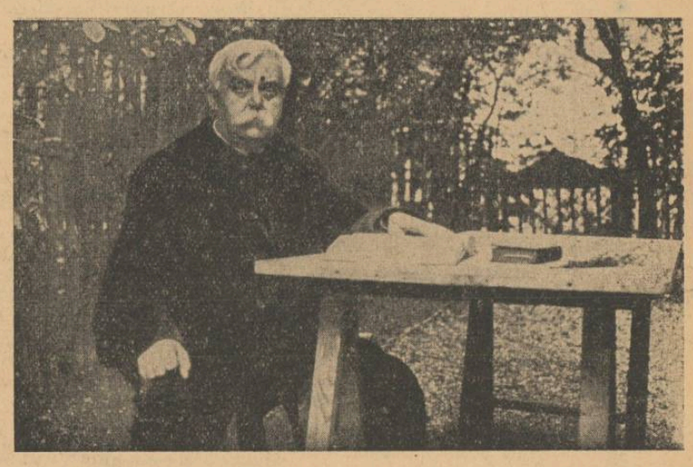

Léon Bloy

de STELIAN TECUCIANU

„...Ci Domnul grăi catre Satan: de unde vii? Iar Satan răspunse Domnului și zise: am dat târcoale pe pământ și am hoinărit prin el".

...Și hoinărind el așa și dând târcoale pe pământ, fără oboseală, pe la sfârșitul secolului trecut, a dat de un supus al Domnului la care nu-l trimisese Domnul ca să-l încerce, ci pe care îl chemase chiar el, omul. Omul se naște undeva în Franța pe la mijlocul secolului trecut și se numește Léon Bloy. Trecerea sa prin viața și literatura franceză apare contemporanilor săi ca o cometă amenințătoare, ca un meteor sau ca un neînțeles joc de artificiu. Neînțeles din păcate și de literați, pentru fondul său teologic, și de teologi, pentru forma sa literară. Totuși, o orânduire dreaptă, l-ar așeza în primul rând printre teologi și numai apoi printre literați. El însuși de altfel, pretinde de când își începe „Jurnalul", a fi un literat, ci un pelerin al creștinismului absolut". C'est un secret entre Dieu et moi", șoptește el cu disperare odată, în febra gândurilor sale. Și de atunci, de când își dă seama de acest mister, își dedică întreaga viață deslegării lui. De acum, totul va fi o continuă ascensiune, iar literatura nu-i va servi decât ca un mijloc accidental de mimică a acestei lupte și ea va fi în profesia de credință a curioasei sale arte poetice, un nesfârșit amin. „Si l'art est dans mon bagage — își rezolvă el poziția în „La femme pauvre" — tant pis pour moi. Il ne me reste que l'expédient de mettre au service de la Verité ce qui m'a été donné par le Mensonge. Ressource précaire et dangereuse car le propre de l'Art c'est de façonner des Dieux".

Este sigur din acest crez, că dacă Bloy s'ar fi născut acum 19 secole jumătate, n'ar fi fost în niciun fel artist; ar fi fost poate însă unul din apostoli. Cui ar mai putea părea curios atunci stilul liturgic, procesional, al acestui trist solitar care se simte atras mai imperios de o gravitație a cerului decât de una a pământului? Nimănui mai departe decât contemporanilor săi, comozi creștini prin hereditate cum ar spune Berdiaeff. Lor le-a fost greu să înțeleagă că printre ei s'a născut Iovul lor național, setos nu atât a expia păcatele lui, cât ale lor. „Ils sont pleins de terre comme les idoles" îi identifică Bloy. Totuși, el nu încetează să invoce, așa cum poeții invocă muzele, toate durerile și toate chinurile. „Il y a environ une dizaine d'années avant toutes mes effrayantes aventures — scrie el în 1885 — je passais mes jours et mes nuits à faire une prière unique. Je demandais continuellement à Dieu qu'il m'envoyait des peines extraordinaires, énormes, des tourments exquis et qu'ainsi j'expiasse pour tous ceux que j'aimais, que j'aimerais ou que je devrais aimer quels qu'ils fussent, y compris des assassins et les prostituées". Este abandonul apostolic al unui Iov care e Iov nu pentru că așa a vrut Dumnezeu, ci pentru că așa vrea el. Dar pentru că el a vrut-o și Dumnezeu a consimțit. Și avatarul i s'a împlinit.

De acum, existența acestui om care a avut tot atât de puțini bani ca și Dostoevski, care n'a avut niciodată vre-o meserie remunerată, e un miracol. Incepând cu instabilitatea materială a existenței care îl face să scrie prietenului său Barbey: „je suis sûr, que tout compte fait, je n'ai pas mangé plus de quatre mois en un an", toate mizeriile l-au încercat. Iar el s'a mulțumit în acest timp să-și întreție existența din expediente cerești. De sus de altfel, a așteptat el întotdeauna totul. „Excepté Dieu, tout m'est egal". Așa se face, că a neglijat până într'atâta opinia contemporanilor, încât a avut legături de viață cu două prostituate pe care le convertește la credința creștinismului său absolut. Prima mai ales, Anne Marie Roulé, devenită Veronica în „Disperatul", cartea care îl recomandă prin excelență, va avea o influență hotăritoare

(Urmare în pag. 3-a)

Fișier

Un scriitor nu trebue să se considere un om care oferă un prânz prietenilor săi sau la diferiți invitați, ci mai de grabă o ospătărie care oferă o masă bună, unde fiecare este bine primit pentru banul său. Se știe prea bine că în primul caz, poate găti invitaților săi orice dorește și că, fie masa mediocră ori proastă, ei nu pot, din politeță decât să o laude. Dar nu acesta este cazul unei bune ospătării. Acolo, cine plătește, voește ca gustul său, oricât de delicat sau bizar, să fie satisfăcut, și dacă un singur fel îi impresionează neplăcut cerul gurii, pretinde să critice amarnic prânzul și să-l dea dracului". *Acestea le spune H. Fielding la începutul unui roman al său.*

Mai poate atunci un scriitor să se retragă în „turnul său de fildeș"? Cine să-i dea dreptul acesta? Sau arta fiind aristocratică, ea se adresează celor ce prin aristocrația gândului sunt îndreptățiți a pretinde delicatețea concepției acolo unde ei aduc delicatețea înțelegerei.

Câți cititori și câți scriitori n'ar mai trebui să fie, atunci, scriitori și cititori.

Dar și cum ar putea avea cineva dreptul să gândească astfel, fără teamă, și să emită, definitive, asemenea păreri.

Poate e mai bine să spunem deci că opera unui autor este muzeul unui colecționar, unde nu oricine poate intra, dar când intră, are dreptul

să pretindă acelaș schimb. Față de vulgul rămas, autorul își poate confecționa turnul său. Și e desigur mai bine așa.

Adevărata filozofie constă în „a-ți bătea joc de filozofie" gândea cândva Pascal. Cu alte cuvinte, a filozofa fără a-ți bate joc de această știință, este a nu face nimic. Sau exagerează prea subtilul gânditor.

Un șef indian din noul continent, pe vremea când abea fusese descoperit, condamnat să fie ars de viu, a întrebat pe călugărul pus în ultimul moment să-l convertească: „Sunt oameni albi, în minunatul loc ce-mi descrii". „Desigur", veni răspunsul „dar numai din cei ce s'au arătat drepți și buni". Indignat indianul a strigat atunci: Cei mai buni dintre voi nu sunt nici drepți, nici buni. Nu doresc să merg într'un loc în care să se găsească o singură ființă din această rasă. Insă nicăeri albii nu erau primiți altfel decât ca zei buni și iubiți. Dar numai la început! Dece?

VICTOR POPESCU

Vizionari ai timpurilor ce aveau să vină, și pe care istoria nu le-a desmințit, conducătorii mișcării de redeșteptare națională dela 1848 nu îngăduiau în ruptul capului o apropiere de Rusia. Primejdia o presimțeau că de acolo înainta, cu pași repezi. Unirea, marea unire, n'avea nevoie de concursul muscălesc. Și izolarea de colosul barbar ar fi fost visul de aur al românismului. Izolare care astăzi se înfăptuește nu numai pe cale politică sau diplomatică, ci și pe cale teritorială.

Popoarele au matca lor sufletească, pe care n'o pot înăbuși vremelnicele schimbări de hotare. In această albie a râurilor și apelor mari se strâng toate năzuințele, iar respirația firească a spiritului nu mai tânjește în clipa când pieptul națiunii se desbară de cercurile de fier ale tuturor opreliștelor venetice.

Suferința, dureros de dulcea suferință a poetului nostru își găsește admirabilă justificare prin virtuțile tari ce știe a isca, dar mai ales prin oțelirea sufletului, pregătitoare pentru marile încercări. Altminteri nici rodul suav al biruinții nu l-am aprecia și nici drumul pentru izbândă nu am putea să-l străbatem.

FAVONIUS

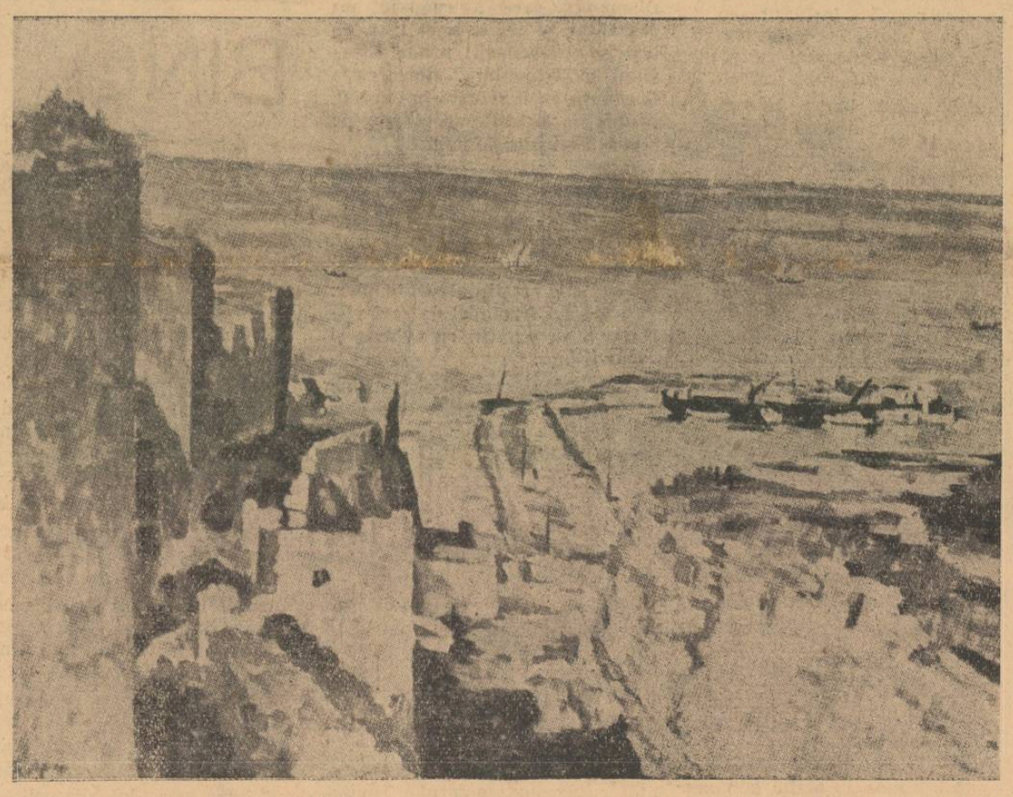

ANATOL VULPE — Cetatea Albă

„CULTURILE" ȘI CULTURA NOASTRA

Câteva cuvinte despre estetismul rafinat și hedomic al unei anumite culturi — căreia un filosof de geniu ca **Spengler** îi prevedea sfârșitul, și pe care un **Henri Massis** încerca să o apere în bine cunoscuta sa **„Défense de l'Occident"** —, sunt cu necesitate, pentru cititorul român, câteva cuvinte despre cultura franceză. Cineva o denumea nu de mult, cultură **tipizantă,** opunând-o culturii germane a cărei caracteristică este de a fi **catalizatoare.** Pentru gânditorul român — profesorul Tudor Vianu — caracteristica geniului francez este încrederea nemărginită în forțele sale proprii, trecute prin puternicele încercări ale unui scepticism aproape cinic. Francezul este moștenitorul netăgăduit al spiritului atic. Ca și în mintea unui atenian antic, în cugetul francezului se formulează odată cu conștiința superiorității sale intelectuale, disprețul nemascat pentru popoarele restului lumii — barbarii antichității.

Și numai „educației frumoase" a francezului, politeții sale proverbiale, se datorește amabilitatea cu care acceptă să trateze pe orișicine. Este în larga solicitudine și îngăduință arătată, o dovadă mai mult de orgoliul său, stăpânit și distant. Germanii au preferat întotdeauna rigiditatea spartană, supleței ateniene. Ciorba neagră a disciplinei sociale lacedemoniene este mai plăcută sănătății sale dure, decât felurile savante, de „gourmets", ale liberalismului pervertit și capricios.

Cultura franceză pronunțându-se în favoarea unei **elite,** unei aristocrații intelectuale, neglijează tipul general omenesc, renunță la ameliorarea mediocrității și la mediocrizarea sub-dotaților.

Cultura germană cultivând valorile progresului tehnic, necesar supunerii materiale a naturii, cuceririi cu orice preț (atitudinea **anabasică** din folosofia lui Blaga), este mai puțin preocupată de soarta **omeniei** din om, cât de randamentul social și tehnic al fiecăruia, sub forme uneori extreme: militarismul. Totuși perspectivele mai adânci ale unora din spiritele elevate fie ele dincolo sau dincoace de Rhin, lasă să se întrevadă un ideal umanist urmărit continuu: acolo stăpânul unui sens hedonic-superior al vieții, (estetul tip A, din jurnalul lui Kierkegaard) dincoace stăpânul cunoștinței lumii și acțiunii asupra ei, cuceritorul. Geniul Franței se numește Watteau, Verlaine, Baudelaire sau Mallarmé.

Geniul german se cheamă Faust, dar și Siegried. Retorta primului și spada celui de al doilea fuzionează câte odată în credința misionaristă a lui Parsifal, acest iluminat apostol al germanismului. Dar e imposibil ca sărmanul Lélian să fuzioneze cândva cu cavalerul împlătoșat al onoarei nibelunge.

Cultura germană, s'a spus, pornește dela desvoltarea la maximum posibil, a calităților neamului, luat în totalitatea sa. De aceea și rostul ei de catalizator, pe care contactul oricărei culturi minore cu cea germană, l-a evidențiat. Cultura franceză pornește dela negarea simțului comun. De aici accentuarea laturilor ei negativiste, non-conformiste.

Tânăra noastră cultură croită pe măsura unui occident ipotetic, nu prezintă nici temeiniciile baze de spiritualism materialist — dacă se poate spune — (altfel cum s'ar putea numi acea terorizantă „Kultur" a mașinismului pe baze epistemologice?) — nici nivelul superior necesar pentru ca atitudinea de amabil desgust să fie sinceră.

Așteptând să ajungem la al doilea, refuzăm pe primul. Am putea totuși menține din fiecare câte ceva. Aspirația la depășirea tuturor experiențelor, pe care o relevă francezii, ne-ar putea învăța că nu putem disprețui decât ceeace am încercat, și că nu ne putem dispensa decât de ceeace am făcut dovada că posedăm. Iar din spiritul de cucerire german, dacă nu putem asimila mare lucru, avem de câștigat de pe urma exemplului unei culturi bazate pe exploatarea tuturor energiilor. Pe urmă abia avem dreptul să ne gândim la realizarea unui nou tip de omenie, tipul omului românesc, pe care nu-l vom putea impune atenției universale, decât atunci când se va putea valorifica mai întâi energetic.

Altfel umanitatea noastră specifică riscă să rămână anonimă. Iar izbucnirile imperialismului nostru spiritual, ridicule.

Alt rost, cultura la noi nu are dreptul să aibă.

ION FRUNZETTI

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Din carnetul unui spectator

NU MAI FUMEZ

De două zile nu mai fumez. Nu m'a rugat nimeni să renunț la țigări. Nici-o fată blondă nu mi-a spus să arunc încolo țigările, „dacă țin la ea". Și n'am făcut-o nici măcar din spirit de economie.

Am îndeajuns de mulți amici cari să-mi împrumute, la nevoe, câte un pol pentru ca să pot cumpăra 5 țigări Virginia, (rămânându-mi chiar cinci lei, ca recompensă pentru că știu să tapez).

Ceeace am făcut eu este, ca să spunem așa, un exercițiu de voință. Am vrut să dovedesc că fumatul, oricât de plăcut ar fi, este un viciu de care poți la un moment dat să te desberi, dacă vrei.

Nu știu încă dacă exercițiul meu îmi va reuși până la urmă. Știu numai că eri noapte n'am putut închide ochii nici-o clipă și că m'am plimbat prin odae ca un leu în cușcă, privind cu ciudă un pachet de țigări Virginia, care rânjea de pe masa de noapte, invitându-mă să-i cercetez conținutul.

Dimineața eram frânt de oboseală, dar în acelaș timp, satisfăcut că am avut voință și am rezistat ispitei.

S'ar putea ca peste două, trei luni să încep iar să fumez. Sunt convins însă că niciodată n'am să mai pun în gură o țigare Virginia, dintre acelea cari îmi plăceau până acum atât de mult. O să-mi aleg alte țigări. In fond n'o să am decât de câștigat. Am aflat dela prietenii mei — să mă ierte C. A. M.-ul — că țigările Virginia, cu tot ambalajul lor frumos — sunt cele mai proaste și nesănătoase țigări.

Am să scap așa dar, de cine știe ce intoxicație tabagică.

Fără să vreau, mă gândesc la bieții spectatori ai teatrelor, cari acceptă — câteodată, chiar, și aplaudă — orice farsă insipidă, construită pe arhicunoscutul calapod al lui Arnold și Bach sau Labiche.

Tot așa, dânsul nu se supără dacă i se prezintă cine știe ce dramă absurdă, scoasă dintr'un imens geamantan plin cu naftalină.

Așa e spectatorul. El vede că piesa este prezentată în condiții bune — povestea cu ambalajul țigărilor mele — și, gândindu-se la banii pe cari i-a dat pe biletul de intrare, își spune că piesa trebue să fie bună, odată ce biletul l-a costat atâția bani.

Și, încet-încet, spectatorul se obișnuește cu orice farsă, jucată de orice neisprăvit și montată de cine știe ce om dornic să se îmbogățească pe spinarea „proștilor de spectatori".

Ajunge să existe în piesă un echivoc specific farselor, pentru ca spectatorul să fie mulțumit.

Nu-l mai interesează un conflict bine condus sau o stare sufletească bine analizată. El atâta vrea. Să vadă o farsă jucată de Birlic.

Dar — cine știe? — o să se îndure poate odată Dumnezeu de spectatori și o să le trântească o strașnică intoxicație, care să-i învețe minte pentru totdeauna.

Și atunci spectatorii vor striga: „Ajunge! Ne-au plictisit atâtea farse. Nu le mai fumăm".

Ba nici nu e nevoe să țipe. Ajunge doar să ocolească un timp oarecare sălile de teatru (nu mă gândesc la grădinile de vară, cari constituesc un cadru potrivit pentru farse și reviste).

Dar directorii de teatru, când vor constata că li s'au golit teatrele, își vor aduce aminte că mai există și piese bune — atât străine cât și românești — și să le prezinte.

Și este imposibil ca publicul, vindecat de scurta sa intoxicație, să nu aprecieze la justa lor valoare, aceste schimbări de repertoriu.

Nu știu dacă acest vis al meu se va realiza.

Tot așa cum nu știu precis dacă voiu putea renunța definitiv la fumat.

Fiindcă, vedeți dumneavoastră, — și vă rog să-mi ertați această banalitate, — orice viciu este tare greu de învins.

TRAIAN LALESCU

+ Ignaz van Paderewski

O mare figură a artei pianului dispare, cu moartea lui Ignaz van Paderewski, pe care o vestesc recente telegrame venite din America.

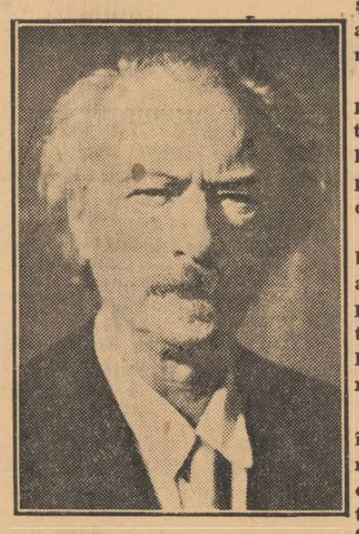

Reprezentant al liniei marilor tradiții de interpretare romantică ale trecutului Paderewski a știut să redea cu intens temperament și majestuoase mijloace de exprimare instrumentală paginile capitale ale literaturii pianului și în special pe Schumann și Chopin, în tălmăcirea cărora a fost, recunoscut printre primii mari pianiști ai lumii.

Din multele compoziții pentru pian, pe care le-a scris, menuetul și-a câștigat o deosebită popularitate deși propriu zis, nu a pătruns în repertoriul mare al concertelor.

In ultimii ani ai vieții, celebrul bătrân primise să facă parte din artiștii unui film sonor, în care putea fi văzut și ascultat executând menuetul său și sonata de Beethoven „quasi una fantasia", numită și sonata lunei.

Adevărata lui glorie rămâne însă aceea pe care și-a câștigat-o mai ales în primele decenii ale carierii purtată triumfal prin toate marile centre ale muzicii. Câteva discuri mai vechi dau, în măsura ce este posibilă acestei căi de documentare artistică, mărturii edificatoare asupra artei ilustrului pianist polonez.

TEATRUL DE RĂZBOI

și-a lărgit scena pe un spațiu în care ocupăm însfârșit, cu firească mândrie — locul nostru.

De două săptămâni „strategii" noștrii, câți au avut norocul să mai găsească harta Europei în librării, mută mereu stegulețele de hârtie tot mai aproape de inima colosului roșu.

„Teatrul de război" și-a sporit actorii și spectatorii, înfrățindu-i pe toți în aceiaș nerăbdătoare emoție. Fiindcă *Jocul de-a moartea*, e de astă dată *serios*. El zămislește *viața viitoare*.

Gongul a vestit începutul unui veac nou.

FIRFIRICĂ,

întruparea plină de humor și duioșie a celui mai artist dintre clovnii contimporani, nu a viețuit decât o seară.

Și a fost destul, ca toată Capitala, să vrea să-l cunoască.

Iată pentru ce, întrebăm pe d. Vasilache: unde și când, va redeveni „Firfirică"?

O ALARMĂ,

poate aduna la olaltă sub același acoperământ ocrotitor, o sumedenie de oameni, a căror prezență, se poate preface lesne pentru un observator iscusit, într'un bogat material scenic. Se iscă în astfel de prilejuri dialoguri, replici și manifestări deosebit de interesante în care firea mucalită și voia bună a românului, se exprimă cu atât mai liber, cu cât e în contrast mai violent cu „nervozitatea" celor slabi de înger.

Autorii noștri dramatici, au cuvântul.

„CHEMAREA CODRULUI"

minunata comedie eroică a lui Diamandy, care a cunoscut un răsunător succes în anul 1925, cu prilejul deschiderii primei stagiuni a Teatrului Național din Cernăuți, va fi reluată în curând, pentru un ciclu de spectacole, pe scena Teatrului Municipal.

După „Negustorul de iluzii', iată, așa dar, un al doilea spectacol, menit să trezească în sufletul spectatorilor bucureșteni, mândria unui neam în care duhul eroic și creștin al strămbunilor, vestește azi împliniri de cari viitorimea va pomeni cu evlavie și recunoștință.

Activitatea vrednicei echipe a Teatrului Municipal, este astfel, pe linia marilor comandamente naționale.

MUZEUL TEATRULUI NAȚIONAL

de care ne vorbea cândva, cu atât entuziasm, actorul George Franga, *se va înfăptui prin grija d-lui* Liviu Rebreanu, *chiar în toamna aceasta.*

Publicul nostru atât de sensibil, când e vorba de viața romanțată a vedetelor europene și americane, va putea afla astfel și ce se cuvine să știe despre viața mucenicilor Teatrului românesc.

Și va privi poate cu mai mult orgoliu și cu altă bătaie de inimă, la cei ce au vorbit sau vorbesc azi inimilor noastre în graiul strămoșilor.

S. D.

de ROMEO ALEXANDRESCU

ORCHESTRA SIMFONICA A ARMATEI

Deși am urmărit activitatea orchestrei simfonice a armatei cu toată atențiunea cuvenită unei inițiative pline de râvnă și de consecvență în programul de lucru stabilit, am preferat unor relatări de amănunt ale concertelor acestei orchestre, o privire generală. Nu pare indicat, într'adevăr, să se desbată prea mult și să se cântărească prea minuțios condițiunile de reușită pur estetică ale fiecărei execuțiuni ale unei mari orchestre simfonice abia organizate, în nouă ei formă. Timpul minimal al unei statorniciri de mijloace colective, al formării unei discipline nesovăitoare, al obținerii unei experiențe suficient de încercate și de întinse, impun oricăror aprecieri, un credit cu atât mai îndelungat, cu cât elementele componente sunt mai tinere și mai puțin călite la practica ramurei căreia își dedică puterile.

Și, în orchestra armatei, educarea păturei acesteia din urmă, este în curs.

Totuși străduințele neobosite și serioasa viziune de ansamblu a muncii muzicale depuse, ale d-lui profesor Ion Delu, inspectorul muzicilor armatei și surprinzător de vastul program pe care l-a pus în studiu în cursul stagiunii trecute, orchestrei a cărui conducere o susține, nu trebue trecute cu vederea, reprezentând o importantă campanie de lucru și un efort considerabil.

Mai multe aspecte caracteristice ale concertelor acestei orchestre sunt negreșit de notat.

In primul rând calitatea și varietatea programelor. Evident, cele nouă simfonii de Beethoven n'au putut presupune pentru executanți, problema unor interpretări model. Dar, școala care a însemnat-o această curagioasă întreprindere pentru noua orchestră, nu poate să nu dea roade și înseamnă în tot cazul un șantier de pregătire tehnică și artistică de pe urma căruia este imposibil să nu se fi profitat. Este și un act de perseverență și de hărnicie înfăptuitoare puțin comun și foarte promițător.

Dar, pe lângă această piatră de încercare, orchestra armatei a înscris în concertele sale șease concerte brandemburgice de Bach, pilduitoare alegere și atât de rară, la noi, și un număr de alte compoziții prea puțin cunoscute de publicul nostru și cu totul bine venite, ca poemul simfonic „Tasso" din Liszt, „Eine kleine Nachtmusik", de Mozart, dată până acum în concertele Capitalei mai ales de orchestrele străine în turneu, „capriciul spaniol" de Rimsky-Korsakov, suita „Casse-Noisette" (cel mai isbutit din baletele lui Tschaikovski) sau de același compozitor, „capricul italian" pe care l-a mai executat, în București, în ultimii ani, numai orchestra „Pro-Arte" a d-lui George Cocea.

Preocuparea culturală deosebită pe care o simțim la baza acțiunii d-lui profesor Delu este limpede înfățișată și de programele tipărite pentru public și care sunt neobicinuit de meticulos și de îngrijit întocmite cuprinzând, nu numai biografii și analize de mare folos ascultătorilor, dar și material muzical tematic extras din fiecare lucrare executată.

Orchestra simfonică a armatei va ști desigur prin vrednicie, entuziasm și conștiinciozitate, pornite atât dela conducătorul ei, cât și dela fiecare instrumentist, să înainteze hotărîtor pe calea pe care a pornit cu atât de inimoasă hotărîre și să îndeplinească un rol tot mai de seamă în viața artistică a țării.

ION JALEA **Christ**

BINO SANMINIATELLI

Natura comunică prin arta lui Sanminiatelli, strania încremenire dată de echilibru și măsuri. Fervoarea trăirii este potolită de un anumit sentiment al armoniei permanent prezent. Vegetal sau animal, manifestările, tumulturile, sunt atenuate de o tristețe profundă, animatoare și ea a prozei lui Sanminiatelli.

Totul este trăit sau scris din amintiri, polarizându-se în atmosfera unui cert mister.

Din 1920 cărțile impresionantului scriitor au izbit proza italiană, mărturisind un triumf nou al genului descriptiv. De opt ani deabia murise Giovanni Pascoli, pătrunzătorul **„voyant"** al vieții secrete a lucrurilor, rătăcit solidar cu umanitatea în fața Universului, vibrând nou, imediat, în fața întrebărilor de nepătruns. Dizolvat în Natură, poezia lui domina pământul și cerul italian. Nu știm dacă apropieri s'au făcut între arta lui Pascoli și scrierile lui Sanminiatelli, dar ele sunt certe. Pătrundere comună dincolo de aparențe, săpări în realitatea exterioară pentru revelări noui. Fantazie paraleiă până la sentimentul comun al tristeții finale. Frecvența simbolurilor, înalte, înfășurate în mult mister la Pascoli, simple, cu semnificații uneori morale, la Sanminiatelli. Stigmatul de **altceva** decât obișnuitul. Pipăirea și conștientă a sufletului propriu, altul decât al înconjurătorilor. Psihologie infantilă, în care personagii coborîte din imaginație, sunt creaturi reale, lângă copilărie, înspăimântând-o. Aceiaș mare frică de umbre. Sunt ochii noi ai copilului care experimentează prima oară trăirea tragică a celor **mari**. Sau în furtuni magnifice, care merg paralel cu destinele umane, același tragism.

Sanminiatelli este un trist. Ca și marele său premergător. Se regăsește în amintiri (aproape toate cărțile sale sunt sub acest semn), mai ales în copilărie ca într'un Iisus — copil de ceară, dăruit de un unchiu Cardinal. Când scrie despre soare, despre nopți. Este, ca toți cei care comunică cu Natura, un mare, un calm iubitor. Cântă drumurile, orașele, circurile, furtunile sau „regii" vegetației. Casele țării sale, născute din pământ, continuă spre cer ca un simbol general.

Pitorescul său nu este strident. Senin, cu facultatea de a înfiora. Ne amintește de svonurile vegetale ale pădurilor sub vânturi.

Necontrastând cu acest aspect prim al artei, vastul roman al lui Sanminiatelli, **Fiamme a Monteluce**, dincolo de problematica ridicată în discuție, a unui conflict între generații, de descriere, de atitudine contra anumitor moravuri, ușor dannunzian și melodramatic, stă sub același cenușiu semn al tristeții, al unei implacabile fatalități, al sbaterilor care nu ajută. Finalul poate fi luminos, prin o reîntoarcere a unor inși noui, dincolo de decadență, **la pământ**. Cu revivificarea anteică.

Intoarcerea actuală a lui Sanminiatelli este o confirmare. Revine la amintiri, la Natură în **Palazzo Alberino** (1939) și **L'Omnibus del Corso** (1941). In primul volum, cu aceleași resurse de stil peisagiul are rolul predominant. Primăvara fantastică a unei copilării petrecută în arbori cine nu și-o amintește? Se deschideau de acolo, din înaltul **Palatului Arborelui,** liniile calme ale Toscanei. Variat, Sanminiatelli are tonalitățile sale specifice în colaborarea reminiscențelor. Fără complicația intrigei narative.

Ultima carte este pe aceiași linie a amintirii. Toscan, prin naștere și spirit, în Roma, Sanminiatelli și-a maturizat prin serii de experiențe în domenii variate de activitate, concepția și arta literară.

Este un portret al Romei dela începutul secolului actual. Cu dibuiri literare, de școală sau artistice. Purtați în omnibuzul vremurilor de altădată. Aceiași aptitudine de a evoca prin amănuntul specific, viața trecută a lucrurilor sau creiaturilor. Vag, deprimant. Revelantă, pentru genul lui Sanminiatelli, proza **Cinematograful din alte timpuri,** în care o halucinantă călătorie pe ecran, „prin imposibil", a unui tren și a unui copil care se înghesuise la porțile nedeschise ale cinematografului, poate fi trist simbolică. Revin amintirile școlarului, cu plimbări cenușii în atmosfere duminicale sau cu profesori extraordinari. Sunt frământările tinere ale robustеții încercând pugilatul, sau experințe prime literare, picturale lângă Marinetti în tumult. Sau carnetul de bal de pe care se șterg dansurile de altă dată.

In final, publicată a doua oară, amintirea Romei, mare cât fantazia copilului care vedea, cu caterinci, nebuni, sau apele muzicale ale fântânilor vii. Când apusurile erau ca peste mare, deasupra acoperișurilor înălțate în azur, în Roma Aeterna.

Contele Bino Sanminiatelli este, actual, directorul celei mai interesante reviste bibliografice italiene cu apariție lunară, **L'Italia che scrive**. Credem puternic în aderența cititorilor la arta sinceră, emoționantă a lui Bino Sanminiatelli, cu regăsiri generale în aceleași amintiri.

ALEXANDRU BALACI

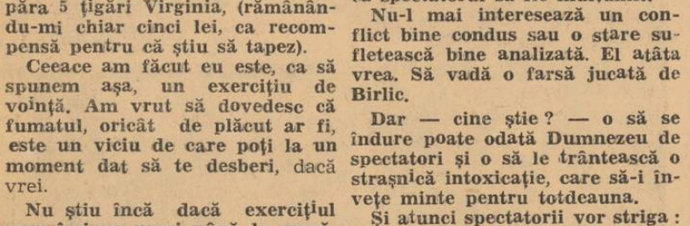

Cele două filme germane prezentate de Cinema Scala și Trianon, au meritul de a fi ceva mai deosebite de prea somniferele spectacole din ultimul timp.

Din păcate, fără a ieși cu totul din comun.

Astfel, la

CINEMA SCALA: „Paradis Hotel".

E numele purtat de o clădire cu multe etaje dintr'o localitate alpină. In acest „Paradis" apare la un moment dat proprietara lui, o tânără și — curios — severă domnișoară care, în chip de Evă, seduce printr'un sistem oarecum și al timpului, un june adorat de femei. Acest Adam, după care suspină figurantele din film, are între altele și rangul de baron...

Felul cum evoluiază idila, în drumul ei spre „Pasiune" ne este prezentat nouă spectatorilor în chip de acțiune, care se încheie în mod fericit.

Gisele Uhlen, deși-i îmbrăcată destul de anapoda, — e drăguță mai ales în scenele în care poartă rochie de seară — singurul vestimânt care-o prinde. Mă mir că nu a jucat până acum în nici un film „de junglă".

Albert Materstock este un artist prezentabil, și joacă ceva mai degajat decât în filmul de tristă amintire ce se numea „Yvette".

George Alexander, același pe care-l știți.

N'ar fi fost rău însă ca întreaga acțiune a filmului, să decurgă în ritmul dinamic a scenelor cu care începe.

adapteze la mediu, interioarelor dintre cari unele aduc cu cele ale secolului trecut. Dacă soțul prietenei „ghinioniste", n'ar fi fost aviator, deci „omul zilei", recunosc că micile observații de mai sus, n'ar fi avut nici un rost.

Albert Materstock, e ceva mai reușit decât în filmul dela Scala. Poate fiindcă poartă o uniformă ce-l avantajează. Are meritul de a juca foarte degajat și vioiu. (A lucrat și pentru casa U.F.A.).

Semnalam cândva seceta de „juni primi" pe care casele de filme germane, nu vor s'o rezolve cu nici un chip.

Prin faptul că l-am văzut pe acest actor în trei filme în decurs de numai o lună, mă îndreptățește să cred că a fost ridicat la rangul de „stea consacrată".

ADRIANA NICOARA

CINEMA TRIANON: „Ghinion în noaptea nunții".

Această farsă a cărui titlu „picant" va atrage desigur mult public, are calitatea de a fi într'adevăr amuzantă.

Mai puțin amuzant e felul cum se îmbracă Magda Schneider care crede probabil că-i teribil de elegant să porți tot timpul pălărie cu voaletă, la diversele-i rochi, cari de cari mai încărcate. Poate că regisorul a vrut să o

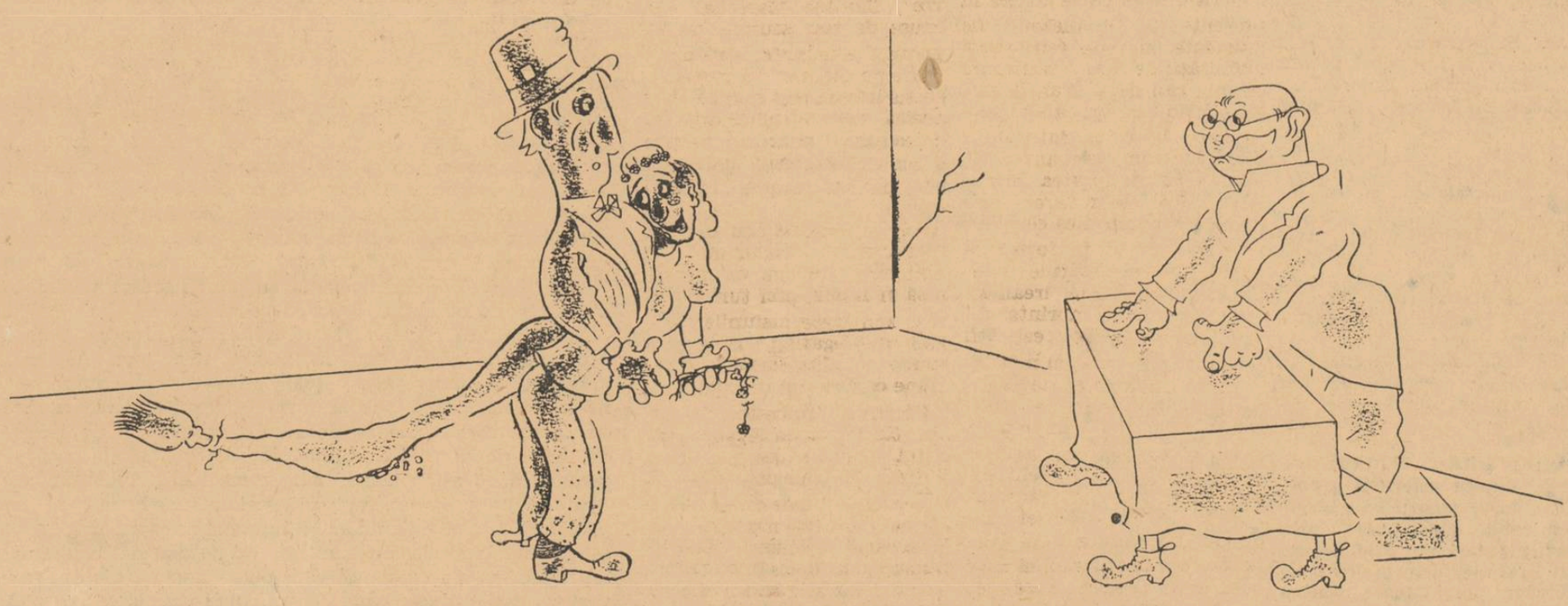

LA OFIȚERUL STĂRII CIVILE

— Gheorghe Buzăspartă, vrei să iei de nevastă pe Lenuța Nasturtit?

— Ce 'ntrebare, dom'le Ofițer!? Păi sigur, acum că am făcut atâtea cheltuieli pentru nuntă...

Note germane

CINSTIREA EROILOR

căzuţi pentru onoarea şi drepturile Patriei e şi pentru poet datoria cea mai înaltă dară şi cea mai grea, — căci nu cuvântul sunător, nu ritmul avântat şi nu fraza retorică sunt mijloacele verbale cele mai potrivite pentru slujba solemnă ce se cuvine a fi oficiată întru neumbrita laudă şi eterna lor amintire.

In faţa mormântului îşi pierd înţelesul şi rostul toate podoabele elocinţei. Ditirambii sunt pentru anumite momente festive ale vieţii noastre, iară pentru clipa de participare lăuntrică şi nepământească la solemnităţile închinate întru netrecătoarea glorie a celor ce se jertfesc la hotarele sacre ale Patriei, e potrivită numai oda gravă şi bogată 'n verb sobru şi sobre reticenţe. Sau elegia nobilă, sau imnul în care se cristalizează, mai pur şi mai profund, însăşi fiinţa noastră transfigurată de apropierea Dumnezeirii.

Dintre clasicii literaturii germane numai curatul şi genialul Hölderlin a stăpânit mai deplin, — fiindcă mai cu pioasă ştiinţă şi cu mai umilă simţire, — aceste dificile forme poetice.

JOSEF WEINHEBER

(n. 1892), este, între scriitorii germani contemporani, urmaş necontestat al lui Hölderlin.

„Späte Krone", capodopera lirică în care poetul vienez şi-a adunat (1936) rodul liric cel mai matur, culminează în elegii şi imnuri închinate „Celor căzuţi" („Den Gefallenen"), „Tinerilor" („Den Jünglingen") şi „Omului care va veni" („Dem kommenden Menschen").

Anul recut şi anume în Noembrie, au apărut, într'o plachetă caligrafiată de profesorul Dr. Otto Hurm şi anume pentru editura Wilhelm Langewiesche-Brandt din Ebenhausen de lângă München, cele unsprezece părţi ale poemului „Den Gefallenen". Placheta face parte din colecţia Das Vermächtnis — eine handgeschriebene Reihe der „Bücher der Rose" *(Testamentul — o serie manuscrisă a „Cărţilor trandafirului"). Caligrafia gotică a profesorului Otto Hurm se prezintă în cel mai frumos stil al vechilor manuscrise germane.*

La sfârşitul acestui de al doilea an de război şi în zilele în cari şi soldatul român cunoaşte, alături de camaradul german, înălţarea întru moarte pentru onoarea şi drepturile Patriei, socotim că nu este numai binevenită, în vitrinele librăriilor noastre, apariţia acestei plachete, ci şi un semn de închinare comună în faţa noilor căzuţi pe şi pentru pământul nostru strămoşesc. Nu bibliofililor, — căci ar fi intenţie frivolă, — recomandăm acest „testament" poetic scris întru cinstirea eroilor, — ci tuturor poeţilor noştri cari, în dimineaţa noului veac românesc, se mai găsesc în căutarea unor „subiecte" demne de pana lor prea rafinată, fiind convinşi că imnul patriotic e imn politic şi deci nevrednic de sinceră cultivare.

Ori, iată cum începe închinarea scrisă de Weinheber întru memoria celor căzuţi:

„O, poate în ochii voştri se mai zugrăvea un cer negru cu stele nelămurite sau, în cort, lumina

APOSTOLUL ANDREI

pâlpâitoare şi răcorosul, umedul şanţ, când, asemeni focului, îngerul de aramă v'a fulgerat pe dinaintea frunţii. Şi el coboară puternic, iară psalmul aripilor lui freamătă, mare, când v'a luat de pe gură, sufletul biruit; şi el, îngeru 'l duse în sus ca pe un vas cu conţinut nobil, şi cu băgare de seamă, să nu verse nimic.

Fruntea v'o stinse 'n mijlocul visului care plutea în jurul celor aşa depărtate ale vieţii, — în jurul iubitei, în seară, şi-al lunii, de peste porţile curţii, când aproape, aproape, muntele patriei vi se părea şi 'nălţat părinteşte; — în jurul unui sfat cu vecinul sau cum vă vedeaţi iarna şezând în casa din sat care a fost aşa de caldă şi luminoasă ca şi de mult nemaivăzuta, buna şi mângâietoarea faţă a mamei".

Şi mai departe:

„Nu aţi fost oameni, odinioară, ca şi noi, cei cărora câteodată le e foarte departe Dumnezeu? Dintr'odată însă transfiguraţi şi sfinţi, — iară în jurul jertfei voastre umbreşte, mare, taina grăuntelui pe care un şi mai întunecat sămănător s'a dus s'o arunce, de milioane de ori, peste greul — greu de chinuri — ogor omenesc".

„Numai aceasta deajuns ni-i — şi nici vreo altă mângâiere nu ne întinde, nouă sau vouă, marele înger, decât că în sufletul vesnic al poporului veţi rămâne păstraţi! In milioane de inimi freamătă sângele vostru, — freamătă, mare şi 'n urmă, suferinţa voastră şi nemurirea. Orişice trup e ca iarba, iară nimbul celor glorioşi este doar scurta lumină a unui nume".

BLANA LUI ISAIA

atât de duioasa povestire a d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti **a apărut în săptămânalul „Das Reich" (No. 24, din 15 Iunie a. c.), într'o frumoasă versiune germană datorită d-lui** Hans Dose. **Cetind-o în traducere, ţi se pare că o citeşti pentru prima dată. Există totuşi, anumite realităţi şi raporturi nu mai puţin valabile, — chiar dacă le-am zice fond şi formă. Şi nicăieri nu se vede mai clar acest lucru decât cetind în traducere o bucată pe care o cunoşti în original.**

LA NÜRNBERG

în biserica St. Sebald există un mormânt al sfântului Sebaldus, prinţ danez şi rob al lui Dumnezeu.

Mormântul ocroteşte racla de argint în care odihnesc, din 1397, moaştele acestui creştinător al Francilor.

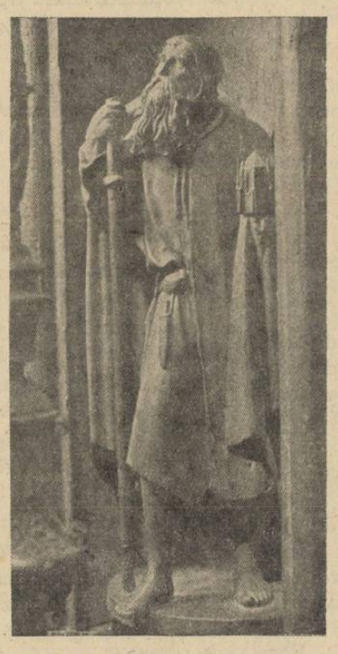

SFÂNTUL SEBALDUS

Turnătorul **Peter Vischer** l-a conceput, în 1488, când fusese însărcinat cu executarea lui. Dar monumentul acesta, care e şi o copleşitoare dovadă de înaltă artă germană, a fost terminat abea în 1519, de către Peter Vischer dimpreună cu fiii săi Peter şi Hermann. Peter Vischer-fiul, înzestrat de Dumnezeu cu harul genialităţii, pare a fi contribuit cel mai mult la desăvârşirea acestei capodopere. Ar fi, totuşi, nedrept să i se atribuie numai lui toate meritele. Monumentul, concepţie a părintelui, rămâne, în cele din urmă, operă a lui şi a fiilor săi.

PETER VISCHER
Bătrânul

Peter Vischer adunase, nu spre a-şi satisface un gust, ci spre a se cultiva în direcţia meseriei sale, multe mostre de artă veche. Nu însă sculpturi aduse de sub alte ceruri şi din alte ţări, ci artă autohtonă, artă pe care studiind-o, aşa cum se studiază astăzi folklorul, îşi putea îmbogăţi cunoştinţele şi-şi putea verifica gustul.

Insuşi împăratul i-a admirat aceste colecţii. Maistrul turnător, conştient de vrerile sale, avea deci o inegalabilă perspectivă înspre căile artei către care tindea, perspectivă dela nivelul comorilor de veche artă germană. Şi arta lui Peter Vischer-tatăl, urmărea un singur ţel: redarea esenţialului cu mijloacele cele mai simple ale simţirii. Dar acest esenţial îşi păstra toate vigorile monumentalului. Ale unui monumental stăpânit, îngăduind goticului numai atât elan cât era absolut trebuincios. Opera maistrului turnător Vischer revelează o mare conştiinţă de artist.

Editura Insel-Verlag a publicat, cu titlul: **„Peter Vischer,** Das Sebaldusgrab — 44 Bildtafeln" — (Inselbücherei No. 330), un succint, admirabil şi tuturora accesibil album ilustrând, în chip şi grai, opera nürnberghează a marelui sculptor de acum 400 de ani. **Lămurirea,** scrisă de Herbert Küas, dă toate cele necesare pentru justa înţelegere a unei opere care stă la o răscruce de artă înrădăcinată în etnicul german.

TRAIAN CHELARIU

Răsărit de soare

Cu coamele de flăcări ies din mare,
Suflând prin nări învăpăiate zori,
Tuspatru caii soarelui, prin nori
Trăgând un car cu osii arzătoare.

Şi zeul aplecat pe'ntinsa zare,
Inflăcăratul, îmboldind cu zor
Innebuniţii roibi nechiezători,
Goneşte aprig alba arătare

A lunei lunecând în spre apus
In scaun de ninsoare şi de nacru,
De ciute negre către noapte dus.

Şi mâna de lumină de-o atinge,
Pe-al morţii ei zadarnic simulacru
Clar aurora roze roşii ninge.

ION PILLAT

Note italiene

TEATRUL,

trebuie să fie, — după părerea exprimată de **Ennio Flanaio,** într'un număr al săptămânalului ilustrat **Oggi,** — un dublu spectacol: acel al sălii pe lângă cel al scenei.

„La Teatru, scrie el, ar trebui să fie regulă, să nu te aştepţi la divertismente numai depe scenă, ci să le iei de acolo de unde se găsesc: e şitut să Shaw, prima dată când a fost dus de părinţi la un spectacol, în faţa lojilor ocupate de frumoase doamne şi de domni eleganţi, crezu dintr'odată că ceeace trebuia văzut era totul aici, rămânând de altfel profund satisfăcut. Iată, continuă Ennio Flanaio, un frumos apolog, pe care spectatorii nemulţumiţi ar trebui să-l ia drept obiect de meditaţie, pentru a se convinge că aşa zisul divertisment nu e totdeauna distribuit în părţi egale, şi că dacă, uneori, la teatru se întâmplă că publicul să nu se amuze, fenomenul trece drept o probă a echilibrului universal; pentrucă, în cazurile acelea, sunt actorii cei ce te distrează.

Şi sunt acestea ocaziile plăcute de a se duce la Teatru; când adică, se pot cuprinde două spectacole într'unul, şi, la sfârşit, se poate alege cel mai bun dintre ele.

ARTA IN CUTIE,

este titlul spiritual pe care cel ce semnează „Libero di Libero", îl pune unei recenzii din aceeaşi revistă, (alt număr), recenzie ce priveşte „cartea", apărută în Grafico, S. A. Milano, întitulată „Arte italiana contemporanea", îngrijită de Vittorio Barbaroux, titularul galeriei cu acelaş nume, din Milano, şi editorul Giampero Giani. „Scrisoarea de trăsură" a acestui preţios colet este redactată de Massimo Bontempelli, cunoscutul scriitor futurist, care, declarând de la început cu multă maliţiozitate: „eu nu mă pricep la pictură", a scris pagini care sunt, dimpotrivă, un studiu deplin, continuând interesantele sale idei despre pictură, şi despre baza de „stupoare", determinată de ea, mai ales în quattrocento; — despre magia pe care adevăratul artist o descopere „în practica cotidiană a lucrurilor şi oamenilor"; adică, într'o lumină extraordinară în care oamenii se văd pe ei înşişi şi lucrurile universului, pentru prima oară.

Bontempelli găseşte într'un nou primitivism, nota cea mai bună care se poate descoperi în pictura italiană contemporană. Niciun critic n'a dat, mai bine decât el, o definiţie a avantgardismului artistic, — găseşte „Libero di libero".

Conţinutul cutiei este miraculos: Giorgio de Chirico, Carrà, Morandi, Bartoli, Campigli, Rosai, De Pisis, Mafai, Manzu, Tosi, Scipione şi ceilalţi mari artişti ai contemporaneităţii italiene, reproduşi în cele mai perfecte posibile condiţii tehnice.

Puţin după lectura notei din Oggi, am avut prilejul să răsfoim cu sufletul pe buze, colecţia de preţioase reproduceri ale galeriei Barbaroux.

Şi nu ne-am putut opri un regret: avem atâtea lucruri de arătat omenirii...

Cel puţin în arta plastică, Românii sunt cu mult printre cei mai dotaţi artişti din Europa. O asemenea cutie cu „mostre", n'ar fi prea costisitoare. Ştim că instituţiile noastre de cultură au hotărît să scoată un album de artă plastică, plătind pentru întocmirea lui preţuri excepţionale.

Dacă s'ar oferi cineva să-l întocmească absolut fără nicio retribuţie, cerând doar ca economia realizată să fie întrebuinţată în scopul îmbunătăţirii la maximum a condiţiilor tehnice, credeţi că le-ar lua în seamă conducătorii instituţiilor respective?

Ne îndoim.

Există şi la noi acea specie vulgară de „campanilism", cum îl numeşte italianul citat, acel spirit de coterie, care determină să se prefere execuţia unui lucru mediocru, dacă asta aduce venituri celui însărcinat cu îngrijirea lui, decât să se producă o operă remarcabilă, atunci când oameni pricepuţi şi desinteresaţi se oferă să o facă. Cutia lui Barbaroux este, prin frumuseţea ei, o ocazie de amărăciune pentru noi, cei cărora ne este dat să lăsăm lumea cultă neînştiinţată despre talentele noastre, a căror singură vină este de a se fi născut într'o ţară care nu face nimic să-i merite.

MOZAICUL,

găseşte în Italia, din nou, terenul unor experienţe interesante şi diriguite de oameni avizaţi care încearcă reactualizarea lui cu orice preţ. Iată un mare mozaic executat într'un mauzoleu de curând zidit, de pictorul Feruccio Ferrazzi. Incă o dovadă că italienii ştiu să-şi pună în valoare formele specifice de manifestare spirituală, care le-au făcut faima.

SORACTES

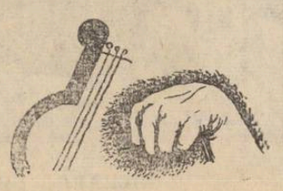

O controversă teoretică

(Urmare din pag. I-a)

confunda voit cele două tehnice esenţiale, căutând să obţină printr'una efectele celeilalte: prin modelaj, efectul sculpturii din daltă; prin tăiere directă (cum e cazul celor patru Apostoli citaţi), efectul de pitoresc al modelajului.

Acest lucru, d. Jalea îl recunoaşte, fără niciun fel de ocol, şi descrie în interview-ul său, chiar procedeul întrebuinţat, care e de altfel curent pentru foarte mulţi sculptori. — „Vezi placa aceasta de lemn căptuşit cu tablă zincată şi cu chenar în relief? — se adresează d-sa reporterului; — aici aşez pământul, pe care-l netezesc, şi din care scot, aşa cum aşi ciopli din piatră cu dalta, straturi, straturi, suprafaţa inutilă şi scobiturile reliefului". D. Jalea apasă asupra termenului scot, şi adaugă, pentru a fi mai clar: „Criticul cu pricina se înşeală: eu respectam legea călcată de Michelangelo. Toate bassoreliefurile mele sunt făcute prin scoatere".

N'aşi vrea să am aerul că fac şicane d-lui Jalea, pentru care am multă consideraţie (omul şi artistul îmi sunt deopotrivă de simpatici), dar explicaţiile d-sale confirmă cele spuse de mine şi pun în evidenţă, neîndoielnic, o dublă confuzie. Termenul michelangiolesc a scoate nu se aplica, în spiritul ca şi în tehnica maestrului, decât sculpturii prin cioplire cu dalta. Această tehnică isvora dintr'o necesitate impusă de material şi era legată de o întreagă viziune sculpturală. A imita în pământ procedeul daltei e o primă confuzie de tehnică, ale cărei efecte sunt imediat vizibile în operă. Dar această confuzie se găseşte sporită, şi ea duce la echivoc, când, imitând în lut procedeul daltei, sculptorul urmăreşte de fapt tot efectele de pitoresc ale modelajului. Acesta e cazul reliefurilor despre care vorbesc, ale d-lui Jalea. Figuri omeneşti şi siluete de animale, fără precizie modelate, crescând din lut prin acumulare succesivă de materie, şi definindu-se nu prin planuri şi volum, ci prin nuanţe de umbră şi lumină, care trădează încă atingerea directă a mâinii modelatoare, se înscriu în concavităţi de planuri tăiate precis, care vor să dea impresia inversă a săpăturii cu dalta, acolo unde nu e decât tot modelaj.

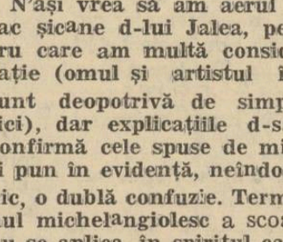

Acest dublu joc de tehnică, pe care d. Jalea nu e singur a-l folosi, nu se întâlneşte însă nici la Michelangelo (pentrucă dela el am plecat) şi nici chiar la un Bourdelle, căruia sculptorul nostru i-a fost un atât de dotat elev. S'ar părea că, în privinţa aceasta, d. Jalea are altă părere, anume că „Michelangelo nu-şi lua prea în serios legea" şi chiar că, d-sa, d. Jalea, e mai riguros cu tehnica sa, când aplică în pământ imitaţia sculpturii în piatră sau când foloseşte procedeele de stil şi tehnică inverse. Să ne fie iertat să observăm însă că o asemenea afirmaţie e deadreptul o erezie, pe care nici operele lui Michelangelo şi nici mărturiile vag invocate de d. Jalea, ale contemporanilor şi elevilor maestrului încriminat, n'ar putea-o confirma. Aceşti elevi sau contemporani erau, de altfel, foarte deseori la polul opus maestrului, şi în ce priveşte concepţia, ca şi în tehnica lor. Benvenuto Cellini însuşi, pe care d. Jalea îl dă de exemplu, nu-şi tăia direct sculpturile lui, ci le modela şi le turna. Dar în această tehnică, el rămânea fidel canonului fundamental al sculpturii, artistul nici gândindu-se a da în opera turnată iluzia sculpturii cioplite şi adaptându-şi, concepţie ca şi tehnică, aceleaşi noţiuni de consecvenţă, care dă logică şi puritate expresiei artistice.

Căci, în fond, toată această discuţie, numai în acest sens poate fi utilă, dacă prin termenii ei putem ajunge la o concluzie valabilă pentru creeaţia în sine şi pentru ideea pe care ne-o facem despre expresia artistică. Creeaţia implică stil, iar stilul noţiunea de puritate. Exemplul lui Michelangelo l-am dat tocmai pentru a ilustra această rigoare, pe care mastrul cel mai însemnat o aplica expresiei sale, prin tehnica folosită de el. D. Jalea însuşi, amintindu-şi de anii pregătirii sale la Paris, vorbeşte, în acelaş interview, în numele acestei rigori artistice: „Aderasem la o concepţie pură a artei, la o viziune cristalină a operei, totală, desăvârşită în spirit, înainte de a începe execuţia manuală". Să fi abandonat d-sa această convingere acum, când socoteşte că Michelangelo „nu prea îşi lua în serios legea" şi când afirmă că „esenţialul e nu să respecţi rigid un canon şcolăresc, dar să isbuteşti a spune ceva, ori prin ce mijloc"?

Tehnica d-lui Jalea, cu frumoase calităţi şi cu o rafinată ştiinţă, nu numai a uneltei dar şi a materiei, într'unele lucrări, — e şovăitoare şi confuză în altele. Iar enunţările şi explicaţiile artistului par a voi să le justifice tocmai pe acestea din urmă. Mărturisesc că nepotrivirea aceasta mă lasă destul de nedumerit.

Şi nu mă pot convinge nici măcar prin exclamaţia sculptorului francez care, — după cum ne spune d. Jalea, — la Expoziţia dela Paris din 1937, ar fi pus întrebarea, privind reliefurile expuse de artistul nostru: „Comment que c'est fait?". Imi dau seama de inferioritatea în care d. Jalea ţine să mă situeze, pe mine, un critic autohton, refugiindu-se, pentru circumstanţă, sub acest protectorat străin. Dar, de ce să nu recunosc? Eu însumi, de m'aşi fi găsit în locul sculptorului francez, privind un relief în care n'aşi fi putut lămuri bine dacă era săpat sau modelat, dacă era sculptat sau turnat, aşi fi pus aceeaşi inofensivă întrebare, „comment que c'est fait?" — şi aşi fi stăruit poate şi pentru mai multe explicaţii.

AL. BUSUIOCEANU

Léon Bloy

(Urmare din pag. I-a)

asupra lui. Iluminările ei vor face din ea „un encensoir toujours fumant devant Dieu", care vor desemna în Bloy un om ce va juca un rol de proporţii peste închipuire şi care vor face în acelaş timp ca ea să termine într'o disperată şi incurabilă boală de nervi în care va lâncezi 25 de ani.

E primul şi cel mai groaznic Waterloo al lui Bloy, cum o spune singur. Lamentaţiile lui, se vor ridica de acum, în imprecaţii mult mai făţişe şi mai rechizitoriale decât cele prin care Iov îşi blestemă geneza. „J'aurais honte de traiter un chien galeux comme Dieu me traite", scrie el prietenului său Hello, când îşi dă seama că Dumnezeu nu-i pune serviciile la dispoziţie pentru realizarea imediată a profeţiilor Anei Maria.

E foarte greu de înţeles îndrăsneala acestei acuze apăsătoare pentru cine îşi închipuie în Bloy un serafim. Pentru cine îi apreciază violenţele sinceităţii sale şi pentru cine îşi aminteşte că Iov înainte de a pierde totul avea totul şi beneficia de toate satisfacţiile bogăţiei sale, imprecaţia nu mai pare atât de ciudată. Nu degeaba doar, a spus Remy de Gourmont despre cărţile lui, că par a fi scrise de Sf. Toma d'Aquino în colaborare cu Gargantua. Şi nu numai cărţile, dar însăşi viaţa şi mai ales ea, pare inspirată din aceste două direcţii antinomice, care fac ca Bloy, să aibă fie momente în care se poartă ca acel bătrân de care aminteşte în „Pelerinul absolutului", care mergea totdeauna cu capul descoperit pentru că se credea în prezenţa lui Dumnezeu, fie momente în care reproşează divinităţii de a se fi purtat cu el, mai rău decât s'ar fi purtat el, Bloy, cu un câine râios. Oricum, în orice atitudine, Bloy e într'un permanent interview cu divinitatea. Şi din acest interview în care e ceva spaniol dar mai ales ceva rusesc, se vede că în Iovul naţional francez, stăruie reveria instaurării unei irealităţi ideale, alături de dorinţa obstinată a beneficiilor realităţii prezente. „Je porte en moi des ambitions avides et devorantes, des Tantalides de domination et de bonheur, que je ne puis assouvir en aucune façon et qui me déchirent avec rage". Aşa se face, că Bloy crede într'o înviere nu numai a spiritului, dar şi a cărnii. Pe Iisus însuşi, el nu-l vede decât flagelat, însângerat şi suferind. Pentru acest motiv crede el în reabilitarea cărnei, pentru acelaş motiv preţueşte el femeia „causa nostrae laetitiae" şi tot pentru acelaş motiv după Anne Marie Roulé, îşi leagă viaţa de o altă „épave des ténèbres", Berthe Dumont sau pe numele ei din „La femee pauvre", Clotilde Marechal. „A cause de son sourire, on ne pouvait la regarder sans avoir envie de pleurer". Secretul acestui ataşament este la Bloy acelaşi ca la Verşilof din „Adolescentul" şi acelaşi pe care îl au toţi oamenii literaturii ruse pentru fiinţele „fără apărare".

Dar nici acest nou capitol, nici acest nou avatar nu va fi mai fericit. El nu va întrece însă în nimic, nici turmentarea, nici repercusiunile primei sale legături. Singur o spune că „Disperatul" va rămâne cartea lui de căpătâi".

„J'écrirais l'Imitation de Jesus Christ ou la Somme de Saint Thomas que je serais toujours le pamphlétaire du Desesperé". Poate chiar că nu va mai cunoaşte nimic nou de la această aventură care va rămâne un imens hiat. De atunci, Bloy a rămas singur. Iremediabil singur. „Seul dans l'antichambre de Dieu" cum va consemna nu mult înainte de a muri în „Méditations d'un solitaire".

Ar fi fost imposibil atunci, ca scrisul lui să nu fie dela primul până la ultimul cuvânt un pasionant allegro, care contravine totuşi protocoalelor scrisului obişnuit: „Des sanglots et des sanglots et des hurlements. Un vomissement et un anathème" e tot scrisul lui. Dar „un vomissement et un anathème" care îl apropie de Dumnezeu mai mult decât vor putea fi vreodată căldiceii săi contemporani, care ar putea fi numiţi, Elifaz, Bildad şi Ţofar. Aşa îşi poate păstra şi mărturisi el marea sa consolare care nu-l mai părăseşte de când a întâlnit-o pe Anne Marie. Anume, că va avea rolul unui al doilea Simon de Cirena care va duce crucea celei de a doua Veniri.

Marea consolare a lui Bloy nu trebuie să surprindă. Ea e a unui pelerin al absolutului, care a avut curajul să vadă până şi într'un erou ca Napoleon, o prefiguraţie a divinităţii. A unui pelerin care la capătul pelerinajelor sale a putut suspina: „il n'y a qu'une tristesse... c'est de n'être pas des saints".

Expectans expectavi...

Este ultimul şi sublimul său avatar **in spe. In spe** până la ultimele sale clipe. Căci Bloy a murit ca un Iov neconsolat, ca un „mendiant ingrat", ducând cu el secretul care era între el şi Dumnezeu, sau poate, cine ştie, simţind povara crucii pe care a purtat-o altădată Simon de Cirena.

STELIAN TECUCIANU

TEATRUL ITALIAN contimporan

de FERNANDO DE CRUCCIATTI

In anuarul teatrului italian, editat sub îngrijirea „Societății italiene a autorilor și editorilor", care dă la zi activitatea autorilor dramatici în viață, găsim că autorii citați ating numărul considerabil de 321 cu un complex de 2583 de lucrări teatrale reprezentate.

Inainte de a enumera autorii secolului al XX-lea e necesar să aruncăm o privire asupra teatrului dinainte de război și a adevăraților săi autori, cari mai mult sunt legați — ideal — de reînvierea teatrului italian, începută pe la 1850, prin opera a 3 autori: Paolo Giacometti, 1816—1882; Paolo Ferrari, 1822—1889; Pietro Cossa, 1834—1881.

Printre foarte mulți autori din a doua jumătate a secolului al 19-lea, cu tendințe cât mai variate, — doi au, mai cu seamă, meritul de a fi scris lucrări dramatice, care au însemnat un punct de plecare spre un teatru mai subtil și totuș mai profund. Aceștia sunt Achille Torelli „I mariti" (1867) și Giovanni Verga — Capul școlii verismului în Italia — „Cavalleria Rusticana" — reprezentată pentru prima dată la Torino în 1884, și interpretată de Eleonora Duse și Flavio Ando.

Dacă aproape 20 de ani, tinerii au contemplat capo d'opera „I mariti" ca pe un model de perfecție la care se tindea, „Cavalleria Rusticana" a sguduit cu adevărat tot acel teatru înțepenit în modele fără viață și a grupat autori vechi și noi în jurul steagului verismului.

Acest grup al Veriștilor, pe care unii istorici ai teatrului se complac să-l numească grupul milanez — el având exponenții lui principali din Italia de Nord, cu sediul la Milano — în puțini ani a dat teatrului deosebite valori de o perfecție stranie și de o originalitate până atunci necunoscută. Printre principalii exponenți amintim pe Giuseppe Giacosa (1847—1906) care lăsând la o parte prima manieră pseudo-romantică, istorică, trece hotărît la verism, și în 1887 va da una dintre piesele cele mai perfecte în acel gen: „Tristi Amori". In 1894 o altă foarte bună lucrare: „Diritti dell'anima" și în 1900 o autentică capo d'operă a teatrului modern: „Come le foglie".

Printre primele lucrări scrise în această nouă expresie artistică — în afară de cele citate mai sus amintim „Giacinta" (1888) a sicilianului Luigi Capuana: „Trilogia di Dorina" (1889) de Gerolamo Rovetta, „Le Rozenò" (1891) de Camillo Antona-Traversi.

Prin a doua jumătate a secolului XIX-lea, un mare poet al scenei, care a cântat delicat viața de toate zilele — înainte de a fi avut contact cu verismul; — din contră — se poate spune că sub anumite aspecte — îi este precursor; — Giacinto Gallina — (1852—1897) care a scris în dialect venețian, adevărate capo d'opere; dintre multe amintim: „Le barufe in famegia" (1872), scrisă la douăzeci de ani, și „El moroso della nona" (1875).

Alți doi autori, cari au scris în dialect venețian apropiindu-se de maestru prin simplitate și bun gust sunt: Riccardo Selvatico (1860—1901) „I recini di festa" (1876) și Renato Simoni „La vedova" (1902).

Timp de zece ani dela 1890—1900 — în timp ce verismul se afirma, dând teatrului o producție foarte vastă, — își reîncepeau activitatea teatrală trei autori cei mai mari dinainte de război: Roberto Bracco cu „Maschere" (1893) „Don Pietro Caruso", „Iltrionio" (1895) „Tragedie dell'anima" (1890), „Sperduti nel buio" (1901), Annibale Butti, mort în 1912 numai de 45 ani, cu „L'utopia" (1894)' „La fine d'un ideale" (1898), „Lucifero" (1900) și Gabriele D'Annunzio, cu „Sogni di un mattino di primavera" (1897), „La citta morta" (1898); „La Gioconda" (1899), „Francesca da Rimini" (1902).

Teatru de poezie acesta al lui D'Annunzio creat anume în contra teatrului burghez, găsi cea mai desăvârșită expresie poetică în „La figlia di Iorio" (1904) și concluzia sa în „Il ferro" (1914).

Teatrul de ideologie și psihologie al lui Butti și Bracco, va avea cea mai mare expresie artistică, pentru cel dintâi în „Fiamme nell' ombra" (1905) și „Castello del sogno" (1910), pentru cel de al doilea în „Il picolo santo" (1912) și „I pazzi" (1921).

Printre autorii dinainte de război, care au dat teatrului opere semnificative și mai cu seamă au dat o statornică activitate, amintim pe Alfredo Testoni, Giannino Antonia Traversi și mai cu seamă pe Dario Niccodemi.

TESTONI, MULT TIMP A FOST AUTOR DE COMEDII

Primele piese ale lui Alfredo Testoni apar la 1880, dar marile sale succese de comedie le obține cu „Quel non so che" (1900), „Il questo vivere" (1910). „Il nostro prossimo", „Il successo" (1911) una din cele mai bune piese ale sale.

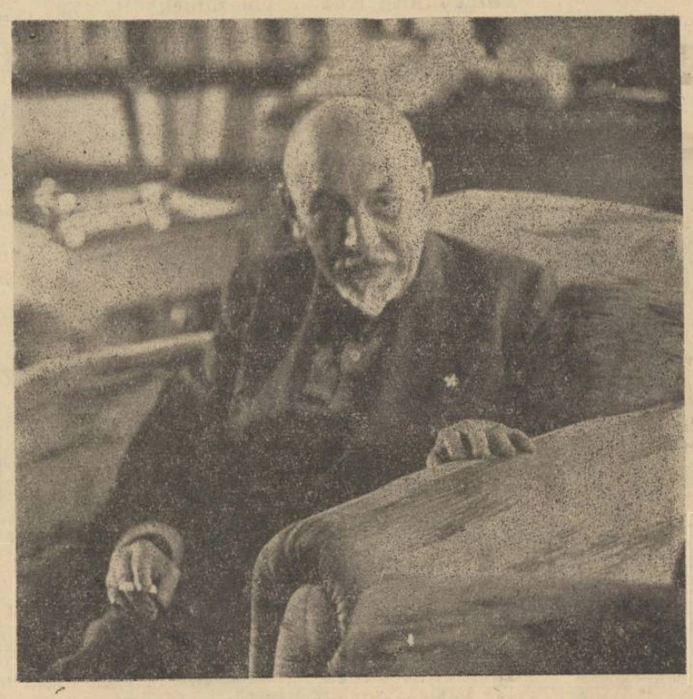

LUIGI PIRANDELLO

Din Giannino Antona Traversi, autor de variate comedii foarte aplaudat în epoca sa — amintim: „La civetta" (1904), „La moglie onesta" (1907), „I martiri del lavoro" (1909).

Dario Niccodemi, unul dintre autorii cei mai reprezentați în Italia și în străinătate—între 1910 și 1920—numără printre lucrările sale cele mai bune: „Rifugio" (1912)l „L'ombra" (1915), „Scampolo" (1916), „La masstrina" (1918) și „L'alba, il giorno e la notte" (1921).

Teatrul lui Niccodemi, fie din cauza perfecțiunei sale tehnice, fie prin faptul că a știut să strângă subiecte atrăgătoare, trebue considerat ca rezultatul perfect și rezumativ al întregului teatru burghez, înțeles în sensul cel mai nobil al cuvântului.

Cine reușește să răstoarne teatrul din învechitele sale tradiții burgheze este marele Luigi Pirandello (1867—1936) și sub anumite aspecte și nemerite proporții Luigi Morselli, mort numai la 40 de ani în 1921, lăsând trei lucrări de excepțională valoare artistică: „Orione" (1910), „Glauco" (1919) și „Belfagor" reprezentat după moartea sa. Morselli trebue considerat înnoitorul așa zisului teatru de poesie, care după D'Annunzio, degenerase în simplă dramă cu caracter spectaculos. Morselli se servește de subiecte și personagii împrumutate din mitologie și le face să vorbească, cu simplitatea și umanitatea potrivită timpului nostru, ajungând la efecte de suavă comicitate și de înduioșătoare poesie.

Luigi Pirandello, fapt de acum mai mult decât cunoscut — este reînoitorul dramei moderne, înțeleasă în esența ei cea mai adâncă. Ideile sale, așa de originale, așa de umane și mai cu seamă așa de anti-burgheze, sunt recunoscute de acum înainte și primite universal.

Primele încercări teatrale au fost făcute cu piese într'un act „Il dovere del medico" (1911); „La morsa" și „Lumie di Sicilia" (1913); „Cece" și „Se mai cosi..." trei acte (1915); în 1916 face să se reprezinte trei lucrări ale sale dintre cele mai perfecte: „Beretto a sognali"; „Pensaci Giacomino" și foarte colorata „Liola". Din 1917 sunt: „Il placere dell' onesta" și „Cosi e (se vi pare)", piesa cea mai pirandeliană a lui Pirandello). Și din momentul acesta, capo d'operille eșite din mâinile maestrului, nu se mai numără; din cele 38 lucrări teatrale, nu există una care să nu fie interesantă și unde să nu fie tratată o problemă nouă. Amintim câteva, așa la întâmplare: „Ma non e una cosa seria" (1918), „L'uomo, la bestia e la virtu" (1919); „Sei personaggi in cerca d'autore" (1921); „Enrico IV" și „Vestire gli ignudi" (1922); „Ceascuno a suo modo" (1924); „La sagra del Signore della nave" și „La gara" (1925); „L'amica delle mogli" și „Diana e la Tuda" (1927); „Come tu mi vuoi" și „Questa sera si recita a soggetto" (1930).

Lumea pirandelliană, pentru superficiali, poate să pară populată de halucinați, nebuni, epileptici, seci, — și tot ce mai vreți — mișcându-se mecanic, dar în realitatea ei, este o lume în care se frământă fărîturi, care-și strigă suferința, care au de arătat o durere supra-omenească și atât este de puternică năvala sentimentelor pe care ar voi ele să le exprime, încât se revarsă născându-se contorsiuni și diformări michelangiolești.

Ca și teatrul grec, ca și teatrul lui Shakespeare — teatrul lui Pirandello este menit să rămână far luminos de poezie și de umanitate, — pentru generațiile viitoare.

AUTORI CELEBRI CARI NU AU SCRIS PIESE DE TEATRU

Din trei sute de autori în viață, numai o sută sunt în plină activitate; ceilalți, sau sunt autori ocazionali — adică autori cari au scris numai una sau două comedii, numai din absolută întâmplare — sau sunt autori cari s'au dedicat altor activități literare, neglijând să mai scrie pentru teatru. De neînțeles e în schimb, că autorii de talia lui: Cesare Vico Ludovici, Massimo Bontempelli și Rosso di San Secondo, cari au dat teatrului de după război, opere de o rară originalitate și de o largă respirație artistică, deși sunt încă tineri, nu produc sau nu vor să mai producă nimic.

Ludovici, inițiatorul unui teatru delicat, intim, adânc, țesut dintr'o foarte subtilă analiză, a scris până acum numai cinci, șase piese.

Arta lui Ludovici își are expresia definitivă în: „La donna di nessuno" (1916); „La buona novella" (1923); „Le fole del bel tempo" (1925) „Ruota" (1933); cu toate că „Ruota" se desprinde, ca expresie artistică de lucrările precedente, da să treacă la o expresie de artă mai mult intuitivă decât definitivă, — artă totuși care se adaptează subiectului tratat, Lodovici reușind cu mână de maestru să realizeze pe scenă un vis unde totul: persoane, atmosferă, lucruri, stau mereu între real și ireal.

Capo d'opera sa este de sigur „La donna di nessuno", unde caracterul protagonistei este așa de viu, așa de subtil analizat, așa de necruțător elaborat încât răsare ca una din creaturile cele mai vii și dureros umane din tot teatrul modern.

In ceeace privește teatrul lu Bontempelli, s'a vorbit de supra-realism, și de realism magic și poate această definiție se potrivește bine unor lucrări de ale sale, dar în afară de aceste definiții sau de altele cari s'ar mai putea găsi, rămâne faptul că Bontempelli este creatorul unui teatru care, din punct de vedere artistic, nu se întâlnește la nici un alt autor.

Dacă în „Nostra dea", „Siepe a Nordvest", „Bassano, padre geloso", originalitatea și experiența poate să uluiască în „La guardia alla luna", „Minnie", „La candida" și „Nembo", rămâi cuprins de poezia care însuflețește lucruri, atmosferă și personagii — creaturi plămădite exclusiv din substanță poetică și cari, deși au un conținut profund omenesc, aproape nu suportă să atingă pământul cu piciorul și noi le vedem mișcându-se, agitându-se, vorbind, dar ca suspendate, cași când n'ar fi făcute din carne, deși sunt atât de umane; în anumite momente pare aproape că le vedem dispărând, ca apoi să se difuzeze în elementele cosmice.

Rosso di San Secondo a fost autorul cel mai discutat după Pirandello și imediat după război mai mult reprezentat în străinătate.

Năvalnic, violent, câteodată puțin haotic, mai cu seamă în „L'ospite desiderato" (1921), „Lazzarina fra i coltelli" (1923); „Il delirio dell' oste Bassà" (1925) In anumite momente avem impresia unui vulcan, care din adâncurile sale aruncă pietre prețioase amestecate cu lavă și scură.

La această primă manieră a sa, țesută din aprins colorit și din orbitoare sclipiri, corespunde o a doua manieră, unde totul e spus liniștit, cu seninătate, aproape cu solemnitate; de exemplu: „Storielle di montagna", „La Fidanzata dell'albero verde", „L'ammiraglio delle anime e degli oceani". Și atmosfera aici, din aprinsă de obicei a devenit perlă fumurie și strălucirile sale nu te mai fac să te gândești la incandescențe vulcanice, ci mai mult la reflexe de soare care strălucesc pe ghețarii seculari.

Printre multele sale lucrări reprezentate, aproape treizeci toate interesante, dintr'un punct de vedere artistic, chiar dacă — câte odată — publicul nu l-a acceptat pe deaîntregul, apar de odată trei capo d'opere, de acum recunoscute universal: „Marionette che passione!" (1918); „La bella addormentata" (1919); „Una cosa di carne" (1924).

Alți autori cari de mult timp nu mai scriu pentru teatru, lăsând un gol nu ușor de împlinit sunt: Luigi Chiarelli, Luigi Antonelli, Luigi Bonelli, Gioacchino Forzano, Nino Berrini și Rino Alessi, cari au la activul lor multe lucrări, nu de comună valoare artistică și în special primii trei de netăgăduită originalitate.

Să citâm unele din operele lor cele mai reprezentative: „La maschera e il volto", „Yolli" și „Un uomo da rifare" de Chiarelli „L'uomo che incontro se stesso", „Il maestro" și „Bellerofonte" de Antonelli, „L'imperatore", „Il medico della signora ammalata" și „La quarta parete" de Bonelli.

Forzano, după ce a scris zeci și zeci de lucrări de mare succes, asvârlite pe hârtie cu mână sigură de maestru, s'a făcut trup și suflet cu cinematograful. Printre multele sale lucrări amintim „Sly" (1920); „Campo di maggio" (1931); „Cesare" (1939) și unele comedii plăcute; „Madona Oretta" (1916), „Dono del mattino" (1924) „Napoleone e le donne" (1930).

Din Berrini, care înscrie în activitatea sa vreo treizeci de lucrări (comedii, drame și tragedii), amintim: „Il tramonto di un re" (1912), „Rambaldo di Vaqueras" (1921) — din punct de vedere artistic una dintre cele mai bune ale sale, și mai cu seamă, amintim „Il beffardo" (1919) care i-a decretat gloria și i-a făcut popularitatea.

Din Rino Alessi, care în patru ani a dat vreo cincisprezece lucrări, de o putere dramatică nu tocmai comună, unde apare câteodată un conținut social și politic, cu gust de actualitate, amintesc: „La sete di Dio" (1931); „Savonarola" (1935), „Caterina de Medici" (1935); și „L'argine" (1936) care din punct de vedere artistic, este cea mai bună lucrare a sa!

Printre autorii cari nu scriu, sau cari scriu prea rar, se pot nrmăra și Tommaso Marinetti și Achille Campanile, inițiatorii unui gen de teatru foarte personal. Marinetti, după cum toți o știu, este fondatorul futurismului, care la timpul său a avut atâta răsunet în Europa. Ca și pentru literatură, pentru muzică și pentru artele plastice, futurismul a plecat în cruciadă pentru o reformă radicală, împotriva unui teatru definit pasatist. Interesante sunt cele două manifeste lansate publicului, în care futuriștii anunță teoriile lor reformatoare: „Manifesto del teatro futurista del Varietà", (1913) „Manifesto del teatro futurista sintetico" (Ianuarie 1915). Făcând abstracție de ideile agitate prin manifeste, conferințe, întruniri și de unele sinteze teatrale (dintre cele mai interesante, acelea a lui Settimelli, Govoni, Folgore, Carrà și alții) care de sigur au avut oarecare influență asupra teatrului de după război, așa de interesant și de original) teatrul futurist a rămas la producția marinetiană.

Teatrul lui Marinetti este în special interesant, pentru sforțarea continuă de a da ceva nou. Căutare de contraste coloristice, de efecte senzaționale, de reflexe ale stărilor sufletești și mai cu seamă căutare plină de agitații a unei noi tehnice.

Dintre lucrările sale de un mai pronunțat relief amintim: „Re Baldoria" (1903); „Tamburo di fuoco" (1924); „I prigionieri e l'amore" și „Vulcano" (1926); Simultamina (1931).

In ceeace privește pe Campanile, el este inițiatorul unui teatru bazat numai pe un subtil umorism care, cu cât trece timpul se impune mai mult publicului și nu e imposibil ca în jurul lui Campanile să se formeze o întreagă școală. Și alți tineri autori s'au cimentat într'acest foarte greu gen de teatru, cu un oarecare succes.

Primele lucrări ale lui Campanile sunt toate comedii într'un act: „Colazione all'aperto"; „Centocinquanta, la gallina canta"; „Il Ciambellane" și „L'inventore del cavallo" (1925); „L'amore fa fare questo ed altro" (1930) și „L'amfora della discordia" (1935) sunt primele sale comedii în trei acte.

(Urmare în N-rul viitor)

ROSSO DI SAN SECONDO

GHERARDO GHERARDI

„FATA LUI IORIO", de GABRIELLE D'ANNUNZIO (Reprezentată la Teatrul Național din București. Regisor: FERNANDO DE CRUCCIATTI)

LUIGI BONELLI

C. V. LODOVICI

Cronica literară

Eugen Bălan: Intr'o Duminecă de August

Cartea d-lui *Eugen Bălan* este o surpriză literară. Nu năzuim însă s'o elogiem comod şi prevenim că „Intr'o Duminică de August", foloseşte maniera lesnicioasă a romanelor tinereşti din ultimii ani, în care semnificaţia intimă primează, şi se ocolesc eforturile construcţiei obiective şi ample. Posesor al unei structuri neconformiste, autorul ne obligă totuşi să luăm act de experienţa sa diferenţiată, încât citim cartea cu plăcutul sentiment că descoperim ceva *nou* într'un domeniu banalizat de exploatarea facilă a multora. Avem într'adevăr impresia că d. Eugen Bălan relatează lucruri mărunte dar interesante, trăite de un rafinat al surprizei, şi dăruite generos patrimoniului literaturii. Firește, ne dăm seama că, în fond, revenim la elogiu, şi în cazul acesta concedem că elogierea trebue să însoţească satisfacţia produsă de întâlnirea cu o carte originală. Pentrucă nu putem tăgădui farmecul aparte al lecturii, şi, ca atare, simpla mărturisire devine laudă. Noutatea dlui Eugen Bălan, constă, spre a spune astfel, în a corecta viaţa eroului său cu o bravură cavalerească. Acesta este un tânăr inginer angajat la o întreprindere, cu un salariu care îi îngădue un standard la limită în viaţa bucureşteană. Puţinătatea resurselor băneşti, îndeamnă însă pe destoinicul personagiu să-şi echilibreze veleităţile cu bucuria ce-o procură inteligenţa în depăşirea liberă a oamenilor şi situaţiilor. Totuşi nu un tip robust din categoria lui Julien Sorel ni se arată. Bănuim de altminteri că n'ar mai prezenta interes literar un ambiţios stendhalian. D. Eugen Bălan urmăreşte mai degrabă, precum am spus, efortul depăşitor al spiritului cavaleresc în conflict instrctiv cu contingenţe meschine. Surprindem în erou privilegiul celui înzestrat să-şi cumpănească fiinţa emotivă prin concluzii subtile ca acestea: „Există în fiecare dintre noi un îndemn, o pornire necontrolată a inimii de a acoperi cu dragostea noastră actuală şi perioadele de timp în care ea nu se reflectase încă în afară". (pag. 18). La acest gen de introspecţie, ajunge simpaticul personagiu după o experienţă despre care notează cu humor: „...pe drum voiu pipăi din când în când ultimul meu pol, ca să nu mi-l fi furat cineva şi să rămân fără ţigări". (pag. 12).

Din conţinutul însemnării prime, pricepem că d. Eugen Bălan posedă tehnica transcenderii neîntâlnită în procedeiele de analiză ale multor confraţi. Reţinem calitatea amănuntului acesta de lirică melancolie, că afecţiunea, găsindu-şi târziu obiect, se revarsă peste golurile anilor stingheri, ca să le corecteze. Tot sugestivă este şi observaţia celui ce se exersează într'o izolare productivă: „După o absenţă mai îndelungată, oamenii isbutesc să anime atenţia noastră obosită. S'ar părea că adunăm atunci, într'o singură privire, materialul care ne va îngădui, timp de luni întregi, să-i întâlnim de nenumărate ori, fără a ne mai opri asupra făpturii lor", (pag. 22). Iată un exemplu şi mai clar de selectare a conţinuturilor trăite şi de intensificare a forţei lor iradiante: „Pronunţă „cald" cu o notă profundă, izolându-l de celelalte cuvinte, ca şi când ar face parte din altă limbă" (pag. 28). Modul acesta discret de a se apăra prin pânda intelectului, se aliază cu un fond de sensibilitate din care ţâşnesc uneori notaţii gingaşe: „Gâtul a rămas descoperit şi linia lui se desenează cu claritate în întunericul albastru al nopţii. Privind gâtul acesta fragil, o duioşie fără margini îmi umple inima" (pag. 225). Sau această însemnare de bun psiholog: „...numai femeile care ţin să fie dorite şi deci sensibile mai mult la o atingere fizică, pot ajunge să pătrundă semnificaţia îndepărtată a fiecărei mişcări". (pag. 226).

Lectorul să nu tragă însă concluzia că „Intr'o Duminecă de August" adună în paginile sale, sclipirile unui spirit format în gustul moraliştilor francezi. Am spus că experienţa *diferenţiată* a d-lui Eugen Bălan se localizează în zilele noastre şi că plăcerea lecturii constă tocmai în întâlnirea cu un erou învingător al banalităţii autohtone. Asvârlite ici şi colo, în povestirea unor întâmplări de a căror lipsă de semnificaţie este responsabil doar mediul, limpezimile acestea interioare zugrăvesc un portret viu şi unitar. Două figuri feminine mai accentuate intră în orbita preocupărilor personagiului; uneori credem că pe acesta îl interesează potenţialul senzualităţii şi că femeia pare a-i desfăta ochiul prin darurile formale. Momentele acestea „artistice" se pierd însă ca nişte exerciţii neconcludente şi până la urmă se pronunţă osânda ambianţei libertine. După ce îşi lărgeşte experienţa din Bucureşti, cu cea din provincia unde-l duce o concentrare, eroul d-lui Eugen Bălan termină confesiunea sa narcisică hotărîndu-se să reducă „idealurile difuze la unul precis", acela de a apăra o femeie împotriva precarităţii sociale: „Să te muţi la mine, să stăm împreună. Cred că o să reuşim că ne înţelegem". Lily acceptă mărturisindu-şi cu „două lacrimi", fericirea de făptură slabă luată sub ocrotire, dar la acel „cred că o să reuşim" ea n'are ce să răspundă. Sfârşitul volumului anunţă începutul altei experienţe, ceeace însemnează promisiunea d-lui Bălan că ne va dărui o nouă producţie. Aşteptăm portertul eroului cu „ideal precis", a cărei viaţă va naşte din diversitatea talentului d-lui Eugen Bălan.

CONSTANTIN FANTANERU

CONTR'AMIRAL C. NEGRU:

„DIN ASPECTELE MARII ŞI DIN VIAŢA MARINARILOR PE INTINSUL APELOR".

Liga Navală Română a făcut să apară recent o minunată antologie a mării, intitulată: **„Din aspectele mării şi din viaţa marinarilor pe întinsul apelor"**, de d. contra-amiral C. Negru.

Broşura, care constitue o nepreţuită lucrare educativă, mai ales pentru tineret, are o prafaţă de d. prof. Simion Mehedinţi, membru al Academiei Române.

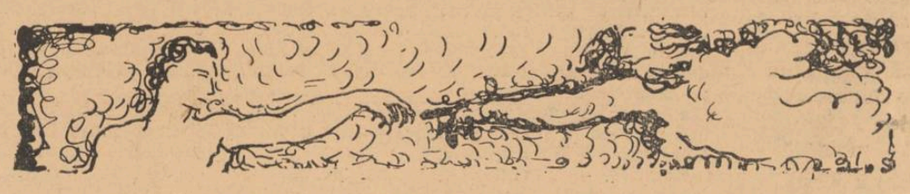

W. S. MAUGHAM: A TREMURAT O FRUNZĂ

Note românești

Ca şi prima carte de povestiri din „Ciclul malaez", *Casuarina*, acest de-al doilea volum apărut la scurt interval, *A tremurat o frunză* închide în copertele lui fapte adevărate şi chipuri de oameni a căror existenţă se desfăşoară într'un mediu încântător, cu totul deosebit de ceea ce Maugham avusese ocazia să vadă şi să admire până aci.

Nevoit să întreprindă o călătorie în mările sudului, cu a căror atmosferă romantică se saturase prin intermediul unor lecturi făcute din Malville, Pierre Loti sau Stevenson, Maugham constată cu plăcută surprindere că ceeace vedea se deosebea cu mult de ce crezuse a cunoaşte din citit. Se apucă şi-şi notează diferite observaţiuni, cu atât mai preţioase cu cât erau luate dintr'un mediu variat şi interesant: acela al tovarăşilor de bord. Trăirea intesă în care atuorul este târît în tot timpul îndelungatului său popas în aceste locuri şi în mijlocul oamenilor ce-l înconjurau, constitue materialul care, odată stratificat şi şlefuit, avea să ne dea cuprinsul gâlgâitor de-o sevă nouă şi 'n plină efervescenţă al cărţii de care vorbim.

Este interesant de urmărit la autorul „Robilor" procesul de creaţie, meticulozitatea pe care o pune în notarea observaţiilor şi marea pasiune pe care i-o inspiră tot ce iese din comun. Integrat în atmosfera sufocantă a tropicelor. absorbit de ritmul lenevos în care se desfăşoară acţiuni mărunte dar străbătute de fluidul vieţii mereu în mişcare, eroii lui Maugham, cunoscuţi în aceste câteva bucăţi din *„A tremurat o frunză"* îţi lasă impresia nu a unor creaţii lucrate cu strădania de-a le anima, ci pe aceea a unor cunoscuţi de care te desparţi cu părere de rău şi rămâi cu speranţa vagă că îi vei reîntâlni cu siguranţă, cândva.

Cartea a apărut la editura Contemporană în traducerea — despre care nu putem spune decât lucruri bune — a d-lui Jul. Giurgea.

ION FRUNZETTI: RISIPA AVARA

— Cu un portret de George Tomaziu —

Elegantul volum de poeme intitulat Risipă avară, **apărut săptămâna aceasta în „Colecţia Universul literar", semnat de** Ion Frunzetti, **ne aduce o poezie cu care barzii tinerei generaţii nu ne obicinuise.**

Departe de psalmodierea metronomică a cuvintelor înghesuite în versuri ce tind la gâdilarea urechii, dar goale de conţinut, — poezia lui Frunzetti prinde'n forma ei, tăiată corect, ecouri venite din adâncurile unui suflet în permanentă căutare de sensuri, dibuind cu antenele minţii în labirintul înţelesurilor ce pot ţâşni, luminos, în jocul neîncetat al împerecherilor de vorbe. Această atitudine a poetului invită la o lectură alta decât cea de ucidere a timpului ori de plăcută siestă după o masă abundentă; solicită, înainte de toate, o aplecare atentă asupra textului migălos însă dureros frământat şi tradus în forme cristaline pure. Dispreţul acesta de comoditate în atitudinea stihuitorului, constitue, pe lângă cele spuse mai sus, nota caracteristică de ermetism a poeziei lui Frunzetti, aşezând-o într'o lumină aparte în tânăra noastră lirică.

Reproducem mai jos Cântec de pelerin:

Sângele căror tălpi, zorile ?
Paşii mei semănau doar amurguri
Cine clatină brazii, genele zărilor?
Odihnei noastre se lăsa, — pleoapă, — cerul.
Scot cârtiţele, muşuroaie, truda,
Rămasă'n groapa ce-au săpat căzând genunchii,
Şi mâna pipăie lumina şi toiagul
Ce-au să despartă malul zilei de ţărână.

JOHN GALSWORTHY: FLOARE INTUNECATĂ

Printre ultimele cu adevărat bune traduceri din literatura străină apărute în vitrinile librăriilor, se poate socoti şi romanul Floare întunecată *al marelui scriitor englez,* John Galsworthy.

Analist pătrunzător ca puţini alţii, cunoscător adânc al mediului burghez metropolitan, Galsworthy descrie fără cruţare, în opera sa, lumea aceasta îmbuibată cu dogme bune de respectat doar de alţii. In „Floare întunecată" asistăm la proiecţia vieţii unui om de-o rară sensibilitate, prin inima căruia vor trece pustiitoarele iubiri ale mai multor femei, fiecare lăsând urme de neşters pe traiectoria existenţei sale. Sufletul eroului păstrează totuşi destule pânze de întins în adierea ultimelor vânturi, spre a porni mereu însetat spre zări noui. Este poate un blestem ce-l mână, necruţător, peste interpretările moralei curente, către satisfacerea mistuitoarei pasiuni a iubirii, chiar în pragul celor cincizeci de ani.

Peste sufletul acestui om sbuciumat, chinuit de razele dogoritoare ale unei iubiri mereu deschisă spre alte adieri, îşi aştern balsamul binefăcător miresmele unor inimi duioase de femei, — flori culese cu grije din grădina mare a vieţii. Deopotrivă artistul şi omul simt o nesfârşită nevoe de alunecare continuă pe panta unei trăiri cât mai intense, — trăire ce n'avea să-şi domolească incandescenţa decât târziu, spre inevitabila toamnă a vieţii.

Cartea a apărut, în bune condiţii tehnice şi într'o traducere la fel, la editura „Naţionala--Gh. Mecu".

C. POSTELNICU

PARANTEZE

Scrisoare către camarazii soldaţi

in care li se arată că o veche frăţie sufletească stă la temelia frăţiei ostăşeşti româno-germane, de azi

In acest an 1941, Istoria Europei înscrie una dintre cele mai glorioase pagini ale ei: alianţa militară româno-germană.

Faptul se împlineşte firesc, între armatele a două popoare înfrăţite de mult, prin vechi şi trainice legături sufleteşti.

Dar nu vom stărui asupra principalilor stâlpi ai acestei frăţietăţi. Ei sunt, de mult, bunuri definitive ale istoriei, culturii şi civilizaţiei româneşti. Primul nostru rege a fost german. Cei mai mulţi dintre primii noştri învăţaţi, artişti şi meşteşugari au fost germani.

Nu vom stărui nici asupra acelor iluştri români cari s'au luminat în şcolile sau la isvoarele mari ale culturii germane, ca Eminescu, Titu Maiorescu, Caragiale...

Ci vom atrage, în scrisoarea noastră de azi, luarea aminte asupra unei comori mici şi mai puţin cercetate, dar dintre cele mai gingaşe şi mai scumpe inimii noastre. Vom reaminti câteva pilde ale contribuţiei geniului german la înflorirea începuturilor artelor române: teatrul, muzica şi poezia.

●

Nu se poate uita că muzica „Imnului Regal" român, care se cântă şi azi, a scris-o un german: MAIORUL EDUARD HÜBSCH. (Statornicit de tânăr în România, a fost inspector al muzicilor militare şi compozitor de marşuri şi valsuri, foarte apreciate pe vremea lui).

Un alt compozitor român a fost austriacul JULIUS WIEST, autorul între altele, al unei partituri pentru o operă „Brâncoveanu".

Germanul AL. FLECHTENMACHER a scris vestita uvertură naţională, romanţe şi câteva opere, între care „Baba Hârca"

EDUARD WACHMANN a fost şef al orchestrei Teatrului Naţional, a compus liturghii şi coruri, — şi a înfiinţat orhestra simfonică.

Iar acela care a esclamat faimoasele versuri:

Dâmboviţă apă dulce,
Cin'te bea nu se mai duce!

...a fost poetul român... **ENRIC WINTERHALDER.**

A scris el, devenitele proverbiale versuri, ca refren la cele patru strofe ale poeziei sale „Dâmboviţa", **publicată la 1846, în volumul** „Flori de scaeţi culese pe malul Dâmboviţei".

In varianta din 1850, intitulată de astădată „Străinul în ţara românească", **refrenul sună:**

Dâmboviţă, apă dulce,
Cine'o bea nu se mai duce,
Şi cumva de se va duce,
Inapoi iar îl aduce.

Mai târziu, — au reluat refrenul sau tema: Iosif Vulcan şi Carmen Sylva, — apoi, umoristic, George Ranetti şi, sumbru, Mihail Săulescu.

Winterhalder este şi autorul celui dintâi „vodevil" românesc: „Triumful amorului", **reprezentat în 1835 la Teatrul Naţional (cu muzică de Wachmann).**

Enric Winterhalder era de origină german, prieten cu C. A. Rosetti şi tovarăş cu acesta la „Tipografia Rosetti şi Winterhalder", **unde s'au tipărit acum un secol multe cărţi şi manifeste patriotice.**

●

E veche şi e trainică frăţia sufletească româno-germană care stă la temelia frăţiei ostăşeşti de azi.

●

Această frăţie şi aceea care ne leagă de Franţa sunt marile mândrii europene ale noastre şi totodată puternice mărturii ale treptei noastre în istorie, de neam civilizat şi civilizator, aici, în răsăritul Europei.

Sergent CONST. I. CONST. — CRISTOBALD

ETCAETERA...

A doua săptămână de război...

CA SA DESROBIM BASARABIA ŞI BUCOVINA...

Nu-i este în obicei unui ziarist să-şi vorbească de bine, confraţii.

Dar îmboldului de-a sublinia un fapt care face cinste întregii bresle, nu se poate rezista.

Se ştie că numeroşi ziarişti au fost mobilizaţi. — Adică distinşii noştri confraţi au devenit:

Căpitanul Demostene Botez,
Locotenentul Valeriu Mardare,
Locotenentul Valeriu Făgărăşanu,
Sublocotenentul Al. Radian,
Sergentul Al. Mihail,
Caporalul D. Năstăsescu,
Caporalul Marin Iorda,
Fruntaşul Toma Vlădescu,
Soldatul Ion Pas,
Soldatul D. I. Cucu,
Soldatul Ştefan Voitec,
Soldatul Ion Anestin,
— etc., etc...

Dar ce nu se ştie, — este amănuntul că cei mai mulţi dintre ziarişti n'au aşteptat să le vină ordine de chemare dela unităţi, ci s'au prezentat singuri — în primele ceasuri ale mobilizării — autorităţilor militare superioare, cerând să fie trimişi pe front, în primele linii.

Autorităţile militare au satisfăcut, pe cât s'a putut, voluntarele oferte ale confraţilor.

Şi, rând pe rând, confraţii au pornit...

Sublocotenenţii Gheorghiţescu şi Săileanu...

Sergenţii Ştefan Marinescu, Radu Argeş, Bibiţă Panaitescu, Ştefan Cosma...

Caporalii Vişoiu, Liţu, Canarache...

Soldaţii Constantin Vâlceanu, Ilarie Dobridor...

Şi alţii, şi alţii...

Pornesc ostăşeşte, ziariştii români să facă... anchete la faţa locului, în Rusia Sovietică.

Drum bun, camarazi! Si la revedere, pe curând!

La revedere... la Odesa, la Moscova şi la Leningrad.

DATORIA CĂTRE ŢARĂ...

Ziariştii ale căror cereri vitejeşti n'au putut fi încă satisfăcute, au rămas a fi folosiţi, până la noi ordine, la alte servicii, la centru.

Intre altele, de pildă, la redactarea unui ziar care se tipăreşte pentru ostaşii depe front.

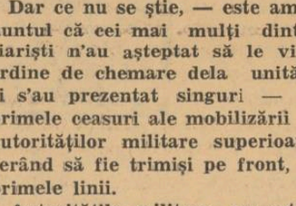

Dar zelul eroic al confraţilor persevereză şi aici. De unde, „în timp de pace", — adică până mai eri — erau, la ziare, ore din zi când (spre a vorbi în limbaj adecvat) puteai să tragi cu puşca şi nu prindeai un redactor, ca să-l pui să facă o informaţie, — aici, confraţii sergenţi, caporali şi soldaţi nu mai prididesc cu prezenţa şi cu colaborarea.

Incât, un director de gazetă, mobilizat acolo şi el, văzând zelul foştilor săi salariaţi, rămase foarte nedumerit.

— Iţi voi explica eu, acest fenomen!... se oferi un camarad, să-l lămurească pe nedumeritul director.

E o chestiune foarte explicabilă psihologiceşte... La d-ta, unde ei erau plătiţi, scrisul le era o obligaţie... pe când aici, unde nu primesc ei nicio leafă...

Dar nedumertiul director nici nu-l lăsă pe binevoitorul camarad să-şi termine oculta demonstrare psihologică, — şi izbucni:

— Păi tocmai asta este, dragă, şi nedumerirea mea! Că nici eu nu-i plăteam!...

INVICIBILA ARMADA...

Şi scriu confraţii, de zor.
Incât nici nu e spaţiu în ziar,
pentru cât manuscris depun vitejii.
Şi zilnic rămân pedinafară sumedenie de articole.
— Ce e, prinurmare, de făcut?.. s'a şi pus problema.
— Am eu o soluţie! a opinat un confrate, fost pela mai multe ziare, de stânga, de mijloc şi de dreapta.
— S'auzim!

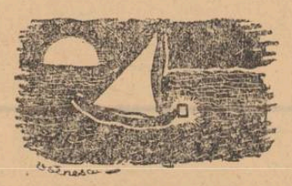

— Având în vedere că sunt prea mulţi ziarişti pentru un singur ziar ostăşesc, — să se mai scoată încă un astfel de ziar!
— Bine. Să raportăm! Dar ce fel de ziar?
— Să ne gândim... Acesta, care apare, ar fi, cum se zice, oficios. Prinurmare, iată soluţia: să se scoată şi un ziar... de opoziţie!

EROISM JUSTIFICAT...

Tânărul nostru confrate, d. Const. Virgil Gheorghiu, poet şi reporter de fapte diverse, a îngălbenit de invidie, aflând că rivalul său în materie de reportaje cu crime, furturi, incendii şi sinucideri din imprudenţă, d. Viorel Vişoiu, a plecat pe front, ca reporter de război.

Şi s'a prezentat şi poetul, repede, la oaste, cu proaspete galoane de caporal pe umeri, oferindu-se şi el pentru linia întâia.

— In ce calitate? a fost întrebat.

La care dânsul a răspuns:

— Ca specialist în... bombe!

STILISTUL SUB ARME...

Confratele ziarist N. M., mobilizat cu gradul de sergent, îşi împarte foarte raţional timpul, izbutind să fie prezent şi la îndatoririle sale ostăşeşti, la o unitate din Capitală, şi să-şi menţină şi funcţia de redactor-articlier la un ziar de amiază.

Dar se tot plângea că primise nişte bocanci cari îl jenau. Era mereu indispus şi toată lumea îi ştia tragedia.

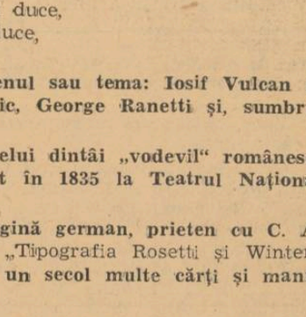

Până când, alaltăeri, apăru cu o mutră radioasă.

— Ai câştigat la loterie? l-a întrebat un camarad spiritual.

— Nu! am schimbat bocancii! a răspuns, fericit, confratele.

—Am văzut! a mai zis atunci şi Fruntaşul Neagu Rădulescu, martor la conversaţie.

— Da? se remarcă? a tresărit, flatat, confratele, admirându-şi noii bocanci.

— Nu! nu se remarcă! a încheiat Neagu Rădulescu... Dar ţi-am citit articolul de azi. E scris mai bine!...

POHOD NA... DRAGOMIR!

De când pornirăm războiu contra Ruşilor, cunoscutul pictor, d. Lucian Grigorescu este un cochet Plotonier T. R. şi un îndârjit ruso-fob.

Imediat ce-a îmbrăcat uniforma, d-sa a intrat la cofetăria „Nestor" unde îşi are cartierul general, din timp de

pace, şi — în loc de şvarţ — i-a cerut chelnerului, cu glas războinic:

— Dă-mi un rus, să-l mănânc!

Iar după o mică pauză a precizat:

— Fără ceapă!

Chelnerul, nou în slujbă, şi nesesizând umoarea maestrului, a răspuns respectuos:

— Scuzaţi, coane. Aşa ceva noi n'avem. Dar pot trimite un picolo, să vă aducă dela consum, dela Dragomir...

PUNCT

DAVID «Marele FACHIR»

(nuvelă inedită)

de MATEI ALEXANDRESCU

Burniță... In calendarul expoziției însemna sărbătoare, pentrucă trei Duminici în șir, la aceiași oră, ca și acum când porțile nu mai răsbeau să primească vizitatorii, când negustorii așteptau cu sufletul la gură să dea lovitura de sezon, la ora aceasta blestemată începea să plouă... Domnul Ionescu era cel dintâi încunoștiințat despre aceasta. Ploaia măruntă și deasă ciocănea frunzele aninilor cu febrilitatea unei întregi secții de dactilografe oprite pentru ore suplimentare. Convenise și ploaia să recunoască în omulețul acesta cu care nu se putea sta de vorbă, instalat anume în prima baracă de lângă intrare, pe omul credincios al administrației. Fără să închidă registrul, domnul Ionescu își împinse înapoi și preocupat scaunul. Se ridică în picioare, se propti cu amândouă mâinile în pervazul barăcii și ieși în lumina de afară cât putu mai mult așa cum fac cei dela balcoane la trecerea parăzilor. Uitase că se răsese în cap proaspăt, și că putea să răcească și privi dealungul aleii principale cu ochi pătrunzător de viezure. — „Parcă burniță... observă domnul Ionescu, acum plouă'n lege!... — Plouă, domnule șef, plouă deadevărat, aprobă subalternul domnului Ionescu, mulțumit ori de câte ori se rupea tăcerea. După tarabele comod întinse până în mijlocul șoseluțelor de pietriș dispăreau zorite de ploaie, în bărăcile uniforme deschise ca niște guri de crocodil, munți savant construiți din turtă dulce, șiruri de păpuși ieftine și în costume naționale, grămezi de bocanci și opinci galbene — felii de pământ uscat — cupoane de pânzeturi și stămburi — înflorate bogat — grădinițe de mahala —, sticlării scrise țipător pentru „suveniruri" și nelipsitele gogoși, plăsmuiri chinuite de mâini lacome dintr'un aluat dubios și care aveau ca niște făpturi își ispășeau vremelnica ființă aruncate în clocotul uleiului... Calde și dela foc!... răsună ca un refren ritual. Pe timp frumos, printre gospodăriile acestea negustorești nu se putea pătrunde decât pe o cărăruie îngustă și mai rar trecătorul care reușea să se apere de mâinile întinse și stăruințele cu care marfa era prezentată și pusă în brațele omului. Acum sub ploaie, nu mai rămâneau în șosele decât tarabele de scândură ieftină ale barăcilor, obloane și ferestre în acelaș timp și pe care apa cerului le spăla cât apuca.

Domnul Ionescu continuă să urmărească distrat toată această îmbrâncire a mulțimei spre adăposturi. Stăruința ploii limpezise aleile de la un capăt la altul. Fără oameni „Expoziția națională de artă și industrie, etc", arătă așa cum nici arhitecții nu o întrevăzuseră în planurile lor migăloase. Florile din ronduri rotite ca niște cozi de păuni, săgețile fântânilor colorate scânteiau în văzduh, troițe de stejar de curând ridicate, nenumărate construcții simbolice și miniaturale, plantația bogată, brazdele de iarbă, toate își armonizau liniile și culorile cât mai minunat, întregindu-se. Cealaltă expoziție trivială a'nghesuelii, a țipetelor și încercarea puterii, a călușeilor blânzi și lanțurilor cu clopotele lor de vaci rătăcite, a cântecelor automate și monotone ale tirurilor, cu pocnitorile de un leu, „esploadate" până aci aproape de baraca administrației, parcă nu mai fusese de când lumea... Răpăiala ploii nu știa de glumă. Domnul Ionescu contemplă satisfăcut parcul acesta liniștit și parcă numai al lui. O singură vietate din expoziție nu se lăsa intimidată: o snamenie de tren: trenul piticilor. Avea o singură gară cât o cutie de zahăr, două trei tuneluri peste care se putea sări capra și o locomotivă ale cărei fluere țipate în ureche îți făcea impresia că vin dela câțiva kilometri, dela un accelerat cu care îți aștepți familia dela băi... Doar trenul acesta liliputan își continua și pe ploaie, voiajurile lui misterioase de-alungul unor șine subțiri ca firele de păianjen, gol și deficitar ca o namilă de C. F. R. Mecanicul, un bavarez spătos și tânăr, ocupase mai tot tenderul și cu genunchii la gură desfăcea robinete, dădea fluere, oprea și pornea cu ceasul în mână, ca la un tren adevărat. Inima locomotivei ticăia speriată și trenul se strecura printre brazdele de iarbă, pe după pomi, pe sub tunele, călcând semeț cotiturile și ducând după ele vagoanele legănate în aburul ploii cu vioiciunea unor rățuște după râme. Trecerea acestui tren pe o vreme de ploaie mai descrețea frunțile negustorilor cătrăniți. Nu știau nici ei pentruce. Domnul Ionescu strănută fără să bage de seamă. Totuși simți nevoia să-și treacă de câteva ori mâna caldă pe țeasta-i golașe. Il preocupa drăcia asta nemțească. In sfârșit, trenul dispăru în aleia castanilor. Un fum de havaneză plutea în urma lui, la câțiva coți dela pământ. Adevărat că ploaia îi simplifica socotelile, chibzui domnul Ionescu. Intr'un ceas cel mult, trebuia să-i vină toți casierii cu banii și cu bonurile. Avea posibilitatea să plece și el acasă mai devreme. Să-și prindă copiii neadormiți... Și are... cinci, să-i trăiască! Parcă-i și vedea scoțând mânuțele de sub plăpumi și cerând ca puii de vrabie! Domnul Ionescu se înduioșează ușor, mai cu seamă când e vorba de copiii lui, de casa lui...

Dar nici de această mulțumire paternă nu se putea bucura fără rezerve. Era și el o globulă roșie din viața Expoziției. Ii defilară prin minte toți negustorii. Intoarse capul și din obișnuință își confruntă memoria cu lista din perete scrisă cu litere de-o schioapă... Așa era... Pentru negustorii aceștia amărâți domnul Ionescu încearcă o sinceră și profundă milă. Toți erau cu chiria la zi. Au trecut pe aci agenții primăriei, ai percepției și ați și alții și nimeni nu plecase cu mâna goală... Totuși, până astăzi nu se făcuse nici o vânzare sănătoasă în Expoziție. — „Cel puțin de o Duminică plină să aibă și ei parte", se tângui pentru ei domnul Ionescu. Le-ar astupa Dumnezeu gura! Ploua torențial acum. Poarta se golise. Tramvaie, mașini și trăsuri porneau cu oamenii ciucure... Domnul Ionescu strănută din nou și prinse de veste. Se retrase grăbit în baracă, își luă pălăria din cuier și-o ticlui anevoie pe cap. Iși căută apoi scaunul, îl potrivi sub el și se așeză regăsindu-și autoritatea. — „Iar ai fumat, domnule!... — „Da, domnule șef, am fumat și eu o țigară"... — Ți-am spus de atâtea ori, să-l lași dracului de tutun, că nu-ți nici o procopseală. Noi, bătrânii, da avem griji, avem nevoi, dar voi?... Secretarul domnului Ionescu zobi țigara într'o scrumieră improvizată dintr'un căpăcel de tablă și își căută de lucru stingherit. — „La ora asta, dacă nu ploua, trebuia să facem inspecția caselor". — Da, domnule șef! Domnul Ionescu privi din nou spre poartă. Echipa fetelor vânzătoare de insigne, îmbrăcate în rochii subțiri, cu ciorapii uzi până sub pulpe, așteptau sub coloanele porții să treacă ploaia. El știa povestea fiecărei fete venită aici după o brumă de câștig. Urîte, cu pieptul supt, își refugiaseră mizeria în Expoziție pentru aceste două luni de vară. Nu le putuse găsi altă întrebuințare. Se încercase zadarnic să le vâre pe gâtul negustorilor. Nici unul nu le primise. Fetele acestea erau refuzate și de viciu și de viața firească deopotrivă. Una singură aducea cu virginitatea ei, roșeață în obraji și o tuse istovitoare pe vremea când în parc se lăsa umezeala serii... Și domnul Ionescu încercase s'o ajute, pe cât putea și el, ca pe un copil al lui. — „Dom'le directăr!... dom'le directăr!... vreau să vă rog șeva!... am o mare rugăminte"... Domnul șef tresări. Director? Ce să caute directorul acum pe ploaie, la el? Se ridică speriat și afară într'un colț al oblonului, dete cu ochii de Maier. — „Ei, bată-te să te bată de ovrei!" îl întâmpină domnu Ionescu revenind liniștit la locul lui. — „Dom'le directăr"... reluă Maier, vreau și eu să vă rog șeva. Același ton misterios, acelaș surâs permanentizat pe fața ovreiului, surâs care-l făcuse pe domnul Ionescu cândva să-l socotească pe Maier drept un om fericit. Prin urmare, „directorul" nu era pe aici pe aproape. El, Ionescu, era directorul! Cel puțin așa i-o spunea Maier. Și nu era pentru prima dată. Dar, totdeauna o luase ca o lingușire interesată a ovreiului ăsta cu tocurile scâlciate, fără ciorapi în pantofi, cu pantaloni sugrumați într'un șiret de ghete și învelit într'o treanță de haină lustruită... De data aceasta, nu știe cum se face, dar avansarea ce i-o strecură în urechi Maier nu i se mai pare domnului Ionescu o lingușire searbădă. Parcă îi vorbise altcineva. Cineva care-i cunoaște viața fir cu fir, o viață de cinste și devotament și mai ales munca lui zi de zi, ceas de ceas peste registre și printre grămezile de bani totdeauna ale altora.

Nu mai vrbea Maier! Vorbise de sub strașină, din ploaie un spirit al dreptății, care trebuie să fie și acum pe pământ, așa cum era pe vremuri. — Intră Maier... nu vezi că plouă?" îl îmbie domnul Ionescu, înduioșat subit de cel de-afară ca și de propriul lui destin. — „Nu-i nimic dom'le directăr... Las'să ploaie... nu mor ieu de apă!" Ovreiul rămase stăpân în colțul lui și pregătindu-și mimica: surâsul de om fericit care știa că plăcuse atât de mult domnului director, continuă: — „Dumneavoastră dom'le directăr, ați dat deja pâine la atâta lume... dați-mi și mie o mână de ajutor". — „Nu cerșește păcătosul", gândi domnul Ionescu. N'a cerut nici odată de când se tot învârtește prin Expoziție. Dar ce vrea? Cum să-l ajute? Maier urmărea sigur pe el și pe ceasul acesta binecuvântat de slăbiciune al șefului, efectul vorbelor lui spuse cu socoteală. — „Dacă nici dumneavoastră nu mă ajutați... să știți că mă omor"!... Și spunea că „se omoară" firesc și împăcat cu acelaș zâmbet de nepăsare cu care îl obișnuise pe domnul Ionescu. Să se omoare Maier? Domnul Ionescu îl și văzu pe ovrei mort, aci la doi pași de el, dus apoi la Morgă, despuiat pe o masă, bâzâit de muște. Ploaia cădea mai încet. Vântul începuse să ducă norii și umezeala parcului către miazănoapte. Pe alei începea să se audă pași. Secretarul nerăbdător, nu-și mai găsea loc pe scaun. Maier știa că nu trebuie să piardă momentul. Tăcerea domnului „directăr" îi dădea ghies: — „Dom'le directăr... ajutați-mă și pe mine"! — „Ce vrei, domnule? isbucni domnul Ionescu, revenit la tonul autorității plictisite. Cu ce să te ajut? Ce sânt eu? Sânt alții mai mari ca mine. Dece nu te duci la ei? — Dom'le directăr... (Domnul Ionescu observă că începe să-i facă plăcere când i-se spune „director" așa de mai multe ori în șir și pe față, ca și cum ar fi deadevărat). Dom'le directăr!... Nu vă supărați!... (De fapt nu s'a supărat de nimic, dar e bine să se știe că el, tot el rămâne, oricum ar fi! Ce-și închipuie ovreiul, că dacă-l face director e altul? Director? Putea să fie și încă cu vechime, dacă... Și Maier nu se lăsă: — Numai de dumneavostră depinde... așa ceva"... (Acest „așa ceva" iar nu-i place șefului). — „Ce vrei, domnule, dela mine? ce vrei?... — „Dom'le directăr, eu vreau să mă fac fachir..." — „Fachir? N'ai decât! ce te țiu eu? — „Adică... cum fachir, mă? reveni domnul Ionescu după o clipă de reculegere. — Uite, dom'le directăr, eu am să-mi vâr cuiul ăsta în limbă... și Maier scoase din căptușala hainei un piron cât toate zilele, nou-nouț, pe care îl plimbă pe sub nasul domnului șef. La gândul că ovreiul era în stare să-și găurească limba cu pironul semeț ca o suliță căzăcească, îl înfioră pe domnul Ionescu din creștet până în tălpi. Chiar așa, să nu uitam că domnul Ionescu era un om sensibil. Vasazică, asta era fachir! Luminat, domnul Ionescu sari ca ars: — „Nu se poate, domnule! Nu se poate și pace! Așa ceva nu permit la mine în Expoziție... Chiar dac'ar veni tata în genunchi să mă roage!" — „Dom'le directar"... se tângui de afară ovreiul plouat ca o pisică. — In această clipă se petrecea în sufletul domnului Ionescu ceva, care se întâmplă rar de tot la un funcționar hârșit în nevoi și hârțoage. Continua să-l cântărească din ochi pe Maier. Pe fața acestuia, acelaș surâs... — „Te-am prins"! își zise în gând și fericit domnul Ionescu. Nu mai îmi scapi! — „Ei, și cum ți-l bagi mă'n limbă? întrebă mieros șeful. — Foarte bine, dom'le directăr... știu eu!... Acest „știu eu" al lui Maier i-a întărit și mai mult credința domnului Ionescu, că tot el românul e mai deștept! — „Și, cum zici, că faci, mă? (De fapt răspunsul nu-l mai interesa). — ...„Bat cuiul în limbă... și stau așa... și lumea o să vie să mă vadă și o să-mi dea ceva fiecare. — „Al dracului jidan! Nu se putea să nu facă el vre-o șmecherie! Da... l-am prins și domnul Ionescu încerca să-și închipuie născocirea cu care ovreiul avea să mintă lumea. — „Ha! Ha! Ha! Da! și el, Da! și eu! cine știe ce marafeturi? cine știe ce... că, de găurit limba, n'o face Maier să-i pui la frigare? Adică, ce e nebun? Pentru un leu, sau doi, cât i-o da un gură-cască? Muzica militară începuse un vals. Nu mai ploua și într'un balcon de nori eșise soarele. Soare de asfințit. — Poarta dela intrare se desmorțise. — „Și... eu ce-ți pot face? întrebă după un răstimp domnul Ionescu, nerăbdător și curios. — „Să mă lăsați, dom'le directăr... să mă fac fachir... aci în Expoziție câștig și eu un ban, și când s'o închide mă duc acas'la Dorohoi. Dați-mi o baracă, dom'le directări...

— Dați-i domnule șef, sări și secretarul care profitase de prezența lui Maier să-și mai lase și el tocul jos. — „Nu mai am ce mânca dom'le directăr!'" ciocăni Maier cu toată desnădejdea semnele de slăbiciune ale „directorului. Domnul Ionescu nu era numai curios să vadă ce anume născocise ovreiul, dar ținea cu ori ce preț să-și verifice puterea lui de a pătrunde în inima și gândurile oamenilor (o putere în care credea foarte mult) și să-și poată spune satisfăcut: — Ai văzut? nu ți-am spus eu? ovreiul tot ovrei! Miorlăiala lui Maier că moare, că n'are ce mânca, ori că se omoară, nu-l mai interesa. Domnul Ionescu se gândi și se socoti. La o întorsătură de pagină din registru dete peste o baracă pentru Maier, aproape în centrul Expoziției, pe o aleie lăturalnică. Bună pentru o 'ncercare. — O evacuase de dimineață. — Bine, domnule, se înduplecă domnul Ionescu, am o baracă. Dar, să nu crezi că numai tu ești deștept... Uite, eu îți dau baraca, dar pentru asta plătești chiria ca fiecare... (Se lăsă păgubaș Maier, dacă e vorba de plată chibzuia domnul Ionescu) Chiria legală... (Și pentru ca lovitura să fie hotărîtoare, șeful fixă din oficiu maximum de chirie posibilă) zece mii!... Ai înțeles? Zece mii!... Altfel nici nu stăm de vorbă! — Zece mii?... se revoltă ovreiul. Ce zece mii? Și mai mult dom'le directăr! Cât vreți! cât vreți! Domnul Ionescu nu mai știa ce să creadă. Adineauri zicea că nu are ce mâncă și acum dă cu miile de pereți? Maier, la rândul lui, se agăță de cei zece mii, pe care-i socotea o sumă de nimic și continuă să-i vorbească „directorului" din ce în ce mai aprins: că așa afacere a să meargă extraordinar... Că lumea o să vină nebună să-l vadă pe el „marele fachir"..., „fachir român" și ceva mai mult „primul fachir român"... Că, nu sta el la tocmeală pentru așa o sumă... Ce contează câteva mii la el, când o să scoată sute de mii... și poate și mai mult!... — A înebunit ovreiul! și domnul Ionescu, gata să-l compătimească. — O să fie bine pentru toată lumea! vorbi în doi peri Maier și tăcu. Mai răsufla și el după atâta alergătură disperată după argumente. — O să fie bine, zisese Maier. — Să dea Dumnezeu îi răspunsese în gând, domnul Ionescu, dar nu prea văd... Așa cum ai luat-o... Șeful nu prinsese tâlcul ultimelor cuvinte. — Era un fel de vorbire cu care

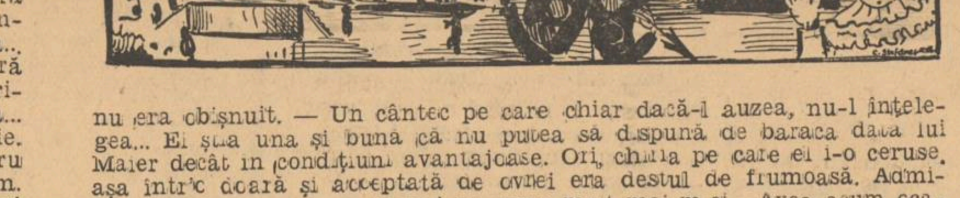

nu era obișnuit. — Un cântec pe care chiar dacă-l auzea, nu-l înțelegea... El știa una și bună că nu putea să dispună de baraca dată lui Maier decât în condițiuni avantajoase. Ori, chiria pe care el i-o ceruse, așa într'o doară și acceptată de ovrei era destul de frumoasă. Administrația închiriase alte barăci cu sume mult mai mici... Avea acum ocazia să-i dovedească domnului director, adevăratul director, că și el Ionescu se pricepe să aducă un venit frumos și pe o cale atât de simplă întreprinderii... Știe el că n'o să-i facă nimeni statuie... dar, așa s'a învățat... Ceva mai mult: și-a luat toate măsurile să verifice dacă Maier minte sau nu. Chiar în seara aceasta o să se dea cărțile pe față... Hei, domnul Maier nici nu visează cu cine are de-aface! Merg încasările bine? Bine! Insemnează că plata chiriei este asigurată. — Dacă nu? Nu! și basta. Era Duminică. Ploaia: ploaie de vară. Pământul se svântase. — Lumea începea să revină în Expoziție. Domnul Ionescu sună. Din baraca anexă apărură doi funcționari tineri, un fel de curieri ai șefului. — Dumitrescule, dă o fugă până la Bar și cere vre-o zece carnete d'ale chelnărilor. — Știi tu, carnete pe care-și fac ei socotelile...

Intr'un sfert de oră Maier plecase să se instaleze în baracă și după el Dumitrescu pus de domnul șef să ia seama la intrare... Domnul Ionescu recomandase, la ureche, funcționarului său de încredere: — Dumitrescule, fii cu ochii'n patru! Asta ne bagă'n ocnă! Vezi să nu scape nici unul fără bilet! Al doilea funcționar, care în tot acest timp își făcuse de lucru pe lângă domnul șef, fu trimis la postul de Radio-Reclama al Expoziției cu un text sumar compus chiar de domnul Ionescu. „Avem onoare a anunța (hiatus propriu domnului șef) onoratul public vizitator al Expoziției că fachirul Maier poate fi văzut" etc., etc. Era un fel de aviz scris după socoteala domnului Ionescu, foarte bine și cu toate prevederile. — Vierul (așa-l chema pe funcționar), du-te tu și dă la Radio această înștiințare. O fac și pe-asta cu fierul dela mine. S'o dea așa din când în când, mai rar... Dacă nu i-ar fi fost rușine de propria lui teamă, o teamă meticuloasă de care nu se putea desbăra, ar fi încheiat: din când în când, mai rar și pe șoptite... — Să vedem ce-o să iasă, domnule șef, isbucni în râs secretarul. Era o necuviință din partea subalternului. Să nu se fi știut nițel pătat cu chestia asta cu fachirul, ce-ar mai fi bătut cu pumnul în masă și ce l-ar mai fi incondeiat pe hârtie așa cum se cuvenea și cum scrie la carte... Dar așa... — Ce-o să fie domnule? Ce-o să fie?... încercă să se apere domnul Ionescu cu glasul pe jumătate și rămase cu ochii întrebători fixați în ochii secretarului, ca și cum vrea să afle ce știe secretarul mai mult decât el. Ca'ntotdeauna, când ieșea din tipicul lui, neliniștea și bănuelile începeau să-l muncească fără de nici o vină. Adică ce-a vrut să spuie secretarul? Ce-ar putea să iasă? Că doar toată chestia asta s'a făcut la lumina zilei. A fost și secretarul de față și cine ar putea să-l bănuiască și de ce? — Domnule șef, îmi dați voie să mă duc și eu, să văd? — Du-te, dragă Ciobanule, îl îmbie la rândul lui șeful. — Du-te și vezi să nu facă ăla vre-o prostie... Ajută-mă și tu! Ciobanu eșise și alerga cu pași de lup pe nisipul aleei. — Tânăr, nepriceput și mai ales obișnuit cu temerile șefului său, secretarul nu sesiză starea sufletească a domnului Ionescu. Poate că nici nu-l interesa. Pentru el era un prilej rar întâlnit de a fi de față în momentul când se face cineva „fachir" și se grăbea...

Domnul Ionescu rămase mută vreme pe gânduri. Ceva nedeslușit își căuta formele în mintea lui sensibilizată de atâta teamă încercată în nesfârșita carieră de slujbaș. Nu știa de unde vine, în ce chip, dar simțea că o primejdie se apropie de undeva... Chestia cu fachirul prea era un lucru de nimic, prea era cântărită de el cu multă băgare de seamă, ca să aibă vre-un sfârșit întunecat... Și apoi nu era decât o încercare pe care o făcea. Răspunsese omenește și creștinește unei nevoi, unui om muritor de foame. Iși luase doar toate măsurile ca să nu piardă Administrația nici o boabă. Așa că, din altă parte s'ar putea să isbucnească furtuna... Dar de unde? — Allo, allo, aici Radio Expoziția! Domnul Ionescu tresări și își reținu curios respirația. — In momentul de față... cu toată solemnitatea... în această Expoziție, marele fachir Maur... — Dar, n'am zis eu așa, domnule! protestă șeful rămas de unul singur în baracă. — Nu știe nici să citească? Ce sânt chiori? Nu se poate, domnule, să nu facă vre-o prostie băiatul ăla! Trebuie dat afară dela Radio! Așa e când ai inimă bună, — trebuie, pe urmă, să le înduri toate prostiile! Sună odată, sună a doua oară mai lung și mai puternic. Din baraca vecină nu veni nimeni... nici n'avea cine. Domnul Ionescu își aminti apoi că Vieru era plecat la Radio, iar pe Dumitrescu îl trimisese, tot el, la fachir, să facă pe casierul. — Secretarul se dusese și el „să vadă". — Allo, Allo, răsună din nou megafonul dintr'un pom de la intrare, aici Radio-Expoziția!... In acest moment în această Expoziție, marele fachir Maur se pregătește pentru un post de patruzeci de zile și patruzeci de nopți... — Patruzeci de zile, și patruzeci de nopți!... repetă șeful disperat. Aștia prea o fac de tot și pe domnul Ionescu îl trec fiorii. Se ridică și începe să se agite printre scaunele și birourile din baracă cu agitatea unei sălbătăciuni prinsă în cușcă. Să se repeadă în Expoziție să oprească aparatul de radio? Să se ducă dincolo la fachir? Cum să se împartă? Unde să meargă mai întâi? Și apoi cum să lase așa la voia întâmplării registrele și hârtiile de aici? — Au căpiat deabinele. Și toți! gândește domnul Ionescu. A fost așa un fel de glumă, o încercare, o probă. Și, mai întâi, că a fost vorba de o șmecherie a lui Maier. — De unde au scos-o și ei cu patruzeci de zile și patruzeci de nopți? De unde? Domnul Ionescu intrase în panica desvinovățirei. Se și vedea acuzat și-i trebuiau argumentele cu care să-și justifice buna credință, și mai ales cinstea. — Cinstea mea, domnule! gemea șeful încolțit de propria-i acuzare. Patruzeci de zile și patruzeci de nopți erau o vreme de nemăsurat, o viață de om, ceva fără de sfârșit, care îl sugruma prin simpla enunțare. Pe potecuța dinspre Radio venea liniștit Vieru. N'apucă să se apropie bine de baraca domnului șef: — Ce e mă! Ce-ați 'nebunit? ce Maur? Maier! Maier domnule, cu i dela... cu i dela... imbecil! Ce patruzeci de zile și patruzeci de nopți?

— Vreți să mă omorâți!? Du-te la Radio... dă-l pe ușe afară. In brânci să-l dai pe ăla cum îi zice... cu reclamele lui! Ba nu! Du-te întâi la Dumitrescu; spune-i c'am dat ordin să-l scoată pe jidan din Expoziție cu toată fachiria lui! — Eu n'am nevoie dom'le de scandal! Ai priceput? Nu mai vreau să știu de nici un fachir. Subalternul supus pieri din ochii șefului dealungul barăcii. Violența domnului Ionescu, expresivă și teatrală față de funcționarii lui mărunți, în fond nu era decât frica de cea mai eftină calitate. In panică, o panică isbucnită ca din senin, el nu mai văzu altă scăpare din acest bucluc întrezărit, eventual decât prin eliminarea ovreiului din Expoziție. Să-și poată zice ușurat: A fost și nu mai este! Ce fachirie? Ce fachirie? Asta-i trebuia lui? Nu-l durea capul și s'a legat ca un... Dac'ar fi să se întâmple ceva, șefii l-ar putea încolți și pe el.. Unde este contractul de închiriere? Cine l-a aprobat? A depus ovreiul jumătate din chirie, așa cum se prevede la regulament? Pai!... Că... să vedeți! Parcă-l și aude pe Director. — Cum, domnule Ionescu? Cum, ai îndrăznit să bazi în Expoziția noastră națională o baracă de moși? Scamatorii? Fachiri? Cum, domnule, dumneata dispui de barăcile noastre așa după bunul plac?? Da'unde te trezești, domnule? Pe moșia dumitale? Și colac peste pupăză, nu se poate să nu'ncheie Directorul, așa cum și merita cu vârf și îndesat: — Afară, domnule Ionescu, afară! Să pleci cu scamatorul dumitale cu tot! Are dreptate domnul Director! Așa-i trebue! om serios să se lase prostit. Nu trecuseră nici 10 minute și Vieru apăru îmbujorat la față și cu respirația deasă ca dintr'o ștafetă. Se alinie lângă biroul șefului și își îngădui câteva clipe de răgaz, să i se mai potolească inima. Domnul Ionescu surâdea înseninat, fără să se vadă și fără să se știe. Băiatul alergase ca un călifar și-i aducea vești bune. I se citea pe față! Cu vorbele încă întretăiate, Vieru își făcu raportul și Domnul Ionescu află că nu era de vină nici funcționarul dela Radio și nici Maier. Citiseră foarte bine cea ce scrisese domnul șef. Dar, a trecut pe acolo unul, care-i zice că e „manager" sau așa ceva și dumnealui schimbase reclama, care s'a dat la Radio. — A dracului Expoziție! gândește domnul Ionescu. Multe lucruri noui i-a fost dat să vadă și să audă aici! Manager ăsta, sau cum îi zice, ce-o mai fi, de unde-o mai fi eșit și el, de se învârtește așa prin Expoziție și schimbă fără să-l întrebe? El a făcut din numele lui Maier: Maur? A zis că nu se poate așa un nume la un fachir? Și tot el a făcut „postul fachirului" la patruzeci de zile și patruzeci de nopți? In tot timpul Maier nici apă n'are voie să pule pe limbă? Zice, că știe el ce face? Știe el cum e bine? Așa e'n India?... Domnul Ionescu ascultă din ce în ce mai uluit și umilit în acelaș timp de atâtea cât știe necunoscutul acesta: Manager, care fie vorba între noi, numai nume românesc nu pare să aibă... Tot ce-i spune Vieru i-se proectează în minte cuvânt cu cuvânt, dar răsturnate și întrebătoare, o fi ceva de capul lui, dacă dă el buzna... Mai știi? — A zis că trece să vorbească și cu dumneavoastră, mai târziu și-o să fie bine, închee Vieru. Domnul Ionescu nu știe ce să mai creadă. Lucrurile cele mai curioase se prăvale, ca din senin, unele peste altele. Dă din cap, resemnat. — Am ajuns la sfârșitul carierei... Dacă nu mă dă afară nici acum, nu mai mă dă niciodată!... Maur, patruzeci de zile și patruzeci de nopți... acum în urmă domnul, Manager. De unde-o mai fi eșit și ăsta? Și toate dintr'o prostie a lui! Din bunătatea lui! Așa-i trebue dacă are inimă moale.

Alții ar da cu barda în Dumnezu și nu s'ar topi ca bobul de ceară la orice vorbă. Nu se mai poate să stea cu mâinile în sân. Trebue să treacă la fapte, cât mai e timp. — Rămâi aici, porunci el subalternului și adunându-și toate puterile porni vijelios pe aleia, care ducea la baraca lui Maier. Lumea împânzea șoseluțele. Trenul liliput circula „după itinerar" și se strecura nepăsător pe lângă domnul Ionescu. Călătorii mai mult bătrâni decât copii se îmbrățișau și strigau ca scoși din fire. Era un fel de plăcere... Ziua se sfârșise și răcoarea obișnuită a parcului se accentuase în urma ploii. Și, nefiresc poate, cu cât apăsarea serei se făcea mai simțită, cu atât expoziția se însuflețea. Inceputul nopții era Răsăritul Expoziției. Patru muzici militare cântau în acelaș timp, patru arii diferite. Roata norocului pândea la fiecare pas. Oricine se străduia să câștige o turtă dulce, un pahar de sticlă, o muzicuță... Ruletele risipite pe alei își urneau și ele roțile lenevite din belșug pompând din inimă sânge mult în obraz, în timp ce mâini nepricepute ori prea încercate semănau deavalma în pajiștea verde a postavului banii puțini scoși din fundul de buzunar și din care fiecare aștepta să răsară pachte întregi de visuri și minuni. — Nimic nu mai cade! Era semnalul de plecare și roata norocului se urnea cu eleganță în căutarea numărului câștigător. Acrobata sprintenă și mincinoasă, o bilă de fildeș, — ochiul dracului — patina peste cifre, sensibilă se lăsa proectată la cea mai mică atingere, desena cercuri, se ducea și revenea nehotărîtă, urmărită de atâtea priviri pentru ca tocmai atunci când lumea se aștepta mai puțin să se lase captivă în despărțitura numărului ales, ca o femeie alintată în brațele unui fotoliu... Mai fiecare punea banul, pierdea, ofta și pleca. Intr'un fund al Expoziției, lumina cădea în cascade pe treptele de marmură și covoare persane: Casinoul!... Dar, acolo nu era un drum pentru oricine. — Allo! Allo! aici Radio Expoziția! vizitați cu mic și mare, pe marele fachir Maur! Și-a perforat limba într'un cui... — Poftiți, vă rog, aici desfacerea produselor! — Fabrica face reclamă!... — Porumbielu! caldu porumbielu! — Exersați ochiul și mâna... — Inghețata, vanilata... — Arde și frige... Era o diversă și disperată orchestrație a reclamelor în care o minte neobișnuită se pierdea. — Ia'nghețata dela tata! se tânguia tot mai insistent negustorul. Domnul Ionescu ajunsese aproape de baraca „marelui fachir"... Pornise hotărît să facă ceva teribil. Ceva ca și cum o mamă și-ar fi strâns de gât nou născutul rușinei... Orice întârziere i-ar fi fost fatală...

Se ridicase vijelios din mijlocul cifrelor lui cuminți așezate între scoperte și trebuise să străbată învălmășeagul Expoziției. Un alt aspect cu totul nou de viață ce se'nchidea pentru el ca un arici. Traversa dezorientat și se simțea istovit pe măsură ce încerca să înțeleagă frământarea de furtună a Expoziției. Noaptea parcului iluminată, muzica, pe care o prindea fragmentată și suprapusă, vorba oamenilor isbită una de alta, dând impresia unei dărâmări, toate îl îmbătau. Cu cât distanța dintre el și Maier era mai mică, cu atât mai mult pornirea domnului Ionescu se mlădia. La câțiva pași numai de baracă era cu totul altul. Adică, dece se teme așa de mult? Furase? omorâse pe cineva? Dacă află Directorul? N'are de cât! Și'n definitiv ce-o să afle? Ovreiul o să-și plătească chiria și încă ce chirie, fără tocmeală! Și pe urmă, nu era ceva care nu se mai putea repara. Dacă nu aprobă domnul Director? Maier o să-și deșurubeze limba din cui și o să se ducă în plata Domnului. Foarte simplu. Dacă a încropit ceva parale să-i fie de bine! A scăpat de foame câteva zile. Domnul Ionescu recunoaște că începe să aibă curaj, cum n'a mai avut dmult. — Poftiți domnilor, poftiți! Aici minunea minunilor: marele fachir Maur! Astăzi a venit din India! Și-a perforat limba în fața a mii de spectatori, fără nici o durere și fără pic de sânge. Poftiți domnilor, poftiți! Cinci lei, numai cinci lei. Ca să poată vedea toată lumea! Domnul Ionescu rămase multă vreme în marginea aleei de unul singur. In baraca lui Maier oamenii făcuseră drum de furnici. Unii intrau și alții eșeau. Venise hotărît să-l desființeze. Dar cum s'o facă? Dacă s'ar duce în baraca fachirului, ar fi și el un cetățean oarecare împins din urmă de ceilalți curioși. Și apoi dacă închide baraca acum în plină activitate, n'ar protesta lumea? Domnul Ionescu îi și auzea vociferând: — Vă bateți joc de oameni! Vă faceți de cap pe punga cetățeanului. O să aducem cazul la cunoștință!.. In adevăr, e teribilă această aducere la cunoștință a cetățeanului revoltat, recunoscu — fără putere — domnul Ionescu. Dar, ce-o fi văzând lumea 'năuntru? se întrebă domnul șef și în zadar încerca să și-l închipuie pe Maier în chip de fachir. In ce loc al încăperii s'o fi găsind? In ce poziție? culcat, întins, pe scânduri, ori așezat turcește cum își amintea că mai văzuse el, în copilărie la un bâlci, pe niște mâncători de foc? Domnul Ionescu recunoaște că trebuie să se dea bătut. Autoritatea lui n'are cum să intervină și să se facă ascultată în toată vigoarea ei. Și totuși, chestiunea asta cu fachiria ovreiului trebuia să dispară așa ca și cum n'ar fi fost de când lumea! Să fie rasă după fața pământului! — Noaptea! îngână, misterios, domnul Ionescu, în crucea nopții!..

Domnul Ionescu trebui să se întoarcă la birou. Merga anevoie și chinuit de un râs drăcesc, ce-i sta în băerile inimei. La gândul că mintea unui ovrei disperat născocise o asemenea înșelătorie și lumea îl credea, râsul stă să clocotească. Dac'ar fi găsit o groapă, s'ar fi întins pe brânci, ca bărbierul regelui Midas și-ar fi râs acolo, o noapte întreagă de prostia oamenilor. Scurtă drumul către birou și apucă pe o aleie retrasă. Se știa „complicele" ovreiului și se temea că i s'ar putea ceti gândurile pe față. Atât i-ar mai trebui. Dosit, astfel, se simțea mai în voie. Dar, parcă era un făcut. Il urmărea și aici o voce de bas profund, care venea din sus dinspre aleie, năucă prin pomi. — Marele fachir Maur va sta patruzeci de zile și patruzeci de nopți. Domnul Ionescu se năpusti în biroul lui hotărît să scape de obsesia fachirului. Căzu pe scaun, cu mâinile alăturea și picioarele lungite sub birou și dete drumul râsului, în voie. Vieru, într'un colț, în picioare, râdea și el de râsul șefului.

(Urmare și sfârșit în numărul viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

29 - 941

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 29
SAMBATA 12 Iulie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

SPIRITUALITATEA BUCOVINEI

Printre sclipirile de oțel ale armelor, prin șueratul proectilelor, o dulce mireasmă de bătrână cronică și vetustă poezie pătrunde pe plaiurile eliberate ale Bucovinei. Cumpănă a apelor Moldovei, cum i se spune în tratatele de geografie, regiunea aceasta minunată este legată indestructibil de trupul țării, nu numai prin configurația pământului, dar și prin tradiția istoriei noastre vechi, prin unirea ce s'a făcut neîncetat cu spiritualitatea românească de pretutindeni.

Și ca un simbol al aceleiași unități sufletești a poporului nostru, de acolo au venit mereu dovezi despre originea noastră, despre autentica latinitate a limbii, despre adânca și minunata însușire estetică a producției populare, pe toate tărâmurile. Glasul boerilor adevărați a răsunat prin contribuția familiei Hurmuzachi, la întemeierea unei fundațiuni istorice de documente fără pereche, a căror folosință este inepuizabilă. Cântecul, adunat din motivele folklorice și eroice a dat producția muzicală, frântă din nefericire prea din vreme, a blândului Ciprian Porumbescu. Și înaintând pe drumul artei bucovinene, nu s'au izvodit, tot acolo, cele mai frumoase exemplare de artă și arhitectură bisericească, pe care le-au judecat cu mare prețuire toți călătorii străini ce ne-au vizitat în ultimii douăzeci de ani?

Nicăeri, în această privință, nu s'au topit mai admirabil caracterele sud-orientale ale construcției cu cele răsărite din sufletul românesc, într'o fuziune perfectă, în modele ce alcătuesc un capitol aparte în istoria artelor. Arta bucovineană așteaptă încă să fie cunoscută și cercetată de specialiști români și străini.

Dar Bucovina închide, în tezaurul ei divers, misterul permanenței și trăiniciei românești, care a apropiat de acest suflet național figurile cele mai strălucite ale neamului. Poate că și mormintele scumpe, presărate între fagi și izvoarele limpezi ale poenelor mânăstirești; poate că și ecoul etern al vrednicilor ostășești, iscate tot pe acest pământ; poate că și viguroasa rezistență a elementului românesc din acest ținut să fi îndemnat la recules legere, dar și la acțiune națională, în clipele mari ale trecutului nostru.

Misiunea spirituală a Bucovinei n'a înțeles-o nimeni mai bine decât Eminescu, ale cărui rădăcini etnice creșteau tot în pământul acesta binecuvântat. Așa trebue înțeles legământul făcut de el, odinioară, la comemorarea Voevodului Ștefan cel Sfânt, care odihnește sub lespedea cu înfloriturl de stejar dela Putna.

Și tot de aici trebue să se culeagă, în viitorul care a început să ne surâdă, podoabele cele mai autentice ale întregei spiritualități a poporului nostru.

Bucovina ne răsplătește îndeajuns, și pe calea aceasta, prin unirea înfăptuită în zilele luminoase pe care le trăim acum.

C. N. NEGOIȚA

GR. MANEA — Țăran bucovinean

Rusia-Spațiul Desordinii

Rusia de eri până azi. Rusia văzută de prietenii ei

de TOMA VLADESCU

Rusia Țarilor sau a Sovietelor, — o Rusie unică ne-ar interesa mai mult să vedem. Cine s'ar pricepe totuș să spună tainele ei! Ar fi poate, Rusia aceasta, mai mult un conglomerat inform de popoare, o țară cu hotare incerte și lăbărțate peste care șuieră viscolul siberian, sau apasă cumplita căldură a celor mai toride veri. Pe aceste pământuri nelimitate par'că și în acest climat extrem continental, foculi mari, care s au chemat Pușkin, Gogol, Tolstoi firește, și mai ales Dostoiewski, sau lângă ei atâți doctrinari ai creștinismului răsăritoan, cum de pildă Chestov sau profesorul Berdiaiev, și chiar atâți juriști pasionați de cele mai armonioase rigori ale științei lor — Alexjew, atâția alții, — muzicanți înstârsit, artiști, au încercat să ne spună cuvântul unic, geniul propriu al acestei lumi pe care o vedeam prin fumul ascuns al Asiei, încremenită par'că în depărtările fără fund.

Dar niciodată cuvântul acesta n'a izbutit ușor să apară!

In toate construcțiile, și în acelea ale artiștilor mai cu deosebire, lumea rusească ajungea ușor să-și arate un profil cu totul singular, un leneș delir care striga atâta de discordant, și fără îndoială vastul ei tumult care face par că ecoul acestor spații necontrolate...

Pentru noi toți, oameni ai civilizației romane, deprinși cu alt sunet al lumii și cu alte forme de viață, creațiunea rusească, gigantică și infirmă totodată, pare să exprime rodul unui proces al existenței în care niciun echilibru n ar izbuti să reziste, în care lipsește mai ales simțul Necesității, și se exaltă până la un crud paroxism lipsa de disciplină, — lipsa măsurii cu un singur cuvânt, atâta de scumpă tradițiilor noastre mediteraneene... Pe aici, cum ar fi spus Valéry, spiritul Romei nu a trecut — și deaceea apărătorii unui stil european atâta de amenințat, n'au ezitat niciodată să denunțe invazia interlopă a stepelor peste o lume pe care încercau s'o desfigureze.

Este rar în istorie ca un popor să nu-și definească o pecetie a lui, să n'aibă un cuvânt de spus, să nu-și identifice valorile lui particulare. Rusia ne oferă poate tocmai spectacolul acesta! Ea va fi având desigur o atmosferă, un climat, un halo, un vuet al ei... Un vast strigăt care adeseori străpunge cerul până atât de departe! Dar cât amestec nedefinit — cât geniu monstruos al confuziei! Exclusă nu numai din Europa, dar poate din tot restul lumii, ca o adevărată res nullius în ordinea planetară, se poate spune că Rusia n'a izbutit să se constitue în nici un fel până azi. Dela splendorile orgiace ale curților imperiale, ea se asociază pentru noi cu sumbrele imagini ale deportaților prin geruri siberiene, cu lanțuri și pușcării, cu vulgari și inconștienți bandiți, sau cu triști iluminați plimbându-și paloarea lor alcoolică sub cerul unui Dumnezeu pe care poate nu-l vor găsi niciodată.

(Urmare în pag. 2-a)

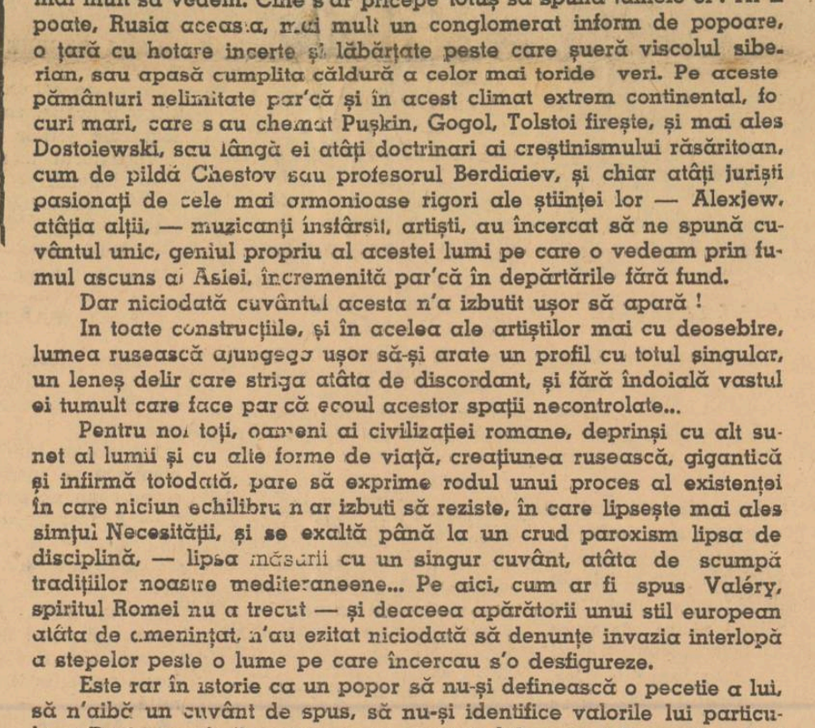

BOLINTINEANU IN... RUSEȘTE
„Ca un glob de aur luna strălucea
Și pe-o vale verde, oștile dormea...

Inoitorul baladei germane

Să scrii balade mai mult decât frumoase, — balade sortite să devie, peste puțină trecere de vreme, comoară poetică obștească, — să ți le vezi refuzate de diverși directori de reviste literare, — cu motivarea că „nimeni nu mai scrie și nu mai citește balade", — să te vezi

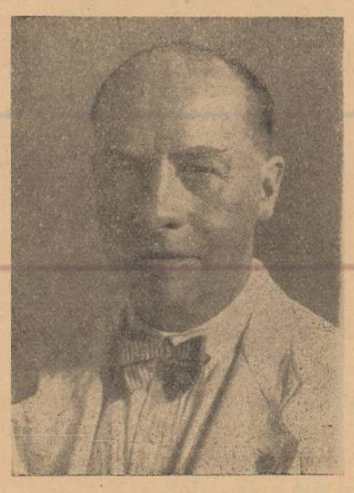

BÖRRIES FREIHERR VON MÜNCHHAUSEN

ironizat și, totuși, să nu-ți pese de obtuza judecată a contemporaneității, dovedește vocație și dragoste de genul cultivat.

Când a apărut cu primele sale producții, Börries Freiherr von Münchhausen se găsea ca o rândunică în plin Martie înzăpezit, — și, după proverbul german „o rândunică nu face primăvară".

Dar inițiativa i-a fost rodnică.

Mobilizând, în jurul aceluiași **Göttinger Musenalmanach** (1896) în care apăruse, cu un secol în urmă, singulara **„Lenore"** a lui Gottfried August Bürger, pe cei mai de seamă baladiști ai vremii, contele Börries von Münchhausen pornește lupta pentru cinstirea baladei germane „spre a-i da locul care i se cuvine". Totodată acesta „trebuia să fie, pe viitor", principalul țel al popularului **Göttinger Musenalmanach** ai cărui colaboratori se numeau Agnes Miegel, Lulu von Strauss und Torney, Ludwig Finckh, Hugo Salus, Carl Bulke, Levin Schüking și alții.

Acesta a fost începutul și, fiindcă fusese un început fericit, — acesta a fost începutul glorioasei ascensiuni a baladei germane.

„Artă regească" a numit-o Börries von Münchhausen și ca unei arte regești i-a închinat vigorile cele mai nobile ale puternicului său talent.

Cărțile sale se numesc „Das Ritterliche Liederbuch", „Die Balladen un Ritterlichen Lieder", „Das Herz im Harnisch", „Die Standarte", „Das Schloss in Wiesen" (Cartea cavalerească de cântece, Baladele și cântcele cavalerești, Inima în zale, Stindardul, Castelul din Wiesen), titluri cari denotă ținuta sufletească virilă și dură a poetului. Prea multe din baladele acestui mare cântăreț cum multe din volumele lui Börries von Münchhausen au cunoscut o difuzare fantastică pentru anemicele noastre tiraje de zece și douăzeci de mii de cărți epuizate.

Dar poetul nu a urmărit popularitatea, precum nu a umblat niciodată după favorurile publicului.

Retranșat într'o viață liniștită dar spornică preocuparea lui cea mai de seamă a fost și a rămas înoirea baladei germane.

Anul acesta, în 20 Martie, celebrul Börries von Münchhausen a împlinit 67 de ani. Dară versurile lui nu mai au vârstă.

Incărcat de onoruri, poetul care și-a pus tot sufletul în lupta pentru noua înflorire a străvechiului gen baladistic, poate fi mulțumit. Cea mai mare onoare a lui este cinstirea baladei pe care el a vrut s'o știe cinstită așa cum i se cuvine.

TRAIAN CHELARIU

CRITICA DE AUTORITATE

O problemă care își face loc din ce în ce, cu ascuțișul condeielor, în paginile revistelor literare din ultima vreme, este din nou mult discutata problemă a criticii de autoritate.

Cine a pronunțat întâi, sentențios, pătruns de gravitatea desideratului său: „Ne trebuie un nou Maiorescu", a svârlit proverbiala, folklorica piatră a înțelepciunii în gârlă. De-ajuns ca s'o tulbure iremediabil. Critica de directivă, bazată pe autoritatea personală a magistrului profesând „ex cathaedra" o doctrină estetică imuabilă, nu mai e posibilă. Spunem asta cu regretul de a lovi într'o fantasmă ce va fi legănat, poate, îndelung, pe doctrinarii cutărui ori cutărui spirit în literatura noastră modernă. Critica de directivă este, mai întâi, anexa necesară a esteticei normative, reflexul ei practic, codița pedagogică a unui sistem teoretic. Ruina esteticii normative în folosul uneia mai puțin absolute, dar mai omenești și mai aproape de știință, a adus căderea, firește, a metodei respective în critică.

Metodologia dogmatismului critic prinde numai în epocile de criză ale culturii. Maiorescu s'a ivit doctoral, impunător și retoric, în faza pubertară a culturii românești, atunci când toate nelămuririle aspiră la expresie, toate învolburările tulburi năzuesc spre suprafață. Maiorescu a fost înainte de orice un pedagog. Prestigiul însuși pe care și l-a dobândit în ochii elevilor săi de astăzi, ține, în ultimă analiză, de piedestalul magistrului, făcut vizibil la extrem prin binecunoscuta „corectitudine" maioresciană.

Pretindem azi să fi ieșit din din criza pubertății. Cultura românească, tânără încă, își reclamă dreptul la un respect bazat pe o maturitate adesea iluzorie, dar nu mai puțin reală, ca prezență în conștiințe. Epoca sentimentalismelor unei fericite și dulci adolescențe regizate de sfătoșia de bunic a „sămănătorului", a luat din fericire sfârșit, chiar dacă, pe ici pe colo, dovezi de persistență se mai găsesc.

Curente care se trag direct din sămănătorism, ca gândirismul, de pildă, se grăbesc să adaoge la declarația de filiație, diferența de natură, nu de grad, care există între perspectiva de suprafață a sămănătorismului și sondarea adâncimilor etnice, bazată pe metafizica spiritualistă, fie ea ortodoxă sau nu, a gândiriștilor de structură.

Suferind experiențele multiple și polinucleare ale ideologiilor estetice celor mai diverse, literatura noastră a ajuns — vorbesc de straturile ei superioare — la o conștiință critică proprie, care inutilizează guvernanța doctrinară, disprețuindu-i indexul clătinat reprobativ, sau aprobările entuziastei bărbii mișcate ritmic. Se mai întâmplă apoi, că deseori, scriitorii înșiși au o mai certă formație culturală decât criticii lor.

Mulți dintre poeții de azi sunt eseiști și critici. Aproape că nu mai există „literatură" pur și simplu, omul sentimentelor sale și atâta tot. „Intelectualismul" producțiilor epice și lirice este un defect din ce în ce mai frecvent remarcat de recenzenți.

Dacă scriitorul este „focul creației" personificat, iar criticul „judecata glacială a inteligenței", cum s'ar putea defini într'un dicționar umoristic de locuri comune, naturile ambivalente și alternative nu lipsesc astăzi. Dimpotrivă. Apoi mai e o cauză a condamnării pe vecie la care trebue să se resemneze critica de autoritate: discreditul criticei, nu mai puțin dogmatice, de partid. Repercusiile literare ale anumitor factori sociali sunt imense. Și cum momentul actual, departe de a fi unul cultural, ca acel al înjghebărilor noastre urbane de după 1848, este un moment — necontestat — politic, cauzele apartenenței unui ins la o concepție sau alta, fiind adesea mult mai profunde decât ar fi necesar ca să poată suporta retorica unei convingeri literare imixtiunea — regretabilă dar de neînlăturat, — a socialului în estetic face imposibilă autoritatea, pentrucă ea nu poate dărui decât în prestigiul unei recunoașteri unanime. Desigur să vadă mai curând culoarea unei stofe decât calitatea ei și structura țesăturii, criticii „de partid" (fie și partid literar) sunt astăzi minați de circomferințele propriilor lor orizonturi.

Și totuși, fatalitatea momentului actual face ca o altă critică decât aceea de partid — în sensul înalt al acestui cuvânt — să fie zădărnicită.

Asta ne-o dovedesc înșiși cei ce, azi, desbat problema criticii de autoritate.

ION FRUNZETTI

FIXIER

Un eroism al scrisului este tot atât de necesar în anumite împrejurări, ca și un eroism al faptei. Ceeace împiedecă de cele mai multe ori eroismul să se înfățișeze ca eroism, este tonul prea voit „eroic" al stilului.

Nimic mai anti-eroic decât declamația. Scrisul simplu, spus verde și fără întortochieri lăutărești, face mai mult decât oricare sforăitoare retorică de clasele primare. Tot așa cum un soldat, luptând pe front, nu-și punctează acțiunea eroică, inutil și pompos, cu mișcări ritmice și grațioase de balet, scontând un nevăzut public postum, scriitorul care are conștiința luptei pe care o susține, spune răspicat și demn, ce are de spus.

Eroismul constă în ceeace spui, mai curând decât în felul de a spune. De aceea, pe vremea lui, Valeriu Branisce era un erou al scrisului cotidian, iar astăzi un Branisce nu e cu putință.

Eroismul înseamnă sacrificiu. In scris, sacrificiul felului tău personal de a exprima cu măestrie lucrurile, pentru mai dreapta și mai calda lor pătrundere.

Și poate acceptarea jertfei anonimatului.

O poezie nouă va ieși din truda de astăzi, din marșul care a mobilizat toate conștiințele naționale.

Și o proză cu suflu larg, cu învățăminte culese depe urma eforturilor ce a fost în stare să facă iarăși acest neam. Paginile albe, vor primi dogorea scrisului rupt din inima unui popor care intră în universalitate, pe zările albastre ale gândului și minunatei sale autenticități.

Despre puritatea latină a vorbirii noastre, acum o sută douăzeci de ani, poetul italian Leopardi însemna, între alte, aceste cuvinte în jurnalul său intim: „...limba română n'a fost niciodată, și nici măcar pe cale indirectă, influențată de vre-o literatură, după câte știu eu" (Zibaldone, 9 Oct. 1823). Un tezaur pe care astăzi îl apărăm, dar începem să-l valorificăm prin afirmarea noastră în lume.

Sincopele istoriei noastre au fost vremelnice. Un destin acerb învinge toate zăgazurile, toate vrăjmășiile. Zidim porți de granit pentru apărarea civilizației de obscurantismul slavo-mongol, de proveniență asiatică. Presentimentele cronicarilor și ale romanticilor moldo-valahi capătă consistență și se traduc prin realitatea vie, nesdruncinată.

Lupta ne e cu atât mai sfântă, cu cât angajează mai multă onoare. Onoarea neamului este cea mai mare onoare.

Datoria ți-o poți face din plin, oricine ai fi și oriunde te-ai găsi, — cu o condiție totuși: s'o faci cu sinceritatea și profunzimea rugăciunii în restriște.

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Din carnetul unui spectator

Gânduri pentru un prieten

E mai mult de-o săptămână, de când teatrele și-au închis, vremelnic, porțile.. Nu putem decât aproba comunicatul care a adus la cunoștința publicului, că, în aceste momente decisive pentru Patria noastră, Bucureștenii vor trebui să arunce cât colo indiferența care i-a caracterizat până acum și să devină, mai serioși. Așa dar li s'a luat cetățenilor, măcar pentru câtva timp, posibilitatea de a se distra, asistând la spectacolele teatrale. Este, repet, o măsură bine venită..

...Dar prin fața mea trec mereu, pe stradă, prin cafenele, în fața teatrelor în cari au jucat până acum, actorii deveniți șomeuri. Îi privesc. Sunt aceiași, cari, cu câteva luni în urmă, se băteau cu pumnii în piept țipând în gura mare „că s'au plictisit de viața pe care o duc, că visează o lună de vacanță".

Iată-i! Sunt toți aici! Lunganul ăsta îmi spunea, nu e mult timp de atunci, că suportă adevărate chinuri de câine, că ar vrea să nu mai audă vorbindu-se despre teatru. Lângă el un bondoc încerca să mă convingă că s'a săturat până în gât de toate ploconelile pe care e silit să le facă, pentru ca să capete un rol de câteva cuvinte..

...Farduri... scenă... can-can... schwartz...

M'aș apropia acuma de unul din actorii cari trec prin fața mea. L'aș bate pe umăr și i-aș spune: „Fi fericit, frate. Măcar pentru câteva săptămâni ai scăpat de chinurile meseriei tale".

Dar mă oprește ceva. E, poate, sclipirea ciudată din ochii bietului cabotin.

O! Să nu mă credeți atât de romantic. N'am să spun că am zărit lacrimi în ochii lui. Și, totuși, nici lucrul acesta n'ar fi imposibil. După atâția ani de meserie, bătrânul cabotin a învățat să plângă ușor.

Dar, în ochii lui, odată cu ivirea serii, se poate ceti o nespusă melancolie...

...E ora când înainte începea spectacolul. Doamne, domni, coborau din mașini luxoase și intrau în grădina de vară... Uite: se așezau pe scaunele astea și priveau scena... scena pe care trebuia să apară el.

Nu contează că avea un rol de două cuvinte, sau că trebuia să debiteze o lungă tiradă.

Publicul îl privea. Și el se mulțumea cu atâta. Câte-o dată auzea aplauze, aplauze adresate vedetei, nu lui. Sau, cine știe?... Publicul aplaudase, poate, un gest al lui, un gest pe care l-o fi făcut fără să-și dea seama... Da!... Publicul l-a aplaudat pe el.

...E ora când începe spectacolul...

Și nimeni nu coboară din vreo mașină luxoasă.

Umbra cabotinului așteaptă, tristă, lângă teatrul în care până acum câteva zile juca...

A uitat de fostele lui necazuri, de fostele revolte.

Jindue ște după o fărâmă de fard, după câteva aplauze...

...Și pe nesimțite, îmi vin în amintire câteva versuri din piesa „Deburau" a lui Sacha Geritry.

Era acolo o scenă în care marele mim Deburau îi spunea fiului său:

Et, maintentant un dernier mot :
Adore ton métier, c'est le plus [beau du monde!
Le plaisir qu-il te donne est déja [précieux...
Mais sa nécesité réele est plus [profunde...
Il apporte l'oubli des chagrins et [des maux
Et ca, vois-tu, c'est encore mieux!
C'est mieux que tout, c'est mag-[nifique et tu verras,
Tu verras ce que c'est qu'une [salle qui rit,
Tu l'entendras,
Ca, c'est unique, mon chéri !

Mă întreb ce cuvinte aș mai putea adăuga. Și pentru a încheia aceste simple notații, găsesc că ar fi lucrul cel mai nimerit să citez încă un fragment din aceeaș piesă:

Figure — toi qu'un jour
Un homme, un trés pauvre homme [est venu me chercher
Par ce que son enfant peut étre [allait mourir !
Il m'a dit: „Oh! Monsieur, venez!
„Venez jusque chez moi,
„Je vous en supplie, et tâchez
„De le faire sourire !"
J'y suis allé... J'y suis allé pen-[dant un mois,
Tous les matins a son réveil !
Quel public ! Je n'en ai jamais [eu de pareil !
C'etait ce petit gosse un si grand [connaisseur...
Il savait si bien rire...
Que lorsqu'il put quitter son lit,
Tout á fait rétabli,
J'obtins moi de son pere
L'autorisation
De lui donner, pour mon plaisir
Quelque représentations
Supplémentaires !

Și-acum să tăcem, prietene!... Așa!... Și să ne gândim la ziua, la foarte apropiata zi când poarta minunată a teatrelor se va redeschide. Acolo, de pe scenă, de unde vei trona, din nou rege, să te gândești și la mine, omul din public. și să nu-mi iei în nume de rău faptul că ți-am zărit într'o seară, melancolia din privire.

TRAIAN LALESCU

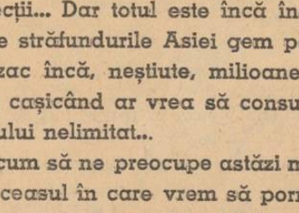

Cronica muzicală

O PRODUCȚIE DE CÂNT

In aceeaș linie de studiu sârguincios dar fără o atât de norocoasă înmânuchiere de talent ca în alte producții ale claselor Livia Vrăbiescu, Vațianu și Romulus Vrăbiescu, cei doi profesori ai „Academiei Regale de muzică" au prezentat și anul acesta la „Dalles" un mare număr de „ucenici cântăreți". Dacă unii dintr'înșii nu și-au rememorat la vreme formula magică isbăvitoare de pericolele inerente oricărei vrăjitorii, și muzica, vocală mai ales, este una din cele mai de temut, n'au lipsit nici de data aceasta afirmările positiv concludente.

Pe unii din aceștia din urmă, i-am presupus și elevi ai clasei de operă, pentru ținuta mai sigură în scenă. In ceeace privește tineretul primilor ani de școală, grupat la începutul programului, este de observat că aproape fiecare din debutanții concertiști n'au rezolvat prea fericit inevitabila problemă a atitudinei în scenă. Mici gimnastici grațioase și inutile ale brațelor, legănări ale capului, de pe un umăr pe altul, „după muzică", îmbrățișări ale colțului pus la dispoziție de capacul pianului, efecte de rugă, în măsură, cu mâinile împreunate sau de batistă roșie suspendată de un colț. Evident, toate aceste nimicuri par să ocupe un paragraf prea lung într'o cronică muzicală. Par numai, întrucât nu se insistă niciodată destul asupra serioaselor inconveniente pe care gestul, mișcarea, prezentarea, insuficient educate; le pot repercuta până

D-ra ARAX SAVAGIAN

chiar în scenele teatrelor. La operă, cel puțin, avem și astăzi cântăreți care sunt în cea mai flagrantă stare de încurcătură de câte ori încearcă să încarneze vreun rol și dau impresia de începători, deși unii sunt mai aproape de pensionare decât de angajare. Sunt, toți, victimele unei insuficiente pregătiri în meșteșugul dramatic, unei lipse de bază. Lăsați să se descurce cum au putut, la început, trecuți cu vederea în stângăciile lor, au ajuns la punctul unde nu se mai găsește nici vreme, nici posibilitate de sfătuire, laturea muzicală a muncii absorbind toate energiile, iar lipsurile și micile metehne înrădăcinându-se prea tare.

Este bine de aceea să se disciplineze ipoteticul viitor artist liric și în ce privește înfățișarea în public, chiar înainte de a intra în clasa de operă, nimic ne fiind propriu zis secundar în

Maestrul GH. KULIBIN

formarea unui meșteșug serios.

Odată această lungă dar necesară paranteză săvârșită, vom felicita atât pe cei doi profesori, cât și pe câțiva din elevii puși la încercare, pentru frumoasele rezultate obținute împreună. Cei mai buni reprezentanți ai acestora din urmă au fost în special d-nii Buciu Mircea și San-Marino Tache.

Primul, prin forță și sănătate vocală, timbru împlinit și aproape integral omogen, școală asimilată cu sobrietate în gust și cu îngrijire, temperament robust.

D. San-Marina s'a distins prin muzicalitate în ritm și expresie și frumoase note medii și sub acute, fiind, ca și d. Buciu, rechemat și bisat.

D-na Gallin-Florescu a avut afirmări pe care le subliniem.

de ROMEO ALEXANDRESCU

De asemeni d-ra Mirea Sanda, care pare aptă unor progrese care să-i accentueze făgăduitoarele posibilități actuale.

Am apreciat contribuția domnișoarelor Phia Eugenia și Nedelcu Paupilia și am fi adăogat poate și alte nume, dacă n'am prefera să avem prilejuri mai hotărîtoare, pentru a o face, mai târziu.

Un moment artistic care a strămutat producția școlară pe plan de concert, a fost acela al unor alese interpretări din Mozart, Massenet și Bizet, încadrate manifestării de d-ra Arax Savagian, fostă elevă a d-lui Romulus Vrăbiescu și astăzi la Opera Română.

Nuanțând cu delicată emoție exprimarea muzicală, frazând cu reală simțire, d-ra Savagian a dovedit și o amplificare a registrului înalt al glasului d-sale, poate, fără toată unificarea dorită în colorit și caracter structural cu restul întinderii, dar cu exemplul manifest al unei evoluții care, desigur, va fi pusă în curând în cea mai favorabilă valorificare de această talentată cântăreață.

Acompaniamentul nu tocmai comod al unui program de cel puțin două recitaluri lungime, a fost susținut cu discreție și experimentată pricepere de maestrul Gh. Kulibin.

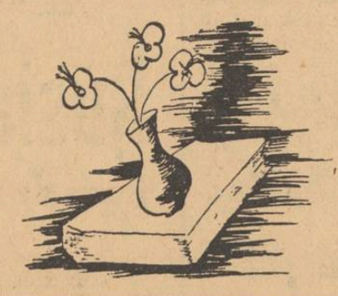

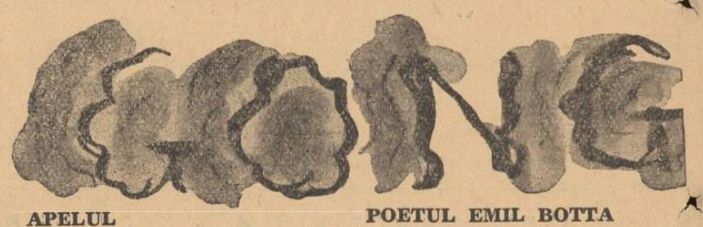

APELUL POETUL EMIL BOTTA

îndreptat către artiștii bucureșteni, pentru ai solidariza în datoria patriotică de a întreține optimismul celor de acasă, în vreme ce unele echipe teatrale — fie la radio, fie în apropierea frontului, fac bucuria luptătorilor și le sporesc elanul către biruință — a avut răsunetul așteptat.

Toate teatrele se pregătesc să-și deschidă porțile, pentru a reda Capitalei aspectul ei obișnuit.

Și dacă în primele zile de război, sălile de spectacol au fost ocolite de mulțimea neobicinuită îndeajuns cu șueratul sirenelor — acum nici o alarmă, nu mai poate provoca panică în rândul spectatorilor.

Dovadă sunt sălile de cinematograf, luate iar cu asalt de curiozitatea și nevoia de destindere a bucureștenilor.

AUTORII DRAMATICI,

au, însfârșit, un teren de lucru și de valorificare deosebit de prielnic.

„Ora ostașului" prezintă zilnic în programul postului național de radio, o piesă românească. Și cum teatrul radiofonic, nu pune nici problema repetițiilor îndelungate, nici a decorurilor costisitoare, autorii noștri se pot bucura de o difuzare care le asigură popularitatea în rândul auditorilor români din toată lumea. Și asta, fără chinuitoarea așteptare care anticipează deobiceiu reprezentarea unei piese pe scenă.

Fiindcă „ora ostașului" consumă zilnic.

Nu li se cere, așa dar, autorilor noștri, decât vrednicie... și, desigur, talent.

a fost primit în cadrele permanente ale Teatrului Național, pe scena căruia se afirmase în ultima vreme ca un actor cu resurse excepționale.

Odată cu d-sa, au fost încadrate definitiv în locurile ce li se cuveneau de drept, d-na Lilly Carandino, *a cărei apariție pe prima noastră scenă, ne-a bucurat întotdeauna și ochii și sufletul — și d-na* Ele-

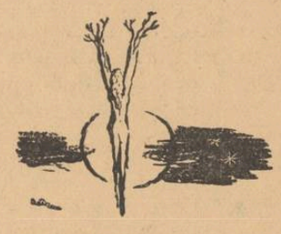

na Galaction, *pe care o așteptăm cu încredere în roluri egale cu sensibilitatea d-sale atât de rară și atât de comunicativă.*

Alegerea comitetului, a cinstit deasemeni și tinerețea plină de făgăduieli a d-lor Sorin Gabor *și* Alex. Clonaru.

„ARTA"

săptămânalul de teatru condus de d. Vlaicu Bârna, înfățișează, cu fiece număr, cititorilor săi, un fragment inedit dintr'o piesă românească.

Este cea mai bună contribuție la cunoașterea efortului de creație al dramaturgilor noștri și la descoperirea textelor scenice excepționale.

Iată, de pildă, un debut pe care îl consemnăm cu rara bucurie a unei astfel de descoperiri: poetul Traian Lalescu, semnând întâia sa piesă „La revedere muschetari".

Citiți fragmentul apărut.

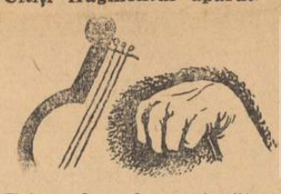

Este cel mai convingător îndemn pentru tinerii noștri scriitori dornici să-și încerce însușirile ni dialoguri scenice.

„AL PATRULEA LA POKER",

e titlul unei comedii care așteaptă hotărîrea comitetului primei noastre scene, pentru a însufleți și la lumina rampei, personagiile unui autor, prețuit până azi de toți cei ce au ascultat la radio comediile sale „Acceleratul 139", „Contractul de închiriere" *și* „O zi rea".

Cu trei cărți de vizită atât de convingătoare, d. Ion Mincu Lehliu, *poate fi sigur că... al patrulea la poker, va dobândi — odată cu sufragiile comitetului de lectură — și succesul care să-l consacre definitiv.*

S. D.

ECRAN

CINEMA ARO: PE VECI A TA

Prin faptul că nu asistă iar la una din obișnuitele producții europene, publicul amator de filme transoceanice, trece cu vederea cele câteva lipsuri ale peliculei intitulată „PE VECI A TA".

Atmosfera vioaie și, dacă n'ar fi prea „Made în America", hai să zicem și originalitatea subiectului, au ridicat acest film ărăguț la rangul de film „teribil".

Frumoasa Loretta Young, poartă cu multă grație, diverse pălării și rochii, ale căror modele vor fi „lansate" bine înțeles după război, de cinefilele fără prea multă imaginație în privința capitolului „mode".

David Niven, e un actor simpatic, ce știe să „poarte" fracul. Acestui cuplu potrivit, îi este „adaptat" simpaticul grup al comicilor Bilie Burke, Zassu Pits, cari contribuesc la succesul de public al filmului.

ADRIANA NICOARĂ

CEVA DESPRE BOLȘEVICI

Se spune că un client intrând într'o prăcălie, cere să vadă fotografiile șefilor revoluției.

Vânzătorul îi răspunde:

— Il avem pe „Lenin la tribună". „Vorosilov pe cal", „Kalinin la plug".

— Nu-l aveți — cumva — pe Stalin în mormânt ?

PARERI..

Despre desordinele cari au stăpânit și stăpânesc Rusia Sovietică, se povestesc următoarele:

Un doctor, un inginer și un comunist se întrebau ce a fost primul om pe pământ.

— A fost doctor, spune primul, fiindcă altfel n'ar fi putut scoate coasta lui Adam pentru Eva.

— Ba nu!... A fost inginer, spune cel de-al doilea, căci fără el, cum s'ar fi făcut din haos o lume nouă ordonată și mulțumită.

— Aș!... era un comunist — get-beget — spune al treilea, scuipând printre dinți, căci fără noi, cine ar fi creat haosul...

CU OCAZIA CELEI DE A ZECEA ANIVERSARI,

Stalin plimbându-se într'o droaşcă, oprește un mujic și-l întreabă ce impresie are despre situație.

— De, răspunde mujicul, înainte de revoluție aveam și eu ca tot omul două costume : unul de lucru și altul pentru sărbători. Acum nu mai am decât unul și ăla prăpădit...

— Puțină răbdare, spuse Stalin. Lumea nouă nu se face bătând din palme. Și-apoi sunt alte țări unde oamenii merg complet goi...

— Aoleau !... Tovarăşe Stalin, răspunde speriat mujicul, ăia or fi la a douăzecea aniversare !

I. M. L.

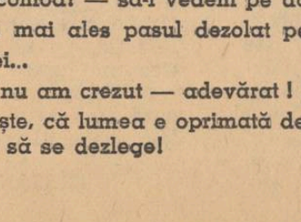

Rusia-Spațiul Desordinii

(Urmare din pag. I-a)

Dela prințul Nechludov, până la Karamazowi, și Feodor și Ivan și Dimitrie, dar mai ales până la atâția Raskolnicovi, este o vastă lume de sanatoriu pe care nici un psihiatru n'o va cunoaște. Un strigăt echivoc, ca o lumină iremediabil căzută, în care Alioșa Karamazow sau prințul Mușkin privesc spectacolul lui Feodor sau ascultă urletul lui Smerdiacow — o lume însfârșit care evoacă sgomotul surd al oceanelor întunecate peste care numai nopțile guvernează.

Țară de atâtea oarbe contraste, ea singură firește ar fi putut să ne ducă dela un Dumnezeu bigot până la catedralele sfărâmate de azi, dela autocratismul vechilor despoți până la Țarul roșu, meștar al crimei, mergând de data asta în fruntea unui așa zis proletariat.

Și astăzi ca și eri, nicio lumină deschisă nu pare să trăiască peste imensele ținuturi ale Rusiei. Aceeași tumultoasă viață informă care continuă... Și ar fi fără îndoială să ne gândim deopotrivă câte posibilități ar fi izbutit să ofere această viață chiar, organizată puțin, aceste latente enerții oprimate — și chiar aceste contraste! Teme interesante de meditație și de reflecții... Dar totul este încă înainte de început... Și pe aceste locuri unde străfundurile Asiei gem par'că de apropierea continentului nostru, zac încă, neștiute, milioane de oameni, ca o implacabilă așteptare, cașicând ar vrea să consume fără cuvânt, nu știu ce trecere a Timpului nelimitat..

Lumea asta firește n'ar avea cum să ne preocupe astăzi mai mult. Dar ar fi fost par'că imposibil, în ceasul în care vrem să pornim prin imperiul noului Țar, să nu evocăm un minut cel puțin decorul straniu unde a fost posibilă poate cea mai neagră aventură care dezonorează timpul de azi.

Ea nici n'ar fi fost posibilă de altfel, altundeva decât în Rusia. S'a încercat puțin pretutindeni — și n'avem decât să ne amintim.

La sfârșitul războiului trecut, lumea descătușată de atâtea rigori, resimțea în toate părțile o aspră sete de libertate — dar mai mult de această libertate, alta, care nu s'ar fi putut ușor defini. Din toate părțile se starâmau lanțuri, adeseori imaginare chiar — și doctrine destul de suspecte începuseră să prindă cuvânt. In Germania chiar, anumită „Școală a Înțelepciunei", dela Darmstadt, răspândea cuvântul mai mult deprimant al contelui von Keyserling, în timp ce dela alte tribune se profetiza năruirea unui Occident impropriu să mai răspundă omului nou care se ridica... Era o stare de spirit destul de contagioasă care-și țesea pretutindeni firele ei nevăzute. Prin orașele din Sud ale Italiei, libertarii mergeau într'un ritm și mai grăbit — iar anumite stridențe chiar, ale lumii noastre burgheze, colaborau desigur să exalte această tristă revoltă și această rebeliune a spiritelor.

Era vorba într'adevăr de o libertate, care tocmai suprima toate posibilitățile ei. Ierarhiile cădeau, corpurile firești, naționale, se disciau în numele unui individ care revendica, fiecare pe seama lui, un imperiu nelimitat și o disponibltate întreagă. Așa se arată lumea noastră de acum mai bine de două decenii.

Dar în locul unei formule de ordine nouă, care încă nu izbutise s'apară, era desigur, acesta, climatul cel mai propriu unei vaste dezordini.

Germania s'a apărat. La fel și Italia. Și în fața individului singur care amenința să surpe toate normele omenești, s'au ridicat sensurile colective — care se cheamă fascism, sau național-socialism. Statul lua acum cunoștință de el, impunea astfel pe toți tuturor — împotriva strigătului barbar al omului de revoltă, ridicat par'că acum, din nou, din nu știu ce păduri imemorabile ale unei imposibile vieți.

Dar atunci unde s'ar fi refugiat furtuna care trebuia să sgudue tot continentul... Unde! Dar în Rusia desigur — în Rusia peste care toate viscolele băteau! In stepele astea nimic nu s'ar fi putut opune — nimic n'ar fi izbutit să reziste. Cum nu avusese niciodată un sistem de ordine, se pricepe ușor că Rusia era și de data asta pregătită pentru altă dezordine !

Nu numai orice experiență, — dar orișice aventură era cu putință. Și aceasta a fost Bolșevismul ! Rusia era un câmp deschis... Câțiva ideologi risipiți, adunați din exiluri revoluționare, și o bandă de alți „ideologi" strânși de prin văile înfometate ale Galiției, au întreprins să edifice o lume nouă pe locurile astea de întâmplare, unde nu așteptau decât să cadă vechile așezări țariste...

O lume nouă ! Să deschidem atunci porțile ei... Dar să n'o facem singuri. Să lăsăm pe prietenii ei, pe prietenii Rusiei bolșevice, să ne introducă în acest întârziat paradis.

Știm ce trebuia el să ne dea. Era ideea de libertate, — realitatea deplină și viața acestei idei. In numele ei se ridicase bolșevismul — trebuia să suprime constrângerile, să dea lumii o respirație cum nu s'a mai cunoscut până azi, trebuia să sature lumea de libertăți ! Și într'un studiu al său mai vast, poate unul din cele dintâi, această carte care se cheamă „Stat și Revoluție", Vladimir Ilich Ulianow Lenin, rus pur sânge acesta, arată el însuși că statul comunist nu se va recunoaște decât în termenul lui final, acela al Anarhiei, adică al totalelor libertăți.

Să pătrundem atunci în acest fericit imperiu... Și dacă o lume nu se poate schimba dela o zi la alta, să încercăm cel puțin, să recunoaștem formele ei. Sunt mai bine de două decenii care ne invită s'o facem — și nu s'ar putea spune că suntem atât de grăbiți...

Iar dacă noi din primul ceas n'am isbutit să credem — ar fi fost atât de comod! — să-i vedem pe aceia totuși cari au crezut, și să le urmărim mai ales pasul dezolat pe aceste triste pământuri ale făgăduinței...

Noi nu am crezut — adevărat ! Prea ar fi fost ușor ! Știam, în ce ne privește, că lumea e oprimată de alte servituți — de care nu ei îi aparține să se dezlege!

TOMA VLADESCU

Note germane

EPOCA DE INFLORIRE

a cântecului popular german se situiază între anii 1450 și 1550. „Minnesänger-ii" își trăiseră veacul, iară bucuriile și tristețile orășenilor și sătenilor de pe acea vreme își redobândiră, cântate simplu și sincer, farmecul nemeșteșugit pe care, fără îndoială, l-au avut de totdeauna. Numai că acest farmec, împletit din melodie și cuvânt reavăn ca brazda și statornic ca obiceiurile breslelor târgovețe, se putea afirma fără sfială.

Ca orice vers și viers popular, și cel german este opera unor cântăreți rămași necunoscuți. Izvorîte însă din inimi întru toate asemenea inimilor cari nădăjduiau și sufereau, credeau și iubeau, pe acea vreme, întocmai cum nădăjduim și suferim, credem și iubim în zilele noastre, cântecele populare germane oglindeau viața tuturora. Găseau deci ecou în sufletul tuturora și erau căutate și cântate de toți. Știm câte modificări suferă cuvintele nescrise și mai ales cântate. Fiecare adaugă sau elimină, după dorul inimii lui, ceeace i se pare că poate fi adăugat sau eliminat. In înțelesul acesta, — dar numai în acest sens, — se poate admite acea colaborare unanimă și anonimă care a prilejuit teoreticienilor folkloriști atâta bătaie de cap. Că există, în sfera creației populare, un anumit registru de motive și forme căruia i se supune, în mod conștient sau inconștient, fiecare născocitor de melodie și verb, aceasta e o altă problemă. Exceptând opera personalităților creatoare de prim rang, toate poemele, — dar absolut toate, — ale celor mulți și mai mult sau mai puțin cunoscuți însăilători de vers din zilele noastre, nu sunt decât tot un fel de producție inclusă în registrul de motive și forme poetice astăzi valabile și, deci,

GERHARD MARCKS
„Seraphita"

în circulație. Ba, în anumite cazuri, asemănarea produselor poetice ale unor lampadafori lirici este așa de mare încât, dacă nu ar purta signaturi deosebite în josul strofelor, le-ai putea atribui unuia și aceluiaș poet anonim sau pseudonim. Inseamnă aceasta că avem de a face cu „poezie" populară? Câtuși de puțin!

După credința noastră, poezia populară autentică (!), sau, mai just, cântec popular autentic este acel cântec pe care îl cântă, din proprie și spontană pornire, întreg poporul.

Pentru subsemnatul e cântec popular **„Nistrule pe malul tău crește iarbă și dudău"**, oricine l-ar fi scris și oricine l-ar fi cântat pentru prima dată.

Dar să ne întoarcem la cântecul popular german din secolele de mult apuse.

Cele mai vechi datează din 1450—1550. Li s'a dat adică de urmă în acel secol. Crede oare cineva că poporul german nu a cântat până atunci? Sau poate crede cineva că pe timpul descălicatului Moldovei și al Țării Românești nu am avut cântece dincoace de creasta Carpaților?

Iată textul unei „doine" germane de dragoste, consemnată în 1470:

„A căzut zăpadă
și nu e vremea ei
(oamenii) îmi aruncă bulgări
și calea mi-i înzăpezită.

Casa mea nu are acoperiș,
căci mi s'a 'nvechit,
zăvoarele sunt rupte,
odăița mi-i rece.

O, dragoste, aibi milă
(căci) sunt așa de nefericită;
cuprinde-mă cu brațele tale
(și) așa se va duce iarna".

Bineînțeles traducerile nu spun nimic, sau mai nimic, odată ce ne găsim în fața unor strofe pur lirice.

Dar cântecul popular german de dor și dragoste este foarte variat și plin de gingășie și duioasă credință (Treue).

Cunoaștem cu toții vestita „Heidenröslein" a lui Goethe. Ori, motivul acesteia datează din 1602.

Florile, păsările, apele și pădurile, despărțirile și înstrăinările, dragostea și credința în Dumnezeu, la fel ce și în cântecul nostru popular, constituie comoara de nepieritoare inspirație a cântărețului popular german.

La fel credințele, legendele și întâmplările covârșitoare sau stranii.

La fel viața cea de toate zilele și moartea.

La fel dragostea de țară și sentimentul de desrădăcinare printre cei streini.

La fel dorul de ducă și dorul de casă, iar, odată cu instituirea serviciului ostășesc, apare și cântecul celui ce trebule să stea sub arme:

„O Strassburg, o Strassburg, tu prea frumos oraș în care zac înmormântați atâția soldați. Atâția frumoși și viteji ostași cari au părăsit cu durere pe tatăl și pe iubita mamă. Părăsit-au, părăsit, nu se putea altfel, în Strassburg, da în Strassburg trebuie să fie soldați. Și tata și mama s'au dus până în fața casei căpitanului: — „An căpitane, iubite d-le căpitan, dați drumul fiului meu!" — „Pe fiul vostru nu vi-l pot da nici pentru oricât de mult aur: fiul vostru trebue să se ducă în depărtatul și largul câmp. In depărtatul și largul, de tot înaintea dușmanului, — oricât de amar ar plânge după dânsul iubita lui cu părul negru". Ea plânge, ea geme, se plânge prea mult. „Rămâi cu bine draga mea prea iubită! Noi nu ne mai vedem!".

Titlul acestui cântec din secolul al 18-lea este **„Der unerbittliche Hauptmann"** (Căpitanul neînduplecat), iară frumusețea originalului este neîntrecută. Atât ca formă cât și ca fond. Nici cel mai desăvârșit baladist contemporan nu ar fi putut scrie, așa de neartificial și așa de profund, asemenea rânduri:

„O Strassburg, o Strassburg, du wunderschöne Stadt, darinnen liegt begraben so manicher Soldat. So mancher und schöner, auch tapferer Soldat, der Vater und lieb Mutter böslich verlassen hat. Verlassen, verlassen, es kann nicht anders sein; zu Strassburg, ja zu Strassburg Soldaten müssen sein...".

Cântec popular german e și **„Tannhauser"** (1515) și cântec popular, pe la 1647, e și balada despre acel tânăr care, asemenea lui Corbea, sau asemenea altor haiduci ai noștri, zace într'un castel, — castel austriac, — **„vreo patruzeci de stânjeni sub pământ, lângă șerpi și năpârci"**, fiindcă s'a îndrăgostit de o **„gingașă fecioară"** care i-a dat un lanț de aur. Tânărul moare nevinovat, de aceea, până a nu trece o jumătate de an, sfârșitu-i este răzbunat prin înjunghierea a mai mult de trei sute de bărbați. (**„Das Schloss in Osterreich"**, „Castelul din Austria").

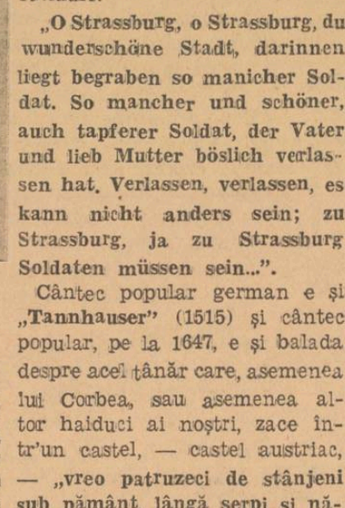

ERNST BARLACH
Călugăr citind

Moartea a fost și va fi întotdeauna o teamă sinistră pentru toți artiștii lumii, — chiar dacă unii o înfățișează înfrumusețată și prea asemenea iubirii.

Cântecul popular acceptă dară nu iubește moartea. Cu tot evul mediu dominat de aspectele macabre ale acestei încheietoare de destine omenești, cântecul popular german e mai aproape de „nunta" din balada Mioriței noastre, decât de sculpturile gotice și de fantazia călugărilor catolici vestejitori ai vieții de dincoace de porțile strașnice ale raiului.

Cântărețul german vorbește de coasa morții, dar nu o vede curmând vieți omenești, ci tăind florile câmpului. Astfel este evi-

NENÉE SINTENIS
Autoportret

tată prea directa și brutala evocare a **des-ființei** noastre. Iată cele patru strofe intitulare **„Der Schnitter Tod"**, cântec datat cu anul 1637:

„Există un cosaș, îi zice Moartea,
(și) are putere dela Dumnezeu.
Azi își ascute cuțitul,
care taie acu mult mai bine,
si'ncurând o să 'nceapă cositul,
și noi trebuie să-l suferim:
Fereste-te, ferește, frumoasă floricea!

Ceeace azi stă verde și proaspăt
mâine va fi cosit:
nobilii narcisi,
ciuboțelele cucului,
frumoasele zambile,
crinii purpurii.
Ferește-te, ferește, frumoasă floricea!

Multe, nenumărate sute de mii
cad sub seceră:
trandafirii roșii, crinii albi,
el o să-i nimicească,
nici voi, crini împărătești,
nu veți fi cruțați.
Ferește-te, ferește, frumoasă floricea!

Hai, moarte, vino'ncoace! Nu mă tem de tine.
Hai, vino și fă o tăietură!
Când mă rănește coasa
voi fi mutat
în grădina cerească.
Pe ea o aștept:
Bucură-te, bucură, frumoasă floricea!"

E mult „ev mediu" în versurile de mai sus. Totuși lumea căuta pare-se alte orizonturi, iară cântecul popular, floare a gândului și dorului, se legăna, feluri, ca înflorirea bogată a pajiștilor și grădinilor Germaniei medievale.

Cu sfârșitul secolului al 16-lea însă și odată cu apariția altor forme literare, acest „cântec cântat" face, încetul cu încetul, loc poeziei vorbite.

Dar ceeace a devenit izvor subteran, rămâne tot izvor. Urechea care iubește murmurul izvoarelor, îl aude și mâna care tresare vrăjită deasupra lor, îl scoate la lumina zilei.

Johann Gottfried von Herder (1744—1803) îl ascultă, îl aude și-l scoate la lumina zilei. Cei mai de seamă poeți germani, în frunte cu însuși olimpicul Goethe, se înclină în fața lui, iară **Achim von Arnim** (1781—1831) și **Clemens Brentano** (1778—1842) îl culeg și-l publică în cartea **„Des Knaben Wunderhorn"**. De atunci gloria cântecului popular german nu a mai cunoscut sfârșit, — căci el este una dintre acele comori etnice peste care se va apleca, atent și sfios, spiritul scrutător al tuturor înnoitorilor și adâncitorilor de grai german.

CLIȘEELE

intercalate în acest text reprezintă lucrări din plastica germană modernă.

Ele vorbesc îndeajuns.

Despre Barlach și Marcks, (să nu-l confundăm, Doamne ferește, cu Marx) altădată.

Despre Sintenis am scris.

TRAIAN CHELARIU

NOAPTE ALBĂ

Iubita mea, și astăzi tâmpla mi-e fierbinte,
Și astăzi versul va porni spre tine-ușor.
Ascultă tainele ascunse în cuvinte
Cum pentru tine-am să le fur din sbor.

In versul ăsta tu, iubito, te-ai ascuns,
Privește-ți zâmbetul întemnițat — zăpadă —...
Dar nu un vers... nici-un poem nu e de-ajuns
Să te cuprindă, să te-ascundă 'n nadă.

Iubita mea, și astăzi tâmpla mi-e fierbinte,
Și astăzi umbra ta-i de mine-aproape...
Cu fruntea 'n mâini eu stau aici, cuminte
Și tu nu știi că te-am pitit sub pleoape.

TRAIAN LALESCU

Note italiene

CARTEA ITALIANĂ

După micul volum apărut acum câțiva ani „Ossi di Seppia" — primit într'un mod neobișnuit de favorabil, retipărit chiar de câteva ori — Eugenio Montale, *poetul atât de discutat și imitat uneori, tipărește anul trecut culegerea „Le occasioni", apariția căreia a însemnat un eveniment.*

Inceputul carierii sale poetice a marcat începutul războiului contra academismului, reprezentat prin „poeti laureati". Montale e un revoltat care vrăjește. Se scrisese prea mult până atunci conform așa numitei estetice a copilului — l'estetica del fanciullino — prea se cânta în toate poeziile candoarea sufletului de copil, instinctul pur, neatins de maturitatea vieții.

In loc de minunea pe care naivitatea copilărească o vede în toate aparențele, Montale preferă să releve inteligența acestor aparențe, în loc de încredere, cunoștința acelei „pena di vivere".

O viziune de viață categoric opusă celei preaslăvite în operele lirice contemporane, duce logic spre un caracter tot atât de deosebit a închegării ei poetice.

O poezie dură, cu profunzimi colțuroase, fără nici un fel de complezență pentru sentimentele bine echilibrate ale cititorului comun; e aici cântecul țipat al eternei dureri a omului care nu mai așteaptă o nouă înviere, a creaturii pe care timpul lasă mereu mai devoratoare urme.

Prinderea cu simțurile a unui fugitiv și poate banal aspect al pământului de fiecare zi, dă inteligenții senzația unei fericiri scurte, intense și îndeamnă fantezia să imagineze lumi ireale.

Poet care gândește, Montale duce limitele poeziei până dincolo de simpla funcție de imitatoare a muzicii, având o accentuată tendință spre faptul psichologic. Și aici pornește dela obiectul real, mai bine zis dela amintirea lui înviată, investită cu o nouă consistență.

... il cane trafelato che rincasa
col suo fardello in bocca;
oggi qui non mi tocca riconoscere
ma là dove il riverbero più cuoce
e il nuvolo s'abbasa, oltre le sue
pupille ormai remote, solo due
fasci di luce in cruce.
E il tempo passa.

Necontenita raportare la faptele anterioare și la obiectele concrete dau poeziei lui Montale ceva de obscur, de ermetism; dar mai presus de toate poezia lui Montale rămâne prin excelență poezia omului modern „întărit de propria sa condamnare care este solitudinea în umilința materiei cu a cărei existență se împodobește".

●

Trecând în domeniul prozei, ne oprim asupra culegerii mărite de povestiri a lui Antonio Baldini,

„BEATO FRA LA DONNE",

(Mondadori, 1940) — cunoscute unele din „La dolce calamità". Aceeași calitate de vizionar, același ton particular lui, bun câteodată, iritat alteori, ca un cântec din când în când. Nu e tonul monoton al descrierilor, ci acel al vorbirii vii. Limba lui Baldini e ca o apă reflectând mereu alte imagini. O bogăție și originalitate stilistică care fac din autorul mult discutatei „Beato fra le donne" unul dintre cei mai subtili prozatori.

Stilul său prezintă o ciudată împerechere; moderne nuanțări de senzații brodate pe tradiția cinquecentescă — locuțiuni expresive dialectale alături de suple construcții născocite de nevoile actuale ale vorbirii. Dar fuziunea e perfectă; nicio notă forțată, nimic de prisos.

In „Italia di Bonincontro" — *apărută la Firenze, Sansoni, 1940 — Baldini își arată dragostea pentru Italia. Nu se oprește — chiar când e vorba doar de descrieri — la simpla apariție exterioară, ci vede chiar într'un peisaj, într'o clădire un anume caracter, un temperament. O impresionantă umanizare a orașelor, a obiceiurilor populare.*

Totul trăește, e mai viu în îndrăgostita fantezie a scriitorului.

Dacă stilul lui Baldini cu toate calitățile sale ajunge la cea mai bogată expresie în „Beato fra le donne" în acest ultim volum, talentului de prozator al lui Baldini i se mai alătură unul: acela de poet.

BRUNO CICOGNANI

recentul deținător al premiului literar „Mussolini". pentru 1941, decernat de Academia Italiană în anii din urmă, părea cu totul câștigat de roman — semnează „L'età favolosa" (Garzanti, 1940), volum plin de amintirile copilăriei.

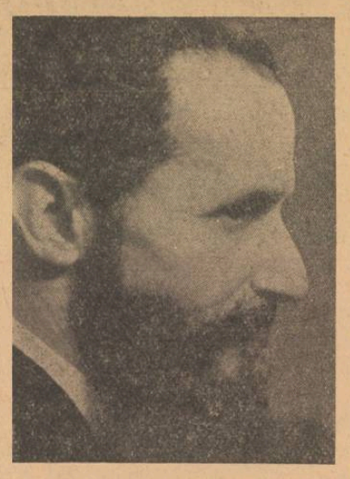

Bruno Cicognani

Dar basmul, irealul, cum ar fi tentat cineva să caute după titlul cărții în povestirile lui Cicognani, lipsește; pe el îl preocupă numai aspectul intelectual, și tot ce viața, fie ea vârsta poveștilor, colorează realist.

Depășind caracterul autobiografic, — autorul se lasă în voia amintirilor care nu mai au legătură cu el — cartea supără uneori prin abundența amănuntelor, dând impresia de ceva prea încărcat, trăsătură vizibilă și în unele romane anterioare. Dar numai alocuri. Stilul mai temperat, mai calm, păstrează un ton de înregistrare.

O carte în care a făcut elogiul omeniei, a dragostei față de semeni.

SORACTES

Au ancorat tăcerile

Sbor calm, de pescăruș pe mări de vis,
Răsunet melancolic trecând munții,
Asemeni celei din poemul care n'a fost scris,
Privirea ta se 'nneacă 'n apa frunții.

Intr'o clipire leneșe și sfântă,
Se întrevăd ființe care nu's,
In cameră tăceri de umbră cântă,
Când undueste gândul spre Isus.

Au ancorat tăcerile 'n poeme,
Is ochii triști ca filme demodate,
Târziu când nu e nimeni să te cheme
Se frâng în tine coarde necântate.

GEORGE PĂUN

Otrava apelor

Apele, Apele, de mult, învechite
Aruncă în noi, miresme otrăvite,
Luciul li-e negru și pentru nimenea
Limpezi n'ar fi, să le poată bea.

Și Versul, Versul, floare amară
Le va sorbi involt, otravă în seară,
Iar eu, Ascunsul, răcoare de nea
Apele, Apele, o să le pot bea.

VASILE NEGREANU

Concepția despre viață a prozatorului

Incercând să fixeze caracterul aparte al romancierului, Ștefan Zweig — într'o carte închinată marilor romancieri ai erei moderne: Dickens, Balzac, Dostoiewski — găsea că el este „geniul prin excelență enciclopedic, a cărui intuiție prinde și fixează aspectele variate ale vieții sociale și psihologice, într'un cadru limitat"...

Fără a exagera cu deosebirile, deoarece romancierul, prozatorul, nu poate fi caracterizat în mod absolut în afara noțiunii generale de artist — noțiune ce conferă și poetului, și prozatorului, și muzicianului, și sculptorului aceleași trăsături fundamentale— putem totuși găsi că altul este sentimentul creator al prozatorului, și altul cel al poetului...

Punctul de pornire, în creația prozatorului, fiind prin necesitate cel realist, el nu va putea niciodată ignora datele imediate, temporale, pe care le trăește subiectiv. Există un sentiment, aproape inexprimabil, care se degajează din romanele lui Tolstoi sau Balzac — sentiment pe care toți prozatorii moderni ni-l transmit, printr'o fatală ereditate, nu numai de gen, ci și de structură naturală. Să luăm un exemplu apropiat. Ulti-

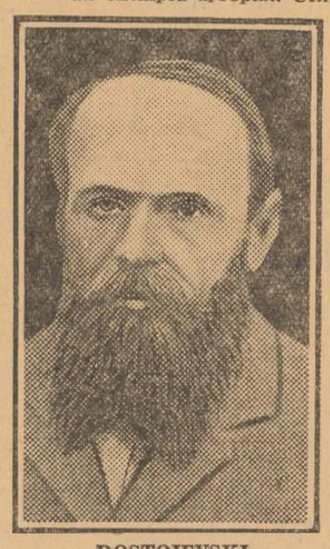

DOSTOIEVSKI

ma carte a lui Louis Bromfield, La Mousson (Vin ploile) cuprinde experiențe variate și variabile, atât de ordin spiritual pur, cât și de ordin realist pur, sub cerul mistic al Indiei. Ne întrebam, la începutul lecturii, cum va rezolva Louis Bromfield unele dificultăți provenite din lipsa de consonanțe a mediului asiatic la mentalitatea europeană; mai simplu: cum va face ca dintr'un material „exotic" să nu dea naștere unui hibrid, trecut prin filtrul realismului său european (așa cum se întâmplă cu majoritatea romanelor a căror acțiune se petrece pe tărâmuri exotice).

Marele instinct de prozator al lui Bromfield rezolvă foarte bine această dificultate, fără să altereze totuși, întru nimic, sensul „mistic" al materialului inițial. Iată o frază din ultima pagină a romanului, o frază care sugerează acea perspectivă, acel sentiment și, dacă vreți, acea „concepție" asupra vieții, a prozatorului pur; „Ransome rămase cu ochii închiși, ascultând. Nu se gândea la nimic, simțea un sentiment de nedescris de uimire în fața complicației, frumuseții și cruzimii vieții omenești".

Această frază închee pagini de întâmplări atroce și înălțătoare, în mediul de bogăție naturală monstruoasă a Indiei, acolo unde Omul reprezintă atât de puțin. „Simțea un sentiment de nedescris de uimire în fața complicației, frumuseții și cruzimii vieții omenești".

Iată perspectiva prozatorului, iată „concepția" lui de viață. Obiectivitatea prozatorului constă în aceea că el privește, cu aceeași curiozitate, și „frumusețile" și „cruzimile" vieții — în toată complicația lor, fără a încerca să le dea o explicație „metafizică". Prozatorul are în fața vieții un sentiment de plenitudine, de cuprindere și, la urmă de tot, de mirare.

El nu se întreabă ci constată. Numai astfel realismul pur atinge esteticul pur. „Complicațiile, frumusețile și cruzimile vieții omenești" au stat la baza procesului de creație a romanelor Ana Karenin, Eugenia Grandet, Crimă și pedeapsă, Război și Pace, Ion, **etc., etc.**

Sentimentul acesta al prozatorului se transmite și cititorului, după ce a sfârșit de urmărit întreaga panoramă a fragmentului de viață cuprinsă în carte. E un sentiment de dilatare, de îmbogățire a conștiinței noastre despre viață, un sentiment de înălțare deasupra diversităților, a „complicațiilor" pe care le cuprinde viața, un sentiment de satisfacție turburată, prin care te simți înfrățit cu omul universal, înfrățit de felul de a fi — atât de divers și totuși atât de unic — al acestei ciudate ființe care se sbate pe pământ, se înalță și se prăbușește, urîndu-și și iubindu-și semenii, luptând cu propriile sale defecte, biruindu-le sau lăsându-se biruit de ele, creînd civilizații, mituri, complăcându-se în iluzii — această ființă stranie, care în duelul ei cu necunoscutul, nu poate decât să-și scrie propria și inutila sa cronică pe pământ.

Și prozatorul participă el însuși la această perspectivă a nimicniciei umane, conștient că e cronicarul unor „complicații, frumuseți și cruzini" teribile, dar fără ecou în neant...

DAN PETRAȘINCU

CANTECE NOUI

Forme severe

Tinerele strofe publicate în cuprinsul acestor pagini — și chiar dintru început — se ilustrează printr'o totală absență dela ceeace am numit în capul acestui articol „forme severe". Cu alte cuvinte, poesia merge mai ales pe alte drumuri, nu mai puțin poetice, dar în orice caz mai simple, mai facile chiar, mai puțin pretențioase. Nu vom îndrăsni să afirmăm că e un defect sau nu, pentrucă nu dorim să enunțăm o judecată de valoare — ne mărginim doar la o constatare. Așa dar: „forme severe", tânărul poet de astăzi, pare-se că v'a cam uitat; e drept că acest mic gol nu vă va putea ucide niciodată, dar e și mai drept că absența aceasta poate să stea mărturie pentru o anumită grabă, deloc folositoare, a momentului actual.

Sonetul, rondelul, gazelul, terținele — toate aceste „forme severe" se întâlnesc din ce în ce mai rar în câmpul artei de tot tinere. Nu numai versurile, atât de bune, pe care le-am scos la lumină aici, dar chiar și toate mesagiile care ne sosesc pe masa de lucru, ilustrează cum nu se poate mai bine aceasta. Și, rareori, când ochii ne cad pe câte-un sonet prizărit sau pe niște terține izolate, constatăm, cu părere de rău, că nici aici nu sunt respectate regulele cele mai elementare. Ignoranță sau grabă, indiferent ce, încercarea a ratat în fașă. Am mai spus în câteva rânduri că tânărul poet are talent cu carul și nu noi suntem primii și singurii care afirmăm aceasta; răsfoiți atâtea și atâtea din foile vremii și ne veți da dreptate!

Și totuși, e această durere a „formelor severe". Cât de fericiți am fi, dacă am da într'o zi de o poesie care să fi mers puțin pe urmele marilor înaintași, în privința aceasta. Dela Dante la Platen și dela Petrarca la Mihai Codreanu, poeții ar avea, atâtea minunate exemple. Cioplind o piatră de vers, în timp, desigur că ne-ar da lucruri incomparabil mai realizate, tehnic, decât în fuga „inspirației", care — vai! — nu e totul în plămădirea unui poem.

O anumită autocontrolare, o înfrânare a vânei lirice, nu ne îndoim că n'ar strica deloc în concertul poesiei de azi, pentrucă și cei de eri ne-au dat atâtea strălucite exemple. In fond, miezul însemnării de aici, ar putea fi banal, dacă absența de care am vorbit mai sus n'ar fi aproape totală. Parafrazând pe poet, ne-am putea întreba: unde ne sunt artizanii? unde ne sunt sonetiștii? Răspunsul nu-l putem da noi, pentrucă suntem simpli glosatori.

Am fi însă cei mai fericiți dacă am putea răspunde **prin voi, poeți!** Un regal de „forme severe", de perfecțiuni lineare, (dar nu numai atât) în locul buchetelor de flori de câmp. Nu flori de seră și nici pirogravuri.

Statui. Pentrucă dacă dintr'un drob de lut alții au răbdarea de-a modela un cer, vouă vi se cere s'o faceți în poesie. Sau cuvântul nu merită această osteneală?

ȘTEFAN BACIU

Poșta redacției

Rugăm pe corespondenții noștri, poeții, cari ne scriu și ne trimet poesii, să binevoiască a expedia orice material pe adresa: Ștefan Baciu, Brașov, Str. Dr. Baiulescu 9.

TEATRUL ITALIAN contimporan

(Urmare şi sfârşit)

Imposibil să vorbim de toţi autorii cari — în momentul de faţă — scriu pentru companiile dramatice italiene, piese pentru reprezentaţiile de seară. Să ne gândim, că pentru aceste companii trebue — în timpul unui an teatral — dela 120 la 150 de noutăţi.

Vom aminti în treacăt, numai pe unii autori, oprindu-ne în schimb asupra noilor autori, cari în aceşti doi ani din urmă au făcut să se reprezinte cu succes diferite piese:

Cesare Giulio Viola: „Vivere insieme". „La nostra età", „Re Tabor"; Gherardo Gherardi. „Lettere d'amore". „Autunno", „Cappuccetto rosso" şi „Oro puro"; Vincenzo Tieri: (în plină activitate şi în plin progres artistic) „Chirurgia estetica", „La parte del marito" „La bugiarda"; „L'ape regina"; „Figaro II"; Guido Gantini: „Ho sognato il paradiso", „L'uomo del romanzo", „Turbamento". Guglielmo Zorzi: „Mi sono sposato", „Lancio mio marito". Carlo Veneziani: Il pescatore di balene", „Una volta in tutta la vita", „Teorema di Pitagora". Alessandro De Stefani: „Gran turismo", „L'unica donna al mondo" „La scoperta dell'Europa". Sem Benelli: „La festa". Guglielmo Giannini: „Eva in vetrina", „Lo schiavo impazzito", Ritratto d'ignoto", „Il nemico" şi multe altele. Giuseppe Adami: „Paolo Travasa", „Noi giovani", „Romeo e l'allodola". Ugo Betti: „Il cacciatore d'anitre", „I nostri sogni". Gino Rocca: dispărut de curând, încă tânăr a lăsat „Gli allegri sposi di Cortina", „Il Re povero", „Volo e vela".

Rocco a mai lăsat vreo 30 de piese în dialect venetian, de plăcută şi delicată lectură. Printre piesele sale cele mai semnificative sunt: „Le liane" (1920) şi „Il gladiatore morente" (1929).

Aceşti 12 autori au la activul lor, peste 300 de lucrări teatrale, reprezentate aproape întotdeauna cu succes. Să ne amintim de cele mai importante: „Vena d'oro" (1919) de Zorzi. „Giro del mondo" (1932) şi „Canada" (1933) de Viola. De Gherardi, în afară de „Ippogrifo" şi Questi ragazzi", mai există „Truccature" (1934) „I figli del Marchese Lucera" (1935) de Veneziani, în afară de „L'antenato" trebue amintită o distractivă comedie „Serenata al vento" (1926), De Stefani care are vreo şaizeci de piese reprezentate, din prima sa manieră are „Il calzolaio di Messina" (1925) şi „I pazzi sulla montagna" (1927), de un anumit relief artistic, din a doua manieră a sa, care de obiceiu se chiamă maniera comercială a lui De Stefani, există unele piese, lucrate cu mână de maestru: „Il tuo bacio" (1934) „Gli uomini non sono ingrati" (1936); „Dopo divorzieremo" (1937); „Ecco la fortuna" (1938).

Din Giannini — multe piese conservă interesul momentului în care au fost scrise în special: „Grattacieli" (1930) „Anonima F. Ili Rojlotte" (1934) şi tot astfel se poate spune de două comedii ale sale: „Mani in alto" (1936) şi „Tredicesimo furfante" (1937).

Din Betti, care este un adevărat poet şi face teatru ca să dea expresie unei lumi artistice proprii, în afară de cele două lucrări citate mai sus, trebue să cităm „La padrona" (1927) „La casa sull'acqua" (1929) „L'Isola meravigliosa" (1930) „Un albergo sul porto" (1933), „Frana allo scalo Nord" (1936).

Sem Benelli, figură de prim plan în literatura dramatică, este unul din puţinii autori dinainte de război, care continuă să scrie pentru teatru în ritm juvenil.

Primele sale lucrări sunt din 1902, dar primele sale adevărate succese le obţine cu „Tignola" (1907) şi „Maschera di Bruto" (1908) în timp ce în 1909 se afirmă cu „La cena delle beffe" lucrare care urmează să servească de model, altor autori.

După „La cena delle beffe" — între 1910—1915, se reprezintă „L'amore dei tre re", „Mantellaccio" „Rosmunda", „La Gorgona", „Le nozze dei centauri", toate tragedii care obţinură mare succes şi care provocară multe discuţii, în special printre studenţi, în mijlocul cărora se formase un curent, care încerca să compare personalitatea tânărului Benelli, cu personalitatea afirmată a lui Gabriele D'Annunzio.

Printre lucrările sale, de imediat după războiu, sunt: „L'arzigogolo" (1922) şi „L'amorosa tragedia" (1925). In aceşti ultimi ani, a lăsat prima sa manieră de a scrie tragedii în versuri şi a scris cu îndemânare de mare maestru unele lucrări în proză de atmosferă modernă: „Il ragno" (1935), „L'elefante" (1937), „L'orchidea" (1938).

Teatru mai mult amărui, unde pesimismul şi nemulţumirea în unele clipe stăpânesc valorile spirituale.

AUTORI TINERI ŞI AUTORI NOI

In 1935 Guvernul Fascist a creat Direcţia Generală a Teatrelor, făcând din aceasta un organ dependent de Ministerul Propagandei, atunci, Ministerul Culturii Populare, acum.

Scopul Direcţiunii Generale a fost acela de a organiza şi a disciplina teatrul în toate variatele sale ramuri: autori, actori, regisori, scenografi, teatre, etc.

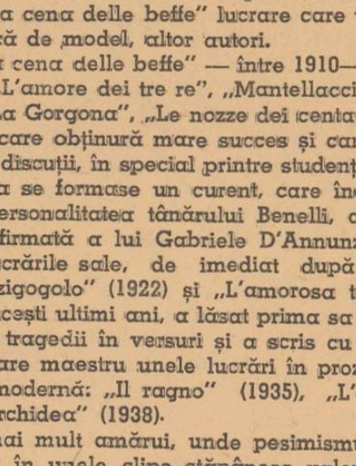

SIRO ANGELI

MASSIMO BONTEMPELLI

Nu este aici locul, în care să ilustrăm meritele Direcţiunei Teatrului, dar trebue să spunem că printre diversele măsuri luate în favoarea autorilor, a fost aceea de a ajuta şi a încuraja pe tinerii autori, într'atât încât în 1936, a fost creată „La compagnia del nuovo teatro" care avea scopul de a face cunoscuţi publicului din principalele oraşe ale Italiei. pe autori cari aveau ceva nou de spus şi care dintr'un motiv sau altul nu puteau să fie reprezentate de obişnuitele formaţiuni teatrale.

Astăzi, după puţini ani, tineri autori, adică cei foarte tineri provenind din micile teatre ale G. U. F.-ului (grupul universitar fascist) şi din teatrul experimental dela Florenţa, creaţi sau incurajaţi de Direcţia Generală a Teatrelor şi noi autori, adică acei mai mult sau mai puţin tineri, cari au simţit nevoia de a scrie pentru teatru, formează un grup care acum cuprinde vreo 20 de autori, reprezentând deosebite concepţii de artă şi care au la activ vreo sută de lucrări reprezentate aproape întotdeauna cu succes.

Tendinţele acestui grup sunt variate: unii dintre aceştia se găsesc în căutarea unui succes imediat, căutând totuşi să împace teatralitatea cu o oarecare formă de artă, nelăsând însă la o parte nimic spre a place publicului. Acestei tendinţe îi aparţin: Nicola Manzari, scenograf, uşor şi graţios, care în puţin timp a dat teatrului trei comedii plăcute: „Tutto per la donna" (1939); „I poeti servano a qualche cosa" (1940) şi „Il trionfo del diritto" (1941).

Gaspare Cataldo, care după aplaudata comedie: „Ecco la fortuna" (1938), scrisă în colaborare cu Alessndro De Stefani a făcut să se reprezinte cu succes: „La signora è partita" (1939), „La valigia delle Indie" (1939), „L'asino d'oro" şi „Artemiso" (1940).

Fără îndoială, aceasta din urmă este, din punct de vedere artistic, cea mai bună, având ca figură centrală, pe aceea a unui tânăr, care caută să evadeze din viaţa banală de toate zilele ca să vie în contact cu natura sălbatecă, şi să respire din plin puţin aer curat.

Armando Curcio, care în timpul anului teatral 1939—40, a realizat maximum de încasări cu comedia: „A che servono questi quattrini" şi în timpul actualei stagiuni teatrale a făcut să se reprezinte cu succes de către trupa Dina Galli piesa „Ci penso io".

Pe lângă aceşti foarte tineri autori de piese de teatru trebue să adăugăm şi binomul Bruno Corra şi Giuseppe Achille, cari dela 1935 până azi, au reprezentat vreo 15 comedii distractive şi de succes: „Il pozzo dei miracoli": „Inventiamo l'amore" şi „Addio a tutto questo".

Alt binom, care cucereşte simpatia şi admiraţia publicului este acela al lui Eugenio Bertuetti — Sergio Pugliese, care a făcut să se reprezinte cu succes remarcabil „Velo bianco" (1939) şi „Scritto sull'acqua" (1940), lucrările acestea, în care teatralitatea şi dramaticitatea ţâşnesc din contraste pur spirituale. Aceşta sunt doi autori cari vor face să se vorbească mult de ei. Au o concepţie foarte nobilă despre teatru şi au mai cu seamă posibilităţi tehnice şi respiraţie artistică pentru a realiza ceeace voiesc.

Mai sunt de amintit Ferdinando Guidi di Bagno, Gerardo Jovinelli, Andrea dello Siesto şi Renato Lelli, care din 1935 până la actuala stagiune teatrală, au reprezentat aproximativ 20 de piese aproape întotdeauna puse în scenă de companii primare cu destul succes.

Stefano Landi, pseudonimul fiului marelui Luigi Pirandello, Edoardo Anton, pseudonimul fiului comediografului Luigi Antonelli şi Enzo Duse, care provine din familia Eleonorei Duse, deşi au dat probe de maturitate în construirea comediilor şi desenul caracterelor, sunt încă în căutarea unei expresii de artă potrivită cu aspiraţiile lor artistice. Aceasta demonstrează producţia neegală a acestor trei autori, de o sensibilitate puţin comună, în special Anton. Lucrarea sa „Serpente a sonagli" din 1935 este o „dramă galbenă" — bine construită — în timp ce „Mulini a vento" din 1938, este o plăcută comedie sentimentală, „Un orologio si è fermato" din 1940, ne duce într'o lume unde forţele spirituale dobândesc o tainică putere şi ne ridică deasupra materiei. Lucrarea reprezentată de Emma Grammatica a repurtat un succes autentic, ceeace însemnează că autorul va şti să se afirme.

Duse, este fără îndoială un poet, un pictor delicat, pictor de „ambiente". „Introduzione alla vita eroica", reprezentată în 1938 la „Teatrul delle Arti" din Roma, este demonstraţia cea mai strălucită a acestor calităţi de poet puţin crepuscular, calităţi cari rămân dovedite într'o altă bună piesă a sa din 1939: „Madalena ochhi di menta". Alte comedii ale lui Duse sunt: „I ladri" (1937) şi „Nemici dell'amore" (1940) aceasta din urmă cam artificială şi voită, nu pare deloc a autorului piesei „Introduzione alla vita eroica".

Landi este cel mai linear dintre ei, „Un padre ci vuole" (1936), „Il falco d'argento" (1938), „Innocenza di Coriolano" şi „Icaro" (1940) sunt lucrări bine construite şi de un echilibru nu comun.

Dintre autorii noi şi tineri, cei mai însemnaţi sunt fără îndoială: Enrico Bassano şi Cesare Meano. Aceşti doi autori s'au specializat în a da un teatru pitoresc şi poetic, unde realul adesea se confundă cu fabulosul şi mai cu seamă în Bassano, produc contraste coloristice de excepţională frumuseţe. A asista la o comedie de Bassano, înseamnă a-ţi umple ochii de culori cari îţi amintesc copilăria. Lui Bassano îi plac ca fond al pieselor sale: menagerii, circuri equestre, grădini zoologice, din care se va reflecta însă peste lucruri şi peste oameni un colorit plăcut de poveste, care îndulceşte totul, astfel încât şi contrastele cele mai crude se topesc în neprecis, din care izvorăşte o delicată poezie.

„Un uomo sull'acqua", este povestea unui tânăr marinar cu suflet de poet, în căutarea unei creaturi care să-l înţeleagă. Crede că a găsit ceeace căuta în Sirena, frumoasa fată care face pe „Femeia şarpe" la un bâlciu, unde se duc soldaţii şi marinarii; dar după prima cunoştinţă deziluzia este stridentă. Toată acţiunea dramatică este între spiritualitatea tânărului şi neînţelegerea aceleia care i se apropie. „Il domatore" (1938) este o piesă într'un act mai mult amar, dar şi aci totul este molcomit şi transfigurat de culoarea mediului; acţiunea se desfăşoară în interiorul unui circ equestru.

„Sole per due" (1940) are, ca fond, grădina zoologică a unui oraş mare; protagoniştii, un tânăr păzitor de animale feroce şi o biată servitoare. In această piesă, poesia, imaginaţia, sărbătoarea de culori şi teatralitatea se topesc alcătuind un tot plăcut.

Ultimul succes al lui Bassano este din zilele acestea: „I ragazzi mangiano i fiori". Piesa a fost reprezentată de trupa Adami, cu succes faţă de public şi mai cu seamă faţă de critici.

Lui Meano, reprezentat în diferite teatre din Germania, îi place să transforme după o capricioasă viziune a sa — mituri şi eroi, — plăsmuiţi într'o anumită frumuseţe a lor — de poezie şi istorie.

In „La nascita di Salome" Impăratul Nero a aflat de legendara frumuseţe a Salomeei, oprită în timp prin voinţa divină, măritată cu Aristobulo, un mic rege pierdut, în una din multele provincii ale imperiului. Nerone trimite să se trateze cu soţul pentru ca Salomeea să vie al Roma; dar când trimisul ajunge la Aristobulo, se găseşte în faţa unei Salomee bătrână, urîtă şi grasă, care abia îşi aduce aminte că ar fi dansat cu mulţi ani înainte, ca să mulţumească pe mama sa, în faţa lui Irod, care-i cere capul Nazzarineanului. Aristobulo, ca să nu piardă patru provncii, pe care Nerone i le-ar da în schimbul soţiei sale, improvizează o Salomee ideală, căutând-o printre cele mai frumoase tinere din regatul său.

„Melisanda per me" (1939). Este vorba de frumoasa principesă de Tripoli, cântată de trubadurul provensal Jaufre' Rudel şi — modern — de Carducci şi de alţi poeţi — deşi principesa este o fată frumoasă, totuş deziluzia acelora, care aleargă la castel ca s'o ceară de soţie — este vădită — confruntând imaginea pe care şi-o făcuseră prin povestirea poeţilor. Lucrarea este destul de teatrală, dar mai cu seamă interesantă prin adânca umanitate transferată în protagonistă.

„Aventure con Don Chisciotte", care a fost reprezentată în actuala stagiune teatrală în Italia şi în Germania, este fără îndoială piesa cea mai frumoasă şi mai complexă a lui Meano. Comedia e plăcută teatrală şi conservă în tot timpul acţiunei o anumită spiritualitate şi o latentă poesie.

Un alt tânăr poet, care scrie pentru teatru este Siro Angeli; a şi fost notat de critică pentrucă a dat viaţă unui teatru delicat şi poetic.

Angeli, pentru mâna uşoară cu care-şi tratează acţiunile scenice şi mai cu seamă pentru acele opriri asupra unor stări sufleteşti — în care se complace relevând încet-încet cele mai secrete vibraţii — se apropie de arta delicată şi profundă a lui Cesare Vico Lodovici.

Angeli este de acum un autor format şi dacă urmează să iubească teatrul, aşa cum îl iubeşte astăzi, va face să se vorbească mult despre el. Tripticul său „Gente din Carnia", prin care se înţelege „La casa", „Mio fratello Ciliegio" şi „Dentro di noi", sunt trei lucrări pătrunse de autentică poesie şi destinate să rămână în istoria teatrului.

Alţi autori, care încearcă să fugă de obişnuitele formule teatrale şi de aceleaşi subiecte atrăgătoare sunt: Mario Federici, cu „Lunga marcia di ritorno" (1936) şi „Chilometri bianchi" (1939). Două lucrări, cari înfruntă cu o rară înţelegere artistică, frământarea morală şi spirituală a acelora întorşi din marele războiu. Ne întrebăm dece acest autor, încă tânăr, nu se dedică cu mai multă pasiune şi mai multă dragoste teatrului.

Valentino Bompiani, în „Delirio del personaggio" (1937), preamăreşte spiritul care se ridică deasupra tuturor mizeriilor omeneşti ca să plutească într'o lume ideală unde numai sufletele pure pot să se întâlnească şi să se pătrundă unele de altele. „Conchiglie all'orecchio" este o altă lucrare a lui Bompiani, care se reprezintă acum şi care ridică multe discuţii.

Lui Tullio Pinelli, i s'a reprezentat de către compania Tofano, un încântător act „Lo stilita" (1935) şi alte lucrări în trei acte, la Teatrul Experimental din Florenţa, printre care „La pulce" (1936) şi „Grotta Lupo" (1938). E neplăcut că acest tânăr nu face sforţarea să iasă din acel puţin scolastic în care este încă încurcat.

Pinelli este autor dramatic şi ar ajunge „Lo stilita" şi „La pulce", pentru a justifica încrederea ce unii şi-au pus-o în el.

O stranie şi simpatică lucrare este „Il marinaio Flit" de Mario Luciani, şi aceasta s'a reprezentat la Experimental şi apoi la „Teatro delle Arti" anul trecut.

Rămâne să amintim pe unii literaţi cari de curând au scris pentru teatru: Corrado Alvaro, „Il caffe dei naviganti", Mario Massa „Questo danaro" şi Corrado Govoni „Piovuta dal cielo", reprezentată zilele acestea la Eliseo la Roma.

Din nenorocire, cel puţin pentru moment, aceşti autori sunt consideraţi ca ocazionali şi e un adevărat păcat, deoarece după cum se ştie, Alvaro şi Massa au calităţi foarte bune de comediografi.

FERNANDO DE CRUCCIATI

Traducere în românește de Didona Dinescu-Loreti

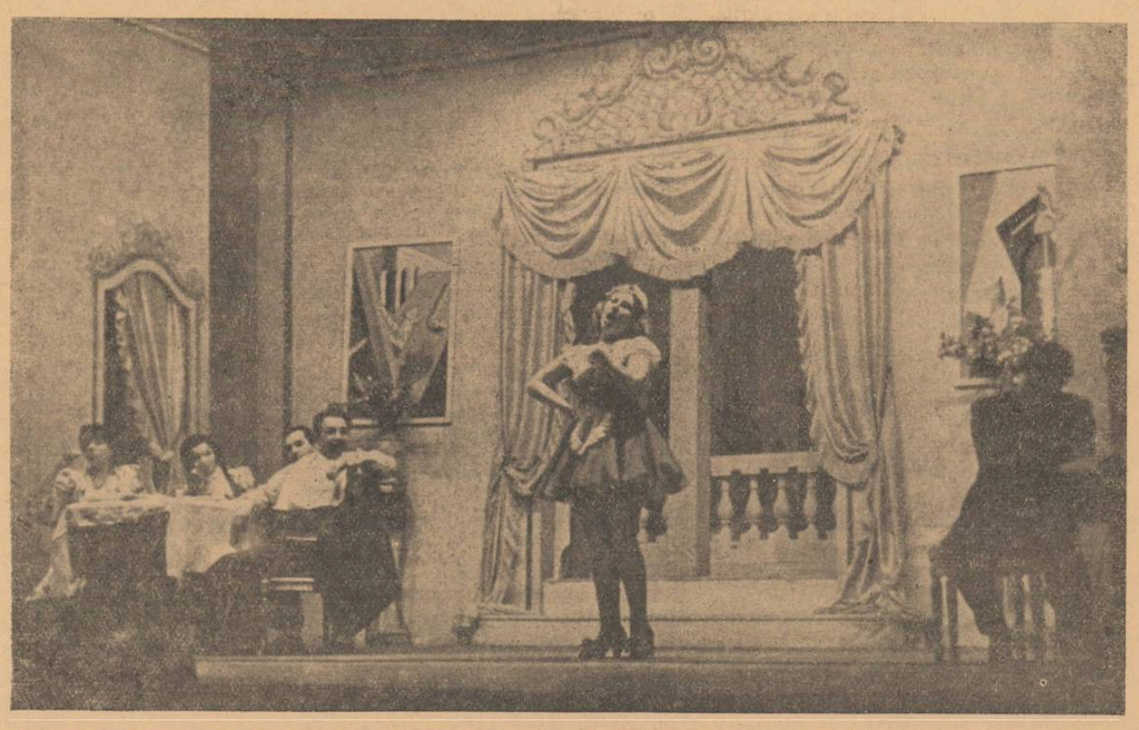

„AL PATRULEA PERETE" de LUIGI BONELLI.
Reprezentată la Teatrul „Studio", în regia d-lui
FERNANDO DE CRUCCIATI

CESARE GIULIO VIOLA

Ion Frunzetti: Risipă avară,

poeme, Colecţia „Universul literar"

Titlul ales de d. Ion Frunzetti pentru volumul său de poeme, se cere lămurit de la început spre a înlătura eventuala nedumerire a lectorului. La împerecherea celor două noţiuni contradictorii, „risipă avară", autorul a fost mânat de un sens liric pentru exprimarea căruia, pare-se, nu se putea găsi o formulă mai potrivită.

Paradoxul logic este deci altminteri singurul indicat să descrie situaţia poeziei şi a celor ce-o reprezintă, în ambianţa contemporană.

Aladin,—risipa darului vieţii.
Aladin,—dărnicia avarei risipe

Poezia constitue **darul** vieţii, gândeşte d. Frunzetti. Considerăm acest **dar**, într'un înţeles special, şi ne referim anume la destinul demiurgic al omului propus de filosofia culturii. In creaţie, viaţa îşi găseşte un rost pe un plan superior. Şi astfel neajunsurile ei de tot felul ajung suportabile, deoarece sunt depăşite de un scop cunoscut. Ce se întâmplă însă? Deşi scopul vieţii pare a fi creaţia, omul isbuteşte cu greu să-şi realizeze destinul său creator. Este destul de curios să constatăm că pătrundem anevoie până la isvoarele creaţiei mari. Avem născută ideia artei mântuitoare, totuşi întâmpinăm dificultăţi dureroase, când încercăm s'o exprimăm. Ca şi când geniul ni s'ar acorda de puteri avare, care distribue câte puţin şi fără eforturi nu dăruesc nimănui, nimic.

Poetul smulge încetul cu încetul secretele frumuseţii păstrate sub văl de o mână avară; niciodată nu este mulţumit, ci suferă de puţinătatea cunoaşterii.

Sub acest prim unghiu, el ne apare cu chipul eroului prometheic, chinuit de rana sacră.

Dar mai este un alt aspect, nu mai puţin turburător. Ceeace cucereşte prin necurmata pătimire a spiritului, poetul voeşte în schimb să dăruiască lumii, cu un gest de risipitor, de o natură contrară procedeului avar în care tainele i s'au descoperit. Obţine darul de la mâna avară, şi vrea să-l împartă cu o mână risipitoare. Nu se întreabă dacă i se apreciază râvna de perfecţiune. Dacă cuvântul pe care îl caută cu trudă ca să cuprindă totul, este aşteptat. Poetul se socoteşte dela sine un „binefăcător" al artei, gata oricând să dăruiască prisosuri de viaţă.

Numai că ironia destinului prometheic se manifestă din nou. Publicul nu se dovedeşte prea dornic să primească darurile. Aceeaş mână avară se iveşte acum, făcând semnul tulburător al refuzului. Iată-l pe poet între doi adversari, unul fără dispoziţia normală de a dărui, celălalt de a primi. Ceeace, pare, fără îndoială, straniu, într'o lume care, cum am spus, nu cunoaşte altă soluţie de mântuire, decât creaţia. Ce rămâne de făcut? Destinul s'a complicat, fireşte, dar credinţa în finalitatea unică a vieţii îndârjeşte voinţa de rezistenţă.

D. Ion Frunzetti exprimă în versuri emoţionante această dramă a scriitorului de azi, care, proporţional cu eforturile de creaţie superioară, recoltează dela mediu amărăciunea lipsei de interes, ca şi când poezia are pecete de blestem :

Suntem noi, degeraţii, Inşii, iobagii,
Nomazi ai durerii.—Iesle nevrednice de niciun Iisus,
Şi de orice răsuflet blajin, de bou, ocolite.
Suntem noi, Stele pornite să-şi caute magii.
Cântecul ne sângeră 'ngheţul gingiilor,
Rănite de pesmeţii visului, tari.
Sculaţi, sculaţi, boeri mari:
Lacrimile voastre frăţeşti să ne'nmoaie pâinea urgiilor.

Sub metaforele: „Iesle... ocolite", „stele" după care nu mai apucă „magii", „suntem noi, nomazi ai durerii", se ascunde refuzul ofrandei. Ideia d-lui Frunzetti se concentrează cu subtilitate, în deosebi în versurile finale ale acestui poem intitulat în mod tehnic „Colind" :

In vetre,
Ardem, — lignit, — nepăsările voastre: stânjeni de ger.

Confraţii să fie recunoscătorii autorului pentru versuri ca acestea care denunţă o mentalitate cu atât mai stranie, repetăm, cu cât se vorbeşte insistent despre salvarea noastră prin cultură:

Şi iată, ne'ntâmpin lăcăţi,
La câte suflete batem.
Ne daţi ori nu ne daţi înapoi vieţile noastre
Vieţile celor goniţi de la orice ospăţ?

Interesul obştesc pentru producţiile literare îl preocupă îndeaproape pe scriitor, deoarece el trebue să-şi asigure un echilibru între viaţa singuratică, consacrată efortului şi supusă la privaţiuni, şi persoana sa socială, cu obligaţii faţă de familie, cunoscuţi, etc...

Descumpănirea ivită prin renunţaera la avantagiile conformităţii, trebue corectată cu bucuria de a vedea preţuită munca intelectuală. Prin acceptarea şi aprecierea produsului spiritului său poetul socoteşte că i se restitue farmecul tinereţii sacrificate:

Ne daţi ori nu ne daţi îndărăt, florile dalbe,
Ale vieţilor noastre troienite de singurătăţi?

Nu ni se va lua în nume de rău, faptul că ne-am permis desvoltarea semnificaţiilor din formula „risipă avară", în dauna unei analize a volumului în ansamblu. Dealtminteri nu ne îndeamnă să stăruim însuşi accentul patetic al d-lui Frunzetti, în **colindul** său atât de caracteristic pentru scriitorii „goniţi dela orice ospăţ?".

In ce priveşte „ansamblul" volumului, ţinem să spunem că autorul marchează, prin talentul său evident, o notă limpede în lirismul actual. Sensibilitatea acută, se aliază la d. Frunzetti cu gustul inteligent al exprimării pure, al coordonării evocărilor din diferite planuri de experienţă.

Exclamaţia suferinţei ca un ecou din abis:

Cumunecă-se robul Adâncului
Ion
Cu arşiţa şi rodul sfânt-blestematei vieţi,

ţâşneşte dintr'o simţire care înregistrează deopotrivă împăcarea cristalelor:

Te simt uneori chihlimbarul străvechiu
Ce mă cuprinde lin, ca pe-o insectă.

Vibrează în volum şi glasul discret al elegiei:

Cândva au să se cheme Duminicile „ieri",
Şi-au să ne fie dragi, sărmanele, Sfintele.

Din poemul închinat morţii „poeţilor prieteni", desprindem, pentru efectul tonului sincer:

Nu le mai sclipeşte glasul cald,
Decât în irizarea ţestoaselor în soare
Şi doar în ciocârlii le mai ard
Cântările pupilei, amare, amare

D. Ion Frunzetti stăpâneşte şi ceeace se cheamă „o viziune mitică", transmiţându-ne în ritmul cuvintelor un fior, pe care în alte împrejurări l-am numit „metafizic":

Undeva, în adânc de păduri,
Caută cerbii laptele lunii,
Se deschid luminişuri minunii
Acestei cumunecături.

Tânărul poet debutează, fără îndoială, cu recolta unei inspiraţii lirice de resurse adânci. Capacitatea de a **gândi** limpede şi curagios, în lirism, o semnalăm ca un merit exclusiv al d-lui Frunzetti, printre confraţi de generaţie.

Sensibilitatea care oscilează dela simpla înduio.are melancolică, până la orizontul larg al lirismului magic, mărturiseşte diversitatea temperamentală.

Poetul Ion Frunzetti, interesant, viu şi caracteristic, cere să-l urmărim atent în tot ce va produce şi să nu îngăduim să se nască un mit al „risipei avare".

CONSTANTIN FANTANERU

ETCAETERA...

ADEVĂRATA POINTĂ

Cu toate că spectacolele teatrale sunt vremelnic suspendate, repetiţiile tuturor trupelor de vară continuă cu febrilitate.

Astfel, la tânărul teatru „Alb şi negru" se munceşte în fiecare după amiază cu toată seriozitatea.

Dela repetiţii nu lipsesc, bine înţeles nici tradiţionalele **şuete**.

Zilele trecute, de-o pildă, după două ore obositoare de repetiţii, mai mulţi actori se adunaseră în jurul inepuizabilului H. Nicolaide. Subiectul de discuţie era numărul recent al revistei „Cortina", număr în care cunoscutul revuist N. Vlădoianu iscălise o schiţă umoristică.

Tragedia era însă că nici unul din cei prezenţi nu isbutea, ori câtă silinţă şi-ar fi dat, să râdă.

Singurul care părea foarte bine dispus era H. Nicolaide. Ceea ce l-a făcut pe unul din actorii mai tineri să-l întrebe:

— „Ce, naiba, găseşti atât de amuzant în schiţa asta?"

— „Păi nu vezi ce pointă bună e la urmă?" a răspuns comicul.

— „Ce-i aia, o pointă?"

— „Cum? nu ştii? O pointă e ceva ce se pune la sfârşitul unei bucăţi umoristice, pentru ca cetitorii să râdă".

— „Ei, şi unde vezi tu pointa din bucata asta?"

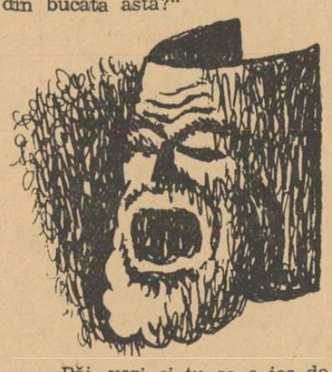

— „Păi, vezi şi tu ce e jos de tot, sub articol..."

— „Ce să fie?... Iscălitura: **N. Vlădoianu!**

— „Păi vezi !... Şi nu-ţi vine să râzi ?"

CEVA BUN

Dar aşa zisele şuete au loc oriunde se întâlnesc câţiva actori, scriitori sau gazetari. Zilele trecute se înfiripase o serioasă „şuetă" gazetărească la o masă din cunoscuta cafenea „Café de la paix". Toţi gazetarii căutau să fie cât se poate mai spirituali. La masă putea fi remarcată o singură figură abătută. Aceaa a unui foarte cunoscut gazetar, actualmente şomeur, în căutarea unui angajament.

Şi cum povesteam, fiecare gazetar spunea câte-o glumă. Unele mai slabe, altele mai bune. Fiecare glumă nouă era primită cu explozii de entuziasm:

— „Bună!"

— „Foarte bună!

— „Bună, dom'le!"

Numai amicul nostru gazetar şomeur tăcea, sumbru.

Ceeace l-a făcut pe unul din conmeseni să-l întrebe:

— „Dar ce-i cu tine de eşti atât de amărît?

— Ce să fie? Nimic!"

— „De ce taci mereu? Nu ştii şi tu o glumă?"

— „Ba ştiu una!"

— „Atunci, spne-o!"

Şi, în toiul sgomotului de la masă, gazetarul şomeur a spus un singur cuvânt:

— „Leafă!"

Au urmat câteva clipe de tăcere penibilă.

Până la urmă, un gazetar mai tânăr a îndrăznit:

— „Bine, dar asta nu e glumă!"

— „N'o fi glumă" a răspuns, calm, amicul nostru „dar e bună... e foarte bună".

O POVESTE VECHE

Povestea asta este, într'adevăr veche. E din vremea când nu puteai pătrunde în cafeneaua Royal, din pricina mirosului specific evreesc, care te isbea dela intrare.

Doar un om de rezistenţa cunoscutului boem bucureştean, Stan Palanca, se putea aventură în local.

Intr'o zi, Stan Palanca a chemat la masa lui un chelner şi i-a ţinut următorul logos:

— „Mă, copiii tăi au să joace arşice sub statuia mea. Şi totuşi, astăzi nimeni nu mă cunoaşte.

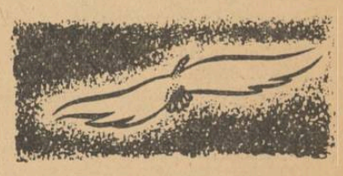

— „Vai de mine! cum puteţi spune aşa ceva domnule Palanga" ? a încercat să-l consoleze chelnerul. „Bucureştiul e, doar, plin cu numele dumneavoastră!"

Stan Palanca a privit amărît în jurul lui, a zâmbit sceptic, şi a răspuns, în cuvinte pompoase, aşa cum îi place lui:

— „Nu, mă băiatule! Am, momemtan, certitudinea aparentă că Bucureştiul e plin cu altceva: E plin cu jidani".

Din fericire, această poveste e foarte veche.

PUNCT ŞI VIRGULA

O precizare

Din partea colaboratorului nostru, d. *Dan Petraşincu*, primim următoarele:

„Un tânăr gazetar dela „Evenimentul", supărat din pricina cronicilor binevoitoare pe cari d. Perpessicius le-a publicat despre recenta mea carte Omul şi fiara, *a pornit o polemică acerbă cu d-sa, voind să-l convingă că a greşit. Cerem scuze d-lui Perpessicius de a fi nevoiţi să-l numim într'o astfel de notă ingrată. Noi nu ne putem amesteca în părerile care se pronunţă asupra operei ce ne aparţine. Dar, depăşind limitele subiectului pe care şi l-a propus, tânărul gazetar insinuiază ceva cu „origina neclară" a subsemnatului. Cititorii îşi amintesc, desigur, de desminţirea noastră încă nu prea îndepărtată, desminţire asupra căreia nu mai avem dece reveni.*

Cât despre articolul incriminat dintr'un vechi număr al Vieţii literare, *prin care domnul dela* Evenimentul *caută să se facă apărătorul unei cauze la care nu ne-am referit, trebue să precizăm următoarele: 1) în articol se desbătea o chestiune absolut generală, nefiind menţionate nici nume de oameni, nici nume de gazete; 2) problema puţimului concurs care i se dă cărţii literare a fost desbătută şi de alţii înaintea noastră, de ex., de d. Mircea Eliade; 3) interpretarea pe care o dă d-sa articolului este absolut arbitrară, deoarece nu ne puteam referi la o gazetă unde am colaborat şi care, personal, ne-a dat tot concursul; 4) tânărul gazetar face anumite afirmaţii inexacte, confundând o chestiune personală cu una de ordin general: nimeni nu ne-a publicat nicio desminţire „pe cuvânt" şi în orice caz alţii au fost oamenii care s'au purtat camaradereşte cu noi. Că s'a simţit vizat d-sa personal, asta îl priveşte; 5) Avem toată stima pentru colegii noştri gazetari, a căror muncă zilnică şi anonimă o efectuăm şi noi — şi face rău tânărul în chestiune că apelează la unele susceptibilităţi intime pentru a-şi câştiga noui suporturi într'o luptă iniţial pierdută...*

Aceste lămuriri fiind adresate numai oamenilor de bună credinţă, anunţăm că nu vom răspunde în viitor la nici o insinuare piezişă şi la nici o insultă directă, oricât s'ar sbate în propriile sale iţe domnul răuvoitor care deţine rubrica literară a „Evenimentului".

DAN PETRAŞINCU

David „marele fachir"

(Urmare din pag. 6-a)

Intr'o dimineaţă, domnul Ionescu a fost chemat în cabinetul Directorului... Societatea îşi reluase activitatea, tot în vechiul sediu din oraş. Domnul Ionescu se aştepta, după atâta muncă şi mai ales după predarea gestiunii, care a eşit lună, la o surpriză: O avansare, ceva, ori o gratificaţie... După ce a intrat a închis uşa după el şi cu respectul cuvenit locului unde se găsea, rămase drept în faţa directorului. Îi bătea inima. Presimţea ceva şi mulţumea în gând lui Dumnezeu pentru bunătatea lui. Cum se vor bucura cei de-acasă, când vor afla... Domnul Director i-a ţinut un discurs întreg. A luat-o pe departe. Intâi i-a mulţumit din partea Societăţii pentru toată râvna şi zelul ce le-a depus cu prilejul Expoziţiei. I-a amintit că e de atâţia ani în serviciul societăţii şi că nu le-a dat niciodată prilejul să regrete că l'au angajat şi fără recomandaţii speciale. Că, într'un cuvânt, este un funcţionar excepţional. Dar, şi de aci în colo directorul o aduse din condei, nu totdeauna un element capabil trebuie să-şi lege viitorul de câte-o slujbă oarecare. Omul sfinţeşte locul. Un om capabil ori unde va fi, oricum va fi, tot o scoate la capăt... Apoi îi prezentă domnului Ionescu bilanţul Expoziţiei dezastruos! Pierdusră fantastic! A fost o afacere aspectuoasă pe dinafară, dar găuncasă pe dinăuntru, cum e schweitzer-ul... Societatea trebue, să se strângă. Aşa a hotărât consiliul... Prea mulţi funcţionari, prea multe cheltueli... Sunt necesare măsuri urgente. Aşa că, îmbărbătându-l, directorul i-a spus verde că pentru economii bugetare fusese sacrificat şi el ca şi alţii... I-a mulţumit încăodată, i-a scuturat mâna şi l'a condus împingându-l amical către uşă. Pe domnul Ionescu l'au podidit lacrămile.. Şi-a luat din birou singura avere: un toc, câteva creioane şi penite să le dea la copii şi a plecat acasă. Intre-ai lui domnul Ionescu se simţea ca un crucificat. Nu ştia cum să înceapă şi să le spue adevărul. Pleca de-acasă ca şi cum s'ar fi dus la serviciu, la acelaşi ore şi se întorcea seara trudit de umblat pe la diferite autorităţi şi întreprinderi cu memorii şi petiţii. Bătea din uşă'n uşă desnădăjduit, respins ori amânat. Se lăsa cântărit din ochi, surădea în silă, făcea pe desgheţatul şi voiosul doar, doar o convinge pe cineva să-l angajeze. Hotărâse să nu le spună nimic celor de acasă în speranţa că avea să obţină o numire nouă şi atunci s'ar fi putut despovăra de minciună... Altfel ar fi ascultat ai lui povestită o furtună prin care au trecut fără să fi ştiut, decât dacă le-ar fi împuiat capul cu nenorocirile lui. Copii ce-ar fi putut să înţeleagă? Nevastă-sa, poate ar fi exagerat situaţia, ca orice femeie şi i-ar fi tăiat şi lui din curaj. La prânz ori seara, când se aşeza la masă îi învăluia pe toţi într'o privire plină de iubire cum nu se poate înţelege vre-odată... Privindu-i astfel le cerea tuturor iertare că se ascunde de ei, că nu le spune adevărul. In primele săptămâni nu s'a simţit nimic din noua-i situaţie... Mai avea puţine economii într'un fund de buzunar, pentru zile negre care veniseră mai devreme de cât se aşteptase. Cu banii puţini ce-i mai avea făcuse să nu se simtă în casă. Copiii se ridicau ca firele de trestie bătute de soare şi legănate de vânt. In fiecare seară adormea istovit cu speranţa că mâine va isbuti să fie primit. N'avea pe nimeni care să-l sprijine. Orbăcăia în lume singur. Incerca atâta scârbă şi desgust că s'ar fi lăsat păgubaş dacă nu erau ce-i deacasă. Pentru ei nu vrea să se dea bătut. Banii se sfârşiseră. Pentruca să mai poată trăi, trebui să înceapă să vândă din casă şi într'o bună zi madam Ionescu se pomeni cu bărbatu-său păturind o scoarţă oltenească. Il lăsă până ce o înveli în ziare şi o legă cu sfori. — Dar ce faci, cu scoarţa? — Am vorbit cu unul să mi-o curete... Un prieten de la o fabrică... I-a mai spus nevasta că nu era prea murdară, că putea s'o curete şi dumneaei cu benzină, domnul Ionescu însă nu se dădu bătut şi mutează eşi cu scoarţa la subsuoară. A'ncropit ceva bani pe ea. Prea puţini din câţi îi trebuiau lui... Aşa azi, aşa mâine, domnul Ionescu începuse să care din casă, ba una, ba alta, sub diferite motive. Şifonierul trebuia reparat, un costum vechi îl dădea la întors, pendula trebuia curăţată şi verificată... Tot ce-i pica în mână pleca din casă cu gând de întoarcere mărturisit şi nu mai revenea. Era o situaţie care totuşi nu putea să mai meargă la infinit. Madam Ionescu începu să se împotrivească: — Mi-ai golit casa! Lasă-le dracului, aşa cum le-am apucat. Dar, scoarţa nu s'a mai curăţat până acum? Să faci bine s'o aduci acasă. O aveam dela mătuşă-mea, stareţa dela Dragoslavele şi vream să i-o dau Luichii, când s'o mărita! La ce fabrică ai dat'o? Cine e prietenul ăla? Tu ştii cât face o scoarţă ca aia? La toate domnul Ionescu trebuia să răspundă şi încă arătându-se optimist, aruncând glume, cari-i sângerau totuşi buzele ori decâte ori le spunea. Şia vândut într'o zi şi ceasul dela braţ. — L'am pierdut, ori mi l'a tras vreun păcătos! a îngăimat el faţă de nevastă. Altă minciună. De aici încolo domnul Ionescu nu mai putea face nimic. Ajunsese la o limită peste care nu mai putea trece. Nu mai avea ce vinde. Nu mai avea nici ce împrumuta şi de la cine. Prieteni nu mai avea. Cât eşti în treabă, toţi te'ntreabă... Bătuse străzile oraşului în lung şi'n lat căutând să-şi găsească o cale. Se oprise la vitrinele încărcate cu trufandale şi invidiase pe băieţandrii de prăvăliie dinlăuntru, îmbrăcaţi în halate albe şi scrobite, cari se foiau nepăsători printre bunătăţi şi belşug... Ce n'ar fi dat să fie în locul lor! Dar, să nu se fi ştiut nici când domnul Ionescu, din viaţa aceasta, cel de acum... Să se fi pomenit aşa, dintr'odată, la tejghea. Altfel, mândria lui nu putea să-l accepte! Mai bine să moară de foame! E şi el cineva! Taică-său a fost copist de clasa'ntâi la Primărie. Un bunic după mamă a fost şi el ceva mare prin percepţie. Va să zică toţi funcţionari, lefegii! Şi el, Ionescu, să se apuce aşa într'o bună zi, să dea stambă cu cotul ori să cântărească brânză pe terezie? Era indulgent cu sine însuşi domnul Ionescu în sensul că — în situaţia disperată în care se găsea — încerca să se gândească şi la altă îndeletnicire de cât aceia de până acum. Dar nici imposibilul nu putea să admită. Din tată în fiu toţi ai lui fuseseră slujbaşi. Aşa trebuia să fie şi el. Şi apoi chiar dacă asemenea ogarului turcului domnul Ionescu, de voie de nevoie ar fi găsit şi ar fi luat o meserie nouă în braţe, trebie să recunoaştem împreună cu el şi cu tristeţe că era la o vârstă nu tocmai potrivită... Nori tot mai apăsători se apropiau peste domnul Ionescu. Incolţit din toate părţile, fără nici un sprijin şi mai ales fără nici o nădejde într'un moment de rătăcire nu mai vedea altă posibilitate în lume decât să-şi facă seama. S'o termine cu viaţa, aşa cum o'ncepuse fără voia lui. Dar cum s'o facă? unde? Să fugă de-ai lui, de copiii lui, ca un laş? Ce vor zice ei? Ce vor gândi atunci? Vor mai putea gândi ceva despre el? Vor găsi ei suficiente argumente să-l apere şi să-l înţeleagă cum într'un moment de netrecut n'a mai văzut în lume altă cărare decât a Morţii? A Morţii care te desleagă din lupta istovitoare cu viaţa: un monstru dela care nu poţi obţine câteva clipe de puţin răgaz?... Dar dacă îl vor învinui că n'a'ncercat în destul? Dacă pentru alţii chiar — străini de el — moartea lui apare şi mai ridicolă... Işi dă seama că judecă lucid totul. Nu are curajul să-şi mărturisească nici sieş: adevărata osândă ce-şi face în adâncul lui sufletesc. Ştie că se împotriveşte întreaga lui fiinţă unui asemenea gând, dar în faţa Morţii este deajuns o clipă pentruca să treacă dincolo. Şi ce-ar rezolva cu moartea lui? se întreba tot mai insistent domnul Ionescu, caşi cum se temea să nu fie surprins de gest... Ei nu, aici se schimbă povestea. O să lase o scriscare... Să ştie lumea că el Ionescu în ţara lui a rămas pe drumuri cu o droaie de copii şi că n'a putut să capete o slujbă. Când alţii!... Cu cât fugea consternat şi înţelegător de Moarte cu atât idea aceasta funestă îl rodea, îi apărea în cale. Să mai încerce ici, să mai încerce dincolo. La ce folos? Dacă nu-l primeşte? Până acum mai găsea forţă suficientă să facă o petiţie, să aştepte să fie primit, să spere că într'o bună zi îi va zice cineva, un domn mare, dintr'un birou capitonat: rămâi! şi să rămâie. In această stare descurajat, nu mai avea nici cel puţin curajul încercării. Nu mai era în stare nici să se revolte... Umbla fără nici o ncimă din tramvai în tramvai. Privea în neştire ore întregi câte un lucru de nimic, un afiş — reclamă pe un zid, o perspectivă de casă, şi nu ştia ce priveşte şi ce gândeşte. Oraşul B. cu viaţa lui bogată în spectacole la orice colţ de stradă nu-l mai interesa. Nu mai trezea în el nici cea mai mică licărire... Domnul Ionescu se pierdea din ce în ce mai mult...

Intr'o seară luase tramvaiul 6 dela Naţional. Se proptise de bara remorcei şi se lăsa biciuit de curentul răcoros provocat de mers. Era ca şi cum altă dată madam Ionescu îi strângea fruntea cu un şervet ud şi două feli de cartofi şi durerile de cap se alinau ca prin farmec... Pe la Catedrală se simţi bătut pe umăr... — Dom'le director! Dom'le director! Era Maier, Maier fachirul! Ovreiul îl salutase, dar domnul Ionescu absent nu-l vedea. Nu sesiză nici cel puţin gestul de familiaritate, bătutul pe umăr al lui Maier. Totuşi se trezi. Maier se vârî în sufletul lui şi nu-l mai slăbea. Aflase că nu mai era la Societate. Şi dacă? Ce nu-şi găsea dumnealui alt loc, mai bun? Aşa un om ca dumnealui nu moare de foame! Domnul Ionescu întors la mândria lui, minţi cu nerusinare că e Director la o Societate petroliferă... Nu vrea să-l ştie ovreiul că şi el, Ionescu e la ananghie, cum era Maier când a venit în Expoziţie, poate mai rău decât el! Maier se bucură sincer de noua situaţie a protectorului. El, tot vagabond a rămas. Pleacă din ţară se duce în Franţa sau în Anglia. Pleacă chiar în noaptea asta... — Ţi-ai scos acte, paşaport? întrebă destul de nimerit domnul Ionescu. — Ce să fac cu paşaport? răspunse cu indignare Maier. Adică numai cu paşaport se poate merge? — Bilet de tren ai? — Ce-mi trebuie bilet? — Dar, nu se poate să nu pleci cu ceva bani! — Aşa să am eu noroc, dacă am mai mult de doi poli! Şi Maier acelaş ovrei de altădată, se aprinse şi continuă să-i explice domnului Ionescu cum avea să o ducă în Franţa sau în Anglia. Nu ştia singur unde, fiindcă asta depindea de vapor. De acolo o să trimită scrisori şi bani la Dorohoi acasă. O să-i trimită şi domnului Ionescu. Şi fără nicio împotrivire, nu era timp de pierdut, Maier îşi însemnă într'un carnet fără colţuri strada şi numărul casei unde sta domnul Ionescu. Maier, profită de această împrejurare să-şi arate regretul că din ceiace a câştigat în Expoziţie domnul Ionescu n'a vrut să primească nimic. Aşa un om nu poate să trăiască. Dar, lasă, câteva sute de franci, ori câteva sute de lire ce-ar prinde rău? N'o să le arunce dumnealui în foc când le-o primi. Nu ştie sigur dacă mai vine sau nu. Poate să vină ai lui după el. Maier nu mirosea a băutură. Era treaz. Totuşi din ce vorbea se aprindea la faţă şi ochii-i străluceau caşi cum vedea la câţiva paşi de el un viitor atât de îndepărtat şi problematic cum îi apărea domnului Ionescu. Nu ştia sigur ce avea să facă acolo unde pleca însă era convins că avea să câştige destul bani ca să dea la toţi... Să-i facă pe toţi oameni... La gara de Nord Maier coborî grăbit. Fugi pe scările gării ca şi cum se temea să nu piardă trenul. Domnul Ionescu rămase singur pe platformă. Intâlnirea cu Maier îi trezise la viaţă şi-l întoarse din drum. Un ovrei înfruntă lumea cu doi poli în buzunar... Şi el, Ionescu nu ştie ce să facă cu viaţa, în ţara lui?...

MATEI ALEXANDRESCU

DAVID «Marele FACHIR»

de MATEI ALEXANDRESCU

II

S'au aprins luminile. Din portalul dela intrare, din ghirlandele care legau aleiele ca nişte punţi aeriene, din reclamele dese şi cât mai ingenioase de peste tot, lumina electrica fugarea noaptea cu mii de ochi de pisică. Se părea că aici în Expoziţie zilele se întregesc una pe alta ca'ntr'un basm. Domnul Ionescu se aşeza la lucru. Secretarul se strecură şi el de afară în vârful picioarelor şi se lipi de registre. Aproape de miezul nopţii domnul Ionescu terminase cu verificarea casselor, cu întocmirea borderourilor. Veniturile zilei fuseseră înregistrate sub forme multiple şi savant combinate într'un şir nesfârşit de situaţii. Banul public, banul altuia încăput în mâna domnului Ionescu era supus la cele mai groaznice torturi, aliniindu-se în coloane înguste, transformându-l, pulverizându-l, pentrucă din nou să-l întregească, dar de data aceasta sub o formă nouă şi de nerecunoscut. Domnul Ionescu practica, acest cult birocratic sigur pe sine şi gata oricând să se apere de oricine ar fi încercat să-i fure ştiinţa... Acum, cu masa goală, cu tocurile şi creioanele frumos crânduite în sertar, ba chiar încuiate, ar fi putut să plece. Expoziţia se închidea la ora 1. Are şi el casă... Nu-şi găseşte însă puteri să se ridice pentrucă îl interesează sfârşitul din seara aceasta, sfârşitul bănesc al „marelui fachir Maur"... Porni din nou către baraca fachirului. Trebuia să dea cu ochii pe acolo. Cel puţin aşa, de la distanţă. Da târcoale aceei, pe care se instalase Maier şi muşcându-şi buzele trebuia să se întoarcă, încolţit ca de un lup. Râsul, un râs ciudat, un râs care te scoate din sărite şi de care nu se putea stăpâni îl apuca de îndată ce se apropia de baraca fachirului... Numai, să nu-i fie de cap! împreca domnul Ionescu disperat spiritele bune... La intrare Dumitrescu, care-şi luase în serios rolul de casier, nu mai prididea cu vânzarea biletelor. Un ţigan îmbrăcat în halat alb — surprinzător de nou — cu mânecile sumese, da ajutor lui Dumitrescu. Banii se rostogoleau în sertarul casieriei improvizate. Maier începea să aibă dreptate. Domnul Ionescu îşi căuta un loc ferit pe o bancă, sub un castan, îşi încheiase haina la toţi nasturii şi rămase să privească în tăcere, multă vreme, cu ochii aţintiţi înspre baraca fachirului, pe care mulţimea oamenilor cari dau navală să vadă minunea, crengile bogate ale castanilor şi jocul de umbră şi lumină al nopţii din Expoziţie, o învăluiau într'o complicitate revoltătoare. Fie că îl obcsise socotelile lui zilnice, fie că mulţimea gândurilor îi năpădeau mintea cum pătrund apele mărei într'un vas isbit, din mai multe părţi deodată şi sigur fapt este că dacă l-ar fi întrebat cineva ce anume gândise cât a stat pe bancă i-ar fi fost cu neputinţă să-şi reamintească. Atât ştie că în orice moment se întreba disperat cum să se scape de fachir, ca de-o jivină, pe care o luase în braţe de milă şi o culesese din drum, dar care într'o zi numai crescuse monstruos de mare şi groaznic de ameninţătoare. Maier „fachirul" luase proporţiile neîmblânzite ale unei vietăţi apocaliptice şi cu cât trecea timpul dihania se apropia de domnul Ionescu tot mai puţin recunoscătoare. A rămas pe bancă până ce clopotul cel mare al Expoziţiei sună închiderea. Lumea se rărise tot mai mult ca o pânză purtată, ruptă, fâşii, fire, fire, până ce se pierdu către porţile de eşire. Se ridică. Acum se putea apropia de fachir fără teamă. Rămăseseră „în familie". După câţiva paşi îl ajunse din urmă Vieru, care-l căutase tot timpul. Incuiase birourile şi nu ştia dacă domnul şef mai are nevoie de el. — Dacă s'ar vedea domnul şef, cât e de galben la faţă, gândi subalternul. — Hai, şi tu Vierule!

Domnul Ionescu cercetează cu luare aminte... Baraca este de nerecunoscut. Un cearceaf cât toate zilele acopere faţada. Pictura proaspătă depe pânză strălucea în lumina puternică a unui proector, pus cu socoteală. Un sfinx cu plete retezate „à la garçone" familiar domnului Ionescu, după bidoanele de ulei, mai departe profilul masiv şi impecabil al unei piramide, pe care scria Keops şi între ele „marele fachir Maur"... Sta ovreiul turceşte aşezat parcă de veacuri în pernele de mătase ale şalvarilor şi cu limba scoasă la trecători o limbă roşie disproporţionată ca reclamele dela mezelării ţintuită în „nemurire" de un pumnal suplu şi precis ca suliţa Sfântului Gheorghe... Şi, pentru ca efectul să fie cât mai puternic, luase de circumstanţă, cel puţin aşa-l „făcuse" pictorul, o mască de suferinţă susţinută şi valabilă pentru orice fachir... Tonul pânzei de americă dogorea la ora aceasta târzie ca un pustiu adevărat. Cu cât privea ţintă la pictură parcă i-se usca gura de sete... Linii negre conturau şi adânceau perspectiva. Maier în şalvari şi cu turban alb bătut în „pietre scumpe" ca prinţii indieni!... Trăi s'o văd şi pe asta! Intrarea laterală în baracă era transformată într'un fel de coridor închis cu draperii bogate de tricolor. — Mi-au luat tricolorul după aleia fântânii! se văită domnul Ionescu. Pătrunse în baracă şi dădu ordin să nu mai intre nimeni după el şi nici să se apropie cineva. Măsură de prisos: expoziţia era goală la vremea aceasta. Afară, Dumitrescu, îşi continua liniştit la măsuţa lui socotelile încasărilor, potrivindu-şi banii pe categorii, bătând fişicurile în cap. Domnul Ionescu se apropie cu mare atenţie de fachir. Incepu să-i dea roată, spionând, aplecându-se, cercetând. Maier sta în picioare rezemat într'un colţ al încăperii ca o jivină de menajerie speriată de curiozitatea vizitatorilor. Era îmbrăcat cu aceiaş haină soioasă şi ruptă cu care intrase în Expoziţie, aceaşi pantofi rásturnaţi. Cuiul pe care i-l arătase domnului „director" acum câteva ore sta înfipt în limba ovreiului ca într'o gânganie de insectar şi trecea adânc în retezătura unei scânduri proptită de gură şi podea ca un caval oltenesc. Şeful începe să nu mai fie mulţumit de cele constatate la faţa locului. Spera să dea de gol şmecheria ovreiului şi ceeace găsise acum era cu totul contrariu aşteptărilor sale. In locul unui surâs cu multe înţelesuri găsi o imagine grotească de „martiragiu" desgustător... Fără să se dea bătut cu una, cu două, domnul Ionescu apucă de scândură şi o sgâlţâi. Maier gemu ca un câine. Il durea pesemne. Din spintecătura limbii — carne vie, musti sânge. In jurul gâtului ovreiul îşi potrivise un prosop — ca o bărbiţă de copii. Dealungul prosopului saliva ondulase mici coline... — Ce-ai făcut nenorocitule? Ce-ai făcut? ţipă domnul Ionescu, convins însfârşit că nu mai era vorba de şmecherie. Maier mârâi... un mârâit imposibil de ascultat necum de înţeles. Numai ochi-i rădeau în fundul capului satisfăcuţi triumfători... Domnul Ionescu rămase stană de piatră. Nu putea să vorbească. N'avea nici cu cine. Gândurile se urmeau şi se'ntorceau fără rost Dumitrescu intră şi el. Sfârşise socotelile... Incasase peste două mii de lei. Ii ţinea, convins de misiunea lui, într'o batistă laolaltă cu cotoarele „justificative" ale biletelor. Se apropie de domnul şef şi începu să-i raporteze: — Când v'a spus el să veniţi şi dumneavoastră şi să vedeţi cum îşi „perforează" limba, ştia el ce spune. Eu l'am ajuns din urmă. L'am găsit în drum cu ţiganul de afară, recomanderul, cum îi zicea el Il „angajase" înainte de a fi venit la Dvs. Pe ţigan îl ştiţi Dvs. L'aţi mai dat afară din Expoziţie, acum o săptămână. Făcea reclamă la zidul Morţii. Maier începu să se agite, şi-a luat scândura cu amândouă mâinile şi dă din cap, atâta cât îl lasă cuiul — aprobând satisfăcut spusele lui Dumitrescu. — Taci nenorocitule! astâmpără-te! îl opreşte furios domnul Ionescu, făcând semn în acelaş timp subalternului să continuie. — Am ajuns cu toţi până aici în faţa barăcii... Ţiganul a dat o raită prin vecini şi-a venit cu o scândură şi un ferăstrău. Scândura asta. A retezat-o pe genunchi, după ce luase mai întâi măsură ca să-i vie lui Maier până pe sub bărbie. Pe urmă l'a pus pe Maier de şi-a scos limba, şi-a potrivit-o pe muchia scândurei. Ţiganul sta la pândă. Intr'o mână cu pietroiul şi în alta cuiul. Când i-a venit lui bine: ţac şi Maier a rămas cu limba agăţată în scândură. Pe urmă, tot ţiganul, ce s'o fi gândit, ce s'o fi socotit, că-i zise: Bă, jidane, nu e bine! Nu e bine şi pace! Ai bătut cuiu prea în margine. Trebue să-l scoatem şi să-l batem mai adânc. Altfel, dac'o lăsăm aşa, să rupe limba. Cum o să stai tu patruzeci de zile? Şi, până să zică Maier da sau ba, el i-a şi scos cuiul. Asta, n'a zis nici cârc. A scos limba şi mai tare... Lumea se strânsese ca la urs în jurul nostru. Ţiganul a potrivit cuiul mai în adâncul limbii şi ţac a doua oară. Nu ştiu dacă l'a durut dintâi. Dar, a dua oară i-se împietriseră grumajii ovreiului, iar la faţă se făcuse ca postavul... Da, n'a scos vorbă... Parcă-l vrăjise ţiganul... — Nenorocitule, să-ţi scoţi cuiul imediat! Ai înţeles? tună domnul şef. Maier dete din cap negativ şi cu o mână arătă că vrea să-i scrie ceva. — Domnule şef, Maier e supărat că n'aţi fost şi dumneavoastră de faţă. Zice că trebuia încheiat un proces-verbal în regulă... Aşa se face fachirii... Mi-a scris şi mie asta. — Scoate-ţi cuiul, câine, răcni domnul şef... Acuş să-l văd jos, că de nu ţi-l vâr pe gât!...

Pendula bătea ora 5 dimineaţa... Domnul Ionescu nu închisese ochii tată noaptea... Droturile divanului trozneau din minut în minut şi-l trezeau chiar când somnul şi zorile încercau să-l fure... Bea apă cu zahăr şi totuşi nu se poate linişti. A stat lângă ovrei până l-a executat. A fost mai greu până s'a desprins cuiul din scândură. Apoi, când i l-a tras Dumitrescu din limbă a bufnit ca un dop de sticlă înfundată. Domnul Ionescu încearcă să se ridice din nou în capul oaselor. Fruntea-i dogoreşte... Nu se simte bine nici aşa. Se ridică din nou şi se tăvăli în aşternut căutându-şi alt loc. Cum se poate să îngăduie el una ca asta? Dacă i-se infectează limba? Dacă moare ovreiul? — Maier, Maier, blestemat să fii! se vaită domnul Ionescu. — Ai zis ceva? sări din patul de alături madam Ionescu. Nu răspunse nimic. Femeia se întoarse pe partea cealaltă îşi potrivi perna sub cap şi îşi văzu de somn. Domnul Ionescu repetă, retrăind ca'ntr'un film, (pentru a câta oară în noaptea aceasta?), povestea „fachirului". Dela început. Aşa cum a fost. Cum a venit pentru prima oară în Expoziţie cu câteva cravate pe mână şi i-a cerut voie să vândă şi el ceva şi i-a dat... Cum apoi, la vre-o câteva zile a intrat pe altă poartă cu un galantar improvizat şi legat de gât, pe care expusese cu lux de spaţiu câteva mosorele o duzină de şireturi de ghete, nasturi englezeşti cari se cos fără ac şi fără aţă şi câteva lame de ras, lame vechi trecute de el discret pe la tocilărie... Marfă de la foc. A schimbat şi galantarul. L'a dat pe nişte ilustrate şi vederi din Expoziţie. După alte câteva zile umbla printre bone şi copii cu baloanele reclamă ale magazinelor D. Era şi nu era. Nestatornic şi capricios? Nu se văită că nu merge. Ori de câte ori îl întâlnise domnul Ionescu surâdea. Şi surâsul lui nu mai avea nimic comun cu surâsul nevoiaşului, care caută să oblige. Surâsul acela care vrea să cumpere o bunăvoinţă. I-a fost greu până domnul şef i-a dat voie să intre în Expoziţie odată de două ori, pe urmă aluneca prin porţile dela intrare neoprit şi neîntrebat. Multă vreme domnul Ionescu nici n'a ştiut cum îl chiamă. Unii-i ziceau Maier, alţii David. Mai pe scurt jidanul. Multă vreme n'a mai ştiut de el. Până acum cu fachiria asta. Cum de i-a trecut prin minte aşa nebunie, aşa caraghioslâc? Cum se poate să-l lase el să-şi facă de cap? M'a minţit! Când l'am întrebat cum îşi vâră cuiul în limbă, a zis ca ştie el cum şi se rânjea vipera. Nu mai încăpea nici o îndoială că era vorba de un şiretlic. Dar ce, aşa? Aşa, ne-a fost vorba? Şi, Dumitrescu dece l'a lăsat? I-am dat eu ordin? I-am dat, i-am dat, dar nu să caşte gura la ovrei când se schingiueşte. L'am trimis să facă pe casierul... Să asigure administraţiei plata chiriei din încasările zilnice. Pe urmă s'a găsit Dumitrescu şi un ţigan casap ca să mă nenorocească! — Lasă, bassmele, domnule, auzea în nesomnul lui, vocea necruţătoare a directorului. Le ştim noi... Dumneata eşti de vină şi numai dumneata.... Te-am pus aici, fiindcă te credeam om în toată firea... şi dumneata!... Când colo... Vei trage consecinţele!... Numai la gândul că Directorul l'ar putea socoti neserios, îl crăpa obrajii de ruşine... El şi neserios! Cum să se mai apere? Consecinţele! Consecinţele!.. Se apropie de perete şi de geam. Pe sub închizătoarea ferestrei aluneca un fricel de răcoare. Se prindea cu toată nădejdea de el. Gura şi buzele i s'au uscat. Intinde mâna pe noptieră, găseşte paharul, îl clatină şi descoperă pe fundul lui câteva picături de apă. Le soarbe istovit, prinde puteri şi apoi se bate cu perna caldă ca focul şi cu Maier, pe care nu şi-l poate scoate din minte cu nici un chip. Cânta cocoşii vecinilor. De când sta în mahalaua Vilor, acum îi aude pentru prima dată, aşa de clar şi armonios în revărsatul zorilor. Copii ghemuiţi în patul lor râd şi se ceartă în somn. — Am uitat şi de ei... Parcă sunt nebun... se ceartă domnul Ionescu. Cu cât se lumina mai bine de ziua, furtuna din sufletul lui ceda unei oboseli dulce şi de neînvins. Nervii întinşi până la refuz ca nişte coarde de vioară, se văzură deodată liberi, desmorţiţi. Pleoapele i se lăsară tot mai grele un argument generos, pe care se miră că nu l'a găsit din capul locului îl împacă şi-l linişteşte: Dar, dacă Maier era un fachir adevărat? Dacă mâine Maier va înghiţi săbii va sufla foc pe gură ori îşi va străpunge coastele cu ace lungi de plăpumari, în faţa oamenilor amuţiţi de groază şi respect. Dacă mâine, Maier, la un semn misterios, va face cine ştie ce? Atunci, ce va mai zice domnul Director? Poftim? A doua zi de dimineaţă se trezi mai târziu ca de obicei, cu capul greu şi ameţit. Copii roisera din odaie în vârful picioarelor. Mai era destulă vreme până să plece. Abia la 10 trebuia să fie la birou, ora lui obişnuită de dimineaţă. Totuşi, împins ca de o putere nevăzută se îmbrăcă la repezeală, sorbi o cafeluţă rece găsită pe noptieră, schimbă din prag două trei vorbe cu madam Ionescu, sărută din fugă copii, pe câţi îi găsi în drumul lui până la poartă, rumeniţi de soare ca nişte caise şi porni nălucă pe stradă. Se grăbea. Vedea şi el că se grăbeşte, dar dece? Il trăgea aţa la nenorocire? Cu cât scurta din drumul către Expoziţie cu atât sufletul i-se urca noduri, noduri în gâtlej. Un condamnat la moarte ar fi mers mai senin. Obligaţia de a se prezenta la birou în dimineaţa aceasta îi dădea clipe de groază şi totuşi se lăsa dus de paşii lui grăbiţi şi parcă ai altuia. Uitase ca prin farmec de amăgirea din zori, când se apărase cu gândul că Maier ar putea fi un fachir adevărat. Işi da seama că se agăţase de o speranţă ridicolă şi acum reacţiona cu tot desgustul faţă de el însuşi împotriva uşurinţei cu care acceptase o asemenea posibilitate. Se apropia de Expoziţie şi cu anticipaţie îl vedea pe Director instalat comod în scaunul lui, aşteptându-l. Desigur că Dumitrescu şi Vieru „declaraseră" aşa cum le cântase nevoia. Fiecare-şi apără pielea. Fără îndoială c'au aruncat toată vina pe el. Aşa sunt oamenii în ziua de azi! Era o dimineaţă de vară senină cu viaţă multă. Domnul Ionescu nu mai vedea nimic în jurul lui. Mergea, puşcă, legat la ochi. Fachir... director... cui... era tot celace mai putea să aibă loc în mintea lui. Şi acestea toate laolaltă erau pre multe. Intră în Expoziţie. Soarele se dăruia frunzelor, florilor şi firului de iarbă într'o intimitate leneşă. Şi acum, ca'n alte dimineţi însorite, poposiseră în dreptul barăcii lui trăsuricile încărcate cu păpuşi, copii şi ursuleţi. Nisipul din găleţi luneca în pumnişori cu mângâeri de fericire. Domnul Ionescu era absent. Trecu printre mingile şi cărucioarele lor, ucis. Altădată, se oprea între copii parcului, îi ridica în braţe, îi săruta ca pe ai lui, se juca cu ei. Acuma s'a furişat de el, ca şi de cei de acasă, ca un om cu conştiinţa încărcată nedemn să se apropie de sufletul lor. Un om inutil şi interzis. In biroul lui: nimeni! Nu-i vine să creadă! Ceva mai mult uşa deschisă şi dată larg de perete. Dacă aşa stau lucrurile atunci e bine. Au venit baeţii. Dar unde sunt? Intră semeţ cu pălăria pe cap şi se apucă să sune. Trebuie să lasă la iveală vre-unul din subalterni. Suna ca pentru douăzeci. De peste drum, din câţiva paşi, apăru Dumitrescu. N'apucă să se apropie bine şi domnul şef se năpusti cu întrebarea. — Ce e mă, cu fachirul? A murit? Dumitrescu surprins de întrebare se uită lung la domnul Ionescu şi răspunse cu oarecare pornire împotriva ovreiului. — Ce să moară, dom'le şef... Daţi-l dracului... Aseară, după ce şi-a scos cuiul şi aţi plecat dumneavoastră, ne-am dus cu toţi la „Paradis" de-am băut câte o jumătăţică. — Ce-aţi făcu-u-ut? Dumitrescu contrariat că nu este înţeles se simţi îndatorat să explice pe un ton mai bine colorat: — Am ars câte o jumătăţică de rubiniu... — Care? Cum? Cine, mă? — Păi, cu toţii. Noi, ţiganul, recomanderul de, domnul Sami managerul şi Maier. — Şi Maier! se miră domnul Ionescu. A băut şi el? — A băut şi el? — A băut domnule şef!... A mâncat şi două chifteluţe... aşa goale şi pe nemestecate... După două, trei pahare se cam făcuse ovreiul... Il răsbise statul în picioare şi cu limba scoasă... Şi numai de dumneavoastră vorbea... Zicea că dumneavoastră sunteţi Dumnezeul lui... că, dacă-i spuneţi să se omoare mâine mâine o face!... — A zis el asta? întrebă domnul Ionescu. — Aşa zicea... Mai îndrugă el multe... dar... — Şi-acum unde e? — S'a dus la taică-s'o Lazăr să-şi facă rost de un costum. Nişte şalvari şi un fes de-ale cum le zice. (Dumitrescu se gândea la turban) Vrea să fie în realitate, cum l'a făcut pictorul: Fachir adevărat. Işi cumpără şi o canapea, că nu vrea să mai plece din Expoziţie, până la închidere. Zice, că ce fel de fachir poate fi el dacă vine şi pleacă din Expoziţie, cum fac lucrătorii din fabrică? Domnul Ionescu mai află ceva. Numai că noutăţile acestea erau cu două feţe ca Ianus una bună, alta rea. Dacă Maier a zis că el Ionescu este Dumnezeul lui şi că dacă-l pune să se omoare, o face, apoi e bine. Nimic mai simplu. N'o să-l îndemne la moarte, e doar tânăr ovreiul. Mai are destul timp şi pentru asta. Insă, el Ionescu o să-l roage, la rândul lui, pe Maier ca pe un adevărat Dumnezeu să plece din Expoziţie. Să se ducă de bună voie şi cu vorbă frumoasă, unde-o vedea cu ochii. Să-l lase liniştit! Destul a pătimit o zi şi o noapte! Şi tot domnul Ionescu se întorcea: dar, dacă Maier ardea să-şi cumpere canapea, atunci însemnează că s'a lipit de Expoziţie nu glumă. Nu se mai lasă urnit nici cu boii şi numai e nimic de sperat. Galben ca o lămâie, de nesomn, acrit de viaţă, domnul Ionescu şi-a deschis registrele cu silă. A deschis partidele zilei, a distribuit biletele pentru intrare, la porţi şi la spectacolele Expoziţiei. A refăcut silnic vechile situaţii punându-le la zi şi printre rânduri, ascuns în punga câte unui zero îl vedea pe Maier „fachirul" şi toată povestea lui imposibil de suportat. La prânz nu s'a mai dus acasă. Se ruşina să mai apară în faţa alor săi. Instrăinat şi absent din pricina ovreiului. Rămânea aici în aşteptare ca un om care nu poate să renunţe la propria-i salvare. A trimis să-i aducă, dela bodega „Paradis" nişte şuncă şi un ţap. După amiază... Domnul Ionescu se luase de lucru, adunând, înmulţind şi împărţind uitase oarecum de Maier. Sunt unii oameni cari uită lesne de câte o durere de măsea cântând la pian, alţii vântură amintiri pentru a-şi alina junghiurile reumatismale. Domnul Ionescu se refugiase între registre ca într'o gârlă plăcută de munte. Maier era şi el prezent, dar prezenţa lui începea să piardă din teroare, cu atât mai mult cu cât nimic extraordinar din prevederile lui nu se întâmplase până acum. Fachirul mâncase şii băuse ca un paşă şi n'avea nici pe dracu. Domnul Ionescu exagerase, fără îndoială pretinsa suferinţă a ovreiului şi ceeace socotise el un eroism fără pereche era poate numai un exerciţiu de răbdare, răbdarea catârului. Ori poate nici atât. Directorul trecuse pe acolo, s'a oprit, i-a dat mâna prietenos şi-a pornit în inspecţie prin Expoziţie. Domnul Ionescu negreşit că şi-a făcut despre Director o imagine nepotrivită şi nedreaptă Cum de-l văzuse el pe Di-

rector ca pe un om rău? Dimpotrivă, acum nu ştie ce-l face să creadă dar se poate aştepta sigur din partea Directorului la o mână de ajutor, la o proptea chiar atunci când s'ar găsi la ananghie. Pe tema aceasta domnul Ionescu continua să se găsească vinovat tot pe el. Prea e prăpăstios. Prea vede numai răul înainte. In urma directorului la câteva miinute îşi făcu pariţia Maier şi ţiganul care se ţine scai după el. Un Maier costumat bizar şi de nerecunoscut. In picioare purta opinci cu ciucuri, cum au căluşarii. In sus, în loc de şalvari îmbrăcase nişte ismene olteneşti. Pe cap îşi potrivise un turban decolorat însemnat cu o diademă de sticlă albastră. De sub borul turmanului pornea un fel de voal de tifon, lung până la genunchi. Se desluşea totuşi prin ţesătura rară a vălului chipul ovreiului cu limba prinsă în scândură ca o gâlară de vulpe în capcană. Asta, ce mai putea să fie? se minuna domnul Ionescu. Cadână, mireasă, fachir? Maier şi „recomanderul" se opriră în faţa administraţiei probabil cu intenţia de a-şi prezenta salutul lor devotat şi recunoscător. Mai era în atitudinea ovreiului şi ceva care sta să spună: Vezi dom'le şef? Ce-ţi spuneam eu? Cum mă găseşti? Aşa un costum!... Domnul Ionescu nu-l mai putea accepta pe Maier în chip de fachir! Le făcu semn cu mâna să-şi vadă de drum şi cât mai repede şi în acelaş timp se refugie în fundul barăcii să nu mai vadă şi să nu mai audă nimic. Işi făcu de lucru şi nu se mai deslipi de acolo decât mai târziu când subalternii l'au asigurat că „fachirul" se dusese cu ceata de gură cască din jurul lui, în sus, pe alele. Câteva zile încercă o cură de desintoxicare. N'a vrut să mai ştie nimic de fachir. Dumitrescu a continuat să facă pe casierul, mai departe. După fiecare „reprezentaţie" care ţinea „fără întrerupere" până la ora 1 noaptea, Dumitrescu avea grije să reţină pentru administraţie cota de chirie. A doua zi el îşi informa şeful sumar: — Aseară a mers mai bine. S'au încasat trei mii. Ori: — Eri, mai slab. Iar a plouat. Numai o mie cinci sute. Socotelile ovreiului nu-l interesau pe domnul Ionescu. Să-şi acopere cât mai de grabă chiria barăcii. Să se ştie el la adăpost. Totuşi îşi dădea seama că se lăsase prins într'un joc dificil. Un joc de-a uite popa nu e popa şi care nu putea să meargă la infinit. Pentrucă domnul Ionescu nu tăiase în viaţa lui nici un pui de găină, în intimitatea lui sufletească şi fricoasă punea fachiria lui Maier alături de cele şapte minuni ale lumii. — Să-i fi dat lui, averile lui Noe şi nu s'ar fi înţepat nici măcar la un „deşt" argumenta destul de facil domnul Ionescu. Fapta ovreiului nu era o faptă de om sănătos. Aşa, auzise el, în dreapta şi în stânga că sânt unii fachiri — de-ăştia — cari dorm nopţi de-arândul pe câte un pat de cuie, mai bine decât doarme el sub plăpumă. Alţii bat drumuri întregi de jar, fără să-i ardă la tălpi. Că unii se lasă îngropaţi de vii... şi stă acolo până-i uita mama Ana dar tot vii rămân... Departe griva de iepure, răspundea tot el cu bun simţ, atunci când argumentele şi controversatele puncte de vedere apăreau. Admitea „fachiria" lui Maier atâta timp cât ea nu-l turbura cu nimic în viaţa lui geometrică şi burgheză. Ii contesta şi-l repudia ca pe un scamator de rând de îndată ce i se arăta în orizont cea mai mică neplăcere. Deşi în fond spera orbeşte să se ştie odată eliberat de sub povara chinuitoare a chestiei acesteia cu fachirul, deşi spera orbeşte să-l ştie odată urnit pe poartă cu toate uneltele lui drăceşti, totuş nu făcea nimic pentru aceasta. Ba, parcă'l ocrotea părinteşte! N'avea curajul să ia taurul de coarne? Ar fi fost destul să zică: afară! afară! Erau momente însă în care domnul Ionescu nu mai era nici domnul şef, nici cel puţin domn, şi se vedea om ca toţi oamenii. Atunci îi furau ca pe o moară părăsită valurile de bunătate: — Adică, Maier îşi găurise limba numai pentru câteva mii? Să-l lase cât s'o putea mai mult! Fie ce-o fi!

A patra zi, ca un duh necurat, apăru în pragul barăcii administraţiei „recomanderul" fachirului, ţiganul. Domnul Ionescu nu-l putea suferi. Ii mai dăduse odată afară din Expoziţie. Făcea reclamă la zidul Morţii, şi striga într'o pâlnie de gramofon cât îl ţineau băierile inimei. Prezenţa lui nu prevestea ceva bun... — Ce pofteşti? i-o reteză scurt domnul Ionescu. — Dom'le şef... eu am venit să-mi fac datoria... şi să vă spui că precum a început să se'negrească limba jidanului, pă dădăsupt... Ţiganul nu se mulţumi numai să-l înspăimânte pe domnul şef, ci-i dete şi soluţia, cu care venise anume. — Daţi-l afară... că moare... In aceiaşi seară Dumitrescu transmise „fachirului" rugămintea domnului şef Ionescu să plece din Expoziţie imediat. Dacă vrea să se mai întoarcă să vină numai cu aprobarea domnului Director... Altfel nu se mai poate... Şi Maier plecă, gonit ca un câine, cu scândura la subsioară, o boccea în care-şi strânsese costumul şi cuiul pus bine tot în căptuşala hainei. Ca de la început. La „Radio" nu se mai spuse o vorbă de fachir. Rămăsese în Expoziţie doar pânza pictată ca un steag părăsit după înfrângere...

A doua zi Maier a revenit la Expoziţie, cu o ţidulă la mână, mai fericit decât oricând în viaţa lui. Domnul Ionescu recunoscu scrisul directorului. — „Să fie lăsat fachirul pe loc!" Iar, dedesupt semnat director etc. etc. Domnul Ionescu citi şi reciti ţidula. Câteva cuvinte scrise de Director îl tămăduiseră. Era doi oameni fericiţi deodată. El şi Maier. Domnul Ionescu nu-i venea să creadă. Avea acoperirea superiorului acum. Şi încă: scrisă! Putea să crape jidanul, de-o mie de ori, el Ionescu nu mai putea fi tras la răspundere. De-aici înainte viaţa fachirului se schimba ca prin farmec. Domnul şef Ionescu îl mută, de îndată din baraca lui dosnică şi minusculă ca o dugheană, într'o baracă luxoasă din centrul Expoziţiei. Aşa-i ceruse Maier. Să fie mai la „bătae". Domnul Sami managerul desănţui un val puternic de reclamă... Câţiva reporteri iscusiţi, după multe şi dificile peripeţii reuşiră să ajungă în faţa „marelui fachir"... Aşa cel puţin spuneau ei. Facsimilul câtorva vorbe scrise pe hârtie (şi Maier scria prost! învăţase de pe apucate) erau reproduse cu titluri şi subtitluri ingenioase „Câteva clipe cu marele fachir". „Marele fachir vorbeşte cititorilor noştri". „Tăcere! Va vorbeşte marele fachir". Poza lui Maier, o poză de ovrei aranjată până la nerecunoaştere, cu nelipsitul autograf dădeau şi mai multă autenticitate evenimentului. Amănunte din viaţa marelui fachir lipseau. Se insinua foarte timid de altfel într'unul din interview-uri că marele fachir iubeşte India şi apele Gangelui. In altă gazetă se punea problema şi mai de sus: era o chestie de mândrie naţională. Primul şi marele fachir român! Deci firesc trebuia încurajat" în mod unanim ca pe o industrie naţională". Sami managerul angajase un recomander afară, la intrare, mai stilat după cum zicea dumnealui. Ii organizase o formulă nouă de reclamă, pe care omul domnului Sami o repeta grav, făcând semne cabalistice şi arătând baraca misterioasă. Inăuntru un alt „recomandeur" costumat ca un servitor de casă mare, da explicaţii vizitatorilor în limba franceză şi germană. Un fel de franceză şi idiş. Publicul vizitator nu pricepea o boabă, dar tocmai aceasta urmărise Sami, pe care şi domnul Ionescu începuse să-l privească cu oarecare respect şi teamă. Şi asta e tot un fel de fachir! băga de seamă domnul Ionescu. Dacă a fost el în stare să facă dintr'un pârlit de ovrei (era vorba de Maier) un om atât de renumit. Să scrie şi la gazete! Domnul Ionescu citise şi el gazetele în care se scrisese de Maier şi încercase un sentiment de invidie şi revoltă. El Ionescu sgârie hârtie de atâţia ani, Cinstit? Cinstit! Munceşte de dă, pe brânci! Şi de el nu ştie nimeni! N'apucă el să se vadă dat la jurnal, chiar dac'ar trăi cât Matusalem! In locul lui Dumitrescu, vindea bilete la intrare o domnişoară blondă, angajată cu câteva mii, tot de manager. Pe masa domnişoarei se mai găseau în diferite mărimi, fotografii reclame ale fachirului. Domnul Ionescu n'avea încotro, trebuia să se dea bătut. El ştia că din coadă de câine nu se poate face sită de mătase. Maier însă îi anulase pur şi simplu tâlcul proverbului. O lume nebună atrasă de reclamă, magnetizată de pictura de-afară ţinea să-l vadă pe marele fachir în „carne şi oase". Erau zile când la uşa fachirului se făcea coadă. Domnul Ionescu trimesese de câteva ori pe Dumitrescu să iscodească ce se întâmplă pe acolo. Fachiria ovreiului nu-l mai interesa. Se vindecase. Vrea să ştie totuşi cât o să meargă. Până unde? Astfel află că fiecare vizitator putea să obţină şi „binecuvântarea" fachirului. Cum sta turceşte pe divanul lui, Maier ţinea să observe în primul rând dacă solicitatorul binecuvântării lăsa ori nu suma prevăzută în tarif, („ofrandă fachirului") Banii se lăsau într'o carte „arabă", puterea fachirului, pe care domnul Sami o pusese întredeschisă pe o măsuţă apropiată. După „ceremonia" ofrandei Maier cu limba priponită, cum era, încerca să mormăie câteva cuvinte, aducând din văzduh puteri miraculoase şi descărcându-şi conţinutul imaginar al pumnilor pe fruntea plecată. Sami managerul îl tot căutase pe domnul Ionescu şi-i lăsase vorbă. Aveau să discute ceva. Domnul Ionescu se ferea de el, mai rău ca de Maier. Ce avea să-i spună? Plătiseră chiria în câteva zile. De acum încolo numai avea nimic cu administraţia. Cât despre limba fachirului, domnul Ionescu află multe şi mărunte spre dezămăgirea lui. Maier îşi punea cuiul în limbă şi-l scoatea ori de câte ori voia, cum îşi scoate domnul Ionescu pantofii seara la culcare, ori cum îşi pune madam Ionescu cerceii de aur, când pleacă în vizită. Gaura din limba ovreiului se vindecase. Nu-l mai durea. Când se aşeza la masă îşi scotea cuiul şi-l scoatea ori de câte ori voia, cum îşi scoate domnul Ionescu pantofii seara la culcare, ori cum îşi pune madam Ionescu cerceii de aur, că când pleacă în vizită. Gura din limba ovreiului se vindecase. Nu-l mai durea. Când se aşeza la masă îşi scotea cuiul şi-l punea alături şi mânca la fel ca toată lumea. Domnul Sami argintase cuiul ca să nu se infecteze fachirul şi ca să lasă şi mai mult în evidenţă albul lui strălucitor. Noaptea, ca să nu se strângă carnea la loc, Maier îşi punea în limbă un fel de dop de lemn şi dormea cu el. Dumitrescu şi Vieru se'noiră cu nişte haine de stofă bună şi pe talie, cam în acelaş timp. Domnului Ionescu i-a venit aşa un gând, dar ţinea prea mult la subalternii lui, şi nu putea să creadă că s'ar fi dat cu ovreiul. Era doar băieţi tineri şi cu carte. De la întâmplarea aceasta au trecut zile multe şi luni. Alte întâmplări se perindară în viaţa domnului Ionescu, altele mai rele, mai bune, mai triste, fiecare dând deoparte pe cealaltă, în cât domnul Ionescu, ca orice om n'avea timp destul să se desmeticească din una şi s'o înceapă cu alta... Expoziţia ca orice Expoziţie cu toate prelungirile ei, trebuia să aibă un sfârşit... S'a'nchis firesc într'un târziu de toamnă şi ca să nu contrazică legea expoziţiilor, cu deficit... S'au demontat barăci, s'au dărâmat. Sârmele s'au strâns ca un ghem de sfoară. Luminile s'au împuţinat şi una câte una aşezările vremelnice porniseră în camioane, lăsând în urmă dezordinea mutatului, şi o tristeţe pentru ce-a fost, secundată de primele acorduri ale toamnei. Domnul Ionescu conştiincios a plecat cel din urmă din Expoziţie. Pomii parcului respirau fericiţi, în libertatea lor de totdeauna, în singurătatea lor Dumnezeiască. Ei singuri se bucurau şi radiau de fericire, chiar aşa cu câte o frunză ici, colo, îngălbenită, ori scuturată. A predat cheia portarului şi a plecat şi el trist ca după o vacanţă, care-a trecut pe negândite.

(Sfârşitul în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

30-941

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA

SIBIU
Biblioteca astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE [illegible] JURNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 30
SAMBATA 19 Iulie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Maria, Maică a îndurărilor

Se împlinesc trei ani dela moartea celei mai iubite dintre regine: Maria a României.

Trei ani cât veacurile chinului și cât desnădejdiile. Țara ne-a trecut prin frământări și prefaceri atât de dureroase încât este mai bine să le dăm uitării, amintindu-ne numai că a trebuit să coborâm, oblu și adânc, până aproape de beznele înseși, spre a putea îndrăzni un nou urcuș, — o nouă mântuire a noastră prin proprii suferințe... Amintindu-ne, o clipă doară, și tăcând apoi; — fiindcă la începutul marilor purificări și înălțări stă cutremurarea și tăcerea. O cutremurare profundă ca prăbușirile și o tăcere cât cursul fluviilor.

Astfel numai ne vom fi dărâmat, definitiv și fără putință de întoarcere, idolii cărora ne-am închinat din vinovată neștiință, din vinovat egoism și vinovată comoditate.

Astfel numai vor apare, la orizontul timpului nostru, în toată frumusețea înțelesului lor, marile chipuri cărora le datorăm cu adevărat pioasă recunoștință.

Și Maria, Regina tuturor Românilor, stă și ea în rândurile cele dintâi ale acestor mari arătători de căi ale destinului românesc.

Ea ne-a dat curaj când peste tot era numai desnădăjduire.

Ea a crezut cu fierbinte neclintire când peste sufletele tuturora se lăsase, apăsătoare și neagră, negura înaoelilor.

Ea a făcut să biruiască dragostea când pretutindeni își arăta oțărârile ura cea mai cruntă.

Iară astăzi, când pe câmpiile Patriei se jertfesc, din nou, atâția viteji, se cuvine să-i aducem, mai mult ca oricând, prinosul de pomenire cel mai deplin al inimilor noastre, — căci Regina Maria a fost cea mai desăvârșită alinătoare de dureri: A fost „Mamă a răniților".

E numele ce i s'a dat atunci când, dela postul de prim ajutor și până la spitalul cel mai spațios, paturile gemeau de trupuri ostășești sfâșiate de glonț și de schijele chinului,— otrăvite de gaze și molimi.

Și Regina Maria nu s'a dat îndărăt dela nici o oboseala, dela nici o primejdie.

A străbătut Țara, cât mai rămăsese în triunghiul dintre Prut și Siret, purtându-și, dela rănit la rănit, zâmbetul înviorător și vorba dătătoare de vlagă și nădejde.

Pe unde-i trecea chipul luminos, coborau parecă ingerii raiului și soarele — și pe unde-i răsuna glasul, se făcea liniște în inimi și se lărgeau atâtea zări încât orice răbdare și orice rană ți se părea prea mică răscumpărare a răgazului de înălțare ce ți s'a dăruit. Căci Maria, Regina tuturor Românilor, pe lângă uriașa ei dragoste de Patrie românească mai purta în inimă o tot așa de uriașă iubire de oameni.

Câți nu-și aduc aminte, ca de un vis ceresc, de neașteptata ei vizită făcută tocmai atunci și tocmai acolo unde prea puțini îndrăzneau să vie. Cine nu-i cunoaște albul chip și strai de primă soră de caritate a Țării?

Cu adevărat Marie, maică a îndurărilor, și cu adevărat Regină!

Să ne plecăm genunchii, oriunde ne-am găsi, înclinându-ne fruntea înspre lăcașul din Argeș, unde rămășițele ei pământești își dorm somnul de veci, alături de viteazul și lovialul rege Ferdinand întregitorul... Inspre acel Arges—Mânăstire, zidit de Manole Meșterul care i-a pus la temelie însăși dragostea, așa cum și Maria și-a zidit, zi de zi, timp de lungi luni și ani de restriște, curata dragoste la temeliile României Mari.

TRAIAN CHELARIU

REGINA MARIA

Ridicând din umbrele altei lumi figura Reginei Maria, astăzi mai ales când hotarele noastre se reîntregesc, este curios poate să ne dăm seama că evocarea aceasta ne lasă totuși streini de tristețile morții și nu se asociază cu nimic funerar. Regina pare într'adevăr să-și fi durat printre noi nu știu ce insinuantă prezență, ca un parfum de crin — iar atitudinea, chipul ei de atâta somptuoasă simplicitate se impune par'că și astăzi privirilor noastre ca o marmoră surâzătoare și indiferentă peste ororile Timpului.

Firește nu ne va fi fost dat tuturor privilegiul invidiat de a o fi cunoscut pe Regină, de a-i fi stat în apropiere, ca să fi putut surprinde astfel și secretul de atâta nobilă seducție al excepționalei femei. Dar suntem desigur puțini aceia cari să nu fi văzut, măcar o singură dată, zâmbetul ei luminat, privirea ei încărcată de atâtea libere depărtări, distincția pe care știa să o arate în gestul cel mai mărunt și în cele mai comune mișcări, — această atitudine a ei, în sfârșit, distantă, aristocrată și totuși atât de familiară!

Există într'unul din primele cânturi ale Iliadei această intrare a Elenei pe porțile Cetății, când toate privirile tremură de atâta frumusețe... Când toți pricep că această femeie putea să ridice atâtea nobile pasiuni. Nu cred să fi fost mai puțin superbă Regina Maria! Ea așeza pretutindeni, unde trecea, o pată de lumină, par'că din altă lume, din soarele altei vieți, o melancolică fericire, un surâs, un zâmbet înnecat totdeauna de lacrima celor mai omenești dureri — iar aspectul ei întreg ar fi putut să evoace poate largi singurătăți de Edgar Poë, sau nelimitate parcuri de triste plăceri...

Dacă o privim astfel în Memoriile ei, pricepem mai întâi un copil obligat parcă dela început să se resemneze, ca o plantă fericită numai să soarbă spațiu și libertăți, — dar care va trebui foarte curând să ia contact cu rigorile, cu cele mai neașteptate servituți ale vieței!

Iat'o privind, atât de curios, lumea aceasta nouă, lumea noastră în care venea... Obiceiurile, oamenii, pământul acestei țări! Și dacă totul o contraria în primele ceasuri — cum ne va iubi ea mai târziu! Dar iată deopotrivă aceste conflicte, discrete desigur, dar de o surdă brutalitate adeseori, cu marele Rege Carol — și iată astfel cum inima exaltată a unei femei, care n'ar fi văzut decât cele mai libere perspective, intră totuși în viața ei adevărată care este puțin istoria Neamului nostru de azi.

Și este un adevăr că Regina Maria, aici a avut să se regăsească, aici a avut să-și compună cântecul înalt al unei atât de armonioase vieți. Aceste visuri scumpe ale unei adolescențe care părea sugrumată, dorul de mari orizonturi și chiar, și poate mai ales, superbul orgoliu al Femeii, de atâta imperială ascendență, s au însoțit cu destinul acestui neam, care trebuia să meargă pe culmi. Ea va fi dat astfel sufletului nostru colectiv un și mai pasionant sentiment al grandoarei, o nerăbdare care se exaltă până dincolo de viață aproape, în toate marile împliniri necesare, — ea va fi fost cu siguranță flacăra vie care a agitat în neamul acesta atâta foc oprimat. Așa ne apare astăzi Regina Maria.

Dar iată, ca într'o frumoasă poveste, cum o fată „din rude mari împărătești", care-și caută soluții de viață poate numai în simplele puteri ale imaginației, a trebuit să se adune, să se regăsească în rosturile unei Țări, — care a făcut-o Regină. Și care-i va fi dat cel puțin respirația Istoriei...

Regina Maria a rămas astfel să trăiască, așa cum i-a fost destinul, în marele aer, pe înălțimi... Sunt locurile inspirate, de unde niciodată n'ar mai putea să coboare.

TOMA VLADESCU

O regină printre flori...

Pe o terasă, la Balcic, pe una din acele minunate terase ale acestui colț de paradis pământesc, între coloane de marmoră și capiteluri cu măestrie îmbinate, flori, numai flori, în uriașe glastre, în răzoare ce surâd și acum împărătește, ca și lumina ochilor ce s'au stins totuși de mult... atâta profuziune de flori, atâta decorativă orânduială, în grădina palatului dela Balcic, păstrează intactă icoana sufletului ales, a inimei de poetă și artistă în fiecare creațiune a vieții Ei.

Pretutindeni, pe unde a trecut, — la Bran, la Bicaz, la Cotroceni — a risipit la fel, tot aceste dumnezeești daruri care, înfrumusețând natura, înfățișează și reflexul unui temperament cu veșnică aspirație spre îngerii cu aripi de azur și flacără: florile...

Și acești îngeri i-au fost toată viața mângâere, loc de refugiu, preocupare neclintită.

In Memorii-le, Sale, Regina Maria pomenește deseori despre legătura Sa cu florile despre nețărmurita dragoste ce a apropiat-o de aceste fragmente de cer și de divinitate.

Nu știu care i-au fost cuvintele când s'a despărțit de lumină, în clipa când întunericul pogora sfâșietor peste genele Ei trudite. Dar într'o scrisoare publicată — nu de mult de către biograful francez al Reginei noastre, — Georges Oudard, — găsesc rândurile acestea: Vous avez eu le rare privilège de La voir et de Lui parler si peu de jour avant Sa mort et Ses paroles dernières: „J'aimais tant la vie", nous ont fait pleurer... Comment oublier cet être rare et plein de vie, joyeux, vaillant, toute de grâce et de beauté?"

— J'aimais tant la vie! Iubeam atât viața! In această viață care i-a fost dragă, în această sete de a trăi, cu intensitate, fiecare din darurile pământului, florile ocupau un loc regal, de sublimă semnificație.

Privesc unul din ultimele Ei portrete. Și asemăn grația ovalului pur al feței, ca și demnitatea taliei și a ținutei, cu înaltele și regalele corale ale crinilor, dintre care ea se desprinde mai mândră decât florile acestea.

Crinii au svelteța și atitudinea atică a coloanelor de marmoră dintr'un templu grecesc. Viitoarea statue a Reginei Maria, umbră a vieții adevărate a Ei, se confundă, însfârșit cu învoaltelele corole ale crinilor, cu înaltele coloane ce mângâe văzduhul în năzuința lor către cer și azur. Și cu toatele, făclii de vis și de poezie rară, ridicate spre regiunile eterate ale universului și divinității...

C. N. NEGOIȚA

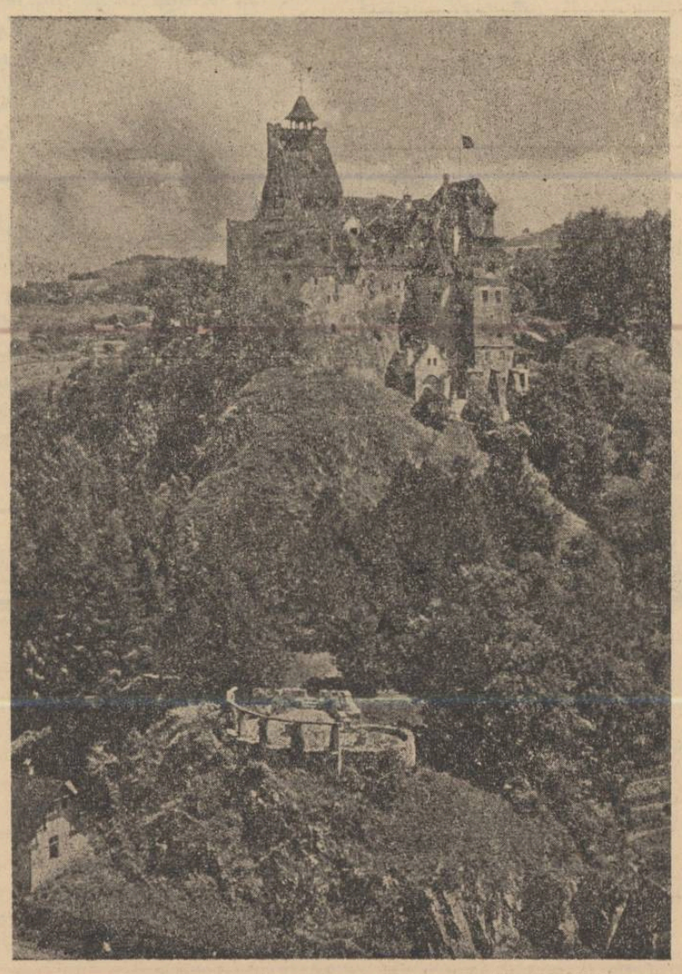

CASTELUL REGINEI DELA BRAN

VISUL REGINEI

Țărmul cu albatroși și sclipiri violete de valuri, aburind luminos printre coloanele de umbră din jurul minaretului, regal sumețit de-asupra Balcicului, nu era — nu putea fi — pentru Regina unei imaginații vrednice de începătoșarea fantastică a Nordului originar, decât un plăpând chip răsfrânt exterior, al țărmului de vis.

Născut sub negurile proteice ale unor ținuturi în care Puck își vântură din fiece tufiș, ecoul strigătelor șugubețe de spiriduș pișicher și șăgalnic, visul acesta de seninătăți argintii și de albastre limpezimi marine n'a ajuns să se desăvârșească în sufletul Reginei, niciodată. Balcicul n'a însemnat pentru ea, decât ceeace paradisul terestru de pildă, putea să însemne pentru oamenii care-l pierduseră pe cel ceresc. De-alungul vieții acestei mândre Domnițe — furată adesea de svonul majestuos al realității ei de mărire și cinstiri, — se străvede visul acesta, pururi îmblându-și divina momeală țesută din contemplație calmă și feerie neîngăduită. Da, coastele argintate ale unei mări ca peruzeaua sau ca ametistele atât de lesne accesibile unei Regine, erau o priveliște încântătoare. Inchipuirea caldă a Reginei Maria a infiripat un palat de poveste cu grădini orientale, coloane și altare pentru rugăciunea din amurguri.

Da, coasta de argint era reală, și tot ce simțul de frumos al Reginei a întrupat, era din materialul permanențelor tuturor celor omenești: piatra și varul. Deși n'aveau nimic din cartonul vopsit al înjghebărilor iluzorii, de teatru, Balcicul Reginei era o amăgire: lipsea — pentru sufletul acesta suav, captiv în crinul trupului ca 'ntr'un coșmar — nimbul de autenticitate al irealităților plăzmuite artistic. Regina înduplecase natura să-i ofere cele mai pitorești ale sale unghere și priveliști. Natura nu-i putuse da decât peisaj. Semnificațiile de limpezime pașnică și echilibru, natura nu i le putea închina, vasală, la picioare.

Pe treptele ce scoborau — urcau uneori poate — dela social la omenesc, Regina îngenunchia adesea în fața candelei unui vis care-i planta oaze de cer pe drumul — sterp în fond — al viețuirii printre cuvântătoarele Domnului.

Ochii albaștri ai Reginei aburean năluciri, pe care mâna le tremura gingaș pe pânză sau le picura gâlgâind grafic, pe hârtie. In urmărirea unui vis cu țărmuri calme, azurind sufletește și cald, cu albatroși fâlfâind răcoros din aripi peste orizonturi prăfuite auriu de soare, Regina a punctat zi de zi experiențe și gânduri, în cărțile ei sau în cadre.

Cine i-a cunoscut vre-odată surâsul de nespus, — durere și mulțumire adâncă de odată, armonie și tragism înmănunchiate — a înțeles poate că peste trepte de porfir și agate, sau dincolo pe înălțimi de Bucegi înnourate ca în Nordul natal, Regina urca imaterial și neștiut, către înălțimile reci de vis ale sufletului său, de neîncăput în carcasa omenească — fie ea și a unei Regine.

ION FRUNZETTI

REGINA SCRIITOARE

Rareori apar în istorie figuri ca Regina Maria. Virtuțile omului ca om sunt de obiceiu înăbușite sau falsificate de existența plină de forme a celora născuți să reprezinte un simbol. Or, ultima virtute a scriitorului de astăzi este de a fi aur.

Scriitorul, în zilele noastre, reprezintă omul, după cum odinioară, în pustiu, sfinții îl reprezentau pe Dumnezeu. E singura și ultima noastră noblețe posibilă.

Regina Maria a fost un aur. In sensul acesta, de scriitor care reprezintă realitatea vie și noblețea ei generoasă, caldă, cu palpitul actualității dar și sub semnul stelar al spiritului. Ce sunt *„Memoriile"* Reginei Maria, decât o panoramă vie, o galerie de realitate sculptată în stânca eternității cu scalpelul de talent al scriitorului?

Dar ceeace e valabil în aceste memorii, constă în *prezența de om*, pe care o simți pretutindeni, printre rânduri — prezență mai presus de prezența Reginei, fiindcă autoarea lor a știut că nici o virtute nu poate fi mai înaltă decât cea de aur.

Imi amintesc pagini întregi din această operă, figuri și momente care s'au întipărit în memorie cu sensul lor natural, și nu numai decât cu cel istoric. Dar dincolo de impresiile de amănunt, de gesturi și de scene, de portrete și de caricaturi, îți rămâne din „Memoriile" Reginei un sentiment global de plenitudine, de sinceritate, de rigoare. Au paginile acestea un dar de a-ți comunica realitatea lor deschis și sprinten — semn al personalității. Este, mai întâi de toate, o *realitate umană* aceea pe care ți-o înfățișează regina, cu instinctul creatorului și nu cu ezitarea omului ce se gândește la „ce va spune posteritatea". Din toate basmele ei eterice, nordice, medievale, neconturate, prin care Visătoarea își plimba elanurile diafane, romantismul fastuos, fantezia regală —; din toate poveștile duioase, în cari încerca să-și epuizeze vitalitatea majoră... Regina Maria coboară la un moment dat pe pământ, cu pas sigur de realistă, și scrie basmul vieții adevărate, cu toate ramificațiile și încrucișările ei complicate, cu personagii istorice multiple, închegând o frescă în care se pot orienta și scriitorul și istoricul, și naturalistul și filozoful, și poetul și moralistul — de azi sau de mâine.

O mare energie, o mare scriitoare, o mare Regină. In alte împrejurări și în alte condiții, virtuțile acestea i-ar fi dat, poate, o altă aureolă. Dar acum figura Ei rămâne la orizontul istoriei ca un ultim semn al marei tradiții din care descindea; talentele și le-a canalizat în singura posibilitate umană de exprimare a omului ca om și nu ca rege: arta.

Este un fel de a fi rege de două ori...

DAN PETRAȘINCU

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL ALB ŞI NEGRU: O SOACRĂ FRUMOASĂ

Cunoaştem prea bine toate sacrificiile băneşti făcute de directorii proaspetei trupe teatrale „Alb şi negru", pentru a putea prezenta publicului bucureştean, un spectacol cât mai „occidental".

Mărturisim că în urma celor ce auziserăm vorbindu-se despre grădina nouă din strada Doamnei, grădină în care urma să aibe loc premiera piesei „O soacră frumoasă", aşteptam cu nerăbdare data „intrării în arenă" a acestei noui şi entuziaste trupe.

Insă din pricina nouilor dispoziţii în privinţa camuflării luminilor, directori trupei s'au văzut siliţi să deschidă stagiune în sala Teatrului Regina Maria.

Iar spectatorii au avut ocazia să asiste, într'o sală închisă, la un spectacol pregătit în chip special pentru o grădină de proporţii neobişnuite.

Atât pe regisor ,cât şi pe tălmăcitorul piesei nu i-a interesat prea mult textul piesei pe care avea s'o prezinte, dându-şi în schimb silinţa să ofere publicului un spectacol cât mai fastuos.

Povestea tânărului care vrea să aibe o soacră frumoasă, trebuia să servească drept pretext unei risipe de balet, muzică, decoruri, costume şi trouvailleuri regisorale.

Pe scena Teatrului Regina Maria, oricât de vastă ar fi ea, spectacolul pierde, totuşi, mult din interesul publicului.

Baletele numeroase, adevărata defilare de costume, mişcarea continuă de pe scenă, toate acestea fiind prezentate într'o sală închisă, nu pot decât să oboseaască, dând spectatorilor impresia de sufocare. A contribuit mult la această impresie şi căldura tropicală din sală.

Bogăţia montării nemaiputând să producă, pe scena Teatrului Regina Maria, efectul scontat de cei cari pregătiseră spectacolul pentru grădina din strada Doamnei, a ieşit în schimb, în evidenţă sărăcia textului piesei.

Actul I, început cu un uşor accent de melodramă — scena tatălui, simplu director de hotel care o ajută, din umbră, pe fata lui — nu poate impresiona deoarece nu se insistă prea mult asupra scenei mai sus amintite, după cum nu poate nici distra, din pricina lipsei totale de haz a textului.

Celelalte acte, pornite pe panta arhicunoscută a farselor au mai isbutit, din când în când, să descreţească frunţile spectatorilor. Prea rar, însă. S'a recurs astfel pentru distrarea publicului la străvechiul joc de cuvinte Cleopatra — Cleo a patra. **Şi acesta este unul dintr'o mie de exemple.**

Un fapt însă, este evident: s'a muncit cu multă râvnă la realizarea acestui spectacol. Şi nu este vina directorilor, că piesa a fost prezentată în condiţii vitrege.

Toate felicitările le merită mai ales domnul Oleg Danovsky, acest excelent maestru de balet care a isbutit să prezinte câteva minunate exhibiţii coreografice. Tot aşa cum domnul T. Teodorescu, regisorul piesei, a fost la înălţimea misiunei încredinţate.

Distribuţia, cuprinzând nume cu priză la public, a avut de înfruntat toate asperităţile textului. Unii au isbutit să se descurce. Alţii, nu.

De-o pildă, domnul Romald Bulfinski, căruia i s'a încredinţat un rol foarte slab conturat şi cu desăvârşire nepotrivit cu atmosfera piesei, n'a căutat prea mult

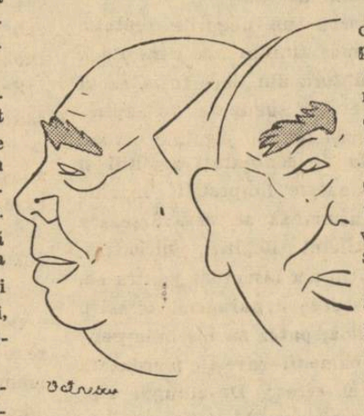

să „stoarcă apă din piatră seacă".

Doamna Natasa Alexandra a dovedit că ştie să se descurce tot atât de bine într'o comedie muzicală, ca şi într'o piesă „serioasă", pe scena Teatrului Naţional.

Domnul Ion Puican, cu toate eforturile depuse nu poate să-i egaleze pe Ion Dacian sau pe Aurel Munteanu, aşii comediilor muzicale.

Doamna Florica Demion a distrat, ca de-obiceiu, publicul. Ni s'a părut însă, mai puţin inspirată ca în alte dăţi.

H. Nicolaide a fost acelaş din totdeauna. Remarcăm în chip special scena dansului împreună cu Natasa Alexandra.

Elisabeta Henţia a cântat şi dansat frumos. Din nefericire a mai şi vorbit din când în când.

Domnişoara Evelyne Gruia, corectă. Dar de ce s'a încăpăţânat să şi cânte?

In roluri secundare au apărut domnii Lică Rădulescu, Titu Vedea şi Iliescu (amuzant în rolul unui piccolo).

Am părăsit sala Teatrului Regina Maria, cu regretul că nu ni s'a prezentat acelaş spectacol în grădină trupei Alb şi Negru.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

CALEA MUZICII ROMANEŞTI

de ROMEO ALEXANDRESCU

Prin artă, un popor îşi exprimă caracterele vieţii spirituale, facultăţile de realizare a năzuinţii către frumos, sufletul însuşi, prin harul elitelor creatoare.

Iată o serie de adevăruri, astăzi cu prisosinţă cunoscute.

Două exemple excepţional de ample şi de fericite, pot sluji în tot momentul de lumină călăuzitoare, oricărui popor: acelea date de Germania şi Italia, purtătoare astăzi a făcliilor mântuitoare de valori civilizatoare ale omenirii. Germania şi Italia au cu adevărat cultul forţelor spirituale.

Privim un trecut, îndepărtat cu câteva zeci de ani sau câteva secole. Ce dăinuieşte reclamente peste tot, ce înfrânge fără nici o greutate apăsarea vremii, ce ne reprezintă mai plin de elocinţă, mai emoţionant, mai apropiat şi mai actual, înfăptuirile, concepţia, misiunea în omenire a naţiunilor? Monumentele culturii lor, în expresia lor veşnic vie, în toate formele găsite lor de cugetul omenesc.

Inălţarea politică, economică, socială a unui popor, n'ar fi căpătat niciodată sensul eternităţii, nu s'ar fi înscris decât ca fapte diverse ale istoriei în paginile ei, dacă n'ar fi vorbit prin artă, tuturor şi pentru totdeauna.

Arta a rămas legătura cea mai adâncă dintre epoci. Şi, cu atât mai mult, între civilizaţii contimporane.

Uitarea acestor adevăruri capitale poate coborî şi întuneca rolul în lume al celor ce şi-o mai pot admite. Iar absenţa sau scăderea încrederii în resursele naţionale de creaţie artistică, nu pot fi decât cele mai îngrijorătoare semne de decadenţă.

O mândrie a păstrării curate a isvoarelor de gândire artistică trebue de aceea desvoltată şi apărată cu hotărîre de orice popor care îşi doreşte un rost mare în omenire şi care îşi respectă moştenirea strămoşilor.

Clipa în care Franţa dădea umanităţii pe Debussy, nu putea coincide cu aceea a înfrângerii ei. Dar aceea de peste câteva decenii putea fi un semn din cele mai tragice.

Un disolvant perfid năruia elementul pur, elementul autentic. Se producea o desagregare. Dar nu intrusiunile străine erau prevestitoare de rău, ci lipsa de reacţiune. Şi oboseala spiritului nu vine singură. O slăbire generală se confirmă printr'însa.

Mediul artistic francez, ajuns să fie condus de minţile sterile în creaţia artistică ale iudeilor, îşi mărturisea o cumplită scădere a puterilor morale, a vitalităţii, a mândriei naţionale.

Ineptele gângăviri ale unor Wiener, Ferrond, al atâtor alţi otrăvitori ai gustului francez, erau primite cu admiraţie în loc să producă desgust şi dispreţ, găseau ecou destructiv în creaţia tânără.

Erau dovezile manifeste ale unei boli grave cu caracter general, de care profitau şi baccilii internaţionalismului distrugător de suflet naţional în artă.

Noi suntem un popor nou în muzică. De acum înainte pornim să ne întemeiem şi să ne adâncim un crez al specificului românesc în muzica noastră, să ne avântăm, să exprimăm coloritul firii creatoare româneşti în această artă.

Chiar dintru început, nepoftiţii şi-au amestecat jargonul arogant, nesincer şi înşelător printre isvorîrile de grai românesc curat. Răul este însă extirpat, înainte de a fi pângărit arta noastră muzicală juvenilă, dar de accent propriu, cu inmixtiuni dușmănoase unui stil pur şi reprezentativ pentru neamul şi pământul nostru.

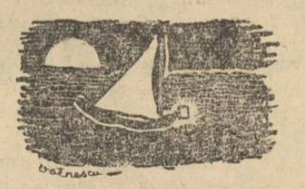

Paul Constantinescu, Silivestri, Lipatti, Brânzeu, Bugeanu, fraţii Dumitrescu, tineretul nostru compozitoresc întreg, a rămas imun oricăror încercări de infiltrări ale îngâimărilor cu tendinţă de desorientare şi sterpe de conţinut ale evreimii muzicale.

Sănătatea muzicii româneşti este de cel mai bun augur pentru viitorul nostru întreg. Modul cum şi-a păstrat linia şi independenţa, ne-o afirmă categoric.

Afară, de acum, cu orice alte tentative! Sunt, de altfel, inutile. Ne dispensăm fericiţi de asemenea „colaborări".

Arta românească trebue să ne exprime pe noi, tradiţiile noastre, idealurile noastre. Concerte, editură, „radio", unde discuri indesirabile sunt încă strecurate sub ac, excludeţi definitiv orice compromis!

Muzica românească se simte tare să-şi îndeplinească înalta ei menire prin ea însăşi.

Şi o va îndeplini.

GONG

TEATRUL ARMATEI,

CONSTANTIN TANASE

a cărui faimă începe încă din vremea copilăriei mele, îşi poartă iar verva neostenită şi trena de ghiduşii, printre oştenii răniţi.

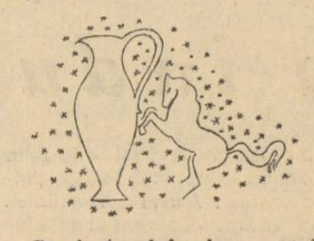

Ca şi atunci în iarna anului 1916, când i se anunţase venirea în spitalul unde eram cercetaş, îi văd par'că pe răniţi, bucuroşi de aceste vizite ca de primirea unui leac miraculos.

Ca şi atunci, cel puţin pentru câteva clipe, durerea multora, va fi mai puţin simţită şi popularitatea lui Const. Tănase se va dovedi, odată mai mult, pe drept câştigată.

LOCOTENENTUL BĂDESCU DINU

după o îndelungată pregătire, pe care auditorii postului nostru de radio, au putut s'o aprecieze ascultând **„Ora Ostaşului"**, îşi repartizează, săptămâna aceasta, echipele, pentru o misiune deosebit de importantă.

Sub comanda supremă a d-lui **Locot. Colonel Stancov,** ajutorat de d. **Maior Nicolau,** un întreg stat major de specialişti, îndrumează echipele, fie spre zonele de operaţii, fie în spitale, ca să dăruiască oştenilor noştri, bucuria unui ceas de reculegere şi de voie bună.

In „trupe" sunt încorporaţi actorii tuturor scenelor din Capitală şi toţi îşi dau osteneala să îşi înmulţească galoanele ostăşeşti, prin contribuţii ce-şi află cea mai înaltă răsplătire în emoţia sau în hohotul de râs al celor sortiţi să ne răscumpere hotarele cu preţul vieţii lor.

PROGRAMUL

e alcătuit cu grije printr'o colaborare ce depăşeşte erarhia şi disciplina militară, elaborarea lui fiind supusă aceluiaş comandament al sângelui, care porunceşte inimilor româneşti, să bată, azi, în aceiaş cadenţă.

Stau astfel alături, în râvnă şi faptă, căpitanii Teodoreanu Alexandru, şi Alexandrescu Sică, locotenentul Popa Victor Ion, sublocotenenţii Muşatescu Teodor, Ştefănescu Mircea şi plutonierul Iancovescu Ion.

Apoi, regisorii Ion Sahighian, Ion Sava, Aurel Maican, Nicolae Massim, Const. Georgescu, şi Ion Georgescu.

Recunoaşteţi că nici un director de teatru, oricât de ispititoare salarii ar oferi, n'ar putea solidariza atâtea valori artistice, câte adună în prezent, Teatrul Armatei.

GRIGORAŞ DINICU

înconjurat de orchestra lui, însoţeşte echipele teatrale, ducând cântecul voios al Ciocârliei — aşa cum isbucneşte de sub arcuşul său vrăjit — spre urechea şi sufletul celor cu trupul înlănţuit pe patul de suferinţă.

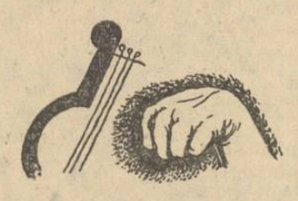

Şi la graiul fără seamăn, în care le vorbeşte Grigoraş Dinicu, **cei ce nu-şi pot uni palmele ca să-i răspundă cu aplauze — îi răspund cu ochii strălucitori sau umeziţi de lacrimi, în graiul fără seamăn al sufletului.**

PLANETE

Atenţie, domnişoară!

A fost odată într'un fotoliu... Imprejur întunerec, cu lojile în cer — public respectuos la repetiţii. In staluri alte umbre nu mai au coroane de aur; până atunci nu-i văzuse decât acolo, sus... dincolo de râul luminei.

Azi e prima ei zi de repetiţie...

O repetiţie adevărată, cu actori, ţigări şi riduri împănate.

Aşteaptă finalul... Acolo, pe scenă, o să urce ea, pentru mirarea piesei şi ochiul divei.

Vrea să pară sigură, nepăsătoare; aşa au fost toţi din celelalte acte.

Inima mică, face ea sgomot. dar nimeni nu poate şti.

In curând, va fi în lumea basmelor, ea, va plânge şi va râde lângă zâne şi feţi frumoşi...

Visând că urci, ameţeşti de jos şi dacă nu uiţi să priveşti în urmă, înţelegi şi râzi.

Alergi cu norii, sus... mai sus... o clipă, două... oboseşti!

Uneori, continui, agăţându-te de alte visuri, care se frâng în luptă pentru viaţa ta.

De ce nu se sărbătoresc morţile bune şi fragede?

Se ajunge şi sus... dar acolo cresc vulturii. te uiţi o clipă şi nu vrei să crezi că fruntea ta e mai joasă decât a lor.

Priveşti tot mai sus, spre soare, îţi oglindeşti chipul în strălucirea lui, îţi place, te apropii, te învârteşti... aşa... şi pe stânga şi dreapta; păşeşti şi înapoi, să te vezi şi mai bine, cu ghetele noui, cu totba îţi mai priveşti fruntea şi'n vârful lor. Dar nourii se caută, se întâlnesc, te pierzi din oglinda ghetelor tale, te sperii, tresari şi îngheţi frigul crucii de sub munte.

Câteodată roata se opreşte în faţa ta, te sprijini şi rămâi.

...Şi brusc, trezeşte...

„Domnişoara... fetiţa aceia nouă... în scenă Dom-ni-şoaaară", fixează regisorul, paliditatea nouă.

„Ce crezi dumneta, că suntem în scoala depe Brezoianu nepoata maestrului... sau aşa şi pe dincolo...."

Şi faţa galbenă, cinstit, credea!

Şi apoi, în urechile camarazilor binevoitori:

„Vedeţi, domnilor, dece la noi nu se face teatru serios! In loc să se angajeze actori vechi, ni se aduc, uite, fetiţe cu bucle şi conservator, care n'au mai jucat şi cărora — culmea!... adevărat, culmea! — mai trebue să le mai şi explici...

Proaspăt intimidată, greşeşte.

Primul pas pe lumină, prima înodială de lumină.

Astăzi, actorii tac. E o datină crescută cu zidul.

Dar mâine?... De mâine!...

Inima mică îndrăsneşte şi se întreabă.

Dar cum se ajunge acolo sus? E o culme...

Am vrut să urc încet... N'am ştiut că nu se dă voe. Poate, e mai bine să mă culc jos, pe câmp.

Lumina rampei, te face prea galbenă şi sperie. Roua e rece. înghiaţă şi atunci visezi frumos...

De ce, fetiţă galbenă, ai inima bună şi fragedă? N'ai spus că morţile voastre nu se sărbătoresc?

COCA ARDELEANU

Gafa Neantului

Primim recenta tentativă polemică din „Curentul magazin", doar ca o nouă gafă a d-lui Şerban Cioculescu, după modelul celei clasice: eliminarea marşului „La Arme", din ediţia definitivă a versurilor lui Şt. O. Iosif.

D. Cioculescu, vrând nevrând, se înscrie la o lecţie catehetică. I-o vom administra, la apariţia lucrării noastre în care prezentăm într'adevăr ortodoxia ca „ultimă ştiinţă... cea mai mare".

Gafa fostului critic de la „Adevărul Literar", se explică, — adăogăm, — din prea multă nepricepere în problemă, ca să pară o **veche perfidie.** După ce a înjurat cu „competenţă", pe „specialiştii ortodoxiei", criticul purist în „literatură", speră să-l asocieze împotriva aserţiunei că omul creştin poate folosi instrumentul observaţiei şi verificării, în cunoaşterea sacră. Numai că, aserţiunea simplă, n'are cum să supere pe specialist, care se va pronunţa la examinarea metodei anunţate. Pornit pe tăgadă, din principiu, d. Cioculescu, riscă, — repetăm, — să primească lecţia de catehism. Dacă totuşi va evita instruirea, din orgoliu, deducem cu anticipaţie, că d. prof. Şerban Cioculescu acceptă să se resfeţe neantul în acele facultăţi ale d-sale, care îi pot servi de instrument, în investigaţia sacră.

Curat, gafa neantului!

C. F.

CINEMA ARO: MOŞTENITORII VESELI

O comedie cu humor, specific francez. Incepe cu sfârşitul aventuroasei vieţi a Baronului de Mondesir. Atacul de inimă, e dealtfel prezis de un tablou ce nu mai vrea cu nici un chip să stea pe acelaş plan cu celelalte „icoane de familie".

Fiind un nobil ce-şi respectă blazonul, lasă moştenitor pe fiul său natural — din întâmplare ajuns la demnitatea de factor poştal. Acestuia, rangul adus peste noapte de neaşteptatul atac de cord, i se pun spre rezolvare diverse probleme, ce devin tragedii — pentru un om simplu.

Felul cum aceste mici tragedii, devin până la urmă, pentru amatorii de happy-end — comedii — ne este arătat de Fernandel, Elvira Popescu şi Jules Berry. Hazul jocului lor este amplificat de „argôt-ul local" vorbit fără cusur de protagoniştii filmului.

CINEMA TRIANON: MISTERUL DIN SANTONA

„Misterul din Santona" începe ca de a mai fi mister după primele acte.

Filmul începe într'un ritm trepidant după care urmează câteva acte asemănătoare unei peltele, care devine şerbet aproape de sfârşit, când toate cărţile se dau pe faţă şi „El" este salvat dela execuţie în ultimul moment.

L-am revăzut cu plăcere pe Paul Wegener. Ca şi pe frumoasa Camila Horn, în rolul unei aventuriere ce dovedeşte a avea foarte mult suflet. (Dealtfel „în filme", bărbaţii sunt teribil de privilegiaţi, neavând deafece decât cu asemenea suflete nobile-camuflate).

Gustav Frölich, decorativ în uniformă şi destul de şters „în civil".

Kathe Dorsch, mai puţin reuşită decât în neuitatul rol al sculptoriţei dintr'un film precedent.

Subiectul creat pe scheletul obişnuit al filmelor de spionaj, reuşeşte totuşi să ţină încordată atenţia spectatorului amator de acest gen de spectacole. Mai ales că din cauza sgomotului făcut de excesiv de numeroasele personagii ale acestui film—din această cauză un pic obositor — poţi avea şansa de a nu auzi o eventuală alarmă...

ADRIANA NICOARA

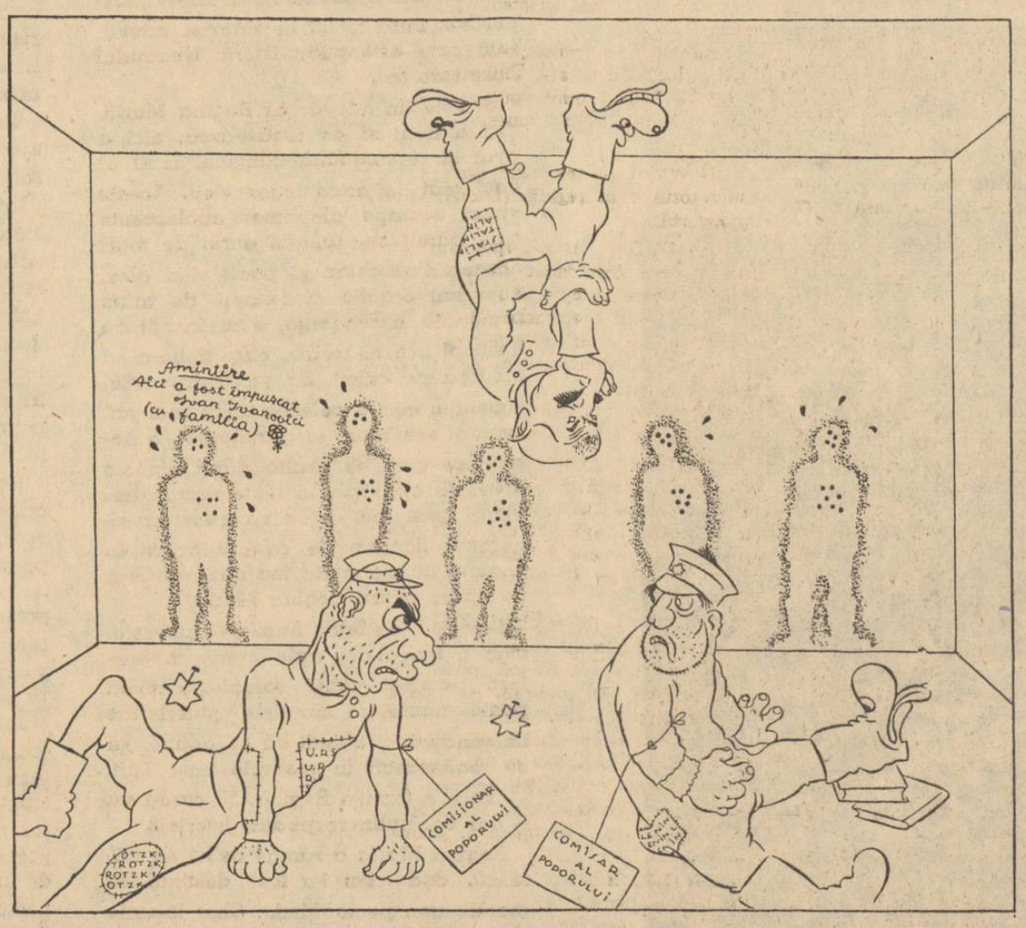

— De ce-o fi stând tovarăşul Stalin cu susu'n jos?

— Ce să facă săracu! Doar aşa mai poate vedea şi el situaţia favorabilă pentru noi...

Revista „Viaţa Socială C. F. R."

Excelenta publicaţie ceferistă, care timp de opt ani, a difuzat cultură şi slovă românească la fruntariile de Nord-Vest ale Ţării întregite, datorită râvnei şi patriotismului d-lui Vasile I. Vior, fondatorul ei, continuă cu apariţia şi la Bucureşti.

Este o sforţare, pe care nu o pot înţelege decât oamenii cari pun o fărâmă din sufletul lor în slujba intereselor Patriei.

Intr'una din zile, întâlnindu-l pe acest luptător Ardelean, l'am întrebat cum merge cu revista.

— Greu! Nu sunt pe deplin înţeles. Totuşi nu mă dau bătut şi, dacă bunul Dumnezeu îmi va ajuta voiu continua munca până ce mă înapoez la Cluj. Mă bucură totuşi că am găsit un colaborator de valoare, actualul secretar de redacţie d-l N. N. Şerbănescu. Vom munci cu dragoste. Un răspuns care, ca român îţi încălzeşte sufletul.

Numărul pe Iunie cuprinde un bogat şi select material.

Muschetarii au INTORS

Actul I din piesa „La revedere mușchetari"

de TRAIAN LALESCU

PERSONAGIILE

Ion Moraru	**d'Artagnan**
Grigore Cocoș	**Atos**
Constantin Albeanu	**Portos**
Dimitrie Micșunescu	**Aramis**
Gogu	**Planchet**
Lucia	**Sotia**
Doamna Duda	**Prietena**
Madam Ana	**Gospodina**
Miron	**El**
Mirela	**Ea**
O servitoare	
Patru oameni.	

ACTUL I

Cortina se ridică repede dând la iveală un hall elegant mobilat și luminos. In dreapta sunt două uși având o oglindă între ele. Una dă în birou; alta, în dormitor. In stânga altă ușe, iar în dreapta o măsuță cu un telefon.

Sunt pe scenă un cufăr, câteva geamantane, și câteva valize. Deranjul și zăpăceala predomină. In clipa în care cortina se ridică, doi oameni mai aduc din dormitor un cufăr. Lucia nervoasă, în robe de chambre, stă în mijlocul odăii; servitoarea, lângă Lucia; cei doi oameni au așezat cufărul în mijlocul camerei.

LUCIA: *(adresându-se celor doui oameni)* Puneți-l aici. Așa! acum puteți pleca. O să vă plătească domnul Gogu la fabrică. *(Cei doi oameni pleacă. Lucia se plimbă agitată prin odae. Are mai multe lucruri de făcut și nu știe cu ce să înceapă. O vede pe servitoare).* Și tu ce te-ai pironit aici? Nu vezi că am treabă? Ajută-mă!

SERV.: Bine, coniță, dar...

LUCIA *(îndreptându-se spre dormitor)*: Hai cu mine... *(se aude soneria)*: Nu vezi că sună? Du-te și deschide... Nu mai pot... Simt că'nebunesc... *(Servitoarea se duce să deschidă. Lucia pleacă singură spre dormitor. Cu toate că este extenuată nu pierde ocazia să se uite în oglindă și să-și îndrepte coiffura. Intră apoi în dormitor).*

(Apare d-na Duda urmată de servitoare. Pare a avea între 40—45 de ani. Nu m'ași mira însă dacă ași afla că are 50. E îmbrăcată țipător de elegant și e foarte guralivă).

D-na DUDA: *(vorbește afectat)*: Ei! Dar văd că totul e pregătit! La cât pleacă trenul, fetițo?

SERV.: Mi se pare că la 4 fără un sfert.

D-na DUDA: *(uitându-se la ceas)*: Și acum e abea 11. *(servitoarei)*: Anunță-mă coniței. Adică lasă. Mă duc singură *(se îndreaptă spre ușa din stânga care se deschide, apărând în pragul ei, Lucia)*: A! uite-o și pe voiajoara noastră. *(Se repede la ea și o sărută din vârful buzelor, cum e șic. Pe urmă începe să vorbească iute)*: Dar știi că ești delicioasă astăzi! *(O admiră)*: Robe de chambreul ăsta îți vine splendid. Imi închipui cât de amărâtă trebue să fii. Să te duci singură la mare! N'o să-ți priască vacanța. *(pauză pentru ca să observe reacțiunea Luciei).* Săracul Ion. Il înebunesc afacerile astea. N'are o clipă liberă... Aaa! Inchipue-ți că l-am văzut astăzi pe Bob la Nestor!

LUCIA: *(calmă)* Da! Și ce mai spunea?

D-na DUDA: Mai nimic interesant. *(Apoi ca și cum și-ar fi adus aminte de un lucru pe care dealtfel vroia să-l spună dela început)*: Apropos! Mi-a spus că pleacă și el la Constanța. Amuzant, nu?

LUCIA: *(mereu calmă)*: Foarte amuzant, dacă vrei tu.

D-na DUDA: *(vrând să afle mai multe)*: Cum? Tu nu știai nimic?

LUCIA: *(puțin înțepată)*: Inchipue-ți că nu.

D-na DUDA: Dar tot e bine că o să vină și el. O să mai ai cu cine schimba o vorbă. *(mică pauză)* Știi? Era într'o formă teribilă, astăzi. Par'că avea ochii mai visători ca de obiceiu. Am impresia că e morfinoman.

LUCIA: *(din nou calmă)*: Și ce mă privește pe mine?

D-na DUDA: Bine dragă, ăsta nu e însă, un motiv ca să te enervezi.

LUCIA: *(amuzată)* Dar nu m'am enervat de loc.

D-na DUDA: Nu te-ai enervat?... Intotdeauna ți-am admirat calmul. *(privind geamantanele)* Dar văd că te-ai echipat ca pentru o adevărată expediție. In fond cam asta și faci. Te duci să explorezi Marea Neagră. *(râde singură)* Amuzant, foarte amuzant!

LUCIA: *(ca să schimbe vorba)*: Tu unde pleci vara asta? *(a pus întrebarea asta fiindcă știe că răspunsul nu-i convine d-nei Duda).*

D-na DUDA: Dragă, eu sunt o nenorocită. Am un bărbat mult mai puțin ocupat decât al tău. Il știi și tu.. Mototol, și nu face nimic toată ziua.

LUCIA: Cum? N'are nicio treabă la fabrica lui de cărămizi!?

D-na DUDA: Tot ce i-a rămas din fabrica asta sunt doar pietrele la ficat. Se duce să le elimine la Govora. Și mă ia și pe mine, dobitocul! Inchipue-ți... Govora!... Miroase urât.

LUCIA: Depinde de nas.

D-na DUDA: Al meu e foarte sensibil *(apoi, ca să schimbe discuția)*. Dar eu te țin de vorbă și tu mai ai treabă.

LUCIA: *(protestând fără prea multă energie)* Nu mai am aproape nimic. Ce-a fost mai important am făcut. Il aștept doar pe Gogu, să-mi aducă biletele.

D-na DUDA: Ce mai face caraghiosul ăla?

LUCIA: Ce să facă? Aleargă, ca de obicei.

D-na DUDA: E în fond, un tip amuzant. Păcat de el că se crede inteligent. L-am întâlnit alaltăeri pe stradă și mi-a spus: „Salve, păpușe". E un prost crescut. Ce sunt eu? Păpușa lui?

LUCIA: *(schimbând nuanța)* Ai dreptate. Nu prea ești păpușe.

D-na DUDA: Dacă nu era prietenul vostru, îl repezeam serios. Dar așa... *(se aude soneria).*

LUCIA: El trebue să fie... *(servitoarei care ese din dormitor și se duce să deschidă)*: Grăbește-te! *(Servitoarea este).*

D-na DUDA: *(numărând bagajele)*: Unul... două... trei... *(după ce le-a numărat)* Șase!... Ce-ai putut să pui, dragă, în toate bagajele astea?

LUCIA: Mărunțișuri!

(Apare pe ușa din stânga, Gogu. E un fel de secretar-prieten al familiei. E scund, gras și mereu agitat; îi place să vorbească mult și pompos).

GOGU: *(se înclină în fața Luciei)* Sărut mâinile, d-nă. Totul e în perfectă ordine. *(se întoarce spre d-na Duda)*: Salve, păpușe!

D-na DUDA: *(indignată)*: Asta e prea mult.

GOGU: *(vorbind cu Lucia, fără să-i dea nici-o importanță d-nei Duda)*: Ce să vă spun doamnă? Era o înghesuială teribilă la biuroul de voiaj. Doi domni m'au înjurat și o coniță a leșinat. Ci-că am călcat-o pe picior. Dar vă jur pe ce am mai sfânt că nici n'am atins-o. Am o prea mare stimă pentru bătăturile cucoanelor... Și e o căldură afară, doamnă... O căldură groaznică. Vă invidiez că plecați la mare. Pe onoarea mea.

LUCIA: Esențialul e că mi-ai adus biletul. Dă-mi-l te rog.

GOGU: Imediat *(se caută prin buzunare)*: Unde dracul l-am pus?

D-na DUDA: *(intervenind. Nu poate erta afrontul suferit)*: Domnule Gogu. Țin să te avertizez că nu sunt păpușa dumitale.

GOGU: *(disperat)*: Doamnă, nu-l găsesc.

D-na DUDA: Ce?

GOGU: *(nenorocit)*: Biletul!

D-na DUDA: *(disprețuitoare)* Vrei să schimbi subiecul... N'ai curajul să dai piept cu mine.

GOGU: *(iluminat)*: Aaaa! Piept *(se caută în buzunarul dela piept)* Uite-l! *(îi sărută mâna doamnei Duda)*: Grație dumitale l-am găsit. Ești o adevărată păpușe. *(Se întoarce spre Lucia și îi dă biletul).*

LUCIA: Ai tocmit o căruță pentru cufere?

GOGU: *(mândru)* Se putea să uit eu ceva. Căruța va sosi din clipă în clipă... Doamnă... puteți să vă socotiți ajunsă la Constanța *(cade extenuat într'un fotoliu).*

D-na DUDA: Te-am prins. Acum nu-mi mai scapi. Poți să-mi spui dece ești atât de obraznic?

GOGU: *(făcând pe miratul)* Eu, obraznic cu dumneata? Eu care te stimez atât de mult?

D-na DUDA: Atunci dece mă faci mereu: „Păpușe"?

GOGU: *(entuziasmat)* Dar ăsta e cel mai frumos compliment ce ți-l pot face, coniță! *(admirându-și cuvintele)* Păpușe... Păpușică... Păpușel... *(exploadând)* Doamnă, te iubesc!...

D-na DUDA: Nu pot spune că nu ești galant.

LUCIA: *(pornind spre dormitor)* Domnul Gogu e un poet în felul lui *(cu mâna pe clanța ușei).* Pe mine o să mă iertați o clipă. Mai am ceva de aranjat.

D-na DUDA: Vin și eu cu tine.

GOGU: *(sărind de pe fotoliu, o apucă pe doamna Duda de braț)*: Mai stai puțin! Te-a speriat declarația mea? Uite, îți jur că o să fiu cuminte. *(Lucia a intrat în dormitor. Gogu se uită după ea și apoi vorbește)*: Si să nu crezi ce-a spus dânsa. Nu sunt poet. Sunt altceva. *(Cu un ton misterios în glas)*: Sunt un autor dramatic ratat.

D-na DUDA: Ei, nu!

GOGU: *(Cu o mină resemnată)*: Da!... Ce să-i faci? Dar dacă ai ști câte piese minunate am făcut până acum... *(mică pauză)*... In imaginație, bine înțeles... N'am timp să le scriu. Dacă le-ași fi scris, numele meu s'ar afla afla acum în toate gazetele *(arătând cu degetul titlul unui articol imaginar)*: Gheorghe Manu, mare autor dramatic. *(adresându-se d-nei Duda)*: Superb, nu?... Dar cum poți scrie ceva când mereu trebue să alergi... Aleargă după bilete de tren... Fugi la fabrică... Du-te la bancă... grăbește-te că nu mai găsești zahăr la băcănie... Du-te la gară de tocmește căruță... Aleargă, aleargă, aleargă. Asta e meseria mea: Prietenul familiei, omul care aleargă.

D-na DUDA: *(admirându-i silueta rotundă)*. Nu poți spune că ai slăbit de prea multă alergătură.

GOGU: Dar nu e vorba de mâncare, doamnă. Sunt gras... dar un gras anonim. Dacă eram bariton și cântam la operă, până acum eram celebru cu chilogramele mele. Dar mai celebru eram dacă scriam o piesă de teatru. Nu te-ai mai fi supărat că-ți spun: „Păpușe". Te-ai fi lăudat. *(mică pauză)* Și cum crezi că-mi găsesc eu subiectele?

D-na DUDA: Oi fi citind și dumneta piese streine.

GOGU: Vai, doamnă... Mă umiliți.. E drept: fur... dar fur într'un chip inteligent: Fur subiectele din viața de toate zilele. Viața doamnă, e cea mai vastă și frumoasă piesă de teatru.

D-na DUDA: Teoria asta nu e originală. Au mai spus-o și alții înaintea dumitale.

GOGU: *(prins cu mâța'n sac)*: Tot ce se poate. N'o fi originală dar e foarte adevărată. *(entuziast)*: Și câte subiecte nu-ți oferă viața!... Uite!... Tot ce se întâmplă în casa asta e o mică tragedie: Doi soți cari nu se înțeleg: el, ocupat cu afacerile... ea, cu flirturile... Strașnică piesă ar mai ești... Sau, dumneta!... Dumneata ai fi o eroină grozavă într'o tragicomedie: „Intrigă și Amor". Mi se pare că s'a mai scris așa ceva, dar nu face nimic. Pot să-i schimb titlul... Par'că și văd decorul: O casă de păpuși, și în mijloc o păpușe cu un mecanism care-o face să vorbească. Dar nu spune: Ma-ma... Ma-ma... ca toate păpușile... Spune doar: Știu-tot... Știu-tot... Știu-tot...

D-na DUDA: Ești un obraznic!

GOGU: Nu, doamnă sunt un autor dramatic ratat.

LUCIA: *(iese din dormitor, îmbrăcată într'un costum de voiaj)* Sper că nu v'ați certat încă.

GOGU: *(luând-o înaintea doamnei Duda)* Vai de mine! Cum puteți spune așa ceva? Noi doi ne înțelegem de minune.

LUCIA: Imi pare bine. Ei, domnule Gogu, am să te mai rog ceva.

GOGU: Mereu la dispoziția dumitale.

LUCIA: Uite ce este. Fii atât de drăguț și du-te până la o librărie de-mi cumpără câteva cărți. Nici prea serioase, nici prea ușoare. Mă bizui pe gustul dumitale.

D-na DUDA: *(insinuând)* Crezi că o să ai timp de citit în vacanță?

GOGU: Doamna Duda are dreptate. Gândiți-vă. O să vedeți tot timpul marea.

LUCIA: Dela Constanța nu se prea vede.

GOGU: Insfârșit, asta nu contează. O s'o simțiți. Marea posedă un fluid special. *(Visător)* Un răsărit de lună la mare... Superb... *(revenind la realitate)* Și dumneata vrei să citești în timpul ăsta! E un sacrilegiu.

LUCIA: Spune mai de-grabă că ești obosit și că nu vrei să mergi la librărie.

GOGU: Cum puteți insinua așa ceva? Eu să fiu obosit? Adineauri îi spuneam doamnei Duda că meseria mea este să alerg... Uite! Chiar acum alerg la librărie. *(Pornește spre ușa din stânga și se întâlnește în prag cu Ion).*

ION *(soțul. E un om de 48-50 de ani. Are părul albit pe la tâmple. E ceeace se poate numi: „un domn bine". Il caracterizează aerul lui obosit și plicitisit)*: Incotro„ Gogule?

GOGU: *(bănuind rostul întrebării și știind că între două rele e de preferat cea mai ușoară)*: Tocmai mă trimisese doamna Lucia să...

ION: *(Luciei)*: Era ceva important? *(se îndreaptă spre d-na Duda, îi sărută mâna și apoi își sărută, absent, soția).*

LUCIA: Il rugasem doar să-mi cumpere niște cărți. Dar nu-i neapărată nevoie.

ION: *(lui Gogu)* Atunci, mai bine, du-te la fabrică și adu-mi mapa albastră din sertarul din dreapta. Am acolo niște acte importante și am uitat să le aduc Nu știu ce am... sunt obosit.

GOGU: Vezi, doamnă: soarta se opune să cumpăr cărți. A învins răsăritul de lună. *(pornește spre ușire. In prag se întoarce)*: Sărut mâinile, doamnă *(doamnei Duda)*: Salve, păpușe. *(iese în grabă).*

D-na DUDA: *(după plecarea lui)*: Tare zăpăcit mai e!

ION: In schimb e foarte cumsecade. *(privind-o pe doamna Duda)*: Dar abea acum văd ce rochie minunată ai, coniță.

D-na DUDA: *(flatată)*: Găsești? Croitoreasa pretinde că e după un model original din Paris.

ION: *(galant)* Sunt convins că nu minte. *(întorcându-se spre Lucia)*: Ei! Cum mai stai cu împachetatul, dragă?

LUCIA: Mai am de pus câteva fleacuri într'o valiză.

ION: Perfect! Știi ce m'am gândit? Il trimet înainte pe Gogu la gară să-ți oprească loc. Am auzit că e o înghiesuială teribilă în trenuri. Toată lumea vrea să fugă din București, pe căldurile astea.

D-na DUDA: Numai dumneata rămâi aici Te plâng!

ION: Ce să fac, coniță? Afacerile-s de vină.

D-na DUDA: Tocmai acum câteva minute vorbeam cu Lucia. Te plângeam amândouă. Să nu poți avea câteva zile libere. Lucia spunea că n'o să-i priască vacanța fără dumneata.

ION: Exagerează ca de obiceiu *(Luciei)*: O să întâlnești acolo prieteni. N'o să fii singură.

D-na DUDA: *(răutăcioasă)*: In privința prietenilor ai dreptate. Chiar astăzi l-am întâlnit pe Bob care-mi spunea că pleacă și el la Constanța... Și închipuește-ți că Lucia nu știa nimic.

ION: *(fără să tresară)*: Vine și Bob? Atunci totul e în regulă. *(Luciei)* O să ai cu cine vorbi.

D-na DUDA: Asta-i spuneam și eu. *(Se uită la ceas. Și-a făcut datoria de a anunța soțul, și acum găsește că e momentul să plece).* Vai! Dar e aproape 12... și trebue să plec! Mai am o mulțime de treburi. *(Lui Ion)* Nici nu-ți închipui câte necazuri are pe cap o biată femee.

ION: *(ușor plicitisit)* Știu: croitoreasă... modistă... coiffeur.. Nestor...

D-na DUDA: *(încântată)* Exact Trebuia să-mi închipui că știi. Ai și dumneata nevastă *(o sărută pe Lucia, tot din vârful buzelor).* La revedere dragă... Drum bun... *(cu puțină ironie)* și petrecere frumoasă la mare...

LUCIA: *(rece)* Mulțumesc. Ești prea drăguță.

D-na DUDA: *(îi strânge mâna lui Ion)* La revedere.. Și afaceri ușoare.

ION: *(După ce-i sărută mâna)* Vă conduc până la ușe. *(Es amândoi în stânga. Lucia rămâne singură. E nehotărâtă. Pornește spre dormitor dar se oprește în mijlocul drumului: Va rămâne în hall. Ion se întoarce. Lucia încearcă să pară calmă. S'a rezemat de măsuța din mijlocul camerei. Ion se apropie de ea, ia o revistă depe măsuță și se așează într'un fotoliu).*

ION: *răsfoind revista)* Știai că Bob pleacă și el la Constanța?

LUCIA: *(hotărâtă să-l înfrunte)* Da! Știam!

ION: *(mirat de sinceritatea ei, ridică ochii depe revistă)* Și dece nu mi-ai spus nimic până acum? A trebuit să aflu totul dela femeea asta... Să-i suport ironiile.

LUCIA: *(ascunzându-și emoția)* Nu vedeam ce te-ar putea interesa. Nu-i nicio crimă că vine și Bob la Constanța... *(brusc)*: In definitiv, n'are niciun rost să mai vorbim. *(se îndreaptă spre dormitor).*

ION: *(de astă dată glasul lui e plin de hotărâre)*: Ba are rost. Știu prea bine că nu mă mai iubești. Nici nu mă interesează lucrul ăsta. Dar mă gândesc la ce vorbește lumea.

LUCIA: *(isbucnește)*: A! Numai la atât?

ION: *(o întrerupe)*: Da! Numai la atât. Mă uitam adineauri la femeea asta infectă. Dece crezi că a venit aici?... Ca să ne râdă în nas. Mereu se uita la mine. Par'că vroia să-mi vadă coarnele. Și când mă gândesc că s'a dus acum în altă parte să transmită ultima noutate: Plecarea frumosului Bob la Constanța! Și să-și bată joc de noi.

LUCIA: De asta ți-e teamă! Să nu-și bată lumea joc de tine. *(mică pauză)*. De ce nu te-ai repezit la ea? De ce nu i-ai spus că ești sătul de intrigile și de glasul ei mieros? De ce n'ai dat-o pe ușe afară?

ION: Astea nu sunt obiceiuri.

LUCIA: Sigur! Astea nu sunt obiceiuri pentru lumea bună. Te gândeai la ce-o să spună celalți despre tine. Și-atunci ai răspuns cu un glas la fel de mieros ca al ei. *(imitându-l)*: Vai, coniță, rochia asta e minunată... Vă conduc până la ușe *(disprețuitoare)*: Mi-era silă de tine.

ION: N'am să mă compromit din pricina ta. Și cred că n'ai de ce să te plângi. Am fost întotdeauna un soț model.

LUCIA: Ai o foarte bună părere despre tine: Un soț model! In fond ai dreptate. Ai întrecut cele mai optimiste așteptări. In cel mai scurt timp ai ajuns la fel de artificial ca toți din jurul tău. Te poți lăuda c'ai salvat întotdeauna aparențele. Toată lumea te poate socoti cum ai spus: Un soț model.

ION: *(cu conștiința împăcată)* Nu te-am înșelat niciodată.

LUCIA: Da! Dar nici nu m'ai iubit. Și închipue-ți că aveam câteodată nevoe de puțină dragoste.

ION: *(îi aruncă insulta în obraz)* Crezi că Bob te iubește pe tine? Ași! Iubește averea ta.

LUCIA: *(rănită)* Știu. Asta a fost soarta mea. Și par'că tu m'ai iubit pe mine? Tot banii i-ai iubit.

ION: Să nu spui asta.

LUCIA: *(înțelege că l-a lovit în plin și continuă)* Ba da! Și tu la fel ca și Bob! Erai singur, sărac, fără nicio perspectivă. M'ai văzut. Eram salvarea ta: fata fabricantului bogat. Nu te-ai însurat cu mine. Te-ai însurat cu fabrica tatei.

Ion: Minți... Știi prea bine că te iubeam la început. *(nu e nici el prea convins de cele ce spune).*

LUCIA: Mă iubeai? Totul a fost teatru. Și l-ai jucat perfect.

ION: *(enervat)* N'am fost niciodată un vânător de zestre.

LUCIA: N'oi fi fost, dar ocazia era prea frumoasă: o gâsculiță bogată care te admira.

ION: N'aveai ce admira. Ai spus-o chiar tu: Eram sărac, lipsit de perspective.

LUCIA: Mă întreb și eu acum ce putusem găsi la tine. Aveai un farmec... un farmec pe care nu l-am mai întâlnit pe urmă. Te-ai îndrăgostit prea mult de fabrică... De toate afacerile astea meschine... Crezi că nimic nu se poate face fără tine... Și acum dece rămâi în București?... Findcă ești prea ocupat?... Ași! Nu te poți lipsi o zi de biroul tău... Vrei să vezi mereu oamenii închinându-se în fața ta și spunându-ți: „Domnule Director"...

ION: *(încercând să se scuze)* Nici tu n'ai insistat să vin.

LUCIA: *(fiară, vrând neapărat să-l rănească)* N'am insistat pentrucă n'am nevoie de tine. Ești un bătrân caraghios care se crede titan.

ION: *(încercând să-și ascundă furia, cu ironie în glas)*: Și l-ai preferat în schimb pe Bob!

LUCIA: Știu ce vrei să spui: E mediocru, dar e măcar om... Nu director de întreprindere comercială ca tine.

ION: *(ca să termine discuția)*: Vasăzică, divorțul este inevitabil.

LUCIA: Nu mai știu nici eu. Sunt prea obosită pentru ca să mai pot lupta.

(Urmează o tăcere penibilă pe care telefonul salvator, o întrerupe).

LUCIA: *(ridicând receptorul)*: Da?... Eu sunt... Aaa! Bună ziua Adina... Da! Plec după masă la trei fără un sfert... Sigur, sunt foarte veselă...

ION: *(isbucinind)*: Și vorbeai despre artificialitate! *(se plimbă, nervos, prin cameră).*

LUCIA: *(vorbind la telefon)*: Cum să nu! Mi-ai face mare plăcere...

(se aude soneria afară. Servitoarea se duce să deschidă).

ION: Cine dracu o fi? *(apare Gogu cu o mapă albastră în mână)*: Aaa! Tu ești, Gogule? Dă'o'ncoa!

LUCIA: *(la telefon)* Ei nu!... Nu-mi vine să cred.

GOGU: *(dându-i mapa, lui Ion)*: M'am întâlnit când mă întorceam dela fabrică cu domnul Ionașcu. Mi-a spus să-i dați neapărat un telefon. Are ceva important de comunicat.

LUCIA: *(la telefon)*: S'ar putea să ai dreptate...

ION: *(Luciei)*: Termină, te rog, mai iute. Am ceva de vorbit.

LUCIA: *(îi face semn lui Ion că nu poate închide. Apoi, în pâlnia telefonului)*: E o rochie foarte drăguță.

ION: *(disperat)*: Poftim! Au început să vorbească despre toalete. Nu mai termină nici peste-un ceas.

LUCIA: *(la telefon)*: Da... Fusta e plisată!

ION: *(disperat)*: Auzi, domnule! Plisată!

(Afară se aude soneria. Apare servitoarea).

ION: *(servitoarei)*: Oricine-o fi, nu-s acasă. *(servitoarea iese).*

LUCIA: *(la telefon)*: Gulerașul e din dantelă.

GOGU: *(atent la ce vorbește Lucia)*: Trebue să fie foarte frumos.

ION: Ai înebunit! Ce te-a apucat?

(apare servitoarea cu o cutie de pălării in mână).

SERV.: Au sosit pălăriile, coniță.

LUCIA: *(la telefon)*: Iartă-mă, te rog, o secundă... Vai de mine, nu mă deranjezi de loc... Numai o secundă. *(Lasă receptorul pe măsuță și se adresează servitoarei)*: Du-le în dormitor. *(Servitoarea trece în dormitor).*

ION: Cu cine vorbești?

LUCIA: *(rece; n'a uitat încă discuția dinainte)*: Cu o prietenă.

ION: Nu poți termina mai iute? Ai auzit că am ceva important de vorbit!

LUCIA: Nu-i pot trânti telefonul în nas.

SERV.: *(ieșind din dormitor)*: Trebue să iscăliți aici. *(îi dă Luciei o hârtie și un creion).*

LUCIA: *(iscălind, lui Ion)*: Dă-i fetei care a adus pălăriile un bacșiș.

ION: *(deschizând portmoneul)*: N'am mărunte.

GOGU: *(se caută prin buzunare și-i dă servitoarei o monedă)*: Dă-i asta fetei.

LUCIA: *(trece la telefon)*: Iartă-mă c'am întârziat... Ce spuneai?... Aaa, pălăria se asortează perfect. Chiar acum am primit-o.

ION: *(plictisit)*: Asta cum mai e?

GOGU: *(Mecanic)*: Cu danteluță...

ION: Ești un caraghios!

LUCIA: *(la telefon)*: Cu danteluță..

GOGU: *(mândru)*: Vezi, dom'le?.. Am avut dreptate...

SERV.: *(întorcându-se de afară)*: Coniță, au venit oamenii cu căruța pentru cufere.

LUCIA: *(cu mâna pe pâlnie, servitoarei)*: Spune-le să aștepte puțin.

GOGU: *(privindu-și ceasul)*: Puteau să vină mai devreme. *(Iese împreună cu servitoarea).*

LUCIA: *(la telefon)*: Știi ce? Iți telefonez eu mai târziu. Am acum puțină treabă... Adevărat! Așa-i mai bine... La revedere, dragă. *(Inchide telefonul).*

ION: *(fericit, se repede la telefon)*: Insfârșit! *(face un număr; apoi, supărat închide telefonul)*: Ocupat!

LUCIA: Ce-s eu de vină?

ION: Puteai să termini mai iute.

(Apare Gogu din stânga împreună cu servitoarea și doui oameni).

GOGU: *(celor doui oameni)*: O să luați cuferele astea și o să le duceți la gară. Să așteptați pe peronul din față. Am să vin și eu mai târziu. Ați înțeles?

UN OM: Țeles coane.

GOGU: Bine; Atunci puneți mâna *(servitoarei care-i incomodează)*: Dă-te, fetițo, la o parte.

LUCIA: *(oamenilor)*: Luați-l pe ăsta cu grije să nu se spargă ceva.

UN OM: Nici o grije, coniță *(celuilalt)*: Hai, mă.. Un, doi, trei *(ridică amândoi cufărul).*

(Telefonul sună. Lucia și Ion se reped la el. Ajunge primul, Ion).

ION: *(ridicând receptorul)*: Alo... Ce? Nu, domnule, greșeală. *(soneria sună afară).*

ION: Aoleu! M'au înebunit soneriile astea. *(telefonul sună).*

ION: *(ridicând receptorul, enervat)*: Alo! Ți-am mai spus odată: greșeală. Fii puțin mai atent.

UN OM: Atenție la ușe.

GOGU: Vedeți să nu zgâriați ceva.

SERV.: *(apare în prag, foarte mirată)*: Conașule, vă caută trei domni.

ION: Nu le-ai spus că nu-s acasă? *(plictisit)*: Cine sunt?

SERV.: Nu știu.

ION: Dă-i afară.

SERV.: *(rușinată de ce spune)*: Mi-au spus să vă spun: „Cocoșul măcăie în umbrelă".

(Lucia și Gogu sunt consternați).

ION: *(plăcut surprins)*: Ce-au spus?

LUCIA: Or fi niște nebuni.

GOGU: *(perplex, repetă spusele servitoarei)*: Cocoșul...

(Apar din stânga Cocoș, Micșunescu și Albeanu. Se lovesc de cei doi oameni care duc cufărul. Moment de încurcătură. Sunt toți trei joviali, cu mâinile întinse în semn de mare entuziasm. Il completează pe Gogu): ...măcăie în umbrelă".

COCOȘ: *(e înalt și voluminos; îmbrăcat dezordonat. Se repede cu brațele întinse la Gogu)*: d'Artagnan!

GOGU: *(refugiindu-se lângă Ion)*: Scapă-mă! Aștia au fugit de la balamuc.

ION: *(se îndreaptă spre ei)*: Ce, dracu?.. Nu visez?... Voi sunteți?

COCOȘ: *(se repede de astă dată la Ion)*: d'Artagnan! *(îl îmbrățișează).*

GOGU: *(zăpăcit)*: Ăsta are o idee fixă.

ION: *(celor trei)*: Și voi...

COCOȘ: *(întovărășindu-și spusele cu o plecăciune caraghioasă)*: Atos!

ALBEANU: *(e mic și pipernicit. Are pince nez. E îmbrăcat în haină neagră, cu pantaloni albi. Are în mână o pălărie de paie. Inaintează lângă Cocoș, făcând același gest de plecăciune)*: Portos! *(e ridicol de mic lângă Cocoș).*

MICȘUNESCU: *(E rotofei, cu mustața tunsă englezește și cu o chelie superbă ascunsă sub câteva fire de păr. E îmbrăcat elegant: Un costum „fantezi", călcat impecabil. Are floare la butonieră. Trece lângă ceilalți doi)*: Aramis!

ION: *(puțin emoționat)*: Cei trei Mușchetari!

(Urmare în pag. 5-a)

Note germane

IN 1813

marele scriitor şi luptător naţionalist Ernst Moritz Arndt **(1769—1860) a publicat un „catehism pentru ostaşul german"** — Katechismus für den deutschen Kriegs" und Wehrmann, — **care poate sta, ca stil şi conţinut patriotic, alături de cele mai frumoase documente literare.**

Anul 1813 a fost an crucial pentru libertatea poporului german. Astrul lui Napoleon apunea şi se năştea o nouă Europă, în cadrul căreia poporului german îi rămânea rezervat un rol politic hotărîtor. Dar acest rol trebuia garantat printr'o optimă apărare naţională, — printr'o armată înzestrată nu numai cu cele mai bune metode şi unelte de luptă, ci pătrunsă şi de o înaltă concepţie despre rosturile ei. Asupra acestei concepţii insistă catehismul **scris de Arndt. Cele 20 de capitole ale cărţii „în care se învaţă cum trebuie să fie un ostaş creştin şi cum trebuie să plece cu Dumnezeu la luptă" sună solemn ca textele biblice, lapidar în preceptele lor şi măreţ în avânt. Nu ştiu dece le-aş compara cu pururi proaspăta** „Cântare a României" **a lui Alecu Russo.**

Arndt vede în războiu o necesitate inevitabilă câtă vreme va fi ură şi invidie între oameni. Există războiu fiindcă există răul: „Naivule, du-te şi întreabă-L pe Dumnezeu şi istoria Lui şi revelaţia şi ele îţi vor da răspuns; întreabă viaţa şi experienţa vieţii şi ele îţi vor tălmăci cuvintele. Tu trebuie să doreşti pacea, dară lumea doreşte războiul; tu trebue să iubeşti pacea, dară lumea urăşte odihna. Deaceea este războiu... Fiindcă suntem aşa de răi, deaceea este războiu, şi, fiindcă suntem aşa de netrebnici, deaceea există răul. Vai de omul acela însă care însetează după sânge nevinovat, care umblă să subjuge popoare nevinovate! Răutatea i se întoarce asupra capului şi Dumnezeu din cer va pedepsi pe tiran. **(Despre desbinare şi războiu)".**

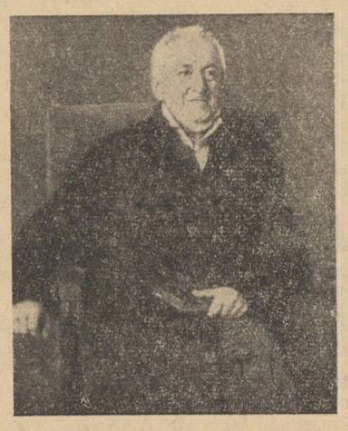

ERNST ARNDT

Războiul poate fi drept sau nedrept, după cum e drept sau nedrept ţelul pe care-l urmăreşte. Drepte sunt numai ţelurile libertăţii şi drept este numai războiul împotriva asupritorilor şi împotriva mercenarilor lui cari nu luptă pentru onoare şi libertate, ci pentru bani şi pradă. Soldatul adevărat însă are onoare, el e modest şi bun, nu iubeşte cruzimile, ci se teme de Dumnezeu,— e disciplinat. „Disciplina soldatului german trebue să fie acuma foarte severă; căci nu ar fi onorabil ca un popor, ai cărui străbuni sunt slăviţi de istorie pentru cinstea, pietatea şi credinţa lor, să se păteze cu fapte desfrânate şi neomeneşti... Nici un soldat german nu trebue să se îmbogăţească, în timpul războiului, cu argint şi aur, nici să se lase pradă poftelor şi plăcerii, ci dreptatea trebuie să-i fie scop, iară răsplata-i cea mai înaltă onoarea şi virtutea. Războiul este o muncă sfântă, ca să fie salvată libertatea; el nu trebuie să fie un câştig prin care războinicul să se asemene cu jefuitorul. **(Despre disciplină)". Ţara poate fi salvată numai prin oameni cinstiţi şi liberi, numai prin oameni cari ţin la onoarea lor.** „Deaceea, dacă doriţi un lucru aşa de înalt precum este ştergerea ruşinei şi scuturarea de sub sclavie, trebuie să vă înălţaţi şi cugetele şi să tindeţi cu ele înspre cer, unde se găseşte cel mai înalt adăpost şi ajutor. Zavistia şi ura, vanitatea şi ambiţia, sgârcenia şi desfrâul, trebuie să stea departe de acela care luptă pentru sfânta libertate şi dreptate" **(Cum trebuie să fie azi un soldat german)".**

DARA ERNST MORITZ ARNDT

a mai scris, printre altele, o broşură despre necesitatea unei armate germane naţionale permanente **(„Die deutsche Wehrmannschaft").**

Şi, iarăşi, ne duce gândul la o similară încercare a lui Nicolae Bălcescu al nostru. Fără a face alte apropieri, reţinem acest pururi şi universal valabil pasaj:

„In acea vreme mai veche şi încă în primele veacuri, când a venit la ei (= la vechii germani), cerească Evanghelie a lui Iisus Hristos, dimpreună cu toate binecuvântările, puterea de a te apăra era oarecum întreaga ta viaţă, aşa că om, armă şi proprietate erau un singur cuvânt şi aveau un singur înţeles. Şeful familiei fiind liber, era totodată şi apărătorul născut al patriei. Cine nu era în stare să apere, nu avea dreptul să fie proprietar, — neputincioşii şi laşii erau fără onoare şi fără moştenire".

CULTURA FRANCEZA, CULTURA GERMANA

iată substantive şi adjective cari au fost, nu odată, material explosiv în filipicele irascibililor noştri articlieri şi filosofi ocazionali ai tuturor sofismelor. Adevărul însă e adevăr şi se cuvine apărat în orice împrejurare. De aceea, dacă socotim că este nevoie să ne pronunţăm asupra unei culturi care nu este a noastră, trebuie să nu ne scape, nici un moment, din vedere faptul că nu noi, apărătorii sau denigratorii ei întâmplători, îi vom mări luminile sau umbrele.

Cultură a unui popor este suflet etnic manifestat în cele mai pure şi mai înalte forme de expresie, indiferent de vreo situare în topo sau cronologie.

Cultura franceză e cultură a sufletului etnic francez şi cultura germană e cultură a sufletului etnic german. Toţi cei cari le compară, more geometrico, imaginarele dimensiuni, uită că se găsesc în prezenţa unor moduri de a fi şi nu în faţa unor realităţi pur şi simplu ponderabile sau altfel comensurabile.

Certurile dintre culturi şi polemicile în jurul culturilor se nasc, după convingerea noastră, din faptul că antagoniştii se situiază, totdeauna, pe poziţii false, luptând, de deasupra, nu faţă către faţă, ci spate către spate. E dela sine înţeles că o atare luptă rămâne logomahie stearpă sau învrăjbitoare.

Culturile nu au termen de comparaţie. Ele sunt asemenea „frumosului" „care nu e frumos că-i frumos, ci frumos că-mi place mie", — şi *„MIE" îmi place numai ceeace convine firii „MELE".*

Culturile nu pot fi imitate, nici împrumutate. Ele sunt asemenea blanei de leu cu care se poate mândri, oricât îl rabdă urechile, asinul din fabulă, — cu care însă nu va impune respect nici celui mai simplu sătean.

Şi culturile nu pot fi înjosite. Ele sunt sau nu sunt culturi. Dacă nu-s, nu are rost să le dobori, cu întreg capitalul oţârârii tale: dacă sunt, atunci zadarnică ţi-i râvna mâniei: Nicio cultură nu poate fi ucisă, — căci sufletul nu moare. El este cum i-a fost dat să fie şi toate căile lui sunt numai ale lui.

Atât deocamdată, — cu adaosul însă că nu ne adresăm nici unuia dintre acei cari confundă prea uşor termenii şi fâlfâie după bătia vântului... şi cu memento-ul că noi Românii avem un singur destin cultural: acela de a duce pe culmi cât mai înalte propria noastră cultură.

„PLATEN ARE

calităţi strălucite" — **îi mărturisea Goethe lui Eckermann, —** „dar îi lipseşte dragostea. El îşi iubeşte aşa de puţin cetitorii şi confraţii ca şi pe sine însuşi, — deaceea nici nu va exercita acea influenţă pe care ar fi trebuit s'o exercite".

Poezia lui Platen este, într'adevăr, rece. Totuşi desăvârşirea-i formală o face să fie căutată după 100 de ani, — dar nu numai căutată, ci şi admirată în cel mai autentic înţeles al cuvântului. Dece? Fiindcă Platen a iubit, **cu nemaipomenită pasiune, desăvârşirea formală a poemelor sale. De atunci numai un** Stefan George **a cunoscut furtunile de fulger glacial ale aceleeaşi patimi.**

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

EMILIO CECCHI,

a fost numit, după propunerea Ducelui prin decret regal, membru al Academiei italiene Secţia Literară, în postul rămas vacant prin dispariţia regretatului academician, Lucio d'Ambra.

Emilio Cecchi s'a născut la Florenţa în 14 Iulie 1884. Studiază la Universitatea Florentină, elev al lui Girolamo Vitelli şi al lui Ermenegildo Pistelli. Impreună cu Papini, Soffici, etc. participă la mişcarea dela revista „Voce", iar câţiva ani mai târziu cu alţi scriitori, la aceea a revistei „Ronda". Imprejurul lui 1910 intră în ziaristică, dedicându-se mai cu seamă criticei literare. Din aceşti ani sunt unele din cărţile sale: cea despre Pascoli, *căruia i-a fost întotdeauna credincios;* „Kipling"; *o culegere de studii critice şi o istorie a literaturii engleze în sec. XIX, caşi, mai târziu, o apologie a triadei italiene: Foscolo, Leopardi, Manzoni.*

Reluându-şi lucrul, după războiul cel mare, scriitorul apare profund transformat. Şi fără să-şi părăsească înclinările către critică, începe să se manifeste în forme mai libere şi mai bogate, care n'au rămas fără înrâurire asupra aşa zisei „prose de artă" italiene. Acestui gen îi aparţin volumele sale de studii, capricii şi fantezii: „Peştii roşii", „Hanul de vreme rea", „Cevă", „Curse de trap".

Cu ocazia conferirii premiului Mussolini al Academiei Regale Italiene, în 1936, lui Emilio Cecchi, scria despre el marele scriitor italian Luigi Pirandello: „prin noutatea inspiraţiei, graţie şi fineţe de atitutidini, subtile observaţii, savoarea limbii, culoare şi mişcare a imaginilor, surprinzătoarele reliefuri, notaţiile fericite, asemenea volume sunt printre cele mai notabile produse ale literaturii italiene moderne.

Deschis în mod special tuturor evocărilor timpului, fiind unul dintre prozatorii cei mai originali şi mai realizaţi ai nouei Italii, Emilio Cecchi n'a crezut că, dând ziaristicei tot ce avea mai bun, ar compromite misiunea scriitorului.

Din această împărechiere, din această echilibrare de viaţă şi literatură, s'au născut unele cărţi de călătorii, dintre cele mai frumoase ale sale. „Messico", „Et in Arcadia ego", *asupra Greciei antice şi noui, până la recenta* „America Amara", *fruct al studiilor şi observaţiilor din timpul lungilor popasuri în Statele Unite, în timpul cărora atenţiunea sa se exercită mai cu seamă asupra fenomenelor culturale, artistice şi politice, şi asupra teribilei civilizaţii americane. O sinteză de un dramatism sguduitor, într'o proză precisă ca un document şi captivantă ca un roman, Emilio Cecchi a fost întotdeauna interesat de artele figurative, pe care le-a studiat, şi în proza sa se găsesc reflexurile acestei dragoste neîmplinite total.*

Afost printre cei dintâi care au revendicat împotriva diformaţiunilor snobe, pictura italiană a ottocento-ului, atât de denigrată de contemporanii străini şi de urmaşii italieni.

In plastică, Emilio Cecchi a fost preocupat încă, mai cu osebire de epocele pre-renascimentale. Lucrările sale despre Trecentistri Sieneji, despre Pietro Lorenzetti, despre Giotto, sunt acelea care i-au adus, în 1930, catedra de istoria artei italiene la Universitatea californiană din Berkeley.

Recent academician, Emilio Cecchi este în plină maturitate a producţiei sale literare.

„IL VETRO" şi „LA CERAMICA"

Astfel „Il Vetro", este o adevărată revistă de arhitectură şi şi-a înscris printre meritele sale pe acela de a fi difuzat şi afirmat formula „aerului-lumină", care nu priveşte numai obligaţia acestui sănătos material transparent, de a aduce fluturările azurii ultra-violete pe geamul oricărei locuinţe, dar atinge problema însăşi a arhitecturii, care, în faza actuală, numără printre cuceririle ei, salubritatea şi luminozitatea. Asupra sticlei, în ultimul timp, au fost publicate o serie de studii de maximă importanţă: dubla fereastră în raport cu economia de combustibil, etc. Dar toate articolele din această revistă care tratează de tehnica şi de arta vetrarie, sunt de un interes netăgăduit. Dacă n'ar fi decât preocuparea de formula vitraliilor medievale, a căror reconstruire caută să fie astăzi realizată, şi încă revista „Vetro" ar avea dreptul să se intituleze „revistă de cultură".

Cealaltă, „Ceramica", *e gemena cu „Il Vetro", tratând despre industria, arta şi istoria ceramicei, de-alungul scrierilor specialiştilor. Colecţii inedite ale ceramiciii taliene oferă ilustraţii capitolelor respective, şi toate noutăţile producţiei industriale internaţionale de acest gen.*

Numeroase articole tratează despre ceramica refractară şi cea termoforă, ca şi a compoziţiilor abrazive.

Interesul pe care-l prezintă revistele acestea, este proporţional cu interesul crescând al unor anumite cercuri artistice pentru tehnicele rare şi vetuste, ale materialelor atât de polimorf întrebuinţate altedăţi, şi atât de neaşteptate ca realizare meşteşugărească, uneori.

SOCRATES

UMBRE

— Nicolae Bălcescu —

Involburarea se stinse în hotarul de lumină al sufletului şi buzele frământate se împodobiră cu zâmbet de fericire. Dimineaţa îşi despletea fuiorul de lumină tot mai alb. Se desprinse icoana unui tânăr cu ochi înfloriţi în flacări de taină, cu obrajii bujori, încadraţi în noaptea unei bărbi stufoase. Stătea în genunchi răzimat de o ladă cu faţa înspre ungherul de vrajă.

Din tufişurile trezite de hohotul zărilor jucăuşe, o păsărică îşi picura trilurile, imn de închinare soarelui poruncitor a toate, în vreme ce sufletul celui îngenunchiat se dăruia bucuros domniţei în zăbranic bizantin şi-i grăi cu ultima sforţare:

„Domniţă, minunea mea mireasă, îmbracă-te cu hlamida zărilor diamantine, căci mirele tău, sufletul meu se îndreaptă spre raiul lanurilor tale de odihnă. Iţi mulţumesc pentru generoasa îngăduinţă ce mi-ai dovedit-o peste veacuri, dându-mi răgaz a zăbovi cu grija de fiecare clipă să-mi pregătesc zestrea de nuntă. Mulţumirea sufletului meu n'are nici cuvinte, nici lacrimi, dar simt o smucire voinicească spre tine din fiecare firicel de viaţă.

„O sete sălbatecă mă covârşeşte de a-mi striga şi porunci vrerea peste dărâmăturile vremii, către fiii fraţilor mei din toate zilele, cu nesfârşita dorinţă ca ei s'o îmbrace, ţesând neobosiţi şi cu orice jertfă la minunatul război al vremii, în haina împărătească a realităţii veşnic dăruitoare".

Gândul coborî atât de înlăuntrit în adâncurile sufletului, parecă de acolo îşi scoate porunca ucigătoare de ură dintre fraţi şi ziditoare de neam.

Era atât de îmbrâncit de lumina credinţei, că marile datorii ale neamului zac ghemuite sub lespezile necunoştinţei şi c'aşteaptă gemând să fie descătuşate şi aruncate în aria de lumină a neamului. Şi pierdut în mreaja viziunilor de veacuri, isi grăi pentru sine:

„Pământul e veşnic asemenea firii, care-l îmbracă atât de olimpian. Şi fraţii mei înfrăţiţi cu ogoarele, cu codrii şi isvoarele, sunt încopciaţi în nemurirea pământului cu miriarde de cheiţe. Pentru înveşnicirea neamului se înalţă culmile Carpaţilor spre ceruri, clădind cetate nebiruită pentru nemurirea noastră. Pentru noi freamătă codrii ocrotitori de vremuri şi de neamuri multe, pâraele guralive ce şerpuesc argintate prin lanurile ierburilor înflorite şi ale grânelor aurite. Răzoarele blânde se văluresc atât de fermecător în largul zărilor pentru hrana şi tăria noastră şi Dunărea şi marea ce ocrotesc în poala lor ispititoare toată câmpia neamului daco-roman ne surâde nouă, căci toate sunt zidite pentru noi, dela firicelul de iarbă până la cerul cu popoarele de stele, luceferi, lună şi soare. Chiar şi vuetul vântului şi fulgerile norilor purtători de ploi sunt numai nouă împrieteniţi şi înfrăţiţi numai cu noi.

„In caicul turcesc, ascuns sub pânzele zdrenţuite asemenea unui luceafăr sub frânturi de nor, îmi surâdea învolburata mea fericire, acolo în răsărit, mândră şi strălucitoare: icoana pământului strămoşesc, întregit şi rotunjit după poruncile graiului dulce românesc. Tot sufletul îmi căzuse acolo în genunchi şi s'a aprins în credinţa cerească, *în puterea armată a neamului.* M'am ridicat cu sufletul atunci în înaltul zărilor, de unde am privit *veşnicia neamului prin unirea tuturor frânturilor,* şi am închegat, din nou reînviind vremuri apuse, *măreaţa icoană a neamului întregit.* Da, îmi pierdusem totul din lumea aceasta turbure, dar visul îmbrobodit mi l-am stropit cu lacrima sufletului, care îşi sporea gândul spre neprihănită slavă, *măreţia Românilor sub Mihaiu Viteazu.* Incărcat de lumina nădejdilor înflorite, ţeseam neobosit, din raze de curcubeu, haina împărătească, în care trebue să se îmbrace neamul meu".

Se ridică lujer şi grăi năpădit de un val de viaţă necunoscută:

„De aici, din preajma veşniciei, din hotarul nebiruit al crăesii mele mirese, grăesc fraţilor mei, de acolo din răsăritul visurilor mele, cu ultima vrere

„O mândră oaste, un neam înarmat va trebui să aibă România şi o va avea când va rândui Dumnezeul răsplătirilor drepte. Ea trebue să fie reazimul de fiecare clipă şi *instrumentul cel mai râvnitor de unitate a naţiei.* Să ştie fraţii mei, că până când un popor *nu va exista ca naţie,* nu poate râvni la libertate, căci *naţia înarmată,* ca pe vremea lui Mircea, îşi câştigă voinicește libertatea şi şi-o apără cu cea din urmă picătură de sânge.

Aşi vrea să strâng fulgerele şi viforul din zări spre a vesti porunca aceasta, răsărită din străfundurile firii şi miruită de Domnul, însufleţind fraţii mei deapururi pentru a lupta şi a se frânge în jertfă întru întruparea măreaţă a icoanei pe care am zugrăvit-o în nopţile nedormite şi zilele chinuite, dăruind-o spre a fi veşnic prezentă în sufletul generaţiilor ce răsar din lanurile vremii.

„Nimic nu este mai chezăşuitor decât *poporul meu, strunit cu lumina gândului şi cu oţelul voinţei".* Căci prin fratele credincios al brazdei, prin ţăranul care-şi aşteaptă dreapta împărţire a soartei, răsuflă elanurile şi sforţările mari ale viitorului. El ne mărturiseşte că în fiinţa lui zăbovesc roiuri de viteji ce vor împodobi nemurirea noastră, isbucnind ca isvoarele din lespedea munţilor în zilele înviorate ale marei judecăţi. El este şuvoiul furtunatic şi uriaş ce aşteaptă glasul de chemare, gata, fie de închinare smerită în faţa altarelor, fie de vitejie cuceritoare întru apărarea fiinţei de neam, rupt din coapsele de lumină ale lui Zamolxe, Nemuritorul.

El este pătruns ca nimeni altul în lume de minunata credinţă că trăieşte alături cu pământul, care adăposteşte în sânul lui nenumăratele oştiri ale strămoşilor şi că acest pământ îndură alături cu el şi că se va ridica la luptă alături cu el împotriva duşmanilor. Nu se'ntreabă din ce străfunduri îşi soreşte puterile nevăzute, dar e veşnic treaz să şi le apere de otrava amestecului străin, aşteptând dornic să răsară Făt-Frumosul închipuirilor sale spre a lovi în stânca statorniciei de credinţă, şi a scoate apa vie a biruinţelor. El pipăe cu instinctul realităţile

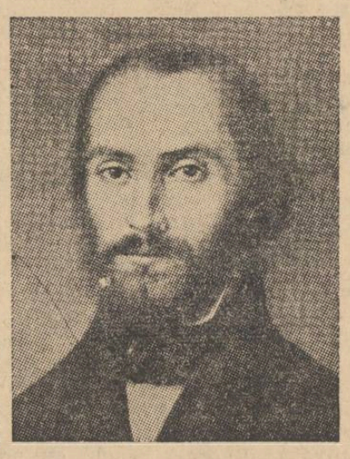

şi acestea îi grăiesc că naţia îşi câştigă şi păstrează independenţa, numai *punându-se sub ocrotirea puterii sale, iar nu sub a străinului, oricât de blând şi dulce s'ar arăta acesta.* Rodnica şi întăritoarea sevă a pământului se scurge nebiruită prin hărnicia mânilor în fiinţa ţăranilor înfrăţiţi cu glia. Năvalnica lor înviforare înveşniceşte peste veacuri trăirea şi puterile de biruinţă ale neamului.

„Simt cum vine şi se prăvale peste mine lumina de-apururi. Ea răsare din lădiţa aceasta ce ascunde zestrea nunţii noastre, mireasa mea crăiasă. Cărările gândului meu se pierd în răsărituri minunate, care vor învestmânta neamul în haina strămoşilor cezareni şi-l vor încununa cu strălucirea nemuririi, ridicându-l în albăstrimea Dumnezeirii.

„Sufletul mi se dărue. Luminile asfinţesc în hotarele lui, căci s'aprind stelele, făcliile de nuntă". Căzu ca o floare frântă lângă lădiţa pe care sta scris: „Lui Ion Ghica", murmurând cu ultima răsuflare:

Soarele şi luna
Ne-or ţinea cununa..."

Z. SANDU

Acasă

Voi mușca în plimbarea spre stuful tăios
Toate merele coapte căzute pe jos,
Voi intra și desculță în iarbă roșcată

Incălzită de soare, de ploaie muiată.
Coborî-voi spre glodul din Răut cu flori
De buruene pe mal; și scăldatu-mi sub nori

M'a uni cu cireada 'nsetată d'amiaz.
Arendași lipoveni vor pândi cu necaz
Fuga mea spre arbujii ce sună a copt,
Spre zămoșii gălbui în amurgul de opt...

Duhul veșted ce aduce a perjă uscată
Mă va găsi crezând în vara nesecată,
Impotriva mătăsei de fire ce vrea
Să 'nvălească ușor Basarabia mea.

Când va veni și vremea mustului călcat,
Mă va pătrunde iar natala adiere,
Invechitul belșug și gustoasa tăcere...
Din prima tinerețe tot ei m'au legănat.

OLGA CRUȘEVAN

Drum prin sat

Iarna prinde 'n sbor arnici
Pentru pajiștea din cer...
Satu-i înghețat de ger,
Gem nădejdile 'n tilinci...

Printre uliți fărîmate
Trec colinde 'n ropot, mici.
Doamne, toți copii aici
Cîntă 'n doine depărtate...

La fereastra din nămeți
Un bujor de fată mare.
Dînd priviri de 'ncredințare
Imi aruncă dimineți.

Nu știu, toată iarna 'n drum
S'a oprit la geam și schit...
Și colinde-au amuțit...
Satu-i trist în zări și 'n scrum...

Nu-mi trimite, fată tristă,
Vre-un colind să-ți sfarme dorul.
Eu sînt veșnic călătorul
După care 'nnalți batistă...

C. PÂRLEA

Somn trist

— cântec —

Istovită moare
Ziua pe coline —
Despletită floare
În dureri depline.

Aromind se cerne
Somn odihnitor,
Pe pleoape-așterne
Pace tuturor.

Dormi și tu tristețe, —
Bucuria mea!
Flori de tinerețe
Nu-ți mai pot fura.

ETTA SLOVA

Incantație

Pe urmele de altădată
A nins
Cântările de altă dată
S'au stins
Și dorul a căzut acum,
Răpus
Iugirea ca un gând de fum
S'a dus
Pustiu în inimă din nou
S'a strâns
Cu strigăt mort ca un ecou
De plâns

CRĂIȚA DORU

CANTECE NOUI

MINIATURI

Poesia e muzică şi gând, iar acestea sunt *formă.*

Dar să nu creadă vreunul din cei ce ar ceti însemnarea de astăzi, că în stângacele noastre cuvinte am căutat să dăm o definiţie a poesiei, lucru pe cât de greu, pe-atât de inutil. Am vrut numai să fixăm unul din aspectele de căpetenie ale poesiei, pentru a face pe această temă câteva constatări şi câteva divagaţii. *Formele,* de care am amintit şi cu altă ocazie, pot fi variate şi pe noi, comentatori, ele nu ne interesează acum. Nu ne putem însă opri de a afirma că orice regulă a poesiei, împlinită cu severitate, e un elogiu pentru însuşi creatorul ei, dar deasemenea va trebui să constatăm că tinerii poeţi îşi aduc din ce în ce mai rar bucuria unei asemenea laude.

Din corespondenţa pe care stihuitorii binevoesc să ne-o adreseze, am desprins — între altele — şi aspectul unui teribil flux poetic (verbal), care nu pune nici un frâu „inspiraţia". Sunt nenumărate poesiile care se întind pe coale întregi de manuscris, îmbâcsite şi înghesuite, poeţii asasinând în felul acesta sclipirile reale care se ascund în acest stufăriş liric. Lipsă de control sau abundenţă de „material", nici noi nu ştim cum să definim lucrul, care din punctul de vedere al productivităţii poetice e oarecum satisfăcător.

Arta, arta adevărată se poate mulţumi oare cu atât de puţin? De bună seamă că nu. Şi fiindcă deobiceiu exemplele conving, vom spune că mai toţi marii poeţi au ştiut să se şi rezume şi în *miniaturi,* aducând în câteva linii, esenţe de nebănuită artă. Nu numai hai-kaiul, dar poeţi ca Goethe, Lenau, Valéry, Appollinaire sau autohtonii Iosif, Pillat, Voiculescu sau Gregorian, au adus în această privinţă piese lirice de-o neegalată strălucire. Puritatea, reflexul şi coloarea acelor strofe mărunte aduc cu strălucirea rară a Marelui Mogol.

E drept că pentru atingerea acestui scop, trebue să ştii să calci peste calităţile pline de defecte ale tinereţei şi să scrii două strofe de acestea în răstimpul în care eşti obicinuit să „dai gata" cinci sau zece poeme de fiecare zi. Efortul care se impune aici, este pe cât de greu, pe-atât de preţios. Obstacolele şi asperităţile ascund drumul spre culme şi oricare tânăr poet n'ar avea decât de câştigat, impunându-şi această superbă disciplină formală. De aceea, concluzia la care în mod fatal ajungem, e următoarea: patul lui Procust este un element cu totul indispensabil în poesie şi mai ales în lirica foarte tânără. Cine n'a chinuit un vers, acela nu e poet.

*

Micile stihuri cari apar azi în coloanele noastre nu sunt modele, pentrucă ele încă nu pot fi. Dar prezenţa lor puţin speriată vrea să fie o mărturie, înainte de a fi o realizare. Mărturia că avântul retezat cu voinţă poate să dea creatorului căi nebănuite. Iar eventualele pene colorate pe care pasărea însăşi le-a smuls din penaj, nu pot fi decât un elogiu.

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Orice manuscris privitor la rubrica de faţă, se trimite pe adresa Ştefan Baciu, Braşov, str. Dr. Baiulescu 9.

D. IONESCU MOREL:

Mai sunt oameni buni, roman

Nu avem intenţia să deschidem acum discuţia în jurul unei probleme de acută actualitate în literatura noastră. Ne referim la ordinea pe care trebue s'o impună spiritul critic în manifestările vieţii intelectuale. Deocamdată subliniem acele aspecte care pun însăşi problema şi demonstrează necesitatea rezolvării ei. Anume servilismul criticilor **profesionişti,** faţă de criteriile streine, şi îngusta ideie ce o au aceştia despre obiectul aplicaţiei lor.

Spiritul critic, din moment ce îşi asumă autoritatea **normativă,** trebue să depăşească prin capacitatea celui ce-l profesează, potenţialul tuturor celorlalte manifestări de cultură. Deoarece critica eficientă anticipează producţia spirituală, ci nu o secundează. In cazul când poetul, romancierul, ori chiar filosoful **surprind** nepregătit pe critic, judecăţile de valoare ale acestuia nu mai au prestigiul normelor, ci sunt simple opinii. Ceeace se întâmplă la noi. Inşelaţi de **modelul strein,** profesioniştii criticei moderniste, au rămas în urmă, ca mentalitate şi intiuiţie a posibilităţii de creaţie românească, şi de aceia intervenţia lor cu **opinii** asupra „literaturii' deconcertează publicul cititor, în loc să-l solidarizeze cu principiile ordontoare. Iată aproximativ termenii problemei.

Legătura între rândurile acestea introductive şi romanul d-lui D. Ionescu-Morel, decurge logic, din intenţia de a descrie o stare de ansamblu. Intr'devăr, în acest ansamblu, încă nu găsim un loc determinat aşa numitului „roman închinat tineretului", specie în care intră: „Mai sunt oameni buni", după însăşi indicaţia autorului.

Critica modernistă se va mulţumi să declare producţia de sub pecetea „pentru tineret", principial compromisă, invocând argumentul hibridităţii. O astfel de judecată este însă posibilă, după cum am observat, numai pentru cine se găseşte totdeauna ceva mai în urmă faţă de experienţa scriitorilor. Pentrucă argumentul hibridităţii apare meschin dacă ţinem seama în mod serios de existenţa unei probleme a tineretului.

Or, obiectivul în această problemă este deprinderea „binelui", şi în acest scop psihologia cercetează desvoltarea facultăţilor vârstei tinere. Se ridică deci întrebarea: ce înclinări se desvoltă în chip firesc: cele care produc „binele" sau cele care produc „răul" ? Accentuăm criteriul productivităţii, important în literatură, din moment ce obligăm pe scriitor să creieze eroi a căror viaţă să fie **produsul** înclinărilor naturale.

Punând întrebarea dacă facultăţile adolescentului produc în mod natural „binele" sau „răul", lectorul va înţelege că ridicăm o chestiune ce merită să fie desbătută în ansamblu. Amintim că profesionişti criticii moderniste au îmbrăţişat cu entuziasm **modelele** streine de tip „Gide" sau Cocteau", din care reiese că în literatură prezintă interes numai adolescentul ale cărui înclinări produc „răul". Firesc nu trebue să uităm **libertatea** scriitorului. Dar criticul responsabil, va atrage atenţia că, în ceeace numim **libertatea talentului,** se aplică neobservată, de multe ori, **legea celui mai mic efort.** Când într'o carte se speculează cu talent tendinţele productive spre „rău", mai firesti, în adolescent, decât cele spre „bine" este normal să observăm că talentul scriitorului beneficiază de **facilitatea** subiectului său.

Pentrucă este **mai uşor** unui romancier să creieze, parcurgând linia celui mai mic efort, indicată de dispoziţia spre „rău". De altă parte publicul cititor se supune aceleiaşi legi a minimei rezistenţe, şi astfel se explică succesul „demonismului adolescent", acceptat, fără discuţie, ca model, de critica modernistă.

Dacă lucrurile stau astfel, ar urma cu necesitate, că „binele" nu poate figura în literatură, datorită lipsei lui de „productivitate". Iar autorului care şi-ar propune să străbată direcţia contrară, rezistând tendinţei naturale ar risca să compună opere în disgraţie faţă de preferinţa pentru facilitate a publicului.

Iată un aspect al libertăţii în literatură, asupra căruia criticul este chemat să se pronunţe cu autoritate. Deoarece aceluiaş critic „literar" îi vine spre sancţionare un tratat de filosofie în care se încearcă fundamentarea „binelui". Şi nu credem că se va găsi critic serios care să combată fundamentarea „binelui", cu argumentul că „adolescenţa" **arată altfel.** Iar dacă admitem „binele" fie numai ca **„postulat",** vom interzice totuşi criteriile lui, din preocupările literatorului, sub motivul hibridităţii? Conchidem iarăşi că problema se reduce la talent, dar talent însemnează şi a gândi metafizic, „binele". Iar dacă „orizontul metafizic" nu se interzice romancierului, pentru critica de răspundere, este obligatoriu.

Consideraţiile noastre se dovedesc sperăm necesare, în jurul romanului „pentru tineret" al d-lui Ionescu Morel. Moda în critică este a „adolescenţilor demonici", iar d. Ionescu Morel, deschide alte drumuri, tinerilor săi eroi. Şi fără să falsifice tendinţele vârstei.

D-sa a obesrvat cum epoca ştiinţei, în care trăim, spre deosebire de alte epoci, oferă minţii în formaţie, alături de enigmele naturii, deopotrivă enigmele tehnicei. Or, enigmele tehnice pot fi deslegate. Pedeasupra ele impresionează mai viu. Ca atare vârsta fragedă poate fi urmărită în pornirea naturală de a-şi explica „maşina" şi de a imita pe „homo faber".

Personagiul cărţii d-lui Ionescu Morel simte treptat interes pentru numeroasele „curiozităţi" specifice vieţii moderne. Îşi îndreaptă atenţia spre tot ce a adăogat ştiinţa tehnică, la natură. Un avion, o locomotivă, un vapor, nu stau pe acelaş plan psichologic cu arborii, cu configuraţiile terestre, etc. Ceeace a făcut mâna omului, îl preocupă în mod special, vrea să-şi explice „meşteşugul" şi să-l înveţe! Băiatul cules de pe maidanul cu „copiii" fără nume, devine la începutul vieţii mature, „minunatul meşter al motoarelor".

Astfel, d. Ionescu Morel are meritul de a fi soluţionat practic problema romanului „pentru tineret", ceeace însemnează că, profesionistul critic îşi va spune cu întârziere cuvântul, adică fără prestigiu.

CONSTANTIN FĂNTÂNERU

Panzini, călător printre oameni

Peste chipurile trecutului nu poţi să treci, urmând doar svăpăiatele încercări ale prezentului, care n'au fost verificate şi n'au căpătat încă hotăritoarea pecetie a criticei şi esteticei. La porţile timpului nostru bat deopotrivă şi sorţii izbândei şi lamentabilele înfrângeri literare. Deaceea, când este vorba de o artă străină, te mulţumeşti să păşeşti tot pe căile tradiţiei, acolo unde ultimul cuvânt a fost rostit, iar opera îşi deschide lumini care n'au să mai fie întunecate de nicio fugară sau nestatornică adumbrire.

Cu asemenea gânduri am voit să ne oprim, de data aceasta, la proza lui Alfredo Panzini, ale cărui nuvele şi romane aduc şi acum aceeaşi savoare a Romagnei, a ţinutului natal pe care l-a cântat în călătoriile sale de vacanţă, strânse în volumele ce au fost, în mare parte, traduse şi în alte limbi. Dacă ar fi să-i căutăm o asemănare în literatura noastră, poate ne-am opri la Calistrat Hogaş. Şi pe bună dreptate. O optică asemănătoare, un umor sănătos, o dragoste de frumuseţile naturale pe care le-au cunoscut amândoi din peregrinările estivale, o bunătate fără de margini, un chip clasic de a vedea oamenii şi lucrurile, nenumărate şi suculente reminiscenţe din poezia greco-latină, iată apropieri pe care le surprindem la cei doi scriitori.

Ca şi Hogaş, Panzini porneşte în călătorie însoţit de un prieten, cu care împărtăşeşte magistral, truda, extazul, tristeţea şi bucuria. Prozatorul italian, ceva mai belfer, şi poate mai comod, preferă unui căluţ de munte, o bicicletă cu gumele cercetate la fiecare popas, mai docilă decât orice mijloc de transport mânuit de mintea şi mâna omenească.

Şi aşa, ocolind dealurile mari, poftindu-se singur la răcoare, în umbra unei grădini, la dejunuri frugale, începe să povestească aducându-şi aminte de spumoase anecdote, de savuroase întâmplări. Cu o astfel de metodă în naraţiune a scris una din cele mai frumoase cărţi italiene: Mici povestiri din lumea cea mare.

Metodă pe care o extinde la romane, precum şi la celelalte volume ale sale: Lanterna lui Diogene, Xantipa, Caut femee, *etc.*

Dar Alfredo Panzini este greu de tălmăcit într'o altă limbă şi de aceea, negreşit, nu a stârnit prea mult entuziasmul traducătorilor noştri. Totuşi, pentru un admirabil exerciţiu de vocabular, de imagini colorate, de forme îndrăsneţe ale limbajului, ar trebui să se facă încercări şi în acest domeniu. (Traducerea uneia din cărţile sale, apărută acum câţiva ani, a eşuat, înfăţişând o palidă imagine a adevăratului Panzini).

Pentru bogăţia de tipuri literare, de fericite viziuni în lumi felurite, cu descripţii care nu se pot uita, cunoaşterea acestui prozator italian ne-ar fi de folos; pentru iubitorul de călătorie, în actualitate, ca şi în epocile vechi, redeşteptate prin farmecul literaturilor clasice, întâlnirea cu Alfredo Panzini nu este decât fericită.

C. N. N.

MUŞCHETARII S'AU INTORS

(Urmare din pag. 4-a)

COCOŞ: *(arătându-l pe Ion):* Plus unul, egal patru. *(Entuziasm la toţi patru. In timpul ăsta Lucia şi cu Gogu sunt consternaţi).*

ION: *(Luciei):* Lucia, dă-mi voie să-ţi prezint trei vechi prieteni, din timpul liceului. Nu i-am mai văzut de atunci. *(celor trei, arătând-o pe Lucia):* Soţia mea.

MICŞUNESCU *(entuziasmat):* Constanţa!

GOGU: O confunzi probabil. Dânsa pleacă la Constanţa dar o cheamă Lucia.

MICŞUNESCU *(lui Gogu):* Terminã, dom'le, că mă plictiseşti. *(privind-o pe Lucia):* Cum s'o confund? Aşi cunoaşt-o dintr'o mie. E ea, frumoasa Constanţa Bonacieu. *(Luciei):* Doamnă, în faţa minunatei voastre făpturi muşchetarii se înclină. *(Celorlalţi doi):* Inclinaţi-vă! *(toţi trei se înclină).*

GOGU: *(închinându-se):* Doamne-Fereşte!

LUCIA: *(adresându-se celor trei):* Imi pare bine. Pe mine, însă, o să mă ertaţi puţin. Mai am ceva de împachetat.

COCOŞ: Vai de mine, Doamnă. Sunteţi doar la Dvs. acasă. *(galant):* Dacă aveţi nevoie de ceva, să ştiţi că puteţi conta pe cei trei Muşchetari.

LUCIA: *(politicoasă):* Vă mulţumesc. *(trece în dormitor).*

COCOŞ: *(după plecarea Luciei, arătându-l pe Gogu):* Expediază-l şi pe ăsta.

GOGU : *(indignat):* Asta-i obrăznicie.

ION: *(amuzat, dându-i mapa albastră lui Gogu):* Uite ce e Gogule: Du-te în biurou şi pune puţină ordine în actele astea.

GOGU: *(luând mapa):* Un foarte ingenios sistem de a vă descotorosi de mine.

COCOŞ: Exact. Ai un teribil spirit de observaţie.

GOGU: *(dispreţuitor şi sacadat):* Ha!.. Ha... Ha... *(trece în biurou).*

COCOŞ: Insfârşit, singuri... *(o clipă de tăcere penibilă):* E curios cum nu găsim nimic să ne spunem.

ALBEANU: Când stau şi mă gândesc, sunt aproape 30 de ani de când nu ne-am mai văzut.

ION: Şi cum de v'aţi gândit, aşa, deodată, la mine?

COCOŞ: E o poveste întreagă. Pe ăştia *(îi arată pe Albeanu şi pe Micşunescu)* crezi că i-am mai întâlnit?.. Aşi!.. Nu ştiu cum s'a făcut că l-am văzut eri pe stradă pe Aramis... Mă uit eu la el: „Ăsta să fie Micşunescu Aramis?" Par'că-i lipsea ceva...

ALBEANU: *(arătând chelia lui Micşunescu):* Părul îi lipsea.

MICŞUNESCU: *atins în amorul lui propriu):* Termină, dom'le, că n'ai haz.

ALBEANU: Şi tu n'ai păr.

MICŞUNESCU: *(celorlalţi doi):* Tot tâmplit a rămas.

COCOŞ: Dar terminaţi odată. Par'că aţi fi nişte copii. *(lui Ion):* Şi cum îţi spuneam, mă uit la el şi-mi zic: „Hai să'ncerc". Mă apropiu şi şoptesc, aşa, într'o doară: „Aramis". Odată-l văd că tresare... Atunci prind curaj) îl bat pe umeri şi strig: Micşunescule"... Se uită şi el la mine..

MICŞUNESCU: *(completând):*... Şi strig: „Cocoş".

COCOŞ: Pe urmă ne-am dus să bem un chilogram de vin..

MICŞUNESCU: Şi am băut mai multe...

COCOŞ:... Ne-am gândit la tine... şi ce ne-am spus? „Hai să-l luăm pe caraghiosul de Portos" *(mişcare la Albeanu)* „şi să mergem toţi trei la d'Artagnan".

MICŞUNESCU: Ne ducem la Portos... şi ute ce găsim! *(îl arată dispreţuitor pe Albeanu).*

ION: *(râzând):* Asta-i adevărat. Portos a rămas cam mic.

COCOS: *(cu melancolie):* Ăsta e Albeanu Constantin, cel mai solid băiat din clasă.

ALBEANU: *(rezemându-se de cufărul rămas în odae, declară cu emfază):* Ce ştiţi voi? Am avut de înfruntat valurile vieţii.

MICŞUNESCU: *(dispreţuitor):* Şi a intrat la spălat.

(Cei doui oameni intră prin uşa din stânga pentru ca să ia şi cel de al douilea cufăr pe care se rezema Albeanu).

UN OM: *(adresându-se lui Albeanu):* Dă-te, dom'le, la o parte!

ALBEANU *(speriat sare în lături).*

COCOŞ: *(lui Albeanu):* Stai mai bine jos. Nu vezi că incomodezi lumea?

MICŞUNESCU: Sau, dă-le o mână de ajutor. *(ironic, citind dintr'o carte imaginară)...* Şi atunci Portos a ridicat cu o singură mână greul cufăr!

ALBEANU: *(se aşează supărat pe un scaun):* Te crezi spiritual... chelule!

(oamenii duc cufărul spre eşire).

UN OM: Noi mergem acum la gară, coane

ION: Bine! Să-l aşteptaţi acolo pe domnul care v'a tocmit. *(oamenii ies).*

COCOŞ: *(dezamăgit):* Va să zică, n'a mintit caraghiosul ăla. Plecaţi la Constanţa.

ION: Nu, eu nu plec! Pleacă doar nevasta mea.

MICŞUNESCU: *(interesat. Se gândeşte să aplice şi el sistemul la prima ocazie):* Doar nevastă-ta? Cum vine asta?

ION: Sunt prea ocupat... Nu pot merge cu ea.

COCOŞ: Exact! Iţi citim numele în toate gazetele: „Fabrica de produse farmaceutice Ion Moraru"... *(citind o gazetă imaginară).* „Vă doare capul?"

MICŞUNESCU: *(acelaş joc):* „Intrebuinţaţi produsele farmaceutice Ion Moraru".

COCOŞ: „Sunteţi răcit?"

MICŞUNESCU: „Recurgeţi la produsele Ion Moraru".

ALBEANU: *(de pe locul lui, imitându-i pe ceilalţi doi):* Vă cade părul?

MICŞUNESCU: *(mecanic):* „Intrebuinţaţi produsele Ion Moraru"... *(îşi dă seama şi isbucneşte):* Gata... S'a zis cu el.. îl bat.

(Pe când Micşunescu aleargă după Albeanu, apare din dormitor servitoarea aducând o tavă plină cu dulceţi).

COCOŞ: *(disperat):* Staţi mă, că trântiţi dulceaţa şi e păcat *(ia o farfurioară şi un pahar depe tavă. Servitoarea trece cu tava la ceilalţi).*

COCOŞ: *(cu gura plină de dulceaţă):* E strasnică. Uite! Vezi? îmi place că ai izbutit în viaţă. Par'că te-aud vorbind în liceu. *(îl imită):* „Măi băeţi, se va vorbi odată de mine. Se vor târî toţi la picioarele mele... Toţi... Chiar şi Moartea în Vacanţă...

ALBEANU: *(amintindu-şi):* Tâmpită mai era Moartea în Vacanţă... şi n'am să uit niciodată cum o copiam la teze.

MICŞUNESCU: *(vesel):* Sistemul fituicei prinse cu gumelastic... Era strasnic...

COCOŞ: *(continuând):* Dacă-şi bătea cineva joc de tine ţipai la el: „Pigmeu caraghios, nu vreau să mă cobor până la tine. Singur, singur am să mă înalţ până la glorie..."

MICŞUNESCU: Nu luai nimic în serios. Şi toate fetele te iubeau.

ALBEANU: Aveai o metodă specială ca să le cucereşti.

ION: *(amintindu-şi):* Mă purtam cam urât cu ele.

MICŞUNESCU: Par'că te văd şi acum. Le priveai cu un aer trist şi le spuneai: „Nu iubesc pe nimeni. Nu mai pot iubi. Singura fată la care am ţinut s'a sinucis din cauza mea.

COCOŞ: *(râzând):* Grozavă minciună!

MICŞUN: Şi gâsculiţele se prindeau imediat în laţ. Se îndrăgosteau de tine pentrucă te credeau nenorocit.

ALBEANU: *(lui Ion):* Erai puţin cam zăpăcit.

COCOŞ: *(continuând firul amintirilor):* Şi Sâmbătă, când scăpam din internat, porneam să cucerim Bucureştiul... Cei trei Muşchetari... Aşa ne spuneau toţi... N'aveam nici o ţintă precisă. Portos scuipa..

ALBEANU: *(vesel):* Aveam un sistem special: Prin strungăreaţă.

MICŞUNESCU: Şi noi porneam încotro cădea scuipatul.

ALBEANU: *(lui Ion):* Te certai cu toată lumea. Erai gentilomul gascon, d'Artagnan... Şi aveai dreptate să fii mândru: eşti singurul dintre noi care a ajuns bine.

ION: *(e, încă, sub impresia discuţiei avute cu soţia lui. Şi e hotărît să mărturisească celor trei Muşchetari adevărul, numai ca să se umilească):* Am ajuns? Tot naiv ai rămas, Portos.

MICŞUNESCU: *(lui Albeanu):* E un procedeu delicat, pentru ca să spună că eşti prost.

ALBEANU: Şi dece, mă rog?

ION: Pentrucă şi pe tine te-a orbit neonul reclamelor luminoase: „Produsele fabricei Ion Moraru" *(isbucneşte):* Dar dece stă cocoţat numele meu acolo sus, pe toate casele înalte? Pentrucă am fost deştept: Pentrucă m'am însurat pentru bani.

MICŞUNESCU: Ce spui, dom'le?

COCOŞ: *(zăpăcit):* Cum? Tu? d'Artagnan?

ALBEANU: Tu, muşchetarul care dispreţuia banii?

ION: *(amintindu-şi):* Imi venea să vă râd în nas când vă vedeam ploconindu-vă în faţa Luciei. Ea, Constanţa Bonacieu?... Eraţi caraghioşi... Ştiţi pentru ce pleacă la mare? Pentru ca să se întâlnească cu unul, Bob.

ALBEANU: Bob?.. Miroase a săpun.

ION: Da, Bob!... Un băiat frumos... tânăr şi sărac.

MICŞUNESCU: *(lămurit):* Aha, înţeleg!.. Ca la mare!

COCOŞ: Şi dece nu-i pui mâna în păr s'o scarmeni niţel? *(explozie de satisfacţie):* Vezi! De aia nu mă'nsor eu. Nu vreau să am deaface cu Bobi de ăştia.

ION: Dece nu mă supăr? Pentrucă n'o iubesc... pentrucă dacă aşi goni-o, ar pleca cu banii *(răstindu-se la ei):* Şi, mă rog, de ce-aţi venit la mine? *(sunt toţi trei stingheriţi).*

MICŞUNESCU: *(cu un zâmbet trist):* Veniserăm să ne salvezi.

COCOŞ: *(stingherit):* Nu ştiu dece.. băuserăm, poate, prea mult ieri seară. Dar ni se făcuse o greaţă teribilă de viaţa pe care au ajuns s'o ducă bieţii Atos şi Aramis. Şi ne-am gândit că tu ne poţi salva, că, alături de tine, o să putem retrăi viaţa pe care o visam în tinereţe... *(trist):* Nu ştiu ce-aveam... o fi fost vinul de vină.. Şi am uitat că eşti şi tu om.

MICŞUNESCU: Să nu crezi că noi o ducem mai bine. *(confidenţial)* Ştii? Sunt şi eu însurat.

ALBEANU: *(veşnic gafeur):* Mi-a arătat fotografia nevesti-si... E mai groaznică decât a ta.

MICŞUNESCU: *(exasperat, lui Ion):* Vezi? Ţi-am mai spus-o: Tot idiot a rămas.

ION: *(încercând să gonească tristeţea din cameră):* Dar dece v'aţi pleoştit aşa? Aţi venit aici să uitaţi necazurile. Hai să le uităm!

COCOŞ: *(ruşinat, par'că, de cele ce spune):* Veniserăm să te chemăm la un chef cu noi, diseară.

ION: *(cu un entuziasm fals):* Perfect.. Diseară ne'mbătăm... Ştiţi?... Un chef ca ăla dela şosea.

COCOŞ: *(zâmbind unei amintiri):* Când ne-am descălţat şi-am umblat cu picioarele goale prin zăpadă. *(S'au mai înveselit. Sunt fericiţi că-şi pot povesti amintirile. Fiecare găseşte câte-un amănunt).*

ALBEANU: *(lui Micşunescu):* Tu îmbrăţişai mereu o sticlă şi cântai: „Eu sunt foarte melancolic... alcoolic... alcoolic..."

COCOŞ: Era să te bată un ofiţer. Credea că te legi de nevastă-sa.

ION: Dar dece naiba ne'mbătaserăm aşa?

ALBEANU: *(simplu, ca şi cum răspunsul ar fi fost normal):* Pentrucă ne eliminaseră pe şapte zile...

ION: *(râzând):* Aşa e, dom'le. Asta a fost după ce-i strigaserăm în clasă suplinitorului de română că-l vrem gol.

MICŞUNESCU: *(prăpădindu-se de râs):* ...Şi'n ciorapi.

ALBEANU: *(mirându-se singur de curajul lor de atunci):* Zăpăciţi mai eram.

COCOŞ: Până la urmă nu ne-au mai lăsat să stăm împreună.

ION: Pe tine te-au mutat lângă unul... *(căutând să-şi aducă aminte):* Cum naiba îi spunea?... Era lung şi deşirat...

COCOŞ: *(cu scârbă):* Şi mirosea urât.. Noi îi spuneam: „Umbrelă"...

ION: *(amintindu-şi):* Exact... Pantelimon C. Victor.

COCOŞ: Intr'o oră de geografie am început să măcăi în urechea lui Pantelimon.

ION: Par'că-l văd pe borţosul cum te-a întrebat.. „Ce faci acolo, Cocoş?"

COCOŞ: Şi tu ai răspuns din fund pentru mine: „Cocoşul măcăie'n umbrelă"...

ALBEANU: Nu!... Nu se poate!... Precis că ne lipsea o doagă..

COCOŞ: *(trist):* Acum suntem normali.

ION: *(urmând firul amintirilor):* ...Şi pe urmă, cheful grozav după bacalaureat... Mai ţineţi minte jurământul muşchetarilor?... *(încercând să-şi amintească):* „Şi astăzi când... Şi astăzi..." *(zâmbind stingherit):* ...Am uitat..

ALBEANU: Staţi că-l mai ţin minte eu... Şi astăzi când cei trei plus unul muşchetari se despart.."

COCOŞ: *(continuând ca'n vis):* „...ei jură să nu-şi uite niciodată frăţia. Şi dacă..." *(nu-şi mai aduce aminte).*

MICŞUNESCU: ...„dacă vreodată se vor reîntâlni, prietenia lor va reînvia..."

COCOŞ: „Dacă nu se vor mai recunoaşte, dacă vor fi alţi oameni, ei jură..."

ION: *(transfigurat):* ...„ca măcar, timp de-o lună să se desprindă din noua lor viaţă, reîntorcându-se la aventurile celor trei plus unul muşchetari..."

(tăcere penibilă).

ION: *(izbucnind):* Şi dece-am călca un jurământ?

(Cocoş şi Albeanu tresar).

MICŞUNESCU: Eram nişte copii. Tu acuma ai afaceri importante...

ION: *(entuziasmat):* Dar n'o să se dărâme fabrica dacă-oi lipsi o lună... *(lui Micşunescu):* Sau ţi-e teamă că nu-ţi dă voie nevastă-ta să pleci singur ?

MICŞUNESCU: Aaa, Nu! O să mă răstesc la ea şi o să-mi dea voie.. *(după puţină ezitare):* mai ales c'o s'o rugaţi şi voi.

(Se aude telefonul).

ION: *ridicând receptorul):* Alo?... Da! Eu!... Aaa! Bună ziua.. Mi-a spus Gogu. Am telefonat dar era ocupat... Da, dar n'o să putem face nimica. Plec astăzi.. Unde? Habar n'am... Cum?... Imi pare şi mie rău.., Bună ziua.

COCOŞ: Cine a fost?

ION: *(fericit):* Un director de bancă cu care trebuia să închei o afacere... Asta a fost prima victorie înaintea marelui atac...

MICŞUNESCU: *(lui Ion):* Mai ţii minte strigătul nostru de atac?

ION: *(râzând):* Strigătul vocalelor furioase !

TOŢI PATRU *(strigă sacadat şi tare):* A!.. A!.. A!.. E!.. E!.. E!.. I!., I!., I!., O!., O!.. O!.. U!.. U!.. U!.. *(şi apoi cât mai tare şi mai iute):* AEIOU !

(Gogu şi Lucia ies speriaţi; el din biurou, ea din dormitor).

LUCIA: Ce s'a întâmplat?

ION: *(repezindu-se la Gogu):* Ai pregătit actele?

GOGU: *(mândru):* Totul e'n perfectă ordine.

ION: Rupe-le!

GOGU: *(speirat):* Ce să fac?

ION: Rupe-le şi împachetează cât poţi mai iute... *(fericit):* Plecăm!

GOGU: *(îngrozit, se apropie de Lucia):* Mi se pare că s'a contaminat dela ceilalţi.

COCOŞ: *(dispreţuitor, arătându-l pe Gogu):* Il luăm şi pe ăsta?

ION: Da! Trebue să-l luăm şi pe bietul Planchet.

MICŞUNESCU: Bună idee! *(lui Gogu):* Băete, pune şeaua pe cai!

GOGU: *(uluit):* Ce să fac?

ION: Să aduci o hartă.

GOGU: *(în culmea zăpăcelii):* E una în biurou. *(trece în biurou).*

COCOŞ: *(emoţionat):* d'Artagnan, te recunosc!

LUCIA: *(neştiind ce să creadă, lui Ion):* Pleci şi tu la Constanţa?

ION: Nici prin gând nu-mi trece.

ALBEANU: Muşchetarii trăesc fericiţi pe pământ. Doar peştii se simt bine în apă. *(Işi dă seama că a spus o prostie şi se întoarce spreLucia):* Aoleu! Scuzaţi-mă! Mi se pare că am făcut o gafă!

GOGU: *(aduce din biurou o hartă):* Uite harta!

ION: *(arătând masa):* Pune-o aici. *(şi apoi, poruncitor, lui Albeanu, arătându-i harta):* Şi tu, scuipă!

ALBEANU: *(fericit, scuipă).*

(Toţi patru se apleacă pe hartă):

ION: *(întorcându-se spre Gogu):* Plecăm la Stâna din Vale.

GOGU: Simt că'nebunesc.

(ŞI CORTINA CADE IUTE, LA FEL CUM S'A ŞI RIDICAT).

TRAIAN LALESCU

HOLERA

de EUSEBIU CAMILAR

In noaptea lungă de iarnă, flăcăii au adus fluerul și era veselie mare. Chiuiau ca'n fundul codrului. Băteau pământul cu ciubotele, cu opincile, iar fetele în picioare pe laiță și pe pat, se uitau la dânșii cu mâinile la gură.

Unul, mărunt, bătând pământul, își dezbrăcă întâi minteanul, apoi bondița, apoi cămașa. Rămas numai în ciubote și'n bernevici, sărea cu pumnii în sus. Pe trupul păros îi lunecau boabe de sudoare. Ceilalți se'ngrămădiră prin colțuri, să-i facă loc.

El luă de pe policioară cuțitul lung de tăiat vite, îl înfipse în mijlocul casei și bătea pământul sărind în jurul cuțitului. Fluerarul își schimba fluerul când la un colț al gurii, când la celălalt, și sufla cu ochi ieșiți din cap, pe scăunașul cu trei picioare. Dârdâiau ferestile, iar strachinele de pe dulap căzură una câte una.

Flăcăii întindeau spre jucăuș pumnii, îndemnându-l :

— Vil... Nu te lăsa, Vil...

— Mai tare, Vil...

Vil juca în jurul cuțitului și câteodată se pleca și-i apuca mânerul între dinți. Și așa aplecat, bătea pământul cu călcâile țintuite.

Lumina lămpii despărțită în două limbi galbene, își mărea când o limbă, când cealaltă. In butucii aprinși în sobă s'auzea un plâns depărtat și șuera cineva departe ca'ntr'o câmpie.

Străina cea pripășită printre noi, sta pe pat între fete. Cu fusul în mână, se uita cum joacă Vil. Acesta, decâteori s'apropia de pat întindea mâna și-o pișca de obraz. Ea își ascundea capul după spatele celorlalte.

Când s'a oprit fluierarul, s'a făcut o clipă tăcere.

S'a auzit cineva căutând clampa ușii. Apoi a intrat un om îmbrăcat într'o manta vânătă, cu gulerul ridicat. In jurul capului avea învârtită un fel de basma. Cu o mână își apăsa mantaua la piept. Când și-a lăsat mâna în jos, mantaua s'a desfăcut și i s'a văzut trupul gol. Îi clănțăneau dinții de frig. Sub nas îi tremura mustața trasă în jos de ciucurii de ghiață. Obrajii îi erau acoperiți de-o barbă neagră. Omul își strânse la loc mantaua și făcu câțiva pași spre mijlocul casei. Clăcașii, înmărmuriți, îi făcură loc pe laiță. El încercă să spună ceva și întoarse capul speriat spre ușă. Acum intră un soldat cu nagaica de-agata să lovească. Se uită repede la fețele tuturor și lovi. Și iar se văzu trupul gol sub mantaua celui lovit, pe care soldatul îl repezi apoi de spate, afară.

— Prizonieri... spuseră flăcăii ieșind repede, împingându-se prin tindă. Noi ne-am repezit la garduri să-i vedem cum trec. Și au trecut jumătate de noapte.

La fiecare poartă încercau să se furișeze prin ogrăzi. Soldații îi băteau cu nagaicele. Ei cădeau în genunchi, se ridicau și porneau iar, mai repede.

Cel intrat în casă la noi a rămas lângă stâlpul porții, soldatul părăsindu-l după ce l-a lovit în zadar cu vârful ciubotei.

Urlau toți câinii satului și satul întreg a tremurat la porți până în zorii tulburi când convoiurile cenușii se isprăviră.

Pe prizonierul mort lângă poartă l-am adus cu toții în casă și l-am întins pe laiță. Trupul lui înghețat lemn începu să se înmoaie sub manta. Intre buze îi apăru un bulbuc de sânge care plesni.

Pieptul i se umflă de-odată și scăzu — par'c'ar fi răsuflat.

O soră i-a desvelit trupul și i se vedeau pe piept urme albastre de răni. Sub inimă îi era tipărită un fel de pasere cu aripele desfăcute, cu o cruciuliță în cioc.

— S'aprindem o lumânare.. .a spus o soră.

Alta a scos lumânarea din dulap și-a aprins'o la căpătâiul mortului. Stam în picioare lângă laiță și-l priveam. Străina plângea.

Un soldat băgă capul pe ușă. Văzu prizonierul întins pe laiță și ne lovi cu nagaica peste picioarele goale.

— Holera... rosti el.

Apoi ieși dupăind prin tindă. Șueră în prag și intră iar, cu trei prizonieri, care luară mortul de mâini și de picioare, se uitară la noi tăcuți, și ieșiră.

Pe laiță sfârîia mucul de lumânare.

Peste deal coborî pâcla deasă din pădurile de la miază-zi. Prizonierii au fost închiși la marginea satului, în ocoale făcute în grabă. Paznicii se plimbau în jurul ocoalelor. Prizonierii ședeau în omăt; unii întinși pe spate, alții chirciți, cu gurile la genunchi. Prin încălțămintele rupte le ieșeau degetele picioarelor, albastre și negre. Câțiva, cu bărbiile sprijinite de marginea ocoalelor priveau țintă undeva peste sat.

Când m'am apropiat, mi s'a părut că se uitau la mine. Dar ochii lor erau înghețați sub șepcile trase pe urechi. Aveam în sân o bucată de pâine. Am scos-o repede și-am întins'o unuia. Ochii prizonierului tresăriră. Din mâneca dreaptă a mantalei își scoase mâna fără degete. Mâneca stângă era goală.

Prizonierul își desveli dinții, vrând să zâmbească. Alți patru își ridicară bărbiile de pe marginea ocolului și întinseră mâinile ciunge. Veniră în grabă paznicii cu nagaicele ridicate. Mă croiră peste umeri, îmi luară pâinea și-o împărțiră între dânșii, mâncând-o, cu spatele la prizonieră, în gulerele mantalelor.

De pe toate ulițele satului s'apropiară femei îmbrobodite până la ochi, cu merinde sub șorțuri. S'apropiară de ocoale aruncând prizonierilor bucăți de pâine. Paznicii le croiau cu nagaicele, alungându-le la vale.

Femeile țipau la dânșii, huiduindu-i:

— Bătu-v'ar Dumnezeu, câinilor... Nu vedeți că-s flămânzi ? Unele, mai voinice, îi plesniră peste gură și le smuciră nagaicele. Și urcau mereu femeile de pe toate ulițele satului. Veneau acum cu pari, cu sape, cu furci. Paznicii traseră cu carabinele. Câteva căzură cu capul în omăt. Trupurile lor se lungiră deodată, întorcându-se cu ochii la cer. După aceea pasnicii fură fugăriți cu furcile, cu sapele. Fugeau spre pădure trăgând focuri de carabină și strigând :

— Holera... Holera...

Prizonierii se strânseră grămadă la marginea ocoalelor. Pe fețele lor răsăriră zâmbete. Unii vărsau, proptiți cu naiurile de pământ.

Apoi convoiurile alergau la vale pe ulițe; câte trei-patru de-odată se repezeau la porți și intrau în case.

In ocoale au rămas câțiva, morți, cu ochii la cer. Câinii satului, după ce le dădeau târcoale urlau așezați pe coadă.

Prizonierii mai slabi coborau dealul sprijiniți de umerii femeilor. Unul își ducea în spate camaradul.

Lângă ocoalele goale boceau, în cămășuici albe, copiii femeilor ucise.

— Scoală, mămuță, scoală...

La fiecare casă dormeau pe laiță prizonierii. Ardeau în vetre focuri mari și înghețații întindeau spre flăcări mâini ciunge.

Femeile blestemau:

— S'ajungă împăratul ca noi...

Copiii încuviințau :

— Să deie Dumnezeu...

S'a înoptat repede și când a intrat în sat călărețul împărătesc, ulițele erau pustii. Suna din trâmbiță pe răscruci și striga :

— Fugăriți prizonierii... Holera...

Atunci au început să sclipească pe uliți felinare. Oamenii alergau strigând:

— Holera...

Unii întrebau peste garduri :

— Ce-i ?

Ei răspundeau :

— Fugăriți prizonierii... Holera...

Paznicii întorși din pădure, întovărășiți de călărețul împărătesc, umblau din casă în casă. Scoteau prizonierii și-i adunau grămezi pe ulițe. Îi smulgeau din paturi, de pe cuptoare. Ei se țineau cu mâinile de scaune, dar lăiți.

Pe la miezul nopții convoiul ieși din sat.

Departe peste munț se băteau de câțiva ani împărățiile.

In noaptea aceea plecară la oaste cei din urmă flăcăi. Era jale multă prin case, pe drumuri.

Fluerarul împreună cu câțiva scripcari cântau de jale prin întunerec în urma flăcăilor. Aceștia chiuiau din rărunchi, sudulau și dădeau peste cap rachiul, din mers.

La marginea satului, acolo unde se despart drumurile, aprinseră un foc mare dintr'o căpiță de fân. Vroiau să mai joace odată cu ibovnicele. Cântărețîi ziceau de-oparte un cântec de iureș. Flăcăii cuprinși pe după cap, se'nvârteau drăcește în jurul focului a cărui pară roșie se înalța până în vârful cireșului. Trosneau vreascurile gardului aruncat în flăcări.

Scânteile în vârtej, se despărțeau unele de altele și se răspândeau până departe în câmpul întunecat, s'apropiau de pământ și se'nălțau iar, tot mai departe.

Tăcură scripariî și fluerarul ; iar fetele cu colțurile basmalelor la ochi rămaseră împrejurul focului a cărui flacără căzu de-odată în jar și cenușă. Numai departe pe drumul târgului, ochii plânși bănuiau plopii înalți. Chiotele s'auzeau tot mai departe spre târg.

De la noi s'a dus fratele cel mare. Nu era jucăuș, nici ibovnică n'avea. Și-a pus traista plină la gât și și-a îndesat cușma pe cap. Străina sta lângă horn și se uita la dânsul cum se pregătește de ducă.

El, din prag, ne-a dat de grijă:

— Să-mi păziți pământul... Aveți grijă de oi...

Apoi ieși. De-afară bătu la fereastră:

— Să dați mâncare câinelui...

Eu l-am ajuns lângă poartă. L-am apucat de suman.

El stătu pe gânduri o clipă. Apoi mi-am spus :

— Spune-i străinei să vie'ncoace.

Am găsit-o lângă prag. S'a dus spre poartă cepăind prin omăt.

Am auzit deschizându-se ușa grajdului apoi foșnetul paelor din iesle.

Stam lângă grajd și-mi spuneam în gând : „De-ar muri la război... De-ar muri"...

Apoi fratele meu ieși pe poartă. Au răsunat dealurile până sub păduri când a chiuit el între brazii popii.

In casă, pe laiță, boceau surorile, blestemau târgul și pe împărat.

In iarna aceea n'a râs nimeni și nimeni n'a chiuit în tot satul. Omătul încremenise pe garduri.

După ce s'au dus prizonierii, undeva într'un ungher de casă, între bulendre, femeea cu bot de câțea a rămas la noi în sat. Se spunea că iese noaptea îmbrăcată în giulgiuri negre până'n pământ. Bate la ușă și dacă-i deschizi, scoate mâinile și te cuprinde. Botul ei lung de câțea te linge pe obraji cu limba fierbinte. După aceea cazi la pat și mori.

Unii întorceau toate lucrurile cu fața la perete. Pentrucă orice lucru poate coborî de la locul lui să deschidă ușa când bate holera. La a treia casă, ulciorul uitat cu gura în sus a căzut de pe poliță drept pe zăvor, deschizând ușa tocmai când sgreptăna femeea cu bot de câțea.

Acum se zăvorîră ușile pe dinlăuntru și se astupară ferestile. Acei care n'au apucat a fugi în ziua aceea s'au ascuns în bârloguri. Cei din urmă care au trecut în goană aprigă prin sat au fost vestiții hoți de cai din poiană, cu nevestele dinapoia lor pe șele.

Pe ogeaguri s'a oprit fumul. Căzu, spre seară, omăt cu fulgi mari, după ce trecu repede un cârd nesfârșit de cioare.

Holera se strecura odată cu noaptea, pe sub uși, prin unghere. Se spunea că se preface în muscă, în șoarece, numai să poată intra în casele oamenilor.

Trecuse pe uliți un alt călăreț împărătesc și a cetit porunca : „Nimeni să nu iasă din casă..."

După ce s'a dus călărețul, străjerul umbla repede pe uliți cu pușca subțioară, pândind ogrăzile.

Intr'o zi a venit la noi și s'a uitat, lung, pe fereastră. Noi, care mâncam sâmburi în jurul plitei, am încremenit cu mâinile la gură.

După aceea venea în fiecare zi și se uita pe fereastră. Avea buza de sus sfărâmată și barba roșiatică. Decâteori pleca, ne amenința cu degetul. Străjerul era nebun.

In vremea zilei ne sgâiam la geam să vedem ce se'ntâmplă prin vecini. Dar toate ogrăzile erau pustii. Numai câteodată la casa de peste drum, apărea capul sborșit al vecinului, uitându-se în ogradă la noi. Îi făceam semne și el își descoperea dinții vorbind ceva și își ducea mâinile la cap. Unul dintre noi spunea :

— A intrat și la dânsul Cățeaua...

Noaptea târziu ne uitam peste grădini cum citește popa la fereastră într'o carte groasă, cu capul sprijinit în mâini, cu lumânarea dinainte. Câteodată se uita afară. Nouă ni se părea că se uită la noi, peste grădini, că ne vede cum îl pândim de la fereastra noastră întunecată. Spuneam speriați :

— Ne-a văzut :

Și ne retrăgeam în vârful picioarelor.

Vedeam uneori cum face cruci mari spre întunerecul de-afară. Citeam până la cântatul cocoșului Visul Maicii Domnului. Ascultam de zeci de ori toate numele Diavolului din cărticica aceea și mie îmi spuneau **Belzebuth** de câteori mă mișcam de la locul meu. Străinei și spuneau **Avizuha**.

In ferești surorile puneau basmale negre și întorceau icoanele cu fața la perete. Numai icoana Sfintei Duminici n'o întorceau.

Intr'o noapte am auzit pași pe acoperișul casei. Ne-am ascuns repede sub țolul lung acoperindu-ne până peste cap. Tremuram unul lângă altul. Ceva a alunecat pe horn.

Unul căruia nu-i ajunsese țolul a văzut în vatră cum se uita la noi cu ochii rotunzi; a sărit de pe vatră drept în mijlocul casei, apoi pe pat la picioarele mele. Am țipat toți deodată. Mița a fugit sub laiță și până dimineața am stat toți cu ochii la dânsa.

Când s'a luminat bine am văzut că era motanul vecinului de peste drum. Nu știu cum, mi-a venit să spun în ziua aceea:

— Are să vie și la noi...

Mâncam, cu toții, în jurul mesei. Pe rând, ceilalți și-au aruncat lingurile și s'au uitat la mine:

— Pe tine are să te iee...

Și mă arătau cu degetele:

— Pe tine... Pe tine...

Au început a-mi clănțăni dinții. M'am urcat pe cuptor și-i priveam de sus. Din strachina din mijlocul mesei ieșeau aburi mari.

— Ba pe voi pe toți are să vă iee... am răspuns eu din fundul cuptorului; la noapte... Veți vedea voi, la noapte...

Frații și surorile au apucat pe ce-au pus mâinile și aruncau în mine strigând:

— Belzebuth... Belzebuth...

Din frunte, pe ochi, începu să-mi curgă sânge. Unul dintre ei asvârlise cu cuțitul. Avizuha s'a urcat pe cuptor și s'a lipit de mine, ștergându-mi sângele cu mâneca.

Până s'au întunecat ferestile nimeni n'a scos o vorbă. Eu mă uitam la icoana Duminicii și-am văzut două lacrimi mari alunecând pe obrajii Sfintei. Am spus tare, arătând cu mâna:

— Uitați-vă. Plânge Sfânta Duminică...

Lacrimile alunecară pe perete, sub laiță. O soră s'a urcat pe scaun și-a sărutat Sfânta pe-amândoi obrajii. Avizuha citea Visul Maicii Domnului și plângea. Din vârful nasului, lacrimile îi căzeau pe cărticică.

In horn s'a auzit o țiuitură de vânt. Uitându-mă în sus pe hogeag, am văzut o năframă pătrată de cer în mijlocul căreia licărea o stea. Avizuha își ștergea ochii cu părul despletit. Surorile șoșoteau cap la cap într'un colț. Din când în când se uitau la Avizuha c'un zâmbet rău. Ea își pregătea culcușul. Când s'a urcat pe pat, ele i-au spus:

— Stai, Tu ai să dormi ici, în colț.

Și-i arătară pragul.

— Da, da... a spus o soră; dacă vine holera, s'o lingă ea întâi.

Avizuha s'a uitat la mine, apoi la icoana Duminecii.

Mutându-și bârlogul pe prag, spunea:

— Să vă ierte Sfânta Duminică...

Și se culcă în bârlog pe pragul strâmt și îngust.

Și nu știu de ce, după aceea, râdeam cu toții cap la cap, sub icoana Sfintei Duminici, iar străjerul bătu de trei ori în fereastră. I-am văzut obrazul la geam și ne-am oprit din râs, toți deodată.

— „Holera"... rânji el mișcându-și barba roșiatică, și s'a dus.

Avizuha a prins a plânge pe prag. Ochioasa s'a întins cu fața în sus, cu ochii la icoană. Lumina lămpii ardea în formă de limbă roșie. Unul a luat Visul Maicii Domnului și umbla prin casă citind cu glas tare. De câte ori pomenea numele Diavolului se uita la mine și la Avizuha.

Când s'a oprit din citit, așa de-odată, l-am văzut cum se uită spre ungherul casei, sus între grinzi. Și s'a urcat repede în pat.

Din ungher s'a desprins o muscă mare. A coborît bâzâind spre lampă, a înconjurat-o de câteva ori. S'a ridicat iar la ungher și s'a așezat între grinzi. Avizuha a spus încet: „moartea"...

Eu i-am spus în ureche:

— Taci... Nu te teme, Avizuha...

Și m'am ascuns lângă ceilalți, sub țol.

Musca s'a desprins iar din ungher. Bâzâind, a ocolit încăperea. De câte ori trecea pe deasupra noastră, trăgeam țolul peste cap. Numai Ochioasa rămânea cu fața descoperită. Degeaba îi spuneam: acopere-te...

Musca bâzâia acum peste fețele noastre. Aripile i se loveau de țol și-atunci bâzâia mai tare. Ochioasa nici n'a tresărit când i s'a așezat pe frunte, pe gură. Când ne-am descoperit, îi clănțăneau dinții și musca nu se mai auzea de nicăiri.

Dimineața, toți au sărit din pat, odată cu cântatul cocoșului, numai biata Ochioasa a rămas în așternut.

...A început să verse și unul dintre noi i-a pus ciubărul lângă pat. Ea sta în genunchi și se ținea cu mâinile de pântece. Când se ștergea pe la gură cu dosul mâinilor, din ochii ieșiți din cap îi curgeau lacrimi mari. Părul lung i se revărsase până la marginea ciubărului.

— Holera... am spus noi întorcându-i spatele, urcându-ne repede pe cuptor.

Ochioasa s'a întors, încet, ținându-se de pat. Îi tremurau picioarele galbene. A îngenunchiat lângă căldarea cu apă și a băut mult. Părul lung îi alunecase peste căldare, acoperind-o.

Când a căzut pe-o parte, din gură i-a curs înapoi, toată apa.

●

Își apăsa pântecele cu pumnii. Câteodată își căuta în păr firele albe care-i ieșeau peste noapte. Când se întindea, picioarele ei păreau mai lungi și spânzurau la marginea patului, cu unghii vinete, rotunde ca banii. Noi ne uitam de pe durlui cum se frământă Ochioasa. Uneori ne făcea semne să ne-apropiem. Noi ne prefăceam că n'o vedem. Odată a gemut:

— Belzebuth...

Și și-a ridicat ochii spre mine. Eu mi-am ascuns capul după durlui.

Tot în noaptea aceea, Avizuha a întins mâinile pe cuptor și m'a apucat de picioare. Am văzut-o albă, despletită. Lampa fumega. M'am coborît și ea cu capul pe umărul meu a mers până la culcușul de pe prag. Imi spunea încet, lângă ureche:

— A fost o femeie cu coasa...

S'a culcat și mă ținea de mână:

— Rămâi... Lasă-i pe ei...

Și s'a uitat lung la ceilalți care sforăiau pe cuptor. Îi spuneam:

— Mi-i frică, Avizuha...

Ea m'a cuprins cu amândouă mâinile și m'a strâns lângă dânsa.

Pe casă pocnea de ger acoperișul.

●

Se răciseră pietrele și cărămizile cuptorului. Frații și surorile, în zori de zi, coborîră în mijlocul casei, înveliți în bulendrele așternutului. Ochioasa, cu fața ascunsă în păr, spunea:

— Dumnezeu... Dumnezeu...

Și scotea un sunet spart din gura căscată.

— Să zacă pe prispă, Ochioasa...

— Pe prispă...

— Pe prispă...

Când a deschis ușa călugărul acela, trupul Avizuhei alunecă depe prag în tindă, la picioarele lui. Frații și surorile așezaseră bolnava la un loc în bârlog. După aceea căzură în genunchi.

Dela Răsărit intra pe fereastră lumina roșie a unui nour. Călugărul spunea vorbe grele din cartea Apocalipsului. Buzele noastre murmurau:

— Iartă-ne, Doamne... Iartă-ne...

Glasul îi tremura. Pe gene, lacrimile îi alunecau în barbă, apoi pe rantia neagră desfăcută la piept.

— Vin călărețîi... spunea el; înfricoșați-vă... Trec prin văzduhuri și peste casele voastre... Fiți gata...

Se întrerupea și asculta cu ochii strânși, ca și cum ar fi auzit călărețîi venind.

— Iartă-ne... îl rugam întinzând mâinile spre pieptul lui.

Ochioasa gemea înecată în tuse. Călugărul s'apropie de pat:

— Mare-i puterea Domnului Dumnezeu... A scos apă din stânci... A înviat pe Lazăr din morți...

Pe când ieșea, prin tindă, îl rugam îngrămădiți la spatele lui:

— Ia-ne cu tine... De ce nu ne iei cu tine ?...

— Fugiți... în codri... și în munți... ne spunea el. Vin călărețîi...

Tăcu, în prag, și ascultă văzduhul roșu. La poartă, s'a uitat în urmă:

— Fugiți... Cât mai este vreme...

— Să fugim... Să fugim... spuseră frații și surorile.

Incărcară în grabă în sania adusă dinaintea ușii țolurile, lăicerele, blidele și ceaunul. Își îmbrăcau mintenele din fugă, ieșind pe poartă în urma săniei trasă de protap de două surori.

Avizuha alerga printre dânșii. In poartă, unul i-a spus:

— Să nu vii cu noi. Stai aici să te lingă holera...

— Să te calce călărețîi... i-a spus altul.

Pe mine m'au apucat de mâini:

— Tu, hai cu noi. Ești de-ai nostru...

M'am smucit și strigam furișat după poartă:

— Câinilor... Ați lăsat-o pe Ochicasa bolnavă... Să vă ajungă blestemul mamei...

Ei alergau tot la vale. Chiotul unuia a răsunat printre case.

*

Am găsit pe Ochioasa în tindă căzută cu fața la pământ, cu gura încleștată de lemnul pragului. Când s'a întunecat văzduhul, vijelia înaltă îi flutura părul lung împrăștiat peste prag. Căzuse cu mâinile galbene întinse înainte.

Așa a murit sora noastră căreia îi spuneam Ochioasa. Și-atunci, am chiuit pentru întâia oară cu glas bărbătesc. Pentru întâia oară i-am spus Avizuhei:

— Am să te iau de nevastă... Știu un bordeiu în pădure...

Am mușcat-o de umăr și-am fâșcâit prelung cu degetele pe limbă, cu fața spre dealuri. Pe coastă, urcau la ținărim doi oameni cu un sicriu pe umeri.

Apoi mi s'a părut că Ochioasa a mișcat un picior.

*

Imi vâjâia capul trăgând-o de mâini:

— Hai cu mine...

— Ne bate Dumnezeu, Belzebuth... Îi păcat, Belzebuth... spunea Avizuha apărându-se.

— In iesle... spuneam eu...

Avizuha s'a smucit și-am rămas cu broboada ei în mână. Despletită, fugea spre fundul grădinii.

Barda o uitaseră frații înfiptă într'un butuc. Am apucat-o și-o țineam ridicată deasupra capului alergând după Avizuha. Cineva, în mine, spunea:

— In iesle... In iesle...

Avizuha trecuse pârâul și urca dâmbul în livada cea mare. Și-mi arătă de pe dâmb cu mâna întinsă :

— Uite, colo...

Era paznicul trântit în omăt, cu mâinile încleștate pe pușcă. Sângele înghețat împrejurul capului lui părea o năframă roșie.

O haită de câini se sfâșia în livadă. Avizuha coborî dâmbul spunând:

— Să-mi dai pace... Ne vede mortul..

●

In ogradă necheza un cal înșeuat, legat la gard. Vil îmbrăcat în straie cătănești ședea în prag cu pistoale la șolduri.

Ieși înaintea Avizuhei:

— Avizuha, am fugit din luptă... Bată-se împărații...

O luă în brațe de pe pârleaz, o sui dinaintea lui pe șea și ieși pe poartă în galop. Eu stam sub streșină cu pușca pasnicului în mână. M'am temut de pistoalele lui Vil. Din poartă, am tras în lungul drumului. Glonțul țiui printre casele pustii. Călărețul trecuse răscrucea.

Haita de câini lătra sărind peste garduri. Fugeam dealungul satului pe ulița care duce în păduri, printre casele cu ușile deschise larg, cu ferestile înghețate. Dintr'o ogradă a ieșit repede un bărbat în cămașă albă, desculț, cu capul gol. S'a uitat la mine și-a sărit peste gardul vecin.

Pe-o prispă un moșneag cioplea cu barda o cruce mare, groasă. La întretăierea drumurilor, treceau doi câte doi, oameni cu sicrie pe umeri, aplecați sub greutate.

După ghizdelele unei fântâni bocea o femee:

— I-a lins... i-a lins... Stropși-o-ar Maica Domnului, câțea...

Călugărul cobora dealul părând o pasăre neagră.

Un șir lung de sănii poposea în vârful dealului. Oamenii, strânși grămadă, arătau cu mâinile spre sat. Când m'am apropiat, tăceau, sub cerul înecat în asfințit.

Erau moșnegi dela munte care coborau în toate iernile, după păpușoi, prin satele noastre.

— Holera... le-am răspuns când mă întrebară dece nu se vede fum pe hogeaguri.

Venea noaptea tulbure din păduri. Muntenii văzuseră printre goruni un călărеț cu o femeie pe șea.

●

Omăturile au prins să picure. Pe râuri pluteau ghețurile. In ocoale sbierau mieii. Ca niște galbeni, răsăreau florile pe malul pârâului. Femeia cu bot de câțea fugise din sat.

Acum, printre tânguirile pentru morți, s'auzeau noaptea fluiere și chiote.

Satul cu gâștile și cu vacile lui se uita la soare și râdea, găgăind, boncăluind.

E adevărat c'au rămas multe case pustii, dar soarele, soarele luminează totul...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

31 - 941

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 31.
SAMBATA 26 Iulie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Rusia, Spațiul Desordinii

— Cei cari au crezut în noua Rusie —

II de TOMA VLADESCU

Publicăm astăzi urmarea articolului „RUSIA-SPAȚIUL DEZORDINII" al cărui început a apărut în numărul de acum două săptămâni al revistei noastre.

Se analizau, în prima parte a acestui studiu, caracterele unei Rusii de totdeauna. Se va vedea astăzi că aceeași Rusie nu s'a desmințit nici subt noua formulă — care a agravat dimpotrivă, vechiul haos moral și spiritual din 'nainte de revoluție.

(V. „Universul Literar" din 12.VII nr. 29).

S'au găsit însă spirite, adeseori de elită, în stare să creadă că aceste îndepărtate religii pot să primească totuși formele vieții, — și au legat de ele cele mai arzătoare nădejdi. Era, în ochii lor, acest comunism, o viață care se rezolva aproape în formele pure — iar împotriva ei nu s'ar fi ridicat decât noroiul unei lumi de opresiune și de păcat.

Moștenire încă vie a hătrânului veac al XIX-lea, se recunoștea aici desigur aceasiă încredere desăvârșită în om — progresul continuu, efortul nelimitat... Este mașinismul — materia descătușată — este știința lui Renan, liberatoare. Numărul care simplifică și dispune de cosmos. E noul păgânism care-și înalță acum alte aripi, atât de căzute...

Déjà le Nombre asservi sait résoudre
Au vol du Temps, l'Espace illimité —

îndrăznea să nădăjduiască, pe aceste înalte game, un poet care va pune totuș operei lui cu totul alte concluzii, cele mai juste!

„Dar această „liberare", soluția aceasta, se vedea în noua experiență rusă — omul care singur se mântuiaL — și teribila iluzie se găsea acum confirmată firește de datele științei chiar, de cel mai ingenios vocabular științific am zice, această atâta de complicată și atât de orgolioasă dialectică a materialismului istoric.

Cădeau astfel toate servituțile noastre — inegalități, străvechiul blestem al muncii, drama însăși a Omului: condiția noastră în sfârșit rezolvată! Omul adamic era vindecat.. Știința pretindea astfel odată mai mult să deschidă porțile raiului — și Rusia avea să fie acest vast laboratoriu al lumii! Centrul luminat unde se adunau toate nădejdile exaltate — unde atâta umanitate se pregătea par'că să treacă în alte destine.

Pricepem atunci pe acești înflăcărați credincioși, pricepem și acest fanatism... Fervenți ai Sovietelor așa dar, pe care le cântau în toate zările, ei nici nu mai îngăduiau aproape să li se dea replica. Glasul nostru, al celorlalți, era cuvântul suspect, din umbră, care nu merita să mai fie auzit...

Triști vizionari,—cari aveau să întâlnească totuș, atât de curând, atâtea dezamăgiri! Noi nu i-am disprețuit niciodată. Dar în măsura chiar în care puteam să pricepem exaltantele lor rătăciri, dincolo de lume, dincolo de viață, prețuiam totuși nu mai puțin conștiințele lor corecte — iar dacă noi aveam privilegiul adevărului, liberi erau ei cel puțin să creadă în iluzie.

Ceeace trebuia să înfierăm numai, dar cu fierul cel mai roș pe care-l puteam făuri, era geniul mizerabil al atâtor fabricanți de himere — erau, cu un singur cuvânt, exploatatorii nostalgiilor ideale, erau acești sângeroși speculanți ai Iluziei.

Pe aceștia noi i-am văzut din prima clipă instalați la Kremlin, sugrumând toate formele omenești, strivind sub cisma lor milioane de vieți, năruind chiar libertățile care se mai puteau găsi, și îngrozind lumea cu strigătul lor de hiene — subt un drapel ideal!

Era firesc să-i privim. Dacă noi știam, pe alt plan decât cel omenesc, imposibilul unei întreprinderi care ar fi urmat să ne libereze prin singurele noastre puteri, era firesc să căutăm sinceritatea intelectuală cel puțin, să vedem pe acești lucrători lunari ai lumii perfecte de care ni se vorbea...

N'am văzut totuș, de cele mai multe ori, decât o bandă informă, o murdară oblocrație!

Dar un Bertrand Russel, și Wels ei însuș, Georges Duhamel chiar, dar mai ales un Panait Istrati sau Gide — cine să nu resimtă emoția acestor conștiințe, chiar atunci când se arătau atât de sărace, dar mai ales cine să nu fi văzut setea lor de atâta altă lumină!

(urmare în pag. 3-a)

PODOABA DE MORMANT VOEVODAL
(SIMEON MOVILA)

Cetatea-Albă

Dulce minune de piatră și jar,
Albă cetate, Cetate-Albă,
Zestre râvnită de peste hotar,
Ești Basarabiei mărgăritar,
Nistrul e salbă.

Caide ți-s urmele voevodale,
Albă cetate, Cetate-Albă,
Zâmbet de soare au pietrele tale,
Și'mbujorări cum poartă'n petale
Floarea de nalbă.

Nistrul ți-aduce dela Hotin
Cerul, argintul, lumina,
Vântul îți lasă, în sboru-i blajin,
Inmiresmate-adieri de grădini
Din Bucovina.

Marea vecină, cu-albastre gorgane,
Dărue Albei prea albe
Inflorările mediterane,
Fragede valuri, sclipiri diafane,
Zările dalbe.

Iar din Ardeal, în fiece seară,
Când asfințește Limanul,
Umbrele-i mari pân'aici le coboară,
Nepăsător de plăpânde hotară,
Hăt, Călimanul.

Haide, cu dorul în pânzele toate
Lunece sprinten corabia:
Mergem spre vise'ndelung așteptate,
Nistrul ne cheamă și alba Cetate
Spre Basarabia!

N. I. HERESCU

Eminescu și „calea veacurilor"

„Chestiunea română e o chestiune europeană, și dacă puterile europene ar sacrifica interesele Românieî, ar nesocoti interesele lor proprii;...

...dacă cu toate acestea... ar ceda stăruințelor Rusiei și ar sili pe Români să se retragă din Basarabia, rezolvarea definitivă a chestiunii va rămânea amânată până la un război viitor, în care Rusia va fi biruită, iar nu biruitoare".

Rândurile acestea nu sunt scrise anul trecut, cu prilejul silniciei diplomatice care ne-a smuls Basarabia și — parțial — Bucovina. Ele datează din 1878, când lucrările congresului din Berlin, care ne sileau să retrocedăm Basarabia de Sud, pentru a primi în schimb nordul Dobrogei, stârneau diversități crunte de opinie în interiorul Țării. Astfel a pus problema, atunci pentru totdeauna, clarvăzătorul gânditor politic care a fost Mihai Eminescu, „omul tuturor irealităților și al desintegrării din actualitatea concretă", cum l-au crezut contemporanii.

„România în luptă cu panslavismul" se cheamă studiul său publicat în „Timpul" din 9, 22, 24 și 27 Iunie 1878, în care spiritul de observație limpede și intuiția în adâncime a scriitorului disecă neînchipuit de precis, împrejurări, manifestări, atitudini și cauze.

Principiul „că orice biruință a slavilor nu poate fi decât o nenorocire pentru România", este o normă a politicei noastre de după el. „Intre Români și Slavi, scrie Eminescu, este o vrăjmășie firească, în virtutea căreia Românii nu au niciun interes de a dori ca slavii să fie mai liberi decât cum sunt. Sute de ani Românii au fost, cel puțin indirect, stăpâniți de Turci: niciodată însă, în curgerea veacurilor, Turcii nu au pus în discuție limba și naționalitatea română. Oriunde însă Românii au căzut sub stăpânirea directă ori indirectă a Slavilor, desvoltarea lor firească s'a curmat prin mijloace silnice... Un stat român înconjurat de state slave,... pentru Români este o nenorocire... pentru care nu ne mângâie decât conștiința trăiniciei poporului român și nădejdea de izbândă".

Puțin după această măreață formulare a atitudinii pe care Românii au adoptat-o veșnic față de toate nedreptățile vremurilor și față de hotărîrile strâmbe și pripite ale unei Europe care uitase că e solidară până în celulele ultime ale organizării ei vitale, cu sâmburele acesta de civilizație, svârlit la marginile ei—Eminescu adaugă:

„Românii pot să piardă Basarabia, atârnă dela învoirea puterilor europene; ei însă nu vor pierde din vina lor, nu vor renunța, nu se vor lepăda de tradițiile lor, ci vor urma pe calea croită de veacuri".

Pe calea croită de veacuri, Românii care n'au renunțat, nu s'au lepădat, n'au pierdut voit, au purces acum o lună la redobândirea drepturilor lor. Pe calea croită de veacuri au păsit cei ce n'au mai păsit apoi niciodată pe cărările vieții.

Pe calea croită de veacuri trebuie dusă astăzi și lupta pentru orânduirea românească a așezărilor acestor pământuri atât de scump plătite.

Calea pe care veacurile au croit-o, nu este — nimeni nu mai poate accepta să fie — calea ultimilor 20 de ani dintre întregirea țării și sfârticarea ei.

Oameni cărora, ca și în vremea lui Eminescu, și ca și acelora pe care îi înfierează, „le-a lipsit onestitatea, voința hotărită și îndrăzneala bărbătească", nu mai pot pretinde a îndruma nici conștiințe, nici fapte, nici destine.

„Calea pe care veacurile au croit-o" este crestată ancestral în vrerea noastră românească. Regăsirea ei nu mai este o problemă. Războiul împotriva Slavismului pustiitor de care se 'ngrozea Eminescu, pe linia aceasta „croită de veacuri" se află.

Războiul împotriva bolșevismului a însemnat un fapt care nu mai poate fi mistificat dialectic, nici pus la dosar. Este reintrarea întregei românii, nu a unui partid, nu a armatei sau a clasei conducătoare, ci a întregei, veșnicei românii, pe calea veacurilor, pe care numai cei în care trăește sufletul cât o vecie și cât o catedrală, a lui Eminescu, o mai pot dibui în babilonia zilelor noastre cele țesute din netrebnice clipe.

ION FRUNZETTI

Basarabia tragică

Cupose Basarabia indirect, din cele auzite, din istorie și din literatură. Dar din povestiri din istorie și din literatură se reflectă aceeași imagine, a unui pământ tragic, a unei provincii românești veșnic sortită necazului.

E pământul care stă la hotarul negurilor, un ținut dincolo de care păzesc Neștiutul, Indoiala și Indeterminatul. In orice caz, e ultimul ținut al lumii acesteia — căreia îi aparținem și noi — al lumii care se supune simetriei, ordinei, rațiunii și vieții. Imi amintesc de felul cum realizează Gib Mihăescu, în Rusoaica, această sugestie a indeterminatului, pe tărâmurile depe malul Nistrului. Criticii, ocupându-se numai de valoarea literară a cărții, n'au avut timp s'o releve și pe cea psiho-socială, dacă se poate spune așa. Adică realitatea aceea, pe deoparte psihologică și pe de altă parte socială și umană, a unui hotar între extreme, între cari trăește aventurosul locotenent Regaiac, pe pământ basarabean. Malul Nistrului ne este descris mai ales pe timp de moină, topit în fumuriul fantastic al depărtărilor fără fund. „Dincolo" pare a respira un balaur uriaș, o ființă indeterminată, țintuind veșnic cu ochi lacomi țărmul de dincoace, spre săracul ținut românesc. Dece vrea el — balaurul — să înghită această biată fâșie de pământ, când stăpânește atâtea și atâtea ținuturi, infinit mai bogate, infinit mai împodobite? In lăcomia balaurului, vom găsi și tâlcul istoriei. Deoarece este un sentiment de gelozie, de necaz și conștiința — da! — a unei inferiorități, în această lăcomie. Balaurul își dă seama că ținutul face parte dintr'o altă lume, inaccesibilă lui pe veci. Și e numai necaz și gelozie în lăcomia lui de uriaș, repet, lăcomie absurdă, de neînțeles, dacă ai sta să judeci cu simpla logică a lumii acesteia, în care trăim noi...

Basarabie, pământ tragic! Ce poet, ce iscusit cântăreț îți va cânta așa cum meriți peripețiile prin veacuri? Dar mai ales, cine-ți va însemna tristețile și sbuciumul unui suflet intermediar, așezat la răscruci de lumi, sub dinții balaurului nesățios și invidios...?

DAN PETRAȘINCU

G. ȘAPCALIU
(1867—1941)

Aci, sub dealurile care l-au împresurat ani de-a-rândul, în orașul unde se așezase acum 46 de ani, trebue evocată figura lui G. Șapcaliu (Buzău, 1867—Câmpulung, 15 Iunie 1941), fost profesor de istorie și de limba latină la Școala normală „Regele Carol I" și apoi la liceul Dinicu Golescu din Câmpulung (Mușcel).

Moartea, care i se anunțase cu hotărîre, de câtva timp, l-a surprins la masa de lucru, în vârstă de aproape 74 de ani. Nu se putea vorbi propriu zis de bătrânețe, la un om care se arătase preadetimpuriu vârstnic, fie prin apucături, fie prin înfățișarea fizică, gârbov și cu fața întotdeauna meditativă și care, în cursul anilor, rămăsese aproape neschimbat.

Infățișarea-i socratică, trecută însă prin cețurile cimeriene, corespundea cu trăsătura caracteristică a personalității sale: de a se realiza integral numai în expunerea orală, lăsând scrisul celor mai ambițioși sau încrezători. De o curiozitate vie, care îi îndrepta neastâmpărul în toate direcțiile, își petrecea timpul documentându-se direct asupra oamenilor și faptelor, prin lecturi și interogări nesfârșite, urmate de lungi meditații, în singurătatea chiliei sale.

Străbătuse, pe jos, în anii tinereței, întreg județul Mușcel, pe care îl cunoștea ca nimeni altul. Ochiul său ager știa să vadă în adânc și prindea esența lucrurilor. Psihologia țăranului nostru nu prezenta pentru dânsul nici un secret. Era perfect documentat asupra populației județului, în trecut; la izvoarele de informație cunoscute adăoga informația inedită, culeasă direct din documentele slavonești pe care țăranii chemați la procese i le aduceau spre a fi tălmăcite. Istoric, slavist, linguist și cunoscător profund al limbilor clasice, Șapcaliu reunea într'însul mai multe discipline care, de obicei, formează atâtea „specializări" pentru oamenii de știință. Era un adevărat om al Renașterii, prin curiozitatea sa universală și varietatea cunoștințelor sale. De câte ori îl consultai, în vre-o chestiune de amănunt, erai surprins să-l găsești la curent cu ultimele lucrări în acel domeniu, intuind explicația cea mai bună. Astfel, de ex., el găsise demult soluțiile multor probleme pe care tinerii istorici din zilele noastre le publicau cu mare lux de argumente.

Cu glasul său cristalin, despuiat de vibrații afective și parcă cu dinadinsul intelectualizat, singuratecul așezat cine știe unde, la periferia mișcării noastre intelectuale, enunța judecăți definitive asupra contemporanilor săi.

Când te ridicai de pe banca, unde, alături de dânsul, asistaseși la jocul minunat al acestei inteligențe, sau când, după o plimbare pe sub brazii care țineau loc de chiparoși, te despărțeai cu ceremonial oriental de acest înțelept cu barbă de profet, rămâneai cu impresia că Șapcaliu ar fi fost în stare să fecundeze spiritul multor generații de studenți. Neîncrederea în sine, un dram de egoism și oroarea „locurilor de răspundere", care, din concesiune în concesiune, te pot duce la situații penibile, l-au făcut să renunțe de a-și revendica locul în societatea noastră, rămânând mai departe profesor obscur într'un oraș de provincie.

Aci și-a dus el traiul modest, locuind în case aproape țărănești, într'o fericită ignoranță a confortului material. Zilnic, informatori din toate clasele sociale îi aduceau știrile care constituiau alimentul necesar inteligenței sale, dornică de material nou pentru construcții.

Dacă s'ar fi decis să scrie, Șapcaliu ar fi putut să treacă drept un mare învățat. A preferat bucuria solitară a jocului inteligenței pure, și, cu zâmbetul său voltairian, a lăsat râul vieții să curgă lin sau furtunos alături de dânsul, în aromeala zilelor de vară și în pacea albă a nopților de iarnă, în credința că în felul acesta își împlinește mai bine ursita.

Câmpulungul pierde cu dânsul un om într'adevăr remarcabil, a cărui societate constituia o atracție permanentă. Aplicându-i regulele sale de cugetare în judecarea oamenilor și faptelor, discipolii săi îi vor perpetua memoria și vor prelungi astfel existența spiritului său, demn de o viață viitoare.

Câmpulung (Muscel), Iunie, 1941.

AL. ROSETTI

CETATEA ALBĂ

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL SAVOY: FIRFIRICĂ

Intâi a fost Birlic și, pe urmă a venit farsa. Există în teatrul românesc un actor, care numai prin simpla sa apariție pe scenă provoacă hohotele de râs ale spectatorilor. Și el este Grigore Vasili-Birlic. E sâsâit, e fonf, se agită prea mult — într'un cuvânt, nu poate fi întrebuințat în comedii serioase. Și totuși acest actor este iubit de public. Spectatorul plătește bani grei la cassa de bilete, pentru ca să-l vadă pe Birlic.

Și atunci se naște întrebarea: în ce piese poate jucà Birlic?

V. VASILACHE

Răspunsul a fost destul de simplu.

Și pe piața noastră teatrală a avut loc o adevărată invazie a farselor în cari eroii erau cu desăvârșire lipsiți de umanitate, ei fiind niște simple marionete cari se mișcau pe scenă într'un anumit fel, pentru simplul motiv că autorii vroiau așa, și nu altfel.

Spectatorii, la început, s'au distrat. Unii dintre ei, însă, și-au dat la un moment dat seama de calitatea cu desăvârșire inferioară a acestor farse.

Ultimul spectacol al Teatrului Savoy constitue — ca să spunem așà — *o reabilitare a farselor.*

Incurcăturile, echivocurile, nu lipsesc din această aventură de o zi a mult prea cumsecadului Firfirică.

Dar să încercăm să-l comparăm pe Firfirică cu ceilalți eroi ai obișnuitelor farse.

Să ne uităm puțin la toate paiațele interpretate de Birlic. Ne vom lovi numai de soți care-și înșeală soțiile sau de oameni cari intră într'un întreg șir de încurcături, numai și numai din propria lor prostie.

Ei bine! Firfirică se deosebește cu totul de eroii obișnuitelor farse. El este mai întâi *om*, și pe urmă *paiață*. Nu-l vedem, aruncându-se, ca obișnuitele personagii ale farselor, cu ochii închiși în acel angrenaj de încurcături, specific pieselor de acest gen.

Firfirică știe prea bine că va avea de suferit de pe urma aventurei în care a intrat. Toate întâmplările de pe scenă nu-l privesc pe el personal. Și, dacă a primit de bună voe să fie calul de bătae al tuturor locatarilor unei case, a făcut-o numai și numai din bunătate.

Acesta este Firfirică: *un om bun*, un om neobișnuit de bun. L-am compară cu acel neuitat Amos Bujorescu, din excelenta piesă „Bujoreștii" a lui Caton Theodorian. Firfirică știe prea bine că nu este un *tip fermecător*, care să placă la femei.

El este *prietenul*, omul care trebue să-i facă pe ceilalți să râdă.

Și atunci când o fată îi va spune că-l iubește, *omul* pe care toți îl socoteau *paiață*, va face o tumbă, pentru ca să nu-și desmintă renumele de giumbușlucar.

Este aceasta o scenă care-l caracterizează perfect pe eroul nostru.

Dar să ne uităm puțin și la celălalte personagii ale comediei.

Vom întâlni și de astă dată *oameni* cari nu se mai mișcă, după obișnuitele reguli ale farselor.

Doar colonelul pensionar și „mare craiu", este construit după calapodul cuonscut al farselor.

La buna impresie pe care ne-a lăsato- această comedie a domnilor Vasiladhe și Cristodulo, a contribuit în mare măsură și jocul fără cusur al domnului Vasilache.

Putem spune, de altfel, că *Firfirică* este marea biruință a acestui extraordinar comic.

Mulți ani am crezut și noi că Vasilache nu este altceva, decât ceeace îl arată numele: o foarte bună paiață. Ani întregi, Vasilache a primit să împartă succesul cu un partener — e drept — cât se poate de talentat.

Și publicul a crezut că el nu este altceva decât o jumătate de actor, care are neapărat nevoe de un ajutor, pentru a-și pune talentul în evidență.

Interpretând rolul principal din *Firfirică*, Vasilache a dovedit tuturor că s'au înșelat.

Putem să afirmăm, fără nici-o teamă de a fi desmințiți: Vasilache este un actor mare, un *actor complet*, pe care, abea așteptăm să-l vedem interpretând un rol principal într'o piesă serioasă.

Din restul distribuției au eșit în evidență doamnele Veve Cigalia — excelentă în rolul uman al prietenei surde —, Pica Perițeanu — o foarte amuzantă *coloneleasă* — și domnul Trestian — care-a dovedit că poate interpreta și alte roluri decât acelea de oameni bolnavi, posedând frumoase calități, pentru rolurile de farsă.

Domnișoara Tantzi Căpățână ni s'a părut puțin cam stângace. Și ne-am mirat, deoarece, după câte ne amintim, dânsa și-a făcut debutul tot într'o comedie muzicală.

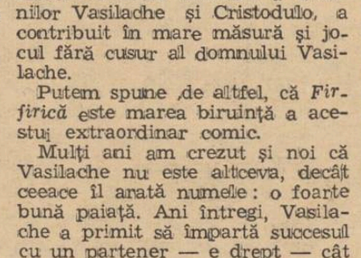

TANTZI CĂPĂȚÂNA

Domnul Piu Mironescu afirmă pe scenă că este un tip care place la femei. Nu vrem să-l contrazicem.

Domnișoara Vallerica Cevie n'are nimic comun cu teatrul. Ar face bine să se opereze de polipi.

Foarte amuzantă, șarja realizată de domnul Aurel Athanasescu, în rolul boxeurului.

Domnișoara Puica Stănescu a interpretat cu mult tact rolul prietenei părăsite. Merită felicitări pentru chipul sobru în care a interpretat un rol care se pretă ușor la șarje.

Plăcută și antrenantă muzica domnilor Vasilache și Dendrino — însă cu multe reminiscențe din filmele americane —.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

NOI DIRECTIVE DE LUCRU LA „FILARMONICA". Nu odată am semnalat, în trecut, insuficiențele de organizare a programului de activitate, urmat în decursul stagiunilor de „Filarmonica". Dar, deși majoritatea lipsurilor și scăderilor constatate erau remediabile, nu se făcea decât prea puțin pentru o îmbunătățire. Ceace dădea mai cu seamă o defavorabilă impresie cu privire la întocmirea planului anual de lucru, era absența unor criterii de selecționare a repertoriului, inexistența unei linii de conducere, a unei acțiuni metodice de rostuire a materialului stagional în vederea împlinirii cât mai largi și mai rodnice a menirii culturale excepționale ale primei noastre orchestre simfonice.

Adesea, întâmplarea părea să fie ridicată la rangul de factor de orientare artistică.

Compoziții însemnate nu vedeau afișul ani îndelungați, în timp ce altele secundare, îl ocupau de mai multe ori pe stagiune. Primele audiții nu exprimau în genere prea meditate alegeri și se lăsau așteptate cam mult. Soliștii străini nu erau totdeauna fericiți aleși iar cei autohtoni, când nu slujeau numai de „manta de vreme rea", acoperind în pripă vre-un gol, erau în tot cazul prea puțin răsfățați, din toate punctele de vedere, în cadrul acestor concerte.

Un alt inconvenient, al stagiunilor simfonice ale „Filarmonicii" era improvizarea programelor, iar nu, cum se obicinuește și cum este cuvenit și realmente util și interesant alcătuirea conținutului lor, anticipată, cu întreg repertoriul pe un an stabilit și adus la cunoștință publicului din vreme.

Muzica românească avea în genere aspectul de musafir nepoftit, în loc să i se dea locul de cinste, în slujirea ei residând o bună parte din însăși rațiunea de a fi a „Filarmonicii".

Avem prea puține orchestre simfonice iar cultura artistică a țării suferă, aproape în toate orașele țării.

Cu atât mai mult, până la îndreptarea acestei întristătoare stări de lucruri care în curând va întâlni mijloacele, împrejurările și oamenii care să favorizeze din plin rezolvarea problemei, orchestrele simfonice trebue să-și impună o maximă folosire a resurselor lor și cele mai judicioase norme de realizare a unui program de lucru absolut sistematic, substanțial și apropiat tuturor scopurilor artistice și educative ale instituției.

Aceste imperative de bună călăuzire a activității „Filarmonicii" au fost luate în seamă de principalii conducători artistici ai ei, d. George Georgescu, director general și d. George Cocea, noul subdirector, dela a cărui energie înfăptuitoare este foarte mult de așteptat.

S'au luat câteva hotăriri care anunță radicale ameliorări pentru chiar stagiunea ce se apropie.

In primul rând, s'a pregătit repertoriul întregului an. S'au orânduit, dealungul anului, un apreciabil număr de concerte de comemorare a mai multor mari compozitori ai vremilor, potrivit excelentelor tradiții ale marilor concerte străine

S'a reglementat într'o proporție mult mai dreaptă înscrierea compozițiilor românești în program

Se va apela din vreme la un număr mai însemnat de soliști români, care vor fi chemați să interpreteze lucrările cele mai potrivite talentelor și competenții lor.

In sfârșit au fost angajați soliști străini din cei mai valoroși, avându-se în vedere și necesitatea de a se chema și artiști încă neascultați la noi, pentru a se lărgi pe cât posibil documentarea publicului prin aportul instructiv al atâtor maeștri pe care nu-i cunoaștem încă și care au atâtea lucruri frumoase de spus.

La fel cu dirijorii străini, care vor aduce câteva foarte importante nume inedite la „Filarmonica", în fruntea concertelor ei.

Suntem primii să ne bucurăm de acest pas decisiv către progres, pe care l-am dorit și am căutat să-l grăbim, de repetate ori.

In curând, amănunte precise vor putea concretiza toate aceste noi și salutare directive ale „Filarmonicei", al cărei viitor an de concerte avem însfârșit motiv să-l așteptăm cu un alt interes decât cel de până acum.

GONG

STAGIUNEA 1941—1942,

intră în zodia marilor prefaceri din cari și Statul nostru se va împărtăși.

Iată pentru ce, acum, când se alcătuesc programele teatrelor românești, se cuvine să stăruim asupra nevoiei, de mult simțite, de a ne făuri un repertoriu care să stea mărturie a originalității și a însușirilor noastre creatoare.

Pentru poeții și dramaturgii, deprinși să-și afle modele în creațiile altor popoare, invitația aceasta la împlinire misionară, este de prisos.

Și tot atâta de zadarnic ar fi îndemnul dat celor cari se mulțumesc în vuetul vremii noastre — să transcrie cu ușurință și, uneori, cu talent, banale conflicte familiare sau sentimentale.

*

Teatrul românesc nu-și poate spori strălucirea, câtă vreme izvoarele de inspirație vor fi căutate în altă parte decât acolo unde își află obârșia viața și cultura noastră.

*

Asta nu înseamnă că va trebui să ne mărginim la reluarea pieselor istorice, câte avem azi la îndemână.

*

Atâtea icoane încă turburi, din frământatul nostru trecut, își caută zugravul care să le închege în contur viguros și viu.

Atâtea pagini de cronică, atâtea legende și balade — atâtea chipuri de ctitori și cărturari, zugrăvitte pe zidurile vechilor mânăstiri, își așteaptă, încă, o măestrită însufleție scenică.

Și atâtea semne turburătoare care ne împresoară azi, îndemnându-ne să le tălmăcim în piesele noastre.

*

Și totuși...

„ZEMLOLEXE", de **Lucian Blaga**, nu s'a jucat încă.

„LUPII DE ARAMĂ", de Adrian Maniu și **„Fata Ursului"**, de Dr. V. Voiculescu, au fost, prea curând uitate.

Iată, deocamdată, numele unor poeți neistoviți încă și vrednici să slujească drama românească și altfel decât prin tirade de circumstanță: cu inspirație din cele mai curate izvoare, cu gând și cu suflet curat românești.

TEATRUL NAȚIONAL

pregăteștte, între alte piese istorice și drama lui Barbu Delavrancea „Viforul".

Pentru zilele acestea de luminoasă biruință a crucii, întunecatul episod din trecutul Moldovei, în care un copilandru zmintit și sângeros, răpune fără noimă, viața atâtor viteji, nu ni se pare potrivit.

Și ne îngăduim să credem că la alegerea pieselor ce vor trebui să ducă în ținuturile desrobite, amintirea Voevozilor Creștini, păstrători de datini și ziditori de țară, piesa aceasta care ilustrează o domnie strâmbă și rușinoasă, va fi lăsată de o parte, pentru timpurile când vom avea răgaz să discutăm valoarea ei artistică.

S. D.

PLANETE

Bună ziua, domnule actor!

„Cine e dragă, ăsta care te-a salutat? E o figură foarte cunoscută"...

„Eh... un actor"...

De ce „eh" și nu „ah"?

Cine întreabă? Dumneata, actorule?

N'ar fi mai bine să se întrebe el?

„El", domnul inginer sau domnul avocat care te disprețuește.

Un actor nu e plătit ca să distreze?

Dar, oare, pe lângă menirea de a distra, nu mai servește la nimic?

„O piesă de teatru", spune V. Hugo „trebuie să cuprindă câteva noțiuni morale, austere și profunde". Teatrul deșteaptă patriotismul adormit, biciuește prostia și abuzurile, pe nesimțite face educația celor lipsiți de cultură, înlătură timiditatea, frica, susține credința, dă speranță și ne învață mila.

E frumosul din viață, către care alergăm cu toată suita de neghiobii.

Sarah Bernhardt îl compară cu un arc imens, cu care geniul poeților aruncă săgeți binefăcătoare asupra societății și moralei... săgeți adresate direct sufletului omenesc, prin reprezentațiile teatrale.

Arta teatrală, având misiunea cea mai importantă și cea mai grea, este și cea mai complicată, cea mai pretențioasă; pentru realizarea ei recurgem la ajutorul tuturor celorlalte arte.

Un talent muzical, are la îndemână, pentru exprimarea inspirațiilor sale, un instrument.

Pictorul, se poate folosi de culori pentru a zugrăvi un chip sau o imagine.

Sculptorul, se va folosi de materiale pentru a imortaliza într'o statue, o formă, un simbol

Artistul dramatic, pentru diferitele personagii pe care trebuie să le creeze, se va folosi de sine însuși.

...Sine însuși, pastă de idealuri...

„Materia artei sale, ceeace lucrează și frământă pentru a scoate creațiunea, este propria sa figură, corpul său, viața sa (Coquelin Ainé).

Marele rol, scopul actorului adevărat, este de a face puntea de trecere dintre natură — care e numai anestetică sau cel mult pseudoestetică — și activitatea tehnică a spiritului uman; rezultatul acestui proces duce la creație, singura frumusețe propriu zisă.

Fiindcă arta pune probleme și le soluționează, nu reproduce niciodată ceva existent, ci produce mereu ceva nou, alcătuește o nouă situație spirituală și deaceea nu este imitație, ci creație.

Arta ca imitare a naturii, nu apare numai în vechile teorii pseudoaristotelice, ca și în teoriile platonice sau neoplatonice asupra imitației frumuseții ideale, ci apare necontenit și în acele obișnuite judecăți greșite care sunt auzite și astăzi în discuțiile criticilor sau ale scriitorilor de artă când vorbesc despre o artă a „observației", o artă a „idealității" și altele.

Nu lucrurile sau ideile exterioare constituesc conținutul artei, ci simțurile omului, ale marelui artist, pe care arta le exprimă în imaginile ei.

Numai arta și slujitorii ei pot restabili unitatea frumosului ideal, cu care căutăm să înălțăm toate străduințele vieții noastre.

Să ne deschidem sufletul și brațele în fața mâinii sfios întinsă a modestului nostru actor.

Iar dumitale, domnule inginer, am îndrăsnit numai „să-ți amintesc" că e mai „șic", dacă înțelegi dumneata așa, să spui: „Bună ziua, domnule actor" și nu ca ieri: „Eh... un actor"...

COCA ARDELEANU

Note italiene

POESIA TANARA ITALIANA

Intâlnim într'un studiu pe care *G. B. Angioletti* îl semnează în revista *Romana* (Decembrie 1940), intitulat *„Poesia Italiana 1940"*, numele unui „giovanissimo": *Mario Luzi*. Este, cum aflăm, autorul unui volum ce se cheamă *„Avvento notturno"* (Vallecchi-Firenze). Criticul îi află două tendințe: întâi, că este stăpânit de o nostalgie atât de puternică, încât adesea aceasta împiedică să ia ființă cea de a doua tendință pe care i-o descopere: a concretizării imediate a imaginei.

Poezia reprodusă de G. B. Angioletti denotă aceleași calități pe care acesta le consideră categoriale pentru întreg volumul; calități care-l apropie de tendințele actuale ale tinerei poezii românești. O redăm și noi:

Le tue chiome nel vento, il gelo
[insonne
degli occhi! Il tempo dorato degli
[astri
desiste, là contesta con i ciocchi
la luce sfronda in rovi alti,
[salmastri.

Il sorriso s'addensa nelle rughe
e le tue mani cercano la notte
lungo, lenti cristalli, un gregge
[sfuma
d'incenso in nostalgia d'Alpi e di
[grotte.

Ceeace, aproximativ, s'ar traduce astfel:

„Pletele tale'n vânt, gerul
[nedormit
„Al ochilor: timpul auriu al
[stelelor
„renunță să întâmpine tăciunii.
„Lumina despoaie rugurile
[înnalte, sălcii
„Surâsul se'ntețește'n cute
și mâinile tale caută noaptea
de-alungul cristalelor lente,
[o turmă fumegă
tămâie'n dorul Alpilor cu grote".

RELATIVITATE, VALOARE ILUZORIE A LUCRURILOR,

multiplicitate a sufletului omenesc, dedublare a persoanei, incoerență, eternă devenire a spiritului și fixitate a formei corporale, involuntară suprapunere a sufletului instinctiv de-asupra sufletului moral, egoism, raporturi sociale bazate pe calcul, negație a progresului: aceasta este viziunea lumii exprimată ca și în unele romane, în lunga serie de „Măști goale", („Maschere nude") *semnificativ titlu general pe care* Pirandello *l-a ales pentru culegerea operelor sale dramatice. O concepție de asemenea natură nu putea să nu găsească deplină corespondență în obiceiuri și în exigențele etice și sociale ale timpului. Difuziunea teatrului pirandellian coincide într'adevăr cu anii războiului mondial 1914—1918 și cu cei imediat următori: epocă de grele și intense corvezi ale umanității care se recunoaște în măștile grotești pirandelliane, pururi în căutarea unui adevăr care nu există, și pe care a fost silită să-l accepte, ca pe o uitare posibilă a afirmației că lucrurile n'au altă valoare în afară de aceea pe care fiecare le-o atribue.*

Aceasta explică succesul extraordinar al teatrului pirandellian, tradus în principalele limbi și reprezentat în toată lumea (crede Manlio Lo Vecchio Musti, *comentatorul și editorul lui Pirandello, ale cărui interesante adăugiri la volumul recent de „Saggi" publicat de* Mondadori, *Milano,* le redăm).

Este, de-altfel, o precizare a lui Pirandello însuși, într'un interview acordat jurnalului „L'Epoca", în Iulie 1922, și pe care Manlio Lo Vecchio Musti îl reproduce în paginile revistei „Romana".

„Incă dela primele mele cărți, scrie Pirandello, apar în opera mea acele probleme (ca să le numim, însfârșit așa), care au avut apoi într'un roman — Uno, nessuno e centomila" — *început de mai bine de zece ani, și încă neterminat din cauza marei paranteze dramaturgice — și în comediile mele, — cea mai mare desvoltare a lor. Ei bine, acele probleme erau numai al mele, erau ieșite sponan din spiritul meu, se impuseseră firesc gândirii mele. Deabia mai târziu, când primele mele opere de teatru au apărut, mi s'a spus că acelea erau problemele timpului, că alții ca și mine, în acelaș interval de timp, își băteau capul cu ele".*

Această netă revendicare a originalității gândirii sale, este justă, dacă ne amintim că artiștii, mai mult decât filosofii și oamenii politici — sunt intim legați de timpul lor, al căror interpreți fideli și pătrunzători, sunt.

SORACTES

CINEMA SCALA:
Dușmanul din umbră.

Al treilea film din „Cruciada cinematografică contra pericolul iudaic" se deosebește oarecum de celelalte două prin faptul că tinde să se îndepărteze de forma fixă pe care bănuiam c'o voiu găsi neschimbată la toate filmele menite să dea în vileag vicleșugurile inerente spiritului evreesc.

Subiectul ales în „Dușmanul din umbră" dă impresia aparentă doar că tratează o chestiune mai puțin generală.

Filmul nu-i obositor și nici prea încărcat. După ce se „intră în subiect" devine chiar amuzant, vorbesc de partea doua...

Irene von Mayendorf, deși-i o frumusețe rece, izbutește să „spargă ghiața" prin felul cum își interpretează rolul.

Prezintă însă un fenomen „cameleonic". Are scene în cari seamănă cu Danielle Darieux și altele 'n care aduce cu Ilse Werner.

Rolf Wanka e un serios rival al lui Albert Matterstock pentru locul de „Adonis Prim" al studiourilor germane.

Siegfried Brener marchează inteligent prisma prin care vede un evreu — care face tot posibilul „să-i fie lui bine".

Otto Tessler e însă figura cea mai simpatică, alături de George Alexander într'un rol ce ne aduce aminte de neuitatul dr. Falke din „Liliacul" care-a avut succes acum câțiva ani — când era „en vogue".

„Azi noapte te-am visat".

CINEMA TRIANON:
Drumul spre fericire.

Nu pot spune că Eroch Engel a fost prost inspirat turnând romanul lui Frank Tiess: Der Weg zu Isabell.

Ar fi trebuit să insiste însă mai mult pentru a nu ne da impresia că asistăm la o piesă de teatru.

Alegerea interpretei principale în persoana Hildei Krahl, e iarăși cât se poate de nimerită, aceasta trezind — alături de Ewald Balser — în inimile spectatoarelor mai ales — ecouri retrospective din timpul duioaselor filme gen „Janine".

Nu o înțeleg însă pe frumoasa Hilde Krahl, dece nu vrea să studieze mai mult pentru a ne arăta superba-i dantură sub forma unui surâs ceva mai puțin forțat.

ADRIANA NICOARA

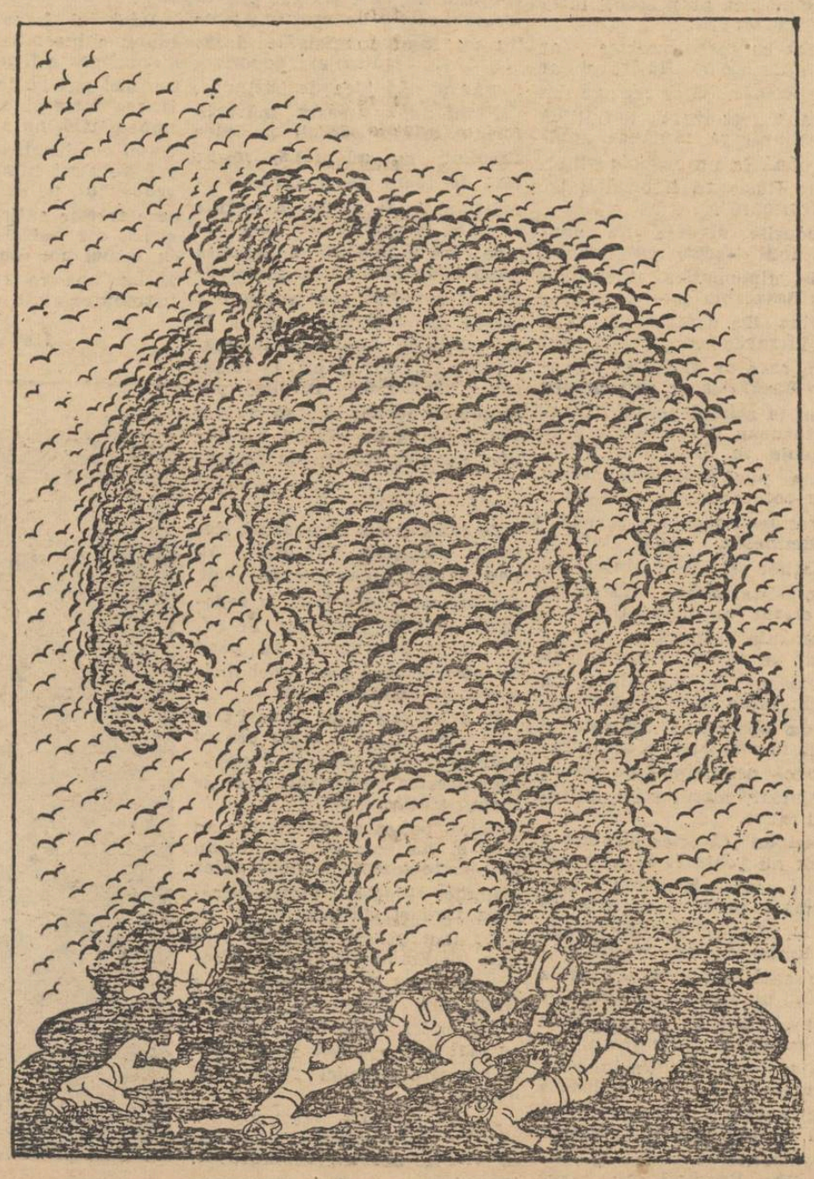

Corbii...

Bucovină, Basarabie...

(File de epopee)

Se înserează. Codrii răsună, şuvoaiele curg.
Înaintăm pe şosele ce sue.
Căştile scânteiază'n amurg
Şi praful ne-aşterne pe frunte şi ochi, cărărue.

Ne-apropiem de hotar. Se sbate
In fiecare sufletul, pasăre rară.
Pe după dâmburi se ridică un zid de cetate,
Şi'n holdă 'ncep greerii cântec de vară.

Caii merg greoi, plotonul se desface subţire.
Semne din faţă: Mitraliera'n bătae!
— Să-i cântăm bolşevicului cântec de mire,
Zice Stanfurălună, în priviri cu-o ciudată văpaie.

Dar nu e nimic. Holdele se clatină'n seară.
Mergem mereu prin răzoarele sfinte.
Departe lumini pâlpâind, lumânări mici de ceară:
Poate-i un sat.... Poate ne ies strămoşii 'nainte.

●

Tremură dimineaţa pe uliţi. Alarma sună.
Avioane... La posturi... Deschidem rafale.
Undeva spre pământul... Dinspre margine tună,
Şi-o pasăre de-oţel se prăbuşeşte pe podul din vale.

Alte benzi... Armăm neîncetat şi ochim,
Un obuz se sparge sub casă şi 'mprăştie foc.
Dintr'un pod face semne caporalul Ifrim:
Coboară o imensă umbrelă şi-un trup spânzurat

[într'un sac
Soldatul în frânghii subţiri de mătasă se uită
[prostit.
..Ziua se cerne aprinsă pe sat
Arată cu mâna şi plânge trudit.
Pricepem: Trei zile la aeroport l-au ţinut nemâncat.

●

Mâine poate-i atac. Veselie.
Drapelele noastre-or să fluture iarăş în sate.
Glasurile străbat văile: parcă's o mie.
Fetiţe cu flori şi ţărănci ne sărută cu priviri
[lăcrimate.

Nalţi sunt munţii tăi Bucovină.
Repezi isvoarele tale — şi iată,
Din schituri, mânăstiri şi chilii se închină
Voivozii, — şi umbrele lor ascunse poteci ne arată.

Spre amiază cucerim o pădure.
Sângeră câmpii, cad sub plumbi ploaie, tunari.
Avem o pradă bogată de sub colinele sure:
Soldaţi cenuşii, cu ochi speriaţi de barbari.

Cernăuţi: Intrăm pe străzile cu pietre 'negrite de
[vreme.
Ne'ntâmpină fraţi în veşmânt de'nviere.
La fiece casă flutură steme.
Şi parcă orice durere se stânge şi piere.

●

Pe malul apei în noapte, întindem un pod.
Nu suflă nici apa. Doar paşii tresar.
Ne afundăm pân' la glesne în glod:
...Departe porneşte o „căţea", ca o roată dogită
[de car.

Ne'ndreptăm spre o şină pe unde
Ogorul e răscolit ca un şghiab.
Peste dealuri plusul nopţii ne-ascunde
Satele pământului nostru străvechi: Basarab.

Ne strecurăm câte unul pe brânci.
Lopeţile atârnă greu, dar săpăm.
Spre ziuă avem adăposturi adânci.
Fruntaşul Luca, şopteşte: „Acu să-i fumăm!...

Bat tunurile de-o jumătate de zi. Pornim.
Cu puştile strânse la piept, prin porumbi.
Un strigăt. Trecem de şosea, năvălim:
Muscalii nici n'au avut timp să arunce cu plumbi.

Pas cu pas, te'ntorci pământule sfânt.
Tot mai ageră-i a noastră sabie.
Peste veac, cu piepturi arse de soare şi vânt
Vă slăvim, Bucovină, Basarabie.

AL. RAICU

Cu Negruzzi, în Basarabia noastră veche

Dăinuirea permanentă a sufletului românesc în Moldova de peste Prut nu mai poate fi un mister. Silnicile anexări la o ţară şi un neam în totul streine de firea şi cugetul nostru au întărit conştiinţa naţională a poporenilor, conduşi de minţi bogate şi inimi alese. Eternitatea Moldovei s'a afirmat încă odată şi pe această cale minunată a gândului şi cântecului românesc.

Ca şi în vremile străbune, în mare parte, ataşamentul de biserică şi cuvântul ei a fost temelia de rezistenţă înverşunată a românismului basarabean. Dela Gavriil Bănulescu-Bodoni, care a iscat în tipografia eparhială cărţi pentru folosinţa sfintelor lăcaşuri din Basarabia şi până la stihuitorul inspirat, tot din tagma preoţească, Al. Mateevici, rugăciunea şi poezia şiau dat mâna, ca să glăsuiască, în dulcile modulaţiuni ale limbii noastre, amarul, suspinul încătuşării nedrepte...

Şi pentrucă am reamintit de începuturile culturii româneşti sub ocârmuirea cea dintâi a ocupării ruseşti, o întoarcere la epoca aceea, pe drumurile străbătute de scriitorii noştri, nu ar făcea decât să ne întărească vechile cunoştinţe asupra persistenţii sufletului românesc în această minunată regiune a ţării. Ne gândim, în privinţa aceasta, la Costache Negruzzi, întemeietorul nuvelei noastre artistice, care a păşit în tinereţe cu drag pe pământul basarabean, în anii 1821-1824, în timpul turburărilor eteriste, care isgoniseră familii numeroase din Iaşi. Negruzzi a stat în ţinutul Hotinului, la moşia Sărăuţi a părintelui său Dinu, dar, întovărăşit de acesta, a poposit şi în Chişinău.

Descrierea peregrinărilor sale basarabene le avem în câteva din povestirile strânse în volumul „Păcatele tinereţelor". Stăruieşte şi aici firească legătură ce se prelungea, chiar după anexare, între pământul din dreapta şi din stânga Prutului. Date precise despre şederea prozatorului moldovean la Sărăuţi nu prea avem. Aceasta se petrecea în 1821, când nu se aşternuseră încă zece ani dela anexare. Dar din chipul liniştit şi senin cum ne descrie locul de refugiu, atât la moşie („Tatăl meu cu mine, după ce am petrecut iarna în ţinutul Hotinului, în vara anului 1822 ne-am dus la Chişinău, ca să ne întâlnim cu rude, prieteni, cunoscuţi, refugiaţi ca şi noi..."), cât şi în saloanele unde desfătarea uşoară era înlocuită uneori şi cu preocupări literare, putem înţelege că şi atunci nu se făcea mare deosebire între Basarabia şi Moldova. Ocupaţia rusească întâlnea, aşa dar, această surdă rezistenţă a unui spirit naţional pe care orice oprelişti, de mai târziu, nu aveau să-l înăbuşească.

Singurul lucru, de ordin material însă, pe care ruşii au izbutit să-l facă, a fost introducerea unei populaţii împestriţate în oraşele şi târgurile de seamă ale Basarabiei.

Costache Negruzzi pomeneşte deseori despre venetica societate, care în zadar încerca să se suprapue puternicei pături româneşti, chiar dela oraşe. Nu o spune direct, negreşit. Dar faptul acesta îl înţelegem oridecâteori ne înfăţişează fragmente din viaţa pitorească a Basarabiei dela 1821—1824. Aşa că romanticele povestiri din anii refugiului său la Sărăuţi şi Chişinău (O alergare de cai, Olga, Tristeţe şi Calipso) *pot să înlocuiască şi cea mai bună călăuză pe căile spiritului românesc din Basarabia cea veche.*

C. N. NEGOIŢA

MOŞIA

Satul meu, satul meu cu miros de ocoale,
Ţara mea cu norodu-i blajin, aţipit,
Vei vedea doi boieri duşi d'un gând cumineţit
Spre hotarul brăzdat la răspântie 'n vale.

Unde se vor mulţi copacii roditori,
Porumbu 'n sâsâiac şi vinu 'n poloboace,
Şi turmele ce pasc pe deal în sfânta pace,
Şi tamazlâcurile ce pornesc în zori.

Moşia lor se va lungi spre asfinţit,
Răutul va uda mănoasa lor grădină;
La capătul cu sălcii al roţii scârţiit
Va aduna 'n coboc baboiul fără vină.

In pragul primăverilor cu vântul cald,
Când viţele doresc sărutul altoirei,
Se vor urca pe stânca veche salt cu salt
Descoperind brânduşi şi iarba adormirei.

Iar vara vor visa pe fânul în căpiţi
Sub cerul ameţit de stele căzătoare,
Lângă cerdacul lung cu stâlpii văruiţi
Şi gavanoşi de lut cu flori înghimpătoare.

După mănosul joc al toamnelor slăvite
Se vor grăbi din nou prin şesul de Orhei
Dealungul şchelelor spre dulcele ispite:
Palmierii de smaragd şi marea cu scântei!

Dar va veni o zi măreaţă şi ograda
Bisericei de chip moldovenesc
Se va împodobi cu slovele grămadă
Pe un nou mormânt: „Aicea odihnesc"...

OLGA CRUŞEVAN

Rusia. Spaţiul Desordinii

(Urmare din pag. I-a)

Nu, desigur, aceştia n'ar mai putea fi iertaţi. Crima lor se rezumă poate în aceea că au zdrobit, întreagă, noţiunea de om, şi au coborît viaţa până la ultimele formule de abrutizare şi de dezastru. de demenţă şi infamie. Statul lor, pornind din numele libertăţii, nu mai rămâne să arate astăzi, în tot aparatul lui, decât o infernală unealtă în care omul este zdrobit, anihilat, descompus.

Ridicată pe crimă şi pe cadavre, fiara dela Kremlin n'ar fi putut să dureze decât prin acelaş sânge pe care în nicio circumstanţă n'a ezitat să-l verse. La scurte răstimpuri, triste caravane de oameni ne vinovaţi, iau şi astăzi drumurile îndepărtate ale Siberiei—osândiţi pe veşnicie de o simplă bănuială sau de o delaţiune din umbră. Siguranţa vieţei nu există, — n'a existat niciodată în hotarele sovietice. Libertatea şi mai puţin. Ordinea în sfârşit, n'a fost decât teroarea organizată de atâtea formule ale poliţiei secrete — Ceka sau G. P. U. — iar din această tăcere îngrozită, mizerabilii asasini dela Moscova şi-au închipuit că pot să arate lumii formele unui Stat, sau chiar un „regim popular".

Adevărul acestui regim însă — un regim de hoarde — va trebui căutat în temniţele sovietice, în vastele închisori, sau în câmpurile de deportare siberiene, unde gem înnăbuşitele protestări ale celor 190 de popoare robite!

Astăzi însă, când alte rosturi par să se arate, ar fi să amintim poate aceleaşi cuvinte ale lui Panait Istrati:

— Tirani, cari sfărâmaţi viaţa!... Credeţi că toate buzele pot fi înlănţuite? că toate conştiinţele dorm? Şi că niciodată un glas nu se va mai ridica în pustiu?...

Nu, nu! ceasul marilor judecăţi, era inevitabil să vină... Conştiinţele nu dorm... Lumea nu mai poate fi sugrumată de lanţuri!

Dar iată, — şi a fost interesant să vedem — că a ajuns o simplă trecere prin lumea nouă de care ni s'a vorbit, pentru că cei mai fervenţi apologeţi ai Sovietelor, să devină cei mai ireductibili adversari ai unui regim în care nu mai aveau cum să creadă!

Şi iată mărturisirea lor. A visului frânt... A unei iubiri învinse!

Gide apare strivit, undeva, aşteptând poate şi astăzi nu ştiu ce alt comunism... Istrati, bunul nostru Istrati, atâta de risipit, se întoarce — vers l'autre flamme... Lumea lor nu era nicăeri. Era mai puţin la Soviete desigur!

●

...Dar există ea undeva? Şi aceasta e întrebarea de alt fior care se ridică în pragul unei mari prăbuşiri. Răspunsul, ni se pare că ar fi să-l cunoaştem demult — el ne înconjură din toate părţile şi ne strânge. Primul nostru strigăt în viaţă, de durere a fost... Durerea asta nu ne-ar mai fi putut părăsi! Cu o mie de aspecte, câte poate să ne ofere viaţa, durerea noastră, răul nostru, cum ar fi spus Sfânta Theresa, e pretutindeni acelaş. Este sufletul învins, — sau trupul istovit de sudori... Dreptatea atâta de inaccesibilă! Sunt inegalităţile desigur, este apăsătoarea muncă, tributul greu pe care-l plătim fiecărei clipe de viaţă! Ochiul deprimat al lui Gide, peste un port unde privea hamali doborîţi de poveri... — Ei ridică aceste munci ca să poată trăi... ca să poată mânca!

Era atât de trist...

Dar ce ingenioasă economie, sau ce aerian poem ne-ar fi putut desrobi? Nimic... Niciunul! Lângă tot strigătul crispat al lumii, care de atâtea ori nu renunţă să se ridice, răsună par'că acelaş vechi cântec inepuizat, acelaş fatidic Nevermoore al lui Edgar Poë, întunecatul corb aşezat, întâmplător, pe umerii perfectei Zeiţe de limpiditate şi Înţelepciune.

Cu aceştia doi din urmă mai ales, cu Panait Istrati şi Gide vom încerca să pătrundem în împărăţia Ţarului roşu — pe ei am vrea mai ales să-i lăsăm să vorbească. Dacă ceilalţi pe cari i-am amintit dădeau Sovietelor o diletantă aprobare mai mult, — şi Panait Istrati în schimb, şi André Gide, erau comunişti fervenţi, mărturisiţi, iar profesiunea lor de credinţă, de atâtea ori repetată, a stârnit fără îndoială cel mai larg interes dela un capăt la altul al lumii.

Dar ce admirau ei şi ce iubeau atâta de pasionat? Trebuie s'o spunem dela început... In adeziunea dată Sovietelor toţi aceşti deliranţi ideologi nu făceau decât să proiecteze, pe îndepărtatul ecran bolşevic, ţări spirituale pe care numai ei le vedeau, imagini ideale proprii, — dar care la cea dintâi apropiere nu s'ar mai fi putut regăsi!

Panait Istrati ne-o spune în toate paginile cărţii lui Vers l'autre flamme. André Gide îşi strigă pretutindeni — Retour de L'U. R. S. S. — acelaş zadarnic vis...

„Eram ferm convins, ne spune Istrati, că din punctul de vedere moral, din punctul de vedere al justiţiei elementare, dictatura proletariatului nu lasă nimic de dorit şi nu putea fi decât sănătoasă pentrucă, dacă este foarte greu să creem confortul, nimic totuş, absolut nimic nu ne împiedică să fim drepţi, oneşti".

Şi acelaş cuvânt a fost al lui André Gide care va fi bănuit la Soviete, ceva, probabil, din acest „absolut" lucrat în laboratoriul lui personal, o lume fără tranzacţii şi fără „compromisuri" — o lume „întreagă". Dar ce au găsit ei între aceste triste hotare, unde se aşteptau totuş să întâlnească marea lumină?

— „Monstruoasă revelaţie!" strigă Istrati...

Iar Gide, nu mai puţin, undeva, rămâne împietrit... „Cea mai mică protestare — în U. R. S. S. — cea mai neînsemnată critică este pasibilă de cele mai rele pedepse, şi de altfel imediat înăbuşită. Şi mă îndoesc că în vreo altă ţară de astăzi..., spiritul să fie mai puţin liber, mai încovoiat, mai fricos, mai aservit... „Frunţile n'au fost niciodată mai plecate" va spune el în alt loc.

Dar aici regimul întreg se defineşte şi se rezumă — deşi tot monstruosul lui încă na fost epuizat! Există în Rusia sovietică această „linie" de care atât Gide cât şi Istrati nu încetează să ne vorbească. Şi linia asta, înseamnă cuvântul tiranului care nu poate fi în nici un fel discutat!

Eşti obligat să trăeşti, să crezi, să gândeşit, să judeci aşa cum ţi se comandă — să fii „în linie". In fiecare dimineaţă Prawda aruncă peste popoarele Rusiei singurul cuvânt permis — şi dincolo de el nimic nu mai este posibil. A fi pe „linie", este groaza omului sovietic, este preocuparea lui de fiecare minut — dacă vrea să evite Siberia sau muncile forţate care, ne spune Istrati, sunt simple condamnări la foame.

Cu acest regim, se înţelege, nesfârşitele milioane de oameni au putut fi păstrate în tradiţionala lor ignoranţă. Un student îl întreba pe Gide, de pildă, dacă mai sunt metropolitane altundeva decât în Rusia — şi atâtea alte întrebări, atâtea alte răspunsuri deconcertante pe care ar fi greu să le mai amintim.

Dar pe această „linie" se ridică tot complexul de teroare şi crimă al Moscovei.

Delaţiunea care pândeşte din umbră... Şi este acest pictor care enunţând absurde teorii estetice în haalul unui hotel, se va urca mai târziu în camera lui Gide şi-i va spune: „Şi eu cred ca D-ta... dar, jos, eram ascultat!"

Justiţia din care n'a mai rămas decât o dezolată umbră... Este acest Russakov pe care Panait Istrati îl arată lumii — şi ca el „sunt mii" în tot cuprinsul Rusiei, trimişi la temniţă sau la moarte fără apărare şi fără păcat. Este vasta minciună a regimului în sfârşit — şi este teroarea care zdrenţuieşte conştiinţele, acoperă şi face să tremure totul. Sunt aceste zeci de mii de condamnaţi la munci forţate, fără să fie hrăniţi — dar şi fără să li se plătească munca. Sunt ocnele de ger, temniţele afunde, — şi este toată scara de torturi a acestei ohlocraţii care a pretins să fie un Stat şi a crezut să reziste lumii!

„Cum să iertăm, întreabă Istrati, pe aceia cari, ridicându-se din sânul acestui popor, se proclamă elita lui, îşi impun salarii limitate pentru ochii lumii, dar acaparează, înăbuşe, zdrobesc, fură, violează, ucid, în tăcere!"

Jocul nu s'ar putea sfărâma! Soluţiile noastre sunt în el — nu în afară... Soluţiile noastre, atâtea câte se pot găsi!

Dar iată astfel aceste imposibile ţări ideale, ţări probabil, — ne-ar învăţa Socrate — în care nu vom ajunge decât murind! Marea liberare, singura poate, — sufletul desfăcut de obositorul tumult al cărnii, ascensiunea lui în spaţiile rezolvate... Omul altfel nu s'ar putea libera! Singur, niciodată n'ar izbuti... Cauzele sunt mai depărtate mult şi cu mult mai adânci decât economia, decât administraţiile, decât birourile noastre, — sau atunci tot răul lor se ridică din aceeaşi ireductibilă „mizerie" care în noi se agită, şi pe care astfel noi înşine n'am putea evita s'o trăim. Răul nu se desparte de pământ... Şi de aceea nici de noi nu s'ar putea despărţi — decât atunci când ne va părăsi pământul! Jocul e fără scăpare...

Un strigăt dincolo de aceste margini însă, şi dincolo de damnaţiunea aceasta, nu poate fi pentru nimeni o crimă desigur... Deaceea lumea civilizată n'ar fi avut sens să ridice piatra împotriva Sovietelor, dacă ele ar fi vrut să fie strigătul acesta numai, — chiar terminat aşa, într'o inevitabilă experienţă ratată. Nu am acuza Sovietele de a nu fi putut să înfăptuiască o operă imposibilă. In definitiv atâtea strădanii ale lui Marx sau ale socialismului ştiinţific, ar fi putut, în principiul lor, să semene cu străvechiul vis platonician, sau cu tot ce au putut să compună veacurile de mai târziu, un Cabet, Saint-Simon, Fourrier — cari, ei înşişi, cu alte unelte desigur, nu vor fi vrut totuşi decât să deschidă aceleaşi invincibile porţi. Să fi fost aşa dar Sovietele un imens falanster, spre aceleaşi inaccesibile zori... Am fi putut privi atunci tulburaţi imensa experienţă — chiar dacă o ştiam fără niciun destin!

Dar în locul unui liber poem de spaţii, sau al unui grav efort, Sovietele nu ne-au putut arăta decât un rânjet de fiară. In uraganul confuz al unei Rusii mereu aceeaşi, pe care am încercat s'o pricepem, nu s'au putut ridica decât otrăvite miazme, din cele mai sumbre regiuni ale vieţei — şi ele au devastat atâtea nădejdi, toate visurile de până azi! Inteligenţa a fost dezonorată, strivită — şi omul, cel dintâi, s'a găsit învins. Umbra lui geme astăzi pe stepele singuratice ca o arătare din altă lume, ca un plâns unanim al celor 190 de popoare robite — cşsicând Rusia ar fi trebuit într'adevăr să trăiască o fantastică, o destoievskiană aventură de oroare şi de păcat!.

Dar în felul ăsta Sovietele ne-au arătat poate mai mult...

Omul nu se ridică singur — mântuirea noastră este secretul altor puteri! Nicio ridicare — niciuna, poate, alta decât în spirit — nu e permisă dincolo de cercurile care ne închid, dincolo de Ordine. Dar mai ales, niciuna nu trece fără s'o plătim cu grele dezastre — şi acesta e drumul ţărilor ideale pe care le-am vrut!

Dar astăzi, ne ducem, — unde? Unde mergem... O lume întreagă se luptă să împingă mai departe, în fundul Asiei, nopţile de totdeauna ale Rusiei! Şi totuşi, poate niciodată timpul nostru nu a fost mai confuz... Ca în Shakespeare, — mergem printre ceţuri şi aerul impur...

O lumină totuş, ar fi par'că imposibil să nu zărim! Noi o vedem străbătând chiar prin dezastrele zilei de azi, ca acele fulgere care aruncă sclipiri pe cele mai întrunecate ceruri...

Rusia cade demult — se prăbuşeşte azi. Dar chiar din dărâmăturilei ei, se poate ridica un alt orizont şi o nouă respiraţie a lumii. Umanitatea noastră va pricepe în sfârşit că sunt libertăţi pe care nu le putem avea — şi că mâinile noastre sunt prea mărunte, prea încărcate de pământ pieritor ca să poată făuri „Absolutul"! In locul unor „liberări" incompatibile aşa-dar, le vom căuta atunci poate mai bine pe cele reale. Şi dacă jocul în care suntem prinşi e implacabil, e fără scăpare, — în el atunci, aşa cum am spus, va trebui să ne găsim, oricum, rostul şi mângâierea tristelor noastre vieţi.

Lumea geme de libertate... Mai arzător decât orişicând, astăzi mai ales, ea nu renunţă s'o vrea! Va trebui s'o căutăm atunci în posibilităţile vieţei chiar — va trebui să găsim măsurile ei. E singura condiţie, ca s'o putem avea.

Şi acestea nădăjduim să fie zările noui, care se ridică prin sâmbile lumii de azi.

TOMA VLADESCU

Reportajul

Treizeci de minute într'un adăpost

— Reportaj din timpul unui atac aerian —

de SERGIU DUMITRESCU

In toate bisericile se fac rugăciuni pentru biruinţa oştilor crucii şi pentru odihna celor căzuţi la luptă.

Şi în timp ce rugăciunea urcă spre cer, sirenele vestesc apropierea duşmanului.

Ceasul pare cu dinadinsul ales pentru a-i afla pe credincioşi laolaltă.

Dar nici o biserică nu se deşartă.

Cei tari în credinţă, rămân pe locurile lor. Numai întârziaţii cari n'au mai încăput înlăuntru, îşi caută refugiu în adăposturile din vecinătate.

Aşa fac şi eu.

Cu noi odată, vin de pretutindeni, cei surprinşi de alarmă pe străzile apropiate. Vin mereu, tropotind pe treptele ce coboară în adăpost, împinşi de la spate de năvala celor din urmă.

Şi adăpostul se umple de larmă.

Ţiuitul sirenei, se aude aci, în adâncime, mai îndepărtat... Curând se stinge cu totul.

Dar vocile se învălmăşesc tot mai multe, între pereţii proaspăt văruiţi şi între stâlpii cari susţin planşeul de beton al subsolului.

Adăpostul a devenit astfel o imensă cutie de rezonanţă în care toate vorbele coboară din înălţime cu ecouri, când grave, când stridente — ca şi cum fiecare dintre cei de faţă ar încerca să înăbuşe glasul vecinului, apăsându-i palma peste gură, ca într'o joacă de copii.

Iată însă că peste câteva clipe, o voce domină toată larma.

— Tăcere... Nu mai vorbeşte nimeni. Adăpostul n'are ventilaţie. Dacă vorbiţi, consumaţi aerul şi vă înăbuşiţi. Nu mai vorbeşte nimeni.

Şi în adevăr, ca la semnul unei baghete magice, toată lumea amuţeşte. Se lasă o tăcere grea, apăsătoare. In tăcerea aceasta deslusim o melodie liturgică. E corul bisericii din apropiere, unde slujba religioasă continuă.

Câţiva şi-au scos batistele să se şteargă de sudoare. Femeile se pudrează pe furiş. Iar cei cari simt deodată — pentru că li s'a spus — că adăpostul e lipsit de aer, îşi fac loc spre eşire ca să poată respira mai în voe. Dar aceiaşi voce nemiloasă, îi alungă:

— Nu urcaţi scara. Nu înaintaţi nici pe culuar. Deasupra, e curtea interioară. Dacă pică o bombă, vă face praf. Numai în subsol aveţi planşeu de beton şi 8 etaje suprapuse. Nu e mai bine să fiţi în siguranţă?

Intrebarea îşi află imediat răspuns în graba cu care cei vizaţi se întorc în subsol.

Privesc în jurul meu.

Lumina, aşa cum cade pieziş de undeva, proectează pe ziduri, umbrele celor ce s'au înghesuit dincolo de stâlpi. Umbrele acestei mulţimi nevăzute, alcătuesc un decor viu în jurul celor ce stau nemişcaţi în plină lumină. Adăpostul pare astfel, la prima vedere, populat doar de câţiva oameni şi de nenumărate fantasme cari încet, încet, prind glas şi încep să vorbească în şoaptă:

— Nu credeţi că omul ăsta care se răsteşte la noi, ar putea fi mai politicos? Cine o fi?

— Probabil că e şeful adăpostului.

— Dar de unde, e o voce din mulţime.

— Tăceţi din gură d-lor, nu e voe să vorbim. Consumăm aer.

— Fiţi serioşi. N'o să stăm aici până mâine.

— De unde ştii d-ta?

— Aviatorii noştri ce păzesc? O să vedeţi ce iute îi pune pe fugă pe ruşi...

— Dar dacă...

— Sigur, s'ar putea întâmpla să...

— Ce să se întâmple d-le, ce să se întâmple?

— S'ar putea să vie mai mulţi decât până acum.

— Ei şi? Să poftească...

— Nici aşa să n'o luăm. Războiul e război. Nu fug toţi ruşii...

— Asta e adevărat, unii merg înainte de frica celor din urmă.

— Am auzit că atunci când îşi părăsesc poziţiile, ruşii lasă de pază soldaţi îngropaţi până la subţiori, ca să nu se poată clinti de lângă mitraliere.

— Cum, îngropaţi de vii?

— Da, ca să fie „curagioşi" până la moarte.

...Şi discuţia ar continua pe tonul acesta, dacă o bubuitură surdă, n'ar curma-o brusc.

Dar tăcerea nu durează decât o clipă.

Cineva întreabă:

— Ce o fi fost?

Şi răspunsurile vin de pretutindeni, pe toate tonurile:

— O bombă...

— Anti-aeriana.

— Tunurile noastre...

Şi o voce care explică femeieşte:

— Nu, maică, am lovit eu cu cotul în uşa asta de fier.

Unii râd, alţii respiră uşuraţi. Numai o domnişoară care a stat până acum ghemuită lângă stâlp, isbucneşte:

— Asta e nesimţire. De ce nu staţi locului?

Domnul care fumează picior peste picior, pe banca din faţa mea, intervine:

— Ce să-i faci d-ră? Se întâmplă!...

Răspunsul e neaşteptat.

— Foarte rău d-le. Intr'un adăpost colectiv nu face fiecare ce vrea. D-ta, de pildă, nu ştii că fumatul e oprit?

Câteva voci încearcă să protesteze, dar ripostele cad acum din plafon, ca grindina:

— Are dreptate.

— După ce că n'avem aer...

— Fum de ţigare ne mai trebue.

— Ah, bărbaţii ăştia!

— Nu, d-ră... Nu fumează decât dumnealui.

— De ce fumează?

— Să nu mai fumeze...

— Să nu mai fumeze nimeni.

— Smulgeţi-i ţigara din gură...

Omul svârlise imediat ţigara, dar cei cari protestează acum, nu'l pot vedea...

— Ah! — spune suspinând o dudue cu ochii visători — **nu mai sunt cavaleri.**

Şi un bătrânel cochet, cu înfăţişarea de fost „cavalerist", îi ţine isonul:

— Aveţi dreptate, scumpă d-ră,... Nu vedeţi?... Până şi războaiele... Inainte... Pe vremea cruciaţilor, de pildă... Bărbaţii singuri duceau lupta. Ei singuri purtau şi armura şi lancea... Ei singuri înfruntau pe duşman. Femeile şi copiii, rămâneau acasă în pază bună şi în siguranţă... Pe timpurile acelea eroice, pe când mureau numai bărbaţii...

Dar elanul cavaleresc al „cavaleristului" fără armură, fără lance şi, probabil, fără cal, e întrerupt de intervenţia femeiei care isbise adineauri în uşa de fier... De data asta, „lovitura", are un efect mai vesel:

— Lasă maică... de ce să moară numai bărbaţii? Nu sunt destule femei pe capul d-stră? Cinci, şease, pe unul singur... Să mai moară şi ele. Să nu mai vă răsfăţaţi atâta.

Nu văd râzând nici o femeie, deşi „soluţia" bătrânei mucalite ar fi, poate, vrednică de luat în seamă. Sau, se gândesc prea serios la ea? Bărbaţii fac haz, măguliţi de „rezistenţa" ce li se atribuie.

Duduia visătoare, face acum confidenţe unei fete îmbrăcată băeţeşte şi care n'a lepădat ochelarii de soare, nici în umbra adăpostului.

— Sunt nenorocită, dragă. Aveam întâlnire cu el la 11. Am întârziat 10 minute şi m'a prins alarma pe stradă. Crezi c'o să m'aştepte?

— Dacă te iubeşte...

— De asta sunt sigură...

— Hm!... exclamă perfid fata cu ochelari.

— O mai fi valabilă corespondenţa mea? — se întreabă un june sclivisit.

— Cum să nu? E valabilă până la cel mai apropiat cimitir — răspunde, fără să zâmbească, un tovarăş de bancă.

— Dacă e vorba de glume stupide, să-ţi spun şi eu una — zice junele şi continuă: **Află că am un vecin tâmplar. Până acum două-trei zile n'avea nimic de lucru. Acum lucrează şi e fericit. A primit o comandă de cosciuge. Cântă toată ziua şi potriveşte scândurile şi le prinde în cue, nedate la rândea, că are grabă mare. Şi cântă toată ziua...**

— Deşteptule, asta cu cântecul şi cu cosciugul, e din „Hamlet".

— Vorbă să fie! — zice şiret, un domn chel — **Ce „Hamlet", ce cântec? Il cunosc şi eu pe tâmplar. Chiar el mi-a spus. Cosciugele sunt pentru aviatorii şi paraşutiştii muscalilor. Să fie şi ei îngropaţi creştineşte săracii, nu păgâneşte ca în Rusia.**

— Adevărat? — întreabă un naiv...

— Intreabă pe tâmplar — îi răspunde chelul.

— Eu ştiu alta mai bună — se laudă cineva — **Eu dacă vreau să mănânc bine într'o zi şi n'am parale, intru dimineaţa în cea mai mare cafenea şi comand o cafea cu lapte, cu frişcă, cu unt, cu miere, şi cu 4 chifle. Mănânc tacticos, cer ziarele, citesc ...şi aştept până sună alarma. Apoi, plec grăbit fără să plătesc.**

La prânz mă duc la cel mai mare restaurant. Bine înţeles că nu mănânc menu fix. Cercetez lista atent. Aleg tot ce e mai bun şi mai scump. Beau o sticlă de vin înfundat, mănânc tacticos, cer cafea, ţigări... şi aştept să sune alarma...

— Dar dacă nu sună? întreabă cineva...

— Sau dacă sună, când abea cercetezi lista? — întreabă altul.

Interogatoriul se înteţeşte:

— De unde poţi şti când vin ruşii?

— Eşti cam suspect domnul meu. Nu cumva eşti în corespondenţă cu Stalin?

— Pe câţi chelneri i-ai păgubit până acum?

— Unde iei masa de seară? Nu faci semnale luminoase dela vre'o fereastră?

— Staţi nene — isbuteşte să îngâne „inculpatul" — **că am glumit.**

— Nu mai spune — isbucneşte, râzând în hohot, unul din grămadă.

Pe scară se aude iar gălăgie. Un domn ţine morţiş să urce până în uşa adăpostului şi caută să-l convingă pe intendent:

— Lasă-mă d-le să trag cu urechea o leacă. Eu le cunosc avioanele după zbârnâit. Şi vă spun dacă sunt de ale noastre, ori sunt ruseşti...

. . . . . .

— Mi-e o foame groznică — se vaetă o doamnă.

— Nu e nici 12 — îi răspunde alta.

— N'am bătut decât o cafeluţă dimineaţa. Ce păcat că adăposturile astea nu sunt amenajate cu câte un bufet, să găseşti ceva de mâncare.

— Şi mai cu seamă de băut — complectează o voce de bas.

. . . . . .

Intr'un colţ, doi inşi, discută afaceri:

— Cât zici c'a fost ieri „Astra Română"?

— 1300.

— Cred că mâine urcă la 1325—1330.

— Dar cu asigurările, cum stai?

. . . . . .

Rostogolind, cu un sgomot asurzitor, nişte lădiţe îngrămădite într'un ungher, o nălucă roşcată şi zbârlită, traversează miorlăind adăpostul şi piere gonită de propria ei spaimă.

Se înţelege însă că zgomotul şi fuga pisicii, au smuls cel puţin trei ţipete din gâtlejurile asistenţei femenine. Trei note înalte şi credincios repetate de ecoul subsolului.

Conversaţia ce urmează, se arată instructivă:

— Ştiţi care e sunetul cel mai sinistru?

— Ce mai întrebi? Sunetul sirenei de alarmă. Noaptea mai cu seamă.

— Dar cine-mi poate spune cu ce seamănă şuerăturile acestea?

— Cu vaetele omeneşti...

— Cu mugetul mării...

— Ba, mai de grabă, cu ţiuitul geamandurii, când vesteşte furtuna.

— Ba cu urletele unei haite de lupi.

—Să vă spun eu cu ce seamănă: Cu miorlăiturile cotoilor cari îşi cheamă, ori îşi ceartă iubitele pe acoperişuri.

Din toate lighioanele pământului, pisica are glasul cel mai sinistru.

E lucru dovedit ştiinţific. Şi atunci — înţelegeţi? — sirenele trebue să imite sunetul cel mai sinistru.

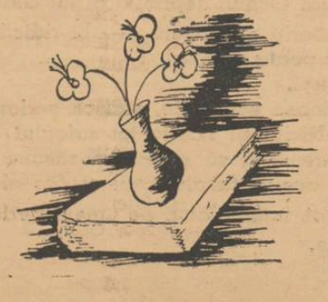

— Aţi auzit? — întreabă deodată, răguşită de spaimă, domnişoara care nu poate suferi sgomotul.

Toată lumea ascultă încordată, cu respiraţia oprită. Nu se aude nimic. Ba da. In biserica de alături slujba religioasă continuă. Glasul preotului se înalţă limpede şi puternic. Rugăciunea răzbate prin ziduri, ca o dojană pentru cei cari nu sunt acolo îngenunchiaţi în faţa altarului. O femeie îşi face cruce. Alta murmură o rugă neauzită. Incerc să deslusesc vorbele. O privesc mai bine. Ochii îi sunt plini de lacrimi... Suspină. Aud pe cineva, lângă urechea mea:

— E o refugiată din Cernăuţi. Şi eu sunt refugiat. Poate se îndură Dumnezeu de noi să ne întoarcem acasă....

. . . . . .

Acasă, acasă.... Poate se îndură Dumnezeu....

Rugăciunea e acum, parcă, pe toate buzele.

Adăpostul s'a umplut pe neaşteptate de figuri noi. Din toate colţurile se ivesc oameni cari pe dată ce păşesc în lumină, se recunosc şi se îmbrăţişează. Asist la această impresionantă regăsire care înfrăţeşte atâtea nădejdi, cu sentimentul că sunt părtaş la un miracol. Hruba aceasta care ne fereşte de ochii şi de bombele duşmanului, nu aminteşte oare locurile de închinăciune subpământene ale întâilor creştini? Nu ne ascundem şi noi de privirea păgânilor? Colo, afară, se înalţă cu turlele strălucind în soare, biserica în care n'au mai încăput cei din jurul meu. Pricep că umblase svon pentru adunare în biserica aceasta, între toţi refugiaţii. S'au revărsat nenumăraţi, din toate părţile oraşului — şi au umplut biserica, nerăbdători să se afle unii pe alţii şi să se roage laolaltă. Unii s'au regăsit acolo, alţii se regăsesc aici, cu acelaş gând de reîntoarcere la vetrele şi la icoanele părăsite. Şi acelaş gând îi face acum pe cei de

aici să-şi unească rugăciunea cu cei de dincolo şi să cânte odată cu ei. Nu ştiu dacă şi cuvintele se potrivesc. Poate că nici melodia nu e aceiaş. Nu, cântecul care se înfiripă acum, e cântecul făurit de un poet care a fost şi mucenic şi profet al neamului nostru:

„Ştefane, Măria Ta",
„Tu la Putna, nu mai sta".

. . . . . .

Un şuerat prelung, ca un strigăt de victorie, ne vesteşte că avioanele inamice au fost puse pe goană.

Prima mişcare e de fereală. Apoi, adăpostul se deşerta cu chiote de bucurie, ca într'un iureş. Nu mă las luat de vârtejul celor nerăbdători să părăsească adăpostul.

Presimt că notele mele ar fi incomplete? Nu-mi pot da seama. In cercul de lumină unde adineauri, refugiaţii bucovineni cântau în genunchi, se petrece desigur ceva neobicinuit. Un om între două vârste, cu barba nerasă şi hainele ponosite, povesteşte gâfâind celor ce l-au înconjurat şi îl năucesc cu întrebările:

— Când ai venit?
— Pe unde?
— Ştii ceva de mama?
— Mi-ai văzut casa?

Omul pare stingherit de curiositatea concetăţenilor lui. Am impresia că până acum câteva clipe, a stat pitit într'un colţ, ca să nu fie recunoscut.

— Lasă d-le avocat — zice un ins cu figura blajină — **că ţi-oi croi eu un costum nou, nouţ, şi ţi-l'oi trece frumuşel la cont, lângă celelalte.**

— Bine... mulţămesc — îngână „avocatul" descoperit de croitorul îngăduitor.

— Dar, pentru Dumnezeu, unde ai fost până acum? De unde vii în halul ăsta? — insistă cineva din grup.

„Avocatul" îi priveşte pe toţi pe rând, de parcă fiecare ar învia acum din morţi. In ochii lui stărue umbrele unui coşmar care-şi fâlfâie încă amintirea întunecată. Apoi, privirea i se opreşte sticloasă asupra unui bărbat uscăţiv — şi cuvintele i se adună greu pentru o lungă spovedanie.

— Iţi... aduci... aminte... d-le Profesor?... Noi... d-ta şi cu mine... n'am fost prieteni niciodată. Ne-am ciocnit de multe ori. Iţi aduci aminte? M'ai acuzat că vreau să mă îmbogăţesc pe spinarea muncitorilor. Că altfel pentru ce aş activa în partidul lor? Ţi-am răspuns că munca e singura disciplină cu adevărat creatoare şi singurul capital asigurat împotriva falimentelor. Eram convins că adevărul e de partea mea.

Dar câtă dreptate aveai d-ta să mă mustri: „Gândeşti bine", îmi spuneai, „dar acţionezi greşit. Ce rost „are îndemnul la grevă, da- „că munca e singura disci- „plină cu adevărat crea- „toare? Oamenii trebuesc de- „prinşi cu această disciplină. „Cine iubeşte pe muncitor „nu trebue să-l înveţe să „stea cu braţele încrucişate. „Nici mintea intelectualului „nu trebue lăsată să lene- „vească".

Şi prevederile d-tale s'au adeverit. Rând pe rând popoarele cari îşi sleiau vigoarea în certuri fără noimă şi îşi împuţinau producţia din pricina grevelor, trebuiau să se plece în faţa celor vrednici şi tari.

D-ta, te ţineai zdravăn. Neabătut de nici un îndemn. Neînrolat în nici un partid. Iţi cinsteai părinţii şi biserica. Eu nu mai aveam părinţi, nu-mi simţeam nici o rădăcină în pământ. Mă turbura orice lozincă nouă, orice zvon de mai bine. Era în mine o curiozitate, o sete nesăţioasă de „altceva", de ţărmuri necunoscute, ideale... Sau, poate, era numai setea de adevăr... Nu ştiu.

Şi pe la noi se luau la harţă „ideologiile" se încăierau fraţii între ei şi picau mulţi, îndârjind mai tare pe cei de un crez. Eram un singur neam cu felurite credinţi. Fiindcă adevărata credinţă, aceia care ne făcea una pe toţi, se mărturisea cu sfială speriată de zgomot, înfricoşată de gesturi fanatice şi sângeroase. Şi atunci peste toate aşteptările şi nedumeririle mele, a căzut, ca un trăznet, vestea că vin ruşii. Primul îmbold a fost să plec şi eu ca toţi ceilalţi cari se rupeau cu greu de pământ, de case, de morminte şi de amintiri. Eu n'aveam de ce să mă rup. Nu mă simţeam legat de nimic.

Şi-am rămas.

Să dau piept cu „marea necunoscută", cu regimul cel mai ponegrit şi mai lăudat, să fiu părtaş la neasemănata experienţă începută de Lenin. Să-mi dau seama, eu însumi, la ce prefaceri e supus omul, într'o ţară care vrea să fericească lumea, cu propria ei fericire....

Glasul „avocatului" se opinteşte neputincios, se preface în tânguire. Privirea lui încruntată, se îmblânzeşte. Cuvintele abea se deslusesc. Trebue să stăm foarte aproape de el ca să auzim ce ne împărtăşeşte în ceasul acesta de taină.

— Priviţi-mă bine, fraţilor. Mă întorc din iad. Marea iubire al bolşevicilor, m'a purtat până departe în adâncul împărăţiei lor, ca să-mi descopere toate „minunile" ce se pregăteau să reverse asupra Europei. Am avut în mâini Cutia Pandorei. Şi toate spurcăciunile slobozite din ea, îmi îmbălează încă trupul şi-mi scormoneşte în creer. Mă ustură încă ochii de îmbulzirea cuvintelor pocite, adunate cu vicleană râvnă, în aşa zisele abecedare de limbă moldovenească. Mă dor încă genunchii de furişatele mele privigheri în bisericile pe care le ştiam date jafului, pentru ca să pun la adăpost odoarele sfinte cu un ceas mai de vreme. Şi nu vă minunaţi. Dacă povestea mea vă pare de necrezut, vor veni mereu alţii şi alţii care să vă povestească la fel. Nu m'am ştiut niciodată credincios, dar când păgânii luau la ţintă crucea din vârful bisericii, slăbănogul de mine afla putere şi curaj să ia la ţintă, cu pietre, scăfârlia profanatorului. Nu lupta lor cu Dumnezeu m'a întors însă pe mine, spre hotarul unde înceta domnia întunericului. Dumnezeu, nu poate fi biruit niciodată. Nici neaşteptata trezire a sângelui şi inimii mele, nu m'a răscolit atât de adânc. Nu, nu vreau să amăgesc pe nimeni cu strigătul smereniei mele Nu sângele, nu inima, m'au adus înapoi, ci **gândul** care singur poate alege fără teamă şi fără greş. Ei nu pot alege încă, fiindcă nu pot compara şi deosebi ce e adevăr de ce e minciună. Pentru ei orice poartă spre altă lume, este zăvorită. Pentru ei nu există decât binele şi adevărul ce li oferă. Cei tineri, au fost despărţiţi de bătrâni. Nici măcar ce-a fost **înainte**, nu mai ştie nimeni dintre cei cari păzesc azi noua rânduială.

Rânduiala aceasta nouă, au crezut unii ca mine, a creat însă un model, o generaţie de oameni liberi şi puternici, fără trecut, fără amintiri, fără prejudecăţi, fără idoli; cu o singură lege: **munca înfrăţită pentru belşugul şi pacea tuturor.**

Aşa au crezut mulţi. Poate mai cred încă.

Dar eu i-am văzut pe aceşti „oameni noi", îmbrăcaţi în zdrenţe şi înfometaţi. I-am văzut pe aceşti „oameni liberi", murind în închisori pentru cel mai mic gest de nesupunere la poruncile tiranului roşu. I-am văzut pe aceşti oameni „fără prejudecăţi" plângând de furie şi ruşine, când femeile lor, treceau — sub ocrotirea legii comuniste — în alte culcuşuri.

Şi i-am auzit pe aceşti oameni „fără amintiri", jinduind după Dumnezeul părinţilor lor, de care oricine se teme să mai pomenească în Rusia.

Şi atunci, în faţa acestei **minciuni** care încerca să cucerească lumea prin naivi, prin nebuni şi prin toţi aventurierii nemernici, gândul meu a fost una cu clocotul sângelui şi cu bătăile inimii mele. M'am pomenit făcând iar semnul crucii, ca în îndepărtata mea copilărie... şi am venit ci, cu alt suflet, ca să mă întorc acolo, cu altă credinţă şi cu altă putere, sub steagul generalului.

— Poate te ajung din urmă la Cernăuţi — şopteşte profesorul.

— O să vă întoarceţi într'o zi cu toţii acolo. Rămâneţi cu bine.

Şi omul se desprinde de lângă noi şi se mistue prin ziduri ca o arătare.

De afară, se aud bătând clopotele. Urcând scrile spre eşire, toată lumea îngână aceiaşi rugăciune:

Să ne ajute Dumnezeu să ne întoarcem acasă... acasă...

Mircea Streinul: Drama Casei Timoteu, roman

Dacă în acest număr al revistei, închinat Bucovinei şi Basarabiei recucerite, ne-am propune să facem o prezentare a scriitorilor dăruiţi de Provincii, lui **Mircea Streinul** i-am acorda o atenţie specială, între altele şi pentru că ne-am găsi obligaţi să folosim lucrări de acest autor, în documentarea de care am avea nevoie. Volumul antologic, „Poeţii tineri bucovineni", tipărit de „Fundaţiile regale", ne-ar orienta într'adevăr, mai fidel decât orice alt studiu istoric sau critic.

I se recunoaşte lui Mircea Streinul meritul de **animator literar,** pe care nu-l are niciun alt scriitor de vârsta sa, bucovinean sau din altă latură a ţării.

Iată pentru ce cronica despre ultimul său roman, „Drama Casei Timoteu", apărut în preajma **datei de 22 Iunie,** o considerăm ca un prilej de omagiu al Provinciilor printr'un autor reprezentativ. Că temperamentul lui Mircea Streinul răsfrânge un moment literar, ne sileşte dealtminteri s'o afirmăm însăşi mărturisirea din postfaţa pe care romancierul a socotit-o indispensabilă la „Drama Casei Timoteu", spre a oglindi starea de spirit a **oricărui scriitor refugiat.** Şi sub acest raport, al **suferinţei refugiului,** Mircea Streinul procură documente, astfel că dela el aşteptăm romanul tragicei experienţe îndurate de generaţia noastră. Firesc, curmarea coşmarului şi bucuria de astăzi, sunt elemente emoţionale ce vor fi deasemeni consemnate.

Pentru a exprima în linia amplă a romanului aceste experienţe de limite adânci, Mircea Streinul posedă talentul trebuincios, dar mai presus de talent, **voinţa** de a coordona şi fixa exenimentele, cu autoritate. Accentuând **voinţa** de reprezentare, subliniem un merit recunoscut, bănuim, şi de confraţii excelenţi ca Traian Chelaru, Iulian Vesper şi George Drumur.

Mărturisirea din postfaţa la care ne-am referit, poartă o notă polemică ce se cuvine însă remarcată. Un literat cu veleităţi conducătoare, este un **optimist** adică un adept al normei „scrieţi băeţi", şi în consecinţă, un adversar temperamental al ezitărilor critice. Soarta cărţii la discreţi publicului cititor îl interesează mai mult decât recunoaşterea calităţii ei de către confraţi. Acestora le-ar reveni datoria de a ajuta circulaţia operei în massa cititoare, creind astfel solidaritatea de breaslă. De acord în principiu. Dar Mircea Streinul nu trebue să uite că **optimismul** său vine dintr'un prisos de energie pe care nu-l au alţii. Astfel explicăm rezistenţa de care se plânge că i-a mărit amărăciunea refugiului: „Atunci voi, care nu înţelegeţi aceasta, fiindcă vi-i capul plin de cancanuri, de bârfeli şi invidii meschine, dece nu mă lăsaţi în pace?" (pag. 367). Părerea noastră este totuşi că romancierul exagerează cu naivitate, căci, în orice caz, plusul său de energie dominatoare lămureşte totul: adversitatea se ştie, este un omagiu al valorii.

Cum se situiază prozatorul prin „Drama Casei Timoteu?" Inaintea altor observaţii, evidenţiem năzuinţa de creaţie majoră. Spre a produce impresia unui destin tragic la care participă personagiile, autorul înlănţue în timp patru generaţii. Străbunicul Inochent Timoteu este executat pentru vina de a-şi fi ucis părintele. Flăcău dintr'un sat bucovinean, asasinul lămureşte cum a ajuns la crimă, în chip **necesar: „L-am ucis, fiindcă am luptat cu diavolul.** — Iată, v'am spus taina. Şi de aici, începe altă taină, pe care n'o pot spune, fiindcă n'o ştiu. Fiindcă nimeni nu poate s'o ştie. Nimeni!..." (pag. 20). Altă preciziune n'avem asupra motivului „tragic". Bănuim însă că e vorba despre satanismul ambiţiei, — cum reiese din desfăşurarea acţiunii cărţii pe mai multe decenii. Eroul central al **cărţii** e Maftei Timoteu, născut în ajunul execuţiei. Mama acestui copil predestinat, e o **verişoară,** cu care condamnatul a avut legături de dragoste şi pentru care probabil şi-a ucis tatăl.

Maftei creşte de pripas, ceeace nu-l opreşte, când ajunge un flăcău plin de vigoare să-şi pună în gând s'o cucerească pe Zanchira, nevasta ţăranului chiabur la care hargăţeşte.

Din dragostea lui cu Varvara, o „hargată" tânără, se va naşte un copil. Varvara are un frate care cere lui Maftei s'o ia de soţie. Maftei râvneşte însă avuţia Zanchirei, şi la obligaţia de a se căsători cu Varvara, răspunde omorând pe fratele acesteia. Dând crima pe seama unui accident, scapă fără pedeapsă şi isbuteşte să se căsătorească cu Zanchira, după moartea soţului acesteia.

Murind şi bogătaşa, stăpân pe avere, se întoarce la Varvara. Copilul lor Anton e dat la şcoli şi prin el **Casa Timoteu** face trecerea spre burghezie, deşi odrasla nu avea mare vocaţie pentru carte. In schimb, nepotul Filip se dovedeşte a fi excepţional dotat şi ajunge profesor universitar. Dar, calităţile spirituale ale strănepotului spânzuratului, închid în mod curios ciclul tragic.

In calea lui Filip se ivesc două femei: una din înalta societate, care se îndrăgosteşte de el şi ar fi fericită să-l aibă soţ, şi alta de obârşie asemănătoare cu a lui. Rafinatul cărturar, fuge de prima şi se îndrăgosteşte în schimb de Lalea, care îi refuză iubirea, preferând să fie nevasta unui fierar, pentru a ajunge apoi o desfrânată. Se anunţă desnodământul dramei, în care Maftei Timoteu, fiul spânzuratului, joacă tot timpul rolul important. Bătrânul, cunoscând sângele neamului, încearcă s'o cucerească pe **Lalea** cu bani. Dar eroina aceasta bizară respinge cu dârzenie orice propunere, mărturisind un dispreţ fără leac pentru „delicatul" intelectual. — „Lalea, spune-mi dece nu poţi face nimic pentru Filip? Trebue să fie o cauză. Dacă o voiu cunoaşte, o voi putea înlătura. — Nu ştiu care este cauza. — Atunci, într'adevăr, că totul nu mai are nici un rost. — Imi pare foarte rău". Bătrânul se uită lung la ea şi văzu că este sinceră. — Lalea: Păcat că nu eşti nora mea. Intâi, ţi-aş trage o mamă de bătaie, şi, pe urmă te-aş săruta. Aşa însă te urăsc. Tu-mi pierzi neamul, femeie. Dacă nu erai tu, Filip nu se înfunda în mocirlă... Ai un omor pe suflet, femeie... Ai ucis un om din neamul Timoteilor. Ştii tu ce'nseamnă asta? — Neamul Timoteilor e un neam puternic. De ce se lasă ucis de o biată femeie? Filip ar trebui să lupte împotriva mea. O femeie se cucereşte prin luptă, nu prin văicăreli" (pag. 256). Filip se sinucide şi bătrânul ţăran, rămas singur în scenă, exprimă astfel concepţia cărţii d-lui Mircea Streimul:

„Totul a purces dintr'o luptă cu diavolul. Intâi diavolul a biruit pe om; apoi a venit Filip şi diavolul a fost răpus. Cum de nu m'am gândit la început la aceasta? Din Inochent a pornit răul, dar din sământa lui, în Filip, mântuirea. Acuma înţeleg totul... Spui lucruri cumplite, totuşi se pare că ai dreptate". (pag. 309).

Lsăm lectorului libertatea de a urmări semnificaţiile tragice din această dramă a **Casei Timoteu.** In ce ne priveşte, credem justificată afirmaţia că autorul a născut o amplă creaţie. Cartea se citeşte cu interes ceeace probează că au fost înlăturate dificultăţile desfăşurării unei acţiuni pe o întinsă perioadă de timp. Apreciem deasemeni intenţia de a trece din planul concret, în cel spiritual, prin semnificaţia ce se desprinde din minunea vindecării de orbire a bătrânului Maftei: „Andrii, mi se pare că văd. Văd!... Mâine vreau să ies la arat, măi Andrii". (pag. 310). Astfel, cartea este o pledoarie a sănătăţii neamului de ţărani. Şi indiciul al maturizării viziunii romancierului.

CONSTANTIN FANTANERU

ETCAETERA...

DISTRACŢIE

Grigore Vasiliu Birlic este unul dintre acei actori cari s'au specializat într'un anumit gen de roluri. Astfel, pe scenă, el apare întotdeauna sub înfăţişarea unui cetăţean cumsecade, dar teribil de agitat şi zăpăcit.

Să nu credeţi însă că în viaţa de toate zilele, **omul** Grigore Vasiliu se deosebeşte prea mult de actorul Birlic.

Această întâmplare petrecută zilele trecute, vă poate dovedi că avem dreptate.

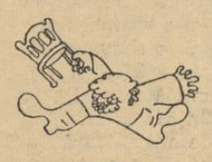

Se adunase într'o dimineaţă, în faţa Teatrului Comoedia — reţineţi, acest amănunt, el fiind foarte important, — un adevărat **carré** de aşi ai comediei româneşti: V. Maximilian, Timică, Fotino şi — bine înţeles — mereu agitatul Birlic, director — de altfel — al Teatrului Comoedia.

Şueta era în toi, când micul actor cu nasul mare l-a întrebat, peltic, pe Maximilian:

— „Vrei să-mi spui, nene Max cât e ceasul?".

Excelentul comic, după ce şi-a consultat ceasornicul, l-a informat pe Birlic:

— „E 12 şi jumătate".

De-odată Birlic a îngălbenit şi a exclamat:

— Aoleu, am întârziat. La ora 12 şi jumătate trebuia să fiu în faţa Teatrului Comoedia!".

Repetăm: acţiunea se petrece în faţa Teatrului Comoedia.

IN ADĂPOST

Ziarele au anunţat că prima victimă a intenţionatelor atacuri aeriene ruseşti asupra Capitalei, a fost un bătrân evreu care, acum vreo trei săptămâni, a murit, de frică, într'un adăpost.

Ceeace l-a făcut pe un cunoscut humorist să constate:

— „Teribil mai e şi spiritul ăsta iudaic, domnule. Sunt convins că jidanul ăsta a murit ca să se asigure în contra eventualelor atacuri viitoare. A vrut să nu mai aibe vreo grije."

RASPUNS

Cititorii cu memorie bună îşi vor aminti, pe semne, de articolele pe cari le scria un tânăr gazetar — sunt vreo trei ani de-atunci, — înjurându-l mereu pe un foarte cunoscut şi talentat romancier al nostru.

Cei cari cunoşteau natura irascibilă a scriitorilor noştri erau foarte surprinşi de faptul că romancierul insultat în articolele tânărului gazetar, nici nu se gândea să răspundă prin vre-un articol, tuturor acelor înjurături mai mult sau mai puţin grosolane.

Ceeace l-a făcut, de altfel, pe un prieten al romancierului să-l întrebe odată de ce nu încearcă să-l pună la punct pe tânărul obraznic.

Atunci bătrânul romancier a zâmbit şi a răspuns:

— „Tot ce-aş putea răspunde tânărului acela, e cuprins în trei cuvinte".

Şi, luând un toc de pe masă, romancierul a aşternut pe o bucată de hârtie un singur rând:

„Eu sunt luna!".

— „Şi ce'nseamnă asta?" s'a mirat, pe bună dreptate, prietenul.

— Păi nu ştii că doar câinii latră al lună?".

MANII

Poeţii — şi mai ales cei tineri — suferă de diverse manii, unele mai amuzante decât celelalte.

Astfel, unii dintre ei, grăsuţi şi teribil de sănătoşi, sunt convinşi că suferă de tuberculoză, lucru pe care de altfel ţin neapărat să-l dovedească în poeziile pe cari le scriu şi în cari nu lipsesc versuri ca acestea:

„Eu scuip adesea roşii maci
[într'o batistă"

sau:

„Plămânul meu e ros de-un
vierme negru"...

(sau „verde", sau „roşu", sau albastru", sau „indigo"... Culoarea depinde de rima de care are nevoe poetul).

Alţii — şi în special, admiratorii poetului Minulescu — poartă ochelari cu rame groase, cu toate că au vederea foarte bună.

Unii se rad în cap, iar alţii se îmbată cu rachiu verde. Depinde numai de imaginaţia şi originalitatea fiecăruia.

FOTOGENIE

Toţi poeţii tineri au însă un punct comun: le place să fie fotografiaţi. In faţa aparatului de fotografiat, poetul, chiar şi cel urît — îşi aduce aminte că ar putea să fie frumos şi încearcă să ia o poză cât mai fotogenică.

De-o pildă, anul trecut, când îi apăruse un nou volum de versuri, un tânăr poet nu prea frumos — cititorii sunt rugaţi să citească: urât — s'a dus la un mare studio fotografic din centrul Capitalei, unde un fotograf, după câteva zile de adevărat chin, a isbutit să realizeze nişte fotografii excelente în cari poetul apărea în chip de „băiat frumos".

Una dintre fotografii a fost, de altfel, expusă într'o cunoscută librărie.

Timp de 5 zile, cât a stat fotografia în vitrină, poetul putea fi văzut în dreptul librăriei cu pricina (pricină=fotografie), trăgând cu ochiul la toţi cei cari se opreau în faţa vitrinei.

La un moment dat, două delicioase dudui se postaseră în faţa vitrinei, admirând cu glas tare, fotografia expusă:

— „Vai! Ce băiat frumos!".
— „Şi e şi poet!".
— „Uite ce ochi visători are!".
— „Şi ce păr!".

Flatat la culme, poetul s'a apropiat de cele două domnişoare, pe cari, fire generoasă, era dispus să le ridice la rangul de muze.

Dar viitoarele muze l-au privit dispreţuitoare:

— „Ce vrea golanul ăsta?".
— „Vai, ce obraznic!".

Şi apoi, privind din nou fotografia:

— „Minunat băiat"
— „Să-l mănânci, nu altceva!"

De-atunci, tânărul poet nu se mai fotografiază.

ALB ŞI NEGRU

Numele ciudat pe care l-a adoptat nouă trupă de teatru a domnilor Nicolaidi, Danovski şi T. Teodorescu a constituit, la vremea lui, subiectul a mai multor discuţii.

Se putea crede, de-o pildă, că acest nume simbolizâ dorinţa de câştig a directorilor teatrului, cari vroiau să strângă „bani albi pentru zile negre".

Dar, în aşteptarea fericitei zile a agonisirii banilor albi, directorii au cheltuit din propriile lor buzunare, o frumoasă sume de bani — aceştia din urmă, fără culoare — pentru amenajarea unei cât mai frumoase grădini de vară în strada Doamnei. Nouile dispoziţii în privinţa camuflării luminei, i-au pus însă pe proaspeţii directori în imposibilitate de a-şi mai prezentă spectacolele în atât de eleganta lor grădină.

Şi astfel versiunea cu „strânsul banilor albi" a eşuat.

Se poate da, însă, altă interpretare acestei originale firme: Alb şi negru.

Directorii au devenit albi ca varul, când au aflat că de-acum înainte, nopţile bucureştene vor fi negre.

PUNCT ŞI VIRGULĂ

CANTECE NOUI

Literatură şi numai atât

Un foarte ciudat aspect al corespondenţelor poetice pe cari le primim pentru aceste pagini, este acela al legăturii dintre literatură şi... bunătate. Ba mai mult decât atâta, nu ne sfiim a spune că aceste „cazuri" foarte ciudate ne-au pus pe gânduri din cauza totalei lipse de conştiinţă artistică de care dau dovadă unii dintre tinerii scriitori, unii — puţini — e drept. Dar pentru ilustrarea unei mentalităţi, cât şi pentru stabilirea unei linii de demarcaţie între aceste două realităţi, care privite din punctul nostru de vedere, nu au nimic comun, o discuţie nu credem că ar fi inutilă.

Iată de pildă scrisoarea unui foarte tânăr poet care înspre sfârşit spune cam următoarele: „vă implor publicaţi-mi cel puţin o poesie, chiar dacă nu o găsiţi perfectă, deoarece în felul acesta aţi fi pentru mine un mare binefăcător". Alţii, fără a-i mai cita, ne roagă să-i publicăm neapărat şi încă „în primul număr al revistei", aducându-ne ca argument faptul că sunt bolnavi în sanatoriu, că i-a părăsit iubita sau că ar vrea să treacă examenul de corigenţă, impresionând pe profesor. Credem că nu mai e nevoie să continuăm cu exemplele sau să adăugăm că **absolut toate** producţiile care însoţesc aceste epistole, sunt lipsite de orice valoare şi că de multe ori autorii nu cunosc nici cele mai elementare reguli de ortografie.

Analizând argumentele pe care ni le pun înainte unii poeţi din această „categorie", trebue să mărturisim că din punct de vedere al simpatiei dela om la om, avem pentru ei tot respectul, toată consideraţia. Căci debunăseamă, e un lucru foarte trist să fii bolnav sau să fii părăsit de-o domnişoară şi e înfiorător să rămâi corigent la limba română. Dar, pentru Dumnezeu, oare ce au comun toate aceste accidente cu săraca literatură? Suferinţele pe care le-am înşirat mai sus, nu au înnobilat cu nimic strofele poeţilor, durerea nu răsună mai pură în nici un vers, aşa că nu vedem cu ce justificare am putea să dăm la lumină poesiile lor, admiţând chiar că am fi dispuşi să le facem „un bine". Dar aspectul adevărat al problemei nu e acesta; publicându-i nu le-am face nici un bine, ci numai un mare rău, deoarece i-am expune unui ridicol care fiind public, ar fi cu atât mai grav. Credem că am reuşit să convingem pe cetitori că în toate poesiile pe care le-am tipărit în aceste pagini, noi nu ne-am condus decât după valoarea lor literară — singurul criteriu valabil pentru judecarea unei opere de artă. Deaceea, să nu se supere mâhniţii noştri corespondenţi — ci să înţeleagă impasul... omenesc în care ne pun cu sfâşietoarele lor mesagii.

...Ne-am adunat în acest colţ ca să pornim împreună la un drum de-a cărui tulburătoare frumuseţe nu ne dăm încă seama cu toţii. Poatecă de-aceea unii dintre noi fac apel la cu totul alte criterii de selecţie decât cel pur estetic. Gata suntem să ne întristăm cu toţi decepţionaţii cari ne scriu, însă nu suntem deloc gata de a-i publica, deoarece în primul rând ne-ar lua-o în nume de rău poeţii de real talent, care în fiecare săptămână îşi dau un rendezvous liric în acest loc.

Aşadar, să nu se uite: literatură şi numai atât!

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Câte un cuvânt, celor ce ne-au cerut răspunsuri la „poşta redacţiei". **Iomara:** Nu. **Vsevolod Topor:** Ceva, da! **Mihu Pravăţ:** idem. **Remus Drăgan:** Nu, încă nu.

Cântecul poetului orb

Dă-mi arcuşul şi vioara, dă-mi partitura
Şi stai lângă mine, vorbeşte încet —
Aşa, acum la loc, şi aşteaptă —
Numaidecât ai să-l vezi pe poet....

Paşii lui vor îngâna câteva acorduri surde
Şi vioara va începe plânsul de catifea —
Aşteaptă, se poate poetul să 'ntârzie,
Amăgit de visele lui sau de cine ştie ce stea.

Irizările verzi ale licuricilor se pierd
Şi apele somnului cu sete ne sorb —
Aşa, acum trage cortina — e prea târziu,
A amuţit şi vioara poetului orb....

FLORIN LUCESCU

Cântec pentru cântecele mele

Nu, eu n'am cetit nici cărţi măestre,
N'am stat alături cu oameni mari,
Ci am primit să-mi cânte luna la ferestre
Şi visul l-am furat din nenu fari

Iar ani nu i-am rătăcit departe, la oraşe,
Ci i-am ascuns într'un cătun de ţară —
Copilăria mi-am crescut-o pe imaşe
Şi m'am jucat cu fiecare Primăvară.

Am ascultat cum cântă plugu'n mirişti
Şi-am haiducit în nopţi la câte-o stână,
Unde-am cules poeme 'ntregi de linişti
Şi-am adromit cu luna mână'n mână.

Prieteni n'am avut pe la reviste,
Fiindcă durerea mea am împărţit-o'n mine,
Dar visele mi le'mpletesc şi astăzi în batiste,
Că nu le vând, să rugunească în vitrine.

RADU PĂTRĂŞCANU

Corabia cu sori

Fâlfâit de aripi cântă
melodie matinală, sfântă.

Cine stinge candele
prin văzduhul ca scântee,
limpede corabie
tae ca o sabie
dimineaţa.

Strălucesc pe ea comori.
Cin' le-aduce? Pentru cine?
Pe albastre căi senine,
ea, corabia cu seri,
pentru cine, pentru cine
încărcată-i de comori?

Oameni, voi, veniţi, veniţi,
mersul lin să i-l priviţi!

MARIN SĂRBULESCU

Note româneşti

UPTON SINCLAIR: „METROPOLA"

In editura „Cultura Românească" a apărut o nouă lucrare, care a stârnit mare vâlvă în America: „Metropola".

Upton Sinclair ne înfăţişează în acest volum, cu o îndrăzneală rar întâlnită, viaţa metropolei, în speţă a New-Yorkului şi mai ales, a „celor patru sute", a marilor bogătaşi americani.

Această metropolă, — înfăţişată în toată goliciunea şi cu toată cruzimea de Upton Sinclair — nu cunoaşte decât un singur criteriu: banii. Setea de frumuseţe, ospitalitatea, muzica, dansul, iubirea, totul slujeşte numai ca să poţi arăta obştei câtă avere ai. Bărbaţii se străduesc să strângă cât mai mulţi bani; femeile trândave n'au altă îndeletnicire decât să desfăşoare un lux nebun. Femeia care izbuteşte să risipească averea cea mai mare şi să nimicească cât mai multe vieţi omeneşti, e cea mai renumită şi cea mai linguşită.

Oamenii aceştia, bogaţi peste măsură, nu fac altceva decât să cheltuiască banii pe care nu i-au agonisit ei înşişi, să se arunce în vârtejul plăcerilor.

De aceea caută să vâneze neîncetat impresii noui, neîncercate, aventuri senzaţionale; de aceea clădesc palate, aruncând mii de dolari pe baluri şi serbări; de aceea gonesc cu automobilul prin toată ţara, colindă lumea în iahturile şi trenurile lor.

Lumea pe care a descris-o Upton Sinclair în paginile crude de adevăr ale „Metropolei", sunt pagini rupte din haosul vieţii new-yorkeze, din agitaţia stearpă a vieţii bogătaşilor.

Romanal a apărut într'o îngrijită traducere datorită d-lui Constantin Apostol, având şi o prefaţă care ne înfăţişează opera scriitorului, obârşia şi perigrinările întâmpinate de „Metropola" la apariţia ei.

— Episod inedit —

Întunecoasa AGDALENEI

de Laurenţiu Fulga

In anul morţii sale, Sextil Panu căpătase deodată sentimentul unei ciudate contemplaţii în sine însuşi. Rupt pe neaşteptate de complexul actelor exterioare, neinteresat de altceva decât de manifestarea propriei sale agonii, se văzu târât într'o lume anume pregătită pentru forma ireprezentabilă a morţii. O cauză străină de pământ sau de natura sa corporală, cu atât mai nefirească prin caracterul ei de proporţie instinctivă, îi determinase cu încetul acea dulce aşteptare a unei lumi trasă la sorţi mai fericiţi.

Căci Sextil Panu era convins că va muri. Cunoştea actul acesta de moarte. El nu se datora unei maladii hereditare sau isbucnită atunci, nici unei îmbătrâniri firesti. Ci unui blestem dominant şi caracteristic destinelor tuturor din familia Panu.

Incercările lor de a-l înlătura sau de a-l explica măcar în parte, rămâneseră fără niciun rezultat. Se zicea numai că a existat cândva un Todie Panu, pe care oamenii din vremea aceea îl îngropaseră de viu (nu se ştie dece şi nici anume unde). Dar dela această bizară şi poate prea puţin verosimilă legendă şi până la această comunicare nesdruncinată a morbului în fiecare din copiii, nepoţii şi strănepoţii nefericitului Todie Panu — nimeni nu putea să găsească o legătură omenească. Fiecare accepta soarta asta păcătoasă, fără să-l blesteme, fără să sufere, fără să tipe — pentrucă până la urmă simţeau necesitatea morţii ca pe o supremă regăsire, ca pe o fericire extatică şi nesfârşită. Toţi mureau senini, cu o bucurie aproape îndrăzneaţă. Dar toţi tineri, foarte tineri, chiar, oarecum cam la aceeaşi vârstă.

Sextil Panu avea în vremea aceea 27 de ani. Intâiu, i s'a iscat prin simple tresăriri speriate: auzea parcă chemarea unui om din beznă, avea impresia că în fiecare noapte i se loveşte în geam un strigăt înăbuşit care cere ajutor, sau alteori ca şoapta suptă a unui om care plânge sau se roagă să-i dea drumul în casă după o rătăcire milenară prin ger şi spaţii interzise.

Neliniştea pornea dela această transplantare a răului, într'o lume aproape concretă, care începea să se realizeze obsedant lângă ferestrele odăii în care dormea. Gândul îi pornea înapoi spre Grigore, Andrei, Ileana, Panait, Margareta, Todie Panu. Toţi cei care se răsculau din veşniciile lor nedesăvârşite şi hohoteau la geam sau răsăreau dansând haotic din perete. Noptile acestea erau deadreptul îngrozitoare.

Apoi, într'o dimineaţă, descoperi pe braţul stâng — semnul cenuşiu (cât o băncuţă), caracteristic Panilor, ca o sentinţă definitivă. Şi în ceasul acela, Sextil Panu înţelese că Surghiunul lui în viaţă se sfârşeşte.

O chemă pe Alice, o atrase spre el mai pasionant ca niciodată, o mângâe pe tâmple, o îmbrăţişe cald şi-i spuse întorcându-şi ochii, să aibă grijă de copii. Magdalena avea doi ani, Saşa avea să se nască peste câteva luni. Pe fetiţă îi fu frică s'o vadă, refuză cu încăpăţânare până în ultima clipă — când nu mai putu suporta lipsa ei. Vroia parcă să-şi ceară iertare că i-a lăsat blestemul în sânge, vroia poate s'o ocrotească de răul de mai târziu, să-i fie mereu pavăză pentru moartea, care şi pe ea avea s'o pască tot atât de tânără.

Aşa a murit Sextil Panu. Cu mâna încleştată pe braţul Magdalenei, comunicându-i mai adânc farmecele blestemate ale celorlalţi.

In odaia lui nu s'a schimbat nimic. Şi calendarul a rămas la aceeaşi foae: 16 Martie. Uşa bibliotecii deschisă, ceasornicul oprit la ora 6 şi 20 de minute, scrumiera plină cu cenuşă, o mănuşă pe masa de şah, cuerul cu o pălărie mauve şi mantaua de ploae, biroul în dezordine cu cărţi de specialitate amestecate printre poezii şi romane streine, ochelarii cu o lentilă spartă lângă lampa de seară, câteva scrisori desfăcute, paşaportul şi pipa uitate pe sofa. Voinţa doamnei Alice fusese fermă: nu se schimbă nimic. Şi toate, ca în clipa în care Sextil Panu îşi dase duhul, au fost păstrate la fel ani dealungul, cu acea cucernică muţenie de a mai crede că încă printre lucruri sau din întunecimea zidurilor, ar mai putea apare încăodată — aşa cum a fost.

Şi dacă într'adevăr cunoşteai această taină şi te obişnuiai cu semnificaţia oarecum complexă a acestei duioase amintiri, cred că la anumite ceasuri din zi sau din noapte — îl puteai auzi mişunând prin odae (mişunând nu umblând) caşi cum spiritul lui ar fi fost sfârtecat în mii de părţi, care mugind se caută una pe alta să se întregească din nou. Oare nu e aşa în orice casă, în care un tânăr lasă şi după moartea lui acea **viaţă netrăită**, pe care n'a mai putut-o duce la capăt, dar care capătă apoi o scurgere continuă, ca un foşnet viu şi obsedant printre obiecte şi oameni?

Se adunau aici în fiecare an, în aceeaşi zi, la acelaş ceas. Intâiu veneau copiii, Magdalena şi Saşa, care se aşezau pe pat, în aceeaş poziţie caraghioasă şi tristă, cu picioarele atârnând pe podea, cu mâinile strânse între genunchi. Mama venea târziu, îmbrăcată în rochia ei neagră, cu mersul înalt şi plin de suferinţe, neauzit aproape. Urma apoi un adevărat ceremonial al tăcerii. Căci niciunul nu îndrăznea să spună vre-un cuvânt, nici să se mişte măcar. Doar mama aprindea mai întâiu candela şi candelabrul cu cele patru lumânări albe (de sub portretul lui Sextil Panu), trăgea storurile până jos, apoi rămânea toţi trei încremeniţi unul lângă altul. Nu se simţeau. Fiecare era o altă fiinţă, îndepărtată, separaţi între ei ca de o imensă noapte neagră. Ca aplecaţi peste un mormânt proaspăt, doar gândurile rătăceau fără noimă prin odae, încrucişându-se şi împiedicându-se de spiritul neobosit al lui Sextil Panu. Care venea întotdeauna acolo şi pe care ei îl simţeau pe umeri, pe obraji, pe fruntea, ca o flăcăre vie şi strălucitoare. Ceasurile treceau neştiute.

Şi când lumânările se stingeau dela sine candela mai pâlpâia încă — se sculau toţi trei deodată şi părăseau odaia laolaltă, înghesuiţi unul în altul ca trei momâi de cârpă, aruncate depe o fereastră înaltă jos în nemărginire. Numai după ce închideau uşa în urma lor, răsuflau uşuraţi, răsuflau din adâncul pieptului, fugind fiecare în câte o parte. Simţeau atunci nevoia să respire cât mai mult aer, să se mişte printre lucruri şi fiinţe pe care le atingeau cu o spaimă reţinută, cu un gest nervos de a se convinge că încă nu s'au transformat în spirite, ci tot trupuri sunt — materii umblătoare şi voluptoase ca toţi oamenii din afara lor.

Astăzi se împlinesc 23 de ani. Afară e mult întuneric. Şi înăuntru, în odaia lui Sextil Panu — un întunerec dens, cu toate că lumânările şi candela ard. N'a venit decât doamna Alice, care rămase foarte surprinsă de absenţa celorlalţi doi. Isi muşca buzele în neştire, paloarea ei părea şi mai înfiorătoare. Nu putea crede că într'adevăr lipseşc, nu-şi putea explica dece tocmai acum. Singură în odae, neliniştită, cuprinsă de o spaimă care creşte şi o înfăşură mai strâns. Niciodată nu fusese singură aici. Deaceea frământându-se în neştire, ca să scape, lăsă uşa deschisă şi ascultă.

Târziu apăru Magdalena, plânsă, cu obrajii supţiaţi. O privi absentă şi obosită. Se lăsă dintr'odată pe pat, răsuflând ca după o povară purtată până pe o culme de munte. Apoi se auzi uşa dela intrare deschizându-se. Apăru Saşa. La fel. Cu o mască de clown, sfârtecată de o mare uimire. Pe faţa lui durerea creştea ca o buruiană otrăvitoare, urâţindu-l, îmbătrânindu-l.

Doamna Alice îşi dădu seama că astăseară s'a întâmplat ceva. Nu îndrăsni să întrebe unde au fost, dece au venit atât de târziu, ce se petrece cu ei. Poate nici n'ar răspunde. Pentru prima dată când ceremonialul nu mai are niciun rost, nu se mai poate înfăptui deplin. Astăseară parcă însuşi spiritul din Sextil Panu lipseşte.

— Vouă vă trebuia alt tată ! le spuse ea, mângâindu-i pe creştete, strângându-le umerii cu o emoţie plânsă.

Ceilalţi o priviră deodată miraţi, neînţelegând.

— Da, dragii mei — vă trebuia alt tată !

Simţiră toţi trei nevoia să iasă cât mai repede din odaia asta. Porniră deavalma, înfioraţi, înebuniţi ca sub semnul unui alt sfârşit apropiat.

●

— Tu nu poţi să înţelegi tăcerile unui om.

— Mai ales când sunt atât de insuportabile. Parcă ai fi un om mort şi totuşi ai puterea să mişti lucrurile dela locul lor. Nu-ţi cer să-mi dai amănunte. Dar măcar răspunde-mi la întrebare.

Din salon, pătrundea până aici muzica unui vals. Printre perdele se vedeau perechile trecând strâns, în dansul ameţitor. Pe verandă aerul era curat şi multă liniste. Sus pe cer, stelele sticleau reci, îndepărtate

— Dece mă logodesc cu Magdalena ? se întrebă Luca.

— Fireste ! mi se pare caraghios, exclamă Victor mişcându-se în scaunul de trestie. Dar cred că n'ai să fii în stare să renunţi la libertate. Nu la libertatea faptelor sau a programului tău cotidian, ci la libertatea spirituală. Logodna asta o văd ca pe o legătură nu pentru actul nupţial de mai târziu, ci ca pe o identificare desăvârşită. Inseamnă că tot ceeace vezi şi gândeşti, să proectezi în destinul Magdalenei. Pe ea să n'o faci martora întâmplărilor tale, ci sursa originară. Ea va trebui să fie de acum nu o femee — ci transparenţa ideelor tale, iluzia propriilor tale nelinişti, realizarea pe alt plan a unei cununii divine.

— Ah, denaturezi lucrurile, Victore.

— Sigur, ţi se pare că sunt prea strein de tine sau vreau să te opresc. Nu, dragă Luca. Dar te-ai întrebat tu însuţi ce împlineşti în plus cu această logodnă, ce realizezi în desordinea micului tău univers ?

— Mă încăpăţânez să nu mă întreb asemenea lucruri.

— Fără îndoială, devii propriul tău laş şi-ţi convine laşitatea asta. Parcă ai fi un burghez oarecare şi nu-ţi trebue nicio explicaţie. Dacă mi-amintesc bine, ată dată te munceau gânduri curioase, te îndoiai de o mulţime de realităţi, erai un disperat. Incepe să-mi fie milă de tine !

Luca îşi fuma ţigara nepăsător.

— Dacă ai terminat, îmi dai voe să mă apăr ?

— Nu considera asta o acuzaţie, ripostă violent Victor. Adineaori când tăceai, te condamnam că prea repede fugi de lângă mine. Acum dacă o să te aperi, poate o să mă desamăgeşti.

— Nu ştiu ce va fi, începu Luca liniştit, dar ar trebui poate să încep de mult — de acum 11 ani. Cred că e necesar. Şi tu şi Magdalena m'aţi întrebat, dece am fugit. Şi-am refuzat să vă răspund. Ea n'a mai insistat. Tu însă mă aduci mereu în amintire. Bine, am să mă explic astă seară.

Unul din feciorii care serveau, se apropie de ei cu tava plină de prăjituri şi pahare cu vin. Refuzară amândoi clătinând capetele.

— Iţi mai aduci aminte de Sextil Panu ?

— Ştiu că el e cheia enigmei.

— Da, dar tot cu el încep şi disperările. Copilăria mea a trecut paralelă cu a Magdalenei. Dat fiind că familiile noastre trălau în aceeaşi casă, întâlnirile cu ea nu erau întâmplătoare, ci pur şi simplu firesti. Despre Sextil Panu n'am auzit vorbindu-se decât foarte târziu, şi atunci destul de neclar ca să nu-mi dau seama ce importanţă fantastică poate avea asupra mea. Intr'o zi (nu era nimeni acasă, nu ştiu cum de rămăsesem singur) mă obosise meditaţia lecţiilor de şcoală. Şi am pornit aşa fluerând, cu mâinile în buzunare din odae în odae. Era o deosebită plăcere pentru mine să întâlnesc lucruri noui, pe care n'avusesem ocazia să le mai văd până atunci. Şi mai ales acele obiecte, pe care dela primul contact le simţi prietene şi nu le poţi uita. Până aici nimic extraordinar. Până când am ajuns la odaia **lui**. Nu ştiu dacă ai observat că din prima clipă te întâmpină ceva, ceva foarte confuz şi aparte, ceva ciudat în tot cazul. Nu uita că eram copil pe atunci. In prag m'am pironit deodată locului, caşicum cineva din umbră mă trăgea înapoi. Era un aer puţin stricat, prea închis care te nedumereşte, dar apoi îţi dai seama că nu e decât mirosul vechiu al mobilelor, al cărţilor şi-al zidurilor. Şi totuşi ai impresia că aerul acesta reese şi din respiraţia unui om, caşicum într'adevăr cineva ar fi dormit acolo mult timp. Insfârşit am făcut primul pas. Deabia atunci mi-am dat seama că drept în faţă pe peretele din fund, e aşezată fotografia unui bărbat foarte tânăr, cu trăsături de femee, zâmbitor şi destul de viu — ca să mă înspăimânte. Dar ceeace mi s'a părut extraordinar — erau ochii. Oricum te întorceai, ori unde te-ai fi ascuns — ochii pătrundeau până la tine. Aşa cum am crezut întotdeauna că la Gioconda, singurul lucru care o supraevaluiază ca operă de artă — sunt mâinile, şi aici în fotografia acelui om — erau ochii. Parcă ardeau, scânteiau (îi ştii destul de bine). Şi acum dacă aş intra acolo m'aş înfricoşa. Dar în imaginaţia şi înţelegerea mea de copil, mi se părea totul atât de firesc, încât mi-am călcat pe inimă — apropiindu-mă până în mijlocul odăii. Atunci le văzui pe toate, în aceleaşi aspecte în care ne apar şi astăzi. Cel dintâiu lucru care m'a reţinut, a fost o carte, pe coperta căreea i-am citit numele: **Sextil Panu**. Erau două cuvinte care trebuia să imagineze un om, dar care mie îmi descopereau toate acele poveşti pe care le ascultasem înspăimântat despre el. Le cunoşti şi tu destul de bine. Deci aici a stat Sextil Panu, pe scaunul acesta, cu creionul acesta a scris, cartea asta a cetit-o, aici a dormit, aici a murit. Cred că este extraordinară emoţia pe care o trăeşti, când te găseşti într'o asemenea ocazie ca mine, într'o încăpere în care nu s'a schimbat nimic, în care până şi spiritul acea al odăii, aerul — toate aparţin unui om mort. Inchipue-ţi că violentat de toate aceste gânduri, n'am putut să mai suport starea aceea sdruncinată, m'am urcat pe un scaun să-l privesc mai aproape. Copilăreşte am întins mâinile şi i-am mângâiat obrajii, poate am încercat chiar să-i închid ochii. Am avut o tresărire aspră. Credeam că e viu, că se poate înălţa din portret să mă ia în braţe sau să-mi ordone să plec. Te rog să crezi, Victore, că nu-ţi vorbesc acum sub obsesia lui, dar trebue să-ţi spun. Aşa m'a găsit Magdalena. Adică am auzit uşa deschizându-se şi pe cineva ţipând în spatele meu. Eram atât de surprins de ţipătul acela, încât făcând o mişcare greşită — scaunul se înclină cu mine şi căzui, sgârlindu-mi genunchii. De jos o priveam pe Magdalena, nelămurit. Ai observat şi tu, Victore, că toţi seamănă între ei. Şi Saşa şi Sextil şi Magdalena. Poate unde i-am cunoscut pe toţi cam la aceeaşi vârstă. Dar în clipa aceea mi se părea pur şi simplu extraordinar. Magdalena avea aceeaşi înfăţişare cu a tatălui ei (parcă nici nu-mi vine să-i spun tată), dar însfârşit — era atât de ostenită ! Mă privea foarte absentă. Se apropie totuşi de mine, îmi ajută să mă ridic şi-mi spuse cu o voce pe care nu i-o cunoscusem până atunci, o voce gravă bolnavă:

— Să nu mai intri aici, Luca!

— Dece? am întrebat-o mirat. N'am făcut nicium rău.

— Cine intră aici moare tânăr, tânăr de tot.

— Şi tu ai intrat, şi Saşa.

— Amândoi vom muri tineri, Luca — dar nu pentru asta. Ci pentrucă noi suntem copiii lui Sextil. Noi chiar dacă n'am fi intrat, am fi avut aceaşi soartă. Mă înţelegi, Luca ? Să nu mai intri.

M'a tras aproape târâş afară, dârză, încleştată pe braţul meu. Şi multe zile ne-am ocolit. Prin odaia lui Sextil Panu n'am mai intrat. Nici prin faţa uşii nu mai treceam. O evitam, caşicum şi mie într'adevăr mi s'ar fi scris acelaş destin. Apoi cu încetul am uitat, sau mai bine zis n'am mai avut ocazia — pentrucă ne-am mutat de acolo. Mă întâlneam totuşi foarte des cu Magdalena, dar niciodată nu vorbeam despre asta. Simţeam nevoia s'o văd cât mai des. Trăiam amândoi epoca aceea a nesiguranţei, începusem să ne vedem deosebiţi prin sexe. Până atunci — până la cunoaşterea lui Sextil Panu, eram două făpturi egale, două destine convergente, sau mai bine zis era una, o singură viaţă. Acum judec şi-mi dau seama că prin cunoaşterea lui Sextil Panu — intrasem amândoi în mediul obscur pământean, cunoscusem amândoi sensul păcatului. De aceea ne doream dela 14 ani. Să nu ţi se pară curios, dar gândeşte-te că trăiam spaima spectrului care ne condamnase la moarte pretimpurie, deci ni se limitase tinereţea. Şi atunci era firesc să ne epuizăm de legea trupurilor noastre, pentruca să trecem într'o condiţie metafizică — puri. E adevărat, Magdalena a rămas şi astăzi fecioară. Dar nu din vina noastră. Din vina celor întâmplate acum 11 ani. Şi aici începe altă poveste.

Luca scoase nervos tabachera şi-şi aprinse o ţigară.

— Ia şi tu, Victore. Sunt destul de bune.

— Nu, eu fumez pipă, refuză el umplându-şi-o cu tutun.

Acum din salon se auzea melodia altui vals. Aceleaşi perechi se întrevedeau parcă mai strânse Pe verandă plutea o răcoare binefăcătoare.

— Ne întorceam pare-mi-se dela un concert — îşi continuă Luca spovedania. Tot drumul nu vorbisem niciunul. Poate eram covârşiţi de ceeace auzisem (sau ştiu eu?) era altceva pe care nu-l puteam explica atunci. Esenţialul e că'n clipa în care ne-am dat mâinile pentru despărţire, tresărirăm spontan. Fu un tremur ca pornit din toată carnea, din cele mai ascunse fibre. Poate că simţisem că trebue să ne dăruim unul altuia. Dar ne despărţea încă un anumit ceremonial, ne oprea o anumită comunicare.

— Mi-e frică ! îngăimă ea încet.

Era o noapte rece, brună. Ii era frică nu de singurătatea odăii, nici de imensitatea nopţii, ci de ceeace avea să se întâmple.

— Mă îngrozeşte gândul că niciodată, niciodată...

La început nu mi-am dat seama ce vrea să spună. Mai târziu am înţeles, că fraza s'ar fi încheiat aşa: — „Mă îngrozeşte gândul că niciodată nu voiu fi a ta, nu voiu fi a nimănui mai ales". Ii venea parcă să plângă. Dar ce puteam face ? Am tras-o către mine, vrând întâiu s'o sărut (n'o sărutasem niciodată), s'o liniştesc, dar m'am trezit ridicol cu gestul neterminat. Oricum păream destul de caraghios. Şi ca să dau alt sens intervenţiei mele, pornirăm din nou hoinari pe străzi. Eram atât de sinistri în mersul nostru obosit, că nu păream de loc îndrăgostiţi, ci două mari primejdii, două duhuri stricate. Parcă purtam pe braţe, pe frunţi, pe buze, toată întunecimea nopţii. Treceam pe lângă case, pe lângă oameni, dealungul străzilor — dar nu eram în stare să ne însufleţim pentru ceva. Mereu tăcuţi, tăcerea aceea care se prelinge în tine ca un şarpe despuiat de viu, o tăcere de păianjen care îşi ţese pânza în jurul tău ca pe un linţoliu. In cele din urmă intrarăm într'o cârciumă. O cârciumă destul de murdară, cu un chelner somnoros şi vreo două lămpi cu gaz. Gândeşte-te ce spectacol înfiorător. Eu care mă vedeam atât de sus deasupra lumii, — alături de Magdalena, însfârşit după extazele determinate de concert, după lupta cu demonii din noi, iată-ne strânşi, amăgiţi, înghesuiţi lângă două pahare cu vin. Parcă ne lepădasem de identităţile precedente, şi de haine şi de suflete. Pentrucă deabia după aceea mi-am dat seama în ce ordinar peisaj ne oprisem ce vulgari eram, ce seară mizerabilă am trăit.

Până în zori.

Era un zori de zi cenuşiu, aproape murdar. Vedeam prin fereastră ca printr'o ceaţă, doar lumina albăstrie a felinarelor. Mă privea mută, înfricoşată. Atunci am înţeles totul : — **„duc cu mine viaţa netrăită a lui Sextil !"** Asta mi se părea groaznic, cu neputinţă de lămurit şi totuşi destul de adevărat. Inchipue-ţi că ţi-a murit cineva, care-ar mai fi putut trăi 30—40—50 de ani. Tu te naşti din el, dar nu te naşti liber, ci constrâns la un calvar. Să porţi în afară de viaţa ta şi acei ani pe care celălalt îi pierduse, adică toate păcatele pe care le-ar fi înfăptuit, toate mustrările lui de conştiinţă. Observi logica, Victore? Iţi dai seama de structura complexă a Magdalenei ? In seara aceea am descoperit toată tragedia ei. Şi mi-am jurat, m'am blestemat s'o scap, s'o desferec de soarta asta. Fără să mă gândesc că Sextil Panu şi din mlezul pământului ne desparte. Vezi tu, sunt unii morţi care se uşurează de păcate prin urmaşii lor. In zorii aceia nu ştiam. Simţeam numai cancerul, care ne roade pe amândoi. Incepusem să beau rutinat şi vulgar cu sticla. Ah, Victore ! când îmi amintesc scenele acelea, parcă înebunesc. Nu ştiu dece, dar beţia mă schimba, îmi dădea curajul să înfăptuiesc marea minune. Auzi, ce prostie ! să ucid un spirit, să-l distrug pe Sextil Panu ! Imi vine să râd acum. In cele din urmă eşiram. Incepuse să plouă mărunt. Continuam totuşi să mergem pe jos — să ne desmeticim, să ne pregătim flămânzi pentru unirea noastră. Eram ferm convins că voiu avea-o. Ajuns în camera ei însă, m'am văzut deodată stingher şi umilit. Mi-a cerut s'o desbrac. Nu desbrăcasem până atunci nicio femee. Am făcut-o totuşi cu ochii închişi, cu mâinie tremurânde, ferindu-mă parcă să-i zăresc ceva desgolit sau să-mi alunece palma pe carnea ei ! Ce vrei, adolescent naiv. Am văzut-o târziu. Stătea în mijlocul patului, cu genunchii strânşi, goală-goală în întregime. Nici nu bănui ce corp splendid avea. Parcă o mână nevăzută îmi umbla deasupra inimii, mi se sbăteau tâmplele drăceşte de atâta lumină. Poate m'aş fi repezit năuc să sting lampa şi să mă desbrac.

Dar, acum mi se părea totul de o natură streină, parcă nici n'am fi fost pe pământ. Părul Magdalenei — Victore — era ruginiu ca amurgurile. Umerii abi ca zăpezile. Sânii blânzi ca o brizâ. Avea numai 16 ani. Atunci, în clipa aceea, cred că l'am văzut într'adevăr **viu** pe Sextil Panu deasupra ei, ocrotind-o. Mă cuprinse groaza ca de o defăimare a lui Dumnezeu, ca de un sculpat aruncat inconştient pe zidurile bisericii. Ochii, mâinile, fruntea — îmi erau de plumb. Trupul deşert ca o fântână fără suflet. Fugii înspăimântat, ca urmărit de toate duhurile rele ale casei, care parcă veneau în urma mea mugind. In ceasul acela mi-am dat seama că iubirea pentru unii oameni nu se poate desăvârşi aici pe pământ. Se iscase între noi o demenţă, un fel de demonie tragică, ne iubeam ca două întunericuri pornite spre un repaos al luminii, fără să înfăptuin păcatul în sine, păcatul de a renunţa la condiţia noastră veşnică. A doua zi plecam în străinătate, ca să mă culc cu toate femeile din lume, să am în faţă numai reprezentarea ei, să uit iubirea aceea antimonială pentru Magdalena. Asta e explicaţia, dacă poate fi o justificare verosimilă. Pentru mine cred că este.

(Urmare şi sfârşit în numărul viitor)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 32
SAMBATA 2 August 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Biblioteca Astra Sibiu Sr. I.

Rustică

Amurgu'și revărsa făurăria
Pe aramа câmpeneștilor avuturi
Și cinci corole, din fluide ciuturi,
Picară'n lan, sporindu-i măreția.

Dar când să le culeg, vrăjitoria
Luminei din petale făcu fluturi:
Silfi beți ai mieroaselor sărutуri,
Ce-și poleiau în soare reveria.

Și cum stăteam cu holda până'n brâu,
Uimit în fața spicului de grâu,
Șopti un mistic glas, cu simplitate:

— Boierule, te miră? Cei din târg
Le-ar zice, poate, flori înaripate,
Eu, spun că-s visul spicului în pârg.

I. GR. PERIEȚEANU

MARIA CHELSOI-CRISTEA — Biserică din Iași

BORGESE

Intâlnirea mea cu Giuseppe Antonio Borgese s'a făcut cu mulți ani în urmă, la o conferință a acestui admirabil estetician totodată, în care scriitorul, criticul și chiar ziaristul își împreunau mâinile, în aceiași visare și adorare deplină a desăvârșitelor bucurii ale artei.

Era vorba de o temă estetică, în care profunzimea cunoștințelor și luminile aruncate peste poezia și proza italiană se îmbinau în acelaș timp cu o știință puțin obicinuită a literaturii și muzicii germane. O undă de muzică, prinurmare, străbătea ecourile deșteptate din versul lui Dante sau din acordurile lui Wagner, evocând îndepărtate amintiri din epoca medievală, din legendele unor eroi cari înfățișează două tradiții: tradiția latină și cea germană.

Rafinamentul și suavitatea tipurilor literare ale lui Borgese, din romanele sau nuvelele sale, își au obârșie, pe semne, tocmai în asemenea preocupări și chipuri estetice, trăite adânc, mereu reînoite, mereu puse în legătură cu viața de astăzi, care nu este nici mai urâtă, dar nici mai frumoasă decât cea veche.

Romanul RUBÈ, socotit mereu cel mai bun roman de războiu al literaturii italiene, aduce, așa cum s'a recunoscut, „o interpretare umană a acestui teribil fenomen, lipsită de orice retorică, fie patriotică, fie antimilitară".

Să ne gândim că a fost scris acum douăzeci de ani, când valul de pacifism interesat și de umanitarism pătrunsese în toate literaturile, după prăbușirile materiale și sufletești ale omului.

Rubè este un fost luptător, care a făcut războiul fără idealism și tot fără ideal s'a reîntors în viața pe care ar voi totuși s'o cucerească. Dar și după succesele ce a avut într'o întreprindere industrială, și în căsnicie liniștea și mulțumirea tot nu le poate afla. Rubè a fost și rămâne un om sfârșit. El repetă celiace o generație întreagă a înfruntat; generație ilustrată nu numai de literatură, dar și de gândirea anilor sfâșietori de după războiul trecut. Este prin urmare, romanul unei epoci, unde întâlnim însă și drama omului de totdeauna și de pretutindeni. O carte care închide în paginile ei cronica spirituală a vremii, dar și caracterele eterne ale sufletului omenesc.

Ca să înțelegi pe deplin punctul de vedere al lui Borgese, trebue neapărat să citești și romanul său istoric „Tragedia dela Mayerling", unde apar figurile stranii prin sfârșitul lor, — Rudolf de Habsburg și Maria Vecera, — urmărite de ideia morții, a cărei împliniire ele și-o grăbesc.

Borgese este însă și un nuvelist, ale cărui subiecte culese din viața Siciliei (autorul e meridional) împărtășesc aceiași viziune modernă și aceiași ascuțime de spirit în observații precum și același rafinament despre care am pomenit la începutul rândurilor de față. Un scriitor italian, a cărui operă, prin traducerile în alte limbi, a pătruns și în celelalte literaturi europene.

C. N. NEGOIȚA

Scrisul săptămânal...

de ION FRUNZETTI

...Este înainte de orice, o muncă; o muncă nici mai nobilă nici mai istovitoare decât oricare alta. Motivele ei eficiente și rezultatele-i sunt de-opotrivă prilej de hulă și binecuvântare. Numai cine s'a trudit — săptămânal sau zilnic — să'nsemne gânduri nebăgate'n seamă de privilegiații scrisului premeditat (această clasă aristocrată de scriitori, care nu se dau în spectacol oricând și oricum, și care pentru nimic în lume nu și-ar lepăda fracul de solemnitate, ca să se prezinte în salopetă, cititorilor), numai cine a trăit generozitatea imensă inclusă în actul acesta simplu, de a te destăinui periodic, la intervale care să aibă regularitatea unui ritm obligator, ca ritmul cosmic ori ca ritmul inimii, numai cine a simțit ce avariție nebănuită se deșteaptă în suflet, oridecâteori deschizi sipeturile bătrâne, tăinuite și gelos încuiate, ale experienței proprii — din care, în ultima analiză ne alimentăm toți cei câți nu facem din mijloace scop și din bibliotecă tribunale, numai acela știe ce'nsemnează scrisul.

Nu poemele ținute avar în sertare, sau răspândite discret printre amici, nu gândurile notate zi cu zi la masa de lucru, pentru a fi adunate, cândva, după linii de forță străine elaborării lor, într'o arhitectură de idei pe care n'au râvnit-o ele, nu paginile construite, refăcute și regrupate la infinit, ale unei nuvele ori drame, pot aduce autorului lor satisfacția scrisului. *Intre operă și articol, cel ce a elaborat și de unele și de celelalte va alege cu greu, după criterii valorificatoare. Dar nu va ezita să aleagă articolul, cuvântul țâșnit spontan și capricios, gândul devenit autonom prea devreme, cu toată sglobia aură de emancipare, care-i dă un tempo adolescent acestui Făt-Frumos al genurilor scriitoricești, ce spune într'o clipă cât altele 'ntr'un ceas, nu va ezita să aleagă articolul, dacă se conduce după criteriile sentimentale, ale satisfacției personale, oricât de puțin durabilă ar fi ea.*

(Urmare în pag. 2-a)

DANTE

de prof. Alexandru Marcu

In evoluția Literaturii italiene, față de celelalte ale Europei medievale, franceză, germană și spaniolă, se constatase o întârziere preocupantă, explicată numai prin rezistența mai mare a formelor latine în centrul Latinității însăș, adică în Italia.

Pe când Literatura franceză de Nord se realizase prin Cântecele epice „de geste"; cea de Sud prin neîntrecutele poezii lirice ale Trubadurilor; cea germană prin Ciclul Niebelungic, iar cea spaniolă prin epopeea Cidului, în formație; Italia se mulțumea cel mult să asimileze palidele reflexe literare ale celorlalte și să se complacă într'o umilitoare imitație. Până ce a venit Dante, pentru ca, în câteva decenii, dela începuturile Literaturii naționale italiene, să-i ridice prestigiul atâta de sus, încât toate celelalte Literaturi ale Europei să n'o mai poată egala până astăzi.

Dante și prin numele său înseamnă „ofrandă", înseamnă „dăruire". Căci el și-a oferit conștiința celor mai sfâșietoare mărturisiri de credință, pentru ca tot ce era în trupul lui carne simțitoare la suferințele fizice, să se chinuiască cu damnații în Infern, să-și aline suferințele pe Muntele Ispășirii, să se înalțe apoi, în raza unei priviri de Inger și Madonă, pe care el și l-a întruchipat, până la Dumnezeu.

Pe acest drum, pe care a umblat singur și pe care nu l-a mai urmat nimeni în toată Istoria sufletului omenesc, l-au purtat două conștiințe superioare de oameni spiritualizați prin Moarte: conștiința lui Virgiliu, drept întruchipare a Lumii antice, dar păgâne și, ca atare, menit să simbolizeze în Poemă numai Rațiunea umană; și conștiința Beatricei, drept întruchipare a Lumii noi, deci creștină și, ca atare, menită să simbolizeze în Divina Commedia însăș Rațiunea divină.

Poema aceasta este cartea renașterii Omului din adâncul de jos al sufletului său, înspre adâncul de sus al Dumnezeirii.

Dar deși Divina Commedia este epopeea Omului, ea nu este trăită obiectiv, din afară, printr'un erou protagonist, ca în toate epopeile. De aceea Dante creatorul literar, se identifică, din propria sa inițiativă, cu Dante omul, erou și protagonist.

Pentru aceasta se cerea însă o condiție de neînlăturat: ca el să fie un om într'adevăr apt să trăiască într'o emoționantă sinceritate, toată viața omului, de pretutindeni și de totdeauna.

Din viața lui Dante se pot desprinde aspectele celor mai variate experiențe: el a fost, rând pe rând, sau deodată, trubadur, savant, militar, om politic, edil, diplomat, scrib, profesor, condamnat la moarte, exilat, quasi-delapidator de bani publici, quasi-călugăr, astrolog, vagabond și cerșetor, om de încredere al Impăratului german și al mai multor Seniori din Italia, părinte al unei familii numeroase, moralist al lumii, judecător neînduplecat al Suveranilor și al Papilor vremurilor sale, profet, divinator al destinelor orânduirilor politice din Patria sa pentru opt secole: cu un cuvânt, tot ce poate fi întreaga omenire cât trăește într'un singur om.

Născut la Florența acum 676 de ani, din viața sa, cu toate străduințele excesive ale biografilor, fiind vorba de cel mai mare poet al timpurilor moderne, nu se știe totuș mai nimic sigur, afară de ceeace ne povestește însuș, în opera sa.

Sigur este că prin el a ajuns celebru (pe cât de enigmatic, asemeni), numele Beatricei, o Florentină pe care a iubit-o, se pare, din prima-i copilărie și al cărui destin tragic — a murit la 25 de ani — a creat în poezia dantescă dualitatea Iubirii și a Morții.

Confundată în conștiința Poetului cu însăș Filozofia, spre a denota astfel marea-i putere de abstractizare a realităților, prezența Beatricei în viața și sufletul său, nu l-au împiedecat pe Dante să-și aibă familia proprie, cu soție și cel puțin cinci copii.

Această concomitență, care nu este singura, dă o notă puternic omenească existenței autorului Divinei Comedii, care, tocmai de aceea, va fi o operă de-o sfâșietoare sinceritate.

Cealaltă faptă cu adevărat hotărîtoare din viața lui Dante, a fost exilarea sa perpetuă din Patrie, întâmplată în anul 1302. Ideal, această dată trebue însă fixată cu doi ani mai înainte, pentru ca ea să corespundă cu anul perfect 1300, care pentru Dante-om însemna jumătatea vieții sale pământene („nel mezzo del cammin di nostra vita"), fiind născut cu 35 de ani mai devreme (căci viața „perfectă", după credința sa și a vremii, dura exact 70 de ani). Pentru Dante-credinciosul, 1300 însemna însă și Anul Sfânt al Jubileului Bisericii Catolice și, totodată, o nouă primăvară de renaștere din Păcatul omenesc, ispășit de Isus pe Cruce tot într'o primăvară.

(Urmare în pag. 3-a)

Contra negativismului

Solidarizarea Europei contra Rusiei dă războiului din Est un caracter ce depășește planul politic, militar sau ideologic pe care se desfășoară acest război. Căci mai mult decât de o alianță continentală — este vorba de o unitate spirituală, pe care bătrânul nostru continent o realizează întru apărarea tezaurului său cultural, deasupra tuturor divergențelor sau egocentrismelor naționale.

Caracterul pe care-l capătă războiul este acela al unui front contra negativismului absurd și ineficient al Rusiei contemporane. Mă gândesc că acest calificativ depășește totuși în suișuri puținătatea spirituală a U. R. S. S.-ului. Negativismul el însuși este o atitudine, o poziție — care chiar dacă mai puțin riscantă decât aceea a afirmărilor, nu comportă însă mai puțin un complex dialectic. Identic adesea cu tumultul sfărâmător al tinereții, el implică toate splendidele calități ale acestei nebunii juvenile. Isbucnind dimpotrivă dintr'un ancestral demonism sufletesc — i-a fost dat alteori să ilustreze haosul sufletesc al atâtor creatori.

Nu despre așa ceva poate fi vorba când ne referim la negativismul comunist, unde nu mai este vorba decât de o deplorabilă incapacitate comprehensivă.

„Literatura" și întreaga „cultură" comunistă reprezintă o negație, nu însă într'un prestabilit cadru intelectual. Este însă o negare a înseși acestor noțiuni, este un salt înapoi către primitivism. Și nu din rafinament sau spleen spiritual — cum atâția critici ai culturii occidentale au gândit, ci din analfabetism.

Omenirea n'a înregistrat din epoca migrațiunii popoarelor, un atentat mai organizat contra istoriei ei, ca acela comunist. Aici nu mai poate fi vorba de o luptă contra vijelioasei afirmații a unei credințe (cum bunăoară ar putea fi socotite luptele seculare contra invaziei musulmane); este a cruciadă contra cataclismului spiritual și intelectul.

Europa poate avea ridicole curiozități culturale sub povara istoriei ei, poate avea jalnice clipe de sterilitate creatoare sau narcisice înmlăștinări în propriu-i trecut. Totul se petrece sub zodia eclipselor și a revenirilor la sensul adevărat al creației.

Rusia Sovietică reprezintă însă mai mult decât un păcat trecător; reprezintă incendierea tuturor valorilor europene.

In fața acestui orizont unic al cenușii — solidarizarea spirituală a continentului, într'unul din momentele lui de grea nehotărâre, solidarizare realizată mai mult prin instinct, reprezintă unul din cele mai convingătoare argumente întru demonstrarea viabilității culturii.

Dacă Rusia Sovietică n'a dat nimic și dispariția ei înseamnă numai alungarea unui permanent pericol — lupta contra comunismului dă însă prilej bănuitorilor să constate sub somnolența aparentă a acestui moment intelectual, cât de adânc este ancorat continentul în tradiția creației și vigoarea cu care țineretea-i înfăptuitoare așteaptă să-și continue realizarea

COSTIN I. MURGESCU

Fișier

Rusia este țara contrastelor. Descoperirea ei nu s'a făcut de mult: descoperirea prin literatură și gândire, bineînțeles. De un veac și ceva, Europa de apus are știință despre fenomenul acesta, mai mult asiatic decât al continentului nostru. Dar câte surprize și mai ales dezamăgiri nu a însemnat descoperirea Rusiei. Cele mai bune intenții, zăcămintele de generozitate, de înfrângere a bestiei din om au fost însă ucise de regimul care s'a ferit să aibă o spiritualitate.

Lenin, odinioară, vizitând o asociație de muncitori și fiind întâmpinat cu un cor, cu muzică, a exclamat însoțitorilor: „Spune-le să înceteze cântecul! Muzica mă face să devin bun"... Dar, fără bunătate, mai putea fi vorba de salvarea omului, de preschimbarea soartei sale materiale și sufletești?

Convertirea individului se săvârșește printr'o schimbare, pare-se, în mersul firesc pentru el de până atunci al lucrurilor. Când Don Abbondio, erou al romanului „Logodnicii" de Alessandro Manzoni, erou mai ales al principiului răului pe lume, își înmoae inima și se preface deodată, ascultând predica unui bătrân arhiereu, i se întâmplă să zărească un nou univers moral. Descoperă, adică, o lume de a cărei existență nu avusese cunoștință. Fericit omul care cuprinde dela început legile morale în ființa sa! Cu numai câțiva oameni de acest fel, fața pământului ar putea fi schimbată.

Pentru Eminescu, trecutul cu toate umbrele lui era o realitate, nu un vis născocit, o amăgire, un joc al fanteziei sale bogate. Cu o putere neobișnuită de întoarcere în acest trecut românesc, dar mai ales cu o minunată trăire a legilor cari ne-au condus și a veacurilor de trudă a înaintașilor, el a fost în multe privințe un vizionar, arătând căile spirituale ce ni se cuvin. In toate domeniile: nu numai în gândirea istorică și în politică...

Miracolul eminescian trebue căutat și în acest geniu al poetului, în facultatea de a trăi deodată toate fazele înălțărilor, dar și prăbușirilor noastre.

Preocuparea de limbă, de puritatea și autenticitatea ei nu este singurul drum și singura artă a creatorului. Inchipuiți-vă pe Creangă, fără imboldurile sale lăuntrice, căutând să culeagă numai idiomul popular, desbrăcându-l de ceeace i se părea neșlefuit, alegând și culegând pe urmă materialul amintirilor și povestirilor sale. Ar fi rămas doar un folclorist, un strângător oarecare de motive și producțiuni populare.

O artă nouă trebue să ne introducă în spiritualitatea lumii, cu tot ceeace avem mai bun, mai frumos, propriu sufletului românesc, și care nu se poate întâlni în altă parte.

Nu vi se pare că abia în timpul nostru, noțiunea își împlinește rosturile ei, la care abia au îndrăsnit să se gândească bătrânii noștri cronicari sau poeții și visătorii mai apropiați vremii de astăzi? Tăgăduirea unei ere mari și strălucite, a spiritului românesc, ni se pare nefirească.

FAVONIUS

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRU ȘI CINEMATOGRAF

Cu multă amărăciune îmi vorbea, într'una din zilele astea, prietenul meu actorul.

— „In fiecare zi jucăm în fața unor săli aproape goale. Ne-a uitat publicul. Doar Duminicile își mai aduce aminte de noi. Atunci avem spectatori în rândurile din față... balconul e și el aproape plin; și mai vin și cei cu bilete de favoare. Putem spune și noi că avem Duminica spectatori...".

In restul săptămânii, însă, sălile de teatru prezintă aspecte aproape jalnice.

Un număr de spectatori egal cu acel al actorilor urmărește, cu ușoara plictiseală ce ți-o inspiră o sală goală, acțiunea ce se desfășoară dincolo de rampă.

Actorii nu sunt revoltați. Ei înțeleg prea bine vremurile grele prin cari trecem. Spectatorul, obișnuit să se ducă la teatru la ora 9 seara, obișnuit de asemenea să asiste, în timpul verii, la spectacole în grădină cu greu poate fi convins să se deplaseseze într'o sală închisă la ora 5, după amiază. Are și el atâtea scuze : are ore la biurou !... nu poate să lipsească... și pe urmă mai mult și căldurile astea...

...Auzi, dumneata !... Vara, spectacole la ora 5... E de neînchipuit.

Dar... Există întotdeauna un dar !...

Pe când într'o sală de teatru, actorii îi numără cu emoție pe spectatori — 5... 12.. 27... Azi au venit mulți... 31... — lumea se înghesue în sălile de cinematograf. Cuvântul nu e exagerat : se înghesue.

Săptămâna aceasta, pe ecranul cinematografului Capitol, au rânjit chipurile semite ale fraților Marx. Și se pare că n'a fost spectacol la care lumea să nu stea în picioare.

Și de ce mă rog ?... O sală de cinematograf e mai răcoroasă ca una de teatru ?... Nu găsim... Și apoi, spectacolele au loc la cinematograf tot atât de devreme ca și la teatru.

Să nu ni se aducă obiecția biletelor de teatru, mai scumpe ca cele de cinematograf.

Cunoaștem un teatru unde se prezintă o piesă excelentă jucată de doui buni și talentați actori. Biletele cele mai scumpe costă la acest teatru 80 de lei. La cinematografele din centru prețul unic al biletelor este tot de 80 de lei.

Și totuși aproape nimeni nu se duce să vadă piesa „Adam și Eva" la Teatrul Tudor Mușatescu.

In schimb, în fiecare după amiază, pot să fie numărați sute de spectatori în sălile de cinematograf.

Funcționarul găsește două ceasuri libere pentru ca să-i poată vedea pe frații Marx.

E acelaș funcționar care cunoaște prea bine sacrificiile făcute de actori — acești sclavi ai publicului — pentru ca să poată juca și în această stagiune; și totuși marele admirator al spectacolelor cinematografice nu înțelege să sacrifice o mică sumă de bani pentru a-l răsplăti pe temerarul actor. El, dacă se duce la teatru, înțelege să aibă bilet de favoare. Așa s'a învățat. Il întâlnește pe stradă pe un actor, îl bate pe umeri... „Ce faci, șefule?"... îi spune câteva cuvinte amabile... și pe urmă: „Atinge-mă cu un bilet de favoare...."

Actorul se execută cu toate că, mai cu dragă inimă, l-ar atinge cu două parale.

Și a doua zi, spectatorul îi dă biletul servitoarei... Să se ducă și ea la teatru, săraca.

M'am întâlnit alaltăeri cu un astfel de spectator. L'am întrebat :

— „Te-ai mai dus la teatru ?"

— „Ce ? Crezi că am înebunit ?"

— „Unde mergi acum ?"

— „La cinematograf !"

— „De ce, mă rog".

— „Pentru ca să văd jurnalul de actualități".

Poate că avea dreptate. In vremurile acestea aprige, cetățeanul e dornic să asiste la ultimele evenimente de pe front. Și acestea îi sunt oferite de journalele de actualitate.

S'ar putea ca într'o zi, un director de teatru ingenios să aibă ideea să prezinte la sfârșitul piesei, astfel de journale de actualitate.

Am impresia că atunci sala lui de teatru va fi mai puțin goală.

Și prietenul meu, actorul, va avea o figură mai puțin tragică. Journalul de actualitate va salva piesa de teatru.

TRAIAN LALESCU

PLANETE

Azi te-aplaudăm pe Dumneata!

...Să ne gândim puțin și la jurnalele de războiu care completează în ultimul timp programele cinematografice.

Din fotoliul în care suntem comod instalați, urmărim cu emoție avalanșa de scene în care sângele și bombele adevărate nu lipsesc.

E drept că operele cu reacții dureroase ne apar mai complete.

Durerea ne cucerește mai ușor.

...Aplaudăm ...o bucurie, un omagiu?

...Aplaudăm ...o destindere, un entusiasm și un salut.

O bombă, un tank în aer.. trăim... și iarăși povestea se schimbă, iarăși ne înfiorează ; un mort, o sută, o victorie pentru Dumneata, domnule din stal, care ai cheltuit optzeci de lei.

...Și din nou scena se schimbă. Știm că așa trebue să fie; dar oare te-ai gândit vreodată că poate s'a întrerupt o scenă — foarte pasionantă, cum o numești dumneata — pentru viața omului de lângă aparatul de filmat, care a uitat și de primejdii pentru bucuria pozelor d-tale.

Cine se mai gândește la toți oamenii aceștia, operatorii journalelor de războiu, care-și riscă viața pentru câțiva metrii de film.

Curajoși, aleargă, privesc, ascund capul o clipă în închinarea morții, trăesc și-ți mai dau încă o clipă de desfătare.

Așa dar, v'a plăcut!

Și-acum coniță dragi cu unghii trandafirii și voi, Domnii mei cu mâinile albe precum nuferii, mai aplaudați odată cu mâinile voastre frumoase, la început sau la sfârșit și pentru „ei", operatorii cinematografici.

Inchinați-vă odată cu visurile voastre și pentru ei. Vor ști, vor simți și viața li-se va părea mai de preț, se vor apăra mai bine, poveștile lor vă vor minuna mai mult.

●

Și acum, te rog frumos să mă ierți dacă am îndrăsnit să amintesc ceva de Dumneata, Operatorul.

M'ai învățat odată să nu mă mai gândesc, atunci când sunt la cinema, la oamenii de lângă aparatul de filmat; și te rog să crezi că așa am făcut.

Doar o clipă nu te-am ascultat și mi-am adus aminte de Dumneata.

Acum pot să vorbesc?

Nu-i așa că vaporul acesta care se scufundă nu mai e de carton? Nu-i așa că astăzi e chiar adevărat tunul acela mare?

Ai fost în pădure?

Ai văzut lupul?

Și nu ți-a fost frică?

Da!... ai ochii frumoși și cuminți; atunci e adevărat că ești foarte viteaz.

Dar acum, nu-i așa că ne dai voe să ne gândim și la Dumneata?

De ce nu apleci puțin capul, așa, numai puțin, să te vedem și noi pe ecran.

Ne-am obișnuit cu povești și chiar Dumneata ne-ai învățat să nu ne mai gândim că există.

Dar noi tot știm că vrei să ne păcălești și te rugăm să ne lași să-ți trimitem toți macii înfloriți pe care gândul tău, alergând spre frumos, îi caută prin lanurile de grâu întâlnite în cale, să-ți mângâie mâinile vrednice și obosite de truda desenelor pentru albumul nostru cu vederi.

C. ARDELEANU

Cronica muzicală

O SUTA ȘAPTE ZECI ȘI CINCI DE ORCHESTRE SIMFONICE

Exact de atâtea formațiuni simfonice permanente dispune astăzi Germania. Semnificația acestui record de pur domeniu al artei și culturii este extraordinară.

Evoluția spirituală care a putut dicta asemenea necesități este o cinste pentru umanitate. Capacitatea de înfăptuire care a putut răspunde acestor înălțătoare cerințî, încă o ilustrare a rolului activ la care forțele artei germane sunt chemate, în armonia măreață a structurii totale a vieții germane.

Dar ce mai înseamnă cele o sută șapte zeci și cinci de orchestre?

Inepuizabile resurse pentru creația muzicală germană. Imense isvoare de cunoaștere a gândirii și directivelor muzicale de pretutindeni. Câmp uriaș de acțiune pentru dirijorii Germaniei, pentru interpreții ei, pentru marile schimburi de artiști.

Totuși, aceste date, oricât ar părea de impresionante, nu sunt propriu zis complete. Este vorba, în totalul pe care îl citâm, de grupări, precum am mai arătat, permanente.

Mai există însă în Germania, până în localități de cea mai modestă categorie, nenumărate înjghebări cu caracter particular, diverse inițiative muzicale cetățenești, care adaogă și ele roade de holdelor atât de fertile ale muzicii germane.

Admirația pe care o merită o viață muzicală atât de înaintată și un cult atât de larg pătruns în suflet, al frumosului, nu este deajuns. Trebue să se ia și drept pildă, atât de minunate realități înfățișate de marele și înaintatul popor german.

PRUDENȚA IN FAGADUELI. Este ceeace i-a lipsit cu anuală regularitate „Operei Române" în ceeace privește repertoriul premierelor.

In fiecare an „Opera" tipărește o serie de programe tip, la începutul cărora, se anunță viitoarele premiere.

Este bine și interesant să se facă astfel și știut este că în teatrele lirice cele mai cunoscute, se merge foarte departe cu pregătirile unei stagiuni și se poate în consecință anunța fără greș premiere, reluări, oaspeți, date, pentru marea mulțumire a publicului și a tuturor.

Opera Română este mai avară în indicațiuni stagionale de viitor, vestind strict titlurile și autorii premierelor. Ne-am mulțumi, la rigoare și cu atât, dar cu simpla și cuvenita condițiune ca aceste antedocumentări să corespundă practicului și să nu rămână la starea de literă de... program.

Este drept că anul trecut a fost vitregit de vremi. Dar, nu e vorba numai de anul trecut. Iată de altfel și dovezi precise, o parte din ele:

Stagiunea 1937—1938 ne anunța un „Agamemnon" de Cuclin și „Făclia de Paști" de Zirra. Stagiunea următoare făgăduia nici mai mult, nici mai puțin decât „Siegfried" Cosi fantutte, Boccacio, Amorul Mascat. Ultima stagiune anunță la rândul ei, că ne va oferi o jerbă de noutăți din care făceau parte vechile premiere... nereprezentate, din stagiunile trecute „Agamemnon" „Kir Ianulea" și „Amorul Mascat" cărora adăogau copios „Aurul Rinului" și „Freischutz".

D-voastră ați asistat la vreunul din aceste spectacole? Nici noi!

Ar fi bine, de aceea, să se procedeze cu mai multă punctualitate și precauțiune, în această direcție.

Să se măsoare bine forțele teatrului și anului și să se anunțe numai ce este cu adevărat sigur, oriunde ar funcționa sărmanul chiriaș pe drumuri ce este „Opera Română". La nevoe, preferăm să citim anticipat un titlu mai puțin decât ceeace se va cânta efectiv și să nu ne îmbătăm cu perspective de fantesie și optimism prea entuziast.

Este în joc buna organizare și seriozitatea Operei Române precum și prestigiul ei față de public.

R. AL.

Ecranul

CINEMA CAPITOL : Frații Marx la circ.

Prisma americană prin care trebuesc văzute de obiceiu filmele „Fraților Marx" nu mai ne este atât de necesară ca în filmele anterioare acestui „Circ" al reprezentanților humorului american.

Amatorii de „hott" și cei de jazz se declară mulțumiți, trecând cu vederea unele situații a căror repetire tinde spre șarjă.

Complicațiile acțiunii par a fi menite să prilejuiască celor trei comici lansarea sau reluarea „bancurilor" Marx.

Având în vedere că înaintea filmului, admirăm în „Jurnalul O. N. C." admirabila comportare a soldaților noștri, atmosfera din sală este mai mult decât prielnică unui film vesel.

Așa se explică dece se face atâta haz și la scenele care în alte împrejurări n'ar fi izbutit să ne lumineze fața decât cu un zâmbet anemic.

CINEMA ARO: O noapte hotărîtoare

Dacă filmul prezentat de Cinema Aro, ar fi fost jucat cu aceiași distribuție, acum zece ani, ar fi avut desigur succes.

Azi însă, Pola Negri și Ivan Petrovitch nu mai sunt decât doi dintre atiștii a căror fotografii aveau loc de cinste în albumele „cu artiști" ale mamițelor noastre, alături de Hary Liedtke, Ronald Colman și Vilma Bancki.

Deși atunci, ca și acum, era valabil acest subiect, creat de soții cari, deși-și iubesc „teribil de mult" consoarta, o lasă destul de des „singură" din cauza abundenței afacerilor.

Din păcate, auzim în fiecare zi aproape, de acest cântec cu variantele „afacerilor veritabile" sau numai a supei, care, mâncată în fiecare zi, devine indigestă.

Dacă organizația feministă, va avea vreodată o casă de filme, regisoarea va turna desigur, acest subiect, cu rolurile invers, bineînțeles.

Dece nu și filme, cu soți, „neglijați oficial" ? ?

ADRIANA NICOARA

PENTRU ȘEZATORILE OSTAȘEȘTI

Din gândul bun și din osteneala unui oștean cărturar, au ieșit la iveală până azi, cinci volume doldora de glume, cântece, jocuri și înțelepciune românească.

Din aceste cărți, căpeteniile oștirii noastre, pot culege oricând un material de preț pentru educarea și desfătarea sufletească a celor chemați în serviciul țării.

Și suntem bucuroși să consemnăm aci lângă numele d-lui maior *Alexandru Marin*, care a întocmit volumele pomenite, inimoasa contribuție a profesorului *I. E. Torouțiu*, care a tipărit pe propria sa cheltuială 25.000 de exemplare, făgăduind să desăvârșească opera începută sub auspicii atât de fericite, până când se vor aduna în toate bibliotecile ostășești lângă cele 5 volume apărute până azi, încă 25 de volume pentru care nu așteaptă decât manuscrisele.

IN ȚINUTURILE DEZROBITE

Odată cu întemeierea unei vieți curat românești, se vestește redeschiderea Teatrelor Naționale, pe care o politică nechibzuită le desființase cu mult înainte de ocupația bolșevică.

Să nădăjduim că cei aleși să statornicească graiul românesc — între hotarele vecinice ale neamului nostru — nu vor fi și de data aceasta aceiași ciocli culturali din trecut, deprinși să vagabondeze între reședința permanentă din Capitală și între chivernisele întâmplătoare din ținuturile unde aceste expediții s'ar dovedi mai rentabile.

Cine nu e hotărît să prindă rădăcini, acolo unde e trimis să învețe pe alții statornicia, să lase altora cinstea aceasta.

DRAMATURGIA GERMANA CONTEMPORANA

In marș cu marile idealuri înnoitoare, pe cari elanul și vigoarea popoarelor înfrățite azi în luptă, le va înfăptui curând — pune la îndemâna teatrelor noastre, în preajma stagiunei ce se pregătește, câteva piese remarcabile.

Vom nota, deocamdată:

„Profeții" și *„Schlageter"* de *Hans Johst*, un scriitor care ilustrează prin operele sale spiritul Germaniei noui.

Și o dramă turburătoare de *Herman Burte: „Christos în fața judecății"*, în care deși nu-I se vede niciodată chipul, duhul marelui învățător predomină tot timpul pasionanta acțiune a piesei.

OPERA ROMANA

își va continua anul acesta activitatea tot în sala Teatrului Regina Maria. *Se pare că aceasta a fost unica soluție posibilă.*

Ne întrebăm însă dacă în actualele împrejurări, teatrul românesc se poate dispensa de serviciile unor actori străluciți ca soții Bulandra *și ca d-nii* Maximilian *și* Storin?

Poate că cei în drept se gândesc la o soluție care să îngăduie activitatea companiei „Regina Maria", *în Capitală.*

Un indiciu în acest sens e faptul că ziarele vestesc angajarea d-nei Mya Steriade *în ansamblul teatrului depe cheiu.*

Dar unde va juca acest ansamblu?

S. D.

Scrisul săptămânal

(Urmare din pag. I-a)

Muncă și el, ca toate muncile, scrisul are nevoie de repaosul reconfortant al jocului. „Articolul" nu-i decât munca-joc. Cineva se plângea nu știu unde, că tinerii își istovesc ideile care-ar putea fi exploatate serios, în mici esseuri fără greutate și prin urmare volatile curând.

Acela avea dreptate, și n'avea. Pentrucă — pe de o parte, nimic nu împiedecă pe esseistul din mintea căruia a scânteiat o idee, s'o reia mai târziu cu toată seriosa aparatură critică cerută de spiritul academic, și s'o desfășoare proptită'n cârjile erudiției, de-alungul unei mii sau mai multora, de pagini. Dar esseul instantaneu prețios și labil, este mai plin de seva originară a sensului intuitiv de experiența trăită, de autenticitate, oricât de superior i-ar fi studiul sau tratatul ulterior și îndelung meditat.

Gândirea este uneori reflecție pură și simplă — reflex — alteori gândire formulată — răsfrângere interioară a propriei conștiințe. Tratatul este față de esseu, ca psihotehnica față de actul psihic : măsurători, formule algebrice și quantumuri vin să încadreze un fapt a cărui incandescentă sclipire rămâne totuși momentană și inefabilă, altfel decât metaforic. Esseul este un procedeu metaforic al gândirii logice. Scrisul obligator periodic duce neapărat la ei : spicuirea lumii de trăiri a sensurilor, înflorește uneori formulări spontane și scânteietoare pentru o clipită. Nesilogisticat încă, esseul este mai gândire decât logica strânsă a studiului sau sistemului, care este în schimb mai comunicare.

Intre gândire și comunicare este același raport ca între poem și exegeză, ca între act și cadru, ca între, însfârșit, scrisul franc și scrisul cu manșete scorțoase și bezeț la ghetele de lac.

Muncitor, muncitor, de sigur. Dar încă nu învederat în abitudini formale, încât neanchilozat, esseistul boicotat invită fracurile goale de conținut ale răsunătoarelor asteriscuri și bibliografii, pe terenul autenticității la căldura căreia adevăratele organisme nu mai pot suporta veșminte. Ce se vor face fracurile cele lipsite de organisme, când vor rămâne să îmbrace, în nudismul general, aceleași viduri ambulante ?

ION FRUNZETTI

IN CURÂND APARE
COLECȚIA „ANECDOTA"
VA FI O REVELAȚIE

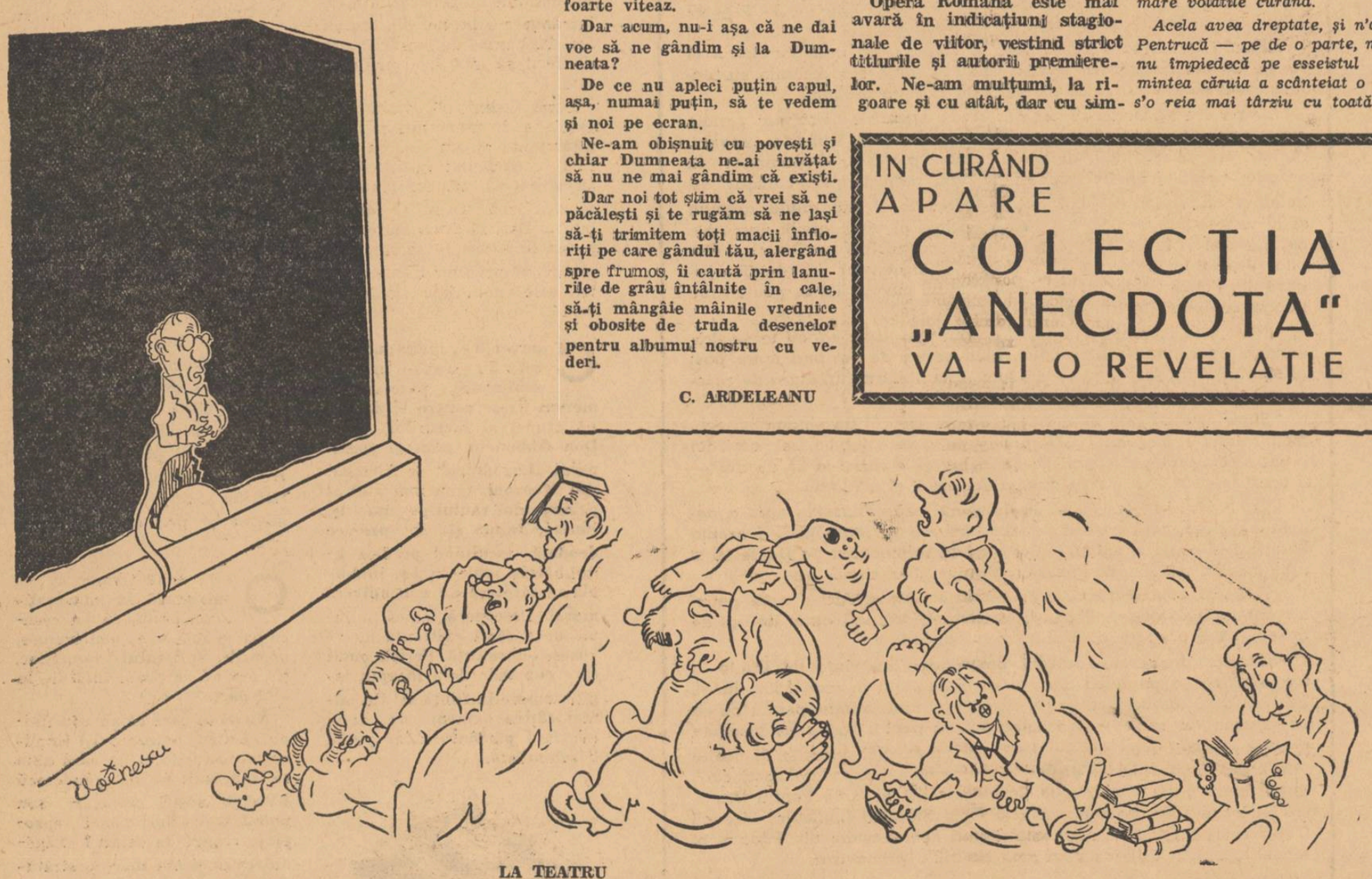

LA TEATRU

Regisorul: — Doamnelor și domnilor. Spectacolul care trebuia să înceapă acum trei ore, s'a jucat. Dintr'o regretabilă eroare însă, s'a omis să se ridice cortina.

Note germane

NIETZSCHE

Puţină lume dela noi cunoaşte activitatea lirică a lui Nietzsche. Totuşi, ineguratul, solitarul filosof al supra-omului a scris cutremurătoare poeme. Redăm, în

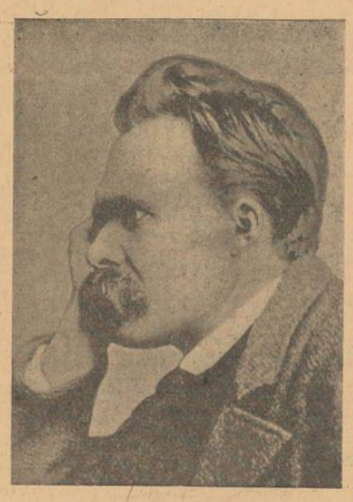

Fr. Nietzsche

românește, una din ele: „Cel mai singuratic" :

„Acuma, întrucât ziua
A devenit obosită de-atâta zi, [şi isvoarele
Tuturor nostalgiilor susură de [nouă mângâiere,
Toate cerurile, atârnate în pă- [ienjenişuri de aur,
Vorbesc către fiecare obosit : [„Odihneşte-te acuma!"
Dece nu te odihneşti, tu, în- [tunecată inimă... ?"

GEORG TRAKL

Destinul lui Georg Trakl a fost unul din cele mai sbuciumate. Halucinat de zeul războiului, marele poet austriac s'a prăbuşit sub viziunea morţii. O educaţie greşită, decadentistă, l-a coborît înainte de vreme în infernul care-i era drag.

Din cântecele lui blestemate, desprindem unul din cele mai tragice („Sebastian în vis") :

„Mama ducea copilaşul în lună albă, în umbra nucului, a străvechiului soc, ameţită de sucul macului, tânguirea sturzului ; şi liniştit se pleca în compătimire peste dânsa un chip bărbos, tăcut în întunerecul ferestrei; şi bătrânele mobile ale părinţilor zăceau în ruină; dragoste şi-autumnală visare.Deci întunecată zi a anului, tristă copilărie, când băiatul cobora încet la răcoroase ape, argintii peşti, pace şi chip; când el se-arunca de piatră în faţa cailor negri, steaua sa venea în noaptea cenuşie asupra lui; sau dacă el mergea de mâna înghetată a mamei, seara, peste cimitirul întomnat al sfântului Petru, un gingaş trup fără viaţă zăcea liniştit în întunericul camerei şi-acela ridica asupra lui recile pleoape. Dânsul, însă, era o mică pasăre în golaş rămuret, lung clopotul în seară de Noembrie, liniştea tatălui, când el cobora în vis amurgind scară 'n spirală.

O, cât de liniştit se ridică 'n întunecatul suflet crucea. Dragoste; când în negre-unghere se topea zăpada, o albastră adiere se prindea sglobiu în bătrânul soc, în bolta de umbră a nucului şi băiatului îi apărea încet un înger roz. Bucurie; când în răcoroase odăi suna o sonată de seară, în stacojiul grindiş de lemn ieşea un fluture-albastru din pupa de-argint.

O, apropierea morţii. In zid de piatră se pleca un cap galben, tăcând copilul, când în acel Martie luna scădea.

Clopot roz de Paşte în bolta de mormânt a nopţii şi vocile de-argint ale stelelor, că în groază cădea o 'ntunecată nebunie de pe fruntea celui ce dormea.

O, cât de tăcut un mers pe fluviul albastru la vale, meditând lucruri uitate, când în verdele rămuret sturzul chema ceva străin la pieire. Sau dacă el mergea de mâna bătrânului, seara, înaintea zidurilor dărâmate-ale-oraşului şi-acela ducea în mantaua neagră un copilaş roz, în umbra nucului apărea spiritul celui rău. Atingere peste treptele verzi ale verii. O, cât de tăcut putrezea grădina în stacojia linişte-a toamnei, parfum şi melancolie-a soculul bătrân, când vocea de-argint a îngerului a murit în umbra lui Sebastian".

Georg Trakl s'a născut în 1887 la Salzburg. A murit în cursul

Georg Trakl

războiului mondial; după o viaţă plină de sbucium, s'a sinucis.

RĂSBOIUL ŞI LITERATURA GERMANĂ

Scriitorii germani nu şi-au încetat nici o clipă activitatea de când a început marele războiu. Paralel cu activitatea teatrală şi cea muzicală, activitatea literară continuă cu însufleţire, ceeace constitue încă o dovadă de extraordinara vitalitate a poporului german.

„ŢĂRANUL IN GERMANIA DE AZI"

se numeşte o broşură de Hans Dittmer (în româneşte de Emanoil Tr. Simtion), apărută în editura „Cugetarea-Georgescu Delafras" această foarte utilă lucrare tratează, între altele, despre: „Premisele nouii politici agrare germane", aportul tineretului în munca agricolă, contrastul dintre oraş şi sat (contrast care, în Germania de azi, e netezit), etc. Menţionăm acest pasagiu semnificativ:

„Şi după războiu, ţărănimea germană va rămâne pilonul Reichului, chiar dacă în noua organizare a spaţiului european schimbul dintre economia industrială a Germaniei şi cea agrară a Europei sud-estice va mai spori extraordinar, ţărănimea fiind după concepţia naţional-socialistă temelia orişicărei organizări de stat".

OSKAR WALTER CISEK

Editurile noastre nu sunt totdeauna eclectice. Multe lucrări, fără nici o valoare literară, năvălesc zilnic în vitrine. Traduceri făcute fără nici o noimă sfidează bunul gust. Din literatura contemporană germană s'a tradus prea puţin. In afară de cronicele din „Gândirea" şi câteva fragmentarii, cititorii noştri nu cunosc aproape nimic dintr'un mare scriitor german care trăieşte în România : Oskar Walter Cisek.

Volumul său „Die Tatarin", încununat cu premiul Kleist, e una din cele mai bune cărţi de proză germană.

Traducerea acestei lucrări ar pune publicul românesc în contact cu o carte din cele mai vii ale literaturii germane.

MIRCEA STREINUL

Note italiene

CARTEA ITALIANA

(Critica)

GIUSEPPE DE ROBERTIS

Cititorul cel mai puţin iniţiat în tainele istoriei literaturii îşi aminteşte desigur de celebra controversă dela sfârşitul secolului trecut, asupra originii cunoscutelor „chansons de geste" controversă care-a preocupat gloriile filologiei de atunci, ca Gaston Paris, Bédier, Grimm, Lot şi alţii. Bogată în descoperiri, instructivă în ceace priveşte rezultatele, această polemică a preocupat mult timp pe **Italo Siciliano**, care a dat de curând la iveală roadele unei munci migăloase ; **„Le origini delle canzoni di gesta"**, temi e discussioni, Padova, Cedam, 1940.

Ori, a face istoria polemicei asupra originii „cântecelor de fapte măreţe" înseamnă a face istoria filologiei romanice, noua ştiinţă născută odată şi determinată de cercetările amintite.

Italo Siciliano a ştiut să se strecoare printr'un material atât de vast şi să culeagă esenţialul pentru a facilita urmărirea de către cititori, a variatelor faze ale polemicii, izolând în acelaş timp pe fiecare dintre filologi cu cercul lui de idei.

Fără a rămâne un relatator pasiv, Siciliano face aprecieri critice asupra tuturor argumentelor evocate de polemişti, dând precădere „scepticismului metodic" al lui Bedier, elevul şi adversarul „optimismului metodic" al lui Gaston Paris. Concluziile cercetării lui Siciliano sunt oarecum concluziile lui Bédier, desăvârşite oarecum şi acelea că, nu se poate ajunge la definirea originii „cântecelor de fapte măreţe", pentrucă aceste cântece n'au avut origini, ele fiind produsul spontan al secolului lor şi al autorilor lor.

cunoscut prin vilumul său de esseuri asupra principalilor scriitori ai secolului trecut, a tipărit de curând un volum de culegeri critice, de data aceasta ocupându-se de contemporani; Scrittori del Novecento — *Firenze — Le Monnier — 1940.*

Primul volum interesant prin unele „aperçu"-uri neaşteptate printr'o fineţe de interpretare şi originalitate în a categorisi unele opere ,e depăşit de acesta din urmă prin aceea, că aduce în plus o bogăţie de date biografice şi bibliografice, o încercare de ierarhizare şi izolare a valorilor literaturii italiene de azi, negăsită în alte cercetări, cu atât mai preţioasă pentru cei îndepărtaţi prin loc de climatul literar al Italiei.

O carte în care sufletul autorului vibrează mai puternic.

De Robertis fiind contemporan cu scriitorii pe care-i prezintă, cunoscând fără intermediul istoriei literare oamenii şi opera lor. De aici poate şi un inevitabl subiectivism, aproape de neobservat de altfel, criticul având păreri definitive şi nesusceptibile turburărilor.

Cartea se deschide cu un studiu amplu asupra lui D'Qnnungio; D'Annunzio singur, ca şi cum întreaga generaţie de scriitori posteriori lui, ar fi umbrită de luminoasa sa umbră. Vin împreună Palazzeschi, Saba, Ungaretti, Montale scritorii străini acelei „la Ronda", urmaţi de cei ce compun „la Ronda"; Cardarelli Cecchi, Baldini. Scriitori izolaţi, neînrudiţi prin artă şi crez poetic cu niciun contemporan ca Aquoletti, Bartolini şi alţii, prozotari solitari ca Cigognani; încheiat şirul cu poeţii noui, ajunşi abea să-şi tipărească mănunchiul cel dintâi de poeme ca Betti, Solmi, Sinisgalli, urmaţi de reprezentanţii prozei recente ; Moravia, Franchi, Quadda, Nannetti.

O carte instructivă, bogată în sugestii, o adevărată călăuză pentru înţelegerea şi aprecierea justă a originalei literaturi italiene de azi.

SOCRATES

CANTECE NOUI

CULTURA POETULUI

Problema pe care ne luăm îndrăsneala s'o discutăm astăzi, este pe cât de delicată, pe-atâta de importantă — şi nu pentru întâia dată este desbătută de noi. Ceeace este important şi semnificativ din capul locului, ni se pare a fi lipsa de obiectivitate cu care ea a fost cercetată întotdeauna. Căci, fie că se lua o poziţie sau alta, patima şi interesul aveau întâietatea. Şi nu numai că lucrul acesta nu e drept — dar cu asemenea metode de „cercetare", nu se va putea ajunge niciodată la un rezultat pozitiv, satisfăcător; cu atât mai regretabil, cu cât soluţionarea (teoretică, dacă nu practică) a acestui ciudat fenomen, ar fi trebuit să fie de mult un fapt împlinit.

Va trebui să ne punem dintru început următoarea întrebare : există sau nu există ceeace noi am numit „cultura poetului" — în specie a poetului tânăr ? Şi, dând un răspuns de ordin general, cu conştiinţa împăcată, dar cu tristeţe şi fără a supăra pe cineva, vom spune că în majoritatea cazurilor, ea este ca şi inexistentă. Despre onorabilele şi lăudabilele excepţii pe care le cunoaştem, nu avem de gând să scriem în însemnarea de faţă. Ne vom mărgini deci, să vorbim puţin despre lipsa de cultură a poetului tânăr, care de atâtea ori a fost pusă la ordinea zilei, nu numai de critici şi recenzenţi. Noi vom privi problema dintr'un punct de vedere mai frăţesc, deci şi mai sentimental.

Mulţi dintre tinerii poeţi nu citesc, mândrindu-se cu această lacună ca şi cu o strălucită calitate. In versurile lor, în confesiunile lor zilnice, mărturisirea aceasta se va auzi ca un refren obsedant. **„Eu n'am cetit"**, va spune unul şi va invoca argumentele cele mai copilăreşti, nu ca să se apere, ci „ca să se explice". Unul nu are bani, altul nu vrea să-şi diformeze personalitatea (!), al treilea nu crede în nimic — în rezumat, fiecare îşi clădeşte o altă pledoarie pentru incultura lui evidentă. Şi când le vei explica, pe rând, că în lipsa banilor sunt biblioteci destule, că o „personalitate" poetică nu se pierde, ci se fecundează

prin lectură, sau că inaderenţa este mai mult un snobism decât o realitate sufletească, tânărul prieten te va privi cu milă şi nu te va mai saluta pe stradă. Pentrucă, în definitiv, el se poate lipsi de „cultură", devreme ce creiază zi de zi. Iar în clipa în care ai să-i spui că poesia lui a început să sune fad şi că miroase a formulă şi a repetare, vei fi un om pentru întotdeauna compromis în faţa lui.

Dar să ştii, tinere poet, că fragezii ani nu trebue să treacă aşa ! Gândeşte-te la pilda lui Papini şi nu uita că Rilke, Baudelaire, Petrarca, ba chiar şi bătrânul Horaţiu pot şi trebue să rodească şi în tine. La oparte cu formulele despre „personalitate" şi mai ales la oparte cu lenea. Tu însuţi îţi dai seama că tot ceeace va mai trebui să clădeşti, nu va putea creşte decât pe-o solidă temelie, te cunosc şi deaceea ţi-o spun...

...Pentrucă nu cred să existe mai deplină bucurie a inimii şi a minţii, decât aceea când în faţa unui om cult sau a unei cărţi pline de miez, nu te simţi frunză în vânt, ci copac cu ramuri bogate şi adânci rădăcini în pământ.

Ceeace meşteşugul tău aspru şi minunat îţi cere, aceasta este ! Iar vorba cu „personalitatea" e numai o vorbă, pentrucă tu nu vei fi niciodată un ins livresc — substanţa ta nu-ţi va permite ! — ci un om cult ceeace poate însemna întotdeauna mai mult decât simplele cuvinte : un poet !

ŞTEFAN BACIU

N.B. — Manuscrisele se trimit pe adresa : Ştefan Baciu, Braşov, Str. Dr. Baiulescu 9. — Şi câteva cuvinte de răspuns: **Ştefan Aug. Doinaş :** Da. **Florin Lucescu :** Da. Mulţumiri. **Rodica N. V. Suhaia :** Nu. **Apostol Ioan :** Deocamdată nu.

Balada temătorului

Moartea de prin plante, a tăcut o clipă,
Pentru temătorul care 'n drum se frânge.
Şerpii azi îi fură visul din aripă
Şi îl spală 'n cupa lutului cu sânge.

Plămădiţi în alba cocă de alviţă
I-au cântat în apa dulce toţi cocoşii...
Nu i-au frânt în coastă fulgere de crită,
Ci i-au prins cercelii 'n creasta morţii roşii.

Temătoru! fuge c'a văzut o faţă
Despletită 'n moartea plantelor şi-a lui.
Cumpăna privirii i-a fost blestemată
Să vrăjească fetii unda trupului.

Şi-au fugit prin unde. Cutelor mărgele
Le-au jucat la nunta ursitorii lor.
Când din plante, moartea s'a ascuns în stele,
Fata despletită l-a furat din sbor.

NANU MĂINESCU

Vorbesc salcâmii...

Jalea mea e lungă cât un plop,
Astăzi văd c'am fost un Bergerac,
Am iubit al oamenilor potop
Şi m'am simţit strivit de-al zilelor tic-tac.

Vorbesc salcâmii mei pe margină de nopţi,
— Incete spovedanii poţi să auzi, —
Că tinereţea mea e în toţi cireşii copţi,
Iar râsul meu în vârfurile de duzi.

Nicio mireasă nu m'a strâns la piept,
Iubirea mea e un alb letopiseţ,
Ades mă credeam bun : eram nedrept,
Ades nebun şi mă vedeam isteţ.

De azi vreau tinereţea s'o acord,
Să-mi sorb durerea ca pe o cafea,
Să mă ascund în mine ca într'un fiord,
Doar inima s'o las să cânte, numai ea.

Vorbesc salcâmii a jale de imaş,
Ca un sărut de rouă matinal,
O şoaptă clandestină de cläcaş,
Un junghiu al bălţăreţului natal.

SERGIU MATEI NICA

DANTE

(Urmare din pag. I-a)

Atunci când se împlineşte răstimpul hărăzit purificării şi câte un suflet, uneori după o ispăşire de câteva mii de ani, îşi ia zborul la Ceruri, se cutremură Muntele şi un cântec de slavă răsună peste marea pe care se zăreşte iar Ingerul, cu corabia lui plină de suflete, adunate la gura Tibrului, în Cetatea Sfântului Petru.

Şi acolo, în Purgatoriu, sunt pedepse: rugăciunea, meditaţia, cântarea imnurilor care laudă Binele împotriva Răului.

In Paradisul pământesc, se va desfăşura apoi, în toată splendoarea ei, procesiunea mistică a aducerii Beatricei în triumf în faţa poetului şi a penitentului Dante, om mântuit, prin ea şi prin pocăinţă, de marele păcat. Artistul Dante înfăţişează cu acest prilej una din cele mai grandioase viziuni din câte cunosc Artele plastice şi toate Literaturile la un loc. Botticelli, vădit inspirat de lectura Divinei Comedii în compoziţiile sale — şi mai ales în celebra Primăvară — rămâne mult prejos, faţă cu posibilităţile marelui său model.

Paradisul, după concepţiile creştine şi astronomice ale vremii, este alcătuit din nouă Ceruri, dintre care cel mai depărtat de Pământ, se învârteşte cel mai ameţitor. Deasupra, neclintit, stă Empireul. Şi Dumnezeu.

Dacă în Purgatoriu l-au împresurat calmul şi pacea crepusculară, prielnică reculegerii şi neditaţiei, acum Dante se vede învăluit, din Planetă în Planetă, în lumină. Iar în lumină, ochii i se întăresc, spre a distinge luminile mai mici şi mai aprinse: în ele înfloresc, albe ca lumina Lunei, roşii ca lumina din Marte, aurii ca lumina din Soare, toate sufletele Drept-Fericiţilor, care alcătuesc împreună flori, cununi, cruci, scări, litere, acvile şi trandafiri, mari cât bolta Cerului Mare.

Transhumanat, Poetul urcă din Planetă în Planetă, privind-o în ochi pe Beatrice. Cu puterea gândului şi cu temeritatea geniului, el se auto-sanctifică. Simte în el tăria sufletească de-a se înfăţişa, înainte de moarte, Maicii Domnului, Mântuitorului, tuturor Sfinţilor şi lui Dumnezeu însuş.

Apoi: o străfulgerare. Şi viziunea ia sfârşit la timp, cu o nouă invocaţie la stele.

Intransigent, dar mărnimos ; duşman al oricăror compromisuri, Dante a fost un mare precursor al Puritanismului modern, care-l înfrăţeşte de-a-dreptul cu Savonarola şi cu Reformatorii. A fost nu numai poetul cel mai genial al Literaturilor moderne, dar şi cel mare învăţat al timpurilor sale; nu a fost, firește decât un auto-didact. A realizat totul singur, simţind o adevărată voluptate a celor mai grele cuceriri prin sine. De aici semnificaţia eroică a personalităţii sale.

Dante a fost un mare erou al autonomiei sufleteşti. Ca atare îl revendică printre marii întâi Renaşterea şi, naţional, întreaga Istorie italiană.

Este în destinul Omului să nu se definească în toată fiinţa lui sufletească, decât o singură dată întreg, în decursul unei existenţe. Din biografia marilor creatori de valori umane, se ştie că aceştia au căzut victima unei inexorabile legi a nedefinitului. Cristofor Columb a lăsat nedefinită cucerirea lui. Michelangelo n'a realizat Mormintele. Leonardo da Vinci a rămas prototipul cel mai dramatic al nedefinirii; Goethe nu şi-a terminat opera. Marile Catedrale ale Evului Mediu au rămas fără faţade, sau neterminate până azi. Dante însuş a părăsit cel puţin trei sau patru opere începute.

Şi totuş: Cristofor Columb a lărgit spaţiul geografic, pentru nevoia de orizont a noului Om al Renaşterii : Michelangelo a pictat Sixtina şi Leonardo Cina. Dante a terminat Divina Comedie.

El a scris-o în versuri, pentru ca marea lui lecţie, să poată fi mai uşor ţinută minte pe dinafară. Iar ca să nu pară o predică în deşert, între existenţa literară şi cea spirituală a acestei „lecţii" fără precedent, a interpus propria-i existenţă.

El însuş a vrut să-şi definească Poema, drept „opera la care a pus mâna şi cerul, şi pământul". Mărturisirea îi poate fi întregită cu a celui mai de seamă contemporan al său, adică Francesco Petrarca. Venind odată la acesta un cărturar şi întrebându-l dacă avea la îndemână opera lui Dante, Petrarca i-a întins De Monarchia, adică una din operele minore ale Florentinului. Iar când celălalt a protestat, spunând că dorea Divina Comedia, Petrarca i-a răspuns: „Divina Commedia nu este opera lui Dante Alighieri, ci a Duhului Sfânt". Ceeace dovedeşte şi aureola divină de care s'a înconjurat dela început Poema (de aici calificativul ei postum), cât şi adevăratul cult pentru Dante, care n'a mai încetat de atunci şi până azi în Italia.

„Magia" artei lui stă în marea putere de armonizare a celor mai disparate contraste, din fundul Pământului, în Empireu. Omenirea şi Arta ei n'au cunoscut alt arhitect mai temerar ca proporţii şi mai perfect ca simetrie, decât acesta. Prin simţul armoniilor arhitecturale, Dante este cu adevărat cel mai genial premergător al Renaşterii; cu atât mai mult, cu cât, în cadrul perfect armonizat al acestor simetrii formale, se desfăşoară un conţinut sufletesc identic cu întregul program spiritual al Renaşterii umaniste: emanciparea Omului, până la Dumnezeu.

Divina Commedia este Italia, aşa după cum Italia se recunoaşte în Poemă : cu idealurile şi decepţiile ei ; cu oamenii şi locurile dintr'însa ; cu religiozitatea şi profanul ; cu genialitatea şi avântul de care se simte în stare; cu îndrăzneala concepţiilor şi cu arta cuprinderii lor într'o compoziţie perfect definită; până şi cu profeţia făcută acum şase veacuri, a unui Duce mântuitor al Destinului italic, aşa cum apare Ducele Italiei de azi, ca îndrumătorul Destinelor Patriei sale, spre cea de a Patra Renaştere, după Imperiu, după Renaşterea umanistă şi după ultima Renaştere politică a recentului Risorgiment.

Italienii citesc Divina Commedia în fiecare Duminecă, în public, cu cartea în mână, vers cu vers, oraş după oraş.

Ea este cartea lor naţională prin excelenţă. In ea trăeşte tot sufletul Italiei, cu ce este în el Politică, Dramă, Epopee şi Lirism.

ALEXANDRU MARCU

Plimbare în lumea muzicii

— Câteva ceasuri cu Paul Constantinescu —

de ROMEO ALEXANDRESCU

NU NE CUNOAȘTEM COMPOZITORII

N'ați întâlnit încă pe nimeni care să vă fi spus că la Palermo, Cairo, sau Capu Nord este ca la el acasă, deși la o indiscretă întrebare, a trebuit să admită că n'a fost încă la Sibiu și că n'a văzut Iașii sau Clujul?

Dacă nu, probabil că n'ați prea stat de vorbă cu nimeni despre călătorii. Și poate că nici despre muzică și muzicanți. Și, atunci, vă rog să nu credeți că nu sunt mai puțini nici călătorii în țara... muzicii, care cunosc în amănunte microscopice păduri întregi de arbori genealogici ai rudelor, editorilor, bucătarilor, ai cine știe căror compozitori de pe unde, dar te întreabă mirat: „care Paul Constantinescu?"

Și, pe lângă că e nefiresc și inadmisibil, să răstorni ordinea normală a cunoașterii, mai este și păgubitor pentru... cel ce o face, deoarece se lipsește de inițieri care i-ar putea deschide o caldă rezonanță pentru o spiritualitate artistică pe care suntem datori s'o trăim cea dintâi pentrucă e a noastră, e pentru noi creată și pentrucă ne exprimă pe noi.

De sigur nu cu câteva răslețe documentări, cu un compozitor despre care aflăm câte ceva, toate se vor îndrepta dintr'o dată. Un articol nu poate avea această pretenție. Dar, dacă va putea stârni și pe alții să se intereseze de mersul, zestrea și năzuințele muzicii românești dacă ar putea insinua și altora pornirea de a se îndrepta mai curând și către muzica și muzicanții noștri, țelul acestor coloane va fi atins și îi va justifica trecerea pe sub tipar.

RANDURILE DE FAȚA NU SUNT UN REPORTAJ

Deși era poate mai bine să vă las să constatați singuri că ceeace citiți în acest moment nu este un reportaj după toate plăcutele obicinuințî ale genului, până la constatare, pagina având perspective mai multe să fie citită pe când, de pe urma acestui avertisment, risc să pierd din cititori pe... drum, este totuși mai bine să se știe din vreme ce va fi și ce nu va fi în acest pseudo reportaj.

Nu intenționez, ca să vă spun drept, nici să descriu camera de lucru a compozitorului, cu mobilele, covoarele și obiectele ei de familie, nici să zugrăvesc un tablou vibrant și romantic, în care compozitorul să se cufunde în transele unei inspirații febrile și cotropitoare, nici mai ales să vă prezint un Paul Constantinescu în „halat și papuci".

Nu că aș disprețui în bloc aceste procedee, sau le-aș considera absolut inutile. Multe din ele sunt ingenioase „momeli" către muzică. Astăzi aflând ce dulceață îi place mai mult autorului, mâine ce culori de cravate, poimâine care sport, vă găsiți pe nesimțite interesați de un muzicant și dela muzicant până la muzică, nu e departe.

Pe urmă, nu poate fi negat nici interesul de a situa un compozitor în cadrul pe care și l-a ales, de a cunoaște și omul printre elementele înconjurătoare, în climatul propriu al vieții lui, ceeace nu se referă numai la paragraful „Curiozități și indiscreții biobrafice" dar pot contribui la cunoașterea pe plan direct a compozitorului și deci la o posibilitate de apropiere de el care îl poate face dacă nu numaidecât mai înțeles, esteticește, dar mai accesibil omenește, mai viu, mai atașant.

Fracul învechit și solemn al lui Verdi, din muzeul dela „Scala" baghetele cu care a dirijat una sau alta din operele lui, pot nu numai să atragă curiozitatea, dar chiar să emoționeze, să lase impresii nesterse.

Dar, oricât, trebue să-i cunoaștem și muzica. Și, mai ales, să-i cunoaștem în primul rând muzica.

Și încă orice astfel de piese de muzeu reprezintă mai ales viața pur artistică a compozitorului. Cât despre secția „halat și papuci" cred că e cea din urmă care trebue să intereseze, ca o completare cu totul facultativă, ca o diversiune.

Când documentarea începe de acolo, riscă să arate, necunoscătorilor, și opera prin prisma... papucilor ceeace pare mai curând de evitat.

O ALTA MARTURISIRE

Cu oate cele de mai sus, aș fi notat poate și aspecte necompozitorești ale intrevederii ce-am solicitat lui Paul Constantinescu în scopul celor de față.

Dar, ceva m'a împiedicat cu desăvârșire și pe nesimțite de la orice intenție în acest sens. Lipsa de vreme.

Lipsa de vreme, deși acest fals interviu, sau, mai bine, acest interviu asemănător unor romanțe, „fără cuvinte", a durat patru ore.

Ore însă în care Paul Constantinescu, perindând pe suportul pianinei câteva, foarte puține, din partiturile lui desprinse dintr'un „teanc" impresionant de stufos de lucrări revărsase în fel șichip ritmuri, melodii și sugestii de culoare, împletise sau pulverizase în cascade o muzică pe care așî fi ascultat-o probabil și până în clipa de față, dacă s'ar fi putut.

Una câte una, întrebările plănuite se topeau. Aveam de ales între cel mai interesant și mai inedit răspuns scontat și această muzică. Nu era greu de ales. Și, pe semne că și egoismul apăsa acelaș taler al balanței.

Scenă din „O noapte furtunoasă"

Pe scurt și în consecință, iată-mă redus iarăși la vechea mea ipostază de auditor „profesionist", într'un fotoliu de concert, cu diferență că sala era de data aceasta o cameră de lucru, un șantier de tonuri... Și iată-mă cu material de recenzie mai mult de cât de reportaj.

Dar, mă veți crede sper cu ușurință, cu cât timpul înainta, cu atât mai la adăpost de orice umbră de regret.

O PARTE DIN CHESTIONAR SE REZOLVA PRIN MUZICA

Paul Constantinescu, deși abia trecut de treizeci de ani, este, precum cred că se știe, singurul muzician român tânăr care a înscris două compoziții în repertoriul „Operei Române": „O noapte furtunoasă", după Carageale și „Nunta în Carpați", balet, a cărei muzică a găsit un rar ecou și în Germania, deși ar putea părea, la prima vedere, în afara hotarelor, prea impregnat de „exotismus". Dar, muzica adevărată e una singură și de aceea a putut să placă și va putea să placă în orice parte „muzicală" a lumii, iar Germania, și din acest punct de vedere, reprezintă imens de mult.

Executată în întreg turneul din Germania al Filarmonicii, conduse de maestrul George Georgescu, muzica „Nunții" va fi cântată zilele acestea chiar de Filarmonica din Berlin, sub bagheta lui Ionel Perlea.

O suită „cătănească", altă suită, o simfoniettă, variații pe o temă bizantină pentru violoncel și orchestră, melodii colinde pentru pian, o sonatină interpretată și de maestrul George Enescu, delicatul „trio de coarde bizantin", de care autorul nu mai vrea să audă, (din fericire părere exclusivă) înseamnă de sigur pentru un creator care acum 12 ani își lua abia bacalaureatul la liceul Petru și Pavel din Ploești, o producție puțin comună.

Dar, mai ales, puțin comună este toată această fecunditate calificativ.

Incă dela primele pagini date în vileag, Paul Constantinescu își jalonase, printre compozitorii noștri, o cale de două ori însemnată: odată pentrucă era proprie. Și, tot pe atât pentru că era croită exclusiv prin ogor băștinaș, pentrucă parcurgea locuri surprinzător de încărcate de specific al isvoarelor și tradițiilor proprii ale românescului, în muzică.

De aceea, aș fi dorit să cunosc expuse chiar de compozitor treptele evoluției lui și explicate, pregătirea tehnică și spirituală care l-a ajutat precum și chipul în care își primește și enunță estetica personală.

O serie de întrebări „respective", erau gata.

Răspunsul le-a venit însă înainte de a fi puse.

S'au desprins din însăși muzica în „prima audiție" pe care am ascultat-o și pe care, din loc în loc, auditorul o punctează cu câte o scurtă lămurire plină de franchețe și de luciditate.

Stă înaintea pianului cu fața și corpul ușor către dreapta și cu o îndemânare cu atât mai extraordinară cu cât e un pianist autodidact, descurcă peremptoriu caerul celor mai originale îndrăsnețe și complicate combinări devoci, ritmuri și sonoritate.

Figura nu-i exprimă nici auto-admirația, nici cea mai slabă urmă de emfază, de orgoliu. Nu este nici falsă modestie.

Paul Constantinescu rămâne în fața operelor sale un judecător am spune imparțial, dacă, mai de grabă n'ar fi, sever.

E arhitectul care a construit după legile artei în care crede și care își prezintă opera lui cu totală obiectivitate, gata să lămurească un detaliu tehnic, o trăsătură caracteristică, prinsă pe viu.

...Iar mi-am dat în petec!" *(E vorba de o disonanță „ardeiată" într'o temă de școală).*

„N'o contez printre compoziții"... *(Ceva care nu-l mulțumește și, nu transacționează).*

„Aici, la fiecare moment, se punea o problemă!"

„Majorul e mult mai rigid în stilul ce urmăresc. Tot mi-

Dansul zestrei, din „Nunta în Carpați".

norul îmi convine mai bine; e mai bogat, mai maleabil".

„Totul este să nu cazi în Bach, să te ferești de polifoniști și de Ruși. Cum vei avea ceva comun cu ei, totul e compromis!"

„O singură „senzibilă" și ești pierdut".

„Selecția modulațiilor e o o chestiune capitală".

Uneori nu se poate opri de a remarca, și, într'adevăr, remarca se impune:

„Cât de frumoasă și de pură e tema asta. Cât e de greu de situat în ambianța ei".

In aceste cazuri, nu e niciodată vorba de o temă proprie. E vreo temă bizantină, element autentic, descifrat din străvechi hrisoave de părintele Petrescu, în care Paul Constantinescu are un colaborator de mare preț.

„Aici, suntem în plină psaltichie".

„Modulațiile de secundă sunt cele mai bune".

„Am renunțat la orice figurație. Am căutat variația în linia cea mai simplă și mijloacele de a evita monotonia fără apel la inutil"...

Iată, pentru cine vrea să citească bine aceste indicații în aparență fugare, câteva puncte de orientare care lămuresc multe.

CANTAREA BASARABIEI O COMPOZIȚIE „FULGER"

Este un poem pentru orchestră la care compozitorul a lucrat în timpul din urmă. Dar, acest „timp din urmă are nevoie de o explicație. A fost schițat într'o zi și o noapte și orchestrat în trei zile, dintr'o singură respirație.

E de o structură și aparte, vorbind larg, și fundamental deosebită de stilul caracteristic al autorului.

„Mite și cadențe" zâmbește el, prăvălind acorduri care prin excepție, se încadrează uneori în trepte cadențiale, deși rupturi vehemenet asvârl elanul dintr'o dată în cele mai neașteptate tonuri.

Cred că lucrarea este actualmente în repertoriul „orchestrei simfonice a armatei".

Construcția ei e ingenioasă și plină de tâlc. O blândă și evocatoare melodie populară o deschide. O tristețe se mărturisește din undirile sunetelor. Și, deodată, ca un vis blând și cutremurător, se strecoară, reptilian, în schimonosiri bine venite ca să exprime tot substratul și tot simbolul, internaționala III-a. E slută și rânjitoare, dar viața curată și credincioasă a românului cotropit nu se tulburâ. Basarabia își trăește mai departe, în restriște și mâhnire dar în dârză hotărîre, viața sufletului ei românesc.

Dar, de undeva, ca un tunet depărtat, răzbate un ecou din imnul Regal român.

Se întoarce mai prelung, mai puternic. Cucerește rând pe rând toate vocile. Isbucnește însfârșit în iureș triumfător, în wagneriană măreție, potopind falduri biruitoare de armonii, spărgând valuri sărbătorești de muzică, bucurie și jubilare desrobitoare.

PATIMILE DOMNULUI ORATORIU IN STIL BIZANTIN

Este cea mai vastă din compozițiile lui Paul Constantinescu, aproape terminată.

Este, fără nici o îndoială, cea mai înaintată investigație în crearea pe dea'ntregul, a unui stil simfonic religios românesc, pe baze direct bizantine.

Intr'adevăr, cu fiecare notă, se pune o problemă. Și, Paul Constantinescu știe ce vrea. Totul îi divulgă stăpânirea clară a ideilor, a tehnicei, a voinței creatoare. El, care poate termina în patru zile un poem simfonic, lucrează de mai mult de un an și jumătate la această expresie capitală a personalității și stilului ce și-a durat.

Speră să o poată auzi de Paști. Melopee de nețărmurită expresivitate, o reculegere creștinească netulburat de adâncă și de curată, într'o muzică al cărei graiu e cu desăvârșire nou și se învălue cu expresia însăși a verseturilor evanghelice, o operă care va fixa în muzica românească și în arta compozitorului un punct crucial, iată ceeace este oratoriul lui Paul Constantinescu.

DOMNILOR ȘEFI DE ORCHESTRA, ISARLÎC ȘI RIGA CRYPTO SUNT INENARABILE!

Pe versuri de Ion Barbu, Paul Constantinescu a scris pentru voce și orchestră două scăpărări uimitoare de haz, de pitoresc autohton, de pantagruelică fantasie și savuros umor muzical.

Ospăț princiar de imagini își risipește belșugul în ele, descriptivismul și inventivitatea cele mai năstrușnice și mai dibace țâșnesc în focuri de artificii neîntrerupte.

Sunt compuse de mai multă vreme, totuși nu le-am ascultat încă în concertele noastre simfonice.

MICUL ACHIM E FOARTE INTRIGAT

De altfel, Paul Constantinescu furișa, chiar printre temele lui de școlar, pe când, nu acum prea mulți ani, „făcea" contrapunctul la „Academia Regală" cu maestrul Jora, care a avut un rol excepțional în formarea acstui mare talent românesc, „ieșirile" componistice cele mai zurbagii și mai nemaipomente.

Odată, scrisese, printre fugi și corale aproape „cuminți", o delicioasă „scamatorie" sonoră, în care disonanțe sbârlite, și irezistibile se precipitau în ropotul diabolic al celor mai năstrușnice jocuri de mâini și sunete. O adevărată bătălie de pisici pe pian, dar, pisici minunat de muzicale.

Maestrul Jora care, în fond, de abia aștepta dela elevii talentați câte o „bombă", cu verva lui pianistică furtunoasă, făcea să explodeze bomba pe claviatură într'un vârtej torențial.

Deodată, cineva urcă scările lungi ale Academiei Regale, către clasa cu pricina, trei câte trei. E micul Achim, copilul unui funcționar al „Academiei", care își prărăsise subit joaca din grădină și alerga, cât putea, să vadă „ce s'a întâmplat".

Sosește la ușe, o deschide repede, și își petrece capul înăuntru.

— „Se cauți, măi" îl apostrofează sever dar grozav de amuzant, maestrul Jora?

Micul Achim mai privește, tace și fuge. S'a edificat.

O altă scenă din „Nunta în Carpați".

Și pleacă înapoi la jocurile lui sburdalnice, care probabil acum, i se par mult prea bătrânești și amorțite.

●

Afară a început să însereze. Minutul plecării a devenit inevitabil.

Peste puțin sunt iarăși în străduța molcomită din preajma gării, unde se petrec lucruri atât de minunate.

Frumoasă mai e, uneori, meseria de reporter!

Mulțumesc, Paul Constantinescu!

Rugăciunea ostașului român

Doamne ,sub zodii de silnicie,
trudnic și astăzi dreptatea se'nvață.
Moartea mi-e tainic veșmânt și povață.
Partea mea'n lume, ca pe-o moșie,
gândul, din leagăn, o crește și-o știe...

Paza pământului greu meșteșug,
stă chezășie pentru belșug
și pentru zorii Țării de mâine...
Eu Vetrei Neamului, sfâșiat trup,
fac legământ să-i slujesc, cum un câine
stâna-și păzește de lup.

Fraților mei gem, în străini, umilire.
Ca să le duc în tristeți îndulcire
și ca să'nfrâng cerbicia dușmană,
n'o să mă doară prea mult nicio rană.

Lungă nu-i nicio grea depărtare,
crud niciun fulger, când vrem, anume,
fraților buni să le dăm ascultare...
Statornicindu-le locul în lume
și în strămoșeasca vrednică stare,
Plânsul schimbă-vom în bucurie!

Doamne, dă brațului nostru tărie
blând ne păzește cu scutul divin
și ne-oțelește'n credința cea trează!

Fă'nvingătoare oastea viteză
peste potrivnici, — ca'n ceasul senin, —
Țara'ntregită din nou să dea
Tie și Regelui său, pururea
Slavă, amin!

ȘTEFAN STANESCU

Peceți voevodale

Peceți de sânge purtați, a știre
Că brazda voastră e tainic scrin
Ce strânge 'n sânu-i drept moștenire
Voevodalul etern Destin...

Descălecare! Rupturi de nour!
Vârtej eroic! Popas și Hat!...
Străjer și simbol, vânjosul Bour
Pe stema voastră stă ne'nfricat...

Ingemănate surori de-o seamă!
Cu-aceleași tâlcuri voi v'ați născut,
Și-aceleași trâmbiți străvechi vă cheamă
Să fiți un eazăm și-un singur scut...

De-acum, ciderea vi-i răsbunată...
Dar ochii 'nlacrămi ce vor spre-Apus?...
Durerea voastră nu-i împăcată?
Peceți de sânge, mai sunt de pus?...

Iulie 1941.

ION PAJURA

CRONICA LITERARA

Constantin Stelian: Mireasa lumii (versuri)

Versurile d-lui Constantin Stelian, îndeamnă la revizuirea opiniei comode după care, în genere, producţia scriitorului ar proveni din alte surse, decât ale experienţei directe. Această opinie cu autoritate populară, acordând inspiraţiei un rol important, separă opera de contingenţele cotidiane iar faţă de autor manifestă o ciudată lipsă de preţuire. Ca şi când, neavând de cât meritul de transmiţător inspirat, poetul trebue să-şi câştige stima societăţii, cu prestigiul altor însuşiri decât ale sensibilităţii artistice. Părerea că scriitorul nu se califică prin înzestrarea sa, naşte efecte curioase asupra evoluţiei literare. In evoluţia poeziei, în special, constatăm momente când interesul public se apropie sau se depărtează de ea. Momentul de îndepărtare a atenţiei, presupune în poezie un dozaj de artificialitate ce se introduce ca urmare a nevalorificării de către public a sensibilităţii poetului. Acesta încearcă să se răsbune, refuzând să exprime experienţe în care contimporanii s'ar oglindi, dar în acelaş timp se răsbună şi arta devenind artificială prin înstreinarea de viaţă. Etapa actuală a liricei româneşti, pare că se caracterizează printr'un astfel de divorţ al sensibilităţii a cărui realitate o verificăm în orice caz, prin absenţa interesului public faţă de poezie. In ce măsură poeţii destul de numeroşi astăzi, cu toată indiferenţa ce-i înconjoară, sunt victima artificializării inerente, nu este locul să cercetăm acum. Subliniem în schimb necesitatea revizuirii critice a mentalităţii la care ne-am referit, şi care rămâne responsabilă în ultimă instanţă. Publicului trebue să i se facă educaţia ca să ajungă să înţeleagă mportanţa sensibilităţii scriitorului care solidarizează prin limbă şi unitate structurală, sufletul şi destinul neamului său.

La aceste consideraţii ne-au îndemnat versurile d-lui Constantin Stelian tocmai prin natura lor apropiată de experienţa *comună*. Autorul nu foloseşte maniera „abstractă" dominantă în lirica actuală. Caracterul psihologic al *inspiraţiei sale*, raportat la momentul evoluţiei de azi îl situiază în schimb, pe d. Constantin Stelian după o logică normală a lucrurilor, pe o treaptă depăşită, fără ca această *situare* în urmă, să însemne superioritatea liricei evoluate. Impresia ce-o avem de manieră lirică *veche*, nu dovedeşte neapărat lipsa de valoare în sine, a versurilor din „Mireasa lumii", ci prin ea, evidenţiem numai primejdia ce pândeşte pe autori, în perioadele când publicul nu simte interes pentru poezie. Intr'un astfel de moment de separaţie, când tendinţa poetului este să se răsbune şi să se izoleze, căzând în riscul artificialităţii, cine nu se asociază la atitudinea generală de înstreinare, şi păstrează, ca d. Stelian, contactul cu psihologia comună, cade în riscul contrar, al rămânerii la mentalitatea veche! Repetăm, nu facem aprecierii critice, ci expunem doar consecinţele unei mentalităţi nefavorabile scriitorilor.

Deaceea, să nu mire, dacă trecând la examinarea poemelor, afirmăm dinpotrivă, că ne plac, mai mult decât multe din versificările confraţilor *evoluaţi*.

D. Constantin Stelian simte *direct* realitatea de la care porneşte, şi ca atare, ne cucereşte prin sinceritatea confesională. Este *odihnitoare* astăzi lectura unei cărţi de versuri în care urmărim cu uşurinţă itinerariul unor evenimente din viaţa scriitorului.

In acest sens, d. Constantin Stelian sugerează pare-se o întoarcere spre lirica psihologică, vădită bunăoară în modul de a concepe iubirea.

Autorul întrebuinţează termene *amor*, neînsoţindu-l însă de nici o ironie artistică, prin care conţinutul noţiunii se abstractizează. Este vorba de „amorul" pur şi simplu. Femeia despre care scrie d. Constantin Stelian este iubită realmente, din pricina *frumuseţii*. Ochii cântaţi de poet, sunt cei ce transmit fiori şi turbură, braţele evocate sunt concrete, carnale.. E vorba de atracţia naturală, de puterea vieţii, şi, în consecinţă, când poetul confesează admiraţia sau subjugarea sa, cuvintele se referă la procese spontane, cărora fiinţa sensibilă nu se sustrage. Înţelegem că literatura a compromis cuvântul „amor", dar în viaţa fiecăruia acesta îşi păstrează autoritatea pe temeiul simţirii fireşti O astfel de simţire naturală răspândeşte nu ştiu ce farmec prietenos în paginile cărţii d-lui Stelian, şi stârneşte la lectură odihna despre care am pomenit. Generalizările noastre se pot susţine cu versuri numeroase. In poema „Prinos", „griji ce nu arare'n imagini se'nveşmântă", adunate ca un „rod al iubirii", au menirea ca, târziu, când poetul va „fi departe şi tot mai ne'nţeles", să amintească iubitei despre el: „vei sfărîma'ndoiala ce atâta m'a durut". Ce poate fi mai sinceră decât durerea poetului pricinuită de neîncrederea iubitei în talentul lui? Cu naivitate generoasă, iată-l aducându-i „prinos" dovada talentului; dar şi a „amorului" fidel: „îmi înfloresc în suflet simţiri doar pentru tine". Intâlnim „declaraţii" de iubire, după acelaş procedeu candid:

Prin magica fereastră a sufletu-
[lui tău
în care taina creşte mereu mai
[momitoare,
îmi place mult privirea s'o las
[rătăcitoare...

Indrăgostitul formulează omagiul suprem cuvenit femeii, pentru darul ei de a anula timpul, concentrând în *prezent*, facultăţile vii:

Că'n nici un loc fiorul nu-i mai
[puţin temut
ca prin vecinătatea plăcerii pier-
[zătoare,
în care, doar prezentul e faptul
[ce nu doare,
nu-i mincinosul vine, nici tristul
[a trecut.

D. Constantin Stelian cutează deci să apară cu confesiuni calde de îndrăgostit. Pentru atracţia ce-o exercită asupră-i ochii iubitei, caută comparaţii iarăşi omagiale:

La nesfârşita rază a cerului senin
din ochii tăi, nădejdea-mi aşteap-
[tă'nsetoşată.
Aci-e inima deschisă ca un potir
[de crin.

In altă poemă deasemeni declară:

Nu-şi poate cerul părăsi
adâncirea din privirea ta.

Iar alte ori, într'o „romanţă tristă", se tânguie de stingerea acestei priviri:

Căprii ochi cu nopţi s'au întune-
[cat,
în besnă sufletul să mi-l întârzie.

După canonul clasic al îndrăgostiţilor socoteşte că:

în orice parte, chipul tău iubit
cu primăvara e stăpân pe toate!

Simţire necontrafăcută şi necomplicată cu *semnificaţii artistice*, îşi prevede totuşi duşmanul, în îmbătrânire şi moarte. Ce se poate spune femeii iubite, faţă de perspectiva aceasta inevitabilă? Poetul *ştie* că dorul este *nemuritor* şi că moartea nu va fi, de fapt, decât o logodnă cu *mireasa lumii*. Este gândul ultim, exprimat nu fără subtilitate, pentrucă prin el afirmă fidelitatea *eternă* a iubitei:

Ingemănaţi iubirii'mbătrânim.
Va trebui ca'n besna cea de veci,
asemenea cu mine să petreci,
Mireselor lumii să ne logodim.

Dacă am căuta însă versurile în care autorul să concentreze toate sensurile „amorului", am alege următoarele, în care, pe lângă candoarea confesională manifestă în cele de mai sus, surprindem în adaosul autocritic, un început de îndepentenţă a artistului:

Surâsul tău, o rază reflectată
din necuprins, mi-a cucerit fiorul;
purtând solia celor de-altă dată,
ne-am sărutat şi-am proslăvit
[amorul

In zori, păli Natura de Minciună,
că nu-s aievea cele reflectate —
...capriciu vag de taină'nşelătoare
cum poate fi oricând orice beţie...

Intelegem că după ce „a proslăvit amorul", poetul nu-şi va trăda sensibilitatea, ceeace dealtfel nu-i dorim.

Repetăm, ne bucură sensibilitatea d-sale *nouă* într'o etapă lirică în care riscă să pară veche. Menţionăm însă că poezia cea mai *reuşită* din volum, se'ntâmplă să nu trateze despre obiectul principal al inspiraţiei d-lui Constantin Stelian... Un izolat pastel de *toamnă*, conţine frumosul catren:

Buchete de lumină, privesc cu
[ochii morţi,
spre undele în care, un negru
[sânge cheamă,
topirea unor frunze, cu glasuri
[de aramă,
în oglindirea apei de'ncremenite
porţi.

Deasemeni, omagiul cel mai fin, şi-l spune poetul sie-şi, într'un „soliloev". După ce îşi mărturiseşte „vanitas vanitatum":

am năzuit ca ţara, 'ntreg
[Pământul
prin scrisul meu, de mine s'aibă
[ştire,

încheie poema cu aceste versuri de adânc ecou:

Plec capul umilit, cătând în mine,
micimea mea, mărită'n Dumnezeu,
Şi — uitând nemărginirea din
[tărie,
mă simt cu ea deopotrivă eu.

D. Constantin Stelian ne este cunoscut printr'o activitate literară diversă, între altele şi prin studii critice. De exerciţiul critic va profita şi simţul autocritic, deaceia nădăjduim în desvoltarea liricei d-sale, a cărei sursă emotivă e bună.

CONSTANTIN FANTANERU

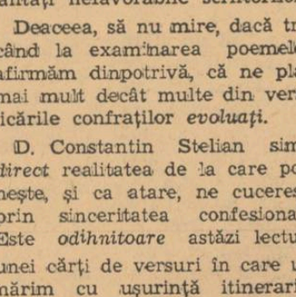

ETCAETERA...

STRATEGIE

Micul, foarte micul comic al trupei Cărăbuş, Dan Demetrescu este renumit pentru răspunsurile neaşteptate cu cari intervine în cele mai serioase discuţii.

A rămas, de-o pildă, celebră, intervenţia lui Dan Demetrescu într'o discuţie politică din cele mai aprinse, care a avut loc acum un an.

Era tocmai pe vremea înaintării rapide şi glorioase a armatelor germane în Norvegia. Nu mai putea exista nici-o îndoială asupra viitorilor învingători.

Mai mulţi actori, adunaţi în faţa unor tradiţionale schwartzuri, discutau chestiunile politice „la ordinea zilei".

Toţi cei prezenţi îşi exprimau admiraţia în faţa vitezelor şi mereu victorioaselor armate germane.

— „Germanii", spunea unul, „au cei mai buni şi mai disciplinaţi soldaţi".

— „Aţi văzut ce fulgerător înaintează în Norvegia?"

— „Precis că în câteva zile, sunt victorioşi".

In clipa aceea s'a putut auzi vocea piţigăiată şi mai puţin optimistă a comicului Dan:

— „Nu se ştie!"

— „Cum nu se ştie, mă?" au sărit toţi pe el. „N'ai văzut câte tunuri au trimes germanii în Norvegia? Şi câte tanckuri?".

— „Bine, bine! Şi eu aş vrea să bată germanii. Dar nu sunt sigur. Ia gândiţi-vă că ar putea să trimeată şi Norvegienii câteva fiorduri de-ale lor. Ei! atunci, nu s'ar putea încurca lucrurile?"

GARANŢII

Şi fiindcă tot suntem în domeniul discuţiilor politice, vom reproduce aici o convorbire care-a avut loc anul trecut între un finlandez şi un englez.

Trecuse tocmai o săptămână dela eroica şi dârza apărare a micului şi viteazului popor finlandez împotriva hoardelor bolşevice.

In tot timpul luptelor, Englezii le dăduseră Finlandezilor diverse asigurări de apropiată ajutorare.

Toate acestea rămâseseră — după cum era şi normal la Englezi — simple vorbe în vânt.

Discuţia dintre finlandez şi englez avea loc în limba franceză. Vorbea mai mult englezul.

Finlandezul, amărît din cauza recentei înfrângeri, asculta.

— „Dece n'aţi mai rezistat?" spunea Englezul. „Intr'o săptămână v'am fi trimes ajutoare şi i-aţi fi putut bate pe Ruşi".

Finlandezul îl priveşte, calm, de sus până jos, pe Englez, şi apoi îşi dă o palmă peste frunte.

Mirat, Englezul continuă:

— „V'am fi trimes avioane".

Finlandezul se bate din nou pe frunte.

— „V'am fi trimes tunuri!"

O nouă palmă peste fruntea finlendezului.

— „Numai să mai fi rezistat puţin".

Acelaş gest, la finlandez.

Englezul nu mai poate rezista şi intervine:

— „Dar ce-ai, domnule, că te baţi mereu pe frunte?"

— „Sunt amărît că am uitat cum se spune: „Du-te dracului!" pe englezeşte".

PE LATINEŞTE

Constat că în săptămâna aceasta, întâmplările din rubrica noastră aparţin mai mult trecutului.

Ne-am amintit, astfel, de un scriitor — negustor evreu, foarte la modă pe vremea unui trecut regim politic. Numele său era Ira. Semne particulare: o foarte mare încredere în sine, şi, în acelaş timp, o tot atât de mare incultură.

Dar domnul Ira nu părea de loc stingherit de lipsa sa de cultură. Cu o obrăznicie specifică unei anumite rase, se aventura în cele mai riscate şi savante discuţii.

Un cunoscut calamburgiu care a remarcat iute ce se ascunde în dosul cuvintelor pompoase ale domnului Ira, nu s'a putut opri să remarce:

— „Asta nu e „sine ira et studio! E mai de grabă: „Ira sine studio".

NEBUNIE LA CANTAR

Caricaturistul şi actorul George Voinescu, autor al volumului Balamuc Palace Hotel, molipsindu-se dela desemnele sale cu nebuni, caută să-i convingă pe toţi prietenii săi că a înnebunit.

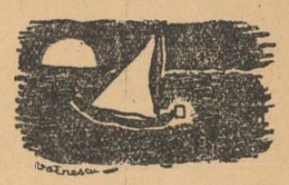

Ultima sa ispravă ar fi o vizită la un frizer, de unde s'a întors complet ras în cap. Dânsul pretinde că a făcut lucrul ăsta pentru a scăpa de femeile care nu-i dădeau pace. Alţii, însă, cred a şti că Voinescu s'a ras în cap, numai pentru a evita o eventuală chelie.

Nu vom discuta aici motivele actelor excentrice ale lui Voinescu.

Zilele trecute, Vlaicu Bârna, directorul revistei „Arta", fiind în vizită la redacţia noastră şi asistând la ultimele demonstraţii de nebunie ale lui Voinescu, s'a simţit dator să-i spună acestuia:

— „Dumneata eşti gramul de nebunie al Universului Literar".

La care, caricaturistul, atins în amorul său propriu de *nebun*, a replicat prompt:

— „Numai gramul?... Pardon!.. Eu sunt kilogramul...".

PUNCT ŞI VIRGULA

Invăţături

Scriam anul trecut în coloanele acestei reviste despre nevoia — dureros simţită — a unei propagande cât mai active, întru apărarea drepturilor noastre, tăgăduite uneori — alături de duşmani — şi de alţi oameni, pe cari propagandiştii interesaţi ştiuse să-i ridice împotriva noastră

Politica noastră de stat, care în atâtea domenii se lăsa influenţată de politica altor state, s'a arătat permanent osilă invitaţiei de a adopta - în domeniul propagandei — metodele ce se dovedeau pretutindeni utile.

Şi îndelungata noastră absenţă, acolo unde propaganda duşmană se arăta stăruitor prezentă, n'a rămas fără urmări.

Peste hotare, defăimătorii noştri au izbutit să-şi sporească că an cu an prietenii, iar în cuprinsul ţării s'au arătat, de atâtea ori mustrătoare, efectele îngăduitoarei noastre „ospitalităţi" faţă de uneltele vrăjmaşilor.

Pentru cei ce se îndârjeau şi se îndârjesc încă să ne înfăţişeze lumii drept un popor înapoiat şi incult, nici o osteneală şi nici o cheltuială, n'a fost prea mare.

Şi în vreme ce cărţile şi publicaţiile străine, cu dibăcie întocmite, deschideau drumul propagandiştilor politici şi culturali sau artiştilor trimişi să dovedească geniul poporului din care obârşeau, noi ne mulţumeam să protestăm împotriva tuturor uneltirilor prin glasul vreunui ambasador cu capricii şi cu trenă de vedetă internaţională.

Uitând cât de puţini sunt martorii acestor dueluri oratorice, unde nu se înfruntau atât popoarele — cât protagoniştii meselor verzi, orgolioşi să-şi afirme iscusinţa verbală — noi stam cu braţele încrucişate, alături de cei cari zilnic îşi înteţeau asaltul pentru cucerirea opiniei publice de pretutindeni.

Că noi ne simţeam tari pe temeiul unui adevăr de nesdruncinat — asta nu era de ajuns pentru a stăvili puhoiul minciunilor deslănţuite să ne clatine dreapta aşezare.

Şi minciuna şi-a dovedit vremelnic puterea, fiindcă noi n'am ştiut să răspundem „civilizaţilor" noştri defăimători:

Dovezile stăpânirii noastre de veacuri pe crestele munţilor şi pe plaiurile râvnite de voi, o fac mai bine decât orice hrisoave, graiul şi cântecele noastre.

Multe veacuri, noi n'am avut răgaz să deprindem scrisul cu condeiul, fiindcă a trebuit să mânuim doar sabia şi arcul.

Dar în Cartea neamului nostru, stă scris cu slove de sânge şi de pară, că „civilizaţia" voastră nu se putea ivi, nici nu putea creşte, nici nu putea dăinui, fără îndârjita noastră pază — aci — la hotarul unde am oprit de atâtea ori năvala barbarilor.

Cărţile voastre ieşeau de sub teascuri şi se înmulţeau grabnic.

Ale noastre ieşeau din mâinile pioase ale călugărilor, împodobite cu migală şi scrise cu îndelungată caznă, în taina mânăstirilor.

Cărţile voastre, erau scrise cu cerneală.

Ale noastre erau scrise cu suflet şi cu nesdruncinată credinţă.

Credinţa e aşa dar obârşia culturii noastre. Şi de smerenia creştină a unor luptători neînfricaţi, stau mărturie toate cărţile noastre — puţine, e drept — dar grele de duh şi de mulţimea faptelor vitejeşti.

Iată pentru ce cultura noastră, are o noblеţe şi o trăinicie pe care ne putem întemeia cele mai înalte năzuinţi.

Cu condiţia să o ferim de orice deformări păgubitoare.

Cu condiţia să o facem respectată pentru adevărul şi frumuseţea ce cuprinde, oriunde începând prin a o preţui, înaintea tuturor, chiar noi înşine.

Fiindcă noi înşine, ispitiţi de alte culturi, ne-am îndepărtat de isvoarele vieţii şi puterii noastre. Aici ne stă vina.

Că nu ne-am înfăţişat lumii, cu chipul nostru adevărat şi cu graiul adevărului nostru, care e una cu graiul rugăciunilor, al cronicilor, al baladelor şi al cântecelor noastre din bătrâni.

Când rareori am găsit îndrăsneală destulă ca să ne arătăm cu propria noastră înfăţişare, lauda străinilor şi înţelegerea lor n'au mai cunoscut stavilă.

Aşa se întâmplă acum, când multe minciuni se năruesc. Să folosim învăţăturile câştigate cu atâtea jertfe.

Preţul plătit n'ar fi fost atât de mare, dacă ne-am fi înţeles datoria la vreme

Dacă „politica" noastră ar fi fost mai puţin şovăelnică.

Dacă „propaganda" noastră ar fi fost mai activă.

Dacă am fi renunţat la atâtea şi atâtea servituţi faţă de „cultura" şi de „arta" străină.

Dacă ne-am fi cinstit mai mult cărturarii şi artiştii noştri.

Dacă n'am fi renunţat înfine, cu neghioabă uşurinţă — chiar înlăuntru hotarelor noastre — la serviciile Teatrului Românesc, în timp ce îngăduiam înmulţirea scenelor străine şi circulaţia nestingherită a duşmanilor ţării.

Şi asta când **Teatrul Românesc** putea împlini un rost misionar în rândul populaţiei minoritare, înlesnind totodată în chegarea unui grai unitar pe toată întinderea României întregite.

In faţa atâtor semne de îndreptare pe care biruinţa oştilor noastre le înmulţeşte zi cu zi, se cuvine să ne întrebăm, care va fi întâia biruinţă **a spiritului românesc**, după ce sufletul şi braţul oşteanului român de totdeauna îi va deschide drum nou de afirmare?

Nu putem răspunde, deocamdată, decât atât:

Biruinţa aceasta, n'o poate asigura niciunul dintre cei cari puşi cândva la încercare, n'au ştiut decât să **culeagă, pe** locurile unde **nu ei** semănau.

Numai aşa vom putea dovedi că încercările prin cari am trecut ne-au învăţat ceva.

SERGIU DUMITRESCU

Note româneşti

MARGARET MITCHELL: PE ARIPILE VANTULUI.

Epoca de adânci frământări interne ce s'au produs în America celei de a doua jumătăţi a secolului trecut, avântul uimitor de repede luat de industrie, în urma unor descoperiri epocale, şi-a găsit o înfăţişare dintre cele mai fidele în romanul „Pe aripile vântului".

Sudul, continuând viaţa liniştită şi puţin romantică pe care i-o permiteau bogatele sale plantaţii de bumbac, din ce în ce mai căutat, îşi păstra intacte mândria de-a aparţine Confederaţiei şi disprețul pentru Yankeii acaparatori de dolari. Tineretul Georgiei îşi petrecea timpul între picnic-uri şi exerciţii militare, prilejuri la fel de căutate şi preţuite. In mijlocul acestui dolce farniente cade fulgerul războiului. Primită cu entuziasm şi proclamată „Cauză" naţională, lupta se deslănţuie cu furie, colectând toate energiile sudiştilor.

Acesta este cadrul în care se desfăşoară acţiunea romănului. Figura feminină centrală a cărţii, Scarlett O'Hara, întruchipează cum nu se poate mai bine o tânără pe lângă care evenimentele trec fără să o turbure şi dacă ele îşi găsesc un ecou în sufletu-i închis pentru tot ce nu este dragoste, aceasta se întâmplă numai când tangenţial se regăseşte în vâltoarea frământărilor alături de un soldat ce-şi riscă viaţa pe câmpurile de luptă ale Virginiei şi odată cu ea şi echilibrul sufletului său.

Dar numărul mare de personagii ce trăesc în paginile acestei cărţi, împletindu-şi acţiunea şi sbătându-se ca nişte valuri nestatornice în căutare de limanuri mai liniştite pe care viaţa să se prindă temeinic, fac din romanul acesta una dintre lucrările cele mai reprezentative din câte s'au scris vreodată în literatura americană. Oglindind o epocă în plină efervescenţă, când culorile gloriei se întâlnesc des cu abisurile prăbuşirii, „Pe aripele vântului" îşi merită succesul mare obţinut în toate limbile în care a fost tradusă. Versiunea românească, într'o ţinută aleasă, este datorită d-nei Mary Polihroniade.

C. GANE: TRECUTE VIEŢI DE DOAMNE ŞI DOMNIŢE.

Acum când mai mult decât ori când suntem datori să ne cunoaştem trecutul în tot ce el are înălţător şi bun, în ceeace poate constitui râvnită pildă pentru generaţiile de azi şi de mâine, munca întreprinsă de d. C. Gane în desprinderea încurcatelor şi ascunselor fire ale trecutului din care răsar luminoase şi blânde figurile unor Domniţe care-au urzit istoria noastră, îşi găseşte un bine meriaat răsunet în inimile tuturor iubitorilor de ce avem mai frumos dealungul existenţei noastre ca stat.

Ies din umbra nedreptei uitări cele mai de seamă figuri ce au veghiat la înfiriparea şi mai târziu la consolidarea şi înălţarea Principatelor noastre. Umile şi tăcute, ele au trecut sfioase prin încrâncenarea vremurilor, pana cronicarului oprindu-se rareori asupra acestor soţii, fiice sau mame de voevozi. Nu odată însă alături de mâna puternică şi bărbăţia Domnitorului a stat sufletul mare şi bun de creştină al unei Domniţe; cunoaştem, de altfel, câteva cazuri în care pe primul plan s'au impus cu autoritate nume de femei, conducătoare pricepute a se descurca în diriguirea treburilor ţării.

Cele trei volume ilustrate din opera d-lui C. Gane „Trecute vieţi de Doamne şi Domniţe" apărute în editura „Universul" se impun atenţiei cititorilor atât prin ceeace conţin ca document rar, cât şi prin forma desăvârşită în care sunt prezentate.

W. S. MAUGHAM: MINIATURI

Numele lui Maugham, ca romancier şi nuvelist în special, îndeajuns de cunoscut la noi, îşi adaugă în prestigiu cu fiecare nouă operă tradusă. Cu aceasta s'a însărcinat d. Jul. Giurgea care a tradus o mare parte din opera scriitorului englez.

Ultimul volum apărut din Maugham este „Miniaturi", conţinând peste treizeci de povestiri, încadrate în acelaş ciclu „malaez", de care am mai vorbit. Insuşi titlul ne indică lungimea schiţelor ce sunt cuprinse în carte. Intr'adevăr, „Miniaturi"-le sunt născute din notele de călătorie luate de autor cu ocazia voiajului întreprins în China. Consemnând ceeace îl interesase în deosebi, Maugham se pare că nu considera materialul astfel strâns decât ca o preţioasă sursă pentru viitoare opere. Dar recitindu-le, a observat cu surprindere că ele aveau o viociune pe care şi-ar fi putut-o pierde foarte uşor încercând să le prelucreze în cadrul unor povestiri mai lungi.

Datorită acestei juste observaţii şi faptului că directorul unei reviste-magazin îi cerea pentru publicaţia sa lucruri cât mai scurte, Maugham s'a hotărît să le dea publicităţii în forma iniţială. Necesitatea de a nu depăşi un anumit spaţiu, — mărturiseşte autorul — l-a determinat să concentreze la maximum vastul material de impresii adunat. Şi tocmai din această stringenţă reiese şi mai bine calitatea scriitorului adevărat, aceea de-a şti să se dispenseze uşor de balastul inutil al conducerii acţiunii pe căi lăturalnice, apelând la concizione şi simplificare, fără a dăuna efectului.

Mici perle, strălucind fiecare în alt fel, povestirile din „Miniaturi" rămân un prototip al genului acesta, piatră de încercare pentru scriitori nu îndeajuns de stăpâni pe mânuirea condeiului.

C. POSTELNICU

Intunecarea Magdalenei

(urmare și sfârșit)

— Ești fericită, Magdalena ?

Ea își mângâie mâinile, verigheta. Șopti cu lacrămi în ochi :

— Fericită, Luca — fericită !

Dar noaptea se trezea nedumerită, atentă la fiecare mișcare a perdelelor bătute de vânt, la fiecare svon al timpului. Aștepta să vadă prin odae — mișunând acele mii de tentacule care o înverșunau în somn, să audă pe cineva deschizând ușa și să intre fără să facă sgomot. Sau s'apară din necunoscut văpaia aceea stranie care o copleșise, să prindă formă și să se-agațe din nou de trupul ei ca de o salcie tânără plângătoare. In jur însă, nu era decât aceeași tăcere adâncă, surprinzător de nemișcată. Totuși parcă se mai bănuia șoapta, oftatul acela desnădăjduit (pe care îl mai simțea încă lângă gura, lângă inima ei), după care se prelinge apoi prin ferestre — afară în lume. Toate aceste treziri buimăcite îi lăsau Magdalenei spaima că deacum se întâmplă ceva definitiv, ceva cu neputință de a fi strivit prin rugi sau alte ritualuri. Se simțea trasă spre o lume nevăzută, parcă auzea necontenit glasul care o cheamă desnădăjduit afară. Rămânea câteva clipe cu tâmplele în palme, se gândea întens la Sextil Panu — și adormea din nou, într'un fel de somn bolnav, nesfârșit aproape.

Așa a durat câteva nopți dearândul. Până când într'o dimineață, gata să se îmbrace, văzu pe brațul gol — o pată cenușie. Intinse mâna, frecă locul acela crezând să poate dispare. Nicio durere nicio schismă— numai pata apărea din nou, mai înegrită parcă. Magdalena știa al cui este semnul. Semnul care apăruse și lui Sextil Panu și celorlalți dinaintea lui. Sta acolo nu ca o răbufnire a sângelui, nici ca o stare morbidă a cărnii — răsărea ca un ochiu viclean, diabolic — ca o gură nesățioasă de șarpe, otrăvitoare. La început Magdalena nu putu crede, nu putu mai ales înțelege dece tocmai acum se iscase. Sau poate nu e decât o manifestare abolică, o obsesie dramatică.

Cu brațul desgolit, alergă în odaia d-nei Alice :

— Ce este asta, mamă ? întrebă ea stăpânindu-se.

Doamna Alice se apropie cu ochii ei miopi, privi mai întâiu brațul, avu o tresărire violentă, ochii i se înălțară peste toată înfățișarea Magdalenei și isbucni deodată în lacrămi, cu un hohot fierbinte, strângând-o în brațe — cașicum ar fi vrut în ultima clipă s'o apere de primejdie.

— Nimic, Magdalena. Nimic fetițo!

Magdalena rămase inertă în brațele ei, dreaptă, privind pe deasupra spre un punct nevăzut din depărtări. Din nou se gândi la Sextil Panu, dorind poate să-l cheme și pe el în ajutor.

— Lasă, mamă, liniștește-te ! Nu vezi că eu sunt calmă ?

Se desprinse din brațele ei, părăsind odaia cu pași împleticiți. Auzi din nou plânsul răbufnit al d nei Alice și în fiecare clipă care trecea — își da seama că totul e atât de firesc. Nu s'ar mai putea revolta, nici să blesteme, nici să fugă. Osânda a prins-o și-o ține înlănțuită.

Chiar în ziua aceea, Magdalena își mută lucrurile în odaia lui Sextil Panu. Părea atât de liniștită, că un zâmbet ușor — involt îi înflori pe buze. Zâmbea cărților, oglinzilor, lui Sextil Panu. Se simțea ușurată ca de un lest, pe care fusese obligată să-l poarte 25 de ani dearândul. Dorea mai ales prezența concretă a lui Sextil Panu. Infierbântată, stăpânită de aceleași farmece, îl privea ca pe un **om**, ca pe un om viu, care ți-a intrat în sânge, pe care nu-l mai poți uita. Lua portretul din perete și și-l apropia de sânii goi, îl ținea strâns lângă inimă — într'o îmbrățișare trudnică, neverosimilă. De mult Sextil Panu nu mai era considerat în valoarea lui de „tată". Acum îndeosebi, își pierduse și calitatea aceea de sursă a răului. Era un OM. Iubirea, acea unică iubire pe care n'o cunoscuse în voluptățile reale, se transforma acum într'o simpatie organică lângă neființa lui Sextil Panu. Ispita se adeverea naivă, dar transcendentă. Ar fi vrut astfel ca Sextil să capete o viață, mută și elixiriantă, dar să moară în brațele lui, să-i simtă sărutarea, să-i simtă mâinile încercuindu-i coapsele și umerii, urcându-se cu el — sus, acolo în veșniciile neturburate.

— Dece ne-ai făcut să murim tineri, tată, atât de tineri ?

Nu era în întrebarea ei nici descurajare, nici milă, nici revoltă Ci o însuflețire oarbă pentru moarte. Pentrucă acum Magdalena o dorea, o cerșea mai repede și mai intens. Știa că prin actul acesta se purifică deplin, scapă de torturile lutului, de chinurile iadului. Se abandonase cu desăvârșire acestui legământ, așteptând emoționată să vină ceasul, transfigurată într'o infinită melancolie — să pornească zâmbind, frenetică — spre intermediile lui Sextil Panu.

Așa se pregătea Magdalena de moarte. Sta ore întregi pe scaun lângă fereastră, privind afară. Vedea primăvara venind și zâmbea. Vedea merii, liliecii înflorind și zâmbea. Vedea perechi îndrăgostite trecând și zâmbea O. zâmbetul acesta ca o ertare pentru toate păcatele oamenilor, zâmbetul acesta ca o nouă cununie cu cerul. Câteodată tresărea tremurând, umblând în neștire de colo până colo, aruncându-și ochii înspăimântată peste toate lucrurile din odae. Parcă misterul se închisese din nou în veșnicie, parcă fusese scoasă din condiția magică a familiei Panu. Părea atunci o exaltată, împotrivindu-se gândului că nu va mai muri. Dar dorul după Sextil Panu devenea haotic, o pătrundea din nou cu atâta măreție, că se lumina ca în preajma unei învieri adevărate.

Singurul care veni s'o vadă fu Saşa. Rămăsese în pragul ușii încurcat, mângâindu-și mâinile. Ochii îi erau arși, turburați și o privea pe Magdalena cu o fixitate rigidă. In înfățișarea lui palidă, părea un fet înecat, lipit de zid.

— Ți-e frică, Magdalena? o întrebă trist.

El însuși făcea concentrări furicase să fie calm, să pară nestingherit. Dar era atât de galben și de înfricoșat, că trebui să se sprijine de ușă să nu cadă. Știa bine că într'o zi și pe el îl va trezi din somn oftatul acela dureros, și el va auzi chemarea dintre vânturi, și lui îi va apare pe braț semnul cenușiu.

— Nu mi-e frică, Saşa. Imi închipui că am murit de mult și acum nu așteaptă decât duhul meu să plece. Durerile ar fi ale trupului, dar eu nu-mi mai simt carnea. Chiar când mă pipăi, degetele îmi trec peste materie, ajugând până la suflet.

— Cum este când mori așa?

— Fără suferință, Saşa. Fără nicio suferință. Ceeace mă doare mai mult e dorul după „Sextil". El înlocuește acum toate iluziile noastre de aici depe pământ.

Saşa ar fi vrut să-i spună că lui i-a rămas dragă, că nu se poate împăca așa cu moartea ei, că ar fi în stare să lupte pentru dărâmarea blestemului. Dar se simția neputincios să vorbească. Avea o răsuflare sugrumată, o răscolire lamentabilă în tot trupul. Din nou își mângâie mâinile, căutând să se reculeagă. Magdalena se apropie de el și îi cuprinse umerii, sgâlțâindu-l:

— Trezește-te, Saşa!

— Sunt treaz.

— Nu, Saşa. Și tu visezi la moartea ta. Nici ție nu-ți va fi frică. O știu bine. Promite-mi că n'ai să plângi.

— N'am să plâng, Magdalena.

— Așa, Saşa. Nici eu n'am să pot plânge. Nu suntem oare amândoi fiii lui Sextil Panu?

— Suntem, suntem... dar răsuflatul îl sugrumă, se întoarse și fugi prinzându-și capul în mâini.

Magdalena privi în urma lui, ca în urma unui sicriu care poartă înăuntru un om viu. Nu-l mai strigă înapoi. Inchise ușa cu cheia, aprinse lampa, își trase scaunul lângă fereastră. In toată odaia era un aer pur de împăcăciune, o atmosferă de biserică în care n'a mai intrat nimeni de sute de ani. Și peste toate, chipul Magdalenei zâmbea ca o mare lumină.

●

Se opri un moment din plimbarea aceea piezișă, privindu-se atent în oglindă, apoi așezându-se în fotoliul din fața căminului spuse mai mult pentru el:

— Trebue să scap de demența asta, de demența ei mai ales.

Victor îl privi pe sub arcadele sprâncenelor ascunzându-și zâmbetul ironic care se iscase o clipă pe buze

— Tu îi spui demență, eu o consider o tragedie a bucuriei divine.

— Spune-i oricum. Pe mine mă obosește, mă turbură, mă îngrozește. Ascultă-mă, Victore: Credeam c'am să pot realiza o minune, un mare miracol, dar acum mă simt învins.

— Și atunci cum a rămas cu logodna? întrebă celălalt mirat.

— Parcă logodna mai interesează astăzi. După aceea s'a întâmplat ceva grav, ceva extraordinar între noi.

— Despre ce este vorba?

Luca se răsuci în fotoliu, adunându-și gândurile, ferindu-se mai ales să întâlnească privirile celuilalt.

— Doream o libertate, un repaos între mine și Magdalena. Știam bine că după cununie, aveam să fiu un sclav, trebuia să mă transform într'o anexă a ei. Deaceea câteva zile fusei deadreptul bolnav, risipit între ceasuri, sdrențuit parcă de toate câte se petrecuseră între noi. Incercam câteodată să mă duc la ea. E adevărat, niciodată n'am trăit ore mai esențiale, mai desăvârșite ca în apropierea ei. Stăteam s'o privesc, s'o ascult — sau adesea mă emoționau tăcerile acelea lungi care nouă ne cauzau o satisfacție febrilă. Sunt femei care știu să iubească un om, numai privindu-l, numai ocrotindu-l cu surâsurile sau numai tăcând. Poate eram prea orgolios, începea să-mi fie frică de ceva neștiut. Sau în subconștient creștea demonia aceea desagregată, care începea să mă închircească. **Cred că Sextil Panu mă oprea să mă cunun cu Magdalena.** Asta e. Insfârșit, am alunecat prea mult. Era vorba despre libertatea mea. Dar închipue-ți că n'am găsit cu putință alt sens al eliberării mele, decât să-mi vulgarizez trupul, să mi-l biciui. Nu acceptam nici o morală — dar bănuiam că tot am să câștig o suferință, o suferință care să mă stoarcă, să mă umanizeze până la paradoxal. Intr'o noapte a fost asta. Suiam la mine cu o femee, o femee oarecare luată depe stradă.

Pe scări însă m'am întâlnit cu Magdalena. Probabil se plictisise așteptându-mă și acum se întorcea. N'am putut reacționa în niciun fel. Strângeam numai cu brutalitate brațul femeiei care zâmbea vopsit, alăturându-se toată de mine. Magdalena avu la început un șoc tremurător, mă privi atât de îngrozită încă nu i-am putut suporta privirile. Cu ochii închiși, plecați în jos, vedeam scena asta foarte obscură și destul de caraghioasă. Nu știu ce gest aș fi făcut mai târziu. Incercam să mă desmeticesc, să devin normal. Am simțit-o o clipă în urmă trecând pe lângă mine, coborând treptele fugind, desigur scârbită, foarte desamăgită. Aveam sentimentul confuz că mi se despică pieptul în două sau că în jurul meu totul e întunecat. Firește că eram jenat, emoționat, dar nestăpân încă pe o logică oarecare. Ma bine aș fi urcat sus cu femeea aceea, încuindu-mă în odae și forțându-mă să fiu un amant plăcut. Dar am părăsit-o acolo pe scări, întorcându-mă jos în stradă. Am găsit-o afară rezemată de zidul casei, foarte istovită, istovită ca de o oboseală care cuprinde și silă și desgust și mirare. Parcă mă aștepta, eram convins c'o să viu în urma ei. N'aveam curajul să-i explic și nici să-i vorbesc măcar. Mă simțeam stupid și inferior în fața ei. Mă privea cu niște ochi enormi, sclipitori, înghețați. Apoi spuse foarte calmă:

— Tu nu ești vinovat, Luca. Nu ești vinovat cu nimic.

Atunci am înțeles cât de mult mă disprețuește, cât de sus stă iubirea ei nobilă, cât de frumoasă ar fi fost cununia noastră. In fond, era un fapt banal fără importanță, ridicol dacă vrei, dar cauzase între noi o sdruncinare definitivă, o ruptură ireparabilă. Nu știam cum s'o conving că asta nu strică nimic din armonia dragostei noastre, că nu e bine să judecăm întâmplarea aceea ca pe o desagregare a sentimentelor noastre. Mă sileam să fiu calm, dar n'am reușit. Ea mă privea continuu înflorată, tremurând. Cred c'ar fi plâns dacă suferința ei n'ar fi fost atât de adânc sdruncinată în suflet. Porniram pe străzi la întâmplare, desorientați, tăcând. A fost cea mai lamentabilă noapte din viața mea. Să mergi alături de un om care tace, să simți cum totul în jurul tău se destramă, sau se scurge în tine ca un puhoiu murdar. Și auzeam numai răsuflețul adânc, care o făcea să icnească adesea în tuse. Nu numai eram eu și Magdalena — ci două întunericuri plutitoare Parcă intrasem pe neașteptate într'o zonă de nebunie înceată, mă sbăteam să scap, să fug. Nu se mai putea face nimic. Până în zori am stat unul lângă altul. Nu ne puteam despărți, pentrucă trebuia să așteptăm să se sfârșească noaptea aceea, ca să nu ne mai aparțină nimic din amintirea ei. Dar, știam bine, că amândorora ne rămăsese în suflet o amărăciune deșartă, o beznă clocotitoare, un fel de șopârlă care te suge și te usucă. Ne-a prins dimineața, aproape de grădina Icoanei. Știam că ne vom despărți, că ne vom despărți mai ales pentru totdeauna. Și în clipa aceea doream s'o îmbrățișez sălbatec, mai pasionat decât în orice altă noapte de extaz. S'o oblig să închidă ochii și să uite, să uite definitiv tot ce văzuse și se întâmplase între noi. Credeam că rătăcirea pe străzi îi ajutase să se limpezească, și poate anume mă oprise alături de ea ca să scape de demența aceea. Credeam că la sfârșitul nopții devenim puri, inefabili; căpătam o certitudine cerească, fermă, fără constrângerea amintirii de mai înainte. Cât de mult mă înșelam! Magdalena se opri deodată, privindu-mă tot atât de împăienjenită, indiferentă, tot disprețuitoare mai ales. Aveam senzația că o otravă dulce mi se scurge în vine, că peste câteva clipe aveam să cad trăsnit într'o moarte fulgerătoare la picioarele ei. Aș fi vrut chiar să mă spânzur acolo, să alerg înaintea unei mașini. Aș fi vrut să mă vadă murind, să capete astfel credința că mă mântuisem, că puteam sta alături de ea nevinovat. Aș fi vrut să mă erte. Dar Magdalena îmi spuse doar atât, posomorită, învinsă:

— A trecut și noaptea asta! Acum e altfel, e altfel — așa cum tu n'ai să poți înțelege niciodată, Luca.

Și fără să-mi întindă mâna, fără să mă erte, mă părăsi. N'am putut alerga în urma ei s'o opresc, nici n'am strigat-o să rămână. Poate s'ar fi întors. O priveam năucit, cuprins de o panică înspăimântătoare, împietrit în locul acela — neașteptând nimic nici dela soartă, nici dela Dumnezeu, nici dela oameni. Nădăjduiam totuși că va veni cândva să mă vadă, nădăjduiam s'o găsesc ascunsă înapoia fiecărui lucru. Dacă deschideam o ușă — mă așteptam s'o văd acolo. Dacă mă priveam în oglindă — credeam că va răsare ca o văpae. Dacă visam — credeam că e alături de mine, în pat și întindeam mâna s'o ating. Totul se transforma, căpăta contururi și viață, numai prin viața — prin conștiința ei. Câteva zile am fost bolnav de febră, de neliniște. N'am avut curajul s'o caut acasă. Poate mi-ar fi ieșit înainte d-na Panu și s'ar fi uitat la mine ca la un strein. Poate Saşa, care mi-ar fi închis ușa în nas. Poate chiar ea — privindu-mă ca în dimineața aceea, fiind de ajuns să înțeleg că totul e zadarnic. N'an avut curajul. Mi se părea că în jurul meu e o lume amară și desnădăjduită, iar ea un strigoi plutind pe deasupra lucrurilor, căutând o formă, o materie oarecare să mă întruchipez în altă viață. M'am simțit grotesc ca un saltimbanc întors din circ, după aplauzele proștilor amăgiți cu fleacuri de nimic. Așa a fost. Apoi într'o zi, primii verigheta înapoi. Intr'un plic mic, alb, pe care nu l'am deschis. L'am pipăit numai și am înțeles. Cred că înăuntru nu e niciun cuvânt, măcar. Și chiar de ar fi nu sânt curios. Dar știu că nu e. In ziua aceea am fost însă foarte liniștit. Mă întreb și acum dacă am fost în stare s'o iubesc cu adevărat, dacă am iubit-o măcar o clipă. Vezi, ea n'a făcut deosebire între o iubire carnală pentru o femee oarecare și iubirea cealaltă, serafică, veșnică — pe care totuși sunt convins că i-o purtam. In noaptea aceea mă privise ca pe omul care o înșelase (nu în sensul unui adulter), ci care o trădează în măreția destinului ei. Credea că împlinind păcatul cu altă femee o părăsesc, fug din semnificația cununiei, o las mereu în urmă agățată de propriile ei disperări. Dar nu era așa. M'aș fi întors tot la ea. Pentrucă Magdalena crează întotdeauna un climat prețios de iubire, crează o căldură bună — amicală în jurul tău. Acum mi se pare monstruos ce am făcut. Păcatul meu ar fi fost de un ceas, de două — dar nici păcat, o plăcere și atât. Acum o văd parcă într'o planetă pustie și mi-e groază să mai mă gândesc la viața ei. Eu? Eu par ca un câine hulit, murdar și îndepărtat de toate.

Se opri, frecându-și tâmplele nervos. In odae plutea acum o liniște continuă, neturburată. Prin perdele, cădea pe covor o lumină cenușie, împărțind încăperea în două zone obscure. Se auzeau la răstimpuri egale, respirațiile molcome. Se făcuse frig. Luca se ridică, scuturându-și umerii și vorbind cu altă voce:

— Am pe-aici un lichior tare. Să bem puțin. Poate ne mai încălzim.

Turmă în cele două păhărețe cu o încetineală atentă, întinzându-i apoi unul lui Victor. Le băură amândoi, într'un șuer. Mai le umplu odată. Stăteau acum cu ele în mână, sorbindu-le ușor ca pe un parfum involt.

— Intr'un fel, avea dreptate Magdalena — începu Victor să vorbească. Celălalt tresări. Își lăsă paharul pe masa de alături, aprinzându-și o țigară.

— Desigur că pentru tine a fost un mare ghinion. Dar judecând prin calmul cu care se deslega de tine nedorind să mai participe la realizarea miracolului înseamnă că Magdalena și-a dat seama că nu ești tot atât de perfect cași ea. Doar tu mi-ai spus că dorința ei curioasă oarecum era de a rămâne până la sfârșit fecioară. Adică pură, adică nesdrobită de faptul uman. Cred că nu e bine să considerăm arderea ei lăuntrică, această inconștiență de a refuza legătura cu un bărbat — în sens biologic. Căci virginitatea ei nu conta ca realitate împlinită sau neîmplinită, ci ca o magie prețioasă în legătură cu lumea iluziilor, o natură înspăimântător de nepământeană. Magdalena nu suferă pentrucă tu te-ai culcat cu altă femee, suferă pentrucă a aflat că și tu ești **om**, pentrucă nu poți să te înalți până la frumusețea acelui extaz de purificare.

Luca așteptă câteva clipe, crezând că apararea va continua, dar văzându-l tăcând, răspunse vag, clătinând din cap.

— De acum nu mai are niciun rost. M'am decis să plec.

— Vorbești serios, Luca?

— Foarte serios. Nu știu dece aș mai rămâne în țară. Jocul mi se pare drăcesc, impur, fără nicio ată semnificație mai înaltă. Și-apoi gândește-te că nu mai pot suporta amintirea ei. Aproape acelaș motiv de acum 11 ani. Plec să uit, să mă desăvârșesc în altceva. Eu și așa n'am niciun scop. Am să caut unul. Inferior, ridicol, la întâmplare. Trebue să intru într'o altfel de aventură, care să-mi sângere carnea, să-mi epuizeze sufletul. Desigur că vor trece multe zile, până voiu scăpa de amăgirile fastuoase de aici. Am să încerc, ceeace mi se pare esențial e că n'am niciun regret pentru nimic, niciо remușcare. Tu care ești artist, înțelegi sentimentul ăsta. Când ai visat să sculptezi o statue, muncești chinuit nu reușești, o arunci, te apuci de altceva și constați c'ai isbândit altfel, mai deplin, te-ai desăvârșit prin intermediul altei iluzii. Mai ai regretul de a nu fi terminat prima operă? Nu cred. La fel și cu mine. Ce-o să se întâmple cu ea? Poate că va veni într'o zi cineva care s'o iubească altfel, așa cum visează.

Victor ridică ochii. Avea privirile, reci, și aspre.

— Cred că nu se va ivi nimeni! spuse el târziu.

— Pentrucă toți o să fie prea lipiți de pământ, prea sub-oameni — ca să întrebuințez un atribut de-al ei?

— Nu, Luca — pentrucă Magdalena deacum se pregătește să moară.

— Ce vrei să spui? tresări brusc încordat. E bolnavă.

— O, nu — nu e deloc bolnavă. Dealtfel înaintea mea, cauza o cunoști și tu. Nu uita că e fiica lui Sextil Panu.

— Am înțeles.

— Magdalena moare poate de prea multă tinerețe. Sau poate pentrucă peste vârsta asta nu mai poate rezista la nimic, nu mai poate accepta nimic. Există întotdeauna o limită, peste care nu se mai poate trece. Există o zonă în destinul unui om, în care se concentrează tot ceace ar fi trebuit să trăiască, se concentrează și se epuizează într'o clipă, într'o simplă întâmplare. Moartea apoi, e un sfârșit firesc.

— Eu nu i-am grăbit sfârșitul ăsta! replică Luca înfierbântat, crezându-se acuzat.

— Dacă Magdalena mai are amintiri, tu nici nu mai contezi în amintirile ei. Ai devenit o umbră fără importanță, care n'o mai supără. Cred că Sextil Panu le-a lăsat la toți dorul de a muri, de a muri tineri mai ales. Și în faza asta ei nu suferă, dimpotrivă sunt fericiți. Iubirea pentru tine o înlocuește acum dorința fierbinte de a fi mai repede în rai.

— Așa este! făcu resemnat Luca. **Acum e prea târziu, prea departe de mine. Dar poate mă întâlnesc cu ea, sus în cer.**

Victor se ridică brusc. Niciodată ochii lui Serafim nu avuseseră culoarea asta spălăcită, lumina asta arzătoare de acum. Era în toată făptura lui o încolăcire a fibrelor, a acelor miriapode sugrumante, subjugându-l unui nou blestem. Il vedea deacum pe Luca rătăcind prin lume, ca un spirit gol, ca un spirit interzis în mediul paradisiac. Păcatul lui nu se răsfrânge numai asupra acestor sfâșieri crepusculare de azi, ci mai ales îl blestema să rămână viu mult timp, să sufere mult timp până la altă întâlnire cu Magdalena. Luca Serafim părea în clipa aceea foarte bătrân, foarte nenorocit.

Victor își îmbrăcă pardesiul, își puse mănușile, grăbindu-se să plece. In ușă se mai întoarse odată.

— Știi, Saşa a dispărut de acasă, a fugit. Nu mai știe nimeni nimic de el. Cred că se teme de moarte.

Dar celălalt nici nu tresări măcar. Rămase acolo în fotoliu aparținând unei groaze ireale, încremenit ca într'un sicriu svârlit la marginea lumii. Arar i se auzea respirația — ca un horcăit sinistru.

●

Nu s'a luminat încă de ziuă. E un ceas înegurat al unei dimineți care va veni convulsivă și obosită. Totul apare confuz, ca într'un spleen nostalgic. E minunat de plăcut însă, să te plimbi pe străzi la o oră la care încep să se stingă luminile și în jur e numai un pustiu violent, neobșnuit.

Sunt oameni ale căror chipuri nu spun niciodată nimic, chiar dacă viața lor presupune o întreagă serie de svârcoliri. Alții care își exteriorizează destul de aspru sentimentele și iluziile. Fețele lor sunt expresia unei stări de haotism sălbatec. Ochii mai ales desvălue în pupile o lumină stranie, care înseamnă în acelaș timp frică și resemnare. Așa este acum Saşa. Crezuse că pleacă pentru totdeauna. Hoinărind fără rost pe străzi, dormind în hoteluri dferite, mâncând în restaurante streine — încercase să scape de amintiri. Dar cu fiecare ceas se simțea tras înapoi ca într'un fel de mocirlă amețitoare.

— Trebue să te uit, tată! Trebue.

Era strigătul din ceasurile acelea nedormite, hipnotice — când Sextil Panu apărea mai plâns, mai trist în gândul băiatului. Adevărul acum i se pare desgolit de orice valoare, crud și catastrofal. Mereu va fi un om obosit, un om insubstanțial, osândit să ducă și el suferințele de neertat ale celuilalt. Deaceea își dă seama că altă scăpare nu e decât întoarcerea.

Pare un om bătrân, firav, sfâșiat de orice bunătate. Se întarce ca dintr'un tărâm pustiu, să-și înumere aici foile de calendar și să se pregătească pentru celălalt drum înapoi. Vede casa și nu-l emoționează nimic, se întâlnește cu mama și nu vede pe chipul ei bucuria regăsirii. In toată casa e o tăcere plină de păcate. Se oprește deodată în loc, cașicum se auzise chemat de cineva. Își aduse în clipa aceea aminte de Magdalena. Cum intră în odaia ei, îl bântui deodată un parfum de o noblețe rară. Căci Magdalena era atât de pură, atât de neumană! Obrazul căpătase linii discontinue, adânci. In toată făptura ei se crease un mediu suprauman, cețos, neașteptat de cald.

— **Dece ai întârziat, Saşa?**

In prima clipă, nu-i văzu decât mâinile, slăbite și galbene, întinse deasupra păturii. Își dădu seama că Magdalena trăește ultimele momente ale delirului.

— Eu știu că te-ai întors pentrucă te chema aici „Sextil". Deacum n'ai să mai poți pleca.

— Ii dau dreptate mamei: nouă ne trebuia alt tată. Plângi, Magdalena?

— Nu, Saşa. Mă gândeam că plec din lume cu o singură amintire: sărutarea lui Luca. Dar ea e mai grea decât toate păcatele și bucuriile mele de aici. Deaceea îl blestem să n'aibă liniște, până când n'oiu cobori eu să-i închid ochii.

— Așa mor Panii, Magdaleno — bestemând?

— Așa mor. Acum du-te, Saşa.

Calendarul e acelaș de acum 27 de ani. Ceasornicul oprit la aceeași oră. Printre cadrele ferestrei se vede orașul, doborât sub primăvara asta de plumb. Dincolo, în holl, așteaptă Victor, Iulia, doctorul Radovici. Doamna Panu intră înăuntru cu un buchet enorm de lăcrămioare albe. Se aud patru inimi bătând răslețe, ca patru clopote funerare într'o cetate în care nu locuește nimeni. Așteaptă toți patru, ca în fața unei noui coborâri depe cruce.

Insfârșit, eși doamna Alice — care oprindu-se în prag, le spuse liniștită:

— S'a sfârșit! Eu îi îngrop pe toți.

Răsuflară deodată. Victor își aprinse pipa. Iulia isbucni în plâns. Doctorul își scoase batista, să-și șteargă fruntea plină de broboane. In mijlocul lor, numai Saşa sta drept, atât de nemișcat și de alb — ca un arhanghel care-și ascultă sentința morții viitoare.

Brașov, Martie 1941.

LAURENȚIU FULGA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

33-941

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 33
SAMBATA 9 August 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Biblioteca Astra Sibiu

Dragoste şi Moarte

de LAURENŢIU FULGA

Nu se poate iubi decât acceptând majoratul morţii. Nu se poate muri decât ispăşind blestemul iubirii.

Intre aceste extreme obiective, stă raţiunea oricărei vieţi. Căci dacă prin naştere, acest act sublim de tragic, nu putem înlătura nici caracterele unei hereditâţi decadente, nici nostalgiile primare ale unui paradis obsedant — nu ne mai rămâne decât simbolul unei fericiri supreme prin Iubire şi simbolul dispreţului vieţii prin Moarte.

Pe cât iubim mai intens, renunţăm la viaţă — pe cât trăim mai adânc, intrăm în moarte. Deaceea câteodată nu ne pasionează dement valorile de muzică, artă ori revoluţie — pentrucă revelaţiile lor sunt numai de o clipă, pe când permanentă nu ni se pare a fi decât VIAŢA. Punem mai mult preţ pe prezenţa reală a unei femei sau pe trăirea desăvârşită a oricărei experienţe, decât pe orice extaz nobil de natură divină sau spirituală.

Nu se denunţă de aici un raport categoric între carne şi spirit? nu raport de opresiune ci de coaliţie. Chiar surghiunul ceasurilor de singurătate, chiar magia unei perfecţiuni artistice, ca şi coşmarul îndeplinirii zeieşti — capătă un echivalent imediat în reacţiunea trupului. Carnea este astfel eliminatoriul acestor tragisme, care nu mai pot încăpea în cuşca duhului.

Cine o ceti vreodată sugrumat şi el singur — răstignirea lui Isus, e cu neputinţă să nu plângă. Cineva care l-a văzut pe Moissi jucând, declara că o atmosferă ciudată sălăşluia în sală şi îi clocotea fruntea să se spargă. Tot aşa, iubind definitiv şi esenţial o femee, avem certitudinea unei biruinţe spirituale.

Relaţiile acestea nu tărmuesc voluptăţi deosebite, ci numai determină efecte a căror confuzie ne face să credem că una este derivatul celeilalte. Carnea este un sublimat frenetic al spiritului, după cum spiritul este un nimb al frumuseţilor cărnii. A jertfi însă conştiinţa pură pentru un fast incircumstanţial, înseamnă a cădea în cea mai perfectă platitudine. Ei şi? „o! superbe platitude!"

Idealul nostru uman nu ne reţine dela iubirea minoră, ci dimpotrivă ne-o obligă pentru a depăşi triumfal strategiile morţii. Deaceea, chiar prin inferioritatea substanţialităţii noastre corporale, ne sugestionăm şi mai mult în libertatea acestui act unanim: iubire şi moarte!

Cărţile adesea ne neliniştesc, dar niciodată nu ne satură pentru totdeauna. Nu sunt cărţi, care să ne determine la sinucidere, la asceză sau la nebunie. Fugim din noi un timp oarecare, aparţinem cărţii într'o înjumătăţire aproape corporală, dar apoi ne trezim. Am vrea după aceea să fim Hamlet, Rascolnicoff sau Lafcadio — pentrucă ne aducem aminte de ei, tocmai în clipele în care numai ei ar fi putut acţiona altfel decât aşa cum am făcut noi. Dar până a deveni pseudoeroii unor cărţi răsbunătoare, fii tu! Trăeşte-te numai pe tine! Adesea, în conţinutul jurnalistic al biografiei tale şi în istoria imediată din preajma ta, sunt fapte şi aventuri de înaltă tensiune — care nu se pot egala cu acelea ale cărţilor.

Aşa dar — arta nu este viaţa oamenilor întâmplători, pentrucă aceştia sunt insuficienţi pentru artă. După cum muzica nu se poate transmite integral prin instrumente, pentrucă ele sunt unelte de-ale noastre şi nu posibilităţi ale divinităţii.

(Urmare în pag. 2-a)

MARIA CABADAIEFF-DRĂGAN — „Cioban cu oi"

Să vorbească „bătrânii"!

de G. C. NICOLESCU

Nu de mult, am avut ocazia să mă opresc asupra celor două volume care constituesc Opera politică **a lui Mihail Eminescu, culegere trudnică de vast material, realizată recent de d. I. Creţu, cu atât mai meritoriu cu cât cea mai mare parte din articolele politice publicate de poet în Timpul n'au fost semnate şi d-sa socoteşte că a izbutit să identifice un foarte mare număr din cele rămase necunoscute până acum. Nu e nevoie să mai insist ce preţioasă contribuţie constitue pentru istoria noastră literară operaţiunea de descoperire a paternităţii unei serii întregi de articole, mai ales când este vorba de Eminescu. După examinarea făcută, mi-am îngăduit însă exprimarea îndoielii că toate articolele publicate ar fi într'adevăr ale poetului. Mai rceent încă, am putut privi şi mai atent seria de articole publicate anonim în Timpul din 1878 şi intitulate** Bucovina şi Basarabia, **pe care d. Creţu le atribue tot lui Eminescu. Cu acest prilej, mi-am sporit convingerea interioară că seria aceasta de articole nu aparţine poetului.**

Scriind aceste rânduri, nu mă gândesc să fac imputări d-lui Creţu, nici să reiau această discuţie. Se cunosc greutăţile problemelor de atribuţiune şi dacă se poate spune cu dreptate că d-sa n'a fost tocmai riguros în critica elementelor care duceau la idenificare, nu e mai puţin adevărat că nici nu-i stăteau la îndemână altele mai sigure pentru articolele a cărora paternitate nu fusese stabilită până acum. Căci, ce mijloace de identificare stau la dispoziţia oricărui cercetător care urmăreşte asemenea probleme ? In lipsa unor dovezi concrete, rămâne ca singur mijloc cert o severă observaţie formală, mai puţin a unor expresii, cât a grafiei, a punctuaţiei, a morfologiei şi sintaxei particulare, a stilului, raportându-ne totdeauna însă, pentru comparare şi concluzie, la texte sigur autentice şi din absolut paralelism temporal. Este, fără îndoială, o operaţie nu uşoară, nu totdeauna posibilă şi, până la sfârşit, lăsând în spiritele mai pozitiviste o urmă de neîncredere asupra identificării realizate.

Incontestabil deci că cea mai sigură, cea mai general valabilă identificare este cea făcută pe bază de documente. O scrisoare particulară, o pagină de memorii, un rând dintr'un volum de însemnări zilnice, o amintire pot releva lucruri remarcabile, pot identifica autori anonimi, pot scoate în lumină colaborări nemărturisite sau surse de idei, cum s'a întâmplat de atâtea ori. Din păcate, aceste contribuţii preţioase au lipsit mai totdeauna la noi. Incât, ceea ce acum două decenii era poate încă posibil, acum, când toţi contemporanii lui Eminescu s'au dus, este cu neputinţă de realizat şi o bună parte din proza politică eminesciană ne va rămâne nesigură sau pe veci îngropată şi neştiută. Este aici un ireparabil al cărui dramatism iubitorii de literatură nu se poate să nu-l simtă.

Ceea ce s'a întâmplat cu proza politică a lui Eminescu s'a putut întâmpla cu atâtea alte opere, cu atâţia alţi scriitori, fără ca până acum să ne dăm seama poate. Abia mai târziu vom simţi că lipseşte „ceva", fără să putem preciza anume ce şi de unde. Sunt atâtea fenomene, fie în domeniul literaturii, fie în alte domenii, la care colaborează direct sau indirect şi alţii decât cei ce stau pe primul plan. Câteodată cei din umbră au jucat un rol mai însemnat de cât cei ce sunt socotiţi protagonişti. Iar mai târziu, când fenemenelor li se va scrie istoria şi vor fi judecate, „ceva" nu se va potrivi, „ceva" va fi ciudat, răsărit în chip neaşteptat aparent, pentrucă nu vom fi ştiut totul în fond.

Este şi nedreaptă şi nefolositoare această îngropare involuntară, care aruncă într'o umbră definitivă bogăţii spirituale reale, forţe dinamice preţioase, a cărora acţiune, poate modestă, poate subterană, poate anonimă pentru cei mulţi, a constituit la un moment dat un factor determinant. Cu siguranţă că şi acum se găsesc asemenea factori însemnaţi şi necunoscuţi, în literatura ca şi în politica noastră, în filosofia ca şi în ştiinţa noastră. Mâine, pe de o parte rolul lor va fi uitat, iar pe de alta, cercetătorul obiectiv nu va putea reconstitui istoria credincioasă a fenomenelor, pentrucă nu va avea toate elementele necesare identificării acestor factori.

De aceea, cei ce au lucrat, au colaborat, au văzut sau au auzit sunt datori să vorbească, să scrie amintirile lor. Nu interminabilele conferinţe sau nenumăratele pagini în care neînsemnata persoană a fiecăruia este socotită ca centru al univresului, dar să se dea realmente ceea ce poate constitui o contribuţie la istoria evoluţiei spirituale a acestei ţări, orice amintire personală, orice document care ar lumina oameni şi fenomene. Toţi „bătrânii" vieţii noastre româneşti au obligaţia de a-şi da contribuţia. Scriitorii în primul rând — în ce ne priveşte — sunt datori să scrie cu sinceritate istoria spirituală a vieţii lor, să facă amănunţita relatare a germinării şi realizării operelor lor, să recunoască influenţele ce le-au suferit, să indice oamenii a cărora apropiere a avut urmări în desvoltarea lor, să arate lucrurile anonime sau uitate pe care le-au publicat sau la care au colaborat, să comunice tot ce ştiu în legătură cu confraţii lor. Iar cei mai tineri să-şi ţină la curent caete de însemnări zilnice, din care să se vadă mai târziu nu numai dinamica vieţii exterioare, cât mai ales frământările lăuntrice, problemele de conştiinţă artistică, lecturile cu influenţele sau reacţiunile produse de ele. Cine nu crede în importanţa acestor mărturii, să ia cele două volume de Insemnări zilnice ale lui Maiorescu, care sunt totuşi necomplete, încă la începutul lor, amestecate cu multă politică, şi se va convinge.

Dacă cei de astăzi nu vor înţelege folosul ce va ieşi din această îndatorire ce o au pentrucă au avut norocul să fie nişte protagonişti ai spiritualităţii noastre, să trăiască în preajma unor oameni aleşi sau să cunoască unele amănunte pe care nu le ştie oricine şi ale căor efecte n'au fost strict intime, nu peste multă vreme cei ce vor urma vor avea tot atâtea greutăţi în legătură cu anumite detalii din opera d-lor Sadoveanu sau Rebreanu câte au cei de acum să identifice paginile lui Eminescu sau să precizeze care din cele două versiuni ale Ţiganiadei este ultima realizată de Budai-Deleanu.

„Bătrânii" să vorbească, deci!

Fişier

Franz Grillparzer, celebrul dramaturg german, autor, printre altele, a dramei istorice **„Königs Ottokar Glück und Ende"**, (Soarta şi sfârşitul Regelui Ottokar), se pronunţă undeva despre **istorie**, în felul următor:

„Ce este istoria, decât felul în care spiritul omului întâmpină evenimentele care sunt pentru el **de nepătruns;** felul în care el leagă ceeace se potriveşte Dumnezeu ştie cum; felul în care înlocueşte ceeace este de neînţeles cu ceva comprehensibil; felul în care el îşi împrumută concepţiile, de o finalitate exterioară, unui tot care nu cunoaşte decât finalitate interioară; felul în care el admite hazardul acolo unde funcţionează o mie de cauze mărunte?

Tot omul îşi are finalitatea sa particulară, în aşa fel încât mii de direcţii aleargă unele lângă altele în linii curbe ori drepte; ele se întretaie, se înlănţuesc priindu-şi sau împotrivindu-se una alteia, înnaintează şi dau îndărăt, şi iau în felul acesta, una alături de alta, caracterul de **hazard**, făcând astfel imposibilă demonstrarea unei finalităţi decisive în evenimentele care ar îmbrăţişa omenirea întreagă, dacă lăsăm la o parte influenţele fenomenelor naturii".

Grillparzer vorbea de istorie, adică de posibilitatea de a interpreta fenomenele aparţinând **trecutului** omenirii.

Concluzia sa sceptică incită întrebarea dacă asupra fenomenelor prezente ale acţiunii umane în genere, avem mai mulţi sorţi de a ne pronunţa just. Nu cumva întâmpinăm evenimentele a căror finalitate intimă ne scapă, cu cadrele nestabilite ale propiilor noastre finalităţi?

Impenetrabilitatea faptelor istorice nu este de-opotrivă impenetrabilitatea faptului politic actual?

Ştim doar, decând Nae Ionescu şi gândirea lui răscolitoare au intrat între categoriile judecăţii noastre, că istoria este semnul unor finalităţi, ale căror încarnări organice ascultă de legi străine individului.

Impasul în care s'ar găsi, realizând gândul acesta, spiritul partizan, ar fi preludiul trecerii înspre criticism. Numai că spiritul partizan nu-şi pune întrebări de felul acesta.

JONNATHAN SWIFT, acest Gulliver în ţara piticilor intelectuali care n'au înţeles din scrisul lui decât că există intenţii satirice şi situaţii hilare, care să le scuture burţile în hohote, scrie undeva despre o baracă de bâlci, care purta deasupra uşei inscripţia: „Aici se poate vedea elefantul cel mai mare din lume, cu excepţia lui însuşi". *Hilara întorsătură de frază a inscripţiei cuprinde însă mult skepsis filosofic. Cel mai mare dintre elefanţi va avea totuşi întotdeauna un adversar: propria sa măsură — pe care nu şi-o va putea întrece niciodată.*

In cazurile bine cunoscute de „elefantiasis" psihologic, de hipertrofiere megalomană a eului, admiraţia pe care „N'importe qui" vrea s'o stârnească în cugetele celorlalţi, va avea o frână, matematic funcţionând, întru inhibiţia aplauselor: comparaţia cu propria măsură a celui ce se oferă admiraţiei.

Căci, în definitiv, cel mai mare elefant din lume este cel mai mare elefant din lume pentrucă încă nu există un alt elefant care să-l întreacă. Intre existent şi posibil, comparaţia desavantajează întotdeauna realitatea.

Goethe, vorbind despre vorbele unui grădinr de Curte legendară, ni le relatează paradoxal de just:

„Putem uneori forţa natura, dar n'o putem constrânge".

Este prea mustoasă de sensuri contradicţia aparentă, ca să mai sufere vreun comentariu.

Ne amintim de vorbele fenomenalului personagiu din **Maeştrii Cântăreţi** a lui Wagner: **Hans Sachs.** Acest **„Schuster und Dichter dazu"**, cum este consfinţit în drama muzicală pomenită, are odată formularea de o intuiţie profundă a adevărului: **„...toate lucrurile mari, spune el, nu progresează fără puţintică iluzie".**

Rolul de ferment al oricărei acţiuni omeneşti pe care inspiratul acesta, biet ciobotar căruia filistinismul cultural nu i-ar fi permis desigur să-şi ridice nasul mai sus de sandală („...ne sutor ultra crepidam" a fost rostit de Apelles pentru uzul filistinilor raţionalişti din România secolului nostru !) — îl intuieşte nedreptăţitei, hulitei iluzii, este în fond tocmai ceeace postulează oricare idealism voluntarist. De altfel, adevărul acesta îl încearcă şi detractorii săi: fără să se creadă Auguste Comte, nici un dascăl de pozitivism arierat n'ar agita magistral ferula de belfer, ca pe un sceptru al magnificenţei rectorale academice.

„Puţintică iluzie" intră aşadar şi în autocritica propriei tale „lucidităţi". Şi o ţară de sentimentală suprapreţuire stă la baza până şi a celei mai lucide afirmări a raţionalismului dorit.

LAFCADIO

Delimitări logice: Misticismul

de ION FRUNZETTI

Se abuzează de câtva timp, şi nu întodeauna cu părintească îngăduinţă faţă de ceeace el cuprinde, de termenul „misticism".

Problema cauzelor abuzului şi implicaţiile sale de alt ordin de cât cel al cugetării, nu ne interesează. Că se combate în incriminatul „misticism" un mod de viaţă, o credinţă ori un sistem de critică literară, sunt fapte care nu ating preocupările noastre, nici nu ne suscită interesul. Socotim de prea mult timp că oamenii aparţin, cu sau fără vrere, mai mult prin structură decât prin deliberare, unui fel de a fi, care le este preexistent şi determinant şi dinlăuntrul căruia — oricâtă spuză de obiectivitate şi-ar trage pe turta teoretică — nu pot evada. Aşa cum cineva este blond, este ciclotimic, este mediteranian sau nordic, este târgoveţ, este finlandez, fără ca atributele acestea să le fi câştigat în urma unei deliberări, tot în acelaş chip el este filo... — sau este anti —..., ca prefix, este ...—fob sau ...—fil, ca sufix, este adică pro sau contra, faţă de fiecare aporie atitudinală, mai înainte chiar de a avea timp să se pronunţe. Apartenenţa este **predeterminată prin complexul condiţiilor de toate ordinile, în virtutea cărora fiinţează individul respectiv.**

Nu ne interesează aşa dar, de ce d. X, în sferă politică, gândeşte într'un fel anumit; dacă este consecvent faţă de modul său de a gândi estetic sau etic sau logic, stilul gândirii politice a lui X este justificat intern şi ireductibilitatea atitudinii sale neîndoioasă. Discuţia devine deci inutilă, dacă nu primejdioasă. Intransigenţele sunt lesne previzibile.

Dacă însă nu vedem rodnicia cercetării cauzelor apartenenţei sau protivniciei cuiva faţă de o idee, atunci când e vorba de buna sa credinţă în discuţie lucrurile se schimbă.

Se ştie că unul din modurile de a nu fi oneist-teoretic, este păstrarea voită a unui echivoc, pentru a-l putea specula.

Cuiburile de mitralieră cu marca de fabrică a „raţiunii" pe ţeavă, improaşcă periodic şi copios „misticismul" în literatură, luând în bătaia puştii, obiective care numai cu greu ar putea fi socotite că fac parte din aceeaş categorie.

(Urmare în pag. 3-a)

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL LUPTA ȘI LUMINA: „MUȘCATA DIN FEREASTRA", de VICTOR ION POPA

Reluarea piesei d-lui Victor Ion Popa a fost întâmpinată de același nedesmințit succes, care a însoțit întotdeauna cariera acestei „un fel de comedie" — cum o intitulează autorul.

Succesul e de la sine înțeles. Piesa d-lui Victor Ion Popa a intrat de mult în repertoriul pieselor de calitate ale teatrului românesc. Și după cum „Velerim și Veler Doamne" rămâne o operă de culme, a romanului românesc, așa „Mușcata din fereastră" este una din cele mai bune piese ale literaturii dramatice originale.

E inutil să mai facem aici alte aprecieri privind talentul și priceperea d-lui Victor Ion Popa, unanim recunoscute și atât de prețioase teatrului românesc; ne vom mărgini deci să notăm că interpretarea și punerea în scenă au fost la înălțimea textului de excelentă calitate al comediei.

D-l **Al. Giugaru** rămâne același mare comic — poate unic în privința naturaleții sale, (care cum scria cineva, a fost luată multă vreme drept „talent", în timp ce nu era decât „geniu comic"). Toate rolurile interpretate de d-sa devin mari biruințe personale.

D. **Ion Manta** a desăvârșit o excelentă compoziție în rolul preotului. N'a fost o surpriză: d. Manta ne-a învățat — încă din „Volpone" în care a izbutit o adevărată creație — să-l considerăm ca un actor de mari posibilități.

Numai cuvinte de laudă pentru doamna **Florica Sterescu**, ca și pentru doamna **Joujou Pavelescu**, care, în rolul de travesti al elevului de liceu, sportiv și „antiromantic", a recoltat aplauzele și simpatia sălii.

Excelent a fost d. **Valentin Gustav** în rolul lui Radu. Un actor pe care am vrea să-l vedem mai des.

D. **Ion Gheorghiu** a fost simpatic și amuzant în schița sa, vag bufă, iar d. **Popa Mija** a emoționat și a smuls aplauze și hohote de râs. Un actor extrem de interesant și cu o frumoasă gamă de posibilități.

Cuvinte de laudă pentru doamna **Emilia Predescu**.

INTERIM

PROGRAMUL TEATRULUI NAȚIONAL

va fi tipărit anul acesta, sub forma unei reviste lunare și se va bucura de colaborarea permanentă a fruntașilor scrisului și teatrului românesc.

Știm că ideea aceasta a mai fost pusă cândva în circulație, căpătând chiar un început de înfăptuire.

De astă dată, nădăjduim că autoritatea d-lui Liviu Rebreanu **va face să dăinuiască revista a cărei apariție o vestim, până când programul** Teatrului Național **va deveni** programul **spectatorului român din tot cuprinsul țării.**

Nevoia unui îndreptar **al vieții noastre artistice, fiind tot așa de simțită în rândul spectatorilor ca și în rândul oamenilor de teatru, socotim că în împrejurările actuale, apariția unei reviste care să înfățișeze efortul dramaturgilor, pictorilor decoratori, regisorilor, muzicanților și tuturor slujitorilor scenei, capătă semnificația unui luminos** act de cultură.

Iată pentru ce așteptăm acum cu nerăbdare sporită, deschiderea stagiunii Teatrului Național, trimițând poetului Teodor Scarlat, **secretarul literar al viitorului program, urarea noastră de izbândă.**

DOMNUL GRIGORE MĂRCULESCU

artistul pe care de atâtea ori l-am aplaudat, ca interpret al marelui repertoriu, pe scena teatrului Național, e de câtăva vreme interpretul simțimântului care înfrățește azi în eroism și în jertfă întreaga suflare românească.

Domnia-sa cutreeră țara, în fruntea unei echipe strălucite, purtând din triumf în triumf, comedia reputatului autor german *Franz Schönthan*, cunoscută la noi sub titlul *„Ginerele d-lui Prefect"* și jucată de nenumărate ori pe scenele românești, în localizarea atât de reușită a maestrului *Paul Gusty*.

Și la fiecare popas, d-l Mărculescu, rostește înainte de spectacol, cuvântarea pe care o reproducem aci, ca pe un document de preț, la îndemâna celor ce vor spori cândva cu pagini noi, istoria teatrului românesc, atât de bogată în fapte patriotice.

Transcriem:

Onorată asistență,

Inainte de a ridica cortina, dorim să vă împărtășim câteva cuvinte — nu ca o justificare a prezenței noastre aci—căci după cum foarte bine știți și Domniile Voastre, în toate țările cari suferă de urmările războiului — mișcarea teatrală n'a încetat, ba dimpotrivă. Pentru acest lucru D-l Director General al Teatrelor, eminentul romancier și academician D-l Liviu Rebreanu, ne-a trimes cu această reprezentație de înveselire și destindere, socotindu-o ca împlinirea unei adevărate misiuni.

Când o țară duce un război Sfânt, cum este al nostru, viața, — bine-înțeles fără aspectele ei frivole — trebue să continue.

Aceasta este senînătatea omului, tare pe credința lui și sigur de biruință.

Dar un lucru se impune, ca o sfântă datorie: nimic nu putem începe, nimic nu putem porni să înfăptuim, fără a ne purta gândul la bravii cari-și varsă sângele și-și sacrifică tot ce omul are mai de preț, pentru cea mai sfântă dintre cauze.

Cinste lor, cinste Neamului care a dat asemenea viteji.

Chiar dacă noi actorii, ne vom strădui să vă purtăm acum într'o lume mai senină, sau ne vom trudi să înflorim zâmbetul pe fețele Dvs. îngrijate; să se știe că toți de aci, public și interpreți, înlănțuiți în aceiași comunitate de simțiri, nu vom uita o clipă eroii cari duc războiul sfânt pentru desrobire și civilizație.

De aci, pe aripile gândului, care-i însoțește pretutindeni, le trimetem îndemnul nostru de îmbărbătare pentru toate încercările lor; căci nimic temeinic nu se poate înfăptui astăzi și nimic nu înobilează mai mult, decât suferința.

Iar celor care au plecat din lumea aceasta, pentru ca o altă lume românească, desăvârșită, să renască din sângele lor,le trimetem semnele recunoștinței și veneraței noastre.

Pentru odihna sufletelor lor, vă rugăm să păstrăm un moment de tăcere.

. . . . . .

Gândul nostru se îndreaptă acum cu recunoștință către Conducătorul Statului, D-l General Ion Antonescu, care în fruntea oștirilor poartă stindardul românesc din biruință în biruință pe pământul nostru în veci desrobit.

Eri Bucovina, azi întreaga Basarabie.

Inchei aceste cuvinte, aducând tânărului nostru Suveran, Majestății Sale Regelui Mihai I, urările noastre fierbinți, ca Domnia Lui să se întindă asupra întregei suflări românești, într'o Românie deapururi fericită.

„ȚĂRANII",

e titlul piesei cu care se va inaugura viitoarea stagiune a *Studioului.*

Premiera acestei piese, va consacra — ni se spune — un autentic autor dramatic.

Pe d-l *Andrei Corteanu.*

40 DE ANI DE TEATRU,

se deapănă, cu toate luminile și umbrele lor, în cartea de amintiri **a regretatului** Petre I. Sturdza. **Dar spovedania acestui artist de obârșie domnească, este pilduitoare, mai cu seamă, prin credința sa în nobila misiune a teatrului, care l'a învrednicit să-și cucerească într'o lume plină de prejudecăți, lângă blazonul familiei din care obârșea, un blazon propriu.**

Tinerii noștri actori, câți se îmbulzesc azi pe treptele gloriei, au datoria să citească atenți cartea lui Petre Sturdza.

S. D.

Ecranul

CINEMA SCALA: „BESTIILE ROȘII"

Mi-ar plăcea teribil de mult ca filmul prezentat de Cinema „Scala" să poată fi văzut de cei de pe front. Să sperăm că va fi reluat la sfârșitul războiului. Dealtfel cinematografele din Basarabia și Bucovina n'ar putea găsi un film mai nimerit pentru redeschiderea stagiunei.

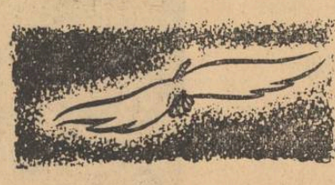

Mărturisesc că nu m'am dus cu prea multe speranțe la premiera lui. Poate, din cauza reclamei. N'aș putea explica, dece mi-a intrat în cap că un film căruia i se face multă reclamă, trebuie să fie slab.

„Bestiile roșii" e nu numai magistral regizat ci și bine jucat. De subiect nu mai vorbesc. Mi-ar fi plăcut însă, ca în alegerea interpreților, regisorul să caute pentru rolurile antipatice, niște actori cari să ne înfățișeze niște bolșevici, cu un fizic ceva mai fioros...

Camila Horn este, fără discuție, o actriță ale cărei posibilități se vădesc a fi extrem de variate. Sperăm s'o revedem cât de curând. Alături de ea contribuie la succesul filmului Theodor Loos, Werner Hinz, Fritz Kampers.

Aplauzele spectatorilor la „scenă deschisă" vorbesc dela sine acestui film ideologic de actualitate.

„CAPRICII"

Succesul filmului nu-i datorat numai fermecătoarei Ann Sheridan, cum se afirmă, „prin târg". In „Capricii" ne este înfățișat un subiect, a cărui profunzime e „camuflată" de o serie de întâmplări vesele, ce par a nu avea altă menire decât aceia de a distra ochiul.

Regina sex-appellului are însă într'această comedie, plină de învățăminte pentru „generația de azi"— o siluetă mult mai puțin plină decât în filmele anterioare.

Pe-atunci nu era oare încă decretată ca cea mai ispititoare fiică a Americei?

Marsha Hunt, actrița pe care o compătimeam într'una din cronicile trecute de a se fi specializat numai în roluri de femei nenorocite, ne-arată că știe să și râdă, în frântura ei de „rol fericit". Ca și spectatorii, cari stau să mai vadă odată filmul.

(Cei pricepuți în materie de ski s'au întrebat însă dece la puținele coborîri cari nu erau luate din diverse jurnale germane, sgomotul făcut de skiurile cari alunecau pe „zăpadă moale" era a unor „bețe" ce evoluiază pe „zăpadă înghețată".

ADRIANA NICOARA

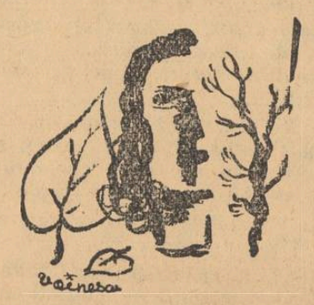

Dragoste și Moarte

(Urmare din pag. I-a)

Poezia nu e cuvinte, ritm, melodie — ci umblătură chinuită prin intermedii pure; poezia este prometeizarea facultăților nebuloase ale unui singur om. Toate aparțin artistului, acest semizeu — care nu poate fi identic cu tine.

Dar și tu poți fi artistul propriei tale existențe, dacă îi speculezi extravagațele și anomaliile. Adesea, viața omului oarecare e mai diversă și mult mai complicată. Pentrucă lor, deși le lipsește geniul sau harul, le revine în schimb destinul unor vieți cumplite. Chiar banalitatea, pe care o ignorăm și o urâm, e foarte dramatică.

In schimb. ceeace ne vine greu să știm, oamenii banali au mai mult darul de a-și iubi trupurile. Și asta este extraordinar de mult. („Dați-mi acum sufletul unui sclav din suita împărătească a lui Ramses al doilea sau împrumutați-mi inconștiența geografică a unui marinar depe corabia lui Columb — și vă creez o nouă civilizație egipteană sau vă descopăr o nouă Americă").

Sunt oameni cu trupul prea indicat spre orizontalitate, deaceea fericirile lor sunt umile dar frecvente. Căci ei exclud orice iubire laterală, afară de aceea a cărnii căreea se sacrifică.

Să se plimbe cineva din zori până dimineața pe străzile Capitalei, să nu înfrunte nimic, să nu determine nimic, să lase totul să decurgă așa cum e scris — și se va convinge că nu există carte mai dinamică, mai fecundă, mai pasionantă — decât cartea străzii, cartea existențelor întâmplătoare.

Oare cu ce se deosebește eroul din cărți de oricare anonim ce-și ucide amanta sau copiii? care este limita dintre odisseia antică și experiența oricărui soldat german împins dela Narwick în Creta? Peste tot, în nadirul zilei și în peștera miezului de noapte, ne urmărește strigoiul propriei noastre cărni, sublimul și abjectul acestei singure certitudini! Căci iubirea corporală sublimează toate pasiunile (de artă, poezie, aventură). In clipa aceea de potență vibrantă, se uită toate amintirile, nostalgiile, toate iluziile. Există acest prezent concret, demn de orice altă revelație.

Atunci dacă s'ar putea muri definitiv, în momentul acelei sfâșieri moleculare și a anulării spiritului. Atunci moartea ar fi cu adevărat un triumf. Dar și așa moartea le cuprinde pe toate și le desființează.

Iubirea și Moartea sunt prea eterne, ca să ne mai înspăimânte. Istoria, civilizația, viitorul nostru decadent — toate provin sau vor proveni din încleștarea și paralelizarea trupurilor. Chiar Artichrist va fi o stârpitură a iubirii, iar noi niște bieți strigoi ai morții!

LAURENȚIU FULGA

Teatrul Național din Iași la lucru

Actorii Teatrului Național din Iași, sub direcția de scenă harnică și pricepută a talentatului director de scenă N. Massim au pregătit încă din primăvară repertoriul viitoarei stagiuni.

S'a repetat „Femeia îndărătnică" de Shakespeare cu Margareta Baciu și Ștefan Ciubotărașu, „Sfânta Ioana" de Bernard Schaw cu Elena Petrăchescu, „Avarul" de Molière cu C. Ramadan, toate în regia d-lui Massim.

In regia d-lui Fernando de Cruciatti, s'a repetat „Fiica lui Iorio", cu T. Călin.

Repetițiile vor începe efectiv pe ziua de 18 August. Din repertoriul românesc se vor relua „Vlaicu Vodă", „Cruciada copiilor" de Lucian Blaga și „Acolo, departe"... de Mircea Ștefănescu.

Repertoriul clasic va fi prezent prin „Wilhelm Tell" de Schiller, „Mincinosul", de Goldoni, etc.

Se va relua marele succes din stagiunea trecută: „Meșterul Manole" de Lucian Blaga.

PREISTORICE

BĂTRÂNA: Nu mai știu ce să mai inventeze oamenii din ziua de azi; uite-l pe ăsta: merge în două picioare!

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

ORGANIZAREA MUZICALĂ A ROMÂNIEI, O NECESITATE NAȚIONALĂ

Statistica este câteodată mai elocventă decât cele mai meșteșugite argumentări.

Câteva cifre, câteva concluzii directe și orice replică este exclusă.

Ca de pildă, în privința vieții muzicale a aproape întregei noastre provincii, dacă lăsăm să vorbească... borderourile drepturilor de autor din arhiva societății, compozitorilor români.

Alegem un oraș, altul, multe altele: Tecuci, Râmnicul Sărat, Bârlad, Botoșani, Călărași, Slatina, și aproape oricare altul, afară de un infim număr de orașe mari relativ privilegiate. Deschidem scriptele respective, serii de pomelnice de execuții muzicale care comportă vărsăminte de drepturi de autor, încasate, precum o dreaptă lege hotărăște, de agenții societății, și citim, invariabil: cinematograf, restaurant, „petrecere", serată, bal și iarăși cinematograf, și iarăși serată și bal, și alt nimic.

Iată viața muzicală a provinciei. Iată viața ei artistică. Iată un aspect categoric al orizonturilor ei culturale și spirituale. Restaurant, serată, bal!

Cuvintele concert, concert simfonic, operă, operetă, balet, sunt condamnate să nu facă parte din vocabularul deprimant al acestor triste borderouri.

Este o stare de lucruri care nu se poate îndrepta singură. O acțiune energică, luminată, perseverentă și sistematică trebue pornită în cel mai scurt timp. Neamul românesc, care a germinat atâtea talente, care e apt să asimileze din plin roadele celor mai alese ogoare ale culturei, tineretul setos de a înțelege și simți bucuriile celor mai frumoase făuriri ale cugetului omenesc, merită un mediu superior, un mediu prielnic desvoltării lui spirituale, înălțării lui printre marile popoare de cultură și înaintat nivel de viață intelectuală și artistică.

Un centru de muzicalizare a țării, trebue creat. Locul lui pare să fie la Ministerul Propagandei, căci nimic nu va însemna o mai strălucită valoare în prețuirea lumii înconjurătoare decât această acțiune de organizare a muzicii în România. Urmând exemplele Italiei și Germaniei, se pot crea prin intermediul și sub oblăduirea acestui centru de organizare, o serie de asociații muzicale regionale, grupate în zeci de orașe, astăzi complet amorfe pe tărîm muzical, mâine putând fi mici focare de activitate muzicală vii și înfloritoare.

Abia atunci, schimbul de artiști, acela căruia îi revine misiunea de a stabili atât de adânci și prețioase legături între noi și marile popoare ale Axei, mijloace de apropiere sufletească din acelea pe care numai arta le poate desvălui, va putea fi desfășurat în toată amploarea și cu toate binefacerile lui.

Astăzi, resursele ne sunt cu totul limitate. Schimbul artistic nu poate înflori. Și cum ar putea oare să fie altfel, atâta vreme cât, orice oaspete străin, după ce a trecut prin București, Timișoara, Arad, Iași, Brașov și Sibiu, a epuizat România muzicală?

Insăși artiștii noștri nu pot avea continuitate în carieră. Nu au unde da concerte. Pierd obișnuința estradei. Vegetează și sunt expuși declinului și pieirei.

Muzica românească este în joc. Și, cu ea, un mare bun național, care riscă să se iroseasscă, să se înăbușe.

Se impune de aceea o organizare muzicală a României, pentru ridicarea spiritualității artistice românești, pentru promovarea valorilor noastre din arta muzicii, pentru înzestrarea țării noastre bogate cu o cultură fără lacune, demnă de virtuțile ce-au fost hărăzite neamului românesc și de rolul pe care este chemat a-l deține în Europa a căror zori de regenerare se înalță, sub ochii noștri.

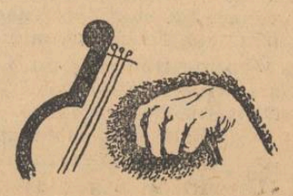

Note germane

„COMUNISMUL"

se numeşte o valoroasă lucrare de d. Franz Schuttack. Prin ea, autorul realizează o acerbă şi perfect susţinută critică la adresa U.R.S.S.-ului. Documentat, dăruit cu un stil plăcut, d. Franz Schuttack împlineşte un mare gol în demascarea celei mai sinistre ideologii din istoria omenirii: comunismul.

„CÂNTECUL CERTEI INTRE VIAŢĂ ŞI MOARTE",

opera unui poet necunoscut din secolul al XVI-lea, merită să fie cunoscut şi în traducere românească:

„Aşa vorbeşte viaţa: Lumea-i a mea, pe mine mă preţuiesc florile şi sburătoarele, eu sunt ziua şi lumina soarelui. Aşa vorbeşte viaţa: Lumea-i a mea.

Aşa vorbeşte moartea: Lumea-i a mea, strălucirea ta e numai o splendoare vanitoasă, stea şi lună se cufundă 'n veşnică noapte. Aşa vorbeşte moartea: Lumea-i a mea.

Aşa vorbeşte viaţa: Lumea-i a mea, şi — cu toate că faci sicrie de marmoră — totuşi nu poţi închide într'un sicriu dragostea. Aşa vorbeşte viaţa: Lumea-i a mea.

Aşa vorbeşte moartea: Lumea-i a mea, eu am făcut o mare groapă, am născocit ciuma şi războiul. Aşa vorbeşte moartea: Lumea-i a mea.

Aşa vorbeşte viaţa: Lumea-i a mea, şi fiecare mormânt trebue să fie o brazdă de ogor, sământa mea eternă cade în ea. Aşa vorbeşte viaţa: Lumea-i a mea.

O poezie simplă, profundă, pe care-ar fi putut s'o semneze şi-un Rainer Maria Rilke.

PÈRE DIDON,

un scriitor elveţian, citat în ziarul „Ţara" al poetului Gr. Popa, scrie următoarele despre omul german: *„Germanul e pierdut în azurul visului său şi totuşi, în acelaş timp, se sbate foarte îngrijorat pentru interesele sale, pe care le rânduieşte cu multă înţelepciune. In gândurile sale cu-*

Fr. Schiller

prinzătoare şi înamurgite, în clar obscurul visărilor sale, el idealizează totul, cu o îndrăzneală şi o putere fără margini, pe când în rosturile mărunte ale vieţii de toate zilele, rămâne adânc înfipt în realităţi, şi urmează calea omenilor cumpăniţi şi sănătoşi".

Pentru ilustrarea acestei afirmaţii, exemplificăm cu „Hermann şi Dorothea", una din cele mai profunde şi închegate opere ale lui Goethe. O caracterizare mai nimerită decât aceea a lui Père Didon pentru omul german, întruchipat în Hermann, flăcăul cântat de Goethe, nici că s'ar putea afla.

„FAUST",

opera într'adevăr nemuritoare a marelui poet dela Weimar, ispiteşte tot mai mulţi scriitori români. După traducerile lui Nădejde, Ion Gorun, Soricu, iată

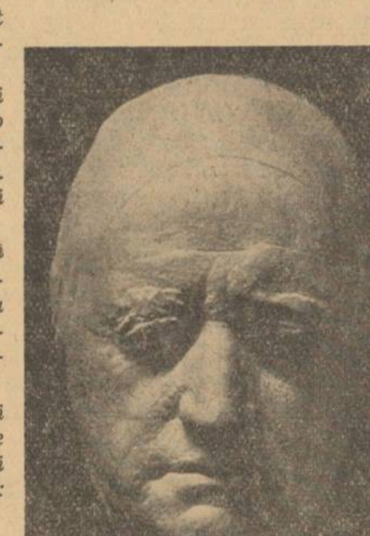

Goethe

una nouă — republicare perfect pusă la punct — de d-na Laura Dragomirescu, apărută în colecţia „Convorbirilor literare". Ne gândim dacă înzestrata autoare a acestei versiuni româneşti n'ar realiza un mare act de cultură traducând şi trilogia wallensteiniană a lui Schiller, pe care „Teatrul Naţional" ar trebui s'o reprezinte neapărat în una din viitoarele stagiuni.

LITERATURA GERMANĂ

găseşte un viu ecou în revistele româneşti. „R. F. R.", de pildă, îi consacră o bună parte din cronicele sale. Tot ea a publicat destule traduceri din lirica germană, datorate d-lui Philippide. In numărul pe Iunie al „Revistei Fundaţiilor Regale", d. V. Beneş publică un instructiv şi foarte frumos scris esseu, intitulat: „Măştile de sub „Schreckenstein", pe care-l prefaţează cu sugestivul „Krumme Linie — Sieg der freien Natur über die Regel" al lui Novalis. Intenţia apologetică a d-lui V. Beneş faţă de romantismul german se conturează nu numai printr'o reală forţă dialectică, bine sttrânsă în copcile unui rigorism aproape ştiinţific, ci şi prin afinităţile pe cari autorul şi le manifestează în creaţiile originale.

In acelaş număr, d. Wolf von Aicheburg semnează un studiu documentat asupra lui Franz Grillparzer, unul din cei mai importanţi dramaturgi germani.

TRADIŢIE ARTISTICĂ

In Germania, găsim numeroase familii de artişti. O puternică tradiţie leagă de multe ori generaţii întregi din aceeaşi ramură de o artă oarecare. Familia Bach oferă un exemplu strălucit în această privinţă. Unul din fiii marelui Johann Sebastian Bach a fost un muzician desăvârşit — numai că un temperament nenorocit a făcut ca viaţa lui să se termine fără ca el să-şi poată arăta măsura talentului. E interesant că sora pianistului filosof Schopenhauer a fost o delicată poetă. Născută la Hamburg în anul 1797, a murit în anul 1849. A frecventat cu asiduitate cercul literar al lui Goethe, căruia i-a şi dedicat o poezie de adâncă veneraţie.

TEATRUL CONTEMPORAN

din Germania înregistrează mari succese — mă refer şi la succesul de artă, nu numai la cel de public, care e incontestabil. Regretăm că teatrele noastre particulare reprezintă piese evreomaghiare în loc să apeleze la dramaturgia germană contemporană. O piesă de Johst sau de Jaray ar avea cel puţin tot atâta succes cât un... Vaszary. Dar unii directori de teatru se cramponează de ideea că publicul românesc e incapabil să înţeleagă o piesă bună. Numai că publicul se va răsbuna într'o bună zi şi nu se va mai duce la teatrele unor astfel de directori.

PARAFRAZĂ LA UN VERS DE RILKE

„Ich glaubte dich viel weiter", — scrie Rainer Maria Rilke, disperat de reversul idealurilor realizate.

Rainer Maria Rilke

Oare, dacă azururile cerului ar fi mai aproape de noi, am mai reuşi să avem momente de dragoste, de bunătate, de nostalgie?

Elanul eternităţii rămâne valabil numai în parantezele unui timp limitat.

MIRCEA STREINUL

Don Quichotte

Fantastic deşirându-şi lung umbra din perete,
Se înălţa din perne şi boală Don Quichotte.
Ardeau ca jarul ochii bătrânului netot,
Dur se-arcuia profilul său aprig de erete.

In cuşca îmbâcsită în care, cot la cot
Cu Sancho, cu mojicii, sfârşea pe îndelete,
El — ce slăvita luptă cu morile o dete —
Spre-amurgul din fereastră se întinsese tot.

Căci dorul său din urmă îi arăta prin zare,
Strălucitor de tânăr în zale suntăoare
Alt Don Quichotte, mai mândru, de-acelaş vis atras,

Ce părăsind pământul şi răii toţi şi bunii,
Schimbându-şi Rosinanta pe'naripat Pegas,
Cu lancia poeziei lovea în scutul lunii.

ION PILLAT

Note italiene

NICCOLO PAGANINI

Dela moartea acestui vrăjitor de strune, au trecut 100 de ani; s'a stins în 1840 după o viaţă tumultoasă, căreia soarta i-a dat din belşug o glorie şi o popularitate necunoscută până atunci în câmpul artei. Cucerind rând pe rând oraşele importante ale Italiei, — Roma şi Napoli au însemnat pentru evoluţia sentimentală a lui Paganini experienţe hotărîtoare — în urma numelui său care trecuse de mult dincolo de Italia, maestrul păşeşte şi el frontierele patriei. Primul concert îl dă la Viena în 1828, patronat de autoritatea prinţului Metternich. Se opreşte aici câteva luni unde se desparte de cântăreaţa Antonia Bianchi, soţia lui, rămânând numai cu micul său fiu Achille. Durerea sau demonul triumfului îl îndeamnă să colinde toată Europa: Berlin, Monaco, Praga, Varşovia, Paris, Londra, Bruxelles, marchează tot atâtea victorii. Sălile de concerte erau neîncăpătoare, publicul entuziasmat nu mai păstra nicio convenienţă, de şi critica oficială îi e ostilă.

Paganini e atotputernic, e asemeni unui zeu care însufleţeşte coardele viorii. Figura îi era şi ea stranie, neobişnuită; înalt şi foarte slab, de o paliditate bolnăvicioasă cu mâini lungi şi albe, ca făcând parte din însăşi muzica executată, încordate şi nervoase, acum calme parcă mângâind sunetele, puternice uneori. Heine îi spunea „la morte vivente".

Călătoria în Europa a durat şase ani; aplauzele şi entuziasmul publicului l-au costat mult. Căci executând, Paganini nu rămânea pasiv ci trăia în intensitate fiecare acord, se sfâşia. Cele aproape o sută de concerte l-au extenuat spiritual şi fizic; obosit, Paganini mai trăeşte încă şase ani. Compune Concerte, variaţiuni, Capricii.

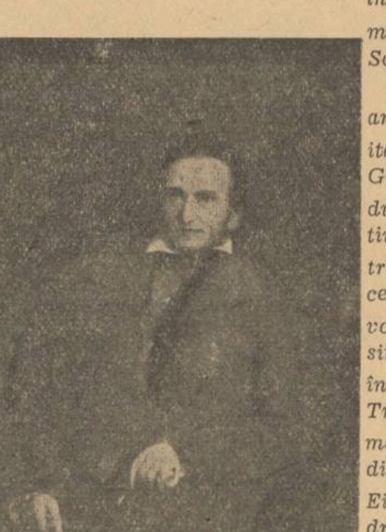

Niccolo Paganini

Incarnarea spiritului romantic în arta executării la vioară, Paganini posedă ceva din Berlioz, fiind în acelaş timp corespondentul a ceeace a fost Liszt pentru piano.

Un eveniment de importanţa celui de anul trecut, n'a putut trece neobservat în Italia, ţara muzicii. Paganini a fost comemorat cu mare fast în Genova, oraşul său de naştere (1782). S'au ridicat în acelaş timp nenumăraţi cercetători, doritori de a extrage din documentele vremii cât mai multe şi interesante note privitoare la viaţa şi activitatea sa artistică. Căci Italienii nu văd în Paganini numai o figură trecută în legendă, ci un geniu de intensă umanitate, iar în călătoria triumfală prin capitalele Europei ei recunosc una dintre cele mai impozante afirmări a artei şi geniului italian.

„NUOVA RACCOLTA DI CLASSICI ITALIANI ANNOTATI"

e o colecţie de noui ediţii ale clasicilor italieni, editate de Casa Einandi, din care au apărut până în prezent două volume: „Rimele" lui Dante şi „Citta del Sole" a lui Campanella.

Nu s'a făcut aceasta pentrucă ar fi lipsit o colecţie a clasicilor italieni, ci, pentrucă editorul — Giullio Einandi — nemulţumindu-se numai cu notele explicative date textelor, note care întrec de mule ori însăşi opera în ceea ce priveşte volumul lor, a voit să ofere publicului universitar — pentru care se îngrijeşte în deosebi editorul — altceva. Transcriem, fără a încerca să mai comentăm, câteva rânduri dintr'o mărturisire a lui Guilio Einandi; „Era necesară o încadrare a fiecărei opere în timpul şi activitatea autorului său, precedată de o substanţială introducere; pe de altă parte o notă finală asupra condiţiei textului şi asupra ediţiilor înaintaşe trebue să uşureze orientarea celui care se aprofundează în examenul filologic al operii.

Ca o călăuză credincioasă pentru încercările critice anterioare, fiecare volum cuprinde o bibliografie esenţială; în timp ce pentru a facilita consultarea volumului însuşi se prevăd diferite indice, totdeauna potrivit cu tipul operei şi a comentariului".

SORACTES

Azi am treizeci de ani

Lîngă leat şi bolovani
Azi am treizeci de ani.
Destinu-i pasăre'n vînt
Glasul meu e de pămînt.

Vin din lut (nu prea departe)
Braţ la braţ cu sora moarte
Şi m'aud plîngînd în om
Pînă 'n cel mai sterp atom.

Mieii visului meu drag
Sar la mine peste prag.
Din cenuşă şi sudalmă
Le dau stelele în palmă.

Seara mi-i întorc sătui
Prin tristeţea nimănui
Şi-i adăp din somnul mas
La fântâna fără glas.

Numai lacrima-mi tăcuta.
Imi tot adânceşte cuta.
Numai vremea, numai apa,
Imi tot adânceşte groapa.

ION SOFIA MANOLESCU

Mai

Suspine dulci din muguri scoate Maiul
Ca depe buze crude de copil.
Dă fuga, măi ştrengarule, April,
Că a'nceput să-ţi cânte singur naiul!

Mânzul de vânt, în crâng scăpat din hamuri
Nechează, fără frâu şi fără şea.
Ce uriaş motan se va juca
Cu motăceii atârnaţi de ramuri?

Răspântii largi clipesc din gene
Şi se gătesc frumos cu flori de măr;
Ţi s'a oprit o briză mică'n păr
Şi-a adormit pe fruntea ta, de lene.

Pe podul mic te simt de tot aproape
Şi lunecăm pe pârtii de ispită.
Cerul ne-aruncă-o cracă înflorită
Ca să ieşim, căci am căzut în ape.

VASILE CULICĂ

Final

Pe pluşuri moi de ape şi de volburi
Ne-om odihni odată albe tâmple,
Cum lenevesc amurgurile'n colburi
La'ncrucişarea drumurilor simple.

Mătăsuri negre mângâia-vor, blând,
Uscata carne'ntinsă peste oase;
In ochi vor creşte ierburi somnoroase
Şi păsări mari de ceramici prin gând.

Un alt parfum ne va înconjura
Mai straniu, mai puternic şi mai fin,
In inelar sclipi-va un rubin,
Brăţări de-argint pe mâna ta...

Şi-mi vor părea puţin sau deprisos
Aceste flori de neguratec lux;
Oceane mari scădea-vor în reflux,
Iar noi ne-om pierde'mbrăţişaţi, mai jos...

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

CANTECE NOUI

Câteva nedumeriri

Nu ne putem da seama prea bine dece tinerii poeţi se sbat într'un univers atât de restrâns, nu ne putem da seama, deoarece probabil că suntem încă prea aproape de ei. Simţim însă foarte deseori că micul lor univers este într'adevăr mic, că formele lor te sufocă, melodiile lor sunt mai mult de greere, când de multă vreme poetul ar fi trebuit să înceteze de-a imita pe acest simpatic cântăreţ. Suntem prea săraci şi 'n afară de cei câţiva cari îşi fac loc în aceste coloane, nu mai vedem alte personalităţi. Poeţii şi-au asasinat posibilităţile, rezumându-se doar la câteva „teme", care au început să semene cu acele terenuri virane, pline de praf şi de nimic.

Dece oare? Dece, când în juru-ne viaţa e atât de dinamică, dece, când inima ţării bate cu totul altfel de cât debilul lor cord? Să nu ne suim cu toţii pe baricade, însă să deschidem ochii, mari, sinceri, pentru a vedea mii şi mii de lucruri noui, de care va trebui să ne apropiem cu o altă înţelegere poetică, dându-le tuturor, marele şi noul suflu liric pe care îl merită.

Tineri poeţi, oare vă daţi voi seama că omenirea aşteaptă de astă-dată şi altceva dela noi? Cheia magică de care este nevoie, o ţine fiecare dintre noi, dar prea puţini sunt aceia cari ştiu ce au de făcut cu ea. Poesia timpului nostru va trebui să-şi schimbe faţa. Ermetici, elegiaci, oricum aţi fi, nu uitaţi nici o clipă că lumea nu este numai aceea pe care vreţi s'o vedeţi în jurul vostru. Ea este cu mult mai mare, ea este cu totul alta. Şi aduceţi-vă aminte că bătrânul poet german, Eichendorff, a spus:

„Doarme un cântec în toate lucrurile
„Care visează mereu,
„Şi lumea prinde să cânte,
„De-ai să afli cuvântul magic".

Aflaţi cuvântul magic, faceţi să cânte toate lucrurile, fiţi poeţi, fiţi **mai poeţi** de cât au fost toţi marii voştri înaintaşi, pentrucă altfel vă veţi înneca în propria voastră bogăţie verbală, care — ea singură — nu a fost şi nu va fi niciodată esenţa poesiei!

●

Intre cele câteva grave acorduri bărbăteşti care au răsunat în cadrul acesta, poate că lectorii noştri vor fi auzit şi câteva muzicuţe. E vorba de puţinele poetese pe care le-am publicat, dând loc unor melodii care au mai mult sunetul şi savoarea unor poesii de album, decât a liricei adevărate. Fără a ne teme de o exagerare, putem afirma că aceste poetese sunt numai în flirt cu versul şi nici nu cunosc rostul unei adevărate şi fierbinţi poesii femeeşti — nu feminine! Tonul spre care merg ele e un ton minor. Intenţia însemnării de faţă nu este alta decât de a arăta că până în clipa în care scriem aceste rânduri, nu ne-a fost dat să ne întâlnim cu o poetă care să atace cuvintele şi înţelesurile cu gravitatea necesară unui asemenea act. Nu numai puţinul dat la lumină, dar şi corespondenţa din sertar, ne stă mărturie că poeta nu este creatoare, ci mai mult pisicuţă peltică şi alintată. Intre scriitoarele cu nume, dela Elena Farago la Madeleine Andronescu, au fost câteva condee care s'au realizat. Sunt versuri pe care nu numai că le preferăm, dar le simţim vibrând în carne, noui, ca un torent de sânge şi de durere. Dar în rest, poate fi oare vorba de poete? Nu, nu poate fi vorba de cât de gingaşe flaşnete, care încă nu au ajuns la înţelesurile cele mai adânci ale lucrurilor, cu toate că iscălesc în revistele zilei, cu toate că au scris maldăre întregi de vechi noutăţi. Iată dece aşteptăm o revelaţie. Aici sau aiurea, indiferent unde, dar pândim apariţia femeii care să ştie că înaintea ei au scris şi altele, tragic, profund, învâlvorat. Apariţia ei va trebui să fie flacără şi nu va mai trebui să ne ducă cu gândul la pantofii ei de casă cu moţ de puf, nici la cutia ei de pudră sau la graţiile din cafenea. Dar unde va isbucni oare gheizerul acesta?

●

Şi restul nedumeririlor fără de răspuns, pe altădată!

ŞTEFAN BACIU

Delimitări logice: Misticismul

(Urmare din pag. I-a)

Astfel, toate confuziile logice, toate deficienţele dialectice şi toate neajunsurile intelectuale ale unuia sau altuia dintre autorii trecuţi prin purgatoriul critic al raţionalismului integral, sunt etichetate drept „misticism".

Pentru a respecta spaţiul strâmt pe care ni-l permite paginatorul, şi pentru a nu lărgi inutil discuţia, renunţăm la enumerări şi exemple, identificând toate cele de mai sus în categoria „sub-logicului".

Detractorii misticismului numesc aşa dar astfel, ceeace nu ajunge până la formularea logică. **Procedând astfel, dacă o fac din rea credinţă, atacurile lor nu sunt valabile, din lipsă de obiect. Dacă o fac din deficienţe ale funcţiei teoretice, cad ei înşişi în categoria de ei numitului „misticism". Dacă în fine n'au procedat, din cine ştie ce pricină, deşi ar fi avut posibilitatea, la definirea conceptului, suntem dispuşi să o facem noi, pentru a evita confuziile de aici încolo. (Nu e într'adevăr, plăcut să vezi amestecaţi în aceeaşi căciulă pe Sfântul Augustin şi pe Gâgă Ionescu). Termenul „misticism" poate desemna o metodă de cunoaştere, înscriindu-se deci în ordine epistemologică, — poate apoi însemna un sistem soteric şi poate însemna un fond temperamental.**

Ca metodă epistemologică, misticismul este — uzual — cunoscut drept afirmarea putinţei surprinderei supra-raţionale a esenţei ultime a realităţii.

Ca exerciţiu soteric, este credinţa în contopirea individului cu Totul Absolut, prin extazul conştiinţei.

Ca fond temperamental, misticismul este totalitatea înclinărilor psihice înspre cunoaşterea supra-raţională ori înspre mântuirea individuală prin pierderea în „divin".

Nici odată însă misticismul n'a fost, nici n'a fost luat drept un limbaj, un mod de expresie. **Gânditori de structură mistică au utilizat cu deosebită abilitate dialectică deplină a raţiunii.**

Raţiunea este un mijloc de investigaţie şi comunicare a rezultatelor ei. Poţi stăpâni perfect mijloacele raţiunii, punându-le să slujească unei convingeri mistice. Misticismul nu este anti-raţionalist, ci supra-raţionalist, **în** sensul că el nu exclude raţiunea, **ci dimpotrivă, o utilizează, însă fără să-i acorde roluri pe care nu le poate deţine.**

Misticismul nu e ignoranţă, acolo unde este posibilă cunoaşterea. Dar este afirmare a ignoranţei raţionale în sfera de domiraţie a resemnatului „ignorabimus". Şi mai este încercare de aprofundare a misterelor recunoscute ca mistere. Un soiu de încorporare a necunoscutului, pentru a putea opera cu el.

Mistic nu este cel ce nu ajunge până la raţiune, ci cel care nu se mulţumeşte cu ea, constatându-i bancruta universală, în încercările care-i depăşesc forţele. Realismul **slăvit nu este al raţionalismului care se încăpăţânează să creadă într'o unealtă verificat neputincioasă dela anumite limite înainte. Realist este gânditorul care delimitează treburile raţiuni de cele ale credinţei, când e vorba de investigaţie, cerând fiecăreia ce poate da, şi neamestecându-le planurile.**

Cine abordează atitudini false, crezând **pur şi simplu, când poate verifica experimental şi induce logic, este tot atât de culpabil ca şi cel ce** raţionează, **acolo unde n'are ţărmuri de experienţă.**

Şi unul şi altul sunt deficienţi. Primul, „misticul" în limbajul demascat la început, este incapabil de utilizare a raţiunii. Cel de al douilea este incapabil să-şi dea seama de inadecuarea mijloacelor sale. Sunt oare „mistici"? Românul zice că sunt sărăntoci cu duhul. Dând logicei ce este al logicei şi misticei ce este al misticei, împlinim un postulat al raţiunii: suum cuique. **Neintervenţionismul trebuie înţeles, nu ca o neputinţă a logicei şi misticei de a se ajuta reciproc, dar ca o interdicţie a fiecăreia de a încălca domeniul celeilalteia, când e vorba de cu**noaştere.

Când e vorba de expresie, **putem reda aforistic silogismele raţiunii, fără să fim pentru asta mistici, după cum putem transpune silogistic convingerile iraţionaliste ale misticismului nostru, fără să fim mai puţin mistici totuşi.**

ION FRUNZETTI

Cu poetul D. IOV DESPRE BASARABIA

În primul rând, — Sufletul scriitorului și destinele neamului — Amintiri despre Soroca — Debutul literar — Scriitorul favorit — Cartea cea mai dragă — Proiecte — Cea mai frumoasă amintire — O datorie de împlinit

Convorbirea cu poetul D. IOV a însemnat din capul locului — o intrare în vis!...

In răstimpul de câteva ore am trăit neasemuit de luminoase amintirile ce ne-au îmbătat inimile la fel de tare, amândurora. Ceasul nu mai era al regretelor, căci drumurile de atunci s'au întors mai albe iar noi ne-am regăsit pe marginea înflorită a celui dintâi, fericiți... Aveam pasul în cadență și un obiectiv unic: Basarabia!

Intru slava aceleiași mult adorate Basarabii, poetul Iov și-a închinat clipele și entuziasmul celor mai frumoși ani. Meleagurile provinciei îl cunosc toate ca pe un statornic prieten bun. Zarea cerului moldovean, boltită dinspre cerdacul căsuței din Soroca, până în spre Hotin și dincolo spre mare, a pogorît, iluminându-l, deasupra gândului și caetului său de versuri adeseori, mângâindu-i fiecare vis de artă. Și arta poetului n'a cunoscut alte îndemnuri. Dela răscolitoarele nostalgii ale Covorului Basarabean *și până la paginile recentului volum de proză* Privelişti din Basarabia, *în care neîncetată dragostea s'aprinde întreagă dar cu încântătoare discreție, ceea ce face să ne pătrundă mai mișcător; totul imprimă impresia certă că singura disciplină din viața sa este predilecția (exclusivă) pentru acest pământ. Intr'un cuvânt, cântărețul sufletului basarabean în sensul cel mai mare și cel mai bun. Pentru Basarabia poetul D. Iov a ars, necumpănitor, luminosul său holocaust...*

Nu sunt în stare să însemn aici nici urmă din lumina, transfigurarea, bucuria fierbinte, lacrimile ce-i inundau ochii, vorbindu-mi; cuvântul „Basarabia" avea în glasul scriitorului și în acel ceas un accent aproape religios. A însemnat mai mult decât o confesie. Rugăciune. Rugăciune pentru sufetul Basarabiei reînviate.

I-am vizitat orășelul de reședință și de poezie, într'un amurg de August, acum câțiva ani, când aceleaș tentații și încântări mă mânau să ascult pe aceleaș drumuri, un cântec la fel... Scriitorul era plecat, dar îmi rămăseseră în schimb casa și Soroca — amândouă bunuri numai ale sale — pentru mine...

Inainte de a intra în târg, pe drumeagul coborînd panta — priveliștea s'a desfășurat într'un luminos pastel de verde, negru și alb: pomi, case, acoperișuri. Culorile, cele dintâi, ale autenticului sat românesc. Până și moș Pintilie, cel care m'a însoțit spre locuința poetului, avea ițari albi și plete de plăeși sub o căciulă zdravăn mocănească. Cum se putea să nu recunosc în moș Pintilie un om de-al scrisului d-lui Iov? — lucru pe care mi l-a confirmat mai târziu autorul însuși.

Nici n'am băgat de seamă cum a coborît amurgul, ca în poezie — violet, peste Soroca, rai dintr'un nuc al căsuței cu cerdac, cântecul privighetorilor a pus stăpânire pe lume. Și iarăși totul e bătut de lună și de tăcere. Numai din când în când undueşte pe o aripă de vânt mai tăricel — presimțire a Nistrului apropiat — svon molcom, binecuvântat de țarină românească, îmbelșugată. Exact ca în scrierile d-lui D. Iov, fiindcă arta sa își găsește în felul acesta o expresie din cele mai calde, mai esențiale, având totodată o încredere fără margini în resursele ei.

Ceea ce dovedește dealtfel și destăinuirile d-sale, aici de față.

GEORGE DORUL DUMITRESCU

•

SUFLETUL SCRIITORULUI ȘI DESTINELE NEAMULUI

Eu socotesc că fiecare scriitor trebue să meargă pe aceiaș linie cu năzuințele neamului său. Mai ales în anumite vremuri, cum sunt aceste sfinte pentru noi toți. Dar trebue să fac o tristă mărturisire: în anii din urmă scriitorii, nu toți, bineînțeles, au absentat dela datoria pe care le-o impunea țara.

BASARABIA NOASTRĂ

Sunt legat de Basarabia prin toate fibrele inimii mele. Nu mi-a fos nimic mai drag decât Basarabia. N'am iubit mai cu aprinsă patimă altceva decât pământul acesta dintre Prut și Nistru, cu tot farmecul lui, cu oamenii lui buni, primitori, așezați și chibzuiți la vorbă. Am colindat timp de 22 de ani sat cu sat, de acolo de sus, dela Pârâul Negru, care face graniță, până la Vâlcov. Am cercetat trecutul Basarabiei și l-am înfățișat prin mai bine de două mii de articole publicate prin toate revistele și ziarele noastre. Prin nenumărate conferințe la Radio am cântat frumusețile acestui ținut și am reliefat trecutul lui de vitejie, de baladă, de poezie, de românitate.

Casă țărănească în Basarabia

In anul trecut, de refugiu, pe lângă broșurile „Basarabia, pământ românesc" și „Bucovina", am plâns-o în versuri, smulgând fiecare strofă din inima mea îndurerată. Prin volumul de proză pe care l-am botezat „Pățania lui Neculai Arventiev", am căutat să arăt ce am pierdut noi prin furtul ce ni s'a făcut.

Când cenzura oprea tipărirea poeziilor mele despre Basarabia, am colindat toată țara, împreună cu Al. Cazaban, Gh. Brăescu, I. C. Vissarion, Ion Minulescu, George Gregorian, C. Ardeleanu, Ion Marin Sadoveanu și alții, vorbind despre Basarabia. La Suceava, când am spus: „Azi se împlinesc 23 de ani de când Basarabia s'a unit cu Patria-mamă" — întreaga asistență, formată din Bucovineni care în 1917-1918 activaseră acolo, au început să plângă. La Turda, la Alba-Iulia, la Sibiu, la Deva, la Pietroșani, la Piatra Neamț, Bacău, Fălticeni, Călărași și Iași pretutindeni am înțeles cât de iubit este străvechiul pământ basarab. Au lăcrimat cu mine odată, în timp ce rosteam „Au înflorit castanii la Soroca". La Lugoj sala a fost așa de mișcată că eu însumi mi-am pierdut șirul. La Turnu-Severin, în banca întâia, un general plângea. Am aflat că-l cheamă Mitrănescu și că s'a purtat cu adevărat ostășește, când cu retragerea din Bucovina.

Pentru „Basarabia noastră" am avut cinstea să fiu însărcinat a vorbi la Radio, la 27 Martie împlinindu-se 23 de ani dela Unire. Am vorbit, printre altele, și despre Moldova până la Bug. Am vorbit Duminecă și Joi, Legația sovietică a protestat la Ministerul de Externe. Cum conferința fusese aprobată de d. General Antonescu, Lavrentiev a fost sfătuit să se adreseze Conducătorului Statului. Dealtfel acest Lavrentiev mai protestase odată împotriva mea, când la Breaza, la o serbare, cineva declamase versuri ale mele.

Dar să las să se așeze colbul pe aceste amintiri, ca mai frumoase să-mi pară dacă va fi să le răscolesc într'un târziu.

AMINTIRI DESPRE SOROCA

De unde să încep?... In cel mai fermecător orășel al Basarabiei am trăit 20 de ani. Scrisul meu i-a dat numele de *Sinaia Basarabiei.*

Ce minunat orășel pe malul Nistrului, cu podișul Podoliei în față, cu Cetatea strajă la hotare, cu dealurile podgorite în spate, cu stânci maestoase stăpâne pe zări, cu livezi bogate, cu pădurea Trifăuțului și cu chilia săpată în pieptul de piatră, mai sus de podul Bekirului.

Ca fost de două ori prefect, mi-am legat sufletul de acest județ de mazâli și de răzeși.

Stam într'o casă pe deal, între vii, la intrarea în oraș. Aveam un cerdac de 32 de pași lungime. In cerdacul acesta a stat Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Cincinat Pavelescu, N. Dunăreanu, Ștefan Ciobanu, Mareșal Averescu, Eugen Goga, G. M. Vlădescu, D. Ciurezu, Mihail Munteanu, Niculescu-Basu și-atâți actori, și-atâți pictori, că greu număr să-i cuprindă. De-aici, timp de 2 zile, a ascultat Ion Petrovici privighetorile, în Mai, uitând că, ministru fiind, are un program de îndeplinit. In casa aceasta de pe deal am băut, într'o iarnă geroasă, cu Mihail Sadoveanu și bunul român, fostul ministru Sergiu Niță, multe damigene de vin de Cuhurești.

Pun capăt amintirilor: Mi s'au împăinjinit ochii...

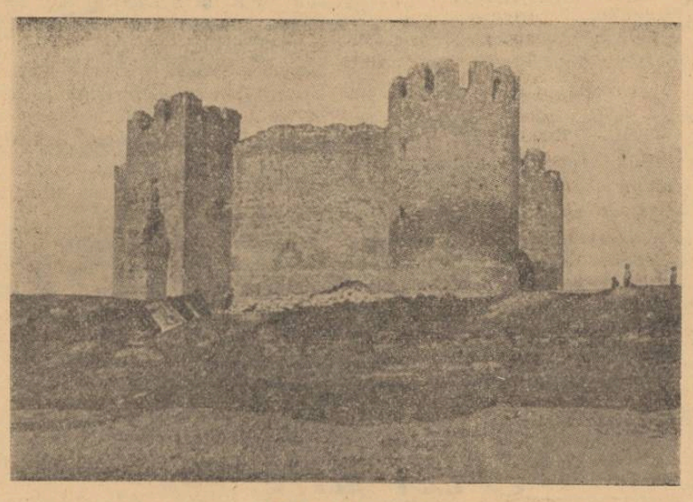

Cetatea Soroca

DEBUTUL LITERAR?

Am început să scriu din școală la „Neamul Românesc", apoi la „Universul Literar", poezii de dragoste, ceia ce-mi aducea zeci de scrisori săptămânal dela cititoare, spre marea bucurie a lui Alexandrescu-Dorna, conducătorul „Universului Literar" de pe atunci. Una care-mi scria des și înflăcărat era chiar... servitoarea proprietarului, după cum am aflat după vreo 2 ani!...

Cea dintâi bucată de proză a apărut la „Ramuri", trimisă de marele meu prieten și îndrumător G. Tutoveanu: „Fără stăpân", și-a apărut în volumul „In luncă Trotușului" editat de Casa Școalelor.

Am scris la toate revistele din țară și mai la toate ziarele. Cred că pot afirma: „*Cărțile Poștale*" au avut un deosebit ecou în cei 30 de ani de când le tot public.

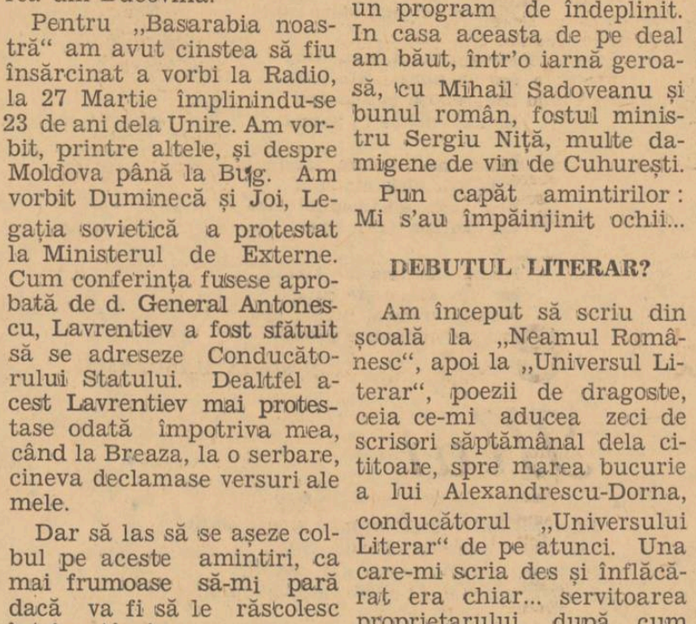

Popas basarabean

SCRIITORUL FAVORIT

Mihail Sadoveanu. Tot ce scrie acest om mă farmecă. Scrisul lui pentru mine este un reconfortant. Când sunt amărît, iau o carte de Sadoveanu și-o citesc. Când sunt bolnav, mă vindec citind „Hanul Ancuței". Din cele 6000 volume rămase la Soroca, numai volumele lui Sadoveanu le-am luat, cu câteva luni înainte, când bănuisem ocupația comunistă.

CEA MAI FRUMOASĂ AMINTIRE

Toate amintirile sunt frumoase. Ale mele cele mai multe se leagă de Basarabia.

Călătoria cu vaporul pe Nistru, dela Tighina la Soroca și înapoi, în vara lui 1918, cu un grup de scritori și artiști, când țineam ședători și înființam biblioteci prin satele moldovenești.

Una din cele mai scumpe amintiri este aducerea scriitorilor români la Soroca, Bălți și Chișinău. Dar mai ales la mine la Soroca, A fost asta în 13 Aprilie 1940. Au venit: N. I. Herescu, I. A. Bassarabescu, I. Minulescu, Eugen Boureanul, G. Gregorian, N. Dunăreanu, Mihail Sorbul, Ion Buzdugan. In gara Florești i-am primit cu muzica militară, și autoritățile toate. Primarul, Mihail Geangu, a oferit președintelui Herescu pâne și sare. A urmat o „gustare basarabeană" compusă din zeci de feluri de bucate.

In drum, la Gura Camenca, au eșit țăranii, școlile, preoții, corul Căminului Cultural. Așa de frumos a cântat săteanca Profirița Manolache că I. A. Bassarabescu și I. Minulescu plângeau cu hohote.

Ce a fost la Soroca mi-ar plăcea să-și aminteaască cândva alții. Dar eu am fost cel mai fericit poate că am putut ospăta în căsuța mea cu cerdac prieteni așa de distinși. In camera mea de lucru, unde era și biblioteca, un perete era plin cu portretele tuturor scritorilor.

— Tată Iov, spune Minulescu, noi la București ne încăerăm și ne bârfim — și tu aici ne ții în samă...

Intr'adevăr, mare plăcere aveam când dimineața sărutam cu privirile figurile scriitorilor din perete.

Șezătoarea a strâns lume și din alte județe. A fost o minunată și neuitată sărbătoare. Localnicii îmi spuneau că va constitui aceasta o amintire dintre cele mai trainice.

La banchet, lista de bucate întocmită a fost: Țuica din pivnițele lui N. Dunăreanu — Intrări ca pentru Oameni în toată firea — Pește prins cu sbiltul — Friptură de miel tăiat la poarta din urmă — Friptură de curcan rămasă dela moartea fratelui meu — Torturi din Lirica latină — Cremă pe foi de Cărți poștale — Vin din podgorii de aramă.

In seara aceia am propus ridicarea unui bust lui Eminescu pe malul Nistrului. Toți s'au asociat.

Iubite prieten Herescu: Avem astăzi datoria să ne ținem de cuvânt!...

CARTEA CEA MAI DRAGĂ

Greu de precizat!... *Medelenii* lui Ionel Teodoreanu și *Ulița copilăriei* și mai ales *Adela* de Ibrăileanu. Apoi poeziile lui Anghel din volumul *In grădină.*

PROIECTE

In Editura Națională Gh. Mecu a apărut zilele acestea volumul *Privelişti basarabene,* în care am pus tot ce am văzut și simțit în Basarabia. Prietenul meu Torouțiu de ani de zile mă îndeamnă să-i dau spre publicare „Cărțile poștale".

Poate mai târziu un volum de poezii să se închege sub titlul *Covor basarabean.* Sunt gata: Pățania lui *Niculai Arventiev, Bărbieria din Hârlău,* romanul *Vulpea din baltă.*

= CĂI... =

Intr'unul din interesantele sale asseuri, DMITRI MEREJKOWSKY, afirmă că sunt multe drumurile care duc la Dumnezeu, drumuri contrarii, pozitive, sau chiar negative. „Lupta lui Iacob împotriva lui Dumnezeu, cârtirea lui Iov, necredința lui Toma, nu sunt oare acestea adevăratele drumuri către Dumnezeu? — se întreabă Merejkowsky.

Afirmația și întrebarea lui Dmitri Merejkowsky, merită o deosebită atenție.

Am fost și suntem toți obișnuiți să credem că putem ajunge la Dumnezeu pe calea Binelui, a Luminii, a Adevărului (toate acestea cu majusculă), — și iată-ne acum în fața unei „ispite" — în sens creștin —, pe care să nu ne grăbim să o socotim că vine dela Satan. Trebue însă ca gândirii lui D. M. să nu i se dea o interpretare greșită.

Da, Binele este una din căile care duc la Dumnezeu. Binele, așa cum l-a propovăduit Iisus, ridică omul pe treptele superioare ale Divinității. Lumina, Adevărul, Iubirea, Dreptatea sunt și ele trepte, drumuri de atingere a lui Dumnezeu.

Acesta e un lucru asupra căruia nu mai e nevoe să stăruim. Căci în concepția comună, e destul să zici Principiul Binelui — ca să ai imediat în minte ideia de Dumnezeu. Sau invers, — spui Dumnezeu, și îți apare în gândire Binele. Și pronunți cuvintele „rău", „întuneric", „minciună", „nedreptate" „ură" — având în fața ta imaginea lui Satan, așa cum poți s'o intuiești cu gândirea și imaginația ta.

Dar oare această „clasificare", este ea definitivă, e valabilă oricând și oriunde? Nu cumva se pot amesteca ideile înșirate mai sus? Nu cumva uneltele lui Ahriman pot sluji pentru a ajunge la Ohrmuz?

E tocmai problema pe care o atinge în treacăt Merejkowsky în al său „Mufle-Roi" cum ne-am explica altfel existența atâtor secte religioase care împânzesc întreaga lume civilizată, cu precădere „pravoslavnica Rusie", — decât prin credința CAPATATA iar nu moștenită, că sunt multe drumurile care duc la Dumnezeu? !..

Destul să ne amintim de cultul lui Dyonissos, cu înspăimântătoarele lui orgii (vezi: V. IVANOV: LA RELIGION DE DYONISSOS" — și H. SANIELEVICI: „IN SLUJBA SATANEI?"), cu acea „bălăcire în păcat" din ritualurile sectelor rusești — ca să ne dăm seama că această credință a prins rădăcini puternice care nu pot fi ușor smulse.

Și interesant e faptul că această concepție a aflării, a cunoașterii lui Dumnezeu, n'o găsim numai în „binecredincioasa" Rusie, ci și în vechile Religii ale Asiei. Iată de pildă India. In doctrina YOGA, cele două extreme: ascetismul și erotismul, sunt căi de cunoaștere, sunt mijloace de desăvârșire. Yoghinul, cel ce tinde la perfecțiune, are de ales între abstinență, între ascetism — și între orgie, dar această orgie are un sens cu totul superior ideiei pe care ne-o facem noi. Cele două extreme coexistă, ele nu se pot înlătura una pe alta, pentrucă amândouă sunt căi de cunoaștere și deci de desăvârșire, la fel de prețioase.

Despre această **polivalență** în doctrinele indiene, eruditul nostru orientalist MIRCEA ELIADE, a scris un extrem de interesant capital: L'ÉROTIUQE MYSTIQUE, în a sa lucrare despre YOGO.

Și în alte filosofii sau doctrine mistice, găsim această concepție a pluralității căilor de cunoaștere și de ajungere la Dumnezeu — astfel că afirmația lui Merejkowsky din care au purces notele de față, — capătă o temeinicie destul de pronunțată.

Faptul că această doctrină are mulți adepți, trebue să ne dea de gândit. Am stat de vorbă, întâmplător, cu un „credincios" din aceștia, — și din cuvintele pe care le spunea, vedeam bine cât de convins e el că merge pe „drumul cel bun", cu toate că era cunoscut ca făcând parte dintr'una din cele mai fanatice secte — sectă al cărei ritual e cu totul desgustător și îngrozitor în același timp.

Era convins omul nostru că „religia" lui — DIN CARE NU LIPSEA IISUS HRISTOS — îl duce, în mod absolut sigur, la „mântuire". Și l-am întrebat pe acest om: „Bine, dar învățătura lui Iisus, așa cum reiese ea din Evanghelie, e cu totul deosebită de felul dumitale de viețuire. Cum îți explici aceasta?" „Fiecare interpretează după cum îl luminează pe el HARUL — (a apăsat pe acest cuvânt) pe care îl are. Noi așa credem; că acesta e „drumul" —, mi-a răspuns el.

Să fie oare o interpretare cu totul aparte dată cuvântului din Apocalipsa lui Ioan. „Dar fiindcă ești **„căldicel** nici **rece**, nici în **clocot**, am să te vărs din gura mea" (Apoc. 3:16)?

Acea **prețuire a extremelor**, e un caracter comun multor doctrine.

Căci la capătul acestor „extreme" — stă Dumnezeu. Iar drum de mijloc nu există. Sau dacă exista — pentrucă astăzi cred că merg pe el 90 la sută din oameni — el nu valorează.

Nu se află pe „drumul mântuirii" decât cel ce urmează drumul LUMINA, — sau drumul INTUNEREC.

Dar numai o singură cale. Cel ce merge **șerpuind** între cele două drumuri, nu poate atinge „mântuirea".

Poate că și Merejkowsky s'a gândit la aceasta când s'a întrebat: „Lupta lui Iacob împotriva lui Dumnezeu, murmurul lui Iov, necredința lui Toma, nu sunt acestea adevăratele drumuri către Dumnezeu?"

Să alegem atunci calea Intunerecului pentrucă, — de multe ori — e mai plăcută și mai ușoară? Răspunsul la această firească întrebare ni-l dă tot MEREJKOWSKY, în ultimele rânduri ale esseului său:

„AVEC LE CHRIST VERS LA LIBERTÉ, ET NON CONTRE LE CHRIST!

LE CHRIST — ET SEUL LE CHRIST — LIBÉRERA LE MONDE.

AVEC LE CHRIST CONTRE L'ESCLAVAGE". (p. 92).

...Și CRISTOS, e LUMINA!

TRAIAN PALOȘANU

Cronica literară

ANA LUCA: Cioplituri, versuri

Noul volum de versuri, al d-nei ANA LUCA, apărut recent, constitue o hotărîtă surpriză, încât îl recenzăm cu teama de a nu fi prevăzut această evoluție a autoarei, în prima culegere, **Candelă**, despre care am scris cronica noastră, anul trecut. Firește, este o eroare pentru critică să așeze un raport necesar între calitatea a două cărți consecutive, ale aceluiaș autor. Pentrucă este posibil și drumul contrar, dela o operă reușită, la una nereușită. Fără a fi spus, la apariție că volumul „Candelă", nu este isbutit, după cum nici acum nu afirmăm acest lucru, constatăm în schimb, nesovăitor că autoarea realizează surprinzător, expresia unei sensibilități de largi dimensiuni. Dacă bunăoară am caracteriza unul din aspectele acestei simțiri, cu eticheta de „fior al morții", trebuie să înțelegem neapărat acest fior ca o rezonanță, în care se răsfrâng deopotrivă, exclamații de spaimă, un fel de geamăt inefabil, dar și cuvinte de încredere și de chemare a puterilor vieții. Iată un astfel de apel, pronunțat de acelaș glas care se înfioară și care afirmă bucuria de a trăi :

Floare de mătrăgună sau de [cucută
De vânturile pustiei bătută,
Sau blestemată floare de ur- [zică,
Iubitule, frățioare, nu mă lăsa [singurică.
(pag. 28)

Remarcabil în multe privințe, este mânuirea, ca un instrument generator, a câtorva termeni, pe care îi putem socoti centre concrete ale gândirii poetice. Un astfel de cuvânt încărcat cu putere de concretizare este adverbul **acum**, pe care autoarea îl asociază cu „**acasă**", ceeace însemnează concretizarea simțirii după cele două coordonate a timpului și spațiului, prin întâlnirea lor. Este drept că nu de multe ori elementele lui **acum** se întâlnesc cu elementele lui **aici**, astfel încât din formula vie, **acum sunt aici**, să țâșnească străvezimea diamantului fără spațiu și timp.

Această **localizare** este cu putință totuși ,atunci când viața, care este pretutindeni dar rareori **aici**, se întâlnește cu moartea, despre care multă vreme credem că va fi cândva și niciodată **acum**. Când deci necunoscutul își anunță apropierea, se adună ca să se apere, puterile care refuză dispariția, și înviind într'un aprig **aici**, se concentrează în **prezentul** unei afirmații suprafirești :

Din toată veșnicia, acum, în- [tâiadată,
Și după ceasul ăsta, niciodată!
Din ceasul ăsta de dor,
Ascultă strigătul clipitei dată [mie,
Inalț spre tine, țipătul fiin- [ței mele,
Sunt, sunt, sunt;
Sunt, aici, pe pământ!
Slavă Ție!".
(pag. 10)

Cu astfel de versuri deschidem volumul d-nei Ana Luca. Rând pe rând, autoarea populează și devastează cosmosul, pe care sensibilitatea sa înfiorată l-a creat, după acest ritm al aderenței la clipele vii sau al desprinderii din rădăcina lor :

Mă sfărâm și iarăși mă adun,
Poate mă joc, poate mă răzbun,
Vreau să distrug pe cineva în [efigie,
(pag. 18)

Nimic mai logic, decât această aluzie, prin metaforă la o practică magică, împotriva vieții. Pentrucă cel care se risipește, fugind din propria-i făptură, lăsând în loc zădărnicia, își ucide prin gândul acestei zădărnicii, întors asupră-și, chipul real, ascuns ca sub o efigie.

Simțirea continuă deci să se manifeste, în chip negativ, și lucrează în ființă, chiar când credem că nu avem nici un sentiment viu, în noi, pentrucă nu ne dăm seama, cum coborîm treptat, pecetluiți sub efigia tăgadei de noi înșine și alunecăm spre neant.

Dar d-na Ana Luca fuge repede dintr'un asemenea loc de blestem, făcând să răsară, din acelaș suflet torturat, limpezimea priveliștei de primăvară, cu puteri de expansiune suficiente ca să corecteze tristețea cât de mare :

Ninge asupră-mi, înflorit me- [rișor,
Vânt ușor,
Aripă albă,
Să mai fie Paști, ca odinioară,

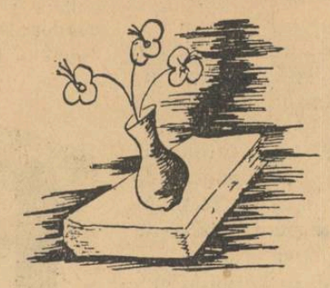

Să mă duc la biserica din uli- [cioară,
Printre cei bătrâni,
Cu „ciuboțica cucului" în [mâni, —
Suav mănuchi, —
Să trec în genuchi,
Cu păr blond ca un caer,
Pe sub masa „Sfântului Aier".
(pag. 19)

Viziunea autoarei excelează în această pendulație, am zice de negru și alb, sau de stabilitate și lunecare, neutralizând forțele ce desbină sufletul ,atunci când se decide să se supue smeritâ unei soarte depășitoare, sau îmblânzind necunoscutul cu reveria. Iată ce vede poeta, când știe să privească în fața unui copil :

M'am uitat în ochii lui deschiși
De lăcomii și de uimiri,
La vioriul tâmplelor de ma- [jolică,
La petalele obrajilor de tran- [dafiri,
Și odaia'n care ne aflam cu- [prinși
A început să se scufunde,
Adânc, adânc, cu pereții grei
Cu vechile divane scunde,
Cu mobilă, cu cărți, cu covoare,
. . . . . .
Și noi eram bătrâni,
Bătrâni de zeci de mii de ani,
. . . . . .
Incremeniți afund, afund
Al veacurilor viitoare prund...
(pag. 94)

Consemnăm prin urmare volumul de versuri „Cioplituri", ca pe o importantă surpriză ,atât în cariera autoarei, cât și pentru îndreptările liricei de azi. Oare simțirea nu este isvorul cel bun ? Cât pentru expresie, încetul cu încetul, va găsi măsura sa, inversă celei comune.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

O cronică bizară din Evul Mediu

După Guiseppe Lipporini

Dacă ați cunoaște mânăstirea Montefalcone, mare și frumoasă, la poalele dealurilor din Reggio, în mijlocul unui amfiteatru cu turnuri și castele, în fața întinsei câmpii a Ghiardoului, care se desfășoară cu verdeața sa, printre două râuri spumegânde! Se zăresc în jos, ca într'una din acele vederi panoramice preferate de pictorii și cartografii de odinioară: Reggio, Modena, Parma, cu turnurile și clopotnițele lor ascuțite. In spate se ridică creștetul înălțimilor, până la stânca solitară pe care se cuibăresc ruinele Canossei, printre păduri de castani și de stejari. Departe, dincolo de Enza, de Montechiangelo și turnurile sale, apare stânca întinsă și albăstrie pe care o îndrăgise Francesco Petrarca, în popasurile sale dela Selvapiana. De cealaltă parte, dincolo de colinele albe ca zahărul, ca niște castele pe culme, se văd în zare viile aeriene din Albinea, către Scandiano cel bogat în cântece.

Aici s'a retras, în tăcerea din urmă, prin anul 1281, un smerit călugăr, care în viața sa felurită și aventuroasă cunoscuse oameni și țări, trăise multă vreme în Franța și avusese prilejul, deseori, să se apropie de puternicii pământului.

La șaizeci de ani, recunoscător Domnului Dumnezeului său, care-i îngăduise atâtea să vadă și să săvârșească, el a început să scrie amintirile propriei sale vieți; și ne-a lăsat astfel una din cărțile cele mai plăcute și mai prețioase ale literaturii italiene, în limba aproape vulgară[1]). Este Cronica de care mulți vorbesc, dar prea puțini au citit-o, și care poartă pe frontispiciu numele autorului ei: Fratele Salimbene din Parma.

Ca s'o citești, de altfel, nu e ușor. Originalul se află numai în publicațiile erudite, pe care trebue să le scotocești în fundul bibliotecilor, și cam greu este să găsești versiunea pe care a făcut-o Cantarelli, după un original, pe la 1822. A fost acum câțiva ani tradusă și în germană de către Doren, iar în englezește de Coulton. Un medievalist din Parma, Ferdinando Bernini, a publicat o culegere populară, într'un volum din cunoscuta co-

[1]) In Evul Mediu începuse să se facă trecerea dela limba latină, — în scris, — la cea vulgară, la limba vorbită...

lecție a editurii „Carabba" din Lanciano: Scriitorii italieni și străini (colecție în care s'a tipărit și „Neamul Șoimăneștilor" al lui Mihai Sadoveanu, în traducere italienească).

Cartea se chiamă Bizara cronică a Fratelui Salimbene.

Salimbene este un povestitor ciudat, plin de gust, șiret. Cronica lui e plină de figuri și figurine, plăcute, dar și bizare. Realismul, când viguros, când ingenuu, ne face adeseori să zâmbim și ne satisface. Astfel volumul lui Bernini este cu adevărat prețios, cu introducerea sa limpede și bine informată, și cu versiunea căreia a știut să-i dea un oarecare colorit arhaic, într'o cumpănită măsură. I-a folosit la traducere faptul că și el este din Parma, cum a fost și Salimbene. Căci latina bunului frate este, cum se spune, grosolană; un amestec de latină și de dialect; un dialect șlefuit de artist într'un chip original. Dar dacă în multe cazuri poate fi înțeles și de cei cari nu știu latina (astfel, despre Bernardo di Quintavalle ne face cunoscut că fuit intimus meus amicus **sau, despre un altul care-și păzea pielea, ne informează că** pelli suae timebat), **el devine greu de înțeles chiar și pentru învățați, când desfășoară vigurosul fond dialectal, prin care, în loc de scriitor latin, merită să fie socotit prozator în limba vulgară, în limba cea vorbită.**

Cronica lui Salimbene, totuși, nu este o operă istorică. Nu putea să fie, date fiind obiceiurile și ideile timpului. Dar în ceeace privește arta, ea își are importanța ei, întrucât este o carte de amintiri personale. Seria povestitorilor italieni, de amintiri personale, de autobiografie, cu Salimbene începe. Si începe cu fiul lui Guido degli Adami, ținut în brațe la botez, în Octombrie 1221, de către Messer Baliano din Sidon, mare baron francez, care venise de peste mare la împă-

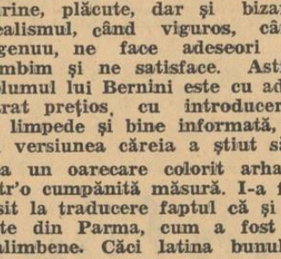

ratul Frederich II. Fragmentul acesta, precum atâtea altele, cu anumite ciudățenii, îl înrudesc pe Salimbene, la distanță de veacuri, cu Benvenuto Cellini (gravor, sculptor și turnător în bronz al vestitului Perseu, aflat și astăzi la Florența; autorul Vieței scrisă de sine însuși, bogată în aventuri, amintiri colorate și impresii din Renașterea italiană), precum îl înrudesc, oarecum și cu galantul Casanova. Când este preocupat de faptele și de oamenii din epoca sa, ne dă portrete amănunțite și stufoase asupra fratelui Elia, Frederich II (regele Siciliei) sau Segalello; ne povestește pe deoparte scene pioase, religioase, pe de alta istorii ale tiraniei și cruzimii; și deși uneori este atât de migălos, spunându-ne că în cutare an a dat moartea în pisici, — nam gatti infirmabantur.. et moriebantur, — **sau că în alt an mureau atâtea găini, încât o singură femeie din Cremona a pierdut, în puțină vreme, patruzeci și opt; sau că odată, iarna a fost atât de rece, încât lupii intrabant civitates de nocte (intrau noaptea în oraș): totuși povestirea lui devine cu adevărat operă de artă când vorbește despre sine însuși, punându-se în primul plan și ajungând el însuși erou al evenimentelor. Atunci își dă la iveală firea sa fantezistă și pornirea către lăudoroșenie, foarte pitorească, prin care se apropie de Cellini.**

Se făcuse frate (călugăr franciscan) minorit, împotriva voinței tatălui său. Negreșit că, asemenea fiecărui moment autobiografic, el accentuiază asupra faptului acesta și-l dramatizează, spre a se arăta mai apropiat de fiul lui Pietro Bernardone, de Sfântul Francisc din Assisi, în al cărui ordin călugăresc intrase.

Față de superiori este uneori îndrasneț și obraznic, făcându-ne însă a crede că după ani și ani, scriindu-și amintirile în singurătatea dela Montefalcone, el ne-a povestit că a spus ceeace în fața mai marilor săi abia va fi îngăduit ; lucru care și astăzi este în firea multora dintre noi. De câteori izbutește să ne pună în fața propria-i ființă, se simte în el mulțumirea omului căruia îi place să minuneze pe ascultător sau cititor.

O veselă lăudăroșenie manifestă odată, — deși era călugăr, — când ne povestește despre frumoasa fiică a cardinalului Octavian Ubaldini și despre drăgăstoasa prietenie ce aceasta îi arătase. Dealtfel frumusețea femenină nu-l înspăimântă, dar nu-l îndreaptă totuși spre păcat. Despre o femee germană, care era iubita lui Giuliano da Sezzo spune că frumusețea ei era așa de mare, „că prea s'ar socoti sever cine n'ar admira-o". Și despre doamna Fior d'Oliva, — domina Flos Olivae, — **soața lui Nazario Ghiradini, scrie că a fost** pulchra domina, pinguis et carnosa, et mihi familiaris et devota. **Nu mai este nevoie să traducem.**

Și așa cum îl atrăgeau femeile, tot astfel îi plăceau bucatele cele bune și vinurile spumoase, de care nu se lipsea. După treizeci de ani dela cele întâmplate, își amintea bine lista bucatelor dela un ospăț, oferit fraților franciscani, în Franța, de către regele Ludovic cel Sfânt, când acesta se pregătea să plece în Cruciată :

„Mi s'a dat întâi pâine albă, și vin și s'a adus... din belșug, și din cel bun... Pe urmă ni s'au mai adus pești, raci și țipari (pastillos anguillarum), **orez cu must de rodii, turte și prăjituri** (turtas), **și fructe câte ne-a poftit inima.**

Discută apoi despre vinurile albe și roșii din Auxerre, ca un bun cunoscător. Ne face portretul fratelui Giovanni da Ravenna, gros, mare la trup și tuciuriu, adăogând că nu mai văzuse vreodată un om care „să mănânce cu atâta ușurință ca el".

Portretele vin unul după altul, făcute cu trăsături originale și curioase. Iată, avem în față pe Filippo Fontana, arhiepiscop din Ravenna, care rătăcea prin vila sa din Argenta, „cântând dintr'un colț într'altul, spre lauda glorioasei Fecioare ; iar tot mereu bea când era vară, și în fiecare ungher al palatului avea un urcior cu vin bun și rar, ținut la apă rece ca ghiața".

Pare că auzim pe meșterul Morando da Pàdova, cântând vesel laudele vinului :

Vinum forte, vinum purum.
Reddit Rominem securum...

Și îndrăgostit de muzică și de cântece, cu ce delicatețe ne înfățișează chipul fratelui Vita da Pisa : suav cântăreț, cu glas gingaș și subțire, care „odată, cântă atât de plăcut, încât o călugăriță care-l asculta, spre a-l urmări, se aruncă pe fereastră. Dar n'a fost în stare, — adaogă cronicarul, — fiindcă în acea cădere și-a rupt un picior".

Povestitorul acesta, care se desfăta scriind, la bătrânețe, în frumoasa lui sihăstrie, trăise într'un secol tulburător și aventuros, crud și sublim, vulgar și mistic în acelaș timp, plin de mari figuri : dela San Francesco și San Domenico, până la Federico Secondo, împăratul Siciliei, dela Fratele Elia, la Sfântul Toma d'Aquino, la sfântul rege Ludovic, și până la Alberico Romano, tiran fioros și crud. Paginile despre cruzimea acestuia și îndeosebi rândurile în care vorbește despre femeile silite să ia parte la cazna iubiților lor, fiind trimise apoi despuiete, ca să rătăcească pe câmp, dealungul râului, sunt fără seamăn.

Lumea religioasă, nu mai puțin decât cea mireană, era turburată de preziceri și erezii : ioachimiții predicau sfârșitul lumii și apropiata venire a lui Antichrist. Salimbene însuși înclina spre ioachimism, dar pe urmă a evitat secta aceasta, când a văzut că Antichristul anunțat întârzie să apară. Se iveau nenumărați apostoli mincinoși, urmați de credincioșii lor. Astfel, Gherardino Segalello, dascălul lui Fra Dolcino, cu felul lui straniu de a dovedi castitatea, este întâmpinat de Salimbene cu o strășnicie ce se potolește și devine dragoste și admirație față de smeritul cismar Asidente, pe care însă Dante, intransigent cum era, l-a coborît în bolgia ghicitorilor. Era timpul când, la semnalul predicei unui inspirat din aceștia, mulțimile obosite de războaie se ridicau cu ardoare mistică și sărbătoreau, după ce depuneau armele, — zilele de liniște și de pace, de bucurie și de desfătare, de veselie și de exultanță, mergând în procesiune, cu crengi de copaci și cu candele aprinse...

La Parma, în fruntea tuturor, se afla fratele Benedetto, cu trompeta lui răsunătoare ce-i slujea la chemarea și la strângerea credincioșilor. Mai târziu, au venit zilele Flagelanților. Dar cuviosa aceasta exagerată (devoți cari puneau să fie bătuți cu nuele și să fie împroșcați cu noroi) nu a plăcut lui Pellavicino, seniorul Cremonei. Atunci, pentruca patima aceasta să nu treacă și în principatul său, „puse să se înalțe spanzurători pe malul Padului, astfel că dacă va trece vreunul din flagelanți, să moară în furci".

Este realismul care alternează cu misticismul. Și în atmosfera aceasta uluitoare de pasiuni și de aprinsă dragoste, josnică prin gusturile ei, dar sublimă prin năzuințele către infinit, se pregătea începutul artei noui și a nouei literaturi. Când Fra Salimbene murea, după 1287, Dante începuse să cânte, pe malurile Arnului, noile rime de dragoste.

Printre memoriile lui Salimbene se află o pagină celebră, cu care am voit să ne luăm rămas bun dela el. Intr'o zi, pe când se afla în Pisa, stând de vorbă cu un tovaraș, cerșea pâinea (se rușinează de asta, dar o mărturisește totuși : așa poruncise doar Sfântul Francisc, ca frații să nu aibă nimic, fără de ceeace ar căpăta dela cei avuți). Au ajuns astfel, tot cerând de pomană, la o curte cu porțile deschise, și au intrat amândoi înăuntru.

„Erau acolo leoparzi și alte fiare de peste mare, pe care bucuroși le-au privit multă vreme, căci, cu mulțumire te uiți la ceeace e neobișnuit și frumos. Mai erau acolo fete și flăcăi, la vârsta cea mândră fiind, ale căror nestemate frumoase și a căror drăgălășenie a obrazului făceau să crească frumusețea și plăcerea. Și aveau în mâini, atât fetele, cât și băeții, lăute și citere și alte instrumente muzicale, din care scoteau dulci sunete, prin mișcări dibace. Niciun alt sgomot ; nimeni nu vorbea : toți ascultau în tăcere. Iar cântecul era atât de nou și de frumos, fie din pricina cuvintelor, fie prin felurimea glasurilor și a chipului cum cântau aceia, că inima se umplea de bucurie. N'au grăit nimica, și nici noi nu le-am spus ceva : n'a încetat glasul sau muzica instrumentelor, cât timp am rămas noi acolo ; a ținut multă vreme și nu ne venea să ne deslipim din loc".

Viața frumoasă și liberă poate, eliberată mai ales de austeritatea și de strictețea absurdă a moralei excesive triumfa încă de pe atunci, cu nobilele ei gingășii. Să ne gândim că ne despart două veacuri de viitoarea Renaștere...

Și poate că fratele Salimbene cugeta la un colț al Paradisului; dar nu vi se pare mai degrabă că asistați la sfârșitul unei zile din Decameron ?

C. N. NEGOIȚĂ

Note românești

D. LUCIAN COSTIN,

neobositul cercetător al folclorului românesc de dincolo de Carpați — din Banat în special — a scos de curând cel de-al treilea caiet din ciclul „Studii asupra folclorului bănățean", intitulat *Ghicitorile bănățene.*

După cum declară autorul, munca depusă în strângerea materialului s'a concentrat în deosebi asupra Banatului românesc și celui jugoslav și numai comparativ a făcut apel și la celelalte provincii. Niciodată nu se va putea spune că un atât de bogat și interesant filon — cum este folcorul — se va epuisa, deoarece retorta în care se frământă și ia naștere creația aceasta, sufletul poporului, nu va sta niciun moment inactivă. Caracteristicile ce individualizează ghcitorile bănățene se regăsesc, în forme ușor de recunoscut, în mai toate colțurile țării. De-aci, dovada unei forțe de pătrundere și circulație a ghicitorilor pe întregul cuprins al țării.

Strădania d-lui Lucian Costin va fi folositoare, în egală măsură, specialiștilor cât și marelui public, dornic să cunoască manifestările de artă, atât de bogate și în celelalte domenii, ale bănățenilor.

DINU CONSTANTIN: BUNĂ DIMINEAȚA

Strigăt de bucurie cu care un copil își întâmpină sufletul ce prinde aripi și se 'nalță mirat spre miraiile unui răsărit de soare; eliberare, puțin stângace poate, dar avântată către piscuri de poezie și gândire, — iată ce înseamnă bucățile strânse în scoarțele cărții acesteia apărută de curând.

Jurnalul unui tânăr, aproape copil, de 14—15 ani, migălit sub lumina tainică a unei lămpi, între o lecție de algebră și alta de latinește, neurmărind altceva decât ecoul propriei sale însingurări, își arată calitățile și defectele sale: sinceritate și avânt puse în slujba prea plinului sufletesc ce se cere golit fără teama de-a se frânge sau de-a poticni sub pecetea vreunui verdict.

Debut al unei minți fragede, dar bine orientată spre ce e simțire suavă, cartea lui Dinu Constantinescu, păstrează mireasma florilor de câmp nepretențioase dar cu atât mai frumoase în singurătatea și modestia lor. Ea ne mai indică și legitimatele posibilități de viitor în literatură ale acestui tânăr dotat, dacă nu ar fi fost întrerupte prin moarte la șasesprezece ani.

I. MANIU : DIN LUMEA SOVIETICĂ

Notele de călătorie pe care d. I. Manu le-a publicat într'un mic volum apărut în editura „Universul", constituesc un prețios ghid de descifrarea unui stat-enigmă căruia astăzi i se sfâșie vălul de mister sub care s'a complăcut din 1919 încoace.

Desigur, o călătorie în țara aceasta a necunoscutului de până ieri punea o seamă de probleme în legătură cu spiritul de observație a celui ce încerca să vadă și dincolo de paravanele măestrit aranjate, dincolo de care însă mintea cu greu ar fi bănuit realiattea dureroasă. Peste per-

delele grijuliu lăsate de conducătorii bolșevici, răsbăteau întotdeauna semne ciudate, anumite mici sunete desarticulate ce se încredințau, nude, imaginației.

Și d. I. Manu a știut să prindă aceste svonuri și să le contureze în scrisul său personal, dându-ne o imagine — pe cât a fost posibil — cât mai apropiată de realismul tragic astăzi în parte cunoscut lumii civilizate. Interesantă prin documentul verificat, această carte se impune atenției tuturor celor ce vor să cunoască aspectul Rusiei sub un regim care, după douăzeci de ani de svârcoliri, este azi în plină prăbușire.

D. GEORGE IONAȘCU,

cunoscut publicului cititor prin volumele sale de versuri de o aleasă sensibilitate, lucrează la un roman de largi proporții, în care va fi prezentată viața plină de sbucium creator a Bucovinei, și a centrului său, Cernăuții, în primii douăzeci de ani dela Unire.

Autorul, care a trăit o bună bucată din acest timp în Cernăuți, cunoaște ca puțini alții pulsațiile acestui centru din provincia românească dela Nord și lucrearea sa va fi, sperăm, o icoană adevărată a muncii constructive românești desfășurată sub cele mai bune semne în țara fagilor.

E CUNOSCUTĂ

priza pe care au avut-o mai totdeauna la cititori romanele d-lui Damian Stănoiu. *Nouile ediții din* „Camere mobilite" *și* „Alegere de stariță" *pe care editura „Cartea Românească" le-a scos de curând, chiar în aceste vremuri când atenția cititorilor se prinde mai ușor de un comunicat oifcial de pe front decât de titlul unei cărți așezată cuminte într'o vitrină, dovedesc, semn îmbucurător, că — repetăm, — în ciuda vitregiei vremurilor se găsesc încă destui amatori de cărți bune și confirmă încrederea pe care oamenii de litere trebue s'o acorde pe viitor unor contingente din ce în ce mai numeroase și mai credincioase scrisului.*

C. POSTELNICU

„BREVET DE PILOT"

cartea d-lui Ion Veliciu, recent apărută în vitrina librăriilor, cunoaște o bună primire în public, care îi asigură un succes meritat.

Carte în care aviația română e prezentată publicului pentru prima dată într'o povestire literară și vie și adevărată, „BREVET DE PILOT" înlesnește cetitorului să cunoască, la el acasă, pe bravii noștri zburători, care în actuala campanie s'au ridicat prin faptele lor de arme, la culmi de eroism.

Pentru oamenii în vârstă, deopotrivă ca și pentru tineretul căruia i-a fost închinată, „BREVET DE PILOT" constituie o lectură plăcută și folositoare.

„LUPUL DIN ȚARA HUȚULILOR"

De curând a apărut un nou roman de d. Mircea Streinul. Lucrarea se numește „Lupul din Țara Huțulilor". Acțiunea se desfășoară în cadrul pitoresc al munților bucovineni, în lumea aspră și sălbatică a Huțulilor. Oameni dârji, pasionați, oameni cari luptă cu fiarele codrilor și cu vitregiile unei naturi pline de neguri și orcane, însuflețesc paginile acestui roman care încearcă să descrie o fărâmă din sufletul Bucovinei străbătut deatâta sbucium. „Lupul din Țara Huțulilor" a apărut în editura „Imprimeria București".

Cojoaca lui Pintilie

— „Da din ce s'a luat Vruse cu Pintilie de i-a furat fata omului?

— „Dintr'o cojoacă!

— „Dintr'o cojoacă, dintr'o cojoacă, da cojoaca a fost cu tâlc!

— „Şi cum vine asta!

— „Vne aşa că, într'o bună zi, Vruse s'a pomenit cu Pintilie că opreşte boii în bătătura cârciumii. Vruse avea spânzurate în cui afară, în pridvor, două blăni de miel.

— „Cam cât să-ţi dau pe ele, negustor Vruse?

— „Pe blăni?

— „Păi pe miei? Miei s'a mâncat!

— „Păi la urma urmei pieile tot după miei sunt luate!

— „Or fi fost da s'a isprăvit!

— Să-mi dai 15 poli.

— „Bai mai bine să-ţi dau pe ele 100 de verze că tot e varza acum în sezon.

— „Blăni pe verze, aşa ceva negoţ nu fac!

— „Atunci să-ţi dau pă ele preţ ca la 10 poli.

— „Din 15 poli nici o lăţcae mai jos!

— „Aşi da şi 15, la urma urmelor, dar mă gândesc cu ce m'aleg din ele?

— „Cu un cojoc.

„Cam greu cu un cojoc — nu s'ajung mânecile!

— „Atunci cu un pieptar.

— „Cam la asta m'am gândit şi eu, cu un pieptar, da vezi că în pieptaru ăla, ca să-l vezi gata, mai intră şi cusutu şi unde mai pui că aşa gros cum sunt, miramaşi că m'aşi alege şi cu pieptaru!

— „Ia şi pe bălana!

Bălana era o a treia piele care se usca în soarele auriu de Septembrie în cuiul cârciumii lui Vruse din Gulia.

— S'o iau dar vezi, mă gândesc cât să mă mai coste şi ea?

— Încă cinci poli pă d'asupra — cu totul douăzeci de poli una peste alta.

— Scump, dar nu face!

— „Cum nu face? tu ca mare negustor ce te găseşti, de schimbi boii după modă, să nu poţi să dai paralele astea?

— „Da ce socoteală să aibă boii mei cu blănurile d-tale?

— „Aşa numai ca să ne tocmim!

— „Atunci mai zi odată, cât?

— Aşa cum am zis — una peste alta, douăzeci de poli!

„Târgu s'a oprit aici.

Boii oftau pe nările late, iar pieile lui Vruse tânjeau în lumina aprinsă a asfinţitului.

Pintilie veni domol spre marfa spânzurată în soare, o întoarse şi pă faţă şi pă dos, suflă prin ţuguiul buzelor în părul ţeapăn al mielului, plimbă nedumerit palma scorojită dealungul şirei spinării mortăciunilor, o privi o vreme în gol, oftă din adâncul chimirului şi intră îndoit în prăvălie.

Inserarea îmbucă pieile în întuneric.

In geamul cârciumei fulgeră pripit o lampă.

Înăuntru tocmeala conteni.

Intr'o vreme toate trele pieile trecură pe mormanul verzelor din car şi jugul schinci în ceafa boilor. Vruse piti paralele în flanelă şi caru lui Pintilie se afundă în holdele Orneştilor.

●

De când cu afacerea cu pieile, vărzarul Pintilie prinse pică pe Vruse. Ba chiar se socotea cum s'ar putea despăgubi — prea era mare păcăleala cu blănile!

Printre poşidicul de copii, cârciumarul Vruse se grozăvea cu cea mai mare dintre fete, Veronica, fruntea frumuseţii din Gulia, — o mândreţe!

Fata mai avea pe deasupra şi educaţie. Urmase la Pompilian un timp, dar Vruse şi-a luat repede seama — prea multă carte ar fi înstrăinat-o de dragostea de casă! Şi a adus-o în prăvălia din Gulia, la tijghea, să dirijeze afacerile.

Pintilie, flăcăul plin, harnic şi cu ceva agonisit, a pus ochii pe ea.

Inainte de Pompilian tinerii se întâniseră în porumb, lângă pluta lui Buzavercă aşteptând blagoslovenia părintească.

Dar Vruse s'a împotrivit dârz — prea era mocofan Pintilie pentru o fată cu carte, cu toată faima lui în sat.

Fata s'a încuminţit, dar Pintilie tot i-a pregătit un cui lui Vruse, aşteptând doar prilejul. Veronica tânjea ca şi prilejul.

Veni întâmplarea cu pieile de miel.

Colac peste pupăză, vărzarul Pintilie, peste refuzul cârciumarului de a-i da pe Veronica în căsătorie, se mai crezu pe deasupra şi jefuit cu blănile. Preţul l-a înumărat ce-i drept, până într'o para, dar numai el ştie cum l'a înumărat — cu noduri!

După târg, omul s'a gândit că momentul era venit.

Un ţignal tras din rărunchi în răscrucea de lângă pluta lui Buzavercă, aduse pe Veronica în porumb. Carul aştepta gol, înclinat într'un răzor de levănţică. Pintilie înşfăcă fugara de pestelci, îi prinse buzele arse de grozăvia stratagemei în muşcătura dinţilor cari îi clănţănea în gingii cu ţăcănituri de înfrigurare, roti hoţeşte privirea pe toată revărsarea răcoroasă a porumbului şi ginerele îşi urcă mireasa în car.

Boii urni încărcătura din loc şi „nunta" se cufundă în noapte.

Aci povestitorul îşi îndopă luleaua, răzând cu gura închisă.

— „Şi Vruse? întrebă un curios.

— „Vruse încotro avea să apuce? le-a sărutat cununiile! După asta, socru a mai dat din colţ în colţ şi la urma urmei i-a făcut vărzarului foaie de zestre în regulă, prin Tribunal.

— „Vorba e că a pus rumânu mâna pe bani şi pă fată?

— „A pus că a pus! Pintilie s'a lăsat de vărzărie, a vândut boii şi a deschis cu banii luaţi pă ei şi cu firimitură din zestre, o fabrică de sifoane în „Trestieni"

— „Da cununie la biserică a făcut?

— „In legi! Prostovanul ajuns, s'a cununat în mondir nemţesc!

— „Da cu cojoaca cum a rămas?! A mai dat să-i facă pieptar după ce şi-a făcut mondir nemţesc?

— „A rămas că Vruse a întors ginerelui preţu pieilor cu vârf şi îndesat.

— „Dar cu răzbunarea cum a rămas? întrebă din nou întrerupătorul cel curios.

— „După furtişagul fetii, Pintilie s'a lăsat cam greu! Vărzarul pretindea, mai în urmă, zestrea întreagă că, dacă nu, îi lasă pe Veronica în prag, numai aşa ca s'o facă de râs!

— „Şi Vruse cum a cârmit-o?

— „A întărit foaia şi i-a dat „zestrea întreagă"!

— „Şi pieile!

— Păi dacă omu dobândise haină nemţească, ce era să mai facă cu cojoaca?

A spânzurat la loc toate trele pieile, în cuiul cârciumii de unde le cumpărase!

— „Şi Vruse?

— „Vruse le-a vândut a doua oară"!

— Nu mai merge! M'am codit eu cât m'am codit, dar văd că n'am încotro — trag ulucii şi pace! Ţiganii mi-au dijmuit toţi bobocii. Eu nu mă îndur să trântesc unu pă varză şi hoţomanii mi-i înghesuie în şatră. Dacă viu cu jandarii şi îi prinz, tâlharii, ori schilodesc lighioanele ca să nu semene cu ale mele adecă cu alea furate, ori le bagă în oala cu fierturi ca să li se piardă de urmă. D'aia nici nu mai merg cu ei la „post", că dacă s'a dus pasărea, ce să mai fac anchetă şi ce să mai îmi ţie mie dă cald procesul lor verbal! Lipsă!

— Aşa e când ai căta!

— Trag ulucă şi pace — curm zavistia, rămâi cu gâştele întregi şi nici cu lumea nu mă mai pui rău!

— Atunci fă aşa Chirane, — trage ulucă.

— E ca şi trasă: uite lemnăria în răzoare — 1400 franci cubu, bez parmalâcii, bez catranu, bez cuile, bez plata dulgherului care le înalţă! Da barem pui hotar odată zaverei, — zău aşa!

Picherul Chiran trecu mâneca cămăşii pe fruntea încinsă. Nevoile erau prea mari pentru puterile lui. Căldura şi grija închelberitului ulucilor îi îngrămădea broboanele de sudoare, dungându-i faţa cu dâre roşii de mânie.

— Da barem fac ceva să se ducă pomina!

— Să se ducă, nene Chirane, că nu degeaba îţi iei bucăţica dă la gură!

Isprava picherului Chiran nu era atât de grozavă, pe cât era de gălăgioasă larma cheltuelilor cu ulucile. Omul îşi luase nădejdea dela orice îmbunătăţire înăutrul gospodăriei. Tot prisosul agonisirilor îl arunca acum în uluci. Victoriţa, nevastă-sa cu cununie, — renunţase şi ea la **„balul suptofiţerilor reangajaţi"** numai să apuce să vadă şi ea cu ochii uluca ridicată dinspre ţigani — i se potopeau femeii orătăniile cu chiuita. Nu e vorbă, a trimes ceva pentru tombolă — o pupăză lucrată în inişor, cu igliţa — şi s'a scuzat la sediul patronajului că e ocupată cu... menajeria! Paralele după toaleta balului le-a băgat şi ea ca şi Chiran, tot în uluci. Şi aşa s'a tras temelia. Mârţână dulgherul din Flămânzeni, a întins sfoara pe hotar pentru ca scândura să cază deadreptul în linie. Megieşii s'au apropiat gânditori de sfoară, pretinzând ca parmalâcii să cadă tot pe linia veche. Plutonierul Balotă invitat ca **„Arbitru"** dă la jandarmerie îşi dă cu ideia că lemnăria poate călca o muche de cuţit în bătătura ţiganilor, căci paguba n'o fi ea atât de mare, mai cu seamă că toată cheltuiala cădea în spinarea lui Chiran. Lucrarea e nouă şi profită tuturor împricinaţilor. Paracliserul Oană, rămas dela feştanie, era de părere ca sfoara să cază drept pe inima butucilor. Dar broboanele de mânie năpădea fruntea picherului Chiran, încruntată şi aprinsă de parcă ar fi fost bătută cu urzici. Dacă bulamacii cădeau în curtea picherului, faţa nouă şi curată a ulucilor avea să se arate în ograda duşmanilor. Dacă laturile cu pari cu tot, se înfigeau însă în ograda ţiganilor, atunci toată frumuseţea scândurilor albe şi lustruite şi-ar fi îndreptat lumina în grădina lui Chiran. Dar atunci lăeţii aveau să sară cu târnăcoapele pretinzând că li se schimonoseşte pământul şi ei n'aveau zor de ulucă — întărea plutonierul Balotă cu palma răşchirată pe dragonul săbiei. Nici una nici alta! Să înceapă lucrarea şi mai la urmă se va vedea cum or eşi treburile se răţoi paracliserul Oanţă jumulindu-şi ciocul de fante cu cangea unghiilor rumenite de tutun. Şi lucrarea se înfiripă cu nedumerire, pe placul omului bisericii. O sticlă cu drojdie îşi iriză lumina albă a otrăvii în undele domoale ale dimineţii. Lumea ciocni cu hotărâre pahare pline. Ţiganii pitiţi în porumb, pândeau cu arţag închegarea uluclor. Mârţână trase tesla din chimir, scuipă

zgomotos în palmă şi începu alinierea. Deocamdată ulucurile rămaseră tot aşa — butucii trebuiau să cadă, pentru un moment în curtea duşmană după ideia picherului Chiran. Şi vrăjmaşii de alături se tăvăleau de râs în burueni. Scândurile fulgerau una câte una albe, în palmele dulgherului orânduindu-se în dunga funurie a sforii. Tesla împlântă cuiele lucioase în inima lemnului proaspăt, curmând dihonia dintre oameni. După cea dintâi duzină de ciocane de drojdie, uluca picherului Chiran luci zâmbitoare în florile albe de salcâmi. Tesla lui Mârţână îşi înălţă luminile oţelului în soare şi de acoo apoi îşi trimetea aprig trăsnetele în capsele fierbinţi ale cuielor.

Grilajul sporea dar şi cumetria ţiganilor nu se lăsa mai prejos în ascunzătoarea boziilor. Picherul Chiran nu se desmeticia cu nici un chip de bucuria înăbuşită a duşmanilor. O altă duzină de rachiuri se fitui şi uluca se hotărnici din cap în cap, dealungul liniei gâlcevite. Bucuria oamenilor de dincolo, împuia lumea. Picherul Chiran pleznea de nedumerire. Dar într'o vreme Chiţoran, notarul Flămânzenilor, care cinstise la amândouă gospodăriile, se ivi deodată în pârleazul picherului.

— Dar ce-i cumetria aia acolo la voi în burueni, măi nene Chiţorane?

— Iaca ce să fie, măi vere picher? Se sbat ţiganii de bucurie de nu-i mai încape albia pământului! Zice că aşa cum ai întors tu parii cu faţa spre ei, ar veni odată şi odată că uluca ar fi ridicată de ei, adică că uluca ta ridicată cu sudoarea şi munculiţa ta, ar deveni într'o vreme edecul lor, făcut cu paraua lor — o... **„servitute de vedere"** amestecată cu o cotropire, după cum am auzit şi eu ca prostul pe Domnul Pimar! De, Domnul Primar, ca să zic, bea mai adineauri cu toţii la un loc, în iarbă — primarul ţigan tot d'ai lor. El îi învaţă la toate — o fi ştiind el ceva primarul, nene Chirane! Dumireşte-te bine zău aşa, că prea se topeau ţiganii de râs când au văzut uluca gata!

— Aşa e socoteala?

— Păi... cam aşa nene Chirane!

— Mârţane, doboară la pământ uluca, că fac primejdie de moarte şi ducă-se orătăniile pe apa Sâmbetii cu bobocii lor cu tot.

Drept de servitute

Două schiţe de Sărmanul Klopştock

„Am fugit de Dumnezeu..."

„Cine ar îndrăzni să spuie că soarele e fals?"
(Virgiliu).

Indârjit de neîndurarea Lui, am fugit de El ca un păgân şi silit să-mi astâmpăr grijile după pământeştile orânduiri, am renunţat să-I mai dărui credinţă...

Poate că aşa m'a vrut: trudnic şi nevoiaş din orfana mea copilărie şi până la vârsta de scut a ţării, ca să-mi drămuiască părinteşte aspra-mi răbdare, ruptă din adâncul greu al muncii de fiece zi...

La vârsta de crudă chibzuire, viaţa mea desprinsă — parcă — din mucenicia unei vieţi de sfânt, mi-a deslusit greu calea spre locuri unde munca o voiam folos de înţelepciune şi unde lumea nouă de oraş în care am pătruns, văduvită de sentimente omeneşti, mi-a arătat dela început neînduplecarea în toate tinereştile mele încercări.

Pe urmă a fost mai greu...

Din ce în ce mai greu, de parcă viaţa-mi era furată, iar blestemul acestui păcat mă urmărea cu zăbavă în definitiva lui împlinire.

O trudă ce părea zadarnică, — în ciuda anilor anevoios scurşi, — îmi apăsa tot avântul născut îndrăzneţ, odată cu terminarea târziilor ani universitari, încât tot elanul şi planurile s'au ghemuit înfrânte, într'o cameră modestă cu dulapuri mari, scări înalte şi dosare multe, unde ajunsesem să îndeplinesc funcţia de telal.

Aşa dar, din tot ce mintea-mi pregătise temeinic în zilele şi nopţile anilor în şir, avari în petreceri, faptă de modest îndrumător, iată cum unele false reguli, tocmai în zilele de promovare a tineretului, m'au împins spre pivniţa cu tipicuri şi canoane biurocrateşti.

Era destul...

Era destul pentru un suflet dăruit tainei unei sfinte şi nesdruncinate credinţe, ca să-mi văd şi să-mi simt înfrângerea totală a unei vieţi de sbucium şi obidă, de o îndeletnicire, — căreia i se opunea orice simţ de onestitate.

Şi pe deasupra atâtor lipsuri şi frământări îndurate până dincolo de ce poate omul răbda, umilinţa isgonirii şi celei din urmă îngăduinţi în sufletul omului: *Speranţa*, mi-a înfrânt dureros puterea credinţii moştenită din jertfele moşilor şi strămoşilor noştri, şi am fugit de El...

Am fugit de Dumnezeu, neputincios şi laş, trufaş şi gol, ca orice om desmetic...

Până când...

Până când cu trei lovituri puternice în poarta sărăcăcioasei mele locuinţe, curierul venit mi-a dat *ordinul de chemare*.

Soldatul rezervist Nicolae Ganea, contingentul 1929 era mobilizat...

L-am primit cu frică şi l-am citit cu teama încolţită în inima fiecărui om stăpânit de necunoscut. Am văzut însă cu mulţumire cum două litere mici, convenţionale, t. şi r. adăogate imediat lângă gradul de soldat, separa ca nicăeri întâlnit până atunci, omul cu mai multă ştiinţă de carte, de cel cu mai puţină.

Până atunci, în funcţia de „telal', nici măcar această notă de meritată distincţie a muncii istovitoare din sălile de cursuri şi biblioteci, n'am întâlnit. Eram şi contam doar atât: Nicolae Ganea, telal clasa III-a; ca şi Ştefan Popescu, repetent al unei şcoli de contabili.

In această funcţie simbriată cu 2.800 lei, încasaţi lunar cu semnătură de primire, în regulă, am păzit credincios opise şi dosare cu migăloase socoteli de jitar şi unde căsnindu-mă să ușurez pe cât puteam cerinţele existenţei, m'am făcut judecătorul lui Dumnezeu...

Pornesc la drum cu această remuşcare în suflet...

E parcă o regăsire a tot ce înlăturasem. Sau o încercare de tainică mustrare oportun coborîtă să-mi înlăture frica!...

Ca civil, mă feresc cu teamă la orice sgomot suspect. Imbrăcat soldat, mă apropii de înţelesul datoriei. Cu cât ajung să-mi completez echipamentul, cu atât mă simt mai în siguranţă.

Sunt într'o echipă de mitraliori. In arma aceasta simt siguranţa unei clipe înălţătoare, mai mult decât o viaţă întreagă de obositoare contemplare...

Pornim tăcuţi, simţind doar ghesul amintirilor ancorate temeinic în suflet, la fiecare lan de grâu sau la fiecare fântână întâlnită. Spicele „colilie" legănate de vânt în lumina de argint a soarelui, tămăduieşte frământarea noastră lăuntrică prin domoala lor fâşiere ca o chemare a pământului pentru desrobirea şi paza lui...

Pe această cale de negrăite vorbe, înveţi că viaţa în hotarele ei arvunite cerului, îţi dă înţelepciunea târzie a cunoaşte tot ce este şi însemnează ea: **sacrificiu.**

Ifosele de om cu ciudate ambiţii şi deşertăciuni sunt dureros compătimite, atunci când îi înţelegi adânc această adevărată menire a ei.

Mai avem puţin drum până la punctul unde misiunea noastră se tălmăceşte technic: **recunoaştere.**

Iată, suntem descoperiţi de inamic.

Zadarnic ai în cap, orânduite şi păstrate ca într'un raft, toate doctrinile marilor înţelepţi, că nu poţi limpezi situaţia mai folositor ca un morman de bălării. Şi cu cât te ştii furişat mai bine, cu atât pătrunzi minunea binefăcătoare a unui asemenea adăpost.

Trăgem răzbunător şi totuşi din partea cealaltă ni se răspunde serios. Ţăcănitul regulat şi puternic al armei noastre înlesneşte furişarea câtorva în adâncime.

Al patrulea, după Voicu Tănase, sunt eu...

O clipă, două, trei, patru, cinci, şase... Le număr ca pe filele de calendar, dornic de sărbătoare. Nu prea mi-am stimulat niciodată sentimentul acesta de dăruirea sufletului şi totuşi acum mă simt pătruns de un îndemn vijelios al sângelui.

Gata!...

Părăsesc cuibul armei, lăsând în urmă ţăcănitul acela de care te ştiai ocrotit şi mă pomenesc lungit într'un şanţ la câţiva paşi în urma lui Voicu Tănase şi la mai mulţi de ceilalţi doi.

Străbătând viaţa de pace, pari nenorocit la orice presupusă piedică. Aici simt cum gloanţele îmi şuieră năsdrăvane pe la urechi, iar schijele, scobind, îmi aruncă pământul în faţă, dela câteva palme de locul mirului şi nimic nu mă înspăimântă.

In această apropiere de hotar al vieţii, o floare îmi zâmbeşte desmierdător, ca să-mi trezească amintiri de acasă...

Acolo, acasă, pe masa din micuţa noastră sufragerie, V. punea zilnic, într'o bardacă, flori culese din curtea

mărginaşei noastre gospodării. Era în viaţa de-atunci o tihnă turburată doar de mendrele unui om mereu nemulţumit de viaţă...

Mă gândesc: să am florile de câmp pe masă; să am — aşa cum se putea găsi într'o casă modestă — o mâncare pe masă, să am lângă mine nevastă drăgăstoasă şi grijulie la fiecare dorinţă a mea şi totuşi să mă încrunt şi să mă încumet a mă răsvrăti contra lui Dumnezeu, nemulţumit că am prea puţin, iată desvăluirea cârdăşeniei de totdeauna care trăeşte ascuns între diavol şi om.

Am fost om, cu fire şi apucături de om şi nimic mai mult.

Acum sunt un om prins în vârtejul acestei 'namiezi de Cuptor a anului de veşnică pomenire, 1941, de taina măreaţă a unei înţelegeri desfătătoare pe pogoanele cu spicele în aur, frământate de lupte pentru izbânda nădejdiilor noastre...

Am regăsit pe Dumnezeu...

Şi din această clipă, mi-am întemeiat o nouă şi curată credinţă...

Când m'am ridicat să fac noui salturi, am întâlnit primul doliu în familia mare a armatei: Voicu Tănase era mort. Adormise un suflet bun de camarad voinic, pe oblăduita câmpie, pentru care nici timp de creştinească închinăciune nu-ţi lasă să-i faci, ţiuiturile duşmare.

Dosesc doar pe sub gene o lacrimă pentru camaradul Voicu Tănase şi-mi duc nădejdea, poate, a unei apropiate împerecheri de suflete spre înaltul cerului.

Intâmpin un foc viu de clănţănit metalic. De-abia pot roti pe sub marginile căştii ochii, ca să-mi urmez camarazii din faţă şi să-i orientez pe cei din urma mea. Stau ghemuit după o brazdă de răzor şi pândesc momentul. Unul, două, trei... sar...

Şi tot aşa, cu văpaia de foc în faţă rămân nedumerit că nu sunt atins decât prin câteva cute ale vestonului.

Păgâna-mi făptură înlătură aceste ciubucuri de metal ucigătoare de suflete? Sau...

Am înţeles...

După câtva timp dela rezultatul misiunii noastre, satul S... purta semeţ pe muchea unui zid de cetate, simbolul naţiunii...

Şi în sufletul meu a coborît o liniştită încredere şi siguranţă...

De-acum, Doamne, ce altceva poate fi mai măreţ, decât ceeace simt şi văd?...

Nimic.

. . . . . .

ION MINCU-LEHLIU

Iulie 1941.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

34-941

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 34
SAMBATA 16 August 1941
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Biblioteca Astra Sibiu Sr. I.

DIVERSE

SIMBOLURILE LUI MICHELANGELO. De câte ori evoc figura chinuită a Sfântului Matei, așa cum l-a înfățișat Michelangelo, în sculptura monumentală expusă în aula Academiei de Belle-Arte din Florența, îmi răsare în față chipul supt al lui Ibrăileanu, cu ochii săi arși de febră, icoană a suferințelor și incertitudinilor acestui om excepțional, superior operei sale scrise.

Sculptura amintită face parte din bucățile așa zise „neterminate" de artist, dar mai probabil lăsate intenționat în această stare, forma umană desprinsă din blocul de piatră simbolizând, astfel, materialitatea trupului, în opoziție cu spiritualitatea întipărită pe figură. Interpretat în felul acesta, simbolul capătă un înțeles patetic.

In aceeași galerie, așa zișii „captivi", sculpturi din seria Sf. Matei, atrag privirile vizitatorului. Sunt trei nuduri; primul înfățișează un adolescent; al doilea și al treilea, un om în vârstă, purtând barbă. Cel dintâi pare a fi reprezentat în momentul când se trezește din somn. Cu trupul încă moale și picioarele îndoite, sub povara trupului ridicat în picioare, el încearcă, cu brațul stâng îndoit și adus în fața capului, o eliberare lentă din pânzele somnului; uitase că nu mai este liber; acum, s'a trezit la realitate și măsoară inutilitatea eforturilor sale.

A doua sculptură înfățișează un om chinuit, care se svârcolește. Capul, dat pe spate, îi atârnă spre dreapta; brațul drept se ridică spre piept, într'o mișcare desnădăjduită, iar un picior, de care atârnă vre-un lanț, este ridicat în sus.

Același personaj e reprezentat în sculptura a treia. Legăturile îi încing partea de jos a trupului. Omul stă să cadă. Greutatea trupului e lăsată pe piciorul drept; cel stâng e îndoit. Brațul drept e ridicat deasupra capului, aplecat spre stânga, pe când brațul stâng cade dealungul trupului. Fața bărboasă, cu ochii închiși, exprimă durerea și desnădejdea, tristețea cosmică, iremediabilă, a omului prizonier al aspirațiilor sale, incapabil de a se ridica deasupra condiției umane și de a se elibera.

Umbra giganticului David acopere aceeași sală. Forța tânără, crudă, care animă acest colos calm, după izbândă, nu poate lăsa indiferent pe spectator.

Dar el preferă blocurile în parte informe, în care bătrânul maestru, ajuns la capătul carierei sale, a înscris chiar tragedia vieții sale, înfrățind trupul cu mineralul din care s'a desprins pentru o clipă, și în care se va întoarce pentru vecie.

DOI ARTIȘTI. Prin multe apucături ale sale, Demostene Russo (1869—1938) era un om neobișnuit. Cercetător pasionat al amănuntului inedit, descoperea în cine știe ce manuscrise sau publicații rarisime știri despre cutare personaj însemnat al trecutului bizantin. Cu slova lui caligrafică, pe fișe pregătite dinainte, transcria totul pe curat. Dar nu dădea publicității descoperirea sa. Ci o așeza în sertar, unde venea să îngroașe dosarul descoperirilor anterioare.

Aceasta era pasiunea vieții sale: să descopere. Și aci limita bucuriei sale.

Profesorul G. Șapcaliu (1867—1941), din Câmpulung (Muscel), era o fire asemănătoare.

Elev strălucit al Facultății de litere din București, cunoscând mai multe limbi, se stabilise la Câmpulung către sfârșitul veacului trecut. Pregătit deopotrivă pentru studiile de limbă și de istorie, cercetase toate actele de proprietate, cu prilejul proceselor purtate la tribunal de țărănimea din județ. Transcriind zapisele ce i se prezentau, el își adunase astfel, an de an, un material bogat de nume proprii și de localități, pe care nu l-a publicat niciodată.

Comoara acestor înțelepți, ferită de privirile oamenilor, este pierdută pentru știință.

Prin gratuitatea efortului lor, cei doi învățați au dreptul la titlul de artist.

AL. ROSETTI

Profesia scepticismului

Există o categorie de profesioniști care-și exercită profesiunea nu pentrucă ar avea ceva de câștigat de pe urma ei — așa face ca profesiunea să fie profesiune — ci pentrucă n'au nimic de pierdut. Sunt așa numiții „cartezieni" ai culturii românești. Cei mai mulți au început prin a fi cartezieni pur și simplu. Autodidacți sau laureați ai Sorbonei, pe vremuri, tinerii de pe atunci și-au plasat entuziasmul în litera uscată a filosofiei la modă, a timpului, care numai entuziasm nu avea darul să întrețină. Secolul „pozitivismului și al stupidității", cum numea cineva răposatul prematur secol al XIX, nu este de altfel decât punctul ultim, de decadență, al unei splendide mișcări de afirmare a omului, începută în zorile Renașterii. Sorbona mișunând de pozitiviști — care cu toții își revendicau filiația carteziană — a putut influența cugetele studioșilor noștri plecați în Apus, în așa fel încât, dacă din spiritul pozitivismului liberalist s'au putut ivi oameni ca Bălcescu, Russo, Kogălniceanu, Alecsandri, etc., și fapte ca memorabila mișcare pașoptistă, apoi tot din sânul pozitivismului ne-au fost expediați, pâlcuri-pâlcuri, profesorii de scepticism care au uscat sufletele atâtor intelectuali — convinși că „intelect" și „cultură" înseamnă „defetism" și „inaderență", și care le-au trunchiat antenele de explorare a realității și de acțiune.

Scepticul este însă un deziderat. Sub formă absolută, nu există. Modalitățile lui particulare îl atenuiază. Scepticul german devine criticist, admițând adică totuși posibilitățile constructive ale intelectului „epurat"; scepticul francez devine „le sceptique aimable" — admițând oricui orice, din convingerea futilității tuturor lucrurilor —; scepticul englez găsește o bizară manieră de a-și împăca îndoiala cu empirismul.

Ce s'a întâmplat însă cu sămânța scepticismului căzută în circumvoluții de creere românești?

Nimerită într'o structură încă nedefinită pe plan teoretic, într'un spirit încă nedescurcat din hățișurile lumii exterioare, într'un ins încă nerăfuit deplin cu lumea, sămânța îndoielii (defel sceptică) din cogito-ul cartezian n'a rodit în întreaga ființă a celui ajuns de ea, ci doar în straturile sale superficiale de lustru cultural. Aterizată împreună cu prestigiul cercurilor emitente, îndoiala a fost arborată ca o haină de ceremonie, obligatorie pentru accesul în anume zone de intelectualitate. „Scepticul român" este un om gătit în mare ținută. Bine retransat într'un frac reglementar, într'un guler tare și într'o pereche de mănuși „glacé" scepticul român a pierdut sentimentul nudității sale. Asta i-a prilejuit-o confuzia cu costumul pe care-l poartă. In sentimentul de sine al scepticului intră și cravata, și reverele de mătase, și plastronul scrobit.

El nu se mai recunoaște decât cu ele. Odată deposedat de atributele demnității sale, scepticul roman, cartezianul surâsului superior și resemnat față de ignoranța semenilor, profesionistul gulerului tare, se topește. Propria sa constituție anatomică, desgolită, îl sperie. Produs al unui joc iluzoriu de oglinzi paralele, într'un atelier de croitorie care i-a confecționat o mentalitate de om „civilizat", scepticul român s'a dessubstanțializat. Identificat cu haina, el se pulverizează odată cu ea. Gol, cartezianul român numai e — într'adevăr — cartezian.

Dar nu mai e nici altceva. Legat de soarta măștii sale, profesionistul îndoielii metodice nu se mai poate îndoi, și asta îi sustrage singura sa certitudine: aceea că e un sceptic. Scepticul român este fructul unui viciu de logică. El nu e conciuzia unui silogism, ci premiza ulterioară a unui silogism gata constituit. Cu alte cuvinte, dacă scepticismul este rezultatul unei îndelungi evoluții culturale, și dacă toți oamenii de cultură adevărați sunt (adevăr temporal) sceptici, scepticul român lipsit de evoluție, e sceptic ca să devină cultural, nu pentrucă e cultural. Scepticismul său este justificat final, de o ambiție socială, și nu justificat cauzal, de o necesitate încercată pe proprie meninge.

Cartezianul român, cu aerele sale de perfect gentleman, este în fond o față sublimată a mitocanului: un mitocan à rebours. Dacă acesta din urmă se caracterizează prin dogmatismul absolut al lui „...ascultă-mă pe mine! Dacă-ți spun eu!...", cartezianul român nu arborează mai puțin absolutismul dogmatic întru susținerea dubiilor sale.

Scârbit de ignoranța atotștiutorilor de cafenea, „scepticul român" de profesie nu se scârbește de atotștiința ignoranței sale artificiale. Ci continuă a-și profesa, oriunde se întâmplă, cu pathos, cu emfază, cu importanță ori cu sacadată digital corectitudine, deviza: „Dacă nu mă înșel....", „pe cât se pare", „într'o oarecare măsură", „zice-se", „pare-se", „probabil", „după câte știu", etc., pentru ca abia la sfârșit, îngrădit cu toate aparențele acestea metodice, de îndoială critică, să-și plaseze, camuflat, invariabilul său „ascultă-mă pe mine".

ION FRUNZETTI

D. BĂJENARU — Compoziție

FIXIER

Sunt numai câteva decenii de când **Friederich Nietzsche** se ridică împotriva excesului de studii istorice. „Această suprasaturație a unei epoci, de istorie, este ostilă vieții și primejdioasă...".

„Excesul studiilor istorice, scrie el în **Unzeitgemässige Betrachtungen**, tulbură instinctul popoarelor și împiedică individul ca și colectivul să-și ajungă maturitatea".

Dacă acest unul dintre pericole este grav, sau i se părea lui Nietzrche grav pentru vremea lui, cu cât mai gravă este primejdia opusă, provenită din lipsa studiilor istorice. O epocă ce-și ignoră trecutul, o epocă lipsită de perspectiva universalistă a istoriei, va fi veșnic agitată de dogmatismul „instinctului" neturburat de nici o critică de natură intelectuală, și nu va reuși niciodată — livrându-se spiritului copilăresc de inconștiență, de trăire instinctuală, să-și ajungă maturitatea.

Dacă pentru epoca lui Nietzche istoria era **o primejdie**, pentru epoca noastră necunoștința ei este **primejdia însăși.**

•

Tot Nietzsche afirmă însă: **Istoria nu mai poate fi suportată decât de oamenii tari; cei slabi vor sfârși prin a fi șterși din cunoașterea ei.**

•

Paul Valéry, *încercând să definească civilizația europeană,(Variété I), numea astfel orice cultură de tip clasic, greco-latin, de-asupra căreia s'a altoit un fond barbar, și care s'a colorat apoi creștin. Chronologia nu e obligatorie. Termenii se pot și interverti. Un fond barbar, peste care s'a plantat o pătură civilizată greco-latină, primind apoi civilizația creștinismului" sau și în al treilea mod chiar. Dar orcum, trebuie să existe cele 3 elemente.*

Toate popoarele europene, care au însemnat sau au născuit să însemne ceva în cultură posedă toate aceste trei elemente. A încerca să alungi dintr'o cultură creștinismul, — experiența sovietică de pildă — înseamnă a ieși voit din concertul european. Cum însă în cazul U. R. S. S., odată cu creștinismul și numai prin el, se introduceau și o serie de tradiții clasice, îndepărtarea creștinismului antrenând și îndepărtarea antichității, poporul rus a fost redus la fondul său barbar. Este numai una din ipotezele posibile.

Să realizăm mental, ce s'ar întâmpla dacă rând pe rând, și cu alternanță, s'ar extrage fiecărei culturi a ramurei europene, fiecare din cele trei elemente, câte unul.

Ce-ar fi dacă francezii ar renunța, la substratul galic, rămânând antici și creștini?

Ce ar fi dacă germanii ar renunța la antichitate? Dacă romanii ar fi renunțat la creștinism? ect. etc. etc.

Tot atâtea probleme...

LAFCADIO

Poesia care ne trebue

Mai ieri alaltăeri, m'am întâlnit cu prietenul meu mai vârstnic, Poetul și fiindcă de multă vreme nu ne mai văzusem, ne-am oprit la un colț de stradă sub floarea albă a lunii, ca să mai tăinuim despre una și alta. Era trist prietenul meu și în mâhnirea lui mi se părea că descifrez tâlcul tuturor marilor sbateri în cari ne aflăm în aceste zile. Și ce minunată mi se părea această tristețe bărbătească, reținută, care străbătea numai uneori în colțul buzelor, ca un fir de adâncă și sfântă amărăciune; amărăciunea tuturor lucrurilor mari.

...Dar într'un târziu, când luna se ascunsese după stânca unui bloc de casă, prietenul meu, Poetul, s'a întors înspre mine și a prins să-mi vorbească. Glasul acesta îl așteptam parcă de luni întregi și acum, în noaptea aceasta citadină, el pornea înspre mine, ca o deslegare a tuturor durerilor și nesiguranțelor în cari trăisem până acum. L-am ascultat, așa cum îl mai ascultasem și în alte rânduri, fiindcă știam prea bine că el spunea întotdeauna lucrurilor pe nume, isbutind să afle cheia fiecărei taine, a fiecărui amănunt, pe care ceilalți se mulțumesc numai să-l bănuiască. El era pentru mine un mag...

Dealungul zidurilor înalte și negre, pașii noștri au mers în acelaș ritm, și pe măsură ce-l ascultam, îmi dădeam seama cât de bine ar fi fost să nu ne fi întâlnit, cât de frumos ar fi fost dacă prietenul meu ar fi știut să tacă, dar cu aceeași artă cu care îmi vorbea în clipele acestea. Trist de moarte era prietenul, fiindcă nu de mult îl părăsise iubita, lăsându-i inima însângerată, „ca pe o imensă garoafă roșie" și nu-mi dau seama prea bine ce demon m'a îndemnat să-l las să urmeze, dar pe măsură ce elegiaca lui confesiune se depăna, în sufletul meu se ridicau zeci de dureri pentru toate marile frământări ale zilei. L-a părăsit „femeea" și din această universală și necuprinsă durere, avea să isbucnească în curând o carte, care după modestele lui păreri avea să marcheze o dată importantă în istoria poesiei românești de azi.

Și nu l-am mai ascultat, ci gândul meu s'a dus spre zările însângerate, spre fumul des care se înnaltă din negrul nostru pământ, spre dramatica și înălțătoarea poesie a jertfei și a morții. Altă lume. Nu știu dacă am mai mers prea mult alături, dar țin minte că prietenul meu Poetul m'a oprit și m'a rugat să cred în fierbintea lacrimă care-i înflorise în colțul ochilor, ca un mărgăritar de preț care se irosește în noaptea asta imensă. L-am întrebat numai atât: „spune, prietene, asta e poesia care ne trebue?" și când el m'a privit atent, dând din umeri nedumerit, nu m'am putut opri, și i-am spus: „Să-ți fie rușine!".

Dar într'o clipă umbra lui s'a mistuit în noapte, elegantă și jicnită. Era un neînțeles.

ȘTEFAN BACIU

Un mare evocator al poesiei latine

Adversari ai clasicismului au existat totdeauna. Ai clasicismului neînțeles, socotindu-se preocuparea de limba și mai ales de literatura veche, un simplu exercițiu, ci nu o îndrumare pentru cunoașterea, apropierea și dragostea de textele antice. Sunt detractori ai clasicismului, care-l aseamănă, în școală, cu aridele teoreme geometrice sau cu ecuațiile algebrice, deși în realitate matematica are sublime perspective de gândire și chiar de suavă poezie.

Dar mi se pare că la mijloc nu este decât o mare, o foarte mare neînțelegere. Și acest gând am urmărit citind rândurile despre arta poetică a celui mai reprezentativ dintre poeții latinității: Virgiliu. Și anume, fiind vorba chiar de cititorii care n'au avut prilejul să pătrundă tainele graiului Romei străvechi. „câți oare, fără să fie muziciani, ar ști să repete și să lămurească linia și părțile unei sonate de Beethoven? Și totuși o ascultă cu bucurie; iar pe urmă, se simt mai liniștiți și mai mângâiați, deși în urechile lor rămâne abia acordul unei note sau umbra unei teme. Așa este și cu versurile marilor poeți. Presimți muzica chiar fără a pricepe sensul desăvârșit. Pare că inima noastră palpită, scandând ritmul dactililor și spondeelor armonios alcătuite".

Sunt rânduri ale unui mare îndrăgostit de clasicism. De poezia cea mare a latinității, înfățișată de divinul cântăreț al lui Enea și al Georgicelor. Sunt rândurile lui Giuseppe Lipparini, scriitor italian, care își extrage seva cărților sale moderne din eterna mireazmă și dulceața a poeziei antice.

Trăind în orașul Bologna, de al cărui trecut, de al cărui prezent, oameni și lucruri se simte adânc legat, Lipparini nu este numai un apologet al clasicismului. Dar și atunci când preumblările sale literare se săvârșesc prin lumea de astăzi, o savoare particulară se simte, o savoare ce nu se datorește decât materialului vechi, al poeziei și tradiției, fie din antichitatea română, fie din vremea Renașterii.

Urmărindu-i opera (Volumul de poezii: „Cântecele Melittei"; romanele și povestirile din volume: „Fantezii-le Aurorei", „Cap Martin", „L'osteria delle tre Gore", „I quattro fanti", etc.) critica a arătat că în niciun scriitor italian de astăzi nu se găsește mai mult parfumul, aderența și căldura formei și fondului vechi al bătrânilor povestitori din Renaștere, precum se găsește în Lipparini.

Dar dacă ar fi vorba să se redea, în românește, un mănunchi din paginile cele mai glorioase ale acestui scriitor italian, care știe să păstreze legătura între actualitate și tradiție, m'aș opri totuși la evocările minunate ale poeților latini. La evocările din Virgiliu, la strălucita exegeză pe care Giuseppe Lipparini a făcut-o Georgicelor, slăvind pe țăranul din vremea Imperiului, pe același plugar care retrăește cu bucuriile simple, dar mari, și în cel de acum.

Nu cunosc decât foarte puțini autori cari sunt în stare să înfățișeze tineretului un îndemn mai sigur de izbândă întru priceperea clasicismului. Și printre aceștia, un loc de frunte îl ocupă scriitorul italian Lipparini.

C. N. NEGOIȚA

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

De-ale noastre, actoricești

Actorii nu sunt oameni egoiști. Dovadă dărnicia și ușurința, cu care își cheltuesc micile lor venituri. Acest lucru de altfel, nu însemnează întotdeauna : cusur. Dar, în schimb, actorii sunt, poate, oamenii cei mai egoiști. Le place să vorbească și să se vorbească despre ei. Ori de câte ori vine vorba despre vr'o întâmplare amuzantă sau interesantă, din viața actoricească, actorul intervine și confirmă : „Păi nu eram și eu de față ?!" sau „Mie mi s'a întâmplat".

Această intervenție, îl forțează uneori să facă greșeli pe care răutăcioșii le pot lua drept ignoranțe, ceeace nu este întotdeauna drept. Actorul nu este de cât o victimă a cusurului său, așa zis „egotist". In virtutea acestei slăbiciuni se învârtește toată viața în jurul persoanei și a carierii sale, cum se învârtește pământul în jurul lui și al soarelui.

Era pe vremuri la Teatrul Național din București, un actor cu numele de : Ion Cuțarida. A murit, sărmanul, ftizic ca secretar al Sindicatului nostru. Aparținuse unei bune familii, acest lucru se vedea și din înfățișarea sa, îngrijită până la cochetărie și dacă nu intrai în conflict cu ceace îl interesa personal, Cuțarida era și om foarte cum se cade.

Dumnezeu, însă, nu-i dăruise nici o bună sănătate și nici prea mari calități pentru meseria actoricească. Era mititel și cu toate că purta nelipsitul „joben" și tocuri înnalte ascuțite, tot mititel rămânea. Fața, probabil că din pricina boalei, îi era bătrânicioasă, chiar din primii ani de carieră teatrală și la toate acestea se mai adăoga și un ușor „sâsâit" în vorbire. Cu toate acestea, acum vr'o 42 de ani, izbutise să obțină din partea Direcțiunii Teatrului Național, învoirea să joace la sfârșitul stagiunii, rolul lui Romeo.

Trebuie să recunosc, că, cu toată greutatea rolului, care îl apăsa simțitor, Cuțarida s'a putut menține, bineînțeles cu îngăduința ce se acordă actorilor tineri. In ultimul tablou însă când Romeo își închipuie că Julietta este moartă Cuțarida, ca să exprime cât mai puternic și cât mai original durerea frumosului erou, își vârâ mâna în perucă. Dar când vru să și-o scoată, părul se încurcă printre degete și peruca îi sbură de pe cap, odată cu ridicatul mâinii, rămânând cu capul gol, în râsetele spectatorilor și în cea mai tragică situație a dramei.

Nu mai rămâseseră în sală, până la acest tablou de cât puțini spectatori și poate 5-6 actori. Ei bine, pe mai mult de 50 de colegi dinăuntru și din afara Teatrului Național, i-am auzit spunându-mi că „au fost de față" la această „nefericită întâmplare" a lui Cuțarida, fiecare descriindu-mi-o, în felul său mai mult sau mai puțin hazos.

Această manie actoricească, de a referi totul la persoana și la cariera sa, mi-a dat prilej să constat, ce ușor se poate expune un actor, anecdotelor.

Eram în turneu. La Bacău, după reprezentație, ca de obiceiu, ne-am dus, toată trupa să mâncăm Se deschisese de curând, în grădina publică a orașului, unul din cele mai frumoase restaurante din provincie. „Luminat à giorno, mâncări delicioase, vinuri alese de Panciu și Odobești, serviciu prompt și conștiincios, orchestră de primul rang compusă numai din profesori". Nimic exagerat. Iar în capul și la sfârșitul listei de mâncare, scris mare, cu mâna și cu cerneală violetă : Reducere 20% pentru d-nii artiști dela Teatru. In provincie, titulatura de actor se întrebuințează numai în sens pejorativ.

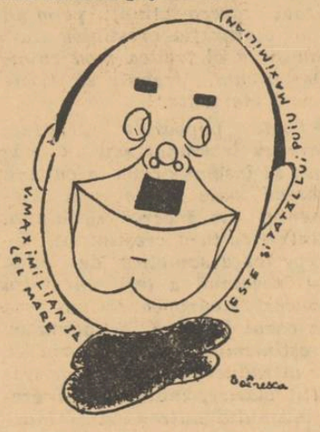

Iar la cele de mai sus, trebuie să mai adaog și eu, că reducerea prețurilor nu atrăgea și reducerea mărimii porțiilor de mâncare. Dădusem dar peste niște condițiuni obligatorii, mai cu seamă pentru camarazii mei, să se hotărască pentru „un prolongé-u" sau mai lămurit : s'o facă lată. Și într'adevăr, nici o jumătate de oră nu trecuse de la sfârșitul mesei, că „D-nii artiști de la Teatru" erau în plină dispoziție. Glumele numai conteneau și râsetele umpleau sala. Din când în când, cineva dintre noi, femeie sau bărbat, începuse să acompanieze cu vocea, încet, apoi mai tare, de la distanță, melodiile, pe care le cânta orchestra. La o masă, nu departe de a noastră, o colegă fostă artistă de revistă, acum soția unui comisar și mai cu voce decât camaradele mele dela comedie, ne cam făcea concurența și încă cu succes la ceil'alți clienți. Și cum concurența nu se distruge de cât cu tovărășia am unit repede masa noastră cu a comisarului. Un locotenent și cu prietenul său de la o altă masă, mureau de curiozitate să audă glumele noastre. Râdeau doar de râsul nostru. Față de aceste sentimente de simpatie ne uniram și cu masa lor... în vreme ce de la o masă mare de lângă orchestră, alți admiratori, închinau, cu paharele întinse; ei în sănătatea noastră, noi în sănătatea lor. Din întreg restaurantul, clienții patroni, orchestră și chelnări se făcuse o singură familie. Petrecerea pornise într'un crescendo asurzitor.

Munca, grija sau răspunderea, nu știu, care din acestea sau poate toate la un loc, m'au făcut să nu fiu prea stăruitor în ale mâncării și mai ales în cele ale băuturii. Când eram tânăr, făceam și eu asemenea „prolongeuri" și-apoi, vai de capul meu, cât sufeream depe urma lor. Acuma sufăr, că nu le mai pot face. In plină petrecere, a trebuit dar să mă retrag, la vagonul nostru de turneu.

După vr'o două ore sunt deșteptat din somn de o vorbărie neobișnuită pe coridorul vagonului. Mă scol — de altfel în turneu nu facem altceva când suntem „la vagon" de cât, că ne sculăm ca să ne culcăm și ne culcăm ca să ne sculăm mai de vreme (!) în timp ce trenul merge... merge ducând cu noi amintirile bune sau rele, de succes sau insucces, ale reprezentației din seara precedentă... și în fața ușii cușetei mele văd pe camarada M. S. foarte agitată.

— Ce este Mițule, ce ți s'a întâmplat ?

— Să vezi, nene Max, s'a stricat toată petrecerea! De-abea ai plecat și a intrat în restaurant un grup de tineri, veseli și cu chef. Cum au intrat, au cerut orchestrei să cânte „Valencia". Zece minute trecură numai și după o scurtă „cuvântare" a unuia din grup, iar au cerut orchestrei să cânte „Valencia". Orchestra șmecheră, a văzut slăbiciunea și de câte ori auzea un „vivat" la un pahar de vin „pac, cu „Valencia" și toți.. în cor, „Valencia"... Noroc cu locotenentul, drăguț băiat, că era cât p'aci să spun câteva orchestranților. El m'a liniștit. Lăsați d-nă, nu vă supărați, vor să facă plăcere tinerilor. de la masă. Să lăsăm tinerețea să trăiască cum vrea ea. E vremea ei! Ori ce-am face, ori ce-am zice: ...e pur și mouve!

M'am liniștit eu, dar petrecerea s'a stricat și am plecat.

N'avusei de lucru s'o întreb:

— Mițișor, dragă, tu știi cine-a spus întâiu și întâiu... vorbele astea ...e pur și mouve?

— Nu-ți spusei frate? Locotenentul. Eram doar de față.

V. MAXIMILIAN

Ne aflăm în fața unui sfârșit de stagiune, sfârșitul celei mai grele stagiuni din ultimii ani. Innainte, stagiunile de vară nu provocau prea multă bătae de cap directorilor de trupe și actorilor angajați.

Spectacolele în grădini de vară dobândeau mai întotdeauna succes, din pricina dorinței de amuzament a foarte puțin pretențioșilor cetățeni rămași în București.

Anul acesta, vremurile grele prin cari am trecut i-au făcut pe spectatori să ocolească spectacolele estivale

dela cari, în anii trecuți, erau nelipsiți. Dușmanul Nr. 1 al actorilor a fost mai ales camuflajul care i-a silit pe actori să joace în săli închise, mult mai puțin atrăgătoare decât obișnuitele grădini de vară.

Insă, cu foarte multe sacrificii din partea actorilor și— ceeace este mult mai trist — cu foarte puțină înțelegere din partea publicului, s'a putut ajunge — cu destulă osteneală — la sfârșitul acestei stagiuni de vară.

Nu vom mai vorbi despre ce-a fost. Ar însemna să redeschidem prea multe răni, să răscolim prea multe amintiri triste.

Să ni se îngăduiască însă să aruncăm o privire anticipativă asupra apropiatei stagiuni de toamnă.

Cunoscând toate necazurile cu cari luptă acești negustori de iluzii, aceste paiațe în mâna marelui public, am vrea să aruncăm cât colo orice umbră de pesimism și să credem într'o stagiune cu săli pline și cu bani mulți vărsați la cassele de bilete.

Nu suntem atât de naivi încât să credem că aceste câteva rânduri ale noastre îi vor convinge pe oameni să meargă la teatru. Ne facem însă datoria. Tot așa după cum suntem convinși că din plin își vor face datoria și directorii de teatru, și actorii.

Se vorbește mult despre un teatru nou, sănătos, care va fi oferit spectatorilor.

Vor fi evitate, pe cât se va putea, farsele de provenință dubioasă, cu atât de multă priză la public.

Am fost unii dintre puținii cari am arătat inutilitatea desăvârșită a farselor.

Ne e teamă însă să nu se exagereze. N'avem nevoe, mai ales acum, de farse. E drept. Dar cu ce vor fi ele înlocuite ? Teatrul prea serios ar putea să înspăimânte publicul, să-l depărteze cu desăvârșire de sălile de spectacol.

Cunoaștem atâtea piese minunate, atâtea comedii excelente, pe cari directorii de teatru din nu știu ce motive, le-au evitat până acum, preferând farsele evreilor Arnold și Bach.

Vom scrie despre toate aceste piese, începând din numărul viitor al revistei.

Repetăm că nu credem ca sugestiile noastre să fie urmate. Vom avea, însă, satisfacția că ne-am făcut datoria.

TRAIAN LALESCU

DIN TEATRU IN TEATRU

„ALB ȘI NEGRU"

Florica Demion

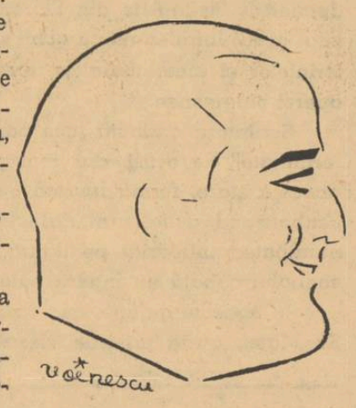

Mircea Șeptilici

Cronica muzicală

O ZI DE SĂRBĂTOARE PENTRU MUZICA ROMÂNEASCĂ

Luni 19 August George Enescu, ctitorul muzicii românești, împlinește 60 de ani.

Insemnătatea acestui moment festiv al carierii marelui nostru maestru, nu are nevoe să mai fie demonstrată. O înțelege și-o simte fiecare Român

Rar, dealungul timpului și țărilor, s'a putut recunoaște, cu atât de firească unanimitate, suveranitatea artistică absolută, în mijlocul unei epoci și al unui neam, a unui muzician, ca lui George Enescu. Tot atât de rar, de altfel, s'a întâlnit, în decursul desvoltării muzicii, o personalitate atât de vastă, atât de completă, ca a lui George Enescu, ivită dintr'o dată, miraculos, încă dela primele însăilări a unei muzici, dela primii ei pași în lumea artei.

Prin George Enescu, s'a trecut peste vremuri, s'a ajuns, fără tranziție, dela îngăimările timide ale începuturilor, la amplele expresii ale unei arte trainice, evoluate, cu temeiuri și pilde pentru edificarea definitivă a unei muzici românești.

Enescu exclude explicările fenomenului, exclude măsurătorile comune ale rosturilor prezenței lui. Cuvântul „genialitate" vine să o învedereze.

Enescu a fost darul făcut neamului nostru, a fost afirmarea forțelor lui manifestate în fel și chip în paginile frământatului lui trecut, astăzi înflorite în această măreață figură a muzicii noastre care prin el, a putut, abia înmugurită, să se rânduiască printre marile aspecte din lume ale acestei arte.

Sărbătorim de aceea, cu o bucurie unică această zi memorabilă din maturitatea fecundă a acestui mare om al neamului. Acestui artist care, ciudată împletire de haruri, a fost întotdeauna matur, și întotdeauna tânăr. Desigur, o altă taină a genialității lui, în fața căreia fiecare se închină, cu iubitoare admirație. O altă minunată latură a firii lui de creator, care i-a îngăduit să unească unei înflăcărate inspirații, unor avântări vibrante ale simțirii, înțelegerea adâncă a marilor legi ale artei.

Complexul minții muzicale și a sufletului de artist ale lui George Enescu sunt pentru arta românească nu strălfulgerarea unei fericite clipe din drumul făurirorilor noastre de artă da temelii providențiale pentru întregile orânduiri ale muzicii noastre.

Cei 60 de ani ai maestrului, aflat desigur și acum în plină vâltoare a uriașelor lui zămisliri, printre partițiuni care vor ține tovărășie lui „Edip" celei de a treia simfonii sau sonate pentru vioară și pian, printre glasuri de strune care, sub mâinile lui vrăjite, prind suflet și revarsă nesecat belșug de muzică, sunt de aceea o mare sărbătoare românească.

Unindu-ne mulțimilor, îi urăm: „Ani mulți și frumoși, maestre, pentru binele și strălucirea artei muzicale a neamului, care în această zi încărcată de rod a vieții dumitale, te aplaudă, ca într'o sală de concert, din toate meleagurile țării, cu inima plină de bucurie".

ROMEO ALEXANDRESCU

DARWINISM

Pe când pământul era al maimuțelor

Maimuțoiul: — Ediție specială! O maimuță a născut un om! O maimuță a născut un om!!

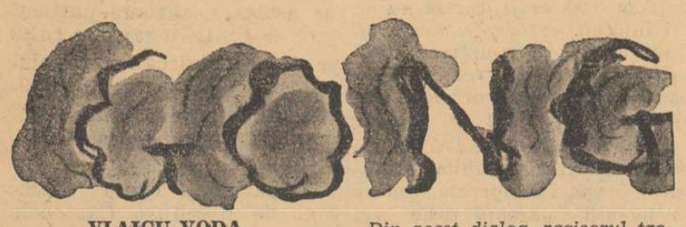

VLAICU-VODA

piesa în versuri a lui **Alexandru Davila**, care a dat loc la atâtea discuții și a prilejuit creații strălucite atâtor fruntași ai scenei românești, va fi reluată anul acesta — într'o nouă montare și cu o distribuție revizuită — constituind spectacolul de redeschidere al Teatrului Național, complet renovat.

In afara câtorva reluări de succes ansamblul Teatrului Național, mai repetă piesa **„Țăranii"** de d. **Andrei Corteanu** — cu care se va deschide stagiunea Studio-ului — **„M-me Bovary"**, după **Flaubert**, în adaptarea scenică a lui **„Gaston Batty"**, **„Astă seară jucăm fără autor"** de **Pirandello** și **Timon II** de d. **Ion Sân-Giorgiu**.

MIHAIL ZIRRA

tânărul regisor al piesei „Adam și Eva" — care se menține pe afiș, în ciuda tuturor piedicilor și pronosticurilor, aduce o prețioasă contribuție în închegarea acestui spectacol surprinzător.

Având la îndemână numai 2 personagii, regisorul a fost pus, cu acest prilej, la unul dintre cele mai grele examene scenice.

Fără ajutorul unor interpreți de mare prestigiu artistic, sarcina regisorului era — valorificându-și interpreții — să provoace și să întreție interesul publicului, față de un text care nu trăește decât prin virtuozitatea dialogului.

Din acest dialog, regisorul trebue să scoată sunete și nuanțe felurite, pentru ca atenția spectatorului să nu slăbească nici o clipă, dealungul celor trei acte.

D. Zirra, nu s'a sfiit să-și asume această răspundere, dovedind pe lângă îndrăzneală, o sensibilitate — aș zice, muzicală — în chipul cum a știut să folosească vocile interpreților săi, fie ca să le armonizeze, fie ca să le imprime ritmul cel mai potrivit, fie ca să le impue cele mai expresive tăceri.

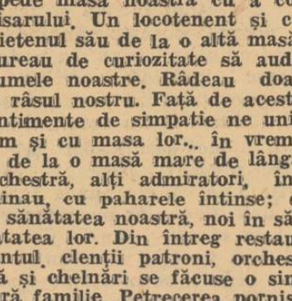

Indelungata experiență radiofonică a d-lui Zirra, își arată astfel roadele, dăruindu-ne un regisor vrednic să-și afle succesul, în valorificarea textului, a interpreților — *și abea mai târziu, în folosința reflectoarelor și a decorurilor costisitoare.*

UN ANSAMBLU NOU,

și-a găsit culbul în subsolul teatrului **„Comoedia"**. Deocamdată, lângă **Dina Cocea, Chr. Eterle** și **Petru Nove**, ni se vestește o aliată de preț:

Eugenia Zaharia.

Valoroasa actriță a Teatrului Național, a făcut în vederea acestei alianțe, un gest neobicinuit de îndrăznet. A demisionat din cadrele artistice ale primei noastre scene.

Dar gestul acesta, ne arată cu câtă încredere pornesc să-și împlinească destinul lor artistic noii asociați.

Alături de dânșii cu o bătae de inimă, le urăm, tinerețe, izbândă.

SE PARE CĂ,

Opera Română, **nu a găsit încă adăpost.**

La Direcția generală a teatrelor, se vânturâ în prezent tot felul de formule, mai mult sau mai puțin „MAGICE", pentru aflarea unei soluții.

Conducătorii Teatrului „Regina Maria" nu se mai arată dispuși să stea inactivi și în timpul acestei stagiuni.

Proectul amenajării sălei de la „Eforie" într'un teatru de operă, încăpător și perfect utilat, întâmpină dificultăți din pricina cheltuelilor impuse.

Renovarea vechei săli a Teatrului Liric, pusă din nou în discuție, prezintă alte dificultăți.

Oricum, Opera Română nu va putea ieși din impasul în care se află, câtă vreme își va căuta adăpost în construcții șubrede și pe scene incomode, fără posibilitatea unor înscenări vrednice de o capitală și, mai cu seamă, fără posibilitatea de a-și înmulți spectatorii, odată cu înmulțirea locurilor din sală și cu eftenirea lor.

Poate că soluția cea mai fericită, dacă nu se poate vorbi încă de construirea unui local propriu, ar fi tot amenajarea sălei „Eforia".

Până atunci, ansamblul Operei, ar putea să facă turnee în principalele orașe din țară, revizuindu-și repertoriul și pregătind — între timp — noi spectacole.

INSEMNARILE UNEI PAIAȚE

este intitulată o carte vie de amintiri și confesiuni semnată de d-na Alice Sturdza.

Atracția scenei, fiorii debutului, viața de culise, întâmplări vesele și triste, vagabondările prin provincie, toate aspectele pitorești ale Teatrului de acum 30 de ani și mai încoace, se deapănă dealungul celor 150 de pagini ale cărței d-nei Sturdza, lăsându-i cititorului impresia unei intense trăiri alături de eroii înfățișați, fără idealizări inutile și fără ipocrizie.

O carte sinceră, pitorească și amară ca viața însăși, iată ce veți afla răsfoind „Insemnările unei paiațe".

S. D.

„PERSPECTIVA TEATRULUI ROMANESC"

In curând va apare cartea d-lui George Șoimu, intitulată „Perspectiva teatrului românesc". Ea va conține 4 capitole: „Medalioane ale scenei contemporane"; Teatrul fascist și național-socialist; Din trecutul nostru și „Perspectiva teatrului românesc".

Cartea d-lui George Șoimu, tratează pe larg destinul artei noastre.

DIN TEATRU IN TEATRU

„FETIȚA TA"

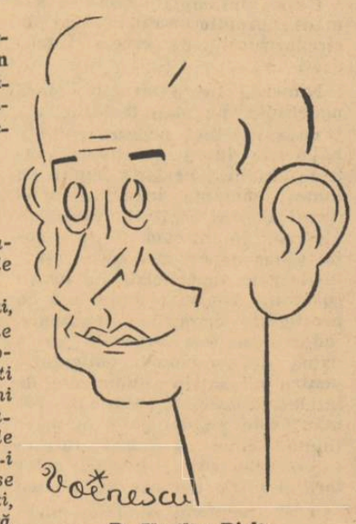

D. Vasiliu Birlic

„TEATRUL DIN SARINDAR"

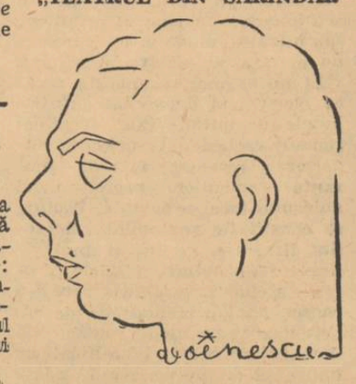

D. Mihail Zirra
Directorul de scenă

ELEGIE

Cum doinești a jale te aud,
Pui de grănicer din Năsăud,
Câteodată, seara, te aud.

Glasul tău mi-aduce de departe
Tânguirea dorului de moarte,
Și ce-aproape-i glasul de departe !..

Și deodată parcă Bistrița
Ar șopti pe sub fereastra mea..
Plânge dorul, plânge Bistrița.

Că nu-i dor mai greu ca dor de frate,
Suferință în singurătate,
Dor de frate despărțit de frate.

Pui de grănicer, când te aud,
Râde-un ochi și celălalt e ud,
Când în faptul serii te aud.

Râde-un ochi la dulce glasul tău
Aromind părerile de rău,
Plânge-un ochi la tristul glas al tău.

Cu îmbrățișarea nu m'ajungi,
Zarea cu privirea n'o străpungi,
Doar cu cântecul la mine-ajungi.

Inima în doină bate, bate,
Pentru marea ta singurătate,
Pentru marea mea singurătate.

N. I. HERESCU

CU IGREC, VĂ ROG...

Ușa se deschise brusc și apăru Niță, cu pălăria în mâna dreaptă, cu fularul în cea stângă și cu paltonul peste umăr.

— Unchiule, războiu !

— Ce !?

— Război, bătălie, luptă !

— Cum !?...

— Uite așa, unchiule !

Iordache se miră lung :

— Fir'ar să fie, iar războ ?!...

— Iar unchiule ! Dar ce are a face ! Război ! Ei și? Floare la ureche ! Voi cel mondial, noi ăsta de acum ! Sau pasă-mi-te ți-e frică !

— Chiar asta !

— Păi ce fel de erou ești ? Pe toți musafirii noștri îi otrăvești povestindu-le mereu actele tale din timpul...

— Ei, hai destul !... Mă plictisești !

— Unchiule, dar...

— Nici un dar... Și ce dacă povestesc; nu povestesc frumos? Nu-i captivez pe toți ? Tocmai asta e interesant. Să știi să povestești fapte ce nu ți s'au întâmplat.

— Aoleo, unchiule, te pomenești că n'ai făcut războiul !

— Ba mai mult ; nici armata !

— M'am ars, unchiule !

— Nu înțeleg dece!

— Ai să înțelegi îndată. Trebue să știi că Lola a acceptat să se mărite cu mine, numai după ce a constatat, în urma povestirilor tale, că ești un erou. Ce-a zis ea ? „Bani n'are, meserie n'are, frumos nu prea, dar în schimb are unchiu erou. Și acum poftim ! Unchiul nu numai că nu e erou, dar nici armata n'a făcut. Te pomenești că te-ai sustras... Aoleo ! Dezertor !

— A nu, nu! Am fost reformat ! Dar în definitiv, numai noi doi știm chestia asta. Lola n'are de unde afla.

— Dar să nu sufli niciodată nimic!

— Nimic Niță, nimic !

— Dar absolut nimic... Altfel m'am ars !

După câteva minute de tăcere, Niță — șmecher nevoe mare — se sculă de pe scaun, se apropie de Iordache Ion și foarte, dar foarte cuminte, ceru binecuvântarea unchiului său:

— Unchiuleeee... îmbrățișează-mă și sărută-mă ; cine știe dacă ne mai vedem ? Războiul e dat dracului... un glonte de unde nici nu te aștepți... pfiuuuuu! te dă gata neîmpărtășit. Iordache Ion impresionat tare, îl îmbrățișă, îl sărută și-i zise :

— Noroc băete, Niță. Poate ai să devii tu erou și ai să povestești tu în locul meu. A !... Să nu uit ; uite îți dau, una... două... trei... patru... cinci mii de lei, să ai la caz de nevoie; și vezi să nu ți-i fure ăia dela cazarmă ; și fii atent cu sănătatea, băete Niță ! Să te îngrijești puiule! Ei acum... du-te băete... umblă sănătos!

Niță dosi hârtiile în buzunarul pantalonului și dintr'un salt se pomeni pe pragul ușii :

— Ura unchiule ! De-aum ce-o fi o fi !...

— Niță!... ori cu scutul ori pe scut!

Niță dispăru iar Iordache Ion se așeză la birou, trase sertarul și luă o fotografie. Unii spun că era fotografia artistei Simone Simon ; dar după cum s'a constatat mai târziu, fotografia înfățișa chipul unei drăgălașe dactilografe, pe nume Lily, care probabil a plâns aaș de mult, când era mică, cu capul în pernă încât născiorul ei neputând să se desvolte normal, a rămas cârnă. (Și cârnele devin foarte bune dactilografe, telefoniste, coriste la Operă și în special bârfitoare — în colo sunt drăgălașe).

Se cunoscuseră în tramvaiul Nr. 14. Cum ? Simplu ca oul lui Columb (despre care nici un istoric nu a putut să stabilească dacă a fost de găină, de rață, de curcă sau altă orătanie, pe binecuvântatul motiv că ei fac istorie și nici decum ouă).

El s'a așezat vis-à-vis, s'a uitat drept în ochii ei sglobii, ea fascinată, pe semne, de chelia lui — din greșală îi zâmbi ; el la fel, ea la fel ; el se sculă în picioare :

— Imi dați voie : Iordache Ion... fermier.

— Imi pare bine ! Numele meu e Lily... cu igrec vă rog... și sunt dactilografă.

— Ah! Incântătoare... cu igrec... și pe deasupra și dactilografă!

— Dactilografă da... știți... bat la mașină...

— Știu... înțeleg... și eu sunt foarte bogat.

— Bogat ?... Ce plăcere-mi face asta.

— Da, cred... D-ră n'ați vrea să coborîm aci?

— Cu plăcere, Domnule !

Coborîră.

Intrară la Cafeul Regal.

Iordache Ion, în memoriile sale spune că în seara aceea a convins-o pe micuța Lily să-i fie amantă, cu felul lui de a seduce, cu măestria vorbei sale, ca un veritabil prim amorez. La capitolul VI, spune textual „în seara aceea l-am întrecut și pe amorezul George Vraca".

Răuvoitorii însă spun că ceea ce a fascinat-o pe micuța Lily, e pur și simplu, fenomenola lui prostie, decorată cu o avere de vreo 5.000.000 lei.

Fapt cert, e că în aceeași seară când Iordache Ion s'a despărțit de nepotu-său, avea rendez-vous cu Lily la „Pescăruș".

Nu fusese niciodată la „Pescăruș". Dar la repetatele insistențe ale dactilografei, a cedat : mai ales că Lily i-a spus că are „să-i prezinte și pe frățiorul ei", care este un băiat foarte de treabă și niciodată nu o oprește să facă cunoștință cu lume bună.

La orele 7 punct Lily cu Niță se așezară la masă. Ea cu fața spre intrare iar el cu spatele.

— Nițișor, cred că acum îți știi rolul pe derost. Să nu mă dai de gol, că nu mai pup nici un franc dela hodorogul meu mititel și gras.

— Lilly dragă, las' pe mine.

La orele 7 și un sfert, apăru radios Iordache Ion. Ea se scula, îi zâmbi grațios, (se spune că zâmbetul femeilor, chiar când sunt dactilografe și cârne, se trage dela rânjetul canidelor — care au îndărătul carnasierei de la facla superioară și inferioară câte 2 dinți tuberculi, deci dinți speciali pentru sfâșiat prada — eu unul sunt de aceeaș părere) și-i făcu semn să se apropie.

El se apropie tot așa de grațios. (Se spune că și bărbații când fac grații, seamănă cu foca din ordinul pinipedelor care au membrele transformate în 4 lopeți înnotătoare. Și pe asta o cred).

— Dragă Domnișoară... îți sărut ochii ! Ești încântătoare.

— Mersssiii !... Dumneata la fel Domnule... îmi dai voie să-ți prezint pe frățiorul meu.

Niță când dădu cu ochii de unchiul său avu senzația prăbușirii în Nirvana. In schimb Iordache Ion simți în gât un lanț imens care urca și scobora, urca și scobora...

Intâi se desmetici Niță :

— Sandu Căpățineanu... ăăă... fratele... adică frățiorul... da...

— Incântat — rânji Iordache numele meu e George (cât p'aci să spună Vraca) Valentineanu... dar poftiți... luați loc... vă rog...

Se așezară cu toții.

Urmară zece minute pauză ; dintre care trei minute de absolută nemișcare, cărora le-a urmat șapte minute de priviri încrucișate.

Pe urmă comandară ce a fost mai scump. Iordache Ion și Niță abia ciupeau din fiecare fel și se lăsau bătuți. In schimb cârna svânta.

— Allo !... Plata.

— Da vă rog, 3658 lei.

— Poftim. Și Iordache plăti — plus remiza...

— Se sculară și ieșiră pe șosea.

— D-le Că-pă-ți-nea-nu... zise Iordache către Niță — ce ați spune dacă v'aș pofti până la mine acasă... știți... așa... să continuăm cheful... cu prolongé.

— Cu plăcere, D-le Va-len-ti-nea-nu, dar depinde de surioara...

In momentul acela Lily se uită la ceasul ei de mână :

— Vai de mine !... E 11 fără un sfert și la 11 fix am un rendez-vous !

Dar nici nu apucă să termine fraza, hop !, într'o mașină și se mistui ca prin farmec, cu mașină cu tot. Iordache Ion uitându-se buimăcit în direcția cu pricina, îl apucă pe Niță de braț :

— Ascultă găgăuță, cum rămâne cu războiul cu Finlandezii !

— Se vede că a fost un simplu svon, unchiule.

— Un simplu svon, ai ? Și tu ai crezut că te-am crezut, ai ?

Il trase mai aproape și în liniștea nopții se auziră câteva pocnituri : Poc ! poc! poc!

Chelnerii dela „Pescăruș" crezând că sunt lovituri de tun, s'au pitit pe sub mese. Dar patronul i-a liniștit, pe moldoveneasca lui :

— Potoliți-vă oameni buni, c'au fost doară palmi.

După câteva minute, numai ce văzură, chelnerii pe Niță, cum aplecat de tot, căuta ceva pe jos. Unul din ei a spus că-și căuta măselele, dar tot patronul i-a lămurit:

— Nu aiasta, bre ! Își cată pălăria !

NICOLAE DELABURA

Note italiene

DANTE ALIGHIERI

e cunoscut doar de cei mai mulți, prea pretențios numiți, literați, drept părintele literaturii italiene, cântărețul blondei Beatrice, autorul acelei atât de discutate și citate „Divina Comedia", chiar dacă cercetarea acestei opere o fac puțini inițiați.

Să vorbești de Dante și de „Divina Comedie" e un blazon de noblețe literară moștenit ; aminteși de Infern, Purgatoriu și Paradis, de dragostea nenorocită pentru enigmatica florentină și subiectul „Dante a fost epuizat".

Dar dacă și astăzi eruditi dantologi se mai străduesc să lămurească unele aluzii din „Divina Comedie", mai încearcă să descopere câteva însemnări risipite prin bibliotecile Italiei, asta nu mai interesează.

Iar în ipostaza de apărător al limbii și al patriei, Dante e aproape necunoscut — vorbesc de noi numai. Tommaseo spusese că „la nazione è la lingua"; națiunea e limba, apărătorii limbii se confundă cu cei ce luptă să facă mai puternică unitatea spirituală a unei nații. Pare normal că în secolul XX-lea, secolul naționalismului, să se agite astfel de idei.

Să nu se uite însă, că înainte mergătorul lor a fost Dante. Să luăm bine aminte : Dante a trăit între 1265 și 1321, când la noi nu se întemeiaseră încă țărișoarele Munteniei și Moldovei. Iar Italia era împărțită în cetăți, în mici provincii războinice și dușmane unele față de altele ; de dincolo de Alpi se ivea mereu pericolul unei invazii. Era pe timpul luptei dintre Papă și Impărat, dintre Guelfi și Ghibelini. Pe atunci cuvântul „națiune" aproape că nu exista, iar limba nouă, limba italiană era nesigură, plină încă de cuvinte grosolane.

Dar în sufletul lui Dante și limba aceea „locutio vulgaris" și „Italia bella", erau forțe vii, prezente, reale ca și propria sa existență. Visul poetului Dante era perfecționarea disprețuitei, de literați și filosofi, limbă, iar visul patriotului Dante era contribuirea la a da Italiei o unitate spirituală și politică.

Ridicarea „dialectului italian" la rangul de limbă literară era o tentativă îndrăzneață, însemna războiul dintre acest idiom „remissus et humilis" și nobila limbă latină.

DANTE ALIGHIERI

Bătălia a fost dârză, pasionată; pagini de polemică se găsesc în „Convivio" și „De Vulgari". Și nici după ce Dante își scrie capo d'opera sa literară în limba italiană, „Divina Comedie" pentru care poetul va suferi bucuros „fami, freddi e vigille", limba italiană nu va fi deplin învingătoare. Petrarca scrie „Africa" în limba latină iar în Leonardo Bruni face un aspru rechizitoriu a greșelilor făcute de poet în „Commedia", aruncându-i aspra acuzație că nu știe să scrie latinește, („certe latinitas defuit").

Dante a mers înainte, a luptat până la moarte — o moarte tristă de exilat, departe de Florența lui dragă — pentru timpul lui „volgare del si" și pentru unitatea, claritatea, inconfondibila sa „italianită".

Desprindem câteva rânduri din „Convivio", în care poetul vorbește de limba italiană : „aceasta va fi acea pâine din care se vor sătura mii și mii, le va prisosi și vor ieși cu coșurile pline. Aceasta va fi lumina cea nouă, soarele cel nou, care va răsări acolo unde cel vechiu va apune. și va da lumină acelora ce stau în întunecimi și pe care soarele cel vechiu nu-i mai luminează". (I, XIII, 12).

EMILIO BODRERO

a ținut în 28 Octombrie anul trecut conferințe, „ L'ordine nuovo" la Lausanne, conferință din care citâm câteva pasagii.

„Una dintre cele mai obișnuite și mai grave erori, pe care le fac în special adepții materialismului istoric, e acela de a da faptelor trecutului nomenclatura faptelor recente, de a clarifica acele evenimente după categorii și definiții proprii epocei noastre".

Lucrul acesta e posibil doar pentru elementul permanent, pentru om adică, luat colectiv.

Trecând în revistă revoluțiile, începând dela acea secesiune a plebeilor pe Muntele sacru din vechea Romă, pe care materialiștii o socotesc drept o grevă generală și până la urmările recente ale Revoluției franceze, conferențiarul ajunge la concluzia că toate acele crize au avut un caracter mai mult moral, se critica o anumită formă de proprietate, ajungând la invadarea de către materialism a oricărei activități omenești. „Pentruce cutare să aibă mii de hectare de pământ și țăranii săi să munceaască, să-i dea dijmă, lui, care nu face nimic?" e strigătul veacului trecut și se mai aude de multe ori și azi.

Italia a început de mult rezolvarea unor atât de dificile întrebări. „A se libera de îngusta concurență a intereselor de clasă și a face ca tot dinamismul pe care-l reprezenta aceasta în alte timpuri, să fie întrebuințat pentru afirmarea prosperității naționale, acesta e minunea ordinei celei noui".

SORACTES

Piscuri

Murmur al munților, abia simțit,
Prelins din sân stâncos, în infinit,
Prin vârful brazilor conici —
Care 'n rîs senin și rece
Stau nemișcați, când vântul prin ei trece,
De crezi că s'a iscat pe-aproape o cascadă
De rîu vijelios ce stă să cadă...
Brazi ironici !
Semn al piscurilor îngemănate cu cerul,
Semn-chemare, când Misterul
A-Tot-Puternic
Iți inundă — belșug — sufletul cucernic ;
Har al înălțimilor ;
Rîu de aer curgător ;
Ghețar și soare ;
Băutură 'ntăritoare !...
Munților giganților. Lângă voi,
Un gigant îmi par eu însumi :
Ce olimpic sens
In albastrul vostru plai imens,
Iea ființa mea grăunte —
Ființa mea cuprinsă toată 'n frunte !...
Intre noi, ce asemănare ;
Ce 'nfrățire, din adânc de ere creatoare,
Trează încă mai durează !...
Stăruie minunea vremilor acele :
Piscurile voastre, piscurile mele !...

ION PAJURA

Sonet marin

Din larg coboară seara ca o pleoapă
Pe care cade 'ntâia sărutare;
Luceferii țin loc de felinare
Când trece luntrea liniștii pe apă.

In port dorm siluete de vapoare
In mersul căror larguri pot să 'ncapă;
Ascunsă, luna pare ca o sapă
Din aur alb și giuvaericare.

Un cânt s'aude ca o fluturare,
Sau poate e un plâns din depărtare,
Plecat de ani, ce-abia acum pogoară.

Te simt aproape... m'ai luat de mână,
Dar nu... visez. Azi marea iar îngână
Povestea care-a trebuit să moară.

RADU PATRAȘCANU

Duh nou

In Țara'n care'n unde cristaline
Se scaldă nebunatecul Prier,
Lumină nouă zumzăe sub cer
Și freamătă nădejdea de mai bine.

Altare mari de-agate și rubine
Își moae fruntea'n cântec și mister.
Trufașii munți de rătăciri, ce pier,
Se frâng smeriți și'nvață să se'nchine.

Din suferinți, cu glezne de erou,
Piramidal, se'nalță Omul nou.
Iar în cuptorul viu al reveriei,

În care-au ars goruni de aspru veac,
Pentru flămândul stup romano-dac
Se coace pâinea sfântă-a poeziei...

LEONIDA SECREȚEANU

Când se ivesc zorile

Gândule, sboară în zări departe!...
E-o altă viață care se 'nfiripă
Acum, cu vremea șoimind din aripă,
Băsmind din suflet precum dintr'o carte.

Unde ți-s visele? Multe deșarte,
Rănite, vlăguite... O risipă
Unde n'ai mai știut nici cât o clipă
Măcar, fericirea de und'se'mparte.

Acum, țintește către-un alt liman,
Râvnind la viața înflorită doar în an :
Iubirea 'n mugur n'așteaptă povață.

E veche 'n suflet dunga de smintiri?...
Tu poți de-acum să ții fruntea semeață,
Anii cei triști vor fi doar amintiri.

MIHU PRAVAȚ

CANTECE NOUI

Scrisoare către poetul tânăr

Iartă-mă, necunoscutul meu prieten, iartă-mă dacă-ți voiu mărturisi că rândurile pe care mi le-ai scris, m'au întristat. Și acuma, hârtia așternută cu slove egale stă pe masa de lucru, înaintea mea și nu știu un răspuns care ar putea să te mulțumească sau să te limpezească într'o măsură oarecare. Imi scrii de singurătatea în care te sbați, de neliniștile și de întrebările care îți frământă adolescența, încheind patetica dumitale scrisoare cu o rugăminte care dacă ar fi lipsit, nu s'ar fi născut nici rândurile acestei scrisori de răspuns, care, nu ți se adresează numai dumitale — frate al meu — ci tuturor acelora cari gonesc alături de noi în această promenadă literară. Dumneata, prietene, mă rugai să-ți dau sfaturi, să-ți trimit „o limpezire" sau un cuvânt, și mă numeai chiar „îndrumătorul tinereților mele", titulatură pe care nu mi-o recunosc, fiindcă nu am făcut încă nimic ca s'o pot merita.

Intr'adevăr, acum câteva luni când am purces la drumul acesta, nu-mi puteam închipui câte surprize îmi va rezerva. Intâlniri pe cele mai ciudate căi, cu zeci de oameni noui, cu niște Adami, cari ca și tine cred în Poesie, dar cari mai așteaptă în plus și altceva, lucru pe care tu simți prea bine că nu l-ai putea da, fiindcă nu ai de unde. „Limpeziri" dela un om care are în urma sa aproape zece ani de experiențe personale, de tristețe și sbucium ? — iată, necunoscutul meu prieten că e din cale afară de greu să te pot mulțumi. Niciodată în viață nu m'am gândit până azi că aș putea să dau sfaturi și mai ales unui tânăr, care are datoria să calce numai și numai pe propriile sale căi, luând sub beneficiu de inventar zăpăcelile, haosul și întreg bagajul sufletesc al aproapelui său.

Nu. Nu sunt nici atât de înțelept, dar nici atât de zănatec, ca să pot da sfaturi. Poesia se cere trăită, iar viața care gâlgâie și isbucnește din tine nu se poate dărui sau împrumuta altuia, fără riscul de a face „literatură", în înțelesul cel mai prost al cuvântului. Versurile pe care mi le-ai trimis le-am cercetat cu acea bucurie pe care o ai, privind dimineața o livadă în care știi că pe lângă bălării ai să afli și corola unei flori rare, care se cere culeasă și păstrată cu mare grije. Aceasta și numai aceasta e tot ceeace am putut și voiu putea face pentru dumneata. Dar dacă vrei înțelepciune, apropie-te de scrisorile lui Rainer Maria Rilke sau de „arta poetică" a lui Horațiu, dar nu mă mai pune pe mine să răspund la întrebări pe care fiecare dintre noi le deslegăm cu o altă chee, cu o altă stare de suflet și — mai ales — cu o altă înțelegere. Nu-mi mai pune „întrebări", pentrucă eu nu mi-am propus în acest loc să samăn, ci numai să culeg. Și-apoi — dacă te interesează — ți-o pot spune la ureche : eu nu cred că în meșteșugul acesta al versului se pot da îndrumări. Pentru asta, e făcută cronica cinematografică, iar talentata mea camaradă Adriana Nicoară te sfătuește în fiece săptămână unde să-ți pierzi timpul mai cu folos. Mulțumește-te cu atât.

Atunci ? — te vei întreba. Atunci, necunoscutul meu prieten, te rog să cetești rândurile astea care sunt scrise mai mult pentru inimă de cât pentru cap — dar nu numai pentru inimă — și să vezi în scriitorul acestei epistole, nu un dascăl, ci un frate, un om care te așteaptă cu brațele deschise și care oricând se va apleca asupra strofelor tale cu dragoste și pasiune. Și caută să te mulțumești și cu acest prea puțin.

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Cuvinte de răspuns : *George Mușat, Maria Soare, Lucian Zargă :* Nu. *I. Goga :* Da. *Vasilescu I. Gheorghe :* Așteptăm. *Maria Constantinescu-Pitești :* Mulțumiri, dar dorim să vedem și altele. *D. Bejan :* Idem.

FIȘE LA UN EDGAR POE

de DAN PETRAȘINCU

FLĂCĂRI ÎNGHEȚATE

Asistăm, în lumea lui Edgar Poe, la un fel de halucinație organizată, geometrizată, a cărei tensiune se transpune în artă printr'o tecnică de o luciditate maximă, nu rațională cum ar fi la clasici de natura lui Racine — cari sunt „organizați" în limitele realului — ci o tecnică de ordonare a supra-realului, a haosului, a absurdului. Să ne închipuim, cu un mic efort al imaginației, cum ar fi o lume de flăcări, cu toate bizareriile ei, care deodată *ar îngheța, ar încremeni*, încrustând desene fantastice pe un fundal arbitrar. Spiritul își poate figura foarte bine o lume formată din astfel de „flori de gheață", formată, prin paradox, tocmai de lumea heracliteană — așa cum spune Berdiaef că e alcătuită lumea lui Dostoiewski. [1]

O geometrie a formelor supra-reale, a esențelor, a visului, care e în acelaș timp statică și dinamică, tecnică și creație, figurație și realitate. Nuvelele acestea fantastice, cari pentru conștința comună rezumă o anecdotă curioasă, deseori cu un fir de inducție dedectivă, alteori pur și simplu înfățișând stări neverosimile, cu corespondențe în curiozitățile firii omenești; nuvelele acestea ale lui Poe sunt de fapt fragmente de realitate prezentate sintetic, ca niște pilule de substanțe dense, sâmburi de viață spirituală, ascunzând în miezul lor — toate și cu o unitate de ton obsedantă — misterul însuși al necesității noastre de absolut, de certitudine metafizică. In altă ordine de idei, lumea lui Poe naște din idee pură, ca la Hegel, dintr'o unicitate metafizică — numai că printr'un fenomen creator.

Iar necesitatea de metafizic, într'o necontenită atingere a realității obișnuite cu absolutul, este atât de acută și de suverană, încât devine ea însăși un motor al fantasticului, dând fantasticului lui Poe o poziție singulară — și majoră — chiar înăuntrul genului. Să-l comparăm pe Poe, de exemplu, cu Hoffmann. Acesta din urmă este un „halucinat" în sensul naturalist, el „creează fantome naturale" după expresia unui critic. El e un povestitor romantic, care culege bizareriile vieții reale, fără nici o perspectivă în acea lume a necesității de altceva, fără preocupări de tecnică superioară. Cât de deosebit este așa zisul „realism fantastic" al lui Poe. *„Nu cunosc nimic mai fantastic decât realitatea"*, a spus Dostoiewski. Iată însăși cheia fantasticului poesc. Pentrucă aici e vorba de un *realism al esențelor realității*, care depășește „datele concrete".

Tocmai de aceea Poe poate depăși romantismul genului fantastic, cu toate micile reziduuri formale, fatale genului, pentrucă el trăește un plan înalt de realitate, acolo unde toate felurile de expresie artistică își pierd caracterul lor de formulă, rămânând simple experiențe ale unui spirit superior.

Astfel, tot ce a scris Poe nu este decât o suită de fișe intime ale acestei arderi spirituale — fenomen care până la urmă, cu doi ani înainte de sfârșitul vieții, birue și anihilează, orgolios, chiar forma de expresie artistică, dând naștere la un hibrid genial, cum e „poemul" cosmogonic-spiritualist *Eureka* — poem care de fapt ambiționează să fie un sistem metafizico-științific, descoperind nici mai mult nici mai puțin decât „adevărul absolut" asupra lumii.

Eureka, prin defectele și pretențiile ei, constitue însă cheia de boltă a personalității lui Poe, ca și testamentul lui spiritual.

PROCEDEU ȘI STRUCTURĂ

Este vorba, mai întâi, de lămurirea unui procedeu pentru cercetarea marilor personalități literare, în ceeace reprezintă ele ca fenomene de inteligență și de structură. Opera unui creator este întotdeauna o lume de sine stătătoare, un univers cu legile lui intime — originalitatea reeșind tocmai din unitatea de ton a acestor legi cari fac țesătura structurii lui personale. Dar asta nu înseamnă că punem bariere absolute între personalități, făcând din ele totodată universuri închise ermetic, fără putința unor comparații și a unor asemănări. Există o consonanță de structură a marilor creatori, după cum — în astronomia modernă — există universuri separate și totuși supuse aceleiași legi de penetrabilitate, unică în sine dar diversă în aspecte. Doar că această unitate a marilor creatori se încadrează în planul major al umanității creatoare, dincolo de originalitatea fiecăruia în parte, dincolo, chiar, de genul în care ei se exprimă — plan major spre care converg toate manifestările spiritului uman.

E o întrebare, de exemplu, de ce un mare creator e pierdut și regăsit pe rând, în epoci diferite. Pe lângă alte motive, de natură istorică și socială, mai este și acesta, pur spiritual: pentrucă oamenii unei singure epoci *nu rezistă*, deseori, la prezența integrală a creatorului; pentrucă un geniu reprezintă o complexitate umană și de forme, o diversitate de caractere — toate în aceeași măsură „dominante" — pe cari sensul comun al vremii nu le poate surprinde și înțelege simfonic, în totalitatea lor. Epoca, asemenea comentatorilor mediocri, caută mereu „trăsătura caracteristică" a creatorului, adică sensul lui liniar, pentru a-l putea înghesui într'o formulă, într'o școală, într'un capitol de istorie literară. Epoca și comentatorii au nevoe de aceste clasificări; creatorul se poate lipsi de ele, deoarece le include și, întrunindu-le, le depășește.

Marele creator este, pentru conștiința comună a epocii, ca un astru căruia oamenii nu-i pot vedea toate fețele deodată. Ea fixează o prismă a lui și trage concluzii generale, care nu sunt neadevărate, ci numai parțiale. De această insuficiență suferă mai ales comentatorii cari pretind că fac „știință pură" analizând creatorul din punct de vedere medical, social-economic, biologic-naturalist, etc. Din acest motiv, unor astfel de cercetători — câteodată înzestrați cu o reală intuiție — le scapă legile imponderabile ale totalității geniului.

Iar alteori, pur și simplu, ochiul care privește astrul în față, orbește de prea intensă lumină pe care acesta o degajă.

●

Să revenim, însă, la procedeul de care am pomenit. Sunt unele cărți ciudate, contorsionate, „nereușite" din punct de vedere strict literar, cărți care par o aventură a spiritului creator, obosit de munca organizată depusă în lucrările de temei, acelea care fac și gloria obișnuită a scriitorului. Cărțile acestea n'au circulație nici când sunt scrise, nici după moartea autorului. Ele sunt, pe drept cuvânt, considerate ca deficiente din punct de vedere artistic. Par lucruri neisprăvite, desțeleniri grabnice la marginea unui drum triumfal, pe care a trecut, vijelios, marea personalitate creatoare.

Iți rămâne de pe urma lor un gust amar de incertitudine, deceva nebulos și primar, o impresie de lume neevoluată, bântuită de ființe haotice, între existență și preexistență, cum poate s'a întâmplat cândva, în erele primordiale. Ai un sentiment de monstruos, de grandoare necioplită, care dezorientează spiritul nepregătit dar care până la urmă îți deschide o viziune sumbră a adâncurilor umane. O astfel de carte este *„Memoriile scrise într'o subterană"*, a lui Dostoiewski. *Eureka* lui Poe se află în bună familie cu această carte, a unui mare creator aproape contemporan (Poe: 1809-1849-Dostoiewski: 1821-1889), dintr'un alt continent al planetei.

Cum se nasc astfel de cărți? Să observăm un alt fenomen, care se întâmplă deseori la marii creatori. *Fiecare mare creator vrea să facă mai mult decât poate, deși poate atât de mult!* Cu alte cuvinte, fiecare spirit mare vrea să depășească planul său de manifestare, și într'aceasta stă grandoarea neputințelor sale de titan. De fapt, dacă privim cu atenție, vedem că tendința de *trădare a formei tale de expresie* are o origine general-umană, fundată fiind pe însăși necesitatea de depășire a realității, necesitate ce se confundă cu tendința spre idealism a naturii umane. Toți vrem să fim *altceva*, să ne manifestăm pe o arie mai largă decât poate cuprinde alcătuirea noastră înăscută, și geniul — pe o dimensiune mai mare de voință și de ambiții — se supune și el acestei legi. Fiecare creator depune în opera sa o sumă de năzuințe, de forțe și de iluzii *superioare* puterii sale brute de creație, de biruință în materie — și aici trebue căutată veșnica nemulțumire a creatorilor față de opera lor. Chiar prin aceasta se caracterizează starea de creație continuă: prin nemulțumirea față de creația anterioară, printr'un neobosit efort spre o perfecție *din ce în ce mai vastă, mai diversă în componentele sale* (pentrucă perfecția nu are o singură dimensiune, deși ea apare astfel, pentru a ne iluziona, pentru a nu ne descuraja). Astfel, un poet dorește să fie mai mult decât un poet, el vizează filozoful. Filozoful ar voi poate să fie un sfânt, iar sfântul, desigur, năzuește să fie un înger. Pe tărâmul literar, nu cunosc pe cineva care să nu dorească a fi și altceva decât un simplu literat. Pentrucă cine e mulțumit cu sine, pe plan creator cași uman, dovedește mediocritate.

Iată, deci, din ce mecanism delicat ies la iveală opere cum sunt *„Memoriile"* lui Dostoiewski și *„Eureka"* lui Poe. Ele constitue splenditele eșecuri ale unor spirite nemulțumite de planul lor de manifestare, a unor spirite ce se hrănesc, central, numai dintr'o imensă și nesecată necesitate de absolut.

Pentru cercetătorul de structuri superioare, ermetic închise și totuși înrudite, după cum am spus, astfel de lucrări înseamnă însăși cheia personalității lor, *sau fisura de lumină făcută în blocul de taine al geniului.*

Indrăsnesc să generalizez. Astfel, considerând operele „de frunte" ale unui creator ca roade ale unui organism normal, sănătos și prin aceasta cu tainele închise, ascunse în mod absolut — cred că numai lucrările de genul al doilea constitue adevărata cale spre inima structurii sale. *Pentrucă, după cum un organism își desvălue mai ușor țesătura lui intimă în stare de boală, atunci când echilibrul relativ al părților e rupt, tot astfel geniul se descoperă prin defectele sale.*

Câteva exemple: Pe Goethe, îl studiez nu după *Faust* partea întâia, ci după *Faust*, partea a doua. Pe Balzac îl studiez după romanul *In căutarea absolutului*. Pe Tolstoi, după unele nuvele, cum ar fi *„Moartea lui Ștefan Ilici"*) sau după unele manuscrise neterminate *Misterul lui Fedor Kuzmici* și *„Sub semnul Mielului"* (lucrare care, la început, a avut și titlul: *Divin și Uman*).

Pe Flaubert, după versiunea întâia a „Tentațiunilor Sfântului Antoniu" și după unele nuvele din tinerețe, cum ar fi *Memoriile unui nebun*, etc.

Pe Wassermann după *„A treia existență a lui Kerkoven"*, pe Eminescu după nuvela *„Sărmanul Dionis"*, o parte din romanul *Geniu pustiu* și nuvela *Cezara*[2]), etc., etc.

Ce se întâmplă cu lucrări de acest fel, în care intră *Eureka* lui Edgar Poe? Se întâmplă că geniul, avântându-se orgolios și naiv, lucid și orb, pe alte meleaguri decât cele ce-i sunt sortite, își descoperă imprudent defectele structurale, și prin ele însuși mecanismul cel mai intim al personalității sale creatoare. Fiindcă erorile geniului nu sunt numai interesante ci mai ales semnificative, în cadrul organicității sale. Aceste eșecuri deschid brusc drumul spre centrul „originalității" sale, ca o lumină fulgurantă care ar sparge norii de taină ai interiorului său. Chiar gratuitățile, umpluturile, stângăciile, avântările iluzionare, în gâfâitul unui elan peste puteri, chiar greșelile de stil, silniciile de limbă și de imagini, abuzul de abstracțiuni și îngrămădirea de mozaicuri, urcușurile și scoborâșurile abrupte, toate, ne ajută la înțelegerea conformației sale, conformație care în operele armonioase și reușite, ne este prezentată global, și prin aceasta cu caracterele de analiză șterse, escamotate fie de artificiile unei tecnici perfecte, fie chiar de o sinceritate diformată, prin lentilele bine potrivite ale creației conștiente.

LUPTA IMPOTRIVA ABSURDULUI

...Și totuși, substratul lumii de luciditate și de ordine a lui Poe este absurdul. Este lumea dezordinii pure, fără legi, navigând la întâmplare în haos, printr'o necontenită suprapunere de accidente. Iar supra-luciditatea lui Poe, aplecarea lui spre matematica faptelor și spre geometria ideilor, nu naște din lupta de a da — conștient — acestui haos o ordine, o rigoare, de a-l încercui cu o chingă rațională? Ce funcție are, de exemplu, luciditatea, inteligența (pe care, necontenit, Poe, o opune intuiției) în această beție cosmică a poemului în proză, *Eureka*? Ea este un fel de Dumnezeu care ordonează imensitățile, depărtările și mărimile, care creează raporturi armonice între atomii planetelor, *din spaima de a nu recunoaște că totul ar putea fi dominat de Absurd.*

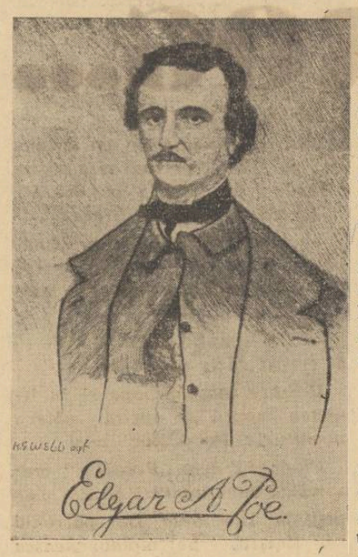

Găsesc o paralelă între Inteligența lui Poe și Intelectul lui Spinoza. Dumnezeu-ordine de o parte, Dumnezeu-substanță de altă parte. Dumnezeu-creație, Dumnezeu-lege, Dumnezeu-spirit, Dumnezeu-armonie și forță — toate împotriva Absurdului, care pândește la marginile lumii finite, gata să încurce toate calculele, toate presentimentele, toate certitudinile de echilibru interior.

Sunt aici pagini de tensiune a luptei împotriva absurdului, care-ți dau acea senzație de chin, de îndârjire a unui rău lăuntric, pe care o găsești în unele descrieri ale Infernului lui Dante. Mai precis: este lumea din cântul al treilea, lumea „infernului poetic", după expresia lui De Sanctis, lumea gratuitului și a sublimului estetic, a *„eternității, a tenebrosului, a teribilului, a infinitului infernal, care invadează și-l inspiră pe poet și care țâșnește la suprafață cu viile culori ale întâiei impresiuni"* [4]).

Este lumea influențelor infinit contradictorii, stăpânită de Absurd în toată grandioasa lui impreciziune.

POE ȘI RILKE

Vorbind de mărimea planetei Jupiter, de massa și de viteza ei astronomică — față în față cu micile puteri de rezistență și de figurație ale rațiunii noastre, iată ce spune Poe: *„Nu s'ar putea zice că ideea unui astfel de fenomen face să tresară spiritul, el îl sperie, îl paralizează. Mai mult decât odată imaginația noastră a fost preocupată să-și închipue facultățile unui înger. Să ne închipuim la o depărtare de circa o sută de mile de Jupiter, o astfel de ființă, asistând așa, martor ocular foarte apropiat, la revoluția anuală a acestei planete. Or, întreb, ne putem face o idee atât de înaltă, atât de imensă despre puterea spirituală a acestei ființe ideale, pentru a concepe că la vederea unei astfel de masse incomensurabile, învârtindu-se exact sub ochii ei, îngerul, el însuși, că de înger ar fi, să nu fie fărâmat, nimicit?"* (*Eureka*).

Iată ce spune și Rainer-Maria-Rilke, la începutul primei *Elegii Duineze:*

Cine, dac'aș striga, m'ar auzi, din cetele
îngerilor? Și chiar de vreunul m'ar lua
deodată pe inima lui: aș pieri înaintea
prezenței prea tari. Căci frumosul nu-i altceva
decât începutul cumplitului pe care abia-l mai răbdăm,
și-l admirăm atât, căci el, indiferent, din dispreț!
nu ne distruge. Cumplit e orice înger. [5])

Ce reese din aceste două citate? Și, doar, Rilke nu este un „fantast". Similitudinea unei „fantezii" care de fapt e o experiență spirituală, *cea a spaimei de absolut.*

Fiindcă teroarea lui Poe este de cele mai multe ori nu o teroare umană, psihologică, cu rădăcini în superstiții, *ci este o teroare a condiției umane, raportată la absolut.* Citiți paginile care descriu „vertigiul" din nuvela *„Manuscris găsit într'o sticlă"* (una din primele nuvele ale lui Poe, și tocmai prin acest fapt semnificativă) sau finalul romanului *„Aventurile lui Gordon Pym"*.

Mai ales finalul *„Aventurilor"*, e o pregătire calculată, de un calm care închide o sbatere supraomenească, a acestei terori de natură metafizică. *Plecând dela date naturale, de aventură în genul romanelor populare ale lui Jules Verne, simți pe nesimțite cum Poe schimbă nivelul de experiențe, trecând lin în regiunea supra-sensibilului.* Această trecere se efectuiază pe măsura apropierii de acel pol straniu — axa însăși a lumii spirituale — care, *ca un absolut figurat*, produce teroare atât în călător, cât și în cititor, pentrucă tot ce este omenesc, material, simțire — în erou cași în cititor — pare a se dizolva ca de un acid prea tare — „condiția cumplitului" care la Rilke e „frumosul platonician" iar la Poe este alsolutul metafizic.

FINIT ȘI INFINIT

Unii comentatori ai lui Poe [6]) au observat acest lucru uimitor, de necrezut, că în *Eureka* sunt prevăzute unele teorii științifice ultra-moderne (care străbat printre paginile de știință popularizată, à la Nordmann, sau pe lângă teoriile depășite, învechite, cum ar fi unele aplicații ale teoriei lui Kepler asupra gravitației, pe care își bazează — cu prea mare îndrăsneală — Poe întreaga teorie cosmogonic-spiritualistă). Vom încerca să adăogăm, în limita modestelor noastre informații, că în *Eureka* nu găsim prevăzute numai unele teorii asupra luminii, cum sunt cele ale lui Lorenz, ci și unele sugestii din Poincaré, precursorul Relativității lui Einstein, și chiar — ceeace este de-a dreptul uluitor — unele raportări la teoria absolut nouă, a Intervalului, descoperită de Einstein în cadrul teoriei „spațiului curb". Dar mai mult: concluziile lui Poe asupra cosmosului sunt exact aceleași cu ale lui Einstein, care, după minuțioase calcule asupra interferenței luminii prin cosmos, (pe baza nouii desvoltări a științei astrofizice) afirmă că universul nu poate fi decât finit — cosmosul „infinit" fiind un rest al spiritelor romantice.

Lăsând citatele și confirmarea celor de mai sus pentru mai târziu, să revenim la mulțimea de sugestii pe care ni le trezește ideea de lume finită, în contradicție cu lumea infinită. Ce este spaima de infinit a lui Pascal (pe care chiar Poe îl numește, în treacăt), decât însăși spaima de a nu găsi că lumea e condusă de Absurd? Nu este aici, oare, chiar lupta tuturor spiritelor însetate de certitudine metafizică, împotriva lumii fără legi, împotriva haosului, a întâmplării, a gratuității absolute? *Pentrucă dacă lumea e infinită, asta înseamnă că inteligența umană nu poate avea nici un raport cu Dumnezeu.* Și, într'o lume infinită, însuși acest Dumnezeu — Dumnezeu-lege, Dumnezeu-armonie, Dumnezeu-ordine și spirit — isvor al realității noastre; — însuși acest Dumnezeu, *stăpân al tuturor raporturilor*, mai exista? Nu-l înlocuește, suveran, Neantul? Neantul, care în spiritul nostru răstoarnă totul și introduce nebunia?

Așa dar, Poe a ajuns la concluzia unui cosmos finit (și el afirmă, înainte de Einstein, că un cosmos infinit este o *absurditate*, invenția spiritelor romantice!) din aceeași groază, din aceeași teroare de a nu vedea Absurdul instaurându-se stăpân peste univers, Absurdul, adică haosul în stare pură, adică Neantul.

De Neant se îngrozea și Pascal, pentrucă neantul poate exista numai în opoziție cu Dumnezeul-Lege. Nu există o altă alternativă. Și poate că fanatismul religios al lui Pascal naștea tocmai din necesitatea de a ieși din această alternativă. Existența, întreaga noastră alcătuire omenească, nu mai este posibilă în fața Neantului. Ea nici nu există. Ea este un non-sens într'un non-sens, un vis într'un alt vis [7]), o halucinație a non-elementelor. Așadar, pentru a-și certiifca propria sa existență, propria sa inteligență, adică propria sa prezență pe pământ, Pascal ajunge la certitudinea lui Dumnezeu-Lege, cași Poe, cași Spinoza. Având un Dumnezeu în spirit, și un finit în materie, noi ne simțim reali și încadrați într'o ordine, care se reflectă în cele mai mărunte activități umane, dela ordinea socială și psihologică, până sus, pe treptele inteligenței pure, ca o conștiința a raporturilor.

FANTASTIC NATURALIST ȘI FANTASTIC METAFIZIC

Să emitem o părere paradoxală, la început. Aceea că, având „talent" ca oricare alt scriitor, Edgar Poe ar fi putut fi foarte bine un romancier, un autor de romane în genul lui Dostoiewski sau Balzac, adică autor de povestiri pe spații întinse, în cari să înfățișeze lumea și sub aspectul specificității sociale, istorice, morale, psihologice. Aici încercăm să pătrundem puțin în natura însăși a talentelor, pentru a ne explica — dintr'un punct de vedere personal — ce face ca unii să scrie într'un fel și alții într'altfel — considerând că există un „elan creator" acelaș la origini, elan ce se manifestă, exterior, în genuri și caractere scriitoricești. In această ordine de idei, vom susține că, dacă fiecare autor nu se poate manifesta, fatal și organic, decât în felul în care se manifestă, (pentrucă există o „predestinare" chiar a genurilor) asta se întâmplă în măsura în care creatorul stă mai departe sau mai aproape de un anumit focar al fanteziei umane, focar care usucă materialul brut de exprimare, intensificând în schimb problematica spiritului. Cu alte cuvinte, prozatorul cu adevărat prozator, are a se ocupa mai ales de „realitatea" vieții omenești, cu toate aspectele ei obișnuite, prozaice, urcând *cel mult* până la psihologic. Astfel, poate că Zola e un mai adevărat prozator" decât Balzac, care e alterat uneori, în esența lui de romancier, de unele fantezii cu reper în problematica spiritului. Vreau să mai adaog că fiecare gen de exprimare, având legile lui, lasă o amprentă de neînlăturat pe spiritul creatorului.

Nu cunosc decât o singură excepție printre romancieri, dar și această excepție confirmă regula: Dostoiewski. Mare metafizician, Dostoiewski nu este câtuși de puțin alterat în forța lui de creație. Intens creator — de envergura lui Balzac și a lui Tolstoi, acești romancieri din punct de vedere spiritual, mult mai puțin „puri" — Dostoiewski pare să ne contrazică teoria. Și totuși, spiritul lui Dostoiewski poartă el însuși amprenta genului, de romancier, în care se exprimă. Pentrucă orice gen este în acelaș timp o *technică de participare*, o tecnică ce lasă urme. Felul de exprimare este, poate, un lest în fața spiritului, dar el este un lest în sensul în care lest este materia pentru întruchiparea ideii, a lutului la sculptor pentru realizarea frumuseții ideale, a versului la poet, a ritmului la muzician, pentru sugerarea esenței. De aceea, fiecare gen, fiind o modalitate de participare, va fi în acelaș timp și un element de rezistență. (După aceasta formulăm, instinctiv, și treptele de expresie artistică, începând cu cele inferioare, cum sunt artele plastice, și mergând până la cea mai înaltă, muzica, ea fiind modul de participare cu rezistențele cele mai delicate, mai fine, aproape imateriale).

Să revenim la excepția Dostoiewski. Ea e posibilă fiindcă Dostoiewski are la bază un întreg continent al specificului, specificul continentului rus, care prezintă, chiar ca geografie vitală, o excepție, prin imensitatea forțelor latente.

Numai la el e posibil acest tur de forță: să ridice tot imensul material „prozaic" al vieții naturale, reale, duale, pe planul metafizicii pure. Numai la el metafizica nu alterează materialul brut al romanului. Legile normale, însă, ale genului, prevăd o atenuare a preocupărilor „prozaice" din moment ce a intervenit problematica spiritului pur, vertigiul metafizic; adică din moment ce creatorul se apropie prea mult de focarul acela de „fantezie" umană, prin care poate figura abstracțiunile și da carne lumii supra-sensibile.

Ce se întâmplă cu Edgar Poe? Mai întâi, Edgar Poe este — prin condiția lui de American — scriitorul cel mai puțin ancorat în specific, așa cum se întâmplă cu scriitorii europeni, separați în naționalități, adică pe compartimente biologice. Poe este perfectul cosmopolit, este universal nu numai prin spirit, ci și prin greface biologică. Bineînțeles că, analizând rasial, vom găsi unele caractere de bază. Dar, în perspectiva generală, el nu mai are de exprimat aceste caractere. El este eliberat, într'un fel, de această specificitate, care la un Dostoiewski dă atât de splendite rezultate. Și aici vom reveni cu apropierea de Spinoza. Este oarecum o condiție similară, fiindcă amândoi sunt eliberați de specificitatea originară, unul prin transplantare morală, altul prin transplantare geografică.

Așadar, Poe nu putea să se intereseze prea mult de materialul unui roman realist, din moment ce era — și putea fi — posedat într'o atare măsură numai de o obsesie metafizică. Această obsesie, după cum spuneam, *usucă* materialul romanesc, îl reduce la simboluri, la fantome, la figuri de o abstracție particulară, cu legea lor proprie (fiindcă eroii și întâmplările din scrierile lui Poe nu sunt deloc gratuite). Dar în acelaș timp, Poe era, și va rămâne până la urmă, un artist. Ce înseamnă un artist? Filozoful spune: *Nil admirare!* Să nu te miri de nimic. Dar artistul *se miră*. Acesta e punctul esențial al artistului în fața lumii. Filozoful vede, pricepe și însemnează; artistul vede, pricepe și se miră. De aici tensiunea unei creații artistice, în fața calmului unui sistem filozofic. Pasagiul pe care l-am tradus mai înainte, cel cu planeta lui Jupiter și îngerul spectator, ilustrează și acest punct de vedere. Un filozof n'ar fi făcut niciodată o astfel de analogie. Poe se vaetă chiar în *Eureka* despre o... tiranie a analogiilor, în spiritul uman, dar sunt analogii și analogii. Analogiile lui Poe sunt de natură lirică, deși vor să fie strict științifice.

Am spus la început că *„nuvelele lui Poe sunt de fapt fragmente de realitate, prezentate sintetic, ca niște pilule de substanțe dense, sâmburi de viață spirituală*, etc.". Poate că în fond în aceste „pilule" se află și o insuficiență: aceea de a nu putea cuprinde, printr'o creație diversă de romancier, *toată* realitatea, *în extensiune*, a vieții. Această insuficiență este produsul acelei *uscări*, a acelei alterări interioare, a instinctului creator, din obsesia absolutului, obsesie care nu vede decât tot ceeace ar putea întruchipa propriul său obiect.

Iată de unde naște și genul fantastic — gen care, în mod netăgăduit, nici nu suportă spații prea mari, de roman. Am ajuns, astfel, prin analiza structurii lui Poe, la însăși definiția fantasticului. Fantastic care este întotdeauna o reflecție a obsesiei metafizice, o reflecție în structura artistului ca artist, căruia i se impune ca o teroare și ca o tensiune de înaltă frecvență. *Ca o mirare frenetică a artistului în fața absolutului.*

De-aici, decurge fatal o aplecare spre stări excepționale, spre cazuri particulare, cu un cuvânt *spre tot ceeace în natura omenească este accident* — accident prin care se revelă cealaltă realitate, a supra-sensibilului, în simbol. Un fantastic „naturalist" nu este decât o poveste bizară, de întâmplări „adevărate", în genul lui Hoffmann, Richepin, Teophile Gautier, etc. Și observăm și altceva: *tot acest „fantastic" naturalist se bazează pe superstiție. Pe când fantasticul metafizic se bazează pe experiențe spirituale, a unor naturi înzestrate superior, înzestrate cu acea „a doua vedere" de care vorbește Șestov, în Revelațiile morții.* Iată cum fantasticul lui Poe este frate bun cu fantasticul lui Ivan Karamazof (când acesta din urmă are halucinația unui Diavol ca un burghez cuminte) cu fantasticul Marelui Inchizitor și cu fantasticul chinuitului erau din *„Memoriile scrise într'o subterană"*.

---

1) L'Esprit de Dostoiewski.

2) Care și face obiectul de analiză al lui Léon Șestov în **„Revelațiile morții"**.

3) Eminescu este întâiul mare creator dela noi a cărui axă centrală este tot necesitatea de metafizic. In nuvele, el a deschis **tradiția nuvelei spirituale**. Dar aceasta va face obiectul unui studiu aparte.

4) Istoria literaturii italiene, vol. I.

5) Traducere de Maria Banuș. Citâm din ea, deși traducerea nu e făcută prea mult în spiritul rilkean, adică cu acea infuzie de real și ireal, în care cuvintele poetului să capete un sens metafizic.

6) De ex.: **Camille Mauclair** în **„Le genie d'Edgar Poe"**. Baudelaire, traducând **Eureka** în franțuzește, nu comentează — din prudență — în nici un fel lucrarea. Totuși, după cum observă și C. Mauclair, prin faptul traducerii, el acordă lucrării o valoare mai presus de un comentariu oarecare.

7) Vezi poema lui Poe: **Un vis în alt vis"**, „Poemele lui Edgar Poe", traducere, cu un studiu introductiv, de **Emil Gulian**.

Cronica literară

IOAN C. VELICIU:
Brevet de pilot,
Fundația „Regală pentru literatură și artă"

In alte împrejurări s'ar fi părut nepotrivit să închinăm cronica noastră unei lucrări de specialitate, cum este „Brevet de Pilot", a d-lui Ioan C. Veliciu. Lectura ei prezintă însă un interes general astăzi când admirăm și încercăm să înțelegem virtuțile deosebite ale aviatorului erou.

Scriem deci cronica noastră ca un omagiu adus eroilor aviatori de pe front, bănuind în acelaș timp că folosim și lectorului prin cercetarea unei „psihologii" speciale.

Evident, autorul a întocmit lucrarea cu scopul să instruiască tehnic, dar informațiile asupra pregătirii morale, risipite în mod spontan, ici și colo, sunt cu atât mai prețioase.

Dacă am căuta spre a spune astfel, centrul din care radiază însușirile necesare avitorului, l-am găsi în virtutea **îndrăznelii.**

Îndrăzneala este esențială în sensul că ea decide și conduce la realizarea unor fapte din ordinea **posibilului,** dar care, prin riscul ce le însoțesc par mai degrabă din ordinea **imposibilului.**

Hotărirea de a înfrunta neprevăzutul, se manifestă în sufletul celui ce se instruește în școala de pilotaj, printr'un mare neastâmpăr.

Deși n'a compus cartea în felul unui roman tehnic de popularizare, d. Veliciu adoptă metoda mărturisirii personale, ajutând pe lector să înțeleagă aspectele la care ne referim.

Elevul pilot, în urma hotăririi luate, își pregătește o nouă viziune asupra vieții: „Mai întâi, sunt absolut absent, dela tot ce se întâmplă în lumea mea obișnuită, cea de mai înainte, și nu simt nici o plăcere să știu ce se petrece cu ea. Sunt complet cucerit de sbor. De stau la birou, merg în tramvai, în autobuz sau pe jos, gândul mi-e cu totul acaparat de lecțiile de pilotaj. Pasiunea mi-e așa de mare că mă surprind uneori, într'o discordantă și neplăcută exagerare.

Nu știu dacă ceilalți sufăr aceiaș meteahnă de revoluționare a felului de a fi. Am utat de prieteni, de spectacole. Mi-am schimbat preferința lecturilor, căutând lucrările tehnice. E o completă răsturnare a vieții mele proprii". (pag. 57).

Precum vedem, autorul analizează cu luciditate, ferindu-se să exteriorizeze o simplă stare de entuziasm, și încercând să corecteze ceea ce socotește „exagerare".

Înțelegem însă că e vorba de un proces cu mult mai interesant, în „psihologia" ce-o analizăm, pentrucă luciditatea produce forța care va învinge neprevăzutul: „Dar omul își face multe iluzii. Voința, sau mai bine zis dorința feroce de a învăța totul, în cel mai scurt timp, trebuia să se transforme în cea mai limpede și mai aspră lecție de răbdare și metodă, până la urmă" (p. 58).

Capitolul din care desprindem acestea, se chiamă „lupta cu mine" și autorul precizează că lupta se dă între mentalitatea sa veche și aceia care trebuie să și-o formeze de acum. Mentalitatea nouă aparține unei categorii de oameni în care se pregătește să intre, ca într'o „tagmă". In ce chip lumea aviatorilor constitue o tagmă, ne face să înțelegem d. Veliciu prin lămurirea din prefața lucrării: „A pilota nu este greu, este chiar nefiresc de simplu, dar până a ajunge să sboare, cel ce se încumetă, trebue să reziste la încercări ce nu se aseamănă cu greutățile nici unei alte ucenicii!" Greutățile la care se referă sunt cele din „viața școalei", unde elevul pilot trebue să se supue instructorului, dela care primește observații pentru lucruri în aparență fără importanță.

Tendința de a reacționa oada transformării mentalității. „Observațiile sunt făcute cu luare aminte și nu cu răutate... A lua aminte, socotesc mijlocul esențial de a-mi însuși, aci mai mult ca oriunde, cunoștințele și mai ales amănuntele; îmi dau seama perfect de bine, de toate aceste amănunte, le observ și încerc să mă conformez observațiilor". (p. 59).

Prin perfecționarea unor asemenea aptitudini, se naște aviatorul.

Suma dificultăților învinse, îl separă de lumea celor care nu-și dau destul seama că la deprinderea marei „arte a sborului", se ajunge prin „arta" atenției în lucruri mici.

Lucrarea d-lui Ioan C. Velicu instruește deplin publicul într'un moment când aviatorii care au învins în „lupta cu ei", își anunță victoria în lupta cu dușmanul țării. Cunoscând biruința lor dintâi, admirația pentru ei crește mai mult.

Este folosul ce-l aduce cartea „Brevet de pilot", depășind, cum am încercat să arătăm, interesul unei lucrări de specialitate.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

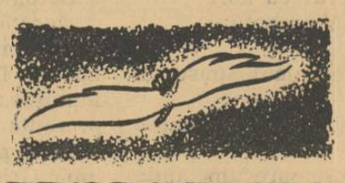

ETCAETERA...

POESIE EROTICA.

Ținem volumul „Zi-i iubitei" al domnului Artim Pepelea, primit de curând la redacție, la dispoziția tuturor acelora cari nu ne vor crede pe cuvânt.

Dintru început autorul ne previne.

El specifică pe coperta cărții, cu titlul cuprins într'o inimă roșie, că poeziile sale sunt poezii erotice. Ce se întâmplă? Domnul Artim Pepelea are foarte multe iubite. Și pentru fiecare din iubite a scris dânsul câte-o poezea.

Din versurile domnului Pepelea putem trage și frumoase învățăminte

De-o pildă, află, cititorule:
O fată, dacă vrei să cucerești,
O poezie, tu să întocmești.
Căci iată ce scrie domnul Pepelea în pagina 37 a volumului „Zi-i iubitei".

ULTIMA INCERCARE

Cu Puterile slăbite,
Te implor: ajută-mă,
Scapă-mă de gânduri negre,
Am greșit, dar iartă-mă.

Cum? N'ai la tine un bilet?
Nu poți scrie că-s iertat?
Nu mai merit nici atâta?
Chiar așă te-am supărat?

Tu ai suflet de venin
Și inima neagră, dură,
Din cinci simțuri n'ai niciunul
Și în ochi ai numai ură.

Dar domnul Pepelea, cavaler, își retrage imediat cuvântul:

O! nu-i drept, tu ești femeie
Și 'ntre femei ești cea mai dulce
Tu ierți! Și semnul de iertare
Ori și cine-l poate-aduce.

Și, pe aceeaș pagină, domnul Pepelea specifică într'o lapidară notă: A venit chiar ea.

Văzuși, domnule cetitor?
Ce nu face poesia erotică?

IN TREN

E vie în amintirea cetitorilor noștri, seria de șezători organizate de revista Universul Literar în diverse orașe ale țării. Toate aceste șezători organizate de un mănunchiu de tineri prozatori și poeți, constituiau o frumoasă propagandă făcută literaturei în cele mai îndepărtate colțuri ale țării.

Șezătorile mai erau însă un izvor nesecat de întâmplări amuzante petrecute înaintea sau după „evoluțiile" poeților pe scenele provinciale.

Astfel, după șezătoarea care-a avut loc anul trecut la Timișoara, în trenul care ne aducea îndărăt, la București, domnea cea mai mare veselie. Câțiva poeți găsiseră că n'ar fi rău să continue, în vagonul restaurant al trenului, cheful început în pivnița unui restaurant din Timișoara. Așa dar, într'o după amiază de primăvară a anului trecut, puteau fi remarcați în vagonul restaurant, câțiva foarte bine dispuși poeți, în tovărășia câtorva sugestive sticle de vin. Trenul, ca orice rapid ce se respectă, se oprea foarte rar în vreo stație.

Poeții începuseră o lungă șuetă, neuitând să golească până la fund conținutul paharelor. Erau serviți de un foarte demn și grav chelner.

La un moment dat trenul s'a oprit într'o stație.

După ce și-au dat seama că trenul s'a oprit, poeții au vrut să afle în ce stație se află. Și l-au ales pe brunul poet Teodor Scarlat să vorbească în numele lor.

Acesta l-a chemat pe chelner și l-a întrebat, cu toată seriozitatea cuvenită momentului:

— „Unde suntem, băete?"

La care întrebare, chelnerul a răspuns indulgent:

— „In vagon-restaurant".

Poeții i-au mulțumit pentru informație.

REPLICA

Un volum mult discutat a fost cartea de bârfeală „Turnul Babel", a cunoscutului caricaturist Neagu Rădulescu.

Astfel, cei cari-au scăpat de înțepăturile condeiului lui Neagu, au găsit în paginile volumului, destule pointe cari i-au făcut să se distreze împărățește pe socoteala celor vizați.

Dimpotrivă, scriitorii atacați în vreun capitol sau vreo caricatură a Turnului, nu găseau îndeajuns de multe tunete sau fulgere pe cari să le arunce pe capul causticului caricaturist. N'au lipsit, bineînțeles, nici amenințările „cu bătaia", după cum deasemenea, sunt mulți aceia cari nu-l mai salută pe Neagu pentru că acesta ar fi scris despre ei că sunt prea bruni, sau că nu sunt frumoși.

Ceeace este amuzant e, însă, faptul că printre cei supărați, pot fi numărați și câțiva poeți, despre cari Neagu n'a scris în volumul său absolut nimic. Aveau oamenii ambiția să-și vadă numele tipărit. Puteau chiar să fie înjurați, numai să se scrie ceva despre ei.

Din această categorie făcea parte și un foarte ermetic poet, care, de altfel, la prima ocazie, a ținut să dovedească antipatia ce i-o purta caricaturistului pamfletar.

Întâlnindu-l pe calea Victoriei, poetul i s'a adresat lui Neagu:

— „De ce faci pe nebunul? Ai scris și tu o carte cu trei poeți și doui tâmpiți, și te crezi grozav?

Prompt, Neagu a replicat:

— „Te rog să fii politicos... Că nu se știe... S'ar putea ca, atunci când am să scot ediția IV-a din carte, s'o fac să fie cu trei poeți și trei tâmpiți".

Se pare că poetul ermetic n'a mai răspuns nimic.

RICOȘEU

Cetitorii noștri au remarcat — cred — că unul din scopurile acestei rubrici este prezentarea scriitorilor și actorilor sub un aspect deosebit de acela sub care apar de obiceiu pe scenă sau în cărțile pe cari le publică.

Astfel, un cunoscut *cercetător* literar, autor al nu știu câtor studii despre Caragiale sau Marlene Dietrich, este renumit, în viața de toate zilele, pentru indiferența — am spune „inconștiența" — cu care acceptă toate insultele ce i se aduc prin presă sau, chiar, verbal.

Intr'una din zilele trecute *cercetătorul* nostru se afla într'un numeros grup de scriitori cari-și stabilisră sediul — ca întotdeauna — la Café de la Paix.

Un epigramist cunoscut pentru killogramele sale ca și pentru săgețile veninoase din catrenele pe cari le scrie, se hotărîse să-i arate *cercetătorului* nostru, toată antipatia ce i-o poartă.

Aluziile directe, la inteligența nu prea strălucită a *clientului* nostru, provocau hazul tuturor celor dela masă.

Unii, mai grijulii, prevăzând o foarte apropiată ceartă, căutau, pe cât era posibil, să mai potolească ceva din verva inepuizabilă a epigramistului.

Doar cel vizat rămânea cu desăvârșire indiferent, zâmbind naiv și nici prin cap trecându-i că ar putea să fie vorba despre el.

Hazul comesenilor a ajuns la apogeu, atunci când viforosul poet I. D. Pietrari, de curând venit și el la masa „conflictului" a avut impresia că unele din ironiile epigramistului erau adresate lui, și a vrut să plece, supărat dela masă.

Epigramistul, care n'avea nimic de împărțit cu poetul-haiduc, s'a grăbit să repare neînțelegerea, spunând:

— „N'am mai văzut să moară cineva din ricoșeu".

Toți cei dela masă au râs, cu excepția *cercetătorului.*

Abia după două minute, acesta a zâmbit, luminat, și i s'a adresat epigramistului:

— „Ai dreptate! Nici eu n'am văzut om care să moară din ricoșeu.

ATACURI

Mult discutatele și, apoi, eșuatele atacuri aeriene rusești au constituit subiectul celor mai numeroase ironii din ultimul timp.

Se spune astfel că Rușii văzând că nu fac nicio treabă, aruncând bombe din avion, s'au hotărît să atace orașele, de acum înainte, din submarine. Prima urmare a acestor modificări de program, **ar fi schimbarea adăposturilor. Astfel lumea nu se va mai refugia în pivnițe, ci, dinpotrivă, în poduri.**

UN PERSONAJ

In ultimul timp a fost introdusă la noi moda pieselor cu puține personagii. Aimée, marele succes din acest an al Teatrului Național, avea doar patru personagii principale, și două... suplimentare: două revolvere.

In vara aceasta ni se prezintă piesa Adam și Eva, doar cu două personagii. In schimb a fost mărit numărul personagiilor suplimentare: o fotografie, un telefon, un radio și două prafuri somnifere.

Nu ne-am mira dacă în viitoarea stagiun vom asista la o piesă în 4 sau 5 acte, cu un singur personaj. In acest caz, numărul personagiilor auxiliare va crește. Vor putea figura, astfel, în program: un pahar cu apă, un aparat de ras, o bască, o periuță de dinți, un ac de siguranță, un ventilator și alte lucruri nu prea scumpe pentru ca să nu se facă cheltueli prea mari.

Propunem de asemenea piesele jucate de un personaj și jumătate.

In acest caz, unul dintre interpreți trebuie să fie Birlic, despre care toată lumea știe că nu este un actor întreg.

ADAM ȘI EVA

Și pentrucă veni vorba despre piesa „Adam și Eva" vom reproduce întocmai un dialog auzit în hollul Teatrului din Sărindar, unde se prezintă piesa:

— Frumoasă piesă! Dar, de ce-o fi sala atât de goală?

— „Păi, pentru ca să se potrivească cu titlul piesei. Și Adam și Eva au fost la început goi.

PUNCT ȘI VIRGULA

Note românești

SUZANA BULFINSKY: PETALE DE CEARĂ

La „Cartea Românească" a apărut de curând un elegant volum de versuri, datorit d-nei Suzana Bulfinsky. Poezia d-nei Bulfinsky ne poartă cu grație ușoară pe aripi de simțire aleasă, duioșia fiind nota caracteristică a versului d-sale.

Reproducem mai jos poezia de pură fermitate, intitulată „Doruri vagi".

Doruri vagi născute par'că
Din senin,
Când ești tristă'n stoluri, stoluri
Vin.

Lacrimi multe din senin
Par născute,
Și te prinde dor de vremi
Trecute.

Le înșir când luna cată
Prin ferești,
Le asculți și ele-ți par
Doar povești.

LEONTE DUMITRESCU: S'AU DESROBIT HOTARE SFINTE

„Și luând pilda înaintașilor mei întru muncă, am plămădit cu brațele mele, în sudoarea frunții mele, atât precât gândul și sufletul m'au ajutat, această cuprindere de slove".

Așa își încheie prefața cărții sale de versuri „muncitorul tipograf linotypist" **Leonte Dumitrescu.** Este o plăcere să stai cu inima alături de un astfel de om aplecat cu râvnă și iubire asupra slovei. Sinceritatea isbucnită nemijlocit în rândurile așternute cu migală în versurile sale, ce vibrează de dragostea clocotitoare mărturisită țării, face să treacă aproape neobservate unele imperfecțiuni și influențe — acestea din urmă inerente, când pe-aceeași liră a cântat un Octavian Goga.

Cu aceste rezerve, care nu scad cu nimic meritele de care am vorbit, ale autorului, transcriem primele două strofe din poezia **Răpirea Basarabiei,** în care d. Leonte Dumitrescu vădește o simțire vibrantă și un desvoltat simț al armoniei:

In daugăt trist de clopot, stins,
Văzduhul tot se frânge,
Și crunt, norodu'n jale-i prins
Și inima îi plânge...

Din pragul sfântului altar,
Smerit un Preot cântă
Psaltirea ultimului har
Ce sufletu-i frământă...

Demne de remarcat sunt și ilustrațiile din belșug presărate în cuprinsul volumului.

AXENTE SEVER BANCIU: ASPECTUL ECONOMIC AL RĂZBOIULUI ACTUAL

Crâncena încleștare ce a prins popoarele cele mai însemnate ale continentului nostru, încă de acum doi ani și continuă să frământe lumea întreagă dela un capăt la altul, s'a dovedit a fi o încercare la fel de grea pentru beligeranți ca și pentru neutri. Aparatul complex care este războiul modern se întreține cu jertfe de tot felul: elementul om, — spre deosebire de războaiele trecute, când însemna aproape totul — luând în parte într'o egală măsură la asigurarea dominației adversarului, alături de celălalt factor determinant, — mașina.

Dar pentru fabricarea și întreținerea uneltelor cu care se poartă lupta, este nevoie de organizație cât mai desăvârșită pe teren industrial; zadarnică va fi, însă, strădania lucrătorului, oricât de priceput s'ar dovedi el, dacă la un moment dat îi lipsesc materiile prime atât de prețioase în toate ramurile de industrie. Și dacă am urmări cu atenție și răbdare cercul acesta pe a cărui circomferință se împletesc date din ce în ce mai complicate, păstrând totuș o industructibilă legătură organică, ne-am da seama și de un alt război ce se desfășoară cu aceeași furie oarbă în spatele și peste fronturile de luptă, — e vorba anume de războiul economic, tot atât de însemnat, dacă nu chiar depășind în intensitate pe cel purtat cu avioane, tunuri sau mitraliere.

Opera d-lui Axente Sever Banciu „Aspectul economic al

cunoscuta revistă de sub conducerea d-lui I. E. Torouțiu, rămâne una din cele mai însemnate publicații lunare ce apar la noi. Intr'o ținută mereu aleasă, „Convorbirile" se țin în pas cu venimentele de seamă petrecute sub cerul românesc. Iată ce se poate citi în editorialul ultimului număr (7), pe Iulie a. c.:

„Se poate teme un popor care pleacă la luptă pentru apărarea crucii? Pentru apărarea a ceea ce a fost mai sfânt în frământarea zecilor de veacuri, cari au dus la făurirea lui? Temutu-s'au Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, atletul lui Hristos, Mihai Viteazul și toată galeria vie de Domnitori, înfipți de strajă în poarta carpatină, în calea hoardelor păgâne, năvălitoare, pentru apărarea crucii și a civilizației Apusului?". *Rândurile acestea ne aduc aminte durerea reținută dar demnă cu care d. Torouțiu întâmpina, anul trecut, în același număr pe Iulie al revistei, sfârtecarea hotarelor la răsărit, și mărturisea încredere totală în dreptatea săvârșită astăzi.*

Mai semnează d-nii: D. Iov: *Pământul dela Nistru;* G. Tutoveanu: *Copiilor noștri;* Șt. Șoimescu: *Nistrul;* Vasile Posteucă: *Pentru Bucovina;* I. Agârbiceanu: *Vâltoarea;* I. Găvănescul: *Prin munții și văile Moldovei;* Teodor Al. Munteanu: *Șoaptă, etc.*

O bogată cronică iscălesc d-nii: Florin Niculescu, V. M. Plătăreanu, Vasile Grecu, Petre Cuciureanu, Petru Iroie și alții.

C. POSTELNICU

Figuri de seamă ale muzicii italiene contemporane.

Gian Francesco Malipiero

Cu excepțional de pronunțat caracter personal și susceptibilă unor mari discuțiuni și controverse, se înfățișează unui examen obiectiv opera lui Gian Francesco Malipiero.

Acest compozitor aparține acelei linii de muzicieni care, născuți în ultimii douăzeci de ani ai secolului trecut, s'au format și desvoltat într'o perioadă muzicală care a produs, împotriva curentului verist, noi forme de expresie.

Cu același dar de independență ca și Alfredo Casella, Malipiero se diferențiază de acest compozitor prin principii estetice și creatoare, afirmate totdeauna cu mare energie, exceptând câteva pagini de tinerețe, din întreaga sa producție.

GIAN FRANCESCO MALIPIERO

Născut în Veneția la 1882, Malipiero a studiat la Viena, Venezia, și în Germania. Dar, școala nu i-a slujit de cât de solidă pregătire în câmpul tehnicii, în acela stilistic muzicianul urmând o cale proprie, pe care cu logică și consecvență a continuat-o întotdeauna. Din acest punct de vedere, opera sa prezintă aceste foarte precise aspecte: unul constituit de ecourile gloriosului patrimoniu muzical italian din secolul XV și XVI, care descoperă savoarea madrigaliștilor și instrumentiștilor vremei, evocându-le fermecătoarea lor simplicitate.

Celălalt aspect, al formei, trecând peste un aparent paradox, este acela al formei înlăturate, înțelegând prin cuvântul formă, ca întotdeauna în muzică, construcție, desvoltare, urmări logice și dialectica limbajului muzical.

Melodia este înțeleasă de Malipiero ca expresia unei idei muzicale, dar cu lipsă absolută de orice caracter tematic. Toate ideile sale melodice se nasc și trăesc prin însăși și niciodată prin variații sau amplificări. O astfel de concepție nu e lipsită bine înțeles de originalitate și contribue a diferențiia prin caractere bine definite pe muzician.

Cu Malipiero se uită că expunerea muzicii poate avea nevoe să se organizeze într'o sintaxă care să păstreze o seamă de reguli așezării gradelor și perioadelor, repetărilor și respirației și ajungem să ne întrebăm dacă graiul muzical n'ar putea să se exprime fără variații și desvoltări.

Această concepție e susținută cu acută sensibilitate de compozitor care crează o atmosferă în același timp primitivă și savuros de naivă muzicii sale.

In cadrul acestor intenții și caractere, Gian Francesco Malipiero a situat vasta sa operă care cuprinde între altele „Pause del silenzio", concerte, „Ditiramb tragic", „Variații fără temă", „Exilul lui Eros", toate pentru orchestră simfonică: pentru muzica de cameră quartette, „riturnele și balade" „incantații madrigalești", Ricercari", iar pentru teatru „Visul unui apus de toamnă" (1913) „Canossa" (1914) „Pantea" (1918) „Mascarada principesei prizoniere" trei comedii goldoniene (1920), Trilogia venețiană (1928); „Iuliu Cesar", „Antoniu și Cleopatra", „Ecuba", „Viața este un vis", după o comedie de Calderon, acestea din urmă aparținând toate producției din ultimii ani.

Muzicianul care se apropie de 60 de ani, păstrează și poate chiar accentuează concepțiile sale primitiviste care, dacă pe deoparte aprind mai viu ultimele polemici, pe de altă parte oferă criticei posibilitatea de a defini cu deplină claritate elementele artei lui Malipiero, în termeni limpezi și valori positive sau negative.

F. L. LUNGHI

Dii, Hai Galop, Lopa Tatii

— Episod inedit —

de MIRCEA STREINUL

Mitruţă reuşise să ajungă la ora din itinerar în gara din Cernăuţi. Intre Burdujeni şi Iţcani, un pasager dela a treia căzuse depe treptele vagonului. O femee trăsese semnalul de alarmă, aşa că trenul intrase cu o întârziere de 15 minute în gara Iţcani.

Până la Adâncata, recâştigă numai cinci minute de întârziere, căci ploile cari ţineau de-o săptămână în această parte a Bucovinei slăbiseră podurile. Dela Adâncata, însă, dăduse viteză maximă şi nu respectase indicaţiile de chilometraj dela curbe. La Grădina-Publică, acceleratul nu mai avea decât 30 de secunde întârziere. La orele 0.12, trenul opri reglementar în faţa peronului Cernăuţi.

— Al dracului Mitruţă Lipca al nostru ! — spuse admirativ Macoveiciuc, şeful de tren, istorisindu-i impiegatului de mişcare cele întâmplate.

Ploaia cădea în torente, prefăcând într'un iaz uriaş, straniu, întreg văzduhul, pe care multele semafoare din gară îl însângerau cu lumina lor puternică, iar semnalele verzi îşi scurgeau halucinant puroiul sclipitor, amestecându-şi-l cu ploaia răpăitoare, grea, care apăsa ca plumbul pe umerii oamenilor. Ceferiştii îmbrăcaseră mântăli de iarnă, căci frigul era pătrunzător ca o ninsoare.

Mitruţă îşi înfundă peste urechi şapca de piele şi coborî.

— Dece nu-ţi pui şuba ? — îi strigă de sus Iancu Treflă, dar mecanicul dădu din umeri şi se îndreptă către roţile imense.

Plecându-se, pipăi oţelul cald al pistoanelor şi bielelor lucitoare; apoi, făcu un gest ca şi cum ar fi vrut să mângâie roţile. Rămase destul timp aşa, fără să ţină seama de ploaia care-i pătrundea până la piele prin haina subţirică. Nu se trezi decât când un junghiu îl săgetă în spate; fusese atât de dureros, încât avusese impresia că o ghiară de fier îi sfâşie plămânul drept. Se gândi că n'ar fi de mirare să se fi îmbolnăvit. Ploaia îl bătuse cu începere dela Bacău tot timpul în faţă, căci nourii veneau dinspre nord; apa intrase prin guler, prelingându-i-se până la cingătoare. Urcându-se iar pe bordul locomotivei, îşi îmbrăcă şuba, însă i se făcu şi mai frig — din cauza cămăşii ude, care i se lipise de trup sub apăsarea blănii.

— Ai văzut cum îşi mângâia Liopca locomotiva? — grăi un hamal.

— Îhî — îi răspunse Dobreideni, băiatul cu ziare. — Se spune că Liopca îşi iubeşte locomotiva mai mult decât nevasta.

Hamalul râse cu poftă, ca la o glumă bună, şi se duse să-i repete unui alt hamal cuvintele lui Dobreideni.

După conduse garnitura la depou, detaşă locomotiva, ca s'o gareze în hangarul uriaş, care se'nălţa ca o namilă în noapte. Iancu Treflă îl invită la un pahar de vin. Gândindu-se că nevasta şi-aşa nu-l mai aşteaptă, primi propunerea fochistului şi intrară amândoi în cârciuma lui Rybiczka — de lângă moara cu aburi.

Mitruţă Liopca şi Iancu Treflă băură până târziu; vorbiră puţin, însă ascultară cu atâta mai mult ploaia, care ropotea cu putere în geamurile aburite.

Apoi, Mitruţă plecă spre casă.

Suburbia Caliceanca părea moartă sub nouri. Nici câinii nu lătrau. Fâşii dese de ceaţă se târau pe uliţi. Mecanicul mergea ca o fantomă. Când ajunse în curtea căsuţei sale, Mitruţă păşi fără sgomot, evitând cu grijă băltoacele formate de ploaie. În faţa ferestrelor odăii Axâniei, se-opri şi-şi lipi de-un geam fruntea transpirată. Camera era luminată de fitilul chior al unei lămpi. Incordându-şi privirea, Liopca văzu că'n odaie se mai află cineva. Întâiu, se gândi să tăbărască peste prag, ca să-l ia la pumni pe ibovnicul soţiei sale. Apoi, însă, se resemnă şi-o luă încet iarăşi către depoul c. f. r.

●

Mitruţă îşi lăsă în jos capul.

Ploaia răpăia nebuneşte în acoperişul imens de tablă al hangarului cufundat într'o tăcere grea, pietroasă, în care zecile de locomtive par'că dormeau un somn adânc, fără vise; sau, poate, cine ştie, visau câmpiile şi pădurile străbătute în goană sălbatică de roib ne'mblânzit. Liopca îşi încordă pieptul şi chiui din răsputeri, cum chiuia, când era flăcău, pe dealurile Ropcei. Chiotul se înălţă ca un şarpe vrăjit — pânăce ploaia îl copleşi, aruncându-l la pământ. Iarăşi se-aşternu o tăcere de moarte în hangar. Apoi. deodată, o locomotivă începu să duduie gata de plecare. Supapa de siguranţă lăsa ca la răstimpuri, pumni groşi de aburi să ţâşnească şuierând — pentru a se topi încet în aerul umed din hangar. După câteva secunde, căpătă viaţă şi-o a doua locomtivă. Nu trecu mult, că una după alta prinseseră să fremete; toate erau sub presiune acuma; oţelul vibra; fuioare întregi de scântei săreau din coşuri; hangarul se umplu în curând de nouri deşi de fum, însă pe Liopca faptul acesta nu-l supăra câtuşi de puţin, căci fumul devenise un fel de necesitate pentru el, îi era aproape tot atât de necesar ca şi aerul.

Numai locomotiva 1616 tăcea. Inima lui Mitruţă se strânse. Apropiindu-se de locomotivă, mecanicul o privi nedumerit. Avea impresia că se află în faţa unui bolnav. Cercetă roţile, bilele şi manivelele; erau în perfectă ordine. Urcând pe bord, deschise portiţa cuptorului, al cărui interior îl cercetă la lumina tulbure a unui fanar. Cuptorul se căsca uriaş, întunecat, ca o gură de infern. Înşfăcând lopata, începu să arunce cărbuni sub burta cazanului. Turnă un bidon întreg de petrol în cuptor şi-i dădu foc. Flacările isbucniră vesel, şerpuind cu repeziciune între bulgării de cărbune. Sleit de muncă, se lăsă pe-un tripied, ca văpăile să-i scalde în voie trupul îngheţat, pe care-l tot scutura câte-un fior de frig. În timp ce apa din cazan se'ncălzea, Mitruţă îşi perinda întreaga viaţă prin minte, ca, în cele din urmă, să ajungă la concluzia că n'a avut altă fericire decât aceea de a-şi iubi iapa asta de fier, care-i era devotată ca un copil şi care i se supunea întru totul. Bucuros că această fericire i-a fost dată, Liopca zâmbi mulţumit. Frecându-şi mâinile, se ridică să controleze aparatele de bord. Când constată că locomotiva e sub presiune, coborî şi se sprijini de scară într'o atitudine ca şi cum ar fi aşteptat pe cineva.

Hangarul era acuma atât de plin de fum, încât becul puternic din tavan se vedea ca printr'o sticlă acoperită de funingine. Aburii se'ncolăceau în jurul stâlpilor enormi de beton armat, pluteau greoi deasupra locomotivelor, se sdrenţuiau şi iarăşi se-alcătuiau la loc. Era un fel de iureş drăcesc, deslănţuit de cine ştie ce vrăjitor nebun.

Mitruţă clipocea când, deodată, cineva îl bătu pe umeri. Mecanicul tresări şi privi buimac. In faţa lui sta un necunoscut, care se uita la el cu multă bunăvoinţă. Era un om subţire, palid, care semăna cu un funcţionar comercial. Imbrăcămintea îi era corectă; uneori, părea chiar elegantă. Purta un costum gris-întunecat, la patru nasturi; o cravată roş-vişinie, bine legată, cădea cu eleganţă peste cămaşa albă de olandă; pălăria, de culoarea nisipului de cuarţ argintiu, se lăsa uşor pe partea dreaptă; pe braţul stâng, purta un trench de mătasă cu reflexe albăstrii ca ale unei prune acoperită de promoroacă. Fără să vrea, Mitruţă se ridică şi-l salută pe necunoscut.

— Am venit, — spuse străinul. — M'ai aşteptat destul. O să ne împăcăm destul de bine, ai să vezi !

— Eu nu mă tem de dumneata, — spuse sfios, însă hotărît, Mitruţă.

— Nimeni nu se teme de mine după ce mă cunoaşte, — răspunse blând necunoscutul. — La început, tuturor oamenilor li-i frică, dar, pe urmă, încep să mă iubească. Dumneata, domnule Liopca, ţii la mine?

— Cred că da. Te-aştept de mult. Câteodată, când locomotiva gonea prin văile Adâncatei, unde curba aceea taie în două pădurea, te simţeam lângă mine. Nu te vedeam, însă te simţeam. Uneori, aproape că te-atingeam cu cotul şi, atunci, mă scutura un fior aspru... De frig ori de teamă, nu mai ştiu... In nări îmi venea izul fânului proaspăt cosit de sub pădure. Era nespus de frumos, dar un fel de abur ciudat, jilav, se-amesteca în aroma ierburilor. Am bănuit, atunci, că dumneata stai neclintit lângă mine, gata să dai viteză maximă acolo unde trebuia să frânez.

— Vrei să urcăm? Sau doreşti să mai aştept...? — întrebă necunoscutul, privindu-şi ceasul dela mână.

— Cum crezi că e mai bine.

— Atunci, să mai stăm oleacă. Nu prea e plăcut să porneşti la drum pe-o ploaie ca asta.

— Păi... pe bordul locomotivei nu plouă...

— Nu, acolo nu plouă, dar... **pe urmă...**

— Pe urmă ? — şi Mitruţă îl privi cu toată atenţia pe străin.

Deşi afară era un noroiu groaznic, pantofii de lac şi pantalonii necunoscutului, n'aveau nici o pată — ceeace-l miră straşnic pe Mitruţă, care se gândi: — „Te pomeneşti că nici nu calcă pe pământ".

— Pe urmă? — repetă dânsul întrebarea; deodată, îşi dădu seama ce'nseamnă acest „pe urmă", însă nu-i fu deloc frică şi spuse: — Nu mă speriu de-oleacă de ploaie... — ca, după o pauză, să reia: — N'o să mă doară?

Necunoscutul râse încetişor:

— Toţi oamenii îmi pun această întrebare. Nu, domnule Liopca. Nu doare. Vezi, animalele sunt mai înţelegătoare decât voi. Ele nu'ntreabă niciodată. Se supun cuminţi şi mă urmează. Cu voi, e mai greu. Trebuie să vă aştept, să vă risipesc teama...

— Nu mi-i teamă, — răspunse posomorît Mitruţă, dar mi-i milă de ea... — şi-arătă spre locomotivă. — Cine ştie pe-a cui mână o să'ncapă.

Necunoscutul râse iarăşi:

— Nu te teme. O luăm cu noi..

Faţa lui Mitruţă se lumină de-o imensă fericire.

— Într'adevăr?

— Da. Ce, dumneata credeai că lucrurile au o viaţă veşnică? — şi-l bătu peste umăr pe mecanic.

Liopca simţi cum o răceală de ghiaţă i se răspândeşte în trup, dar, ciudat, această sensaţie nu era neplăcută. Dimpotrivă, un fel de bună-stare pusese stăpânire pe dânsul, înviorându-l ca un gât de rachiu din cel tare. Necunoscutul clipi comic din ochii blânzi, puţin pieziş. Liopca începu să râdă şi el. Râdeau amândoi, ca şi cum ar fi făcut o poznă reuşită.

Când încetă, Mitruţă redeveni îngrijorat:

— O luăm într'adevăr cu noi?

Necunoscutul ridică dreapta:

— Jur !

După un timp, mecanicul spuse cu sfială:

— Ştii... am impresia că eu te cunosc pe dumneata...

— Poate, — răspunse oarecum tainic străinul; apoi, vorbi mai liber: — Da, mă cunoşti. Ţii minte drumul acela din noaptea ultimului Crăciun?

— Cum să-l uit?! Numai o minune m'a salvat. Mă gândeam la satul meu şi nici n'am auzit cum se-apropie rapidul. Deodată, par'că o mână nevăzută m'a tras depe linie. Era şi timpul! O clipă şi eram mort. M'am gândit de multe ori la'ntâmplarea asta.

— Eu am fost mâna aceea nevăzută, — şopti mulţumit străinul.

Mitruţă privi în pământ.

— Te rog să-mi spui un lucru... **Dumneata** eşti moartea? — şi-şi ridică lacom ochii.

— Da. **Eu** sunt moartea. N'am purtat niciodată coasă şi nici buhă pe umeri. Uneori, când trebuie să cutreer câte-un cătun uitat de Dumnezeu, e drept că port un fanar chior şi plin de colb, pe care-l văd numai unii oameni. Atâta tot.

— Dumneata eşti un om tare cum-se-cade, — spuse convins Mitruţă, dând cu pumnul în fierul locomotivei.

— Imi place să fac numai bine. **Niciodată nu vin când nu trebuie.** Vezi dumneata, astăzi trebuie să mori. Fiindcă e mai bine aşa. Totuşi, dacă-mi spui numai o vorbă, plec şi te las să trăieşti. Nu-mi răspunzi nimic?

— Nu. Vreau să merg cu dumneata.

Ploaia se'nteţise şi mai mult. Era o nebunie ploaia aceea. Ea nu pornea numai din nouri, ci de pretutindeni: din ziduri, din copaci, din ferestre. Chiar şi din pământ.

Necunoscutul îşi culese un fir depe rever şi spuse:

— Dumneata ştii că, astăzi, sau, mai precis, ieri, căci am trecut de ceasul al doisprezecelea, era să mori în gara Vicşani? Omul dela canton a mutat acul spre linia treia, pe care era garat trenul de coletărie rapidă. În ultima clipă am dres lucrurile. Dacă întârziam o secundă, se producea o catastrofă cumplită. **Însă încă nu-ţi sosise ceasul.**

Locomotivele din hangar căzuseră iar într'o tăcere adâncă, mai presus de fire. Numai locomotiva lui Mitruţă pufăia. Pufăia liniştit, plăcut, ca şi cum ar fi fost răsuflarea unui om care doarme.

Necunoscutul îşi privi ceasul şi urcă. Mitruţă înţelese. După ce potrivi acele, sări lângă străin. Îşi aruncă jur-împrejur ochii. Zecile de locomotive păreau nişte uriaşe animale moarte. Numai locomotiva lui era vie, răsufla şi duduia. Mitruţă îi simţea inima. Bătea ca inima unui om. Mecanicul se gândi că, dacă imensa maşină ar avea vine, prin care să pulseze sânge omenesc, lighioana asta ar fi un fel de supra-om.

Mitruţă apăsă pe manivelă.

Namila uriaşă se cutremură ca şi cum cineva ar fi plesnit-o cu biciul; apoi, se linişti, însă numai pentru o clipă, ca, în cele din urmă să se desmorţească întru totul; aburii foşniră asurzitor ca o cascadă deslănţuită depe steiuri nesfârşit de înalte; încet, roţile începură să se desfăşoare pe linie; cazanul vibra ca pielea depe grumazul unui harmăsar încordat; roţile trecură în tica-tac vesele peste áce şi luară avânt; Mitruţă opri abia la semaforul care indica linie închisă. Conştiinţa profesională a mecanicului era în greu impas, dar necunoscutul zâmbi şi făcu un semn asupra semaforului. Un mic sgomot uscat şi lumina roşie ca un ochiu de drac se schimbă cu stropul verde, înviorător, al liniei libere.

Locomotiva chiui.

Reluându-şi mersul, namila se năpusti ca o iapă apucată de năbădăi.

Nările mecanicului îmbătat de viteză tremurau.

Locomotiva par'că sbura. Svâcni ca o săgeată prin faţa cantonierului uimit şi-şi continuă chiuind drumul prin noapte. Impiegatul de serviciu, Vasile Matuşevschi, din gara Cernăuţi avu prezenţa de spirit să se repeadă imediat la telefon şi să blocheze în gările depe linia Grigore-Ghica-Vodă toate trenurile. Din nenorocire, între gările Lujeni şi Moşi se afla în mers un tren de marfă, care nu mai putea fi oprit. Unica şansă pentru evitarea ciocnirii era ca „mărfarul" să ajungă la timp în gara Moşi.

— Îţi place?

Necunoscutul dădu încet din cap în semn că e bine.

Mitruţă Liopca zâmbi mulţumit şi 'ncepu să privească iarăşi dealungul liniei. Dincolo de gara Moşi, pe dreapta, se'ntindea învăluită de aburi şi de ploaie câmpia. Farul unui automobil străluci o clipă pe şosea; apoi, dispăru după o cotitură şi câmpia se cufundă din nou în întunericul ei tainic.

După câteva minute ochii „mărfarului" care venea dinspre Lujeni se-arătară înaintând greoi pe linia dreaptă.

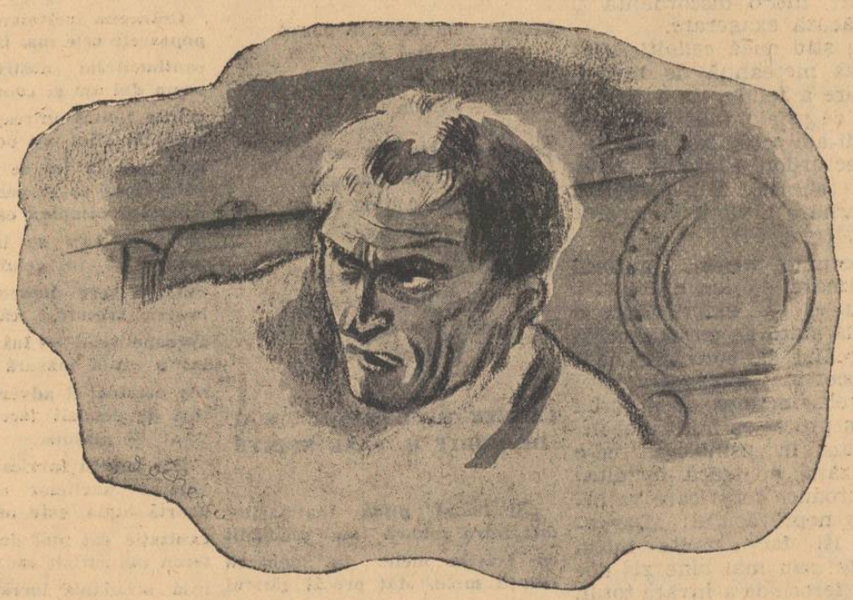

O tresărire a instinctului de conservare crispă mâna mecanicului, însă privirea blândă a necunoscutului îl linişti şi mâna căzu ca o pasăre obosită depe manivelă.

Locomotiva nu mai era decât la vre-o sută de metri de trenul de marfă.

Mitruţă Liopca deschise ochii mari, mari, ca şi cum ar fi vrut să păstreze pentru totdeauna în ei viziunea cenuşie a câmpiei imense, pe care ploaia o transforma într'un ocean sumbru, damnat să înece nu trupul, ci sufletul oamenilor. La o barieră, lumina unui fanar se-agita înspăimântată în mâna cantonierului căruia nu-i mai sta în putinţă să prevină dezastrul.

●

Ciocnirea fusese atât de violentă, încât ambele locomotive se răsturnaseră pe marginea terasamentului.

Dintr'un şanţ, zăcând cu ceafa în apă, Mitruţă privea împăcat cerul de dimineaţă, ai cărui nouri începuseră să se resfire, lăsând s'apară fântâni de-azur adânc şi limpede *).

*) **Fragment unitar din romanul „PRĂVĂLIA DIAVOLULUI".**

Diptic

Concert în Re major, op. 61 Beethoveen

ALLEGRO MODERATO

Vino cu mine în faţa Amfitritei ce plânge,
Albele-i braţe şerpuitoare
Se străvăd prin a apei mătase,
Schimbătoarea cu freamăt răsfrânge
Soarele clipei.

Stâncile sure ,înaltul liman cu vântoase răspunde
Celei încununate cu alge
Din care picură stropi de lumină
Dusă de cânt departe, cu unde
Inspumegate.

Se sprijineşte cu mâna de a scoicii margine verde,
Nu mai e tristă, şi limpede râde.
Surele stânci sunt acuma de cridă,
Insorite. Amfitrite se pierde
Către adâncuri.

Nu pleca, înşelătoare părere ! Vroiesc să m'adape
Cu fâlfâire de aripi pe pleoape
Thalatta, thalatta ! O Amfitrite !
Cântecul însă plutеşte pe ape
Fără de margini.

RONDO

Sus, în munţii bătrâni cu piscuri scânteietoare,
Neprihănite, zăpadă şi gheţuri.
Sus, tot mai sus se încearcă, şi bate
Rar şi puternic din aripi de-aramă ce fulgeră'n soare,
Pasărea gândului. Cântecu'n ghiare
Poartă-l, măiastră, la zei, şi răzbate
In lacul în care te oglindeşti, dedesubt, printre ceţuri.

I. DUMITRESCU

Scrisoare soţiei

In gara mică, peste care-a amurgit,
Numai trenuri huruind spre răsărit.

Roţilor li s'a pierdut rugina
Tot suind voinci spre Bucovina.

Şi fugit-a'n altă zare vrabia,
De-atât drumuit spre Basarabia.

Iar se înalţă peste norod
Sfânta sabie-a lui Ştefan Voevod;

Braţ călit de nou viteaz o sbate
Pentru glie şi creştinătate.

Dragă, în amurgul ăsta fumigen
Am să mă prind şi eu cu sufletul de-un tren

Şi am să plec înviforat la graniţă,
Cu chipul tău şi-al lui Hristos în raniţă.

Dacă mă voi îneca, pe undeva, în apă şi în sânge
De-o râde Ţara, să nu'ncepi a plânge.

I. CALBOREANU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

35 -9uu

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIU

SIBIU 25 VI

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 35
SAMBATA 23 August 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Atentatul Mașinii

Imaginea noastră despre secolul în care trăim este un produs al industrializării gândului: poartă ștampila stereotipului, invariabilului, standardului, unui aceluiaș produs multiplicat pentru uzul tuturor. Cineva, sau o serie de „cineva", l-a văzut drept secolul vitezei, acțiunii, trepidațiilor, emoțiilor-record. O anumită teroare a cantitativului, a dimensiunii colosalului, originar suspectată de americanism — ar fi afectul comun tuturor manifestărilor omului modern. Secolul al XX-lea își dobândește astfel calificativul după stilul de viață al unui continent veleitar, ale cărui caracteristici au fost extinse la realități care n'au, geografic și spiritual, nimic de face cu americanismul. Asta provine, firește, din nevoia de a reduce, generalizând, sintetizând și abstractizând, cu sacrificiul infinitelor aspecte care-ar strica unitatea logică a ideei, realitatea diversă pe care aceasta cată să o definească printr'o formulă cât mai simplă. Pentrucă răspândirea unei păreri, a unei idei sau a unui sistem, ascultă de legile mnemotehnice ale mediocrității cerebrale.

Insul nu poate trăi fără o imagine generală despre timpul său. Îi e necesară, pentru orientare și acțiune. Nereușind întotdeauna să ajungă singur la una, omul veacului nostru a acceptat-o, ca oamenii tuturor veacurilor de altfel, gata făcută, dela Societate. Și ea i s'a transmis geometric, așa cum orice gând asvârlit mulțimii trebuie să prezinte patru muchii bine calculate și conforme canonului de aur al mediocrității.

„Secolul vitezei", e o formulă care poate fi suspectată de tezism. Ea nu închide atâta o realitate, cât scontează una. Construită adică programatic, formula „secolul vitezei" poartă marca unui progresism social, efectuabil prin tehnică, prin mașină adică și nu prin om. Concepția nu e lipsită de implicații politice și roadele formulei care o ilustrează nu sunt scutite totdeauna de fermenții unor acțiuni sociale corespunzătoare.

Formula „secolul vitezei" oferă individului de azi un cadru al faptei sale, un termen de relație, și un îndreptar. Ea implică sforțarea permanentă a celui în mintea căruia a crescut ca însăși realitatea, de a i se integra. „Secolul vitezei", e o inovație, un loc comun instigator.

„Răfuiți-vă urgent cu viața", recomandă formula aceasta. „Faceți ca acțiunea voastră individuală să corespundă normei generale a vitezei" — devine legea practică a secolului. „Reglați-vă mașina propriei ființe, după tempo-ul general". „Ritmul secolului" este obsesia oricărui individ excedat de societate. Formula „secolul vitezei" cată să capteze inteligențele individuale, anulându-le, și să se substituie voinței proprii a fiecăruia, ca o lege a însăși Istorilei. Ea este „imperativul ceasului de față", cum se spune cu un truism parlamentar și gazetăresc. Cine a impus formula aceasta — respectând toate regulile psihologiei maselor pentru a se asigura de succesul ei — urmărea mai mult decât să dea un instrument teoretic individului. El i-a injuzat ingerințele unei morale inumane, monstruoase, mecanice. El a scontat „robotizarea" masselor, reducerea lor la un coeficient spiritual nul și la un coeficient maxim de randament practic. Ocultul teoretician a săvârșit o crimă față de omenire: a atentat la ființa ei specifică, urmărind asimilarea ei cu regnul mecanicului, al mașinei, al „energiei robite unei ținte extrinseci, impusă de o inteligență străină".

O analiză oricât de sumară ne demonstrează că, efectiv, nu ne aflăm în secolul vitezei, atâta cât ne-am forțat să fim, crezând că suntem, datorită unui idol tribal.

Dar zorile unui umanism nou, roșesc pe după colinele însângerate de războiu. Dimineața reînvierii spiritului, dintre dezastrele produse de eficacitatea criminală a mașinii, se apropie.

Pe ici pe colo, trâmbițele cocoșilor apocaliptici vestesc că n'are să ne găsească dormind.

ION FRUNZETTI

ALEXANDRU PHOEBUS — Jertfa cea mare

O incursiune în literatură

Asemenea sguduirilor seismice, trăim astăzi vremuri de adâncă prefacere cari fără îndoială vor avea ecou în viața socială și sufletească a popoarelor.

Ne referim mai ales la teatrul războinic din răsărit, unde țara noastră își are însemnata ei parte de contribuție. După ce pacea se va statornici, iar huruitul tankurilor va înceta, sbuciumul nevăzut din oceanul sufletului va continua, pentrucă lupta de astăzi presupune o îndelungă răbdare, atât cât îi va trebui occidentului organizat ca să influențeze asupra haosului răsăritean.

O incursiune literară, nu avem pretenția să o credem cu efect imediat, asemenea celei militare, totuși, literatura, oglindind în parte caracteristica unei epoci, s'ar putea să aducă oarecari luminișuri în volbura de acum.

Care va fi orientarea literaturii ruse de mâine?

E greu de spus în cuprinsul unui articol de revistă.

Desigur sufletul rus, al cărui coeficient de dilatație îl cunoaștem prea bine, comprimat timp de două decenii de cel mai crâncen regim absolutist, va căuta să se relaxeze pe terenul spiritual, va încerca să-și croiască noui făgașuri de viață, înodând firul accidental rupt de activitatea predecesorilor.

Va fi o reîntoarcere la misticismul slav? Va fi o revenire la ortodoxia creștină, adaptată la noua orânduire europeană?

Iată ce nu s'ar putea spune.

Nu trebue să uităm că în viitorul proces de creație, aportul emigranților ruși va fi tot așa de important ca și al celor trăiți sub regimul sovietic. Ne place să credem că experiența căpătată timp de aproape un sfert de veac în țările civilizate va trage greu la cântar.

Cum și când se vor suda cele două mentalități profund opuse, este o taină a viitorului.

Pe noi ne interesează fenomenul atât cât el ar putea avea contingențe cu literatura noastră.

Fără îndoială că unii din scriitorii noștri moldoveni au suferit oarecare înrâurire dela marii scriitori ruși, fie prin traducerile din limbile apusene, fie prin intermediul fraților basarabeni. Lucrul este explicabil mai ales între două popoare megiese. Chiar literatura franceză, după ce a ajutat la nașterea literaturii ruse, a fost ea însăși influențată de operele unor scriitori ca: Gogol, Turgheniev, Tolstoi, Dostoevski etc.

Totuși, rușii ne datoresc nouă un mare scriitor, considerat de noi și de ei ca atare: prințul Dimitrie Cantemir.

Și pentru că ne-a dus gândul la Cantemir, n'ar strica să pătrundem ceva mai adânc în tainele trecutului. Vom găsi, nu fără surpriză, pe călugării ruși Nestor și Daniel, scriind cronici în mânăstiri, asemeni pionerilor literaturii noastre.

Puțini știu că Petru cel Mare, ctitorul Rusiei moderne a luptat pentru renașterea literară, invitând dascăli francezi la Petersburg și Moscova și mai puțini știu că faimoasa Ecaterina II a scris ea însăși comedii și articole de reviste, persiflând aristocrația pentru superficialitatea cu care imita limba și moravurile franceze. Această țarină de origină germană, în fruntea unor scriitori ca: Lomonosov, Vizin, Derjavin și alții, a pus bazele literaturii ruse moderne, publicând prima gramatică rusă, invitând pe poeți să nu renege limba și adevărata viață a țării.

Sentimentul patriotic era nota dominantă în prima fază a literaturii ruse și fără această bătătorire de drum, n'ar fi fost posibil un Tolstoi, un Dostoewski. Cu tot absolutismul țarilor, dacă s'ar fi păstrat această linie, credem că în oarecare măsură s'ar fi ajuns la cimentarea mozaicului social și s'ar fi atenuat dezastrul rus de astăzi.

Dar nihilismul intelectualilor, grefat pe starea de șerbie a țăranilor a dat naștere la o întreagă literatură ce a subminat, nu numai regimul țarist, ci însăși Rusia.

Prin gura unor personagii din romanul „Idiotul" — Dostoevski profetizează că liberalismul rus va duce țara la pieire. Rușii ajunseseră să râdă de istoria națională, de tot ce-i rus, rușinându-se de sentimentul patriotic. Acesta era liberalul rus, omul nou, în fond conservator abuziv, și în majoritatea cazurilor străin de neam.

Și poate scriitorii ruși au partea lor de vină că nu s'au făcut ascultați de către cei mari mai înainte de a pierde patriotismul, iar stăpânitorii Rusiei că nu i-au înțeles.

Astăzi, când după două decenii, se trage cortina de pe scena tragediei moscovite, ne putem lămuri multe lucruri, ce se învăluiau mai înainte în mister.

Pentru cei cari sunt obișnuiți să tragă învățăminte, le amintim adevărul etern al instinctului național păstrat cu dârzenie de strămoși. Când legătura se rupe în golul iscat se va infiltra neapărat mușița străină și neamul va pieri.

I. VALERIAN

Arta lui Bontempelli

Literatura lui Massimo Bontempelli putea fi socotită extravagantă la debuturile acestui scriitor italian. Și critica, și publicul cititor îndreptățiți erau să creadă aceasta, de oarece Bontempelli părea că nu voește să țină seama de tradiție, călcând în picioare reguli elementare, care au fost respectate de când este lumea; de când viața, prin mijlocirea artei, a fost turnată în forme variate, dar care nu se depărtează de tiparele comune, recunoscute dela Aristot și până la Boileau aproape în același chip.

Bontempelli a dorit și a isbutit să fie un autor modern. Să se regăsească mereu în ritmul trepidant al vremii, cum se spune, împrumutând dela viață ceeace îi trebuia: subiecte destul de banale, filtrate însă printr'un umor absurd, căci absurde sunt rezolvările ce dă el fiecărei schițe sau presupus roman, cuprins în zece sau cel mult douăzeci de pagini. (Trimitem pe cititor la colecțiile mai vechi de proză: **Vita intensa** și **Vita operosa**). Dar cine a rămas convins că numai atât se poate spune în arta bontempelliană s'a înșelat. Autorul l-a desmințit.

Bontempelli știe să amuze, dar și să lase liberă fantezia, cu toată bogăția ei de perspective. Acelaș lucru se poate spune și despre teatrul său, din care s'a reprezentat, la „Studio" al Teatrului nostru Național, una din piesele stranii și totuși atât de omenești a lui Massimo Bontempelli. E vorba de **La guardia alla luna**, în care poezia își tremură jocul magic, într'o atmosferă de visare, de cântec și de armonie. Căci aceasta este nota predominantă a acestui scriitor italian, chiar acolo unde ești obișnuit să întâlnești numai aspecte luate din viața simplă, fără complicații și fără intrigi întortochiate.

Bontempelli este un poet. Și sub acest unghiu trebue privit. Așa te vei apropia cu drag de ultimile-i romane, precum și de proza mai veche. Când ai o asemenea înțelegere a scrisului său, înseamnă că îi cunoști idealul artistic, că te-ai apropiat de izvorul creației unui autor care n'a urmărit numai ciudățeniile și humorul cu orice preț.

Și vei mai pricepe atunci preferințele lui pentru poezia lui Leopardi, pentru Carducci sau D'Annunzio în ceeace are el mai bun. Massimo Bontempelli este un poet care strânge florile de vis chiar din înfățișarea prozaică ori prea realistă a vieții omului de astăzi.

C. N. NEGOIȚA

In jurul Luceafărului

de VLADIMIR DOGARU

Așa cum ne-a fost lăsată, opera lui Eminescu este un tot, căruia nu-i lipsește nimic. Începând cu Venere și Madonă și terminând cu Mai am un singur dor, poesiile lui izvorăsc în întregime din una și aceeaș viziune artistică. Așezate cronologic, ele îți dau impresia unei catedrale, ce se mărește cu fiecare nouă producție. In vârf de tot, ca o prelungire spre ceruri, stă Luceafărul.

Nu știm să mai fi existat cândva vreun scriitor, care, într'un timp atât de scurt, să fi putut reda o operă atât de unitară. Goethe a lucrat la Faust șaizeci de ani și, de nu și-ar fi simțit moartea aproape, de bună seamă că tot mai zăbovea. Adunată la un loc, adică înglobând și anii debutului, activitatea literară a lui Eminescu abia de numără șaisprezece primăveri! Și totuși, câtă măestrie în scrisul său! Eminescu e, cum bine l-a definit Ibrăileanu, unul din puținele exemplare ale omenirii, care, spre a putea fi înțeles, nu are nevoe decât de el însuș.

Unitatea scrisului său se desăvârșește, credem noi, prin publicarea Luceafărului. Fără el, Eminescu n'ar fi fost ceeace este. Aci își găsește explicarea crezul său politic și aci forma lui devine minune. Numai Dostoievski mai prezintă o astfel de întregire literară. Romanul său din urmă — e vorba de Frații Karamazov — terminat cu puțin timp înainte de a muri, e, nu numai cea mai bună operă a lui, dar și culminarea întregei sale viziuni artistice. Incercați să faceți abstracție de Frații Karamazov și căutați apoi turla scrierilor lui Dostoievski: nu veți mai afla-o. Tot așa cu poetul român: imaginați-vă o piramidă fără vârf, un munte fără piscuri, ori un cer fără depărtări, și veți avea imaginea exactă a ceea ce ar fi putut să fie Eminescu de n'ar fi scris cumva Luceafărul.

Punctele de vedere sub care se discută o operă de artă, sunt multe și diferite. Unii pornesc dela viață, considerând-o drept sursă principală, alții, mai siguri pe ei, ignoră legăturile exterioare ale creației.

Având de deslegat o problemă de pură estetică literară, se'nțelege că nu vom ține seama de amănuntele biografice. Luăm poesia așa cum e, judecând-o ca pe un dat spiritual.

Tema din Luceafărul nu este născocită de Eminescu. Antagonismul dintre cer și pământ e vechi. Îi găsim răspândit și în basme și, ca atare, nu se poate preciza data nașterii. Trebue să fi apărut însă mai târziu, în faza în care conștiința superiorității de sine se va fi diferențiat radical de celelalte sentimente. Această epocă morchează un punct culminant în istoria omenirii. Ea e unul din acele urcușuri uriașe, depe urma cărora au rezultat fapte și opere nemuritoare.

Ca motiv literar, antagonismul de care vorbim, apare odată cu romantismul. Scriitorii din această mișcare literară se vor considera victimele ursitei și se vor jelui în fel și chipuri: „Ma triste destinée — scrie undeva Chateaubriand — a comencé presque avant que j'eusse vue la lumière. Ma mère m'avait concue dans le malheur..." [1]).

Cel care formulează mai clar prăpastia dintre poet și lume este Lamartine. Pământul nu oferă poeților niciun fel de fericire:

Du colline en colline en vain portant ma vue
Du sud à l'aquilon, de l'aurore au couchant
Je parcours totuts les points de l'imense étendue,
Et je dis: Nulle part le bonheur ne m'attend !" [2])

Exemplele se pot culege cu duiumul. Ele conțin aceleași veninoase săgeți și preconizează aceeaș glacială izolare.

Până la Alfred de Vigny, nimeni n'a reușit să ridice acest motiv la rangul de simbol, universal. Rousseau, Chateaubriand și Lamartine sunt — indiscutabil — talente mari. Ei s'au impus prin sensibilitate, un lucru rar în artă, însă le-a lipsit tocmai ceea ce le mai trebuia: profunzimea. Vigny le are pe amândouă. Arta lui — ca să întrebuințăm o expresie eminesciană e, nu numai un „voluptos joc de icoane, ci și un efluviu de idei. Vechile lamentații, brodate în jurul nefericirii poetului — la al cărui destin făcuse desigur aluzie delicatul Lamartine, când scrisese versul: „Il n'est rien de commune entre la terre et moi" — se transformă acum în adevărate giuvaeruri. De două ori cântă Alfred de Vigny soarta geniului: odată în Chatterton, și altă dată în Moise. Intre acesta din urmă și între Luceafărul lui Eminescu, sunt evidente asemănări. Pentru cunoscătorii 'n materie, lucrul nu are prea mare importanță. Pentru ceilalți însă, el e, sau fals înțeles, și-atunci duce la rezultate de care nu se poate ține seama, sau rău și voit deplasat, ceeace din punct de vedere artistic, e și mai grav.

Dela început trebue să spunem că poemul lui Vigny mai mult se deosebește decât se aseamănă cu Luceafărul. Eroul din Moise este ținut pe loc de nu știu ce fel de greutate. Nu se 'nalță atât de mult spre ceruri, cum ne-am aștepta și nici nu ne turbură lumea în care trăim. El e ca un astru care, în loc să răsară și să lucească pe cer, răsare și lucește pe pământ. Luminează adică lateral și nu vertical. Insăși acțiunea se petrece numai într'un singur plan: Moise a trăit printre oameni, este printre oameni și vrea să rămână printre oameni. Impresia aceasta de lateral reese și din căderea potolită a accentelor; ele se răsfrâng liniștite spre pământ, ca niște flori însetate după rouă.

Helás! Je suis, Seigneur, puissant et solitaire,
Laissez-moi m'endormir du someil de la terre!

La Eminescu apare, alături de pământ, și cerul. Spre deosebire de Moise, Luceafărul e din lumea de sus. Amănuntul se potrivește de minune cu natura geniului. Luându-și personagiul din istorie, Vigny apucă dela început pe linia insuficienții estetice. Ori cât ar fi de legendar, eroul său e prea mult legat de trecut și, mai ales, prea altfel cunoscut de noi, ca să poată să ne vrăjească întru totul. Hiperion e din lumea basmelor. El rămâne mereu deasupra noastră. Chiar și când coboară, coboară însoțit de seninul său:

Ca în cămara ta să vin
Să te privesc de-aproape
Am coborît cu-al meu senin
Și m'am născut din ape...

De constatat că, atât la prima cât și la a doua apariție, Hyperion pronunță, ca un fel de distantă recomandare, aceleași răsunătoare cuvinte:

Eu sunt Luceafărul de sus
Iar tu să-mi fii mireasă!

Cele două lumi sunt astfel mereu prezente. Din ciocnirea lor rezultă izolarea dela urmă, în care Hyperion se simte fericit.

Eroul lui Vigny simbolizează genialitatea numai parțial, El e întruchiparea atotputerniciei. Iubirea, ura, păcatul și durerea —

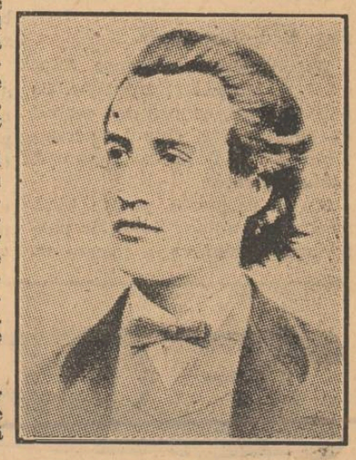

acestea nu sunt dorite de el. Luceafărul lui Eminescu reprezintă genialitatea integrală. Alături de pierderea nemuririi, el vrea și cunoașterea vieții pământești:

Reia-mi al nemuririi nimb
Și focul din privire,
Și pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire...

Numai în Faust al lui Goethe vom mai găsi exprimată setea de amor a geniului:

Eu vreau beție, desfătări ce dor,
Amarul dulce, ură și amor
Dorul de a ști în sânul meu e mort,
Eu vreau ce-i dat întregei omeniri,
Durerea ei să pot și eu să port,
Să sorb în mine orișice simțiri,
Inalt s'adânc în suflet să-mi grămădesc,
Să mă preschimb astfel în lumea toată,
Și să dispar apoi cu ea deodată...

Eminescu îl depășește deci pe Vigny. Luceafărul e „unul dintre cele mai înnalte și vaste simboluri din câte a creat geniul artistic în avântul său spre desmărginire. Acțiunea se desfășoară pe aceeaș limită de sus, dincolo și dincoace de care apar în paralelă lumea frumuseții imposibile și nemuritoare și lumea vremelniciei și a pasiunilor. Ca în

(Urmare în pag. 5-a)

1) Atala (p. 183).
2) L'isolement

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

O stagiune care incepe fără discursuri

PE CULOARELE TEATRULUI. UN CURTEAN AL LUI ȘTEFAN CEL MARE... SUBLOCOTENENT DE ARTILERIE. „HAMLET" IN TREI EDIȚII. DOMNUL PREȘEDINTE. EVA ȘI OFELIA.

SEMN BUN

18 August 1941, ora 10 dimineața.

Pe culoarele Teatrului Național forfotesc, ciripind pe toate tonurile, actrițele primei noastre scene, cari, anul acesta, nu și-au putut face auzite trilurile de pasări călătoare pe alte meleaguri.

Granițele închise; plajea — unde arșița soarelui le bronza trupurile, iar valurile mării le desmierda în fața miilor de spectatori — devenită... teatru de război; îngrijorările fiecăreia și o firească participare la sbuciumul și încordarea neamului întreg, au impus până și celor ce *jucau* până ieri *viața* și *moartea* să simtă că *„jocul"* a devenit REALITATE.

Dar ce „realitate" ar putea face să amuțească glasul unei actrițe, în ziua dintâi a anului teatral, când toate inimile bat parcă mai tare și toate speranțele sunt îngăduite?

Mătasea rochilor, foșnește și ea închipuind cântece. Pleoapele își tremură genele mai lungi ca totdeauna, ochii au altă strălucire, zâmbetele au alt farmec și parfumurile alte miresme.

Toate ispitele și toate făgăduelile, roesc în ziua aceasta de început și în jurul directorilor de scenă. Ei pot dărui roluri și succese. Ei pot îndruma pașii sfioși ai tinerei actrițe până la treptele gloriei.

Iată pentru ce d. *Soare Z. Soare* primește azi atâtea sărutări, și d. *Ion Sava, Sahighian, Enescu* și *Bumbești*, atâtea omagii exprimate felurit... dar convingător.

Și cu toate astea... mulțimea actorilor e dominată de un singur om. poartă uniformă militară și își rostește muzical părerea. Il recunosc după înălțime și după glas. E d. *Brancomir*.

Dar, deodată, mulțimea freamătă, se aliniază și amuțește. Cu pași viguroși, cu privirea senină, cu părul alb și chipul tinerește luminat de un zâmbet, apare d. *Liviu Rebreanu*.

Slujba religioasă pentru binecuvântarea muncii actorilor poate începe acum, ca în fiecare an.

Dar azi, în rugăciunile celor de față nu se mai îmbulzesc doar gânduri egoiste și vanități profesionale. Fiecare primește, smerit, binecuvântarea preotului și se simte înălțat prin menirea ce i se relevă — azi — ca niciodată. mai frumoasă, în viața națiunii.

Și pentru că fiecare, își dă acum seama că are o *misiune* de îndeplinit — orice cuvânt ar fi de prisos.

După slujba religioasă, stagiunea începe... fără discursuri.

E un semn bun.

GALERIA VEDETELOR

Inainte de a se răspândi în sălile de repetiții, actorii comentează acest început de faptă fără vorbe, cu nădejdi sporite și cu însuflețire.

Dintr'un colț, d. Ion Sava *își privește „victimele" expuse în sala „Orfeu" și caută modele noi pentru viitoarea d-sale expoziție. Câte nume noi, se vor alinia, cu anii, în galeria de vedete a d-lui Sava? D.* Soare *Z. Soare* nu *poate privi desigur fără invidie prezența acestui „rival". Pentru că d. Sava are prilejul să acorde oricui consacrarea, nu numai ca regisor, ci și ca original caricaturist.*

Nu credeți pe cei cari susțin că Lilly Carandino, Marieta Anca *sau* Kitty Gheorghiu-Mușatescu, *sunt mai frumoase în realitate, decât în ramele dela „Orfeu".*

Nu-i credeți. Sunt invidioși.

„Lacurile chinezești" ale d-lui Sava înfățișează expresia cea mai caracteristică a celor îngăduiți în „galerie" — și le sporește popularitatea.

Dar iată, într'un grup, o figură nouă, de chinezoaică autentică. Un model ideal pentru d. Sava. Răspunde la numele : Eliza Petrachescu. *E tânără și sfioasă. Vine dela Teatrul Național din Iași. Va debuta în piesa de deschidere a Studioului „Țăranii", sub direcția de scenă a d-lui Ion Șahighian.*

O NUNTĂ CU BUCLUC

D-ra Eliza Petrăchescu, **care cu toată sfiala d-sale, poartă cu grație firească, o trenă de succese, la cari am fost, cândva, martor, — se va cununa (cum se zice) cu publicul bucureștean, jucând rolul unei** mirese. **Numai că „nunta" după scenă, o zvârle pe mireasă, direct în gura lumii din sat, fiindcă, vedeți d-tră, mama soacră ascultând, după obiceiu, la ușe, în noaptea nunții, se arată nemulțumită de noră-sa.**

Dar să sperăm că „nunta" d-rei Petrăchescu **va fi cu „bucluc" numai pentru** eroina **din piesa d-lui** Corteanu, **nu și pentru** artistă.

Cât despre... gura lumii — **iată o primejdie care nu poate speria pe cineva deprins cu șoaptele culiselor.**

INTRE PISTOL ȘI CAFTAN

Intre tinerii actori ai Teatrului Național, d. *sublocotenent Alexandrescu*, din „Plutonul de Propagandă" a fost deseori auzit, în cadrul șezătorilor ostășești. Poartă și azi, cu mândrie, uniforma de sublocotenent. Dar în curând — mă informează cineva — d. Alexandrescu se va întoarce cu câteva sute de ani înapoi, la curtea lui Ștefan cel Mare, unde va îmbrăca un caftan boeresc. Și desigur că atunci, va lepăda pistolul dela cingătoare, ca să încinge sabia luptătorilor nebiruitului Voevod.

Ca și până acum în atribuțiile sale ostășești, d. Alexandrescu va sluji și pe scenă sfânta lege a lui Christos și amintirea Moldovei eroice de totdeauna.

GRAS SAU SLAB

Intr'un ungher, cineva ia note pentru o rubrică teatrală. Trag cu urechea. D. Calboreanu, *susține că „*Hamlet*" trebue să fie „*gras *și cu respirația scurtă", fiindcă așa scrie la text. Și dacă înfățișarea fizică a actorului e conformă cu viziunea autorului, nu există, având în vedere virtuozitatea artistică a interpretului, nici o îndoială că d.* Calboreanu *este HAMLET însuși. Două imagini cari se suprapun perfect, devenind una singură. „prințul Danemarcii"*

Dar „Hamlet" în ediția Calboreanu, va fi urmat de alte 2 ediții : ediția Vraca *și ediția* Valentineanu. *Vitrina noastră teatrală, făgăduește astfel trei atracții excepționale.*

DOMNUL PREȘEDINTE

Cine ar putea descifra de pe acum încotro vor merge preferințele publicului ?

Preferințele „camaradelor" din teatru merg însă, neîndoios, către Domnul Președinte.

E destul să se arate în cadrul unei uși, sau să i-se audă undeva glasul cald și învăluitor, ca tot personalul feminin al teatrului, să se turbure.

Dar prestigiul unei funcțiuni oficiale, impune o anumită ținută. Prezența Domnului Președinte, **nu poate deslănțui, din pricina asta, manifestările de simpatie pe care s'ar simți îndemnate să i-le facă toate admiratoarele.**

In chipul acesta, d. Vraca, **atât de impetuos și cuceritor pe scenă — se arată sub masca de Președinte al Sindicatului actorilor — atât de grav și de cumpătat încât elanurile viitoarelor** Ofelii, **rămân nemărturisite.**

Președintele Sindicatului, apără astfel pe Prințul Danemarcei, de asaltul îndrăgostitelor.

ȘI „OFELIA" IN CÂTEVA EDIȚII

Se înțelege însă, că prima noastră scenă va trebui să acorde celor trei prinți — tot atâtea mirese. Asta pentru ca duelul între *Hamlet* și *Laert* să nu degenereze într'o încăierare generală.

Deocamdată titulara rolului este d-na *Lilly Carandino*. Și aspirante d-ra *Carmen Tătutu* și *Maria Magda*, cari au mai jucat rolul acesta alături de d. *Ion Manolescu*.

Către d-ra *Maria Magda*, mai cu seamă, se îndreaptă curiozitatea tuturor admiratorilor d-sale de până azi. Pentrucă rolul Ofeliei este desigur o „bagatelă' pentru aplaudata interpretă a veșnicei și fermecătoarei Eve.

. . . . . .

. . . . . .

Iată așa dar, iubite cititor, primele atracții ce se vestesc pentru această stagiune începută fără discursuri.

DEM.

Cronica dramatică

TEATRUL TUDOR MUȘATESCU: HAIMANAUA, COMEDIE IN 3 ACTE DE KLABUND

Frumosul succes dobândit de piesa lui Heinz Coubier, „Aimée", pe scena Teatrului Național, a dat de gândit și altor actori sau directori de trupe teatrale. Concluzia la care s'a putut ajunge este destul de simplă: publicul agreează piesele interpretate de un număr redus de actori. Era o constatare destul de îmbucurătoare, mai ales în vremurile acestea grele când orice director de trupă teatrală se gândește să facă pe cât se poate mai multă economie, montând piese într'un decor unic și cu puțini interpreți, deci și cu puțini salariați.

O astfel de experiență a fost făcută și de tinerii actori Ion Aurel Manolescu și Maria Magada cari au prezentat publicului bucureștean, în această stagiune, o piesă în numai două personagii : „Adam și Eva".

Fără ca să prezinte nume prea „mari" pe afiș, fără ca să i se facă prea multă reclamă, și mai având, pe de-asupra de înfruntat și neîncrederea publicului neobișnuit cu piese „în două personagii", spectacolul „a prins" totuși, isbutind să țină afișul timp de treizeci de zile.

Era și normal ca atât „Aimée", cât și „Adam și Eva" să aibe succes.

In ambele cazuri un text excelent și cât se poate de antrenant a isbutit să țină încordată atenția spectatorilor, mai mult chiar ca la un spectacol cu multe și — adeseori — inutile personagii.

De astă dată, o altă piesă cu puține personagii ne este prezentată la Teatrul Tudor Mușatescu.

Vom spune din capul locului că nu mai poate fi vorba de un succes.

Piesa lui Klabund „X... Y... Z", prezentată acum sub titlul de „Haimanaua", a dobândit, pe vremuri, succes. In interpretarea marelui Iancovescu piesa s'a bucurat de elogii atât din partea criticei, cât și a publicului.

Piesa nu este altceva decât eterna poveste a doi bărbați îndrăgostiți de o femee frumoasă. Personagiile suplimentare au fost eliminate. Doar un servitor — vechiul și cunoscutul „fecior la casă mare" — apare la începutul actului I.

Anul trecut am fi putut spune despre piesă că ea constitue o experiență interesantă și, în oarecare măsură, reușită.

Acum, însă, după ce-am asistat la „Aimée" și la „Adam și Eva", și după lectura câtorva foarte reușite piese în puține personagii, cum ar fi „Simili" (în trei personagii) sau „Le Voyageur" de Denis Amyel, (tot în trei personagii), nu putem privi „Haimanaua" lui Klabund decât ca pe o încercare nereușită din acest dificil gen al pieselor cu puține personagii.

Dialogul, destul de interesant în primul act, lâncezește spre sfârșit, ajungând la un moment dat să fie, chiar, plictisitor.

O „haimana" isbutește să cucerească o contesă, în detrimentul unui conte distins, dar puțin cam bătrâior.

Avem impresia că succesul haimanalei, i se datorează mai mult autorului, care a vrut ca lucrurile să se întâmple astfel.

Nici-una, însă, din acțiunile eroului său, nu îndreptățesc acest succes final.

Lungile „tirade" ale haimanalei sunt cu desăvârșire neconvingătoare, făcând impresia că au fost puse în gura eroului, numai pentru a umple spațiul celor trei acte.

Cam atâta ar fi de spus despre piesă.

Trecând la distribuție, vom găsi și aici unele lacune.

Ni se pare astfel inutilă prezența domnișoarei Ileana Brătuianu, în rolul principal. Nu vrem să spunem că dânsa este cu desăvârșire lipsită de talent.

Ar fi fost, însă, preferabil ca domnișoara Brătuianu — ca o debutantă ce se respectă — să-și fi încercat norocul, mai întâiu, în roluri secundare.

Ambițioasă, dânsa a preferat să apară dela început într'un rol principal pe care l-a spus corect — e drept : puțintel cam sâsâit — fără ca, însă, să-l trăiască.

Domnul Anastasiad, în rolul haimanalei, a isbutit adeseori să fie amuzant. A fost un rol destul de greu pe care dânsul l-a dus cu ușurință la bun sfârșit. I-am reproșa unele accente cam vulgare din actul I.

Domnul I .V. Teodoru, cu o mască amintind-o pe aceea a lui Signoret, a găsit accente duioase spre sfârșitul actului III.

In rolul cel mai mic al piesei, domnul N. N. Matei a fost excelent, dovedind încă odată că un actor bun n'are nevoe de un rol principal pentru a-și pune în evidență clasa superioară.

TRAIAN LALESCU

MAESTRUL

„Maestrul" e un om ca toți oamenii. Nu-i știi proveniența. Nu știi de ce e maestru.

Il cunoști numai din interviewurile apărute în gazetele de teatru. Acolo maestrul a fost de cele mai multe ori înfățișat ca un talent precoce, îndrăgostit de scenă și premiant I al Conservatorului. Pentrucă toți maeștrii au fost premianți.

In realitate, maestrul nu s'a gândit în viața lui să se facă actor.

A rămas repetent la școală și a trebuit să intre în slujbă. Seara făcea figurație.

Așa a început maestrul.

Incet încet a ajuns societar la teatrul Național. Nu-l cunoașteți? Cum se poate ?

Il întâlniți oricând, în piața Teatrului, în cafenea, discutând doct probleme vitale ale teatrului românesc.

Fără el nu se poate face teatru, pretinde el. Deși în scurtele apariții pe scenă nu s'a remarcat decât prin bâlbâieli.

Ce-are aface însă.

Cartea de vizită arată că maestrul fonf și peltic, vorbind pe strune de contrabas, este totuși „dela T. Național".

Maestrul critică cu pricepere orice și pe oricine. Neagă pe toți și se admite numai pe sine. Care a fost persecutat având același gen cu protejatul nu știu cărui director.

Injură direcțiile de teatre că nu apreciază adevăratele talente și tolerează oameni cari n'au nimic comun cu meseria pe care o înțelege numai el.

Are dreptate bietul „maestru".

Și, supărat, se angajează „în reprezentație" într'o trupă de diletanți în fruntea căreia își însemnează numele cu litere vizibile, fără să uite de a adăuga mențiunea „societar al teatrului Național" și fotografia din profil alături de aceea a vedetei de ocazie, tot atât de foamfă și peltică.

Când dă de bani, maestrul se fotografiază la Color-Studio, își arată fotografia tuturor camarazilor, ca să-i convingă de calitățile sale de amorez și a doua zi apare în vreo gazetă intitulată „Gongul" sau așa ceva, o informație că „mult apreciatul prim amorez care s'a remarcat în diverse roluri, va părăsi scena noastră de stat, având diverse propuneri interesante asupra cărora nu s'a fixat încă".

Maestrul nu are nici o propunere, dar are gazeta pe care o citește tuturor.

Dacă vrei să-i faci plăcere, spune-i : „Bravo, maestre. Iți urez succes".

Pentrucă „maestrul" nu e maestru, dar nu pierzi nimic dacă-i faci o plăcere. Dacă-i spui că n'are talent n'o să te creadă și o să ți-l faci dușman.

Să nu-i faci nici măcar o aluzie de rolul caraghios pe care-l joacă în viața noastră teatrală, că n'o să te înțeleagă.

Vreți să aveți o dovadă.

Sunt sigur că mult simpaticul maestru mă va întâlni mâine și mă va bate protector pe umăr :

— „Bravo, nene. Te-am citit cu chestia aia. Ai dreptate, domle. Să se termine odată cu antiteatralii ăia".

— „O să mai scriu !"

— „Scrie, nene, scrie..."

GEORGE MUSCELEANU

PREISTORICE

FEMEIA IN FAȚA MARILOR INVENȚII

— Și soțul tău a căpătat însfârșit brevetul pentru inventarea bronzului ?

— O, foarte greu; a trebuit să-mi fac eu colierul ăsta de bronz, ca să se vadă că poate servi la ceva !

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

LIPSURI INVECHITE

Organizarea muzicală a României, în așteptarea căreia suntem cu toț mai mare sete, comportă pe lângă marele plan de ansamblu necesar, anumite acțiuni aparte, a căror necesitate se încadrează în marele deziderat național al creării unei vieți muzicale adevărate țării. Ele privesc împlinirea unor inexplicabile lacune, printre multe altele dar printre toate, deosebit de resimțite din rosturile muzicale ale Capitalei noastre însăși.

Este, în primul rând, absența unor instituții care ar trebui să stea la baza mijloacelor de desvoltare a unei culturi muzicale românești: biblioteca și muzeul.

Cercetătorul, muzicologul, folcloristul, studentul Academiei Regale de muzică, muzicianul în genere, omul de cultură, sunt toți în imposibilitate de a găsi grupat, tot acel prețios material pe care-o bibliotecă muzicală îl oferă studiului, investigației, informării.

Această imensă sursă de inițiere, lipsește cu desăvârșire.

Infime generalități se pot afla risipite, prin biblioteci de ordin general, la „Academia Regală de Muzică", la „Radio" și mai ales în trei-patru biblioteci particulare ale unora din muzicienii noștri, care și-au strâns interesante colecții în domeniile ce-i interesează.

Nici biblioteca Academiei Române nu cuprinde mai nimic în domeniul muzical, chiar revistele bune străine de specialitate primite altădată, până acum vre-o două decenii, fiind răslețe și în număr aproape inexistent.

Din nefericire, nimeni, din aceia care prin locurile oficiale ocupate, ar fi avut îndatorirea și mijloacele să ia o inițiativă în această direcție, n'a făcut-o, nici măcar în intenție.

De altfel, de cine ține muzica, care sunt forurile care o sprijină, la noi?

Academia Regală, de Ministerul Educației Naționale. Concertele, de Direcția generală a teatrelor care, trebue s'o spunem răspicat, n'a adus nicio îmbunătățire de nici un fel, în acest domeniu.

Dar restul? Dar educația muzicală a poporului? Dar concertele de propagandă? Dar schimburile de artiști? Dar toate nenumăratele lipsuri și defectuozități ale vieții noastre muzicale, în grija cui sunt date?

Intrebări fără răspuns, în tot cazul fără răspunsul faptelor, căci nimic nu s'a făcut încă spre a trăda existența, undeva, a unui centru de protecție, de îndrumare, oficial.

Iată trista realitate.

Dar, întocmirea unei biblioteci musicale ar deschide excepționale perspective muzicii românești și peste hotare, căci manuscrisele, documentele, materialul muzical popular, ar oferi isvoare de cunoaștere către care s'ar îndrepta oamenii științei și artei muzicale și de prin alte părți făcând cunoscute și în alte meleaguri bogățiile și caracteristicele specificului muzical național.

Un muzeu de instrumente muzicale populare ar aduce o completare de cel mai viu interes bibliotecii, înfățișând aspecte ale muzicii noastre care merită într'adevăr un loc de cinste, în plină lumină, în văzul și spre folosul tuturor celor ce vor să-și apropie și să înțeleagă mai bine sufletul românesc, în cele mai autentice manifestări ale lui.

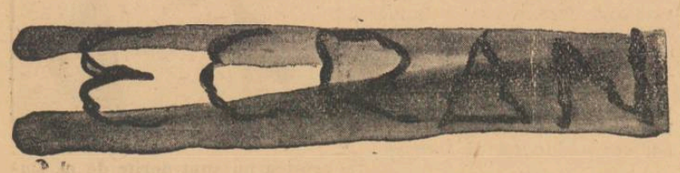

CINEMA ARO: Vila plopilor.

Filmul prezentat de Cinema Aro are un teribil aspect de istorioară morală, aplicabilă mai de grabă unei piese teatrale „pentru copii și tineret".

Eroina „piesei" este Anne Shyrley — (este o coincidență cu personal nuvelei lui Montgomery ?) — o tânără profesoară a cărei prezentare ne este făcută, în primele scene ale filmului, într'un tren, cu destinația Prongalton (pentru novicii în geografie, orășel din Canada). Pe peronul acestei gări, după ce trenul pleacă ducându-i logodnicul spre țări necunoscute, este întâmpinată de directoarea școalei la care fusese numită, care, îi prezintă în termeni glaciali regretele de cari-i cuprinsă, pentru faptul de a nu o putea găzdui. Cei cari au văzut filmul au fost siguri, în primul moment, că principala cauză era tânărul care conducea docarul...

După o serie întreagă de peripeții „au ralenti" aflăm că această profesoară a fost decretată „indezirabilă" în amintitul orășel de către Hester Pringle, șefa familiilor de elită din oraș — care avea ambiția de a fi numită în postul ocupat de blonda Anne Shirley — o nepoată de-a ei. Datorită acestui irealizabil „nepotism", Anne Shirley are de îndurat o mulțime de neajunsuri pe cari le învinge până la urmă, grație calităților ei superioare — și al unui atac de inimă care-o ucide pe scorpia de Hester Pringle în timp ce aceasta — urca o scară cu lampa în mână. Amănunt important, căci dela această străbunică a electricității ia foc întreaga ei reședință, transformată subit în crematoriu pentru decedata care făcuse zile fripte simpaticei eroine principale.

Filmul se termină cu un prekveck la cari numeroasa familie Pringle — și ceilalți cu roluri secundare — sunt mulțumiți și bine dispuși. In fond sunt niște rude denaturate — cari au uitat recentul doliu din familie. Cei cari nu făceau parte din ea, adică Anne Shirley și logodnicul, vor neapărat să fie membrii ei măcar prin alianță, adoptând o fetiță — care-i unul din elementele cele mai duioase ale filmului.

Foarte bine redată atmosfera de provincie, școală și familie tot în timpuri îndepărtate.

Iar Anne Shirley e pur și simsim delicioasă.

ADRIANA NICOARA

UMBRE

OCTAVIAN GOGA

Cădelnițat de florile grădinii cu miresme sfințite de lacrima stelelor, acolo pe costișa de plai ca 'n povești, își împânzește privirile în zarea de cleștar peste întinderi de veac și văi ritmate de dealuri. Se închină cu smerenie, copleșit de vraja amintirilor cuvioase din casa copilăriei, a părintelui Iosif și schițând largi semne de cruce ortodoxă șoptește pentru sine, grai de rugăciune:

„Ce milostiv ești Doamne! Mi-ai miruit cu strălucirea înfăptuirii minunate rodnicia visurilor mele.

„Peste veacuri m'a purtat Duhul Tău, Părinte, și orânduindu-mi cărarea ai despicat cu fulgerile dreptății Tale negura ce înghițea zarea pașilor mei istoviți. Cu dărnicie cerească ai hărăzit cuvântului meu haruri sfinte și puterea de farmec de a le sălășlui înviforat în brazda sufletului, umedă de roua pătimirilor a fraților mei înfrățiți cu glia. Din ea a odrăslit belșug de lumină și pornirea neogoită a jertfei sfinte.

„Ce minunat mi-ai limpezit izvorul vieții din care mi-am adăpat sufletul însetat, ca cerbii după unda limpede și sub dulcea povară a poveții înțelepte mi-am pironit în veci privirea spre cei rămași cu glia 'n brațe, cei osândiți să plângă și să tacă cu jale în vatra sufletului și cu sărăcia în prispa casei. Milostiv mi-ai înflorit în ființă mugurii dragostei de-apururi pentru clăcașii, oștenii fără nume, poporul meu de umbre ostenite și m'ai logodit împărătește cu firea împodobită cu frumuseți nebiruite, sărutate de raza soarelui de vară, care mi s'a furișat binefăcătoare sub pleoapa-mi ostenită.

„Ea, raza înțelepciunii Tale, mi-a deslegat taina și farmecele firii și m'a învățat să torn în brațele neamului, umilit și chinuit, tăria urii și a iubirii. Și frigându-mi patima din sânge, am strâns în potirul inimii mele jalea și lacrimile celor îngenunchiați de obidă, acolo în vatra pământului strămoșesc.

„Cu povața Ta, Milostive, mi-am încins sufletul și am semănat harnic din traista lui, solurile dorurilor fără leac, fie în bătătura horilor, fie în tinda cătorilor sfătoase, ca ele să îmure veșnic în sufletul feciorilor la coasă și al fetelor la secră, asemenea stelelor pe cer. Și ele am deslănțuit voinicește neîmpăcatul vifor, în care urlă și gem robiile de veacuri, înălțând învolburata durere a neamului ghemuit în umbră, până în tăriile cerului și am descleștat de acolo, de sus, din bolta lui aprinsă în smalț de fulgere albastre, chiotul de luptă răzbunătoare a tuturor pătimirilor noastre.

„Da, milostive Părinte, am semănat spornic în largul zărilor strămoșești furtuna protestărilor de veacuri, pregătind ceasul, pe care l-ai poruncit să vie și în care să se sfarme jalea lanurilor noastre și să se sdrobească cartea legilor bătrâne.

„Și visul meu alintat, drag și sfânt, cu dorul căruia ne-au murit și moșii și părinții, mi-a fost stâlp de foc în negurile otrăvite de ura păgânului. Pentru înfăptuirea lui, pentru investmântarea lui în haină de mare sărbătoare, am luptat cântând și am cântat lăcrimând, înfrățindu-mă cu toate stihiile și farmecele firii, pentru ca ele vijelioase să se răscoale la luptă sfântă alături de fiii neamului meu, întru mărirea și înfăptuirea idealului ce ne sfințește ființa de neam românesc.

„Molitvelnicul și ceaslovul, pârghiile credinței dela botez până 'n prohod m'au îndemnat părintește la smerită închinare în fața altarelor ce ne-au străjuit drumurile înfurtunate de urgia vremurilor, adăpostind cuminte vraja dumnezeiască a nădăjduirii noastre de-apururi.

„Mormintele din ograda bisericii au fost pentru mine focuri de veghe neadormită a oștirilor tăcute ce așteaptă înfrigurate ziua cea mare a Invierii.

„Și șindrila de pe șură, smulsă de aripa vântului, puiul de ciocârlie de pe cumpăna fântânii și nevăstuicile din căpița de otavă, florile de lămâiță, mușcata din grădină și macul din fereastră, porumbiștile sdrențuite de vânturile toamnei, nucii și plopii, străjeri credincioși ai satului, costișa ce-l adăpostește sub geana de pădure, pâraele și urcușurile îndrăznețe ale stâncilor din munte, toate le-am însuflețit și le-am animat, orânduindu-le puterile de farmec, în câmpia luptelor neogoite, întru investmântarea visului sfânt în haina cezarilor străbuni.

„Și chiotul meu de chemare a crescut îndrăsneț și voinicește prin plaiuri largi și în munții ce străpung norii, prin văi și răzoare, trezind străfundurile pământului și rumenind zările albastre, codrii verzi de brad, fagii și stejarii, luncile cu podoaba florilor nenumărate și roiurile de fluturi s'au înșiruit viteze, prin vraja cuvântului înaripat, în rânduri nenumărate de bătae și faptă voinicească întru slava de peste vremuri a neamului.

„Oltul, cu unda lui îndărătnică și răzbunătoare a fost strunit să rupă lanțurile, în care-l ținea încătușat Impăratul, și să se reverse nebun în iureș de dărâmare. Mureșul și tustrele Crișuri au fost cărăușii de fiecare zi îndrăsneți și pătimitori, ai jalei și durerilor noastre, înspre Dunăre și frații din câmpia pe care o ține în poală, ca o maică îndurerată. Iar viforul cu fulgerări aprinse a sguduit lumea din țâțâni, ințețind vrajba luptei și îndemnând la jertfe neprețuite pe altarul de nemurire al neamului.

„Părintele satului, ca un apostol sfânt al vremurilor ce vor să vină și-a strâns în Duminici și sărbători intovărășit de dascăl și dăscăliță, toți credincioșii în jurul potmolului spre a le ceti din răbojul vremii evanghelia pătimirilor și a răsplătirilor drepte. Și se înșiruiau cu lumina nădejdilor în suflet clacașii secerii și ai coasei, iar Lae Chiorul le înflorea nădejdile pentru a le topi în vifor năpraznic cu brațe de flacări, doar cântecele lui desferecate din cele două strune fermecate, plângeau în ochii tuturora.

„Da, bietul Lae! ce soartă grea a purtat pe umerii vieții! Să nu aibă el parte, copleșit de sărăcie, de raza nici unei singure luminițe, doar întâia luminare care i-a intrat în colibă i-a fost menită să-i ardă la căpătâi. L-am povățuit blând, ca un frate, acolo la căpătâi, sub raza luminării adusă pe furiș de fata primarului să-și ia și lăuta cu dânsul în veșnicie, spre a cânta în zările de mărgărint la picioarele Tale, Doamne, durerea și dorurile noastre, să te înduioseze și pe tine, Părinte. Poate că se va furișa de sub sfințenia pleoapei Tale o lacrimă dumnezeiască care, rostogolindu-se prin zările argintate, să se oprească în inima norodului de stele, ca și neamul nostru să aibă o stea.

„Și nu m'am smerit să ridic pe fătul bălan ce adumbrit de spice se trezise pe asprul așternut de glugă, pe fiul oștenilor fără nume, ce duc războiul mare al tuturora, în înaltul cerului spre a-l înfrăți cu strălucirea arșiței din slavă în razele ce cad dogoritoare cu vulturul măreț din zare și logodindu-l cu doina din dumbravă, să fie solul sfânt, înfricoșatul crainic, izbăvitor al tuturor durerilor străbune.

„Și acum, aici în costișa plaiului de munte, lunca odihnelor mele, privesc fermecat minunata rotunzire a visului investmântat în măreția hainei de mare sărbătoare, a Invierii biruitoare.

Să știe însă că întreaga fire a întinderii gliei românești, se va răsvrăti și înviforată va învolbura zările și va ințeți valul urii împotriva dușmanilor cotropitori. Brazda strămoșească va fi una cu feciorii neamului meu și ei vor sfărâma orice încercare păgână și haină, luminați de credința că unde pământul e unit frățește cu cei ce îl umezesc cu sudoarea muncii lor și îl îngrașe cu sângele și oasele lor, Tu Doamne ești alături, sporind vitejia și fapta voinicească întru libertate și nemurire.

Z. SANDU

Note italiene

MARIA VOLPI

scriitoarea italiană cunoscută sub numele de „Mura" a murit de aproape un an de zile, datorită unei nenorociri. Necunoscută la noi ,aproape uitată în ultimul timp de contemporanii săi italieni, ea s'a bucurat totuși de o adevărată popularitate imediat după războiul trecut. Imprejurări nefavorabile survenite familiei sale, au silit-o să lucreze într'o mare casă de mode, unde a putut observa și studia în voie frivolitățile sufletului femenin, observații care formează fondul povestirilor și romanelor sale de mai târziu. A scris enorm de mult; pe lângă volumele care apăreau cu regularitate, ea a colaborat la numeroase periodice. Maria Volpi părea că nu se ia în serios, că scrie așa cum se joacă un copil; de aceea a dat scrierilor sale o marcă de ușurime, de „leggerezza". Avea totuși o originalitate în a observa trăsăturile de caracter ale semenilor săi, un mod complex de interpretare a vieții și un fel de a o exprima destul de neobișnuit. In cele mai bune romane ale sale ca „Piccola", „Mary" „Maria", arta sa a atins forme care-i asigură o oarecare vitalitate.

GIUSEPPE UNGARETTI

e unul dintre marii poeți contemporani ai Italiei. Influența poeziei moderne franceze asupra lui Ungaretti, influență exercitată mai ales la începutul carierii poetice a acestuia e arătată chiar de el însuși în versuri ca :

„e questa é la Senna
e in quel suo torbido
mi sono rimescolato
e mi sono conosciuto".

— Și aceasta e Sena
Cu a cărei apă
m'am contopit
și unde m'am cunoscut —

Mai mult decât o influență directă, e vorba de o atmosferă respirată în comun de o experiență care, deși venită din Franța, va lua în Italia forme independente. E ceva similar cu unii „romantici" italieni.

Apropiat mai mult de un Apollinaire sau de un Bluard, Ungaretti a căutat să dea poeziei sale un accent tradițional, nostalgia petrarchescă și leopardiană.

Criticii italieni care s'au pronunțat asupra lui Ungaretti ca De Robertis, Gargiulo și alții, delimitează două perioade în evoluția lui poetică. Prima, reprezentată prin volumul „Il Porto sepolto" apărut în 1917, e caracterizată printr'o poezie interioară, plină de îndoeli și de dureri înregistrate ca într'un „jurnal" intim. Ungaretti a lăsat deoparte orice înveliș intelectual al simțirii, transcriind pe pagina albă numai imaginea lirică, goală, în tot sbuciumul său viu. Momentele sale cele mai înalte redate printr'o extremă simplicitate și ideea lirică redusă la esența sa se închegă, departe de orice construcție lterară, într'o simplă și pasionată constatare.

„Volti al travaglio
come una qualsiasi
fibra creata
Perché ci lamentiamo noi?"

— Indreptați spre durere
ca o oarecare
fibră creată
pentruce ne plângem noi? —

Treptat, Ungaretti trece dela poezia idilică și autobiografică, legată de anumite ocazii, la o poezie în care noua lui inspirație se manifestă ca o ,effusione diretta", în care „motivul" se determină dela sine, fără alt pretext", cum caracterizează aceastâ a doua fază poetică, criticul Garguilo.

Alte motive de inspirație, aduce și o nouă formă. In volumul „Sentimento del tempo" *(1933) revine adeseori tradționalul „endecasilab", înviat printr'o nouă suflare. In lirica acestui volum exigența strofei e mai sensibilă, versul nu trăește numai prin el însuși, ca în unele poezii din* „allegria di naufragi" *(1919), ci în funcțiune de întreaga frază poetică. Mai complicate experiențe metrice și auditive, lui Ungaretti îi corespunde și o îmbogățire a temelor interioare. Formă și fond se desvoltă complicându-se, paralel.*

S'a vorbit de către unii detractori ai poetului de o oarecare „obscuritate" a versului său, de un caracter inutil de joc literar. E vorba doar de funcțiunea analogiei în lirica lui Ungaretti, care apare aproape în fiecare poezie din ultimul volum. Adevărul e, că într'o poezie ca a lui Ungaretti, individuală, adâncită în sentimentul pur, era normal ca vorbirea obișnuită să-și schimbe gradul și intensitatea. Ungaretti se adresează lui Cain, „pastore di lupi", personificarea vieții primordiale și sălbatice, prin versuri ca acestea :

„Hai i denti della luce breve
Che punge i nostri giorni" —

Cele mai frumoase pasagii din volumul „Sentimento del tempo" sunt pure analogii; transcriem poesia „Suno alla morte", în care poetul exprimă, deși pare inexprimabilă, viața, de dincolo de moarte, în cuvinte mișcătoare, reușind să definească inefabilul, prin împuternicirea dată cuvântului de a exprima stări lipsite de orice experiență.

„Avrò il tuo passo,
Andrò senza lasciare impronta
Mi darai il cuore immobile
D'un iddio, sarò innocente
Non avro più pensieri nè bontà.

Colla mente murata
Cogli occhi caduti in oblio
Farò da guida alla felicità.

După faza idilică din „Allegria di naufragi" și după faza mitică și fantastică din „Sentimento del tempo", poesia lui Ungaretti aspiră să devină pură meditație, restrânsă în sentimentul religios al eternității :

„Come il sasso aspro del vulcano,
Come il logoro sasso del torrente,
Come la notte, solo e nuda,
Anima da fionda e da terrori,
Perché non ti raccatta
La mano ferma del Signore?"
— Ca stânca aspră a vulcanului,
Ca piatra despicată a torentului,
Ca noaptea, singură și goală,
Inimă a mea plină de spaime,
Dece nu te culege
Mâna tare a Domnului? —

SORACTES

Note germane

CĂRȚI ROMANEȘTI DESPRE GERMANIA

Vitrinele expun tot mai multe lucrări românești referitoare la Germania. O simpatie deosebită pentru frații noștri de arme a determinat un interes crescând pentru marele Reich. Intre lucrările de acest fel, notăm „Fenomenul Hitler", de d. col. Mihail Grigoriu, și „Germania de ...", de d. Petre Mihail. Documentate, scrise curat, cărțile menționate sunt recomandabile. ... apărut în editura „Cugetarea-Delafras", unde s'a tipărit și „Călătorul german în România", utilă broșură practică. Ar fi de dorit ca d. Georgescu-Delafras să înceapă și o campanie de traduceri din clasicii germani.

„SIGNAL"

Ediția românească a revistei germane cu acelaș nume apare în superioare condițiuni tehnice. In ultimul număr desprindem articolul „Viața și vitalitatea unui pictor german". E vorba de Paul Mathias Padua, unul din cei mai cunoscuți artiști plastici ai Germaniei contemporane. Redăm un pasagiu: „Paul Mathias Padua, care și-a făcut un nume din tipurile de țărani pe cari i-a creat, pictează de câțiva ani cu predilecție scene din mitologia clasică. E interesant de observat ochiul absolut naiv, țărănesc, cu care vede el aceste lucruri. Priviți numai la zeița din tabloul de față! Capul este fața ...ălată a unei țărăncuțe bavareze, iar corpul plin e tot atât de legat de pământ. Acest pictor născut la Salzburg, și-a rămas credincios lui însuși și pământului strămoșesc din care-și trage forțele".

EMIL LUDWIG ȘI CEILALȚI

Am recitit dăunăzi una din atât de insistent difuzatele biografii romanțate ale lui Emil Ludwig. Am rămas surprins de tendențiozitatea cărții. Deși a trăit în Germania, unde-a beneficiat de toate onorurile pe timpul republicii weimariene, astăzi Emil Ludwig improșcă din plin, cu noroiu și murdărie, țara lui Goethe. Jud. Süs, Jud Süs, pecetea ta e eternă pe fruntea lui Israel! Din categoria lui Emil Ludwig face parte și Stefan Zweig, autor la modă odinioară prin amoralitățile sale. La noi, datorită presei evreești, s'a bucurat și el de-o largă răspândire în România. Azi, Emil Ludwig, Stefan Zweig și ceilalți putrezesc prin pivnițele anticarilor. E un semn bun acesta.

MIRCEA STREINUL

PICTORUL MATHIAS PADUA

Visuri

Era atâta murmur în noaptea din grădină
Și teii printr'o sită de frunze își cerneau
Balsamul lor în care, în bulgări de lumină,
Discret, la luna palâ, aleile-ațipeau.

La marginea pădurii, printre arbuști, departe,
Suflete obosite trăgeau la primul han.
Prin besna deasi-a nopții, printre ferestre sparte,
Se auzeau acorduri din „Visuri" de Schumann.

Și eu la-aceeaș masă c'un maldăr de dureri,
In straie vechi, cernite, sorbisem din pahar
Iluziile deșarte — și stană de tăceri,
Țeseam un vis haotic și-atâta de bizar.

Târziu, m'am strecurat, strivind șoapte ascunse
Cu sufletul o rană, orbit de o scântee,
Prin negurile dese — erau zările 'mpunse
De stele, ca de uliți, și jos calea lactee.

FLORIN LUCESCU

Chemare

Aud fâlfâind îngeri în sbor;
Mă chiamă'n noapte albul sobor.

Spre zări, tămâite fumegă har;
Chemare spre 'naltul cer de cleștar.

Trei îngeri în sbor pe aripi duc stele,
Trei îngeri sorbind din visele mele.

Trei îngeri urând peste lumea de vise
Mă 'ndeamnă să intru pe porți larg deschise.

I. GOGA

Elegia III-a

Aici, pe de altădată
Bunica bătrânele mi-a spus,
Grădina plânge sfărâmată
Și luna albă mi-arată
Copilăria s'a dus.

Bunica în povești s'ascunde
Și-amurg cade peste jaf:
Copilul blond nu îmi răspunde
Iar frigul porții mă pătrunde
In țările basm și praf.

Ca pe altă dată stau în grădină
Trec umbre nu pot să le prind,
Isvoare de mult suspină...
Cu inima-amurguri plină
In noaptea stele-mi întind.

CONST. GORAN

CANTECE NOUI

Poeți provinciali

Mai acum câțiva ani era foarte la modă termenul de „poet provincial" și niciodată nu se știa prea bine dacă întrebuințarea lui echivala cu o laudă sau o injurie. O sumedenie de reviste și ziare apăreau pe-atunci în cele mai dosnice colțuri, doldora de poeți provinciali, care-și aruncau fulgerele și trăsnetele împotriva capitalei. Eu însumi am trăit atmosfera aceasta, a unei ciudat de inutile bătălii literare, în orașul din care scriu azi, flancând redacția revistei „Frize", la care colaborau atâția și atâția poeți provinciali. Am avut însă întotdeauna convingerea că tot acest sgomot este mai mult o luptă cu morile de vânt, mai ales când „provincialul" care se lamenta făcea parte din speța barzilor pletoși și certați cu apa. Limpezirile n'au întârziat de loc și în cursul ultimilor ani o serie întreagă de poeți provinciali s'au impus în capitală, fiind tipăriți de „marile edituri", sau fiind încununați cu premii. Așa se și cuvenea, iar recunoașterile acestea oficiale n'au făcut altceva, decât să arate și mai apăsat că toată gălăgia a fost doar o furtună într'un pahar cu apă. Ba ceva mai mult, în ziarele și revistele capitalei, nume consacrate, întăreau cu pecetea autorității lor, aceste eforturi. Și iscăleau: Nichifor Crainic, Mircea Eliade ,Cezar Petrescu, punând în felul acesta punct unor inutile și lungi desbateri .Oricine ar încerca să nege aceasta, aducând diverse argumente, va fi contrazis nu de noi, ci de adevărul care nu se mai poate ascunde.

Incontestabil că provincia e un foarte rodnic teren de muncă. Prea puțini mai pot crede astăzi în ratații pe care ea îi oferă vieții, și mai puțini pot pune temeiu pe afirmația că provincia ucide și stâlcește spiritul și spiritualitatea. Ea este un laborator în care se prepară atâtea esențe de preț, dintre care noi remarcăm în deosebi tinerețea.

In cadrul acestor „cântece noui", zeci de plicuri ne-au căzut sub ochi, venind din cele mai îndepărtate colțuri, purtând ștampile șterse : Botoșani, Arad, Sighișoara, Adjud, Roman, Brăila, Ploești, Râmnicul-Vâlcea, Constanța sau Buzău, iar în multe din aceste mesagii strălucea o lumină rară, bătea un puls, pe care noi ne-am grăbit să-l consemnăm în coloanele de față. Recolta lirică pe care am strâns-o, se datorește în foarte mare parte acestor poeți, cari au aterizat în capitală și pe cari noi i-am primit cu brațele deschise, pentrucă în melodiile lor recunoaștem sunetul de preț al aurului vechi. Poeții triști sau optimiști din orășelele cu fete frumoase, cu parcuri, cu muzici militare și cu cofetării, au adus o contribuție de mare preț în lirica tânără de azi, lucru pe care nu numai că îl luăm cu plăcere la cunoștință, dar îl subliniem ca pe-un amănunt cu totul semnificativ. Cântă sufletul țării. Și în felul acesta, noi nu putem să facem altceva decât ne-am propus dela început: să stăm în inima țării și să strângem — ca într'o imensă scoică — întreaga bogăție de muzică și ritm, pe care zeci și zeci de inimi tinere o risipesc cu dărnicie care nu se poate să nu ne amintească de legendarii nababi. Iată dece trebue să le fim recunoscători.

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit pe adresa: Ștefan Baciu, Str. Dr. Baiulescu 9, **Brașov.** Și câteva cuvinte de răspuns: **Stere G. Oșani, Tudor Voicu, Rodica N. V. S., Cecilia Răd., C. Tutică, Veronica Teodorescu, M. Miasnicov:** Nu, încă nu sunt publicabile. **George Hovrea:** Dorim să vedem și altele. **Boldur Marian:** Se publică. **Nanu Măinescu:** Da. **M. I. Cosma:** Ceva se va publica. **George Florescu:** Idem. **Emanoil Firs:** Indescifrabil.

MARINELE d-lui V. VOICULESCU

De d. V. Voiculescu mă leagă o veche admiraţie şi preţuire. Este, aşa dar, firească sfiala pe care o încerc, apropiindu-mă de marea lui operă, cu gândul numai de a însăila, originalul ei aspect, în cadrul unei lucrări exclusiv închinată mării.

Dela 1916 încoace, dar mai ales cu primul său premiu academic pentru volumul DIN ŢARA ZIMBRULUI, d. V. Voiculescu ne-a dăruit cinci însemnate culegeri de poeme: POESII, PÂRGA. POEME CU INGERI. DESTIN, URCUŞ şi INTREZĂRIRI.

Incă de atunci, două mici strofe : **Cântecul Marinarului,** ne vestesc atracţiunea plină de vrajă pe care marea o exercită asupra poetului.

Marinele principale fiind cuprinse în Poeme cu Ingeri şi Intrezăriri, să aruncăm, mai înainte de a trece la analiza lor, o fugară privire asupra volumelor rămase.

In PÂRGA e un **Peisaj Marin,** cu o sugestivă evocare a noianului distrugător de vieţi şi corăbii şi admirabila **Revoltă,** în care puternice imagini redau măreţia deslănţuirii adâncului. pornit să spargă, cu oştile-i de valuri, opreliştea tiranică a unui dig de stâncă.

DESTIN, unul dintre cele mai bogate şi omogene volume de versuri din câte s'au publicat în ultimul timp, e cheea de boltă a poeticei voiculesciene. Notăm, în treacăt : **Trista Minune, Poezie, Pe Drumul Ciobanilor, Hoţi de Cai. Elegie** şi **Ionică,** ultimele trei aducând o nouă manieră şi inovând chiar temele preferate ale poetului, cu o vioiciune de imagini şi o prospeţime de inspiraţie, deopotrivă surprinzătoare la un poet meditativ, dar cari cinstesc şi consacră în cel mai înalt grad, pentrucă ele înseamnă o incontestabilă depăşire faţă de trecut. Şi cu toţii ştim că, în creaţie, aceasta este legea supremă a talentului, pe când, din contra închistarea în formă şi fond, e semnul unei deficienţe estetice. Deaceea, împărtăşim părerea de rău de a nu fi întâlnit, în legătură cu marea, decât două poeme secundare : **Caliacra** şi **Efigii Marine** şi câteva aluziuni stilistice.

Cităm Efigiile Marine :

Un vânt sburlit porneşte din ţărmuri să tresalte
Şi ia de hăţuri fumul, iar sprintenul vapor
Ajuns în piscul mării cu apele înalte.
Se clatină pe muchia albastrului pripor.
E-o seară uriaşă ca un sfârşit de lume —
Din albe clăbuceturi de ape ce se sparg,
Mânând cirezi de valuri, săltaţi pe şei de spume
Se 'ntorc ciobanii mării, delfinii dinspre larg.
Apusul se târăşte pe-un cer de pietre scumpe
Şi cade'n mierea mării, cu luntrile furnici,
Din redia pietroasă privesc departe, cum pe
Un mal de aur arde o casă de chirpici.

Un pastel de o severă conciziune, ca exactitate şi colorit. Remarcabile, în deosebi, ultimele versuri ale quatrenului secund, cari sunt o nouă fericită poetizare a sburdalnicului delfin.

Pescuitorul de gânduri ocupă, în ciclul de mirifice poeme pe cari d. Voiculescu le-a consacrat în volumele d-sale procesului de creaţie, una din încântările şi meditaţiile lui profunde, dar nicăieri aquaticele momente întâlnite nu sunt caracterizate din punctul de vedere al subiectului ce urmărim. In aceeaşi ordine de idei, reţinem strofa întâia din poemul **De-asupra sihlei de imagini,** în care adie un veritabil suflu al mării :

Corsar cu brâul roşu de nori târâş în zare
Şi cu hangerul lunii înfipt într'un oblânc,
Amurgu-şi scufundase corăbiile'n mare
Averile vărsate mai flăcărau adânc.

De capitală importanţă în interpretarea operei, volumul URCUŞ, nu are decât vagi contingenţe cu marea. Deşi versuri ca **Din cobuz de gând, Pământ înrămat în patru mari ape, Fragment dintr'un arc de triumf sau Hellada,** nu se scriu decât odată în vieaţă, totuşi, pentru buna orientare a cititorului, ca şi pentru onestitatea prezentării, ne-am ferit de ispita desăvârşitei lor frumuseţi.

POEME CU INGERI este neîndoelnic cea mai bogată colecţiune în ce priveşte marea. Aceste stihuri se pot împărţi în trei mănunchiuri, vrednice de a fi relevate cu deosebitele lor nuanţe. O parte e alcătuită de poemele : **Sufletul, Cântec Sufletului** şi **Argonaut,** vădind un identic procedeu de utilizare a imaginei, amândouă mărginaşele fiind simple interpretări poetice, independente de comparaţiile marine pe cari le îmbracă, pe când, în Cântec Sufletului, emoţia creatoare devine organică aspectului marin :

Suflete, navă călătoare,
Ce străbaţi, îndrăsneaţă, lumile
Nu'mi svârli patimile'n vultoare...
Ia-mi-le şi du-mi-le.
Nu căta că sânt grele
Lăzile de aur ale călătorului :
Vom plăti cu aurul din ele
Vamă corsarilor, bir dorului.
Tremură trupul, văzând abisurile
Nu-l asculta... L-a năpădit osânza,
Desfăşoară pe vergi visurile,
Sus, cât mai sus urcă-le pânza.
Printre spumele sfărâmate
Şi-ale norilor negre liote
Toate vânturile înhămate
Să te ducă numa'n chiote.
Şi la câţi ţi-or striga „stai, abate.
Alergi spre pieire", spune-le
Că pe suflete, din eternitate
Le poartă spre ţel furtunile.

Numai la cârmă să fie dibaci
Cel ce struneşte apa şi mugetele
Şi tu dela Domnul ai cârmaci,
Zi şi noapte, cu schimbul, cugetele.

Am zice condiţia noastră telurică, în opoziţie cu năzuinţa divină din care obârşesc cugetele : lupta dintre trup şi suflet, care, de când lumea, se simt rău laolaltă, deşi fiecare e înfrăţirea celuilalt şi, mai e, forţa biruitoare a durerii şi a marelor ei izbânzi, ce ne înalţă de-asupra vieţii.

Al doilea grup îl formează poemele **Haitele Mării, Mărgăritar bolnav** şi **Ostrov încins de ape.** Interesant să observăm că Haitele Mării e dintre puţinele versificaţii libere în perfecta variaţie de clasice forme a poeziei d-lui Voiculescu :

Ascunse'n adâncul de neguri al zării
Şi veşnic la pândă, stau haitele mării :
Când albe corăbii, tiptil, din limanuri
Ies, ciute răsleţe,
Şi pleacă 'ndrăsneţe
Să pască pribege pe-a apelor lanuri,
O haită de vânturi se 'nşirue iute
Şi-aleargă, ca lupii pe urme de ciute...
Iar ele,
Ciulind mlădioase urechi de vântrele,
Din scurt fugărite, s'aştern doar pe goană.
Năluce
Năuce,
Săltând încolţite de crunta prigoană.
Căci haitele 'ntinse la fugă 'ndelungă,
Cu limbele scoase zoresc să le-ajungă,
Şi sar peste şanţuri scobite în mare,
Trec peste zăgazuri
De mii de talazuri,
Coboară şi sboară prin văi de vultoare,
Şi iar ies pe creste de ape umflate,
Urcând munţi de valuri, pe nerăsuflate,
Dar iată c'ajunse, cu urlet, vânatul...
O clipă 'ncetează chefnitul, lătratul...
Apoi o 'mpresoară şi drumul i-l taie.
Corabia sboară şi-i numai sbătae,
Căci haita cumplită
Cu spume şi bale, în goană, stropită
Îi sfâşie coasta şi-i sare 'n spinare,
Îi spintecă burta de scânduri şi fiare,
Îi ronţăe schela şi-i sfârtică botul,
Şi-abia într'o clipă o 'nghite cu totul;
In colţii năprasnici, catarge, odgoane
Trosnesc, sfărâmate ca biete ciolane...
Şi nu mai e urmă de navă...
Ici-colo doar aschii pe apa buhavă
Şi haite de vânturi flămânde şi rele
Se 'ncaer' acum între ele...

Versul neregulat corespunde intenţiei autorului de a zugrăvi, prin succesiunea şi brusca alternanţă imagistică, instabilitatea şi neprevăzutul pelagicului ţinut. Cât de justă ne apare, celor cari o cunoaştem şi îndrăgim, sălbateca frumuseţe mânioasă a valurilor ei, această scandare, fără răsuflet în splendida însufleţire a asociaţiilor de idei, unele mai dinamice decât altele, menită să apropie până la coincidenţă, veracitatea emoţiei trăite, de cadrul, variabil dela om la om, al realităţii tangibile.

Ascuţimea observaţiei şi un rar simţ al ritmului, subtilitatea şi pregnanţa jocului, mijloacele superlative de realizare, ca şi viziunea originală, sunt câteva din rarele calităţi ale poemului citat, demn de a figura în fruntea oricărei antologii marine.

De o cu totul altă natură, Mărgăritarul bolnav ne desvăluie atitudinea, de obicei cu grijă ascunsă de poet, a contemplaţiei pure :

Inchis adânc în fundul sipetului tăcut,
Lăptos ca o 'mpietrită broboană de colastră,
Tânjia mărgăritarul de-un dor necunoscut.
De-o boală neştiută zăcea, captivul ros.
O racilă ascunsă îl îmbâcsia cu ceaţă
Şi'l pistruia cu pete subţiri, ca o albeaţă
Pe ochiu-i fără ape şi tot mai somnoros.
Bătrânul Gad zaraful, plângând cu dinadins
Işi cerceta comoara cea desmierdată zilnic,
Pe când mărgăritarul din ce în ce mai silnic
Mocnia ca o lumină ce-aproape e de stins.
Şi astfel nestematul se ofilia 'n sipet
Şi lâncezia 'n neştire, învăluit în scamă,
Dar nimeni nu putuse o clipă să-şi dea seamă
Ce taină dureroasă îl mistuie încet.
Zadarnic o fecioară cu sufletul păgân
L-a aninat pe sâni-i bălani şi tari ca piatra :
El, ce trăise 'n vremuri pe piept la Cleopatra,
Zăcea posac şi rece acum, ca un bătrân.
Ingălbenit pe-alocuri, sfărâmicios, avar,
Lăsa să se străvadă o zare tot mai slabă
Şi'şi oblojia lăuntrul şi inima-i bolnavă
Cu-o pojghiţă sbârcită şi tulbure de var.
Se închidea în sine osos şi aburit...
Ca floarea vie smulsă din umeda grădină,
Ne mai având adâncul cu seva lui marină
Crăpa, pierzându-şi lustrul, uscat şi jupuit...
Muria mărgăritarul cu stingeri şi alean,
Secat de-un dor năpraznic şi fără alinare
Şi'n lunga-i agonie visa departe 'n mare
Un cuib de scoici bătute pe-o creangă de mărgean.

Aici visul predomină realitatea, căci dincolo de nostalgica chemare a mării, care bântuia sufletul împietrit al mărgăritarului, recunoaştem uşor, sub apollinica fluturare a poeziei, eterna problemă, a fiecăruia din noi, desrădăcinaţi din locuri şi din vremi, din sufletele pe cari le-am adora, din propria-ne fugară tinereţe. Cu îngâşie de vis, poetul sobru se cufundă în tăcerea lucrurilor, transfigurând, în măiestrite stihuri, dureroasa aducere amite a idealului, pe care îl vezi pierzându-se în sufletul tău. Niciunde versul d-luiVoiculescu n'a înflorit într'o mai curată iziune, ca în aceste strofe de chinuitoare altitudine lirică.

Dar, valorea excepţională a poemului nu constă nmai în problema propusă cititorului, cimai presus, în afinitatea psihologică pe are se susţine, încât ne doare parcă inim tot mai secată de dor a mărgăritarului olnav.

Trecând este poema Ostrov încins de ape, sugera de imanenţa şi limitele fiinţei noastre, istingem poemul Iisus pe ape. ca o supreă împlinire al celui de al treilea mănchi :

Isus umbla pe ape şi namile de valuri
Se prefăceau, supuse, în lespezi la picioare.
O pârtie, croită de-adreptul până'n maluri
Ii netezia ca'n palmă talazuri şi vultoare.
Departe'n sborul lacom, cu vântul împotrivă,
Nevolnici, ucenicii uitase să se roage ;
Corabia, o coajă de nucă costelivă
Trosnia în pumnii mării, clătindu-se din doage.
Furtuna înteţită-i orbia cu praful apii
Şi pulberea amară le îneca gâtlejul...
Dar tot vedeau cum colo se umilesc nahlapii
Şi într'o cărare lină se schimbă 'ntreg vârtejul.
Şi, încleştaţi de spaimă cu mâinile pe funii,
Priviau cum uriaşa nălucă se tot duce :
Cu braţele în lături plutia'n bătaia lunii
Tăind şi cer şi ape ca o imensă cruce

Poezia nu se rezumă la pitoresc, ci trebuie privită în sensul ei adânc, ca o semnificativă tălmăcire a concepţiei poetice.

Exegeţii spun că, în faptul serii, privindu-l, din depărtare, cum se preumbla la marginea mării, discipolii au putut aievea vedea mersul lui Iisus pe ape. Miracolul s'ar mărgini, deci, la o simplă iluzie optică. Dacă raportăm însă, fenomenul halucinantei apariţii, la conceptul dragostei şi credinţei, cum e şi cazul de faţă, imensa cruce vie simbolizează destinul omului îndumnezeit prin jertfa suferinţei.

Incă o trăsătură de maestru, cată a fi relevată, în întreaga desfăşurare strofică: e acea atmosferă de nedeterminare, la graniţa incertă dintre vis şi vieaţă, prin care, subteran, curge firul de aur al inspiraţiei, ca o creştinească mărturisire a poeziei.

INTREZĂRIRI aduce al doilea mare aport de marine voiculesciene. Trei sunt poemele, deosebite ca structură, în care freamătul noianului a fost iconit de vorbe: **Charon, Primăvara la Balcic** şi **Ţărm Clasic.** Dintre ele, prima este, după cum vom vedea, reprezentativă în lirica intimă a poetului.

Accentul marin, prin care debutează intelectualizatul vers din Ţărm Clasic :

Dorm luminoase stoluri de coloane,
In mare, şiroate de trepte pier.

(I, 1-2)

nu mai e susceptibil de o interpretare alta decât sub unghiul împlinirii estetice.

Pentru amploarea şi magnificul ireal topit în realitatea peisagiului, Primăvara la Balcic se cuvine în întregime cunoscută :

Au isbucnit la Balcic nerbădători migdalii
Deşi albastrul mării e încă tot sever.
De după coastă prinsă în linii de vitralii
A isvorît o barză şi curge albă'n cer.
Descarcă'n port înalta corabie-a luminii
Sidefuri, aur, şaluri, aeriane-averi.
Hamali ţîşniţi din cheiuri de cum sosesc streinii,
Iau dealurile-n spate seninele poveri.
Golaşele cocoaşe se umplu de splendoare
Uimit priveşte golful din cearcăn de ochi mari
Cum, strălucind, verzi, roşii, pestriţi, albaştri'n soare,
Pe râpi de vechi mătăsuri îmbobocesc Tătari.

Balcicul devenise, la noi, un adevărat refugiu al poeziei. Aproape că nu există artist de seamă, care să nu fi consacrat acestui minuscul port, cu dărnicie împodobit şi iluminat de amintirea unei regine, elogiul de vorbe şi culoare al artei româneşti. Aşa se face că, vremelnica lui înstrăinare, este oarecum paradoxal recâştigată în domeniul, de astă dată veşnic, al spiritualităţii noastre.

Recitind proslăvitoarea incantaţie a d-lui Voiculescu, stăpânit de contemplativa iradiere a pierdutului peisagiu de vis şi cântec, pentru întâia oară în vieaţă am încercat un simţământ de regret în faţa frumuseţii şi gândurile m'au dus, departe, acolo unde îmbătrânita-mi inimă sângerează pe culmile refuzului pur.

Cu această scurtă digresiune, să ne întoarcem la sus pomenitul Charon, marină de zile mari, care face cinste, nu numai autorului, dar însăşi literaturii române:

Corsar al cărnii, pururi pe mările ei joase
Intre oftări de înger şi'ntre scrâşniri de dinţi
Am străbătut cu stele'n catargele voioase
Bosforul alb şi dulce al tainelor fierbinţi.
Plăceri încoronate, şirag de triste mumii
Sub piramida vremii în aur v'am culcat
Şi migălii zadarnic, o paradis al lumii,
Să te deschid cu cheia frumosului păcat.
Pe cine'l svârle spuma cu Nordul tot în spate
Şi încoifat cu noapte în loc de prădăciuni?
Din marele cutreer cu vise înecate
Aduc un fir de algă făcută cu minuni...
Tot cerul dintre braţe s'a şters... Pe-un ţărm de iască
Un pusnic ars de lună încovoiat şi gol
Impotmolit în gânduri aşteaptă să sosească
Ursuzul moş de umbră cu luntrea de-un obol.

Parcimonios cultivată, pasiunea a deslănţuit poemul în florala-i minunată goliciune, ademenind în cuvinte neîntinatele frumuseţi ale visului.

Charon e o lamentaţie după paradisul pierdut al dragostei. Abia acum cunoaştem majorele posibilităţi ale neîntrecutului stilist, care e d. Voiculescu.

Descompus, poemul prezintă o romantică incidenţă creatoare : în primele două strofe se deschid toate comorile trecutului, într'o simetrică iconostază : pe când întâiul quatern fierbe încă în mierea încoronatelor plăceri, al doilea coboară în deziluzia frumosului păcat. Apoi, iată-din nou pribegind, pe îndrăgostitul corsar al cărnii, în noaptea strofei a treia ce corespunde, în economia întregului, fiziologicei deficienţe care urmează sărbătoreasca împreunare. Din tot ce-a fost rămânem cu firul minunat — de algă, de vis — al amintirii, care înfiorează versu cu-o negrăită frumuseţe. Iar târziu când Bosforul alb şi dulce al tainelor devine un ţărm de iască, lipsit adică de primăvara îmbelşugată a iubirii, strofa ultimă ni-l înfăţişează pe imberbul corsar aşteptându-şi sfârşitul ca un străin pusnic al renunţării, metamorfozat de gânduri şi regrete.

Dincolo de aparenţa marină, tematica versului oglindeşte, odată cu singulare experimentări sufleteşti. spre deosebire de **Luceafărul** lui Eminescu care se înalţă într'o superbă şi eternă izolare, dramatica frângere a devenirii noastre sentimentale.

Cu acest poem de ucigătoare tristeţe repovestindu-se cu atât elan, poetul îşi rezervă asupra confraţilor săi, un imprescriptibil drept — întru identitate.

●

Ieşită din botezul de sânge şi de slavă al marelui război, arta d-lui V. Voiculescu semnifică, pe lângă mărturia unei nobile suferinţi, o poetică şi sufletească aderare la românism.

O predilecţie a d-sale pare a fi restituirea unui pierdut tezaur de bătrâneşti cuvinte ; o seamă de alese cuvinte, în bună parte ignorate chiar de dicţionarele noastre linguistice, dar pe care, cu neostenită dragoste, le-a încrustat pe firmamentul poeziei. Istoria literaturii contemporane va să se preocupe, desigur, şi de această însemnată şi augustă funcţiune a cărturarului în păstrarea limbei şi a datinei străbune.

In marea perspectivă a operei sale, deosebim câteva dominante preocupări. Astfel, avem ciclul de capitală importanţă, a poeziei introspective, care decurge din **Prometeu** şi, mai ales, din miminunatul **Destin** (Pârgă), determinând caracterul poeticei de mai târziu, până la **Coboară Cuvintele** (Poeme cu Ingeri) şi **Cântecul Omului (Intrezăriri),** cea mai frumoasă poemă din literatura contemporană. In logică consequenţă, se situează ciclul poemelor cu substrat religios şi naţional, din care unele, cum e **Icoană Veche** sau **Patru Brazi** (Pârgă), prin clocotul sentimentului şi puritatea expresiei, rivalizează cu cele mai fericite creaţii cosbuciene în acest gen, depăşindu-le fără îndoială, în poemele de maturitate, cum e, de pildă, de pe acum celebrul **Pământ înrămat de patru mari ape** (Urcuş), sau de luminatul **Grai Valah** (Intrezăriri). Ultimul ciclu n'ar fi decât o emoţională unificare şi primenire a inspiraţiei poetului, cum sunt **Ademenirile** (Urcuş), **Crăeasa de Zăpadă** şi citatul **Charon** (Intrezăriri).

Versurile d-lui Voiculescu sunt ca un bronz. Adese ori, citindu-l, mi-am amintit de încordarea masivă a gândirii, ce caracterizează împietritul vis al divinului Angelo.

Marele premiu naţional de poezie, care a încins de curând cu lauri încărunţita frunte a poetului, n'a făcut decât să consfinţească, în mod oficial, unanima învestitură de mare poet român, pe care cititorii i-o acordaseră, cu binemeritate elogii, dealungul ultimului pătrar de veac.

I. GR. PERIEŢEANU

Degeaba...

Degeaba răsunândă inimă, 'n cocoare,
Degeaba caţi femeia pură ca o floare...

Să te'ncunune'n zâmbete de Aurora
Degeaba-aştepţi femeia bună ca o sor

Degeaba-aştepţi, degeaba inimă nună,
Femeia dulce, tristă, ca un amurg dună!...

O, dacă-ar fi, — de-ar fi să se une
Femeia ca un clopot lin de rugiune,

Şi'n cuibul tău de lut de-ar fa să pogoare
O, inimă, Iubirea —: pasăre de Soare!...

Dar nicăire inima mea tri nu e
Femeia'ncinsă'n Vis etern o statue,

Iscată din apusuri verzi Amintire —
Ca'n Liturghii un fir de fum subţire.

Degeaba-aştepţi, dega, căci nu e Nicăeri
Femeia ce-arde'n Ai-ai căutat-o'n Eri!

ION OJOG

Cronica literară

Dan Dimiu: Atlantida

— Tiparul „Universul" —

Lucrarea apărută de curând în tiparul ziarului „Universul", intitulată „Atlantida, mama continentelor", recomandă pe autorul ei, ca un spirit cercetător de o structură nouă. D. **Dan Dimiu** se numără printre cei câțiva scriitori din generația tânără, care au înțeles că, spre a răspunde exigențelor mentalității moderne, creația literară trebue să-și deschidă perspectivele paralel cu progresul investigației științifice. Punctul de vedere științific, biruitor astăzi prin producerea civilizației tehnice, situiază pe lectorul modern la un nivel de care trebue să se ție seama când vrem să stimulăm interesul pentru orice manifestare a spiritului. Construcțiile sensibilității și ale imaginației, trebue deci să pornească și ele dela acest nivel, dovedind funcția și puterea lor de a întregi pe omul civilizației tehnice.

Bunul plac nu va putea tăgădui seriozitatea unor preocupări pe tema străvechiului continent Atlantida.

Textul din **Timaios**, în care Platon transmite legenda despre existența Atlantidei, dincolo de coloanele lui Hercule, și a dispariției prin scufundarea continentului, în urma unui cataclism, pune problema cel puțin ca o obligație a eruditilor antichității. Cum știm, în acelaș timp, că miturile lui Platon ascund adevăruri divine, dialogul filosofului îndeamnă deopotrivă la descifrarea semnificației, în planul sacru, paralel cu cel fizic, conform doctrinei corespondențelor. In lipsa cunoașterii cheii care desleagă mitul în planul sacru, imaginația cercetătorilor s'a lăsat cucerită de farmecul excepțional ce se degajă din enigmă, încât literatura profită de rodnicia mitului.

D. Dan Dimiu intuind interesele ce converg din cele trei direcții, satisface în lucrarea sa, pe cât este cu putință în stadiul actual al investigațiilor, năzuința preciziunei erudite, a interpretării sacre ca și a fanteziei literare. Lectorul va găsi deci ceeace caută, în cartea d-lui Dimiu, caracterul ei literar slujind, firește ca vehicul al răspândirii după scara cea mai largă.

Dealtfel, autorul nu tratează special, fiecare aspect, ci îmbină natura lor, cu pricepere, condus de dragostea sa pentru acest subiect.

D. Dimiu pornește dela credința într'o cultură superioară a rasei ce popula continentul dispărut, încât cercetarea vădește și un scop instructiv.

Latura instructivă o subliniază într'o prefață, d. comandor Negulescu (Moș Delamare), mărturisind cât neliniștește pe marinarii zilelor noastre, mitul Atlantidei... „răsunetul civilizației de pe acele vremuri, care, deși fără forța aburilor, a electricității, era din multe puncte de vedere, superioară celei de azi".

Iată și chipul cum d. Dimiu își apără subiectul ce-l pasionează: „Să nu afirmăm că dacă nu s'au efectuat cercetări minuțioase între Bermude, Canare și Capul Verde, dacă Marea Sargaselor cu veșnicu-i codru de alge își ține avară misterele, dacă nimeni n'a dat la iveală un fragment din totalitate, să nu afirmăm pripit: n'a existat Atlantida! Ea a existat ca și Italia preromană, ca preoții lui Stone Heuge, ca America înainte de Columb" (p. 14). Firește, vorbind despre o existență a Americei înainte de Columb, problema se situiază în domeniul ipotezei, dar lucrul important în această chestiune este realitatea ei în spirit, și cutezanța savanților, începând cu Platon, de a da soluția. Și nu e nevoie să stăruim spre a convinge despre demnitatea unei realități în spirit. Ceva chinue aici știința fiindcă nu permite să i se cunoască din existență decât numai umbra.

Datele „științifice" se încearcă totuși a se stabili: „La începutul secolului XIX, teoria unei Atlantide reale începe să se fixeze prin opera lui Bory de Saint Vincent care, după ce a studiat întreg fondul fizic și geologic al insulelor Africei de Nord, ajunge la următoarea concluzie: între Madere, Azore, insulele Capului Verde, apar pretutindeni rămășițele unui vechi continent și este sigur că recifele și bancurile erau altădată mult mai numeroase. Poate acțiunea apelor, alunecarea terenurilor sau mișcările sismice, au schimbat încetul cu încetul prima formă. Aci ar putea fi câmpul cataclismului redat de Platon" (p. 16).

Observăm deci că încercarea de fixare pe hartă, răspunde ca un ecou al ciudatei obsesii, moștenite prin mitul din Timaios.

D. Dimiu își rezumă constatările asupra acestei balansări între punctul ipotezei și al verificării: „Atlantida este imperiul gândului. Nimeni nu-ș va înfige drapelul în inima lui, nimeni în afară de visătorii tuturor timpurilor, căci numai a lor este țara basmului minunat" (p. 62).

Evident, luăm acestea în sensul că savantul nu va scoate din ocean continentul dispărut, spre a înfige drapelul unui nou Columb, dar acelaș savant va ajunge la rezultate sigure după norme iarăși menționate de d. Dan Dimiu și pe care „se bazează afirmația că Atlantida a fost ceva real, iar nicidecum produsul unei fantezii extraordinare, ori o mistificare cu asentimentul atâtor savanți: scrierile vechi, tradițiile și legendele; sondagiile oceanice; distribuția faunei și florei; similitudinea limbii; tipul etnologic; credințele religioase și riturile; arhitectura" (p. 63).

Incheiem expunerea asupra interesantei cărți a d-lui Dimiu, amintind teoria desvoltată în dialogul platonician, care afirmă dificultatea deslegării enigmei. „Sunteți tineri, — spune lui Solon preotul egiptean, — aveți suflet tânăr, în care nu se păstrează credința întemeiată pe tradiție, bătrâna știință a timpurilor. Iată explicația. Civilizații omenești au pierit și vor mai peri în multe feluri, prin apă sau prin foc...". (Timaios, 22, b). Ceeace rămâne deci civilizațiilor tinere, este să se descopere taina acestor întineriri, și să vadă dacă nu cumva cauza lor este păcatul. Singură bătrâna știință a timpurilor nu moare.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

=LAZĂR=

Ne vizitează uneori cărți vechi, lecturi uitate, amintiri peste care au năpădit anii, cu pâcla lor subțire. Sunt pârloage undeva sub tâmple, unde mocnesc umbre încremenite, arătări de fum, ce se trezesc din când în când din aparentul lor îngheț, pentru a-și relua strania existență, alimentate de svâcnetul generos al inimei noastre. Se urzește atunci un ciudat dialog între noi și ele, asemănător cu acele punți de vis, care străbat ceturile opace dintre realitatea obiectivă și lumea de dincolo de mărginirea biologică.

Am întâlnit într'o seară o carte veche, care mi-a pustiit multe nopți sufletul, în anii de chinuitoare întrebări ai adolescenței. Mă însoțise atunci pretutindeni, pe străzile cetății, între prieteni și neprieteni, în bibiotecă și biserică, până și afară, în nemărginirea luncilor. Ascultam ceasuri întregi desfrunzirea pădurii din apropiere și nu auzeam decât frazele cărții, priveam cerul nelimpede și nu-i citeam decât rândurile mărunte, neliniștitoare.

Era **Lazăr** de Leonida Andreiev cartea aceea. Pe ea am întâlnit-o deunăzi, pe o ulită bucureșteană, cu teii dați în mugur, ca pe un amenințător **memento** despre viermele ce se ascunde sub amăgitoarele fețe ale vieții.

Numai firea introspectivă, plină de intuiții și curiozități a scriitorului rus, a știut să învestească figura biblică a lui Lazăr, ce înviat din moarte, cu atât de profunde și cutremurătoare semnificații. Moartea cuibărită în vine, după suferințe și chinuri infinite, iată esența povestirii lui Andreiev. Ce începe în clipa în care mersul inimei slăbește, încetinindu-se ca bătălie de aripi ale vrăbiilor răpuse de glonțul vânătoresc? Ce se întâmplă acolo, în împărăția de îngheț și tăcere, din care niciodată nimeni nu s'a întors, unde înțelepții și împărații se mistue asemenea leproșilor și celor cu mintea împânzită de negura neînțelegerii? Dincolo de faptul că viermii și furnicile ne împrăștie hoitul peste tot, la temelia unei flori, la rădăcina unui arțar, lângă bobul gras de orz, ce se întâmplă cu acele nevăzute adieri din lăuntrul nostru, cărora le-am spus **suflet**, pentrucă ele sunt asemenea flăcărilor ce se pot orbi cu un singur suflu? Mintea noastră iscoditoare, învățată să citească în cuprinzătoarea înțelepciune a lui Platon și Socrates, în stihiile amare ale lui Shakespeare, în biografia Universului, se oprește în pragul tainei ultime, nepătrunsă și surdă. Totuși, ea nu și-a recunoscut și — probabil — nu-și va recunoaște vreodată falimentul.

Leonida Andreiev ni-l înfățișează pe Lazăr, apărând după învierea sa din morți, în sat. Uimirea, spaima și groaza se mută în sufletele oamenilor. O clipă, bucuriile sunt uitate, zâmbetele încremenesc în colțul buzelor, dar apoi îl îmbracă pe cel revenit, în tradiționalele straie de mire și fac ospăț mare în cinstea lui. Casa se umple de lăutari, femei și bărbați. In mijlocul lor, Lazăr stă neclintit, cu tâmplele străvezii, învinețite de irigația vinelor, cu obrajii uscați și galbeni, cu buzele supte și crăpate. Sătenii se apropie de el, întrebându-l: **spune Lazăr, ce e dincolo, ce-ai văzut pe unde ai fost? Vorbește-ne despre Moarte...!** El nu răspunde, de parcă frigul înghețului de voci, în care a zăbovit aproape o săptămână, i-ar fi secat gâtlejul și uscat limba. Numai ochii-i sunt străbătuți de o stranie sticlire, ca de ger. Iar cine îi înfruntă privirile se cutremură, o spaimă înnebunitoare îi mușcă inima, se răsucește pe călcâie și pornește afară, spre lunci, crânguri și păduri, spre lumina abă a primăverii. Ce mijea în privirile acelea, altădată moi și calde, acum galbene și uscate? Ce adusese Lazăr, în cele două ferestruici ale sufletului, din pâcla nestrăbătută a morții? De ce o singură privire cufundată în apele încremenite ale pupilelor lui, îi mână pe oamenii aceia simpli, afară, spre aer, spre strălucirea nemărginită a cerului străveziu, buimăcindu-i năucindu-i de groază?

Toate aceste întrebări rămân fără răspuns, pentrucă nici Andreiev, autorul povestirii, nu le găsește o tălmăcire. Zadarnice sunt aici experiențele „străniі și legitime", ale medicilor din veacul trecut sau cel prezent, zadarnice toate investigațiile dialectice, pentru a da de urma acelui grăunte de lumină, din care să rodească — odată și odată — înțelegerea Morții.

Numai privirile lui Lazăr se lipesc de sufletul oamenilor. se furișează în inima lor, vestejind surâsul și tumultul de viață ce mistuia în viscere.

Târziu, Lazăr s'a ascuns într'o pădure, lângă arbori și jivine, însoțit numai de Marta, sora-i credincioasă. Barba i se lungește, părul însălbătăcit îi adumbrește fruntea, iar privirile i se fac și mai adânci, mai înfricoșătoare. El însă rămâne neschimbat în mutenia lui, stând ceasuri întregi pe aceeași buturugă ori trunchiu răsturnat, de parcă ar duce o existență redusă de buruieni de mlaștină și ochii, înfricoșătorii săi ochi, par a nu mai fi ai lui, ci aduși de acolo, din întunerec, trimiși de mâini necunoscute în decorul înșelător de arătări al vieții, pentru a înspăimânta mințile curioase, așternute pe iscoadă. Soldați călîți în lupte sângeroase, peste creștetul cărora moartea a trecut nu odată în iureș nebun, se cufundă în codru, pentrucă au auzit de privirile oribile ale celui înviat din morți. Ei să se înspăimânte...? Dar, când sătenii îi întâlnesc, spre ceasurile târzii ale după amiezii, întorcându-se din pădure, cu capetele atârnând greu pe umerii năruiți, cu privirile scormonind pământul, ei știu că soldații au văzut și dânșii ochii lui Lazăr.

Impăratul, puternicul și trufașul tiran, poruncește să-i fie înfățișat omul cu priviri înfricoșătoare. Il privește sfidător, întrebându-l: **cine ești, ce ascunzi în ochi și dincolo de ei, de ce fug oamenii din apropierea ta, ce-i face să-și piardă mințile?** Și după o halucinantă clipită îl îndepărtează și el pe Lazăr. Ochii lui sunt arși cu cărbuni aprinși, apoi e gonit înapoi, între arborii codrului. Rămâne singur orb, departe de oameni, ocolit chiar de jivine, care parcă s'ar teme și ele de fața ciudată a celui ce se 'ntorsese din pâcla morții.

Lazăr dispăru dintre oameni, dar teama de moarte a rămas și pe mai departe într'înșii, să-i roadă, ca un șobolan al vieții.

Cartea aceea nu mai trăește în mine decât stearsă, încețoșată. Cuvintele ei răsbat incolore, învăluite într'un fum subțire, din pârloagele subconștientului. Dar tonul, tonul ei sumbru și înghețat, mă urmărește ca o umbră, ca o suflare de ger, pe care o simțim cu toții, adeseori în generoase seri de primăvară, când superficialitatea noastră refuză să vadă viermele care roade, din veacul veacurilor, la temelia vieții.

GEORGE SBÂRCEA

Note românești

D. IUREȘ: PLUTIND PE APELE BOSFORULUI

D. D. Iureș, este autorul unui interesant volum de note și impresii de călătorie, intitulat „Plutind pe undele Bosforului". Cu prilejul unei excursii în Turcia, autorul a prins momente inedite, pe care ni le-a înfățișat într'un stil viu și colorat.

Cartea cuprinde, pe lângă bucuriile și nostalgia unei minunate călătorii, o documentată descriere asupra Istanbulului, cetate a legendelor și a iluziilor, pe care altădată le-am savurat în paginile neuitatului Pierre Loti.

D. D. Iureș a reușit să redea, cum puțini au făcut-o până acum, frumusețea fermecătoare a milenarei strâmtori, Bosforul, și a Istanbulului, misterioasa reședință de odinioară a Padișahilor; d-sa nu uită nici comorile de artă — faima otomoană — simbolizând temutul Islam și miracolul Semilunei, adâncite în istorie.

Inbinînd impresiile culese cu o autentică pricepere, autorul îmbogățește literatura noastră cu o carte frumoasă și instructivă.

INTR'UN SPITAL

din capitală își vindecă rănile caporalul Pintilie Nicolae, *din regimentul 67 infanterie, originar din comuna Măinești, jud. Bacău. E de 29 de ani și „în viața civilă" e muncitor cu ziua.*

O doamnă i-a așternut pe hârtie un caet de versuri, pe care rănitul i le-a dictat de pe patul de suferință. Transcriem mai jos poezia

TATĂL NOSTRU AL RĂNIȚILOR

Tatăl nostru care ne vizitezi
Sfințească-se mâna ta,
Să nu simt când m'oi pansa
Și nu dă cu medicament tare
Ci mă crede că mă doare.
Precum se roagă și ceilalți
Așa binișor să-i pansați,
Și să mă pansați ușor
Ca să-mi treacă la picior.

PANDA ALBA

este titlul provizoriu al romanului pe care tânărul scriitor Adrian Mogâldea îl va publica în toamnă.

In paginile de halucinant destin, stilul nervos al lui Adrian Mogâldea aduce literaturii românești o temă cu totul aparte, în care fantasticul se îmbină cu realul dinamic al unor trăiri frânte dincolo de viață și lumină.

Așteptăm „Pândă albă" cu deplina încredere, că va încununa un debut și va consacra un talent.

ETCAETERA...

STATUIA

Anul acesta a apărut un roman interesant datorit unui tânăr și până acum necunoscut scriitor. Romancierul se numește Corneliu Popp, iar cartea poartă sugestivul titlu: „Eu și statuia mea".

Un om teribil de supărat din pricina acestui titlu, vroind chiar să-l dea în judecată pentru plagiat pe autor, a fost poetul mort și înviat Dimitrie Stelaru, care susține că el a fost primul om din România care a vrut să-și facă statue.

Dar nu e vorba de asta.

Cartea domnului Corneliu Popp a obținut un foarte frumos succes, „de stimă", mulți critici relevând talentul și originalitatea autorului.

In librării, însă, cartea nu s'a vândut prea mult, în orice caz mult mai puțin decât volumul lui Neagu, rivalul lui Corneliu Popp.

Aceasta nu-l împiedică pe tânărul romancier să fie cât se poate de mândru de succesul... moral al volumului său. Și de câte ori este prezentat cuiva, domnul Corneliu Popp, nu uită să completeze cu un glas gros, contrastând cu fizicul său redus:

— „Știți?.. Eu sunt Corneliu Popp, ăla cu statuia".

De asemenea, dânsul nu uită să adauge:

— „Statuia mea va deveni celebră".

Sau:

— „Toată lumea trebue să cunoască statuia mea".

Sau:

— „Statuia mea nu e ca a altora".

Și așa mai departe.

Ceeace l-a făcut pe un tânăr avocat, care abea îl cunoscuse pe Corneliu Popp și căruia acesta îi ținuse un lung logos despre „statuia" lui, să-l întrebe:

— „Și unde, mă rog, e atelierul dumitale?"

— „Atelierul?... Care atelier? N'am nici-un atelier".

— „Păi ascultă, dom'le. Unul din noi doi trebue să fie nebun. Dumneata nu ești sculptor?"

Domnul Corneliu Popp a amuțit pentru câteva minute.

DREPTATE

O întâmplare din viața agitată a gazetarilor. Eroul este totuși un simpatic actor, N. N. Matei, care se ocupă însă și cu gazetăria.

Acum câțiva ani scria dânsul la „Ordinea".

Ducându-se pe la primărie, unde avea puțină treabă, află printr'o întâmplare, că tocmai s'a născut un copil care a primit numele de Ion Dreptate.

Imediat s'a gândit că ar putea scrie un articol interesant. A doua zi apărea un cursiv iscălit de N. N. Matei și intitulat: „S'a născut... Dreptate..."

Era un articol optimist în care autorul încerca să spere că odată cu nașterea copilului Dreptate, s'ar putea ivi și zori mai bune pentru adevărata Dreptate.

Spre seară, N. N. Matei avea din nou treabă la primărie. Cu oarecare surprindere, actorul gazetar a găsit pe lista morților numele copilului abea născut, Ion Dreptate.

Cu o ușoară melancolie, N. N. Matei și-a scris cel de-al doilea articol: „A murit.. Dreptate..."

SGOMOTE CIUDATE

In legătură cu prezența de spirit a actorilor, ne amintim de o întâmplare petrecută mai de mult, în vremea când Ionel Țăranu era directorul actualului Teatru din Sărindar, pe atunci Modern.

Se juca piesa „Crima din expresul verde". O scenă amuzantă era aceea când Ionel Țăranu citea, pe scenă, o carte polițistă. La un moment dat trebuia să citească următorul fragment:

„Contele stătea la masa lui. De-odată, auzi niște sgomote ciudate". In aceeaș clipă trebuia să se audă din culise o sonerie care avea darul să-l sperie pe eroul nostru.

Intr'o seară, regisorul, ocupat, poate, cu alte treburi, a uitat să sune. Surprins și puțin enervat, Ionel Țăranu a repetat lectura cu glas mai tare a fragmentului:

„Contele stătea la masa lui. De-odată se auziră niște sgomote ciudate". Și de astădată nu se auzi nici-o sonerie.

Atunci, disperat, Țăranu continuă să citească, aruncând, din când în când, priviri furioase în culise:

„Și atunci directorul se hotărî să-l amendeze cu leafa pe o săptămână pe regisorul zăpăcit..."

In clipa aceea soneria se făcu auzită. Și chiar mai tare ca de obiceiu.

SFAT

In numărul trecut am publicat o poesie erotică din volumul domnului Artim Pepelea.

Să nu credeți că farmecul poesiei domnului Pepelea se rezumă în acele câteva versuri citate. Iată o nouă mostră:

CARNETUL

Cum mergeam pe drum odată
M'a ajuns un dor de tine
Și mi-am adus îndată aminte
Că ai un carnet la mine.

Și de dorul tău, carnetul
Ți l-am scos din buzunări
Și portretul de pe dânsul
L-am acoperit cu sărutări.

Tu când ai odată vreme
Și ești dispusă bine
Sărută-ți poza de pe dânsul
Că-i sărutată de mine.

Sfatul dat de domnul Pepelea iubitei sale, îl transmitem și noi cetitoarelor noastre. Cine știe? Poate că e folositor.

PUNCT ȘI VIRGULĂ

In jurul Luceafărului

(Urmare din pag. I-a)

mitul platonic al Androgonilor, ale cărui elemente nu odată le amintește, dragostea erotică face parte din soarta omenească, bântuită de patimi și limitată de moarte. Intriga poemei stă în tendința Luceafărului de a se cobori din nemurire în pasiunea pierzătoare, și în dragostea eroinei pentru el. Jocul acesta se petrece pe limita dintre cele două lumi, fără putință de trecere dintr'una în cealaltă [1]).

Urmărită evolutiv, indiferent că-i fixăm rădăcinile în Antichitate ori mai aproape, opoziția dintre pământ și cer, ca simbol al nefericirii geniului, a suferit necontenite întruchipări. Ea a inspirat deopotrivă pe poeți, pe pictori și romancieri, pe muzicanți și dăltuitori. Sub formă de androgin în Antichitate, de înger în Renaștere și de iremediabilă prăpastie la romantici, problema geniului a frământat mințile cele mai înalte ale omenirii. Judecând după rezultatele date, ea e un fel de examen suprem, la care arta și literatura își chiamă pe cei mai talentați fii.

Ceva din Luceafărul lui Eminescu găsim și la Hamlet al lui Shakespeare. Aceeaș luptă dintre ceresc și telluric și aceeaș tendință de înălțare. Unele din ripostele lui Hamlet conțin până și potretul lui Hyperion: „Uită-te aci, la aceste două picturi — se adresează undeva nefericitul prinț către Gertruda, mama sa. Uită-te și vezi câtă grație se răspândește pe fața lui. Are bucle ca de Hyperion, frunte ca de Jupiter și ochi ca de Marte. O înfățișare ca a heraldului Mercur, luminat pe o colină înaltă până la cer. Un amestec de adevăr și formă, în care pare că fiecare zeu și-a pus sigiliul, spre a da lumii prototipul de bărbat". Hamlet se referă la tatăl său, seraficul rege al Danemarcei, ucis mișelește de Claudius. „Un rege bun — mai zice odată prințul — care, față de acesta, era ceeace Hyperion e față de un satir: Atât de iubitor se purta cu mama, încât, nici vânturilor nu le permitea să-i atingă fața. Cer și pământ!" [1]).

Baudelaire, marele și nefericitul poet, care a suferit mai mult ca oricare depe urma ingratitudinilor oamenilor, ne oferă și el tragedia trecerii geniului pe pământ. Poesia L'albatros se înșiră pe linia celor discutate mai sus. Ea nu este însă un poem cu rădăcinile înfipte'n istorie, cum e Moïse al lui Alfred de Vigny, și nici bântuită de amor, cum e Luceafărul lui Eminescu. Ea e doar un simbol:

Ce voyageur ailé, comme il est gauche et veule!
Lui, naguère si beau, qu'il est comique et laid!
L'un agace son bec avec un brûle-gueule
L'autre mime, en boitant, l'infirme qui volait!
Le Poète est semblable au prince des nuées
Qui haute la tempete et se rit de l'archer;
Exilé sur le sol au milieu des huées,
Ses ailes de géant l'empechent de marcher.

Trecând peste diferențele de limbă — cu ce balanță s'ar putea cântări frumusețea muzicală a unui vers de Vigny, față de unul din Goethe ori Eminescu? — și judecând numai cât se poate judeca, vedem că Luceafărul se impune printr'o mai pronunțată cioc-nire de idei, printr'o mai amplă nepotrivire de lumi, și printr'o mai completă și mai adâncă închegare de simboluri. Cerul se aseamănă cu cerul, marea cu marea, cristalul cu cristalul și scrisul lui Eminescu cu scrisul lui Eminescu.

A socoti că din cauza unor infime lacune el își pierde această rarisimă însușire, e a crede că diamantul nu mai e diamant, dacă la găsire pe lângă împărăteasca lui strălucire are și câteva urme de pământ gălbui...

VLADIMIR DOGARU

1) Nichifor Crainic, Nostalgia Paradisului (p. 394).

1) In lipsă de o bună traducere, rândurile de mai sus le dăm după textul francez al lui Georges Duval.

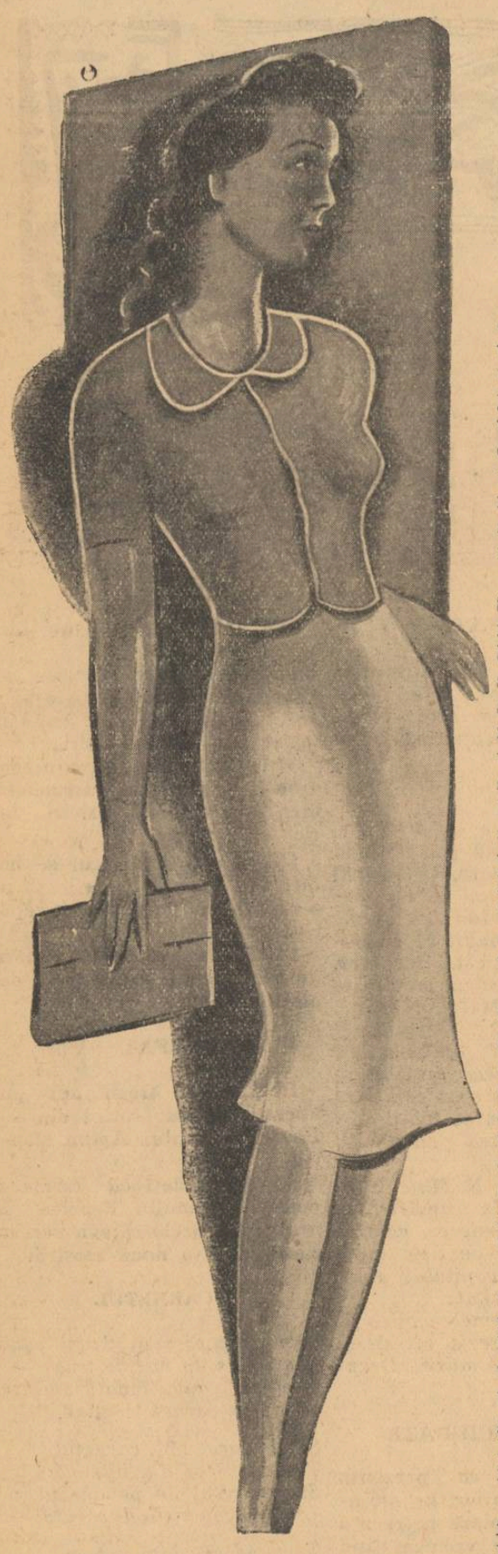

NAUFRAGIU

— nuvelă inedită —

de CONST ENE

Mâhnită, Ioana Bălan învârti cheia în broască, încet, fără sgomot, ca un fur. Ii era teamă să intre în cameră. Picioarele îi tremurau încă de enervare, dându-i impresia că urmează o sfârşeală a puterilor, bruscă, o sincopă dureroasă, gravă.

Se uită în jur ca o străină şi prin pânza lacrimilor care-i acoperi ochii mari, obosiţi în sbaterea lor fără răgaz, negri, toate lucrurile îi părură mici, schilodite, pline de mucigai şi praf. O mână hidoasă le mutase de la locul lor, pentru a se răsbuna.

Patul era deranjat şi perna mototolită, arăta că cineva a dormit până de curând. Gabriela adusese din nou pe cineva, un bărbat care-i promisese pantofi şi rochii, oferindu-i îmbrăţişările ei eftine cu aceeaşi transfigurare a ochilor albaştri. Bine că n'a dat peste ei! Starea de nervi în care se găsea putea s'o împingă la orice.

Simţi să-i vine rău, că-i pune cineva mâna pe fruntea înfierbântată şi-i apasă capul, cu putere, duşmănos. Se lăsă pe pat istovită, răsuflând întretăiat, cu mâinile pe piept ca o moartă. Privi în tavan desorientată, gata să ţipe, să mugească întocmai unui taur isbit între coarne de un măcelar puternic şi experimentat.

„Totul e iluzie; nimic nu e definitiv, chiar cu preţul jertfei, gândi ea. Ce folos că sunt frumoasă, că sunt hotărîtă să-mi păstrez orgoliul, când încrederea mi-e răsturnată cu atâta cruzime, mişeleşte!"

Nu mai avea nimic de făcut. Incercarea aceasta de a relua viaţa pe care o visa, să convingă, să primească orice înjosire numai să se găsească din nou alături de el, dăduse greş, eşuase, mărindu-i siguranţa că e o fiinţă hărăzită să trăiască viaţa de duzină, la fel ca toate celelalte femei pe care le întâlnea pe stradă la orice oră din zi şi noapte, fardate, surâzătoare tuturor şi nimănui, oferindu-se fără alegere, primului întâlnit. Farmecul vieţii nu e acela de a aştepta ocaziunile când să poţi pătrunde secretele ei, pentru toţi aceleaşi ; ci, să profiţi de moment, de starea care ţi se oferă, indiferent de urmările ei. Contrazicerile nu vin decât atunci când ai întârziat năzuind ceva superior, care să te satisfacă deplin, pe toate planurile.

Emanuel nu venise. Biletul pe care i-l trimisese era laconic şi cu atât mai demn de crezut. Ii plăcuse atitudinea lui Emanuel. Nicio discuţie asupra trecutului atât de dureros pentru amândoi. Morţii nu se desgroapă. Nici ea nu avea intenţia să-i reproşeze nimic. A vrut poate să se convingă, să-şi cântărească gesturile, să încerce o torturare. Ii erta totul. Pentruce însă n'a venit?

Ce imprudenţă a făcut! N'a raţionat deloc pasul. Şi-a pus în grabă rochia, s'a pieptănat îngrijit şi cu încredere oarbă s'a dus în grădină să-l aştepte. Mai mult ca sigur că a fost un motiv de distracţie pentru Emanuel şi prietenii lui. Poate că făcuseră şi prinsoare: unii că vine, alţii că nu. Se simte înjosită în proprii ochi, sfărâmată, învinsă. Fără îndoială că au trecut pe acolo ascunşi într'o maşină. Au văzut-o uitându-se într'o parte şi într'alta, nervoasă, frământându-şi mâinile, măsurându-şi paşii pe nisipul galben auriu, încălzit de soare.

Emanuel era singurul bărbat pe care îl iubise. Intâmplarea făcuse să-l cunoască în clasa opta de liceu, la o serbare a patronului oraşului, între culisele teatrului judeţean, când aştepta să-i vie rândul ca să-şi declame poezia. Fruntea lui înaltă, aproape dreptunghiulară, ochii plini de inteligenţă, sclipitori ca două rubine, glasul acela baritonal, format, stăpân, poruncitor, au impresionat-o. Ţinea sub braţ o vioară, ca pe un odor scump. I-a suflat la recitare. Când a terminat, i-a mulţumit. Emanuel i-a prins mâna, i-a sărutat-o apăsat şi a sferdelit-o cu privirea până în adâncul sufletului.

Un hohot de plâns o înecă. Amintirile sunt aşa de vii, de puternice, desgroparea lor îi înfrigurează trupul, o aruncă în întunericul fără sfârşit al desnădejdei. Niciodată n'a simţit mai adânc decât astăzi năprasnicele lor lovituri, dedesubtul ei nu s'a căscat niciodată un abis atât de înspăimântător ca acum, viaţa nu i s'a părut mai confuză, mai josnică, îmbâcsită, ca în aceste momente.

Studenta Ioana Bălan a nesocotit sfaturile tuturor; lumina pentru ea venea dela un singur om; zilele frumoase, bogate în petreceri şi dragoste aşteptau altele mai frumoase; poarta sufletului era deschisă numai lui; fărădelegile tinereţii o reclamau pretutindeni. Emanuel mergea înainte, sigur de isbânda finală. Ea îl urma.

Intr'o Duminică de Mai s'a logodit, fără voia ei, cu asistentul universitar Iacob Mihail, medic şef al spitalului „Ocrotirea". Părinţii o amenînţaseră c'o desmoştenesc dacă se împotriveşte. Acceptarea impusă, a desechilibrat-o pentru câtva timp. O femee frumoasă, în însoţirea unui distins medic, este tot ceeace poate constitui obiect de admiraţie. Căsătoria religioasă, plecarea în voiajul de nuntă, s'au consumat atât de repede că nici nu şi-a dat seama. De câte ori seara, doctorul se apropia de ea s'o îmbrăţişeze, înfunda capul în pernă, îşi strângea sânii apărându-şi-i, înfăşurându-se în cearceaful alb, ca şi ea, ca şi gândurile ei pentru Emanuel. Eşia pe stradă mereu singură, îngândurată, căutând pe cineva. Respectul pe care-l împrăştia în juru-i n'o măgulea, făcând-o să se încreadă, să respingă cu zâmbetul şi cu aroganţa corpului dorit de toţi. S'ar fi simţit de minune în societatea din care o smulsese doctorul, impunându-i o rezervă care nu era doloc în notă cu temperamentul ei.

Pe Emanuel îl întâlnea prea rar ca să nu sufere, să nu-şi înjunghie speranţele. Căsătoria aceasta trecea la ea mai mult ca un act formal; faptul că purta numele doctorului şef de spital, nestânjenind-o de a fi aceeaşi, amabilă cu toţi cunoscuţii, nelinîştită de tăcerea lui Emanuel.

Determinată de insistenţele mamei, femeia care-şi respectase cu sfinţenie căminul şi obligaţiunile ei de educatoare a copiilor, Ioana continua să ducă lângă doctorul Mihail viaţa unei încarcerate, ghemuind în inimă tot mai multă îndoială în reîntoarcerea vremurilor salvatoare, suspinând cu fiece zi care-şi răstignea frumuseţea în amurgul plin de înfiorări şi îndemnuri. Pentru toţi ai ei, despărţirea de care Ioana vorbea de la un timp tot mai insistent, încurcându-se totdeauna în justificarea motivelor, aducea deadreptul cu o catastrofă. Cele două surori mai mici cari aşteptau să-şi găsească rostul, sperau mult într'un ajutor moral din partea Ioanei. Doctorul Mihail ţinea tot atât de mult la ele ca şi la nişte surori ale lui. Prin el deci, vedeau bătrânii Bălan câştigarea a două partide, dacă nu tot atât de bune, cel puţin onorabile.

Dealtfel, doctorul era nestingherit, impasibil la orice gest al Ioanei; vorbele pe care le auzea nu-l iritau hotărîndu-l să stabilească odată pentru totdeauna o atitudine a soţiei sale, care să-i dea fermitatea convingerii că nu e înşelat. Manifesta mai degrabă o îngăduinţă batjocoritoare, poate şi dintr'un resentiment pe care i-l cultivase meseria faţă de oamenii infirmi. Căci, într'un cerc de prieteni, Iacob Mihail scăpase această observaţie, care ajunsă la urechea Ioanei a deslănţuit un scandal, în urma căruia femeia jicnită a stat la părinţi mai bine de o săptămână.

A fost primul cap de acuzaţie.

Ioana era sdruncinată. Ii trebuia linişte, odihnă pentru reabilitare. Doctorul a consimţit imediat să-i dea voe să plece singură la munte.

L-a întâlnit pe Emanuel, slab, turburat, ros de gânduri negre ca un puşcăriaş care nu s'a răsbunat deplin la comiterea faptului pentru care făcuse temniţă. Când i s'a deslipit de pe buze zâmbetul acela curat şi roz ca o petală de crisantemă, Emanuel s'a cutremurat, şi-a adunat privirile din zarea mohorîtă, a fost altul, renăscut, un om dinamizat. Nu i-a venit să creadă. Un arc şi s'a slobozit în suflet. A prins-o cu amândouă mâinile, hrăpăreţ, ca un vultan, şi-a sărutat-o prelung, obositor, ca oamenii în care poftele domină raţiunea. Pe urmă, parcă cineva l-ar fi apucat de gulerul hainei, a lăsat să-i cadă mâinile depe umerii ei rotunzi, fierbinţi şi-a început să tremure ca un epileptic.

Galben ca un cadavru a pornit cu paşi rari, călcând peste mormintele viselor lui, peste ale altora.

Ioana era soţia unui fost prieten, doctorul Iacob Mihail.

„Crimele sunt şi ele iertate când le faci în numele justiţiei. Dar el pentru ce făcea toate astea?"

Işi aduce perfect de bine aminte cu câtă durere i-a spus Emanuel acestea. Plângea.

Noaptea s'au culcat împreună. Când s'a deşteptat, Emanuel plecase într'o ascensiune. Adevăratul motiv este că nu voia să asiste la gestul Ioanei când l-ar fi văzut alături, sub acelaş acoperământ.

Jumătatea de zi cât a stat singură, neîndrăsnind să iasă în parc, a avut tot timpul să gândească asupra scrisorii pe care trebuia să i-o trimită neîntârziat bărbatului. Câteva rânduri scrise tremurat, o iscălitură nervoasă, duceau vestea fatalului desnodământ atât părinţilor cât şi omului alături de care primise binecuvântarea dumnezeiască.

— I-a scris! l-a întâmpinat pe Emanuel la sosire, cu o voce spărtigoasă, dogită.

— Ce ai scris? Cui?

— Lui Iacob. L-am anunţat...

Lung, plină de trufie l-a privit drept în crucea ochilor. Executase ceeace îndemnase el de atâtea ori, asumându-şi răspunderea epilogului.

— Dece-ai făcut asta? Dece-ai făcut asta? Ce faptă odioasă!... a scrâşnit Emanuel din dinţi, prin pupile trecându-i o lucire metalică, de platină.

— Nu poate fi odios nimic din ceeace faci pentru omul iubit... Oricât de mârşav, e în funcţie de un sentiment înalt... E mai barbar să ucizi un melc, decât un rival... Ai o consolare în propria conştiinţă. Nu te dărâmă sub loviturile lor aprecierile celor ce se cred mai cuminţi...

— Vorbeşti prostii, Ioana! Ioana, dă-ţi seama ce faci! I-a vorbit tăios, ca un vârf de sabie.

I-a sărit de gât şi l-a sărutat de nenumărate ori. Imobilizat, afundat în catranul dispreţului de sine, Emanuel nu a reacţionat în niciun fel. A murmurat doar printre buze, moleşit de căldura pe care trupul ei tânăr, proaspăt ca o rodie o iradia, buimăcit de moartea atât de prematură a personalităţii lui:

— Sunt mai călău decât tine...

Terminat sezonul climateric, au plecat la Bucureşti. Emanuel obţinuse între timp conducerea secretariatului unui reputat avocat, a cărui încredere îi era imperios necesară pentru viitoarea lui carieră. Prin protecţia acestui avocat, un bătrânel foarte svelt şi glumeţ, Ioana s'a transferat la un liceu de băeţi din Capitală. Emanuel a refuzat chiar din prima zi să locuiască împreună, sub pretext că şeful lui i-a rezervat o mică odaie în vila sa, pentru a fi mai aproape unul de altul, procesele necesitând multă bătaie de cap. Ioana a înţeles şi s'a resemnat.

O lună, două, un an s'au întâlnit la fiecare masă, mărturisindu-şi cu voce tremurândă dragostea, credinţa nestrămutată. Pretutindeni au fost văzuţi împreună. Cuceritoare prin mers şi trăsătura corpului sculptat ca de mâna unui îndrăgostit artist, mereu nouă, surâzătoare, înveselind atmosfera prin simpla ei prezenţă, Ioana se simţea tot mai apropiată, legată indestructibil de Emanuel, despre al cărui talent începuse să se şoptească la reuniunile la care lua parte, prevăzându-i-se un strălucit viitor. Profesoara

de filosofie Ioana Bălan asculta tăcută toate câte se debitau pe socoteala omului iubit, şi se simţea fericită. Femeilor le plac măgulirile altor femei aduse bărbaţilor lor, până nu devin geloase.

In patul lui Emanuel, se făcea mai frumoasă.

Procese tot mai multe îl reţineau ore întregi, făcându-l să uite de masă, de viaţă. Se hrănea cu praful dosarelor învechite asupra cărora sta aplecat studiind, cu o răbdare de martir. Numele lui circula acum din gură în gură: pe sălile tribunalului, pe străzi.

Prima absenţă dela întâlnire a trecut neobservată. Când însă i-a dat telefon, răspunsul desinteresat că a fost „ocupat" şi-l „plictisesc" plimbările printre oamenii fără căpătâi de pe Bulevard, a asvârlit-o într'un sbucium, într'o panică distrugătoare. Pentruce o ocolea? A încercat o explicaţie. I s'a refuzat. Cari erau motivele? Se săturase de ea?

„Dece n'a venit astăzi"? „S'a decolorat atât de mult la suflet că nu-şi mai respectă nici semnătura'? „Dece a mintit-o din nou?"

Intrebările acestea o chinuiau, o dureau, de-i venea să muşte. Toate efectele trebue să aibă o cauză. Lucrurile se petrec şi ele într'o anumită ordine. Intrebată ce atitudine a luat faţă de purtarea lui Emanuel, Ioana nu putea spune ceva precis. Işi controla doar faptele, ştiind că marea, greaua răspundere morală ce decurgea din gestul ei, este numai şi numai a lui Emanuel. Cu toate astea nu-l condamna faţă de nimeni.

Inchise ochii, strânse puternic, căutând să se consoleze.

— Eh! Incă o lovitură. Bine că n'a fost Gabriela acasă...

Colega de cameră, un temperament uşuratec, o sfătuise în nenumărate rânduri să încerce o ruptură a legăturilor cu avocatul Iordănoiu. Ea nu vedea nimic serios în purtarea lui. La auzul acestor critici, Ioana tăcea, mestecând un răspuns pe care nu îndrăsnea să-l pronunţe. Il iubea pe Emanuel şi orice cuvânt rău rostit la adresa lui o ustura.

—Iar ţi-a tras clapa! avea să-i spună când va vedea-o supărată, refuzând să mănânce.

Se ridică, deschise poşeta, luă biletul şi-l făcu bucăţele...

II

Gabriela s'a întors dinspre ziuă foarte veselă, însoţită de doi băeţi tot atât de guralivi ca şi ea. S'au oprit sub fereastră, glumind, făcând mare haz. Avea convingerea că Ioana e acasă şi de aceea nu i-a invitat la o cafea. Unul din ei, Sergiu Barbelian, ştia să ghicească admirabil în ceaşcă. Pe urmă, cafeaua îi mai desmeticea căci băuseră prea mult.

Ioana dormea liniştită, cu respiraţia uşoară, regulată. Deabea reuşise să aţipească. O noapte de svârcolire între pernele pe care le simţia tari şi înfierbântate ca nişte cărămizi pe cuptor; lungi ceasuri de deprimare în care viaţa nu mai avea nicio raţiune şi orice efort se dovedea tot atât de calp ca un metal asvârlit; întrebări cu aceeaşi nejustificată legătură cu mobilul la care se refereau din moment ce consimţise să fie cioclul propriilor sale speranţe; şi aspra, pătimaşa judecată, rechizitoriul nemilos al uşurătăţii cu care respinsese o situaţiune invidiată, pentru a se svârli într'o aventură pe care o înţelesese cu totul sub altă formă.

Desbrăcată în pripă, Gabriela s'a băgat sub plapomă lângă trupul ei cald, miresmat, plin de chemări, ca lângă al unei ocrotitoare.

— Ioana, ce bine-a fost!... L-am văzut pe Emanuel. Ridicăte să-ţi spun.

Ioana a manifestat un dispreţ vădit, întorcându-se cu faţa la perete. Numele lui Emanuel îi suna în urechi ca un clopot la înmormântare. Avea totuşi curiozitatea, banală, fadă, să afle cu cine a fost, ce-a făcut, când a plecat...

— Mi-a vorbit de tine, frumos, pocăit...

— Cum? Nu m'a uitat? Mai trăesc pentru el?

— Te vede astăzi la tribunal, la procES...

Se luminase de mult şi Gabriela tot nu terminase de povestit.

Cunoscuse un ataşat de legaţie, neamţ, de o frumuseţe răpitoare. Natura greşise că nu-l făcuse femeie. Toţi ochii îl urmăreau cu spaimă. Au dansat mult împreună. Era prieten cu Emanuel. Discutau probleme de drept. La despărţire, ataşatul plecase singur, ameţit. Emanuel, retras la o masă dintr'un colţ al localului părea nelinîştit. Când a venit şoferul să-i spună că e gata, a sbughit-o fără să-şi ia la revedere.

— Il aştepta poate cineva?

— Nu. Nimeni. Am eşit în prag după el să văd dacă pleacă însoţit. Tu ştii că nu-l pot suferi. Nici nu-i pot condamna pe nedrept. Numai el şi şoferul, mărturisi Gabriela trăgând de pleoapele cari deveneau din ce în ce mai grele.

„Tot mai păstrează puţină seriozitate', îşi zise în gând Ioana. Şi deodată, vulcanic, simţi în ea valul unei bucurii feciorelnice. Nu putea să-l uite, să-l îndepărteze, vieţile lor erau prea adânc întrepătrunse, armonia existenţii ei nu va fi niciodată perfectă ştiindu-l c'o duşmăneşte, că o preţuieşte în acelaş fel ca pe celelalte frământate din acelaş aluat.

Imbrăcă rochia violet regal de marchizet, care-i sta atât de bine. Işi potrivi centura de aceeaşi culoare, îngânând un cântec.

Deşi prea de dimineaţă, ieşi surâzătoare, nemaiputând răbda furnicăturile din tălpi. Soarele se ridica magnific de sub geana zării, aruncând pe asfaltul stropit de cu noapte, mantie de lumină îmbietoare, liniştitoare. Semăna aşa de mult cu o primăvară pretimpurie într'un oraş provincial, ca Ioana se simţi cu zece ani mai tânără, sburdalnică, clocotind de viaţă, însetată după noul pe care îl dorise cu atâta pasiune încă depe băncile şcoalei când citea cu nesaţ cărţile ce-i cădeau în mână. In această dimineaţă calmă, înaltă, cu puternice rezonanţe în sufletul ei desămăgit, Ioana îşi găsi un nou echilibru. Uită pentru moment toată drama pe care o trăise eri, şi se avântă trâmbiţând o satisfacţie bănuitoare, spre tribunal. Când ajunse în faţa palatului şi se uită la ceas, îşi dete seama că era caraghios să aştepte ca un ţăran, până va deschide portarul. Luă o maşină şi spuse şoferului s'o ducă în Parcul Carol. Iubea mult florile. Inexorabilele legi care-i conduceau firul vieţii, o alăturase de flori. Prietenia cu tot excesul ei de angajamente; vestigiile unei sinceităţi copilăreşti, — se uită pentru un buchet de crisanteme, pentru un mănunchiu de gladiole.

De aci până la Emanuel acasă făcea doar patru minute. Ocoli de câteva ori un ront, şi involuntar îşi îndreptă paşii spre vila avocatului, unde mai locuia încă Emanuel. Infiripă imediat un pretext, şi sună cu hotărîre. Servitoarea îi deschise numaidecât — era altă fată care n'o cunoştea, — poftind-o să aştepte că „Domnul" nu s'a sculat. Fata, o ţărăncuţă spălată, dispăru ca o suveică.

Ioana bătu în uşă. Niciun răspuns. O linişte insinuantă. Apăsătoare. Intră. Emanuel dormea cu o mână la falcă. Fruntea înaltă, boltită, gânditoare. Mustaţa neagră, corb. Işi puse poşeta pe noptieră. Un glonte potrivit bine în tâmplă, şi tot ceeace era faimă de mare avocat; omul frumos, cumpănit în atitudinea faţă de camarazi şi străini; iubitul pentrucare suferise atâtea îngenuncheri — se transforma, pentru o zi, în erou de dramă sentimentală citită pe nerăsuflate de îndrăgostitele minore, pentruca apoi uitarea să-l îmbrace ca pe orice anonim.

Ii prinse mâna cu mâinile. Emanuel se trezi ca la atingerea unui fir electric.

— Tu aici?

— Te puteam împuşca fără să ştii. Dar e netrebnic!... rânji Ioana transformată în fiară, într'o clipită.

— Ce cauţi? Cine te-a adus? întrebă el gâfâind, încurcat.

— Să discutăm de proces, se linişti Ioana ca prin minune. Sunt anumite lucruri pe care nu trebue să le desbaţi astăzi în faţa justiţiei. Cred că toată afacerea va lua o întorsătură senzaţională.

— Te-ai răsgândit? Vrei să renunţi?

— Nu. Renunţ la apărarea ta. Va fi imposibil să apari la bară să mă aperi, de faţă fiind şi Iacob. Imi dau perfect de bine seama. Procesul va fi pierdut. Scrisoarea pe care am primit-o eri e elocventă. Iacob propune să ne împăcăm. Speră că m'am lecuit de-a mai asculta poveşti...

— Şi tu?

— Eu?!... Nu ştiu ce-aş face. O voce lăuntrică mă îndeamnă să-l ascult, să mă întorc acasă. E greu, dar poate va fi mai bine decât aşa. Am suferit destul. Nu mai are niciun rost încăpăţânarea mea. Pricepi?

— Bine, dar...

— Inţeleg ce vrei să spui. Vei avea şi tu dreptate. Nu e însă cavaleresc. Să năruieşti o căsătorie, să îndueşti doi oameni cari, probabil, şi-ar fi dus un trai liniştit, pentru ca să dai cu piciorul femeii care te-a liberat... Nu te-ai gândit la situaţia mea, societatea în care am trăit amândoi nu te interesează ce spune; răbdarea care m'a îndobitocit nu te mişcă... E natural... După ce ai avut totul...

(Urmare în numărul viitor).

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

36-941

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIB

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 36
SAMBATA 30 August 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Note la zi

Tentațiile filosofării

de DAN PERAȘINCU

Unul din gravele defecte ale tineretului de astăzi este, desigur, aplecarea spre filozofare. „Filozofia" plutește în aer și orice minte crudă se crede în drept să „prindă momentul", pentru a deveni o „expresie istorică". Dar ce se întâmplă, în realitate? Fiindcă orice tânăr, prin definiție, nu poate fi decât un autodidact. Și defectul autodidactului este graba. Tânărul nu știe să aștepte — și de aici toate erorile lui romantice.

Să fie sincer fiecare tânăr cu sine însuși și să se întrebe: de câte ori ceceace am făcut ieri nu mi s'a părut astăzi o greșală, din cauză că-mi lipsea o anume perspectivă, globală, a lucrului?!

Creația, cași viața, e o călătorie prin neguri. Peste tot te pândesc marile încercări. Treci ca printr'o regiune tropicală, cu mii de lighioane și cu mii de tentații. Acum e ploae și vânt, acum e soare și pace. Frica însăși de moarte — deși ar părea paradoxal — e mai acută în tinerețe decât la maturitate; nu cunoști încă arta de a o ignora. Și atunci te cuprinde un neastâmpăr imens, setea de a face *acum, imediat* și *deplin*, tot ce se poate face ca om, pe pământ.

Iată clipa când ești gata să treci dela o nevinovată „filozofie" adolescentă, la o acțiune extremă. Toate cuvintele mari, citite prin cărți, îți vuesc în cap și nu-ți mai dai seama că, în fond, vuetul e al sângelui tânăr...

Poate că moda filozofării, în publicistica noastră tânără, să fie și semn bun. E adevărat, există la acest tineret o mare necesitate de a ști, de a se cultiva, de a se afirma spiritualicește. Dar o slabă intenție bună e prea mult copleșită de rezultate negative.

Fiindcă ziarele și revistele noastre trebue să înceteze a mai fi pline cu filozofări pretențioase, cu fumul noțiunilor vagi, cu incertitudinea strigată ca o convingere absolută.

Cultura își are legile ei, de neocolit. Cine vrea să se afirme în cultură, trebue să-și piardă tinerețea printre cărți, să-și ucidă anii cei mai frumoși cu canonul lecturii, să-și canalizeze entuziasmele în admirația pentru spiritele mari și limpezi ale umanității. Altfel, nu se poate. Cultura e o disciplină, o tecnică de reprimare a instinctelor, o *deviere* dacă vreți, a vieții, ca viața simplă, biologică.

Un gând trebue să te coste un an de ardori tăinuite și o frază trebue plătită cu o mie de renunțări.

Iată disciplina care ne lipsește și iată cum se face cultură. Am obosit cu tineretul care cere *experiență, viață directă, aventură;* cu tineretul care „face istoria" și care răstoarnă toate valorile, într'o viziune grandios-romantică a nihilismului. Pentrucă prea mulți inculți au profitat de aceste avânturi — uneori nobile — ale tineretului, pentru că am ajuns la o groaznică confuzie a valorilor, pentrucă spiritul critic a fost ucis, pentrucă nu mai există competențe, pentrucă nu se mai respectă nimic. Cred că nici tineretul nu s'a așteptat la un astfel de rezultat dezastruos: s'a instaurat mediocritatea acolo unde trebue să fie inteligența, interesul personal acolo unde trebue să fie dezinteresarea cea mai pură și reaucredință acolo unde trebue să existe înțelegerea și condescendența!

Să dorim mai puțini filozofi și mai mulți tineri de bun simț, creatorii de mâine ai adevăratei culturi românești...

DIVERSE

de AL. ROSETTI

FARMECUL ROMEI. Am cunoscut Roma, oraș de provincie. Existau, pe atunci, puține mașini. Transporturile se făceau cu trăsura, din care au mai rămas și astăzi câteva, pentru străinii amatori de pitoresc.

Ziarele publicau în litere groase „marele dezastru feroviar", de proporții extrem de modeste, pentru ochii noștri de astăzi, sau consacrau lungi coloane asasinării unui carabinier, în vre-un oraș de provincie.

Era, desigur, bine, pe atunci, la Roma. Impresurat de trei civilizații ilustre, suprapuse, aveai timpul să te lași furat de farmecul neasemuit al acestui oraș, pentru cunoașterea căruia un cardinal a pretins toată viața unui muritor..., sau numai o săptămână!

Mai mult însă ca orice altă localitate din lume, Roma trebue cercetată pe jos. Încălțat cu sandale sau nu, i se rezervă pietonului impresii și emoții pe care nu le-a mai încercat. Venit dintr'o țară care ignoră monumentalul și ordonanța arhitectonică, pelerinul descopere cu uimire piețele mărețe sau cu farmec intim, străjuite de case și de palate de un stil potrivit, și mai presus de toate îl surprinde, la fiecece pas, murmurul apelor, în fântânile publice. El se deprinde repede cu meditarea la umbra porticurilor, în svonul cristalin al apelor romane, venite cine știe de unde pe apeducte construite cu secole în urmă, de geniul înaintașilor. Și oriunde l-au purtat pașii, stârșește prn a se regăsi într'o piață în care cerul se resfrânge în apele unui basin.

Din toate grădinile Romei, a rămas credincios muntelui Pincio. Imensitatea și varietatea acestui parc, magnificența vegetației sale și valoarea decorativă a pinilor panasol, cu coroana lor bogată: văile cu umbrele lor: și, mai presus de toate, pacea romană, impusă în virtutea secolelor de glorie, pacea augustă și pontificală din Cetatea rămasă Urbea prin excelență, îl readuc pe băncile acestei grădini fermecate, în care se simte devenit cetățean al Lumii.

G. IBRAILEANU. L-am cunoscut pe Ibrăileanu la Iași, prin 1923 sau 1924. Fusesem prevenit că primește noaptea, pe care o petrecea stând de veghe, pe când ziua o consacra odihnei. Și, într'adevăr, îți făcea impresia unei păsări de noapte, cu marii săi ochi, obișnuiți cu întunerecul, clipind la lumina lămpii.

Văzut de profil, capul său de oriental avea un desen atât de pur, încât părea desprins dintr'un basorelief antic, reprezentând un șef din Asia anterioară.

Sfios, retras, victimă a mediului în care trăia, nepotrivit pentru acest om superior care, pus în alte condiții de viață, și-ar fi putut da întreaga măsură, simțeai că ceeace i-a lipsit mai mult a fost contactul cu societatea cultivată din străinătate, în care aspirațiile sale ar fi găsit un ecou care i-a fost refuzat în țară.

Era, pe atunci, cu totul subjugat de arta lui Marcel Proust, până într'atât încât își confecționase singur un index proustian, pentru repedea aflare a pasajului dorit. Găsise în Proust, mai presus de artist, un frate întru suferință, căci Ibrăileanu era și el un anxios, și își descoperea în fiecare zi o altă maladie.

Această preferință, care nu cadra cu poziția cunoscută a criticului, în materie de artă, putea să pară ciudată, dacă dela primele vorbe schmbate nu ai fi constatat că Ibrăileanu era un spirit într'adevăr liber, și că „poporanismul" pe care îl recomanda și apăra în coloanele „Vieții românești" constituia pentru dânsul mai mult o atitudine politică, preferințele lui artistice fiind libere de orice prejudecată.

L-am revăzut, după aceea, de mai multe ori, îmbătrânit și bolnav, preocupat din ce în ce mai mult de soarta Europei de mâine și de evoluția formelor ei sociale, astfel încât ultimele-i zile i-au fost adumbrite de incertitudinea viitorului. Toată tristețea acumulată în trecut îl apăsa acum, și a murit cu sufletul neîmpăcat, martir al propriului său cuget.

Fișier

Plictiseala excesului și plictiseala deficienței

de ION FRUNZETTI

Istoria culturilor prezintă două portative, paralel desfășurate, în ritmuri însă adesea contrarii pe care manifestările secolelor se înscriu. Cine n'a remarcat de pildă, câtă plictiseală mărturisesc unele producții lirice, muzicale ori choreorgrafice, din anumite epoci suprasaturate de subtilitate feminină și de politicoasă eleganță? Mișcările de gavotă ale secolului XVIII merg însă, grațios, suav și aristocratic, paralel cu tumultul subteran al redeșteptării unei conștiințe libertare în massele disprețuite ale poporului.

Marseillaisa izbucnește impetuos de-asupra sunetelor picurate ale menuetelor și Rameau cunoaște un concurent choreogragic: dansul pe estrada eșafodului, în ritmul ghilotinei. Acolo unde istoria culturii nu înregistrează decât plictisul suveran, căscatul disimulat grațios îndărătul unei parfumate batiste cu dantelă, inutilitatea dându-se drept temă pentru variații, — istoria pragmatică desprinde prăbușiri geologice de străfunduri morale, urletul disperat și trepidant al pluricefalei mulțimi precipitate spre putere.

Tot așa, perioada de aparentă stabilizare teoretică pe linia pozitivismului, secolul al XIX-lea, al scientismului și infailibilității experienței ajutate de rațiune, secolul celor mai reduse frământări intelectuale, este totuși violent tulburat de probleme sociale, de pasiuni și imbolduri, de răsturnări și dibuiri pe terenul acțiunii omenești. Și totuși, ce vastă plictiseală circulă de-alungul certitudinii pozitiviste arborate de știință, de-alungul naturalismului literar și realismului artistic, de-alungul ariilor de operetă fredonate universal!

Variațiile mediului social, evenimentele externe, războaie, revoluții, etc., pot foarte bine să-și ajusteze ritmul trepidant, după sincopările monotone ale plictisului. Nu existența sau lipsa unor diversități istorice în mediul social, fac ca plictiseala să domnească ori să dispară. Monotonia vieții burgheze de după războiul mondial n'are virtute explicativă pentru gradul de plictiseală în care este înnecată azi omenirea. Astăzi se încaeră lumi, se șterg depe fața pământului țări, idealuri, concepții. Se aruncă lozinci care pot fi mâine hulite tot așa cum astăzi sunt aclamate. Se nasc entuziasme din marasm și se plantează melancolii pe fonduri temperamentale allegre. Nimănui nimic nu i se mai pare extraordinar.

Plictiseala de până mai ieri, de până la războiul mondial, era plictiseala post-digestivă a îmbuibării celor puțini. Indărătul leneviței ei ascunse 'n peruci pudrate, vuia clocotitoare marea de turbare și răzvrăt a masselor flămânde. Cultura își capătă pecetea stilistică a celor în stare s'o practice și prețuiască: a celor plictisiți de inactivitate. Ea era deci fadă, formalistă, mincinoasă, frizându-și cârlionții inutili de-asupra golului originar. Plictiseala de azi e plictiseala celor mulți. A masselor care au vuit cât au vuit, au turbat și s'au îmbătat de turbare cât au avut chef, dar care astăzi sunt excedate de acțiune. Instinctele lor manifestate mereu prin gest, refuză azi gestul. Massele care nu se mai văd suverane, ci acceptă bucuros îndrumătorii pe care să-i urmeze, sunt plictisite. Excedate de gest.

Intre a te plictisi din inactivitate, și a te plictisi de tumultul faptei, râvnind tihna absenței intelectuale, relaxarea muschiulară, diferența nu e de grad: e de natură. Cultura de ieri ritma in pizicato plictiseala conducătorilor, dar turnă „appassionato" ritmul colectiv. Cultura de azi este efectul sforțărilor conducătorilor de a infiltra un ritm mai viu, masselor adormite de atâta sguduire. Ea nu poate să nu oglindească vasta resemnare la voile sorții, a unei mulțimi al cărei tonus vital a scăzut îngrijorător, și care, asemeni câinelui alergat de huiduielile satelor, nu caută decât șanțul unde să se întindă nesupărat.

Intre cheia lui sol, a portativului superior, care dă melodia temei, și cheia lui fa, a portativului inferior, câre accentuiază grav, lent, leneș, o atmosferă de indiferență, acolada care să indice interconditionare și cooperație se lasă cu greu înscrisă. gendă, care și-a citit dela naș-

Asemeni sinucigașei din letere soarta, în cartea vieții. mulțimea este azi un hiat de interes explicat prin „dejà connu"...

Plictiseala excesului este mai totală decât acea a deficienței...

La Florența, în centrul de studi asupra Renașterii

de C. N. NEGOIȚĂ

Pasiunea cea mare pentru frumusețile clasice n'a fost niciodată mai mare decât în Renaștere. După o epocă de sbucium, de lupte purtate prin toate regiunile lumii atunci cunoscute, după deplasări uriașe de masse omenești, săvârșite în vremea cruciadelor, privirile lumii se îndreaptă iarăși spre eternele bunuri spirituale ale artei mediteraneene. N'a fost o imitație, n'a fost o reluare numai a unor preocupări cari nu asfințiseră. Ci umanitatea a simțit nevoia, după ce și-a reîmprospătat forța de creație în preajma modelelor antice, să se îndrumeze pe căile care glorifică idealismul, desăvârșirea frumuseților din om și din jurul său. Sentimentul naturii, cum a fost numit, dragostea de minunatele daruri ale pământului și ale cerului, atunci s'au iscat. Și era un rod al preocupărilor de cultura veche, pe care cercetătorii manuscriselor, ai operelor antice, ai gândirii și ai poeziei greco-latine o înoiau, îi dădeau isvodiri ce apăreau prin urmare înoite, după sentimentele și preferințele omului modern.

Deaceea cultura acestei epoci, Renașterea, care cuprinde aproape trei sute de ani, înfățișează darul aprig de cunoaștere, de înfăptuire a minunilor de artă, — în poezie sau în plastică, — de alcătuire a legilor care să redea justiția, împărțirea drepturilor cuvenite omului și popoarelor.

Pornită din Italia umanistă, ea a străbătut hotarele și s'a desvoltat pretutindeni, potrivit nevoilor fiecărei societăți, fiecărui neam. Petrarca aduna manuscrise vechi, adnota operele clasice și colecționa ceeace se mai putea găsi prin bibliotecile răvășite ale mânăstirilor. Și asemenea marelui poet idealist se aflau nenumărați umaniști pe tărâmurile italice.

Dar centrul acestor preocupări, din care avea să răsară, luminoasă, Renașterea cu toată resfrângerea ei asupra culturii europene, rămânea orașul Florența. Sub conducerea familiei de Medici, impulsul dat artelor și gândirii a fost dat tot mai mare. Aici s'au strâns și au lucrat, sub mecenatul acestei familii: Machiavelli, făuritor al „Istoriilor fiorentine" și al „Principelui", desăvârșitul cavaler și pedagog, Leon Battista Alberti, om al Renașterii în toate manifestările; și tot aici văzuse lumina zilei, cu două veacuri mai înainte, Dante Alighieri. In cântecele de primăvară și de Carnaval, când viața era exaltată cu toate bucuriile ei, topindu-se laolaltă sentimentele epicureene și idealismul platonician, trebue să vedem renașterea spiritualității care se va răspândi în toată lumea.

Studiul Renașterii aduce prin urmare o înțelegere a tuturor formelor de cultură. care redau singura noblețe omenească, noblețe spiritului și a inimii.

Acum câțiva ani, marele scriitor italian Giovanni Papini a isbutit să strângă în jurul persoanei sale de prestigiu european, un comitet de învățați și de cercetători ai Renașterii, alcătuind Centrul de Studii și de erudiție asupra acestei epoci. Sediul a fost ales în orașul Florența. unde limba, arta și istoria au căpătat avântul cel mare din Renaștere. Palatul Strozzi a fost mobilat în stilul sec. XV, cu tablouri de artă, cu tapiserii ale Medicilor, cu busturi de marmoră și vase de faianță, reconstituindu-se astfel un templu de artă a timpului lui Michel Angelo și Leonardo da Vinci. Prin sprijinul dat de către Duce și de ministrul E. Bottai, s'a instituit o lege de organizare a centrului florentin de studii asupra Renașterii. Planul de activitate prevede valorificarea și studiul uneia din cele mai vii perioade de civilizație italiană și europeană. Obținând și personalitate juridică, această Asociație este condusă de un președinte, — astăzi Giovanni Papini, — și de un comitet alcătuit din zece membri aleși de ministerul Educației Naționale. La început, exista un fond de treizeci de mii de lire, alocat de către stat pentru întemeierea institutului și pentru înființarea unei mari publicații. Acum, noui sume au fost repartizate, pentru a se putea începe și alte cercetări și investigații științifice.

(Urmare în pag. 5-a)

Studiile umaniste fac obiectul multor controverse printre profesioniștii culturii și ai pedagogiei sale. Iată pentru înțelegerea atitudinei autorizate față de cultura umanistă în vremea noastră, rândurile în care *Fuehrerul Adolf Hitler* desbate în *Mein Kampf* această problemă :

„Trebue să vedem una din caracteristicile epocei noastre materialiste în faptul că învățământul se orientează din ce în ce mai exclusiv spre disciplinele utilitare' matematici, fizico-chimia, etc. Nu se poate, desigur nega utilitatea acestor cunoștințe într'o epocă în care triumfă tehnica și chimismul, și în care, viața ne servește în fiecare zi probele cele mai evidente despre asta. Ar putea totuși să fie primejdios a face să se bazeze pe ele toată cultura unei nații.

Dimpotrivă, trebue ca această cultură să țină totdeauna socoteală de un ideal. Ea trebue să aibă drept bază *„studiile umaniste"*, și din punct de vedere științific, numai să furnizeze copilului punctele de plecare care-i vor fi necesare mai târziu pentru o cultură profesională mai întinsă. A uita aceasta, este a nega importanța forțelor care vor avea totdeuna, pentru existența unei nații, mai multă importanță decât toate cunoștințele tehnice sau altfel. Invățământul istoriei, mai ales, nu trebue să sacrifice cunoașterea antichității. Istoria romană ,dacă știi să-i desprinzi exact liniile mărețe, va furniza totdeauna cel mai bun ghid pentru toate timpurile. Trebue să păstrăm deasemeni idealul grec al civilizației, în toată frumusețea sa. Diferențele care separă popoarele nu trebue să ne împiedice de a vedea comunitatea de rasă ce le unește, care e infinit de importantă".

Despre naționalism, Adolf Hitler *scrie următoarele:*

„Acel care-și iubește poporul nu-și dovedește această dragoste prin sacrificiile pe care e gata să le accepte pentru el. Un sentiment național care n'ar avea alt scop decât interesul, nu este un sentiment național. Un naționalism care cuprinde numai anumite clase sociale nu este nici el naționalism. A striga „ura" nu înseamnă nimic, și nu dă drept la titlul de patriot; trebue să existe îndărătul lui, dorința nobilă și arzătoare de a apăra ființa și puritatea neamului, întreagă. Nimeni nu poate fi mândru de poporul său, decât atunci când nici una dintre clasele sociale nu-l face să se rușineze. Dar atunci când jumătate din popor este în mizerie, slăbit de necazuri și demoralizată, i se oferă un atât de trist spectacol, încât cu greu mai poate fi mândru să facă parte din el...

Trebue să îmbinăm strâns în inimile tinere, naționalismul și sentimentul justiției sociale. *Atunci se va naște într'o zi un popor de cetățeni uniți și cimentați de o dragoste comună și o mândrie comună, de nedespărțit și de neînfrânt în veci".*

Se aude, **continuă, în alt capitol al cărții sale, Marele Conducător al Reichului, pe ici pe colo, se aude părerea care pare atât de justă și care e totuși atât de stupidă,** că economia este condiția primordială a oricărei arte. **Nu! Nu!** Statul **este condiția primă a economiei, după cum este condiția primă a artei.** Statul, **adică forțele politice, constructive și directoare, inerente neamului. Această forță politică și constructivă este mai mult sau mai puțin bine înrădăcinată în domeniul economic, adică în efemer, sau în domeniul cultural, adică în ceeace ea este veșnic. A crede că cea mai mare bogăție economică a popoarelor corespunde cu cea mai mare desvoltare a culturii omenești, înseamnă a da dovadă de o cunoaștere cu totul superficială, ca să nu spunem de o ignoranță oarbă a desvoltării istoriei omenirii.**

Nu manifestările economice, ci numai realizările culturale fac istoria oamenilor și pe cea a națiunilor...

F.

PORTUL

Și. Dimitrescu

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL ALHAMBRA: „BUCUREȘTI-MOSCOVA", REVISTA IN 2 ACTE DE PUIU MAXIMILIAN și MAICAN

Publicul care a umplut până la refuz sala Teatrului Alhambra, a dovedit că genul ușor al teatrului de revistă, socotit la un moment dat pentru totdeauna decedat, este încă pe gustul spectatorilor noștri.

Mai mult chiar, avem impresia că la această ultimă revistă prezentată de d-nii: Puiu Maximilian și Maican, publicul a aplaudat cu mai mult entuziasm decât la trecutele spectacole de acest gen. Era o vreme când spectatorul își economisea aplauzele la sfârșitul unui cuplet „de actualitate" sau al unui sketch.

Să vedem întâi ce se înțelegea înainte printr'un „cuplet de actualitate".

Apărea pe scenă un cetățean revoltat care încerca să-și verse focul pe diverse stări de fapte pe cari, dânsul nu le socotea pe gustul său. Și astfel spectatorul era silit să audă că 'n țară lucrurile nu merg prea bine, că dreptatea nu este pusă pe primul plan, și așa mai departe.

Bine înțeles, spectatorul râdea. Râdea pentrucă actorul avea talent și spunea toate lucrurile astea cu mult haz. Dar în râsul lui se putea citi și oarecare melancolie. Fiindcă era silit bietul om să recunoască la urma urmei că omul de pe scenă avea dreptate.

Intr'adevăr, multe lucruri mergeau prost sub decedatele regimuri politice.

Vă închipuiți, așa dar, mulțumirea spectatorilor când au constatat, cu ocazia ultimei reviste, absența de pe scenă a cetățeanului revoltat.

Locul lui l-a luat un individ, pe nume Stalin, care a fost în tot timpul revistei, calul de bătae al autorilor.

Și spectatorul a putut să aplaude și să râdă din toată inima. A avut omul satisfacția să vadă că în țară, toate lucrurile merg acuma bine și a făcut mare haz atunci când i s'a prezentat situația atât de încurcată și nenorocită a dușmanilor noștri.

D-nii Maximilian și Maican au avut buna inspirație de a nu intercala în revistă tablouri retrospective cari să reamintească spectatorilor lucruri destul de triste, făcând parte din domeniul trecutului.

Trecutul trebue să fie pentru totdeauna îngropat, astfel ca noi bazându-ne pe promisiunile prezentului să privim cu încredere un viitor ce se anunță cât se poate de fericit.

In această privință, scena vânzătorului de ziare, interepretată de d. C. Lungeanu, a fost de-a dreptul impresionată, meritând felicitări atât compozitorul muzicii, cât și autorii cuvintelor, și mai ales interpretul.

De altfel d. C. Lungeanu a fost excelent și atunci când a lansat minunata melodie „Femei".

Ne-a surprins însă chipul cam rece în care a fost primit de public cântecul de chef „Când se crapă zorile", cântat de d. Lungeanu și d-na Mia Apostolescu.

Spre deosebire de Titi Botez și Lulu Nicolau, care au dobândit anul trecut un atât de mare succes, lansând un alt cântec de chef: „Cu lăutarii după mine", actualii interpreți au căutat să pară distinși, vrând, par'că, să spună publicului: „Noi nu ne îmbătăm, dar credem că așa arată oamenii, la beițe".

Și astfel melodia a pierdut mult din farmecul scontat de autori.

D-na Mia Apostolescu s'a revanșat, obținând numeroase aplauze, alături de Marcel Angelescu, în tabloul „Cezar și Cleopatra", și, singură, într'un cuplet, gen „Mia", „Vreau să mă mărit".

D-na Mia Stariade, apărând din nou sub înfățișarea lui Stan, a fost la înălțimea așteptărilor, dobândind meritate aplauze.

D. Marcel Angelescu a fost excelent, atât în cuplete, cât și în sketchuri, dând la iveală o altă latură a talentului său: aceea de actor de revistă.

D. George Groner, în rolul lui Stalin, cu o mască excelentă, a spus cupletul cel mai actual, și deci și cel mai aplaudat.

Mai puțin reușite, celelalte două apariții ale sale, mai ales aceea din tabloul „In adăpost".

D-nii Colea, Sincu și Glodariu, au lansat, printre altele, o melodie fermecătoare și, în acelaș timp, înălțătoare: „A plecat la vânătoare, Agarici".

Tot în condiții excelente au lansat melodia: „Pe o bancă 'n Cișmigiu".

D-șoara Lenita Boldur cântă drăguț, dar nu va isbuti niciodată să fie ceva mai mult decât o „steluță".

D-na Siomin, d-șoara Annie Pater și d. S. Fayer, au apărut în câteva evoluții coreografice prezentate de d. S. Siomin. Vom remarca, în special tabloul „Invitație la dans".

Despre melodiile d-lor Dendrino, Corologos și Patrichi, nu putem decât să repetăm ceeace am scris până acum: foarte reușite.

In general, revista „București-Moscova", va dobândi un frumos succes, mai ales din pricina actualității sale.

D-nii Puiu Maximilian și Aurel Maican merit ătoate felicitările.

TRAIAN LALESCU

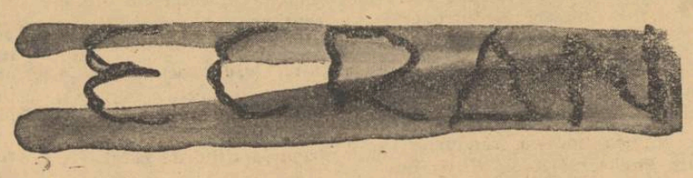

CINEMA CAPITOL: „Cântecul Aișei"

Puținele filme spaniole cari au fost prezentate într'acest an, au avut un binemeritat succes.

Nu pot spune acelaș lucru, despre ultima premieră a Cinematografului Capitol.

Vreau să cred — pentru menținerea bunei păreri pe care o am despre actualele filme spaniole, — că turnarea „Cântecului Aișei" a avut loc cu mulți ani în urmă. Numai așa s'ar explica naivitatea construcției filmului și mai ales a anumitor scene ce amintesc filmele mute cu Ramon Novaro.

Speram să văd un film dinamic, demn de temperamentul spaniol...

Acțiunea lâncezește însă, cu un talent oriental iar Imperio Argentina cântă prea puțin, și fără nervi, îmbrăcată în șalvari cu o alură de europeană plictisită.

CINEMA SCALA: „Biruitorii aerului"

Un film ce ne documentează asupra campaniei ce se soldează cu sdrobirea Poloniei.

Faptele vitejilor sburători germani, sunt încadrate într'o frântură de subiect adaptat la mediu. Remarcăm pentru a nu știu câta oară, minunata atmosferă de camaraderie între gradele superioare și soldații germani — care este desigur una din explicațiile de ordin psihologic ale șirului lor de victorii.

Hans Bertram, a fost fericit inspirat încredințând rolurile principale tinerilor actori Christian Kaysler, Hermann Braun și Heinz Welzel, fiecare în rol.

N'am înțeles însă apariția d-rei Marietheres Angerpointer care ar fi putut fi înlocuită mai ales în acest film în care elementul femenin are rol secundar.

Sper că studiourile „Tobis" nu duc o totală lipsă de actrițe potrivite rolurilor de ingenuă.

Film interesant, în mod special pentru aviatorii în permisie cari pot revedea, așezați într'un fotoliu confortabil, tehnica luptelor aeriene și entuziasmul și curajul celor ce le poartă.

ADRIANA NICOARA

ARTIȘTI

Din când în când actorii se hotărăsc să pornească un turneu prin țară.

Nu e vorba aici de strălucitele turnee organizate de cine știe ce cunoscut impresar, cu mare reclamă și cu nume „celebre" pe afiș.

Ne gândim la modestele turnee prin tot atât de modeste târguri din provincie, organizate de actori mai puțin cunoscuți, dar teribil de îndrăgostiți de arta lor.

Și așa, într'o bună zi, patru actori au pornit să colinde țara, interpretând o piesă de domnul Mircea Ștefănescu.

Piesele cu puține personagii sunt foarte căutate de trupele care pleacă în turneu. Necesită mai puține cheltueli.

„Directorul" trupei își chemase „angajații" înainte de plecare ca să le țină un mic logos:

— Măi, băeți, trebue să ne îmbrăcăm cât se poate mai bine, ca să impresionăm provincia. Ce, naiba? Suntem doar actori din București... Și să știți ceva: haina face pe om.

Actorul Stan Iorga — făcea și el parte din **trupă** — n'a renunțat pentru prestigiul de actor, la tradiționala bască și la obișnuitul costum de haine.

In schimb, „directorul" apăruse în gară, având o gambetă nouă, nouță.

...Și au ajuns actorii noștri într'un minuscul târg de provincie. Dela gară, primul drum pe care l-au făcut a fost la o librărie, pentru a discuta cu librarul, problema unui eventual impresariat.

„Directorul" a dovedit din nou că știe să vorbească:

— „Suntem artiști din București. Am venit să vă cultivăm. Făceți-ne reclamă".

Toți oamenii din magazin priveau ca hipnotizați gambeta „directorului".

Și Stan Iorga începuse să creadă în impresia pe care o poate provoca înfățișarea exterioasă a cuiva.

Cu foarte multă ușurință librarul s'a lăsat convins, așa că actorii au părăsit curând librăria.

De-odată Stan Iorga s'a simțit tras de mânecă. Un vânzător ținea neapărat să-i vorbească:

— „Știți?... La noi au mai venit artiști... Artiști pe cinste... Unul avea o gambetă ca a domnului care a vorbit. Punea în ea ouă și făină, și scotea un cozonac... Mare artist, dom'le... Așa sunteți și dumneavoastră?"

Directorul trupei avea dreptate: „Haina face pe om".

PREISTORICE

UN SCEPTIC

— Când mă gândesc ce-or să-și mai frământe creerul pe chestia asta, arheologii de mai târziu...

Note Teatrale

Dublurile

Teatrul nostru pare să-și regăsească, însfârșit, după multe dibueli, drumul adevărat.

Nu vom insista asupra făgăduelilor ce ne aduce repertoriul primei noastre scene. Vom aștepta mai întâi împlinirea acestor făgăduieli.

Vom insista însă asupra unei inițiative care va înlesni actorilor noștri să-și sporească prestigiul, sporind — în acelaș timp — și interesul publicului pentru contribuția lui în spectacol.

Desigur, dublurile de roluri, nu se încearcă întâia oară în această stagiune. Uneori aceste dubluri se acordau actorilor tineri ca să-și poată valorifica însușirile, alteori se iveau ca o necesitate atunci când protagonistul era bolnav.

De prea puține ori — și asta cu mulți ani în urmă — dublura unui rol însemna o *întrecere* între actorii consacrați și de forță egală. Dar tocmai această *întrecere* ni se pare nouă vrednică de atenție.

De prea multă vreme, publicul românesc n'a mai aflat în propria lui emoție, îndemnul să aclame un actor.

De prea multă vreme, prestigiul actorului și magia pe care o exercita asupra spectatorilor, au fost întunecate de îmbulzirea inovațiilor scenice de valoare îndoelnică și de obârșie necunoscută.

Am adoptat an după an, fără alegere și fără noimă, toate formulele experimentate aiurea. Dar în această goană după „modele" străine — de care nu actorul român poate fi învinuit — conducătorii teatrelor noastre au uitat că elementul de căpetenie în alcătuirea unui spectacol, trebuia să rămâie, permanent, *actorul*.

De puterea de sugestie a actorului, de farmecul și de iscusința lui se leagă amintirile celor ce au fost martori la epoca de strălucire a teatrului european.

Publicul a avut totdeauna și în toate domeniile, nevoe de idoli. In teatru, cu deosebire, publicul și-a manifestat admirația și recunoștința față de unii actori. Intr'un chip atât de entuziast, încât nu există îndoială asupra locului dominant pe care l-a avut cândva actorul în sensibilitatea popoarelor.

Comuniunea care se isca înainte vreme între actor și spectator, nemijlocită de mașinăriile scenice sau cinematografice, în cinste mare azi, era o *comuniune sufletească* pe care nimic n'o putea zdruncina. Industrializarea artei care începe odată cu apariția *lanternei magice*, a răpit scenei o magie pe care n'o putea întreține decât actorul înzestrat cu acel magnetism personal, în stare să subjuge și să exalte mulțimea. Cu aceiaș forță cu care marii conducători de popoare își domină supușii.

Inlocuind această putere adevărată, cu încercările de tiranie ale regisorului, cu o publicitate excesivă și cu nenumărate artificii teatrale, s'a rupt cea mai de seamă și *cea mai directă* legătură cu sufletul mulțimii.

Publicul n'a mai venit la teatru să urmărească jocul unui actor favorit cu atenția încordată și cu ochii apăsați pe binoclul care îi apropie și mai mult de suflet personagiul din scenă.

Cinematograful face de prisos această osteneală, aducând în primul plan și mărind cât ecranul, chipul actorului ce joacă o scenă importantă.

Dar clipa de emoție *reprodusă* pe o peliculă, nu poate avea aceiaș forță comunicativă pe care o are *emoția însăși*, așa cum trece din ființa vie a actorului în sensibilitatea celor din sală.

Pe de altă parte publicul îndemnat să-și aleagă favoriții dintre „vedetele" cinematografului, a fost lipsit de bucuria și deprinderea de a da frâu liber entuziasmului său, față de actorii îndrăgiți. Impins din confuzie în confuzie, amăgit mereu de o reclamă insistentă și fără scrupule, publicul din generația noastră nu mai știe să aplaude și chiar când aplaudă, nu știe prea bine *pentru ce* aplaudă.

Din acest punct de vedere, dublurile ce se vestesc anul acesta, au o semnificație deosebită. Apariția d-lor G. Vraca, G. Calboreanu și V. Valentineanu în rolul lui *„Hamlet"*, va provoca, suntem siguri, un interes fără precedent în public.

Pentrucă adevărații iubitori de teatru, nu-și vor putea îngădui nici o judecată, până când nu vor vedea, rând pe rând, pe toți interpreții.

In chipul acesta se va restitui actorului prestigiul de odinioară iar publicului bucuria de a asista la *o întrecere*, urmărind clipă cu clipă jocul celor trei protagoniști și învățând astfel să prețuiască în accentele, în nuanțele și în expresia figurei actorului, contribuția personală a fiecăruia.

De prețuirea pe care publicul se va deprinde să o dea actorului pentru *Concepția* și *execuția* rolului său, e legată evoluția teatrului românesc de azi și de mâine.

Iată pentruce noi vom socoti orice prilej de încercare a forțelor unui actor drept *un eveniment*.

Se înțelege însă că această „încercare" nu va putea fi îngăduită oricui, pentru că cei cu adevărat vrednici să se înfățișeze la o întrecere ,să-și poată pregăti așa cum se cuvine intrarea în luptă ,fără riscul unei înfrângeri compromițătoare.

Cei trei vor trebui, mai cu seamă, susținuți și supraveghiați cu atenție în repetiții, ca să nu se mai repete greșeala de până acum și să fie puși în situația de a juca roluri — pe cari titularii le repetaseră luni de zile — cu două, trei repetiții de mântuială. In chipul acesta nu s'ar aduce nici un serviciu celui dornic să se afirme și scena românească nu și-ar putea împrospăta niciodată cadrele.

Noi vom urmări cu aceiași atenție apariția actorilor consacrați, ca și a acelor încă necunoscuți marelui public, în rolurile de frunte ce vor fi chemați să interpreteze, cu nesdruncinata convingere că faima actorilor și fascinația exercitată de ei asupra publicului, vor spori tot mai mult numărul adevăraților iubitori de teatru.

E ceiace dorește azi orice director de companie teatrală; e ceiace dorim noi înșine.

S. D.

Cronica muzicală

Știri și noutăți muzicale

STAGIUNEA SIMFONICA A FILARMONICEI se va deschide la 5 Octombrie, cu un concert dirijat de maestrul George Georgescu și cu concursul solistului excepționalului pianist german Walter Gieseking.

Un festival George Enescu, cu prilejul celor șease decenii împlinite de marele maestru al muzicii noastre, concerte festive Mozart (o sută cinci zeci de ani dela moarte) și Dvorak (o sută de ani dela naștere) precum și concerte dirijate de somități ale străinătății și șefi de orchestră români consacrați se vor succeda săptămânal, la „Ateneu".

*

„OPERA ROMÂNĂ" nu este încă la capătul îndelungilor ei suferinți și frământări. Din nou nu se știe unde, când și în ce condițiuni va putea funcționa în cursul stagiunei ce se apropie. Instituția care ar putea fi o fală a culturii noastre și cartea ei de vizită peste hotare, se sbate, ca de atâtea alte ori, copleșită de vitregiile unei situații grele, care seamănă descurajarea in rândurile artiștilor ei și a tuturor celor care înțeleg rostul și însemnătatea artei în viața și pentru prestigiul neamului.

Se speră că se va putea obține un teatru, în condițiuni acceptabile, pentru a se putea începe stagiunea, măcar prin preajma Crăciunului.

In tot cazul, repetițiile vor începe la 1 Septembrie, în clădirea din piața Lascăr Caitargiu, unde sunt găzduite provizoriu direcția, administrația, biblioteca și sălile de studiu ale „Operii Române".

*

COMPOZITORUL SABIN DRĂGOIU a terminat, la 14 August, un concert pentru pian și orchestră, primul pe care îl înregistrează compoziția românească. Concertul este compus din obicinuitele trei părți, dar într'un spirit original, atât prin esența muzicală, al cărei caracter de viu și accentuat specific popular este ușor de bănuit, la acest atât de reprezentativ compozitor al nostru, cât și prin structură și ritm general.

Construit într'o progresie a mișcărei și dinamicei, concertul în do major de Sabin Drăgoiu înlănțuește în ordine puțin obicinuită, un largo, un andante și un allegro, desprinzând însă din cei trei timpi principali și derivări contrastante, spre a face din fiecare parte, un organism aproape complet.

Concertul va fi executat în decursul stagiunei de d-na Aurelia Cionca-Pipoș, la „Filarmonica".

*

COMPOZITORUL CONSTANTIN SILVESTRI, a scris, la Predeal, în timpul pe care l-a petrecut în căminul de odihnă Robert Gremer, o sonată pentru fagot și pian și o sonată pentru clarinet și pian (opus 22, numerele 2 și 3).

Lucrările vor fi ascultate probabil chiar în timpul primei părți a stagiunei, cu prilejul unui concert prin care foștii elevi ai maestrului Mihail Jora, vor sărbători, interpretând lucrări special compuse și dedicate îndrumătorului lor, cei cinci zeci de ani recent împliniți de acest compozitor, prin opera sa și marele său aport de șef de școală în muzica românească, unul din cei mai mari muzicieni români.

R. Al.

POEZII

de EMIL BOTTA

LA MOARTEA LUI PAUL POPESCU

Cei douăzeci și opt murmurau pe coline,
triste și tinere umbre,
șoptitori anii tăi pe coline,
te chemau la cenaclul de umbre.
O, dar nu ești de față
și-i Austrul pe culmi, sentinela de ghiață,
și pe umerii tăi, prieten iubit,
a lunii cetate s'a năruit.
Spun cuvintele din bătrâni
că viețile stau în clipeala ochiului.
Și această Inteligență, ochiul, e Soarta
și zilele omului sunt bătăi delicate de pleoapă
și totul, odată, se curmă.
Paule, Paule,
ferice de tine viteazule,
te aud în adierile frunzei și'n munți,
în isvoarele Patriei te aud,
dar ce spui a traduce nu's vrednic
fiindcă nu cunosc
vorbirea exaltată a îngerilor.
Pământul spune : Luați, mâncați !
Și mușcat-ai țărâna
și acum, știi ce dulce-i
glia României,
dulce ca o azimă dospită în miere,
turta din care îngerii se cuminecă.
Cei douăzeci și opt murmurau pe coline,
tineri ani ce's umbre fugare...
O, erau anii doar vise și floare,
doar închipuire și floare...

MUZA TRAGICĂ

Veștede ramuri ! Superb
instrument de muzică toamna-i,
când bruma cădea !
O, coronatule Cerb,
unde-i pădurea, doamnă-ta,
maica direaptă la care crescui
și cerul și flacăra lui ?
Pe munții unde,
copăcel-copăcel, numai jepii ajung,
Electră, veni din vis și neunde,
Noaptea cu păru-i de nuntă, prelung.
Un infelice Oreste-i
enigmaticul codru ;
înrourata, privirea lui,
plătește cât aurul cerului.
Din pufoasele flori,
din umila mixandră,
se ridică, în delir, o Cassandră.
Ah, cum se vaetă crinii,
loviți de Erinii !

BRUMARIUL

O, iată cerul, tremură prin ramuri,
cu mii lumini și de arginturi creste ;
răsună vântul, trubadur prin treste...
O, îngerii, triști castelani la geamuri.

Auzi, auzi ! Viind pe calu-i sur,
Brumariul frunza 'n codri o dăramă,
Brumariul fala codrilor destramă,
ca un viclean viind pe calu-i sur.

Cruntu-i de sânge cuțitul
și pușcuțele fipte'n șerpar !
O, ele mai rele, mai groaznice par
codrului de veri primenitul.

Și pricolicii cu statu de-o palmă,
inima-mi seacă : alei-au, alei-au !
Da, prin codrul cel veșted treceau
țipând pricolicii cu statu de-o palmă.

AȘTEAPTĂ

Cade pe copaci blestemul săracilor
și iată-i văduvi, negri și goi.
Streinele, zinele, sburau prin pădure
sau Vântoasele ? O, vai de noi !

Și cimpoiașul, amarul, când trece
chemându-mă, stam împietrit
sub mistica licărire din astre :
ochii lynxului, ochii răi m'au orbit.

Și el sună și sună. Cumplitu'i !
Ca un sfredel prin creer mintea să-mi strice,
sunetul toamnei. Cumplitu'i
cimpoiașul, amarul : glas nebun, glas tâlhar, fără price !

Cade pe copaci blestemul săracilor
și pare că-mi spune : așteaptă,
că-i fără de fund sacul durerii
și-i nețărmurit amarul de toamnă.
Așteaptă !

TRISTUL

Lin, lin,
dorm firile toate,
dincolo de moarte, mai departe de chin.
Veni Ingerul,
pragul ferestrei lovind, glin !
A fost între noi înțelegere,
ca el să s'arate,
când auzi-va plâns și suspin.
Ah, oglindire în lacrima serii,
în vanul azur, a stelei din prerii !
Crucificatul, al meu alter ego,
„e prin pădure, acolo e Tristul",
spuse acela, sofistul.
Și veni Demonul
pragul ferestrei lovind, bum !
A fost între noi înțelegere
ca el să s'arate
când viața-mi fi-va un fum :
unde, unde mi-e Tristul ?
„Ci lasă, demon, gârbaciul
spuse acela, sofistul,
Tristul e însăși copaciul !"

ELISAFTA

Toarnă-mi pahare de rouă
Elisafta sora lui Crai !
A plecat un înger și plecară nouă
și cete plecară, nouăzeci și nouă
și, mereu în suspine,
cu durerea mă luai.
Toarnă-mi pahare de rouă
și noaptea în clăruri mi-o schimbă !
O, prin pomete, în rai,
plimbă-mi-se plimbă
Elisafta sora lui Crai.
Conjuratele astre jurară pieirea
Elisaftei sora lui Crai,
că decât cerul frumoasă-i mai,
iscusită-i mai decât îngerii.
Toarnă-mi pahare de rouă
și naramze dă-mi, din plaiuri de rai !
O, ca tine-i niciuna,
mai curată ca luna,
Elisafta sora lui Crai.

PALIDĂ STEA

Dormi Suflet
când spumegă norii asupra mormântului,
o, dormi
când bate luna piatra mormântului.

Poate socotiră că noaptea s'a dus,
paserile însetate de cântec...
Totul era părere și vis ;
învăluită în tulpanele norilor,
steaua funebră strălucea nedescris.

Pe-a lor limbă ritoricească,
privighetori au intonat laude ;
că ești așa și așa, ditirambe spuneau
pe a lor limbă ritoricească.

Și eu ce, Minune, te cunoscusem :
avea daruri sumă și multe alte încă
și totul vădit în surâsul adamantului,
o, era clipa când lumile devin fantomă,
era îngerul, revelatul, să știți.

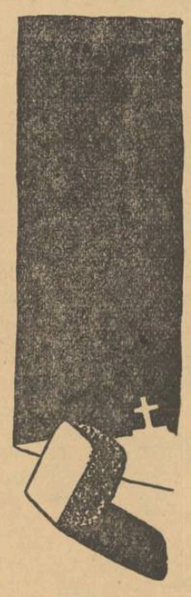

HOSANNA IN EXCELSIS

Printre lacrimi te caut
Arcadie a toamnei înalte ;
dar Inger, cântărețul din flaut,
cunoaște ,oare, Arcadii alte ?
E masca lunii aprinse, pe dealuri,
sărutarea Fericitei, pe văi ;
o, pastorala serbare a lunii
și steaua umedă a ochilor tăi !
Mi-ai spus doar „sunt în pace"
și aruncat-am cuvintele unei teribile renunțări
și m'am depărtat în tăcere și lacrimi,
veșnic prins în hora Eumenidelor.
O, numai că nu muream de multa voe rea !
Dar veniră foarte clarii, plinitorii Legii,
îngeri, să te ia.

LETHE

Păstorii când
ridică turmele,
tăcere se face
și amurgul e blând.
Și-mi apari tu mierlă,
îngerească mierlă
și vrei să vorbim.
Dar despre ce ?
Vino să cinstim,
ca oamenii, de,
ca bețivanii :
ah, trăiască, vivat,
juniorii, anii !
Dar fie ce-ar fi,
să vorbim ceva,
că doară n'ai fi,
din ceruri, din pod,
fata Mircii Vod.
Intr'un târziu: știi mierliță, știi,
se aud cuvinte din lună,
fără noimă, aiurări splendide !
Mierla : ha, ha,
nu știam,
dar în schimb o istorioară cunosc,
a nebunelor grăbite să treacă
ulicioara scăldată în clarul
farmec de lună.
Vai domnule, s'au desbrăcat,
ele curagioasele, numai pielea și oasele,
gândind că Lethe,
fluviul ce s'a rău tulburat,
le stă în cale !
...Mierliță taci,
mierlă doctorală,
istoria ta
e fără morală.

DUO

Ca Prinț Henry am stat
cu Dragoste, hoinarele.
Am râs, am cântat,
cu Dragoste dires-am paharele.

Dragoste bunul meu văr,
e născut din himerica ceață ;
de-i plimb în alint mâna prin păr,
simt cornițele și coama cea creață.

Ce-i asta, ce-i asta văr Dragoste,
văd copita vrăjitorului Pan ? !
O, răspunde văr Dragoste,
sunt botforii mei de curtean...

Ce-i asta, ce-i asta văr Dragoste,
au ești Pădureanul cu naiul subțire ? !
O, Echo te minte, nimica-i,
doar tăcerea limbută, Messire.

Ca Prinț Henry, nici că mai stau
cu Dragoste vărul. Ci m'am trezit.
Nici cântec, nici râset. Pierdute's ;
cu Dragostea m'am învrăjbit.

Cronica germană

„HERMANN ȘI DOROTHEA"

rămâne cea mai importantă operă a burgheziei germane. Goethe a fixat în acest poem epic întreaga fizionomie a burgheziei, privită în cel mai bun sens al ei, arătându-i calitățile incontestabile în viața morală a Germaniei, Ca realizare literară, „Hermann și Dorothea" e una din marile creații ale lui Goethe. Lectura acestei opere pasionează; poemul conține în forma ei, care pare foarte simplă, numeroase subtilități de stil și-un ales rafinament estetic. A fost tradusă în romnâește și de preotul C. Morariu.

APORTUL CULTURAL AL GERMANILOR DIN BUCOVINA

Germanii din Bucovina au desvoltat o vie activitate culturală. Influența ei asupra vieții culturale românești a fost binefăcătoare. Germanii din Arboroasa au activat îndeosebi pe teren muzical. Din cartea d-lui prof. Liviu Rusu : „Muzica în Bucovina", extragem acest pasagiu semnificativ: „La 1859 se întemeiază prima societate de cântare sub denumirea de „Czernowitzer Gesangverein". Printre membrii acestei societăți întâlnim pe Ștefan Nosievici și alți Români Hostiuc, Lucescu, Nichitovici, etc.". Conlucrarea culturală germano-română în Bucovina a început deci încă de pe atunci. Nu trebue să uităm nici faptul că foarte mulți Români din Bucovina au studiat la Viena sau în Germania, unde și-au însușit o cultură temeinică și de puternică, sobră coloratură nordică.

JURNALELE „UFA"

au reușit să realizeze adevărate capo-d'opere din materialul brut al reportajului vizual. Unghiul din care se iau fotografiile, claritatea lor — să se țină seamă de faptul că de multe ori ele sunt luate în condiții extrem de nefavorabile (din avion sau în imediata vecinătate a teatrului de luptă) — sunt perfecte și pot să rivalizeze cu orice montare de studio. Remarcați deasemenea și fotografiile de noapte, cari se prezintă ca adevărate tururi de forță. Incendierea Moscovei dintr'un jurnal recent e reprezentativă. Ne bucură că și jurnalele românești pășesc pe urmele celui german. Un cuvânt bun pentru O. N. R. și P. P., cărora li se datorește producerea lor. Jurnalele „Ufa" și „O. N. C." ilustrează admirabil eroismul luptelor împotriva stalinismului bestial care se lățise ca o lepră asupra Rusiei.

HANS SACHS

Simțul artistic e foarte desvoltat la Germani și, ceea ce e atât de lăudabil, el n'a constituit niciodată apanagiul unei singure clase sociale. In Germania veche, ca și în Germania de azi, nu e ceva rar să vezi și între meșteșugari personalități dotate cu mari însușiri artistice. Cazul lui Hans Sachs, poetul cismar, născut la 1494, mort în 1576, e celebru și i-a inspirat lui Wagner tot atât de celebra operă „Maeștrii cântăreți din Nürnberg". Hans Sachs a scris nu mai puțin de 12.000 de lucrări, între cari menționăm poemul de mare frumuseță „Klage des Witwers", ocazionat de moartea soției sale.

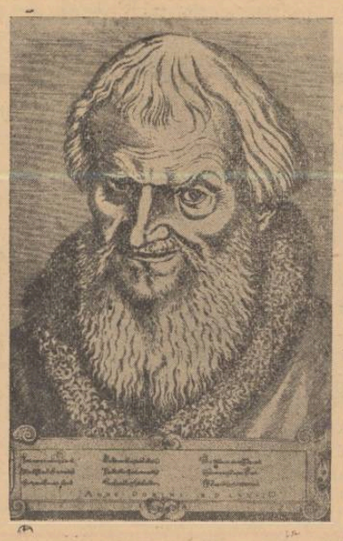

Hans Sachs

„COPILĂRIE"

e unul din cele mai suave poeme ale lui Georg Trakl. Incercăm redarea ei în românește : „O mulțime de fructe de soc; liniștit locuia copilăria în peșteră albastră. Peste trecuta cărare, unde-acuma stacojiu foșnește sălbatica iarbă, visează liniștitul rămuriș; murmurul frunzișului — acelaș ca atunci când apa albastră sună'n stânci. Suavă-i tânguirea mierlei. Un cioban urmează fără grai soarelui, care se rostogolește depe măgura 'ntomnată. Doar o albastră clipă mai e sufletul. La marginea pădurii se-arată sperioasă sălbătăciune și pașnic se-odihnesc în fund vechile clopote și 'ntunecatele cătune. Mai evlavios cunoști tu sensul întunecaților ani, răcoare și toamnă'n singuratice-odăi; și'n albastru sfânt sună pași luminânzi. Incet zăngănește-o fereastră deschisă ; te'nlăcrămează priveliștea cimitirului părăginit depe dâmb, amintire de istorisite legende ; totuși, uneori se luminează sufletul, dacă se gândește la oameni bucuroși, întunecat-aurii zile de primăvară". Tot din lirica lui Georg Trakl, desprindem „Noaptea" : „Albastrul ochilor mei s'a stins în noaptea asta, aurul roșu-al inimii mele. O! cât de liniștit ardea lumina. Mantia ta albastră l-a 'mbrățișat pe cel ce cădea ; roșia ta gură a pecetluit înoptarea prietenului".

O LUCRARE DESPRE ROMANTISMUL GERMAN

pregătește esseistul ardelean de mare pregătire estetică și filosofică V. Beneș. D-sa va cerceta temeiurile acestei puternice orientări literare, în care s'au conturat poeți de talia unor Brentano, Arnim, Kleist, Uhland sau Eichendorff.

Uhland

DESPRE POEMUL „DIE GLOCKEN VON BORUTI"

și autorul ei, Românul bucovinean Ionel Calinciuc, scrie interesant Alexandru Roman. „Die Glocken von Boruti" („Clopotele din Boruti") a fost tradus în românește de părintele Iancu I. Tomoiagă. Ar fi foarte frumos dacă germanistul Victor Morariu ar îngriji o ediție destinată marelui public.

Ionel Calinciuc, poet român de limbă germană, e unul din marii scriitori dăruiți de neamul românesc literaturii europene. Prețuirea lor e profund necesară. In relatarea sa, Alexandru Roman arată că „poema a fost primită cu vii elogii de critica germană".

ZIARIȘTII GERMANI IN ROMÂNIA

Țara noastră adăpostește de câteva zile delegația de ziariști germani cari au venit să ne cunoască mai îndeaproape țara.

Această vizită e cât se poate de bine-venită. Distinșii oaspeți germani, pe cari România i-a primit cu spontane manifestații de simpatie, vor putea să constate câtă dragoste leagă poporul român de poporul german, cu care ne-am înfrățit prin marea jertfă de sânge depe frontul de răsărit, unde semnul victoriei se înalță cutezător spre ceruri.

Membrii delegației de ziariști germani fac parte din elita presei Reichului. Formați în sensul spiritualității Fuehrerului, ei reprezintă cu noblețe nu o categorie de profesioniști ai scrisului, ci însăși esența presei germane, care-a știut să-și însușească în mod perfect aspirațiile Marelui Reich.

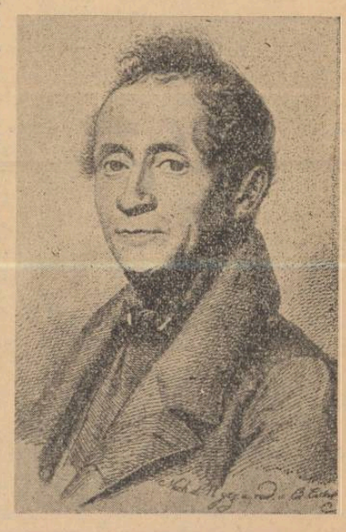

Eichendorff

Primind cu brațele deschise pe ziariștii germani, le urăm și noi, din acest colț de țară, desrobit de oștile germano-române de sub barbaria bolșevică, un călduros și plin de dragoste „Bine-ați venit !"

MIRCEA STREINUL

Cetatea de sub Munți: Piatra Neamț

— Intre locomotivă și avion—Drum pe linie secundară—Despre jidanii Buhui—Legendă în munți—Bistrița râul poeților—Noapte în munți—Perspectivele unui orășel moldovenesc—

Reportaj inedit de MIRCEA STREINUL

Deși avionul oferă atâta rapiditate, întrunită cu cel mai luxos confort, trenul mă atrage, totuși, infinit mai mult. Locomotivele au ceva viu în ele; la sfârșitul călătoriei, îți vine să te-apropii de roțile lor imense, ca să le mângâi mulțumindu-le că te-au dus pe aripi de vânt la destinație. E ca și cum ai bate cu palma un cal pe grumaz la capătul unui drum greu și plin de pericole. Trenurile electrice, aerodinamicul — sunt, poate, mai comode, n'au funingine care să-ți intre în ochi, dar — în schimb — par niște tramvaie parvenite. Trenurile electrice n'au nimic viu în ele; sunt un fel de jucării uriașe și-atâta tot. Celelalte trenuri — trenurile adevărate, cu foc și aburi, — își păstrează de-a lungul timpului farmecul și pitorescul. Dela locomotiva pitică, greoaie, cu hornul ca o ciupercă, așa cum o mai întâlnești pe unele linii secundare, și până la „Pacificul" cu siluetă elegantă de harmăsar la start, găsești întotdeauna ceva atrăgător, impresionant. Noaptea, ochii roșii ai locomotivei, scânteile cu cari înstelează bezna într'o câmpie nesfârșită — te fascinează. Peisagiul ia aspect de vis, se dinamizează, crește. Dacă ar trăi în zilele noastre, Bruegel-bătrânul ar fi iubit, desigur, caii de foc, el, pasionatul basiliscilor și-al fiarelor apocaliptice.

Pentru diferite publicații, am întreprins odinioară numeroase și depărtate călătorii. Am cunoscut tainele Maramureșului, am trecut prin fostele Polonia și Cehoslovacia, am încălțat cismele de șapte poștii ale lui Peter Schlemihl ca să pătrund în întunecata cetate a Sucevii, ba nu m'am sfiit nici de tichia fermecată, care te duce în vremuri apuse.

Astăzi, cu anumite tristeți în suflet, îmi reiau vagabondajul.

BACĂU—PIATRA-NEAMȚ

In garnitura Bacău—Piatra-Neamț găsesc numeroși țărani, cari îmi amintesc de dragii mei țărani din Cuciurul-Mare, Plaiul-Cosminului și Horecea-Mănăstirii. Sunt la fel de blânzi, de sfătoși și de vrednici. Nu știu dece, dar, de câte ori văd un țăran din aceștia, am impresia că mă găsesc în fața unui plăieș de-ai lui Ștefan cel Mare. Cât timp vor exista astfel de țărani în Țara Românească, atâta timp nu va trebui să ne temem de viitorul ei.

In acest vagon de clasa treia, în care călătoresc, prezența țăranilor înobilează cadrul. Lipsa jidanilor e reconfortantă. Nu mai auzi convorbiri hârâite, nu mai vezi murdărie. O decență desăvârșită și-un bun-simț de rafinată civilizație rustică sunt atributele Moldoveanului.

Călătoresc și numeroși concentrați. Flăcăi dârji, cu flăcări în privirea dreaptă, deschisă. Aceștia sunt predestinați gloriei românești. In brațele lor stă Neamul.

Trecem prin Buhuși. Orășel industrial. Potop de jidovime. In ochii lor, numai viclenie. Cine naiba lăuda inteligența jidanilor, când ei nu's decât vicleni. Câtă decadență dela patriarhii Vechiului-Testament până la jidanii din Buhuși! Apariția Mântuitorului a rupt în două ființa evreilor. Pe de o parte tezaurieri ai lui Dumnezeu, pe de cealaltă parte ucigașii Logosului!

In apropiere de Piatra-Neamț încep să se profileze, frenetică năvălire către ceruri, munții împăduriți. Privelștea lor îmi evocă lecturi din romanticii germani și câteva tablouri ale lui Bruegel-Bătrânul.

„PLAIURI BISTRIȚENE"

Sub titlul acesta „un membru al „Clubului Alpin Român" publică în volumul al VIII-lea din „Enciclopedia turistică românească" următoarele:

„Piatra-Neamț este cel mai pitoresc orășel al Moldovei. Situat în valea Bistriței, etajat pe terasele acesteia, la revărsarea Cuejdiului, Piatra este totodată un însemnat centru al turismului românesc. Reprezintă punctul de unde drumeții și iubitorii de frumos se pot îndrepta spre atâtea locuri minunate din cuprinsul țării de sus a Moldovei: munții Tarcăului, valea Bistriței cu Toancele, până spre Țara Dornelor, Ceahlăul, Tulgheșul și Borsecul, sfântul munte al Moldovei cu mănăstirile Văratec, Agapia și Neamț, calea Bicazului cu cheile și lacul Roșu. Spre acesta din urmă ni se îndreaptă îndeosebi gândurile.

Pornind din Piatra, în sus pe valea Bistriței, șoseaua te conduce după 25 km. în comuna fruntașă Bicaz, numită astfel după numele râului de munte care aici confluiază cu Bistrița. Alți 20 km. străbătuți și ajungi în comuna Bicazul ardelean".

„Cum urci Bicazul, în dreapta ai mereu Ceahlăul, prea aproape ca să-i admiri făptura, iar tu prea jos ca să-i zărești piscurile. Deși izolat, fiind ocolit de trei văi repezi și adânci, își dă totuși mâna cu munții Bicazului. Aceștia, niște munți văroși, sunt despicați de chei strâmte și cotlonite, prin care se reped duruitor undele înspumate ale Bicazului și ale afluenților lui.

Pela 650 m. înălțime, risipite pe tăpșane ori strânse în cuiburi pe văi, casele românescului Bicaz ardelean, formează toate la-un-loc un fel de poliță de locuințe în fața munților cari zăvoresc văile, de aici la deal. Intre Surduc și Munticel, un zăvor înșurubează Bicazul, care se-ascunde cu mai multe sute de metri în adâncime. Chiar în același punct o altă despicătură în munte îți arată o altă cheie, și mai strâmtă: e Cheia Șugăului. Un podeț așternut peste apă, în lungul iar nu de-a latul ei, te conduce în cine știe ce ascunziș de munte, unde un pâlc de locuințe mai mărturisesc prezența stabilă a omului și în aceste pustietăți.

Mai urci o sută de metri și, după un mers de alți câțiva kilometri, o nouă gâtuitură și-o nouă confluență. Abia aici ai Cheia Bicazului cea mare, acolo unde în Bicaz se varsă Bicăjelul și Lapoșul. Suhardul și Ucigașul sunt munții cari dela cei aproape 1400 m. ai lor sfidează valea. Aceasta, deși înghesuită între ei, le roade totuși statornic temeliile. Bicazul sare din treaptă în treaptă înspumat și furios. O șosea, adevărată operă de artă, tindea să unească cele două capete ale cheilor, până a nu fi fost ele însele înfundate de frontieră.

Urcând repezișurile văii, ajungi la 1000 m. înălțime. Panta se domolește, pereții cheii se dau în lături, iar în loc de râu ți-apare un lac:

Orășelul are în centru case stil sobru și impozant, care-mi amintește prin proporții de sanatoriul Moroeni de lângă Pietroșița. Dornic de pitoresc, o iau cu profesorul Dragoș Luța și cu Neluș Ursulescu, la ai cărui părinți sunt găzduit, spre periferie. Minune! — periferia se prezintă fără praf și fără murdărie. Constat, cu prilejul acesta, că pitorescul nu trebuie să fie neapărat plin de colb, ca, de pildă, Constantinopolul de odinioară, pe care l-am vizitat de-atâtea ori (în cărțile lui Pierre Loti și-ale lui Claude Farrère...). Luând în serios oficiul de cicerone, Neluș Ursulescu mă târăște prin toate gropile — spre disperarea lui Dragoș Luța, care nu înțelege pasiunea mea stranie pentru prăpăstii (la propriu și la figurat...) și care murmură:

— Doamne, romantismul german ți-a sucit complet capul...

Fără să țiu cont de protestele bunului profesor, care, pirpiriu cum e, preferă pavajul neted al Cernăuților terenului abrupt al periferiei din Piatra-Neamț, îl cațăr pe toate coclaurile.

Dela marginea orașului, depe-un tăpșan de lângă strada General Manu, arunc o privire circulară asupra orășelului. Intr'o parte, dealuri de-o dulce curbură coboară lin spre Roman, către care duce o șosea destul de bine întreținută. In cealaltă parte, se înalță munții. Nu sunt prea înalți, însă — dincolo de ei — știi că negurosul împărat Ceahlău urcă majestuos spre cerul moldovean.

Intre oraș și munți: Bistrița, râul fermecător, care-a încântat sufletul unor scriitori ca Hogaș sau Mihail Sadoveanu. Sfătosul Ion Creangă al Pipirigului îl iubea și el foarte mult. Intr'adevăr Bistrița e un râu care te reține. O călătorie cu pluta dela Cârlibaba până la Piatra-Neamț e tot ceea ce poate fi mai frumos. Ionel Teodoreanu descrie în unul din romanele sale („La Medeleni", volumul II sau III) o călătorie pe Bistrița în tovărășia lui Mihail Sadoveanu. Regret că

Lacul Roșu. **Cheile au conținut, dar odată cu ele și frumusețea sălbatecă a unor munți cari trăiesc încă în civilizația lor arhaică, cu ciobanii ca singuri stăpâni. Cu toate vremurile ce-au vremuit peste ei, ei n'au putut fi scoși din românismul lor".**

IN VECINATATEA CERULUI

Deși obosit de drum, descind din trenul de linie secundară (o locomotivă și trei vagoane). Gara — cam meschină, mult deosebită de gările frumoase din Bucovina, însă de îndată ce ieși din cuprinsul ei, în fața ta se deschide o perspectivă din cele mai frumoase. Un bulevard larg duce spre centrul orășelului. Curat, simetric, îți dă dela început o părere bună despre Piatra-Neamț. n'am la 'ndemână cartea, ca să citez măcar o pagină penmari, arătoase. Pe fundalul unui munte, se ridică un spital uriaș, construit într'un tru marea desfătare a cititorilor...

Amurgul cade blând asupra orășelului în care domnește o liniște de... film mut, reconfortantă după baia de sgomot îngrozitor a Bucureștilor.

Contururile pădurilor par presărate cu o fină bură de aur. Soarele se rostogolește în marea de sânge a asfințitului, care se-acoperă în curând de nouri. Totul îți dă impresia de pace și de tihnă. Râul murmură adormitor, luminile se-aprind în orășel și câteva tălăngi prind să clinchenească argintiu în înserare, evocând o strofă din „Fire de tort":

„Noaptea 'ntreagă'o să-și murmure
Apele povestea lor,
Și eșind de prin pădure,
Căprioarele pe creste
Vor căta prin văi de este
Pace la isvor".

Munții stau pașnici și liniștiți în seara tot mai adâncă. Par niște elefanți uriași, adormiți lângă un circ singuratic după reprezentație. Is tăcuți și blânzi ca niște făpturi bune din basm munții. Nu-și sburlesc copacii și nici nu-și scot din râpi iasmele. Nu departe de noi, se deschide ca o gură de balaur o prăpastie abruptă, pe-ai cărei pereți nici măcar iarbă nu crește. In vale, orășelul își ridică spre cer sutele de hornuri, cu cari sgârie slăvile prunduite cu stele. La gară, smei cu ochi verzi și roșii se holbează mânios la oraș. Linia ferată se târâie ca un șarpe, pândind dușmănos trecătorii. Pădurile de brazi se 'ncruntă cu lilieci și cu bufnițe, iar tufișurile ascund năluci luminoase — lemn putred, din care isvorăște un iz înecăcios de pulbere.

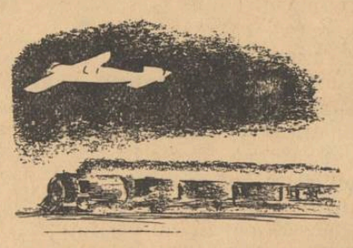

Nourii alburii se 'ntind ca o pajiște peste vestul orășelului; încolo, spre Roman — cer senin; aerul e într'adevăr ca de Iulie — un aer prin care-ai avea poftă s'alergi gol, ca vântul să-ți mângâie cu boarea lui călduță umerii.

Umbrele par'că se mișcă. Umbre? Poate-că nici nu's umbre, ci niște draci sau cine-știe-ce alte scorniturі ale lui Scaraoțchi. Un fluierat se-aude dinspre pădure; apoi altul, tocmai dincolo de-o fabrică din vale. Fluierat viclean, ca de șarpe. Sau ca de balaur cu limbi despicate'n patru.

— Dacă's smei? — poetizează Luța.

— O fi, — își permite să ricaneze Neluș Ursulescu.

— O fi? Hm! Adică dece n'ar fi smei? Smei răi, muiați în smoală, smei cu cap de viperă... He-hei! Câte lucruri ciudate mai sunt pe lume! Te pomenești că și smeii există cu adevărat!

Ne țâțărarăm repede pe-o culme priporoasă, și ne uitam spre răsărit. Printre brazi, o lumină roșiatică a prins să lucească îndepărtat. Par'că e focul voinicului din poveste. In curând, potopul luminos cuprinde întreaga pădure, alungând în văgăuni umbrele și fantasmele. Văpăile lunei ard pe fruntea noastră; privim tăcuți miracolul.

Apoi, scuturându-ne din vrajă, coborîm spre oraș prin ceața ușoară care-a 'nceput să se 'ntindă peste valea Bistriței.

Bucuroasă de vremea plăcută, nemțenii au ieșit de prin case și hoinăresc fericiți, simțind pe-obraji mângâierea aerului călduț.

Un grup de eleve cu guleraș albe de dantelă par niște mignone infante, coborîte din vre-un tablou de Fragonard.

VIITORUL UNUI ORAȘEL MOLDOVENESC

Favorizat de-un peisagiu într'adevăr dumnezeesc, Piatra-Neamț are un viitor strălucit.

Cu un minim concurs din partea autorităților, această magnifică, pitorească și septentrională cetate de sub munți va putea ajunge ceeace a ajuns Salzburgul pentru Germania.

Prețuind darurile pe cari ni le-a făcut natura, ne prețuim pe noi înșine.

Să nu uităm nici o clipă lucrul acesta.

CANTECE NOUI

Caete de poesie

Nu despre caetele de versuri pe care le păstrează poeții în sertar, despre caetele acelea cu școlărești scoarțe, negre sau albastre, mi-am propus să însemn astăzi câteva linii. Poatecă într'o bună zi va veni și rândul lor, și-atunci numai ne vom lua îngăduința să punem pe hârtie gândurile, care ar putea să echivaleze cu tot atâtea indiscreții. Până atunci însă, să scriem despre celelalte „caete de poesie", care prezintă *cel puțin* tot atât de mult interes, alcătuind un fenomen liric de-o generozitate și de-un elan cum prea rar ne-a fost dat să întâlnim.

Poatecă și cetitorul indiferent să fi băgat de seamă, că de-un timp încoace au apărut pe piață — dar cu discreția celor dintâi ghiocei — diferite broșuri care adună între scoarțele lor colorate, manifestări poetice de grup, colective, de care nu se poate să ne apropiem fără interes. Poeții renunță la izolarea volumului unitar și se asociază, nu din cine știe ce vanitate de elan, ci pentru a infuza cântecului o forță colectivă, pe care omul singur nu i-ar putea-o da. Asistăm, așadar, la un derby liric de-o noblețe și de-un pitoresc, care nu s'au mai întâlnit, poate, niciodată și fiecare grup — din acestea, puține — merită cu prisosință aplauzele spectatorilor, la scena deschisă.

Țin minte că acum câteva toamne pornisem cu câțiva prieteni la realizarea unor „caete" însumând fatidica cifră 13. Pâlpâirea a fost numai aceea a unui chibrit și știu prea bine că aceste întreceri au nevoe de suflu și de durată. Intâlnirea fugară și trecătoare amenință întotdeauna să se piardă. Cunoaștem apoi grupul *„Adonis"* care a realizat până în clipa în care scriem impresionanta cifră de una sută caete și caetele de poesie; Virgil Treboniu și grupul său meritând pentru această nedesmințită pasiune o însemnare plină de inimă. Păcat numai ca în acest drum care a început să fie un marathon, se sbat pe lângă condee autentice, pe care noi le-am prețuit întotdeauna, și câteva pene apoetice. Oricum tenacitatea „Adonisului" înseamnă ceva rar. *„Game"* s'a numit apoi un caet al artistului Ion Velicu, dar efortul a durat numai cât viața unui trandafir. Și-acum câteva luni, poetul Gherghinescu Vania alături de alții, a pus la Brașov bazele unui caet, *„Claviaturi"*, care de bună seamă că este punctul cel mai de seamă la care s'a putut ajunge în acest gen. Trei caete tipărite minunat, mărturisesc că Gherghinescu Vania a priceput ca puțini alții rostul înalt al acestor manifestări de grup. Fără teama unei exagerări, putem afirma că în „Claviaturi" au apărut până acum atâtea lucruri bune — și într'o formă atât de poetică — încât puținele și inerentele stângăcii lirice care s'au strecurat între file, pot fi trecute sub tăcere fără a păcătui. Poeții dela „Claviaturi" pot fi recunoscători subtilului lor animator, a cărui modestie se ascunde în dosul titulaturei de „îngrijitor", care uită însă că în grădina sa crește floarea rară a Poesiei adevărate.

Ceeace am scris noi, nu poate fi un bilanț, fiindcă ne aflăm încă în plin mers. N'a venit încă vremea socotelilor de acest fel. Și dacă am scris rândurile de mai sus, am făcut-o numai spre a demonstra într'un fel pozitiv prezența poeților tineri — în grup — în mijlocul vieții. Pozițiile lor se cer consolidate, iar ei vor putea, în felul acesta, spune oricui, oricând, limpede și răspicat: „Privește omule, nu suntem singuri!"

STEFAN BACIU

N. B. Câteva cuvinte de răspuns: *Ion Velin, I. D. Apostol, Onca T., Ion Stancu, Ismara, Vladimir Lot.:* Nu sunt încă publicabile. *George Păun:* Da. Mulțumiri. *Const. Ser.:* Da. Și așteptăm. *N. I. Coman:* Incă nu merg. *Floru Mih.:* Poate altele... Manuscrisele se trimit pe adresa: Ștefan Baciu, Brașov, Str. Dr. Baiulescu 9.

Denie

M'a sdrobit iar drumul, tată,
Luna-mi sângerează 'n piept.
Știi, plecasem pentr'o fată,
Lângă moarte s'o aștept.

Dar ea n'a vrut să mai vie
Poarta lumii s'o sărute,
Ca să văd cum îi învie,
Fragede, în ochi, cucute.

Rătăcită'n ochi cu vinul
Și-a prins negura cercel...
Altu-i tulbură destinul
Și o leagă în inel.

Ea n'a picurat din gene....
Eu m'am rupt din rădăcină:
Crucea brațelor oltene
Iar se frânge și se'nchină.

NANU MAINESCU

Calea robilor

Când oare ne-or fi vorbele ca stelele
Și'ntreg poemu-o lună împlinită?
Când n'or mai rătăci cu ielele
Atâtea visuri pline de ispită?

Cât ne-om mai arde tălpile de jar,
Trecând prin harul căilor de robi?
Cât cu urechea, lipiți ca de-un stejar
Vom asculta doar gândul pur, neghiobi?

Ne dor toți pumnii sufletului rău
Bătând la porți cerești de-atâta timp
Cerând pomană, sus, la Dumnezeu
De-o baniță cu svon depe Olimp.

Căci astăzi vrem doar limba îngerilor
Inrourată'n stropi de-azur
S'o pritocim din valea plângerilor
In amforele strofei — cântec pur —

M. I. COSMA

Cântec de seară

O, iar coboară seara din pădure
Și-or porni din nou nostalgiile ca Iele să mă fure
Iar m'oi plimba prin gânduri ca prin livezi
Dibuind prin amintire ca prin besnă.
Visul — hidră rea — mă va mușca de glesnă.
Iar m'oi întâlni cu darul,prieten mort și dus
Pe cine știe ce cărări...
Ne vom opri o clipă cu vântul prin frunzări
Și rezemați de salcâmi ori de castani
Mă va 'ntreba despre vise și despre ani.
Ii voi spune c'am cercat să strâng merinde de minte
Înșirând ca pe mărgele tristețea din cuvinte.
C'am iubit fetele dela munte
Cu jar în trup și părul inele pe frunte;
C'am cernut prin sita genei lacrimi grele
Cu toată dogoarea darului din ele;
Și-am chemat luceferii aproape
Să coboare ca din ele să s'adape.

Despre ani îi voi spune c'am urcat pe scară vr'o 20 de cuie
Cum poate nimenea n'ar fi'ndrăsnit să sue
Și ori ce mi-ar fi hărăzit dincolo de soarte
Am să sar totuși odată cu'un chiot lung în moarte...

Incât așa cu gândul și sufletul amar
Voi adormi lângă vr'o piatră de hotar....

ION DANCU

Cronica literară

Suzana Bulfinsky: Petale de ceară, versuri,

Tiparul „Cartea Românească"

Emil Vora: Cartea Plecărilor,

versuri, Colecția „Convorbiri literare"

Este pentru lector interesant să observe cum se răsfrâng astăzi ecouri din Eminescu în culegerea de versuri „Petale de ceară" a d-nei Suzana Bulfinsky. Sursa lirică a întregului volum este iubirea. Acest sentiment îndeamnă, în genere, pe femei să versifice, dându-le convingerea că poezia și iubirea se confundă. La producerea unei astfel de credințe, contribue lectura marilor lirici ai dragostei, în a căror sensibilitate sufletul femenin îmbracă experiențele proprii.

Imaginea iubitei creiate de Eminescu și muzicalitatea liricei sale amoroase, se ivesc astfel în versurile d-nei Suzana Bulfinsky, venind nu din romanțele poetului, ci din viața autoarei, pentru care poezia și iubirea sunt acelaș lucru. Socotim deci rezultat al pătrunderii lirismului eminescian în viața de toate zilele, versuri ca acestea: „A fost un vis frumos din cale afară; aproape să te simt de mine iară; ...stele tremurând pe tristul meu noroc (pag. 63), Câte-mi trec prin minte, dulci nimicuri, desmierdări; (pag. 67). Efectul romanțelor lui Eminescu, trăite aieve de autoare, se vede în următoarele strofe, în care s'a adoptat și ritmul :

În nopți de vară, peste culmi,
Călători-va luna ;
Și strajă visului meu sfânt,
Stătea-va 'ntotdeauna.
S'or risipi prin ramuri verzi
Șoptiri de păsărele,
Aminte iară aducând
De visurile mele.
Vei înțelege ce-ai fost tu
Vieții mele 'ntregi,
Ci doar atuncea vei putea
Iubirea-mi să'nțelegi.
(pag. 64)

Este logic să surprindem în compozițiile autoarei dorința de a zugrăvi o icoană a iubitei. Dar această năzuință trădează, precum am spus, mentalitatea că femeia este prilej de poezie, și că trebue să fie prețuită de iubit ca atare :

Să vezi în mine numai soare
Și cer albastru, și visări
Și toată gama nesfârșită,
De fantezie și cântări.
(pag. 22)

Din visul autoarei se desprinde parcă figura din basmul eminescian, providențială ca și când ar avea de îneplinit prin iubire, o misiune de ordin superior :

Din lumea visurilor mele
Am coborît jos pe pământ
Ca să aștern în cale-ți roze,
Și'n versuri sfinte să te cânt.
(pag. 21)

Iată, prin urmare, din ce convingeri este scris volumul „Petale de ceară", — și desigur, merită atenție sensibilitatea autoarei, care se străduește să aștearnă în versuri: „Culori și fantezie din ochii mei cerești (pag. 12). Menționăm pentru accentul ei deosebit poema „Mi-e dor de liniște", în care se întrevede pare-se un efort de independență:

Mie- dor de liniște,
De florile ce pier în țintirime
De tainice păduri în care cad
păsări de noapte, din înălțime.
(pag. 69)

Din faptul că d-na Suzana Bulfinsky consideră poezia influentă în viață, deducem că d-sa trebue să-și propue s'o treacă de aici în artă. Pentru reușita culegerii de față, rămânem la aceste constatări.

D. Emil Vora a tipărit anul trecut culegerea de poeme „Fântânile tăcerii", despre care am scris, arătând că autorul trebue să-și libereze expresia de unele formule împrumutate. Sunt, de pildă, în „Fântânile tăcerii", versuri care amintesc supărător pe un confrate luat model.

Noul volum „Cartea Plecărilor", publicat în colecția „Convorbiri literare", surprinde plăcut prin ieșirea de sub tutelă. Cu precauție, autorul a recurs la procedeul fixării sensibilității în respirația scurtă a *terținei*.

A alcătuit deci culegerea din însemnări reduse la trei versuri, adăogând la sfârșitul paginilor câteva poeme mai întinse. Acestea, de mai puțină valoare subliniază prin comparație, meritul celor dintâi. In notația spontană d. Vora isbutește să dea simțirii un ton personal și să-și vădească sincer năzuințele.

Prin „plecări", d-sa înțelege îndemnurile depășirii, dar substanța lirică o formează indicația pragurilor ce împiedică „plecările". Astfel florile, îl ajută mai mult să cunoască „suferința" :

Flori albe, flori roșii, flori albastre,
Floarea seninului, florea sângelui, floarea Cerului,
Toate semănați cu pământul, și cu rănile omului.

Tânărul nou în care ar vrea să ajungă, îl caută, fără a arăta că-l află :

Printre atâtea ierburi, printre atâtea mici vietăți
Mă caut pretutindeni să mă pot găsi.
Printre toate câte s'ar putea odihni, măcar o clipă, o zi.
(pag. 17).

Un țel al călătoriei sale este și somnul :

Cer înalt, mărit de slavă,
Fă din cer o noapte lungă,
Pentru o pasăre bolnavă.
(pag. 19).

Insemnările d-lui Vora cuprind uneori „plecări" în copilărie, pline de melancolia amintirii :

Unde sunt, timpurile, anii florilor de zarzări și pruni,
In care s'au topit asemenea zăpezilor
Mâinile ce le-am închis, ca pe o carte de rugăciuni ?
(pag. 26).

Trebue să dăm atenție unei categorii de terține cu năzuința de depășire prin cunoașterea sacră :

Tu ești pomul ales, iar eu floare;
Sunt sămburele 'n care tu așezi cuvântul,
Să crească plin de slavă și de soare.
(pag. 47).

Printr'o terțină din această categorie, isbutește d. Vora să exprime puternic o „notă" de mare tristețe :

Atâția orbi, și-ologi, și asupriți,
Toți câți cerșesc, și-i duc alții de mână,
Sunt, Doamne, fiii Tăi, și lumea cea mai bună.
(pag. 50).

Iată și nădejdea unui capăt de călătorie senină :

Și asfințit de soare nu va fi,
Nici dimineți cu aurori de maci,
Când, pasăre, pe umăr ți-oi cădea
și te-oi trezi.
(pag. 59).

Cu noul său volum, d. Emil Vora marchează deci un progres în purificarea expresiei. Evident, încercarea cea grea n'a trecut-o încă autorul, pentrucă, după ce a învins în notația spontană, rămâne neînvinsă dificultatea compoziției ample.

CONSTANTIN FÂNTÂNERU

Siestă

Domnului Mircea Petala

Cum stau trântit pe-o rână, zâmbind unei iluzii,
Călătoresc prin vise, pe-un colț de canapea.
Afară se sărută un molcom vânt cu duzii
Și-un horn prin geam se strâmbă — subțire narghilea.

Papucii cad alene pe moile covoare,
Mă legăn ca o poamă în vârful unui prun,
Ca dintr'un ceainic suie un abur fin spre soare,
Țigara se topește, perdelele apun.

O ceașcă se golește și somnul, leneș, vine,
Oprindu-se o clipă 'n caimacul din cafea.
Eu dorm — odaie goală, acum te las cu bine,
Caicu-i plin de umbre, plecăm spre Halima !

ȘTEFAN BACIU

Note românești

LOUIS BROMFIELD: CAZUL ANNIEI SPRAGG

Cazul Anniei Spragg, pe care ni-l prezintă editura „Cultura Românească" în deosebit de alese condiții grafice, este până acum cea mai bună carte a lui Bromfield și aceea care-i citită cu mai multă plăcere.

Louis Bromfield, pornind să ne înfățișeze cazul atât de puțin obișnuit al Anniei Spragg, fiica lui Cyrus Spragg, — „Profetul", cum i se spune, întemeetorul unei noui religii — fată bătrână și originală, a cărei moarte provoacă mare vâlvă în lumea dreptcredincioșilor din orășelul italian Brinoe, — locul acțiunii, — grupează în jurul acestui caz ciudat, viața, cu multiplele lor drame, a unui întreg număr de persoane. Intrigile secundare, — deși, propriu zis, nu se poate vorbi de așa ceva— se grupează în jurul temei centrale, dar romancierul american a avut originalitatea să îmbine cu dibăcie viața personagiilor de mâna a doua cu acelea ale eroilor cărții în așa fel, încât împrejurările generale ale dramei pe care ne-o povestește se leagă și desleagă cu acelea ale dramelor sau bucuriilor celorlalți eroi.

Mulțimea personagiilor din acest nou roman al lui Bromfield e o pildă rară de abilitate creatoare în literatura mondială de azi, personagii pe care autorul le tratează și le conduce cu o sobrietate de ton, o economie de mijloace, o emoție delicată și, pe alocuri, un umor fin, care sunt cu totul caracteristice stilului acestui romancier.

Louis Bromfield acordă mare însemnătate simplicității și naturalului limbajului narativ, făcând din el aproape un argument de polemică contra prozei povestitorilor moderni care i se pare artificială și căutată și prin urmare, nepopulară și depărtată de viață. Dar ceeace scriitorul american crede și consideră ca fiind o manieră naturală de a se exprima, este tot artă și încă artă greu de stăpânit: nu numai că limbajul e limpede și curgător, ci e întrebuințat cu omogenitate și atinge o fizionomie stilistică al cărei farmec te subjugă dela primele pagini.

Noul roman al lui Louis Bromfield a apărut în traducerea d-lui **Constantin Apostol,** a cărei versiune, datorită fidelei tâlmăciri, nu-i lipsită de nici una din nuanțele de sentiment, de gândire și de limbaj ale originalului.

Note italiene

BAROC ȘI ROMANTISM : WAGNER

Ni se pare interesant să redăm, așa cum e consemnată în numărul 9 (An. I, 1940, XIX), din revista „Il libro italiano nel mondo", discuția pe care Pier Fausto Palumbo o face recentei cărți a lui Enzo Borelli, *intitulată „Estetica Wagneriană". (Sansoni, Firenze, 1940).*

„...arta wagneriană, scrie Palumbo, se naște după Borelli ca expresie a unei estetici, adică a unei teorii artistice, și dă loc unei estetici a sa proprie.

Dar în analiza reînviată și aprofundată a esteticii wagneriene, Borelli a vrut să se întoarcă la cel mai important moment din istoria muzicei, precedent acestuia: la revoluția muzicală italiană, care, între Seicento și Settecento (sec. XVII și XVIII), înseamnă răsăritul nouei muzici. Geneza nouei intuiții muzicale a Barocului italian, funcția inovatoare și universală a nouei arte baroce, sunt exaltate de Borrelli. Văzută în momentul său muzical, mișcarea barocă apare ca punctul de plecare al esteticei și al artei într'adevăr moderne. Și că simfonia, cu Sammartini, *și concertul, cu* Vivaldi, *s'au născut în Italia, nu mai e nimeni care s'o nege.*

Din această lume nouă a baroculuí, vede Borrelli purcederea logică și punctul de confluență — după ceeace el numește expresiv „criza settecentescă", al romantismului, caș al mișcării opuse clisicizante.

Dar ceace distinge momentul originar al barocului de momentul romantic este faptul că în primul creația artistică precede teoria, pe când în al doilea, în romantism, teoria precede și uneori condiționează, creațiunea artistică. Aceasta este limita romantismului, după Borrelli, și această limită o va depăși Wagner, făcând din faptul depășirii ei, motivul principal al măreției sale.

Alipirea muzicei pure, exaltată tocmai ca formă suverană a creației muzicale, la Baroc, identificarea ei cu acesta, e, cum se vede, ideea directoare a lui Borrelli. Se poate observa mai ales că termenul „Baroc" (asupra căruia e greu să fie de acord cercetătorii diverselor discipline), este, mai mult decât în valoarea sa, obișnuită, păstrat de autor ca expresie rezumativă a Seicentoului muzical italian, dela Cinquecento la Settecento.

Dar atunci, cu greu se mai poate identifica cu o mișcare artistică destul de net individualizată prin formele ei specifice arhitectonice și figurative, un moment muzical atât de variat și atât de pervid. Cu tât mai puțin tendința sa mai înaltă: muzica pură.

Studiul esteticei wagneriene, pe care Borrelli o urmărește în a doua parte a cărții sale, o pune în termeni de dependență, față de muzica italiană în parte, și de desvoltarea, nu succesivă ci simultană, a creațiunei muzicale.

Estetica wagneriană e observată sub unghiul vizual al problemei sale capitale, de origină străși a unității lor. Prin Lessing și veche: aceea a limitelor artelor prin mișcarea romantică, Borrelli parvine să determine trecerea dela teorie la creație, dela metafizică la realitate, în care constă meritul lui Richard Wagner.

Wagner apare astfel realizatorul axiomei romantice, exprimate de Lessing : „Drama este forma cea mai înnaltă a poesiei".

Cum asemenea realizare se răsfrânge în estetica și în muzica wagneriană, condamnarea melodramei, formulată de Wagner, negarea sa, demonstrează criza artei wagneriene : discrepanța dintre teoria și arta lui, depășită în operă, surprinde și influențează negativ pe artist, care continuă, dincolo de limitele oportune unui artist creator, să teoretizeze.

Predominarea muzicei asupra cuvântului, și pe de altă parte interesul pus pe efectele scenice, arată modul wagnerian al soluției problemei unității formelor artistice.

Unitatea de intenție în artistul creator, care coincide cu unitatea imprimată operei.

Borrelli arată, în muzică, sfârșitul Romantismului. El socotește Barocul drept cea mai înaltă perioadă a muzicei. Wagner înseamnă limita extremă a Barocului.

SORACTES

Prietenul

Prietenul meu a murit.
Mortul de-aici a fost prietenul meu.
Fraza din urmă e de o mie de ori
mai tristă decât prima.
Inchid ochii,
aici, lângă prietenul mort.
Aș vrea să-mi închid și bătăile inimii
și peste toate suspinele, să pun
Semnul Odihnei.
Aș vrea să restabilesc acel
echilibru care constituia
prietenia noastră.
O, cât mă doare siguranța
că ochii mei s'au închis numai pentru o clipă
și că se vor deschide iarăș,
să vadă Lumea,
care ne uluise pe amândoi !
Și inima, inima care s'a oprit
numaidecât va bate, iarăș,
cu svâcniri îndoite.
Zadarnic. Cum mai pot fi asemenea ție?
S'a rupt prietenia ca un lanț
pe care, lunecând, tu l-ai scăpat din mâini.
S'a surpat ca un pod de argint.
De se va surpa și cellalt capăt
— Capătul dinspre mine, —
amândouă vor fi la fel de neîntregi,
nu vor mai face însă un pod.
O, podurile vieții,
cum le dărâmă,
Vremea cu pașii apăsați!
Prieten mort, prieten tăcut,
te iubesc oare mai mult
fiindcă nu poți răspunde?
Iată: nu te mai deosebesc de Dumnezeu.
Te leagă poate de El acum
podul de aur al morții.
Eu trec pe acest pod
— sau pe dedesubtul lui,
fără să înțeleg mai mult,
fără să mă 'ntreb mai puțin.
Inchid ochii și'n Vreme privesc,
șovăind, c'an niște lacuri străine...
Ne întâlnim. Zâmbind ne'ntâlnim.
Sufletele aceleași par a fi,
totuși nu ne cunoaștem deplin.
Stingheriți de privirile noi,
Prietenia vechie o simțim
Strângându-și, printre stele, alte mâini.

ȘTEFAN STĂNESCU

La Florența, in centrul de studi asupra Renașterii

(Urmare din pag. I-a)

La Florența se găsesc astăzi, pe lângă instituția aceasta, o fototecă, însoțită de un bogat fișier împărțit după artiști, subiecte și locuri, menită să strângă fotografii, sculpturi și costume din Renașterea italiană. La Biblioteca Națională din acelaș oraș s'a pus la dispoziție celor cari studiază această epocă, un fișier bibliografic și o mare sală pentru consultarea tuturor operelor în legătură cu Renașterea, dela Petrarca și până la sfârșitul sec. al 16-lea. Aici se găsesc ediții vechi și moderne, rarități, precum și operele cari arată felul cum Renașterea italiană s'a răspândit în Europa. S'au instituit, de asemenea, premii anuale de câte cincisprezece mii de lire, pentru încurajarea străduințelor în acest domeniu și premierea operelor cele mai bune, dându-se și burse de studii.

De curând s'a deschis o expoziție de artă din timpul Medicilor și o retrospectivă de pictură toscană din secolul al XVI-lea. Anul acesta va avea loc un congres național, iar în 1942 se va ține, la Florența, și un congres internațional asupra Renașterii.

O pildă de ecoul pe care l-a avut această inițiativă este întemeierea unui Centru de studii asemănătoare în Statele Unite ale Americii. Se deschide prin urmare un câmp și mai mare de cercetări, colaborând, la această întreprindere științifică, toate popoarele care voesc să cunoască o fericită epocă de expansiune spirituală în lume.

Institutul Renașterii dela Florența își îndreaptă investigațiile sale spre cultura din Germania, Franța, Anglia, Spania, Portugalia și alte țări unde au pătruns luminile Renașterii, care după forma și conținutul ei italic a devenit la un moment dat europeană și universală. Din această întrepătrundere a ideilor acelei vremi s'a ivit și conștiința literară națională, care a culminat, mai târziu, prin mișcarea romantismului. Și tot în timpul Renașterii, niciun om nu se socotea învățat dacă nu trecea pe la Universitățile din Bologna sau Padova.

Aici au învățat, către sfârșitul Renașterii, și unii români, printre care a fost Stolnicul Constantin Cantacuzino, o figură pe care n'o cunoaștem îndeajuns în toate strălucitele ei manifestări. Erau clipele când arhitecții, artiștii, oamenii politici și profesorii din Italia primeau invitații dela curțile străine ; când tipografia și librăria venețiană răspândea cărți din Apus până la gurile Dunării. Din Veneția ne-au venit numeroase scrieri, al căror cuprins popular constituia lectura fermecată a strămoșilor noștri. Atâtea și atâtea cărți populare, cu povestiri care încep apoi să aibă și o circulație orală.

Aceeași expansiune se săvârșea și în alte țări. Frederic II și Maximilian I țineau în mare cinste opera lui Enea Silvio Piccolomini sau a lui Machiavelli. Ludovic XII și Francisc I, în Franța, se întreceau să obțină tablourile lui Leonardo da Vinci, Andrea del Sarto sau sculpturile și bronzurile lui Benvenuto Cellini. Autobiografia lui Cellini a fost tradusă în germană de însuși Goethe; Ariosta și Aretino erau la rândul lor tălmăciți în limbi străine. Astfel, Roma, prin intermediul Florenței, răspândea pasiunea pentru frumos și pentru căutarea adevărului prin știință.

Institutul Renașterii din Italia urmărește și influențele ajunse în alte țări, sub alte climate spirituale. In felul acesta au apărut studii asupra lui Rabelais, Montaigne, Bohme și Erasm din Rotterdam; asupra influenței machiavellismului în Renașterea engleză; asupra înrâuririi pe care au avut-o Baldassar Castiglione și Della Casa în viața de Curte și în casele princiare; tot astfel se urmăresc influențele teatrului italian din secolul al XVI-lea asupra teatrului european. Se întâlnesc nume de acest fel în dramele și comediile lui Lope de Rueda, Molière și Shakespeare.

In poezie găsim marea înrâurire a platonismului, datorită idealismului răspândit de lirica de dragoste a lui Petrarca, până în Franța, în poezia lui Ronsard și Desportes; în Anglia asupra lui Sidney, Milton și Dryden; în Spania și Portugalia asupra lui Boscan, Garcilaso de la Vega, Camoens, Francesco de Sa și Miranda. Iar ca o încununare a unor asemenea preocupări, interesul pentru Poetica lui Aristoteles se datorește tot Renașterii italiene.

Cărțile și studiile publicate de instituția aceasta dela Florența arată încăodată bunul gust și arta tipografică, moștenite dela creatorii Renașterii. Pe lângă scriitorii menționați au apărut studii în legătură cu familia de Medici, cu mecenatismul și serbările patronate de conducătorii politici și spirituali ai Florenței. O preocupare interesantă este înfățișată de scrierile asupra lui Guicciardini, Michelangelo și germanul Wölfflin, în cadrul urmăririi și cunoașterii izvoarelor Renașterii.

Avem în față revista ilustrată La Rinascita, *care este publicația oficială a instituției, răsărită în Florența dulcelor rime ale lui Dante și a crinului cel pur, simbol al spiritualității nepieritoare. Activitatea bogată a revistei, — condusă de Giovanni Papini, — actele, documentele, articolele de polemică și studiile părute până acum arată valoarea centrului de studii asupra Renașterii, ale cărui cercetări asupra influențelor în afară de Italia ne privesc de multe ori și pe noi, prin câteva chipuri istorice românești, a căror cultură își găsește izvoarele în această epocă de minunată expansiune a spiritului latin.*

C. N. NEGOIȚĂ

NAUFRAGIU

— urmare și sfârșit —

de CONST. ENE

Emanuel sta în picioare în fața ei, cu capul plecat ca un criminal ce așteaptă sentința. Livid, înfricoșat. Tot ceeace auzea din gura Ioanei era strigător de adevărat. Nu și-ar pus niciodată întrebarea: ce va face Ioana dacă n'o va lua de soție. Se va răsbuna sau va cărea în mocirla vieții, de unde nu va mai putea nimeni s'o ridice. Eri toată ziua se gândise la proces, deaceea îi trimisese și biletul. Nu fusese o farsă. In ultimul moment, când trebuia să plece, s'a luminat. Nu putea s'o mai întâlnească. Pierdeau procesul. O scrisoare atașată la dosar, distrugea tot ceeace construise el în cele patru amânări de până acum. Ulterior, o convorbire telefonică avută cu doctorul Iacob Mihail, îl obliga să lipsească dela ultima înfățișare, cea de azi. Cum să-i fi spus însă? Să-și mărturisească singur ignominia? Exclus. Preferase să n'o vadă.

— Te-am așteptat. Dece n'ai venit?... îl privi Ioana, dur, împietrit.

Emanuel n'o văzuse nicicând atât de transfigurată. Parcă era bolnavă. Fața ei semăna cu o poză decolorată de razele soarelui. Ochii ei mari, negri, cari nu știau să prefacă luptele interioare îl țintuiau, împrăștiindu-i voința. Era prea mic pentru ea, încumetările îi erau false, osatura sufletului arcuită. Căutase altă femee care să nu priceapă cât Ioana, care să-i vorbească în alt fel, să se poarte cu ea după alte maniere, acelea pe care le vedea la prietenii lui. Incoherența din ceeace făcuse eri și ceeace se sforța să facă azi, presupunea anormalitatea. Și el era convins că Ioana este anormală. Își arcui mâna pe după capul ei și trăgând-o lângă el, o sărută pe gură.

— Ți-ai pus rochia care-mi place mie, îngăimă el, evitând răspunsul.

Ioana se deslipi din îmbrățișarea lui și porni vijelios spre ușă. Emanuel rămase neclintit, neputând să se reculeagă... Sărutul îl ustura.

— Ioana!... Ioana!... se repezi pe scări s'o înduplece...

III

Iacob veni direct la ea. Bine dispus, elegant, proaspăt bărbierit. Ii sărută mâna cu aceeași cordialitate, zâmbindu-i firesc. Nu se formaliză de faptul că o găsea slăbită, tristă, nervoasă... Explicabil. Femee în toată firea, cultă, frumoasă, se consumase căutând o rezolvare cât mai naturală a incidentului.

— Teminăm...

— Vom vedea, răspunse ea tăios.

— E ca și lichidat. Iordănoiu nu se prezintă. Mi-a comunicat o veste tristă: nu mai vorbiți. Pentruce v'ați certat?... Te-ai obicinuit să schimbi bărbații ca pe ulcele? interogă Iacob, nu lipsit de răutate.

Ioana înghiți în sec. Se vedea lovită din două părți. Era inutil să mai riposteze. Vrăjmașii o încolțiseră. Orice răspuns i-ar fi dat n'ar fi satisfăcut-o, mărind în schimb raza de atac a lui Iacob. Il privi pe sub gene. Buna lui dispoziție o râcâia pe inimă. Parcă-i făcea înadins. Emanuel anticipase asupra rupturii, cert inevitabile, a relațiilor dintre ei. Simțea acum că nu mai are cu niciunul din ei nimic, parcă nu i-ar fi cunoscut, apariția lui Iacob amintindu-i un film la care făcuse mult haz.

— In definitiv ce vrei? Ce vrei domnule doctor? Poți să-mi spui? interveni Ioana energic, descătușată, hotărîtă să nu mai suporte niciun biciu.

— Te cheamă mama și tata... Nu-i mai recunoști? Ți-e scârbă de ei? Te-au născut ca să le prepari otrava acestei nelegiuite purtări, acum la bătrânețele lor?

Ioana simți că se învârte pământul sub ea. Tactica lui Iacob reușise. O imobilizase din nou. Se gândise la părinți, la surori, la locurile copilăriei, însă nu se mai putea reîntoarce acolo de unde plecase. Trebuia să meargă înainte, să guste până la capăt cucuta vieții, să îndure plesnetele indiferenții tuturor, ranchiuna anonimilor.

— Vreau să fiu liberă. De capul meu... N'am nicio pretenție... Nimic...

Iacob înțelese. Ioana se transformase complet. Mediul în care-și dusese viața până acum o diformase. Orice întoarcere era imposibilă. Alergase după fericire și n'o găsise; se hrănise cu vise și urâ organic traiul organizat; resorturile ființei se întinseseră prea mult.

— Ioana, să mergi acasă. Te iubesc tot atât ca la început. E casa noastră, încercă Iacob. E mai bine să te bălăcești în colțul nemerniciei, decât să fii tu, aceea care te știm cu toții? Dece nu vrei să ne asculți? Ai greșit; te-am iertat!... se rugă el... Te roagă și Iordănoiu...

Ioanei i se făcu negru înaintea ochilor. O ruga și Emanuel. Pentruce făcea asta? Din al cui îndemn? Din proprie inițiativă? In suflet îi picura sânge.

— Am să viu. La revedere. Să mă așteptați... Viu precis... se depărtă, ștergându-și lacrimile...

Albe ca porțelanul îi fuseseră primele zile ale adolescenței; de huilă acestea, al căror rost se străduia să-l înțeleagă; să se ridice până deasupra infierbântatei lupte, să-i fie fitece act plin de soare și zâmbet. Reușise, parcă tocmai contrariu intențiunilor ei, să se bucure de toate loviturile; să guste otrava pe care n'o dorea, să plângă tocmai ceeace alte femei divinizau în imnuri de plăceri.

O singură dată și-a pus întrebarea: pentruce se ține retrasă, pentruce nu profită de amabilitatea bărbaților cari o flatau? Putea să fie ea fericită ca toate celelalte, să admire fastul și să sfideze dintr'un automobil luxos, pe cei ce se plimbau, mereu străini de destinul lor. O cameră caldă, fastuoasă, dintr'un cartier liniștit, lângă un amant grijuliu, răutăcios totuși; o îmbrățișare, dacă nu isterică cel puțin lipsită de aceeași semnificație ca și fâgăduelile la un pahar de vin, în ritmul unui jazz.

Alături de camera lor locuia un funcționar la C. F. R., care era vizitat aproape în fiecare seară de o femee brunetă, bine îmbrăcată, însoțită de un câine. Regulat se certau. Femeea îi imputa că nu se ține de cuvânt și o amăgește nemernic; bărbatul tăcea chitic, făcându-și probabil anumite socoteli. Până la urmă terminau sărutându-se sgomotos, ca doi recruți.

Sta adesea și reflecta la viața lor. N'ar fi vrut să fie ca ei. Ea știa un singur lucru, pe care punea bază și de care vorbea cu mult entuziasm: deasupra oricăror neînțelegeri, provenite indiferent din ce cauze, trebue să existe respectul.

Intr'o oră și-a făcut nenumărate planuri. Dela cele mai simple până la cele mai complicate și greu de rezolvat. Dârzenia cu care încerca să meargă până la capătul gândului, îi reamintea timpul copilăriei. Era mai mult o ambiție. Orice înflorire a imaginației, i se părea acum inutilă, ca și prezența ei în această cameră, în calea unor oameni cărora le-a dat totul cu sentimentul respectului adânc înfipt în cuget, fără să primească nimic în schimb. Sau aproape nimic.

Nu toți oamenii sunt predestinați să lase urme. Aceasta era și părerea Ioanei. Există și aci un dezechilibru pe care nu-l înțelegea.

IV

— Caut pe domnișoara Gabriela...

Figura omului era de o finețe nemaiintâlnită. O apariție din acelea pe care le întâlnești la banchete selecte sau la un pocker serios, cu misa mare. Ochii, de un albastru azuriu, odihniți, impresionant de calmi, o nelinișteau pe Ioana. Oricât de familiarizat ar fi cineva cu o situație, cu un teren, în fața unei ființe necunoscute manifestă indiscutabil, o oarecare irascibilitate. Tânărul însă o privea, parcă nu ar fi fost în carne și oase, ci proectată pe un ecran...

— Caut pe domnișoara Gabriela, a repetat el, făcând un pas sigur, nepreocupat de gândurile negre pe care probabil, și le-a făcut despre el femeea răvășită de atâta înspăimântătoare durere, cum arăta.

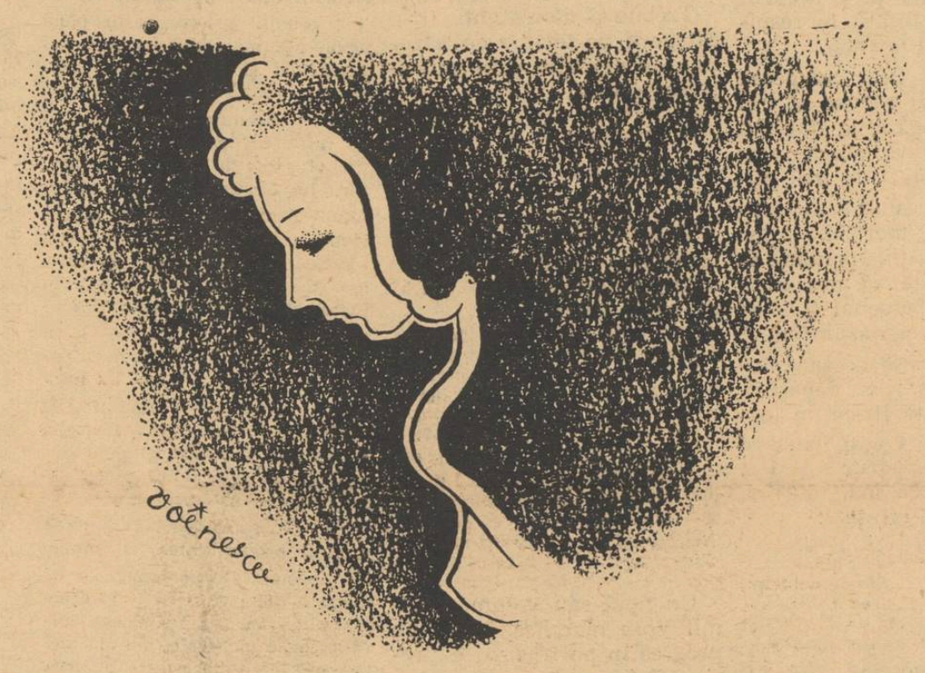

— Da? Pe domnișoara Gabriela? Să vedem dacă e! i-a răspuns fâstâcită, ca o elevă de liceu, neștiind ce poziție să-și găsească.

— Suntem vechi pireteni. Să nu vă închipuiți ceva rău. Am copilărit împreună. Gabri a fost prea răutăcioasă cu mine, însă din când în când, mă mai abat pe aci. Vin la București cam des... Dar n'o uit niciodată...

N'avea nevoe de toate aceste explicații. Cert era că tânărul care se străduia să motiveze cât mai logic prezența lui aci, nu era deloc urât, și, mai cu seamă, nesuferit:

— Vine târziu seara. Poate că s'a întâlnit cu cineva...

— Cu cine? Când?

— Nu știu. Are și ea un băiat ca orișicare. Se distrează. Ce vă pare rău? Parcă spuneați că nu vă leagă nimic de ea, care ar putea să vă producă oarecari turburări...

— Vai de mine... Dar, vezi... Știa că vin eu. Mi-a scris că mă așteaptă acasă...

— Ceva neprevăzut, desigur... Altfel, renunța ea la orice altă combinație pentru un băiat simpatic ca dumneata...

Corneliu — numele de botez îi era altul — se simți măgulit...

Din nou în mintea Ioanei creștea fără de răspuns mulțumitor, întrebarea: care era farmecul acestei Gabriela, pentru care sufereau atâtea suflete? O singură femee mai întâlnise asemenea colegei ei de cameră: aceea era într'adevăr de o răpitoare frumusețe, știind în acelaș timp că dincolo de fard și pantoful de șarpe, mai există și altceva; ceeace la Gabriela nu exista... A uitat-o repede însă, nu din gelozie ci pentrucă n'a mai avut ocazia să asiste la drame sentimentale de aceeași anvergură cu acelea pe care femeea cu pricina le declanșa.

— Imi permiteți s'o aștept aci?

— Luați loc. Imi face plăcere; cred însă că nu va veni. Imi dă un telefon, ca să știu cel puțin eu. Nu putem fi două în pat cu același bărbat.

Indrăsneala Ioanei îl contrarie pe Corneliu. Aspectul ei exterior, — date fiind antecedentele pe care el nu le cunoștea, dar presupunea că Ioana a trecut printr'o criză cu adânci repercusiuni în viața ei viitoare — n'o îndrituia cu nimic la această ieșire. Brutală, fără sens aproape.

— Vreau să vorbesc neapărat cu ea... Neapărat...

— Da?

Corneliu înclină din cap, afirmativ.

— Atunci să-ți dau o idee. Cunosc locurile pe care le frecventează deobiceiu. Nu ne-ar fi greu s o găsim, mai ales că am și eu să-i vorbesc...

— De acord...

Ioana nu mai știa nici ce face, nici ce vorbește. Aventura la care se angaja — căci acesta era adevăratul nume al acțiunii pe care o proecta în însoțirea noului ei cunoscut, prietenul Gabrielei, putea să-i fie fatală. Urciorul nu merge de multe ori la apă, spune proverbul, și ei i s'au întâmplat aproape cronometric toate proectele pe dos. Orele se spulberau fără să le înțeleagă rostul în desfășurarea vieții pe care o ducea în seara aceea de muzică, dans, armonie fizică. Cine a spus că nu aduce anul ce aduce ceasul, a uitat ceva: că fenomenele cad odată cu omul.

— Să aprindem lumina, nu se vede bine...

— Mai bine așa... Pe întuneric poveștile și așteptările au mai mult farmec... i-a răspuns înțepat Corneliu, triumfător...

Afară, cerul era plin de stele ca un roiu de albine. Niciodată nu apăruseră mai devreme ca astăseară, iar seninătatea care se înălță magnifică peste tot ca și mireasma tare care plutea în aer, te transpunea într'o stare vecină visului. Doar în satul bunicilor, acolo, între dealurile împodobite cu vii și pomi, serile erau atât de frumoase. Calea robilor, ca o bandă de panglică albastră, cusută cu mărgele, se lăsa jos de tot, aproape de coperișul caselor.

— Știi, domnișoară Ioana, viața e tot atât de halucinantă ca și boala de piept. Iată-mă de exemplu pe mine: un om în toată firea, serios, poate chiar interesant pentru anumiți oameni... De cinci ani încerc să-mi pun în aplicare un gând care mă roade, să rezolv o chestiune de nimic. De cinci ani mă țin după această femee, prietena dumitale, o urmăresc, o vreau, fără să-mi reușească. Toate puterile răului au fost concentrate parcă în contra mea. Știu de purtările ei și totuși nu mă îndoesc o clipă de sinceritatea-i, pe care, și dumneata știi, n'o posedă. Nu e locul meu în generația aceasta; mă văd stingher; hula tuturor, pentrucă iubesc o femee care nu-mi acordă atenția ei, o suport cu încăpățânare...

Corneliu vorbea fără s'o privească. Ioana îi urmărea orice mișcare. Spovedania lui o emoționa. Carevasăzică nu era singură în suferința ei. Un bărbat tot atât de bine făcut ca și ea, îndura bisturiul indiferenței. Lume care suferea mai era și dincolo de zidurile acestei camere.

Ca o veche prietenă, Ioana îi prinse mâna dreaptă în ale ei, și mângâindu-i-o cald, matern, vorbi șușotit:

— Uit-o, domnule Corneliu... Vei câștiga mai mult...

Nu din gelozie spusese cuvintele acestea, ci dintr'un sentiment de compătimire. Il vedea atât de tânăr, atât de frumos că nu-i venea să creadă într'o seriozitate a spuselor lui. Suferința nu-i pentru tineri. Gabriela, nu întrunea, cu oricâtă bunăvoință, condițiunile cerute pentru a lăsa în urmă-i lacrimi și scrâșnet.

Corneliu îi cuprinse mijlocul plin și se rostogoliră în pat sărutându-i cinic buzele cărnoase ca niște jumătăți de prună pârguită.

— Fii cuminte! îl îndepărtă Ioana fără ostentație. Trebue să plecăm de-acum...

Strada era slab luminată. Intunerecul, ca o broboadă, se ghemuia în colțuri. Parcă s'ar fi ferit din calea lor. Aveai cu certitudine impresia a pustiu. Din depărtare, se auzea sgomotul tramvaielor și al autobuzelor, ca la bâlciu. Două pisici, una neagră și alta bălțată le trecu drumul. Corneliu scuipă după ele enervat! Ioana, la brațul lui, râse copilărește de gestul care mărturisea superstiția de care bolise și ea — cândva.

— Parcă mergem printr'un cimitir, conchise Corneliu.

— Doar strigoii lipsesc... completă cu ușoară tresărire Ioana.

Taxiul care înainta vertiginos, opri brusc. Șoferul deschise ușa din spate, invitându-i cu un zâmbet care aduse cu rânjetul unui cap de mort. Ioana se scutură cuprinsă de frig. Cineva îi spunea să nu mai meargă. I se făcea un semn. Turburarea ținu numai o clipă, și o voe bună dezolantă aproape, îi luă locul. Cu amândouă mâinile îl împinse pe Corneliu pe plușul moale, urmându-l ca o vevericță.

— Te miști parc'ai fi elefant... și râse scârbos.

Tânărul nu zise nimic.

Departe, tot mai departe... Unde?

Când șoferul stopă, în fața lor se ridica o casă monumentală, cu grilaj de fer, în stil românesc. Tânărul sări fără să întoarcă privirea. După ce numără banii șoferului se adresă mieros, ca un cuceritor încercat, Ioanei, care sta trântită în fundul mașinei, năucă, tremurândă. Congestionarea care i se citea pe față, o făcea hidoasă.

—Am ajuns... Poftim...

Când își dădu seama de ce a făcut, o amărăciune apăsătoare, i se coborî pe suflet. Nu-i părea rău de refuzul pe care-l administrase fostului bărbat de a-l însoți imediat, și nici de promisiunea că se va reîntoarce acasă, ci de slăbiciunea pentru acest tânăr. Dar nu avea nimic de pierdut. O experiență în plus. Il va urma. Fără opunere.

O noapte unică. Ochii cerului clipeau rar picotând. Luna, ca o bonetă de dantelă. Crisantemele de toate nuanțele, strânse în snopi. Și liniștea, liniștea care ucide uneori, ustura ca sarea pe o rană. Semănau cu doi logodnici, cari intră pentru prima oară în casa în care vor cunoaște marele delir al vieții.

— E ferma mea, s'a simțit dator să explice Corneliu.

— Te felicit. E un loc unde poți cu adevărat iubi; dar poți, mai abitir, să suferi. Reculegerile sunt și ele condiționate de împrejurări. Și pe urmă, ești un om bogat, confirmă Ioana...

Urcară scările, nu fără strângere de inimă. Tânărul — mai ales — părea total contrariat. Femeia aceasta bună, frumoasă, care, desigur, iubea cu pasiune un bărbat, nu l-a întrebat unde o duce, intenția ce-o are cu ea! Neliniște nu i-a cetit pe față. Dincontră, face reflecții care-i intrigă.

— Toate femeile sunt la fel ca mine? întrebă Ioana, însufletită. Să fii sincer. Așa cum am fost și eu.

— Nu vreau să te năcăjesc. Acum ești în casa mea. Prizonieră cum s'ar spune. De, poate că n'ar fi rău...

Se opri la jumătatea propoziției. Ochii Ioanei îl săgetară. Intelesese după buze ce vrea să-i spună. Cuvântul era prea dureros pentru ea. Mai ales să-l audă din gura unui om pe care de-abia l-a cunoscut.

— Te înșeli, domnule Corneliu, făcu Ioana sarcastic. Toți bărbații vă 'nșelați amarnic. Aceasta, pentrucă nu vedeți cu propriii ochi și nu judecați bazați pe realitate. Eu sunt o femeie. Te-am cunoscut în împrejurări cari lasă de dorit. In loc să te reped, ți-am acordat prietenia mea. E o calitate această atitudine, trebue să recunoști...

— Exact, întări Corneliu.

Așa face majoritatea femeilor. Succesele nu au această factură, deaceea să nu te îmbeți cu efemerul lor. E trist dar adevărat. Noi poate raționăm altfel, atunci când vă înlesnim să vă apropiați de sufletul nostru. Voi, prima oară vă gândiți la posedarea femeii, nicidecum la satisfacția sufletească pe care ți-o rezervă ea în anumite momente.

Tăcu. Apoi gesticulând aprins, continuă:

— Nu e vorba nici de onoare, nici de înjosire.

— N'ai dreptate...

— Discuția e inutilă.

Clătinind din cap, răsbită de năvala gândurilor negre:

— Sărmană ființă... Idealuri spulberate. Eterna melodie.

Își scoase pălăria, pantofii, rochia și se ghemui, cu fața în jos, suspinând, pe o dormeză. Corneliu se uita la ea ca la o arătare, încremenit. Situația lui era una dintre cele mai dificile.

— Ioana, ce faci?

— ....

— Ți-am cerut eu asta...? Pentru ce nu mă înțelegi? Se lamentă Corneliu, cu ochii înlăcrimați.

— E adevărat. Nu mi-ai cerut. Atunci de ce m'ai adus în casa ta? Nu acesta a fost scopul final? Mărturisește!... Iată!... Prada pe care n'o așteptai....

Capul nu-l ridica din pernă. Trupul i se odihnea feciorelnic.

Când lumina se stinse, Ioana simți că un biciu de curea o plesnește peste picioare, iar din ziduri i se păru că ies șerpi, îndreptându-se spre ea.

Tăetorul de lemne în munți

Munții fumegă tăcuți. In aer veghează
O pace grea. Joaca șuvoaielor repezi,
Printre pietre, te oprește și te păstrează...

Sus se întinde veșnica noapte, cât vezi.

Singur la focul potolit îți mângâi securea,
Ca un oștean, în repaus, greaua-i armură.
De departe te străjuie cerul, de-aproape te-alintă pădurea,
Dar somnul cu'ncetul, ca hoțul te fură...

Asemeni vulturului avântat spre creste
Aluneci dornic, prin nădejdi și amintiri fără rost.
Păduri întregi doborâte te-așteaptă și peste
Toate, munca îți înflorește altfel de cum este și-a fost.

Și'n zorii umezi, când lumina îți surâde răcoroasă,
Iar focul nu mai este decât un popas amintitor,
Tu intri în ziuă ca într'o veche și cunoscută casă,
In care toate sunt așa cum le-ai lăsat, la locul lor.

Bună dimineața, bădie !... Și munții răsună cu spor.

TEODOR SCARLAT

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

37-94

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 37
SAMBATA 6 Septembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Noi în atenţia lui LEOPARDI

de Prof. AL. MARCU

Prin curiozitatea menită să extindă în preziua timpurilor moderne cunoştinţele asupra lumii, pe care au dovedit-o în tot felul, ca niste adevăraţi Neo-Umanişti, oamenii dela sfârşitul veacului XVIII şi în general „enciclopediştii", atenţia Italienilor se îndreptase din nou, cu un spor de interes, către lumea românească, atât direct, prin călători, preceptori domneşti, generali (ca vestitul Conte Marsili), savanţi (de însemnătatea medicului Spallanzani), istorici (chiar Giambattista Vico, sau Muratori), cât şi indirect, mai ales prin studioşii cu preocupări filologice, determinate în întreaga Europă occidentală de începuturile Filologiei Comparate şi ale Romanisticei.

Prin referinţele timpurii ale acestor studiosi italieni, la cazul, cu totul instructiv pentru ei, oferit de graiul nostru, s'a întrevăzut încă din primele decenii ale secolului XIX, soluţia pentru a rezolva mult desbătuta problemă a originelor dialectelor şi Limbii italiene.

Prin acest multiplu fel de curiozitate şi de apropiere directă de realităţile româneşti, s'a precizat, după 1800, cadrul în care avea să se perinde mai apoi, necontenit, atenţia intelectualităţii italiene asupra vieţii poporului nostru.

De aceea, limitând enumerarea la câţiva reprezentanţi de seamă ai acestei intelectualităţi, nu puţini se dovedesc a fi oamenii de cultură ai Italiei pro-romantice, care să se fi pasionat de studiul Limbii române. In această bună tovărăşie îl vom găsi, într'adevăr, pe Scippione Maffei, unul din cei mai apropiaţi autori tragici din timpul lui Alfieri şi care s'a putut apropia la un moment dot de realităţile româneşti, din Verona sa, prin contactul cu Românii Transilvăneni din armatele imperiale habsburgice, cu garnizoana acolo; iată-l- apoi pe renumitul filolog spaniol Lorenzo Hervás y Panduro, de formaţie aproape exclusiv italiană, dovedind un susţinut interes pentru cunoştinţele în legătură cu graiul „Latinilor" dela Dunăre; sau pe neîntrecutul poliglot dela Bologna, Cardinalul Mezzofanti, cel cu discursul academic, încă din 1815, asupra caracterelor aceluiaş grai; sau iată-l, în fine, în preajma acelei epoci şi în cadrul unor preocupări similare, interesându-se de viaţa poporului român şi de limba în care se exprimă, pe marele poet Giacomo Leopardi.

Sugestionat, desigur, de interesul crescând în lumea sa de Romantic, pentru exotismul menit să apropie tot mai mult Occidentul Europei de Orient; dar îndemnat mai ales de marea sa pasiune pentru studiile de Filologie, în toate domeniile, Leopardi (care a trăit între anii 1790 şi 187), a consacrat atenţia sa în mai multe rânduri Limbii şi vieţii poporului român.

Trebue să se noteze însă că acest interes al poetului nu a fost sporadic; căci el se încadrează într'un complex de studii asupra tuturor Limbilor romanice, printre care el a socotit cu convingere, dela început, Limba română.

Incă de prin anii 1815, pe când Leopardi avea 17-18 ani, nefericit din cauza odioasei sale infirmităţi; constrâns şi de austeritatea casei părinteşti dintr'un mic şi singuratec oraşel de provincie; dar atras mai ales de comorile bibliotecii tatălui său, care avea să-i exaspereze până la istovire setea de-a acumula cât mai multe cunoştinţe. Poetul se cufundase în cele mai amănunţite studii de Filologie, fiind temeinic familiarizat cu toate Literaturile vechi şi moderne.

Această predilecţie pentru studiile filologice n'avea să-l mai părăsească apoi niciodată. Căci cele şapte volume de însemnări zilnice, de fişe mai bine zis, consemnate de Leopardi din 1817 până în clipa morţii, într'un vast „maculator" (Zibaldone), în care se întâlnesc cele mai variate gânduri filozofice cu cele mai disparate însemnări literare (în sens critic şi erudit), sunt gata să mărturisească în tot momentul această pasiune.

Amintita colecţie de însemnări, este în acelaş timp ecoul cel mai intim al existenţei lui Leopardi, „călăuza cea mai sigură pentru cel ce ar voi să cerceteze cu ce s'a hrănit gândul şi sufletul nefericitului tânăr; sau care au fost preocupările intelectuale ale genialului poet". Interesul acestuia pentru studiile de Filologie, era insistent mai ales între anii 1821—1824.

Cunoştinţele sale de Limbă veche italiană, de franceză şi de spaniolă, apar cât se poate de variate şi de temeinice. Dar un interes lăturalnic arăta în acel timp Leopardi şi pentru alte Limbi moderne, unele accesibile lui, desigur, numai indirect, precum era Limba rusă, germana, araba, chineza, ori sanscrita.

In felul acesta, dar în cadrul Limbilor romanice totdeauna, interesul lui a ajuns până la Limba română, asupra căreia şi-a fixat atenţia şi observaţia de mai multe ori.

Cel dintâi semn de interes, cât de vag, arătat de Leopardi nouă, pe care l-am identificat în notele sale, datează din Septembrie 1820, dată la care el făcuse cele mai variate experienţe literare, în sensul familiarizării depline cu întregul Clasicism greco-latin şi la care se realizase poetic prin cele două ode patriotice, prin capodopera Infinitul, prin concepţia Operetelor Morale şi a unor idile ca Seara zilei de sărbătoare. Nota care ne priveşte se referă la „vestigiile cât se poate de importante" (cum le numeşte însuş) ale Limbii latine, ce se pot identifica, printre alte locuri, în Transilvania. Iar această observaţie o face Leopardi în cadrul unei discuţii mai largi asupra condiţiilor în care o Limbă poate aspira la universalitatea celei latine. Ceeace înseamnă că pentru el, cazul Limbii române, între celelalte neolatine, putea servi o documentare şi un exemplu curent invocat.

(Urmare în pag. 4-a)

AUREL DIACONESCU — Pe urmele părjolului

CARNET de RĂZBOIU

de LAURENŢIU FULGA

Undeva pe front! Undeva, într'o lume — în care nu-i permis oricui să intre. O ţară inclusiv a bărbaţilor, un alt Olymp de zei. Fiecare acţiune îşi măsoară efectele în procente majore, fiecare pas înainte înseamnă un pas spre cer. Undeva pe front înseamnă undeva înspre moarte. Hotarul determinat între noi şi voi (cei rămaşi în interior) este exact unei tăieturi de cap. Ne-am despărţit definitiv. Voi sunteţi îngrădiţi între graniţe. Noi n'avem nicăieri zări. Unde mergem? undeva înainte! Adică spre un punct necardinal, dar istoric, al nostru, al tinereţii, al morţii noastre tinere. Noi n'avem decât iluzii să trăim! Şi chiar de moare vreunul din noi, iluzia nu s'a sfărâmat. Mortul trăeşte încă, e prezent în noi. Ne iubim cu sarcasm, cu nebunie, cu pasiuni îndoite — pentrucă prea ne excită sângele care se varsă. Naivii sau infanţii dispensaţi ar spune că frontul e o mizerie, ne ucide, ne subumanizează, ne îndobitoceşte. Nu-i adevărat. Frontul e un paradis sau cu alt înţeles — frontul este o apoteoză a vieţii, un prag al paradisului dinamic. Trăim galopând, trăim (aşa cum spunea fruntaşul Petre N. Ion din plotonul meu) cu sufletul la gură. Ca'ntr-o adevărată cruciadă spre un alt Erusalim. N'avem păcate, suntem puri ca arhanghelii. E ceva dumnezeesc în noi. Vrăjile frontului sunt greu de descurcat. Căci frontul te constrânge la o singură conştiinţă, la un singur suflet. N'ai voe să fugi pe alături, n'ai voe să fugi din massă. Acesta e frontul: un colos, o ţară nouă.

Undeva pe front înseamnă undeva pe pământ, în aer, în cer sau sub pământ. Teritoriile frontului sunt vaste. Primim aici cărţi poştale, dar mulţi din aceia sunt îngropaţi, sunt svârliţi atunci în văzduh sau se pregătesc să moară. Cu toate subminările acestea anonime — ne regăsim iute. După fiecare atac, întâlnirea cu prietenii din alte plotoane — e regală, se îmbrăţişează şi se revine asupra amintirilor ca după o înviere din morţi. După fiecare atac — soldaţii simt nevoia de a se căuta unii pe alţii şi a-şi înumăra norocurile sorţii. Frontul creează personalităţi şi distinge imediat întâmplările mari. Frontul nu ucide, frontul glorifică individualităţile mici.

(Notele acestea încep a fi scrise exact undeva pe front. Există şi aici o libertate spirituală, un repaos obligat — când lângă armă, lângă suspinele tale şi lângă picătura de sânge a camaradului lovit — îţi urlă creionul toate durerile mute şi toate revoltele sufletului fără prihană. Nu fac războiul, ca să-mi iau note. Eu trăesc războiul, cu sinceritate, cu pasiune. Atât! Dar numai dacă voiu cădea, ele să fie date cuiva să se ştie ce e frontul, să mă blesteme sau să mă fericească).

E una din acele nopţi, fantastic de frumoasă şi senină. In noaptea asta nu vom putea dormi — pentrucă prea nu s'aude nici o mitralieră şi nici un tun bătând. (Cramponaţi cu mâinile în ţărână şi tot mai lipiţi de pământ, spasmodic încolăciţi în somn — nu dormim decât sub gloanţe şi sub focuri de artilerie). Acum va fi cu neputinţă. Vom asculta doar depărtările sunând lângă tâmplă, inimile iubitelor bătând — ne vom auzi tinereţile chemându-ne înapoi. Vom fi triști sau vom melancoliza prea mult? Pe dracu! Sentinela va trece pe dinaintea noastră şi ne va aminti că mâine din nou atacăm. Atunci deabia ne vom trezi şi vom readormi cu adevărat. Ca să uităm.

Acesta e frontul.

Dar care-i în definitiv, diferenţa dintre omul depe stradă şi omul depe front? Ce spaţiu a parcurs el, ce acte preliminarii de conştiinţă a trăit, prin ce procese s'a sbătut — ca într'adevăr să fie un **om al frontului?**

Eroismul conţine o singură condiţie: calitatea elanului cu care sfidezi moartea sau sfinţenia cu care o primeşti.

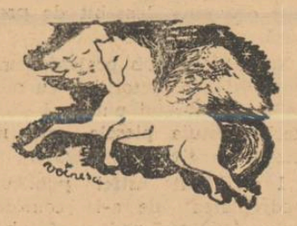

Aceasta să fie numai deosebirea: eroismul? Dar există şi un eroism al zilelor obişnuite, al lucrurilor mărunte. Cetăţeanul se luptă cu moartea pe stradă, în birou, acasă, în tren, etc. Numai că de astă dată conştiinţa lui nu percepe actul de luptă imediat. In timp de pace moartea e invizibilă — pe front, moartea vine în tanc, în avion, în proectile — există vie, reală, certă în fiece atom de materie.

(Urmare în pag. 4-a)

Despre numitul „bun simţ"

Se cântă cu punct de exclamaţie la chele şi cu accentul unei sublinieri aldine pe coloană de gazetă. Placa „bunului simţ" este hârâită sub diafragmele — abdominale sau mecanice — ale tuturor retorilor vre-unei etice ocazionale (toate eticele de ocazie sunt la fel!), fie ei şi fonografe.

Bunul simţ nu este al şaselea între semenele sale, nici rezultatul celorlalte cinci; constituit din insondabile realităţi psihologice, bunul simţ apare ca o inflaţie a inefabilului conceptual. Şi din neputinţa comunicării conţinutului său, rezultând firesc neputinţa experienţei sale vii, spiritele care i-au simţit vre-odată lipsa au trebuit să se resemneze la a-i repeta, silabisit, sonorităţile zimţuite şi perfide. „Flatus voci", bunul simţ există doar în dicţionare, care, se ştie, posedă meteahna constitutivă, de a nu putea transmite odată cu indicaţia pronunţiei corecte, şi mult doritul „mode d'emploi".

Neputându-l învăţa direct, pragmatic, de vreme ce practica lui s'a pierdut odată cu intervenţia maşinismului binefăcător şi progresist, — secondat de capitalismul-anexă şi de etţetera — oamenii de azi îi învaţă mimele bizar (contradicţie în adiecto), şi se iluzionează a-l fi putut înlocui prin experienţei lor intime. Paguba n'ar fi a nimănui, dacă s'ar putea dovedi că pagubă este. (Afară poate de ineiştii întârziaţi, cărora le-ar apăra un pic ciupită de molii doctrina preferată). Dar oamenii de azi sunt uneori, din plictiseală sau de meserie, moralişti. Doctori de suflete pervertite, oamenii de bun simţ prescriu tuturor produsele propriei lor vacuităţi cerebrale. Pentrucă, dacă legea corelaţiei dintre funcţiuni are realitate, relaţiile antagoniste ale acestora sunt verificabile infailibil. Dacă văzul lipsă desvoltă tactul şi auzul, de pildă, tot aşa existenţa „bunului simţ" pare să fie condiţionată antagonist de „prostul intelect".

Bunul simţ necontrafăcut, nesubstituit de eticheta sa, este un minereu greu de descoperit din pricina unui fapt simplu: intră în definiţia sa modestia, rezerva, discreţia. Autoeticheterea cu chenare conabii sau pembe, copiate după panglica „virtuţei sociale", i se pare adevăratului bun simţ cel puţin un act lipsit de frânele autocriticei, adică în acelaş limbaj, o lipsă de bun simţ. Iar încercarea de a-ţi impune altuia normele proprii — botezate global „bun simţ", — o dovadă de inabilitate tactică sau de „ambâf".

Ambele clasate sub aceleaşi coperţi categoriale, în titlul iniţial al cărora intră anagramatizate, cinci litere consecutive ale alfabetului, cu sferă extinsă la genul uman şi cu conţinut... fără (vocabularul cancelariei poliţieneşti se impune în materie de bun simţ).

Definiţia bunului simţ dacă somezi patefonul moralist, iese cu medie statistică şi consens unanim. Aici ai dreptul să te găseşti în situaţia pescarului constrâns să capteze felinele din sacii altora: confuzia e dovedită. Cine argumentează cu „ştie oricine" sau „o ştiu şi copiii" sau „scrie pe toate gardurile", sau „o piuie păsările pe uluce", acela confundă bunul simţ cu simţul comun. Deosebirea e autonimică. Esenţial, ceeace e bun, adjectival, nu poate fi „comun".

Cu o singură excepţie: aceea a „locului COMUN", care poate fi socotit uneori „vorbă de BUN simţ" şi decretat maximă a comunităţii întru acelaş spirit „bun simţist".

ION FRUNZETTI

TACEREA

Tu care măsori respiraţia sfintei gâze care e, uneori, sufletul nostru, spune, o gânditorule cântăreţ cu lira şi cu toate instrumentele deopotrivă, nu e oare tăcerea un nor gros de păianjen, care, împletindu-şi firele tainic îşi ameţeşte în ele prăzile întâmplătoare?

Nu e un chervan ale cărui roţi împinse trec mereu mai departe, nesimţit, de par'că ar fi înfăşurate în pâslă?

Sau, dacă asemănarea nu e grăbită, n'o fi dânsa (ştiut fiind că de **vreme** noi muritorii ne temem toţi egal!), o peşteră fermecată, în care această iscusită zână, dăltuitoare în cremene, s'a îndătinat a-şi retrage toate clopotele îndelung sunate, stingându-le uşor orice şopot; o peşteră în care îşi cară toate cântecele, faima diversă şi descântecele iuţi sau monotone, pentru ca, pe rând, acolo, să le taie tuturor glasurile, făcând dintr'un popas adevărată veşnicie?

Nu e uneoi tăcerea un lacăt, un şirag de neînvinse împietriri? O, Gând, cu pietate apleacă-te în faţa acestor forme ale ei, cu modestele chei ale cuvintelor şi înfiorat de speranţă!

Ce mai poate fi, ce mai *este*, alteori, tăcerea? E uneori prin cruzimea ei, sabie neîndurată, alteori pânză de sveltă corabie pregătită fugilor din tirania realului şi, nefericire! cade, adesea, ca o pecete grea peste rugile neîmplinite.

Şi, cu toate acestea, cată să vedem într'însa, pururi, semnul miilor de mărinimii, blând chezaş al încolţirilor şi al coacerilor ce se săvârşesc lăuntric în dureri, prag de fericiri, ceas al înfloririlor şi împlinirea de roduri.

Şi cu asta totul, încă, nu s'a spus despre tăcere, căci dânsa este, poate, neînsufleţită lespede de lună, zare noptatecă de vis şi strajă la vadurile întunecate ale umbrelor; mai poate fi, — şi este desigur! — cariul neturburat al zidurilor, azima pădurilor nesfârşite, prada huhurezilor în miez de noapte, tihna cirezilor în iazuri şi farmecul domol al amiezilor de vară.

Singur glas al sevei pomului, nu mai este oare, în schimb, tăcerea oamenilor şi altceva? Leagăn al cunoaşterii, bunăvestirea naşterilor, punte peste mare fiind soră bună a supremei răbdări, seceră care calcă spicele pârguite ale cerului fremătând de enigme, mare întrecere pământeană, înaltă petrecere a duhului, drumul povârnit ca o vale spre Marea Trecere...

Şi în sfârşit cine ar putea şti dacă e, numai, răsărit al stihiilor, chiagul multilateralelor obârşii, zâmbetul din suflet al copiilor neştiutori, cumpănire matură a celor drepţi, reazimul înţelepciunei şi culoare a porţilor în Cetatea unde moartea domneşte.

Şi nu, cu mult mai probabil, mare în Duh duminecă, slavă ce cuminecă oamenii şi trandafirii şi toate făpturile fără osebire?

Ea ne spală gurile de toate atingerile şi înmuierile josnice; din crudele auzuri nevârstnice smulge trudele şi orice sgomot care trezeşte chinuri.

Ea ne'nalţă nările de întinarea oricărei miazme şi ne închide, cicatrizându-le sigur, rănile care ne încearcă după orişice prihană nedorită.

ŞTEFAN STĂNESCU

VIAȚA DE DINCOLO DE PAMPA

Nimic despre Shakespeare

Intr'unul din numerele trecute ale „Universului Literar" căutam să găsesc scuze spectatorilor cari evită, în ultimul timp, sălile de teatru, umplând în schimb, sălile de cinematograf.

Şi, după câte îmi aduc aminte, ajunsesem la concluzia că vremurile pe cari le trăim i-au răpit cetăţeanului răbdarea şi priceperea de care are nevoe pentru a asista la o reuşită piesă serioasă.

In schimb, ce-l atrage pe spectator în sălile de cinema? Cred că sunteţi de aceeaş părere cu mine, când afirm că nu calitatea prea extraordinară a filmelor ce se prezintă în ultimul timp constitue punctul de atracţie pentru spectator.

Repetăm ce-am spus în acel articol trecut: spectatorul se duce la cinema pentruca să vadă jurnalele de actualitate,

Şi atunci, ce le mai rămâne să facă bieţilor directori de teatru?

Un om prea pripit ar putea să răspundă: „să închidă teatrele şi să deschidă cinematografe".

Dar — vedeţi dumneavoastră? — directorii de teatru nu sunt chiar atât de pripiţi. Ei nu închid teatrele. Ei caută formule pentru a-i aduce pe spectatori la teatru.

Şi — iată! — săptămâna trecută, domnul Puiu Maximilian a prezentat formula cea mai fericită: revista de actualitate.

Aproape nimic nu e lipsit de actualitate în această revistă. Titlul?.., Bucureşti - Moscova... Ce putea fi mai actual?...

Cupletele?... Toate au pointe actuale...

Doar un sketch (acela cu femeea şi cu via) ne aduce aminte de anticele reviste dela cinematograful Marna sau Marconi cari dobândeau frumoase succese cu mult aplaudatele pe atunci echivocuri.

Un lucru, însă, este cert. Revista „Bucureşti-Moscova" se joacă de o săptămână în faţa unor săli arhipline.

Pe spectator îl interesează în chip deosbit evenimentele comentate în mod hazliu în revistele de actualitate.

Directorii de teatru vor spune că ne aflăm în faţa unui fenomen îmbucurător: a fost descoperit spectacolul pe gustul spectatorilor.

Suntem informaţi că domnul C. Tănase pregăteşte şi dânsul o revistă de acelaş gen. Şi suntem convinşi că şi aceasta revistă va avea succes.

Ne întrebăm însă dacă în această avalanşă de reviste (nu numai la Cărăbuş şi la Alhambra se vor prezenta astfel de spectacole) şi va găsi un locşor şi pentru puţin teatru serios.

O întâmplare petrecută zilele trecute m'a pus pe gânduri.

Discutam cu un tânăr şi entuziast actor. Făcuse omul rost de ceva parale şi era hotărât să deschidă un nou teatru. Imi vorbea despre un teatru tineresc, în care să se reprezinte piese serioase din repertoriul românesc şi strein.

L'am întâlnit din nou, după premiera teatrului Alhambra.

L'am întrebat:

— „Ce se mai aude cu teatrul tău?" Mi-a răspuns cu un aer degajat.

— „Aaa, nu ştii? Mi-am schimbat planurile! Deschid un teatru de reviste! N'ai văzut ce parale face Puiu?..."

Poate că prietenul meu avea dreptate. Şi nu m'aş mira dacă peste câteva zile voiu fi silit să mă dau în lături ca să-l las să treacă pe prietenul meu instalat în maşina luxoasă cumpărată cu banii câştigaţi de pe urma spectacolului de reviste.

Iar spectatorii vor avea ceeace merită: revistă.

Şi dacă voiu încerca să scriu ceva despre Shakespeare vor crede că vreau să-i înjur.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

DOUĂ CONCERTE INTERSTAGIONALE

Nu putem numi altfel cele două neaşteptate întreruperi ale tăcerii în care este cufundată pe vară sala „Dalles", şi care au fost întreprinse de tânărul Mircea Săulescu şi de d. Vasile Mircea, fiecare titularul a unui concert care n'a putut nici prelungi o stagiune de mult închisă, nici inaugura pe cea viitoare, destul de depărtată încă.

O trăsătură comună ambelor concerte menţionate, a fost interesul remarcabil pe care l-a înfăţişat, în fiecare din ele, artiştii care au împlinit programele prin concursul ce l-au dat, aducând alături de numele inedite arătate, pe acelea ale unor artişti consacraţi: Ion Filionescu, Niculescu-Basu, sau nume notorii desigur la Timişoara, Florica Istrate, o remarcabilă cântăreaţă dela Opera Cujană, instituţie găzduită vremelnic în capitala Banatului.

Chipul în care aceşti artişti au „pus umărul" la obţinerea succesului a fost hotărâtor şi recomandă foarte frumos un spirit de colegialitate care ni se pare destul de nou şi plin de consecinţe bune pentru fortificarea „demarajului" unor debutanţi sau quasidebutanţi cât şi pentru public. Domnul Mircea Săulescu, un domn cu pantaloni scurţi care şi-a lăsat ghiosdanul cu cărţi liceale, curs inferior, pentru a sui scena „Dalles"-ului investit cu atribute de violonist de concert, a subordonat rezultatele materiale ale iniţiativei d-sale unor folositoare scopuri de contribuţie la nevoi ale momente'or actuale de glorios război al ţării.

E'ogiului firesc pentru această merituoasă faptă, i se poate adăoga şi acela cuvenit unui tânăr talent în devenire, pe care abia mai târziu, după alţi ani de studiu, îl vom putea judeca în forma lui desvoltată, concludentă şi de răspundere. Inregistrăm în tot cazul favorabil această încercare tinerească, prin ceace făgăduieşte pentru viitor şi pentru o ţinută generală lăudabilă.

Intors la clasa pe care o urmează la Academia Regală de Muzică, şi de camera d-sale de lucru, Mircea Săulescu se va concentra de sigur asupra muncii modeste şi rodnice de elev, aceea care, la sfârşitul studiilor propriu zis şcolare, propriu zis, scriem, căci studiile, în realitate, nu se sfârşesc niciodată pentru un artist, deschid cu adevărat perspectivele concertului şi le asigură un aport temeinic şi cuprinzător.

D. Ion Filionescu a susţinut partea pianului cu mlădioasă şi transparentă măestrie şi a interpretat în „solo" cu talentul pianistic de preţ, ce-i cunoaştem şi iscusită înţelegere muzicală pagini de George Enescu şi de Tudor Ciortea, punându-le deosebit de frumos în valoare.

Baritonul Vasile Dinga este un cântăreţ destul de interesant dotat, dar un artist încă incomplet format. Unui debit vocal, prin vigoare, căldură şi timbru, demn de atenţie, d-sa nu-i uneşte încă siguranţa de atac, stăpânirea modului de emisiune, carura ritmică fermă, tehnica vocală şi muzicală, bine armonizate.

Bine sfătuit şi cu perseverenţa care trebue să fie tovarăşul credincios al fiecărui artist, d. Vasile Dinga va reuşi de sigur să împlinească ceeace este necesar unui bun meşteşug de cântăreţ şi ceace credem că este meritat de glasul d-sale, de incontestabile resurse naturale.

D. Niculescu-Basu a cântat cu admirabilă prestanţă dramatică şi plenitudine magistrală a resurselor d-sale de mare cântăreţ şi artist arii celebre de operă, iar d-na Florica Istrate, pe care am ascultat-o pentru prima dată, ne-a îndreptăţit să aşteptăm cu deosebit interes prilejul de a o aplauda şi la operă, la Timişoara şi chiar la Bucureşti, unde ar fi de dorit, odată deschiderea de stagiune atât de problematică în loc şi dată, pe bază de schimb artistic, cât mai multe din bunele elemente ale scenei bănăţene.

CINEMA ARO: Inaltă trădare.

Adoptându-se timpului, cinematograful ARO deschide actuala stagiune, cu un film a cărui actualitate ar fi fost ceva mai mult apreciată, dacă acţiunea ar fi avut complicaţiile care se cer unui bun film de spionaj.

Cel puţin, pentru categoria spectatorilor cari, ducându-se la un film de aventuri, ţin de cele mai multe ori să-şi procure o dublă distracţie, punându-şi la contribuţie „talentele detective" — în momentul când toţi interpreţii filmului par a fi criminali, sau „spioni şefi"...

Ori, în „Inaltă trădare" situaţiile sunt mult prea clare pentru un film de acest gen, care dă mai mult impresia unei istorioare demonstrative a împrejurărilor în care o serie de oameni corecţi pot fi târîţi — uneori fără voia lor — în mlăştinosul miraj al spionajului.

CINEMA REGAL: Intâlnirea din pădure.

„Intâlnirea din pădure" s'ar fi putut numi tot atât de bine „Prinţul Incognito" sau „Pictorita cu talent" — dacă cei ce se ocupă cu botezarea filmelor au vrut să schimbe cu orice preţ titlul romanului, după care s'a turnat filmul. „Das Schweigen im Walde", (Tăcerea din pădure).

Titlu care ar fi putut sugera, un film mai puţin banal.

Criteriile susnumiţilor s'au dovedit a fi însă just aplicate.

Hansi Knoteck, Paul Richter, Kathe Merkl şi Gust Stark îşi dau toate silinţele pentru ca spectatorul să treacă neobservat, deş întâlnitul caz al subiectului ce aduce cu obişnuitele librete de operetă.

ADRIANA NICOARA

Note românești

ARD MALURILE NISTRULUI

Const.-Virgil Gheorghiu, cunoscutul ziarist şi scriitor care a fost premiat anul trecut de Fundaţiile Regale pentru volumul de poesii „Caligrafie pe zăpadă", are sub tipar, la *editura „Naţionala-Mecu"*, o carte de reportaj de război intitulată „ARD MALURILE NISTRULUI".

Autorul a străbătut, ca reporter de război, peste două mii de kilometri prin teritoriile dezrobite, intrând de cele mai multe ori, cu primele coloane ale armatei, în oraşele şi satele incendiate de bolşevici, din Bucovina şi Basarabia.

Cele trei sute de pagini ale cărţii cuprind fapte autentice, descrise cu mare talent.

„Ard Malurile Nistrului" va apare în vitrine la 15 Septembrie şi va fi una dintre cele mai puternice cărţi de literatură şi reportaj apărute în ultima vreme.

MIHAIL KOGĂLNICEANU ŞI BASARABIA

se intitulează un articol semnat de d. **E. M. Dragu** în ultimul număr (pe Iunie-Iulie) al revistei ieşene **Cuget Moldovenesc**, de sub conducerea d-lui Petre Stati.

Condiţiile în care sudul Basarabiei a fost din nou smuls Moldovei la 1878, au determinat intervenţia energică dar inutilă a marilor noştri bărbaţi de stat Mihail Kogălniceanu şi Ion Brătianu, pledanţi ai unei cauze mai dinainte pierdute: convorbirile secrete între Gorceacov şi Andrassy stabiliseră soarta celor trei judeţe din partea de miazăzi a Basarabiei, cu mult înainte de întrunirea congresului ce avea să consfinţească această nouă sfâşiere a trupului şi-aşa destul de îndurerat al Moldovei.

Surprinzător este faptul că Mihail Kogălniceanu, în timpul şederii sale în capitala Austriei, a putut vedea cele două documente schimbate între Viena şi Petersburg privitoare la aranjamentul lipsit de orice scrupul ce se efectuase de către diplomaţii celor două mari puteri, în dauna noastră. Kogălniceanu n'a consimţit niciodată la acest furtişag de rînd şi putea spune, cu conştiinţa împăcată: „Cedarea Basarabiei nu poartă semnătura mea".

In restul numărului colaborează: **Gh. A. Cuza, George Lesnea, I. Mnea, Emil Diaconescu, Teofil Mareş, I. Fr. Botez, M. Bantaş, Artur Gorovei, Aurel George Stino, Petre Stati A. M. Frimu**, etc.

ALEXANDRU ILEA.

autorul volumului de poeme In tovărăşia lui Lucifer, **apărut în cursul anului trecut la „Universul" şi care s'a bucurat de un frumos succes, are gata pentru tipar o nouă carte intitulată** Joc de umbre; **ea va vedea lumina tiparului, în toamnă, la una din cunoscutele noastre edituri.**

REVISTA „FAT FRUMOS"

Spre o autentică afirmare bucovineană au păşit paginile d-lui prof. Leca Morariu aci la Bucureşti departe de plaiurile natale, în răstimpul unui an vitreg.

Apariţia celui de-al 4-lea număr al *Făt-Frumosului* constitue o veritabilă performanţă şi dă prilej admiraţiei noastre să se manifeste.

Mai ştiu, — şi-aci vorbesc mai mult în numele albatrosişilor — cu câte sacrificii se scoate o revistă. Şi desigur că pentru Făt-Frumos, d. prof. Leca Morariu nu va fi făcut puţine.

Ii răsfoim paginile de occidentală ţinută technică: Nume de bucovineni dăruiţi cu harul scrisului ca Artur Gorovei, T. Kirileanu, Aurel Stino, G. Ursu... —— ne surprinde absenţa lui Mircea Streinul —; iar printre aceştia, condeiul neostenit al d-lui Leca Morariu semnează de zor Articole de fond, cronică, „Multe şi mărunte", culegeri de versuri, de zicale bucovinene, etc.

Se degajă din paginile acestei senine reviste o aşa de cinstită intelectualitate, că trebue să-i regretăm apariţia atât de neregulată.

Note teatrale

Teatru pentru popor

Cu fiecare început de stagiune directorii teatrelor noastre, îşi pun întrebarea: Ce piesă să jucăm, ca să atragem cât mai mult public?

Alcătuirea repertoriului se face totdeauna — chiar pentru scenele de stat — sub înrâurirea acestei devize: *„cât mai mult public"*.

Nu vom pleda tocmai acum, într'o vreme care primejduieşte însăşi existenţa teatrului românesc, pentru un repertoriu la a cărei alegere să prezideze numai criteriul artistic.

Ştim că publicul — supus la o permanentă încordare, în vreme de război, caută în teatru un refugiu, câteva ore de binefăcătoare destindere... şi nimic mai mult.

Dar am voi să solidarizăm pe toţi fruntaşii scenelor noastre, într'o acţiune, care dincolo de impasul actual, să asigure teatrului românesc o evoluţie normală, care să-l aşeze într'o zi în rândul teatrelor europene de veche şi strălucită tradiţie.

Pentru că abţinerea publicului de a veni la spectacole se va accentua — cât timp va dura oprelişteа circulaţiei şi nevoia camuflajului — odată cu ivirea zilelor ploioase şi a frigului, e bine să discutăm problema acestei „abţineri" sub toate aspectele.

Nu se poate vorbi despre o lipsă totală de interes a publicului pentru teatru, câtă vreme există o nevoie de destindere şi câtă vreme, la unele spectacole, publicul se îmbulzeşte încă înfruntând toate dificultăţile de circulaţie.

Numai că acest interes, ar trebui sporit în aşa măsură, încât nici-o dificultate să nu poată fi stavilă în calea celor ce ar voi să vie la teatru.

Acest *îndemn* ar trebui să încolţească însă — mai întâi — în fiecare ins, devenind *o necesitate*.

Şi aci e marea problemă.

Pentru această educaţie a spectatorului, de orice categorie socială, care să înmulţească an cu an, rândurile iubitorilor de teatru, s'a făcut prea puţin la noi.

Au fost neîndoios, începuturi pline de făgăduieli şi unele împliniri vrednice de laudă. Din păcate, desele schimbări în conducerea teatrelor româneşti şi intervenţia politicii în acest domeniu, au dăunat atât de mult *continuităţii* pe drumul început, încât orice stagiune nouă, lua de la capăt ideea „educaţiei" publicului.

S'a făcut şi greşala de a se da uneori un înţeles „didactic" oricărui efort de solidarizare a poporului cu un anumit program de activitate teatrală.

Alteori, spectatorul din gloată, a fost ignorat sau dispreţuit, ca şi cum teatrul pe care îl ştim cu toţii — prin origina şi menirea lui — o sărbătoare a poporului, ar fi devenit un simplu joc pentru desfătarea câtorva privilegiaţi.

Pentru aceşti puţini spectatori al căror „rafinament" nu putea susţine nici măcar activitatea unor înjghebări inspirate de dânşii, s'au înscenat tot felul de bizarerii, şi-au irosit entuziasmul nenumăraţi slujitori ai scenei în goană după înnoiri, şi s'a pierdut o vreme deosebit de preţioasă.

In schimb, sub pretextul unei potriviri a repertoriilor, cu mentalitatea marelui public, i s'a oferit acestuia piesele cele mai naive şi cele mai vulgare.

I s'a făcut astfel publicului nedreptatea de a-l considera naiv şi vulgar, pentru că iubind teatrul se lăsa ispitit de afişele cu litere de o şchioapă şi credea în talentul „vedetelor" consacrate după anumite consideraţii comerciale.

Acestor „abilităţi" negustoreşti li se datorează şi afluenţa de public la unele spectacole din trecut şi abţinerea de azi a celor prea des amăgiţi.

Despre o „opinie" a spectatorului român, opinie pe care să n'o poată influenţa nici publicitatea şi nici măcar admiraţia lui pentru un anumit actor, nu poate fi vorba.

Această „opinie" nu se exprimă decât în ţările cu vechi tradiţii de artă, unde cel mai umil muncitor se simte îmboldit să participe la un spectacol, şi să-şi spue, pe faţă, părerea.

Vom reproduce din cartea de „Amintiri" a regretatului artist *Petre Sturdza*, un capitol semnificativ în această privinţă.

Iată-l:

Inainte de a dispare de pe orizontul artistic al lumii, *Ernesto Rossi*, se hotărî să-şi ia rămas bun dela publicul din patrie, înaintea căruia nu mai apăruse de mai bine de un sfert de veac, fiind veşnic răpit de ofertele ademenitoare ale impresarilor străini.

Anunţă dar pentru vara aceea turneul său de adio, cu piesele *Othello, Ivan cel Groaznic* şi *Regele Lear* şi Rossi era acum bătrân — trecuse de 70 de ani — dar totuşi chipeş şi elegant la înfăţişare.

Ce a fost acel turneu în întreaga Italie, ce entuziasm a ridicat, o pot spune numai cei cari au trăit acele vremuri. A fost, mai curând, un marş triumfal din oraş în oraş. Cu trăsuri, cu căruţe, călări sau pe jos, venea lumea dela sate, din târguşoarele vecine cu oraşul de reşedinţă unde aveau loc spectacolele. Tineretul, ca să se poată mândri că a apucat să-l mai vadă pe marele lor „Maestro Ernesto" — era numit pretutindeni — înainte să dispară, iar bătrânii cari îl cunoscuseră şi-l aplaudaseră în tinereţe, în apogeul gloriei şi al talentului său — să-şi încălzească încă odată bătrâneţele la focul sfânt al marei sale arte.

Un val de fanatism, de entusiasm, de nebunie, cuprinsese toate păturile sociale, atât cele intelectuale cât şi adâncile pături populare.

Era ceva care nu se poate întâmpla şi înţelege, ce nu se poate vedea decât la marele şi nobilul popor italian, popor trăit secole, după secole, pe acel pământ sfânt, în acel domeniu sublim de frumuseţi artistice, unice în lume.

Turneul ajunsese la *Bologne*, la „Arena del Sole".

Trei spectacole, trei triumfuri, trei apoteoze. De jur împrejurul oraşului se instalase un lagăr de căruţe şi de corturi, cu cei veniţi de prin împrejurimi, de la Imola, castele Bolognese şi încă mai de departe.

După spectacol, public şi artişti, treceau Via Indipendenza şi Piaţa Garibaldi şi se instalau, la mese, înaintea nu mai puţin vestitei Caffé dell'Arena, care, înfiinţată de mai bine de un secol, nu şi-a închis porţile în tot răstimpul acesta, decât o singură zi: la 1854, cu ocazia revoluţiei care a gonit pe Austriaci din Bologna; încolo, zi şi noapte, uşile ei sunt veşnic deschise, pururea şi larg primitoare întregului neam actoricesc. Interesant mai e faptul că dela înfiinţarea ei, această cafenea — locul de întâlnire al tuturor artiştilor dramatici italieni — a fost condusă numai de membrii uneia şi aceleiaşi familii Nerozzi — astăzi stinsă, mi se pare.

In seara aceea se jucase ultimul spectacol anunţat: Regele Lear. Ca de obicei, maestrul fusese neîntrecut. Flori, cadouri, discursuri, îmbrăţişeri, aplauze, cari continuaseră şi după ieşirea maestrului dela Arenă, în mijlocul publicului care îl aştepta umplând marea piaţă Garibaldi, dintre Arena del Sole şi Caffé dell'Arena.

Acum, la o masă, maestrul cu Maria Nencioni — juna primă a trupei — câţiva gazetari şi intimi cinau, vorbind şi glumind în mijlocul zgomotului şi forfotelei generale.

Deodată apare lângă masa Maestrului, cu beretul în mână, un bătrân înalt, slab, figură bronzată, cu o barbă mare albă, îmbrăcat în obişnuita bluză de catifea — haina de sărbătoare a poporului.

Era un fierar de pe la Imola. Foarte emoţionat, se apropie de Ernesto Rossi, se înclină şi în auzul tuturor, spune:

— *„Maestro Ernesto, nu te-am mai văzut jucând de 40 de ani aproape. De când amândoi, plini de foc şi de vigoare, eram dogoriţi, eu de focul vetrei mele, tu de al artei tale neîntrecute. Iţi mai aduci aminte de Saul al bătrânului nostru Alfieri? Păreai un semi-zeu!*

Am alergat din bârlogul meu să te mai văd în marile tale roluri, să mai simt odată dogoarea sfântă a marei tale arte, înainte de a închide ochii.

Azi, în Regele Lear, am plâns şi am suferit împreună cu tine.

Ai fost măreţ cum numai tu poţi să fii; dar pentru cinstea artei tale, Maestro Ernesto, nu mai juca Othello".

O tăcere grea s'a lăsat pe comesenii maestrului, care, emoţionat, strânse mâna fierarului. La amândoi bătrânii lacrimile străluceau sub gene şi în emoţia tuturor, bătrânul fierar se depărtă mulţumit că a putut să-şi dea părerea.

Asemenea gesturi ne pot părea stranii, nouă, unde fiecăruia îi e frică să-şi spună părerea, să-şi afirme gustul, fie că le are, fie că nu le are — fie că mai întâi trebue să le audă formulate de alţii, înainte de a le adopta.

Dar în Italia — în artă mai cu seamă — fiecare îşi spune părerile, cu o justeţe care rar dă greş. Am asistat la câteva manifestaţii „spontane" uimitoare.

Dar aceste manifesaţii, erau cu adevărat spontane, iar nu ticluite din vreme, ca la noi.

. . . . . .

Iată impresiile unui artist pe care contactul cu teatrul European din vremea lui, îl îndeamnă să colinde propria lui ţară, ducând pretutindeni pilda unei excepţionale probităţi artistice şi o neistovită pasiune întru formarea „gustului" marelui public.

Petre Sturdza, nu s'a sfiit să joace în desele lui turnee şi pe riscul său personal, piesele lui Ibsen.

Şi e păcat că sămânţa răspândită de dânsul şi de alţi fruntaşi ai Teatrului Românesc, şi-a împuţinat rodul, din pricina îmbulzirii în teatru a negustorilor fără scrupule, cari au coborît gustul publicului în vulgaritate.

Am voi ca actorii noştri să afle ei, cel puţin, drumul către sufletul poporului, care aşteaptă încă un teatru vrednic să adune mulţumirile, cu acelaşi înţelegere şi cu acelaş entuziasm, cum le adună de veacuri, în jurul lor, slujitorii teatrului italian.

SERGIU DUMITRESCU

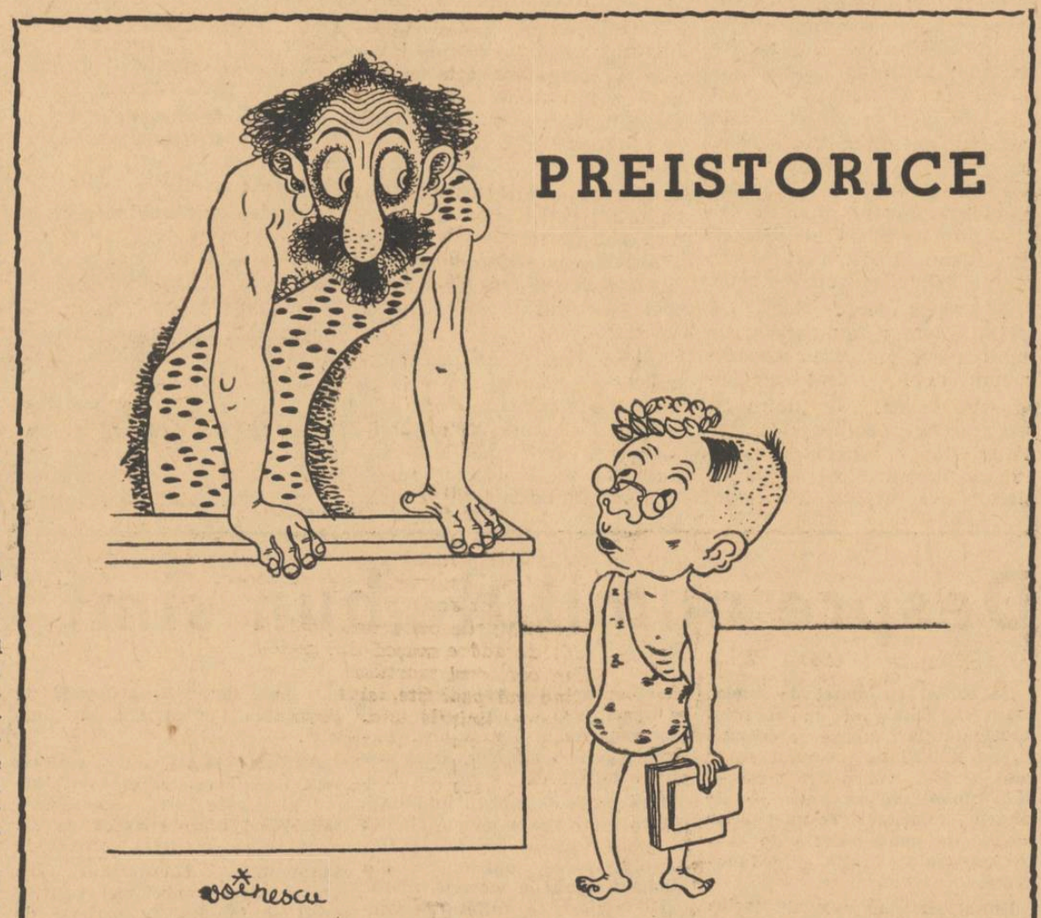

Profesorul (către fiul „Omului din Neanderthal"):
— Ia spune-mi, tu, care eşti cel mai bun din clasă: Ce vrei să te faci, când o să fii mare?
Fiul „Omului din Neander thal": — Eu vreau să mă fac fosilă, ca tăticu.

Un romancier italian de analiză

Ciudata descoperire a unui scriitor italian de mare forță analitică s'a petrecut acum douăzeci de ani. Necunoscut în țara sa, a trebuit ca, din întâmplare, atenția lui Vallery Larband să se îndrepte într'o bună zi spre romanul „Conștiința lui Zeno", semnat de Italo Svevo. Au urmat apoi discuții, deopotrivă în Franța ca și în Italia, unde „noul" autor mai publicase, cu trei decenii înainte, încă două volume: „O viață' și „Senilitate".

Deodată criticilor care-l relevase întâi, precum și cititorilor li se înfățișează un prozator neobișnuit pentru preocupările și climatul spiritual italian. **Conștiința lui Zeno** aducea în primul plan drama sufletească a unui singur om, care-și mărturisește, după sfatul unui medic, toate actele de gândire din viața sa, toate crizele și tainele sufletești. Lipsit de voință și de energie în manifestările obișnuite față de semenii lui, Zeno, în schimb, are în sine o lume bogată de sentimente, de reflexii, de tristeți și de bucurii aparținând imensului univers moral ce poate zăcea în adâncimile spiritului.

Deoparte întâlnim ceeace lucrează neîncetat în sufletul lui Zeno, de altă parte ceeace se petrece în jurul lui. Oamenii și faptele exterioare (în afară de cele perindate sub zidurile conștiinței) aduc înfrângeri și înălțări și macină neîncetat puerea de acțiune.

Spre deosebire de alți analiști ai timpului, Italo Svevo nu obosește cu aparatul său de psihologie, ci destăinuirea, culegerea datelor sufletești o săvârșește prin limpezi descrieri, prin luminoase tablouri ale peisagiului interior. Zeno luptă, cade înfrânt pe drumul propriei existențe, ca să se ridice din crize și tulburări cu tărie nouă.

Regretăm că nu este încă în limba noastră o traducere a acestui roman. Textul francez nu-l avem la îndemână, dar cel original, în italienește, este plin de surprize penru iubitorul de introspecțiuni, făcute cu artă, cu marile însușiri ale povestirii. Italo Svevo nu cuprinde, în opera sa, influențe venite de aiurea. Nici înrâurirea scriitorilor ruși, nici aceea a prozatorilor francezi din veacul nostru nu se resimte.

O lume interioară, cum spuneam, pe care autorul o exploatează pe seama sa, cu mijloacele sale, fără să apeleze la metodele străine. Prin stilul de o simplitate ce amintește izvoarele clasice din care arta italiană se adapă necontenit, Svevo, triestinul contimporan cu D'Annunzio și Alfredo Panzini, rămâne tot timpul italian.

De aceea surpriza a fost mare; de aceea universul moral, clădit cu mijloace latine, fără obscurități slave sau iudaice, a stârnit atâta uimire cititorilor acestui roman.

Trist, melancolic, plin de ceață sufletească, apăsătoare și desnădăjduită este romanul **Senilitate**. Și tot neobservat a fost și volumul acesta, cum neobservată era cariera literară a lui Italo Svevo, până la descoperirea „Conștiinei lui Zeno".

Cel puțin aceste două cărți ar merita să fie tălmăcite în limba noastră. Pentru interesul tot mai mare al cititorului român față de autorii străini, — pildă sunt nenumărate traduceri din ultima vreme, — literatura acestui analist italian ar mulțumi exigențele cele mai severe.

Iar în același timp s'ar desvălui o față nouă a artei italiene, pe care ne-am apropia-o cu satisfacție și folos.

C. N. NEGOIȚĂ

Moara de pe Prut

Cântă-o moară lângă Prut
La mormânt sărac de lut,
Brațe răstignind pe cer —
Cruce de ostaș stingher.

Doar un pumn de țărnă zace,
Moviliță grea de pace,
Peste cel căzut lovit
Cu fruntea spre răsărit.

Cine l'a 'ngropat aici
Intre ierburi și furnici,
Unde curge în bulboane
Apa Prutului cu toane?

Nici o cruce, nici o slovă,
La hotar frânt de Moldovă
Nu spun ce fecior de țară
Fu sortit aici să moară.

Numai aripile morii
Taie apele viitorii
Și pe valuri verzi de râu
Numele lui scump îl scriu..

...Cântă-o moară lângă Prut
La mormânt sărac de lut,
Prohodind în svon de spume
Pe-un oștean fără de nume.

ION SÂN-GIORGIU

Note italiene

CULTURA ITALIANA MODERNĂ,

cea dela 1900 până în zilele noastre, are în ea o agitație, un suflu de depășire de sine însăși, scrie în ale sale recente „Notizie sul secolo", *criticul italian* Carlo Belli.

Cartea are meritul de a reorganiza, în lumina unei judecăți critice obiective și originale, a unui gust extrem de hotărît, decis chiar să-și sacrifice propriile exigențe, pentru a opera numai cu elementele verificate și epurată de sgura aparențelor, ale unei istorii riguroase. Dar a judeca această perioadă sub aspectul său dinamic, ca pe un fenomen care din cauza grabei n'a putut produce nimic substanțial, — și aceasta este inevitabila teză reacționară, — ar fi nepotrivit. Faptul polemic, care este prezent în toate manifestările sale, nu poate induce în eroarea de a crede că nu s'au putut produce valori stabile".

Polemica apare pentru Belli ca un fapt pur formal, o specie de schelet mobil legat de mecanica gândirii, ale cărei legi sunt vechi, și de altfel destul de cunoscute.

Două fapte dela începutul Novecento-ului i se par definitorii pentru epocă, lui Carlo Belli, — două fapte care au concentrat în ele toate gesturile și mișcările suscitate în preajmă-le, dirijându-le cursul. Aceste două fapte sunt: Benedetto Croce, *cu revista sa* „La Critica", *și cartea sa ce a făcut înconjurul pământului,* Estetica, *pe de-oparte,* Revista Leonardo, *a grupului pragmatist în frunte cu* Papini, *pe de altă parte, acest scriitor de energii puțin deslănțuite, puțin exaltate, puțin violente, dar în nici un caz plate.*

In viața — fremătătoare și oarecum diletantă, — a acestei reviste, aspectele unei situații dramatice a minților italienești, a tinerilor italieni în căutarea unei certitudini, unei credințe plauzibile, unui teritoriu sigur pentru nevoile lor și pentru ardoarea lor experiențialistă, este o epopee a spiritului însuși.

Din Leonardo germinează alte reviste reprezentative pentru toată filosofia literară a tinerilor: astfel Hermes, *unde poeții, călăuziți oarecum de cinicul* Borgese, *celebrează o orgie specifică de filosofie ambiguă și vizionară. Tot astfel* Il Regno, *în care literații își exercită viziunea proprie politică, anticipând și presimțind venirea unei noui ordini de măreție națională, visând o renaștere politică pe care războiul a adus-o apoi pe planul realității, pe planul voinței pragmatice reale a poporului italian.*

Numele ilustre ale unor Pascoli *și* d'Annunzio *sunt secondate de cele ale unei* Ada Negri, *a lui Alfredo Oriani, Crispi, Baratieri, Giolitti, Ettore Tito și De Karolis, Umberto Giordano, Mascagni, Puccini, Mantegazza, Angelo Orvieto, Segantini, Papini, Soffici, Prezzolini, Vailati, Calderoni, Vilfredo Pareto, Buonaintti, Minocchi, Fogazzaro și Capuana. Apoi toate mișcările, toate programele, toate formulele și descântecele ideologice svârlite pe piață de aceștia. Dela socialism la passivismul rinunciatist, dela individualism la pragmatism, de la colonialismul imperialist la modernismul religios. Criticul* Emilio Villa, *vorbind despre problema aceasta, nu se sfiește să spună că poate cele mai inutile „isme" care-și fac încă de cap în era noastră, au fost lansate între 1900 și 1910.*

Agitație, confuzie, polemică, au fost caracteristicele dominante ale acestui început de secol tot așa de desorientat și tot așa de puțin constructiv ca oricare altă perioadă de „Sturm und Drang"... Și totuși, încheie Emilio Villa, fecund, ca premiză și fundament al noilor ideale, mai senine, mai vii.

PAOLO VERONESE

artistul atât de definitoriu pentru Veneția și spiritul venețian dealungul timpului, pictorul a cărui mostră din 1939 a stârnit uimirea admirativă a lumii întregi, a prilejuit criticului **Rodolfo Paulucchini**, un foarte interesant album precedat de un studiu, asupra căruia spațiul nu ne permite să insistăm acum.

Despre calitățile acestui atât de modern pictor din trecutul luminos al cetății de pe apă, sperăm să putem discuta mai pe larg într'un alt număr.

Semnalăm astăzi doar cartea lui **Rodolfo Pallucchini**, apărută la Bergamo, în Institutul de Arte Grafice al Italiei.

SORACTES

Problema traducerilor și nivelul culturii

In cadrul unei culturi, traducerile dețin o funcție de termometru, revenindu-le sarcina de a indica nivelul intelectual al diferitelor sale momente evolutive. In acest sens, Octav Suluțiu scria într'un articol (din revista **Da și nu I,**) că, traducerea e cel mai de căpetenie element al culturii... O cultură nu se măsoară decât după calitatea traducerilor sale. Ce se traduce și **cum** se traduce? Răspunsul la aceste două simple întrebări ne arată stadiul la care a ajuns o cultură". Nu cultura proprie, originală, are funcția să marcheze stadiul cultural la care a ajuns un popor. Literatura proprie este creația unor individualități care spun mai puțin despre nivelul intelectual al timpului lor, — pe când traducerile răspund unor exigențe generale. Literatura rusească a putut prezenta lumii pe un Turgheniev, un Tolstoi, un Dostoiewski, într'o vreme când Rusia era o junglă de analfabeți. Opera câtorva talente nu e mandatara culturală a unei națiuni. Poezia lui Eminescu nu-și la delegația de a reprezenta nivelul mediu al culturii românești, fiindcă îl depășește cu înălțimea cu care culmile domină văile.

Scriitorii dintr'un moment anumit nu definesc din punct de vedere cultural nivelul atins de acel moment, căci în definitiv toți ar putea să profetizeze — cum a făcut-o Stendhal — că în înțelegerea publicului nu va adera la opera lor decât după un veac. Altfel spus, acei scriitori, cu operele lor, nu sunt imperios reclamați de momentul cultural în care trăesc. Avantgardiștii importatori ai „ismelor" literare apusene din deceniile trecute au făcut figură izolată la noi, cu tot caracterul de frondă al activității lor.

Dacă însă câțiva traducători ar transpune în limba română opera parnasianismului francez bunăoară, aceasta ar însemna că acțiunea lor e cerută de structura morală și profilul cultural al momentului. Deci, traducerea este congruentă cu momentul cutural în care apare, fiind reclamată de atmosfera morală și intelectuală a acelui moment. Ceeace impune traducerea unei opere este contemporaneitatea ei cu o anumită mentalitate, cu gradul de comprehensiune și fizionomia sufletească a deschizături de timp în care se plasează. O traducere, în clipa când apare, e perfect actuală. Nu se poate afirma acelaș lucru despre opera originală a unui scriitor autohton. Intr'o perioadă de covârșitor romantism de pildă este evident că nu se va întreprinde traducerea cu precădere a capodoperelor din literatura clasică, iar dacă totuși s'ar întâmpla un asemenea fapt curios, aceasta ar însemna o simplă satisfacere a gustului unor izolați.

Astfel fiind, se înțelege că e firesc ca traducerea unui scriitor să se întreprindă, în mod normal, abea după ce opera lui a fost recunoscută de cititorii națiunii sale. Traducerile nu se bucură de favoarea de a descoperi o valoare literară și le revine în mică măsură rolul de a contribui la răspândirea ei, căci acest fapt stă în mai strânsă dependență de gradul de universalitate al limbii în care s'a ivit ea, — grad care, oricât de înalt, nu anulează traducerea, căreia îi revine însă misiunea de a fecunda o cultură străină, contribuind ca aceasta să asimileze acea valoare literară.

Prin urmare, fizionomia morală a unui anumit moment cultural se poate defini cu oarecare sorți de exactitate și prin felul și calitatea traducerilor care apar în acel timp.

Traducerile având deci darul de a defini, de a indica coordonatele intelectuale pe care se razimă o epocă culturală, oricine poate fi ispitit să-și pună întrebarea cum ar fi văzută cultura românească actuală, fizionomia morală a timpului nostru prin prisma traducerilor încadrate de momentul actual.

Deși eminescologii noștri l-au studiat pe autorul „Luceafărului" din diverse puncte de vedere, chiar și psihanalitic, ceeace a pătruns în public, devenind un bun cultural, sunt viețile romanțate datorite d-lor Cezar Petrescu și Eugen Lovinescu. Iar dintre volumele dedicate de d. G. Călinescu marelui nostru poet, cel mai gustat și cunoscut — dar totodată și cel mai imund — este acela închinat vieții lui Eminescu. Amănuntul acesta spune mult asupra mentalității, a gradului intelectual al momentului cultural românesc de azi. El denotă că opinia publică dela noi a prins gust pentru viața privată a oamenilor cu reputație, care o preocupă mai mult decât contribuția lor în folosul culturii. E, în acest fapt, dovada preferinței pe care o manifestă publicul pentru intimitățile unei vieți ilustre, latura prin care ea poate fi apropiată de condiția unei existențe comune. Ficțiunea evenimentelor unui roman pur nu mai interesează în proporția pe care o poate face cu brio întâmplarea și amănuntul trăit, real, al romanului biografic, al vieții romanțate.

Scormonirea vieții private a oamenilor celebri a constituit în apus o pasiune morbidă. E adevărat că celebritatea celui disecat n'a conferit totdeauna din prestigiul său autorului care-i privea prin gaura cheii, totuși se pot cita câteva nume ilustre în domeniul acestui gen literar. E bunăoară un André Maurois, un Emil Ludwig, un Stefan Zweig, etc. Abundența documentului scris, o mai frământată viață politică și culturală, au favorizat înflorirea biografiei romanțate în occident. Și întrucât gustul epocii noastre se îndreaptă spre viața privată, s'a întreprins o adevărată vânătoare după traducerile biografiilor mari apusene. Oricât de instructiv un pomelnic al traducerilor de acest soiu în limba noastră ar fi plictisitor; cu atât mai mult, cu cât e bine cunoscut.

Ne putem pune acum întrebarea care structură socială a iradiat mentalitatea-i avidă de senzațional și picanterie, de intimități, setoasă de a vedea pe un ilustru personagiu al vieții publice în halat și papuci, asupra întregii societăți românești. Pentrucă denumirea acelei structuri a societății noastre care e înzestrată cu caracteristicile ce corespund atașării de azi a publicului la viața romanțată, avem tot dreptul s'o folosim ca etichetă pentru momentul nostru cultural.

E adevărat că satul a captat vagi influențe nefaste ale periferiei orașului. Unul din acestea e și curiozitatea de a privi peste gard în curtea vecinului, pe furiș pentru a găsi un subiect de bârfeală. La răspânțiile drumurilor, dumineca, se poate redacta un jurnal savuros din conversația onctuos îmbibată cu mici intimități desprinse de unul și altul din vecini, în cursul săptămânii. Totuși interesul autentic al satului se îndreaptă însă spre imaginativ. In consecință, nu satul e cel ce ne-ar putea furniza datele necesare definiției pe care o căutăm. Dar satul ne indică o pistă de cercetare, îndreptându-ne pașii spre periferia orașului apropiat, care-i transmite și lui gustul degradării numelor devenite publice prin activitate. Adevărata sursă dela care emană interesul pentru amănuntul omenesc intim este mahalaua.

Ce este mahalaua? „Un amestec de semidoctism, — răspunde d. Petru Manoliu — și prețiozitate ridicolă: un îndemn de a critica orice fără a fi în stare să facă ceva; o lașitate eroică de cafenea; o incapacitate totală de creator entuziasm; o absență desăvârșită a unei solidarități colective dimpreună cu **o pornire către indiscreție, bârfeală** și veșnică nemulțumire". Iradiindu-și caracteristicile, între care mentalitatea soborului de țațe face figură dominantă, mahalaua a trasat coordonatele pe care s'a cristalizat climatul moral favorabil compromiterii numelor venerate, distrugerii miturilor, deci romanului biografic. Hegemonia reportajului în gazetărie era firesc să impună intervenția reportajului istoric în literatură. Singura contribuție practică acceptabilă a acestui gen hibrid este lărgirea sferei cetitorilor. O compensație derizorie.

Romanul biografic e rezultatul invaziei mahalagismului în cultură. Deci, momentul cultural românesc actual, a cărui caracteristică e iscodirea pe gaura cheii, răscolirea scrutinelor, e dominat de mahala.

Ingrijorător e faptul că, cu toată râvna noastră de a merge la umăr cu apusul, în timp ce acesta a abordat de mult cu hotărîre panta eseului, despre care se zice că măsoară maturitatea unei culturi, noi persistăm în traduceri de vieți romanțate, sau, în orice caz, din autori mediocri. D. Mircea Eliade remarca nu de mult că „librăria românească, atât de copios alimentată cu traduceri din autori mediocri și inutili europeni... nu se îmbogățește aproape deloc cu traducerile absolut necesare unei culturi tinere". Gânditori propulsivi ca Unamuno, Ortega y Gasset, Keyserling, Kesterton, Samuel Bulter, Aldous, Huxley și alții, nu sunt încă traduși la noi. Traducerea unor cărți ca „Jurnalul de voiaj" sau „Meditațiile sud-americane" ale lui Keyserling, „Revolta masselor" a lui Gasset, studiul lui Unamuno despre Don Quichotte, ar constitui un important fapt cultural: evenimentul ar marca hotarul unui început de nouă zodie culturală. Dar deocamdată pe Olimpul culturii românești tronează,—sau cel puțin au făcut-o până recent—André Maurois înconjurat de evrei: Emil Iudwig, Stefan Zweig,, et tuti quanti. E timpul să-i detronăm.

ION ȘTEFAN

Poem

Târziu când ți-am intins mâna ca de plecare
Ne surâdea doar toamna ironic pe aproape,
Amurgul trist și rece urca încet din ape,
Murise soarele pe undevă departe iar timpul galopa pe minutare.

Nu ne-am vorbit. Pe frunte numai vântul ne săruta arar
Când luna coborîse pe dreapta ta: brățară,
Tăcerea vastă-a serii pornise să mă doară
Și apele tristeților din ochi mi le uscam în părul tău: ștergar.

La despărțire mâna rămase'n gol — semn arcuit spre stele, —
Te mai căutam prin umbră și te strigam s'auzi
Cum strâng în brațe noaptea cu sânii-i goi și cruzi
Din care muște sălbatic acum când din luceferi îți împletesc inele.

Pașii au răsunat prelung și s'au pierdut apoi prin orașul adormit, pustiu.
In sufletul meu stărui de-atuncea ca o rană
Și te-am căutat zadarnic ca pe Fata-Morgană
Pentru care am plâns și-am întârziat deasupra poemului pe care îl scriu

CONSTANTIN SCRIMA

Noapte în sanatoriu

Noapte în sanatoriu...
Noapte grea frântă din veșnicie
Prin spinii gândului doliul și-l sfâșie.
Noapte în sanatoriu,
In salonul impregnat de cloroform.
Dar nu pot s'adorm:
Scrijălăturile bisturiului mă dor
Cât de adânc mușcă din picior...
Din coridorul mortuar
Cine mă pândește iar?!
Noapte: liniștile unde s'ascund
Visul e înecat în spaimă de muribund.
Și clipele foșnesc ca trenele de doliu
Noaptea zace frântă în suflet și'n sanatoriu...

PETRU HOMOCEANUL

Toamnă

Falduri mari de doliu vântul le întinde
Pe oraș, pe case, pe inima mea...
Plânge'ncet tristețea care mă cuprinde
Când cu glas de clopot, când de cucuvea

Copleșit de gânduri și melancolie
Dureri ne'nțelese parcă'n suflet port,
C'am pornit pe-o stradă lungă și pustie
Și-am ajuns prin ploaie să petrec un mort.

Un mort după care nimeni nu bocește
Decât eu, ce ochii pe furiș mi-i șterg,
Că mă'ntreabă toamna, care mă'nsoțește,
Cine este mortul după care merg...

Mortu'n fața cărui plini de'nduioșare
Fremătând castanii se pleacă și gem,
Toamnă e... Trecutul, prietenul cu care
Am trăit al'dată, viața de boem...

GEORGE FLORESCU

CANTECE NOUI

Singurătate și poesie

Soră bună cu floarea reginei, poesia crește numai în singurătate, pe neumblatele și prea puțin cercetatele pajiști ale culmilor sufletești. Un poet, Teodor Scarlat, a sesizat cum nu se poate mai bine acest amănunt hotărâtor, botezându-și un volum de poesii cu numele catifelatei și albei viețuitoare vegetale. Și ori decâteori îmi ajung sub ochi răvașurile poeților, gândul mă duce la atâtea și atâtea clipe de desăvârșită solitudine încât mă surprind uneori, rușinat, că devin romantic. File întregi de poesie, pe care vă parcurg aproape în fiecare zi, chiar dacă în miezul vostru aflu destul de rar sclipătul rar al metalului pur, tot am o bucurie, gândindu-mă la momentele de mare singurătate, în care versificatorul stătea plecat pe albul hârtiei, și chiar de-ar fi numai taina aceasta a elaborării poetice, orice vers ar merita să te adâncești în el cu smerenie și cu sfială. Judecata rece și critică — dacă e vorba și de așa ceva — nu trebue să vină decât după aceea.

Iată de pildă că mă gândesc — și nu fără părere de rău — la acel necunoscut frate și colaborator, care-mi trimite uneori versurile lui în plic. Nu aflu mai nimic care să-mi vorbească despre fierbințeala rece a ceasului în care au fost scrise paginile, dar gândul mă duce la clipele acelea, în care scârțâitul unei uși e în stare să dărâme un univers întreg. Nu e vorba de acel „turn de fildeș", la care mulți ar putea să se gândească. Noi nu îndemnăm pe nimeni să se retragă acolo, precum nu chemăm pe nimeni din splendida lui izolare. Dar singurătatea și numai ea, poate, e apa vie în care renasc toate lucrurile, putând deveni într'o clipă rimă, ritm, melodie sau incantație. Din neștiutele ei tainiți, ies atât intimele cântece de amor, cât și durele și viforoasele poesii de luptă sau de revoltă, cari au luat contur în lume, dar nu pot lua ființă decât în afară de ea. Acesta, ar putea să fie și el un turn de fildeș, dar unul care are o cu totul altă natură.

Dincolo de limitele acestei rare singurătăți lirice, nu e nici vibrație, nici creație artistică. Huruitul marilor metropole — dacă apleci urechea numai asupra lor — nu va putea niciodată să te facă să cânți, chiar dacă muzica vine din furnale, precum nici talanga de pe prăfuita uliță a cătunului nu va învia într'un troheu, dacă nu vei dispare în această binefăcătoare mare. Noi nu dăm rețete, așa cum unii dintre înguștii noștri prieteni pretind. Fiecare află în sine elixirul de care are nevoie.

Dar dacă migălim la șapte zile odată în aceste coloane, o facem de dragul *celorlalți*, pe cari îi simțim din tocmai singurătatea lor, în acea a noastră, liniștile unora, îmbinându-se nu odată cu celea ale altuia. Evadând dintre oameni, ne regăsim între ei.

Acolo unde nu e singurătate, nici poesie nu poate fi. Deaceea, în gălăgia mondenă și snobă, n'a răsunat prea des un cântec autentic, această stemă regească fiind rezervată— la propriu și la figurat — mansardelor unde cerul se lovește uneori de horn, sau chiliilor în care sgomotul rodnic al vieții ajunge numai după ce ai închis ușile amândouă, zăvorând lacătul la ceas de noapte. Aici, poesia crește pe adevăratul ei pământ, asemeni celeilalte flori, mai pieritoare cu mult, care caută și ea aerul rece și rarefiat al culmilor.

Sunt culmile munților și culmile vieții...

ȘTEFAN BACIU

N.B. — CATEVA CUVINTE DE RĂSPUNS: Erica Aurel, Maria I., Rodica N, V. I Midal: Nu. **Radu Ptr:** Altele da. **I. Goga:** Idem. **Dem. Păs:** Ceva da. **N. Veron:** Da. **A Bog:** Așteptăm și altele. **Vladimir Lat:** Idem. **Em. Flrs:** Ceva se va pune. Manuscrisele se expediază pe adresa: Ștefan Baciu, Str. Dr. Balulescu 9, **Brașov.**

Note cernăuţene

I

In sfârşit putem trece. Maşina gafâie luând pieptiş pantele drumului care urcă şi coboară spre Cernăuţi. Am lăsat în urmă Siretul. Oraşul a suferit. Case părăsite şi-au deschis interioarele arse printre dărâmături. Dară prăpădul a bântuit numai într'un singur sector. Cina dinspre rău e ca şi neatinsa. Ne strecurăm pe lângă Tereblecea, Oprişeni, pe lângă aşezări ţărăneşti aşa de stranii în bătaia molocoma a soarelui. De-adreapta şi deastânga holdele îşi duc, nestingherite, poverile belşugului înspre o toamnă răspîatitoare. E aşa de multă linişte peste tot, — ca şi cum ar fi Duminică.

In faţă mijesc, viorii, conturele unei păduri. Este aceeaşi pe care am lăsat-o în urmă, — acum un an şi ceva, — sub prăvălirea de tristeţi a refugiului. Numai lumina cerului e alta. O, şi câtă istorie nu am trăit în acest scurt interstiţiu al vremilor?! Există însă o lege a simetriilor, o dreptate imanentă pe care nimeni nu e în stare să o înfrângă.

La „Franţtal" ne angajăm în serpentină, — încet şi cu precauţie, — aidoma tancurilor cari şi-au impus superioritatea şi drepturile. Ochiul cercetează toate crestele vecine şi toate viroagele. O clipă te simţi transportat în dimensiunea unei alte realităţi. Ţi se pare că motorul autovehiculului urlie dârz şi că te găseşti într'o cuirasă izbânditoare ce înaintează, asemeni arătărilor antedeluviene, dealungul caselor ieşite sărbătoreşte întru întâmpinarea minunii.

De la un ţăran, martor al primelor ore de desrobire, aflăm lucruri ce ne umplu de bucurie.

— Şi să vedeţi, domnilor, cum fugeau blestemaţii. Dar noi ştiam de la început că nu mai e departe ziua. La noi s'a ţinut post negru în fiecare Vineri. Au postit până şi vitele. Iar tineretul ştiutor de carte a citit, zilnic, câte douăsprezece psaltiri. Ceteau pe ascuns şi se adunau şi alţii ca să se roage pentru stârpirea păgânătăţii..."

Gara Cosmin, aruncată în aer cu dinamită, stă ca un cuib de rândunică distrus de mâini ticăloase. Mai e un urcuş şi încă unul şi vom vedea Cernăuţii. Iată şi Ciahorul copilăriei. Aici, în casele părintelui Berariu, a poposit în toamna lui 1918, generalul Zadik. Aici am legănat atâtea vise. Poate prea puteriic, poate prea nefireşti, dară toate gata de start ca nişte avionete ale primelor confruntări cu propriile tale puteri de realizare sufletească.

Şi iată şi cupola catedralei cernăuţene, cupola, mai modestă dar aşa de cunoscută absservatorului liceului Real Ortodox, Palatul Administrativ, cu multele-i ferestre, ascuţişul gotic al turnului bisericii jesuite..

La barieră ne întâmpină, ca un „Hristos a înviat!" românescul „Bine aţi venit!"

Va să zică suntem iar acasă, în Cernăuţi. Ne putem revedea cuiburile şi locurile dragi. Suntem în Cernăuţi, oraşul nostru de totdeauna, cetate a soarelui nostru şi punct înaintat spre septentrion al culturii şi vieţii româneşti.

Prima grije e vizita pe care am promis-o, pe curând, aşezămintelor pe cari, anul trecut, a trebuit să le părăsesc: Universitatea, Palatul Metropolitan, Palatul Cultural, Muzeul, şcolile, monumentele..

Am muncit, ani de zile, sub conducerea d-lui profesor Alexandru Ieşan ca să înjghebăm un laborator de psihologie. Ce s'o fi ales din strădania cu atâta râvnă depusă? Mai exstă biblioteca? Mai sunt aparatele?

Facultatea de filosofie şi litere fusese transformată în „Biologhicinii Institut". Peste tot inscripţii barbare. Le descifrezi cu desgust şi resentimente. Ce neam de oameni a hălăduit pe aici! Da, şi ne ziceau „bezculturni", ei cari, în afară de o problematică broşură numită „Constituţia" şi în afară de mormanele de maculatură politică de sau despre Lenin şi Stalin nu au putut oferi nimic sufletului omenesc care, oricât de abrutizat, tot omenesc rămâne.

Caut înfrigurat o carte nepolitică. Volumele legate într'un fel de pânză vişinie şi unsuroasă, abia merită să le citeşti titlurile. Lenin, Stalin, Stalin, Lenin, Lenin şi Stalin, Stalin şi Lenin... ce au aceste nume comun cu biologia? In sfârşit un Miciurin. Ediţie de lux cu portret. Are ceva simpatic în fizionomia lui de Ford sau Rockefeller, acest mare cercetător şi creator în domeniul pomiculturii. Dar Miciurin nu putea fi comunist. Toată opera lui merge împotriva sectei nivelatoare a semidocţilor cruzi din Kremlin.

Iată şi un Maiakowski. Deschid cartea. Am înţeles. Poemul despre Lenin l-a făcut preţuit pe acest revoluţionar al liricei ruseşti. Şi ce poem! E sincer sau poză? Într'adevăr glas de burlan şi nu de flaut, — aşa cum a mărturisit-o, în altă parte, vagabondul exilat, cine ştie ce diabolic desgust, din slăvitul rai bolşevic. Dar unde-i Esenin, — Serghei Esenin — cunoscutul şi la noi cel „fără de cultură"?

Poţi convinge pe cel dement? Poţi înmlădia judecata neisprăvitului? Chiar de ne-ar

Troiţă ridicată în mijlocul oraşului Cernăuţi

fi cunoscut, bulbacii comunişti tot superiori nouă s'ar fi crezut. Deaceea ne-au îndepărtat monumentele. De aceea au sfidat colţul, cu bustul de bronz al lui Eminescu, din grădina „Arboroasa". O aşa de mărşavă sfidare însă ca aceasta pe care o notez, imediat nu se putea născoci! Ştiţi d-voastră care e cel mai mare poet moldovean? Eminescu? Nu! Alecsandri? Ferit-a sfântul! Vedeţi? Sunteţi bezculturni! Poetul moldovean cel mai mare în uriaş de putreda culturalmente şi socialmente uniune a republicelor sovietice a fost, este şi va fi, — ascultă şi ia aminte popor românesc! — Gherş Airenfeld. Cuum?! Nu aţi auzit de el?

In Cernăuţi şi'n părţile ocupate mişeleşte de asiatica glorie „al lui armată roşie" au fost însă atâtea genii necunoscute! Am stat douăzeci de ani în acest oraş. M'au interesat manifestările culturale ale tuturor minorităţilor conlucuitoare, dar a trebuit să vie „soviţii" ca să-mi arate că amorfa Kobilanska e rivala lui Gogol!

Urc etajele fostei noastre Facultăţi. Uşile vraişte. Ordinea cu adevărat bolşevică. Un fapt mă mai surprinde: cum de nu sunt şi pe aici scrumbii prăjite?!

Unul dintre oamenii noştri îmi deschide uşa Laboratorului de Psihologie. Nu-mi vine să cred ochilor. Ce caută toate dulapurile acestea pe aici? Dară gunoaiele? Dar chipurile lui Stalin şi Voroşilov? Biblioteca a rămas. Au îmbogăţit-o năvălitorii? Nu! Au grămădit numai, claie peste grămadă ,cărţile seminarului de elină peste cele ale seminarului de istoria filosofiei şi ale Laboratorului nostru. Altfel însă exemplarele nici nu au fost deschise. Ce să înveţe culturalii sovieţi dela un Platon sau Kant? Constituţia, conţine totul.

Aparatele, deteriorate şi nebăgate în seamă, le desgrop dintr'un stog de hârtii. Halul e aşa de desăvârşit încă nu mai îndrăznesc să-i tulbur rigorile. Alte mâini, mai puţin grăbite, vor pune la loc ceeace a fost terfelit. Gheorghiţă, omul de serviciu care tocmai urcase etajele să mă vadă rămâne mut în pragul uşii.

1 Sept. 1941

(Va urma)

TRAIAN CHELARIU

Carnet de război

(Urmare din pag. I-a)

Moartea materială! In timp ce superstiţia şi frica fac din cetăţeanul cumsecade un cobai liniştit şi caraghios — pe front soldatul îşi subliniază orice sentiment primitiv. Să presupunem că şi existenţa cobaiului e o luptă, eroismul lui e prea calm, prea fad faţă de eroismul patetic al omului de pe front.

Oricând trupurile noastre reacţionează contra morţii, oricând conştiinţele noastre obligă iluzia morţii la negare. Dar în timp de pace, depăşim adesea fabula superstiţiei, ba angajaţi de profesii — nu ne putem pregăti pentru o moarte eroică.

Pe front, noi soldaţii — n'am dovedit niciodată a avea frică, spaimă, laşitate — pentrucă vieţile noastre intră sub semnul fatalităţii. Niciodată soldaţii nu l'au implorat mai duios pe Dumnezeu ca pe front, fără să-şi dea seama că din dată ce „aşa a fost scris" — nici Dumnezeu nu mai poate deslega nodul vieţii noastre cu moartea.

Iată plotonul 2 din Compania 7-a, pornind la atac. Sunt 40 de arme îndreptate spre inamic, 44 de trupuri enorme cât nişte cazemate. Ii cercetez o clipă. Sunt uriaşi, extraordinar de schimbaţi. Există o febră a atacului, ţi se urcă sângele în cap, ţi se injectează ochii. Simţi o căldură în tot trupul, nervii cum se răsucesc şi sufletul cum se sbate. (Caporalului Udrea şi după ce a murit, mâinile au tras la mitralieră până la ultimul glonte de pe bandă). Tot plotonul e o apă şi un pământ. Un semn, un fluer — pornim!...

Mi-aduc aminte de cuvintele colonelului meu: „este o posibilitate unică de a muri eroic".

Aşa este pe front. Eu personal mi-am purtat destinul meu pe un drum creat numai de mine. S'ar putea întâmpla, să cad. Totul mă interesează aşa de puţin.

Acum se luminează de ziuă. Colo în fund la 700 metri, ne aşteaptă cazematele ruseşti. Le vom ataca. Oare ne este şi asta o altă faţă a eroismului nostru? (Cazemata e un fel de blok-beton armat, pe care nici Hercule n'ar fi dat-o peste cap. Soldaţii plotonului 2 de multe ori).

Undeva pe front — undeva în rai!

Iulie 1941.

LAURENŢIU FULGA

Femeia cea mică

Acum, totul e negru în mine,
Nimeni nu sue, nimeni nu vine.
Omul dela treizeci şi şase
Nu mai poartă scară de mătase.
S'au îngreuiat roţile mari;
Boabele ploii sunt goale şi tari.

Seara pândeşte în orice ungher,
Mă prinde cum intru, în ghiare de fier,
Mă afundă, m'acoperă bine:
Numai din vis mai mă ajung lumine.
Cartea cea mare din poveste
Nu mai îmi spune, nu mai este.
Femeia cea mică, ochi mici şi verzui
Mi-a bătut şi mâna cea dreaptă în cui.

Femeia cea mică, din umbră acum,
Trece la fereastră, pe drum,
Mă blestemă iarăşi. Mă cheamă.
Unde eşti mamă Marie, mamă!
Te pomeneşte pe tine, pe noi,
Ne-aruncă sufletele în rece noroiu.
Ne sfarmă icoanele, sfinţii,
Ne desgroapă'n noapte părinţii.

De-acolo, de peste şosele şi nuci
Când îi simţi umbra, unde te duci?
Cui plângi în singurătatea ta albă?
Mâna ta, creşte floare de nalbă
Şi trece ca un văl să m'aline...
Acum, totul e negru în mine.

AL. RAICU

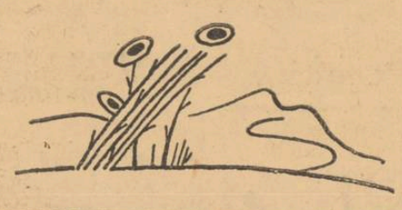

Vis şi Viaţă

Visat-am că te-am pierdut dragoste şi prin rosturile lumii pornit-am să te caut.

Intâlnit-am în cale râurile şi de tine le-am întrebat, dar nebune se rostogoleau în curgerea lor tot mai iute, să te cuprindă, şi văzduhurile huiau de ţipătul lor şi'n cădere chemau :

dragoste, dragoste...

Dar ecourile lumii răspundeau :

Vis, vis...

●

Şi luatu-m'am după apele râurilor cu gând să te găsesc, dar apele lor înfrăţitu-s'au cu mările şi mai puternic, fără de odihnă început-au a se sbuciuma. Şi le-am întrebat de rostul tău, dar glasul meu s'a pierdut în hăuri şi numai tânguirile mării se auzeau :

„vrerile mele nu-s vrerile vieţii, dar adâncurile ei sunt sorţile mele".

Val cât zarea înălţat, cobora'n adâncuri geamăt surd şi din nou înălţate mări :

dragoste, dragoste...

Şi ecourile lumii răspundeau :

Vis, vis...

●

Şi, către înălţimile pământului am poruncit paşii cu gând să te zăresc, dar acolo am găsit veacurile puse unul peste altul, durate în veşnicii : stâncile munţilor ce te căutau în zările lumii. Şi-am întrebat stâncile munţilor de te-au aflat, dar neodihna celor patru vânturi scormonind văile au strigat :

dragoste, dragoste...

Şi ecourile lumii au răspuns :

Vis, vis...

●

Şi-am mers mai departe, către soare şi către lună, cu gând să'ntreb cerurile de te-au aflat ; — dar cerurile mi-au arătat bătătorita cărare ce tot duce dela răsărit la apus, şi tot pământul în rostogolirea lui eternă prin haos, alergând după tine, dragoste.

Şi el tânguia :

„Inveşnicită taină, te caut. In spulberea vremii şi de când mă ştiu te caut, dagoste, că fără de tine mi-e sufletul gol de orice nădejde, inima mi-e stearpă de orice dor, mintea mi-e stată de uluirile soartei, gândul mi-e dus în hău".

. . . . . .

Ochii mei n'au mai clipit, pasul meu s'a oprit, buzele n'au mai întrebat, dar ecourile lumii au răspuns :

Vis, vis...

●

Şi la marginile lumii cum stam, singură în rosturile vremii, sufletul a tremurat, gândurile s'au temut, şi corn am făcut din mâinile mele şi deasupra gurii le-am proptit, ca răsunet adânc să se pornească în noapte şi te-am strigat.

In cele patru colţuri ale lumii te-am strigat :

— Auzi-mă degrabă dragoste.

. . . . . .

Ecourile au tăcut şi glas de om mi-a adus vântul.

Inima mi s'a sbătut şi tu ai ascultat cu răbdare răsufletul meu de nelinişte dar tăcerea mea n'ai ştiut ce-i ?

Au, nu-i e teamă pasului ce calcă pe'ntuneic ?

Te-am strigat, dar eşti tu?

Ecoul mi-a răspuns :

Poate că da, poate că nu.

Şi am ascultat. Glasul tău unduia lin o melodie cu răsunet în străfunduri.

— Vino lângă mine, ţărmureşte-ţi visul şi dă-i întrupare.

— Dar cine eşti tu ?

— Eu sunt viaţa : veşnica tăgadă de vis.

Şi ecoul mi-a şoptit : ascultă visul, el e veşnica iluzie a vieţii.

FLOAREA FĂRCAŞU

Cântec

Ţi-a adus ţiganca nopţii,
Vraja somnului pe gene...
Prin moldave de azure
Vin la nunţile de cântec,
Mari boeri cu jupâniţe
Şi-un sultan de-albastru zâmbet.

Iar poporul tău, domniţă
Şi-a gătit departe naiul
Ţării care lung îşi suie
In caleşti de vis, alaiul.
Poarta zării ne îmbie
Inspre curţi de luminare.
Prin palat de poesie,
Intră paşa cel mai mare.
Strai de urşinic pe umeri
Au boerii ce desmiardă
Câte-o mână de domniţă,
Cu mireasmă de livadă.
Dar se 'ntoarnă la culcare
Domnii cu crăeşti copile,
Că de mâine vor să facă
Bairam de patru zile.
Beau vizirii 'ncet cafeaua,
Stând turceşte pe saltele
Şi smerită-i Chihaeaua,
Când le-aduce narghilele.
Numai doamna ce valahă
Basarabii verzi visează
Că îi trec, precum zefirii
Plaiuri largi, prin tâmpla trează.
Trece prin târziu norodul
De luceferi şi de taină.
Peste somnuri, voevodul
Vine 'n cea mai albă haină.
— Doamnă, dormi cu trandafirii,
In valahii lugi de lună.
Nici-un bei şi nici vizirii
Pe la noi n'or să rămână.
Când surîde peste ape
Dumnezeu cu ochi de stele,
Liniştea ce-ţi doarme 'n pleoape
E crăiasa ţării mele...

FLORIN DUMITRANA

Noi in atenţia lui Leopardi

(Urmare din pag. I-a)

Se constată apoi că în primăvara anului următor (la 25 Aprilie 1821, pe când erudiţia i se încumeta spre o catedră de Literaturi clasice la Roma şi în care totuş îl rodea cea mai neagră neîncredere în propriile sale forţe de a realiza ceva în domeniul erudiţiei şi al poeziei), nevoia sa de documentare în ceeace ne priveşte, se accentuase. Căci fie prin studii apărute în revistele timpului, fie prin cărţile călătorilor care ne cercetaseră la faţa locului, Leopardi se fixa tot mai mult în convingerea despre propagarea Limbii latine în părţile româneşti, întemeindu-şi aceste convingeri pe existenţa numelui generos de „Romania", pe limba „căreia — nota însuş — Românii şi spun romaneşte" şi care, adăoga el, „atâta seamănă cu latina", sau pe marele număr de antichităţi romane, desgropate în aceste părţi.

Convins de temeiul ştiinţific al alăturării Limbii române de cele mai nobile Limbi romanice, precum era franceza sau spaniola, Leopardi putea să noteze câteva săptămâni mai târziu (adică la 12 Mai 1821), că latina vulgară, oarecum contaminată de influenţele străine, se menţinuse fără întrerupere în Spania şi în Franţa, ca şi în Ţara Românească.

In vara aceluiaş an (este epoca marii sale creaţii poetice La vita solitaria) şi anume, în zilele de 8-9 Iulie 1821 poate odată cu îndreptarea acelor nemuritoare versuri, Poetul a găsit totuşi timpul să observe nu numai că Limba noastră derivă din latină, dar că prin rusticitatea ei, ar fi putut trece drept cea mai apropiată de tipul nealterat al Latinei vulgare (ceeace constitue de fapt o observaţie foarte întemeiată, pentru însăş Ştiinţa modernă a Filologiei). „Adăogaţi acea limbă românească — scria Leopardi — derivată tot din latină şi care, întru cât s'a menţinut mereu rustică, este foarte proprie să ne dea importante ştiri despre vechea latină vulgară".

Această observaţie revenea de altfel în caetul de însemnări al Poetului doi ani mai târziu, la 9 Octombrie 1823. (Se notează, pentru evoluţia creaţiei leopardiene în lumea Poeziei şi care se întretaie la tot pasul cu aceste preocupări de erudiţie, că între timp el compusese marea poezie Ultimul cânt al lui Safio şi o lună mai devreme Alla sua donna). Cu acel nou prilej, el constatase că un grai, cu cât este mai puţin influenţat de Literatură, cu atât se apropie mai mult de prototipul său latin. Cazul dialectelor italiene se identifica deci cu al Limbii noastre, ceeace avea să formeze, câteva decenii mai târziu, temeiul convingerii studiilor ce a întreprins în Italia Simion Bărnuţiu.

Leopardi notase textual : „Acelaş lucru se poate spune despre limba română, care n'a fost niciodată şi în nici un fel, nici măcar indirect, influenţată de vreo literatură, atâta cât ştiu eu !". Dar acest „atâta cât ştiu eu", dovedeşte din partea orgoliosului erudit, candidat la o catedră universitară şi în Germania, toată cerîitudinea autorităţii în materie şi tot interesul ce ni l-a putut arăta, an de an. De aceea, într'o seară târzie din toamna anului 1828 (Operetele sale Morale fuseseră terminate şi vagabondajul prin oraşele Italiei, aproape încheiat, se apropia de tragica etapă de sub Vezuviu), între 10 şi 11 August, Poetul găsea din nou timpul şi liniştea sufletească necesară, ca să copieze în caetul său de însemnări o întreagă pagină care ne priveşte de aproape, dintr'o revistă franceză apărută în 1825. Articolul din Buletinul Baronului de Férussac, nu era în realitate decât un extras din impresiile de călătorie la noi ale Contelui d'Hauterive, prin „Tabloul" asupra Moldovei şi al Ţării Româneşti, înfăţişat de Wilkinson. El se raporta în primul rând tot la unele constatări privitoare la Limba română şi la caracterul ei de Limbă romanică, în raport cu celelalte şi cu punctul lor de plecare comun, adică latina vulgară italică. „Graiul moldovenesc — notase Leopardi prin acel extras — pare a fi rămăşiţa acelui grai foarte rustic", observaţia întemeindu-se chiar pe unele forme verbale româneşti, prin analogie cu Limba franceză. Se ajungea astfel din nou la constatarea că toate Limbile romanice formau o singură familie cu cea română, direct legate de acelaş substrat comun.

O zi mai târziu, adică la 12-13 August 1828, Poetul afla apoi în aceeaş revistă unele date relative la Poezia populară a Românilor macedoneni, într'o recenzie la cunoscuta culegere de cântece populare greceşti a lui Claude Fauriel.

Ultima urmă de interes pe care am putut-o identifica în caetul de însemnări al Poetului în ce ne priveşte, datează, în fine, din toamna anului 1828 (3 Octombrie) şi ea se reduce la indicaţia bibliografică a gramaticei române a lui Alexi, publicată la Viena cu doi ani mai devreme. Făcând această însemnare, Leopardi se va fi gândit, sigur, să-şi procure acel manual, care să-l pună deadreptul în posibilitatea de-a cunoaşte graiul acelor străvechi populaţii romanice dintre Dunăre şi Carpaţi, cu care se familiarizase timp de câţiva ani, din ceeace aflase prin tot felul de ştiri. Astfel, secretul Limbii române ar fi putut să fie deslegat de Giacomo Leopardi fie şi numai spre a putea discuta mai autorizat problemele de Filologie comparată, care atâta îl atrăgeau.

Dintre marii poeţi ai Romantismului de început, credem a putea afirma că interesul pe care ni l-a purtat Leopardi, fie şi în acest cadru limitat de preocupări filologice, este unic, el oferind şi prioritatea cronologică, şi diferenţierea faţă de interesul determinat la alţi Romantici de cadrul exotismului şi al culorii locale. Pe de altă parte, constatările ce am făcut, pot aduce contribuţia lor la însăşi studiile leopardiene, felul cum el se ocupă de un popor ca al nostru, încă din primele decenii ale secolului trecut, putându-i caracteriza nu numai erudiţia, dar şi seriozitatea pregătirii filologice, dacă nu aptitudinile de erudit, într'o atât de specială chestiune, cum putea să fie problema Limbii române pentru intelectualitatea occidentală din acel timp.

ALEXANDRU MARCU

Miron Radu Paraschivescu: Cântice Ţigăneşti, versuri

Culegerea de versuri apărută de curând, „Cântice ţigăneşti", ar prezenta interes mai mare dacă autorul ar aparţine lumii al cărei glas încearcă să-l introducă în lirică. In acest caz am considera cartea un document şi i-am acorda atenţia ce se cuvine oricărei manifestări sincere a sensibilităţii.

D. Miron Paraschivescu compune „cânticele" dintr'o atitudine contrară celei pe care am bănui-o unui autor din neamul cântat. D-sa procedează ca un „intelectual" modern, care se „interesează" de viaţa şi mentalitatea ţiganilor şi transmite constatările sale prin instrumentul poeziei.

Firesc, în principiu, admitem orice câmp de investigaţie pe care şi-l alege poetul, fiind însă vorba de o *atitudine*, ceeace putem discuta este metoda.

In limba vorbită sau scrisă, cuvintele de origină ţigănească, se ştie, nu au acces, din pricina unei ciudate forţe interne de a sugera vulgarităţii. Fenomenul acesta linguistic, merită să fie privit cu obiectivitate, căci neamul din al cărui grai cuvintele ne ajung numai cu sensuri degradate, pare că îndură un blestem. Iată de ce credem că d. Miron Paraschivescu face o greşeală când în poemele d-sale foloseşte cu multă libertate, expresii, pe care le atribuim ţiganilor, dar care filologic, sunt de altă origine. Vulgaritatea expresiilor româneşti nu dispare dacă o atribuim mentalităţii ţigăneşti, ci sugerează o atmosferă de mahala, fără valabilitate lirică.

Dacă renunţa deci la libertatea de limbaj atribuită abuziv ţiganilor, şi se apropia de sufletul acestui neam, pe altă cale, reuşita autorului ar fi fost deplină.

Calea adevărată se descopere în unele poeme şi ea este umilinţa. Neamul care îndură blestemul compromiterii graiului său, are totuşi o sensibilitate pe care şi-o exprimă cum se pricepe. Este poate greşit să credem că acest neam, nu concepe iubirea decât în scene violente de sensualism, gelozie, răzbunare, etc... Mai degrabă îi bănuim o mentalitate primitivă, un dedesubt sensibil mai îndepărtat de manifestările brutale, dar pe care ţiganii nu ştiu să-l exprime decât prin gest. De aici nu deducem că viaţa lor sufletească se reduce la memorizarea gesturilor şi deci expresia ei este numai epică. Fondul de umilinţă ne îndreptăţeşte să credem în adâncimi lirice, din care vin ecouri în unele versuri ale d-lui Paraschivescu.

Iată momentul când, la nunta boerească, ginerele se îndrăgosteşte de ţiganca frumoasă :

Era zi de sărbătoare
liliacul tot în floare,
când pornise, grea, pe seară,
petrecania boiară.

Stau mândri ca doi păuni,
mirii chipeşi, între nuni,
şi-i slujea frumos, pe tavă
neagră o ţigancă roabă
ochii şi-i rotea de smalt
către mirele înalt.
(Cântic de nuntă)

Modul specific de a îmbrăca în umilinţă expresia suferinţii, ca în vestmântul cel mai potrivit, îl oglindeşte poema „Fata Necăjită":

Din Turnul Novaculuí
urci drumul Feleaculuí
şi pe urmă iar mai treci
şapte mici isvoare seci

şi încă şapte fântâni reci,
risipite pe poteci

Drum de toamnă şi de ţară
ploaie deasă, frunză rară
du-mi-o fata necăjită
că rămase neiubită.

Surprindem din tonul trist, parcă teama ca vorbele să nu pară ridicule; exprimarea este frântă, într'un ritm grăbit, lăsând să se întrevadă gesturile celui care ar vrea să fie crezut, deşi simte că nu inspiră încredere. De aceia imaginile folosite sunt banale, luate dintr'un domeniu unde toată lumea observă că-s adevărate, şi că deci ar putea convinge uşor pe oricine.

Bate vânt, lacrima pică,
după inima voinică,
Plânge-l, inimă amară,
că s'a dus în primăvară,
ca o apă d'a uşoară
şi ca fumul de ţigară.

Bănuiala despre un fond sensibil destul de bogat ca să fie exploatat în lirică, se verifică în poema „Cântic de lună". Faţă de puterile naturii, ţiganii reacţionează cu sufletul primitivilor, şi s'ar zice că luna le regizează nomadismul, atrăgându-i spre diverse ţărmuri, spre a-i respinge, „iară şi iar".

Iureşul spre lună, este asemeni valurilor în care razele astrului se răsfrâng:

Fugi lună, lună nebună,
că ţigani-ţi dau de urmă !
Zlătarii şi spoitorii
vin călări pe podul morii :
de te-o prinde vre-un zlătar
îţi ia inima de jar,
ţi-o pune pe nicovéle
să-şi facă din ea inele
inimioara ta cea albă,
au să mi ţi-o facă salbă.
— Măi băete, ţi se pare,
doar eu trec prin noaptea [mare
gătită de sărbătoare.

Poema sfârşeşte cu moartea „băiatului" peste al cărui trup cuprins de febră, trece iureşul :

plete'n vânt, faţă de smoală,
ochii galeşi, de migdală.
. . . . . .
Prin nor fuge alb lună,
Cu un flăcăiaş de mână
. . . . . .
Plâng în poiană zlătarii
spoitorii, făurarii...

Regretând imixtiunea vulgarităţii într'un domeniu de unde trebuia exclusă tocmai ca să-l reabiliteze, recunoaştem d-lui Miron Paraschivescu meritul versurilor admirabile pe care le-am citat. Deasemeni e un merit că a pus problema exprimării lirice pentru neamul al cărui grai se află sub blestemul degradării.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

ETCAETERA...

CAFENEA

Noroc că nu-i mai ia nimeni în serios. Căci dacă ar fi să crezi toate teoriile debitate de „domnii dela cafenea", ar însemna că nimic din tot ce se face în lumea asta nu e bun. Şi, după părerea omului care pune ţara la cale sorbindu-şi în acelaş timp, tacticos, schwartzul, un singur om inteligent există în tot universul ăsta: Dumnealui!

Zilele trecute, de-o pildă, un actor rotofeiu şi revoltat, încerca să **desfiinţeze** la o masă de cafenea, un spectacol prezentat de un teatru din Capitală.

— „Piesa e mizerabilă" spunea dânsul, „iar distribuţia este sinistră".

— „Cum aşa, nene? Nimeni nu e bine?"

—„Nimeni. X joacă la fel ca un picior. Y n'are niciun pic de talent. Iar Z e deadreptul mizerabil".

— „Nu e chiar aşa, nene," a încercat să protesteze, timid, unul dintre comeseni, „Z joacă destul de bine".

— „Cum poţi să spui aşa ceva?" a isbucnit, mai revoltat, actorul rotofeiu „Z e mizerabil. Ştiu asta dela cineva care a văzut piesa".

Ce să-i faci? Asta-i cafeneaua.

CAPITALISTUL

Odată cu venirea toamnei, au răsărit, ca ciupercile, diverse planuri de nouă trupe teatrale. Fiecare actor speră să înfiinţeze un teatru nou, aşa cum n'a mai fost, care să întreacă în realizări toate teatrele actuale.

Cel mai entuziasmat dintre toţi este simpaticul şi talentatul H. Nicolaidi, care a şi început să scrie piesa de inaugurare a stagiunei pentru teatrul său.

Intâlnindu-l pe domnul V. Maximilian, H. Nicolaide s'a grăbit să-i împărtăşească planurile sale.

— „Să vezi, nene Max! Teatrul meu o să fie un teatru nou, tineresc! Cu multă muzică cu mult dans. O să fie o revelaţie!"

Sceptic, maestrul Maximilian l-a întrerupt pe entuziastul comic:

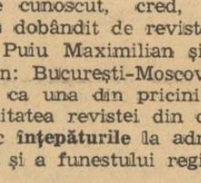

— „Bine, mă băiatule. Toate lucrurile astea sunt bune. Dar ia spune-mi tu mie? Ai găsit un capitalist?"

Replica a venit promptă:

— „Vai de mine, nene Max? De ce ne-ar trebui nouă un capitalist? Avem tinereţea de partea noastră. N'avem nevoe de un capitalist. Nouă ne trebue numai unul cu bani.

DISCUŢIE

Vom reproduce întocmai o discuţie auzită la ora prânzului, pe Calea Victoriei, între trei gazetari.

Nu vom comenta această discuţie, deoarece ne e teamă să nu piardă, astfel, ceva din farmecul ei.

Iată ce am auzit:

Primul gazetar: **Am o mie de lei !**

Al doilea gazetar: **Eu am o mie opt sute.**

Al treilea gazetar: **Eu am două mii cinci sute.**

Primul gazetar: **Perfect! Să căutăm acum un al patrulea să ne plătească o masă la toţi trei.**

SACRIFICIU

Este cunoscut, cred, marele succes dobândit de revista domnilor Puiu Maximilian şi Aurel Maican: Bucureşti-Moscova. S'ar putea ca una din pricini să fie actualitatea revistei din care nu lipsesc **înţepăturile** la adresa lui Stalin şi a funestului regim bolşevic.

Un lucru este precis: Lumea se înghesue la cassă şi în fiecare seară, trupa joacă în faţa unor săli arhipline.

Cel mai fericit este, bine înţeles, domnul Puiu Maximilian care s'a dovedit a fi cât se poate de inspirat, prezentând o revistă atât de actuală.

Duminecă, de exemplu, s'au făcut încasări de 300.000 de lei.

Mai mult chiar, autorul revistei, trecând prin faţa cassei de bilete, a fost silit să se adreseze astfel, cetăţenilor cari se înghesuiau, distrugându-şi hainele şi bătăturile:

— „Vedeţi ce păţiţi dacă nu vă opriţi locuri din timp? Plecaţi acasă, şi mâine să veniţi mai de vreme".

Nici pe actori nu-i indispune succesul revistei.

Doar actorul C. Sincu, unul din interpreţii minunatului cântec „A plecat la vânătoare Agarici", după ce-a aflat de acest record de încasări, s'a prezentat în faţa domnului Puiu Maximilian, arborând un chip cât se poate de tragic:

— „Ştiu, domnule Puiu! Vremurile actuale sunt cât se poate de grele. Toţi trebue să facem sacrificii. Iată, şi noi, actorii trupei dumitale, suntem dispuşi să ne sacrificăm. Renunţăm la lefurile noastre şi în schimb, împărţim împreună cu dumneata reţetele pe cari le-o face spectacolul. Bune, rele, cum or fi".

SUCCES

Am mai vorbit odată în această rubrică despre talentatul romancier Corneliu Popp, autorul volumului „Eu şi statuia mea". Marea sa tristeţe est provocată, după cum am mai spus, de faptul că romanul său n'a prea fost cumpărat de cetitori. Nu vrea să admită de loc ca dânsul, autor „cu volum şi statue", să nu fie cunoscut de toată lumea.

Şi, dacă nici dumneavoastră nu ştiţi nimic despre volumul său, vă voiu da un amănunt: Cartea „Eu şi statuia mea" a apărut în editura „Cugetarea".

Zilele trecute, domnul Corneliu Popp l-a întâlnit pe stradă pe domnul Georgescu Delafras, directorul editurei „Cugetarea".

După cum era şi normal, domnul Popp s'a postat în faţa lui:

— „Vă salut domnule Delafras! Ce mai faceţi?"

Domnul Delafras i-a dat mâna, dar l-a întrebat, politicos :

— „Mă rog, cu cine am onoarea?"

Cu glasul sufocat de indignare, micul romancier a răspuns:

— „Cum? Nu mă cunoaşteţi? Eu sunt Corneliu Popp, ăla cu statuia, autor editat de dumneavoastră !"

— „Imi aduc aminte!" a replicat domnul Delafras. „Ai avut un frumos succes de... presă!"

Fără să vrea, editorul îl atinsese pe autor în rana sa cea mai dureroasă

NU MAI JOC

Se juca, într'o seară, la Teatrul Naţional o piesă istorică, cu multe decoruri, cu multe personagii, şi cu tot atât de multe intrări şi eşiri. Un adevărat chin pentru regisor. De altfel, acesta, cu o jumătate de oră înaintea spectacolului era lac de năduşeală şi prezenta serioase simptome de răguşeală.

Şi când era mai disperat regisorul, a apărut în faţa lui un simpatic şi cunoscut actor al primei noastre scene.

Cu o mutră gravă, actorul l-a anunţat pe regisor:

— „Astă seară, nu joc!"

Regisorul nu-şi mai găsea capul de atâta treabă. Asta-i mai trebuia: să-i lipsească un actor.

Ingrozit, l-a întrebat:

— „Dar ce-ţi veni, nene? Se poate să-mi faci mie una ca asta?"

Răspunsul a fost acelaş:

— „Astă seară nu joc!"

— „Nu mă nenoroci, domnule. Cum să nu joci?"

— „Uite-aşa! Astă seară, nu joc!"

— „Te implor, scumpule! Joacă !".

— „Nu pot. Astă seară nu joc!"

— „Te-a supărat cineva? Spune-mi să-l pedepsesc!"

— „Nu există! Astă seară, nu joc".

— „Fii înţelegător, dom'le ! Uite, îţi cad în genunchi... Numai să joci".

— „Nu pot, nene! Orice-ai face nu pot! Astă seară nu joc, pentrucă nu sunt distribuit în piesa asta"

Regisorul a respirat uşurat. Şi, pe urmă, a fugit după actor, să-l bată.

Povestea se termină aici... Urmările nu mai interesează .

PUNCT ŞI VIRGULA

Turbinca nu se mai deschide

(Urmare din pag. 6-a)

— Sigur! Lupşa, n'ai voie să pleci în oraş.

Lupşa, resemnat:

— Bine, am să stau acasă. Dar atunci o rog pe Cocuţa să tacă. Nu pot să'nvăţ dacă mă tot bate la cap.

Cocuţa, victimă:

— Auzi, tanti? *Noi* îl batem la cap

Lupşa, precizând:

— Nu *voi*. *Tu*.

Sil:

— Ce, eşti mama noastră?

Cocuţa, superioară:

— Slavă-Domnului, nu.

Aglăiţa, oarecum jignită în amorul-propriu de mamă:

— Să mergem în bucătărie, Cocuţa, că, pe urmă, or spune că nu i-am lăsat să'nveţe.

Sil şi Lupşa: cu „hp-hip-urá" pe faţă.

Aglăiţa ieşi, urmată de Cocuţa, căreia Sil îi agăţase la repezeală, în chip de coadă, o panglică la rochie.

Lupşa se juca absent cu creionul.

— De-acú, dă-Doamne-bine! — spuse Sil. — Să vezi ce-o să ne tot călărească pe tema Liuş.

— Simt în sufletul meu aşa, ca şi cum întreaga lume ne-ar fi părăsit, — oftă Lupşa.

— Poate că tot s'or îndrepta odată şi-odată lucrurile, — se-arătă mai optimist Sil.

— Să te-audă Dumnezeu, da' eu unul nu cred. Cocuţa nu se va da dusă cu una cu două din casă. Mama nu mai poate fără dânsa, iar tuţu n'are ce face.

In bucătărie, Cocuţa vorbea cu glas atât de ridicat, încât se-auzea până'n odaie:

— ...fata aceea e o desmăţată, iar Lupşa un stricat. Tanti, să ştii că romanele l-au stricat pe Lupşa! Dacă şi mata eşti aşa de moale... Pe nişte draci ca băieţii aieştia trebuie să-i baţi în fiecare zi, ca să le vină la loc mintile...

— O auzi, Lupşa?

— O aud...

— Imi vine să-i ard câteva, de să mă pomenească! — şi, de ciudă, Sil aruncă la pământ nevinovata carte de latină. — Casa noastră a 'nceput să se prefacă'n iad, măi omule.

— Din zi în zi, Cocuţa devine tot mai a dracului, — constată obosit Lupşa. — Fata asta nu numai că ne face nouă mizerii, dar şi ne otrăveşte părinţii, aţâţând pe unul împotriva celuilalt.

Sil se'nvârti câtva timp prin odaie; apoi, se trânti pe canapea şi prinse să fluiere ca'n codru: replică la monologul din bucătărie al Cocuţei.

După-amiaza se sfârşea; lumina se tulburase, căci timpul era nouros şi câţiva fulgi de zăpadă dănţuiau alene prin văsduh; focul din sobă se stinsese de mult; în odaie începea să fie frig.

Lupşa era foarte amărît, aşa că abia aştepta să se facă mai repede noapte, ca sa-şi chieme prietenii din turbinca lui Ivan

●

Dură destul până ce toţi ai casei se duseră la culcare. Cocuţa întârzie cel mai mult, căci se mocoşi aproape o oră în faţa oglindei, ungându-şi obrajii cu suc de lămâie şi cremă „Nivea". Dupăce-şi făcu cârlionţii, se culcă şi ea însfârşit. Sil uitase să tragă perdeaua, aşa că luna albea peretele din fund, dând odăii o ireală atmosferă de basm, de poiană fermecată.

„De-ar adormi odată Cocuţa!" — se tot gândea Lupşa, dar, ca un făcut, tocmai în noaptea asta îşi găsise dânsa să se tot mocoşească încoace şi'ncolo: ba nu-i sta perna bine, ba se ridica din pat să bea apă, ba şughiţa, căci mâncase prea mult la cină...

Pela miezul-nopţii, Cocuţa se milostivi de nervii lui Lupşa şi — liniştindu-se — adormi, ca să mâie porcii la jir.

— Hai, Ivane, deschide turbinca...

Lupşa se-aştepta să-i vină buluc prietenii, dar nu se-arătă niciunul.

— Mare comedie!

Intuneric şi lună, o lună ciudată, amestecată cu ninsoare.

— Ivane, ce-i cu tine? Te-ai supărat...? Hai, deschide turbinca şi ţi-oiu da un şip cu holircă şi-un pac de tutun...

Degeaba!

Turbinca rămânea moartă.

Pe Lupşa îl apucă un fel de frig, deşi focul arsese până adineaori în sobă.

„Aşa ceva nu mi s'a'ntâmplat niciodată..." — se gândi alarmat băiatul.

Prietenii săi par'că se-ascunseseră'n fundul pământului.

— Ivane!

Nimic.

Doar răsuflarea liniştită a lui Sil şi sforăitul Cocuţei.

— Ivane! — scânci a plâns glasul lui Lupşa.

Nimeni.

O sudoare rece îmbrobonă fruntea băiatului consternat. Umbrele din unghere odăii se prefăcuseră în lilieci şi vântul hohotea batjocoritor la geamuri. Şuierul unei locomotive din gară părea urlet sângeros de lup.

— Ivane! — strigă cu teamă băiatul. — Ivane, unde eşti?

Liliecii se-apropiaseră de pat şi roteau în horă muţă în jurul lui Lupşa.

Băiatul se ridică în genunchi, apărându-se de năvala lor, dar liliecii se-apropiau tot mai mult şi-acum îi atingeau cu aripile îngheţate fruntea asudată.

— Ivane!

— Hi-hi-hi... — râdea ascuţit în geamuri vântul şi liliecii roteau din-ce-în-ce mai repede, ca şi cum ar fi vrut să-l ameţească pe băiat.

Exasperat, Lupşa se'mbrăcă în grabă şi ieşi pe furiş din casă, luând-o prin ninsoare spre gară. Trecu pe peronul pustiu şi, apoi, se'ndreptă către cantonul dinspre Grădina-Publică. Gara părea moartă. Nici o locomotivă nu manevra, nici un semnal nu suna în noapte. Şirurile de vagoane făceau impresia unor cadavre de animale ciudate, iar luminile roşii şi verzi luceau îngheţat ca nişte ochi de strigoi. Lui Lupşa îi lunecau sloiuri de ghiaţă pe şira spinării. Pentru întâia oară în viaţă îl apucase frica — o frică rea, sălbatică, nemiloasă, aşa că băiatul începu să fugă către canton. Luminile acelea roşii şi verzi par'că-l urmăreau, încercând să-l înţepe cu ghimpii razelor lor îngheţate. Apoi, deodată, un tren vâjâi pe lângă Lupşa şi coşmarul se destrămă.

Când băiatul intră palid, transpirat, plin de zăpadă în canton, Gherasim — care tocmai îşi răsucea o ţigară — făcu ochii mari.

— Ce s'a'ntâmplat, Lupşa? Ce-i cu tine? Spune repede...

Lupşa căzu istovit pe banchetă. Căuta cu înfrigurare cuvinte pentru a istorisi toate dramele sale de copil tatălui său, însă buzele îi rămâneau nemişcate şi, atunci, isbucni în plâns.

Gherasim îl luă în braţe.

— Ce-i, băiete? Dece plângi? Nu mai plânge, Lupşa... Eşti om în toată firea acuma, aşa că nu se cade să mai plângi ca un copil, turcu' tatii...

Lupşa încercă să se stăpânească, însă lacrimile continuau să şiroiască şi Gherasim nu ştia ce să facă pentru liniştirea băiatului.

— Nu-mi rupe inima, Lupşa...

— Nu, tată, nu! Tu eşti atât de bun... N'am să te mai supăr... Iartă-mă c'am alergat aşa, în puterea nopţii, încoace.

— Lupşa, tu trebuie să-mi spui totul. Vină aici ,aproape, lângă mine. Spune-mi ce ai pe inimă. Te-au mâhnit cei de-acasă?

— Tată, mi s'a'ntâmplat ceva groaznic. Tată, cum să-ţi spun ca să mă'nţelegi mai bine... Tu-mi cunoşti turbinca, nu?

— Sigur, Lupşa!

— Când aveam vre-o supărare, mi-o deschideam şi-mi veneau o mulţime de prieteni. Cu ajutorul ei puteam face totul. Puteam să mă'nalţ până la nouri sau să cobor până'n adâncul pământului. Astăzi, n'a mai ieşit nimeni din turbinca, nimeni, tuţule, nimeni, nici măcar Dănilă Prepeleac cel întotdeauna vesel. Ce să mă fac, tuţule? Ce să mă fac?

Gherasim începu să-l mângâie încet pe creştet. Afară, sunară câteva semnale. Vântul vuia la geamuri şi zăpada scrâşnea sub picioarele vre-unui ceferist. Uneori, vântul înceta brusc şi, atunci, se-aşternea o linişte de moarte, rea şi apăsătoare.

— Spune, tuţule, ce să mă fac? — întreba mereu băiatul.

— Lasă, Lupşa... Toate au să se'ndrepte. Mâne seară mă voi răfui cu Cocuţa. După serviciu trebuie să plec până la Adâncata, dar mâne seara voiu fi numaidecât acasă. Ai răbdare până atunci. Cocuţa nu se va mai amesteca în viaţa noastră.

Lupşa sărută mâna tatălui său. Lumina din canton par'că se făcuse mai veselă şi vântul de-afară par'că nu mai sgâlţâia acoperişul, ci sburda a joacă de copil peste sine, iar ninsoarea se'mblânzise şi-şi prefăcuse în ghiocei bondarii albi, printre cari furişa lumina lunei dintr'o spărtură de nouri

— Tuţule, îţi mulţumesc din tot sufletul, tuţule!

— Aşa, turcu' tatii, acuma fii cuminte şi du-te acasă. Ai aici douăzeci de lei, ca să bei un ceaiu la bufet, căci te-a pătruns frigul. De zece lei ia-ţi bomboane şi dă-i şi lui Sil.

— Sărut-mâna, tuţule!

Uşa cantonului se deschise şi bezna îl înghiţi pe Lupşa.

Gherasim oftă lung şi se lăsă pe banchetă. Tăcerea prinse să-i ţiuie în urechi cum vuiesc stâlpii de telefon într'o câmpie, iar lumina electrică pâlpâia ca aripile unui fluture pe vreme senină cu soare înşelător de toamnă târzie. Dincolo de gară, întunericul se lupta cu zările înzăpezite de peste Prut. Lui Gherasim i se păru deodată că e singur pe lume şi-un val de frig îi scutură spatele, deşi ţinea mantaua îmblănită pe umeri.

A doua zi seara, când veni acasă, Gherasim intră liniştit în bucătărie, dar Cocuţa simţi imediat că liniştea lui e mai periculoasă decât furia şi, pentru întâia oară, se temu de unchiul ei.

— Cocuţa, — grăi acarul, — te rog să-mi laşi în pace băieţii.

— Da' ce le-am făcut? — încercă să se apere dânsa.

— Lasă-mi-i în pace, m'auzi? Că, de altfel, întorc foaia şi-are să fie rău de tine. Aglăiţo, aşterne la masă *).

MIRCEA STREINUL

*) Fragment unitar din romanul „**Eu, Vodă Lupşa, clasa IV-a B**".

Turbinca nu se mai deschide

- Episod inedit -

de MIRCEA STREINUL

Sil îl luase la-o-parte pe Bălaşa.

— Ascultă, măi Ioane... Lupşa, săracu', îi tare amărît şi cred că din cauza lui Liuş... Ştiu că te pricepi în chestii de astea... Cum i-am putea ajuta?

— Să vedem... Ia spune-mi... A vorbit vre-odată cu dânsa?

— Nu.

— Va să-zică încă nu şi-au făcut oficial cunoştinţa.

— Da' ce, de altfel Liuş a auzit de fratele meu?

— Am avut eu de grijă să audă!

— Eşti un om de aur, Bălaşa!

— Sigur că sunt... — zâmbi modest Ion. — Măi Sil, spune-i lui Lupşa să fie în piaţa Unirii la orele patru după-amiază şi să aibă ceva bani la sine.

— La ce să fie în piaţa-Unirii?

— Aiesta-i secretul meu!

— Bine, am să-i spun.

— Dar să vină numaidecât!

— Şi crezi că totul o să fie bine, că Lupşa nu va mai ofta ca un motan amorezat, că n'o să mai spună „bună-seara' în amiaza mare, că nu va mai uita să-şi încalţe pantofii înainte de-a ieşi în stradă şi că nu va mai vorbi din senin cu sine însuşi?

— Îţi promit solemn!

Sil se duse la Lupşa.

— Ascultă, măi frati-miu...

— Ce-i, Tucu?

— Ptiu! Ce naiba, nu vezi că's eu?

— Iartă-mă... Mă gândeam la ceva...

— Bine, bine!... Ştiu la ce te gândeai! Dar să lăsăm asta...

— Ba să nu lăsam nimic! — se cocoşi Lupşa. — Ce vrei să insinuiezi?...

— Nimic, nimic... — bătu în retragere Sil. — Ascultă, să fii azi după-amiază, la orele patru, în piaţa-Unirii, şi să ai ceva bani cu tine...

— Dece?

— O să vezi!

Insistenţele lui Lupşa de-a afla despre ce e vorba rămaseră zădarnice.

Acasă, îi spuse lui Sil:

— Măi, omule, da' n'am decât zece lei.

— Hm! asta-i prost.

— Ce-i de făcut?

Sil oftă de par'că-i s'ar fi rupt baierele inimii. Aceasta însemna că va scoate bani din puşculiţa sa, ţinută sub zece lacăte în şifonier... Într'adevăr, luă un scaun, îi puse lângă dulap şi, săltându-se, ajunse cu mânile la puşculiţă... Îi dădu o sută de lei lui Lupşa.

— Îţi mulţumesc foarte mult, Sil... Nu m'aş fi putut gândi niciodată că eşti în stare să faci sacrificii atât de mari pentru mine...

— Lasă, nu-mi mai bate capul! — se răsti Sil, roşind de plăcere.

— Şi-acuma te rog să-mi spui pentru ce trebuie să-l întâlnesc pe Bălaşa în piaţa-Unirii.

— Ai să vezi!

Lupşa nu reuşi nici de astădată să afle despre ce e vorba, aşa că se duse intrigat la 'ntâlnirea cu Bălaşa Ion.

— Pentrce m'ai chemat, măi?

— Ca să mergem la o cofetărie..

— Cum? Pentru asta?...

— Ce, nu-ţi face plăcere să mănânci o prăjitură cu prietenul tău? că, slavă-Domnului, ştii că ţi's prieten bun şi-adevărat, — rosti cu imputare în glas Bălaşa.

— Sigur că-mi face plăcere! — se grăbi să-l asigure Lupşa. — Dar, pentru asta, nu era nevoie de-atâta mister...

— Lucrurile frumoase îs întotdeauna misterioase, — răspunse în doi peri Bălaşa.

Lupşa îl urmă din-ce-în-ce mai intrigat până'n cofetăria din strada Romană, unde luară loc amândoi lângă o fereastră. Bălaşa începu să vorbească despre ultimele cărţi citite, despre câteva filme şi altele. Lupşa nu ştia ce să mai creadă.

— Ce naiba, măi Bălaşa?! Despre toate astea, puteam vorbi şi la tine sau la mine acasă şi... — însă tăcu, ca să vadă pe cine a salutat prietenul său.

Pe toţi zeii ! La asta, Lupşa nu se-aşteptase: la o masă din fund era, Liuş în persoană, Liuş cea frumoasă, Liuş cea cuminte, Liuş stăpâna inimii lui Lupşa...

„Ei? Ce spui la asta?" — scânteie victorioasă privirea lui Bălaşa.

Lupşa simţea un fel de ameţeală plăcută şi-i venea să chiuie...

— Hai să mergem la masa ei, — îi şopti Ion.

— Nuuu! — se opuse repede şi'nspăimântat Lupşa.

— Ba da! — şi, luându-l de mână, îl duse ca pe-un copil la fată. — Servus, Liuş! Dă-mi voie să-ţi prezint pe prietenul meu Lupşa Vodă dintr'a patra B.

— Imi pare foarte bine... — zâmbi Liuş.

— Glasul ei — aşa cum şi-l închipuise Lupşa : clopoţel de-argint la gât de mior alb într'o dimineaţă de Maiu cu soare mult.

— Luaţi loc la masa mea, — îi invită fata.

Să nu crezi în minuni?! Şi Lupşa par'că se topi de emoţie şi de fericire. Ce, e puţin lucru să stai cu „fata ta" la aceeaşi masă? Bălaşa îi privea proteguitor-părinteşte : îşi descoperise vocaţie de tată...

Liuş începu să vorbească. Era deşteaptă şi ştia o mulţime de lucruri. Istorisi anecdota dela şcoală, vorbi despre domnii Constantin Loghin, Zaharia Criţan, Traian Cantemir, Aurel Vasiliu-Sânger, doamna Geagea, domnişoara Seişanu şi alţi profesori la cari ţinea şi-şi bătu joc de domnii Tătaru şi Păru, doi beţivi numero ainţ, cari erau nenorocirea elevilor.

— Dar de unde-i cunoşti atât de bine pe profesorii dela liceele de băieţi? — se miră Lupşa.

— Mă interesează corpul didactic... — zâmbi Liuş.

— Te pomeneşti c'o să ajungi o Marta Rădulescu... — profetiză Bălaşa.

Timpul trecea vertiginos. Lupşa asculta fericit şi-o toropeală plăcută îl cuprindea pe'ncetul, iar murmurul confuz al clienţilor din cofetărie îi părea o muzică depărtată. Băiatul ar fi vrut să stea până la sfârşitul lumii aici, aşa, lângă Liuş. Bălaşa îl ghiontea din când în când pe sub masă şi, când fata se duse să-şi aleagă la bufet o prăjitură, îi spuse băiatului:

— Ce naiba-i cu tine, măi omule?! Mai spune şi tu câte-o vorbă! Vrei ca fata să creadă că eşti mut?! Fii mai desghiaţat!... Hai, că, doar, dealtfel, îţi umblă gura ca o morişcă fermecată.

Când fata se re'ntoarse la masă, Lupşa încercă să se conformeze:

— Îîî... Tare-i frumoas afară...

„Bun!" — se gândi Bălaşa. — „Intâiu despre vreme... Metoda clasică a conversaţiei de salon!"

In continuare, Lupşa îndrăzni să vorbească despre domnul Păru-bărbosul-teroarea şcoalei şi despre domnul Grubnei, care trântea din principiu elevii români; apoi, arătă cât de mult ţine la domnul Traian Cantemir şi la domnul Claudiu Usatiuc. Pe urmă, nu mai ştiu ce să spună şi degeaba ce-l tot ghiontea pe sub masă Bălaşa... Exasperat că prietenul său tace, Ion luă Taurul de coarne:

— Lupşa al meu e'ndrăgostit... Ţi-ar fi trecut prin minte una ca asta, Liuş?

Vodă Lupşa: să intre'n pământ, nu alta!

— Şi ştii pe cine iubeşte..? Mânăstire'ntr'un picior, ghici, ciupercă...

— Bălaşa! — strigă Lupşa, cuprins de panică.

— Fie... — cedă Ion. — N'am să spun cine e, dar cred că Liuş a şi ghicit...

Fata îl privea cu atenţie pe Lupşa; Bălaşa încercă să-i citească de pe faţă gândurile, însă ochii ei nu voiau să trădeze nici o impresie; ca să-şi ascundă turburarea, Lupşa mânca — Flămânzilă, ca şi cum n'ar fi mâncat de-o săptămână... — prăjitură după prăjitură.

Se făcuse destul de târziu, aşa că Liuş se ridică să plece. Băieţii o conduseră până aproape de casă, în tăcuta şi'nzăpezita stradă a Clopotelor, peste care seara cădea calmă şi-albastră, de poveste.

— Îţi sărut mâna, domnişoară Liuş... — cuteză Lupşa.

— Vai, cât de ceremonios e domnul Vodă...! — zâmbi fata. — Am petrecut o după-amiază plăcută... Bună-seara, domnilor!

— Ei, ai văzut, Lupşa?

— Îţi mulţumesc din suflet, Bălaşa! Asta a fost o zi mare pentru mine...

— Lasă, c'or veni şi altele... Hei să ne cărăm pe-acasă. Uite ce nouri negri vin dinspre Ţetina!

Vodă se duse pe jos acasă, ca să se poată gândi pe'ndelete la această după-amiază minunată.

Când Lupşa se culcă, Sil îl întrebă:

— Măi frati-miu, eşti fericit?

— Aşa ai fost tu 'ntodeauna, Barbă-Cot... Misoghin...

Făt-Frumos îi ură multă fericire tânărului, iar câţiva elfi îngânară un cântec. Până şi don Quijote era bucuros de fericirea lui Lupşa. Barbă-Cot, însă, se re'ntoarse furios în turbincă... Scoţându-şi pentru o clipă afară capul, spuse lugubru:

— Tare mă tem că totul are să sfârşească prost, măi băiete, şi-mi pare rău de asta, căci ţin mult la tine...

— Ia nu mai cobi atâta! — îl repezi Dănilă Prepeleac, aruncând cu pantoful cenuşăresei după dânsul, aşa că Barbă-Cot nu-şi mai arătă din turbincă prea cinstita barbă.

Silfii aduseră flori şi-odaia se transformă în pajişte de primăvară. Puck îl hărăţea pe Motanul-Încălţat, Albă-ca-Zăpada torcea firele de lună, ca să ţească din ele o cămaşă albastră pentru Făt-Frumos, iar don Quijote juca şah cu califul Barză. Ceilalţi, îl înconjurau pe Lupşa, punându-i întrebări care de care mai năzdrăvană despre Liuş. Cenuşăreasa îl întrebă ce număr are fata la pantofi..., un urs se interesă dacă părul ei este de culoarea mierei sau a sucului de mure..., iar Harap-Alb de cumînţenia lui Liuş...

Lupşa era atât de fericit, încât îi venea să-i îmbrăţişeze pe toţi — până şi pe morocănosul don Quijote.

Când sosi Ivan, care-i dăruise cu dragă inimă băiatului turbinca, odaia se lumină şi mai mult; cu toate că se scorneau atâtea pe socoteala lui, Ivan avea suflet de aur; deaceea, nimeni nu se miră când dânsul spuse:

— Bravo, Lupşa! Să ştii că am să-i dăruiesc şi lui Liuş o turbincă fermecată.. Vreau ca fata ta să fie fericită!

Toţi îl aplaudară şi Ivan mulţumi măgulit cu un gest măreţ de actor de tragedie...

A doua zi dimineaţă, Lupşa descoperi la şcoală între cărţile sale o inimă de ciocolată.

Bălaşa zâmbea ca un diavol bonom şi protector...

●

Intr'o seară, după cină, se'ntâmplă o adevărată minune. Gherasim venise vesel şi bine-dispus dela serviciu. Evitase, prin prezenţa sa de spirit, o tamponare şi faptul acesta îi adusese laude din partea domnului Gavril Burcuteanu, severul şef-de-gară, care-i promisese că-l va propune pentru avansare. Acarul adusese cu sine o mulţime de daruri pentru Sil şi Lupşa: cărţi, o cutie nouă de şah, cu figuri roşii şi negre, de fildeş, pe care-o

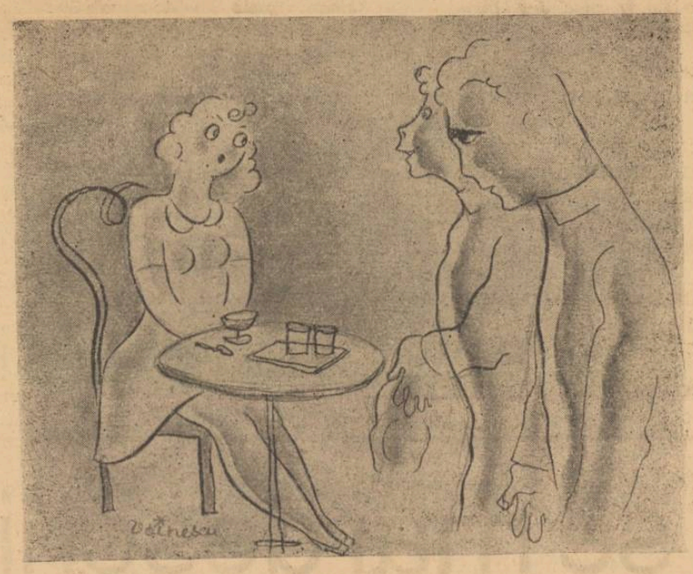

— Da, sunt într'adevăr fericit. Ştii la ce m'am gândit, Sil? Când vom fi mari, vom munci ca şi domnu' Umbră, ca să strângem bani pentru a ne cumpăra câte-o sfoară de pământ lângă pământul dumnealui. Ne-am clădi câte o căsuţă şi vom trăi din gospodărie.

— Trebuie să-l convingem pe Bălaşa să facă la fel.

— Sigur! Să vezi ce frumos o s'o ducem!

Cocuţa dormea acu, aşa că puteau vorbi fără grijă. Sil voi să ştie îndeamănunt cum s'a petrecut totul la cofetărie şi Lupşa trebui să-i istorisească pe larg. Afară pornise un vânt aspru care făcea să se clatine luminile electrice din stradă, aşa ca reflexele depe storuri tremurau ca valurile agitate ale unui fluviu. Lupşa aduse un pacnet mare de bomboane dela cofetărie, ca să le ronţăiască împreună cu Sil, care-aprinsese lampa de buzunar şi citea o povestire de Umbră în „Universul copiilor". Povestirea se desfăşura la Cernăuţi şi era o înşiruire minunată de aventuri. Lui Lupşa îi plăcea foarte mult când Sil citea la lumina albă ca varul a lămpii de buzunar. Lumina aceasta avea ceva fermecător, ca de vis, în ea. Era o lumină ca aceea care place piticilor şi iasmelor: lunatică şi plină de mister.

— Şuieră al naibei moş-Crivăţ! — şopti Sil.

— I s'a făcut de hârjoană... Mai ia-ţi câteva bomboane. Aiestea's cu alune. Îi plac şi lui Liuş... Ascultă, Sil... Dacă nu i-aş fi simpatic, crezi c'ar fi venit la cofetărie?

— Sigur că nu! Ea te iubeşte Nu-ţi fă nici o grijă! — şi Sil stinse lampa.

„Să văd ce părere au prietenii mei..' — se gândi Lupşa şi deschise turbinca lui Ivan.

Toţi se-arătară de părerea lui Sil:

— Îi eşti drag lui Liuş! Îi eşti drag... — spuneau ei.

Numai Barbă-Cot era de altă părere:

— Ehei! Eu cunosc femeile.. Nu te'ncrede'n ele, măi băiete ! — dar ceilalţi râdeau de el:

găsise de ocazie, bomboane şi „Universul copiilor"'. Băieţii ţopăiră un dans indian în jurul lui şi-l îmbrăţişară.

— Unchiul n'are pe ce să dea banii?! — otrăvi Cocuţa inima Aglăiţei, însă Gherasim se făcu că n'aude, ci spuse:

— Hai, băieţi, să jucăm „Lupul şi oile"!

— Tată!

— Tată!

— Ho, mă turcilor! Ce v'a apucat?

— Am şi uitat de când n'ai mai jucat cu noi „Lupul şi oile"... — spuse Lupşa.

— Aşa? Apoi rău am făcut! — recunoscu Gherasim. — Hai, cu care să joc întâiu?

— Cu mine!

— Cu mine! — sări şi Sil.

— Staţi, bre, că nu pot să joc cu doi deodată...

— Să tragem la sorţi, cu cine să joci întâiu — propuse Lupşa.

— Perfect. — încuviinţă Sil.

— Cine din voi alege mâna în care ţin un chibrit, acela e câştigătorul...

Sorţii îl aleseră pe Sil. Lupşa se-aşează să chibiţeze. Aglăiţa veni şi ea să privească.

— Măi Silache, — spuse Lupşa, mi se pare că lupul tatii o să-ţi mânânce toate oile...

— Ssst! — se-oţărî Sil. — Nu cunoşti cele trei regule ale chibiţului? Să tacă, să aibă picioare curate şi tutun... în cazul nostru, bomboane!

Aglăiţei îi plăcea mult să privească acest joc, însă întâlni privirea de desaprobare şi de dispreţ a Cocuţei, aşa că spuse:

— N'ai altă treabă, Gherasime?!

— Iii, mamă, şi mata! — se făcu reproş glasul lui Sil. Tată, ştii că joci în stil de campion? Strasnic! Iar o să mă baţi...

— Ar trebui să-l învăţăm şahul pe tutu, — spuse Lupşa. Ar fi un jucător foarte bun! Vrei, tutule?

— Cred că's prea bătrân ca să mai învăţ şahul. „Lupul şi oile", „moara" şi „concina" le ştiu încă depe când eram de-o palmă. Deh, pe timpul copilăriei mele, şah jucau numai boierii. Apoi, am învăţat tarocul, joc frumos şi nobil. Şahul, însă, cred că nu l-oiu putea dibui... Bagă de seamă, Sil, că iar îţi mămânc o oaie...

Sil se'ncruntă, chibzui şi iar se'ncruntă, dar de geaba; trebui să jertfească o oaie în gura lupului flămând... Lupşa, care-şi rezimase de umărul tatălui său tâmpla, par'că vedea aevea o dumbravă de pădure cu un ţarc în care oile fugărite de lupul cel viclean nu puteau intra... Aglăiţa îşi uitase de privirile bozumflate ale Cocuţei şi urmărea pasionată partida. Afară, vâjâia un vânt cumplit, care-arunca în geam pumni mari de zăpadă. Uneori, şuieratul locomotivelor din gară se-auzea prelung şi melancolic. Viscolul făcea să se-atingă firele electrice din stradă şi, atunci, lumina devenea slabă şi palidă în odaie.

— Bietul Dumitru e de serviciu în noaptea asta... Ştiu că asudă nu glumă, cu tot frigul! — îl căină Gherasim pe colegul său dela canton. — Na! Ţi-am luat şi oaia asta, măi turcule, aşa că trebuie să predai partida.

— Mulţumesc, tutule.

— Mulţumesc, Sil. Mâne, poate c'o să mă baţi tu.

— Ai să joci şi mâne cu noi? Bravo, tutule! — jubilă Sil.

— Dece nu? Sigur c'o să joc!

— Asta-i adevărată minune... Lupşa, trebuie să tăiem viţelul cel mai gras pentru re'ntoarcerea tutului rătăcitor!

— O să-ţi aducem cadou câte-un zece la matematici!

Lui Gherasim îi era ca şi cum ar fi băut vin din cel mai bun...

— Şi câte-un zece la franceză, — se-arătă darnic şi Sil.

— Numai să nu-mi vindeţi pielea ursului din pădure...

— Nuuu!

— Nuuu!

Cocuţa strâmbă din nas. Norocul ei că băieţii n'o văzură, că, dealtfel ar fi fost Dă-Doamne-bine... Ce, tutu nu era de partea lor acuma?!

— Hai, Lupşa, să joc şi cu tine...

— Nu eşti prea obosit, tutule?

— Nuuu!

— Na, amu om vedea care pe care, lupii pe oi, sau oile pe lupi...

— N'ai nici o grijă, măi Lupşa, că n'o să-l baţi tu pe tutu!

Ca s'arate că n'are nici un interes pentru joc, Cocuţa luase o revistă de mode, aşezându-se cât mai departe de grupul din jurul lui Gherasim.

Lupşa juca într'un fel de vis. Lampa arunca flori de aur peste frunţile oamenilor. Gherasim părea un fel de Sfântu-Petru, iar Sil avea înfăţişare de filosof chinez, concentrat asupra cine-ştie-cărei importante probleme metafizice — aşa de încruntat şi de atent urmărea jocul.

Aglăiţa îşi aminti deodată de brodeiile sale şi, eliberată pentru un moment de influenţa Cocuţei, începu să lucreze harnică, îmbinând cele mai frumoase culori pe ghergheful care'nfăţişa un buchet de flori.

Era o atmosferă de zile bune în casă.

Ca înainte de sosirea Cocuţei, care tulburase apele...

Lumina lămpii era nespus de prietenoasă. Focul ardea vesel în sobă, ca şi cum ar fi vrut să participe şi el la bucuria din inima copiilor. Vântul putea să bată nebuneşte afară, iar Cocuţa să stea îmbufnată în colţul odăii! Cine să se sinchisească de vânt şi de Cocuţa când tutu juca iarăşi „lupul şi oile" cu Sil şi cu Lupşa?!

— Tutule, i-ai mâncat toate oile... — constată Sil.

— Asta, findcă era tare flămând...! Ce, credeţi că e puţin lucru să nu mânânce timp de mai bine de-o lună...? Cât o fi ceasul, turcilor?

— Opt şi jumătate, — spuse Lupşa.

— Credeam că e mai târziu... Ştiţi ce? Fiindcă e atât de devreme, hai să mai facem câte-o partidă.

— Bravo! — ţopăiră băieţii în jurul cantonierului sub privirea îngăduitoare a Aglăiţei.

— Staţi, măi copii, că mă răsturnaţi, — se apără râzând Gherasim.

In cursul celorlalte partide, câştigară Sil şi Lupşa.

Făcuse tutu ce făcuse, de nu putuse mânca aproape nici o oaie lupul cel hămesit... Paremi-se că era sătul (ori că tutu nu voia să-i mai dea de mâncare!). In orice caz, bucuria lui Sil şi-a lui Lupşa (a oilor aşijderea...) a fost mare!

Jucară până pela ceasurile zece. Apoi, Gherasim şi Aglăiţa se retraseră în bucătărie. Băieţilor le luceau ochii de fericire. Lupşa avea de gând să convoace întreg stabul din turbinca lui Ivan, ca să-i comunice şi lui ce bucurie aleasă a avut pe ziua de azi. La Cocuţa, care continua să stea botoasă, băieţii nici nu se uitau. In entusiasmul lor, uitaseră până şi de domnul Ghiţă Onufri, care devenea, pe zi ce trecea, tot mai nesuferit.

— Ce spui, Sil?

— Ce să spun, Lupşa? Nu degeaba am visat o pădure verde şi frumoasă! A fost semn de bucurie visul acela...

— Ce bine ar fi ca toate zilele să fie ca ziua de azi! Ai văzut cât de fericit se simţea tutu? Ca şi noi!

— Sigur!

— Mama a'nceput să brodeze din nou. Cât timp am jucat „lupul şi oile", a brodat mereu. Aproape c'a terminat ghemele de mătasă!

— Buchetul de flori a ieşit minunat. Mama are mare talent la brodat.

— De-ar fi domnul Umbră aici, multe lucruri s'ar îndrepta, — oftă Sil.

Atâta îi trebui Cocuţei — ca s'arunce o baniţă de vorbe rele asupra băieţilor.

Dar ei nici nu se uitară la dânsa.

Intr'o noapte, Cocuţa se trezise brusc din somn şi-i auzise pe băieţi şuşotind despre Liuş. O bucurie drăcească o cuprinse. Avei, însfârşit, cu ce să-l terorizeze temeinic pe Lupşa.

A doua zi după amiază, îi spune Aglăiţei în faţa băieţilor:

— Tuşică, Zenobia Magheru din Ceahor n'are cumva o nepoată?

— Mi se pare că da, însă nu ştiu cum o chiamă. Dar dece mă'ntrebi...?

— Am dat de-o fată cu numele Liuş Magheru şi m'am gândit că trebuie să fie neam cu Zenobia...

— Amù îmi amintesc că nepoata Zenobiei se numeşte într'adevăr Liuş, adică, de fapt, Eleonora...

— Am cunoscut-o la domnişoara Grigorencu ,o prietenă de-a domnului Onufri, — reluă Cocuţa. — Cam urâţică fată...

Sil se uită la Lupşa şi văzu că fratele său s'a făcut palid.

— Cam urâţică şi prostuţă... — vorbi iarăşi Cocuţa.

Lupşa se ridică şi vru să iasă din odaie.

— Incotro te duci? — îl întrebă mieros verişoara. — Indată vine domnul Onufri la lecţie şi-o să te găsească nepregătit.

— Cocuţa are dreptate, Lupşa, — spuse Aglăiţa, — rămâi aici şi învaţă.

— Poate că-l deranjăm cu vorba noastră... — se'ngrijoră ipocrit fata. — Nu te deranjăm, Lupşa? Poţi să ne spui, că nu mă supăr...

— Nu... nu ne deranjaţi, — răspunse băiatul, stăpânindu-se.

— Ba pe mine mă deranjează! — se revoltă Sil.

— Dacă nu-l deranjează pe Lupşa, pe tine n'are ce să te deranjeze! — spuse dispreţuitor Cocuţa; apoi, se-adresă în continuare Aglăiţei: — Liuş aceea are cui semăna... Că Zenobia ştiu că-i poamă bună!

— Serios?

— Crede-mă! Am aflat destule despre dânsa... Şi nepoat'sa-i la fel... Se'ntinde cu toţi handralăii din liceu... Işi face de lucru cu toţi mucoşii! Lupşa, dece nu repeţi lecţia? Fata asta are s'ajungă o destrăbălată... Şi proştii de băieţi se dau în vânt după dânsa!

— Deh, tinereţe... — îi scuză cu un oftat Aglăiţa, ceeace nu-i conveni Cocuţei.

— Tinereţe? Le-aş da eu lor tinereţe! Când îi convenea, Cocuţa era întotdeauna moralistă...

— Lasă, că şi bătrânetul îşi face câteodată de cap! Manovici a divorţat ca să se lege de-o femee cu copil... — uită Aglăiţa că sunt şi băieţii de faţă.

Pe Cocuţa, însă, n'o interesa acuma cazul domnului contabil Manovici-Singermann, care, distrugându-şi propria căsnicie, o distrusese şi pe-a doamnei Scherl, fără să ţină cont de băiatul ei, aşa că reveni repede la eleva Liuş Magheru:

— Am auzit c'o curtează un elev de clasa patra de liceu, da' ea îşi bate joc de dânsul.. Na! Ce-ai făcut, Lupşa?! Ai spart bunătate de călimară...

— Unde ţi's ochii, băiete?! — strigă Aglăiţa. — Uite c'ai pătat întreaga faţă de masă! Numai pagube faci! Nu poţi să bagi de seamă? Şi faţa de masă era nouănouţă... !

— Te pomeneşti că domnişoru-i îndrăgostit, — zâmbi rău Cocuţa.

— Atâta-i trebuie!

— Dece, crezi mata, că se chiteşte atâta dumnealui? Ba îşi dă cu odicolon pela nas, ba îşi calcă tot a doua zi pantalonii... Ş'apoi pe unde tot umblă handra dup'amiezile? Că doar n'are învăţământ în fiecare dup'amiază, dragă tuşică!

— Ce-ţi pasă, ţie?! — se năpusti Sil.

— Nu striga la Cocuţa! — interveni Aglăiţa.

— Ba am să strig! Ce-şi tot vâră nasul unde nu-i fierbe oala? Ce, eu o întreb de cavalerii ei? Cocuţa umblă cu toţi derbedeii din Cernăuţi!

— Sil!

— E aşa cum spun, mamă.

Cocuţa luase poză de martiră.

— Vezi, tuşico?

Aglăiţa îl trase de urechi pe Sil, aşa că-şi restabili imediat autoritatea maternă.

Lupşa avea impresia că visează.

„De unde-a aflat Cocuţa despre Liuş? De unde?" — se tot chinuia dânsul sub privirea ironică a verişoarei sale.

Sil se'nroşise ca un cocoş şi-arunca priviri de curcan furios Cocuţei.

„Lasă, c'am să-i arăt eu!" — se jură dânsul în gând.

„L-oiu potcovi eu",— — se-oţăra fata. — „Să ştiu că mă ia dracu', da' tot l-oiu potcovi, că din pricina lui or începe a-mi ieşi peri albi înainte de vreme..."

— Lupşa, de unde-o cunoşti pe nepoata Magheresei? — prinse să-l cerceteze Aglăiţa.

— Mamă, de unde ştii c'o cunoaşte? — sări Sil în ajutorul fratelui său care, nedeprins să mintă, îşi şi ridicase la tavan privirile, ca şi cum de-acolo şi-ar fi aşteptat mântuirea.

— Nu te-amesteca, răule! Răspunde tu. Lupşa.

— La o cofetărie...

— La o cofetărie...?!

Cocuţa, satisfăcută:

— Aha! Merge cu fata pela cofetării. Ai văzut, tanti?!

Sil:

— Ce să vadă?! Că doar n'o fi crimă să cunoşti o domnişoară! (subtil, cu intenţii de umor:) Asta se'ntâmplă şi'n cele mai bune familii...

Aglăiţa, consternată:

— Ce vorbe's astea, plodule?!

Cocuţa:

— Glumă cu două înţelesuri...

Lupşa, ca să scape de interogator:

— Mamă, vreau să plec în oraş.

Cocuţa:

— Să stea acasă!

Aglăiţa:

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASTRA" SIBIU

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 38
SAMBATA 13 Septembrie 1941
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

DIVERSE

O FRANTURA DE VIAŢA. Acum drumul apucă la stânga, pe o vale îngustă. Curând, treci de ultimele case ale satului. Drumul urcă încet. Un pârâiaş îşi face loc printre pietre. Pe mâna stângă, dealurile se ridică lin, acoperite de hăţişuri; pe mâna dreaptă, râpi prăpăstioase, de lut galben. La răscruce, se face o potecă, pe mâna stângă, care urcă pieptiş până la schit; acum drumul e mai larg şi trece prin pădurea înaltă de fagi.

Schitul e aşezat într'o văgăună, şi îi zăreşti, de sus, aşezările cât jucăria, înşirate pe covorul verde dintre dealuri.

Pacea acestor locuri nu o turbură nimeni. Pe vremuri, o singură dată pe an, la hramul bisericii, orăşenii dornici mai mult de verdeaţă şi de loc aşezat, veneau până aci să-şi potolească foamea, deschisă de drumul la munte, care de care cu merinde aduse de acasă.

Cu această singură excepţie, ştiai că în tot cursul anului nimeni nu-ţi va turbura tihna, la mănăstire. Când treceai spre schit, doar dacă te mai urmăreau privirile vreunei femei, care ieşise tocmai atunci în bătătură, apoi paşii îţi răsunau singurateci pe văile din spre schit.

Biserica, refăcută de curând, nu prezinta vre-un interes istoric. Iar locuinţa starețului era cu totul simplă şi neîncăpătoare pentru musafiri.

Lucrurile nu-ţi impuneau, deci, vre-o servitute; erai liber să te laşi purtat de gânduri, regăsind în meditaţia de sub pietrele mănăstirii amintiri şterse de cursul vremurilor, până acolo unde ţi se părea că nu ai pătruns niciodată cu privirile...

Schitul număra doi călugări. Starețul, deşi în vârstă de peste 80 de ani, mai era încă în stare să înfrunte vremurile, înalt, spătos şi plin de proiecte de viitor. Gospodar iscusit, visa reclădirea bisericii, în piatră.

Celălalt monah, cu înfăţişare de haiduc, avea o privire întunecoasă, sub sprâncene stufoase, şi o chică de câlţi. Nimeni nu-şi amintea să-i fi stat alături, la călugărie, şi părea picat din vre-o bandă de tâlhari.

Cei doi oameni nu-şi adresau vorba, ci rămâneau muţi cu lunile, până vre-un strein, venit cine ştie de unde, se abătea la mănăstire şi reînnoia, cu vorba, ecoul acelor văi.

Am revenit de multe ori în acest loc parcă anume făcut pentru meditaţia pură, în mijlocul misterelor creaţiunii.

Ultima oară, un călugăr străin mi-a arătat piatra de mormânt ce apăsa greu trupul starețului, răposat cu câteva luni în urmă. I se alesese această piatră grea, ca să nu mai iasă noaptea din mormânt, căci fusese văzut gospodărind prin curtea mănăstirii, spre marea scârbă şi necazul succesorului său...

Totul se petrecea, deci, potrivit regulei. Strădaniile lui Iosif se împlinise: şi numele său figura, acum, alături de al înaintaşilor, în pomelnicul mănăstirii...

Sus, în arhondaric, altă mână îmi întinde acum paharul şi linguriţa cu dulceaţă. Grădina de zarzavat o să fie poate mutată. Dar florile s'au ivit iarăşi, ici şi colo, iar pelerinul mulţumit şi tolănit la umbră, adoarme molcom, împresurat de zvonul şoptit al tuturor vietăţilor, în pacea neturburată a mănăstirii.

PREJUDECĂŢI. Eram foarte tânăr pe atunci. Intr'o casă prietenă, l-am cunoscut pe poetul care înfăţişa, în acel moment, pentru mine, un fel de semi-zeu. Mi-l închipuisem, de sigur, altfel, şi acum rămâneam mut lângă băiatul firav în care trebuia totuşi să recunosc obiectul devoţiunei mele.

Intr'o zi, a trebuit să-i mărturisesc, cu vorbe îngăimate, admiraţia mea.

In privirea lui speriată, la auzul declaraţiei mele, şi în tăcerea-i semnificativă, nu am ştiut să citesc jignirea ce i-o adusesem. Căci pătrunsesem greoi şi armat în camera misterioasă. (Nu ştiam, atunci, că propria operă devine un duşman al scriitorului şi că ea constitue, uneori, pentru dânsul, o remuşcare vie).

M'am retras, atunci, pe poziţie, ruşinos de propria mea faptă şi profund turburat.

AL. ROSETTI

AURA TATOMIRESCU — Pe malul Mării

La moartea profesorului JULIUS PETERSEN

de ION SÂN-GIORGIU

Pentru cetitorul român Julius Petersen e desigur un nume necunoscut. Şi totuşi studenţii români care au frecventat cursurile Universităţii din Berlin, au trecut cel puţin odată pe la lecţiile renumitului profesor de literatura germană. Figură rară de învăţat şi suflet nobil de umanist Julius Petersen a fost timp de două decenii o fală a Universităţii din Berlin.

Venind din marea şcoală a lui Wilhelm Seherer şi a lui Erich Schmidt, el a continuat opera pedagogică şi ştiinţifică a acestora, înnoind-o totuşi cu puncte de vedere noi. El a menţinut însă la catedra şi seminarul său seriozitatea exclusivă ştiinţifică a dascălului care îşi iroseşte cu entuziasm timpul şi energia spre a creia elevi şi a cultiva şi continua prin ei înălţimea concepţiei, pe care o socotea indispensabilă ştiinţei literare germane.

Julius Petersen a fost din pleiada profesorilor care creiază ştiinţa în Universitate, dăruindu-şi fără precupeţire timpul şi ridicând catedra la înălţimea unui necontestat for intelectual. Catedra şi seminarul său au depăşit de mult ca valoare şi autoritate rolul lor naţional şi au devenit cu timpul adevărate focare ştiinţifice internaţionale, de unde germanistica de pretutindeni îşi recruta reprezentanţii ei pregătiţi ca metodă şi ca ştiinţă. Julius Petersen era mândru de această colaborare internaţională. Fiindcă ea se situa cu totul pe linia goetheană, care urmăreşte afirmarea conceptului literaturii universale ca o înfrăţire între diferitele specifice naţionale în domeniul poeziei.

Pentru rolul acesta de diplomat al spiritului german până dincolo de hotarele ţării sale, Julius Petersen avea însuşiri personale excepţionale. El nu aducea cu sine numai o enormă ştiinţă, lăsându-ţi uneori impresia unei adevărate bibliografii ambulante, dar şi acea amabilitate admirabil dozată şi deci rareori întâlnită, care-l făcea să-şi deschidă comoara de cunoştinţe oricărei dorinţe exprimate de un coleg străin.

Julius Petersen poseda apoi toate limbile moderne, fiind totuşi lipsit de rigiditatea şi pedantismul animalului de catedră, şi având o conversaţie multilaterală şi sprintenă. Julius Petersen era un adevărat „domn", pe care ştiinţa, valoarea personală şi prestigiul intelectual nu-l covârşeau. Studentul începător era ascultat de profesor cu aceeaş camaraderesc interes ca şi marele coleg dela Amsterdam sau dela Londra. De aceea nu cred să fi existat un profesor şi un savant german, care să fi călătorit mai mult şi să fi fost oaspetele preţuit şi ascultat a mai multor Universităţi străine ca Julius Petersen. La New-York şi Londra, la Oslo şi Sibiu, la Paris şi Sofia, pretutindeni unde interesul pentru literatura germană cerea prezenţa unui sol al poeziei germane, Julius Petersen era solicitat printre cei dintâi. In iarna aceasta avea să fie musafirul meu la Bucureşti. Dar inima, care îi dăduse acum un an primul semnal de alarmă, s'a oprit în ziua de 22 August 1941, când îşi petrecea concediul la Murnau, în Bavaria, redactându-şi o ultimă lucrare, în eleganta lui căsuţă de ţară, unde acum doi ani am contemplat împreună într'o seară de vară apusul soarelui în Alpi.

Să ne mire că un astfel de intelectual pur, dar totuş reprezentând cu mândrie şi autoritate cel mai autentic germanism, a putut fi primit cu braţele deschise în atâtea academii străine?... Să ne mire că mai bine de zece ani el a fost preşedintele Societăţii Goethe din Waimar, al cărei jubileu de cincizeci de ani a fost organizat şi prezidat de el în vara anului 1935? Să ne mire că a fost rectorul Universităţii din Berlin şi preşedintele celebrei Academii Prusiene?

Cine l-a cunoscut ca mine de aproape şi s'a bucurat de prietenia şi colaborarea lui Julius Petersen, socoate ca un lucru absolut normal ca Petersen să fi fost socotit atât în Germania, cât şi în străinătate ca decanul istoriei şi criticei literare germane. Nu voiu uita niciodată festivitatea organizată discret dar solemn cu prilejul aniversării sale de şaizeci de ani la Berlin, în iarna 1939. A fost o festivitate unică în felul ei. După ce în cursul dimineţei admiratorii din toate ţările europene, profesori germani şi străini, i-au înmânat volumul omagial, la care fiecare a adus o contribuţie ştiinţifică, seara am fost cu toţii invitaţii profesorului Petersen la Harnakhaus. Eram în totul o sută de o aspeţi, majoritatea germaniştii dela universităţile străine, apoi colegii săi dela universităţile germane, colegi dela alte specialităţi precum şi un număr de foşti elevi şi membri activi ai seminarului său. Festivitatea a început cu un program de muzică de cameră şi s'a încheiat cu o masă, la care s'au ţinut foarte puţine discursuri, dar la care s'au cimentat vechi şi noi prietenii în jurul sexagenarului preşedinte al Societăţii Goethe. A fost o seară gravă şi caldă, o seară în care se cinstea un cărturar şi unul dintre cei mai temeinici cunoscători ai operei lui Goethe.

S'ar crede că un profesor astfel posedat de catedră şi biruit de obligaţiile academiilor cărora le aparţinea nu a găsit răgazul să-şi cristalizeze ştiinţa şi munca într'o operă temeinică şi voluminoasă.

Tradiţia germană se făleşte cu două feluri de germanişti: cei care-şi dăruesc ştiinţa catedrei, cursurile şi seminarele absorbindu-le toată puterea lor creatoare, şi cei care păstrează oarecare distanţă faţă de catedră, dar care în schimb scriu marile monografii şi pun bazele istoriografiei literare germane Julius Petersen n'a aparţinut exclusiv nici uneia din aceste categorii, dar le-a reprezentat pe amândouă cu egală bogăţie de muncă şi de talent. Aşa precum a fost un mare dascăl, a fost şi un strălucit istoric şi critic literar.

Intelectualism sau pseudo-...?

Există în publicistica românească, atât de puţin atentă de obiceiu cu turiştii întâmplători, intraţi pe barierele sale larg deschise fără să fi fost întâi legitimaţi măcar, există totuşi o serie — redusă numeric, bineînţeles, dar prezentă — de condeie, de seriozitatea şi sinceritatea cărora n'am avut să ne îndoim niciodată. Spiritul autocritic, seriozitatea cu sine, nevoia permanentă de autoverificare, simţul vădit al răspunderii scrisului, toate aceste trăsături caracteristice condeierului de vocaţie, ajungeau să ne încredinţeze de temeinicia poziţiei lor teoretice. Stima câştigată în ochii publicului responsabil, oamenii aceştia ar fi păstrat-o, probabil ,aşa cum înaintaşii lor consanguini ideologic şi social, au reuşit să şi-o păstreze în vremurile fericite când toate problemele culturii româneşti se rezolvau într'o şedinţă publică la Academia Română.

In timpurile bune ale vieţii culturale româneşti, părea firesc ca eminenţele ei să se grupeze în jurul centrelor liberaliste.

Un timp s'a confundat chiar libertatea cu intelectualitaea. Părea dela sine înţeles că libertatea politică este regimul cel mai propice desvoltării intelectuale.

Pasionaţii spiritului superior erau îndreptăţiţi aşa dar să apere, în liberalism, idealurile unei lumi întrevăzute mai bună, prin impunerea dezideratelor culturii vieţii politice a statelor (întemeiată pe interese economice totuşi). Socotelile au dat greş: niciodată intelectualitatea n'a fost mai puţin apreciată decât în statul liberalist burghez — cel puţin sub forma lui românească. S'au promovat într'adevăr inteligenţe: dar erau sau din cele standard, sau din cele utile mecanismului industrial, comercial, politicianist, etc.

Inteligenţa-tip, sau inteligenţa unealtă, iată cele două moduri ale intelectualităţii, admise de regimul liberalist (sau fals liberalist), de până mai ieri. Era de altfel o regulă de contabilitate elementară, aceea că în aceeaşi rubrică nu se pot aduna realităţi de genuri diferite. Bunurile economice n'au nimic de a face cu creaţia spirituală — nu doar că de primele s'ar putea dispensa cea de a doua, complet şi întotdeauna, dar sub raportul organizării finale a muncii, ele cer cu totul alte eforturi şi dispoziţii. Asta o ştiau conducătorii de ieri, şi din pricina aceasta cultura, — în măsura în care nu servea ordinei economice dominante, fie chiar şi prin pasivitatea valorilor sufleteşti pe care le implică, dacă nu direct, — nu-i interesă. Ba chiar era socotită primejdioasă. Viaţa şi lupta lui Eminescu, cel mai lucid antiliberalist dintre scriitori, e o dovadă.

Că nu acest liberalism era cel favorabil înfloririi plantei acesteia fragile care se cheamă cultură, şi-au putut da seamă toţi cei ce n'aveau interes să nu observe, sau cei ce n'aveau intelecte standard.

Grupul acesta pomenit mai sus, de ţinută sobră şi severă cu sine, s'a desbinat; — (chiar dacă real n'a fost niciodată unitar, cel puţin în conştiinţa publicului desbinarea s'a produs).

O parte şi-a dat seama că indiferent de regimul politic, spiritul va fi tot atât de liber sau tot atât de puţin liber ca sub dictatura liberalismului.

Ceilalţi continuă să apere un ideal, care de altfel n'are nevoie de apărare, pentrucă e legea spiritului însuşi (egalat cu libertatea în toate sistemele posibile), fără să-şi dea seama că, în felul acesta se fac apărătorii unei ordini, al cărui afiş electoral cuprinde programul cultural şi primatul intelectualităţii, dar care, odată demascat, nu mai poate păcăli pe nimeni.

Înţelegem consecvenţa; nu înţelegem lipsa de luciditate critică însă, tocmai la profesioniştii ei. Discriminarea între autentic şi aparent este totuşi o operaţie intelectuală...

ION FRUNZETTI

Un elogiu al simplităţii

Totdeauna, ca o firească lege a vieţii, după marile turburări sufleteşti şi morale, când fiinţa întreagă este angajată într'o luptă bună sau rea, dar profundă şi sinceră, omul simte nevoia simplităţii ca o cură de purificare şi reîntinerire. Numai atunci, în momentele de reculegere, îşi dă cineva seama de imensul arsenal de minciuni şi ipocrizii, de orgolii sterile şi elanuri inutile în care este angajată existenţa omenească. Pentru cine trăieşte cu adevărat, aruncându-se în experienţele vieţii ca şi cele mai mari aventuri — indiferent dacă acestea sunt: dragostea, eroismul, luptele spirituale, sfinţenia, singurătatea ori sărăcia — simplitatea apare, în urma atâtor eforturi desperate şi neputincioase de a învinge o anumită condiţie omenească. singura stare de împăcare totală, definitivă a individului cu lumea. Din apele simplităţii apar cele mai folositoare înfăptuiri, cele mai mari voluptăţi sufleteşti. Ca să ajungi la simplitate însă trebue să treci prin marele foc al vieţii, toate bucuriile nestatornice, să fi să cunoşti toate desnădejdile şi suferit toate înfrângerile şi să fi suferit toate înfrângerile şi să fi simţit goliciunea tuturor victoriilor. Deobiceiu oamenii simpli în înţelesul nobil al cuvântului sunt foarte rari, fiindcă sunt prea mulţi oameni cari nu ajung să cunoască niciodată viaţa. Şi nu vi se pare demonstrativă simplitatea oamenilor mari în mâna cărora stau uneori destine de popoare şi lumi, fără ca totuşi ei să aibă o viaţă mai complicată decât a unui muncitor de pământ? Poate că simplitatea — şi eu, personal, sunt sigur de asta — este idealul vieţii omeneşti. Din nefericire însă, oamenii în loc să apuce cărarea ce duce spre această blândă şi înseninată culme, o apucă pe cealaltă, a complicaţiilor, a zădărnicirilor şi a tristeţei.

Aceste gânduri au fost sugerate de lectura ultimei cărţi a d-lui *Ernest Bernea*, intitulată „Indem la simplitate'. Rară lectură ne-a produs în ultima vreme atâta bucurie sufletească. Insemnările d-lui Bernea, scrise, dintr'o spontană şi adâncă sinceritate sufletească, au marele merit de a prezenta într'o serie de fragmente, concise dar esenţiale, toate problemele hotărîtoare în jurul cărora se desfăşoară viaţa noastră. Şi trebue să mărturisim că aceste însemnări, tocmai prin simplitatea şi marea lor forţă de convingere, au ceva din pledoariile spiritualităţii catolice pentru o altă viaţă, acele pledoarii unde gustul unei transfigurări în însuşi domeniul realului, al corporalului, se îmbină atât de discret cu apologia cea mai ferventă a luptei pentru viaţa obicinuită. Fără să aibă nicio legătură cu ele, însemnările d-lui Bernea se întâlnesc cu ecourile celei mai nobile şi mai înţelepte atitudini a occidentalilor cari, în urma secolelor de rafinamente şi complexităţi, au ajuns uneori să realizeze adevărate victorii de simplitate asupra spiritului înclinat de obiceiu mai mult spre complicat şi artificial. Ceeace înseamnă că, peste orice consideraţii istorice sau sociologice, spiritele se pot întâlni la aceleaşi izvoare ale vieţii noui, atunci când sunt încercate de simţurile pustietoare ale vieţii de toate zilele. In existenţa fiecărui om există posibilitatea de a ajunge la simplitate. Este poate nevoe numai de puţin noroc. Norocul de a trece prin forul vieţii fără nici o rezervă, cu toată puterea de dăruire. Şi acest noroc nu-l au prea mulţi, fiindcă la fiecare pas întâlnim numai oameni care se tem şi se feresc de viaţă.

Dar am putut oare spune cât de frumos este acest „Indemn la simplitate", cât de actuală este lectura lui ,cât de profunde sunt învăţămintele ce se pot trage din aceste însemnări de către toţi tovarăşii nostri de aspiraţii confuze şi de rafinamente complicate? Fireşte că nu! Singură lectura acestor adevărate poeme poate dovedi parfumul discret dar cuprinzător ce se degajă din ele.

PERICLE MARTINESCU

FIXIER

Iată o vorbă a lui Mihail Kogălniceanu, **despre Regulamentul Organic. E vorba de** „meteahna lui capitală": **„în loc de a regula după spiritul timpului vechile instituţii ale Moldovei, a dărâmat şi a desfiinţat toate legiuirile ţării; ne-a tălat toată relaţia cu trecutul, fără a ne întemeia prezentul. O lege fundamentală a ţării, trebuie să fie o plantă indigenă, expresia năravurilor şi nevoinţelor naţiunii".**

„Năravuri şi nevoinţe", **care nu s'au schimbat prea mult până azi. Nu-i vorbă, nu s'a schimbat nici necesitatea unei legi fundamentale care să fie o plantă indigenă, cu toate că de atunci am încercat altoirea pe trupul nostru a 5 sau 6 asemenea plante, de origină străină.**

De aceea, continuă Kogălniceanu, *voim a ne întoarce la acele instituţii, a căror origină este din pământul nostru, care în timp de 5 veacuri le-am avut, şi pe care voim numai a le adapta la luminile şi trebuinţele epohei".*

Şi când te gândeşti că „epoha" noastră ajunge la aceleaşi concluzii asupra aceleiaşi teme, după o sută de ani!

Occidentalul — scrie în „Défense de l'Occident" Henri Massis — nu-şi pune întrebarea, ce ar face omul dacă ar fi singur; el nu e singur, legile naturii i-o arată, experienţa îl convinge de aceasta.

Pentru el omul se numeşte societate. Desvoltarea personalităţii sale, fie personalitatea religioasă sau cea intelectuală şi morală, presupune ajutorul, concursul societăţii şi autoritatea care o dirijează. Astfel vedem în Occident cum se naşte în acelaş timp cu ideea de persoană, liberă şi autonomă, ideea de ordine, de autoritate şi jurisdicţie; şi în aceasta catolicismul manifestă armonia lui adâncă cu natura integrală a omului".

Atâta timp cât filosofii nu vor fi regi în state, ori cât timp cei care astăzi se numesc regi şi suverani nu vor fi cu adevărat şi temeinic filosofi, atât timp cât puterea politică şi filosofia nu se vor întâlni în acelaş ins, atâta vreme cât o lege superioară nu-i va da în lături pe cei care se îndreaptă azi doar într'o parte ori alta, nu va fi leac, scumpe Glaucon, pentru state, nici, gândesc, pentru speţa omenească, şi nici odată acest stat desăvârşit al cărui plan îl făurirăm împreună, nu se va putea naşte, nu va vedea lumina zilei. Iată ceeace, şovăiam să spun de atâta vreme: prevedeam cât asemenea vorbe ar putea revolta opinia generală". (Platon, Republica, Cartea a V-a, vorbe atribuite lui Socrate).

LAFCADIO

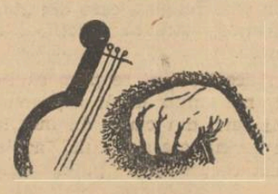

(Urmare în pag. 3-a)

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Bucureşti-Moscova
revistă de Aurel Ion Maican
şi Puiu Maximilian

Mia Apostolescu

Nutzi Stănescu

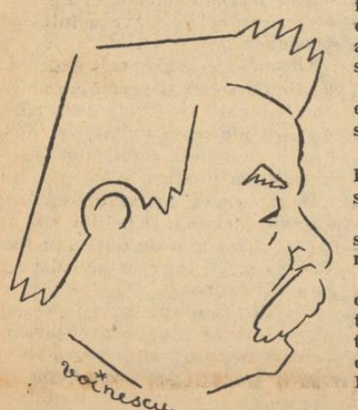

Groner în „Stalin"

Notiţele amabile

Mi-e câteodată ciudă pe toţi aceia cari pot vorbi ceasuri întregi despre părul Valericăi Cevie sau despre glasul lui Zizi Şerban şi cari nici nu ştiu cum arată sala Teatrului Naţional.

Din nu ştiu ce motive, unele dudui şi unii domni au avut la un moment dat impresia că au talent teatral.

Până aici nimic nu e supărător. Aveam un prieten care într'o dimineaţă s'a trezit convins că e un pantof No. 38, cu tocuri înalte.

Prietenul meu n'a făcut nimănui vreun rău. A fost trimes acolo unde îi era locul: într'un balamuc. Şi se pare că merge chiar spre vindecare. De-o pildă, acum nu mai crede că are tocuri înalte şi e convins doar că e un pantof simplu.

Cetăţenii cari cred că au talent nu sunt trimeşi, ca prietenul meu, la balamuc.

Pentru ei există altă destinaţie: teatrele particulare.

Şi — vedeţi dumneavoastră?— această categorie a oamenilor cari cred doară că au talent, e ceva mai periculoasă.

Spectatorii sunt siliţi să asiste la exhibiţiile acestor „artişti" pe diverse scene.

Şi — ceeace este şi mai grav — lumea vorbeşte mai mult despre ei, decât despre atâţia şi atâţia adevăraţi actori fără noroc, condamnaţi să-şi irosească talentul în roluri de servitor, de soldat roman sau de boer moldovean.

Dacă am încerca să căutăm pricina atâtor nedreptăţi cari se fac în teatru, nu ne vom putea opri indiferenţi în faţa notiţelor amabile care apar în revistele de specialitate.

Nu există revistă teatrală, nu există pagină teatrală fără această rubrică de amabilităţi.

Să privim o astfel de rubrică. Ii spune, de exemplu: „Ştiu tot, spun tot".

Acum să vedem ce ştie şi ce spune domnul care scrie această rublică.

El ştie — i-o fi spus-o degetul cel mic, sau, o păsărică, noaptea'n vis — că „tânăra şi talentata actriţă Ileana Doru dobândeşte un frumos succes în piesa Firfirică".

Mai ştie, de asemenea că domnişoara Ileana Doru se fotografiază des. Şi pentru aceasta îi şi publică fotografia.

Dar l-am întreba pe domnul care ştie şi spune tot: ştie dânsul că există în teatrul românesc o Marietta Sadova, o Marietta Anca, un Valentineanu, un Pop Marţian? Despre doamna Filotti sau despre doamna Bulandra nu-l întreb, fiindcă s'ar putea să ştie ceva de prin anecdotele cari circulă despre dânsele.

Şi mai întrebăm: ştie ceva dânsul despre realizările domnului Victor Ion Popa, care cu o mână de actori mai puţin „celebri" decât Valerica Cevie sau C. Dodu, prezintă spectacole excelente la Teatrul Luptă şi Lumină?

Să ne înţelegem: am pronunţat până acum numai numele câtorva actori de revistă. Aceasta nu înseamnă că i-am desconsidera pe actorii din această categorie.

Există atâţia actori, specialişti ai acestui gen, cari merită toate laudele.

Tot aşa cum, în revistă ca şi în teatrul serios, există actori şi actriţe cari ştiu când să ofere un ţap la cafenea, cari ştiu când să servească un zâmbet irezistibil, pentru ca peste câteva zile să-şi vadă numele publicat (eventual şi fotografia) la rubrica amabilităţilor.

Să nu ne mirăm, aşa dar, când auzim vorbindu-se despre decăderea revistelor şi a paginelor teatrale.

Să citim toate aceste notiţe amabile, să ne gândim că sunt oameni cari le iau în serios, şi să nu ne mai mirăm că ne priveşte lumea zâmbind ironic atunci când află că scrim despre teatru.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

Necesitatea unui control al manifestărilor muzicale

Mişcarea concertelor, fie în Bucureşti, unde precum este şi firesc, se înregistrează cele mai multe, fie în rarele oraşe mai norocoase ale ţării unde există asemenea manifestări, a fost până astăzi lăsată să se producă cu totul la voia întâmplării şi a bunului plac al fiecărui impresar sau executant. Poate că nici n'ar părea surprinzător, la prima vedere, că lucrurile s'au petrecut şi se petrec astfel.

Un instrumentist se hotărăşte a da un concert. Un organizator de concerte îi regizează concertul. Pentru ce n'ar fi astfel? Cine ar putea avea ceva de spus, împotriva acestor iniţiative musicale atât de firesti?

Totuşi, lipsa unui for de coordonare şi control al acestor manifestări, s'a resimţit întotdeauna cât se poate de regretabil, în această direcţie.

Şi, atâta vreme cât nu va fi creat şi nu i se vor da, pe baza unor veritabile competenţe şi conştiinciozităţi, puteri discreţionare de organizare, de filtrare, de selecţionare, a întregii mişcări a concertelor, vom continua să avem un nivel lipsit de orice chezăşie serioasă şi-o dezordine perpetuă, în acest sector al muzicii noastre.

Dar, căror inconveniente şi scăderi vor trebui în special să le închidă drumul spre viaţa noastră muzicală. Acelora pe care este imposibil să nu le fi constatat şi d-voastră, în nenumărate ocazii.

Atenţia vă este atrasă, pe străzile oraşului, de afişe isbitoare cu care s'au năpădit subit plăcaţe, ziduri şi garduri diverse: doamna sau domnul X, dela Opera Română, sau dela „Scala" va da un mare concert, într'o oarecare seară.

Preţurile locurilor, ameninţătoare, contribue la confirmarea impresiei „violente" pe care afişul multicolor, „mărimea" concertului şi emblema unei instituţii de stat, ne-o pricinuieşte, dând proporţii de eveniment concertului anunţat care, de foarte multe ori, este o seară de „gală". poate chiar sub un patronaj răsunător.

Sosiţi acasă, deschidem, ca oricare cetăţean, „gazeta". Undeva, la vedere, o ştire de mare senzaţie ne atrage privirile şi cel mai agitat interes: în sala „Ateneului" sau „Dalles", va exploda zilele acestea cea mai orbitoare bombă a stagiunii: tenorul, sau primadona, vor oferi un nemaipomenit „regal" de arii celebre. Va fi, negreşit „cel mai extraordinar" concert de pe planetă. Nu credeţi vă rog că exagerez prea mult!

Dar, vine şi seara concertului. Temându-ne, pentru obrazul nostru şi pentru ochii lumii de a lipsi dela „regal", am cumpărat, un bilet sdruncinător de budget.

Asul concertelor sau a doua Adelina Patti, deşi aplaudaţi furtunos după fiecare... ghinion vocal, în anumite regiuni ale sălii, nu prea pare bine dispus. Nici memoria parcă nu le străluceşte, cum ne-am aşteptat.

Mai pierd şirul, schimbă semne ciudate cu pianistul, mai sar câte-o arie din program, dregându-şi glasul uneori printre fraze şi apelând la serviciile unei batiste ostentative, pentru a dovedi că şi celebrităţile pot avea, vai, bronşite şi guturaiuri.

Accentele oscilează câteodată între două sunete, falsetele se iau la întrecere cu falsurile, copios.

„Maestrul" dela pian, se menţine, şi el, nu arareori, la aceaş cotă a Olimpului muzical sau sărmanul, dacă îşi merită titulatura de „maestru", suferă mai mult decât tot publicul la un loc, străduindu-se eroic să localizeze şi să pareze momentele grele, care se ivesc, niţeluş, cam des.

In providenţiala pauză sau la ieşire, aflăm că „astrul" sau, „steaua" a cântat la Opera Română o singură dată, în reprezentaţie, sau că este fost corist, sau că a audiat la „Scala" că auspiciile au fost mai mult smulse decât acordate, că s'au vândut bilete „de onoare" cu 1000 de lei peticul, că marele artist este pe la începutul lecţiilor de canto sau că s'a hotărât să le urmeze, ...în urma concertului...

Iată ce se poate risca în sălile noastre de concert. Iată şi o latură a lipsei de control şi organizare a concertului, una dintr'o serie întreagă, ale cărei dăunătoare consecinţe şi posibilităţi sigure de îndreptare le vom examina în cronica noastră viitoare.

ROMEO ALEXANDRESCU

Bucureşti-Moscova
revistă de Aurel Ion Maican
şi Puiu Maximilian

Mia Steriade

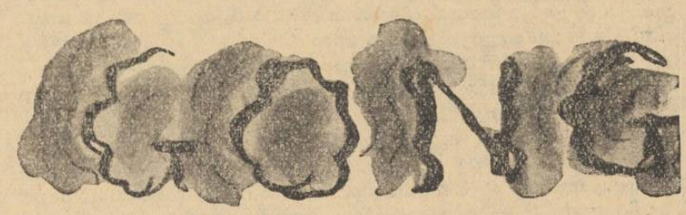

TEATRUL DIN SĂRINDAR

BUCUREŞTI — MOSCOVA,

revista de mare răsunet pe care d-nii Aurel Maican **şi** Puiu Maximilian, **o prezintă la** „Alhambra", **demonstrează cu prisosinţă că în teatru, nu există „gen superior" şi „gen inferior".**

Superioritatea unui spectacol — atunci când textul nu e sub orice critică — constă, mai cu seamă, în execuţia lui.

Şi din acest punct de vedere, vom folosi un singur exemplu: chipul cum d. Const. Lungeanu, **interpretează rolul vânzătorului de ziare din** „Ediţie specială".

Apariţia d-sale creează un moment de emoţie şi prin interpretare, câteva momente de artă, vrednice să cinstească orice spectacol şi orice scenă.

„SOCIETATEA CRITICILOR TEATRALI",

propusă de d. Petru Manoliu, **în primul număr al „Galeriei", se afirmă, pentru o cinstită îndrumare a publicului, cât şi pentru însăşi propăşirea artei dramatice româneşti, ca o necesitate indiscutabilă.**

Dar pentru că „la început a fost cuvântul", **nu ne vom feri de nici o discuţie care s'ar arăta prielnică înfăptuirii Societăţii criticilor teatrali, pe temeiul râvnit de d. Petru Manoliu.**

Deocamdată suntem de acord cu Domnia Sa. Critica teatrală, nu mai poate fi lăsată pe mâinile tuturor nechemaţilor cari confundă simpatia lor pentru cutare actriţă, cu pregătirea profesională şi informaţiile deformate ce le parvin din culise, cu autoritatea necesară unei judecăţi estetice. Nici tânărul care conduce, într'o seară, până la poartă, în chip cavaleresc — o altă actriţă — şi se răzbună apoi — necavalereşte — că n'a fost poftit în dormitor, nu mai poate fi îngăduit să-şi exprime „critic" paraponul în rubrica teatrală.

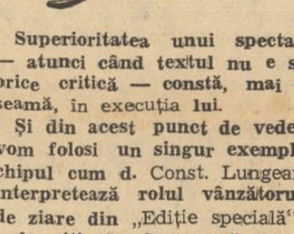

Această rubrică nu poate fi compromisă la infinit, dacă nu vrem să compromitem însăşi existenţa teatrului românesc.

Un critic teatral, independent de anul naşterii, trebue să facă întâi dovada pregătirii sale, a obiectivităţii depline şi a dragostei de teatru din care va trebui să isvorască toate îndreptările şi omagiile dăruite de dânsul slujitorilor scenei.

D. Manoliu, a dat semnalul.

Din cei ce vor răspunde la chemare, se vor alege — poate — cei vrednici să facă şi să scrie istoria teatrului românesc contimporan.

Dar cine va veghea la această alegere?

Atenţie, d-le Manoliu!

S. D.

PREISTORICE

Calvarul inventatorului limbajului articulat

Ecranul

CINEMA ARO: Prima decepţie

Făcând o prozaică paralelă cu „problemele gastronomice" de actualitate — apariţia unui film bun poate fi comparată cu îndepărtata Sâmbătă a carnivorilor.

Premiera de Marţi dela cinematograful Aro, a fost o astfel de „Sâmbătă" în care Deanna Durbin şi-a recâştigat admiratorii pe care începuse să şi-i cam piardă în urma ultimului ei film „Primul Bal".

Pe de altă parte şi-a sporit numărul admiratoarelor c a r i şi-au reamintit, unele cu zâmbetul pe buze, altele cu lacrimi de curând şterse, fericita vârstă când n'ai alt ideal decât acela de a-l face fericit pe omul care ţi-e drag.

Vârsta la care eşti sigură că „El" are nevoie de o nevastă, ale cărei calităţi eşti mai mult decât convinsă că le îndeplineşti.

O parte din acţiune se petrece la New-York — şi'n momentul când filmul începe, asistăm la o serată dată cu ocazia plecărei în vacanţă, a consacratei stele a Brodway-ului, Georgina Drake.

(Aceasta, având de studiat unul din rolurile cele mai dificile din carieră se hotăreşte să plece în Havay).

La această serată Pamela Drake, frumoasa şi sglobia sa fiică izbuteşte graţie celor şaptesprezece ani ai săi, să convingă să asiste la examenul de sfârşit de an al şcolii de artă dramatică la care este elevă, un celebru regisor, în speranţa că acesta îşi va da seama că se află în faţa unui talent „în carne şi oase".

Cum la pomenita serbare asistă şi autorul piesei „Sf. Ana", acesta, entusiasmat, îi încredinţează Pamelei, nu rolul servitoarei cu care ea ar fi fost mulţumită, ci rolul principal pe care mama ei, în necunoaştere de cauză, îl studia, în Haway unde pleacă acum şi Pamela.

Pe vaporul care-o duce spre mama sa, ale cărei sfaturi îi erau utile pentru interpretare cât mai bună a rolului ei, Pamela îl cunoaşte pe John Arlen.

Aspectul romantic al felului cum acesta înţelege să i se prezinte este desigur unul din nenumăratele motive cari o fac să se îndrăgostească de John.

In Haway, află însă că şi mama sa studiază rolul care-i fusese încredinţat.

Cu inerenta nestatornicie a vârstei sale ia „decizia" de a-şi închina viaţa lui John Arlen, renunţând la teatru.

Acesta, care din motivele pe care le veţi vedea, n'a făcut altceva decât de a-şi juca pe vapor numai un caritabil rol de „nursery", e mai mult decât uluit în momentul când îşi dă seama că a devenit la patruzeci de ani „Făt Frumosul" unei Ilene Cosînzene cu douăzeci şi trei de ani mai mică decât el.

Cu atât mai mult cu cât este îndrăgostit nebuneşte de mama ei, „celebra actriţă" care caută să-şi învingă simpatia pentru Arleu, convinsă fiind că acesta-i atras de tinereţea fiicei sale.

După împrejurări, compuse dintr'o săracă serie de gag-uri americane, lucrurile se lămuresc. începutul carierei artistice a fiicei, concomitând cu cea de „soţie ideală" a Georgiei Arlen, care va face teatru numai peste mulţi ani, şi atunci, doar dacă menajul va începe să scârţâie, şi numai soţului ei John.

Cheia succesului nu o constituie subiectul, ci felul cum sunt spuse o mulţime de lucruri pe cari le-am gândit fiecare în tinereţea noastră.

In rolul Pamelei Drake Deanna Durbin e, fără discuţie, în cea mai bună creaţie a sa, fiind secundată de actori de talia lui Kay Francisc, Eugene Palette, Valter Pidgeon şi alţii tot atât de buni.

Film de văzut.

ADRIANA NICOARA

UNDE?

CÂND?

Compozitori italieni contemporani

Lorenzo Perosi

Lorenzo Perosi aparţine acelei perioade post-verdiene care a văzut în Italia apariţia şi confirmarea şcoalei „veriste" sau „şcoala tinereţei". Totuşi arta lui Lorenzo Perosi nu-i răsfrânge decât fugar caracterele, nu-i află ecou decât în anumite vagi asemănări fisionomice, într'un spirit care este altul. Sufletul acestei arte perosiene, ale cărui origini pornesc din gloriosul patrimoniu polifonic al marelui Palestrina, menţine adânci urme expresive şi dramatice verdiene, şi se spiritualizează într'o concepţie mistico-religioasă care dacă în „misse" şi „motette" domină imperativ, în „oratorii" intră în conflict cu acest dramatism de esenţă profund omenească, creând o formă de artă de mare putere evocatoare.

S'a vorbit, în ceeace priveşte această artă, precum şi aceea a Requiem-ului de Verdi, despre teatralism.

Este necesar să ne înţelegem asupra sensului acestui cuvânt, care ar trebui în aceste repetate cazuri să fie situat cu toată justeţea cuvenită. El nu trebue înţeles ca exprimând atitudini şi forme convenţionale, de „teatru" sau „melodramă", dar de dramă umană în reacţiunile sufletului faţă de divin, de o manifestare internă a cugetului în exprimarea sentimentelor de teamă, nădejde, înclinare, exprimate în afara formelor ritului, dar nu din această cauză lipsite de un adânc sens religios, care din „teatralism" păstrează specificul omenesc.

In acest fel ni se pare că Perosi, mai mult decât alţi muzicieni cari, din cauze de inevitabile cerinţi ale sufletului, au încercat ceeace s'ar putea numi „rugăciunea muzicală", ar putea îndreptăţi această aparentă contradicţie: a exprima o tot atât de fervent religiozitate, chiar prin chipuri şi forme care ar putea părea în antiteză cu ceeace gândim obicinuit că ar trebui să fie o muzică sacră.

Concepţia religioasă a artei lui Perosi este aceea care în oratorii se apropie de idealurile muzicii sacre printr'o exprimare muzicală care nu-şi are originea într'o stare sufletească al cărei paralelism obţine fervoarea, dar într'o adevărată pasiune a credinţei religioase, făcută mai sinceră şi mai statornică prin conflictele sufleteşti din care ese biruitoare.

Concurează să exprime cu plinătate şi trăinicie în această artă o inventivitate muzicală întotdeauna vie, firească, inspirată, o concepţie armonică şi instrumentală cât mai credincioase inspiraţiei şi o pecete de noblete niciodată desmintită.

Perosi este de aceea un adevărat creator a cărui operă ocupă în istoria muzicei un loc de toată importanţa prin multele ei aspecte particulare, prin valoarea ei, prin semnificaţia şi prin conţinutul ei.

Născut la Tortona în 1872, Lorenzo Perosi face parte din 1930 din Academia Italiană şi este din 1897 director al Capelei Sixtine. Foarte vasta sa producţie cuprinde bine cunoscute oratorii, printre care: „Patimile lui Christ", „Invierea lui Lazăr", „Invierea Domnului" (1897), „Naşterea Mântuitorului" (1898), „Intrarea lui Christos în Ierusalim", „Masacrul nevinovaţilor" (1900), poemul simfonic „Judecata de apoi" 1903), în afară de alte lucrări, inedite. Printre compoziţiile sale cu caracter sacru, citâm un „Stabat Mater" un „Pater Noster", psalmi, numeroase mise şi mofete. Pentru muzica instrumentală sunt de reţinut suitele scrise sub nume de oraşe ale Italiei, o temă cu variaţii pentru vioară şi orchestră, quartete, quintete, trio-uri, concerte, iar printre cele mai recente pagini ale compozitorului figurează încă un oratoriu intitulat „Visul tâlmăcit".

L. F. LUNGHI

Mai e nevoe să spunem că un astfel de afiş este, în el însuşi, mărturia unei excepţionale probităţi artistice şi cel mai elocuent certificat de iscusinţă directorială?

CONSTANTIN RAMADAN,

actorul ieşean pe care îl vom aplauda în curând în „Scrisoarea pierdută" este un comedian pe care publicul bucureştean nu-l cunoaşte de cât din faimă.

Pentru că faima lui Constantin Ramadan, *a trecut de mult hotarele Capitalei Moldovei şi ameninţă acum să întunece gloria multor vedete cu poza permanent expusă în presa de mare tiraj.*

Suntem recunoscători D-nei Maria Filotti, *care invitându-l pe comedianul ieşean în teatrul d-sale, dă prilej publicului nostru să participe la consacrarea unui artist autentic.*

Dumineci

AUTO-PORTRET

Deşi atît de rubicond
De demodat şi desuet,
Sunt cântăreţul vagabond
Desculţ, cu plete de poet.

Pornii la drum o, Ţara mea.
În lung şi lat să te măsor....
Şi orice drum bătut de-o stea
Mi-l depăn strîns, ca pe-un mosor.

LOGODNĂ

Din fusta pînă la genunchi —
Picior de bronz şi grîu curat
Mi-aduce 'mpărătescul trunchi
Cu sînul dîrz, lin descheiat...

Mă'nneci ca'n plînsu'-unei viori :
Cu gura, rana gurii-ţi strîng...
Ca şarpele mi te strecori,
Şi miroşi a cîmp nou şi-a crîng.

AMURG

Stau în ograda ta şi-aştept
Pe prispa galbenă de lut.
Cu mîni podite peste pept —
Fug de scîrbavnicu-mi trecut...

Havuzul plopului a stat.
În zare, roşii dropii ard...
Le mînă-Amurgu'n cîrd spre sat,
Şi-apoi la tine, peste gard.

ICOANA MAICEI PRECISTA

— Secetă —

Cu soare astăzi a plouat...
Şi curcubeul împărţia
În două cerul : încruntat
În sus — iar cel din jos zîmbia...

Ploua cu soare peste sat
Şi Soarele, prin stropi urcînd,
Luă chipul Precistei... Şi-a stat
Aşa, pe ţarini lăcrămînd !

ION OJOG

Note italiene

„ROMANITA E ITALIANITA IN ROMANIA"

îşi intitulează un interesant articol în revista „Il libro italiano nel mondo" (numărul 9 din 1940), d. Claudio Isopescu.

„In împrejurările în care, — spune d. Claudio Isipescu — mulţumită operii mussoliniene atât de luminoasă în conţinuturile sale ideale, simţim înoindu-se cunoştinţa profundă a valorilor spirituale ale civilizaţiei, care a derivat dela Roma forme şi spirite, să începem să examinăm pe scurt, până la mijlocul secolului al XIX, ideile şi influenţele mai importante, care direct sau indirect au determinat evoluţia culturală şi naţională a poporului care dela Roma şi-a luat numele.

Dintre toate popoarele Europei centrale şi orientale, Românii sunt cei mai vechi şi pot, pe drept, să se laude cu o permanenţă istorică în pământul lor actual, de aproape 3000 de ani, pentrucă cei dintâi strămoşi, de care Herodot a scris că erau „cei mai voroşi şi mai înţelepţi dintre Thraci", locuiau aci de aproape 10 secole înainte de Hristos. In fuziunea Dacilor cu Romanii, din care s'a născut poporul Român, relevăm un minunat exemplu al forţei spirituale a Romei: în timp ce în psihologia actuală a poporului român se recunoaşte fantezia primilor noştri strămbuni, din care derivă fantezia artei noastre rustice, limba lor, care după Herodot, era mai răspândită decât oricare alta afară de aceea a Indienilor, a fost complect substituită de cea latină într'un singur secol şi jumătate de stăpânire romană.

Inceput în felul acesta, articolul nu promite, pentru noi, multe fapte inedite. Pentru lectorii de limbă italiană, el însă poate constitui un izvor de cunostinţe despre poporul nostru, aliat şi consanguin. Articolul se desvoltă, până la pun punct. pe linia tradiţională, a afirmării identităţii dintre romanism şi creştinism, a probelor filologice de vechimea credinţei crestine în Dacia Romană, etc. Nici fraza obligatorie: „aşezaţi la răscrucea a două lumi, şi abandonat în calea tuturor vijeliilor Asiatice", nu lipseşte. Dar iată că, deodată, articolul începe să capete interes:

„Este o părere răspândită că numai culturii franceze îşi datoreşte poporul român influxul de civilizaţie occidentală, poate pentrucă prea puţin se cunoaşte importanta contribuţie pe care geniul italian a dat-o Românilor, din timpurile cele mai vechi, şi în domeniile cele mai diferite", scrie C. I.

„Contactul Românilor cu Occidentul n'a fost luat decât în timpul învălmăşelii medievale, şi asta prin meritul misionarilor şi negustorilor italieni. Din secolul 12 înainte, devine din ce în ce mai puternică propaganda catolică, de care au fost creeate sediile episcopale din Moldova, Transilvania şi Valahia. Şi italieni au fost episcopul de Milcov, Vito de Monteferreo, acel din Argeş, Francesco di Van Leoardo, şi părintele Antonio da Spalato, primul italian cunoscător al limbii române..."

Prin scoaterea în evidenţă a aportului comercianţilor genovezi şi veneţieni, la civilizaţia românească, — prin enumerarea meseriilor specifice italieneşti al căror nume uzual s'a adoptat de atunci din italieneşte, în limba română, (spiţer, bărbier, medic), prin înşiruirea romanelor populare, „Alexandria, Romanul Troiei", etc., care au pătruns pe calea aceasta în România, prin scoaterea în evidenţă a unor italienisme, termeni tehnici în artele grafice, autorul încearcă să ne ofere pe rând, sugestia unor influenţe temeinice şi de durată, suferite de ţările Române, din partea Italiei.

Influenţa artei giottesti în pictura noastră religioasă, ca şi a arhitecturei genoveze, de pildă în clădirile fortificate de genul Cetăţei Albe, apoi influenţa artei Renaşterii italiene asupra perioadei brâncoveneşti, influenţa dreptului public şi civil italian asupra celui în formaţie românesc, sunt toate luate în seamă pe rând şi cu metodă.

Apoi mărturiile italienilor despre latinitatea Românilor şi unitatea celor 3 principate, care au slujit atât de eficace înfiripării unei conştiinţe româneşti naţionale, în scriitorii şi mai târziu în publicul mare românesc, operele şi manuscrisele italiene ajunse în circulaţie prin şcoala ardeleană în România, atestările italieneşti de care s'au servit autorii Memorandului, în lupta pentru recâştigarea drepturilor lor firesti în Ardeal, în fine, muzicanţii de inspiraţie mai recentă, toţi sunt la rândul lor însemnaţi de d. Claudio Isopescu, cu o pricepere a corelaţiilor care se impune.

Asachi cu a sa Bianca Milesi, italienismul lui Eliade Rădulescu, voiajurile în Italia ale lui Golescu, Drăguşanu, Alecsandri, Costache Negri, Bălcescu, etc., în fine dicţionarul sumar al locuţiilor verbale italieneşti din limbă, şi al cuvintelor mai evidente împrumutate limbii italiene, încheie articolul.

„In orice caz, conchide autorul, influenţa italiană asupra limbii şi civilizaţiei româneşti e mult mai profundă decât poate părea la prima vedere, şi atestă forţa de expansiune a spiritului, gândirii şi civilizaţiei Italiei. Iar în curentele de gândire şi de spirit, la care au ajuns astăzi generaţiile tinere române, Italia este neîncetat un înaintaş".

Autorul prevede „o vastă şi mereu mai adâncă penetraţie italiană în îndepărtatul popor latin, a cărui mândrie este că se trage din Romani".

SORACTES

JOHANN PETER ECKERMANN

a ajuns la renume mulţumită lui Goethe. Figura acestui famulus este, totuşi, foarte simpatică. O extremă cinste şi o profundă stimă pentru bătrânul din Weimar l-a făcut să-şi noteze, cu pietatea evangheliştilor, fiecare părere sau apreciere pe care el, olimpicul autor al lui Faust, o exprima oridecâteori se întâlneau.

Gothe la masa de lucru

Bineînţeles Eckermann, iubit de Goethe pentru supuşenia mai mult decât filială pe care o dovedea, nu a fost cu desăvârşire aservit genialului său idol. Cartea *„Gespräche mit Goethe"* („Convorbiri cu Goethe") desvălue un admirator fără rezerve, dară admirator care înţelege să-şi facă valabile şi propriile sale convingeri. Iară septuagenarul Goethe nu ezită să le aprobe cu cea mai justă obiectivitate. J. P. Eckermann avea totuşi, o mare calitate în ochii magistrului său : se lăsa călăuzit.

Dacă i-a folosit sau nu tutela unui om aşa de excepţional şi cu atâta experienţă a vieţii în toate direcţiile ei, e o problemă care s'ar lăsa discutată nu numai cazuistic. Deobicei elevii prea „buni", adică elevii prea supuşi, nu dau bărbaţi valoroşi. Şi deobiceiu oamenii mari nu suferă, în imediata lor vecinătate, spirite „nedisciplinate". Şi Eckermann, care a scris un volum de versuri şi o carte de „Contribuţii la poezie cu referire specială la Goethe") (Beiträge zur Poesie mit besonderer Hinweisung auf Goethe), ar fi rămas un oarecare poet şi esseist necunoscut dacă întâmplarea nu l_ar fi dăruit cu prietenia şi totala încredere a olimpicului.

„Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens" jurnalul plin de nepreţuite cugetări şi atitudini goetheene între anii 1823 şi 1832, l-a făcut celebru. Şi pe drept cuvânt. Fără de această carte de mărturii, prinse sur le vif, „omul" Goethe ar fi rămas problemă foarte dificilă din anumite puncte de vedere. „Convorbirile" lui Eckermann constituie, azi, una din cărţile cele mai iubite din tezaurul literar german. Nenumăratele ediţii şi inepuizabilul interes pe care l-au trezit şi-l trezesc mereu, în rândul tuturor cetitorilor, au făcut-o operă populară.

Nu ştim dacă s'au făcut, măcar în parte, traduceri româneşti din acest jurnal. Suntem însă convinşi că o tălmăcire antologică, fie şi cât de succinctă, ar determina, în scurtă vreme, editarea integrală a cărţii lui Eckermann — cu atât mai mult cu cât este, fără discuţie, una din acele opere ce rămân pururi actuale.

HANS FRIEDRICH BLUNCK,

şi-a editat, în 1937, recolta poetică: Zece volume conţinând peste 20 de opere ţâşnite dintr'o conştiinţă germană de prim ordin. In 1938 ţara îl răsplătea cu faimoasa Goethe-Medaille, distincţie ce se acordă numai fiilor celor mai aleşi ai naţiunii.

Hans Friederich Blunck face parte din falanga acelor scriitori nemţi cari au ţinut de a lor sfântă datorie să se inspire din izvoarele mitologiei şi istoriei poporului lor. Regiunile depărtate ale vremilor nescrise în cronici, destine pe lângă cari analistul medieval a trecut poate prea în grabă şi destine neconsemnate, fiind ciudate sau prea proaspete în amintirea unui popor nedreptăţit şi strivit fără milă de duşmani perfizi, — acestea sunt, în afară de volumele cu „basme din ţara Elbei de jos", temele şi planurile literare în cari Blunck s'a simţit acasă şi pe cari le-a stăpânit cu rară măestrie artistică.

Dar, ca autentic german, Blunck n'a fost atras numai de orizonturile timpului, ci şi de cele ale spaţiului. Ceeace l-a chemat peste oceane şi ţări tropice a fost eternul dor de mare şi curată aventură, **dor atât de caracteristic cavalerilor veacului de mijloc. Ori scriitorii, şi în special scriitori nemţi, au păstrat până azi lancea, armura şi scutul cu blazon niciodată compromis ale înaltelor vise şi crezuri.**

Hans Friederich Blunck e, din acest punct de vedere, un fervent adorator al neprihănitei Frau Adventiure.

Născut în Altona, la 3 Septembrie 1888, Blunck trăieşte azi la moşia lui din Mölenhoff în Holstein.

Hans Friedrich Blunck

Principalele-i opere sunt: Gewalt über das Feuer, **Kampf** der Gestirne, Streit mit den Göttern **(romane formând o trilogie),** Volkswende, Die Weibsmühle, Land der Vulkane, Die grosse Fahrt, Der einsame König **(romane),** Kampf um Neu York **(tragedie)** Balladen und Gedichte **(versuri) şi** Märchen von der Niederelbe.

Tr. C.

La moartea profesorului Iulius Petersen

(Urmare din pag. 1-a)

Activitatea sa publicistică se întinde asupra întregului domeniu al literaturii germane moderne. Fireşte că atenţia sa s'a îndreptat multă vreme spre cei doi mari clasici germani, Schiller şi Goethe. El a scris astfel o foarte interesantă lucrare despre „Autenticitatea Convorbirilor lui Eckermann cu Goethe", carte de hărnicie şi migală filologică, lămuritoare pentru mitul lui Eckermann. Dacă Petersen n'a scris o carte cuprinzătoare despre Goethe, cunoştinţele sale în acest domeniu al germanisticei au fost cu adevărat excepţionale. Sfaturile şi sugestiile pe care mi le-a dat pentru monografia mea Goethe — lucru de care de altfel am amintit în volumul întâi al acestei opere — au fost într'adevăr preţioase. Ultima dată când l-am văzut la Berlin, în Mai anul acesta, convorbirea pe care am avut-o cu Petersen în timpul dejunului dela patriarhalul restaurant Habel, s'a rotit numai în jurul „Ifigeniei" lui Goethe, la care tocmai lucram. Intelegerea profesorului şi goetheanului pentru cele mai ascunse taine ale acestei drame a lui Goethe, mi s'a părut cu totul excepţională.

De aceea cercetătorii lui Goethe nu pot decât regreta că Petersen a lăsat doar un număr impresionant de studii de detaliu şi interpretare asupra lui Goethe şi nu şi-a cristalizat cunoştinţele într'o carte de sinteză. Dar şi aşa aprofundarea lui Goethe va fi de acum încolo cu neputinţă, fără a consulta studiile din volumul jubilar „Aus der Goethezeit" (1932 Leipzig) şi cele publicate în anii din urmă în periodicul Goethe. Ultimul său studiu despre Goethe, tratând despre Helena und der Teufelspakt *rezolvă cu adevărat o delicată problemă Goetheană.*

Că Petersen n'a fost numai un savant aparţinând vechii şcoli filosofice, ne arată cartea sa de o rară subtilitate Die Wesensbestimmung der deutschen Romantik, *în care învăţatul isbuteşte să realizeze o adevărată iniţiere a cercetătorului în opera şi ideologia romantică, rezolvând o problemă de istorie şi estetică literară, care cu toată imensa bibliografie pe care o posedă, are încă atâtea pete de umbră ce trebuesc luminate de spiritul ascuţit al filosofului şi estetului. Desigur că lui Petersen i-a plăcut migala detaliului filologic, care stabileşte un text şi statornicesţe o ediţie. Altfel n'ar fi luat asupră-i conducerea marei ediţii seculare a lui Schiller, n'ar fi însoţit* Dramaturgia Hamburgică *a lui Lessing de un comentar şi nu ar fi îngrijit publicarea scrisorilor lui Theodor Fontane cu Bernhard von Lepel (2 vol. München 1940).*

Gândul mare şi întreg al lui Petersen s'a îndreptat însă spre metodologia şi teoria literară. Cu spiritul său conciliant şi înţelegător, el s'a socotit dator să intervină în marele desacord ce se ivise între germaniştii contemporani, care se împărţiseră în două tabere distincte, una care continua vechea şcoală filologică şi alta care, pornind dela Wilhelm Dilthey, încerca să creeze o ştiinţă noologică a literaturii, care socotea poezia ca o esenţă spirituală a omului şi o cerceta ca atare, renunţând la comentariul pozitivist al genezei şi la utilizarea până la epuizarea elementului biografic, făcând astfel din poezie doar un pretext pentru o ştiinţă lăturalnică.

Ştiinţa poeziei îşi intitulează Julius Petersen „sistemul şi studiul metodologic al ştiinţei literaturii" al cărui prim volum cu subtitlul „Operă şi poet" (Berlin 1939) te surprinde nu numai prin imensa bibliografie pe care o foloseşte dar şi prin claritatea cu care savantul şi criticul isbuteşte să lămurească, diferenţiind şi asociind, problemele fundamentale ale ştiinţei literare germane, care îşi trage originea din teoria poetică a lui Lessing, Herder, Schiller, Goethe şi a marilor romantici.

Moartea l-a surprins pe Julius Petersen la redactarea celui de al doilea volum, care avea să completeze ceeace constitue de fapt în primul volum, prin cercetarea teoretică a problemului poetului şi operei, unul faţă de altul, doar introducerea la o metodologie nouă literară. Nu ştiu dacă învăţatul care începuse să-şi cruţe sănătatea, a isbutit să ducă destul de departe redactarea acestei a doua şi ultime părţi. Dar noi, cei care îi aşteptam opera încheiată, nu plângem prin moartea lui numai pe un mare reprezentant al spiritualităţii germane, dar şi nenorocul care l-a smuls prea curând dela harnica lui masă de lucru.

ION SÂN-GIORGIU

Ştefan Vodă

Inalţă-te rugă din moarte,
din cântec de clopot şi noapte,
Arhanghel de foc şi dreptate,
în lutul luminilor stinse,
din jalea revoltei închise
şi treci peste veacuri uitate, —
lumină de sfântă 'nviere
ivită din veche tăcere;
să tremure slăvile mute
şi vrerile vremii pierdute,
când pasu_mi va trece mormântul,
şi codri_auzi-mi-vor cuvântul.

Aprindeţi focuri pe munţi
plăieşi în războaie cărunţi,
şi daţi-mi un corn ca să sun
oşteni din morţi să-i adun,
să Invie a mei căpitani
din lut şi din ani,
că Io Ştefan Voievodul
azi sfat vreau să ţiu cu norodul,
şi vreau judecată să fac
pentru toate relele din veac,
voesc dreptate să fac
Neamului meu furat şi sărac.

Ce mândre 'nflori-vor din nou
trezite 'n eroic ecou
străvechile noastre credinţi
din jertfe şi mari biruinţi,
că sfânta chemare de-acum
e glas de lumină şi drum —
spre alt destin şi 'nţeles
al Neamului nostru, ales
să fie 'mpărat peste veac
în Ţara viteazului dac, —
e cântec de piatră şi slavă
pornit înspre zarea bolnavă,
spre zarea de vis şi ninsoare
călcată 'n păgâne picioare,
să ardă umbra de câine
flămândă de suflet şi pâine,
din sfintele noastre ogoare
scăldate în sânge şi soare.

Şi nu vom opri vijelia
din braţe, din suflet — mânia,
pân' Ţara va creşte senină
cu fruntea scăldată în lumină
mai sfântă ca jertfele sfinte
din veşnică-aducere-aminte.

Iar când sub cerul senin
vedea_vom cetatea Hotin
'nălţându-se mândră şi nouă,
spăla-ne-vom rănile 'n rouă
curaţi să pornim închinare
de laudă 'n mândre altare
zidite în veac de dreptate
cu vieţi de martiri luminate, —
şi pururi străjeri vom rămâne
cetăţii şi zilei de mâine.

5 August 1940

GEORGE IONAŞCU

Pe masa de scris

S'au întâlnit pe masa mea de scris
Ca'ntr'o alegorie de lumini :
Stiloul, Paul Claudel, şi-un manuscris.

Alături, trei ţigări pe-o scrumieră,
Fumate seara pe furiş, ca un elev,
„Gândirea", şi-un bilet de premieră.

In colţ lângă fotografia mea,
A răsărit o pată de cerneală
Albastră, şi stă trist de parcă-i stea.

Trei cărţi poştale, cartea cu tristeţi,
„Pêcheur d'Islande" şi două-trei creioane,
Sunt arsenalul blânzilor poeţi,

Ce scutur' somnul ultimelor ore
Şi'n clipele când toţi ai casei dorm,
El, smulge vălul rimelor sonore !

GEORGE PĂUN

Cântec dintr'o seară de război

Seara-i ca surâsul copilei mele
Când am lăsat-o'n leagăn adormită
Cântă iar ciocânitoarea morţii....
Inima în piept mi-e dinamită.

Fuge cineva pe sub pământ ?
Îmi lipesc urechea 'ncet de glie.
Tunurile bat înăbuşit....
Parc'aş fi aici de-o veşnicie.

ION SOFIA MANOLESCU

Nocturnă

Noapte. Umbre de cenuşă
Dorm culcate lângă uşă,
Doar aripa vântului
Murmură pământului.

Undeva, tot mai aproape,
Sălciile plâng pe ape
Iar Crai Nou — al nopţii domn —
Lăcrimează greu în somn.

Fluturând ca o batistă
Sumbră, Luna cade tristă
Peste vârful codrilor
În adâncul 'zărilor.

Şi pe cerul plin de vrajă
În zadar mai stau de strajă,
Stele : lacrimi de argint,
— Toate plâng şi toate mint.

DEM. PĂSĂRESCU

CANTECE NOUI

Ceva despre traduceri

Vitrinele librăriilor au fost inundate în ultimul timp, în mod sistematic, de serii întregi de romane şi povestiri, traduse din literaturile străine. Nu vom discuta nici forma în care au fost înfăţişate în limba noastră, nici valoarea lor literară, care deseori era foarte ciudată. Fapt e că un anumit public cetitor — pe care numai cu mare greutate l-am putea defini şi identifica — îşi face din maldărele astea imprimate, cărţi de căpătâi. Treaba publicului. Ceeace am vrea să discutăm însă aici, este o altă latură a problemei traducerilor, latură pe care am schiţat-o, vag, acum trei ani în „Sfarmă-Piatră" (în forma lui săptămânală) şi asupra căreia am revenit — tot în fugă — anul trecut în coloanele acestea, în cadrul „Notelor germane".

...Credem că poetul tânăr se poate apropia cu foarte mult folos de unii dintre marii făuritori de vers ai literaturilor străine şi că acest contact, întărit de o totală contopire cu originalul, prin traducere, prin re-creare, nu poate fi decât o verificare a coardelor lirice pe care le mânueşte fiecare. Dacă luăm exemplul literaturii franceze sau germane, ne putem convinge imediat de această realitate. Gide, tălmăcitorul lui Shakespeare, George re-creatorul lui Bandelaire, iată două pilde dintre cele mai strălucite, cărora dacă le mai adăugăm şcoala romantică germană care a încetăţenit pe Shachespeare în limba lui Goethe, vom fi spus îndeajuns. E drept că şi la noi am avut exemple numeroase şi tocmai din cercetarea la care am supus aceste opere, putem scoate concluzia că poetul străin, fără a fi un model propriu zis, a rafinat, a „subţiat" personalitatea poetică a tălmăcitorului. Datorită acestei munci pline de rod, putem să ne mândrim azi cu opera lui Poe, Rilke, Verlaine, Baudelaire, Trakl şi a altora — totală sau numai fragmentată de preferinţe subiective — în cuvinte şi în ritmuri româneşti, iar dacă vom cântări cu băgare de seamă, nu vom putea da un răspuns prea hotărât: de-a cui parte o fi fost „folosul"; de partea cetitorului sau a traducătorului, căruia prin munca sa i s'au deschis porţi şi orizonturi cu totul nebănuite ? Atâtea minunate gânduri şi armonii s'au însăilat în marile poezii ale culturilor străine, încât ar fi un păcat de moarte ca tânărul poet de-aici să nu se apropie de ele, **într'un fel sau altul.**

Deaceea ne-am mirat foarte, când între zecile de plicuri pe care le primim, se strecoară atât de rar, o traducere, care să fie ceva mai mult decât o imitare. Ba până azi nici nu ne-am înţâlnit cu aşa ceva, cu toate că am fi mulţumiţi dacă din când în când am putea să tipărim şi câte-o tălmăcire impecabilă. Bineînţeles că vom da preferinţă operelor originale, pentrucă acesta e scopul pe care ni l-am propus şi pentrucă pe noi ne interesează mai ales lira autohtonă. Dar dacă printre poesii originale, am putea da la iveală (fie şi din an în Paşte) o poesie tradusă, ţinta noastră ar fi şi mai plinită. Şi fără să imităm pe bătrânul Heliade Rădulescu, amintim tuturor celor ce poartă un interes pentru lucrul bun şi dragoste pentru autentic şi original, că în afară de romanele de succes, în literaturile străine mai există şi cărţi eterne !

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Câteva răspunsuri : **Cecilia Răd., Gr. Vior, M. I. Cos., Sanda Ghem, Mihail Azur.** Poate altele... **Matei Florea, Moise I. M., M. Malcic, R. G. Tulcea, I. Alecu, Melinte V. A., D. Bej., Ion velin, I. Doru :** Nu. **C. A. Munt. Muncesti:** Regretăm, nepublicabile. **Dem. Păs.:** Ceva da. **Maria C. Pit.:** Idem. **Şt. A. D.:** Mulţumiri. Da. **Fl. Luc.:** Idem. Mai aşteptăm.

Manuscrisele se trimit pe adresa : Ştefan Baciu, Braşov, str. Dr. Baiulescu 9.

CERNĂUȚI 1941

de TRAIAN CHELARIU

TROIȚĂ LA RĂSPÂNTII

O troiță stă în Piața Unirii.

Flori de vară, vestejite, i-acoperă soclul de lemn.

Și e înfiptă, această cruce a izbăvirii, în lespezile fostului monument prin care Bucovina și-a mărturisit în bronz bucuria de a fi revenit la trunchiul matern al Moldovei din care o smulseseră uneltirile unui general austriac și lăcomia unui turc.

Rană ruptă din trup viu par marginile ruinei. Dar aici a mai stat un Crist și se vede că la răspântii este mai bine să stea troițele, — căci ce înseamnă micile noastre orgolii față de necuprinsa, cu mintea, milă dumnezeească de care e bine să ne învrednicim măcar din când în când.

Din Piața Unirii duc căile cele mai de seamă ale orașului, — și în Piața Unirii, bate oarecum însăși inima tuturor intereselor cetățenești. Aici cobora, până în ziua de 28 Iunie anul trecut, mai întreg poporul serios al funcționarilor particulari și ai statului și aici își zumzuia copilăria poporul voios al elevilor. Aici se adunau în zile de sărbătoare si Duminica, breslașii suburbiilor spre a se informa cu privire la prețurile mânei de lucru. Roșășeni în costumul lor caracteristic stăteau de vorbă cu cei din Clocucica, Mânăstiriște și Caliceanca. Și aici, în zile de sărbătoare națională, se desfășurau splendidele treceri în revistă a unităților militare din garnizoană. Ce frumoși vânătorii și pionerii, ce chipeși grănicerii și jandarmii, ce impunători artileriștii și ce mândri roșiorii.

Acum trec patrule românești. La colțurile de stradă și în punctele principale stau sentinele. Casca nouă scoate și mai bine în evidență valoarea, încăodată dovedită, a liberatorilor români.

Dar Piața Unirii s'a deschis mult înspre nord-est.

Bolșevicii au încercat să dea foc orașului și au purces dela centru cu criminala lor beție de vandali încolțiți fulgerător de armatele civilizației. Orașul a scăpat. A ars totuși sectorul de case cuprins între strada Regele Ferdinand și strada București. Și, pe măsură ce lucrările de degajare a terenului progresează, ziduri le afumate ale clădirilor și grămezile de moloz prăfuit fac loc unui orizont nou. Turnul Primăriei se simte parcă mai în largul lui căci zidurile distruse îi vor da perspectiva de care are nevoie spre a se ridica în toată frumoasa-i simplicitate de paznic perpetuu, iar sferturile, jumătățile, trei sferturile și orele pe cari le va striga cu neschimbatu-i glas de clopot, vor pluti mai romantic în nopți clare, ascultându-și numai ecoul supus anotimpurilor.

Turnul e așa de luminat astăzi. Falduri de mac și curcubeu îi fâlfâie steagurile cu cari a fost pavoazat. E semnul biruinții și al libertății. Îți vine să le săruți și le mângâi fluturarea cu degete înfrigurate.

Până departe se văd luncile Prutului și coastele împădurite ale Jucicăi Vechi și câmpiile pierdute ca într'un ocean de basm în dunga ondulată a codrilor Cosminului. Către apus, aurie violetă, statornică și tăcută, stăruie semn al vecinătății Cernăuților și barometru dealul Țeținei. Prutul își rostogolește în largi volute apele argintii.

Ce frumos ești tu, oraș al ambițiilor și regăsirilor noastre bucovinene! Vom răsădi întru tine din nou lumina pe care ne-o stinse hrăpărețul val slav. Oriunde ne-am fi răsletit, totdeauna către tine porneau firele de funigel și dor ale sufletului nostru. Tu ești chemat să fii straja din miază-noapte a conștiinței românești spornice. Deaceea și luminile tale răzbat la multe leghe înspre nord. Luminile tale vor lumina hotarul dinspre miază-noapte al țării noi pe care o ridică acum, cu jertfa sângelui și a vieții, mulțimile de viteji români.

JIDOVUL RĂTĂCITOR

Clădirea în stil mauric a templului israelit își profilează, semn straniu și inexorabil, scheletul de fer al cupolei. Pare îndemn de neîntreruptă plecare a Jidovului rătăcitor, — și este dovadă definitivă că nu mai poate nici odrăsli nici prospera ceeace a zăcut, ca o boală deasupra brazdei prea răbdătoare.

Ce destin ciudat și greu apasă, dintru început, deasupra fiilor lui Iuda.

Oameni cu steaua lui David în piept încearcă să te opreasc ă. Se desvinovățesc.

Dece nu aveți mai multă demnitate?

Dece acuzați pe alții?

Dece invocați motive cari nu-și au rostul?

Ați fost, și nu numai de astădată, primii noștri lapidatori.

Dumnezeu, ai căruia copii suntem cu toții, să vă mântuiască. Eu sunt creștin și nu am dreptul să vă judec. Dar sunt și român și mă jignesc anumite purtări, precum m'au îndârjit altele.

Noi nu suntem neoameni.

Dar a răsărit lumina de care s'au temut, dela trecerea Mării Roșii încoace, toți părinții părinților voștri.

Că nu ați fost numai voi vinovații?

Că nu sunteți cu toții vinovați?

Scris a fost însă că o seamă de greșeli se ispășesc până într'a zecea spiță a neamului.

Din Piața Unirii duc căile cele mai de seamă ale orașului. Drumurile însă ies din el. Își schimbă numele și trec dincolo de barierele lui, departe, până la marginile țării, — și le părăsesc și pe acestea.

Ascultă Israile! Zis-a Domnul Domnului vostru să nu ai pace și odihnă până nu te vei împăca sincer cu tine însuți și cu toate popoarele mari și mai puțin mari ale lumii. Iar împăcarea o poți găsi numai într'o țară a ta, ridicată din pustiu cu sudoarea frunții tale și cu oboseala mânilor tale bătătorite de muncă. Până atunci ești martirul propriilor tale idei fixe și chinuitul chinurilor prin câte ai fi vrut să desbini popoarele globului terestru spre a le stăpâni.

In Piața Unirii stă o troiță. Ortodoxă și românească. E semnul semnelor. Dece vă ascundeți steaua când treceți pe lângă el?

Troiță Bucovineană

INTERIOR SOVIETIC

Toate teoriile nu au nici o valoare cât timp nu le poți traduce în fapt.

Ce și-ar fi zis propagandiștii stalinești între ei după ce amețeau, ceasuri întregi populația bucovineană cu neînțelesele lor principii comuniste, e rezultatul unui proces psihic care-i privește. In fond sătulul nu-l crede pe cel flămând, — și în Rusia sovietelor o pleavă de sătui se îndeletnicea numai cu terorizarea și exploatarea întunecimilor de flămânzi.

Totuși familia și gospodăria tovarășilor e oglindă prea elocventă ca s'o poți tăgădui.

Ce-au găsit, deci, refugiații cernăuțeni la întoarcerea lor acasă?

Gunoi, gunoi, nesfârșit gunoi! Orice exagerare în această privință nu poate echivala cu starea de fapt.

Incăperile neaerisite și într'o părăsire de cocine cu pahidermi fără stăpân.

Noi, când ne-am refugiat, am lăsat cămine în cari orice om civilizat și deprins cu elementele igienei și esteticei uzuale în Europa, s'ar fi simțit bine. Iată însă cum le-au stăpânit cutropitorii sovietici: Toate camerele, până și holul și bucătăria au fost transformate în dormitoare. Paturi de fer și lenjuri imunde putrezeau într'un amestec promiscuu de toale cari nici de preș nu ar fi fost bune. Biblioteca prădată de conținut se transformase într'un fel de bufet împodobit cu hârtie roșie, hârtie verzuie, hârtie murdară. Și din acest bufet lipseau numai vasele cu nume tabu, pentru ca toate să fie în stil. Nici o înțelegere pentru o mobilă mai aleasă. Nici o înțelegere pentru micile podoabe ale vitrinei sau ale biroului. Nici un gust în decorul oficial al pereților.

Urmaș al plăeșilor lui Ștefan Vodă

Fotografii ftizice bătute cu caiale deadreptu'n tencuiala revoltată a pereților. Și ce chipuri de oameni?! Maiorul care stă, ca o sperietoare de păsări în mijlocul familiei sale, — compusă dintr'o ruscă dolofană și doi-trei copii rahitici și orfani de zâmbetul naiv și caracteristic copilăriei normale, — e și el speriat. O fi simțind ghiara perfidă a comisarului care îl pândește și aici?

Etajere știrbe duc o inutilă povară de volume propagandistică. Pretutindeni propagandă, — numai propagandă și propagandă stupidă, s e a c ă, stearpă, dară oficial acceptată, — deci certificat de loialitate față de regim. Dară mai poate fi aici vorba de ceeace numim noi loialitate?

Molotov ține un discurs, în cadrul de pe perete, iară Stalin îl domină prin prezența-i sumbră felină și vicleană. Molotov, cu fața-i neutră de eurasiatic miop agită mâinile. Stalin pare că-l ascultă și încreștitura dintre sprincene trădează diabolicul rânjet ce-i adună, ca'ntr'un rictus, gura mascată de sălbatice mustăți.

Și acest tablou se înclină, ca'n poveștile unui Poë, drept deasupra patului conjugal, marcat, ca atare, prin prezența unor dubioase unelte de igienă păstrate în văzul tuturor.

Afișe țintuite cu piroane cât toate zilele completează decorul interiorului.

Incolo încălțăminte scălămbată și desperechiată, zdrențe de ciorapi și vestminte intime, nenumărate sticle și borcănase cari duhnesc, toate, la fel, răspândind un miros animalic și narcotizant, — un miros care te lovește până și din sarea de bucate și miros se îmbibase totul ce a mocnit, ca într'o mocirlă uriașă, în Cernăuții de sub ocupația bolșevică.

Peste tot scrumbii prăjite și nedevorate în graba retragerii. Calendarele, — dece le-o fi trebuit atâtea calendare? — arată 21 și 22 Iunie drept ultimă dată a domicilierii sovieților în aceste încăperi.

Servitoarea care se anunță completează informația:

— „Au plecat așâș în prima zi. Tavarășă Timocenco—i-am zis, — de ci plângi? Și ea: De ce să nu plâng dacă abea de am dat și noi de trai mai bun și vin fasciștii și vor să ne omoare..."

Trai mai bun?

Dacă acestea sunt mărturiile traiului mai bun, atunci te compătimesc proletar sovietic. Nu ai înțeles din viață nici măcar atâta cât înțeleg toate dobitoacele pădurilor!

Și mai completează fosta servitoare: Parchetele le-au dat cu un fel de unsoare de s'au înnegrit așâș îndată. Pe placa de cristal a biroului tovarășca a tăiat carne cu satârul și a fost foarte supărată că l-a spart... Șifonierul neștiindu-l desface, l-au desfăcut cu muchea toporului. Cu cărțili voastre au ațâțat focul din baie până a crăpat soba... In hol se dădeau iarna copiii pe ghiață... De câteori pierdeau cheile, spărgeau ușa cu securea...

Și totuși acești nepoftiți locatari au lăsat ceva în covârșitoare abundență: Insectele.

„JUDECATA COCOȘULUI"

Un cunoscut îmi repetă „basmul" care, de astădată, se adevereste:

Un sătean din comuna cutare, fusese prins în flagrantis furând un cocoș.

Speriat de ceeace-l așteaptă — credea bietul că va fi executat pe loc, — l-au trecut toate măduțelile până i s'a luat interogatoriul la postul de miliție.

— Ai furat?

— Am furat.

— Dece l-ai furat?

— Fiindcă mi-a fost foame și am vrut să-l tai. Tovarășul nacialnic s'a retras la o altă masă a scris, a scris, a scris o coală plină de semne rusești și dându-i apoi împricinatului corpul delict dimpreună cu cele scrise de el și dimpreună cu un pachet din care răsărea un gât de sticlă astupată bine, îi zise:

— Și-acuma te duci la Cernivți, la tovarășul comandir. Dară nu care cumva să încerci să fugi!

Ai înțeles?! La noi nu ai unde fugi!

Flăcăul s'a dus la adresa din Cernăuți.

Trei ore de mers voinicesc i-au trebuit până s'a putut înfățișa înaintea instanței superioare.

Acolo, un alt tovarăș îi ia cocoșul și pachetul, citește scrisoarea și-l trimise iar la postul de miliții care i-a dresat primul proces-verbal.

Omul, bucuros că a scăpat cu atâta, o tulește taman la post.

— Siiciaaas Stai. Vino mâine. Siicias...

— Bine că a trecut azi, se mângâie vinovatul, — mâine om vedea ce-o mai fi.

„Mâine" povestea se repetă. Intocmai. Și poimâine iar și timp de treizeci de zile bătute la fel... Treizeci de zile încheate a trebuit să-și hrănească hoțul cu grăunți de păpușoi și apă, pasărea pe care avu ghinionul să n'o fi furat până la capăt. Aceasta a fost așa cunoscuta „judecată a cocoșului".

Totuși, într'un alt caz, ajungea cuvântul de onoare ca să scapi de răspunderi foarte grave.

UMBRA MOSCOVEI

Totul ce nu se găsea în Cernăuți, își avea o mare fabrică la Moscova. Povestea cu fabrica de lămâi nu e poveste.

Noii „desrobiți" trebuiau să știe că la Moscova tronează, neegalat de nimeni și atotputinte, „marele tovarăș Stalin", tătucul tuturor șoviților.

Ca prezența acestui supratovarăș tutelar să fie înveder ată pe cât se poate mai plastic și mai unanim, Cernăuții gemea de busturi staliniste.

E adevărat, în fața Teatrului nostru Național, stătea zeitatea abstractă „Lenin". In schimb Visarionovici Stalin își prezenta chipul în fel de fel de efigii, tablouri și busturi. Acolo unde ceremonialul cerea neapărăta arătare a celui venit în vagon plombat să fericească desorientatul norod roșienesc, Lenin avea bust mai mic, iară sângerosul lui urmaș unul mare de tot. Se vede că pe ruși îi seduce cantitatea.

RUSIE. N'AI DREPTUL!

Nu am fost niciodată dintre aceia cari neagă orbește națiunii sau colectivității adverse calitățile pe cari, desigur, e firesc să le aibă.

Faptul că ne găsim într'un război de două ori sfânt, — odată fiindcă luptăm pentru deparazitarea lumii de secta socială cea mai periculoasă, — nu m'a determinat nici cât negrul sub unghii (și mă gândesc la unghiile cele mai civilizate cu putință) să neg genialitatea unui Tolstoi sau Dostoievschi, să arunc cu noroi în Pușchin sau Gogol sau să nu recunosc că Serghei Esenin a fost un de tot mare poet. Ceeace însă mă simt obligat, să neg ca oricare altul, cât de cât conștient, dintre europeni, este dreptul pe care, în obnubilarea lui, și l-a arogat slavismul să mântuiască lumea prin doctrine netraductibile în real sau pur și simplu simpliste până la tragicomic.

Se vede însă că anumite învățături, servite cu insistență și perseverență, alterează în așa măsură substanețele mintale ale omului gregar încât îl invadează cu puteri magice.

O broșură format block-notes, întitulată corespunzător „Blocknotes aghitatora" mă edifică din belșug în această privință.

Cum să mai poată rezista animalul uman, hămesit de foame și strâns de multiple necazuri, descântecului pe care i-l țiuie la urechi, zi și noapte, pe șoptite și cu megafonul, prietenește și cu ciomagul celălalt animal uman devenit unealtă în mâini cari îi dau dumicatul și-i înlătură spectrul niciodată desființat al vastei Siberii

TROȚCHIȘTI!

Două sunt căile de dărâmare lăuntrică a omului mulțumit cu așezările vremii lui: Calea promisiunii și cea a necontenitelor terorizări. Argumente se găsesc întotdeauna și pretutindeni, ca și jusificările măsurilor pe cari le iei.

Promisiunea a rătăcit minți și s'au găsit și în Cernăuții de până la 28 Iunie 1940 comuniști fervenți. Din fericire nu români și din păcate prea puțini.

Aceștia se așteptau la recompensele cuvenite. Au stat atâtea luni sau atâția ani prin închisori și au avut la activ atâtea isprăvi antiburgheze.

Știți împotriva cui au luat sovieții primele măsuri drastice?

Impotriva acestor unelte.

Motivul?

Trotchiștii!.. Dumnezeu să-i ierte...

TREI CATEGORII DE OAMENI...

Zece minute întârziere dela serviciu, — șase luni închisoare.

Calendarul românesc găsit la un gospodar într'un sat pur românesc, — deportare.

Două-trei ruble primite de o femeie părăsită — șase ani închisoare.

Normă neîmplinită, (echivalează cu termenul sabotaj) — deportare.

Medic care întârzie mai mult de zece minute la capătul unui suferind, — proces și condamnare.

Profesor cu atâția elevi notați rău, — sabotaj — deportare.

„In Rusia Sovietică oamenii se împart în trei categorii, — mărturisea, melancolic, un profesor medic de școală țaristă venit în vizită la un doctor cernăuțean, — în cei ce au fost închiși, în cei ce sunt închiși și în cei ce vor fi închiși".

(Va urma)

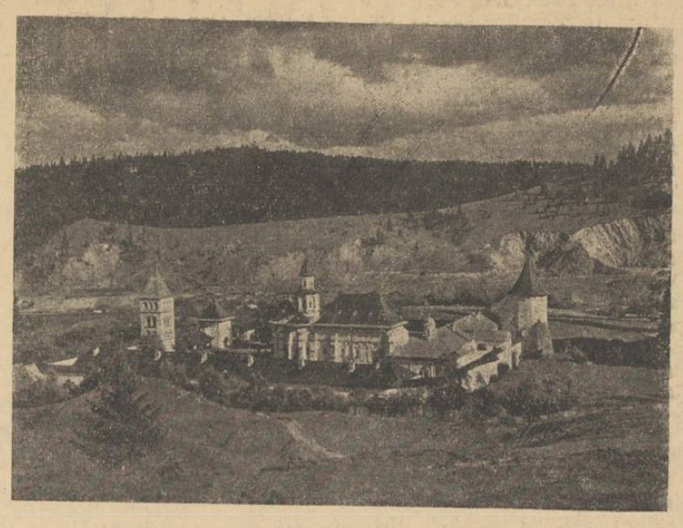

Mânăstirea Putna

Corespondență

A scrie scrisori pe care știi că nu le vei trimite niciodată...

●

Îți scriu prietene — pentru a nu mai fi singur.

(A nu mai fi singur: Ascultă, parc'ar fi un dangăt grav de clopot într'o imensă sală pustie: a nu mai fi singur,).

Simți într'adevăr nevoia uneori, după intense ceasuri de singurătate și sfâșiere, să nu mai fii singur. Ai vrea să întâlnești un suflet, căruia **să-i spui**, să-i mărturisești.

Ce să-i mărturisești?

Nu știu. Poate nimic precis. (O, fără îndoială — nimic precis). E numai nevoia contopirii cu alt suflet și depășirii ființei tale omenești. Nevoia de a sparge cadrul tău, de a păși **dincolo de tine.** Comununea cu alt suflet e ca un amestec de ape, e o ieșire din tine însuți, o mergere **mai departe.** Sufletele contopite dau ceva nou, mai mult decât sufletul tău singur — mai departe decât el. E o modalitate de a frânge barierele firii, de a atinge poate absolutul. De acela după acele ceasuri de intensă singurătate simțim nevoia de a nu mai fi singuri: pentru a merge mai departe, dincolo de noi, cu tot ce înseamnă acest **noi** al desăvârșitei, al supremei singurătăți.

Către împlinire.

Dumnezeu? Dragoste? Prietenie? **(sau moarte?)** Care din aceste noțiuni sunt echivalente între ele?

●

Singurătatea nu este decât un stadiu; ea n'ar trebui să fie o limită în evoluția noastră sufletească — deși de cele mai multe ori aici e finalul, aici vin toate întoarcerile. Presimțim totuși, că și dincolo de singurătate mai este ceva că și dincolo se poate trece. Și trebue să trecem.

Dumnezeu, dragoste, prietenie, **(sau moarte)!**

Am încercat întâi prietenia. Dar...

Vorbele se fac tot mai grele, de plumb, vorbele mă trag la fund, în inutil, în zadarnic.

...Dar cât e de greu să găsești un suflet. Sufletul care să aibă aceleași rezonanțe cu sufletul tău, desigur, Scriam demult într'o agendă, trăind acele cuvinte însă neînțelegându-le ca astăzi semnificația: „Aș vrea să mărturisesc ceva. Dar nici n'am cui, și nici n'am ce".

N'aveam ce, îmi era dorul nelămurit și respins încă în vorbe. Cu toate că vorbele.. mărturisirea se poate realiza și fără ele, prin tăcere. (Sau poate numai prin tăcere?).

Mai ales însă n'aveam cui. Iată, am impresia că sunt de veacuri în căutarea unui om. In căutarea unui prieten.

Și când împlinirea nu o găsești în altul va trebui s'o cauți cu durere tot în tine însuți. (Nu se află aici oare înțelesul creației artistice? Mă întreb dece cântăm, dece scrim, dece dăltuim versuri, dăm viață lutului și pietrei, de ce pictăm? Nu oare pentru că simțim arzător nevoia de a mărturisi ceva, și nici n'avem ce și nici n'avem cui? Pentru că n'avem ce căutăm chinuiți în străfundurile noastre să desprindem, să smulgem, formele acestei mărturisiri; și să le dăm tuturor — pentrucă n'avem cui. Sau să nu le dăm nimănui, să ni le dăm tot nouă; să ne mărturisim noi, nouă înșine. E poate dramă, e poate comedie. Dar asta nu interesează). Pentrucă nu găsesc sufletul pe care-l caut mă rup pe mine în două și mă scufund eu în mine însumi, sufletul meu în sufletul meu, năzuind înnebunit către împlinire, către mai departe de marginile mele.

Mai departe înseamnă undeva sus în pragul disperării și al absolutului.

In felul acesta singurătatea mea capătă o altă semnificație fiind în acelaș timp supremă singurătate și non-singurătate. Am un tovarăș: pe mine însumi.

●

Și totuși sunt clipe când te prăbușești, când îți dai seama că te amăgești, că trăești artificial, că tot definitiv singur ești. Și atunci din nou cauți un prieten, o prezență, un suflet.

Intr'o astfel de cuipă m'am gândit la tine — prietene. Dar nu toate acestea voiam să ți le spun. Ale e în fond tot o discuție cu mine însumi. Consideră o mare paranteză dela început și până acum. Tot ce voiam să-ți spun e simplu, foarte simplu: atât, că m'am gândit la tine.

In odăița mea începuseră să intre umbre Era o cernere violetă peste lume. Intre nori, sus, se întindea un lac cu ape de sânge iar peste el munți cu păduri cețoase de ametist. In jos vânătul cerului se îmbina cu galbenul și cu întunericul.

(Imi erau fermecate perdelele, fereastra — cum pătrunsesm în lumea asta de chromatism patetic?)

In clipa acela m'am gândit la tine — tu ești pictor — și m'a cuprins nostalgia după îndepărtata noastră camaraderie, și după toate înserările pe care noi nu le-am trăit, pe lângă care am trecut fără să ne spunem nimic.

Acum suntem prea departe.

Știu eu, poate ne înțelegem mai bine și ne prețuim mai mult. Dar am rămas tot singuri — și definitiv străini. Am pierdut clipa.

Pe cer lacul de sânge a devenit tot mai pal și pădurile s'au stins în întuneric.

E noapte.

Aș vrea să-ți spus în șoaptă: cu bine.

MIRCEA PETRESCU

Cronica literară

Ștefen Popescu: Leroi-Ler, (versuri)

Critica literaturii noui îndeamnă deobicei publicul să nu pretindă în producția lirică aplicațiile gândirii logice. Opinia comună este că talentul versificării se datorește unei facultăți independente de puterea gândirii, și această separație i se cere și lectorului s'o facă în aprecierea estetică. Dar aceste păreri sunt puse în circulație de critica teoretică, și ca atare, obiectul la care se aplică, este al unei poezii fără autor, postulate de dragul teoretizării. In realitate, poeților mari li se acordă meritul de gânditori și opera lor se impune și durează prin prestigiul gândirii. Menționăm eroarea criticei cu obiect fictiv, deoarece de opiniile ei caută să profite poezia minoră, iar debutanții sunt mai totdeauna victimele ei. Pentrucă, dacă autorii de versuri neglijează instrumentul gândirii, ceeace în fond neglijează este înțelegerea cuvintelor ca semne naturale ale vieții .Cuvintele se găsesc în graiul comun la dispoziția celor ce le rostesc sau le așternt în scris. Ele sunt produse ale mișcărilor vieții și nu le putem folosi, luându-le din graiul comun, decât în măsura în care producem mișcările ce vor chema termenii adecuați. A gândi înseamnă a stabili relația dintre mișcările vieții după criteriul cauzei și efectului, încât exprimarea acestor activități prin termenii graiului va fi falsă dacă nu păzim corespondența dintre mișcări și cuvinte. Iată deci cum o eroare de logică descoperă în poezie lipsa de sensibilitate, încât, fugind de gândire, versificatorul fuge în fond de sensibilitate. Concluzia se va părea paradoxală dacă observăm că, în lipsa simțirii exprimate adecvat, se trădează în versuri tocmai gândirea neglijată a autorului. Impotriva acestei neglijențe reacționează publicul, prin desinteresare. Atmosfera ostilă poeziei, ce se constată astăzi, are una din cauze în procesul ce-l remarcăm.

In considerațiile noastre să nu se vadă o prezentare defavorabilă a plachetei d-lui Ștefan Popescu, recent apărute „Leroi-Ler".

Ca și în alte împrejurări, intenția noastră e să apărăm lirica nouă, prin discuția obiectivă a elementelor din care se constitue poezia arătând, când este cazul, că substanța ei nu se poate gândi oricum.

Iată bunăoară bucata „Duh", care merită să fie remarcată întâi :

Nu i-am știut mers
Și n'am știut ce va fi
Pasăre poate, — sau vers,
mai cine-l va spune or scri?
M'am gândit la cine mai
întâi ?
Din care senin scotocit ?
E'n pagini îl îngâni, îl
mângâi
sau pentru suflet, susur
adânc mocnit ?

(pag. 25)

Spiritul aparține, ca obiectiv al cunoașterii, unei doctrine care nu se poate constitui decât pozitiv. Spiritul nu se poate decât afirma prin cunoaștere. Mărturisirea contrară a lipsei de cunoaștere, deci negația „nu i-am știut mers, și nici n'am știut ce va fi", — nu are nici un sens cu privire la spirit, deoarece poezia nu se constitue din absența elementului ei constituțional. Subliniem deci un rezultat al mentalității care alungă logica, din lirică. Este logic însă că din mărturisirea cât de sinceră, a necunoașterii, nu poți creia poezia mare, la baza căreia stă afirmația cunoașterii.

Și nu se va spune, desigur, cum se procedează deobicei, că autorul este în căutare și că are meritul căutării.

Meritul celui ce caută este de a găsi ceeace caută, și nu de a comunica publicului că n'a găsit ceea ce a căutat.

Procedeul este greșit, deoarece publicul știe că adevărata creație constă în afirmație iar în ce privește spiritul, așteaptă totdeauna pe cei care îl găsesc.

Ceeace se remarcă deci în versurile plachetei „Leroi-Ler", — este convingerea autorului că poate scrie oricum, indiferent de normele pozitive ale gândirii. De aici decurge dreptul cititorului să-și arate indiferența.

Poezia trebue apărată și de indiferența publicului, dar și de unele erori ce provin din nerespectarea condițiilor creației.

Credința că poate scrie oricum o manifesta d. Ștefan Popescu în special prin libertatea lexicală.

Când bunăoară citim în unele versuri : „gândurile care să pută încep"; „hoarda din mine mușcă de turlă biserica"; put a zer, mă 'nchin, mă mir, fluer" — este vădit că autorul admite cuvintele violente numai ca să arate că e liber s'o facă.

Lectura plachetei arată totuși, că d. Ștefan Popescu știe să intereseze pe lectori. Din vioiciunea exprimării reiese că autorul poartă pecete personală.

Prin sforțări sintactice de genul acesta : „Pricepând lutului firele apei"; „arde-te să sfârâi în vrut"; „s'au pârguit ochi în dorit", vedem un temperament preocupat să fie cât mai expresiv. N'avem însă siguranța că procedeul adoptat — al impresionării prin mici cutezanțe, va duce la reușită. Sunt în schimb versuri în culegerea d-lui Ștefan Popescu lucrate parcă în alt ton, și mai purificate :

mă 'ndemn cu gândul :
străfundului mare,
să-i mai găsesc prundul
mânos de isvoare.

Dacă m'ai făcut așa, dacă
m'ai făcut atât
asta-a fi tot ce-i mai bun.

Asupra ecourilor surprinse în unele locuri, din unii maeștri contemporani admirați de tânărul autor nu insistăm. Vedem, în d. Ștefan Popescu, desigur un temperament liric, ce merită să fie urmărit. Am regreta dacă dorința de notorietate cu orice preț, l-ar preocupa mai mult decât poezia în sine. Poema „Duh" remarcabilă de altfel arată că poetul mai are de căutat. Să mai caute...

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

MATINAL

In ultimul timp am putut înregistra câteva tentative de reabilitare a cărței eftine atât de compromise de defuncta și de tristă memorie editură Ignat Hertz.

Am descoperit astfel prin debitele de tutun, cărți eftine, de douăzeci de lei, iscălite de câțiva din cei mai apreciați scriitori, cum ar fi, de-o pildă, excelentul poet și romancier bucovinean Mircea Streinul.

Demnă de toate laudele este și inițiativa a trei valoroase elemente ale tinerei generații — i-am numit pe domnii Anghel, Dumitru Lambru și George Voinescu — cari, nu de mult timp, au înființat o editură — pe numele ei : „Vatra" — oferind pentru un preț cât se poate de redus cărți de aventură, de humor sau cărți pentru copii prezentate în condiții optime și cuprinzând un material pe gustul publicului cetitor și, totuși, lipsit de trivialitățile și inepțiile cu cari ne-au obișnuit alte edituri de acest gen.

Odată cu apariția primului volum din colecția „Anecdota", înființată de această editură, s'a făcut și sfeștania noului local al editurei.

La această solemnitate care a avut loc, într'o Duminecă, la ora 11, au luat parte câțiva gazetari, câteva cucoane — și bineînțeles — și directorii editurei.

Toată lumea era bine dispusă, cu excepția lui George Voinescu, mai palid ca de-obiceiu și teribil de obosit.

— „Ce-i cu tine ?" s'a interesat, grijuliu ca un părinte — dânsul e mai mare cu un an decât Voinescu — roșcatul humorist Dumitru Lambru.

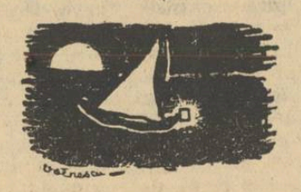

Cu un glas disperat, autorul „Balamuc Palace Hotel"-ului a „expus motivul".

— „Păi ce să fie ? Sunt frânt de oboseală... Pentru ca să vin la sfeștanie m'am sculat cu noaptea 'n cap... La 10 dimineața m'am sculat..."

..Cred că nimeni nu mai poate pretinde că talentatul caricaturist nu e matinal...

HUMOR

După sfeștanie li s'a oferit invitaților o gustare foarte copioasă și mai ales foarte „stropită" cu sprițuri servite în pahare de toate mărimile.

Sprițurile băute dintr'un pahar de „format mărit" l-au convins pe un gazetar — de altfel, foarte sobru în clipele normale — că ar avea „stofă" de humorist.

Pentru a dovedi lucrul acesta, gazetarul l-a chemat de-o parte pe Dumitru Lambru, informându-l că știe o anecdotă grozavă.

— „S'o puneți neapărat în volumul al II-lea al colecției voastre !".

Și pe urmă gazetarul a început să povestească.

A trecut un minut... au trecut două... au trecut cinci... Și gazetarul nu-și terminase povestea.

Dumitru Lambru îl privea fără să zâmbească iar gazetarul povestea prăpădindu-se de râs.

După 10 minute, gazetarul isprăvise de povestit anecdota.

— „Gata ?" s'a interesat Lambru.

— „Gata !"

— „E grozavă. Spune-mi acum pointa anecdoctei și ți-o publicăm !"

Un amănunt pentru cetitorii cari nu urmăresc regulat rubrica noastră — cu toate că nu credem că ar există astfel de cetitori — : pointa este gluma propriu zisă a unei anecdote.

FARA EXPLICAȚII...

Cerem scuze cetitorilor că venim cu încă un amănunt în legătură cu colecția Anecdota. Dar e normal ca o colecție humoristică să ofere material unei rubrici de humor actual.

Prefața primului volum din această colecție a fost scrisă de popularul comic V. Vasilache.

Pentru prefața celui de-al doulea volum s'a recurs la serviciile tot atât de popularului — sunt convins că dânsul îmi va face scandal fiindcă n'am scris : „mai popularului" — H. Nicolaide.

In afară de prefață H. Nicolaide va mai prezenta în acest volum o piesă de teatru și o serie de anecdote.

Simpaticul comic l-a rugat pe George Voinescu să facă un desemn de prezentare a anecdotelor.

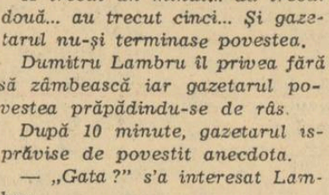

— „Uite ce-ai de făcut : desemnezi trei bucătari și scrii dedesubt : Bucătăria colecției Anecdota își sărează bucatele cu glume proaste de Nicolaide.

— „Crezi că mai e nevoe de explicații ?" s'a interesat Voinescu. „Eu cred că ar fi mai bine să scrim numai : glume de Nicolaide.. **Și înțelege lumea că sunt proaste..."**

Bine înțeles, nu suntem de aceeaș părere.

Am publicat această discuție, numai pentrucă suntem cronicari obiectivi și scrim tot ce auzim.

PRĂJITURI

Actorii au și ei — ca toți oamenii, de altfel — gusturi. Unora le plac aplauzele. Alții — de obiceiu, foștii interpreți ai rolurilor de june-primi — sunt fericiți dacă au succes la femei.

Și aș putea înșira astfel încă o mulțime de gusturi. Cei mai mulți dintre actori adoră gloria, banii ș. a. m. d.

Actorul Stan Iorga dela Teatrul Regina Maria se deosebește de toți. El adoră... prăjiturile.

In special în turnee, actorii cari-l întovărășesc îi cunosc, toți, această slăbiciune.

Și, la aceeaș masă la care pot fi văzute vedete de diferite mărimi întrecându-se la băutul halbelor, Stan Iorga — antialcoolic convins — își mănâncă porția obișnuită de 7—8 „prăjituri asortate".

Anul trecut, actorul despre care vorbim, plecase și el într'un turneu al Teatrului Regina Maria.

Trupa fusese cu o zi înainte la Oradea și acum, toți actorii poposiseră la Arad.

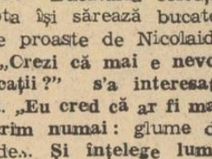

Seara, Stan Iorga, mai obosit ca nici-odată, se retrăsese în „cușeta" lui, hotărît să-l întâlnească cât mai curând pe individul Morfeu.

De-odată aude niște bătăi puternice în ușa compartimentului.

Cine era?

Colegul lui, Vurtejanu, venise să-i comunice ultima lui **descoperire :**

— „Vino iute cu mine că n'o să-ți pară rău. Am descoperit într'o cofetărie niște cataifuri teribile. Mari ca muntele.. Și costă numai 6 lei!" (abea acum ne dăm seama că acțiunea se petrecea acum vreo 3—4 ani).

Stan Iorga n'a putut rezista ispitei. Iute s'a îmbrăcat și peste 5 minute putea fi văzut alături de Vurtejeanu, colindând străzile Aradului, în căutare de cataif. După câteva minute au ajuns în centru. Nici urmă de cataif...

— „Unde sunt cataifurile, bădie ?".

— „Ai răbdare. Le-am văzut mai spre periferie!".

Și au mers și spre periferie.

Cataifurile nicăeri.

— Mă, unde mă duci, mă?".

— „Acum ajungem!".

Au mai mers și tot n'au ajuns.

De-odată Vurtejanu s'a bătut cu palma peste frunte:

— „Aoleu! Abea acum îmi aduc aminte! Nu le-am văzut aici. Erau la Oradea".

A doua zi, pe scenă, lacheul pe care-l interpreta Vurtejanu avea un ochiu vânăt.

POVESTE ADEVĂRATĂ

O să credeți că vă mint și totuși n'aveți dreptate. Lucrurile s'au petrecut întocmai cum voiu încerca să vi le povestesc eu, acum.

Intr'un spital din București, un actor se dusese să ceară o consultație gratuită. La intrare o soră trecea într'un registru, numele tuturor celor cari intrau în spital.

A venit și rândul actorului nostru.

— „Numele dumneavoastră?".

Sora era drăguță. Actorul era spiritual. Și a încercat să facă o glumă:

— „Pirandello mă cheamă. Luigi Pirandello".

Spre uimirea actorului, sora a trecut, calmă, fără să tresară, numele pacientului, în registru: „Luigi Pirandello".

Și apoi, la fel de calmă l-a întrebat:

— „Profesia dumneavoastră?".

Buimăcit, actorul n'a mai mințit :

— „Actor !".

Sora, convinsă a completat: „Luigi Pirandello, factor"...

TĂCERE !

O trupă de actori dădea odată un spectacol într'un foarte mic târg de provincie.

Sala, era tixită. Veniseră toate personalitățile târgului.

S'a ridicat cortina și actorii au început să joace o mare „dramă în cinci acte". Acțiunea piesei era teribil de sumbră.

Și totuși spectatorii nu erau prea impresionați. Din potrivă, își dădeau silința să facă în sală cât mai mult sgomot.

De-odată s'a ridicat din rândul I, un domn grav, gras și cu mustățile pe oală și a strigat cu glas de bas:

— „Tăcere!".

Publicul a amuțit. Pe semne că domnul grav era un om cu mare vază în târg.

La sfârșitul spectacolului, actorii s'au dus la el să-i mulțumească:

— „Domnule, îți suntem adânc recunoscători. Grație dumitale am putut să jucăm în liniște!".

Mulțumit, domnul grav și-a mângâiat mustățile.

Peste un an, aceeaș trupă de actori a venit să prezinte în acelaș târgușor o comedie. Sala era tot tixită. In rândul I stătea acelaș domn grav.

Cortina s'a ridicat; comedia era bună; și publicul a început să râdă.

De-odată domnul grav s'a ridicat din nou și cu acelaș glas de bas a tunat:

— „Tăcere! Să nu vă mai prind că râdeți de domnii actori".

PUNCT ȘI VIRGULĂ

Note românești

ANDERSEN : SOLDATUL DE PLUMB

Hans Cristian Andersen este socotit ca cel mai renumit povestitor, opera sa destinată copiilor și tineretului fiind cunoscută în lumea întreagă.

Născut în Odensee, în Danemarca, în anul 1805, din părinți săraci, tânărul Andersen nu reușise până la vârsta de 14 ani decât să creadă în vocația, niciodată realizată, de a deveni cântăreț de Operă. După ce încercă în zadar câteva meserii, când aproape împlinea douăzeci de ani întâlni pe un bătrân poet anume Guldberg care-l luă sub ocrotirea sa, trimițându-l să urmeze cursurile unui liceu. La universitatea din Copenhaga s'a distins prin talentul și sârguința de care a dat dovadă.

Viața grea pe care a trebuit s'o ducă în anii copilăriei l-a apropiat puternic de cei mici ; pentru ei a scris Andersen unele din cele mai frumoase povești ce-au încântat cu farmecul lor generații întregi de copii și vor continua să stârnească interesul tineretului de azi și de mâine.

Soldatul de plumb, apărut în excelente condițiuni tehnice în editura „Universul", reunește un număr din cele mai bune creații ale marelui povestitor danez. Traducerea excelentă a d-lui Al. Iacobescu și desenele executate cu mult talent de d. G. Iliescu, fac din acest volum un motiv de încântare pentru copii și tineret, care dela o vreme au uitat lectura, înlocuind-o cu alte îndeletniciri mai puțin folositoare.

W. S. MAUGHAM : LA PERSOANA INTÂIA

Printre operele de maturitate ale cunoscutului scriitor englez W. S. Maugham se numără și recent apărutul volum de nuvele intitulat, sugestiv, La persoana întâia.

Autorul precizează că nu poate fi vorba de acțiuni ce i s'ar fi întâmplat lui însuș. Faptul că le povestește la persoana întâia nu însemnează altceva decât un fel pe care, întâmplător, și l-a ales pentru povestirea acțiunilor; dar tot așa de bine ar fi putut întrebuința un alt mod. Dacă l-a preferat totuș pe acesta, este că a fost tentat de cele mai bune nuvele scrise de Cehov și Maupassant în aceeași manieră.

Greutățile legate de o astfel de prezentare sunt multiple; poziția scriitorului presupune o cunoaștere intimă a diverselor situații și a personagiilor pe care le manevrează. Cea mai neînsemnată neglijare a acestui principiu poate compromite cea mai bună operă de artă de acest gen. Cunoașterea lucrului artistic la Maugham ia înfățișarea unei perfecte contopiri cu eroii nuvelelor sale; de aci, interesul mereu treaz în care cititorul este prins, pe rând, în fiecare nuvelă.

Cartea a apărut în aceleași bune condiții de tipar cu care ne-a obicinuit editura „Contemporana", în tălmăcirea fidelă a d-lui Jul. Giurgea.

EUGEN DIMITRIE PETIT : ORIGINEA ETNICA

Studiul d-lui Eugen Petit, apărut la „Universul", nu este, așa cum s'ar părea după titlu, o lucrare de specialitate, destinată deci cu exclusivitate juriștilor. Apelul pe care autorul îl face deseori la texte de legi este inerent într'o materie ce s'a desvoltat în mare parte grație importanței sale ca noțiune de drept. Dar înainte de aceasta, originea etnică a individului face parte dintr'un complex de preocupări ce în zilele noastre au căpătat o amploare deosebită.

Rămânând în drept însă depășindu-l, problema aceasta este menită să desvolte noțiunea ce cuprinde, pătrunzând în adâncime și conturând o noțiune care până mai ieri se părea clar definită într'un articol searbăd de lege. Punctele de vedere din care d. Eugen Petit cercetează ceeace se numește origina etnică, ne face să înțelegem la justa ei valoare problema aceasta pentru a cărei clarificare lupta este, la noi, abia la început.

NICOLAE BOGDAN : ROMÂNII IN SECOLUL AL XV-LEA

„Privire de ansamblu asupra perioadei patriarhale a Neamului nostru, întemeiată pe mărturiile directe cuprinse în cronica lui Wavrin", — așa își subintitulează d. **Nicolae Bogdan** importantul său studiu apărut recent în colecția „Justinian".

Incercarea încununată de succes a d-lui N. Bogdan de a reconstrui în mod obiectiv, după mărturiile imparțiale ale cronicarului Wavrin, epoca scursă între anii 1400 și 1500 ai erei creștine, în ceea ce privește țara noastră, trebue să constitue un îndemn pentru toți cercetătorii sbuciumatului nostru trecut și din sgura însemnărilor celor ce ne-au cunoscut și-au avut vremea și posibilitatea să scrie despre noi, să ne redea o icoană cât mai exactă a întocmirilor temeinice înfăptuite de Domnitorii cari-au știut să dea strălucire numelui de român.

Munca d-lui Bogdan a cerut timp pentru a fi pusă la punct, dar străduințile d-sale au deschis drum nou și sigur tuturor cercetătorilor trecutului nostru.

C. POSTELNICU

PORTUGALIA ȘI ROMÂNIA (UN MOMENT ISTORIC)

La *„Expoziția expansiunei portugheze în lume"*, deschisă anul acesta la Belém (Portugalia), s'a putut vedea și un panou, evocând relațiile de arme portugalo-române. Panoul înfățișează întâlnirea dintre Dan II Basarab, Domnul Țării Românești și Principele Don Pedro Lusitanul, fiul lui Joao I și al Principesei Felipa de Lancaster. Episodul istoric, relatat pe larg într'o comunicare a profesorului N. Iorga la Academia Română, se petrece în anul 1427, când Don Pedro pornește să-și afle alieți printre voevozii țărilor creștine ridicate împotriva marelui imperiu otoman.

Panoul tabloului imită maniera epocei, atât în felul de a pune în cadru cât și în felul de a stiliza mișcarea și figurile.

Printr'o fereastră în arc ușor frânt, amintind încă ogiva medievală și presimțind plin-dintrul Renașterei, sprijinită pe coloane cu ornamente churriguerești se zărește pe fondul unui cer luminos, castelul Bran și crestele Carpaților meridionali. Principii, în armurile proprii țărilor respective, sunt înfățișați în momentul pecetluirii înțelegerii lor, printr'o strângere camaraderească de mână. Jos stemele familiilor de Lancaster și Basarab, și inscripția : „Principes Petrus Lusitanus et Daus Valachicus (Rumania). Necessitudine Devincti ed Adversus Infideles Crucesignati. MCDXXVII.

Panoul original este astăzi la Pinacoteca orașului Lisabona, iar la Muzeul Militar din București a fost trimisă o copie în culori, de dimensiunile originalului.

Venirea legendarului Don Pedro de Lancaster în Țara Românească, comentată de cronicarii ambelor țări, mai cu seamă de Oliveira Martins ,este o dovadă de existența, în acea epocă, conștiinței unei unități latine și creștine care, în pofida infiltrațiunii slave, a subsistat între Adriatică și bazinul Dunărean.

Fericita idee a alegerii acestui episod și a reprezentării sale plastice, aparține, ca și inițiativa, Legației Române din Lisabona.

D. Mircea Eliade, atașatul cultural român, ne comunică faptul că România a fost singura țară europeană prezentă într'o expoziție a gloriei și influenței portugheze. Presa a relevat și comentat cu entuziasm această frățietate de arme a celor două ramuri extreme ale latinității.

Vraje

A ridicat noaptea privirea pe creastă
Pe livadă — covor fermecat și pe cer
Luna s'a strâns lângă mine — nevastă
Cu mâna-i de aur masiv și de ger.

Așa am mers pe drum cu lăstunii ;
Ea îmi călăuzea pasul pustiu.
Nu mai aparțineam nici cerului, nici lumii.
Nici versurilor pe care le scriu.

M'a strâns în brațe, în treacăt, doar vântul
Și amintirile — amante ce pier.
Lăsasem în urmă pământul
Și sufletul-l-uitasem în cer.

Din codrii cu cerbi și cu iele
Cântau isvoarele besnelor lung,
Cine-mi ducea ochii'n spre stele
Și sufletul de ce nu-l ajung ?

ION MAICAN

NENEA GREGOR

(fișă de roman) de Dan Petrașincu

Omul care intrase era foarte frumos, însă de o frumusețe antipatică și vulgară. Gregor Veruleanu, fratele Anyei, împlinise treizeci și cinci de ani, începând să dea semne de îngrășare. Tip de cavaler de industrie, cu freza linsă și mustăcioară subțirică, își purta cu mândrie costumul nou, gris-deschis, pe dedesupt cu vestă strâmtă pe talie și tăietură îndrăsneață, modernă. Vorbea cu glas ridicat și vesel...

Intre Any și Gregor Veruleanu, deși îi despărțea numai cinci ani, relația era mai îndepărtată cum ar fi, de exemplu, dela unchi la nepoată. Cu toate că nu-l putea suferi, Any resimțea în fața lui sfiala ce-i rămăsese din îndepărtata copilărie, când „nenea Grigore" — băiat șmecher și stricat, îndărătnic la învățătură — o îndemna la prostii cu băeții de seama lui, sacrificând-o cu cinismul care devenise mai târziu, principala lui trăsătură de caracter. I se potrivea vorba, că ziua bună de dimineața se cunoaște.

Semănau într'un fel aparte, deoarece trăsăturile care pe Any o luminau, la Gregor deveneau lâncede, fără viață. Any avea leit chipul lui Toma Veruleanu, tatăl lor, dela care moștenise fruntea înaltă și limpezimea privirii; pe când Gregor da mai mult înspre partea mamei: fruntea îngustă, cu ochi mici, adânciți și neastâmpărați, mărturisind mărginire și ușurință.

— Bine te-am găsit, fetico! o întâmpină nenea Gregor, cași cum ea ar fi fost mosafirul. Bătuse tocmai, cu palma, pe obrajii Vilmei, servitoarea, care crudă și durdulie, nu i se părea de lepădat — și fata, luându-i pălăria, se roșise fâstâcită.

— Ce faci, cum o duci? — nu-i dădu răgaz nenea Gregor să spue ceva. Nu te-am mai văzut de un car de vreme prin oraș, ce-i cu tine? Ce-ți face boerul?... Am o treabă, Anicuțo... sfârși, după ce schimbase tonul de câteva ori. Ii spusese pe numele ei de acasă, „Anicuțo" ca să reinstaureze între ei raportul firesc, dela frate mai mare la surioară, sau mai curând ca nu cumva să se lase impresionat de situația ei, care-i impunea.

— Hai sus, nene Gregor... îl invită Any, în loc să răspundă. Nu-și putuse stăpâni o mică șovăială, pe care nenea Gregor — expert — o observă.

— Dar stai, văd că ești gata de plecare, vin altădată...

— Ei cum, dar se poate? protestă Any, angajată de politeța fratelui. Știa că a venit iar să ceară ceva — altfel nu-i călca

prin casă — și, ca întotdeauna, se pregătea, docilă, să-l asculte și să-l satisfacă. Indirect, prin el își mulțumea propria ei necesitate de a face un bine pentru ai săi... Nenea Gregor îi cunoștea dorul și profita din plin. Făcând abstracție de persoana lui, Any îl privea ca pe un reprezentant al familiei... al acelei familii care o renegase de mult. Toma Veruleanu nu mai voise să audă de ea de când fugise de acasă, să se facă „artistă", trimițându-i înapoi toate cadourile cu care ea la început credea că va reuși să-i recâștige dragostea. Șeful familiei Veruleanu, originar din Galați, avea faima unuia dintre cei dintâi întemeietori ai mișcării socialiste din România, înaintea războiului cel mare. De câte ori se gândea la tatăl ei, Any suspina cu acea remușcare ascunsă a oamenilor care au pierdut pentru totdeauna bunul cel mai frumos al vieții lor. Chipul lui de patriarh, cu barbă tolstoiană și ochi mari, integri, o urmărea de departe ca un veșnic repros. Any era preferata bătrânului și ea îi răspundea cu dragostea. Dar așa fusese dat, ca tatăl și fiica să se despartă, prin fatalitatea vremurilor. Toma Veruleanu era însăși conștiința ei — conștiința unei alte concepții de viață, pe care nu o putuse realiza, de care se lepădase, înnecată în volbura ambițiunilor, a Capitalei. Socialismul idealist, nobil și desuet, pe care-l practica pensionarul dela Galați, i se părea astăzi Anyei asemenea acelor închipuiri naive din adolescență, pe cari le lepezi cu tristețe pe măsură ce te maturizezi.

Bătrânul, în puritatea lui, necunoscând atâtea lucruri ale vieții din Capitala, vedea — liniar — o lume egală și fericită, din care au pierit toate micile meschinării ale luptei pentru existență, ale concurenței. Deși atât de „avansat" în idei, Toma Veruleanu se purtase cu fiica lui după o morală foarte reacționară. De fapt, bătrânul avea un fanatic cult al familiei și instinctiv, îi repugna orice abatere dela legile elementare, burgheze, ale vieții. Nu avusese noroc cu copiii. Un frate mai mic de al Anyei murise la vârsta de treisprezece ani. Ea, temperament svăpăiat, când își dăduse seama cât de mult succes are la bărbați, își făcuse de cap și, la prima ocazie, dispăruse în București. Nenea Gregor, veșnic în conflict cu bătrânul, plecase mai de mult și-l întâlnise aici imediat ce numele îi apăruse pe afiș, deoarece și el se învârtea mai ales prin cercurile teatrale ale Capitalei. Bătrânii rămăseseră singuri în orașul lor de pe marginea Dunării și nu mai știa nimic deosebit despre ei de aproape un an de zile. Tanti Mina — vară primară cu mama, Zoe Veruleanu— era agentul lor de legătură.

Nenea Gregor nu mai venise de vreo lună — una din pauzele cele mai mari de când se mutase aici, în vilă. Se ocupa cu de toate și cu nimic. Făcea parte din acea lume cenușie, atât de numeroasă într'o anumită epocă la București, a oamenilor care nu trec niciodată de Calea Victoriei, trăesc binișor, au garsonieră, se învârt printre oamenii politici fără a avea nici o convingere, au nenumărate relații dar foloase puține și-și duc viața, zi de zi, fără prea multă filozofie, mulțumindu-se cu succesele și intrigile mărunte dela cafenea. In ultimul timp se îndrăgostise de el Liliana Botez, actriță de reviste, cam trecută dar încă „bine", ale cărei picioare mai aveau succes pe scenă, picioare cărora le datora, de ani, locul întâi pe afiș. Femeea împlinise patruzeci de ani și-și strânsese oarecare avere, fiind o fire prudentă... ba chiar sgârcită, după cum o considera cu amărăciune Gregor Veruleanu.

Situațiile asemănătoare — deși de alt grad și de alte înțelesuri, — în loc să-i apropie, îi despărțea. Any nu putea suferi tocmai această asemănare, care părea să constitue însuși punctul esențial al deosebirii lor. Ea era femee și poate că e firesc ca o femee frumoasă, cu destinul ei, să devie o întreținută, când a avut norocul să fie iubită de un om însurat ca Toni Culea. Ea cel puțin avea scuza că „odată și odată" Toni se va elibera și o va lua. Exista pentru ea, în momentele când se compara cu fratele ei, o anume moralitate în această legătură. Dar Gregor? Insă înlătura repede astfel de considerații, fiindcă, micșorând-o, o enervau...

Ultimul „împrumut" fusese mai mare, de aceea poate nenea Gregor găsise de cuviință s'o lase în pace atâta timp. Fusese „o datorie de onoare" urgentă, desigur; fratele nici nu se obosea să găsească formule mai puțin clasice. Totuși, auzise că nenea Gregor prinsese patima ruletei și asta, fără voe, o îngrijorase.

Nenea Gregor făcea cererile, întotdeauna, cu aerul degajat al omului căruia i se datorează foarte mult. Se simțea și el părtaș la buna ei stare, ba chiar avea aerul să pretindă că ar fi contribuit cu ceva ca ea, Any Veruleanu, să ajungă la situația de invidiat în care se afla...

Any văzu însă numai decât că nu era vorba de bani, de o sumă oarecare. După ce intrase și se așezase comod într'un fotoliu, nenea Gregor începu o poveste cu totul neașteptată, pe care — așa distrată cum era astăzi — nu o prea înțelese dintr'odată. Ii veniseră ambiții de mare impresar, îi vedea înflăcărat ca niciodată, perorând și îngrămădind frazele ca omul care ezită să ajungă la final. Și apoi, nu înțelegea întrucât o putea privi pe ea tot ce-i spunea nenea Gregor, transformat peste noapte într'un om de afaceri. Voia să se apuce de treabă, avea în perspectivă o mare lovitură. Se va lăsa de fleacuri, de trândăveală, de femei. A venit timpul să arate și el ce poate. In tovărășie cu un neamț, cunoscut la Corso — om umblat și fost impresar — o va aduce la București pe marea cântăreață germană... și spuse un nume pe care Any nu-l reținu... are să fie senzația sezonului, fiindcă nimeni nu se gândise la cântăreața asta, nimeni nu avusese curajul. Neamțul o cunoștea — îl cheamă Gruber — fusese în anturajul ei și-i va obține cu siguranță consimțământul. Rămânea partea financiară... și nu atât partea financiară, cât o mică, o simplă intervenție... pentru ca afacerea să devie un eveniment... cultural! Nu cunoștea pe nimeni la minister, avea o idee... el cu ideea și oficialitatea cu prestigiul... afacerea trebuia ticluită astfel încât să pară o chestie oficială, națională — mă înțelegi?

— Ei și? — nu înțelegea Any.

Concluzia era pe cât de simplă pe atât de neplăcută pentru ea. O intervenție, o mică vorbă a lui Toni Culea... acolo unde trebuia și treaba va merge strună. Aflase că inginerul e prieten cu omul care are cheia afacerii. Fuseseră colegi de liceu și nu trebuia decât un telefon... o mică insistență... Acum înțelegea ce importanță are pentru el o astfel de lovitură, care-l poate lansa dintr'odată?... și-i putea aduce un câștig mare?... O vorbă, o vorbuliță la telefon... o să facă minuni...

Any tresărise neplăcut impresionată. Asta nu, până aici! Să-i ceară bani, orice, dar nu voia să-l bage în ciorbă și pe Toni. Mai ales astăzi picase nenea Gregor — cu astfel de propuneri. Colac peste pupăză! Ea să fie obligată a cere ceva lui Toni... pentru o rudă! Toni Culea știa vag de existența fratelui ei, nu-l prea interesau chestiile ei familiare. Sâcâită de astfel de gânduri, Any se simțea totuși și stânjenită. Il vedea parcă pe nenea Gregor sincer ambalat de idee... și când prinse firul întregei povești, zâmbi amuzată. De fapt, el nu avea decât „ideea", totul depindea de intervenție. „Oficialitatea", dacă ar fi voit, ar fi putut-o aduce pe cântăreață și fără ajutorul lui Gregor. Dacă Toni vorbește, va trebui să i se facă o favoare lui nenea Gregor, ca să rămâe el „impresarul" afacerii. Dar în felul cum o întorsese fratele ei, meritul părea întreg al lui, fiindcă „descoperise" ideea (și, desigur ideile sunt de preț) iar intervenția rămânea o mică și simplă formalitate... Nu știa prea bine dacă era naivitate sau viclenie la nenea Gregor... Se ridică.

— Ei, ce zici? Ii vorbești? Și, ar trebui repede, fiindcă... Ca niciodată, glasul lui nenea Gregor șovăia. Any bănui și un alt motiv, ceva ascuns, vreun eveniment nou

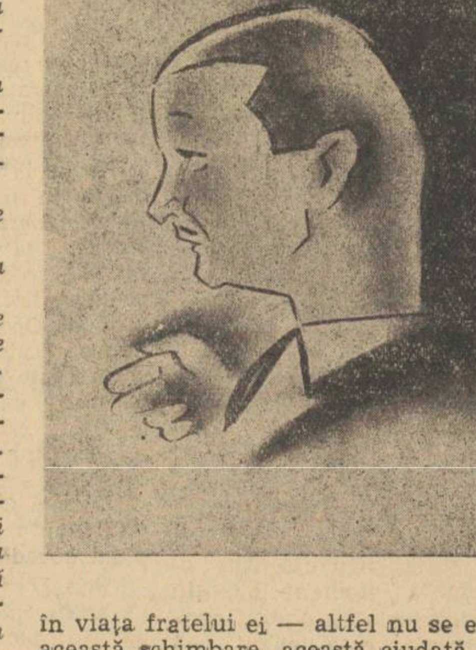

în viața fratelui ei — altfel nu se explica această schimbare, această ciudată îngrijorare, fiindcă după primele clipe, când făcuse pe cinicul, la fel ca întotdeauna, își pierduse parcă siguranța și o pândise cu o teamă cu totul streină de firea lui. Ce s'a întâmplat cu nenea Gregor — se frământa Any, cu o anume curiozitate, a lucrului trecător, care te interesează vag. Vrea să se pue pe treabă, vrea să câștige bani, vrea să devie cineva... Să se fi despărțit de Liana Botez? Să se fi îndrăgostit el, înfine, de vre-o femee? Asta, judecând în linia felului lui de a fi, părea cu totul exclus. Să fi început să simtă bătrânețea?

Il întrerupse.

— Mergem? Te conduc dacă vrei, în oraș. Vorbim în mașină.

— Vasăzică se face? Dacă e așa, haidem surioară scumpă — se ridică și Gregor, totuși cu oarecare nedumerire, fiindcă Any nici nu aproba, nici nu desaproba. Se îndoia de efectul metodei sale inedite de convingere — prea îl lua repede Any.

— Om vedea, om vedea, nenea Gregor. Numai să vrea...

— Ce-i aia, trebue să vrea, numai tu să vrei, știm noi ce știm. Nu degeaba ești tu sora mea, Anicuțo, o bătu nenea Gregor pe șold, cu o vulgară familiaritate, regăsindu-și cinismul și respirând adânc, ca omul care-și revine, în elementul său.

— Ce mai femee te-ai făcut, măi Anușca, repetă el gestul, apreciind-o obiectiv, ca pe un cal de curse. Noi doi... vezi tu... noi amândoi, am putea să stăpânim tot Bucureștiul. Da' ce zic eu, de fapt tu, chéri, îl și stăpânești. Nu e Toni Culea al tău cel mai tare om din România? Nu uita, o vorbă o singură vorbuliță de a lui — și gata!... ton frère deviendra le plus celebre impresario din București. Voila! Să audă și ăi din Galați de noi, să rămâe bouche-bée.

Coborîră.

CERCETARE LOCALĂ

Matache Pricop e agent de urmărire în biroul protestelor. Matache Pricop nu prea s'a împăcat cu cartea. L-a ținut în școală unchiul Paraschiv de la tramvai, dar pentrucă Primăria de la o vreme nu mai da bon de cărți, și cum băiatul nu prea avea tragere de inimă la învățătură, l-a tocmit ucenic la Andronache frizerul din Podul Caliții.

Dar ucenicia era mai mult prin odăi decât în prăvălie. Nici briciul, nici foarfeca nu i se potriveau — talent și la meremeturile astea, de... Patronul îi precizase atribuțiunile în schimbul unui rând de haine nouă la Paște, o mâncare pe sponci și un căpătâi de dormit, cu gândul că, dacă o ieși om, să-l bage în meserie, la parte. Până atunci, grija lui era să strângă Oltenii de pe străzi pe care avea să-i radă gratis pentru exercițiul bărbieriei, să dea apă și sământă mierloiului, să doarmă noaptea la picioarele copilului și să-i spue anecdote până o prinde să ațipească. Apoi trecea somnoros în prăvălie pentru a-și da oasele pe un jeț cu scripte.

Dar Matache Pricop nici în frizeria lui Andronache nu a prea făcut purici. Intr'o zi i-a scăpat haplei copilul din albie și din izbitură s'a ales pramatia cu o uimă în cap de l-a făcut infirm și năuc pentru toată viața — după spusele lui Habudeanu, doftorul culoarei.

Andronache l-a socotit și Matache Pricop a intrat ca practicant în grefa Tribunalului, sub părinteasca ocrotire a d-lui Alexandru Vlahu, ajutor de grefă cu două examene de drept la București, unul la Iași și altul la Liége — om de inimă dar leneș și bețiv, primind bucuros candidatura lui Matache Pricop la copistărie pentru a-i lăsa pe cap „minutele" și ceva mai târziu și sentințele pe care le lua seara acasă, în geantă și le aducea a doua zi tot așa cum le luase, neredactate.

Dar nici în grefa Tribunalului, Matache Pricop nu și-a împlinit visul! A slugărit ce a slugărit la biuroul proceselor civile ale d-lui Alexandru Vlahu și când s'a ivit un loc vacant de copist, Matache Pricop nu avea... bacalaureatul! D. Alexandru Vlahu, ca să nu-l descurajeze, i-a promis că îl ia ca arhivar la judecătoria lui, unde avea să ocupe un post, după ce își va da capacitatea la Liége. Până atunci, d. Alexandru Vlahu rupea ca din ficați câte două piese din leafa lui de lei una sută patruzeci și șapte, bani nouăzeci și cinci, brutto lunar și le strecura lui Matache Pricop pe sub biroul cel mare de ajutor de grefier clasa întâia, cu cele două firide imense, pline cu tutele în curs și cu postavul cel verde mâncat de pecingini violete. Din acești bani, după sfatul d-lui Alexandru Vlahu, practicantul Matache Pricop își cumpăra... la luarea lefei, câte o carte de drept și o alta de literatură, alternând între „Călăuza cetățeanului în materie juridică" și „Năzdrăvăniile meșterului Perdaf din Galați".

Intr'o vreme s'a mai ivit o vacanță de copist în grefa d-lui Alexandru Vlahu, dar în chiar momentul când porneau spre Minister hârtiile de recomandare pentru numirea lui Matache Pricop, a fost propus, ca din senin, pentru acest post, un protejat al unui profesor de facultate la cursurile căruia urma fiul judecătorului delegat cu procesele de expropriere. Și Matache Pricop a continuat să încaseze cu interminabila desamăgire a ghinionului, rația de hrană intelectuală pe care lenea și... examenele d-lui Alexandru Vlahu i-o oferea până la o nouă vacanță de copistărie, prin cele două piese de argint a câte cinci lei fiecare.

●

Vremea a trecut. Copiștii titrați au plecat în magistratură sau în alte demnități oficiale și alți titrați se înșirau, spre dezesperarea practicantului Matache Pricop, la masa cea mare de corespondență, printre uriașele călimări ca niște porțelanuri de telegraf pline cu cerneală violetă. Și Matache Pricop își trăia martiriul insuccesului și al infinitei descurajări, cu nasul în dispozitivele sentințelor trase de păr ale ajutorului de grefă Alexandru Vlahu.

Intr'o vreme, scurgerea timpului a dat altă întorsătură lucrurilor. Ministerul renunțase la serviciile titraților, cari își petreceau vremea mai mult la cafenea decât la facultate, sau în grefă, dând preferință netitraților harnici și pricepuți, după referințele capului de masă. Dar, între timp, d. Alexandru Vlahu a murit subit, de inimă, în iatacul lui pustiu și rece din „Fundătura Radu dela Afumați", cu sentințele neredactate și cu capacitatea dela Liège nedată și Matache Pricop a rămas de data asta fără protector.

Dar dela un alt birou de ajutor de grefă, a sărit îndată d. Jenică Attendez, licențiat în drept la Bruxelles, — care la orice solicitare a împricinaților interesați la vre-un proces care s'ar fi întâmplat în ședința lui de divorțuri de Martea și Joia, răspundea mieros printre firele de mustață drișcuite cu mult cosmetic: attendez, attendez, propunând pentru cel dintâi loc de copist după înlocuirea primului titrat, pe Matache Pricop. Recomandația d-lui Jenică Attendez a sosit însă la centru după ce postul de copist fusese ocupat de Fane Mălăeru, băiatul camerierului dela ușa cabinetului primului președinte al Tribunalului.

Mai târziu s'a întâmplat însă că arhivarul dela Ocolul Stubeyul-Doamnei, d. Mieluș Cornățeanu, să fie înlocuit pentru că a fost prins de judele ocolului respectiv jucând stos pe bani cu Fusea, aprodul judecătoriei, în chiar camera de chibzuire a Ocolului! Ca o justă și binemeritată revanșă semnalată Ministerului de către ajutorul de grefă Jenică Attendez, în locul arhivarului Mieluș Cornățeanu a fost recomandat dela „centru" Matache Pricop.

Dar cariera lui Matache Pricop nu i-a surâs nici din grefa judecătoriei oculului Stubeyul-Doamnei! O anonimă... confidențială dela fostul arhivar Mieluș Cornățeanu adresată Ministerului pentru niște timbre date lui Matache Pricop într'o adopție și... „mâncate" de acesta, a avut de rezultat îndepărarea protejatului d-lui Jenică Attendez dela arhiva Ocolului Stubeyul-Doamnei! Ca fost slujbaș în Justiție, Matache Pricop a intrat repede în grațiile d-lui Tilică Calvocărescu, portărel la proteste, cu șase la sută remize de încasări. Și Matache Pricop a crescut și s'a educat în rândurile justițiabililor, memorând în scurt timp „ca pe apă", legea și regulamentul urmăririlor în materie de vânzări silite, de cele mai multe ori lăsând pe jos chiar pe d. Portărel Calvocărescu!

Matache Pricop s'a însurat. S'a însurat din dragoste cu Irinița, fata lumânărarului de la Biserica Alexe. D. Portărel Tilică Calvocărescu a cam strâmbat din nas. Toată dragostea protestelor avea să treacă acum asupra grației Iriniței iar chefurile cu Matache Pricop aveau să se mai rărească. Dar nu a avut încotro. Nunta a ridicat-o d. Tilică Calvocărescu — simplu, modest și numai cu ai casei.

Mai târziu a regretat și Matache Pricop de căsătoria asta, cam pe negândite! Urmăririle mai slabeau, dar chefurile erau la înălțime. Matache Pricop se împărțea în două: gospodăria, gospodărie; și afacerile cu d. Tilică Calvocărescu, afaceri! După închiderea ghișeului, Matache Pricop proptindu-și condeiul cât o undiță după o ureche clăpăugă ca a unui pui de elefant, striga cu ifos către aprod:

— Andrei, fă încoace un dosar mai barosan din arhiva veche și du-l acasă la Irinița, și spune-i că e foc de s'o pierde — d'adreptul în pușcărie intrăm cu toții, auzi?

Apoi dinspre d. Portărel Tilică Calvocărescu:

— Iar cercetarea locală?

— Da, șefule, iar cercetare; ce, eu am omorit pe tata?

Și undița din urechea agentului Matache Pricop pica zgomotoasă printre proteste, în vreme ce Portărelul Tilică Calvocărescu aranja un tacâm de beție, pentru a doua zi la o... cercetare locală în „Cartojani".

Seara, Matache Pricop cădea bosumflat pe pat, iar în întunericul odăiei, picura văicăreala domoală a lumânărarului:

— Iar cercetare, Matache tată?

— Iar, tată socrule. Ne-a zmintit în cercetări!

A doua zi în prag, Matache Pricop își îmbrățișa familia, le recomanda cuminținie, proptea la subsuoară servieta burdușită cu dosarul cel voluminos și ieșea în drumul portărelului Tilică Calvocărescu. Dosarul se'ntorcea la loc, în subsolul Tribunalului și oamenii legii își vedeau de... cercetarea care dura vre-o trei zile, după care dosarul ieșea iar din pivniță pentru a se plimba din nou, între gospodăria agentului Matache Pricop din podul Beilicului și biroul protestelor din Palatul de Justiție.

●

— Andrei, urlă portărelul Tilică Calvocărescu la câteva zile după ultima... cercetare locală! Fă-te cu dosarul la d. agent acasă — știi, cercetare!

— Cercetare?

— Dar cam ce ai vrea să fie?

— Prea bine, domnule șef; îl duc, compelctă cu hotărîre aprodul Andrei.

— Stai Andrei, nu-l mai duce, interveni agentul Matache Pricop înfigând undița tocului după ureche.

Apoi către d. portărel Tilică Calvocărescu, cu o discreție searbădă, de cleptoman încolțit, șoșotind cu ochii spre aprodul Andrei, pe jumătate închiși și cu urechea cea fără toc în ea, spre ghișeul plin de capete:

— Nu știi ce trăznae mi s'a întâmplat când cu chestia cu cercetarea din urmă? Plec cu dosarul să vă întâlnesc pentru ca să mergem la... cercetare, de! In urma mea, pâș, pâș, un mers cam cunoscut, la câțiva pași, mai înlături. Până să mă întorc să iau seama omului care mă sosea, mă pomenesc cu mustățile lui socru-meu drept în urechile mele.

—Matache tată, mai lasă taică dracului... cercetările alea, că își ia Irinița lumea în cap, zău așa!

SĂRMANUL KLOPSTOCK

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

39-941

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 39
SAMBATA 20 Septembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

FIȘIER

Materialul lexical din nuvelă sau roman nu trebue să ne intereseze dacă reproduce doar aidoma felul de a vorbi, de a gândi și simți al personagiilor. Iau la întâmplare cuvinte și expresii din doi prozatori cari merg pe urmele folklorului și vieții satelor noastre: Ion Iovescu și Pavel Dan. Cel dintâi aduce materialul nud (uneori diformat) al țăranului român; celălalt folosește acelaș material numai pentru a-și creia un fundal pe care proectează arta sa, cu lumini când realiste, când fantastice.

Pavel Dan a lăsat o singură carte, — „Urcan Bătrânul", — dar câtă bogăție de limbaj, de cuvinte a căror savoare și prospețime rurală aduc farmecul Câmpiei transilvane și autenticitatea unor locuri nemaiîntâlnite în literatura noastră!

Creangă este mereu printre noi. O nouă monografie, datorită d-lui N. Țimiraș și apărută zilele acestea, pe lângă caracterul de desbatere și polemică stabilește o figură puțin cunoscută a marelui povestitor din Humulești.

In multe privinți autodidact, Ioan Creangă strângea cărți din a căror știință nu se adăpase în școlile clericale pe unde trecuse. Iată o însemnare făcută în marginea unei gramatici latinești:

„Această gramatică latină este a me cumpărată cu prețul 22 di lei și 20 parale. Și cine o va fura să fie afurisit cu tot neamul lui, în vecii vecilor amin. (ss) Kreangă Ioan, Aprilie 1856".

Participarea scriitorului la războiul care se desfășoară astăzi pe un front unde soarta lumii și a bunurilor spirituale eterne se hotărăște, nu poate fi deocamdată decât informativă. Nu avem încă perspectiva, nu avem încă la îndemână toate datele materiale și sufletești, ca să desprindem sensul adânc și real al acestei uriașe răscruci din istoria civilizației. Dar scriitorului îi revine acum o sfântă misiune în opera de sprijin moral pentru aceia care decid, în aceste clipe, noul destin al umanității. Astfel, artistul și gânditorul se pot socoti într'un post de înalt comandament etic și național.

Este drept că uneori s'a exagerat în relevarea unei spiritualități vechi, izvorită în cununa Carpaților pe vremea când așezările omenești erau abia la începuturile lor. Dar nu ne putem alătura materialismului istoric, crud și netolerant, care vrea să alunge rarele luciri de simțire și de gând care ne-au ajuns dela îndepărtații noștri strămoși.

●

Un prieten îmi pomenea odată cu duioșie despre cea dintâi zi, luminoasă și dulce, care vestește pogorîrea din înalturi a toamnei. Și aștepta în fiecare an această zi unică. Era negreșit dragostea pentru trecutul din noi, pe care tot mai așteptăm să-l retrăim chiar prin amintiri și evocări, cu toată zădărnicia și irealul lor.

Din Zibaldone, *carnetul de însemnări al poetului Leopardi, cartea inimii unui mare sensitiv: „Pare absurd și totuși este adevărat că întreg* realul *înfățișând* nimicul, *nu există un fapt real și nici o altă substanță pe lume în afară de iluzii!"*

N. C.

Excursie cu Diavolul Șchiop

Fără să-l fi chemat cu oase puse'n cruce la răspântii, noaptea; fără să-l fi invocat măcar pomenindu-l întâmplător. fără să-i fi făcut, — ca în povestea lui Le Sage, — serviciul incomensurabil de a-l elibera spărgând eprubeta-temniță în care-l pecetluise magul cu puteri supra-diavolești — Asmodeu și-a iscat făptura zgâtie și șontâcă, din nimic. Și râcâindu-mi cu unghia crescută în stil mandarin hârtia pe care dibuiau mierlele slovelor, să le înșir cântecele pe strună nevrednică, de diblă, diavolul șchiop mi-a desfășurat ca pe un sul de papirus, drăcește, imaginea ispititoare a unei excursii împreună, ținându-i-mă de manta, în sbor, prin grădinile hesperidice ale literelor din țara Erewhon.

Dac'am primit să mă fac frate de cruce cu dracul (frăția asta este singura ocazie când întunecimea sa nu se teme de cruce), a fost nu ca să trec cine știe ce proverbială punte, sau să-mi înjgheb o soluție vre-unei nevoinți fără putință de deslegare omenește. Gândul care m'a împins a-i accepta itinerarul cu surprize a fost mai puțin interesat practic, cât profesional: colegii mei întru blestemul scrisului știu cât iscoada sufletelor celorlalți hrănește diabolica nevoie de a trăi alte vieți, rămânând totuși tu, instanță de judecată și raport a observațiilor.

In țara Erewhon au mai bătut și alții drumurile netăiate încă bine printre hățișuri, bălării și stânci. In țara Erewhon, cea dintâi caracteristică a cetățeanului care se respectă este leibnizianismul

Maxima: „Cherchez la... raison suffisante" nu este socotită în Erewhon o vorbă a ridicolului „Maître Panglos", nici o dovadă de voltairienei causticități ci pur și simplu fraza întâia a unui crez comun. Elita din Erewhon confecționează astfel de panseuri, lipite cu gumarabica mnemotehnicei asociative, de geamurile tramwayelor și de testele mai mult sau mai puțin goale ale celor dispuși a le recepta.

Excursia cu Asmodeu mi-a înfățișat aspectele inedite ale elaborării cerebrale frequente în Erewhon. „Vezi, cuibărit comod în fotoliul biuroului său, pe criticul acut ca judecată secantă și ca trăsătură fiziognomică? în momentul când, inspirat cum îl vezi, toarnă fraze retorice, despre „efortul unui neam" și „jertfa celor mai buni fii ai săi", el se gândește doar cum să-și plaseze, camuflată patriotic, tirada defetistă din finalul articolului împănat cu mirodenii oportuniste. Criticul este un lucid, și asta, reflectată secund devine o idee fixă care îi întunecă transparența cristalină a judecății, făcându-i-o cel mult trans-lucidă... impunându-și norma raționalității pure, a contractat pasiunea rațiunii, devenind până la urmă un pătimaș la rece, ca băutorii de stupefiante.

La fel socotindu-se „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu", s'a considerat dispensat de a se mai întreba despre chipul lui Dumnezeu, raționând sofistic că acesta ar putea fi după chipul și asemănarea sa. „Spălat prin botez de păcatul originar", se simte îndreptățit, ca un pur ce se află, a gusta din păcatele derivate, mai cu seamă din cel al împăunării autoritare și din cel mai puțin grav al pre-conceptului „partis-pris"-ant. Obiectiv până în măduva oaselor, doboară cu mitraliera obiectivității toate părerile a căror obiectivitate are un ghevint ce nu se adaptează la șurubul proprii sale imparțialități. Monopolul obiectivității odată instituit, a început a ține sincer la dânsa, din străfundurile afecive ale făpturii sale hyperlucide, păzind-o de adulterări ca pe un bun subiectiv și intangibil. In fine..."

— „Frate, întrerupsei surprins vorba Dracului Șchiop, frate de cruce sau de ucigă-te crucea, Asmodeu atot-știutor, spune-mi rogu-te, dece bate criticul mătănii, deca săvârșește genuflexii adică pe limbaj laic, care numai prielnice nu pot fi reumatismelor gândirii articulate? Cui se închină?"

— „Spiritului anti-religios, curiosule, răspunse Asmodeu zâmbind satanic. Laicismul său peste măsură îl obligă la idolatria acestei forme istoriciste și criticiste, pozitiviste și cauzaliste, de constituire mecanică a universului..."

— „Mai încet, mai încet Asmodeu, întâmpinai excedat. Nu prea pricep, mărturisesc cinstit..."

— „Nici nu e nevoe' sau, mai precis tocmai asta e ținta practicelor idolatre având de obiect laicismul. Nici Don Cléophas Leandro Perez y Zambullo, înnaintașul tău celebru, întru frăție de cruce cu dracul, nu prea înțelegea totul. De altfel, pentru asta a și fost nevoie de intervenția amicului nostru comun Le Sage".

M'am resemnat la explicația aceasta sumară. Prima indiscreție culturală în Erewhon m'a costat o aporie: sau Le Sage nu se întâlnise cu asemenea cazuri în călătoria lui Don Zambullo, sau în Erewhon nu sunt aplicabile categoriile logice ale lui Le Sage, sau ale preferatei sale Madame La Sagesse...

Călătoria a continuat însă, în ciuda aporiilor, prin țara culturală Erewhon.

p. conf. ION FRUNZETTI

* Manuscris găsit.

Când se scrie literatura de război

Presa literară din săptămâna trecută a înregistrat, cu deosebire, chestiunea prezenței scriitorilor la epicul efort al națiunii în război. D-nii **Petru Manoliu, Șerban Cioculescu, I. P. Prundeni,** etc., au propus și au răspuns pe rând, în această delicată și complexă problemă.

Credem că ea se desparte, de fapt, în două. Intâi, e vorba de activitatea pe care ar trebui s'o aibe scriitorii în cadrul războiului; pe urmă, e vorba de creațiunile inspirate din acest război...

In cazul dintâi, li se cere scriitorilor să devie simpli reporteri de război — lucru deloc degradant și care s'a și întâmplat cu mulți scriitori tineri, aflați actualmente pe front. Numim, printre alții: Valeriu Mardare, George Acsinteanu, George Dorul-Dumitrescu, C. Panaitescu, Const. Virgil Gheorghiu, Paul Daniel, etc., etc. Impresiile acestor tineri scriitori nu vor întârzia să apară, hrănind curiozitatea cititorilor, dar și întreținând entuziasmul necesar în astfel de momente. Generațiile celelalte și-au făcut, și ele, războiul lor. Un Camil Petrescu, un Perpessicius, sunt exemple...

In cazul al doilea... chestiunea se complică. E vorba, doar, de o perspectivă puțin deformată pe care o are spiritul comun asupra creatorului. A-l acuza pe scriitor că nu e prezent? Dece să fim noi mai pretențioși decât latinii, cari recunoșteau că în timp ce zeul Marte domnește pe pământ, muzele sunt nevoite să tacă? Este un înțeles profund aici, care ne arată că în timp de acțiune frenetică — și războiul este culminarea stării de acțiune — tot ce aparține spiritului se recurbează asupra lui însuși și tace, păstrându-se pentru vremurile de biruință. Ar fi de ajuns să spunem că în timp ce e nevoe de fapte, e mai puțină nevoe de cuvinte. Și literatura e făcută din cuvinte. Literatura de sensuri? Aceasta se dospește cu siguranță, în sufletul fiecărui scriitor. Scriitorii sunt treji; nici nu se poate altfel. Atât numai că rodul observațiilor lor nu poate fi dat la iveală numai decât. A apărut **Pădurea spânzuraților** sau **Intunecare** sau **Fata moartă în timpul războiului trecut!** Nu. Operele de mărturie a vremilor pe care le trăim în prezent au nevoe, și ele, de o gestație subconștientă. Aceste mărturii nu vor lipsi!

Scriitorii nu vor lăsa un astfel de imens subiect fără roade! Până atunci, ei fac sacrificiul fizic, ca oricare alt cetățean al țării, — aceasta fiind de primă necesitate, și nu... vorbele.

Iată dece ni se pare că chestiunea a pornit dela... o lipsă de subiect gazetăresc. Bântue o grozavă lipsă de subiecte prin redacții, astăzi, și coloanele trebuesc umplute. Dar scriitorii sunt ultimii care trebue să fie acuzați în astfel de zile...

DAN PETRAȘINCU

PREZENȚA MORȚII

Mereu mi-aduc aminte de ziua plecării pe front. De dimineață am ieșit în oraș, am trecut pe lângă vitrina celor două librării din centru, m'am strecurat pe strada ce duce la piață, m'am coborît spre liceu, am privit la ferestrele fostei clase a opta, și m'am plimbat fluerând pe aleea din vale. Erau așa de frumoase casele și așa de voinici și de verzi plopii. Prin ramuri ciripeau păsări, prin aer sburau fluturi, de prin zăvoaie se ridicau sunete de clopot, pretutindeni era pace și veselie. M'am gândit la multe lucruri în clipa aceea: la anii copilăriei, când colindam nepăsător pe câmpuri, la șezătorile dela liceu, pe care le organizam în orașul unde odinioară veneam să vând buchete de tămâioase, la vacanțele petrecute pe malul Oltului, la cursurile dela Facultate, la sălile bibliotecilor din București, la cărțile împachetate în lăzile de acasă, la caetele și manuscrisele mele dragi, la mama, la mormântul tatii din cimitir, la cer, la Dumnezeu, la toate mă gândiam și dela toate vroiam să-mi iau adio. Am stat multă vreme așa, izolat de timp și lume, cu sufletul cuprins de o beție indefinibilă. Aș fi vrut să rămân pe vecie în starea asta. Să nu mai mă întrerupă nimeni, să nu mai mă mișc, să mă'ncânte vibrațiile propriei mele ființe, să mă aud și să mă văd, așa cum trebuie să se audă și să se vadă florile, să fiu frate cu pădurile, cu munții și cu apele. Am plecat însă spre regiment, parcurgând alte străzi, trecând alte case și pe lângă alți plopi. La cazarmă am găsit-o pe mama, venită să-și ia rămas bun dela mine. Ne-am îmbărbătat reciproc, am privit amândoi spre partea de cer unde jos se întinde satul nostru drag, am făcut un semn în zare, l-am rugat pe tata să mă binecuvânteze din mormânt și ne-am despărțit ascunzându-ne forțat durerea. O oră mai târziu eram în tren, în mijlocul soldaților mei. Nicio teamă, nicio frică. Mereu același elan, mereu aceeaș stare de beție indefinibilă. Până la front, fiecare ne-am crezut centrul lumii...

Elanul acesta al plecării îl simt în fiecare zi. A intervenit însă ceva nou: prezența morții. Mi se pare că joacă la orizont, ca să se apropie invizibil de mine, că mă mângâie straniu pe frunte, că mă chiamă la ea, că-mi râde ca o Miazănoapte. Azi dimineață am început atacul. La ora 3. Era răcoare, rouă, cântau pitpalacele în miriști, veneau din fund glasuri de stepă și licăreau spre mare pâlcuri de luceferi. O liniște și un peisagiu, luate parcă din paginile lui Gogol, ori din ale lui Tolstoi. Și dintr'odată, răbufneli de tunuri Tragem fără încetare. Se luminează tot cerul. Din dreapta, din stânga, dinainte și mai din urmă, de prestutindeni pleacă lovituri. Vin și dela ei. Le auzim fluerând. Un fluerat sinistru, ca de diavol. De două luni de zile ascult muzica asta. Nu numai tunurile, dar și avioanele au un sgomot și o înfățișare lugubră. De bună seamă că există o legătură între doctrina politică a unui stat și înfățuirile lui pe teren. Numai așa îmi explic aspectul diabolic al materialului de război bolșevic. De douăzeci de ani de zile, comuniștii au răspândit moartea'n lume: atentate, acte de sabotaj, dispariții misterioase, asasinate, greve și revoluții, toate executate cu o artă și o îndemânare ce numai în vremea Inchiziției s'au mai întâlnit. Preocuparea lor permanentă a fost distrugerea celor de un alt crez politic. De aici înfățișarea hidoasă a realizărilor lor, de aici zgomotul macabru al obuzelor ce șuieră pe deasupra capetelor noastre. Nu mai mă aplec când le aud. Moartea mi-e așa de prezentă, încât nu mai mă impresionează cu nimic. Acum e aproape de răsăritul soarelui. Infanteria înaintează prin porumbi, pe sub ploaia de gloanțe, ce vin cu o furie de nedescris. Pe cer se sting ultimile stele, iar de prin clăi sboară păsări speriate. Undeva, pe deal, au căzut întâii morți ai zilei. Pe drumul din stânga, unde începe floarea soarelui, trec șiruri de răniți. Mă furișez să-i văd. Unii vin schiopătând, alții sunt duși pe târgi, iar cei loviți mai grav sunt transportați pe cărucioare Soldații mei le dau apă și ceai.

Din când în când, pe apoape, explodează obuze, aruncând în aer cuiburi de porumb. Nimeni nu se mai uită însă la ele...

E ora opt seara. Atacul a reușit. S'au cucerit toate obiectivele. Pornim prin porumbi, pe un drum părăginit. Ajungem în satul Donceva. Aproape jumătate e distrus. Pe uliți nimeni. Ici și colo, motocicliști izolați, cu armele în mâini. La marginea de sud, un cimitir proaspăt. Se văd crucile, aliniate ostășește. Ultimile morminte acum au fost închise. Brancardierii își scutură cazmalele și pornesc grăbiți în căutarea altor morți. O luăm după ei. S'a'noptat complet. La orizont apar focuri; sunt șure de paie, aprinse de Ruși. Din când în când vântul aduce miros de hoit: unii morți au rămas pe câmp, pierduți prin dudăi. In dreapta drumului zăresc altă cruce. Mai încolo, în chiar mijlocul șoselii, un rus intrat în putrefacție. E despuiat până la brâu. Cineva aprinde un chibrit, spre a-l vedea mai bine. După o oră de mers, intrăm în Novavasilovca. E mai distrus ca Donceva. Unele case ard și acum. Fumul depe uliți te înecă. Iarăș nimeni în sat. Trec numai câini hămesiți, alergând cu frică pe lângă noi. Mai încolo, gara Capanovka. N'au mai rămas din ea decât pilonii de beton, drepți și negri, ca niște stâlpi de iad.

Ne continuăm drumul, fără să mai auzim detunături. Parcă nu mai e război. Cântă greeri, lucesc stele, fâlfâie păsări de stepă, prezența morții ne-a imunizat.

VLADIMIR DOGARU

P.S.—Cititorul din Botoșani, care mi-a scris în legătură cu articolul despre Eminescu, e rugat să-mi trimeată și alte fragmente din traducerile făcute. Din pasagiile primite, se întrevede multă reușită.

IOAN MIREA — Văratec

Ardengo Soffici și literatura de tranșee

Cartea lui Papini, — „Un om sfârșit", — a stârnit atâta entusiasm, atâta prozelitism ideologic la noi, încât n'ar fi nevoie să mai reamintim neliniștea și drumurile spirituale pe care scriitorul italian le deschide cu violență, cu tinerească descătușare. Sau prea puțini cunosc climatul din care el se desprinde; prea puțini au urmărit experiențele lui Giovanni Papini, Prezzolini și Soffici, iscate în jurul revistei „Leonardo" și „La voce" acum câteva decenii.

Din grupul răsvrătiților care conduceau „publicația „La voce" regăsim pe Papini și amicul său Ardengo Soffici în fruntea unei noui reviste, care deschide lupta împotriva futurismului: „Lacerba".

Aici, cu deosebire, se desvoltă însușirile de polemist, estet și poet reprezentate de Soffici, scriitorul care mânuește în acelaș timp și penelul, fiind un pictor de seamă al artei moderne.

Dar fiindcă ne aflăm și astăzi, ca la începuturile literare ale acestui scriitor, prinși sub semnele sângeroase ale războiului, ne reamintim de paginile jurnalului său de campanie, întitulat Kobilek, *pagini unde sinceritatea expresiei și realismul tragic sunt primele calități ale poetului, estetului și prozatorului Ardengo Soffici.*

Trăind din tinerețe la Paris, la Roma și la Florența, aproape exclusiv în cercul literaților și al artiștilor, intrând în război, deodată descoperă o lume nouă printre camarazii de oștire: „Umanitate, frumusețe, spontaneitate a vieții și a sentimentelor"... Din această constatare, din această lume în care a trăit și ieșit cartea de război a lui Soffici, plină de probleme ale trăirii complecte, ale existenței adevărate, dincolo de „elitele spirituale discutabile".

„Kobilek", ca și volumul „Retragerea dela Friuli" nu cuprinde totuși literatură pentru literatură, polemică pentru polemică sau retorică falsă. O carte unde omenia și sensul adâncei bunătăți și sinceriății se întâlnesc în fiecare incursiune și povestire.

Și fiindcă este vorba de un scriitor toscan, în opera lui Soffici simțim mereu echilibrul, măsura, ponderea, caracteristice tuturor artiștilor Florenței, dela îndepărtatul Dulce stil nou din evul mediu, până la Renaștere și arta modernă a acestui ținut italic.

Sunt notele predominante chiar la răsvrătiții toscani (de la Benvenuto Cellini până la Giovanni Papini) și care se repetă și în scrisul „modernizant" al lui Ardengo Soffici.

Calmul latin, poziția spirituală a culturii mediteranene, de esență eleno-latină, străbat până la teoreticienii artei noui, printre care acest scriitor italian și-a asigurat un loc de seamă.

C. N. NEGOIȚĂ

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

SCENA

TEATRUL „LUPTĂ ȘI LUMINĂ": CĂMILA TRECE PRIN URECHILE ACULUI — comedie în 3 acte de FR. LANGER.

Spectacolele teatrului „Luptă și Lumină" au întotdeauna loc în fața unui public special care nu-și precupețește aplauzele și nici remarcele admirative, făcute cu glas tare.

Sunt oameni simpli pe cari domnul Victor Ion Popa i-a învățat să iubească teatrul. Ei nu cunosc aplauzele „politicoase", din vârful palmelor. Știu doar că trebue să bată tare din palme, atunci când acțiunea de pe scenă le-a plăcut.

Trebue să recunosc că, asistând la spectacolele Teatrului „Luptă și Lumină" mă las și eu cuprins de entuziasmul publicului.

De-o pildă, la sfârșitul piesei „Cămila trece prin urechile acului", sala teatrului prezenta aspectul unui stadion de football, în clipa victoriei echipei favorite. Nu mai erau aplauze. Erau urlete de entuziasm.

De altfel, domnul Victor Ion Popa a mai avut de câteva ori ocazia să constate „priza" la public a acestei piese.

„Cămila trece prin urechile acului" s'a prezentat și acum 15 ani, tot în regia domnului Victor Ion Popa și în interpretarea, dacă nu mă înșel, a doamnei Nelly Caracioni.

Apoi, aceeaș lucrare a fost una din piesele de debut ale Teatrului „Muncă și Voe Bună" interpretată de astă dată de doamna Joujou Pavelescu și de domnul Chr. Etterle.

Succesul pe care îl dobândește piesa în fața publicului de muncitori este normal atunci când ne gândim că ea înfățișează izbânzile unei fete tinere, fostă lucrătoare într'o fabrică de ciocolată, care izbutește până la urmă să se mărite cu fiul unui bogat comerciant.

După cum vedeți, tema piesei este destul de simplă (realizarea unui modest ideal de fată săracă).

Autorul, Fr. Langer, a vrut să scrie o comedie de moravuri, batjocorind tot putregaiul unei anumite pături sociale, în favoarea săracilor cu sufletul, încă, nepătat. Multele contraziceri pe cari le întâlnim de-a lungul celor trei acte, l-au împiedicat pe autor să realizeze o comedie perfectă.

Să privim personagiile piesei și ne vom, da imediat seama că exceptând-o pe Suzi, fata săracă, nici unul nu este construit pe o singură linie și că în acțiunile fiecăruia există contraziceri cari îi pun în grea dilemă, atât pe interpreți, cât și pe negisor.

Astfel, mama lui Suzi apare la început sub înfățișarea unei femei cum se cade, năpădită de griji și de necazuri. Biata femee are și ea o „poveste" a ei. Când a fost tânără, s'a lăsat ademenită de un comerciant bogat care, până la urmă a plătit-o, nemai interesându-se de fetița născută din această dragoste.

Spre sfârșitul actului I, ea apare de-a dreptul odioasă. Aflând că fata ei a fugit cu fiul unui comerciant bogat, nu găsește altceva mai bun de făcut decât să numere banii pe care acesta i-a lăsat pe masă — prețul fetei — și să țipe atunci când are impresia că i s'au furat două hârtii de câte o sută de coroane.

In actul II o vom vedea pe aceeaș femee, refuzând banii ce i se oferă pentruca fata ei să-l părăsească pe tânărul bogat. Mai mult chiar, este silită de autor să țină un mic discurs, din care aflăm că „săracii nu au nevoe de banii bogaților".

Un astfel de rol cerea o interpretă pricepută care să-i dea personajului său, un aspect oarecum veridic.

Doamna Florica Sterescu, bine sfătuită de domnul Victor Ion Popa, a isbutit acest „tur de forță". Renunțând la strâmbăturile cari s'ar putea să fi plăcut publicului, dar cari nu aduceau nici-un folos creațiunei artistice, doamna Florica Sterescu a împrumutat rolului mamei, o mare doză de umanitate.

Un personaj ciudat este, de asemenea, Alic, băiatul bogat.

Autorul a hotărît ca lui Alic să nu-i placă să vorbească.

Se naște întrebarea: dece tace Alic?

Există două răspunsuri: Alic tace pentru-că e prost! **sau:** Alic tace pentrucă i-e silă de restul lumei. **Avem impresia că nici autorul n'a știut asupra cărui răspuns să se fixeze. Dacă ar fi să-i ascultăm pe cei doui bătrâni raisonneuri ai piesei, ar însemna că al doilea răspuns este cel adevărat. Ni se vorbește astfel despre degenerarea care se poate remarca în familiile comercianților bogați: fondatorii firmelor comerciale — bunicii — erau oameni de acțiune, cât se poate de capabili. Copiii acestora au pierdut mult din spiritul de inițiativă al părinților. Iar nepoții sunt de-a dreptul proști. Singura salvare ar fi o reîmprospătare a sângelui, tinerii bogați căsătorindu-se cu fete sărace cari n'au avut încă timpul să se conrupă.**

Aceasta ar fi teoria pe care a vrut s'o desvolte autorul de-a lungul celor trei acte.

Dar atunci, cum rămâne cu isbucnirea din actul III a lui Alic?

Iar Suzi nu era și ea decât fata din flori a unui comerciant bogat.

După cum vedeți teoria este cât se poate de șubredă.

Domnul C. Brezeanu a prezentat așa cum îi cerea textul, un Alic, la început prostuț, pentruca spre sfârșit, să fie convingător în tirada, pe care însă nu era neapărată nevoe s'o spună bâlbâit. E drept că un om care, atâția ani n'a vorbit, întâmpină oarecari dificultăți atunci când vrea să vorbească mult. O tiradă debitată bâlbâit pierde însă mult din puterea de convingere a celui ce-o debitează.

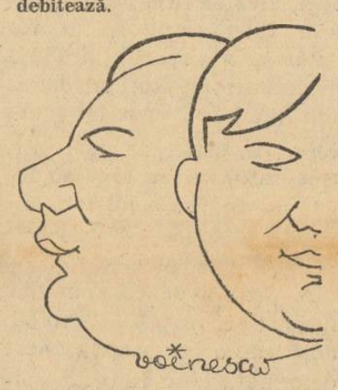

Rolul lui Alic, este, în orice caz, o biruință, în cariera tânărului și talentatului C. Brezeanu.

Domnișoara Coca Enescu a interpretat rolul energicei Suzi, cu multă drăgălășenie și cu mai puțină energie. Este foarte tânără și îi prevedem o carieră frumoasă. In curând, domnul Victor Ion Popa se va putea mândri că a mai lansat o vedetă.

Domnii Bădărău și O. Rocoș au schițat două foarte interesante tipuri de bătrâni raisonneuri. Trebue însă și aici remarcată o greșală a autorului cari i-a prezentat în actul I pe cei doi comercianți, în chip de crai tomnateci, cu veleități de cuceritori, pentruca în celelalte acte să-i înfățișeze în chip de bătrâni înțelegători.

Domnului C. Barton i s'a încredințat rolul dificil al servitorului pe care autorul a vrut să-l înfățișeze ca pe un raisonneur, neisbutind totuși, să depășească simpla caricatură. Il așteptăm pe domnul Barton în alte roluri.

Domnișoara Sereda Sorbul a avut un rol ingrat. In actul II a trebuit să fie simpatică iar în actul III, rolul îi cerea să fie antipatică. N'ar strica puțin mai multă seriozitate în jocul acestei actrițe. Fiindcă talent, suntem convinși că are. Ne-o dovedește creația sa de anul trecut în rolul Miței Baston.

Domnul Giugaru a fost simpatic în rolul bețivului.

Impresionant a fost domnul Cezar Rovințescu, în rolul tatălui.

Excelentă, regia domnului Victor Ion Popa, care a văzut piesa într'un anumit fel.

TRAIAN LALESCU

Teatru și viață

Ce-și răspunde dacă m'ar întreba cineva pentru ce iubesc teatrul? Ce mă chiamă oare acolo, în sala de spectacol?

Cele mai grele întrebări sunt desigur întrebările elementare. Lipsește un punct de sprijin. Pentru a putea răspunde va trebui să complici problema adăugându-i întrebări adiacente — încercând cu alte cuvinte să o rezolvi tangențial. (Contrar cu ceia ce se petrece cu problemele complicate pe care trebue să le simplifici!).

Aici, în problema pusă, astfel de întrebări adiacente apar dela sine. Pentru ce iubesc teatrul? Dar mai întâi: *ce este* teatrul? — pentru a ști ce iubesc. Pe scenă se mișcă și trăesc oameni; pe scenă se desfășoară viață. Viața aceasta este uneori cu totul asemănătoare cu viața de toate zilele, alteori e puțin mai altfel. Oricum însă, mai ales *din punctul lor de vedere* — al eroilor — ea este viață. Și-atunci apare o nouă întrebare. Ce diferență este între viața aceia de pe scenă și viața celor din sală, viața din noi înșine? Ce diferență este cu alte cuvinte între *teatru* și *viață*. Cred că aici stă cheia întregii probleme. Pentrucă sesizând diferența dintre teatru și viață vom intui oarecum și substanța teatrului — fără a avea pretenție să o revelăm total. Și cunoscând substanța teatrului vom ști pentru ce îl iubim.

★

Care este diferența dintre teatru și viață? Răspunsul nu poate fi că „e vorba de diferența dintre ficțiune și realitate". Cu asta nu s'a rezolvat nimic. Intrebarea rămâne mai departe: care este diferența dintre ficțiunea teatrului și realitatea vieții? Răspunsul nu poate veni, și de astă dată, decât tot după un ocol.

Iată.

Câteodată avem momente când, fără să ne dăm seama, evadăm din realitate. Un sunet, un parfum, o imagine, ne pot arunca dintr'o dată într'o altă existență — de vis — paralelă cu cea reală, dar pe care o construim noi imaginativ. Această de a doua existență are toate elementele existenții reale, aceleași personagii, uneori chiar aceleași locuri. Ele sunt totuș altfel. Substanța lor este schimbată. Trăesc și se mișcă pe un alt plan, mai înalt — ca pe un podium. Sunt personagii cu solide rădăcini în realitate, prieteni, prietene, părinți; în cea de a doua existență, a visului, însă, deși își păstrează individualitatea, ele pierd materialitatea, devin mai maleabile și mai docile închipuirii noastre. Deși au acelaș chip cu personagiile reale ele nu mai aparțin realității, sunt ideale și uneori întregesc realitatea, îi complectează insuficientele. Personagiile acestea trăesc o supra-existență. Nu mai sunt prietenii, prietenele, părinții, ci numai niște simboluri, niște *esențe* de umanitate, care populează reveriile noastre.

Cu teatrul se petrece acelaș lucru. Raportul dintre reverie și viață se păstrează și în privința teatrului. Personagiile din teatru au acelaș chip cu cele din realitate. Existența lor este aparent condusă de aceleași legi. Ele nu imită însă realitatea, precum nici reveria noastră nu o imită. (Cel mult o complectează). Ele au altă substanță decât personagiile realității — sunt imateriale, ideale. Sunt esențe ale umanului. Diferența dintre teatru și viață e o diferență de structură și de grad. Teatrul este, alături de existența reală, o supra existență, independentă, necontingențială. S'ar părea că totul se reduce în ultimă analiză la același raport, ficțiune — realitate. Delimitarea ar fi fost însă cu totul vagă. Termenul „ficțiune" n'ar fi implicat ideia de viabilitate autonomă pe care o presupune teatrul. Teatrul este mai puțin o ficțiune cât mai cu seamă o existență de sine stătătoare — o realitate, ideală, alături de cea materială (deși termenul e impropriu) a vieții de toate zilele.

De aceia teatrul nu trebue să imite viața — și aici atingem o altă problemă — nu trebue să caute plauzibilul. Eroii și intriga nu trebue să fie anticipat plauzibile, ci trebue să devie astfel prin „viața" (= puterea de a trăi independent, fără a descoperi sforile care le acționează) pe care autorul știe să le-o insufle.

★

Teatrul și reveria au astfel substanță asemănătoare. Ambele sunt construite din abstracțiuni, esențe, imagini, umbre. Ambele constitue o existență pură nelegată de contingențial, trăind în ea însăși, fără necesitate de urmare. Și mai ales ambele sunt trebuințe ale sufletului omenesc. Doar astfel pot înțelege pentru ce iubesc teatrul. Teatrul oferă tuturor acea de a doua existență, a visului. Și teatrul place pentrucă este în natura omului să viseze, să-și creeze lumi himerice de proecte, de speranțe, de regrete. Teatrul având aceeași substanță cu acele lumi himerice, mulțumește prin aceasta o nevoe permanentă a sufletului uman. Este una — dacă nu unica — din rațiunile de a fi ale teatrului.

★

Lateral se mai ivesc și alte probleme cu totul secundare.

1. Este necesar a se preciza în primul rând că asemănarea dintre reverie și teatru nu înseamnă identitate. Reveria presupune o mai mare mutabilitate, fluctuabilitate, pe când teatrul e mult mai fix. Pentru a sublinia relația dintre ele am putea spune — fără a face prin aceasta un simplu joc de cuvinte — că **reveria** este un teatru subiectiv, absolut personal, pe când **teatrul**, eminamente social, este o reverie obiectivizată.

2. Pentru care motiv teatrul mai mult decât literatura satisface acestă nevoe de vis de care vorbeam? (Mi se pare că s'a mai răspuns la o întrebare asemănătoare cu aceasta). In fond nu e decât o chestiune de facilitate. Teatrul îți oferă visul de-a gata, direct în fața ochilor, pe când literatura îți mai impune o muncă de reprezentare personală a lui.

3. Personagiile din teatru sunt ideale, esențe. Bine, se va spune, dar sunt jucate de oameni în carne și oase ca și noi, nu de umbre.

Scena este aceea care simbolizează idealitatea. Podiumul acesta înalt îi studiază pe actori în alt plan, mai ridicat — sugerând o supra-realitate: interpretată de oameni cu acelaeși chipuri cu cei din realitate, trăind însă o existență autonomă.

4. Am vorbit despre o „nevoe permanentă — și aproape implicit universal valabilă — a sufletului uman". Și totuși nu sunt oameni cărora nu le place teatrul? Sunt de părere că nu există nici un om căruia să nu-i placă teatrul. Nu-i place desigur o **anumită formă** de teatru Dar un „spectacol" — indiferent acum de aspectul pe care l'ar lua el — trebue să placă la toți. Iar teatru în esență **e spectacol'** sau mai bine spus orice spectacol este „teatru" în formă primitivă — „teatru din care se desprinde forma evoluată a Teatrului adevărat. Iar faptul că unui individ nu-i place acest Teatru (cu T mare) nu este o dovadă că lui nu-i place „teatru" (cu t mic), ci numai o simplă dovadă că la acel individ evoluția nu a ajuns la zi.

★

Ce-și răspunde dacă m'ar întreba cineva pentru ce iubesc teatrul?

Că îl iubesc pentru că el reprezintă o existență suprapusă, care satisface nevoia de vis a omului — sătul de realitate.

MIRCEA PETRESCU

Ecranul

CINEMA SCALA: MELODIA UNEI NOPȚI

Transpunerea pe ecran a romanticei nuvele a lui Mörike: „Când Mozart călătorea spre Praga" prilejuește Cinematografului Scala, prezentarea unui film acceptabil. Mai ales din punct de vedere muzical.

Intr'atâtea „filme de război" e binevenită această temă variată, care ne îndreaptă gândul spre îndepărtate timpuri când călătoriile se făceau cu strămbunicile actualelor vehicule motorizate: arhaicele diligențe.

Cu toate că, seducătorul „june prim" care interpretează rolul lui Mozart, este departe de a se asemăna cu autorul „Nunții lui Figaro".

Se spune că Helli Finhenzeller e una din cele mai fotogenice actrițe ale studiourilor „Tobis". Mă 'ntreb cu mirare, cum o fi arătând „în carne și oase". Lui Hannes Stelzer îi sunt mult mai potrivite filmele de epocă.

Film recomandat cucoanelor romantice și melomanilor cari pot asculta — din păcate — doar câteva din compozițiile lui Mozant, executate de Filarmonia Operei de Stat din Berlin.

FETE DIN BALET

Iată și-un film în care Theo Lingen, nu are clasicul lui rol de valet ale cărui gafe, constitue hazul acțiunii.

Poate pentru că-i regizat de el.

Subiectul fără a fi prea ingenios, are calitatea de a amuza categoria spectatorilor cărora le place „genul" filmelor cu Theo Lingen.

Gusti Huber, e amuzantă în rolul fetei din balet care devine până la urmă o soție burgheză.

Hilde Krahl și Gustav Frölich formează un potrivit cuplu de îndrăgostiți, a cărui idilă are păcatul de a ne face să bănuim legitimul ei sfârșit, încă din primele scene.

Actorul și regisorul Theo Lingen are hazul lui specific. Dealtfel ca și filmul.

ADRIANA NICOARĂ

Cronica muzicală

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

ALTE PRIMEJDII ȘI DEFECTUOZITĂȚI DIN LIPSA UNUI CONTROL AL MANIFESTĂRILOR MUZICALE

Pseudo maestrul și concertul surogat nu sunt singurele intrusiuni indesirabile din înfățișarea publică a vieții muzicale românești. Fără multă iscoadă, răsfirând la întâmplare trecutul apropiat al lumii concertelor noastre, vom mai întâlni și felurite alte regretabile aspecte ale necontrolării manifestărilor muzicale.

Vom întâlni de pildă, conferențiarul muzical improvizat, care seamănă și mai multă nedumerire în rândurile unui public, în general nici înainte de conferință nu tocmai inițiat în tainele muzicii. E drept, câteodată, foarte rar, debutul produs dintr'un simplu capriciu al soartei, al conferențiarului amator, poate, sub auspiciile bunului simț și al conștiinciozității, să păstreze o ținută mulțumitoare.

De cele mai multe ori însă, muzica și cei care au scris-o nu prea scapă teferi din asemenea aventuri, iar cei de față preferă să nu-și mai încerce norocul și răbdarea în alte prilejuri analoage, chiar cu riscul de a pierde, din când în când, câte o eventuală conferință bună.

Dar compoziția de inocent diletantism, care din vinovăția unor amabilități excesive, sau a cine știe căror împrejurări externe muzicii, ajunge subit în mijlocul unui concert, încrustându-i câte o veritabilă perlă de naivitate sau grotesc?

Dar copilul relativ minune care chinuește muzica în triumf, în aplauzele rudelor și a necunoscătorilor, adesea aflați în majorități impresionante în sala în care „operează" micul miracol?

Dar prezentările în străinătate, prin forța lucrurilor în numele țării, căci întotdeauna o apreciere asupra unui venit din alte meleaguri răsfrânge mult din binele sau răul constatărilor făcute asupra-i, țării de unde vine, al unor dibuitori muzicali fără de nici o răspundere sau chiar al unor elemente nebăștinașe, — care își afirmă submediocritatea, în numele nostru?

Iată tot atâtea plăgi, de toate mărimile și soiurile, ale părăsirei în voia soartei a tot ce înseamnă prezentare muzicală publică, la noi. Și, am lăsat deoparte cazurile criticilor decretați de astăzi pe mâine ca atare și strecurați prin presă fără ca nimeni să-i conteste, pentru ca în scurt timp să ajungă să se ia chiar în serios, distribuind din adâncimile insondabile ale incompetenței lor, cele mai neașteptate și pitorești diplome, categorisiri și sentințe.

Iată și necesitatea absolută și urgentă a unei direcții de coordonare și control al tuturor manifestărilor muzicale, o direcție așezată pe lângă un minister în legătură cu aceste probleme și învestită, precum am mai spus, pe baza numai a unei veritabile priceperi și desăvârșite organizațiuni de lucru, cu puteri discreționare pentru plivirea înțeleaptă și harnică a tuturor prezentărilor muzicale publice, în toate formele și condițiile lor.

Atunci abia chezășia unui afiș, a unei reclame, judicios verificate pentru a nu avea nici ton de bâlciu, nici conținut înșelător, a unui program de concert, a unei prelegeri muzicale, a tot ceeace va ocupa scena și viața muzicală ce-i corespunde, va exista cu adevărat, în spiritul plin de pietate și lumină care e menit să creeze ambianța cuvenită și prielnică artei.

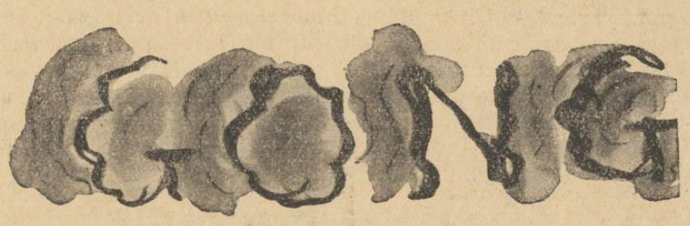

STAGIUNEA 1941—42

se anunță — cu toate îngrijorările ce împovărează deopotrivă pe spectatori și pe actori — deosebit de interesantă.

Redeschiderea Teatrului Național, în propriul său edificiu, complect renovat, premierelor din cursul acestei săptămâni, ca și cele ce se vestesc pentru săptămâna viitoare, sunt mărturia unei însuflețite activități artistice prin care teatrul românesc se alătură la efortul națiunii întregi, pe drumul marilor sale împliniri.

TEATRUL NAȚIONAL

prezintă, după VLAICU VODA, premiera piesei M-ME BOVARY, după Flaubert, cu d-na Agepsina Macri în rolul titular iar în ziua de 23 Septembrie, reluarea marelui succes „AIMÉE", într'o distribuție revizuită, în care alături de d-nii G. Vraca *și* I. Finteșteanu, *vor apare: d-na* Maria Magda, *aplaudata interpretă din* „Adam și Eva" *și d. Al. Critico.*

PROGRAMUL

pe care Teatrul Național, îl oferă anul acesta spectatorilor săi, în locul obicinuitului program, oferit de plasatori, va oglindi în 32 pagini, bogat ilustrate, toate preocupările și împlinirile slujitorilor scenei românești.

Intocmit de poetul **Teodor Scarlat**, programul se bucură de prețioasa colaborare a d-lor **Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Camil Petrescu, Petru Manoliu, Aurel Călinescu, C. N. Negoiță, etc.**

Artiștii primei noastre scene, d-na Agepsina Macri și d-nii G. Calboreanu, G. Vraca, Bălțățeanu, Baldovin și alții, răspund în cuprinsul programului la întrebarea: **„Ce roluri v'au plăcut și dece?"**

Avem nădejdea că programul acesta — atât prin conținut, cât și prin condițiile technice în care se prezintă — va reține atenția publicului și-l va îndemna să prețuiască tot mai mult efortul de creație ce i se înfățișează.

Noua inițiativă a d-lui **Liviu Rebreanu**, care este, după cum se știe, creatorul studioului, își va arăta astfel roadele, în înțelegerea și interesul cu care spectatorul se va deprinde să întâmpine orice înfăptuire a primei noastre scene.

TRADUCERILE

de piese românești pentru folosința scenelor străine — cari furnizează anual nenumărate piese pentru uzul scenelor bucureștene — nu se bucură încă de atenția conducătorilor propagandei noastre.

In schimb, aflăm că la Roma, piața teatrală a fost invadată de piesele autorilor unguri, a căror invazie am îndurat-o și noi până mai deunăzi.

Un motiv mai mult, să fim recunoscători prietenului Mircea H. Popescu, bursier al guvernului italian în Cetatea eternă, care ne făgăduește să traducă și să provoace reprezentarea pe scenele italiene a unor lucrări dramatice românești.

Deocamdată, e vorba de „Capul de Rățoi" piesa de răsunător succes a d-lui **G. Ciprian** și de basmul lui Ion Creangă **„HARAP ALB"** în adaptarea d-rei Nela Stroescu, jucată pe scenele **Teatrelor Naționale București și Iași.**

S. D.

PREISTORICE: Marile invenții

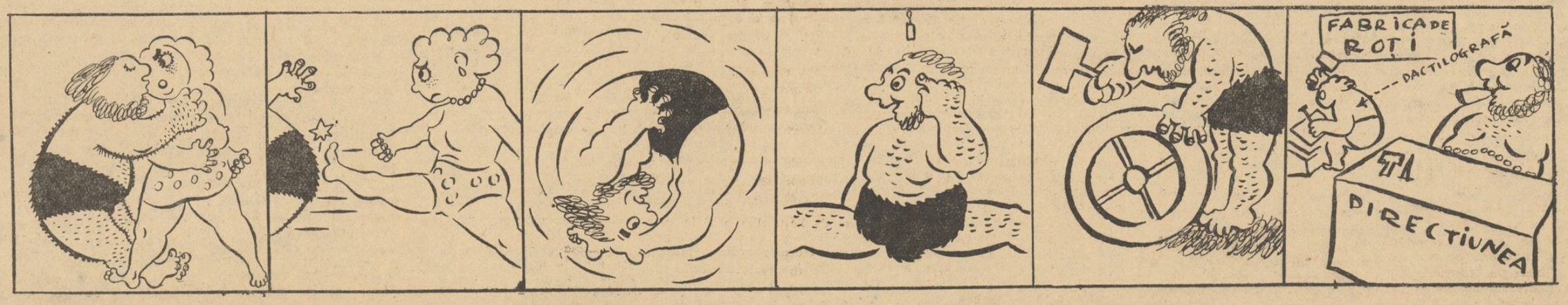

INVENTATORUL ROȚII

NOTE GERMANE

BYRON

s'a bucurat de cea mai înaltă considerație din partea lui Goethe care i-a admirat extraordinarul talent inventiv. Ceeace nu admitea, totuși, weimarianul, era descătușata și vehementa tendință a lui Byron de a se pierde în excesiv. Mai ales latura morală a exceselor byroniene îl frapa drept ceva negativ. Ori, Goethe condamna negativismul.

In ale sale „Gespräche" Eckermann notează aceste păreri ale lui Goethe despre autorul lui Child Harold :

„Byron trebuie privit ca om, ca englez și ca mare talent. Bunele lui calități se datorează omului; ;calitățile rele faptului că a fost englez și Peer de Anglia; iară talentul lui e incomensurabil.

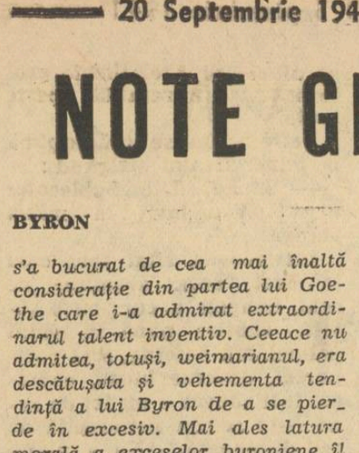

Byron

Toți englezii luați ca atari nu au reflexiune propriu zisă; distracția și spiritul de partid nu-i lasă să ajungă la o formare (Ausbildung) liniștită. Dar ei sunt mari ca oameni practici.

Astfel Lordul Byron nu putea ajunge niciodată la reflexiune asupra propriei sale persoane de aceea nici nu i-a reușit vreo reflexiune, — precum dovedește simbolu_i: Mulți bani și nici o autoritate străină ! — căci prea mulți bani paralizează autoritatea...

Marele rang ca Peer de Anglia i-a fost foarte dăunător căci orice talent e jenat de mediul social, cu atât mai mult când dispune de așa arbore genealogic și de atâta avere. — El (Byron) spune orice îl agita, și acest lucru l-a dus la un conflict inextricabil cu lumea.

Constați cu mirare, ce mare parte a vieții și-o pierde un englez nobil și bogat cu rapturi și dueluri. Insuși Lordul Byron povestește că tatăl dânsului a răpit trei femei. Cum să mai poată fi cineva fiu cuminte ?!

CORNET CHRISTOPH RILKE

trăiește și în această cruciadă. Il cheamă altfel, dară steagul pe care-l poartă este același. Străbate alte orizonturi, dară mama către care îl duc gândurile este aceeași.

„Iți scriu din Ucraina întinsă. Dintr'un sat amurgit și pustiu. Numele lui? Ca o tulpină-i, de crin, în pământ părăsit. Dar noi mergem într'una și 'ntr'una pare imens răsărit orizontul aprins.

„Cât de departe-mi ești mamă. Și, totuși, îți port, lângă inimă, chipul duios. Și obrajii-mi mai ard de sărutul cu care mi-ai binecuvântat despărțirea. Văd lacrima ta și cuvintele ți le aud: Fii cuminte, Erich, și nu uita că te-aștept.

„Dară noi mergem într'una, mamă, — vom merge, vom merge. Steagul trebuie dus, și e sfântă datoria de a învinge.

„Fii fără grijă, măicuță, steaua mi-i tânără, uite-o; noaptea-o ridică mai sus, tot mai sus și mai tare îmi arde'n obraji sărutarea ta. Incurând ne-om revedea. Vei fi mândră, și eu voiu acoperi cu lacrimi de recunoștință mâna care m'a dus și mă duce prin atâtea mari minuni ale vieții".

ȘI'N SCRISOAREA ALTUI SOLDAT GERMAN :

„Noi stăm aici, împreună cu bravii soldați români. Ne iubesc ca pe frați și luptă la întrecere cu cei mai buni dintre ai noștri. Ascultă cu îngerească nevinovăție tot ce le spunem și nu știu decât un singur cuvânt: „Inainte!".

„Ca pe niște șoimi trebuie să-i fereci cu lanțul rațiunii, căci nu li-i teamă de moarte.

„Și ce camarazi! Sunt în stare să-și dea și sufletul pentru noi.

„Niciodată nu mi-aș fi putut închipui ce inimi admirabile sălășluiesc în pieptul acestor simpli fii dunăreni pe cari îi cunoști abea pe câmpul de luptă și nicăieri mai bine ca pe câmpul de luptă.

„Abea acum încep să'nțeleg cum de a putut rezista tuturor potrivnicilor neamul acesta care se deosebește radical de toți vecinii lui balcanici.

„Einsatzbereit und einsatztüchtig! Wunderbare Kerle und ein überraschend wertvolles Volk!" (Gata la datorie și capabili să și-o îndeplinească ! Băieți admirabili și un popor surprinzător de valoros)".

AR FI BINE

ca și la noi să se găsească cineva care să adune, — deși sunt extrem de grele condițiunile — scrisorile vitejilor cari, între atac și atac, așternslove dragi celor de acasă.

In alte țări și, în special în Germania, există astfel de culegeri. Sunt poate cele mai frumoase antologii de scritori, căci nicăieri sufletul omenesc nu se mărturisește mai fără rest ca pe câmpul de bătălie, — și nicicând mai deplin ca'n vecinătatea morții.

Și nu are preț, când e vorba de acest fel de documente, atât forma cât și conținutul lor, căci și băiatul dela brazdă și intelectualul citadin de cea mai rafinată formație sunt deopotrivă eroi în iureșul armelor.

Numai o sută de scrisori de acest gen, bine alese și bine orchestrate. de ar putea aduna și publica vreun literat român, ar face operă mai valoroasă decât dând în vileag o sută de poeme războinice construite în „cazemata" cu cărți rare și bibelouri a camerei sale de lucru... Și ar fi operă de netrecătoare frumusețe.

DAR MULTELE SCRISORI GERMANE

câte mi-au trecut zilele acestea prin mâini, mi-au prilejuit momente de reculegere și bucurie unice. Scrisori de dragoste, scrisori obicinuite de dor și nădejde și scrisori de durere în surdină. Foarte puține mediocre, aproape toate pătrunse de zorile unui veac în lumina căruia oamenii își promit, de pe acum, o viață mai bună, mai dreaptă, mai puțin sgomotoasă și mai aproape de rosturile ei firești.

Semne de gingașă credință duceau multe dintre ele. Câte o albumiță culeasă în Alpi sau în

Goethe și Ekermann, ieșind împreună la plimbare

Carpați, — câte o gențiană; câte o fotografie sau cel puțin un vers.

O, lumea iubește mai mult poezia decât o bănuiesc neodihniții noștri stihuitori de ocazie sau de profesie; și e mult mai poetă decât se crede îndeobște !

Are vreo importanță dacă e originală sau nu?

„De văd femei cu tâmplele că-
[runte
numai la tine, mamă mă gân-
[desc!
și'n bărbații bronzați de vije-
[lioasa năvală a anilor,
tată, pe tine te văd!
Prin amintire aud râsetul vesel
[al fratelui
când bunica ne spunea povești
[cu uriași balauri...
Dar toate sunt așa de departe,
[departe, —
căminul părintesc și copilăria
[fericită
și casa noastră în verdele verii.
In grădină înfloreau mii de fe-
[luri de flori
iară seara ne căuta luna pe
[geam.
Ingrijiți de dragostea măicuții
[adormirăm,
visând basmele frumoase ale
[copilăriei, —
viața însă ne-a deșteptat
și ne-a scos la luptă, afară,
în furtunoasa, năvalnica-i zbu-
[ciumare!
În vijelie nu vrem să pierim
ci puterea ne-o punem la în-
[cercare
și luptăm și-așteptăm și nă-
[dăjduim".

Sau:

Cerul albastru, roșii trandafiri
semn sunt credinței mele până
[la moarte.
In seară tăcută de vei ieși,
luna de sus te va privi
luna și stelele, mii licăriri,
semnul curatei mele-amintiri.

TRAIAN CHELARIU

Biruitorul

Și 'n seara-aceea, peste dealuri,
Treceau în voia sorții,
Secerătorii morții
Cu 'nfricoșate flăcări, valuri...

Icnea pământul ca și maiul,
Ce sdrumică 'n fărâme
Și bulgări grei și... râme.
Ce larg deschis e astăzi Raiul !...

Un șuer lung-prelung, departe
Aduce 'n traistă glume,
Le 'mprăștie prin lume
Și 'n țăndări mii, hain, o 'mparte...

Se-arată luna printre nouri,
Un ban de-aramă veche,
Pleci gândul pe-o ureche
Și-asculți cum se preling ecouri.

Din fluer, bucium și țimbale.
Și inima-i de piatră...
Toți cei rămași la vatră
Țin fruntea sus, bând vin, ocale !...

Nu știu ce-i schijă, fum de pușcă,
N'au întâlnit tranșee ;
Ce ? 'n ele, „ei" să stee ! ?
(„Ci-că-s guzgani ce-amarnic mușcă !")

Un răpăit viu de mitralii
Adună spice grele,
Cad dușmanii de gât cu ele,
Și-aprinde cerul în vitralii...

...Se 'nsenin eză 'ntreg cuprinsul,
Din munți și pân' la mare,
Și 'n Hora vieții, Soare
E singur Dorul, neînvinsul !...

10 Sept. 1941. **CONSTANTIN COJAN**

Inflație poetică

Pentru noi versul este aripa de înger care te poartă în împărăția armoniei, în absolutul perfecțiunii.

Poezia poate circumscrie în conținutul ei orice dela puritatea gândului până la expresia îndârjită a sângelui. Dar depinde cum se face această înscriere.

Mai mult ca 'n orice alt compartiment al literaturii în poezie este necesară liniștea, așteptarea. Graba nu numai că n'are rost dar, uneori, este deadreptul catastrofală. In proză încă se mai poate trece cu vederea lestul vorbelor de prisos — în poezie se cere, însă, dela primul până la ultimul vers pe lângă unitatea perfectă și o economie de verb cât mai avară.

Nu sunt un catolic al formei. Imi place imens șuvoiul clar al versului eminescian dar asta nu mă 'mpiedică să frământ întortochiatele drumuri ale poeziei lui Lucian Blaga ori să bat de zeci de ori la poarta înțelegerii pentru a mi se deschide priceperii versul lui Ion Barbu.

Când, deci, admit varietatea cuprinsului poeziei, când admit orice calcul pentru o exprimare cât mai potrivită — îmi este în drept să mă înfior de avalanșa poeziei care a acaparat publicațiile de pe piață, care, mai mult, din lipsă de spațiu și-a creiat reviste speciale și tot soiul de plachete numai pentru a fi cât mai mult difuzată publicului.

Recunosc că este cu atât mai mare meritul unor reviste de poezie ca **Litoral** dela Constanța ori **Claviaturi** dela Brașov să bată monetă forte poetică și să respingă cu un perfect simț critic rezultantele inflației poetice. Aceste insule de adevărată poezie ca și încă alte câteva neamintite sunt, însă, aproape acoperite de torentul nebuniei poetice.

Versul este siluit. I se vâră 'n sfera lui elemente amorfe, murdăriile sufletelor pervertite iar alteori este înnecat de lăturile parfumate ale alcovurilor.

Cel care pierde este poetul autentic. Și ceeace pierde se chiamă **interesul pentru poezie al publicului**, care odată indus în eroare cu suszisele mostre refuză de-a mai acorda credit oricărei producții poetice. Ași putea da exemple numeroase de astfel de nebunii înscrise în versuri și dacă va fi nevoie o voi face.

Inșiruirea ar fi, deocamdată, fără rost.

Ceeace interesează acum este stavila severă care trebuie pusă fără cruțare acestor nebunii.

Pentru interesul suprem al poeziei chiar pedeapsa capitală — care pentru astfel de oameni se traduce în fapt cu confiscarea tocurilor — nu este prea mare.

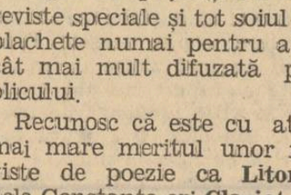

EUGENIU V. HARALAMBIE

Note italiene

CARTEA ITALIANĂ

A apărut anul trecut volumul al șaselea din culegerea de scrisori ale lui Geacomo Leopardi, culegere datorită lui Francesco *Moroncini* — (Giacomo Leopardi, Epistolario, *a cura di Francesco Moroncini. Un edizione ampliata con lettere dei corrispondenti e con note illustrative — volume sesto (1830—1837), de Monnier, Firenze 1940.*

Pornind dela ideea că scrisorile pot constitui cea mai vie și mai unitară, biografie a unui scriitor, Francesco Moroncini a învins toate greutățile inerente unui astfel de cercetător și pe lângă scrisorile lui Leopardi, a intercalat ici și colo și răspunsurile prietenilor sau ale membrilor familiei, dând astfel o mai clară viziune asupra vieții tristului poet recanatez.

Inrudite prin multe puncte de vedere cu acel voluminos „Zibaldone", scrisorile par că-l întregesc totuși, că-l confirmă. Leopardi reia în scrisori multe afirmații făcute în „lo Zibaldone" cu privire la cultură în general, la critică, păreri asupra artei și literaturii și mai cu seamă notații asupra programului de lucru.

Acest al șaselea volum de scrisori are o importanță deosebită; cuprinde mărturiile ultimilor ani ai vieții sale—1830-1837—ani plini de cele mai sfâșietoare dureri pe care le poate da unui muritor, viața.

E epoca celor mai pesimiste poezii; „Amaro e noia.

„La vita, altro mai nulla ; e fango è il mondo.

Sau: „al gener nostro il fato „Non donò che il morire".

„Urât și desgust.

„Viața nimic altceva; și lumeu e noroiu".

„Neamului nostru destinul „Nu i-a dat decât moartea".

Dragostea îi fusese refuzată din nou; poetul trist și gârbov își risipise cele mai din urmă scânteieri ale sufletului pentru frumoasa dar cocheta Fanny Tozzetti.

Geacomo Leopardi

Și ca și'n alte dăți, rămânea tot mai singur, și tot mai de urât i se părea lumea și oamenii. Acestei întunecate epoci îi corespund scrisorile din volumul al șaselea.

Pe lângă unele trăsături de caracter întregite aici, scrisorile din acest ultim volum mai au o semnificație; întoarcerea către ai săi. Poetul plecase de timpuriu din palatul părintesc, după ce încercase să fugă mai întâi, să caute libertatea și mediul potrivit geniului său.

Intr'un răstimp destul de scurt, Leopardi legase prietenii ilustre, avusese multe deziluzii sentimentale, cucerise faima numelui său Italia și trecuse în ultimul timp granița spre Franța. Dar nici un strop de fericire nu gustase omul acesta; iar trupul îi era răvășit de boli chiar anii adolescenții.

Dacă în primii ani după plecarea de la Recanoti, poetul scrie prea puține scrisori părinților—cea mai mare parte adresând-o prietenilor ca Giordani și alții — în această ultimă epocă a vieții sale, Leopardi se gândește din ce în ce mai mult la locurile copilăriei, la oamenii care au luminat-o.

Acelaș Recanati care i se păruse poetului un colț de pământ blestemat, devine acum, la sfârșitul unei vieți chinuite, singurul loc liniștit unde ar fi vot să se odhnească.

Dar nici mulțumirea aceasta umilă nu i-a fost îngăduită.

„... e quanto mi sarà umanamente possibile, io partiro per Recanati, essendo nel fondo dell'anima impozientissimo di rivederla..." (dintr'o scrisoare adresată tatălui său dela Napoli, în 3 Februarie 1835).

ADRIANO TILGHER: „LA FILOSOFIA DI LEOPARDI", Roma Edizioni di „Religio", 1940

Gândirea filosofică a lui Leopardi a preocupat mult pe comentatori, rezervându-i aproape toți un capitol mai mic sau mai mare.

Adriano Tilgher reușește însă, ca într'un volum nu prea voluminos, dotat cu multă claritate, să prindă această gândire într'un sistem, dându-i un relief pe care cercetările de până acum nu-l realizează, și făcând în același timp dovada originalității filosofiei lui Leopardi, fără a nega influențe cărora poetul nu s'a putut sustrage. Susținându-și teza cu citate din „Canti" din „Operette" și din „Zibaldone", Adriano Tilgher face o clară diferențiere între diferitele faze ale gândirii lui Leopardi; coerent ca poet, coerent și ca gânditor. E vorba însă de o coerență care implică și agitație; căci un spirit neliniștit ca a lui Leopardi, era în veșnică mișcare.

SORACTES

Invitație la vis

Prietene 'ntru vis, hai să furăm o noapte
Și s'o culcăm în carul tras de un gând hoinar.
Prea intinată-i vremea, prea strâmtă în hotar
Hai să mușcăm cu sete din stelele prea coapte.

Cu sâmburii scântei, răsad de albă grână
Pe lesele din inimi vers de azur să scrim
Peste tristeți o ploaie de vis să risipim
Prietene, vezi, cerul ne face semn din mână.

Pe pajiștea de candeli cu lujere mlădii
Lumină ce pâlpâie ca licurici în gene
Zbor nouri de ivoriu, iar heruvimi alene
Lărgesc fantasmagoric tăcerile târzii.

Pe scară de agată să răstignim răbdări
In fiecare treaptă spre țărmul de poveste
Prietene 'ntr'o noapte ne-om întâlni pe creste
Și ne-om plimba alături sub ramuri de ultări.

De după storul galben se zbate dimineața
Prietene pe mâine — se apropie viața...

VSEVOLOD TOPOR

Prevestiri

In toamna aceasta va muri un poet elegiac
După ce-și va termina de scuipat viața în batiste,
Un manuscris, nou-anunțat, va rămâne neîncheiat
Iar o fată va îngenunchia peste amintiri triste.

Ne vom risipi în poeme destinul răstignit în cărți
Și peste toate va fi o toamnă-mare cât o frunte...
Ca un refren întârziat vântul va șuiera în jur
Și ne va purta versurile - vecia s'o înfrunte.

PETRE A. BUTUCEA

Melancolie

Azi, cine mai ascultă lira unui poet,
Un plâns de vioară uitat într'un menuet ?
Cine mai zăbovește pe un întârziat drum,
Toamna, printre desnădejdi și fantome de fum ?

Palidă, cotrobăind după același Nicăieri,
Agonia mutelor și leneșelor înmlădieri
Sărută fruntea rece a vânzătorului de năluc
Azi, nimeni nu se mai oprește pe la răscruci.

Amurgul violet s'a ascuns în pădure
Printre frunze rubinii, printre murmure.
Și mâine — parcă văd — pe aceeași stradă,
Au să-și sune clopoțeii fulgi de zăpadă.

FLORIN LUCESCU

CANTECE NOUI

Cei ce s'au dus

Migălesc în acest patrat imprimat, în colțul acesta cu poeți, și truda toată este numai pentru tine, tinere frate întru vis și vers. Săptămâni dearândul m'am aplecat cu o crescândă dragoste asupra strofelor pe care ai avut bunătatea de a mi le trimete și nu rareori am primit mustrările și plesnele tale, fără să mă mai întreb dacă erau justificate și prin ce. Veneau dar dela tine, tinere frate întru nopți de poesie, și știi prea bine că noi am făcut un legământ. Și legămintele se țin.

Dar vezi tu, legământul acesta ia uneori adâncimi de simbol, când stai și te gândești că l-ai făcut și față de alții, care alergau împreună cu tine, *cu noi*, în goana aceasta plină de obstacole, înspre zările trandafirii, care au din ce în ce mai mult, izul de sânge. Noi ne-am legat și de ei.

Seara, când desfac sub lampă ofranda lirică pe care mi-o aduce poșta cea de fiecare zi, „cântecele acestea noi" sună atât de tulburător, încât mi se pare că vin de pe altă lume. Și poate că seara cu umbrele ei să aibă mult mai multă dreptate, decât rațiunea cu lamele ei reci, care te încearcă de atâtea ori. Noi toți aproape am pornit împreună cu ei. Și iată dece descoperim fără uimire că în corul acesta de oameni tineri și noi, se amestecă și glasuri de îngeri. Stări limpezi de suflet, clipe de beatitudine, când ei și cu noi sunt *tot una*, când ne aflăm împreună, toți cari am plecat pe drmul acesta pe căile inimii și, uneori, ale vieții și ale morții. Ți-o spun la ureche, tinere frate, și rog să mă ierți că sunt nevoit să-mi amplific șoapta în litere negre. Ascultă și tu : nu ți se pare că-i auzi cântând și pe ei? Silviu Roda cu sfielile lui de fată mare, Alexandru Călinescu cu ozonul din versurile de pe culmi, George Boldea visând în rime un singur și întreg cer ardelean alături de Ion Moldoveanu, George Petcu trecându-și mâna prin părul rebel, și alții câți or mai fi, cari îmi scapă din goana peniței, în acest fugar dar limpede pomelnic de revistă. Ei vor ști prea bine că e din cale afară de greu să cuprinzi zarea întreagă într'o notă de șapte zile, și deaceea or să mă ierte.

Dar tu, bunul meu prieten, ai datoria să rămâi mai mult de-o clipă ei și te asigur că aeriana lor tovărășie îți va prinde bine, așa cum te limpezește însingurarea unei după amieze de cimitir tomnatec, cu trandafiri mari și sălcii plângătoare. Rămâi cu ei, apropiete de raftul bibliotecii în care i-ai urcat odinioară, și coboară-i iar alături de tine. Iți vei reaminti. Zile și nopți de vagabondaj și de poesie, ceasuri care au să te facă mai puțin gol și poate mai singur, așa cum îi șade bine unui poet autentic. Cei ce s'au dus trebue să rămână. Mi-o spune asta nu atât o convingere bazată pe centitudini literare, cât o atingere de aripă, pe care atâția și atâția dintre noi — și dintre voi — o simt cel puțin uneori. Dece, deci, să rămânem departe de ei, când ei sunt cu noi și în noi, și astăzi ca și atunci ?

Adu-ți numai aminte, tinere frate întru vis și vers : noi am pornit împreună, umăr lângă umăr și nu se poate să nu ne fi unit printr'un mare și tainic legământ, într'o clipă când inimile erau alături, în aceeași fierbinte și tinerească bătaie. Azi, una s'a oprit. Dar fiindcă legămintele se țin, cei ce s'au dus merg împreună cu noi. Dacă nu în reviste și 'n ziare, cel puțin în taina adâncă a unei strofe.

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit pe adresa : Ștefan Baciu, Brașov, str. dr. Baiulescu 9. Din motive mai presus de voința noastră, „cuvintele de răspuns" vor apare, toate, în numărul de săptămâna viitoare. Cerem scuze tuturor celor ce le așteaptă.

ZILE și NOPTI undeva pe FRONT

— Bună dimineața, băeți! Batalionul II atacă pe direcția... Cazemate cucerite cu pieptul. O incursiune la 2 noaptea. Adio camarade —

— Carnet de război — de Laurențiu Fulga

In noaptea în care Facco Giovanni m'a trezit din somn, pentru prima dată am avut certitudinea existenței unei dumnezeiri coborîtă în preajma noastră Buimăcit însă, primul gest mi-a fost cramponarea mâinii pe armă.

— Ce s'a întâmplat ? îl întrebai nedumerit și surprins.

— Nimic, răspunse el calm. Te-am sculat să vezi ce lună splendidă urcă pe cer — și zâmbind îmi arătă sus imaginea celei mai regale lumini lepe stepa ucraineană.

Altădată m'aș fi revoltat, că mi se strică somnul pentru un motiv atât de puțin serios. Dar prietenul meu Facco este un romantic incorigibil. El știe destul de bine că o asemenea ireală frumusețe și pe mine mă încântă. Mă ridic depe culcușul meu de grâu, descoperind mantaua într'o parte și rămânând așa leneș trântit pe brațul drept, îmi înalț ochii sus. Într'adevăr, niciodată nu ne apăruse nouă soldaților o asemenea minune. Așteptam de mult o noapte egală celor din Romă-

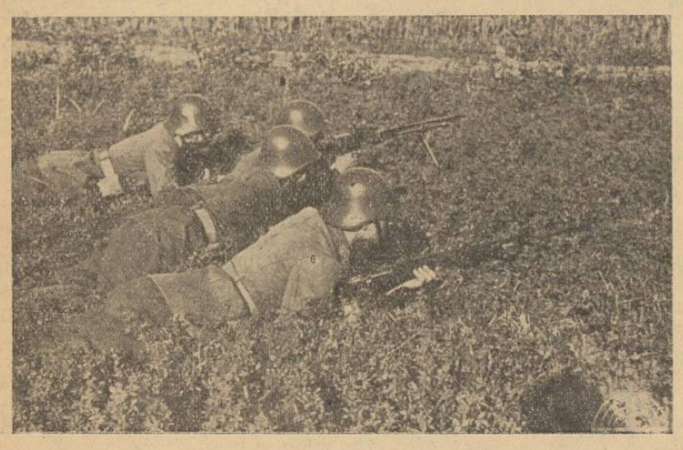

La pândă...

nia, o noapte care să ne exalte, să ne producă febră și să ne copleșească.

In toată stepa vastă, nu se aude acum niciun tremur măcar. O liniște cu atât mai stranie, cu cât înaintea noastră la o mie de metri — inamicul ne așteaptă tâlhărește de patru zile. Doar respirațiile camarazilor mei, line și domoale, umplu zarișteа de o cuminţenie a firii. Somnul lor de copii, ca după o joacă obositoare, e atât de lipit cu țărâna că nu știu bine dacă inimile lor bat sau poate cine știe ce genii ascunse ale pământului.

— Luna asta seamănă cu alta de demult, începu Giovanni o spovedanie lirică. O fată la Snagov, lacul, nuferii...

Il ascult numai câteva clipe. Eu sunt ceva mai stăpân pe mine și nu-mi dau voe să mă cuprindă amintirile. Am intrat în războiu gol, simplu, fără nicio identitate decât aceea de soldat. Facco e altfel, are suflet de femee, nimic din brutalitatea și disprețul meu, nimic din dorul meu de aventură.

Deacum mi s'a dus somnul. Imi înfund pipa cu tutun rusesc (cel mai prost tutun de lulea din lume) o aprind și cu primul fum tras obraznic în piept, simt că e ceva sălbatec și barbar în mine. Plec să-mi inspectez soldații. Facco rămâne palid, melancolizând singur cu cele șapte iubite italiene din buzunar — lângă farmecele bolnave ale acestei blestemate luni.

Băeții stau ghemuiți în gropi, cu genunchii lângă gură, cu mâinile strânse pe piept, cu capetele aplecate într'o parte sau alta. Par așa de ciudate pozițiile lor! Somnul acesta ghemotoc, trupurile astea înțepenite, inimile bătând speriate.

Pe Tomescu B. Gheorghe îl găsesc gemând, trezit din somn .

— Dece nu dormi?

— Am visat urît, d-le sublocotenent.

— Ce anume ?

— Mâncam pâine caldă.

— Și asta e atât de grav?

— O să mor, d-le slt. răspunde el privind în pământ. Mor curând.

— Copilării, măi Tomescu. Fii serios. E de vină numai pâinea uscată, pe care o mâncăm de atâtea zile. Haide, culcă-te! îl îndemn eu frățește.

—O să fie greu. D-vstră nu mă credeți.

(Ba da, te cred. Și Panait mi-a spus înainte de a muri că-și visase mireasa gătită. Dar ce să-ți fac ?).

Mai departe, unul din cei trei gemeni Voiculescu (toți voluntari), fumează nepăsător cu ochii spre cer.

— Nici tu nu poți dormi?

— Luna, d-le slt., luna asta mă omoară. Prea seamănă cu aia de-acasă !

— Și pe tine te-a'mbolnăvit, băiatule. De-ar veni mai iute dimineața!...

Pe undeva în fund, se văd într'adevăr zorile. Extraordinar de roșii, amețitoare ! Intru și eu în adăpostul meu, continuând să privesc spre răsărit, cu spaima și toate cugetele mirate. Ce va fi astăzi? Cine va cade? Nimeni nu ne răspunde. Toți dorm.

Doar soldatul Tomescu B. Gheorghe rămâne întors cu toată fața înspre Țară.

BUNA DIMINEAȚA, PLOTONUL 2

Aștept să vină mai repede zorile. Și nu știu dacă numai dorul luminii sau o ciudată nostalgie a zilelor noastre de acasă, mă cuprinde. Totuși nu e nimic dramatic în existențele noastre, nicio suferință reală. Ci numai superstițiile și fatalitaea ne mai scurmă câteodată. Prea sunt zilele acestea fără șir, iar sângele nebun ne obligă să galopăm necontenit spre viață. E ceva dinamic, ceva de forță. Atât.

Acum, dimineața, nu mai avem amintiri. Ne desmeticim iute și privim în jur cu alți ochi. Lanul imens de grâu ne ascunde bine. Ca în mormânt. Chiar gropile în care am dormit azi noapte, parcă sunt niște sicrie. Ne dor îngrozitor oasele. S'ar putea spune că asta e mizerie, lipsă de comoditate. La dracu ! Noi soldații nu urîm nimic, și-apoi am uitat de mult cum arată un pat cu somieră. Admitem totul. Nu suntem decât niște simple existențe zoologice.

Pe deasupra, trece planând ușor „Lăptarul", avionul de recunoaștere al Diviziei. Băeții l'au botezat așa pentru dexteritatea cu care ne apare în fiecare zori de zi, punctual la acelaș ceas matinal. El înseamnă pentru noi ora deșteptării, el ne urează primii sorți de izbândă și odată cu el, spun și eu :

—Bună dimineața, plotonul 2 ! Dar n'avem apă cu ce ne spăla fețele. Ce-i de făcut ? Ba da. există un procedeu — acelaș pe tot frontul : menținerea contactului cu inamic.

— Toată lumea la posturi ! (comanda mea trezește și pe ultimii somnoroși). Înălțător 1200 (mâna stângă pe înălțător, dreapta pe trăgaciu). Puștile mitraliere foc de punct serii scurte(linia de ochire e perfectă), pușcașii foc de voe (toate urechile sunt atente la mine(. Gata ?

— Gata ! răspunde dealungul liniei corul băeților mei.

Deodată focul pornește cordial și reverențios spre amicii noștri de dincolo. Așa ne spălăm noi ochii. Așa ne desmorțim oasele. Rușii răspund — salutări reciproce. Gloanțele piue pe alături. Destul, e deajuns.

Și pentrucă nu vrem să ne surprindă ordinul de înaintare, ne pregătim iute micul dejun.

Totul este în regulă. Apoi, până la sosirea ordinului de atac, băeții mai pot dormi câteva ceasuri.

Mitraliera în acțiune

ZI PLINĂ DE VICTORII

Insfârșit, continuăm înaintarea. E ora 3 după amiază. Sub cel mai arzător soare din lume. Țâșnim din gropi ca dracii de iute. Suntem atenți la fiece pas. Dar nu facem nici zece metri și ne surprind primele obuze de artilerie. Nimic extraordinar. Suntem obișnuiți cu ele.

Am tot calmul necesar, necesar, pentru a-mi conduce plotonul.

— Intervalul mai mare între grupe. Distanță om de om zece metri — strig din toate puterile.

Necontenit pe salturi, mereu culcat și iar în picioare și din nou culcat. Dar focul artileriei rusești se întețește violent, obraznic, din ce în ce mai puternic.

— Ce facem, d-le sublocotenent? își pierde cumpătul grupa din dreapta.

— Salturi, băeți ! nu stați pe loc — le răspund cu liniștit.

Un obuz cade în fața noastră. Pământul îl îngroapă dedesubt pe fruntașul Mușat Stelian. Se ridică târziu, ca Lazăr din morți.

A fost cel mai puternic bombardament. Nici înspre seară nu s'a liniștit. Am ajuns pe obiectiv fără să fi tras un glonte. Rușii prizonieri au declarat apoi că nici diavolii n'ar fi înaintat ca noi. Vijeliei atacului nostru de trupuri tinere — ei iau răspuns cu fuga.

Și culmea celui mai înalt dispreț pentru eroicul nostru atac: începe să plouă enorm, cu piatră, potop. Ne adăpostimp într'un șanț. Dar acum ploaia cade peste noi cu găleata. Mantaua mea de ploae e la unul din agenți.

— Grigore? chem eu printre soldați.

— L-a rănit, d-le Sublt. A rămas în urmă, răspunde unul din ei.

Așa dar adio manta de ploae, adio prosop și pastă de dinți, adio săpun. Imi vine să turb. Apa mi-a pătruns până la piele. Mă înghemui sub foaia de cort a unui soldat. Dedesubt însă e tot apă. Numai pământul o mai simte.

Totuși aud târziu spre miezul nopții, sforăitul a câtorva soldați. Sus pe cer tună, fulgeră peste noi plouă. Și soldații dorm. Undeva în flancul drept mai cad câteva proectile târzii. Mi-e cu neputință să mai rămân pe loc. Trebue să mă încălzesc puțin. Se pare că și ploaia va înceta. Incep să patrulez dela un capăt la altul al companiei. Niciunul nu înjură, niciunul nu se revoltă. Ba într'un adăpost improvizat ca vai de el, se spun glume, se cântă, se fumează.

— Ce e nou, Petre Ion? îmi întreb agentul, pătrunzând alături de ei.

— Nimic nou, domnule sublocotenent. Visez numai o odae și un pat cu șapte mii de perini peste el.

CLOPOTELE, CLOPOTELE...

Da. Iată pe frontul nostru o divină Duminică de Iulie. N'avem calendare. Poate am și uitat. Cineva ne aduce totuși aminte. In spatele liniei noastre, postul de comandă s'a stabilit în satul E Iar în biserica de acolo, care până eri fusese brutărie, preotul nostru a mai găsit un clopot să-l bată.

Niciodată nu mi s'au părut mai cerești cu acum aceste clopote, care au un sunet vechiu, dogit, spart aproape. Dar sună ca mânuit de brațe îngerești. Dangătul lor peste toată Rusia se întinde. Și deodată toată linia frontului se întoarce cu fața înspre sat. Soldații mei au împietrit în picioare, electrizați, cu chipurile luminate de flacări interioare, cu numele pe buze, zâmbind.

— Astăzi e Duminică, d-le Sublocotenent? mă întreabă unul din ei, care și-a pierdut auzul.

— Da, Comane. Nu crezi?

— Ba cred, cred... și mi se pare că-i curge o lacrimă pe obraz.

Mulți stau sprijiniți în arme Cu dreapta se închină, cu stânga își strâng pușile

Agentul companiei sosește. Imi întinde ordinul, și zâmbesc. Așa dar, și astăzi atacăm.

O! De n'ar fi clopotele, de n'ar suna atâta de divin clopotele !..

BATALIONUL II ATACA PE DIRECȚIA...

Baza de plecare la atac este instalată pe liziera unei păduri. Ce comod s'ar fi stat azi aici, ce somn s'ar fi putut dormi la o așa nemai întâlnită umbră. Parte din băieți își iau micul dejun. Sergentul Bălan râde fericit că ouăle de eri au fost intacte, iar caporalul Gheorghe Ilie a terminat singur două cutii de conserve. Alții împart frățește ultimul bidon cu rachiu.

Recitesc ordinul. E clar. „Compania 7-a atacă pe direcția limburile de pădure Nord-satul B. cu plotoanele 1 și 2 în linia I-a" Atât interesează. Consult harta, trec dincolo sub creastă, binoclez. Perfect. Pe aici e drumul victoriei noastre. De douăzeci de minute artileria bate. La

Post de observație

flancuri și la mijloc mitralierele fac deasemenea pregătirea.

E ora 9 și 6 minute. Toate ceasornicele exacte. Numai o clipă de așteptare și dela Postul de Comandă al Batalionului se aud goarnele sunând. Este extraordinar. Intotdeauna cântecul acesta al atacului mi-a dat fiori. Și alte două rachete roșii — anunță începutul pe tot frontul.

Deabia trecem creasta și rușii parcă ne așteaptă de zece mii de ani. S'aud prin aer primele fluerături ale proectilelor.

— B de mână, B de tipar — râde și declină sergentul Sinulescu — Brandt, brănduleț, brăndușor, Brandt...

Intâiu unul, apoi două, trei, patru... vijelie. Rușii au depozite de muniție lângă pușcoaicele astea de tunuri. Ordon mărirea distanțelor între oameni și a intervalelor între grupe. Inaintăm numai pe salturi. Dacă stai puțin și te orientezi, le auzi când vin. M'am obișnuit să înclin sau urechea stângă sau dreaptă. Sunt expert acum. Știu precis unde cad. Inainte, înapoi, pe flancuri. Totuși iată unul fabricat anume pentru mine, aci, la cinci metri.

— Buff... Odată cu el am căzut și eu. Cu amândouă brațele țiu strâns pământul ca pe o iubită. Mă ridic.

— Brrr!... Sunt plin de pământ pe ochi, pe nas, pe obraji. Pe dracu, nici ăsta n'a fost pentru mine.

Trebue să înaintăm cât mai iute, până intrăm sub focul infanteriei. Atunci se schimbă socoteala. Incă unul cade. Din grupa mea din dreapta nu văd decât fum și praf.

— Hei?! A rănit pe cineva? — țip întărîtat.

— Nimeni, nimeni—s'aude glasul sergentului Neagu.

Și iată primul limb de pădure. Am scăpat. Undeva, la plotonul celălalt — se aude un glas slab, slab :

— Targa, t-a-r-g-a...

Așa încep să cadă băeții. Dar rușii au uitat că noi avem mai multă tinerețe decât tunurile lor.

CAZEMATELE...

In fața noastră se întinde un lan imens de grâu, înalt cât noi. Așa dar, surprizele vor fi nenumărate. Nu se vede nimic, oricât încerc să descoper ceva. In dreapta, compania 6-a se luptă în pădure. In stânga, plotonul 1 se mișcă deja. N'am timp să-mi revăd oamenii, ordon numai grupei 4-a să treacă patrulă de cercetare. Celelalte vor veni în urmă la 50 de metri. Mă găsesc tot în frunte. Fiecare spic de grâu mi se pare suspect. De multe ori însă pământul ucrainean nouă ne-a fost prieten și nu lor.

Două salturi cu cercetașii și suntem primiți cu un foc violent.

Culcat ! ordon imediat.

Aș pune pușca mitralieră în bătae, dar nu văd nimic. Continuăm să ne târîm prin grâu, nevăzuți.

— Ați descoperit ceva ? Imi întreb grenadirii.

— Nimic. Numai gloanțele depe lângă urechi, răspund ei atenți înainte.

Intr'adevăr piue tot mai dese, mai aproape de frunțile noastre. Totuși nu ne putem opri. Așteptăm să se sfârșească seriile lor și zdup, ca epurii, două salturi. Și alte focuri dela ei.

— D-le Sublocotenent ! Mă strigă unul din grenadiri. Cazemate ! Drept înainte.

Numai dacă stai atent câteva clipe, le poți deosebi. Probabil au fost zidite de mult. Peste ele a crescut tot grâu. Dar se vede fereastra de tragere. Binoclez. O singură fereastră cu fața la noi.

— Ce facem ? Ce facem ? strigă oarecum speriați grenadirii.

Intr'adevăr e o nebunie să mergem fluerând înspre ele. Ne-or măcina ca pe niște păpuși de bâlciu. Cazematele se găsesc cam la 700 de metri înaintea noastră. Incerc să mă orientez. Mă ridic în genunchi, în sectorul plotonului meu sunt trei. Atunci mă întreb și eu : ce-i de făcut ? Răspunsul vine la timp. Observatorul artileriei le-a ghicit. O bombă, două, trei, a patra cade cu o precizie formidabilă chiar pe cea din stânga. De aici se vede ceva fum, o altă explozie, și atât.

Dar celelalte ? Ne revin nouă. Cred că e necesară o manevră de învăluire. Și poate, cine știe... Atunci, cu Dumnezeu înainte ! Ne agățăm armele de gât, scoatem grenadele și începem târîșul. Pe coate, mereu pe coate. 700 de metri cu sufletul la gură, cu respirațiile oprite. Caporalul Safta și-a scos baioneta, ținând-o strâns între dinți.

— Safta ? te joci, ce-i cu tine ?

— Fiți liniștit. Poate o să am nevoe de ea.

Am împărțit pentru fiecare cazemată câte două grupe. Băeții știu să lucreze. Nu sunt singurele pe care le cucerim cu pieptul. Lăsăm mitralierele lor să tragă înainte. Nu ne pasă de ele. Grâul ne ascunde perfect. Ne trebue o jumătate de oră să ajungem în spate, la intrare. Incălecăm deasupra, rușii habar n'au. Ne aplecăm pe fereastră :

— Gata ?...

— Gata !

Și în fiecare, grenadele izbesc cu furie. O explozie, alta, alta — cele mai celebre grenade din lume își îndeplinesc misiunea excelent. Câteva țipete, surpriza e îndeplinită. Și de afară pornesc acum câteva serii de pușcă mitralieră. Totuși câțiva au norocul să scape răniți ușor, dar cu mâinile în sus.

La început am crezut că suntem stăpâni, dar iată că rușii dinapoia cazematelor ne contraatacă. Vin cu sulițele în vânt, în iureș. Bieții, nevinovații !

— Puștile mitraliere, puștile mitraliere !

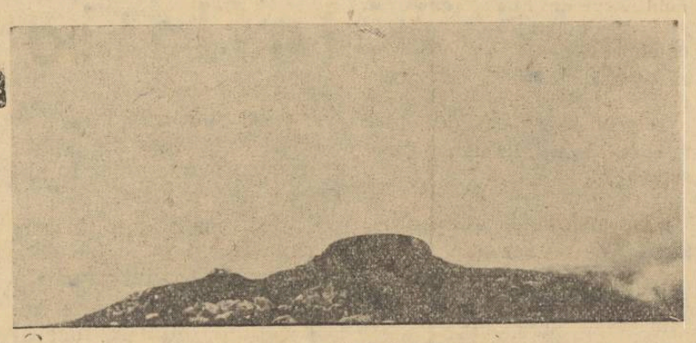

Cazemată bolșevică

Orice ordin e fără rost. Fiecare luptă pe socoteala lui. La primele serii de pușcă mitralieră, rușii dau înapoi. Alții mai înaintează nebunește. Aruncăm ultimele grenade. Mânuim arma cu violență, cu sălbăticie. Mai avem în rândurile noastre doar trei. O clipă numai și-mi văd îndreptată spre mine o baionetă rusească, un fel de suliță în patru colțuri. Mi se pare c'ar fi intrat foarte rapid și foarte adânc o asemenea baionetă. Incarc arma. Apăs pe trăgaciu. Arma nu percutează. Probabil sunt destul de calm încă, dar firește palid, ori înfierbântat. Rusul care se apropie să se lupte cu mine e un uriaș. Il văd cu ochii împăienjeniți : colos. Bietul meu trup, care nu cunoștea decât eleganța unui dans în saloanele din București și mâinile mele care deabia puteau mânui o paletă de ping-pong — cum ar fi avut să doboare un asemenea animal. A zecea mia parte dintr'o secundă mi-am privit arma cu scârbă și dispreț. In clipa aceea nu mai era bună de nimic. Un salt și o arunc spre el. Ce glumă sinistră ! Rusul mai are numai câțiva pași. Probabil știe că sunt ofițer, altfel nu se explică deosebita lui simpatie pentru mine. Ce-i de făcut ? Iată o întrebare foarte tragică. Dar cu o prezență de spirit într'adevăr fantastică, scot pistolul de rachete. Ochesc și trag. Niciodată n'am văzut rachetă mai luminoasă decât aceea. Roșie cu șase stele, extraordinar de roșie. Tubul de fer al rachetei i-a distrus obrazul. Un râjet de fiară și în clipa în care își acoperea ochii plini de sânge, un alt glonte al lui Petre R. Ion îi săgetează pieptul.

Se face deodată liniște pe tot frontul. Numai câțiva pași și ne găsim victorioși pe obiectivul 3.

Simt o sfârșeală în tot corpul. O moleșeală de somn și beție. Privesc absent ceasul: 2 și jumătate. Focuri răslețe pe aiurea și apoi liniște grotească și mizerabilă peste toate.

Petre N. Ion se târăște până la mine. Il aud strigând :

— Sânge, d-le Sublocotenent ! V'a lovit la mâna stângă.

Intr'adevăr, simt ceva cald în braț, ceva aromitor de cald. Sângele a curs cu o șuviță subțire până în podul palmei. Mă descing, scot portharțul, desbrac bluza, cămașa. Intr'adevăr e un fel de rană — o schijă nenorocită de azi dimineață. Nu e nimic grav. Jucărie, o glumă prea stupidă pentru moartea care mi-a rotit atâtea ore în jur. Stau zece minute, exact zece minute și-mi privesc sângele curgând. Astăzi, într'o Duminecă de Iulie 1941 — undeva în Ucraina — primul sânge vărsat pentru România. Ca'ntr'un extaz, ridic brațul în sus și-l arăt soarelui.

— Iată-l ! Mâine poate va curge mai mult !

Mă pansez, îmi leg mâna de gât și mă trântesc din nou în grâu, cu obrazul lipit de pământ. E un cer splendid deasupra noastră. Niciun sgomot nu străpunge aerul. Nici clopotele nu mai bat. Imi vine să dorm și să uit. Aud pe cineva șoptind și șoapta se întinde. Imi vine să plâng, dar cine-i vinovat. Astăzi mi-a murit primul băiat din pluton : Tomescu B. Gheorghe.

Peste toate și peste sufletul lui, pacea asta duminicală se întinde ca un zăbranic.

TOȚI MORȚII SUNT PREZENȚI

Vine seara. Un soare roșu sângeros cade peste păduri. Făpturile noastre se văd resfirate prin grâu, domoale și liniștite, ca niște duhuri iscate din pământ. Acum suntem cuminți ca'n școala primară. Am uitat toate câte-au fost și ne-au durat. Acum ne pregătim pentru învierile viitoare. Căci așa e aici, unii mor, alții înviază. După fiecare atac, mai îndepărtăm hotarul României cu câțiva kilometri și înviem de câte ori ne dăm seama c'am rămas să trăim. O înviere cu sincope și cu dureri ascunse în inimă.

Le spun băeților să-și facă gropi de adăpost. Incep să sape în voe, cu lopata strânsă în palme și mugind. Incă o noapte cu somnul îngropat. Trec dela un capăt la altul, să fac apelul :

— Sergent Bălan Constantin !

O clipă de tăcere. Unde ești Bălan ?

Târziu îmi răspunde dinapoi, gemând :

— Prezent, d-le sublocotenent !

Mă îndrept înspre el. Il găsesc cu gura'n țărână, cu brațele întinse ca o cruce. Ofteză numai și-l doare trupul dacă vrea să se'ntorcă'n sus.

— Unde te-au lovit ?

— Nu știu. Dați-mi puțină apă.

Ii tai mâneca bluzei, cămașa i-o sfârtec. Petre îi udă buzele. A pierdut mult sânge, De șase ori a căzut. Și nimeni n'a știut. Când îi înfășur și umărul, el îmi mângâe cu mâna cealaltă obrazul și-mi spune:

— Știți? Astăzi sunt doi ani de când m'am căsătorit.

Bălan e un băiat frumos, 22 ani, inteligent și fără teamă de moarte. Eram camarazi buni, legați printr'o neștiută simpatie reciprocă.

La fel îi găsesc și pe ceilalți: pierduți prin grâu, uitați, cu mâinile înfipte în pământ, cu sângele scurs pe piepturi, cu fețele mânjite. Camarazii mei! Băeții cu care laolaltă am suferit și ne-am bucurat. Cu ei am mâncat pâine uscată, cu ei am băut apă din lacuri, am dormit în ploae, am jucat cel mai frumos joc al morții.

In drum spre Odessa

(Urmare în pag. 5-a)

Cronica literară

Neculai V. Coban: Cântece de acasă, ciclu basarabean.

Editura „Viața Basarabiei"

Am vorbit și cu alt prilej, despre poezia și romanul de pribegie, pe care le așteptăm să se ivească. Stimulentul acestor producții decurge necesar din însăși natura evenimentelor al căror efect puternic în conștiința vremii, cere să fie exprimat, pentru ca posteritatea să aibă documente asupra lui. Faptul că înainte de împlinirea unui an, suferințele refugiului din Bucovina și Basarabia au fost răsbunate, nu va opri să apară literatura la care ne referim, mai ales dacă ținem seamă că mulți scriitori tineri din provinci au participat la pribegie. Experiența acumulată de ei nu se poate anula.

Culegerea de versuri „Cântece de acasă", de **Neculai V. Coban**, tipărită de revista „Viața Basarabiei", se înscrie între primele manifestări ale liricei pribegiei.

Intr'o postfață a plachetei, autorul mărturisește — cum dealtfel ne așteptam — că îndemnul compunerii lucrării a fost experiența din „zilele lui de pribegie în țara liberă, care l-a ajutat și l-a ocrotit atât cât a putut". Este de presupus că poemele au fost gândite și compuse până la 22 Iunie. Relativ la stimulentul lor generator, autorul arată că deși mentalitatea actuală socotește inoportună poezia, totuși „o anumită nostalgie pentru un pământ pentru care inima lui a sângerat de atâtea ori cu revolte l-a îndemnat să păsească totuși spre sufletul lectorului și să-i dărue ceva din frământarea ce l-a durut".

Se poate vorbi deci de o dramă, al cărui erou, poetul, deși se teme de nepăsarea publicului, știe că trebue să scrie și să consemneze cele la care îl obligă experiența sa încadrată istoric. Dar drama d-lui N. Coban este cea generală a scriitorului român, a cărui activitate nu s'a calificat până acum, prin nici o lege a culturii. Ocupația literară se califică numai de autor, când, neocrotit de nici o lege, își aplică singur, rigorile legii talentului. Este cazul d-lui Coban. Poetul știind că versurile sale merită atenție cel puțin pentru valoarea lor de document, se apără cu modestie: „că nu crede într'o sacerdotală dăruire cu care să fi fost înzestrat la zămislirea lor", și consideră „placheta de față simplă trimitere a sufletului la isvoare". Aceste șovăeli și gânduri de justificare, stârnesc fără îndoială, un spor de simpatie, pentru autor, care își complică situația cu preocuparea dacă are sau nu are talent.

In ce privește „talentul", vom observa în versurile d-lui Coban, maniera constatată la iconarii bucovineni; d-sa are deocamdată meritul apartenenței la grup.

In „Cântece de acasă", se vădește intenția de a evoca în „stil iconar", chipul țărănimei basarabene, a cărei viață se mișcă aieve, răsfrântă ca într'o oglindă:

Viața lor, traiul lor era ca un
[isvor de senin.
Stele de ziuă ieșiau cu ei și cu
[zorile la coasă.

Soarta țărănimii basarabene îl preocupă pe autor, mai ales că părinții, de care s'a despărțit, fac parte din ea:

Am mers apoi prin sate și prin
oraș, îmbrăcat țărănește ca un
[voievod peste stâni
Imi era inima ghid și ogaș
cuvântul zare de zodie, la
[codrii bătrâni.
Dar a venit într'o zi moartea
[la poartă
și am fugit care încotro am
[putut.
Tata a rămas ca haiduc,
[cu inima moartă,
iar mama a plâns până
[n'a mai văzut.

(pag. 30)

Aceste evocări isbutesc să impresioneze și vom recunoaște că din ele se transmite adânca amărăciune trăită.

Iubirea pentru țară și oameni capătă astfel relief viu, fiind cauză a **dorului** și glas nerostit în aceste „Cântece de acasă".

Iubirea devine isvor de durere la gândul celor rămași:

La noi în sat, ne duce numai
[gândul
O fi acuma primăveri de stele,
Dar vor fi toate, de cum le
[rândul,
Insângerate poate și cu lică-
[rele grele.

Lirismului de structură iconară, d. Coban îi asociază substanța nouă a durerii, nu însă ca un fundal, ci numai ca efect absurd al arbitrarului istoriei. Poetul are nădejdea întoarcerii:

Mama va purta la brâu nă-
[framă moldovenească,
iar fratele și sora pe lacrimile
[ei,
vor săruta pământul și țara
[Românească

(pag. 50)

Absurditatea istoriei face ca dreptatea să se plătească cu sânge, iar **nedreptatea** să pornească de oriunde, chiar și dela aceia care, neavând țară, nu pot justifica prin nici un argument, nici măcar mincinos, rostul răului pricinuit:

Nu-mi aduc aminte câte au
[fost,
dar se uscase de vârstă busu-
[iocul sub grindă
și într'o zi când jidovi suduiau
[fără rost,
s'a tulburat și ograda și apa'n
[oglindă.

Integrând pe d. Coban în stilul iconar, voim să-i subliniem calitățile de energie și de puritate a expresiei care e realizată de autor, chiar când folosește termeni **tari**, de care de altminteri nu face abuz. Violența se resoarbe în substratul de iubire ce l-am remarcat și pe care îl socotim cauza bună a întregului volum.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

RĂSPUNS LA O C. P.

Am primit, domnule cetitor, cartea dumitale poștală din care am aflat că ești teribil de curios să afli numele meu *adevărat*.

Ai un scris foarte mărunt, așa că ai putut să faci în cadrul foarte restrâns al unei cărți poștale chiar și câteva presupuneri.

Imi pare foarte rău că trebue să te contrazic. Crezi, de-o pildă, că „Punct și virgulă" este pseudonimul domnului Constantin Fântâneru. Vai de mine, d-le cetitor! Rubrica mea este chiar atât de mistică?

Spui apoi că aș putea să fiu George Voinescu. Ce te face să crezi lucrul ăsta? S'ar putea să fie o notă dintr'un număr trecut în care scriam ceva despre „simpaticul și cunoscutul caricaturist George Voinescu". Dar fii sigur că dacă Voinescu ar scrie rubrica, ar avea grije să mai facă din când în când vignete noui, și n'aș fi silit să-mi ilustrez mereu însemnările cu „omul cu scaunul", sau cu „baletista cu o ghiulea".

La un moment dat, te apropii de adevăr. La început, rubrica era scrisă de „răul" C. Cristobald. Acum însă, datoria către patrie l-a chemat pe Cristobald pe un vapor unde se luptă cu valurile și cu dușmanii. Așa că nu mai are timp să se ocupe de rubrică.

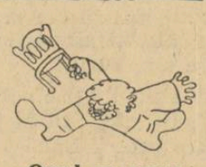

Omul cu scaun

Pe urmă, mă insulți. Nu sunt Traian Lalescu. Citește-i cronicile dramatice din pagina II-a și, pe urmă, citește-mi rubrica. Eu sunt spiritual.

Nici Adriana Nicoară n'aș putea să fiu. Aș iscăli doar: „virgulă". N'aș avea nevoe și de punct, despre care știi prea bine că e de sex masculin.

ETCAETERA...

Ion Frunzetti, un autor de articole în pagina I-a, nu s'ar umili să scrie în pagina V-a.

Să fiu Ștefan Baciu? Ochiul vânăt pe care o să-l am moștenire dela dânsul, în urma notițelor cari apar, săptămâna aceasta, despre el, o să-ți arate că te-ai înșelat.

Imi spui la un moment dat că nu e frumos din partea mea să scriu sub pseudonim... Și totuși îți iscălești epistola, simplu: „un cetitor".

De ce nu-mi dai voe și mie să știu cine ești?

Ești domnul cu mustățile în furculiță care a cumpărat un număr al revistei, dela chioșcul de pe strada Isvor? Ești doamna care-a cumpărat revista, în gara de nord, pentruca să vadă dacă i-a apărut poezia trimeasă la poșta redacției? Sau ești domnul chel, care dormea în tramvaiul 14, ținând în mâini, deschis, un exemplar din „Universul Literar"?... Alții nu cred să mai fi cumpărat revista.

Uite, eu sunt mai bun decât dumneata și am să-ți lămuresc misterul: Numele meu adevărat e... Punct și virgulă.

„Punct" e numele de botez. „Virgulă" e numele de familie.

Ai să mă 'ntrebi ce'nseamnă: „și". Iți răspund: „Și" e porecla pe care mi-au dat-o prietenii... Ești mulțumit?

Te salut,

PUNCT ȘI VIRGULĂ

CONDIȚIE

Poeții tinerei generații sunt — după cum se știe — foarte bogați în... metafore pe cari le împrăștie din belșug în poemele lor mai mult sau mai puțin kilometrice. In ceeace privește însă paralele, tinerii poeți nu se pot lăuda cu aceeaș bogăție.

Astfel un reprezentant al tinerei generații poetice — posedând toate semnalmentele meseriei sale: păr netuns, ochi visători și ...gură rea — e renumit pentru viața de boem pe care o duce, precum și pentru marile și nerealizabilele sale planuri de viitor.

Plictisit de viața pe care-a dus-o până acum poetul — destul de cunoscut în cercurile noastre poetice — s'a hotărît să renunțe la burlăcie. Și — un lucru destul de normal pentru dânsul — a stabilit iute un plan de căsătorie.

— „Și cu cine, mă rog, ai vrea să te căsătorești? s'a interesat un bard ceva mai vârstnic și, deci, și mai experimentat.

— „Aaa! Eu sunt foarte puțin pretențios!" a sunat răspunsul candidatului la însurătoare. Nu-i cer decât o singură condiție viitoarei mele neveste: Să aibe un corp frumos..."

Baletistă cu ghiuleă

Bardul se pregătea să-i spună că nu e prea pretențios, când tânărul poet a adăugat:

— „Da! Să aibe un corp frumos de case, preferabil într'un cartier central".

Și cine spunea, mă rog că poeții nu sunt idealiști?

CUGETĂRI

Ii rog pe cetitorii mei să ia două linguriță de pasiflorină (un remediu sigur împotriva nervilor) să îndepărteze din jurul lor toate lucrurile casabile, să spună în gând: „Doamne ajută" și să citească apoi rândurile ce vor urma.

Sunt hotărît să divulg aici îndeletnicirea preferată a poetului dragostei și a florilor, Ștefan Baciu.

Dânsul, în timpul liber, atunci când nu scrie sonete sau sfaturi pentru poeții începători, face calambururi.

Nu poate cineva să pronunțe cuvântul: „repetată" că poetul Baciu, condid, întreabă:

— „De ce R pe tată, și nu R pe mamă?

In ultimul timp, humorul lui Șefan Baciu a devenit ceva mai macabru.

Iată ultimele sale maxime despre cimitire:

Feriți-vă de morții dela Bellu! Sunt periculoși, pentrucă sunt foarte belli-coși.

Sau:

Nu-i plângeți pe morții dela Pătrunjel! Pătrun-jeliți-i!

AUTOBUZUL 31

Pe când existau încă autobuze, Ștefan Baciu folosea pentru a ajunge acasă autobuzul 31.

Iar prietenii lui erau siliți să asculte următoarele constatări:

Oamenii dau auto-buzna ca să prindă auto-buzul 31. Mulți, însă, nu ajung și rămân cu auto-buzele umflate.

Se pare că autobuzul 31 a fost desființat în urma unei jalbe trimese la societatea Tramvaielor, de prietenii lui Ștefan Baciu.

TENOR

Un om de teatru, bine intenționat de altfel, a făcut imprudența să-i dea lui Ștefan Baciu un bilet la piesa „Firfirică".

Răsplata sa a fost o carte poștală din partea poetului, în care i se împărtășea următoarea părere despre tenorul trupei Cărăbuș:

Piu Mironescu urlă de-ți ia piuitul!

FERPAR...

...care o să apară în numărul viitor al „Universului Literar":

„Anunțăm moartea bietului Punct „și virgulă, în urma unor grave „lovituri primite dela oamenii „nervoși cari au citit în ultima „rubrică „Etcaetera", cugetările „lui Ștefan Baciu, publicate de „imprudentul decedat..."

PUNCT ȘI VIRGULĂ

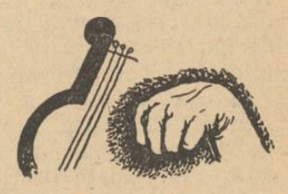

Pentru școli, părinți și elevi

Cărți de curs complimentar și toate manualele didactice pentru școalele secundare, se pot procura cu prețurile cele mai convenabile dela

Librăria „UNIVERSUL"

care este asortată și cu rechizite școlare de cea mai bună calitate.

Librăria „Universul" a tipărit noui hărți în culori, precum și Hărți Murale legate pe pânză. Se găsesc orice cantități de hârtie de calc, hârtie de desen, hârtie feroprusiată, echere, teuri, compasuri de precizie, ghiozdane, etc.

Vizitați LIBRĂRIA „UNIVERSUL" str. Brezoianu 23-25

ZILE ȘI NOPȚI UNDEVA PE FRONT

(Urmare din pag. 4-a)

Frați de cruce, cuminți soldați ai Țării, cavaleri ai unei expediții înspre Soare-Răsare. Pe oamenii aceștia aici i-am întâlnit, așa i-am cunoscut. Fără nicio altă viață și soartă decât asta. Așa ne sunt destinele: să iubim și să murim pentru România. Destine împletite, vieți și morți încrucișate.

Târziu, cei plecați să-l caute, îl aduc pe Tomescu B. Gheorghe. Intins pe foaia de cort, în somnul lui neclintit, pare mai degrabă obosit și palid decât plecat pentru totdeauna. Il coborîm într'o groapă lângă noi și-i aprindem o lumânare între degete. Stau de veghe, sentinele — doi camarazi. Lumina lumânării nu se vede deasupra. Un ceas întreg veghez alături. E multă liniște pe chipul lui, multă împăcare.

Morții nu trebuesc plânși. Nici răniții să nu fie compătimiți. Și lacrămile și surâsurile de milă sunt o umilință, pe care ei n'o pot primi. Războiul n'are nimic tragic, ci numai măreț. Sentimentul cu care noi ne păzim morții e acela al contopirii definitive cu spiritele lor.

Primesc ordin dela companie să evacuez răniții la postul de prim ajutor. Printre ei am și șapte ruși, pe care tot noi i-am pansat. Mortul îl oprim aci până mâine dimineață, când va veni preotul să-l îngroape.

Cineva a cules prin întuneric un buchet de flori albe de câmp și i le-a pus pe piept. Santinelele stau împietrite alături. Ca'n baladă, ca'n mit — niciodată nu mi s'a părut moartea mai frumoasă. Fiecare din camarazii lui trece pe alături și jură să-l răzbune. Așa mortul nostru rămâne să trăiască mai departe în noi.

O INCURSIUNE LA ORA 2 NOAPTEA

Vreau să încerc zarurile, vreau să-mi bat joc de soarta mea. Nimeni nu mi-a ordonat incursiunea asta, dar simt nevoia să-mi descleștez puțin nervii. Simțul meu de aventură s'a sălbăticit într'un mod îngrozitor. Și sângele îmi cere să-l biciui, carnea mă roagă s'o liniștesc.

Controlez mai întâiu linia și explic băeților că vom pleca dincolo, în dspozitivul rusesc. Câțiva mă imploră să stau pe loc. Alții însă se și pregătesc să meargă. Nu-l iau însă decât pe Petre Ion și pe celălalt agent Binder Francisc. Scoatem toate lucrurile din buzunar, livrete, scrisori, etc. Ne descingem de centuri, lăsăm armele. Numai grenade. Sergentul Sinulescu va fi atent să susțină retragerea noastră la semnalul trei fluierături lungi. Toți pușcașii mitraliori la posturi.

Pornim. Târîndu-ne. Luna câteodată prea ese din nor și ne putem descoperi iute. E emoționant mersul acesta voluntar spre moarte. Dar cine spune că vom muri? Prostii. Numai ne vom juca puțin și-i vom înspăimânta pe ruși. Atât. Din lanul de grâu trecem printr'o vale împădurită. Inaintăm zece pași, ne oprim, ne orientăm și ascultăm. Niciun sgomot. Doar nebunele de inimi care bat înspăimântător.

Deodată auzim un foșnet înaam și pătruns în linia rusească poi. La început am impresia că și vom cădea prinși. Cineva mă strigă! Mă întorc speriat.

— Cine este? întreb gâtuit.

— Nu vă speriați. Eu sunt. Safta. Trebue să merg și eu.

Are dreptate. Prezența lui e foarte necesară. Căci caporalul Safta are o poreclă pe care și-o preschimbă mereu în renume: — „Căutătorul de morți". Un băiat tot atât de tânăr ca și mine, dar de un cinism fantastic. Lipsit de superstiții și prejudecăți — el în timpul staționării nu se astâmpără, n'are somn, nu-i este foame. Trebue să găsească numaidecât câțiva morți, să-i buzunărească, să-i răstoarne pe spate, să-i înjure sau să-i scuipe. Mania lui.

Pornim din nou. Ca șerpii, ușori de parcă suntem vânturi, nu oameni. Ne îngheață transpirația sub bluze, ne gâdilă palmele, dar toată teama s'a spulberat. Insfârșit ajungem. Rușii la fel stau în gropi. Se aud sforăituri și gemete în somn. Toți ochii noștri aținteșc înainte. N'am rămas decât noi trei. Safta a dispărut. Știu bine că nu se va pierde. Descoperim câteva cuiburi de mitralieră îngropate, două Brandturi instalate sub un boschet. Mâine vom ști să le batem, Nu ne vor mai sta în cap. Dar nu-i deajuns. Suntem prea aproape și rușii dorm prea nestingheriți ca să nu-i „scuipăm" puțin. Groapa aceasta lângă care suntem e prea mică. Soldatul din ea doarme cu capul afară, ca un răstignit. O batistă enormă în gură, o curea la mâini, câteva tocuri de baionetă în cap ca să nu simtă călătoria — și-i al nostru. Dar geamătul lui probabil l'c auzit altul. Se produce o mică dezordine. Dar suntem deja retrași cu 50 de metri. Ne întoarcem, ne proptim bine în pământ și aruncăm grenadele. Un țipăt, alte strigăte stridente, un ordin probabil, câteva focuri. Nu ne atinge nimic. Alte grenade aruncate și alți 50 de metri înapoi. Acum au început și pușcile noastre mitraliere. Chiar noi le simțim, pentrucă ne-au prins la mijloc, amândouă focurile. Dar ajunși în valea pădurită, ne declarăm satisfăcuți.

Când ajungem în poziția noastră, se luminează de ziuă. Soldatul pe care l'am luat prizonier e un biet copil de 17 ani, Aflăm dela el lucruri foarte prețioase

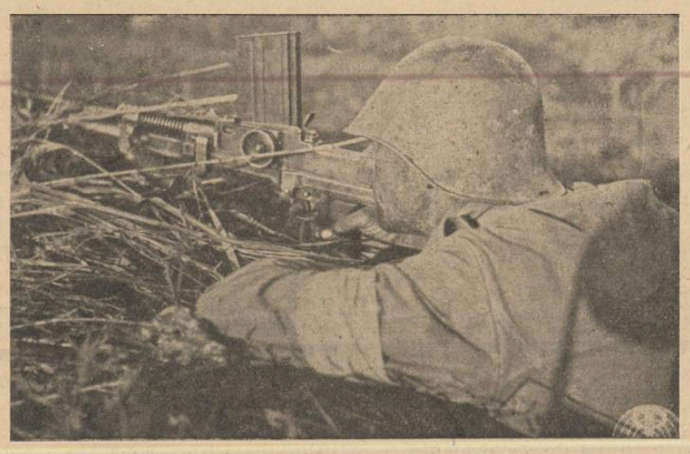

Pușca mitralieră pândește..

Il trimit deslegat la companie Peste o jumătate de oră se întoarce și Safta. Este extraordinar băiatu lăsta. Vine cu un mort în spinare.

— Ce să-i fac. Dacă nu-l luam, nu mai soseam nici mâine ne spune el mâniat. Rușii trăgeau numai în mine.

TRISTA LINIȘTE

De trei zile stăm aici. Ne-am plictisit așteptând. Nimic nou, nimic extraordinar, nimic fără înțeles. Doar tăcerea asta îndelungă, doar vântul și soarele care ne arde. E groaznică perioada asta de calm. Dacă n'auzim un glonte fluerând pe deasupra, nu putem dormi. Atât de mult ne-a transformat frontul.

Brațul meu stâng a început să se umfle. Probabil cangrenă. N'am poftă de complicații. De aceea, cu tot disprețul meu, azi noapte m'am decis să trec pela postul de prim ajutor. Doctorul Jinga m'a privit îngrijat. Mi-a făcut o injecție cu anti-cangrenos și mi-a scris biletul de rănit îndârjit însă, că refuz să plec la spital. Doctorul îmi declară la despărțire că nu mai răspunde de nimic .Perfect. Știu bine că n'o să mor. Mă întorc la băeții mei, dar cu brațul în eșarfă.

Zilele acestea de așteptare mă rod. Arar se mai vede în sectorul rusesc câteun idiot în picioare și tragem în el cu furie neînchipuită. Și în pisici am trage, dacă s'ar ivi vreuna nebună prin grâu. Nici amintirile nu ne mai supără. Visez câteodată o cofetărie cu un singur fel de prăjituri și o fată cu garoafe albe în păr. Visez!.. Vise încâlcite și dureroase.

In dimineața asta ne-a sosit poșta. Slavă Domnului! Ochii mai înfrigurați ca niciodată și mâinile mai nerăbdătoare. N'am nimic? Imposibil. Ba da, o ilustrată scrisă cu cerneală verde:

„Ton nom est dans mon coeur comme dans un grelot
Et comme tout le temps, Laurence, je frissonne —
Tout le temps le grelot s'agite et le nom sonne!"

Sunt beat de dragoste, beat de nemurire. Fata din fotografie e tot una cu fata din vis. Dar apoi devin tare mâhnit și nemângâiat. Mai bine nu-mi scria. O scrisoare aici înseamnă o întreagă biografie dată peste cap, alte amintiri, alte iluzii și alte dezamăgiri. De-ați ști cât dor am strâns în suflet pentru întoarcerea lângă iubite!

Insfârșit ne vine ordinul de înaintare. Foarte bine. Alte trei obiective ne așteaptă, alte morți și alte învieri. Inainte de a depăși poziția asta mă reîntorc pentru câteva minute cu trei din soldații mei lângă mormântul lui Tomescu Gheorghe. Ultimul nostru salut eroului și fratelui nostru:

— Adio, camarade!

Undeva pe front, unii rămân să păzească cu trupurile lor pământul cucerit — alții pornesc înainte să îndepărteze și mai mult hotarul României.

Puțin ne pasă dacă vom muri sau nu!

LAURENȚIU FULGA

Undeva pe front, Iulie 1941

REFUGIAȚII

— Fragment din romanul „Cernăuți" —

de GEORGE IONAȘCU

Zorile zilei de douăzeci și opt Iunie îi găsiră hoinărind pe străzi, printre grupuri de cetățeni care fugeau cu căruțe țărănești, funcționari care alergau dela o instituție la alta și evrei cu priviri ironice și satisfăcute. Timpul trecea greu și dureros pentru cei ce se pregăteau să fugă și întârzia peste așteptările celor care erau nerăbdători să vadă orașul cât mai curând ocupat de armatele sovietice.

Pe la orele nouă dimineața se răspândi știrea că bolșevicii au trecut frontiera, iar tancurile lor înaintează spre interior. Toate prăvăliile se închiseră, porțile caselor în majoritatea lor locuite sau proprietăți evrești, se încuiară, iar evreii stăteau pe la ferestrele etajelor privind batjocoritor și râzând mulțumiți de tragedia populației creștine și în special a Românilor care părăseau orașul. Cernăuțiul căpătase un aspect trist și parcă se vedea un început de ruină. Panica și îngrijorarea crescu și mai mult odată cu primele împușcături care se auziră în suburbii și se repetară în centrul orașului.

Deși în oraș se aflau aproape toate autoritățile administrative și polițienești care făceau siguranța populației și a edificiilor până la predarea orașului autorităților sovietice, sau supraveghiau evacuarea, totuși mai multe bande de tineri comuniști, începură să manifesteze pentru soviete, sbierând, înjurând Statul Român, fluerând și cântând fragmente din Internaționala comunistă. Grupurile de manifestanți și de derbedei, adunați mai mult pentru jafuri și spargeri, se formară prin suburbii și prin străzile cu populație evreiască, veniră până aproape de Cercul Militar și de Piața Unirii în liniște și aici începură a se prezenta ca exponenți ai celor mai asupriți cetățeni din Statul Român și ca mari admiratori ai regimului de dincolo de Nistru. Unii din ei purtau stegulețe roșii, alții cocarde și banderole cu insignele comuniste. Cetele de manifestanți și de pungași, conduși de bande de evrei, fură oprite și silite să se împrăștie afară de-o parte din ei care se retraseră pe străzi mai dosnice, se formară în grupuri mici și înaintară neobservați spre Penitenciarul din piața Grigore Ghica Vodă unde se aflau deținuți mai mulți comuniști și diferiți infractori ordinari, cu scopul de a forța ușile închisorii și a-i elibera. Se produse o învălmășeală mare și derbedeii se grupară și înaintară spre Penitenciar. Un gardian dela închisoare fu împușcat de către un individ din mulțimea golanilor, iar ceilalți se retraseră. Comuniștii năvăliră pe coridoarele închisorii, deschiseră ușile celulelor și toate epavele societății Bucovinene fură eliberate. Primul lor gând fu să se îndrepte spre localul Prefecturii, care se afla în apropiere, să-l ocupe și să-l devasteze, dar o salvă de împușcături trase de un ploton de soldați care mențineau ordinea în fața Palatului Administrativ îi făcu să-și schimbe itinerariul și, urlând ca niște fiare turbate, porniră la vale pe alte străzi, spre Piața Unirii.

Avocatul Ion Râmnic și judecătorul Valerian Frunzaru stăteau în fața Palatului Administrativ și manifestau multă neliniște pentru întârzierea camionului care plecase la Rădăuți cu familiile și bagajele unor funcționari dela Prefectură și încă nu se înapoiase, deși timpul care-i fusese fixat pentru o cursă trecuse de mult.

Se făcuse aproape orele două după masă. Ingrijorarea lor creștea și mai mult fiindcă se anunțase oficial că tancurile sovietice ajunseseră la Cozmeni și se spunea că pe la orele două și jumătate, sau trei, vor intra în Cernăuți.

Intre timp, veni un funcționar cu motocicleta din Rădăuți care aduse vestea că a întâlnit camionul pe lângă Tărășeni și l-a lăsat în urmă. Camionul venea cam încet, probabil că era ceva defectat. Advocatul Podaru, care le promisese că-i va transporta cu toate bagajele la Suceava, îi asigură că dacă mai întârzie camionul așteptat, le va pune la dispoziție altul, de oarece și el cu familia sa erau în aceiași situație și tot la Suceava voiau să plece.

Un alt funcționar venit din centrul orașului, le aduse vestea că grupuri de evrei înarmați cu puști vechi și stricate și cu pistoale la fel, ocupaseră mai multe instituții civile și militare și se instalaseră prin casele părăsite.

Alte cete mai mari plecară la podul de peste Prut pentru a distruge barajele antitanc care se aflau acolo. Afară de aceasta, bande de derbedei conduși de evrei comuniști circulă pe străzi și atacă populația care se refugiază. Din casele evreilor din centrul orașului se trage asupra patrulelor de soldați și gardieni, iar la unele au fost arborate steaguri roșii, mari și cu insignele comuniste cusute pe ele.

Cei doi prieteni însoțiți de câțiva funcționari dela Primărie, nu-și mai aflau liniștea. Trecuse de ora două și jumătate și camionul tot nu sosise. Dacă mașina nu venea până la orele trei fără un sfert, se hotărîră să plece pe la locuințele lor, să-și ia puțin bagaj din ceea ce li se va părea mai important și să plece pe jos până vor ieși din oraș că de acolo vor găsi vreo mașină de ocazie.

Traversară strada din fața Palatului Administrativ și intrară în grădina Arboroasa.

— Hai să ne mai uităm odată la catedrală, — zise un funcționar; poate cine știe când vom mai vedea-o așa cum o lăsăm.

Ieșiră cu toții în strada Ștefan cel Mare în fața bisericii, își făcură cruce și fiecare spuse câte-o rugăciune.

— Ia uitați-vă, spuse un funcționar bătrân cu glas emoționat; văd o lumânare arzând pe pragul bisericii...

— O fi aprins-o cineva înainte de plecare, răspunse judecătorul.

— Unde vezi lumânarea? întrebă Râmnic.

— Eu nu văd nimic, vorbi alt funcționar.

— Uitați-vă bine, răspunse funcționarul bătrân făcându-și cruce. Doamne ajută-ne și apără-ne biserica, se închină bătrânul și începu să spună Tatăl nostru.

Ceilalți se uitară la el, îl văzură neclintit și transfigurat, își ridicară pălăriile de pe cap și începură să spună cu toții Rugăciunea Domnească.

In acel timp, doi evrei tineri trecură pe partea cealaltă a străzii și scuipară pe poarta catedralei. Unul căută cu privirea pe jos, apoi veni în mijlocul străzii, ridică o piatră desprinsă din pavaj și o aruncă în curtea bisericii. Piatra se rostogoli pe trotuarul care ducea la intrare și cu sunet sec se opri în peretele din dreapta ușii.

Ion Râmnic văzu nelegiuirea săvârșită de mizerabilele creaturi ale neamului blestemat și se repezi spre ei. Ceilalți îl urmară; dar evreii fugiră pe strada Episcopul Hacman și când se văzură ajunși se întoarseră, scoaseră câte un pistol și începură să tragă. Gloanțele trecură prin frunzele copacilor din curtea bisericii, iar unul nimerind trotuarul chiar între picioarele advocatului, ricoșă și căzu în apropiere.

— Asta o să-l păstrez ca să nu uit, criminalilor și blestemaților ce sunteți, strigă Râmnic ridicând de jos glontele turtit și încă fierbinte.

Evreii, care probabil terminaseră cartușele sau le fu teamă, fugiră până în strada Iancu Flondor unde cotiră la stânga, pe lângă localul administrației Fondului Bisericesc.

— Hai să ne întoarcem, vorbi cineva; poate a venit camionul...

Nu departe se auziră câteva împușcături răslețe, câteva strigăte, apoi o salvă de mtiralieră răsună scurt urmată de sgomotul unor bucăți de sticlă căzută pe piatra trotuarelor.

— Să nu mai stăm aici, Domnilor, — zise judecătorul. Cine știe ce se mai poate întâmpla și-apoi, să nu pierdem singurul nostru mijloc de scăpare.

Se întoarseră. Funcționarul bătrân care văzu lumânarea aprinsă în ușa bisericii, mergea gânditor și cu capul plecat.

— Ce ziceți, Domnilor de lumânarea care-a văzut-o bădița Filimon în ușa catedralei? întrebă un funcționar tânăr:

— Poate din cauza soarelui, răspunse altul.

— Eu cred că-i un semn dumnezeesc, vorbi Ion Râmnic. N'am văzut lumânarea aprinsă, dar când am început să mă închin am simțit în jurul meu o liniște nefirească și parcă vedeam biserica luminată, auziam glasuri de preoți, cântece, clopotele sunând și toate de foarte departe.

— Dar jidanii, blestemații... Să scuipe și să arunce cu pietre în biserică, în sfânta cruce, în Dumnezeu... Niciodată nu m'am gândit că în viața mea o să fiu martorul unei asemenea grozăvii, — zise judecătorul înfiorându-se.

— Mie mi s'a părut că-s mai mulți, răspunse advocatul. Și-apoi să mai tragă și cu pistoalele.... Bine că nu ne-au nimerit nici pe unul. Ia, uitați-vă la acets obiect care era să mă oprească în Cernăuți.

Bucata de plumb turtit trecu din mână în mână și toți înjurară și blestemară crimele săvârșite de neamul lui Iuda în tot cursul istoriei sale.

Când ajunseră în fața catedralei, se opriră cu toții, se închinară și intrară în grădina Arboroasa. In fața Palatului Administrativ două camioane erau gata de plecare, iar din spre strada Cuciurul Mare, veni altul.

— Uite, dragă Râmnic, acum e ora trei fără un sfert, zise advocatul Podaru; cred că mai avem timp o jumătate de oră ca să plecăm în liniște. Ia tu acest camion și du-te la tine și la Frunzaru; luați-vă bagajele și veniți cu el înapoi aici că vreau să mergem și pe la mine, pe strada Universității. Să fiți atenți și să nu provocați jidanii că rămânem cu toții aici, în iadul care se deschile și stă să ne'nghită.

Ion Râmnic și Frunzaru se urcară în camion și porniră; întâiu la locuința lui Frunzaru și pe urmă la a sa care se afla mai aproape.

La casa judecătorului nu avură nici o neplăcere, dar când ajunseră la a sa, fură întâmpinați de un grup de evrei care locuiau în subsolurile unor case din apropiere și care încercară să forțeze ușa dela apartamentul său și să-l ocupe.

Advocatul intră în casă și, ajutat de portar în câteva minute își încărcă tot bagajul în camion.

— M'au amenințat cu arma, Domnule Doctor. Ia, uitați-vă la jidanul acela ghebos și murdar. Dacă ați fi auzit ce gură făcea și cum vă înjura... Acum, eu ce să fac, Domnule Doctor? întrebă portarul, un țăran dintr'o comună românească din județul Storojineț.

— Ce să faci? Ia-ți nevasta și vină cu noi.

— Foarte bine, Domnule Doctor, parcă aici ce-am să fac... Mai bine mă duc că nu las cine știe ce avere și-apoi, dacă rămân aici o să mă mănânce jidanii.

Portarul ieși imediat din locuința sa ducând două geamantane de nuiele, iar nevastă-sa o traistă țărănească plină și grea și se instalară în camion.

Ion Râmnic sună la o ușă dela parter unde locuia evreul proprietar al casei. O evreică bătrână și grasă deschise ușa după ce se uită prin geamul mic și rotund fixat în tabla de sus a ușii.

— Iiii, Domnu Doftor... Incă n'ați plecat, Domnu Doftor?

— Incă nu. Unde-i Domnu' Iţcovici?

— I șeva ubusit, doarme deja. Da, di și nu plecați, Domnu Doftor?

— Lasă, madam, că plec acuma. Ce te temi c'am să rămân aici? Ascultă, să aveți grije de apartamentele mele. In unul am mobila complectă. Vezi să nu mi-o ia cineva și să nu-mi strice pereții, parchetul și sobele.

— Noi nu putem, noi nu amestecat, la noi frică; dișî ni trebue belea pi cap?

— Ascultă, madam Iţcovici, să aveți cu toții grijă de apartamentele mele că eu mai viu în Cernăuți și o să ne mai întâlnim...

— Nu mai vii, Domnule, niciodată, se auzi o voce de lângă cealaltă parte a ușii. Poți să-ți iai gândul pentru totdeauna dela Cernăuțul nostru....

— Cine vorbește? întrebă sever advocatul.

— Un buiat prost dila fata meu, răspunse evreica. Lăsați, Domnule Doftor, că o să ne uităm noi la casa la Dumita.

— Așa, așa, madam Iţcovici, mulțumesc; și ție mai pui de jidan murdar și nespălat, o să-ți rup urechile când o să mă întorc în Cernăuți, închee advocatul coborînd treptele dela intrare.

Din stradă, auzi râsul băiatului și câteva înjurături adresate Românilor.

— Ai auzit, măi Valeriane, cum mă'njură un pui de jidan de vreo cincisprezece ani? întrebă advocatul urcându-se în camion.

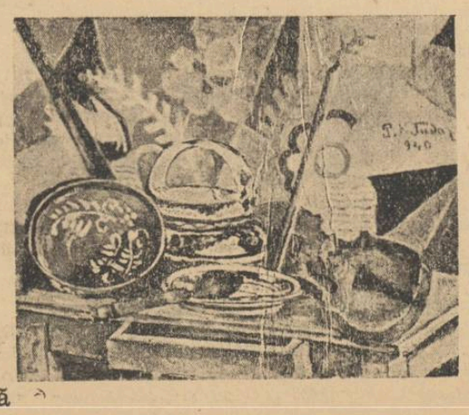

— Cum să nu înjure, dacă acum e timpul lor? Eu am auzit că jidanii își învață copiii de mici ca să ne fie dușmani și să ne urască.

Camionul porni cu viteză și în câteva minute ajunseră la Palatul administrativ. Advocatul Podaru îi aștepta și era foarte agitat.

— Credeam că vi s'a 'ntâmplat ceva, zise el. Hai să ne grăbim că mi se pare că bolșevicii au trecut Prutul.

Camionul porni din nou; prin piața Grigore Ghica Vodă și la vale pe strada Titu Maiorescu. In curând ajunseră. In timp ce, cu toții se coborîră din mașină ca să aducă bagajele advocatului; șoferul se urcă pe camion, așeză celelalte bagaje în partea de dinapoi și câte un geamantan sau balot pe alături și astfel făcu în mijlocul camionului un loc de stat, ferit de gloanțe, dacă ar împușca cineva în camion, zicea el. Pe urmă, desfăcu o foaie de cort și acoperi bagajele și persoanele care se urcară înlăuntru.

De departe se răspândi svon de motoare streine și, nu peste mult timp, mai multe avioane sovietice, venind dinspre suburbia Roșa, apărură deasupra Cernăuțului rotindu-se încet și cu sgomot asurzitor.

— Pe unde mergem? întrebă Ion Râmnic așezându-se în față, lângă șofer

— Aș vrea să mergem pe strada Brâncoveanu, răspunse șoferul; poate-l găsesc pe tata, să-l iau și pe el.

— Atunci trecem prin Piața Unirii; dar putem merge și prin piața Vasile Alexandri.

— Mergem pe oriunde și nu trebue să ne fie frică, doar avem patru zile în care timp poate să fugă cine vrea și nimeni nu poate să-l oprească.

— Aș ar trebui să fie, dar cine știe ce le mai trece prin cap pravoslavnicilor.

Camionul porni din nou, trecu pe lângă palatul Societății pentru Cultură și Literatură, coti pe strada Aron Pumnul și opri în capul străzii Brâncoveanu. Șoferul coborî și intră într'o clădire din partea dela deal a Primăriei.

In Piața Unirii era o sgomotoasă manifestație. Ion Râmnic coborî și el din camion și priveliștea care i se înfățișă îl umplu de revoltă și de scârbă. Aproape la toate geamurile caselor din Piața Unirii și începutul străzilor care se puteau vedea, atârnau steaguri mari și roșii, cu secerea și ciocanul din pânză neagră, cusute pe ele. In piață și pe străzile din apropiere, o mulțime imensă de evrei cu stegulețe roșii în mâini, așteptau sosirea armatelor sovietice. Unii purtau banderole roșii pe brațul stâng și cocarde cu insignele comuniste pe piept. Evreice îmbrăcate în rochii sau bluze roșii, în mâini cu buchete de flori și stegulețe de aceiași culoare, așteptau pe marginea trotuarelor, aliniate până la vale pe strada Regele Ferdinand, aproape de Administrația Financiară.

Nu trecu mult și dinspre gară se auziră sgomote de mașini grele care urcau dealul spre centru orașului. Aplauzele, strigătele și țipetele evreilor însoțiră primul tanc sovietic care apăru în Piața Unirii. In urma lui, veniau altele și altele, rostogolindu-se anevoios peste pavajul străzilor și strivind sub roțile mari și dințate miile de buchete de flori aruncate de evreice.

Mulțimea din piață continuă să urle, să aplaude și să cânte fragmente din Internaționala comunistă, mai cu seamă când tancurile dintâi se opriră și pe boturile lor verzi-cenușii se urcară tinere evreice îmbrăcate în rochii roșii, cu buchete de flori și cu stegulețe comuniste. Jidancele cuprinseră pe soldatul sovietic ieșit pe jumătate pe gura tancului și cântau împreună cu el sau îl împodobeau cu flori. Toate tancurile care urmară celor dintâiu, erau decorate cu buchete de flori roșii și pe toate se vedeau evreice în mâna dreaptă cu stegulețe comuniste sau cu portretele conducătorilor bolșevici, iar mâna stângă o țineau ridicată în sus, cu pumnul strâns în salut bolșevic.

— Măi Ioane, vorbi încet judecătorul dând acoperișul camionului la o parte, unde s'a dus șoferul ăla că nu mai pot răbda? De ce l-ai lăsat să plece, că te pomenești că rămânem aici în gura lupilor siberieni...

— Ssst!... făcu advocatul și se ascunse după camion.

Câțiva evrei cu pistoale în mână, ieșiră din gangul Primăriei, se uitară bănuitori la camionul care staționa și porniră la vale. Ion Râmnic se urcă în mașină, fiindcă văzu șoferul venind c'un bătrân schiop și c'un pachet mare sub braț.

Camionul porni cu viteză mărită la deal, trecu prin piața Grigore Ghica Vodă, coborî pe strada Cuciurul Mare și de acolo pe mai multe străzi întortochiate ocoli grădina publică și ieși înaintea tancurilor sovietice la bariera orașului.

La vreo douăzeci de metri înaintea barierei, un grup de indivizi stăteau în mijlocul străzii și le făceau semne să oprească. Ion Râmnic cunoscu mutre de evrei tineri și de lucrători de prin depozitele de lemne de lângă gara Grădina Publică și văzu că aproape fiecare ținea în mână câte o pușcă sau un pistol.

— Să nu oprești!... strigă el șoferului, să nu oprești că suntem pierduți!...

Șoferul acceleră până la maximum de viteză și camionul se apropie fulgerător de indivizii care se încăpățînau să le aţină calea.

— Treci peste ei!... strigă Râmnic, noi să scăpăm....

— A!... exclamară amândoi deodată închizând ochii și cutremurându-se.

Camionul lovi în plin. Mai întâiu parcă voi să se oprească, se aplecă puțin într'o parte, dar își reveni și porni vertiginos de repede înainte pe șoseaua netedă și dreaptă.

Câteva țipete de moarte străpunseră liniștea împrejurimilor și acoperiră uruitul motorului înfiorând tăcerea caselor cu ferestrele astupate.

Pe urmă, strigătele și țipetele se înmulțiră, se auziră mai multe împușcături până când camionul coborî în vale, spre satul Ceahor.

— I'am turtit, fir'ar ai dracului de tâmpiți, vorbi șoferul cu voce nesigură.

— Ducă-se la dracu', închee advocatul aprinzându-și nervos o țigară.

Mașina gonia cu aceiași viteză lăsând în urmă convoaie de căruțe încărcate cu femei, copii și bagaje diferite. Alți bărbați și femei, cu copii în brațe sau ducându-i de mână, toți împovărați cu pachete, geamantane sau traiști țărănești, veniau grăbiți pe marginea drumului uitându-se speriați înapoi, sau oprindu-se și schimbând greutățile de pe un umăr pe celălalt.

Grupuri de țărani veniau încet în urma carelor cu boi sau a căruțelor trase de câte un cal mic și slab, mânând din urmă turme de vite legate de funii întreolaltă sau de vehicole. Animalele se speriau, se smuceau să fugă, își loveau coarnele unele de altele și mugeau trist și răgușit.

Praful stârnit de mașină se ridica în valuri mici, învăluia convoaiele de refugiați rămași în urmă, întuneca puțin vederea șoselei, apoi se așeza domol pe oameni, pe animale, pe iarba din șanțuri și pe frunzele late de porumb din ogoarele dela marginea drumului.

Ion Râmnic privea cu mare durere șirurile lungi de refugiați, orășeni și țărani, care-și părăsiseră căminurile, ogoarele gata muncite, locurile amintirilor vieții lor, mormintele părinților și copiilor și toată truda și agoniseala atâtor ani și plecaseră pribegi, spre necunoscut, de furia hoardelor de bolșevici, ca'n vremuri de dureroase bejenii.

Pe urmă, mașina ajunse și lăsă în urmă mai multe cete de bărbați, unii în cămăși și indispensabili, alții în halaturi și pijamale de diferite culori, care mergeau încet oprindu-se din când în când să se odihnească sau să se așeze pe iarba șanțurilor și să rămână în urma convoiului. Câțiva soldați cu câte un braț bandajat și legat de gât, făcură semne de oprire.

— Oprim, domnule Doctor? întrebă șoferul micșorând viteza.

— Oprim, oprim, — răspunse Râmnic; oare cine sunt ăștia?...

— Bolnavii dela Spitalul Militar....

— Cum?... Nici de soldații bolnavi nu s'a'ngrijit nimeni?...

— Așa cum vedeți, zise șoferul. Spunea cineva că era acolo un medic jidan, un căpitan, care încă de dimineață încercase să otrăvească bolnavii; pe unii i-a bătut și le-a rupt bandajele. Aceștia care se văd sunt numai acei care nu erau în situații grave și au putut să fugă, ceilalți au rămas acolo.

— Ingrozitor!... exclamă advocatul coborînd din mașină.

— Ce s'a'ntâmplat? întrebă advocatul ieșind de sub învelitoarea camionului. Se ridică de jos și soția lui cu băiatul lor, ia Frunzaru coborî din camion.

— Ia priviți la nenorociții ăștia, vorbi Râmnic, și vă cutremurați... Sunt bolnavii dela Spitalul Militar.

— Intr'adevăr, ne mai pomenit... se miră judecătorul. Ar trebui să-i luăm cu noi, mai ales pe cei mai slabi sau în situații mai grave.

Intre timp, bolnavii văzând că s'a oprit camionul se adunară în jurul mașinii și toți se rugau să fie luați că nu mai pot merge.

Unui soldat operat de curând de apendicită, i se deschisese rana și sângele curgea din belșug prelingându-se în șiroaie late pe picioarele goale și slabe.

— Uitați-vă la nenorocitul ăsta... Asta-i civilizație?... Asta-i omenie?...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

40-941

ASOCIAȚIUNEA CENTRALĂ SIBIIU

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L ● Nr. 40
SAMBATA 27 Septembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Teologism?

de ION FRUNZETTI

Impotriva „exclusivismelor de ordin religios și politic" și a „ intoleranței lor față de tot ceeace nu li se înglobează" criticul de meritat prestigiu, d. Șerban Cioculescu, — față de care ar fi nu numai o ingratitudine, ci și un act de reprobabil infantilist frondeur, să încercăm a ne vârî în discuție altfel decât cu sentimentul respectului ce-i datorăm, — se pronunță într'unul din articolele sale din seria militantă pentru valorile rațiunii, din „Curentul literar". Articolul la care facem aluzie intitulat „Critică și laicitate" (An. III, 128, 13 Sept. 1941), crede a putea stabili o tipologie care unora dintre cititori le poate părea oarecum prea geometrică ,fapt care minunează, din partea mânuitorului prin excelență al unui atât de lăudat spirit de finețe. E vorba de distincția între „laicismul" estetic și „teologismul" aplicat în domeniul artei. E drept că d. Șerban Cioculescu nu le acordă valoarea de doctrină, raportându-se la forma lor mai mult adjectivală, „laic" și „teolog" urmând să se adaoge la termeni ca „poet", „critic", „scriitor", etc., ceeace înseamnă dintru început o precauție, justificabilă prin lipsa de constante definitorii a conceptelor, aruncate în circulație fără să fi fost mai întâi individualizate. Într'adevăr, articolul „Critică și laicitate" naște din nevoia autorului de a-și explica unul din termeni cel puțin: („Suntem acuzați de laicitate? O vom defini și ne-o vom revendica, fără teamă", scrie d-sa).

Și într'adevăr, ceva mai jos descoperim un paragraf care mărturisește intenții de felul celor anunțate în fraza-prospect.

„A fi laic, pentru un critic, înseamnă întâi a nu face o religie din subiectivitatea sa; numai apoi, de a nu face din vederile teologiei, criterii de judecată a frumosului, apărând autonomia fenomenului estetic".

Un termen al polarității „laic-teolog" pare să fie definit, dacă socotim că mențiunea „pentru un critic" poate fi lăsată la o parte, întrucât conștiința care se întreabă asupra unui asemenea subiect, este o conștiință critică, chiar dacă nu aparține unui critic calificat. (De altfel, ce însemnează un critic „calificat", alt decât „recunoscut social", pentrucă și-a manifestat, socotindu-le prețioase altora, opiniile asupra unor subiecte pe care le vor fi reflectat și alții, mai puțin indiscreți cu ei înșiși, ori mai puțin încrezători în infailibilitatea modului lor propriu de recepție artistică?)

Dar ce ne facem cu cel de al doilea?

D. Șerban Cioculescu nu ne explică deloc ce va să zică, în sistemul d-sale tipologic, „teolog", cu toate particulele protetice și post-puse în stare să le suporte acesta.

Se vorbește astfel, enumerativ, de „un strict teolog" ca d. Victor Popescu, ceeace, dela început ne împinge într'o nedumerire, asupra conținutului acestui termen căci cele scrise până azi de dânsul mărturisesc altceva. D. Lucian Blaga este un laic, filosof dar nu teolog. D. Pompiliu Constantinescu, nefilosof și neteolog, „atins de haruri", încearcă un moment de „a-

matorism teologic". Și se mai spun și altele, din care însă este peste putință, oricât am întrebuința metodele inducției baconiene, sau pe cele ale lui Stuart Mill (ca să fim în nota laicistă a discuției), să distilăm conceptul pur—fără variații succesive sau concomitente, oportune ici și colo, de „teolog".

Procedând deductiv, „per a contrario" față de definiția laicului, — e singura cale ce ne rămâne — vom fi constrânși să conchidem că „a fi teolog înseamnă întâi a-și face o religie din subiectivitatea sa; numai apoi, a face din vederile teologiei criteriile de judecată a frumosului, atacând autonomia fenomenului estetic".

„A-și face o religie din subiectivitatea sa", este o trăsătură care cuprinde pe foarte mulți scriitori nesuspecți de teologism, și nu cuprinde pe foarte mulți alții, teologi deabinelea.

Montaigne cu al său „le grand Moy", cu „j'ose non seulement parler de Moy, mais parler seulement de Moy", ar fi, după definitia sistemului cioculescian, un teolog, cu toată recunoscuta sa lipsă de dogmatism. Teologi ar fi, consecvent acestui fel de a vedea, toți creatorii de literatură subiectivă:

(Urmare în pag. 3-a)

Reminiscențe amare

Războiul de acum două decade încheindu-se în favoarea democrațiilor iudaizate a făcut ca elementului semit — destul de puternic și până atunci — să i se acorde puteri discreționare în registrul spiritualității contemporane.

Un domeniu greu încălcat de evrei a fost — și, asta, departe de-a ne gândi numai la noi — publicistica. Indiferent genul, indiferent caracterul de carte ori de ziar. Pregătiți sau nu, au invadat pe barierile indulgenții larg deschise; au spart cele câteva tipare autohtone câte mai rămâneseră și'n locul simțirii creatoare naționale, au dat întâietate germenului destructiv al internaționalismului judaic. In această privință este sugestivă trista panoramă pe care o desface cetitorilor cartea lui Edouard Drumont: *La France Juive.* — Asta nu înseamnă că la noi evreii au fost mai puțin puternici, însă iureșul naționalist al vremurilor din urmă a smuls publicațiile din mâinile lor.

Perversitatea și destrăbălarea sunt note forte judaice — desprinse nu numai din viața acestui popor, ci chiar din slova lor sfântă — și, de aceea, nu-i de mirare dacă le 'ntâlnim în revistele, bunăoară, de cinema, teatru ori ilustrate, ctitorite de evrei.

Dacă vrei să afli o cronică judicioasă despre o piesă de teatru, ori despre un film, n'ai de ce să te adresezi acestor reviste care-și spun „de specialitate" — și a căror specialitate se reduce la a publica dări de seamă asupra rețetelor făcute la cassă ori câte rochii, perechi de ciorapi, etc. are cutare „divă".

Destrăbălarea și perversiunea, acestea-s coordonatele pe care se'nscrie activitatea reporterilor unei astfel de reviste (Redactori nu există la revistele astea, fiindcă n'au ce face) și care, după statistici riguroase, în cel mai bun caz au câteva clase liceale.

Trebuie să intervină o soluție definitivă, care să pună punct scrisului prostituat al acestor publicații.

Trebuie, fiindcă-s dăunătoare sănătății națiunii acesteia și'n același timp o jignesc.

Oameni de carte și specialitate să dea la iveală reviste serioase.

EUGENIU V. HARALAMBIE

I. STEURER — Iarnă

DIVERSE

SIMPLU. După ce ai trecut dealul, cobori în valea râului. Cum ai trecut apa, o potecă apucă la dreapta. Câtțin dealurile, pe mâna stângă, poeni și livezi de pruni. Ingrăditurile taie de mai multe ori poteca; după scurtă vreme ajungi în poiana cea mare, care ține într'una, până departe spre munte.

Pe iarbă, soarele face rotocoale mari de lumină. Aci, sau la umbră, sub stogul de fân, călătorul dă să prindă cu urechea zvonul acestor locuri și murmurul apelor ce se scurg la vale.

Aerul e comestibil. De jur împrejur, poeni, livezi, păduri, planuri verzi înclinate; brazi negri pe creste.

Totul aci pare neverosimil. Din acest observator, viața aspră, din orașe, apare deadreptul absurdă. Ura, violenia, patimile josnice ale oamenilor, colcăe în abis; scrâșnetul lor pătrunde până aci. Blestemul condiției umane. Munca fără preget, între zidurile triste, promiscuitatea, pânda dela fereastră, invidia. Viițiile întipărite pe fețele bestiale din fresca judecății din urmă de Michel-Angelo...

Aci totul e simplu.

Colo în vale, două femei, în portul țărănesc al locului, s'au așezat la umbră, lângă un morman de albituri.

M'am apropiat de ele. Conversația decurge în mod natural, sub cerul liber. Le ascult vorba și mă las furat de melodia glasului lor.

A trecut un timp...

Dar iată un unchiaș, care urcă dealul.

E șchiop. Se apropie încet de noi, târându-și piciorul înțepenit din genunchi și trece acum dincolo de culme. Femeile mi-au ghicit gândul și-mi spun povestea bătrânului. Mai demult, Vasile era un om înstărit. Făcuse avere nu se știe cum. (Geambaș, unii spuneau hoț de cai). Purtarea lui nu dădea însă nimic de bănuit. Dar într'o bună zi s'a furat o pereche de cai din sat, și oamenii l-au bănuit numaidecât pe Vasile. Urmărit de păgubaș, a fost prins, într'o noapte, asupra faptului.

Decât să fie predat jandarmeriei, Vasile a preferit judecata bătrânilor satului. Osânda s'a dat în aceeași noapte și vinovatul i s'a supus fără nici o împotrivire: genunchiul, așezat pe un but de lemn, i-a fost sfărâmat dintr'o singură lovitură de maiu.

Târându-se singur până acasă, s'a vindecat apoi cu încetul, cu leacuri bătrânești.

De atunci, nu i s'a mai pus în seamă nici un furt, și trăește în bună înțelegere cu tot satul.

Judecata lui Solomon...

Femeile au tăcut. Soarele scapătă dincolo de munți. Imi iau repede rămas bun dela ele, să-mi caut drumul spre casă, până nu se întunecă.

AL. ROSETTI

FIXIER

Viața spiritului slav, în imensa Rusie, plină de atâtea surprize, este întreruptă odată cu revoluția din Octombrie. Ceeace s'a mai scris sub regimul bolșevic, regim de prăbușire a frumuseților morale din om, poartă pecetia propagandei odioase și a minciunei patronate de Kremlin și G. P. U.

Doar scriitorii din exil au mai încercat să continue linia glorioasă a epicei lui Dostoewski și Turgheniev.

Douăzeci de ani de înăbușire a creației, de reducere la broșura de tălmăcire marxistă și prospectul expozițiilor organizate din amăginile comuniste, au împiedicat scrisul liber, fără de care nu poate ființa nicio artă.

In Italia va fi comemorat tricentenarul lui Galileu. Autorul cărții Sidereus Nuncius, *vestind descoperirile cerești care aduceau o nouă viziune a spațiului și a universului, s'a ridicat împotriva peripatecienilor, dar a slăvit totuși postulatele, verificate de el însuși, din opera lui Aristotel. Cultivator al metodei experimentale din știință, gândirea sa slăvește totuși logica și inspiratele adevăruri din cărțile lui Aristoteles. Tradiția și progresul se înlănțuesc într'o perfectă armonie.*

Jammes, Virgiliul francez", așa a definit, într'una din scurtele și strălucitele sale portrete, Nicolae Iorga, pe cântărețul vieții patriarhale și al bucuriilor țărinei: Francis Jammes:

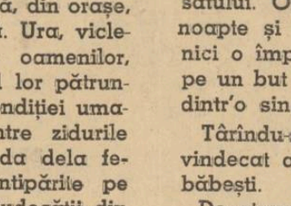

Dar pioasa evocare a umbrelor din poemul lui Virgiliu crește și capătă o aureolă paradisiacă în calma și dulcea operă poetică a cântărețului francez:

Și când voi merge, Doamne, spre [Tine, atâta cer:
Să fie sărbătoare pe câmp, ca și [pe cer.
Aceasta și acolo, e singur dorul [meu.
Doresc atât: ca drumul să fie [cum îl vreu:
Spre raiul unde stele se văd și [ziua mare.

Ce pildă mai mare de conștiință că trăește lângă principele poeziei românești, decât mărturisirea făcută de Creangă, într'o însemnare pe un vechiu manual de geografie: „Dăruită mie de d. Mihail Eminescu, eminentul scriitor și cel mai mare poet al Românilor. 1878".

Adevărul poate să nu fie câte odată verosimil". Este un principiu al artei poetice din epoca strălucită a clasicismului francez. Romantismul răstoarnă în totul legea de fier a esteticei clasice, așa că în materie de artă nu rămâne nimic care să nu fie elastic, supus libertății de exprimare. Cu singura condiție, însă, ca libertatea să aibă foarte aproape, susținător și călăuză, talentul dacă nu geniul adevărat, transformator al lumii fizice, precum și a celei sufletești.

N. C.

CARNET DE RĂZBOIU

II de LAURENȚIU FULGA

Am ajuns să constat că sunt capabil să am pentru toate lucrurile și toate întâmplările — cea mai tragică indiferență.

Firește că adeseori o mare dezordine interioară mă turbură, dar de câteori renunț la viața mea personală și mă extind spre îndepărtate iluzii, o supremă gravitate a destinului meu scandalizat mă obligă să devin eu însumi ridicol și în acelaș timp să ridiculizez acest extraordinar ansamblu de violențe și mizerii, pe care ni le servește atât de gratuit războiul. Dealtfel, calmul și impertinența, cu care privesc propria mea înălțare deasupra morții formează obiectul celei mai cuprinzătoare și lucide judecăți. Căci războiul nu tolerează conformismul sau fidelitatea arzătoare pentru propria ta existență. Războiul îți implică moartea, iar dacă ești laș — îți condamnă lașitățile și în acelaș timp le anulează, pentrucă atât de strâns te leagă de viața asta fulgerătoare — că nu poți fi decât un simplu soldat egal cu celălalt, adaptat unei singure conștiințe: aceea a comandantului.

Războiul nu cunoaște individualități, nu aprobă evadări unice. Războiul nu poate impune decât forța unei masse.

Deaceea plotonul 2 a devenit atât de omogen și cuplat în jurul meu, atât de mult s'a agățat de ființa mea — că mi-i teamă să nu cad tocmai din cauza dependenței lor. Am crezut odată că pot fi indiferent față de viețile lor, că pot ridiculiza cele mai grave alarme ale lor în fața morții. Dar trebue să recunosc că nu din milă m'am dăruit soldaților mei, nici din spirit de solidaritate în fața morții. Prima dată, când cinicul om de eri a devenit astăzi servul altora. Totuși, orgoliul meu a triumfat. Pentrucă am curajul să afirm: pot să dau peste cap destinele celor 42 de soldați ai mei, pot să gravitez sensul divinității mai alături de adevărata lor moarte.

N'am fost niciodată fatalist. Dar nu se poate prăbuși om din plotonul meu, dacă nu m'am luptat eu mai întâiu cu soarta lui. Intrebați pe fiecare ofițer, și dacă are conștiință, nu poate răspunde decât așa.

Cândva pe străzile Capitalei, sfidam convențiile și burghezia, râdeam cu hohote de toate dramele stupide de acolo. Și nimeni nu mi-a înfrânt această amară bucurie a celui mai independent om din lume. Aici, pe cel mai răsăritean front, îmi place să sfidez însuși Destinul. Și credeți c'am să mor, când n'am încă remușcări de viață și mai ales când vreau să trăesc victoria până la sfârșit? Pe dracul! Simt câteodată, cât de arzătoare îmi strălucește steaua.

Deaceea sunt fericit că mai pot visa încă la celălalt zori de zi.

Mi-a venit ordin să fac o recunoaștere peste Nistru, în sectorul orașului I., spre miezul nopții. Plotonul 2 a primit acest ordin cu puțină îndoială. Nimeni nu știe ce ne poate aștepta. Bărcile sunt într'adevăr foarte comode. In liniștea de spaimă și beznă, nu s'aude decât clipocitul lopeților de mână precum și aceste înfierate inimi, care participă exasperant la noua aventură. Cu fiecare val mai înspre Rusia — ne cuprinde o formidabilă foame a neașteptatului și a surprizei. Celular ne uimește această împingere spre nepreväzut.

Ajungem. Primii pași pe pământul nesfârșitei Rusii. N'avem niciun sentiment aparte. Căutăm deosebiri imediate între pământul nostru și cestălalt. Nu constatăm decât atât: pământul nu ne domină (cum ar fi normal, pentrucă e strein), pământul se dovedește a avea dimpotrivă un caracter universal geografic. Busolele arată clar: spre răsărit, și Răsăritul acesta se întinde până în Urali. Dorim cu o nebunie a sângelui întârîtat să mergem înainte. Și ce curios în clipa imediată, *ne este dor de Țară.* Un dor complex și simptomatic. Un dor mizerabil și adânc impregnat în carne. Iar în conștiințele noastre se încrucișează două structuri variate: ideia unei geografii terminate = Nistrul, și ideia unei alte istorii = invadarea Rusiei de către soldații români. Ni se pare a fi formidabilă această forță ocultă, care prelungește Europa prin noi.

Urmează câteva zile de liniște. Carnetul meu din timpul acela a însemnat multe deșerte neliniști. Sunt mai ales ceasurile de inconsecvență, orele de incertitudine cu tine însuți. Când asiști nepăsător la această trecere a timpului, la această viață majoră care deabia ne mai bagă în seamă emoțiile și disperările. Ne-am învățat însă cuminte să ignorăm tot. Ne convertim la cea mai supremă religie a așteptării. Așteptăm somnul, așteptăm moartea sau poate așteptăm să ne mai sălbăticim puțin sângele.

De eri se prepară pătrunderea celei dintâi linii de cazemate.

Și iată-ne din nou, găsindu-ne necontenit în contact imediat cu moartea, vis-à-vis de moarte, cum îi plăcea lui Petre N. Ion să spună. Asta e o certitudine atât de perfectă, încât niciun alt echilibru nu se mai poate fixa între viețile noastre și Destin. Mi-am întrebat un soldat, dacă îi este frică de moarte. A isbucnit în râs. Prin cuvinte n'ar fi spus nimic, dar ce poate fi mai just răspuns decât acesta, prin care se manifestă existența lui biologică?

Am încercat odată să-mi verific convulsiile spiritului, reacțiunile lui majore față de trufia cărnii. Și mi-am dat seama că numai în somn, mai avem spirit. Atunci când trupurile își anulează orice eșire în afară, când nu se mai concentrează pentru continuarea trăirii, ci constrâng spiritul să umple golurile din vis.

Și nu ne-am mirat, când într'o dimineață (după ce noi îl crezusem mort sau prizonier) caporalul Stancu R. Ion a reapărut în poziția noastră și atât a țipat: *Trăesc, băeți*— și avea doar o rană deschisă la omoplat.

Numai așa îmi explic dece e atât de groaznică trezirea din somn. De câte ori ne-am așteptat să ne trezim altundeva: într'un pat somptuos sau aiurea lângă o femee, ori pur și simplu pe un câmp în care să cânte privighetorile în locul tunurilor.

CELE DOUĂ RUSII

Cine a citit cu atenție pe Dostoiewski, cine s'a lăsat pătruns de sensul ontologic al romanelor sale, cine a catalogat și a meditat asupra eroilor lui, acela își va fi dat seama de existența celor două Rusii: una pravoslavnică și veche, alta nihilistă și de dată mai recentă.

Procesul își are punctul de plecare în reformele lui Petru cel Mare. Vroind să europenizeze Rusia, Petru cel Mare introduse legi, al căror substrat spiritual nu avea nicio legătură cu structura etnică a firii rusești. O nepotrivire de fond, menită să aibă urmări dintre cele mai catastrofale. Intr'adevăr, începând cu secolul al XIX-lea, întreaga istorie politică a Rusiei e plină de atentate. Rând pe rând căzură: generali, miniștri, țari, culminând cu asasinarea nefericitului Nicolaie II. Exact cum profetizase unul din eroii lui Dostoiewski: „sfânta noastră Rusie va trece printr'o baie de sânge". Această baie de sânge își va găsi culminarea în revoluția din 1917.

Ce însemnau cele două Rusii și ce categorii sociale cuprindeau ele?

Rusia pravoslavnică era ceeace va fi și cea de mâine: o țară liniștită, cu respectul proprietății și creștină. Cealaltă: o avalanșă revoluționară, anarhică și atee. Prima era constituită din țărani, baza sănătoasă a fiecărui popor, din preoți și din proprietari; a doua, din masa înstrăinaților, adică a celor adăpați la cultura europeană. Numărul acestora din urmă va crește mereu.

La ei se va referi Pușkin în Eugeniu Oneghin, Gogol în Suflete moarte și Dostoiewski în romanele sale. Ei se vor simți în țara lor ca niște invitați...

După instalarea regimului bolșevic, de așteptat ar fi fost ca una din cele două Rusii să dispară. Ele au continuat să trăiască însă amândouă. Războiul actual mi-a permis să verific lucrurile la fața locului. Cum treci Nistrul, descoperi sate și țărani, asupra cărora comunismul nu a avut nicio influență. N'am văzut Rusia până în vara acestui an. O cunoșteam numai din scris, și din cărțile cetite reușisem să-mi fac o imagină despre ea. Ca spirit, pătura de jos a rămas aceeaș. Bolșevismul nu i-a alterat vechiul fond. Rusia pravoslavnică a trăit înainte. Ceeace înseamnă că e o realitate vie. De fapt unica realitate, fiindcă cealaltă, deși veche de un secol, e ca un fum în aer: n'a atins niciodată pământul Rusiei. Vremea răspândirii ei a sosit.

VLADIMIR DOGARU

(urmare în pag. 3-a)

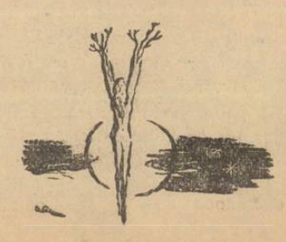

Cronica dramatică

de TRAIAN LALESCU

TEATRUL NAȚIONAL: VLAICU VODĂ dramă în 5 acte de ALEXANDRU DAVILLA

După ce timp de aproape un an întreg, actorii Teatrului Național au fost siliți de împrejurări, să joace în sala unui teatru particular, pe o scenă care nu permitea montări prea bogate sau figurații prea numeroase, anul acesta, noua stagiune se inaugurează în clădirea veche a Teatrului Național, lucru pe care îl însemnăm aici cu bucurie.

Pe scena vastă a Teatrului Național suntem convinși că toate lacunele trecutei stagiuni vor fi înlăturate.

Prima dovadă am avuto la deschiderea stagiunii, când reluarea piesei Vlaicu Vodă, care cerea o numeroasă figurație s'a desfășurat în cele mai bune condiții.

S'au împlinit anul acesta 39 de ani dela premiera străulcitoare a piesei lui Davilla: „Vlaicu Vodă".

Ne aflăm, incontestabil, în fața celui mai reușite drame istorice românești.

Această afirmație, poate să fie dovedită chiar citându-se scandalul care-a avut loc câțiva ani, după premiera piesei.

O piesă slabă, o piesă lipsită de semnificație, trece neobservată și, în orice caz, nu dă naștere la scandaluri ca acela iscat în jurul lui „Vlaicu-Vodă".

Invidioșii au afirmat, nici mai mult, nici mai puțin, că piesa n'ar fi de Davilla, ci că ea s'ar datori lui Odobescu.

Puținii cari cunoșteau condițiile în cari a fost scrisă piesa lui Davilla — printre aceștia poate fi numărat și Caragiale— s'au ridicat cu hotărâre împotriva acestor infame afirmații, și lucrurile au fost lămurite peste câtva timp.

Nu este aceasta singura nedreptate ce i s'a făcut lui Davilla.

In timpul cât el a fost director al Teatrului Național, între anii 1905 și 1907, când i-a urmat la conducere Pompiliu Eliad, a avut curajul să înlăture din repertoriul Teatrului Național, toate melodramele eftine care nu puteau aduce nici-un folos spectatorilor. Era normal deci, ca el să-și găsească dușmani în oamenii cu vederi strâmte.

Grație lui, teatrul a fost scutit de piese de calitate dubioasă ca „Ucigașul", sau „Cerșetoarea", despre care Mihai Eminescu, spunea următoarele în „Curierul din Iași", din 5 Decembrie 1876: „Ce roman de mansardă a slujit drept plan acestei drame, în unele părți de-adreptul respingătoare? Nici un caracter natural dela început până la sfârșit".

Astfel de piese erau pe gustul spectatorului de atunci. De astfel de gusturi l-a desvățat Davilla.

Intorcându-ne la piesa sa, „Vlaicu Vodă", ne vom afla în faa unei opere atât de discutate de întreaga critică literară, încât nu prea vedem ce lucru nou putem spune noi.

Ne vom arăta, însă, admirația în fața actualității de care piesa a dat dovadă, după 39 de ani dela prima ei reprezentare.

In tirada spătarului Dragomir, am întâlnit atâtea fraze, atâtea gânduri cari nu sunt altceva decât gândurile noastre actuale, idealurile noastre de astăzi.

Tot așa după cum Vlaicu Vodă, astfel cum îl prezintă Davilla este voevodul, care, în ciuda uneltirilor unei mame vitrege de alt neam, și de asemenea,în ciuda neîncrederii pe care i-o arată boerii săi, cunoaște totuși păsurile țării sale și mai ales ale poporului și știe până la urmă să le satisfacă.

Rolul lui Vlaicu Vodă a fost interpretat la premiera piesei, în ziua de 12 Februarie 1902 de C. Nottara. Mai târziu i-a fost încredințat lui Aristide Demetriad, iar la Cluj, lui Zaharia Bârsan.

Ne amintim să fi văzut piesa, acum vreo 10 ani, tot în interpretarea domnului Calboreanu. Așa că nu putem face nici-o comparație. Suntem convinși, că dânsul este la înălțimea predecesorilor săi. Remarcăm în chip special trecerea ușoară, neșarjată, pe care știe s'o facă domnul Calboreanu, dela stările de umilință, din fața Doamnei Clara, la acelea de hotărîtă bărbăție, din fața boerilor.

Nu putem deloc pricepe, însă, ce l-a determinat pe domnul Bumbești să-l distribue pe domnul Mihai Popescu în rolul lui Mrcea Basarab. Nu-i negăm domnului Mihai Popescu talentul pentru dramele moderne. Ne amintim să-l fi admirat, mai de mult, în „Medaliile bătrânei", și mai de curând, după întoarcerea sa dela Viena, în „Calul năsdrăvan", alături de doamna Filotti.

Insă cu accentul său străin, cu școala sa specific germană, dânsul n'are ce căuta într'o piesă istorică românească. Felul cum l-a interpretat pe Mircea, ne-a făcut să ne gândim la Moor, din „Hoții", rol interpretat anul trecut, la Teatrul Comoedia. Și aceasta nu este o notă bună pentru domnul Mihai Popescu.

Regretăm sincer că nu i-am văzut în același rol pe Aristide Demetriad, creatorul rolului, sau pe Tony Bulandra, interpretul de mai târziu. Domnul Demetru, pe care l-am văzut acum vreo 10 ani în același rol, era și dânsul prea departe de intențiile autorului. Rolul în sine este cel mai puțin conturat rol al piesei, cu multe contradicții, amintindu-se unele personagii din dramele romantice ale lui Victor Hugo.

Doamna Agepsina Macry, în rolul Doamnei Clara, interpretat pe vremuri de Agata Bârsescu și apoi de doamna Demetriad, a isbutit să redea just toate stările sufletești ale acestei femei cu suflet înveninat.

Un element excelent s'a dovedit a fi domnul Demetriad în rolul lui Pala, căruia a știut să-i dea dublul aspect de copil visător și de criminal precoce.

Rolul spătarului Dragomir este un rol mare pe care talentul lui V. Cernat și mai pe urmă, cel al lui Iancu Petrescu au știut să-l facă celebru. Domnul Dragoman în același rol a debitat cu multă căldură tirada din actul IV, smulgând multe aplauze. S'a remarcat totuși în jocul său o foarte ușoară stângăcie, normală la un actor tânăr, distribuit la deschiderea stagiunei într'un rol de căpetenie.

Doamna Lilly Carandino a găsit accente diuoase în rolul Ancăi.

Domnii Gingulescu, Ulmeni, Brancomir, Ion Ilie Ion (în rolul lui Rumân Grue, pe care domnul Bumbești, a avut proasta inspirație să-l așeze prea departe de voevod) și alții au contribuit la succesul dobândit de această „deschidere de stagiune".

TEATRUL „COMEDIA": PROSTUL DIN BAE" FARSA IN 3 ACTE DE FRIESE ȘI FELMAN

S'a vorbit în destule rânduri despre orele de distracție pe cari trebue să le ofere teatrele, spectatorilor în aceste vremuri de încordare a nervilor. Cum s'ar spune, s'a găsit în sfârșit, o motivare a prezentării diverselor farse pe câteva din scenele bucureștene.

Tot e bine. Inainte vreme, directorii teatrelor nici nu căutau măcar să explice necesitatea acestor atât de mult căutate farse.

Prezentau oamenii farse pentru simplul motiv că ele aduceau mult public în sală și mulți bani la cassă. Acum s'au schimbat lucrurile. Nervii oamenilor trebuesc menajați și pentru asta Vasiliu Birlic prezintă piesa „Prostul din bae". Ce să-i faci? E și asta o explicație.

Intr'un timp, remarcasem la ultimele farse ce se prezentaseră, o oarecare silință a autorilor de a ameliora acest foarte ușor gen de spectacole.

Pe semne, însă, că publicul privea cu oarecare melancolic regret această primenire a farselor. Așa se poate explica entuziasmul și hohotele de râs cu care a fost primită premiera clasicei farse cu tot atât de clasic titlu: „Prostul din bae".

Vă mai aduceți aminte de prima piesă a teatrului Vesel: Birlic.

Nu lipsea din piesă nici-un element obișnuit al farselor: echivocul era pus la loc de cinste. Exista, de asemenea, și scena din pat, tot așa cum, timp de un act întreg, o actriță juca doar în combinezon.

Ei bine, în „Prostul din bae" întâlnim toate aceste elemente speculate la maximum. Eroii sunt în fond oameni cinstiți — ce să-i faci? autorii sunt moraliști — pe cari, doar gafa unuia dintre ei îi face să apară la un moment dat sub aspectul unor teribil de păcătoși indivizi. Cele 3 acte ale piesei, în cari lucrurile se încurcă și se descurcă după bunul plac al autorului, dau prilej doamnei Nora Piacentini să ne arate că are un combinezon de culoare neagră, domnișoarei Virginica Popescu, să se desbrace în dosul unui paravan — nu găsim de prea bun gust trouvailleul regisorului de a pune pe o măsuță alăturată paravanului ciorapii și alte obiecte vestimentare, dând ocazia vedetei să întindă o mână albă pentru a le lua de-acolo. — domnului Vasiliu Birlic să apară pe jumătate gol, cu un turban în cap, iar domnului Fotino să se îmbrace într'o hilară pijama cu pătrățele.

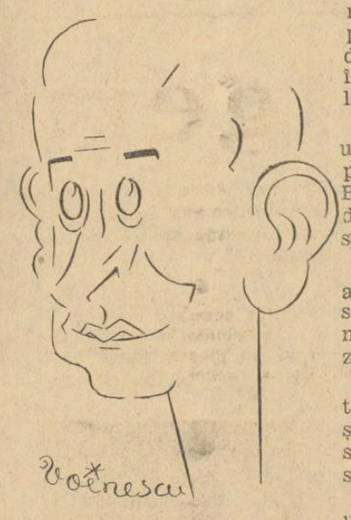

Astfel, domnul Grigore Vasiliu Birlic a avut la îndemână un rol, ca să-i spunem așa: gras, care i-a dat ocazia să se învârte ca un titirez, să scoată efecte din orice replică și chiar, la sfârșitul actului II, să se vâre chiar sub pat... Așa că domnul Vasiliu Birlic poate să fie mulțumit. Interpretul ideal al farselor a avut un rol ideal de farsă.

Domnul Ion Talianu a împrumutat tot talentul său, rolului de soț **bonhomme** intrat într'o serie de încurcături.

Am remarcat la doamna Nora Piacentini, oarecare stinghereală în actul II, atunci când a fost silita să joace în combinezon. După uniforma de școlăriță pe care o purta în piesa „Fetița ta", e explicabilă ușoara jenă în fața costumului sumar din actul II al „Prostului din bae". Felul cum dânsa a interpretat acest rol de farsă, a fost fără cusur. Dar ne amintim să o fi aplaudat cândva în piese ceva mai serioase, cum ar fi acel minunat „Mărgeluș" al regretatului A de Hertz. Și — de ce n'am mărturisi-o? — așteptăm cu nerăbdare ocazia s'o putem vedea într'un rol asemănător.

Doamna Angela Mateescu, oarecum ștearsă față de ceilalți interpreți.

Domnișoara Virginica Popescu, întrebuințată atâta timp în revistă, ne-a dovedit în primul act că are certe calități pentru comedie.

Celelalte două acte, pornite pe panta periculoasă a farsei, nu i-au permis să ne arate prea multe „calități" (afară de un superb deshabillé din începutul actului II și o toaletă orbitoare din actul III).

Domnii Mircea Șeptilici — un june prim, lucrat pe calapodul obișnuit — și Niculescu Buzău — într'un rol episodic de comisar — au fost în nota spectacolului.

Domnișoara Lulu Popescu a fost amuzantă în rolul unei servitoare despre care mai mult s'a vorbit decât am văzut-o pe scenă.

Excelente decorurile iscălite de doamna Cella Voinescu și domnul Vasiliu Falti — mi se pare, fratele domnului Vasiliu Birlic.

Inainte de a isprăvi vom da un amănunt pentru a caracteriza atmosfera generală a „Prostului din bae".

La un moment dat, apare în casa unuia dintre eroi, un fel de dansatoare în căutare de soț legitim. Ea explică astfel prezența sa în acea casă: o telegramă primită după plecarea amantului său, îi arătase unde s'a refugiat acesta.

Ei bine: avem impresia că acest amănunt este cu desăvârșire inutil. Putea să declare blonda june că degetul cel mic i-a indicat noua adresă a iubitului. Și publicul ar fi crezut. Fiindcă oamenii nu cer explicații, atunci când asistă la farse. Vor doar să se amuze. Și am impresia că s'au amuzat din plin, la acest „Prost din bae"!

Ecranul

CINEMA TRIANON: Submarinele atacă

Regisorul Gunther Rittau asigurându-și pentru realizarea acestui film concursul marinei de război germane a izbutit să ne redea o documentare superioară multora din cele vizionate în ultimul timp.

„Filmele de actualitate" ce ne-au fost prezentate erau luate de cele mai multe ori din viața sbuciumată a aviatorilor, cu impresioanantele lupte aeriene, în text.

Lupte pe care le vedem însă, în majoritatea jurnalelor sonore.

Una din marile calități ale filmului prezentat de Cinema Trianon, este desigur această digresiune marină ce ține încordată atenția spectatorului doritor de a-și da seama și de felul cum se dă o luptă navală. Mai ales, că majoritatea acțiunii se petrece pe un submarin oportun în undele Oceanului Atlantic.

Susmențonatele lupte navale sunt încadrate într'o frântură de subiect ale cărui elemente sunt luate din brutala viață de toate zilele.

Regia, superioară nu numai din punct de vedere tehnic, reușește să ne redea și de data aceasta minunatul spirit de sacrificiu și disciplină încadrat în perfecta camaraderie — caracteristică soldatului german.

O revedem pe Ilse Werner într'un rol de scurt metraj alături de Hans Engelmann, real talent al casei „Tobis" — în rolul comandantului submarinului.

Un film documentar la care retrăim acea reală atmosferă de război cu care unii dintre noi s'a obișnuit.

ADRIANA NICOARA

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

TRECUTUL STAVILA PREZENTULUI

Nu ne gândim să pretindem, cum ar putea face să se creadă subiectul formulat de titlu, la o contestare a dreptului firesc pe care trecutul creației muzicale, temelie și avut fundamental al acestei arte, trebue să-l aibă și păstreze în toate făgașurile de viață și manifestare ale muzicii.

Nu ne vom putea lipsi niciodată decât în detrimentul înțelegerii și bucuriilor noastre spirituale de patetismul de înaltă umanitate a lui Beethoven, de transparențele revelatoare ale divinelor isvoare, pe vecie renăscânde, ale celui mai pur dintre trimișii muzicii pe pământ, Mozart, de tot ceace înseamnă artă, cugetare și dor transfigurant al tonurilor în zămislirile neperitoare ale lui Bach, Schumann, Debussy, Ravel și atâtor mari înaintași și inspirați ai muzicii de totdeauna.

Esențialitatea însăși a operii lor ne apropie de ei, precum va apropia și oamenii de mâine, topind în iradierea lor pentru totdeauna actuală, strânsorile anilor.

Ne întoarcem și vom reveni de aceea, ca la locuri de închinare, către aceste supreme înălțări omenești.

Dar, în umbra marilor catedrale zidite muzicii de acei ce i-au consacrat cei dintâi gloria și harurile numai ei destinate, gândul armoniilor desvăluitoare de suflet nu s'au stins. Ca și în trecut, din vâltoarea căutărilor, din pelerinajul către idealuri, din mulțimile de mâni ce strâng, în înfrigurarea unor arzătoare năzuințî, condeiul compozitoresc, se vor ridica și astăzi accente menite să depășească generațiile, exprimându-le pe înțelesul de veci al viitorului.

Tot ca și altădată, perspectiva îngustă a prezentului, răpește luciditatea aprecierii, învolburează și tulbură oglinda judecății drepte, în care s'ar trebui ceti adevăratul și definitivul sens al exponenților lui.

Neîncrezători, îi cercetăm în grabă sau, mai ales, de fel, și ne întoarcem către trecutul, pe care nu mai este nevoie să-l descoperim singuri, să-l pricepem fără prejudecăți, să-l străbatem pe cale croită de propria noastră minte.

O clipă din prezent, cât s'ar isvodi ea de norocoasă, nu poate acumula ceeace îndelungi evoluții au adus drept preamărire muzicii. Trecutul va domina deci întotdeauna și prin distanța prin care își clarifică întreaga imagine, și prin covârșitorul lui conținut. Dar, să ne ferim de a ni-l face copleșitor.

Să ne plecăm și către mărturiile elipelor, ce trăim, cu interes dacă nu cu credință, cu dor de cercetare dacă nu cu dragoste, cu presupunerea dacă nu cu certitudinea valorii, amintindu-ne cât au greșit de trist, în jurul lui Beethoven, lui Wagner, lui Debussy, acei care n'au isbutit să le descifreze gândul și sufletul creator în muzica lor de atunci.

Dar, nu este vorba numai de a răftui și a eticheta pe noii veniți iluștri ai muzicii contemporane. Este mai ales pornirea pe care ar trebui să ne-o simțim, să ne-o găsim, de a trăi cât mai plin și expresia prezentului și reflexul epocei noastre însăși în muzica menită s'o rostească, viitorului, măcar din îndemnul de a-i crea mijlocirile vii și calde prielnice unor desvoltări; unor expansiuni, mai puțin reticente, mai puțin osândite înăbușirii între filele ce le cuprind.

Să nu disprețuim, dintr'un respect rău înțeles al trecutului, din teama de nou, dintr'o atitudine ce cuprinde forme de snobism și pedanterie, ceeace ne poate spune muzica de azi, de pretutindeni. Ar fi o condamnare cu totul arbitrară și ar fi negarea facultăților de pătrundere spirituală ale generațiilor noastre. Cultul trecutului trebue să-și găsească ecou în împărtășirea și din exprimările prezentului, continuitatea evoluției în chipul de a gândi, a simți și a grăi muzica trebue să fie înțeleasă până în clipele noastre.

A ne-o aminti mai des, ar fi un act de dreptate față de muzică și de înțelepciune față de locul ce-i păstrăm în noi înșine și căruia nu-i pot fi prielnice orizonturile limitative.

„EU ȘI STALIN"

este titlul unei reviste în 2 acte și 40 de tablouri, a cărei premieră va avea loc în a 2-a jumătate a lunii Oct. la Teatrul „Roxy", în frunte cu: Niți Pantazi, Elisabeta Henția, Maria Burbea, Evelina Gruia, Silvia Pancu, C. Calmuski, etc.

Jazz: Bibi Alexandrescu.

PREISTORICE

ARBITRUL ELEGANȚEI
— Dece ți-ai pus coadă de frunze?
— Lansez ținuta de ceremonie: fracul.

Note teatrale

INTÂIA BIRUINȚĂ

a stagiunei teatrale, a fost cucerită Miercuri seara cu piesa d-lui *Andrei Corteanu* „COPIII PĂMÂNTULUI", jucată la Studioul Teatrului Național.

Anticipând obicinuita dare de seamă a cronicarului nostru dramatic, ne grăbim să consemnăm această biruință care va provoca, desigur, nenumărate discuții, în convingerea că Teatrul Românesc n'are de câștigat nimic dela piesele consumate comod, în căldura fotoliilor plușate, de cari nu-și mai amintește nimeni a doua zi după spectacol.

Impotriva „oportuniștilor" de totdeauna, cari încearcă să discute „oportunitatea" reprezentării acestei piese, în împrejurările actuale, autorul aduce un argument unic: ADEVARUL.

Impotriva celor ce se prefac o nu cunoaște acest adevăr, sau a celor pe care-i supără cruzimea cu care e înfățișat, autorul prezintă — chiar în programul teatrului — un act de stare civilă prin care se dovedește îndreptățit să-și spue cuvântul.

E drept că d. *Andrei Corteanu*, fiu de preot, născut într'un sat din Moldova, nu-și idealizează personagiile.

D-sa află, la vârsta înțelepciunii, curagiul să smulgă toate straele sub care se ascunde *răul* ca să ni-l desvălue întreg și ca să-i putem afla leacul.

Acest act de curagiu, ar justifica singur reprezentarea piesei „Copiii pământului" pe scena oficială a unui stat care încearcă să se lepede azi de toate păcatele trecutului.

Dar piesa d-lui Corteanu — dincolo de funcția socială ce îndeplinește — aduce și mărturia unei autentice vocații de autor dramatic.

Lucrând pe două registre diferite, cu o intuiție scenică nedesmințită până la ultima lăsare de cortină, autorul ne uimește, ne turbură, ne zgudue, ne face să râdem și ne smulge aplauze la scenă deschisă, cu surprinzătoare virtuozități.

Regia d-lui *Ion Sahighian*, atentă la toate nuanțele, folosește un mănunchiu de interpreți bine aleși.

Intre aceștia, d-ra *Eliza Petrachescu*, o tânără actriță a Teatrului Național din Iași, aduce vibrația unui temperament excepțional

Firavă la trup, cu chipul neînfrumusețat decât de transfigurările personagiului ce înfățișează, d-ra Petrăchescu se impune atenției publicului, tocmai prin lipsa de ostentație cu care se prezintă. Jocul său nu ia nici o clipă aspectul unui simulacru: e o trăire comunicativă și impresionantă în care se simte dogoarea unei sensibilități de adevărat *Copil al pământului*. Fiindcă d-ra Petrăchescu izbutește să fie *țărancă*, fără nici un efort aparent și fără nici un sunet fals.

Deschiderea studioului, prilejuește, astfel, două debuturi fericite, în cuprinsul unui singur spectacol.

D. *Liviu Rebreanu* are cuvânt să fie mulțumit și poate fi sigur că actul d-sale de curagiu, vădit în reprezentarea unei piese care angajează mai mult răspunderea directorului, decât răspunderea autorului — ca și în atribuirea unui rol atât de dificil, unei tinere actrițe necunoscute până ieri la București—află prețuirea cuvenită, oriunde este bunăcredință, dragoste și grije pentru viitorul teatrului românesc.

TEATRUL LIGII CULTURALE

trecut anul acesta sub oblăduirea primăriei municipiului București, după o activitate neîntreruptă de șease ani— în care timp a format cadre noi de spectatori și a prilejuit afirmarea unor actori prețuiți azi pe scenele principale din Capitală, va adăposti — se pare — în stagiunea aceasta compania teatrală „Regina Maria", invitată să cedeze sala depe cheiu Operei Române.

Dacă sporul de prestigiu adus scenei ctitorite de Profesorul Nicolae Iorga, *prin prezența soților* Bulandra *și a d-lor* Maximilian *și* Storin, *pe afișul Teatrului Municipal, este indiscutabil — nu se poate nega faptul că probabila convietuire a personalului artistic și technic din cele două formații, cu roluri deosebite în viața noastră teatrală, va diminua simțitor atât numărul spectatorilor statornici ai Teatrului „Regina Maria" — obicinuiți cu alt confort — cât și numărul spectatorilor de până ieri ai Teatrului Municipal.*

Socoteala e simplă.

Cele 850 de locuri ale Teatrului „Regina Maria" și cele 450, ale Teatrului Municipal (total 1300), se vor reduce la 450 locuri câte cuprinde sala din b-dul Schitu Măgureanu. Restul de spectatori, va fi, așa dar, pierdut pentru spectacolele acestor formații teatrale fuzionate.

Iar „fuziunea" în ea însăși este o problemă destul de greu de rezolvat.

Teatrul Municipal, după o atentă și severă selecție, își păstrase pentru stagiunea în curs, un număr de actori ale căror state de serviciu pe scenele principale din țară, nu pot fi trecute cu vederea în erarhia artistică a teatrului proectat.

Intre aceștia, erau și câteva elemente tinere excepțional dotate, care-și văd acum aripile tăiate în plin elan de înălțare.

Ni se spune că d. Liviu Rebreanu, *va veghea la așezarea Teatrului Municipal pe temelii sănătoase și care să-i asigure o luminoasă dăinuire.*

Iată pentru ce credem că d-sa se va dovedi—și ca suprem arbitru al Teatrelor Românești—acelaș inimos sprijinitor al tineretului, cum s'a arătat a fi în teatrele ce conduce efectiv.

Și suntem siguri că judecata d-sale se va întemeia pe cunoașterea exactă a realităților și nu pe informațiile ce îi parvin — desigur deformate — de interesele cari le inspiră în prezent.

Pe Directorul General al Teatrelor, îl preocupă și viitorul.

Iată pentru ce d-sa a chemat la încercare și întrecere pe toți cei tineri, vrednici prin har.

Iată pentru ce, căutând, d. Rebreanu, a găsit pe Eliza Petrăchescu *la Iași.*

Intre actorii Teatrului Municipal, între cei mai tineri de la „Regina Maria", între cei încă necunoscuți, sunt multe elemente de care Teatrul Românesc are nevoe să-și împrospăteze cadrele și să provoace o nouă atenție în public.

Trebue numai nițică osteneală. Se vor găsi destui care să răsplătească pe ostenitor cu bucuria unei adevărate revelații.

Noi suntem siguri că afirmația aceasta nu se va dovedi mincinoasă și o semnăm cu numele întreg.

SERGIU DUMITRESCU

Antonio Beltramelli

Retipărirea pe care casa editoare Mondadori din Milano o face operei lui Antonio Beltramelli, scriitorul mort atât de tânăr, acum zece ani, în plină ascensiune artistică, ne îndeamnă să-l trecem aici, în şiragul de prezentări a celor mai buni prazatori ai Italiei de astăzi.

Cazul Beltramelli trebue învederat, deoarece el reprezintă un mod de a se scrie în ţara sa, mod care a fost iniţiat negreşit de D'Annunzio şi continuat până în ultimul timp. Este vorba de romanul şi nuvela lirică, atât de des cultivate în peninsula italică. De obiceiu, prozatorul îşi alege o temă foarte simplă, un pretext de dragoste, o aventură sentimentală, purtată prin mici complicaţii, toate însă neridicându-se la grandori epice, rămânând numai în albia efuziunilor lirice.

Ne gândim, în ceeace priveşte pe Beltramelli, la romanele „L'ombra del mandorlo", la „Fior d'Uliva" şi chiar la atât de mult cititul roman (ultima lui carte de mare amploare), intitulat „Il passo dell'ignota". Regretatul autor italian însă ştie, pe lângă pretextele lirice din care îşi alcătueşte tema povestirilor, să aducă şi un material lexical foarte interesant, cules din Romagna, provincia căreia îi aparţine prin fiinţa şi sufetul ei, palpitând pe toată proza ce a lăsat.

Din Romagna îşi alegea subiectele de roman sau nuvelă, Romagna a cântat-o în bogata-i carieră literară.

Dar ceeace trebue neapărat subliniat este faptul că Beltramelli nu era străin de problemele psihologice, de cerebralismul din primii ani de după războiul mondial. Dintr'o astfel de preocupare a ieşit, firesce, romanul de satiră politică denumit „Cavalerul Mostardo". Aici, într'un cadru provincial, nelipsit de frământările din marile centre, se desfăşoară luptele vii, colorate şi ridicole în acelaş timp, dintre republicani şi socialişti.

In colecţia „Omnibus", apărută de curând, sunt cuprinse, sub titlul de Toate romanele, *trei cărţi ale lui Beltramelli, cu aceleaşi preocupări sociale, şi anume: „Oamenii roşii", „Cântecul" şi amintitul „Cavaler Mostardo".*

Sunt aici dramatice evocări ale vieţii rurale şi familiare, cărora le urmează proza lirică şi idilică a acestui variat scriitor italian.

Ceeace ni se pare însă mai interesant în opera lui Antonio Beltramelli este tocmai caracterul său provincial. Reprezentant al Romagnei, cum spuneam, flacăra spiritului provincial ilumineză toate povestirile, fie sociale, fie lirice.

Coloritul acesta particular i-a adus dragoste în ţara sa din partea cititorilor, şi sub acelaş aspect trebue cunoscut şi în străinătate. Cel puţin pentru două din romanele sale, simpatia noastră îi învălue amintirea, adăugându-l în mereu vie actualitate. Şi aceste romane sunt Cavalerul Mostardo, *împreună cu cea din urmă carte publicată, adică* Pasul necunoscutei. *Intr'o bibliotecă de literatură italiană contimporană, ele nu pot să lipsească.*

C. N. NEGOIŢĂ

INCHINARE

TATĂLUI MEU

Flori la mormântul tău, tată,
n'am dus când-va,
nici lacrimi n'am strâns
în potirul ochilor seci
şi n'am deslegat nici paşii
să bată drumul
unde sunt cruci doar
şi brazi pe alei ;
dar chipul tău
cu cântecul de clarinet
din vechea crâşmă
l-am îmbrobodit în mine
şi-am deschis ochii zorilor
de multe ori,
bând, amândoi, amarul cupelor pline.

*

N'am atins
ţarina unde te-a ascuns
în racla fermecată,
prietena noastră moartea,
dar mereu îţi strig numele,
regăsindu-te'n noaptea
în care sufletul tău
de trup s'a desprins.

*

M'ai auzit vreodată ?

*

Dece nu vii din greul tău somn
de vorbă să stai cu fiul risipitor
ca'n zi bună ?
Iată, număr două primăveri
decând, greu ca un nor
am svârlit peste tine ţărâna.
Nu va trece, poate, niciuna
şi iar vom fi împreună
cu pământul una.

CONSTANTIN SINCU

Note germane

MAREA EXPOZIŢIE DE ARTĂ GERMANĂ DIN 1941

La 26 Iulie a fost inaugurată, la München, a cincia Mare expoziţie de artă germană.

Ca să ne putem face o imagine cât mai apropiată despre ceeace înseamnă această expoziţie, este bine să o comparăm cu expoziţiile de toamnă franceze, cunoscute la noi.

Expoziţia germană de anul acesta este însă a doua în timp de războiu, şi nici decum mai pre jos faţă de cele precedente, ceeace vrea să însemne ceva, căci vitalitatea unui popor nu se poate manifesta nicicând mai pronunţat ca în timpul conflictelor armate. Toate celelalte ramuri de producţie îşi sporesc volumul, numai artele şi-l reduc, căzând aproape în domeniul articolelor de lux. Incordările uriaşe pe cari omul trebue să le presteze pentru izbânda armelor sale, îi iau, deobiceiu, întreg răgazul fără de care nici o muncă artistică nu poate prospera. Acţiunea confiscă toate volutele libere ale sufletului, silindu-le să fie arc pentru săgeata care trebue să lovească o ţintă precisă. Faptul că între arme tac muzele" e, deci, just din punct de vedere psihologic. Romanii, ca oameni treji ce erau, l-au putut înregistra odată în timpul deselor lor războaie. Şi, — în paranteză fie subliniat, — *e medreaptă graba tuturor acelora cari condamnă lipsa la apelul artistic al pictorilor şi scriitorilor noştri.* Adevărata artă e floare capricioasă: îmboboceşte şi-şi deschide petalele abia după ce a trecut vijelia.

Totuşi, repetăm, vitalitatea unui neam nu poate fi manifestată nici când şi nici într'un altfel mai bine ca prin prestaţiunile lui artistice în timp de războiu. Ne gândim, bineînţeles, la prestaţiuni cu adevărat artistice.

Că poporul german vine, pentru a doua oară, (în vremea celei mai formidabile concentrări a voinţei de a-şi face valabilă, prin arme, dreptatea), cu o mare expoziţie artistică, dovedeşte extraordinar de multă vitalitate.

PLASTICA germană din anul acesta, (şi ne gândim în primul rând la un Joseph Pieper, Joseph Thorak, Arno Breker, Karl Truppe,

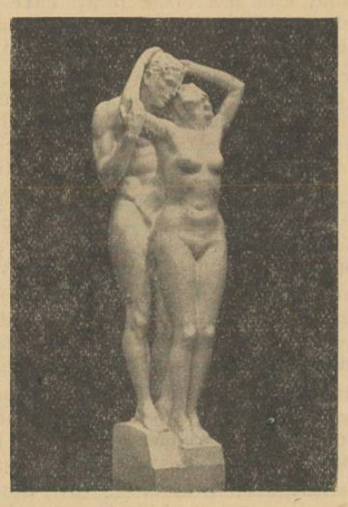

Iosef Thorak

Tineri

Ernst Liebermann Ivo Saliger, Heinrich Albert, Georg Ehmig, Karl Storch şi Johannes Beutner), poate servi o lecţie unică despre ceeace poate şi este necesar să fie, în anumite epoci, voinţa de a nu te lăsa copleşit de gravitatea evenimentelor.

Pură şi nobilă, viguroasă totuşi şi plină de vitalitate ţâşneşte, în ritmuri inegalabile, linia pe care o iubesc sculptorii nemţi. Materialul şi subiectul ales se contopesc într'o perfectă realizare şi toate motivele expuse te invită la o mare înseninare.

Expoziţia de artă germană dela München poate fi pusă alături de strălucitele fapte de arme ale marilor noştri aliaţi. Ea este, în timp de războiu, o victorie cu atât mai frumoasă cu cât inter arma silent musae.

PICTURA aduce, pe lângă motive războinice de dramatică actualitate (reţinem numele unor : Conrad Hommel, Elk Eber, Paul Hähndel, Georg Lebrecht, Paul Padua, Claus Bergen, Eduard Schloemann, Roloff, Ahrens, Schnürpel, Sauter, Rose, Jorzig, Lipus, Hierl, Feldmayer, Buggle), opera lui Raffael Schuster-Woldan, Rudolf Hermann Eisenmenger (cu o clasică, aproape raffaelescă pânză numită *Amurg de vară*) Sepp Hilz (Trilogie ţărănească), Hans Schmitz-Wiedenbrück, Merker, Gerwin Geigenberger, Gessner, Protzen, Hemming, Albitz, Staeger, Ria Picco-Rückert, etc.

Peisagiul german, rustic şi urban, şi munca, dela ogor la furnal sunt subiectul predilect al acestor artişti.

Un curent de puternică afirmare a vieţii străbate întreaga producţie artistică a acestor pictori.

Acelaş viguros curent te întâmpină şi din operele plastice.

Tr. Ch.

Note italiene

GIOVANII MELI

S'au împlinit în luna Martie a anului trecut, două sute de ani dela naşterea lui Giovanni Meli, *unul dintre primii poeţi italieni dialectali. (1740—1815). Incă înainte de Carlo Porta şi de Giuseppe Gioacchino Belli, acest abate sicilian a conferit limbajului dialectat dreptul de a exprima şi poezie.*

Preţuit de Foscolo şi de Herder care au tradus chair din Meli, imitat într'o odă de marele Goethe, e descoperit pe de-a întregul abea de De Sanctis, preţuit şi introdus în Istoria Literaturii italiene cu laudele cuvenite, dar în mare parte, postume.

In 1875, când s'a făcut comemorarea poetului sicilian în oraşul său natal Palermo, a spus printre altele De Sanctis; „Meli a găsit o literatură veche, şi transportând-o în dialectul său, îi dădu frăgezimea tinereţii, făcând-o lumea adevărului şi a sentimentului; aceea lume a naturaleţii şi a adevărului pe care o predicaseră Parini şi Goldoni, dar pe care Meli o avea deja, frumoasă şi creată de el !"

Sufletul lui blând şi delicat visa o lume bună, senină, o viaţă paşnică, departe de sgomotul şi intriga oraşelor. Visa şi el „Arcadia", ca toţi contemporanii.

Dar spre deosebire de aceştia care scriau pastorale potrivit modei timpului, Meli cânta ceeace văzuse el aevea — câmpiile calme şi idilice din jurul sătuleţului Cinisi, unde a stat poetul câtva timp, îndeplinindu-şi funcţia de medic.

După viaţa orgolioasă a oraşului Palermo, se simţea nespus de fericit poetul în mijlocul colinelor domoale, contemplând stânci îmbrăcate de verdele tare al iederii sălbatice, ape limpezi şi bucurându-se mai pre sus de toate de pacea aceea neomenească a peisajului sicilian, pace care venia ca un balsam peste sufletul întărit de asprele experienţe ale vieţii orăşeneşti.

Fineţea şi graţia de expresie, venite din calităţile propriului său temperament, nu l-au împiedicat să se apropie şi de scene

de un violent realism, depărtându-se şi prin nota aceasta de poeţii Arcadiei.

In fabule, apare ca un fin observator al societăţii şi arată în multe versuri o împresionantă vervă satirică.

Poemul tradus şi preţuit mult de Ugo Foscolo, „Don Chisciotte" e o specie de comentariu la „Don Chisciotte" al lui Cervantes, dar un comentariu modern, în care Meli pune accent pe semnificaţia umană şi socială a acelui rătăcitor şi fantast hidalgo, aşa cum a fost văzut în zilele noastre de Miguel de Unamuno.

STORIA DELLE FILOSOFIA ITALIANA

Până acum nu s'a scris încă în Italia o istorie complectă şi netendenţioasă a filosofiei italiene. „Căci — scrie „Il libro italiano"— Numero 10 — 1940 —, în filosofie, poate mai mult ca în alte forme se oglindeşte geniul nostru naţional ; şi a scrie istoria filosofiei italiene înseamnă a descoperi acel „vero noi", a observa propria noastră conştiinţă.

Intr'adevăr un patrimoniu de nemăsurat e glorioasa şi neîntrerupta noastră tradiţie filosofică, care, dela începutul naţiunii italiene, adică dela înfiinţarea Comunei, se profilează cu sisteme măreţe şi gânditori de primul rang, orientând de multe ori secole întregi gândirea europeană.

Filosofia noastră are scopul de a pune în circulaţie nu numai în Italia, dar mai ales în străinătate, problemele şi soluţiile ei; să fructifice germenele fecund care o animează pentruca noi, reluând drumul marilor noştri Părinţi, să putem continua înaintarea pe drumul nostru şi să ajutăm şi altora să progreseze; să facem astfel ca noi, azi, în tradiţia noastră filosofică să putem relua o nouă vigoare pentru a ne libera de moleşeala ultimilor ani şi să punem probleme vii pentru cultură şi pentru acţiune.

...Nicio epocă mai mult ca aceasta în care avem fericirea să trăim, nu ar fi putut mai propice unei oneste şi meritate valorificări a filosofiei noastre, pentrucă nici o altă epocă a istoriei noastre n'a fost atât de preocupată a valorifica toate aporturile pe care geniul italian le-a adus civilizaţiei mondiale".

Publicaţia, concepută şi condusă de *Michelle Federico Sciocca,* cu cele mai valoroase colaborări, va consta în 23 de volume şi va fi apărută în întregime în 1945, publicându-se câte 4 volume pe an.

SORACTES

Teologism?

(Urmare din pag. I-a)

teolog Amiel, teolog Remy de Gourmont, teologi fraţii Goncourt, teoloage (sic!) Maria Baskirstschef şi Katherine Mansfield, teolog (risum teneatis !) André Gide.

Toţi liricii — rapsozi ai subiectivităţii şi idolatri ai propriului eu — sunt teologi.

Dimpotrivă, nu e teolog Toma din Aquino, care stăpâneşte o dialectică aristotelică obiectivă; ce are a face că pe doctrina lui se constitue catholicismul? Pare puţin curios, deşi este o înnaintare firească în teoria Domnului Cioculescu.

Dacă a fi teolog, înseamnă a „confunda planul artei cu acel al aspiraţiei religioase" cum pare să lase a se întrevedea, din definiţia contrară a laicului, criticul emerit, apoi teolog este şi venerabilul Profesor Ioan Nisipeanu, care condamna în acelaş laic „Curent literar", în numele unei moralităţi puritane colorată religios pe Zola, Arghezi, etc., ca imorali şi sacrilegi.

Confuzia planurilor este ceeace defineşte teologismul critic, în accepţia d-lui Cioculescu ?

Avem atunci în România mai mulţi teologi decât ar fi sperat Sfântul Sinod !

Incercăm să dibuim poziţia exactă a d-lui Cioculescu, şi o găsim pe linia unui strict şi feroce „teologism", în sensul implicat de Domnia Sa :

„A-şi face o religie din subiectivitatea sa", este un păcat în care cade la fel şi criticul ce-şi revendică laicismul. Pentrucă este, evident, o durere personală a d-sale, laicismul. E o pasiune, care-i acaparează conştiinţa întocmai ca în cazul încriminaţilor „spiritualişti". Cât despre intolerenţă, ea este cel puţin tot atât de aprigă în exclusivismele de ordin anti-religios şi hetero-politic, cât în cele vizate neîndurător de d-sa.

Puţin mai lipseşte ca d. Cioculescu să înceapă a confunda planul estetic cu cel al lipsei de aspiraţie religioasă.

Fiindcă, aşa cum se întâmplă întotdeauna în cazul criticei militante, a-ţi defini poziţia prin antagonism faţă de o eroare, înseamnă a falsifica atitudinea justă. Fenomenul estetic nu se defineşte prin raport la aspiraţia religioasă, sau la idiosincraziile antiluciferice. Fenomenul estetic se desinteresează de existenţa sau lipsa unei asemenea tendinţe. A căuta cu orice preţ „alunecările" spre spiritualism ale unuia sau altuia, înseamnă a practica o critică extrinsecă şi extraestetică, de partid.

Iar acuzaţia de impermeabilitate faţă de „frumosul de sensibilitate laică", a unora dintre spiritualiştii ironizaţi sub numele de teologi, impermeabilitate în contrast cu receptivitatea „laicilor" pentru frumosul de semnificaţie religioasă ,este o concluzie firească a acestui fel greşit de a pune problema :

Nu există „frumos laic" şi „frumos religios". Coloratura afectivă de un tip sau de altul i-o acordă contemplatorul, care va resimţi, normal, după structura sa proprie, spiritualistă ori laică, frumosul.

Cu alte cuvinte : laicismul şi teologismul nu sunt moduri ale fenomenului estetic, ci injoncţiuni subiective, extraestetice, ale contemplatorului.

ION FRUNZETTI

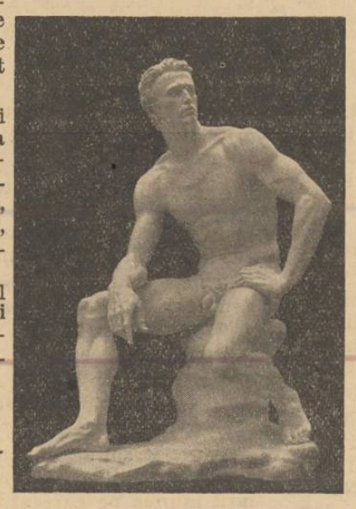

Arno Breker

Chemare

Carnet de războiu

(Urmare din pag. I-a)

Pe una din filele mai vechi ale carnetului, găsesc aceste cuvinte ale lui Paul Claudet: *„On dit toujours que la jeunesse est l'âge du plaisir; ce n'est pas vrai: c'est l'âge de l'heroisme".* Şi'n clipa în care le recitesc — caut să identific în soldaţii mei acea evidenţă a eroicului culminant sau simptomul refulat al unui eroism fecundat de strămoşi în conştiinţele lor. Este eroicul o calitate manifestată spontan prin acomodarea la viaţa de războiu ,ori replica instinctului de conservare? Eroul culmineză numai prin moarte sau chiar prin participarea fiinţei lui la luptă? Intrebările acestea pot avea riscul unui răspuns paradoxal, căci elementul eroic nu aparţine tinereţii *ci tocmai renunţării la tinereţe.*

Niciunul dintre soldaţii care au murit în braţele mele, n'a avut spasmuri, tinereţea lor nu s'a revoltat. Atâta cuminţenie şi atâta ignorare a anilor m'a înflorat! Unul şi-a amintit de copii, altul de o fată iubită, altul ar fi vrut s'asculte Wagner — doar de tinereţe n'a putut să-şi aducă nimeni aminte.

Aceştia sunt camarazii mei. Aşa am trăit cu toţii, zile şi nopţi cu sufletul la gură şi aşa au primit moartea — lepădându-se fără lacrămi de propriile lor trupuri.

Când ne vom întoarce, ar trebui să ne eşiţi în cale nu cu flori — ci cu farmece şi magii — ca să ne prelungiţi tinereţea.

LAURENŢIU FULGA

Undeva pe front, August 941.

Poem

De-un sfert de viaţă dormităm pe maluri ;
lin curge-un fluviu veşnic printre noi
şi câteodată creştem din noroiu
inverşi şi scurţi sub sticlele de valuri.

Atunci sub răsturnate crengi de bolţi
stau oi de nori cu nevăzuţi ciobani ;
tăcerea fuge peste bolovani
spălaţi şi rânjitori ca nişte colţi.

Cu apele vin neguri din isvoare
pe care nu le ştim decât în gând;
lumina cu foiţe zâmbitoare
se stinge 'n torţe albe pălpâind.

In noaptea neagră, proaspătă şi deasă
ne depărtăm de noi cu paşi de vis
şi ne plecăm, lunateci ca Narcis,
spre chipuri vechi din apa ne'nţeleasă.

Iar dacă firul lunii alb şi tors
răsare peste geană de pădure,
triştі, ne vedem în apa vremii sure,
Chipul sălbatec, micşorat şi 'nfors...

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

Dorinţa

Să-ţi porţi departe gândul de asprele căderi
Să nu destrami neliniştі, ci strania-ţi fiinţă
Să o aduni întreagă din zâmbetul de eri
Şi dă-i contururi calde de sinceră credinţă.

Să ferecăm trecutul şi vinul să i-l bem...
Iar când se-anunţă toamne incendiind rubine
Şi când te doare ruga întâiului poem,
Intoarcerea ta albă să o cununi cu mine...

N. VERONESCU

Doinind tristeţii mele

De ce te prinzi de raze, cu braţe de meduze,
Tristeţea mea adâncă, tu murmurul fântânii ?
Sau vrei să storci tăcerea din cântecul luminii,
Să-ţi potoleşti arsura şi setea de pe buze ?...

Ascultă-mi tinereţea, pe lanuri, cum se coace,
Sălbatică, în iarbă, prin funduri de hârtoape;
De ce nu chemi uitarea iubirii, să te'ngroape ?
Zăvodul amintirii, tu nu-l auzi că tace ? !

Inchide-te în versuri, ca pustnicu'n chilie,
Inşiră-te'n mătănii şi'ncearcă de te-alină;
Vei soarbe şi tăcerea din raza de lumină,
Şi vraja otrăvită, ascunsă'n poezie !

ION I. VINTILĂ

CANTECE NOUI

Paragraf glumeţ

In plicurile pe care le tăiem cu subţirea lamă a cuţitului, ne-am obicinuit să ne întâlnim mai mult cu poeţii. Ţâşneşte câte o pagină albă, câte o scrisoare, apoi versurile şi dealungul lecturii, iată că facem cunoştinţă cu încă un stihuitor. Universul lui ne devine cunoscut, imaginile ţâşnesc ca nişte şerpi dintre rânduri şi iată că uneori suntem chiar nevoiţi să ne scoatem pălăria în faţa talentului. Aşa se întâmplă. Dar, înafară de întâlnirile astea cu poeţii, uneori ne este dat să dăm faţă şi cu muzele lor, şi-atunci lucrul devine, într'o măsură oarecare, mai grav. In formă de dedicaţie, muza poetului e prezentă mai mult decât odată, în plic.

S'o spunem sincer : noi nu credem în muze. Românește vorbind — şi pe şleau —, oridecâteori poşta ne rezervă o atare întâlnire simandicoasă, ne vine să exclamăm scurt şi tare : moft!, dar oricât de tare am striga, vorbele noastre tot nu ar ajunge până la urechea poetului. Fiindcă poesia vine din adâncuri cu totul incalculabile, cuvintele care împodobesc o poesie, omagiind „muza", ni se par oridecâteori le întâlnim, ca nişte împopoţonate şi demodate pălării de bunică.

Prietenul meu, poetul Tr. L., cunoaşte cele mai numeroase muze şi, cu toatecă nu l-am întrebat niciodată până astăzi ce părere are despre necesitatea lor poetică, sunt sigur că ar da blazat din umeri, lepădându-se de ele ca de un balast inutil. Pentrucă (înscriind o linie serioasă în acest „paragraf glumeţ") „muza nu-i tot una cu poetul", după cum spunea într'o carte poetul Vintilă Horia, eu cred că mai e nevoe de o complectare în text : muza nu-i tot una cu lirismul, care, la un poet autentic, poate să-şi tragă isvoarele din toate elementele naturii. Muze, aşadar, pot fi şi mesele şi scaunele, norii şi iarba, trenurile şi brazii şi nu cred că ar putea să afirme cineva că această importantă funcţie lirică a fost monopolizată de-o singură categorie dintre toate fiinţele şi lucrurile.

Te văd, singuratecul meu prieten, că râzi de mine şi că nu-mi dai dreptate, dar de astă dată nici nu-ţi voiu cere dreptatea, fiindcă o am ! Te văd, domnişoară, şi te rog să mă ierţi că demonul care s'a aciuiat azi de condeiul meu, m'a făcut să-ţi neg o calitate pe care îţi plăcea s'o crezi că o deţii, ca îngerii sau ca zeii. Mă iartă, dar nu e aşa !

Muze au fost nouă. Le cunoaştem din liceu, şi le aşezăm cu smerenie în fruntea artelor. Ceeace a rămas pentru veacuri, ceeace e la îndemâna poeţilor, e un simplu (şi ce mare !) material pentru versificaţie.

Muze au fost şi rămân. Dar nu sunt. Deaceea, prietene poet, ţi-o spun cu toată gravitatea : coboar'o pe domnişoara Mimi, Lili sau Lucia de pe piedestalul pe care ai suit-o. Acolo să rămână Euterpe şi Polihymnia, aşa cum zicea bătrânul Horaţiu, fratele şi dascălul nostru. In rest, iubeşte şi fă literatură, dar nu amesteca planurile, ca să nu te căeşti. Ţi-o spun serios, cu toate că am glumit dela primul cuvânt până la punctul acesta pe care-l pun.

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit pe adresa : Ştefan Baciu, Braşov, Str. Dr. Baiulescu 9. Şi câteva răspunsuri pe care le datorăm : **I. D. Apostol, I. Ciorogariu, I. B. Rucăr, C. Pădureanu, Al. R. Bairactaru, George Fl., Victor Florescu, Melinte V. A., Sanda Ghem., Vladimir Lat :** Nu. **Boldur M., Nanu M., G. Manolescu, I. Goga, C. T. Achim, Mih. T. Azur, M. I. Cos :** Altele poate. **Marin S., Ion Buc., Radu P-tr., Dragoş V., Constant I. C.:** Ceva se va pune.

CERNĂUȚI 1941

(sfârșit)

de TRAIAN CHELARIU

DRUMUL VIEȚII

Cu ani în urmă am văzut, la Paris, un film rusesc. Foarte bun, deși tendențios. Se numea **Putiovca Jâzni**, adică Drumul vieții.

Subiectul Reeducarea copiilor vagabonzi de cari era plină Rusia de după revoluție.

Protagonistul: Un băețandru tătar, foarte isteț și de tot simpatic până la urmă, dară, provenind dintr'un mediu social care nu putea fi comparat decât cu haznalele cele mai imunde, era menit să fie răpus de un om al „trecutului". Il supraviețuiește însă cel de al doilea erou, meridionalul, visătorul și moralmente neîntinatul fiu al unui mic funcționar rus.

Ca și simbolic, tătarul devine mașinistul trenului cu care este inaugurată linia construită de colonia pedagogică a foștilor vagabonzi, iară rusul își alege funcția de conductor.

Biserica mânăstirii Sucevița

M'am gândit deseori dacă sfârșitul dramei a fost gândit ca o deslegare semnificativă pentru viitor sau numai ca o potrivită rotunjire a tendinței cuprinse în film.

In amândouă cazurile morala rămâne una și aceeași: Revoluționarului nu-i este dat să ducă la bun capăt opera constructivă prin care vrea să-și justifice prezența agitată într'o lume pe care o neagă. Revoluționarul e, în mod firesc, factor negativ, precum revoluțiile nu sunt decât spargere de cadre rigide și, concomitent, distrugere a prea multor valori pentru triumful dubios al câtorva principii cari și ele vor fi depășite de viață sau chiar contrazise de ea. Voință brută și obnubilare generală a spiritului uman, revoluția este, în primul rând, deslănțuire de ambiții și pofte și nicidecum întrecere creatoare a unor elite conștiente și ținute pe nedrept sub călcâiul vreunei clase privilegiate. Că revoluțiile duc, deobiceiu la înnoiri bune, nu e nimic extraordinar; după furtuni elementele firii își intră în normal, restabilind, ca printr'un fel de sedimentare, ierarhia necesară existenței tuturora. Dar revoluționarul propriu zis tebuie să moară căci numai astfel poate trăi umanitatea pe care el a împins-o, ca o explozie, în noi orbite ale vieții.

Ca orice revoluție, și cea sovietică a trebuit să-și dea seama că anumiți tovarăși de luptă împiedică așezarea adevăratei ordini în stat. De aici exterminările în masă și de aici deosebita grijă pentru educația în spirit pur comunist a tineretului disponibil.

Dar după haosul social care a urmat revoluției și mai ales după ravagiile foametei și ale boalelor, cetățeanului sovietic numai decopii nu-i ardea. De aceea statul s'a văzut silit să intervie și în această chestiune. S'au stabilit premii speciale pentru acei părinți cari se învredniceau de cât mai multe odrasle și s'au legiferat sancțiuni severe împotriva sterililor voluntari. Urmerea a fost că, în scurtă vreme, mai ales că și amorul primise o nouă reglementare, rușii, foarte prolifici de altfel, și-au sporit producția în această direcție.

Deaceea și Cernăuțiul ocupat de sovietici s'a pomenit invadat de nenumărate gloate de viitori bolșevici.

Familia sovietică normală, constând, de obiceiu, din tată, mamă și patru până la șase copii, nu este greu să ne imaginăm puzderia de plozi veniți cu cele câteva masive zeci de mii de funcționari și militari sovietici așezați, ca pentru totdeauna, în vechiul oraș românesc de pe malurile Prutului.

După cum mi-a mărturisit un medic cernăuțean, la maternitatea locală se înregistrau, zi de zi, peste cinci sute de nașteri.

Să ne mai mire faptul că Rusia dispune de așa imens material uman?

Noroc că acest material e de calitate inferioară.

Dar cum putea fi superior dacă educația copiilor se reducea la o fasonare tipică a viitorului cetățean, iară instrucția nu se îndepărta prea mult de totala neștiință de carte.

Rusoaicele s'au mirat foarte mult văzând că în Cernăuți copiii sunt plimbați în cărucioare.

— Cum? La voi toți copiii sunt bolnavi?

Sistemul lor era mai simplu: doi copii la trei pași înainte, unul sau chiar doi în brațe și altul în așteptare. Nespălați, prost îmbrăcați, neastâmpărați ca niște pui de pădure, nevinovații aceștia aveau, totuși, o mare trecere față de localnici. Erau doară urmașii noilor stăpâni. Și, constatând că totuși e mai bine să-ți pui pe roate progenitura, în scurtă vreme miratele tovarășe au făcut ce au făcut de și-au procurat și ele vehicolul burghez. In lipsă însă de ceva mai bun și până, — se scuzau ele, — vor veni din Moscova cărucioarele necesare, a fost mobilizat totul ce putea fi transformat sau adaptat. Un nacialnic, tot în lipsă de ceva mai bun, a constatat că o anumită măsuță-bufet nu este nici prea mare, nici prea grea și că are și roți. In afară de acestea se și închidea perfect cu drăguțe geamuri. Dece să nu o numească, mai ales că se potrivea, cărucior. Și așa a fost văzut, coborând spre Piața Unirii un bufet care, în loc de lichioruri și alte bunătăți, ducea un sugaci gălbui ca și tovarășul Lenin din sicriu-i de sticlă.

VESTITORII LIBERTAȚII

In noaptea de 12 spre 13 Iunie au fost ridicați, de către miliției, vreo șapte mii de burjui cernăuțeni și invagonați cu destinație necunoscută.

Circulau fel de fel de zvonuri.

Vin Românii!

Cum să vie, tovarășe nacialnic? Ce vorbă e asta? Cu uriașa patrie a Sovietelor să se pună ei? Se poate? Ii stâlcim uite așa...

Dar nacialnicul știe ceva și patriotardul comunist cernăuțean simte cum i se uscă cerul gurii și gâtlejul.

Vin germanii!

Las să vie:..

Cum? Ce-ai zis?!

Am zis: Las' să vie dacă pot...

In Cernăuți se fac mari pregătiri pentru sărbătorirea zilei de 27 Iunie.

Va avea, nu va mai avea loc?

De ce să nu aibe loc?

N'ai auzit ce se vorbește?

Nicevo. Nicevooo! O să le arătmă noi!

La 21 Iunie spre 22 se aud puternice explozii dinspre aeroport!

Ce este? Ce s'a întâmplat?!

O simplă greșală. O să știm imediat. Nu vă alarmați. Exploziile se repetă și sovieticii fug zăpăciți care încotro poate. Oameni, cai, autovehicule se împrăștie prin păpușoaie.

Fugiți!

???

Vin deacuma!

Autocamioanele și trenurile nu mai încap de refugiați. Unii se duc cu căruțele, mulți pe jos. Cu cățel, cu purcel, cu copii și bagaj înjghebat în mare grabă.

Unde plecați? Dece plecați?

Nu plecăm. Ne vom întoarce îndată.

Dar românii știu ce înseamnă toate acestea.

Prin casele creștinilor se fac rugăciuni de mulțumire. Se întorc ai noștri!

Au venit vestitorii libertății! Icoanele și tricolorele sunt scoase din ascunzișuri. Lumea se pregătește ca pentru înviere.

Dinspre miazăzi bubuie tunul. Azi depărtat, mâine mai aproape, la Storojineț... Infuriate, bandele sovietice încearcă să aprindă orașul. Dar focul se stinge. O liniște de mormânt se șterne peste hotare.

Au plecat?

Au plecat!

Au venit?

N'au venit încă.

Cineva a urcat un steag galben albastru pe turnul primăriei.

Insfârșit, apar primii ostași liberatori...

Români? Da, Români!

Ca la comandă poftele amuțesc.

Ca la comandă același clan al îngrijitorilor de case și al plevei sociale de toate calibrele își pune cocardă tricoloră sau svastică germană.

Cei ce până ieri constituiau corpul cel mai temut de denunțători la GPU. și N. K. W. D., afișează azi sentimente de mari mucenici ai ideii românești. Cei ce făceau pe profesorii universitari sovietici, salută cu Heil Hitler!

Dar noi ne cunoaștem oamenii. Nu i-am crezut niciodată cinstiți și nu-i putem crede nici acuma. Pentru noi nu există decât un singur element pe care ne răzimăm la noi acasă: Elementul nostru românesc. Și acesta e mut de bucurie. Numai lacrimele-i vorbesc.

TĂCUTUL EMINESCU

Când stăpânea încă raiul bolșevic în Cernăuți, am scris câteva rânduri despre bustul de bronz al lui Eminescu, rămas acolo, rânduri cari reflectau o stare sufletească. Le transcriu, fiindcă și după eliberarea Bucovinei de sub streini persistă o atmosferă care trebuie să se curme odată pentru totdeauna. Rog numai pe cetitor să-și închipuie că Eminescu e și acuma prezent acolo unde i-a fost smuls chipul așezat drept semn netăgăduit al simțirii și cugetării românești.

„Stă, acolo în Cernăuți, într'un colț al parcului Arboroasa, nemișcat și gânditor, bustul de bronz al lui Eminescu... Stă, cu tristu-i zâmbet pe buze, și privește, tăcut, de sub baldahinul castanului vânjos ca un atlet, spre frământările străzii... Stă, modest și strălucit, ca întotdeauna, și numai soclul de piatră dură, pe care l-au așezat, în numele Ligii Culturale, mâinile pioase ale prăznuitorilor săi, pare mai cenușiu decât pâclele ce s'au abătut peste dulcea Bucovină.

Și ochiul de bronz al neasemuitului nostru domitor, descifrează sensuri nenumărate din schimbările ce s'au petrecut atât de brusc; iară urechea-i de bronz ascultă graiurile muritorilor de rând și de seamă ce adeveresc, din belșug, ceea de ce se temuse el, Eminescu, — răul pe care-l combătuse în profund cugetatele-i articole și-l conjurase în versuri și proză rupte din însăși eternitatea... Privește, ascultă și înțelege, iară amintirile-l plouă, asemeni iubitelor flori de tei, trezindu-l ca pe sărmanul Dionis, cu anii înapoi... Pe aici a copilărit el, singuratecul visător și unul din numeroșii copii ai căminarului Gheorghe din Ipotești... Pe aici îi mai rătăcește, aceeaș ca și în povestea călugărului Dan, umbra liliachie sortită să-i țină locul pe pământ; — locul lui și al inimii sale care, în geniala și romantica pentru el Bucovină, l-a învățat să-și iubească și mai mult neamul și comorile-i de cântec și basm... Și aici, nu departe de grădina în care stă acum, cunoscuse, și el, primii fiori ai chemării poetice...

Atât de aproape îi pare casa cu cerdac a lui Arune Pumnul, bunul său dascăl, și atât de apropiat îi cântă trecutul de parcă la mijloc nu ar fi decât o noapte senină, una din acele nopți care-l fermecau așa de mult... Fiecare lespede răsună încă de ritmul pașilor săi și în fiecare clădire rămasă în urmă cu arhitecturile veacului nou, el își recunoaște Cernăuțiul iubit... Aici legase prietenii și frecventase cele dintâi clase gimnasiale. De aici a pornit apoi, să cutreere toate ținuturile, libere și înstrăinate încă, ale pământului românesc pentru desăvârșita desrobire a căruia nici o jertfă nu i s'a părut prea mare.... Vin amintirile și revin... Vin și trec, iară el, Eminescu, privește și vede. Ascultă și aude... Privește frământările străzii și ascultă și aude, deslușit, sgomotele și graiurile ei... Atâtea alte bronzuri privesc și ascultă, dară el vede mai limpede și aude mai clar... Din când în când, limba tristă a orologiului municipal vibrează, cadențat, orele nevăzute... Sunt nevăzute aceste ore,—fiindcă nimeni nu trebuie să vadă nimic... Eminescu însă le simte, grele ca plumbul topit, cum își rostogolesc durata din noianul eonilor... Și se aud, limpezi, aceste ore, — fiindcă toată lumea trebuie să le înțeleagă cursul etern, — nestăvilita nestatornicie a tuturor lucrurilor și întocmirilor... Eminescu vede și tace, aude și tace, — iară graiurile, streine, ale străzii i-au îmbrăcat cu manifeste soclul și numesc nume cu alte rezonanțe decât acele ale voievozilor moldoveni; — și, aceleași graiuri, amenință și caută prilej de umilire și răzbunare... Râd nefirește și vociferează căutătorii acestor prilejuri, iară ochii lor ard de frigurile destinului apropiat... Eminescu însă privește și vede, — ascultă și tace, — înțelege și tace... O, tăcerea lui e de bronz și răbdarea-i de granit... Numai paltinii grădinilor nu pot răbda, iară zidurile cetății și pietrele se cutremură, din adâncimi și în glasul lor se deslușesc melodii strămoșești, melodiile limbii de tot deauna a acestor locuri... Și în ele bubuie, asemenea marilor prăbușiri de munți și ceruri, versuri țâșnite dintr'o mare durere umană și românească, — acele versuri pe cari el, Eminescu, le-a scris ca pe un testament, al său, și al tuturora, spre a-l lăsa urmașilor... „Cine-a îndrăgi străinii..." spun versurile, iară tăcutul Eminescu tresare și înțelege și mai răzvedit că, de acu înainte, nu mai e nevoie de guri omenești să-i silabisească doina; — de acuma înainte până și pietrele o vor mărturisi".

CHEZAȘIA NOASTRA CEA MAI SCUMPA

Douăzeci și doi de ani de muncă românească pozitivă au reușit să schimbe fizionomia Bucovinei de nord.

Ne-a fost restituită, după marele război, o Bucovină săracă, părăsită și vitregită. O Bucovină vrăstată cu fel de fel de neamuri deosebite de noi nu atât prin faptul că vorbeau alte graiuri, ci mai ales prin acea atitudine dușmănoasă și hrăpăreață care urmărea, în mod sistematic, distrugerea, prin sărăcire și întunecare, a păturii noastre autohtone. Ni s'a restituit o Bucovină umilită și neînzestrată nici măcar cu acele minime posibilități de trai civilizat de cari ar fi trebuit să se bucure în calitatea ei de ducat al unui imperiu cu nivel cultural european.

Totuși acestei Bucovine nu i s'a putut smulge credința în românismul liberator și reparator de nedreptate.

In toamna anului 1918, când au căzut hotarele nefirești, Bucovina s'a scuturat, ca de un vis urât, de toate zgurile celor aproape 150 de ierni câte i-au nins numai tristețe peste crăciunuri. Și numai în douăzeci și doi de ani românismul creator a ctitorit așezăminte cari rămân: O cetate universitară cu clădiri noi și duh nou românesc, un conservator de muzică și artă dramatică, un muzeu regional, un superb palat cultural și nu mai puțin admirabilele ctitorii cari sunt Căminul de ucenici, Casa asigurărilor sociale, Policlinica, Aerogara, și multe altele. Nu mai vorbim de noile biserici și de monumentele naționale, de licee, școli medii industriale, internate, școli primare, dispensare și atâtea alte instituții.

Puhoiul rusesc sovietic de anul trecut a căutat să șteargă orice urmă românească de pe lespezile Cernăuților.

Era cât pe ce să reușească dacă-i ajungeau mai de vreme poruncile infernale ale tovarășului Stalin.

Dar și în acest caz nu ar fi putut distruge totul, căci pământul în care odihnesc strămoșii noștri și glia de care se razimă toate credințele și nădejdiile noastre, ne sunt prietene numai nouă celor răsăriți din roditoarele lor brazde.

DAR TREBUIE SA FIM PE PAZA

Niciodată nu ne-a trecut prin minte că împingerea bolșevismului și peste ogorul nostru ar putea fi mai mult decât vremelnică.

Știam că imperialismul tovarășului Stalin va trebui să se izbească de alte interese, mai bine întemeiate pe justiție și putere.

Intorcându-mă, în acele zile de grea durere câte au urmat cedării teritoriilor noastre sfinte, dela hotarul dinspre miazănoapte al țării ciuntite, m'am întâlnit cu profesorul George Brătianu.

Vezi bine dacă nu te îndoiești,—mi-a zis d-sa, — Bucovina și Basarabia vor fi iar ale noastre... Dar nu toamna aceasta și nici la primăvară. Până în toamna viitoare însă sunt absolut sigur de acest fapt, — așa de sigur cum te văd pe d-ta și cum și d-ta mă vezi pe mine.

Cuvintele rostite cu atâta clarviziune de d. profesor Brătianu nu le voiu uita niciodată.

Totuși trebuie să fim pe pază. Terenurile nomolite sunt nesigure un timp, iară munca pe care ai fost silit s'o întrerupi, se cere reluată cu îndoită râvnă și reluată nu numai de acolo unde ai întrerupt-o ci cu mult mai adânc în păturile trecutului.

Cernăuțiul din 1941 nu mai este Cernăuțul de până la 1940. Cernăuțiul din 1941 e aproape de cel din 1918, fiindcă atâtea orânduiri se cer împlinite altfel de această dată. De aceea trebue să veghem ca împlinirea să se facă fără greșală și negreșit.

Dealuri din Țara Fagilor

CAT TIMP MAI E RAZBOI

Nu se poate face toate lucrurile deodată și nu pot fi făcute o seamă de lucruri cât timp te găsești în stare de război. Cele mai bune elemente ale românismului nostru creator se găsesc încă pe câmpul de de luptă. Le așteptăm să se întoarcă și vom porni la celălalt asalt, — asaltul de temeinică refacerere a țării.

Totuși bucovinenii s'au întors și se mai întorc, în cea mai mare parte la căminele și la posturile lor de datorie.

Funcționarii administrativi, profesorimea, preoții, slujitorii condeiului informator și îndrumător, pionerii comerțului românesc, meseriașii, gospodarii și câți-alții au și început munca lor de pionerii ai României eterne.

Nu se întorc, deocamdată, profesorii universitari.

E o mare durere pentru noi bucovinenii văduvirea capitalei noastre de cea mai înaltă instituție culturală.

Nu ne îndoim însă, că măsura este vremelnică, căci chiar dacă s'ar admite că ar fi prea multe cele patru universități românești câte au funcționat până în vara lui 1940, nu se poate admite ca un oraș care trebuie să fie restituit cu desăvârșire vieții românești integrale, să rămâie fără de școală superioară.

PANA ATUNCI

O instituție va trebui să-și reia activitatea culturală întreruptă așa de pe neașteptate: Societatea pentru Cultură.

Cu numele-i complet „Societatea pentru Cultura și Literatura Poporului Românesc din Bucovina", această instituție, înființată la Cernăuți în 1869, reprezenta, pe lângă Universitate și Mitropolie, luminișul cel mai iubit de reculegere românească.

Situându-se, alături de „Astra" ardeleană, în locul de comandă culturală a provinciilor noastre, Societatea pentru Cultură a fost tutelara întregii mișcări naționaliste de până la 1918 și organizatoarea principală a vieții românești conștiente din Bucovina.

Dispunând de multe filiale, — și filiale prezente nu numai pe hârtie ci, mai ales, pe terenul activității, — această Societate a controlat și promovat toate interesele superioare ale Bucovinei adevărate.

Credincioasă numelui său programatic, a procedat mai întâiu la luminarea poporului.

„Foaia" ei, „Gazeta Bucovinei", broșurile de propagandă, tipăriturile-i ocazionale au fost, timp de șapte decenii, apa vie cu care conștiința Bucovinei condamnate la înstrăinare totală a fost ținută trează și activă.

Școlile românești particulare răspândite în satele amenințate cu desnaționalizarea, Internatul de băieți români din Cernăuți, bursele acordate elevilor și studenților porniți dela brazdă, Casele Naționale ctitorite din belșug și pretutindeni, au ridicat considerabil nivelul moral și național al aceleeași Bucovine.

Biblioteca Societății, — cea mai complet românească și cea mai mare bibliotecă publică bucovineană, tipografia „Mitropolitul Silvestru" și popularele cicluri de conferințe dela Palatul Național au sporit profund posibilitățile de muncă, iară Palatul Cultural, ridicat în Piața Vasile Alecsandri din Cernăuți, trebuia să marcheze începutul unui nou avânt, încheind definitiv etapa desrobirii.

S'a abătut însă peste Bucovina înprimăvărată un neprevăzut an de nouă robie și s'au spulberat multe din bogățiile Societății pentru Cultură. Totuși nici o putere dușmană nu i-ar putea jefui puterea și dorul de perpetuă prezență pe șantierele muncii culturale românști.

Societatea pentru Cultură care și în refugiu s'a străduit să organizeze o activitate cel puțin demonstrativă, va porni cu nedesmințit avânt la reorganizarea vieții spirituale românești din Bucovina liberă.

Dacă bucovinenii noștri cari, uneori, se lasă seduși de unele miragii ale închiderii în bsericuțe prezidate de șefi mărunți, își vor manifesta dorința de a colabora cu spor la rezidirea Bucovinei românești, nici un alt teren de zeloasă afirmare a forțelor creatoare nu le va sta mai potrivit și mai larg la dispoziție decât terenul septuagenarei Societăți pentru Cultură.

Prin munții Bucovinei

Ne-ar prilejui, în consecință, o sinceră și adâncă bucurie vestea că s'au reluat cursurile Universității Libere din Cernăuți și ne-ar impresiona ca o bună veștire știrea că a renăscut, asemeni tuturor ființelor cu adevărat vii, și Societatea Scriitorilor Bucovineni, căreia, ca singurul lui for activ în domeniul literaturii, îi revine datoria de a edita o revistă românească bucovineană.

Să se țină însă minte că Cernăuțiul din 1941 nu mai este cel din 1940. Să se țină minte că toate micile invidii și neînțelegeri nu pot decât păgubi și întârzia minunea care este necesar să fie înfăptuită: Ridicarea orașului Cernăuți la rangul de cetate de hotar și pildă a vredniciei românești.

Cronica literară

Lucian Dumitrescu: Fraţii mei, oamenii, versuri, Colecţia „Convorbiri literare“

Ca şi alţi tineri autori de versuri, de care ne-am ocupat aici, d. *Lucian Dumitrescu* ne obligă să ne oprim, în lectura poemelor sale, la *modul* de a folosi cuvintele cu funcţii metaforice.

Metafora este socotită fără controversă, elementul *formal* al poeziei.

Criteriul după care un cuvânt devine metaforă, rămâne să şi-l aleagă poetul, firește, iar calitatea operei lirice depinde de valabilitatea acestui criteriu. Sub acest raport, observăm la d. Lucian Dumitrescu puţina atenţie ce-o acordă funcţiei metaforice a cuvântului ca expresie în sine. D-sa se împărtăşeşte din concepţia comună multor tineri că temperamentul poetic se afirmă prin vigoarea imaginilor. Lirismul ar fi astfel rezultat al unui „tumult interior“, la care se adaogă independenţa gândirii.

Cuvântul ca expresie justă a activităţilor sufleteşti este însă decisiv în poezie, mai mult decât metafora propriu zisă.

Ne referim la o putere internă a fiecărui termen de a rămâne definitiv în locul pe care i l-a dat poetul în vers.

Fixarea fiecărui cuvânt la locul lui este ca o însămânţare datorită căreia totdeauna se va produce emoţie la lectură.

Trăinicia metaforelor considerate ca element formal depinde ea însăşi de forţa intrinsecă a termenilor banali. Dacă examinăm sub acest unghiu versurile d-lui Lucian Dumitrescu, se va constata importanţa punctului nostru de vedere. Autorul scrie:

Treaptă după treaptă,
[urc spre Tine
Şi-ţi aduc poemul, dar sărac.

Poetul are, desigur, libertatea să afirme, că „urcă“ şi este logic să împlinească urcarea „treaptă după treaptă“.

Când însă spune că „poemul“ ce-l aduce este „dar sărac“, constatăm lipsa de legătură internă între termeni. Pentrucă, cele două versuri se neagă reciproc. Cel care „urcă treaptă după treaptă“, va aduce dar „un poem bogat“. Dacă poemul este „sărac“, înseamnă negreşit că n'a urcat nici o treaptă, etc.

Iată în alt exemplu neglijarea semnificaţiei, prin care un termen se fixează în vers:

Mlaştini de minciună las în urmă,
Şi'nainte-mi pâcle se desfac.

Verbul „a lăsa“, este viu atunci când gândim lucrul pe care îl *lăsăm*, ca un produs al nostru, sau când prin *lăsare* producem un efect asupra altcuiva. Când deci poetul scrie: „mlaştini de minciună las în urmă“, sensul versului este spaţial, ca şi când ar *lăsa* în urmă o „localitate“. Intenţia poetului este însă morală, încât *verbul* nu are rădăcini invers.

Deasemeni expresia „pâcle se desfac“, al cărui sens este contrar celui ce voieşte logic să sugereze! „Dacă „pâclele se desfac“, însemnează că se „luminează“, ceeace nu concordă cu intenţia elegiacă a poetului. Întâlnim în aceiaşi poemă versurile:

Doamne, prea ne-ai înfrăţit
[cu luna,
Şi ne-ai dat zadarnic vin de vers:
Suntem toţi bolnavi de nemurire
Vreo năframă plânsul nu ne-a
[şters.

Expresia „Doamne, ne-ai dat zadarnic vin“, este, spre a spune astfel, o licenţă de gândire.

Or, cel care dă „zadarnic“ nu poate fi Domnul, deoarece zădărniciei nimeni nu-i caută autorul. Deasemeni, expresia „prea ne-ai înfrăţit cu luna“, trădează o inadvertenţă de gândire poetică, pentrucă luna fiind receptacol al luminii, iar nu producător, — ar reieşi că autorul a vrut să spue: „Doamne prea ne-ai luminat“... etc..., ceeace n'ar constitui motiv de elegie. Uneori poetul hazardează şi versuri ca acestea:

Şi dacă nu vrei pacea să-mi dai,
[nu-ţi cer, Iisuse,
Plecat cu fruntea'n ţină, vre-un
[semn al milei Tale,
Şi nu-ţi înalţ în rânduri castel
[de osanale.

Modul de a vorbi: „dacă nu vrei să-mi dai... nu-Ţi cer“, — se ştie că aparţine limbajului familiar, şi formula se foloseşte cu intenţie comică, de cel care regretă că a cerut, când nu i s'a acordat ce a cerut.

Or, a spune, că „Iisus n'a dat celui ce a cerut“, n'are nici un rost. Iisus este cel care *dă*, „când i se cere“, şi a gândi într'altfel, însemnează a nu fi vorba despre Iisus.

Ne este greu să punem concluzie la cronica noastră, fiindcă n'am vrea să se creadă că observaţiile ce le-am făcut sunt lăturalnice, iar meritele de poet ale d-lui Lucian Dumitrescu, sunt în altă parte şi le-am neglijat. Ne mulţumim să observăm că autorul este cel mai dotat dintre cei de vârsta sa. Dacă însă critica noastră i-ar folosi, în vre-un fel, ne-ar bucura, tocmai fiindcă nu-i tăgăduim talentul.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

ETCAETERA...

EXPLICAŢIE

Cetitorii noştri au aflat, pe semne, că fostul deţinător al acestei rubrici, C. Cristobald, a plecat, odată cu izbucnirea războiului, la Constanţa, unde îşi îndeplineşte, pe un vapor, misiunea de reporter de război.

De câteva zile, însă, poate fi remarcată, din nou, pe străzile şi prin cafenelele bucureştene, silueta mult cunoscutului şi temutului gazetar.

Câteva chestiuni urgente l-au silit pe Cristobald să-şi ceară un concediu şi să se întoarcă la Bucureşti.

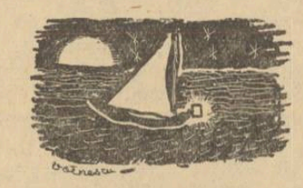

Dacă vă plac amănuntele, aflaţi că d. Cristobald se află în Capitală de Miercurea trecută, când a fost, de altfel şi premiera piesei „Prostul din bae“, la teatrul Comedia.

Seara, proaspătul marinar şi-a făcut apariţia la premieră.

Ceeace l-a făcut pe un confrate să remarce:

— „Teribil îţi mai place teatrul. Abia ai venit la Bucureşti şi te-ai şi dus la premieră“

Veşnic ghiduşar, Cristobald şi-a explicat astfel prezenţa sa:

— „Nu ştiu dacă ai aflat că sunt reporter de război pe un vapor. In Bucureşti am văzut afişele „Prostului din bae“. Şi ce mi-am spus? In bae e apă... Şi cum eu trebue să scriu despre tot ce se petrece pe apă, am venit la premieră

MOTIV

...Şi fiindcă tot venise vorba despre apă, un alt gazetar s'a hotărît să-l întrebe de ce s'a hotărît să fie tocmai reporter de război pe Marea Neagră.

Răspunsul a fost scurt şi convingător:

— *„Nu puteam să mă duc decât pe mare... Ce să-i faci?... Ne potrivim... Ea e mare... Şi eu sunt mare.*

EXPLICAŢIE

Să ne ierte d. Cristobald dacă îl vom contrazice. Găsim că între dânsul şi Marea Neagră există alt punct comun: Marea e Neagră şi dânsul e tot negru. Putem spune, de asemenea, că d. Cristobald este chiar foarte negru.

Astfel, mai întâiu de toate, este brunet.

Apoi, când se războeşte cu d. Victor Ion Popa, este negru în cerul negru.

Există, de asemenea, mulţi oameni cari văd negru în faţa ochilor, atunci când citesc articolele lui Cristobald.

Nu-i aşa că am dreptate?

PERVERSITATE

Cetim în cronica dramatică a unui ziar de după amiază, cu titlu sportiv (nu e Venus şi nici Unirea Tricolor):

„Intre timp, Vlaicu Vodă unelteşte cu Simeon, craiul Serbiei, împotriva mamei sale, căruia îi promite de soţie pe Anca, fiica mezină a Doamnei Clara“.

Cum vine asta, nu prea pricepem! Era chiar atât de „rafinat“ Vlaicu Vodă încât vroia s'o mărite pe Anca, gingaşa domniţă, cu mama ei?

GASTRONOMICE

„Ce fericiţi sunt poeţii, că pot scrie versuri!“ spuneţi dumneavoastră.

„Ce fericiţi sunteţi dumneavoastră, că puteţi mânca!“ spun unii poeţi, mai ales aceia tineri.

Cunosc, de-o pildă, un poet care mereu este în căutarea unui sistem de a mânca, mult şi de a plăti puţin.

Vă închipuiţi fericirea sa când, intrând într'o cafenea (n'o să-i ghiciţi niciodată numele. Incepe cu P. şi termină cu X) s'a oprit la o masă la care alt poet declara, entuziasmat: „O supă, o friptură, o prăjitură, trei bucăţi de pâine. Şi toate astea numai cu treizecişicinci de lei“.

Cu glasul frânt de emoţie, primul poet a întrebat:

— „Unde?... Unde-ai descoperit minunea asta?“

Celălalt poet l-a măsurat de sus până jos, şi apoi a răspuns plictisit:

— „Nu ştiu... Tocmai asta caut şi eu!“.

In seara aceea poetul a băut un schwartz şi a mâncat două cornuri.

VEDETA

Un frumos succes a dobândit, acum două luni, domnişoara Maria Magde în piesa „Adam şi Eva“.

A fost un succes care la început ne-a bucurat, pentru ca apoi să se întristeze. Ne-a întristat pentrucă izbânda domnişoarei Magda a dat de gândit şi altor actriţe hotărâte să cucerească gloria.

Astfel, la Teatrul Tudor Muşatescu am fost siliţi să asistăm la evoluţiile scenice ale domnişoarei Ilena Brătuianu.

Acum, la acelaş teatru se prezintă piesa „Şarlatanul“, care are pretenţia să lanseze altă vedetă: pe domnişoara Odette Popescu.

In seara premierei, toţi actorii erau în culise.

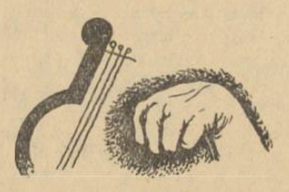

Era ora 8 şi spectacolul trebuia să înceapă. Doar domnişoara Odette Popescu nu venise. Toată lumea era disperată.

Abea la ora 8 şi un sfert, vedeta *Odetta şi-a făcut o apariţie trimufală, urmată de o servitoare care-i ducea două geamantane cu toalete.*

Toţi s'au repezit la ea:

— *„Ce ţi s'a întâmplat?“*

— *„Nu-i aşa că am întârziat?“ a răspuns fericită printr'o întrebare, domnişoara Odetta, care cetise undeva că vedetele ce se respectă, vin cu întârziere la spectacol.*

PUNCT ŞI VIRGULA

+ Emanuel Voinescu

Colaboratorul nostru Emanuel Voinescu a căzut la Odessa. L-am cunoscut bine. Prietenia noastră, începută la Bucureşti, a continuat, tot mai strânsă, la Cernăuţi, unde rătăceam de multe ori împreună sub înaltele ceruri inselate ale Arboroasei fascinante şi voevodale. Locotenent activ, Emanuel Voinescu a fost, pe lângă militarul desăvârşit, şi un intelectual admirabil pregătit, care ştia să discute despre un întreg univers liric, începând cu literatura clasică a României şi sfârşind cu cei mai recenţi poeţi francezi sau germani. Pe aleele Dominicului cernăuţean, am rătăcit de multe ori împreună în turburătoarele nopţi de toamnă bucovineană. Imi vorbea despre cărţile pe cari le pregătea şi glasul îi vibra când îmi istorisea despre arta militară.

A fost un mare îndrăgostit de Arboroasa, cu ai cărei oameni s'a identificat. Scrisul său e risipit prin diferite publicaţii, între cari şi una din Cernăuţi. unde a tipărit pagini din cele mai frumoase. N'a apucat să-şi editeze decât o singură carte o lucrare de vastă informaţie, de admirabilă conştiinciozitate şi strâns gândită. Poate că în cufărul său cu manuscrise se găseşte o parte din opera la care lucra de mult: „Viaţa mareşalului Liautey“. Tipărirea ei e o obligaţie pentru cei ce l-au iubit pe Emanuel Voinescu.

Murind pentru ţara pe care-o adora din fibrele întregii sale fiinţe, prietenul nostru poate că s'a împlinit în năzuinţele sale. Trăind pentru România, locotenentul Emanuel Voinescu n'a pregetat să moară pentru ea. Ostaş de-o remarcabilă noblеţă, intelectual de prestigiu, scriitor de mari posibilităţi, Emanuel Voinescu va continua să trăiască în sufletul şi inima tuturor acelora ce l-au cunoscut. Căci Emanuel Voinescu a ştiut să fie — întotdeauna — şi-un om.

MIRCEA STREINUL

Sicriul cântecelor

Sicriul cântecelor este în vioara lăutarului bătrân. Acolo dorm cuminţi, culcate cu vreme multă în urmă, precum miresmele furate de mâna albă a unei gospodine meştere florilor de tei sau de levănţică şi adormite în săculeţele lor cu miros amărui şi tandru din scrinuri afumate de timp şi singurătate.

Lăutarul bătrân poartă cu o boerească mândrie sicriul lui înegrit la subsoară. El este un fel de cimitir părăsit al cântecelor care altădată la chiolhanuri şi vestite petreceri, săltau pântecele boerilor şi taliile subţiri şi ademenitoare ale duducilor, îmbătându-le cu vinul sonor care curgea ameţitor de dulce atunci când arcuşul săruta prelung şi aprins, coardele vioarei...

Veştejit precum frunza nucului bolnav de toamnă sub care l-am întâlnit, lăutarul bătrân este un fel de bunic al cântecului, care vine din dusa vreme a tinereţii lui înspre zilele noastre, ca o mustrare supusă sau ca o lacrimă strivită prea devreme în pleoape La cele optzeci şi şase de primăveri ale lui, ochiul aprins şi viu care se închide, plângând aproape, atunci când obrazul se culcă suspinând pe umărul vioarei. — este un fel de stea care stă să apună dar căreia o neştiută taină din umbră îi mai dă puteri ciudate ca să mai poată veghia.

Atât a mai rămas viu în el: privirea. Citindu-i apele limpezi şi bune, dincolo de licărirea ei bătrână şi mustrătoare, întâlneşti creanga azurată a sufletului... Incolo, totul în el este o umbră ,pudrată de neaua anilor ce i-au nins din belşug mustăţile mari şi răsucite...

Lăutarul bătrân cântă...

Degetele uscate şi galbene de tutunul anilor care au trecut printre ele fugind prea repede, se închină parcă mângâind coardele vioarei pentru a învia cântecul. Celelalte, ale mâinei drepte, au încleştat avar sideful arcuşului, vrăjindu-l. Deshumat, cântecul se înalţă vechi şi palid din sicriul viorii, ca un fum albăstrui şi depărtat, ca o ceaţă tulbure şi bătrână, ca un vis visat de mult pe care ţi-l aduci aminte cu sufletul strâns şi cu inima mică, după foarte multă vreme...

Sărutând umărul rotund al viorii cu patimă şi aprinsă dragoste, lăutarul bătrân îţi aduce aproape odată cu melodia şi vremea ei. Tu, îţi reazimi capul în palme, închizi ochii şi o vezi prin albastra clipire a depărtării, în timp ce pe pântecele viorii arcuşul ninge lin praful preţios al sacâzului. Călătorind astfel pe aripele gândului până departe în altă lume şi în alt calendar, te întorci totuşi cu cântecul în inimă la clipa ta de viaţă şi aici în miezul ei cald şi aromitor, întâlneşti faţa aceia care surâde atât de frumos şi care îţi este atât de dragă. Ii săruţi genele mari şi ochii în care îţi întâlneşti dragostea şi pe urmă rămâi vrăjit şi uimit lângă prezenţa ei neadevărată...

Meşteşugul vrăjitorului bătrân ţi-a adus-o alături de acolo de departe. Arcuşul lui a devenit o baghetă magică, iar cântecul a deveniţ covorul fermecat al poveştei, care sburând singur peste zările şi mările depărtărilor, au furat-o din culcuşul cald al visurilor ei şi au adus-o aici, lângă visurile tale...

Basmul însă a ţinut prea mult şi lăutarul bătrân a obosit cam devreme. Anii şi trecutele lui nopţi de nesomn şi de cântec, i-au turnat plumb şi lene bolnavă în mădulare. Imbrăţişarea pătimaşă a viorii, care în tinereţe nu cunoştea osteneală, acum adoarme uşor. Genele vârstei se închid repede. Cântecul stă să apună ca o stea pe care gerul ascuţit al unei nopţi de iarnă o veştejeşte şi o trimite la culcare aruncând-o în văzduh şi în nefiinţă cum arunci tu un chibrit după ce ţi-ai aprins o ţigară.

Cu un ultim şi desnădăjduit suspin, cântecul se stinge uşor, ca un abur...

Vioara îi soarbe cea de pe urmă răsuflare. Cântecul vechi a plecat acum spre lumea lui de demult, prăpădindu-se în calendarul orei lui de atunci când era viu ca argintul şi ca flacăra şi când îndemna la chiot şi la petrecere îndrăcită, nu ca acum când îndeamnă la lacrimă şi la visare

Mâinile lăutarului bătrân cu degetele lor uscate şi galbene de tutunul anilor ce au trecut printre ele fugind prea repede, au căzut de-alungul trupului care tremură, precum două aripi rănite. Ca doi cărbuni stinşi dintr'odată, ochii care adineauri erau vii, — s'au închis. Cântecul vechi a adormit creştineşte, cu mâinile lui de abur şi fum încrucişate pe pieptul amintirii, în vioara afumată de timp, care îi este leagăn, sicriu şi veşnică odihnă...

Tu draga mea de departe ai rămas, adusă de vraja lui, lângă inima şi lângă dragostea mea.

...Cântecul vechiu a adormit, ruginit de toamna vârstei lui îndelungate, Cetitorule, întoarce uşor pagina, ca să nu îl trezeşti...

ION AUREL MANOLESCU

Note româneşti

CONST. - VIRGIL GHEORGHIU: ARD MALURILE NISTRULUI.

Războiul care se desfăşoară sub ochii noştri, începând din ziua de 22 Iunie, va constitui cândva, pentru cei ce l-au făcut, un material brut îndeajuns de bogat pentru o literatură ce nu va întârzia să ia naştere. Fasonat în tiparele cele mai diverse, el va forma file masive din marea epopee a neamului nostru care-şi rotunjeşte cu grije destinul şi hotarele.

Un prim pas în această cale il face d. Const.-Virgil Gheorghiu cu volumul său recent apărut: *Ard malurile Nistrului.* In calitate de reporter de război, d-sa a stat în permanent contact, încă dela declanşarea ostilităţilor, cu unităţile din imediata apropiere a liniei de foc, urmându-le pe drumul faptelor de arme. A putut vedea, nemijlocit, cumplita încleştare omenească ce a lăsat urme greu de şters asupra celor două provincii româneşti, le-a notat imediat şi ni le-a trannmis în forma lor neşlefuită — deci mai autentică. Dacă acest lucru are desavantajul uneori de a face ca stilul să prezinte unele mici imperfecţiuni, câştigă, în schimb, în spontaneitate şi se apropie de verosimil.

Condiţiile în care d. Const.-Virgil Gheorghiu şi-a cules materialul narat, trebue să fi fost dintre cele mai vitrege; oboseala drumului parcurs cu tot felul de mijloace, posibilitatea de informaţie redusă cele mai adeseori la ceeace poate ochiul percepe între două bombardamente, ruinele fumegânde întâlnite peste tot, — îţi lasă impresia dureroasă a penibilei vieţi de tortură sufletească şi fizică la care au fost supuşi basarabenii şi bucovinenii în timpul ultimului an. Poate că ar fi fost mai prudent să nu se reproducă aidoma mărturiile celor câtorva interlocutori ai săi, ţinând seama de inevitabila diformare ce tentează pe cel pus să povestească „pentru publicare“. Fără a scădea din interesul ansamblului, părţile acestea se estompează, scoţând într'o mai interesantă lumină contribuţia personală a autorului.

Partea închinată Chişinăului cuprinde pagini de aleasă sensibilitate, în care poetul îşi face apariţia în duioasele aduceri-aminte evocatoare chiar dintre flacările şi exploziile ce-au distrus până şi urmele a ceeace a fost odată un centru de viaţă înfloritoare.

Cartea d-lui Gheorghiu este cea dintâi carte de război ce apare la noi şi ea oglindeşte un nesfârşit calvar, aşternut dealungul celor aproape trei sute de pagini, prins de obiectivul unui suflet cu profunde rezonanţe.

Condiţiile tehnice în care editura „Naţionala-Gh. Mecu“ a făcut să apară această ultimă carte de literatură, nu sunt cele cu care ne obicinuise până acum, — asta, probabil, din cauza grabei şi a sezonului în care cartea didactică solicită cea dintâi grije.

C. POSTELNICU

Puii au făcut aripi

(Urmare din pag. 6-a)

Mama îşi ridică palmele în faţa ochilor, îşi apasă degetele în orbite... Tot trupul e un hohot de plâns, dar nu varsă lacrimi.

— Bine, atunci, am să vorbesc eu cu Pavel...

Dar, în ziua aceea n'ar mai putea vorbi. E prea istovită. Lasă pentru altă zi. Il pândeşte pe bărbat să-l găsească în toane mai bune... Şi, când i se pare că este, îi spune... El nu sare în sus ca Alexandru, nu o întreabă dacă a înebunit... Deodată, crede că poate-l va convinge...

— Şi tu, dece părere eşti? o întreabă bărbatul când a terminat.

— Eu? Eu?

— Da, tu!

Abea acum nu ştie de ce părere este. Ar vrea să spue da, dar ezită. Işi muşcă buzele. Ii vine alt gând...

— Eu? Dece părere sunt? Apoi... am venit la tine, tu eşti tatăl copiilor, tu trebue să hotărăşti...

— Dacă e vorba să hotărăsc eu, spune-i lui Miti să-şi vadă de carte, dacă nu s'a săturat cu binele... Auzi, haimanaua... aviaţie îi trebue...

Nu ştie cum a ieşit din camera unde era Pavel. Parcă e bătută cu pumnii în cap, căci e năucită.... Nu mai poate plânge, în clipa asta nici n'ar mai putea vorbi. Se lasă pe scaun, lângă fereastră şi rămâne aşa, mult timp, fără să vadă, fără să audă, fără să simtă nimic... Mai târziu se ridică, aşează masa, îi strigă la masă, ca în fiecare zi...

Şi alte zile trec. Şi clipa pe care o aştepta vine.

E singură. Aude uşa. Se întoarce. E el, Miti. S'apropie şi se opreşte în faţa ei..

— N'ai să-mi spui nimic, mamă? Am tot aşteptat...

— Ce să-ţi spun... Nimeni nu vrea s'audă...

— Bine! Voi pleca atunci fără voia lor... Tu îmi dai voe, nu?

— Eu? Nu ştiu...

— Inainte de a pleca, vreau să te rog ceva, mamă...

— ?

— Să nu plângi după mine cum ai plâns după ceilalţi... Lacrimile tale ar apăsa pe aripile aeroplanului cu care vei sbura...

— N'am să plâng, Miti...

Şi, fărâma de timp, cât mai stă el în faţa ei, nu plânge, dar, după ce băiatul iese, nu se mai poate stăpâni...

Intr'o noapte Miti a dispărut... Deşi nu ştia ziua când se va întâmpla asta, mama i-a pregătit totul: rufăria, alt rând de haine...

Peste câteva zile au primit o scrisoare dela el, dela Tecuci Le cerea consimţământul...

— Dacă e nebun, să fie pe spinarea lui! a zis tatăl şi i l-a dat...

Un timp, mama a fost cu gândul numai la el, ca la cel mai proaspăt plecat. După ce se îndepărtă de ziua plecării, le împărţi gândurile la toţi, în mod egal. Dar, când intra factorul pe poartă, începea să tremure. Dacă ar veni o telegramă, ar cădea din picioare, înainte de a o deschide şi ceti...*)

MIHAIL SERBAN

*) Din romanul „CASA AMINTIRILOR“.

Pentru şcoli, părinţi şi elevi

Cărţi de curs complimentar şi toate manualele didactice pentru şcoalele secundare, se pot procura cu preţurile cele mai convenabile dela

Librăria „UNIVERSUL“

care este asortată şi cu rechizite şcolare de cea mai bună calitate.

Librăria „Universul“ a tipărit noui hărţi în culori, precum şi Hărţi Murale legate pe pânză. Se găsesc orice cantităţi de hârtie de calc, hârtie de desen, hârtie feroprusiată, echere, teuri, compasuri de precizie, ghiozdane, etc.

Vizitaţi LIBRĂRIA „UNIVERSUL“ str. Brezoianu 23-25

S'au mai schimbat multe în casa lui Pavel Nedelcu...

Cât am fost copii mici, părinţii se gândeau la zilele când, unul câte unul, fiecare îşi va lua sborul spre cuibul lui. Era în gândul acesta speranţa că, fiind mai puţini, greutăţile casei vor scădea; fiecare copil îşi va avea rostul lui, va începe o viaţă nouă, mai bună; se mai gândeau la mulţumirea de a şti că din cuibul lor se desprinseseră atâtea cuiburi noui, care cu vremea, se vor înmulţi şi mai mult. Astfel ei îşi vedeau încununat efortul lor greu de fiecare zi, de fiecare clipă, de a-şi educa şi creşte copiii. Mulţumire modestă, ca toate bucuriile vieţii lor, că-şi îndepliniseră datoria de oameni, pe pământ... Dacă îi vor vedea pe toţi copiii la casele lor, vor fi fericiţi şi vor putea să-şi aştepte în linişte moartea, convinşi că mai mult n'ar fi putut realiza...

Dar n'a fost aşa! Fiecare sbor din cuibul lor a fost o ruptură care a sângerat mult timp...

Intâi a plecat Lia...

...Din seara aceea, când bărbatul s'a întors acasă, furios că mama nu-şi păzeşte îndeajuns fata, căci aflase ceva în oraş despre nişte întâlniri ale acesteea cu un bărbat, — când femeea l-a întâmpinat cu un surâs de indulgenţă, care i-a readus din trecut propria lui tinereţe şi prima apropiere de Valeria, apoi l-a desarmat cu o scrisoare pe care i-a citit-o la lumina lămpii cu glas scăzut, — din ziua aceea a răsărit un gând nou şi în sufletul lui şi în casă a început o aşteptare... Chiar fraţii cei mai mici au înţeles în scurt timp că Lia nu mai era Lia de altădată. O priveau cu mirare şi curiozitate... Ei îi apăruse ca o aureolă pe frunte şi privirile învăluiau un vis pe care nu-l mai visase. Sosise timpul să-l viseze...

Părinţii vorbeau cu ea despre el ; mai ales mama o întreba şi tatăl, ca să-şi păstreze autoritatea şi să dea impresia că n'a renunţat la severitate, se prefăcea că citeşte ziarul sau că se gândeşte în altă parte... Voia să pară că n'ar tolera prea mult...

In altă zi, tot mama i-a zis :

— Să-l chemi, să vie într'o zi la noi...

Lia s'a roşit până'n albul ochilor şi s'a uitat la tatăl ei, care s'a încruntat şi a tuşit, parcă s'ar fi înecat cu aer. Mama i-a făcut din ochi fetei, apoi l-a întrebat pe el :

— Tu ce zici, Pavel ?

Bărbatul s'a scuturat, ca un câine udat de ploae şi a mârîit :

— Eu, de, fă cum ştii, nu mă amestec... Fata i-a ta, numai a ta... Trebue ca tu să ai mai multă grijă de ea... Numai să nu ieşi rău...

In Dumineca următoare, Vasilică Lipa a intrat pentru prima oară în casa lor... Işi dăduse cu câteva zile mai înainte ultimul examen la Drept, la Iaşi, luase licenţa numai cu bile albe, foarte bine, primise felicitări şi introdusese cerere să intre în magistratură...

A fost zi mare pentru toţi, sărbătoare adevărată... Tata nu s'a mai culcat după amiază, obiceiu dela care făcea rar abatere... S'a îmbrăcat cu hainele pe care le avea mai bune. Se plimba de colo-colo, trecea dintr'o odaie în alta ieşea pe cerdac, cobora în ogradă. Mama o învăţa pe Lia, amintindu-i cum să se poarte.

— E altceva când te întâlneşti cu el pe stradă. Acasă trebue să te porţi altfel... Ia seama...

— Lasă mamă, ştiu eu... o asigura fata, îmbujorată, ca ameţită, trădându-şi prin fiecare gest emoţia...

Fraţii erau tot atâta de nerăbdători. Cei mai mari stăteau de vorbă, cei mai mici aşteptau în capătul cerdacului...

Numai unchiul Alexandru pufăia liniştit din lulea şi urmărea cu coada ochiului pe fiecare. La colţul buzelor îi înflorise acelaşi surâs de bunătate, de sinceritate, care-l făcea simpatic oricui îl cunoştea...

Şi, cu tot postul de observaţie pe care-l instalaseră cei mici în capătul cerdacului, Vasilică Lipa apăru pe neaşteptate la poartă. Venise pe trotuarul dinspre partea casei lor, a străzii, şi ramurile pletoase ale teilor şi gutuilor îi acoperise apropierea... Dacă l-ar fi văzut de departe, toţi s'ar fi repezit spre uşă strigând, hoardă sălbatecă, dar aşa toţi încremeniră, muţi. Se traseră lângă perete, la rând, privindu-l cu sfială...

Tatăl se îndreptă spre poartă, fraţii mai mari coborîră şi ei în ogradă, unchiul Alexandru ieşi în cerdac...

Mama şi Lia l-au aşteptat în casă. L-au primit cu dragoste sinceră. Pentru părinţi era încă un copil, la care ar fi putut să ţie ca la copiii lor, dacă ar fi făcut-o pe Lia fericită. Pentru copiii el era un frate mai mare. Pentru unchiul Alexandru încă un nepot... Il sărutase pe amândoi obrajii şi-l prinsese de umeri, privindu-l adânc în ochi. Ce-a cetit în paginile lor, nu mai el a ştiut. Dar ceilalţi i-au văzut surâsul luminos pe chip şi-au înţeles că era mulţumit...

Sufletele s'au apropiat repede. Tânărul era desgheţat, vorbea frumos, ştia să povestească... Unchiul Alexandru îl întrebase de Iaşi... Scăpase vorba. Nu aducea niciodată vorba de oraşul acesta. Când aducea altul, se transforma într'un arc. Era numai urechi. Şi'n atenţia aceasta, ochii i se măreau, buzele îi tremurau, îi vorbia toată fiinţa...

Când se întorsese în ţară, se oprise întâi aici. Revederea îl ameţise. Plecase bolnav. Se gândise atunci că nici în Iaşi n'ar fi putut trăi, dar nici departe de el. Se hotărîse să se întoarcă, după ce o va găsi pe Valeria... Intors la Iaşi, să se lase pradă nostalgiilor, decăderii, care macină fiinţa oraşului, oraşul. Să se stingă cu spaima în suflet a unui sfârşit implacabil, care vine încet, dar vine sigur. Işi storsese lacrimile pe furiş să nu-l vadă ceilalţi călători din vagon... Da, sufletul nu i-ar fi fost liniştit în veci după moarte, dacă trupul nu i s'ar fi odihnit aici, în pământul sfânt pentru el...

Dar venise aici, o găsise pe Valeria, casa ei, copiii ei Când le descoperise viaţa tragică, suferise, dar ştiuse să-şi ascundă suferinţa. Nu poţi jigni mai rău pe cineva care sufere, decât prin stângăcia de a-ţi ascunde compătimirea. In clipa aceea se hotărîse să sacrifice toată agonisita vieţii lui, dacă va fi nevoe, ca să-i ridice din resemnarea lor tragică, de epopee... Aşa a făcut... Şi nimeni din casă nu i-a ştiut gândul şi nu i-a înţeles sufletul, căci acoperea totul sub mască... Şi-au trecut zilele, şi-au trecut lunile şi el era tot aici... Pulsa altă viaţă în casă, şi viaţa nouă îl câştiga pe zi ce trecea tot mai mult. Nu se mai gândea să plece la Iaşi, îl rodeau mai rar nostalgiile... Dar, când auzea vorvindu-se de Iaşi...

Şi Vasilică Lipa le vorbea acum de Iaşi... Oare îi cunoştea slăbiciunea ? Nu, desigur că nu! Nu i-o cunoşteau nici ai casei, nici Valeria... Ce-ar fi putut face altceva Vasilică Lipa, prin care să-l câştige mai uşor, mai desăvârşit, definitiv ?... Nimic !

Tânărul le vorbea de Iaşul primăverii aceleea... de Copoul înflorit, de Râpa Galbenă, de Cetăţuia, de Sărăria... de sufletul etern al Iaşului. Fremăta în fiinţa lui. In glasul lui se mlădiau şi se legau sunete pe care numai pe străzile şi'n grădinile lui urechea le poate auzi, ca pe un ecou ce se stinge şi reînvie a celor care au fost. In privirile lui erau umbrele şi melancoliile amurgurilor, în care o singură dată să trăeşti şi le porţi până la moarte în suflet ca pe un fum de tămâe... Şi când tânărul s'a oprit din vorbire, mirat de liniştea şi încremenirea cucernică din jurul lui, a văzut lacrimi în ochii mamei. Unchiul Alexandru îşi muşca buzele... Apoi şi-a schimbat vorba... A început să vorbească cu Lia, cu Sandi, cu Culiţă, cu ceilalţi..

de prăbuşire în haos, de desnădejde. Se întâmplase ceva care le stârbise viaţa...

Apoi s'au obişnuit...

Dar nu s'au obişnuit bine şi alt pui, care făcuse aripi, şi-a luat sborul: Sandi!

Tatăl umblase şi chiar în anul când Sandi îşi terminase liceul, îi găsi serviciu. Nu venise încă unchiul Alexandru. O duceau greu. Leafa lui însemna un ajutor în casă. Au putut să mai achite din datorii. Puţin însă, căci, după ce pierduse mâna, tatăl rămăsese numai cu pensia ! Nici leafa nu-i ajungea, dar încă pensia, jumătate din ce primea înainte ?!

După sosirea lui Alexandru, când viaţa lor luase o întorsătură bruscă, părinţii au observat o schimbare şi în purtarea lui Sandi. Intârzia la masă, seara, când ieşea dela serviciu, nu venea direct acasă, ca altădată; sau venea, mânca şi dispărea... Mama îl cercetase, îl întrebase, el se fâstâcise, spusese că se duce pe la prieteni...

In altă seară veni după miezul nopţii... Mama se culcase, dar, cu gândul la el, nu putu să adoarmă.Se gândi că copilul se strică, cine ştie pe unde umbla şi plânse, fără s'o ştie nimeni. Când îi auzi paşii prin cerdac, se dădu jos şi-i deschise încet, ca să nu se trezească Pavel. Ar fi făcut scandal. El nu i-ar fi tolerat, cu toate pretenţiile lui că nu mai era copil...

— Unde ai fost ? îl întrebase mama ,şoptit, în timp ce el se desbrăca prin întuneric...

— ?

— Nu-mi răspunzi ? tremură glasul mamei.

— Dece nu mă laşi în pace, mamă ?

— Să te las în pace ? Te-ai făcut un rău...

S'auzi o mişcare şi tatăl se deşteptă. Ţinea întotdeauna o cutie de chibrituri la căpătâi. Intinse mâna, o luă, aprinse. Se uită la ceas... Era aproape două, după miezul nopţii.

— Acuma ai venit? îl întrebă.

— Da, acuma...

— Eşti şi obraznic...

— Lăsaţi-mă în pace...

— Să te las în pace ? Crezi că eşti de capul tău ?

— Să nu dai în mine, să nu dai...

Işi dădu seama ce face, se întoarse, îşi luă din fugă pălăria şi ieşi...

Apoi faptele s'au succedat repede...

Nu s'a mai întors acasă. S'a dus la femeea aceea. Mama a vrut să se ducă după el, dar Nedelcu n'o lăsă.

— Am să mă duc eu...

S'a dus şi s'a întors sdrobit... Femeia îl batjocorise şi-l dăduse afară.

— L-am pierdut... gemu el, prăbuşindu-se pe scaun.

Nici în cele mai grele încercări pe care destinul i le trimisese pe cap, parcă nici când îşi pierduse mâna, femeia nu-l văzuse atât de descurajat, atât de nenorocit. Şi ea s'a stăpânit să nu plângă, deşi sufletul îi plângea cum nu mai plânsese niciodată şi l-a încurajat şi i-a vorbit să aibă speranţă că Sandi îşi va da seama de greşeală şi se va întoarce....

Dar Sandi nu s'a întors. S'a însurat cu femeia aceea. Ei n'au luat parte la nuntă. Dar, după nuntă, nouii căsătoriţi au venit acasă, la părinţi şi părinţii i-au primit, la început cu strângere de inimă şi cu revoltă, apoi, mai târziu, ca pe copiii lor. L-au iertat, i-au iertat şi au uitat...

Era iar unul mai puţin în cuibul lor, dar se gândeau că fiecare din cei plecaţi îşi avea cuibul lui, şi încercau să creadă că nu s'a schimbat nimic în viaţa lor...

Mama nu spunea nimănui, dar sufletul îi era ars, ca iarba uscată peste care a bătut vânturile unei veri secetoase... Nu se gândea că se împlinise o lege a naturii, că copiii se duseseră fiecare la un rost al lui. Se gândea că i-au fost răpiţi doi copii, că-i pierduse şi începea s'o stăpânească o frică pentru ceilalţi. Şi în grijă şi în frica aceasta, dragostea ei pentru copiii rămaşi deveni fanatică, agresivă. Oare uliul ar mai avea curaj să se întoarcă să mai ia un pui dela aceeaşi cloşcă dela care s'a mai înfruptat ? Apoi dragostea ei se transformă în gelozie. Gelozie pe ginerele care-i luase fata, gelozie pe femeea care-i luase băiatul... Ea îi crescuse, şi prezenţa lor

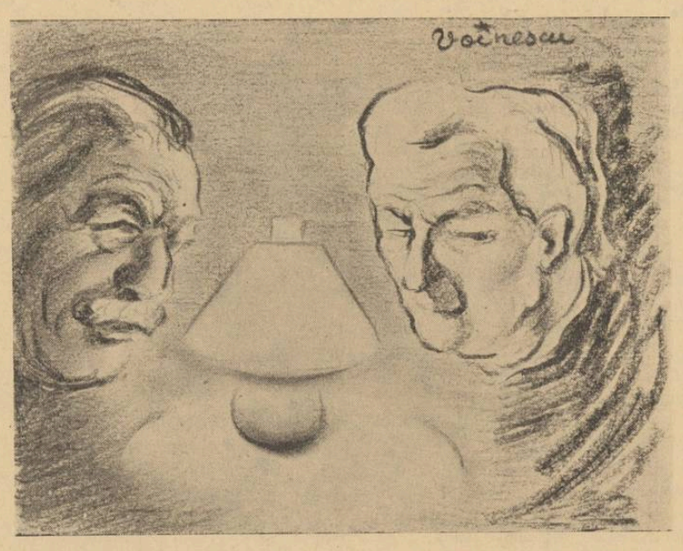

Apoi trecea la bucătărie şi altă zi începea...

Lia şi Sandi veneau des pe acasă, când îi vedea apărând pe uşă, mama se bucura, dar, în aceeaşi clipă se întrista, fiindcă ştia că nu vor rămâne şi, după plecarea lor, întotdeauna, singurătatea şi pustiul se întindeau şi mai apăsătoare în jurul ei. Câteodată chiar începea să plângă. Copiii credeau că plânge de bucurie, dar n'o înţelegeau... Apoi nu-i mai luară în seamă curiozităţile...

Trecu alt timp. Viaţa nu ţine seama de cramponările oamenilor. Destinul porunceşte, ea execută.

Veni altă poruncă a destinului...

Ca vârstă, după Sandi urma Culiţă, apoi Vică, Miti, Răducu (Nuţa murise) şi mai mici rămăseseră Mircea şi Miluţă.

Tatăl auzise că din toamnă va funcţiona iar şcoala de impiegaţi de mişcare la C. F. R., la Iaşi. Se sfătui mult cu unchiul Alexandru. Culiţă era într'a şaptea, terminase, Vică într'a şasea...

— Mai bne să-şi facă mai de vreme un rost... Cine ştie ce vremuri mai vin... Cu un an mai puţin sau mai mult de învăţătură, tot una e... Să-i luăm dela liceu, să-i dăm dincolo, la Mişcare... Au leafă dela început...

S'au hotărît să facă aşa. Dar mama, când auzi de planul lor, sări ca o leoaică :

— Nu-mi dau copiii la şcoală, la Mişcare, să mi-i nenorocesc... Se întâmplă o deraere şi intră în puşcărie...

— Bine, să-i întrebăm şi pe ei... a fost de părere Alexandru.

Ii chemară la înfăţişare.

— Aţi vrea să intraţi la Şcoala de Mişcare, la C. F. R. ? Aveţi leafă de cum intraţi în şcoală şi, după un an, sunteţi impiegaţi.... Sunteţi destul de mari !

— Vrem ! Mai rămâne vorbă ! ziseră ei pe nerăsuflate, bucuroşi la gândul că vor pleca în alt oraş, vor avea leafă, vor putea să se îmbrace pe plac...

Mama nu se aştepta ca ei să primească atât de repede şi rămase încremenită. Câteva clipe nu putu mişca buzele, apoi zise încet, tulburată.

— Va trebui să plecaţi de acasă...

— Plecăm...

— Va trebui să daţi examen....

— Dăm...

— Merg şi eu cu voi la examen, poate vă pot fi de folos...

Băieţii săriră de gâtul unchiului Alexandru, îl sărutară, delirând. Mama se trase un pas înapoi, ca aiurită. In larma bucuriei, ceilalţi nici n'o simţiră când ieşi. Fugi în odaia cea mai îndepărtată şi se strecură pe uşa din dos în grădină. Aici n'o vedea nimeni şi începu să plângă ca o disperată. Se prefăcea că culege verdeţuri de pe strat, ca să n'o vadă vecinii plângând...

Crezuse că e singură, când auzi un foşnet şi cineva o atinse. Se ridică şi dădu cu ochii de Răducu

— Nu mai plânge. Degeaba plângi... Ei tot vor pleca....

— Ai auzit ?

litate, ştie altfel să vorbească...

Planul tatălui e pus în aplicare. Alexandru pleacă împreună cu Culiţă şi cu Vică la Iaşi. Mama sufere, sufere cumplit, plânge, se sbate. Ii vine să urle ca o leoaică, căreia i se răpesc puii, dar se stăpâneşte... Răducu e lângă ea. A sfătuit-o înţelept ca un om bătrân: Mamă, să nu mai plângi, să nu faci scene! E zadarnic ! Ei tot vor pleca... Le îngreunezi plecarea. Să le urezi succes...

Da, aşa a făcut. S'a stăpânit. A stat mută. I-a îmbrăţişat mecanic, i-a sărutat... Le-a zis succes, dar în gând s'a rugat să nu reuşească, ca să se întoarcă. Priveşte după ei şi vede totul ca într'un abur

Apoi se întoarce. Răducu e tot lângă ea. Va veni după dânsa, în casă. Şi-ar vrea să rămâe singură, ca să plângă în voe, să se răcorească.

Apoi zilele trec. Parcă a fost iar cineva grav bolnav şi acum e salvat, merge spre mai bine... Poate e sufletul ei acel cineva!... In casă pluteste seninul şi mulţumirea convalescenţei !

Pe copiii plecaţi la Şcoala de Mişcare, i-a mai văzut la Crăciun, la Paşti, apoi în vacanţa mare. Terminaseră şcoala, aşteptau numirile. Le veniră în scurt timp şi Culiţă trebui să plece la o gară, mai jos de Roman, iar Vică, mai departe, pe lângă Bârlad.

Faptele noui aduc bucurii în casă, dar pentru ea şi bucuriile sunt triste. Pentru ea lucrurile ar fi bucurii, dacă toţi copiii ar fi lângă ea...

Au mai rămas acasă numai patru copii. Miti a trecut în clasa a şasea. E un visător, fire blândă ! Cu toate acestea, îi place să muncească. E mereu cu ferestrăul, cu ciocanul şi cu cleştele în mână. Repară, construeşte... Face păsări de lemn, aeroplane, care-i aduc aminte lui Răducu o întâmplare tristă cu unul Otrocol, care-a murit... Unchiul Alexandru îl ia în zeflemea pe Miti: — O să te văd într'o zi sburând pe deasupra oraşului!...

Să nu vă miraţi ! răspunde tânărul, căruia nu-i prea place să vorbească. Vorbele acelea au un tâlc, dar, adesea, oamenii nu înţeleg tâlcurile decât când le trădează faptele... Avea să-l înţeleagă acel tâlc unchiul Alexandru, într'o zi.

Mama se gândea că de-acum va trece un timp lung şi cei patru copii vor sta lângă ea. Miti spune adesea că el nu se va însura niciodată şi asta era pentru ea cea mai bună mărturie că n'o va părăsi. Răducu îi spusese pe faţă. Ceilalţi doi erau prea mici. Mai era până ce trebuia să înceapă să-i fie frică şi de sborul lor. Poate, până atunci, când va trebui să plece şi ei, va pleca ea înainte, plecarea din urmă...

Puterile i se împuţinau. Vederile i se slăbeau tot mai mult...

O rodea tristeţea gândului că nu mai avea copii mici. Răducu trecuse într'a cincea de liceu.. Mircea în clasa a treia şi Miluţă intrase în prima clasă liceală...

n'ar mai suferi! Dar, când se întâmplă aceasta, o cuprinde iar desnădejdea şi spaima...

A sosit rândul lui Miti...

Intr'o zi Miti vine în faţa mamei, şi el care, de timid ce era nu putea privi pe nimeni în ochi, o priveşte drept în ochi cu curaj şi-i zice:

— Mamă, fraţii mei mai mari, fiecare şi-a făcut câte un rost în lume. Sunt şi eu destul de mare... Vreau să-mi fac şi eu un rost în lume...

Aşa cum îl vede, mamei îi vine să râdă, aşa cum a râs şi Impăratul din poveste de Prâslea care venise în faţa lui să-i ceară voe să-l lase să se ducă el să-i aducă merele de aur... Mama îl priveşte blând în îndrăzneala şi siguranţa de sine cu care-i vorbeşte şi ştie că Miti nu s'a dus din timiditate la Pavel, tatăl lui, să-i spue ceeace-i spunea acum ei.

— Şi ce-ai vrea să te faci, mă rog ? îl întrebă ea, şi abea-şi ţinu râsul.

El simte vălul râsului, gata să rupă zăgazul abţinerii şi asta îi aţâţă peste măsură.

— Vreau să mă fac aviator ! zice el tare, îndreptându-şi silueta şi umflându-şi pieptul. In ochii lui e cel mai curat şi mai nostalgic albastru al cerului de primăvară.

Mama a căscat gura, holbează ochii, se îngălbeneşte.... începe să tremure...

— Aviator ?! Nu, nu, nu se poate...

Se repede la el, îl prinde de mâni parcă ar vrea să-l reţie să nu plece...

— Miti, Miti, ce vorbeşti... Cum de ţi-a vent ideea asta ? E o nebunie, cine ţi-a vârît-o în cap ?

Il smuceşte, s'apleacă spre el, parcă ar vrea să-l silească să spue adevărul...

— Nimeni nu m'a sfătuit... Eu vreau...

Acum îi vorbeşte Miti cel de întotdeauna, cu vocea lui blândă, calmă şi spaima mamei creşte căci ea ştie că aceasta e vocea celui hotărît.

— Nu-i destul să vrei tu, tata n'o să te lase!

E argumentul disperării...

— Ştiu ! De asta am venit întâi la tine mamă... să te rog să vorbeşti cu unchiul Alexandru, să vorbească el cu tata...

Il priveşte ca prostită. S'a dat un pas înapoi.

— Eu? Să-l rog eu ? Ca să te trimită la moarte?

— Nu, la viaţă... Dacă mă lăsaţi, mă trimiteţi la viaţă... Dacă mă opriţi, atunci...

Cerul din privirile lui s'a întunecat. Chipul i s'a împetrit. Apoi se întoarce şi iese din odaie. Mama îşi cunoaşte copiii. Ştie că orice vorbă ar fi de prisos. Şi începe să plângă cum n'a mai plâns, sau cum a plâns numai când a pierdut-o pe Lenuţa...

Apoi zilele trec şi încearcă să uite, şi încercând să uite, se obişnueşte cu gândul. Când e singură, Miti apare. N'o întreabă nimic, se preface a căuta ceva, dar ea ştie de ce a venit. Ii cunoaşte calmul, îi cunoaşte răbdarea. Ştie că într'o zi va apărea iar ca atunci în faţa ei, mai hotărît. Atunci va trebui să-i dea un răspuns. I-i frică să nu se întâmple altceva mai rău şi se hotărăşte să vorbească cu Alexandru. Când îi spune, acesta sare ca ars... — Ce, a înebunit ! Lasă că vorbesc eu cu el... N'aţi ştiut să vă educaţi copiii... N'aveţi nici o autoritate asupra lor...

— Nu, zice mama, nu trebue aşa... Să mă asculţi, dacă nu vrei să se întâmple mai rău... Il cunosc pe Miti...

— Ce vrei să spui?

— Miti e o fire sensibilă, blândă, dar când îşi pune ceva în cap...

— Ei?

— Dacă nu-l vom lăsa... Mi-a şi spus-o...

— Prostii... Vă lăsaţi intimidaţi...

— Tu n'ai avut copii, Alexandru... Nu cunoşti copiii...

— V'aţi făcut sclavii lor...

— Alexandru, ascultă-mă. Trebue să vorbeşti cu Pavel.

— Nu vorbesc... Nu vreau ca pe urmă să mă mustre conştiinţa că eu l-am omorît... Valeria, eu am venit aici la tine, cu gândul să nu rămân... (Glasul lui a scăzut. Tremură uşor). Dar, în căminul vostru, mi-am găsit şi eu un colţişor... Am fost un rătăcitor... Acum nu mai sunt... Mă simt atât de bine aici, încât n'aşi vrea să mai plec... Convingerea mea e că nu trebue să-l laşi pe băiat să intre la aviaţie... S'ar putea întâmpla o nenorocire... Nu vreau să fiu eu răspunzător... Pavel m'ar considera pe mine autorul moral, dacă i-aş da un sfat, care, mai târziu, ar putea fi urmat de o nenorocire... Şi tu, poate, ai uita că ai venit să mă rogi să vorbesc cu bărbatul tău... Ai zice că eu aşi fi trebuit să mă opun, să vă opresc. Ar fi atâtea acuzaţii contra mea... Lipsa copilului, privirile tale, ale lui Pavel... Nu Valeria, iartă-mă, nu pot...

(Urmare în pag. 5-a)

Puii au făcut aripi

— Episod inedit —

de MIHAIL ŞERBAN

Unchiul Alexandru rămase tot nemişcat.

— Cine a simţit Iaşul şi vorbeşte aşa despre el, nu poate fi decât un suflet ales, un om de ispravă... se gândea el. A avut noroc Lia...

Apoi au râs, au glumit... au gustat din prăjiturile aduse de Lia... Au ieşit în grădină, s'au fugărit, s'au jucat ca altădată când erau copii...

Părinţii şi unchiul Alexandru i-au urmărit din colţul casei...

— Bun băiat! a zis fiecare, pe rând, cu acelaşi gând nemărturisit în minte.

Bun a fost! A început să vie regulat în casa lor. Era ca de-al lor. Când i-a venit numirea de supleant la tribunalul din oraş, bucurie ca în casa lor n'a mai fost. Peste o lună au făcut nunta... Şi-au închirat casă...

Şi pe chipul părinţilor a fost lumină şi râs, dar sufletul le-a fost gol şi negru... Lia pleca din casa lor... Dacă s'ar fi gândit înainte, nicodată n'ar fi putut crede că vor fi atât de trişti în cea mai fericită zi a copilei lor! Că, după plecarea ei, casa li se va părea pustie, ca după o moarte, parcă ea, Lia, le-ar fi fost unicul copil şi-l pierduseră şi pe acela... Mama plângea pe ascuns, tata stătea mai mult prin oraş, fiindcă-i era urât să vie acasă, să intre în casa pustie... Şi copiii erau stăpâniţi de aceleaşi sentimente...

Răducu se gândea că numai după ce murise Lenuţa, mai trăise impresia aceea, de singurătate,

Strigase. Se treziră şi copiii din camera vecină. Unchiul Alexandru se trezi şi el:

— Nu faceţi scandal noaptea ! le zise împăciuitor...

In întuneric, se mai auzi boscoroditul tatălui, apoi se făcu linişte.

A doua zi, mama se sculă ca de obiceiu. Şi făcu ceva ce nu-i era în obiceiu. Se duse lângă patul lui Sandi, care dormea încă şi-i căută, cercetă cu deamănuntul conţinutul buzunarelor... Le simţi mirosul strein de parfum, apoi găsi şi o scrisoare... O citi, i se făcu negru înaintea ochilor... Era dela o femee de al cărei nume auzise... O femee care mai fusese măritată... Se vorbeau multe pe socoteala ei... Se îngrozi... Inima îi tremura ca o frunză în furtună... Când Sandi se sculă, îl chemă deoparte, vru să-i vorbească în şoaptă şi scoase scrisoarea... Cum o văzu, băiatul înţelese şi o smuci.

— Ce-ai căutat în buzunar ? Nu-ţi dau voe !

Ţipase! Ţipase la ea şi mama se făcu ca ceara. O cuprinse o slăbiciune şi se lăsă pe scaun... Când Sandi, speriat, vru să se repeadă să-i aducă apă, cineva îl prinse de braţ, cu cange de fier...

— Nu ţi-e ruşine, haimana ? Na...

Era tatăl. Il lovi peste un obraz, peste celălalt cu singura mână pe care o avea. O clipă rămase năucit, apoi îşi adună puterile şi-l îmbrânci pe bătrân... peste masă...

bucura pe alţii.. Crezuse că fiinţa lor va fi pe veci numai a ei !... Se înşelase...

Deveni mai circumspectă.... Va face tot posibilul ca ceilalţi copii să se însoare cât mai târziu... Să nu se golească casa.... Dacă n'ar mai fi rămas cu nici un copil? Nu, nu se putea ! S'ar fi topit ca lumânarea, de inimă rea.

Uneori se trezea noaptea cu spaima în suflet, provocată de impresia că e singură în toată casa. O căuta cu piciorul în pat, alăturea, pe Lia şi n'o găsea. De când măriseră casa, adăogându-i două camere, nu mai dormea în pat cu Lia, dar o ştia în colţul celălalt al camerei, o simţea, îi asculta respiraţa uşoară. Timpul acela fusese scurt, dormise cu fata în pat de când o avusese, obiceul acela era mai adânc infiltrat în sângele ei. Negăsind-o lângă ea, o cuprindea spaima, o apăsa întunericul şi o înăbuşea. Se ridica repede în pat şi aprindea un chibrit. La lumina lui, ea cerceta camera, îşi aducea aminte de toate evenimentele ultimelor luni, Lia plecase, plecase şi Sandi... Stingea lumina şi se culca din nou. Nu putea să doarmă şi, gândindu-se că aşa vor pleca, tot câte unul, pe rând, copiii, că va rămâne singură cuc, începea să plângă. Plângând, adormea... Se trezea disdedimineaţă şi se strecura prin celelalte camere, pe la patul copiilor, să se asigure că sunt în casă, că în afară de Lia şi Sandi nu mai lipsea nici unul...

— Da, eram în odaia de alături...

— Eu i-am crescut şi dispun alţii de ei...

— Dispune viaţa, mamă ! Destinul !

— Destinul ? Ce-i destinul ? Dumnezeu nu mă aude. Nu m'a auzit nicodată ! Nu vreau să mai ştiu... Imi ia toţi copiii... Mai bine...

Statura i s'a îndreptat, s'a înălţat. Ochii îi scapără, fulgeră. Răducu se sperie, n'a văzut-o nicodată aşa... Parcă întruchipează ura, răzbunarea.

— Mamă, taci ! o roagă Răducu speriat şi o prinde de braţ.

Parcă i s'a rupt arcul fiinţei. Trupul i se strânge, pleoapele i se lasă peste ochi, scapă bărbia în piept şi plânge fără lacrimi, numai cu sughiţuri.

Răducu o îmbrăţişează, îi trage capul pe umărul lui, o mângâie. Ce furtună năpraznică s'a deslănţuit şi într'însul !

— Mamă, eu n'am să plec nicodată de lângă tine, m'auzi mamă ! Iţi jur !

Mama parcă aude un glas din altă lume. A stăpânit-o, o clipă, nebunia ! N'a văzut nimic, n'a auzit nimic, n'a simţit nimic. Acum vede, aude, simte. E Răducu lângă ea. Vorba lui o încurajează...

— N'am să plec niciodată de lângă tine, mamă ! Iţi jur !

Râde printre lacrimi. A uitat pentru o clipă. Spaima va reveni, dar greul trecuse. Răducu e tot lângă ea. De mult şi-a dat seama că acest copil e altfel decât ceilalţi ! Are mai multă sensibilitate, ştie altfel să vorbească...

Ar fi putut spune că ei nu mai erau copii... Nu-i mai auzea jucându-se, nu-i mai auzea certându-se, împăcându-se şi cântând. In larma copilăriei lor, în frenezia jocurilor, ea găsise puterea rezistenţei în faţa tuturor loviturilor destinului. Copiii erau ca o pavăză contra deşerărilor, contra gândurilor negre. Cântecul lor îi aducea surâsul pe buze şi lumina pe chip. Acum...

Dacă ar mai fi putut începe viaţa dela capăt, să mai simtă în pântec prima mişcare a pruncului ! Nu, nu se mai putea ! Trupul i se uscase... Lia aştepta ca un copil... Ca mâine va fi bunică...

Când închidea ochii, trecutul reînvia. Singurătatea se popula. Mlădiţele crescuseră din trupul ei. Simţea încă locul din care se desprinsese fiecare. Fiecare sarcină fusese pentru ea un miracol. Fiecare copilărie un cântec al vieţii, un inel care lega trecutul cu viitorul. In mijlocul copiilor simţea mândria ei de mamă, crescând în sufletul ei ca un rod greu...

Intemeease împreună cu Pavel Nedelcu un cămin, care crescuse, binecuvântat, apoi se înmulţise... Nu, nu trebue să-i pară rău că copiii se duc la rosturile lor, în lume... Viaţa e scurtă, ca mâine ei nu vor mai fi şi copiii trebue să fie întăriţi şi pregătiţi să umble pe propriile picioare.

Aşa judecă şi-şi zice că dacă ar mai fi cazul ca unul dintre copii să-şi ia sborul, ar fi tare,

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

41-911

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE S[illegible]
PREȚ [illegible] LEI

ANUL L • Nr. 41
SAMBATA 4 Octombrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

FIȘIER

PRIN CUVANTUL „spirit", nu înțeleg de fel o entitate metafizică; înțeleg aici, pur și simplu, o **putere de transformare**, pe care o putem izola, distinge de toate celelalte, considerând numai anumite efecte împrejurul nostru, anumite modificări ale mediului, pe care nu le putem atribui decât unei acțiuni foarte diferită de cele ale energiilor cunoscute ale naturii; căci ea constă dimpotrivă în a opune aceste energii date una alteia, sau să le împletească.

Această opoziție sau această coerciție este astfel încât rezultă sau un câștig de timp, sau o economie a forțelor noastre proprii, sau o creștere de putințe, sau de precizie, sau de libertate, sau de durată pentru viața noastră". (Paul Valéry, La politique de l'esprit).

Iată o definiție foarte pozitivistă și care uită că spiritul nu produce **civilizație** (aici e rolul inteligenței), ci **cultură.**

SPIRITUL *a angajat pe om într'o aventură, care pare să se încăpățâneze a se îndepărta din ce în ce de condițiile sale inițiale de viață, ca și cum speța aceasta ar fi dotată cu un instinct paradoxal..." Stop! Evrika, strigă creionul copiind fraza lui Valery: te-am prins: aici e problema: ce este acest instinct paradoxal? Creator pozitivist de bunuri tehnice? Dar să-l lăsăm să vorbească pe autorul cimitirului marin:*

EL INTRODUCE — continuă Valéry —alături de instinctele naturale, ale necesității vitale, o sumă de alte impulsii. El a creeat, mai ales, această nevoie atât de remarcabilă de a capitaliza experiențele, de a le reuni, de a le fixa, de a forma edificii de gândire, și chiar de a le proiecta în afara prezentului, ca pentru a încerca să surprindă viața acolo unde ea nu este încă, de a o scoate de acolo de unde ea nu mai este". **(Idem).**

— Ei? ripostează creionul care notează: Ei? Tot putere de transformare a energiilor date, mai este atunci spiritul? El produce, **în cazul acesta, transformă adică, sau creează?**

EL *lucrează deci împotriva naturii, și acțiunea sa este de natură să opună spiritul vieții".*

Inseamnă aceasta că spiritul e în slujba vieții, cum pretindea, pozitivist, la început?

DIN ORICE tabără ai atacà problema spiritului, concluzia e dictată de însuși obiectul reflecțiunilor — planul **vieții** și planul spiritului nu se pot confunda. A supune viața spiritului, este posibil în măsura în care poți înfrânge lanțurile protoplasmei materiale. A supune spiritul materiei este o utopie a unei clice de josnicie și minciună.

Pentru asta luptăm, pe frontul de Est, pe cel de West, și pe cel intern, al întâlnirei dintre Noua și Vechea Europă.

LAFCADIO

Autorii noștri tineri

Odată cu deschiderea stagiunei noastre teatrale s'a vorbit despre lipsa autorilor dramatici tineri de la datorie. Unde ne sunt poeții dramatici, s'au întrebat melancolic chiar cercurile oficiale ale conducerii teatrelor noastre?

Intrebare legitimă, firește, pentru cei ce n'au pătruns în „culisele" vieții noastre de teatru.

Este un fapt sigur că teatrele noastre n'au mai înregistrat în ultimii ani nici un debut de calitate excepțională. Scriitorii noștri debutează ca poeți lirici și trec repede la eseu sau la roman. Care să fie cauza că în fiecare debutant se ascunde un romancier. De ce poeții noștri nu se îndreaptă către dramă și comedie? Fiindcă aceeași experiență de viață pe care o cere romanul, o pretinde și teatrul. Și oricât de precoce și de genial ar fi poetul, el nu poate crea prin anticipație. El trebuie neapărat să trăiască intens și să cunoască adâncit viața, pentru a o putea reda, interpreta și plăsmui din nou în opera sa. Pe urmă, teatrul oferă atâtea subgenuri în care fantezia poate ține loc de experiență, încât poeții ar avea cu siguranță în dramă o mai mare libertate de mișcare decât în roman.

Cauza absenței poeților noștri din teatru trebuie să fie alta. Nu fiindcă poeții n'ar fi atrași de lumina ispititoare a rampei ei scriu rareori drame și comedii. Ci fiindcă teatrele își deschid atât de greu porțile acestor tineri, care ar fi gata să-și încerce norocul literar pe scenă.

Nu mai departe decât prima noastră scenă, deși există un Studio, a cărei menire este tocmai experimentarea talentelor tinere, se arată sgârcită în ce privește încurajarea talentelor tinere. Cel mai tânăr dintre debutanții teatrali, d. Andrei Corteanu — care slavă Domnului a trecut de șaizeci de ani — a așteptat trei ani pentru ca d. Liviu Rebreanu să-i joace o piesă bună și interesantă. Nu este autor consacrat care să nu fi fost pur și simplu torturat până ce să-i vină rândul să i se joace o piesă, care în nici un caz nu era mai proastă decât una din nenumăratele piese și comedii străine prin care se strică, alintându-se, gustul publiculuui nostru teatral. N'aș vrea să vorbesc despre mine, dar trebuie să mărturisesc că absolut toate piesele mele — afară de singura mea piesă neisbutită „Femeia cu două suflete" — au fost refuzate sau șicanate de judecătorii mei temporari, din teatru, iar de la primire și până la reprezentare au mai fost ținute într'o lungă și penibilă carantină. Din cauza acestui regim de carantină teatrală, mulți autori se lasă de această glorioasă dar totuși chinuitoare meserie. Când autori consacrați, cu relații și cu autoritate în lumea culturală, trebuie să lupte ca leii paralei ca să-și vadă opera reprezentată, să ne mirăm că tinerii noștri poeți s'au speriat de pățaniile camarazilor lor mai vârstnici? Își închipuie oare cineva că e o plăcere ca pentru fiecare piesă să lupți jumătate de deceniu ca să găsești o scenă care să ți-o reprezinte? Și atunci ce sens mai are să-ți pierzi timpul cu o meserie care din capul locului este o tortură tantalică?

Dar să zicem că autorul ajunge, grație norocului, relațiilor sau talentului său până la premieră. După aceea vine critica. Și spre deosebire de critica literară, care e potolită și în cele mai dese cazuri fără patimă, critica dramatică este — sau mai bine a fost în anii din urmă — necruțătoare. Dacă bietul debutant a făcut o piesă slabă, sau greșită, sau neînchegată — și e normal să nu isbutească de la început din lipsă de experiență teatrală — e judecat și condamnat ca pentru crimă. Mai-mai să fie pus în lanțuri și trimis la închisoare... Bietul băiat iese cu totul flocăit din prima bătălie teatrală și nu mai are curajul să dea piept cu Thalia. A intrat spaima în el și se apucă de alteeva.

M'am întrebat adeseaori de ce atâta prigoană fiindcă un tânăr n'a fost în stare să realizeze, ceea ce talentul singur nu poate realiza, dacă nu are experiența scenei și confruntarea cu spectacolul? Intr'un volum de nuvele ne mulțumim dacă găsim talent în descrierea unei întâmplări excepționale și dacă autorul a reușit să ne farmece cu un stil în care licărește o personalitate creatoare în miniatură. Intr'un volum de poezii reținem câteva poezii frumoase și-l promovăm pe poet, încurajându-l și îndemnându-l la scris. Până și cu producția destul de bogată a romanelor românești noi suntem îngăduitori și nu punem la zid pe autorii care nu știu să construiască un adevărat roman. Numai pentru teatru poeții sunt supuși unui regim de o severitate excepțională.

Acestea mi se par a fi cauzele principale pentru care tinerii noștri literați nu se îndreaptă către teatru. E o simplă chestiune de moravuri teatrale și literare, care odată soluționată, va crea alte condiții de viață dramei românești.

In ziua în care aceste condiții vor apărea, debutanții vor ieși și ei din ascunzătorile lor, iar tinerii scriitori vor urca încrezători treptele teatrelor noastre de stat și particulare.

ION SÂN-GIORGIU

MIHAIL KOGĂLNICEANU

de Z. SANDU

Sus, pe creastă de veac, răzimați în urcușul de plai minunat, coborît din coapsa Negoiului măreț, își odihnesc uriașele lupte cei doi uriași meșteri clădítori de stat Românesc. Amândoi sunt mici la stat și unul mai plin decât celălalt. E firavul Ion Brătianu și stâncosul Mihail Kogălniceanu.

Îi grăi Ion Brătianu lui Mihalache Kogălniceanu, în melancolia amurgului de opoziție odihnitoare:

„Să-ți mărturisesc un păcat săvârșit față de tine, dintr'un sentiment de admirație a limpezimii curajului tău patriotic. Rodul păcatului îl port veșnic cu mine, sub cămașe, într'o pungulită de borangic dela maică-mea, împreună cu cele mai sfinte odăjdii ale neamului". Și, desfăcându-și cămașa, scoase de lângă coapse, legată cu beteală de mătase, minunata pungulită. Din gura ei despătură un pergament subțire, îndoit cu grijă în zeci de muchi și grăi:

„E copia scrisorii tale de o îndrăsneală și demnitate superioară adresată Baronului de Lumini, prietenul tău și mâna dreaptă a cancelarului Rusiei. Mi-am însușit această copie, fără știrea ta, din care am subliniat următoarele:

Corectă dela început, Romănia dorește și ține să rămână corectă până la capăt. Totuși, dacă ar refuza de a ceda pământ românesc, dacă a nu se supune cu o bunăvoință ușoară la jertfe, la care nu s'ar putea îndupleca nici o națiune și nici un guvern care se respectă, dacă toate acestea înseamnă duplicitate, atunci recunosc, mărturisesc, declar că învinuirea este dreaptă și că ținem cu toată inima și cu toată cinstea, să o meritàm.

Excelența voastră constată, și nimeni nu se gândește să conteste, că Rusia este puternică și România slabă. Prin forță, ea poate lua mai mult decât Basarabia: ea poate lua țara întreagă.

Dar mai presus de forță este legea dreptății eterne și a moralei eterne și în acest domeniu, din care nimeni nu ne poate expropria, noi ne întărim la rândul nostru cu aceeași putere ce își trage caracterul ei absolut din însăși principiile care i-au dat naștere și din care se nutrește.

Freamătă marele meu prieten, în această frântură de scrisoare, sufletul sfânt al

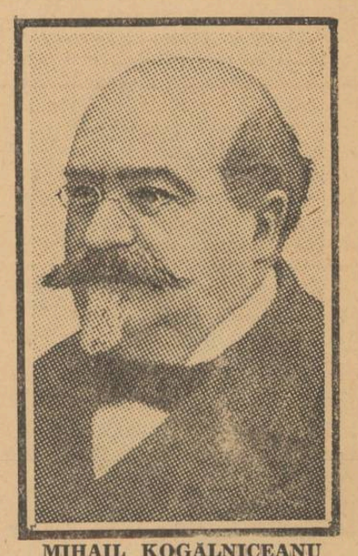

MIHAIL KOGĂLNICEANU

Moldovei de totdeauna, e chiotul voinicesc după dreptatea veșnică, desprins din sufletul nebiruit al arcașilor de pe malurile Nistrului, e graiul sfânt al marelui Ștefan, baciul Moldovenilor din veac în veac, care e același cu graiul neamului întreg de pretutindeni.

— Da, grăi ca prin vis Kogălniceanu. Mi-a sângerat, în clipa „raptului", adânc inima alături de a tuturor Moldovenilor care au trudit și au murit luptând și apărând pământul dintre codrii munților și apele Nistrului.

— Da, răspunse Brătianu, sufletul tău a vibrat întotdeauna mai tare pentru durerea și mândria Basarabiei, aidoma cum tremură în străfunduri sufletul meu pentru Ardealul lui Decebal.

(Urmare în pag. 3-a)

Comentarii

Intr'o convorbire avută zilele acestea cu-o bine pregătită domnișoară studentă dela Litere — mi-a mărturisit, vorbind despre Mircea Eliade, că nu-i apreciază romanele Intoarcerea din Raiu, Huliganii **și povestirile-i fantastice publicate 'n ultima vreme.**

Despre aceste povestiri fantastice, nefiind în intenția articolului de față, n'am a scrie nimic. Vreau, numai, să însemn rânduri de 'nțelegere — pretențios, aș putea spune: de explicare — pentru ciclul Intoarcerei din Raiu **a cărei continuare („Viața nouă"), scrisă mai de mult, a pribegit dimpreună cu autorul ei aici în țară și, apoi, în străinătate.**

„...Era în anul... — unul, oricare, de după războiu.

Decor: România.

Zi de zi intra mai adânc în pierzanie.

Bătrânii câștigau arginți grei, uneltind să câștige și mai mulți. Dar nu asta era tot ce-i interesa. Splendoarea femeilor, favorurile privirilor filtrate printre gene, trupurile amare dar aromate alcătuiau al doilea capitol pentruca, mai presus de toate, să-i pasioneze politica prin tot ce avea ea posibil de parvenire, de puternicie rău înțeleasă.

In umbra lor o altă generație își trăia anii.

Cum?

Discuții sterile dar frumoase se 'nchegau în cluburi și cafenele; redacțiile gazetelor semite ori doar filosemite se 'nfierbântau pentru democrații și bolșevismul care asaltează — în 1933 — printr'o îndrăsneață revoltă Statul. Petrecerile se țineau lanț, prelungindu-se apoi în camere mobilate și garsoniere.

Tineretul își trăia vieața.

Destin sodomic pe care se 'mpletea tragedia viitorului.

Părea că de nicăieri n'avea să mai vină mântuire.

Stânga câștiga teren; judaismul era atotstăpânitor.

Rezultatele n'aveau să întârzie a se arăta în această atmosferă în care defetismul se 'ncrucișa cu corupția sufletească și, uneori, oficială.

Aceasta-i atmosfera și faptele din Intoarcerea din Raiu **și** Huliganii.

Societatea română se identifică până la refuz cu cărțile suscitate. Compartimentele ei se descoperă în capitolele romanelor amintite.

Literile acestor volume sunt amare ca drojdia vieții pe care o includ în copertele lor.

Este firesc ca ele să nu placă, să nu fie iubite.

Cărțile astea nu adună 'n ele iubire, ca Maitreyi, **bunăoară; — însă, evenimentele și oamenii care se grefează dealatul destinului Aniceților ori care se încumbă în șuvoiul vieții lor alcătuiesc un material vast, minunat speculat pentru a ne descifra viața, în toată complexitatea ei.**

Intoarcerea din Raiu **și** Huliganii **nu sunt poeme. Nu surt frumoase — dar ele au necontestate calități pur literare — dintre care, în primul rând, trebuie amintită** realizarea condiției obiectivității. **Este imens de greu să manevrezi cu acest material, când îl iubești, îl adori ori îl urăști, îl disprețuiești și, totuși, să rămâi** pe un plan de perfectă obiectivitate, **când redai totul așa cum este.**

In panorama deschisă ochilor noștri o generație dibuește pentru mântuirea ei...

Aici se va descoperi el, Omul.

Il bănui a fi un om bun.. Neașteptat de bun, axat în credință și încercând să lege viața lui de viața moșilor părăsiți de generațiile ce-l premerg.

Atunci, știu ,altul va fi scrisul lui Mircea Eliade.

O trăsătură, însă, va rămâne comună cu opera de astăzi; ea este mereu atestată în travaliul său literar; autenticitatea.

Scrisul lui rămâne documentar de vreme.

Ce-i adaugă el — și asta-i garanția sigură a genialității creatoare — se cheamă duhul vieții.

Volumele iscălite de Mircea Eliade sunt cronici vii; eroii lui trăiesc. Sunt însemnările după care se poate scrie istoria contemporanității.

EUGENIU V. HARALAMBIE

ALEX. PHOEBUS — **Români macedoneni**

Culoare și muzicalitate italiană

De unde până acum străbăteam rândurile prozei din literatura italiană de astăzi, poposim acum în preajma liricei unui poet de aleasă substanță, care răsfrânge în opera sa o sensibilitate modernă, în legătură strânsă însă cu marea tradiție clasică și latină a poeziei din țara sa.

Poezia lui Corrado Govoni, în mișcarea literară dinainte de războiul mondial, este interesantă nu numai prin inovațiile sale de prosodie, dar și printr'un curent ce a prins odată în influența lui toate revistele cu preocupări estetice noui.

Părăsind pentru mai mulți ani poezia, Govoni s'a dedicat prozei. Cele câteva volume de nuvele și apoi romanele aduc același temperament liric, aceleași perspective, și mai ales coloritul sălbatec și exaltat al inspirațiilor sale anterioare.

Răsfoesc acum una din ultimile lui culegeri de versuri. Aceeași atmosferă de evocare a vieții câmpenești și un vagabondaș poetic, în care persistă parfumul trecutului, alături de elemente ultra moderne, — automobilele sau muzica simfonică, — trecute prin sensibilitatea vremii noastre, cu o întoarcere suprinzătoare către bucuriile simple, către pacea căminului patern și a mediului provincial.

Versurile lui Govoni realizează, din cuvinte simple, rareori căutate, o muzicalitate proprie, o îmbinare de sunete care numai prin sugestie dau farmec poeziilor sale. Culoarea este totdeauna în primul plan, fie redată direct, fie numai sugerată.

Pe tema unei ode închinate Ducelui și renașterii sociale și politice a Italiei, Corrado Govoni a scris astfel cel mai frumos imn al epocii sale. Plin de muzicalitate, rafinament și forță totodată, este una din cele mai înaripate poezii înfăptuite sub steagul revoluției fasciste. Este un salut roman, *dacă se poate spune așa, atât prin construcție, cât și prin amploarea sentimentului; un „Carmen saeculare", în care gloria antică se unește cu cea modernă, neforțat, în ritmul inspirației adevărate. Asistăm, pare-se, la o sărbătoare a naturii, unde toate țările firii se întrunesc pentru cinstirea Italiei reînoite. Poemul se numește* Salut lui Mussolini *și ar merita să fie citat în întregime. In acest caz, un fragment ar fi neîndestulător să redea întreg suflul liric pe care-l cuprinde. Căci, precum spunea un critic din patria lui Govoni, „citirea fragmentelor nu dă decât o palidă idee, și poate falsă, despre un cântec care își are calitea esențială în celelalte părți ale motivelor sale, ce se topesc într'o viziune unică".*

Sub aspectul uneori grăbit al transpunerilor lirice din poezia lui Corrado Govoni apare vădită sinceritatea, împreună cu marea lui sensibilitate, care brodează stele, fluturi și licurici, pe verdele pur al câmpiilor Padului. Cântecele sale sunt când disperate, când cosmice, când mistice. Versul este spontan, original și iluminat de muzicalitatea profundă a unui poet de rasă.

C. N. NEGOIȚĂ

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL: „COPIII PĂMÂNTULUI" — piesă în 3 acte de ANDREI CORTEANU

Intr'una din cronicile numărului trecut, spuneam că, pe când o piesă mediocră este privită cu o indiferență, câte-o dată binevoitoare, a publicului și a criticei dramatice, operele superioare dau, în schimb, naștere, la numeroase și aprinse discuții în contradictoriu.

Se găsesc întotdeauna oameni cari să se ridice cu înverșunare împotriva pieselor excelente dar ceva mai curajoase, contestându-le orice fel de calitate.

De-o pildă, la premiera piesei „Copiii pământului", am putut asista, în foyer, la exploziile de indignare a câtorva cetățeni convinși că doar în poemele lui Coșbuc sau în literatura semănătoristă pot fi întâlniți adevărații noștri țărani.

S'a spus, astfel, că piesa d-lui Corteanu este inoportună. Cași-cum inoportun ar fi ca, în această epocă de împrospătare prin care trece țara noastră, să se vorbească cu mult curaj despre toate lacunele de cari au suferit trecutele regimuri politice.

Bine înțeles eroii d-lui Andrei Corteanu nu mai sunt păpușile îmbrăcate în costum național, din poemele sau nuvelele cine știe cărui coconaș, care scrie înainte „literatura cu țărani".

Preotul de la sat, nu mai este prezentat în chip de doctor al sufletelor, blând și înțelegător al nevoilor semenilor săi.

D. Corteanu ne prezintă un preot, astfel cum puteau fi întâlniți mulți, acum vreo 3—4 ani, cu sufletul pervertit de politică și de vise la deputăție.

Invățătorul, de asemenea, nu se gândește în piesa d-lui Corteanu decât la o eventuală mărire, grație aceleeași atât de comode politici.

Astfel de dureroase adevăruri i-au revoltat pe mulți dintre spectatorii dela premieră, cari se gândesc încă, cu un ușor sentiment de melancolie la mănoasa epocă a partidelor politice.

D. Corteanu ne prezintă apoi țăranul, într'o postură — e drept — nu pera poetică, dar plină, totuși, de adevăr.

Cu capul îmbâcsit de toate promisiunile trecuților agenți electorali, văzând că nimic din ceeace se spunea nu se realiza, țăranii înțelegeau să-și facă ei dreptate, așa cum credeau ei că e mai bine.

Cazul Leanei Târziu, din piesa „Copiii pământului", este concludent, din acest punct de vedere. Ea știe prea bine că are dreptate. A gonit-o bărbatu-său de-acasă. Mai mult chiar, sfătuit de maică-sa, a născocit povestea că atunci când s'a măritat, nu era fată mare. A făcut-o de râs în tot satul. Și la judecată, nimeni nu i-a dat dreptate.

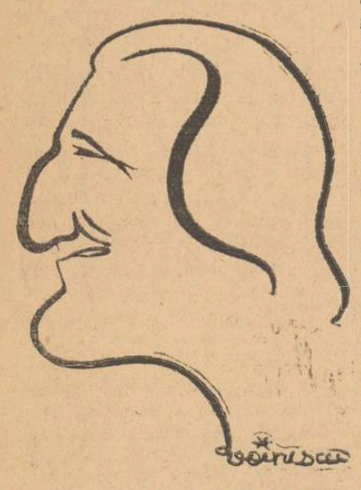

I. ANASTASIAD

Atunci când și-a dat seama că a rămas însărcinată, Leana Târziu n'a mai spus nimic. Nu s'a mai dus la bărbatu-său să cerșească milă.

Dar când trupul ei a adus pe lume o fată, atunci s'a hotărît Leana Târziu s'o omoare.

Cât de simplu, cât de uman, motivează Leana Târziu hotărîrea ei: dacă era băiat îl lăsa să trăiască. Ajungând bărbat, ar fi reușit să-și croiască un rost în viață. Dar așa? Să-și rădă satul de fata ei, cum și-a râs de ea? Mai bine să moară fata!

Pusă în fața nedreptății unui sat întreg Leana Târziu a hotărît să-și facă singură dreptate. Și moraliștii din sală au acuzat-o

Finalul piesei a dat naștere de asemenea la multe discuții: la sfârșit, se află că fata Leanei n'a fost omorîtă, ci, în loc să rie aruncată în râu, a fost dată de bunică-sa la o șatră de țigani. Copilul este găsit și, mai mult chiar, Leana se împacă cu bărbatul ei.

La prima vedere acest „happy-end" pare ușor exagerat.

„Vodevil!" vor spune unii „Niște țigani de operetă au rezolvat o tragedie!"

Alți spectatori s'au întrebat: „De ce susținea mereu, bătrâna că a omorît copilul când era mai simplu, și pentru ea, și pentru fata ei, să recunoască doar că l-a dat la țigani?"

Răspunsul, tot ei l-au găsit: „D. Corteanu a vrut să ofere spectatorilor o lovitură de teatru!"

MARIETA SADOVA

Ei bine, noi suntem de altă părere. Ajunge, doar, să urmărim atenți, textul d-lui Corteanu și să încercăm să înțelegem concepțiile eroilor săi.

Atunci vom vedea că pentru bătrână, mult mai firesc, mult mai puțin rușinos este omorul fetiței, decât darea ei pe mâna țiganilor. Copilul trebuia omorît pentru a fi ferit de rușine, de batjocura satului. Or, fiind crescută de țigani, fetița risca să fie mai mult batjocorită, s'o bată jandarmii.

Iată pentru ce bătrâna preferă să fie trimeasă la ocnă, decât să-și mărturisească păcatul.

In cadrul restrâns al unei cronici nu pot fi remarcate toate calitățile acestei piese pe care d. Carandino are marele merit de-a o fi remarcat înainte ca ea să fi fost prezentată comitetului de lectură al Teatrului Național.

Vom spune doar că ne aflăm în fața unei minunate frescе a vieței dela țară, d. Corteanu isbutind, chiar și în dauna conflictului dramatic, să schițeze, din câteva linii, tipuri cari vor rămâne în literatura noastră dramatică.

Din distribuție, o vom remarca în chip special pe d-șoara Eliza Petrăchescu, care în rolul Leanei Târziu, a dat dovada unui autentic talent. Cu un joc lipsit de artificii, d-șoara Petrăchescu a izbutit să exteriorizeze minunat durerea de animal fugărit a erionei sale.

Rolurile cari nu cer neapărat rochii elegante și frumusețe orbitoare, ci, mai ales, talent, și-au găsit, în sfârșit o interpretă ideală în această foarte înzestrată actriță, venită de curând dela Teatrul Național din Iași.

In actul I, d-șoara Petrăchescu a avut de repetat o replică dintre aceleș despre cari se poate spune că „stau pe muche de cuțit".

Trebuia să-l înterbe, cu disperare în glas, pe bărbatul ei: „Cum, mă? N'am fost eu fată mare?" Ne întrebăm câte actrițe ar fi putut interpreta această replică, fără să smulgă hazul galeriei dornice întotdeauna să se distreze.

D-șoara Petrăchescu n'a trezit nici măcar un zâmbet. Și aceasta este un mare merit.

D-na Marietta Sadova ne-a dat o adevărată lecție de interpretare, în rolul, doar la prima vedere ușor, al doctoriței energice, poate singurul personaj cu adevărat simpatic al piesei.

D-na Sorana Țopa este o actriță excelentă. In rolul Mariei Târziu, dânsa a sugerat toate stările sufletești prin cari trece o mamă îndurerată. A omis totuși un lucru: Maria Târziu era țărancă. Și aceasta nu s'a prea văzut, excepție făcând doar foarte impresinanta scenă o copaiei.

D-nele Sonia Cluceru și Ana Luca au găsit două roluri cari se potriveau de minune cu aptitudinile lor. Au isbutit astfel să schițeze două reușite tipuri de țărănci, în realizarea cărora d. Corteanu a întrebuințat și multe elemente culese din mahalaua bucureșteană.

D-șoara Cella Dima, în rolul farmacistei, a fost precipitată, părând oarecum exagerată în scena schimbărei de atitudini din fața bolnavei.

D. Ion Anastasiad a fost interpretul ideal al plutonierului Țăruș. Nu găsim nicio obiecție de făcut, în ceeace privește interpretarea sa. Fiindcă cele 2—3 bâlbâieli sunt normale la o premieră, mai ales într'un rol de importanța aceluia deținut de d. Anastasiad.

D. Theodor Păunescu merită felicitări pentru faptul că a evitat șarja într'un rol care se preta la exagerări. Suntem convinși că după succesul dobândit în rolul Bulibașei, d. Păunescu va fi, anul acesta, distribuit ceva mai des decât anul trecut. Este un element cât se poate de înzestrat care n'așteaptă altceva decât să fie valorificat în roluri pe măsura talentului său.

In rolul preotului, d. Baldovin s'a luptat cu principiile moraliștilor, câștigând bătălia cu mare succes.

Notăm cu bucurie, interpretarea reușită a d-lui Ene Dobre. Suntem primii mulțumiți că ne putem contrazice, de oarece, într'o cronică din anul trecut, afirmam că d. Ene Dobre n'are talent.

In roluri de câteva cuvinte au dobândit succes mai ales d-nii: Gr. Mărculescu (familiarizat cu rolurile de prefect), Balaban (dobândind aplauze la scenă deschisă într'un rol de exact 8 cuvinte), Holban (excelent în rolul țăranului demagog), Pereanu (un autentic „Vlăduț al mamei), P. Dem. Dragoman și N. Făgădău.

GR. MARCULESCU

D. Sahighian, deținând direcția de scenă a spectacolului, a isbutit să redea piesei atmosfera când hazlie, când sumbră ce i se potrivea.

Repetăm: Piesa d-lui Corteanu este un document impresionant și usturător pentru unii, al unor moravuri trecute.

TRAIAN LALESCU

Din pricina abundenței de material din această pagină, ne vedem siliți să amânăm pentru numărul viitor publicarea cronicei la noua premieră a Teatrului Național: „Doamna Bovary", în dramatizarea lui Gaston Batty, interpretată de doamna Agepsina Macry Eftimiu.

MUZICĂ și HOTARE

Alt trecut, alt traiu, alte locuri... și altul este sufletul, alta este muzica... Pentru un om și pentru un neam, muzica e o tălmăcire a vieții lor însăși.

Câmpii mângâiate de un soare binefăcător, țărmuri de ape albastre pe care se pierde privirea, stânci negre care amenință cerul, fiecare dau alte svâcniri inimii... Neguri triste și nesfârșite, colțuri de păduri pierdute sub un cer senin, întinderi pustii și dogoritoare sau înghețate și blestemate de hohotul vânturilor... atâtea locuri unde au trăit popoarele și și-au înfiripat viața dela începutul veacurilor. Și tot atâtea feluri de a simți și de a visa.

Cei care au cântat în zăngănitul armelor și tropotul cailor n'au cântat la fel nici cu cei ce și chemau vitele în asfințitul timpuriu al munților, nici cu cei ce-și întindeau pânzele la un vânt liniștit din larg, nici cu cei ce-și duceau plugul cântând în pasul lui încet.

Alte meleaguri, alte obiceiuri, alte credințe... alți oameni și altă muzică. Au pribegit neamurile și s'au amestecat. Cântecele spaniole au mult, ca și cele slave, din melancolicele melopee arabe, cântecele Bascilor amintesc deseori de unele din cele românești. Doinele noastre au păstrat și ele o asemănare cu modulațiile calme ale melodiilor slave; unele cântece dela noi au ritmuri și forme ce pot fi apropiate de cele ale vechii muzici indiene sau de cele ale folclorului corsican. Dar toate asemănările privesc numai forma muzicală propriu zisă, anumite aspecte melodice sau tonalități. Expresivitatea și timbrul, frazarea, liniile melodice și împerecherile lor cu ritmul dau toate împreună atmosfera și înțelesul caracteristic. Or, această atmosferă nu se poate confunda niciodată. Poezia specifică a artei unui autor sau a unui popor nu seamănă niciodată cu altele.

Un acelaș șir de note dintr'un dans maghiar sau spaniol poate să dea, cu valori și accente schimbate, un motiv ce n'ar mai aminti nimic din aspectul unguresc sau iberic. Există anumite configurații muzicale speciale care, în ansamblul lor, caracterizează fiecare autor sau fiecare popor (un autor colectiv).

Ce are atât de caracteristic englez începutul unei piese atât de clasice ca Fantazia în Do major de Haendel? Ce e atât de specific italian în Rossini, Cimarosa or Mangiagalli, german în Wagner sau Brahms, francez în Couperin sau Debussy, scandinav în Grieg? Cu forme străine, sau mai exact universale și convenționale, fiecare a creat ceva specific personalității lui. (Personalitatea e atât de mult un produs al vremii, al pământului, al mediului în care se formează și produce... poartă pecetea veacului, a patriei, a neamului). Fiecare a asimilat însă elemente formale variate dar comune și altora, pentru a le da un conținut, un aspect și un efect estetic specific lui.

Poporul, autor colectiv cu geniu desăvârșit, a procedat la fel, și elemente similare s'au transformat în mod diferit, după nevoile neamului care le-a luat, în creațiuni neîndoelnic proprii.

Numai la cei deprinși să trăiască singuratici în natură, obișnuiți cu contemplarea cerului și pământului, s'au putut naște cântece care să dea atât de puternic sugestia de „spațiu", mai mult decât una de dinamism, de viață activă: „Dumka" slavă, Doina românească, „Ammanès"-ul grecesc sau „Briolages" din Berry sunt mărturie.

Cântece de leagăn n'au putut să aibă acei ce-și cărau copiii în spate sau și-i lăsau în paza câinilor, iar cântece de joc și petrecere au avut cei care au avut și răgaz pentru ele. Muzica religioasă s'a mlădiat după zeii cărora li se adresa: sălbatecă și războinică, plină de dragoste, de respect, de frică sau de ură.

Originea, obiceiurile și traiul, nevoile, dorințele și credințele au modelat și făcut unitatea neamului, sufletul și muzica lui.

Doinele sunt zilele de singurătate ale Românului, iar horele și jocurile sunt ceasurile de sărbătoare, când coboară din taina și liniștea desișurilor.

De seamănă adesea cu altele, la haine, muzica noastră poartă un alt suflet, numai al ei, în sonoritățile ei vrăjite. Și cine o simte și o înțelege o recunoaște îndată... e a aceluiaș neam pașnic și muncitor, risipit în poeni și în holde, cu gândul la Cel de Sus și la aspra zi de mâine.

Duhul de viață al oricărui popor trăește întreg în muzica lui. Hotarele lui sunt hotarele între care viețuește arta și creațiunea lui... până acolo unde trăește muzica lui trăește și el, deosebit de altele. **Hotarele firești ale unei națiuni sunt cele între care răsună glasul muzicii ei... Acolo trăește, a trăit și va trăi un Neam.**

DORIN SPERANTIA

GONG

TREI ACTORI TINERI,

pe nume: *Toma Dimitriu, N. Făgădaru* și *Cella Dima* — vor beneficia săptămâna aceasta de încrederea d-lui *Liviu Rebreanu* care, obicinuit să-și ție toate făgăduelile, a acordat acestor actori prilejul să se valorifice în cele mai bune condiții, pe prima noastră scenă.

Critica dramatică și Majestatea Sa Publicul ...au cuvântul.

Toma Dumitriu își încearcă puterile în *Vlaicu Vodă; N. Făgădaru* în *Mircea Basarab* și *Cella Dima* în rolul *Domniței Anca.*

RECORDUL

de încasări pe care-l realizează Teatrul Alhambra, cu revista București-Moscova *și Teatrul Comedia, cu farsa* „Prostul din bae", *dovedește că publicul nu se simte prea stingherit de întunerec sau de lipsa mijloacelor de locomoție, atunci când își poate afla o desfătare la teatru.*

Numai că această generoasă participare a publicului la efortul teatrelor bucureștene, s'ar cuveni să fie un îndemn către înfăptuiri de un nivel artistic mai puțin jicnitor pentru „gustul" acestui public, pe nedrept defăimat.

Pentru că publicul știe să aplaude în revista „București-Moscova", de pildă — cu mai mult entuziasm — apariția d-lui Const. Lungeanu, *în „Ediția specială", decât unele scene de mare haz din această revistă.*

Și „Ediția Specială" este, ca idee și ca realizare — un moment de artă.

După cum se vede... publicul e calomniat pe nedrept.

„AMOR SOVIETIC"

usturătoarea satiră a lui Kataief, reprezentată cu frumos succes, acum câțiva ani, pe scena teatrului Majestic, a fost aleasă de d. Tudor Mușatescu, **pentru deschiderea stagiunii d-sale în sala Roxy.**

Și pentrucă începerea repetițiilor, a prilejuit o animată întâlnire a oamenilor noștri de teatru, în jurul unei mese îmbelșugate — socotind de bun augur acest început — ne place să credem că „Amor Sovietic" va aduce succes și belșug teatrului „Tudor Mușatescu".

STAGIUNEA RADIOFONICA

se vestește, anul acesta, deosebit de interesantă.

Prezența d-lui Profesor *Ion Petrovici* la conducerea postului nostru de radio — ca și grija permanentă a d-lor *G. Mugur* și Dr. V. Voiculescu, la alcătuirea programelor — ne îndreptățesc cele mai bune speranțe.

Direcția serviciului teatral, unde activitatea d-lui *Dem. Psatta*, se bucură de meritată prețuire, a întocmit un repertoriu din care notăm:

„*Oedip-Rege*" de *Sophocles*, în adaptarea d-lui dr. *V. Voiculescu* cu d-l *Tony Bulandra* și d-na *Marioara Zimniceanu*, în rolurile principale.

(8 Octombrie)

„*Hamlet*" de *Shakespeare*, în adaptarea d-lui *V. Bumbești*, cu d-l *V. Valentineanu* și d-na *Lilly Carandino.*

(12 Octombrie)

„*Cidul*" de *Corneille*, în adaptarea d-lui Al. Hodoș cu d-l Brancomir și d-na Marietta Anca

„*Faust*" de *Goethe*, în adaptarea d-lui *Al. Hodoș*, cu d-l *G. Vraca* (Faust) și d-l *Ion Manolescu* (Mefisto).

S. D.

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

ASTEPTĂRI PREA INDELUNGATE

Astfel se pot califica, fără nici o teamă de exces, așteptările peste care au trecut anii, unul după altul, ale unei orchestre de cameră și al unui quartet de coarde, permanente, ale căror lipsă pricinuesc muzicii dela noi un gol cât se poate de regretabil.

In materie de concerte simfonice de cameră, fără vizitele dela depărtări de mii de kilometri ale orchestrelor germane de specialitate, n'am fi înregistrat în ultimii ani o singură manifestare.

In ceeace privește muzica de cameră propriu zisă, este de notat activitatea curagioasă și lăudabilă a quartetului Alexandru Teodorescu. Ii atribuim curaj pentrucă a cutezat să slujească muzica sub o formă care, atât de străină de publicul nostru, n'are darul să-l strângă tocmai lesne în săli. Credem că inițiativa acestui concert a fost și lăudabilă, atât prin străduințele de serios aport instrumental depuse, deși fiecare din membrii quartetului erau absorbiți de alte ocupații muzicale continue și pentru desinteresarea ce înseamnă în acelaș timp un astfel de gest care nu-i menit să găsească altă mulțumire decât aceea de a fi fost făcut pentru muzică.

Totuși, prin însăși obligațiile din alte părți ale quartetului Teodorescu, prin riscurile băneștі pe care le întâmpină astfel de întreprinderi de „exploratori" muzicali și prin lipsa de sprijin oficial al activității sale, quartetul Teodorescu n'a putut face, decât operă răsleață și în consecință n'a putut împlini cu adevărat lacuna aceasta atât de penibil de mărturisit a vieții muzicale românești.

O ideie ingenioasă a maestrului Georgescu, comunicată nouă nu de mult, pe când deplângeam de comun acord această stare de lucruri, ar merita să fie aplicată, cât de curând, dacă este posibil. Ea consistă în programarea în mijlocul unui concert simfonic, a unui quartet de coarde. Alegându-se de preferință un concert simfonic de „mare public" cu solist celebru sau execuție cu darul de a „face sală", masele de auditori vor fi obligate să ingurgiteze și quartetul și, fără îndoială, că în scurt timp îi va deveni adept și va înțelege și aprecia substanțialitatea și idealul artistic superior pe care îl reprezintă genul.

Inovația este destul de îndrăzneață sau mai bine zis, ar deveni, în momentul aplicării, pe care noi îl dorim cât mai apropiat.

In ceeace privește orchestra de cameră, lucrul nu poate fi cerut tot orchestrei „Filarmonice" care și în împrejurările actuale îndeplinește două servicii grele: concert simfonic și operă. Direcția Filarmonicii își poate crea totuși o formațiune aparte, fiind siguri că elemente disponibile se vor găsi. Cât despre dirijorii noștri, suntem iarăși siguri că noul câmp de activitate i-ar atrage și le-ar stimula resursele de realizare, obținându-se pentru publicul nostru rezultate în educarea estetică, în formarea gustului și spiritului, din cele mai alese și mai rodnice.

Momentele snt grele, o știm cu toții. Cu atât mai mari vor fi meritele de a crea formele de interpretare muzicale ce ne lipsesc, sub îndemnul exemplului dat de Germania și Italia care, deși depun cel mai uriaș efort de război, străluces cu cea mai vie, și admirabilă intensitate și înaintează tot atât de victorios și în toate domeniile artelor, ca pe nenumăratele fronturi unde se acoperă de glorie.

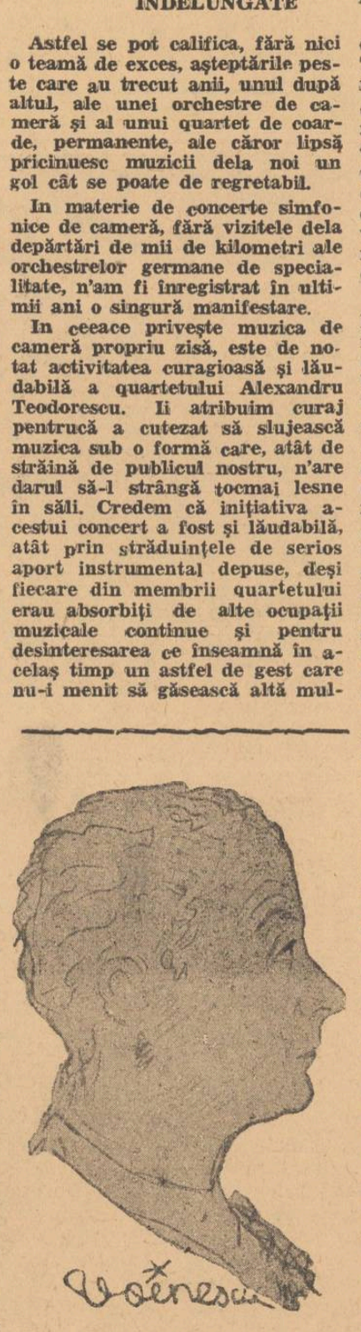

MIHAI POPESCU

interpretul pieselor „Vlaicu Vodă" și „Doamna Bovary"

FERNANDO DE CRUCIATTI

pune în scenă la „Teatrul Național" piesa lui Pirandello „Astă seară se joacă fără piesă"

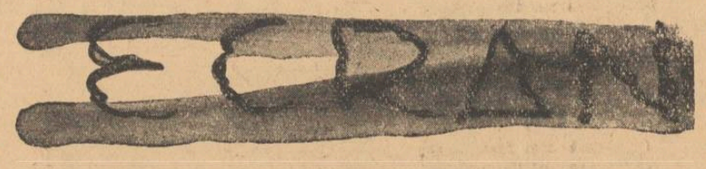

ARO: Dansați, fetelor, dansați

Incercând a ne explica subiectele recentelor filme americane am putea conclude că majoritatea femeiior de peste ocean nu visează în una din multele lor tinereți altceva, decât de-a deveni artiste celebre, sau soții de miliardar.

Regisorii americani, erijându-se în reeducatori ale acestor ființe, după unii rătăcite, după alții adaptate timpului, au început să ne servească o serie de filme inspirate de romanele sau nuvelele în cari autorii se silesc să combată această „modă" a secolului.

„Dansați, fetelor, dansați" pare a fi realizat cu același scop.

Actualul film e superior din multe puncte de vedere superficialității prezentărilor anterioare.

In orice caz fetele cari visează Feți Frumoși „de bani gata" își pot face încă iluzii asupra felului de a fi al acestora. Explicația ar putea fi regia d-nei Dorothy Arzner, bună cunoscătoare a femeilor ale căror iluzii caută să le menajeze.

Deși, în tipicul happy-end fata săracă nu se mărită cu omul „desgustător de bogat" și, renunțând la îmbrățișerile acelui miliardar, își „îmbrățișează" cu pasiune arta coreografică, ce-i va da satisfacții de-o natură superioară.

SCALA: Preludiul dragostei

Acest film polițist, cu vagi tendințe romantice, ne-o readuce pe ecran pe Olga Tchekova, a cărei stea părea a fi apus odată cu ivirea filmului sonor

Deși acțiunea se petrece în zilele noastre, Olga Tchekova ar borează diverse rochii, a căror modele bizare și încărcate nu plac, ele aducând vagi amintiri din timpul filmului mut, când multe dintre noi eram mult mai tinere.

Lăsând deoparte capitolul „Mode" subiectul iese oarecum din comun prin cele câteva situații amuzante, ceva mai deosebite de cele cu cari ne obișnuisem.

Georg Alexander formează o reușită pereche comică cu Erika Tellman, excelentă interpretă a rolului ei.

ADRIANA NICOARA

Cronica muzicală

KARL ALOYS SCHENZINGER: „ANILINA"

Literatura germană contemporană e foarte puțin cunoscută la noi. Apariția romanului „Anilină" de K. A. Schenzinger în traducere românească e, deci, cu atât mai îmbucurătoare. Editura „Gorjan", care și-a propus să tipărească o întreagă serie de lucrări germane în traducere, și-a câștigat un mare merit. Versiunea românească, prelucrată într'o limbă literară din cele mai alese de d. Ion Clobanu după traducerea d-lui St. Hoch, se prezintă în optime condiții tehnice.

Romanul lui K. A. Schenzinger tratează evoluția chimiei germane. In paginile cărții trăiesc figuri neuitate, ca poetul Ad. von Chamisso, autorul romanului despre Peter Schlehmil, chimistul Liebig, Runge, etc. Viața eroică, deși anonimă, a atâtor pioneri ai științei e evocată magistral de K. A. Schenzinger, care a știut să trateze într'un stil adecvat și personal unul din cele mai captivante subiecte.

Structura poesiei

Incercăm aici a înțelege, prin intuiție, și, dacă vreți, prin speculație, o lume, în care intrăm, nu pentru prima oară, cu intenția de a-i stabili legile și destinația.

Considerăm, deocamdată, poesia, ca altă lume suprapusă acesteia, sau paralelă ei. Creația o socotim, ca un exod spre un alt pământ al făgăduinții. Iar creatorul, magul celei de-a doua nașteri, întru umanitate, despărțind în două, cu toiagul ,apele, care despart cele două lumi.

Două lumi cu-aceleași legi, în fond, în aparență, cu structuri deosebite. Două lumi identice, dacă nu analoage. Identice, comunicând una cu alta prin aceleași elemente ontologice fundamentale (aceleași substanțe), nu importă, dacă realitatea unora se verifică prin existența lor materială, iar realitatea celorlalte depinde, ca un reflex de linii și culori, de conținutul atribuit, prin contemplație, formelor ce le organizează. Admitem, așa dar, că elementele lumii dintâi sunt acoperite ontologic și nu ne îndoim de existența materială discutabilă (vezi Fichte) a lumii acesteia. Înțelegem, că lumea de-a doua n'are acoperire decât în cea dintâi, pe care într'un sens sau altul, o continuă, adică o prelungește. Sau, îi imprimă, dacă vreți, o altă ordine în spațiu, elevația fiind o consecință a contemplațiunii.

Dar, paralelismul celor două lumi (fiecare păstrându-și independența, fapt care urmează a se discuta) crează între ele un raport de simultaneitate. Și deaici rezultă un complicat sistem de interferențe, sub presiunea cărora, o lume de cealaltă nu se mai poate despărți.

Să ignorăm, deocamdată, geneza universului. Și, dincoace, procesul creației. Să discutăm poezia, în raport cu lumea asta așa cum există. Trecând peste știință și teologie, filozofia ne propune anumite instrumente de cunoaștere, prin care, contemplăm lumea lui Dumnezeu.

Considerând poezia (în genere, literatura) ca alt univers ocupând un loc în spațiu (chiar dacă nu-i atribuim o existență materială) ca un fel de lume ideală a lui Platon (nu propunem această interpretare) recunoaștem, că și cărțile se populează, ca și lumea fenomenologică. Singura deosebire, interesând aici: Poetul împrumută lumii noastre un substrat material, precum, la rându-i, Dumnezeu, împrumutase haosul, spre a-l ordona, în cele șapte zile, care-au fost întâi...

Lumii noastre, poetul îi atribuie o altă ordine. Ceeace va să zică, o altă structură... Efectul unei personale orientări în spațiul concret... Poetul (și romancierul) se mișcă **altfel** prin lume sau elementele lumii dintâi circulă altfel prin organismul lui. De-aici, o viziune proprie, efectul unei noi organizări interioare: originalitatea...

Înțelegând, așa dar, prin structură conformația internă, în ultimă analiză, sensul acordat, realităților constituite, introducem aici noțiunea de esență, stabilind între structură și esență un raport de implicație.

Esența reclamă structura, care o implică.

Lumea-și are de la început și până azi aceeași structură, aceleași legi fundamentale aplicându-se aceloraș fenomene. Aceeași formă, aceleiași materii. Nu contestăm (nici nu ne-ar contrazice) progresul și evoluția, căci aceleași sunt coordonatele, pe care se înscriu variațiile universului în timp.

In cazul poesiei, pe lângă faptul, că fiecare creator trădează un stil propriu, construiește, în acest sens, o altă lume. Multiplicitatea acestor lumi adiționale, ca să le numim cumva, determină, pe un anume plan, confuziile și inconsecvențele omului din lumea noastră. Sunt lumi succesive contrare, care atentează la certitudinea elementară. Dacă vreți, poeții turbură pacea lui Dumnezeu. Dezordonându-i universul. Introducându-se în lumea Lui, intruși rebeli, ca și cum i-ar uzurpa temeliile...

De-aici, o sumă de concluzii. Universul, în veșnic dinamism și prefacere necontenită, rămâne statornic, în alcătuirea lui esențială. Aceleași elemente primordiale, — nu importă, dacă sunt patru, ca la antici, două, ca la dualiști, cum dovedise Lavoisier (Principiul conservării materiei) dintru început în veșnicie...

Lumea poeților, expresia unei structuri diferențiate permanentizează în veșnicie, dacă vreți, o anumită ordine, oricând egală sieși, deci nestrămutată. Acolo nu se mai schimbă nimic. Poetul schimbă ordinea din univers, fixându-i altă ordine, care-și rămâne definitivă, ca atare. Fantome circulând prin culoare lungi, proectând pe ziduri umbre nemișcate.

Ne turbură ca niște case cu strigoi, afurisite și părelnice. Pe cei ce periculos instalați în Dumnezeu, confortabil. Iar pe cei devălmășiți aici, în dorul de Dumnezeu, ne împlinesc, reconstruindu-ne...

Nu vrem să dovedim că poesia-i rugăciune. Poesia este infinit mai mult. Prin rugăciune, năzuind spre Dumnezeu, stăm tot aici. Prin poesie, traversăm dincolo, instalându-ne fără nici un ritual, aiurea, pe pământ. Schematizând, prin poesie, ne deplasăm orizontal, — lateral, — prin rugăciune, avem iluzia că ne mișcăm în sus. Dar, pe lespezile reci ni-se rod genunchii, în inerția forțelor universale. Prin poesie, trecem apa dincolo, pentru că magul o desparte. E poate și aici tot o iluzie, dar, efectiv, suntem o clipă Edgar Poë, sau Rodion Rascolnicof, cum nu suntem prin rugăciune niciodată Dumnezei.

De-aici, reluăm problema. Aplicând și poesiei TEORIA cunoașterii... Structura aparține, în fond, antologiei. Dar, n'o sesizăm decât epistemologic. Ca să cunoaștem lumea, uzăm de percepții. Ca să 'nțelegem poesia, facem uz de apercepție. Unei lumi material constituite, îi aplicăm optica ce-i corespunde. Universului poetic îi aplicăm, prin contemplație, structura lumii cosmice, de care niciodată nu putem face abstracție. Pentrucă nu putem intra în lumea poeților înainte de-a răsbate tragedia lumii, de care ne despart. Până ce ordinea divină nu ne turbură. ..

Arhitecturii severe a Divinității poeții îi opun conspectul altor așezări, în care ne instalăm, ca într'o țară de surghiun. Sub presiunea legilor de-aici, trecem hotarul...

Dar (destinul tragic al omenirii) nu putem ieși definitiv nici odată din lumea care s'a făcut, în șapte zile. Poesiile rămân simple proecte vizionare și utopice, desvelind panorama nesfârșită a drumului nostru, prin vanitate. Structurii implacabile a universului îi opunem în zadar altă structură. Din acest punct de vedere, poesia n'are structură. Unei lumi definitive, structural invariabile nu-i putem altera constituția, fără riscul de-a-i falsifica în esență. Poesia nu poate ignora structura universului, chiar dacă-i cutremură construcția. Metafora, operând cu elemente aparținătoare universului, nu ne poate sustrage universului, ci ne introduce altfel în univers. Cum totul aparține în acest caz epistemologiei, ontologic nu se schimbă nimic. Poesia suprapune structurii lumii noastre, o structură, în ultimă analiză, identică acesteia. Poesia, prin sine, nu poate trăi (din lipsă de categorii apriorice proprii) n'are așa dar independență, și de-aici ajungem la concluzia, că lumea, care o creează e, final, un aspect sau altul al acestei lumi...

AL. HUSAR

Mihai Kogălniceanu

(Urmare din pag. 1-a)

Și aici ne întregim minunat, închinându-ne smeriți aceluiași altar în vatra căruia sfintele aspirații de viețuire veșnică ale neamului cum ne-am întregit o viață întreagă în luptă și trudă pentru neam și devenirea lui glorioasă.

— Da, grăi Kogălniceanu pierdut în reverii de vraje, amândoi am visat o Românie care să acopere plenar hotarul Daciei imperialului strămoș. Am visat și am luptat și credem nezdruncinați în credința întru realizarea ei. Sus în nordul Germaniei, în inima Prusiei, dela cărturarii înflăcărați de naționalismul lui Fichte am luat lumină, învățătură și curajul demnității de-a lupta fără șovăire pentru unirea tuturor Românilor în hotarele strămoșești. Mândria mea veșnică va fi, și eu spun fără teamă de a mi se putea imputa trufie, de a fi încetățenit cu cel dintâi în limba și în literatura franceză și cea Germană cuvântul de „Român și România".

Anul 1840 visa o turmă și un păstor, iar eu fremătam cu sufletul pentru Dacia cezarilor strămoși. Celor din Berlin le-am semănat credința că țara visurilor mele va fi și în viitor ce-a fost întotdeauna în trecut, zid de neînfrântă apărare a Apusului cu civilizația și cultura lui și o piedică de nebiruit împotriva pornirilor rusești înspre miazăzi. Cunoscător al realităților m'am ferit să lupt pentru himere, mulțumindu-mă smerit să realizez

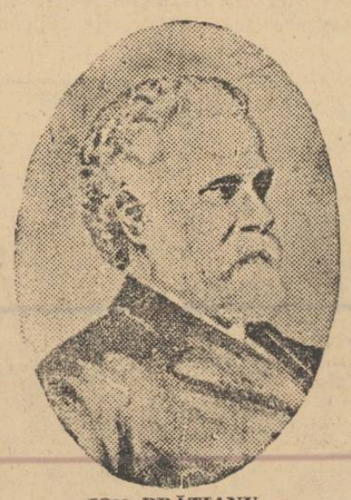

ION BRĂTIANU

mai întâi Dacia prin literatură, în care scop am întemeiat revista „Dacia literară" ca un simbol al celei ce va să vină. In ea nădăjduim să se vadă, ca într'o oglindă, scriitorii moldoveni, munteni și ardeleni, bănățeni, fiștecare cu ideile sale, cu limba sa, cu tipul său, doream să creez din ea organul cel mai roditor al unității noastre naționale prin limbă și cultură, ca Românii de pretutindeni să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți. Am înlăturat orce imitație, deoarece ea ucide în noi duhul național și am prigonit fără milă traducerile care nu pot clădi nici când o literatură națională, ci mai în grabă ucid gustul original, însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi. Și am îndreptat gândul tuturor scriitorilor spre istoria noastră care are destule fapte eroice, spre frumoasele noastre țări care sunt destul de mari, copleșite de farmecul frumuseților și bogățiilor, către obiceiurile noastre care sunt atât de pitorești și de poetice. In felul acesta m'am frământat fără odihnă să trezesc pretutindeni râvnă și dragoste pentru virtuțile strămoșești, clădind un neadormit cult pentru ele și renăscându-le în ființa neamului spre a-i ridica din țărână în strălucirea nemuritoare de strănepoți ai marelui Cezar. Și îmi mai însușesc o mândrie personală, aceea de a fi descoperit eu în lumina învățăturilor culese din gura și cărțile cărturarilor din Berlin minunata putere de educație și devenire a istoriei naționale. Inima mi se bate când auz rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul, și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sunt mai mult decât Alexandru cel Mare, decât Anibal, decât Cezar: aceștia sunt eroii lumii, în vreme ce cei dintâi sunt eroii patriei și neamului meu. Pentru mine bătălia dela Războeni are mai mare interes decât lupta dela Termopile și izbânzile dela Rahova și dela Călugăreni îmi par mai strălucite decât acelea dela Maraton și Salamina, pentrucă sunt câștigate de către Români! Chiar locurile Patriei mele îmi par mai plăcute, mai frumoase decât locurile cele mai clasice. Suceava și Târgoviștea sunt pentru mine mai mult decât Sparta și Atena! Baia, un sat ca toate satele pentru străini, pentru Români are mai mult preț decât Corintul, pentrucă în Baia, vanul Riga al Ungariei, Matei Corvinul, viteazul vitejilor, craiul crailor cum îi zicea Sixt al IX, rănit de sabia moldoveană fu pus pe fugă și uită drumul patriei noastre. De aceea, toată bunăvremea m'am trudit cu osârdie religioasă să trezesc și să desvolt în inima generațiilor dragostea pentru istoria patriei, sporind interesul pentru tot ce este al neamului, țesut minunat în pânza istoriei acestui neam. Ea ne păstrează puterea națiunei, ne arată ce am fost, de unde am venit, ce suntem și ce avem să fim. Ea, istoria neamului este cartea cărților care îmbrățișează întâmplări și eroi, nicidecum mai prejos decât eroii lui Omer și care așteaptă încununarea aureolată a geniului poetic național.

Brătianu, îmbujorat de însuflețire la față, cu barba colilie și inelată, neastâmpărat să-i arate admirația care îl copleșește, îl întrerupe grăindu-i:

— Da, mă închin măreților săvârșiri ce vor trăi peste vremuri și sunt mândru și eu c'am avut norocul să te asist în toate asemenea cum ai asistat și tu în toate gândurile și planurile mele; privind înapoi, se înalță înspăimântător de urias înfăptuirile noastre pentru neam și țară. Privind înainte, ne înfiorăm și îmi vine a crede că suntem un Ianus, tu cu fața spre răsărit, spre Basarabia lui Ștefan cel Mare, eu cu fața spre apus, spre cetatea de munți a lui Horia și a lui Iancu, strănepoți ai lui Decebal cel veșnic neîmpăcat.

Z. SANDU

UN FILOSOF

M'am întâlnit cu un filosof care nu a trăit niciodată. Pare un neadevăr, dar așa este. Nu a trăit niciodată, deși stă treaz la toate colțurile vieții noastre. Nu propovăduia nici docta neștiință a marilor dascăli ai cugetării, nu avea idee despre idei, nu aproba și nu desaproba. Nu avea nimic din Socrate sau Platon, nimic din Aristotel sau Plotin. Sfântul Augustin și Toma Aquinatul nu l-ar fi prețuit. Scundul Kant i-ar fi ocolit prăpăstiile iar Nietzsche dioniziacul ar fi plutit în zboruri lente deasupră-le.

Mă aștepta liniștit când dădui pentru prima dată peste el. Credeam că vrea să-mi ceară niscaiva deslușiri asupra absconsului sau a spațiilor încă nenumite. Nu m'a întrebat însă nimic. Mă sfredeli numai cu ochii-i, profund dureros de profund, și propriile mele gânduri începură să cânte legănate ca de o beție stranie.

— „Dece, — mă întrebară ele, — te preocupă numai ceeace nu are nici o legătură cu brazdele doldora de evenimente ale imediatului? Dece te pierzi în sofisme sterile? Dece vânturi pleava cuvintelor și așa goală de orice grăunte al înțelepciunii? Ești dator să o faci? Te mântuiesc întortochierile și stâlcirile ametitoare ale graiului pe care-l mai poartă viu cei ce-și spun păsurile și dorurile? Dece greșitele tentații ale filosofării și dece postulata plictiseală a lucrurilor care nu există până nu le vrăjești cu undița gândului ciudat, din beznele tuturor îngâimărilor posibile? Te îmbogățește slova aruncată la întâmplare? Uite, întreg furnicarul acesta de oameni din jurul tău trăiește, ca și până acum, după străvechile legi ale tăcutei obicinuințe. Se naște din obicinuință, crește, viețuește și-și dă sufletul din obicinuință. Știu, obiectezi că așa sunt inexorabilele porunci ale lumii. Ești însă cu desăvârșire convins de ceeace te face să mi te opui? Cugetul este o hrană mult prea subțire pentru a fi transformat în pâine. Cu atât mai vicleană este beția-i. Ferește-te cât mai e timp și nu te deprinde să-l bei. Dacă nu-l poți preface în leac adormitor pentru cei îmbolnăviți de marile nostalgii ale lucrurilor nefirești, sau dacă nu-l poți preface în lumină pentru cei rătăciți în întuneric, nu te deprinde cu apropierea lui. Te vei căi amar. Crezi că sporindu-ți iscusințele „cugetării cu tot dinadinsul", adaogi măcar un bulgăre de moloz la măreața clădire pe care alții te-au învățat să—spui măreață și să o vezi astfel? Câtuși de puțin. Nu. Nu! Să nu crezi că sunt sceptic. Dimpotrivă. Vreau să-ți arăt doar o metodă. Dară metodele duc, toate, numai până într'un loc. Deacolo înainte se descurcă cine poate. De acolo înainte e aventură. Da, și aventurile sunt un fel de metodă. Tu însă ascultămă pe mine. Sunt pățit. Suspendă, pentru câteva minute numai, comoda logică în pânzele căreia te-ai încurcat. Presupune că toate conținuturile de până acum ale lumii s'au risipit. Presupune că ponderile de metal prețios și pietre rare câte atârnă, ca o brumă, pe aripile avânturilor noastre, nu ar fi decât reflexe pe mocirle ale unui soare nevăzut. Ce a mai rămas din judecățile tale? Vezi, există sau este cu putință și o filosofie a negației. Dece să negi și să nu afirmi? Și, tousi presupune că oamenii poartă legate de gât și umeri, poveri rușinoase, tare moștenite și dobândite dealungul unei vieți mărunte cu voia sau fără de voia lor. Toate acestea îi țin cu fața în jos, asemeni dobitoacelor și asemenea jivinelor câte bâjbâie neputincioase prin pulberile lutului din mărunțaiele căruia zădarnic încearcă să se ridice. Gândește-te că toate bunurile așa zise și așa prețuite nu sunt decât piedici în luminosul tău drum de pelerin al vieții libere. Ei sunt, ca închisorile, îmbrăcați în ziduri negre și groase, iară tu ca o plajă deschisă către ocean. Ei sunt ca labirintul hrubelor subterane prin cari se aciuiază numai ființele nopții, iară tu ești vârf de munte de pe care privirile rotesc orizont nesfârșit. Gândește-te că altul își razimă toată existența de apele unui inel pe care-l poartă ca

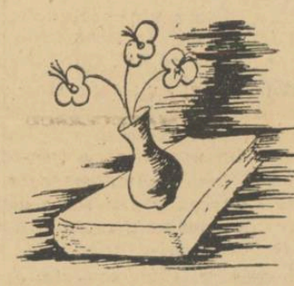

pe o suferință netrecătoare. Iară tu nu o ai. Și altul, iarăși, umblă, ca un pândar, în jurul elucubrațiilor cerebrale pe cari, cu mândrie și dispreț, le-a grămădit, ceas de ceas, cu nestinsă sete de a prinde ceeace nu poate fi prins în realitate. Pe el îl strivește multa greutate a propriilor lui gânduri, iară ție îți cade în față prietenește, vântul câmpiilor și al munților, — făptură liberă către făptură liberă. Privești senin spre toate marginile lumii și nu trebuie să dai socoteală nimănui. Te atrag alte meleaguri? Nimeni și nimic nu te oprește să le cauți. Ai îndrăgit culmea albastră ca însuși albastrul cerului? Nimeni și nimic nu te împiedecă să o urci. Vreai să te odihnești în umbra binefăcătoare a dumbrăvii? Nimeni și nimic nu-ți stă împotrivă, — căci tu nu ai avuturile pe cari le au ceilalți și nici piedicile lor. Aici e înțelepciunea. Toți o știu. Ce înseamnă însă știința pentru știință? Anumite lucruri trebuie să le simți, nu să le știi. Și anumite lucruri trebuie să le făptuiești, nu să le știi. Oare nu e mai presus de orice metafizică livrescă jertfa de sfânt a osteanului ce moare pentru eternele drepturi ale patriei? Vezi? Anumite lucruri trebuie să le simți, nu să le știi. Dar ascultă-mă. Suntem niște orbi și niște besmetici. Trăim din obicinuință și cugetăm din obicinuință. Nu însă obicinuit. Căci ceeace ne atrage mai ales sunt extravaganțele, neverosimilul, inexistentul. Și acuma taci. Bate inima pământului și curge sângele lui. Acolo înaintează făptuitorii unei realități mai mari decât uriașele noastre probleme de o zi. Făptuitorii zilei românești de mâine. In încordarea lor zace, renăscută, întreaga filosofare a neamului. Și tu te încurcași în tentații și plictiseli.

TRAIAN CHELARIU

Părăsire

Nu, nu voiu mai învia niciodată.
Din cetate în cetate
Din înviere în înviere,
Oamenii nu m'au cunoscut și mereu am rămas
Singur în marea mea singurătate.

Pe drumuri și în cetăți
Sunt atâtea semne
Și biserici numite Casele Domnului
Unde nimeni nu mă caută.
Și nimeni nu vrea,
Invierea mea adevărată.
Nu, nu voiu mai învia niciodată.

De la Getsemani la Golgota.
Cerul, tot cerul m'a auzit,
Nu, nimeni pe acest pământ
Nu m'a iubit,
Și nimeni nu visează
Invierea mea adevărată.
Nu, nu voiu mai învia niciodată.

Nici la porțile grele ale cetăților
Nu voiu mai bate,
Unde despre moartea și învierea mea
Penele cărturarilor, închipuiesc arabescuri
Și unde se stinge orice stea —
Sting prin trecerea mea, —
Chipul meu din crucea troițelor,
Să se uite, amintirea mea adevărată
Și iau cu mine chipul meu
Din visările oamenilor.

Și vreau, vreau să rămân
Pentru totdeauna fum —
Nu, nu voiu mai trece pe nici un drum
Și nu voiu mai învia
Pentru nimeni, niciodată.

VICTOR STOE

Din volumul „Chipul lui Dumnezeu".

Alt echinox

Purtam mândri stema tinereții și ne sunau anii
ca într'o aurărie stelele ori banii.
Ne răscoleau vânturile până în genuni
dar nu se vedea: la față eram limpezi și buni.

Si de câte, de câte viscole plini-mi
erau anii. Și de când prin inimi
cutreerau viespare cu otrăvuri agere
să ne 'mbolnăvească dragostea din pagere.

Mergeam alături, cuplu liniștit,
nu găseam însă cântecul cel potrivit,
nici culoarea cu mai multă stea
doar lumina din ochi întreba, întreba!

O oră însă ne-a adus ineditul fierbinte
când n'am mai avut lipsă de vestminte.
Trecea pe sub păduri de umbră luna
și-a isbucnit prin sânge liberă furtuna.

In urmă am fost alții, dar cei adevărați,
de-atâtea inutile podoabe scuturați.
Chipul altfel ni-l întorceau apele tăcute —
alături două măști se odihneau căzute.

GEORGE POPA

Trepte metafizice

Din nou trudim pe căi necunoscute
Și sângerăm cu gândul în ciulini;
Purtăm în noi dureri neîncepute
Și-o râvnă mare pentru înălțimi.

Și nu-i ușor să-ți iei vecia'n spate
Și să sfărâmi zăvoare de mister,
Căci moștenim din vremuri vechi păcate,
Să nu putem străbate pân' la cer.

Și zi de zi trăim în împlinirea
Unui amar și crâncen destin mut,
Să cuibărim în noi nemărginirea
Și setea mare pentru absolut.

ION BUCONDU

Și n'o să-ți fie zarea...

De-ași ști că 'n clipa albă, vreodat' ai să te strângi
Cu lutul la picioare, și 'n gândurile 'ncete
Ruina unei lacrimi nestăpânit s'o plângi,
Făcând din zile duse atâtea vii buchete.

Din umede isvoade te rog întâia oară
Cu șoapte prinse 'n stihul viu dătător de grai,
Tristețea toarsă 'n spații, prea mult să nu te doară
Iar amintirea albă, să-ți pară putregai.

Și n'o să-ți fie zarea peste tristeți o poartă
Inchisă în rugină de anii cei amari,
Ce îngropară 'n vremuri mireasa'n visuri moartă,
Cu veșnicia prinsă în pumnii reci și tari.

MARIA CONSTANTINESCU - PITEȘTI

CANTECE NOUI

Cuvânt pentru toamnă

Până astăzi, cântecele noastre au trecut printr'o primăvară și printr'o vară, împlinindu-se și rotunjindu-se în paginile revistei — nu ca un univers de sine stătător — ci ca un organ trainic și firesc. Prin ele am cercat în totdeauna să punem în tipar avântul numelui nou, alături de certitudinea tinerilor poeți „consacrați". Dar iată că acum păsim într'un alt anotimp, rotindu-ne cu ornicele solare, încercând să spunem „prezent" și în această toamnă literară, care prin bucuriile și tristețile ei nu seamănă cu nici una de până acum.

Actul de prezență pe care-l încercăm și pe care făgăduim să-l ducem până la ultimele sale limite, are ceva din farmecul marilor lucruri necunoscute. Fără să vrem numai perpetuarea unei „tradiții", vom încerca să întreținem — cât tmp și pe cât ne va fi îngăduit și posibil — o flacără și un elan, pe care îl aduce cu sine fiece început de Octombrie.

Nu știm câte reviste literare și câte volume sau plachete de versuri ne vor ajunge sub ochi și pe birou. Ba ar fi chiar cu putință ca înprejurările pe care le trăim, să aducă o de mult așteptată limpezire în poezie și în rosturile ei, adică tocmai acolo unde până în clipa în care scriem, și încă dincolo de ea, stărue ca o calitate incultura și elanul pur tineresc, fără nici un atribut al altor calități. Poate că această toamnă ne va da mai multe învățături, mai multe sugestii și mai mult „material de gândit", de cât ne-au dat atâtea alte toamne, cu neliniștile lor metafizice și intelectualiste. Oricum ar fi însă toate acestea, ne gândim cu drag și cu o camaraderească afecțiune (nu de sfătuitor, ci de frate) la toate planurile, elanurile și la nouile sboruri care se pregătesc în aceste zile în toate unghiurile țării, de acolo de unde ne vin plicurile albe și galbene plesnind nu de poesie în totdeauna — ci de versuri.

Ne gândim cu bucurie la mesagiile tipărite pe care timpul ni le va înfățișa, ne gândim la truda pe care atâți tineri or s'o depună și în acest straniu început de anotimp, nu numai pentru a **nu** tăcea, ci și pentru a nu desminți o zicală. Cărți tinere ce vor ieși de sub teascuri, foițe litere tremurând fecioreinic sub stampilă, oricât de stângace și de inutile ați fi, noi nu vom precupeți să vă cercetăm cu băgare de seamă, pentru aflarea bobului de aur în căutarea căruia ostenim.

Cei mulți cari s'au alăturat convoiului nostru, să rămână cu noi; avem încă de umblat și de cântat, pentru durerile și izbânzile de mâine. Din pragul acestei toamne, le trimitem tuturor mesagiul frăției de condei și de vis. Iar cei ce or să mai vie, pot fi încredințați că urechea noastră se va apleca și asupra melodiilor lor, în așteptarea POETULUI, pe care îl pândim din zi în zi, pentru a-l arăta tuturor, așa cum doreau în cel dintâi cursiv al acestei republici poetice. Cu toții împreună, vom avea bucuria marilor regăsiri și nu va mai trebui să ne căutăm, dibuind prin besne.

Vom fi!

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la Brașov, Ștefan Baciu, str. Dr. Baiulescu 9. Și cuvintele de răspuns: **Claudiu Vela, Somara,, N Grădin., Eugen Sec., M. D. Ghind. N. Chir., Iuliu Cr., Bogdan C.:** Nu. **I. On:** Da. Mulțumiri. **Boldur M.:** Ceva da. Scuzați încurcătura. **I. N. Voic., Fl. Dtr., Vasile I. I. B., N. Veron, Mircea Scr., George Manolescu:** Altele. **Em. Ppz.:** Da. **Șt. A. D., Radu Ptr.:** Idem.

Tinerețea mea în amurg

— Șapte zile cu sufletul întors spre moarte. Rănile mele, lacrămile soldaților mei. — „Bate inima, Petre Ion" — „Bate, s'aude!" —

—Carnet de război— de LAURENȚIU FULGA

Am așteptat cu multă nerăbdare ziua asta. In fiecare an am așteptat-o altfel, cu alt exces, cu altă pasiune. Deaceea chiar astăzi mi se pare așa de ciudat! Ziua mea onomastică. Nu mi se pregătește nimic extraordinar și totuși trebue să se întâmple ceva. Intotdeauna am crezut în neprevăzutul zilelor mele mari. Oricum, ai simțământul unei schimbări extraordinare. Așa cum ai recunoaște în ființa ta apariția spontană a altui om. Un necunoscut sau o umbră, care adesea te-a obsedat fără să știi cine este anume.

M'am sculat de dimineață cu sentimentul unei treziri în altă viață. Peisajul, formele, camarazii sunt în fond aceiași. Dar în conștiința mea se pregătește apariția altor iluzii. Mă întreb, de pildă, cu cine aș vrea să-mi petrec ziua asta? Și nu pot răspunde. Incerc să fiu egoist și să-mi spun: cu o carte (dar n'am la mine nicio carte). Cu fratele meu, de pildă (dar aici n'am decât camarazi). Singur (niciodată nu sunt însă singur. Am atâtea fantasme și atâtea gânduri, că mereu mă uit pe mine însumi). Atunci? Cu cine? Cu cine ar trebui să fiu aici? Simt necesitatea de a vedea acum un om strein și să-i spun clar: azi e ziua mea; vino și petrece cu mine! — mai simt în dimineața asta nevoia de a mă destăinui cuiva, dar mi-e cu neputință. In crizele acestor incertitudini, mă străbate totuși dorul după o streină, o necunoscută. Dece dorim, la festivalul sărbătorilor noastre anuale, să fim în preajma unei femei? Dece în ceasul acesta matinal, pe vasta stepă a Ucrainei nu-mi găsesc alt echilibru decât în imaginea „Mult Așteptatei'-?

Cineva mi-a spus odată că sunt **omul așteptărilor.** Nu știu ce înțeles trebue să dau acestui atribut. Am convingerea însă că miracolul acestei zile depășește mult așteptarea, pentrucă nu mi-e spaimă de absența ei — ci de enigma existenței ei, în care eu însumi mă simt atras.

Și iată că lucrul acesta înspăimântător s'a petrecut. Batalionul nostru se găsește în deplasare, depe o poziție pe alta. Acum trecem printr'un sat. Toate satele din Ucraina sunt la fel: mizere, primitive, cu oameni speriați și necivilizați. Parcă nici n'ar fi Duminică. Acelaș aspect de 20 ani, fără niciun fast, mediocru și vulgar. La început ne înfiorau, ne scoteau din sărite. Eu n'am avut niciodată milă de oameni, dar astăzi am. Mi-e scârbă și mi-e milă de acești sclavi ai regimului roșu. Totuși, iată că dintr'un grup de femei obscure — apare o fetiță impecabil de blondă și în sălbătăcia ochilor ei neprihăniți, în această făptură minusculă și gingașă, cred că se sbate o frumusețe prea trudită și poate destul de nemângâiată. Fetița îmi dărue, zâmbind, un buchet de flori. Sunt niște simple flori de câmp, culori variate, roșii, mauve, albastre, galbene — dar în totalitatea lor recunosc inocența sufletului ei vestal, precum și acelaș sentiment de sclavie — impus de sosirea noastră acolo. Am la început senzația unei înălțări, extazul unui excelsior cucerit cu multă trudă. Și mă uimește atât de mult, încât nu-mi dau seama cât de repede o iau în brațe și îi sărut obrajii. Copilul nu se sperie. Ii place să rămână încă, aci lângă prietenia mea exaltată și să mă privească cuminte ca pe un stăpân.

Păstrez și acum florile. Le-am așezat frumos între foile carnetului și adesea când îmi amintesc că ziua mea nu s'a sfârșit, le scot tremurând. Au un parfum aparte, caracteristic. In clipa aceea cred că le ador ca pe niște ființe vii.

Nu știu dece cred că florile acelea mi-au fost dăruite, tot pentru întregirea simbolului „Mult-Așteptatei". Căci mult după aceea făptura fetiței se pierde — și-mi apare un chip straniu de față, dela noi din România.

LUNI

Până eri, Divizia noastră făcea parte dintr'un Corp german. Axul de înaintare era Iampol-Balta-Kiew. Rușii se pare că fac o retragere strategică rapidă. Nu luptăm alături de germani decât până la punctul de încrucișeri Savatowca. Față de situația extremă a exploatării succesului, urmărirea trebuind să se facă fără indulgențe — rămânem cu 80 de km. în urma motorizatelor nemțești Atunci ni se fixează alt sector, care corespunde cu o rezistență înaintată exact pe axul Odessei.

Infanteria în marș de noapte.

Așa dar, iată-ne în marș spre portul dela Marea Neagră M'a pasionat întotdeauna orașul acesta. Imi amintesc că la plecarea pe front, îmi plăcea să visez la șapte mii de fecioare care mă vor primi la porțile cetății și nu știu dece mă agățasem de Odessa ca de un miraj Intervine aici alt element: acela al evadării mai departe, sentimentul expeditionarului care nu se astâmpără și care se sugestionează mereu după alte tărâmuri. Simțul meu de aventură triumfă. Suntem asemenea acelor căutători de comori, care se complac în fastul riscurilor și sfidează moartea.

Toată noaptea am mărșăluit. Nu există o rațiune a etapelor pentrucă trebue să ajungem cât mai iute la limita primului obiectiv. Iar de câte ori coloana se oprește pentru câteva minute, dacă ai inspirația nefastă să te așezi, la plecare constați că te doare tot trupul și parcă ți se scurge sângele din vine, atât de obositor e drumul. Sunt mulți soldați care merg dormind și-mi închipui că sunt foarte fericiți. Am încercat și eu exercițiul acesta, dar a trebuit să renunț: e incomod somnul perpendicular. Totul durează așa, orbăcăind prin beznă și neorientat, cam până spre ora 3. Cum răsar zorile, nu mai simțim nimic. Durerile sunt anihilate în carne.

Totuși trebue să ne oprim undeva. Intr'adevăr se fixează o etapă de odihnă în marginea pădurii dela Nordul satului Ecaterinoslav. Nu mai vrem nimic. A fost deajuns ordinul, pentru ca să nu mai rămână nimeni în picioare. Caut o clipă să-mi echilibrez durerile, însă mă prăbușesc pur și simplu în cel mai adânc somn.

Mi-aduc aminte că m'am trezit târziu, în spre ora 2 după amiază. Ardea îngrozitor soarele. Sunt încă încins, cu mantaua pe mine și cu mănușile în mâini.

Grupa curăță un sat cucerit

Dormisem atâtea ore, neștiut pe cel mai colțuros pământ din lume. Colo în fund, Petre R. Ion se grăbește să încălzească un fel de mâncare, probabil sleită și ne mai fiind bună de nimic. Perfect: astăzi postesc. Dar adorm din nou.

MARȚI

Mi-e dor de Țară. Simptomele sunt aceleași: amintirile. Am încercat de multe ori să scap de amintiri, dar mi-a fost cu neputință. Biografia mea prezintă prea multe incertitudini și prea superbe culminanțe, ca să le uit. Și-apoi sunt ceasurile acelea, în care par'că te găsești izolat într'o lume foarte deosebită; o ipostază de falsă existență, de gol și de nimicire. Nici iluzii nu-ți poț iface, nici în realitate nu poți fi prezent. Și-atunci intervin umbrele, formele, peisagiile trecutului. In această de a doua făptură (făptura-umbră) afli mai întâiu aparițiile tale cele mai ideale din amintire. Așa de pildă aș vrea să mai fiu odată prin grădina publică a Chișinăului și s'aud deodată sunând clopotele din Sobor. Această amintire hieratică și muzicală mă uimește, mă sanctifică. Mă pierd imediat în cea mai curată nostalgie, dar încă pătrunzătoare. Recunosc, aminitirile mă umilesc — dar nu renunț la ele, pentrucă mă readuce pe un plan unic: acela al trăirii nedefinite și improprii. Aparțin amintirilor și umbrelor.

Eu n'am avut niciodată simț geografic, și când afirm că mi-i dor de țară — nu mă gândesc la granițele ei naturale, ci la acele marginalii ale Țării rămasă în imaginația fiecăruia dintre noi. Copilăria, adolescența, existența mea personală — o Țară ocultă care cuprinde toate alegoriile anilor mei din urmă, în care se refulează înspăimântător toate visele nerealizate și toate disperările consumate. Asta dovedește că mi-e frică de îmbătrânire. Căci ea este cauza determinantă a acestui dor violent.

Fireste, aș vrea să mă întorc, să văd numai odată Cișmigiul, biblioteca Fundației și colțul dela „Cartea Românească" unde răsfoiam zilnic albumele lui Gauguin. Vedeți, în fond sunt simple lucruri, impersonale, streine de mine — dar acestea formează o biografie. Deși ele nu caracterizează un complex proces de psihologie, totuși conștiința mea le absorbea.

Ori poate am presimțirea morții mele apropiate, și încerc altă evadare spre înapoi? Oare asemenea crispări au toți cei ce galopează spre sfârșit? Dar nu m'am gândit încă la moartea mea.

Și totuși, toată ziua am rătăcit ca un halucinat, prin lanul de floarea-soarelui, într'un fel de extaz, într'un fel de demență — cașicum ceremonialul acesta euforic ar fi o pregătire pentru primirea propriei mele morți.

Dorul de Țară rămâne însă, nu se poate șterge.

MIERCURI

Din toate chipurile lăsate în urmă, mi-a rămas unul alături. Necontenit i-am simțit prezența, din ce în ce mai sfâșietoare și din ce în ce mai pașnică — așa cum mi-era sufletul — amar sau limpezit

Lucrurile s'au întâmplat așa: în seara plecării mele pe front, mă întorceam dintr'o plimbare singuratecă pe străzi. Era una din acele stări imprecise și incoherente, când nu-mi puteam înțelege uimirile inimii. Și-apoi amurgul acesta patetic în urmă și neverosimil aproape. Uitasem de mine întru totul, când auzii pașii urmăritori ai cuiva. In singurătatea mea intervenise cineva strein. Ezitai o clipă, crezând că va trece mai departe. Dar necunoscuta se opri exact în fața mea, privindu-mă insistent. Nu știu dacă o mai văzusem undeva. Totuși prin întunericul clar o puteam asemăna cu unul din chipurile iluziilor mele. Visasem de multe ori o atare ființă, care-mi intră în viață fără niciun ceremonial — ci cu toată această simplitate prețioasă și patetică.

— Dece ești mâhnit? mă întrebă ea, șoviind. M'a surprins mai întâiu glasul. Il mai auzisem aevea? Și dulcea ei privire, bună, iubitoare! De unde?

— Trebue să plec, răspunsei vrăjit, supus și schimbat deodată. Nu știu dacă mai mă voiu întoarce. Aici n'am pe nimeni, n'am pentru cine reveni. Ea stăruia să mă privească zâmbind. Apoi îmi vorbi calmă:

— Vrei să te întorci pentru mine? Eu te aștept!

M'am abandonat revelației din clipa aceea. Și am recunoscut în această necunoscută, pe **„Mult-Așteptata".** Așa mi s'a întâmplat. Știu că și alții doresc apariția acestei ființe scumpe și prezentă în imaginația noastră. Dar acum ea, nu mai reprezintă pentru mine un exil al spiritului meu, căci e o fată vie, obsedantă.

Mi-aduc bine aminte cum arată: de o frumusețe tot mai stranie și mai particulară — asemenea madonelor exaltate, la care visăm cu toată nebunia inimilor înflăcărate.

Toată ziua m'am gândit la ea, cu un dor imens, aproape inexplicabil. Trebue să mărturisesc că am câteodată senzația unei mari rupturi: aceea de a fugi, de a mă dedica în întregime Iubitei. E distrugător acest ridicol spasm, această nebulozitate barbară.

Il întâlnesc pe Facco Giovanni și-l întreb de departe:

— Tu iubești vreo femee? Te-așteaptă cineva, dacă va fi să te întorci?

Enigmele mele sunt câteodată și al lui, căci Facco — ghicindu-mi parcă gândul — începe să recite febril:

Je fait souvent ce rêve étrange
et pénétrant
D'une femme inconnue et que
j'aime et qui m'aime,
Et qui n'est chaque fois, ni
tout à fait la même
Ni tout à fait une autre, et
m'aime et me comprend

In seara în care am plecat pe front, m'am plimbat aproape patru ceasuri cu iubita. Se făcea o seară tot mai calmă și părul ei împrăștia un parfum greu de trandafiri Păream două fantome într'un mister exaltant.

Astăzi — o supremă durere m'a cuprins. De dimineață necontenit, pe oriunde, aud pașii ei obsedanți în urmă. Și un plâns din vânturi, care mă soarbe.

— Auzi? parcă m'a chemat cineva.

Stau frânt și obosit între amintiri, ca între niște imense abise.

— Fii liniștit îmi răspunde sufetul, nu ne-a chemat nimeni!

Și totuși îți simt din depărtări — zâmbetul și mângâietoare mâna stângă peste fruntea mea

JOI

Suntem aceiași trei, unul lângă altul: eu, Petre N. Ion și Facco Giovanni, în cea mai blestemată împietrire. Niciodată n'am crezut că pot fi capabil de o atât de supremă liniște. In fața noastră, stau aliniate 30 de morminte, treizeci de căști. Pe una din cruci, brancardierul a terminat să scrie stângaciu cu creion chimic: „Soldat necunoscut din regimentul X".

Soarele începe să cadă. Un crepuscul violet — sângeriu. Și în nemișcarea firii de o clipă, sumt cum mă năpădește un violent dor de a trăi. Cu toate că o clipă gândul meu mă închipuie un mort necunoscut. Imi place astfel să cred în eternitatea altei identități decâ cea pământească. Și poate că soldatul acela, care și-a pierdut cruciulița dela gât, e mai fericit decât morții ceilalți.

Speranțele noastre devin nefaste. Ambițiile lipsite de orice sublim. Spiritele noastre — obscure. Și totuși există o armonie în contemplarea acestor oameni ascunși. Nu numai sentimentul de deșertăciune ne domină, ci o anumită împăcare cu legile de sus. Și când ne trezim din întunecarea asta de spaime, smucindu-l pe Giovanni, el îmi răspunde gâtuit:

— Lasă-mă, du-te! Eu rămân să mă cuget!

Intr'adevăr, dacă stai deoparte și încerci să creezi o relație, între noi — oamenii vii — și cei din morminte, îți dai seama că e groasnică nepăsarea cu care te privesc crucile. De ele mi-a fost teamă întotdeauna, de mila și cinismul sufletelor care se sbat fantastice prin jur.

Mă îndepărtez. Apoi mai îmi întorc odată ochii. Acolo, peste mormântul necunoscutului acum joacă niște flăcări înalte. Poate sunt strămoșii lui, sosiți din neant să-l recunoască.

Incepe o noapte de coșmar și febră.

In fund se aud tunurile bătând.

VINERI

Bombardament de artilerie. Stăm ghemuiți în gropi, ca să se sfârșească. Unii dorm, alții melancolizează. Indolența asta trufașă față de nebunia tunurilor rusești — și pe mine mă încearcă. Astfel sunt foarte fericit, să desfac nerăbdător pachetul trimis de Marica Luca. Impart frățește cu ceilalți dulceața, bomboanele, prăjiturile. Sergentul T.R. Ivașcu așteaptă sticla cu cointreau St. Augustins. Se emoționează și reușește să roșească, dela primul pahar, el cel mai celebru alcoolic din compania noastră. Țuica de caise o trec în bidon. Va fi bună pentru mai târziu. (Marica Luca, îți mulțumesc!)

Seara, până târziu, aviația încearcă să ne atace. Lansează rachete luminoase, apoi mitraliază sau aruncă bombe. Anti-aeriana intră în acțiune. Un avion cade, celălalt dispare.

Dela Odessa, proectoarele luminează toată zona până aici. Ne ascundem în gropi. Incercăm să dormim. Dar începe să plouă. O ploae mărunță și subțire, care ține toată noaptea.

Și într'o noaptea ca asta sufletele noastre s'au pregătit pentru moartę.

SĂMBĂTĂ

Nu știu ce se petrece cu mine. M'a inundat încă din somn o fericire bizară, oare mă copleșește. Sunt asemeni copiilor, trăind prima zi de vacanță. Mă absoarbe o necunoscută speranță, superbă, pentrucă mă limpezește și crează în mine un climat incert de frivolitate și desmăț.

Imi amintesc perfect toate câte s'au întâmplat. In apropierea groapei se mai vedeau urme din ploaia de aseară. Mă ustură puțin genunchii. Apoi răsări soarele. Incetul cu încetul ne desmorțim. Caut ceva, aștept ceva. Nu știu, nu pot să-mi explic. Totuși e o senzație de beție sau de sublimă înșelare. Iată că nesiguranța o înlătură sosirea altei scrisori; acelaș scris caligrafiat cu cerneală verde:

„Sunt aici! nu mă simți?" Așa dar asta așteptam?

Asta e sugestia care-mi oferise atâta inegală exaltare?

Acum e altfel. Parcă mă străbate o mână streină și-mi adună toate lacrămile.

Apoi îmi amintesc de o bogată tartină cu lapte conservat, un bidon întreg cu cafea și două pipe fumate până la ultima substanță.

Ne vine ordinul de atac. Plotonul 1 și 2 în linia I-a. Imi umplu cartușierele, îmi încarc arma, pun piedica. Mă orientez. Unde Dumnezeu mă gândesc? — înaintarea eșalonată, ploton cu ploton. Focul rușilor devine din ce în ce mai vioent, dar parcă nu e făcut pentru noi.

Bivuac, în preajma Odessei

(Văd aevea un chip de fată zâmbitoare și care-mi strigă mereu: „sunt aici, sunt aici!"). S'aude goarna. Fiori, mulți fiori. Pornim. Grupa I-a, patrulă. Sunt în mijlocul soldaților. Un pas, doi, trei... Primele focuri mă trezesc însfârșit. Pe salturi, folosind orice cută de teren, culcându-ne, ocrotindu-ne singuri contra morții. (O auzi? o auzi? — e pe aici, prin apropiere). Și iată-ne deodată în fața unui imens șanț anticar, la vreo 800 de metri. Descoperim chiar pe parapetul lui câteva posturi izolate de mitralieră. Aduc lângă mine două arme automate, deschid focul. Aspru, violent, cu mâinile încleștate pe trăgaciu. Plotonul 1 înaintează disperat. Și noi câteva salturi. Cineva din dreapta mă strigă.

— Ce este?

— Veniți la noi, suntem singuri.

Intr'adevăr, comandantul plotonului 1, Sublt. D. V., a căzut. Trec la mijlocul plotoanelor. N'am timp să raportez înapoi pierderea. Trebue s'ajung pe șanț. Atunci ordon ca toate puștile mitraliere să deschidă foc, până ce câțiva grenadiri se vor infiltra în șanț. Scoatem grenadele, ocolim focul, ne tupilăm prin grâu. Rușii nu ne văd. Ne împărțim pentru fiecare cuib inamic. Ne ridicăm puțin pe vârfuri și aruncăm grenadele. Totul decurge în regulă. Rușii rămân surprinși; desorientați nu știu de unde au venit loviturile. Fug. Atunci cățărându-ne unul pe spatele celuilalt, urcăm pe parapet. O singură mitralieră rusească întoarsă și folosită tot în contra lor — ne dă libertatea să ocupăm imediat tot șanțul pe un front de 400 metri.

Rănit transportat spre un post de prim ajutor.

Raportez la companie: „ajuns pe șanț cu amândouă plotoanele, la flancul imediat al unității din stânga. Compania 5-a n'a ajuns încă. Am dat două grupe pe dreapta, pentru evitarea vreunui contraatac. Trimiteți înlocuitor la comanda plotonului I".

Aproape un ceas e o fază de acalmie. Rușii continuă să tragă încă. Sosește înlocuitor elevul-plotonier St. M. Pe parapet se stă foarte bine. Imi aduce aminte de meterezele legendare dela Plevna. Rușii încearcă un contraatac. Pușcașul mitralior de lângă mine se rostogolește în șanț. Trec eu trăgător. Simt mâna încleștată pe țeavă, dreapta fixând uimitor de repede încărcătoarele. Ochesc, trag. Câțiva cad, alții se retrag. Imi place să mă joc cu mâna înfierbântată pe trăgaciu. Ai o senzație de sfâșiere, dar și de hipnoză: **„De la douceur, de la douceur".** Deabia târziu — ne liniștim.

Mai trec două ceasuri. Atacul va reîncepe egal pe tot frontul. O altă goarnă și ne dăm drumul peste șanț. Primim focuri și din față și de flanc. Dar le ignorăm. Alt țipăt. A căzut și celălalt comandant al Plotonului 1. Iar trec la mijloc. Incerc o manevră simplă: înaintarea eșalonată, ploton cu ploton. Focul rușilor devine din ce în ce mai vioent, dar parcă nu e făcut pentru noi.

Totuși... Cred că mai sunt o sută de metri până în poziția lor. Alt salt, gata să pătrundem dincolo, când o rafală de mitralieră mă prinde în plin. Lovitura a fost așa de brutală, că m'am dat câiva pași înapoi. Rezist totuși, rămân în picioare, încerc să strig, mai îmbrățișez odată toate panorama asta diavolească — și mă prăbușesc pe dreapta, cu gura în pământ. Ceasul se lovește de armă, geamul se sparge și brățara se rupe. Arată preis 4 și 30 de minute. Simt multă căldură în gură, apoi o înăbușeală în tot pieptul, în clipa următoare începe să-mi curgă sânge pe gură și pe nas. Mai am puterea să-mi scot bluza, îmi pipăi pieptul — mâna mi se oprește exact pe crucea trupului. La subțioară, în brațul stâng, jos în piciorul drept — la fel. Dintr'odată patru gloanțe, patru răni. Petre N. Ion e cel dintâiu lângă mine. Sunt încă lucid, cu conștiința clară. Totuși e ceva care mă întunecă și mă anulează. Il trimit pe caporalul Sprinceană să raporteze la companie, să vină alți doi înlocuitori, deasemenea o targă. Mă înec încă în sânge, respir din ce în ce mai greu. Pomenesc necontenit numele unei fete. Sau aș vrea să citesc ceva. Din nou însă încântătoarea amorțire și dulcele somn care se apropie.

Cineva în spatele meu șoptește speriat altuia, că voiu muri până la spital. Deacum m'am bandajat, par ca o păpușă peticită. Mi-e sete. Mi se udă buzele cu țuica de caise. Il întreb mereu pe Petre N. Ion:

— Mai bate inima?

—Bate, s'aude, d-le sublocotenent.

Totuși, s'ar putea întâmpla să mor Sunt liniștit, sunt pregătit pentru asta. E așa de bine acum! nu văd în sus decât cerul și poate un drum ireal spre paradis.

Trei ceasuri mai rămân încă aici în mijlocul câmpului. Târziu vine targa. Băeții m'așează încet ca într'un sicriu. Pornesc. Rușii trag. Și de câte ori gloanțele fâșâe pe alături Petre N. Ion se apleacă peste mine să mă apere.

— Nebunule, vrei să mori pentru mine?

Ii cade o lacrimă. Tace. Ajungem la postul de prim ajutor. Doctorul la fel — nu spune nimic. Imi leagă de buzunarul bluzei — biletul de rănit, mă urc în mașină. Pornim spre spital.

E o seară splendidă. Nu mă gândesc la nimeni, nu mi-e dor de nimeni, totuși în singurătatea asta gravă, îți simt din depărtări zâmbetul și odihnitoare mâna stângă peste rănile trupului meu.

Steaua mea licăre acum deasupra orașului nostru.

Severinovca, August 1941.

Cronica literară

AL. DIMA: Sibiu,

„Fundația regală pentru literatură și artă"

Monografia, admisă de critica didactică printre speciile genului epic, a cucerit un loc de seamă, în literatura modernă. Faptul își găsește justificarea teoretică în concepția unităților tipologice.

In special, *monografia* unui oraș, cum este Sibiul, verifică teoria „unității tipologice", cunoscut fiind că acest oraș, prin vechimea lui și prin centralizarea unui anumit fel de viață ardelenească, rezumă un important aspect al evoluției românești.

Preocupat să întocmească o lucrae de „istorie culturală" d. *Al. Dima*, a așezat la începutul cărții, un ingenios capitol, despre „Numele străzilor", menit să fixeze într'un singur cadru, întregul material descriptiv al orașului.

Din ciudățenia numirilor de străzi, se recunoaște bunăoară, *vechimea* Sibiului. Mentalității oamenilor din alte secole, se datoresc unele nume, față de care citadinul modern rămâne nedumerit, precum arată d. Dima: „Firește o nomenclatură atât de bizară a stârnit totdeauna, nedumeriri, nemulțumiri, ba și aspre proteste. Nu e de loc plăcut să locuești, — să spunem, — pe strada *Viteilor*, în *Șanț*, sau printre *Rațe*. Dacă stăpânirea nu le-ar fi înlocuit în parte, risca să lovească din greu pe proprietarii care și-ar fi văzut casele părăsite de chiriașii prea sensibili... Astfel de nume alcătuesc focare de atracții pentru streinii ce țin neapărat să le vadă.

La început ele n'au exprimat deloc glume, ci anume situații reale. Strada sibiană a *Șanțului*, de pildă, botezată astfel abia la 1874 amintește posterității o întâmplare eroică: aci, s'au săpat tranșeele localnicilor împotriva oștilor maghiare, în timpul răsmiriței de la 1848—849. Mai puțin războinică, desigur, strada Rațelor evocă totuși un trecut domestic aproape patriarhal: pe întinderea ei se lăfăiau odiniară în bălți nu prea rare, micul popor auriu al bobocilor, sau chiar cel alb al rațelor cu înot marțial. Incă dela 1590 e pomenită, mă rog, într'un „protocol" această uliță, care a devenit astfel fatal „istorică". Strada Viteilor la rându-i n'a îndrăsnit niciodată să-și aplice numele înțelepților ei locuitori. Ea voia numai să amintească nevinovat cu totul — ca bietele animale, — că pe aici va fi fost un târg, cu menirea de a le vinde scump pielea". (p. 17).

Lectorul va găsi, fără îndoială plăcut și viu duhul acesta al autorului de a „localiza" și „colora", epocile trecutului, cu oamenii și activitățile lor. Este un material documentar pe care e bine că l-a folosit, mai ales că expunerea lui implică metoda grea a „humorului". Prețuim dexteritatea cu care d. Dima, a învins dificultatea evocării, îmblânzind prin pitorescul patriarhal, zâmbetul *evoluat* al călătorului modern. Dealtfel remarcăm în complicitatea autorului cu gustul cetățeanului zilelor noastre, însăși lansarea monografiei ca speță a genului epic, depășind sfera didactică și corespunzând unei cerințe a publicului cititor. Precum se vede, judecata trecutului și a vestigiilor sale, preocupă pe omul modern, și cartea naște din acest „criticism", susținut pe diferența de mentalități.

Incetând să mai fie complice cu lectorul „criticist", d. Al. Dima continuă cu alt ton, călăuzirea pe străzile Sibiului: „Problema numirii străzilor sibiene e una din cele mai interesante, din punct de vedere cultural și istoric. Origina lor e felurită. Câteodată înfățișarea reliefului a dat sugestia numelui: strada Dealului, strada Livezii, strada Cibinului, strada Râului; alteori felul economic al folosirii: piața Lemnelor, piața Cailor, etc...; breslele de altădată au botezat de asemeni strada Croitorilor, a Dogarilor...; înfățișarea războinică a orașului a dat Piața Cetății, Piața Arsenalului...; ordinile călugărești și confesiunile au dus la strada Franciscanilor, strada Bisericii...; așezămintele de cultură au dat strada Școlii, strada Teatrului, Aleea Filosofilor...; instituțiile de sănătate: strada Spitalului, cartierul Lazaretului; strada Băii, strada Școalei de Innot"...

Ghidul orașului odată fixat, auorul plimbă pe lector, instruindu-l, treptat asupra trecutului și urmelor lui; asupra prezentului și eforturilor românești de întemeiere aici a unui centru de cultură al vieții ardelenești.

Un important capitol acordă autorul problemei conlocuirii celor două națiuni: săsești și românești, și colaborării lor la prestigiul orașului. Prezentarea acestei stăpâniri duale, formează iarăși un aspect al monografiei cu îndemânare expus. Autorul face și o interesantă analiză tipologică a păturii intelectuale românești, după criteriul provenienței: „Inteligența" locală, — observă autorul, — se ramifică și ea, după rădăcinile originei. Cărturarul regățean se distinge astfel prin mulțimea și varietatea cunoștințelor, prin scăpărarea originalității, în timp ce ardeleanul impune prin adâncimea și sistematica gândirii. (p. 178). Caracterizând deasemeni populația săsească, autorul subliniază amănuntul că, diferențiați față de români, sașii „alcătuesc... o lume aparte, deosebită chiar de aceea a germanismului, din pricina răsăritenei lor izolări". In ce privește calea de colaborare a celor două neamuri, o arată însăși întocmirea acestei monografii culturale: „Recunoscând aceste naturale diferențieri nu avem alta de făcut, decât a le accepta ca niște fatalități, și a încerca să le reducem distanțele pe căile ocolite ale înțelegerilor culturale".

Imaginea Sibiului — centru de cultură — s'a impus dealtfel și stărue în memoria noastră, a celor veniți din alte părți ale țării cu gândul să-l recunoaștem după acest blazon.

Portretul cărturarului de tip ardelean, „adânc și sistematic", s'a întipărit și se păstrează în amintirea colaboratorilor dela „Universul literar", care s'au apropiat de sufletul orașului, cu prilejul ședătorilor organizate de revistă. Știm că Societatea Scriitorilor ardeleni, întemeiată de d. *Victor Papilian*, desfășură aici o activitate importantă de la care așteptăm frumoase rezultate.

Revista „Luceafărul", adună în paginile ei talente serioase, din categoria „gânditorilor", pe care îi revendică d. Al. Dima, pentru specificul culturii ardelene.

Prestigiul unui oraș este asigurat, când scriitorilor ce locuesc în el, li se recunoaște titlul nobil de independență și inițiativă în literatură. Așteptăm în Capitală „noutăți literare" din Sibiu, iată semnul clar care arată că orașul merita monografia „culturală".

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

Pentru școli, părinți și elevi

Cărți de curs complimentar și toate manualele didactice pentru școalele secundare, se pot procura cu prețurile cele mai convenabile dela

Librăria „UNIVERSUL"

care este asortată și cu rechizite școlare de cea mai bună calitate.

Librăria „Universul" a tipărit noui hărți în culori, precum și Hărți Murale legate pe pânză. Se găsesc orice cantități de hârtie de calc, hârtie de desen, hârtie feroprusiată, echere, teuri, compasuri de precizie, ghiozdane, etc.

Vizitați LIBRĂRIA „UNIVERSUL" str. Brezoianu 23-25

INFORMAȚII LITERARE

Aflăm cu plăcere că un cunoscut scriitor, autor a 5 romane și a 8 volume de nuvele, și-a luat în această toamnă bacalaureatul. Ii transmitem felicitările noastre.

*

Poetul Traian Lalescu cumpără în fiecare zi două kilograme de lapte dela lăptăria Ehrmann. Viitorul său volum de versuri va fi intitulat: „Alcool".

INFORMAȚII TEATRALE

Dramă:

S'a închis cafeneaua Royal.

Comedie:

Domnul Mihai Popescu interpretează rolul lui Mircea Basarab în piesa „Vlaicu Vodă".

Balet:

Cunoscutul milionar, domnul B. Ogatu, a încasat zilele acestea, chiria celor 5 blockuri pe cari dânsul le posedă în centrul Capitalei.

INFORMAȚII SPORTIVE

Hippism:

Domnul Grigore Vasiliu Birlic dobândește un frumos succes în piesa „Prostul din bae" la Teatrul Comoedia.

D. G. Ciprian are, aproape terminată, o nouă piesă de teatru.

Box:

Cunoscutul romancier, Mircea Damian, a isprăvit de cetit volumul „Turnul Babel", de Neagu Rădulescu.

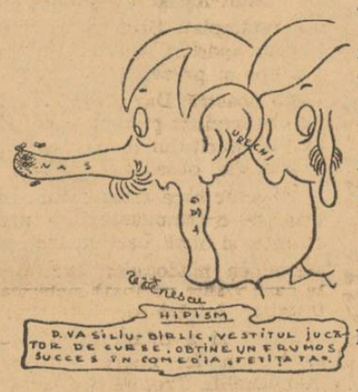

Curse de fond:

Absolvenții Inaltei Academii de artă dramatică sunt în căutarea unor angajamente la Teatrele particulare.

MARE CONCURS CU PREMII

Cetitorii noștri sunt rugați să răspundă la următoarele întrebări:

1) Pe cine n'o să înjure domnul Șerban Cioculescu în revista Curentul Literar?

(Nu se admite răspunsul: „Pe domnul Șerban Cioculescu").

2) In ce an n'o să scrie domnul Ionel Teodoreanu nici-un roman?

3) Când o să se deschidă Teatrul de reviste al domnului George Șoimu?

Fiindcă știm prea bine că nu se poate răspunde la aceste întrebări, oferim premii cetitorilor cari vor da răspunsurile exacte.

Vom anunța premiile în numărul viitor al revistei.

LA TEATRU

Reclama anunță că piesa „Prostul din bae" dobândește un **succes imens**, smulgând **hohotele de râs** ale spectatorilor.

Și cum spectatorul nostru crede orbește în reclamă, piesa „Prostul din bae" se prezintă în fața unor săli arhipline.

Zilele trecute puteau fi numărați printre spectatorii din sala Teatrului Comoedia, doi scriitori atrași la acest spectacol, atât de reclama făcută în gazete, cât, mai ales, și de biletele de favoare primite dela un prieten, actor în trupa lui Birlic.

Cortina s'a ridicat și cei doi scriitori au putut constata că „Prostul din bae" nu smulge chiar **hohote de râs**, ci, dimpotrivă subiectul piesei este foarte banal și, câteodată, chiar plicticos.

După primele replici, unul dintre scriitori, lămurit asupra calității piesei, a găsit că cel mai bun lucru de făcut este să adoarmă.

Celălalt scriitor, mai rezistent, a urmărit cu atenție peripețiile de pe scenă.

La sfârșitul actului I aplauzele l-au trezit pe primul scriitor.

Pentru ca, imediat după pauză, replicile actului II să-l adoarmă din nou.

La sfârșitul actului II, scriitorul treaz l-a sculat din somn pe cel adormit:

— „Eu nu mai pot rezista. Plec! Vii și tu?"

Calm, scriitorul somnoros a răspuns:

— „Nu! Eu mai stau să văd și actul IIII"

Și **l-a văzut** la fel ca pe primele două.

CAFENELE

Se știe prea bine că pe Calea Victoriei, vis-à-vis de Capșa, sunt două cafenele: „Royal" și „de la Paix".

Clienții credincioși ai „Royalului" sunt actori cari pot fi mereu întâlniți la o masă, în fața tradiționalelor schwartzuri artistice.

In schimb cafeneaua „de la Paix" este ocupată de scriitori, cari se deosebesc de actori prin faptul că beau numai apă, nu și schwartz.

Acum o lună, „Café de la Paix" a fost timp de 15 zile, „închis pentru renovare".

Scriitorii rămași fără adăpost, au găsit imediat găzduire la cafeneaua vecină.

Putea fi, astfel, admirat, bardul Teodor Scarlat sorbind elegiac un pahar cu apă, la o masă alăturată de aceea a lui Timică.

Acum lucrurile s'au schimbat. „Paix"-ul s'a deschis și în schimb s'a închis „Royalul".

Scriitorii s'au întors în cafeneaua lor de baștină.

Actorii însă...

Aici devin lucrurile mai ciudate.

Actorii, însă, rămași fără cafenea, sunt totuși credincioși Royalului. In fiecare seară pot fi văzuți, în fața „Royalului", dârdâind de frig, Rolland de Jassy, Calmuschi și alți actori bătrâni.

Dacă-i inviți la „Café de la Paix", ei îți răspund demni:

— *„Noi nu mergem la scriitori!"*

Și cine spunea, mă rog, că scriitorii îi disprețuesc pe actori?

CONSPIRAȚIE

D. Bumbești a pus în scenă, de curând, piesa Vlaicu Vodă.

Nu vrem să ne facem dușmani, așa că nu ne spunem părerea despre regia d-lui Bumbești.

Vom povesti doar o discuție auzită zilele trecute într'o cabină a Teatrului Național.

Cetitorii noștri știu prea bine că în actul I al piesei, câțiva boeri conspiră într'o pădure. Conspirația pretinde, bine înțeles, o oarecare atmosferă de taină.

Un domn, străin de teatru, care venise în vizită la d. Calboreanu în timpul prezentării lui Vlaicu Vodă, a auzit la un moment dat niște sgomote cari veneau de pe scenă. Speriat, vizitatorul a întrebat:

— „Dar ce s'a întâmplat? Ce sunt urletele astea?"

Calm, domnul Calboreanu a răspuns:

— „Nu e nimic! Conspiră doar boerii.

PUNCT ȘI VIRGULĂ

Note românești

P. ANDRONESCU CARAION: NOCTURNE.

Am mai pomenit, nu odată, de surprizele plăcute pe care din când în când editurile din provincie ni le fac — cărțile prezentate vădind un gust ales.

Este cazul plachetei de versuri apărută la Buzău și datorită d-lui Andronescu Caraion. De data asta, în afară de înfățișarea cu adevărat occidentală în care se prezintă placheta sus pomenită, avem satisfacția de-a descoperi și versuri bune.

Iată, de pildă, începutul poeziei intitulată „Fecioara nopților":

Peste vârfuri de stejar
Trece luna... Și habar
N'are luna de ce vede,
Căci nu crede
Că în lume
Să s'adune
Pot tristeți
Atât de multe.
. . . . . .

în care autorul ne dovedește că știe să mânuiască ușor condeiul.

NECESITATEA

cărți de specialitate, menită să **difuzeze în cercuri cât mai largi un mănunchi de cunoștințe particulare, care nu pot fi ușor la îndemâna oricui, s'a făcut mult simțită în ultimii douăzeci de ani. Toate bunele intenții s'au isbit însă de dificultăți, oricâteori a fost vorba de realizarea practică a proectelor tinzând la tipărirea unei astfel de lucrări.**

Pedeoparte, materialul cerea anumite prelucrări spre a fi accesibil unui număr cât mai mare de neinițiați, această muncă nefiind dintre cele mai ușoare. Pe de alta, învestirea unui capital într'o astfel de lucrare nu prezenta suficiente garanții, deoarece numărul celor ce s'ar fi apropiat cu încredere de ea este destul de redus. S'a recurs la un expedient: vulgarizarea științei. Atunci când această vulgarizare a fost făcută de oameni competenți, publicul cititor, dornic de noutate, n'a avut decât de câștigat.

Plecând dela constatarea aceasta, editura „Universul" a început de curând tipărirea unei culegeri intitulată „Biblioteca tehnică". Au apărut, în condiții grafice superioare, câteva volume tratând probleme dintre cele mai diverse. Efortul pe care editura „Universul" îl face în această direcție este dintre cele mai lăudabile și primirea făcută de public dovedește că s'a ajuns și la noi să se facă distincție între cartea serioasă și cea improvizată. E un semn îmbucurător și numărul important de asemenea lucrări ce vor vedea în curând lumina tiparului dovedește că editura „Universul" știe să-l aprecieze.

DAPHNE DU MAURIER: REBECCA

Continuând seria începută cu o seamă de cărți literare din cei mai de seamă scriitori americani și englezi, editura „Cultura românească" a tipărit de curând romanul Rebecca *de Daphné du Maurier.*

Puțin cunoscut la noi, numele acesta a trecut de mult oceanul, ajungând în scurtă vreme, atât pe Continent cât și în America, să se impună ca unul dintre cele mai de seamă. Opera acestei scriitoare se impune prin diversitatea de teme ce tratează și captivează prin cunoașterea celor mai ascunse cute ale sufletului omenesc. Lumea descrisă în „Rebecca", deși aparține unor straturi sociale diferite, formează o mică familie spirituală, singularizată în furnicarul imens ce-o înconjoară, reușind să-și păstreze nealterat caracterul specific pe care autoarea i-l imprimă.

Traducerea d-lui Constantin Apostol se dovedește la fel de bună ca și cele precedente.

UN REUȘIT PORTRET

al lui Decebal, — bazat pe mărturiile obiective și unanime în a-i recunoaște calitatea de priceput războinic și om de stat făcute de istorici vremei — semnează d. Ion I. Rusu în ultimul număr (7 anul 72) al revistei **Transilvania** care apare la Sibiu.

După ce reproduce părerile unui istoriograf al timpurilor asupra personalității covârșitoare a regelui dac, citează: „Cu asemenea virtuți, el a fost ani îndelunga un vrednic adversar al Romanilor". Orice contribuție cât de neînsemnată la cunoașterea celui ce-a știut ani dearândul să înfrângă impetuozitatea Romei, este binevenită. Prin studiul acesta, d. Rusu își vădește dragostea pentru trecutul nostru și priceperea rară de a se păstra în realitate, ferindu-se de afirmații gratuite și dăunătoare.

In restul numărului colaborează d-nii: Silviu Dragomir, Sabin Opreanu, Al. Procopovici, Emil Petrovici, Adrian Cristea, I. Verbină, Ion Mușlea, P. Drăghici etc.

C. POSTELNICU

ARIPI FRÂNTE

(Urmare din pag. 6-a)

— E o sarcină grea... foarte grea, continuă comandantul. Dar de ea s'au legat nădejdile tuturor, de ea atârnă fericirea mamelor, a femeilor și a copiilor de acasă. Nu vreau să numesc pe nimeni; rămâne la alegerea voastră.

Din nou tăcerea se așternu aspră, umilitoare. Șuerul vântului răsuna sinistru și valul de ploaie sguduia ferestrele, într'un freamăt surd.

— Pe lângă d-ta nu însemnăm nici cât negrul de sub unghie, se adresă căpitanul lui Nel Petrescu.

Nel își îmbrăcă combinezonul de piele. Afară se auzea grohotul motorului, luându-se la întrecere cu vaetele vântului. Mângâie pisoiul care se gudura la picioarele sale și bău pe nerăsuflate un pahar cu rom.

„Pe timpul ăsta am nevoe de ceva care să mă desmorțească!" se gândi el.

Furtuna îi aruncă în față un val de apă; îl primi cu seninătate. Se obișnuise cu capriciile vieții.

— Atenție la decolare, Nel. Să nu-ți frângă aripile furtuna, zise căpitanul.

— Nicio grije, căpitane. Imi cunosc meseria ca pe mine însumi.

Și, înainte de a se ridica în carlingă, îi șopti stins, cu o devotație pe care comandantul o găsi bizară:

— Dacă nu mă mai întorc, scrieți-i mamei să nu mă plângă. O mamă ca ea trebue să se bucure, să fie fericită.

Făcu un gest cu mâna. Avionul țâșni sprinten, se smulse dela pământ, se înfundă în faldurile cenușii ale ploii și se pierdu, ca un fulger, în întuneric. Sbura atât de jos, încât își zise că orice greșală ar fi însemnat moartea. In realitate, nu se gândea la acest amănunt decât ca la un lucru de minimă importanță, pentrucă viața, pentru el, încetase de mult să mai aibă semnificația de altădată. Nu mori decât odată și nu mori decât pentru tine. Iar el avea sentimentul că era o biată frunză moartă, căreia vântul vieții îi dădea impresia că sborul prin văzduh ar fi fâlfâirea sănătoasă a ramurilor unui copac. Ceea ce-l preocupa cu adevărat și-l făcea să tremure, era conștiința misiunii care i se încredințase, gândul că ține în mână destinul a mii de oameni. In alte împrejurări, sborul ar fi fost ceva banal care nu merită nicio osteneală. Acum era în joc soarta atâtor oameni și nicio morală din lume nu-l îndreptățea să facă uz de ea. Ascultă sgomotul motorului cu o atenție încordată și ochii îi fugeau neastâmpărați pe aparatele de bord.

Totul era în regulă. Inclină aparatul pe o parte și privi jos. Se vedeau distinct golurile tranșeelor, păienjenișul rețelelor de sârmă și forfota oamenilor, care se pitulau în găuri, ca puii de potârniche. Se lăsă deasupra copacilor, se strecură dealungul văilor, plană deasupra câmpiilor, ca și cum s'ar fi pregătit să aterizeze. Se întoarse spre observator, cu fața plină de zâmbet, și-l consultă din ochi. Străbătuse sectorul dela un capăt la cealălalt fără să întâlnească nimic și se gândea să se reîntoarcă. Dar observatorul ridică mâna dreaptă înainte, ca și cum l-ar fi sfătuit să continue. Porni spre necunoscut. Ploaia încetase, dar pe pământ apa se strânsese în băltoace enorme. Era liniște și drumurile goale. Se hotărî să se înapoieze; dar în clipa aceea, ca lungi șiruri de cocoare, zări ceea ce căutase. Inaintau pe marginea șoselii, la adăpostul pomilor, prin frunzișul crângurilor. Trecu pe deasupra lor ca o furtună, cabră, veni în picaj și plană din nou. Se ghemuiseră în noroaie, ca broaștele, se tupilaseră la rădăcina pomilor, ca și cum vântul de moarte care suflase pe deasupra lor le-ar fi tăiat respirația. Își simți sufletul plin de o mulțumire sinceră. Bucuria îi dădea aripi noi. Se răsuci spre observator și-i desveli un surâs irezistibil, plin de satisfacție; apoi vină. Se înapoiau. Misiunea se terminase. Incepu să se gândească departe, la trecut, la viața cea de toate zilele. Acum, când aflase ceea ce trebuia să afle, nu-l mai preocupa nimic din toate acestea. I se păreau inutilități, lucruri care se petrecuseră cândva și care nu mai aveau decât importanță istorică. Imaginea mamei îi răsări în minte, bună și blândă, cu ochii înnecați într'o melancolie care parcă-l implora, cu vorba domoală și dulce. Își aminti plimbările prin Iași, pe sub teii care anesteziau voința, când înserarea se îngâna cu noaptea, își aminti pe Liana, frumoasă și mlădioasă ca un lujer de crin, de ceasurile în care voluptatea se topise ca un narcotic.

Erau din nou deasupra liniilor.

CAROL ANTON APOSTOLESCU

ARIPI FRÂNTE

de CAROL-ANTON APOSTOLESCU

Să fie adevărat? Să fie oare adevărat? se întreba sublocotenentul Nel Petrescu, în prada celei mai profunde neliniști.

Nimic din atitudinea ei, nicio pornire cât de vagă și nici măcar presentimentul său nu-l făcuseră să se îndoiască o clipă de esența sentimentelor ei. Surpriza era cu atât mai mare și mai copleșitoare, cu cât nu se așteptase la un asemenea desnodământ. Ultima dată când o văzuse, Katia era așa cum o știa, așa cum se obișnuise să fie. O fată sinceră, mai deschisă chiar decât sperase că ar fi o femee în stare să fie și pasiunea cu care-l iubea, cât și întreg felul ei de a fi, destul de elocvente. Crezuse în dragostea ei mai puternic și mai nestăvilit decât în orice lucru de pe lume și nicio voință omenească nu l-ar fi determinat să-și schimbe convingerea.

Sosise în București de două zile și toate încercările de a o vedea rămaseseră infructuoase. Își aminti cu amărăciune nădejdile pe care și le pusese în permisia aceasta și nerăbdarea, cu care Katia se prefăcuse că așteaptă reîntoarcerea lui și o teamă surdă îi cuprinse sufletul. Folosise toate mijloacele la care putea alerga un om în asemenea situații: îi trimese vorbă prin cunoștințe comune, îi scrisese scrisori lungi, pline de duioșie și de dragoste. Katia îi fixă un rendez vous și-i promise să se țină de cuvânt. Refuză invitațiile unor prieteni pe care în alte împrejurări nu i-ar fi ocolit și rămase acasă toată ziua, ca nu cumva să sosească în lipsa lui. Orele se scurseră într'o așteptare chinuitoare, dar Katia nu veni. Îi telefonă în câteva rânduri, dar niciodată nu o găsi pe ea. Îi răspundea regulat aceeași voce prefăcută și ostilă a fetei din casă, care-l asigura că-și anunțase stăpâna și că desigur Katia își va aduce aminte. In seara celei de a doua zi, Katia se înduioșe de sbuciumul lui de câine și-i telefonă; îi vorbi, cu o convingere și un rafinament rar, mărturisindu-i că regretă cele ce se întâmplase și-i promise, cu aer solemn — totuși pocăit — că va ști să se pedepsească singură, pentru răutatea ei, care nu fusese decât cochetărie. Și ca un corolar al greșelii, pe care și-o recunoscuse, îi spuse să o aștepte a doua zi.

— Când? întrebă Nel Petrescu, cu inima aprinsă de emoție.

— Ei, când?! răspunse ea, cu nervozitate. Nu mă mai iubești, iubitule! E așa mult de când nu ne-am mai văzut încât să nu-ți mai amintești nici orele noastre de dragoste? Incet, încet, vei ajunge să uiți totul.

Dar Katia nu veni.

In intimitatea sufletului său, cu toată liniștea aparentă și a voinței de fier, în care fusese crescut, începu să se simtă cutremurat de un bizar și implacabil semn de întrebare și îndoielile i se încrucișau prin minte, într'un haos de nedescris.

Devenise mai nervos, mai impulsiv și orice insistență îl nemulțumea și-l umplea de violență. Se retrăgea în liniștea camerei sale (situată într'un ungher îndepărtat al clădirii) să trăiască între visurile pline de imaginea Katiei și ceasuri întregi se muncea să găsească sensul tainic și inexplicabil al purtării ei.

Intr'una din zile, un prieten îi spuse că a văzut-o pe Katia la brațul unui colonel și că arăta foarte tandră și bine dispusă. Se mărgini să zâmbească și schimbă cu amabilitate vorba. In cugetul său își zise că era desigur una din rudele ei, un unchi, bunic, sau așa ceva. Dar, după ce rămase singur, se întrebă dacă prietenul său nu avusese dreptate și îndoiala i se strecură în suflet, ca o otravă. Incercă să adoarmă, ca să uite, dar somnul nu se prindea de el. Își reaminti în amănunt toate ezitările Katiei de a-l întâlni, le cântări pe fiecare în parte și se trudi să le aprecieze cât mai obiectiv, le coordonă, ca să le dea un tâlc. Vălul care îi acoperise vederea și rațiunea se subția, se făcea din ce în ce mai străveziu.

Durerea îi creștea în suflet năvalnic, distrugătoare. O ura pe Katia, cu o ură cum nu mai urîse niciodată. (Ce barbar și inconștient e sufletul omenesc! își spuse el, cu dispreț.) Se înspăimântă de lipsa ei de înțelegere, de cruzimea cu care călcase peste trecut, peste dragostea lor. Și în neantul care-l înghițea, își făcu loc în el convingerea că întocmai ca o nouă Iudita, Katia avea să-l piardă, cu obsesia dragostei ei.

Inapoierea la escadrilă nu părea să fie atât de reconfortantă, cum sperase Nel. Își închipuise că, departe de ea, avea s'o uite mai ușor, că preocupările de acolo îl vor acapara până într'atât, încât imaginea Katiei, care-l urmărea cu neclintită consecvență, se va ofili, pe zi ce trece, până se va stinge pentru totdeauna.

Dar Rubiconul moral, pe care-l întâlnise în drum, deși era o apă liniștită, era foarte anevoios de înfruntat, pentrucă întotdeauna apele liniștite sunt foarte adânci și periculoase.

Pe măsură ce timpul trecea, se gândea la Katia cu un elan și o pasiune, cărora, dacă nu vroia să le recunoască adevărata intensitate, nu însemna că nu existau și nu-l preocupau. Incercă să-și amintească, cu toate preciziunea, lucruri care se întâmplaseră de multă vreme, revizuia și căuta să-și explice anumite amănunte, pe care le trecuse cu vederea altădată, convins că trierea și introspecția aceasta îl vor conduce la găsirea unei explicații reale și fidele, care-i va ajuta să pună ordine în haosul din mintea sa. Dar, din nenorocire, procedeul acesta era însăși ceea ce ar fi trebuit să evite, deoarece reactualizând prezența Katiei și întreținând-o vie, în inimă, își pricinuia o durere tacită și chinuitoare, întreținea o apatie, care nu-i putea fi de niciun folos. Odată sau de două ori chiar, presimți că acesta este motivul care-l făcea să fie atât de nervos și de abătut, dar își dete seama că i-ar fi peste putință să nu se mai gândească la ea, că-i lipsea și voința și convingerea de care ar fi avut nevoe pentru o asemenea cruciadă împotriva destinului său. Avea senzația că este sclavul unei forțe magnetice și că orice împotrivire ar fi zadarnică, pentrucă imaginea și parfumul dragostei, al trecutului, erau mai puternice decât voința lui și că trebuia să se resemneze.

Speră să găsească limanul pe care-l căuta cu înfrigurare și desnădejde în vin, dar se înșelă și de astădată. Vinul îl exalta, îi stârneau în suflet flăcările, pe care el se trudea să le stingă.

Se părăsi în mâinile soartei.

Intui, ca prin vis, că în întunericul de nepătruns, între gigantele fantome ale sufletului său, licărește undeva o luminiță a nădejdiei, că sub furia furtunii, care creștea și se ridica într'însul — ca un flux și reflux, se luptă, cu disperare, dar se înalță din ce în ce mai sus speranța în destinul său, pe care fantoma aceea îngrozitoare ce-l teroriza zile și nopți în șir, nu reușise s'o doboare.

Simțea cum i se desface sufletul în sute și mii de părți, cum se macină și se nimicesc și că cineva într'însul plânge cu hohote și se împotrivește sbuciumului omorîtor; dar, ca sub imperiul unei vrăji, asista, neputincios și plin de emoție, la jocul fantastic și nebunesc pe care-l urzise viața în labirintele ei magice. (Odată și odată se va sfârși totul! gândi el. Și de vreme ce este aproape o absurditate să lupți împotriva propriului tău suflet, n'am decât să-l las să se liniștească singur.).

Din inima de piatră a destinului, curse o lacrimă.

Se înduioșase de chinul lui, care, fără să fie Prometeu, suferea aidoma. Incepu s'o urască și sentimentul acesta de neclintit îi dădu speranța în care nu mai voia să creadă: nu va mai însemna nimic pentru el, o va uita; își va recăpăta însfârșit liniștea de care avea nevoe. Incercase să fie indiferent. Dar indiferența nu este o armă; sau, în cazul cel mai bun, este o armă cu două tăiușuri. Pasiunea putea să isbucnească, pe neașteptate, și mai răscolitoare. Acum nu se mai îndoia de nimic. Când ajungi să urăști pe cineva, totul este limpede: dragostea s'a stins definitiv. Și el o ura pe Katia. O ura nu pentrucă-l minți se și-l înșelase în sentimentele cele mai sincere, căci, în fond, amănuntul ăsta nu i-l putea impune el; o ura mai mult dintr'o revoltă surdă a orgoliului care nu-i putea ierta, nici în ruptul capului, greșala de a-l fi părăsit pentru altcineva, pentru o dragoste nouă. Admitea că nu era îndreptățit să formuleze nicio pretenție asupra simțămintelor ei, dar nu se arăta, sub niciun cuvânt, dispus să-i treacă cu vederea că se purtase incorect și murdar cu el, că sub aparența dragostei pătimașe, cu care-l amăgise, se ascundea un joc perfid, lipsit de cel mai elementar simț de omenie și gândul acesta — cel mai impresionant și mai chinuitor dintre visele pline de spaimă pe care fusese sortit să le trăiască — se ridica acum năvalnic în suflet și-l umplea de indignare oarbă, de ură. Găsea cu totul explicabil și uman ca unei femei să-i placă un alt bărbat, de dragul căruia să rupă orice legătură cu trecutul, dar socotea mai mult decât infamie să te părăsească fără niciun menajament, după ce te-a sedus, pur și simplu, după ce te-a făcut să crezi în iubirea ei ca în ceva mai presus de fire.

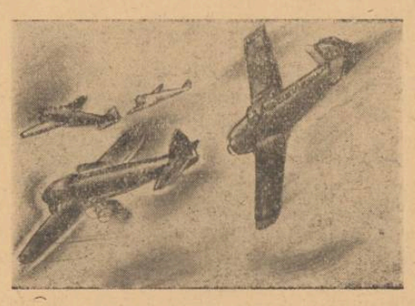

O ura pe Katia pentrucă se prefăcuse că ține la el și-l îndemnase să creadă în dragostea ei, când în realitate se gândise la altul.

Altădată, o asemenea prezumție l-ar fi înspăimântat.

Acum îl liniștea.

Era o inconsecvență.

La fel se gândi și Nel Petrescu; dar nu cu presentimentul unei greșeli de neiertat, ci calm și nepăsător, ca și cum ar fi fost vorba de un sofism pentru care nu trebuie să-ți faci nervi.

Viața are bizareriile ei inevitabile cu care ești nevoit să te acomodezi, deși poate conștiința stă la îndoială.

Pentrucă totul depinde de sensul pe care vrei să-l dai faptelor și faptele nu sunt ceeace sunt, ci ceeace vrem noi să fie.

*

Nel Petrescu își reluase vechiul obicei de a face lungi plimbări prin împrejurimi, dar nu ca să scape de imaginea obsedantă a Katiei, ci pentru mulțumirea deplină pe care o trezea în sine mireasma ierburilor, aroma vânturilor și veselia exuberantă a păsărilor. Uitase totul. Acum avea o altă pasiune: florile. Pentru ele risca orice. Ele se poartă mai frumos decât oamenii. Se cățăra pe costișe, cu o îndemânare instinctivă, cobora văile, cu pas îndrăsneț, cutreera pădurile, atras de o chemare magică, de chemarea irezistibilă a gingășiei și farmecului lor.

Țăranii se obișnuiseră cu el și-l priveau cu bunăvoință. Fetele îi zâmbeau; camarazii îl necăjau. Dar el nu lua în seamă niciuna din manifestările lor. Nu-l interesau. Devenise un alt om; un amoral. Un om pentru care nu contează decât sentimentele și rațiunea sa.

Se întorcea acasă cu brațul încărcat de flori, dar niciodată nu răsplătise unul din nenumăratele surâsuri cu o floare. O singură femee se putea mândri cu atenția lui. O violetă, presată între rândurile unei scrisori de felicitare. Dar femeea aceea era mama sa. Restul și-l dăruia sieși; pentrucă unicul cult, pe care-l mai păstra, era pentru el însuși.

La escadrilă, viața își continua mersul normal. Juca poker și bridge de câte ori simțea plăcere și norocul se agățase morțiș de el. Câștigă, în trei seri, solda care i s'ar fi cuvenit în șase luni de zile. Bănui să fie una din fanteziile soartei și continuă jocul, cu presentimentul că roata se va întoarce și va pierde ceeace câștigase din simplă întâmplare și favoritism. Banii nu aveau pentru el nicio valoare. Era prea cinstit și prea desinteresat ca să-și ruineze camarazii.

Trimese jumătate din sumă mamei, (deși știa că n'are nevoe) însoțită de o scrisoare, care pe el îl umplu de mulțumire și de haz, dar pe ea o întristă: o ruga să-i constitue ca legat pentru parastasele sale. Din rest, cumpără șampanie, pentru popotă. Ii plăcea șampania, pentrucă-l exalta cu o măestrie de curtezană și-i stârnea în suflet flăcările dragostei de sine și a încrederii oarbe. Bea de câte ori pleca în sbor și la înapoiere o lua dela capăt. Comandantul escadrilei îl sfătui să renunțe la imprudențe. Prietenii își luară rămas bun dela el. Cel mai nefericit era observatorul său, care nu greșise cu nimic, și pătimea ca un Tantal.

Avu unsprezece dueluri aeriene și doborî șapte avioane. Celelalte fugiseră. Ministrul Aerului îl decoră „proprio manu". Era un as. Câțiva dintre cei care-l compătimiseră îl imitară, atrași de laurii neprețuiți ai răsplatei. Aliații și patria recunoscătoare le încununară abnegația și devotamentul „post mortem".

Obținu o permisie, dar nu rămase cu mama sa decât între două trenuri. Ii era teamă de sentimentalismul ei excesiv, pe care numai o mamă ca ea era capabilă să-l nutrească. Nu merita atâta risipire de suflet și orice ceas în plus adăoga, la contul lui pasiv, sarcini pe care nu le-ar fi putut achita niciodată.

Restul zilelor îl petrecu la Iași, unde cunoscu o fată de o frumusețe rară: Liana Nicolau. In timpul unui ceai, o curtă și o seduse cu rafinament de Don Juan. Își jucă rolul de îndrăgostit cu abilitate de star și după întâlnirea următoare, Liana îi propuse să se căsătorească. Il iubea cu pasiune deslănțuită, de parcă i-ar fi promis împărăția lumii și dragostea lui Cupidon. Nel înlătură incidentul, cu o îndemânare de prestidigitator și amână răspunsul. Mai avea două zile de stat în Iași și avea intenția să se distreze. La despărțire, îi mărturisi, calm și cinic, adevărul.

— Imi ceri ceva care întrece puterile mele. Am iubit, dar dragostea m'a lecuit pentru totdeauna de asemenea nebunii.

— Nu crezi că vorbești prea solemn și că solemnitatea d-tale nu e în firea oamenilor? îl întrebă ea, cu sufletul aprins de emoție.

— Despre morți vorbesc în felul ăsta ori de câte ori am prilejul. Dragostea, pentru mine, e ceva pe care nu va mai reuși nimeni și nimic s'o readucă la viață.

— Mă voi lupta s'o trezesc în d-ta, să-i dau strălucirea din trecut și atunci am nădejdea că va fi ceva muncit de mine și te vei îndura să nu mi-o mai refuzi! zise ea, sdrobită de durere.

— Uită-mă mai bine. Va fi mai ușor și mai cuminte pentru d-ta. Nu vreau să te mint, pentrucă sunt prea cinstit. Să admitem, prin absurd, că lucrurile s'ar petrece așa cum presupui. Dacă ai isbuti să-mi înmoi sufletul, ți-ai face cel mai mare rău și nu m'ai ierta în vecii vecilor; aș distruge, cu un cuvânt, două suflete: pe al d-tale și pe al meu, care ar reîncepe să sângere și să mă doară, așa cum cred că n'a suferit nimeni. Pentrucă n'aș iubi în tine pasiunea pe care mi-ai arăta-o, ci dragostea pe care am pierdut-o.

Ea i se asvârli cu disperare în brațe și, printre lacrămile calde care-i scăldau fața, spuse încet, cu nețărmurit regret:

— Te voi iubi toată viața și te-aș fi iubit oricum ai fi fost.

— Uită-mă! șopti Nel Petrescu și o sărută prelung pe gură.

— Niciodată! zise ea, cu mintea risipită. Mă voi gândi mereu la tine și vei fi al meu cel puțin cu gândul. Gândurile nu mi le poți lua.

Dar Liana se înșelase. Nel îi luă și gândurile.

Se întoarse la escadrilă, ca și când ar fi revenit dintr'una din plimbările obișnuite și fu primit sărbătorește. Era ziua comandantului. Se bău mult, de parcă ar fi încercat să stingă în sufletul lor tot focul care măcina omenirea. Cântară melodii duioase al căror farmec nu mai erau în măsură să-l simtă, povestiră aventuri ușoare, ca niște oameni fără griji. In lume totul are un rost. Alții se îngrijau de ei. Ingrămădiți în jurul telefonului, la care comandantul primea ordine, palid și cu sentimentul celui care a mers mai departe decât se cuvenea, încercau să prevadă desnodământul.

— Nimic grav, băeți! se sili să zâmbească nepăsător comandantul. Un avion inamic, care reglează tirul artileriei, ca la manevre și au nevoie de unul de-ai noștri, ca și cum noi am fi vânători.

Comandantul agăță receptorul care-i rămase în mână. O tăcere de plumb se lăsă în cameră, ca si cum s'ar fi anunțat sfârșitul pământului.

— Plec eu, spuse comandantul liniștit, dar în adâncul ochilor stinși se citea un fel de renunțare; spărsese oalele și voia să le plătească.

O clipă toți avură impresia că se deschisese un mormânt și că spectrul care țâșnise din el, îi amenință deopotrivă; dar nimeni nu făcu o mișcare.

— E o nebunie, căpitane, e imposibil, zâmbi Nel Petrescu. Turmă fără păstor! Haida-de, căpitane, comandantul nu pleacă.

— Atunci? întrebă rugător comandantul.

— Plec eu.

Tăcerea fu și mai grea. Nicio vorbă, niciun gest. Chiar și comandantul nu zise nimic. Il privea halucinat și mut de veneratie și fericire, ca Lazăr din Bethania pe Isus, după ce-i redase viața.

Veselia încetase. Se înapoiară în aceeași cameră în care fremătase nepăsarea și voia bună, dar nu ca să se distreze, ci să-l aștepte pe Nel. Când erau împreună, gândurile erau mai puțin aspre, mai ușoare.

Cineva aruncă pe masă un pachet de cărți. Se învoiră tacit și jocul începu. O oră de sbucium se scurse repede. Din când în când ochii li se îndreptau către cer, dar, după ce rătăceau o clipă dealungul orizontului, se plecau neputincioși și neliniștiți în jos, ca să nu întâlnească în drum gândul care li se părea comun și deopotrivă de treaz. Comandantul își privi ceasul; apoi spuse foarte încet:

— E timpul să se întoarcă.

Dar vorba îi era oarecum străină, neconvingătoare, ca și cum el însuși nu ar fi crezut în ea.

— Niciun semn de viață și încurând o să se lase noaptea, murmură un glas.

Căpitanul nu răspunse nimic, dar după o vreme anunță mașinal:

— Trei pici.

Un sgomot de motor îi făcu să tresară. Era însă numai o mașină de transport. Comandantul se ridică dela masă. Se jucă cu mascota escadrilei, un pisoi alb de toată frumusețea pe care-l botezaseră Yuky. Ochii îi fugeau însă spre geamul larg deschis al odăii, ca și cum ar fi pândit să sosească un mosafir mult așteptat. Se îndreptă spre fereastră și-și sprijini coatele pe pervaz. Vântul călduț îi mângâia obrajii, ca o alintare blândă de femee. Rămase nemișcat, ca și când s'ar fi temut să nu trezească visul care-l cuprinsese. Avea încredere neclintită în Nel. Se gândi că destinul nu va fi atât de câinos încât să-l înșele când îi era lumea mai dragă. Deodată își ciuli urechile, ca și cum ar fi pândit ceva și isbucni într'un strigăt de bucurie, de triumf.

— Se întoarce Nel.

Fugiră cu toții pe pistă. Vântul adia leneș și liniștea serii era deplină. Avionul cobora ușor, ca un vultur în sbor planat, făcu o spirală și luă pământ.

— V'ați clocănit, hm? întrebă căpitanul.

— Ba am avut bine de furcă cu el, răspunse Nel Petrescu cu veselie.

— Slavă Domnului că te-ai înapoiat. Te-aș fi avut toată viața pe conștiință.

— „Toată viața!" Ce paradox nostim, căpitane. Toată viața poate să fie chiar mâine.

Inchinară pentru cel căzut și pentru învingător. Simțiră din nou pulsând sângele în vine. Parcă n'ar fi fost triști de când lumea.

*

Două zile în urmă, Nel primi o scrisoare al cărui scris, deși familiar, îi era cu toate acestea necunoscut. Desfăcu plicul calm, totuși curios; și emoția încercată, îl umplu de spaimă. Era dela Katia Ștefanovici. Se întrebă ce mai vrea femeea aceasta, care-l chinuise mai mult decât ori ce, cu farmecele și cruzimea sa și ce rost ar mai putea avea scrisoarea după atâtea luni de tăcere? Găsi cuminte să n'o citească, s'o distrugă înainte de a fi prea târziu. De ce să mai desgroape morții, de ce să-și înnece sufletul într'un val nou de tristețe? Trecutul îi fugi prin minte, ca o fantomă. Se învinse pe sine. Viermele curiozității se arătase mai tare. Cedă. Erau câteva rânduri, dar un întreg proces de conștiință, un enorm semn de întrebare:

„Știu că ai suferit. Și pe mine m'a durut sufletul. Poate nu mă crezi. E adevărul și numai adevărul. Mi-am călcat peste inimă, dar nu puteam alege. Ce rea și nemiloasă este viața! Mai târziu, vei înțelege totul și — cine știe? — mă vei ierta. Te-am iubit și te voi iubi cu o dragoste cum numai tu o meriți și pe care numai eu ți-o pot da.

Dacă am însemnat ceva pentru tine, iartă-mă; sau, cel puțin, nu mă mai urî. Plâng și totuși nu am nicio putere să fac altfel."

Intunericul se lăsă mai de nepătruns. Se munci până la epuizare să înțeleagă ce sens avea scrisoarea și care putea să fie străfundul întregii situații, dacă cele ce-i scria erau adevărate. Scutură din nou trecutul, scurmă înfrigurat printre rămășițele amintirilor. Enigma era impenetrabilă, rece și sforțările sale neconvingătoare, inutile. Deveni solitar și îngândurat. Privirea i se încărcă de o tristețe neașteptată. Țăranii îl văzură din nou răscolind crânguri și văi; fetele își amintiră de el și-i zâmbiră; camarazii dădură din umeri și-l lăsară în plata Domnului. Nel Petrescu era un om, dela care nu se putea afla nimic mai mult decât ceea ce-ți spunea el însuși, sau din ce nu-ți spunea. Nu avea niciun prieten intim, niciun confident și nimeni nu era în stare să-i ghicească gândurile.

Își continuă sborurile sale nebunești, mitraliile trupele dela câțiva metri, incendie un balon captiv și căpătă „Coroana României" și o citare pe armată. De trei ori se întoarse cu fuselajul ciuruit de gloanțe și schije. Dar alții nu se mai întorceau deloc.

Două săptămâni după aceea, părea să fi uitat incidentul. Erau în biroul comandantului, strânși în jurul hărții. Frontul se modificase, obiectivele erau altele.

Afară, ploaia turna cu găleata. Cerul se încărcase cu nori uriași și negri ca fundul iadului. Erau așa de spăimântători și de jos, încât s'ar fi zis că aveau de gând să înnăbușe pământul. Țârâitul strident al telefonului punctă atmosfera încordată, cu o amenințare nouă. Căpitanul ridică receptorul și ascultă. Il priviră cu toții într'o liniște de mormânt. Ochii i se turburaseră și o paloare de moarte i se întinsese pe față. Nu aflaseră nimic, dar bănuiau totul; aveau presentimentul, pe care-l are oricine în fața morții. In suflet se prelingea liniștit, dar haotic, picătură cu picătură, spectrul halucinant al sborului, prin necunoscutul elmentelor ostile ale naturii. Și mintea amplifica impresia și-i dădea o rezonanță fantastică de gol și durere.

— E curată nebunie, domnule general, protestă căpitanul. De ce-mi cereți să trimet un om care știu că nu se va mai întoarce? E un sbor inutil, pentrucă se va prăbuși înainte de a-și împlini misiunea.

La celălalt capăt al firului, generalul se arăta neclintit.

— Nu se va mai reîntoarce? Haida-deh! Nu-ți mai descuraja băeții. Asta rămâne de văzut. Eu am dreptul să procedez cum socotesc că e mai bine; risc viața unui singur om, dar mă îngrijesc și salvez dela moarte divizii întregi.

— Dar vă asigur că nu e timpul pentru o asemenea încercare, protestă comandantul. Nu puteți fi de niciun folos oamenilor dv.

— Suntem datori să încercăm totul. Omul nu e decât o piesă dela marea mașină a națiunii.

— Vă înțeleg, dar norii ăștia...

— La naiba! râse generalul. Atâtea necazuri pentru câțiva nori!

Comandantul puse receptorul la loc și se așeză în scaun, fără să spună un cuvânt. Nu se mai simțea capabil de nimic. Il părăsiseră și forța și voința; îi era teamă de ei, de viața lor. Înțeleseră cu toții tristețea care vibra în sufletul căpitanului și grija de părinte pe care le-o purta.

— Ei, căpitane ce s'a întâmplat? întrebă într'o vreme Nel Petrescu.

Căpitanul schiță un zâmbet amar.

— Cred că un sbor pe timpul ăsta, e curată nebunie.

— Absurd. Plafonul e la câteva zeci de metri.

— Ei bine, cineva dintre noi trebue să sboare. Cartierul are informații că de partea cealaltă se prepară ofensiva. Concentrări de trupe, instalări de baterii, iată ce-i interesează; surpriza ar însemna câteva divizii măcinate prostește.

Pe măsură ce vorbea, glasul îi devenea mai vioi și mai convingător. Se trudea să-și însușească un elan și un entuziasm care nu-i aparțineau, să-i facă să înțeleagă că de reușita acestui sbor atârnă soarta a mii de vieți. Ochii însă nu putea să trădeze; erau triști și obosiți, ca după o suferință imensă.

(Urmare în pag. 5-a)

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 42
SAMBATA 11 Octombrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

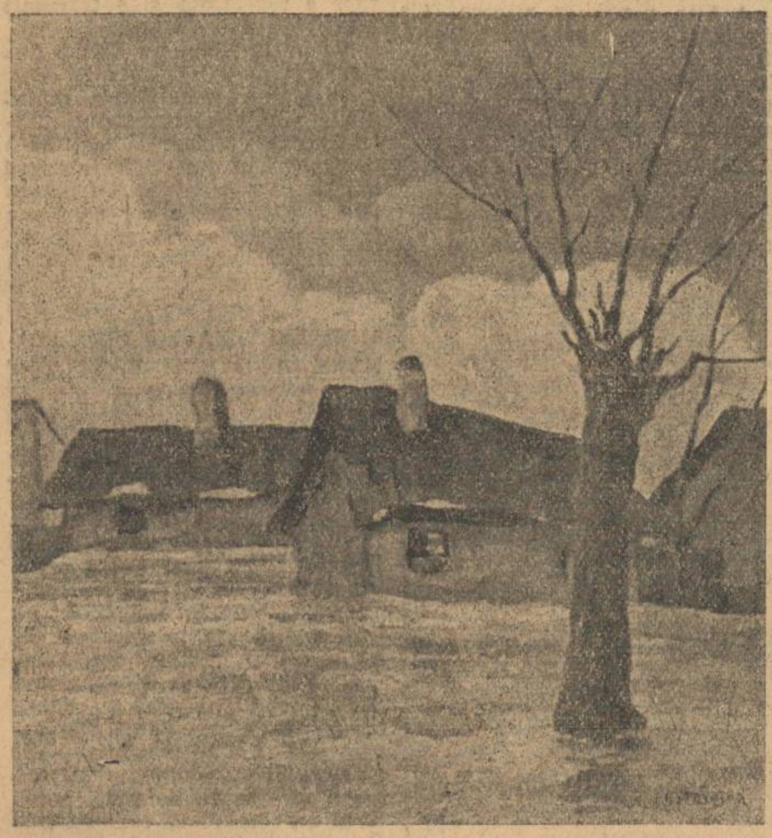

I. STEURER — Inundaţie

DIVERSE

REGĂSIRE. Regăseam Florenţa pe o seară ploioasă de toamnă. Imi propusesem ca, de data aceasta, să urmez exemplul lui A. O. Barnabooth, milionarul american erou al romanului cu acelaşi nume al lui Valéry Larbaud şi mărturie vie a neastâmpărului de a călători al Anglo-Saxonilor, şi să locuiesc la un hotel de pe Arno.

Urcat în grabă în camera hotelului, am fixat, prin fereastra deschisă, cu ochiul mărit de emoţie, cadrul bucuriilor de mâine şi de toate zilele. Apoi, gonit de neastâmpărul eroului meu, am coborît repede pe Lungarno şi am sărit într'unul din acele cupeuri trase de un singur cal, aşa cum nu am mai întâlnit în alte oraşe, mici vitrine ambulante din care poţi asista la spectacolul străzii şi la jocul luminilor pe asfaltul ud.

Am oprit trăsura la locul cuvenit şi m'am îndreptat pe jos în spre Piaţa Senioriei, unde luminile reflectoarelor fac o ceaţă luminoasă.

Piaţa e un salon; o sală de recepţie în aer liber. Un decor de teatru permanent (impresie accentuată de lumina artificială). Pe fundalul de arhitectură medievală al Palatului Vechi, se profilează alba statuie a lui David, de Michel-Angelo, simbol al forţei virile, pe când la dreapta, printre sculpturile din Loggia dei Lanzi, se ridică Perseul, de o graţie feminină, al lui Benvenuto Cellini. Această expoziţie permanentă de sculptură, sub cerul liber, surprinde pe spectator. Este ceva neaşteptat într'o astfel de promovare publică a artelor plastice, în plin centru al unui oraş, şi această primă impresie, de participare obştească la bucuriile artei, domină pe toată celelalte.

Râul Arno curge încet, galben şi încărcat de mâl, sub ferestrele hotelului. Ponte Vecchio e vecin. Acolo am petrecut, pe înserate, ceasuri întregi, prinzând, printre giuvaericalele din vitrine, priviri furişate de Shylock, în dosul tejghelelor.

Farmec al acestor zile de ploaie, cu lungi staţiuni în muzee (Cina lui Andrea del Castagno, în sala părăsită a Sfintei Apollonia, azurul din tablourile lui Beato Angelico, capodoperele dela Uffizi şi revelaţ a picturilor lui Pollaiuolo, cantitatea uriaşă de pânze dela Pitti), biserici şi prăvălii. La Doney, celebra cofetărie de pe via Tornabuoni, am regăsit obişnuita societate anglo-americană, înghesuită în săliţa stil 1900, şi, pe scaunul de paie împletite, în aburii parfumaţi ai ceştii de ciocolată, m'am lăsat cuprins de confortul creat pentru aceşti cuceritori ai mărilor...

Totul este de bun gust, la Florenţa, şi impresia de mare artă culeasă în muzee nu e desminţită de viaţa zilnică a oraşului.

Pe Viale dei Colli, în drum spre San Miniato, ordonanţa clasică a peisajului se armonizează cu impresiile culese în muzee. Vilele cu frontoane clasice, pierdute în parcuri în care exuberanţa naturii este stăpânită cu iscusinţă, te fac de atâtea ori să-ţi imaginezi posibile existenţe diferite, realizate în dosul ferestrelor acum pustii, şi visezi la ce ar fi putut să fie cursul unei alte vieţi, cu aspectul lumii fenomenale radical schimbat...

Pe asfaltul străzilor florentine, piciorul calcă mai uşor iar mintea este mai ageră. Dese ori recunoşti în mulţime lungi figuri din pânzele maeştrilor şi, de câte ori revezi Campanilul de marmoră albă, sprijinit de Dom, eşti cuprins de aceeaşi emoţie ca în faţa picturilor lui Giotto, căci are graţia fecioarei în alb, venite la împărtăşanie, şi ceva din expresia nevinovată a îngerilor lui Luca della Robbia.

AL. ROSETTI

Scriitorii şi războiul

Problema participării scriitorilor la lupta care se hotărăşte cu armele, preocupă spiritele de o bună bucată de timp. Acuzări n'au lipsit, din partea acelora pentru care numai într'un singur fel se poate concepe lupta: material, pragmatic şi eroic.

Acuzaţia de inaderenţă la actualitate adresată scriitorilor este injustă şi tendenţioasă. Nu vom argumenta că, dintre scriitori, se luptă pe front un număr respectabil, care reprezintă un procent tot atât de ridicat, şi uneori mai ridicat, decât al multor categorii de „intelectuali" români. Nu vom aminti aceasta, deşi e o bună dovadă că şi scriitorii pot fi cetăţeni pur şi simplu, tot atât de dispuşi să se sacrifice, ca oricare alţii.

Pentru felul nostru de a înţelege lucrurile, scriitorii n'au ce căută pe front. Nu doar că n'ar fi destul de în stare să lupte. Insă comparând folosul pe care-l trage ţara din activitatea lor pe front, cu serviciile pe care i le-ar putea aduce văzându-şi de trebile lor — de trebile lor scriitoriceşti şi nu de negustoria literară pe care o practică unii —, concluzia este sigură: pe front, scriitorul nu e necesar, deşi poate fi util momentan. La masa de scris, scriitorul poate fi inutil pentru prezent, un lux social adică. E însă necesar pentru viitor. Un războiu valorează — ne-a demonstrat-o cel trecut — mai mult prin organizarea păcii sale, decât prin victoria militară. Aducând pe front oamenii ce întreţin viaţa culturală a unei ţări, agenţii culturii, distrugem posibilităţile reorganizării spirituale a ţării, după pace, înainte de orice alt neajuns. Pe front, scriitorul e un soldat oarecare, uşor de înlocuit prin vecinul său din dreapta, la postul de mitralior sau în formaţia de atac. Funcţia pe care o împlineşte luptând, nu este numaidecât a sa. Rolul său este lesne de trecut altuia, oricare.

Fungibilitatea este un semn cert al lipsei necesităţii.

Omul de cultură nu e necesar, pentru că e fungibil, pe front. Este însă necesar la locul lui, pentrucă acolo nu mai e fungibil.

Nici o ţară nu-şi poate permite să-şi expună oamenii de creaţie spirituală, trimiţându-i ca simpli combatanţi, la o luptă pe care ei ar putea-o livra mult mai cu folos, pe alt teren: al culturii. Funcţia socială a culturii nu încetează nici în momentele de criză a societăţilor. Războaiele pot fi câştigate militar: dacă sunt pierdute pe teren economic şi cultural, înfrângerea este echivalentă cu una militară.

De fapt, războaiele decid pe câmpul de luptă soarta popoarelor: ele nu se încheie însă definitiv acolo. O înfrângere militară n'ar fi un dezastru social, dacă s'ar mărgini numai la atât. Ea este însă numai prima condiţie a unor situaţii economice şi spirituale de nesuportat pentru naţiunea învinsă.

Economicul şi spiritualul sunt elementele constitutive ale vieţii sociale. Acţiunea producţiei bunurilor economice şi a celor culturale, este viaţa însăşi a societăţii, şi rostul ei oarecum. Dacă acţiunea militară ar paraliza aceste funcţii, organismul social pe care l-ar salva războiul ar fi, la sfârşitul lui, un organism mort.

După cum intervenţia medicală, în cazul unei boale a organismului omenesc, trebue să se sprijine pe rezistenţa organismului, pentru ca nu cumva, oricât de măiestrit ar fi fost condusă operaţia, ea să nu mai folosească la nimic, odată asfixiat prin narcoză pacientul, — tot aşa un războiu nu poate împiedeca activitatea producţiei materiale şi culturale, fără de care viaţa naţiunii nu poate fi dusă mai departe.

O ţară care ar renunţa la factorii producţiei sale, pentru a-i utiliza în scopuri combative, s'ar asemăna unui bolnav care ar renunţa să mănânce, ca să-şi poată plăti cura de raze.

Oricât de binefăcătoare ar fi razele, bolnavul nu le va mai putea aprecia efectul: va muri.

Vitalitatea unui popor se constată după forţa cu care, în vremurile de criză sanitară a societăţii, în războaie, când ritmul social este dictat de necesitatea autoapărării, ştie să-şi păstreze şi să-şi sporească energiile productive: pe cele economice şi pe cele spirituale.

Exemplul Germaniei este edificator. Viaţa economică este organizată cu o precizie care echivalează genialitatea tacticei militare. Viaţa culturală este continuată cu toate energiile disponibile. Expoziţii de artă, spectacole, concerte, activitate editorială, toate cunosc un ritm deloc scăzut faţă de epocile de pace. Este o greşeală să se creadă că războiul are dreptul să suspende viaţa culturală, sau s'o rechiziţioneze nevoilor sale.

Scopul existenţei naţiunilor este cultura. Creiatoare de istorie ele nu devin decât creând şi impunându-şi formele proprii de cultură. Războiul serveşte aşadar culturii, servind naţiunii, şi nu invers. Acesta este principiul. Valorificarea lui în fapt, depinde numai de fapte.

Ne batem ca să ne câştigăm „spaţiul vital" necesar desvoltării noastre ca naţiune eficientă, creatoare de cultură. Nu spaţiu geometric dorim, ci spaţiu vital: valorile vitale ale neamului, energiile lui creatoare nu trebuesc sacrificate, atunci când nu pot fi înlocuite. De o mie de ori mai mulţi scriitori şi artişti de-am avea, şi încă ar fi prea puţini. Avem dreptul oare să furăm generaţiei viitoare pe îndrumătorii ei spirituali?

ION FRUNZETTI

MANZONI ŞI ROMANUL ISTORIC

Intoarcerea către operele clasice, către proza şi poezia pe care umbrele anilor nu aştern uitarea, trista învechire şi inactualitatea, este reconfortantă. Descoperi, dacă n'ai mai verificat altădată, câtă prospeţime, câtă viaţă mereu tânără şi clocotitoare creşte şi cuprinde personagiile de acum două veacuri sau două milenii. Imprejurările, atmosfera şi gândurile unor asemenea tipuri literare se deşteaptă la magica chemare a lecturii, desfăşurând lumea eternă a artei adevărate, pe care timpul nu o întunecă. Omul, sufletul şi sentimentele lui nu se preschimbă, dacă aripa creaţiei a atins cumva opera unde uitarea poate să fie numai întâmplătoare.

Dacă ai ajuns să te apropii şi ştii mai cu seamă, la răstimpuri, să păstrezi această legătură cu marile cărţi, satisfacţii şi bucurii nemăsurate îţi aparţin. Iată, de pildă, romanul „LOGODNICII", al poetului şi autorului de tragedii Alessandro Manzoni, care în proza italiană înfăţişează aceeaşi culme pe care, cu cinci sute de ani mai înainte, o străbătea divinul Alighieri în poezie, unificând limba, topind formele dialectale într'o singură formă, întemeiată pe dialectul toscan,

ALESSANDRU MANZONI

Manzoni a redat marea limbă în care vor scrie urmaşii şi pe care nu o vor depăşi nici în structura intimă, nici în atâtea din aspectele exterioare. Oricât rafinament s'a mai putut aduce, nimeni nu s'a depărtat de strălucita lecţie a acestui desăvârşit artist şi creator.

Romanul „LOGODNICII", după câte ştim, va apărea în curând şi în tălmăcire românească, prin strădania d-lui Al. Iacobescu. Se va putea astfel cunoaşte, exceptând negreşit limba şi genialele înfăptuiri stilistice ale originalului, lumea pe care o cuprinde acest monument al literaturii italiene.

Manzoni a scris un roman istoric, alegându-şi o epocă sbuciumată, din secolul al şaptesprezecelea, când ţara sa se afla sub stăpânire străină. Pentru ca odată cu figurile nemuritoare pe care le descrie, să arate experienţa morală prin care el însuşi trecuse, experienţă creştină totodată, căci peste tot evanghelia pluteşte cu binefacerile şi salvările ei.

Conştiinţa religioasă, generozitatea, actele de omenie, binele înfăptuit pe pământ fără gândul răsplatei imediate, se întâlnesc mereu în „LOGODNICII". Din viaţa umilă a doi ţărani, — Renzo şi Lucia, — creşte şi ia proporţiile unei epopei a creştinătăţii, o povestire simplă, cu incursiuni atât în universul moral, cât şi în cel material, astfel ca triumful binelui să răsară aşa, cum se cuvenea şi cum autorul nedesminţit socotea că trebue să se întâmple.

Dar pe lângă această parte morală şi creştină, o lume vie, mereu tânără, oferă minunate perspective şi cititorului modern. Foarte rar, legile romanului au fost mai respectate decât în cartea lui Alessandro Manzoni, a cărui lectură aduce, prezent şi printre noi, un suflu epic de proporţii neobişnuite.

C. N. NEGOIŢĂ

Fişier

Nu ştiu de unde am extrasul acesta. Trei versuri de Sylvain Royé:

La victoire luira sur le dernier [combat
Seigneur faites que ceux qui [connaitront ces heures
Se souviennent de ce qui ne [reviendront pas.

Poetul a murit pe front în celălalt răsboi mondial.

Cât sunt de grele clipele acelea când descoperi la altul trăsături sufleteşti pe care le credeai numai şi numai ale tale; cât de dureros este să constaţi că cele mai intime gânduri, cele mai personale doruri sau sentimente, în scurt cele mai caracteristice fundamente ale spiritului tău, au fost mai dinainte exprimate de altul. Nu e vorba aici de „gelozia" unei anterioare publicări a rândurilor celuilalt. Asta e o prostie care n'are nici o importanţă. E altceva. Simţi că nu mai eşti tu. *Ceiace-ţi acorda conştiinţa unei unicităţi, a individualităţii tale distinctă de a altora, a dispărut. Nu mai poţi să-ţi mai revendici drept ale tale gânduri, doruri, sentimente. Trebue să renunţi subiectiv şi obiectiv la cele mai intime realităţi ale fiinţei tale. Subiectiv, nu mai ai conştiinţa individualităţii tale — eşti la fel cu atâţia alţii. Obiectiv pentrucă — pe drept cuvânt — de îndată ce vei încerca să te exprimi ţi se vor descoperi...* „influenţe". *Iţi pui tot sufletul tău acolo, în câteva cuvinte spuse sau scrise. Ţi se va răspunde de pildă (şi-ţi dai seama că pe bună dreptate): ăsta-i Cioran, sau ăsta-i Laurenţiu Fulga, şi aşa mai departe mutatis mutandis.*

Dar tu atunci — tu acel unic — unde mai eşti?

Maurice Barrès spune undeva: J'admire... le serieux qui couvre et permet toutes les fantaisies".

Nu ne îndoim că Barrès ar fi admirat mult o recent apărută istorie a literaturii române.

Scrii versuri, m'a întrebat cineva?

Nu, caut să-mi aduc aminte ceva îndepărtat, armonii şi ritmuri interioare care mă chiamă în altă parte...

Desamăgitul vorbeşte: Aşteptam ecouri şi n'am întâlnit decât laude". *Cuvintele sunt ale lui Nietzsche. Pot fi însă şi ale altora...*

Voi scrie într'o zi ceva despre inutilitatea scrisului săptămânal.

D'ARTAGNAN

El, tinărul Poet!..

Povestea începe cu fiecare toamnă...

Odată cu arămia splendoare a peisagiului.

N'ai de unde s'o ştii, laic cetitor al slovelor, căruia-ţi place, pierdut în lectura volumului, să-ţi treci timpul în cămara ta — romantic — stând dincolo de perdelele grele ale ferestrelor ce-ţi oferă mai mult ca'n oricare alt anotimp minunăţăţia culorilor şi care n'ai făcut nicicând parte dintr'o redacţie literară.

N'ai de unde să ştii că'ntr'o gară mică, în noapte, un tânăr s'a urcat în trenul ce merge spre Bucureşti.

Este el, Poetul!

Şi poate-i prima oară când vine'n Capitală.

A gândit, însă, la drumul ăsta atât de mult!...

N'are bagaje multe; grija lor e şi mai mică. Veghea-i este 'ndreptată spre mapa de manuscrise

...Paginele pe care seară de seară s'a plecat, pe care le-a prelucrat de atâtea ori, despre care a spus, doar aşa, ca să pară şi mai interesant, prietenului său bun — singurului căruia îi face mărturisiri — că nu sunt perfecte, fiindcă el, în intimitatea cugetului altfel le socoteşte; sunt acolo, în mapa neagră de lângă el.

Le-a strâns cu mare grije. Apoi le-a 'nşnuruit, legându-le de trei ori. Ca să aibă noroc.

Vine să dea examen. Desigur, la Facultatea de Litere şi Filosofie... Ce are să le mai arate el profesorilor care nu l-au înţeles. In special celor de matematici şi fizică... Ba chiar şi celui de Română care a catadixit — în fine! acum, la urmă, să-i spună mai mult în ironie decât serios c'a observat la el veleităţi de scriitor.

Işi va'ndrepta manuscrisele la o revistă.

...Plicul i s'a pierdut!... Era cu manuscrise.

Manuscrisele lui; comorile lui!...

Le iubeşte atât! Ani întregi a muncit la ele...

Poetul!

Te admir, prietene!

Tu eşti mai tare ca oricare dintre noi. Tu, singur!...

Nu-ţi pasă de vremuri.

N'are de ce să te'ngrijoreze soarta Europei. Sfârşitul războiului. Pâinea cea de toate zilele...

Eşti atât de departe de lumea asta!

Şi'n ţara ta s'aud trompetele îngerilor!... In ţara ta se'ntâlnesc Feţi Frumoşi şi Smei şi se iau la trântă pentru Zâne...

Totul în ritm, în rimă...

Poete, cât te admir!...

Te vei duce la redacţie. Indiferent dacă arogant ori plecat vei înmâna manuscrisul, eşti sigur de el. Şi ce dacă de cele mai multe ori vei fi refuzat?!...

N'ai să te'ngrijorezi!... „Nu mă'nţelege", vei spune.

Sfătuit de un camarad de călimară, vei aduna 'ntr'un caiet „poeziile cele mai reuşite", ca să le duci vreunui editor. S'ar putea nici să nu fii primit.

Dar nici de data asta nu vei descuraja.

Şi ai dreptate, tinere!

Ai mare dreptate să fii mândru. Unul din cohorta voastră se va desprinde şi va 'mprăştia aurul greu al poeziei.

Sunt sigur de asta, cum eşti şi tu.

Al lui va fi viitorul! — şi, poate, tu poetul tânăr de astăzi vei fi amărît de ani, îl vei bârfi — dar noi, laicii, îl vom preamări...

...Iată, de ce, cetitorule, te'ndemn a primi cu drag pe tânărul scriitor.

Iţi spune asta un frate mai vârstnic de-al lui care şi dacă n'a gândit încă să-şi însemne numele pe coperta vreunei cărţi — deşi ar fi putut-o face — ştie povestea atâtor tineri poeţi şi atâtor cărţi...

EUGENIU V. HARALAMBIE

A scrie

André Gide are undeva în „Jurnal" următoarea exclamaţie: **„Plutôt cesser d'écrire que taire ce qui surtout gonfle mon coeur".** Recitind aceste cuvinte m'am gândit că sunt atâţia cărora nu le pasă de astfel de nimicuri. Sunt atâţia oameni care scriu orice, numai ca să scrie. L-am întrebat într'o zi pe prietenul meu — ziaristul, scriitorul — care scrie fel de fel de lucruri interesante, **pentru ce** scrie. S'a uitat la mine mirat. Nu-şi pusese niciodată astfel de întrebări. Scria — ei bine scria în primul rând pentrucă se angajase pe drumul acesta, în meseria aceasta. Diviziunea muncii — fiecare cu ocupaţia lui; (iar la sfârşitul lunii salarul). Şi apoi e aşa de uşor să scrii! Treci pe stradă, vezi o vitrină cochet camuflată: un articol. Citeşti o carte, o rezumi, câteva citate: un articol. Şi aşa mai departe. Scrii orice—indiferent. (Dacă e ceva care ar putea indispune pe cineva, mă rog, nu-l mai scrii. N'are nici o importanţă). Ai scris, articolul apare, ai bucuria de a şti că atâţia oameni îţi citesc rândurile — sau chiar dacă nu le citesc îţi văd numele tipărit acolo în gazetă. Arta impune. Repetarea aduce notorietate, numele va fi cunoscut de tot mai mulţi — cu timpul uşile redacţiilor se deschid tot mai larg, cu oarecare insistenţă şi cele ale vreunei edituri şi iată Ziaristul; mai mult poate, iată Scriitorul.

Sunt totuşi câţiva alţii pentru care „a scrie" are altă semnificaţie. Scriu pentrucă **am ceva de spus** — ceva care cere aproape tiranic să fie exprimat. Scrisul încetează de a mai fi o simplă meserie şi devine într'o oarecare măsură eliberare — şi ceremonial. Şi atunci, decât să nu scriu **tot** ce am de spus şi decât să nu scriu aşa cum simt eu că trebue spus — mai bine tăcerea. **Plutôt cesser d'écrire que taire ce qui surtout gonfle mon coeur.**

„Succesul" însă aparţine celuilalt. E normal. El scrie ceia ce interesează pe toţi. Tu scrii ceia ce te interesează numai pe tine — şi cine ştie poate pe alţi câţiva asemenea ţie.

MIRCEA PETRESCU

CIUCURENCU AL. — „Atelaj"

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL : „DOAMNA BOVARY", PIESA IN 3 ACTE (16 TABLOURI) DE GASTON BATTY

Dintru început mărturisea Gaston Batty într'un articol din „Figaro litéraire", că Flaubert s'a opus oridecâteori cineva a căutat să-i transpună pe scenă romanul atât de discutat de critica acelei vremi : „Madame Bovary".

Abia acum, după ce am văzut pe scenă adaptarea dramatică a lui Gaston Batty, ne putem dă seama de câtă dreptate avea Flaubert, atunci când refuza orice fel de colaborare cu Henry Monnier, George Taylor sau Adolphe Dennery, afirmând că „Madame Bovary" „nu oferă un subiect teatral".

Iată-l, însă, pe Gaston Batty motivându-și astfel transpunerea pe scenă a romanului: „Arta dramatică, liberată de unele piedici, are astăzi alte posibilități decât acum un secol. Dacă Flaubert ar mai trăi încă, motivele pentru cari nu lăsa să se joace pe scenă opera sa, motive foarte juste pe atunci, n'ar mai exista si nu ne îndoim că însuși Flaubert ne-ar autoriza s'o facem".

Bineînțeles, piesa lui Batty n'a mai dat naștere la un scandal ca acela provocat de transpunerea pe scenă, datorită lui William Busnach. Atunci, în urma articolelor lui Lucien Descaves, Busnach a fost socotit drept un impostor.

Nu tot acesta e și cazul lui Batty.

Și totuși mulți critici n'au arătat de a fi de aceeași părere cu Batty.

Iată, de pildă, ce spunea d. M. Martin în „Les nouvelles littéraires" :

„Genurile nu trebuesc amestecate. Ce-ar spune domnul Batty dacă un scriitor s'ar hotărî să scrie un roman după „Polyeucte", după „Mizantropul" sau după „Nunta lui Figaro ?"

Foarte sever, criticul conclude că „fapta" domnului Batty merită să fie judecată la Curtea cu juri.

Și, presupuând că o astfel de judecată ar fi posibilă, să examinăm argumentele pe cari Gaston Batty încearcă să le aducă în favoarea sa, în articolul mai sus citat.

El afirmă, astfel, că piesa este împărțită în numeroase tablouri, „nu pentru simpla plăcere de a mări numărul decorurilor sau de a face concurență ecranului, ci pentru a exprima cât mai fidel, clipă cu clipă, viața interioară a Emmei Bovary".

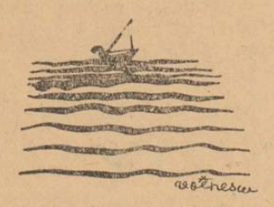

Nu știm exact în ce condiții s'a prezentat aceeaș piesă la Paris. Suntem, însă, convinși că ele au fost excelente, direcția de scenă fiind iscălită de însuși autorul.

Astfel cum a prezentat-o la noi d. Soare Z. Soare, piesa, cu toată opoziția lui Batty, ne-a făcut să ne gândim adeseori la cinematograf.

Am avut, astfel, impresia că asistăm la un film mult rulat care este întrerupt din două în două minute, din pricina repetatelor ruperi ale „benzii".

Nu știu din ce pricină, poate inspirat de camuflajul de afară, d. Soare Z. Soare a hotărît ca desele pauze să aibă loc în mijlocul unui întuneric opac. O fi crezut d. Soare că, prin acest întuneric, va isbuti să salveze unitatea piesei, spectatorii neavând timpul să-și comunice impresiile, în pauze.

Domnul Soare a omis însă lămpile de buzunar pe cari, actualmente, toți cetățenii ce se respectă le poartă la dânșii, și la cari au recurs și spectatorii piesei, pentru a vedea chipul vecinilor.

Până acum, am vorbit despre piesa lui Gaston Batty.

Ținem, însă, să precizăm că astfel cum a fost prezentată la noi, piesa se deosebește mult de aceeaș operă prezentată la Paris.

Mai întâi de toate, a fost redus numărul tablourilor. Și noi avem impresia că tablourile sunt ceva cam numeroase în piesa lui Batty.

Dar cum 20 de tablouri sunt prea multe, tot așa și 16 câte au fost prezentate la noi, nu sunt mult mai puține.

Așa că nu ne putem deloc da seama ce l-a determinat pe regisor să facă această amputare.

S'ar putea să fie numai plăcerea de a face altfel de cât Batty.

Această eliminare a câtorva tablouri n'a putut decât să dăuneze unității și așa destul de șubrede a piesei.

Astfel, trecerea dela tabloul XIV (scena dela teatru), direct la al XVII-lea (scena din hotel), ni se pare mult prea bruscă.

Emma Bovary apare, astfel, prea vulgară, așa cum nu și-au închipuit-o nici Flaubert, nici Batty.

In schimb a fost introdus un tablou nou, care nu există în versiunea lui Batty (intervenția Emmei pe lângă Rodolphi, înainte de a se sinucide).

Este drept că această scenă nu lipsește din romanul lui Flaubert. Insă aceleași cuvinte cari, citite, păreau normale, spuse pe scenă apar deadreptul vulgare.

O femee care-i spune amantului ei că n'o mai iubește fiindcă nu-i dă bani, nu poate de loc să impresioneze publicul.

In roman, Ema Bovary era prezentată într'un astfel de chip, încât această scenă dinspre final să nu frapeze cititorii în chip neplăcut.

Au fost apoi adăugate multe replici cari nu existau în piesa lui Batty. Unele au fost în avantajul spectacolului, altele în detrimentul lui.

Astfel excelent și cât se poate de caracteristic pentru Rodolphe este acel : „Până'n Iulie !", din finalul tabloului XII-lea.

Tot așa cum, dimpotrivă, lipsită de rost e replica : „Nu mă lasă să-l duc la..." spusă de Homais în tabloul XI (cearta cu Justin), care nu se găsește în versiunea lui Batty.

Inutilă este și inisistența doctorului Bovary ca Léon s'o mai vadă pe Emma (finalul tabloului XIV).

Acest procedeu pentru a-l prezenta pe soțul nebănuitor, îl folosise Batty în tabloul VIII. Domnul Soare a găsit potrivit să-l întrebuințeze și în tabloul XIV. Or Flaubert l-a prezentat pe doctorul Bovary, ca pe un resemnat, iar nu ca pe un prostănac, cum îl vede d Soare Z. Soare.

Din pricina spațiului redus ne vedem siliți să întrerupem discuțiile în jurul spectacolului dela Național

Vom spune doar că piesa a putut prea puțin să sugereze atmosfera orașului de provincie care, prin monotonia lui, a împins-o pe doamna Bovary la păcat.

Am asistat la o oarecare poveste de dragoste, iar nu la drama Emmei Bovary.

In rolul interpretat la Paris de Margueritte Jamois, d-na Agepsina Macri Eftimiu a înlăturat toate piedicele textului, isbutind să ne-o prezinte în chip impresionant pe această eroină a lui Flaubert.

De mult nu l-am mai văzut pe d. Băltățeanu atât de reușit ca în rolul acestui fără de scrupule Rodolphe.

Cu un simplu gest, dânsul ne-a făcut să uităm proasta impresie pe care ne-o lăsase anul trecut în rolurile lui Mefisto și Torquemada.

Domnul Calboreanu a fost excelent în rolul lui Homais.

Un tânăr care a reușit să se impună publicului este d. Toma Dimitriu, care și în rolul lui Lheureux a isbutit lucruri minunate.

Domnii Mihai Popescu, Ulmeni, Săvulescu, Clonaru și doamnele Cleo Pan Cernăteanu, Lulu Cruceanu, Nelly Dordea au completat în chip fericit distribuția.

Decorurile sunt de o asemănare isbitoare cu acelea în cari s'a prezentat piesa la Paris (aceasta după câte putem vedea din fotografiile reproduse într'un număr din colecția „La petite illustration").

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

INCEPUT DE STAGIUNE SIMFONICĂ

„Filarmonica" și-a reînceput activitatea sub auspicii deosebit de fericite.

Ideia călăuzitoare a sărbătoririi celui mai mare muzician al țării, artist de fală în toată lumea, George Enescu, prisosul de emoționantă bucurie cu care fiecare instrumentist, în frunte cu dirijorul însuș, maestrul George Georgescu, s'a avântat în rostirea muzicii omagiate, ecoul atât de viu și de cald aflat spontan dealungul sălii entuziast încețată, au fost clipe frumoase și însemnate ale carierii acestei instituții oficiale de artă.

A fost semnul dragostei, recunoștinței, admirației, tot atât de legitim constatat dela primul dintre interpreți până la fiecare auditor, a fost unisonul fără dubiu al unor simțiminte care s'au îndreptat în chipul cel mai firesc și direct către cel mai înalt făptaș al exprimărilor prin muzică ale neamului.

A fost poate și altceva. S'a deslușit parcă, în accentele pătrunzătoare ale momentului, ivirea zărilor unei soarte noi pentru muzica isvorită din minți și talente românești, pentru acest grai ideal al sufletului național, pentru ceace înseamnă bun și valoare de artă proprie. Un viitor de sprijin, de recunoaștere, de îndrăznire, se întrezărește, parcă, în proectările de lumină ale zilei festive dela „Filarmonica".

In această închinare, către omul care întrunește idealurile marilor realizări românești în arta muzicii, este furișat și gândul pentru o mai mare apropiere de muzica noastră, de creația muzicală românească, de cei care o reprezintă și o transmit înțelegerii celor mulți.

Nu ne înșelăm, nu este o iluzie.

De aceea, semnificația multiplă a zilei celei mari dela „Filarmonica", trebue să lase dâră de lumină în urma-i însemnând o dată pe care realități frumoase ale viitorului o vor confirma în rosturile și anunțarea de ursită fericită de care credem că o putem lega.

MODALITATEA DE FUNCȚIONARE A OPERII ESTE TOT NEHOTĂRÎTĂ

După grele săptămâni de desbateri, aceea incertitudine dăinuește la Opera Română, în ceace privește stagiunea viitoare. Dată, loc, condițiuni, sunt necunoscutele unei triste ecuații... lirice.

Știrile „bine informaților" nu lipsesc. Din păcate, lipsește până acum o decizie definitivă.

Cea mai logică și frumoasă dintre soluții, aceea a cedării temporare a trei spectacole serale și — a unui matineu — ale „Teatrului Național" „Operii Române", va fi, se pare, redusă la un compromis care va crea Operii situația record de a nu avea teatru cântând în două teatre, de a-și duce existența în patru domicilii, de a răsturna, ca o carte de joc dintr'un castel, în cădere, o companie de teatru peste alta și totul abia, în momentul fericit în care în sfârșit se va fi luat o hotărâre definitivă, ceace, încă nu s'a întâmplat.

Starea de spirit în care se repetă, în asemenea împrejurări, este ușor de bănuit. Și e păcat, deoarece cu elementele pe care le posedă, Opera Română ar fi putut să se ridice, altfel înțeleasă și susținută, la un nivel care n'ar fi fost fără repercusiuni nu numai în viața muzicală românească, dar și în rânduirea acesteia printre mărturiile similare ale străinătății, ceeace este un punct de vedere care, nu mai este permis să scape nimănui. N'am mai fi văzut, atunci, plecând tot mai mulți dintre cântăreții noștri peste hotare, pentru a nu se mai întoarce și a ne lipsi de aporturi cari ar fi dat primei noastre scene lirice pecetea unor interpretări de mare clasă și prestigiu și țării un titlu mai mult de mândrie națională.

ROMEO ALEXANDRESCU

EGIPET

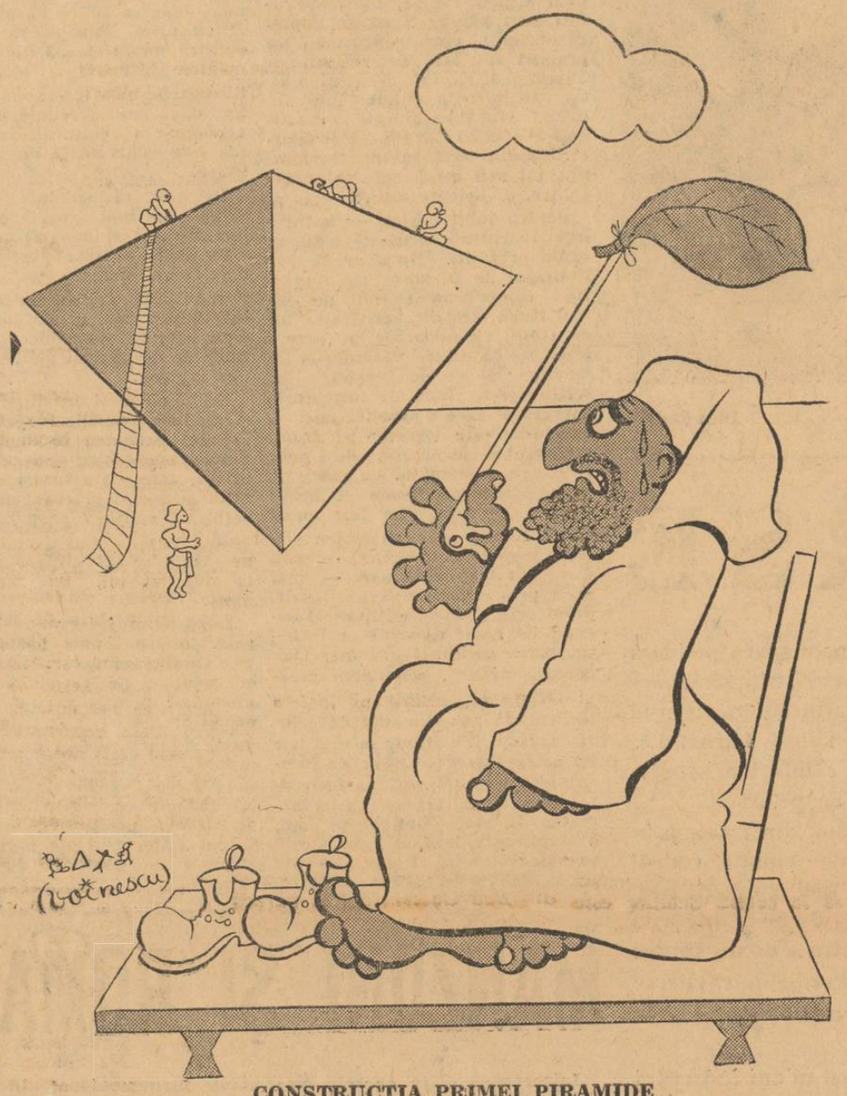

CONSTRUCȚIA PRIMEI PIRAMIDE
Faraonul : — Dela'nceput ! Nu-mi place așa !

Cântec de paiață...

Durerea mea este ascunsă
...De trei dungi trase cu făină;
Sunt clown, o paiață vie
Cu sufletul ca o ruină;

Când mă ivesc, pe fețe 'nvie
Un râs senin, plin de lumină;
Mă dăruesc, cu bucurie,
S'aduc o liniște deplină...

Dar sufăr când sunt jucărie,
Și o frumoasă colombină
Imi râde'n nas, cu ironie...
Deși sunt mic, un bob de tină
Am suflet și-o inimă vie...

Durerea mea este ascunsă...
De trei dungi trase cu făină...

PĂTRAȘCU ION SÂRBUL

Ecranul

CAPITOL: Ultima tinerețe

„Ultima tinerețe" nu entuziasmează decât categoria cinefililor dozați cu răbdarea necesară revederii unei teme ce-a inspirat turnarea unei serii întregi de filme.

Unele dintre ele, chiar foarte reușite, — spre deosebire de prezenta realizare, în care excelentul actor Raimu își dă toată silința de a alunga monotonia ce plutește în majoritatea actelor, deși la începutul lor speri că vei asista la un film rar.

Singura surpriză e Jaqueline Delubac, ce interpretează rolul unei femei cu sufletul risipit de decepția primei dragoste, ce acceptă să lumineze cu tinerețea ei confortabila casă a unui bătrân agățat cu disperare de viață.

Plăcut impresionați, observăm transformarea acestei tinere conițe, care părea a fi devenit stea de cinema, nu grație talentului, ci soțului ei, regisor suveran în alegerea interpreților. Se vede însă că divorțul de Sacha Guitry i-a folosit și din punctul de vedere al interpretării rolurilor.

Dar sensibilitatea Jaquelinei Delubac și convingătorul și variatul joc al lui Raimu nu pot fi, cu toată factura lor superioară, singurele elemente care pot asigura succesul unui film.

ADRIANA NICOARA

STAGIUNEA DE TEATRU RADIOFONIC,

s'a deschis Miercuri seara, cu „Oedip Rege" *de* Sophocles, *în adaptarea d-lui dr.* V. Voiculescu. *Prezentarea operei marelui poet grec a fost făcută de d.* profesor Pippidi.

Interpreți au fost : d-nii Tony Bulandra, Dem. Psatta, M. Gingulescu, Petre Dragoman, Arsene Popovici, N. Brancomir, Toma Dumitriu și d-nele Marioara Zimniceanu, Lilly Carandino și Maria Mohor.

Vom folosi acest prilej pentru ca recunoscând, cu meritate elogii, efortul conducătorilor societății noastre de Radio, întru asigurarea unor emisiuni cât mai perfecte, să atragem atenția celor în drept asupra unei greșeli în care se stăruie — din păcate — de prea multă vreme.

Se înțelege că imputarea noastră, nu se referă la niciunul dintre interpreții de Miercuri. E strict însă, că pentru a asigura o bună emisiune, teatrul radiofonic, pretinde — înainte de orice — un grup de actori cu voci bine diferențiate.

Ori, în cele mai multe distribuții și chiar în srălucita distribuție a piesei „Oedip Rege", care alinia în fața microfonului atâți fruntași ai scenelor bucureștene, principiul acesta n'a fost respectat.

De aci imposibilitatea pentru ascultători de a deosebi vocea unui personagiu, de vocea altuia.

In studiourile străine s'a ajuns, prin experiență îndelungată, la convingerea că actorii cei mai merituoși, nu sunt totdeauna cei cu voci excepțional timbrate. Aceste voci, aduc riscul unei sonorități excesive și metalice, care ostenește prea curând urechea ascultătorilor.

Ce se cere unui actor, este posibilitatea de a varia, în chip firesc, tonurile unui glas agreabil pe care să-l cunoască bine în toată întinderea lui.

Să păstreze, fie că citește un text, fie că-l spune pe de rost, o naturalețe și o sinceritate care să convingă pe ascultător, că în odaia lui a pătruns glasul și viața unui om adevărat.

Pauzele, reticențele, anumite îngăimări firești în viața de toate zilele, ruperea unei fraze, unele gradații, unele monotonii chiar, sunt nuanțe gonite în genere din meșteșugul actorului.

O proastă deprindere îl îndeamnă să-și pozeze glasul și să vorbească subliniind egal cuvintele. Dar această valorificare cu dinadinsul a dicțiunei, această cursivitate teatrală, divulgă „rutina profesională" și supără o ureche sensibilă.

Desigur actorul ideal, inteligent și cu mijloace variate de expresie, cu glas melodios, cu acea comunicativitate care rezultă dintr'o concentrare lăuntrică și dintr'un magnetism personal, acest actor înzestrat cu deosebire pentru cerințele microfonului, nu ne stă oricând la îndemână. Va

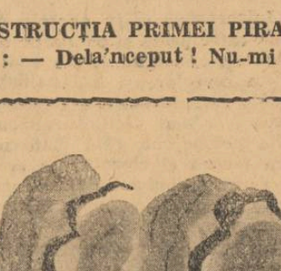

fi greu să-l aflăm chiar între actorii consacrați. Mai ales de acolo ne pândesc desamăgirile.

Iată pentru ce actorii noștri vor trebui deprinși cu o tehnică nouă, încercându-le intuiția și posibilitățile de expresie de la un material literar la altul, ca să fie feriți de orice „manierism".

Vor trebui să știe când să vorbească, răspicat ca în strană, când șoptind, când firesc și conversativ, când avântat, când domol.

Vor trebui să captive pe ascultători — nu cu reputația unui nume — căci după cea dintâi desamăgire, numele acesta nu va mai ispiti urechea nimănui — ci cu meșteșugul prin care vor ști să exprime convingător o pasiune, sau prin humorul cu care vor ști să lanseze o vorbă glumeață.

Incheiind aceste observații, ne vom mărturisi — pe marginea distribuției de Miercuri seara — o preferință, pentru interpretul Păstorului, Arsene Popovici — *a fost urmarit cu interes și emoție, pentru că a fost distribuit conform principiilor de care un bun regisor va trebui să ție permanent seamă.*

„INAINTE DE PREMIERĂ"

a fost întitulat ciclul de manifestări duminicale, prin care Teatrul Național **se leagă să înfățișeze publicului, personalitatea fiecărui autor dramatic, român ce urmează să fie reprezentat pe prima noastră scenă— odată cu cele mai sugestive fragmente din piesa ce se repetă în vederea unei apropiate premiere.**

Această inovație a d-lui Liviu Rebreanu, **s'a dovedit chiar dela prima manifestare, deosebit de atractivă.**

Curiozitatea publicului a fost stârnită. Iar contribuțiile d-lor N. I. Herescu, Ionel Teodoreanu, Ion Sân-Giorgiu și Pop Martian, **au răsplătit din plin atenția spectatorilor.**

Ne întrebăm însă, dacă în râvna d-sale de a provoca interesul marelui public pentru actul de creație al dramaturgilor noștri. d. Liviu Rebreanu, va izbuti să sporească acest interes, numai **cu mijloacele folosite Dumineca trecută.**

Poate că având la îndemână un personal artistic atât de numeros și atâtea elemente tinere, nerăbdătoare să se afirme, d. Rebreanu, va putea afla mijlocul să experimenteze în LECTURI PUBLICE, duminicale — fie la Teatrul Național, fie la Studio — și texte neintrate încă în repertoriu, dar vrednice a fi supuse verdictului spectatorilor sau atenției directorilor de teatru.

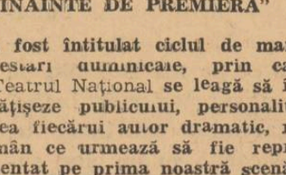

In chipul acesta — credem noi — s'ar putea pune în circulație, fără necesitatea unui stagiu prea îndelungat, câteva nume noui de autori dramatici.

Iar participarea publicului orgolios să contribue prin verdictul său la consacrarea celor ce aspiră la gloria scenei, ar fi de real folos Teatrului Românesc. Ar fi, poate, actul de răsplată a ceeace năzuim să fie un teatru contimporan de artă.

CINE L'A VAZUT

pe d. *Toma Dumitriu*, noul interpret al rolului *Vlaicu-Vodă*, purtând cu aceiaș noblețe domnească, straele purtate cândva de *Aristide Demetriad*, va trebui să fie de acord cu noi.

D. *Toma Dumitriu*, se dovedește vrednic să dea viață nouă, pe prima noastră scenă, unui lung șir de eroi, al căror glas amuțise.

Ca și în *„Icarii depe Argeș"* d. Toma Dumitriu, ne-a apărut în *„Vlaicu Vodă"*, cu chip și atitudini de icoană bizantină, drept un artist împlinit, cu prețioase daruri de compoziție și transfigurare.

După consacrarea d-rei *Eliza Petrăchescu*, până mai ieri, necunoscută publicului bucureștean, iată — așa dar — o nouă dovadă că înțelegerea d-lui *Liviu Rebreanu* iscodește și desvălue talentele, cu o râvnă pe care o dorim fără osteneală, în slujba Teatrului românesc.

S. D.

Prin linii de foc și cenușe...

„Ivan" a încercat un contraatac.
Din zori a început să curgă 'n tranșee foc.
Dar stăm neclintiți. Bateriile noastre răspund.
In aer e iad, proectilele scormonesc orice loc.

Avioane răslețe sbor pe sus,
Coboară 'n picaj. Cu mitralierele le urmărim...
Dar ele-și aruncă pe câmp încărcătura, fug...
Câte-o patrulă încearcă să se ridice, dar o ochim..

Tankurile au aceiași soartă.
Pâlpâe în văzduh fumul greu.
Pământ răscolit, în sârme zeci de trupuri căzute.
Se văd mantale cenușii și mâini rătăcite, mereu.

Și totuși, uneori e iarbă cu flori albastre de câmp.
Or fi trecut și pe aici înainte țărani și femei ?
Vor fi înnegrit plugurile ogorul,
Și se vor fi închinat vre'odată la amiază și EI ?

Pe dealuri pârâe neîncetat mitraliere.
Ai noștri execută un baraj cumplit.
Hecatombe dincolo 'n linii. Noaptea se aruncă în goluri.
Se aud scâncete. Trebue să fie pe-aproape un rănit...

LA UN REPAUS

Pornim. Zorile tremură 'n pâclă.
Câmpii jilave, brazde și ierburi ude.
Caii duc greoi mitralierele
Spre Molchiș artileria grea din nou se aude.

Apoi răsare soarele. Prin praf
Trec din urmă mereu camioane.
Din când în când ne 'ndemnăm veseli
„Ia, zi o doină dela noi, mă Ioane !"

Lângă un sat mai arde un tanc.
Sunt și doi conductori scrum, aproape..
Butuc le face semnul crucii.
Trecem 'nainte. Doi inși au rămas să-i îngroape !...

Soarele toarnă pe noi aramă topită.
Ne e sete, dar nu întâlnim în cale nimic.

Pruni uscați ; ciulini, sterpe ogoare
Ne-ajunge bucătăria. Oțet are de-acasă un plic...

Ne-așezăm pe margini de drum. Repaus.
Deshămăm caii, trecem cu toți la cazan.
Departe se rostogolesc avioane.
De aici începe 'nsfârșit ofilit și galben un lan..

Trop ! Trop ! După masă „împachetarea"...
Câteva cătune 's pustii.
Pe stuful caselor sboară stăncuțe.
Rareori pe uliți, se văd bătrâni și copii...

BATE ARTILERIA

La un alt popas ne privim curioși
Ne-au crescut bărbile, suntem arși de soare.
Mereu, mereu înainte !
Busuioc a pierdut fluerul. Spune omul ce-l doare !...

Iftimie scrie ceva 'ntr'un carnet.
Este singurul „teterist" dintre noi.
Ne spune deseori șotii, povești
Și strigă: Fârtați, hai o horă ! Așa-i la războiu !...

Lângă Mândrești ne oprim. Bate artileria lor.
Din nou văzduhul e negru și plin
De foc și cenușe. Pe branci
Instalăm telefonul, punem mitraliere 'n față, ochim...

Luăm satul cu asalt. Intre noi
Parcă plouă cu foc. Nu se știe ce vor...
Se 'ncrucișează ca furnicile plumbii în aer.
Un geamăt : l-au lovit pe Bănică 'n picior.

Il târâm, rupem ismana, 'l pansăm.
Dar nu mai poate merge. In drum
Rămâne trist. Dintre noi cei nouă din sat
Au picat numai doi pân'acum.

AL. RAICU

Din volumul CARNET DE SOLDAT, care va apare în curând.

Note italiene

MONTAIGNE ȘI ITALIA

De curând, criticul italian *Giuseppe Tofanin*, preocupat de tot ceeace se raportă la umanismul italian, a publicat un interesant volum în editura *Nicola Zanichelli, Bologna*, intitulat *„Montaigne și ideea clasică"*.

Se înscrie acest volum în linia atât de importantelor studii de genul acesta, raportate la legăturile dintre Italia și „filosoful fără filosofie" al clasicismului francez

In seria studiilor începute de *Laurini, — Montaigne e alcuni scrittori italiani del secolo XVI* (Revista Pedagogică, 1921); continuate de *Terlizzi (Montaigne e l'Italia*, în „Studi di letteratura italiana; XII, 1922), P. Hazard *(A l'Italie que doit Montaigne?*, în revista „Dante", Octomvrie 1933) și P. Michel *(M. de Montaigne et l'Italie*, în același „Dante", Iulie 1933), Toffanin operează curagios cu o bibliografie imensă. Bun cunoscător al isvoarelor italiene ale culturii franceze Toffanin înțelege *ce*

Montaigne, portret de Genest.

din Montaigne este datorit lui *Castiglione*, din al său „Cortegiano", sau *Principelui* lui Machiavelli.

Dependența lui Montaigne de gândirea umanistică italiană, și de cultura italiană imediat prerenascimentală, atât de dificil de susținut, nu este afirmată de Toffanin cu siguranța și încrederea ne-critică a celui ce susține din motive de orgoliu național o influență nu atât dovedită cât dorită, ci este studiată, documentată, dovedită, cu un spirit critic și o perspicacitate care fac calitățile cele mai prețioase ale omului de știință umanistă.

Destul de prudent și calculat în afirmațiile sale, Giuseppe Toffanin se mulțumește să afirme un lucru ce nu poate fi suspectat: că ideea umanistă italiană, ideea clasică, își găsește variațiunile cele mai puternice, mai cu seamă în legătură cu contrastul dintre Natură și spirit, cu proza lui Montaigne, care, fără să aibă o filosofie, e un filosof cu multă trecere la cei moderni.

„A-l considera pe Montaigne închis în orbita unui clasicism fără timp și fără spațiu, acel clasicism care, pentru a uza de o definiție a lui Descartes, trebue să reprezinte „ordinea între acele sisteme care nu rezultă direct dependente între ele, sau unul din altul, este prea puțin". Desigur, scrie recenzentul lucrării lui Toffanin, E. Villa, în *„Il Libro italiano nel Mondo"*, No. 1—2, 1941, inducțiunile de caracter istoric ale lui Toffanin, sunt de natură să pună într'o lumină mai clară, mai modernă, figura izolată și definitorie a lui Montaigne.

POEZIA LUI MICHELANGELO,

este, prin extrema ei diversitate și prin eleganța sigură de sine a tehnicei, de o marmoreeană concepție, un subiect care a ispitit mulți critici literari. Nu de mult, în limba română, a apărut volumul „Michelangelo poet", datorit d-nei Ninette Façon, *constituind, dacă nu ne înșelăm, teza de doctorat a apreciatei autoare. Iată că de curând, la Roma, în editura „Fratelli Palombi", (1941, p. IX+162+25 planșe hors texte), domnul* Valerio Mariani *dă la iveală un studiu asupra aceluiași subiect.*

Lirica michelangiolescă este aici reprezentată la spiritul artei marelui sculptor al Prebaroculul italian. Ea nu e privită, ca de obiceiu, drept un document biografic, ci ca o realizare echivalentă plasticei artistului. Poeziile sale ornează uneori unele basoreliefuri, unele statui sau unele monumente arhitectonice ale Titanului florentin.

Subdivizând vastul material în trei părți : „Amor", „Moarte", „Credință", Valerio Mariani știe să descopere aderențele sufletești ale fiecăreia.

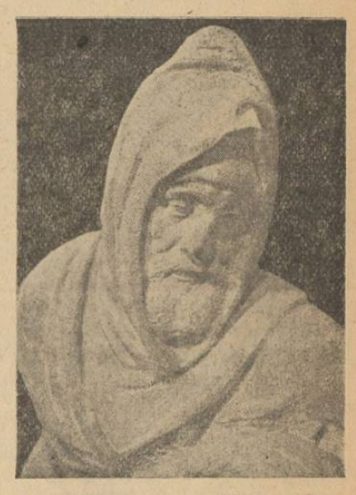

Micelangelo (Autoportret din Pietà)

Giganticul dar de realizări plastice, sentimentul titanic al formei vii, adăugat unei exigențe lineare dinre cele mai pure, mărturisite în miraculoasa arhitectonică a monumentelor sale (biblioteca Laurenziana) de pildă) își găsește expresie tot așa de bine în poezia ca și în plastica sa.

Amorul : *sentimentul gigantesc al posedării lumii materiale, mai cu seamă a celei organice.*

Moartea: *vanitatea sforțării omenești de a se elibera de lanțurile trupești. Poetica „Nopții" din Capela Medicee dela Florența: elogiul somnului, lipsei de conștiință dureroasă.*

Credința: *moartea pentru lume, renaștere pentru spirit.*

Meritul mare al lui Valerio Mariani, este de a ști să desprindă din opera lui Buonarotti, marile sensuri ale vieții, marile aventuri ale spiritului, exprimate deopotrivă în plastică și lirică. Perfecția tehnică la care a ajuns în această lăturalnică preocupare Michelangelo, dovedește că uneori „le violon d'Ingres" poate suna și virtuos.

SORACTES

Note germane

AM RECITIT POEMELE LUI SCHILLER

și m'a copleșit un sentiment de stranie sfială. Schiller a fost, din creștet până în tălpi numai spirit — și spirit de format neobicinuit de mare. Nu a fost deloc exagerată remarca prietenului său Goethe că Schiller era cu mult mai mare decât contemporanii săi chiar și atunci când își tăia numai unghiile. (O tăiere cu cântec a unghiilor este și în trista poveste a nunții celei mai

Carl Moor, în „Hoții" (după P. C. Geissler)

frumoase fete a lui Vasile Lupu Vodă cu Timuș Hmelnițchi. O amintim pentru mai drastica subliniere a cuvintelor olimpicului din Weimar despre poetul Hoților, al lui Don Carlos, Wallenstein și Wilhelm Tell).

Am recitit **Die Künstler, Die Gotter Griechenlands, Das eleusirche Fest, Der Ring des Polykrates, Kassandra, Die Kraniche des Ibykus, Das Siegesfest, Das Ideal und das Leben, An die Freude, Die Bürgschaft și Das verschleierte Bild zu Sais;** am recitit **Der Taucher, Der Kampf mit dem Drachen și Das Lied von der Glocke** și am recitit dela balada la cântec catren și distih, totul ce mi-a fost lectură sfântă odinioară când „descoperind", ca orice copil, pe acest neînțeles dar fascinant pentru copii condottier al poeziei, scoteam din răbdări pe învățătoarea Scholz din orășelul sudet Bautsch, unde am făcut trei clase primare, — și-l nelinișteam pe bunul director Eduard Greipel cu apucături de Carl Moor înjghebând, dimpreună cu prietenul Egon Bierent și alții, o veritabilă ceată de haiduci cari trăiau în perpetuă guerillă cu băieții din vecinul Gundersdorf.

Din păcate, Egon nu-l cunoștea decât pe Räuberhauptmann Fetzer, iară eu nu m'am mai lăsat sedus decât de Heinz Brand și Unsere Feldgrauen, — ceeace n'a fost, propriu zis, lectură școlară interzisă, dar, ca orice excitant ieftin al fanteziei puerile, m'a dus la o aventură pe care, cât pe ce era s'o plătesc cu eliminarea din instituție și pentru care am fost recompensat cu o de tot mediocră notă la conduită, iar aceasta numai și numai fiindcă învățătorii mei învățători au socotit că aș fi fost prea bun elev la celelalte materii.

Dar ce poate avea comun „Schiller" cu năzdrăvăniile nevarstnice ale unui elev? Iată că are, caci, deși opera explicabil slabă, — nici Goetz al lui Goethe nu e cu mult mai matur din acest punct de vedere, — drama intitulată **Hoții** va rezista, ca și tinerețea, tuturor potrivnicilor și gusturilor literare și niciodată omul juvenil nu va ezita să o cetească mai întâiu pe aceasta și pe urma pe Don Carlos.

Poemele lui Schiller mi-au vorbit însă altfel de această dată. Mai întâiu mi-a fost, oarecum, greu să le cetesc. Schiller este prea abstract pentru noi cei îndrăgostiți de imagine și emoții și ideofobi odată ce ne decidem să frunzărim o plachetă de versuri. E și prea german poetul Schiller. E și kantian pe deasupra. Dar, odată prins de vraja melodiilor și ritmurilor lui dinamice, te ridici, ca reptilul în fața îmblânzitorului cu flaut, și te legeni fără să-ți dai seama cum și de ce . Abea după ce ai închis volumul începe dumirirea: Schiller idealistul pune un incomensurabil substrat moral la temelia și'n țesutul fiecărei opere. Poemul, strofa, versul și chiar cuvântul luat în parte poartă nimb, iară rodul de aur al acestui substrat moral este o mare bucurie:

Freude, schöner Götterfunken,
Tochter aus Elysium —

o bucurie îmbătătoare și mântuitoare:

Wir betreten feuertrunken.
Himmlische, dein Heiligtum.

(Bucurie, frumoasă scânteie zeească, fiică din Elisium, ne apropiem, divino, îmbătați de văpăi, de altarul tău).

Și „bucuria e țel" cântată de Schiller e generoasă, nemărginită, nepărtinitoare, înfrumusețătoare, fără prejudicii, nobilatoare și liberatoare. Toate baladele și ditirambele acestui poet, toate cântecele și imnurile lui încând și tind către marea și curata bucurie de care, din vremuri imemoriale și până'n vecii vecilor, va avea atâta nevoie umanitatea chinuită de prea grave destine.

Să-l recitim pe Schiller. Azi, mai mult ca oricând, versul lui ne poate fi far și razim.

KARL HEINRICH WAGGERL

(n. 10-XII-1897 în Bad Gastein) s'a impus (1930) cu volumul Brot *(carte gen Hamsun, de o irezistibilă forță transfiguratoare pentru cetitor), și a dăruit literaturii germane romane țărănești unice: Schweres Blut (1931), Das Jahr des Herrn (1933), Mütter (1935)* Mütter *e opera cea mai caracteristică pentru Waggerl, precum* Brot *cea mai puternică.* Schwes Blut și Das Jahr des Herrn *pline de dârză dară pioasă lumină a sufletului rustic nefalsificat de nici una din multele tentații ale vieții zgomotoase.*

Waggerl este, prin excelență, romancierul provinciei sale Salzburg bogată în frumusețI ale peisagiului și bogată în ceeace, după cuvântul lui Hristos, se numește „sare a pământului".

Wagreiner Tagebuch *(1936), ciclul de povestiri* Du und Angela *(1933),* Das Wiesenbuch *(1932) și* Kalendergeschichten *sunt, pe lângă cele de mai sus, principalele lucrări, până în prezent ale lui* Karl Heinrich Waggerl, *care și-a făcut un crez sfânt din datoria scriitorului de a dărui lumii frumusețe, bună învoire, pace, bunătate, — și, toate acestea în cadrul armonic al omeniei, tradiției și credinței germane din Salzburg.*

Waggerl, fiul tâmplarului din Bad Gastein a fost parecă predestinat să sufere mult pentru a putea alina mult. Groom, vânzător de ziare, călăuză pentru alpiniști și, târziu, elev a unei școli normale de învățători, Wagaerl face o nemiloasă ucenicie a vieții. Condițiile acestea însă nu-l abrutizează ci-i rafinează sensibilitățile apropiindu-l și mai mult de vocile și tainele patriei sale. Războiul mondial și anii de captivitate închee cu și mai puțină considerație formarea spirituală a viitorului scriitor. Waggerl este, în înțelesul cel mai larg, cremene șlefuită numai în zbuciumul torentelor vieții. De aici și dragostea lui pentru totul ce duce trai greu dară nerătăcit de vârteje trecătoare și neabătut de pe bunele căi ale înțelepciunii țărănești.

Cărțile lui înseninează și reconfortează, iată, necunoscutul meu prieten, cât știu și cât îți pot spune despre scriitorul de care te interesezi. Totul ce a scris el găsești la Insel-Verlag din Lipsca.

ESTE INEXPLICABIL

cu ce puteri magice l-a atras Rusia pe Rainer Maria Rilke.

„Că Rusia este patria mea, — scria el din Roma, 1904, — aparține marilor și misterioaselor certitudini din cari trăiesc". — „Poate că Rusul este făcut să

Karl Heinrich Waggerl

lase să treacă istoria omenirii spre a se topi apoi, cu inima-i cântătoare, în armonia lucrurilor. Chemarea lui este numai să dureze, să rabde, asemeni violonistului căruia nu i s'a făcut încă semn să ia loc în orchestră"...

Prieten cu poetul țăran Droschin, Rilke e învins de întinderile Rusiilor, atras de necunoscut și răscolit până'n temeliile ființei sale de larga tălăzluire a ortodoxismului rusesc mistic și misterios.

Rilke a iubit Rusia sufletului său și Rusia veacurilor de gestație a necunoscuturilor. Roma, Parisul și celelalte cetăți ale lumii îl vindecau, temporar, de marea melancolie de care suferea, Moscova însă-l fascina.

Asemeni tuturor apusenilor și Rilke s'a înșelat cu privire la ființa cu nenumărate fețe a Rusiei. Dacă necunoscutul ne atrage mai mult decât orice, și Rilke nu i s'a putut sustrage, — mai ales că vedea în mujic numai umilință creștinească și dragoste.

TRAIAN CHELARIU

CANTECE NOUI

Abecedar

Când ies în zori pe prispa cu urme de luceferi
Mă 'ntâmpină, să-mi dee binețe verzi, livada.
Și dacă vreau tăcerii să-i descifrez balada
M'ajută lăstunii din cuiburi, mici și teferi.

De vreau să știu ce cântec au învățat alunii
Și ce poeme noaptea a furișat prin flori,
Chem cumpeni de fântână — aburind de rouă 'n zori,
Chem spicele de-avalma cu merii și cu prunii.

Și le citesc răspunsul în semnu 'ncovoiat,
Și le citesc lumina în frunzele jilave ;
Strâng cântece din svonul ce curge prin dumbrave
Și simt cum ard punți albe pe inimă de sat.

DRAGOȘ VICOL

Preludiu

Cântecele mele sunt îngeri
porniți spre tine 'n faptul serii,
când — îngenunchiată — sângeri
și scurmă 'n tine cazmalele durerii.

Cântecele mele,
îngerii mei
sboară din mine, din taina unei hrubi,
ca un stol alb de hulubi.

Ascultă-i cum fâlfâe 'n jurul tău.
Ascultă-i, iubito, primește-i.
Ți-aduc pe aripi smirnă.
Iubește-i...

Ce noapte de aur ! Tot cerul
și-agață colane, cercei...
Unde ți-e lună, misterul ?

Cântecele mele...
Ingerii mei...

MARIN SĂRBULESCU

Plop înalt

Am crescut înalt ca plopul
și ca el de dârz în vânt —
vorba mea — în freamăt verde —
se întinde ca un cânt.

Hăt departe 'n zarea tristă,
gândurile mi le'mplânt —
tot ca plopul, singuratec,
peste 'ntinderi — singur sânt. —

Impletind nemărginirea
cu vântoasele mă pierd —
coama visurile noastre,
în nădejde-o desmierd. —

Plop înalt crescut spre ceruri
tremură-ți tristețea 'n șir —
nu uita că fericirea
ține cât al ierbii fir. —

EMANOIL FLORENS

Surprize epistolare

Ne-am obicinuit, de când scriem în aceste coloane, cu cele mai ciudate și mai felurite întâlniri și pretenții. Timide sau arțăgoase, distante sau familiare, pe toate le-am luat **așa cum sunt,** desprinzand însa de ele poezia — adica esențialul. Balastul acesta de proză de care pomeneam mai sus, constitue, oricum ar fi, un material documentar destul de interesant, stând mărturie despre zeci și zeci de mentalități. Odată, când „materialul" va mai fi trecut pe sub patina vremii, vom cerca să schițăm o hartă spirituală, din care se vor putea desprinde atatea și atâtea semnificații.

Până atunci însă, să ne mărginim în a prezenta prietenilor cetitori, un mic „caz", care prin tonul și maniera sa, nu va avea nevoe de prea multe comentarii. Printre atâtea alte plicuri, am primit mai acum câtăva vreme unul, alb și subțire. Am ceeit cu luare aminte cele trei sau patru poesii, care nu ne-au spus prea mare lucru și tocmai vroiam să trecem la alt plic, când ne-a căzut în mână și un bineței care însoțea acea producție lirică. Câteva rânduri numai, dar deajuns ca să ilustreze o mentalitate și o metodă. După ce eram somați ca poesiile să ne placă, (!) corespondentul pe care dorim să-l lăsăm anonim, ne lua „pe sus" — cum ar zice românul, — provocându-ne, ca în cazul în care nouă **„personal"** nu ne plac producțiile **„să facem un curs de cum se scrie poezia, spre a mă conforma și pe viitor".**

Cu cea mai profundă mâhnire ne vedem siliți să anunțăm pe domnul poet că nu am putea scrie un asemenea curs, din motive prea simple, pe care le-am desbătut nu odată, aiurea și mai ales aici. Sfaturi și rețete—am scris-o și-o mai scriem — se pot da din cale afară de greu, mai ales acolo unde scânteia și harul lipsesc. Sfaturi și rețete nu se pot da în poesie, iar dacă totuși se va afla cineva s'o facă, să fie siguri lectorii că nu noi ne vom lua această sarcină ingrată. Ceea ce era însă mai trist la autorul acelui bilețel, era calitatea (se poate spune oare astfel unei mărfi lipsite de așa ceva?) atât de îndoelnică a strofelor sale, din care ne abținem de a cita. Nu „atitudinea" de care am amintit ne mâhnește pe noi, ci faptul că o manifestare spirituală de acest fel, însoțește opere care nu se pot numi „publicabile", cu tot excesul de umanitate și bunăvoință. Caracteristic e însă amănuntul că gesturi de acest soiu nu se pot întâlni niciodată acolo unde bate o inimă de artist, acolo unde strofele și poesiile sunt armonii autentice. Poeții adevărați nu vor scrie niciodată scrisori, întrebând „cum se scrie poezia" și nu vor răcni niciodată la noi. Și tocmai asta e marea noastră satisfacție.

●

Altă ordine de idei. Un plic cuprinzând stihuri de-ale unui poet cu totul necunoscut ne-a sosit eri, dar nu ca toate celelalte. Cenzorul care le-a cetit, s'a nimerit să fie unul dintre scriitorii noștri de seamă. Și iată că acest meșter se pleacă asupra versurilor trimise nouă și înseamnă câteva rânduri de apreciere asupra poetului, pe marginea hârtiei, întovărășindu-le de un salut. Preferăm să nu dăm nici un nume, dar dorim ca însemnarea de față să arate tuturor că munca poetului tânăr nu e întotdeauna nerostnică și stearpă. Intre atâtea lovituri piesize, între neînțelegeri și șoapte, cuvintele fratelui omului mai mare (care are de mult **un nume)** vin nu numai ca o reparație, ci ca o înțelegere totală și gravă, a unei munci și a unei misiuni. Imi iau îngăduința să mulțumesc, de-aici, scriitorului.

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit pe adresa : Ștefan Baciu, str. Dr. Baiulescu 9, Brașov. Și cuvintele de răspuns: **Constantin D., Ionel Radu, Iuliu Th., Dimitrie C., Ioan P. Gr., Grig. P. L., Ionel L. : Nu. Virgil P. :** Indescifrabile. **Al. S. Jeb., Em. Furs., I. Goga:** Da. **C. Mihal. :** Altele.

CASA VORNICULUI ALECU KRETZULESCU

de OLGA GRECEANU

In Bucureşti, în chiar mijlocul oraşului în strada Benito Mussolini Nr. 5, există încă vechea casă a **Vornicului Kretzulescu**, de acum 124 ani.

Azi, stăpâna casei e Doamna Anna Em. Alexandru Lahovary, fiica lui Nicolae Kretzulescu, el însuşi fiul vornicului.

Pe dinafară şi pe dinăuntru casa Vornicului „de opt stânjeni domneşti lungul şi de şapte stânjeni domneşti latul" şi pentru care s'a cheltuit în

Nicolae Kretzulescu
(Desen de Negulici, 1838)

anul 1817 aproape unsprezece mii de taleri, a rămas aşa cum a pregătit-o el şi cum a lăsat-o în anul 1847, ultimul lui an de viaţă.

Nimic nu s'a pierdut, nimic nu s'a schimbat. Nu e vorba numai de ziduri, sau de obiecte massive, de mobile, dar nu s'a pierdut nici măcar cea mai mică fituică însemnată de veacuri de mâna unuia sau altuia din Kretzuleşti.

Astfel, supravieţueşte încă, între altele, o veche carte de rugăciuni, pe scoarţa căreia e scris de mâna Vornicului:

„M'am născut în Bucureşti, mahalaua Cosma, în casele mele din Vopseaua de Galben, Nr. 344, la 4 Februarie 1781, în ziua Sfântului Isidor"...

Casele din Vopseaua de Galben, Nr. 344, ridicate în 1747 de Radu Kretzulescu, Mare Logofăt, fiul lui Iordache şi al Saftei Brâncoveanu, ctitorii bisericii Kretzulescu din Calea Victoriei şi unde s'a născut Vornicul, au ars în 1815, într'o noapte de iarnă, mistuind din plin ziduri, hambare cu mălai, cu făină, cămara unde gemeau tot felul de băcănii şi de sărături, odăile şi cuptoarele franzelarilor, ale croitorilor, cizmarilor, toate aşternuturile cu macaturi şi perdele ţesute şi cusute în casă, toate sofalele cu saltelele în coţuri şi cu pernele de jur împrejur ale dascălilor greci, ale grămăticilor, cântăreţilor, cafegiilor, ciubucciului, feciorilor de casă, cusătoreselor, ale stolnicului, vătafului şi chelăresei, căci înainte de 1800, un boer trăia în casa şi curtea lui, cu toată familia, cu toate slugile, cu toţi oamenii casei, până la o sută de suflete, fără nici o nevoe de lumea din afară.

A ars tot; dar cum focul a izbucnit mai departe dela una din bucătăriile cu măreţe cuptoare „unde se mistuiau lemne întregi, aşa cum veneau dela pădure, netăiate, nedespicate", a mai fost destulă vreme să se scoată afară din casă: mese, jeţuri, perdele, paturi, ţesături, argintării, bronzuri, lăzi cu acte şi mai tot cuprinsul încăperilor.

Vornicul Alecu Kretzulescu avea atunci 34 de ani, era însurat de nouă ani şi avea cinci copii: pe Lucreţia de 7 ani, pe Costache de 6 ani, pe Scarlat de 5 ani, pe Nicolae de 3 ani şi pe Raluca de câteva luni.

Au fost duşi în grabă în casele părinteşti de pe podul Mogoşoaiei, în mahalaua zisă a Kretzuleştilor şi a căror curte cuprindea o bună parte din curtea de azi a Palatului Regal.

In acele case vechi părinteşti, locuite odată de Iordache Kretzulescu şi de Safta Brâncoveanu, se vor mai naşte pe rând fetiţa Mariţa, apoi Zoiţa şi Smaranda.

In vara anului 1817, Alecu Kretzulescu, pe atunci Paharnic, începe înălţarea casei de azi. Începută în luna Mai, va fi sfârşită în luna Noembrie, aşa cum glăsueşte actul de zidire, păstrat în lada cu comorile scrise:... „cu şanţuri în „pământ de trei palme domneşti, umplute de jur împre„jur cu două cărămizi şi ju„mătate, deasemenea cu două „cărămizi la despărţiturile o„dăilor până în faţa pardose„lii, iar din faţa pământului „şi până la pardoseala duşu„melii, o jumătate de stânjen domnesc. Arcadele să meargă „de sus şi până jos într'o cără„midă şi jumătate; lumina bi„nalii de un stânjen domnesc, „din duşumea până la grinzi„le tavanului, stâlpii, câţi vor „fi credincioşi, să fie tăiaţi de „o palmă proastă în toate mu„chiile ei şi o sală lungă tot „de un stânjen lumină. Feres„trele în lemn de stejar drept, „fără perghel.

„Dulapurile înfundate în „zid, în tăblii de scânduri de „brad şi paturi înfundate cu „sentarurile lor, tot de scân„duri de brad, apoi cămară, „galerie de plimbare de jur „împrejur, pivniţe, pălimar pe „stâlpi de zid, pardosită larg „de cinci palme..."

Mai porunceşte Vornicul să fie duşumelile prin toate odăile de scânduri încheiate cu cepuri de fier, uşile să fie în tăblii cu câte două canaturi de scânduri de anin, broaştele dela toate uşile, din fier înfundate, „iar tălpoaiele ce sunt de aşternut jos la pardoseală, să fie tălpi groase bune, nu grinzi..."

Porunceşte „tavanuri cu ciubuce", paturi, sobe, cercevele la ferestre cu „hiarele lor" şi cu geamurile lor, şi încă fier atât cât trebuie „piroane mari şi mici, cuie şi şindrilă".

Calfa Leontie s'a legat să facă toate astea „fără cârtie şi la sorocul de patru luni a le da gata, fără nici un cuvânt".

Vornicul s'a mutat în casa nouă abia în anul 1821.

Şi această casă e azi în picioare, ca atunci, în 1817, ca o dovadă că de „bun lucru şi trainic s'a ţinut calfa Leontie".

...In timp ce mă sui pe cele trei trepte de piatră, în timp ce ating cu mâna clanţa dela intrare şi sui scara de stejar, mă gândesc la atâtea anterii, giubele şi islice cu samur, care s'au văzut pe vremuri urcând şi scoborînd aceleaşi trepte de atâtea ori înainte şi după protipendadă.

In capul scării erau desigur arnăuţii cu fustele albe cutate şi cu iataganele la brâu. Cu mâinile încrucişate pe piept, se aplecau în salut adânc în faţa postelnicilor, vornicilor, clucerilor, căminarior, paharnicilor, serdarilor şi pitarilor lui Vodă.

Dacă cei ce urcau aveau barbă, arnăuţii ştiau că trebue să se încline până la pământ, căci barba însemna ultimele ranguri de protipendadă, cea mai înaltă boerie.

Vornicul Alecu Kretzulescu era el însuş Mare Logofăt al Credinţei. Chipul lui veghează aci, într'o ramă aurită, prins deasupra pianului: Bărbat frumos, cu obraz rotund şi ochi mari negri, cu expresie pacinică şi mulţumită, cu mustaţă căruntă şi barbă mare, zâmbeşte, cum zâmbea pe vremuri tuturor celor ce-i intrau în casă. Lângă el, cu capul aproape de umăr, fratele lui, Paharnicul Dincă Kretzulescu.

Acest Vornic Alecu Kretzulescu poartă în sângele lui un amestec din sângele celor mai iubiţi Voevozi ai noştri şi dintr'al Doamnei Stanca, soţia lui Mihai Viteazul, cea dintâi Doamnă a tuturor Românilor, fiind o fiică a lui Stan Kretzulescu. Poartă, prin două ramuri, sângele lui Matei Basarab şi se scoboară în linie directă din Vodă Brâncoveanu, căci fiica martirului Domn, Safta Brâncoveanu, măritându-se cu Iordache Kretzulescu, devine astfel bunica tatălui lui Alecu Vornicul.

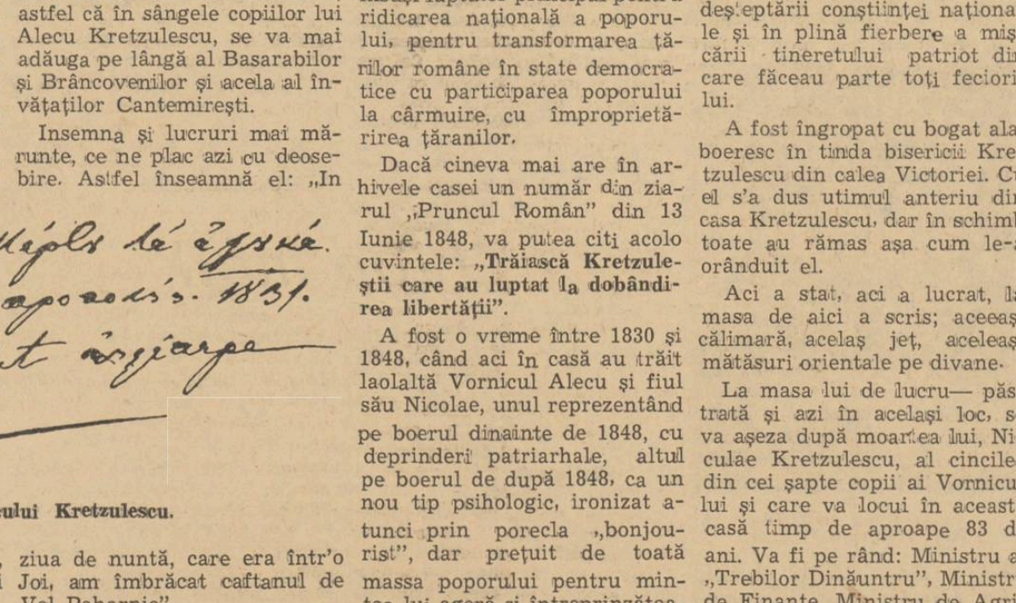

Cartea de intrare în Adunarea Deputaţilor a Vornicului Krêtzulescu.

Scrisul Vornicului Kretzulescu.

Modest din fire, blând, afabil, primitor, trăind retras de lume, departe de goana după ranguri, posturi şi onoruri, Vornicul Alecu Kretzulescu, care în 1842 e propus a fi Domn, scrie dela biroul ce e şi azi în prima odaie din stânga de la intrare, următoarele rânduri Mitropolitului:

„Inchinându-mă, sărut dreapta Sfinţiei Voastre, plecat rog pe prea Sfinţia Voastră să binevoiască a face cele de cuviinţă ca Cinstita Obştească Adunare extraordinară, să mă excepteze din numărul Candidaţilor şi să nu-şi mai dea osteneală de a balota şi pentru mine".

Mai mult decât domnia, i-a plăcut să rămâie în casa lui din vopseaua de galben, pentru ca alături de soţia lui, Anica Câmpineanu, să citească în fiecare seară copiilor câte o pagină din Biblie, apoi când copiii dormeau în cele două odăi din dreapta, să se scoale tiptil, să vină în vârful picioarelor să vadă cu ochii lui dacă focul din sobă mai arde, dacă copilaşii sunt înveliţi. Cu inima împăcată, se reîntorcea la patul lui să mai doarmă până la ziuă.

Vornicul era un om din cale afară de ordonat. Calm, cu multă judecată şi sânge rece, iubea cu tot sufletul tot ce era viaţa lui de familie şi când însemna el cu mâna lui, într'un carnet caligrafic, naşterile fiecărui copil în parte, cu anul, ziua, ceasul, cu numele naşului şi al preotului ce l-a botezat, în casele cui şi în ce zi, şi ce sfânt era atunci în calendar, şi cine era de faţă şi ce daruri a primit, simţi cum de acea clipă se leagă o pregătire sufletească cu totul specială, atât religioasă cât şi morală, duioasă şi afectuoasă, plină de nădejde, de teamă şi de iubire.

Tot ce avea un rost în viaţa lui de familie, era însemnat într'un caet numit chiar de el „Caet de însemnări".

Acolo citesc:

„M'am însurat la 1 Februarie 1806, cu Anica, fiica răposatului Vornic Scarlat Câmpineanu şi a Luxandrei Cândescu, fiind cununaţi de Măria Sa Constantin Alexandru Ipsilanti Voevod".

Fata răposatului Vornic Scarlat Câmpineanu, avea drept bunică pe Maria Cantemir, ea însăşi nepoată de fiu lui Constantin Vodă Cantemir, astfel că în sângele copiilor lui Alecu Kretzulescu, se va mai adăuga pe lângă al Basarabilor şi Brâncovenilor şi acela al învăţaţilor Cantemireşti.

Insemna şi lucruri mai mărunte, ce ne plac azi cu deosebire. Astfel înseamnă el: „In ziua de nuntă, care era într'o Joi, am îmbrăcat caftanul de Vel Paharnic".

Caftanul de care vorbeşte, există încă. Scos din ladă şi întins momentan pe un jeţ, mă întreb unde, decât în frescele dela Pompei, mai poţi întâlni un roşu de foc atât de viu, de intens, de cald? Ţesut în lână subţire ca o mătase, cu mâneci largi şi lung până în pământ, el păstrează urma unor mişcări repetate, căci cutele dela piept, gât şi îndoitura cotului, după 135 de ani încă n'au dispărut.

Aşa cum stă caftanul întins pe jeţ, poţi crede că e pregătit de vreun slujitor, că Vornicul Kretzulescu e alături într'o odae, că peste puţin se va scula, că va bate din palme pentru a-şi chema slugile să-i aducă aprinsul caftan ca să-l îmbrace...

Vornicul Alecu Kretzulescu.

De ce nu? Caftanul nu e un obiect izolat în aceste încăperi. Tot ce se grupează în jurul lui, sunt încă din vremea Vornicului. Mese, jeţuri, candelabre, cuverturi ţesute în fir, medalii, sfeşnice, vase, ciubucuri de chihlimbar, lanţuri de aur, ceasuri de perete, bronzuri, călimări de brâu, estampe, albumuri, Biblii, scrisori şi cărţi, mai ales cărţi multe, cărţi rare, cărţi de mare preţ.

E de ajuns să te apropii de rafturile bibliotecei, să vrei să descifrezi pe cotorul volumelor legate în piele numele autorului şi titlul, ca să vezi cum între cele trei rafturi de sus şi cele trei rafturi de jos, s'a strecurat **„mişcarea dela 1848"**.

Sus sunt cărţile greceşti ale Vornicului Alecu Kretzulescu. Jos sunt cărţile franţuzeşti ale fiului, Nicolae Kretzulescu, el însuşi luptător principal pentru ridicarea naţională a poporului, pentru transformarea ţărilor române în state democratice cu participarea poporului la cârmuire, cu împroprietărirea ţăranilor.

Dacă cineva mai are în arhivele casei un număr din ziarul „Pruncul Român" din 13 Iunie 1848, va putea citi acolo cuvintele: **„Trăiască Kretzuleştii care au luptat la dobândirea libertăţii"**.

A fost o vreme între 1830 şi 1848, când aci în casă au trăit laolaltă Vornicul Alecu şi fiul său Nicolae, unul reprezentând pe boerul dinainte de 1848, cu deprinderi patriarhale, altul pe boerul de după 1848, ca un nou tip psihologic, ironizat atunci prin porecla „bonjourist", dar preţuit de toată massa poporului pentru mintea lui ageră şi întreprinzătoare, dublată în suflet de gusturi, înclinări şi obiceiuri latine, care toate trebuiau să ducă la deşteptarea conştiinţei naţionale.

Dar Vornicul Alecu, nu numai că de bună voe va lăsa deoparte învechitele privilegii boereşti, dar cu toată iarna anilor lui, cu toţi fulgii albi ce-i împresurau tâmplele, a înţeles şi a ajutat pe feciorii lui în lupta ce au dus, pentrucă şi el a dorit ca un nou neam să răsară, cu noui dorinţi şi noui idei, cu oameni noui şi vremuri noui, cu noui cuvinte şi noui vestminte.

La masa dela prânz şi la cină, cei doi bărbaţi între anii 1840-1847, stau faţă în faţă. Unul are educaţia fanariotă, celalt educaţia latină.

Unul e în anteriu cărămiziu cu işlic de samur cu fund de postav roşu, celalt cu capul gol, cu mustaţa mică tăiată franţuzeşte, cu mici favorite, cu guler alb în jurul căruia cravata stă învârtită de câteva ori, cu redingota încrucişată strânsă pe talie, cu reveruri satinate şi larg desfăcute, cu veston de catifea, pe care stă prins dela al doilea nasture de sus, un lanţ subţire de aur.

Trecerea dela giubea şi dulamă îmblănită, la redingotă şi pantaloni strâmţi, s'a făcut aci în casă fără nici o discordie, pentrucă atât sub anteriu, cât şi sub jiletca de catifea, a bătut tot o inimă de Kretzulesc, adică o inimă cu adevărat românească.

Niciodată în interiorul acestor încăperi nu s'a uneltit vreo intrigă, nu s'a făcut vreo pârâ, vreo judecată nedreaptă, vreo nelegiuire, vreun act cât de neînsemnat care să fi putut roade cât de puţin conştiinţa unuia din Kretzuleşti!

Dimpotrivă, toţi au luptat, din vremea lui Mircea cel Mare, până acum, la ridicarea neamului şi pentru binele ţării.

Vornicul s'a bucurat de toate rangurile: Postelnic în 1802, Vel Serdar în 1804, Vel Paharnic în 1806, Vel Clucer în 1817, Vel Agă în 1820, Vel Vornic în 1825, Logofăt de obiceiuri în 1827, membru al Divanului în 1832, Mare Logofăt al Credinţei în 1839, membru în adunarea obştească din 1842. Vornicul Alecu Kretzulescu va muri la vârsta de 66 ani, în anul 1847, în chiar ajunul redeşteptării conştiinţei naţionale şi în plină fierbere a mişcării tineretului patriot din care făceau parte toţi feciorii lui.

A fost îngropat cu bogat alai boeresc în tinda bisericii Kretzulescu din calea Victoriei. Cu el s'a dus utimul anteriu din casa Kretzulescu, dar în schimb toate au rămas aşa cum le-a orânduit el.

Aci a stat, aci a lucrat, la masa de aici a scris; aceeaşi călimară, acelaş jeţ, aceleaşi mătăsuri orientale pe divane.

La masa lui de lucru— păstrată şi azi în acelaşi loc, se va aşeza după moartea lui, Niculae Kretzulescu, al cincilea din cei şapte copii ai Vornicului şi care va locui în această casă timp de aproape 83 de ani. Va fi pe rând: Ministru al „Trebilor Dinăuntru", Ministru de Finanţe, Ministru de Agricultură, Ministru al Lucrărilor Publice, Ministru plenipotenţiar la Moscova, Berlin, Londra, Roma, Paris, Ministru Prezident al Ţării, cel dintâi doctor în medicină al Ţării Româneşti, cel dintâi întemeetor al Invăţământului medical, cel dintâi autor al unei cărţi de anatomie în româneşte, iniţiator al Şcoalei de Arte Frumoase, al Spitalului de Chirurgie, al Muzeului de Antichităţi, al Societăţii de Ştiinţe Naturale, al Arhivelor Statului, al celei dintâi Societăţi Literare, al Academiei Române, al Ateneului Român, sfătuitor intim al Regelui Carol I-iu.

In fiecare ceas de muncă, avea în minte şi în suflet deviza tatălui său, a Vornicului Alecu Kretzulescu:

„Jertfeşte interesul tău, pentru fericirea aproapelui".

Mă uit îndelung la jeţul bătrân cu braţele uşor sculptate, cu catifeaua verde roasă, la călimara de pe vremea fanarioţilor, la peceţiile, monezile, bronzurile din alte veacuri, şi la lampa cu petrol de altă dată, cu glob alb pictat cu rămurele cu mure negre şi cu o mierlă cu ciocul ridicat.

Parcă şi vremurile s'au apropiat.

Parcă nu mai e aşa mult de când Nicolae Kretzulescu scria Prinţului Cuza:

„Prinţe, Slavă Domnului, totul merge bine în ţară... Pot asigura pe Alteţa Voastră că mă silesc ca toţi supuşii ţării să nu se abată din drumul dreptăţii şi nici din litera legii..."

Dar în casa Vornicului Kretzulescu nu trăieşte numai amintirea rămasă dela el şi fiii săi, dar câte o amintire dela toţi Kretzuleştii ce au depăşit zidurile de biserici, pentru a fi chiar ctitori ai României de azi. Frumoasele lor amintiri sunt în suluri şi acte, cu sfinţenie păstrate în numeroase lăzi.

E deajuns să deschizi capacul lor, să citeşti în acele foi învechite, galbene, zdrenţuite, prinse cu peceţii roşii domneşti şi scrise cu cerneală făcută din gogoşi de ristic şi calaican, ca să afli că dela fiecare cap de generaţie din neamul Kretzulescu, Ţara Românească a avut un câştig moral. Sunt aci documente dela Stan Ve. Spătarul din 1480, omul cu „cugetul curat", suluri scrise în limba slavonească a cărţilor sfinte dela Vintilă Paharnicul ot Răteşti, dela Stan ot Bărbuleşti, mare cancelar al Ţării sub Pătraşcu cel Bun, socrul lui Mihai Viteazul, acte solemne dela alt Stan ot Kretzuleşti, logofăt în 1620, însurat cu Stanca Greceanu, dela Radu Kretzulescu, Mare Logofăt în 1610, dela Pârvu Mare Postelnic, dela Marele Vornic Iordache, ginerele lui Vodă Brâncoveanu, actul de cununie din 12 Mai 1700 al Saftei Brâncoveanu cu Iordache Kretzulescu, deci chiar în vremea când Brâncoveanu era Domn.

Se pare că Safta era cea mai frumoasă dintre fete. Nunta a ţinut din Duminică în Duminică, nuntă din poveşti, cu talere şi cupe de aur; ginerele sta la dreapta lui Vodă cu gugiuman domnesc pe cap, şi mireasa cu conciul semănat în diamanturi, cu obrazul ascuns în dosul zovonului de fidaliu, cu aurit văl de beteală răsfirat pe un biniş de suvai alb, cu gâtul şi grumazul strălucind de şiruri de mărgăritare, asculta, la braţul tânărului mire de 19 ani, în marea sală a tronului din Palatul Domnesc dela Curtea Veche, binecuvântarea părintească.

Afară, în curte, se împărţeau norodului bani mărunţi de argint şi de aramă cu chipurile lui Vodă Constantin şi al Mariei Doamna.

Mai e în ladă foaia de zestre a Saftei Brâncoveanu, apoi testamentul Doamnei Maria Brâncoveanu, din 17 Iunie 1717, care începe cu cuvintele:... „ca o mamă dar, fiindu-mi milă de Dumnealor, am socotit dar, câtă vreme voi fi cu puţintel suflet, ca să odihnesc pe dumnealor cu bună pace..." Şi arată tot ce lasă lui Iordache Kretzulescu: moşii „dela răposatul soţul meu", case din vii, ţigani, rumâni, bani, scule, argint, aur şi lucru mişcător, aci în ţară şi în alte ţări şi ori unde se va mai afla şi banii din Ţara Ungurească, şi banii câţi vor fi în Veneţia şi bani nepuşi la Teacă şi întinderi de pământ, case şi livezi...

Mai sunt scrisori, însemnări şi fragmente de publicaţii, din care reiese figura acestui Iordache Kretzulescu, ginere de Domn, om bisericos, scump la vorbă, tăcut şi iubitor de viaţă retrasă. Se pare că niciodată „nu intra în glumă, nu lua mită, pentru orice treabă ar fi putut face, **deşi singur cuvântul lui era cu trecere pe lângă Vodă Brâncoveanu**, bani împrumut niciodată nu da, măcar cu întreite părţi de zăloage".

Era drept judecător, nefărnic, vorbea drept, fără sfială, aşa încât boerii toţi se temeau „de judecăţile hotărîte de dânsul".

Pentru cinstea de a fi ginere de Domn, Iordache Kretzulescu a fost şi el ridicat în 1714 dela casa lui, în săptămâna Patimilor şi închis în temniţa Edicule dela Constantinopole, fără haine, fără o învelitoare, fără o ţoală pe care să fi putut să-şi odihnească oasele. Din beciul Temniţei nu-l scotea decât ca să-l chinuiască şi pe el, şi pe celalt ginere, Ienăchiţă Văcărescu. Ii chinuia pe rând, unul în faţa celuilalt, ca să ştie cel de pe urmă ce avea să îndure tăinuind averile Brâncoveanului.

Tot aci în ladă, e o fituică unde e notat, că după tragedia Brâncovenilor, lui Iordache Kretzulescu i s'a dat drumul să vină în ţară, dar că „de acum era chiar mai tăcut decât era înainte, şi că nici viaţa n'o mai înţelegea aşa cum altul o înţelegea. Capetele nevinovate tăiate sub ochii lui, i se puneau mereu în faţă, în orice ceas din zi sau din noapte. Nu găsea linişte decât în umbra bisericii; vară, iarnă, ploaie, zăpadă, ger, — el mergea la biserică de lua artos".

Mai sunt în ladă actele dela ridicarea bisericii Kretzulescu de pe Podul Mogoşoaiei, actele de moarte ale lui Iordache Kretzulescu, înmormântat în tinda Mitropoliei, actele prin care soţia lui, Safta Brâncoveanu, închina Mitropoliei moşiile Voineşti, Gogoşi, Bradul, apoi zeci şi zeci de scripte ale copiilor lor: Radu Kretzulescu, Mare Logofăt pe vremea lui Mihnea Vodă al III-lea; Constantin, Mare Ban în 1750; Toma, Vel Ban; Nicoae, Medelnicer; şi Maria, viitoarea soţie a lui Constantin Văcărescu, cărora Safta Brâncoveanu, pe lângă moşii şi case, le mai lasă osebit câte 160 pungi cu aur.

Foaia de zestre a Mariei Cantacuzino care, mărităndu-se cu fiul lui Radu Kretzulescu, îi aduce ca zestre giuvaericale, haine, aşternuturi, rânduieli de masă, argintărie, vite, vii, moşii, case în Bucureşti, şi foaia de zestre a Raliţei Florescu, a doua lui soţie, cu moşia Ulmeasa, Ştirbei, cu cercei cu smaragde mari „şi aripi de diamante" cu şase şiruri de mărgăritare, cu inel de logodnă cu trei diamanturi, alt inel cu şapte diamanturi, cu cercei cu trei picioare de diamanturi, cu paftale de argint, cu colan de fier, cu cătie de argint, tăvi de aur, „rochie de atlas în şatranţe cu fir şi anteriu la fel", o jupă de lastră de fir şi îmblănită cu nurcă, o giubea îmblănită cu sângeap şi atâtea alte juvaericale înşirate, venind abia la urmă zecile de moşii, case şi vii.

Pecetea lui Radu Kretzulescu din 1740.

Teancul foilor de zestre se îngroaşe, pe măsură ce se ajuge la vremuri mai apropiate: sunt ale Jupâniţeor Golescu, Fălcoianu, Assan, Grădişteanu, Brezoianu, Cantemir, Cantacuzino, Câmpineanu, Glogoveanu, Leurdeanu, Văcărescu, Slătineanu, Filipescu, Florescu, Greceanu, toate viitoare soţii ale Kretzuleştilor.

Acum înţeleg când îmi spu Doamna Lahovary: „Singură nu mă simt niciodată. In jurul meu îi regăsesc pe ei toţi şi chiar evlavia, bunătatea şi vrednicia strămoşilor mei".

Cronica literară

Ştefania Zottoviceanu Rusu: De ziua Tatii şi Scrisoare către Dumnezeu

In lirica feminină este interesant de urmărit un sentiment pe care îl vom numi al creativităţii, dând termenului un înţeles pe care trebue să-l lămurim. Datorită unor cauze speciale, în femeie se desvoltă o concepţie despre instrumentul cuvântului, mai apropiată de semnificaţia lui creiatoare, în înţelesul oral, nu literar.

Nu ne raportăm la credinţa, favorizată prin literatură, că îi place să fie omagiată din vanitate.

Simţământul la care ne referim, este mai complicat şi mai subtil. Dacă, într'adevăr prin literatură, a devenit axiomă populară afirmaţia că femeii îi place să fie „adulată", ca şi când ea ar vedea în vorbire un instrument pentru lauda frumuseţii ei, este de mirare cum aceiaş literatură nu s'a sezisat niciodată de faptul că, în limbaj, există nişte stranii expresii pentru insulta femeii. Lectorul înţelege, credem, la ce sector al vocabularului de toată ziua, facem aluzie.

Sentimentul creativităţii este, în esenţă, o înzestrare specială a femeii de a reacţiona la efectele cuvântului rostit. Ea vibrează deopotrivă la expresia de elogiu pentru darurile ce i-au fost acordate, dar este sensibilă în aceiaşi măsură la violenţa cuvântului. Această funcţiune dublă, a cuvântului — sabie cu două tăişuri — păstrează simţământul că prin felul cum i se vorbeşte, făptura ei de femee *se creiază* sau se degradează. Trebue deci considerată din altă perspectivă nevoia ce ea o simte să i se spună, bunăoară, că este „frumoasă". Fără să i se spună aceasta, frumuseţea nu ar avea fiinţă pentru ea, şi n'ar servi la nimic. De altminteri, ceeace în fond reprezintă, lauda „frumuseţii", este doar întrebuinţarea afirmativă a graiului, şi sub tendinţa aceasta înăscută în bărbat ca deţinător al prerogativei prin cuvânt, asupra femeii, se ascunde un scop al creaţiei, desigur, necercetat, şi ne dat la iveală. Literatura se mulţumeşte să persifleze dotaţia masculină, fără să se seziseze de forţa contrară, a vorbirii care produce suferinţă, desvoltată şi cultivată, se pare, cu multă naturaleţe.

Firesţe, nu adâncim aci o problemă prin care depăşim cadrul unei simple recenzii.

Aceste consideraţi sunt valabile despre mai toată lirica femeină despre care am avut prilej să scriem aici. Se observă în această poezie, un îndemn la „descrierea" propriei făpturi, nu însă în accepţie picturală. Autodescripţiunea este încuviinţarea funcţiei orale a vorbirii.

La d-na Ştefania Zottoviceanu Rusu se remarcă acest mod de plasticizare lirică, fără a-i aparţine exclusiv. Autoarea se solidarizează cu o „mentalitate" femenină, din care, e posibil să se iveaască, o nouă viziune a vieţii.

Iată exemple, din versurile autoarei :

Ai luat tu smântâna de pe lapte,
Şi mi-ai zidit cu ea, obrajii,
Dar cum ţi-am părut, cu ei, prea [ruşinos de albă,
Ai rupt din grădina noastră două [muşcate
Invoalte,
Şi mi i-ai acoperit, cu ele, pe [jumătate,
Ai strâns apoi, un mănunchi de [tulpină de nalbă,
Şi mi-ai înălţat, din el, colină [gâtului, grumajii.

Doi fluturi de catifea negri
Ochii, după făptura ta, patriviţi,
Urechile, ghiocuri, întegri;
Pe atât de descântate, pe cât de [mici.
Intreg vaerul lumii în el să-l [strângi.

Volumul „De ziua Tatii" şi „Scrisoarea către Dumnezeu", deschide precum se vede, discuţia despre femeia ca temă lirică, deşi prin el se recomandă femeia autoare. Asupra „femeii autoare", generalităţi nu vom face. D-na Ştefania Zottoviceanu Rusu, are desigur, sensibilitate rodnică şi *ştie* să gândească liric. Volumul cuprinde exprimarea spontană a celor simţite în atmosfera evenimentelor din vara 1940. Este o isbucnire sinceră ce va rămâne ca document ilustrativ al acelui timp. Valoarea în sine a versurilor trece pe un plan secundar. Sub acest raport, trebue să observăm că autoarea este o victimă a libertăţii formale. Călcarea legilor formale, în lirism duce, inevitabil, la facilitate. Remarcăm totuşi multe fragmente scrise dens, ce se pot cita cu interes, cum este în poema *Intoarcere*, închinată soldatului :

Şi s'or porni atunci, de pe sub [dealuri,
Apele, ieşind, sdruncinătoare, [dintre maluri,
Ca să-şi împletească, ţie, în [grabă,
Şi fără zăbavă,
De argint punţi.
Şi s'or porni, stâncile, din munţi,
Să-ţi dureze împărătesc tron;
Şi s'or porni hotarele,
Şi ogoarele,
Toate,
Şi tremurând, înfiorate,
De prin desişuri,
Tocmai de dincolo de cele trei [Crişuri,
Sau din munţi oltenesti,
Sau cei moldoveneşti,
Căprioarele,
Nemai înfiorându-se de răgetul [de corn.

Intenţia lirică este, fără îndoială, activă în versuri. O energie specială o accentuiază. Totuşi efectul nu se produce spontan, din pricina neintegrităţii formale. Imbrăcămintea aceasta sigură a lirismului, este ceeace se învaţă cu timpul.

CONSTANTIN FANTANERU

Note româneşti

LEON DICULESCU: ANTONIO TARI

Dintre figurile proeminente ale literaturii şi filosofiei italiene, numeroase în cursul veacului trecut, se desprind luminoase numai câteva care-au avut o circulaţie mai mare. In umbra lor sau alături de ele sunt însă multe nume ce-au rămas departe de sgomotoasa publicitate, nefiind totuş cu nimic mai prejos ca interes pentru cercetătorul atent al mişcării culturale italiene din a doua jumătate a secolului XIX.

Un astfel pe nedrept uitat este napolitanul **Antonio Tari**, care n'a reuşit să se înşurubeze în interesul comun lăsat alături de lotul celor intraţi în aprecierea contemporană. Izolat în singurătatea studiile sale de istorie, critică sau filosofie Tari s'a străduit ca din toate să găsească şi posibilitatea valorificării spiritului naţonal.

Istorismul, devenit preocupare generală a timpului câştigase pe cei mai de seamă cercetători. A te împotrivi curentului, era o tentativă prea îndrăsneaţă, atunci când însuş De Sanctis fusese captat de această „literatură a argumentului", — supremă garanţie a seriozităţii ştiinţifice — şi publicase **Storia della città di Roma nel Medievo**. La aservirea faţă de sistemul german, Tari răspunde cu efortul redeşteptării unui sentiment de romanitate.

Studiul d-lui **Leon Diculescu** pune într'o lumină dintre cele mai favorabile personalitatea puternică a răzvrătitului Antonio Tari, contribuind astfel la cunoaşterea culturii italiene la noi, printr'unul din cei mai aleşi reprezentanţi ai ei.

Stilul în care d. Diculescu ne prezintă pe Tari şi opera sa, vădeşte pe un serios cercetător al fenomenului cultural italian şi aşteptăm dela d-sa şi alte lucrări la fel de interesante.

INTER ARMA SILENT MUSAE

ne învaţă un proverb bătrân, potrivit, cu siguranţă, unor timpuri de mult apuse. Niciodată poate mai mult decît în acest din urmă război, n'a fost mai hotărît desmiţit dictonul de mai sus. Faptele de arme au trăit în bună înţelegere cu muzele ; dovada ne-o face marele număr de volume de versuri de toate... calibrele ce pândesc pe cititori din vitrinele librăriilor. Fără exagerare, anul acesta, ca şi cel precedent de altfel, a fost al poeziei. Dacă în cele mai multe cazuri această poezie, îmbulzită frenetic spre lumina tiparului, n'a fost de cea mai bună calitate, nu i se poate nega, incontestabil, trăsătura caracteristică: sinceritatea.

Culegerea de versuri a d-lui Adrian Dimitriu-Şoimu, *apărută recent la „Bucovina", în alese condiţii tehnice, şi intitulată: Cântecele mele, cuprinde o seamă de bucăţi scrise în decurs de 10—12 ani. Din cele şease cicluri, câte cuprinde volumul, primul — care dă chiar titlul cărţii — Cântecele mele, pare a fi cel mai reuşit. Diversitatea motivelor de inspiraţie i-a permis autorului o gamă adecuată de tratare.*

Citâm, cu titlu reprezentativ, două strofe din poezia Poetul, *cu care se deschide volumul.*

In mine cântă doruri ne'nţelese
Ce's plămădite — poate de [demult,
Din ghemul veşniciilor culese
Zadarnic caut firul să-l descurc.

Zadarnic taina caut s'o pătrund,
In haosul de cute-adânc ascunse
Cu cît mai aprig cerc să mă [afund,
Cu-atât răsar noi colţuri [nepătrunse.

. . . . . .

C. POSTELNICU

ISTORIA ROMANŢATĂ A ORAŞULUI MEDIAŞ

Dintre cetăţile Ardealului, Mediaşul are una din istoriile cele mai bogate şi mai interesante, păstrate în cărţi şi în documente, dar şi pe cale orală. Totuşi arareori s'au ivit cronicari care să strângă viaţa şi gloria acestui oraş într'o singură carte. In vechime a existat un Johann Hutter; de atunci însă nicio lucrare compactă despre Mediaş n'a apărut.

In curând însă această carte mult aşteptată îşi va face apariţia. Autorul ei este d. George Togan, fiu al acestui oraş.

Se vor găsi în paginile acestei lucrări descrierea cetăţii şi a împrejurimii, obiceiuri şi aspecte de altădată, diferite credinţe şi superstiţii sau veţi găsi prezentă puterea alchimiştilor, alături de un inspirat poem despre Mediaş, scris de Cristian Schezaus, prevăzătorul şi profetul ruinei panonice.

Ceeace va fi deci nou în această carte o va constitui construcţia ei pe teneiul istoriei romanţate.

„RĂZBOIUL OPIULUI"

In curând va apare în editura „Gorjan" romanul „Războiul opiului" de Rudolf Brunngraber, care a ajuns în limba germană la a şaptezecea mie de exemplare în cursde numai doi ani. Editura „Gorjan" a îngrijit de o excepţională prezentare grafică acest roman de pasionantă actualitate, pe care l-a tradus d. Mircea Streinul.

500.000 LEI

Ne simţim ispitiţi să lepădăm haina de glumă în care am îmbrăcat până acum notele din această rubrică şi să împărtăşim cititorilor noştri toată tristeţea pe care am simţit-o, citind un afiş albastru al unei reviste de teatru.

Dar, în fond, de ce să nu dăm în vileag numele acestei celebre reviste ?... Ea se numeşte „Cortina" ! Destul am trecut-o cu vederea până acum. Am tot crezut că prietenul Teodorescu Va-

lahu îşi va da seama că sfătuitorii săi semiţi n'au dreptate şi că nu informaţiile despre nasul lui Birlic sau despre ochii Virginicăi Popescu sunt acelea de cari au nevoe spectatorii noştri.

Dar ultima informaţie a revistei de teatru este cea mai teribilă.

Este atât de teribilă, încât redactorii revistei au socotit că nu ajunge s'o publice doar în corpul revistei, ci au făcut şi afişe speciale, în cari trecătorii erau informaţi cu litere de-o schioapă că : *500.000 LEI AU COSTAT TOALETELE UNEI ACTRIŢE DE REVISTA.*

Auziţi, domnilor ? Lângă afişele cari îndeamnă populaţia să subscrie la Imprumutul Reîntregirii, se lăfăeşte acest superb anunţ.

Citiţi ziarele, domnilor ?

Un lucrător, cu o leafă minimă, a subscris o mie de lei pentru Imprumut.

Şi o actriţă de revistă, cu un talent foarte îndoelnic, strigă în gura mare :

— „Eu am bani! Eu îmi fac toalete de 500.000 de lei".

Am văzut un om îmbrăcat modest, un om care, poate, abia s'a întors de pe front, citind acest afiş.

Şi am zărit numai silă pe chipul lui.

N'ar strica puţină decenţă, domnişoară Valerica Cevie !

DEFINIŢII

Am vrut să împărtăşim cititorilor noştri părerile câtorva reprezentanţi ai hazului românesc, despre humor.

Nu ştiu însă cum s'a făcut că n'am isbutit s'ajungem la niciunul dintre ei.

Obosiţi de atâta alergătură, am adromit. Şi — culmea ! — i-am întâlnit în vis pe toţi oamenii cu care n'am putut să vorbim, când eram trezi.

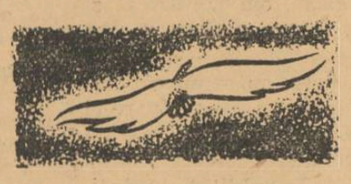

Iată, de-o pildă, ce ne-a declarat domnul VIRGIL SLĂVESCU, directorul revistei „Păcală" :

— „Humorul este bun atunci când n'apare în gluma şi când nu-l face Anestin".

Dela revista GLUMA, l-am întâlnit pe cunoscutul GĂGĂ. Acesta a binevoit să ne spună :

— „Omul râde atunci când e vesel, dar şi atunci când nu e trist".

Iar Stan Palanca, renumitul boem, cunoscut sub numele de „Regele şpriţurilor", ne-a dat următoarea definiţie :

— „Humorul e ca şi vinul. Cu cât e mai vechiu, cu atât e mai bun".

In numărul viitor, vom publica alte răspunsuri.

TIRAJ

O revistă bună, dar ceva cam discretă este săptămânalul de teatru „Galeria".

Redactorii îşi dau toată silinţa, iar revista apare în condiţii mult mai bune decât „Cortina".

Şi totuşi cetăţenii nu se înghesue de loc s'o cumpere.

Aşa că membrii din comitetul de conducere al revistei, sunt mereu în căutarea unei formule cu ajutorul căreea să poată fi atraşi ceva mai mulţi cititori.

Zilele trecute, Vlaicu Bârna, unul din membrii comitetului de conducere, a fost oprit pe stradă de un tânăr actor, dispus să-i vândă această formulă magică :

— „Eu pot să fac în aşă fel, ca într'o zi să ţi se dubleze tirajul revistei.

Vă închipuiţi entuziasmul lui Vlaicu Bârna :

— „Hai spune iute ! Nu mă mai lăsa să aştept".

— „Cât dai ?" a sunat, sec, răspunsul.

— „1000 de lei".

— „Dă-i încoa !".

Vlaicu Bârna, s'a executat.

Şi actorul a binevoit, în sfârşit să vorbească :

— „Formula e foarte simplă. Incepând de mâine, am să cumpăr şi eu galeria".

Apoi tânărul actor a făcut singurul lucru ce erà de făcut : a fugit de lângă Vlaicu Bârna.

SĂRĂCIE

Mulţi oameni se plâng de sărăcie.

Până şi pe prietenul meu, milionarul, l-am putut întâlni, foarte trist, luând un aperitiv la Dragomir.

L'am întrebat :

— „Ce mai faceţi ?" (oamenii bogaţi îmi impun un oarecare respect).

Mi-a răspuns, cu durere în glas :

— „Ce să fac ? Mă lupt cu sărăcia ! Uite : Mănânc nişte icre, şi astea sunt negre... Beau un vin, şi ăsta e vechiu...".

— „? ! ?"

Atât am putut să răspund.

PUNCT ŞI VIRGULĂ

CORESPONDENŢA NOASTRĂ

Ion Boldur, C. N., V. Marinescu şi ceilalţi:

Am primit răspunsurile pentru concurs. In numărul viitor, vom publica rezultatul.

Radu Pătrăşcanu: Ai toată dreptatea în privinţa articolului „care". Totuşi cred că fraza ar fi fost „perfectă", aşa cum pretinzi dumneata, dacă ar fi sunat astfel: „Intre timp Vlaicu Vodă unelteşte împotriva mamei sale vitrege, cu Simeon, craiul Serbiei, căruia îi promite de soţie pe Anca, fiica mezină a Doamnei Clara". Am sau n'am dreptate? Când te întorci în Bucureşti, treci, te rog pela redacţie şi întreabă de Punct şi Virgulă. Aş vrea să mai stăm de vorbă, fiindcă îmi pari simpatic şi ştiu, din rubrica lui Baciu, că ai talent.

Aurel Trăilă

Pădurea dormea adânc. Rar, câte un greer întrerupea tăcerea, şi din când în când — doar câteva clipe — ţipa strident o pasăre speriată în vis... Ţipăt mic : parcă ţipa tăcerea...

Aurel Trăilă răsufla uşurat. Isprăvise de încărcat căruţa, cu lemne. Işi ridică pălăria din cap şi se închină smerit :

— Doamne ! Mulţumescu-ţi Doamne că m'ai ajutat. Dacă nu m'o prins până acum, scap...

Despriponi căluţul şi-l înhămă la căruţă. Işi mai făcu o cruce, apoi urcă şi el sus :

— Hai Murgule, hai dragă, am avut noroc... ne-o ajutat Cel de sus... Hi, noa... hi...

Căruţa, bine unsă de cu seară, aproape nici nu se auzea. Calul mergea lin, cu grije. Părea înţeles şi părtaş cu Trăilă. Bun frate de necazuri...

— Hi Murgule, hi dragă,... ţ'oi da ovăs şi zahăr... numai să scăpăm cu bine... Hi dragă...

Intunerec adânc stăpânea peste tot : să-l tai cu cuţitul. Nori grei ameninţau pământul. Murgu îşi continua drumul liniştit, sigur. Cunoştea mai bine decât toţi caii din jur, drumurile, noaptea. Şi mai ales drumul pădurii. Cai trecut prin multe, ob şnuit cu întunerecul şi cu mirosul jendarilor şi oamenilor stăpânirii... Ii simţea ca pe lupi.

Trăilă, se uita în sus şi se ruga în gând să înceapă ploaia Cât de mare, cât de cumplită. Să curgă cu găleata. Să alunge din păduri şi depe drumuri, oamenii stăpânirii. Ştia el, că pe vreme rea nu umblă nici jendarii nici brigadierul...

— Hi dragă, hi Murgu... haida-hai, că nu mai e mult. Am trecut Părăul Cerbului, odată suntem în luncă, şi peste câmp — să nu ne vadă şi audă nimeni — ajungem curând la grădina domnului arvocat. Lăsăm povara şi plecăm acasă... Şi-ţi dau zahăr şi ovăs... Hi Murgu...

Vorbea mereu cu calul să-şi facă puţin curaj. Ii tremura de frică şi pălăria pe cap.

Norii se vânjoleau pe deasupra pădurii, se isbeau unul de altul durduind. Fulgere brăzdau din când în când Tăria. Ploaia însă, nu se încumeta încă să rupă zăgazurile şi să se arunce spre pământ....

Trăilă, cum vedea un fulger brăsdând Cerul îşi scotea pălăria şi se închina zorit, făcând cinci-şase cruci una după alta, vorbind cu Dumnezeu :

— Ajută-mă Doamne, iartă-mă şi ajută-mă.. Iartă-mă Doamne, fur că nu pot altfel. Dacă aşi avea n'aşi fura. Zău, că n'aşi fura. Da, aşa ce să fac ? La domnu arvocat trebue să-i duc.. e dreptul lui şi eu n'am de unde să-i duc decât din pădure...

La „Cotitura Stejarului", când tocmai trebuia să părăsească drumul. s'o ia pe câmp, deodată din noaptea adâncă, la câţiva paşi numai, răsună înfiorător glasul aspru şi rece al brigadierului : fulger isvorît din noaptea pădurii.

— Stai... opreşte tâlharule... că te pusc.... Crucea şi grijania.... Stai...

Trăilă simţi, întâi, un fior de ghiaţă de sus până jos, apoi, o clipă mai târziu, simţi sudoarea rece pe tot trupul. Părul i se ridică măciucă în cap, ochii-i ieşeau din orbite. Cu greu isbuti să îngâimeze, dând drumul amarului :

— Paştile şi Dumnezeii ei de viaţă...

Brigadierul, cu arma întinsă se apropie de căruţă. La lumina unui fulger recunoscu faţa îngrozită a ţiganului.

— Tu eşti cioară ? Crucea şi grijania tat-to.., tu eşti tâlharule ?... pentru tine îmi pierd eu nopţile şi bat potecile pădurii.. dare-ar dracu în neamu vostru de ţigani tâlhari...

Cu ţeava armei, îi dădu o lovitură în coaste, de-l doborî dincolo de căruţă. Hoţul icni din rărunchi de durere. Calul întoarse capul şi căuta să străpungă cu ochii somnoroşi, noaptea... I se părea că parcă este ceva în neregulă cu stăpânul său...

— Zi..., tu furi lemne tâlharule ?... Na... mai na. Na... Grijania şi Sâmbăta cui te-o făcut... na.... na....

Aurel Trăilă, căzut în marginea şanţului, ghemuit aştepta loviturile una după alta. Prinse a se ruga în gând : de-l-ar omorî, să-l scape de viaţă. Dar, imediat gândul îi fugi la nevastă, la copilaşii flămânzi... Se gândi apoi, cu groază, la judecătorie... la temniţă... Abia scăpase şi intra iară... Tot mai bine să moară, să scape odată de necazuri...

— Hai, scoală-te şi să pornim la drum. Sus tâlharule... Ai noroc că vine ploaia, că altfel... Hai... Hai mai iute că-ţi crep capul... sus tâlharule... sus că acum puşcăria te mănâncă... ocna... Ai scăpat odată, da acum ţi se înfundă... ocna...

Trăilă se ridică cu greu. I se rupea trupul din şale de loviturile primite.

— Mai iute, întoarce şi dă-i drumul spre Sistari, acolo mergem, la postul de jandarmi... Da, mai întâi descarcă lemnele... Hi, dă-i drumul cioroiule, că iar încep şi te snopesc în bătăi, te omor spurcăciune...

Trăilă, cu gândurile pierdute în întunerecul din el, întoarse căruţa şi dădu bice.

— Hi, Murgu... hi, că neo bătut Dumnezeu... hi Murgule... hi... n'am scăpat bine de una, am dat de alta... Ce să-i faci ? Aşa-i soarta noastră... a ţiganilor... Hi Murgule... hi...

Brigadierul se întoarse spre el mirat. Pălăvrăgeala ţiganului îl scotea din sărite... Vorbea cu calul încet, pe nas, de parcă ar face vrăji...

— Ce-i mă?... ce tot spui ?... Faci vrăji. Să nu te prind că nu mai vezi dimineaţa... Acu, te judec... şi te las lat... Ce tot boscorodeşti ca o babă rea...

— Nimic domnule, nimic pentru oameni, vorbeam şi eu aşa cu calu... Ii spuneam amaru... El mă înţelege... el ştie ce-i necazul ţiganului... că-i ţigan şi el ...slab şi necăjit ca un ţigan... Şi flămând... parcă mi frate...

Tăcură din nou. Brigadierul privea îngrijorat în sus, la vânjoleala norilor... Ii vedea luptându-se din ce în ce mai aprig pe sus, deasupra lor... Durduiturile şi fulgerile făceau larg, unul după altul, cutremurând pădurea.

Şi-apoi, deodată parcă s'au deschis porţi uriaşe, a pornit de sus potop de apă... cu găleata... fără măsură... râu de apă isvorât din nori...

Vreo jumătate de oră a fost iadul pe pământ... Fulgerile, durduiturile şi ploaia se întreceau în tărie... Pădurea se aplecă lovită. Frunzele gemeau dureros

Apoi, ca prin farmec, totul s'a oprit. Luna, şi-a arătat mai întâi un colţ de obraz, apoi faţa întreagă... Norii s'au împrăştiat ca potârnichile... stele nenumărate împodobeau Cerul... Pădurea s'a scuturat, şi-a îndreptat faţa în sus, privind mirată şi fermecată... Din spaima furtunii, a rămas cu o răcoare plăcută, privind îndrăgostită spre lună.

Brigadierul şi Trăilă întorcându-se unul spre altul îşi căutau ochii, în începutul de zori..

— Credeam că nu se mai sfârşeşte... Is ud până la piele. Leoacă. Pentru tine... Dece nu vă astâmpăraţi?... dece furaţi mereu... Cu voi am de furcă mai mult decât cu toţi... toţi sunteţi hoţi.. Sunteţi blestemaţi ma, neam blestemat...

Brigadierul vorbea potolit. Ud, cum era, parcă se făcuse mai bun, mai om, mai înţelegător...

Trăilă, prinzând scânteia de înţelegere din ochii omului stăpânirii, prinse curaj...

— Domnule brigadier... vă spun tot... ca la popă... la spovedanie... Am copii... goiaşi... şi abia de pot câştiga cât să-i satur... Am avut un năcaz.. ştiţi bine, am fost în temniţă şi m'o scăpat domnu avocat al tânăr din Recaş... Şi dacă m'o scăpat, arvocatu trebue plătit... că din asta trăieşte şi el... Aşa-i drept şi era şi vernic... deia mare năcaz m'o scăpat.. Bani n'am. Ne-am învoit cu lemne... Să-i duc lemne... Trebue să-i duc lemne că m'o scăpat din temniţă, băgat pe nedrept. Aşa-i ţiganu: născut fără noroc, în zodie rea, cu jendaru la uşe... şi cu temniţa în faţă...

Faţa brigadierului se lumină.. De undeva zorile începură să vină tiptil. Vietăţile pădurii începură forfota, dând glas bucuroase...

Ajunseră la stiva de lemne. Au coborât fără să spue o vorbă. In câteva minute au aşezat lemnele la loc în stivă. S'au uitat unul la altul. Sfredelitor. Işi căutau parcă sufletul.

— Dacă-ţi dau drumu, mai vii să furi Trăilă? Spune... dacă te fac scapat...

Aurel Trăilă plecă ochii în pământ. Nu-i venea să-şi creadă urechilor.

— Din pădurea asta nu... cât oi trăi... pe viaţa mea...

— Du-te Trăilă, du-te... dar dacă te mai prind îţi fac seama... te judec şi-ţi trimit un glonţ în cap.

S'au mai privit odată adânc, până în moalele sufletului. Trăilă îşi duă pălăria din cap, se uita smerit în sus şi-şi făcu cruce :

— Mulţumescu-ţi Doamne. Mai scăpat... Iartă-mă Doamne..

Porni apoi, spre casă, alături de căruţă, dus pe gânduri. Se frământa să găsească cum şi în ce fel să facă să mulţumească pe advocat şi să trimită ceva şi brigadierului, căci un fel de jendar şi el, plătit de Stat cu leafă puţină... Şi l-a făcut scăpat deia mare încurcătură...

— Hi Murgule, hi dragă... c'am avut noroc şi am scăpat de mare necaz astăzi... Hi Murgule hi..

N. HAIDUCU

EXAMENUL DE DETECTIV

de **PAUL CONSTANT**

Când vrea Dumnezeu să-l piardă pe om, îi ia mai întâi mințile... Dupe necazul pe care era să-l trag, vorba asta mi s'a părut plină de adevăr și de temei.

Implinisem 25 de ani, aveam certificat în regulă de patru clase gimnaziale, iar cu armata o terminasem, fiind reformat legal, pentru defectul că sunt șchiop. Cu atâtea drepturi la mână, duh necurat mi-a suflat în cuget, că s'ar putea să mă învârtesc și eu de vreo slujbă mai grasă, mai ales că tocmai se schimbase guvernul și-mi aveam și eu oamenii mei.

Nu sunt înfipt din fire, și pentru treaba ce vream s'o fac, asta era un defect mai mare ca ăl cu piciorul. Așa se explică faptul că până la vârsta mea și cu drepturile mele, a trebuit să stau telefonist la Smârcuri, satul în care am văzut lumina zilei și îmbesnarea celor mai frumoși ani de tinerețe.

Aveam la „centrala" Urziceni o telefonistă, domnișoara Lucreția Iordan, care mânca sufletul omului. Când „mă lua la telefon", duduià receptorul și-ți spărgea timpanul urechii: și din măgar și mitocan, nu mă scotea. Separat amenințări că-mi dă cu telefonul în cap, că mă reclamă zapciului, că duhnesc a băutură, și câte altele mai ale dracului.

Nașu-meu, Iorgu logofătul, față de care cutezam să mă jelui că mi s'ar fi cuvenit o altă slujbă, bunăoară agent de urmărire la percepția Urziceni, unde începuseră alții mai proști decât mine, m'a povățuit să-mi văd de telefon, unde se prăpădește gură, care nu costă parale, și să las gândul dela percepție, unde fiecare lună trage și perechea de pingele.

Am stat în slujba asta patru ani încheiați, nedespărțit de nădejdea că are să-mi vină și mie rândul odată, ca să bat din picior... Până în ziua în care am primit un plic oficial, cu o scrisoare particulară dela fostul meu coleg de gimnaziu, Lică Hurdubelea, — căruia mă adresasem pentru protecție — și prin care mă chema urgent, să mă căpătuiască așa ca să-mi mulțumească sufletul.

De cum am citit-o, m'am și făcut al dracului. Fiindcă tocmai sbârnâia telefonul dela „centrală", m'am proptit în piciorul ăl bun, și i-am retezat-o domnișoarei Lucreția Iordan să mă țină minte cât o trăi :

— Dece nu răspunzi la telefon, dobitocule ? Am să-ți fac raport...

— Ascultă coțofană, să fii la locul tău !...

— Bețivule... Mitocane... Am să-ți rup picioarele când te-oi prinde pela plasă !...

— Zât...

Și i-am închis receptorul în nas... Am arvunit o căruță cu un cal, și am pornit spre Urziceni, unde eram chemat. Viitorul începuse să se arate zâmbăreț iar eu luam act de el cu îngâmfare.

— Rămâi sănătos, logofete Iorgu !... Salutare, dom'le primar !...

— Dar încotro, nepoate ?

— La oraș, șefule !... M'au numit...

— Unde ?

— De-asta ai să auzi dumneata !... Moș Iroftie, dă biciu bălanei, că avem drum de făcut și scăpăm chilipirul...

— Diii cu taica, fetițo !...

După patru ceasuri de sguduitură prin toate hârtoapele șoselii naționale, am tras în curtea unui han din Urziceni. Moș Iroftie a aruncat un maldăr de dughie la botul bălanei, și s'a apucat să dreagă beteșugurile căruței, care se slăbise pela cusături. Eu am intrat în „local" și am cerut un pahar cu bere, fiindcă de rachiu de moșmoane eram sătul peste cap.

Stând așa și legumind berea, ca să-mi ajungă până o veni colegul meu Lică Hurdubelea să mă ia, m'am lăsat dus de gânduri : printre care cel în legătură cu viața lui svăpăiată, și pe alocurea de necrezut, de care nu cred să fie vreunul dintre foștii noștri colegi, să nu-și amintească...

Gimnaziul nostru funcționa într'o fostă casă boierească, cu camere dărăpănate și parte pustii. Curtea era bătătorită numai pe locul unde se jucau elevii : restul era înnecată în bălării și resturi de zid surpat... In spatele școlii era „Câmpia lui Solomon", loc de vatră al unor alte case boierești, pe care se mai păstra o bisericuță cu turlă prăbușită și ziduri crăpate. Iar dincolo de ea, pământul mlăștinos al Belcineanului și lunca Urzicenilor...

Pivnițele gimnaziului erau cu treptele scărilor putrezite sau luate, iar din gura gârliciului se puteau vedea boltile groase și înverzite de mucegai. Din când în când, către scapătul soarelui, eșeau lilieci lipicioși și sglobii, care dau ocol clădirei, căutându-și hrana.

Nici servitorii gimnaziului și nici vreun coleg nu pătrunsese vreodată în aceste tainițe, despre care se povesteau fel și fel de grozăvenii. Singurul care avea acest curaj era Lică Hurdubelea, colegul meu de clasă, om neînfricat și cutezător, căruia îi mai ziceam și Jak Spintecătorul.

Era mărunt la trup, cu capul cât banița, dinții lați și galbeni, părul mare și cârlțos, cu ochi ca de veveriță... Moartea lui era cititul „crimelor celebre", și să nu audă de școală... Imboldit de părinți, o lua către gimnaziu : nu putea fi însă văzut decât după terminarea cursurilor, când apărea cu părul vâlvoi și plin de scaeți, cu hainele mirosind a mucegai sau cucută strivită. Il înconjuram cu toții, ascultând cu gurile căscate poveștile „descoperirilor" făcute prin hrubele gimnaziului, și de care avea „să se ocupe"... Ziduri stropite de sânge, schelete omenești legate în lanțuri, stafii, gemete subterane, bandiți și comori... Nouă ni se strângea pielea pe trup și ni se făcea părul măciucă... Ba unul, de-i zicea Nică Blându, a dat în gălbinare, de abia l-a vindecat mă-sa cu niște rădăcini dospite în rachiu de drojdie...

Lică însă nu se impresiona și căuta să ne asigure că toate astea sunt „floare la ureche", și că are să le dea el de hac... Avea un revolver ruginit, și o lampă de buzunar fără baterie, echipament de detectiv consacrat. Separat, țigări, atâtea câte putea ciordi din tabacherea lui tată-său...

Tată-său... Ce om cumsecade !... Era aprod la judecătorie și om cu multă vază printre colegii lui, care din „nea Oprea" nu l-ar fi scos pentru nimic în lume, nici la slujbă, nici la un pahar de vin plătit de vreun împricinat scăpat dela năcaz de judecată... Mi-amintesc că văzând cum caută judecătorul să-și crească băiatul, punându-i profesor de vioară, a făcut și cu Lică al lui la fel : i-a cumpărat diblă și i-a tocmit meșter. De cum a putut împlini aceste lucruri, s'a și lăudat pe sala judecătoriei :

— Eh, Lică al meu să fie sănătos și cuminte : dinspre partea mea, nu mă uit la cheltuială !... Mi-am pus carnea în saramură și-l țin la ghemnaziu, i-am cumpărat vioară și i-am tocmit profesor. Să ajungă și el ceva, și să nu năcăjească în viață, cu mâna pe coada măturii !...

— Să-i ajute Dumnezău !...

Neamului rău însă n'ai ce-i face... Intr'o seară l-a dibuit în poarta unui golan din mahala, încercând la o vizarmonică „Valsul dimineții", slăbiciunea mardeiașilor și bețivanilor. Luat de scurt, i-a găsit desemnată pe piept o inimă străpunsă de săgeată, sub care scrisese cu creion chimic : „Lino, pentru tine fac armata"... I-a tras o dărăceală țeapănă prin păr, din care abia l-a scăpat mahalaua. Apucat la fugă, nu s'a oprit decât în bălăriile din „câmpia lui Solomon", unde a clănțănit de frig până la ziuă. Când am dat cu ochii de el, părea sculat după lingoare sau speriat din vis. Liniștit, ne-a povestit că este pe urma unor bandiți, și că i-a pândit toată noaptea să afle unde-și au ascunse comorile și victimele...

Cam astfel de gânduri treeram prin minte, când m'am pomenit cu cârciumarul că mă bate pe umăr :

— Hei, domnu, vezi că ți-a dat o muscă în pahar. Poate vrei să mai comanzi altul !...

I-am mulțumit pentru serviciu, și l-am refuzat, gândindu-mă la cheltuială. Ca orice negustor care-și cunoaște meseria și nu vrea să-și piardă clientela, și-a vârât două degete în pahar, scoțând gângania, care da să se înnece.

Plictisit de atâta așteptare, m'am scărpinat în cap, neștiind de unde i se putea trage întârzierea. Asta însă n'a mai durat mult timp : în pragul prăvăliei a apărut și el întrebând dacă nu l-a căutat „un individ, având ca semne particulare, piciorul drept șchiop". L-am poftit la masă și am comandat, pe contul meu, încă două pahare cu bere. Și cum el spunea că nu trebuie să stea în ochii „infractorilor", ne-am tras la fereală, într'o odaie cu perdelele lăsate și murdare.

Era tot Lică de acum 10—12 ani... Capul tot cât banița, dinții tot lați și nespălați, părul cârlțos, cu breton lăsat pe ochiul stâng. Separat însă, avea o pipă pe care o strângea nervos, și din care trăgea în sec, scuipând des... Am băut berea și am dat să aduc vorba despre slujba mea. Lică însă mi-a retezat-o scurt, bătându-mă pe umăr :

— Mii de bombe, are să vină și asta !... La noapte dai examen !...

Mărturisesc, această neașteptată condiție nu mi-a prea convenit : întâi pentru că nu mă pregătisem pentru nici un fel de examen, iar în al doilea rând socoteam că din moment ce am actele în regulă, examenul nu-și mai avea niciun rost. I-am răspuns, totuși, ca să nu-l contrazic și să se enerveze :

— Bine Lică, dau examen...

Lică a scrâșnit din dinți, de credeam că are să reteze coderia pipei.

— La 12 noaptea, în mahalaua „Fericirii", la primul felinar. Să stai dincolo de șanț, culcat pe burtă, și să mă aștepți... Când oi scheuna ca vulpile, să fii lângă mine...

Nedumerit, am îndrăznit să-l întreb:

— Nu s'ar putea altcumva ?... Fiindcă întâi că am apucat cu hainele ăle bune și mi-este frică să nu le tăvălesc prin noroi, iar al doilea, sunt în vorbă de însurătoare cu o moașă din Scorburi, și poate află că am bântuit prin „Fericirii". Mai bine să te aștept la vreo cofetărie...

Răspunsul l-a desgustat : s'a uitat la mine urît, și și-a rânjit dinții de parcă să mă rupă bucăți.

— Mă băiatule, fi-ți-ar moașa a dracului !... Tu să faci cum îți spun eu ! Și eu am nevastă, dar stă acasă și-și vede de gospodărie !...

— Așa am să fac.

— In „Fericirii", la miezul nopții...

— Trântit pe burtă, dincolo de șanț...

— Văd că te-ai luminat... Și să știi că de astăzi înainte te chiamă „Wily cel șchiop"...

Parcă mi-a dat cu resteul de fier în cap. M'am despărțit de el și m'am abătut pela moș Iroftie, să-l rog să mai zăbovească plecarea până a doua zi. Mă gândeam că poate m'o deșela vreunul cu bătaia, și să aibă cine mă duce acasă, să mor pe căpătâiul meu, creștinește. Ințelegător, moș Iroftie a primit bucuros, fără să mai mă iscodească ce este cu slujba cu care mă lăudasem...

●

Se făcuse întuneric de puteai să-l tai cu cechia. Trântit în bălării, așteptam să aud scheunat de vulpe, ca s'o putem alege la un fel... Pe ulița luminată cu felinare colorate ,se putea vedea forfota haimanalelor, trăind un fel de viață cu care nu m'am împăcat niciodată... In fața cârciumilor se ridica fumul grătarelor cu fripturi și cântece de oameni prididiti de băutură. Imi amorțiseră picioarele și simțeam glodurile de pământ că-mi pătrund în carne.

Insfârșit, aud și scheunat de vulpe... Mă ridic și plec spre felinarul sub care se oprise Lică. Avea șapca lăsată pe nas și mâinile îndesate în buzunări, până către coate. Era fioros și parcă pus să facă moarte de om.

— Ce-i facem ?

— Aștepți aci. Ține revolverul ăsta : când oi șuera prelung, slobozi două focuri în aer, și dai năvală spre mine... Vezi să nu faci vreo prostie.

— După ce terminăm, am să trag un somn sdravăn. La Smârcuri eram culcat de mult la ora asta. Poate te așteaptă și pe tine nevastă-ta.

— Mii de bombe !... Cu nevastă-mea am aranjat... Știe că am o afacere mai delicată, și că n'am să vin acasă până la ziuă... Așa că doarme, mititica...

— Atunci este bine. Să nu aștepte femeia !

— Nevastă-mea este un înger, băiatule !

— Așa este și moașea mea...

— Rămâi sănătos, și fii cu ochii 'n patru !...

A plecat cu pas legănat, de parcă era altul. Meșteșugul lui, ce puteam să spun ! Eu m'am trântit din nou pe burtă, punând revolverul alături, ca să nu ia, cumva, foc, fără știrea mea, și să intru în rușine.

Să fi tot stat preț de un sfert de ceas, așteptând șueratul prelung al lui Lică. In timpul ăsta mă dibuiseră niște javre de câini din mahala, și-mi dau

ocol, năzuind să se dea la pantalonii mei. Eu nu mai aveam suflet în mine, și așteptam să se isprăvească odată cu mizeria și să se aleagă la un fel. Strângeam din dinți ca să nu dârdâi, și mă rugam lui Dumnezeu să nu mă uite. Când aud chirăituri și ocări de femei încăierate, și vocea lui Lică înfiorând mahalaua.

— Stricato, eu te țin de femeie cinstită, și când colo tu îți faci mendrele pe „Fericirii" !... Am să-ți rup oasele în bătaie !...

— Criminalule !... După ce te țin cu parale, ca pe golani !...

— Nerușinato ! Mâine înaintez divorțul !

— Vardist ! !... Căutați vardistul, că aici iese cu lăsare de sânge !...

— Să nu vă amestecați, că vă împușc pe toți !... Este nevasta mea cu cununie, derbedeilor !...

Când am auzit că vrea să-i împuște, m'am ridicat, cu gând să-i duc revolverul, ca să aibă cu ce se ține de cuvânt... Nu după mult timp însă a venit și Lică : era cu capul gol, și se vedea bine că-i trecuse părul prin dăracul ăl des. Mi-a dat un ghiont în burtă, și m'a poftit să plecăm. Cum dobândisem curaj, l-am întrebat, așa ca să fiu lămurit:

— Dar cu banda ce-i facem ?... Ai descoperit vreun bandit sau vreo minoră răpită ?

Lică a scuipat cu scârbă și mi-a răspuns acru :

— Mii de bombe, mi-a ieșit afacerea prost. N'am descoperit-o decât pe nevastă-mea !... O stricată !...

Mi-a venit să cad din picioare... Sfinte Dumnezeule, să-mi fi făcut mie moașa o figură ca asta, o spintecam și-i dădeam sare... Păi ea, săraca, n'a făcut decât un copil de fată mare, și tot parcă mă râcâie pe suflet !...

— Să nu mai discutăm. Chestiunea rămâne clasată...

S'a oprit la primul felinar, a scos din buzunar carnetul și creionul, și și-a notat acest fapt. Eu i-am dat revolverul și m'am înapoiat la han, unde m'am odihnit pe înțelesul meu, în căruța așternută cu fân, alături de moș Iroftie.

Când se crăpa de ziuă, eram pe drumul de întors la Smârcuri, hotărît să-mi văd de telefon și să mă împac cu domnișoara Lucreția Iordan, înainte de a da drumul raportului la prefectură.

Și cu asta mi-am cârmit gândul de a mai umbla cu „oameni", pentru vreo pricopsită de slujbă la oraș.

LA O RĂSPANTIE

— schiță —

Vornic se așeză într'un fotoliu.

La spatele lui pendula sfârtica timpul în fâșii subțiri pe cari le răsucea pe resorturi ca să le împrăștie apoi — pe deasupra capetelor, în stropi sunători.

Soția lui, pe un alt scaun, își purta mâinile pe un lucru de mână. Privirile îi erau ațintite spre firul de mătase ce se înșira în flori pe bucata de pânză.

La masă, copila își pregătea lecțiile pentru a doua zi. Abajurul proecta asupra ei un cerc de lumină ca razele de soare filtrate prin desișul frunzelor mătăsoase de fag. O șuviță de păr i s'a desprins din funda roșie, alunecându-i pe obraz.

Vornic frământa în neștire colțul feței de masă. Ca și în alte rânduri, încerca să-și dea seama cum a alunecat în familia Străulea. Singurul punct nebulos în viață.

Intr'o zi, domnul Străulea, directorul ziarului „Dreptul nostru", la care colabora, l-a chemat spunându-i că i-a murit fratele pe urma căruia a rămas o avere importantă — dară încolțită de încurcături ; și o cumnată svăpăiată care li s'a introdus „prin fereastră" în familie și o copilă care nu-i dela fratele său, ci dela un poet, pleșuv ca un bostan, cu doi ochi mari ca de broscoi. Cum Străulea era ocupat cu înjghebarea noului partid politic, l-a rugat pe Vornic — ca avocat tânăr — să descurce averea.

Când a dat cu ochii de doamna Străulea, i s'a aburit mintea. I-a intrat dintr'odată în viață. Când se oprește asupra acestui punct, sângele îi dă în clocot topindu-i aripile gândului.

Își îndreptă privirile asupra soției. Trupul ei e nemuncit, cu forme calde. Peste pieptul neastîmpărat îi alunecau, în falduri moi, ciucurii unui șal de mătase. In colțul buzelor îi flutură un zâmbet. Cât e de fericită. La cine s'o fi gândind ? Scânteia geloziei incendie sufletul lui Vornic alarmându-l. Ii venea să alerge s'o scuture de umeri, spre a-i împrăștia gândurile.

Copila urmărea cu ochii plugul condeiului care răsturna pe hârtie brazde negre, sub care ea arunca sămânța înțelepciunii.

Soneria sbârnâi prelung.

Vornic, aducându-și aminte că a concediat servitoarea la cinematograf, se ridică și trecându-și degetele prin inelele părului, vrând parcă să-și liniștească gândurile, ieși. Sucind cheia în broască, se găsi în fața unui străin.

Se priviră o clipă unul pe altul.

Priviri cari imprimă urme pe frunte. Străinul întrebă de doamna Străulea. Vornic, bănuitor, răspunse că e la teatru.

Pe străin nu l-a împăcat răspunsul.

Dădu să plece. Cu vârful pantofului bătea în treaptă scadența gândurilor neîmpărtășite. Vădind o părere de rău, își mușcă buzele, după care își descleștă gura veștedă, seacă, schițând mai mult un aer de întrebare pe care o frământa de mult :

— Dară dumneata ce ești în casă ?

Vornic recunoscu în străin pe tatăl fetei. Ii păru rău că nu i-a spus că d-na Străulea e plecată la moșie.

— Sunt fecior în casă ! răspunse într'un târziu, regăsindu-se.

— Hm, și zici că doamna e la tearu, adause străinul privindu-l în albul ochilor. Deschizându-se la haină, își vârî mâna în buzunar și despăturând un portofel, scoase o carte de vizită pe care așternu câteva rânduri. Alătură apoi un pol și-i zise lui Vornic pe un ton care distanțează :

— Mă băete, predă scrisoarea aceasta doamnei Străulea când se va întoarce acasă.

Câteva clipe în urmă Vornic lăsă să-i cadă din mână, pe masă, banii și scrisoarea, povestind întâmplarea.

Copila făcând haz, luă banii.

— Las' că aceștia îmi prind bine mâine la școală, pe cornuri și ciocolată.

Soția încadră cartea de vizită între degetul arătător și cel mare, savurând conținutul.

— Păcat că nu l-ai primit! Nu l-am văzut de mult. Ei hai... uite, te rog du-te și adu-l la noi. Fă-mi plăcerea aceasta.

La rădăcina părului lui Vornic apărură broboane de sudoare care îi abureau fruntea. Un nod al durerii i se urcă din crucea pieptului oprindu-i-se în gât unde îi sufocă explozia unui răspuns.

SIMION DUMA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIA 43/941

Biblioteca Astra Sibiu Gr. I.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 43
SAMBATA 18 Octombrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Arhitectură și concepție socială

Momentul reconstrucției va veni în curând.

Planurile de reedificare a orașelor distruse de războiu și cutremur așteaptă să fie cercetate de experții comisiilor edilitare. Urbaniștii și constructorii vor fi în curând prea puțini pentru a prididi cu lucrările. Febra betonului armat și a schelăriilor va cuprinde furnicarele omenești. Orașe noui vor crește din ruine și societatea viitoare va avea decor schimbat.

Concepția pe care se va sprijini planul reedificării localităților distruse, nu e, cum ar înclina marele public să creadă, o problemă de gust pur și simplu. Acceptarea unui stil sau altuia nu ține de ambițiile specialiștilor, ori de preferințele lor. Tradiționaliștii în arhitectură, adică acei rămași la canoanele lui Palladio, vor închipui piețe în stilul Renașterii sau palate desvoltate pe orizontală, cu pilaștri, atice și plin-cintre, așa cum tind fără nici o rațiune să producă în ritm excesiv și steoretip, pe piețele bucureștene. Partizanii verticalității nefuncționaliste de factură „skye-scrapers"-iană vor pleda pentru raționalizarea spațiului și americanizarea aspectului urban. Nimeni nu se va gândi însă — pe deasupra problemelor strict speciale, de apartenență la un stil de epocă sau la unul tehnologic — nimeni nu se va gândi la beneficiarul de drept al acestor investiții de capital: cetățeanul care le va locui.

Un anumit „retour à l'homme" începuse să fie reclamat în mișcarea de avantgardă a arhitecturii, încă de prin 1933-34; era acolo vorba nu de insul-număr, ci de omul unic și întreg așa cum îl proectează idealul umanist, peste veacuri. Se protestează, de aproape zece ani încontinuu, împotriva tehnologiei în construcție, împotriva mecanizării arhitecturii. Individul secolului nostru, despre care contele de Keyserling afirma că își reprezintă ca ideal uman, „șoferul", este deprins să se închine religiei latente a tehnicei și confortului material, exprimat prin record. Școala „rațională" în arhitectură, reduce clădirea la starea de mașină: Mașină de locuit — casa: Mașină de distrat mulțimile — teatrul; Mașină de îngrijit bolnavii — spitalele; Mașină de educat copiii — școala, etc.

Idealul casei moderne este silozul: liniaritate, economie de spațiu, maximă utilitate, randament locativ extrem. Sau cabina de vapor: colivie cu oameni, capabilă să fie repetată prin juxtapunere, la infinit. Privind omul nu ca pe un *suflet*, ca pe o ființă sensibilă și inteligentă, ci ca pe un consumator și un producă de bunuri materiale, industrialismul modern îl consideră ca pe un simplu consumator material de spațiu, când e vorba de locuință.

Le Corbusier a arătat la timp falimentul eugenic și sanitar al sistemului. Miile de *„îlots insalubres"* ale cartierelor industriale au fost în concepția sa entuziastă, numai mental din nefericire, transformate în imense parcuri, din care ca o completare firească a naturii, blocurile svelte și luminoase se dispun după logica eclerajului și igienei. „La ville radieuse", așa cum o închipuie Le Corbusier, nu va putea fi încă realizată decât într'o societate de ingineri întrupați: Oamenii nu pot renunța la speculă, și ideia unei „tabula rasa" a actualelor furnicare omenești, pentru reînvierea lor după principiile dragostei și între-ajutorării, pare o aberație, atâta timp cât „casele de raport" mai sunt permise. Vânzătorul de spații nu vinde și soare, și sănătate, și nu-l interesează decât chiria, fix la termen plătită, cu măsurile legale sau i—...

Arta europeană a arhitecturii depinde în momentul de față de problema socială a speculanților de pereți urbani. E totuși alinător pentru speranțe, gândul că „omul-nou" al Europei reorganizate după războiu, după principiile personaliste ale național-socialismului, va fi în stare să-și creeze cămiuri după structura sa. Ceeace pierduse industrialismul era tocmai simțul „omului - măsură a tuturor locuințelor".

Clasicismul făcuse din „omul-măsură", un simplu principiu metric. „De zece ori omul"=„de 2 ori omul", era o abstractizare a acestuia, redus la dimensiunea sa. Omul personalismului național-socialist al viitorului va trebui să-și impună nevoile sale spirituale și materiale, funcțiunilor clădirii — complectare a individului și oglindă a societății. Un bloc modern va trebui clădit în așa fel, în cât privindu-l funcționând, cineva să-și poată da seama de structura societății care l-a produs. Dar asta e, vorba lui Kipling, cu totul altă poveste.

Esențialul este să se înțeleagă odată că nu numai unei crize militare și uneia economice se va pune capăt prin pacea ce se apropie, ci unei crize de cultură. Aceasta se citește o criză de omenie. Noua cultură va fi o cultură esențial *omenească*. Omul care modelează natura după chipul și asemănarea sa este sătul de amputările mașinei. El va refuza să se întindă în patul „civilizatoriu" al lui Procust. Il va sdrobi și-și va construi altul. Va contribui mult la această „umanizare" a civilizației, prestigiul și miracolul influenței valorilor umnaniste în muncă.

Intâi *casa*, apoi școala, spitalul, teatrul, uzina, palestrele și bibliotecile, laboratoarele și birourile publice, vor primi nu numai dimensiunea omului ca măsură, ci și pecetea instinctului său armonic, de perfecțiune, de rotunjire estetică a materialului. Intre *arhitectura mută*, care-și ascunde destinația, *arhitectura vorbitoare* care-și imprimă pe fațadă anatomia interioară și rosturile funcționale, și arhitectura care cântă, depășindu-și scopul utilitar și acționând asupra spiritului cu melodia formelor sale puse în spațiu, (dacă e vorba să adaptăm tipologia lui *Vorlery* din *„Eupalnos"*), omul nou, al personalismului european nu va mai alege desigur, prima categorie.

ION FRUNZETTI

Gib I. Mihăescu

Era în anul 1935, în ziua de 17 Octombrie, când falduri grele — de doliu mare — întristau literile românești.

La București, în Spitalul Gardienilor Publici — unde prin cine știe ce mari intervenții puduse fi internat — și-a dat sfârșitul scriitorul Gib I. Mihăescu.

Cronicele vremurilor vorbesc cu adâncă părere de rău de prematurul sfârșit al romancierului ce era în plină producție, muncitor fanatic pe șantierul creației autohtone.

Toate, însă — ca și rândurile de față — sunt flori peste mormântu-i posomorît de toamnă dar numai atât. Nimic altceva. Gib I. Mihăescu este pierdut.

El a lăsat un loc în urmă-i, care n'a mai putut fi de nimeni ocupat.

Era și imposibil aproape — fiindcă scrisul lui este singular în literatura noastră. Se poate vorbi despre afinități, despre înrudiri cu autori străini — în special cu Dostoewski — dar nu se poate face nici o apropiere de vreun autor român.

Trebuie, însă, specificat că dacă se poate face o paralelă între Gib I. Mihăescu și Dostoewski prin faptul că amândoi sunt maeștri ai psihologiei eroilor pe care-i descriu, obsedați de o țintă, de un ideal, de-o realizare care, uneori, se suprapune cu mântuirea — că amândoi nu neglijează colectivul, supunându-l însă unui fir central reprezentat de eroul principal — apoi, nu se poate vorbi de-o influență a scriitorului rus asupra autorului „Rusoaicei".

Gib I. Mihăescu a creiat în scrisul lui tipuri.

Locotenentul Ragaîc este acum o cunoștință veche. Il știm. Il cunoaștem. Deasemenea, profesorul Lazăr din „Brațul Andromedei".

Critica noastră-i unită până la unanimitate în a-i da laurii gloriei pentru **Rusoaica.** Cândva, chiar însăși oficialitatea o consacrase, trecând-o la index pentru elevii Școalelor Secundare.

In ceeace privește, însă, acest al doilea mare roman al autorului „Zilelor și nopților

EUGENIU V. HARALAMBIE

(Urmare în pag. 3-a)

Milliarium

I de N. I. HERESCU

Cu volumul intitulat Pentru Clasicism **(Craiova Editura „Ramuri", 1937) s'a întâmplat un lucru neașteptat, atât pentru autor cât și pentru cei ce cunosc preferințele publicului cititor de la noi. Anume: apărut în primăvara lui 1937, acest volum era complet epuizat la începutul lui 1940. Așadar, prima ediție dintr'o carte care nu cuprindea nici roman, nici nuvele, (nici măcar poezii!), — ci doar esseuri privind problematica studiilor clasice în lumea modernă și în cultura românească —, s'a vândut în mai puțin de trei ani. Față de situația grea, pe care clasicismul a avut-o în România în ultima jumătate de veac, această mică întâmplare echivalează cu o minune. S'a schimbat, oare, ceva, în mentalitatea oamenilor de carte din țara noastră?**

O asemenea fericită eventualitate, — în care nădăjduiesc cu tot sufletul și pentru care lupt, de cincisprezece ani, din toate puterile —, mă îndeamnă să continui a aduna ceeace am scris, cu diferite prilejuri și la intervale diverse, în sprijinul unui clasicism românesc. Cartea Pentru Clasicism **nu va rămâne deci, o apariție singuratecă, ci va constitui doar primul volum dintr'o serie, care va fi mai lungă sau mai scurtă după câți ani îmi va mai da Dumnezeu și după cât mă vor ajuta puterile (și împrejurările!) să lucrez în slujba acestei scumpe misiuni.**

Primele două volume ale seriei apar acum împreună. Cel dintâi cuprinzând perioada 1926—1936, este de fapt ediția II-a a volumului Pentru Clasicism **din 1937. O ediție însă, cu expresia devenită tradițională, revăzută și adăugită; părțile noi se găsesc la paginile 49—54 („Lecție de limba română"); 77-80 („Cultura clasică în literatura modernă"). 135-140 („Onomastica latină în limba română") și 165-166 († 1936). Pentru toate lămuririle ce am socotit necesare asupra acestui prim volum, cititorul este rugat să se refere la prefața ediției I-a.**

Al doilea volum, cuprinzând perioada 1937-1941, este în întregime nou.

Am dat acestei serii titlul latinesc Milliarium. **Cuvântul desemna în latinește „pietrele milliare", adică acele mici coloane care, ca și pietrele kilometrice din zilele noastre, arătau distanțele pe marginea glorioaselor șosele consulare sau imperiale. Căci, în gândul meu, seria aceasta are de scop să măsoare, în timp, etapele progresive ale drumului care conduce, fie-ne îngăduit să sperăm, la isbânda clasicismului în România**

II

Eseurile și articolele în legătură cu clasicismul, pe care le-am publicat între anii 1937 și 1941, au fost strânse în al doilea volum din seria purtând titlul general de Milliarium.

Am arătat dece am ales titlul de Milliarium: **pentru a atrage atenția că această serie va sublinia etapele succesive ale luptei „pentru clasicism".**

Lupta noastră se caracterizează prin două note:

1) ea nu se restrânge la cercul închis al specialiștilor, între zidurile Universităților, Academiilor și Bibliotecilor, ci îmbrățișează câmpuri largi și variate, încercând să cuprindă viața românească în întregul ei. Plecând, firește, dela educație (deci

(Urmare în pag. 5-a)

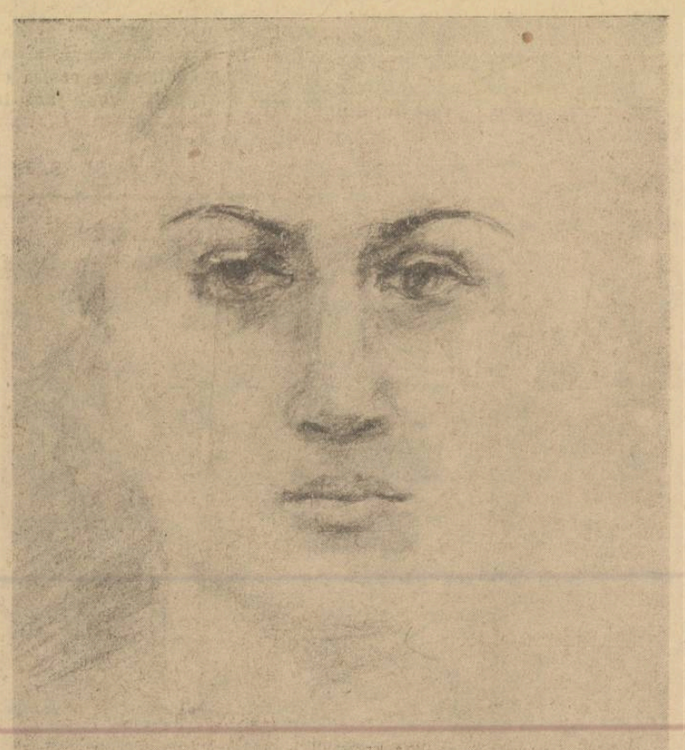

VIORICA ANA IONESCU — Autoportret
(Sala „Universul")

SUFLET și GEOGRAFIE

In sborul unei acvile, deacurmezișul nourilor, din slava cerească, așa străbate Giovanni Papini cuprinsul țării sale, ca să arate ceeace se poate spune, într'o sinteză și o viziune luminoasă, despre Italia și despre creațiile ei, în cursul a treizeci de veacuri de istorie.

Cartea este și un imn adus geniului patriei, surprinzând caracterele cele dintâi cu care un neam se poate înfățișa în lume. Nu uită nimic, deși abia are timp să citeze fiecare culme a gândirii și a artei italiene. Un mare scriitor destăinuește esența spiritului din care s'a desprins și el, din care au pornit odinioară Cesarii, Papalitatea și arta Evului mediu și a Renașterii.

Din creștetul Alpilor și până la Spartivento, scăldată de mare, mângâiată de azur și de soare, Italia își desfășoară splendorile pe care n'ai să le epuizezi în toate bibliotecile și peste toate treptele vremii.

Ne gândim că s'ar putea scrie și în limba noastră o asemenea carte; că s'ar putea urmări, în limitele hotarelor materiale și ale celor spirituale, darurile pământului și ale sufletului românesc.

O viziune scurtă, unde să nu lăsăm la o parte ceeace alcătuește marea personalitate a ființei noastre. Avem apoi norocul că în spațiul geografic se delimitează minunat și conturul nostru spiritual. Cântecul popular, legenda, basmul, obiceiurile, circulă numai pe aceste tărâmuri ale pământului românesc, în chipurile noastre proprii, originale.

Trebue totuși să le închidem într'o sinteza, să le determinam rostul lor, simbolul și originalitatea care le deosebesc de creațiunile altor popoare.

Și tot în sborul unei acvile s'ar face o asemenea călătorie, care ne-ar arata întâi nouă, pe urmă străinilor, ceeace înareptățește pe poporul nostru să aibă mandria unui ideal comun și a unor frumuseți fără seamăn pe lume.

Fiecare neam are spațiul său etnic, împreună cu cel geografic, în care respiră larg, care nu poate fi înăbușit, comprimat sau copleșit de alte seminții. Noi ne-am îndreptat totdeauna năzuințele numai în largul zărilor străvechi. Spiritul neamului a știut să-și îndrumeze gândurile pe aceleași căi unde au trăit, în plenitudinea puterilor sufletești cei dinainte, cari au ridicat temelie și pentru urmași.

Apele, munții și câmpia noastră au îmbrățișat deopotrivă un neam care în cuprinsurile sale nu întâlnește nimic înstrăinat. Păsim pe tării ce nu pot fi înfrânte. Regăsim aceleași însușiri, aceleași doruri și îndemnuri, viața noastră unică, având semnele ei care se repetă numai între fruntariile românești.

O carte a spiritului nostru, închis între orizonturi autohtone, ar coincide și cu orizonturile geografice, cu limitele poporului acesta.

Spațiul geografic și spațiul nostru sufletesc se suprapun într'o admirabilă unitate, pe care abia astăzi începem s'o cunoaștem și s'o prețuim.

C. N. NEGOIȚĂ

FIȘIER

Copleșiți din toate părțile de gânduri, depășiți de evenimente, frământați de probleme, ne culcăm seara—**unii** și ne deșteptăm dimineața — **alții.** Atâta sbucium, atâta haos lăuntric, și totuși nimic din ceease este, nu poate ieși la aer de lume, frumos, bun și întreg. Parcă suntem niște păpuși mute, parcă nu am mai fi trăit aici, parcă am veni cu toții de pe alt continent. Și totuși: sunt unii care revarsă asupră-ne tone de intelecualism și de metafizică. **Ei,** să tacă. Să tacă verificatorii, lăsând loc **POETULUI!**

★

Zadarnic, prietene al meu, mă acuzi și clamezi în toate vânturile că „vreau să-ți mănânc pâinea". Zadarnic. Pentrucă tu uiți că eu nu mănânc decât pâine albă. (Rândurile astea pot purta, foarte bine, în fruntea lor următorul titlu: „Despre plagiat — ce este și ce nu este un plagiat". Bineînțeles că în cazul acesta ele ar fi numai o linie introductivă).

★

Nicolae Filimon, Al. Antemireanu, Mateiu I. Caragiale, Iată un lanț asupra căruia s'ar putea scrie și medita. Trei rapsozi — bine înțeles pe diferite coarde, — ai unui București care astăzi deabia se mai află la câte un colț de biserică sau de uliță dosnică. Dar în cărțile lor, Orașul palpită în eternitate, transmițându-se ca o molimă din generație în generație.

★

Tinerețe fără de bătrânețe — iată o formulă care de mult ce-a intrat în conștiința lumii, și-a pierdut nu numai înțelesul, dar și valoarea. O privire în jur, nu o anchetă în adâncuri — și poate că mulți vor fi de acord că mai bine s'ar putea spune: bătrânețe fără de tinerețe. Și paradoxul a ajuns să fie numai o ficțiune!

GLOSSATOR

Mărturisirea

Incepând cu acest număr „Universul Literar" va publica o serie de mărturii asupra războiului, datorită celor de curând întorși depe front.

Chiar numai prin smulgerea dela îndeletniciri și preocupări obișnuite, a fost o rupere de echilibru cu urmări ce vor fi resimțite desigur, multă vreme, de acei cari l-au făcut. Dar prin el însuși, războiul a însemnat mai ales o șansă unică poate, o soartă, o experiență.

O șansă pe care numai unii și-au dorit-o cu hotărîre și sinceritate.

O soartă care era atât de intim a fiecăruia și numai a lui, încât a putut să dea unora, pe front, sentimentul sau voluptatea unei absolute lipse de răspundere, a unei libertăți uluitoare.

O experiență însfârșit, ale cărei proporții nu ar putea fi decât cu multă băgare de seamă apreciate, riscând să dea altfel naștere la confuzii penibile.

Războiul n'a fost, negreșit, pentru toți cari l-au făcut o experiență „eroică". Totuși, de aureola eroismului beneficiază toți acei întorși depe front. Unii se simt chiar stânjeniți. Câte unul observă chiar cu destulă plictisială, că și acei pe care i-a regăsit parcă nu se simt la largul lor — din cauza lui. El n'ar vrea să fie gogorița poleită și mustrătoare ca o conștiință a nimănui. Ba dimpotrivă, ar fi bucuros să nu bage nimeni de seamă și totul să se petreacă întocmai ca mai înainte, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat.

Ceva s'a întâmplat totuși, el trebuie s'o spună, simte nevoia — chiar dacă protestează. E tot ce-i rămâne de făcut: să iasă din intimitatea unor amintiri care-l sufocă.

Nu știu cât de multă libertate am ca să mă mărturisesc, dar experiența pe care am parcurs-o e atât de personală, încât poate n'ar trebui să spun nimic.

Mă întrebi: „cu ce Față și cu ce Suflet m'am întors depe front? S'a schimbat ceva definitiv în mine, ori numai s'a adăogat ceva?"

Iată-ne, amândoi în fața aceleeași oglinzi: amintirile. Până în fund ne vedem, clipă de clipă, tot ce-am trăit și cum ne-am căutat pe noi înșine. Căci, aceasta cred a fi valoarea esențială a războiului, pentru un om care-l participă altfel: valoarea de a te căuta și a te afla.

Nu se ascunde aici o dramă? Nu este asta drama omului modern, jumătate technic — jumătate spirit? Oare în fabula războiului, aceste două planuri succesive și încolăcite unul pe altul nu duc la realizarea Omului-Hipotetic?

In ceeace mă privește, n'am știut niciodată ce vreau și cum să mă realizez. Aventurile mele de mare ansamblu cuprindeau această stare de necunoaștere, de nevalorificare, de brutală incertitudine. Trăindu-mă, a mă trăi însemnând a dori să mă împlinesc, n'am ajuns a fi decât un om consumat și mereu agățat de amintiri. Retrospectiv și închis în propria mea celulă, extatic ori pur și simplu inconștient, am întins întotdeauna mâinile după propriul meu duh, care m'a amăgit necontenit. Inchipue-ți puțin această imagină: Tu, față în față cu celălalt chip **al tău, acest om dinaintea ta, doar el lipsindu-ți și neputându-l ajunge.**

Iată că mă acuz public: niciuna din aventurile de până acum, nicio pasiune, nici războiul chiar, nu mi-au folosit cu nimic. Au fost acte de trăire prea în afara mea, și eu sunt atât de înlăuntrul meu — că mă și mir cum de m'am putut suporta. Omul tehnic din mine e satisfăcut. Mașinăriile lui biologice au lucrat admirabil, angrenajul lor a fost perfect. Dar EU?

Vezi, aici începe drama!

Misterul nostru al amândoura este acela de a nu fi fericiți niciodată — prin contactul imediat cu viața, și totuși nefericirea noastră e cu atât mai plină — cu cât ne obligăm la singurătate. Există o fază halucinantă, un fel de transă prin iluzii, care ne stăvilește macerarea.

Spune-mi drept: n'ai simțit nevoia să fugi undeva și să te ascunzi? Să nu mai vezi oameni, să n'ai nicio știre despre lumea de afară, să te singularizezi și să devii Unic în absența asta provizorie?

Și-acum, să-ți mărturisesc clar: m'am întors depe front în agonie — ceeace a cauzat o ruptură definitivă între mine și Mine, exaltându-mă pentru altă existență: a spiritului. Nu m'am aflat nicăiri — pentruca tot prin comă să mă găsesc prieten doar cu duhul meu. Și totuși s'a schimbat ceva: Cred că m'a cuprins un fel de boală, de moarte permanentă și incertă (mă întunec și mă luminez, mi-e spaimă și-s liniștit — complexul extremelor transcendente!). Crezi că-s amintirile? ori aceeași neliniștită și nerezolvată căutare?

Iată dece mărturisirile mele n'au nicio valoare metodică, dimpotrivă atât de subiective par că nu mai pot fi confruntate cu nicio altă măsură a lor.

Dar ți-am spus: aș vrea să fug și să mă ascund. Adă-ți aminte de remușcările lui Isus pe Cruce. Dar remușcările mele sunt mai trudite, pentrucă nimeni nu m'a coborât depe cruce și nici n'am murit măcar.

LAURENȚIU FULGA

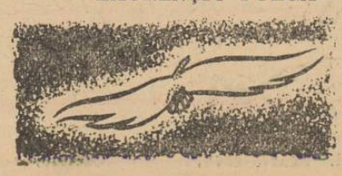

războiului

E „un fel de boală" — ai dreptate. Un fel de a fi murit chiar— oricât de neînțeles s'ar părea, sau de stupid — și de a-ți supraviețui. Prin câte am fost și mi s'au întâmplat am trecut ca un fum. Mi-au rămas doar: ca o nedumerire sau un fel de de-a fi uimit din care nu-mi revin — și sfârcurile roșii de carne bătătorită ale cicatricelor, ca o mărturie de identitate.

Amintirile mele, chiar cele mai intime, mă sfiesc să spun să-mi aparțin. E un fel de a rămâne pe gânduri — foarte incomod și ostenitor, te asigur. Parcă am întârziat dela ceva și oricât m'aș grăbi simt că n'am să mai ajung la vreme, odată cu ceilalți — și parcă stau cu fața — cu altă față—întoarsă către nu știu ce anume.

Dar înainte de orice, lasă-mă să-ți spun ce cred despre — să-i zicem — valoarea de autenticitate a râdurilor acestea, ale dumitale și ale mele. Intr'o împrejurare cum este războiul, mărturia oricui este binevenită și trebue la fel primită; mai mult chiar, cel care a văzut, dator e să mărturisească. Nae Ionescu scria odată că nu este mai mare păcat decât să fi văzut și să nu mărturisești. Dar mărturia elaborată îndeamnă la multă băgare de seamă pe acel care este îmbiat să o primească. Pentrucă mărturisitorul a fost de față o singură dată: în clipa revelației — ceeace nu autoriza decât mărturisirea acelei clipe. Cine face altfel confundă propria lui biografie cu brusca scăpărare a ciperi aceleia, încercând să explice în durată, adică în desfășurare, ceeace nu are sens decât în intensitate — și din această confuzie, semnificarea mesajului unic pe care-l cuprindea clipa iese falsificat, de nerecunoscut.

Așadar, tăria revelației isvorăște din străfulgerarea ei de-o clipă, este însăși acea străfulgerare. Sufletul care a mărturisit lângă Cruce: „Cu adevărat fiul lui Dumnezeu a fost acesta" n'a făcut, din câte știu, caz—adică profesie sau carieră — din revelația lui. Faptul n'a căpătat pentru el o amploare autobiografică, un sens care să-i rodească viața pe dimensiunea desfășurării ei în durata lăuntrică. El a fost o șansă a Dumnezeirii dar nu un ales al ei, un permanent și autorizat mărturisitor.

Să-ți spun cinstit: mi-era teamă că — de bună credință fiind — ai să-ți încorporezi până'ntr'atâta experiența războiului și să o personalizezi, încât să te socotești la un moment dat, un ales al lui. Dar am citit cu satisfacție învinuirea — de ce? — pe care ți-o aduci, că „nici războiul

MIHAI NICULESCU

(Urmare în pag. 5-a)

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL NOSTRU: „SCADENȚA DRAGOSTEI" COMEDIE IN 3 ACTE DE MICHEL DURAN

Am putut înțelege, asistând la premiera „Teatrului Nostru", că scopul doamnelor Dina Cocea și Eugenia Zaharia și al domnilor Petru Nove și Chr. Etterlé, atunci când au hotărît să înființeze un teatru „al lor", a fost acela de a oferi publicului, spectacole deosebite de acelea cu cari l-au obișnuit până acum actualele teatre particulare.

S'au întâlnit patru actori tineri înzestrați cu darul care nu se află pe toate cărările, al talentului, și au fost cu toții de acord (un lucru nu prea obișnuit în lumea actorilor): „Publicul nostru nu e chiar atât de prost cum îl socotesc unii directori de teatru. El poate aprecia și alte spectacole, deosebite de farsele, revistele și comediile muzicale pe cari i le servesc cu o regularitate matematică unele teatre. Singura condiție pe care o cere publicul este ca o piesă bună să fie prezentată în bune condiții — și când spunem aceasta ne gândim la interpretare, decoruri și direcție de scenă".

Din cele câteva declarații ale tinerilor directori, precum și din avântatul și curajosul „cuvânt înainte" al programului Teatrului Nostru, se vede clar că noua companie teatrală este hotărîtă să încerce un fel de reeducare a publicului nostru.

Să fim înțeleși. Piesa lui Duran, pe un plan deosebit de acela al farselor și al comediilor muzicale, nu ne face totuși să ne gândim prea mult la teatrul serios, la teatrul nou, anunțat în program.

Dar, tot așa cum, pentru vindecarea unor vicioși, interzicerea totală a practicării viciului ar însemna cea mai mare greșeală, la fel și o piesă de factură nouă, ar fi însemnat un mare fiasco pentru proaspăta companie dramatică.

Cu toate puținele noastre cunoștințe medicale, știm totuși că un morfinoman, poate fi vindecat, reducându-i se zilnic porția de otravă, astfel ca în ziua în care nu i se va mai da deloc morfină, el să nu mai simtă nevoia otrăvei.

La o cură asemănătoare de dezintoxicare au pornit și tinerii directori ai Teatrului Nostru.

Prima fază: „Scadența dragostei", o foarte amuzantă comedie, dintr'o familie deosebită de aceea a farselor, cu un dialog spumos, la fel ca și conținutul unei cupe de șampanie, cu unele surprize în desfășurarea acțiunei, și cu un final cuminte și moral.

Eroii piesei sunt patru personagii (poștașul și portăreasa au fost trecuți de autor pe un plan secundar).

Cele patru persoane, constituesc două perechi: Pierre o iubește pe Agness, iar Fernand e căsătorit cu Simone.

Nu asistăm, așa cum ne așteptam dela o piesă în patru personagii, la o figură de cadril, partenerii cuplurilor schimbându-se între ei.

In aceasta constă tocmai ingeniozitatea autorului: el ne-a prezentat, în fond eternul triunghiu (femeea, amantul oficial și acela în devenire). A renunțat, însă la una dintre laturile triunghiului, trimițându-l pe amantul oficial într'o țară îndepărtată.

Dacă autorul ar fi fost ceva mai ingenios, am fi putut asista chiar la o piesă „în două personagii", gen Adam și Eva.

Indulgent cu publicul, autorul a introdus în piesă două noui personagii: prietenii, cărora le-a adăugat calificativul: caraghioși, dându-le însărcinarea să distreze publicul.

E chiar puțin supărătoare insistența autorului de a-și construi astfel piesa, în cât scenelor serioase (Pierre-Agness) să le urmeze cele comice (intervențiile prietenilor).

De altfel, în urma intervenției acestor prieteni, renunță Pierre, la începutul piesei, să se sinucidă și închee, împreună cu Agness un contract de dragoste, cu scadența peste trei luni, la data întoarcerii din străinătate a amantului oficial.

Aceasta este nota originală a piesei. Urmează apoi o serie de scene, cari doar în intenția autorului sunt surpinzătoare, ducând spre un final scontat de majoritatea publicului.

Nu ne impăcăm, însă de loc cu procedeul, de altfel destul de uzat, de a-l prezenta pe erou în chip de autor, hotărît, la urmă, să scrie o piesă, luând drept exemplu cele petrecute pe scenă.

Spectacolul nu putea de cât câștiga, dacă se renunța la aceste scene, în cari intenția autorului de a părea „băiat deștept" este prea evidentă, neputând decât să impresioneze publicul în chip neplăcut.

Potrivită în totalitatea sa, piesa depășește toate farsele prezentate până acum.

Suntem curioși să vedem cum va reacționa publicul.

Și să nu ne mirăm dacă spectacolul va cădea. Căci, prea se distrează publicul în fața strâmbăturilor lui Birlic, pentru ca să poată aprecia jocul superior al acestor patru tineri actori.

Domnul Etterlé, în rolul prietenului, ne-a dovedit că este și un excelent actor de comedie, isbutind să ne distreze, tot așa cum, cu ani în urmă, ne impresionase interpretând rolul lui Smerdiakov din „Frații Karamazov".

Avem impresia că actorul a depășit intenția autorului, nota umană ce se degajă din rolul prietenului constituind un merit personal al domnului Etterlé.

I-am reproșa doar gesturile prea largi, obositoare câte-odată, pe scena pitică a Teatrului Nostru.

Doamna Dina Cocea a avut la îndemână un rol cu totul deosebit de primele sale roluri, isbutind o mică creație în rolul prietenei ușor nătânge.

Și totuși, în unele scene, doamna Dina Cocea a ținut să arate că joacă teatru și că nu e chiar atât de proastă, cum vrea s'o înfățișeze autorul.

Doamna Eugenia Zaharia a interpretat într'un chip poate chiar prea serios, rolul Agnesei.

Iar domnul Petru Nove a sugerat în chip inteligent stările sufletești ale lui Pierre. Jocului prea bătător la ochi, al unor actori, îi preferăm interpretarea discretă a domnului Nove.

Piesa s'a jucat în trei reușite decoruri ale doamnei Cella Voinescu

Direcția de scenă a avut-o domnul Ion Șahighian. Avem impresia că dânsul a asistat doar la repetiția câtorva scene (atunci când a și realizat lucruri excelente), restul timpului petrecându-l în oraș (atunci când nu s'a prea văzut mâna regisorului, în jocul actorilor).

TRAIAN LALESCU

In numărul viitor vom publica cronicile premierelor dela Teatrul Național și Studio: „Timon II" și „Astă seară se joacă fără piesă".

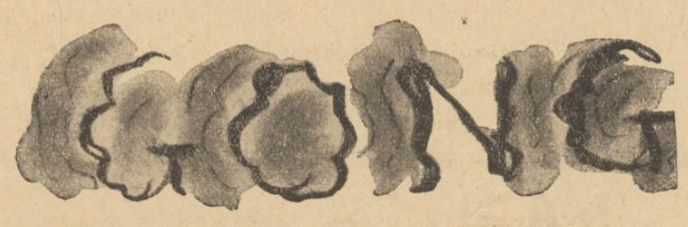

„HAMLET" LA RADIO

Conform programului anunțat de noi, postul național de Radio își continuă în fiecare Miercuri și Duminică emisiunile de Teatru.

Astfel, am putut asculta zilele trecute, cu bucuria unei regăsiri, glasul vibrant și mereu tânăr al d-lui **Ion Manolescu**, interpret de nobilă expresie artistică al prințului danez.

In rolul **Ofeliei**, d-na **Lilly Carandino** a știut să ne stârnească interesul pentru o creație pe care suntem nerăbdători s'o aplaudăm pe scena Teatrului Național, unde Domnia-sa va fi în curând partenera d-lui **George Vraca**.

Adaptarea și regia artistică, semnate de d. Victor Bumbești, ca și contribuțiile d-nelor Maria Mohor (Regina), Sylvia Hodoș (Actrița) și ale d-lor Victor Antonescu (Polonius), Ovid Brădescu (Umbra), C. Duțulescu (Horațiu), Sincu (Laert), N. Bălțăteanu (Regele), Dragoman (Actorul) și N. N. Matei (Groparul) au făcut ca emisiunea teatrală de Duminică, să fie ascultată fără nici o sincopă a atenției — așa încât scenele principale și-au păstrat — ca și într'un spectacol — întreaga lor putere de impresionare.

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

dela moartea căruia se împlinesc doi ani, a fost pomenit zilele acestea de câțiva confrați, în articole fierbinți și evocatoare.

Noi ne vom mărturisi regretul că scena românească, pe care George Mihail Zamfirescu *a slujit-o cu atâta ardoare ca regisor, după dăruirea acelei neuitate* „Domnișoare Nastasia", *n'a folosit acest prilej să ne înfățișeze una dintre piesele regretatului dramaturg.*

Ne gândim mai cu seamă la acel turburător imn al tinereței care este „ADONIS", piesă nejucată încă, dar vrednică să ispitească oricând un regisor și, în aceeași măsură, interesul publicului care l-a prețuit pe George Mihail Zamfirescu.

ANCA ȘAHIGHIAN

fiica prețuitului director de scenă și tânăra absolventă a Academiei de artă dramatică, așteaptă cu înfrigurare întâiul prilej de întâlnire cu marele juderător, **publicul**. Oricine a văzut-o la ultima producție în rolul Jeanei d'Arc de Bernard Shaw, va răspunde, desigur, la întâia chemare a afișului Teatrului Național, unde aflăm că **Anca Șahighian** va debuta în curând.

D. TONY BULANDRA

va avea conducerea artistică a „Teatrului Municipal" din Bul. Schitu-Măgureanu, a cărui dăinuire a fost asigurată prin închemarea unui ansamblu în care vor intra atât membrii asociației „Bulandra-Maximilian-Storin", *cât și actorii de frunte ai celor două scene fuzionate sub oblăduirea Primăriei Municipiului.*

Teatrul Municipal se aliniază, astfel, imediat după Teatrul Național, în fruntea mișcării artistice a Capitalei.

COLABORAREA ITALO-ROMÂNĂ

este pe tărâm teatral din ce în ce mai activă, datorită d-lui profesor Alex. Marcu, **tălmăcitorul celor mai de seamă opere ale dramaturgiei italiene.**

In cadrul acestor manifestări de frățietate latină, a avut loc săptămâna aceasta pe scena Studioului Teatrului Național, premiera celei mai îndrăznețe piese a lui Pirandello: „Astăseară se joacă fără piesă".

Ni se vestește în acelaș timp reprezentarea unei piese de Alfieri, autor de care se leagă amintirea celor mai glorioase pagini din istoria Teatrului Românesc, pagini cari aduc mărturia că jucând azi piese italienești, suntem pe linia unei tradiții pe care „Institutul italian de cultură și artă" — prin d. Manzzoni **și prin iscusitul om de teatru, d.** Fernando de Cruciatti, **o recunoaște și o întreține cu nenumărate dovezi de înțelegere și de prețuire pentru poporul nostru. Intre aceste dovezi, notăm cu bucurie vestea că scenele italienești vor juca în curând piesa d-lui Ciprian,** „Capul de Rățoi".

S. D.

N. FĂGĂDARU

un înzestrat element tânăr al Teatrului Național, a obținut un frumos succes, interpretând, în dublură, rolul lui Mircea Basarab, din piesa „Vlaicu Vodă" de Al. Davilla.

EGIPET

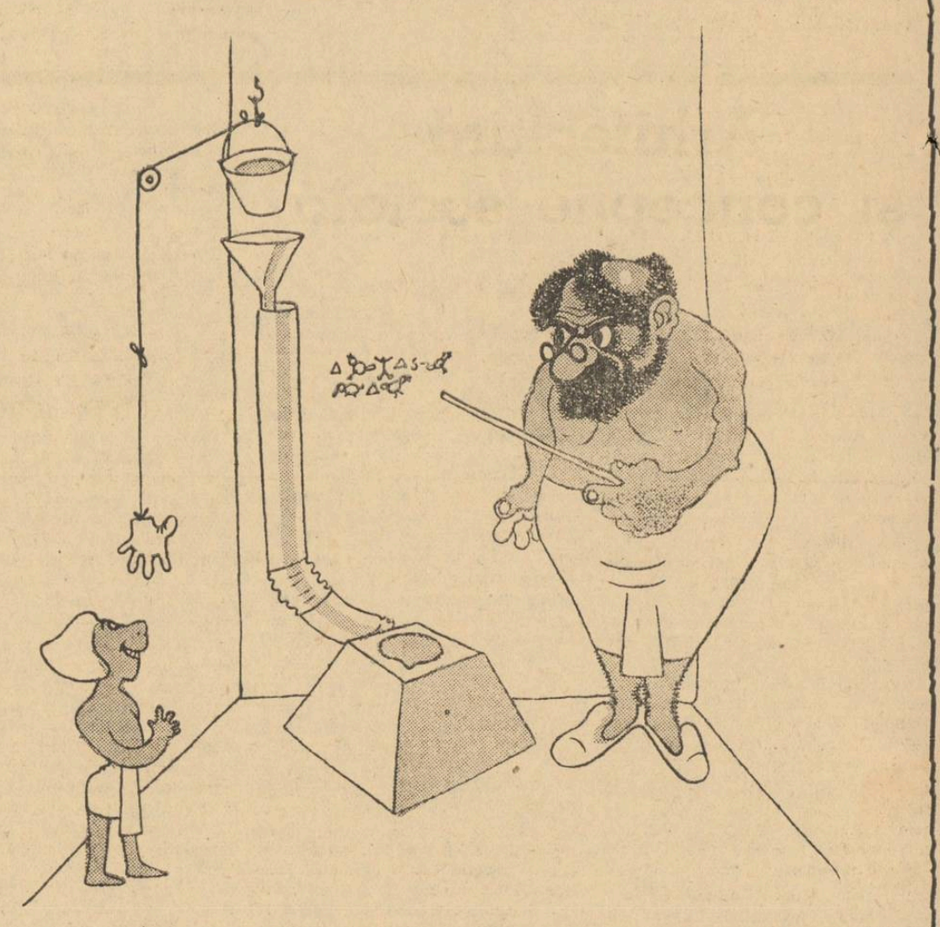

— **Cine a scris porcăria asta grozavă pe perete?**

— **Eu domnule profesor: am dedicat'o domnului Champolion !**

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

AL DOILEA CONCERT AL „FILARMONICEI"

Fiecare nouă manifestare a tânărului compozitor și concertist Dinu Lipatti, stârnește în publicul nostru un interes și o curiozitate pe care suntem cei dintâi să le găsim legitime. Să recunoaștem, implicit, că, ascultătorii noștri de muzică sunt capabili uneori să susțină chiar și artiști autohtoni.

Mulțumirii deosebite cu care am plecat totdeauna dela concertele lui Lipatti sau cu Lipatti i-am găsit în primul rând explicația în dovada de fericită evoluție pe care ne-a făcut-o talentul său, cu fiecare nou prilej de evidențiere.

Cu ar dintru început, Lipatti și-a valorificat inclinațiile și afinitățile care dau unui muzician timpurii mijloace de percepere și exprimare a stilurilor temeinice, a literaturii muzicale însemnate și cuprinzătoare de sens și expresie, a esențialelor chipuri de a simți și crea muzica pe care le-au cristalizat în operile lor marii compozitori.

Predilecția pentru Bach, Beethoven, Mozart, Enescu, alegerile pe care le-a făcut în Chopin, Scarlatti, Schumann, au putut caracteriza din primii ani ai carierii timpurii ale dotatului tânăr artist, o conformație spirituală și o suprafață de susținere tehnică puțin comune și cărora, seducțiile succeselor îmbătătoare ale virtuozității acrobatice nu le-a putut întinde nici o cursă. Seriozitatea și orientarea definitiv stabilită a muzicianului au învins, se poate spune, chiar fără luptă, aceste primejdii și l-au îndreptat, într'o ascensiune excepțional de accentuată, către bucuriile superioare ale interpretării, ale căutării adevărului fundamental al operelor care constitue în special temeliile muzicii.

La „Filarmonica", ultima fază a desvoltării lui Lipatti, întâlnită în concertul dirijat ja 12 Octombrie de maestrul George Georgescu cu mlădioasă energie și ritm general, ni s'a părut situată deosebit de sus, în scara de posibilități a interpretării lui Bach. Concentrare, individualizare sonoră a fiecărui ton, reculegere expresivă, probitate artistică rară, mecanism cu desăvârșire consacrat operei iar nu succesul pur digital, ne-au zugrăvit mai lămurit parcă decât oricând clasa lui Dinu Lipatti care nu se va abate suntem siguri, nici de acum înainte, din calea strict muzicală și artistică pe care și-a croit-o, în lumea românească a pianului.

D. George Georgescu a extins remarcabil aportul concertului simfonic, situând la un foarte frumos nivel de execuție orchestrală și muzicală reluarea, bine venită oricând, a simfoniei a II-a de Brahms și a înscris aceluiaș program și paginile mai rar ascultate și de iscusită și mlădioasă meșteșugire de sugestii literare și colorit ale suitei la „Burghezul Gentilom" ale lui Richard Strauss.

MUZICA ITALIANA DE AZI

Starea de război nu împiedică oamenii de știință italieni de a scrie și editorii de a publica, opere de interes muzical. Dovadă îmbucurătoare că literatura muzicală, care acum numai douăzeci de ani, avea în Italia foarte rari cultivtori și încă mai rari cititori, se poate bizui astăzi pe o harnică falangă de cercetători, de critici, de informatori și că publicul îi urmărește cu simpatie și interes nobila osteneală.

Printre noile publicațiuni muzicale, o istorie a muzicii de profesorul Luigi Cocchi (editura Paravia, Torino) este în special de citat.

Deși scrisă cu scop mai ales scolastic, lucrarea poate aduce folos oricui urmărește să-și însușească o viziune clară, completă și sintetică a desvoltării și evoluției artei muzicale și a principalelor ei forme, dela origini și până în zilele noastre.

Prin limpezime de concepție și de expunere, cartea lui Cocchi capătă o deosebită valoare, comparată altor tratate similare. Subiecte complexe și aride ca muzica egipteană, assiro-babiloniană, ebraică, chineză, indiană, greacă, romană, sunt expuse, pe baza celor mai recente studii cu privire la care Cocchi se dovedește foarte bine informat, în foarte substanțiale pagini resumative.

Urmează elementele cântului gregorian, principiile notațiunei neumatice, caracteristicile modale, originale și desvoltarea polifoniei, formele polifoniei vocale, care, toate, găsesc în autor un prezentator atent și precis.

Arta musicală italiană contemporană este ultimul capitol al acestei cărți, împodobită de numeroase și reușite ilustrațiuni și care va fi, de sigur, bine primită.

Amintim și alte două publicațiuni recente: „Nicolo Paganini la Parma" și „Note și documente verdiene", editate de „Tipografia Bordoniana" din Parma. Fiecare din aceste lucrări aduce o interesantă contribuție la cunoașterea maeștrilor la care se referă și merită toată atențiunea celor dornici să-i studieze.

A. LUALDI

Ecranul

CINEMA SCALA: „MANON"

Erna Sack este fără discuție una din rarele cântărețe ale căror triluri pot fi asemănate cu cântecul privighetoarei.

Spre regretul nostru, melodiile cântate în „Manon" n'au entuziasmat atât cât ar fi trebuit, fiind mult prea puțin cunoscute spectatorilor noștri cari preferă în orice caz un alt gen de muzică.

Ori, cum gesturile lor variază între melodiile lui Mozart și jazzul „Hott" — această reîntoarcere la muzica din timpul lui Ludovic XIV nu pare a fi prea nimerită.

Subiectul pare și el întocmai pentru a reaminti cum înțelegea Regele Soare să prețuiască pe adepții Thaliei. Toată acțiunea fiind bineînțeles presărată cu așa zise „aventuri", din cari dragostea iese ca întotdeauna biruitoare.

Deci, nu-i cum a spus un confrate, numai un film demonstrativ al superioarei voci a doamnei Erna Sack.

CINEMA CAPITOL: „FRUMOASA D-RA SCHRAGG"

Subiectul îl formează inerentele peripeții prin cari trece nobila fiică a unui consilier regal, pentru a ajunge să facă un mariaj din dragoste cu un „proletar" — recunoscut până la sfârșitul filmului — ca om cumsecade. Această frumoasă domnișoară e dealtfel interpretată de o artistă urîtă...

Un film la care nu eziți să părăsești sala, dacă ai văzut bineînțeles Jurnalele de război, singurele interesante.

ADRIANA NICOARA

Studio: „Mătușica", comedie în 3 acte

de D. col. Ionescu Morel

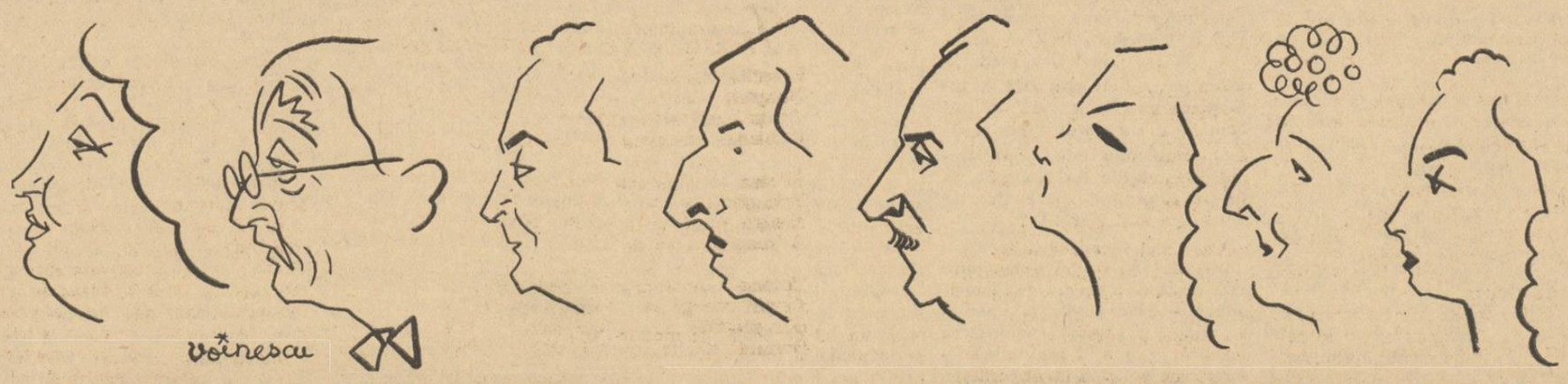

Sonia, Cluceru, Fl. Scărlătescu, Critico, Balaban, Ulmeni, Lilly Carandino, Maria Voluntaru și Carmen Tăutu

MARTURISIRE

Eroilor noştri

Am fost cu voi în seara-aceia 'n luptă.
Era câmpia nesfârşit de lungă...
Părea că arma ucigaşe n'o s'ajungă
S'agaţe glonţul ei de mâna-mi ruptă.

Am fost cu voi în lupt 'aceia sfântă
A dragostei de Patrie şi glie.
Trăia în mintea noastră o Românie
Aşa cum letopiseţii o cântă.

Era în drumul vitregiilor rămasă
O batere puternică de vânt
Şi-o caldă rugăciune — un tainic cânt
Ne săruta, întocmai ca acasă.

Am fost cu voi şi dincolo de Prut
Prin ţara fagilor şi-a holdelor de grâu,
Mi s'a părut că vechiul râu
Mă chiamă mai aproape să-l sărut.

M'am aplecat. Ingenunchiat pe lut
Cu faţa către pusta inamică
Mi s'a părut că rana-i mică
Pentru prea marea suferinţă ce-am avut.

Era pe vremea-aceia cald amurg
De August, pârguit de soare,
Părea că toată ura moare
Lovindu-se de clipele ce curg.

Fântânile cu cumpenele 'n vânt
Ieşitu-mi-au cu apa 'n a mea cale
Era icoana grâului din vale
Aidoma icoanei vre-unui sfânt.

Şi m'am întors cu faţa către voi,
V'am strâns în jurul meu
Şi fără teamă, doar eu cu Dumnezeu
V'am adăstat, uitându-ne 'napoi.

Era înaintarea mea un vis
Din ţarinile noastre strămoşeşti.
Erau hrisoavele moldoveneşti
Ce 'n seara-aceia s'au deschis.

Am fost cu voi, în seara-aceia 'n luptă
Era câmpia nesfârşit de lungă,
Părea că arma ucigaşe n'o s'ajungă
S'agaţe glonţul ei de mâna-mi ruptă...

ILEANA BUSUIOCEANU

Note germane

NOVALIS

a fost comparat cu Blaise Pascal, ori, cele 2384 de „Fragmente" câte au rămas de pe urma prea timpuriu dispărutului Friedrich Ludwig Freiherr von Hardenberg (1772—1801), profetul romantismului german, nu suportă asemănarea decât dintr'un singur punct de vedere, — cel al catolicismului. Dară şi acesta e deosebit de cel al genialului cugetător dela Port Royal.

Este adevărat, atât Hardenberg-Novalis, cât şi Pascal tindeau să netezască, asemeni Botezătorului, căile câte trebuie să-l ducă pe fiecare creştin adevărat la trăirea integrală a Evangheliei Domnului. Un misticism creştin ultim şi de nesdruncinat de nici o contradicţie laică a fost ţelul cugetării lor. Novalis nu avu însă norocul să ajungă la acea prealabilă şi indispensabilă împăcare cu sine însuşi fără de care nu este posibilă etapa lămuririi cu lucrurile şi fiinţele lumii acesteia. Prins în mrejile filosofice ale unor Fichte, Schelling şi Hegel, tânărul Hardenberg se zbate ca un fluture de noapte atras şi chinuit de flăcări periculoase. Incercările-i poetice sunt încercări. Până şi celebrele „Hymnen an die Nacht" sunt o mare tentaţie, un apocalips, — în sensu-i strict de revelaţie, — al sufletului copilăresc naiv, inegal, gata să cuprindă întreg universul şi gata să-l jertfească pe altarul credinţei. Insăşi dragostea de Iisus e superstiţie pentru el, Novalis. O şi mărturiseşte într'unul din „fragmente". Pascal, pretutindeni profundul, clasicul şi împăcatul cu lumea şi cu mine însuşi Pascal, vede şi realizează armonia.

Novalis, — pseudonimul acesta înseamnă nova lis, adică luptă nouă, — are ceva şcolăresc în tot zoru-i quasi păgân, de a culege şi risca, de a-l cântări şi proiecta în viitor, cât mai mult şi mai diferit material brut pentru edificarea unei filosofii „enciclopedistice în sanctuarul căreia eul să se confunde cu Insăşi Dumnezeirea. Pascal rămâne creştinul pur mărturisitor al umilinţei până şi'n cea mai nobilă subliniere a valorii maxime şi specifice a omului „trestie care cugetă".

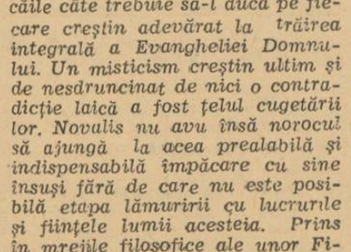

PASCAL

„Enciclopedistica" lui Novalis vrea să explice absolut totul ce. dela artă la ştiinţă positivă, poate fi cunoaştere şi îndeletnicire omenească. Pascal, întruchipare a spiritului fineţei se opreşte numai asupra celor semnificative. El e cuceritor de sensuri, — Novalis e cuceritorul dimensiunilor. Incomparabilul Blaise poartă nimbul meditaţiei dealungul trecerii sale pământeşti printre contemporani. Totul e har divin pentru el, totul mântuire neînţeleasă de minte. Până şi dilema vestituiui pariu ocoleşte, când o asculţi mai cu atenţie, quod erat demonstrandum-ul logicei reci.

Pariul pascalian e numai invitaţie ,numai arătare de drum, numai îndemn pentru pyrhoniştii încăpăţânaţi să-şi vază propria umbră în miezul luminii scepticeşte pe care ei o ţin de extremă atitudine dreaptă în republica filosofării.

Novalis în schimb, romanticul îndrăgostit al nopţii, vrea cât mai multe date:

„Freunde, der Boden ist arm, wir müssen reichlichen Samen Ausstreun, dass uns doch nur mässige Ernten gedeihn". („Prieteni, pământu-i sărac şi trebuie să aruncăm multă sământă pentru ca să ne crească rod moderat").

Acest procedeu este magie, exact aşa cum e magie ansamblul de gesturi, cuvinte şi credinţe tradiţionale cu câte îşi binecuvintează ţăranul munca plugului sau tainele germinative ale grăuntelui. Magii sunt iniţiaţi, nu cunoscători. Pascal a fost un cunoscător, Novalis însă risipă de scânteetoare seminţe ale gândului coborît, ca o brumă siderală, până în brazdele realităţii considerată ca un continent necunoscut. Nu înzădar îl frământă întrebarea: „Was muss ich lernen? Was kann nur gelernt werden?" („Ce trebuie să învăţ? Ce poate fi numai învăţat?")

In Fragmentele sale Novalis duce o luptă agitată cu sine însuşi, cu miragiile filosofilor şi cu marginile ştiinţelor vremii sale. Prncipala lui grijă e să împartă, să despartă şi să izoleze, fiindcă ţinta lui e să poată aduna, împreuna şi contopi. El pendulează între teză şi antiteză râvnind sinteza postulată. Pascal, cu mijloace mult mai simple, dar mai directe, constată şi nu postulează. Fragmentele lui Novalis poartă, deaceea, semnul dorurilor neîmplinite, pe când cugetările autorului Scrisorilor unui provincial sunt puncte de plecare mai departe. Deaceea Pascal e odihnitor. Te întorci la el ca la un izvor cu apă vie. Novalis însă, cerebralul chinuit de întrebări şi sentimentalul zbuciumat de suferinţe, nu poate place decât unei anumite categorii de cetitori.

Totuşi poetul Imnurilor către Noapte şi al torsourilor Heinrich von Ofterdingen *şi* Die Lehrlinge zu Sais; *rămâne, în literatura germană, o figură icarică de cea mai atractivă şi, deci, mai aproape de mit apariţie.*

ŞI CATEVA MOSTRE

din Fragmentele lui:

1. Dragostea este scopul ultim al istoriei lumii, — aminul universului.

2. Nenorocirea este chemare la Dumnezeu. Numai prin nenorocire poţi deveni sfânt, de aceea se şi aruncau vechii sfinţi singuri în nenorocire.

3. Oameni fericiţi sunt aceia cari văd pretutindeni pe Dumnezeu, îl găsesc peste tot pe Dumnezeu; — aceşti oameni sunt religioşi. Religia este morală în gradul cel mai înalt de demnitate, după cum a spus-o, admirabil, Schleiermacher.

4. Religia creştină este propriu zis religie a păcatului. Păcatul este marea ispită pentru dragostea de Dumnezeu. Cu cât mai cu păcat simţim, cu atâta mai creştini suntem. Scopul păcatului şi al dragostei este unirea necondiţionată cu Dumnezeirea. Ditirambele sunt un produs autentic creştin.

5. Nimic nu e păcat celui cu adevărat religios.

6. Nu este oare îmbrăţişarea **asemănătoare Cinei celei de taină?**

7. Rugăciunea este pentru religie, ceeace gândirea pentru filosofie. A te ruga înseamnă a face religie, — predicile ar trebui să fie rugăciuni.

NOVALIS

8. Incă nu există religie. Ar trebui mai întâi să fie întemeiată o lojă (?) a religiei adevărate. Credeţi că există religie? Religia trebuie să fie făcută şi produsă prin asocierea mai multor oameni.

9. Pentru Dumnezeu nu există nici un fel de d'avol, — dar pentru noi, din păcate, el e fantasmagoria cea mai cu efect.

10. Există vre-o deosebire adevărată între lumesc şi duhovnicesc? Sau poate chiar această polaritate a teologiei noastre ţine de Testamentul Vechi? Iudaismul e deadreptul opus creştinismului şi zace, ca atare, întrucâtva la temelia tuturor teologiilor.

11. Religia nu poate fi vestită altfel ca dragostea şi patriotismul. Cum crezi că ai începe dacă ai vrea să-l faci pe cineva îndrăgostit?

12. Abia prin religie se unesc oamenii".

Dar Fragmentele **neîmplinitului Hardenberg îmbrăţişează toate domeniile** „enciclopedisticei" **sale proiectate: Matematică, fizică, chimie, fiziologie, medicină, mistică, psihologie, filosofie, morală, religie, literatură, istorie, politică, totul, totul.**

Nu în zadar Noval's e un tipic reprezentant al sufletului german în cea mai metafizică fază a copilăriei geniale.

TRAIAN CHELARIU

Gib I. Mihăescu

(Urmare din pag. I-a)

unui student întârziat" — părerile-s împărţite. Unii au luat chiar atitudine total negativă — învinuind acest roman de tehnică şi conţinut aventuros.

Este o greşeală.

Greşeală provocată, desigur de sfârşitul robust, optimist al romanului şi de întâmplările care se prind şi se consumă până la limită aşa cum se pare că le ordonă bagheta magică a lui Mihail Aspru.

Mihail Aspru nu cunoaşte obstacol.

Mihail Aspru vrea!

Vrea cu fiecare părticică din vânjosul lui trup, cu fiecare gând care se subordonează total acestui ţel.

Nimeni n'a reuşit în literatura noastră să descrie un astfel de tip — nimeni n'a putut să creeze un om atât de hotărît, obsedat dar şi obsedant ca acest Mihai Aspru.

Cineva l-a învinuit de calcul. Din cauza asta, spunea, nici n'are şanse să fie apreciat, iubit de lectorii volumului.

...Dar asta este o învinuire nesusţinută.

Mihai Aspru vrea ceva. O vrea pe Donna Alba şi nu calculul va face posibilă împlinirea acestei voinţe — ci tocmai contrariul: renunţarea totală la persoana lui. El se dăruieşte dragostei lui şi această dragoste se înlănţuie în evenimente pe care de cele mai multe ori nu el le creiază, dar totdeauna le domină. Şi le domină, pentrucă-i tare acest Aspru — pentrucă voinţa lui este dârză şi pentrucă, mai ales, Donna Alba este sens de viaţă pentru el.

Gib. I. Mihăiescu a creiat în literatura noastră tipul puternicului pe care nu-l îndoaie vântul întâmplărilor, care se dăruie fără socoteală iubirii lui, dar care până la urmă învinge, trecând obstacole de necrezut pentrucă-i neînfricat.

Şi chiar dacă ar fi fost să rămână dela acest scriitor doar Donna Alba — regretul nostru ar fi fost să fie tot atât de mare pentru curmarea vieţii lui şi pentru ceea ce ar fi mai putut să scrie.

Şi pentru regretul acesta — cinstit, lipsit de orice convenienţă — îmi înclin gândurile smerite pentru Gib I. Mihăescu, unul din boierii ctitori ai literilor româneşti.

EUGENIU V. HARALAMBIE

Note italiene

LUCRARILE LUI PIRANDELLO

au fost de curând retipărite într'un singur volum de editura Mondadori din Milano, (— Luigi Pirandello-Tutti i romanzi-Collezione „omnibus" - Mondadori, Milano, 1941 —) uşurând astfel munca aceluia care ar vrea să observe, cronologic, evoluţia stilului sau a fondului, din romanele marelui „umorist". Romancier de şcoală naturalistă, — aşa se arată în primele şase bucăţi — Pirandello se izolează de restul contemporanilor, părând întru totul înnoitor de drumuri, prin valoarea de sinteză reprezentativă dată „întâmplării" centrale a povestirii, de unde mărirea aparenţei de dramatică umanitate a personajului. Din primele şase nuvele, scrise între 1893 şi 1915, unde se mai păstrează schema romanului din ottocento, reprezentative sunt l'Esclusa şi acel răscoliitor Il fu Mattia Pascal, cunoscut la noi prin traducerea d-lui Prof. Al. Marcu.

L'Esclusa, scrisă în 1893, ilustrează drama personalităţii umane, contrastul dintre mască şi adevărata figură, un motiv iubit mult de Pirandello şi reluat cu maximum de intensitate în „commedia" „Cosi è se si vi pare" (jucată pe scena teatrului „I. L. Caragiale" sub titlul „Fiecare cum vede").

Marta, protagonista, e alungată de ai săi fiind condamnată de toţi de adulter; dar e nevinovată.

După câtva timp, convinşi de nedreptatea făcută, o cheamă iarăşi între ei; dar acum Marta păcătuise cu adevărat.

Il fu Mattia Pascal, scris în 1904, e un caz bizar, dar nu cu totul neverosimil. Mattia Pascal e considerat mort şi el profită de acest fapt pentru a se sustrage vieţii neplăcute sociale. Luându-şi alt nume, într'un mare oraş, încearcă să-şi refacă viaţa, să uite de existenţa lui Mattia Pascal, să iasă din sine. Dar masca luată de bună voie devine insuportabilă şi'l vedem pe răposatul întorcându-se acasă, nu pentru a se împăca cu soţia căsătorită între timp cu altul, ci pentru a-şi recâştiga personalitatea, pentru a şi-o reface printre oamenii care-l cunosc.

In al şaptelea roman „Uno, nessuno e centomilia", realismul şi analiza psihologică dă locul dialecticei; omul care raţionând

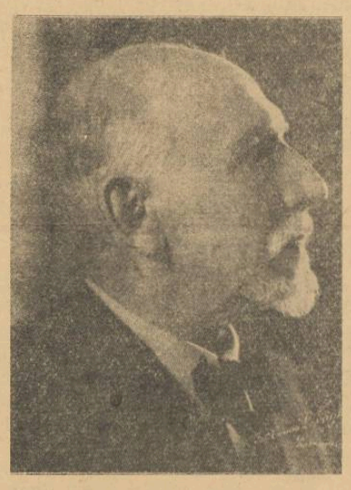

Luigi Pirandello

asupra pluralităţii „eului" asupra imaginilor diferite ale aceleiaşi persoane văzute de alţii, înnebuneşte simţindu-se în cele din urmă „nimeni".

Noutatea nu-i în pretext şi în arta lui Pirandello.

●

Un scriitor cu originalitatea lui Pirandello şi cu profunzimea sa, nu putea să nu influenţeze larg şi imediat opera literară a lumii întregi. Cu atât mai mare a fost influenţa în ţara sa. Pier Mario Rosso di San Secondo, *sicilian şi amic al lui Pirandello e dintre primii scriitori italieni care-au suferit influenţa maestrului. Deşi stilul lui Rosso poartă masca originalităţii, concepţia lui Pirandello despre oameni şi viaţă o manifestă în aproape toate motivele artei lui Rosso.*

Dramaturg, romancier şi autor de nuvele, Rosso e astăzi un uitat aproape, deşi pe nedrept, căci capod'opera sa dramatică „Marionette, che passione!..." e una dintre cele mai dense şi expresive bucăţi din teatrul italian contemporan.

Deşi Rosso ia ca temă în „Marionette, che passione!.." aproape cea mai caracteristică concepţie a lui Pirandello, aceea că omul e o marionetă, o paiaţă a imensului teatru pe scena căruia joacă orice om, reuşeşte ca în desvoltarea subiectului să obţie o linie nouă, proprie. Personagiile sale impulsive şi frenetice se deosebesc de acelea ale maestrului, raţionând şi uzând în fiecare moment de silogisme. In dialogurile întrerupte de pânze lungi, de tăceri care dau timp pasiunilor să izbucnească cu maximum de intensitate. Traducem câteva fraze din prefaţa aceleiaş drame.

„Să ţină seama actorii că aceasta este o „commedia" a pauzelor disperate. Cuvintele care se spun ascund totdeauna o înverşunare care nu poate fi redată decât prin pauze savante. Arbitrarul, pe lângă aceasta, care poate părea aici fie în „commedia", rezultând din lupta în care se sfâşie personagiile, nu trebue să dea loc comicului, ci negreşit unui sentiment de tragic umorism. Căci suferind, într'adevăr, chinuri profund umane, cei trei protagonişti ai dramei, în special, sunt ca nişte marionete, şi sfoara care le poartă e presiunea. Sunt cu toate acestea oameni; oameni reduşi la paiaţe. Şi deci, profund demni de compătimire.

SORACTES

Fraţilor mei

Pentru drumul care vreau să-l fac,
Zările dorm, iar apele tac.
In căuşul ochilor nu se mai apropie nici o lumină,
Iar visul — de când se odihneşte a prins rugină.
Hei, mări,
Ce-o să fur cosorul lunii de pe cer,
Că Dumnezeu nu mi-l dă, de I-l cer;
Şi ca hoţii,
O să merg pe Calea Robilor în timpul nopţii,
Unde-o să aştept să treacă alene Carul mare;
Şi m'oi semeţi puternic cât un munte,
Drept în faţa stelei care e în frunte.
Apoi, cu smecherii şi cu descânt,
O să încep lucrul pe rând:
Mai întâi de pe fiecare roată,
O să desprind cea mai preţioasă nestemată;
Oiştea o s'o iau întreagă,
Cu toate ale ei;
Să-şi facă fraţii de cântec pentru poezii condei —
Şi când or să vină jandar'ii de luceferi să mă prindă,
O să descânt şi-o să-i momesc cu o colindă
Şi târziu, când s'or desface zările oprite în bastistă blestematele
M'oi întoarce ca să 'mpart cu fraţii din revistă nestematele

RADU PATRAŞCANU

Niciodată

Ştiu, niciodată nu te-oiu întâlni
Supremă frumuseţe, năzuinţă...
Dumnezeesc îndemn spre suferinţă,
Miraj ce nu se poate defini.

Ştiu, nu-mi va fi nicicând îngăduit
Să pot cuprinde-a ta desăvârşire,
Decât în sbuciumata 'nchipuire
Ce arde ca un foc nemistuit.

Şi totuşi... simt cum stărui să te 'nchegi
Cu fiecare vers ţâşnit din peană,
Vis fără 'ntruchipare pământeană:
Tu, amăgirea vieţii mele 'ntregi!...

EM. PAPAZISSU

PAUL VERLAINE:

Green

Priveşte, iată fructe, flori, ramuri, frunze'n salbe
Şi inima-mi la urmă; ea pentru tine bate.
Să n'o sfâşii, iubite, cu mâinile-ţi de nalbe.
Umilul dar să-ţi nască în ochi sclipiri curate.

Sosesc scăldat în rouă ca'n picuri reci de soare;
Zefirii dimineţii pe frunte-au îngheţat-o.
Lasă-mi truda sleită să-ţi steie la picioare
Să guste din clipita odihnei ce-a visat-o.

Lasă-mi capul să stea pe sânu-ţi tânăr încă
Infiorat de lungul sărut cel de pe urmă;
Lasă-l să soarbă linişti din furtuna adâncă
Să-mi doarmă lângă tine a gândurilor turmă.

Traducere de ION OANA

Incetarea focului

Focurile nu se mai aud.
Noaptea somnul pietrelor învinge...
Braţu-i cel mai dulce căpătâi,
Cântecul tăcerilor mă'nconge.

Se aud în depărtări coloane
Prin pârjolul satelor pustii...
Neagră pasăre, în suflet, dorul,
A 'nceput a mi se cuibări.

Ţărâna-i cu schije şi-amintiri...
Fumul morţii se înalţă iară...
Din păgâna glie fraţii mei,
Somnul şi-l îndreaptă către ţară.

ION SOFIA MANOLESCU

CANTECE NOUI

Dialog între umbre

Scena pe care vom căuta s'o reproducem mai jos, cu slabele noastre posibilităţi, face parte din domeniul închipuirii, aşa cum însuşi titlul vrea s'o mărturisească, din capul locului. Dar dacă totuşi ne-am hotărât să o scriem, am făcut-o, fără îndoială în credinţa că vom găsi câţiva cetitori care ne vor urmări. Crezare nu vor trebui să ne dee, decât în măsura în care — cu ani în urmă — dădeau unui basm din cărţile cu poze.

Cadrul în care vom situa dialogul, va fi — de ce nu? — acela al redacţiei unei reviste literare: mese, scaune, o bibliotecă, iar pe mese cărţi, reviste, fotografii, corecturi, manuscrise toate într'o răvăşeală mai mult sau mai puţin poetică. Personagii., numai două: **redactorul**, care foarte bine poate fi şi puţin poet şi **vizitatorul** care — precum se va vedea îndată — e poet şi el. Nu credem că e nevoe de alte indicaţii, pentrucă şi acestea, puţine, sunt îndeajuns.

Deci: redactorul şade pe scaun şi frunzăreşte o revistă, vizitatorul bate în uşe şi peste o clipă intră în odaie.

Vizitatorul: Am onoarea!

Redactorul: Bună ziua!

Vizitatorul: Domnule, eu am scris nişte poesii şi am venit cu mai multe caete, să alegeţi şi să publicaţi ceva. De altfel sunt şi abonat. (Scoate patru caete).

Redactorul: Domnul meu, Vă rog să lăsaţi caetele aici, pentruca să treacă pe la vre-un coleg, care vă făgăduesc că le va ceti cu toată băgarea de seamă şi dacă va afla ceva bun, puteţi fi fără grije: peste 2-3 săptămâni o să vă vedeţi tipărit în revistă.

Vizitatorul: (făcând un gest de revoltă). Dar bine, poate că Dumneavoastră nu ştiţi că eu sunt redactorul revistei „Garoafa" din comuna Spânzuraţi... dealtfel pot să vă prezint şi câteva numere de onoare.

Redactorul: Cu totul încântat, dar vedeţi, sunt anumite forme pe care nu se poate să nu le respectăm, pentrucă altfel s'ar isca aici un haos, din care nu ne-am mai descurca deloc...

Vizitatorul: (retezându-i-o scurt). Ce forme, Domnule? Ce crezi că eu sunt candriu? Zi mai bine că nu vreţi să mă publicaţi, că aţi început un boicot contra tinerelor şi adevăratelor talente care se ridică spre culmi!

Redactorul: (timid). Vai de mine, se poate? Dar ca să nu ziceţi că suntem nişte oameni răi, vă rog să-mi indicaţi ce anume poesii credeţi că s'ar putea tipări în revista noastră... Le vom ceti împreună.

Vizitatorul: Mă rog, dacă doriţi! Am de toate: lirice, patriotice, amoroase, sentimentale, erotice, pas.eluri. (Răsfoind între timp în caet). De pildă asta, care se cheamă „Deşteptarea iubirii". Un adevărat poem, un basm feeric, e scris în hexametri, are optsprezece strofe şi în fiecare strofă am căutat să cristalizez o idee nouă.

Redactorul: Să vedem. (Cetind cu băgare de seamă). Da, ar fi ceva, vocabularul e însă cam vechiu. Vedeţi dumneavoastră, s'a mai spus aşa: „adorata mea", „ochii ca mura", „dorinţi păgâne", zeiţa frumuseţii" „lacrima ca o mărgea", „nebun de durere". Dar dacă aţi elimina aceste expresii şi încă alte câteva la fel, dacă aţi renunţa la primele şase strofe şi la ultimele cinci poate că s'ar putea face ceva... Ceva mai bun din poesia Dumneavoastră.

Vizitatorul: (generos). Vai de mine, cum credeţi! Cum vi se pare că e mai bine. Dar uitai să vă rog că dacă apare, să îmi trimiteţi şi mie vreo cincizeci de bucăţi, ca să împart pe la ăia...

Redactorul: Asta se aranjează cu administraţia!

Vizitatorul: Ce administraţie, nene? Păi nu scrie pe antet: Redacţia şi administraţia în Strada Lungă 27? Ce-mi umbli cu fleacuri? Şi să nu-mi uit vorba: onorarul, cum stăm cu gologanii?

Redactorul (stupefiat): Ce onorar, domnule? Pentru o poesie peticită şi înfoarsă?

Vizitatorul: (îşi retrage caetele indignat). Boicot, nu le spuneam eu la ăia? Boicot! Auzi: ce onorar? Păi lui Teodoreanu şi lui Cazaban cum îi daţi câte o mie pe articol? Aud? (Iese, trântind uşa. care scârţâie şi ea stupefiată). Deaceea, nici nu mai cade.

CORTINA

ŞTEFAN BACIU

N.B. — Manuscrisele se trimit la **REDACŢIA REVISTEI,** specificându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Cuvintele de răspuns: **Melinte V. A., Costel V. N., Vasilescu I. Gh., Tassnino, M. D. Mâţă, Diana Filip, Boldur M., Sever I. N., Traian Gh. B.;** Nu. **St. A. D.:** Da Triste mulţumiri **M. I. Cos.:** Ceva da. **I. Timor:** Altele. **Fil Luc:** Idem. **Nyama:** La redacţie! **George Hvr:** Nu.

Natura Moartă

— poem dialogat —

Inchinat Mariettei Sadova

de COCA FARAGO

Un colţ de odaie părăsită. Penumbră. Pereţi albi; pe cel din stânga, o fereastră văzută numai pe jumătate, acoperită cu o draperie bogată, de pluş roşu, învechit; deasupra uşii — peretele din mijloc —, UN BANAL PEISAJ DE TOAMNA, (cu *bancă*, — pe bancă o *carte deschisă* —, patru copaci în plină desfrunzire, proteguiţi de lumina unui soare încă foarte strălucitor), pastel remarcabil executat. La dreapta, UN FOTOLIU MIZER, de pluş învechit, roşu, decolorat şi lângă el O MASUŢA cu poliţă pe care se află UN VAS DE FLORI albastru, acelaşi din NATURA MOARTA agăţată strâmb, în vecinătate; acolo, pus în oarecare valoare de TREI BUJORI roşii, dintre care unul se îndoaie spre O CUTIE CU CHIBRITURI, (pictură stângaci realizată, ca în pension...).

Puţin mai departe de fereastră, PORTRETUL în ulei al unei splendide femei îmbrăcată în albastru şi purtând UN ŞAL cu flori mari, viu colorate; — un foarte impresionant portret, mare, cuprinzând aproape în întregime apariţia cu părul împletit — cunună — în jurul capului, (urechile palide, fără cercei) şi cu mâini în odihnă pe genunchii bine conturaţi de jocul mătăsoaselor falduri ale rochiei. De o parte şi de alta, marginile roşii ale fotoliului apar discret, una din ele susţinând un colţ cu ciucuri multicolori, al şalului. Femeea din portret nu zâmbeşte. In dreapta uşii: O ICOANA VECHE şi o CANDELA. De pe poliţa măsuţei a căzut UN ALBUM cu fotografii. Are scoarţe albastre, de catifea şi file aurite. E închis.

La ridicarea cortinei, atât prin exageratele proporţii ale tuturor obiectelor cât şi prin coloritul ansamblului, publicul trebue să aibe impresia că se găseşte în faţa unui tablou privit printr'o lentilă miraculoasă. După ridicarea cortinei, urmează o lungă pauză care prilejueşte observarea tuturor amănuntelor. De pildă: ramele tablourilor sunt negre, uşa e albă, cum sunt pereţii — poate că având un mâner mai puţin auriu şi ceva mai simplu, aceasta nici nu s'ar încumeta să-şi reclame conturul încă incert din pricina luminii sărace —; vasul de flori e spart, candela e stinsă, peisajul şi portretul sunt urmele măestrei trude ale aceleiaşi mâini; absenţa mobilei nu se dovedeşte amăgită de ostentativa prezenţă a fotoliului şi a măsuţei de lângă el; pe scânduri ar fi trebuit întins un covor, — aşa, roase, uscate, accentuează supărător aspectul elegiac al interiorului... Se prelungeşte pauza. Deodată, mâinile femeei din portret, cu mişcări uşoare, vălurite, adună şalul mai pe umeri, — de parcă umerii şi l-ar fi simţit aiunecând —, apoi se reazimă de marginile fotoliului. Buzele pornesc un surâs pe care, foarte curând îl transmit ochilor, uimitor de expresivi.

FEMEEA IN ALBASTRU: *(păşeşte din ramă cu oarecare sfială. Se uită în urmă. Fotoliul pe care şedea a dispărut. Albul peretelui adunat în ramă, atât a rămas în urmă-i. Se întoarce, începe să meargă spre fotoliu. Il ajunge. Işi trece mâinile peste marginile prăfuite, mâinile se înfioară, smulg şalul de pe umeri şi acoperă fotoliul în întregime. Privirea lunecă spre vasul de flori. Se apropie de el, il răsuceşte astfel încât să nu se mai vadă că e spart, suflă praful de pe el, pe urmă se duce la natura moartă agăţată strâmb în perete, ia cei trei bujori din vasul de acolo şi îi aşează în vasul cestălalt, identic. Bine înţeles, ca şi în tablou, unul din bujori se revarsă către marginea măsuţei, — acolo unde, peste câteva clipe se va afla, tot ca şi în tablou, cutia cu chibrituri. Femeea în albastru se întoarce la natura moartă, ia cutia cu chibrituri — în acest moment, în ramă se mai cuprinde numai albul peretelui — aprinde candela, îşi face semnul crucii. După ce pune pe măsuţă cutia cu chibrituri, se uită îndărăt, la rama goală. Dinspre candelă se desface asupra unei jumătăţi din scenă (cea dreaptă) o aripă de lumină voalată, — ceiace e nefiresc, sigur —, la adăpostul căreia culorile se înţeleg mai strâns una cu alta. Păşind, Femeea în albastru se împiedică de album. Se apleacă, îl ridică. Se aşează pe fotoliu, deschide albumul, şi-l reazimă pe genunchi. Dintre file scoate un bujor uscat dar aproape întreg. Il priveşte. Işi aduce aminte, treptat, vizibil, când şi dece a fost ascuns aici, apoi şi-l prinde în păr, îndărătul urechei stângi. Se uită lung la fotografia deasupra căreia se afla bujorul. Pauză. Nu s'ar putea spune că a redevenit portret? Câteva uşoare bătăi în uşe, o îndeamnă să închidă albumul şi să-l pună la loc, pe poliţa măsuţei. Dreaptă, cu faţa spre uşe, întreabă:*

Dece nu intrii, Ştefane?

ŞTEFAN *(costum negru, demodat, haina poate fi de catifea. Siluetă în totul contemporană cu aceia coborîtă din ramă. E înalt, ochii îi sunt vii, obrajii tineri dar nu sănătoşi. Mâini prelungi dar nu expresive. Lavalieră):*

Vroiam să aflu dacă eşti aici... Dacă e adevărat că eşti aici... Nu eram sigur... Şi tot nu-mi vine să cred...

(Tace. Inchide uşa. Femeea în albastru e cu spatele la public şi cu faţa spre el, — care, datorită efectelor de alb şi negru, combinate cu lumina scursă din candelă, apare ca o fotografie mărită. Nu-l recunoaştem? Ba da: e personajul din album, acela pe care îl privea ea mai adineauri...).

Am să-ţi spun atâtea... Dacă n'ai zâmbi, poate că nu mi-ar fi prea greu... atâta de greu. Dar e bine că n'ai uitat să zâmbeşti... Ai o rochie foarte frumoasă. Şi ţi se potriveşte cu pieptănătura, cu mâinile... cu toată făptura ta... Cred că dacă ţi-ai schimba pieptănătura, farmecul nu ţi-ar mai fi acelaşi... de statue şi de păpuşe... *(un moment)*. Câte am să-ţi spun... Numai să vrei să mă asculţi... Dar întâi spune tu... Spune-mi: Ce se întâmplă, Mada?

MADA: Ce se întâmpdă, Ştefane? Unde?

ŞTEFAN: Aici. Uite, *(se uită în jurul lui)* cu toate astea, cu noi...

MADA: Nu mi se pare nimic.

ŞTEFAN: O, şi mie dacă mi s'ar „părea" numai... Insă e adevărat. Sigur. Tu eşti acolo Eu dincoace. Te întreb, îmi răspunzi... Totuşi... Mi-ar trebui un semn *(un moment)*. N'ai vrea să-mi dai mâna?

MADA *(îi întinde mâna).*

ŞTEFAN *(i-a sărutat mâna):* Mă aşteptai?

MADA: Demult.

ŞTEFAN: Nu ştiam. Şi chiar dacă aşi fi ştiut... Eram prea departe...

MADA: Ai încercat vreodată să vii?

ŞTEFAN: Da. Nu ţi-au povestit nimic?

MADA: Cine?

ŞTEFAN *(surâde foarte trist):* Nu avea cine.. aşa-i. Vezi, încă nu mă dumiresc de ce se întâmplă şi cum şi când... Am să-ţi spun atâtea... Şi nu mă pricep... *(un moment)*. Minunată rochie...

MADA: In totdeauna ţi-a plăcut, ca şi cum tu mi-ai fi desenat-o.

ŞTEFAN: Dacă nu vrei să-mi explici toate astea... Eu parcă nu ţi-am mai văzut rochia de acum iar tu îţi aminteşti că mi-a plăcut întotdeauna... Iar eu ştiu sigur că nu ţi-am mai văzut-o... Nu... *(un moment)*. Ba da. Incep să-mi dau seama că ai dreptate... Iartămă, îţi făgăduisem pentru ea un şal cu flori mari, de toate culorile. Cum de l-am uitat?

MADA *(răsucindu-se către fotoliu):* Mi l-ai adus, nu ştii? Când ţi-am pozat întâia oară... Adineauri, l-am pus acolo, să nu vezi ce urât s'a făcut fotoliul...

ŞTEFAN *(Se duce la fotoliu. Atinge şalul de câteva ori, adunându-şi gândurile):* Ciudat...

MADA: Ce ţi se pare ciudat?

ŞTEFAN: Şalul. Il dăruisem Anisiei, în amintirea ta.

MADA: *(uşor emoţionată):* Pe acesta nu l-ai putut dărui nimănui şi nimeni n'a fost în stare să mi-l ia.

ŞTEFAN: Dar... e acelaşi.

MADA: Nu. E cel adevărat. Până adineauri îmi acoperea umerii. Inţelegi?

ŞTEFAN *(o priveşte lung):* Şi floarea din păr?

MADA: Am găsit-o în album. E unul din bujorii pe care mi i-ai adus...

ŞTEFAN *(o întrerupe):* Taci. Nu spune CÂND... O sută de ani... trei... sau numai o zi — dece să ştim? E floarea pe care ţi-ai prins-o în păr *atunci*. Atât să ştim. E destul *(îi ia bujorul din păr şi îl aruncă)*. Cum s'a uscat. *(Se apropie de măsuţă)*. Aici sunt alţi bujori, proaspeţi, învolburaţi...

MADA: Sunt acelaşi. Priveşte-i mai bine. Eşti în faţa umilului tablou pe care îl ascunsesem în dulapul din pod, pentrucă nu avea ce căuta printre „capo d'operele" tale. Nu-ţi aduci aminte cum râdeai de strădaniile-mi de a deveni pictoriţă?

ŞTEFAN: Da... da... Uite, până şi cutia cu chibrituri... Ei, s'ar fi putut să mă încânte aşa ceva? *(râde, apoi):* Câte sunt cu putinţă, Mada... *(un moment)*. Şi l-ai mai găsit în dulapul din pod?

MADA: Nu aşi fi îndrăznit să-l caut. Mai bine zis, nu aşi fi înfruntat, pentru el, atâţia păianjeni şi atâta praf... *(un moment)* şi atâtea amintiri. Dealtfel, nici nu-mi închipuiam că mai există. Iată că acum vre-o câteva zile, mi l-a adus o fată înaltă, blondă, pieptănată ca mine *(arătând rama din care a luat natura moartă)* şi l-a pus acolo. Aşi fi vrut să mă vadă zâmbind, Ştefane.

ŞTEFAN *privind rama din care a plecat portretul:* Cine era fata?

MADA: Strănepoata surorei tale Anisia. Poţi să-ţi închipui cât m'au uimit înfăţişarea şi prezenţa ei, *aici*, mai cu seamă.

ŞTEFAN: Ce căuta?

MADA: Dece nu te aşezi? Pari foarte obosit.

ŞTEFAN: Spune, ce căuta?

MADA: Nu te nelinişti. Aşează-te şi pe urmă îţi povestesc.

ŞTEFAN *(se întoarce dinspre rama, se aşează pe fotoliu).*

MADA: Ai văzut cât e de lesne să-mi faci pe voie?

ŞTEFAN *(ia un bujor din vas, i-l dă):* Prinde-ţi-l în păr, te rog.

MADA *(îşi prinde bujorul în păr):* Tot aşa mi l-ai dat atunci... şi tot aşa l-am luat. Când s'a ofilit, l-am ascuns în album, deasupra fotografiei tale... *(un moment)*. De necrezut, cât pot să fie toate la fel, deşi sunt lămurit: „unele" şi „altele"... *(pauză)*. Aşi putea sta lângă tine? Au luat scaunele şi canapeaua. Probabil că din ordinul Anisiei. *(repede)*. Când şi-a măritat-o pe Leni, până şi samovarul a plecat din casă... Vorbeau servitorii veniţi după mobila de aici, despre camerele de sus, că ar fi rămas goale şi fără draperii... *(se aşează pe marginea fotoliului)*. De lămâiul de pe terasă crezi că s'a mai interesat cineva?!

ŞTEFAN *(zâmbeşte):* Câte ştii, Mada... Credeam, odinioară, că nu se pricep să-ţi cheme atenţia decât florile şi mătăsurile... Uneori, asta mă înciuda... şi alte ori simţeam că pentru asta te admir şi te iubesc. Câte au trebuit să treacă şi să se uite, aproape, ca să te cunosc cu adevărat... *(o mângâie)*. Vorbeai puţin, era, în gesturile tale, un fel de plictiseală, de nostalgie — spuneau unii — pe care, fie că o înăbuşi, fie că a dispărut, n'o mai surprind. *(un moment)*. Mă priveai distrată sau primejdios atentă, ca o sălbătăciune la pândă. Oricum, ochii tăi mă stinghereau... Când m'ai chemat să-ţi fac portretul, am stat la gânduri: mă temeam să nu fi glumit numai, ştiindu-mă un admirator, mai mult: un contemplator al straniei tale frumuseţi...

MADA *(cochetă):* Totuşi, ai venit.

ŞTEFAN: Fără paletă şi fără pensule. Veneam să-ţi spun că te iubesc...

MADA: Şi nu m'ai minţit, ci *te*-ai minţit. Iar peste trei săptămâni, eram aici, în mijlocul pădurii... Mă plimbam prin odăi, ca o stafie şi Anisia te certa mereu — destul de tare, ca s'o aud — că te-ai însurat cu o fată săracă... *(uimitor de aspru)*. Ce nesuferită era ...şi urâtă... Când venea, seara, să mă sărute pe frunte — gravă şi maternă — parcă mă strângea de gât...

ŞTEFAN: Cu toate astea, te-a iubit mult.

MADA *(revenind la tonul dinainte):* Când? După ce am plecat?

ŞTEFAN: Şi mai înainte... Nu băgai de seamă, erai prea îndârjită... Şi...

MADA *(încet):* Pentruce o aperi, Ştefane? Şi de cine? *(îl mângâie pe păr)*. Pentruce s'o aperi? La ce-mi poate folosi dragostea ei, *acum*?

ŞTEFAN *(înăbuşit):* N'ar fi trebuit să pleci. Un singur cuvânt şi renunţam la tot. Să fi venit lângă mine, aşa: blândă şi îngăduitoare minunată, — cum eşti în revederea asta — şi să-mi fi spus... Dar vorbeai aşa de puţin... Nici călătoriile nu te schimbau. Vedeai pentru prima oară fiinţe, lucruri, întâmplări cu totul inedite, — fără nici-o tresărire. Ochiul minţii mele te supraveghia, înfricoşat, ochiul cestălalt, — mai deschis, — de artist, îţi urmărea, deseori umilit, strălucirea de pretutindeni. Nu semănai cu nimeni şi nimeni nu se încumeta să-ţi semene. *(un moment)*. Ca şi acum. Acum, când neîncetat te oglindeşti în mine, ca o melodie şi vraja ta nu mă mai înspăimântă...

MADA: Incepi să te îndrăgosteşti de mine, Ştefane... Insfârşit. *(un moment)*. Să-ţi spun care e taina?

ŞTEFAN: E vre-o taină?

MADA: Una singură: Sunt „femeea în albastru", din faimosul portret premiat la Paris... Dacă nu mă crezi, uite: *(arătându-i)* pe volanul rochiei, stă numele tău.

ŞTEFAN: Câte-sunt - cu-putinţă - Mada... E uluitor.

MADA: Continui să te preţuieşti, îndrăgostindu-te de mine, acum, când totul poate sfârşi peste cinci minute... sau pe dată...

ŞTEFAN *(speriat):* Cum să sfârşească? Dece?

MADA: Aşa cum a început.

ŞTEFAN: Adică?

MADA: Foarte simplu. Suntem nici mai mult, nici mai puţin decât nişte personagii aduse într'un vis de fantezia romanţioasă a unei fete de nouăsprezece ani pe care o chiamă Daniela...

ŞTEFAN *(ecou):* Daniela...

MADA: Inaltă, blondă, pieptănată la fel cu mine... Poate că dacă şi-ar schimba pieptănătura, farmecul nu i-ar mai fi acelaşi: de statuie şi de păpuşe... *(un moment)*. Şi-a aşezat şevaletul acolo *(arată cuşca suflerului, apărută pe scenă în momentul gestului)* şi a

pictat colţul ăsta de odaie părăsită. Restul nu a izbutit s'o intereseze. Sunt sigură că a mers, PÂNĂ A FI AJUNS AICI, îngrijorător de absentă... Ori de câte ori se uita la mine, mă cutremuram — o! de-ar fi bănuit... — fiindcă, de îndată ce mă privea, începea să semene cu tine. Cu tine, cel de atunci — mai ales... Dar altceva simţeam acum. Şi tot ce simţeam era parcă prin cenuşe, prin scândură... Nu cred să ţi se fi întâmplat vreodată *(un moment. Se ridică, merge spre fereastră)*. In prima zi, a spus — nu ştiu cui, rămas dincolo: — „Asta-i camera unchiului Ştefan. Poţi pleca. Mă întorc singură şi poate ceva mai târziu". A venit foarte aproape de mine. „Mada", mi-a şoptit. Aşa e, am gândit, eu sunt Mada... Mă deprinsesem cu numele: „Femeea în albastru", pentrucă aşa hotărâseşi tu... In clipa următoare, brusc, am ştiut că pe ea o chiamă Daniela şi că e nepoata Leniei. Pricepi? A fost deajuns, pentru atâta, să-mi rostească numele — cum ţie, adineauri, ţi-a ajuns să te privesc uitat în albumul cu fotografii...

ŞTEFAN: Bine dar... atunci, noi cei adevăraţi unde suntem?

MADA: Oare când am izbutit să fim mai „noi, cei adevăraţi" decât acum?

ŞTEFAN: Parcă niciodată...

MADA: Şi din vina cui? Intotdeauna m'ai socotit alături sau îndărătul preocupărilor demne de tine. *(aspră):* Doar un gest şi te-aşi fi depăşit, — nu în meşteşugul tău — nu el mi-ar fi fost ţinta — dar în toate celelalte: înţelegere de viaţă, omenie, iubire... Asta mocnea în mine. Asta sufoca tandreţea unei cumnate urîtă şi proastă, asta nu-ţi dădea voie să mă iubeşti cum era firesc să mă iubeşti.

ŞTEFAN: Pentruce tăceai? Să-mi fi explicat...

MADA: De prisos. Ai fi crezut că nu-i decât o glumă, cum se întâmpla ori de câte ori îţi vorbeam serios — până ce m'am trezit neştiind eu singură când glumesc şi când nu... *(Pauză)*

ŞTEFAN *(răstit):* Tot aşa ţi s'a întâmplat şi cu plecarea.

MADA *(calmă):* Nu mie mi s'a întâmplat... ci ţie.

ŞTEFAN *(se ridică):* Vorbeam de plecarea ta.

MADA: Perfect. M'am gândit eu la vre-o alta?

ŞTEFAN *(pornind către ea):* Şi ce mi s'a întâmplat mie, cu plecarea ta?

MADA *(pornind către el):* In cea dintâi zi, nimic extraordinar, afară de peisajul din care mă eliberasem *(e vorba despre peisajul din perete. In treacăt, îl arată)*... Pe urmă, câteva nopţi nedormite... iar după o săptămână *(l-a ajuns)* scena cu Anisia... din care tu ţi-ai alimentat insomniile şi din care ea a vrut să înţeleagă un singur lucru — era şi cel mai comod, pe semne, — că e nevoie să mute aici, din dormitorul ei, candela şi icoana *(le arată)*. Ce e drept, nu aşi fi bănuit-o în stare şi de asemenea perfidă mărinimie. *(un moment)* Nu ştiu dece, atunci, am avut impresia că m'am sinucis...

ŞTEFAN *(prinzându-i mâinile):* Mai departe. Spune mai departe...

MADA: Nu te nelinişti...

ŞTEFAN: Ai rămas la „atunci, am avut impresia că m'am SINUCIS". *(un moment)* Ce a vrut să răscolească în mine cuvântul ăsta?

MADA *(îl priveşte, tace).*

ŞTEFAN *(învins):* Nimic nu mi-a rămas ascuns de tine, ferit — lăsat în părăsire ori frunzărit numai de ceiace izbuteam să fiu eu, omul atât de asemeni tuturor oamenilor...

MADA *(blândă, fericită):* Dragul meu...

ŞTEFAN *(după o lungă tăcere):* Mi-am regizat accidentul, mai conştient, mai grav decât aşi fi premeditat o crimă. Sigur, devremece nu-l pot reconstitui. Pentru Anisia, pentru toţi ceilalţi, n'a existat nici-o întrebare fără un răspuns precis, indiscutabil, ticluit de priceperea fiecăruia pe unul şi acelaşi calapod... Ucigaşii au altă soartă, când sunt descoperiţi...

MADA: Am aflat întâmplător, din ziare... Toate îţi reproduceau ilustraţiile pentru „Cântarea cântărilor" şi „Femeea în albastru", neuitând să-ţi deplângă destinul... Câte amintiri n'au venit, atunci, să-mi susure adevărul... Mă simţeam complice cu tine, cum se întâmpla ori de câte ori îţi pozam... In ultimul timp, nu mai pictai nimic în care să nu exist. Imi făceai loc şi în peisagii... şi în compoziţii.

ŞTEFAN: Pretutindeni. Fiindcă pretutindeni erai. Pe urmă n'ai mai fost şi am renunţat la tot. Ultima lucrare *(se întoarce spre peisaj)* e aici: „Peisajul din care te eliberaseşi", cum l-ai numit adineauri. Eu i-am zis brutal: „Noembrie". *(un moment — apoi, cu oarecare mândrie):* A fost remarcat: „revelaţie a expoziţiilor din toamnă". Dacă aşi fi primit să-l vând, astăzi l-ai fi găsit la New-York...

MADA *(pornind către fereastră):* Eu vreau să-l regăsesc aici, dela fereastră.

ŞTEFAN *(se întoarce repede, îi prinde mâinile gata să dea într'o parte draperia):* Nu.

MADA: Ai dreptate... Poate să nu mai fie de recunoscut. Parcul o fi dispărut... La ce mi-ar folosi altă priveliştе?... M'ar nedumeri... M'ar şi întrista: m'ar coborî într'o realitate prea aspră, din care nu mi-ar fi uşor să evadez într'una veşnic închipuită... *(priveşte fereastra)*. Dacă n'ar fi aşa, pleoapa de pe adormitul ochi de geam s'ar fi ridicat singură, ca să poată privelişteа fermecată să mă îmbie la gândurile de odinioară... Uitasem că nu suntem decât interpreţii unui vis şi deci nu se cade să ne împrumutăm o altă însemnătate, — aceia care ni s'ar cuveni, după atâta prea cuminte aşteptare... *(se uită la el)* Totuşi... Dacă am încerca, Ştefane?

ŞTEFAN *(îi lasă mâinile).*

MADA *(întinde mâinile spre draperie. Un moment. Coboară mâinile):* Mi-e frică.

ŞTEFAN: Frică? Dece?

MADA: S'ar putea ca în gestul ăsta să încapă sfârşitul. Ar fi păcat... Nu-i aşa?

ŞTEFAN: In oricare dintre gesturi ar putea să'ncapă sfârşitul...

MADA: Mi-e frică de acesta mai mult ca de oricare...

ŞTEFAN: Atunci renunţă.

MADA: Dar peisajul?

ŞTEFAN *(privind tabloul):* Priveşte-l ca şi mine, de aici... S'au desprinde-l din perete... Să fie cu el, ceiace s'a întâmplat cu tine... şi cu natura moartă... şi cu mine chiar.

MADA *(înviorată)* Să pot reveni înlăuntrul unui decor din care m'am gonit... Să fiu şi „Mada" şi „Femeea în albastru, totodată... Să nu mă mai întreb care din noi două e lângă tine... Insfârşit, să duc în viaţa de acum, două mai strâns îngemănate vieţi decât acelea ivite în vrăjita noastră reîntâlnire... *(Il ia de mână şi-l duce în faţa tabloului peste care, treptat, a crescut umbra din odaie. Umbra se accentuează. In lunga pauză, chemată de oprirea celor doi în faţa tabloului, ea devine văl de întunerec. Şi iată, o puternică lumină — cea din peisaj — năvăleşte şi cuprinde partea stângă a scenei, proteguind copacii în plină desfrunzire, distribuiţi în aceiaşi ordine surprinsă de pictor. Ştefan şi Mada aduc banca şi o reaşează în reconstituitul peisaj, în dreptul ramei portretului care se întrezăreşte în chip de nefiresc semn pe cer. Cartea lunecă, Ştefan o ridică şi o dă Madei. Un moment).*

Versuri... *(deschide cartea, citeşte puţin, aşa, deschisă — cum era în tablou — o pune la loc, pe bancă).*

ŞTEFAN *(privind în jur, nedumerit):* Şi tot nu-mi vine să cred...

MADA: Ce a mai rămas de necrezut?

ŞTEFAN *(ia şalul de pe fotoliu şi i-l pune pe umeri):* Să nu-ţi fie frig... Suntem, doar, în miezul lui Noembrie... Soarele înşeală, ca primăvara...

MADA *(îi zâmbeşte):* Iţi mulţumesc, dragul meu. *(se aşează pe bancă, la fel ca în portret. Rama ce se întrezăreşte o încadrează).*

ŞTEFAN*(e cu spatele la public. Un pas îndărăt. Incă unul. Ajuns în dreptul cuştii suflerului, se opreşte. Un moment. Apoi):* Intoarce puţin capul spre dreapta...

MADA *(îşi întoarce puţin capul spre dreapta).*

ŞTEFAN: Destul... Reazimă o mână de spătarul băncii...

MADA *(îşi reazimă mâna stângă de spătarul băncii).*

ŞTEFAN: Nu, cealaltă.

MADA *(schimbă mâna).*

ŞTEFAN *(după un moment):* Minunat. Acum, cartea...

MADA *(întinde mâna de pe genunchi, spre carte).*

ŞTEFAN: Pune-ţi-o pe genunchi.

MADA *(îşi pune cartea pe genunchi).*

ŞTEFAN: E prea dreaptă...

MADA *(aşează altfel cartea).*

ŞTEFAN: Aşa. Mâna deasupra...

MADA *(face întocmai).*

ŞTEFAN: Perfect...

(Intr'adevăr, tabloul e izbutit. Urmează o lungă tăcere, culminată de surâsul Madei).

Pentruce zâmbeşti?

MADA: Fiindcă... după toate astea, Maestre, ar urma să începeţi lucrul... *(fără să se clinteaască)*. Şi nu văd cum ar fi posibil să înfăptuiţi o nouă capo d'operă, în împrejurările de faţă... *(se ridică şi cartea se rostogoleşte. Aspră, dreaptă):* Nu-ţi dai seama că e în zadar? Nu-mi dau voie să mă chinuiesc până la ridicol. Incetează

ŞTEFAN *(îşi ia fruntea între mâini):* Iartă-mă... A fost... *(un moment. Vine lângă ea):* A fost fără să ştiu... Mă închipuiam în vârtejul de odinioară...

MADA *(înăbuşit):* Şi în „vârtejul de odinioară" — cum spui — ţi-au fost în preajmă numai paleta şi pensulele? Nu-ţi pot ajuta să-l retrăieşti altfel, decât reluându-mi rolul de model favorit?

ŞTEFAN *(încet):* Ba da...

MADA *(acelaşi joc):* Cum nu te-a schimbat nimic, Ştefane... Ce trist îmi e să te recunosc până într'atât... Nu obosesti, necăutând niciodată alte simţăminte, alte gesturi, alte cuvinte şi tăceri care să te apropie de fiinţe şi lucruri pe tine, chematul — poate — cu nădejdea că le vei aduce darnica neliniste a ceva încă ne învăţat pe dinafară?

ŞTEFAN: Intrebi... *(se aşează pe bancă).* Intrebi, ca şi cum dintre noi doi, nu *tu* ai fi mai „de recunoscut"..

MADA: Crezi?

ŞTEFAN: Ironiile, interpretările, tainele tale, — aceleaşi sunt. Nimic nu s'a transformat, nimic nu a dispărut. Astfel, prezenţa ta îmi comandă acelaşi deprimant sentiment care îmi zdruncina viaţa din trecut. Clipele de adineauri n'au minţit. Aparţii fostei mele vieţi; ca şi atunci, mă târăşti într'o cumplită neîncredere în toate credinţele mele, într'un fel de panică...

MADA *(neclintită, rece):* Mă iubeai şi te iubeam totuşi.

ŞTEFAN: Cred că mai mult mă urai şi te uram... Eu, pentru extraordinaru-ţi dar de a înfrânge, tu pentru sforţările-mi vane de a te birui...

MADA *(acelaş joc):* E adevărat.

ŞTEFAN: Aducându-te aici, am vrut numai să forţez o deprindere a ta cu toate renunţările pe care — firesc ţi le cerea o dragoste.

MADA *(corectându-l):* O căsnicie.

ŞTEFAN: Aşteptam, dela o zi la cealaltă, un semn de acceptare, unul de protestare, măcar... Să văd un surâs mai cald ori mai amar, o privire mai ascuţită sau mai abătută..

MADA: Astea le-ai fi obţinut cu preţul ne-preschimbării trăitelor mele renunţări, în jertfe stupide ca, de pildă, supunerea oarbă şi mută şi surdă la capriciile surorii tale şi îndurarea monotoniei în care aveai, de circumstanţă, aerul să te complaci... ba o alimentai, chiar, din tot ce-ţi mai rămăsese „voinţă"... *(îl priveşte)* Şi eu aşteptam, de pe o zi pe alta, un semn, unul singur, spre a pune capăt jocului... Şi eu, — mai cu seamă la început, — simţeam că mă târăşti

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica literară

D. Nestorescu: Plaiul, poeme

Colecția „Convorbiri literare"

Am încercat deseori în cronicile noastre să clarificăm un punct de vedere critic obligator în aprecierea poeziei, și ca atare obiectiv. Ne referim la o anumită funcție pe care o au *cuvintele*, socotite izolat, la calitatea lor de *nume*, date unei realități intuite atent. Un exemplu din versurile d-lui D. Nestorescu, va ajuta la reliefearea ideii ce-o urmărim. Autorul scrie în poema de la începutul volumului, intitulată „Pe Prispele Plaiului":

Nicăeri ca'n ocolul tău
[cât boaba de mustar
Cătuările mele spre dincolo
[de orice hotar
Nu pot s'adune din marea
[minune
Atâtea năluci, nedumeriri
[și spaime.
Ca nicăeri, cutezările mele
[nu pot să'ngaime
Atâtea 'ntrebări
Fără vaduri, fără punți,
[fără deslegări
Ca nicăeri, frica mea n'aruncă
[spre nepătruns
Atâta rod de rugă
[și de chemare fără răspuns.

Să ne oprim la aceste două *cuvinte:* „rod" și „rugă".

Primul, precum se știe, este numele pe care îl dăm la ceeace rezultă din creșterea organică. Al doilea termen indică operația prin care cerem divinității împlinirea firească a legilor organice ale ființei noastre.

„Ruga" este deci o cale de „rodire" încât raportul ce-l stabilește poetul în expresia „rod de rugă", este corect dacă ținem seamă de funcția nominativă a fiecărui termen. Considerând însă expresia în ansamblu versului, observăm că termenii își pierd semnificația numirii, și devin simple „cuvinte", fără nici un suport intuit.

Ca nicăieri, frica mea
[n'aruncă spre nepătruns
Atâta rod de rugă și chemare
[fără răspuns.

La rândul nostru constatăm și noi că propriu zis nu este vorba de o rugă, adică de cererea către divinitate de a împlini o lege, ci de ceva „aruncat spre nepătruns". Cât pentru „chemare" putem observa deasemeni, că, dacă a rămas fără răspuns, se explică prin faptul de a nu fi chemat cum se cuvine. Prinurmare autorul nu *numește* acea activitate prin care cerem cauzei divine să producă în noi anumite efecte, iar în acest caz, se înțelege să nu mai poate fi vorba de vreun rod.

Rodul, ca rezultat al rugii este un efect al cauzei divine, un răspuns la „chemare".

Am invocat un criteriu obligator în aprecierea gândirii lirice, tocmai spre a nu se crede că ne complacem în obsercarea lucrurilor mărunte, neesențiale pentru valoarea în sine a poeziei. E limpede însă că pierderea conținutului celor două numiri, nu este neglijabilă, deoarece, odată cu ea, se destramă și semnificația. Într'adevăr, poetul constată:

Destrămarea versurilor devine evidentă și pricina stă în îngăduința ce-și ia autorul de a întrebuința cei doi termeni ca simple cuvinte din vocabular, fără a se folosi de ei, ca *nume* potrivite unor operații efectuate.

Punctul de vedere critic, presupunem că se clarifică acum, prin definirea poeziei ca numire a realității intuite, spre deosebire de transcrierea directă a cuvintelor, ce corespund în grai acestor intuiții. Putem rosti sau scrie vocabula *rugă*, fără a ne ruga realmente, — și deasemeni nimeni nu ne împiedică să afirmăm prezența *rodului*, fără ca el să existe. Poezia este însă „creație" numai în măsura în care în desfășurarea ei se rostesc sau se scriu cuvinte de care avem nevoie să etichetăm operații, emoții, intuiții, etc.

Fără realizarea și particularizarea experienței, de orice natură ar fi, cuvintele nu se pot folosi, deoarece nu avem ce *numi* cu ele. Firește, este mare tentația utilizării termenilor fără „acoperire", ci numai pe baza lor fonică.

In lirica actuală ispita sonorizării este un fenomen general. Dacă am căuta justificarea ei psihologică, am descoperi un curios fel de a gândi în sens negativ și de a ridica la rangul de temă poetică *necunoașterea*. Iată un document:

Mi se pare că mi-ai pirdut
[șufletul, frăține,
De-aia urli cu lupii tai ca să
[nu m'audă lupul
[de fier din mine.
De-aia murmuri ca izvoarele
[tale tainic și'ntristat
M'apeși cu întunericul tău
[ca să zacă strâpuns
Întunericul meu, în mine
[ascuns.

In fond, ceea ce autorul numește prin „suflet" nu are altă existență decât cea de vocabular. Dacă ar lipsi din vorbire cuvântul „suflet", poetul nu l-ar inventa, deoarece necunoscându-i esența, nu ar avea ce să numească. Afirmația despre pierderea „sufletului" se reduce deci la simpla folosire a termenului, luat din grai, și așezat într'o propoziție negativă ca sens, de unde decurge că elementul elegiac al poemei este factice. Sensul logic al gândirii din versurile citate este nerealizarea acelei intuiții interioare, pentru exprimarea căreia poporul a format vocabula „suflet". Fără cunoașterea prin observație directă a elementului interior, poporul n'ar fi născocit însă expresia.

In limba nici unui neam nu apar cuvinte fără necesitate. Misiunea poetului este de a identifica stimulentele ascunse ale fiecărui sunet articulat, ceeace, când isbutește, îi atrage meritul de „creator" de limbă. Dealtfel, în literatura de azi, se pomenește din ce în ce mai puțin despre un astfel de „merit". Se verifică astfel că este moda gândirii în judecăți negative. Autorii se mulțumesc să *nege* cunoașterea, sub diferite forme: afirmând o pierdere fictivă, utilizând termenii pentru sonoritatea verbală și fără calitate nominativă, sau, tăgăduind direct, capacitatea noastră cognitivă.

Nu este locul să analizăm rațiunile adânci ale mentalității acesteia moderne și nici să insistăm asupra consecințelor ei pentru valabilitatea culturii. Remarcăm numai în treacăt că existența vorbirii, presupune o viață în fiecare cuvânt de obârșie populară, încât, întrebuințarea acestor cuvinte fără viața lor originară, denunță un îngrijorător proces de mortificare a gândirii.

Menționăm, pe dealtă parte, că versurile d-lui Nestorescu servesc întâmplător considerațiilor noastre cu caracter general. Culegerea d-sale de poeme nu este inferioară nivelului producției lirice a celor mai mulți poeți tineri. O prezentare de „cadru", cu ton de acceptare, ar fi fost posibil să-i facem, mai ales că, ideia de a trata tema *plaiului* manifestă o preocupare poetică serioasă.

Credem totuși că n'am nedreptățit pe autor, prin expunerea unei probleme ce-l poate interesa, în căutarea de expresie sinceră, ce i-o vădește îndeajuns.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

PIRANDELLO

Săptămâna aceasta a obținut un frumos succes, la Studioul Teatrului Național, piesa „Astă-seară se joacă... fără piesă", de Luigi Pirandello.

In orice caz, un lucru a fost dovedit: Se poate foarte bine juca teatru și fără piesă.

Incurajați de acest succes, membrii companiei „Regina Maria", cari de când Opera s'a mutat în teatrul din Piața Senatului, sunt mereu în căutare de local, au hotărît și dânșii să deschidă, însfârșit, stagiunea.

Se pare că domnul Tony Bulandra a și început să scrie o piesă de factură pirandelliană: „Astă seară se joacă fără... sală.

RESTITUIRE

Rea mai e lumea la cafenea! Iată, de-o pildă, o scenă petrecută la „Café de la Paix":

Criticul cu ochelari al revistei „Curentul Literar", d. Leopold Voita, stătea la o masă, bându-și tacticos schwartzul, când s'a îndreptat spre el un tânăr poet pe care se pare că d. critic îl înjurase într'un număr al revistei.

Fără nici-o altă introducere, poetul i s'a adresat:

— „Dă-mi, te rog, cinci lei!"

Mărinimos, criticul s'a executat.

După ce-a încasat paralele, poetul a ținut să precizeze:

— „Știi? Astia nu sunt bani împrumutați... Sunt bani restituiți. Fiindcă am cumpărat azi „Curentul Literar" și am constatat că nu merită cei cinci lei pe cari i-am dat".

SERVICIU

Intr'un număr trecut al unei publicații săptămânale, o poetă iscălește o poezie. Puținii cetitori ai revistei au putut constata că dânsa este foarte nefericită „din amor" și din alte pricini... atât de nefericită, încât la sfârșitul poeziei autoarea declară:

„Trimete-mă, Doamne, de unde m'ai cules!"

REZULTATUL CONCURSULUI

După o severă triere a răspunsurilor la ancheta noastră am hotărît ca premiile să fie decernate domnilor **Radu Pătrășcanu** și **Ion Boldur.**

Domnul **Radu Pătrășcanu** a dat următorul răspuns la prima noastră întrebare (Pe cine n'o să înjure domnul Șerban Cioculescu în Curentul Literar?"):

Domnul Șerban Cioculescu n'o să-l înjure pe domnul Pamfil Șeicaru (și aceasta, atâta timp cât domnul Ș. C. va mai scrie la Curentul Literar).

Premiul ce i-l decernăm domnului R. P. este un exemplar din romanul domnului Zaharia Stancu: **„Dinamita"**, pe care autorul îl anunță în fiecare an, dela inventarea nitroglicerinei.

Domnul **Ion Boldur** a răspuns astfel la întrebarea III-a („Când se va deschide teatrul de reviste al domnului George Șoimu?):

„La Sfântul Așteaptă!"

Îi acordăm domnului Boldur, ca premiu, un bilet la premiera teatrului George Șoimu.

La întrebarea doua, n'am primit niciun răspuns demn de a fi premiat.

Concursul rămâne deschis, mai având de acordat două premii de consolare (o sută de grame de zahăr și o jumătate kilogram de untdelemn).

PUNCT ȘI VIRGULĂ RĂSPUNDE

M. I.: *Vrei neapărat să știi cum arăt? Îți satisfac dorința și public aici fotografia mea (retușată):*

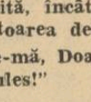

Să știi, însă, că din profil sunt mai frumos.

După cum vezi, n'am ochelari, nu sunt gras și nici prea înalt nu sunt (măsor doar 1 m. 87). Aștept, de sfântul Punct, șalul promis. Și, dacă se poate, încă o scrisoare la fel de drăguță, ca și prima.

ETCAETERA...

Elogiu Punctului

...Și când plodul a luat tibișirul în mână și a început să mângâlească litere și cuvinte pe tăbliță, a fost fericit că și el poate scrie la fel ca tăticul..

Tare greu mai era... Afară, pe stradă, prietenii lui jucau o pasionantă partidă de miuță.... Auzi dumneata?... Miuță!..

Și el trebuia să scrie... El, campion la miuță...

Cum naiba poți face ca să termini scrisul?

A intervenit, salvator, învățătorul, desemnând pe tablă un semn micuț ca un purice.

— „Asta e punctul!" a declarat, mândru, învățătorul.

— „Ei și?" au strâmbat din nas broscoii dintr'a 'ntâia primără.

— „Acum puteți pleca! Punctul se pune la sfârșitul unei fraze! Odată cu punctul, am terminat și lecția noastră!"

— „Trăiască punctul!" au răspuns broscoii.

Dar, la urma urmei, ce e punctul?

Să deschidem o carte de geometrie și să citim:

„Punctul este intersecția a două linii drepte!"

Lipsiți de imaginație mai sunt matematicienii ăștia!

Sunt convins că un doctor mamoș ar fi găsit o definiție mult mai frumoasă.

Cunoscând definiția liniei drepte („Linia dreaptă este un punct în mișcare") el ar fi spus: „Punctul este o linie care se naște".

Dar, în sfârșit, lucrurile acestea prezintă prea puțină importanță.

Altceva vreau eu să afirm aici: „Iubesc punctul!"

Îl iubesc cum numai pe o fată o mai iubesc.

Veți spune: „Ce gusturi mai are și omul ăsta!... Iubește punctul".

Da, domnilor! Îl iubesc și îl admir.

Nu-mi plac întâlnirile romantice în parcuri înflorite sau — și mai romantice — pe bulevardul Elisabeta.

Eu îl întâlnesc pe domnul „punct" într'o simplă carte de gramatică (e foarte modest din fire!)

Și are toate calitățile din lume. De-o pildă, când cineva e prea obraznic, imediat lumea recurge la ajutorul dânsului și, pe loc, impertinentul este pus la punct.

Deasemenea, când lucrurile nu sunt prea clare, tot el la lămurește, punctul fiind pus pe I.

Și totuși cetitorii mei îl antipatizează puțin.

Și aceasta pentrucă domnul punct, **puțin craiu din fire, flirtează câte-odată cu o colegă pe care-a întâlnit-o în același manual de gramatică și atunci apare la sfârșitul rubricei Etcaetera în chip de:**

PUNCT ȘI VIRGULA

BOTEZUL TEATRULUI COMIC

Insfârșit și-a început activitatea oficial Teatrul „Comic", prin sfeștania creștinească de Duminică. Oficial, pentrucă trupa teatrului Comic și-a început pregătirile de multă vreme. Abia acum însă ,când toate piedicile au fost învinse și siguranța deschiderii a fost câștigată, am fost poftiți să luăm parte cu mulțumirea noastră la însuflețirea mănunchiului de tineri ce se frământă pentru realizarea unui nou teatru al veseliei.

In fosta sală Barașeum din cartierul Văcărești, se pregătește cu febrilitate spectacolul de deschidere: „Luna știe dar nu spune", o viziune muzicală a lui H. Nicolaide care credem că va constitui un spectacol stilat și original de comedie muzicală, și la care și-au dat contribuția muzicală N. Kirculescu și Dinu Șerbănescu.

Actori cu renume ai genului printre cari se pot menționa Marilena Bodescu, Virginica Romanovsky, Gică Petrescu, Geo Maican, Calmuski, Călin Botez, lucrează sub bagheta directorială a lui Nicolaide la punerea la punct a spectacolului în timp ce Oleg Danowski împreună cu o talentată parteneră Esmeralda Anghelescu pregătesc partea coreografică.

Așa că în câteva zile ni se promite confirmarea speranțelor pe care le așteptăm dela acest teatru tânăr al genului ușor.

Revolta lui Narcis

Pentru Dumneata

Toate fetele—ascunse pân'acum în poeme,
Nu pentru părul lor, nu pentru trupul lor le-am dorit;
Am iubit versul ce le poartă dincolo de vreme,
Pe mine 'n strofa scrisă pentru ele m'am iubit.

De-aceea te urăsc cum n'am urît vreodată,
Zâmbetul pe care-l cerșesc, aș vrea să-l sfărîm...
Te caut, cu migală, în oricare fată
Și, când ești aproape, te vreau pe-alt tărâm.

Intr'o seară apele-au să mă cheme departe,
Nu după chipul meu am să alerg atunci...
Strofele toate-adunate 'ntr'o carte
Să le privești în silă și-apoi să le-arunci.

TRAIAN LALESCU

Note românești

FRANȚA ȘI GERMANIA

este titlul unei broșuri, apărută de curând la „Cugetarea" și semnată de d. *Ovid O. Densușianu.*

Făcând parte dintr'un volum pe care autorul îl anunță pe curând *„Ce am văzut în Germania"*, broșura de care este vorba aci năzuiește să ne înfățișeze raporturile actuale, și mai ales cele viitoare, dintre cele două mari puteri, în urma campaniei de anul trecut, încheiată așa cum se știe.

Intr'o convorbire pe care a avut-o cu scriitorul Alphonse de Chateaubriant, un francez care nu poate fi acuzat de lipsă de patriotism, d. Densușianu a putut să descifreze actuala orientare a Franței celei noui, a Franței conștiente de anumite realități de neînlăturat în elaborarea temeliilor solide ce i se pregătesc astăzi la Vichy și care vor reuși să redea în curând strălucirea cuvenită poporului și statului de sub conducerea mareșalului Pétain.

De-un netăgăduit interes, paginile acestei broșuri conțin adevăruri care se profilează din ce în ce mai luminos pe orizontul unei lumi în plină transformare, pe ruinele unui trecut plin de păcate urmând să se înalțe edificiul măreț al unei Europe mai bune și mai drepte.

REVISTA GEOGRAFICĂ ROMÂNĂ

este, fără îndoială, una din cele mai bune publicații de specialitate din țară. Nelimitându-se la cercul destul de restrâns al oamenilor de știință, revista aceasta abordează probleme de ordin general ce se cer cunoscute de ori ce om de cultură.

Importanța deosebită, acordată atât de larg în apus unor societăți de geografie, marchează rolul preponderent pe care studiul respectiv îl are în complexul de viață și desvoltare al unui stat. Numele ce alcătuiesc comitetul de conducere al revistei sunt tot atâtea chezășii de seriozitatea cu care-s cercetate diferitele probleme desbătute în paginile ei. D. N. Al. Rădulescu, directorul acestui periodic poate fi mândru de ținuta cu adevărat aleasă a fascicolei I (anul IV, 1941).

Din cuprinsul acestui număr, notăm următoarele colaborări: C. Brătescu: Hotare răsăritene; Tiberiu Morariu: Distribuția geografică a populației Transilvaniei; Victor Tufescu: Migrațiuni sezonale pentru lucru în Moldova de Nord; N. Al. Rădulescu: Republica moldovenească; Ștefan Stoenescu: Climatului Bucegi etc.

C. POSTELNICU

„PROZATORII GERMANI CONTEMPORANI",

un frumos volum antologic cuprinzând patruspreze dintre cei mai reprezentativi scriitori germani contemporani în traducerea d-lor **Alexandru** și **Ion Roman**, va apare în curând în editura Națională-Gh. Mecu.

Această carte va mijloci publicului nostru cetitor cunoașterea unei părți din bogăția literară a Germaniei de azi, iar activitatea întreprinsă până acum de d-nii Alexandru și Ion Roman pe tărâmul literaturii germane — activitate ce s'a făcut cunoscută la noi prin numeroase studii și tălmăciri publicate în revistele literare — este o garanție de seriozitate pentru noua carte, pe care o așteptăm cu multă nerăbdare.

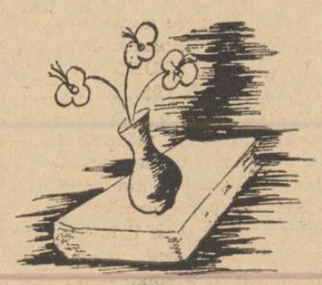

Mărturisirea războiului

(Urmare din pag. I-a)

chiar" nu ți-a fost de vreun folos. Am reținut acest chiar fiindcă l-am avut și eu, l-am trăit și cred că toți câți au plecat pe front și-au zis într'un fel sau altul: „ia să vedem: chiar războiul ?...".

E prea mare tentația, ca să nu scrii o carte sau să publici un reportaj, un rând măcar, despre acest subiect. Dar orice s'a scris despre război, împotriva războiului, nu l-a putut face odios. A scrie despre război, oricum, este un fel de a-l înfrumuseța și a-l face ispititor.

Și n'ar trebui să fie așa.

Când am căzut, trăgeam după câțiva ruși cari din față, la vreo două sute de metri, ne făceau semne de prietenie, cu o batistă, în același timp însă și cu mitraliera. Cursa era prea grosolană dar nu-mi puteam lua ochii dela batista aceea albă. „Dacă totuși..." mai speram eu. Am avut atunci iluzia că sunt ultimul om care cade, în ultimul atac din ultimul război al omenirii.

Dar pentrucă nu-mi pierdusem cunoștința, am avut totuși puterea să zâmbesc, deși credeam că n'am să mai deschid ochii în lumea noastră.

Ce spui despre acest gând pentru... posteritate?

Și nu e decât una din versiunile sfârșitului meu posibil de atunci. Nu m'aș mira să-mi aduc aminte, în scurtă vreme și de altele. Ar trebui să-mi fie rușine și nu-mi este: tentația e prea mare.

Vezi acum care este primejdia? A scrie despre război, oricum, este un fel de a-l înfrumuseța și a-l face ispititor.

Și n'ar trebui să fie așa. Ar trebui să îl acoperim cu o imensă, unanimă conspirație a tăcerii.

MIHAI NICULESCU

Milliarium [1]

(Urmare din pag. I-a)

dela școală), ea se îndreaptă însă, în egală măsură, către literatură și, în general, către toate formele de cultură, cu ambiția de a ajunge la ceeace e poate lucrul cel mai greu: concepția unui mod de a trăi;

2) ea nu se mărginește să fie o simplă manifestare platonică (o pledoarie sau o predică), ci încearcă, în același timp, să creeze instrumentele cu ajutorul cărora se vor putea obține mai ușor rezultatele dorite.

In ce privește realizarea punctului 2, prima etapă (perioada 1926-1936) a înregistrat creațiunea publicațiilor Favonius **(1926) și** Revista Clasică **1929). In a doua etapă (perioada 1937-1941),** a fost creat Institutul de Studii Latine, **organism destul de complex, cu un program multilateral (vd. pag. 43-62). Cu toate că există numai de trei ani, și cu toate împrejurările atât de neprielnice din acești trei ani, Insitutul a reușit totuși să înceapă o parte din colecțiile proectate,** [2]) **să publice** Ausonia, **revistă pentru școlari și tineret, să înființeze câteva secțiuni regionale, unde s'au și ținut conferințe și ședzători.**

In ce privește punctul 1, diversitatea planurilor pe care înțelegem să lucrăm, își găsește o expresie fidelă în chiar cuprinsul volumului. Primul capitol (Necesitatea clasicismului) este discursul pe care l-am rostit când am fost ales membru al Ateneului Român; în el am încercat să atrag atenția (Mai 1939) asupra unora dintre ereziile de care se lasă înșelată societatea noastră contemporană. Capitolul următor explică publicului ce înseamnă Institutul de Studii Latine, **care lucrează, în același timp, pe terenul științific, pe cel didactic, pe cel educativ, pe cel literar și pe cel social. O atenție deosebită s'a dat, apoi, (ca și în vol. I) capitolului privind** traducerile și traducătorii, **fiindcă traducerea marilor opere ale antichității are un rol primordial în răspândirea clasicismului. Pe aceiași linie de gândire, s'au semnalat, în capitolul** Clasicii români și literatura **clasică, câteva din ferm. citele influențe clasice întâlnite la Eminescu și Alecsandri. Capitolul penultim înfățișează figura pură a acelui mare și necunoscut învățat român, mort în plină tinerețe, care a fost** Matei Nicolau; **acest tânăr nu poate fi uitat de noi, fiindcă uitarea nu e o virtute clasică și fiindcă pilde ca ale lui sunt atât de necesare. Volumul se închee cu traducerea uneia dintre conferințele ce am ținut la Roma. Este o sinteză a faptelor de istorie și de limbă care au determinat, prin voința destinului,** Romanitatea României. **Când, dacă nu astăzi, putea fi mai oportun să se vorbească de romanitatea unei țări așezată de soartă exact în locul unde se întâlnesc tendințele de comuniune pan-slavă, tendințe care nu se vor realiza niciodată, câtă vreme va exista România?**

N. I. HERESCU

1) 2 vol., Editura Cugetarea, Octombrie 1941.

1) **„Colecția științifică"**, din care au apărut 4 volume, al cincilea fiind sub tipar; **„Colecția de traduceri"** din care au apărut 2 volume și **„Coleția de ediții savante"** din care un volum e sub tipar.

Natură moartă

(Urmare din pag. 4-a)

într'o durută neîncredere în toate credinţele mele, într'o panică de nedescris... într'o lamentabilă sinucidere...

ŞTEFAN *(gest).*

MADA : Sinucidere, Ştefane, da Pe mine nu mă sperie cuvântul ăsta şi nici altul..

ŞTEFAN : Pe tine ce te-a speriat vreodată ?

MADA *(începând să treacă din peisaj către măsuţă, întreabă şoptit)* : De unde ştii ?

ŞTEFAN *(tresare, se întoarce, o priveşte).*

MADA *(se opreşte o clipă din mers, apoi reluându-l)* : Intâi m'a speriat, Ştefane, dragostea ta. Pe urmă, devenind brusc „dragostea noastră", iarăşi m'a speriat. Şi mai târziu, plecarea mea, pentru care s'ar fi zis că eram pregătită... *(a ajuns la măsuţă).* Şi câte altele încă.. Nu eram nici statuie, nici păpuşe.. Tu m'ai înţeles aşa, fiindcă numai aşa îţi trebuiam. Fiecare împodobim lucrurile cu însemnătatea corespunzătoare ucigaşei nevoi de a lua cât mai brutal contact cu traiul zilnic, obligatoriu... Iţi închipui că eu am reuşit să trec hotarele acestei vitrege, nestrămutate legi ? *(se aşează pe fotoliu. Pune albumul pe genunchi. Toate mişcările îi sunt întrezărite în umbră, amănuntele de mimică lăsându-se bănuite exclusiv de nuanţele vocii în care şi-a dibuit calea o inedită sobrietate).* Poate... Când, resfirându-mi gândurile, am dat peste mântuitorul dor de mine însămi.., şi am hotărît să mă avânt în căutarea ne-îndrăgostitei de tine. Ce a mai fost, nu are nici-o importanţă

ŞTEFAN *(atent)* : Incearcă să povesteşti...

MADA : Nu-i atât de uşor. *(un moment)* Este ceiace, la rândul meu, aşi putea numi : „vârtejul de odinioară".. spre sfârşitul căruia, mi-am dat seama cum l-aşi fi dorit altul.. Dar nici aici nu au încăput păreri de rău. Aveam — chiar — impresia unei ciudate, mistuitoare fericiri, ca şi cum toate s'ar fi petrecut cu ne-visatul meu consimţământ...

ŞTEFAN *(foarte atent, aproape crispat)* : Povesteşte.

MADA : La ce bun !?

ŞTEFAN : Trebuie să ştiu. Nu înţelegi cât am vrut să ştiu.. cât nu m'am priceput să-mi închipui, cel puţin ?

MADA : Intâi a fost o crimă atent premeditată..

ŞTEFAN : Crimă ?!

MADA : Sigur. *(un moment)* Apoi o îndelungată reconstituire a ei, care a durat până una din multele clipe mi-a revelat-o : sinucidere Mai precis, până atunci când am stabilit că nu împotriva ta mi-am împlinit soarta, ci pentru a mă prăbuşi...

ŞTEFAN : Ţi s'a părut numai.

MADA *(îl priveşte)* : Mi-a fost deajuns...

ŞTEFAN *(se ridică, se răstreşte)* : Şi dacă nu e adevărat ?

MADA : Sunt amintiri bune sau rele cu mine, aşa cum a fost viaţa care mi le-a dat. Acea viaţă străină ţie şi vitregă minciunii.. dar poate : singura mea viaţă.

(PAUZĂ MARE)

ŞTEFAN *(metalic)* : O altă iubire ?

MADA *(după un moment)* : Intrebi, ca şi cum n'am şti amândoi că iubirea e întotdeauna aceiaşi. Pentru toţi la fel. Deaceia, ne rămâne mai din plin decât orice. Dealungul vieţii şi al morţii, deopotrivă, — netrăită şi totuşi resfrântă în vecia tuturor clipitelor topite cu ochii şi cu umerii pe care, mai mult ori nu atât cât li se cuvenea, le-au cântat o inimă şi alta.. *(un moment).* Fireşte, ca în atâtea şi atâtea rânduri cândva, cuvintele-mi îţi apar căutate şi — fatal — plictisitoare, amarnic de neinteresante... Le asemuiai cu acele hazlii „cugetări" transcrise prin albumele domnişoarelor de şaptesprezece ani.. Comparaţia e încă valabilă. Decе n'o subliniezi?

ŞTEFAN *(metalic)*: O altă iubire?

MADA *(continuând, vizibil, să evite răspunsul)* : Inchipuind inutilul, oamenii au crezut că realizează minunea şi drama coborîrii în ei înşăşi. De aici, mândra, numai aparenta certitudine a importanţei lor în marea poveste a lumii..

ŞTEFAN *(metalic): O altă iubire?*

MADA *(izbitor în căutarea unui alt punct de plecare al convorbirii)*: Mă împrietenisem — nu mai ştiu prin farsa căror împrejurări, — cu directoarea unui azil de bătrâne... Duminica, îmi făceam drum într'acolo.. De peste zidul grădinii, odată, — era şi primăvară —, soarele privea mai obositor ca de obicei băncile presărate săracăcios printre siluetele unor arbori simetrici, înalţi, artificiali.. Totul era ca într'un decor de teatru... Atmosferă de repetiţie generală în pregătire.. Au apărut paşii târâţi, pelerinuţele şi bonetele de dantelă destrămată a trei bătrâne...

ŞTEFAN *(metalic)*: O altă iubire?

MADA *(continuându-şi monologul)* : S'au aşezat, fiecare pe câte o bancă. Oricine ar fi zis că nu se cunosc şi nici un vor să se cunoască. Şi au început să se uite la mine Uimite, speriate. Indârjite. De bună seamă, şi în alte paşnice Duminici, între mine şi ele, se petrecuse aceiaşi scenă... dar nu remarcasem, probabil din cauza clipelor care, urzindu-şi reveniri, reuşesc să fie cu desăvârşire altele de cum au fost. Uitând că şi ea face parte din sinistra pantomină, i-am şoptit bietei mele prietene: „Ce crezi, Alice, pentru aceste năucite fantome, soarele nu e prea mult şi eu nu sunt prea de tot soră cu el?" *(un moment).* Cine ar fi bănuit că Alice avea să moară în Duminica următoare?

ŞTEFAN *(metalic)*: O altă iubire?

MADA *(la capătul puterilor)* : Nu.

(In acest moment, îndărătul şi în stânga ei, — bine înţeles atât cât proporţiile viziunii scenice o reclamă —, se iveşte o filă din albumul de pe genunchii Madei. Fotografia din mijlocul acestei file a redevenit — în extraordinara-i deplasare, datorită suprapunerilor de stări sufleteşti descompuse în subconştientul Danielei —, clişeu. Cu alte cuvinte, personajul introdus în acţiune printr'un extrem de rafinat truc pe care îl solicit eventualului regizor, prezintă privirilor acea inversare a coloritului proprie negativului unei fotografii de femee slabă, urâtă, înaltă, îmbrăcată ca pe alte vechi vremuri).

ANISIA *(răstit)* : Minte.

ŞTEFAN *(recunoaşte vocea, tresare fără nici-un gest)*: Anisia...

ANISIA: *(încă mai aspră)*: Minte.

LENI *(apărând în acelaşi chip, drept în spatele Madei şi alături de Anisia)*: Poate că n'ai dreptate, mamă...

ŞTEFAN *(recunoaşte vocea, tresare fără niciun gest)*: Şi tu, Leni?

DORA *(apărând în acelaşi chip alături de Leni şi în dreapta Madei, se întoarce puţin către Leni)*: Las-o, mamă.. O să te certe iar..

ŞTEFAN *(tresare, apoi, începând să se apropie de grup)*: Cine a vorbit?

ANISIA: Nepoata mea, Dora. Nu mă cunoaşte decât din scornirile duşmanilor printre care, de astăzi înainte, o număr şi pe ea... *(aceste reprezentante a trei generaţii, în ciudata lor apariţie, au aceiaşi vârstă, între ele şi cu Mada).*

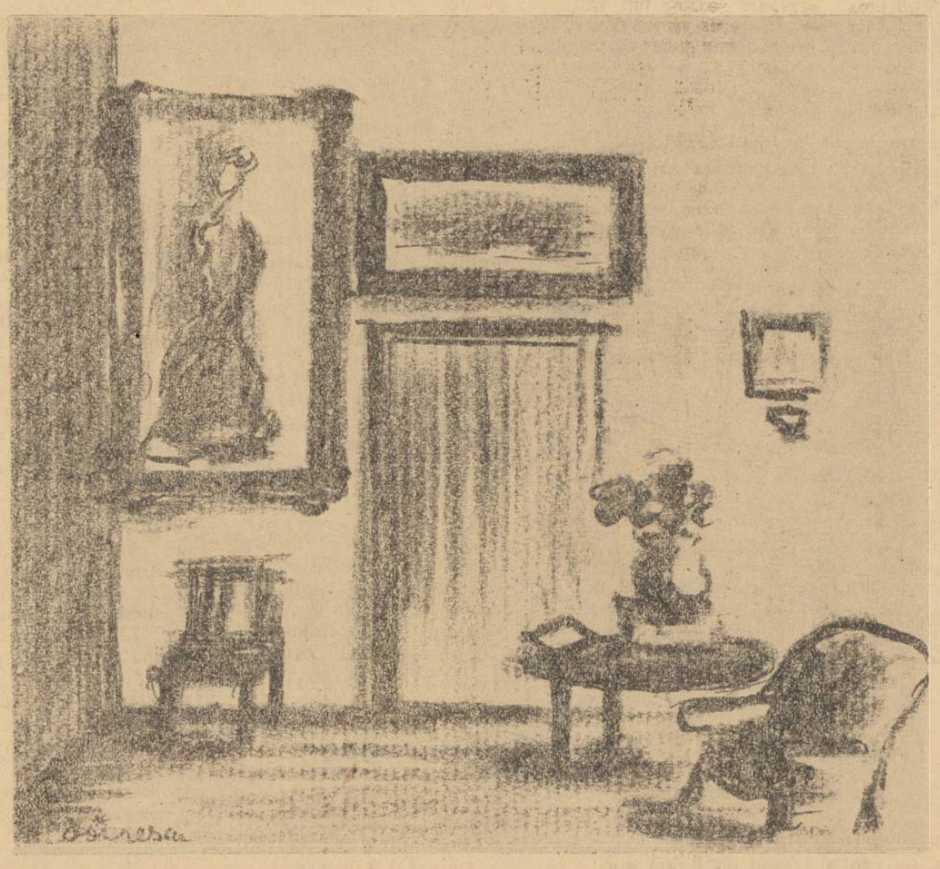

ŞTEFAN: *(aşezându-se pe cuşca suflerului)*: Spuneţi-mi fiecare ce ştiţi.

MADA *(neridicându-se, se întoarce către cele trei femei, ţipând)*: Nu Sunt şi trebuie să rămân stăpână pe tainele mele.

DORA *(blândă)*: Am încercat eu vreodată să gândesc altfel? *(întinde o mână spre ea).*

MADA: Nu de tine mi-e frică.

LENI *(uitându-se la Anisia, opreşte mâna Dorei)*: Acum, cine ar mai avea dreptul s'o mângâie ori s'o lovească, pentru tainele ei?

MADA: Dreptul ăsta nu l-a căpătat niciodată, nimeni.

ANISIA: Ştefan ţi-a cerut un răspuns.

MADA: I l-am dat..

ANISIA: Cum? Adu-ţi aminte: minţind Nu te ştiam nici laşe, nici făţarnică..

MADA: Ce te-a îndemnat să-mi cântăreşti răspunsul?

ANISIA: Ceiace te-a forţat pe tine să nu ţi-l cântăreşti: dragostea pentru Ştefan.

MADA: Ura pentru mine...

ANISIA: Şi una şi cealaltă.

MADA: *(reintorcându-se)*: Recunoşti?

ANISIA: Dece nu?

MADA *(se ridică, albumul se rostogoleşte până la picioarele lui Ştefan)*: Te ştiam făţarnică şi laşe...

ŞTEFAN *(ridicând albumul)*: Totul poate sfârşi dintr'o clipă în alta..

LENI: Fără'ndoială.

ŞTEFAN: Ajută-mi să aflu, Anisia... Fie-ţi milă de mine.

MADA: Mila ei de-abea te-ar chinui...

ŞTEFAN *(poruncitor)*: Taci.

LENI *(cu sfială)*: Are dreptate, unchiule

ŞTEFAN *(trântește albumul pe cuşca suflerului. Se ridică, răstindu-se)*: Taci şi tu!

DORA: Nu înţelegi că bunica vrea să vă despartă iarăşi?

ANISIA: De rândul trecut, eu i-am despărţit?

DORA: Tu mai întâi...

ŞTEFAN: Şi pe urmă?

DORA *(încet)*: Pe urmă.. nu ştiu... nimic..

ANISIA *(triumfătoare)*: Te plâng, Dora: din iubire pentru fiica ta, mai adineauri ai întins o mână spre Mada şi acum te încumeţi să-l înşeli pe fratele meu. Atâta slăbiciune, pentrucă Dumnezeu te-a pedepsit cu această asemănare blestemată...

DORA: Adevărat, îi seamănă, Daniela Cu asta, să mă fi dedepsit Dumnezeu? Pentruce? Greşelile-mi faţă de el nu au fost mai grele decât ale voastre.

LENI: Cum îndrăzneşi să te porţi astfel cu mama şi cu mine?

ŞTEFAN: Spune, Anisia. Văd că tu singură îmi înţelegi sbuciumul.

MADA *(pornind către bancă, încet)*: Nu are ce spune.

ANISIA: Ba da. Să încep din ajunul faimoasei tale plecări sau dela întâia-ţi dorinţă de revenire? Alege. Cum vezi, nu mi-ai putut ascunde nimic. *(un moment).* Eu nu te-am iubit şi nu te-am urât. Doream, numai, să te simt aducându-i lui Ştefan fericirea pe care, din copilărie, aplecată peste leagănul lui, cu toată viaţa i-am urzit-o..

MADA: Ştefan era fericit *(se reazimă de bancă).*

ANISIA: Aşa ţi-l închipuiai tu, fiindcă, necunoscându-l, pretindeai că-l iubeşti. Pe urmă, când ţi s'a părut că nu-l mai iubeşti, neîntrebându-te cum îşi va înţelege viaţa fără tine, ai pus la cale acea „dispariţie misterioasă" de prost gust, nedemnă de o femee cinstită — cum naivitatea noastră te considera, făcându-ne să te suportăm într'o familie renumită pentru virtuţile ei.

ŞTEFAN *(se aşează pe marginea fotoliului, îşi acopere faţa cu mâinile).*

MADA *(gârbovindu-se)*: Mă loveşti pe nedrept, Anisia. După tine, ar însemna...

ANISIA *(întrerupând-o)*: Ar însemna ce trebuie să însemne, în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor.

MADA: Pentru ce nu l-ai lăsat să mă cheme îndărăt, ori să plece spre mine?

ANISIA: Era nevoie de un om cu mintea întreagă, în toată povestea asta Dacă ai fi fost numai „sătulă' de tot ce deslănţuiseşi, plecând, n'ai fi pornit o nouă serie de aventuri...

MADA: Ce să fi făcut?

ANISIA *(exaltată)*: Pretutindeni sunt mânăstiri..

MADA *(simplu)*: Nu eram nici maniacă, nici criminală.

ANISIA: O maniacă, în felul tău erai. Până la urmă, ai devenit numai criminală.

ŞTEFAN *(rugător)*: Taci..

MADA: Dacă m'aşi fi închis într'o mânăstire, crezi că Ştefan mi-ar fi răsplătit „greşala', mai bine zis: absenţa de lângă el. cu mai multă nepăsare?

ASINIA: Fără'ndoială.

MADA: Să-l întrebăm, vrei?

ŞTEFAN: Eu.., eu... *(tace).*

MADA: Nu răspunzi, ca să fii mereu pe plac? Şi ca să mă poată răni mai departe?

ANISIA: Ştie că l-ai doborît numai pentru a mă putea ţinti în plin pe mine.

DORA: Nu tu — ci ei doi au căzut..

ANISIA: Ei doi au murit înaintea mea. Atât...

DORA: N'ar fi fost firesc să-ţi supravieţuiască?

ANISIA: Firesc e numai ce vrea Dumnezeu..

DORA: Cum te pricepi să urăşti şi din moarte!

ANISIA: Ca şi tine, Dora.

LENI *(Anisiei, pe ton de scuză)*: Niciodată n'am cunoscut-o aşa..

DORA: Nu-ţi cere iertare, mamă... Te-a chinuit şi pe tine destul...

LENI *(uitându-se la Anisia, se apără)*: Nu-mi amintesc să mă fi plâns nimănui..

DORA: Cui să te fi plâns?

ŞTEFAN *(poruncitor)*: Vorbeşte, Anisia. Pentru ce ai venit, dacă te încăpăţânezi să taci?

ANISIA: N'am venit, *dragul meu, (la cuvintele astea, Mada schiţează un gest de revoltă: aşa îi spune ea lui Ştefan, dece să-i spună şi Anisia la fel?)* ...decât ca să-ţi răspund la toate întrebările ocolite abil de...

ŞTEFAN: O singură întrebare.

ANISIA *(diplomată)*: Şi atâtea, odată cu ea..

ŞTEFAN: Ai dreptate: atâtea, odată cu ea... *(după un foarte lung moment de tăcere, înfrânt)*: O altă iubire. *(tare)*: Când?

MADA *(năvălind către el)*: Niciodată, mă auzi? Nici...

ANISIA *(intervenind)*: Curând. Mai înainte ca tu să-ţi fi ales moarte..

MADA *(îngenunchiază, ascunzându-şi faţa pe genunchii lui Ştefan)*: Niciodată...

ANISIA: Iar omul acela n'a murit ca tine, deşi îl părăsise orice linişte, deşi nu-l părăsise credinţa în Dumnezeu. Accidentul a existat cu adevărat şi a fost mai groaznic decât al tău: în el au pierit peste două sute de oameni, sub o nemiloasă prăbuşire de stânci...

MADA *(ca într'un suspin)*: Andreas..

(pauză mare, culminată de brusca ridicare a lui Ştefan). (Mada nu se prăvăleşte): Pentruce fugi de mine? *(se ridică).*

ŞTEFAN: Indrăzneşti să mai întrebi?

MADA *(dreaptă, impunătoare)*: Indrăznesc să mă revolt. Indrăznesc să nu mă mai pot stăpâni. Indrăznesc să cer şi eu cuvântul în acest proces pe care sora ta şi cu tine îl desbateţi în umbra unei clipe anonime, la care deopotrivă avem dreptul, în astă întâlnire întâmplată fără consimţământul nimănui. *(Lumina începe să scadă. Fatal, penumbra porneşte să se reinstaleze, cu începere din jurul fotoliului. Pe măsură ce Mada îşi rosteşte monologul, ea învăluie cele trei personagii dindărătul fotoliului, înlesnindu-le dispariţia lejer treptată, fără a îngădui nici-o deplasare bruscă, în stare să preocupe strident ochiul spectatorului).*

Dece nu te-ai mulţumit, Ştefane, cu desprinderea mea din rama uitată aici, de atâţi ani tihniţi ori furtunoşi, ca să ne înfăţişeze veşnic alături, împotriva tuturor despărţirilor noastre? Ni se oferise o admirabilă gamă de lumini şi perspective interioare, până atunci tragic interzise fiinţelor noastre de naturi moarte, lăsate aici dintr'o pietate moştenită pe deasupra oricărui fel de formalităţi legale... Ce am făcut, cu toţii, până la urmă? Şi ce ai înţeles tu, dela început? Ne vom despărţi şi acum tot atât străini unul de altul, tot nesiguri de nimic... — oameni la fel cu toţi ceilalţi şi numai bieţi oameni.. La ce bun să ne fi depăşit într'atât?

ŞTEFAN *(încet, schiţând o întoarcere spre Anisia)*: Câte sunt cu putinţă...

DORA: Adevărat. E ululitor... Şi dece?

LENI *(întorcându-se către Dora)* : Taci, nu vorbeşte cu tine..

ANISIA *(întorcându-se către Leni)*: Taci, nu vorbeşte cu mine...

MADA: *(luându-şi bujorul din păr)*: Ţi se pare.

ŞTEFAN *(după câţiva paşi cari l-au târît în faţa cuştii suflerului)*: O, dacă mi s'ar părea numai... Dar.. tu eşti acolo... eu dincoace... Anisia... Leni.. Dora, şi ele sunt.. *(în realitate au dispărut)* Le-am întrebat... şi mi-au răspuns, fiecare cum s'a priceput..

MADA *(ridicând cartea şi punând-o la loc, pe bancă, forţează imediata retragere a peisajului în rama distinctă pe perete. Candela şi icoana se detaşează perfect, ca mai înainte de intrarea luminii peisajului în acţiune).*

ŞTEFAN *(se întoarce cu spatele la public)*: Nu încape nici o îndoială, despre nimic... Totuşi, mi-ar trebui un semn...

MADA *(ia bujorii şi cutia cu chibrituri şi le redă naturei moarte din perete..).*

ŞTEFAN: Ce — se — întâmplă — Mada?

MADA *(se apropie de el, pentru a lua albumul).*

ŞTEFAN *(parcă lămurit)*: Sfârşitul?!

MADA *(îl priveşte)*: E mai bine aşa.

ŞTEFAN *(abătut)*: Il vrei?

MADA: Nu... Dar, presimţindu-l, mişcările dictate la început numai de puterea unei închipuiri prea înrudite cu ceeace propria-mi închipuire ar fi putut zămisli, se transformă, acum, în gesturi lucide, prin care desnodământul ne mai poate conduce, fără melodramă, în treaza şi cu atât mai nevolnica nefiinţă de mai înainte..

ŞTEFAN *(ridicând bujorul pe care i-l înlocuise în păr)*: Aveam să-ţi spun atâtea...

MADA *luând bujorul)*: Lasă... revenirile nu au niciun rost... N'ai văzut?

ŞTEFAN: Cu toate astea...

MADA *(blândă)*: Sssst... Incearcă să uiţi.

ŞTEFAN: Să uit.. *(un moment. Plecându-şi capul)*: Ce?

MADA *(ca şi cum l-ar mângâia)*: Intâmplările din jurul nostru... Intâmplările cu noi, dincolo de hotarul gândului care ni le-a împlinit... Cuvintele — cele tăcute şi cele spuse... *(un moment).* Nu e atât de greu să le uiţi, Ştefane... La urma urmei, nimic din ce a fost nu s'a petrecut decât CU noi... Aşa cum s'a întâmplat şi altădată..

ŞTEFAN *(încet)*: Cine ar fi crezut...

MADA: Şi chiar dacă ar fi crezut... E acelaşi lucru *(îi întinde mâna în care ţine bujorul)*: Nu?

ŞTEFAN *(îi sărută mâna)*: Eşti minunată, Mada: treci dintr'o lume în alta şi de pe o culme pe alta, mai lesne, mai ciudat şi mai odihnitor decât lumina şi întunerecul... *(învins, aplecat pe mâna ei)*: Te iubesc..

MADA: Dragul meu...

ŞTEFAN *(după un moment, începând să meargă spre uşe)*: Dacă n'ai zâmbi, poate că nu mi-aşi da seama cât mă doare despărţirea asta... Plecam numai de lângă mine, atunci... Muream, atunci.. Dar e bine că n'ai uitat să-mi zâmbeşti... *(în faţa uşii)*: Şi tot nu-mi vine să cred... *(s'a oprit).*

MADA *(începând să-l urmărească din ochi)*: Dece nu pleci...

ŞTEFAN: Vroiam... *(se răsgândeşte, tace).*

MADA *(deschide albumul în aceiaşi clipă în care Ştefan deschide uşa)*: Să ştii: eu încă te aştept...

ŞTEFAN *(plecând)*: Şi eu...

MADA *(aşteaptă să vadă uşa închizându-se, pentru ca, în aceiaşi clipă, să închidă albumul unde a aşezat, cu grije, bujorul. Apoi, duce albumul la locul lui de pe poliţa măsuţei. Scoate bujorul din păr şi îl pune în vasul din tablou... După aceia, se îndreaptă către dreapta uşii. Ajunge candela şi suflă în flacăra ei, redând odăii penumbra de la începutul actului. De nici-o şovăială stingheriţi, paşii o poartă acum spre peretele cu neagra ramă din care a coborît... Se aşează pe fotoliul apărut acolo odată cu revenirea ei, — îşi reia, foarte armonic, atitudinea).*

După o lungă pauză care prilejueşte observarea tuturor amănuntelor, — printre care şi dispariţia cuştii suflerului, — amănunte ce redau publicului spectator impresia că poposeşte în faţa unui tablou privit printr'o lentilă miraculoasă.

CORTINA CADE FULGERATOR
ŞI
TOATE LUMINILE SE APRIND

COCA FARAGO

Fişe literare

Maurice Maeterlinck

De când scrie, adică de cincizeci de ani, gândirea sa a fost dominată de o preocupare a morţii,, a destinului, a invizibilului. Această preocupare se regăseşte în adâncul dramelor sale, cum ar fi L'Intruse — ori Pelléas et Mélisande — **ori chiar al unei feerii ca** L'Oiseau bleu; **se poate spune — desigur — că întreaga sa operă este durată sub semnul ei, căci dacă poemele sale — cum ar fi acelea din** Serres chaudes **— nu au o trăsătură directă cu moartea, ele evocă totuşi — deşi închipuesc un climat de boală, de febră şi spital.**

Taina morţii şi a necunoscutului a atras într'adevăr pe Maeterlinck încât, alături de opera sa lirică şi dramatică, i-a consacrat o întreagă serie de lucrări care relevă totodată, filosofie, psihologie şi morală.

Acestei serii îi aparţin lucrările foarte cunoscute La Sagesse et la Destinée, La Mort, Le grand secret, Avant le grand silence **şi mai recent, o altă lucrare intitulată** Le Sablier.

Implinit dintr'o suită de reflecţii înlănţuite mai mult ori mai puţin, căci autorul nu le-a dat o ordine anume, Le Sablier **răsfrânge în multiplele-i faţete, gânduri asupra morţii şi asupra destinului, asupra sfârşitului şi nesfârşitului, asupra spaţiului şi timpului, asupra viitorului şi a supravieţuirii, Dumnezeu şi Natură, — adică aproape tot ceeace poate chema meditaţia unui spirit vast şi profund curios.**

Originalitatea lui Maeterlinck stă în faptul că s'a detaşat de orice credinţă religioasă. In primele sale opere, s'a putut observa o tendinţă mistică, pe deplin împrăştiată mai apoi — care a lăsat loc liber scepticismului religios cel mai radical. Maeterlinck nu neagă total existenţa Atotputernicului: îl identifică numai în univers, în veşnicie, în necunoscut şi nu protestează decât atunci când i se spune ceeace este necunoscutul, adică ceeace este propriu religiunii.

Nu există o poziţie mai hotărîtă decât a sa. Că universul a existat din totdeauna, ca şi Dumnezeirea, inexplicabilul este acelaş; şi adaogă: „Nu înţeleg, constat, admit şi trec mai departe. Nimic în morala mea, în sensul pe care-l dau vieţii mele, nu va fi modificat. Nu încep să discut decât atunci când îmi spuneţi ce este Dumnezeu".

Revelaţia religioasă cere, desigur, — şi mai înainte de toate, un act prealabil de credinţă, şi ceeace face forţa credincioşilor, este faptul că nu au nevoe de dovezi.

Acela care caută dovezi şi supune religia unei riguroase investigaţii ştiinţifice, nu mai vede înaintea sa decât un amestec de legende, a cărora valoare poetică nu înfăţişează o forţă probantă. Poate spune atunci, odată cu Maeterlinck : „Les dieux révélées, c'est toujours l'homme qui nous les a révélés en des temps où il ne savait pas encore ce que nous savons. C'est pourquoi il nous est difficile de les adorer tels qu'on nous affirme qu'ils sont. Nous n'aurons jamais d'autre Dieu que celui que nous créons ou que créent les meilleurs d'entre nous. Sur cette terre, nous n'avons jamais entendu d'autre voix que la voix humaine". **E greu de formulat o concluzie mai exactă, concluzie care, multora, le va apare cu totul dezolantă.**

Ajuns în stadiul suprem al analizei, în pragul unui neant vertiginos, atitudinea lui Maeterlinck nu e aceea a oamenilor care caută să se prindă de ceva acceptând bucuroşi reconfortarea pe care le-o prilejueşte teologia. O asemenea atitudine nu-i pare demnă, căci e pentru el un semn al abdicării — şi — mai mult — credinţa nu e dată acelui care o doreşte.

Iată dece despre Pascal, asupra căruia se exprimă cu oarecare cruzime, ne spune că întreaga lui taină, proclamată fără de voe în opera sa, stă în aceea că il ne croit pas, il cherche en gémissant la possibilité de croire, il VEUT croire; et les magnifiques convulsions de sa pensée prouvent qu'il ne peut pas".

Nu există demnitate mai deosebită, spune din contră, Maeterlinck — decât să ştii că nu cunoşti nimic, să accepţi ignoranţa forţată — şi să priveşti cu un ochiu sigur marele necunoscut care se află la capătul vieţei noastre, fără să mai cearâ un iluzoriu sprijin fabulelor religiunilor. E o atitudine care nu-i lipsită de curaj, şi chiar de eroism.

„Jusqu'ici, — **ne spune el** — „je n'ai pas découvert la verité; c'est pourquoi, je la cherche encore... dans la lumière et les ténèbres". **Aşadar, Maeterlinck mai nădăjduieşte să poată afla ceva, dar fiecare din cărţile sale nu e altceva decât mărturisirea şi comentariul unui nou eşec.**

Această nevoie de nădăjduire, care hărţueşte mereu pe Maeterlinck l-a făcut adesea, să acorde multă încredere unor teorii ştiinţifice care sunt lipsite de dovezi.

Astfel, multă vreme a nutrit oarecare tandreţe pentru ocultism. A revenit pentru a se apleca asupra teoriei celulelor vii care ar păstra memoria celor morţi. Această teorie o expune într'o pagină nespus de curioasă a Sablier-ului. Nu se opreşte însă aci. Atribue acestor „invizibile puteri" — morţii care continuă să viezuiască în noi — un fel de voinţă care influenţează eul nostru. Impinge chiar la extrem virtuţile ereditării: „N'est-ce pas un de mes aïeux, mort il y a trois siècles, qui me dicte aujourd'hui cette pensée? Mai mult: formulează o doctrină a predestinării, tot atât de intransigentă ca toate doctrinele de acest gen. „L'enfant qui vient de naître cache déjà dans son crâne qui n'est pas encore formé, le film ou se trouve imprimé NE VARIETUR, tout ce qu'il fera, tout ce qu'il éprouvera, tout ce qu'il pensera... jusqu'à la dernière seconde de sa vieillesse!

Maeterlinck mai încearcă să pună de acord predestinarea cu liberul arbitru. In cazul unui călător care şi-a reţinut un loc în avion, dar renunţă să plece în ultimul moment; or, avionul se pierde peste canalul Mânecii. Presimţire? Deloc, — spune Maeterlinck, — călătorul n'a fost prevenit, dar nu putea pleca; renunţarea era înscrisă în destinul său, după cum plecarea avionului era înscrisă în destinul pilotului.

Concluziile lui Maeterlinck sunt, cu adevărat, dezolante. Şi nu pot formula nici cea mai redusă regulă de viaţă. Pentru autor, a trăi înseamnă pur şi simplu să aştepţi moartea. Orice s'ar spune, ideea morţii îl urmăreşte şi-l obsedează; nu se poate desprinde de spaima pe care i-o inspiră necunoscutul.

N. PAPATANASIU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

44-941
BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIA SIBIU
SIBIU 20
Biblioteca Astra Sibiu Gr. I.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de oneare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 44
SAMBATA 25 Octombrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Educație estetică?

Este astăzi un loc comun, repetat în variante infinite, începând cu „arta înnobilează" și terminând cu „poezia înnalță sufletele", afirmația rolului etic, al emoțiilor estetice. O anumită teorie de răspândirea căreia poate fi făcut responsabil în bună parte John Ruskin, a contribuit să înrădăcineze în conștiința marelui public, credința într'o posibilitate de înrâurire a caracterelor, prin manifestări de ordin artistic. Dacă teza nu e cu totul lipsită de substrat real, expunerea ei sub forma brutală, geometric acceptată, a circumscrierii rolului valoarei estetice la rezultate etice, nu poate fi desigur, decât o contrafacere stângace a aspectului inițial al problemei. Departe de a o primi și utiliza sub forma aceasta — despre un rol etic al artei sunt multe de spus, dar nu este în intenția articolului acestuia, — nu ne putem opri a aminti circulația intensă de care se bucură în public teoria de mai sus.

Valoarea ei pentru conștiința marelui public ne interesează acum. Și despre o contravenire la creditul pe care massele i-l acordă, avem să vorbim aici.

O nedumerire ne încearcă, cu atât mai acută cu cât motivele ei reale sunt atât de apropiate: cum s'a putut uita că, pentru marele public, dacă mediocritatea este nu numai îngăduită, dar uneori chiar reclamată de-a dreptul (calitățile ei de convenință socială, de conformism și tensiune redusă fiind cele cu mai mare priză la mulțime), apoi neghiobia de-a dreptul nu-i poate fi impusă fără primejdie pentru ce-l ce încearcă aceasta.

Sistemul „ouălor clocite" la teatru, — adoptat uneori și în sălile de conferință, — nu a fost, pe câte știm, până astăzi utilizat pentru cazul literaturii sau artelor plastice. Aici metoda coercitivă a publicului spontan în reacții este mai simplă: obiectul care materializează ideea neghioabă este molestat sau distrus. Cartea mai poate avea, ca simplă maculatură, întrebuințare. Pânza ca mușama, statuia de bronz ca nicovală de stâlcit țării caragialeștilor preoți din birourile avocațiale („Art. 214", Momente, schițe, amintiri), fiecare operă de pseudo-artă își găsește — și nu pe nedrept, — funcții mai adecuate decât cele estetice.

Admițând totuși că publicul nu va reacționa; că va lua, cum se zice, de bună, litera tipărită, sau egida unei instituții de înnaltă cultură, ca Academia Română de pildă, este acesta un motiv să ne batem joc, literalmente, de sentimentul estetic al cetățenilor, impunându-le spre admirație săli întregi de inepții picturale?

Vor fi unii care nu vor ști ce să creadă: categoria e cea mai fericită. Vor mai fi o parte care vor strânge din dinți și vor face fiere: în afară de funcțiunile biliare deranjate, niciun accident, ireparabil nu se va produce pentru ei. Dar există o categorie mai expusă: aceea a tinerilor care nu și-au putut forma încă gustul, sau a școlarilor care oscilează între pompierismul efectelor prestigioase și seriozitatea statorniciei întru înlăturarea eroarei. Toma Necredincioșii artei, cei ce n'au putut încă să se decidă pentru spinoasa trudă a „tabulei rasa", a „totului dela început", învingând tentația firească a începătorului, — pentru spectaculosul efectelor facile, aceștia sunt cei ce vor suferi depe urma expozițiilor neghioabe. Facem ani de zile, în școala primară și în cursul secundar, educație — bună, rea, dar o facem — educația estetică a școlarilor. Tinerii cu apercepția deformantă a insalubrității artistice deprinse de-acasă, dela pereții ornamentați cu pânzele de bâlci, din sufrageria cu pretenții a burghezilor mărunți, inculți și suburbani, abia dacă pot, în preajma bacalaureatului, silabisi frumosul de urât, autenticul estetic de „Kitsch"-urile plastice, literatura bună de poza nesinceră și artificiul tendențios. Și iată că-l asvârlim, venit în orașul cultural al lui Bucur, de-a dreptul în aporia fundamentală a începutului. sufrageria suburbanei natale mutată în localul Academiei Române.

Cine-a văzut sala Dalles din Octombrie una mie nouă sute patruzeci și unui, secolul XX, ne va da dreptate. Palma care lovește pe cei ce mai trudesc pentru artă o lăsăm de-o parte. Dar ce ne facem cu trâmbițata educație estetică? Și cum rămânem cu rolul de macara morală a artei?

Așteptăm — și cu noi opinia publică a lumii culturale românești, un răspuns. Ca să nu fim siliți a ni-l da singuri, pe cel rezultat din tăcerea acuzatoare.

ION FRUNZETTI

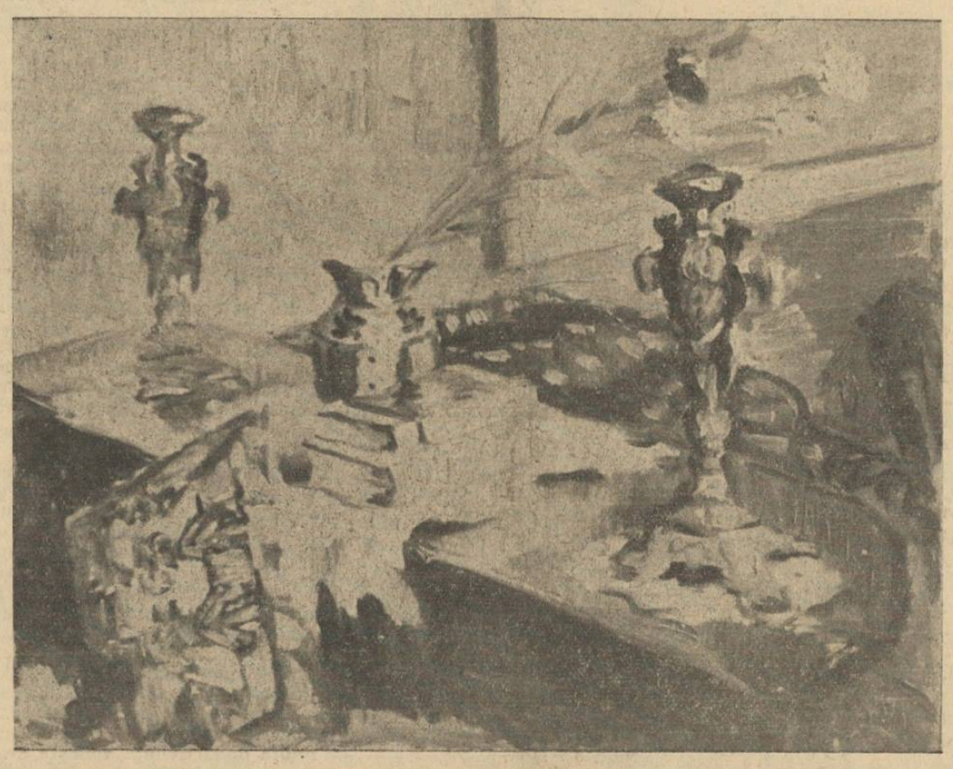

St. POPESCU GHIMPAȚI — Natură moartă

Simion Bărnuțiu student în Italia

de Prof. Alexandru Marcu

Lui Simion Bărnuțiu i-a fost dat să rămână student aproape toată viața, până târziu, după cei 46 de ani ai unei existențe de penibile frământări și de neștiute sacrificii, dacă se ține seama că de fapt „profesorul" care a fost el de timpuriu la Blaj, învățase carte nu numai acolo, dar și la Carei, la Șimlău, la Sibiu și apoi în Italia, la Pavia, de copil aproape, până târziu, după 1854.

Indepărtat din învățământul dela Blaj, el nu șovăise într'adevăr a coborî iarăș pe banca de învățăcel la Sibiu, în atari împrejurări surprinzându-l Revoluția din 1848—1849, care avea să dea un excepțional prilej acestui modest „student", să întruchipeze aspirațiile unei întregi Națiuni, în celebrul Discurs din câmpul de lângă Blaj, pe care ar fi bine să ne deprindem a-l considera atât drept expresia conștiinței naționale a Românilor transilvăneni în lupta cu celelalte Naționalități, cât și drept expresia revoltei lor împotriva Federalismului cosmopolit, atât de ademenitor în întreaga lume romantică de pe atunci. In cuvântarea dela Blaj, pot fi surprinse astfel, în conflict ideologic, două lumi: aceea a Europei carbonare, a unui Mazzini, în Occident, ori a unui Bălcescu în „țară"; și, împotriva acestei Europe, naționalismul refractar, xenofob și dârz al lui Simion Bărnuțiu.

Momentul acela mare din viața lui, trecuse totuș repede. Nu mult în urmă, tribunul avea să cunoască o aventuroasă pribegire din Carpații Oltului până pe malurile Bosforului și de acolo până în părțile de sus ale Adriaticei pe atunci austraică, pentru ca sfârșitul Revoluției să-l afle la Viena, de unde, între anii 1849 și 1852 a bătut de mai multe ori drumul înspre casă.

Au fost pentru Bărnuțiu anii de truda punerii în valoare, pe lângă Impărăție, a jertfelor românești, pentru Impărăție, în acea Revoluție. Prins mereu cu „lucrurile cauzei naționale, ca deputat" al Românilor săi, scria el însuș mai târziu: foarte șubred despre partea sănătății, ca și despre a sărăciei; obosit sufletește de amarul de-a nu putea face să triumfeze drepturile Românilor, în timp ce, spunea singur, bine vedea că „reaptiunea triumfează în toate părțile"; destul de necruțător urmărit și stingherit de Poliție, mult respectatul profesor izbutise în cele din urmă să se poată înscrie ca student la Facultatea Juridică din Viena; dar, dela început, își dădea seama că nu se va simți prea bine acolo, astfel că se gândea tot mai stăruitor să-și poarte eterna și postuma-i studenție pe alte bănci, mai comode poate decât cele dela Viena tuturor împrejurărilor vitregi în care-i fusese dat să aspire, în sfârșit, la un titlu academic mai înalt.

Sigur este că în toamna anului 1852, Bărnuțiu se hotărîse definitiv să-și continue studiile în Italia și anume, la Facultatea de Drept din Pavia, adică în acea parte a Italiei care se afla încă înglobată, casi Transilvania, între frontierele vastei Impărății habsburgice.

Pavia, vechea capitală efemeră a Regatului Longobard, este o modestă localitate de provincie mai jos de Milano. Străbătută de Ticino, râul aducător aminte pentru studentul nostru de Mureșul transilvănean; dominată de silueta masivă a catedralei sale în cel mai autentic stil gotic-lombard; cu aerul său vetust și podul acoperit cu olane, de peste apă; străjuită până astăzi de turlele medievale; cu modesta înfățișare a unui târg studențesc, cu palate închise și gazde ieftine; înzăpezită iarna și dogorită vara de arșiță, Pavia — celebră în deosebi pentru Certosa din apropiere — era desigur locul cel mai potrivit din câte ar fi putut să-și dorească Simion Bărnuțiu, pentru continuarea, discretă și sigură, a studiilor.

Amintiri ilustre, până la aceea a Sfântului filozof Augustin, înmormântat într'o biserică din Pavia, sau până la acelea ale Renașterii din timpurile de fast ale Seniorului Lodovico il Moro și ale Beatricei d'Este, consacrate prin magicul monument al Certosei, răsărit în marmoră și aurării din iarba unei pajiști din câmp, îl puteau împresura în tot felul.

Cercetări întreprinse de mine la Pavia acum 15 ani, mi-au îngăduit, nu fără greutate, să identific locuința lui Bărnuțiu acolo. Aceasta se găsea în vechea „Contrada di Santa Mostiola", în unul din cele mai retrase și pitorești colțuri ale târgului, chiar sub una din înaltele turle medievale, care au dat totdeauna nota caracteristică acestui oraș. In acea uliță dosnică își descoperise, așa dar, studentul nostru gazda de care avea nevoe, potrivită cu sărăcia și cu firea lui; cu înfățișarea lui chiar, așa cum o surprinsese, încă din 1848, un Sion, adică drept „o fantasmă ce ar fi abandonat Purgatorul, ca să se mai întoarcă odată pe lume;" sau așa cum îl va portretiza mai târziu, la Iași, cu atâta contur plastic, Gheorghe Panu: „Vedeam pe la orele două pe un bătrân slab, cu o figură blândă, cu un aer foarte modest, în spate cu o pelerină cenușie, furișându-se printre elevi și intrând în cancelarie": precum se va fi strecurat umbra sa discretă, strângând peste umeri aceeaș pelerină, dar nouă, atunci când și-a făcut intrarea în acel orășel al studenției sale, îngândurat și necunoscut.

Incepeau astfel pentru Simion Bărnuțiu acele zile de nebănuite frământări prin străini, pe care mi-a fost dat cândva să le pot retrăi în cele mai dramatice și neștiute amănunte, datorită faptului că am putut să identific în arhivele Academei Române, tocmai pachetul cu scrisori ale lui Bărnuțiu dela Pavia, către prietenii săi mai tineri Papiu Ilarian și Iosif Hodoș, aduși de el tot în Italia și înscriși pentru doctoratul în Drept la Universitatea din Padova, nu la Pavia, spre a nu atrage atenția Poliției asupra lor în chip prea insistent; precum am identificat scrisorile acestora către „Bătrânul", cum obișnuiau să-i spună fățiș pe atunci; sau scrisorile lor comune, către cei de „acasă", cu care nu înțelegeau fiind în Italia, în nici un fel, să întrerupă legăturile, întru consolidarea poziției Românilor față de Impărăție, în lupta pentru cucerirea, cât de cât, a drepturilor la viața națională; ba până și scrisorile admirabilului Părinte Balint, care, în lipsa burselor făgăduite, i-a ținut pe cei trei studenți cu bani la învățătură în Italia.

(Urmare în pag. 2-a)

Crepuscul de toamnă...!

Condiția materială a scriitorului constitue de atâta vreme o problemă căreia nimeni nu i-a dat un răspuns limpede, deși în dezbaterile literare din ultimii ani, toată lumea a fost de acord că e necesară o revizuire a soartei acelora, cari alimentează cu truda creației lor spiritualitatea contemporaneității. In fiecare toamnă, te întâlnești pe stradă sau la cafenea cu poeți tineri, ori prozatori peste cari anii s'au așternut viguroși, cari psalmodiază acelaș refren al situației lor grele în cari sunt siliți să-și ducă viața și visătoria...

Când răsfoești revistele literare ale vremii și poposești în atmosfera cenaclurilor și frățietății de scris de acum patrucinci decenii, ai impresia că te afli în o lume ireală, care n'a fost posibilă decât în fantezia unui povestitor... Caragiale a trăit într'adevăr anii când a ajuta cu parale și hrană pe toți publiciștii vremii la restaurantul lui care și-a închis porțile tocmai din pricina acestei mărinimii. Maiorescu primea acasă, pe orice începător ca să-i asculte cu blândețe manuscrisul și să-l ia în grija lui dacă întâlnea un talent de promițătoare resurse. In acest sfârșit de Octombrie, nu mai regăsești nici ecoul, nici palida imagine a toamnelor de odinioară scriitoricesti. Sunt azi o seamă de scriitori cari dețin posturi oficiale dela înălțimea cărora ar putea să-i sprijine pe cei tineri. Sunt alții cari prin notorietatea lor, ar reuși să le înlesnească acelora cari le bat la uși, — tot atât de sfioși și talentați cum au fost și ei altădată —, posibilități omenești de trai și creație, firește. Toți aceștia rămân însă închiși în „turnul lor de fildeș". Și în timp ce după ușile capitonate pe cari în tinerețe le-au râvnit, dar la cari n'au ajuns decât datorită unor fericite împrejurări, „cei câțiva" se dezinteresează de marea pleiadă a acelora cari privesc mohoriți asfaltul umed al crepusculului autumnal prin geamurile dela „Café de la paix", vremea se cerne aceiași, fără să aducă vreo schimbare cu fiecare an care se duce, în acest echivoc, dar nedrept tablou bacovian.

Iată, într'una din serile trecute un poet întors depe front s'a prezentat directorului unui mare cotidian din Capitală, cerându-i pentru niște versuri de războiu, suma de trei sute de lei. Directorul a răsucit distrat manuscrisul, și-a aruncat chiar privirile pe el, apoi a răspuns calm și nepăsător:

— Se publică dacă vrei, dar nu se plătește, n'avem nevoe de poezii în definitiv...!

Și toamna se lasă cu negurile ei... La primărie, Pericle Martinescu muncește într'un birou de copiști fără să mai aibă timp de scris, Teodor Scarlat aleargă după lemne, Const. Salcia colindă cafeneaua întors într'o permisie, Traian Lalescu umblă pela teatre cu manuscrisul unei piese bune la subsoară...

Și în această vreme sunt atâtea biblioteci și muzee unde nu prea mai dă nimeni dela o vreme și unde spiritul lor animator, ar putea aduce atâtea miracole...

AL. RAICU

Expoziții de artă plastică

de RADU I. PAUL

Am trecut în revistă zilele prestigiului instituției în care e trecute cele câteva expoziții de artă plastică cu care s'a deschis sezonul de iarnă în Capitală. Intenționam să fac o cronică de ansamblu fără obligațiuni de prietenie, de politețe, sau și mai rău, de profesie. Mă preocupă mai mult orientarea publicului decât interesul oricât de legitim și exignt, al expozanților. E drept că obișnuit cronica plastică procedează chiar dan'doaselea. Dar în sfârșit, facă fiecare cum crede mai bine. Deocamdată avem altceva de spus:

De unde am plecat de acasă cu gândul să fac o cronică plastică după cele văzute la fața locului, am fost obligat să mă gândesc cu totul la altceva.

In primul rând m'am oprit la expoziția Doamnei... de la Atheneu. Curiozitatea și nerăbdarea de a gusta mai repede din ce e mai bun — pe care mi le stârnise o cronică din ziarul **Curentul**, încărcată cu toate superlativele elogiilor — m'am îndreptat aci. Mare mi-a fost însă desamăgirea în fața celor văzute, dar și mai mare mâhnirea împotriva cronicarului care m'a indus în eroare. Și poate buna mea credință n'ar fi fost atât de ușor înșelată, dacă la autoritatea slovei scrise, nu s'ar fi adăugat autoritatea instituției, care a primit să ospitalizeze operele D-nei...

Plecând bombănind de la faimoasa expoziție, făceam în minte cam următorul bilanț al daunelor morale și materiale pricinuite de această inducere în eroare, pusă la cale printr'o triplă complicitate, artă, presă, instituție de cultură: 1) indispoziție și enervare — (în loc de înseninare și elevare sufletească); 2) pierdere de timp; 3) scăderea prestigiului instituției în care e trecute cele câteva expoziții de adăpostită expoziția și implicit scăderea prestigiului oficialității; 4) compromiterea creditului organelor de publicitate și a slujbașilor lor; 5) depravarea gustului estetic al marelui public neprevenit etc., etc.

De la Atheneu trec la Fundația Dalles, sigur că aici, având deaface cu un local al celei mai înalte instituții de cultură a Statului, Academia Română, n'ar putea să ni se ofere decât lucruri într'adevăr demne de văzut.

Intr'adevăr, trei sau patru din cei cinci expozanți de la Dalles, îndeplinesc cel puțin condițiile minime a ceea ce se poate numi o lucrare artistică. Ba chiar am fost plăcut impresionat la unul dintre aceștia (D-na Massaci), de câteva tablouri remarcabil de puternice, de superioară factură atistică.

Dar pân'la urmă nici aci n'am fost cruțat de cruda desamăgire suferită la Atheneu. In mijlocul expozițiilor de la Dalles, a fost tolerată, fără pic de scrupul, etalarea unor orori, care distrug atmosfera selectă și sentimentul de elevare, pe care tebue să le creeze orice mediu de artă adevărată, făcându-te în schimb să crezi că te găsești la vreo expoziție de bâlciu de la periferie, unde expun pictori cu educație artistică și cultură de reangajați.

Această expunere de opere lipsite de valoare, este și o ofensă nemeritată adusă pictorilor serioși, pe care penibila învecinare a ororilor susnumite, i-a înjosit și i-a dăunat moralmente și poate chiar materialicește.

(Urmare în pag. 5-a)

FIȘIER

Moment liric. — *Cei mai distrați în aparență sunt în adevăr cei mai atenți observatori: adică poeții, artiștii.*

Autorul era îndreptățit să se mândrească, desigur, cu această pereche de versuri din „Le cimetière marin":

Comme le fruit se fond en jouissance,
Comme en délice il change son absence.

Momentul liric sugerează cu o desăvârșită fluență a expresiei, transformarea euforică a vizualității, în desfătarea „deliciului", — participarea cu intensitate a întregului sensoriu.

Momente ca acesta, de supremă poezie, în expresia căruia poetul captează intuiții profunde sunt posibile doar într'o privire, aparent distrată, dezinteresată asupra lumii. Ca să știm ceva, așă ar trebui să ne putem uita la tot ce ne înconjoară. Dar ne-am deprins prea mult să avem despre lucruri o cunoaștere apropiată doar în măsura în care ne slujim de ele — până într'atâta că nu mim știință ceeae nu e, de bună seamă, decât folosința ce avem despre ele.

Cel care știe, în sensul curent al cuvântului, are neapărat o atitudine autoritară, de om știutor și prevenit. Dezordinea trebue organizată, lumea este necesară.

Lumea e însă... așa cum este, posibilă numai; dezordinea doar aparentă: totul comunică, își corespunde sau se echivalează. Criteriile noastre sunt aluzii la realitate și repere de orientare în cuprinsul ei care nu poate fi cuprins în definiții. Dar acestea sunt exclusive, pe când într'o privire dezinteresată nu apar realități care se exclud, fiindcă totul comunică într'o neîntreruptă transformare: Comme le fruit se fond en jouissance...

Pe dedesubtul priveliștei sistematizate despre lume pe care ne-o înfățișează reprezentările noastre, transpare adevărata realitate, osmotică, necontenit curgătoare. Hărțile geografice sugerează că formele pământului sunt net delimitate prin curbe de nivel.

Dar noi știm că acestea sunt convenții, că formele fizice ale realității se continuă fără întrerupere unele prin altele, că apele izvoarelor se amestecă cu ale mărilor, că felurile de vietăți se transformă, că rasele și neamurile comunică și se întrepătrund și că în adevăr natura realității este simfonică.

Dar între ordinea fizică și aceea sufletească există simetrii și ritmuri edificatoare. Cum se încalecă și se pătrund straturi de vârste geologice diferite, vârstele și stările sufletești se prelungesc într'un fel care înfrânge orice putință de prezentare metodică a lor. Lirismul febril și generos al adolescenței fertilizează biografiile până departe, în miezurile maturității. Fiecare clipă trăită în intensitate își caută semnificarea în durată. In fond, viața fiecăruia, ceeace numim continuitate biografică nu este decât romanțarea, adică sleirea de conținut semnificativ a unor clipe de acest fel. Prin asta nu încerc o explicație. E doar o intuiție — și intuițiile nu explică nimic. Dar ele se verifică într'o privire dezinteresată.

Tinerețâ. — *Toate erau cum au fost până de curând, dar sunt par'că n'ar fi și ar vrea să fie. Ce anume? Nu mă întreba că nu știu.*

Sau: te simți somat să reacționezi spontan, să iei o hotărîre; sau nicîuna... Tot ce este, deodată pare cuprins de neastâmpăr și nerăbdare, ca și cum toate n'ar fi fost odată pentru totdeauna făcute. Ca și cum creația ar simți dorul să mai fie odată creată. Prudent, sentimentul confuz, de radioasă întâmpinare — cu nu știu ce tresăriri de spaime obscure — s'ar putea numi: tinerețâ. Totul e de făcut, totul e posibil, numai să vreau. Dar nu vreau, acum.

Ce importanță are: acum sau mai târziu? Nimic nu are importanță și niciodată nu e prea târziu. Oricum — și așa — tot din ce știu este făcută ignoranța mea despre lume.

Și iarăși, toate erau cum au fost și până de curând, etc.

De amicitia. — *Descoperind cu încântare că au aceleași motive și argumente ca să se vaite împotriva soartei, își zic prieteni și unul fără altul sunt convinși că nu mai pot trăi.*

Politicosul: *își îmbracă paltonul, i se agață o mânecă de un cui și crezând că cineva îi ține, salută confuz și mulțumește.* Dar nu e nimeni.

MENALC

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL: TIMON AL II-LEA, de ION SÂN-GIORGIU

Timon al II-lea a ridicat mari întrebări și s'a bucurat de elogii entuziaste dar și de critici negative.

Această luptă deschisă a contribuit, în plus, să văd spectacolul dela Național — pe care, mărturisesc, l'am urmărit cu vie atenție — captat de desfășurarea conflictului încă dela primele replici.

Odată cu căderea cortinei mi-am putut explica multe lucruri.

In primul rând, critica subiectiv negativă. Intr'adevăr, suntem în plin război. Intr'o atmosferă de incertitudine. Pentru mulți chiar ziua de mâine este un semn de întrebare. Din cauza asta prezentul este trăit cu toată intensitatea. Lumea folosește orice prilej pentru petrecere. (De altfel, doar așa se explică funcționarea în Capitală a șapte teatre de revistă ori comedii facile și anunțarea deschiderii altor vreo două...) Spectatorul este dornic de destindere, de uitare. Scopul lui este doar înveselirea... și nimerește — atras de subtilul „comedie în trei acte" pe care-l poartă lucrarea d-lui Ion Sân-Giorgiu la Teatrul Național. Aici încearcă o mare decepție. De unde — datorită celorlalte teatre — d. spectator înțelege prin *comedie* o piesă cu situații mai mult sau mai puțin vizibil obscene, cu replici ascunse și excitante, nu asistă la un spectacol care accepta titulatura de *comedie* în înțelesul clasic. Și, de unde, se așteptau să petreacă de minune nu sunt puțini acei care se uită în dreapta și stânga, în sală ca să observe dacă au fost descoperiți de ceilalți spectatori în vreun rol de pe scenă, în postura de moștenitor sau chiar a eroului principal. Intr'adevăr, acesta-i caracterul cel mai bine reliefat al acestui spectacol: necruțător. Și, atunci, cetățeanul preferă să se ducă la cutare teatru, să ia un bilet în primul rând, să se extazieze de picioarele „fetelor" decât să se ducă la Național și să-și asculte asprul rechizitoriu pe care — indirect — i l-a pregătit copios d. Ion Sân-Giorgiu.

Aceasta, însă, nu motivează suficienta întrebare, cetită undeva, în presă, că de ce se joacă piesa d-lui I. S. G. pe prima noastră scenă — fiindcă piesa, în sine, are remarcabile calități.

Meritul cel mare este că deși de factură retorică, totuși nu supără. Și nu supără fiindcă personagiile principale sunt redate omenește. In special: Nae Dragoman și ratatul său moștenitor Papadocle.

Și aici intervine reversul: celelalte personagii ne sunt unilateral redate. Nu știm despre ele decât ceea ce le interesează, într'adevăr, la maximum, moștenirea. Și, desigur, c'ar fi fost bine să avem și alte indicii despre ele — cum ar fi, bunăoară, în parte conturată viața Irinei.

Două personagii — am spus — se bucură de întreaga atenție a autorului: Nae Dragoman și Papadocle

Nae Dragoman este un avar rafinat, un avar pe care nu-l întâlnim în repertoir-ul clasic El nu umblă peticit, nu este meschin: el dă ospete regești și ține o întreagă serie de rude pe care le îmbracă, etc. Rude de care, însă, până la urmă, se teme pentrucă știe că-i vor cheltui averea strânsă cu greu de el. Risipa averii muncite... asta îl doare și-l duce la dăruirea ei Statului pentru a se răsbuna — ca un al doilea Timon din Atena — pe rudele care voiau să-l moștenească. O răsbunare pregătită minuțios și copios savurată de spectatori.

Nae Dragoman este realizat prin firescul acțiunii care o întreprinde, prin omenescul reacțiunii.

Papadocle este un nepot, ținut de Nae Dragoman la învățătură prin străinătăți, de unde s'a întors cu două foi tipărite — „dar geniale", adaugă el — și cu ratarea vocației filosofice, dacă ar fi avut-o vreodată.

Celelalte personagii doar estompate.

N'am de ce să povestesc spectacolul; cine știe? ași putea comite și eu vreo greșeală grosolană ca acei care au întocmit programul și care... omoară pe Irina, deși ea trăește, rămânând singura moștenitoare.

Spectacolul dela Național ridică și o problemă social-politică: absența burghejilor și așa zișilor boieri (mai mult sau mai puțin moșieri) dela reprezentații. Dar faptul este perfect explicabil. D. Ioan Sân Giorgiu nu este de loc comod burgheziei noastre liberaliste — rămânând pe vechea-i poziție, de procuror al acestei lumi.

Răzbunarea acestei lumi se traduce prin opoziția pe care o face spectacolului, prin o parte din presă la care mai are încă preponderanță.

Distribuția a însumat nume de mare rezonanță ale primului nostru Teatru. Rolul principal l-a deținut d. A. Calboreanu care a fost conștiincios în redarea lui Nae Dragoman. S'au remarcat, în deosebi, d-na Maria Voluntaru (Zoe) care a trăit intens rolul ce i s'a încredințat și d. I. Manu (Papadocle) are a realizat o adevărată creație. Cuvinte de laudă pentru d-na Sonia Cluceru și d-nii I. Ulmeni și N. Brancomir.

In notă: Emilia Cozachievici.

EUGENIU V. HARALAMBIE

TEATRUL ALHAMBRA

G. Timică

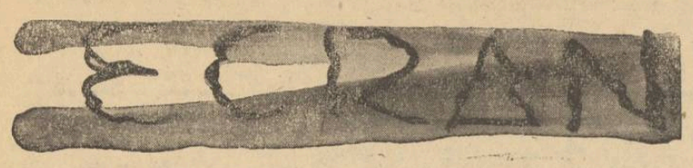

CINEMA ARO: „Intermezzo"

Subiectul filmului prezentat de cinematograful „Aro" readuce pe ecran dificila problemă a dragostei, pe care deși ai un timp curajul să o primești, în contradicție cu principiile societății, încerci să o alungi în momentul când intervine rațiunea îmbrăcată în haina trecutului sau a viitorului.

Talentatul regisor Gregory Ratof a speculat inteligent textul, izbutind să dea un gen de film căruia nu-i poate găsi cusururi decât un om blazat.

In scene emoționante, patetice, dar firești, Leslie Howard, își trăește rolul cu talentul ce-l caracterizează.

Alături de el, Ingri Bergmann, o artistă nouă, de o frumusețe și un temperament ce o deosebesc mult de ultimele stele apărute pe firmament, izbutește să se mențină în nota jocului lui Leslie Howard, ale cărui însușiri excepționale și îndelungată experiență cinefilă nu-i eclipsează, totuși, debutul.

O muzică îndrăsneață și bine aranjată completează episoadele acestui film ce conține mult și necăutat adevăr.

CINEMA ARPA: „Fiul lui Frankenstein"

Entuziasmul celor cari — întocmai ca în „Sâmbetele cu carne", „la măcelării" — „au făcut coadă" la cassa cinematografului A. R. P. A., a scăzut la ultimul nivel posibil, după vizionarea filmului.

Departe de a îndeplini condițiunile unui film interesant, subiectul e compus dintr'o serie de „mistere diluate", nefiind altceva decât o înădire de scenarii ce vor a fi „tari".

N'are nimeni pretenția verosimilului într'un film cu atât de puțin verosimilul monstru al doctorului Frankenstein, însă și mediocrițăile au o limită.

Boris Karloff, într'un rol de scurt metraj, alături de Bella Lugosi și Basil Rathbone n'au contribuit decât la succesul comercial pe care-l exercită răsunătoarele nume, pe afișul ce anunță un film emoționant, nerecomandabil firilor slabe.

ADRIANA NICOARĂ

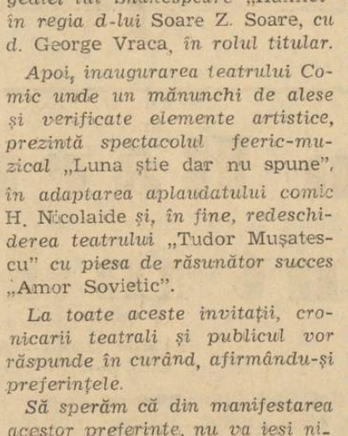

D-na EUGENIA ZAHARIA
co-directoarea „Teatrului Nostru" care joacă frumosul succes „Scadența Dragostei' de Michel Duran

SĂPTĂMÂNA ACEASTA,

teatrele bucureștene s'au luat la întrecere.

Evenimentul care confiscă atenția spectatorilor noștri, este fără îndoială reprezentarea tragediei lui Shakespeare „Hamlet" *în regia d-lui* Soare Z. Soare, *cu d.* George Vraca, *în rolul titular.*

Apoi, inaugurarea teatrului Comic unde un mănunchi de alese și verificate elemente artistice, prezintă spectacolul feeric-muzical „Luna știe dar nu spune", *în adaptarea aplaudatului comic* H. Nicolaide *și, în fine, redeschiderea teatrului* „Tudor Mușatescu" *cu piesa de răsunător succes* „Amor Sovietic".

La toate aceste invitații, cronicarii teatrali și publicul vor răspunde în curând, afirmându-și preferințele.

Să sperăm că din manifestarea acestor preferințe, nu va ieși nimeni păgubit.

VIITOAREA REVISTĂ

a lui Puiu Maximilian și Aurel Maican, **a fost anunțată cu un titlu care ne umple inima de bucurie, pentru tâlcul plin de presimțiri și făgăduieli ce mărturisește.**

„Odesa-Cluj" este un titlu care anticipează o certă împlinire a tuturor năzuințelor românești.

„ION ANAPODA"

piesa regretatului romancier și dramaturg **George Mihail-Zamfirescu** va fi jucată într'un spectacol excepțional pe scena **„Teatrului Nostru"**, cu girul regisorului **Mihail Zirra**, al cărui succes cu **„Adam și Eva"** a fost egal cu o consacrare.

In distribuție: **Victoria Medeea, Lucia Chevalier, Vévé Cigalia, Ion Aurel Manolescu, Paul Stratilat** și **Puiu Botoșescu.**

S. D.

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

CU PRILEJUL CONCERTELOR WALTER GIESEKING

Cred că n'am fost singurii să zâmbim, când, la prima vizită a lui Walter Gieseking la București, acum doi ani, în fața inutilelor și neașteptatelor mărunte controverse, ajunse și prin oarecari coloane de presă, stârnite de afirmările sau contestările în circulație, cu privire la simplista problemă: este sau nu, Gieseking, cel mai mare pianist din lume?

Era într'adevăr surprinzător și totodată înveselitor și regretabil că, în jurul unei arte de cea mai pură expresie, într'un domeniu cu infinit de felurite și de pasionante aspecte, această puerilă întrebare putea constitui subiect de preocupări și discuții.

Performanțele sportive, în cifrele recordurilor, sunt singurele isprăvi care se pot traduce în date precise și omologate și, tot astfel sunt dimensiuni, greutăți sau alte particularități, care pot face dintr'un om pe cel mai înalt dintre semenii lui, pe cel mai greu, sau pe cel mai extravagant purtător de numere de mănuși sau pantofi.

Dar, asemenea măsurători nu sunt apte și nici n'ar reprezenta prea mult bun simț și tocmai multă bunăcuviință aplicate evaluării genialității, gândului creator, sectoarelor pur spirituale din cercul preocupărilor omenești. Nu este nici nimerit, nici necesar, nici posibil, nici interesant.

Respingem sau mai bine zis, considerăm ca nedemnă de a exista o asemenea problemă și afirmăm atât: în arta pianului, Walter Gieseking aduce mijloace de realizare atât de desăvârșite, atât de infailibile, atât de definitiv gândite și filtrate printr'o sensibilitate absolut excepțională, încât, artistul, își crează un loc aparte în interpretarea muzicii și în istoricul pianului, reprezentând o personalitate epocală și mult prea individualizată pentru a suferi comparații, paralele și chivernisiri prin grupe și școale. Școala uriașului pianist german este școala Gieseking, după cum Alfred Cortot, ilustrează școala Cortot, după cum Ricardo Vinies aduce muzicii darurile de preț ale unei școale Vinies.

Sunt figuri excepționale, sunt glorii și minuni ale pianului pentru care nu ne vom pune niciodată întrebarea stearpă: care e mai mare?

Nu știm dacă Beethoven a fost mai mare ca Mozart, dacă Bach a întrecut pe unul din ei sau nu, dacă Schumann l-a depășit, sau l-a egalat pe Chopin. Nu știm, nu credem că se poate și și nu ne interesează. De prezența lor în omenire trebue să ne socotim cu toții privilegiați de a putea să ne împărtășim din ceace sufletele și predestinarea lor în artă au putut definitiva, cu atâta generozitate, în cele mai înalte sfere ale înălțărilor omenești.

La adevărurile pure și supreme ale artei pe care au lăsat-o în inapreciabilă moștenire lumii întregi, cei citați și alții, tot atât de îndreptățiți la recunoștința de totdeauna a celor ce se apropie și se vor mai apropia de bucuriile muzicii, puțini au ajuns.

Puțini au cucerit cu adevărat cele mai adânci și mai armonioase sensuri ale lor, până la identificarea cu ele.

Gieseking este, pe tărâmul pianului, unul din ei. Este ceace se poate spune și trebue spus, despre el. Și Gieseking, este de aceea, unul din rarisimii oameni dela care fiecare muzician, fiecare iubitor de muzică, poate chiar și unii profani, au de înțeles, de intuit, de primit, fie inițieri excepționale, fie mulțumirea indescriptibilă pe care o dă contemplarea unei biruințe a cugetului în lumea muzicii, fie un apel ce nu se poate uita, către culmi spirituale, prin mijlocirea lui miraculos revelate, fiecăruia.

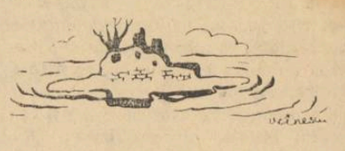

Aspecte muzicale italiene

CURIOZITAȚI ROSSINIENE

Se știe că marele geniu al lui Rossini a atins nebănuite înălțimi, atât în opera comică pe cât și în opera serioasă. Din prima, modelul rămâne „Bărbierul din Sevilla" iar din a doua categorie „Wilhelm Tell".

Dar, dacă tragicul l-a preocupat în numeroase opere și pe Rossini, este de observat că în totdeauna compozitorul a evitat, pe cât i-a fost posibil, încheierea în tragic. Chiar dacă a provocat emoții prin puterea muzicală cu care a tratat marile scene dramatice, a preferat să adopte aproape fără excepție soluții de bun sfârșit.

In „Wilhelm Tell" chiar, capo d'operă a marelui pesarez, în operele „Moise", „Semiramida" sau „Coțofana hoață", pentru care a cerut expres libretistului o concluzie cu totul opusă aceleia a groaznicei legende din care s'a inspirat, exemplele sunt concludente.

Făcând altfel, Rossini ar fi suferit el însuși și în acelaș timp și pentru publicul său care s'ar fi întors acasă dela spectacol, cu „inima plină de întristare".

O singură excepție există: „Otello". Libretul acestei opere a trebuit să rămână neremaniat, de oarece era prea cunoscut și ar fi putut da ocazie la tot felul de comentarii într'o versiune modificată în chip neașteptat.

Totuși, prea puțini știu că, după premiera dela 4 Decembrie 1816 a lui „Otello", în reluările dela Roma, Veneția și Verona, Rossini n'a putut rezista firii sale și a adus totuși schimbarea ce era de așteptat, dar care n'a rămas în versiunea definitivă și anume:

In momentul în care maurul ridica brațul înarmat pentru a ucide pe nevinovata Desdemono, ea îi oprește gestul, arătându-i că e nevinovată. Otello, silit de Rossini să treacă la „sentimente mai bune", crede, se bucură și... cântă un duet.

Ba chiar, la Florența, crezându-se mai nimerit ca publicul să fie cruțat de aspectul respingător al unui negru în scenă, interpretul a părut la culoarea naturală a feții lui.

Nu trebue să se uite însă că marile conflicte dramatice și sbuciumul suferințelor omenești au fost adânc înțelese de Rossini, dar să se înțeleagă numai că marele muzicant a căutat, după furtună cerul senin și a știut să exprime amândouă aceste extreme cu mijloacele unei arte rămase nemuritoare.

R.

TEATRUL ALHAMBRA

Gărdescu

PRIMIM URMATOARELE:

D. Mihail Fărcășanu ne roagă să facem cunoscut că articolele semnate **Candid** și apărute în ziarul „Unirea" nu-i aparțin. Acest pseudonim a fost întrebuințat pentru prima dată de d-sa în presa noastră, aparția lui în ziarul „Unirea" provenind probabil dintr'o eroare de informație a gazetarului care-l afișează astăzi.

Simion Bărnuțiu student în Italia

(Urmare din pag. 1-a)

Se perindă astfel, zi de zi, greutățile cu înscrierea în Facultate, din cauza bănuelilor aceleiaș Poliții italo-austriace, date fiind condițiile în care părăsise Viena: primele cunoștințe cu profesorii celebrei Universități și apropierea de băncile ei, pe care au ascultat cândva învățătura magiștrilor Cristofor Columb, sau Leonardo da Vinci și a cărei glorie o asigurase recent Alessandro Volta; frământările politice, de natură iredentistă, dacă nu carbonară, la care participau, drept exponenți ai Risorgimentului național, toți intelectualii, studenți sau profesori, din jurul său, fără ca vre-o legătură directă, pe această bază de conspirație iredentistă anti-austriacă, să se fi țesut între Bărnuțiu și colegii ori profesorii săi italeni dela Pavia.

Mai puțin reținut de obligațiile de student la doctoratul juridic, Universitatea fiind mereu obligată să-și suspende cursurile din cauzele arătate mai sus, Bărnuțiu a căutat în schimb să folosească în modul cel mai stăruitor prezența sa în Italia, spre a-și perfecționa cunoștințele filologice, mai cu seamă de Dialectologie Comparată, ca să-și poată astfel spune cuvântul, mai autorizat, în marea problemă, atât de unanim desbătută pe atunci de intelectualitatea românească, a paralelismului dintre Limba italiană și cea română, prin stabilirea unor origini comune și a unor evoluții dialectale identice. Intre hârtiile rămase dela el din epoca studenției la Pavia, am putut, într'adevăr, identifica nenumărate studii în această direcție, care merg dela simplele extrase de prin cele mai variate și savante izvoare italiene (iar la această treabă îi obliga mai ales pe cei dela Padova), până la studiile gata redactate, pentru revistele de acasă. Corespunzând acestei susținute pasiuni filologice, pe care șederea sa în Italia nu putea decât s'o favorizeze, se plasează tocmai în acești ani polemica lui Bărnuțiu, împreună cu Papiu Ilarian și, mai ales, cu Iosif Hodoș, literatul tiradei, cu publicistul italian și filo-român Carlo Cattaneo, despre unele probleme în legătură cu amintitul și mult desbătutul paralelism, adică purism, aplicat Limbii române. Insăș ideea unei Academii Române, care să ia asupră-și răspunderea mult cerutei purificări, în sensul relatinizării ei pe-o cale sau pe alta, a fost exprimată de Bărnuțiu, dela Pavia, în acei ani.

Trecerea sa prin Italia nu a determinat însă în nici un fel devierea propriei personalități morale, spre alte elanuri și spre alte entuziasmări. Nici chiar miracolul venețian, nici chiar miracolul alpin (căci odată Bărnuțiu a întreprins o anevoioasă călătorie până la Como și a urcat la Brunate; însă nu spre a contempla un asfințit de soare pe Lac, sau spre a se emționa de-o noapte cu lună în grădinile dela Belaggio; ci spre a sta de vorbă despre problema paralelismului, cu un vestit filolog italian); nimic din frumusețile naturale și de Artă ale Italiei, atât cât le-ar fi putut el cunoaște, nu l-au emționat în nici un fel. Admis în ziua de 5 Iunie 1854 la al patrulea examen parțial (cu toate notele „valde bene"), a doua zi Bărnuțiu își susținea teza de doctorat la Facultatea Politico-Legală din Pavia, cu ceremonialul obișnuit și cu susținerea prealabilă a celor patru „tesine", care tratau, în formă de evidente compilații după cursuri și manuale, în limba italiană sau latină, chestiuni de Drept Roman, Civil, Natural și de Politică. Teza de doctorat propriu-zisă, redusă la o schemă rezumativă a capitolelor, fusese tipărită în prealabil la o tipografie din Pavia. A doua zi chiar după îndeplinirea acestor formalități academice, fără nici un răgaz pentru a se despărți de prieteni și colegi; fără a-și îngădui nici o zi de reculegere; fără a simți nevoia sufletească de-a pregăti despărțirea sa de acele locuri, în care oricine se consideră excepțional îndrumat de destin; fără a lua parte la tradiționalele și voioasele festivități goliardice, organizate de studențimea italiană în astfel de ocazii colegiale; a doua zi după luarea doctoratului, „Bătrânul" se pornea spre Viena, ducând cu el din Pavia o lădiță cu cărți italiene, multă experiență filologică în formă de însemnări și studii, dar, mai ales, diploma care să-i deschidă calea învățământului academic.

Simion Bărnuțiu și-a încheiat studența la 46 de ani, cu zece ani înaintea prematurei sale morți. Indemnat să vină în Italia de sentimentul nostalgic de-a vedea odată și el Patria strămoșilor Romani, sau mai apropiați, a maeștrilor Latiniști, cunoscând astfel de-a-dreptul graiul comun și cea mai neștearsă amintire a Romei, nu este mai puțin adevărat însă că el venise la Pavia și dintr'un considerent mai puțin teoretic: încă din anii lui Șaguna, Românii din Transilvania ceruseră în tot felul dreptul de-a avea o Facultate Juridico-filozofică românească, la fel cu Ungurii și cu Sașii; iar către 1850—52, deci în anii când s'a dus Bărnuțiu la Pavia, hotărîrea Impărăției în această privință se părea iminentă și favorabilă. Se punea însă întrebarea, cine aveau să fie profesorii noului așezământ românesc de Cultură superioară. Și atunci Bărnuțiu, care avea bine precizată în conștiința unanimității românești reputația de profesor, se gândise să-și oficializeze acest prestigiu, printr'un titlu academic, de doctor în Drept, spre a putea întemeia el mult dorita Universitate românească a Transilvaniei. Pentru aceeaș grijă își îndemnase apoi unii foști elevi mai apropiați sufletește, ca Papiu Ilarian și Iosif Hodoș, să-i urmeze calea și exemplul, trecându-și, cam în aceeaș vreme, doctoratul în Drept la Padova.

Câteva luni după întoarcerea sa din Italia, Bărnuțiu avea să-și dea totuș asentimentul de-a fi chemat ca profesor la Iași. Căci, după cum se știe, dezamăgit în așteptările sale cu înființarea acelei Universități românești la Sibiu, primise în cele din urmă invitarea colegilor ardeleni dela Universitatea din Iași, să-și valorifice acolo noua-i calitate de doctor în Drept al unei Universități italiene. Iar el avea să întemeeze în cadrul instituției academice mihăilene, acea Școală de Drept Natural, împotriva căreia, drept o „școală" a Naționalismului romantic, avea să se răzvrătească în curând, dureros de învngătoare, fiul bunului său prieten și colaborator de totdeauna, Ioan Maiorescu, iar cu acela, toată „Junimea".

Până ce, într'o bună zi, umbra lui Simion Bărnuțiu, cu pelerina cenușie tot mai strânsă între umeri, aceeaș pelerină cu care se strecurase fantomatic pe sub turnurile din Pavia, n'a mai întrerupt jocul elevilor din curte, la ora două precis, intrând în cancelarie.

Avertizat cu o nemiloasă insistență de vechea lui infirmitate, hotărîse într'acestea să se tragă înspre părțile lui, ca să-l apuce acolo sfârșitul. Din Iași l-au pornit, foarte bolnav, cu o căruță. Și în ea, pe drum, i-au închis ochii. Se vor fi luminat ei, măcar atunci, în căutarea unei ultime retrăiri de lumină pământească, de „cerul cel blând al Italiei"?.

ALEXANDRU MARCU

AVENTURILE LUI PIERO GADDA

Drumul către aventură, către miraculosul pe care-l redă călătoria, în ţinutul de aici sau de dincolo de hotare, nu se va închide niciodată şi nu va încheia un domeniu totdeauna plin de surprize. Dar literatura de călătorie nu are totuşi legătură şi nu se poate confunda cu arta care culege numai motive, impresiuni sau coloritul unei regiuni, ca să le transforme apoi prin magica ei vrajă.

Peisagiul aduce noui sugestii. Oamenii şi lucrurile, chiar dacă sunt la fel pretutindeni, îmbracă însă alte vestminte, un alt aer şi o altă ţinută, pe care le împrumută în realitate dela noi. Lumea apare deci, — şi se ştie de totdeauna, — aşa cum a fost văzută de temperamentul, gustul şi preferinţele noastre.

Aceste însemnări le făceam odată pe marginea unei călătorii închipuite a scriitorului italian Piero Gadda, prozator tânăr (nu a depăşit încă vârsta de patruzeci de ani), dar ale cărui volume desvălue o deplină maturitate artistică.

Gadda a scris romane şi nuvele care nu întâmplător se petrec în ţări străine, în regiuni unde cunoştinţele noastre se mărginesc la prea puţine date, prea puţine ştiri. Aventura sentimentală, năzuinţa după alte şi alte locuri necercetate, slujesc la găsirea motivelor îndrăgite de autor, un neobosit călător în ţări şi peisagii imaginare. Astfel, bunăoară, povestirea sa Ulise, unde legendarul erou al epopeei greceşti retrăeşte şi în vremea noastră, aşa cum retrăeşte şi se repetă sentimentele şi dorurile nepotolite ale omului cu sete necuprinsă după aventură şi călătorie.

Dar aventura nu se termină, pentrucă destinul ei nu are cicluri închise. Ca şi în căutarea adevărului, descoperirea nu întrerupe decât vremelnic cercetarea, căci numai calea către adevăr sau aventură este superbă, ci nu ţelul atins.

Piero Gadda, pentru a-şi explica preferinţele artistice, a scris acum zece ani un roman al evadării din viaţa obişnuită şi burgheză, o povestire unde un adolescent îşi părăseşte familia, ca să devină marinar.

Modernul său Ulise trebue urmărit şi în romanul „Mozzo", în aventura flăcăului pornit pe căile mării, desprins din cotidian, în luptă cu valurile, către ţările închipuirii adolescente.

Nicăeri, în cărţile lui Gadda, nu întâlneşti preocupări realiste. Locurile şi oamenii sunt doar pretexte pentru ca autorul să ne aducă în faţă lumea sa poetică şi lirismul desprins din misterul şi minunea marilor căutări, marilor aventuri.

Personalitatea artistică a acestui scriitor italian se defineşte dela întâiele sale cărţi, dela Liuba, Verdemare şi până la fabulaţia modernă a acelui nou Ulise, pe care nu-l mai poţi uita.

C. N. NEGOIŢĂ

SLAVA PACII

Surorei mele Victoria

In cea din urmă săptămână
din luna Maiu cu soare blând,
s'a stins copila ca o zână
cu nume falnic, trup plăpând.

De răutăţi neştiutoare,
i-au fost luceferi vestitori
că va dormi 'ntr'o zi cu soare
şi-o vor trezi furtuni de flori.

De-aceea, zâmbete firave
punând pe faţa mamei sale,
ca fiinţele din basm, suave,
Cântând ţesea năframe pale.

Sfioasă de-a-i fi dat să vadă
ce toţi ceilalţi nu pot vedea,
ca o făptură de zăpadă
la anii creşterii scădea.

Când patima, ca'n val, târzie,
sta'n ochii celor mari din jur,
nimic sub pleoapa străvezie
nu-i turbura mărgeanul pur.

La patu-i paşii 'ncetineau
când lumii se smulgea străină, —
şi aripi din azur veneau
şi cor de îngeri, în surdină.

Un duh ferit vederii noastre
suia la cer încetişor
din trupul suferind cu-albastre
văpăi de junghiuri care dor.

A fost amiaza mir şi dafini
şi ceasul grav nespus de lin
când singură-şi dori, cu lavini
de plâns, o lume fără chin.

Poetul, frate bun şi mare
ce'n stihuri adunase lumi,
şopti: „Mă pierd în rugi amare...
Tu lacrima la ceruri du-mi!"

Şi'n cel din urmă drum, o clipă
n'a plâns şi nici n'a 'ngenunchiat
ci din a florilor risipă
un crin cu sine-a mai păstrat.

Privindu-l, cântece umile
i-au încercat condeiul trei
nopţi negre-adânci şi două zile
jertfite'n slava păcii ei.

Şi-abia, senin, văzu'n Cetate
cum harfe sufletu-i primiră
şi din văzduh de pietate
sfânt, harul i-a 'nflorit pe liră.

Şi spune: „N'a murit, ci doarme
copila'n veac de mari minuni!"
Şi'nvie chipu-i, dintre arme,
pe câmpuri, împletind cununi...

ŞTEFAN STANESCU

Note italiene

„ARTELE IN ACŢIUNEA POLITICA"

Directorul general al Artelor Italiene, vorbind nu de mult în cadrul unei conferinţe la Academia de Belle Arti din Roma, a desvoltat tema „artelor în acţiunea politică".

După d. Marino Lazzari, *conceptul de artă trebue pus pe planul pe care-l merită, liberându-l de prejudiciul că arta ar fi o activitate incidentală şi excepţională.*

Arta este, spune d-sa, o acţiune ce nu se poate despărţi de civilizaţie şi de istorie. A continua acţiunea aceasta în perioadele de război, înseamnă a lăsa Naţiunei libertatea de a se manifesta în toate sectoarele vieţii sale.

Politica artei cunoaşte două aspecte fundamentale: pe acela al artei trecutului şi pe acela al artei actuale. Patrimoniul de opere de artă existent, şi patrimoniul însuşi al actului prin care se făureşte.

Conservarea primului şi organizarea celui de al doilea compun toată problematica politicii artistice. Acţiunea fascismului s'a desfăşurat într'un sens şi în celălalt.

S'a creat un inspectorat tehnic şi un nou organ important ca Institutul central al restaurării monumentelor de artă ale trecutului.

In privinţa protecţiei artei contemporane, Fascismul s'a dovedit original şi inventiv.

S'a început, prin voinţa Ducelui, o acţiune pentru arta modernă, odată cu instituirea unui Oficiu special pentru arta contemporană. Cele două aspecte fundamenale ale acestei acţiuni sunt:

1. Achiziţionarea operelor care trebue să facă parte din colecţiile statului, a căror selecţiune este dată în grija unui comitet anume. Ele vor ajunge astfel în Muzee, fără pericolul de a creia o artă de stat sau de a impune peste tot gustul oficial.

2. A doua acţiune este mai importantă, întrucât tinde să descopere artistul încă dela naşterea sa ca artist, să-l ajute în timpul formării sale, să-i valorifice operele prin şcoală; însfârşit, există un Pensionat artistic Naţional, şi premii de încurajare. A oferi artiştilor condiţiile favorabile creaţiei, şi a le facilita pe cât se poate viaţa economică, practică şi spirituală, favorizându-le contactul cu publicul, este tot o atribuţie a acestui Oficiu.

Premiile ce se acordă acelor galerii de artă, care dovedesc că nu se mulţumesc să caute succesul, făcând pe placul clientelei obişnuite, căreia-i convine doar o artă cât mai „conformă", vor favoriza continua înnoire.

ROLUL LUMINII IN ARHITECTURA

este din ce în ce mai cu atenţie privit de specialişti, ajungând să fie considerat ca un element primordial.

Lumina artificială, mai cu osebire cea electrică, angajează spiritele arhitecţilor într'o goană de surprindere a tuturor posibilităţilor sale de a fi întrebuinţată.

Este considerată azi tot mai mult ca un *material*, alături de beton armat şi sticlă, şi din ce în ce mai puţin ca un simplu accesoriu.

Verificată în compoziţiile scenografice de avantgardă, acolo unde inundaţia luminoasă sau dozarea meşteşugită a cantităţilor de lumină, a unghiurilor sub care trebuie să cadă şi a nuanţelor ei, a prilejuit efecte miraculoase, lumina artificială este destinată să constitue în arhitectura modernă începutul unui stil preţios.

Nu e vorba numai de o nouă artă a iluminaţiei artificiale, sau de posibilităţile decorative ale acestui material. Se poate discuta un rol activ, pe care lumina îl joacă în aceeaş măsură ca piatra sau betonul, în construcţie. Nu se construeşte avându-se în vedere felul în care vor apărea sub diversele sisteme de ecleraj, suprafeţele şi volumele Aceasta ar însemna că lumina este un ccesoriu. Se construeşte cu lumina, şi nu *pentru* lumină Despre acest „material" nou. care a adus modificări atât de importante şi atât de demne de studiat, felului tradiţional de a-şi închipui clădirile ce vor trebui lucrate, se ocupă într'o carte de curând apărută, intitulată *„Architetture luminose"*, Giovanni Canesi şi Antonio Cassi-Ramelli. (Milano, Hoepli, 2º ed, 1941, 202 p. cu ilustrări).

SORACTES

Note germane

ANUMITE DOCUMENTE,

chiar şi cele literare, merită să fie reamintite din când în când. Astfel, în „Cântecul Nibelungilor", eposul naţional german cel mai de seamă, este vorba, precum se ştie, şi de noi românii.

In a 22-a Aventură unde e descrisă întâmpinarea Kriemhildei de către Atila, se găsesc aceste două strofe:

„Von Riuzen und von Kriechen- [reit dâ manec man;
den Poelân und den Vlâchen- [sach man swinde gân
ir ros diu vil guoten-si mit krefte [riten.
swaz si site hêten-der war vil [wenec vermiten".

(Strofa a patra) şi:

„Der herzoge Râmunc-uzer Vlâ- [chen lant
*mit sibenhundert mannen-kom *er vür si gerant.*
sam vliegende vogele-sach man [alle varn.
do kom der vürste Sibeke-mit vil [herlichen scharn".

(Strofa a opta).

(„Dintre ruşi şi greci veneau mulţi oşteni călări; polonii şi **valahii** sosiră repede pe cai prea buni, călărindu-i cu mândrie. Şi fiecare se arăta după cum îi era obiceiul ţării" — **„Voievodul Ramunc** din ţara Valahilor, sosi cu şapte sute de oameni galopând înaintea ei. Asemeni paserilor în zbor îi vedeai venind. Şi veni şi ducele Sibeke dimpreună cu multe cete mândre").

Se ştie că **Nibelungenlied**-ul datează, ca text literar închegat de poetul Austriac Kürenberg, încă dela începutul secolului al 13-lea (1200-1205), şi se mai ştie că poetul Kürenberg, sau oricare altul, odată ce există dubii în această privinţă, a prelucrat un material indiscutabil foarte vechi.

Ramunc, voievodul Românc, adică Român, domnul ţărilor Românilor, vasal dară stăpân la el acasă figura, deci, printre cei mai de seamă nobili ai alaiului nupţial cu care Atila, biciul lui Dumnezeu, a ţinut s'o minuneze pe frumoasa şi legendara Kriemhilda. Cu alte cuvinte exista neam românesc organizat cu mult înainte de năvălirea în spaţiul dunărean a celor mai temuţi barbari.

LICHTENBERG

Georg Christoph Lichtenberg (1742—1799), alături de Goethe şi Nietzsche, scriitorul german cel mai ciudat şi mai pătrunzător al tuturor complexelor psihice, nu a lăsat decât opere mici şi glose, constatări şi puneri la punct cari însă scapără de spirit.

Adversarul tuturor îngrădirilor şi pervertirilor nenaturale, scrutatorul neobosit al sănătosului, deşi, uneori, grosolanului fel de a lua atitudini al poporului, ironicul, neîntrecut de volubilul şi expresivul Lichtenberg stă şi azi, între fruntaşii maximei germane.

El care scria, la apariţia lui Werther, că „mirosul unei plăcinte e un motiv mai puternic să rămâi în lume decât concluziile, bocotite drept puternice, ale tânărului Werther de a pleca din ea", — şi el care n'a pregetat să-şi exprime rezervele cu privire la Klopstock, nu a fost tocmai iubit de confraţi. In prea multe polemici se angajase şi prea fără cruţare releva ridicolul şi, întotdeauna, cei cari râdeau, se găseau de partea sa. Astfel, pentru a lovi în *Lavater*, fizionomist celebru pe atunci, Lichtenberg scrie o satiră, *Fragment despre cozi*, în care demonstrează teoriile lui Lavater prin cozile scroafelor şi ale studenţilor. La adresa lui Johann Heinrich Voss, care descoperise că elinii pronunţau vocala *a* şi nu ca *e*, publică un esseu *„Despre pronunţarea berbecilor Greciei vechi, comparată cu pronunţarea mai nouilor lor fraţi de pe Elba"*, şi împotriva tuturor desaxaţilor solemni sau sentimentali îşi îndreaptă temuta necruţare. „Nu cer cruţare, — şi-l voiu întâmpina, pe oricine mă va ataca pe nedrept, cu necruţare, fie el cine o fi! A cugeta libertate şi a scrie pentru adevăr, şi încă nepedepsit, este privilegiul locului pe care-l guvernează George şi peste care odihneşte binecuvântarea lui Münchhansen". Acest loc era Hanovra lui George al III-lea Lichtenberg, care fusese un spirit foarte drept, avea toate armele atitudinei fulgerător de eficace în favoarea judecăţii pe care o dădea.

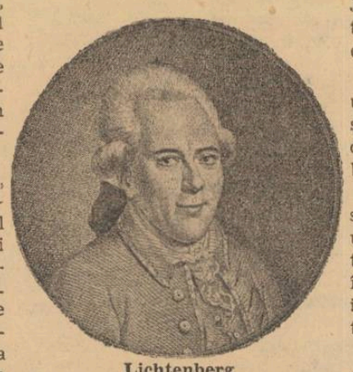

Lichtenberg

Nu se socotea mai deştept decât ceilalţi deştepţi. „Dacă cineva ar aduce toate bunele idei ale vieţii sale, ar rezulta o operă bună; fiecare om e, cel puţin odată pe an, geniu". Şi, „dacă la muntele de pietate s'ar amaneta oameni, tare aş vrea să ştiu cât capăt pe mine". Căci „câteodată trebue să fiu curăţit ca o lumânare de seu, alfel încep să ard întunecat".

Dar el nu poate suferi stupidităţile şi morga serioasă a stupizilor, căci „există oameni cari cred că totul e raţional dacă e făcut cu o faţă serioasă".

Lichtenberg ştie că „fiecare om îşi are *backside*-ul moral, pe care îl acoperă, cât mai mult posibil, cu pantalonii bunei cuviinţe".

Glosator neînduplecat al literaturii de pe acea vreme, Lichtenberg ţine socoteală şi de prostia cititorului: „Cartea e o oglindă; dacă se uită o maimuţă în ea, nu poate vedea un apostol". Totuşi „dacă o carte se clocneşte cu un *cap* şi sună a gol, e oare carte aceasta?"

Supraproducţia literară îl irită deadreptul: „Pădurile se micşorează, lemnele scad, ce ne facem?! O, în vremea când se vor isprăvi pădurile, vom putea arde, cu siguranţă, cărţi până ce vor creşte păduri noui".

In vremea când „există atâtea feluri de regule cari te învaţă cum trebuie să fii", Lichtenberg conchide că „faci mai bine dacă rămâi ceeace eşti, căci „omul acela avea atâta minte, încât nu mai putea fi întrebuinţat pentru nimic în lume".

Lumea e, în mod firesc superficială, leneşă, dar ţine să pară profundă şi la punct cu toate noutăţile. Indeosebi criticii, recenzenţii şi îndrumătorii opiniei publice au foarte mult de lucru. Din fericire însă, „între descoperirile cele mai mari peste câte a dat intelectul uman în timpurile cele mai noui, trebuie pusă, după părerea mea, arta de a judeca volumele pe cari nu le-ai cetit"

Pentru a da însă şi autorilor atenţia cuvenită, Lichtenberg nu uită să observe: „Nu este oare ciudat că socotim, totdeauna, *drept judecător competent publicul care ne laudă, dară, îndată ce* ne înjură îl declarăm incapabil să dea verdicte asupra operelor spiritului?" Şi tot, în atenţia lor, ca şi multora dintre „mari": „Marele spirit: Reunise calităţile celor mai mari oameni; îşi purta capul pieziş, ca Alexandru, avea, totdeauna, de căutat ceva prin păr, ca Cezar, putea bea la cafele ca Leibniz şi când se aşeza bine în jilţul său, uita, asemeni lui Newton, de mâncare şi băutură şi trebuia să-l trezeşti ca şi pe acela; peruca şi-o purta ca Dr. Johnson şi un nasture dela pantaloni îi stătea, totdeauna, deschis, ca la Cervantes".

Pentru Lichtenberg nu există un criteriu mai sigur că te găseşti în faţa unui scriitor mare decât faptul că, din observaţiile lui *en passant*, poţi face cărţi".

Totuşi şi „observaţiile" îşi au soarta lor căci „acesta zămisleşte un cuget, celălalt îl botează, al treilea îl procrează, al patrulea îl vizitează pe patul de moarte, iară al cincilea îl înmormântează".

Convins că numai stilurile clare sunt cele sănătoase şi bune, promptul dărîmător al prostiei docte subliniază: Deseori dăm de reguli, cari, fără doar şi poate, mai mult strică decât folosesc. Ceeace am în vedere aici, vreau să explic printr'un regulament pompieresc; fiecare va înţelege să-şi facă aplicaţia în domeniul ştiinţei sale: „Dacă arde o casă, trebuie înainte de toate, să cauţi să acoperi peretele din dreapta al casei care se găseşte în partea stângă şi peretele din stânga al casei care se găseşte în partea dreaptă. Cauza e uşor de văzut: Căci dacă, de exemplu, ai vrea să acoperi peretele din stânga al casei care se găseşte în stânga, atunci peretele din dreapta al casei care se găseşte la dreapta acestui perete, cât şi la dreapta peretelelui drept dindreapta (deoarece am presupus că acea casă se găseşte la stânga focului), atunci peretele drept e mai aproape de foc decât cel stâng; de aici urmează: peretele drept ar putea arde dacă nu ar fi acoperit până ce focul ar ajunge la cel stâng care este acoperit; deci ceva ar putea arde dacă nu-i acoperit, şi anume mai degrabă decât ar arde altceva, chiar dacă nu am acoperi-o; deci trebuie să lăsăm aceasta şi să acoperim aceea. Pentru a-ţi întipări lucrul, trebuie să observi: dacă acea casă se găseşte la dreapta focului, atunci este peretele din stânga, dacă se găseşte la stânga, atunci este peretele din dreapta". Tinere sau învechitule îndrăgostit de melodiile vagi, sau şi prea complete, ale frazei pe care tu o socoţi a fi genială, învaţă, te rog, dearostu, măcar jumătate din acest articol de regulament pompieresc şi dacă nu-l vei iubi pe Lichtenberg, mă voiu da, cu teamă, înlături dinainte-ţi.

Ţine însă minte şi acest precept, tot al lui: „Sunt convins că dacă Dumnezeu ar crea un om aşa cum şi-l imaginează magistrii şi profesorii, el trebui să fie dus, în prima zi, la balamuc".

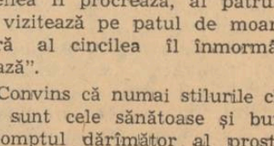

TRAIAN CHELARIU

Cântec de moarte

Vreau să mor ca florile nocturne
în grădini albastre de răcoare;
scrumul meu să sboare 'n depărtare
necules în palme ori în urne.

Undeva, cu buruieni, sub lună,
să mă pierd în colb şi în tăcere:
somnul pur să fie mângâiere
trupului uscat ca o cunună.

Lângă şerpi şi lângă păsări moarte
vreau să-mi zacă 'ngălbenitul leş.
Şi-o să cadă-o floare de cireş
pe sub poala cerului, — departe...

BOLDUR MARIAN

Cădere nouă

Cerul e o frunză albastră şi senină
Crescută 'ntr'a veciei nostalgică grădină,
In care după moarte ne poposeşte duhul
Căci Dumnezeu Ii-e arbor, iar ramura văzduhul.

Şi va cădea odată 'ntr'o toamnă liniştită,
Când bruma peste ierburi e toată înflorită,
Şi nu vom recunoaşte de-i frunză sau e cer,
Căci pe pământ sunt toate sub văluri de mister.

Doar ochiul de ţărână îl va privi uimit
Pe Dumnezeu eternul atuncea desgolit...
Şi grabnic o să-şi tragă pleoapele-amândouă
Să lase pentru suflet plăcerea asta nouă.

ALEX. S. JEBELEANU

Melancolie

Trec anii în goană...
In noaptea târzie
Icoane uitate
Incearcă să'nvie...

Trec anii mereu
Pe-al timpului drum...
In sufletul meu
E chipul tău — scrum...

Mi-e inima rece
Şi zâmbetul fad...
Afară e toamnă
Şi frunzele cad...

IOAN ANESCU

Amintire

Doamne, te ţin minte de copil,
Doar eram vecini într'un sătuc.
Eu la poale, în bordei umil,
Tu de-asupra crengilor de nuc.

Făr'de număr ani m'a săturat
Pâinea legănată 'n patru zări;
N'aveam bani murdari însă ţi-am dat
Albe rugăciuni şi lumânări.

Sâmbăta, cu Moşu Popa 'n rând
Clopotu'îl clătinam de streang;
Iar tu că ţi-e ziua mâine-aflând
Răsunai şi'n cer: bim-bang! bim-bang!

Despre noi din verdele hotar
Moşu ţi-o fi spus de-atâtea ori,
Când trăgea perdeaua la altar
Şi vorbea cu tine 'n sărbători

I. CALBOREANU

CANTECE NOUI

Lucruri care s'au mai spus

Acel „nimic nou sub soare" îşi poate afla oricând o perfectă aplicare şi în poesie — sau *mai ales* în domeniul ei. De mii de ani poeţii cântă pe aceleaşi coarde, aproape aceleaşi dureri, şi nu ştiu dacă dela Horaţiu încoace au răsunat tonuri *cu adevărat noui* în lirica lumii.

Nu e o constatare pesimistă, aceasta pe care o facem, dar ea arată mai bine decât oricare alta, că în poesie — ca şi în celelalte câmpuri de activitate — într'adevăr nu e nimic nou sub soare.

Dar dincolo de realitatea aceasta, nu ne vom putea opri de a spune că în poesie este important un element care are o foarte strânsă legătură cu cele de mai sus.

Toate aceste „lucruri care s'au mai spus", se pot spune în mii şi mii de feluri, căci dincolo de scheletul, adeseori subred al ideii, poesia trăeşte în timp prin noutatea pe care fiecare cântăreţ ştie s'o adauge acestei moşteniri. Rare ori iese la iveală *elementul nou* — care să te cutremure, rareori stelele care apar, sunt stele cu adevărat noui, şi afirmaţia aceasta nu poate cuprinde în miezul ei nimic strâmb, nimic răutăcios. Lucrurile care s'au mai spus, se vor mai spune, dar *drama locului comun* este stâncа de care riscă să se sfărâme fiecare nouă corabie care iese în larg.

Iată, de pildă, teancul de manuscrise pe care îl am înaintea mea. Ceeace am putut desprinde din el, prea puţin, va apare în revistă, iar restul ar trebui să ia altă cale, ceva mai puţin poetică. Mă reţine însă un gând: nu ştiu dacă lectorii mei mă vor crede, dar şi în 1941, se mai scrie cu un vocabular care s'a întrebuinţat până acum de zeci de mii de ori. Lucruri care s'au mai spus şi încă se mai spun, iată nenorocirea de care, credem noi, trebue să se ferească un tânăr poet. Căci a cânta aşa:

„Văd cărări bătute în anii
mei cei tineri
„Şi tresaltă'n mine amintiri
trecute
„Nostalgii din vremi apuse
şi pierdute
„Mă înfioară cu lumină de
luceferi".

sau:

„Singur pribegesc prin lume
„Ca un bard rătăcitor
„Moarte-s cântecele mele
„Stinsă-i vocea strunelor",

înseamnă că nimic din tot ceeace e bun şi nou în jurul nostru nu a reuşit să se strecoare în condeiul care a rămas un lemn mut şi netrebnic. Dar nu sunt oare inutile comentariile, când o poetă (şi o spunem cu o infinită părere de rău) mai cântă în acest gen, reamintindu-ne oare cum de Riria:

„S'a terminat... o ştiu prea
bine
„dar n'am puteri să te opresc
„să-ţi spun că eu tot te iubesc
„că mie tot mi-e dor de tine".

Litania aceasta conţine încă 9 strofe identice şi ar fi greu să mai citâm, pentru că spaţiul nu iartă.

„Nimic nou sub soare", îmi vei spune, tinere poet.

„Gândeşte-te însă bine: ochii şi inima din tine nu au au mai bătut dealungul altor ani şi astăzi tu scrii literatură. Oare ochii aceştia, inima aceasta nu sunt nimic nou, oare nu simţi cum te copleşesc neliniştile şi teama?

ŞTEFAN BACIU

N.B. — Manuscrisele se trimit LA REDACŢIE, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Răspunsurile: *Rodica Stăt., A. P. Delacrasna, Ionel I. Calb., Ion Silvan, Const. C. Mih., N. Chiriacop.:* Nu. *Ion Car.:* Altele, cu bucurie! Rodica N. V. S.: La redacţie!

Cu Veronica Micle, la teatru

— Un drum între scuturi, halebarde şi coifuri de carton. — Cununi de lauri şi flori uscate. — Umbreluţa cu dantele. — Tunsu-haiducu... şi d-nul Kostake controlorul teatrului —

— Reportaj —

de Sergiu Dumitrescu

VODĂ BARBU ŞTIRBEI, ziditorul Teatrului Naţional d'n Bucureşti

Coborând, zilele trecute, din calea Victoriei spre str. Câmpineanu, mi-a atras atenţia o faţadă proaspăt văruită.

Pe frontispiciu, o mască tragică şi una hilară drept unic ornament, iar dedesubt, un rând de slove albe în relief:

MUZEUL TEATRULUI NAŢIONAL

*

Prin geamurile stropite de var, abea se poate zări înăuntru.

Din când în când, lumina se aprinde pentru o clipă, ca să se stingă iar.

Electricianul îşi încearcă, probabil, instalaţia.

O sumedenie de tablouri şi busturi stau îngrămădite chiar lângă fereastra pe care privesc.

In mijlocul lucrătorilor, pot deosebi, peste puţin, pe actorul *George Franga*.

Îl cunosc de mulţi ani. Intr'o vreme îl ştiam — după un popas în viaţa artistică a Parsului — înrolat în *Legiunea Străină*, undeva, prin Africa.

Şi acum, după ani de vagabondaj, iată-l aci, într'o casă pe care o visa de mult, între amintiri de cari nu se va putea despărţi niciodată.

Actorul *George Franga*, e acum una cu muzeul pentru care s'a ostenit să adune atâtea relicve de preţ.

Ca altădată, *Nae Basarabeanu* — bătrânul nenea Nae, care a întemeiat biblioteca Teatrului Naţional şi a strâns cele dintâi mărturii glorioase ale activităţii primei noastre scene — tot aşa, George Franga îşi împlineşte aici toate dorurile lui de aventură, retrăind între umbrele trecutului o viaţă fabuloasă şi mai aproape de inima lui, decât poveştile orientale pe care le auzise cândva, sub cerul arzător al Africei.

El vântură acum, comori mult mai de preţ, decât cele pe cari le-ar fi putut găsi soldatul din Legiunea Străină.

Şi peste câtva timp, publicul nostru — atât de sensibil, când e vorba de viaţa romanţată a vedetelor europene şi americane — va putea afla — şi ce se cuvine să ştie despre viaţa mucenicilor teatrului românesc.

Publicul, va privi atunci, poate, cu mai mult orgoliu şi cu altă bătae de inimă, la cei ce au vorbit sau vorbesc azi inimilor noastre în graiul strămoşilor.

*

OMUL ŞI EPOCA LUI

Incerc să-l iscodesc pe George Franga. Incep prin a-l felicita pentru agonisita lui.

— *Nu mi se cuvine nici o laudă* — se apără modest omul nostru. — *Am încercat, de când m'am întors în ţară, să fiu în multe feluri de folos teatrului care îmi rămăsese unica pasiune. M'am sbătut în toate chipurile, m'am rugat, am scris, am jucat între timp câteva roluri de compoziţie — remarcat de presă şi elogiat... dar nimeni nu vrea să mă asculte până la capăt, să-mi exprim gândul întreg, să-mi ajute să-l înfăptuesc. Până în ziua când d. Rebreanu, a revenit la Direcţia Generală a Teatrelor. Domnisa-sa, m'a ascultat şi mi-a făcut cinstea să mă creadă vrednic de însărcinarea pe care o solicitam.*

Muzeul Teatrului Naţional, ca şi înfiinţarea Studioului, ca şi reconstrucţia clădirei avariate de cutremur, ca şi nouile amenajări ce s'au executat într'un timp record — toate sunt opera domniei-sale.

Iată pentru ce eu cred, cu toată convingerea, că în istoria evoluţiei Teatrului românesc, epoca lui LIVIU REBREANU, va ocupa un capitol tot aşa de însemnat ca şi epoca lui POMPILIU ELIADE.

VERONICA MICLE, SEMNEAZA...

Vorbind, George Franga, îşi pune ordine pe masă. Intre file îngălbenite de vreme, fotografii, bilete vechi de teatru, reproduceri după afişe în litere cirilice, etc... descoper o semnătură care îmi stârneşte subit interesul: Veronica Micle.

Sub semnătură, citesc data: 29 Iunie 1885.

Este o dedicaţie scrisă pentru Aristizza Romanescu.

Iat-o:

D-nei Aristizza Romanescu-Manolescu

Te aud, te văd şi nu pot spune
Eşti interpretul sau anume
Fiinţa care a trăit
In mintea geniului care
Visat'a făr'de-asemănare
Un chip ce'n lume n'a păşit?

Veronica Micle

29 Iunie 1885 — Iaşi.

această dedicaţie este desigur un preţios document al vremii când spectatorii din capitala Moldovei, aclamau pe Aristizza şi pe Grigore Manolescu. Şi ne sună parcă în urechi zurgălăii săniilor ce aduceau la teatru pe elegantele Iaşului de altădată.

Pe treptele de marmoră ce duc spre loji, foşnesc rochile lungi şi grele de mătase. In aer mirosul de levanţică, de paciulie, sau de subtil parfum franţuzesc, se îmbină cu mirosul lumânărilor de ceară cari luminează sala.

Şi iată, într'o loje, apare cu soţul ei, Varonica Micle. Prin sală trece un freamăt. Evantaiele încremenesc o clipă în mâinile frumoaselor din staluri. Lorgnetele şi binoclurile se ridică toate spre loja ei.

Şi poate că dintr'un ungher al sălii, Eminescu îşi priveşte, tăcut, iubita.

. . . . . .

. . . . . .

Eminescu însuşi, a scris în albumul omagial al Aristizzei neuitatele versuri inspirate de jocul ei:

„La steaua care a răsărit
E o cale atât de lungă
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii ca s'ajungă...".

Poezia poartă data: 1886, Octombrie.

Răsfoesc acest volum, legat în catifea, metal, email şi moir vişiniu. Dedicaţii dintre cele mai entuziaste şi mai măgulitoare sunt semnate de Al. Xenopol, Sully Prudhomme, Lavedan, Mounet Sully, Iulia Haşdeu, Cincinat Pavelescu, Haralamb Lecca... şi alţii. Pe o filă, Aristizza a scris cu mâna ei:

24 Decembrie 1915
Curtea de Argeş

Azi împlinesc 61 de ani.

ARISTIZZA ROMANESCU

Atât. Ce a făcut în 61 de ani Aristizza, stă mărturie albumul acesta în care atâţi poeţi, cărturari şi artişti, i se închină ca unei zeiţe.

UN CONDEI DE AUR ODIHNEŞTE PE O PERNA DE ATLEZ ALB

Iată condeiul de aur al Aristizzei, păstrat cu sfinţenie într'o casetă de mânuşi, tapisată cu atlaz alb. Alături puful cu care de atâtea ori s'a prudat marea artistă, înainte de a păşi în scenă, să-şi fascineze spectatorii.

Venerabilul Profesor *A. C. Cuza* semnează — în aceiaş zi cu Veronica Micle — o dedicaţie care ne dovedeşte cât de turburătoare era pentru contimporani apariţia Aristizzei Romanescu.

Transcriu:

Ofelia - Getta.
Ideal visat de Shakespeare toate minţile răpeşti,
Reflectând, oglindă vie, patimile omeneşti;
Şi de-ajuns va fi de-acum lumii, roabă să te vadă
Pentru ca, pe veci robită, la genunchii tăi să cadă.

A. C. Cuza

Dar la evocarea Aristizzei, contribuesc încă nenumărate amintiri. Scrisori dela *Vasile Alecsandri*, începute cu cuvintele *„Dragă Getta,"* o fotografie a profesorului *Delaunay*, dela Paris... şi chiar o umbreluţă de dantele, cumpărată poate la Viena cu prilejul turneului făcut cândva acolo cu *Grigore Manolescu*.

Mi-ar trebui zile întregi să pot cerceta întreaga avuţie adunată aci de George Franga.

Dar dânsul, mă încredinţează că undeva, într'o odăiţă din teatru, are încă multe lucruri vrednice de atenţie. Vreau să mă conving.

Il însoţesc pe un drum întortochiat, plin încă de moloz şi de var, fiindcă această aripă a teatrului e încă în reparaţie. Drumul e străjuit de scuturi, halebarde şi coifuri de carton, cari aşteaptă să fie rânduite în garderobă.

SANCTUARUL DIN POD

Urcăm mereu.

Insoţitorul meu, deschide o uşe, aprinde lumina şi prinde să-mi arate comorile de care e atât de mândru.

Iată un document din vremea Prinţului Ion Ghica, bey de Samos *şi primul director al Teatrului.*

Pereţii sunt încărcaţi. Ici o cunună de lauri, colo un coş cu flori uscate şi cu panglicile decolorate, dincolo un tablou înrămat, cu fotografiile actorilor N. Hagiescu, Nicolae Luchian, I. Anestin, A. Vlădicescu, Iorgu Caragiale şi St. Iulian... Apoi, masca lui Gr. Ventura, lângă o fotografie unică: Mihail Pascally *şi* Bouffé, *datată Paris, 1860 — Septembrie 16.*

In loc de cinste, apoi, fotografiile Reginei Elisabeta *şi fotografia* Regelui Carol I *cu dedicaţiile acordate Aristizzei.*

Pe o etajeră zăresc diadema, purtată de Agata Bârsescu, *la Burgtheater, în „Spaho" de Grillparzer, pe vremea când era idolatrizată de întreaga Vienă imperială.*

Alături jobenul lui Iancu Niculescu *şi peruca lui* Petrache Liciu *purtată în rolul lui Moise din „Lipitorile Satelor" prin toate oraşele Bucovinei, pe atunci sub stăpânire străină.*

Nu lipseşte nici titlul de boerie al tatălui unui artist de care publicul nostru ştie prea puţin, din păcate.

Vom arăta cu alt prilej cine a fost Vasile Leonescu. *Deocamdată, colecţionarul acestui bazar pestriţ de amintiri, ne arată ochelarii de care Leonescu era nedespărţit în ultimii ani, cum era într'o vreme* conu Petrache Sturdza, *de luleaua lui, sau* Iancu Petrescu, *de bastonul acela animat în cui.*

George Franga, mă îndeamnă să cercetez portofelul doldora de cărţi de vizită şi notiţe, rămas dela Liciu.

Incerc să descifrez corespondenţa în slove cirilice purtată o vreme pentru angajarea peruchierului german Machauer, *al cărui fiu este şi azi în slujba teatrului românesc.*

Şi iată acum în compartimentul manuscriselor, foile pe care Nottara *şi-a scris discursul ţinut de el la moartea lui* Mateiu Millo.

Apoi textul-manuscris al piesei „Săptămâna luminată" *de regretatul poet* M. Săulescu, *şi traducerea lui* Coşbuc, *după „Don Carlos" de Schiller.*

Iată şi fotografia lui Coşbuc *la 18 ani, şi un bilet de cale ferată, folosit într'unul din drumurile pe care poetul ardelean le făcea spre Bucureşti.*

. . . . . .

De jur împrejur, se încruntă sau îmi zâmbesc din ramele lor, atâtea chipuri, păstrate până mai eri cu veneraţie şi orgoliu de familiile răposaţilor. Dar colecţionarul pasionat şi iscusit care e Franga, a ştiut să iscodească în cele mai tăinuite sanctuare — şi să-şi sporească zi cu zi nepreţuita lui colecţie. Acum îşi întocmeşte catalogul şi după ce a dat chitanţe pentru toate daniile primite, compune din când în când scrisori de mulţumire pentru donatori, sau notiţe de ziar cari să vestească — pe curând — inaugurarea muzeului.

*

UN TRICOU CARE PLEZNEŞTE

Intr'o ramă de catifea, încremenit într'o poză majestoasă, iată-l pe St. Vellescu, actor cu merite deosebite, om

Maestrul CONST. I. NOTTARA în „SAUL" de Alfieri

de aleasă cultură şi profesor al strălucitilor actori Grigore Manolescu, Nottara, Agata Bârsescu şi Aristizza Romanescu.

Despre St. Vellescu, l-am auzit cândva la Radio pe popularul nostru actor Tănase, povestind următoarea întâmplare.

Se pare că pe vremea lui Vellescu, repertoriul Teatrului Naţional era alcătuit din piesele în versuri, cu tirade lungi şi greu de memorizat.

Aşa se face că actorii cei mai preţuiţi de public, în nevoia de a juca mereu alte piese, nu-şi prea învăţau bine rolurile, bizuindu-se prea mult pe omul din cuşcă.

Dar iată că într'o seară, Vellescu intră în scenă mai sigur ca totdeauna pe text. Incepe să-şi rostească rolul. Se joacă una dintre cele mai romantice drame. Inconjurat de cavaleri şi paji, Vellescu poartă un costum de catifea violetă pe care sclipesc orbitoare pietre preţioase. Inalt, picioarele îi apar lungi şi parcă sculptate în tricoul negru întins pe pulpe. Şi Vellescu, se înflăcărează, rostindu-şi tirada, face gesturi mari, patetice, se învârte prin scenă, dominându-şi partenerii... Omul din cuşcă pare de prisos astăseară. Dar iată că eroul nostru se opinteşte, reia o frază... se încurcă. Intervenţia sufleurului îl salvează... dar urechea lui Velescu e acum atentă numai la cuşcă. Pentru public scena continuă însă ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat.

Sufleurul intervine acum tot mai des, deşi Velescu şi-a regăsit, în aparenţă, avântul.

Deodată, sufleurul încremeneşte cu ochii la dânsul. Tricoul negru, pe care îl poartă Vellescu, a pleznit dealungul pulpei — şi se deşiră clipă cu clipă, lăsând să apară, albă şi impudică, pielea interpretului, care tună şi fulgeră, fără habar, în mijlocul scenei.

In panică, sufleurul şopteşte:

— „Vellescule, ţi-a pleznit tricoul"...

Apoi, mai tare:

— „N'auzi? ţi-a pleznit tricoul".

Şi Vellescu, atent la tot ce-i şopteşte omul din cuşcă, rosteşte cu ton declamator, ameninţându-şi partenerul:

„N'auzi? Ţi-a pleznit tricoul".

Din sală îi răspunde un hohot de râs.

Şi bietul Vellescu îşi curmă nedumerit elanul, în timp ce cortina se lasă, pentru că drama nu mai poate continua.

ŞI O CÂNTĂREAŢĂ ILUSTRĂ

Dar Teatrul Naţional, n'a fost — după cum se ştie — numai un adăpost al dramei şi comediei. S'a jucat aci şi operă.

Iată pentru ce donaţia distinsei cântăreţe *Ritta Dória*, are un preţ deosebit pentru că pune în adevărata ei lumină, personalitatea celei ce a fost *Elena Theodorini*, care ne-a purtat faima în toate capitalele lumii.

In vitrinele atribuite cântecului românesc, la alcătuirea muzeului Teatrului Naţional, vizitatorii vor putea ceti omagiile culese de marea cântăreaţă dealungul bogatei ei cariere. *Massenet, Carusso, Ducesa de Bragance, Alphonse, regele Spaniei* (în Martie 1884) şi în fine, *Titta Ruffo*, celebrul cântăreţ italian, care îi dăruieşte pe o fotografie din *1909 — la Buenos-Aires*, această dedicaţie:

Alla grande artista
Elena Theodorini,
Con profonda ammirazione
Titta Ruffo.

— toţi îşi exprimă uimirea şi bucuria de a aplauda în artista română, pe una dintre cele mai mari glorii ale timpului.

*

Mă simt copleşit aci între umbrele acestui trecut, unde tot ce mă înconjoară a prins parcă viaţă. Caseta lui Pompiliu Eliade, *călimara lui* Alex. Davilla, *costumul purtat de* Millo *în* Cuibăr *din „Despot-Vodă", costumul purtat de* Aristizza, — *în coana Joiţica de „Scrisoarea pierdută", cutia de farduri a lui* Petre Sturdza... *îşi aşteaptă parcă stăpânii de odinioară. Toate lucrurile acestea îngrămădite în strâmtoarea unei odăiţe, vieţuesc şi ele cu fascinantă putere.*

Nu mă îndur să părăsesc odaia. Parcă aş sta de vorbă, în şoaptă, cu nişte făpturi pe care le-am întâlnit aevea cândva. Le aud parcă glasul care se înfiripă aidoma ca în descrierele cronicarilor contimporani. Glasul melodios al Aristizzei. *Glasul grav şi vibrant al* Agatei Bârsescu. *Glasul catifelat şi răscolitor cu care* Grigore Manolescu *îşi fermeca ascultătorii...*

Şi Nottara, *şi* Liciu, *şi* Radovici, *şi* Sturdza *şi* Aristide Demetriad, *iată-i pe toţi chemaţi de închipuirea mea, în straele rolurilor în care nu i-am văzut niciodată jucând. Şi toţi par bucuroşi de această întâlnire, care le prelungeşte şi le statorniceşte gloria., prin fapta unui scriitor, care în chipul acesta, a eliberat pe cei aleşi prin har, din criptele lor, acordându-le puterea să vorbească prezentului, cu cele mai patetice şi mai convingătoare pilde.*

In chipul acesta muzeul Teatrului Naţional se arată a fi, dincolo de gândul pios din care purcede, un adevărat isvor de creaţie pentru scena românească.

Ctitoria lui Liviu Rebreanu, *este una dintre cele mai luminoase fapte ale veacului XX.*

Inchinat morţilor muzeul acesta, este un act viu şi o punte către viitor.

*

PRECIURILE CU SEARA"

Subjugat cu totul de ceea ce văd, întârzii cercetând textul piesei lui **Ibsen „Stâlpii societăţii"**, cu adnotările făcute de **conu Petrache.** (După cum se ştie, lui Petre Sturdza, îi revine marele merit de a fi impus în stima publicului românesc, teatrul de largă circulaţie socială al lui Ibsen). Privesc îndelung fotografia care îl înfăţişează pe maestrul **Nottara** într'o impresionantă atitudine din piesa **„Saul"** de **Alfieri,** una dintre cele dintâi piese italieneşti jucate la noi cu mare succes. Traducerea, aparţinea lui **Costache Aristia**, de numele căruia se leagă primele înfăptuiri temeinice ale teatrului din Muntenia, pentru care a muncit cu pricepere şi stăruinţă, alături de **Heliade Rădulescu** şi **Ion Câmpineanu**.

După cum se vede începuturile teatrului nostru, n'au stat, cum cred unii, numai sub influenţa teatrului franţuzesc. Dinpotrivă, stagiunile de operă italiană ca şi popasurile unor actori străluciţi ca **Tommaso Salvini, Erenesto Rossi, Novelli** — ca şi stagiunile de operă italiană — ori activitatea regisorului **Napoleon Borelli,** la Teatrul Naţional din Iaşi, au contribuit efectiv la educaţia noastră artistică.

Strânsa colaborare Italo - Română de azi, nu este, aşa dar, decât continuarea unei vechi tradiţii în domeniul artistic.

Muzeul pe care îl dăruieşte posterităţii, academicianul Liviu Rebreanu, ne desvălue, între altele, un adevăr ignorat până acum chiar de oamenii mai informaţi în materie de teatru. Şi anume că Teatrul de limbă românească, n'a fost — cum se crede — iniţiat de **Assaky,** în Moldova, ori de **Heliade,** în Muntenia. In această privinţă, notele tipărite de George Franga sunt edificatoare.

Primele mijiri ale teatrului românesc, încep să licărească în **Transilvania,** ca apoi să se întindă în **Banat** şi abia mai târziu (1834 - 36) în Principate.

Răsfoind istoria lui **SULTZER,** aflăm că pe la **1781—1782,** la **Braşov,** cu ocazia unei nunţi săseşti, s'a jucat şi o farsă în româneşte, scrisă de un român şi semnată cu o iniţială — iar la **Oradia-Mare,** se află în biblioteca Episcopală, un manuscris în româneşte şi cu litere cirilice tragedia: **„Moartea lui Grigore-Vodă în Moldova",** cu titlul latinesc: **Scrisio Gregorii in Moldavia,** tragedica expressa.

In cartea lui Eugen Filtsch **„ISTORIA TEATRULUI GERMAN DIN TRANSILVANIA"** volumul 21 şi 28, vedem notate trei reprezentaţii teatrale româneşti, organizate de o societate de artişti germani şi jucate de diletanţi români. **„LIBERTATEA VALAHILOR",** dramă istorică, **„HORIA ŞI CRIŞAN"** şi **„Vecinătatea periculoasă",** de **Kotzebue.**

Iată cum revendicările noastre naţionale aflau atunci, un sprijin preţios, împotriva maghiarilor, din partea populaţiei germane din Transilvania, care ne cunoştea îndeaproape şi ne putea sprijini cu căldură în manifestările noastre patriotice şi culturale.

Aceste trei piese s'au jucat la **Braşov,** afişarea programelor fiind făcută în dialect românesc, cu litere cirilice — începând cu 1815, 1822 şi 2 Ianuarie 1824; pe când în **Banat,** o primă reprezentaţie în limba românească, a fost dată la 1826, când la **Blaj,** clericii Seminarului Metropolitan, au organizat în acel memorabil an, un spectacol românesc, cu pastorala într'un act **„EGLOGA PASTORALA",** în versuri, scrisă de **Timotei Cipariu** şi reprezentată cu ocazia onomasticei rectorului **Simion Crainic.**

*

Nu este, astfel, lipsit de semnificaţie, faptul ca un scriitor venit din această Transilvanie, a tuturor pătimirilor, actelor de cultură şi revoltelor împotriva stăpânirii străine — ne dăruieşte azi o împlinire a năzuinţii acelor cărturari ardeleni, pe cari îi continuă, în acelaş spirit creator.

Şi am fi fericiţi dacă d. Rebreanu, *al cărui gând este să întregească avuţia muzeului, până când va deveni un muzeu al teatrului românesc de pretutindeni, şi-ar împlini gândul acesta până la inaugurarea ce se vesteşte.*

. . . . . .

. . . . . .

Intre imprimatele de ocupă un compartiment deosebit, descopăr o dovadă veche de 50 de ani, a activităţii venerabilului nostru om de teatru Paul Gusty, *ca localizator. Piesa localizată de d-sa şi jucată la* 22 Octombrie 1891, *pe scena Teatrului Naţional, cu o distribuţie care aliniază numele lui* Grigore Manolescu, *al d-nelor* Frosa Sarandy, M. Ionaşcu, Amalia Wellner, *al domnişoarei* Langeais, *al neuitatului comic* Iancu Niculescu, *al lui* V. Alexandrescu *(tatăl d-lui Sică Alexandrescu) şi într'un rol secundar, al tânărului* actor Iancu Brezeanu, *se intitulează:*

FEMEILE NOASTRE
comedie în 4 acte, localizată
după *G. Moser*
de d-nul *P. Gusty*
Mai jos se poate citi:

PRECIURILE CU SEARA

Sunteţi curioşi să le cunoaşteţi — „preciurile" acestea, iubiţi cititori? Eu vi le transcriu:

Loje avant-scenă, lei 30; loje benoar, lei 25; loje rangul I, lei 20; loje rangul II, lei 12.

Stal rangul I, lei 5; stal rangul II, lei 4; stal rangul III, lei 3. Galeria, 1 leu.

Ce ziceţi? Frumoase vremuri!

AFIŞUL PE MĂTASE

Când în fine, mă hotărăsc să mă eliberez de vraje — chiar lângă pragul peste care sunt gata să păşesc, văd un afiş imprimat pe mătase. Anunţă pentru seara de 6 Mai 1858 piesa TUNSU HAIDUCU" în beneficiul d-lui Kostake, **controlorul teatrului. In distribuţie citesc numele lui** Millo, **al lui** Fanny Tardini **şi al lui** Costache Dimitriadi **tatăl Artistizzei**

După cum vedeţi, d. Kostake, controlorul, ştia să-şi organizeze beneficiile.

„Tunsu-Haiducu", **se pare că era o momeală sigură pentru spectatori.**

Şi fiindcă veni vorba, voi face o indiscreţie. In curând prima noastră scenă va juca o piesă nouă, scrisă de un om de mare talent şi de mare modestie, care se intitulează: „Haiducul".

AGATA BÂRSESCU
la Burgtheater.

Să sperăm că Haiducul de azi, nu se va lăsa mai prejos decât Haiducul d-lui Kostake, şi va aduce beneficii însemnate teatrului Naţional şi autorului.

Şi poate ca în chipul acesta, autorul nostru, se va convinge că e dator să-şi spue mai des cuvântul.

Noi aşteptăm premiera „Haiducului" ca şi inaugurarea Muzeului Teatrului Naţional, cu nerăbdare şi cu emoţie.

Octombrie 1941.

Cronica literară

Ion Mihăiescu: Originea limbii române, Craiova 1941

Citind titlul **„Originea limbii române“**, pe coperta lucrării d-lui **Ion Mihăescu**, tânăr profesor de limba română, la Craiova, și întrebându-ne despre cuprinsul pe care îl sugerează constatăm că în înțelesul termenilor se ascunde o curioasă ambiguitate. Considerat ca simplu anunț, pe copertă, titlul poate să indice că autorul a descoperit, prin cercetări personale, adevărata **origine** a limbii române, pe care ne-o desvălue acum, d-sa.

Alături de această indicație, potrivit căreia bănuim, că în pagini se desvoltă descoperirea autorului, un al doilea **sens** se desprinde cu aceiaș pretenție de a sugera cuprinsul cărții. După aceasta, putem deduce că în lucrare se expun numai opiniile diferiților autori asupra problemei, și că autorul nu face decât să culeagă din lucrările respective, căutând să dea o sinteză a soluțiilor. In acest al dolea sens, a gândit autorul titlul dat cărții.

Tânărul profesor are grijă să lămurească aceasta din prima pagină, edificând lectorul, printr'o „prefață“, în care previne despre cuprinsul volumului: „Fiind o lucrare de sinteză a mărturiilor istorice și a opiniilor originale ,emise de savanții români și streini, se înțelege că el nu va prezenta rodul unor investigații proprii, ci — cel mult — o seamă de concluzii, care să ușureze formarea unei judecăți de ansamblu. Am crezut că aduc în felul acesta, un serviciu îndrăgostiților de cultură și mai ales cetățenilor iubitori de Neam, pentru care totuși originea noastră nu-i prilej de orgoliu, ci doar un reconfortant și un stimulent“.

Faptul că d. Ion Mihăescu găsește necesar să lămurească dn prima pagină, că volumul cuprinde „o sinteză a mărturiilor istorice și a opiniilor originale emise de savanți“, ci nu, „rodul unor investigații proprii“, îndreptățește observațiile făcute de noi asupra celor două moduri de a deduce cuprinsul, după titlu.

Compunând „prefața“, d. Ion Mihăiescu, a intuit parcă dualitatea sensurilor și întrebarea despre cel adevărat, înlăturând nesiguranța prin lămuririle citate.

Știind dela început că nu despre „rodul unor investigații proprii“, asupra **originii** e vorba, — lectorul va străbate paginile căutând în ele ceeace anunța celălalt sens: de sinteză a opiniilor originale emise de savanți, etc. Câtă vreme lectorul nu citește **prefața**, luând bunăoară cunoștință de titlul cărții.. dintr'o vitrină, el nu va ști, pozitiv, pe care din cele două cuprinsuri îl indică... titlul.

Astfel stând lucrurile, — și „prefața“ arată graba d-lui Mihăiescu de a a scoate pe lector din dubiu — este însă logic să ne întrebăm: cum este posibil să se producă această bifurcare, și cum se explică faptul că, până nu va deschide lucrarea și nu va citi precizarea lectorul, fie student începător sau un „savant linguist“, nu va ști precis dacă lucrarea este o „investigație proprie“ sau o „sinteză?“ Ne întrebăm deci cum este cu putință ca mintea să elaboreze cele două sensuri, îndreptățite deopotrivă, fără s'o ajute să se decidă asupra celui real, și să suprime bifurcația?

Intrebarea este legitim s'o punem, oricât s'ar părea de „subtilă“. Iar răspunsul va dovedi o curioasă neînțelegere în problema „originii limbii“.

Cercetând diversele „opinii originale“, emise de savanți români și streini, autorului i-au trecut prin fața ochilor, volumele cu titlu asemănător celui pe care noi îl citim pe coperta cărții d-sale.

Dar la fiecare lucrare cu „opinii“ originale titlul sugera sensul de „investigație proprie“. Autorul a cercetat însă mai multe lucrări, cuprizând felurite constatări și afirmații, deosebite și uneori contrare, despre acelaș lucru. Deducem că atunci când a acordat titlului sensul de „investigație proprie“, ceeace a gândit, în fond, era numai „opinia“ unui autor, despre **originea** limbii, și nu legiferarea însăși a acestei origini. Autorii, deosebiți în detalii, afirmă totuși toți, că suntem de neam latin, în ce privește structura rasială. Acest adevăr, despre desprinderea din tulpina **romană** a unei **ramuri**, ce-o formează astăzi poporul român, — ei se întreabă dacă se poate dovedi prin **limba** ce-o vorbim, care este latină.

Prin urmare, filologii tratând despre **originea** limbii române, voiesc să aducă argumente, prin stabilirea acestei origini, și să probeze că poporul român este ramura din **tulpina** latină. Limba vorbită este însă un fenomen al vieții, pe care nimeni nu-l poate tăgădui. Comparând bunăoară, limba română, cu limba italiană, cine va putea tăgădui viața vorbirii latine, din una din ele, afirmând-o în cealaltă?

Deasemeni, că poporul italian continuă, în acelaș spațiu geografic, structura latină, cunoscută istoricește, că a trăit în Italia ,nimeni nu contestă. Deaceea autorii italieni, nu simt nevoia să documenteze această continuitate.

Contestarea **dreptului** românesc de prim ocupant în Dacia, făcută de autori unguri, cu scopuri, ce nu au de face cu știința silește, în schimb, pe filologii români, să o documenteze, prin **originea limbii**, că poporul nostru e latin și că are dreptul de prim ocupant.

Observând, prin urmare, această transformare a problemei „originii limbii“ în instrument de dovedire a latinității și continuității, este logic să ne întrebăm dacă instrumentul este **bun**, dacă prin însăși **întocmirea** lui este făcut să ne servim de el în acest scop. Ca să clarificăm acest aspect al chestiunii, să presupunem bunăoară un copil, născut în Italia, din părinți italieni; că o împrejurare oarecare, silește familia să vie în România, și că, deasemeni o împrejurare, face pe copil orfan la vârsta când încă n'a învățat să vorbească.

Luat de un orfelinat și crescut, nu încape îndoială că, deși va vorbi românește, și nu va ști nici un cuvânt al limbii vorbite de părinți, această odraslă va fi, de **origine**, italian.

Limba română pe care o vorbește, nu va desființa adevărul că el este italian, și că s'a născut în Italia. Aceeași concluzie o tragem, dacă am considera cazul contrar al unui copil român, născut în România, dar dus într'o țară străină, a cărei limbă ar învăța s'o vorbească, neavând putința să învețe pe cea a părinților săi. Limba deosebită de a părinților, este clar că nu va fi pentru nimeni, argument, că nu s'a nsăcut în România și nu este român.

Că după aceste cazuri **individuale** se pot deduce concluzii valabile și pentru un **popor**, o probează faptul **real**, al pierderii **limbii** unei populații, prin ceeace se cheamă desnaționalizare.

Ungurii bunăoară, au urmărit desnaționalizarea Ardealului românesc și se constată astăzi așezări sătești, în care se vorbește ungurește, deși populația are origine românească. Prin faptul că nu știu românește, ungurii tăgăduesc originea lor latină. Este limpede însă, pentru judecătorul obiectiv, că rostirea graiului maghiar, și ignorarea celui românesc, nu desființeaz ăadevărul despre originea latină a acestei populații.

Privit și într'o perspectivă mai larga, fenomenul se verifică și în cazul unui neam întreg, ca Bulgarii, care vorbesc o limbă slavă, deși **originea** lor rasială este alta decât cea slavă. Iar limba slavă, vorbită azi, nu le-a schimbat din structura lor biologică, moștenită din tulpina lor originară.

Concluzia, este deci limpede. Se confundă orginea rasială a **poporului**, cu originea limbii vorbite a cărei structură latină în cazul nostru, nimeni nu o poate contesta. Ca titlu pe copertă: „originea limbii române“, nu poate deci să însemneze decât că vorbirea în care sunt vii astăzi cuvintele ,limba“ și „română“, continuă vorbirea în care erau vii, „lingua“ și „româna“. Că și poporul este latin o dovedește în schimb numele de **român**, sau **vlah**, cu care ne-au numit streinii, pecetluindu-l document al originii, încât, chiar dacă adoptam, ca bulgarii, limba slava, tot **„latini“** rămâneam. Faptul că streinii ne-au dat numele, înlătură orice tăgadă.

CONSTANTIN FĂNTÂNERU

ETCAETERA...

IMPRUDENȚĂ

O vorbă din bătrâni ne sfătuește să nu ne jucăm cu apa și cu focul. Iată însă că d. Grigore Vasiliu Birlic, acest copil răsfățat al teatrului românesc nesocotește bătrânească zicală, jucându-se, chia rîn văzul publicului, și cu apa, și cu focul.

Astfel, la Teatrul Comoedia se reprezintă în clipa de față piesa „Prostul din bae“, cu — bine înțeles — Birlic în rolul principal.

Cu toate că în piesă este mereu vorba despre o bae și este dela sine înțeles că în bae se află apă, imprudentul actor Birlic n'a pățit nimic. Și aceasta, numai pentrucă a știut să înnoate cu dibăcie printre sutele de hârtii de câte-o mie de lei pe cari — a isbutit să le câștige, grație piesei „Prostul din bae“.

Incurajat de acest prim succes, d. Birlic face, de astă dată, exces de imprudență.

Viitoarea premieră pe care-o anunță Teatrul Comoedia este farsa: „Arde... nevastă-mea!“

După cum știm, este mai imprudent să te joci cu focul, decât cu apa.

Noi, totuși, îi urăm succes lui Birlic, nădăjduind să-i ardă doar nevastă-sa, și să nu se ardă și dânsul, în cazul că spectacolul n'ar dobândi succes.

EPIGRAMIST

Dacă aș fi director de teatru, n'aș face niciodată imprudența să invit la teatrul meu un epigramist. Aș păți, poate, ce-a pățit doamna Filoti, invitând un

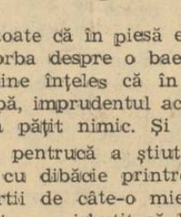

cunoscut epigramist, la spectacolul pe care îl prezintă actualmente Teatrul din Sărindar: „Orașul fără avocați“.

S'a uitat epigramistul pe scenă, s'a uitat prin sală, iar rezultatul acestor inspecții, a fost o epigramă trimeasă actorilor, în culise:

Vă rog frumos să m'ascultați
Că n'am s'o spun de două ori:
Orașu-i „fără avocați“,
Iar sala, „fără spectatori“.

In treacăt fie spus, epigramistul venise la spectacol într'o Luni, zi cunoscută ca foarte slabă în materie de rețete teatrale.

REȚETĂ

Iar o să recurgem la o epigramă.

Dar suntem convinși că o să ne dați dreptate!

Știți, mă rog, care este repertoriul Teatrului Regina Maria, fuzionat de curând, cu cel Municipal? Nu?...

Să vi-l spunem noi!

Prima piesă se va numi: „Pentru Patrie!“, iar a doua piesă va fi — ghici, ciupercă, ce-i? — „Papa se lustruește!“

Nici nu mai știm exact dacă acesta este al treilea sau al patrulea an de când „Papă“ se tot „lustruește“ pe scena Teatrului Regina Maria.

Așa că îi dăm toată dreptatea domnului Jean Moscopol, care, într'o seară, la „Café dela Paix“, a compus următorul catren, adresat trupei Bulandra, Storin, Maximilian:

Când piesa ce s' prezentat
Obține un succes cam *mat*,
Direcția o înlocuește,
Și-atunci... *papă se lustruește.*

PREVĂZĂTORI

In curând proectele domnului George Șoimu de a înființa un teatru de reviste, se vor transforma în realități. Astfel, îi putem anunța pe cetitorii noștri că noul „Teatru de Azi“ are, în clipa de față, trupă, decoratori, regisor, pian, orchestră și, chiar și sală.

Este vorba despre sala fostului cinematograf Bitolia — **fost** și acesta pe vremuri, Rialto — Sala se află în centrul Capitalei ,între piața Rosetti și piața Brătianu.

Mai dăm încă un amănunt: „Teatrul de azi“ se află situat lângă un magazin de **puf și fulgi**.

Ceeace l-a făcut pe un **acru-dulce** cronicar dramatic să constate:

„Prevăzători mai sunt oamenii ăștia. **Și-au ales, drept vecin, un** magazin de perne, numai și numai din prudență. Dacă revista n'are succes și **cade**, o să cadă măcar pe moale“.

SUGESTIE

Unii cetitori au adus imputări caracterului prea **teatral** al notelor ce apar în această rubrică.

Vor cetățenii ca într'o revistă **literară** până și bârfeala să fie tot literară.

Cu dragă inimă am satisface această dorință a cetitorilor noștri. Trebue să precizăm însă că în ultimul timp, n'am mai avut ocazia să bârfim cărțile literare, nu pentrucă acestea ar fi prea bune, ci pentru simplul motiv că ele nu mai apar deloc. Și să nu credeți că scriitorii români ar purta vina acestei crize de cărți pe piața literară.

Marii vinovați sunt numai cetitorii, sau — mai bine zis — cetățenii cari nu mai vor deloc să cumpere cărți..

Veți spune — poate — că s'a scumpit prea mult prețul cărților. Dar atunci, cum se explică abundența spectatorilor în sălile de teatru? Căci, — slavă Domnului — s'au scumpit îndeajuns de mult, și biletele de teatru.

Singura explicație ar fi, atunci, lenea cetățenilor cari preferă să li se servească, mură 'n gură — mai bine zis: „mură 'n ochi“ — piesele de teatru, decât să se obosească, cetind cărți.

Ce se va întâmpla atunci cu maldărul de romane, nuvele și poezii cari încarcă până la refuz sertarele atâtor scriitori români?

Fiindcă îmi sunt antipatici sobolanii și nu vreau ca manuscrisele literaților noștri să le procure hrana zilnică, propun următoarele:

Cel mai nimerit lucru ar fi ca romanele să nu mai apară, ca până acum, în cărți, ci să fie

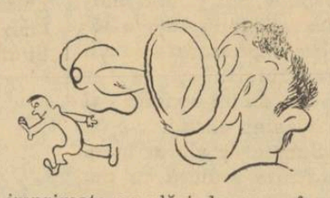

imprimate pe plăci de gramofon.

Cetățenii vor fi, astfel, scutiți de atât de plictisitoarea lectură a cărților, ei putând să asculte la gramofon ultima poezie a lui Carionopol, așa cum ar ascultă ultimul cântec național al Mariei Tănase.

Această sugestie prezintă însă și ea unele inconveniente. Gândiți-vă, de-o pildă, de câte plăci de gramofon ar fi nevoie, pentru a se putea imprima „Istoria literaturii române“, de G. Călinescu. Bine înțeles această lucrare ar trebui să **apară** pe plăci incasabile, deoarece mulți cetitori nervoși ar putea, în câteva minute, să spargă în țăndări bunătate de **operă**.

In schimb, câtă satisfacție le-ar procură tinerelor sale admiratoare, glasul domnului Ionel Teodoreanu, cetindu-și ultimul roman! Totuși, credem că romanele d-lui Ionel Teodoreanu nu s'ar mai vinde atât de mult sub această înfățișare, deoarece ar fi foarte greu de încrustat pe placa de ebonit, autografele autorului.

In orice caz, noi propunem această schimbare la față a operelor literare.

Rămâne de văzut, dacă ea va fi urmată.

TOAMNĂ

Am primit, zilele acestea, o scrisoare iscălită M. I. Desprind din scrisoare, un gând:

„Doui castani și un teiu s'au certat cu portarul din curte. Au devenit foarte obraznici. Pe portar, îl obligă să mâture frunzele veștejite și pe mine mă fac să plâng....“

Nu mai fi tristă, necunoscută fetiță.

Au să vină în curând fulgii de nea și au să te facă să râzi, pentrucă sunt convins că ai șoșonei frumoși și mănuși călduroase, iar, pe străzi, au să-ți surâdă oameni caraghioși de zăpadă.

Așa că, șterge-ți lacrămile și așteaptă ,liniștită, primele zăpezi ale iernei.

PUNCT ȘI VIRGULĂ

Expozițiile de artă plastică

(Urmare din pag. I-a)

Dar oare ceeace se expune la Dalles, nu angajează oare și prestigiul nostru cultural?

Localurile, care angajează prestigiul marilor noastre instituții de cultură, au dreptul să se transforme în instrumente de compromitere a Țării, și de depravare a valorilor noastre culturale? Nici măcar aci să nu fim scutiți de a ne face de râs? Pentru prețul de închiriere al unui compartiment în sala de expoziții, să fim expuși a fi considerați un popor incult, lipsit de cel mai rudimentar simț estetic? Unde am ajuns, dacă nici Academia Română și Atheneul nu ne feresc de asemenea

A admite asemenea expoziții în sălile de la Dalles și Atheneu, e ca și cum ai admite un taraf de muzicanți de bâlciu, să concerteze în incinta acestor săli. Situația este perfect analoagă fiindcă avem de a face exact cu același nivel artistic.

Pentru literatură există o opreliște, întrucât marile edituri, chiar particulare, nu publică orice, având un organ de selecționare a lucrărilor oferite spre publicare. Cu atât mai mult edicturile instituțiilor oficiale (Academia, Fundațiile Regale, Casa Școalelor).

Pentru Teatru există un comitet de lectură.

Pentru Film există o comisie de cenzură.

Pentru muzică este buna reputație a artistului.

In toate cazurile așa dar, localurile și instituțiile publice, care angajează oficial prestigiul și interesele superioare ale culturii naționale, aplică un control, fac o selecție. De ce nu se face acelaș lucru și în cazul artelor plastice? Oricât de defectuos ar fi sistemul cenzurii artistice oficiale, totuși este preferabil libertinajului de acum. Este destul să plătești chiria unui apartament a oricărei săli de expoziție, chiar cu caracter quasi-oficial, ca să poți infesta publicul cu orice inepții. Acest lucru este inadmisibil și oficialitatea noastră nu poate rămânea indiferentă. Indiferentă poate rămânea numai în ceeace privește sălile de expoziții având un caracter cu totul particular. In primul caz însă autoritatea tutelară, adică Ministerul Artelor are și dreptul și mai ales datoria să intervină. Ar trebui anume să creeze săli de expoziție oficiale, cel puțin în orașele mai mari ale Țării. Aceste săli pot fi o parte din cele existente aparținând instituțiilor publice și instituțiilor culturale oficiale ale Statului. Ministerul ar subvenționa aceste instituții, plătind o anumită sumă, pe care în parte ar recupera-o din chiriile luate de la expozanți, (chirie la care de altfel ar putea și renunța, oferind artiștilor merituoși în mod gratuit sălile de expoziție). In acest chip Ministerul prin inspectorii săi ar putea exercita un control, care să asigure acestor expoziții un anumit nivel artistic.

Nu se poate susține că Ministerul exercită deja acest control și face o riguroasă selecționare prin Salonul oficial. Acesta este insuficient și necorespunzător pentru mai multe motive:

Intâi pentrucă, prin destinația lui este, cum trebue să și fie, foarte exigent, primind un număr foarte restrâns de tablouri; apoi nu ține decât o singură lună pe an, și nu există decât în Capitală.

Incheind aceste rânduri, rog persoanele vizate să nu se considere de loc ofensate, pentrucă a nu avea geniu sau chiar și talent, nu este o rușine. Rușine este numai a pretinde că le ai, fără a le avea. Iar eu împotriva acestei rușini mă ridic. In definitiv geniul și talentul nu este meritul propriu al nimănui, ci e meritul exclusiv al firii, care-l oferă gratuit aleșilor ei. Meritul exclusiv al omului este numai munca, stăruința și onestitatea.

RADU I. PAUL

P. S. — Indreptându-mă spre redacție cu acest articol, citesc în afișul revistei **Vremea**, ultimul număr (623), apărut chiar în acea zi, un titlu, semnat de confratele Ion Frunzetti: **Povestea Sălii Dalles.** Bănuiam că atacă aceeași problemă. Cetind articolul am constatat ceva mai mult: o identitate surprinzătoare de observații, ba chiar și de cuvinte. E un document că opinia publică reacționează solidar, că are dreptate, și prin urmare să i se dea ascultare cât mai grabnic.

R. I. P.

Boema

Legea mea pe atunci se numea întâmplare;
Prin desișul alb al viselor îmi făceam cărare
Sub ceruri înalte singur cu soarta mea
Ascultam cântecul clipei cum înflorea.

Dar duhul tristeții se ținea după mine:
Murmurătoare umbră, auzeam cum vine
Dela toate răspântiile; ispita-i dureroasă
Răsărea fantomatic-salcie umbroasă.

In sate pustii, cârciume tăcute
In lumină verzue de aur tremurătoare
Chemătoare primeau inimile noastre durute
Pe care n'a surâs o rază de soare.

Și astfel, la marginea vieții treceam
Demonul tristeții cu grije 'l creșteam;
Oamenii pământului pe care-i întâlnim
Mirați se'ntreabă: din care lume venim?

Noi suntem frați de chip, plante ciudate
Glumeț întoarse cu rădăcinile'n sus; —
Liniile durerii pe fețe tăiate
Vieții-'nainte de-a-i răsări am apus

ION BĂLAN

Amurg în Rusia

In Rusia lui Serghei Esenin
Amurgu-i ca o baltă de venin,
Pe după dealuri încrustate'n piatră
Cățeaua morții schelăe și latră.

Zac sate rari prin văgăuni adânci
Și casele pitite dau în brânci
I-atât pământ și-atâta bogăție
Dar oameni-s sleiți de sărăcie.

Amurgul își pătează balta'n roz
Și cânt-o cucuvea la un colhoz.
Mi-e sufletul în mine ca un sloi —
Sau ca'ntr'o povestire de Tolstoi.

ION SOFIA MANOLESCU

CASA cu OBLOANELE LĂSATE

(nuvelă inedită) de PAUL IONESCU-DANIEL

Cu pălăria trântită neglijent pe o ureche, cu mâinile în buzunar și cu țigarea înfiptă ironic în colțul buzelor, tânărul Ion Stratulat, boem incorigibil cu pretenții de poet neînțeles, cutreera străzile.

La amurgul cețos de început de primăvară, el scruta cu priviri distrate biletele de închiriat, trandafirii și ispititoare, lipite pe ziduri albe.

Nimeni nu ar putea afirma cu siguranță ce-l îndemna pe tânărul nostru erou să-și schimbe locuința. Poate că vești nicile văicăreli și cicăleli ale gazdei cu jignitoarea ei lipsă de înțelegere pentru genii pe cale de afirmare, dar în urmă cu chiria, sfârșiseră prin a-i înfrânge nepăsarea.

Sau poate că în amurgul răcoros și alburiu îi plăcea să cutreere străzile liniștite, unde fiecare zid își trăește viața și fiecare casă adăpostește necunoscutul.

Acum pașii lui răsună apăsat pe caldarâmul unei străzi cu nume poetic și case cufundate în somn. Ochii au descoperit sus, pe geam, un bilet de închiriat spălat de ploi și îngălbenit de arșiță.

O casă joasă, bătrânească păstrează, în cerdacul impunător și în curtea largă, un aer de trecută și apusă bună stare.

Ion Stratilat s'a oprit.

Ceva îl îndeamnă să privească, să sune, să râdă tare, să facă orice, să turbure liniștea obsedantă. Curtea e pustie, cerdacul întunecat, paragina a ros până la temelie zidurile încovoiate, iar poarta masivă și greoaie care apără această fortăreață a tăcerii, e ferecată cu un lacăt gros spânzurat de un lanț petrecut de trei ori printre zăbrele.

In sfârșit, mâinile înghețate au dibuit soneria și acum un sunet strident sfâșie tăcerea străzii.

Odată. Nimic. Incă odată. Sunetul a vibrat lung, apoi a murit. Mâinile nerăbdătoare scuturâ cu putere poarta.

Innebunit de această tăcere halucinantă nemotivată, ireală, Stratilat s'a apropiat de gardul dinspre stradă. Bate îndelung, violent, cu senzația precisă a unui pericol iminent, care i-ar răsări dintr'odată din întunerecul cerdacului.. Dar nu se întâmplă nimic. Totuși, iată: la o fereastră din fund a răsărit un chip decupat parcă pe catifeaua nopții. O față palidă, stranie: ochi care privesc fără să vadă, un chip alb ca varul, fără viață, încremenit, un craniu hidos și tragic. O clipă doar, și apoi a dispărut în întuneric.

Stratilat a înghețat. Ar vrea să fugă, să-și audă pașii sfărâmând tăcerea, destrămând vraja, dar nu poate. Nu se poate urni, țintuit parcă de mâini înghețate. Dar nu vine nimeni. Incearcă să-și adune puterile, să-și impună gestul evadării, salvării. Ar vrea să spună, să țipe: plec, fug, dar în locul glasului său a răsunat o voce dogită și cavernoasă:

— Cine e acolo ?

Se uită împrejur. Nu e nimeni. Oare e ceasul ielelor, al vocii fără trup, a groazei fără nume?

— Cine e acolo?

Stratilat răsuflă. E o voce omenească totuși, și atunci... Adus brusc la realitate, își amintește de parcă s'ar deștepta dintr'un vs că a văzut cândva, în alt veac, pe altă lume, un bilet de închiriat.

— E acasă doamna proprietară?

Vocea a ridicat un colț de perdea.

— Așteptați puțin.

Ca în basme, lacătele grele cad unul după altul. Poarta s'a deschis scârțâind. Pe pietrișul curții, răsună ritmic cadența unui picior de lemn. O față ca de o sută de ani îi rânjește știrb. Sub boneta de pâslă, șuvițe de culoarea lămâii atârnă încălcite. Piciorul de lemn se ascunde sub un capod petecit.

Stratilat clipește: în fața lui, vrăjitoarea îl îmbie cu un rânjet amabil, deschizând larg poarta. Poetul își ține în mână soarta. Hotărât, pășește dârz în urma piciorului de lemn. In prima clipă, ochiul, neobișnuit, nu distinge nimic din odaie, obloane lăsate, aer mucegăit și rânced de cameră neaerisită cu anii.

Stratilat gândește, judecând după ceremonialul cu care a fost introdus, că se află în camera de gală... Baba îl liniștește.

Vă aduc imediat o lumânare.

Apăsarea pe care o simte în creștetul capului, de când a intrat, s'a așezat acum deacurmezișul pieptului. Se sufocă :

— Ridică te rog oblonul.

— De zece ani nu a fost rdcat oblonul... Vocea se înăbușea într'un sughiț: De când a murit domnul: dacă ar vedea conița că-l ridic...

Baba nu termină. Probabil că s'ar întâmpla ceva groaznic.

— Nu ești dumneata proprietăreasa ?

— Nu, eu sunt damă de companie...

„E macabru și comic", — gândește Stratilat și isbucnește într'un râs nervos în care se descarcă toată tensiunea ultimelor clipe. Bătrâna e jignită.

— Dece râdeți ? Și eu am apucat timpuri bune ; am fost și eu tânără, frumoasă, bogată, am călătorit mult și vorbesc trei limbi străine. Când am rămas văduvă, săracă, singură pe lume, m'am angajat institutoare la copii și îmi câștigam viața, dar mi-a retezat tramvaiul un picior, de am rămas beteagă. Apoi am venit aici. Conița era pe atunci singură. Mai ajutam puțin prin casă. Dar acum... Bătrâna și-a întrerupt strania spovedanie.

La lumina palpitândă a lumânării, Stratilat o privește.

I se pare acum parcă mai puțin sdrențuită, mai puțin respingătoare. De sub sdrențe s'a ivit, cine știe cum, o veche și prăfuită noblețe.

— Ei ! Și eu am fost odată cucoană, — mai oftează bătrâna și readusă în prezent adaugă :

— Mă duc să chem pe conița.

Stratilat a rămas în camera singuratecă. Intr'un ungher, un pian șade ghemuit. Pe jos, un vraf de note prăfuite. In mijloc, o masă șchioapă și două scaune fără speteze. Zadarnic caută cu ochii vreo lampă în tavan.

Zărește în schimb rețele dese țesute de păianjeni nesupărați dealungul anilor... In cadrul ușii a apărut o femee înaltă, osoasă. E îmbrăcată destul de îngrijit. Pare să aibă vreo 50 ani.

Trăsăturile îi sunt aspre, nasul încovoiat, fața pământie. Pune pe masă o lumânare aprinsă și îi întinde lui Stratilat o mână mare și osoasă :

— Ertați-mă că am zăbovit. Ce doriți Dvs.? Ochii cu lumini blânde contrastează ciudat cu asprimea feței. Stratilat se simte ca pe vremuri când, școlar leneș, trebuia să înfrunte întrebările Doamnei.

— Vă rog, aveți ceva de închiriat ?

— Eu ? Nimic !

— Păi eu am... cred... am văzut bilet afară.

Ea încearcă să-și amintească.

— Aha ! Biletul ? Mai e încă acolo ?

L-am pus acum câțiva ani când mi s'a prăpădit bărbatul și vroiam să închiriez câte ceva. Dar nu a venit nimeni. Dumneata ești primul. Dar acum...

Vorba îi e molcomă și aleasă. Stratilat tresare înspăimântat. In cadrul ușii s'a ivit o arătare albă. In casa asta ca un mormânt, nu poate fi decât o fantomă. O fantomă ? E vedenia de adineauri, chipul din fereastră... E albă, albă, în cămașe de noapte lungă, albă, cu un ștergar alb pe cap.

O clipă îi fixează mută. Apoi, cu brațele deschisă, se năpustește spre gazdă. Urlete, urlete înspăimântătoare, umple odaia. In jurul mesei se desfășoară un dans macabru, sălbatec, însoțit de țipete sfâșietoare.

Lumina lumânării cade pe cămașa albă ca un giulgiu. Apoi se retrage în umbra unui ungher, se chircește pe jos și vociferează. Cuvinte stranii, într'o limbă necunoscută. Necunoscută ? In amintirea lui Stratilat s'au trezit amintiri, din copilăria îndepărtată și în ureche îi răsună vocea dojenitoare a lui Fräulein Mitzi...

Dar vorbește nemțește ! își spune el uimit. Limba europeană are rezonanțe de dialect african.

— Vrăjitoare bătrână !, iar mi-ai adus străini în casă ! Iau toporul și vă dau la toți în cap, la toți, la toooți...

Ingrozit de scena lugubră, Stratilat nu îndrăsnește să se clintească. Gazda se scoală liniștită de pe scaun și apucă mâna nebunei.

— Haide Grety, liniștește-te, ce înseamnă asta ? Prin minune femeea s'a potolit. Ca prin ceață, Stratilat o vede înaintând spre el cu mâna întinsă, cu chipul schimonosit de un zâmbet.

— Bună ziua, domnule Hanz. Ce mai faci, ce fac Fritz și Elza ?

— Eu sunt Hanz... Hanz, își zice Stratilat și în clipa aceasta îi pare totul atât de normal, atât de la locul lui, încât se simte chiar Hanz și e gata să răspundă foarte convins :

— Mulțumesc bine.

Dar nebuna se îndreaptă țeapănă spre ușă.

— Unde te duci Grety ?

Sigură de sine, Grety răspunde :

— Numai să mă plimb puțin prin Prater. Priviri uluite o urmăresc. Când am mai trăit eu toate astea ? se întreabă Stratilat, cu impresia penibilă a unor întâmplări văzute și trăite altădată, de care zadarnic se străduește să își amintească.

Gazda se simte datoare să-i dea explicații :

— E o rudă îndepărtată a soțului meu, vieneză de origine. Când părinții ei au sărăcit și au fost siliți să părăsească Viena, de disperare și-a pierdut mințile.

Au internat-o la ospiciu.

Bucureștiul a rămas pentru ea Viena, oamenii de aici au rămas pentru ea cei de acolo.

N'o să se facă bine niciodată, spun doctorii.

Am luat-o la mine, că e mai bine îngrijită. Pentru sufletul soțului meu...

— Ce logic, ce normal e totul, cât de banal... Și totuși... ochiii ei cată spre păinjenișul din tavan, ca pentru a cere de acolo o mărturie postumă, a răposatului soț.

Și... răspunsul acesta n'a întârziat. A venit deodată sub fomă de gemete înfundate, răsbind prin perete. Stratilat își trece mâna pe fruntea obosită. Gazda s'a ridicat îngrijată.

— Iartă-mă, te rog, o clipă.

Stratilat se simte smucit, împins, încolțit. Trebue să urmeze, trebue să știe... să vadă... Un coridor lung, nesfârșit de lung. Besnă. Mâinile pipăe pereții reci și umezi. Gemetele s'au întețit. De subt o ușă, se strecoară o geană de lumină. O încăpere mare, imensă. Intr'un perete, o icoană vegheată de o candelă. Luminița pâlpâe, se luptă vitejește cu întunecimile care înecă odaia, îi înmulțesc ungherele, te cotropesc... Gemetele vin din patul mare, dublu, de mahon, care ocupă un perete întreg.

La lumina pâlpâindă, Stratilat distinge un chip palid, o față bărboasă, sălbătecită de suferințe.

— Te doare rău ?

Gazda s'a aplecat peste bolnav. O mișcare hotărîtă a tras plapuma... Luminița candelei scaldă un trunchiu inform. Pe jos, lângă pat, șade închircit un bătrân cu fața de pergament, cu barba lungă de nea, cu plete ninse.

— Dar îl cunosc, gândește Stratilat uluit. L-am mai văzut... Când ? Unde ? Parcă s'a deschis deodată poarta care despărțea viața lui trudită de acum, de lumea fermecată a copilăriei. E Statu-Palmă-Barbă-Cot, își spune el. Și un zâmbet șăgalnic de aducere aminte îi sclipește pe buze... E el... L-am regăsit în sfârșit... Piticul șade încovrigat peste o carte mare cu scoarțe de argint, iar buzele-i uscate murmură neîntrerupt o litanie monotonă.

Vocea aspră a gazdei rupe farmecul.

— Dă-te la o parte părinte ! Mâinile mari și osoase se mânuesc cu îndemânare vata și tifonul. Fără scârbă, fără teamă.

In ochii stinși ai bolnavului s'a aprins o scântee caldă, duioasă, care dăruește un farmec nou și scump camerei sinistre.

Gazda a învelit bolnavul :

— Fira ! Unde ești ? Ca răspuns a țâșnit din întuneric făptura puțintică a unei fetișcane.

De unde a răsărit ? se întreabă Stratilat obosit. De sub o perdea... din dușumea, din întuneric, din noapte... „Stai puțin cu taică-tău, părintele e obosit".

Cuminte, fetița se așează pe pat, chip palid de copil, cu ochi mari și triști de icoană bizantină. Gazda sgudue, nerăbdătoare, umerii bătrânului.

— Du-te de te odihnește, părinte.

Bătrânul rămâne nemișcat,

Intr'un târziu, se ridică cu greu de pe podea și se ghemuește într'un ungher, murmurându-și neînțeleasa melopee.

Gazda îl privește cu respect. Se simte datoare să dea explicații.

— E un om al lui Dumnezeu, un sfânt adevărat. A făcut și minuni la mânăstire. A îngropat toți călugării, au venit alții mai tineri și nu l-au înțeles. El a plecat în pribegie din sat în sat din casă în casă. L-am găsit într'o seară, rătăcit pe străzi și l-am luat la mine. Pentru sufletul bărbatului meu...

Da, așa e. Așa trebue să fie, gândește Stratilat.

Atunci, de unde impresia aceasta nelămurită de absurd, de nefiresc ? Deodată se simte dator să facă ceva, să ia parte, să se amestece și el. Dar tot impulsul eroic se descarcă într'o întrebare stupidă, adresată fetiței.

— Câți ani ai ?

Vocea lui a răsunat straniu și dogit.

Fira îl privește cu ochi blânzi de vițel. Din gât îi ese un gâlgâit ciudat, un murmur de robinet deschis.

— E mută, îl lămurește gazda. Tot pe stradă am găsit-o. Stătea, cu tatăl ei, infirm și bolnav, într'o pivniță rece și umedă.

Ziua cerșea. I-am luat pe amândoi la mine. Pentru sufletul...

Fraza, fraza care lămurește tot, și desleagă taina, n'a apucat să fie rostită. Ușa a fost isbită puternic de perete. A năvălit nebuna, despletită, în cămașe, cu ochi holbați, cu o cercevea ruginită în mână. Cu fața schimonosită de ură, se năpustește asupra gazdei.

— Vrăjitoare, bătrână — vrăjitoare bătrână, dă-i afară pe strigoii ăștia care sug sângele... Noaptea vin la mine și vor să mă gâtue... Dar n'ai de unde să-i apuci ca să-i ucizi. Numai ziua sunt oameni și ziua trebue uciși...

Ce s'a întâmplat apoi, Stratilat își amintește greu, ca prin ceață ! Vede nebuna apropiindu-se de pat, cu brațul ridicat amenințător. Vede pe Fira svârcolindu-se pe jos, mic animal încolțit, înnebunit de spaimă. Inchide ochii ca să nu mai vadă... Dar totuși vede... Vede nebuna luând lumânarea de pe masă și învârtindu-se într'un ritm năprasnic. Buzele lui murmură inconștient :

— E Noaptea Valpurgiei. E ora Ielelor !

Goniți de lumina lumânării, păianjenii mari aleargă pe pereți. Dar în haos răsună o voce, o voce omenească, puternică și amenințătoare :

— „Ce-i aici ? Sculatu-s'au morții ? Vestitu-s'au îngerii noștri? Sunat-au trâmbițele ? Sau... Vocea degenerează într'un geamăt sfâșietor : păcătoșii de noi: Doamne, fie-ți milă de noi păcătoșii".

In genunchi, cu degetele răsfirate spre tavan, piticul Statu-Palmă-Barbă-Cot, profet improvizat, imploră mila Cerului.

Stratilat încearcă să privească pe gazdă.

Fața ei e calmă, galbenă, lipsită de orice expresie, și cu aceiași siguranță prezidează sabatul drăcesc. Nici un mușchi nu tresare pe fața-i împietrită.

Stratilat se așteaptă din clipă în clipă să o vadă încălecând pe o mătură și sbughind-o pe fereastră, ca vrăjitoarele din basmele copilăriei lui... Deodată deschide ochii mari : a mai intrat cineva în cameră.

E baba cloanța, gândește cutremurându-se. Da, e „dama de companie" care l-a introdus în cameră.

— Ce, iar nu vă astâmpărați ?

Binișor, o împinge pe nebună afară :

— Haide, du-te de te culcă !

Il scutură pe moșneag.

— Părinte, fă-mi loc să trec.

Toarnă un pahar de apă în obrazul mutei care zace întinsă pe spate, moartă parcă:

— „Haide fată, lasă mofturile !" apoi către stăpâna sa :

— Zău coniță, nu știu de unde și dece îi aduni pe toți ăștia ? Ce-ar spune domnul — Dumnezeu să-l ierte, — dacă ar vedea cine doarme în patul lui ? Se pare că răposatul a auzit întrebarea și că vrea să-i răspundă personal.

De undeva din văzduh, răsună o melodie cerească. Cântă Ingerii...

E vocea Heruvimilor și Serafimilor. O melodie senină, limpede și grațioasă plutește o clipă în camera groazei.

Apoi se topește încet. Na fost decât un pian și a fost doar o arie de Mozart.

Bolnavul nu mai geme. Piticul nu mai murmură, muta se trezește la viață. Stratilat aude cum baba spune că toate crizele nebunei își găsesc deslegare și isbăvire în aceste sunete pe care le scoate din instrumentul vechi și hodorogit, inconștientă și fericită. Simte că acum poate să plece, că viața de afară îl cheamă, că nimic nu-l mai ține pe loc.

Simte că e tânăr și că va trăi, și va uita...

In coridor îl isbește în față aerul rânced.

O pisică neagră îl privește prin liniuțele ochilor verzi și tainici, dar nu e decât o biată pisică neagră. Vraja s'a deslegat... și a plecat, petrecut până la poartă de pasul scandat al piciorului de lemn.

Lacătele au căzut, poarta s'a descsis, apoi a recăzut greoaie. In stradă, Stratilat s'a oprit o clipă. O mașnă trece lunecând ușor, cu farurile aprinse. Dintr'o casă, răsună vocea aparatului de radio. Privește înapoi, spre casa adormită și tresare. Ca trezit dintr'un vis, își dă seama că nu e decât o casă părăginită și prost întreținută, că gazda nu e decât o femee cam sărită, cu intenții filantropice, și că figurile de apocalips strânse în jurul ei sunt doar niște biete epave, cărora ea încearcă să le îndulcească soarta. Și vraja ? Da, Stratilat simte, cu părere de rău,, că vraja a existat doar în închipuirea lui aprinsă, de poet simbolist și neînțeles. Apoi, amintindu-și că de fapt caută o cameră „mobilată modest", pleacă, oftând resemnat, în căutarea ei.

Cântec de peste Nistru

Bate vântul peste Nistru, peste șes,
Aur verde, grâu bogat pentru culeș.
Tot argintul din licoarea apelor,
Brazdele 'mpletite'n gura sapelor.
Și-o să povestească peste vremi bătrânii,
C'au trecut pe-aici barbari mai răi ca hunii.
Au distrus în cale holdele-aurii,
Și-au călcat sub cisme mame și copii.
Viile cu sânul plin și greu de rod,
N'au ajuns pentru netrebnicul norod.
Nici hambarele 'ncărcate'n sus cu grâne,
N'au ajuns pentru lăcustele păgâne.
Frații noștri duceau viață grea, de jug,
In Moldova Românească dela Bug.
Dar veni o vreme ca un Răsărit
Se ivi din nou aprins un colț de soare.
Cea mai mare și mai sfântă sărbătoare...
Astăzi plaiurile toate-s ale noastre
Ale noastre-s toate florile albastre.
Și în locul vuetului lung, sinistru,
Cântecul s'aude dincolo de Nistru,
Unde frații 'ngenunchiați se roagă'n tihnă,
Pentru cei cari-au murit cu fruntea sus,
Dumnezeu să-i aibă 'n pace și odihnă...

Și isvoarele de-acum mereu vor duce
Peste câmpuri spintecate-adânc de plug,
Strigătul ostașilor ce pentru cruce,
Și-au dat sângele'n Moldova dela Bug.

CONSTANTIN SALCIA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

457941

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIATIUNII"
Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRATIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 45
SAMBATA 1 Noembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

NEVOIA DE A EXPRIMA

Din punctul de vedere al cititorului, o carte este ceva mai frumos ca viaţa. El se consolează de proza vieţii de toate zilele cu proza sărbătorească a cărţii care-l ispiteşte cu făgăduiala celui mai puţin amăgitor paradis artificial: acela al unei libertăţi nestânjenită de vreun fel de contingenţă nu numai socială, dar nici măcar lăuntrică, autobiografică: libertatea de a fi altul sau altfel, fără ca totuş această alteritate să-i ştirbească întrucâtva conştiinţa identităţii cu sine. El îşi redobândeşte, fie chiar şi pentru câteva ore, acea virtualitate originară la care făcea aluzie Paul Valéry, prin gura lui Socrates, în Eupalinos, spunând că „ne naştem mai mulţi dar murim unul singur". Acest „unul singur" e produsul vieţii sociale, unica şansă pe care am folosit-o renunţând la altele posibile. Dar aceste existenţe embrionare pe care le purtăm în noi, sortite unui minorat inexpresiv şi care alimentează până departe în viaţă regretele şi nostalgiile noastre cele mai obscure îşi găsesc în răstimpul scurt al lecturilor şi la contactul sporadic pe care-l întreţinem cu artele diverse, un climat favorabil în care s'exercită uneori cu o violenţă surprinzătoare.

S'a observat însă că această virtualitate redobândită poate să aibă pentru existenţa noastră socială un efect adeseori dăunător. Simplificarea până la unilateralizare e necesară pentru „a răzbi"— cum se spune, — în viaţă. Şi toată acea virtualitate pe care am semnalat-o nu face decât să îngreuneze, ca o aluviune, canalizarea directă şi lesnicioasă înspre viaţă.

Spiritul practic american a sesizat primejdia înmagazinării de „sentimentalitate inertă", cum îi spunea William James — pe care o alimentează în sufletele noastre bucuriile artei. La această generozitate pernicioasă, acelaş James a şi propus leacul: ieşind dela un concert, de pildă, să ajuţi cuiva să se urce în tramvai sau să-i dai locul, să faci însfârşit un gest care să cheltuiască acel prisos sufletesc ce s'ar putea depozita, altfel, dăunător, ca un fond de sentimentalitate inertă. Cu alte cuvinte să exprimi, oricum, prin unul din gesturile vieţii sociale.

A exprima nu este însă numai o terapeutică necesară pentru higiena bunelor raporturi sociale dar şi un fel de a fi general omenesc. Ceea ce face posibilă viaţa în comun, şi nu numai atât dar încă, suportabilă şi plăcută chiar, ceea ce cu un cuvânt numim sociabilitate decurge din nevoia de a exprima.

Amintiţi-vă de scena creaţiei omului dela Capela Sixtină: degetul arătător al Creatorului atingând aproape arătătorul primului om, adunându-l din neant, chemându-l să fiinţeze. E unul din cele mai expresive gesturi şi mai adânci de semnificaţie din istoria omenirii. E începutul dialogului între creaţie şi creatorul ei, reprezentarea — adică semnul — şi sensul în acelaş t'mp, a unei posibile sociabilităţi şi îngăduinţe reciproce.

Oamenii s'au deprins lesne să fie sociabili, — cu anumite restricţii pe care singuri şi le impun şi între limite arbitrare — uneori cu o indiscreţie şi o brutalitate expresivă, încât s'ar părea că e tocmai contrariul sociabilităţii. Istoria ne învaţă totuşi că nu trebuie să desnădăjduim.

MIHAI NICULESCU

Unde ne sunt SCRIITORII?

Se spune că odinioară, când sălbăticiunile pădurii aveau glas omenesc, s'a iscat o sângeroasă neînţelegere. Cum şi pe acea vreme, pe semne că era moda conferinţelor de război, s'au strâns parlamentarii patrupezi la un mare sfat, ca să găsească prilejul hărţuelilor.

Sfârşitul îl ştiţi din cunoscuta fabulă. S'a găsit, adică, un ţap ispăşitor în persoana modestului iepuraş, care şedea mai la o parte, cugetând la existenţa lui precară.

Poate că nu prea are legătură această poveste cu cele ce voim să lămurim aici. Citind în ultimul timp anumite aluzii la adresa scriitorilor, fără voe ne-au apărut din cărţile copilăriei urechiuşele iepurelui din fabulă.

„Unde ne sunt visătorii ? — ce fac scriitorii ?" — se întreabă unii confraţi gazetari, peste măsură de îngrijoraţi.

Şi pentrucă ei şi-au aşezat de circumstanţă ochelari fumurii pe coama nasului, nu fac decât să constate absenţa totală din viaţa publicistică de azi a scriitorilor, tocmai în aceste momente de suprem examen naţional.

In imaginaţia d-lor, ei consideră pe stihuitori ca un stol de umbre rătăcitoare, trăind undeva, în planeta Marte şi privind din înălţimi siderale cu ochi indiferenţi la frământarea pământenilor, departe de orice grijă lumească.

S'a răspuns prin câteva teorii de estetică şi anume că opera de artă durabilă este fructul unei elaborări prelungite — că e nevoe de linişte şi timp pentru apariţia literaturii de război şi altele.

Ne permitem a veni astăzi cu câteva preciziuni, fiind necesar a se înregistra, din moment ce s'a pus chestiunea în discuţie.

Mai întâi, scriitorul este şi el cetăţean, adică supus legilor ţării şi prin definiţie trebue să se găsească la datorie, alături de toţi fiii patriei.

Cunoaştem scriitori cari din prima zi a războiului au plecat pe front, unii voluntari, dând dovadă de acelaş suflet românesc, ca orice ostaş. Spaţiul nu ne îngădue să arătăm faptele de arme petrecute în iureşul luptelor. Amintim că un tânăr poet de talent, aflându-se într'un moment critic, deşi reporter de război, n'a pregetat să înhaţe o puşcă mitralieră, salvând situaţia. Astăzi, pe pieptul acestui brav confrate străluceşte pe merit decoraţia „Virtuţii militare". Actul acesta — se va vedea mai târziu — n'a fost izolat.

Din spitalele de răniţi am primit câteva scrisori care ne-au stors lacrimi. Un confrate ne scria zilele trecute, dintr'un spital din Braşov, că „este tare bucuros că i s'a liberat mâna dreaptă din ghips şi poate să ne trimită câteva schiţe şi versuri de război". Despre un glonţ, cuibărit în plămân, nu mai purta de grijă.

De curând, patru tineri scriitori : Em. Voinescu, George Vaida, Stoian Tudor şi Sergiu Ludescu, au plecat în cerul eroilor, să ţină tovărăşie lui Săulescu şi altora, dovedind că visătorii au fost întotdeauna şi bravi soldaţi.

S'a spus că în publicistica de astăzi numai activitatea ziariştilor se vede, pe când a scriitorilor nu.

Pentru ce această demarcaţiune, tocmai în aceste clipe când toţi mânuitorii de condei sunt chemaţi să înalţe cugetele cu harul lor ?

Mulţi dintre fruntaşii literaturii au fost şi buni ziarişti, după cum şi unii profesionişti ai gazetei, publicând opere de substanţă, se socotesc pe bună dreptate în rândurile scriitorilor.

S'a mai afirmat că scriitorii sunt absenţi din arena propagandei oficiale.

Sunt în măsură a arăta, fără putinţă de desminţire, că la Ministerul Propagandei şi la Secţia respectivă a Marelui Cartier General, cu mult timp înainte de începerea ostilităţilor, lucrează o seamă de scriitori fruntaşi, cari alături de ziarişti animează scrisul de astăzi. Este destul de emoţionant să vezi zilnic, cot la cot, poeţi consacraţi alături de tineri începători, înfrăţiţi printr'o caldă tovărăşie în munca anonimă de fiecare zi. Patriotismul lor este tot atât de sincer ca şi al înaintaşilor din trecutul război. Rolul acestei activităţi se poate constata în reportagiile cotidianelor, în gazetele ostăşeşti, în şezătorile spitalelor de răniţi, în „ora ostaşului la radio" etc.

Pentru opere de largă respiraţie, desigur că este nevoe de perspectiva timpului. Se ştie că bunăoară : romanul „Intunecare" al d-lui Cezar Petrescu — „Fata Moartă" — a d-lui Misir, şi celelalte cărţi de războiu au apărut câţiva ani după sfârşitul luptelor.

Prea sunt vii şi zguduitoare evenimentele ce trăim, ca ele să nu impresioneze pe scriitori ; prea mare a fost primejdia dela răsărit şi prea strălucit eroismul ostaşilor noştri, ca să nu se găsească printre poeţii noştri cântăreţi cari să evoce jertfa românească.

Primele semne au şi apărut în lirica de astăzi — iar cetăţenii noştri grijulii pot să fie siguri că, odată cu normalizarea editurilor, nu vor întârzia să apară nuvela şi romanul de război.

I. VALERIAN

UN PUBLIC NOU?

de ION FRUNZETTI

Urmările cele mai puţin previzibile din câte poate avea o frământare socială şi politică de genul celei pe care o trăim astăzi, sunt schimbările pe care le vor suferi tabelele valorilor umaniste. Este, bineînţeles, posibilă previziunea, într'o măsură oarecare, dar dela vagi intuiţii la certitudini coordonate pe planuri multiple, distanţa e însemnată. S'ar putea încerca stabilirea unui sistem, cu predominanţa probabilă a uneia sau alteia dintre valorile presupuse favorizate de noua structură a omului social, pornindu-se tocmai dela conceptul de „om nou", cu notele caracteristice cu care ni-l prezintă ideologia revoluţiei europene ce se impune acum prin luptă. Conceptele nu înfăţişează însă decât entităţi tipice, pentru realizarea cărora, în individualitatea care să le confere existenţă, e nevoie de o serie de derogări. Nimeni, nici chiar apologeţii lui de astăzi, nu pot şti cu certitudine, cum va arăta, în specificitatea sa de fapt, **omul nou,** pentru a răspunde pe baza viziunii pe care intuiţia acestui ins viitor i-o prilejueşte, despre nevoile sale spirituale şi preferinţele gustului său.

Că va exista o transformare înlăuntrul „republicei literelor", nu mai încape îndoială. Este verificat că „gustul" are condiţionări sociale mult mai puternice decât cele fireşti, general umane, şi decât cele individuale.

Răsfoirea întâmplătoare a paginilor trecutului culturii ne încredinţează de adevărul revizuirilor tuturor valorilor spiritului, odată cu marile prefaceri sociale. Nu mai departe decât în Revoluţia Franceză, fenomenul surprinzător al **„uscării"** unor anumite forme de cultură, în favoarea altora, a căror filiaţie din primele nu se putea aşa de uşor stabili, s'a putut observa cu maximă pregnanţă. Abolirea „Republicei Literelor" care a preparat şi premers revoluţia propriu zisă, este un fapt concomitent cu abolirea vechiului regim social, al aristocraţiei. Ne-mai-existând Academii, saloane, „Societate" (elită a gustului adică), nici „Connoisseurs", toţi pilonii vechilor valori cu alte cuvinte, aspectul vieţii literare şi culturale în general, era firesc să se modifice. Creată pentru o anumită specie de „honnêtes gens", literatura de până la 1789 rămâne după această dată în situaţia unei scrisori cu „adresantul necunoscut". Noul public al oamenilor „non-honnêtes", al celor de curând urcaţi în situaţii sociale importante, ca şi al străzii pur şi simplu, cere o altă literatură. A existat atunci, observa criticul **Thibaudet, o literatură revoluţionară,** dar n'a existat încă o **revoluţie literară.** Este ceeace se petrece astăzi. Epocile de mari răsturnări pragmatice sunt şi epocile de violente contraste istorice: între nevoia urgentă a unei

(Urmare în pag. 3-a)

VIORICA ANA IONESCU — **Tânără ţărancă**

2 Noembrie

Aş vrea în ceasul acesta, să-mi aducă cineva toate calendarele celor 25 de ani din urmă.

Firesţe, va fi greu de suportat întâlnirea cu fiecare din celelalte chipuri ale mele. O clipă aş rămâne poate uimit, poate încleştat ca'ntr'o durere repetată cu fiecare filă întoarsă. Pentrucă n'am nicio vină de a mă fi născut aşa, ori de a fi continuat cu atâta pasiune spiritele potrivnice ale tuturor dinaintea mea.

Apoi, cred că m'aş prăbuşi înspăimântat, ca peste un trup drag gata să moară. Mi-aş strânge calendarele în braţe — aşa cum m'aş îmbrăţişa pe mine însumi, şi o stranie mâhnire m'ar cuprinde. Pentrucă e de neînţeles, cum de-mi pot aduce aminte tocmai acum că'n fiecare calendar stau ascuns şi nemângâiat, ca zidit de viu undeva.

Am astăzi revelaţia acestui bizar 2 Noembrie. Nu ştiu dacă ursitoarele au fost darnice şi graţioase prea mult. Dar mai târziu am cunoscut decretul divin, prin care mi se hărăzea să ispăşesc păcate şi blesteme, comunicate misterios prin sânge.

Mă asculţi ?

Peste oraş trece dimineaţa clocotind !

Ar trebui să-ţi mărturisesc cât de umilă mi-a fost biografia şi cât de fanatică totuşi, în speranţele ei demonice. Trudit, am căutat adevăruri şi mai ales m'am căutat. Dece să te miri că necontenit am dorit reprezentări armonice, tocmai într'o viaţă ca a mea — în care armonia părea a fi un imposibil paradox. Dar nu ţi-ai da seama, că peste toate (în existenţele noastre superioare ca şi în mecanica brutală a consumării biologice) se ascunde pizmaş un **frumos negru ?**

Deşertăciunea nu începe de la „a nu afla" — ci de a fi oprit — nu ştiu de cine) să te afli. Căci ce poate însemna acest diabolic apel la calendare, dacă nu conştiinţa de a te şti un simplu om — cotidian ? Aşa ai fost şi tu, astfel toţi : **oameni-cotidian !** Unde sunt esenţele pure şi religia nouă, pe care ni le credeam sortite ?

Dă-mi voe să recunosc astăzi splendida mea ratare.

Asta demonstrează şi mai mult că n'am fost nici omtip, n'am găsit nici adevăruritip, nu sunt nici măcar un categoric NU-tip. Ci mai degrabă, în toate şi an de an, o superbă agonie lucidă !

Totuşi te-am întrebat adesea : — „Mă recunoşti ? Cine sunt ?"

Şi mi-ai răspuns cu gândul definitiv : — „Te ştiu. Eşti sufletul dela Inceput !"

(Cui să-i mulţumesc, că te-am întâlnit ? Tu, primul om, care-mi iubeşti spaimele şi deliciile nesimetrice ale spiritului ! Care priveşti în mine ca într'un straniu paradis şi mă duci de mână printre lumini ca pe un orb ! Cui să-i mulţumesc ?)

Stăm aici, unul lângă altul, pe aceleaşi trepte visând — într'o apropiere şi uitare atât de supremă, că lumea ne apare absentă. Avem totuşi alături câteva castane, foi şi crengi din toamna asta, un buchet proaspăt de crizanteme. Zorile sunt aşa de febrile şi vântul atât de calm ! Ştiu pentruce ai venit. Misterul e cuprins în spiritualitatea lui 2 Noembrie. Dar răspunde-mi clar : — „dece vrei să te închizi cu mine în destinul aceloraşi calendare?!

Primejdia şi fatalele noastre drame de mai târziu, nu vor veni din partea mea, ci din partea lui Dumnezeu. N'ar fi mai bine să fugi şi să te ascunzi altundeva ?

— „E prea târziu !" murmuri şi priveşti înfiorat în sus.

Ai dreptate. Aşteptăm să ne sosească al treilea : **Iluzia** — şi pentru această pământească trinitate, nicio jertfă nu e prea mare.

Aşa dar, rămâi ! E acest 2 Noembrie prea cuprinzător şi prea desăvârşit. Zi de naşteri şi de înălţări spre Azur. Deacum credem în Iluzia, destin mai simfonic prin mine şi prin tine.

Priveşte puţin în sus.

Peste oraş, trec alături duhurile noastre exaltate !

LAURENŢIU FULGA

Ion Creangă

—Portret—

In apele întunecate ale trecutului, foarte rar pătrund lumini revelatoare, care să desprindă şi să ne redea aidoma chipul adevărat al scriitorilor noştri, deşi amintirea apropiată trebuia să fie stăruitoare. Uneori se întâmplă ca în această oglindă tulbure să răsară icoane diformate, dispărând ceeace a fost, topindu-se urmele sigure ale oamenilor ce supravieţuesc tocmai prin ceeace nu au avut sau nu au voit să aibă.

Chipul ireal trebue însă înlocuit, când izvoarele ne stau la îndemână, cu portretul moral autentic, pe care orice istoric literar conştiincios trebue să-l urmărească. Să obţinem, prin urmare, — din reconstituirea trecutului, — şi înţelegerea operei, şi climatul în care au trăit scriitorii noştri şi au făcut să crească această operă.

Iar printre atâtea deformări uluitoare, portretul lui Creangă a avut mai mult de suferit. S'a vorbit astfel de un Creangă „refractar învăţăturii", care „nu iubea natura", aplecat numai spre „mediul scăzut, al prostimei". Şi toate s'ar fi petrecut, ca şi când în faţă nu ne-ar sta mereu vraja poveştirii, arta cea mare a prozatorului moldovean, care nu putea să izbucnească din neant, din neştiinţă, din înclinarea către simplitate şi vulgaritate. Amintirile şi Poveştile nu sunt reproduceri după folklorul nostru; autorul n'a fost doar un fonograf, care să înregistreze ceeace a auzit, ceeace i s'a spus, ceeace îşi aducea aminte.

Sub această mască, adevărată, ni-l înfăţişează d. N. Ţimiraş pe Ioan Creangă, în lucrarea d-sale tipărită de curând într'o nouă ediţie, unde mărturii şi documente edificatoare arată personalitatea neîntrecutului povestitor.

D. Ţimiraş, găsind cărţile de şcoală şi de studiu ale lui Creangă, a putut să constate, urmărind însemnările, precum şi cuprinsul acestor cărţi, că în vremea sa, autorul „Amintirilor din Copilărie" îşi alcătuise o lume de gânduri şi de cunoştinţe bogate, în care trăia şi-şi afla mulţumire. Dintr'o asemenea lume, din acest univers sufletesc, s'a smuls, strălucitoare, proza care ne va încânta totdeauna.

Iată-l pe Ioan Creangă studiind limba în gramaticile de pe atunci; iată-l cercetând „Poesii"-le lui I. Văcărescu; altădată făcându-şi colecţii din revistele periodice; sau învăţând limba franceză şi latină cu osârdie şi mărindu-şi astfel orizontul sufletesc.

Portretul moral al lui Creangă se întregeşte apoi cu alte preocupări, vrednice de mari cărturari. Artistul se apropie de creaţiile literaturii autohtone sau străine, intrând în familia spirituală a scriitorilor de seamă ai lumii.

C. N. NEGOIŢA

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL COMIC: „LUNA ȘTIE, DAR NU SPUNE" FANTEZIE MUZICALĂ IN 2 ACTE, DE H. NICOLAIDI

Excelenta fantezie muzicală prezentată de H. Nicolaidi pe scena Teatrului Comic, ne-a dat ocazia să facem câteva constatări în legătură cu publicul nostru spectator.

Ne gândim, fără să vrem, la revista „Așa te vreau, Tănase", care se prezintă în fiecare seară în fața unor săli suprapopulate.

Cu excepția unui foarte reușit tablou patriotic („Inimile noastre bat la fel, camarade!") și a finalului actului I, realizat în excelente condiții, majoritatea tablourilor din această revistă nu sunt decât niște înșiruiri de glume ancestrale cu „pointe" mai mult sau mai puțin pornografice.

Și totuși, spectatorii plătesc bani grei pentru ca să asiste la acest spectacol care — ceeace este mai amuzant — îi distrează.

S'a spus într'un timp că spectatorul român suportă spectacolele slabe pentru simplul motiv că nu i se oferă ceva mai bun în schimb.

E drept că am crezut și noi puțin în autenticitatea acestei teorii.

Și pentru aceasta, am privit cu toată simpatia eforturile depuse de H. Nicolaidi, care a încercat să realizeze, cu spectacolul său, un fel de reabilitare a genului revuistic.

N'am mai întâlnit în tablourile Teatrului Comic, sketchurile bazate pe echivocuri pornografice, sketchuri cu cari ne-au obișnuit celelalte teatre de reviste.

Nu ni s'a mai vorbit de soacră; pe scenă n'a mai apărut cetățeanul indignat care să comenteze ultimele evenimente.

Aceasta nu înseamnă că fantezia muzicală a lui Nicolaidi nu este actuală.

Actorii fac, în timpul celor două acte și treizeci de tablouri, diverse calambururi, spun nenumărate vorbe de duh, în legătură cu situația actuală.

Nu abuzează însă de cuplete în cari să explice, pe larg, ceeace vor să spună.

Le ajunge un singur cuvânt pentru ca să ridiculizeze o întreagă stare de fapte.

Cu părere de rău însă, am constatat că publicul preferă lungile și pornograficele cuplete, risipei de humor și fantezie din spectacolul Teatrului Comic.

Putem spune că Nicolaidi a fost prea darnic cu un public care n'a știut să-i aprecieze eforturile.

Pe-alocuri, fantezia muzicală „Luna știe dar nu spune" ne-a făcut să ne gândim la acele minunate jucării cinematografice ale lui Walt Disney: Silly Simphonies.

Expediția imaginară a unei familii de actori, tocmai în lună, ne-a făcut apoi să ne gândim la aventurile fetiței pornite prin țări de vis, în căutarea Vrăjitoruluj din Oz.

Au contribuit mult la creerea atmosferei de basm, baletele lui Oleg Danovski, care, acompaniat numai de 7 dansatoare, în frunte cu o foarte talentată baletistă, Esmeralda Angelescu, a izbutit să realizeze excelente exhibiții coreografice, așa cum alții nu izbutesc să creeze nimic bun, cu toate că au la dispoziție un numeros corp de balet.

Dintre actori, trebue să-l remarcăm mai întâiu pe H. Nicolaidi, care-a isbutit un adevărat „tur de forță", stând aproape tot timpul celor două acte pe scenă și făcând o adevărată risipă de gaguri bune, și de talent.

Remarcăm mai ales ținuta distinsă a acestui talentat actor de revistă.

Nu l-am văzut, în nicio clipă, pe Nicolaidi agitându-se ca alte vedete pe scenă și nici cerșind, parcă, aplauze.

Acest actor posedă un humor sec, de cea mai bună calitate, pe care doar spectatorii stilați vor ști să-l aprecieze.

Ca vedetă a trupei a fost anunțată doamna Marilena Bodescu, care, trebue s'o mărturisim dela început, n'a făcut altceva, decât să ne deziluzioneze.

Deși textul cerea ca Luna să fie interpretată în chip de vrăjitoare (gen „Silly Simphonies") doamna Bodescu a căutat să lase spectatorilor impresia unei tinereți de mult trecută, lucru care n'a putut decât să-i dăuneze.

Un rol bun a fost ratat, numai din ambiția unei vedete.

Doamna Virginica Romanovski a fost o talentată parteneră de haz pentru Nicolaidi.

Domnișoara Francesca Cristian n'a putut să ne arate altceva decât că este oarecum frumoasă.

Domnul Geo Maican a arătat că se poate ușor acomoda genului revuistic.

Despre domnul Gică Petrescu, știam că este diseur. Nicolaidi ne-a dovedit că poate fi și actor.

Domnul Călin Botez a fost excelent, reeditând un vechiu succes al său, în interpretarea unui monstru, gen Frankenstein.

Domnul Calmuski a fost amuzant în rolul bucătarului.

Jazzul a fost condus de bagheta unui specialist: Dinu Șerbănescu.

In concluzie, Teatrul Comic a izbutit să reprezinte un spectacol revuistic occidental, pe care nu ne-am mira, totuși, ca publicul, credincios unei nefericite tradiții, să-l evite.

TRAIAN LALESCU

Notă: Cronica nouei prezentări a lui Hamlet, pe scena Teatrului Național, va apare după ce vom avea ocazia să asistem și la prezentarea celorlalți doi interpreți anunțați: Calboreanu și Valentineanu.

In numărul viitor vor apare cronicile la spectacolele Teatrului din Sărindar și ale Teatrului Tudor Mușetescu.

Doar din pricina lipsei de spațiu nu le putem publica în acest număr.

Dela poezia dramatică la spectacol

Dela primele manifestări actoricești au existat controverse asupra întrebării: „Ce e teatrul?", și chiar azi, cu toate că multe nume de critici, actori și literați celebri au desbătut această problemă, se pare că tot la primii pași ne aflăm..

Pentru „massa" publicului spectator, „teatrul" este scena, este scândura mai ridicată, pe care se suie unul înzestrat dela Dumnezeu și'n schimbul banilor dați la intrare, vinde râs și plâns, cum ar cumpăra stambă, sau sticle de lampă dela dugheană, într'o zi de târg.

Marele public este atras numai de extremități. Pentru el piesa trebue să se termine sau cu nuntă („Happy End"), formula cea nouă, întrebuințată de americani,—sau cu o moarte tragică și eroică, în care personagiul, până în ultimele momente să se sbată, ca un pește pe uscat și, printre sughițuri, să declame patetic o tiradă dulceagă în chip de testament literar. (Nu știu dacă ați observat că în teatru niciodată nu moare cineva, până nu termină tot ce are de spus?)

In rezumat „massa" vrea să râdă fără stavilă, de un picior bine țintit în spate, sau de orice alt gen de astfel de „artă" (am văzut un actor care, dorind să fie original în scenă, într'un moment de furie a mușcat o perdea).. Artă! Sau vrea să plângă cu sughițuri, ștergându-și discret nasul și ochii, să nu observe vecinul, ocupat și el cu asemenea îndeletniciri, când eroina își suflă plămânii și ultimele cuvinte, într'o batistă mânjită cu carmin.

Publicul nu e capabil să părundă un moment intermediar, de multe ori superior acestor două extremități; nu vrea să depună o sforțare de gândire, ci așteaptă totul de-agata, dela directorul de scenă. O stare sufletească, un sbucium, o intrigă lăsată în suspensie, ca însăși viața, nu-l atrag.

Nu e de mirare că Pirandello nu „prinde" la noi, cu un astfel de public, tot astfel „Sam", cea mai vertiabilă poezie dramatică a marelui Gemi Zamfirescu, stă și acum în cartoteca teatrului Național, d-nii directori, prea ocupați, neputând pierde o oră, două cu citirea ei. Dealtfel există o formulă foarte interesantă, adoptată de direcția teatrului, când o piesă, deși bună, nu prezintă o garanție materială, adică s'ar putea să fie prea savantă, să se dea creștinii cu capul de pereți și să nu mai vină la teatru, când o văd, e refuzată, dar nu direct, să-i facă inimă rea autorului, ci pe ocolite, lăsându-l pe bietul autor să aștepte ani întregi, sub pretext că: „Iartămă dragă, dar n'am avut timp încă s'o citesc. Te anunț eu". E mai „cavalerește" așa și toată lumea e mulțumită..

Acesta ar fi „teatru" pentru cei mulți. Pentru puținii inițiați, iubitori și dornici să ajute, cât de cât, la rezolvarea acestei mari probleme, teatrul s'ar putea prezenta, zic s'ar „putea prezenta", ca un complex între scândură, actor, decor, text și direcție de scenă, mai ales direcție de scenă.

Acestea sunt punctele pe cari le urmăresc cei cari cunosc cât de puțin culisele.

Acesta ar fi „teatru" pentru inițiați...

In rezumat, teatrul este un text bun, debitat cu dicțiune frumoasă, de un actor cu sensibilitate bine dirijată de un director de scenă, într'un decor adequat și realizat artistic.

Deasemeni, în vorbire obișnuită, poezia dramatică, prezentată ca operă literară, fără auxiliarele scenice, se numește tot teatru. Amândouă aceste aspecte sunt teatru? Cred că nu. Adevăratul teatru este cel de pe scenă; celălalt este literatură și numai literatură.

In scenă vedem piesa realizată; citind-o, o vedem imaginată; dar acesta nu este teatru, fiindcă și un roman poate prinde viață în închipuirea noastră.

Un elocvent exemplu, poate cel mai bun chiar, l-am avut anul trecut, l-a deschiderea teatrului „I. L. Caragiale", când spectacolul de inaugurare a fost alcătuit din câteva schițe dramatizate ale genialului humorist.

Aceste mici piese n'au fost altceva decât „Momente" păstrate în forma lor literară, cari au prins viață, s'au mișcat și au vorbit. Vasăzică, până acum câțiva ani, aceste „Momente", nefiind încă teatru, erau socotite literatură și cu toate acestea aveau aceeași înfățișare pe care au avut-o și'n chip de spectacol teatral, totuși n'au fost „teatru" până n'au prins viață și nu s'au înfrățit cu scândura scenii. Într'un cuvânt, până n'au isbutit să-ți înfrângă imaginația și să te facă să le vezi așa cum sunt, nu cum ar putea fi, după mintea și posibilitățile intelectuale ale fiecărui individ.

Cu toate că poezia dramatică există și este bună pentru reprezentat, nu e „teatru" până în ziua când nu devine vie, nu e fragmentată în tipi, care-i interpretează situațiile și replicile.

Există o literatură dramatică bună pentru citit și pentru reprezentat... Citită, își păstrează calitatea de literatură, bună sau rea, conformându-se, întru totul literaturii, și numai reprezentată devine *„teatru"*.

PĂTRAȘCU ION SĂRBUL

Din teatru in teatru

Teatrul din Sărindar

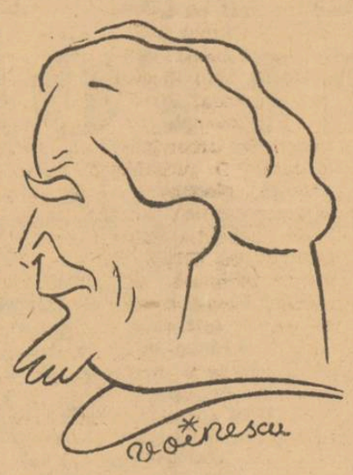

Ion Iancovescu

Radu Beligan

Teatrul Alhambra

Jules Cazaban

Cronica muzicală

O PERSONALITATE COMPLEXĂ A MUZICII ITALIENE: ALFREDO CASELLA

Inaintaș și îndrumător de seamă al școalei italiene contimporane de compoziție. Alfredo Casella este nu numai unul din cei mai reprezentativi exponenți ai ei, dar și un creator capabil să caracterizeze remarcabil epoca muzicală actuală.

Muzician de vastă cultură și vast orizont de gândire artistică, Alfredo Casella ilustrează în opera sa, după criticul muzical italian F. L. Lunghi, trei faze principale de evoluție:

„Prima, simplă, conformă tradițiilor artistice ale timpului și prin aceasta, de un caracter mai puțin decis; a doua, care ocupă mult mai mulți ani din activitatea de până acum a compozitorului, e combativă, polemică, de porniri caustice, epocă în care se resimte de oarecare influență franceză; ultima, însfârșit, marchează o vădită întoarcere la forme și expresii italiene în sens modern și numără unele din cele mai semnificative compoziții ale maestrului".

VIORICA VRIONI

noua protagonistă femenină din strălucita comedie „Papa se lustruește".

Desigur, ar fi greu să se găsească o demarcație matematic de exact calculată a acestor trei orientări stilistice ale lui Casella. Poate că nu este nici cazul să se creadă că evoluția „frământată" am putea spune, a concepției componistice a lui Casella a fost un simplu sistem de fortificare tehnică și constructivă, de exerciții de desvoltare a darului muzical creator.

Cauzele schimbărilor atât de pronunțate din opera lui trebue căutate mai de grabă în lupta inteligentă și tenace dusă de Casella pe două fronturi paralele: acela al găsirii de sine, și acela al găsirii unui italienism de semnificație universală.

Cultura excepțională a lui Alfredo Casella i-a putut pune la dispoziție nu numai toate mijloacele de autostudiere și de cercetare stilistică și expresivă, dar și o înțelegere superioară a marilor adevăruri estetice permanente, pe care a căutat să-și edifice propria-i artă compozitorească.

Facultatea de sintetizare a marilor principii creatoare, stăpânită cu largă viziune de Casella, nu este dealtfel demonstrată numai de opera lui de compozitor, dar și de aceea de om de știință pe tărâmul muzical.

Astfel, „Evoluția muzicii", carte scrisă de Alfredo Casella, izbutește, cu rară ingeniozitate și temeritate, să dovedească imuabilitatea fundamentelor muzicale creatoare, pe care le confruntă, pornind dela perioada clasică și chiar preclasică a muzicii și ajungând până la ultimele pagini ale compoziției de astăzi. Privită prin această prismă, evoluția lui Casella este poate și în funcție de un anumit poliglotism muzical, consecință poate și a artei deosebit de larg utilată și de bogată în elemente a compozitorului.

Alfredo Casella va fi în curând oaspetele României și își va executa sau dirija din compozițiile sale.

Alături de Strawinski și de George Enescu, Casella reprezintă acele firi muzicale privilegiate, care nu pot niciodată ajunge la confinare, la stagnare, la limitare, dar pot găsi neîncetat acea reînoire de sine care îndepărtează pe compozitor dela anchilozarea în formule, astăzi când formula fixă nu mai prezintă extensibilitatea inepuizabilului și minunatului stil clasic, ci prea izbitoare singularizări, și îi deschide orizontul avântărilor libere în gândire și creație.

ROMEO ALEXANDRESCU

Un eveniment artistic

Sărbătorirea d-lui G. Ciprian

Implinind 30 de ani de teatru în slujba întâiei noastre scene, d. G. Ciprian, distinsul actor-autor, își va sărbători această activitate într'un turneu jubiliar în țară, cu comedia „Omul cu mârțoaga".

Spre a da o deosebită strălucire spectacolelor, maestrul *N. Soreanu*, societar de onoare și profesor la Conservator, va interpreta pentru întâia oară rolul arhivarului îndrăgostit de oameni și de gloabe.

D. *Ciprian* va sculpta silueta mucalitului „Varlam", prietenul nedespărțit al arhivarului; iar excelentul societar *Victor Antonescu* va compune masca hilariantă a inspectorului general administrativ.

Acest terțet va reuși să descrețească toate frunțile și va stârni, la scenă deschisă, ropote de aplauze.

Rolul principal femenin dă prilej d-nei *Anca Balaban* să-și evidențieze temperamentul său vibrant, precum și însușirile d-sale firești de grație și felinitate.

Rolul bestiei (Nichita) are în d. D. Sireteanu un interpret masiv și autentic; *N. N. Matei* va încarna pe „ideologul" ce vrea să cumpere pielea calului; *Sabina Mușatescu* va compune rolul pitoresc al unei simpatice bâbuțe; d. *Mazilu* va fi stăpânul calului; iar silueta rustică a servitoarei *Fira* va găsi în d-na *Florica Teodoru* o hazlie interpretă.

Ansamblul omogen, strunit de maestrul Ciprian, va fi complectat de d-nii: *Stoicescu, Mihăileanu, I. Pela, Comănescu*, etc.

Asupra valorei piesei e de prisos să insistăm.

„Omul cu Mârțoaga" ocupă un loc de frunte în dramaturgia românească și s'a înscris de mult printre lucrările clasice ale genului.

In străinătate a biruit ca și în țară reprezentându-se cu mare

G. CIPRIAN

răsunet la *Berlin, Praga, Berna* și *Paris*.

Neîndoios că reluarea acestei comedii, după doisprezece ani de pauză, într'o nouă distribuție, va stârni un viu interes și nu ne îndoim că sărbătorirea d-lui Ciprian va constitui un adevărat eveniment artistic

La sfârșitul spectacolului, sărbătoritul va vorbi publicului din întreaga țară și cum verva sa caustică este apreciată în toate cercurile, este de așteptat ca d. Ciprian să stârnească hohote de râs și ca vorbitor.

CRETA

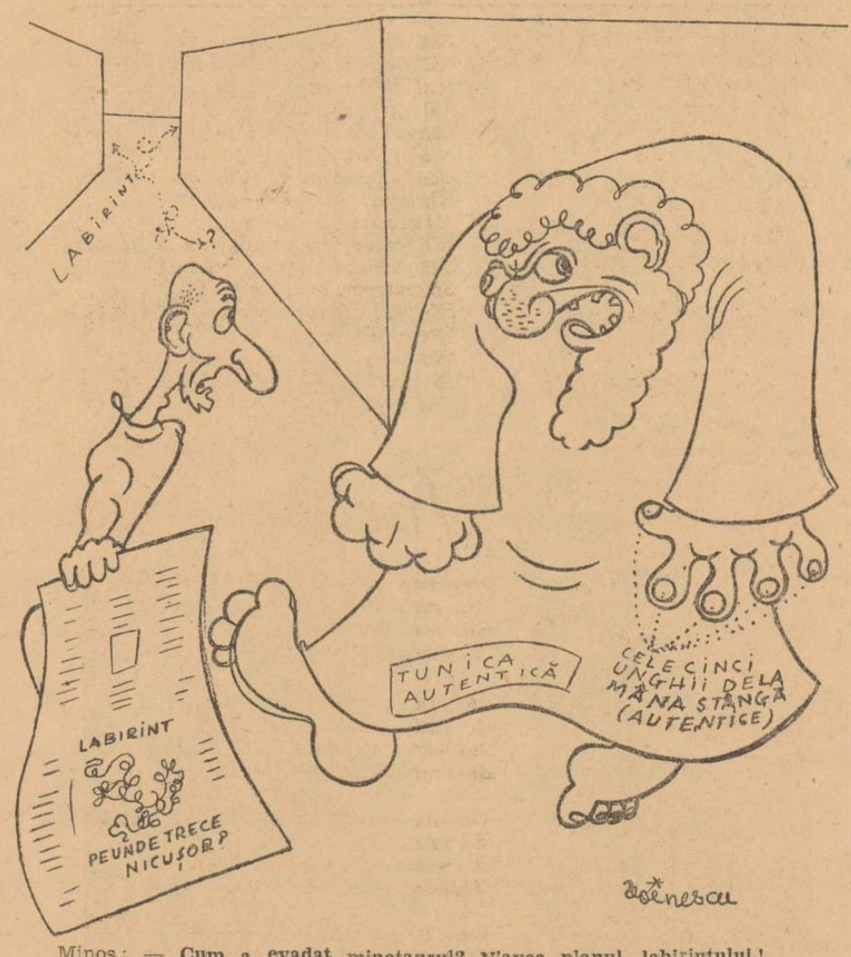

Minos: — **Cum a evadat minotaurul? N'avea planul labirintului!**

Ministrul de interne: — **Er tare, o, rege! S'a ghidat după labirintul „Pe unde trece Nicușor" din revista „Antichitatea copiilor".**

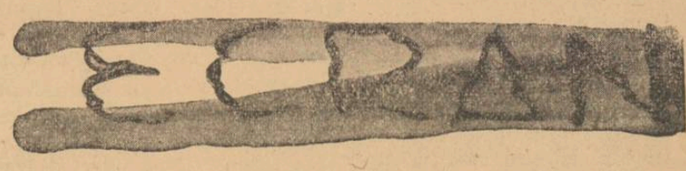

CINEMA „ARO": Răscoala Burilor

Adoptând „la mediu" textul romanului „Om de stat fără popor" de Arnold Krieger, regisorul Hans Steinhoff ne prezintă 'n chip de hașurată epopee felul cum viteazul popor bur a fost asimilat de civilizata și superior numerica armată engleză.

Acțiunea filmului începe 'n jurul datei când guvernul englez începe să sprijine sforăriile prin cari Jameson și Cecil Rhodes urmăreau anexarea minelor de aur și diamant ale Transvaalului — Angliei.

Ne sunt astfel ingenios prezentate împrejurările în cari a început în anul 1899, războiul anglo-bur.

Cu toate pierderile însemnate suferite de englezi, cari scontau o victorie mult mai ușoară, se 'ncheie, un an după moartea Reginei Victoria, pacea dela Vereeniging prin care viteazul popor bur își pierde independența.

Emil Jannings are o impresionantă creație în rolul Președintelui Statului Bur, ce nu înțelege să permită amestecul unei puteri străine protivnice intereselor țării lui.

Lucia Höflich, interesantă în rolul demnei soții a lui Ohm Krueger.

Hedwig Wangel, convinsă în rolul Reginei Victoria.

Werner Heinz, în dificila ipostază a singurului element bur ce 'ncearcă a demonstra simpatia lui pentru englezi. Bineînțeles în prima parte a filmului...

Gisela Uhlen, Walter Werner, Gustav Gruendgens, Ferdinand Marian, Florine von Platen și alți actori de talia celor enumerați, în tipuri și caractere specifice epocei.

Film documentar ce reactualizează drama popoarelor mici, în veșnic pericol de-a-și pierde independența.

A. N.

46-941

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNEA"

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDAA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREI I Str. Brezoianu 23-25
LEFON 3.30,10

APARE SĂ
PREȚUL

ANUL L • Nr. 46
SAMBATA 8 Noembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

GH. POPESCU — Rănit pe front

INTALNIRI

I

Afirmațiunile de atitudini ca și mărturisirile de credință cele mai contradictorii își fac loc uneori într'o viață de om. încap bine chiar — s'a văzut! — într'o singură carieră. Dar încă, în răstimpul unei civilizații sau al unui veac de cultură! Amintiți-vă de propoziția introducătoare la „Caracterele" moralistului din vremea Regelui Soare, scrisă parcă subt invocarea directă a Eclesiastului: „S'a spus tot și venim prea târziu, de mai bine de șapte mii de ani de când sunt oameni cari gândesc". Dar în acelaș veac, ca un protest anticipativ, oricand valabil, Pascal era bine fixat asupra articolului zădărniciilor: „Să nu se obiecteze că n'am spus nimic nou: dispunerea materialelor este nouă; la jocul de rachetă, tot cu o minge aruncă și unul și celălalt, doar că unul o țintește mai bine". (Dealtfel, chiar La Bruyère nu s'a sfiit să practice jocul cu mingea, deși după șapte mii și mai bine ani; de unde și „Caracterele"...)

Dorul de a ști ceva nou e tot pe atât de intens ca și ingratitudinea de a uita. Actualitatea nu este aceea din ziarul de astăzi, pentrucă mâine ea va fi consumată jară urmă. Actual este ceva care te întâmpină în împrejurările cele mai personale, mai proprii ale biografiei: în dragoste sau pe front, când minți pentru voluptatea de-a o face sau când va să spui adevărul neavând încotro. O după amiază întreagă ai trăit pe tema unui gând al lui Pascal, în alta ai desfășurat până la cele mai intime consecințe personale atitudinea morală atinsă în fuga unei rime din „Bérénice". Facem o mulțime de lucruri, unele mai zadarnice ca altele; din altele suntem făcuți, chiar când nu ne dăm bine seama cum se întâmplă. De cele mai multe ori, cărțile ne aleg și muzica, etc. N'ai ut convingerea, cititorule, că pentru dumneata s'a citat întâia oară „Petrușca", um câțiva ani, la Opera Română sau că erai acela chiar care-l aștepta „Logodnica lui Pollaiuolo din salonul urit așternut mi se pare cu mai vechi covor persan din Europa, al muzeului Poldi ezzoli dela Milano? Fiecare din noi s'a făcut, fără să țge bine de seamă cum, din ceva asemenea întâlniri pe cre fără greșeală le putem nmi întâlniri de dragoste. Intâiirile acestea, ca și celelalte— nu spun „adevărate", fiindă sunt deopotrivă — ne împiedică să devenim idolatri fie numai sensurilor, fie nmai senzațiilor, dar din compoziția lor viața fiecăruia iș extrage savoarea ei particlară. Înțelegerea generoasă e care ne-o înlesnesc prilejurile artei și ale culturii favorizează în noi o îngăduință niciodată istovită pentru prilejurile vieții.

Deaceea, rubricii sub care apar însemnările le față și acelea care vor mai urma, ne-am înțeles să-i spunem, în redacția acestei reviste, INTÂLNIRI. *Ele vor fi după natura prilejurilor: ale artelor sau ale vieții. Atunci când printr'o coincidență adeseori întâlnită, aceeași carte, aceeași sonată (o discreție elementară [illegible] ceași femee, — deși într'o atmosferă cu alte rezidii de moralitate decât a societății noastre, s'ar putea vorbi public și de așa ceva, fără scandal) a fost prilejul unei întâlniri rodnice dacă nu chiar hotărîtoare, pentru doi oameni care se cunosc sau își sunt prieteni, nimic nu împiedică paralelismul mărturisirii acestor Intâlniri*

In unul din numerele trecute ale revistei, începusem cu Laurențiu Fulga o serie de însemnări care se putea încadra în aceeași ordine de idei schițată sau sugerată în rândurile de mai înainte. Se pare însă că însemnătatea lor care era simplu subiectivă fără putință de generalizare, a putut fi totuși exagerată, astfel că cei doi mărturisitori nu și-au putut ține făgăduiala de a continua.

Cum aș putea să uit câtă foame simțeam — de curând întors depe front — pentru actualitatea, nu aceea care se consumă dela o zi la alta prin simpla depășire în cronologie, dar pentru actualitatea pe care eram sigur că voiu cunoaște-o din prilejul unor regăsiri, a unor deprinderi — să le zicem de cultură — pe care nu le pierdusem.

Tot ce mi se întâmplase în ultimele șase luni nu angajase decât propria mea răspundere, fără alt control sau sprijin moral. Intrasem în război dichisit cu toate înlesnirile la care mă putuse îndreptăți practicarea categoriilor culturii și ale moralei. Dar după primul bombardament s'au ascuns, ca iubita dintr'o poezie a lui Heine, fără să le mai pot găsi de-atunci. M'am luat de mână singur și-am pornit mai departe fără să știu încotro, poate către sfârșitul zilelor mele — așa credeam. Tot ce-mi trebuia — și-am avut nevoie! — era făcut doar dintr'al meu. Aș fi putut să mor cu o foarte bună părere despre mine.

M'am întors totuși, dar cu această curiozitate amuzată pe care n'o cred și frivolă: hai să văd ce zic marii autori despre micii lor cititori. Totuși ceva din sfiala reverențioasă a învățăcelului era în această curiozitate: speram poate într'o încuviințare, nemărturisit dorită, retrospectivă. Poate că și asta.

MIHAI NICULESCU

Un aspect din lirica lui Duiliu Zamfirescu

de G. C. NICOLESCU

Un loc deosebit în poezia lui Duiliu Zamfirescu ocupă poema Miriță, pe care în 1910 a citit-o la Academie. Dacă vom căuta incercări anterioare care să prevestească dacă nu să justifice apariția acestei bucăți unice în felul ei în opera poetului, ele nu vor fi în niciun caz cele două convenționale poezii patriotice din tinerețe, nici Bucovina și Buzescu, slabele inedite cuprinse în Poezii nouă. Inclinarea spre un astfel de gen de poezie ar putea mai degrabă să fie aflată în marea lui admirație pentru Dan căpitan de plai și în vechea dorință, de prin 1893, de a scrie o poemă epică al cărei erou să fie Aníbal. Acestor năzuințe li se adăoaose conștiința latinității noastre. In introducerea pe care o citește la Academie, precizează de altfel legătura dintre această conștiință și Miriță. In discursul despre poporanism, el spusese că în Miorița nu se prezintă tipul de Român și mentalitatea specific românească, întrucât ciobanul „în loc să pună mâna pe bâtă și să se apere, pune mâinile pe piept și face poezii!" Și el continuă: „Contemplativitatea și forța, forța mai cu seamă, care alcătuesc caracterul specific al eroului baladelor, nu îngăduesc o asemenea purtare". In introducerea cu care precede lectura poemei menține afirmațiile făcute cu un an înainte: „N'am nimic de schimbat la cele zise, ci aș avea de adaos o nouă protestare împotriva poeților de talent de peste munți, cari fac din admirabilul popor al Daciei traiane o adunătură de socialiști plângăreți. La ei plâng codrii, plâng nevestele, plâng fiorile, fiindcă avem un vis neumplinit de care ne-au răposat și moșii și părinții. Neadevăr!... Avem un vis neîmplinit, este drept — și cine nu are — dar de el nu ne-au răposat nici moșii, nici părinții, ci au murit de moarte bună, cum se cuvine unor oameni sănătoși, cari, în vieață alcătuesc un popor de viitor".

Prin poema din 1910, pe care tocmai pentrucă o integra pe linia discursului de recepție și ca o completare experimentală a lui o citește într'o ședință a Academiei, el caută să dea o scriere despre strămoșii noștri daco-romani în care caracterele lor fundamentale: conservatismul și eroismul să nu fie desmințite de fapte. De aceea el caută să dea o poemă în care străbunii noștri să nu apară sub un aspect contemplativ, convențional, cum îi păreau că apăreau în scrierile de până atunci, ci energici, bărbați, gata de luptă până la sacrificiul vieții, atunci când țara este în primejdie. „Subiectul poemului — spunea el, — e greu de fixat în timp. El s'ar petrece cam între anii ce au precedat așa zise „descălicătoare", în primele timpuri ale formațiunii Banatului de Severin...". Firește, încercarea era îndrăzneață și plină de riscuri, de aceea nu e nicio mirare că n'a izbutit.

Poema încearcă să prindă vieața Românilor din evul mediu sub toate aspectele ei, să dea o imagină a chipului optimist în care privesc ei existența, să arate cum cei de jos nu se speriau de greu, de lupte, cum săreau cu toții la nevoie, identificându-se cu Domnul, cum acesta, pe de altă parte, consimte la grele sacrificii numai pentru a cruța biata gloată care:

...de atâta sbuciumare
De când umblă și se bate
A ajuns de nu mai are
Nici măcar un pumn de sare
Or un blet suman în spate.

Regele maghiar cere Domnului român pe fiica lui, Marghita, ca soție pentru fiul său. Pentru a evita lupta, din milă pentru popor, Domnul consimte. Cheamă pe Miriță, nepotul său căruia îi era promisă Marghita, și i încredințează pe Domniță să o ducă în tabăra maghiară. Fără lacrimi, fără ezitare, ca un adevărat Roman, Miriță se hotărăște: va duce pe Marghita. Dar „Marghita moare înnecată în Olt; cele două tabere, ungară și română se încaeră; prinții sunt omoriți în luptă; armia română e fugărită, dar bătrânul Ban, rămas fără copii și învins, e numai învins dar nu e biruit: el se scoală din scaunul domniei sale, pune să i se aprindă vârfurile munților, buciumă prin văi, iar la glasul său se adună tot ce a rămas valid din rasa strașnică a Daco-Romanilor. Vin bătrânii cneji dela sate, juzii dela județe, bacii dela târle, ciobanii dela cli, și cu Domnul lor în frunte, resping pe Unguri" (rezumatul poetului din introducere).

(Urmare în pag. 6-a)

Participări, apartenențe, implicații

Ciudate experiențe oferă spiritului descoperirea unei conștiințe străine! Introducerea neașteptată într'o lume de miracole și plăzmuiri subiective, echivalează incursiunea legendară a lui Aladin, în grotele comorilor tăinuite. Se întâmplă uneori cu gândurile ceeace se întâmplă mai totdeauna cu acțiunile: se întâmplă ca ele să „participe", să „adere", — fără premeditare și fără conștiința directă a participării, a apartenenței, — la valori, interese și sisteme necunoscute autorului lor.

Ideea înlănțuirii tuturor neînsemnatelor mutații energetice, într'un uriaș sistem de semnificații, ale căror claritați proiectate pe mâzga nesemnificativă a acțiunii ori gândului inițial, să-i „justifice" final aparenta neimportanță, este o idee sub stăpânirea căreia trebuie să se fi născut, cândva, istoria. Această mare colecție de nimicuri particulare, de unicități excesive, de entități izolate și fără explicitarea niciunor relații de interdependență, cunoaște intuitiv însemnătatea faptului brut, în toată stufoasa lui primară complexiate: orice amputare a sa din puncte de vedere parțiale, suprimă eventualelor conexiuni teoretice posibile, cârligele neprevăzutelor asociații.

Spiritul acut și multiplu al lui Mircea Eliade întrevăzuse mai de mult — formulând-o cu o vervă și o potențare care cu greu poate fi egalată — minunea (și minunarea implicită a celui prins în miezul ei), apartenenței neștiute a oricărui gând, la un subteran al lucrurilor complot de semnificații.

Studiind mentalitatea magică a unor inși diferiți ca structură logică, de europeni, Mircea Eliade și-a putut da seama de ecourile faptelor occidentului, în conștiința acestora, și de oculta valorificare căpătată de ele în mintea lor, după criteriile unei ierarhizări ce scapă orizonturilor europeanului.

Cutare mare poet sau dramaturg era socotit, astfel, un „șef al reacțiunii", (al reacțiunii universale împotriva curentului căruia aparținea indianul respectiv), fără ca primul să fi avut vre-o dată cunoștință de existența curentului în chestiune, nici cu atât mai puțin, dorința de a lua atitudine pentru sau împotriva lui. „Șef al reacțiunii" devenea astfel dramaturgul, poetul sau istoricul european, prin simpla aflare a sa, la un moment dat, pe o poziție care, valorificată în raport cu indianul respectiv, favoriza sau zădărnicea desvoltarea curentului său.

Cineva, nu de mult, demasca, și nu fără temeiu, mecanismul asociațiilor prin care catolicismul — în modalitatea sa cotidiană, socială, nu în dogma sa — ajunge să condamne idealismul de orice natură, chiar și pe cel religios, promovând, dimpotrivă, un spirit realist, aplecat înspre materialism și terestru prin excelență.

In acelaș gen de realități, un critic remarcase odată caracterul de „întreprindere" socială al unei instituții reformate ca „adunarea" credincioșilor. Iar implicațiile valorificatoare nesfârșite ale faptelor mai sus pomenite, odată date pe față și fixate în formulări, surprind și neliniștesc pe înșiși autorii lor.

Papini, reducând odată, într'o încercare programatică, ritmul evoluției universale la alternarea epocilor de predominanță a ideei romantice, cu epocile de predominare clasică, dădea o foarte originală înclinare reflectorului atenției, asupra epocilor istorice. Grecia geometrică și logică, dominată de reguli, de proporții, de limite, începe cu orgia dionisiacă a desmățului total, a extravaganței și lipsei fundamentale de măsură, și termină la fel. Dar experiența sa spirituală, consumată într'un razboiu de hegemonie a spiritului Atic, se reface întocmai în cazul fiecărui stat.

Norma, legea, logica, forma, nu sunt decât frâne ale forțelor „romantice", diverse, adolescente, ale realității.

Libera viața interioară are totuși nevoie de existența cenzurilor acestora, fără de care nici un fel de viață, nici măcar fizică, n'ar fi posibilă. Interesant ar fi să încercăm, lărgind sistemul la ultimele lui consecințe, a descoperi tabăra în care suntem, atunci când de pildă, ca pasionați romantici, muncitori ai visului interior, ne ducem zilele totuși subvenționați de stat pentru împlinirea unei minime datorii de păstrare a ordinei, măsurei, unității, valori toate clasice.

Care om mai poate spune, sfidând apartenențele neprevăzute, — ca poetul știut: „j'y suis"?

Participăm pur sau adulterat?

ION FRUNZETTI

Romanul „Ion" în limba germană

Un eveniment literar de mare însemnătate s'a întâmplat de curând, privindu-ne pe noi. Am așteptat ca el să fie consemnat, cât de cât, prin ziarele românești, dar am așteptat degeaba. De oarece, dacă în vremuri normale, valorile literare erau copilul vitreg al gazetelor, dar mi-te în vremuri de război? Oamenii nu mai simt nici minima obligație de a primi și de a transmite ceeace se întâmplă pe tărâmul literilor. Circulă o formulă comodă: muzele se odihnesc, și cu aceasta, toți s'au spălat pe mâini, satisfăcuți. Nici un efort de a ține în evidență valorile artei, cari constituesc zestrea permanentă a sufletului nostru, peste istorie; ba, dimpotrivă: sunt priviți cu rea credință și suspectați de... indiferentism față de sbaterea imediată, toți cei ce încearcă, cu un elan încăpățânat, să oficieze în numele valorilor și a judecăților stabile, să pue probleme cu perspectivă mai largă, să scrie și să scoată cărți cu subiect mai mult sau mai puțin corespunzător clipei, cu un cuvânt: să oficieze în numele unei prezențe, care este a spiritului și care înglobează prezentul de azi, ca și pe cel de eri sau de mâine.

Evenimentul literar de care vreau să vorbesc este traducerea în limba germană a romanului „Io..." de Liviu Rebreanu. Operele marelui nostru romancier nu se bucură pentru întâia oară de bune și frumoase traduceri în limbi străine. Liviu Rebreanu a reprezentat de atâtea ori, strălucit, în Apus, literatura românească, deseori cu succes net de public, alteori numai cu succes de prestigiu, când nu se găsea un editor priceput care să lanseze cum trebue cartea.

Dar această traducere, astăzi, are un înțeles deosebit și de asta vom vorbi mai ales.

Pentru întâia oară, opera de bază a romanului nostru modern apare într'o versiune germană. Și o singură notă, într'o gazetă ardelenească, ne atrage atenția că romanul „Ion", în limba germană, se încadrează într'o dublă realitate europeană actuală. Titlul operei în limba germană, este: Die Erde die trunken macht, adică: Pământul care îmbată. Traducerea a fost făcută de regretatul profesor Konrad Richter, un distins literat, care a murit anul trecut și care desfășura o largă activitate pentru apropierea culturală româno-germană.

Or, numai din interpretarea pe care o putem da titlului german, se poate înțelege ușor sensul prim al operei, pe care l-a extras o minte germană din „Ion", în zilele noastre. „Este cunoscută mișcarea germană care îndeamnă pe germani să se întoarcă la pământ și a cărei deviză rasistă se cuprinde în două cuvinte care definesc și sugerează o mistică întreagă: Blut und Boden (sânge și pământ)" — spune autorul notei din ziarul ardelenesc, din care citâm. Și nota continuă astfel: „Romanul lui Liviu Rebreanu se încadrează firesc și organic — și nici decum programatic — în concepția de viață a acestei mișcări".

„Ion", s'a spus, este un mare poem al pământului. Și mai ales al pământului românesc. Motivul pentru care această operă a căpătat și valori istorice, depășind pe cele de ordin pur literar, într'aceasta constă. Valorile românești s'au regăsit în valorile operei și ea a devenit, cum se spune „reprezentativă". Este destinul fericit al operelor de răscruce, care încheie o epocă și deschid alta. Dela „Ion" încoace, nu numai că scriitorii români au început să scrie altfel romane, dar și conștiința românească a câștigat un plus, în perspectivă și cuprindere. Astfel, trecem dela cel dintâi sens al traducerei de față, la cel de-al doilea înțeles. Fiindcă „Ion" sau „Pământul care îmbată" efectuiază, în ziua de astăzi, o delicată și gravă misiune în fața cititorului german. Cartea reprezintă viața specific românească, cu

D. LIVIU REBREANU

tot complexul ei istorico-social, din Ardealul dinaintea anului 1918. Sunt în ea probleme și semne, caractere și realități, înțelesuri și legitimități, umbre și lumini, cari — după cum spune și nota de care am pomenit — „vor ajunge să fie cunoscute de cititorul german de bună credință, IN ADEVARATA LOR LUMINA (sublimierea e a noastră) și într'o formă de artă superioară".

Știm că traducerea de față a fost primită de publicul german întâi cu mare curiozitate, apoi cu mare simpatie. Ediția întâia s'a epuizat aproape, la câteva săptămâni dela apariție. Fenomenul se întâmplă în plin război, și mai ales într'un război în care poporul românesc își afirmă dreptul de permanență europeană în fața istoriei. Iată de ce romanul „Ion", tradus acum, și-a găsit o cale atât de pregătită spre inima cititorului german — cititor a cărui seriozitate și obiectivitate sunt proverbiale.

Tema fundamentală a romanului, mistica pământului, e mult mai aproape de concepția și structura minții germane decât a oricărei alte opere românești. Dar nu trebue să uităm că, de fapt, tema are chiar un sens românesc al existenței: mistica pământului. Iată cum afinitatea dintre spiritul german și cel român, dintre viziunile de viață ale ambelor structuri, se produce pe căi artistice, prin intermediul unei opere de Liviu Rebreanu...

Incheind această notă începută cu un reproș, ne vom mărturisi totuși o bucurie: aceea de a vedea că și Arta, cu toată aparența ei de inactualitate (de care o acuză spiritele mediocre și răuvoitoare) poate aduce un imens serviciu țării și valorilor românești, deși opera în chestiune n'a fost scrisă cu nici o intenție — sau numai cu modesta intenție a eternității...

DAN PETRAȘINCU

A. CIUCURENCU: Tun în tragere

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL DIN SĂRINDAR: „ORAȘUL FĂRĂ AVOCAȚI", comedie în trei acte de N. MANZARI

Se pare că autorul acestui „Oraș fără avocați" recunoaște într'o prefață a piesei sale că a fost influențat în mare măsură, scriindu-și comedia, de acea excelentă piesă a lui Jules Romains: „Knock".

Spun „se pare", findcă, în ciuda investigațiilor făcute, n'am putut găsi nici cel mai mic fragment din prefața mai sus pomenită.

In orice caz găsesc că mult mai elegant ar fi fost să se publice această prefață — în cazul existenței ei — în programul teatrului.

S'ar fi evitat astfel, discuțiile iscate în jurul acestei piese, discuții din cari n'a lipsit nici cuvântul: „plagiat".

Acum, judecând drept, chiar și această prefață nu justifică prea mult asemănarea isbitoare între piesa lui Romains și aceea a lui Manzari. Cum doctorul Knock isbutește, grație unor foarte ingenioase procedee, să facă bani într'un târg de oameni sănătoși, la fel și avocatul Pedigo transforma un orășel de oameni pașnici într'o localitate renumită pentru numărul interminabil de procese între cetățeni.

Ideea este amuzantă și nu-l acuzăm pe domnul Manzari pentru faptul că a aplicat în domeniul avocaturei, principiile doctorului Knock.

Am fi preferat totuși ca felul în care și-a construit piesa d. Manzari, să ne facă să ne gândim mai mult la avocatul Pedigo și mai puțin la doctorul Knock.

De asemenea vechiul avocat al târgului ni-l amintește într'un chip prea evident pe doctorul Parpalaid din piesa lui Romains, („Avocatul e un om foarte cumsecade!" afirmă la un moment dat un personaj din piesa d-lui Manzari: „A văzut că nu-i merge cu avocatura și se ocupă acum cu cultivarea verzelor".

In scena I-a, din actul II, toboșarul târgului declară, vorbind despre doctorul Parpalaid: „Il est un brave homme, mais il n'est pas bien fort").

Dar mai ales ne-au atras, atenția, în chip neplăcut, unele replici ale avocatului Pedigo, replici cari păreau extrase întocmai din piesa lui Romains. Ceeace este mai trist, aceste replici sunt de o importanță capitală pentru caracterizarea eroului.

Un exemplu: Avocatul Pedigo, ajungând în orășelul fără procese, poruncește proprietăresei: „Când o să aveți ceva să-mi spuneți, spuneți-mi: „Domnule avocat!"

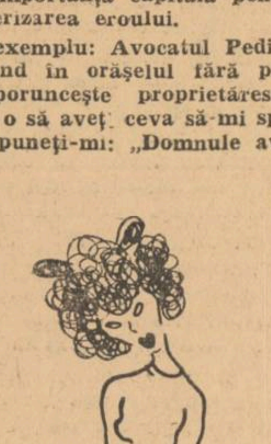

NINETA GUSTI

Doctorul Knock declară la începutul actului II: „Appelez-moi docteur. Repondez-moi: Oui, docteur ou Non, docteur". Această replică îl caracterizează perfect pe doctorul Knock, în procedeele căruia putem ușor remarca 50% escrocherie, și 50%, dragoste de meserie.

Dar ne întrebăm dacă era neapărată nevoe ca domnul Manzari să se folosească de aceeaș replică pentru a-și caracteriza eroul

Două personagii noui, introduse în piesa domnului Pedigo, sunt haimanaua Pilachera și Silvia, fata care-i va da prilej avocatului să comită o infracțiune.

De Pilachera se va folosi avocatul Pedigo pentru a vârî zâzanie între pașnicii locuitori ai târgului.

Pilachera va da în judecată majoritatea cetățenilor din oraș.

Aceștia vor fi siliți să treacă pe la avocatul lui Pilachera.

Odată intrați în biuroul lui Pedigo, nu-i va fi greu acestuia să-i convingă de necesitatea proceselor într'un oraș.

Doctorul Knock se folosește de altă momeală pentru a-și aduce pacienții în cabinetul de consultații.

El anunță prin toboșarul târgului că dă consultații gratuite în fiecare Luni între orele 9 1/2 și 11 1/2. De dragul acestei prime consultații gratuite, locuitorii devin pacienții credincioși și mai ales plătitori ai doctorului Knock.

Intorcându-ne la piesa d-lui Manzari, vom constata că, la premiră, prezentată fiind în fața unei săli pline cu avocați, ea s'a bucurat de un frumos succes.

Ne întrebăm, însă, în ce grad, pot să-i intereseze pe nespecialiștii în materie, aventurile curagiosului Pedigo.

Ceeace lipsește piesei este, mai ales, un conflict dramatic. Putem spune chiar că d. Manzari n'a speculat în chip prea fericit ideea lui Jules Romains.

Pe spectatori — și nu pe avocați— i-ar fi interesat, mai ales, procedeele lui Pilachera, pentru a aduce clienții în biuroul avocatului Pedigo.

Or, toate aventurie lui Pilachera se petrec în culise, pe scenă ele nefiind decât comentate, și din aceste comentarii nelipsind termenii juridici, foarte interesanți — o recunoaștem — pentru avocați.

Toată acțiunea se petrece ca și în piesa lui Romains, în jurul personajului principal: avocatul Pedigo.

Rolul a fost încredințat unui maestru, specializat în piese cu un singur rol principal: Ion Iancovescu. (La Paris, în piesa lui Romains, rolul lui Knock a fost interpretat de Louis Jouvet). Acest excelent actor de comedie a isbutit să ni-l prezinte în chip convingător pe acest personaj oarecum artificial. Mai ales după premieră, când a început să stăpânească mai bine rolul, și să nu mai insiste, în dauna interpretărei, asupra unor ticuri cari ne-au făcut să ne gândim la o cunoscută personalitate a baroului românesc, Iancovescu a fost de-a dreptul excelent.

Spre deosebire de alte vedete capricioase, acest maestru al scenei nu se dă în lături de a-și servi în chip fericit partenerii, pentru ca întregul spectacol să nu sufere cu nimic.

Și primul actor care trebue să-i mulțumească în această privință ese Radu Beligan, actualul „copil răsfățat" al publicului, care a

ROMALD BULFINSCHI

isbutit să facă o creație din rolul episodic al lui Pilachera. Sunt convins că mulți spectatori au regretat prea rara apariție a lui Beligan pe scenă, în această piesă. Și aceasta este dovada cea mai bună că Beligan, actorul care se simte pe scenă ca la el acasă, a eșit învingător din trânta sa cu publicul.

Pentrucă a dobândit de două ori succes, alături de Iancovescu, publicul l-a și numit: „succesorul lui Iancovescu". Ei bine, noi suntem de altă părere. Beligan are o mară cu totul personală de a-și interpreta rolurile. Și dacă trebue neapărat să-i punem alături de un actor, ne gândim mai de grabă la actorul american James Stewart. Găsim la Beligan aceeaș desinvoltură, aceeaș neglijență, eleganță totuși pe care-am întâlnit-o în filmele lui Stewart.

Și să nu ne mirăm dacă îl vom vedea în curând pe Beligan, realizând lucruri mari într'un rol de dramă. De ce nu se încumetă nimeni să prezinte „Se lasă noaptea" cu Radu Beligan în rolul principal?

Domnul Vădănescu Bruno posedă un humor special cu ajutorul căruia isbutește să-și facă simțită prezența pe scenă în cele mai scurte roluri. Avem impresia că se apropie ziua când vom putea să-l admirăm în rolul cetățeanului turmentat.

După ce un an întreg a fost întrebuințat în roluri secundare, domnișoara Nineta Gusti, interpretând rolul Silviei, a dovedit că acest boicot a fost desăvârșire inutil.

In scurte roluri au apărut d-nii Bulfinski (maestre, tare-am vrea să arunci cât colo rolurile secundare în cari apari mereu în ultimul timp și să ni-l aduci din nou pe scenă pe Falstaff... Așa cum știi dumneata!), Chr. Duțulescu, Marcel Eneiu, Eugen Obreja, Mircea Consantinescu și d-nele Virginia Stăescu și Erastia Peretz.

Direcția de scenă a avut-o d. Iancovescu. Cu toate că știm că dânsul e de altă părere, îi preferăm pe actor, regisorului.

TIAIAN LALESCU

Scrisoare deschisă publicului din provincie

Poate că mulți dintre d-stră, scumpi domni și scumpe doamne, vă întrebați — cu legitimă nedumerire — de ce nu-mi serbez cei 30 de ani ai mei de teatru întâi la București și apoi în celelalte orașe, cum se obișnuește.

Motivul este următorul:

Teatrele din București sunt instituțe chivernisite cu de toate, mecanisme dramatice bine echilibrate, în care fiecare rotiță își are rostul său.

Activitatea actorului se desfășoară aici cronometric, precis, conform prescripțiilor și tradițiilor în vigoare — iar această disciplină artistică duce fatal la realizări omogene, vrednice de toată lauda.

Dar să te îmbraci ani dearândul în aceiași cabină, să urci și să cobori aceleași trepte, să joci pe aceleași scânduri, la flacăra aceleiași rampe, între aceleași pânze, cu aceleași requisite, înseamnă, încetul cu încetul, să te dedai, să te deprinzi, să te uniformizezi și să devii astfel un fel de slujbaș, un soi de conțopist, de impiegat dramatic.

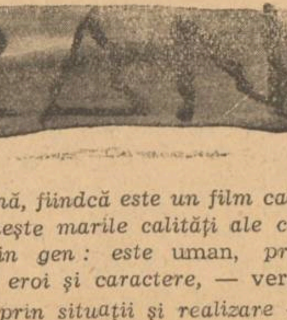

Ori, destinul actorului e să fie pasăre călătoare, să-și mute veșnic șatra, să colinde ca păstorii văile și dâmburile.

De aceia nu m'am simțit niciodată mai la largul meu decât în peregrinările, în escapadele, în turneele pe care le-am făcut prin târgurile și târgulețele noastre.

O lună pe an, dar o lună!

Hamul și praștia!

Slobod, nomad, boem, actor!

Scenăria teatrelor din țară e adesea primitivă, acustica beteagă, rampa anemică; dar tocmai lipsurile acestea fac farmecul escapadelor noastre artistice.

Și pentru că pe scenele, în restaurantele, piețele și ulițele provinciei m'am simțit mai aproape de mine însumi, de destinul meu adevărat, de aceia dau precădere orașelor și orășelelor provinciei.

Voiu culege astfel impresii din fiecare târg și aceste impresiuni le voiu strânge într'un manuscris și le voiu împărtăși tuturor la spectacolul din Capitală, cu care voiu încheia ciclul reprezentațiilor.

Spre edificarea tinerelor generații, dau următoarele date asupra peregrinărilor mele artistice:

Primul turneu l-am făcut cu maestrul Nottara, într'o piesă (îmi scapă numele), în care jucam rolul unui regizor — eram pe atunci simplu ucenic, elev în conservator.

Am jucat apoi o stagiune încheiată la Craiova (1908) cu Petre Sturza și Const. Marculescu, colindând deseori orașele din Oltenia și Muntenia.

In urmă am fost angajat, sub Pompiliu Eliade, la Teatrul Național din București unde am rămas până în 1915.

In acest interval am străbătut deseori provincia alături de Petre Liciu și Cazimir Belcot, interpretând roluri destul de răsărite în Lipitorile Satelor (Gavrilă Sarbu), Cinematograful (Măcelarul), La telefon (rolul principal), Don Pietro Caruzo (Din Pietro) și altele.

In timpul războiului am revenit la Teatrul Național și am jucat la Iași în Serenada din Trecut (rolul Vistiernicului), în Regele Lear (Bufonul) și Patima Roșie (Sbiltz), iar cu această piesă am colindat toată Moldova, alături de Elvira Popescu.

Oh, ce amintiri!

Material de scris zece cărți. Dar, trândav cum sunt, voiu scrie măcar una!

La un an după încheierea păcei am pornit la drum cu Casa de Lut și Baia Domniței, împreună cu Marioara Zimniceanu, Eugenia Ciucurescu și Adelina Mărculescu, călătorind împărătește într'un vagon de marfă fără ferestre și fără paturi.

Ah, ce plăcut lucru să dormi pe scândura goală! (Astăzi nu știu dacă aș mai degusta aceiași artistică plăcere).

Dar să trec repede peste turneul acesta pitoresc, căci de aici mi s'a tras... ce mi s'a tras: m'am însurat!

Au urmat în ordine cronologică: Frații Karamazov și Când vine Viforul, cu Ana Luca, George Vraca și Aurel Atanasescu; apoi D-ra Iulia cu Maria Filotti, Hoții, Bizanț, Macbeth, Omul cu Mârțoaga (1929) cu Ion Morțun, Romeo și Julieta (n'am jucat pe Romeo!), Heidelbergul de altă dată cu Maria Giurgea (n'am jucat pe prințul!), Iuda (am jucat pe Iuda!), Capul de Rățoi, iar astă primăvară am interpretat, alături de Ion Manolescu și Romald Bulfinski, pe un tip șontorog (Engstrand) din piesa Strigoii.

Cam acesta ar fi bilanțul sumar al activității mele de boem, de actor de provincie!

După doisprezece ani de odihnă, îmi scot acum iar mârțoaga din grajd și voiu porni să-mi praznuesc, călare, cei 30 de ani ai mei de zbucium, de amărăciuni și bucurii.

Dacă bine merit, scumpi domni și scumpe doamne, vă rog să poftiți la șezătoare, — iar dacă domnii reprezentanți ai autorităților vor străluci prin absență, treaba dumnealor. Eu mi-am făcut datoria: le-am trimis câte un răvășel de dragoste, rugându-i grațios că dacă vor veni, să nu vină cu mâna goală... (la un bilanț sintetic, ofrande sintetice...).

Și poate că, după biruințele pe care mârțoaga română le-a repurtat peste frontiere, ar fi drept să-i pot zidi în sfârșit un adăpost, un grajd...

Dumneavoastră, scumpi domni și scumpe doamne, cred că nu veți lipsi dela sfeștanie, căci veți avea prilejul rarisim să asistați la o îndoită sărbătorire: a mea și a maestrului Soreanu, pe care îl rog amicalmente s'o lase mai domol, să nu mă eclipseze cu uluitoarea sa personalitate artistică și cu cuceritoarea-i iradiantă simpatie.

La sfârșitul spectacolului, voiu avea indecența să țin un mic logos decent.

G. CIPRIAN

Cronica muzicală

TREI OASPEȚI

Săptămâna din urmă, din trei țări mari și înfrățite ne-au venit solii muzicale: din Germania, din Italia și din depărtat, numai geograficește, țară a Soarelui răsare, Japonia.

Tânărul pianist Günter Weinert a slujit cu vrednicie culorile Germaniei muzicale, punând la contribuție un talent vanjos și de sincer accent și, în ciuda celor abia nouăsprezece ani ai săi, o apropiere remarcabilă de caracteristici expresive a unor autori categoric diferențiați ca Beethoven, Liszt, Debussy, pornind de la un Bach D. Albert de ample cerințe concertante și trecând pe la Haydn, Schubert, Schumann.

Chipul în care a interpretat un „impromptu" în la bemol al lui Schubert, adagio și allegretto din Mondschein-sonate a lui Beethoven, nocturna de Liszt, o piesă din suita „Pour le piano" de Debussy, resurse de fantezie, originalitate, bravură, apărute nu odată în „Carnavalul" de Schumann, iată tot atâtea mărturii ale unei naturi muzicale de pe acum favorabil definite și căreia perspectivele înaintării în făgașul afirmărilor definitive par să i se deschidă deosebit de făgăduitor.

Violoncelistul Arturo Bonucci este un concertist pe care Italia l-a consacrat încă de pe când artistul colabora cu maestrul Casella și cu bine cunoscutul violonist Poltronieri, cu care alcătuia un renumit trio italian.

Mânuitor măestrit al celor mai delicate catifelări sonore, în care știe să topească sinuozitățile calde ale cantilenelor, tehnician care, dintr'un acrobatic capriciu de Paganini știe să capteze cu deosebită grație partea de pură muzicalitate, excelent, precum e lesne de închipuit, propovăduitor al muzicei de cameră, Arturo Bonucci a câștigat în chip vădit sufragiile foarte numerosului său auditoriu dela „Dalles", care n'a părăsit sala înainte de a beneficia de o serie de isbutite bisuri.

D. Ion Filionescu a menținut partea pianului la un nivel de reală artă instrumentală și fin stilizată muzicalitate. Un trimis muzical care și-a îndeplinit cu strălucire frumoasa-i misiune a fost d. Ekitay Ahn, dirijorul concertului simfonic de Duminica trecută și un compozitor de sugestivă inspirație și iscusit meșteșug.

Ritmica decisă, activă, promptă sugerată, a înzestratului muzician japonez, persuasiunea isbitoare a expresiei mâinilor, a mișcării, a îndemnului dinamic, prezentarea deslușită și bine accentuată a intențiilor interpretative, fac ca execuțiile ce ține sub baghetă să se articuleze pe deplin, să se contureze clar, fin și nervos, cu sensibilitatea nobilă și refinamentul de linii a unui desemn japonez.

In compoziție, d. Ekitay Ahn știe să oglindească, ca în niște estampe credincioase naturei din care se îmbibă, imagini din picturala Japonie, mireazmă de flori, colorit de ape molcome, zumzet și păinjeniș de ritmuri și tonuri gingașe și ciudate, traduse prin aceleași glasuri simfonice care cântă muzica europeană și pe care știe să le transforme, cu desăvârșire. D. Ekitay Ahn este de aceea nu numai un șef de orchestră de reală personalitate și dăruire, dar și un veritabil compozitor.

R. AL.

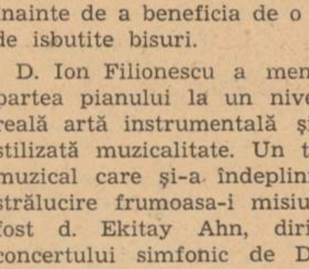

ECRAN

CINEMA SCALA: „PĂCATUL"

Dacă pe scena unui teatru putem privi gama întreagă a sentimentelor unui erou — indiferent [illegible] vorbe, gesturi, mimică — în cinematograf, dela apariția filmului vorbitor, a început să cumpănească serios „dinamicul", în balanța succesului de public.

Scenele pline de un umanism înspăimântător de real, sunt „colorate" prin acest element, care chiar dacă le diminuează puterea, le face accesibile — neplicticoase — marelui public.

In fond aceasta este și diferența dintre producțiile franceze și cele americane — francezii ignorând de cele mai multe ori că ecranul nu este scenă.

In „Păcatul", producătorul american a adoptat, — pentru a ridica pelicula la rangul celor de calitate — procedeul francez.

Este singurul defect al filmului — și totodată ratarea unei mari ocazii pentru Achim Tamiroff, de a egala creațiunea lui Emil Jannings de pe timpul filmului mut, — care în același film a reușit să redea mai mult decât fidel, caracterul omului care a păcătuit și care găsește singura mântuire numai în renunțare.

Dacă acest defect ar fi fost înlăturat, „Păcatul" merita nota maximă, fiindcă este un film care întrunește marile calități ale celor din gen: este uman, prin temă, eroi și caractere, — verosimil prin situații și realizare — și minunat prezentat: regie, scenariu, muzică etc.

Trebuie văzut chiar de aceia — sau, poate, mai ales — care au văzut și filmul mut.

CINEMA TRIANON: „FANTOMA"

Un film senzațional de cele mai multe ori anunțat de „groaza" de „mister" — prezintă în genere, aceeași atracție pentru public, ca romanul polițist. Groaza, misterul, etc., la care se așteaptă spectatorul, — ar fi robinetul — pe care se poate scurge permanenta foame de „senzațional".

Numai așa se explică dece filmele calitativ slabe, însă abil prezentate publicului — gen „Fiul lui Frankenstein", care face serie — sunt căutate de tot soiul de oameni: dela copii de 12 ani care fac o oră cu tranvaiul de acasă până la cinematograf și la domnii monoclați și cucoanele cu etolă și capă, care coboară din somptuoase limuzine.

„Fantoma", filmul prezentat de cinematograful „Trianon", printr'o ingenioasă reclamă a atras toate aceste categorii de spectatori.

Fără să aibe nici una din calitățile înșirate în liniarele din jurnale, „Fantoma" nu este totuși un film slab.

Natural că un spectator exigent îi poate aduce o serie întreagă de reproșuri — începând cu intriga polițistă, copilăresc de simplă — și terminând cu mijloacele de impresionare: tunete, fulgere etc., întotdeauna reeditate de fiecare regisor într'un film de maniera acestuia.

Și totuși „Fanotma" este un film reconfortant (să ne ierte amatorii de senzațional) prin o serie de „gag"-uri reușite, în care perimatul nu a fost de găsit, — prin cele câteva scene foarte bune pline de un categoric humor al situației, — prin jocul simplu și lipsit de stridență al Paulettei Goddard — ca să cităm câteva calități indiscutabile.

Desigur că veți întâlni și servitorul negru — veșnicul — cu trămurăturile sale „de groază" care provoacă râsul prin grotescul situației, — veți bănui dela început care are să fie finalul (nu numai happy-end-ul), dar până la urmă vă va părea rău că s'a terminat acest film, (fiindcă la alte cinematografe este greu de găsit altul la fel).

ADRIANA NICOARA

Comisarul: Cum, bestie, ai omorât pentru 50 de lei?
Criminalul: Ei, drace! 50 de ici, 50 de colo, se adună!

GONG

D. ION MANU,

își cucerește un loc de invidiat în admirația publicului, prin savuroasele d-sale intervenții literare și gazetărești — atât de aplaudate — în matineele duminicale ale Teatrului Național.

Actor, dotat cu excepționale însușiri de sensibilitate și de humor, d-l Ion Manu, este prețuit autor de stihuri vesele — atât la postul nostru de radio, cât și în coloanele revistelor bucureștene.

D-sa vădește acum în cadrul manifestărilor publice intitulate „înainte de premieră", un dar al vorbirei, cu toate aspectele spontaneității și o vervă deosebit de comunicativă, cari fac dorită prezența d-lui Manu pe scenă, chiar în tovărășia umbrei gigantice a lui Shakespeare.

Pentrucă d-l Ion Manu știe să fie și serios, cu spirit, inteligență și convingere.

D-na MARIA GIURGEA,

a evocat la microfon — în ciclul **„Mari tragedieni români"** personalitatea **Aristizei Romanescu.** Ea însăși artistă de autentică rasă, vorbitoarea a izbutit să închege, din amintirile sale, imaginea fascinantă a celei ce poate fi numită, fără greș, **„Regina scenei românești".**

RADIO-MOLDOVA,

postul de emisiune inaugurat Duminecă trecută, ne-a dăruit — pe lângă bucuria împlinirei unui vechi deziderat al ieșenilor — prilejul să auzim glasul fruntașilor scenei naționale din capitala Moldovei.

Și glasul actorilor din bătrâna cetate a culturii, vibrând de caldă și românească simțire, a purtat către inima noastră un impresionant mesagiu.

Am primit astfel încredințarea că scena ieșană continuă să-și păstreze un blazon, care o cinstește și o face vrednică de atenția noastră.

Vom reveni.

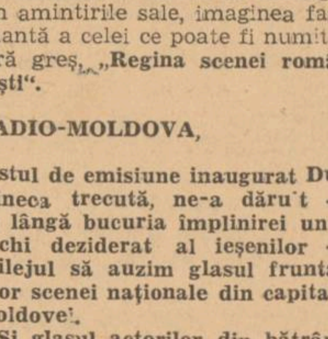

PATIMA ROȘIE,

piesa care i-a adus d-lui Mihail Sorbu, *un premiu național* — *și* Elvirei Popescu, *o consacrare definitivă, îngăduie acum unei noi generații de actori să primească aplauzele spectatorilor.*

Intre acești actori, Theodor Păunescu *și* Anca Șahighian, *așteaptă, cu îndreptățită emoție, verdictul publicului și al criticei dramatice.*

GRUPAREA DE ARTĂ ALB ȘI NEGRU,

își va începe curând activitatea în cocheta sală **„Atlantis"** din str. Academiei. Din informațiile ce ne-au parvenit, se va încerca aici, într'o sală fără scenă, o formulă nouă de spectacol, care să creeze între spectatori și artiști o intimitate scutită de orice echivoc și care să înlesnească o colabarare permanentă între iubitorii de artă ce vor susține această experiență și artiștii noștri.

Cele câteva nume de mare prestigiu, din literatură și teatru, anunțate până acum, ne îndeamnă să credem că prin încercarea de la **„Atlantis"**, gruparea **„Alb și Nebru"** își va dobândi locul râvnit în viața artistică a Capitalei.

MARȘUL TRIUMFAL

„București—Moscova", **a adus biruitoarei echipe teatrale comandate de** Ion Aurel Maican **și** Puiu Maximilian, **pe lângă aclamațiile spectatorior îmbulziți în toate sălile unde a poposit — și recunoștința miilor de luptători pe cari această echipă i-a vizitat — zi de zi — în spitalele din provincie, ca să le dăruiască ceasuri de neuitată bucurie.**

S. D.

Cu „filarmonica" în SLOVACIA

— Reportaj dintr'o că[ăto]rie muzicală —

de ROMEO ALEXANDRESCU

PRELIMINARII

De mai multe zile „Filarmonica" era în fierbere. In urma unei invitaţii oficiale, unul din concertele ei simfonice săptămânale trebuia transplantat, dela „Ateneu" la teatrul naţional din Bratislava.

Noutatea se prezentase la început sub formă de „Svon cu variaţii" cum îi stă mai bine printre muzicanţi.

Oameni prin excelenţă „cu ureche", muzicanţii ştiu să le prindă mai bine ca oricine din sbor şi să le „interpreteze", cu tot aportul personal aşteptat dela nişte artişti care se respectă.

Dar perioada improvizaţiilor pe o temă dată trecuse. Data concertului, a plecărei, programul, ieşiseră într'o bună zi (într'adevăr bună) din nebulositatea ce le înconjurase un timp şi aduseseră pe planul celei mai acute actualităţi diverse probleme.

Pentru unii, aprofundarea chestiunii fracurilor, pentru alţii a geamantanelor, pentru mai toţi timpul absenţei, pentru direcţie şi administraţie, toată „simfonia fantastică", uneori cam disonantă, a formalităţilor, demersurilor, organizării, astăzi mai complicate ca oricând, legate de o călătorie colectivă în străinătate.

Rotiţa cifrată a telefonului dela direcţia din bulevardul Tache Ionescu se agită neîncetat, smucită nervos când de d. G. C., subdirectorul „Filarmoniei" o inepuizabilă mină de energie şi de iniţiativă, când de d. G. D. administrator şi tot... violoncelist, care „orchestrează" cu stoicism variatele d-sale îndatoriri, când de d. R. O., secretar, mai călătorit decât un comandant de transatlantic, cu toată experienţa şi sângele rece ce decurg şi cu anexa perpetuă a unei havane răspânditoare de arome.

Complicaţia şi anevoinţa unora din formalităţi sunt atât de mari, încât fac ca ultima din ele a cărei importanţă era vitală, să fie îndeplinită abia cu o oră înainte de plecare.

Dar, însfârşit, apele s'au liniştit şi vine clipa în care se poate spune :

INAINTE CU MUZICA

La acceleratul Curtici-Viena, cu plecarea la 13.30, din din ziua de Joi 24 Octombrie, două vagoane speciale şi câteva compartimente de vagon internaţional cu paturi, îşi aşteaptă ocupanţii, prin forfota neîntreruptă de călători.

Zâmbitor, cu câte un cuvânt amical spus cu o vervă ce-i aparţine şi dătător de bună dispoziţie, pentru fiecare, soseşte, la vreme, directorul general al „Filarmonicei" d. George Georgescu cu d-na, d. G. C., care parcurge neobosit kilometri întregi de peron în marş forţat, pentru a împărţi ultimele instrucţiuni, administratorul, G. D., care îşi chiverniseşte comorile călătoriei, valute, teancuri de bancnote autohtone, testele de bilete internaţionale, chitanţe, recipise, passpoarte, luptând vitejeşte cu toate grijile ce i le acumulează acest arid domeniu extramuzical dar „Filarmonic".

Unul câte unul sosesc şi instrumentiştii, pe care ne-am obicinuit să-i vedem rânduiţi ca nişte piese de şah muzical, după un inexorabil plan, în scena „Ateneului" şi care de data aceasta, deşi tot în corpore, nu sunt nici în haină neagră, nici cu pupitre în faţă, dar deghizaţi în călători şi deposedaţi pentru două zile de respectivele instrumente muzicale, expediate din ajun cu personalul, într'un vagon aparte.

Fără de ele, sunt aproape de nerecunoscut.

Fiecare în parte un artist, instrumentiştii unei orchestre simfonice sunt cu toţii împreună tot atâţia copii mari, uneori teribili, pe care numai cu mult tact şi abilitate îi poate cineva menţine pe linia dorită.

Suprema lor zeitate rămâne, fireşte, muzica. Şi, orice şef de orchestră, compozitor, solist, care are acces larg în templele ei, este, în chip magic, stăpân pe întreaga clasă de şcolari buni şi capabili, dar gata şi de toate năsdrăvăniile, ce este o orchestră simfonică.

Ca prin farmec, câte un zece la conduită pogoară asupra fiecăruia şi examenul muzical al vreunei repetiţii laborioase sau concert plin de răspunderi se trece cu cea mai miraculoasă netezime.

O tânără din Vajnory

La drum însă, chestiunea devine mult mai complicată. „Copiii" sunt în excursie, sunt afară din şcoală. Invocarea zânei de care ascultă fără discuţie, nu e posibilă până la Bratislava, în cazul nostru.

Onorată direcţiune, ochii în patru! Trebue să sosim cu bine la Bratislava.

Jurubiţa minutelor s'a depănat, pe nesimţite. In cea din urmă din ele soseşte dela „un telefon urgent" distinsa şi simpatica harpistă d-na M. P. Prima emoţie căci, dacă, la urma urmelor, cu o vioară sau chiar un violoncel mai puţin s'ar mai fi putut încă pleca, fără harpă eram pierduţi. Ah, doamnele şi telefoanele!

Totuşi, cineva lipseşte. Tuba îşi va aştepta zadarnic mânuitorul, care n'a sosit. Adio uvertură la „Maeştrii cântăreţi din Nürnberg", care ar fi putut fi dată în bis şi, se va vedea, că ar fi fost cazul.

Plecăm. Trenul începe să ia viteza în serios, călcând sgomotos peste răspântii de linii şi lăsând în urmă tot mai în grabă ultimele gospodării bucureştene semănate pe la periferiile din jur.

„Băeţii" s'au instalat cât mai comod, alegându-şi tovărăşiile, pregătindu-şi dichisurile mai mult sau mai puţin necesare unui drum de 27 de ore.

Timpul şi terenul înaintează într'o atmosferă de cea mai plăcută şi voioasă camaraderie, cu vizite dela un compartiment la altul şi cu inevitabilele coborîri pe peroanele gărilor prin care oprim, fie cât de puţin, a celor mai mulţi din „filarmonicieni", care au totdeauna ceva urgent de îndeplinit, dela căutarea gazetelor, a apei, a gustărilor la botul... locomtivei, a mărcei poştale, până la simpla regăsire a funcţiunilor locomoţiunei pedestre. Ne apropiem de munţi.

PITORESC... INTERIOR

Prahova spumegândă, în răcoarea serii care abureşte şi îmbrobonează geamurile, prăvălită vijelios prin adâncimi de văi peste care ne avântăm pe poduri uruitoare, siluetele masive ale Bucegilor învăluiţi în umbrele dese ale nopţii tot mai compacte, mai reţin pe la ferestre pe iubitorii de priveliştí care, printre muzicanţi, precum şi este de închipuit, nu sunt puţini. Dar, întunericul îşi ia în curând toate drepturile şi ne întoarcem cu toţii către pitorescul din... vagon.

La „Ateneu", muzicantul ţine pe om în umbră. Repetiţii pauze, îi divulgă, câte puţin, dar niciodată ca în aceste două vagoane în care, fiecare îşi declară, vrând, nevrând, preferinţe, tabiete, resursele de acomodare.

In general este de observat că muzicienii au talent la... călătorii.

Muzica şi drumeţia trebue de altfel să se împace, iar artistul nu poate să n'aibă în suflet şi un ungher de nomad, un dor de a străbate lumea, ducând şi prin locuri mai depărtate graiul îndrăgit al muzicii de care şi-a legat viaţa. Muzicantul trebue să-şi poată lua oricând „alăuta" şi să facă să sune şi prin meleaguri străine glasul strunelor ei.

Poate de aceia aproape fiecare din „simfonicieni" pare întrucâtva, în tren, ca în propria lui casă.

Fagotistul A., în pijama, întreţine o şugubeaţă controversă cu trompetistul profesor... tot A., pe chestiuni de iscusinţă tehnică. Se fac prinsori, se aruncă sfidări. Cei din jur participă, şi nu tocmai în surdină.

Acelaş fagotist imită apoi, dela intonaţie şi timbru până la mimică şi vocabular pe violonistul B. instrumentist bun dar dispunând de o voce cam ingrată.

— „Domnule profesor trompetist A, iată dovada că fagotistul iarăşi A. se poate făli în tot cazul cu o excelentă ureche muzicală !"

In acest timp fraţii B. fac în alt compartiment onorurile repetate ale unor cafele şi ceaiuri care expediază miresme menajere în toate părţile. Sticle cu apă, cu spirt, căni şi pahare, sunt plimbate pe coridor, umplute, deşertate, spălate, cu cea mai mare gravitate.

Cornistul N., într'un „complet" gen apas, a pornit un războiu de table cu basistul profesor P ale cărui „vituri" spuse cu un umor fără pereche le-am savurat tot timpul, precum am făcut şi cu frumoasele amintiri din admirabila-i carieră, pe care le-a scos la întâmplare dintr'un sac doldora, iar arhiminiaturală d-nă C. d-na M P., [illegible] V. J. pianistul M. S. răspândesc veselia cu vioiciunea şi glumele lor.

Toată lumea se simte bine şi nu pare să socotească trenul drept un purgatoriu al turneului, ci mai de grabă drept una din plăcerile lui.

Mulţi frecventează cu o remarcabilă asiduitate vagonul restaurant şi bufetele gărilor. Corniştii N. şi G., basistul F. fraţii B., fagotistul J. par în special dotaţi cu o poftă de mâncare cât se poate de serioasă şi pot fi văzuţi „documentându-se" asupra alimentelor din fiecare gară ceva mai importantă, unde devorează conştiincios proviziile bufetelor, adăogând şi cuvenitele completări lichide revendicate de împrejurări.

Clienţii vagonului restaurant sunt mai ales prof. P., d-na M. P., simpaticul şi „robustul" manager al pianistului D. L., d-nul Ş. I, un consumator care nu glumeşte şi D. L. însuşi; toţi ţin o strânsă contabilitate a „menu"-urilor dela Bucureşti până la Bratislava şi retur, străbătând apreciabile distanţe pe culoarele vagoanelor pentru a menţine permanentă legătura cu vagonul restaurant.

VIOLONIŞTI, VREŢI SA AVEŢI O SONORITATE MARE ŞI FRUMOASA ? DORMIŢI MULT !

Cineva care vorbeşte puţin, adică atât timp cât poate găsi disponibil printre sieste, este d. Al. T., violonistul binecunoscut şi concert maistru al „Filarmoicei".

Cu ascuţită strategie şi un „fler" infailibil, „simte" pe unde rămâne vacantă câte o canapea întreagă, soseşte la momentul oportun, îşi dichiseşte cu competenţă locul şi se aşterne confortabil peste el, începând să se înfrupte cu poftă dintr'o frumoasă porţie de... somn.

— „Numai în compartimentul nostru n'ai dormit încă, meştere şef,—i-am spus, când l-am văzut că vine să... ne viziteze".

— „Ce tot vorbeşti dragă, că n'am închis ochii, de nu mai ţin minte ! Nu mai pot de oboseală. Poate reuşesc măcar acum să încropesc puţintel somn".

Pot să vă certific că a reuşit !

VIOLONS D'INGRES

Tânărul pianist şi compozitor D. L. care ne însoţeşte spre a cânta ca soli[st] în concertul dela Bratislava [r]itualul său concertino, e, pe cât de strălucit în du[ce]lui carieră atât de timpu[ri]e pe atât de modest, de ne[af]ectat, de atent şi de prevenitor cu toată lumea.

Aproape sfios D. L. este pe cât de matur [î]n cultivarea celor două artsurori, compoziţia şi interetarea, pe atât de juvenil în entuziasmul pe care şi-l descoperă, de îndată ce se si[m]te înconjurat numai de prieni, şi pentru alte preocupări [ome]neşti. Una este agricultur[a]. Ne vorbeşte cu înfrigurare [de] bucuriile îngrijirii ogorului de moşieritul metodic şi gospădăresc, de feluritele lucrări ale câmpului, care par într'adevăr să-l pasioneze. Dar, [nu] e totul. D. L. e nedespărţit [pe] drumul de un splendid aparat fotografic „Leica" ce-i s[t]ă prins cu o curea peste umăr şi cu care vânează cele mai caracteristice locuri şi momente întâlnite dealungul călătoriei noastre.

Clişeele din reportajul de faţă fac parte de altfel din această colecţi[e].

Extrem de plăcut tovarăş de drum, D. L. are replica vioaie, sesizează din sbor chiar intenţiile camuflate ale interlocutorilor şi ignorează totalmente, dei adept declarat al fotograiei, „poza", în toate formele ei. Omul îşi merită artistul.

BRATISLAVA NE FACE O PRIMIRE SARBATOREASCA

Zorile zilei următoare ne prind la frontiera intrării în Ungaria iar amurgul la hotarul Slovaciei, de unde Bratis-

Un instantaneu la „Carlton"

lava e aproape de tot. Abia pe pământ slovac, şi conducătorul anunţă: Pressburg-Bratislava, peste zece minute.

Lumini sclipesc la orizont. Trenul îşi pune la încercare puterile într'o ultimă goană şi curând, printre lumini puternice cu care nu mai suntem obicinuiţi, scrâşneşte din frâne şi stopează în faţa unui peron larg pe care stau aliniate, în desăvârşită ordine, şiraguri de tineret slovac, cercetaşi, gărzi Hlinca, veniţi să ne întâmpine.

Ministrul propagandei în persoană, d. Tido Gaspar ne conduce în sala de recepţie a gării unde nu ne mai săturăm admirând podoabele minunate ale costumelor naţionale pe care cu rară graţie le poartă tinere slovace, rânduite sub crengile de verdeaţă şi ghirlandele de flori ce ornează întreaga sală, în jurul steagurilor slovac şi român.

Pornim, întorcându-ne să mai privim tot acest înfloritor tineret, către automobilele care parcurg cu noi străzile de oraş mare, bine croite şi scăldate în lumină, ale Bratislavei.

Peste câteva minute suntem repartizaţi şi plecăm în recunoaştere pedestră.

Ministrul României, d. Gh. Elefterescu, ne însoţeşte, pe d-na şi pe maestrul Georgescu, pe G. C. şi pe semnatar la Operă, unde se cântă „Balul Mascat". Prindem actul al doilea şi deşi începem să simţim oboseala, nu ne îndurăm să plecăm înainte de a mai asculta un act.

Se frazează îngrijit, se cântă nuanţat, în linii cizelate. Soprana e remarcabilă, iar tenorul ne lasă amintirea unui frumos do natural.

Sala se aseamănă cu a fostului teatru „Liric", dar lărgimea ei şi a scenei sunt mai mari, iar lojile mai numeroase. Plafonul este acoperit de remarcabile panouri picturale; exterior, clădirea e armonios proporţionată şi favorabil situată, într'o frumoasă piaţă a oraşului.

Ieşim şi ne îndreptăm către o odihnă pe care o dorim cât mai scurtă, căci ne aşteaptă un oraş demn de văzut.

Hotelul Carlton este peste drum de Operă. O mai privesc, din pragul lui.

Când vom avea oare şi noi o Operă?

UN POPOR PRIETEN, UN ORAŞ PRIETENOS

De dimineţă, suntem înconjuraţi din toate părţile de cele mai amicale atenţii, de cea mai cordială amabilitate. Iniţiativa oficială şi cea de îndemn propriu a celor ce o reprezintă sau îi dau concursul, se întrec în a ne face clipele din Bratislava cât mai comunicative, cât mai cuprinzătoare.

D. ministru Elefterescu şi d. Moise Balta, consilier de presă, plini de afabilitate şi de bunăvoinţă, ne pun în legătură cu ziarişti, cu artişti, cu alte personalităţi ale vieţii culturale slovace şi de pretutindeni desluşim o simpatie, o dorinţă de cunoaştere şi apropiere, care ne încălzesc sufletele şi ne fac, dela început, să ne simţim între adevăraţi prieteni.

O cunoscută redactoare dela „Slovenska Politika" şi „Gardista", d-ra Suzana Dovalova, ne face surpriza de a şti româneşte. Profităm spre a afla multe despre Slovacia, despre presa slovacă, spre a răspunde şi noi la felurite întrebări cu privire la România şi spre a-i spune toată recunoştinţa pentru chipul spontan şi voios în care Slovacii ne-au deschis drumurile către inimile lor, pentru ecoul atât de direct şi de viu pe care l-am găsit acolo propriilor noastre simţiminte.

Ne risipim apoi prin oraş şi ne întoarcem, fiecare, încruşişând mulţime de impresii bune. Hărnicia pe care o simţim pulsând peste tot, la acest popor brav, serios şi constructiv, dealungul acestui oraş în care, în ciuda războiului actual, la care şi Slovacia îşi dă tributul vitejiei ostaşilor ei, viaţa îşi păstrează ritmul normal în absolut totul, pitorescul înălţimilor şi al cetăţii de pe malul Dunării, îmbinarea atât de reuşită a Bratislavei moderne cu oraşul vechiu şi cu bisericile şi edificiile istorice ale altor secoli, portul fluvial cu impunătoarele lui instalaţii, podul la jumătatea căruia e frontiera cu Germania, atâtea perspective şi locuri atrăgătoare ale oraşului, ne lasă încântarea multor amintiri trainic aşternute printre acelea către care ne vom întoarce de multe ori gândul.

O simţim, pe măsură ce ni le însuşim şi începem a şi regreta că vom rămâne atât de puţin în oraşul prietenilor noştri.

La banchetul dela orele unu, dela Carlton, primarul Bratislavei, dr. Pelo Kovak, căruia îi răspunde maestrul Georgescu, apoi Duminică, miniştrii culturei şi propagandei, d-nii Sivak şi Gaspar nu au nici o greutate să ne facă să simţim ceeace cuvintele lor o spun căci, încă dela sosire, ne putuserăm da seama de cât de fireşti şi de reale erau acele legături create prin ţeluri şi credinţi comune şi verificate şi de fiecare din noi prin intuirea imediată a fraternităţii noastre intraeuropene desăvârşite, avute şi de unii şi de alţii, cu prilejul vizitei făcute la Bratislava.

Primarul Bratislavei dr. Pelo Kovak şi maestrul Georgescu

SEARA DELA VAJNORY

La numai câţiva kilometri de Bratislava, un sat de viticultori bine înstăriţi, Vajnory, împodobeşte ţara cu minunatul port al locuitorilor lui, din cele mai colorate şi mai reprezentative ale Slovaciei şi-şi păstrează intacte, cu tot tâlcul şi miresmele lui veşnic proaspete, vechile cântece populare. Nectarul picurat din strugurii dela Vajnory, îşi are şi el dreapta lui faimă şi nu se teme să se întreacă chiar cu vinurile de Rhin.

Ministrul propagandei, d. Tido Gaspar, nu vrea să plecăm fără a vedea satul şi costumele, a asculta cântecele şi a gusta vinul.

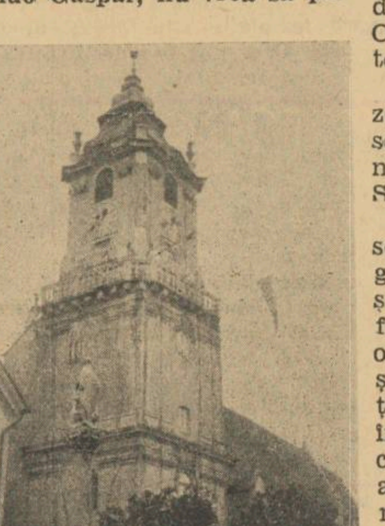

Turnul vechei primării din Bratislava

La opt seara, Sâmbătă, în câteva maşini care se fugăresc străpungând întunericul cu focurile orbitoare ale farurilor, sosim în uliţa mare a satului şi ne oprim în faţa modestei lui săli bătrâneşti de ceremonii sau de teatru, la intrarea căreia tinere slovace, frumoase ca şi costumele lor, ne încântă privirile, ca la descinderea din tren din ajun.

Un taraf de lăutari n'aşteaptă să deschidem bine uşa sălii, şi ne primesc din scenă în neaşteptatele acorduri ale unui joc românesc, după care cu acelaş foc, e tras pe strune şi unul slovac, în care timp ne aşezăm la mese şi ne convingem fără cea mai mică greutate de justeţea renumelui atât a vinului de Vajnory cu adevărate raze de soare şi adieri de Mai ascuns în transparenţele lui aurii, şi a feluritelor bunătăţi regionale pe care tinerele slovace, sprintene şi zâmbitoare, unele cu flori împletite prin păr, toate înflorind locul cu podoabele portului lor, ni le împart cu dărnicie.

Vecina mea surprinde gestul cu care cercetez o invitaţie pentru a doua zi, redactată în limba franceză şi, cu gingăşie de păpuşe mecanică, ciripeşte, timid, cuvintele pe care le zăreşte. Surpriză! O micuţă Vajnori-ană, nemulţumită că ştie, pe lângă limba maternă şi germana, a învăţat şi pe cea mai rafinată dintre vorbirile latine.

Putem sta de vorbă despre particularităţile acestui sat păstrat în toate darurile tradiţiilor lui, deşi la porţile Bratislavei, despre România, munţii, cântecele şi frumuseţile ei, despre care vrea să afle cât mai multe.

Dar, deodată, nu mai vorbeşte nimeni. In acelaş timp cu o baladă pătimaşă, pornită de lăutari, glasul de mare temperament şi aprigă expresivitate al primului bas dela Opera din Bratislava, care ne-a însoţit, se înalţă, tumultos şi avântat, făcându-ne să înţelegem parcă şi cuvintele poeziei cu care ne răscoleşte sufletele. Ascultăm, adânc impresionaţi.

Isbucnim, la sfârşit, în aplauze care n'au nimic convenţional. Emoţia ni le impune, într'un singur gând.

Cântecul vesel soseşte însă şi el, Suntem gata să-l „zicem" cu toţii, atât e de stârnitor de voioşie şi de învăpăiat.

Şi, acum, alături de glasul de adânci vibraţii al basului se ridică svelt şi tineresc şi glasul tenorului Ştefan Hoza, un voinic cu ochi strălucitori, care aruncă notele frumoase ca pe nişte flori, tuturor.

Ceasurile trec, şi trebue să plecăm. Pentru mândruţele slovace, ora culcărei a trecut de mult.

Bun rămas, Vajnory! Nu te vom uita!

CONCERTUL ŞI PLECAREA

Timpul a trecut repede. Ora concertului se apropie. Lanţul de maşini se face tot mai des, la intrarea acoperită a Operii. La casă, biletele s'au terminat.

Miniştri, diplomaţi, reprezentanţii autorităţilor, sunt sosiţi şi aşteaptă pe monseignorul Josef Tiso, preşedinţele Slovaciei.

Câteva anunţări scurte, un semn, şi tăcerea se aşterne grea, solemnă, în timp ce preşedintele Tiso înaintează afabil către ministrul nostru şi oficialităţile înconjurătoare şi în apaluzele întregei mulţimi, ia loc în loja de onoare, în timp ce maestrul Georgescu desfăşoară impresionant acordurile imnurilor slovac şi român, pe care „Filarmonica" le cântă din tot sufletul.

Suita de Enescu, Concertino de Lipatti, pe care autorul îl cizelează cu o uimitoare isteţime, autentic româneasca „Nuntă în Carpaţi" a lui Paul Constantinescu, sunt ascultate cu mare atenţie şi aplaudate din plin.

Maestrul Georgescu stăpâneşte orchestra emoţionant de frumos şi se avântă cu toată vibraţia temperamentului său de mare dirijor, iar „Filarmonica" e iarăşi „Filarmonica" şi cântă, cum ştie ea mai frumos şi mai aprins.

Un compozitor slovac mă întreabă:

— Cine este basistul prim, care cântă cu atâta virtuositate ? Dar flautistul?

Dar cornistul? Sunt extraordinari.

Vă felicit pentru asemenea muzicanţi".

Lipatti e găsit talent excepţional.

Paul Constantinescu, un talentat evocator al specificului popular, George Enescu, un compozitor de geniu. Iar maestrul Georgescu, un mare dirijor al timpului.

Simfonia a V, e ultimul mare succes. Simfonia destinului!

Ne amintim şi despre al nostru destin, care, peste câteva ore, ne opreşte de a mai sta în Bratislava ce ne este atât de dragă.

Chiar ce este frumos, are un sfârşit.

Trebue să plecăm. Un somn scurt şi agitat, şi iată-ne iarăşi în gară, de data aceasta aşteptându-ne, să nu fim conduşi de nimeni, ora fiind mult prea matinală.

Dar, nu, ne-am înşelat. Ministrul Propagandei, d. Gaspar, Suzana Dovalova, d. Balta şi simpatici şi desgheţaţi alţi ziarişti slovaci au venit să ne conducă, să ne întovărăşească până în clipa plecării. Ministrul şi toţi ceilalţi prieteni ai noştri şi ai României urcă şi treptele vagonului nostru şi-şi iau rămas bun dela „Filarmonica", compartiment cu compartiment.

O întârziere a rapidului de Breslau care trebue să ne ia,

Opera din Bratislava

ne mai dă un binevenit răgaz de câteva minute.

Dar şi acestea au trecut. Ultimele strângeri de mână şi mulţumiri în care se simte accentul ce nu poate înşela, al emoţiei sincere.

Am plecat ! Cum se poate oare pleca atât de repede ? Oare am plecat, sau manevrăm?

Am plecat, căci accelerăm mereu şi cotim repede, către ţară.

La revedere, Bratislava !

O scenă mitologică petrecută în Transnistria

Inainte de ivirea creştinismului, o greşală sau o crimă nu puteau să fie iertate. Acestea urmau întotdeauna să fie răzbunate printr'o pedeapsă la fel de mare. Un omor, bunăoară, trebuia neapărat să fie pedepsit cu omor, căci altfel justiţia nu era satisfăcută. Vendetta era într'o epocă legea fundamentală, după care se cârmuia societatea omenească.

De aceea, după ce legendarul rege din Mycene, Agamemnon, a fost ucis, în urma unui blăstem ce apăsa asupra familiei Atrizilor, de soţia sa Clytemnestra, fiul său Oreste, la îndemnul zeului Apollo — ne spune o legendă mitologică din Argolida — s'a simţit obligat să facă un paricid, să omoare pe mama sa, spre a răzbuna moartea tatălui său. Cuprins în urmă de remuşcări şi cu mintea turburată, n'a putut să scape de zeităţile răzbunării, de Eumenide, decât numai după ce a liberat pe soru-sa Iphigenia.

Aceasta se găsea ca preoteasă a zeiţei Diana din Chersonezul Tauric [1]), o regiune locuită de populaţiuni scitice şi traco-dacice, pe unde se luptă acum fără preget vitezele noastre trupe, înfrăţite împotriva bolşevismului cotropitor cu trupele glorioase germane.

Iphigenia, la plecarea spre Troia a armatelor greceşti din portul Aulis, trebuind să fie jertfită chiar de tatăl ei, Agamemnon, a fost smulsă de pe altar, în momentul înjunghierii ei, de mâna nevăzută a zeiţei Diana şi înlocuită cu o cerboaică, iar fiica regelui a fost dusă în Taurida, unde zeiţa avea un templu vestit şi unde se găsea şi o statuă a zeiţei, despre care se spunea că a căzut din cer. Cultul zeiţei de aci era un cult sângeros, căci toţi străinii, cari aveau nenorocul să ajungă prin aceste părţi, erau sacrificaţi pe altarul ei.

Şi de multă vreme stetea Iphigenia aci, în această ţară sălbatecă, îndeplinind urâta slujbă de a jertfi pe toţi străinii ce cădeau în mâinile Sciţilor. Pe nenorociţi nu-i omora cu mâna ei, ci îi consacra numai, stropindu-i cu apă, înainte de a fi duşi în templu, unde îi ucideau servitorii preotesei. Şi, cu toate că ea îşi câştigase stima regelui Thoas, care nu făcea nimic mai de seamă fără sfatul ei înţelept şi, câteodată, chiar scăpa vieaţa câteunui biet străin ce ar fi trebuit să fie jertfit pe altarul zeiţei, totuşi slujba ei grozavă şi vieaţa ce o ducea în mijlocul barbarilor făcea pe sărmana femee să dorească să se întoarcă în patria ei, în frumoasa Grecie, unde nu lăsase decât oameni fericiţi.

Trecuseră peste douăzeci de ani, decând Iphigenia se găsea în Taurida, fără să fi primit cea mai mică veste de acasă şi fără să fi aflat ceva despre grozăviile familiei sale. Zile întregi stetea pe ţărmul mării, uitându-se spre frumoasa ei patrie şi nu vedea nici o rază de scăpare, căci frica de sângerosul jertfelnic făcea ca nimenea în afară de naufragiaţi să nu vină pe aceste ţărmuri îndepărtate.

In noaptea dinainte de sosirea lui Oreste, împreună cu prietenul său nedespărţit Pylade, Iphigenia avu un vis îngrozitor. A visat că ea se găsea în palatul părintesc dela Mycene. Un cutremur de pământ i-a dărîmat casa, nelăsând decât o coloană care părea că plânge. Ea ieşise afară, dar văzând coloana, s'a apucat în vis să o spele. Visul acesta o umplu de groază şi nu se putea gândi la nimic altceva decât la familia sa de acasă, din care ar fi murit şi Oreste, cel din urmă stâlp al ei. Din pricina acestui vis, în dimineaţa următoare, se duse cu servitoarele ei — grecoaice cari fuseseră aduse de vr'o întâmplare în această localitate — la templul zeiţei ca să facă un sacrificiu pentru Oreste. Şi plângea şi soarta fratelui ei şi-şi plângea şi ursita-i nenorocită.

Pe când se găsea făcând jertfa, se pomeneşte de odată cu un păstor, venind dinspre ţărmul mării, care-i spune să se pregătească pentru o jertfă omenească, căci au fost prinşi doi tineri greci, aruncaţi cu corabia lor în această ţară. „Ne mânam vitele la mare, povesteşte păstorul, ca să le scăldăm. Atunci unul dintre noi vede doi tineri pe ţărm. La început, am crezut că sunt nişte zei, aşa de frumoşi erau, şi unul dintre noi, mai cucernic din fire, îşi ridică mâinile şi începe să li se închine; dar altul, zise râzând: Sunt nişte naufragiaţi cari se ascund între stânci, fiindcă cunosc obiceiul nostru de a jertfi pe străini". Ne gândeam tocmai să alergăm ca să-i prindem, când unul dintre străini îşi scutură capul şi dă semne de nebunie. Vorbind vorbe fără înţeles, s'a aruncat cu sabia asupra boilor noştri şi apoi asupra noastră. Am început cu ei o luptă îngrozitoare, dar, în cele din urmă, noi fiind mai numeroşi, i-am biruit, i-am legat şi i-am dus la rege care vi-i trimite aci pentru jertfă pe altarul Dianei. Pe mine m'a trimis regele înainte să vă spun să faceţi pregătirile". Zicând acestea, păstorul a plecat la tovarăşii săi.

Nu mult după aceasta, servitorii templului aduc legaţi pe tinerii Oreste şi Pylade. Preoteasa le desleagă braţele pentru ca sacrificiul, după regula cultului, să fie făcut din oameni liberi şi trimite pe slujitori să facă pregătirile de lipsă. Rămânând singură cu nefericitele jertfe, preoteasa, cuprinsă de milă îi întrebă:

Nenorociţilor, ce mamă v'a născut, cine este tatăl vostru? Vai de surorile voastre, dacă veţi fi având surori! Dar, de unde veniţi? Este departe patria voastră, de unde aţi plecat?

— De ce ne văicăreşti, femee? zise Oreste. Un om cu minte nu se tânguește prea mult în faţa morţii. Lasă ursita să-şi urmeze drumul ei şi nu ne mai plânge pentru aceasta. Noi cunoaştem obiceiul jertfelor din această ţară.

— Cum vă chiamă, zise Iphigenia, şi din ce ţară sunteţi?

— Ce nevoie este să ne cunoşti numele? „Nefericiţii" este numele nostru cel adevărat. Şi ce folos ai avea să cunoşti patria noastră? Totuşi, dacă vreai să o afli, să ştii că noi suntem din Argos, din vestitul oraş Mycene.

— Pe zei, prietene, eşti tu într'adevăr din Mycene? Spune-mi deci, ce vreau să aflu: Cunoşti tu vestita Troie? Se spune că a fost cucerită şi dărâmată?

— Aşa este şi ştirea nu te-a înşelat.

— Şi s'a întors înapoi Elena în casa lui Menelau? S'au întors îndărăt Acheii, Calchas şi Ulysse?

— Elena locueşte iarăşi în Sparta, în casa bărbatului ei de mai înainte.

— O zei ai răzbunării! Şi Achille, fiul lui Thetis mai trăeşte?

— El s'a prăpădit şi de geaba şi-a sărbătorit logodna în Aulis.

— Da, degeaba! Era o amăgire. Aşa o numesc cei ce au aflat despre ea [1])

— Totuşi, cine eşti tu, fecioară, de ştii atâtea despre Grecii noştri?

— Mă trag şi eu din acea ţară, dar eu sunt ca moartă din tinereţe. Dar, marele comandant, socotit aşa de fericit?

— De cine vorbeşti, căci cel pe care îl cunoşti, nu face parte dintre fericiţi?

— Mă gândesc la fiul lui Atreu, îl chiamă Agamemnon.

— Nu ştiu. Lasă-mă cu astfel de întrebări, femee.

— Nu, pe zei, spune-mi, te rog?

— A murit sărmanul şi moartea lui a adus nenorocire şi altora. L-a omorît mişeleşte chiar soţia sa. Dar, nu mă întreba mai departe.

— Vai, vai, nenorocita de mine! O ucigaşe vrednică de plâns şi vrednic de plâns şi cel pe care l-a ucis! Dar, mai spune-mi încă ceva, mai trăeşte soţia nefericitului?

— Nu mai trăeşte; a pedepsit-o chiar copilul ei; el a răzbunat noartea tatălui său.

— O nenorocită şi prăpădită familie! Şi mai trăesc acasă copiii celui omorît? Mai trăeşte încă Oreste care cu atâta curaj şi-a făcut dreptatea? Şi se mai gândeşte cineva la fecioara Iphigenia care a fost sacrificată?

— Mai trăeşte încă fata Electra, cealaltă [2]) se împăcase cu mama ei ticăloasă, iar băiatul, vrednic de plâns, hoinăreşte prin toate părţile şi nicăirea.

Grozavele ştiri din casa părintească cădeau ca lovituri după lovituri în inima fetii. Un singur lucru îi mai aducea mângâere în suferinţele ei nemărginite: fratele ei Oreste, pe care îl credea mort, încă mai trăeşte. După ce s'a recules puţin din durerea ei, întrebă din nou pe Oreste:

— Vreai tu, prietene, să duci, dacă te scap, rudelor mele o ştire, o scrisoare, pe care mi-a scris-o un prizonier grec? Până astăzi n'am aflat pe nimenea care să-mi facă acest serviciu. Tu îmi pari un om distins şi cunoşti oraşul Mycene şi pe prietenii mei pentru cari este scrisoarea. Pentru acest serviciu îţi dăruiesc vieaţa, totuşi ăsta — arătând pe Pylade — trebue să moară, fiindcă îl silesc legile poporului de aci.

— Totul ar fi bine, afară de un singur lucru, că prietenul meu trebue să moară. Ar fi nedrept să-l las pe acesta aci, pe el pe care l-am adus cu mine şi care, împreună cu mine, a înfruntat toate primejdiile. Nu, dă-i lui scrisoarea, şi lasă-mă pe mine să mor.

Şi, între cei doi tineri, în timpul cât Iphigenia se duse să aducă scrisoarea, se născu o discuţie faimoasă, de oarece Oreste nu voia să se întoarcă în patrie fără Pylade şi nici Pylade fără Oreste. Fiecare voia să moară în locul prietenului său, ca să nu se zică odată, că un prieten a trădat pe prieten. In cele din urmă a învins Oreste.

— Trăeşte tu, scumpul meu, şi lasă-mă pe mine să mor. De mine nu-i va părea nimănuia rău să sfârşesc o vieaţă mizerabilă. Tu însă eşti fericit, casa ta nu este blestemată de zei şi nu sufere de nici o pacoste, pe când a mea este plină de crime. Trăeşte şi pentru soru-mea Electra care îţi este logodnică. Du-te înapoi în patrie, în Phocida, şi dacă vii la Mycene, ridică-mi un mormânt — un cenotaf — iar deasupra lui pune un monument şi lasă pe Electra să-l sfinţească prin lacrămi şi păr din capul ei.

Pylade făgădueşte că va împlini dorinţa prietenului său şi primeşte scrisoarea din mâinile preotesei. In acelaşi timp, jură că o va duce la adresă. Numai în cazul când îi se va întâmpla vr'o primejdie pe drum, numai când corabia sa va suferi vr'un naufragiu şi va pierde scrisoarea, scăpând singur el, numai atunci va fi deslegat de jurământ. Pentruca o astfel de întâmplare să nu zădărnicească cu totul scrisoarea, preoteasa voi să-i spună cuprinsul ei. „Dă de ştire, se spunea în scrisoare, lui Oreste, fiul lui Agamemnon, din Mycene: Sora pe care odinioară a jertfit-o în Aulis, Iphigenia, şi pe care o credeaţi moartă, trăeşte şi vă trimite vouă această scrisoare".

— Unde este, strigă Oreste, s'a întors din împărăţia umbrelor?

— Este aceea care este înaintea ta. Dar nu mă turbura! Se spune în scrisoare mai departe: Du-mă la Argos, frate, înainte de a muri, du-mă de aci, din ţara barbarilor, dela omorul străinilor la care zeiţa Diana sileşte pe preoteasa ei. Altfel, voiu chema blestemele zeilor asupra casei tale, Oreste. In Aulis Diana a jertfit în locul meu o cerboaică: pe ea a ucis-o tatăl meu. El a voit să mă lovească pe mine, dar zeiţa Diana m'a adus în această ţară. Acesta este, zise ea, cuprinsul scrisorii".

— Jurământul ce ţi-am jurat este uşor de împlinit, strigă Pylade. Făgăduiala mi-o îndeplinesc chiar acum. Iţi dau ţie, Oreste, această scrisoare pe care ţi-o trimite sora ta.

Oreste cuprins de bucurie, îşi întinde braţele spre preoteasă şi zice: Prea scumpă soră, lasă-mă să te îmbrăţişez. Nu-mi vine să crez norocului.

— Indărăt, străine, strigă preoteasa îngrozită. Este o crimă să atingă cineva această haină.

— Soră, fiică a tatălui meu, Agamemnon, nu fugi de mine. Inaintea ta ai pe fratele tău, pe care nu l-ai aşteptat nici odată.

— Tu, străine, fratele meu? Cum poţi să mi-o dovedeşti?

Atunci Oreste i-a vorbit despre mielul cu lâna de aur, despre hainele de acasă, despre părul ce ea şi-a tăiat când a plecat la Aulis, despre vechia lancie a lui Pelops pe care Iphigenia a ascuns-o în camera femeilor.

— Da, tu eşti, strigă de odată preoteasa în culmea fericirii şi-şi strânge în braţe pe fratele ei iubit. In sfârşit eşti în braţele mele, dar departe de patrie. Te-am lăsat copil mic în braţele doicii. Fericirea mea este mai mare decât ca să ţi-o pot mărturisi prin graiu.

De plăcerea şi durerea revederii nu s'au putut bucura prea mult cei doi fraţi, căci Pylade le aminteşte de primejdiile prezentului. Oreste îi spune atunci porunca zeului Apollo de a duce statua Dianei în Grecia şi împreună se sfătuesc ce e de făcut.

Oreste încuviinţează planul Iphigeniei: Avea să spună regelui că statua zeiţei a fost pângărită de apropierea celor doi străini, amândoi omorîtori de mame şi că ea trebue purificată în valurile mării, împreună cu cele două jertfe vinovate, apoi aveau să vină la locul unde este ascunsă corabia şi să fugă împreună.

Când Iphigenia tocmai ducea din templu statua zeiţei, apare Thoas, regele ţării, ca să vază dacă au fost sacrificaţi străinii şi se miră nu puţin, când vede chipul sfânt în braţele preotesei. Iphigenia îi porunceşte să rămână dete în templu, pe care să-l purifice cu fum, căci statua a fost pângărită de străini, omorîtori de mame. Zeiţa s'a supărat, îi spune mai departe preoteasa, şi s'a întors din locul ei şi şi-a închis ochii. Trebue deci să o purifice şi ea şi pe străini, în apa mării înainte de a-i jertfi.

Apoi preoteasa dă ordin ca străinii să fie legaţi de mâini, să li se acopere faţa şi să fie însoţiţi de câţiva soldaţi până la mare, iar poporul, timpul acesta, să rămâe pe acasă ca să nu fie turburată serbarea. In urmă, cortegiul se pune în mişcare la lumina faclelor purtate de oamenii de încredere ai preotesei.

Drumul nu era prea scurt şi în curând, procesiunea este pierdută din văzul regelui. Şi pe când el, întors la templu, îl purifica cu flăcări de foc în auzul cântecelor de cor, Iphigenia, Oreste şi Pylade împreună cu servitorii lor credincioşi, merg la corabie şi pornesc pe luciul mării, cu statua zeiţei.

Un ţăran vede cu uimire, din întâmplare, plecarea lor şi dă de ştire regelui. Acesta, furios de trădare, îşi mână poporul la ţărm şi dă din ca fugarii să fie îndată prinşi. Atunci de odată se vede pe mare o lumină neobişnuită care se apropia de ţărm, în faţa mulţimei îngrozite. Apoi, lumina dispare şi în oglinda mării se arată chipul minunat al zeului Apollo care, cu o vorbă vrăjită, îi grăeşte regelui: „O Thoas, potoleşte-ţi mânia care ar fi de sigur îndreptăţită, dacă fapta s'ar fi petrecut din răutatea oamenilor. Dar, n'a fost aşa, căci este voinţa mea ca soru-mea, Diana, să nu mai fie adorată de voi, nişte barbari, cari nu cunoaşteţi altă jertfă decât jertfa de sânge omenesc. Când veţi învăţa să cinstiţi altfel pe zei, se vor întoarce şi zeii iarăşi la voi.

Thoas se închină înaintea voinţei lui Apollo, ar Oreste duce statua zeiţei în Grecia şi o aşează pe ţărmul Atticii, unde ridică un templu Dianei. Iphigenia rămâne aci, ca preoteasă a zeiţei, Oreste însă, se duce la Mycene, unde scăpat cu totul de puterea furiilor, ocupă tronul părintesc, pe care îl avea acum fiul lui Aegyst.

Pylade se căsătoreşte cu sora lui Oreste, Electra, pe care o duce în patria sa din Phocida.

G. POPA-LISSEANU

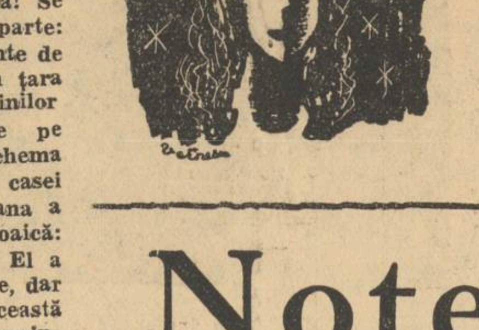

1) Chersonez însemnează insulă continentală, adică peninsulă. Era un Chersonez Tauric mare şi un Chersonez Tauric mic.

1) Se face aluzie la scrisoarea lui Agamemnon către soţia sa Clytemnestra ca să-i trimeată pe Iphigenia subt pretextul de a o logodi cu Achille. Vezi Mitol. gr. rom. în lectură ilustrată, vol. II, pag. 177.

2) E vorba de cealaltă soră, de Chrysothemis.

Note italiene

FRANCESCO GUICCIARDINI

e totdeauna citat alături de Machiavelli, când e vorba să fie evocat climatul spiritual italian din Cinquecento. Inrudit prin spirit şi credinţe cu Machiavelli, Guicciardini apare ca un continuator al operei istorice a faimosului „Segretario Fiorentino", şi nu de puţine ori chiar în ipostaza de critic.

In „Il Principe" ca şi în „Storia d'Italia", se observă aceeaşi înlocuire a providenţei divine prin „acuta analiză a caracterelor şi a intereselor indivizilor; iar acţiunilor papilor şi înseşi luptele religioase erau interpretate drept urmări ale pasiunilor utilitariste şi privite sub unicul aspect politic. Negaţia trascendenţei creştine a fost opera Renaşterii". Astfel caracterizează Croce opera şi epoca celor doi istorici, într'unul din studiile sale — „Machiavelli Guicciardini". „Originea statelor, umanitatea istoriei ca acţiune a oamenilor, comparaţia şi lecţia antichităţii sunt principii machiavelice acceptate şi discutate, totdeauna operante în spiritul lui Guicciardini. Şi tocmai în această primă reacţiune filosofică, temele lui Machiavelli se purifică în semnificaţia lor universală. Gândirea lui Guicciardini e mai adultă; istoria sa e mai matură; forţa originară e în lecţia lui Machiavelli, aşa cum putea fi simţită de o austeră conştiinţă morală", spune Francesco Flora în articolul său — Francesco Guicciardini e il „Particulare" — (Il Libro Italiano nel Mondo, annno I, numero 9) scris cu ocazia celui de al patrulea centenar guicciardian.

Caracterizat deseori drept tipul unui „rece calculator al folosului particular", Francesco Flora caută să pună într'o nouă lumină figura lui Guicciardini, interpretând altfel decât „egoism" acel „particulare".

Servindu-se de aprecierea lui De Sanctis; — „Dumnezeul lui Guicciardini este acel particular al său. Şi e un Dumnezeu nu mai puţin absolut ca Dumnezeul asceţilor sau ca statul lui Machiavelli. Toate idealurile dispar. Orice legătură religioasă, morală, politică, care ţine un popor unit e sfărâmată. Nu rămâne pe scena lumii decât individul. Fiecare pentru el şi contra tuturor. Aceasta nu mai este conrupţia contra căreia se strigă: e înţelepciune, e doctrină practicată şi bună de ţinut minte, e arta vieţii" — cât şi de analiza celor mai reprezentative fragmente din opera lui Guicciardini, Francesco Flora încheie astfel şirul observaţiilor sale; — „aici privatul nu e înţeles drept calcul al îngustului folos personal; este situaţia istorică în care e constrâns să trăiască şi să lucreze. Nu-i e îngăduit omului, doar numai în mod abstract, să-şi aleagă locul naşterii şi al carierei, ţara şi timpul în care să trăiască şi să-şi aducă la îndeplinire vocaţia. Care e poate omul înzestrat de natură care să nu se plângă de epoca contemporană care-l obligă să-şi mortifice idealurile sale de viaţă?

Fiecare mare spirit trăeşte într'un viitor modelat după epocile trecute, idealizate de fantezie. In acest sens Guicciardini face cunoscut „il particulare" în contrast cu universalul. Idealurile sale, ca şi acelea ale lui Machiavelli, întrec datoriile vieţii practice; şi acestea erau visuri generoase, pe care condiţia istorică în care s'au născut nu le-ar fi putut nici într'un fel îndruma spre realizare. Pe de altă parte simpatia sa pentru Luther, cu lămurita rezervă a ortodoxiei religioase, e dată pentru un evident paradox. Din punct de vedere religios, Guicciardini se declară catolic, şi nu e cu totul pentru Reformă. Cuvintele sale, în orice caz, au tonul unei revărsări contra ponteficilor temporali, cu care a putut face, nu o apologie, dar o judecată a Reformei. Numai cu această premiză putem urmări sistemul politico-moral al lui Guicciardini".

Cu ocazia aceluiaşi al patrulea centenar guicciardian s'a publicat prin grija lui Paolo Guicciardini volumul: „Scritti inediti di Franceso Guicciardini"; Libreria antiquaria Editrice „Bibliopolis".

LA AL IV-LEA CONGGRES AL ARTELOR POPULARE

care s'a ţinut anul trecut la Genova, Ministrul Educaţiei Naţionale Bottai a rostit un substanţial discurs din care traducem unele părţi semnificative; — „Pentru noi, problema artei populare e problemă de cultură, deaceea devine şi o problemă didactică. In acţiunea noastră de valorizare a artei contemporane, noi nu ne putem gândi la această artă populară, practică, ca la o soră bastardă a artei pure, găsită continuu în căutare de adopţiune. Noi nu o considerăm nici soră mai mare, nici minoră, nici bastardă, pentrucă îi recunoaştem o legitimaţie născută din faptul că e creată de om".

Iar ca încheiere; — „Acţiunea de valorificare a artei populare va fi aceeaşi pentru Ministerul Educaţiei Naţionale", ca acţiunea de valorificare a artei contemporane.

Programul nu suferă amânări. Un războiu, chiar un mare războiu, nu paralizează ritmul vital al unei mari naţiuni. Noi voim ca tradiţia italiană, cea mai puternică să fie pentru artele figurative, să învie nu mecanic, prin repetiţia formelor vechi, dar prin continua reelaborare, prin aplicaţia fecundă a sensibilităţii noastre până la cele mai neînsemnate exigenţe ale vieţii practice. Numai aşa materia se spiritualizează şi civilizaţia unei naţiuni ajunge la primatul lumii".

SORACTES

Tu, soră bună...

Tu soră bună moarte,
Soră drumeaţă,
Apucă-mă de umeri,
Cum apucă fata însetată ulciorul de toarte.
De ce stai clipele să mi le mai numeri?
Nu vezi cum mă clatin de plină ce sunt de viaţă?
Haide, ia-mă şi soarbe-mă toată dintr'odată.
Trecută în tine, rămasă lut gol,
Poate or înceta dorurile să mai ciocăne, stol,
Or înceta sborurile să mai fâlfâie zădarnic
Peste inima mea bătând, din aripi, atâta de harnic.
Intr'un hârb, ca mine, subţire şi strâmb,
E visul prea mult.
Haide, soarbe
Spumosul tumult,
Şi [illegible] lutul pe cer, sub un damb.
S'o face ţintă în frunte,
Unei pantere de sfere, oarbe
Şi mărunte
Pentru inima cerului, punte,
Pentru inima omului în jale, munte.

ŞTEFANIA ZOTTOVICEANU RUSU

Note germane

COMUNITATEA

bisericilor evanghelice din România a tipărit, la o lună dela izbucnirea războiului nostru, — (în editura „Honterus" din Sibiu), o „cărticică a soldatului pentru a-l însoţi în câmp". Titlul acestei cărticele este „Gott mit uns!" („Dumnezeu cu noi!").

O broşură asemănătoare tipărise, acum doi ani şi mai bine şi Societatea pentru Cultura şi Literatura Poporului Român din Bucovina. Ştim că acea broşură s'a bucurat de un succes neaşteptat de frumos.

In prefaţă, episcopul luteran Wilhelm Staedel, — ne întoarcem la al nostru „Soldatenbüchlei zum Gebit ins Feld", — scrie printre altele: „Vreme de mai bine de doi ani, mulţi dintre oştenii noştri concentraţi... au trecut printr'un timp de aşteptare peste puteri de greu, ba, deseori, chiar amar... Ceeace a avut un efect deosebit de distrugător... nu are legătură atât cu greutăţile şi lipsurile exterioare, cât, în mare măsură, în legătură cu nesiguranţa cu privire la sensul luptei soldaţilor noştri. Prin campania împotriva Rusiei bolşevice. ...pierderea aparentului non sens s'a sfâşiat şi s'a şters, aşa cum acum vedem clar despre ce este, înainte de toate, vorba: pentru patria noastră care ne adăposteşte scumpele cămine; pentru patria noastră mamă pe care o mărturisim cu inimă fierbinte, pentru libertatea şi siguranţa Europei legate, în mod sfânt, de Dumnezeu şi puterile ei orânduitoare".

„Cărticica" începe, în prima-i parte, cu un capitol din celebrul catehism al lui Ernst Moritz Arndt, despre soldatul german şi anume cu „Vreau să vă învăţ ce adică este adevărata onoare a soldatului", cuprinde 32 coruri religioase, 9 rugăciuni şi traducerea germană a Imnului Regal Român.

In partea a doua, — intitulată „Puterea credinţei în cuvânt şi cântec", — alcătuitorul broşurei aduce cântece, maxime, fragmente şi strofe din Hermann Claudius, Adolf Hitler, Gerhard Tersteegen, Paul Gerhardt, Mathias Claudius, Bismark, Chr. Knorr v. Rosenroth, Conrad Ferdinand Meyer, Iosef Mohr, Hindenburg, Rudolf Alexander Schröder, E. M. Arndt, Altendorf, W. A. Mozart, Goethe, Meister Eckehart, Walter Feex, Luther, Theodor Körner, W. Hauff, Uhland, F. Reuter, Arnold Roth, Fichte, B. A. v. Arnim, Friederic cel Mare, Gorch Foch, Schiller, Mihael Albert, Paul Flemming, Hans Schemm şi Ernst Knodt.

Pe copertă, „cărticica soldatului" poartă celebra gravură düreriană „Cavalerul, moartea şi diavolul" şi adună, în cele 60 de pagini de format mic, ritmuri şi gânduri cari constitue un nepreţuit breviar de crez şi credinţă pentru toate îndoielile sufleteşti ce-l pot copleşi pe oştean la răspântiile războiului modern

DIN UHLAND

a citit fiecare dintre noi măcar o baladă; chiar dacă nu mai ştie de cine a fost tradusă şi chiar dacă nu-şi mai aduce aminte de numele autorului. Balada se numeşte Blestemul Bardului, pe nemţeşte **Des Sängers Fluch**, iar traducătorul ei în româneşte e St. O. Iosif.

Toţi cei ce au făcut, mai cu tragere de inimă, carte germană cunosc şi versurile ce încep cu „Als Kaiser Rotbart lobesam Zum heil'gen Land gezogen kam..." şi cari sunt primele din balada **Schwäbische Kunde**. Cine a ajuns până la **Das Glück von Edenhall**, se poate lăuda că Uhland nu mai e nume strein în inventaru-i cultural... Şi, totuşi, Johann Ludwig Uhland (1787—1862) a fost, imediat după Goethe şi Schiller, cel mai mare baladist german; a exercitat o influenţă „cum nu au exercitat-o nici trei poeţi, fie-le numele cât de sărbătorit" asupra poporului său şi a influenţat, puternic, asupra urmaşilor până la Hebbel şi Keller şi chiar până în zilele noastre, când literatura germană cunoaşte o renaştere a baladei sub pana unor Miegel şi Börries von Münchhausen.

Suab de origine, Uhland avea toate liniştitele şi luminoasele calităţi ale suabilor în genere: înrădăcinarea în solul şi tradiţia natală, credinţa, sufletul drept şi sincer, caracterul tenace şi statornic, dragostea de grai şi dragostea de frumuseţe poetică neturburată de nici un strop de amărăciune sau acreală.

Pornind dela izvoarele pururi proaspete ale tezaurului de cântec şi legendă care a fost sau mai este bun poporan, Uhland a în-

ţeles cât trebuia să adauge sau să elimine. Deaceea versul său este clar, iară accentul liric sau epic cade asupra aspectelor frumoase ale vieţii. Nimic fals nu-i colorează poemele din epoca maturităţii şi nici o preţiositate stilistică nu-i împodobeşte, cu stridenţe de bijuterie de imitaţie, fraza lirică sau epică ce unduie lin ca o voce umană sau ca o strună de violoncel. L-am putea asemăna, întrucâtva, cu George Coşbuc din balada **Costea**, fără a uita, bineînţeles, că poetul Firelor de Tort se situiază pe alt plan temperamental şi că scrie într'o limbă cu alt dinamism şi cu alte virtualităţi melodice.

Dacă l-am putea convinge pe vreunul dintre tinerii noştri traducători să publice o culegere, cât de succintă, din posesia lui Uhland, i-am atrage atenţia că autorul acesta a scris, pe lângă balade, şi o serie de cântece tot aşa de pure ca şi cele mai pure, (ca muzică şi vrajă a cuvintelor), poeme moderne. Oricum, dintr'o astfel de antologie nu ar putea lipsi: Der gute Kamerad, Der Wirtin Töchterlein, Die Kapelle, Schäfers Sonntagslied, Des Knaben Berglied, precum din balade şi romanţe nu pot lipsi, pe lângă cele trei, citate la început. Bertran de Born, König Karls Meerfahrt, Siegfrieds Schwert, Die versunkene Krone, Taillefer, Ver sacrum şi altele de genul acestora.

Una din trăsăturile cele mai nobile şi mai de preţ ale firii lui Uhland a fost lipsa lui de orice ambiţie caracteristică scriitorilor. Deşi, la un moment dat, baladele sale sunt iubite în tot cuprinsul Germaniei şi cu toate că autorul lor face, fără să vrea, şcoală literară, el evită totul ce ar trece drept ţinută forţată şi neserioasă a sufletului său.

Cine nu poartă stigmatele ambiţiei, este prieten căutat.

Se poate ca prietenia să fie singura răsplată pe care zeii o dau oamenilor de mare talent dar neambiţioşi. Uhland a cunoscut această rară virtute.

In orice caz, prietenia, şi încă a unui neam întreg, este răsplata cea mai frumoasă. Astăzi încă, după treceere de aproape un veac dela apariţia poemelor sale celor mai bune, te impresionează, inexplicabilă şi calmă, o atmosferă de adâncă iubire: Este dragostea de alcătuitor de versuri desinteresat, dragostea prietenului Uhland care îşi farmecă cetitorii cu strofe simple şi durabile.

Inainte de a încheia, ţinem să mai amintim că şi Ludwig Uhland a fost unul dintre scriitorii germani de seamă care a trecut prin miragiile spiritului francez, numai că el, ca baladist născut, s'a simţit atras de legendele franceze medievale şi, în special, de cele în jurul personalităţilor legendare a lui Carol cel Mare şi Roland.

TRAIAN CHELARIU

Cronica literară

Alexandru Modrea:

„Cântecul pământului", versuri

Am arătat deseori nedumerirea în cronicile noastre, față de modul cum gândesc tinerii autori de versuri conținutul cuvintelor de cari se servesc. Din faptul că vocabularul limbii se învață, și nu se creiază de cel care-l vorbește sau scrie, decurge riscul de a întrebuința cuvinte fără a respecta structura lor formală.

Dacă examinăm, bunăoară, elementele structurale din următorul vers cu care începe poema „Neliniști", din placheta d-lui Alexandru Modrea :

„Imi caut sufletul, dar nu mai e acasă",

constatăm o curioasă răsturnare a normelor gândirii. Este evident că ceeace îngăduie autorului să scrie „cuvintele" citate, este *sufletul* său. Verbul a *căuta* exprimă însăși natura intențională a sufletului. Omul „caută", fiindcă are *suflet*, sau, mai exact, sufletul însuși *caută*, iar ceeace caută este formula structurii sale, pe măsura căreia își va construi apoi „casă".

Ceeace impresionează, în consecință, în cuvintele versului, este ciudata lor vacuitate. „Sufletul" care îndeamnă să căutăm, devine la autor obiect ce trebue căutat, iar „casa" pe care ar urma s'o „ridice" din elementele naturii sale descorite, o afirmă anticipat.

Termenii au fost aruncați ca niște zaruri, și întâmplarea a prezidat la alăturarea lor. Le lipsește logica automată a vorbirii ce se aplică deobicei, și fără un efort de atenție.

De aceea și intenția de a lega „golul" din casă, cu ideia căutării, este doar un mod de a chinui limbajul. Că autorul se complace în aruncarea termenilor, ca la un joc de zaruri, se observă din felul cum vocabula „suflet" cade și în alte versuri :

„Mi-e toamnă sufletul
împrăștiat spre cer"
„Mi-am înfășurat sufletul
în bruma toamnelor
Și am pornit să cuceresc
lumea".

O altă analiză interesantă este următorul caz al termenului „timp".

Citim în poema „Cântecul pământului" :

M'am născut din veci,
cât cuprinde zarea ;
Tată mi-este Cerul
Mamă mi-este Marea.
Frate mi-este Timpul
ne'nceput din fire,
soră peste ape,
doar nemărginire.
Stelele-s născute
mult în a mea urmă,
când pe ceri luceferi
nu păsteau în turmă.
Soarele și luna
nu erau pe vremuri,
ca să-ți toarne 'n sânge,
viață și să tremuri...

(pag. 57)

Simțul elementar arată că ideia de *timp* este în corespondență cu succesiunea zilelor și-a nopților, cu lumina și lipsa ei. Neologismul „temperatură" indică etimologia cuvântului „timp", care derivă în românește din latinescul „tempus". Nașterea noțiunii de timp se datorește în primul rând simțului caloric, și o sumă de expresii ca „timp bun", „timp rău", le rostim când ne întrebăm cum trebue să ne îmbrăcăm pentru ca trupul să nu sufere de căldură, sau de frig. Semnificativă locuțiunea „nu-mi arde de asta, acum", pe care o folosim când vrem să răspundem cuiva că n'avem timp să ne ocupăm cu lucruri fără importanță. Ceeace întărește legătura semantică între ideia de timp și reacțiunea spontană a energiei calorice, este în special neologismul „temperament", pe care îl întregim cu determinativul „călduros", când voim să elogiem natura generoasă a cuiva. Aceste dovezi etimologice învederează că timpul este o noțiune abstractă, și că de el ne servim spre a „măsura" gradul de sensibilitate față de căldură, elementul cel mai firesc, prin care viața începe și termină.

D. Al. Modrea afirmă tocmai contrariul despre :

...Timpul
ne'nceput din fire.

Este o eroare de origină speculativă, abstractizarea „timpului", în orice caz, fatală în poezie.

In afară de elementul caloric, concret prin excelență, ceeace gândim în *timp*, chipurile luminii sensibile, despre care spunem că le vedem, după cum sunt luminate sau nu. Succesiunea zinoapte, dimineață-seară, devine posibilă prin „răsăritul" și „apusul" soarelui, prin ivirea stelelor pe boltă, etc.... A afirma deci despre timp că e *„frate"* cu nemărginirea, — și a socoti că:

Soarele și luna
nu erau pe vremuri..

dovedește o pervertire a termenilor, silindu-i să semnifice altceva decât mărturisește simțul caloric și organul vizual. Ceeace înseamnă a nu simți și a nu vedea. Cum este totuși cu putință să se scrie și să se vorbească, fără să se respecte semnificațiile elementare, se explică ușor, cum am precizat, prin utilizarea de-agata a termenilor din vocabular.

Dar profitul lexical se pedepsește prin sterilitatea gândirii.

CONSTANTIN FANTANERU

SFAT

Un sfat dat, zilele acestea, de domnul Tudor Vianu, unui tânăr scriitor :

— „Văd că muncești cu multă râvnă. Și sunt convins că visul tău este o catedră universitară. Dar, de ce publici atunci, atât de multă literaură ? Uită-te la Eugen Lovinescu. N'a putut să ajungă niciodată profesor universitar, pentru că de câte ori a făcut vreo tentativă, s'a lovit de următorul argument: *Nu poți deveni profesor universitar, pentrucă ai scris prea mult. Prea ți se întâlnește numele prin toate revistele literare".*

Cine are urechi de auzit, să audă.

INDIGNARE

Oamenii culți, și în special gânditorii, arată a fi foarte revoltați din pricina multelor reviste humoristice cari au apărut în ultimul timp.

Iată, de-o pildă ce declara zilele trecute, într'un cerc de prieteni, un cunoscut eseist, al cărui nume preferăm să-l păstrăm secret:

— „E revoltător cum aceste reviste au deformat gustul cetitorilor. Ieri, de-o pildă, am fost într'o casă, în care nu s'a vorbit decât despre domnul Goe dela „Gluma". La început am crezut că e vorba de domnul Goe al lui Caragiale. Dar când i-am auzit pe amfitrionii mei, spunând că d. Goe întrebuințează o ortografie foarte caraghioasă, am înțeles că nu poate fi vorba de eroul lui Caragiale. Eu știam că d. Goe nu scrie. El face altceva : Pune, de exemplu, dulceață în galoși în vitaților..."

ETCAETERA...

Prietenii s'au jenat să-i atragă atenția distinsului eseist că dânsul știe greșit : Nu Goe, ci copilul din schița „Invitație" pune dulceață în galoșii invitaților.

SFÂNTĂ MODESTIE

Următoarea întâmplare o vom povesti fără a o comenta, pentru a nu-i răpi nimic din farmec :

Cunoscutul romancier, Ionel Teodoreanu, stă la o masă, la „Café de la Paix", împreună cu tânărul poet și codirector de teatru, George Șoimu.

In clipa aceea, vine poliția în cafenea, să facă o razie. Un comisar se apropie de masa domnului Ionel Teodoreanu și i se adresează lui George Șoimu :

— „Actele dumitale !"

George Șoimu își arată actele. Comisarul mulțumește.

Domnul Teodoreanu își caută și dânsul „biuroul de populație". Comisarul zâmbește, politicos :

— „Nu e nevoe, domnule Teodoreanu. Pe dumneavoastră vă cunosc".

Salută și pleacă.

Rămași singuri, George Șoimu îl întreabă mirat pe domnul Teodoreanu :

— „Pe mine de ce nu m'o fi cunoscut ?"

TATĂ

Primul om care a introdus la noi acea modă a diseurilor, a fost — nimeni n'o contestă — domnul Jean Moscopol.

Genul acesta ușor a făcut iute adepți, așa că diseurii au răsărit prin localuri, la fel ca ciupercile după ploae.

Mai ales cetățenii tuciurii, cunoscuți sub numele de romi, au socotit că ar fi foarte comod să-și schimbe meseria. Și toți au devenit din lăutari, diseuri.

Jean Moscopol, scârbit, pe semne, de această invazie brună a guriștilor, a preferat să se retragă de pe piață.

De câtva timp, numele său a reapărut prin ziare și în fiecare săptămână glasul său poate fi auzit la radio. Iar lumea și-a dat seama că acest tată al diseurilor este în fond, singurul nostru diseur autentic.

Bine înțeles, această reapariție a lui Moscopol a provocat oarecare panică printre diseuri.

Ceeace nu i-a împiedicat pe câțiva dintre ei, întâlnindu-l din întâmplare pe Moscopol, să-l salute cu entuziasm :

— Te salutăm, tată !

Moscopol care, în afară de cântec, adoră calamburul și epigrama, i-a întrebat cu prefăcută mirare :

— „Dar de ce-mi spuneți : Tată ?

— „Păi, nu ești tu, tatăl nostru, *al diseurilor ?"*

Iar, Moscopol, zâmbind ironic, le-a răspuns :

— „Da !... Dar știu eu că ați vrea mai de grabă să fiu pentru voi: Tatăl vostru carele este'n ceruri".

SUGESTII PIRANDELLIENE

Deși, în general, cronicile dramatice n'au primit cu prea mare entuziasm spectacolul Studioului Teatrului Național: „Astă seară se joacă fără piesă", spectatorii au fost de altă părere și, atrași, pe semne, de originalitatea titlului, au venit în număr mare la teatru, de câte ori s'a prezentat această „piesă fără piesă".

Putem spune că un titlu original a salvat o piesă oarecum nereușită.

Urmând exemplul **Studioului**, am sugera o serie de titluri pirandelliene de piese, pentru câteva din teatrele bucureștene.

Dăm mai jos lista teatrelor și a pieselor ce ar urma să se prezinte:

Teatrul Comedia (Vasiliu Birlic) : Astă seară se joacă fără bălbăeli.

Teatrul Regina Maria : Stagiunea aceasta se joacă fără Papà se lustruește.

Teatrul Alhambra : Astă seară se joacă fără tenori.

Și...

...**Teatrul Comic :** Astă seară se joacă fără Marilena Bodescu.

Toate aceste titluri sunt teribil de promițătoare, așa că sunt convins că ele vor atrage cât mai mult public la spectacole.

Cât pentru Teatrul din Strada Lipscani, nu avem decât un singur titlu de propus :

Teatrul Tudor Mușatescu : Astă seară se joacă fără spectatori.

CORBUL ȘI VULPEA
(fabulă actualizată)

Corbul *(stă cocoțat pe-o creangă, ținând în cioc o splendidă bucată de caşcaval).*

Vulpea *(apare din fund, extrem de obosită și înfometată. Timp de trei zile a făcut coadă la băcănii, fără ca să găsească ce căuta).*

Corbul *(la vederea vulpei, prudent, strânge mai tare bucata de caşcaval în cioc).*

Vulpea *(cu glas sfâșiat de durere): Nu te speria, domnule corb. Știu, din parodia lui Florian Iordăchescu, că l-ai citit pe Lafontaine și că nu te mai lași păcălit. Te rog, doar, să-mi dai o informație :*

La ce băcănie ai găsit frumusețea asta de caşcaval ?

PUNCT ȘI VIRGULĂ

CORESPONDENȚA LUI:

I. M. — **Crede-mă că aș fi foarte amărât dacă te-ai ține de cuvânt și nu mi-ai mai scrie. Zâmbetele scrisorilor primite săptămânal mă fac să fiu mai puțin ursuz.**

Nocturnă

Amurgul ca o pasăre de pradă
Din munții grei coboară prin făget,
Cresc umbre cu duiumul în livadă
Și-o jale uriașă-mi crește'n piept...

Va fi o toamnă crâncenă pe zare
Și-un țipăt fi-va'n fiecare glas,
Când eu sătul de cântec și de soare
Am să mă las de scris, am să mă las...

Că voiu visa la tine'n toamna goală
Și că mereu pe-aproape te voiu ști
Nu mai încape nici o îndoială.
Tot trebue să fac ceva. Ei și?...

Sunt obosit, iar pleoapele îmi joacă
Pe coperișul ochilor. Te-aud...
Ci prea puțin îmi pasă c'o să treacă
Azi gâștele sălbatice spre sud.

Doar n'am greșit atâta să le număr
A mia oară groaznicul tumult,
Imi las pe carte fruntea ca pe-un umăr
Și mă gândesc că n'are rost s'ascult...

Dar tot mai mult amurgul se desfașă
Și tot mai mult nălucile se strâng,
Mă'nvinge o tristețe uriașă
Și prăbușit în mine'ncerc să plâng...

RADU STANCA

Flori de plâns

Memoriei lui Radu Popoviciu

Acolo în oraș, niciun oracol
n'a prevăzut că va cădea o stea;
doar apele, cântând, în calea ta
și-au desfăcut curatul receptacol.

N'au fost pe țărmuri sălcii plângătoare,
nici ban de vamă'n gură, pentru drum.
Un mozaic întunecat de fum
a turburat oglinzile din zare.

Cum mângâie înfiorate plante
tăcerea grea a nopților de vară,
te-or mângâia în pacea lor lunară
apele cu reflex de diamante.

De dincolo de frumusețí deșarte
ne vei privi, când putrede liane
ne trag, cu gesturi grele, în oceane
pentru păcate sângerii de moarte.

Mai palid decât florile de-argint,
nu vei mai ști de lăcrimăm ori ba
— când căutăm zadarnic umbra ta
prin amintirile care ne mint...

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Elegie

De azi n'am să mai cânt pentru nimeni
De azi n'am să mai am pentru nimeni niciun gând
Cu sufletul sbătându-se ca un fluture
Am să mă duc cu vioara la braț să o vând...

Am să o vând pentru o femeie numai
Și-amăgit de ispită, am să râd ca o brută,
Am să muşc din viața-asta ca un flămând
Și-am să-i beau sângele amar, de cucută...

FLORIN LUCESCU

CANTECE NOUI

Vămile văsduhului

Descoperiți-vă, tineri prieteni, când veți purcede să dați cetire acestei însemnări. Doi dintre ai noștri, doi poeți, au amuțit, căzând vitejește acolo unde inima Patriei bate astăzi mai fierbinte și mai tumultos. Eroica lor plecare dintre noi nu va trebui să ne stoarcă lacrimi, fiindcă vitejii nu se jelesc, ci se slăvesc. Prieteni poeți, însemnați în adâncul inimii că George Vaida și Sergiu Ludescu au plecat din rândurile noastre, dar nu uitați nicio clipă că acolo unde au plecat ei, și-au dat întâlnire cu alții, cu Al. Mateevici, cu C. Stoica, cu Săulescu și că niciodată arma și condeiul n'au stat alături într'o mai semnificativă și mai deplină frățe, care este mai mult decat atata : un simbol.

Pe Sergiu Ludescu nu l-am cunoscut decât din tipar, dar poate că pașii noștri se vor fi încrucișat de câteva ori pe uliți sau prin vreo redacție. Știu că era tânăr, la fel cu noi cehalți și știu că nu și-a adunat în pagini de carte truda muncii sale poetice, fapt care constitue o datorie pentru cei rămași, și mai cu seamă pentru cei care l-au cunoscut și l-au iubit. Ceeace a isbutit în scrisul lui, era un început de drum, lângă care s'ar fi putut așeza — și pe drept cuvânt — destule speranțe. Iată însă că zeii au vroit ca Sergiu Ludescu să rămână ceeace s'ar numi o făgăduială. Și poate că tocmai de aceea nu trebue uitat!

In schimb, de George Vaida ne lega o prietenie și o frățească afecțiune, care merge cu șase sau șapte ani în urmă ! Prieten al adolescenței noastre, elevul de școală militară de atunci și locotenentul de până mai eri, George Vaida și-a împletit cu noi atâtea planuri și atâtea idealuri, încât prietenia sa înseamnă în viața noastră un capitol. Scrisorile, prea proaspete încă, pe care ni le-a îndreptat de atâtea și atâtea ori, stau într'un sertar și așteaptă să fie cetite, pentru a putea scoate din ele tot aurul autentic pe care-l conțin. Din Sibiu, Medgidia sau Cernavodă, pe unde l-a plimbat chemarea, Vaida n'a uitat niciodată să trimită și spre noi un salut, o întrebare. Și dacă pun pe hârtie și aceste lucruri care — pe bună dreptate — ar putea să pară unora cam prea personale, o fac spre a-i cere iertare acum, că împrejurările și necazurile m'au împiedicat de a-i răspunde unei misive (ultima) ce mi-o scria de pe zonă, între o oră de program și alta.

Vaida — ca și umilul semnatar al rândurilor de față — a crescut la acea școală de poesie care s'a chemat „Frize" și niciodată n'a înțeles să se desfacă de ea, ba ne și mustra uneori, când i se părea că am uitat flacăra vie care ne anima. Primul și singurul său volum de poesii, intitulat „Calm exterior" (o carte asupra căreia „critica" a scris revoltător de puțin) a fost o isbândă, pe care tot sub egida „Frizelor" a pus-o, trimițand astfel în lume un debut dubiat de o mărturisire de credință. Sub tunica militară a lui George Vaida bătea inima celui mai entuziast poet, iar sub aparența sa timiditate, care în treacăt fie zis ședea nespus de bine mignonului locotenent de infanterie, sub această aparentă timiditate, puțini ar fi putut bănui o inimă de boem, un suflet de aur.

Hărțuit și frământat, în ultimele hoinăreli bucureștene ne-a mărturisit că a isprăvit un nou volum de poesii.

Puținele pe care ni le-a cetit, au fost veritabile surprize, prin tonul lor grav și prin noul lor farmec melodic, calm și împăcat, care astăzi — distilat de timp — ne apare ca o chinuitoare întrebare și ca o prevestire. Cine ar putea ști dacă Vaida însuși s'a gândit vreodată la toate astea, sau dacă numai presentimentul trecea prin el, vag și îndepărtat, ca o tulbure apa subterana. Așa cum a plecat dintre noi, George Vaida este **primul** — la propriu și la figurat și de astăzi încolo fiece tânăr frate întru vis va săpa în cel mai de preț colț al eului său, numele și amintirea celui ce a trecut prin viață ca o adiere de dulce vânt, dar care va trebui să rămână.

Mărturisesc că marginalele acestea nu vor să fie mai mult. Pe curând făgăduim să-i închinăm lui George Vaida fragmentul de istorie sufletească pe care îl merită !

ȘTEFAN BACIU

N. B. Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Și cuvintele de răspuns : **Traian Dr., En. Otr., Pușc. G. N., Vasilescu I, Gh., Sanda Ghem., I. Silv., Ioan P. Bț., C. Mihal., A. Mihale, P. C. D. Vereșt, Al. R. I., Silvia Ion, Radu Plavie, Amnion V. S., Melinte V. A., Ieronim, Storin Ram., Eliseu P., Vintilă P., Arcady P. D., S mion Par., Aurora Gh. D., Ana Clara V., Sever I. N., G. T. Iţcani M. Dumbr.; NU. Olimpia B., A. Bădrăg., V. Moțiu:** Proză nu ! **Nestor Pr., A. Popin, Vasile Dorob., Ion Bc., G. Florescu, Florian Vol., Simion Cern., C. Tut., Diana M. Ș., I. P. M sl., M. T. Azur, M. I. Cos.:** Altele, poate. **M. Drgm.:** Treceți pe la redacție, **Radu St.:** Multe mulțumiri! **L. Scr., Em. Flrs., N. Veron., C. Ștfn.:** Da.

Note românești

DUMITRU ALMAȘ

este scriitorul pe care l-am apreciat atât de mult la apariția acelei minunate biografii romanțate, a vieții lui Miron Costin.

De data aceasta, ne anunță apariția unei alte cărți: un roman.

Se intitulează sugestiv și în linia ethosului românesc: **„Meșterul Manole".**

Ca și în legendă, și aci este vorba de un constructor, de arhitectul Costân Sava, care este preocupat de viitorul arhitectonic al orașelor noastre, și care, cu talent și cu impetuos avânt, imprimă clădirilor pe care le construește, lucrărilor de mare anvergură urbanistică pe care le face, pecetea românească, duhul țărănesc din care purcede.

Linia artei lui arhitectonice și exemplul vieții pe care o duce în atmosfera plină de facilitate a orașului, este tras din atmosfera magică a munților, din peisagiul imaculat al zăpezilor și al înălțimilor.

Personagiile feminine care-l înlănțue se vor deprinde și ele cu această disciplină de viață, iar una din ele, cu mai puțină vitalitate se va sacrifica pentru ca, întocmai ca în legenda Meșterului Manole, meșterul să poată avea drumul liber pentru creație.

Iată o carte atât de plină de semnificație, care pune noui probleme în proza noastră contimporană, și care, suntem siguri, va fi o certă biruință pentru tânărul scriitor.

ION DRAGOMIR : DISPERAȚII

In cursul săptămânii viitoare, din tiparnița „Universului", va apare mult așteptatul roman al lui Ion Dragomir : *„Disperații".*

„Universul Literar" a avut întâietatea publicării a două fragmente din acest roman, a cărui acțiune se desfășoară în Legiunea străină spaniolă, unde autorul a fost înrolat în anii 1930—31.

Romanul „Disperații" zugrăvește viața de aventuri și glorie, de mizerii și bucurii, de suferințe și frământări, a acelor naufragiați ai vieții, cari sunt legionarii spanioli.

Va fi un roman de mare succes.

DANȘII DESPRE EI

Domnii Ștefan Baciu și Traian Lalescu lucrează la o culegere de amintiri hazlii din viața celor mai cunoscute vedete ale Teatrului românesc.

Volumul, care va constitui o surpriză pentru toți iubitorii de teatru și anecdotă, va înfățișa cetitorilor un gen de literatură cu totul aparte.

Cartea va apare în preajma Crăciunului și se va numi : „Dânșii despre ei".

La Gimnaziul „Negru-Vodă"

de I. BOTENI

I

Când se înscrie Anton Zărnescu la gimnaziul Negru-Vodă, își ia gazdă pe ulița râului la cismarul care are și hanul unde trag toți oamenii din Vârtop, când vin Sâmbăta la târg.

Fata gazdei, Constanța, lucrează câteodată la mașină în atelierul de cismărie al familiei.

Când stă Anton cu ea de vorbă, o întreabă, o descoase despre secretele meseriei... parcă ar vrea să se facă cismar.

Și atunci Constanța îi arată cum se tae talpa vecne, cum se rotunjește cu cuțitul bucată cu bucată, cum se așează una peste alta și se prind în cue de lemn, ca să ai făcute gata tocurile pentru ghetele viitoare.

Anton ia ciocanul în mână și nimerește drept în cuiul de lemn.

— P'ăsta îl nemerișI, dar câte ai stricat până acum?

— Uite și p'ăsta! Și Anton mai trântește ciocanul odată.

Lovitura ciocanului parcă l-ar fi isbit în inimă. Dacă n'o știi mâine poezia la franceză?

Fuga în casă, deschide cartea la „Le Grillon" și repetă în gând:

„Un pauvre petit grillon
Caché dans l'herbe pleurie...

Profesorul de franceză e rău. Poartă ochelari și nu poți să-l prinzi, dacă zâmbește vreodată.

Se îmbracă numai cu haine negre.

La franceză toată clasa are note mici, că e vorba de pronunțare și limba se dedă greu cu alte sunete.

Poezia fiind lungă, se făcuse în clasă bucată cu bucată, în mai multe lecții.

Strofe, așa izolate, mai știa câte un băiat, că le învăța, să le ia dracu... Dar asta ținea până la prima respirație, adică preț de patru versuri. Îndată ce respiră băiatul, se și întunecă strofa următoare.

— Ai căpătat trei! Treci la loc!

Anton e trecut la sfârșitul catalogului.

— Să vie Zărnescu Anton!

Ești un țigănuș mic, slab la față, cu ochii mari și sperioși... desculț, că n'a dat încă bruma.

Profesorul îl măsoară odată peste ochelari și spune supărat:

— Să te văd și pe tine!

Anton își împreună mâinile în față, își drege glasul și simte obrajii în flăcări.

Se lasă o ceață peste clasă și nu mai vede pe nimeni. Profesorul parcă ar sta spânzurat pe catedră, între pământ și cer.

Și Anton începe poezia, sfios la început, dar cuvintele streine sunt rostite clar, cu pauzele care le dau viață. El le citește ca din carte. Are în minte fâșiitul, când întoarce în gând pagina cărții.

Când face, la puncte, pauză mai mare, băeții își țin respirația de frică să nu se încurce Zărnescu.

Când termină toată poezia, respiră mai adânc, ca într'un oftat, și începe să vadă pe băeții din banca întâia, pe urmă se luminează toată clasa.

— Bine, Zărnescule, foarte bine! Ai nota zece!

Și nici acum nu se pot vedea subt ochelari zâmbind ochii profesorului.

Cocoana Evdochia, soția lui Stănculeanu e foc de supărată. I-a stricat rostul mesei și-l așteaptă de un ceas pe băiatul ăsta din Vârtop, pe Anton, că-l trimesese la birt, să-i aducă mâncare.

Nu pentru dumneaei, că se mulțumește cu orice : o roșie tăiată în patru cu puțină sare, o cojită de pâine cu o bucățică de brânză și... masa e gata.

Dar pentru dumnealui, pentru Stănculeanu. Că l-a obișnuit cu față de masă curată, cu șervete albe, cu farfurii, cu pahare multe.

— Unde să se fi dus, Doamne? se întreabă tare doamna Stănculeanu.

— Cine, Evdochițo?

— Prichindelu ăsta din Vârtop.

— O fi p'aici... și domnul Stănculeanu se uită să-l găsească, cum ai căuta un lucru pierdut prin cameră.

Și, după puțină gândire, urmează:

— Nu stăm la masă, Evdochițo, că e târziu?

— Ba, stăm. Dumneata nu vezi că eu sunt Dunăre de mâniată?

— Păi de ce?

— Că nu se întoarce băiatul dela birt.

— N'ai gătit acasă?

— N'am gătit.

— De ce?

— Și ea... mai lasă-mă, frate, în pace! Că numai dumneata l-ai adus în casă.

— Eu. Că e băiat bun. Mi-a spus profesorul de franceză. Și când vom aduce din București pe Paul, la vacanță, să mai stea amândoi. Cu un băiat bun numai de vorbă să stea un copil și îl deșteaptă, îi dă gust de carte.

— Ce băiat bun? Copilul unui ocnaș, zice supărată doamna Stănculeanu.

— Dar al cui e, soro?

— Al lui Moise din Vârtop, care și-a omorît nevasta.

— Taci! întrerupe mirat domnul Stănculeanu. De atâția ani... dumnealui uitase de crima din Vârtop și întreabă iar:

— Cum zici că-l chema pe tat-său?

— Moise.

— Moise din Vârtop... parcă mi-aduc aminte,— zice dumnealui, așa ca să creadă Evdochița că nu l-a părăsit de tot memoria, dar nu-și aduce aminte chiar de nimic.

Cocoana Evdochița e cam cu douăzeci de ani mai tânără decât dumnealui.

S'a măritat, ca să scape de o fetie prea lungă, să intre în rândul lumii...

Și... cum soțul e destul de în vârstă, dacă o reușI să aibă un copil, rămâne stăpână pe casa lui Stănculeanu și pe moșia din Jugur.

S'a nemerit să cunoască pe căpitanul Nițeanu din cavalerie și când a rămas grea, sarcina i s'a părut un dar dela Dumnezeu. Pe urmă Stănculeanu nu pretindea, ca alți bărbați, să aibă numai decât băiat. Ce o da Cel-de-sus... că dumnealui e bucuros și de fată și de băiat.

Când a venit Paul pe lume, cocoana Evdochița s'a simțit înviorată, puternică, parcă toată lumea ar fi fost a ei.

— Atunci Anton e copilul lui Moise, cere o lămurire domnul Stănculeanu.

— Da, frate! răspunde scurt doamna Stănculeanu.

— Și... dece și-a omorît Moise nevasta?

— Eu știu? Zice că era un bețiv.

— Bețiv o fi fost el Evdochițo... dar dumneata crezi că toți bețivii, când se întorc acasă își omoară nevestele? O fi avut el ceva, vreun necaz...

— O fi avut!.... zice doamna Stănculeanu într'un oftat fals, dorind să termine vorba.

— Dacă nevasta era tânără și frumoasă... se vede că a prins-o cu cineva?

— Ce face? Se întoarce speriată cocoana Evdochița. Dar ce-ți mai trece prin gând?

Dumneaei știa bine că Anton e făcut cu Pascu, care fusese judecător la Buftea și când a aflat Moise, puțin timp după nașterea copilului, de necaz, din beție, din ce din nece și-a ucis nevasta și el a murit în ocnă.

Dar... apucă-te acum și spune-i lui Stănculeanu toate lucrurile astea!

— Cu cine zici că a prins-o? stăruește Stănculeanu.

A prins-o... cu dracu, închee doamna discuția.

Când nu e dumneaei acasă, Stănculeanu îi face numai încurcături, cum e cu băiatul ăsta, cu Anton.

Dumneaei trebue să stea la moșie până după culesul porumbului. Că nu-l mai lasă pe Stănculeanu să se ducă în Jugur, că face pe acolo cine știe ce boroboață.

Il apucă așa filotimia și dacă vreo femee tânără, cu barișul legat cu fundulița spre sprânceană, intră în curte smerită și spune boerului că bărbatu-său e concentrat, Stănculeanu o crede și o dărueste cu un purcel, or cu ce are la îndemână. Și nevestica, poama necuratului, nici măritată nu e.

Așa și cu băiatul.

Când se întoarce dela moșie doamna Stănculeanu, dă de Anton în casă.

— Tu ce faci aici, băete? întreabă dumneaei.

— Urmez la liceu. Sunt în clasa patra, zice Anton, ca să-și dea importanță.

— Și de unde ești tu?

— Din Vârtop...

— Și, zi, ați prins gust de carte. Veniți toți la școli.

— Eu am luat premiul întâi, zice Anton.

— Ei și...? se uită mirată doamna Stănculeanu la puiul ăsta de țăran, care vrea s'o înfrunte cu învățătura lui.

Anton se duce dimineața în piață la carne. Și cum se întâmplă, mai niciodată carnea nu se brodește să fie pe placul cocoanei și îl trimete îndărăt.

— Pentru cine iai carnea, băete?

— Pentru doamna Stănculeanu...

— Păi, spune așa, mă...! Pe aia nici dracul n'o mai împacă. Ia-ți paralele îndărăt și lasă marfa la mine, zice măcelarul trântind carnea pe scaunul de tăere.

Și într'o zi, doamna Stănculescu nu gătește acasă. Așteaptă pe Anton să vie dela școală, ca să-l trimeată la birt să-i aducă mâncare.

Pensionul de fete e peste drum de casa lui Stănculeanu și Zărnescu e premiant întâiu în clasa patra.

Farfuriile cu mâncare trebue aduse pe o tavă mare, acoperită cu un șervet alb.

— Să ții tava bine... uite așa... cu amândouă mâinile și să umbli încet, îi recomandă doamna Stănculeanu, să nu-ți ridici ochii pe la balcoane...

Și peste drum e pensionul de fete și Anton e premiant în clasa patra și a început să-i dea un puf de mustață.

— Nu...! Mai bine mort... decât să ducă el ziua în amiaza-mare tava cu mâncare... A lăsat tava pe masa din bucătărie, a acoperit-o cu șervetul și din ziua aceea n'a mai dat prin casă pe la Stănculeanu.

Cât era de bun Stănculeanu, s'a supărat de fuga lui Anton. Și doamna Stănculeanu i-a spus că băiatul ăsta, copil de ocnaș, n'a fugit degeaba.

In lipsa dumneaei trebue să fi răscolit toată casa și o fi furat ceva. Ce, anume? Nu poți ști dintr'odată într'o casă de om bogat, cu atâtea nimicuri scumpe prin toate colțurile.

Stănculeanu crede tot așa și face reclamație la școală. Directorul, temându-se de puterea politică a lui Stănculeanu, cheamă pe Zărnescu Anton și fără să mai facă vreo cercetare, îl dă afară din școală, cât e el de premiant întâiu.

La toate s'ar fi așteptat Zărnescu: să se oprească Argeșelul din mers, să se dărâme școala, să crape clopotnița de la mânăstire... numai la asta, nu.

Și-a cerut certificatul și a plecat la Târgoviște.

Stănculeanu a trăit ce a mai trăit și într'o bună zi a închis ochii pentru vecie.

Și doamna Stănculeanu a plâns câteva săptămâni lacrămi amare după moartea soțului.

Mai de durere, mai de gura lumii la început se duce în fiecare zi la cimitir pe dealul Flămânda, îmbrăcată în negru de sus până jos și cu brațul plin de flori.

Părul îi e negru, că dacă găsește câteun fir alb, îl caută cu oglinda până îl prinde în vârful foarfecelor și-l tae dela rădăcină fără milă, sau îl smulge cu cleștișorul, de-i dă lacrămile de durere.

Are pielița obrazului albă și întinsă, ochii vii și n'are nicio încrețitură pe față.

Așa, dacă ai sta să te uiți cu atenție, vezi la gât pielea lăsată puțin, cum se învălue în două refecuri. Un dinte în față îi e lipsă și e înlocuit de dentist cu destulă artă.

Că albul îi vine bine la față, știa dumneaei de demult, de la baluri, când se îmbrăca în rochii albe, lungi și cu decolte.

I se pare că în negru se îmbracă pentru prima oară și când se uită bine în oglindă, e mulțumită.

In sfârșit, cu o pieptănătură mai strânsă, cu un praf de pudră, cu o urmă de roșu în obraz și pe buze, și cu brațul plin de flori, e o văduvă care se poate mărita oricând, numai să se usuce pământul proaspăt de pe mormântul bărbatului.

Nici nu se poate duce în Jugur, la moșie, unde o așteaptă atâtea treburi, pentrucă e nevoită să țină rânduiala pomenilor mortului: la trei zile, la nouă zile...

In sat, la Jugur, schimbând aerul, poate ar mai uita de suferință și fiind singură, ar face ce ar vrea.

Dar în oraș? Se uită toate după tine, te spionează, dacă Nițeanu vine tot ca înainte în casă, sau poate s'a mutat cu totul în patul lui Stănculeanu.

Se interesează de data când faci pomenile, cât cheltuești cu preoții, cât împarți la săraci, că doar bani au rămas, să-i mănânce cu lingura.

Cu trăsura nu se poate duce până sus pe deal, la cimitir unde e mormântul lui Stănculeanu.

Și așa doamna Stănculeanu lasă trăsura la poalele dealului, ia florile în brațe și pornește pe jos printre casele sărace.

Femeile ies în prag și se uită după dumneaei, minunându-se cu mâna la gură și răspunzând sfioase la bună-ziua spus în treacăt.

După ce doamna Evdochia se depărtează pe poteca șerpuită și femeea crede că n'o mai aude, își spune gândul cu glasul sugrumat, vecinei:

— Durere, durere... doliu... rochie neagră... Dar șuvița aia de păr scoasă strengărește pe frunte? Dar pielița dată cu pudră, dar roșața obrazului, dar focul buzelor?

Dacă se despărțea de Nițeanu, mai înțelegeam... Dar așa? Când vii îndurerată dela cimitir, găsești amurezu în casă.

Pe Nițeanu îl cunoscuse căpitan de cavalerie, înalt, cu picioarele încovoiate puțin de călărie, cu tunica roșie strânsă pe piept în brandemburguri, cu mustăcioara subțire, răsucită puțin la vârf și mai ales cu țăcănitul pintenilor la întorsura valsului.

Ce dansator, ce conducător de cadriluri...!

Cine ar îndrăsni să-i arunce cu piatra, fiindcă a iubit, a iubit cu tot focul tinereții, ca să-și răsbune pe soarta nedreaptă care o aruncă în brațele înghețate ale unui bătrân?

Să știe că a avut și ea pe lume partea ei de fericire, scurtă, ca o părere...

Să aibă amintiri ca să-și împodobească goliciunea zilelor de bătrânețe.

Băiatul? Paul? Că seamănă cu Nițeanu. Ei și? Seamănă... poate fiindcă l-a văzut des pe Nițeanu prin casă.

— E leit tat-său, zice croitoreasa Constanța, încercându-i un șorțuleț de uniformă.

Și deodată îi trece prin minte doamnei Stănculeanu bănuiala: la care tată s'o fi gândit ea?

Azi o vorbă de aici, mâine una de dincolo și într'o toamnă s'a hotărît doamna Stănculeanu să-și înstreineze băiatul și să-l dea intern la școală, în București.

Stănculeanu se vede că nu bănuia nimic sau închidea ochii, pentrucă pe maiorul în rezervă Nițeanu îl avea toată ziua la îndemână ca om al casei.

Când lipsea seara dela masă, cocoana Evdochia trântea farfuriile de supărare, nu găsea supa potrivită din sare, friptura în pirea prea arsă și chema bucătăreasa s'o certe.

Stănculeanu, blând, liniștit, o întreba:

— Evdochițo? Ce să fie, dragă, cu Nițeanu de ne ocolește?

— Să-l ia dracu și pe Nițeanu și pe toți.

Și Stănculeanu se uita cu grije împrejurul lui și-și făcea socoteala.

Să nu intre și el între „toți" pe care-i dase dracului soția lui.

Și acum e liberă să se mărite cu Nițeanu și doamna Evdochia stă la îndoială, dacă n'ar trebui să mai aștepte.

●

Directorul liceului din Târgoviște i-a văzut notele și l-a primit în clasa patra pe elevul Zărnescu Anton.

Pentru găzduire l-a recomandat diaconului de la biserica Domnească.

— La mine o să ai legumă, băete! Pâine, să-ți cumperi, că serviciu este numai Duminica și sărbătoarea la biserică.

Anton e un fel de paracliser: șterge policandrele, aprinde lumânările în sfeșnice, ațâță focul în cădelniță și pe urmă stă în strană și ascultă slujba.

Nu se deosebește mult de slujba dela biserica din sat, dar cântările sunt mai frumoase. La școală se așează în banca întâia, unde găsește loc.

Intră profesorul de franceză:

— Tu de unde vii?

— Dela gimnaziul Negru-Vodă.

— Treci colo în fund să te obișnuești cu noi!

Noutatea e că profesorul folosește o gramatică franțuzească și elevii trebue să învețe regulele în franțuzește și să dea și exemple.

Când vine rândul lui Zărnescu la ascultare, el spune pe nevăzute o pagină întreagă de reguli și scrie exemplele pe tablă.

Profesorul se uită mirat când la Zărnescu, când la tablă și îl trece pe Anton în banca întâia.

— Bine, băete, ai nota opt.

Se știe în liceu că opt e nota cea mai mare pe care o dă profesorul de franceză.

Și liceul se termină cu serbare în grădina publică la împărțirea premiilor.

Când se face liniște, răsună vocea directorului:

— Premiul întâi cu cunună, Zărnescu Anton!

Lumea se uită mirată spre țăranul care urcă falnic treptele tribunei. Muzica militară cântă urarea.

Sus pe estradă Anton, în costumul alb țărănesc, cu cununa de premiant pe cap și cu diploma de bacalaureat în mâna dreaptă pare un învingător.

Un aspect din lirica lui Duiliu Zamfirescu

(Urmare din pag. I-a)

Cu toată noutatea subiectului, se pot găsi în el reflexe, fie ca atmosferă generală, fie ca detaliu de subiect, din poema lui St. O. Iosif : Din zilele mari, din Vlaicu Vodă a lui Davila, de unde pare să fi fost luat sâmburele intrigii, și din Dumbrava roșie a lui Alecsandri. Cu aceasta din urmă există chiar un oarecare paralelism în desvoltarea poemei, în ce privește mai ales construcția și distribuirea materialului. Și la un poem și la altul găsim capitole consacrate descrierii taberelor armatelor străine în opoziție cu tabăra română ; de asemenea, în amândouă, acestei opoziții îi urmează lupta dintre cele două oștiri, cu înfrângerea finală a dușmanilor. Chiar dacă sunt amănunte care arată că Zamfirescu este într'o oarecare dependență de planul Dumbravei roșii — în măsura în care a îngăduiesc deosebirea și asemănarea de subiecte — prin aceasta nu se lămurește nimic din Miriță. El este conceput totuși altfel decât poema lui Alecsandri și elementele împrumutate nu mai joacă un rol însemnat. Duiliu Zamfirescu nu s'a mulțumit să înfățișeze viața strămoșilor sub aspectul ei eroic, căruia îi subordona totul. El a dorit să fie și o pildă de meșteșug tehnic în versificație. De aceea, poema, care este împărțită în 18 capitole, nu păstrează, cum este la Alecsandri, unitatea de vers, de ritm și chiar de strofă, ci alternează, dela capitol la capitol, strofe de patru cu strofe de opt sau chiar de douăsprezece versuri, versurile la nândul lor variind între trei și patru silabe până la 18 silabe; iar ca ritm întâlnim o nejustificată variație uneori chiar în cadrul aceluiași capitol, poetul utilizând troheul, iambul, amfibrahul, fiecare separat su alternându-le unele cu altele. Incontestabil, ritmul are semnificația și răsunetul lui, în ansamblul unei poezii, dar utilizarea lui în chip programatic diferențiată dela capitol la capitol, în loc să ajute imagina și pregnanța relatării, creează o fragmentare și nu pe unitatea poemei, care, pare, privind din acest punct de vedere formal, o polarizare cam artificială de elemente oarecum disparate, nelegate între ele printr'un același suflu.

In această greșală de ordin tehnic, pentru eșuarea poemului Miriță s'a mai adăogat și o surprinzătoare, dar reală inaderență a lui Duiliu Zamfirescu la epic pe care, dacă între 1893—1902, când era în plină forță creatoare, a putut-o într'o măsură depăși, acum n'o mai poate ascunde. Poetul a vrut să construiască un larg poem epic, cu subtilități formale, dar fără un conflict bine desenat până la sfârșit și mai ales fără personagii bine individualizate, cu elementele genului liric, dar fără instrumentele proprii genului epic. El n'avea nici largul suflu al lui Alecsandri, nici darul de a manevra și de a nu pierde din vedere ansamblul al acestuia, căci, în poezie în deosebi, el era miniaturistul și poetul abstract, lipsit de posibilitatea de a însufleți masele desprinse din trecutul istoric.

Este interesant că în romanul In război se găsesc citate patru versuri care se regăsesc în Miriță. Unele fragmente din acest poem sunt deci destul de vechi. Se pare că Duiliu Zamfirescu, după discusul din 1909 a vrut să-și ilustreze teoriile. De aceea a căutat frânturi mai vechi, le-a împlinit cu oarecare grabă și siguranță de sine cu altele noi și a alcătuit poemul Miriță. Așa s'ar explica și varietatea de temperatură și varietatea de forme din el, pe lângă faptul că, pentu aceasta din urmă, „maestrul" dorea să arate întreaga claviatură a vizualităților sale poetice. Un pic de poză adăogat unei oarecare lipse de șlefuire a făcut ca mintea poetului să nu se fi putut urca „în unghiul ascuțit al creațiunei adevărate", fuziunea materialului din care să iasă perfecta unitate a totalității să nu se fi realizat și ficțiunea să nu fi căpătat viață proprie. Ca adeseori în viața sa, Duiliu Zamfirescu, deși singur o spunea, a uitat că :

...Ce-i frumos e împletit
Din zâmbet și din întristare
Din truda de-a fi zămislit
Din lacrime mărgăritare.

și netrudindu-se în deajuns, nu ne-a rămas decât închipuirea despre ceeace ar fi vrut și ar fi realizat el cu Miriță.

G. C. NICOLESCU

Notițe literare

O POEZIE de CICERONE THEODORESCU

Ultimul număr al „Revistei Fundațiilor Regale" aduce contribuții prețioase sau numai interesante.

Printre cele dintâi socotim ciclul de poeme din *„Pasărea Phoenix"* semnate de d. Cicerone Theodorescu. Reținerea formală a versurilor sale, o anume economie lirică și o rezervă care-și retează singură elanurile, făcându-le cu atât mai prețioase, sporește parcă accentul lor intim și le asigură echilibrul unei plenitudini desăvârșite. Ca în acest *Hotar*, al cărui ultim vers îți dai seama prea târziu că era concluzia inevitabilă la care ducea ritmul insinuant și totuși atât de inocent în aparență, al primei strofe. („Prea târziu", înseamnă că surprinderea cititorului a fost realizată, că deci poemul este neîndoelnic ceea ce năzuia să fie: poezie):

Au fost numai flori — smalțuri
caste'n peceți,
Numai cer, numai catapetesme,
Numai aur, numai miresme;
Să le strângi între gene și
adânc să le'nveți...
Arcuite'n poveri de belșug
Au fost zilele, spicele, bolta
cu tine.
Și-a fost jaful să treere spicele
pline
Și înghețul, scrâșnind, colțuros
tăvălug.
Cu privirile mute azi chemi
Numai ghimpii, din câmpul de
ghiață,
Numai ghimpii sticlesc și'n
azur—și te'nvață
Să urăști, să refuzi, să blestemi...

—*m. nic*—

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

47/941

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII ... SIBIU

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 47
SAMBATA 15 Noembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

„LUCINDA" de Friedrich Schlegel

de ION SÂN-GIORGIU

In nici o literatură critica nu a avut o înrîurire mai directă asupra desvoltării poeziei ca'n Germania. Această înrîurire se explică prin faptul că critica a fost productivă, că a precedat uneori opera poetică, provocînd-o, îndrumînd-o și chiar creînd-o.

Astfel Lessing a fost marele reformator și teoretician al dramei germane, dar și-a ilustrat teoria prin lucrări dramatice de valoare care își păstrează și astăzi locul în dramaturgia germană. Schiller și Goethe au fost și ei critici productivi, iar a doua epocă de creație a lui Schiller, anume cea clasică, n'ar fi fost cu putință fără ca activitatea teoretică și estetică a poetului să nu-i fi deschis drumul spre marile înfăptuiri dramatice clasice.

Nici una din școlile literare germane nu a isbutit însă să facă mai dependentă opera poetică de critica și teoria literară a poeților creatori, ca Școala Romantică. Fiecare poet este totodată un teoretician și un critic literar și fiecare teoretician și critic încearcă să-și exemplifice concepția literară prin opere, dintre care cele mai multe nu sunt decît palide încercări de a realiza poetic o teorie abia născută din cercetări literare, imitații de modele străine și postulate teoretice.

Adevăratul teoretician și deci creatorul de lozinci estetice romantice a fost Friedrich Schlegel. Nu se poate însă spune că critica lui, afară de studiile privitoare la poeza greacă și de studiile filologice de mai târziu, au avut un caracter științific. Dimpotrivă nu numai forma fragmentului și a maximei paradoxale trădează caracterul subiectiv și personal al criticei lui Friedrich Schlegel, dar și acel capricios bun plac cu care el creiază noțiunea de poezie „modernă", „romantică" sau „progresiv-universală", spre a întrebuința mistica sau fantezista lui formulare.

Friedrich Schlegel a fost poet și critic. Dar cea mai isbutită poezie pe care a scris-o o întîlnim în unele formulări paradoxale din „fragmentele" sale estetice, precum adesea ne surprind în opera sa poetică parafrazări teoretice și desvoltări de concepte estetice, care ni-l înfățișează pe criticul post ca pe adevăratul romantic, ce nu se poate realiza pe sine decât în această concitură de poezie și critică, care este romanul său „LUCINDA".

Este însă LUCINDA un roman, sau Friedrich Schlegel a dat acre conceptului acesta literar o interpretare proprie, creînd un mic monstru literar și teoretic, de o delicatețe și drăgălășenie cu adevărat neîntîlnite și provocînd în acea vreme rușinoasă și ipocrită un autentic scandal literar?

Mai întîi Fr. Schlegel a fost primul teoretician al romanului ca gen literar. Pornind dela WILHELM MEISTERS LEHRJAHRE de Goethe, în care a recunoscut prototipul poeziei moderne și deci romantice, el lansează o teorie proprie a romanului, în care vede adevărata formă de manifestare și expresie a poeziei moderne. Dar romanul nu era după Schlegel o formă fixă a povestirii desvoltate, fie și urmărind viața și formația unei personalități, cum e cazul cu „Wilhelm Meister", de Goethe; ci romanul era un fel de înveliș literar foarte elastic în care orice isbucnire a fanteziei sau a sensibilității își putea găsi loc.

„LUCINDA" e cea dintîi manifestare poetică a lui Friedrich Schlegel și totodată cea mai senzațională dintre toate. Criticul a voit să fie poet, dar un poet pe care criticul îl duce de mînă. Nimeni din anturajul său nu s'ar fi așteptat că Schlegel va ataca genul atît de amplu și bogat în experiențe obiective a romanului. Cînd scrie fratelui și prietenilor săi că lucrează la un roman și se laudă că va începe să fie „în toată regula practic și folositor", e întîmpinat din toate părțile cu ironii și cu sfaturi de a nu se aventura într'un gen literar pentru care nu are nici o aplecare serioasă. Cu toate acestea Sclegel realizează planul său de a creia un model de poezie romantică și transcendentală și încheie schița sau fragmentul său de roman, în care toate, acțiune, oameni și priveliști, apar într'o formă condensată, exaltată și fragmentară. Schlegel e atît de sigur că a realizat adevăratul roman romantic, încît plănuiește să mai scrie încă patru de aceiași calitate, ceeace n'ar fi mărit gloria sa, dacă ar fi transformat făgăduința în realitate.

Fr. Schlegel nu și-a scris schița de roman în forma ei fragmentară și fantezistă fiindcă nu știa ce înseamnă o povestire epică și deci un roman. Ceeace a realizat în „LUCINDA" este rezultatul unei voințe și a unei intenții bine chibzuite, care urmăreau această subiectivizare până la confuzie a unor motive literare care în realitate sunt banale și lipsite de orice joc al fanteziei. Originale și fantastice sunt numai stilul și forma exterioară, precum și multitudinea de cugetări și paradoxe pe care le împrăștie dela începutul și pînă la sfîrșitul scurtului și monotonului său roman. Dar întîmplările sau acțiunea nu trec dincolo de schițele unor palide notări subiective, privitoare la personagii, care se caracterizează prin comentarea sentimentelor, pe care le exaltă verbal sau le diformează cu o foarte excitată dar artificială fantezie.

„LUCINDA", nu este romanul unei femei, ci mai curînd povestea educației sentimentale a lui Julius, care din primii ani ai adolescenții trăește numai pentru iubire, în care vede expresia cea mai pură a vieții. Iar această iubire capătă în existența sa locul definitiv al unei mari revelații unice, Lucinda fiind prototipul feminității și al iubirei, al vieții și al filosofiei, al artei și al morții.

Friedrich Schlegel, a voit să ofere în „LUCINDA" o mostră de poesie transcendentală și universală. In acest roman concepția romantică trebuia să găsească expresia cea mai potrivită. Aici sentimentalismul și erotismul transcendental, aveau să se întîlnească cu acea ironie romantică prin care se obiectivează bunul plac al subiectivismului cel mai desfrînat și cu un libertinaj formal care dau construcției acestui roman aspectul unui bizar mozaic poetic.

Friedrich Schlegel n'a fost chiar un atît de pasionat al iubirei ca Wolfgang von Goethe. Biografia lui nu este brăzdată de nesfârșite iubiri neîmplinite și apoi refulate în opere poetice. Fr. Schlegel a fost un exaltat al spiritului și un rafinat teoretician al iubirei. Se prea poate să fi făcut mai

(Urmare în pag. 3-a)

TOMAZIU — Parcul Luxembourg

Penitența culturii

de ION FRUNZETTI

„Vai mie, striga odată Evanghelistul, dacă nu vestesc Evanghelia". Cuvântul poate ispiti: el nu e decât un vaet însă. Teoretic, atitudinea din care pornește se poate rezuma în propoziționea: este posibilă propovăduirea, involuntar, a unei alte Evanghelii decât cea pe care Apostolul încearcă să o vestească?

Dacă Evanghelistul era chinuit de putința substituirii sensului prin sensuri, există predicatori cari nu-și pun asemenea probleme de conștiință. Unii sunt bine intenționați totuși: pe aceia nu-i ajută puterile. Alții sunt ajutați de puterile proprii. Intelectual, ei reprezintă o valoare. Etic însă, problema nu se mai pune fără riscuri.

Există, în romantica evoluție a naționalismului (o Evanghelie ce se revendică dela cea creștină), momente de oscilație și de opacitate, după cum există epoci de afirmare solară și de acțiune vulcanică.

Dacă evangheliștii nu vorbesc, vorbesc pietrele pentru ei, în primele. Și cu greu s'ar putea întâmpla ca pietrele să nimerească adevărurile altor Evanghelii, pentrucă ele nu întrebuințează, vorbind, cuvinte. Mai primejdios e când cuvintele emise de evangheliști, în epocile din a doua categorie, își exercită asupra adevărului magica lor forță deviatorie, silindu-l să apară într'o haină care-l contrafac.

Adevărul n'a fost niciodată înzorzonat în salbe retorice și dantelării de metafore.

Acolo unde bogăția retorică își rostogolește excesele, adevărul evanghelic nu se poate simți la el acasă. Sensul, tâlcul, miezul, preferă coaja aspră a cuvântului spus verde, ca un țipăt sau ca un geamăt. Adevărul este o perlă care nu crește în scoicile cu valva sidefată pe dinafară. El poate utiliza midia modestă a parabolei, ca vehicul. Niciodată cascada necontrolată de multicolore, coraliere, ramificate figuri metaforice.

Ev-anghelie însemnează Bună Vestire. Tot ce nu e vestire a Faptului Mesianic, nu e Evanghelie, ci pseudologie.

Tortura conștiinței evanghelistului fără voie mincinos, nu e comparabilă cu nimic afară de ea, ca intensitate. Mai există totuși o tortură apropiată: aceea a conștiinței sincer evanghelice, la descoperirea unei contrafaceri voite sau a unei confuzii inconștiente, care pot compromite Adevărul.

Un enciclopedist, sincer adept al ideei universalismului rațional prin idealul erudiției mirandoliene, nu are decât de suferit la descoperirea unor enciclopedii aproximative, a-gramate și cumulând alfabetic noțiunile, numai din motive editorial-comerciale.

Anthropometriștii serioși nu pot fi decât revoltați de felul în care se calculează în școalele primare dela noi, indicele Pinet sau cel cefalic, în formularele impuse de minister învățătorilor neinițiați: rezultatele aproximative și incerte compromit concluziile rasiale.

La fel, un critic de artă avea dreptate să se indigneze deunăzi, citind în „Vocea patriotului Naționale" sau altă gazetă ejusdem generis, că numitul Kimon Loghi este reprezentantul specificului național în pictură.

Dar mai certe motive de indignare găsește în afirmația criticului improvizat și zelos excesiv, cineva care înțelege că în felul acesta se compromite ideea de „specific național", căreia analiza avizată și atentă îi găsește cu totu lalte note noționale decât cele care l-ar identifica în ea, pe maestrul „săpunului de familie" și al glazurilor de fistic cofetăresc.

Denis de Rougemont, într'un articol intitulat „Changer la vie ou changer l'homme", publicat mai apoi, în 1937, de editura Plon, într'o carte din colecția „Présences", prefațată de François Mauriac, sub titlul „Le communisme et les chrétiens", întrebuințează un termen foarte frecvent în limbajul ziarelor de astăzi: „cruciada antimarxistă". S'ar zice, exact termenul utilizat de noi pentru desemnarea războiului de afirmare a nouei mentalități

(Urmare în pag. 5-a)

VIZIUNE și FANTASTIC

Nu se pot închide, între anumite limite, preocupările fantasticului din literatură. Se întâmplă uneori să surprinzi urme de acest fel acolo unde nici nu te-ai aștepta. Numai dela romantism, dar mai cu seamă dela Edgar Poë, începe să se vorbească de o adevărată și precisă literatură fantastică.

Dar, cu mult mai înainte, în călătoriile care străbat în lumea de dincolo de viață, a iadului subpământean, precum este trecerea lui Enea prin Infern, — în viziunile teologale, până la minunatul vis al lui Dante din Divina Commedia, întâlnim atâtea motive de fantastic. Există o despărțire netă între lumină și întuneric, între arta care folosește lumea de aici și arta care scormonește abisul de pe tărâmul necunoscut unde omul obișnuit nu poate să pătrundă.

S'a spus despre Dante că a descoperit cerul, sufocând umanitatea sub această copleșitoare viziune; că Shakespeare a supus cerul, în folosul omului; iar Dostoewski a descoperit cerul și infernul care zac în profunzimile conștiinței noastre. In fiecare din acești autori întâlnim, sub forme variate, caractere fantastice. Depinde, firește, de puterea noastră de reflexiune, de gustul și cu deosebire de priceperea personală în deosebirea timpurilor și a genurilor artistice.

S'ar părea ciudat și totuși, așa este, că în scrierile moraliștilor se găsesc urme de fantastic. La Bruyère, în zugrăvirea multiplelor sale „caractere" înfățișează personagii stranii, cu atitudine și atmosferă de cel mai curat fantastic. Felul lor de a se purta, uneori asemănător cu al oamenilor întâlniți în societatea de toate zilele, deodată frânge obișnuința și depășește viziunea reală, apropiindu-se de lumea aceea necunoscută muritorului comun. Asemenea personagii îmbracă, și nu de circumstanță, haina fantasticului, așa cum îl înțelegem noi astăzi.

Și pildele le-am putea căuta și în alte părți. Iau, bunăoară, un scriitor mai vechi, Tommaso Garzoni, care a trăit în a doua jumătate a secolului al 16-lea. Două din operele lui merită să fie cunoscute și studiate și acum. Și anume: Piața universală a îndeletnicirilor lumii și Spitalul nebunilor incurabili. Nu și-au pierdut din actualitate, cum se spune, pentrucă reprezintă tipuri omenești, suflete și ciudățenii care au stăpânit totdeauna felul de a fi al oamenilor. Era un iubitor al amănuntelor din scrierile vechi, dar avea și o optică neobișnuită. Vedea deseori tot așa de straniu lucrurile, cum le văd și eroii lui. Nebunii săi melancolici, sălbateci, fără memorie, vicioși, îmbătați de gloria la care mereu visează sau numai frenetici, alcătuesc un univers fantastic al nebuniei generale. Așa vedea lumea, așa a descris-o. Pentru iubitorii de fantastic, cele două cărți ale răsvrătitului preot Tommaso Garzoni pot fi citite, cu interes, oricând. Ele ne încredințează încă odată despre bogata literatură fantastică, a unor vremuri când nu se pomenea de genul pe care estetica noastră l-a fixat în cadrele sale limitate și rigide. Noutatea poate să fie astfel tot atât de veche ca și facerea lumii.

G. N. NEGOIȚA

Întâlniri

Ți-aduci aminte, Paul Lahovari, de o convorbire a noastră începută sub invocarea lui Pascal? Eu n'am uitat-o, mi-a fost chiar un îndemn, apoi prilejul unei regăsiri și pretextul întâlnirii acesteia.

M'am gândit la autorul volumului pe care-l țineam deunăzi în mână, fără să-l fi deschis încă. La reputația lui întemeiată pe strângerea și publicarea laolaltă a unor însemnări notate doar pentru el, pe cea dintâi bucată de hârtie găsită, purtate în neorânduială prin buzunare sau ținute în sertarele mesei de lucru. Cu toată gospodărirea postumă și solemnizarea pe cât a fost cu putință a foilor împrăștiate, — prefațate, postfațate, asortate și numerotate în mai multe serii de referințe, versiuni și numere, corespunzătoare unele cu altele până la dezordinea manuscriptului original, cugetările lui Pascal se dispensează până astăzi de orice introducere pregătitoare de istorie literară. S'ar putea cita în schimb, destule proze de ultimă oră, care nu pot ascunde nimănui aroma certă de perucărie vetustă, și nici puținătatea substanțială oblojită sub malacoavele stilului.

N'am să continui însă, pe tema lui „Pascal, măciucă pentru oalele și strâchinile literare autohtone". Autorul acesta, păscut cu o rară frenezie de admirația exegetică, rezistă totuși celor mai îndârjite încercări de reconstituire lirică. (Adaug cu o neprefăcută modestie că eu nu mă pot asocia nici la regretul de atâtea ori mărturisit de eminenți pascalieni, că autorul nu și-a putut desăvârși monumentala operă din care n'au rămas decât cioburi. Cum aș putea să-mi doresc un lucru atât de covârșitor? Oricum, tot din fărâmituri m'aș fi hrănit).

Dar încă n'am început să-ți spun cum l-am regăsit pe Pascal. Ajunsesem, mi se pare, la momentul în care țineam în mână, fără să-l fi deschis încă, volumul „Cugetărilor". Nu aș putea să-ți spun că era ca oricare altul, ci un moment de pândă și premeditare, așa cum s'a arătat numaidecât să fi fost.

Cred că Emil Faguet nu s'a gândit anume la aceste rânduri peste care eu am trecut numai, deschizând la întâmplare cartea, purtat — pe deasupra înțelesurilor ce cuprindeau — de înlănțuirea accentelor și a rimelor interioare, cu dinadinsul parcă distribuite: „Ne cherchons donc point d'assurance et de fermeté. Notre raison est toujours déçue par l'inconstance des apparences; rien ne peut fixer le fini entre les deux infinis, qui l'enferment et le fuient". Cred — spuneam — că Emil Faguet nu-și va fi adus aminte anume de aceste rânduri pe cari le-am transcris, ca să-l numească pe Pascal, — alături de Corneille — „cel mai mare poet al timpului său". Superlativele de acest fel, prin funcția lor concludentă, sunt generalități, adevăruri prea largi prin care se exprimă dar se și destinde, adică adoarme sau încremenește, o impresie globală, nediferențiată. Eu îți vorbesc, dimpotrivă, de o impresie familiară și particulară, ca de o șansă grație căreia un lucru devine accesibil, o comunicație se face posibilă. Acum iată și înțelesul care mi s'a comunicat îndată după lectura acelor rânduri: „Fiind astfel bineînțeles, cred că va sta liniștit fiecare, acolo unde l-a așezat natura". Mi-a plăcut nespus invitația la astâmpăr transmisă posterității prin această propoziție. O seamă de gesturi inutile, într'atâta stearpă agitație! — iată dacă vrei cel mai scurt rezumat posibil al istoriei laice a omenirii, întreprins în spiritul gândirii pascaliene. Miezul intuitiv al condiției omenești — faimoasa „mijlocie" a omului pierdut între cele două infinituri ale științelor, unul de mărime, al extinderii spațiale, celălalt pierzându-și urma în neantul amănuntului — tot din această propoziție își scoate substanța.

Conceptul de condiție omenească văzută ca „mijlocie" îndeplinește în cugetarea pascaliană funcțiunea de matcă originară și de oracol prevestitor în același timp. „Mijlocia" — altfel spus, refuzul extremelor — e în același timp cunoaștere și înțelepciune, fizică și metafizică, psihologie și etică. Câteva rânduri doar, pentru edificarea și a celor care nu le cunosc încă: „Noi nu simțim nici extrema căldură, nici frigul extrem. Calitățile excesive ne sunt neprietene, dar nu sensibile: noi nu le mai simțim, le suferim. Prea multă tinerețe și prea multă bătrânețe împiedică spiritul. La fel prea multă și prea puțină instrucție; însfârșit lucrurile extreme sunt pentru noi ca și cum n'ar fi și noi față de ele nu suntem: ne scapă sau noi lor".

Am să-ți vorbesc altădată despre expresia socială a condiției omenești, așa cum i s'a înfățișat lui Pascal. Am căutat într'adins chipul omului cu fața întoarsă către oameni fiindcă de el aveam nevoie mai ales, știind că am să-l găsesc. Și l-am găsit nu numai ca răspuns la întrebare, dar ca o răsplată peste măsura așteptărilor mele. Acum însă trebuie să închei, nu spun înainte de a fi terminat ce aveam de spus, dar fără măcar să am impresia că am început ceva. Era vorba, negreșit, de o întâlnire sau de regăsirea cu Pascal.

Incercă totuși dumneata, Paul Lahovari, să spui într'un fel cuprinzător cum l-ai întâlnit pe autorul „Cugetărilor".

MIHAI NICULESCU

Intâlnirea mea cu autorul Cugetărilor se situează în calendarul copilăriei, când nici filosofia, nici apologetica n'au coborît pe pământ, când judecata încă debilă îngăduie imaginației o tiranică asuprire,—egalitatea „inimei" după terminologia dragă lui Pascal... Primul fior metafizic, prima sfâșiere a opacității larvare sunt corolare acelei străfulgerate viziuni de abis: „Tăcerea veșnică a spațiilor nesfârșite mă îngrozește". O cugetare simplă, concretă și vie ca aceasta, cred eu, este mai rodnică pentru gândirea unei generații, decât teancuri de pagini hegeliene, spenceriene și kantiene, în care Dumnezeu, fără îndoală, nu izbutește să fie „sensibil rațiunii"; căci acest Dumnezeu „autor al adevărurilor geometrice și al ordinei elementelor e cu neputință, de prisos și chiar primejdios de cunoscut", iată ce afirmă Pascal. De altfel el este într'o așa măsură **omul cu fața întoarsă către oameni**, după cum sugestiv l-ai evocat în esseul paralel, Mihai Niculescu, că în toată grandioasa lui operă apologetică (și atât de nescolastică!) autorul filosofiei „inimei" ne exaltă către „Mântuitorul nevolniciei noastre" către **Omul-Dumnezeu**, iar pe Dumnezeu, — cum a scris undeva marele pascalizant Henri Bremond, — „îl exilează" pur și simplu. De aci s'a putut afirma că „nu sunt altceva cugetările decât istoria însăși a lui Pascal și a legăturilor sale față de Iisus".

Invocațiunile înflăcărate ale „Tainei lui Iisus", dar mai ales faimosul **Memorial**, cusut ca un zălog sfânt în căptușala surtucului, reprezintă, cred, o experiență mistică de același ordin cu cele ce au fost alegate la canonizarea

PAUL LAHOVARI

(Urmare în pag. 5-a)

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL COMOEDIA: „ARDE NEVASTĂ-MEA" FARSA IN 3 ACTE DE VERCOURT ȘI BEVERT

Inchipuiți-vă că într'o zi, un cetitor de romane eftine ar avea năstrușnica idee să-și lege cărțile din colecția 15 lei în legături superbe de piele, având grije să cresteze pe cotoarele cărților numele a mai multor filozofi sau literați de seamă. Aparențele ar fi salvate.

Oricine-ar privi, sumar, o astfel de bibliotecă n'ar putea bănui că între scoarțele pe cari se răsfață numele lui Kant sau Shachespeare s'au cuibărit aventurile lui Arsene Lupin sau ale lui Rouletabille.

Un astfel de „praf aruncat în ochiul spectatorilor" îl constitue și citatele din Gordon Craig, Ruşkin, Sacha Guitry, Talma, Rainer Maria Rilke, Alice Voinescu și Louis Jouvit, citate cari se găsesc în programul unui teatru care prezintă farsa: „Arde nevastă-mea".

Mai mult chiar, unele din aceste citate sunt alese pentru a apără cauza sfântă a unei așa zise valori a acestor farse.

Iată, de-o pildă, ce se citează din cartea lui Jouvet: „Reflexions du comedien: "Nu există decât un singur gen de teatru valabil și autentic: teatrul de succes.

Intr'adevăr aceasta e traducerea aproape justă a unei fraze a lui Jouvet, care în pagina 19 a cărței sale, spune: „Il n'y a pas au théatre, des problèmes, il n'y en a qu-un: celui du succes".

Nu credem însă că Jouvet s'a gândit că această problemă a succesului ar putea fi rezolvată prin prezentarea farselor, gen „Arde nevastă-mea". Nu putem crede acest lucru, mai ales când citim în aceeaș carte, următoarele: „Le theatre va, peut-être, rejouer un rôle dans la nation, en contribuant à sa vie spirituelle, en assumant à nouveau et sans honte son rôle culturel et sa mission.

La ce-ar contribui la viața spirituală a unei națiuni această înșiruire de sketchuri revuistice, înșiruire care este farsa „Arde nevastă-mea"?

Intotdeauna am socotit farsa ca pe o succesiune de aventuri năstrușnice, lipsite de noimă, al căror singur scop este să provoace hilaritatea.

Abilitatea unor autori, specializați în acest gen, izbutea să închege toate aceste aventuri, dând spectatorilor iluzia că asistă la o piesă de teatru.

Nu putem spune acelaș lucru despre farsa: „Arde nevastămea", în care aventurile eroilor sunt prea din cale-afară cusute cu ață albă, spectatorii rămânând la sfârșitul celor trei acte cu impresia că au asistat la câteva sketchuri de revistă cari adunate, poartă numele de piesă de teatru, numai fiindcă eroii lor, sunt, în timpul celor 3 acte, aceiași.

S'ar fi putut de exemplu, prezenta, ca scketch de sine stător, scena aparatului de adormit (amanții își fac declarații de dragoste, iar soțul încornorat, râde în somn). De altfel, autorii au socotit această scenă de mare efect comic, așa că au repetat-o și în finalul actului doui.

Mai putem da exemple de astfel de sketchuri, intercalate în piesă: scena micului dejun, când toți plâng soarta soției pe care o socotesc victimă a unui incendiu, pe când aceasta stă sub masă și le bea cafeaua sau le mănâncă pâinea. Apoi, scena în care pompierul încearcă să-l gonească din casa amantului, pe soț, mieunând ca o pisică. Și atâtea altele încă.

Din aceste câteva exemple cred că cetitorii și-au putut ușor da seama de calitatea spectacolului dela Teatrul Comedia. Așa că nu vom insista asupra acestui punct.

Domnii Sică Alexandrescu și Vasiliu Birlic, socotesc că fac bine prezentând mereu farse. Știm prea bine că rândurile noastre nu-i vor putea convinge să facă altfel. Așa că nu vom mai consuma cerneala pentru ca să discutăm această problemă.

Găsim, însă, interesant să facem o paralelă între farsa „Prostul din bae" și această din urmă „Arde nevastă-mea".

Prima era scrisă de doui germani, Friese și Felman; a doua de doui francezi: Vercours și Bevert.

Deosebirea? In prima farsă, toate personagiile sunt ridicole— condiția primă pentru ca farsa să fie reușită — însă, de asemenea, sunt cât se poate de cinstite.

Soția refuză să-și înșele soțul. Soțul, de asemenea, n'are amantă — o replică din care am fi putut deduce contrariul a fost intercalată de traducători. — Prietenul, de-asemenea, este cinstea personificată. Singura femee cu trecut dubios din această piesă este de origine streină: e o poloneză.

In schimb, în piesa francezilor Vercourt și Bevert, există o soție care-și înșeală soțul; apare de asemenea prietenul soțului, care nu se sfiește să-i pună coarne acestuia... Și așa mai departe.

Cetitorii sunt rugați să tragă din această paralelă, concluziile pe cari le vor socoti necesare.

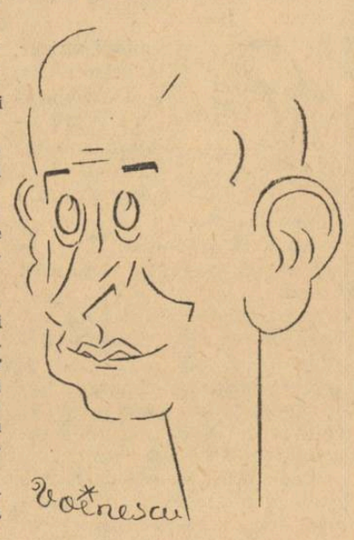

Acest spectacol, situat pe linia obișnuită a farselor, ne-a adus totuși o surpriză: un Birlic nou, un Birlic la care am putut remarca ștofa actorului de cea mai bună calitate. N'am mai remarcat, de astă dată, în jocul lui Birlic, cârligele cu cari ne-a obișnuit până acum.

In schimbul gesturilor largi, aproape dezechilibrate, cu cari— și întovărășea replicite, am putut vedea la el un joc reținut, de un minunat efect comic. Pot spune chiar că în „Arde nevastă-mea" am avut ocazia să admirăm un Birlic sobru. După ultimul său rol, îl așteptăm, fără emoții pe acel Agamiță Dandanache pe care ni l-a făgăduit.

Domnul Talianu a interpretat, cu mult talent, rolul unui soț încornorat. Când vom avea, însă, din nou ocazia să-l admirăm pe Talianu în roluri de comedie superioară?

Ne gândim mai ales la creația sa, tot într'un rol de soț încornorat — conștient, și nu inconștient ca acesta din „Arde nevastă-mea" — în minunata comedie: „De ziua nevesti-mi".

Doamna Nora Piaccentini, în rolul soției, a făcut de toate: s'a ascuns sub masă, s'a îmbrăcat în pijama și chiar a umblat în patru labe. In curând va ajunge să fie un Birlic femenin.

Domnul Mircea Șeptilici a debitat cu multă conștiinciozitate, un text destul de fad.

Doamna Silvia Fulda a fost amuzantă — și, mai ales, amuzată — în rolul mătușei.

Domnul Niculescu Buzău a realizat un autentic unchiu ipohondau iar doamna Lulu Popescu a împrumutut mult farmec rolului logodnicei. N'a făcut, însă, altceva decât să spună textul.

Domnul Sică Alexandrescu, regisorul, știe întotdeauna să scoată cât mai mult efect comic din farsele pe cari le pune în scenă.

TRAIAN LALESCU

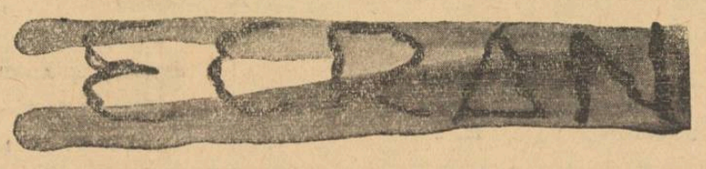

CINEMA CAPITOL: Calea triumfului

In general, șefii caselor de filme caută să fie, pe cât se poate, în gustul publicului. Astfel, vedete de înaltă clasă — odată ce au alunecat pe panta insuccesului de cassă, sunt aduse în fața aparatului de proecție din ce în ce mai rar — cu toate că posibilitățile lor nu au scăzut deloc din intensitate.

Tot așa, când un asemenea magnat al peliculei a prins isvorul sigur al reținerii în persoana vreunui fel de film sau protagonist, — respectivul apelează, speculând până la maximum, filonul aducător de „bani albi".

După ce Al. Jolson a prilejuit un veritabil succes de public cu al său „Sonny-Boy", — o serie întreagă de vedete cu calități fonogenice au ieșit, precum ciupercile după ploaie — la iveală.

S'au adus, așa dar, pe ecran, persoane cu nume cunoscute — din lumea teatrelor, a operelor, a revistei ș. a. m. d. — pentrucă publicului plătitor îi plăcea acest fel de interpreți.

„Vocile de aur", câteodată, nu se pricepeau la nimic altceva — joc de scenă, integrarea în personalitatea eroului, dicțiune adecvată, — dar era îndeajuns să dea drumul la „gâlgâitul așteptat" și spectatorul era dat gata.

Mai târziu, când s'a ajuns la concluzia că și pe ecran trebue să se desfășoare un „întreg" lucrat pe măsură, au început să se scrie pentru acest soiu de neactori, scenarii speciale. Vă amintiți, credem, de cazul Benjamino Gigli care — adus la Hollywood fără să cunoască altă limbă în afară de limpedea italiană — a jucat câteva roluri de „străin", care era pus din când în când să cânte.

Când însă un asemenea „exemplar" este hăruit, în afară de voce — cu calități de adevărat actor, sarcina regizorului este foarte facilă.

E cazul principalei eroine a filmului „Calea triumfului" — Zarah Leander.

Regizorul filmului dându-și seama, că un film valabil numai prin faptul că se cânta în el nu ar fi durat decât pentru cunoscători, — a brodat o intrigă destul de bogată în desfășurare, la care contribuția actorului era pusă pe primul plan.

De pildă, în acest film, situațiile care se potriveau ca o mănușă pentru Zarah Leander, — erau cele izvorîte din vechea — — și totuși veșnic noua — temă a dragostei. Și lumea scenei, plină de un tulburător inedit, nu era ea, oare, demnă de interes?

Iată dar cum s'a născut, din speculații, fără fie țipător, rolul pe care îl joacă Zarah Leander.

Și, după părerea noastră, în genul de film în care a fost adusă această actriță a știut să egaleze pe cei mai buni creatori de rol.

Sunt situații trăite în fața obiectivului, ca și în viață; e zbuciumul plin de omenesc al renunțării, care duce la desnodământul final — perfect veridic și bine motivat — așa că veți înțelege de ce nu numai tinere romantice, ci și doamne și domni trecuți prin sita dragostei necruțătoare și-au dus, ca la un semnal, batistele la ochi, pentru a șterge lacrimile — aplauze dincolo de „clacă" — zmulse de situațiile din film.

Hans Stüwe, *un corect interpret — și ceilalți, au secondat fără să întunece prin falsitate sau prea mare inegalitate — pe eroina principală.*

ADRIANA NICOARA

Abecedar cu poze închipuite...

I. TEATRUL

Nu este și nu poate fi o meserie „serioasă". Este în schimb, și va fi întotdeauna, o viață adevărată, trăită din plin — cu sângele și cu sufletul — pe muchia de cuțit a fiecărui rol care, oricâte succese ți-ar sta lângă frunte, te poate dobori într'o singură seară de premieră...

Profesiune eternă și boerească, teatrul s'a născut odată cu pământul și va muri odată cu el. Afirmația noastră n'are nevoe de justificări mărunte și — deaceia — comentariile sunt inutile. Vremurile au trecut și trec aspre peste ani și calendar, nimicind entuziasme, veștejind ideologii, prăbușind oameni. Etern, teatrul a stat cu fruntea în lumină mereu, a înfruntat cu entuziasm evenimentele și timpul, — și n'a dat faliment. Este, dintre toate jucăriile sufletești ale lumii, singura de care omul de pretutindeni are nevoe mereu și oricând.

Teatrul este o profesiune de credință. De aspră, de vânjoasă, de încordată credință. Iată dece nechematții nu se pot împăca și nu pot trăi într'o lume în care lenea — care este și ea o virtute și un dar al „civilizației" — n'are ce căuta, întrucât ea duce aici la ratare definitivă și lipsită de blazon.

Teatrul este mai întâi o uzină în care toată lumea (dela vedeta cu blănuri multe și până la recuziterul cu o singură cămașă și șapte copii) muncește pe brânci și cu disperare. Un fel de uzină ciudată în care piesele mecanice sunt înlocuite cu oameni, — fiecare cu responsabilitatea lui și cu victoria lui. Și mai este apoi o țară de poveste care are zările ei de taină boemă, oamenii ei care se nasc, trăesc și mor copii, soarele ei artificial și hotarele ei de mucava... Și numai în al treilea rând este teatrul o catedră care învață omul de pe stradă să-și cunoască defectele, calitățile și inima...

Nefiind o meserie comodă și accesibilă oricui, teatrul este și va fi mereu înjurat de toți nechematții. De toți aceia care nu-și dau seama că actorul este în felul lui un preot care slujește pe scenă ca într'un altar pentru toate bucuriile și desnădejdiile omului de pretutindeni.

...Căci numai așa se poate explica logic faptul că în timp ce noi ne jucăm închipuindu-ne că trăim, dincolo de rampă și reflector, o poveste oarecare și neadevărată, dumneata spectatorule care ești un domn serios, stai cuminte și tăcut în fotoliu cu sufletul la gură și ne dai cea mai umilă ascultare nouă, o mână de oameni mânjiți cu cârmâz pe față, care totuși (deși nu avem pretenția asta...) îți suntem superiori...

...Iți suntem superiori pentrucă noi trăim din plin ILUZIA!...

...Și doar teatrul nu este nimic altceva, decât o eternă comedie a iluziilor!...

II. VREMEA

Fericit și demn de invidie este acela care astăzi se mai poate apleca cuminte și în pace să culeagă în ora lui de repaus floarea rară și tandră a artei și firul de iarbă plăpând și cuminte al frumosului...

Fericiți sunt acei ce se mai încumetă acum, acum când trupul umanității de pretutindeni sângeră, să-și lipească lângă suflet melodia înaltă a unui vers, să-și așeze în inimă țandăra de cer senin a unui cântec, sau vrăjită a unui basm dramatic făptuit cu sârg și îndrăzneală de aceea pe care evenimentele nu-i tulbură și nu-i îmbătrânesc niciodată: actorii...

Fericiți!

Cuvântul mi se pare că a început să devină uneori inactual. Ne străduim de aceea noi, breslașii fardului și ai reflectorului, să-l reactualizăm sau, mai bine zis, să-l reînviem pentrucă ne încăpățânăm să îl închipuim nemuritor așa cum nemuritoare pare a fi meseria pe care o profesăm, cu sânge și cu lacrimi, aici între zidurile de carton ale invincibilei noastre eternități...

Pe lângă noi vremea trece — atât timp cât nu zidește lumină și istorie în chiar hotarele eterne ale nației noastre, — neștiută și anonimă, cu toate rănile ei trecătoare, pentrucă noi știm să o privim peste umăr cu mândria categorică și demnă de admirat a superbei noastre inconștienți divine!. Nu știm ce este necazul și nu cunoaștem prelistele evenimentelor Noi profesăm — așa cum preotul slujește în biserică, așa cum pasărea cântă în pădure și așa cum anotimpurile curg nevătămate, pentrucă știm să avem convingerea faptului că suntem necesari oricând și oricum!

Aceasta este de fapt și de drept și marea biruință a existenței noastre trecătoare. Și prin ea și marea izbândă eternă a teatrului.

Asta ne este doar rostul. Asta este menirea tinereții noastre fără bătrânețe (căci ajci, în teatru, nu știu să aibă vârstă decât cocoanele).

...Și mai mult decât oricând, astăzi știm să vă dovedim și noi măscăriciii, că merităm din partea actualității și a oamenilor ei nu numai puțină atenție justificată, — ei înșuși dreptul la viața adevărată a visului și a poeziei sufletești fără de care existența omului de orișiunde devine o meschină și o steapră împlinire a unei mărunte legi patrupede...

III ACTORII

Viața lor începe anapoda și deacurmezișul firescului, noaptea, odată cu aceea a licuricilor și cu a acelor ciudate găze care se nasc, trăesc și mor pentru a săruta o singură dată inima de lumină amăgitoare a becului sau a lămpii cu gaz.

Vară sau iarnă, primăvară sau toamnă, — gluma destinului lor începe aidoma.

Mai întâi în cabină, în fața oglinzii încadrată între becuri. Obrazul devine atunci pânză iar mâna măscăriciului penel. Pe fața lui, fantezia rolului se joacă așa cum îi place, transformând. Intinerește sau îmbătrânește; înfrumusețează sau urîțește. Este ceasul fermecat în care măscăriciul își uită sufletul la ușă și se pregătește să primească altul — nemuritor și înalt, — al Artei.

Transfigurat, măscăriciul coboară scările către scenă. Are ceva din privirea rătăcită și plină de farmec a liceanului îndrăgostit de lună. Aici, în umbră și în singurătate, este el. Dincolo, în sala înecată în lumini ești dumneata spectatorul. Inima lui, cât o alice, se pregătește înfiorată pentru luptă. Adversar nepăsător și periculos, dumneata te întinzi comod în fotoliu, așteptând fără nici o teamă, să aplauzi sau să fluieri. Dumneata ești stăpânul...

...Iar el, sluga, pândește clipa. Iată, gongul a chemat tăcerea lângă cortină. Luminile din sală au șburat toate cuibărindu-se la rampă (care este un fel de prispă a scenei) și la rivaltă (care este streașina ei). Tăcerea este adâncă. Ochii reflectoarelor au înviat deodată, semănând zi în noapte. Pleoapa grea de pluș a cortinei e ridicată încet, și acolo, între fermecatele ziduri de carton, destinul blestemat și fermecător al măscăriciului începe să ardă ca un sălbatec și uriaș joc de artificii — pentru satisfacția tolănită comod în staluri și în loji.

Trei ore de basm...

Pe urmă miezul nopții stinge farmecul povestei.

Steaua înaltă a meșteșugului cade.

Pe ușa cabinei, omul care se joacă mereu cu sufletul lui, i se încovoiat și singur.

...Pentruca a doua seară, totul să înceapă minunat și viu d'a capo...

ION AUREL MANOLESCU

Măști și reflectoare

Decorul și culoarea în teatrul de azi

Rândurile acestea n'au pretenția să fie decât un retrospectiv scenotehnic, întovărășit după cerința unui bun baedecker teatral cu considerațiuni personale despre *spectacolul realizat* în plinătatea lui artistică.

Spectatorul nostru, cel care se prețuește a nu fi de duzină, a împrumutat dela pseudorevistele de teatru un destul de flexibil cuvânt cu care marchează cadrul realizării scenice: *montarea*.

Pentru domnia-sa o montare are două alternative de esență burgheză: bogată în decor, recuzită — deci a satisfăcut bunul simț; montare săracă și atunci simțitul nostru spectator se folește ostentativ în fotoliu; nu din plictiseală, ci din necomoditate intelectuală. (Cerem iertare Măriei Sale Spectatorul pentru această revelație pirandelliană — ...făcută pe pielea d-sale!)

Tradiția de teatru a îmbolnăvit pe regizor, pe actor și pe spectator. Și ce-i mai trist că regizorii noștri dâmboviteni — cu câteva excepții! — înțeleg prin tradiție, prin respectarea ei, să fie servili *naturalismului*, dăunător teatrului artă. Naturalismul istoric, respectând cu fidelitate cronicul — făcând astfel serviciul de retrospectiv al epocei, — și tot acest naturalism satisfăcând toate simțurile spectatorului, alterează realizarea teatrală în tocmai esența ei: piesa nu mai este un tot. Un decor complicat, cu degajamente inutile, cu atracțiuni picturale, mobilier înzorzonat — chiar fiind în indicația autorului, — nu face decât să îngreuieze urmărirea acțiunei. Ochiul spectatorului este furat de aceste inutilități de „montare" cari au darul, destul de plăcut pentru susnumitul spectator, de *a distra*. Acest mozaic scenic — în colorit și în intenții de exteriorizare, — nu face decât să îndepărteze scenografia dela menirea ei: *să sugereze plastic interiorizările personagiilor. Să s-u-g-e-r-e-z-e* și nici de cum să încarce inutil scena. Prin încărcarea scenei, înbâcsești toate posibilitățile de aerisire ale unui text greoiu. Ajungem ca să dăm jocului dramatic un plan secund în preocuparea spectatorului; acțiunea este eclipsată de această bogăție de „condimente" scenice. Spectatorul, în cel mai fericit caz, este nevoit să urmărească deodată pe cele două planuri: auditiv și vizual. Dar cum la noi și mai puțin în celelalte țări directorul de scenă își dispută întâietatea cu pictorul decorator, căutând fiecare să-și atragă sufragiile spectatorilor, nu se ajunge decât la un compromis. Intr'o piesă doi oameni lucrează necoordonați; punerea în scenă a regizorului și decorul pictorului nu concurează la creiarea *totului armonic* care se numește spectacol. In teatrul tradiției rău înțeleasă asistăm la un teatru vorbit, vizionăm o expoziție în panouri, pe acte, și ne uimim de un năstrușnic joc de lumini.

Cât de distributivă ar fi atenția spectatorului în fața unei astfel de panorame, — este furat acolo unde are slăbiciune relativul său simț artistic.

In teatru, decorul, culoarea, costumul, muzica. lumina — trebuiesc să convergă către realizarea firului axial al piesei. Trebuie să completeze neputința cuvântului.

Și aici ne gândim la acest pasagiu din volumul lui Edward Gordon Craig „De l'art du théâtre": „...quelle forme aura cette roche, et quelle couleur? Quelles lignes donneront l'impression de hauteur, de roche escarpée? — Allez en voir; mais ne faites qu'y jeter un coup d'oeil et notez vite les lignes générales et leur direction; peu importe le contur détaillé du rocher".

Dacă s'ar depăși *sugestia* — s'ar cădea în cotidian. Și în teatrul de artă cotidianul luat fărîmițat și nu în clipele lui intense, n'are ce căuta. Nu este în spiritul teatrului. Acestea cu privire la decor; pentrucă după noi cartonul nu trebue să fie panou pictat, ci oglinda personagiilor în acea expresie a lui Pirandello: *maschere nude*; — să ne dea de gândit și să-l completăm fiecare după propria-ne imaginație. In teatrul de azi, spectatorul trebuie să ia parte activă. Poate de aceea teatrul zilelor noastre se adresează doar unei minorități intelectuale. Dacă teatrul s'a întors la uneltele lui, adică la Teatru, și spectatorul de pretutindeni trebuie să fie mai serios.

Coloritul decorului trebuie să fie expresia fidelă a comportamentelor personagiilor. Și nu atât culoarea întinsă pe carton, cât *lumina* difuzată care-i cea mai indicată pentru „evocarea stărilor de spirit ale interpreților, cu cea mai mare putere sugestivă, și pe deasupra, în spiritul teatrului" — după cum spune scenograful Enrico Prampolini. Regizorul va trebui să-și caute corespondențe pe paletă cu spiritul piesei. Fără să copieze Natura. Spectatorul vrea să fie integrat, de multe ori, în viața scenei; numai atunci când teatrului îi stă în putință să-l învălue — și aceasta numai cu lumina! — îmbrăcându-l în spiritul personagiului, — realizarea regizorului se poate numi *spectacol*.

Lumina, fie un contrast de alb, negru, — ne sugerează stări de spirit cu cele mai felurite valențe de artă pură.

●

Literatura dramatică dela Chiarelli, F. T. Marinetti, Pirandello, Lodovici — la Thorton Wilder, Eugen O'Neill, s'a întors la *clasicism*. Natural, de o factură nouă; un *teatru al teatrului și nu al vieții!* De multe ori își găsește corespondențe în mister și tragedie. Un teatru al sublimului — confirmat de Paul Claudel, Shaw, Wilder, O'Neill.

Pentru *realizarea lui scenică* au trebuit treizeci de ani de dibuiri; căci acești autori sunt mult mai pretențioși decât simpla „mobilare" a scenei, care cădea în sarcina recuziterului; scenotehnicului îi sunt subordonate sforile spectacolului. El este regizorul complet: scenograf, costumier, aranjator muzical, electrician — dirijor psihologic al spectacolului. Suntem pe aceeaș linie de bătaie cu dirijorul simfonic. Regizorul teatrului de azi cunoaște toată instrumentația. Numai astfel poate creia un ansamblu omogen, o linie în spectacol.

E. G. Craig și Reinhardt, Antoine și Jacques Copeau, Meyrhold și Stanislawsky și cei mai tineri: Louis Jouvet și Gaston Baty, Anton Giulio Bragaglia și Corrado Pavolini — au pregătit și au realizat „scenotehnica"; această ultimă chintezență a teatrului nou.

Teatrul grec, misterele, commedia dell'arte, teatrul shakespearian, au găsit în regizorii arătați mai sus cei mai arzători reîmprospătători ai clasicului prin nouile procedee ale regiei moderne.

Iată schița premergătoare scenotehnicei: dela scena bidimensională la scena volumetrică cu trei dimensiuni; dela scena cu patru dimensiuni (care dela intervenția mișcării dă o nouă înfățișare câmpului scenic și acțiunei teatrale, cu o totală suprimare a scenei construite) — la expresiunea scenică creiată de „lumina în mișcare". (Decorul intrașanjabil).

Iată un fenomen curios: tehnica să întoarcă teatrul pe drumul lui adevărat! O tehnică izvorîtă din chiar natura teatrului. Dacă pe unele locuri s'a încălcat ce-i mai bun din teatru, aceasta-i greșeala oamenilor lui, deseori abuzivi.

In orice caz ne bucură această întoarcere a teatrului la uneltele lui pure.

...Despre o scenografie românească e bine să tăcem!

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

A APĂRUT

„ISTORIA LITERATURII ROMANE"

de MIRCEA STREINUL

și DAN PANTAZESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

EDUARD ERDMANN

O personalitate pianistică de structură puțin comună, adesea nu tocmai ușor de descifrat, am putea spune, din acelea care nu se divulgă după o linie constantă, ci destul de capricios, este aceea a pianistului german Eduard Erdmann, oaspete nou al „Filarmonicei" și Bucureștilor, dar artist bine cunoscut în străinătate.

D. Erdmann este, în elocința pianistică, asemenea oratorilor care, la primele fraze, nu obțin nici un ecou deosebit la cei din jur, făcându-le chiar impresia că în nici un moment, simpla lor deferență pentru o manifestare onorabilă nu va face loc vreunei emoțiuni mai deosebite, vreunui sentiment mai puternic, răscolit de cuvintele și patetismul vorbitorului.

Dar aceasta ascunde nebănuite resurse. Inaintarea în subiect îi pune în vibrație facultățile de a atrage cu sine, de a insinua stări sufletești și desfășurări de emoții, de a crea ambianța care deschide sensibilităților porțile contactelor. Opreliști, reticențe, se topesc. O comunitate, un curent de „bună conducere" se stabilește, iar oratorul începe a putea vorbi celor din jur ca sieînsuș, găsindu-le dumul către înțelegere, către inimi. In anumite clipe, parcă tot se mai furișează ceva din stările începutului.

Dar indiferența rămâne învinsă și noi elemente positive vin, așteptate de data aceasta, căci nu mai sunt primele, să repete sau să accentueze isbânzile.

Jocul sobru, ordonat cu meticulozitate, de o linie stabilită cu experimentată grijă și concepție bine determinată, tehnica de gust și configurație generală bine susținute dar parcă închisă în cadrul unor reținere, unor limitări de dinamism, accent, expresie, avânt, atitudinea distantă, am spune, a artistului, față de autori și de auditori, au putut, în primele interpretări ale d-sale, împiedica, stabilirea imediată a unei apropieri între muzică și public și desvăluirea concludentă a valoarei interpretului.

Cu cât însă clipele treceau, cu atât mai multe se strângeau mărturiile că maestrul deabia a început a arăta câte are de spus.

Lumea sonoră creată de mâinile lui se împlinea tot mai îmbelșugat, contururile șerpuirilor melodice se mlădiau tot mai ușor, poezia încredințată lor și polifoniilor înconjurătoare de compozitorii lor, se desprindea tot mai firească, tot mai dornică. Meșteșugul, deși mai larg și mai complex acum, se ascundea tot mai deplin sub inflexiunile vii ale muzicei, chiar unele imperfecțiuni externe ne mai putând lua vreo importanță, de îndată ce muzica însăși își găsise apanajul graiului ei direct.

Sub aceste impresiuni au putut fi ascultate o sonată de Schubert, o sonată de Schumann, o nocturnă de Chopin. Iar cel care le poate situa în acest climat prielnic lor, este un veritabil artist.

Eduard Erdmann ni-l va releva, sperăm, și în viitoare prilejuri, parcurgând, când va mai veni prin țara noastră, și alte pagini tot atât de rar ascultate și de pline de muzică, precum au fost sonatele de Schubert și Schumann.

Ii vom fi de două ori recunoscători: pentru alegerea liberată de calapodul prea redus al programelor ce se ascultă de obiceiu și pentru cele ce ne va prilejui, prin arta d-sale, această binevenită alegere.

Note germane

EMIL STRAUSS

a împlinit anul acesta, 75 de ani. In ajunul aniversării şi-a publicat romanul **Lebenstanz** (Dansul vieţii). Noua carte a septuagenarului a fost primită cu multă admiraţie. K. B. von Mechow, Paul Alverdes, Bernt von Heiseler, Wilhelm Stapel, Johannes Beer sunt unanimi în aprecieri. „Cartea este rodul unei covârşitoare experienţe câştigate în domeniul cunoaşterii şi al faptei". „De mult nu a mai fost prezentată, mai pur şi mai intuitiv, cu mai multă dragoste şi mai amănunţit, o bucată de lume cu ceruri aşa de schimbătoare". „Trebuie, într'adevăr, să socotesc noua operă a lui Emil Strauss drept una din cele mai frumoase şi mai puternice cărţi" „lumină jucăuşă şi stropi grei, de sânge, profundă şi frumoasă, (cartea) e viaţă omenească pe care face să o trăieşti". „E surprinzător cum Strauss şi-a păstrat, la o vârstă aşa de înaintată,... şi fără a pierde ceva din maturitatea pe care i-o dă experienţa vieţii, ţinereasca originalitate".

Strauss însă şi-a putut păstra această originalitate, fiindcă opera lui literară, începând cu volumul de debut întitulat, simbolic, **Menschenwege**, (1898) şi până la tot aşa de simbolic întitulat **Lebenstanz** (1940), nu a fost lansare sezonieră de produse ale condeiului, ci rezultatul muncii unui scriitor care şi-a găsit chemarea şi ştie că e de datoria sa să stăruie până la urmă pe drumul odată apucat.

Menschenwege este un volum de povestiri. Faptul e semnificativ, căci Strauss e originar din Germania de sud; din acea miazăzi a Germaniei care, pe plan literar, are faima de a fi patria povestitorilor.

Când s'a întors, după zece ani, din Brazilia unde a încercat să facă agricultură, şi şi-a publicat cele dintâiu cărţi, o tragedie neizbutită, **Don Pedro** (1889) şi povestirea **Der Engelwirt** (1900) pe lângă **Menschenwege**, Emil Strauss, deşi înzestrat cu alese calităţi de scriitor, a rămas ca şi necunoscut. Abia romanul **Freund Hein** (1902) atrage atenţia cetitorilor asupra ciudatului autor care nu manifestă nici un fel de nelinişte pentru faptul că fusese ignorat până atunci.

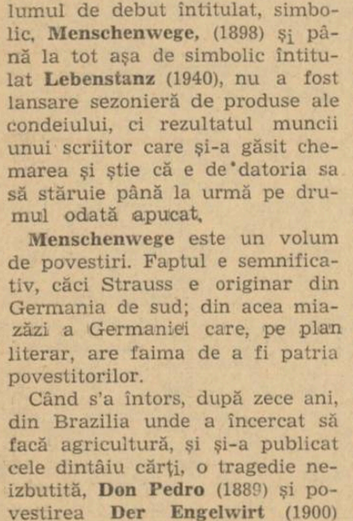

Emil Strauss

Dar nici **Freund Hein** nu e ceeace se cheamă un **„succes literar"**, ci mai degrabă o carte citită fiindcă sentimentală şi srisă frumos pe tema vieţii chinuite a unui copil care trebuia să moară, deoarece nu are ce căuta, cu talentul şi visele sale, într'o lume care nu-l înţelege.

Astăzi **Freund Hein** se găseşte la a 41-a mie de exemplare vândute, iar **Engelwirt** la a 86-a.

Totuş, trebuia să mai apară romanul **Kreuzungen** (1904), drama **Hochzeit** (1908), slabă din punct de vedere tehnic, volumul de nuvele **Hans und Grete** (1909), romanul **Der nackte Mann** (1912), nuvela **Der Spiegel** (1919) şi abea în 1920, cu nuvela **Der Schleier**, Emil Strauss atinge culmea perfecţiunii sale stilistice şi pragurile celebrităţii.

In această nuvelă, despre un adulter şi o dragoste iertătoare, tonul, cuvântul, fraza, construcţia, totul, se îmbină într'o muzică de poem. Strauss, nu trebuie s'o neglijăm, descinde dintr'o familie de vechi muzicieni, şi urechea unui atare scriitor aude mai clar şi mai nuanţat limba pe care ca povestitor născut, se străduieşte s'o mlădieze cum nu a mai fost mlădiată. Dară lumea, care e mult mai surdă decât admite, trece deobicei peste ceeace este frumos şi caută numai ispitele intrigei din povestire sau roman. Strauss însă le stăpâneşte şi pe acestea, căci e un prea atent cercetător al destinelor omeneşti şi un nedesmintit cunoscător al lor. Anii de luptă l-au învăţat să observe şi să mediteze, să compare şi să lămurească; să acţioneze şi să tragă concluziile cele mai sănătoase pe care logica dură a existenţei ni le oferă fiecăruia. Maturul **Das Riesenspielzeug** (1934) este romanul rezultat din atari concluzii, la fel şi recentul **Lebenstanz.**

Neaparţinând nici unei şcoli şi ocolind zgomotoasele arene ale luptelor literare, Emil Strauss, care s'a realizat lent dar sigur, este tipul înţeleptului în ale vieţii şi al omului tenace în ale meseriei sale, — tipul acelor personalităţi cari, fără să presteze prea multe, duc pe umerii lor, fără pericol de clintire sau pervertire, înseşi sensurile vieţii noastre de toate zilele şi de totdeauna.

Contând printre cei mai indiscutabili virtuoşi ai presei germane contemporane, — iar aceasta încă din 1916, când un Heimann a putut-o afirma categoric, — Strauss a cunoscut târziu preţuirea meritată. Abea Germania nouă, ierarhizatoarea tuturor valorilor etnice, i-a dat locul pe care demult şi-l câştigase în conştiinţa cetitorilor, — locul pe care critica „oficială" de dinainte de naţional-socialism i-l refuzase poate fără motiv, căci Strauss fusese, întotdeauna, prea patriot şi prea german: **Vaterland**, piesa pe care a scris-o în 1922, i-a fost interzisă în 1924!

Alte opere ale acestui minunat plăsmuitor sunt **Lorenz Lammerdien**, povestire apărută în 1933, **Der Laufen**, nuvelă, şi **Johann Peter Hebel, Leben und Briefe** (Viaţa aceluiaşi Hebel şi compatriot meridional căruia i se datorează amintitul **Schatzkästlein).**

O carte despre viaţa şi opera lui Emil Strauss a scris-o Fritz Endres.

PLATEN,

sau, cu numele-i întreg: August Graf von Platen-Hallermünde *(1796—1835), poetul despre care bătrânul Goethe se exprimase că are talent dară că-i lipseşte dragostea, stă tocmai la polul opus lui Uhiand.*

Ambiţios, sbuciumat, desrădăcinat, chinuit de dorul celebrităţii, acest mare meşter al formelor poetice imuabile a dus o viaţă de perpetuu exilat voluntar spre a se stinge, la 39 de ani, departe de ai săi şi de patria ne care, dintr'o ciudată pornire personală, nu a putut-o suferi.

Datorită mai mult germanofobiei sale paradoxale decât din cauza dificultăţilor operei clasice pe care a lăsat-o, Platen a fost, deopotrivă, admirat şi contestat.

Dar nu e mai puţin adevărat că versurile sale, perfecte formal, ca nişte figuri geometrice, (Platen a scris, în metru antic, odele germane cele mai bune până în zilele noastre şi sonetele cele mai pure şi mai nesupuse timpului), au găsit cetitori şi aderenţi: pe cetitorii cei mai de gust şi pe aderenţii cari, asemeni unui Stefan George, *nu s'au sfiit niciodată să admire pe faţă prestaţiile lui ca pe un* ktema eis aei. *Platen a scris balade, — atragem atenţia asupra unora dintre ele precum* Der Pilgrim vor St. Just, Das Grab im Busento, Luca Signorelli, *romanţe şi cântece, poeme ocazionale, gasele (unice în literatura germană), sonete, ode, imnuri, ecloge, idile şi epigrame.*

Fără a insista, de astădată, asupra odelor şi sonetelor (dintre cari cele 14 veneţiene ar merita truda celor mai iscusiţi tradwcători ai noştri) şi fără a ne opri asupra operei dramatice a poetului mort în Siracusa, ne permitem o scurtă ochire asupra epigramelor.

August von Platen

„Epigramele" *lui Platen trebuie luate în sensul etimologic al cuvântului, drept „epi-grammata", ceeace vrea să însemneze „inscripţii".*

Scurte, perfecte, drastice în nobila lor tendinţă, „inscripţiile" lui Platen sunt sentinţe inapelabile.

Totul ce poate fi obiect al reflexiunii, dar mai ales totul ce stă sau pretinde să stea la temeliile culturii omeneşti, e luat sub lupa judecăţii lui Platen şi-şi primeşte verdictul.

Iată câteva mostre.

„Corneille: *Vedeţi în mine pe creatorul tragediei! Graiului sărac i-am dat, pentru prima dată, bogăţie, viaţă şi putere expresivă. Lăsai în urmă fabula elină şi, fără a mă coborî la formele comune, prezint mai întâiu istoria pură: Am arătat împărăţia Romei, înnălţarea şi decăderea şi politica rafinată şi le-am arătat aşa cum sunt, dară cu demnitate: căci mi s'a părut că, în orele-i sublime, omul vrea să aibe, fără contrast, numai marile firi".*

„Schiller: *Mai puţine amoruri, amice! în cazul acesta ai fi mai puţin iubit, deoarece Thekla şi Max plac aşa de mult: Una o găsesc, totuşi, prea tare, faptul că însăşi inspirata Fecioară se îndrăgosteşte, grozav de repede, de lordul englez".*

„Loyola: *Nu a fost Luther în stare să dărâme biserica; tu, popă spaniol, ai reuşit prin fanatism nebun."*

„Leonardo da Vinci: *Numiţi-l pe cel din Urbino prim pictor; dar Leonardo e prea desăvârşit spre a putea fi numai al doilea".*

„Metamorfoză ritmică: *Epic sună otrava în limba italică; dar în nemţeşte, amice, tonu-i e liric. Incearcă, dacă nu crezi! Ritmul tălăzluitor italic devine monotonie zgomotoasă dincolo de munţi".*

„Manieră: *Fără cultură perpetuă, crescândă şi puternică, poetul modern nu se va putea sustrage niciodată manierii: Cine crede că e etnic şi german în poesiile sale, cade'n manieră vidă cât ai bate din palme".*

„Limbă: *Cine are curajul să scrie şi dispreţuieşte limba şi ritmul, se aseamănă cu sculptorul care sculptează în vânt! Gândul n'ajunge; cugetele aparţin omenirii care le risipeşte şi le foloseşte; dacă limba este a poporului:* Acela dintre poeţii germani va dura mai mult care va fi înţeles cel mai bine melodiile cuvântului german".

In această din urmă frază epigramatică a lui Platen zace o întreagă artă poetică valabilă pentru toţi poeţii, — chiar şi pentru cei ce se încumetă să scrie româneşte.

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

CARTEA ITALIANA

Buna Vestire a fost unul dintre subiectele cele mai iubite de iconografia primitivă italiană. Povestită sumar în Evanghelia lui Luca, scena a fost oarecum întregită prin unele noui indicaţii găsite în Evangheliile apocrife, mai iubitoare de amănunte anecdotice. Oricât de liber ar fi tratată scena, artistul nu are

Botticelli

decât modalităţi reduse de a reprezenta Fecioara în momentul revelării menirii ei înălţătoare; aplecată asupra unui lucru, într'o odaie luminată de prezenţa Ingerului vestitor, torcând sau la fântână.

Unui subiect limitat, artiştii au ştiut să-i dea totdeauna o altă interpretare a gestului, a privirii, îmbogăţind mereu puţinele indicaţii date şi îndepărtând în acelaş timp o greutate. Dela Fecioara cu genele sfios plecate spre pământ şi ascultând umilită şi fără nici o mişcare de surpriză solia cerească şi până la o Marie înfricoşată de măreţia vestirii, e o deosebire de interpretare neindicată de nici o scriere apocrifă. Tocmai revoluţia felului în care a fost imaginată fecioara în momentul Bunei Vestiri, formează preocuparea de bază a lui *Giacomo Prampolini* din cartea sa de curând apărută în Editura Hoelpi.

— *„L'annunciazione nei pittori primitivi italiani"* — volumul este rezultatul multor ani de călătorii nesfârşite prin Bisericile Italiei şi mai ales ale Toscanei, unde Buna Vestire a fost un episod îndeosebi iubit de pictori cât şi de credincioşi. Fără pretenţia de a fi trecut printre criticii de artă, mai mult poet decât om de ştiinţă, Giacomo Prampolini vrea numai să dea iubitorilor de artă noui indicaţii asupra pictorilor primitivi italieni, să le arate un material descoperit în mare parte de el şi să noteze doar impresiile obţinute prin contemplarea îndelungă a atâtor tablouri.

Se ocupă de perioada cuprinsă între spaţiul Duecentului şi Quattrocentului târziu.

Primele reprezentări ale Bunei Vestiri se găsesc în catacombele Romei, apoi în afrescuri şi sculpturi, dar n'au decât o valoare documentară. Abia în secolul XI, prin influenţa greco-bizantină, apare interesul artistic şi numai cu un secol mai târziu încep să se schiţeze personalităţile artistice. Până în secolul XII, — notează autorul felul în care a fost reprezentată Madona, — Fecioara apare de cele mai multe ori stând, ca o palidă influenţă a artei păgâne, unde zeiţele şi în special Junona, sunt foarte des magnific aşezate pe un tron.

In secolul al XIII-lea artiştii au înfăţişat Madona în picioare. Spre sec. XIV-lea, pietatea creştină a vrut s'o vadă rugându-se, îngenunchiând, etc.

Interesantă şi pentru un foarte îngrijit indice al artiştilor, cartea e în primul rând o desfătare a ochilor prin bogatul material ilustrativ dat; peste o sută de figuri în text şi 132 de tablouri în afară de text. Aşezat cronologic, materialul e în acelaş timp ingenios împărţit în şcoale şi regiuni. In faţa amatorului uimit se perindă admirabile reproduceri ale Bunei Vestiri, dela naivele şi neîndemânatecile încercări ale artiştilor anonimi, dela sfârşitul sec. XI, până la Botticelli sau la capodoperele şcoalelor din Umbria şi din Siena ale maeştrilor quattrocentişti.

Altfel, ar trebui ani întregi de peregrinări prin Biserici şi pinacoteci.

POEZIILE LUI GIULIANO DE'MEDICI

au apărut în Editura Vallecchi din Florenţa, îngrijite de Giuseppe Fatini. Precedate de o bogată biografie, care fixează epocile caracteristice ale vieţii fratelui ilustrului Lorenzo Magnificul, poeziile, în mare parte inedite, sunt judicios despărţite de

Giotto

cele atribuite numai lui Giuliano de' Medici, sau de cele asupra cărora mai planează încă îndoiala paternităţii. E un canzonier fără valoare artistică, dar un admirabil document pentru cunoaşterea unei epoci semnificative din viaţa familiei de' Medici şi a unei epoci tot atât de înfloritoare pentru Florenţa. In poeziile lui Giuliano, ca şi în acele mai cu talent scrise ale lui Lorenzo, se oglindeşte aceeaşi viaţă frenetică trăită într'o veşnică alergare, pândită în fiecare clipă de primejdii.

„Qui vuol'esser lieto, sia
„Di doman non c'è certezza"

— spune trist, dar cu o notă veselă, Lorenzo.

(Cine vrea să se bucure,
[bucură-se,
De ziua de mâine nu e nimeni
[sigur)

Prietenul şi protectorul literaţilor şi artiştilor vremii — urmând dealtfel tradiţia lăsată de Cosimo I — el însuşi sensibil la toate manifestările frumosului, moare de tânăr, răpus de conjuraţia „Pazzilor".

Figura lui a fost eternizată de Michel Angelo în capela Medicee.

SORACTES

Inscripţie pe un portret

Priviri înalte la oricare semn
Târziu distrami cu stelele:
Popas arzând mereu — îndemn
Spre povestitul, prea, ucigă-l relele.

Iconostas ca la biserici, gândul
Se 'nchină către alţii mai departe;
Nici desbrăcate straie nopţi de-a-rândul,
Nici înspumate zări de moarte.

Porneşti aşa — spre nu ştii unde.
Se sting lumini, răsar scântei
Şi inima de inimi se ascunde
Când amintirile sărută chipul ei.

Trecutul, o poveste (Tot poveşti
Ne place să trăim, grăieşti supus).
Te 'ntrebi înfricoşat; mai eşti?...
...Mâna ar mângâia, dar Ea-i prea sus.

NICHITA TOMESCU

„LUCINDA" DE FRIEDRICH SCHLEGEL

(Urmare din pag. I-a)

multă teorie decît să fi gustat adînc iubirea. De altfel şi Dorothea soţia lui, era o cerebrală şi o exaltată. Dragostea lor era mai mult spirituală, decît senzuală. Dar preocuparea lor, ca şi a cercurilor romantice în genere, era iubirea. Schlegel a trăit astfel într'o atmosferă încărcată de problematica iubirei, o atmosferă erotică pe care mai ales evreicele, care cuceriseră inimile unora dintre poeţii romantici o creiau cu sensualitatea lor agresivă, uşuratecă şi nepotolită.

De aceea nu trebue căutate în „LUCINDA" mai multe inspiratoare. Iubitele lui Fr. Schlegel, Karoline Roberg, Karoline Bohner şi Pauline Wesel pot fi oarecum identificate doar în acel capitol care tratează despre educaţia lui Julius la masculinitate. Modelul însă a fost unul singur: Dorothea Veit, iar concepţia iubirei e aceea pe care o întâlnim la toţi romanticii, dar pentru care mai ales Fr. Schlegel a găsit formulări uimitoare — Novalis a spus paradoxal dar foarte serios că „iubirea este scopul final al istoriei — un Amin al universului". Toţi romanticii au acordat iubirei un rol transcendental şi unic. Pentru ei iubirea este centrul vieţii, raţiunea de a exista, putinţa de a înţelege şi a gusta universul. Iar Fr. Schlegel exaltînd sentimentul iubirei într'un fragment spune că iubirea este o nesfîrşită dorinţă în continuă potolire şi aţîţare. Şi Ludwig Tieck vede ca element esenţial al iubirei dorinţa. Iubirea şi religia sunt unul şi acelaş lucru pentru Fr. Schlegel, iar Novalis socoate şi el iubirea ca o formă de manifestare religioasă.

A concepe astfel iubirea înseamnă a o desbrăca de multe elemente omeneşti, care îi răpesc farmecul puritătii şi chiar puterea de realizare a bărbăţiei. Iubirea romantică fiind în cele mai multe cazuri o exaltare cerebrală, care idealizează şi falsifică deci realitatea, a dat putinţă romanticilor să iubească fie femei vîrstnice, fie copile firave. Fr. Schlegel era cu treisprezece ani mai în vîrstă ca Dorothea iar logodnica lui Novalis era în vîrstă de treisprezece ani cînd poetul şi-a pierdut minţile după ea. E natural ca o asemenea iubire disproporţionată ca intensitate şi ca vîrstă să nu ţină seamă de convenţii sociale, să nu socotească în nici un caz căsnicia ca indispensabilă. Iubirea liberă a fost pentru prima oară proclamată de către romantici ca o formă absolut etică de existenţă. Ea a şi fost practicată. In orice caz a fost exaltată ca o liberă întâlnire între bărbat şi femee, care sunt egali în faţa universului.

Din vălmăşagul acestor idei şi a multor altora a isvorît strania cărticică a lui Friedrich Schlegel, căreia el i-a dat titlul dupe numele femeii iubite, Lucinda. Nu însă Lucinda şi viaţa ei sunt obiectul acestui aşa zis roman, ci iubirea lui Julius pentru această femee, care nu e singura lui iubire, dar e unica.

Este însă oare o povestire de iubire obişnuită aşa cum se întîlnesc în romane şi nuvele? Dar n'ar fi fost Fr. Schlegel un romantic autentic şi teoreticianul care vrea să impuie o doctrină literară, dacă ar fi urmat drumul bătătorit de înaintaşi şi de contemporani. Nu. „LUCINDA" e o carte fără subiect, o simplă fantezie, a cărei unitate o face doar iubirea lui Julius, cuprinsă în scrisori, fragmente de jurnal şi mici excursuri teoretice, care convin atît de bine paradoxalului autor al „FRAGMENTELOR".

Mi s'a părut deaceia cu totul exagerată severitatea istoricului literar Rudolf Haym, care-l cearlă cu necaz pe Fr. Schlegel, reproşîndu-i că romanul său nu este un roman, în forma lui tipic ortodoxă. Dar Schlegel deşi a vrut să scrie un roman, l-a scris totuşi în genul său, adică propunându-şi să contravină teorlei elementare şi obişnuite a romanului şi chiar proprlei sale teorii, care exalta atît pe Goethe. La Goethe, Schlegel a apreciat însă tocmai ceea ce era romantic, subiectiv şi rezultat al bunului plac literar. Deaceea romanul lui Schlegel începe cu o scrisoare de dragoste care este imediat urmată de o mică fantezie fragmentară şi ditirambică, în care se fac comentarii asupra iubirii. Aici iubirea apare ca o forţă dominantă a vieţii dar şi ca o minunată împlinire prin moarte. Legătura între iubire şi moarte, identitate pe care vom întîlni-o mai târziu şi la poetul romîn Eminescu este deci trăsătura caracteristică al acestui moment psichologic, cuprins în fragmentul „fanteziei ditirambice". S'ar crede poate că „romancierul" nostru va trece însfârşit la adîncirea împrejurărilor în care s'a cristalizat iubirea lui Julius — alias Schlegel — pentru Lucinda. Dar în fragmentul următor poetul ne mărturiseşte tot în formă epistolară exaltarea lui pentru o fetiţă, ca apoi într'un alt fragment să povestească extatic un fel de visiune prin care i se înfăţişează într'o variată alegorie toate însuşirile morale ale omului, paradoxal joc literar, lipsit de orice legătură cu Lucinda.

Autorul situează însfîrşit acum în mijlocul romanului singura povestire propriu zisă, care priveşte adolescenţa lui Julius şi nenumăratele etape erotice prin care trece pînă la cunoştinţa cu Lucinda. Experienţele sale erotice încep cu un asalt care eşuează în faţa virginităţii, pentru a termina cu unica şi cuprinzătoarea iubire a Lucindei. Intre acestea au loc iubiri uşuratice şi trecătoare, dintre care aceea pentru o destrînată curtezană, constitue partea cea mai senzaţională a cărţei, cu toate că poetul ştie să nu cadă nicăeri în viziune şi expresia pornografică. Totul este diluat şi idealizat de o exaltare erotică plină de o dulce şi mistică frenezie. Abia Lucinda îi aduce lui Julius împlinirea. S'ar crede că aici ar începe deabia romanul şi s'ar putea urmări legătura de dragoste a lui Julius cu Lucinda. Dar curând după această lungă povestire, urmează o nouă serie de excursuri şi fragmente teoretice, sau de sublimări subiective, care opresc în loc acţiunea şi romanul asupra căruia autorul lui teoretizase în scrisoarea ditirambică şi în fantezia dela început precum şi în fragmentele teoretice „Idila despre Lene" precum şi „Credinţă şi glumă". Abia ne povesteşte începutul fericirii sale cu Lucinda şi acum rămas singur reia în fragmentele „Două scrisori", „O reflexiune" şi „Julius şi Antonio". Aceleaşi variaţiuni infinite asupra teoriei iubirei.

O notă nouă aduc poate cele două scrisori pe care Julius le adresează Lucindei şi în care mărturiseşte că e fericit să afle că va fi tată. Aici îşi destăinueşte iubitei gîndurile sale, recunoştinţa faţă de de maternitatea ei şi o acoperă cu laude şi sfaturi pentru o fericită viaţă cîmpenească. Firesc că şi în aceste scrisori Schlegel teoretizează asupra iubirei şi se exaltă cu visuri şi cuvinte, spre a spune în cele din urmă iubitei că „o îndumnezeeşte şi că e bine că o poate îndumnezei".

Se va întreba însă cetitorul nerăbdător, unde este romanul, acţiunea şi povestirea? Unde sunt ele se va întreba cetitorul. Un roman de dragoste nu trebuie să fie neapărat numai o colecţie de ditirambi erotici sau de aforisme asupra amorului. Richardson, Rousseau şi Goethe au scris şi ei romane erotice.

Au teoretizat şi ei asupra amorului, aşa cum se cuvine mai ales s'o facă cei nenorociţi în dragoste, dar au urmărit firul unei acţiuni sufleteşti şi al unei linii morale. Fr. Schlegel a renunţat în romanul său la tot ce putea fi element de acţiune. La caracterizarea eroilor, la evocarea unor hotărîte momente de viaţă, şi s'a mulţumit ca să fragmenteze lunga litanie de iubire a lui Julius într'un număr de fragmente teoretice şi poetice, în care domină biruitor spiritul ghiduş sau pasionat al concepţiei romantice. Deaceea către final aşa zisul roman se pierde în reflexiuni pe care Julius le mărturiseşte unui prieten Antono, ce apare cu totul neprevăzut şi nemotivat, poate spre a da autorului prilejul să teoretizeze asupra prieteniei, care este suprema legătură ce poate contopi sufletele a doi bărbaţi. Dar poate şi pentru a arăta evoluţia lui Julius către acea linişte înaltă, care-l poate duce spre suprema înălţare a inimei şi spiritului. Fragmentul ultim al romanului prezintă pentru întîia oară pe Julius şi Lucinda împreună. Aici exaltarea lui pentru Lucinda atinge punctul culminant numind-o „preoteasă a nopţii" sau „punctul în care fiinţa lui îşi află linişte". Dialogul lor e un duet sentimental serafic, în care răsună pentru o ultimă dată imnul înălţat dorinţei, aceiaşi neostoită dorinţă romantică, cu care criticul poet şi-a început romanul.

Firesc că o asemenea carte, în care autodemascarea merge până la impudoare-ceeace de altfel făcuse şi Rousseau în „CONFESIUNI"—a fost foarte atacată, chiar şi de fratele şi tovarăşul său de şcoală literară, Wilhelm Schlegel, dar mai ales filosoful Schleiermacher în ale sale scrisori intime despre „LUCINDA" în care romanul romantic al lui Fr. Schlegel este judecat cu necruţătoare asprime. Polemicile s'au ţinut lanţ, epigrame spirituale sau numai grosolane au circulat în lumea literară şi chiar un autor de comedii burgheze cum a fost Kotzebue s'a inspirat în comedia sa satirică „Măgarul Hyperboreal" din romanul neisbutit dar totuşi rămas celebru al lui Fr. Schlegel. Fiindcă orice s'ar zice, „LUCINDA" rămâne cea mai caracteristică operă poetică romantică în care viaţa şi poezia, critica şi arta se confundă, exemplificare unică a criticei şi a teoriei romantice în beletristică, ceeace îi păstrează un loc deosebit de proeminent în istoria literaturii germane.

ION SAN-GIORGIU

Cu PETER SCHLEMIHL despre SINGURĂTATE

de MIRCEA PETRESCU

Singurătatea, suprema noastră certitudine — și aproape unica noastră atmosferă.

Plutim în corăbiile fantomă ale visului pe întinsele mări ale singurătății. Uneori, ca un miracol, întâlnim în calea noastră alte corăbii — sau insule — ale singurătății. De departe o fâlfâire nostalgică de mână; apoi plutirile se despart, încetul cu încetul, tot mai departe, tot mai departe, până când în fundul zărilor nu se mai vede nimic. Întâlnirile acestea însă, presimțirea unei alte singurătăți, rămân în suflet, emoții.

*

Vă voi aminti o poveste pe care a scris-o demult Chamisso [1]: povestea lui Peter Schlemihl, acest ciudat și anacronic personagiu are totuși pentru mine o semnificație. Peter Schlemihl este un simbol. Iar în rândurile care urmează nu trebue să se vadă o rece operă de exegeză literară, ci mai degrabă o mărturisire.

Sau poate o discuție în potențial între mine și Schlemihl. Caut să-l explic pe el; dar oare nu e aici permanenta nevoe de a mă afla și a mă explica pe mine?

*

Întâlnirea mea cu Peter Schlemihl a fost mai întâi mirare și apoi emoție. Mirare pentrucă nimeni nu l-a presimțit pe Peter Schlemihl, și a înțeles ce este el și ce reprezintă. Emoție pentrucă Peter Schlemihl este singurătatea.

Intr'adevăr, acest Peter-Schlemihl, omul care și-a pierdut umbra și prieten al câtorva din nopțile mele are pentru mine o semnificație deosebită și mai adâncă poate decât a avut până acum pentru cei care au încercat să-l înțeleagă.

Povestea lui Peter Schlemihl este povestea oricărui creator de artă, iar semnificația lui este aceasta: *creația nu e posibilă decât în singurătate.* Și acest adevăr nu este numai al lui Peter Schlemihl, ci e al nostru al tuturor. O spun aceasta eu, tânăr al veacului XX — veac în care totul se întrunește spre a ne smulge din singurătate: *creația nu e posibilă decât în singurătate.*

A spus-o și Chamisso — prin Peter Schlemihl. Iată povestea lui Peter Schlemihl:

Eroul nostru este un tânăr care caută o situație în viață. La o petrecere întâlnește un personagiu cu totul straniu — omul în haine cenușii — care se oferă să-i cumpere *umbra* în schimbul unei pungi din care banii nu se mai sfârșesc niciodată. Peter Schlemihl consimte, crezând că a dat ceva fără valoare, cel mai eftin atribut al ființei umane. Și totuși s'a înșelat. Căci oamenii nu-l mai primesc în mijlocul lor pe cel care nu mai are umbra sa. Va trebui astfel să fugă de acolo de unde este cunoscut. Ajuns într'un oraș îndepărtat, el reușește să-și ascundă un timp lipsa umbrei. Din cauza bogăției sale nesecate, este luat drept un conte străin și capătă stima tuturor. Intre timp se îndrăgostește de o fată, Mina. Peter Schlemihl este însă nenorocit. El știe că niciodată Mina nu-i va putea fi soție, dacă nu-și va răscumpăra umbra. Evenimentele se precipită. Părinții fetei află că viitorul lor ginere n'are umbră... și-l somează ca în trei zile să-și găsească una. Disperat, Schlemihl rătăcește pe o câmpie, când, pe neașteptate, apare lângă el personagiul acela misterios, „omul în haine cenușii". Acesta e dispus să-i înapoeze umbra, dar nu în schimbul pungii, ci în schimbul sufletului său.

După mari frământări, Schlemihl refuză. Va pleca din nou. Personagiul în haine cenușii îl urmează, căutând să-l convingă. Peter Schlemihl însă e tare și straniul personagiu renunță. Inainte de a-l părăsi, îi amintește totuși tânărului nostru că dacă se răsgândește, îl va putea chema oricând cu ajutorul pungii. Peter Schlemihl aruncă atunci punga în fundul unei prăpăstii. Se află acum în plină singurătate, departe de semenii săi, părăsit chiar de omul în haine cenușii.

Peter Schlemihl este singur.

Din primul oraș în care ajunge, își cumpără cu ultimii bani o pereche de ciubote vechi. Incălțându-le, constată cu surprindere că a dat chiar peste *„ciubotele celor șapte leghe"*, încălțăminte fermecată, care îl poartă în câteva clipe în orice colț al pământului. Peter Schlemihl se va retrage într'o chilie a foștilor anahoreți din deșertul Tebaidei și se va dedica științei. Doar astfel găsește liniștea, resemnarea — deși din când în când se simte iar nenorocit din cauza piedicilor pe care le întâmpină. O singură dată mai revine printre oameni. *Atunci când dintr'un accident se îmbolnăvește.* Este vindecat chiar de Mina, care nu-l mai recunoaște însă. Aceasta este „minunata poveste a lui Peter Schlemihl."

*

Ce semnificație are *umbra* lui Peter Schlemihl, umbră fără de care el nu poate fi admis de către semenii săi? Căci deși chiar autorul susține teza contrarie, povestea lui Peter Schlemihl nu e doar o *poveste*, pur și simplu. Ea conține, fără îndoială, o semnificație care merită să fie lămurită.

Este interesant că povestea e astfel construită, încât ea poate da loc la variate interpretări. Interpretări care se pot sprijini pe argumente destul de solide și care n'au întârziat să apară.

Unii au văzut în această umbră — pe care dacă n'o ai nu poți rămâne între oameni — CONȘTIINȚA, NOTORIETATEA, de care are nevoe omul pentru a fi „un personagiu în lume", pentru a fi „cineva". Critica germană crede că umbra pierdută nu înseamnă altceva decât PATRIA pierdută. (S'a întrebat cineva pe bună dreptate: oare patria și dragostea de patrie nu sunt decât niște simple umbre?) In sfârșit un critic, care se apropie cel mai mult de adevăr, dar care parcă se teme să pronunțe cuvântul cel bun, crede că Peter Schlemihl este un individ care prezintă o particularitate fizică, *exterioară*, care îl deosebește de alți oameni, lipsa umbrei nefiind decât lipsa unui farmec exterior, motiv pentru care oamenii îl disprețuesc și îl resping.

Chamisso dă și el lămuriri, uneori serios, alteori dând impresia că-și bate joc de cetitorul care l-ar crede. Autorul desvoltă în mod surprinzător acea teorie a jocului, atât de proprie poeticei moderne. Povestirea n'a avut nici un scop, ea nu are o cheie care ar putea lămuri ceva. *„Eu sunt,* spune el, *dacă vreți, o privighetoare, un cuc, însfârșit un animal cântăreț, și nu un om* rațional.

Scopul meu... (dacă a fost un scop)... nu era de a demonstra (ceva) ci de a amuza pe soția și copiii lui Hitzig[2])". Iar când altădată cineva îl întreabă ce este umbra Chamisso, îl trimite la un tratat de fizică spre a se lămuri.

Cred totuși că autorul (poate și din cauza conformației sale spirituale) a vrut să ascundă semnificația acestei alegorii. Chamisso a fost un timid, un om care nu se simțea instinctiv bine în mijlocul oamenilor și este probabil că s'a *sfiit* să arate oamenilor acest lucru. Sau dintr'o rațiune și mai particulară, n'a vrut să împărtășească tuturor ceeace era numai al său. De aici atitudinea sa, atitudine care este totodată și un argument pentru cele ce vor urma.

Și-apoi, chiar dacă afirmația autorului de a nu fi avut nici un scop, nici o rațiune ascunsă, este sinceră, asta, cred, n'are nici o importanță. Important la o operă este efectul pe care îl are ea în spiritul cetitorului și calitatea ei în potențial de a-i pune probleme pe care să le simtă că trebuesc cu necesitate rezolvate. Sau mai degrabă să-i descopere propriile lui probleme, pe care până atunci el nu le știuse, sau îi fusese frică să și le pună. Așa că în definitiv nu ne mai interesează ce a vrut să facă autorul dintr'o carte — care de multe ori se constitue după elaborare ca un cosmos în afara autorului — ci ea reprezintă pentru noi acea carte.

Ce reprezintă pentru mine Peter Schlemihl și umbra sa? *Umbra este acel element* SPIRITUAL *care îi face pe oameni să se asemene între ei, și să urască pe acela care s'ar îndepărta dela tiparul lor comun.* (Acest tipar comun este — se pare ca toate lucrurile comune — de calitate inferioară). Umbra reprezintă CONFORMISMUL spiritual și social. Acela care renunță la acest conformism, acela care sfărâmă tiparele comune, care își creiază forme noi și lume nouă, în care se plasează voluntar, este *omul de geniu.* Omul de geniu însă nu va mai putea trăi în societate (din punct de vedere spiritual, evident). Geniul se plasează în singurătate și nu se poate realiza decât în singurătate. Numai prin materialitatea lui, prin corpul lui, omul de geniu va mai rămâne printre semenii săi. (Astfel trebue interpretat pasagiul în care Peter Schlemihl revine printre oameni numai atunci când *corpul* i se îmbolnăvește. El este însă astfel diferențiat de oameni, încât nici chiar femeia care îl iubise nu îl mai recunoaște). In acest mod sunt explicabile toate elementele povestirii. Peter Schlemihl reprezintă pe omul de geniu, în tot cazul pe marele singuratec. In ființa lui sunt două tendințe: una care îl atrage înspre chemarea lui, înspre spiritualitate, alta care îl cheamă înspre omenesc. Lupta este aprigă și iubirea lui Peter Schlemihl pentru Mina reprezintă tocmai marele sacrificiu pe care trebue să-l facă acela care renunță la elementul omenesc din el.

Pe de altă parte ni se învederează că dacă cel predestinat nu va face acest sacrificiu, el va fi în realitate condamnat să facă unul și mai mare. Își va pierde adevărata sa ființă, se va trăda pe sine însuși — își va pierde sufletul. (Personagiul în haine cenușii pretinde sufletul lui Schlemihl). Eroul nostru preferă prima cale, aceea a

Adalbert de Chamisso

renunțării la „omenesc". Odată luată această cale, Schlemihl *va trebui* să se retragă în singurătate. Va avea un singur tovarăș: gândul. Imaginația îl va purta de-a lungul și de-a latul pământului. Imaginația nu cunoaște spațiu, timp sau bariere mărunte. Este ceeace simbolizează ciubotele celor șapte leghe care îl poartă pretutindeni. Iar punga din care banii nu se mai sfârșesc niciodată este evident că reprezintă atracțiile celei de a doua căi pe care Schlemihl era tentat să apuce, aceea a lumescului, a materialului. E un atribut al mulțumirii omenești, care se prezintă antitetic cu ariditatea celeilalte căi, a spiritualității. Aurul pe care Schlemihl l-a dobândit, nu-l putea satisface. Pentru cei care au apucat calea pe care a apucat-o el, valorile omenești curente nu mai au atâta importanță. De multe ori vor fi tentați de acele valori, dar odată dobândite, își vor da seama că ele nu reprezintă totul. De asta Peter Schlemihl aruncă punga. A renunțat astfel și la tentațiile care l-ar fi putut tulbura în existența nouă pe care și-a ales-o. A renunțat la ultima legătură cu omenescul.

In tot cazul, alegând această cale a ales *singurătatea.* Căci aceasta este concluzia care parcă țâșnește din rândurile lui Chamisso: *creația este condiționată de singurătate.* Concluzie cu totul interesantă și care nu face decât să concretizeze o realitate.

*

Conformația spirituală a lui Chamisso vine în sprijinul acestei interpretări. Este ușor de întrevăzut din biografia lui, că omul acesta n'a făcut altceva decât să-și exprime în eroul său propriile sale trăsături sufletești. Chamisso a fost un singuratec. Structural singuratec, nu forțat de împrejurări externe. Aceste împrejurări (faptul de a nu fi putut lupta pentru țara sa, ostilitatea camarazilor etc.) au putut accentua tendința sa naturală, dar nu ele au fost cauza. Este aici o mai complicată înlănțuire de cauze și efecte decât s'ar părea. Omul singuratec este așa, nu pentrucă ar vrea-o el, sau pentrucă i-ar impune-o semenii săi: el este singuratec prin natura sa. Această natură însă îl va face prea puțin simpatic oamenilor, care la rândul lor îl vor respinge — accentuând astfel o stare naturală. Efectul ultim va fi la unii o claustrare totală în ei înșiși. Chiar dacă Chamisso n'a fost printre aceste specimene extreme, în tot cazul el nu s'a simțit bine între oameni. Imi amintesc de un pasagiu dintr'o scrisoare a sa: „Sunt francez în Germania și german în Franța, catolic la protestanți și protestant la catolici, filozof în fața oamenilor religioși și bigot în fața oamenilor fără prejudecăți, om de lume înaintea savanților și pedant înaintea lumii, jacobin înaintea aristocraților și un nobil, un om al vechiului regim, înaintea democraților; *sunt un străin pretutindeni, etc."* [3]) Chamisso ar fi putut să spună: SUNT SINGUR.

A spus-o oarecum prin Peter Schlemihl.

De altfel, problema aceasta a singurătății l-a preocupat mult. „Salas y Gomez" unul din cele mai reușite poeme ale sale are drept erou pe un naufragiat constrâns să locuiască absolut singur, ani îndelungi, într'o insulă pustie, în largul oceanului.

In această lumină trebue să-l înțelegem pe Peter Schlemihl. Omul care și-a pierdut umbra este omul de geniu a cărui unică atmosferă posibilă este singurătatea.

Creația este singurătate.

*

Se înțelege prin singurătate o singurătate spirituală și nu — ar fi *aproape* absurd — una fizică. Creatorul rămâne printre oameni din punct de vedere social. Totuși el e singur. Și mai ales în momentul creației, al elaborării e singur, deși folosește în acea clipă toată experiența pe care a înregistrat-o în colectivitate. Numai naivii ar putea vedea aici un paradox. Și este bine ca aceste lucruri să fie subliniate, deoarece s'au găsit destui care, neînțelegând nimic nici din colectivism, nici din procesul creației, s'au grăbit să proclame drept mit perimat singurătatea creației și implicit unicitatea ei. Colectivismul, s'a spus — și trăim, e adevărat, un veac al colectivismului — a dărâmat individualismul. Prin urmare și individualismul în artă. Consecința: Creatorii de artă sunt invitați să coboare din turnul lor de fildeș și... să creeze în colectivitate.

Iar cei ce au putut vedea o contradicție între colectivism și individualismul creației, demonstrează că n'au înțeles nimic și discută numai pentru ca să discute.

In artă nu cunoaștem nici o mare creație datorită masselor. Toate sunt opera unor indivizi geniali. Aceasta ca o considerație de fapt. Iar din punct de vedere teoretic, acești convinși colectiviști uită că teoria colectivismului este indisolubil legată de teoria elitelor și aceea a personalității. Numai personalitatea conduce și numai personalitatea creiază. Nu massa. Desigur, în secolul acesta al colectivismului, personalitatea, creatorul de artă, va trebui să fie în mare măsură interpretul dorurilor massei și va trebui să asculte aceste doruri. (De altfel, el le are dorurile acestea în el însuși. Căci geniul este o concentrare a calităților colective într'un singur individ. O concentrare nu numai cantitativă, de elemente puse unul peste altul, ci și calitativă — în intensitate. [4]) Dar turnul de fildeș nu dispare și creatorul nu poate coborî din el în clipa creației. Turnul de fildeș e inextricabil. El coexistă cu viața creatorului în mijlocul oamenilor. Această coexistență este posibilă, pentrucă turnul de fildeș — ce greu era de înțeles! — nu e materie, ci spirit.

Turnul de fildeș — singurătatea cu alte cuvinte. Singurătatea este spațiul creației. Nu cauză, ci numai mediu indispensabil

*

Și-acum ne întoarcem din nou spre tine, prieten bun, Peter Schlemihl. (Prietenul meu bun, o himeră? O Doamne, dar ce prieteni mai buni avem decât himerele?)

O mulțumire, Peter Schlemihl. Poate și un repros. De aceea vreau în clipa asta o lămurire, o discuție. (O discuție: un dialog, deci. Oare veți putea desprinde voi înșivă dialogul din monologul discuției mele?)

Am definit prin tine, Peter Schlemihl, simbioza dintre creație și singurătate. Dar constat că tu, simbol al geniului, urăști totuși singurătatea. Ea este pentru tine un chin, o pedeapsă.

Pentru cei cărora singurătatea ne este dragă — această atitudine ne pare ciudată.

...Și totuși singurătatea este într'adevăr suferință. Suferință prin intensitatea trăirii.

Suferință și pe alt plan. Trebue să recunoaștem că în singurătate se află un antagonism tragic. Pe de o parte este acea iremediabilă tristețe de a fi singur, de a nu avea pe nimeni lângă tine, lângă sufletul tău. Pe de altă parte este constatarea că nicăeri nu te poți simți bine decât în singurătate, că ești un străin printre oameni. Tragicul e în însăși

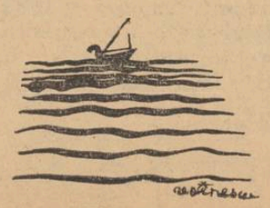

structura sufletească a singurateculuí. Când e singur, va visa enorme reuniuni umane în care crede că poate fi fericit. De îndată ce este printre oameni, nu visează decât izolarea și crede că numai în singurătate poate găsi această fericire. Aceste tendințe sunt de multe ori etern irezolvabile.

...Dar pe lângă tristețe, singurătatea îți oferă și atâtea bucurii. De multe ori, chiar starea sufletească imediat contrarie: orgoliul de a fi singur. Satisfacția de a-ți creia un cosmos propriu numai ție, care este numai în spiritul tău, și care e populat numai de creațiile tale. In definitiv, admițând că însăși lumea exterioară este o reprezentare universal valabilă nu este oare minunat să ai tu o reprezentare valabilă numai pentru tine și care e numai creația ta? Pentru ce s'ar mai amesteca și alții în această lume numai a ta? E o trăsătură spirituală care poate însemna egoism, dar asta n'are nici o importanță.

Și-apoi, câți dintre noi nu se simt parcă eliberați atunci când se izolează. Ai impresia că nu poți fi tu însuți decât în singurătate. Nu, nu le poți arăta oamenilor tot sufletul tău, așa cum e el. Te-ar ironiza pentru multe candori, idealuri și iluzii, te-ar urî pentru superioritățile tale și te-ar disprețui pentru multe din trăsăturile tale, care în lumina lor adevărată pot apare mult mai josnice decât le lăsăm să apară de sub mască. Dar ce voluptate să-ți privești nestânjenit aceste candori și josnicii în lumina lor adevărată, candori și josnicii care în sinteza lor dau un tot distinct de restul universului — tot care îți dai seama că ești TU. Ce voluptate să iei contact cu tine însuți.

— Dar visul?

Numai singurătatea îți poate oferi posibilitatea amețitoare a visului. Gândește-te la călătoriile acelea imaginare, la acea viață paralelă cu viața reală, dar altfel, transparentă și înălțată ca pe un podium — gândește-te la plutirea aceea pe apele fanteziei și ale amintirii.

Și însfârșit, revenind la punctul dela care am plecat, singurătatea este singurul mediu posibil al creației. Numai în singurătate poți fi tu însuți și numai astfel poate fi realizată autenticitatea și unicitatea creației. Și numai izolarea spirituală îți poate oferi perspectiva dela care realitatea să se transfigure și să se transforme în artă.

Singurătatea e vastă.

...E drept însă, Peter Schlemihl, că singurătatea este uneori — uneori? — chinuitoare. Și așa, încetul cu încetul reprosul meu dela început se transformă în înțelegere. Ai fost pus să alegi între calea singurătății și cealaltă cale. Ai ales singurătatea — și ai ales astfel sacrificiul.

Îți pare rău acum de alegerea făcută? De asta urăști acum singurătatea?

Dar oare, prietene, stă în putința noastră de a ne alege căile? O, nu, Peter Schlemihl, nu. In noi e sămânța singurătății, la care nu putem renunța, împletită cu chemarea dragostei, și'n noi e sămânța durerii. Și poate în noi e creația.

Iată, Peter Schlemihl, mai chinuitor decât orice e acest POATE care chiamă zădărniciile.

...Inchide ochii, căci dincolo de noi e viața.

---

[1]) Adalbert von Chamisso (1781-1838) poet german aparținând celui de al doilea romantism. Este de origine franceză, refugiat în Germania din cauza Marei Revoluții Franceze. Germanii îl consideră poetul lor. **„Peter Schlemihl's wundersame Geschichte"** este unica sa nuvelă și tot odată motivul faimei de care s'a bucurat acum mai bine de un secol. Lucrarea a fost tradusă imediat după apariție (1813), în mai multe limbi. Este tradusă și în limba română.

[2]) Prietenul lui Chamisso.

[3]) Transcris după Jurnalul Literar I. 45.

[4]) Pe plan politico-istoric aceeași explicație rămâne valabilă. Tocmai pentrucă e o concentrare de elemente individuale numai geniul politic, alesul, poate duce la capăt misiunea istorică a unei colectivități. Numai el o poate „sesiza" și realiza. Ceilalți sunt elemente ale colectivității, el e suma lor, reprezentarea colectivității.

SIMFONIE RUSTICA

Juliei

Zorile ne găsesc pe Dealul Smeului —
privind fuga stelelor albe în neguri
lin și pierdut destrămate pe zarea
unde noaptea și-a ascuns umbrele speriate.

Aci suntem mai aproape de cer — și liturgia dimineții
e atât de solemnă, încât auzim cum răsare
soarele deasupra Dumbrăvei — și cum
razele sale pătrund prin iarba adormită
îndemnând-o să-și spele cu rouă visele și somnul; —
cum își deschide floarea cimbrul și trifoiul,
și cresc aripele gândacilor abia născuți
din seva binecuvântată a pământului.

E cam răcoare. Te 'ndemn să-ți legi mai bine broboada
că vântul pornit din mesteceni e umed,
și dacă-ți place ție că-ți aduce
miros de frunze tinere și iarbă,
mă supăr eu că-mi va răci nevasta.

Pornim cu soarele 'n față spre Isvoare;
de vale se aude trezirea satului —
întâiu lătrat de câini și cântece de cocoși,
pe urmă glasuri de țărani îndemnând care cu boi
pe drumuri și țarină, spre reavene ogoare.
Fumul se 'mprăștie domol pe sub streșinele caselor.

Tu pășești atentă prin iarba încălzită
de teamă să nu strivești gândacii și cimbrul;
râzând, te apleci și culegi floricele albastre
în care-ți îngropi fața și le miroși adânc.
O furnică ți s'a urcat pe mână și fuge grăbită,
tu o prinzi între degete și 'ncepi să reciți
un „cântec de piatră" din caetul pierdut în refugiu.

Soarele-a ajuns drept în mijlocul cerului.
E o amiază înaltă de primăvară târzie,
cu lumină atât de puternică încât privirea
obosită de strălucirea aerului, ni se oprește pe-aproape.

Ne așezăm la umbra unei tufe de mesteacăn
să mâncăm merindele puse de mama
în frunze de hrean să se păstreze proaspete.
In jurul nostru sboară doi fluturi
cu aripele roșii punctate cu negru,
dar o rândunică în sbor de săgeată-i alungă
mai la vale, despărțindu-le jocul.

Insetați, pornim în căutarea unui isvor.
Eu știam unul încă din copilărie
în cristalul căruia îmi răcoream fața arsă de soare;
un isvor la marginea pădurii, sub rădăcinile unui fag.

Trecem prin pădure să ajungem pe Dealul Mare;
umbra copacilor ne cuprinde ca o înserare,
și mirosul frunzelor putrede ne îndeamnă
să ne gândim la primăverile pe care n'o să le mai aflăm
niciodată în toate pribegiile noastre.
Sub pașii noștri trosnesc vreascuri uscate
și frunzele fagilor tineri tremură
de sborul paserilor speriate.
De ici, de colo, culegem ghiocei și grâușor,
sau „mierea ursului" de pe staminele căreia
alungi bondarii și viespii c'un ram înfrunzit.

Iți povestesc spusele bătrânilor din sat:
aici între brazi de pe Dealul-Mare,
în noaptea Sfântului Andrei și a Anului Nou,
ard bani de aur ascunși demult
de un călugăr dela biserica zidită de Ștefan Vodă.
Tu te uiți cu băgare de seamă printre frunze:
poate vei găsi un bănuț vechi de aur,
și-ți faci diferite socoteli copilărești.
Până atunci mirosi seva proaspătă
scursă dintr'o tăietură în coaja de brad,
și mă pui să-ți strâng rășină pe o frunză,
să ai și acasă mirosul binefăcător.

De pe Dealul Mare, zarea se vede fumurie,
și închisă de crestele munților auriți
de razele soarelui coborît spre asfințit.
Râul Suceava parcă-i de sânge, —
iar pe ogoare au început să crească
umbre lungi și lin tremurătoare.

Ținându-ne de mână, ne coborîm spre sat,
spre casa unde mama ne așteaptă cu mâncare caldă.
Pe urmă, poate voiu scrie un cântec pentru tine,
poate vom sta pe prispă ascultând ciripitul lăstunilor,
și vom privi până târziu minunata lumină a stelelor.

GEORGE IONAȘCU

Cronica literară

ACADEMIA ROMÂNĂ,

la 75 de ani dela înființare

Au apărut, tipărite într'o singură plachetă, cuvântările rostite în ședința festivă dela 29 Mai a c., cu prilejul împlinirii a 75 de ani dela înființarea Academiei Române, de președintele instituției, d. prof. C. Rădulescu-Motru, și secretarul general, d. prof. Alex. Lapedatu.

Avem o expunere, în linii generale, a programului de activitate ce și l-au impus fondatorii instituției, în 1866 și a realizărilor din acest program până astăzi, prin colaborarea tuturor seriilor de membri.

Reiese că *studiul limbii române* a fost obiectivul principal, din tot acest timp. În modul de organizare al statelor naționale moderne, se știe că *Academia* are rolul să oglindească sensul și calitatea culturii unei țări. Legătura între cultura unei țări și limba în care o exprimă, este foarte strânsă, deoarece limba este socotită un vehicul de circulație a culturii, dar și o piedică.

De aceea, modelul „instituției academice" l-a dat Franța, a cărei limbă a fost considerată vehiculul, prin excelență, de răspândire a culturii.

Față de împrejurările speciale ale istoriei noastre, la 1866, când s'au pus bazele actualei Academii Române, sub numele „Societatea literară română", firește că nu se putea vorbi despre calitatea de vehicul al limbii române, și cu atât mai puțin de o „cultură" ce s'ar putea răspândi prin organele ei. Situația era cu totul alta. Dorința de desvoltare în sensul țărilor de cultură ale apusului, s'ar putea naște în mod normal, în spiritul cărturarilor care au studiat în occident, și s'au întors apoi cu gânduri de reformă. Condiții deosebite de natură istorică opreau însă desfășurarea normală a acestei tendințe, iar aceste condiții erau referitoare la „limbă".

Trebuia să ne apărăm această limbă și să dovedim că este de origină latină, iar odată cu „latinitatea" limbii să avem dovada că și poporul ce o vorbește este latin. Iată motivul pentru care, dela început, obiectivul instituției noastre academice a fost *studiul limbii române,* fără ca să se poată spune, în mod precis, dacă până astăzi, acest obiectiv a fost atins. Sunt fraze în referatul citit în ședința dela 1 August 1866, prin care se motiva înființarae „Societății literare române", — care pun într'o lumină puternică această preocupare dominantă de a dovedi „latinitatea" limbii și a poporului. „Limba poporului român,— scrie autorul referatului, C. A. Rosetti, — eterna dovadă a latinității țării noastre, reclamă imperios cultul său, sub pedeapsa de a nu mai putea servi de vehiculă cugetării naționale". Ideia autorului, urmărită atent din desfășurarea referatului, este că rezolvirea problemei latinității limbii ar avea de consecință desvoltarea culturii. „Latinitatea" ar fi un imbold și o încredere în capacitatea românească de a-și crea o cultură proprie. „Istoria ne arată, în adevăr, — scrie clar autorul, — cât sunt de mari influențele limbii, influențele literaturii asupra spiritului și însuși caracterul național. Există o legătură intimă și indestructibilă între cugetare și exprimarea ei externă. A regulariza, a fixa, a stabili, acea expresiune și forma externă, este a regulariza și a da stabilitate, însăși cugetării. Din acest punct de vedere, este o datorie nu numai națională, dar și de prudență pentru guvernământ, ca să-și poarte atențiunea și îngrijirile sale asupra fazei prin care forța lucrurilor împinge limbajul național" (pag. 27).

Un moment decisiv în evoluția programului de activitate al Academiei Române, este anul 1884, când Regele Carol I devine arbitru de mare autoritate al certurilor dintre „fonetiști" și „etimologiști", acceptând să fie președinte de onoare al Instituției și luând parte activă la lucrări. In cuvântarea pe care o ține Regele, la 4 Aprilie 1884, ca încheiere, „supune la chibzuirea Academiei dacă nu ar fi folositor de a face un fel de *„Etymologicum magnum Romaniae"*, în care să se cuprindă toate cuvintele vechi, care altminteri ar fi pierdute pentru generațiile viitoare.

Fondurile peneru tipărirea lucrării le pune la dispoziție însuși Suveranul" (pag. 16).

Se cunoaște soarta care a avut-o inițiativa Suveranului, sau mai bine, în ce mod a conceput B. P. Hașdeu, acest *„Magnum Etymologicum Romaniae"*, pentru ce planul lucrării a fost părăsit de Academie.

Era prea vast conceput și terminarea dicționarului întârzia. In 1898 acest plan este schimbat și sarcina redactării se dă altui filolog, lui Al. Philipide. „Mergând prea încet și cu acesta din urmă, — scrie d. Rădulescu-Motru, — la 1906 lucrarea dicționarului este însfârșit încredințată d-lui Sextil Pușcariu, care o are și astăzi. Dar greutăți, provenite din împrejurări de tot felul — explică d. prof. Rădulescu-Motru, — o întârzie însă. Dicționarul este conceput pe un plan științific, care necesită colaboratori speciali și numeroși care nu pot fi în tot momentul la dispoziție" (pag. 16).

Firește, după 75 de ani, altele sunt condițiile istorice ale țării, și ca atare alta este mentalitatea românească în ce privește încrederea în posibilitățile noastre de creație culturală. Se poate vorbi, fără greșeală, de o cultură românească, adică de un rost al nostru, de o *misiune* specială, în acest colț european, unde suntem înconjurați de popoare de altă rasă, și față de care voim să dovedim „latinitatea limbii și a neamului".

Aceste preocupări, de dovedire științifică a „latinității", se continuă astăzi în istorie ca și în filologie.

Ceeace impresionează însă pe lector, este soarta dicționarului Academiei Române. E greu să înțelegem pentru ce nu poate fi terminat, când realizarea lui este în legătură cu problema latinității. Mirarea noastră crește, când deducem că și d. Sextil Pușcariu întârzie, din pricină că și d-sa a adoptat un plan ce nu se poate realiza repede. „Să sperăm, spune d. prof. Rădulescu-Motru, — că se va găsi o modalitate, ca înainte de acest mare dicționar conceput pe planul ales de d. Sextil Pușcariu, să se dea publicității un dicționar unic al limbii uzuale românești, așa cum a fost probabil și în intenția fondatorilor *Societății Academice Române,* mai ales că acest mic dicționar n'ar întâmpina greutăți". (pag. 17).

Este probabil că acest „mic dicționar" se va numi „magnum etymologicum", căci va cuprinde dovada indiscutabilă a latinității, care va opri definitiv orice discuție, provocată, precum se știe, din motive nu totdeauna științifice.

Ne gândim, în acelaș timp, și la bucuria cărturarului român, de a avea la îndemână un astfel de „magnum etymologicum".

Când și cine îl va realiza? Din ce cauză întârzie și acesta?

CONSTANTIN FANTANERU

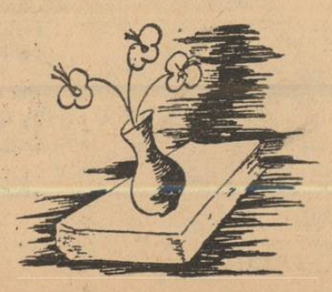

INTÂLNIRI

(Urmare din pag. 1-a)

atâtor sfinți ai bisericii catolice. Document patetic ce caracterizează climatul pascalian: confidențial, înflăcărat, sguduitor de persuaziune. De câte ori mă întreb unde stă secretul acestui farmec unic în toată literatura franceză, îmi vine în mine o frază ce pare să explice tot. Iat-o: „Dacă lucrurile ce scriu te farmecă și îți par convingătoare, ia aminte, cititorule, că au fost scrise de un om care mai înainte a îngenunchiat, și în urmă deasemenea, ca să se închine Ființei Infinite". Numai un om care îngenunchia înaintea Adevărului, desgolit de zorzoanele și de platoșa scolasticei, ne poate turbura într'atât. Adevărul atins în contemplație. Pascal îngenunchind înainte de a scrie, îmi amintește de un frate spiritual al său, Fra Giovanni, **angelicul** dominican care numai în genunchi cuteza să picteze chipul lui Iisus sau al Sfintei Fecioare. Aceiași fervoare cuvioasă, aceeași trăire adâncă în ordinea mistică, aceeași certitudine, dobândită printr'o experiență personală, de a poseda adevărul.

Actuale în aceea că desbat și rezolvă într'o formulă lapidară și luminoasă o seamă de probleme ce preocupă gândirea contemporană, ca bunăoară aceea a ereditătii, a sistemelor politice ori estetice, — Cugetările rămân un **vade-mecum** unde luciditatea semeață a secolului nostru poate încă afla căi nebătute. Secol ce vede lumea împărțită în tabere revendicând fiecare pentru sine flamura adevărului. Deschid cartea de acum trei sute de ani și citesc: „...Pe ce va să așeze economia lumii ce voiește a o stăpâni? Pe patima unui singur om? Câtă întunecare! Ori pe dreptate? Dar el nu o cunoaște!" Despre cine e vorba, mă întrebi, cetitorule; negreșit că despre cel ce nu e „om de bine" și n'a drămăluit niciodată adevărurile creștine.

PAUL LAHOVARY

MĂRGĂRITARE

Trebue să mărturisesc sincer că decât să ascult glumele voit spirituale ale pretinșilor humoriști, prefer de o mie de ori să mă distrez împărătește, cetind cărțile serioase ale unor oameni cari n'au pretenția că sunt humoriști.

Și, fiindcă îmi închipui că și cetitorii mei preferă obișnuitelor glume și bârfeli ale lui Punct și Virgulă, humorul involuntar al câtorva scriitori, voiu reproduce în acest număr câteva mostre din aceste capod'opere ale humorului fără voe.

A apărut, de exemplu, în anul 1940, la Sibiu, o carte de poezii, iscălită de domnul Nicolae Gancea dela Hanca, și intitulată, pe bună dreptate: Mărgăritare.

Iată câteva mărgăritare din volum:

In poezia La horă, **aflăm următoarele:**

Ce frumos e Duminica'n sat
Mai ales în regiunile deluroase;
Unde tineretul are un aspect deosebit,
Tradiția strămbunilor noștri Daci.

Dar aceasta nu e nimic. In regiunile deluroase, se petrec lucruri foarte interesante. Ascultați;

Toți trăesc într'o atmosferă caldă și plăcută,
O armonie nespusă de mare între ei;
Care de care îi îmbrăcat mai țanțoș,
Fetele parcă au rumenele pe obraji,
Iar flăcăii după ele umblă —

Ce să-i faci? Chiar autorul declară în versul următor:

Așa-i viața de flăcău și de fată.

PANSEURI

Tot în volumul domnului Nicolae Gancea dela Hanca, în poemul **„Răsăritul Soarelui"**, găsim următoarea strofă:

E liniște desăvârșită în mijlocul codrului
Când nu vezi decât oameni harnici,
Ce vin la câmp cu coasa în spinare,
Muncindu-și ogorul și lunca cu trudă.

Tot atât de bine, autorul putea să spună:

Ce frumos este pe litoralul Mării Negre
Când mă pregătesc să fac o ascensiune în Munții Pirinei.

Nu-i așa că am dreptate?

UN VERS

Cu greu ne vom despărți de cartea domnului Hancea dela Ganca: Și nu vom face lucrul ăsta, până nu vom mai cita un singur vers din poemul: „Curge gârla":

„E liniște în tăcere..."

Și de ce, mă rog? Eu știam că, atunci când curge gârla, „se-aud sunete cu sgomot".

VIRTUTEA

Avem în față revista de **literatură, curat grai românesc, Virtutea,** care apare la Ploești. Numărul acesta e cât se poate de recent. A apărut la 27 Septembrie 1941.

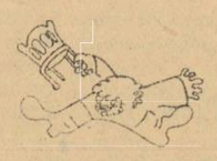

Suntem atât de siguri de **marfa** ce vă vom prezenta, așa că nu ne mai silim să alegem perlele de humor, ci reproducem la nimereală.

Iată o reclamă în versuri:

ȘTIRE FRUMOASA

Cunoscutul specialist comerciant
Dumitru Negulescu „Paiață"
Bodegă în centrul orașului, piața Unirei.

Așa că ploeștenii să răsfață
Ca în principala piață
Cu primăria față în față
S'a deschis bodega „La paiață".

Incepând de dimineață
Toți cu toții
Vizitează bodega „La paiață"
Vinurile cele mai bune
Veseliile se înalță.

Vă rog să mă credeți că n'am schimbat nici-un cuvânt.

ALTELE

Iată, tot în ziarul „Virtutea", un articol în proză și versuri, **despre** Chisăliță:

Prunele coapte, bine borșite, minunate pentru făcut chisăliță. Chisălița plăcerea noastră a țăranilor. Prune fierte în căldări și trage-i cu lingura prin zeama chisăliței.

Eu am mare grijă de chisăliță
Ah, ah, chisăliță, chisăliță,
Să 'mbunez pe soacră-mea
Ca să tacă din guriță.

Și, pentru a încheia, iată un fragment dintr'un articol în care este lăudat un cetățean al Ploeștiului:

Omul: Plin de viață. Românul curat vitejesc. Suflet înălțător.

Omul căruia îi place să trăiască.

Industriașul petrolist cât se poate de cunoscut în țară cât și în străinătate în masele industriașilor petroliști.

Fire veselă sburdalnică, prietenă cu toți, să răsfață în simpatiile generale.

E odată om.

Curat om, coane Fănică!

PUNCT ȘI VIRGULA

Penitența culturii

(Urmare din pag. 1-a)

a Europei creștine. Dar Denis de Rougemont denunță ca servindu-se de mult de firma aceasta, o internațională a finanțelor, a căror deviză reală este: „întâi dividendele!". Este unul din cazurile cele mai obișnuite de indignare a unei conștiințe care crede într'un Adevăr, împotriva unei ipocrizii care se costumează în masca aceluiaș Adevăr.

„Aspirația totalitară, scrie el, traduce obscur, aspirația unui Occident mai de mult creștin, către o economie mântuită: împărăția în care Dumnezeu este „totul în toți". Orice alt totalitarism este monstruos. Nefondat pe aspirația creștină, etatismul devine, ca în marxism, simplă oprimare a libertății.

„Tragedia lui Marx și a marxismului, continuă de Rougemont, este de a nu fi știut, sau de a nu fi putut opune minciunii spiritualiste, adevăratul spiritualism".

Spiritul, care n'a știut să-și demonstreze primatul salvator, trebuie să se întoarcă la Canossa. Dacă va fi strivită cultura de până azi, prin faptul material al unei confuzii etatiste, greșeala e a culturii însăși, care s'a mândrit cu un spirit desrădăcinat de real, cu o libertate nerodnică și libertină.

Am deviat, noi, oamenii culturii, oamenii spiritului, dela rosturile spiritului! Am predicat o Evanghelie care nu era a Adevărului, un sens care nu era Sensul. E de mirare dacă astăzi, pe de o parte cultura nu mai are „priză" la omul realităților imediate, exclus de ea principial și absurd, în loc de a încerca să-l capteze? E de mirare dacă pseudologia metaforizează cascadat pe toate gamele retoricei? E de mirare dacă nevoia obscură a Sensului, a Adevărului, împinge oamenii mediî să vestească evanghelii eretice, prin simplul fapt că dela cea justă i-am alungat noi, păzitorii ei?

Că „specificul românesc" devine pictura lui Kimon Loghi sau surogatele muzicale ale lui Ion Vasilescu? Că se mai permite uneori confuzia naționalismului în cultură, cu imbecilitatea pură și simplă?

Când am avut Evanghelia, n'am știut s'o vestim. Astăzi, când am ști, cu greu ne-am mai face auziți: adevărul spiritului se slujește de cuvintele bagatelizate de minciuna spiritualistă. Și căințele nu mai slujesc dcât fiecăruia.

ION FRUNZETTI

Fetele de aici

Le văd trecând seara pe sub fereastra mea,
Legănând șoldurile ca velele corăbiilor, —
Sunt albe ca sufletul sfinților d'n carte
Și au glasul argintiu ca ciripitul vrăbiilor.

Fetele de aici sunt înalte ca bisericile orașului
In ochii lor s'au înnecat toate gondolele cu senin,
Privindu-le mă cuprinde o beție ciudată
Ca atunci când înțelegi ceva de dincolo de divin.

Hei!... de câte ori oftatul îmi sdruncină pieptul,
Mă dau cu firea că va ancora aici o zi,
Când fetele astea vor pleca fiecare încotro-va
Și toate amintirile mele vor putrezi.

GEORGE PĂUN

Triști tomnale

Prietene, în târgul meu cu liniști mari și grele,
Cu fete triste ce se plimbă — calm — pe bulevard
Cu pietoni grăbiți cărora în privirile stinse
Nu le mai surâde viața, — candelele toamnei ard..

Aici, unde trec umbrele domnițelor frumoase
Alături de chipurile Domnilor viforoși, —
Toamna se strecoară ca o fantomă în înserare
Și scutură, cu frunzele din castani, melodii pentru cei [neînțeleși.

PETRE A. BUTUCEA

Colind autumnal

A căzut o frunză ieri, azi două —
Mâine nu se știe câte or să cadă;
Umblă toamna despletită prin livadă,
Zornăindu-și zurgălăii 'n mâinele amândouă.

Trece vântul — sgribulit — prin miriști,
C'un taraf de greeri după dânsul,
Stolurile își îngroapă 'n zare plânsul
Picurând, tomnatec, grele liniști.

Mi-a plecat cu fiecare toamnă un frate,
Să-i rămâie cântecul solia tinerești
Și-a bătut de fiecare dată clopotul tristeții —
Azi iar sună: oare pentru cine bate?

RADU PĂTRĂȘCANU

ETCAETERA...

CANTECE NOUI

Răspuns unei nedumeriri

Dintr'un colț de țară, de undeva de departe, mi-a sosit acum câteva zile o carte poștală cu puține cuvinte. Un lucru destul de banal până aici, mai ales dacă stai și socotești cam câte mesagii zilnice primește redacția unei reviste săptămânale. Așa dar, până la acest punct, nimic neobișnuit. Cartea poștală conținea însă, printre altele, aceste cuvinte, pe care îmi iau îngăduința de a le transcrie fără a le trunchia: **„1) Găsești vreo plăcere în încercările trimise, atunci când le citești, sau o faci numai de formă, pentrucă ți-o cere calitatea dumitale. 2) Alegi după cele ce promite încercarea trimisă, sau după alte prejudecăți?".** Dacă am copiat acest aliniat și dacă insist astăzi asupra lui, o fac spre a da o lămurire (dacă mai e nevoe) unei mentalități îndeajuns de regretabile. Numele corespondentului îl voiu trece sub tăcere, dar voiu menționa că și dânsul e poet și prozator. Deci, două titluri care justifică o atitudine...

Dacă găsesc „vreo plăcere" în lectura și selecționarea materialului liric pe care-l primesc, iată o întrebare care numai cu rea voință se poate pune. Pasiunea pe care o pun la lectura oricărui plic, satisfacția unei reîntâlniri, bucuria unui „cântec nou", iată evenimente pe care le poate consemna fiecare ins care a urmărit cât de cât modestul nostru câmp de activitate, nu numai aici, în coloanele „Universului literar", ci și cu ani în urmă, alături, de pildă la „Sfarmă-Piatră" (epoca săptămânală) sau la decedatele „Frize". Plăcere? Da — oridecâteori dau de poesii care sunt bune și poartă pecetea rară a talentului, dar nu atunci când sună cam pe coarda următoare:

„Gică-ți cântă Habanera
„Cu acordeonul,
„Iar pe pat Ionel și Vera
„Se 'nfrățesc cu somnul".

Domnule corespondent, fii sigur că semnatarul rândurilor de față e cel mai iubitor de poesie dintre cei iubitori și că niciodată un stih bun nu a luat calea coșului, din cine știe ce socoteli mărunte, pentrucă literatura nu este și nici nu va putea fi vreodată un maidan pe care să se soluționeze diverse socoteli meschine și omenești, prea omenești.

A doua întrebare pe care mi-o pui cu o uluitoare seninătate, mi se pare a fi mai mult o gafă, decât o sinceră și cinstită nedumerire, așa cum candidele dumitale rânduri ar vrea s'o arate. „Alte prejudecăți"? — întrebarea asta piezișe, vine ca o sfidare aruncată din acel colț de țară, tuturor poeților de real talent, care ostenesc aici, alături de noi, înflorind cu condeele lor cerul tinerei poesii românești. Fii sigur, preopinentule, că „alegem" numai „după ce promite încercarea" și că nu cunoaștem alte prejudecăți. Ba ceva mai mult: nici nu cunoaștem personal pe mulți din cei ce scriu aici, plicuri venind din Roman, Sibiu, Arad, Adjud, Târgoviște, ne aduc poeți pe care îi prețuim pur și simplu pentru frântura de azur pe care a monopolizat-o fiecare dintre ei. Și dacă mai stai la îndoială, n'ai decât să te adresezi și lor, iar ei îți vor spune ceeace știu ei. Vezi, domnule corespondent, ai avut răspunsul pe care l-ai dorit. Te-ai înșelat, afirmând că nu-ți voiu răspunde, așa cum te-ai mai înșelat și în alte supoziții. Dar nu-i nimic: errare...!

Și-acum, ascultă-mă: nu te mai pierde în viitor în asemenea speculații metafizice, nu mai fii plin de venin, de ironie și neîncredere. Lasă aceste însușiri tuturor celor răi și îmbătrâniți, acelora ce le merită. Iar dumneata încearcă să cânți. Dacă n'ai să poți, nu mai fii supărat pe dumneata, dar nici pe noi. Nu e nimeni de vină, dacă nu toată lumea știe să îmbine sunete, prefăcându-le în muzică. Așa să știi, domnule corespondent de undeva, dintr'un colț de țară! Și nu-ți mai irosi în viitor cuvintele, ci ascultă-i — cel puțin — pe cei ce înnalță spre slavă melodiile lor pure și noui, melodiile limpezi ale tinereții, ale talentului și ale blândeții.

Ascultă cum cântă poeții!

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu.

Și cuvintele de răspuns: **Tăkiță N. M., Melinte V. A., L .D. Motz, P. Zuca, Constantin Duc., Gheorghe, Mihai D. M., Arcady P. D., I. Leonte, P. Buj., Amnion V. S., Dor Mărunt, Nicodim P., Doru C.: NU! Petru Hm., L. Scr., Othmar, Mihu Pr., Constantin Mt.:** Da, mulțumiri. **N. I. Com., Ion Doru, Mituș Bj.:** Altele, poate. **M. I. Cos:** Idem.

Femei la TOATE

de ROMEO LAZARESCU

— Pedro ?

— Ce ?

— Cum crezi tu că se face averea ?

Chicho mângâie cu ochi de lăcomie un pachet cu „tocătura dracului", mahorca aia cleioasă care face mai mult scuipat decât fum. Tot idealul vieţei lui e să strângă parale şi să risipească tutun.

In partea cealaltă a tejghelei, Pedro nu-l slăbeşe o clipă din ochi şi în momentul când fratele său, învins de viciu, s'a hotărît să defloreze hârtia albastră a pachetului, a intervenit din nou :

— Cum crezi tu că se face averea ?

— Făcând economie... sigur...

Convins, pune la loc în raft pachetul de tutun şi în speranţa că va trece un fumător, se aşează restignit în pervazul uşei din faţă.

Te pomeneşti că ţigara „lui" o fi pe drum de venire. Chicho mai are virtutea de-a nu fi prea pretenţios.

Sigur pe succesul lui, Pedro nu mai isprăveşte cu înţepăturile :

— Dacă vrei să fumezi, de ce nu deschizi o cutie de tutun d'ăla scumpul ?... De ce să nu-ţi faci şi „matale" o bucurie ?... că eu tot ţi-l pun la socoteală.

Chicho n'a cheltuit în viaţa lui nimica. Pedro, nici jumătate de nimica.

Infrânându-şi poftele şi tentaţiile, îşi ridică monument de stimă în suflet şi lustruesc blazonul sgârceniei. Câte odată sacrifică o ţigare, altă dată un păhăruţ cu vişinată, ba odată, era cât pe aci să pună în pericol chiar o pastilă de menthă de alea, cu poezioară pe foiţă !...

Toate „viciile" astea le-au dobândit din contactul cu clientela asta proastă de ţară.

Ba s'au dedat şi la „darul beţiei', dacă şi asta se mai poate chema „dar". Au ajuns să primească să bea de câte ori erau invitaţi de clienţi. Să mai facă aliş-veriş prăvăliei. Dar aveau grije ei să servească cu pahare mici şi să pună la socoteală totdeauna mari.

De fumat tot aşa. Singurul tutun ce se găsea în cinci leghe jur împrejur, se vindea numai la ei, aşa că fiece gologan tot în tejgheaua lor rămânea.

Totdeauna erau de acord în privinţa asta şi cred că n'au existat de când e lumea doi fraţi gemeni să semene în aşa hal la metehne. Parcă adusese dracu pe lume să strângă toţi banii din partea locului.

— Şi timpul parcă merge anapoda anul ăsta !...

— Ne-a uscat seceta... De ar fi barem un război sau o revoluţie, ceva, să-şi mai ia gauchii pământurile înapoi, Chicho...

Sărmanii creolli nu mai au câmpuri. Le-au luat coloniştii. Singurul fermier de prin locurile astea, un biet venetic cu o mână de pământ şi o liotă de copii, le datorează atâtea parale că au fost „nevoiţi" să le sechestreze recolta. Le-au cerut doi saci cu făină şi nu i-au plătit.

— Să vezi tu Pedro ce pagubă o să avem cu grâul lui Centurion Lareta. Nu-l îngrijeşte de loc. L-au năpădit bălăriile de tot... Cu siguranţă că n'o să acopere datoria... „Matale" ai fost de părere să-i dăm pe datorie... Matale eşti om milos !...

Când Chicho îl mângâia pe Pedro cu „matale", să nu fi trecut prin faţa lui că te ardeai...

Scotea foc pe nări !...

— Lasă domnule, c'am avut eu grije. L-am făcut să iscălească... am hârtie colea la mână că ne cedează toată recolta la seceriş... Şi are şi girant destul de solvabil...

— Dar seceta ?... Ai pus „matale" seceta la socoteală ?...

Cu asta l-a înfundat.

— Ai dreptate, Chicho... mi-a fost milă... Să fie ai dracului !... Mi-a fost milă de copii şi pe urmă vara se arăta aşa de ploioasă la început...

— Aşa crezi tu că se face averea ?!...

Chicho se numeşte pe nume bun Pirincho, dar s'a gândit să se poreclească aşa mai pe scurt, ca să nu fie numele lui mai lung ca al lui frate-său. Aşa scrie la cartea dreptei tovărăşii.

Acuma s'a pus să privească cerul albastru. De două luni de zile de când tot e albastru şi nici gând să-şi întunece seninul ăsta revoltător. Nimic nu-l face să fulgere de mânie, nici pumnii de ameninţare ai foamei, nici rugăciunile de îndurare ale milei.

Pântecele rodului, crăpate de arşiţă, nu pot să stingă pojarul şopârlelor cu guşa tăbăcită şi nu pot să prididească cu strânsul în braţe a gâturilor de struţi lungite de sete.

Boabele de grâu, pe spinări rahitice de pae arse, gârbovite, se uită ruşinate la pământul dogorit şi-şi cer umil iertare că nu pot ridica fruntea spre nori ca în anii de belşug.

— Când pământului îi e sete, culegi foame, frăţioare...

— Ia las-o „matale" mai domol, Pedro, că nu ne dă inima afară din casă...

Au deschis prăvălia pe coama cea mai uscată a dealului, unde nici ţipenie de om nu se arată cu zilele. Au închiriat-o cu trei zile de tocmeală şi patru reali arvună. Nimeni nu urcă până la ei, de frică să nu-şi spetească caii. Ştiau că negoţul mergea prost, dar tot au închiriat-o. Nu vreau să se procopsească; să-şi ţină doar zilele. Vechiul stăpân a predat-o că se săturase cu mizeria. Aluia îi ajungea timpul să socotească câştigul din pagubă.

Fraţii Perrone, când au luat-o, au studiat bine „câmpul de bătae". Casele vecinilor erau departe şi d'aia nu veneau la ei. Dar dacă nu vine Mahomed la munte, se duce muntele la Mahomed. Şi dacă prăvălia lor nu e la trecere, au făcut ca trecerea să fie pe la prăvălia lor. Au făcut ţăranilor tot felul de momeli: jocuri de cărţi gratuite, credit pe „cretă" sau pe „catastiv", cofeturi la copii, reduceri de preţuri. Şi gauchimea a început să pice. Azi unu, mâine doi... O potcoavă pisează pe alta.... pisatul face potecă... poteca drum...

Copiii au început să ceară bricege, bărbaţii un fular... femeile au început să ceară bărbaţilor să nu se mai ducă la cârciumă să nu-şi mai piardă gologanii, nopţile şi sănătatea....

Şi fraţii Perrone asta au şi vrut.

Ca la nunta din Cana Galileia, făceau dintr'o litră de rachiu, zece. Ei, care în viaţa lor n'au consumat decât vârful dela creion şi dacă „dăduse" cândva ceva, dăduse de lucru la creditori; acuma dădeau piept cu socotelile : o litră de rachiu, o cretă şi o noapte pierdută, toată prăvălia plină de mucuri de ţigară — doi pesos cheltuieli — şi în tejghea, numai cincizeci şi doi de pesos şi 50 de centavos încasări!

Le-a trebuit un an de zile ca să mai pună vânzarea pe picioare. Au trebuit să se lase furaţi!...

Au mărit kilogramul până aproape de nouă sute de grame!

A trebuit, încet, încet, să mai pilească plumbul dela greutăţi, să mai bage la apă metrul dela stâmbeturi sau să amestece pământ în cartofi !...

— Pedro, uite, vine o femee'ncoa...

Mi-ar place să fie brună...

— Parcă dac'ar fi blondă, ţi-s'apleacă... stricatule!...

Amândoi au aceeaşi vârstă. Sunt gemeni. S'au născut cu cinci minute diferenţă, dar au căzut „de comun acord" ca Pedro să moară cu cinci minute mai târziu, ca să fie socoteala rotundă. Insulta nu-i supără, o pune pe seama băuturii. De bătaie nu le e frică. Când e bătaie, se trag după tejghea sau în camera de alături. Pe ei n'au reuşit să-i supere cel mai scandalagiu client, atâta vreme cât mai avea un ban la chimir şi poftă de băutură. De câte ori trebuia să mănânce din câştig, li se tăia pofta de mâncare. De trei ani n'au eşit din prăvălie. Călătoresc numai în poveştile clienţilor. Caii închipuirei nu-şi tocesc potcoavele. Vederea unei lire sterline e cea mai încântătoare priveliştе. E singurul soare cald ce le desmorţeşte oasele trudite la umbra unei tejghele unde s'au cuibărit să nu moară de foame. Şi, lucru rar, nu pot suferi avariţia şi pe avari. Nu pot să sufere oamenii ăştia lacomi de avuţie care-şi mănâncă de sub unghie, oamenii care n'au ce căuta în rasa creolă, rasă ce-şi cheltueşte cu amândouă mâinile virtuţile şi vicile ; banii şi sângele. Ca să nu deschidă o cutie de sardele, Pedro poate să rabde de foame mai mult decât Chicho, zile întregi... In schimb se răzbună, cu vârf şi îndesat Duminica, când nu refuză clienţilor nici o invitaţie, chiar cu riscul de a-şi strica stomacul.

De câte ori dă ceva pe gât, trebuie să se uite în ochii clientului, să mulţumească, surâzând cu recunoştinţă.

E un martir al comerţului.

Se sinucide, săracul!...

Asta o ştie numai el, frate-său şi clondirele încropite cu rachiu.

In dimineaţa asta, cercetează peisajul din vale, de plictiseală. Îşi goneşte privirea tot mai departe în orizont, ca să facă şi ea ceva, să nu stea degeaba la umbre de gene...

Pedro caută un ror. Chicho o ţigare... Un fum. Doi poeţi în căutare de inspiraţii...

Incet şi cu greutate, femeia urcă spre ei.

— Nu pare să fie de prin partea locului... Nu-i aşa Pedro?...

— N'o cunosc.

Străina e îmbrăcată într'o rochie ţipătoare şi legată la cap cu un fişiu după moda spaniolă. E înfofolită până peste gură, de frică, parcă, să nu piardă nici un pic de căldură. Rochia e de un roşu aşa de aprins, că întârîtă până şi ţărina, care se ridică în urma ei, o priveşte şi sboară speriată în înalturi odată cu păsările cerului. Pe mână are o bocceluţă cu necazuri înodate. Merge fără grabă. Pare să fie o femeie d'alea condamnate să nu ajungă niciodată.

— Aicea vine...

— Şi e singură — observă Chicho.

— Şi tânără — complectează Pedro, fără să ridice ochii spre fratele său.

Nemişcaţi, cu coatele pe tejghea, aşteaptă inamicul, unul având în spate bateriile de clondire cu băutări ucigătoare, altul sacii cu pământ amestecat cu cartofi.

— Trebuie să fie tare obosită — rupe tăcerea o „jumătate de firmă" — pironindu-şi privirea pe o pânză de păianjen care-i aduce aminte că de mult nu s'a mai vândut rachiu de portocale.

Acuma pot vedea femeia mai „cu amănuntul". Fustele-i sunt aşa de scurte, că i se văd scandalos pulpele groase. Calcă greu pe tocuri scâlciate.

Iat-o c'a ajuns. Se opreşte cu frică în faţa uşei şi după un timp, intră.

— Aici e pulperia gemenilor?

— Aici. Noi suntem ăia, seniora.

„Firma' citeşte pe faţa nouei venite: întâiu sărăcie, pe urmă bătrâneţe şi apoi urâţenie.

O cercetează cu priviri piezişe de avari şi holtei.

— Pe mine mă chiamă Isadora, şi-mi mai zice şi Robustiana. Sunt văduva lui Juan Asenjo.

Mirosea a sărăcie cale de-o poştă.

Specialişti, fraţii Perrone constată că Robustiana are intenţia de a cere ceva pe datorie.

— Cine te-a trimis la noi?

Femeia le răspunde fără să se adreseze niciunuia, de frică să nu-şi facă ceafa pendulă şi să se zăpăcească.

— Un oarecare Centurios Laretta, care are o fermă în vale. El mi-a spus, că dacă e cineva mai cu dare de mână şi cu un pic de inimă prin părţile astea, apoi ăia sunt gemenii din deal.

— Dumneata ai văzut grâul lui Centurion?

— L-am văzut!...

— Cum arată?...

— Pierdut.

— Auzi, Pedro?... Ascult-o... Asta te interesează pe tine... pe tine, care ai inima atât de bună!...

— Aşa zicea şi Centurion fermierul, şi d'aia am venit la dumneavoastră — întări biata femeie săracă.

— Astăzi, la patru, se împlinesc cinci zile de când mi-a murit bărbatul. A murit de-o obrinteală. Zece ani avem de când ne-am luatără... Că eu nu sunt aşa de bătrână cum arăt la faţă. Nu sunt ca alte femei să mă fac mai mică... Mai am nitel şi împlinesc patruzeci de ani. De muncă m'am ismenit aşa...

Pedro şi Chicho o ascultă cu răbdare.

— Dacă am rămas singură, am fost nevoită să mă întorc acolo la mine în sat.

Cu mâna îngreunată de boccea, arată peste câmpuri.

Aşteaptă să i se pună întrebări.

Dar judecând după tăcerea fără de sfârşit în care s'au cufundat negustorii, bagă de seamă că povestea vieţii ei îi interesează foarte puţin. Totuşi, continuă :

— Cum era să mai rămân acolo, când nici o rochie neagră de doliu n'am putut să-mi cumpăr.

Nici mie singură nu-mi vine să cred că s'a prăpădit răposatul.

Spune apoi ce greu i-a fost să-l plângă, îmbrăcată aşa în roşu ca o paiaţă de carnaval; de ce-au spus vecinii... Cum au bârfit-o toate femeile, năpârcile astea cu limba veninoasă. Cum a trebuit să-şi acopere faţa cu mâinile ca să se ferească de gura lumii, pe care numai pământul o astupă...

— Cum mai puteam eu să dau ochii cu lumea?... Sunt femeie săracă, dar am şi eu obraz... Nu-i aşa?... Ce trebuie să ştie satul că răposatul — Dumnezeu să-l odihnească pe acolo pe unde o fi — m'a lăsat „lume-nelume"?... — se plânge lui Chicho, care obligat, răspunde:

— Sigur !...

In timp ce Pedro a scos din raft o bucată de „materie" neagră : tentaţie.

Ca un fâlfâit de aripi, cucuveaua o desface pe tejghea, neagră şi atrăgătoare, ca întunericul nopţii, înstelat doar de lăcomia lor, cu monezi de argint strălucitor.

— Opt pesos, metrul, seniora!... Cu şapte metri, poţi să-ţi faci d-ta o rochie de doliu de toată frumuseţea... Şi asta, ca să vă arătăm că luăm şi noi parte la durerea d-tale.

Văduva le mulţumeşte. In sfârşit a găsit şi ea două suflete miloase care să-i înţeleagă tragedia.

— Opt pesos metrul, spuneţi?

— Ce, nu-i eftin ?

— Da, este, dar ştiţi... eu n'am parale. Dar am mâini, pot să vă muncesc. Eu nu cer pomană... Dacă vreţi să-mi daţi pe datorie, am să rămân aici, o lună, două, ca servitoare, până m'oi achita de datorie...

Chicho şi Pedro se uită unul la altul.

Robustiana nu-şi mai ia ochii dela stofă. O mângâie cu degete de amantă.

— Şapte metri spuneţi că-mi ajunge?

De data asta Chicho răsunde cel dintâiu:

— Mai bine să iei mai puţin decât să-ţi rămână... Dacă o faci prea lungă, măturî tot noroiul şi e urît al dracului să fii îmbrăcată în negru şi feştelită de noroi.

Dacă ar fi după mine, seniora, cum stofa e destul de lată, cu trei metri ai face o rochie frumoasă.

Femeia acceptă. Durerea a făcut-o aşa de docilă!...

Şi pe urmă, unei femei în doliu nu-i stă bine să meargă fâţâită. O să meargă şi ea mai dreptişor, acolo, ca o femeie serioasă.

Trei metri are să-i ajungă!...

Şi cu cât Robustiana scurtează din rochie, lungeşte termenul de plată. Are să le servească un an de zile. De dimineaţa până seara. N'are să-i coste nimic. Durerea i-a tăiat până şi pofta de mâncare. Îşi inventariază toate calităţile: ştie să spele şi să calce. Prepară o mâncare cu două frunze şi un oscior. Rade tocătorul şi face patru feluri de bucate. Are cel mai bun certificat: patruzeci de ani de sărăcie. Cunoaşte toate buruienile câmpului şi toate leacurile lor. Nu coase fără să facă nod la aţă. Ar fi capabilă să bage în oală până şi cântecul cocoşului, ca să iasă ciorba mai gustoasă. Poftelor a ştiut totdeauna să-şi pună frâu.

Numai cu trei vorbe, Pedro a reuşit să pună capăt pomelnicului ăsta cu cântece de cocoşi şi cu noduri la aţă.

— Aşteaptă puţin, Robustiana.

Au intrat în odăiţa din dos. Se aşează unul în faţa altuia şi chibzuesc, serioşi. Când vorbesc de „afaceri", nu se tutuiesc. Sunt aproape duşmani.

— La urma urmelor, Pedro, d-ta cred că-ţi dai seama că de când nu se mai poartă pantaloniі ăia cu aripioare „Chiripá", materia asta neagră nu se mai vinde. Ne-a costat un peso metrul... Dacă-l mai întinde puţin, cu doi metri, doi metri jumătate, văduva poate să-şi facă o rochie...

Tovarăşul scoate carnetul şi creionul. Socoteşte.

— Iese mai mult de doi pesos... Pierdere mare!...

Lângă tejghea, pe Robustiana, privind stofa, o năpădesc primele lacrimi dela moartea răposatului. Nu se simte văduvă cu adevărat decât în ziua când are să se îmbrace în doliu.

— Cred că-ţi dai şi „dumneata" seama, tovarăşe, că „firma" nu mai poate să meargă aşa... Se împlinesc trei ani de când n'am fost la târg... Odată şi odată tot o să trebuiască să ne ducem... Amândoi, bine'nţeles... Şi chiar de ar fi să mergem cu ghetele la spinare, tot o să trebuiască să mâncăm, că altfel dece ne-am duce?... La târg toate sunt scumpe topenie!... Trebue să plăteşti! Chicho scrie fiecare cheltuială. Socoteşte şi adună.

— Ne costă cinci pesos... Dacă primim femeia, ne iese cincizeci la sută mai ieftin!...

— Dar „dumneavoastră" v'aţi gândit, scumpul meu asociat, dacă femeia asta, de atâta durere, moare aici la noi?

Dar poate să fie şi sănătoasă!...

Ca să se convingă, Pedro întinde gâtul şi întreabă prin uşa rămasă deschisă :

— Cum stai cu sănătatea, Robustiana?

— In viaţa mea n'am cunoscut nici doftori, nici doftorii...

— O auzi, Chicho... Ia te uită cum plânge, săraca...

Interesul comercial îi face să studieze „afacerea" pe toate feţele ei. Nu trebuie să-şi murdărească interesele, în considerente de ordin sentimental, mai ales că „dumnealui" e cam slab de inimă!...

— Şi dacă naşte un copil?

Argumentul ăsta l-a lovit pe Pedro la moalele capului.

— Mai bine „vă vedeţi" de treabă, domnule. Firma Perrone n'are nevoie de încurcături d'astea.

De data asta, Pedro vine în prăvălie, să constate pe teren „punctul de vedere" al fratelui său.

— Ascultă femeie... Câţi copii ai?

— Niciunul, domnule. N'a vrut Dumnezeu cu mine...

Nu-şi explică curiozitatea negustorului. Ce-l interesează pe el dacă ea e bună de prăsilă, când pe ea o interesează numai stofa de doliu.

— E stearpă, Chicho... Dar nu te bucura aşa tare, că e mai urîtă ca mama focului. Mă uitai acum mai bine la ea... Să dai, să fugi!...

— Parcă o s'o pun în oală să fiarbă... Frumuseţea e duşmana economiei.

Partea adversă nu mai ridică nici o pretenţie, ceeace înseamnă că sunt de acord... „Afacerea" se soldează cu câştig...

— Iţi convine?

— Ce să fac?... Imi convine...

— O săptămână fiecare, Chicho?

— Asta cred că se înţelege, Pedro!...

— Bine!... Dar scrie asta pe hârtie, că vorbele se duc în vânt...

— Dar Robustiana o primi?

— Dece să nu primească?... Niciodată nu i-ar fi ieşit o rochie aşa de ieftină!... Să zică mulţumesc, că am făcut târgul ăsta numai de mila ei!... Mai scurtează-i o leacă stofa...

Chicho surâde.

— Cum îmi citeşti tu gândurile, Pedro!...

Revin în prăvălie.

Amândoi sunt foarte gravi. Văduva plânge.

— Ascultă ici, cucoană — îi spune Chicho.

Citeşte :

„Subsemnata, Dona Isadora Robustiana, văduva lui Juan Asenjo, se obligă, ca în schimbul a doi metri şi un sfert de stofă neagră de merinos, să servească un an de zile „firma" Fraţii Perrone — face o mică pauză şi încheie lectura actului, apăsând cuvintele — ca „femeie la toate"...

— E bine ?

Urmează o lungă tăcere.

Robustiana simte cu i se înfig în carne privirile bestiale ale lui Chicho şi Pedro. Ii e scârbă. Privirile o pătrund până în adâncurile durerii ei. Se gândeşte la răposatul. Numai el ar fi fost capabil s'o apere de a-şi batjocori trupul pentru un petic de cârpă cernită...

Se uită la rochia ei roşie... Se simte îmbrăcată în culoarea ruşinei. N'o să fie văduvă, poate, o vecinicie. Îşi aduce aminte de satul ei... acolo de unde a plecat acum zece ani... Şi vede cumetrele strânse ciae în jurul ei. Le aude bârfind :

— Săracu răposatu Asenjo... Dacă s'ar scula acum din mormânt şi-ar vedea-o îmbrăcală'n roşu!...

Şi de ruşinea ocarei ăştia, cu gândul la răposatul, ceru tocul să iscălească :

— Primesc !...

Singurătate

Femeea singură visează
Cu ochii mari în gol... Pe cartea
Deschisă, litere dansează...
Erau ieri tot şi azi e partea
Smerită. Plouă. Se'nserează.

Oraşul turnurile-şi umple
De umbră. Soarele s'a dus.
Ea-şi trece mâinile pe tâmple.
Îşi aminteşte tot ce-a spus
Un glas, ciudat. Ar vrea să umble
Şi-i ţintuită... Cată'n sus.

Şi cu braţ alb, pios, aprinde
O candelă... O stinge-apoi.
In casă e'ntuneric. Prinde
Să cânte'ncet cu glas vioi
Şi mâna ca'n sărut şi'ntinde.
Surâde trist... Au fost eri doi.

Se-aude ceasul... O sirenă
Şi glasuri cresc... Se depărtează...
Aşterne patul alb. Cu jenă
Fereastra 'nchide. Îşi aşează
O clipă părul... Ca'n gheenă.

De patimi trupul şi-l despoaie
Se roagă sie-şi amânând
Plecarea 'n noapte... După ploaie!
Cu ciudă şi-aşteptare'n gând,
Pantofii-şi scoate... Tristă'nmoaie

Condeiul chimic între dinţi
Şi râde : „Am primit scrisoarea"...
Zăvoru-i pus... Dece să minţi
Destinul ? Udă'n glastră floarea
Şi-adoarme'n braţe de căinţi...

ŞTEFAN STĂNESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

48—941

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 48
SAMBATA 22 Noembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

FIȘIER

Cultivând mereu și risipind pretutindeni literatura și gândirea care dizolvă toate certitudinile omenești, evreii au făcut să se creadă că arta și filosofia nouă sunt numai acelea pe care ei le propulsau. Foarte rarele glasuri ale conștiinței mediteranene, de esență greco-latină, nu isbuteau să învingă conspirația spiritului iudaic. Simțim astăzi tot mai trebuincioasă eliberarea din jugul acestui vis urît, care a fost domnia gândirii dizolvante. Lumea nouă se va clădi prin postulatele creștine și certitudinile eterne ale spiritului omenesc.

Sateliți ai marilor puteri în trecutul nostru furtunos, am oscilat când către Răsăritul slav, când către forța Bizanțului ocârmuit de puterea turcească. Treptele eliberării noastre au fost pline de suferința atâtor generații. Nu simțiți că începem să intrăm în faza cea mare a libertății și a recunoașterii depline a marilor noastre însușiri? Istoria ne-a răsbunat. Iar tinerețea și vigoarea sufletului românesc s'au verificat cu prisosință.

Un cântec de slavă al țăriei și energiei românești, contrapus unui trecut plin de pățimiri, va străbate literatura de după războiul întregirii și al definitivei noastre afirmări, pe toate planurile materiale și sufletești.

In biserica Sf. Nicolae Domnesc dela Curtea de Argeș, printre atâtea străvechi picturi, există o mare compoziție, înfățișând Adormirea Maicii Domnului. De câte ori am avut prilejul s'o văd, m'am încredințat că nu este scenă din zugrăvelile noastre bisericești mai plină de duioșie, de farmec și de uman decât în reprezentarea trecerii către cele veșnice a Sfintei Fecioare. Iar la Curtea de Argeș avem un exemplu de autentică pictură bizantino-română, care aminteș'e frescele primitivilor italieni sau scenele din viața Sf. Francisc datorite lui Giotto.

Iubesc sau urăsc"... Intre aceste două alternative nu poate să fie o cale de mijloc pentru marele creator. Cunoașteți doar glăsuirea Apocalipsei: „O, dacă ai fi rece sau fierbinte! Dar fiindcă ești căldicel, nici rece, nici fierbinte, am să te vărs din gura mea".

Adolescență; îmi aduc aminte de-o gară pierdută în câmp, străjuită de doi sau trei brazi, undeva între Târgu-Mureș și Sighișoara. O fată cu bluză albă stătea la geam și, așa, în goana mașinii, mi s'a părut că o văd zâmbind. De-atunci m'am întâlnit de zeci de ori cu fata asta, în toate gările pe toate drumurile. Sau poate mi s'a părut numai. Adolescență; îmi aduc aminte de-o gară pierdută în câmp.. etc. etc...

*

Intr'o librărie plină de praf, din provincie, m'am întâlnit cu una din primele antologii de poezie română, alcătuită de poligraful uitat, Teohar Alexi. *„Parnasul român" se cheamă acea culegere de versuri, în care am dat de Eminescu alături de Tăutu și de alți „juni de viitor". Glorie literară a zilei, putem dormi liniștiți!*

*

In sufletul meu, unde încă mai pot crește crinii, așează-ți toate cojile pe care le lepezi; îți dau voie! Sau: de amicitia.

EMILIA SĂRĂȚEANU (Sala „Universul") Portret

Scrisoare deschisă d-lui Şerban Cioculescu

de CONSTANTIN CALOTĂ

Stimate Domnule Cioculescu,

Vă adresez această scrisoare, cu ferma credință, că n'o veți aprecia, nici ca inoportună și nici ca lipsită de orice eleganță. De altfel, vă rog să fiți încredințat, că autorul ei nu vrea să tulbure, cu nimic, limpezimea amintirilor ce ne leagă și nici nu vrea să desgroape fapte, care să sdruncine prestigiul dvs. critic. Spiritele noastre s'au întâlnit, de mai multe ori, în aceeași atmosferă de înțelegere reciprocă, deși structurile ne erau diferite. Știți foarte bine, că n'am nici gustul pamfletului cu orice preț, care v'ar putea face să vă îndoiți de sinceritatea celor ce vă scriu. Vă rog, deci, să luați cuvintele mele drept nedumeriri și — dacă veți găsi de cuviință — să-mi faceți placerea unui răspuns. Fiecare din noi poate greși. Și mai ales știind, și unul și altul, că ideile își au originara lor forță de expansiune, greu de înfrânat, când intră 'n joc temperamente și structuri de cultură fatal diferite.

Vă aduceți aminte, că, acum un an, am ținut o conferință la societatea „Prietenii istoriei literare". Conferința voia să pună problema posibilității criticei ca disciplină autonomă și să indice o soluție, pe baza faptului coexistenței în artist a tuturor valorilor, cu mult și infructuos talent analitic diferențiate de Kant și de neokantienii ortodocși. Concluziile la care ajungeam atunci au avut norocul de a fi discutate pe larg — aproape într'o nouă conferință — de dvs. Zic: „am avut norocul" — întru cât, cunoscut fiind laconismul inexplicabil al criticilor asupra naturii artei lor, am putut să aud un cuvânt autorizat și să fiu martor la un act de sinceritate publică până atunci destul de pudic reținut. Concluziilor mele asupra panimpresionismului criticei, deci, asupra neputinții de constituire a criticei ca disciplină autonomă, strict estetic axată, — dvs. le negați îndreptățirea, fixând, după luxoase incursiuni teoretice, încrederea absolută în ceea ce numeați „esprit de finesse", ca apanaj al mentorului critic. Concluziile la care ajungeam eu aveau o fundamentare teoretică, filosofică; ale dvs. — o intuiție faptică, introspectivă. Ale mele au rămas aceleași; ale dvs. vom vedea ce întorsătură au luat sau pot lua.

Acestei mărturisiri făcute atunci, îi conexez o altă mărturisire, pe care ați făcut-o, după puțin timp. Nu mult după manifestarea reciprocă dela „Prietenii istoriei literare", m'am hotărît a lua contact cu dvs. După cum știți, intenționam publicarea a două studii: unul despre Arghezi; altul despre Rebreanu. V'am găsit în cancelaria „Seminarului Pedagogic". Citeați, foarte atent, studiul proaspăt apărut al d-lui Pompiliu Constantinescu despre Tudor Anghezi, marcând, cu asiduitate, pe margini și în text „confuziile" filosofice și critice ale autorului. Fiind eu însumi versat în terminologia filosofică, am discutat îndelung acele interminabile „confuzii" și „erezii", răsfățate maestos pe pagini întregi. Erați extrem de indignat și de decepționat, spunându-mi ,că veți scrie o recenzie ,care, de altfel, a și apărut în **„Curentul Literar"**.

Mărturisirilor menționate, deși orale, le-am acordat deplină încredere, așa cum se cuvine oricăror mărturisiri ale oamenilor ce s'au arătat, ulterior, a-și avea curajul răspunderii ideilor, pe deasupra eventualelor contingențe de timp. V'ați ținut dvs. oare de principiul fineții și de promisiunea din cancelaria instituției amintite? In legătură cu principiul fineții: **Da**: în aplicația lui practică; **Nu**: în fundamentarea lui teoretică. Cât privește promisiunea, n'ați ținut-o, decât în aparență. Dar, să vedem faptele. In articolul **Critică și laicitate**, prin care răspundeați d-lui Valentin Al. Georgescu, ați fost, din nou, pus în situația de a defini criticul și critica, definindu-vă totodată pe dvs. însivă ca apartenență critică. Iată, ce spuneați acolo: „Criticul laic e ținut să profeseze obiectivitatea, fiindu-i interzise proiectările narcisiste sau cristalizările, de tipul celei erotice, după formularea lui Stendhal. El este, în măsura în care se arată apt de receptivitate cât mai variată, interpretând cu egală înțelegere, scriitori deosebiți de propria lui structură. Creditul său e în funcție de înțelegere; simțirea **consonantă**, așa numita **Einfühlung** duce... la simpatii de tip subiectiv; neexclusiv, criticul e dator să releve considerativ și ceea ce nu se potrivește cu propria lui structură, cu gusturile și înclinările lui intime. A fi laic pentru un critic înseamnă întâi a nu-și face o religie din subiectivitatea sa". Tot în același articol, vă fixați poziția în „apărarea autonomiei fenomenului estetic".

Citind și reflectând asupra acestor afirmații precise și neținând seama de aluziile personale pe care le faceți ca aplicație, îmi vin în minte, d-le Cioculescu, tocmai nedumeririle de care vă vorbeam, la începutul acestei scrisori. Mă întreb pe rând:

1. Cum se împacă „spiritul de finețe", ca structură și instrument al criticului, cu „profesarea obiectivității", independentă de „proectările narcisiste"? Dacă metoda criticului este „înțelegerea" (cu aceasta sunteți adeptul, chiar al doctrinei de care vă temeți) prin „spiritul de finețe", — atunci această „înțelegere" nu se poate face decât strict narcisist. Fiecare va înțelege: **conform** felului său **de a privi**; **conform**: spiritului său mai mult sau mai puțin „fin". Și cred că-mi veți concede, d-le Cioculescu, afirmația consecventă, că acest spirit, oricât de fin, nu este exclusiv intelectual și pur, ci o imixtiune involuntară senzorial-emotivă de cel mai autentic specific uman. Și orice imixtiune de acest fel implică fatalitatea narcisismelor și cristalizărilor. Unde-i posibilă atunci „profesarea obiectivității"? E de dorit și chiar am avea dreptul să cerem unui critic „datoria de a releva considerativ și ceea ce nu se potrivește cu propria sa structură". Dar, la începutul acestei scrisori. Mă întreb pe rând:

(Urmare în pag. 3-a)

CARTE DE INCEPUT

de EUGENIU V. HARALAMBIE

Biruința electorală a ideii național-socialiste în Germania a provocat repercursiuni serioase în toate domeniile de viață și gândire ale poporului celui de al treilea Reich. Repercursiuni care s'au dovedit hotărîtoare în evoluția ce avea, firesc, să urmeze datei instaurării noului regim de guvernământ, știut fiind, că ideia național-socialistă circumscrie deopotrivă în noțiunea ei pe lângă normele de conduită ale individului și colectivului în viața cea de toate zilele în cadrul privat și al Statului și manifestările de ordin spiritual.

Era de așteptat ca și Literilor să li se deschidă drum nou. Ceea ce s'a și întâmplat.

Intr'adevăr, dela litera fixă și rigidă a științei Dreptului— totalmente revoluționat pentru a putea fi pus în acord cu concepția statal-rasială a Național Socialismului — și până la bijuteria fină a versului noua ideie se simte prezentă.

A fost o vreme — imediat după biruință — când s'au strâns în piețe cărțile jidovești și li s'au dat foc. Și'n vremea aceea umanariștii au protestat înspăimântați și jigniți — dar ceea ce făceau nemții atunci era ceva, într'adevăr, revoluționar dar și firesc. Ei se lepădau de-o literatură altoită artificial (și de aceea fără posibilitate de durată) pe poporul german și-și deschideau drum nou pentru literile autentice ariene.

Spectacolul de-o frumusețe rară prin înaltu-i simbol — odată văzut — este imposibil de uitat. (Iată, de ce, arderea de mai târziu prin diverse piețe ale maculaturii jidovești din Sărindar, din acea vreme, nu mi s'a mai părut de aceiași tărie ca a faptului petrecut cu puțini ani înainte în Germania).

Și pentrucă un Ștefan Zweig ori Emil Ludwig n'au mai avut posibilitatea circulatorie anterioară acestei dăți—umanariștii, au declarat decadența literaturii germane și mulți au și crezut în asta.

Se 'nșelau, însă, amarnic.

Se 'nșelau fiindcă literatura germană își deschidea încet dar masiv drum nou — așa cum mai târziu mașinq de războiu germană avea să desfacă făgaș nou poporului german.

De altfel scriitorii n'au devenit atunci scriitori.

Nu s'a întâmplat eroarea, ca, pe loc, luptătorii — minunate exemplare în activitatea lor specifică — să „devină" scriitori și să fie decretați oficial astfel.

Nu! — ei erau încă de ani de zile prezenți în scrisul german dar erau înăbușiți de cucuta judaică.

Un Rudolf G. Binding era de mult cunoscut la data asta ca și Hans Carossa — autorul acelei de neuitat cărți: „Sfârșitul doctorului Buerger", ori Paul Ernst, care deși moare în ajunul înscăunării național-socialiste a însemnat pentru literatura germană un punct luminos.

Dar dacă ei au început să se bucure de puterea circulatorie în propria lor țară — dacă vorbelor lor a început să li descifreze simbolul profetismului — ei aveau să îndure, în ceeace privește străinătatea, soarta guvernului lui Adolf Hitler. La început, batjocura, zeflemeaua — apoi, ignorarea ca după asta să isbucnească ura contra lor. Ura organizată de judaismul mondial.

Timpul critic, însă a trecut. Lumea s'a trezit la realitate. Lumea de pretutindeni.

A luat cunoștință de extraordinara ideie național-socialistă și din acuzatorii de ieri astăzi foarte mulți îi sunt amici.

(Urmare în pag. 5)

Literatură provincială

Arta adevărată se presimte de la cele dintâi rânduri. Poți să scrii șiruri de cărți, să știi să povestești, așa cum se povestește în majoritatea volumelor apărute, dar să nu faci altceva decât literatură. Căci dela literatură și până la arta cea mare, culmea este covârșitoare.

Din nenumăratele lucrări care în fiecare lună se tipăresc în Italia, rareori surprindem cărți unde să vorbească arta cu libertățile ei vii, pe care literatorul obișnuit nu și le poate însuși.

Am alături câteva din romanele și colecțiile de nuvele, în afară, bineînțeles, de retipăririle clasicilor sau a acelora ce încep să treacă în rândul autorilor consacrați. Dintre aceștia, tot mai stăruitor mă îmbie ultimul roman al lui Marino Moretti: Văduva Fioravanti, **apărut la Mondadori, luna trecută.**

Ca și adinioară, ispita trebue să aibă o deplină justificare. Când citeam astfel romanul „Cei curați la inimă", mă apropiam definitiv de acest scriitor al vieții provinciale, cum puțini are Italia literară de astăzi.

Marino Moretti are lumea, are universul său propriu, prin urmare din scrisul său isbucnește în toată voia și o artă proprie, pe care o simți dela prima întâlnire cu o carte a sa.

Incepând cu poezia, ca și alți confrați din țara sa, a trecut curând la proză.

Subiectele și le-a cules aproape totdeauna din mediul provincial. Provincia lui Moretti „il natio loco", — este tristă, asemenea condiției întregei vieți omenești, când ai isbutit să-i descoperi ascunzișurile. Dar acolo, în provincie, tot se mai întâlnesc suflete curate, nemăsgălite de caricatura civilizației. In ritmul zilelor banale, plate, cenușii, dintr'un târgușor sau chiar dintr'un sat, iată că se desprinde o dramă puțin obișnuită.

Deoparte, lumea celor buni, înfățișată de unul din eroii romanului (câteodată și o pereche), de cealaltă parte conspirația celor violenți, vulgari, dușmănoși.

Dar pentrucă am pornit să vorbim de literatura lui Moretti (a scris până acum 20 volume), deosebim și un alt caracter de seamă al eroilor săi. Culoarea cenușie, apăsătoare, prin care zărești mișcându-se protagoniștii din aceste volume, împrumută și sufletelor o nuanță asemănătoare.

De aceea, liniile sufletești ale eroilor nu sunt prea accentuate. Acești eroi sunt, așa cum însuși autorul a definit-o pe una din femeile romanelor sale, „nici frumoși, nici urîți".

Dar câtă bogăție de limbaj se găsește în ultimul roman, cu viață tot provincială, în Văduva Fioravanti! Uneori socotești că ai auzit vorbindu-ți în dialect pe cutare măcelar, pe cutare mahalagioaică, pentruca apoi să-ți dai seama că autorul a creiat un limbaj potrivit fiecărei persoane, fiecărui strat social din care a ieșit aceasta.

Arta stăpânește astfel pe toate căile, cu atât mai mult pe acelea ale stilului fluid, limpede și plin de viață.

C. N. NEGOIȚĂ

„Lauda somnului"

Am văzut atât de mulți oameni murind, și m'a înflorat lipsa lor de responsabilitate în fața morții. Căci trebue să ai o responsabilitate măcar față de sufletul tău. Nu este admis unui om, indiferent dacă moartea e legală sau nu, fortuită sau fatală, să suporte anularea lui celulară pentru un simplu capriciu al divinității.

Cine a fost nebunul, care a spus că viețile noastre sunt sortite reintrării în huma generică? Nici copii nu mai pot crede în acel neverosimil paradis.

Singuri doar nouă ne aparținem și această proprie posesiune ne însingurează atât de mult, că nu mai poate fi vorba decât de o supremă și triumfală intrare într'un mediu absolut personal. Moartea unui om nu se adaugă altora, nu ajută la popularea sau multiplicarea duhurilor. Ci înseamnă o reînchidere în spațiul de convulsii dela început. Ori este prea dureroasă această resemnare în irealitatea de sus, ca să aibă cineva curajul s'o primească lucid.

Duhurile noastre n'au valoare și nu-și capătă simbolul decât în corpuri. Nu ne eliberăm de suflete, oricât de păcătoase și măcinate de mustrări ar fi, ci și mai mult ni le întunecăm.

Nimeni până acum nu ne-a putut verifica dacă acolo e Lumină sau Seninătate.

Am trăit odată halucinația unui spirit neodihnit și pentru prima dată am avut certitudinea spaimelor mele de după moarte.

Oare sfinții n'au avut remușcări pentru moartea lor materială? In agonia lor, cu neputință să nu-și fi blestemat destinul și să nu fi implorat puțin hohotul divinității, care dispune!

Aș vrea totuși să mor, crezând că eu însu-mi am avut puterea să hohotesc la moartea mea. Astfel pasiunea nu capătă valori luciferice, prin acest perfect dispreț de lumea cealaltă, ci se absoarbe în altă dorință într'adevăr unică: aceea de a crede că mă voiu întâlni în imensele grădini ale paradisului cu sufletele lui Edgar Poê sau Platon, de pildă. Ca să-mi pot numai așa dimensiona voluptățile euforice și să-mi confrunt Ideile în cea mai apropiată lume a Umbrelor.

Responsabilitatea, care totuși mi se impune, se ridică însă pe planul acelor false esențe întrezărite aevea și amăgitor neaflate nicăiri.

Asta nu mai înseamnă pasiune de moarte, ci pasiune de a reînvia în fiecare dimineață. Căci trebue să mărturisesc un risc al metehnelor mele interioare: somnul meu de fiecare noapte egalează morții.

LAURENȚIU FULGA

CELINE EMILIAN Dans

C. MEDREA Broasca țestoasă

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL: PATIMA ROȘIE — piesă în 3 acte de Mihail Sorbul

In cadrul avant-premierei piesei „Patima Roșie"—ciudat sună calitatea de premieră atribuită unei piese care s'a prezentat de atâtea ori pe scena Teatrului Național — domnul Mihail Sorbul se plângea, dacă putem spune așa, de succesul dobândit de această dramă, succes care a făcut ca toate celelalte piese ale sale să fie socotite bune, dar mai puțin bune ca „Patima Roșie".

Dintru început trebue să spunem că publicul se înșeală dacă îl trece pe domnul Mihail Sorbul în rândul autorilor unei singure opere mari.

Bine înțeles există și la noi, ca în toate țările de altfel, asemenea autori. Mai ales romanul are un astfel de strălucit reprezentant.

Nu putem spune însă lucrul acesta despre domnul Mihail Sorbul. Dânsul nu este omul care, la o anumită vârstă, să-și fi scris opera de căpetenie, mai târziu neisbutind decât să trăiască în urma succesului dobândit de câteva personagii create într'un moment de mare inspirație.

MARIETA ANCA

Domnul Mihail Sorbul este, mai ales, un excelent meșteșugar, un autor care cunoaște prea bine tehnica necesară construcției unei drame, așa că piesa „Patima roșie" apare, cel puțin după părerea noastră, ca un moment foarte interesat, în evoluția firească a dramaturgului, iar nu ca o culme la care autorul n'a mai putut pe urmă să ajungă.

Mai mult chiar, socotim că i s'ar fi făcut un mai mare serviciu domnului Mihail Sorbul dacă i s'ar fi prezentat de astă dată o dramă mai puțin cunoscută dar la fel de bună, dacă nu chiar superioară „Patimei Roșii".

Ne gândim, de-o pildă, la „Dezertorul" și mai ales la acea excelentă piesă „Prăpastia", pe care mai târziu domnul Sorbul a transformat-o în roman sub titlul de „Mângâerile Panterei".

Așa însă, cetățenii văzând pe afișe numele domnului Sorbul tipărit alături de acela al Patimei Roșii, pot ușor ajunge la concluzia care îi face atâta sânge rău dramaturgului.

Am fost curioși să vedem dacă piesa domnului Sorbul, prezentată din nou pe scena Teatrului Național, își păstrează toată intensitatea dramatică remarcată de cei cari-au văzut piesa acum mai bine de douăzeci de ani.

Ne-am temut chiar să nu se înregistreze un nou insucces de natura aceluia dobândit în actuala stagiune de adaptarea scenică a „Doamnei Bovarry" sau de cu totul neexplicabila prezentare a comediei lui Labiche: „Pălăria florentină".

Cu toată bucuria trebue să recunoaștem că ne-am înșelat.

Piesa a dobândit un frumos succes, fiind urmărită de spectatori cu același interes cu care a fost privită și de spectatorii de acum un sfert de veac.

Sunt, bine înțeles, în drama domnului Sorbul, unele scene cari, din pricina trecerei vremei par oarecum neverosimile.

Autorul dă, de-o pildă, prea mare importanță faptului că Tofana este studentă silitoare — față cultă, deh! — acesta fiind chiar unul din motivele cari-l îndepărtează pe Rudi de ea

Acum când pe sălile facultăților întâlnim mai multe fuste de cât pantaloni, tirada lui Sbilț, care ar fi de părere ca porțile universității să fie închise pentru fete, apare oarecum deplasată.

Domnul Sorbul n'a urmărit, în piesa sa, să prindă o generație, să caracterizeze o anumită epocă.

Pe autor l-au interesat mai ales cele cinci personagii ale dramei sale: Tofana (mai ales Tofana), Șbilț, Rudi, Crina și Castriș.

Pe aceeaș Tofană de acum 25 de ani o putem întâlni și în viața de astăzi, bine înțeles ceva mai puțin pătrunsă de importanța licenței în litere pe care o va dobândi în curând.

Și tot așa, pot fi întâlniți și astăzi un Sbilț, un Castriș, un Rudi, o Crină.

Iată pentru ce piesa s'a bucurat la reluare, de același succes dobândit acum 25 de ani.

Personagiile domnului Sorbul continuă să trăiască pe scenă, făcându-i pe spectatori să participe la micile și marile lor tragedii.

Trecând la distribuția piesei, vom remarcă mai întâiu diversitatea comentariilor din foyerul teatrului, în legătură cu jocul interpreților.

Lucrul are o explicație foarte logică: Personagiile dramei domnului Sorbul nu sunt realizate pe o singură linie. In „Patima Roșie" nu întâlnim oameni definitiv buni și oameni iremediabil răi. Mai întâiu de toate, întâlnim în această piesă oameni, oameni pur și simplu, încărcați cu toate calitățile și defectele omenești.

Pentru spectatorii comozi, aceste acrobații scenice ale autorului, aceste treceri rapide dela o stare sufletească a eroilor la alta par oarecum nefirești. Spectatorul preferă să știe dela început: Cutare personaj este simpatic, cutare este antipatic.

Astfel de spectatori vor putea cu greu să participe la jocul unor interpreți inteligenți ai „Patimei roșii". Ei și-au făcut, dela lectura piesei, o părere definitivă despre eroii domnului Sorbul. Unii dintre ei au impresia că Tofana este o femee rea și vulgară. Aceștia vor părăsi teatrul, convinși că doamna Marieta Anca a prezentat o Tofana prea intelectualizată. Alții, trecând cu vederea rudenia ei cu Haralambie Sbilț și lăsându-se păcăliți de licența Tofanei, o vor socoti doar intelectuală. Aceștia îi vor reproșa doamnei Anca vulgarizarea personajului pe care l'a interpretat.

După părerea noastră, Tofana, în frântura de viață prezentată de autor, nu este nici studentă, nici nepoata hingherului Haralambie Sbilț. Este mai ales, femeea care iubește (ea are impresia că îl iubește pe Rudi pentrucă îl poate dominâ — iarăși povestea studentei superioare — și, în fond, pasiunea ei, împreună cu gelozia, au fost iscate de panglicuțele atârnate la mandolina oarecum bărbierească a unui Rudi de acum douăzeci și cinci de ani) și care înțelege să-și apere până la urmă această mare dragoste a ei.

Pe această femee pasionată a isbutit s'a creeze în condiții excelente, doamna Marieta Anca.

Se prea poate ca maniera sa de interpretare să-i fi obosit pe unii dintre spectatori. Aceștia trebue să-i fie recunoscători interpretei care le-a dat ocazia să și gândească puțin.

Insemnăm aici cu toată bucuria a doua mare isbândă a domnului Băltățeanu din această stagiune: După Rudolf din „Doamna Bovarry", Șbilț din „Patima roșie".

Un Șbilț, astfel cum suntem convinși că domnul Bumbești, nu l-a văzut. Un Sbilț care apărea, pe semne doar în visele bune de până acum ale domnului Sorbul. Din același rol interpretat până acum de Mihalescu, de Brezeanu sau de Calboreanu, domnul Băltățeanu a isbutit să scoată efecte nebănuite, prezentând un Sbilț-om, iar nu brută sau doar ratat, cum și l-au închipuit unii. Isbucnirea de durere din actul II l-a făcut simpatic în ochii spectatorilor, iar durerea resemnată care putea fi bănuită în interpretarea din actul III a domnului Băltățeanu a făcut ca scena oferirii revolverului să pară cât se poate de verosimilă.

Domnul Aurel Munteanu, interpretul lui Rudi, influențat de o replică a acestuia din actul III, (atunci când declara că e o victimă în mâinile femeilor) ne-a prezentat un Rudi oarecum bleguț, lipsit de atributele cuceritorului despre cari se face atâta caz în cursul piesei. Un personaj pe care Iancovescu îl ridicase pe planul I, a fost trecut în umbră de acest nou interpret.

In schimb domnul Emil Botta, cu mijloace destul de simple, a adus pe primul plan al atenției spectatorilor, rolul aproape alb al lui Castriș — cunosc oameni cari-au citit piesa și cari nu-și mai aduceau aminte de existența acestui personaj.

Mai ales în actul II, domnul Botta a isbutit să-l prezinte pe Castris, astfel cum cred că nici autorul n'a sperat vreodată să-l vadă.

In rolul Crinei, a apărut o foarte talentată debutantă: domnișoara Anca Sahighian. Dânsa n'are însă nimic comun cu acest rol. Am fi văzut-o, mai de grabă, interpretând rolul Tofanei într'un spectacol onest dat de elevii conservatorului.

EMIL BOTTA

Director de scenă a fost domnul Bumbești. Așa scrie pe afiș. Domnul Bumbești a crezut, pe semne că acțiunea piesei se petrece în Olanda, țara în care nu se fură nimic. Așă doar se explică prezența cuerului cu paltoanele Tofanei și ale lui Castriș, instalat într'o sălită în care poate circula oricine, după pofta inimei.

TRAIAN LALESCU

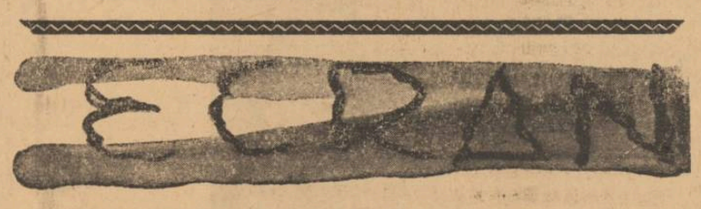

CINEMA TRIANON: „OPERETA FARA NUME"

Deși „reclama e sufletul comerțului", nu mă dumiresc dece s'a făcut atâta vâlvă și s'au putut institui premii pentru găsirea titlului cel mai nimerit, unui film atât de slab ca această operetă fără nume.

Subiectul, de-o naivitate agasantă, are o serie de scenarii a căror explicație ar putea fi dorul de a ieși din comun. Insă această originalitate „masivă", nu prinde.

Citez la întâmplare unul din fragmentele „tari" ale filmului.

„El" și „Ea", petrec la o serbare câmpenească.

Din motivele cari vor fi văzute de cei cari au lăudabila intenție de a găsi un titlu filmului, tinerii îndrăgostiți se refugiază în eternul parc, oprindu-se, conform tradiției, pe marginea lacului, la a cărui vedere, „El" este tentat să se scalde, sub razele lunei. -Argumentele aduse de „Ea" din punctul de vedere al lipsei costumelor de baie nefiind de actualitate, îl vedem pe eroul nostru bucurându-se de binefacerile unei partide de înnot.

Tentată de temperatura apei, pe care o încearcă dealtfel cu degetele dela piciorul stâng, ingenua își lasă și ea vestmintele pe mal, făcând un plongeon, concomitent cu focurile de artificii — cari sunt însă după câteva secunde eclipsate de o ploaie torențială, tot atât de puțin la locul ei, ca și cele povestite mai sus.

Deși în pericol de-a se înneca din cauza valurilor și-a ploii, după o rapidă demonstrație de înnot, Inge ajunge la mal. Bineînțeles, la câțiva metri de locul unde-și lăsase rochia, pantofii, etc. etc.

Luna e ascunsă între nori. Distingem totuși conturul unor picioare frumoase, ce aleargă în ritmul ploii, și cari pot fi admirate în momentul când luna apare; nefericită această idee să faci baie 'n luna Mai, având în loc de costum de baie o umbrelă, trimisă de destin...

In scurt timp „Ea" reapare îmbrăcată tot atât de impecabil ca înainte de-a începe potopul și acțiunea continuă, încercând să tindă spre verosimil.

Cum jocul Mariei Jakobi ne este de mult cunoscut, n'am avut nici o decepție în ceeace o privește.

Voiu fi însă ceva mai prudentă de acum încolo și nu mă voiu mai duce la filme cărora nu le poate fi găsit un nume nici de obișnuiții nași.

ADRIANA NICOARA

Moartea în scenă

Dela linia dreaptă de viață, pe care o bat zilnic oamenii, se depărtează un ins, dezertând din rânduiala socială. Această dezertare poate să îmbrace diferite forme și mai cu seamă două: prostia și moartea.

Noi privim și ne manifestăm deosebit față de aceste două moduri de dezertare. Pentru prima luăm o atitudine de ras, de batjocură, pe când pe a doua o privim cu milă, durere, sau chiar lacrimi.

Vasăzică aceste două dezertări dela rânduiala socială ne produc două sentimente diametral opuse, chiar antipodice: comicul (prostia) și tragicul (moartea).

Moartea, prin însăși conținutul notelor ei, este un moment serios în societate. Ca și „jurul" ei sunt finalizarea unei existențe; rezultatul unei lupte veșnice și negale, între om și natura totdeauna dușmană.

Teatrul, în tendința de sintetizare și idealizare a vieții, a găsit mijlocul, destul de comod, de a realiza senzații tari, aducând moartea, ca act fizic, în scenă.

Cea mai mare parte din tragedii, drame romantice și tragicomediile teatrului modern, se sfârșesc cel puțin cu o moarte (fără să mai vorbim de „Hamlet"). Actorul, sau actorii destinați să moară, trebue să ne pregătească treptat, pentru acest desnodământ, adică să-și compună rolul de tragedie, căutând diferite efecte, pentru a putea face la urmă pe spectatori să spună transportați și impresionați:

„ Vai, ce frumos și nobil a murit X !"

Cei cari au asistat la ultimele clipe ale unei rude, prieten, sau cunoscut, știu cât de puțin estetic este acest „spectacol".

Agonia oricărei vietăți nu poate decât să-ți producă milă și compătimire. Figura unui muribund emană ultimele sforțări și agățări disperate de viață.

Strâmbături, schime, svâcniri, ochi holbați, guri cari nu mai pot articula ,desigur că nu-ți vor produce niciodată o emoție estetică.

Nu s'a văzut nici un muribund agățându-se cu mâinile de tablia patului și debitând „patru pagini mari" de text lirico-eroico-tragico-patetico-etc... plin de tirade și figuri de stil eftine, cari „te mișcă până la lacrimi".

Sunt, într'adevăr, unii muribunzi lucizi, dar nici aceștia nu fac oratorie, ci își iau rămas bun dela cei care-i asistă, sau se impacă cu cei supărați.

Desigur că și „oamenii mari" mor la fel. Inainte de-a fi „oameni mari", sunt oameni; fac parte din rotițele de angrenaj ale societății, niște rotițe mai importante și perfecționate ,totuși plăsmuite din același aluat ca și celelalte.

Ei bine, în ultimele clipe, pe scenă, ale acestor „oameni superiori", asistăm la niște pseudo-

lecții de morală, patriotism, umanism, emanate, de cele mai multe ori, sub formă de tirade în versuri, spuse cu gura strâmbă și întovărășite de svâcnituri și sărituri, sub pretext că „așa mor eroii". Lumea aplaudă și e emoționată, autorul e declarat genial și actorul talentat.

Nu numai că asemenea scenă nu servește artei, ci poate chiar să contribue la căderea unei piese bune.

Merg astfel de spectacole pentru „masse", să vadă cât sânge rece are cutare voevod, în ultimele clipe, sau cum pedepsește tatăl pe un ticălos care i-a dezonorat fata și familia, etc... dar pentru alcătuirea unui spectacol de artă, nu.

Dece suntem neapărat obligați să aducem moartea ca parte activă în scenă?

Această rămășiță a teatrului romantic ar trebui să dispară. Tragedia grecească, dela care avem atâtea de învățat, ne rezolvă și această problemă.

In teatrul antic, moartea este povestită. Este un fapt auditiv și nu unul vizual, cum a fost, speculat, fără un real folos, de teatrul romantic și în parte de cel modern.

De câte ori a fost imitat teatrul grecesc, spectacolul n'a avut decât de câștigat.

Am văzut acum câțiva ani, la teatrul „Regina Maria", o dramă, jucată de d-na Lucia Sturza-Bulandra și d. G. Storin.

In actul I ni se înfățișa armonia unei case de om cumsecade. De cum s'a ridicat cortina pe actul II, ne-am dat seama că cineva a murit și acel cineva era personajul interpretat de d. Storin.

La ce-ar fi fost necesar să-l vedem pe d. Storin sbătându-se și bolborosind ultimele dorinți ale unui cap de familie, când exteriorul și mai ales sbuciumul sufletesc al d-nei Bulandra ne-au lămurit pe deplin. Dar pentru asta trebue un autor talentat și un actor bun.

In „Oaspele nepoftit", drama de mare talent a lui Maurice Maeterlinck, nici nu vedem măcar muribundul, totuși, fiecare scenă este stăpânită de prezența morții și intrarea actorului care anunță moartea, este așteptată ca o certitudine.

Dacă „Avram Iancu", creația d-lui Lucian Blaga, ar fi încăput pe mâna unui fabricant de efecte patriotico-literare (gen Vasile Alecsandri și discipolii săi, de care e plină literatura de azi) ar fi însemnat un spectacol banal și nimic mai mult, dar bunul simț estetic al d-lui Lucian Blaga, l-a ajutat să colaboreze cu mitul poporan și astfel, în loc ca Avram Iancu să moară în svârcoliri cântând „Deșteaptă-te Române" sub ochii înlăcrimați ai spectatorilor, l-a trimis, după cum spune și legenda, în pădure să se facă pasăre. Așa, a reușit să atingă arta.

In teatru moartea „reală" cu tot anturajul ei de fapte cari o preced și o urmează, este fotografie; și e cunoscută prăpastia dintre artă și fotografie; însă moartea „teatrală", departe de-a fi artă, nu e nici măcar fotografie.

PATRAȘCU ION SARBUL

FOX MOVIETONE

V. MAXIMILIAN

după succesul „Papa se lustruește" joacă o piesă originală: Păcatul lui Năică" de Const. Colonaș.

MIA APOSTOLESCU

după ce și-a dat de câteva ori demisia în ultima săptămână, s'a decis totuși să joace în noul spectacol al d-lor Maican și Pulu Maximilian.

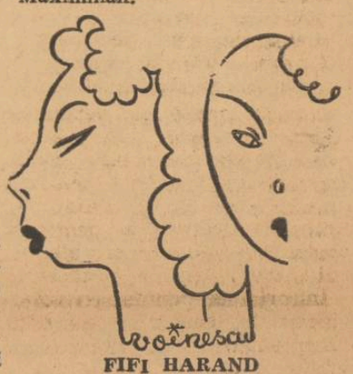

FIFI HARAND

„trece la revistă". După frumosul succes din „Un băiat iubea o fată", prezența sa într'un spectacol muzical este bine venită.

CU PRILEJUL UNEI INTERPRETARI LA „FILARMONICA". — Este rară, în primele desfășurări ale unei cariere de concertist, prezența credincioasă, dealungul tuturor manifestărilor ce o compun, aflarea semnelor unor orientări estetice, unor principii artistice, unor directive de conduită muzicală, am spune, atât de accentuate și de hotărîtoare ca acelea mărturisite până astăzi, de pianista Silvia Șerbescu, în decursul concertelor d-sale.

Din acest punct de vedere, poate că nici nu s'ar putea vorbi de progres în arta d-sale. Ar fi, într'un fel, o diminuare a activității d-sale din trecut, care, ne amintim foarte precis, a avut, încă dela începuturile ei, pecetea acelorași mari calități, virtuți artistice, mai curând, pe care le pune în evidență și astăzi.

Totuși, Silvia Șerbescu și-a păstrat, în afara bineînțeles a problemelor de pură măestrie instrumentală, a căror aprofundare și rezolvare tot mai extinse înseamnă și evoluție, posibilități de înaintare pe calea realizărilor interpretative prin însuși modul în care a înțeles să-și formeze repertoriul.

Asistăm, nu arareori, la apariții concertistice de debut, în care Bach, Mozart, Beethoven, Schumann, Brahms, sunt atacați pieptiș, cu degetele încă tresărinde de muncile școlare ale claviaturei, cu glasul magistrului încă prezent în mintea abia trezită la căutarea unui drum propriu, în timp ce pe o temelie încă fragilă, temerarul tânăr încearcă să zidească neașteptate palate.

Asistăm la alte forme ale grăbirei tinerești uneori nu numai tinerești, a concertistului, astfel numit pentrucă dă concerte, iar nu totdeauna pentru că le dă cum se cuvine, care sunt înșiruirea precipitată a zeci de opere în repertoriu, a angajării, pe nerăsuflate, la tot felul de răspunderi muzicale.

Cu timpul, unii din cei care își asumă riscurile unor astfel de procedări, își dau seama de erorile lor, dar de cele mai multe ori, e prea târziu.

Silvia Șerbescu a fost, prin admirabila seriozitate a judecății ei artistice, întotdeauna departe de primejdii de felul celor trecute în revistă. Această concertistă, care încă dela primele ei afirmări s'a situat pe primul plan al artei românești a pianului, a înțeles totuși să scruteze îndelung fiecare compoziție însemnată către care s'a îndreptat și să-și clădească bazele de statornicire ale talentului său cu o luare aminte, un spirit critic, o onestitate artistică, excepționale. A pus la încercare marile mijloace ale tehnicei de forță, de bravură, de strălucire, cu concertele de Liszt. De mare expansiune dinamică și patetic accent dramatic, cu concertul de Rachmaninoff. De invocare a învăluirilor vii și calde de ritmuri și culori, a reînoitei virtuozități a pianului modern, cu „Nopțile în grădinile Spaniei" a lui Manuel de Falla, a iscodirilor complicate și îndrăsnețe ale muzicei dornice de noi cuceriri în lumea polifonică, cu concertul lui Prokofieff.

A aprofundat întotdeauna. Și-a oțelit, și-a amplificat, și-a pus la încercare stăpânirea pianului. arta de a-l face cât mai desăvârșit mijlocitor.

Și acum a privit în față, cu conștiința deplină a tot ceea ce poate cuprinde această hotărîre, un concert de Beethoven.

Primul pe care îl interpretează. Primul care a putut răsfrânge tot ceea ce această artistă a clădit până astăzi, a desvoltat, a limpezit, în urmărirea unor țeluri muzicale care califică dela sine valoarea și talentul.

Concertul în mibemol, pe care l-a interpretat la „Filarmonica", sub bagheta maestrului Georgescu, fixează de acceea un moment însemnat în cariera eminentei pianiste române, în acelaș timp, punctul de plecare către cuceririea culmilor literaturei pianului, pentru care este, cu adevărat, pregătită.

ROMEO ALEXANDRESCU

PREISTORICE

INVENTATORUL BAȚULUI DE CHIBRIT

Inventatorul: Dac'așĭ ști ce trebue să-i pun în vârf ca să se aprindă, așĭ fi un om fericit!

Giovanni Papini

O vizită la Lenin

M'am sbătut aproape o lună, dar în sfârșit am isbutit. Venisem în Rusia numai pentru a cunoaște pe acest om și nu voiam să plec înainte de a-l fi auzit vorbind. Cred că este, în felul lui, unul dintre cei trei sau patru contemporani, care merită să fie ascultați. Ca să ajung până la el, m'a costat aproape douăzeci de mii de dolari — cadouri la nevestele comisarilor, bacșișuri soldaților roșii, daruri pentru orfelinate — dar nu-mi pare rău de ei.

Se spunea că Vladimir Ilich e bodnav, obosit și că nu poate primi pe nimeni, afară de intimi. Nu mai stă la Moscova, ci într'un sat apropiat, într'o veche vilă boerească, cu obișnuitul peristil de coloane albe la intrare. Vineri seara, ultimele dificultăți fură înlăturate și telefonul mă înștiință că eram așteptat pentru Duminecă. Ii spuseseră lui Lenin că banii mei ar putea ajuta la începuturile greoae ale NEP-ei și consimțise să mă vadă.

M'a primit soția, o femee grasă și tăcută, care se uită la mine cum se uită infirmierele la un bolnav nou, internat în spital. Pe Lenin l-am găsit într'o mică verandă, așezat la o masă mare, plină de coale de desemn. Mi-a făcut impresia unui condamnat, căruia i se îngădue să se amuze cu nimicuri în ultimele ceasuri ale vieții.

Cunoscuta figură mongolică părea de caș vechiu și uscat: uscat și totuși moale. Țeasta, printre buzele murdare, lăsa să se vadă șirul stâng de dinți. Craniul mare și chel dădea impresia unei cutii barbare, scoasă din osul frontal al vreunei fosile monstruoase. Doi ochi vicleni și iscoditori de vulpe se ascundeau sub pleoapele însângerate. Mâinile se jucau cu un creion de argint: vedeai că fuseseră groase și puternice, mâini de țăran, dar acum, descărnate, prevesteau moartea. N'am să pot uita niciodată urechile de fildeș, alterat, întinse în afară, ca pentru a prinde ultimele sunete ale lumii, înainte de marea tăcere.

In primele minute, convorbirea fu destul de penibilă. Lenin căuta să mă cântărească, însă cu un aer distrat, ca și cum și-ar fi îndeplinit o datorie, care nu-i mai dădea atâta ghes. Inaintea acelei măști de pergament, obosite, nu mai găseam curajul de a pune întrebările, pentru care venisem. Ingânai, la întâmplare, un compliment pentru marea operă realizată de el în Rusia. Fața-i vestejită se umplu, atunci de cute spectrale, care voiau să fie surâs sarcastic.

— „Dar era gata totul, exclamă Lenin, cu vervă neașteptată și aproape crudă,—era gata totul, înainte de a veni noi! Străinii și imbecilii cred că s'a creat ceva nou aici. Greșală de burghezi orbi. Bolșevicii nu au făcut decât să adopte, desvoltându-l, regimul instaurat de țari, singurul care se potrivește poporului rus. Nu se pot conduce o sută de milioane de brute, fără ciomag, spioni, poliție secretă, teroare, spânzurătoare, tribunale militare, ocnă și torturi. Am schimbat doar clasa, care-și baza egemonia pe acest sistem. Erau șaizeci de mii de nobili și poate patruzeci de mii mari biurocrați — în total o sută de mii de persoane. Astăzi sunt, aproximativ, două milioane de proletari și de comuniști. Este un progres, un mare progres, fiindcă privilegiații sunt de zece ori mai numeroși, dar nouăzeci și opt la sută din populație nu a câștigat, în schimb, cine știe ce. Fiți sigur că nu a câșigat nimic, și e tocmai ce trebue, ceea ce doresc și, de altfel, ceea ce e absolut inevitabil".

Și Lenin începu să râdă în surdină, ca negustorul care, după ce a tras pe sfoară pe cineva, se uită satisfăcut după mușteriul păcălit:

— „Dar atunci mormăii, Marx și progresul și celelalte?"

Lenin mă privi cu un aer de mare uimire.

— „Fiindcă sunteți străin și om de vază, reîncepu, dumneavoastră vă putem spune totul. Nimeni nu vă va crede. Dar amintiți-vă că Marx însuși ne-a arătat valoarea pur instrumentală și fictivă a teoriilor. In starea, în care se găseau Rusia și Europa, a trebuit să mă servesc de ideologia comunistă, pentru a ajunge la adevăratul meu scop. In alte țări și în alte timpuri, m'aș fi servit de alta. Marx nu era decât un evreu burghez, cățărat pe statistici englezești și, în taină, admirator al industrialismului. Ii lipsea simțul barbariei și de aceea era abia o treime de om. Un creer îndopat de bere și de hegelianism, pe care prietenul Engels îl injecta cu câte o idee genială. Revoluția rusă e o desmințire perfectă a profețiilor lui Marx. Comunismul a învins tocmai acolo, unde nu era aproape deloc burghezie.

„Oamenii, domnule Gog, sunt sălbatici fricoși, care trebuie să fie conduși de un sălbatic fără scrupule, cum sunt eu. Restul, — flecăreală, literatură, filosofie și alte nerozii de soiul ăsta. Și cum sălbaticii seamănă cu delicvenții, idealul suprem al oricărui guvern trebue să fie acela de a-și transforma țara într'un fel de temniță. Vechia catorgă țaristă este ultima expresie a înțelepciunii politice. Dacă te gândești bine, viața de penitenciar este cea mai potrivită pentru mijlocia oamenilor. Ne mai fiind liberi, sunt, totdeodată, scutiți de riscurile și necazurile responsabilității și în condiții de a nu mai putea face rău. Indată ce un om intră în carceră, trebue neapărat să ducă o viață de inocent. Pe deasupra, nu mai are nici gânduri, nici preocupări, fiindcă e cine să gândească și să comande pentru el: lucrează cu trupul, dar spiritul se odihnește. Și știe că în fiecare zi o să aibă de mâncare și unde să doarmă, chiar dacă nu muncește, chiar dacă e bolnav, fără să se sbată ca ceilalți, liberi, pentru a-și procura o pâine în fiecare dimineață și un culcuș în fiecare seară. Visul meu e să transform Rusia într'un imens penitenciar, — și să nu vă închipuiți că o spun din egoism, fiindcă într'un astfel de sistem cei mai robi și mai sacrificați sunt tocmai șefii ocnei și temnicerii.

Lenin tăcu brusc și începu să privească atent un desemn, pe care-l avea dinainte. Reprezenta, îmi pare, un palat înalt ca un turn cu nenumărate ferestre rotunde. Indrăsnii să pun una din întrebările mele:

„Dar țăranii?"

„Urăsc țăranii, răspunse Vladimir Ilich, cu o strâmbătură de desgust, urăsc mugik-ul idealizat de Turghenieff, un ramolit occidental, și de Tolstoi, un faun ipocrit și convertit. Țăranii reprezintă tot ceea ce eu detest: trecut, credință, erezii și manii religioase, lucru manual. Ii tolerez și mă port frumos cu ei, dar îi urăsc. Aș vrea să-i văd dispărând pe toți, până la unul. Un electrician valorează, pentru mine, cât o sută de mii de țărani.

Când vom ajunge, cum sper, să trăim cu alimentele produse de mașini, în câteva minute, în uzinele noastre chimice, vom putea să masacrăm prostimea, devenită inutilă. Ori se vor face toți muncitori, ori vor crăpa. Viața în natură e o rușine preistorică.

Să știți odată pentru totdeauna că Bolșevismul reprezintă un războiu triplu al barbarilor științifici împotriva intelectuallior putrezi, al Orientului contra Occidentului și al orașului împotriva satului. Și în aceste războaie nu vom sta să alegem armele. Individul trebue suprimat. E o invenție a Grecilor pierdevară și a fantasmagoriilor germane. Cine se va opune va fi tăiat ca o bubă primejdioasă. Sângele e cel mai bun îngrășământ oferit de natură.

Să nu credeți că sunt crud. Toate aceste împușcări și spânzurări, care se execută din ordinul meu, îmi fac rău. Urăsc victimele mai ales fiindcă mă silesc să le ucid. Dar nu pot face altfel. Visez să fiu directorul general al unui penitenciar model, al unor ocne liniștite și bine întreținute. Dar sunt, ca în toate închisorile, și rebeli, neliniștiți, din aceia care au stupida nostalgie a vechilor ideologii și mitologii omicide. Toți aceștia trebuesc suprimați. Nu pot îngădui câtorva mii de bolnavi să compromită fericirea viitoare a milioane de oameni. Și la urma urmei, extracțiile de sânge, care se practicau înainte, nu erau un rău tratament fizic. Există o anumită voluptate în a te simți stăpân pe viață și pe moarte. De când bătrânul Dumnezeu a fost omorât — nu știu bine dacă în Franța sau în Germania — anumite satisfacții au fost acaparate de om. Eu sunt, dacă vreți, un semizeu local, poposit între Asia și Europa, dar câte un mic capriciu mi-l pot totuși satisface. Sunt gusturi, a căror taină se pierduse, cu decadența păgânilor. Sacrificiile omenești aveau și ceva bun: erau un simbol profund, o înaltă învățătură, o sărbătoare sănătoasă. In locul imnurilor supușilor, eu aud urcându-se până la mine urletele celor închiși și ale muribunzilor, — și vă asigur că n'aș da această simfonie pe toate noua ale lui Beethoven, Ea e cântarea de prevestire a fericirii viitoare.

Avui impresia că fața descompusă de cadavru, a lui Lenin se apleacă înainte să asculte o muzică tăcută și solemnă, pe care numai el putea s'o asculte. Intră doamna Krupskaia și-mi spuse că soțul ei se sime obosit și are nevoe de puțină odihnă. Ieșii îndată.

Am cheltuit aproape douăzeci de mii de dolari, pentru a vedea pe acest om, dar, ca să spun drept, nu-mi par asvârliți în vânt.

Din „GOG"

trad. de **Mircea H. Popescu**

Ghimpi și stele

Carul mare în timp de răsboiu
E altfel decât în timp de pace.
Mai e o nădejde, Doamne, mai e
O vreme care să ne împace?

In aer totul e la pândă și noaptea
Ghimpii trandafirului par de oțel.
Pe cer carul mare și-a oprit stelele,
Privind cu ochii scânteind la măcel.

Peste noi, departe, privește văile
Unde n'a mai rămas pasăre pe ram.
Prin pădurile triste pe unde trec roțile
Calul de fier s'a smucit din ham.

Cât un uruit mare e tăcerea!
S'au pornit care, s'au ciocnit oști,
Obuzele țes garduri de sârmă după care
Se-arată și o moarte pe care n'o cunoști.

EMIL GULIAN

Note germane

HERMANN LÖNS

a fost o apariție aparte în literatura germană de dinainte de celalt războiu mondial. Neadaptat și inadaptabil, a cunoscut toate fețile vieții. A vrut să se facă medic și a părăsit studiile. L-au atras științele naturale, dar n'a avut răbdarea să se facă naturalist. A fost ziarist în Gera, în Buckeburg și Hannovra, risipindu-și fără precupețire timpul și extraordinaru-i talent. A căutat fericire fără a găsi măcar un pic din mulțumirea de care avea atâta nevoie. In cele din urmă

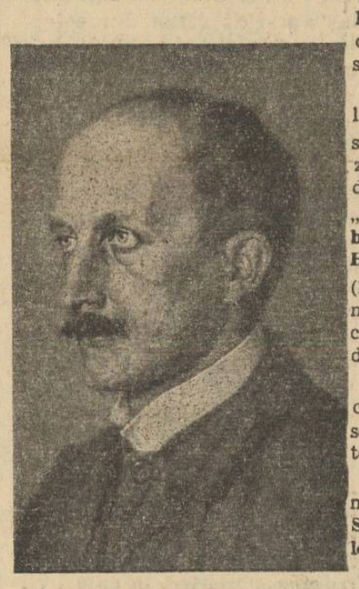

Hermann Löns

se retrage și încearcă să trăiască din modeste venituri de scriitor. Insă nici de astădată nu poate fi mulțumit. Toate câte le încearcă el ies pe dos. Nefericit în repetatele-i căsătorii, zbuciumat și nestatornic, Löns e tipul omului genial care nu-și poate găsi echilibrul decât în momentele cari îl scot din el însuși. Și aceste momente le-a căutat și găsit în liniștitoarele și limpezitoarele ceasuri de vânător pentru care arma și vânatul nu sunt decât pretext, căci pe el îl atrăgeau marile și atentele plimbări prin revierele atât de pline de semne și graiuri ale naturii. Străbătând câmpia și pădurea, Löns a băut din izvoarele lor mântuitoare. In mlaștinile peisagiului a învățat să vadă nu numai apa tulbure ci și oglindirile răsăriturilor și ale apusurilor.

In prelungile adieri de vânt a început să deslușească noimele ascunse ale vieții tuturor viețuitoarelor și ale propriei sale existențe. In toate cărțile pe care le-a scris, se resimte binecuvântata apropiere de natură. Și Löns știe să te prindă cu muzica unei limbi literare pe cât de nepretențioase, pe atât de inedite Unele pasagii ale povestirilor sale, astăzi populare, ca și unele cântece scrise de el, sunt așa de împlinite, încât uiți că sunt opera unui autor.

Opera lui Löns, nu este prea vastă și nici operă a unui scriitor ajuns repede la maturitate. La 35 de ani publică două cărți **Mein goldenes Buch** (1901) — versuri și **Mein grünes Buch** (1901) — povestiri vânătorești. Abea în **Mein braunes Buch** (1906) — tot descrieri ale naturii în legătură cu vânătoarea, — deci când împlinise 40 de ani, Löns e în deplină stăpânire a calităților sale plăsmuitoare. Odată atins acest nivel, autoul dărulește literaturii germane cărți de netrecătoare proză, — după ce, în volumele de versuri **Mein blaues Buch** (1909) și **Der kleine Rosengarten** (1911) depășise atmosfera impresionistă a producției sale lirice de până atunci, scriind balade și cântece cari, foarte aproape de cântecul popular, se situiază în afară de timp.

Povestiri, schițe geniale, nuvele unice din viața animalelor constituie cuprinsul volumelor: **Da draussen vor den Tore** (1912) și **Mein buntes Buch** (1913) și al cărților **Krant und Lot, ein Buch für Jäger und Heger, Auf der Wildbahn, Hoh Rüd ho! Mümmelmann, Widu, Aus Forst und Flur** și **Wasserjungfern** „povești despre trimișii verii și vestitorii soarelui".

Convins că fiecare e dator să lupte cu destinul și nu să i se supună orbește, Löns concretizează această convingere prin două romane pe care le numește „tendențioase": **Ler letzte Hansbur** (1909) și **Da hinten in der Heide** (1910), das **Zweite Gesicht** (1911). Dar capodopera sa e romanul **Der Wehrwolf** (1910) o cronică de pe timpul războiului de treizeci de ani.

In romanele sale, Löns ne deschide porțile către cunoașterea sufletului țăranului german de totdeauna.

In afară de acestea, Löns a mai publicat (1906) studii despre **Spitteler, Oskar Wilde** și **Napoleon** („Lui-même").

In 1914 se înrolează voluntar și cade în Franța, lângă Loire, în ziua de 26 Septembrie. El se născuse la 29 August 1866 în Kulm.

Toată viața fusese un sbuciumat, nici o altă moarte nu i-ar fi putut încheia chinuita existență decât moartea de erou.

Löns ar mai fi dat cu siguranță pagini geniale literaturii germane. Totuși opera lui nu se înfățișează ca un torso, ci drept lucru desăvârșit.

El e și autorul vestitului și actualului **„Engellandlied"** („Denn wir fahren gegen Engelland").

LISA WENGER

născută Ruutz, la 25 Ianuarie 1858, în Berna, a murit, zilele acestea, la moșioara-i din Corona (Tessin).

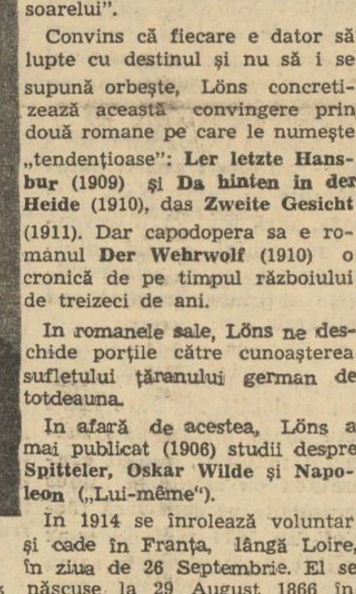

Lisa Wenger

Dedicându-se târziu literaturii, căci până pe la vârsta de 46 de ani fusese pictoriță, Lisa Wenger s'a impus repede în rândul celor mai de seamă scriitori elveției ai secolului nostru.

Mare îndrăgostită de peisagiu și profundă cunoscătoare a sufletului omenesc, Lisa Wenger e o excedentă povestitoare a vieții noastre de toate zilele, pe care o descrie cu mijloace firești, pline de culoare și adevăr. Aproape toate cărțile ei poartă pecetea unei pesonalități femenine deosebite.

Din vasta-i operă reținem: **Das blaue Märchenbuch** (1905) romanele **Prüfungen** (1908), **Die Wunderdoktorin** (1910), **Der Rosenhof** (1915, premiat cu premiul Schiller), **Er und Sie und das Paradies** (1918), **De Vogel im Käfig** (1922) **Die Longwy und ihre Ehen** (1930); nuvelele: **Irrende** (1912), **Amoralische Fabeln** (1920), **Der Garten** (1925); povestirile din volumul **Die Altweibermühle** (1921), **Hans Peter Ochsner, Das fünfte Rad** și memoriile întitulate **Im Spiegel des Alters** (1926).

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

MARILE EDIȚII

Sub titlul de „Le grandi edizioni", revista „Il libro italiano nel mondo", anunță în fiecare număr noui mari publicții, atingând uneori câteva zeci de volume, îngrijite de specialiști și retribuite de stat, cuprinzând opera vastă și în mare parte rămasă inedită a vreunui poet sau filosof, compozitor sau om de știință, iar de cele mai multe ori reeditarea clasicilor italieni sau traduceri din „poeții Romei". O astfel de ediție necesită ani întregi de muncă; căutarea prin arhive și colecții private a materialului inedit, cercetarea și clasificarea lui și numai după ce a fost înglobat în opera scriitorului respectiv și însoțit de necesarele note explicative, opera gânditorului e, însfârșit, bună pentru tipar.

Războiul actual nu împiedecă preocupările de genul acesta din Italia; s'ar putea spune că le dă o mai puternică desvoltare. Clasicii italieni s'au bucurat totdeauna de o entuziastă cercetare a publicului cititor și ediții ca „Le Monnier", „Laterza", „Mondadori", „Salani", au pus la dispoziția iubitorilor de literatura nu numai un text revăzut și adnotat de critici, dar și o carte cu un aspect exterior plăcut și pe un preț minim.

In ultimul timp Editura „Garzanti" a anunțat apariția unei **noui colecții de clasici italieni.**

Textele vor fi comentate de scriitorii moderni, care vor releva în special părțile înrudite cu problematica timpului nostru. Citâm câteva opere anunțate: **„Scritti militari e politici"** de **Ugo Foscolo** cu o introducere de Giuseppe Bottai; **Poesiile lui Foscolo** comentate de Giuseppe de Robertis; **„Lirici del Cinquecento"**, volum îngrijit de Carlo Bo; **„Liriche e Tragedie"** de **Alessandro Manzoni** prin grija lui Mario Apollario; **„Fioretti di San Fancisco"** prin grija lui Francesco Valli; **„Novelle"** de **Matteo Bandello,** volum îngrijit de Gian Carlo Viporelli; **„Goceaca lui Dino Compagni,** comentată de Fabio Cusion; iar **„Scienza Nuova"** a lui **G. B. Vico** îngrijită de G. E. Barié.

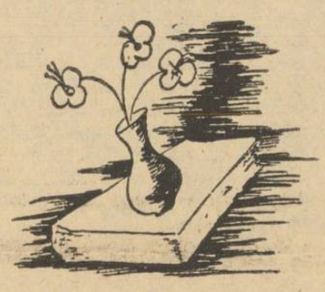

CASA EDITOARE „FRATELLI BOCCA"

se ocupă cu tipărirea ediției naționale a operelor lui Antonio Rosmini, *tipărire încurajată de „Societatea Filosofică Italiană". Planul a fost discutat într'o ședință specială a Academiei.*

Opera marelui filosof al Renașterii morale și naționale o Italiei e în cea mai mare parte necunoscută. Manuscrise inedite mai dorm încă în arhivele din Stresa și Domodossola. Multe din ele, pentru importanța lor filosofică și politică, au ridicat spre mijlocul secolului trecut nesfârșite și destul de violente discuții.

S'au găsit aproape două mii de scrisori, patru jurnale, și nenumărate scrieri cu caracter religios, politic, filosofic, pe lângă însemnări și note critice de o mare valoare documentară și doctrinară.

Publicația condusă de Societatea Filosofică Italiană, va dura zece ani și va număra cincizeci de volume în —8° de aproape 400 de pagini fiecare.

Opera lui Antonio Rosmini va fi cuprinsă în patru grupe: scrieri filosofice, politice, apologetice și un epistolar. Pe lângă ediția critică a textului, fiecare volum va cuprinde și o introducere, reprezentând o încadrare istorică a cuprinsului volumului în opera totală a lui Rosmini.

O ediție națională se pregătește și operei piemontezului Vincenzo Gioberti, *unul dintre primii inițiatori ai Fascismului. In scrierile lui filosofice, politice și religioase, Gioberti expune unele soluții în legătură cu problemele naționale, care abea în timpul de față au fost utilizate. Și publicația aceasta se va bucura de metoda întrebuințată la editarea operei lui Rosmini, intrând în cadrul aceloraș preocupări filosofice, dar și naționale.*

SORACTES

Scrisoare deschisă d-lui Șerban Cioculescu

(Urmare din pag. I-a)

cum, o poate face, cum poate evada din condiția lui originară a subiectivității? Dvs. nu ne-o spuneți, lăsând, probabil, rezolvarea teoretică și practică pe seama aceluiași magic „spirit de finețe".

2. Dar acest „spirit de finețe", pe care, dvs. și alți critici români contimporani păreți a-l accepta ca **înnăscut,** ca pe o virtute originară a celor „aleși", devine, tocmai prin virtutea recunoscută, o problemă și mai dificilă. Cunoașteți, desigur, interminabila dscuție a inneismului în filosofie. Știți că multe secole de gândire au luptat, îndărătnic și infructuos, pentru o problemă rău pusă. Prin acceptarea inneității „spiritului de finețe", plasați, fără să vreți, problema criticei, în același plan: pe cât de comod, pe atât de rezistent oricărei demonstrații concludente. Ascundeți problema în mister, din înclinări involuntare către un fel de „critic adamic", cum s'ar exprima colegul dvs., Pompiliu Constantinescu. Cu singura deosebire, că „omul adamic" al colegului era o **nostalgie,** pe când „criticul adamic" al dvs. vrea să fie o **realitate.** In fond, deci, o simplă diferență de trepte pe aceeași scară de aderență la tâlcurile mitice.

3. Oricare v'ar fi consecvența și oricare ar fi urmările logice și faptice ale „spiritului de finețe" susținut, este exclus, d-le Cioculescu, a nu accepta și o **evoluție** umană și culturală a lui. Prin ce-ar putea evolua acesta? De sigur, printr'o **educație,** menită să-l ascută la maximum cu putință. Iar această educație ar avea și amprente filosofice, așa cum e necesar pentru un spirit ce se vrea cât mai pătrunzător și mai logic. Ori, dvs. nu vă arătați atât de mult dispus în a simpatiza preocupările filosofice ale criticilor. Deseori, țintiți, disprețuitor, în „criticii cu cochetării filosofice". Sunt de acord cu dvs. asupra disprețului meritat, pe care-l manifestați, față de cei ce cu adevărat „cochetează" cu filosofia. Și sunt iarăși de acord cu dvs. asupra regretabilelor rezultate ale acestor critici, care **numai** „cochetează" cu filosofia. Din faptul că două, trei experiențe au dus la discreditare, nu trebue să conchidem însă, că, și atunci când există o serioasă cultură filosofică, criticul nu are putința unui plus de puncte de vedere și de perspective. Dacă cele câteva experiențe n'au dat rezultate, aceasta s'a întâmplat, pentrucă nici unul dintre experimentatori **nu și-a ascuțit îndeajuns spiritul în ale filosofiei.** Diletantismul eclectic — sau, cum îl numiți dvs. — amatorismul de idei, le-a distrus nobilele lor intenții. Mi-ar părea foarte bine, dacă, anumite lăudabile excepții de critici români cu preocupări serioase filosofice ar fi în măsură, să vă facă a recunoaște, că, uneori, substratul intim al pornirilor dvs. polemice nu este atât de exclusivist pe cât pare.

4. Acestor nedumeriri, pe care le-am formulat, le adăugăm încă una: tot relativ la „spiritul de finețe": Credeți oare sincer, d-le Coculescu, în posibilitatea de sesizare a fenomenului estetic sub aspectul lui absolut pur, prin metoda „spiritului de finețe"? Imi veți îngădui îndoiala asupra acestei credințe și îndreptățiri. Opera creatorului de artă e o structurare a **tuturor** valorilor, nu numai a celei estetice. Creatorul de artă se redă pe sine, așa cum el însuși a receptat și transformat **toate** valorile. Ar fi o greșală, să pulverizăm în monade fără ferestre ceea ce este un tot unitar. Afară de aceasta, însuși „spiritul de finețe" al criticului nu-i altceva decât **aceeași** unitate a valorilor, așa cum ele au fost încorporate și transformate de criticul-om. Este oare posibilă depersonalizarea monovalentă a spiritului critic? Fie-ne îngăduit a n'o crede, în numele logicei și al faptelor.

Cu acestea, păsim spre menționarea consecvenței dvs. în ceea ce privește promisiunea: aplicație practică a obiectivității teoretizate. Am urmărit, îndelung, activtiatea dvs. ca să vă văd la fapte. In sfârșit, într'unul din numerele **„Curentului Literar"**, am găsit recenzia studiului ce m'a preocupat între timp și pe mine: stimulat de rezervele dvs. Mă așteptam, d-le Cioculescu, la o dare de seamă, care să spună tot adevărul, oricât de mult ar fi avut de suferit prietenia personală sau literară a celor doi critici. Mă așteptam la o lecție severă, știind că nu vă lipsește severitatea când vreți s'o aveți, și totuși: Lucrurile s'au redus la timiditățI amabile de promovare discretă a unui impudic galimatias cu pecete oficială de competență. „Confuziile" și „gravele erezii" au devenit „alunecări". Impunătoarele indirecte — reveniri de mai târziu — n'au fost în stare, să dea ceea ce răbdătoarea curiozitate a unui public el însuși dornic „de a nu fi îngrădit în relevarea adevărului" aștepta dela un critic „laic": Adevărul însuși — în toată splendoarea lui patetic venturiană. Mă întreb: Unde-i obiectivitatea și „profesarea obiectivității", d-le Cioculescu? In așteptarea prețiosului dvs. răspuns, nu mă pot dispensa de obligația unei anticipări: Dacă întâmplător s'ar găsi mumifiată în vreun astru neînspăimântat încă de propria lui singurătate, veți fi atât de bun să mi-l indicați. In orice caz, sper că distanțele lui suprapământene nu ne vor sili, pe noi pământenii, la utilizarea unor lunete nedescoperite încă. Ne-ați fixa o soartă prea zadarnic luciferică.

CONSTANTIN CALOTA

EXPOZIȚIA ARMATEI

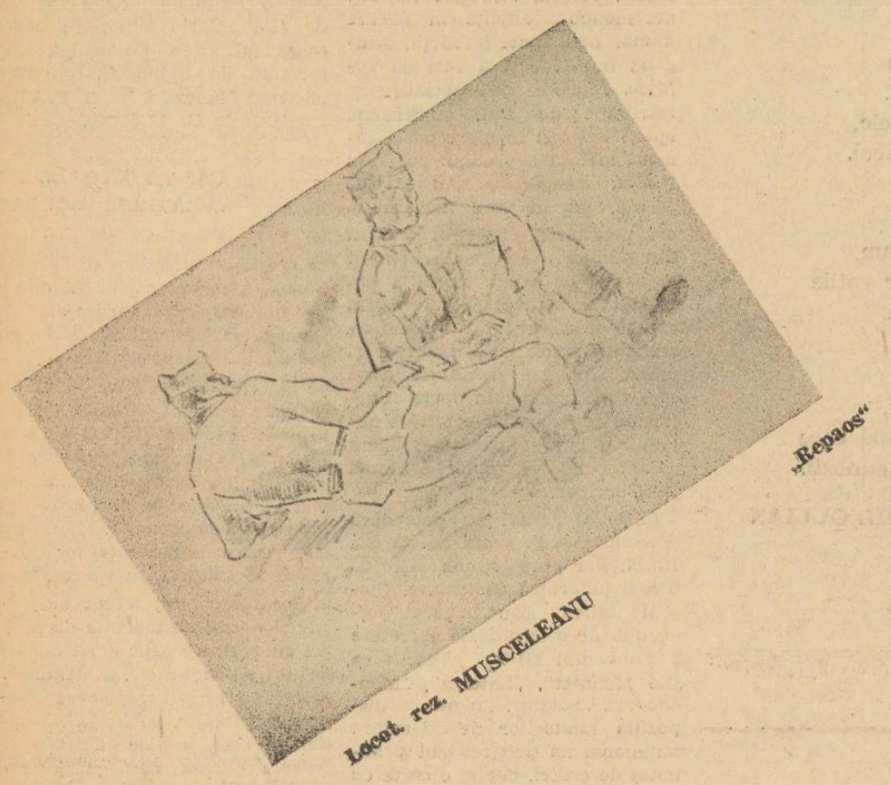

„Repaos"

Locot. rez. MUSCELEANU

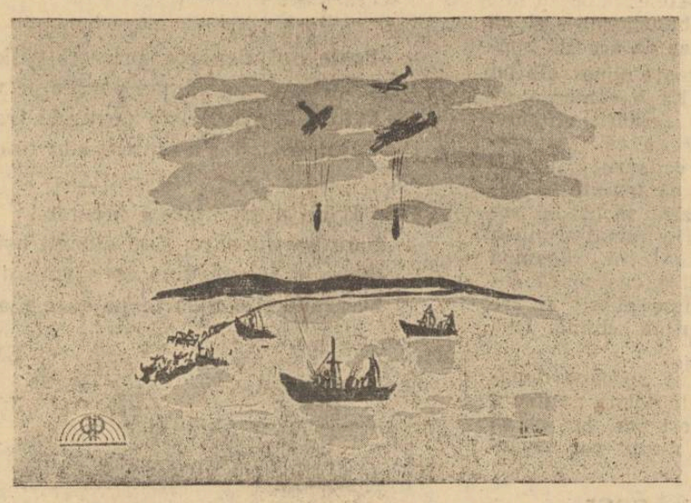

Serg. T. R. ILIU IOSIF — Bombardament aerian

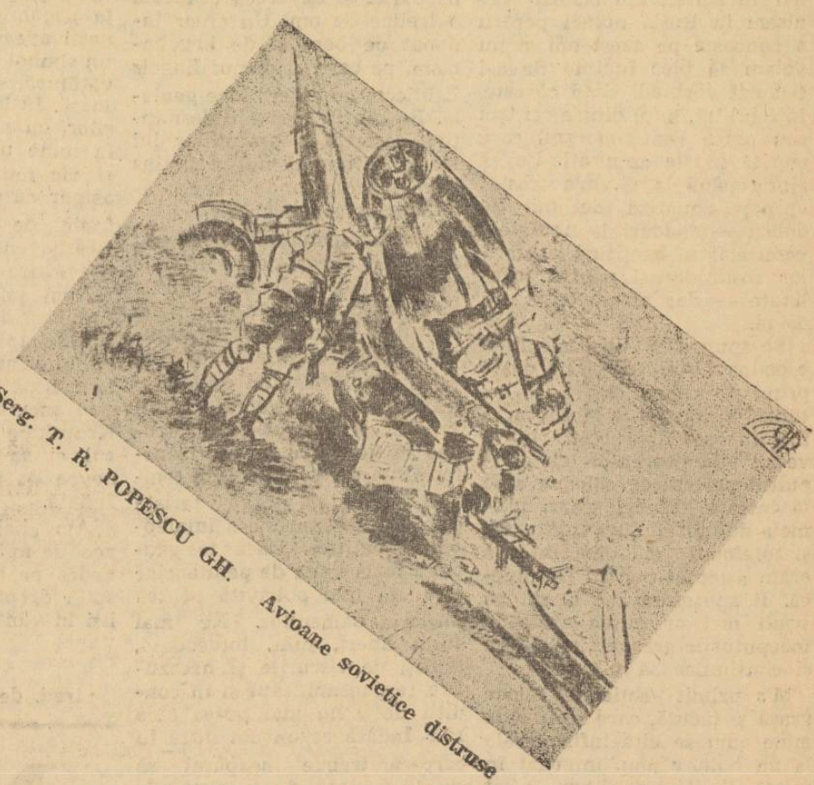

Serg. T. R. POPESCU GH. — Avioane sovietice distruse

Insemnări marginale

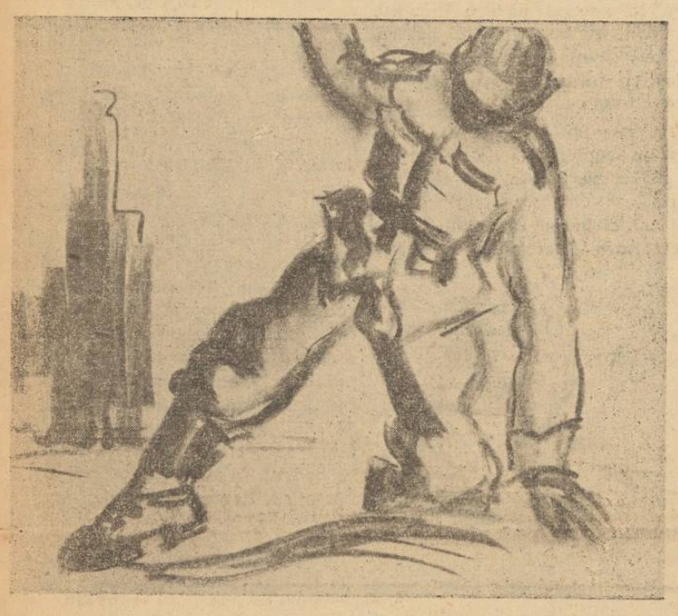

Cap. T. R. VANATORU GH. — Crochiu

A CIUCURENCU — Tun în tragere

Infanteria în timpul unui atac

Expoziția organizată în Rotonda din subsolul Atheneului de Marele Stat Major — secția Propagandă, cuprinzând pe lângă reportajul fotografic de așteptat, pictură, sculptură, desen și grafică, are de învins dela început dificultăți intrinsece care pot părea insurmontabile la prima vedere. Este vorba de a concilia două tendințe care încearcă fiecare dominarea exclusivă a spiritului celui aflat în situația aceasta de solicitare bilaterală. Pe de o parte nevoia de document, care obligă artistul să-și circumscrie atenția la temă, la realizarea cât mai adecuată, mai exactă și mai sugestivă a obiectului (un eveniment de obiceiu, sau o scenă din război) pe de altă parte, nevoia de a se consacra, indiferent de subiect, muncii propriu zise a realizării picturale, care necesită echilibrări de linii, mase și tonuri într'o compoziție cu muzicalitatea ei specifică și cu o armonie evidentă chiar și pentru simplii identificatori de teme.

Evident, a face ca o operă să servească în același timp unei rațiuni de fond, fără a cădea în iconografie anecdotică pur și simplu, este adeseori dificil. Dimpotrivă, a picta în vâltoarea unei mari acțiuni epice ca lupta susținută de Armatele Românești, fără emoția participării la epopee, echivalează cu o atitudine jicnitor de inadecuată chiar dacă estetismul superior din care izvorăște este justificat de prezența unor neîndoioase calități artistice. Mediația între antiteze știu s'o obțină rareori chiar artiștii talentați. Așa se face că în panourile conținând pictură, desen sau gravură, din multiplele aspecte interesante ale expoziției M. C. G., întâlnim foarte multe piese, care nu pot pretinde altă valorificare decât cea pe care le-o oferă interesul documentar al temei tratate. Ce este paradoxal însă în cazul acestora, este faptul că, adesea, lipsa de realizare artistică se întâmplă să coincidă cu lipsa interesului pentru proporția de documentar inclusă.

Așa că, pe de o parte, neputându-se substitui fotografiei decât prin utilizarea unor mijloace manuale măcar în parte asemănătoare tehnicei acesteia mecanice, pentru a putea pretinde la calitățile de exactitate și rigoare cerute documentului, pe de altă parte neavând destulă substanță estetică pentru a se dispensa de suportul înțelesului anecdotic, producțiile care nu pot fi apreciate din punctul de vedere al artei, cu greu s'ar putea susține prin cealaltă tendință.

Nu numai realizarea pune însă probleme, în cadrul expoziției acesteia. A discuta despre reușita sau nereușita estetică a unei opere implică o concepție statică a criticei, având în vedere doar rezultatele finale, fără să se preocupe de procesul ei genetic. Este totuși un fapt că artiști au fost puși în împrejurări de creație deosebite de condițiile în care sunt obișnuiți să producă. Se susține de obiceiu necesitatea de a asigura artistului o continuitate de condiții materiale, care să-i scutească atenția a se mai ajusta după nevoile adaptabilității. Aclimatizarea artistului în mediu străin celui cunoscut de el, este un fapt care nu poate trece fără repercusiuni în operă. Apoi întâlnirea cu alte modele de artă decât și-ar fi ales el în viața de toate zilele, sau decât s'ar fi putut întâmpla să întâlnească vreodată, fără ipoteza intervenției războiului, a fost întotdeauna o surpriză prin rezultatele obținute imediat sau mai târziu.

Grigorescu a avut în cariera sa de pictor favorit al unei societăți în stare să-i ofere toate binefacerile succesului material, șocul confruntării cu asprimea unor evenimente pe care fără războiul din 1877 nici nu le-ar fi putut bănui măcar. In urma campaniei din Bulgaria, carnetele sale de schițe se îmbogățesc nu numai numeric, ci chiar ca posibilități de reacție și expresie. O experiență netrăită încă și fără șansele de a fi întâlnită aiurea, se oferă artistului încadrat într'o acțiune colectivă de mari zguduiri: războiul este pentru oricine o reîntoarcere la sensurile mari ale existenței.

Roadele zilelor trăite excepțional de artiștii care au participat la războiu, fie și în calitate de artiști și nu de soldați combatanți, se vor vedea mai târziu. De-o-camdată roadele imediate au și fost strânse prin grija comandamentului M. S. M. secția Propagandei, între ospitalierele, multiplele panouri ale Rotondei Ateneului Român. Impresia de stufos, de dens și de luxuriant se impune deodată. După vizionarea globală a expoziției abea, când planul ei începe să se clarifice vizitatorului, când secțiunile și diviziunile își demască secretul, o nouă privire amănunțită, de astă dată analitică, este binevenită. Descoperim atunci culorile scânteietoare și linia spirituală a lui Lucian Grigorescu (plotonier T. R.!), în vre-o 20 de cadre dintre cele mai reușite ale întregei expoziții, alături de desenele locotenentului Valentin Hoeflich, de o factură pe care nu

l-o cunoșteam în expozițiile obicinuite, din vremuri de pace. G. Vânătoru este lesne de recunoscut în unele admirabil colorate schițe, chiar dacă se camuflează sub titlul de caporal T. R. Mai cu seamă o guașe reprezentând o vedere panoramică de oraș, ne-a impresionat în cel mai înalt grad. Anatol Vulpe, multiplu și fecund, expune uleiu, desen și gravură, multe din ele revelându-ni-l pe același apreciat artist din colectivele oficiale ale anului. Remarcabilele-i peisagii marine în gravură, nu-și au însă un pendant prea fericit în afișul expus.

D. Geo Zlotescu expune schiță, acuarelă, caricatură, etc., toate cu verva de execuție pe care i-o cunoaștem, dar cu o mai puțin așteptată relaxare a tensiunii. Al. Țipoia încearcă adaptarea mijloacelor sale ce cochetează cu cubismul, la desenul anecdotic, narativ, de istorie, în câteva destul de realizate schițe.

D. Iosif Iliu este poate prin talentul său de ilustrator și prin practica susținută a genului, la el acasă în desenele în alb și negru, cași în câteva tincturate de culoare. O foarte frumoasă marină în culori vii se impune.

Afișul său este foarte sugestiv, de asemeni.

D. Al. Ciucurencu iese din estetica suavităților de tonuri, pentru a ne oferi foarte reușite realizări într'un gen care să împace cele două tendințe. O marină în tonuri tari, ne-a dat perspective în posibilitățile ignorate până azi, ale acestui artist. Factura arhipopularizată a lui I. Anestin, linia sa sintetică, elegantă și vie, slujește în cele câteva frumoase desene o concepție de o tonalitate emotivă mai gravă. Aurel Diaconescu expune două schițe interesante. Gesticone este realizat în afiș și copertă. D. Ghiață, aduce două piese remarcabile. Alexandru Istrati ne face o surpriză plăcută. Miracovici are un frumos afiș. O adevărată uimire stârnesc desenele d-lui Ion Musceleanu, demn de remarcat alături de pictori consacrați, pentru subtilitatea desenului și autoritatea cu care tratează într'un gen nițel influențat de Lucian Grigorescu, teme pe care am crede că numai acesta le-ar putea realiza. Este un talent real, care trebue să revină la pictură, orice altă ocupație ar avea. Întâlnirea cu ocazia aceasta de a se afirma atât de strălucit, trebue considerată ca un început de zodie nouă pentru cariera sa.

Mai trebuesc amintiți d-nii Avachian și D. Șahighian, ultimul cu o marină foarte reușită, în genul decorurilor scenice.

Sorin Ionescu expune și el unele schțe, mai puțin reușite decât acele cunoscute din expozițiile sale pașnice.

ION FRUNZETTI

Serg. T. R. POPESCU GH. — Rănit pe front

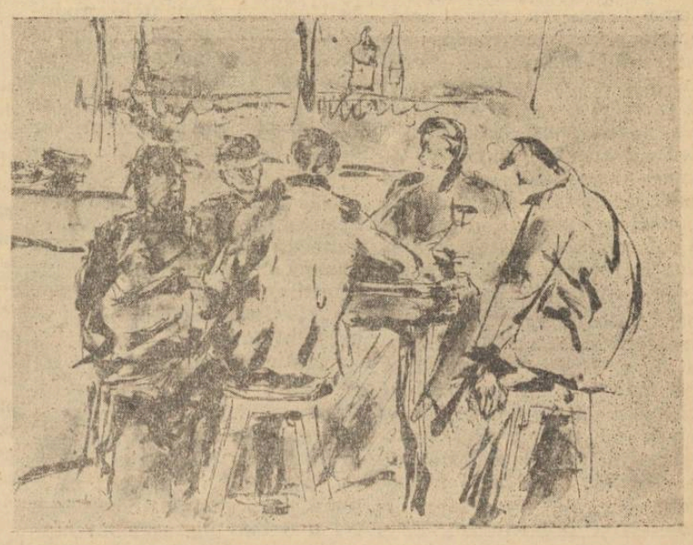

Sold. T. R. DIACONESCU AUREL — Camarazi la masă

A. CIUCURENCU — Atelaj

Cântece noui

De vorbă cu ei

Iată că a trecut mai bine de o jumătate de an, de când ne întâlnim în acest colţ, în coloanele acestea, noi între noi. Zbuciumul prozaic şi amar al atâtor zile, l-a răscumpărat deseori un poem, iar singurătatea orelor ne-a luminat-o, nu odată, întâlnirea în plic, cu un om căruia totdeauna am fi avut ce să-i spunem. Ne-am adunat din unghiuri de ţară şi odată pe săptămână ţinem festinul la care pe zi ce trece se adaugă alţii şi alţii. Prezenţa poetului tânăr — iată o realitate pe care am căutat s'o impunem, şi avem până acum destule semne că am isbutit într'o măsură destul de largă. Drumul este netezit şi dacă mâine ar veni altcineva să ia lumina din umilele noastre mâini, ne vom da în lături cu smerenie, pentrucă avem încredere în acest suflet nou, pe care mai ales noi îl simţim cum bate, cum se sbate şi cum se ridică.

Şi dacă totuşi avem o nemulţumire, va trebui s'o exprimăm în primul rând faţă de noi înşine, sincer şi deschis, aşa cum ne e obiceiul. Ştim: cântecele acestea noui, nu sunt monologuri versificate, ci întotdeauna au vrut să fie cuvinte care merg dela inimă la inimă — adică dela om la om. Nenumăratele epistole pe care le-am primit în tot acest timp, stau vie şi grăitoare mărturie despre aceasta. *De vorbă cu ei* în felul acesta, nu am putut sta decât rareori şi poate că tăcerea noastră a fost interpretată ca o negare. Dar nu interpretările ne interesează pe noi. Să ştie poeţii, aceşti fraţi iubiţi şi deseori necunoscuţi, că oridecâteori aveam în faţă mesagiile lor, inima noastră bătea în acelaş ritm, în aceeaşi cadenţă, cu a lor. Da, poate că ar fi trebuit să le-o spunem, poate că mărcile poştale anexate în plic, reprezentau o mustrare, un act de prezenţă, peste care noi am trecut nepăsători şi muţi. Aşa s'ar putea crede, tinere poet, dacă n'ar mai fi fost şi versurile, melodiile acelea, alături de care am poposit cu o religiositate şi cu o simpatie pe care nu o vor putea mărturisi aceste rânduri de tipar. *De vorbă cu ei*, am stat zile şi zile dearândul, în armonia unui sonet, în muzica unui catren, în ritmul unui vers original şi nou.

Scrisorile veneau ca anexe şi obstacole şi mărturisim, spre ruşinea noastră că deseori ne-am văzut puşi în imposibilitate de a le trece. Sunt în sertarul mesei de lucru câteva frânturi de-acestea, cărora numai implacabila scurgere a timpului le va putea da răspunsul nimerit şi, poate, cel mai aşteptat.

Să nu ne ierte poeţii. Mesagiile cu textul răspunsului au sosit de multe ori în chiar paginile revistei. Oare atunci mai aveau ei nevoie de „confirmări", de revărsări sufleteşti şi de adausuri? Credem că nu, atâta vreme cât *ei înşişi* au dat soluţia cea mai sinceră şi mai grăitoare, tuturor convorbirilor care ar fi putut să aibă vreodată loc între noi. Talentul lor, nu mai cere să stăm de vorbă, pentru că el vorbeşte, poruncindu-ne să tăcem. Şi noi ne-am conformat. Judecaţi şi dumneavoastră, pentrucă îi cunoaşteţi: acordurile grave şi rare ale lui Ştefan Aug. Doinaş, cântecele cu adevărat noui ale lui George Păun, tinereţea robustă a lui Remus Luca, perfecţiunea clasică a lui Ion Oana, năbădăioasele strofe ale lui Leonida Secreţeanu, hermetismul voalat al lui Florin Lucescu, sfătoşenia adolescentă a lui Radu Pătrăşcanu, (ca să nu înşir decât câţiva dintre ei) — oare bogăţiile acestea inedite nu mărturisesc despre incontestabila existenţă a unui duh nou în cea mai nouă poesie românească? Şi acest duh, spre *a fi* şi a se perpetua, nu mai are nevoie nici o clipă de stâlpi de susţinere, de răspunsuri şi confirmări.

Iată aici, în foarte scurte cuvinte verificarea unui mod de a trăi liric, care se va impune pe zi ce trece, mai mult. Deci, fără a întreţine flacăra prin vrejuri aruncate de noi, o vom lăsa şi de azi încolo să lumineze singură şi clară. Aceasta e puterea pe care a câştigat-o în timp!

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi cuvintele de răspuns: **Polimer Z., P. Buţiu, Mircea C., Victor Ion, C. Tut-:** Nu. **C. Ştfn:** Ceva da. **Mihail Mvr:** Altele, poate.

Sully-Prudhomme: Lanţurile

Am vrut să iubesc totul şi sunt nefericit
Căci chinurilor mele eu le-am mărit izvorul;
Frânghii fără de număr, din sufletu-mi cernit
Spre lucrurile lumii îşi iau într'una sborul.

Toate m'atrag de-odată c'un farmec similar
Dreptatea prin lumină şi umbra prin tăcere;
Un fir prelung mă leagă de-albastrul viu, solar,
Şi fire de mătasă de-a stelelor mistere.

Cadenţa mă robeşte la cântecul felin,
Dulceaţa catifelei la folri de micşunele;
Un zâmbet mi-a robit pe veci ochiul senin,
Şi-o sărutare lungă văpaia gurii mele.

De-aceste legături mi-atârnă 'ntreagă vieaţa
Sunt rob pe totdeauna acelor ce-i iubesc:
La cea mai mică boare ce le atinge faţa
Simt cum frânturi din mine fiinţa-mi părăsesc.

Traducere de **ION OANA**

Nocturnă

Azi noapte am sorbit cu sete viaţa
La masa 'ntinsă'n umbră, cu golanii.
De am plătit cu aur, sau cu anii,
Pământul ăsta tot nu-şi schimbă faţa.

Nu am cântat nici ode, nici litanii
Pentru madona cu sărut ca ghiaţa,
Barbar rostirăm până dimineaţa
Blesteme negre şi descânturi stranii.

Ţiganii alungaţi ne blestemară,
Când le-am sfărmat viorile de scară
Paharele isbite de perete...

Şi când în zori, trădase-ne şi vinul,
de n'a'ndrăsnit — Măgarul — să ne'mbete,
pornirăm — mari — să ne vânăm destinul.

REMUS LUCA

Toamnă singură

Drumul ăst de cocoare-i cel de pe urmă drum...
Nopţile, de mâine, vor fi tot mai aproape
Poemele, de mâine, le-oi risipi pe ape
Cântecele vor fi sparte iar amintirea scrum.

Voi asculta în parcuri frânturi de menuete,
Cum solitare frunze mor timpuriu şi cum
Işi plimbă toamna, tristă, căruţele cu fum
Prin peisagii clare de ore violete.

Singur, sub bolţi grele de linişti vesperale,
(Albastrele vecernii când sufletul îl cheamă)
Mă va surprinde noaptea sihastră la o cramă
Visând în beciuri vaste cu iz de butii goale..

N. VERONESCU

Imbătrînim...

Nu mai vreau nimic! — Imbătrânim ;
tot mai tristă-i seara, tot mai goală,
creşte peste noi un ţintirim
fără nici o pală de răscoală...

Lasă visul corn — să sune'n vânt
peste'ntinderile despletite —
cu, ori fără el — acelaş sânt:
sunet spart de'nalţuri năruite,

Nu-mi acoperi privirile,
ce-ar putea să mă'nspăimânte oare? —
Logodit cu năruirile
nici o prăbuşire nu mă doare.

Acuma-toate sunt în zadar!
Tânjesc prosteşte nemărginirea,
arunc hazardul în joc de zar
sfidând destinul şi omenirea...

Ehei! — şi totuşi îmbătrânim.
Isbeşte timpul al vieţii amnar —
creşte peste noi un ţintirim
cu prea multe trepte de hotar...

EMANOIL FLORENS

Five-o'clock

Nu ştiu dece — ultima seară mi-o închipui
cu mese populate şi pahare umplute,
când ficare îşi va suna în oase nisipu-i
şi-i vor părea toate melodiile cunoscute.

In haine negre şi gravi — vom rătăci
prin bălăriile anilor vechi;
vom şti că toate căile încep şi sfârşesc aci
— şi nu ne vor mai minţi viorile din urechi.

Cupele tăcerii se vor ciocni sonore şi triste;
sunetul şi umbrele noastre vor luneca pe sticle;
târziu, toate luminile se vor pierde în pâcle
şi vom îngheţa cu mâinile pe batiste.

Ultimul gând luminos va fi amintirea
unui bal din tineţerea noastră, când
trupurile erau bete şi dansau, tremurând,
şi când aşteptam cu nerăbdare iubirea...

Pe urmă totul va fi linişte de cenuşă...
Undeva, o corabie va sfârteca în proră
apele fluviului care curge prin uşă
şi care bate pe perete ultima oră...

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

Pe lumea asta

Ai gura'nsângerată ca apusul; obrajii: mere domneşti,
Ochi vii ca doi luceferi, păr de tutun. Şi creşti
Cu'ntreaga ta făptură, din cap pân' la picioare,
In holda mea de visuri Domniţă călătoare.

Când ars de doruri către altarul tău mă'ndrept,
Smeriţi ţi se închină toţi îngerii din piept.
Flămânzite, albinele buzelor mele înfiorate
Din mugurii sânilor sboară pe florile pulpelor ca-
[*tifelate.*

Trudit, când fruntea naltă o plec pentru hodină,
Torţele braţelor tale mai pâlpâie lumină.
In patul cald şi moale ca sufletul tău bun,
Din depărtări amare înfrigurat m'adun.

Pe lume nu te am decât pe tine, albă mireasă.
Cu trupul ca un abur proaspăt de mătasă.
Din vârful alb al umerilor până la picioare
Eşti numai cântec luminoasa mea sărbătoare.

C. ŞTEFĂNIU

ETCAETERA...

O VIAŢA AGITATA

Vă prezentăm astăzi un alt humorist fără voe. E fomnul Cristian Teodorescu. Dânsul a scris o carte intitulată „O viaţă agitată" şi apărută în anul 1930.

Povestea domnului Cristian Teodorescu e lungă şi „cu poze". Vom reveni asupra ei în numerile viitoare.

Acum ne mulţumim să transcriem întocmai două fragmente din carte, fără a le comenta şi fără a schimba ceva din ortografia autorului.

Primul :

Intr'o Vineri seara, mama mă chemă în camera sa şi îmi spuse: Azi, fiul meu, ai 20 ani, armata ai făcut-o, deci te rog şi eu ceva. Ai fost un fiu foarte bun, nu m'ai supărat în 20 ani cu nimic şi nu a-şi vrea să ai contacte rele de azi înainte sau să te încurci cu vre-o paţachină de femeie, că atunci tatăl tău se va supăra.

Eu, mirat de acest logos, o întrebai : bine, mamă, unde vrei s'ajungi ?

Mama îmi spuse, vreau să te însori.

Iată acum, cum a decurs vederea:

Eram la magazin, era Joi, ora 5, telefonul sună, întâmplător eram chiar eu la aparat.

— Allo, cine e acolo !

— Eu mama ta.

— Da ce este mamă.

— Diseară mâncăm la Chateaubriand.

— De ce, întrebai eu ?

— Am aranjat o vedere cu o fată drăguţă şi cu situaţie.

Ii comunicai şi tatălui meu convorbirea. Seara închiserăm magazinul, trecurăm pe acasă de am luat şi pe mama şi plecarăm la înmormântarea tinereţei mele.

In grădina Chateaubriand la această oră nu era decât o masă ocupată: această masă era aceia pentru care ne duceam noi.

Erau patru persoane.

Era o tânără fată îmbrăcată într'o rochie roşie, o doamnă bine făcută, cam la 43 ani, înconjurată de doi domni cari erau fraţii doamnei şi în acelaş timp şi tutorii tinerei fete, de oarece fata nu avea tată.

Făcurăm prezentările de rigoare şi eu luai loc lângă tânăra june, care se făcu la faţă în acelaş ton cu rochia.

Se serveşte masa, care se compune din o copioasă salată orientală, trei pui la frigare cu muşdei de usturoi, o baterie de vin şi câte o cafea ca încheere.

Pentru a se putea face discuţia, cea mai importantă într'o căsătorie, adică ce se dă, am plecat cu fata, cu maşina, la şosea şi i-am lăsat, pe părinţi să se tocmească.

Cred că nu mai e nevoe de vre-un comentar.

RÂNDURI PENTRU UN INCEPUT DE IARNĂ

I

Nu vi s'a părut şi dumneavoastră că toamna asta s'a deosebit oarecum de celelalte toamne? Nu vă gândiţi la lucruri prea mari. Am să vă spun eu care-a fost deosebirea : A fost o toamnă fără nici-un roman nou de domnul Ionel Teodoreanu. Fără roman şi fără autografe. Tristă toamnă. Atâta de tristă, încât s'a hotărît să se răsbune pe domnul Teodoreanu, cel necredincios şi întârziat.

Şi, în ziua în care domnul Ionel Teodoreanu s'a instalat în faţa mesei acoperite cu scoarţe româneşti, hotărît să semneze autografe pe volumul II din romanul *Tudor Ceaur Alcaz*, toamna n'a mai vrut să audă vorbindu-se de dânsul ; şi-a luat calabalâcul de frunze veştede şi melancolie şi a părăsit îmbufnată şi înainte de vreme Bucureştiul.

Locul ei l-au luat fulgii de zăpadă şi un ger afurisit.

„Iarnă timpurie" au spus gazetele.

„Toamnă supărată pe domnul Teodoreanu !" voiu spune eu.

Dar admiratoarele romancierului nu s'au lăsat intimidate de acest ger timpuriu. Şi-au încălţat cizmuliţele, şi-au îmbrăcat paltoanele cu guleraş de blană, şi au pornit prin zăpadă după autografe.

Maestrul le-a zâmbit şi ele, de fericire, au strănutat.

„Un autograf şi un guturaiu". Acestea au fost pentru dânsele primele cadouri ale iernei.

II

Şi acum o poveste de iarnă. O poveste adevărată.

Eroul ? Prietenul meu, poetul.

Decorul ? Cămăruţa lui din totdeauna.

Gerul i-a desemnat floricele pe fereastră. Motiv de inspiraţie pentru un nou poem.

Afară e tare frig, şi poetul n'are bani, pentru ca să-şi cumpere lemne.

Soba îl priveşte neprietenoasă şi rece.

Ce să facă poetul ?

Face şi el ce poate. Scrie !... De astă dată scrie o nuvelă... O nuvelă lungă, lungă... pe zeci de pagini.

Şi-a intitulat nuvela „Gerul !".

Ca să fie în notă.

Se duce acum la redacţia unei reviste de literatură. Cu banii pe cari o să-i capete pe nuvelă, o să-şi cumpere lemne.

Dar la redacţie este refuzat: n'au nevoe de nuvele...

...Prietenul meu, poetul, s'a întors acasă.

Soba e la fel de nepretienoasă, la fel de rece.

Ce să facă ? Să rupă scaunul şi să-l vâre în sobă ?... L-ar certa proprietăreasa. Nu plăteşte chiria şi mai distruge şi mobilierul.

Priveşte multele pagini ale manuscrisului.

Gerul !

Vâră manuscrisul, vârâ „gerul" în sobă şi îi dă foc cu un chibrit.

Flăcările s'au înălţat, jucăuşe, în sobă.

Aşa !... Acum are impresia că e mai cald în cameră.

PUNCT ŞI VIRGULA

Carte de început

(Urmare din pag. I)

Naţional socialismul a biruit pentru a doua oară — învingând de data asta ignoranţa străinilor asupra adevăratei stări de lucruri din Germania.

Tuturor le stă în faţă lumea nouă germană.

Lumea asta 'n întreaga-i şi complexa-i desfăşurare.

Literatura nouă este un registru vrednic de cercetat.

Şi acest lucru a început şi la noi.

Intr'una din nopţile trecute —într'o noapte minunată pentru lectură, când stelele sclipeau afară de ger şi 'n casă focul te 'mbia să şezi pe jilţul din faţa căminului — am deschis o carte având pe copertă o figură de mit germană, trezitoare de atâtea reminiscenţe din „Tristan şi Isolda", „Parzival" ori „Cântecul Niebelungilor"...

Cuprinsul cărţii este 'nsemnat pe copertă: PROZATORII GERMANI CONTEMPORANI

Este o carte de început pentru lectorul român.

O carte care-i deschide poartă largă spre literatura germană contemporană şi autentică — şi cred că nu exagerez că vor fi mulţi acei care după ce vor parcurge şi ultima pagină a bine alcătuitului volum de faţă să dorească a ceti — dacă nu în original, cel puţin în traduceri — operele integrale ale scriitorilor reprezentativi germani.

Ei vor fi doritori să cunoască „Das Reisenspielzeug" romanul care ne dă o imagine a formidabilei lupte a poporului german pentru a-şi face o nouă formă de vieaţă — datorit lui Emil Strauss şi la care acesta a lucrat nu mai puţin de zece ani (1924—1934) — ori cărţile de vaste proporţii epice ale lui Ervin Guido Kolbenheyer — după cum tot atât de interesant li se va pare şi Hans Johst, luptător din vechea gardă a Fuehrerului. Tot atât de curios va fi lectorul român — şi nu va pierde absolut nimic, din contra se va entuziasma — când va avea parte să citească romanul celebru al lui Hans Grimm: „Popor fără spaţiu..."

Iată care-i rostul cărţii de faţă.

De-a familiariza cetitorul român cu literatura germană contemporană.

Şi acest fapt a fost pe deplin îndeplinit de fraţii Alexandru şi Ion Roman, autorii volumului citat.

Fapt pentru care merită un cinstit omagiu, lipsit de orice curtoasie, de orice formulă de politeţe. Ceeace ne grăbim a face.

EUGENIU V. HARALAMBIE

Note românești

D. HORIA FILIP

s'a dovedit un serios cunoscător al mişcării naţional-socialiste din Germania în tot ansamblul ei impunător şi bine articulat, asura căreia a făcut să apară — în cursul ultimului an, — o seamă de studii şi portrete ale pionierilor şi conducătorilor destinului german de azi şi de mâine.

Din lucrările sale la care facem aluzie mai sus, notăm : **Idei biruitoare din Mein Kampf; Hermann Goering — omul şi lupta; Goebbels — omul şi lupta ; Robert Ley şi muncitorul german ; Horst Wessel — omul — lupta — jertfa** şi acum de curând **Tineretul hitlerist factor al biruinţei.**

Este inutil să insistăm asupra adevărului cuprins în titlul acesta atât de sugestiv pe care d. Horia Filip l-a dat recentei sale lucrări, cunoscut fiind rolul de seamă pe care acest brav tineret german l-a avut în promovarea naţional-socialismului german şi mai ales încrederea, pe deplin justificată până acum, pe care Conducătorul Reichului o pune în vlăstarele fragede de pe tot cuprinsul ţării sale, într'un viitor mai bun şi mai paşnic.

Munca autorului de care vorbim, ne apropie de personalităţi care de mult s'au impus atenţiei lumii întregi prin opera lor măreaţă.

EXPOZIŢIA DOAMNEI EMILIA SĂRĂŢEANU

In sala *„Universul"*, expoziţia de pictură a D-nei Emilia Sărăţeanu cunoaşte un meritat succes, prin remarcabila calitate a tehnicei şi expresiva stilizare a formei. D-sa este o realistă observatoare a obiectului şi o foarte fidelă oglindă a lui, tot aşa de bine ca şi o idealistă distilatoare de esenţe, când e nevoie. Gama variată a emoţiilor exprimate de D-na Emilia Sărăţeanu, temele deosebite abordate, genurile diverse ale realităţii descrise aici, sunt un indiciu de registrul de posibilităţi mânuit de artistă.

CUCIURUL-MARE, ROMAN DE MIRCEA STREINUL

In curând va apărea romanul **„Cuciurul-Mare"**, de d. **Mircea Streinul**, autorul lucrării **„Drama Casei Timoteu"**, care a întrunit binemeritate elogii din partea criticei.

Romanul **„Cuciurul - Mare"**, două volume în peste 1200 de pagini, dă o vastă frescă a satului bucovinean, în care-a crescut şi trăit autorul. Lucrarea prezintă un subiect care se dsfăşoară din 1920 până la 1940, anul negru al invaziei bolşevice. Lupta pentru pământ, pădurile Storojineţului, conflictul între săteni şi orăşeni, câmpia Ţarencii şi fânaţele Stâncii sunt descrise cu dragostea omului legat pentru totdeauna de pământul şi cerurile ţării româneşti.

Ichimie, Domnichie, Liturca şi cânele Negru sunt personagiile principale ale acestei vaste fresce, care încetăţeneşte Bucovina Dragomirnelor şi Suceviţelor în majora literatură română.

„EDITURA GORJAN"

îşi inaugurează activitatea cu două cărţi de mare răsunet : „Ştiinţa distruge monopolurile" de Anton Zischka şi „Anilină" de Karl Aloys Schenzinger

In **„Ştiinţa distruge monopolurile"**, un reportaj romanţat de o factură care iese din comun, autorul „Războiului Petrolului" trece în revistă toate chestiunile mari şi pasionante ce preocupă omenirea de mii de ani. Dând o deosebită atenţie părţii anecdotice, Zischka izbuteşte să prezinte într'un caleidoscop, viu şi atractiv, întreaga problematică a materiilor prime. Războaie, revoluţii, crime monstruoase, iată ce produs în decursul veacurilor trecute monopolurile deţinute de regiunile tropicale.

In capitole cum ar fi „Lupta Europei împotriva foametei", „Zahăr din sfeclă, lemn şi cărbune", „Cauciucul din var şi cărbune, împotriva cauciucului din sânge", cititorul asistă la izbânda materiilor sintetice, împotriva sclaviei şi asupririi. Beţia aurului din Havana, aventura Heveei, distrugerile de suflete din Putumayo, nimicirea popoarelor din basinul Congo, războiul dintre Bolivia şi Chile — sunt câteva din episoadele, care dau cărţii o deosebită savoare. Imensul material documentar, precum şi o serie de planşe afară de text, fac din această lucrare o carte de interes capital pentru orice om care vrea să cunoască adevărata cauză a tuturor războaelor.

Anilină este un roman foarte original. A apărut în Germania în peste o sută de ediţii, cu un tiraj ce a atins un milion de exemplare. Cum se explică acest succes, la o carte cu un titlu, în care nu este vorba nici de insulele Pacificului şi nici de eterna şi nerezolvata problemă a dragostei ?

Anilină este totuşi un roman de dragoste. Eroii săi sunt însufleţiţi, iluminaţi, de sentimentul iubirii, în cele mai delicate ale lui nuanţe. Conny Hawk, ca şi Runge sau Hofmann, sau Horn, jertfesc tot ce au mai bun în ei, pentru dragoste şi pentru **o idee.** Tragedia lui Hawk, nesfârşitul calvar al lui Runge, iubirea nefericită a lui Hofmann şi aceea plină de abnegaţie a lui Horn, ridică acţiunea pe un plan de înaltă umanitate.

De sigur, odată creată această atmosferă, îi este uşor autorului să întreţese o naraţiune quasi-ştiinţifică, de un interes bine dozat şi susţinut. Este uimitor talentul cu care s'a priceput Schenzinger să scrie un roman al culorilor şi mai ales este remarcabilă abilitatea cu care reuşeşte acest scriitor de geniu să fure pe cititor, indiferent de gradul de cultură, de gust sau sex.

In curând va apare, în traducerea d-lui Mircea Streinul, şi excepţionalul roman „Războiul opiului", de Rudolf Brunngraber.

ARTA PROZATORILOR ROMANI de TUDOR VIANU

Lucrarea apărută sub acest titlu, a d-lui Tudor Vianu, este cea mai importantă contribuţie adusă în literatura noastră, pentru promovarea criticei literare la rangul de instrument de cercetare ştiinţifică, năzuind să restrângă până la o minimă aproximare ceeace este totuşi recunoscut ca inreductibil în esenţă, în creaţia literară. **„Arta prozatorilor Români"** este, cu vorbele autorului chiar, o „încercare de estetică literară evolutivă", care studiază după o concepţie de cercetare critică proprie autorului, evoluţia prozei literare româneşti, dela primele ei manifestări în care se afirmă o preocupare propriu zis estetică, adică începând cu Ion Heliade Rădulescu şi până în imediata actualitate literară, aceea ilustrată prin operele unor prozatori ajunşi la ceeace se chiamă maturitatea artistică sau expresia definitivă a artei lor.

Punctul de vedere nou pe care-l aduce d. Tudor Vianu, în opera d-sale, datorită căruia, **„Arta prozatorilor români"** nu poate fi calificată drept încercare de istorie literară, constă din importanţa precumpănitoare dacă nu exclusivă, acordată valorilor statistice şi procedeelor din operele autorilor studiaţi.

Graţie acestei caracterizări, proza literară din ultimul veac este văzută într'o continuitate neîntreruptă, scriitorii grupându-se după afinităţi esenţiale, de structură, într'o filiaţiune cu mult mai semnificativă decât aceea arbitrală şi superficială a simplei cronologii sau folosirii aceleiaşi motive de inspiraţie şi practicării unor atitudini morale, ideologice, etc., asemănătoare.

„Arta prozatorilor Români" înseamnă, prin bogăţia rezultatelor, a confirmare admirabilă a rodniciei punctului de vedere critic adoptat de autor. Pentru acest motiv, e o lucrare de care cercetătorul critic nu se va putea dispensa, iar cititorul studios, acela care vrea să aibă o îndrumare temeinică în proza literară românească o va cerceta cu cel mai mare folos.

Ichimie dă de Dracu

— Episod inedit —

de MIRCEA STREINUL

Se spune că dracul, cât îi el de drac, se fereşte ca de sfânta cruce de Cuciurul-Mare. Când trebue să-şi facă dorinţele către talpa iadului, îşi trimite drăcoaica în satul acela din judeţul Cernăuţi, că numai ea isbuteşte să le mai vină de hac blestemaţilor de cuciureni. Dănilă Prepeleac şi Ivan Turbincă au destule neamuri prin Cuciurul-Mare. Hupca şi Căbuţă, ştie toată lumea că din Prepeleac şi Ivan Turbincă îşi trag neamul. Ba se mai găsesc unii cari ar putea să jure că Hupca l-a prins în toiul unei nopţi de vârful cozii pe Sarsailă. De spaimă, diavolul şi-a lepădat în mâna flăcăului — era încă tânăr pe-atunci Domnichie Hupca — şpârcul împodobit cu un moţ de păr roş. Flăcăul a slobozit un hohot de râs de-a răsunat Horaiţa — s'au trezit toate babele din sat, — a strâns cu îngrijire într'o basma şpârcul şi, ajungând acasă, l-a îngropat sub pragul casei. Altfel, cum s'ar explica îmbogăţirea fulgerătoare a lui Hupca? De unde fusese un vai-de-dânsul care n'avea după ce bea apă, ajunsese numai în cinci ani bogat ca nimeni altul din Cuciurul-Mare. Cine-ar putea, deci, să se'ndoiască de temeinicia istoriei cu Sarsailă? Adevărat că Nazarie, fostul slujitor al domnului Ioniţă Nimeni, răposatul director şcolar, socoate că pomenita istorie e o scornitură care s'astupe gura lumii, dar deh! Cine nu-l cunoaşte pe Nazarie?! Mai rar vorbă'n-vânt ca el...

Aşa că, în afară de Nazarie, nimeni nu se miră de'ntinderea gospodăriei lui Domnichie Hupca. O grădină de trei fălci în vatra satului, cin'sprezece fălci bune de câmp pe Ţarenca, patru de fânaţ în Stânca, sub Corovia, şi-o palmă de pădure pe Horaiţa. Acareturi — boiereşti, nu alta! Cai, ca ai împăratului; iar armăsarii i s'ar putea măsura cu ai lui Făt-Frumos — numai cât nu mănâncă jăratic şi n'au aripi.

Însurându-se cu Liturca, fata unui gospodar din Sneci, aceasta i-a rodit plod de parte femeiască lui Domnichie, ceeace i-a adus mare supărare bărbatului, care-aştepta băiat, bun să-i ducă mai departe sămânţa. Insă altfel a vrut bunul Dumnezeu şi Hupca a trebuit să se resemneze.

Fata a crescut mare şi frumoasă cu numele ei: Floarea.

După ce-a ieşit din cenuşă, s'a dovedit a fi cumincioară ca un băietănel, iar când i s'a făcut de horă, toţi flăcăii din sat mureau după ea. Intre dânşii, iată-l şi pe Căbuţă.

*

Căbuţă...

Despre acesta, lumea spune că-i neam de Ivan Turbincă. Nu degeaba i se hărăzise lui tată'su să bea de să stingă pământul, iar mă-sa se mai ţinea de drăcii până şi la vârsta de 60 de ani, de se mira cu palma la gură satul speriat şi scandalizat de năzdrăvăniile ei.

Ichimie Căbuţă îi lat ca un munte în umeri, a crescut cât fagul şi are glas dulce de mierloiu chiemător de mierloaică în asfinţit de soare, când şi păsărilor li se face a dor şi-a dragoste. Deschis la căutătură, are, totuşi, o lumină vicleană în apele verzui ale ochilor. Multă lume a amăgit cu căutătura lui deschisă, căci ştie să-şi ascundă bine lumina care i-ar putea da de gol viclenia.

Totdeauna scump şi curat la port, pare mai degrabă un boiernaş decât un pârlit de coate-goale. Cine nu ştie, ar crede că-i cel puţin băiat de vornic (dacă n'ar fi încă prea puţintel la ani, l-ai socoti chiar vornic).

*

În după-amiaza aceea, viaţa îi ţicnea cu osebire lui Domnichie Hupca. Măcelarul Olinic îi dăduse preţ bun pentru viţei şi, acuma, chiaburul sorbea cu mulţumire ulcica de vin adus dela Odobeşti, tăifăsuind cu Liturca în liniştea odăii pline de lăzi cu zestre, în timp ce Floarea moşmonea la o cusătură toată numai fluturi şi borangic.

Anul acesta se-apropia de sfârşit cu mult folos pentru Domnichie. Câmpurile rodiseră cum se cuvine şi nicio boală nu dăduse în dobitoacele ogrăzii, iar pomătul adusese bani grei dela lipovanul Ivan. Ca şi cum ar fi vrut să pună pecete la atâta rodnicie, Mălaia fătase trei viţei deodată — lucru despre care-au scris şi gazetele din Cernăuţi.

Aruncându-şi în ogradă privirea, Domnichie se desfăta la vederea belşugului de gobăi care-mai-de-care, vestite în întregul judeţ prin rasa lor aleasă. În fund, după gardul grădinii, se înălţau stoguri mari de fân; coşarele de lângă grajd erau pline de păpuşoiu ciocantin, roş-auriu ca focul, iar hambarul gemea de grâu, secară, orz şi ovăz. Apoi, însă, privirea se posomorî şi Domnichie spuse răstit:

— Mi se pare că iar a venit calicul acela de Ichimie. Tare nu-mi place treaba asta, Floareo. Băietanul prea se'nvârte pe lângă tine şi ştii că n'am ochi buni pentru aşa ceva.

— Da'ce's eu de vină, tată — se-apără fata. — Să-l svârl afară din ogradă? Doar nu vrei să-mi facă apoi vre-o ruşine la joc... — şi se ridică să meargă în curte.

— Hm! — mormăi Domnichie. — Mi se pare că afurisitul mi-a pus gând rău... — şi sorbi o ulcică întreagă de vin.

Liturca dădu din umeri, ghemuindu-se şi mai adânc în ţoalele pe cari se-aşezase, şi nu spuse nimic. Ce să se-amestece ea în treburile fetei?! — că, de când crescuse, Floarea îşi luase strașnic nasul la purtare, aşa că nu răbda să i se-aruncе nici un cuvânt. Iar de huit — îi era lehamite femeii. Destul că trebuia să-şi mănânce cu hargaţii sufletul!

In ogradă, fata ajunse legănându-se aţâţător dincolo de gard. Se-opri în faţa lui Ichimie, care sgândărea cu piciorul o urzică păroasă, crescută dintre nişte bolovani pe marginea şanţului. Flăcăul vru s'o apuce de mână, însă fata se feri cu iscusinţă şi băetanul rămase cu buzele umflate.

— De ce te porţi urît cu mine, fa häi? — se necăji dânsul.

— Adică dece m'aş purta frumos? — i-o'ntoarse Floarea. — Ce, ţi's logodnică?

Ichimie o măsură tăcut câtva timp, ca, apoi, să-i spună privind-o ciudat şi fără să-şi poată ascunde luminele acelea verzui din ochi:

— Cine ştie... Poate că mi-i fi!

Fata isbucni în râs, fără să se gândească la faptul că-l jigneşte pe băietanul care-şi strângea furios pumnii tupilaţi după spate.

Când isbuti să-şi recâştige calmul, Ichimie îi şopti rugător:

— Tu... la noapte-i lună... Am să vin să-ţi bat în geam.

— Ai să vii degeaba! — îl repezi Floarea. — Ori am să ţi-o trimit pe Frozina...

Flăcăul roşi. Frozina era o femee bătrână şi zăludă, pe care Domnichie o ţinea de milă pe lângă curte. Femeea asta venise de nu se ştie unde şi-avea o minte atât de'ncâlcită, încât nici până la 10 nu putea să numere. Când ieşea în sat, toţi

copiii se ţineau după dânsa, strigând vorbe de ocară în urma ei, dar Frozina nu se sinchisea, ci-şi purta cu o comică demnitate sluţenia. Unii spuneau că şi cânii se-ascund când o zăresc pe proasta dela casa lui Hupca.

— Nu se cade să-ţi baţi astfel joc de un flăcău, — spuse cu ciudă Ichimie.

— Iaca! — îl sfidă fata. — Da'ce? Crezi că mă tem de tine?

Văzând că n'o scoate la capăt, flăcăul oftă şi se despărţi de Floarea. După câţiva paşi, se-opri, ca să se uite îndărăt. Fata se înapoia leagănându-se în casă. Ştia că Ichimie se va opri ca s'o privească.

Scuipând cu furie în colb, flăcăul îşi reluă mersul şi nu mai poposi nicăieri până la cârciuma lui Berciu Wender, cel de lângă moară. Acolo, se trânti pe-un scaun de lângă tejghea, ceru de băut şi începu să-şi rumege necazul. Sfârşi prin a-şi jura că nu va mai călca pragul ogrăzii lui Hupca. Mai târziu, însă, când lumini sfioase prinseră să se-arate în ferestrele caselor, Ichimie simţi cum puterea hotărîrii îi scade pe măsură ce seara îşi întinde aripile deasupra satului. Indispus din cauza aceasta, se ridică dela masă, plăti şi plecă. Ajungând acasă, se trânti pe pat cu gândul s'adoarmă, însă — cum somnul nu se prindea de el — se svârcoli atât de cumplit, încât, sărind din aşternut, ieşi în ogradă, unde se lăsă frânt de-oboseala provocată de insomnie pe prispa din faţa bucătăriei. Aerul răcoros de-afară îl desmetici. Întinzându-şi mâna, luă cana de apă de pe fereastră şi-o goli cu înghiţituri lacome. Stropii rămaşi pe fund, îi turnă pe capul motanului care i se tot încurca între picioare. Motanul mieună supărat şi-o sbughi spre-o pisică din vecini, care-l aştepta cocoţată pe gard. Ichimie se gândi că până şi cotoiul e mai fericit decât dânsul. Când răsări luna, băietanul să turbe, nu alta! Era o lună roşie, uriaşă — şi-o linişte ca niciodată se lăsase asupra satului. Numai pârâul din apropiere se-auzea în tăcerea uriaşă a nopţii, pe care par'c'o cercetau cine-ştie-ce iazme la ceasul acela. Ichimie simţea foc în vine; îl ardea până la inimă, îi aprindea ochii, cari luceau ca ai unui strigoiu în lumina îngheţată a lunei. Pe câtă liniște era în cuprinsul zărilor, pe-atâtea orcane înviforau sufletul flăcăului bătut de năprazna aprigă a dragostei, pe care râsul şi batjocura fetei nu isbutiseră s'o domolească.

„Are să se schimbe vremea", — îşi spuse Ichimie privind iarăşi luna care ardea în dreptul copacilor din cimitirul Volocei.

O căruţă duruia pe drumul dinspre Cernăuţi.

*

Ichimie sări sprinten, ca şi cum ar fi avut aripi la picioare, peste gardul de nuiele şi căzu cu bine în ogradă; se dădu repede în umbra unui păr de lângă grajd, căci era o lună ca ziua, dar câinii îl şi simţiseră şi începură să latre ca la o sălbătăciune. Trezit de hărmălaie şi crezând că-l calcă hoţii, Domnichie ieşi cu o jordie în pragul casei, ca să întrebe cu glas tunător cine se află în ogradă. Auzind glasul de butie goală a stăpânului, cânii încetară să latre. Din umbra care-l scutea, Ichimie putu să deosebească lămurit trăsăturile feţei schimonosite de mânie ale gospodarului furios c'a fost trezit din dulceaţa somnului dintâiu. Faptul că i-a pricinuit un necaz lui Hupca îi dădu un sentiment de mulţumire răutăcioasă flăcăului.

Socotind că javrele au lătrat la vre-o nălucă sau la omul din lună, trezindu-l degeaba, Domnichie aruncă jordia în spinarea unuia dintre câni şi intră îndărăt în casă, ca să se culce, mormăind alături de Liturca, care fâsâia liniştit pe nas.

De'ndată ce Hupca dispăruse în întunericul pridvorului, Ichimie se şi repezise în partea cealaltă a ogrăzii şi, acuma, se afla taman sub fereastră. Cânii nu mai lătraseră: jordia lui Domnichie îi învăţase minte, aşa că mârâiau înfundat, cu nasul în paiele budelor.

Ichimie nu bătu îndată în geam. Intâiu, voia să-şi desfăteze cu chinurile dulci ale aşteptării inima. Lungindu-se ca la el acasă pe prispă, îşi lăsă privirea asupra cerului care se înnourase; luna se prăvălise deodată după nişte omete uriaşe şi ograda zăcea într'un întuneric de catran. În aer se simţeau miroznele plăcute ale toamnei: iz amăruiu de fân uscat, de mere, de sămănătură proaspătă, de povidlă fiartă în ceaune mari de-aramă. Flăcăul se gândea că, dincolo de perete, Floarea doarme cu tâmpla'nfundată în perna cu miros de busuioc şi oftă de nenumărate ori. Când socoti că a oftat îndeajuns, se ridică şi bătu încet în geam. Nu trecu mult, că flacăra unui chibrit şi pâlpâi îndărătul geamului. Ichimie — să chiuie, nu alta! Chibritul aprins era semn că fata-l primeşte pe flăcău.

Băetanul se dădu sub perete. În curând, uşa casei se deschise cu multă fereală, fără să scoată nici cel mai mic icnet din balamale, şi arătarea albă a fetei fâlfâia ca o fantasmă în noapte. Băietanul ţâştui din vârful buzelor, ca fata să-l găsească mai repede. Când îl descoperi, arătarea veni la dânsul, îi luă mâna şi-l duse în poarta şurii; flăcăul era în culmea fericirii.

— Da'i un întuneric de iad aici, — spuse Ichimie.

Fata îşi puse palma peste gura lui.

— Aici nu ne poate auzi nimeni, — se-apără dânsul în şoaptă.

Deodată, simţi cum mânile fetei i se lasă pe umeri. Fata îl sărută lacom, lacom şi atât de puternic, încât buzele îl dureră ca şi cum i-ar fi fost muşcate. Îmbrăţişându-se, se-aşezară pe-un maldăr de fân, care le înţepă picioarele.

— Mă temeam că n'ai să vii, — rosti Ichimie; după câtva timp, aduase: — va-să-zică tot ţi's drag...

Ca răspuns, veni o sărutare lungă şi-apăsată.

„A dracului muiere", — se gândi flăcăul. — „Bună şcoală, n'am ce spune!" — şi râse pentru sine.

Se drăgostiră mult. Noaptea era plăcută, şura amirosea a fân plin de cimbru şi coada-şoarecului, iar ograda vuia încetişor de rumoarea gângăniilor cari mai apucaseră toamna. În grajd, o vacă mugi lung a câmpie.

— Cum îţi place noaptea asta, fa häi? — o întrebă flăcăul. — Îi tare frumoasă, cu toate că-i mare'ntuneric.

— Ihîm...

Trezit pentru a doua oară din somnul lui iepuresc, Domnichie ieşise c'o falcă'n cer şi una'n pământ în ogradă, însă când Floarea îl puse în curent cu cele întâmplate, isbucni şi el în râs şi-o lăudă pe Floarea pentru ispravă:

— Bine i-ai făcut! Altădată, să nu-şi mai ridice ochii până la cine nu-i de nasul lui, — şi, apoi, i se-adresă cânelui care mai schelălăia: — M'ai dat de ocară, javră ticăloasă ce eşti! Te credeam vrednic, da' nu eşti decât o potaie ca acelea pe cari le poartă'n braţe cucoanele dela târg!

Totuşi, îi porunci lui Macoveiu să aducă o cană de zăr cânelui, care tăcu numaidecât la anunţarea unui asemenea ospăţ.

Intorcându-se în casă, Domnichie se lungi iarăşi lângă Liturca. Femeea nu se trezise, ci continua să sforăie cu cogâlţuri şi icneli, ceeace-l înfurie pe bărbatul care trebuia să se chinuiască întotdeauna foarte mult până să reuşească s'adoarmă. Când, însă, îşi reaminti de cele întâmplate în ogradă, începu să râdă din nou şi proasta dispoziţie îi dispăru.

*

Ichimie îşi aprinse o ţigară şi'ncepu să se gândească temeinic la'ntreaga pătăranie. O ură rece, dar cu atât mai adâncă, pusese stăpânire pe toată fiinţa lui. Intr'o asemenea împrejurare, nu s'ar fi ferit nici de-un omor. Numai amintirea Frozinei — şi era destul ca tot sângele să-i urce în clocote la cap. O clipă, se gândi să se'ntoarcă la Hupca, s'o ucidă şi să dea foc gospodăriei, însă imediat se dumeri că o astfel de răsbunare e prea uşoară pentru o fată ca Floarea *).

*) Fragment din romanul „Cuciurul-Mare".

Toamnă în Rusia

Vântul toamnei sfâşie mantia
Câmpului sfrijit de rod şi griji.
Nu mai cântă'n zare ciocârlia
Iar văsduhul geme frânt de schiji.

Un cocor, stingher, pierdut de ceată,
Ţipă ca un dor uitat sub bolţi.
Dintr'un nor de păcură-şi arată
Soarele nervos imensii colţi.

Regimentul stă în apărare,
După zece zile de atac.
Se strecoară tihna în picioare
Şi în piepturi fumul de tabac.

Caporalul Vifor, fără vise,
Doarme-acum, strângând în pumn un plic.
Pleopele-i sunt încă'ntredeschise,
Ca să vadă ce-i la inamic.

S'a cutremurat din nou pământul
Ori s'a prăvălit un Caraiman ?
Nu-i nimic ! — îl linişteşte vântul —
A venit un „brandt" dela Ivan...

Transnistria, 27 Sept. 1941.

LEONIDA SECREŢEANU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

49-941

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Biblioteca Astra
Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRATIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 49
SAMBATA 29 Noembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

FIŞIER

G. BACOVIA

„Poetul modern tinde să creeze în noi **o stare**, şi de a transforma această stare într'o **desfătare pură"**, sunt cuvintele cu care găseşte de cuviinţă să încheie un paragraf al gândurilor sale Paul Valéry, şi pe care noi credem să le putem pune în capul rândurilor modeste ale acestui fişier ce reprezintă puţinul omagiu al autorului lui, faţă de personalitatea umbritului Bacovia, care în singurătatea şi izolarea lui a atins cu câteva săptămâni în urmă venerabila vârstă de şasezeci de ani.

Dar îndepărtarea aceasta voită nu ne poate împiedica să-i amintim lui, autorului unei poezii atât de nuanţate şi publicului prea repede uitător şi ingrat, respectul şi dragostea pe care unii, nu puţini, i-o împărtăşesc temeinic şi convins. Dacă anii nu sunt în stare să atintească mai viu atenţia asupra lui, respectul migăloasei şi atât de graţios nuanţatei sale opere ne împiedică să nu readucem în memorie pe acest cântăreţ nespus de trist, de melancolic şi de duios, cântăreţ al culorilor de toamnă, al amurgurilor triste şi grăitoare, al durerilor intense şi adânci, al nuanţelor fin schiţate, al stărilor sufleteşti, mai ales al stărilor sufleteşti.

Singur, singur, singur,
Vreme de beţie —
I-auzi cum mai plouă
Ce melancolie
Singur, singur, singur...

Din depărtarea lui, Bacovia încheagă aceste versuri, strigăt de durere, de singurătate, de disperare, de mâhnire, de plictiseală, mai cu seamă de o oribilă, copleşitoare plictiseală. Pustiul vieţii lui.

Plouă, plouă, plouă
Vreme de beţie —
Şi s'asculţi pustiul
Ce melancolie
Plouă, plouă, plouă...

Necontenita, pătrunzătoarea, deprimanta ploae a lui Bacovia, simbol şi onomatopee a durerii lui sufleteşti.

●

Cuvântul „ploae" realmente este onomatopeic pentru stările de melancolie adâncă. Intrebuinţat, repetat, interpretat, este cel mai bun simbol al durerilor. Sunetul streşinilor, apa de ploae care bate în geam, picăturile de ploae cari cad în băltoace, răpăitul enervant al ploii pe frunzişul pomilor, coardele picăturilor de ploae întrevăzute întinse pe orizont, ploaia, ploaia, ploaia, mereu ploaia.

Dacă cineva ne-ar întreba într'un moment de plictiseală, i-am putea răspunde: „ploae". Să repetăm de mai multe ori cuvântul acesta, şi iată avem corespondentul fizic al stării noastre.

●

Je suis comme le roi d'un pays pluvieux.
qui...
s'ennuie...

Verlaine a cizelat aceste versuri fără să realizeze imposibilitatea ca un atare rege să se distreze. Prin definiţie, prin faptul că este un rege al ţării ploioase, chipul îi va fi mohorît, viaţa întunecată, zilele nesfârşite şi va fi plictisit, nespus de plictisit.

Bacovia, în felul lui, este un fel de rege al ţării ploilor. Un plictisit, un deprimat, un singuratec, un îndurerat.

„In târg, o fată tristă a murit
„Şi-au dus-o pe ploae şi au îngropat-o.

Ce succesiune de melancolie. O fată care a murit, o fată tristă, o fată tristă care a murit, o înmormântare, şi încă pe ploae.

Durere imensă, copleşitoare, ca imaginea în ploae a singurătăţii.

●

Durerea lui Bacovia este atât de mare, încât însăşi imaginea primăverilor lui este mai de grabă tomnatecă.

„Primăvară...
„O pictură parfumată cu vibrări de violet...
„In vitrine, versuri de un nou poet.
„In oraş suspină un vals de fanfară.

Să nu uităm vibrările de violet, magnificul lui violet,— dar atât de autumnal, — care întristează întru câtva tabloul primăverii strălucitoare. Iar în oraş nu „răsună vesel" o fanfară ci doar „suspină". O strofă mai jos:

„La geamul unei fabrici, o pală lucrătoare", şi nu un chip înviorat de natura care renaşte. Primăvara lui, chiar el o spune:

„O nouă primăvară pe vechile dureri".

●

Am amintit de violet. Este cea mai justă şi fermecătoare notaţie a lui Bacovia. Imprimarea aceasta de culoare violetă unor anumite ore ale zilei, unor anumite momente în natură.

„Amurg de toamnă violet"...

sau

„Oraşul tot e violet".

Bacovia a prins momentul:

„Când pâlpâie pe lume violetul",

culoare tristă, mâhnită, îndoliată, — dar poetică. Deprimantă, dar nuanţată. Culoare care desfată. Să nu uităm cuvintele lui Valéry: **desfătarea pură.**

In toată melancolia lui, Bacovia e un fermecător. Un magician. Un creator de stări.

E un poet!

PACCIUS

G. BACOVIA
(Notiţă bio-bibliografică)

Poetul care a adus în lirica românească un fel de a spune atât de propriu şi de obsesiv, care-i atât de actual şi de notoriu, chiar când nu e mărturisit, fiind totuşi presupus, are poate cea mai discretă şi mai puţin zgomotoasă biografie din câte solicită istoriile literaturii noastre.

G. Bacovia (pe numele din starea civilă G. Vasiliu) s'a născut la Bacău, în 13 Octombrie 1881. Studiile universitare le-a făcut la Iaşi, unde şi-a luat licenţa în drept. A fost funcţionar la ministerul muncii şi de câţiva ani trăeşte la Bucureşti.

Numele său, în revistele şi publicaţiile literare ale vremii se întâlneşte rar. A colaborat, cu mai multă sau mai puţină asiduitate, la Ateneul cultural, Gândirea, Universul literar, Viaţa literară, Orizonturi noi, Literatorul, Familia, Revista Fundaţiilor Regale, Versuri, Versuri şi proză, Flacăra, Cugetul românesc *etc.*

G. Bacovia a scris şi publicat, cantitativ, puţin. In 1916 a apărut primul său volum de versuri: „Plumb", *în editura „Flacăra". Apoi:* „Cu voi" *(ed. „Orizonturi noi");* „Plumb şi scântei galbene" *(ed. Ancora);* „Bucăţi de noapte" *(poeme în proză);* „Poesii" *(ed. „Fund. Regale", 1934) şi* „Comedii în fond", *în „Biblioteca pentru toţi".*

Plumb de iarnă

Iarna, de-o vreme mă duce regretul
Prin crânguri, pe margini de linii ferate,
Trec singur spre seară pe ape 'nghetate
Când fâlfâe pe lume violetul.

Paloarea, mutismul, mineză-al meu piept
Pe satele ninse crai-nou când apare
Trec singur pe poduri de fier, solitare
Şi-aştept în zăpadă... dar ce mai aştept?

Hau... hau... depărtat sub stele 'nghetate
In noaptea grozavă la cine voiu bate?
O vis... o libertate...
Hau... hau... depărtat sub stele 'nghetate...

G. BACOVIA

Bacovia şi Andreescu

O coincidenţă de destine şi expresie

ION FRUNZETTI

Poate niciodată nu s'au ivit atât de aproape în timp şi de alături geografic, două structuri gemene mai evidente decât în cazul lui Andreescu şi Bacovia. Asemănarea destinului lor, privaţia lor momentană de satisfacţiile care se închid de obiceiu în noţiunea de „succes", pentru a li se recunoaşte traiectoria luminoasă ceva mai târziu, dar totuşi mult prea târziu, sunt coincidenţe care adaogă surprinderii noastre bănuiala eretică a unor oculte potriviri, de dincolo de hotarele voinţei umane.

Intr'o cultură de orizonturile celei româneşti, fenomenul este explicabil lesne prin prăpastia de nivel dintre creatori şi mase. El nu rămâne totuşi mai puţin un miracol, prin echivalenţa strictă a elementelor între care analogia se impune dela sine.

Bacovia şi Andreescu sunt două nume care se chiamă reciproc, subteran, prn asociaţiile identice stârnite în cugete, prin reacţiile analoage deşteptate în contemplator.

Intuiţia originară a similitudinei temperamentale şi de destin între aceşti doi artişti din rândul marilor blestemaţi ai spiritului, vine nu din contingenţă întâmplătoare, ori din capricii asociative, ci din consonanţa specifică a reacţiilor încercate cu ocazia contemplării fiecăruia dintre ei.

Reactiv şi dispoziţional, actul receptării se prezintă la fel, fie că priveşti pictura nefericitului contemporan al lui Grigorescu, fie că murmuri confesiunile, inegalabile în farmecul lor înveninat, ale lui Bacovia.

Apropierile între plastică şi poezie nu mai par astăzi, ca pe vremea lui Lessing, atât de puţin sortite reuşitei. Critica este cu atât mai liberă să-şi desvolte analogiile, cu cât şi-a îngrădit mai precis, fenomenologic, domeniul şi tehnica rezervate fiecărei arte. Concepţia modernă a artei-limbaj, sistem măestrit de semne pentru exprimarea individului-artist, face posibilă intuiţia substratului originar identic al stărilor de comoţie estetică, indiferent dacă ele aleg până la urmă alfabetul muzical al culoarei, ca să se exprime, sau accentul inefabil al cuvântului.

Acelaş acord grav, infinit rezonant şi în minor, izbeşte coardele amintirii, atunci când fie cadrele lui Andreescu, fie versurile lui Bacovia, ocupă conştiinţa. O muzică lentă, cernită, cenuşie, învăluie sufletul privitorului lui Andreescu sau a cititorului celuilalt. Bacovia a făcut să răsune vaetul destrămat, dezolant, al culoarei văduvite de lumină, reduse la voalarea aproape deplină a vibraţiilor vii, la neutralizarea printr'o gamă medie, a tonurilor, chiar şi a celor — oricât de opace — locale. Bacovia vede „gri", cu stăruinţa unei achromatopsii cronice, cu monotonia bolnavă a burniţelor de toamnă pe care le teme pieptul său, şi le ştie.

Andreescu silabiseşte în tablourile sale, cu lipsa de diferenţiere specifică sufocării: cerurile sale joase şi plumburii (ce apropiate, Doamne, de „Plumbul" lui Bacovia), drumurile sale desfăşurate în stepă, pe orizonturi întinse, dezolante, specifice viziunii lui de naufragiat terestru, peisagiul suburban mizer şi trist. Toate acestea sunt coincidenţe tematice semnificative. Lumea amândorora se organizează la fel: din cocioabe pe acoperişurile cârpite ale cărora se sprijină imensitatea unui cer oprimant prin apropierea lui ameninţătoare, grea, materială; din poteci noroioase pierdute sub bolţile cenuşii, din pajişti ruginite sau brumate, saturate de pucioasa materială a amărăciunii sufleteşti, a celui ce le străbate într'o doară, fără ţintă.

Arar, pata roşiatică a unui mac sângerâ ca un surâs rău, fals şi jignitor, neutralitatea dureroasă a tonurilor peisajului.

(Urmare în pag. 3-a)

INTÂLNIRI

Unul din noi doi, Paul Lahovari, va trebui să-şi păstreze tot calmul la această invitaţie în amintirea primei întâlniri cu poezia bacoviană. Acela nu voi fi eu, sunt sigur. Cum aş putea să-ţi vorbesc altfel decât cu vehemenţă, despre lirismul extenuat al poetului acesta, dospind în răsfăţul aluziilor de un autentic trivial ale celui mai desnădăjduit prozaism din câte au năzuit vreodată să se intituleze poezie? Dar cât de mult trebue să iubeşti, ca să afli chiar din prilejul iubirii, îndreptăţirea de a urî ceea ce ţi-e drag!

Renunţând deci să mai caut tonul potrivit cu împrejurarea festivă a celor şaizeci de ani cari apasă pe umerii Maestrului, voi recurge la ocolul prin această introducere, pe care ţi-o dedic. Astfel:

Poezia lui Bacovia înviază (subînţelegând aluzia la mitul pasării Phoenix) din gunoiul cel mai de lepădat al unor vorbe pe care cu toţii, zilnic, le strivim în picioare, nepăsători. La drept vorbind, nu tocmai de tot nepăsători, fiindcă îmi pot închipui pe amatorul subţire profilându-se precaut la orizontul scund şi mohorît al liricei bacoviene, călcând în strâchinile celor mai inoportune nedumeriri, cu o mână ţinându-se de nas şi cu cealaltă tamponându-şi pe gură batista.

Am să-ţi pun o problemă în versuri — în versurile acestei strofe bacoviene din poezia intitulată „Finis":

Cadavrul impozant pe catafalcul [falnic
Sub gaza de argint visă în vasta [sală...
Iar sânul ei pierdut în mortuara [gală
Pe veci oprit înmărmurise falnic.

Ceea ce este pur anecdotic în această magnifică strofă — „subiectul" dacă vrei — mi se pare de un gust foarte îndoelnic. Dar ce stranie viziune eteroclită de panopticum de bâlci, cu aromă de morgă, filtrată prin reminiscenţele unor lecturi poeşti! Ce gravă solemnizare a emoţiei, suspectă totuşi de o imperceptibilă nuanţă de umor, dacă nu chiar de ridicol posibil, — în cadenţa maiestoasă şi alura de marş funebru a versurilor, destinate parcă anume intonării cu toată convingerea alămurilor unei fanfare militare!

MIHAI NICULESCU

(Urmare în pag. 3-a)

LUCHIAN — **Singur**

BACOVIA

Numele acestui poet, aşezat în fruntea unui articol, va putea stârni—şi pe bună dreptate — o serie întreagă de nedumeriri şi mirări. Pentrucă meşterul Bacovia nu e numai un mare poet, ci şi un mare izolat. Mărturisim că de câţiva ani, de când trăim în această Urbe Literară, nu l-am văzut pe Bacovia decât o singură dată, câteva clipe. La fel de modest şi de tăcut, la fel de singur şi de grav ca şi în versurile sale, s'a mulţumit şi atunci să fie mai puţin decât o prezenţă — numai o umbră. Şi totuşi, călcând peste pragul izolării pe care şi-a luat-o poetul, numele său trebue pus astăzi în capul acestor rânduri.

In antologii şi'n istorii literare, scrie că Bacovia a împlinit de curând şaizeci de ani. O aniversare, vrea să zică! Da şi nu. Dar în orice caz, o realitate alături de care nu se poate să nu poposim cel puţin o clipă, fără gândul unui bilanţ, dar cu intenţia unui omagiu. Ce este poesia lui Bacovia, nu va trebui s'o spunem noi, pentrucă acea inegalabilă simfonie cernită din „Plumb şi scântei galbene" a luat, pe tăcute, un loc cu totul aparte în literatura românească de azi. Şi din acest fluviu sumbru şi-au luat până azi cursul atâtea pârâiaşe, încât, fără a ne sfii, putem să vorbim de existenţa absolută a unei zone de sine stătătoare — zona bacoviană.

Poesie a marilor deprimări, a gândurilor negre, a doliului autumnal şi a tristeţii zăpezilor, lirica lui Bacovia a isbutit să transforme deseori întreg universul într'o imensă grădină publică provincială, călcând peste nebunie şi spleen, ca peste nişte frunze fără de rost. Iată dece putem spune că Bacovia — ca foarte puţini alţii — a dat lumii o coloare care e mai mult a lui decât a ei. Şi pare-se că tocmai această supremă forţă este ceeace se numeşte cotidian şi simplu: ARTA. Fără a ne teme de paradox, afirmăm că dincolo de substanţa poesiei lui Bacovia e mormântul şi tina, totul şi necuprinsul. Dar pentrucă există ore de comuniune sufletească, ore când putem sta încă de vorbă cu demonii şi cu îngerii, să încercăm şi astăzi să ne transpunem în poesia lui Bacovia, când ninge sau nu ninge, când plouă sau nu plouă, mov şi violet.

„Hei, stinge lumina farului!", parcă aud un glas obosit şi absent, venind de undeva de foarte departe. S'ar putea să fie chiar glasul poetului, care se drapează acum în umbra amurgului de toamnă, ca să treacă pe lângă noi aerian şi nebăgat în seamă. Dar reflectorul a prins momentul şi nu slăbeşte nici o clipă. Momentul e rar. La ceas de noapte târzie, o antologie mi-a şoptit cu glas de file că meşterul Bacovia a împlinit şaizeci de ani. O aniversare, o sărbătoare în Olimp, mi-am spus, uitând că acest ciudat poet a plămădit dintr'o substanţă pe care noi de-abia o mai cunoaştem, fiindcă o întâlnim din ce în ce mai rar.

Dar toate astea sunt marginalii. Bacovia a rotunjit nu numai o viziune, ci şi o viaţă de om. Tulburătoare şi stranii, ambele. Şi fiindcă indiscretul glas al anilor ne-a ţintuit o clipă locului, ne înclinăm în faţa poetului ale cărui tâmple cărunte seamănă cu zăpezile care sosesc numai la răstimpuri mari şi-i urăm belşug de toamne şi ierni, ca să mai scrie, şi ca să coboare uneori şi printre noi, cei tineri, care îl ştim pe de rost.

ŞTEFAN BACIU

VIAŢA DE DINCOLO DE RAMPA

Cronica dramatică

TEATRUL REGINA MARIA: Păcatul lui Năică, comedie în 3 acte de C. Colonaş

Numele domnului C. Colonaş a apărut pentru prima oară pe afişele teatrale, acum vreo 4—5 ani, cu ocazia prezentării la teatrul Vesel a comediei „Craiu de tobă".

Dela prima lucrare a domnului Colonaş, publicul şi-a putut da seama că se află în faţa unui autor dramatic de reale resurse, bun mânuitor al dialogului şi al meşteşugului dramatic.

Lupta hilară dintre perceptor (craiul de tobă) şi măcelar (craiul de inimă) pentru aceeaş „damă", isbutea să distreze şi să intereseze publicul.

Obişnuitul epitet de „promiţător", dat debutanţilor părea chiar prea şters pentru a-l caracteriza pe autor şi opera sa.

Personagiile domnului Colonaş, înrudite cu eroii lui Caragiale erau prezentate de autor în linii caricaturale cari, de obiceiu sunt păstrate mai bine în amintirea spectatorilor decât liniile complicate ale unui tablou de mare artă.

Lipsită aproape cu desăvârşire de nota umană, caracteristică operelor mari, piesa „Craiu de tobă" isbutea să intereseze prin caracterul de şarjă puternică a vieţei dela mahala.

In cea de-a doua piesă a domnului C. Colonaş, în „Nuntă pe datorie" se putea remarca un serios progres, pe scenă evoluând oameni adevăraţi iar nu simple păpuşi caricaturale, ca în prima piesă. Insă şi această „Nuntă pe datorie" păcătuia, la fel ca şi „Craiu de tobă", printr'un act final mult prea precipitat şi de loc lămuritor al conflictelor din actele precedente.

După prima, cât şi după a doua piesă a domnului Colonaş, aveam impresia că autorul făcuse abuz de situaţii comice şi de conflicte, ajungând ca în actul final să se sperie chiar el de această risipă, nemai ştiind să desnoade iţele pe cari chiar el le înnodase.

A treia piesă a sa, prezentată zilele trecute pe scena teatrului Municipal, a dat la iveală un autor maturizat, dozând cu mare cumpătare efectele, pentru a ajunge la un final pe care dânsul îl socotea, pe semne, neprevăzut.

Ca să fim sinceri îl preferăm pe vijeliosul şi necumpătatul câteodată domn Colonaş din trecut. acestui corect, chiar prea corect autor al comediei „Păcatul lui Năică".

Să vedem acm. cum şi-a construit ultima sa piesă, domnul Colonaş.

Din prima scenă — o lungă şi corectă până la plictiseală discuţie între soţia lui Năică şi o prietenă a sa, gen ţaţă — aflăm cum stau lucrurile în familia lui Năică: Năică e cum se cade şi cinstit, iar băiatul acestuia, Bibică, plecat în Bucureşti ca să înveţe filosofia, e chiar prea cuminte pentru vârsta sa.

Facem apoi cunoştinţă cu Năică.

Este exact aşa cum reeşea din discuţia femeilor: cât se poate de cumsecade.

Apare mai târziu un prieten care îi propune lui Năică să înfiereze într'o şedinţă publică obiceiurile criminale ale unor bărbaţi cari necistesc fetele tinere, nemai vrând să ştie apoi nimic de ele şi silindu-le să lase în părăsire fructul dragostei lor pe treptele unei biserici sau la poarta unei case streine.

In clipa în care Năică îşi pregăteşte discursul, apare o femee care îi dă în braţe un copil nou născut şi un bilet din care ar reeşi că el este tatăl copilului.

Observaţi calitatea eftină a procedeului comic.

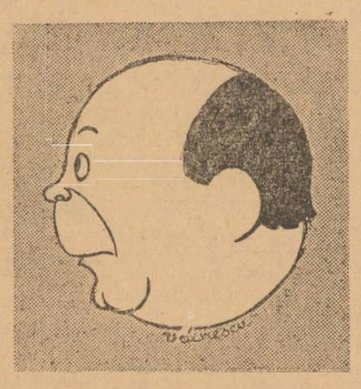

V. MAXIMILIAN

De acum înainte, vă puteţi şi dumneavoastră imagina cum va decurge comedia. Năică va fi disprefuit de toţi, îşi va pierde slujba şi, disperat de răutatea oamenilor va fugi, împreună cu copilul şi cu îngrijitoarea lui (o servitoare credincioasă şi înţelegătoare) în căsuţa acesteia, dela marginea oraşului.

Dacă vă voiu spune că în timpul primelor acte a fost mereu dat drept exemplu, tatălui păcătos, fiul cinstit din Bucureşti, veţi ghici că în actul III se află că fiul cinstit din Bucureşti este tatăl copilului părăsit, Năică fiind doar bunicul.

Nu credem că intenţia autorului a fost să realizeze o farsă. De altfel, dacă a încercat lucrul ăsta, în nici un moment autorul nu ne-a putut convinge că tatăl ar fi Năică. Aşa că „lovitura" din finalul piesei nu poate surprinde pe nimeni.

In schimb domnul Colonaş, s'a străduit să realizeze tipul omului bun care ajunge să sufere din pricina prea marei sale bunătăţi: Năică.

Şi, în această privinţă domnul Colonaş a reuşit de minune. L'am situa pe Năică pe aceeaş linie cu personagiile domnului Brătescu-Voineşti, făcându-l frate bun cu acel de neuitat Pană Trăznea Sfântul.

Incontestabil personagiul suferă din pricina schimbării de ultim moment a profesiunei: din învăţător a devenit casier la bancă.

Vă închipuiţi ce ridicol sună în gura unuia dintre personagii următoarele cuvinte adresate lui Năică: „Dumneata?.. Dumneata care ţrebue să fii pildă pentru generaţiile tinere?". Cum vine asta? Un casier, pildă generaţiilor tinere?.. Un învăţător mai înţelegem... Dar un casier nu prea...

Pe Năică, l-a interpretat domnul Maximilian. A fost, de-a lungul celor trei acte, excelent. Ne-a făcut, însă, să ne gândim prea mult la Korauzo din „Papa se lustruieşte!"

Pe domnişoara Mia Coca şi pe domnul Nelu Manolescu îi socotim ca pe doui foarte talentaţi actori tineri. N'au însă nimic ocmun cu rolurile interpretate.

Doamna Mia Coca nu poate fi nici odată ...doică, tot aşa cum domnul Nelu Manolescu nu poate fi portar beţiv.

Amuzant, rolul caricatural al doamnei Renée Annie.

Mai sobră decât ne închipuiam a fost doamna Sofica Ionescu în rolul soţiei lui Năică.

Rolurile episodice au fost interpretate în bune condiţii de domnii Rogalski, Sion, Conabie, Macedonski şi doamnele Lilly Mihăilescu, Maria Grecescu şi Silvia Pancu.

Domnul Titu Vedea a fost un autentic Bibică.

Domnul Ion Sahighian a fost directorul de scenă al spectacolului. Şi a realizat un singur lucru bun: scena primirii lui Năică de către rudele nevestei lui (rigiditatea tuturor, ca la fotograf).

Foarte sugestiv şi potrivit atmosferei piesei a fost decorul din actele I şi II, realizat de George Voinescu.

TRAIAN LALESCU

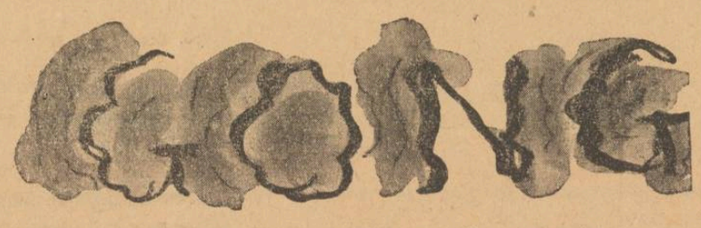

D. TONY BULANDRA

va apare în curând, pe scena Teatrului Municipal, *să risipească generos, cu verva d-sale neobosită şi cuceritoare, rachete de spirit şi paradoxe uluitoare, într'unul din rolurile ce i-au făcut faima de inegalabil interpret al pieselor de salon.*

Vă mai amintiţi „Soţul ideal" de Oscar Wilde?....

„PARADA VICTORIEI",

noul spectacol prezentat la **„Alhambra"** de **Aurel Ion Maican** şi **Puiu Maximilian**, se vesteşte — conform titlului, — drept o adevărată **„paradă a victoriei"**.

Impletită cu iscusinţă din melodie, culoare, graţie şi ritm — revista dela **„Alhambra"**, nu e

numai oglinda vie a prezentului, ci şi mărturia unui efort artistic biruitor, pe care îl salutăm cu elogiul cuvenit.

OGLINDA FERMECATA

este emblema aleasă de un grup de artişti cari se leagă să înfăţişeze publicului nostru spectacole închinate datinei, meşteşugului şi artei româneşti.

CEI 4

dela „Teatrul Nostru", au izbândit în încercarea lor, dovedindu-ne că durata unui succes, nu se măsoară totdeauna după vârsta vedetelor, şi că râvna unor actori tineri — înfrăţiţi în credinţă şi muncă — poate spori mai mult prestigiul unui teatru, decât iluzoriul prestigiul „al numelor de afiş", consacrate cu patruzeci de ani în urmă.

TEATRUL CELOR MICI

revine din când în când în discuţia celor mari. Ceeace înseamnă că problema e încă deschisă.

In adevăr, până în prezent — în afară de înplinirile d-lui Victor Ion Popa *în acest domeniu, toţi ceilalţi* „Iniţiatori" *şi-au risipit energia numai în discuţii.*

Intrucât spectacolele dela „Muncă şi lumină" *corespund curiozităţii micilor spectatori şi principiilor pedagogiei moderne, nu vom putea arăta aci.*

D. Victor Ion Popa, *a izbutit, în orice caz, să risipească o confuzie dăunătoare. Domnia-sa a dovedit că Teatrul acesta, menit să fie copiilor învăţătură şi încântare, impune altă pregătire profesională, decât aceea cerută de serbările şcolăreşti anuale.*

Fiindcă una este să-l deprindem pe copil, de la vârsta cea mai fragedă cu o ţinută frumoasă şi cu rostirea limpede a graiului strămoşesc — şi alta este să-l lăsăm pe seama celor cuprinşi de molima diletantismului artistic — şi să-l dăm pradă vanităţii rău sfătuitoare, îndemnându-l să fie el însuşi actor.

Trecând peste unele excepţii, atunci când e vorba de copiii cu adevărat înzestraţi, nu ne lipseşte teatru făcut de copii — ci teatru pentru copii.

S. D.

Măşti şi reflectoare

Noui aspecte ale regiei spectacolului

— Intre a fi sau a nu fi în spiritul teatrului —

In „Măşti şi reflectoare" de acum două săptămâni schiţam fără voia noastră un moment de tranziţie în teatru, care a fost interpretat la vremea lui, ca şi o *criză* a spectacolului. Această criză nu era însă altceva decât trecerea dela teatrul falsificat de către spectator, la teatrul pentru arta lui. Falsificarea s'a făcut mai întâiu în literatura dramatică creindu-se piese pentru citit şi piese pentru reprezentat; adaptări după romane de succes care n'ajungeau să fie decât palide oglinzi ale originalului; şi mai târziu o falsificare a realizării spectacolului teatral. A fost un intermezzo pentru alte ţări; pentru noi — încă domneşte!

Spectatorul nostru şi cel de aiurea a fost deformat de cinematograf, care s'a impus prin felul lui de a realiza artistic opera scenaristului. Neîndoelnic că natura materialului şi modul de a-l dărui spectatorului a copleşit pe cei mai docili dintre noi. Numai aşa ne explicăm de ce directorii teatrelor bulevardiere şi chiar ai teatrelor oficiale — *la cerinţa spectatorului!* — i-au dat teatru pe măsura gustului lui; însă nu s'a ţinut seamă dacă acel spectator era un om cu adevărat de gust. Ce-i mai trist, că acel om era un snob şi totodată un falsificat spectator!

Ca să fie contrabalansat cinematograful, directorii au împrumutat dela acesta numai tehnica cu totul nouă şi specifică filmului — pe care au transplantat-o în realizările lor teatrale. De unde la începuturile lui cinematograful lucra cu elemente luate din teatru: om, text, decor — nefiind altceva decât teatru fotografiat, astăzi asistăm la o inversiune a faptului petrecut atunci: scena e asaltată de artificii pentru efecte, cu totul străine naturei teatrului. Cinematograful are acum un actor al lui, un text alcătuit în spiritul lui, un decorativ nemăsurat şi elemente născute din chiar cinematograf: *mixajul sonor şi vizual.*

Teatrul se găsea deci pe un registru minor în mijloace pentru sugerarea stărilor de spirit din text, — pentru plasticizarea situaţiilor.

Omul pe care cinematograful i-l dă înnapoi teatrului este altul: acelaş aluat, dar aşezat într'o formă alta decât a celor trei pereţi de carton. Un debit de cotidian, o frazare ca pentru proză de fapt divers — o mişcare dusă până la liniar, la nimic de prisos; o compoziţie a măştilor cu uşurinţa şi avantagiul pe care îl dă fotografia în prim plan. In cinematograf, între ochiul spectatorului şi ecran, există ochiul obiectivului; altfel zis spectatorul vede prin ochiul aparatului de filmat. Ecranul poate primi toate aceste impresiuni vizuale care sunt amplificate la maximum. Scenei îi este însă cu neputinţă să dea o mască în prim plan; dicţiunea şi accesoriile ei trebuie să atingă perfecţia pentru scenă. In teatru nu există mijlocitorul: obiectiv — microfon — difuzor. De aceea şi greutatea de perceptibilitate pentru toată lumea a adevăratului teatru. Cinematograful scuteşte pe spectator de a-şi fi cultivat în prealabil ochiul, urechea şi chiar sufletul.

Elementele cu care teatrul a plecat în primul lui drum nu trebuiesc falsificate. Prin falsificarea lor se abdică tocmai dela ce este Teatru. Actorul de teatru fără cultivarea organului bucal nu poate face faţă onorabilă scenei. Teatrul prin însăşi fiinţa lui este verb. Cuvântul în mişcare în film este înlocuit prin două efecte cinematografice: *mixajul sonor şi vizual;* actorul cade pe planul secund — dispare chiar din câmpul de vedere al spectatorului, — făcând loc *imaginei evocatoare.* Textul şi omul (el într'o măsură mai mică!) nu sunt în film decât pretext pentru arta cinematografului. Sunt mai degrabă o canava pe care sunt brodate imaginile atotputernice în creiarea emoţiei estetice.

Mişcarea dusă până la liniar— să nu fie făcut decât ce-i absolut trebuitor, — a fost împrumutată dela teatru; cinematograful a perfecţionat-o şi o redă teatrului ca pe un lucru nou în regia spectacolului. (Facem aici o paranteză şi reproducem un pasagiu din Gordon Craig — luat la rândul lui din Herodot, — cu privire la mişcare:... „Etendu sur ma couche, j'observai ses gestes symboliques. Elle mettait tant de calme dans le façon de révéler ses secrètes pensées; tant de noblesse et de beauté dans l'expression soutenue de sa douleur, qu'il nous semblait qu'aucune douleur pût la meurtrir; point de violence dans ses gestes; point d'altération dans ses traits qui nous fit croire qu'elle succombait à sa passion; sans cesse elle semblait prendre sa douleur entre ses paumes, l'y tenir délicatement, la contempler avec calme". Credem că-i de prisos orice comentariu).

Aspectul cu totul nou importat de regia teatrală este *mixajul: sonor şi vizual.*

Mixajul sonor nu este decât un fundal muzical pe care sunt proiectate golurile din text — sau în cazul cel mai fericit: reproducerea în sunete a stărilor de spirit, şi accentuarea lor prin concurarea efectului de muzică la alcătuirea complexului emotiv. Pentru exemplificare, ca să fim mai apropiaţi de spectacolul nostru, să ne amintim de realizarea d-lui *Ion Şahighian,* din comedia lui Achille, *Jocul Dragostei.* In timp ce personagiul Cecco evoacă o tinereţe petrecută într'un colţ de provincie — o tiradă cu sforăeli sentimentale! — care putea prea bine să fie tăiată, directorul de scenă Şahighian — i-a dat un *corespondent distractiv,* şi totodată păstrând culoarea expunerii, într'o frază muzicală ingenios aleasă. Desigur că nu-i cel mai fericit exemplu, totuşi, spectatorul nu simte cârligul regisoral, ci îl ia ca pe un bun al teatrului.

Mixajul vizual atinge perfecţiunea în film. O evocare se poate face plimbând ochiul obiectivului pe planuri şi în unghiuri care pot descoperi plastic cele mai greu revelatoare latenţe ale sufletului omenesc. Pete de lumină, armonizări de colţuri din natură cu dedesubturi sufleteşti neîndeajuns reliefate de cuvânt; nouri fugăriţi, frunze tremurătoare sunt atâtea motive, care privite în ansamblul psihologic al personagiului — ni-l reliefează puternic. Aceasta se întâmplă în cinematograf.

Teatrului nu-i stă în putinţă să creieze decât un mixaj vizual din contrastele de lumini, din degradarea lor, după situaţiile piesei. Faţă de cinematograf, are un punct hotărîtor, câştigat: *culoarea!* (Un exemplu, din cele mai bune, dintre realizările d-lui *Ion Sava:* „*Ingerul a vestit pe Maria*" de Paul Claudel. Şi încă unul, poate neîndeajuns speculat, spectacolele din *Thorton Wilder:* „*Oraşul nostru*" şi „*O plimbare*".

Această tranziţie marchează totuşi întoarcerea teatrului către spiritul lui. Dacă a îmbrăţişat în revenirea lui o tehnică, dar la fel de eficace şi pentru el, nu trebuie să vedem în acest fel de a lucra al regiei actuale, decât *momentul căutării* unei albii proprii teatrului.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

CARTAGINA

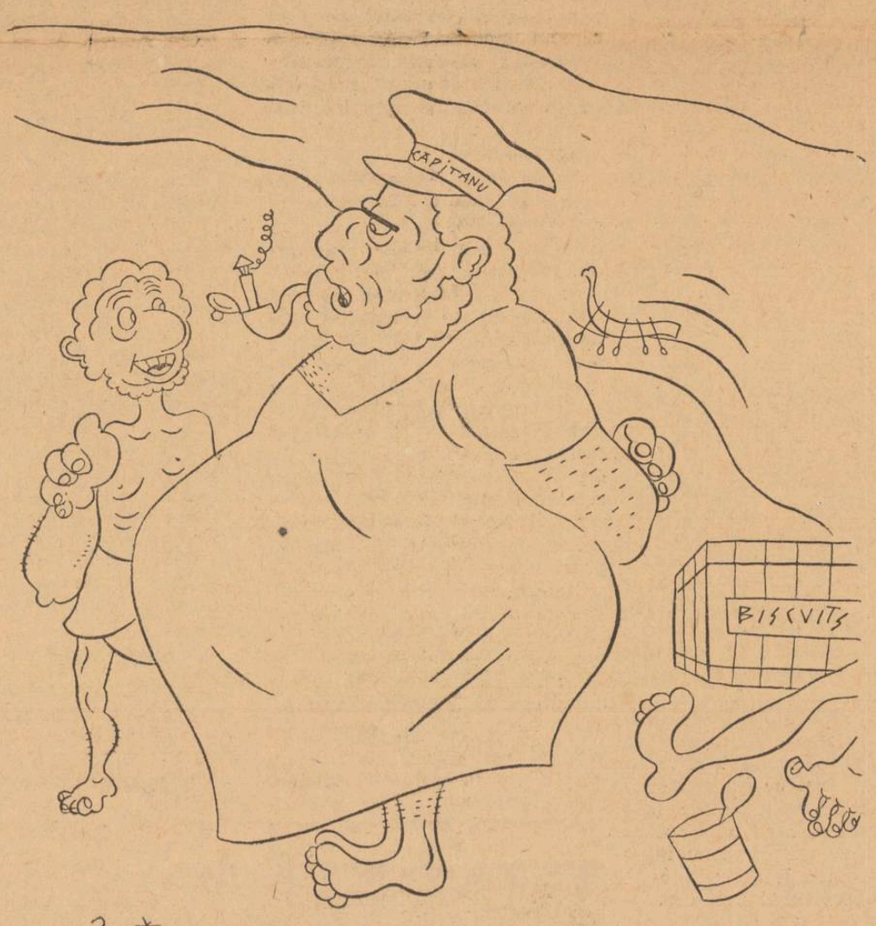

Botnescu

CĂLĂTORIA LUI HANNON (520 în. de Hristos).

— Căpitane, am ajuns pe coasta de est a Africei. Să traversăm Atlanticul, poate descoperim America.

— HANNON: La ce bun? Mai complicăm situaţia internaţională!

Note româneşti

O ŞEZĂTOARE A POEŢILOR TINERI LA TEATRUL NAŢIONAL

In locul obişnuitelor **„înainte de premieră"**, direcţiunea Teatrului Naţional din Bucureşti a fixat pentru Duminică 30 Noembrie a. c., ora 11 dimineaţa, o şezătoare a poeţilor tineri. D. Constantin Noica va conferenţia despre: **Gânduri despre esenţa poeziei şi poezia tânără românească".** Vor citi din operele lor următorii poeţi: Al. Raicu, Coca Farago, Ion Th. Ilea, Matei Alexandrescu, Virgil Carianopol, Mircea Streinul, Teodor Scarlat, Traian Lalescu, Nichita Tomescu şi C. Mu-Lerca.

In partea doua a programului vor recita, acompaniaţi de muzică: d-na Fifi Mihailovici, Gh. Baldovin şi I. Finteşteanu.

Beneficiul acestei şezători este destinat sporirii fondurilor Cantinei Teatrului Naţional.

„PROZATORII GERMANI CONTEMPORANI"

A apărut interesanta antologie de proză germană contemporană „Prozatorii germani contemporani", tipărită în frumoase condiţiuni tehnice de ed. „Naţionala" Gh. Mecu. Cei mai reprezentativi scriitori ai Germaniei de astăzi sunt prezentaţi prin interesante note bio-bibliografice, care însoţesc traducerile celor 20 de nuvele. O competentă introducere semnează d. prof. Ion Sân-Giorgiu.

Alcătuitorii acestei antologii, d-nii **Alexandru** şi **Ion Roman**, au adus prin „Prozatorii germani contemporani" a valoroasă contribuţie la cunoaşterea bogăţiilor spirituale germane.

„SANDA" IN EDIŢIA II-a

Ultima carte a d-lui Mihail Şerban, romanul „SANDA" va fi în curând în librării într'o nouă ediţie, prima ediţie fiind epuizată în mai puţin de două luni dela apariţie. Succesul acestei cărţi se datoreşte tinereţii care palpită în paginile ei, precum şi minunatului dar de povestitor de care face încă odată dovadă autorul.

Totodată d. Mihail Şerban anunţă apariţia a două noui volume: un roman în două volume, intitulat **„Casa amintirilor"** şi un volum de nuvele cu sugestivul titlu **„Ies lupii din viziuni"...**

REDACŢIONALE

Cronica literară a revistei va fi semnată pe viitor, de d. Mihai Niculescu.

Incepând cu numărul viitor al revistei, d. Constantin Calotă, doctor în filosofie, va semna din două în două săptămâni, o cronică a ideilor. Lucrările ce urmează a fi discutate la această rubrică, precum şi publicaţiunile de specialitate, vor fi trimise la redacţia revistei „Universul literar", cu menţiunea numelui d-lui Constantin Calotă.

Cronica muzicală

UN NOU SUCCES MUZICAL ROMANESC IN GERMANIA

„Mulţumită „Filarmonicei", o nouă recunoaştere a valorilor muzicale româneşti a putut fi obţinută, peste fruntarii. Viena, nume care înseamnă poate mai mult decât oricare altul, muzică, judecător ce nu cunoaşte compromisul, a dat câştig de cauză şi artei muzicale româneşti, reprezentate de marea noastră falangă simfonică „Filarmonica", în frunte cu maestrul George Georgescu şi în tovărăşia minunatului talent românesc, Dinu Lipatti.

In sala atâtor ilustre tradiţii de artă, dela „Grosser Musikverein" ascultaţi de un public el însuşi impregnat de muzică, instrumentiştii „Filarmonicei" au slujit cu inimoasă vrednicie şi neprecupeţire a talentului lor înălţătoarea îndatorire ce au avut de a fi interpreţi de gând şi suflet românesc în ţara de care ne leagă fraternitatea indisolubilă a aceloraşi idealuri, pentru care prin arme şi spiritualitate luptăm în aceeaş strânsă comuniune: Germania.

Aşezat în cadrul magnific al unor măreţe manifestări muzicale şi în apropiere de acea săptămână „Mozart" care va fi un eveniment memorabil pentru lumea întreagă şi în cursul căreea în ritmul a patru concerte, spectacole de operă, prelegeri sau vizite, o privire panoramică a întregei opere mozartiene se va desvălui sub duhul creatorului ei, evocat de cei mai mari şi mai credincioşi exponenţi muzicali ai stilului, de cei mai străluciţi artişti ai vremei, concertul „Filarmonicei" şi-a putut cuceri succesul ei propriu, răsfrânt asupra întregei muzici româneşti.

Maestrul George Georgescu, dirijor de atât de generoase resurse de expansiune dinamică şi accent patetic, Dinu Lipatti, care a desemnat în cea mai rafinată frăgezime a liniilor lor, în expresivităţi de subtilă gravură a timpului, paginile nemuritoare ale concertului în re minor, solişti ca Alexandru Teodorescu,

Vasile Jianu, Florence Lupaşcu, Zelinski, Filionescu, Rădulescu, spontaneitatea, avântul şi caldele porniri, pecetea proprie de exprimare muzicală a „Filarmonicei" întregi, au aflat emoţionant ecou chiar în înalta instanţă de apreciere artistică a Vienei. Ascultătorii vienezi au mărturisit-o prin neobicinuite ovaţiuni, printr'o adevărată manifestare consacratoare, care au cinstit sărbătoreşte pe artiştii noştri dela „Filarmonică" şi pe compositorii din program, George Enescu, Mihail Jora, Paul Constantinescu şi Theodor Rogalski.

S'a dovedit în acelaş timp că „Filarmonica" reprezintă pentru neam o mare forţă spirituală, un mare isvor de elocinţă artistică, un mare mijloc de exprimare a noastră peste hotare.

Dar, „Filarmonica" este înlănţuită la Bucureşti de apăsătoarele ei obligaţii muzicale suplimentare dela „Operă", dela care numai cu greu şi dăunător de rar poate evada. In acelaş timp, şi instituţia Operei este lipsită de tot acel atât de important „plus" de repetiţii şi pregătire de care ar putea dispune, având o orchestră proprie.

Este o gravă problemă, a cărei grabnică şi definitivă soluţionare ar fi o adevărată binefacere pentru muzica românească.

ROMEO ALEXANDRESCU

Note germane

LESSING

clasicul critic şi autor dramatic de reputaţie mondială a fost un om foarte vrednic. Nimeni nu l-ar fi putut acuza de lene. Şi tocmai el mărturiseşte într'unul din aforismele sale: „In toate trebue să fim leneşi, numai când e vorba de lene şi beţie nu".

Cuvintele acestea nu au fost scrise chiar aşa în vânt. Nu sunt o butadă pur şi simplu. Oamenii angajaţi în munci încordate şi de lungă durată au nevoie, din când în când, de un **relache**. Dar tot aceşti oameni, oricât i-ar pasiona munca lor, nu se poate să nu manifeste, mai în ironie, mai în serios, o trecătoare aversiune faţă de ceeace prestează, orice s'ar spune, cu maximum de efort personal. Sunt cunoscute dureroasele cuvinte ale lui Eminescu obosit de silnicia redacţională: „...scrie-mi-ar numele...". Şi Eminescu nu este singurul din acest punct de vedere. Un Balzac, un Dostoievschi nu au fost nici ei mai fericiţi. Totuşi scriau.

Lessing însă literaturizează motivul „lene". Aforistic, dară cu atâta mai insinuant. Numai că „lenea" postulată de autorul Minnei von Barnhelm, al Emiliei Galotti, al lui Laokoon şi al ticsitelor de idei şi experinţă studii adunate sub titlul de **Hamburgische Dramaturgie**, presupune un enorm fond de energie cheltuită, zi de zi şi cu egală tensiune. Cu toate acestea nu ne-ar strica **să putem fi** şi noi „leneşi" dar cu adevărat leneşi, măcar odată pe săptămână.

EICHENDORFF

neobosit funcţionar ministerial, romancier, nuvelist şi cel mai mare poet de „lieduri" după Goethe a imortalizat şi el un tip

Eichendorff

de „leneş", căci celebra nuvelă „Aus dem Leben eines Taugenichts" **e, în fond, imnul cel mai pur şi mai cald, dedicat lenei ca unică Nirvană — a romanticilor din toate vremurile şi a romantismului german culminant pe timpul lui Eichendorff, el însuşi romantic.**

Pierdevară, **eroul jurnalului, tipul tânărului fără căpătâi şi fără griji, se situiază, totuşi, între figurile cele mai pitoreşti ale literaturii germane, între** Werther şi Peter Schlemihl **al lui Chamisso.**

Există, într'adevăr, o afinitate între leneş şi romantic. Amândoi trăiesc alături de realitate. Amândoi visează. Amândoi nu vor să ştie nimic de programatic laborioasa mediocritate, grasa alma mater **a tuturor acelora cari sunt născuţi numai „spre a fi număr şi a consuma roadele pământului", după cum i-a caracterizat Horaţiu.**

Psihologic vorbind, lenea este deficienţă organică, iar din punct de vedere economic poate fi chiar dezastru. Înţeleptul Solomon însă a fost prea categoric trimiţându-l la furnică pe leneş, iar „leneşul" — spre cinstea lui — La Fontaine nu a fost nici el mai îngăduitor scriind fabula cu greerele cântăreţ. Spunem „prea categoric" şi „nu prea îngăduitor", fiindcă lenea, ca şi somnul, e un epifenomen normal. Amândouă se datorează oboselii, — indiferent de natura acestei oboseli. Totuşi lenea e de preferat, în anumite constelaţii sociale, oboselilor ce duc la extremismele de tot felul care şi ele sunt urmări ale oboselilor.

Lessing, sbuciumatul şi activul, superactivul până la sfârşitul brusc al vieţii sale, avea motive să laude lenea, — la fel cum domnul Blaga laudă somnul în zilele noastre; iară exasperatul de saltourile mortale ale romantismului contemporan, dar şi obositul de funcţionarism Eichendorff, nu a putut să-şi imagineze un mai frumos Eldorado, — cunoaşteţi suspinul lui Edgar Allan Poë din poemul cu acest titlu? — decât refugiul în paginile de jurnal ale unui leneş.

DAR FIINDCĂ

am pomenit cuvântul „funcţionar", şi fiindcă funcţionarul din zilele noastre este ceeace este fiindcă e **„în funcţie de"** şi nu traducere în fapt a verbului „fungor", (ceeace ar echivala cu funcţionez adică sunt activ), — fiindcă, deci, am pomenit de acest cuvânt, să ne fie permis a nota şi o foarte plastică „figură", de astădată polisemantică, din genialele însemnări ale lui Nietzsche: **„Dela un doctorat"** se numeşte paragraful 11 din **Streifzüge eines Unzeitgemässen** cuprins în cartea **Goetzen-Dämmerung.** In acest **Aus einer Doktorpromotion,** Nietzsche pune câteva întrebări şi dă răspunsuri: — „Care e scopul învăţământului superior de orice categorie?" — Să faci din om maşină. „Cu ce mijloc o poţi face?" — Să-l înveţi să se plictisească. — „cum e cu putinţă aşa ceva? — Impuindu-i capul cu noţiunea de datorie. — „Cine e model viu în această privinţă?" — Filologul: te învaţă să tocesti. — „Dar cine e om desăvârşit?" — Funcţionarul de stat. — „Ce fel de filosofie dă formula cea mai înaltă despre funcţionarul de stat" — Cea kantiană, care vorbeşte despre funcţionarul de stat ca lucru în sine făcut judecător peste funcţionarul de stat ca fenomen".

Nietzsche

Iată câteva cuvinte atitudini.

Departe de noi confuziile. La fel ca şi în chestiuni de „lene", există şi în chestiunea interpretării substantivelor **datorie** şi **funcţionar** o gamă de posibilităţi. Am ales cea indicată de Nietzsche. In legătură cu aceste note propunem însă — domnului Frunzetti, spre exemplu, pe care-l preţuim, — să ne scrie trei esseuri.

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

Una din cele mai interesante încercări regisorale dela noi, a fost marcată în ultima vreme la Teatrul Studio, de **Francesco de Cruciatti,** prin montarea cunoscutei opere a lui **Luigi Pirandello:** „Astă seară se joacă fără piesă". Considerată ca o quintesenţă a artei lui Pirandello, alegerea ei pentru a fi reprezentată în România se datoreşte în primul rând d-lui Profesor **Alexandru Marcu,** traducătorul a cărui înţelegere în problemele de pedagogia gustului este recunoscută. D. Profesor Alexandru Marcu a reuşit să ne prezinte în versiune românească un Pirandello necontrafăcut, ţinând totuşi seamă de cerinţele unui limbaj cât mai adecuat aventurei scenice reprezentate. Ceeace este demn de pus în evidenţă, este perfecta sincronizare a spectacolului, în aşa măsură încât calitatea de improvizaţie spontană, de aventură directă supusă întâmplărilor privirilor publicului, să se poată desprinde, cu toate că, în fond, nimic din ceeace dă efectul improvizaţiei nu rămâne neconsemnat în textul piesei lui Pirandello.

Paradoxul acestui gen de spectacole este faptul că, deşi produce impresia neaşteptatului, nepremeditatului, spontaneităţii celei mai depline, totuşi amănuntele cele mai umile ale desfăşurării acţiunii sunt prevăzute în text, cu atâta putere de previziune a posibilităţilor celor mai diverse. Fiindcă surprizele nu lipsesc, în sala de spectacol: maniera de a face sala să participe la acţiune nu este decât pentru publicul primelor locuri.

Problemele care se iscă însă înlăuntrul spectacolului, ne par mai puţin importante însă decât cele pe care genul însuşi de literatură dramatică cu care venim în contact, ni le impune.

Pirandello pare să fi scris această piesă mai mult demonstrativ: ea ilustrează perfect cunoscuta teorie formulată prin **„il distacco tra la vita e la forma":** toată „filosofia" pirandelliană, dacă filosofie se poate numi, este concentrată în această frază. Nepotrivirea dintre viaţă şi formă, înţeleasă ca o continuă luptă de încorsetare a fluxului capricios, liber, instabil, fluent, în limitele impuse de voinţa arbitrară a autorului, ori de opinia întâmplătoare a mulţimii, este tema generală a operelor lui Pirandello.

SORACTES

Bacovia şi Andreescu

(Urmare din pag. I-a)

Toamna vitregă amândorora este monocromă, opresivă şi sfâşietoare în nepăsarea ei umedă, ostentativă, îngheţată. „Alcoolizat, bătut de ploi", prin toamna aducătoare de surprize pulmonare, se va fi târît şi unul şi celălalt prin maidanele periferiilor provinciale în care şi-a făcut veacul, înfrânt: Bacovia la Bacău, Andreescu la Buzău. Amândoi profesori de desen, obiect de dispreţ şi batjocură pentru agresivitatea gălăgioasă a adolescenţilor înfumuraţi şi cruzi. Fiecare cu plânsul său „de scoică bolnavă", disimulat, pe catedră. In fiecare zi ca în cea precedentă, fără nădejdi, fără regrete, beţi de monotonie, deconcertaţi de desabuzare, de plictis metafizic. Provincia, ucigătoarea de suflete provincie românească, exilându-l pe fiecare în deşertul existenţei lor proprii.

Spaimele obscure, permanentele chinuri morale ale unuia, hohotind în ritm de marş funebru cu „transfigurata, trista claviristă", se simt în împietrirea inumană a atmosferei — stâncă irespirabilă şi incoloră, din tablourile cenuşii ale celuilalt. Aglomerările umane anonime (Bâlciu la Buzău — Andreescu) şi uliţele de hamali spre seară, sunt identice la amândoi: nimeni n'a înţeles mai bine noroiul şi valoarea lui de categorie existenţială, **de regn metafizic, decât Bacovia sau Andreescu. Noroiul cosmic, noroiul social, noroiul psihic.**

Plumb, ploaie, noroiu: o lume, două lumi paralele.

Şi totuşi, izbucnirile — ca din răni — de culoare, cât de dramatice's la ambii, cât de dureros de efemere, cât de conştient acceptate ca nemeritate, neprevăzute daruri:

„Verde crud, verde crud
„Mugur alb şi roz şi pur
„Te mai văd te mai aud
„Vis de-albastru şi de-azur!,

ce alt corespondent şi-ar găsi mai nimerit decât inexplicabilul, contrastant de primăvăraticul „Măr înflorit" a lui Andreescu, dela Muzeul Toma Stelian? Vibraţia unui moment de dureroasă tensiune, intens, explosiv, strigat. Sau fantezia lui Andreescu, de a-şi îmbrăca în rochie de bal modelul uneori, nu pare geamănă acelui:

„hai să valsăm iubito hohotind
după al toamnei bocet monstruar"?

Peregrinărilor „prin codrii Băcăului" ale lui Bacovia, torturat de ecou şi de viziuni Avesalomice, nu le răspund cunoscutele „sous-bois"-uri ale lui Andreescu, întunecate, grele de legende şi de spaime? Unul din ele tratează chiar tema „Ecoului", pare-mi-se, înfăţişând un curios personagiu cu mâinile la gură, strigând printre copaci; identitatea de sentiment e neîndoioasă.

Nu însă coincidenţele tematice decid, ci echivalenţele efective, grelele implicaţii subconştiente ale muzicii şi culoarei fiecăruia, tarele inexplicabile poate, ale unor existenţe pândite de aceleaşi primejdii, de aceleaşi hemoptizii, de aceleaşi spaime de moarte; de aceleaşi obsesii.

Desagregarea lentă, începând cu conştiinţa înnebunită de monotonie, luciditatea acestei morţi treptate, pasivitatea fundamentată fiziologic, prin deficienţele influxului vital, iată atâtea note psihice comune care ne pun pe gânduri asupra temeiurilor sociale ale unei prea de tot coincidenţe, despre care numai structura determinată hereditar, pare să ne spună prea puţin.

ION FRUNZETTI

INVOCARE

Virginală frumuseţe fără pată,
Floare rară, stea de zodii luminată,
Vis puternic şi-ambrozie ce ne'mbată!

Cât urcările mai au sub cer o treaptă,
Şi cât linişti mari, cu mări de-azur, ne-aşteaptă,
Bucură-te, o cununa mea'nţeleaptă!

Te-am ales să fii senina mea'ntregire,
Ingerească, pe pământ, proteguire,
Miere nouă din cereşti, de sus, potire!

Nesfârşite-s drumurile să ne 'ndrume,
Către zorii fericirii fără nume,
Cât azi, încă, vesel soare râde'n lume!

Fii mireasmă'n dimineţi, de crânguri, vie,
Rază'n svon în dup'amiezi şi melodie,
Salbă scumpă'n seri de grea melancolie.

Viaţa mea când lâncezeşte 'n sfâşiere,
Fii tu harul bunătăţii ce nu piere,
Semnul dătător de-avânt şi mângâere.

Fii uitarea mea de griji, de suferinţă,
Visul balsam, preţuită juruinţă,
Leac şi piatră păstrătoare de credinţă.

Fii nedespărţită mie 'n zile bune,
Cântec drag şi zămislire de minune,
Ca o dragoste şi ca o rugăciune..

ŞTEFAN STĂNESCU

Inspecţie

Pe front. Divizia trecuse pentru vreo săptămână în refacere. Se dăduse ordin să se revizuiască instrucţia trupei.

Căpitanul Radu Paşanela, comandantul companiei de jandarmi, dă ordine în consecinţă:

— Grigorescu şi Pavelescu, ieşiţi mâine cu oamenii la instrucţie. La 7 sunteţi pe câmp.

— La 7, domnule căpitan? Mai bine la 8. Mai dormim şi noi.

— De ce te grăbeşti, domnule? Am terminat eu de vorbit? Am spus să ieşi la 7. Eu vin să văd ce faceţi pe la 9. Dumneata execuţi ordinul.

Zâmbind, semn c'au priceput, cei doi sublocotenenţi pleacă.

A doua zi căpitanul apare pe câmpul unde se făcea instrucţia.

Onoruri, salututi, „să trăiţi".

— Ia să facem şi o inspecţie la ţinută. Rândul întâi trei paşi înainte.

Rop, rop, rop.

— Tu ăsta, Manolache, aşa parcă te cheamă? De ce ai bocancii nefăcuţi?

— Să trăiţi dom'le căpitane, eu sunt caporalul Tănăsoaia.

— Bine, Tănăsoaia-Tănăsoaia, dar cum e cu bocancii?

Dom'le căpitane nu mai e vax.

— Cum nu mai e vax?

— Da. Nu mai e. I-am spus şi lui dom'major Pascu şi-a zis că n'are. Nu mai e.

— Dar la mine ai venit?

— Păi dacă n'are dom'major..

— Măi băiatule, domnu major e domnu major şi eu sunt eu.

— Ştiu domne căpitane.

— Păi dacă ştii, de ce n'ai venit?

— N'am avut coraj.

— Ce curaj mă, ce curaj!? Nu sunt eu tatăl companiei, tatăl vostru, cum s'ar zice şi nu vă port eu de grije?

— Da, dom'le căpitane.

— Ei, păi dacă-i da, de ce n'ai venit? Se poate? — şi apoi ridicând glasul, către toţi cei de faţă: Să se ştie: Care ai vreo nevoe şi nu ţi-o face domnul major, vii la mine, că ţi-o fac, trebui să ţi-o fac, că d'aia sunt tatăl vostru.

Soldaţii prind curaj.

— Eu, dom'le căpitane, mi s'a rupt ciorapii.

— Ai fost la dom'major?

— Am fost. Zice că ce sunt nebun? Ce dumnealui a plecat la război cu magazia de ifecte?

— Asta aşa e. De unde vrei să-ţi scoată acum ciorapi? Pune-ţi obiele.

— Am vrut eu, dar vedeţi, în pustietatea asta, n'am avut unde să găsesc.

— N'ai avut unde să găseşti.. Asta-i acum... Caută.

— Altu. Care mai ai vreo nevoe?

— Eu, dom'le căpitane. Mi-a furat cămăşile.

— Ce mă?

— Mi-a furat cămăşile.

— Cum ţi le-a furat?

— Le-am spălat şi le-am pus să se usuce pe o tufă şi când m'am trezit nu mai era.

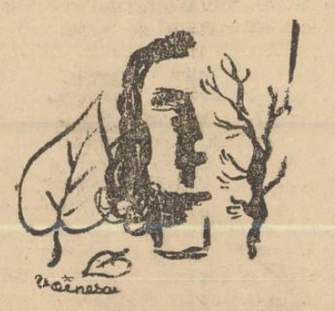

— Vra să zică ai pierdut cămăşile...

— Nu le-am pierdut, mi le-a furat.

— Cămăşile statului...

— ...

— Două cămăşi ale statului, ale ţării. Ţara mă, tu ştii ce e tara?

— Mama noastră, dom'le căpitane.

— Păi dacă e mama noastră, de ce i-ai pierdut cămăşile, mă? Şi mai ai curaj să vii să-mi spui!

— Dumneavoastră spuseraţi că să vă spunem...

— Nu-mi face teorii. Ce, eu ţi-am spus să-mi spui că ai pierdut cămăşile? Eu, domnule, n'am în companie oameni care-şi pierd hainele de pe ei.

— Ca la tatăl nostru...

— Ce tată, mă, ce tată? Ai pierdut cămăşile sau ba?

— Mi le-a furat dom'le căpitane.

— Le plăteşti, băiatule, le plăteşti.

— La ce să le plătesc, dom'le căpitane, dacă mi le-a furat?

— Nu mai discut. Să-i faceţi ăstuia acte de imputare. Altu. Care mai ai vreo nevoe?

Cine putea să mai aibă nevoi? Nimeni nu mai răspunde.

Căpitanul rămâne pe gânduri. Dacă ăsta şi-a pierdut cămăşile, trebue că mai sunt şi alţii. Dau naibii de vreun bucluc, la vreo inspecţie.

— După masă, la 3, fac inspecţie, după inventar.

Să vină toată lumea cu tot ce a primit de la companie. S'a înţeles?

— Daaa...

După masă.

— Tu parcă eşti ăla fără cămăşi?

— Eu, dom'le căpitane.

— Păi văd că le ai.

— Le-am găsit, dom'le căpitane.

— Cum le-ai găsit, mă, aşa rece?

— M'a luminat Maica Domnului şi le-am găsit.

— Ce Maica Domnului? Le-ai furat dela altul.

— Eu să fur? Ferit-a Sfântul. Mi s'a arătat Maica Domnului, aşa, într'o lumină, şi mi-a spus unde sunt.

— Şi unde erau?

— Păi una era în raniţă..

— Unde mă?

— In raniţă. Şi alta pe mine.

Căpitanul rămâne năuc.

— Mă, eşti nebun sau îţi baţi joc de mine?

— Cum să-mi bat joc de dumneavoastră!?

— Dom'le căpitane — intervine unul de alături — ştiţi, ăsta e cam aşa...

— Cum „cam aşa"?

— Adică scrântit la minte. A rămas de la un bombardament. Mereu zice că-i fură câte ceva. Da'ncolo, nu face nimic.

— Păi azi de ce nu mi-aţi spus?

— Noi am vrut, dar v'am văzut înervat şi n'am mai avut curaj.

— Nu v'am spus eu să veniţi la mine ori de câte ori aveţi vreo nevoe? Nu sunt eu ca şi tatăl vostru? Spuneţi dinainte ce vă lipseşte, ca să nu mai pierdem timpul cu inspecţia.

— Eu, dom'le căpitane...

— Iar tu. Ce-ai mai pierdut?

— Să trăiţi dom'le căpitane, mi-a furat cămăşile.

Le spălasem şi le pusesem pe-o tufă...

— Du-te dracului.

DORIN ILIESCU

Cântec de bunic

Il îngrijeşte mama — carne din carnea lui.
Feciorii îi trimit, să-i citească alţii, scrisori;
Le mângâie cu degetele ca pe viori
Că Dumnezeu i-a bătut, peste pleoape, un cui.

La vremea lui şi-a semănat ogorul; cai de
Arătură avea sprinteni şi focoşi.
Primăvara, când îşi arată dinţii frumoşi,
Mă ia de mână şi-mi spune: la câmp, haide.

Ştie pogonul. „Aici să fie fânete,
Dincolo mei românesc, acolo trifoi".
Cunoaşte după vorbă sau alte lucruri noi,
Că omului pe nume-i răspunde la bineţe.

Mi-arată, pe câmp, cu tremurătoare mână:
— Când îmi va fi timpul, aici să mă'ngropaţi
Şi-apoi, câţiva ani peste, adânc să săpaţi —
Cu bună apă va izvorî o fântână.

NICHITA TOMESCU

Întâlniri

(Urmare din pag. I-a)

Te desfid, Paul Lahovari, om sănătos fiind şi iubitor de poezie, să nu-ţi placă versurile pe care le-am transcris. Iată problema: împotriva propriului gust şi a unei secrete preferinţe pentru proză, pe care, la fel cu ceilalţi, te-ai simţi foarte stânjenit să o mărturiseşti (o spun fiindcă o simt)—ai curajul să-ţi spui iubirea pentru această strofă de poezie bacoviană, să pariezi pentru ea în public, sub semnătură? (Şi încă, greu nu e să admiri fără rezerve chiar, cât să-ţi iei răspunderea pentru mai târziu a unei admiraţii, atunci când va veni momentul să-ţi ceri singur socoteală, să te justifici faţă de tine însuţi).

Am terminat cu introducerea; iată acum pretextul acestei întâlniri:

Ţi se întâmplă desigur, uneori, să simţi mai multă viaţă în tine decât ţi se cere, mai mult decât eşti solicitat, după împrejurări, să dai: ţării, iubitei, cărţilor citite sau muzicei pe care o asculţi, etc. Ai tot da, ai da tot, şi dai şi tot îţi mai prisoseşte: generozitatea omului sociabil, a omului pentru care ceilalţi există şi graţie căreia viaţa împreună devine posibilă, suportabilă şi uneori chiar plăcută. Ai pus mai mult poate din tine însuţi — înţeleg: cu toate riscurile unui astfel de gest — într'un vers pe care l-ai citit odată, decât într'o dragoste. Vreau să spun că e tot atât de primejdios uneori să-ţi legi soarta de-a unui vers sau a unui tablou, ca şi de-aceea a unei alte fiinţe. Şi acum urmează, fiindcă la ea vroiam să ajung, povestea păţaniei mele, dintr'un vers al acestei poezii bacoviene, de care am zăcut odată foarte serios (dar cine n'a fost, dintre amatorii de poezie, realmente bolnav de „Bacovia"?):

Sunt lângă un gard rupt
Şi vântul bate cu frunze ude —
Sunt mai urât, sunt supt,
Frigul începe sticla s'o asude.

Pe strada aplecată la vale
E-o toamnă cu o poezie veche —
Vântul împinge fusta femeilor în [cale,
Cu una din ele numai putem fi [o pereche.

Toamna rupe afişe şi flori
E mai frig departe 'n prăpăstii—
Să faceţi foc pe zi de mai multe [ori.
O, trebue să fie trist departe'n [prăpăstii...
Fulgi de zăpadă rătăcitori.

Strofele dela început şi dela sfârşit ale poeziei sunt de Bacovia. Aceea dintre ele, a doua, e a mea, adică, la un moment dat nu-mi mai trebuia nimic altceva în afara acesteia, înăuntrul căreia mă instalasem ca la mine acasă, cu tot ce puteam numi cu adevărat al meu. A doua oară n'a fost nevoie să o mai caut din carte fiindcă o ştiam pe de rost, dela cea dintâi întâlnire cu ea. Dar ultimul vers al strofei îl citisem, probabil din cauza coincidenţei, cu înfrigurarea atenţiei care depăşită de fluxul ei propriu despărţise în două cuvinte ceea ce grafic şi în intenţia poetului era numai unul, schimbând un adverb într'o negaţie şi alterându-i de aceea înţelesul firesc. Astfel că versul:

„Cu una din ele numai **putem fi o pereche"**,

devenise în versiunea mea:

Cu una din ele *nu mai* putem fi o pereche.

Aici mă simt dator cu paranteza unei precizări: exteriorizăm de obiceiu „mai frumos", altfel în orice caz, de cum gândim, adică—îngroşând conturele pentru a accentua contrastul — exprimăm într'un fel împodobit ceeace gândim, şi s'ar putea comunica în proză sinceră, deadreptul.

Luând chiar exemplul din preajma căruia am deschis paranteza, m'am surprins căutând un sens, un înţeles logic, versului bacovian pe care ţi l-am citat. Căutam adică proza echivalentă acelei poezii. Am fost nedumerit, apoi scandalizat şi în cele din urmă terorizat chiar: eu care auzisem materia „plângând", putusem adică experimenta pe socoteala şi riscurile proprii celebrul vers „aud materia plângând", — *cu toată partea de intuiţie obscură şi sugestie pierdută într'un afund fără capăt al sensibilităţii, eu (acelaş) nu puteam găsi acces pe calea celui mai umil înţeles prozaic, la versul pe care-l citisem greşit. Fără îndoială:* „cu una din ele *numai* putem fi o pereche" — *avea un sens. Dar versul pe care-l ştiam eu nu se lipea de niciunul. A fost de atunci pentru mine o problemă: de ce „cu una din ele nu mai putem fi o pereche"?*

(Proza noastră cea de toate zilele se hrăneşte mai mult decât ne este îngăduit să ne dăm seama, din poezia de zile mari a unor Bacovia, Arghezi, Ion Barbu, ş. a.)

Am trăit cu această nedumerire care şi-a avut partea ei din neliniştile mele, câţiva ani. Am ştiut mai târziu — dar cu ce preţ mi-a fost dată această ştiinţă! — că într'adevăr, cu una din ele, etc. Poate că aceea una din versul lui Bacovia murise de ftizie. Poate. Alături cu „una din ele" am mers şi eu odată, pe o stradă care nu mai ducea nicăeri. Şi mi-am adus aminte de versul lui Bacovia, simţind atunci — murind odată cu înţelesul pe care-l trăiam — că într'adevăr, cu una din ele, cu aceea chiar lângă care mergeam alături spre nicăieri nu mai *puteam fi o pereche.*

Crede-mă totuşi, (nu ştiu pentru cine scriu acest totuşi *poate chiar pentru mine, dar simt nevoia să-l scriu) că această variantă inedită la versul lui Bacovia, dimpreună cu proza aferentă, are un caracter sincer omagial şi reverenţios. Vroiam să-ţi spun doar, că poetul pe care-l amintim astăzi — dar cum aş putea să-l uit vreodată! — e un fel de-a fi al meu şi desigur că şi al altora.*

MIHAI NICULESCU

PREZENȚE

(POEZIE și UMANITATE)

— Fragmente pentru un Realism al Plenitudinii —

de DAN PETRAȘINCU

Introducere

Cred că cea mai mare primejdie pentru un om în genere, și pentru un artist în particular, sunt formulele. Ele există, virtual, în jurul nostru, în noi și între noi, ca niște forțe invizibile, fatale, demonice, gata să ia orice chip, pentru a ne paraliza, pentru a înăbuși această flacără pură și proaspătă care se numește: Viața. Dar ce înseamnă viață? Nu vreau să fac din ea o noțiune pentru a o demonstra apoi logic. Tot ce am însemnat în cartea asta, privește viața. Pornesc dela ea, fără a o demonstra, după cum ea a fost la origina gândurilor care s'au făcut posibile aici.

Nu pledez pentru anarhie dar sunt de partea spiritelor care au luptat întotdeauna împotriva acestei forțe de inerție care ne primejduește spiritul viu la tot pasul. Nu fac nici o deosebire între viață și spirit: ele se întrepătrund, infuz, ca lumina cu umbrele și penumbrele ei infimit subtile. Deaceea, iubesc ideea dar îmi repugnă teoria; iubesc înălțimile dar nu înghețul... Dar, pe de altă parte, iubesc viața, nu însă și viermuiala ei; iubesc libertatea, dar nu libertinajul; iubesc pe om, dar nu și fiara din el...

Există o tiranie a formelor și a formulelor. Mi se va răspunde, poate: omul nu poate trăi fără ele! Voi replica, însă: nu, omul luptă împotriva lor. Ceeace e cu totul altceva. Ele fac parte din condiția noastră deficientă, tragică? Atunci, sensul nostru este de a lupta împotriva aplecărilor, din slăbiciune, ale naturii noastre — ceeace se și întâmplă. Iată etica luptei în care mi-ar plăcea să mă integrez...

Istoria eroilor spiritului este istoria oamenilor cari au luptat împotriva acestei tiranii; tiranie născută din însăși deficiențele noastre congenitale de oameni. Că, poate, lupta e veșnică, fără perspectiva biruinței? Ce interesează! Dacă lupta este condiția existenței, atunci prefer să lupt, fără speranță, împotriva slăbiciunilor mele eterne și nevindecabile! Lupt nu pentrucă aș putea birui, ci pentrucă sunt conștient de defectele împotriva cărora trebue să lupt! *Iată dece istoria eroilor spiritului este istoria oamenilor cari au luptat împotriva teoriilor, și nu împotriva ideii; cari au luptat împotriva formelor și nu a culmilor; împotriva viermuielii din condiția inferioară a vieții, și nu împotriva ei însăși, ca realitate deplină; împotriva libertinajului și nu a libertății. Cu un cuvânt, împotriva Fiarei și nu împotriva Omului!*

1

Fii prezent: în clipa această, în ceasul acesta, în ziua această, în anul acesta, în secolul acesta, în mileniu... dar mai presus de toate, fii prezent în eternitate.

Mulți sunt prezenți în clipă; prea mulți în zi și în veac; prea puțini în eternitate.

Narcis, singura ta învățătură este aceea de a spune oamenilor să fie prezenți în eternitate. Ea există; ea e reală; ea nu întristează, ci bucură. Este imposibil ca un om care se gândește, cât de cât, la eternitate, să fie rău. Iată singura și adevărata educație posibilă. Pentru a fi om, nu pierde niciodată perspectiva eternității. E nodul gordian al egoismului uman. E sarea clipei și pâinea minții.

2

„Aparență și vis"? Nu. Perspectivă și cuprindere. Gestul tău de-acum e real în perspectiva unei clipe; în perspectiva unui an el devine amintire; în perspectiva unui veac el e „fapt istoric"; în cea a unui mileniu el e deșertăciune, desnădejde; în perspectiva a o sută de mii de ani el este pură halucinație; în perspectiva eternității, el e divin.

Fă gestul tău din clipa această ca și cum ar fi etern.

3

Intr'un singur gest, într'un singur reflex, trăește toate, multiplele, infinitele ipostaze ale naturii. Fii viu până în rădăcină. Prezența ta începe din adâncuri fără fund și se ridică în înălțimi fără margini. Nu uita niciodată perspectiva infinită a ființei tale, a actului tău. Trebue să ai necontenit certitudinea că o mișcare a degetului tău cel mic are un reflex în Sirius. Numai astfel vei fi bun și drept. Numai astfel nu vei disprețui nimic.

4.

Marea artă de a nu te închista niciodată: nu te căuta în proporții mijlocii și într'o perspectivă medie. Numai cei ce caută puțin nu găsesc nimic. Caută „absolutul" și vei înțelege relativul. Căutând extrema, vei savura mijlociul. Insetând după eternitate, te vei bucura intens de clipă. Căutând pe Dumnezeu, îl vei iubi pe om. Cercetând cerul, vei îndrăgi pământul. Căutând „idealul" vei cunoaște realitatea...

5.

Idealismul — acest realism mai larg.

PREZENȚĂ — PERSPECTIVĂ — — PENITUDINE — BUCURIE

1

A fi întreg. A fi deplin. Și prin aceasta, răul se elimină dela sine. Fă din spiritul tău ecoul prezenței tale întregi. Numai partea *uitată* de spirit și de timp, doare. (Intr'adevăr, Satan este partea uitată de Dumnezeu).

Cu cât ești mai prezent, cu atât ești mai deplin.

Acolo unde este belșug, nu se află durere. Privește orice meschinărie, orice răutate, ca pe-o infirmitate.

2

Toți avem veninuri. Dar numai veninurile infirmilor nu se vindecă. O, subtila și tainica metamorfoză a veninurilor în bucuria celui deplin! Numai acestea creează. Ele sunt ca muzica ce purifică durerea, cuprinzând-o.

3

Numai cel ce a suferit mult este deplin. O suferință cu adevărat mare nu te omoară, ci te mântue. *Numai durerea mijlocie rămâne durere.*

Iți spun: Nu rămâne la durerea ca durere.

4

A fi cât mai larg, lăuntric. Numai astfel îți vei putea combate cu succes impulsiunile născute din lipsa de perspectivă a animalului. Dă-i spațiu, lasă-l să ia aer, nu-l înăbuși; și se va birui dela sine.

Cuprinde din ce în ce mai mult, fără alegere. Fii prezența care se mântue și mântue prin cuprindere, nu prin eliminare. Eliminarea se va produce dela sine. Ea e un proces al cuprinderii.

5

Fii propriul tău Eden. Este singura modalitate de a suporta iadul lumii.

6

Fii naiv. Lasă-te păcălit de oameni, lasă-i să creadă că te-au păcălit. Numai cel care a fost păcălit mult, devine om. Așa nu vei mai avea timp să înșeli tu pe alții.

7

Judecăm oamenii nu după mărimea sau micimea lor, ci după *rezistența* pe care ne-o opun. Există o concurență de ordin structural între semeni.

Narcis, tu ai părăsit de mult nivelul de concurență dintre oameni. Tu ai vrut să concurezi cu zeii. Dar oamenii nu-ți iartă nici această *lipsă* de concurență.

REALIZARE ȘI SIMPLIFICARE

1

Este ciudat cum realizarea ta interioară vrea să se înfăptuiască prin simplificare, prin *alegerea* unora sau altora din elemente. Există un instinct al superficialității în natura noastră, un instinct care dacă te-a cuprins, ești pierdut.

Acest instinct tinde să-ți rotunjească un eu debil, exterior (o superficie). Adevărata realizare este drumul spre cuprinderea tuturor diversităților.

Nu atingi unitatea ta, adică plenitudinea, decât când ai închis în tine toate diversitățile posibile naturii umane. O suferință lipsă — și plenitudinea ta va suferi.

2

Nimic să nu ucidă nimic. „Punctul de vedere din Sirius" să nu mumifieze prezența ta de pe pământ. Metafizica să nu ucidă istoria: nici rațiunea, instinctele.

Astfel morala va fi o funcție a spațiului tău interior.

Spune-mi din ce perspectivă privești omul, ca să-ți spun ce morală ai.

3

Toate erorile omenirii își au origina în faptul că oamenii nu pot vedea adevărul întreg, complex, total. Există un păcat al dimensiunilor și mai ales al liniei drepte.

Eroarea e cu atât mai mare cu cât dimensiunea lumii tale lăuntrice e mai mică. Dacă meschinul ar vedea un centimetru mai departe de dimensiunea sa, el ar deveni generos.

Nu adevărul e inexistent, ci oamenii sunt mărginiți. Oamenii văd părți de adevăr și perspectiva îi înșeală. Un lucru poate fi adevărat și neadevărat după perspectiva din care-l privești.

Dar faptul că „totul e perspectivă" nu înseamnă că „adevărul e relativ". Omul e o proporție a adevărului și perspectiva e dimensiunea acestei proporții.

Cu cât ești mai aproape de adevăr, cu atât ai nevoe de o mai largă perspectivă.

Pe un cerc infinit, adevărul e absolut...

4

Dificilele trepte ale realității! Voi, rigori ale condiției mele de om. In mine însumi, eu urc în fiecare zi dela vierme la Dumnezeu. Cad, mă poticnesc și încep urcușul din nou...

Fiecare treaptă cu orizontul ei. Fiecare nouă perspectivă cu teroarea, cu spaima, cu miracolul ei. Ridici pasul și șovăi — ai vrea mai curând să cobori...

Ferește-te de filozofia aceluia care coboară.

5.

Fiecare stare superioară e suma tuturor stărilor anterioare.

Fiecare realitate e suma tuturor realităților inferioare.

Fiecare perspectivă cu plenitudinea ei.

Fii suma plenitudinilor tale.

SELECȚIE ȘI ADEVĂR

1

Există un fel de „selecție naturală" a adevărului, în noi. Numai cei bine organizați ajung pe treptele lui înalte, maxime. Pentru a putea suporta cu bine „îndepărtarea de realitate" trebue să fii bine consolidat în natură.

Iată slăbiciunea animalelor față de om. O mică deviere a instinctelor lor, le prăbușește. Pe când omul evoluiază tocmai prin „rafinarea" instinctelor sale.

2

Atenție. Cele mai comode judecăți umane sunt cele care ne întorc la animalitate.

3

Există o nostalgie a omului pentru starea de animal. Intr'asta stă un caracter de lașitate al biologicului. Evitați sau înfrângeți clipele când natura ezită în voi, când se clatină incertă între viitorul și trecutul vostru biologic.

Cine ar putea analiza aceste stranii senzații ale naturii care ezită *să urce?*

SCRIS ȘI ORDINE

1

Scrisul ca o afirmare a prezenței — și o transmitere a ei. Ca o evidență; ca o integrare în valori. Iar valorile—ce sunt ele, dacă nu o evidență umană în fața necunoscutului și a eternității? Ele sunt modalitatea noastră de coexistență cu necunoscutul — acest dușman care ne pândește mereu ca un abis, gata să ne soarbă din clipa în care n'am mai crede în nimic.

Pentru a crede în tot, am început prin a nu crede în nimic. Vai de cei cari rămân la prima stare! Sunt chinurile unui iad mai groaznic decât iadul material. A face o biografie a acestor chinuri, înseamnă a desena, cu un penel michelangelic, însuși neantul, cu umbrele lui pre-formale. Am trăit această stare; și uneori îndârjirea cu care cred în valori, naște din spaima de a nu mă vedea întors în haos.

Sau... toate certitudinile noastre există în virtutea acestei spaime? O astfel de întrebare n'ar trebui s'o citească decât spiritele pregătite și bine consolidate; fiindcă de multe ori spiritul este o forță: forța de a te ține crispat de marginea prăpastiei și de a susține sus și tare că ea nici nu există. Dar vai de acei care n'au această forță; fiindcă ei nici nu cad, nici nu lasă pe alții să rămâe.

2

A înțelege scrisul, creația, ca un exercițiu gratuit, nu este numai primejdios dar și antiuman. Dacă creația e gratuită, atunci și viața e gratuită. Valorile au nevoe de un raționament invers: exist (aceasta este o certitudine, indiferent de cauză sau efect) deci creez. Participăm cu toții, existând, la o lume de valori, adică de certitudini, pe cari le-am conceput în luptă crâncenă cu necunoscutul.

E drept, prin „valori" — care sunt limite — ne recunoaștem inferioritatea în fața necunoscutului; dar nu este aceasta însăși condiția noastră de oameni? *Apărându-ne,* e firesc *să ne îngrădim* într'un fel. Nu este însăși viața o îngrădire? Nu spun că trebue să ne supunem îngrădirii; dar constat o stare de fapt — și orice luptă pentru a depăși îngrădirea nu poate decât crea alte îngrădiri. După cum, orice răsvrătire împotriva valorilor, nu creează decât alte valori.

3

Există o *memorie* a umanității pe care trebue s'o servim și pentru păstrarea căreia ne trudim cu toții, de milenii, cu toate civilizațiile, culturile și simbolurile de care ne vorbește, fragmentar, istoria. Trebue să servim această „memorie" chiar dacă nu-i cunoaștem finalitatea, chiar dacă uneori ni se pare revoltător de absurdă.

Poate că ea e însăși *memoria lui Dumnezeu asupra creaturilor sale* — registrul de căderi și de înălțări pe drumul din Valea Plângerii.

4.

Sunt subiectiv în măsura în care nu pot cuprinde întregul experiențelor umane. In măsura în care mă exprim. In măsura în care simt nevoia să las o urmă. In măsura în care nu pot suporta ideea morții cu gândul că viața ar fi absurdă.

Pentrucă adevărata obiectivitate e tăcerea. A ști și a tăcea. Cine are această putere, supra-omenească? Cei mai „obiectivi" oameni sunt aceia cari trăesc și mor fără a se amăgi cu „iluzia" eternității. Dar ei sunt niște monștri. Fiindcă, în acest fel, sunt subiectiv fiindcă sunt om. De aceea scriu; de aceea mă exprim; de aceea nu pot tăcea. Și mai sunt subiectiv fiindcă iubesc întâi oamenii, apoi zeii. Am văzut prea mult iubirea de zei, prefăcându-se în ură de oameni.

5.

„Eternitatea" creeațiilor umane este cea mai frumoasă — și cea mai necesară — dintre convențiile noastre pământești. De fapt, ea e o convenție dintre om și Dumnezeu, și prin aceasta divină. Prin creație și prin ideea eternității, Dumnezeu ne-a dat dreptul să protestăm împotriva destinului nostru ingrat. De aceea iubesc eternitatea *ca un îndreptar;* numai ea reușește să schimbe direcția meschinăriei umane: în loc să fie o meschinărie *înăuntrul* umanității, ea ne proectează meschinăria, (defectele, egoismul, tragicul) *înafară,* raportând-o la condiția zeilor.

6.

Tot ce facem și tot ce spunem nu există decât între noi și pentru noi. Dar noi, desigur, existăm pentru altcineva sau pentru altceva.

Primul lucru n'ar trebui să-l uite, niciodată, dregătorii. Pe cel de-al doilea, n'ar trebui să-l uite vulgul.

7.

Toate lucrurile au și un nume urât al lor: depinde din ce unghi le privești. Numim „idealiști" pe cei care nu vor să vadă partea vulgară a lucrurilor; și „realiști" pe cei care-și închipue că lucrurile au numai o față urâtă.

8.

Cea mai mare insuficiență a omului: a nu putea privi în ansamblu. Ne privim, unii pe alții, *prea de-aproape,* fără perspectivă. Pentru a ne putea suporta, trebue să avem, unii față de alții, niște ochi de arhitect. Aceasta vede amănuntul, dar nu se lasă copleșit de el. In perspectivă, liniile și neregularitățile se contopesc, se organizează armonic. Omul cotidian trece prin fața unei clădiri, *copleșit* de viziunea parțială a ei. Când i se arată o fotografie a întregului, el mai să n'o recunoască. Arhitectul se dă câțiva pași înapoi și cuprinde întregul.

Astfel, spiritul omului superior cuprinde ansamblul umanității, în perspectiva eternității. Trecutul, prezentul și viitorul nu sunt pentru el, decât liniile care formează clădirea umanității. Numai el cunoaște bucuria arhitectului care vede o operă frumoasă; dar tot numai el cunoaște durerea de a vedea că niciodată această clădire nu va fi demnă pentru a deveni o locuință de zei!

TOATE PREZENȚELE INTR'UNA

Nu există o altă biruință mai mare decât a reuși să faci din viața ta un continuu prezent. Căderile, tristețile, melancoliile, spaimele și viciul se produc numai în momentele când prezentul *se rupe* din conștiința ta, lăsând în loc sentimentul unui gol insuportabil. Tot ce nu e *prezență* în tine, e neliniște, neștiință, groază. Trecutul și viitorul se pierd în neguri, halucinația te pândește. Te îndoești de tine, de glasul tău, de gestul tău. Te clatini în lumea intermediară a umbrelor, în *Lemb*-ul dantesc al conștiinții. Dar concentrează-te în adânc și printr'un efort eroic vei găsi acea regiune a ființii unde nu există nici timp, nici spațiu, nici trecut, nici viitor, nici realitate, nici vis, ci un luminos și intens prezent. *O existență* continuă, neancorată în limite, vie ca însăși sâmburele vieții. Acolo, golul istoric sau biologic nu există, fiindcă îți dai seama că în prezența ta trăesc toate prezențele anterioare și cele viitoare. Ea n'a fost niciodată inferioară altor prezențe și nu va putea fi depășită niciodată. Cum aș putea-o lămuri, Narcis, fără ca tu să nu culegi din ea un îndemn la anarhie și la libertinaj? Cum să învingi aplecarea spre vulgarizare și degradare a sufletului și a minții tale? Cum aș putea să te fac să înțelegi că spre adâncime drumul nu e întotdeauna plin de noroi, că media nu înseamnă comoditate, că înălțimea nu înseamnă orgoliu și că gândul nu contrazice ființa?

Prezența aceasta, din tine, e o afirmare perpetuă. Nu infinită, ci indefinită. Astfel, n'o să te mai chinue neștiința celora ce s'au întâmplat în trecut sau celora ce se vor întâmpla în viitor. Vei scăpa de tentația aceasta ușuratecă, de a te întreba și de a protesta: dar ieri? Acel ieri din noaptea timpului, pe care în van îl caut, dece nu-l știu? Și dece mai exist astăzi, dacă ieri puteam fi perfect?

In prezența ta, din lăuntru, tot ce a fost și va fi, realizezi în adâncime. Tu trăești, în clipa de față, prezența eternă a omului pe planetă. Iată ce adâncă și mare și definitivă devine clipa; iată în numele cărei prezențe îți vorbesc. Fii prezent în acest fel și nu vei mai avea nevoe de nici o educație și de nici o morală; fiindcă ele există numai în măsura în care tu ești slab și imperfect. Vei fi limpede și vesel, prin atingerea propriei tale lumini. Tu însuți îți vei fi Alfa și Omega. Dar nu orgoliul va fi sentimentul care te va încerca, ci o imensă admirație pentru tot ce există și a existat și va exista, proectat pe fundalul eternității...

GRĂEȘTE MORALISTUL.—

„Știți voi cât mă costă fiece cuvânt, fiece noțiune, fiece adevăr? Prin câte suferinți, fizice cași sufletești, trebue să treci până să ajungi la închegarea unei fărâme de certitudine sau până să scânteeze în tine sensul unei realități? Știți cu câte dezordini e plătită ordinea mea interioară? Cu câte incertitudini — certitudinea? Cu cât haos — lumina? Știți de câte ori am vrut să mă sinucid, în căutarea vieții?

Am trecut prin toate stările, prin toate categoriile naturii. Un adevăr uman implică reluarea dela capăt a întregii evoluții naturale, dela nebuloasă la conștiință. Ați încercat vreodată groaza de a naviga în abisul informal, în întunericul de dincolo de întuneric, atom într'o massă de umbre ale preexistenței, asvârlit încoace și încolo, la întâmplare, stăpânit de legea Absurdului? Ați fost, apoi, moluscă, plantă, reptilă? Disproporționat și monstruos ca un Dinosaur, am

străbătut regiuni fantastice, din erele primare, cu spiritul deconcertat de viziunile romantice. M'am încurcat în prejudecăți ca o maimuță, am sburat în înălțimi ca vulturul, m'am strecurat viclean ca vulpea... toate le-am încercat, și abia târziu, târziu de tot, am devenit om, adică ființă ce aparține ordinei și unei ordini.

Iată cum am ajuns la credința că marea lecție a oricărei morale este: *Toleranța.*

Orice etică trebue să înceapă cu ea și să sfârșească prin ea. (Fiindcă vulgul preface toleranța în libertinaj). Dacă o morală nu începe prin a fi înțelegere — n'avem nevoe de morală. Fără toleranță, morala este principiu uscat, dogmă inumană. Aceasta, în ceeace privește relația dela om la om.

Să tacă cei prea îngrijorați de felul cum decurge relația dela om la Dumnezeu! In majoritatea cazurilor, sunt îngrijorați de respectul lui Dumnezeu cei care nu pot respecta omul. Iubiți omul și în felul acesta îl veți respecta pe Dumnezeu. *Prefer să păcătuiți prin toleranță, decât prin cruzime".*

FILOSOFUL CATRE OMUL DE ACȚIUNE: —

1

Imi dau seama: chiar dacă ai știut dela început că ai să fii învins, tot ai continua...

Tu te afirmi prin sgomot, prin mișcare. Rolul tău e de a agita, de a turbura materia. Tu ai instinctul vulgului, fiindcă îi aparții. Tu te realizezi în materie, așa cum eu mă realizez în spirit. Tu-ți creezi opera cu sângele omenirii și cu lacrimi de mamă. Orgoliul tău e orgoliul lui Lucifer, care a voit să stăpânească pământul...

Lucifer *a știut* că va fi biruit. Prin însuși natura lui, Dumnezeu trebuia să birue. Lucifer știa că lupta lui e absurdă, zadarnică. Și totuși, a dus-o...

Știi tu, om de acțiune, câtă *gratuitate* se află în actul tău de răscolire a materiei, în lăuntrul aparentei „necesități istorice"?

2

Destinul omului, în esență, este fără îndoială catastrofic. Ca însuși spiritele mari ce-l reprezintă, el se sbate mereu între culmi: culmea de sus și culmea de jos. *De o medie dintre astfel de culmi aș vrea să vorbesc.* Pentrucă toate celelalte medii sunt forme și formule. De o medie pe care o câștigi după ce ai încercat iadul și raiul adică simbolul culmii de jos și a celei de sus.

Pentru *această* medie au luptat, întotdeauna, spiritele eroice ale umanității. Dar vulgul și istoria au prefăcut, întodeauna, adevărurile în comodități egoiste și inferioare. Când adevărul moare, el devine formulă... Și astfel, mare parte a existenței, noi ne închinăm la mumii — uneori savant îmbalsamete, e drept.

Pot numi eu această îmbălsămare: *tradiție?* Nu, există o altă tradiție, pe care o recunosc: tradiția luptei împotriva adevărurilor — mumii!

Tradiția vieții vii, din marea familie a spiritelor nemulțumite cu deficiențele naturii noastre!

3

Curajul de a greși și de a te arăta semenilor tăi în goliciunea greșelilor tale! Ce morală înaltă am găsit în acest act — și ce alinare pentru oamenii cari și-au făcut socotelile cu ei înșiși! Fățarnicii sunt atât de rafinați în mediocritatea lor, încât după ce-l ucid cu pietre pe cel ce a îndrăsnit să fie oglinda propriilor lor deficiențe ascunse, îi ridică o statue — adică îl prefac într'o mumie la îndemâna tuturor; și din mărturisirile lui desperate, din adevărul lui viu, ei ticluesc repede o formulă.

Dar să nu ne întristăm: și aceasta e în ordinea firească a lucrurilor. Fiindcă astfel moare un adevăr și se poate naște alt adevăr — printr'o altă sinceritate și o altă jertfă. Sunt atâți însetați să-și verse sângele sincerității pe altarul adevărului!

Cronica literară

G. BACOVIA

(Cu prilejul împlinirii a şaizeci de ani)

Poetul Gh. Bacovia a împlinit şaizeci de ani. Există, aşa dar, cineva răspunzător, căruia îi putem spune recunoştinţa noastră sau, după împrejurările dispoziţiei sufleteşti îi putem cere socoteală, că tristeţea, melancolia şi urîtul de viaţă fac parte din noi, dar într'un fel obligator şi implacabil, căci din lăuntrul poeziei bacoviene îi va fi cu neputinţă să scape celui admis în cercul magic al obsesiilor ei.

Poetul este, în măsura în care îşi justifică acest apelativ, un Răscumpărător al vorbelor din anonimatul la care le destină întrebuinţarea lor, de a comunică înţelesurile necesare la menţinerea sociabilităţii. Preferinţa pentru banal, pentru prozaicul autentic şi mizer nu are nimic ostensiv sau programatic în lirica bacoviană: e însăşi atmosfera, climatul ei firesc. Niciun artificiu premediat pentru înscenarea unei reputaţii, nicio veleitate de „artă poetică", nici măcar prejudecata rituală a talentului:

Şi-am stat singur supărat
In zăvoiul decadent
Şi prin crengile 'ncâlcite mi-am notat
Versuri fără de talent.

(Vânt)

Folosirea procedeelor artistice, a unui stil sau fel de a spune propriu nu exclude caracterizarea prin atitudine morală. Darul de improvizaţie al unui Rivarol era proverbial. Dar se ştie acum, că spiritualul moralist îşi învăţă pe de rost epigramele şi vorbele de duh pe care le... improviza în fiecare seară, scriindu-le pe o hârtie fixată în rama oglinzii dinaintea căreia se bărbierea zilnic. Niciodată însă nu-l veţi surprinde pe Bacovia luând atitudini „tel qu'en lui-même" sau dichisindu-şi versurile în oglindă, pentru posteritate. E poate cea mai onestă poezie românească, a sa, care nu încearcă să trişeze asupra conţinutului propriu dându-se drept ce nu este, prin îndemânările procedeului artistic. Un fel de a fi bacovian, de pildă, este „dormitând", — cu literă mare, chiar titlul poemei de unde citâm această schiţă de autoportret la scara normală a unor juste proporţii, în care cititorul va recunoaşte numaidecât esenţa poeziei bacoviene:

De sună'n ziduri ninse, vre-o muzică de bal,
Mai stau, şi plânge'n mine un vals provincial.
De la fereastra ninsă, cu finele perdele,
Mă duc pe străzi de ghiaţă cu spuza lor de stele;
Şi'n mijlocul odăii, tot singur mă prezint:
— Valsă o blondă'n alb şi cu pantofi de-argint...

Cred că e de folos să reţinem, ca sugestie la problema nelimpezită încă a liberării creatorului prin artă, mişcarea interioară, gestul poetului identificându-se cu blonda valsatoare în alb şi cu pantofi de argint, amintind o identitate asemănătoare afirmată de Flaubert prin celebra mărturisire: „Doamna Bovary sunt eu".

S'ar putea vorbi, cel puţin cu tot atâta îndreptăţire ca despre o liberare prin exprimarea conţinutului într'o formă artistică, şi de un fel de transmigraţie a sufletului creator, de un dor neistovit al întrupării în tot atâtea conţinuturi artistice. Diversificarea concretă a creatorului în operele multiple ale artei sale nu înseamnă numai liberare şi nici, în mod necesar, fugă, îndepărtare, depăşire a conţinutului prin exprimarea lui, ci pur şi simplu locuirea acelui conţinut, fie chiar provizorie, — afirmarea lui într'o formă care să-i asigure perenitatea. In fond, o justificare a concretului prin insesizabil, a unui cuprins de motive şi atitudini sufleteşti prin văpaia „focului sacru" care le personalizează, a senzaţiilor prin sensuri.

Reflecţiile acestea ar putea să pară disproporţionate faţă de pretextul care le-a prilejuit: versul de prezentare autobiografică:

— Valsa o blondă'n alb şi cu pantofi de-argint — din care se pot deduce — desigur, nu *more geometrico*, dar simpatetic intuitiv şi asociativ—atitudinile sufleteşti esenţiale şi chiar atracţia exercitată de un anume decor, prin obsesia repetării câtorva cuvinte, în lirica bacoviană. Dar credem interesantă şi lesne verificabilă observaţia că la Bacovia nu poate fi vorba de o liberare a poetului prin expresia artei sale, de o proectare a lui dincolo de cuprinsul sufletesc propus prin felul de a spune. E neîndoelnic, că poetul nici nu încearcă să se ridice până la un înţeles liberator din concretul senzaţiilor, în felul în care un astfel de înţeles încununa cu răsplata unei revelaţii extraordinare şi într'un brio final de apoteoză, poeme ca *Luceafărul* sau *Le cimetière marin*, — dar el cade extenuat, expiră odată cu ultimul vers în strofa finală din „Marş funebru".

Plumbul, ninsoarea, ploaia, frunzele, — toate astea sunt lucruri sortite căderii fizice, contribuind la creiarea climatului apăsător specific poeziei bacoviene; la fel, toamna şi iarna „coboară" („Moină"), corbii „cad" domol („Pastel"), ste-

le şi lacrimi „cad" („Singur"); cuvântul „pace" chiar, la Bacovia se asociază cu sugestia unei grele căderi, „de plumb" („Fiori"); o poezie se intituleaza „Dormitând", alta „Trudit", alta „Finis", etc. Singurele versuri de o seninătate contemplativă desăvârşită, sunt acestea din poezia intitulată *„Note de primăvară"*:

Dintr'un fluier de răchită
Primăvară,
O copilă poposită la fântână
Te îngână
Pe câmpia clară...

E unicul exemplu, cred, care se poate aduce, de poezie „nebacoviană", la Bacovia. Dar strofa finală, imediat următoare, aruncă retrospectiv asupra aceleia pe care am citat-o, umbra unei nostalgice convalescenţe tânjind cu puteri împuţinate („corpul ce întreg mă doare") la exuberanţa „vitalismului" Primăverii:

Verde crud, verde crud...
Mugur alb şi şi roz şi pur,
Te mai văd, te mai aud,
Vis de-albastru şi de-azur

Verdele crud poate fi luat aici ca simplă senzaţie de culoare, prospeţime şi cruditate fizică fără ecou în cenestezie,—dar şi ca resimţire dureroasă, asociată un sens moral, de cruzime, a sfidării poetului etiolat, prin excesul de viaţă primăverin; în timp ce versul: *„Te mai văd, te mai aud"*, pare că expiră odată cu ultima speranţă a poetului de a-şi vedea încă odată, pentru cea din urmă oară, visul aevea.

Cât de sincer senzaţionistă e poezia lui Gh. Bacovia, cât e de accesibil şi de vulnerabil chiar, poetul însuşi, la datele imediate ale simţurilor, cu ce minimă rezistenţă, sau chiar cu ce lipsă de rezistenţă „nervoasă" iese în întâmpinarea senzaţiilor, se poate ilustra prin exemplul poeziei *„Nervi de primăvară"*, una din cele mai caracteristic bacoviene.

Este interesant de amintit aci cum reacţionează un alt mare poet, Mallarmé, cu asemănătoare idiosincrazie, cu tot atât de fină inervaţie şi de îndurerată sensibilitate la ritmul anotimpurilor, la exuberanţa brutală a primăverii mai ales. Dar pe când la Bacovia asistăm la o totală pulverizare a personalităţii, a eului conştient, în senzaţii, la inhibirea oricăror gesturi sau tentative voliţionale, la un paseism şi o lipsă de iniţiativă desăvârşite, până la a se lăsa literalmente *trăit*, — la poetul „Irodiadei" întâlnim dimpotrivă un fel de a reacţiona prin ceea ce se chiamă luare de atitudine, organizându-şi senzaîntr'un contrast, accentuat prin sublinierea unei preferinţe cu caracter programtic, în următoarele două versuri cu care începe sonetul *„Renouveau"*:

Le printemps maladif a chassé tristement
L'hiver, saison de l'art serein, l'hiver lucide.

Iarna lucidă, anotimp al artei senine, implică un întreg program artistic, o vocaţie exclusivă pentru înţelesurile artei. Cât de departe suntem însă, cu Gh. Bacovia, de o atare *artificializare* a impresiilor! Datele simţurilor se revarsă irezistibil, îngustând tot mai mult orizontul conştiinţei care se surpă treptat în subconştient, devenind obsesie (*„Plumb"*, *„Lacustră"*, *„Negru"*) panică (*„Decembrie"*) şi delir dement (*„Marş funebru"*). Cu fiecare poezie, senzaţiile propuse se dilată nefiresc, în proporţii de coşmar, pândite de virusul principial şi fără leac al descompunerii, al desfrămării, al desorganizării, — al întoarcerii spre un trecut fără istorie, (*„Un gol istoric se întinde"*, în *„Lacustră"*) în care organicul nu se desluşia încă din neorganic, — al unei reveniri sau evoluţii *à rebours* a spiritului, la materie:

Cei vii se mişcă şi ei descompuşi,
Cu lutul de căldură asudat —
E miros de cadavre, iubito,
Şi azi chiar sânul tău e mai lăsat
(Cuptor)

Un haos vrea să mă ducă
De unic uitând, şi de număr

(Gol)

Ca putere de sugestie şi atmosferă suntem mai aproape cu lirica bacoviană, de *„Viermele cuceritor"* al lui Edgar Poë, decât de patetica revelaţie din *„Cimitirul marin"*, în care se afirmă prin idee şi sens ceea ce la Bacovia rămâne doar sensorialitate, aprehensie şi intuiţie obscură; anume, că însuşi principiul vieţii, desfăşurarea în durată, implică corupţia, moartea:

Le vrai rongeur, le ver irréfutable
. . . . . .
Il vit de vie, il ne me quitte pas!

(De fapt, aceeaş „moarte din viaţă, a zilelor ce nu mai sunt", sugerată de Tennyson, prin refrenul faimos din *„The Princess"*:

O Death in Life, the days that are no more).

*

Unul din aspectele cele mai isbitoare şi mai caracteristic bacoviene îl formează câteva poezii, cele mai multe din ciclul *„Scântei galbene"* în care poetul stă de vorbă cu el însuşi, monologând descusut şi mecanic, într'o iremediabilă singurătate. Sunt poemele intitulate: *Plumb de iarnă, Scântei galbene, Umbra*, încă un *Plumb de iarnă* (din ciclul „Scântei galbene", pe refrenul: „O, cum omul a devenit concret"), *Nervi de toamnă, Frig*, etc. Impresia de atonie, de neputinţă şi zadarnic e mai tiranică în aceste poeme ca oriunde. Un fel de „la ce bun?" posac, în care însăşi desnădejdea amuţeşte.

Asemenea experienţe poetice sunt decisive. La acest moment, arta lui Gh. Bacovia atinge un sens al universalităţii prin care comunică deopotrivă şi esenţial cu muzica şi pictura. Cu muzica, nu însă prin facilităţile sugestiei onomatopeice şi melodismului imitativ; cu pictura, dar nu prin aparenţa pitorească, — ci prin esenţele lor, care-şi corespund şi se echivalează. E clasicismul, echilibrul definitiv la care năzuiesc şi pe care-l ating marii artişti.

MIHAI NICULESCU

Intâia fericire

Din colţul meu ascuns, te văd, iubite cetitoriule, minunându-te foarte despre acest întru totul ciudat titlu.

„Iaca bre, îţi zici matale, şi nerodu' ăsta mai vorbeşte de fericire. Ba încă îi pune şi numere de ordine. Să fi vorbit şi de o sută de fericiri în vremea când umblau câinii cu covrigii în coadă, nu azi când umblă lumea 'n coadă după covrigi".

Vai însă, iubite cetitoriule, nu te-ai socotit bine.

Că iată, chiar de-au venit vremile să nu ne mai codim întru a face coadă, fericire tot se mai află şi fericiţi aşijderea.

Când oare, mai mult ca în vacul nostru, sfintele voroave, „Fericiţi cei săraci cu duhul", fost-au mai adevărate, întru înţelesul lor cel pământesc?

Şi când oare, mai vârtos decât în acest de Domnul bătut vac, fost-au mai mulţi săraci cu duhul?

Eu — încă — mult m'am socotit până am îndrăsnit a rosti acest adevăr.

Şi de va fi spusa mea strâmbă, strâmbă să fie şi judecata ta iubite cetitoriule asupră-mi, şi strâmbe să-mi fie toate câte dela Domnul drepte au fost sortite.

O FOARTE REUŞITA CARTE DE HUMOR...

...a apărut recent în editura Podeanu. Ii zice „Istoria literaturii române" (Indrumător pentru tineret) şi e semnată cu pseudonimele C. Dan Pantazescu şi Mircea Streinul. Cuprinde o sută nouăzeci de pagini şi o mie nouă sute perle demne de a figura cu cinste în cea mai reuşită antologie de humor românesc ori chiar universal.

Ne vom ilustra afirmaţiile cu citate ample, smulse din acest „Indrumător pentru tineret", în ordinea în care cetitorul le poate găsi în volum.

Incă din prefaţă junii autori ne avertizează: „Am socotit că lipseşte tineretului şcolar un breviar literar, care să înfăţişeze pe scurt şi limpede(!?) toată osârdia gândului şi scrisului românesc dela primele începuturi până astăzi".

Aşadar cetitorul ştie din capul locului că are de afacă cu un breviar scurt care cuprinde literatura română (sau cum fericit îi zic junii autori „osârdia gândului şi scrisului") dela primele începuturi şi până azi.

Pătrunşi de misiunea lor, cei doi co-autori justifică apoi rostul „breviarului pe scurt" pe care l-au dăruit ca „îndrumător" tineretului român. Şi zic dumnealor:

„Vor crede poate unii că, pe lângă atâtea istorii literare, scrise de oameni cu firmă, adică având nume în circulaţie, această cărticică ar fi de prisos.

Noi răspundem frăţeşte şi cinstit. De prisos este numai lucrul rău şi'n această privinţă s'ar putea spune multe".

Suntem întru totul de acord cu domnii Dan şi Mircea, în ce priveşte cărţile de prisos. Ar fi poate unele deosebiri de amănunt privind ANUME cari sunt acele cărţi ce pot fi socotite „lucru rău". Dar acestea sunt doar mărunţişuri fără însemnătate.

Mai departe, ni se lămureşte precis sensul „breviarului pe scurt" în felul următor: „Timp de aproape patruzeci de ani nu am avut decât cartea de istorie literară a d-lui Gh. Adamescu, cu date greşite, prinse după ureche, cu înşiruire stearpă de ani şi titluri, ca un catalog de librărie şi FARA ENTUZIASMUL TINEREŢII".

Iată însă că păcatele trecutului au fost şterse şi a apărut în fine mult aşteptatul „scurt breviar" scris cu entuziasmul tinereţii. Este ceea ce lipsea istoriei literare româneşti. Unde era entuziasm tineresc în istoriile literare ale unui Iorga de pildă? Inşiruire stearpă de date, „catalog de librărie". Iar cartea lui Adamescu este „până de date greşite prinse după ureche". Lucrul este atât de evident încât nici nu mai trebuie dovedit.

Junii şi entuziaştii istorici literari vorbesc apoi cu suveran dispreţ despre istoriile literare care au apărut cu duiumul după războiu: „una, două, trei, patru... opere de acest gen".

„A fost o întrecere aproape comică între unii şi alţii, concurenţa fiind la mare preţ".

„...Şi dacă ar fi început cei bine pregătiţi să facă acest pas, munca nu ar fi fost lăturalnică. Dar... aşa, mai bine nu apăreau".

Perfect conştienţi de însemnătatea unei istorii literare de la „primele începuturi" până azi, înarmaţi până'n dinţi cu o pregătire ştiinţifică solidă, domnii Pantazescu şi Streinul au purces aşadar cu tot entuziasmul la munca spinoasă şi demnă de laudă a alcătuirii unui „îndrumător pentru tineret" în Istoria literelor româneşti.

Domnii Dan şi Mircea recunosc existenţa unui început bun în istoria literaturii române: publicarea unei părţi din cursul lui Ovid Densuşianu. Şi zic dumnealor: „...însă nu au apărut decât două volume. Cine le-a cetit nu mai poate să uite fraza elegantă şi plastică a acestui mare filolog şi stilist".

Cu drept cuvânt cine a cetit cele trei volume ale lui Densuşianu de „Literatură română modernă" nu le poate uita. După cum nu se poate uita această minunată frază din prefaţa d-lui Fantazescu (prefaţier unic).

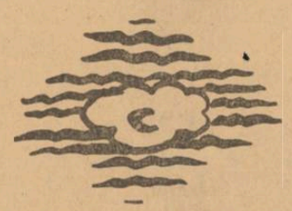

„Am scris lucrarea ce o veţi ceti cu dragoste de prieten (recte prieteni, întrucât autorii este doi) pentru că tineretul trebuie orientat spre calea de lumină a trecutului nostru, sclipitor ca un astru ce nu se stinge decât odată cu prăbuşirea Cosmosului".

Ar fi cazul să zicem:
Trecutul e în cartea lor
Măreţ, precum un astru
Iar cartea-i—azi şi'n viitor—
Neauzit dezastru.

PERLE DAN ŞI MIRCEA

Şi acum să purcedem la înşiruirea perlelor d-lor Fantazescu şi Streinul (de istoria literară):

Cap. Primele începuturi de literatură.

„Ca şi istoria neamului nostru tot astfel şi literatura lui îşi are începuturile pierdute în negura timpurilor". (p. 11).

„...Plugusorul, care se pare că are o vechime ce se afundă în cel mai îndepărtat trecut", (p. 13).

„Despre *literatura populară scrisă* s'au ocupat cu multă abnegaţie şi *dragoste profesorul Cartojan dela Universitatea din Bucureşti şi Al. Procopovici". (p. 14).*

„Pe baza acestui fir conducător, *totalitatea fizică a poporului român* s'a închegat încet încet până *a ajuns la Romînila actuală". (p. 14)*

Trebue să recunoaştem că şi d-nii Fantazescu şi Streinul depun toată abnegaţia pentru a susţine firul conducător al literelor române din negura primelor începuturi şi până în zilele noastre.

Dacă pe acest fir conducător s'au înşiruit atâta puzderie de perle, onoare lor!

Şi pentrucă ăst fir e lung, cetitorul o să ne îngăduie să-l înnodăm în numărul ce vine.

RADU A. STERESCU

Secetă

Ale zilelor ramuri mi s'au uscat de-arşiţă,
Acolo la răscrucea drumurilor spre moarte.
Incolbuit în taine, copacul n'o să-mi poarte
Frunzele 'ngălbenite în sbuciumări de criţă.

Rănit de trecătorii ce se abat la umbră,
Uitat de grădinarul, din numele-mi ce creşte,
Mă mângâie doar vântul şi trunchiul mi-l fereşte
Când trece visătorul destin cu haina-i sumbră.

Izvorul din amiază, pătruns adânc de viaţă
Deşartă fericirea-mi — deşertnică visare...
Aş vrea să 'nduplec norii în ceasurile-amare.
...Dar nici-un strop de ploaie de frunza-mi nu s'agaţă.

Cu mine şi livada se trece blestemată,
Scursă de seva milei, de pir înţelenită.
Incheg mereu povestea cu secetă sfârşită,
Dar vara-aceasta-a voastră e 'ntreagă 'nsecetată.

MIHU PRAVAŢ

Vânătoare de toamnă

Perdele mari de galben şi putredă mătase,
Au smuls privirii şerpii şi runele cărării,
Nou — cornul morţii sună... Trec ciutele sfioase...
Hau-hau... se'ngroapă'n linişti solia lor şi-a zării...

In flinte — fără viaţă — alicele rămân,
Să tot viseze sânge şi — ultime vlăstare —
Sylvanii'şi mută jocul de pe-al pădurii sân;
Ecoul grav întoarnă chemări de vânătoare...

...Şi seara'şi frânge sboru'n roşcatele frunzare
Când prima stea 'n cădere, e sabie pe cer
Pan sângeră 'ntre steiuri şi cântecul lui moare;
Ce glonţ mai amiroase prea plinul toamnei uger?..

CONSTANTIN MITEA

Cântec de pe Nistru

Mâine, pe cărări de moarte
Somn adânc de m'ar cuprinde,
Dorul mândrei de departe
Va porni să mă colinde.

Viu, nestăvilit de maluri
Aripei să afle semn
Pe înceţoşate dealuri
Inegrite mori de lemn.

Spic de grâu şi de secară
Voi răsbate din pământ
Şi ne-om întâlni la moară,
Eu grăunţe, dorul vânt.

I. CALBOREANU

CANTECE NOUI

POESIA DE RĂSBOIU

Mai acum câtăva vreme, se pornise prin presă un iureş de articole, care au stârnit polemici, replici şi proteste. Se întrebau câţiva confraţi, ziarişti şi scriitori, plini de mirare: ce fac scriitorii, ce fac poeţii, unde rămân ei tocmai în aceste clipe hotărîtoare? Ba ţin chiar minte că într'o foaie săptămânală un articol imprimat cu litere grase, se alarma pe mai multe coloane: „unde ne sunt scriitorii?". De bună seamă că a fost interesantă această desbatere teoretică, dar nu ne putem opri de-a afirma, că pe cât era de interesantă, pe-atâta era de pripită. De fapt, acest lucru l-au spus şi alţii cu mai multă autoritate, înaintea noastră. Şi aşa este.

Căci în timp ce articolele puneau întrebări, atâţi şi atâţi scriitori erau pe front, schimbând condeiul cu arma, fiind puşi astfel în imposibilitatea de a răspunde „prezent", celor ce-i căutau acolo de unde plecaseră. Cei cari au căzut la datorie sunt cunoscuţi azi şi se pare că între hârtiile lor au rămas preţioase mărturii despre zilele de înălţare şi sbucium, despre războiul la care au participat tinereşte şi eroic. George Vaida şi Sergiu Ludescu sunt poeţii cari au pecetluit cu jertfa lor o legătură despre care până mai eri se ştia prea puţin. Aşa dar, poesia de războiu, participarea şi pe acest plan a poetului tânăr, nu mai este azi un semn de întrebare, precum nu mai poate fi nici o îndoială că rodul cel mai bogat se va putea culege deabia peste un timp oarecare, după ce experienţele se vor fi cristalizat şi melodiile îşi vor fi îmblânzit iureşul în care mai răsună încă muzici nebune de gloanţe şi obuze.

Poetul tânăr a participat. Nu ne vom referi aici la mărturiile sguduitoare care până azi au fost risipite în presă şi care mâine vor fi strânse în scoarţe de carte; nu ne referim nici la faptele de arme ale camarazilor care s'au întors, pentrucă ele n'au nevoe de comentariile fugare ale unui articol săptămânal. Ne gândim însă la poesia de războiu care a ajuns sub ochii noştri, trimisă pe cartoanele cărţilor poştale, într'o oră de odihnă, de pe pământurile îndepărtate ale răsăritului. Rareori ne-a fost dat să citim strofe mai emoţionante în superba lor simplitate, rareori am avut prilejul de a ajunge în faţa unei fapte care să fie atât de perfect cristalizată în haina care nu îngăduie smucituri, a strofei. Să cerceteze colecţia revistei toţi cei ce se grăbiseră, şi acolo vor afla un material la care îi trimitem cu toată căldura. Şi dacă vor mai aştepta, ei vor avea surpriza unor apariţii pe care noi le întrezărim, fără a le putea contura prea definit.

Iată, ne gândim la Ion Sofia Manolescu, V. O. Spineni sau la Leonida Secreteanu, care ne-au comunicat că războiul le-a îmbogăţit lira cu sunete, pe care le vom da la lumină pe măsură ce le vom primi. Aceşti stihuitori sunt cea mai bună garanţie că poesia de războiu va înflori ca o însângerată floare de preţ, pe solul bogat al tinerei lirice de azi. Ca ei, vor mai fi şi alţii, pe care nu-i cunoaştem, dar dacă le vor cădea sub ochi aceste pagini răsleţe, să ştie aceştia, că toată încrederea, aşteptarea şi bucuria o punem întru realizadeplină a acestui district poetic. Ei nu ne pot înşela!

Niciodată, mai mult ca astăzi, lumea n'a fost mai dornică de noutate, de inedit şi de senzaţional. Poate că tocmai din aceste motive au pornit şi articolele despre care pomeneam la început. Dar între timp, poeţii scot armele de pe umăr, rânduindu-şi în dulap uniforma. La masa de lucru îi aşteaptă tocul, creioanele, cerneala şi hârtia. Sufletul lor clocoteşte de viaţă, de viaţa nouă, pe care au dobândit-o în timp, iar lucrurile pe care vor să ni le spună vor purta, toate, pecetea de preţ a autenticului şi a isbândei. De aceea să nu ne grăbim, ci să-l aşteptăm să coboare iar în arena din care au plecat.

ŞT. B.

N.B. Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi cuvintele de răspuns: **P. A. Niky, Costel D., Dan S., Nelu Ţ. Pipp 8, Fl. V. V., Tăchiţă N. M., Puşc. G. N. N. Moisa, Iuliu Cr.: NU. V. O. Sp., Şt. A. D.. Luc., Fl. L.:** Da, mulţumiri. **Olimpia B., Theodor A. I., Elvira Br.;** Proză nu!!! **Gh. Doru, Al. R. I., Th. A. Iv., B. Coz., A. M. M. I. Cos,, Ion N. Voic., Dinu Hoh:** Altele, poate. **Victor Bănc.:** Treceţi pe la redacţie.

Bătea în noaptea aceea un vânt ca de moarte. Părea că sunt șerpi, care-și pleznesc cozile de geam și sângeră. Însuși trenul acela era un fel de șarpe, în care ne ascunsesem înspăimântați. Din urmă veneau alți șerpi, mai negri mai chinuiți. Iar înaintea noastră alții, care ne adulmecau sosirea și sfârșitul. O lume întreagă de șerpi, gândurile și sufletele noastre muscate de șerpi.

O ! ce bine era !

Stăteam foarte aproape unul de altul. Magdalena, frumoasa Magdalena, își aplecase capul pe o parte, cu surâsul nemărginit resfrânt înspre lume. Pe limpedea ei frunte, trecea totuși arareori o umbră. Chiar obrajii, mai iluminați ca în extaz, începură să pălească tremurând, ca flăcările care încet — încet se vor stinge.

Doar pe deget, inelul acela lucea la fel unei stele de sânge pe un deget de mort.

O ! ce scânteetor lucea!

Dar Magdalena nu murise. Nici eu nu murisem. Ci amar ne strângeam mâinile și țipam în lăuntrurile noastre ca în prăpăstii.

Trenul se opri o clipă. Se auziră departe și aproape — sgomote obscure. Poate și câteva păsări, sbătându-se lângă ferestre. Călătorii ceilalți se retraseră înfiorați, alții strângeau cu tărie ușile. Cine avea să intre ? Cine ar fi putut muri în afară ? Doar Magdalena mă privea uimită. Și trenul își reluă, mișcarea, mișcându-se gemând, cu toții șerpii și toate năpastele după el.

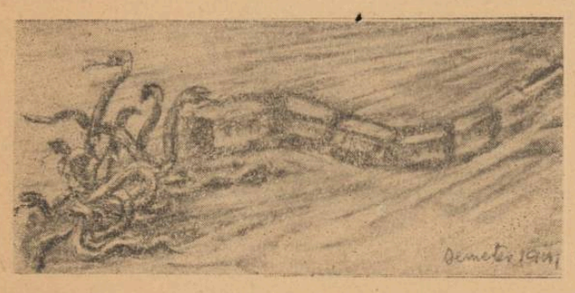

Doar Magdalena mă privea uimită, surâzând. Și era noaptea aceea foarte neagră, foarte aproape !

Apoi auzirăm ceasul bătând. Un tic-tac diform, inegal și sonor ca o sirenă între furtuni. Depășea mersul sacadat al roților, vuetul vântului, întrecea până și țipătul trenului. Ceasul acesta micuț, ca o jucărie pentru păpuși și oameni bătrâni, în care timpul curgea neliniștit totuși, fu în stare să ne tortureze și mai mult. Parcă ne spinteca în adânc cineva sau inimile noastre se sugrumau singure.

— Auzi ? auzi ? tresări Magdalena.

— Aud. Sosim !

— Ce trebue să facem ? Cum putem pieri altfel ? întrebă ea precipitată.

— Altfel?! Mă mirai însumi nedumerit. Nimic nu poate fi altfel. Liniștește-te, Magdalena!

Dar din funduri, din marile începuturi, se scurgea până la noi un fel de boală de moarte. Uitându-ne într'o parte, în alta, în afară — ne urmăreau necontenit șerpii, tenebrele.

Privesc ceasul, ea însăși se apleacă și încearcă să-l sfarme. Dar nu, e prea înfiptă măcinarea în mașinăriile lui, minutarele acum fulgeră și se aleargă, tictacul se amestecă meschin cu celelalte umbre, și în jurul nostru nu e acum decât un sublim tragic, ca o înălțare cu aripele frânte — mai sus, mai sus..

Trenul spumegă. Roțile trosnesc. Vântul huhue, Ceasornicul ne măsoară mult mai exact viața. Sosim! O, nu — n'ar trebui, nu încă, nu — ci numai o clipă, neajunsa clipă...

Mâinile zadarnic se mai încolăcesc. Gurile în deșert se mai muscă. Nu vezi ? sunt șerpii! Degeaba ochii noștri mai scânteе, fără rost ne mai strigăm. N'auzi ? Sunt șerpii !

— Și iată-ne, am sosit. Aici ne despărțim, Magdalena !

Prin luminile opace ale compartimentului, nu mai răzbate frumusețea ei. Totul se încheagă într'un fel de mâzg, totul se închide ca într'o pustietate. Iar pe deasupră-ne, spiritele libere merg alături-unite

— Trezește-te, Magdalena ! Visul acesta nu ne mântue.

— M'am trezit, dar mi-este încă teamă.

— Nu mai poate fi nimic altfel.

— Ba va fi, Luca. Tu nu simți că ne pândește ceva?

Imi întorc ochii în toate părțile, stau și-ascult, îmi întind brațele.

— Da, da — e ceva...

— Ne pândește o răsturnare, Luca !

— Si sunt'em sortiți s'o acceptăm ?

— Sortiți ? nu. Ne trebue. Așteaptă că se va împlini.

Pe toată fața ei, iese acum la iveală o piezișă bucurie sau mai degrabă un fel de serafică mântuire. Eu nu mă pot mângâia, însă. Prea sunt strâns în forme, prea întunecat. Incăodată, mai sălbăticit, crispat, înnebunit, o îmbrățișez ca'ntr'o cea de pe urmă apropiere și mă depărtez, împleticindu-mă.

Răstorn câteva valize, mă împiedic de oameni, acum va trebui să cobor. Dar mă întorc pe treptele vagonului. N'o mai văd. Și țip :

— Magdalena!... Magdalena!...

Nimeni nu răspunde, mă trage înapoi vântul. Trenul se mișcă definitiv. Il văd, scurgându-se și mă cuprinde o imensă silă de toate. Rămân singur, înfipt în mijlocul peronului ca un orb, ca un trup fără suflet. In jurul meu s'au adunat toți șerpii, dragi, cuminți, alintători. Nici vântul nu mai bătea. Nici ceasul nu mai bătea. Nici inima nu-mi mai bătea.

Ci doar, arar auzeam pe deasupra suspinele Magdalenei, căzând în mine. Și mă ardeau suspinele Magdalenei asemenea unor lacrămi de sânge.

*

Mă găseam în somn ca într'un sarcofag. De mii de ani dormeam și totuși mă simțeam trăind. Un somn dulce ca de cocainoman sau alteori împietrit și mumifiat. Dar și somnul celălalt cu o adunătură de mlaștini, în care colcăe viețuitoare bizare și sleite de viață. Imi plăcea somnul acela, deaceea poate îl dormeam adânc și nemișcat, ca într'un sarcofag. Stăteam pare-mi-se întins într'un jeț, cu mâinile încrucișate pe piept și foarte palid. Nimic nu tresărea în ființa mea. Totul era cuprins de o liniște a văgăunilor negre. Totul se lăbărța pe întinse tărâmuri și nimic nu mă atingea. In odae plutea exact un aer de mortăciune și pentru somnul meu se zăvorîseră crâncen ușile și ferestrele. Eram așa de fericit în somnul acela negru, nesfârșit și fără trezire!

Deodată însă, se auzi nedeslușit o chemare streină:

— Luca! Luca!

Intâiu fu ca o șoaptă uscată și amară. Parcă s'ar fi aflat în depărtări și m'ar fi strigat, cu ultimul spasm. In clipa aceea auzindu-mi numele, vag îmi reprezentai niște degete subțiri, slabe și putrede — care se agață de burieni, care se încleștează în țărână — și gura deabea poate să mai clanțăne.

Apoi, tot mai aproape se repetă strigătul:

— Luca! Luca!

Deastădată era o groază materializată acolo, la doi, la trei pași. Pătrunsese prin ziduri ca o șopârlă, se scursese printre geamuri ca o văpae nemistuită. Glasul părea plin de plâns și de zădărnicie. Nu șoaptă, nu îngenunchirea agonică dela început — ci tare, violent, țipând.

— Luca! Luca! Luca!...

Glasul nu știu cui semăna. Putea fi al cineștie cărui spirit sălbăticit sau oropsit, putea fi al strigoilor sau al altcuiva, care a fost și a pierit înspre Nord. Glasul acela presupunea mâini care se cațără pe pereți, se sgârâe de ferestre, sângeră pe oglinzi, mă caută buimace prin întunerec și nu mă găsesc. Glasul acela ar putea fi un om în toată firea, frate cu dracu sau răsvrătitor lui Dumnezeu, care vrea să mă ia cu dânsul. Oare moartea? Oare străbunul Sextil Pamu? Oare cine-o fi? Oare cine-o bate? Oare cine nu mă găsește? Glasul acela de răstignit!

Mă muncesc, mă svârcolesc, mă frământ, mă întreb cu ochii închiși și cu sufletul plin de somn:

— Cine ești? Cine mă chemi?

Dar glasul n'are decât o formă:

— Luca! Luca!

Și-i tot mai aci, răsuflă, se-aplecă peste trudiții mei obraji, mă copleșește. In odae suntem acum două făpturi, care nu se ajung, două chemări. Dar recunosc încetul cu încetul, și mă desmeticesc iute: acesta e glasul Magdalenei!

Mă ridic îngrojit și întreb:

— Unde ești?

Ce trist ecou și ce batjocoritor! Parcă m'aș trezi într'adevăr din moarte. Aprind lumina și privesc buimac în toate părțile. Nimeni. Și totuși aici a fost cineva, cineva obscur — fantomatec și dumnezeesc. Chiar fereastra e deschisă, chiar pe podea se văd urmele pantofilor ei.

Alerg hămesit înspre geamuri. Scrutez zările înspre apus și răsărit, înspre miază-zi și spre Nord. Noaptea asta prea întunecată! Dar sunt urme, urme ușoare pe proaspăta zăpadă care continuă să cadă. Ele scântee și până în fund pe calea lor, e o lumină ucigătoare și stranie.

Stau așa, încremenit între gemuri, minunându-mă. Cât de cuprinzătoare mi se pare a fi acum firea și cât de înrădăcinată în mine. Aș vrea să readorm, pentruca să-mi sosească din nou. Sau să-i veghez apariția, s'o aștept pregătit pentru o atât de sacră întâlnire.

Dar totul e pierdut, totul e sfărâmat. Atunci îndemnat de dorul de a o vedea totuși, de a o prinde mai repede, înebunit de chemarea care stărue încă (asemenea unei invocări sau ca o diabolică tentație), sar depe fereastră în stradă, alerg, înfierbântat alerg, elixiriant urmăresc drumul unui glas obsedant. Mă împiedec, alunec, îngenunchiu, cad, mă ridic, mi se sgârâe fața și mâinile, ninge tot mai des, — tot cerul se prăbușește peste mine, sângele mi se amestecă prin zăpadă.

Ajung la sfârșitul urmelor. Aici se înalță o casă roșie, cu toate obloanele lăsate. Exact în fața ziduri-lor au pierit și pașii. Voiu suna însă. Sun, sgâlțâi butonul — în toată casa se prelinge un sunet de clopot spart cu ecouri de groapă în fundul pământului. Apare un fel de servitor, într'o lungă și roșie cămașă de noapte, cu un fes roșu pe cap, care mă privește prostit și poate mirat.

Il întreb:

— Aici locuește Magdalena?

— Aici nu locuește nimeni, îmi răspunde el. Domnișoara Magdalena a plecat! și se retrage înăuntru.

Pași lui se aud clar, hârșâiți, parcă își are picioarele legate cu lanțuri. Apoi, doar căderea zăpezii — și zăpada cade ca pentru a îngropa oamenii de vii.

Oare cine m'a chemat dacă nu Magdalena?
Ce întunecat glas și ce întunecate zăpezi!

*

Toți la aceeași masă, și beam alcool. Eu și cei trei frați ai mei. Dacă ne-ai fi privit de departe, ai fi crezut poate că suntem niște înviați în al șaptelea an din morți. Aveam frunțile lipite de oase, fețele gălbenite și supte, ochii mâncați și mâinile scâlciate. De ne întorceam pe o parte sau alta, ne zăngăneau scheletele și rânjeam. Dar beam totuși alcool. Era un alcool puternic, cristal pur, poate anume creat pentru noi. Alcool foarte verosimil, foarte aromat, dar nu ne îmbătasem încă. Eram mai lucizi decât demonii, când se pregătesc să facă răul — și mai extaziați însă decât sfinții, care se înalță aproape de Dumnezeu. Iar în putreziciunile noastre, în formele noastre devastate și vulgare — păream puri ca îngerii, ca fecioarele și mai preacurați decât Preacuratele.

Unul zicea : — Mie mi-a murit cineva !

Eu ziceam : — Mie mi-a plecat cineva !

Celălalt : — Mie nu mi-a sosit nimeni !

Ultimul zicea : — Eu sânt singur !

Treceau pe lângă noi alți oameni, tineri și fericiți, femei exaltante cu parfumul în pulpe și clocotitoare de sânge — dar ce ne păsa nouă ? Peisajului de mai înainte nu i se mai adăoga nimic. Nu puteam găsi identități între niciunul din ei. Alte pasiuni nu ne-am fi putut permite. Era în existența noastră fantastă de atunci, ceva perfect și definitiv, ceva armonic în toată deplinătatea divină.

Beam alcool și ne vedeam în pahare ca'n niște oglinzi mucede, în care imaginele se destramă și se întunecă. Poate căutam înverșunați anumite adevăruri, poate încercam o anumită evadare. Ar fi fost mult mai simplu să ne spânzurăm și ce bine ne-ar fi stat : patru spânzurători elegante bătute de vânt și croncănite de păsări neodihnite. Și așa însă, noi ne vânduserăm Diavolului trupurile și le-am fi refuzat oricât de darnic ar fi fost să ni le restitue. Nu rămăsesem decât patru spirite mâhnite și flagelate de o veșnică și neostoită pasiune a liniștii supreme, a echilibrului.

Unul zise : — Eu sunt singurul meu Adevăr !

Eu murmurai : — Mă întunec !

Celălalt : — Visez la nepătrunsul Azur !

Ultimul zise : — In noaptea asta unul din noi va muri !

Și prin jur într'adevăr se iscase o boare, un svon de moarte. Dar nouă ce ne păsa ? Dacă ai fi stat departe și ne-ai fi observat cu deamănuntul, ți-ai fi zis atunci că Dumnezeu însuși ne-a făcut acum cu propria Lui mână, ne-a răstignit și ne-a coborît depe cruce ca să ne îzbăvească. Iar noi, hohotind și blestemându-ne, beam alcool...

In fund se auzeau primele acorduri din muzica „Destinului". Și atunci unul dintre noi începu, privind în fund. Noi ascultam absorbiți de plinătatea absolutului și zâmbind.

Vom bea alcoolul ca un imn, streini,
Pentru tristețea schismelor adânci.
Trecând valpurgic pe sub străzi pe brânci
Intunecați, închipuim lumini.

Toți robii prinși cu fiare'n temnițI sumbre,
De-i auzim în noi scâncind milenii,
Vor isbucni cu scrâșnet de vedenii
Intr'un sabat deslănțuit de umbre.

Și-or devasta în lanțul lor de fum
Altare vechi cu liniști de parfum,
Vitralii ce-ascund lumea în culori
Ca boiul peste hârburi și palori...

...De-aci născând, Extazul hiperbolic
Din tenebroase clocote fecunde —
Irumpe ca o trombă, și-i răspunde
Senin Azur, iluminat simbolic.

Târziu după ce ultimul vers mai suna ca o osândă pe deasupră-ne, cineva zise :

— Intr'adevăr, în noaptea aceasta unul dintre noi va muri !

Și în clipa următoare ne repezirăm spre ușă, pornirăm deavalma pe străzi, intrarăm în parcul dela marginea orașului ? Ce altceva, altfel, s'ar mai fi putut întâmpla ? Unul mergea înainte, aplecat ca peste o cruce. Noi doi la mijloc îndurerați. Și celălalt înapoi, amețit, împleticindu-se. Bătea un vânt, mereu acelaș vânt. Și aceiași șerpi. Și aceleași suflete (ale noastre) care roteau în jur aidoma corbilor.

Cu cât ne depărtam mai spre Nord cu atât ne iluminam mai mult.

*

Știu, aici nu mă va întâmpina nimeni. Dar e așa de minunat și de ciudat să intri într'o casă, în care nu locuește nimeni, în care totuși cineva a fost și s'ar putea întâmpla să mai vină odată !

Mi-au plăcut întotdeauna garoafele albe și pentru asta i-am adus fantomei Magdalenei — un buchet de flori. Oare e posibil să fac așa ceva ? Flori se aduc deobiceiu oamenilor vii sau mai degrabă celor, pe care îi vei vedea. Dar Magdalenei ?

E aproape de miezul nopții. Mă furișez pe lângă grilaj, urc treptele, deschid ușile amândouă, mă găsesc deacum înăuntru. Multă spaimă, simt sângele svâcnind la tâmple și-mi tremură mâinile. Așa dar iată-mă aici. E o liniște adâncă, exact liniștea zidurilor și-a portretelor. Nu pot desluși nimic. Din ce în ce mai dens întunerecul și pătrunzător prin el, mișcătoare — doar tainele casei, care fuseseră până atunci ascunse în pereți. Și garoafele acestea albe, proaspete, sortite parcă unui fel de cununii.

Stau lipit de zid și ascult. E ceva foarte confuz, dar totuși plin de mișcare. Cineva vine, se apropie. Aud clar, foarte clar, pași care sosesc parcă din nemărginire, tot mai aci, tot mai alături. Numai umbrele pot umbla așa. Și deodată, odaia se umplu de lumină. E o singură văpae, răsărită din pereți, o văpae ondulatorie și concretă. Imi înăbuș un țipăt, îmi strâng degetele în carne și tot mai mult mă lipesc de zid. Nu pot face nicio mișcare, stau împietrit și aștept. Aș putea muri oare ? De n'aș mai vedea, de s'ar petrece totul în vis ?

Dar nu, umbra e acum lângă mine, îmi cuprinde mâinile într'ale ei și știu că sunt mâinile Magdalenei, pentrucă simt inelul acela care mai lucește încă.

— Tu ești, Magdalena ? întreb, privind înspăimântat pe deasupra, în jur — doar să nu-mi răspundă altcineva. Cum ai putut veni ?

— Sunt ! murmură încet glasul văpăii.

Magdalena e îmbrăcată în aceeași rochie cenușie, și părul ei lăsat tot în bucle răvășite pe umeri. Stăm acum foarte aproape unul de altul. Ne simțim printr'un fel de intermediu ceresc. Ea nu mai poate fi văpae, nici fantomă, nici obsesie. Ci Magdalena adevărată și deapururea.

Cu ce cald și binefăcător parfum ne îmbătau garoafele albe !

Și încet — încet, noaptea se scurse înspre zori. Fu în ceasurile acelea o atât de desăvârșită cunoaștere, o atât de adevărată iubire — că nu mai mă mir dece totuși Magdalena plecă din nou. Vrăjile se terminară prea din vreme.

Și în absența ei, o vedeam încă. Dar dece îi erau tâmplele obosite. Și făptura toată întristată ca pentru o neștiută durere ?

In toată casa singur, înspăimântat — nici eu nu mai știam că exist.

*

Bolnav, febră, transfigurat. Totuși toată ziua am mers prin zăpezi, să găsesc anumite urme de pași. Am rătăcit fără rost și m'am întors tușind, înfierbântat și mai plin de poveri.

Unul din frații mei m'a întrebat, rânjindu-mi amar:

— Tot n'ai murit încă?

— Nu, frate! Dar și așa, e o moarte mai aspră decât cealaltă.

Dacă mă opream să ascult mai bine, auzeam distinct gemete ca de orgă. Ceva dur și funebru stăruia în toate. Numai după ce adormeam, visam flori — imense lamuri cu flori — iar printre ele trecând ca o adiere: Magdalena!

Noembrie 1941.

Elegie cu natură moartă

Fereastră, fereastră, cine s'ar îndura
Să-ți ridice lenesa pleoapă de albastră catifea.
In astă liniște nedumerită și stingheră
Ce-a prins a scutura
Petale ruginii peste țigarea uitată în scrumieră.
— Ca și cum plânsul crizantemelor ar vrea
Să te ferească de-acest unic murmur de prezență a mea
Printre lucrurile care-și deapănă povestea cu-atâta măestrie,
Incât pretutindeni parcă s'a oprit un pas de melodie...

Pentru ce ar năvăli aripile amurgului peste ciudata feerie,
Când în privirile ochilor mei penumbra știe
Să recunoască anotimpul de afară,
Incovoindu-mi umerii sub o povară
Mai grea decât singurătatea mea
Și decât vălul de pe gând mai străvezie...

Fereastră, fereastră, cum ai risipit
De astă dată umbrele pe-oceanul globu'ui prăfuit,
Că le-asemăn unor fermecate corăbii, avântate
Spre dobândirea insulelor între hotarele niciunei hărți aflate?
Ce multe sunt... și'n fiecare cât recunoaștere de mine își
plutește

Argintia nălucă, pe drumul care
Dela 'nceputul lumii îmi pândește
Clipele, zilele, anii, viețile,
Zădărnicindu-mi serile și diminețile...

Fereastră, fereastră, cine s'ar îndura
Să-ți ridice lenesa pleoapă de-albastră catifea,
In astă liniște de-atâtea alte liniști crescută și stingheră
Ce-a prins a scutura
Petale ruginii peste țigarea uitată în scrumieră,
— Ca și cum plânsul crizantemelor ar vrea
Să te ferească de-acest unic murmur de prezență a mea
Printre lucrurile care-mi tac poveștile cu-atâta măestrie,
Incât pretutindeni parcă 'nmugurește un ultim pas de
melodie...

COCA FARAGO

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

50-941

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRATIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 50
SAMBATA 6 Decembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Intâlniri

Intâlnirea cu vorbele şi mai târziu cu înţelesurile lor sunt cele mai intime amintiri ale mele. M'aş sfii să spun cum au fost, în public, de n'ar fi scuza acestor „Intâlniri", care ne asigură un refugiu discret întrucâtva, împotriva propriei noastre indiscreţii. Cu excepţia parantezei „Intâlnirilor", tot ce scriem în „Universul literar" aspiră la un public, vreau să spun că rostul intim al acestei reviste, ca al oricărei publicaţiuni similare, constă din publicitate. Desigur, nu o publicitate cu orice preţ, ci una precizată, restrânsă adică la un anume public. E vorba deci de un criteriu selectiv şi de o preferinţă — nici n'ar putea fi altfel! — justificate prin afinităţi ce se caută reciproc. Dar năzuinţa către publicitate a „Intâlnirilor" e mult mai restrânsă ca atare. Numărul minim al celor invitaţi să se întâlnească e în acelaş timp limitativ şi pe dimensiunea cea mai cuprinzătoare, — fiecare din cei doi fiind alternativ provocatorul şi publicul celuilalt.

Lucrurile acestea le ştiam fără explicaţie şi fără să le fi spus anume, şi dumneata, Paul Lahovari, şi eu. Dar am simţit de astă dată nevoia să mi le aduc în faţă, pe hârtie, să le invoc în sprijinul meu sau ca o scuză: altfel, socotind ca o necuviinţă să-mi aduc aminte în public, de un lucru atât de intim cum a fost întâlnirea mea cu vorbele. In amintirea acelei întâlniri aş vrea să-ţi spun că le prefer până astăzi — vorbele — celor mai subtile jocuri de cuvinte dimpreună cu înţelesurile lor asociate. Preferinţa aceasta nu e o aluzie la faimoasa experienţă a „cuvintelor în libertate', de care-ţi mărturisesc că eu nu m'am simţit cândva tentat, — dar e strict legată de faptul concret al primei mele întâlniri cu vorbele. A fost aşa:

Intorcându-mă odată dela şcoală — era prin 1925 — conductorul tramvaiului în care mă aflam a frânat brusc, la un pas dinaintea unei bătrâne care alunecase între linii, vroind să traverseze în fugă strada. Am auzit atunci din gura aceluia, cea mai teribilă imprecaţie, din care n'am uitat nicio silabă: „Huo, dihor împuţit, te caută moartea acasă şi tu mai ieşi la drum". Adolescenţa confuză şi impură a bătatului pe care mi-l aduc încă aminte că eram, cu şapcă de licean şi pantaloni scurtaţi deasupra genunchilor n'a fost sensibilă nici la vulgaritatea acelor cuvinte, nici la cruzimea înţelesului lor. Recunosc şi acum primordialitatea emoţiei pe care am resimţit-o auzind acele vorbe şi mă recunosc în ea ca în oglinda narcisiană a celei mai vechi amintiri despre propria mea identitate sufletească. Ceva se despărţise parcă de altceva, la auzul acelei imprecaţii, fără să ştiu anume ce şi de ce. Era ca un murmur sau un foşnet pe care începeam atunci să-l aud, dar cu altă ureche decât aceea sensibilă doar la vibraţiile sonore ale aerului. Adolescenţa se trudea să iasă din ea însăşi, din somnolenţa confuză a simţurilor şi a înţelesurilor, asemenea domniţei din pădurea adormită, la sărutul celui drag.

Infrigurarea cu care am început să caut de atunci, nu-mi mai lăsa vreo îndoială asupra revelaţiei extraordinare pe urmele căreia fusesem stârnit.

Aveam ca o presimţire şi un dor în acelaş timp, că vorbele pe care le auzisem ar putea primi şi altă întrebuinţare, care să le răscumpere din gunoiul trivial de unde fără voia mea le culesesem. A fost o coincidenţă prielnică şi decisivă pentru mine, ' să-mi fie dată, curând după aceea, revelaţia pe care mă simţeam pregătit să o primesc. Adică proza poetului „Cuvintelor potrivite" care apărea pe atunci în fragmente intitulate Inchisoarea, *în paginile revistei „Viaţa Românească". Intr'un loc scria despre nişte „ploşniţe cu târtiţa ardeiată de o putoare grasă". Vorbele acestea erau echivalentul în proză literară al prozei spontane şi orale împroşcată de vatmanul amintit. Găsisem în sfârşit un punct de plecare şi de orientare în acelaş timp, un criteriu cum se spune, invocat multă vreme de atunci, cu un entuziasm agresiv şi fireşte exagerat, dar cel dintâi înţeles experimentat,* al meu: *acela că vorbele au un preţ al lor cu care se poate răscumpăra toată moneta adunată la un loc, a înţelesurilor făcute pentru viaţa împreună, în societate. Deaceea îţi spuneam că prefer până astăzi* vorbele, *celor mai subtile jocuri de cuvinte dimpreună cu sensurile asociate lor.*

MENALC

* * *

Pentru întâia dată, mărturisesc, obiectul desbaterii noastre îmi pare într'atât de vast încât singur firul minunat al vreunei Ariadne m'ar mai putea scoate la limanul ideilor limpezi. Şi fiindcă Ariadna îmi ieşi înainte, o voiu invoca pe ea ca pe o muză; o voiu evoca totdeodată ca pe un mit, în dorinţa de a dovedi, în chipul obişnuit acestor neerudite convorbiri, că întâlnirea cu vorbele ne prilejueşte de-a-dreptul o întâlnire cu zeii, — aceasta în înţelesul faimosului adagiu: „Nomina Numina". Vorbele au dat naştere zeilor, miturilor...

Pentru a justifica fantezia digresiunii ce va să urmeze, am să plec însă dela un fapt din actualitate, dela o frază citită recent în coloanele unui cotidian românesc în care o doamnă autoare scria despre o persoană că „se bucură de un adevărat mit". Cuvântul, mai cu seamă că era atribuit unei persoane în vieaţă, mi s'a părut neadecvat. Fără îndoială, semnificaţia frazei era aceasta: **acţiunile acelei persoane sunt atât de frumoase, încât le evocă pe cele odinioară atribuite divinităţilor olimpiene,** — adică miturile. Constatam, odată mai mult, că vorba „mit" se face tot mai opacă, tot mai neprecisă pe măsură ce îşi măreşte circulaţia. Nu ştiu cine a scris că vorbele sunt sticle ce trebuesc nete-zite mult, că de nu, ele-ţi întunecă obiectele, în loc să le limpezească.

Aşa şi cu vorba asta înşelătoare (poate fiindcă-i atât de măruntă!) ce se strecoară fără veste ca un spiriduş, încât abia după ce ne-a scăpat băgăm de seamă că mai cuminte ar fi fost să ne ferim cu scut de tăcere de renghiurile sale... Chiar şi un dicţionar ne-ar sluji de minune; căci la cuvântul „mit" am găsi următoarea informaţie etimologică: **vine dela „muthos", fabulă.** Astfel, dacă spui de cineva că se bucură de o fabulă, eşti cât pe aci să-ţi trădezi gândul şi intenţia, dând a înţelege tocmai contrariul de ceea ce voieşti să dai a înţelege.

Imi vei împotrivi, şi pe destulă dreptate, că o expresie adecvată gândirii nu e cu putinţă, că trebuie, mai cu seamă în vieaţa de toate zilele, să te mulţumeşti cu o exprimare doar aproximativă a gândurilor, că la urma urmei e de ajuns să ne înţelegem unii pe alţii...

Dar îngăduie-mi, Menalc, să redeştept o clipă pe străfmoşul arian îngăimând spaima, încântarea sau recunoştinţa sa faţă de fenomenele permanente şi măreţe ale lumii: soarele, furtuna, germinaţiunea primăvărati-că, cu ajutorul câtorva vocabuli, cele dintâi vorbe... Ni se spune că soarele avea mai bine de douăzeci de asemenea denumiri în epoca vedică, căci era cel bun, cel prietenos, cel luminos. Cu timpul,

PAUL LAHOVARI

(Urmare în pag. 2-a)

DIMITRIE BEREA Portret (Pianista Ornella Santoliquido)

Gerhart Hauptmann
la optzeci de ani

de ION SÂN-GIORGIU

De două decenii Gerhart Hauptmann, marele poet şi dramaturg german este sărbătorit ori de câte ori vârsta sa atinge o nouă etapă cincinală şi de fiecare dată, oricare ar fi momentul politic sau social al Germaniei, el este recunoscut ca reprezentantul cel mai de seamă al spiritualităţii germane.

Astăzi când bătrânul dar vigurosul poet intră în al optzecelea an, o Germanie unanimă îl slăveşte, ca şi acum douăzeci de ani. Dar Germania de astăzi este radical deosebită de cea de atunci: parcă între cele două Reichuri s'ar deschide o imensă prăpastie, peste care prea puţine punţi stau întinse pentru cei ce vor să treacă de pe o margine pe alta. Una dintre aceste punţi spirituale este opera masivă, adânc germană ca realitate bogată ca viaţă şi de o strălucită variaţie ca formă şi limbă a lui Gerhart Hauptmann.

Cum se explică misterul acestui prestigiu care s'a păstrat împotriva versatilităţii politice a lui Gerhart Hauptmann? Era de aşteptat ca fostul socialist de la sfârşitul veacului trecut şi mai ales republicanul din epoca postbelică, să fie acceptat cu greu într'o Germanie purificată spiritualiceşte de orice inmixtiune culturală eterogenă. Şi totuşi Germania naţional-socialistă l'a îmbrăţişat cu respectul cuvenit şi astăzi la optzeci de ani Hauptmann este sărbătorit de o lume, care găseşte în plin războiu răgazul unei mândre reculegeri culturale. Aceasta fiindcă Gerhart Hauptmann a înţeles totuşi renaşterea germană din ultimul deceniu şi fiindcă vitalitatea sa spirituală îl impune din nou ca o impresionantă pildă de forţă germanică creatoare.

Marile genii spirituale nu se pot împlini pe toate laturile personalităţii lor, decât dacă viaţa lor atinge şi ea culmile unei împliniri totale. Din optzeci de ani cât a trăit poetul şaizeci au rodit poezie. Hauptmann singur a definit poezia ca o „creştere", înţelegând prin aceasta că opera poetică se desvoltă aproape biologic dintr'o viaţă care se înnoeşte mereu. De aceea opera lui Hauptmann este viaţă trăită subiectiv şi obiectiv totodată, iar viaţa lui este toată roditoare de operă. Creaţiunea poetică poate fi socotită la Hauptmann ca un fenomen elementar de viaţă. La el scrisul nu este o manifestare estetică, o dorinţă beletristică. El scrie fiindcă, trăeşte şi trăeşte pentru a putea crea viaţa nouă cuprinsă într'o operă care este plastică şi plăsmuire poetică totodată.

De aceea opera lui Hauptmann se desfăşoară multilaterală şi variată, imensă arenă, în care o umanitate bântuită de patimă urăşte şi iubeşte, se luptă şi se înfrăţeşte, şi minunată frescă de forme literare în care epicul, liricul şi dramaticul se întâlnesc într'o strălucitoare împletire. La Gerhart Hauptmann, ca la nimeni altul, genurile literare nu constituie predilecţii sau predestinaţii poetice. El nu e numai dramaturg, cum a fost Schiller, sau numai un mare liric care, ca unii romantici, îşi găseşte forme pentru plăsmuirile lor poetice în toate genurile pe care ea le utilizează. Gerhart Hauptmann are o largă, vizionă socială şi de aceea epica îi foloseşte pentru a cuprinde aceasta multilaterală lume; dar Hauptmann simte dramatic şi liric totodată şi de aceea tendinţa lui spre plăsmuirea teatrală, precum şi suflul liric fac din dramele sale uneori admirabile balade dramatizate.

Ultimul deceniu, asupra căruia pluteşte creator geniul dramatic al lui Hauptmann, a început cu o dramă burgheză. Inainte de apusul soarelui — **mulţi dintre noi am crezut că e ultima operă dramatică a poetului — şi se încheie astăzi cu** Ifigenia la Delfi, **dramă antică, în care Sofocle şi Goethe sînt punctele de plecare ale unei viguroase realizări dramatice şi a unei isbutite înjghebări stilistice. Dar tot acest deceniu este străbătut de o operă dramatică bogată, în care neoromantic pătrunde lumina de lună a faţadei şi sentimentalitatea unor stranii iubiri ce se desfăşoară tragic într'o atmosferă aproape transcedentală.** Harfa de Aur **e piesa sumbră a iubirei pe care doi fraţi gemeni o au pentru sora camaradului lor mort şi numai moartea hotărăşte care dn ei va stăpâni iubita, pe care o iubesc amândoi cu aceiaşi fermecată patimă. O dramă de iubire este şi** Hamlet la Wittenberg, **variată frescă dramatică, în care** prinţul **întâlneşte pentru întâia oară viaţa în dragostea lui cu ţiganca Hamida. Iar vioara grotescă şi comedie, pe care o vrăjeşte el în jurul lui** Ulrich von Lichtenstein, **de astădată transpunându-ne în plin Ev Mediu, nu e şi ea decât un joc spiritual şi plin de haz în jurul amorului. De asemeni şi în fantezia dramatică** Fiica catedralei, **iubirea este motivul principal, care îi dă poetului putinţa să trăiască la bătrâneţe în plăsmuiri poetice farmecul simţirilor apuse.**

Intâlnim astfel în acest din urmă deceniu al lui Hauptmann drama ca gen literar dominant şi iubirea romantică, străbătută de lirism, ca motiv de poezie. S'ar crede o reîntoarcere a lui Hauptmann la romantismul tinereţei sale, după ce în drama Inainte de apusul soarelui, **a mai ţinut odată judecată cu societatea, cu familia şi cu actualitatea. E numai un refugiu în vis, o reîntoarcere la nălucile învăluite de poezie ale vremurilor de mult apuse.**

Hauptmann a evoluat totdeauna între pământesc şi divin, iar chipul cum se compară singur cu un copac care îşi împlântă rădăcinile în pământ, **dar îşi înalţă ramurile în senin, ne arată cât de conştient este el de dualismul care îi stăpâneşte viaţa şi opera. Iar dacă acum, octogenar şi singuratec culege ultimile flori ale** parnasului **său, acestea nu pot fi decât florile albastre ale poeziei romantice.**

(Urmare în pag. 3-a)

Fişier

O carte nu începe cu adevărat decât acolo unde ochiul avid de a parcurge şirurile scrise, ajunge, printr'o agreabilă iluzie, să nu mai distingă cu aceeaşi claritate, cu care mintea priveşte ea acum, să înţeleagă mai mult decât rândurile tipărite. Atunci literele şi frazele îşi pierd sensul lor atât de strict hotărnicit de necesităţi technice şi devin, într'o vaporoasă ameţeală, doar un îmbold, o invitaţie la vis. Nici cartea, dar nici viaţa din care ea ne-a smuls, nu ne mai preocupă în această nouă stare, isvorîtă din inspiraţia atât de rece concretizată în pagini, a scriitorului şi din domeniul nesfârşit al dorinţelor noastre veşnic reînoite. Este momentul minunat când nu mai putem preciza dacă citim, dacă visăm ori trăim, când un întrerupător n'ar înţelege, mirat, decât urîm prezenţa şi va fi poate, surprins de nesiguranţa ce va vedea plutind pe faţa noastră până când ne vom reîntoarce la el, din domeniul nepreciş ce ne otrăvesc. Domeniu fluid şi îndepărtat în care **„n'aimer que le silence et converser pourtant"** cum delicat se exprimă Verlaine, ar fi sensul stării inexplicabile şi îmbătătoare care ne cuprinde.

„Orice carte trebue citită în acelaş gând care a închegat-o şi în aceeaşi manieră" spunea cândva H. Fielding, precizând chiar cum un scriitor îndrăgostit de alcool, cere pentru priceperea operelor sale ca şi cititorul să-şi fi umezit buzele în această băutură. Desigur, deducţia este exagerată şi întrebuinţată mai mult ca paradox. Nu-i împiedicat însă, cu câteva rânduri mai jos, să reproducă răspunsul unui autor al timpului său, aruncat unui critic — desigur, nu i-a priceput opera, fiindcă n'a citit-o cu o violă în mână, instrument ce obişnuia totdeauna să ţină în mână când compunea. Din nou exagerarea pare neserioasă, dar în fond nu este decât o formă hazlie de a exprima condiţiunile esenţiale necesitate de gustarea sensului unei cărţi. Când o citim, nu mai suntem acelaş individ lucid, cercetător tehnic al unei lucrări. O stare de euforie ne înconjoară, — oare lipsa acestе stări nu înseamnă cumva că autorul nu merită atenţia. sau poate noi nu suntem capabili de a-i atinge creaţia, — ce întrebare pentru un critic,—o stare de euforie sau o transă asemănătoare chiar cu turburarea profundă a scriitorului când a conceput rândurile tomului ce ţinem în mâini, şi uneori întrecând-o; o vibrare interioară atât de volentă, încât cu greu sublimările făcute de o mână înfrigurată mai au la recitire, sau numai la o revenire întâmplătoare, acelaş înţeles măreţ entusiasmant. Doar un cuvânt sau rânduri rupte din volum sunt gândiri reci, îndepărtate.

Şi totuşi rubrica aceasta va încerca să prindă în cuvinte, fragmente, o, desigur minuscule, din aceste senzaţii minuate pe care scriitorul ei le resimte citind. Pur şi simplu, citind. Nu o carte deosebită, nu după un plan stabilit. Nu urmărind vreo ideie. Ci mai degrabă urmărit. Da, acesta e cuvântul, urmărit de carte. Copleşit de euforia răscolită în el, simţind dorinţa să împărtăşească şi altora gândul său, al său şi al cărţii, al amândorura, al nimănui...

Rubrică permanentă, în intenţie, dar întreruptă practic, atunci când, din întâmplare nici un gând, sau nicio carte nu-i vor fi imboldit imaginaţia. Tocmai de aceea sinceră, onestă, pornită din dorinţa de a spune ce gândeşte pe marginea unei cărţi, o întovărăşire însufleţită cu gândul autorului, isvorîtă spontan şi simpatetic, iar nu din obligaţia profesională de a face critică. Pur subiectivă. Trecând cu mult dincolo de gândul şi intenţia acestui autor, privind cu aceeaşi libertate un volum apărut de curând în librării, nişte file de tragedie vetustă, cărţi răsfoite, sau o revistă literară. Pe marginea unor lecturi, fără scopul de a convinge pe cineva, dacă poate fi chiar vorba de a convinge prin simple închipuiri, — nişte note izolate, dar un „fişier".

DIMITRIE POPESCU

O mărturisire

De curând, d. Brătescu-Voineşti a publicat o scrisoare, lămurind retragerea d-sale din cercul revistei „Fundaţiilor Regale". Nu voim să discutăm motivele care l-au determinat să săvârşească această retragere. Dar din cuvintele venerabilului scriitor, care ne-a încântat copilăria şi adolescenţa, se desprinde o mare, o necuprinsă amărăciune.

Au fost prin urmare oameni cari, împinşi de anumite interese, străine de neamul şi de sufletul românesc, să arunce nu vălul dispreţului, — căci ar fi fost pentru ei prea puţin, — ci judecăţii false, astfel ca opera unui mare artist al prozei noastre să apară micşorată, pauperizată şi ridicolă. S'a întâmplat lucrul acesta nu numai în privinţa prozei d-lui Brătescu-Voineşti, ci şi în alte împrejurări, când era vorba de clasicii noştri, cari au înţeles să pună arta lor şi în slujba neamului şi a esenţei noastre sufleteşti, creştine şi naţionale.

Critica iudaică sau iudaizată conspira din birourile oficinelor de presă, aruncând tină, ridiculizând creaţiile româneşti, de unde simţeau că vine descoperirea primejdiei spiritului dizolvant al ovreismului internaţional, duşman al trecutului şi al valorilor naţionale.

De câteori simţeau aceste oficine de tristă amintire că se ridică un glas al conştiinţei neamului, că se înalţă o valoare pozitivă, îndepărtată de sensul material al iudaismului, mobilizau presa şi o anumită critică, astfel ca spiritul românesc să fie înăbuşit şi ucis. Orice urmă de spiritualitate a noastră trebuia ridiculizată şi înfrântă. Scriitorii erau verificaţi la bursa aceasta a criticei şi esteticei, care a voit să îndrumeze după interesele ei pe cititorul tânăr, necunoscător al substratului veninos de unde porneau asemenea judecăţi.

Dar cerul sensibilităţii româneşti s'a înseninat. S'au risipit norii cari au întunecat luminile sufletului etnic şi naţional. Spiritul românesc îşi poate desvălui frumuseţile, gândurile şi înfăptuirile sale de artă. „Moartea lui Castor", „Niculăiţă Minciună", „Privighetoarea" şi „In lumea Dreptăţii" nu pot să fie întunecate de nicio critică străină de aspiraţiile, de gingăşia şi noblefa simţirii româneşti.

In culmile vâstei la care se găseşte scriitorul acestor neprefuite opere literare, trebue să aibă mulţumirea justificată a dragostei şi recunoştinţei nenumăraţilor săi cititori.

Adevărul nu poate fi ascuns, după cum lumina nu poate fi ţinută sub obroc. Sufletul nostru, eliberat din cătuşele unui vis urît, îşi regăseşte perspectivele şi năzuinţele sale firesti.

Biruinţa artei a risipit adversităţile, care trebue să avem satisfacţia că nu au răsărit din conştiinţa curată a neamului nostru.

C. N. NEGOIŢĂ

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

REVISTE, COMEDII MUZICALE ȘI AȘA MAI DEPARTE

Cunosc un autor de reviste care-și face un titlu de glorie din faptul că-și scrie cupletele la cafenea, între două șuete și două schwartzuri.

Inchipiți-vi-l, așa dar, pe domnul autor, cu trabucul său inseparabil în colțul gurii, instalat la o masă de cafenea, discutând cu un prieten despre scumpirea cărnii, cu altul despre ultimele evenimente politice, și, în același timp scriind cuplete pe cari, peste o lună, o blondă vedetă le va face nemuritoare ,din pricina costumului decoltat în care apare pe scenă.

„Spectatorul e prost și înghite orice!'

Asta e scuza autorului de reviste.

Și totuși, domnul autor e foarte susceptibil. Se îmbolnăvește de ficat, de câte ori un cronicar dramatic găsește de făcut o obiecție operei sale.

Tot așa cum îl supără foarte mult cronicarul care ar îndrăzni să nu scrie nimic despre ultima sa revistă.

Cum meseria mă obligă să scriu despre toate spectacolele cari se prezintă pe scenele bucureștene, nu voiu trece cu vederea ultimele reviste — senzaționale, fantastice sau nemai văzute, cum pretinde reclama — tot așa cum voiu scrie câteva rânduri și despre extraordinara comedie muzicală „Cavaler gândac".

Dar, tot așa cum autorul de revistă își scrie sketchurile la cafenea, mă simt și eu ispitit să-mi scriu această dare de seamă, altfel de cum îmi scriu obișnuitele cronici.

Aș scri-o, de-o pildă, suspendat de lampă, cu picioarele în sus și cu capul în jos.

Doar așa cred că mi s'ar tolera marea obrăznicie pe care-o am când afirm că nu mi-au plăcut revistele de mare succes: „Așa te vreau Tănase" și „București-Moscova".

Cetind rândurile astea, lumea va putea spune că sunt nebun. „Cum se poate să nu-ți placă niște reviste scrise de cunoscuții autori Cristodulo și Vasilache, sau de Maican, nervosul colaborator al lui Puiu Maximilian?"

Și, spectatorul, ironic, va adăuga: „Pe semne că ți-a plăcut atunci „Eu și Stalin".

Ei bine, da, domnule spectator. Mi-a plăcut mai mult revista „Eu și Stalin".

Aceasta nu înseamnă că revista domnilor George Șoimu și Virgil Slăvescu ar fi o capod'operă a genului. Departe de mine să afirm acest lucru. In timpul celor două acte am putut găsi destule puncte slabe, unele din pricina autorilor, altele din pricina vedetelor, cari în scenele patriotice, pe când trebuiau să spună lucruri sfinte nouă, Românilor, găseau nimerit să zâmbească și să facă goange, ca să fie pe placul cunoscuților din sală (auzi, domnișoară Margareta Marian?).

N'am găsit însă în revista de la Teatrul de Azi, scene lungi, plictisitoare, ca în celelalte două fantastice reviste.

Sper că autorii nu se vor supăra când voiu afirma că tocmai ceeace mi-a plăcut mai mult la revista „Eu și Stalin", a fost scurtimea ei.

Apoi, revista mai are o calitate: un act II, superior primului. Așa că spectatorii părăsesc sala, cu buna impresie lăsată de cel de-al II-lea act.

In capitolul calităților, voiu trece și melodiile reușite ale maestrului Ion Vasilescu și ale talentatului George Bossel, precum și jocul hazliu al celor doui maeștri ai genului: Silly Vasiliu și Sandi Giugaru Huși

Roluri amuzante interpretează domnii Lascu și Sîncu, iar tenorul Petculescu — despre care direcția teatrului ține să ne previnâ pe toate afișele că e tenor — cântă cu o voce caldă, câteva reușite melodii.

Steluțele **trupei sunt domnișoarele: Cornelia Teodosiu, Stela Suba, Antoinette Frejan, Margareta Gheorghiu, Micșunica Gheorghiu, Nuți Dumitrescu, Cleo Hurmuz și Sanda Dorobanțu.**

Se poate să fi uitat pe câteva dintre ele. Au să mă erte însă, pentrucă — trebue să recunoască și dânsele — sunt din cale-afară de multe.

Pe domnișoara Margareta Marian n'am uitat-o, dar nu mi-a plăcut cum spune **cupletele.**

*

Acum să trecem la comediile muzicale prezentate de trupa Cărăbuș.

Ne amintim să fi scris, în termeni foarte elogioși, despre comedia muzicală „Firfirică".

Ne plăcuse, mai ales, nota umană imprimată personagiului principal al unei farse.

Domnul Vasilache, autorul comediei, a ținut să-mi spună:

— „Firfirică nu e nimic. Să vezi ce o să vină mai pe urmă".

Și pe urmă, a venit „Cavaler gândac".

In comedia „Firfirică", autorii căutau doar să ne sugereze stările sufletești ale eroilor. Se fereau însă să insiste prea mult asupra caracterizării eroilor. Și foarte bine făceau. O simplă tumbă pe care o făcea Firfirică atunci când era amărît, o caracteriza minunat pe biata paiață care e nevoită să râdă și atunci când suferă.

Incurajați de succesul dobândit de prima lor comedie, domnii Cristodulo și Vasilache s'au hotărît să mai scrie una.

Și ce-au făcut?

Au luat scenele cele mai bune din „Firfirică" și au insistat asupra lor, până ce au ajuns să-i plictisească pe spectatori.

Pornind dela acelaș principiu că și eroii farselor, pot avea suflet, au insistat asupra sufletului bietului **casier de bancă, până ce și-au dat seama că nu mai scriau o comedie, ci o foarte eftină melodramă.**

Povestea bietului casier, care îndrăgostindu-se de o nesătulă vedetă de revistă ajunge financiarul unei trupe de teatru, certându-se cu familia și, până la urmă, fiind dat afară și din slujbă, n'a putut nici-un moment să treacă rampa, **acțiunea petrecându-se monoton și consecutiv pe cele trei scene („mare inovație regisorală", anunță reclama).**

Speriați de întorsătura pe care o luau lucrurile, autorii au recurs la un happy-end, oarecum tras de păr.

Directorul unei bănci află din gazete (auziți, domnilor! din gazete!) că societatea ale cărei acțiuni le vânduse casierul a dat faliment. Bine înțeles, casierul nu mai e concediat ci, dimpotrivă, e înălțat în grad. Tout est bien qui finit bien.

Dar mai bine ar fi fost ca întreaga poveste să nu fi început deloc, așa ca să nu mai fie nevoe de un sfârșit.

Păcat de talentul domnilor Vasilache, (excelent ca întotdeauna, dar cu o mască deplasată), Coco Demetrescu, A. Atanasescu, Niculescu-Cadet, Piu Mironescu, C. Dodu (ați citit bine: C. Dodu, care de astă dată a fost reușit în rolul său) și al doamnelor Lulu Savu (mai ales, dânsa), Tantzi Căpățână, Veve Cigalia și Medeea Constantinescu, toți și toate străduindu-se să ridice piesa de-asupra nivelului ei mediocru.

Și deoarece comedia a fost muzicală, domnul Ion Vasilescu a scris câteva melodii. A fost însă și dânsul într'o zi neagră.

Și, înainte de a isprăvi, un pronostic: nu știu dece, dar am impresia că piesa o să obțină, totuși, succes.

Având în vedere ultimele succese ale teatrelor particulare, mă întreb de ce și Hamlet face, la Național, săli pline.

Poate, fiindcă e lumea snobă.

TRAIAN LALESCU

Teatrul celor mici

Intr'o notiță apărută în „Universul literar" de săptămâna trecută, făgăduiam o revenire asupra unei probleme, încă nerezolvate, a teatrului românesc.

E vorba de Teatrul pentru copii.

Știm că din când în când scriitorii, poeții și oamenii noștri de teatru au încercat să contribue la o cât mai strălucită prezentare a acestor spectacole.

Din păcate, râvna tuturor s'a dovedit prea slabă pentru a se închega într'o înfăptuire durabilă.

Numai talentul, dibăcia și stăruința d-lui Victor Ion Popa *și au arătat mai des roadele, împlinind un gol păgubitor în educația copiilor și a tineretului.*

Spectacolele înscenate de Domnia sa la Teatrul Muncitoresc „Muncă și Lumină", *și interesul manifestat de micii spectatori, ne îndreptățesc însă cele mai bune nădejdi.*

Pentru copilul avid de spectacol și receptiv de artă — ca și primitivul — teatrul s'a vădit pretutindeni un prețios auxiliar pedagogic.

El întregește, în chip fericit, orice lecție, dăruind copilului, sub o formă plăcută, criterii de apreciere asupra oamenilor și lucrurilor ce-l înconjoară, norme de conduită morală, etc...

Se înțelege că pentru a dobândi rezultatele dorite, va trebui — așa cum spuneam — să ne ferim de orice confuzii dăunătoare.

Teatrul pentru copii — nu înseamnă teatru cu copii pe scenă.

Molima diletantismului artistic a prefăcut fiecare serbare școlară într'un prilej de exibiție a vanității profesorilor, îndepărtând în același timp pe copil de la îndatoririle lui școlărești.

Dascălii și părinții, cari pentru propria lor vanitate sădesc în copii deprinderea de a face pe actorii, nu înțeleg un lucru elementar — și anume, că funcția educativă a teatrului nu poate fi împlinită cum se cuvine de colegii de școală ai micilor spectatori, fiindcă în orice straie și sub orice mască, cei din sală nu vor vedea pe scenă — cu plăcere, sau cu invidie — decât pe... colegii lor.

Spectacolul își va pierde astfel întreaga lui putere de sugestie.

Teatrul pentru copii, trebue lăsat așa dar pe seama profesioniștilor, cari se vor dovedi vrednici să-și împlinească numirea de educatori.

Ca să îi încânte și să-i instruească pe micii lor spectatori, cei ce se vor lega să înfăptuiască un teatru permanent pentru copii, vor trebui să aducă pe scenă universul miraculos al basmului, vechile ceremonii ale anotimpurilor cu toată naivitatea lor grațioasă, cu tot tâlcul moral și religios din care-și luau obârșia, isprăvile eroilor legendari, icoane din trecutul românesc și faptele voevozilor noștri.

Vor trebui să dea glas florilor, gâzelor și păsărilor; să reînvie credința în Dumnezeu, așa cum ne-au lăsat-o, prin veacuri, strămoșii; să trezească ecoul înțelepciunii populare, și din proverbe, datini, cântece și jocuri bătrânești, să împletească învățături și pilde.

Dar vânturând vechile comori, nu vor trebui să întârzie prea mult în această lume supranaturală. După ce vor izbuti să-l captive pe copil, cu scule de vraje, îl vor învăța să mânuiască scule adevărate și utile vieții, îl vom încorpora, adică, în realitate, ca să biruie toate superstițiile, pentru o înțelegere nouă, pentru un mit nou: vrednicia.

Se înțelege că pe drumul acesta, vor putea fi folosite toate experiențele făcute de alții până în prezent.

Așa de pildă, basmele transpuse rezumativ de americani, în acele filme scurte, minunat colorate și acompaniate de muzică (seria Silly-Simphony), ne dau o prețioasă indicație asupra duratei și compoziției unui spectacol.

Producătorii acestor filme care plac atât de mult celor mici, ne învață să nu abuzăm de atenția copilului, silindu-l să-și concentreze atenția timp îndelungat, ca să urmărească desfășurarea unei singure piese.

Este preferabil să i se ofere copilului un spectacol format din mai multe piese, cu subiecte cât mai variate, ca atenția lui să fie mereu înviorată.

In chipul acesta, în două ore, vom putea înfățișa 4-5 subiecte, observând în ce măsură preferințele copiilor se îndreaptă către poveștile cu zâne, către episodul istoric sau biblic, către aventuri și călătorii, către fabule sau către descoperiri științifice.

Un program ca acesta va putea fi schimbat, desăvârșit și complectat oricând, conform rostului său educativ și național.

Pentru că, dacă aiurea se închină celor mici străduințile unite ale pedagogilor, scriitorilor și artiștilor de seamă, la noi, înființarea unui teatru permanent pentru copii se arată azi ca o datorie națională.

SERGIU DUMITRESCU

Cum se plânge în scenă

Plânsul, în mod firesc, este semnul patologic al unei dureri morale sau fizice. Ca să poată exista plânsul, este neapărat nevoe de o cauză — nu plânge nimeni, decât în urma unei acțiuni care-l sdruncină fie xterior (o lovitură fizică), fie interior (o lovitură sufletească — și de realizarea acestui plâns, prin lacrimi.

In fața unei mari lovituri, mai cu seamă moartea, fiecare om își manifestă nenorocirea, prin plâns, ... plânsul însă variază dela om la om, dela nație la nație, dela continent la continent. Deasemenea, ceeace acum, pentru noi, este un motiv de lacrimi, pentru antichitate era un prilej de veselie și invers.

Cunoaștem exemplele tipice, cu nașterea și moartea.

Nașterea, la noi, e motiv de bucurie, la Daci era de durere; moartea, la noi, e prilej de durere, la Daci era de bucurie.

Privit și din alte puncte de vedere, plânsul deasemeni variază după sex, vârstă și cultură.

Femeile și copiii plâng foarte ușor....

Copiii plâng pentru orice fleac, isvorît din închipuirea lor și care capătă, pentru ei, aspecte de adevărată catastrofă.

Femeile plâng ușor, demonstrativ și mai ales atunci când celelalte argumente nu ajung. Plânsul, pentru femee este o armă de luptă în viață.

Bărbații plâng rar și numai în fața unei probleme cu adevărat dureroase. Plânsul bărbatului este reținut, demn, fără lamentații și de aceea este atât de impresionant.

Plânsul unui bărbat este cu adevărat impresionant, poate fiindcă nu suntem obișnuiți să vedem bărbați plângând, pe toate drumurile, și ne dăm seama că plânsul acela, care e atât de rar, a isvorît dintr'un motiv foarte serios.

Privit din punct de vedere fiziologic, plânsul este o necesitate organică. In urmă unei tensiuni nervoase lacrimile vin ca o ușurare, ca o tălmăcire firească a unui sbucium sufletesc...

In teatru, care este oglinda timpului, plânsul își are locul lui bine stabilit.

In această viață fictivă, „tipii", când sunt „tipic" realizați, intră din viața reală în viața fictivă și îi vedem și pe ei plângând de durerile fizice și morale, cari-i aduc în această stare.

Acești „tipi", cari nu pot „vià" decât prin intermediul actorului-artist, nu trebue să plângă „natural", ci artistic; nu trebue să fie așa cum sunt, ci cum ar putea fi; să fie verosimili. N'are nici un folos estetic plânsul „teatral", dacă este însoțit de miorlăituri, lamentații, ofuri, ahuri și celelalte accesorii lacrimogene, pe cari le oferă la orice pas, viața, ci e de dorit să fie demn, reținut, nobil, într'un cuvânt „artistic".

Actorul, care este un **„hypocrit"** (sic), trebue să transforme și plânsul în **„hypocrizie"**, adică să realizeze un plâns „profesional", să plângă, nu pentru el ci pentru personajul întrupat.

Acest plâns „profesional" poate fi realizat mai ușor și cu efecte estetice mult superioare față de plânsul „natural".

Gândiți-vă la cerșetori.

Lăsarea incertă a capului, pe brat, în timp ce figura la o expresie de durere; o replică adequată, debitată cu o voce joasă, gravă și cu un tremolo 'n glas; capul între palme, în timp ce umerii tremură în convulsiuni nervoase; isbutesc să aducă lacrimi în ochii celor din scaune. „Praf pe scenă, praf în ochii spectatorilor", după cum a definit Caragiale, reprezentația artistică, această mare și veșnică iluzie.

Găsim mulți adepți ai „naturalului", între actori, mai ales actrițe, cari vor să aducă o atmosferă atât de „naturală" în scenă, încât se jelesc ca țațele, urlă, își smulg părul și rup în dinți o batistă, cu care înainte și-au frecat nasul, imitând, din buze, sgomotul sufletului.

Acest spectacol nu e nici pe departe, artă. Il putem vedea zilnic la orice cimitir și acolo, cel puțin, ne impresionează, fiindcă-l știm urmarea unei nenorociri implacabile, pe când în situația de față nu poate decât să ne desguste.

Ca o ilustrare a inutilității „naturalismului" în teatru, este întâmplarea din antichitate, cu actorul libert **Pollus.** Acesta juca, în travesti, una din „electrele", tragediei grecești. La un moment dat, trebuind să plângă pe urna unui erou, rudă a sa, a adus în scenă urna cu cenușa copilului său, incinerat. Departe de a realiza un spectacol de artă, **Pollus** s'a jelit ca o bocitoare și a distrus toată situația dramatică a scenei, primind, nu admirația estetică a spectatorilor, ci compătimirea prietenilor, pentru durerea de tată...

Nu ne trebue „naturalism" în artă.

Este de prisos.

D. N. Crainic a fixat definitiv această problemă, în **„Nostalgia Paradisului":**

„Dar este arta într'adevăr o „imitație a naturii?

„Estetica modernă nu admite „acest punct de vedere, iar noi, „după cum am anunțat, suntem „de acord cu ea, indiferent de mo„tivele felurite, ce ne duc la ace„eași concluzie.

„A spune că arta e o imitație „a naturii însemnează a-i tăgă„dui orice rost propriu. Teoria, „care susține imitația, admite mai „întâiu frumsețea obiectivă a na„turii, care trebue astfel să slu„jească de model artei. Dar dacă „frumusețea naturii există, pre„cum există, imitația ei în artă „apare ca un lucru de prisos. Căci „în fața imitației artificiale nici„un motiv nu mă oprește să pre„fer originalul natural". (pag. 181).

Nu ne trebue un plâns „natural" în alcătuirea situației dramatice din scenă, ci ne trebue un plâns „natural" în stal. Idealul e ca spectatorul să plângă „natural", îndemnat la asta fiind, de plânsul „profesional" al actorului.

Orișice actor poate să plângă, dar sunt aleși cei cari știu când și cum să plângă, sau, cum a spus Caragiale în „Câteva păreri": **„Toți suntem impresionabili, expresivi sunt numai unii".**

PĂTRAȘCU ION SĂRBUL

ÎNTÂLNIRI

(Urmare din pag. I-a)

acele denumiri ale fenomenelor, ieșind din uz, acele **vorbe** răzlețe și fără înțeles, au fost asilimate cu oameni vii, cu regi, eroi și zei din alte vremuri. De acum era de ajuns ca fantezia unui preot sau poet să facă legătura între ele ca teogoniile să ia naștere, ca zeii să apară, ca miturile să se desvolte. Iată cum bunăoară frumoasa Danae, fecundată de Jupiter, nu este decât evocarea bucuriei strămoșului frământând dârz glia, atunci când cele dintâi raze ale soarelui primăvăratic îi chezășuiau belșugul rodului viitor.

Așa dar, toată mitologia s'ar reduce, după părerea unor savanți ca M. Kuhn sau Max Müller, doar la o problemă filologică. Toți zeii Olimpului (și poate unii ar putea pretinde că și al nostru al creștinilor) s'au născut din **vorbe**, și, la început, cu suflarea vorbelor Omul și-a zidit zeii...

In această perspectivă cât de turburător sună întâiul verset al evanghelistului Ioan — singurul inițiat din cei patru —: „la început era cuvântul...".

Așa dar, iată dece **o întâlnire cu vorbele** mi s'a părut din capul locului o prea cutezătoare încercare, la această ne-erudită rubrică a întâlnirilor.

PAUL LAHOVARI

In loc de cronică muzicală

O mare pianistă italiană ne vorbește

Personalul 7001 e gata de plecare. In amurgul cețos și aspru geruit, se deslușesc, dealungul trenului, din loc în loc, printre vălătuci sgomotoși de aburi, persoane sau mici grupuri care-și iau rămas bun.

Lângă unul din vagoane, svonul cuvintelor străbate cu armonii speciale, divulgând inflexiuni și sonorități de o muzicalitate particulară.

Expresive volubilități se împletesc, graiul pe care muzica însăși și l-a ales, înflorit de câteva voioase „arrivederci" care însoțesc urnirea trenului, furișează adieri dintr'un climat de veșnică primăvară, în atmosfera polară a unui Noembrie de o vitregie rar întâlnită.

Dela o fereastră coborîtă cu vioiciune, o tocă de blană se agită sprinten.

Crâmpeiul de mătase roșie al unei batiste prompt găsite, flutură imediat după aceea deasupra unui zâmbet plin de farmece și de voie bună, în timp ce peronul își defilează ultimii stâlpi.

Acum, nici batista nu se mai poate vedea.

Ornella Santoliquido, marea pianistă italiană sărbătorită cu o zi înainte de mulțimea de auditori venită s'o asculte la „Dalles", își ia drepturile unei odihne de câteva ore în... tren. Brăila, Galați, Bacău, iarăși București, unde iubitorii pianului vor mai avea o seară de muzică pe placul lor, apoi Brașov, Timișoara, Arad, Roma, un turneu în marile orașe ale Germaniei...

Nici n'am depășit încă marginile Bucureștilor și interviul muzical făgăduit la „Dalles", a început, necruțător.

Odihna din trenuri!

Inainte de a pune în discuție chestiuni muzicale, nu mă pot opri de a întreba pe d-ra Santoliquido:

— „Gerul dela noi nu vă înspăimântă? Cum reușiți să rezistați, d-voastră care aveți reședința în Roma"?

— „Sunt foarte obicinuită cu turneele. Petrec câteva luni pe an în țări străine și nu mă mai incomodează aproape deloc schimbările de temperatură".

— „Dar e rigiditatea temporară pe care frigul o provoacă degetelor; cum o combateți? Veniți poate foarte devreme la sala de concert?

D-ra Ornella Santoliquido

— „Nici nu mă gândesc la așa ceva. Timpul nu trebue risipit. Patru minute de baie caldă a mâinilor, într'un recipient cu apă, le redau cea mai desăvârșită flexibilitate".

— „Știu că aveți o excepțional de bogată activitate muzicală. Cum v'ați organizat de exemplu, anul în curs?"

— „Octombrie l-am petrecut la Roma, unde am o catedră de piano la Academia Santa Cecilia **(unul din cele mai celebre conservatoare ale Italiei).** In Noembrie am plecat în Germania, unde am cântat cu Filarmonica din Berlin, dirijată de Knappertsbusch, apoi la Dresda, la Muenchen, unde am cântat în concerte simfonice și am dat recitaluri".

— „Ați interpretat una și aceeași operă în simfonice?"

— Nu, **răspunde zâmbind mirată d-ra Santoliquido.** Am cântat concertele de Liszt, de Mozart, de Chopin, felurite compoziții pe care le am în permanență în repertoriu și mai multe programe de recitaluri.

După turneul din România, după concerte pe care le am în Italia, fac un nou turneu în Germania și, însfârșit, mă întorc la obligațiile profesorale și la... diferite alte concerte prin Italia".

— „Muzica de cameră vă interesează?

— „Ceva mai mult! Am un trio permanent, care-mi poartă numele și cu care am străbătut multe orașe, interpretând întreaga literatură clasică a genului și mulțime de opere italiene moderne".

„Cine sunt colaboratorii dumneavoastră?"

— „Violonistul Pelliccio și violoncelistul Amfitheatroff".

— „Care credeți că sunt esențialele condițiuni necesare ca un trio instrumental să atingă un înalt nivel de artă?

— Două. Prima pretinde ca fiecare din artiști să fie un adevărat concertist, un adevărat maestru instrumental. A doua, munca de ansamblu".

— „Ați dat concerte de trio în străinătate?"

— „Da, în Germania, unde pot spune, fără falsă modestie, că am avut un succes excepțional.

— „In numele publicului românesc, îndrăsnesc să vă cer să găsiți cât de curând și drumul Românei cu acest trio, unul din atât de rare formațiuni permanente din Europa".

— „O doresc sincer și am să fac tot posibilul să venim".

— „Cunoașteți atât de puțin, în România muzica de cameră italiană modernă. N'ați putea să-mi dați câteva date?"

— „Am cântat cu deosebită plăcere lucrări de Masetti (Bologna), un compozitor de mare talent, de Longo, de Veretti, de Pannain (Neapole) de Adone Zecchi (Bologna) de Fuga (Torino) al cărui trio este o lucrare excepțional de interesantă, de Vicenzo Davico, și multe alte pagini de astăzi ale muzicii italiene".

— „Cine a fost maestrul dumneavoastră?"

— „Profesorul Brugnoli **(un foarte mare profesor, renumit în toată Italia).**

Am primit sfaturi și dela Alfredo Casella și am cântat cu mare plăcere la un curs de interpretare al lui Alfred **Cortot** la Paris.

— „Ce părere aveți despre pianistul Cortot?"

— „E un artist extraordinar, unul din cei mai mari.

— „Pe cine mai situați printre primii mari pianiști de astăzi?

— „Pe Walter Gieseking, pe Edwin Fischer, pe Backhaus.

Discurile lui Kempff îmi plac în chip deosebit.

— „Compuneți?"

D-ra Santoliquido râde, în jerbe spontane, râde cu poftă și malițiozitate, râde cu exuberanță de copil. Persoana și arta d-rei Santoliquido îmbină de altfel într'o strânsă înmănunchiere „frescheța", naturaleța, simplicitatea cuceritoare, expansivitatea sgloabe și lipsită de orice afectare, privilegii ale copilăriei, cu dorul aprofundării, cu facultatea trăirii emotive a artei, cu ample resurse de vibrare sensibilă, apanagii ale unui temperament care depășește tinerețea anilor prin maturitatea lui structurală.

D-ra Stanoliquido este, cu alte cuvinte, o veritabilă artistă.

— „Am trecut drept compozitoare, o singură dată, la vârsta de 7 ani.

Eram de pe atunci o destul de bună pianistă și știam să scriu note corect. Am profitat pentru a copia pe furiș compoziția cea mai recentă a unui vecin de apartament. Am și învățat-o, în grabă și, la o proximă reuniune de salon, am executat-o cu brio, uimind pe cei de față, afară de autor, care, după potolirea aplauzelor, a produs o adevărată lovitură de teatru declarând stupefiat:

„Dar... e compoziția mea. Dumnezeule mare!"

De atunci n'am mai... compus!

Și, d-ra Santoliquido râde iarăși cu vioiciune, înveselită și totodată încă rușinată de îndrăzneala acestei farse.

*

In timp ce rafinăriile Ploeștilor încep a se ghici prin întunericul ușor atenuat de razele pe care luna le filtrează prin nouri, d-ra Santoliquido îmi vorbește cu mare admirație despre George Enescu, pe care l-a ascultat la Paris, despre Stella Roman, marea cântăreață româncă.

Coborîm din plasa bagajelor un masiv geamantan, din care mi se oferă fotografii pentru „Universul literar" și cu acest prilej descoper, uimit, o amuzantă claviatură mută, pe trei octave, frumos așezată, la locul de cinste. Incerc tastele: sunt rezistente.

— „Iată cum se poate „lucra" mâna când ești pe drumuri".

Un plan mut pentru degete atât de elocvente!

Mlădioase cantilene ale tăcerii, jocuri de neauzibile tonuri, își vor încredința poate, peste puțin din nou, misterul, acestor clape afone, dar atât de prețioase unui artist călător și mai puțin trădătoare față de muzică decât unele invechite piane de concert, atât de ostile interpretării de artă și pe care numai artiști de talia și talentul d-rei Santoliquido știu să le îmblânzească, să le readucă la poezie.

Ploești! Interviul s'a sfârșit. Trec într'un alt tren cu direcția București.

Undeva, printre alte șiraguri de vagoane, personalul 7001 ia, incetișor, drumul Brăilei.

ROMEO ALEXANDRESCU

Note germane

TOT DESPRE LICHTENBERG

„G. C. Lichtenberg e o figură seducătoare, dară şi periculoasă, — figură a cărei strălucire spirituală e aşa de luminoasă", — mărturisea, mai dăunăzi un g.osator în revista **Das Reich** (16. XI. 1941), — „încât mulţi se mulţumesc, pentru viaţă şi gând, cu suprafaţa încântătoare a notelor lui. Pe lângă acestea el conţează, ca unul dintre puţinele capete europene din Germania secolului al 18-lea, — secol în care barierele închideau de pretutindeni orizontul, — printre maiştrii clarităţii în viaţă şi cugetare, ca, de altfel în grai şi scris, lucruri de cari neamţul, înclinând tot mai mult spre sentiment decât spre intelectul politic real, ar avea prea multă trebuinţă. Lichtenberg este unul din autorii cei mai citaţi ai timpului nostru. Este el oare şi unul din autorii cei mai cunoscuţi?... Anul viitor va aduce bicentenarul naşterii lui. Ar trebui să fie şi un prilej, — am vrea să atragem cât mai timpuriu atenţia asupra acestui lucru, — să-l facem pe Lichtenberg accesibil naţiunii, în întreaga lui fizionomie spirituală ca pe un **Praeceptor Germaniae**".

INA SEIDEL (n. 1885)

a publicat în toiul războiului trecut (1915) o culegere de versuri intitulată Neben der Trommel her. *Ina Seidel a dat literaturii germane prea multe opere de mare valoare pentru ca să i se mai poată discuta altfel decât pozitiv aderenţa la priza asupra sufletului etnic german. Nici covârşitoarele evenimente ale istorei germane din ultimele trei decenii nu au*

Ina Seidel

lăsat-o nepăsătoare. Şi, totuşi, Ina Seidel nu a publicat, în culegerea amintită, decât de tot puţin în legătură cu datele imediate ale războiului. Numai atmosfera gravă, numai depărtata simfonie a morţii şi numai patetica dăruire a omului în faţa destinului său indică, indirect, constelaţia adversă a vremii aceleia.

Dar Ina Seidel, ca orice poet adevărat, a dovedit, cu Neben der Trommel her, *că poeţii, oricare ar fi prezentul, se mişcă fie în dimensiunile trecutului, fie în cele ale viitorului. Ei nu pot decât actualiza sau anticipa. Opera lor e asimilare şi, deci, trans-substanţiere şi nicidecum reportaj cotidian stors, ca un suc, de preţ sau nu, din rodul ceasului de faţă.*

Pentru poet există un altfel de ceas de faţă, e ceasul creaţiei care ,oricât s'ar strădui el, poetul, rămâne incompatibil cu înlănţuirea extrinsecă a evenimentelor zilei.

Deaceea păstrează ceva forţat poemele ocazionale propriu zise. Ocazionalul poate fi numai punct de plecare şi nu scop. Deaceea, cercetate mai cu deamănuntul, epitalamul şi oda şi ditirambul dedicate unei situaţii sau persoane precise sunt artificii. Excepţiile sunt aşa de minime în această privinţă, încât după paradoxala teorie a tuturor gramaticilor, întăresc într'adevăr regula.

Dar, întorcându-ne la Ina Seidel mai putem constata, ilustrat, cu definitivă evidenţă, şi un alt mare adevăr: Toţi prozatorii de seamă sunt prozatori mari numai în măsura în care sunt şi mari poeţi. Nu are importanţă dacă au pornit dela vers (cazul scriitoarei noastre) şi au ajuns la proză sau dacă şi-au mlădiat stilul prozaic până a-i da caratele netăgăduite ale versului.

Ina Seidel a scris, din acest punct de vedere, pagini de cea mai frumoasă limbă literară germană trecută prin inima, mintea şi gustul unei scriitoare de rar talent.

HANS VON HOFFENSTHAL (1877—1914).

poate fi asemănat cu Hermann Löns şi Knut Hamsun, — cu Löns din Das Zweite Gesicht **şi cu Hamsum din** Gedämpftes Saitenspiel.

Şapte romane constitue opera şi testamentul lui: Moj, (9 Decembrie 1914, ziua morţi i poetului), Marion Flora **(1914),** Das dritte Licht, Lori Graff **(1909),** Das Buch vom Jäger Mart, Helene Laasen **(1906) şi** Maria Himmelfahrt (1905).

In toate romanele lui Hans von Hepperger-Hoffenthal ni se destăinuie sufletul profund al unui meridional îndrăgostit de sol natal şi de frumuseţea de basm a Dolomiţilor, dar şi sufletului unui chinuit de mare dor de oameni.

Hans von Hoffensthal

Von Hoffensthal a fost medic şi a călătorit mult şi departe. Arta lui epică poartă, asemeni fluturilor exotici, nea de vis şi lumini de aurora pe aripi. „Subiectele" lui sunt deadreptul împliniri ale destinului. Un straniu spirit de aventură dă nimb neomenesc personagiilor cari debutează cu avânt şi sfârşesc tragic. Toate contrarietăţile şi greşelile îşi găsesc echilibrul sau polarizarea firească în tragismul desnodământului mântuitor. Stăpânind, ca puţini alţii, arta de a anima natura, făcând-o părtaşă la zbuciumul prea lăuntric şi, uneori, prea morbid al eroilor săi, von Hoffensthall e un destăinuitor al misterioaselor legi cari ne leagă de pământul patriei.

„Să scrii despre brazda natală însemnă, cu alte cuvinte, să te rogi".

TRAIAN CHELARIU

Neliniște cântată

Când pleci a vis privirile pe carte
Dece te fură gândul vinovat,
Că porţi pe frunte semn de june moarte.
Cu fierul nostalgiilor gravat?

Te întristezi cu fiecare cântec
Ce lin tresare'n inimă şi plângi...
Ai sufletul neclar ca un descântec
Şi'n piept prea des oftările le strângi !

Te-ai adunat, prietene Păun
In fiecare vers ca'ntr'o oglindă,
Cum se revarsă ziua pe-un cătun
Cu razele de soare să-l cuprindă.

Priveşti în urmă: douăzeci de ani...
Te uiţi 'nainte : ce-ar putea să fie ?...
Eşti lung ca cel mai svelt dintre platani
Şi'n tine-i numai vis şi poezie.

Acum te doare mugurul de gând
Că n'ai fost dăruit cu două vieţi,
Să fi trăit într'una însemnând
Ce'n prima-ai fi putut ca să înveţi.

GEORGE PĂUN

PRETEXTE

Simt câteodată că n'am o zi precisă a naşterii, n'am nici un şir de ani în urmă. După cum nu vreau să cred că voiu avea o noapte a morţii. Mai ales dimineaţa, când mă trezesc după un somn aspru, mă întreb dacă tot aşa aş fi dormit dacă n'aveam trecut, dacă m'aş fi născut de pildă numai cu o zi înainte.

Am câteodată conştiinţa clară a devenirii mele în eternitate. Şi totuşi, dacă m'aş sinucide, fiind în aceeaşi clipă capabil să înviez cu alt suflet, tot mi-aş aduce aminte că odinioară purtam haine de catifea albastră, pe mama o chema Caterina, m'am înspăimântat când am văzut întâia oară stelele, că mai ales a existat aevea Magdalena Panu.

E groasnic să admiţi în propria ta eternitate, obsesii atât de terestre ! Dar, poate că de n'ar fi fost ele, nici ziua mea de naştere nu s'ar fi ivit.

*

Nu ştiu dacă într'adevăr se poate iubi numai o singură dată pentru totdeauna. Adică într'o singură femee să epuizezi toate valenţele tale spirituale şi corporale, dacă îndeosebi poţi îndeplini aceeaşi jertfă necesară unei iubiri adevărate — prin renunţarea definitivă la tine însuţi.

Sunt convins însă, că pentru fiecare om în parte — există numai o singură femee egală lui, care i-ar putea aparţine. Există acel tip de femee, care fără să te fi auzit vorbind, fără să te fi văzut chiar, ştie că este născută anume pentru tine. Numai ţie ţi s'ar dărui, numai tu fiind în stare s'o desăvârşeşti în propriul ei destin.

Cred că toate acestea se explică prin acea dualitate în divinitate, desprinzându-se din însuşi actul primordial al creaţiei. Întâiu, au fost Adam şi Eva (numai unul şi numai una). Chiar dacă dintre tenebrele paradisiace sau din altă esenţă demonică, s'ar fi iscat a doua femee, ei nu s'ar fi despărţit. Nu pentrucă s'ar fi temut de înfăptuirea altui păcat, nici pentrucă erau prea osândiţi — ci pentrucă amândoi fuseseră sorţiţi unul pentru altul.

Dar a iubi o singură dată definitiv, înseamnă a renunţa la tine însuţi. Dacă pui însă mai presus de orice Destinul tău, o atare iubire nu se poate ispăşi. Nu ne putem singuri admite asemenea jertfă, pentrucă am trăi un complex de inferioritate în faţa Ursitei.

Iubita aceea ar trebui să n'aibă niciun fel de cenzură, ea însăşi participând şi considerând destinul iubitului ca pe o ultimă perfecţiune a dumnezeirii.

Atunci iubirea este egală libertăţii Spiritului!

*

Sunt chipuri de oameni, care-ţi rămân înrădăcinate în minte pentru totdeanna. Nu te mai poţi deslipi de ele, revenindu-ţi şi în halucinaţie. Câteodată ai chiar senzaţia aceea obscură, că din reprezentarea ireală pe care le-o dai, capătă o anumită viaţă. Un suflet oarecare şi le simţi roind în jurul tău. Dar nu este obsesie, nu te turbură sau te răsfaţă pentrucă fac parte integră din tine. Ci tocmai pentrucă nu sunt ale tale, nu le poţi vedea decât sub o anumită formă. Acele chipuri pe care nu le poţi uita, oarecum străini, dar desăvârşite în existenţele lor trecute.

Aşa n'am să-l uit niciodată pe călugărul acela misionar, întâlnit la intrarea bisericii Sf. Sofia şi cu care am petrecut o noapte întreagă într'o cafenea din cartierul european. Închipuiţi-vi-l pe omul acesta foarte înalt, în sutana lui neagră, cu fruntea înălţată spre cer. Era una din acele nopţi groaznice, care s'abat câteodată deasupra Bosforului, când norii cu aburii mării se unesc într'o limbă uriaşă de ceaţă, alungându-se peste port şi oraş ca o fantomă sinistră. Tuna şi fulgera cu sclipiri aspre într'una, ca tăişuri de săbii încrucişate violent deasupra unui cap de om în extaz. Căci aşa privea călugărul acela. L'am urmărit apoi, pas cu pas, cu toate că începuse să ploaie torenţial. Până când uzi deabinelea, ne-am refugiat în cafenea. Nu ştiu cum îl chema. Nici nu ne-am vorbit măcar. Sta la o masă în fund, însă îl observau destul de bine. Avea o faţă prelungă, slăbită, cu două cicatrice vinete pe obrazul stâng şi purta ochelari cu ramă de aur. Ceeace am reţinut îndeosebi, erau mâinile lui. Foarte neobişnuite mâini, cu degete lungi, osoase şi aspre. Parcă aveau o viaţă a lor proprie, independentă de trup. Mâini magice de vrăjitor sau de diavol. Şi în întreaga lui făptură era ceva dureros sau crispat, de androginism care refulează ultimele chinuri ale singurătăţii. Fuma rar dintr'o pipă de pământ şi citea o revistă italiană. Dimineaţa, ploua încă. L'am văzut plecând prin ploae, nepăsător, cu capul sus. Dar părea unui înger negru pornit să înfrunte toate vijeliile, pentru a ajunge Undeva.

Tot aşa n'am să uit: la Praga, într'o expoziţie de sculptură, o statuetă care reprezenta pe Isus plângând. Un Isus care se revoltă contra propriului său mister, care poate ar fi vrut să răstoarne legea întrupării Sale în om. Un Isus care cere milă şi suferă geamând, înspăimântat de atâtea torturi sau cu conştiinţa că jertfa depe Cruce nu va schimba cu nimic blestemele dela început ale lui Dumnezeu. Aveam impresia că lacrămile acelea sunt vii, că disperarea aceea se poate mişca, transmiţându-se şi celor din jur.

Aşa sunt chipurile, care te scot o clipă din fiinţa ta normală, înălţându-te spre o idee perfectă a lumii. Am certitudinea că fiecare din aceste chipuri este un adevăr întrupat, adevăruri despre altceva decât putem simţi şi gândi omeneşte.

Câteodată însă, încerc să-mi aduc aminte despre multe întâmplări — pe care le-am trăit de mult, dar îmi rămân streine şi nelămurite.

Aşa aş vrea să mi-l închipui pe Vladimir Posneacov în noaptea aceea de Iulie 1937, când, după ce mi-a întins mâna şi mi-a spus „noapte bună" — a trecut în odaia alăturată şi s'a împuşcat. Aş vrea să mi-l reamintesc pe Nicolae Niţescu, în dimineaţa aceea de Octombrie 1938, când, urându-i călătorie frumoasă şi succes la examenul de pilot, s'a urcat în carlingă zâmbind — ca după zece minute să se prăbuşească la Otopeni. Aş vrea să-mi reconstitui scena, când Petre Dimitriu a fost condamnat la închisoare şi cum s'a depărtat de mine între baionete, râzând cu hohote şi înebunind în aceeaş zi.

Vreau să ştiu ce-au gândit oamenii aceştia înainte de a se sfârşi. Adică, în clipa în care aveau presimţirea că li se va întâmpla ceva. Să-mi închipui gesturile, zâmbetele sau să mai simt încăodată în ce fel mi-au dat mâna. Căci mi se pare că toate la fiecare în parte, s'au petrecut cu aceeaşi particularitate, în acelaş fel. In acelaş fel le-au fost feţele, ochii aidoma au licărit, mâinile mi le strânseseră cu acelaş tremur nervos. In acelaş fel, adică toţi cu certitudinea că vor muri.

Despre toţi însă, am o reprezentare uniformă şi obscură. Mai ştiu atât: că primul se născuse la Cetatea-Albă, al doilea avea părul roşu, ultimul era extraordinar de urât. Dar încolo nimic. Poate pentrucă unde nu mai sunt, nu-i mai văd mişcându-se. Poate pentrucă toate acelea s'au petrecut înaintea morţii, deci într'un timp care aparţinea numai lor, numai ei simţind atunci prezenţa concretă a morţii.

Asta înseamnă că unii oameni mor fără să lase urme. Şi totuşi fiecare dintre noi poartă în sufletul lui câte un mort. Urmele nu se văd, nu se pot scoate afară, nu poţi îngrămădi peste ele altceva, care să le îngroape mai adânc.

Revin, răsar — aşa cum necontenit, tuturor Pamilor — Magdalena Panu le apare şi îi chinue.

Singur doar eu, stau cuminte de vorbă cu duhul ei până în zori.

*

Deobiceiu te împiedici de femei, fără să suferi. Vina este numai a lor, pentrucă n'au simţul responsabilităţii într'o iubire. Dacă le foloseşti, indiferent cum — păcatul de a nu sublinia în această folosinţă decât intenţiuni zoologice — tot ele îl ispăşesc. Dar acestea sunt femeile sincronizate, cu acces numai în acordul paralel sau pentru jocul meschin şi urât al aurului.

In ultima transă şi cu semnificaţia de veşnicie, cerem în iubire o jertfă ! Gândească-se cineva la Ana Meşterului Manole şi dacă noi întruchipăm un destin artistic, dacă ni se prăbuşeşte peste noapte turnul, aşteptăm halucinanta care să se lase închisă în strânsoarea durută, dar nedeşartă a plenitudinei unui Destin.

Adesea, m'am întrebat nedumerit : — „Aceasta este ?" Femeea aşteptată îţi lasă în suflet un dor cumplit, pe care nu-l poţi stinge. Aştepţi întotdeauna femeea care să te iubească cu altă iubire, mitică sau necreştinească. Să-ţi înţeleagă tăcerile, să-şi explice sieşi absenţele şi fugile tale interiorizate. Să se nască în fiecare zi, cu fiecare clipă să fie altfel, să nu te oblige să te resemnezi în apropierea ei.

Mult-Aşteptata va trebui să înţeleagă mai ales iubirea antinomiilor.

*

In ziua, în care a apărut Magdalena Panu !

O turburare asemănătoare am mai trăit, când l'am cunoscut pentru prima dată pe tata, când mi l'am relevat conştient. Când mi-am dat seama că m'am născut din el, că dacă el n'ar fi existat — nici eu n'aş fi fost. Mi se părea în clipa aceea foarte straniu, foarte ceresc. Il vedeam atât de uriaş şi atât de fecund, încât multe zile după aceea, alergam dealungul odăilor strigând mereu (cu o ciudată bucurie): „tată ! tată !" Şi adesea mă apropiam de el uimit şi-l întrebam : „într'adevăr eşti Tatăl meu ?" Cred că este foarte greu să cunoşti aşa dintr'o dată, să-ţi dai seama de adevăruri atât de concrete ca acesta.

Apariţia Magdalenei Panu tot aşa mi se părea. Ca făcând parte din aceeaşi sferă a revelaţiilor mele extatice. Şi cred că aceeaşi senzaţie o ai, când întâlneşti un frate de cruce pentru care mori — mori într'un fel oarecare.

Curiozitatea de a şti dacă lucrurile se împlinesc la fel şi la alţii, m'a îndemnat s'o întreb pe mama într'o zi: — „Tie cum ţi-a apărut tata ?" —

„Trecea pe stradă, îmi răspunse ea, şi era un strein Dar am simţit că el este. Purta o floare veştedă la butonieră. L'am oprit râzând şi i-am schimbat floarea cu una proaspătă. Aşa a fost !".

Desigur că aşteptaţii sau aşteptatele apar în diferite chipuri. In familia noastră se întâmpla cam în acelaş fel.

*

Singurătatea lacrămilor nevăzute de nimeni ! Singurătatea glasului meu în deşert !

Şi totuşi mi-i indiferent dacă mor aşa (singur) sau dacă va fi să mor condamnat în hohotul strident al cetăţenilor. Aş muri poate mai împăcat, că am rezistat până la urmă să rămân om.

Dar deşertăciunea lucrurilor este însăşi esenţa lor. Şi cât sunt de fericit că n'am aflat încă esenţele.

Insfârşit, sunt un om reintrat în forme. Deaceea presimt arar că mă voiu întâlni într'o zi şi cu Tine, dar singurătatea lacrămilor nevăzute de nimeni nu vei fi ştiut-o niciodată !

LAURENŢIU FULGA

Noembrie 1941.

MARCEL OLINESCU — La stână

Gerhart Hauptmann la optzeci de ani

(Urmare din pag. 1-a)

Dar romantismul său, fie că-l vom căuta în Elga, Clopotul scufundat, Sărmanul Heinrich, Pipa dansează, **sau în dramele ultimului deceniu, nu este decât dorul de vis şi de vraja lunară a pământeanului ce se vrea înălţat din sbuciumul terestru. Naturalismul lui Hauptmann n'a fost decât o luptă cu pământescul fie că ne înfăţişează fresca socială din** Ţesătorii, **fie că ni-l zugrăveşte grotesc şi pământean pe** Kollege Krampton, **sau că urmăreşte cu o rară cruzime procesul de conştiinţă al pruncucigaşei** Rose Beindt.

In această atmosferă de proză pământeană sau de viziune lirică, Gerhart Hauptmann a rămas acelaş compătimitor îndrăgostit şi creator de oameni. Dacă opera lui nu are linia unitară etică a unui poet, prin care vorbeşte poporul german peste veacuri, ea înfăţişează totuşi surprinzător şi unic în cadrul istoriei literare germane o uriaşă frescă de oameni şi de caractere. Niciodată încă poezia germană nu a primit atâta viaţă viguroasă şi variată, cum i-a dăruit Gerhart Hauptmann, în epica şi drama sa, în care trăieşte o lume nemaiîntâlnită în literatura vreunui poet. Nu e vorba în cazul lui Hauptmann de tipuri interesante sau de apariţii stranii şi originale, care ar da operei sale variaţie şi pitoresc, ci de extraordinare apariţii umane, prototipuri ale marelor caractere şi ale puternicelor pasiuni care se desfac din masa amorfă a umanităţii. Hauptmann nu este un scriitor care se mulţumeşte a vedea viaţa la suprafaţă. Naturalismul său nu isvoreşte nici din dulceag umanitarism social şi nici din pasiunea pentru pitoresc. Naturalismul său e ca şi al lui Ibsen psihologic. Hauptmann, fără a disprefui psihologia rutinară ca Wedekind şi expresioniştii a adâncit totuşi sufletul uman ca nici un alt scriitor german. Acest contact cu ascunzişurile vieţii psihice şi morale omeneşti l'a făcut totodată să caute în poezia visului şi a iubirei antidotul împotriva prozei pline de tragic şi vulgar a pasiunilor elementare. Naturalism şi romantism, cele două poluri ale dualismului său moral şi estetic, se întâlnesc astfel în trăirile sale poetice, în care după excesul de brutalitate al naturalismului, intervine îmblânzitor de patimi şi creator de vis elementul romantic.

Dar se va zice poate că prin această umanitate intemporală scrisul lui Hauptmann nu este o expresie a spiritului german. Se poate însă răspunde că tocmai alternarea realului cu irealul, a naivului cu sentimentalul, a clasicului cu romanticul, a apolinicului cu dionisiacul, este trăsătura cea mai autentic germană în scrisul lui Hauptmann. Din nou şi desigur nu pentru ultima dată se întâlneşte la un mare poet, german această luptă între realism şi irealism. Şi poate că la Hauptmann, ca la nimeni altul, ea a atins toate nuanţele acestui antagonism dualist, fiindcă naturalism, realism şi clasicism deoparte precum şi romantism, expresionism şi simplu lirism de întunecată baladă de altă parte, se încrucişează în opera acestui poet, care nu îmbătrâneşte niciodată şi care, ca anumiţi arbori, atunci când te aştepţi că viforul iernei îi va frânge, se acopăr de o minunată coroană de frunze, de flori şi de poame, rodind în fiecare an cu o nebiruită tinereţe creatoare.

Dar germană la el nu e numai această alternare antagonică între vis şi viaţă, germană la el e şi forţa neostoită de creaţie precum şi acea capacitate de a se înnoi prin viaţă şi a se purifica prin poezie. German mai este la el şi predilecţia pentru anumite momente din viaţa germană, pentru acele mituri vechi şi noi, care sunt basmele cu eroi fantastici, şi pentru care viaţa socială sau istorică germană, în care se sbuciumă, înălţându-se, eroismul german. Nu e oare Florian Gayer, **un al doilea „Götz von Berlichingen",** poate cu o mai mare viziune epică şi o mai puternică însufleţire dramatică ? **Nu sunt** Ţesătorii **un tragic tablou de viaţă germană ? Şi cine a dramatizat cu o mai autentică înţelegere legenda şi basmul german, decât Gerhart Hauptmann în** Clopotul scufundat **şi în** Sărmanul Heinrich ? **Dar până şi drama şi comedia sa naturalistă înfăţişează atâtea momente caracteristice sau chiar simbolica de viaţă germană.** Rose Bernd **nu e o pruncucigaşă oarecare, ci fata germană din popor, care trăieşte adânc şi tragic ideia maternităţii. Iar un poem epic, de o rară vigoare poetică şi de o minunată expresivitate stilistică, ca** Till Eulenspiegel, **situează pe Hauptmann alături de Goethe, căci ca şi acesta el a turnat în tipare noi, dându-i şi o interpretare personală, una din figurile preţuite şi simbolice ale cărţilor populare. Până şi trăsătura religioasă şi mistică din unele lucrări epice, precum şi predilecţia sa pentru privelişti exotice aparţin sufletului german atât de predispus la adâncire şi trăire religioasă şi atât de bucuros de a depăşi fanatic lumea în care e sortit să trăească.**

Gerhart Hauptmann se defineşte astfel ca o mare forţă plăzmutoare, aproape elementară în puterea ei de a se dărui şi adapta culturii germane. Dacă nu ar fi fost un mare geniu poetic el ar fi putut fi socotit ca reprezentantul tipic al epigonismului german, care se adaptează pe rând tuturor curentelor literare şi devine un fel de colector de valori estetice. Mintea şi sufletul său au trăit atât de intens toate problemele celor şase decenii în care el şi-a desfăşurat imensa-i operă, încât epica şidrama lui Hauptmann trebue socotite ca bunuri ale naţiunei germane, în care geniul ei creator se oglindeşte cu un elan şi cu o putere de plăsmuire cu adevărat excepţionale. De aceea ceea ce apare la întâia vedere dilletantic şi oscilatoriu, alternând capricios între curente şi stiluri, e la Hauptmann exemplificare de artă pură a unor momente poetice trăite adânc şi create unic.

Dar ceea ce dă operei sale rezistenţă şi şi autoritate, înălţime poetică şi durabilitate în timp, este limba sa poetică. Să nu se uite că orice geniu poetic e înainte de toate un creator de limbă. Cine nu creiază o limbă nouă nu este poet autentic şi nu realizează o operă de durată. Gerhart Hauptmann se mai deosebeşte în veacul său şi prin frumuseţea şi varietatea limbei sale poetice. Diversitatea stilurilor, nu-i un semn al lipsei sale de unitate. Ci din potrivă, ea înseamnă bogăţie şi cunoaştere a tainelor limbei germane. Iar supleţea cu care Hauptmann trece de la brutalitatea uzuală a stilului naturalist, la subtilitatea serafică a versului romantic şi la solemnitatea goetheană a stilului clasicist, dau poeziei sale o exuberanţă formală, pe care numai un Goethe a mai atins-o în literatura germană.

Opera sa încheată în liniile ei mari şi hotărîtoare, acordă octogenarului Huptmann un loc în literatura germană, pe care numai el, ca singur urmaş al marilor înaintaşi Goethe, Schiller, Kleist şi Hölderlin, îl poate deţine într'o epocă, în care puţini aleşi pot stăpâni viaţa şi umanitatea de pe culmile olimpice ale poesiei.

ION SÂN-GIORGIU

Scrisoare din sat

— Fragment — de I. EOTENI

Toamna, Anton se prezintă la regiment. Instrucția se face cu toți recruții. Nu e școală separată pentru bacalaureați.

Instructor e sergentul Marinescu, subt comanda unui ofițer. Ofițerul e înalt, gros, cu fruntea lată, cu mustața mare și cu fața închisă de om supărat. La instrucție se plictisește de moarte.

Dimineața, după un marș de înviorare la câmp, oamenii încep exercițiile, fiecare pluton de recruți fiind comandat de sergentul lui.

La marginea câmpului de instrucție se pune un planton pentru siguranță, ca să dea de veste la sosirea vreunui superior pentru control. După care ofițerii se trag mai la o parte la vorbă, la o glumă, la o țigară... să treacă vremea programului.

Norocul a fost că în perioada aceea de pregătire a recruților n'a venit la câmp nicio inspecție, așa că sergentul Marinescu cu fața galbenă și pestruiată, cu mustața rară, cu vorbirea peltică, și-a urmat în liniște cursul de pregătire.

— Drepți! Așa iai drept? **Bacliriatul** ăla din rândul al doilea!

— La loc, comanda! Ascultă ici! Drepți! Așa... E bine, zice sergentul mulțumit. ...Bă! Băgați-vă în cap ce vă spui! Aici nu mai e vorba de **bacliriat, nebacliriat...** Aici ești ostaș al țării, orideunde mă-ta ai veni! Mă înțelegi? Mie să-mi faci mișcarea scurt, cu dușmănie... Nu ca domnișoarele de pension... Să te sperii când pui mâna pe armă. Plesnește-o cu nădejde, că nu crapă! Mai de grabă să-ți crape mâna pe ea, mă auzi tu ce spui? Și... urechea, la comandă!

— In cumpănire, arma!

— La umăr, arma!

— Pentru onor, arma!

Nu fac toți soldații mișcarea în aceeaș fracțiune de secundă și de aceea nu se aude un singur țăcănit, când sboară mâna spre baionetă.

— Te știi tu care ești ăla de rămâi în urmă...

Și sergentul Marinescu se oprește în fața unui soldat cu fața tuciurie:

— Cum te cheamă, mă țigane?

— Gherghe Nicolae, mânca-te-aș.

— Ce „mânca-te-aș", baragladină?

Bacalaureații își rad numai din ochi, când se pot uita unul la altul, că sunt așezați în front, după „rangir", după înălțime.

Gherghe Nicolae își ia seama că a greșit și o drege repede:

— Gherghe Nicolae, trăiți, domnule sergent!

— De unde ești tu?

— Din Creața-Leșile, să trăiți!

— Ce miști mâna moale, mă? Ce ești **bacliriat?**

— Nu... M'a ferit Dumnezeu, să trăiți, domnule sergent. Eu sunt țigan, adică om ca și dumneavoastră.

Programul se face, dar timpul trece greu. Și așa, ca să nu stea lumea degeaba, mișcările se repetă, aceleași, de o sută, de două sute de ori.

Când sergentul Marinescu răgușește de comenzi tari, ca să treacă vremea se mai face și **teorie.**

Soldații fac cerc împrejurul sergentului Marinescu.

— Gherghe Nicolae!

— Prezent! Și soldatul face un pas înainte.

— Ce ești tu?

— Să trăiți, domnule sergent! Sunt soldatul Gherghe Nicolae din compania patra, batalionul întâiu.

— Treci în front!

— Trăiți, domnule sergent!

După o pauză vine rândul soldatului următor.

— Zărnescu Anton!

— Prezent!

— Ce ești tu?

— Să trăiți, domnule sergent! Sunt soldatul Zărnescu Anton din compania patra, batalionul...

— Bine! Treci în front!

După ce toți recruții pe rând răspund la întrebarea asta, vine rândul alteia pe care sergentul Marinescu o explică cu micul lui defect la pronunțare, că nu poate să zică **d,** zice **t.**

...Trapelul e simbolul credinței și al onoarei într'un corp...

Gherghe Nicolae!

— Prezent!

— Ce este **Trapelul?**

— Trăiți, domnule sergent! **Trapelul** este simbolul credinței și al onoarei într'un corp.

— Bine! Treci în front!

— Trăiți, domnule sergent!

— Zărnescu Anton!

— Prezent!

— Ce este drapelul?

Zărnescu pronunță cu **t,** ca sergentul Marinescu și colegii lui de facultate se silesc să nu râdă la **teorie,** că e pedeapsă mare.

Sergentul Marinescu îi amenință cu „garda pieții", care trebue să fie ceva asemănător cu **ocna pe viață.**

Și fiindcă tot n'a trecut timpul programului și nu știe ce să mai facă, sergentul Marinescu urmează cu **teoria,** uitându-se din când în când spre grupul ofițerilor, doar o da cineva ordin de încetare. Că e răgușit și el și e obosit.

— Gherghe Nicolae!

— Prezent!

— Ce e asta? Și sergentul pune mâna pe pușcă.

— Asta e o harmă!

— Și cum îi zice?

— Harma **Manifel,** spune repede Gherghe Nicolae, bucurându-se că afurisitul de nume i-a venit așa repede în minte.

— Și de ce îi zice așa?

— Pentrucă așa l-a chemat pe **ivintatorul** care a **ivintat-o** pe ea.

— Bine! Treci în front!

— Trăiți, domnule sergent!

— Zărnescu Anton!

— Prezent!

— Ce e asta?

— Asta e o **harmă.**

Anton pronunță exact, cum spusese țiganul Gherghe Nicolae.

Printre bacalaureați se simt sâsâeli, se aud strănuturi și false isbucniri de tuse.

Și când soldatul Zărnescu ajunge la „așa l-a chemat pe **ivintatorul care a ivintat-o pe ea,** toți bacalaureații isbucnesc, ca la comandă, într'un râs nestăpânit, nebun, cu lacrămi, cu răsunet așa de tare, că aude sublocotenentul și se îndreaptă spre companie.

Marinescu pregătește trupa să dea onorul și așa nu mai are timp să-și verse focul pe „bacliriații" ăștia, care strică liniștea recruților.

Pentru inspecția colonelului, soldatul Zărnescu trebue să schimbe hainele particulare. Soldatul n'are voe să se îmbrace decât cu haine dela magazie.

Ia și Anton o tunică dela magazie pentru ziua aceea, o pereche de pantaloni, o capelă și bocanci.

E „cazon" de sus până jos.

Fiind cam negricios la față de felul lui și bătut de atâta soare cald și arzător pe câmpul de instrucție... îmbrăcat așa dela magazia companiei, Zărnescu pare țigan... dar așa mai spălat, țigan cântăreț, gurist.

Comandantul se oprește tocmai în fața lui și-i pune mâna pe epoletul tunicii: i se pare că haina ar fi particulară.

Comandantul e însoțit de maior, care stă puțin în urmă:

— Maiorule, n'ai dat ordin ca tunica să fie reglementară? Ce epolet e ăsta?

Și comandantul trage de epolet.

Soldatul Zărnescu, din spirit de supunere, se lasă dus înainte și înapoi de mâna comandantului și așa epoletul tunicii rezistă, se rupe târziu, când se supără mai rău colonelul, când observă legănarea soldatului în front:

— Miști în front, ai?

Zărnescu încearcă să se apere:

— Trăiți, domnule colonel! Tunica e...

— Taci din gură, se încruntă maiorul la el, vorbești în front?

Zărnescu

Pe urmă se adresează căpitanului, care așteaptă înțepenit cu mâna la chipiu.

— Căpitane? Să cercetezi ce e cu soldatul ăsta și să-mi raportezi...

Inspecția a ieșit rău. Oamenii îmbrăcați nereglementar, moi la mânuirea de armă, nepricepuți la teorie.

Gherghe Nicolae a amestecat definiția **trapelului** cu a **harmei Manifel** și comandantul l-a plesnit cu dosul palmei și l-a pedepsit cu cinci zile de închisoare.

Târziu, când a ajuns în companie și a așezat arma la rastel, bietul Gherghe Nicolae cu vocea pierdută zice lui Zărnescu:

— Camarade?

— Ce e Gherghe?

— Fă-mi o scrisoare acasă.

— Să-ți fac. Cui scrii?

— Mamii.

Zărnescu se așează la masă și așteaptă

— Ești gata?

— Spune ce să scriu?

— Pune întâi adresa cu Creața-Leșile.

— Am pus, — și Zărnescu așteaptă.

— Ce să scriu?

— Zi așa: Mamă...

— Am scris: mai departe?

— Of, mamă!

— Am scris.

— Mai pune odată **of.**

— Am pus.

— Mai pune odată **of,** mamă! Și dă-mi scrisoarea încoa s'o pui la cutie, că înțelege ea mama, săraca!

Când vine Anton seara dela cazarmă, obosit, plin de praf, cocoana Zinca, gazda, îi plânge de milă.

— Te duci și mâine, maică?

— In toate zilele.

— Arde-i-ar focu! Atunci culcă-te de vreme, îl sfătuește cocoana Zinca.

— Ce să mă culc? Că am de citit. Vreau să dau un examen.

— Uite, că uitam. Ți-a venit o scrisoare de acasă. Încă a venit de dimineață și am pus-o după oglindă.

Anton cunoaște scrisul. E al Filoftiei, fata părintelui Badea.

O fi mai înaltă decât el acum? Că se măsurasera la clacă la Vâlcu și Filoftia era mai înaltă cu puțin, așa d'un deget.

Locul până unde venea fiecare la înălțime e crestat pe ușa casei. S'or fi mai păstrând semnele de atunci? Ce importanță capătă cu timpul câte un lucru de nimic!

Când desface plicul, uită Anton și de cazarmă și de casa gazdei și se trezește deodată în sat, respirând lacom aer de munte.

...Se mărită Filofteia și-l cheamă la nuntă, dacă vrea. Că îl roagă mult părintele Badea, că îl iubește ca pe copilul lui.

Ea mai bine nu s'ar fi născut, decât să aibă parte de Dincă, un cioban din Mățău. Îi e urît și satul, cocoțat acolo pe deal, în bătaia tuturor vânturilor.

La ce se aștepta ea în viață, și ce noroc a avut? Se vede că lucrurile pe care le dorim, nu se întâmplă niciodată. Și, dacă se împlinesc, vin, când nu mai avem nevoe de ele.

Toate neamurile au stat de capul ei. Că Dincă are avere, că o să le facă în necaz la toate fetele din sat. Că e el așa cam mototol, cam din topor. Dar a trăit mai mult cu urșii în munte, cu berbecii, cu ciobanii dela stână.

S'o mai schimba el, când o veni în Vârtop și o da de oameni mai subțiri.

Dar când s'o îmbrăca mai bine? Că acum e cu căciula aia cu fundul rotund, cu opinci în picioare, cu cioareci de dimie groasă și cu mintean de zeghe.

Să-i pui lui Dincă ghete în picioare, să ia o cămașe cu râuri, o pălărie de postav... să vezi, că e altul.

N'a avut ce face Filoftia, când s'a răstit și tatăsău pe ea și a primit.

Și îl roagă pe Anton să vie Duminică în sat, că e nunta ei.

Urmează iscălitura, cu floare: un chenar de jur împrejurul numelui. Se iscălește numai cu numele ei, ca reginele, **Filoftia.**

Și nu poate să se ducă la nuntă, că nu-i dă voe dela cazarmă și cât ar vrea să joace cu Filoftia ultimul joc, ca fată.

Și trebue să învețe pentru examene, ca să termine Universitatea și să fie numit profesor undeva, în țară.

Ce ar fi să aibă noroc de o catedră vacantă de limba latină chiar la gimnaziul Negru-Vodă, transformat acum în liceu?

In Iulie termină Zărnescu ultimul examen și pleacă acasă să-și aștepte numirea de profesor.

N'ar vrea să rămână în București. Lui îi dă dureri de cap lumea multă care umblă încet în pâlcuri mișcătoare pe trotuarele din centru.

Dar de gazda lui îi pare rău, de cocoana Zinca și îi vine greu să-i spue, că la toamnă lasă camera liberă, că el crede că la toamnă nu se mai întoarce în București.

Când ajunge acasă, în ziua hotărîtă pentru plecare, găsește pe cocoana Zinca împletind la ciorap:

— Lucrezi mereu, cocoană Zinco!

— Parcă dumneata stai vreodată degeaba? răspunde gazda, îndreptându-se pe scaun. Dumneata cu cartea și eu cu iglița. Că dacă trăia mama, aș fi mers și eu la școală...

Anton știe povestea cum s'a întâmplat că dumneaei n'a putut să mai urmeze la școală, că a mai auzit-o. Dar o lasă pe cocoana Zinca s'o povestească încă odată până la sfârșit.

— Știi noutatea, cocoană Zinco?

— Știu, dacă mi-i spune-o. Dar să nu fie de rău și cocoana Zinca își face cruce.

— Plec din București.

— Pleci în vacanță, maică?

— Nu. De rândul ăsta plec de tot.

— Nu vii la toamnă profesor în București?

— Nu. Am cerut să mă numească la gimnaziul Negru-Vodă, că s'a făcut liceu.

— Știam eu... bănuiam eu ceva, zice cocoana Zinca. Tocmai îi spuneam și dumnealui azi de dimineață... Stai să văd... azi de dimineață, ori eri de dimineață? Zic: uite, visul ăsta mie nu-mi place.

Și l-am visat și eri și alaltăeri. Nu-mi place și... pace.

Se făcea că în curte, lângă chiosc, unde stai dumneata și înveți, creștea un pom înalt-înalt, dar nu făcea roade.

— Știi ce era, cocoană Zinco? Ai auzit lăutarii cântând la mustăria de la Foișor:

„Am un pom în bătătură.
Poame face, nu se coace..."

— Apoi dumneata tot glumești...

— Câteodată glumește omul de teamă să nu plângă.

— Și unde zici că te duci?

— La liceul Negru-Vodă.

— De... maică! Ce să zic? Să umbli sănătos. Du-te, că așa e rostul tinerilor să umble nouă mări și nouă țări. Nu degeaba a ieșit vorba aia: azi aici, mâine în Focșani.

Și Anton scrie lui Frunză, cârciumarul din Vârtop să vie cu trăsura la gară.

Frunză e o poreclă dată de Bânzoiu și așa i-a rămas numele hangiului.

Neavând capital mare, când rămâne hanul pe seama lui, are marfă puțină și rafturile sunt goale.

Când cântă Bânzoiu din fluer, să nu-l întrerupi, că se supără. Cârciumarul îl întrerupe odată și Bânzoiu i-o și trântește:

— Mă! Prăvălia ta e ca frunza pe apă.

D'atunci Frunză îi zice toată lumea. De felul lui e din Ungureni, adică din Vârtopenii de dincolo de gârlă, din cei care n'au drept la pădurea satului, pentrucă moșii lor sunt veniți de peste munți.

Frunză s'a însurat cu Mița lui Bucur și au casa lor peste gârlă, dar stau cu chirie în hanul lui Zărnescu.

Când vede trăsura în drum, părintele Badea se oprește în fața hanului.

— Unde te duci Frunză cu trăsura?

— Mă duc la oraș.

— Azi, Duminica? Parcă ai fost și eri?

— Eri am fost pentru târguială, că era Sâmbătă.

— Și azi de ce te mai duci?

— Păi, nu știi noutatea?

— Nu.

— Vine domnul Anton.

— Așa e, că acum a terminat. Vine de vacanță în sat. Ți-a scris?

— Eri am primit o carte poștală să mă duc la gară cu trăsura.

— Să veniți sănătoși, zice părintele pornind pe drum în jos.

Frunză a scos din curte trăsura pe arcuri și caii care se potrivesc la păr, parcă ar fi gemeni.

Au părul lucios și în coamă le-a împletit ciucuri de lânică roșie și au clopoței la gât, de cunoaște lumea de departe că se apropie trăsura lui Frunză.

Când se opresc caii în curtea gării, tace și muzica de clopoței dela gâtul lor.

Frunză se dă jos depe capră, bate cu palma caii pe gât, îi trage de urechi, le vorbește, parcă le-ar mulțumi că l-a adus bine până aici.

Când se dă jos din tren, Anton nu cunoaște nici caii și nici poștalionul lui Frunză.

Când îi întinde mâna, Frunză rămâne cu capul gol, smerit ca în fața unui om mare.

— Ai schimbat poștalionul, Frunză?

— Și poștalionul și caii.

— Văd; că nu i-am mai cunoscut.

— Am luat trăsurica asta. M'am gândit că acum nici dumneavoastră nu mai puteți trece prin oraș în poștalion, când veniți acasă. Mergi altfel în trăsură pe arcuri, te leagănă, nu te mai zdruncină ca poștalionul.

— Nu zdruncină nici poștalionul, dacă are leagăn și șoseaua e bine bătută.

— Nu zdruncină pentru noi, domnule Anton, dar pentru dumneavoastră...? Că din trai bun, cu pâine albă și cu vinișor, se subțiază sângele, se frăgezește carnea...

Dumneata nu mai poți merge ca noi, pe drumurile noastre, ți se deschid alte cărări.

— Hai, Frunză, să mergem acasă.

— Nu ne oprim în oraș?

— Doar la băcănie să cumpărăm ceva.

Pe urmă caii fluștură din capete, joacă coamele pe gâtul lucios, sboară trăsura pe strada dreaptă, până la ieșirea din oraș.

Călători cu dăsagi grei în spinare se dau la o parte din iureșul trăsurii și privesc cu ochi rugători spre vizitiu, doar i-o lua și pe ei în trăsură.

Dar Frunză e atent la mersul cailor. Ține hățurile strâns cu amândouă mâinile, până se răresc carele și drumul liber se așterne înainte printre livezile de fân.

Când se apropie de Vârtop, soarele se ascunde după dealul Goargășului. Umbra se lasă încet până în albia râului și cuprinde tot satul. Vine dela munte un aer rece cu miros de flori sălbatice.

Ulița largă abia mai cuprinde cârdurile de vite, care se întorc dela păscut și clopotele dela gâtul juncanilor aduc până în sat melodia văratică a muscelului.

In urmă, departe de praful scornit de vite pe șosea, vin dela lucru, cântând, pâlcuri de fete cu flori la pălărie și cu obrajii aprinși de căldura zilei.

Fetele înaintează încet în șiruri lungi, ținându-se de mijloc, cântând și potrivind pasul după tactul cântecului:

— Trage mândro și-mi ghicește,
Codrul de ce îngălbenește
Și voinicu' îmbătrânește?
— Codru e galben de vânt;
Voinicu-i bătrân de gând.

Vântul poartă melodia departe, până la hanul lui Frunză, unde se opresc caii din mers și bat cu piciorul în pământ, să iasă stăpâna dela tijghea și să le deschidă poarta.

Cronica literară

TUDOR CEAUR ALCAZ
(Drumul magic), volumul II, roman
de IONEL TEODOREANU

Critica literară a recunoscut calităţile scrisului d-lui Ionel Teodoreanu dar a subliniat şi cusurul excesului acestor calităţi. Valoarea prozei d-sale stă mai cu seamă în tensiunea şi voltajul ei liric, în nuanţarea înţelesurilor şi în verva imagistică şi metaforică de o prospeţimea exultantă,—mereu afirmate, strălucit afirmate cu fiecare carte nouă pe care o publică. Alături de acestea, şi cu toate acestea, talentul de a povesti, de a spune pur şi simplu, — însuşire esenţială romancierului.

Aparenta virtuozitate a prozei acestui scriitor, omniprezenţa lui stăruitoare în gândurile ca şi în vorbele fiecărui personaj, creiază între cititori şi lumea romanului, un personaj intermediar, absorbant şi totalizator: autorul însuşi. Dar mesajul cărţii se împuţinează prin această decantare, încât şi răsunetul pe care-l găseşte în sufletul cititorului nu este direct ci interpretat.

Ceea ce s'a numit inaderenţa personagiile literaturii teodoreniene la sensurile realităţii şi ale vieţii sociale, insularitatea existenţei lor adăpostită de ecourile lumii înconjurătoare, se explică prin climatul liric şi euforic pe care-l creiază magia verbală a scriitorului, stilul său, cu un cuvânt. Ele iubesc şi suferă, au îndoieli şi nelinişti dar cu o graţie poetică, cu o demnitate şi o pudoare în desvăluirea acestor sentimente, încât gesturile dragostei şi ale suferinţei, acelea chiar care individualizează omeneşte se prelungesc într'o perspectivă de simbol, idealizând — citiţi chiar: **irealizând** — orice încercare de a experimenta înţelesurile simple ale vieţii. Ni se pare de-o singularitate unică în literatura noastră, împrejurarea că experienţa artistică atât de cuprinzătoare a d-lui Ionel Teodoreanu nu poartă urmele contactului social, — căci nu putem socoti ca un act de prezenţă la preocupările epocii, unele aluzii dintr'o actualitate al cărei ecou poate surprinde în proza d-sale („epopeicele" Stukas) şi nici — mai ales — antisemitismul tardiv, — anecdotic şi avocăţesc, atunci când nu e simplu metaforic. E o constatare care explică „inactualitatea" pe planul psihologic a celor mai multe din plăsmuirile scriitorului, aerul lor desuet şi de familie în acelaş timp.

In primul volum al romanului **Tudor Ceaur Alcaz**, se părea că Nina Tomaş va isbuti să se emancipeze de acel stil sufletesc unitar pe care-l imprimă romancierul ficţiunilor sale. La un moment dat, autorul schiţa acolo o foarte isbutită autocritică, un fel de satiră a duhului propriu, medelenizant: în paginile dela sfârşitul cărţii, în care Nina încearcă să-l convingă pe Coca-Duduş să renunţe la iluziile pe care acesta, cu generozitatea închipuirii adolescentinei, şi le făcuse despre ea şi despre posibilitatea unei căsătorii între amândoi.

„Voi nu sunteţi contemporani cu actualitatea — îi spunea Nina—insula voastră, cu toate că are ceasornice şi calendar a suprimat timpul social, înlocuindu-l cu un timp psihologic specific ambianţei voastre". Am reţinut acest moment, ca pe cea mai pertinentă şi judicioasă critică ce s'a adus literaturii d-lui Teodoreanu. Nina Tomaş era o replică, un antidot pe care singur şi-l administra romancierul, dar ne temeam că numai pentru scurtă vreme, fiindcă din ultima scenă a romanului, în trenul care o îndepărta de Vorniceni despărţind-o de Coca-Duduş, bănuiam din mărturisirea smulsă ei de acesta, că şi Nina era iremediabil „medelenizată".

Am avut totuşi surprinderea deosebit de plăcută să constatăm, citind al doilea volum din **Tudor Ceaur Alcaz**, că temerea noastră era neîndreptăţită în ce o priveşte. In explicaţia ultimă şi definitivă (?) pe care o are cu Tudor, Nina Tomaş revine asupra scenei aceleia, invocând explicaţia foarte credibilă şi în acord cu sine însăşi, a cochetăriei feminine, care nu putea lăsa adolescentului îndrăgostit de odinioară, pe lângă tristeţea despărţirii, doar „amintirea unei predici". Este interesant de observat cum şi de astădată, în scena simetrică a explicării, din al doilea volum, revine sau răsună ca un leit-motiv, aceeaşi mustrare adusă de Nina lui Tudor Ceaur Alcaz, de a trăi „în timpul psihologic al Vornicenilor, dincolo de timpul social al epocii", — într'un răsfăţ narcisian care-i prelungea adolescenţa pe dinăuntrul bărbăţiei fizice, interzicându-i astfel maturizarea sufletească.

Prin rezistenţa psihologică la contagiunea lirismului medelenizant, Nina Tomaş adună în structura ei cea mai mare parte din substanţa epică a romanului, fiind incontestabil personagiul cel mai sigur pe propriile-i picioare, din toată cartea, — singura care aşteaptă — nu, care caută — şi altceva în viaţă decât perechea euforică. E dealtfel unicul personaj „antipatic" (exceptându-le pe acelea neariene) din romanul **Tudor Ceaur Alcaz**, personaj alungat din acel „**le meilleur des mondes possibles**" al complicităţii romancierului cu personagiile răsplătite prin harul preferinţei sale lirice.

Şi în acest roman, timpul psihologic al Vornicenilor se prelungeşte aluvionar în timpul social al epocii, dar într'un fel care departe de a însemna o întrepătrundere şi o fertilizare a unuia prin celălalt, contribue la o conturare şi mai hotărîtă a celui dintâi, prin rezistenţa faţă de celălalt.

„**Drumul magic**" — aşa se intitulează al doilea volum — isbuteşte să aclimatizeze felul de viaţă al Vornicenilor la Bucureşti. Dar ne îndoim că autorul a vroit să realizeze aşa ceva. Bucureştiul pe care-l descoperă sublocotenenţii rezervişti Tudor Ceaur Alcaz şi Petruş Dănescu este, psihologic vorbind, o colonie moldovenească, o insulă a specificului vornicenesc. Chiar decorul bucureştean folosit pentru punerea în scenă a romanului contribue la desăvârşirea impresiei de regăsire în trecutul amintirilor: „Totul era albastru şi suav în fum de lună. Copita cailor bătea sonor şi potolit pe o alee. Birja se opri la capătul ei. O casă cu etaj albea într'un afund de umbră, adormită ca o mânăstire după toacă. Parfumul de petunii o prelungea, tot albă, prin albastrul nopţii, ca un abur din cădelniţă.

Portiţa scârţâi încet, cântând şi ea în corul uşurel al greerilor".

Este deaceea foarte explicabil, că dinaintea unei privelişti atât de măestrit amintitoare, Tudor se uită fără să întrebe nimic „ca acel care aproape recunoaşte locuri niciodată întâlnite, mirat că sufletul nu s'apropia străin de casa albă...", etc. Dar nici Petruş Dănescu — notează autorul — „nu mai venea acasă ca odinioară". Prietenia cu Tudor Ceaur Alcaz avusese de efect o sensibilizare a lui la farmecul trecutului, graţie căreia reintrarea în casa părintească din Bucureşti, la întoarcerea depe zonă, se petrece nu în felul prozaic bucureştean, de a suna pur şi simplu la uşă, trezind pe toţi ai casei, „ca o telegramă urgentă", dar autentic moldoveneşte, căţărându-se în nucul de lângă fereastra deschisă a odăii în care dormea soră-sa, pentrucă văzuse în el o „amintire, şi în această amintire, drumul clipei".

Mai târziu, când Petruş o va cunoaşte pe Miruna, luându-se după ea pe stradă, fata aceasta va fi înfăţişată întâi prin câteva trăsături menite să înlăture orice confuzie posibilă cu privire la localizarea ei geografică. Adică: N'avea deloc tipicul tinerei bucureştene care acceptă aventura, provocând-o. Nu era nici fardată — tenul ei lăsase ca o aromă de măr în clipa amintirii lui Petruş, — nici cu unghiile lăcuite roş sau negru, nici nu era îmbrăcată agresiv. Amintea mai degrabă un gen de fată care s'ar putea numi fata bunicilor". Aţi ghicit, desigur, că era moldoveancă. Prezentarea ei printr'o succesiune de negaţii: **n'avea, nu era, nici** — implică un noli me tangere, un repudiu nerostit dar agresiv pânditor, împotriva încercării sau îndrăznelii de-a o asocia cumva, felului bucureştean. Intrarea Mirunei, ca logodnică a lui Petruş, în casa familiei Dănescu, desăvârşeşte complicitatea întru moldovenie şi insularizare a personagiilor proeminente din acest roman. Alec Dănescu şi Malvina — părinţii, — Oana şi Petruş—copiii, — Miruna, apariţiile episodice ale birjarului şi magistratului instructor, cu toţii îi fac lui Tudor Ceaur Alcaz o societate omagială. El este acidul care provoacă efervescenţa celorlalţi, prilejul din care decurg reacţiunile lor sufleteşti şi criteriul invocat spre a-şi măsura comportările. El stă la inceputul „drumul magic", dealungul căruia se vor întâlni şi se vor alege după afinităţi sufleteşti (**drumul magic** fiind în acelaş timp al **inimei**), personagiile cărţii.

Nu putem încheia înainte de semnalarea unui moment din cele mai interesante, pentrucă nu ne aducem aminte să mai fi întâlnit altul asemănător în proza d-lui Ionel Teodoreanu. E acela în care romancierul constată că Oana iubeşte: „Dumnezeule! Dar era atât de simplu! Il iubea pe Tudor Ceaur Alcaz". Cred că e întâia oară când acest lucru foarte poetic e spus într'o proză atât de sinceră. De când era îndrăgostită de Tudor, Oana ură „vorbele care acoperă". „Nu descoperea un singur cuvânt între toate ale lui — şi pe toate i le ţinea minte — care să fie clar: faţă de ea. Toate îi dădeau presimţiri, toate o împodobeau cu graţie, dar nici unul nu-i spunea direct, simplu: Te iubesc, Oana". E un lucru rar, ca un personaj din literatura d-lui Ionel Teodoreanu, o fată, şi încă o îndrăgostită, să afirme — dar nu numai atât, ci să simtă, să trăiască autentic — nevoia dramatică de a fi simplu şi de a spune simplu, în împrejurările decisive ale vieţii.

O scenă tot atât de remarcabilă, dar nu prin excepţionalitate ci, de astă dată pentru confirmarea manierei artistice a scriitorului, e aceea în care Oana primeşte dela Tudor, merele aduse de ei de la Vorniceni, aceasta păstrând mereu faţă de ea, echivocul crud al „vorbelor care acoperă":

„Oana se ridică, îşi strânse buzele cu dinţii pân la sânge, călcă peste durerea ei şi se apropiè cu mânile întinse, caşicum ar fi plutit.

Şi înainte de-a ajunge, toate merele se adunară roşii într'o vorbă de miracol:

— Ouă roşii, Tudor.

— Da. Hristos a înviat.

— Adevărat a înviat".

Aici se produce însă acel proces de transfigurare a concretului senzaţiilor prin înţeles simbolic, atât de caracteristic artei d-lui Ionel Teodoreanu. Suferinţa Oanei găseşte ca să se exprime, printr'o coincidenţă cu adevărat miraculoasă, tocmai vorbele care simbolizează jertfa supremă isvorîtă din cea mai mare iubire de oameni. Fără îndoială că numai intuiţia unui mare artist putea găsi această „vorbă de miracol" care să răscumpere printr'un înţeles sublim, tot ce e strident şi visceral impur — estetic vorbind — în suferinţă. Dar e un înţeles atât de frumos, că viaţa osteneşte să-l ajungă.

MIHAI NICULESCU

---

*) Editura „Cartea Românească", Bucureşti. 1941.

Intâcă FERICIRE

Innodând firul fericirii, sunt dator să înlătur o nedumerire. Spuneam în numărul trecut că „breviarul scurt" de istorie literară este semnat cu pseudonimele: C. Dan Pantazescu şi Mircea Streinul. De ce pseudonime, se vor fi întrebat cetitorii? Unii vor fi crezut că este vorba de cine ştie ce răutate din parte-mi iar alţii vor fi bănuit chiar, mai grav, că eu însumi nu ştiu că cei doi autori există în carne şi oase.

Nici unii nici alţii nu au avut însă dreptate să creadă ceea ce — bănuesc eu — au crezut.

Am vrut doar să spun că nu adevăraţii Mircea Streinul şi Dan Pantazescu sunt autorii îndrumătorului în Istoria Literară, că adevăraţii Mircea Streinul şi Dan Pantazescu trebuesc căutaţi în altă parte.

Nuvelele d-lui Mircea Streinul le-am gustat, de multe ori chiar, în paginile „Universului Literar" unde vom mai avea, fără îndoială, ocazia să le cetim. iar scrisul d-lui Dan Panazescu l-am apreciat nu odată în pagina doua a ziarelor noastre.

Avem aşadar cu totul altă părere despre domnii Streinul şi Pantazescu şi dacă am semnalat „perlele" istoriei literare pe care au întreprins-o — cu sincer entuziasm şi cu multă dragoste de literatură, recunoaştem — am făcut-o fiind convins că lăudându-i le-aş fi făcut un rău serviciu. aşa cum rău serviciu le-au făcut toţi acei (destul de numeroşi) cari, fără să fi cetit cartea, au primit-o cu tămâieri.

Nu lăudând o carte slabă se slujeşte literatura. Mai cu seamă atunci când. cum este cazul, autorii ar fi putut realiza cu mult mai mult.

Imi aduc aminte că acum câţiva ani m'am întâlnit cu d-nul Pantazescu în aceleaşi aprecieri cu privire la o carte de istorie literară.

Astăzi însă când domnia sa, în grabă şi fără specială pregătire, săvârşeşte aceleaşi greşeli, îi amintesc cele scrise de dumnealui atunci. Eu sunt pe aceeaşi poziţie.

D. Streinul, autorul unei proze de bună calitate, va reţine din această incursiune într'un domeniu strein că bunele intenţiuni nu sunt suficiente spre a scrie o istorie literară şi va mai reţine, poate, câteva învăţăminte asupra consumului de tămâie.

Şi pentrucă alte perle aşteaptă să fie înşiruite la această rubrică, îi părăsesc pe domnii Pantazescu şi Streinul al căror accident îl regret aşa cum, desigur, îl vor fi regretat şi dumnealor şi pentru cari aştept să pot consuma şi tămâie, nu numai otravă!

„FREZĂ IMPECABILĂ"

La marea Mică Publicitate a unui cotidian bucureştean, un tânăr face să apară acest mult promiţător anunţ (respectăm ortografia):

„Tânăr brunet grăsuţ simpatic freză impecabilă funcţionar îngrădat la armată, doresc căsătorie domnişoară, doamnă cu multă dotă. Oferte şi fotografii trimiteţi pe adresa: Vasilescu Petre, Paris 5, Bucureşti".

Am reprodus integral şi fidel anunţul d-lui Petrică Vasilescu (Paris 5, Loco) nu numai spre a-l servi pe această cale publicitară — din păcate mai puţin eficace decât aceea aleasă de d-sa prin marele organ — ci şi spre a oferi tinerelor doamne şi domnişoare („cu multă dotă") prilejul unei căsătorii fericite. Căci cum altfel decât fericită se poate numi o căsnicie în care soţul este brunet — deci temperamentos; simpatic—deci tovarăş ideal; cu freză impecabilă — deci îngrijit (eventual chiar bărbier); funcţionar — deci cu viitorul, prezentul şi trecutul asigurat; îngrădat la armată (poate chiar sergent) — deci capabil şi patriot. Mai presus de toate însă d. Petrişor Vasilescu se anunţă un tovarăş preţios prin faptul că e sincer. D. Petrică spune ritos că vrea „domnişoară, doamnă (aci d-sa a avut inspiraţia să preîntâmpine orice maliţiozitate aruncând o binevenită virgulă) cu multă dotă"

D. Petrişor (Paris 5, Bucureşti) ştie că „timpurile este grele" că o căsnicie întemeiată numai pe amor are toate şansele ca după faza mizerie să ajungă la desnodământul divorţ.

In consecinţă domnia-sa, deşi îngrădat în armată şi sigur de pensie, vrea ca şi jumătatea respectivă să aducă în căsnicie aportul material cuvenit. Şi, prudent fiind, d. Petrişor cere multă dotă, fiindcă de... poţi pentruca să ştii?... inflacţie, rezbel.... ferească 'Mnezeu!

Prudent, sincer, cu viitorul dinainte, grad în armată, grăsuţ, simpatic şi cu freză impecabilă, d. Petrică Vasilescu (Paris 5, Loco) este o partidă strălucită, tot atât de strălucită caşi freza d-sale impecabilă — dată desigur cu gomina Argentina — tot atât de strălucită ca şi luciul sărăciei pe care ceilalţi muritori, mai puţin grăsuţi şi mai puţin frezaţi, îl târâie în mizera existenţă casnică.

Cât de odios trebuie să ni se pară anunţul lipsit de sinceritate al unui „tânăr idealist" care caută „fată săracă, calităţi sufleteşti alese".

Admirând sinceritatea d-lui Petrică — al cărui chip, deşi nu-l cunoaştem, îl avem acum în faţă — grăsuţ, frezat, simpatic şi îngradat, îi urăm cât mai multă dotă şi o căsnicie lungă şi rodnică, alături de o soţie fidea; demnă de un tânăr ca domnia-sa.

Facă Cerul ca urările noastre să fie mult despăşite — mai cu seamă în domeniul zestrei.

POST SCRIPTUM...

In clipa închiderii ediţiei primim la gazetă anunţul unei candidate la mâna d-lui Petrică, pe care îl publicăm mai jos:

Tânără simpatică, înaltă, suflet ales, moşie, case raport, acţiuni. venit anual 34.785.630,50 lei, tovarăşă ideală, cunoscând pianul, vioara şi limba germană, şapte classe profesionale, coafură permanentă Jean et Costică furnizor al Curţii Regale, mamă ideală a patru copii calităţi excepţionale, singură la părinţi, proteză dentară dela Paris, doreşte căsătorie tânăr idealist, grăsuţ, simpatic, cu grad în armată, preferabil scutit de concentrare. îngrijit, păr bogat cu freză impecabilă, amator de muzică şi iubitor de copii. A se adresa prin Soc. Amicii Orbilor.

RADU A. STERESCU

Ni-s tineri, ageri anii

Ni-s tineri, ageri anii
Jertfelnici stăm în posturi
In mucede adăposturi
Trăim ca şobolanii.

Pământul ca o mumă,
Sau dornică amantă,
Ne'nfăşură în mantă
De lipicioasă humă.

Aproape — a bombei stâncă
Trosnind în iureş geme,
Cu schijele-anateme —
Pe groapa ta adâncă.

Dar fumul se topeşte
Şi fruntea ţi-o ridici,
Pe zările de-arnici
Victoria zâmbeşte.

Balada ta de pândă,
Mereu aceiaşi carte;
O groapă mai departe
Te duce la izbândă.

V. O. SPINENI

Meşterul Manole

La lucru, dragi prieteni, să pornim
Să ridicăm biserici minunate;
Din dorurile noastre fulgerate
Numai altare ştim să zămislim.

La ce-am mai sta de-acum să zăbovim
Aici la margini de singurătate,
Că doar ni-i scris: cu inimi sângerate,
Pe muntele Golgota să suim.

Să nu mai stăm, prieteni, că'n zadar
Cercăm să frângem gândurile'n noi
Şi să îngenunchiem lângă cuvinte...

Tovarăşi, frunţile acestea ca de var
Va trebui prin toamne şi prin ploi,
Să le urcăm pe piscuri... Inainte!

LUCIAN EMANDI

Cântec dintr'o noapte târzie

Undeva, departe, un clopot a bătut douăsprezece ore;

In noapte cad numai stropi de ploaie — melodii sonore —

Am fugit din mine lângă acel „undeva, departe",
Să simt vieaţa adevărată şi să-mi fie dor de moarte.

Când cântecul stropilor de ploaie
Se scurge sfios în odaie,
Simt cum descătuşarea mă pătrunde —
Susură stropii sunete rotunde.

Frate mai mare întru poezie şi vis,
Cântecul de acum nu poate fi scris!

Ii aud melodia numai în gânduri
Şi aş voi măcar acolo s'o prind,
Dar lunecă lin printre rânduri
Şi nu e nici rugă nici colind.

Uite, cum las tocul din mână,
Cântecul se 'ngână
Cu murmurul ploii, aproape, tot mai aproape
Şi are alintări de petale —
Parcă e altfel de poezie;
Il simt că nu-i nici vesel, nici de jale...
Cântecul acesta dintr'o noapte târzie
Ţi-l trimit dumitale.

RADU PATRAŞCANU

CANTECE NOUI

„COMENTARII în TEXT"

Dela bătrânul meşter Horaţiu încă, am învăţat că poesia îşi are şi ea legile şi tipicurile. El ne-a arătat în măsură de vers că fiecare sunet îşi are rostul său în poesie şi că adevăratul poet cunoaşte şi cultivă toate aceste reguli, dincolo de care e haosul şi prozaismul. După el au mai venit alţii, şi dela fiecare putem învăţa cu folos câte ceva nou. Mă gândesc de pildă la Boileau. Dela sine înţeles este, că orice poet îşi mai poate confecţiona şi el, legile şi tiparele în care va să-şi toarne armoniile, creind astfel mici universuri de perfecţiune, în care tălmăceşte. nu numai recile legi, ci şi procesul gestaţiei poetice, febrele şi halucinaţiile care vin ca o furtună şi se duc ca o nălucă... Aşa cugetam mai zilele trecute, într'o molcomă după-amiază de început de iarnă, când iată că îmi ajunge pe biurou teancul cu corespondenţă poetică. Lama cuţitului pătrunde plic după plic şi iată-mă ajuns la o poesie de nu mai puţin de douăzeci de strofe, căreia autorul a crezut de cuviinţă să-i adauge şi nişte comentarii de „artă poetică". Pentru a dovedi că gândul nostru mersese cu totul strâmb, ne vom lua îngăduiala de a cita savuroasele rânduri, întocmai:

„Inspirat într'o seară când luna abia îşi făcea apariţia între nouri, în timp ce picuri de ploaie cădeau peste decorul înverzit. Era o splendoare când luna lumină dinspre Est, ploaia ce cădea din nouri ce se întâlniseră deasupra satului meu. Dar după câtva timp, nourii au fugit şi au lăsat cerul plin de stele, pe când eu mă'ndreptam spre lacul satului nostru. Vă închipuiţi ce splendoare!

Pot să vă spun că în această poesie n'am putut să redau aşa de bine farmecul acelei seri, când îmi amintisem de iubirea mea pentru o fată".

Aşadar, autorul (pe care îl lăsăm anonim) ne descrie procesul sufletesc din care au luat naştere cele douăzeci de strofe ale sale; ne abţinem de a mai cita. Nu ştim dacă lectorii noştri vor fi sesizat cu toţii tonul care se degajă din pateticele mărturii de mai sus, dar ţinem să-i asigurăm că mostra aceasta nu e unica şi, desigur, nici cea mai caracteristică. Unul ne scrie că e meloman şi că din pasiunea aceasta se inspiră, cântă la mandolină şi ţiteră. Altul face introspecţie pe zece pagini, iar al treilea ne destăinueşte că e un mare poet plin de adâncimi imediie. Pur şi simplu. O, dacă producţiile care însoţesc aceste scrisori ar fi nu geniale, ci „publicabile", am lua parte cu bucurie la luptele interioare ale tuturor tinerilor poeţi, pe cari îi iubim şi-i aşteptăm zi de zi. Dar întotdeauna strofele acestea sunt seci şi găunoase, dosindu-se parcă în spatele bombasticismelor care — slavă Domnului — se află, oricând, la îndemâna primului venit...

Pare-se că „artele poetice" de dată foarte recentă s'au molipsit de tonul prea din cale afară de glumeţ al foilor de humor, pentrucă sunt şi şubrede şi ridicole. Cu dragă inimă am face abstracţie de ele, mai ales dacă în locul lor am găsi cel puţin un vers — dacă nu o strofă — care să fie indicaţia că acolo se sbate un poet şi că acolo e gauga plină de aurul de mâine. Sigur că paginile cu gânduri care aduc şi miez bun, sunt şi vor fi satisfacţii rare, aşa că nu mai este nevoe să adăugăm că pe acelea tot le mai aşteptăm, mâine, ca şi eri. Fie dar, ca rândurile noastre să meargă dela creer la inimă, aducând nu numai fugarul zâmbet al clipei, ci şi ora de meditaţie asupra unui suflet, pe cât de banal, pe atâta de grav.

Concluzia? Poetul autentic nu mai are nevoe de ea, pentrucă în adâncurile inimii lui, zace limpede şi eternă: Horaţiu, Boileau şi propriile lui nelinişti au dat rod bun. Dar pentrucă mai sunt şi alacolo e ganga plină de aurul ţii, nu putem încheia, înainte de a aminti că n'ar strica nimănui ca în locul risipei de „impresii", „expresii" şi „cuvinte", să se aşeze o calculată şi logică sgârcenie, care în artă se chiamă „măsură". Pentrucă nu întotdeauna poetul echivalează cu fiul risipitor.

Să tăcem deci, când poesia este numai versificaţie!

ŞTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Ştefan Baciu. Şi cuvintele de răspuns: **Em. Firs., I Tmr., I. Goga, I. I. Vint., Eugen En.**: Altele. Loreli, **M. Brez., Pamfil V. V., Melinte V. A., G. Mihu, Dănuţ V., D. Iord., I. Botez, C. Iord. Cucut., Nyk De L., N. Chir., Doru Codru. Aurelia Pr., Dragoş T.**: Nu. **L. Scr., Ion Robaia, I. O., Ion Car.**: Da. Bune mulţumiri. **Şt. A. D.**: Nu.

Şezătoare LITERARĂ la Braşov

de Adriana Nicoară

In Parcul Delavrancea-i Duminică perpetuă în ce priveşte taxiurile.

In consecinţă, mi-am transportat geamantanele cu a doua remorcă a unui arhiplin tramvai 15 ce mi-a ajutat s'ajung pe peronul gării de Nord, cu întârzierea necesară emoţiilor pe care le poate avea o călătoare sosită în gară, exact cu patru minute, înainte de plecarea acceleratului pentru Braşovul miraculos de rapidelor operaţii de apendicită.

Cum din cele patru minute nu rămăseseră decât două, ar fi fost mult prea greu s'ajung la cealaltă extremitate a peronului, aproape de locomotivă, unde cassierul avusese nefericita idee de a-mi fixa prin tichet, locul.

M'am urcat deci în vagonul lângă care ajunsesem în momentul când cadranul ceasului arăta ora scrisă cu cretă, pe tabla neagră aşezată'n faţa trenului. Şi, bombănită 'n gând sau cu glas tare de călătorii pe cari trecerea mea îi silea să-şi deplaseze geamantanele aşezate pe culuar, am pornit în expediţie spre capătul celalt al trenului. Dar în vagonul restaurant, o farfurie albă lângă alte trei umplute cu omletă pe spanac, m'a îndemnat să mă aşez la masă.

Atmosferei de restaurant din timpuri normale, nu i se potriveau spusele vis-à-vis-ului meu de masă, care povestea cu melancolie, doamnei de lângă mine, despre trecute călătorii pe Valea Prahovei, cu maşină proprie...

— Maşină care se-odihneşte acum în umbra garajului, replică doamna, ironică şi cred, oarecum amuzată de pretextul folosit, pentru a o anunţa că se află în faţa unui „domn şic" cu maşină la scară.

— „Din contră, preciză acesta, Horch-ul meu îşi măreşte rulajul pe front".

Alături de stăpânul „Horch-ului", un ofiţer italian mânca plictisit felul întâi al menu-ului...

Cum ştiu că-i plicticos să fii studiat pe când mănânci, de-un nou venit la masă, şi invers, mă'ntrebam în timp ce număram stâlpii de telegraf, la ce număr voiu ajunge în momentul când chelnerul se va 'ndura să-mi aducă mâncarea. La al şaptezecelea stâlp de telegraf mi-a sosit omleta pe spanac.

Poate că felurile de mâncare ce pot fi găsite în tren ar putea interesa în actualele timpuri dar las deoparte acest capitol gastronomic, socotind că-i mult mai interesant să vorbesc despre cei ce ocupau mesele vecine.

In altă ordine de idei, trebuie să mărturisesc că n'am înţeles pentru moment de ce vecina mea, cu ochii „en amande", se uita chiar în timpul mesei, atât de des în oglindă.

Nu mi-a fost greu să-mi dau singură explicaţia satisfăcătoare, deoarece la una din mesele din stânga, l-am recunoscut pe domnul avocat Ionel Teodoreanu. (N'am spus prea cunoscutul şi mult admiratul romancier, fiindcă am aflat că domniei-sale îi displac aceste adjective ostenite, nefolositoare reputaţiei sale).

Vecina mea, care-l cunoaşte, mă lămureşte: „se duc toţi la Braşov, la o şezătoare literară ce va fi mâine, la „Astra".

Infăţişarea romancierului „Medelenilor" e desigur cunoscută celor mai mulţi dintre cititorii acestei reviste, fiecare fiind posesorul, cel puţin al unui autograf pe una din cărţile celui mai citit dintre scriitorii noştri actuali. Fruntea pare poate ceva mai proeminentă şi mai liniştit dominatoare, iar privirile ochilor parcă vin mai de departe, din amintirile cari încep să se adune. Altfel, atât de firesc şi de armonios tânăr, încât stimulează şi dă parcă mai mult preţ tinereţii niţel nedumerite, dar măgulită în fond de atâta generoasă dăruire de sine a celor care-l înconjoară. Intre aceştia o remarc în primul rând pe Madeleine Andronescu, actriţă şi poetă în manuscris. Imi aduc aminte privind-o de aceste vorbe pe care le-am citit într'o carte sau poate mi le-a spus cineva: „Dacă gândurile mele ar putea avea în expresia lor

IONEL TEODOREANU

chipul şi graţia acestei femei cred că n'aş mai dori altceva". I le dedic spontan în gând, Madeleinei Andronescu.

Un alt comesean care mi-a fost prezentat şi pe care aveam să-l preţuiesc numaidecât cum se cuvine, este un domn, pe nume Marius Bardossy.

Până la Sinaia, datorită felului comunicativ al domnului Teodoreanu, toţi călătorii din vagon luaseră înfăţişarea unui grup de foşti colegi de liceu, cari se regăsesc cu plăcerea de a fi împreună, nestânjeniţi de amintirile supărătoare ale convenienţelor sociale. Cele de mai sus, fiind pecetluite cu câte un păhărel de cognac oferit cu dărnicie de d. Marius Bardossy, posesorul unui geamantan „magic" plin cu diverse trufandale despre care uitase că erau destinate părinţilor. Se ducea să-i vadă, înainte de a pleca pe zonă.

Acceleratul, ajunse în Braşov la ora prevăzută în mersul trenurilor (n'aşi putea spune anume care).

Cei câţiva cari am coborît pe peronul gării Braşov, am putut verifica numaidecât avantagiile dar şi riscurile notorietăţii. In atmosfera de suavă sensibilitate improvizată ad-hoc de efuziunile admirative ale grupului feminin, solidarizat în admiraţia unanimă a maestrului Medelenilor, o foarte autentică Doamnă Bovary braşoveană a rostit la un moment dat, cu glas dulce de violoncel, care impunea tăcere şi ascultare plină de reculegere, aceste cuvinte pline de tâlc, destinate anume maestrului: „Mehr Licht".

La acest hodoronc-tronc (deraiat subit de pe linia firescului) am citit pe chipul doamnei Madeleine Andronescu o reflexie pe care n'aş putea-o transcrie aci.

Nefiind o celebritate, am fost aşteptată în gară numai de doamna şi domnul inginer Păteanu, la care urma să fiu găzduită până a treia zi, când urma să mă prezint doctorului Câmpeanu, pentru operaţia de apendicită dela al cărei pretext, mi-a fost dat să aplaud, o foarte reuşită şezătoare literară.

A doua zi după amiază, refuzând amabila invitaţie a gazdelor mele, cari vroiau să mă ia la fabrica de vagoane „Astra" unde se inaugura o şcoală de ucenici, unică la noi, m'am îndreptat, ca majoritatea musafirilor nerecunoscători, spre locul unde urma să se ţină şezătoarea literară anunţată printr'o risipă de afişe ispititoare, răspândite pe străzile Braşovului.

Tot ce are mai ales ca intelectualitate Braşovul, putea fi văzut în acea sală de spectacol, în care nota pitorească era dată de adolescenţa emoţionată a elevelor şi elevilor liceelor din Braşov. (Toţi cititori entuziaşti ai caetului literar „Claviaturi", unde-i o mare mândrie să-ţi vezi semnătura, urmată de clasa şi liceul respectiv, ca o aluzie la eternitate, dedesubtul „celei mai frumoase" proze sau poezii apărută, dela Eminescu).

Printr'o împrejurare de preţioasă oportunitate, găsesc loc lângă doamna Căliman, care-mi prezintă cu multă însufleţire o încântătoare făptură feminină, a cărei faţă de-un oval perfect, e luminată de o privire senină. Nu-i pot reţine numele pentru moment, deoarece chiar atunci, domnul judecător

Gherghinescu-Vania, autorul cărţilor de poezie **„Amvonul de azur"** şi **„Privighetoarea oarbă"**, face cunoscut publicului lăudabila iniţiativă a tinerilor grupaţi în jurul revistei „Claviaturi", de-a pune la cale câte o şezătoare literară, de calitatea celei ce va urma...

Faţa cu privire senină îl aplaudă cu căldură. O aud spunându-i, când acesta vine în sală, venind lângă ea: „Transmite-i Madeleinei, că o aştept aici, după ce îşi va spune versurile".

Causeria domnului Ionel Teodoreanu e des întreruptă de aplauzele publicului cucerit, din care face parte (nu pot afirma dacă el însuşi „cucerit") şi domnul profesor Octav Şuluţiu, care-l ascultă cu urechea criticului exersat. Mi-e foarte greu, dacă nu chiar cu neputinţă, să comunic rezumativ şi cu alte vorbe decât acelea chiar ale conferenţiarului, cele spuse cu autoritatea şi farmecul convingător al domnului Ionel Teodoreanu, care trăeşte cu o incontestabilă sinceritate lucrurile pe care le spune.

In ropotul de aplauze care întovărăşeşte ieşirea din scenă a conferenţiarului, deschid programul ca să mă pregătesc sufleteşte pentru apariţia emoţionantă a doamnei Madeleine Andronescu.

Emoţionantă, pentru că poeziile pe care le-a spus şi felul cum le-a spus, nu se pot desprinde din farmecul de nedefinit al acestei poete, atât de

MADELEINE ANDRONESCU

personală şi la care-au fost sensibili toţi acei cari au putut-o asculta. Dialectica subtilă a unor simţiri care contrariază vârsta fizică a fost sugerată cu un joc al nuanţelor desăvârşit, în versuri ca acestea, a căror putere de sugestie e departe de a putea fi cuprinsă doar în expresia lor formală:

Parcă-s bunică de mult resemnată
Şi parcă ţin pe genunchi o nălucă de fată
Eu sunt aceasta, şi tot eu aceea de demult
Iată bunica, nepoata, eu spun şi tot eu ascult."

Aplauze imperative, cu accente foarte categorice, cari se transformă în adevărate somaţiuni: Madeleine Andronescu trebuie să revină şi revine. Incântarea continuă şi iarăşi aplauze.

In timp ce strigă bis, aplaudând încântată, observ că vecina mea cu privire senină poartă o verighetă, cum am mai văzut doar pe mâna bunicei mele. Regret odată mai mult, că nu i-am reţinut numele.

Urmează doamna Edda Togănel (acompaniată la pian de d-na Lia Busuioceanu), al cărui glas ar entusiasma chiar pe cel mai pretenţios critic muzical.

Intre timp Madeleine Andronescu tovarăşa mea de drum vine şi s'aşează lângă necunoscuta mea vecină. Mă surprinde că în locul banalelor complimente pe care obişnuiesc să şi le facă femeile între ele, îi spune: „Madeleine, ai recitat bine versurile"...

Doamna Andronescu recunoaşte în mine pe călătoarea căreia domnul Marius Bardossy i-a oferit o sticlă cu lavandă şi mă prezintă abia acum necunoscutei pe care-o admiram şi care aflu că-i Domniţa Gherghinescu. Numele nu-mi este necunoscut. Zâmbesc, gândindu-mă cât de rară-i coincidenţa de a semăna cu numele pe care-l porţi.

Insfârşit, cunosc şi eu o Domniţă ce-şi merită numele.

Acum, Lucian Valea, o tânără speranţă a poeziei noastre, deşi numai de şaptesprezece ani, entuziasmează sala.

Chiar şi severul critic literar Octav Şuluţiu surâde părinteşte îngăduitor poetului, care după anunţarea titlului ultimei poezii declamate, adaogă cu glas mic, numele muzei inspiratoare: ...„Elenei!".

Prezint felicitările mele şcolăriţei destinatare acestui buchet de versuri de o atât de autentică poezie.

Contribuţia „Poetului Bărăganului", Nichita Tomescu, încheie la ora şase şi jumătate această reuşită şezătoare.

La garderobă, în aşteptarea hainelor, o aud pe Madeleine Andronescu spunând unei necunoscute din grupul care-o înconjoară: „Când spun Braşov spun Vania Gherghinescu şi când spun Vania spun Domniţa. Prezenţa Domniţei îmi aduce aminte darurile de Crăciun dintr'o copilărie regăsită cu instantaneitatea unui „zis şi făcut" din basme. Ea e una din puţinele-mi prietene ce ştiu să-mi spună când e nevoie, exact cuvântul care-mi trebuie, ca să-mi mulţumească sufletul. Când miroşi mult un trandafir spui: Lăsaţi-mă, sunt în ţara mea. Aşa-i lângă Domniţa. Ea-i ca Daphné Adeane, o aromă care nu se aspiră, se trăeşte.

Camaraderia între ea şi un bărbat, sună franc. Nu mi-o pot închipui pe Domniţa între 5 şi 7.

Un grup de şcolăriţe se apropie, cerând autografe doamnei Andronescu. „Câţi ani aveţi?" întreabă poeta ce pare a fi foarte aproape de vârsta lor!".

„Şaisprezece ani".

„Da? zâmbesc ochii verzui ai Madelenei, dar asta-i vârsta la cari se cer autografe autorului „Uliţei Copilăriei"...

Una din profesoarele liceului sugerează alteia, că ar putea-o da de exemplu pe această artistă a Teatrului Naţional, care, deşi „actriţă" şi poetă, încă nu se fardează.

Intr'alt grup de şcolăriţe — ce par a fi într'a opta — domnul Teodoreanu, nu mai pridideşte cu autografele.

Ne despărţim cu păreri de rău de locul unor amintiri atât de frumoase. In drum spre casa amabilior mei amfitrioni revăd, într'o trăsură, pe Madeleine Andronescu şi pe fermecătoarea Domniţa Gherghinescu, întovărăşite de Vania.

Cum nu-i încă opt, privesc dela vila soţilor Păteanu, Braşovul luminat ca în timpuri normale, părând că face cu tifla camuflajului sub care se va posomorî peste jumătate de oră. Şi poate şi mie, fiindcă-mi fac mâine operaţie de apendicită.

Braşov, Noembrie 1941.

Filosoful Leibniz

La 14 Noembrie, s'au împlinit 225 de ani dela moartea celui mai fericit şi mai ataşat de lume şi vieaţă dintre filosofi. Cinstirea acestui eveniment ar trebui făcută cu toată pietatea şi înţelegerea cuvenite unei cugetări totdeauna suculentă. N'avem încă un studiu complet asupra acestui filosof. Intenţia lăudabilă a d-lui N. Bagdasar, harnicul şi însufleţitul redactor al „Revistei de Filosofie", de a tipări o serie de monografii filosofice, a rămas nerealizată, datorită greutăţilor prin care trece activitatea tipografică actuală. Nădăjduim că timpul îi va ajuta să-şi realizeze cândva această intenţie atât de fructuoasă pentru tânăra cugetare românească. Din partea noastră, mărturisim, dela început, că nu avem gândul unui studiu amănunţit asupra vieţii şi filosofiei lui Leibniz. Vom încerca aici, prezentarea lui Leibniz sub un aspect nu atât de suficient reliefat de istoria filosofiei: *semnificaţia lui Leibniz.*

Problema Leibniz se plasează între doi comentatori autorizaţi: Ernst Cassirer şi Karl Joël. Cel dintâi — kantian — ne prezintă un Leibniz preocupat de *principiile ştiinţei* a căror formulare metodică ar încerca-o dealungul întregei sale cugetări; cel de-al doilea — bergsonian — ne prezintă, la rândul său, un Leibniz preocupat de *principiile vieţii*, mai puţin metodist şi mai mult mânat spre sensuri. Cassirer îl vede pe Leibniz în planul Descartes-Kant; Joël — în planul Augustin-Bergson. Aşa dar: un botez întru kantianism sau bergsonism.

Din capul locului, evităm amândouă cheile, socotindu-le extremiste şi deformante. Şi evitarea nu poate fi făcută efectiv altfel, decât, dacă se recurge la o dublă structură: *structura Timpului şi a Omului.* Timpul filosofului era timpul unei noui Renaşteri a Spiritului. Leibniz trăia în două secole: secolul metodei clasice în descompunere şi secolul armonismului fatal conciliant. Aşa dar: secolul accentuării contrastelor şi secolul împăcărilor critice. Structura lui Leibniz era cea mai potrivită pentru această *mare trecere:* structura eclectică, printr'o critică afirmativă, de promovare.

Intr'adevăr, acest alintat al timpului său a fost în vieaţă şi cugetare cel mai strălucit eclectic, cel mai strălucit diplomat al vieţii şi cugetării. Un diplomat deschis, totdeauna afirmativ, sub aparenţa criticei severe. Ca „etern mijlocitor" (formula lui Joël ni se pare fericit aleasă), Leibniz a împăcat, pe rând, puternicile şi impresionantele contraste: universalismul şi individualismul; ştiinţa şi credinţa; catolicismul şi protestantismul; luteranismul şi reformismul; scolastica şi cartesianismul. A împăcat, într'un cuvânt, pe naturalistul extrem Democrit cu extremul idealist Platon.

Dându-şi seama, că sarcina era dificilă, Leibniz a adus cu sine tot ce se cerea unui astfel de cugetător: enciclopedismul său covârşitor de „uomo universale" al nouăi Renaşteri; un Leonardo da Vinci, reînviat cu tot ceea ce timpul făurise ulterior în perspective. Spiritul enciclopedic al lui Leibniz ar fi rămas, firesc, haotic, fără o subordonare metodică a cunoştinţelor. Matematicele i-au dat armura şi stringenţa logică: o matematică dusă la extrem chiar de Leibniz. In această privinţă, Wolff apare doar ca un epigon, ce n'a înţeles prea mult din sensul gândirii genialului profesor al Renaşterii noui. Cu o metodă mecanicistă, Leibniz transformă mecanicismul în dinamism şi organicism, lipsite de orice rigiditate intimă faţă de evoluţii ulterioare. Ar fi o greşală însă, dacă am privi pe Leibniz ca pe un *filosof al Vieţii, al intimităţii Vieţii.* Vieaţa, pentru el, *există* real numai *în afară:* e *Vieaţa Lumii.* Spiritul lui e exterior orientat şi ataşat. Il precupă Lumea, nu Vieaţa: „Weltanschauung" deci, nu „Lebensanschauung".

E adevărat că a pus multă fantazie în această concepţie. Hegel avea dreptate numind sistemul „armoniei prestabilite" un roman metafizic. Dar, ce măreaţă construcţie melodică a dat această fantazie... Universul lui Leibniz e o muzică, o muzică în care Bach se vede concurat şi completat pe planul Spiritului. *Melodia Spiritului* creată de Leibniz l-ar fi lăsat, cu siguranţă, impasibil pe bunul episcop Berkeley, aşa cum impasibili i-a lăsat pe Bossuet şi Pelisson. Niciodată, aceşti drept credincioşi n'ar fi ascultat şi simţit cadenţa de orgă a unei *lumi individualizate şi a unui individ cosmizat.* Niciodată, nu le-ar fi vorbit aşa de raţional Dumnezeul lor şi niciodată acest Dumnezeu al lor n'ar fi ascultat o melodie pe care să n'o fi compus El însuşi. Dumnezeul lui Leibniz, Dumnezeul pe care îl oferă el omenirii, veghează, ascultă, surâde satisfăcut, nu se încruntă apocaliptic. Cine dintre oameni ar fi realizat, oare, o mai mare armonie între Om şi Divinitate, fără să jicnească prestigiul acestor două realităţi pretinse în veşnic conflict? Nimeni altul, decât genialul diplomat al vieţii şi ideilor: Leibniz.

CONSTANTIN CALOTA

POEZIA ŞI VIEAŢA DE FIECARE ZI

Poezia este una din marile dăruiri date omului de Dumnezeu; este arcul de cer prin care el — necăjitul om — se poate lega de Dumnezeire...

Poezia este o mândrie, un blazon al omului, care — uneori — se identifică total cu rugăciunea, prin sculptarea ei în frumos...

Iată de ce trebuie respectată.

De ce trebuiesc înlăturate impurităţile care'n ultima vreme sunt tot mai prezente în versuri.

Nu ne erijăm în apărătorii poeziei. Şi nu facem asta dintr'un singur şi mare motiv. Şi, anume, poezia autentică n'are nevoie de avocaţi. Ea poate fi cel mult nerecunoscută la un moment dat în cursul anilor, — dar ce are face un an, zece sau şi mai mulţi faţă de veşnicia în care ea-şi dăltueşte — indiferent de voinţa omenească — versurile?

Intrată în contemporaneitate, în prezent, poezia nu se lasă 'n prada grijilor, patimilor şi pasiunilor oamenilor de rând. Poezia nu poate fi confundată cu cronica rimată — mai mult sau mai puţin umoristică — iar cei care fac, totuşi, această confuzie îşi semnează singuri excluderea din rândul celor aleşi... Indiferent dacă aceste versuri au succes, ele nu fac altceva decât să adauge material nou pentru poezie...

Nu m'aşi mira — după atâtea cetite — să'ntâlnesc în rânduri rimate — poate şi ritmate — nenorocirea poetului care nu găseşte gaz, varză pentru murat, cartofi... De altfel, socotelile familiale au şi început să forţeze versul. Intr'o plachetă — voit intitulată: Ortodoxie păgână, ceea ce pe limba noastră de toate zilele s'ar traduce: Dreapta învăţătură păgână, un poet, supărat pe mama domniei sale, îşi descarcă sufletul şi necazul în chiar prima-i pagină.

Reproducem în întregime această „poezie", intitulată: Mamă

„Mamă bună, mamă bună şi curată,
Liftă, noaptea când m'ai adunat
Ai ţipat împlecit'ndu-mi şerpii
Sufletului şi te-ai lepădat.
Mamă, vrăjitoare preacurată,
De ce oare nu te-ai sinucis?
Mama mea, când ai murit nebună,
Ca'ntr'o ocnă'n mine m'am închis.
Şi de-atuncea surp mereu sudalme
Peste tine, anii mei şi Dumnezei
Şi răsbat ades în mine însumi
Şi sugrum sub rime porumbei"

Nu ne interesează din ce motive autorul este atât de pornit pe mama domniei sale, de ce — dacă am înţeles, bine — încă dela naştere îşi înjură mama... dar ca poezie, aceste versuri alcătuiesc o regretabilă spovedanie — cu atât mai mult cu cât în alte poezii din această plachetă, domnia sa dă dovadă de remarcabile sinceriţăţi poetice care ne autorizâ a aştepta lucruri bune într'un viitor nu prea îndepărtat.

Incă odată, elementul eterogen poeziei trebue înlăturat.

Iată, războiul dela Răsărit a provocat — a inspirat — o seamă de poeţi şi mi-a fost dat să citesc minunate poezii iscălite, bunăoară, de d. V. Voiculescu şi de alţii — ceea ce nu a împiedicat ca ziarele şi publicaţiile periodice din ultima vreme să fie invadate cu „rapoarte rimate" asupra epopeei dela Est.

Aceste „rapoarte rimate" sunt departe de poezie — departe şi de sentimentul naţional pe care-l folosesc invocând doar pe Mihai Viteazul, Ştefan cel Mare, Voevozii... Trecerea Prutului... Basarabia... Bucovina... Trecerea Nistrului... Transnistria.

Fiindcă nu-i poezie când rimezi pe „veşnicul hotar" cu „comunistul barbar"—sau când „românul privea lin... spre cazematele liniei Stalin". Sau când spui că... „fetele ne făceau cu mâna pe bulevard triste" ori când văzând „tunurile noi", cineva răspunde: „Merg şi eu cu voi".

Poeţii nu trebuie să se grăbească.

— Cândva — când peste prezentul vifornic se vor întoarce doar amintirile, au să poată scrie şi despre Epopeea de astăzi pe care acum nu fac altceva decât doar s'o deservească.

Sunt prea puţini cei care pot să se desprindă din tumultul prezentului — să aibă întreaga lui perspectivă.

Asta a putut-o face Ion Barbu.

Nu de mult. Dar era Ion Barbu şi versurile lui le-a 'nscris direct în antologie, în istorie.

Poezia cere răbdare. Respect.

Şi, mai ales, tânărul poet dela care aşteptăm o adevărată înfruntare a veşniciei, trebuie să se supună acestei porunci.

EUGENIU V. HARALAMBIE

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

51-911

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

Biblioteca astra Sibiu Gr. I.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30,10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 51
SAMBATA 13 Decembrie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

NAȚIONAL ȘI ETERN-UMAN IN LITERATURA

de G. C. NICOLESCU

Pentru orice om nițel orientat în chestiunile de cultură e neîndoelnic că ideea națională, atât de actuală astăzi sub multe aspecte, nu este o descoperire a zilelor noastre. Chiar la noi, unde totdeauna ideile au sosit și au fost recepționate cu oarecare întârziere, sunt mai mult de o sută de ani de când problemele acestea au fost puse în chip răspicat ca o strictă necesitate în mai toate domeniile, în cele spirituale în primul rând. Pictura mai puțin, arhitectura, muzica și mai ales literatura în cel mai înalt grad făceau obiectul unor critice aspre și a unor deziderate calde în legătură cu imperativul național care, în chip firesc, rămâne totdeauna pe primul plan în orice conștiință cu legături în pământul de baștină. Reacțiunea împotriva elementelor eterogene a fost un fenomen normal din momentul în care spiritualitatea noastră își dorea manifestarea lui proprie; iar împingerea pe primul plan a factorilor caracteristici, a artei poporane sub toate aspectele ei în deosebi, nu voia să fie, prin lămurirea virtualităților artistice ce existau în anonimatul colectiv al neamului, decât o supremă dovadă, de ce puteau reprezenta figurile lui relevante. Concepția, de nuanță oarecum democratică, atât de demodată astăzi, după care națiunile, indiferent de mărimea, tradiția și așezarea lor geografică, sunt egal îndreptățite să participe prin contribuția elementelor lor caracteristice la realizarea acelui bun comun suprem care este cultura și civilizația omenirii, a făcut pe înaintașii noștri încă de mult să se străduiască, în vederea acestei colaborări pe larga scenă umană, la punerea în lumină tocmai o lucrurilor care ne individualizau și ne semnalizau cu o existență caracteristică în mozaicul de manifestări spirituale ale popoarelor.

Această tendință, dacă va fi avut în curba existenței sale suișuri și coborîșuri de interes, n'a fost însă niciun moment întreruptă în literatura românească. Ea era atât de puternică încât, cu mult înaintea noastră, chiar un partizan al artei descătușate de contingențele maternității, cum era Maiorescu, putea vorbi la un moment dat de anumite „figuri tipice din popor", de succesul unor scriitori români care „părăsind oarba imitare a concepțiunilor străine, s'au inspirat de viața proprie a poporului lor și ne-au înfățișat ceea ce este, ceea ce gândește și ceea ce simte Românul în partea cea mai aleasă a firii lui etnice". Și mai departe insista, aducând precizări noi: „Subiectul propriu al romanului este viața specific națională, și personanele principale trebue să fie tipurile unor clase întregi, mai ales a țăranului și a claselor de jos".

Este inutil să se mai adaoge aici părerile unor teoreticieni ai specificului național, cum au fost N. Iorga sau G. Ibrăileanu, care cereau insistent ca operele literare să cuprindă viață și suflet românesc, când un critic pentru care factorul artistic a rămas totdeauna precumpănitor, deasupra modelor și oportunismelor seducătoare, coborîndu-și ideile din Platon și Schopenhauer, făcea asemenea afirmații. Și dacă Maiorescu vorbește în textul citat de „tipurile unor clase întregi"—aici nu este o concesiune în sensul vederilor artei sociale, nici de dragul celor mulți, căci în concepția lui se alegeau anumite clase, „mai ales a țăranului", întru cât ele puteau reprezenta mai veridic și în ce avea mai caracteristic figurile tipice ale neamului, cu firea și înfățișarea lui. O năzuință firească, descinzând din aceste idealuri, a făcut urmărind înfățișarea caracteristicului neamului nostru în ce are el mai nealterat și mai propriu să se caute adesea în operele literare nu numai viața cu conflictele ei și sufletul uman veșnic zbuciumat, nu numai mediul înconjurător și pitorescul, nu numai tradițiile și concepțiile asupra vieții care ar diferenția acest popor de celelalte ale lumii, dar ceva mai mult și anume: tipul care să reprezinte în chip complet, în toate amănuntele psihologiei lui pe Român.

Incercând, din acest punct de vedere, o incursiune în literaturile lumii, constatăm, poate cu oarecare surprindere, că din marile figuri create existente: Prometeu, Oedip, Antigona, Ulise, Hamlet, Othello, Iago, Macbeth, Regele Lear, Julieta, Romeo, Harpagon, Grandet, Tasso, Faust, Julien Sorel, Manon, Marguerite Gautier, Werther, René, Ana Karenin, Levin, Natașa, Bazarov sau oricare alta, niciuna nu păstrează

(Urmare în pag. 3-a)

Fișier

O carte, am dori adesea să o trăim, însă viața ce scumpă ne-ar fi ea, uneori doar să o citim!... Și totuș, de unde isbucnește atâta farmec? Mai multe pagini, dintr'o materie a cărei fabricație n'are nimic poetic și miroase chiar urât, până își capătă forma finală, niște litere isvorîte din mașini nespus de complicate, și un meșter care-i dă viață, un meșter care face parte dintr'o **„rasă nefolositoare, ciudată și amorală"** (Fr. de Miomandre). Oare toamai un membru al „rasei" să facă această afirmație straniе și uneori nedreaptă?... Dar Francis de Miomandre nu s'a oprit niciodată într'o bibliotecă, n'a aspirat el parfumul îmbătător al volumelor, cari stau tăcute pe rafturi și totuși grăitoare? Nu și-a dat el seama că în afară de hârtia aceea, atât de banală, de literile cu forme atât de cunoscute, de scriitorul acela amoral și inutil, mai este un spirit care nu aparține nici scriitorului, nici atitorului? O rasă nefolositoare și ciudată? Poate, însă fără prezența ei, suportând uneori chiar împotriva rațiunii ciudățeniile, — suntem, desigur, în aceste momente prea lucizi, — cum ar mai lua naștere viața cea nouă, aceea pe care am dori să o trăim, citind, viața atât de frumoasă, fiindcă o putem trăi în câteva clipe, viața intensă, copleșitoare în care nu suntem eroul dar confidentul. „Confidentul unei cărți" pare ridicol ca definiție, dar reprezintă un înțeles real. Să suferim, dulce suferință, alături de suferința rândurilor: să ne regăsim.

Un prieten prea tânăr încă pentru a prețui farmecul regăsirii, îmi spunea, atunci când era abia în fața primelor lui cărți: „Imi pare rău, dar citesc lucruri pe cari eu le-am mai gândit și credeam că sunt descoperirile mele. Mă credeam, vei râde, mai deștept și cum văd că alții înaintea mea au mai gândit la fel. „Nu știu ce i-am răspuns. Mi se pare că i-am amintit un mic fragment:

Je me souviens
Des jours anciens
Et je pleure.

Plânsul, poate adesea fără lacrimi, numai inima plânge, acela doar este al cititorului. El este semnul că am trăit, urmând rândurile.

V. RUDEANU — Portret
(Sala „Universul")

Ce a gândit autorul, poate și noi am mai gândit. Dar lacrimile sunt numai ale noastre. Sunt lacrimile confidentului... iar un confident nu trebuie neapărat să afle lucruri noui, fiindcă atunci nu s'ar mai numi confident. A fi confident nu este numai un act de curiozitate. Cere și un sfat. Un sfat celui care ne solicită încrederea. Cărții care ne solicită încrederea, cartea care suntem noi, fiindcă o trăim, citind-o. Toate personagiile în noi sunt, nu numai confidentul. Acesta din urmă are dreptul de a rămâne împământenit în noi, după sfârșitul lecturii. Rămâne el, care a sfătuit, și care află răscolindu-și amintirile **„l'inflexion des voix chères qui se sont tues"**.

Și ce este mai agreabil decât a ne reaminti clipe frumoase, și chiar neplăcute, mult mai târziu, sub imboldul cald al cărții care ne cere confident...?

„O rasă nefolositoare, ciudată și amorală"! Francis de Miomandre a putut spune aceasta. Dar poate nu știe că unii i-au fost confidenți; i-au cerșit iluziile: **De quoi nous contentions nous? D'illusions n'est-il pas vrai? — Et jamais d'autre chose. (L'invasion de paradis).**

Și cartea lui câți au dorit să o trăiască, iar viața lor, doar să o citească...

DIMITRIE POPESCU

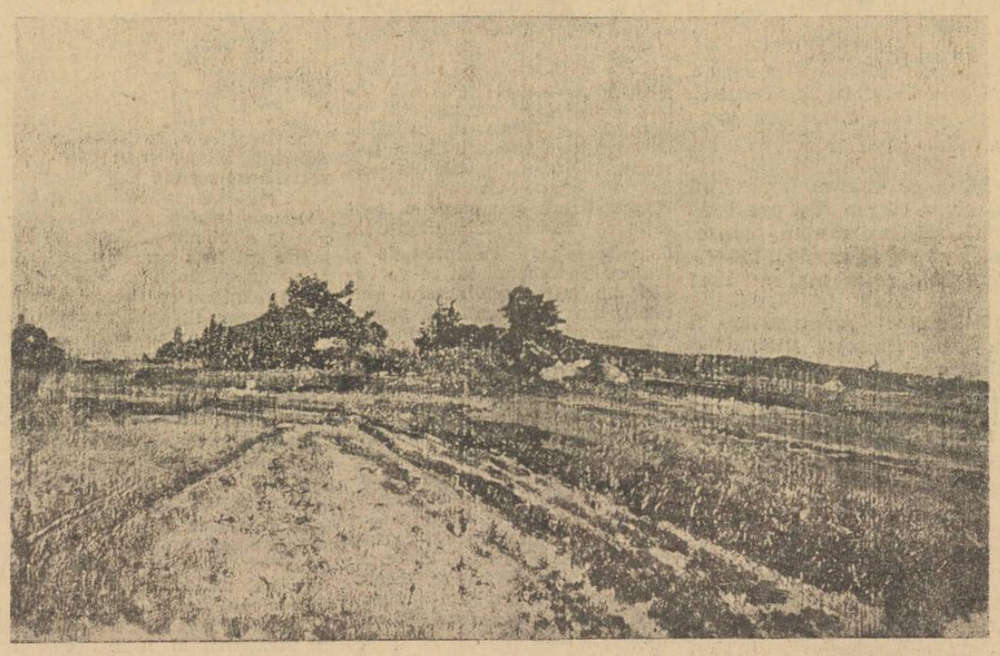

I. ANDREESCU — Drum de sat

In jurul Donnei Albe

de VLADIMIR DOGARU

Născut dintr'un tată cu apucături practice și dintr'o mamă cu preocupări religioase, Gib Mihăescu este o apariție singulară în literatura română. Scrisul său oscilează prea adesea între întuneric și lumină spre a nu ține seama de aceste două amănunte. Ca în romanele lui Dostoievski, cu care se aseamănă în proporții cuvenite, eroii lui se complac în mocirla vieții. Amintiți-vă de nopțile „unui student întârziat", de aventurile locotenentului Garaiac, de intrigile lui Mihail Aspru, de potlogăriile prințului Buzescu (fratele celui ucis în duel de Georges Radu Șerban), și veți obține gradul exact de promiscuitate în care trăesc personagiile sale.

Până la urmă însă, printr'un lent proces de epurație, vălul de întuneric se împrăștie. Din nou se revarsă lumina și din nou se resimt fiorii purității.

Analizând profund straturile sufletului, Gib Mihăescu ne-a dat, la un interval de un deceniu după Liviu Rebreanu, a doua mare serie de romane zguduitoare. Rusoaica, **Brațul Andromedei și mai ales** Donna Alba **îndreptățesc spusele noastre. E drept că multă și subtilă analiză se găsește și în** Intunecare **și în romanele Hortensiei Papadat-Bengescu și 'ntr'ale lui Ionel Teodoreanu cum și în scrisul atât de proustian al lui Camil Petrescu. Insă pentru niciunul din ei, oricât ar fi de profunzi în prezentarea eroilor, analiza nu constitue o preocupare permanentă. Cezar Petrescu aparține mai mult romanului social, Ionel Teodoreanu e apologistul adolescenței, iar Camil Petrescu, deși constant în scrutarea sufletului, e prea reflexiv, adică nu tocmai suficient de obiectiv. Singură Hortensia Papadat-Bengescu îndeplinește condiția de care vorbim. Dar și dânsa fiind femeie și analizând sufletul femenin nu depășește prea mult stadiul obișnuit al romanelor psihologice. Un Tolstoi, un Flaubert, un Liviu Rebreanu la noi, au înfățișat mai bine sufletul femenin decât cutare ori cutare scriitoare, cu toate că lucrurile ar părea să stea tocmai pe dos. Femeile văzute de femei sunt interesante; femeile văzute de bărbați devin atrăgătoare. Sub pana artiștilor de geniu ele capătă fiorii acelui farmec pe care îl au numai florile în razele soarelui și apele în luciul stelelor. Rusoaica lui Gib Mihăescu răscolește și fascinează mai mult ca oricare altă eroină de a Hortensiei Papadat Bengescu. Cu** Donna Alba, **unde pătrunderea psihologică și stilul adecvat unei asemeni dificile operații excelează, Gib Mihăescu se situează dintr'odată pe planul întâi al romanului de analiză. Nimeni n'a mai cercetat așa de bine sufletul femenin și nimeni n'a mai coborît atât de adânc în făgașurile ascunse ale subconștientului. Creații femenine găsim din belșug în literatura noastră, însă nicăeri ele nu formează centrul operelor respective ca la Gib Mihăescu. Costache Negruzzi ne-a dat pe Ruxandra, blânda soție a crudului Lăpușneanu, Odobescu pe bărbătoasa și vicleana Doamna Chiajna, Hajdeu pe Vidra, Duiliu Zamfirescu pe Sașa, Ionel Teodoreanu pe Olguța și Monica, Sadoveanu pe Vitoria Lipan, Cezar Petrescu pe Luminița, Liviu Rebreanu pe Ana, toate menite să reziste timpurilor. Prin puterea de prezentare, de reliefare și de adâncire, Donna Alba se ridică deasupra tuturor. Romanul lui Gib Mihăescu e astfel cea mai reușită operă de analiză psihologică. El stă alături de Madamme Bovary a lui Flaubert și de Anna Karenina lui Tolstoi, cele două capodopere de observare și surprindere a sufletului femenin.**

GIB MIHĂESCU

Și Flaubert și Tolstoi își privesc eroinele direct. Gib Mihăescu ne înfățișează pe Donna Alba prin prisma sufletească a lui Mihail Aspru. Ema Bovary iubește, însă niciunul, din cei doi amanți n'o înțeleg. Suferințele și până la urmă decăderea ei ne apare direct, fără niciun fel de intermediu. La fel și Anna Karenina iubește pe Vronski, pentru care își părăsește soțul și copilul, însă frumosul ofițer nu e la înălțimea jertfei sale. Cu o artă ce-i aparține, Tolstoi se ascunde total în spatele evenimentelor pe care le povestește. Gib Mihăescu folosește alt procedeu: al confesiunii personale. Din această cauză eroina lui este învăluită încontinuu de farmec. Firește, vrajă nu lipsește nici la Tolstoi, nici la Flaubert. Ceeace îl deosebește pe Gib Mihăescu de ei, o obsesie erotică, obsesie de care e cuprins Mihail Aspru și care, prin nu știu ce fel de contaminare, se exercită și asupra noastră. Figura Donnei Alba rămâne mereu sus, într'o zonă de strălucire, de unde ne ispitește prin frumusețea ei basmică. De multe ori, deși scrisul lui Gib Mihăescu este vădit realist, Donna Alba capătă un colorit fantastic: „Și abia atunci, frumoasa din basme pe care o găsisem dormind în pădurea fermecată, îmi reveni cu râsul ei fricos și satisfăcut de demult, cu mersu-i regesc, cu adâncurile de viață și teamă din ochii de culoare incertă și înegurați. Și toate nedumeririle, și toate întrebările și toate restriștile și desnădejdile pe care minutul trecerii ei pe dinainte-mi le lăsase cu atât amar de timp în suflet, izbucniră deodată în clocot și țâșniră cu furie

(Urmare în pag. 6-a)

Intâlniri

Altădată, oricât mă grăbeam să fiu cel dintâi, la întâlnire, ajungeam totuși mereu cu întârziere. Acum, stau de nu știu când, cu tocul extenuat de așteptare zadarnică, cu golul alb dinainte, al hârtiei. E atât de egal cu sine, atât de ostenitor și aton acest alb! Vorbele pâlpâie moale și mat ca molii, tânjind după înțelesuri, — dar prea e compactă noaptea și neîntâlnind nimic, cad mototol, cu foșnet stins de mătase putredă, sau numai presupus, de cenușă rece.

Asta ar fi literatura stării sufletești de la care plecasem: când te găsești — ba nu, ci dimpotrivă, când te pierzi parcă, iremediabil — desfrunzit și neajutorat, orfan (sau cum ar spune Eclesiastul), în fața nimicului, a neantului. Se poate închipui, desigur, plecând chiar dela neant, ca dela un pretext oarecare, un articol de revistă literară: din vorbă'n vorbă, și din vorbe în alte vorbe, fără să întâlnești nimic în drum, până la semnătură, care n'ar face atunci decât să întrerupă arbitrar șirul vorbelor, ca să-i urmeze alt șir de vorbe și altă semnătură, ș. a. m. d. Asta s'ar chema articolul unui articol de revistă, sau... *papara păpării.*

Procedeul îl cunoaștem amândoi, și dumneata și eu, Paul Lahovari. Unii îl practică de bună credință fiind, alții de nevoie. Et in Arcadia ego, *dar nu mă mândresc, ci dimpotrivă. L-a știut fără îndoială, chiar Pascal: „J'ai eu une idée mais je l'ai oubliée. J'écris au lieu que j'ai eu une idée et que je l'ai oubliée", — ceeace într'o românească sinceră s'ar traduce cam așa: „neavând ceva de spus, scriu atunci că n'am ce spune" — și să nu crezi că asta nu duce departe: la o carieră literară, sau chiar la o catedră în învățământul superior. Dar nu te sfătuiesc să încerci. Năzuințele noastre sunt cu mult mai restrânse. Cea mai modestă e aceea de a nu trișa, dându-ne drept ce nu suntem.*

Eu, de pildă, n'am să-ți vorbesc cumva despre ideile mele, fiindcă nu pot ști și n'am să știu vreo dată în ce măsură și nici la ce dată au fost ale altora.

Dar mă pot încumeta să numesc ale mele: catifelarea sau elasticitatea, aromele și nuanțele coloristice ori afective pe care gândurile altora, împletite cu acelea proprii, le-au dospit în vorbe, până când, una câte una, am învățat să le cunosc și să mă recunosc în fiecare din ele.

Ți-aduci aminte de o pagină celebră din „Evoluția creatoare", în care se face analiza ideii de neant, arătându-se că nu îi corespunde acestei idei un gol în mintea noastră, fiindcă gândul omenesc e fără întrerupere, mereu plin de el însuși? Am surprins în oglinda acelei pagini și la lumina înțelesului bergsonian, expresia clară a unor trăsături pe care propria mea experiență le presimțea, anticipându-le confuz. Dar la întâlnirea de care-ți vorbesc nu mă aștepta nimeni și nimic. Nici măcar ideea de neamt, prin care să mă pot libera de conținutul lui apăsător. Și în acest timp, — care încetase de a mai fi o unitate de măsură, nemai având ce măsura — vorbele pâlpâiau moale și mat, ca molii, tânjind după înțelesuri — dar prea compact era întunericul și neîntâlnind nimic, cădeau mototol, cu foșnet stins de mătase putredă, sau numai presupus, de cenușă rece.

M'am ferit de când mă știu, de literatura anumitor stări și înțelesuri, vreau să spun că nu îmi cultiv și nu caut cu dinadinsul: nici lirismul îmbătat de sine al elanului optimist, nici geamătul impur al desnădejdii. Știu, ca făptură a lui Dumnezeu, că sensul armoniei lăuntrice din care se hrănește nostalgia Paradisului pierdut și dorul de a-l regăsi încolțește pe sub toropeala posacă a urîtului de lume în care ne aruncă păcatul desnădejdii. Dar știind acest lucru și aducându-mi-l aminte, așteptarea mea începea să aibă un sens, devenea adică așteptare, *pregătire pentru ceva. Ceva care s'a și întâmplat, fiindcă, pe nesimțite, plantele vorbelor au început să freamăte și să crească văzând cu ochii (cu alți ochi), făcându-și semne și spunându-și înțelesuri pe care le prindem fără să știu cum, simțindu-le chiar aroma și o savoare particulară, deși fără să le miros sau să le gust.*

Am aflat atunci, că la întâlnire mă întâmpinase neantul, de care nu m'am putut mântui decât înconjurându-mă de plantele vorbelor și ale înțelesurilor pe care le-au rodit. Acum e o adevărată pădure — o „pădure de simboluri" dacă vrei — în care colorile, parfumele și sunetele își corespund. Până când Iasma va roade copacii unul câte unul și mă va ajunge din urmă, după care voi arunca oglinda fermecată și gresia fermecată, iar când Aceea, sorbind lacul și măcinând cremenea munților mă va ajunge iarăși din urmă și eu nu voi mai avea nimic de aruncat pentru ostenirea zelului Nesățioasei atunci... atâta pagubă. Alții se vor întâlni mai departe, cu vorbele și înțelesurile lor, cu neantul, etc.

* * *

MENALC

In Arcadia ceea unde curge din belșug zerul mediocrității și înflorește mătrăguna ignoranței, generația noastră, Menalc, nu voiește a orbăcăi.

Pentru noi, știi prea bine, pagina albă pe care stăm aplecați sub lampă e tot atât de îmbietoare, de stimulantă ca și plaiul de zăpadă necălcată ce te chiamă la un îmbătător și bărbătesc avânt. In clipa când trimetem câtorva mii de oameni, (dintre cari atâția poate ne sunt superiori) mesajul gândirii noastre, foaia aceasta, o știi, cântărește cât o placă de bronz și condeiul în mână îl simțim tăios ca o daltă.

Epigoni noi nu voim să fim că prea mulți au fost și sunt și azi, cari mâzgăliră tone de hârtie. Chiar am dori un nou Erostrat, să ne mântuească de tot acel balast al mediocrității. Nu voim să fim dintre cei ce nimic nu au a spune și nu ne place freamătul amăgitor al vorbelor desprinse din golul gândirii.

Noi scriem cu dârză străduință și fervoare; mâinile și haina ne sunt curate, ca și când dumneata, cetitorule, ai fi lângă noi și-ai ceti peste umărul nostru. Astfel nici o clipă nu uităm cât te prețuim, deși azi oamenii atât de puțin își împărtășesc iubire și stimă! Și gândul acesta e minunat de îndemnuri.

Noi știm că „timpul pare a dispreți tot ceeace scriem fără a ține seama de el" și că menirea noastră se împlinește cu sudori de sânge.

Cine spune, cine poate spune, că la întâlnirile noastre nu ne așteaptă nimeni și nimic? Că vocea noastră se mistue în neant? Desigur nu asta ai voit să insinuezi, Menalc?...

PAUL LAHOVARI

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL: „Marșul nupțial" de Henry Bataille

După ce Studioul Teatrului Național a reluat în această stagiune comedia lui Labiche „Pălăria florentină" — ea fiind prezentată pentru prima oară acum câțiva ani pe scena grădinei de vară, „Colos", de către o trupă de revistă, cu comicul Groner în fruntea acestuia — Teatrul Național prezintă de astădată drama lui Henry Bataille: „Marșul nupțial".

N'am scris nici-un cuvânt despre prezentarea lui Labiche pe scena Studioului preferând să trec cu vederea acest ultim (așa nădăjduiam) accident al actualei stagiuni.

Nu era neapărată nevoe de cuvintele noastre, pentru ca publicul să-și dea seama de calitatea inferioară a spectacolului.

De astădată, însă, ne vedem siliți să scrim câteva rânduri despre această ultimă descoperire a direcției Teatrului Național: „Marșul nupțial" de Henry Bataille.

Și cred că avem dreptate când ne întrebăm ce rost mai are în anul de grație una mie nouă sute patruzeci și unu, prezentarea modestei (și spunând aceasta suntem îngăduitori) și de treizeci de ani vârstnicei drame a lui Bataille.

Oare nu și-a dat nimeni seama că acest „Marș nupțial", fals de la prima până la ultima replică, nu mai are nimic comun cu vremurile în cari trăim?

Nu ne îndoim că drama frumoasei Grace de Plessans le-a impresionat, pe vremuri, pe doamnele cari, în așteptarea soților cari să le ducă la teatru, citeau și reciteau ciudatul roman al „Doamnei Bovarry.

Nu puteau remarca aceste conițe că suferințele nenorocitei Grace nu erau ale eroinei, ele fiind doar născocite de autor, pentrù a le impresiona pe dânsele.

In naivitatea lor, cumsecadele burgheze se recunoșteau în eroina lui Bataille și — fatal — piesa avea succes.

Era vremea când în locul discuțiilor la telefon se scriau scrisori de dragoste (cum recunoaște Francis de Croisset în cartea lui: „La Vie Parisienne au théâtre") și când amintirile sfinte se păstrau și nu se depuneau ca azi la Muntele de Pietate.

Eroinele acestor drame, pentru ca să fie pe placul conițelor din stal, preferau să se sinucidă în ritm de vals, iar tainele lor le păstrau cu sfințenie, nu pentrucă ar fi fost din cale-afară de discrete, ci pentru simplul motiv că nici autorul nu știa precis cari sunt aceste taine.

Sunt convins că dacă Bataille ar fi fost întrebat dece Grâce a fugit de acasă împreună cu mediocrul profesor de pian Claude Morillot, n'ar fi știut ce să răspundă.

La fel ne putem întreba dece nobilul domn Roger Lechatelier se îndrăgostește de Grâce.

La această întrebare, Bataille, într'un inexplicabil acces de sinceritate, ne răspunde în actul II: Domnul Roger Lechatelier, patronul și binefăcătorul lui Claude, găsește că n'ar strica o mică aventură cu soția subalternului său.

Dar, pentruca frumoasa Grâce să-l iubească și ea pe Roger, Bataille schimbă la un moment dat macazul și iată-l pe domnul Lechatelier în chip de înflăcărat și, totuși, nobil îndrăgostit.

Mă rog! Dacă așa a vrut Bataille! Nimeni nu poartă vre-o vină că piesa a fost pe gustul publicului de acum treizeci de ani.

Credem, însă, că vinovați sunt aceia cari readuc pe scenă această neverosimilă dramă.

Și mai vinovați sunt din pricina condițiilor în cari o prezintă. Fiindcă nu se poate contesta un lucru: s'a scontat un succes cu acest „Marș nupțial" al lui Bataille.

Au fost reunite pe afiș numele „cu priză la public", ale doamnelor Aura Buzescu și Elvira Godeanu și ale domnilor Valentineanu și Vraca.

Iar direcția de scenă a fost încredințată domnului Soare Z. Soare.

Deci, numai elemente cari să asigure sucesul unei piese. De astădată vom începe cu directorul de scenă, lăsându-i pe interpreți mai la urmă.

Ce-a făcut domnul Soare Z. Soare? Mai întâiu de toate, așa cum îi place dânsului, a amputat cu pasiune textul.

I-a răpit apoi piesei singurul ei merit: acela de document.

A găsit dânsul că face bine atunci când îi îmbracă pe străvechii eroi ai lui Bataille, în hainele vremurilor noastre.

Și cu atât mai lipsite de sens au părut bazaconiile tragice debitate de eroina îmbrăcată într'un taillor de ultima modă.

Prezentată în costumele vremei în care a fost scrisă, piesa ar fi putut da naștere la următoarea reflecție: „Ce să-i faci? Așa o fi fost pe vremuri!"

Așa însă, nu cred să fi fost spectator care să nu se fi întrebat: „Ce, naiba? Așa vorbim și suferim noi acum?"

Pe când eroii piesei sufereau de pomană pe scenă, din culise se putea auzi cunoscutul „șlagăr" al doamnei Liliana Delescu: „La Miami"!

S'a vorbit la un moment dat despre un ultim model de Mercedes.

Și astfel a crezut domnul Soare că a modernizat piesa lui Bataille.

Mai bine ar fi cerut să se mai revizuiască puțin textul traducerei (cine a avut proasta idee să scrie în program că traducerea este a domnului Ion Marin Sadoveanu?)

In cazul acesta s'ar fi putut ca finalul actului II, tragic în intenția autorului, să nu ne mai facă să ne gândim la frumosul cântec popular:

Unde-i mama să mă vadă?
Mamă, mamă,
Mama mea!

Și acesta este numai un exemplu dintr'o mie.

Dar să trecem, în schimb, la distribuție.

Și să ne înclinăm în fața doamnei Aura Buzescu, care în ciuda textului, a isbutit să fie convingătoare.

Am văzut-o anul trecut pe d-na Aura Buzescu în „Suflete în vâltoare". Acum, o vedem în „Marșul nupțial". O actriță mare nu este făcută numai pentru ca să salveze pisele proaste, ci și pentru ca să fie distribuită în roluri pe măsura talentului. Pe când un astfel de rol?

Doamna Elvira Godeanu a fost demnă și frumoasă.

Și, la urma urmei, îi dăm dreptate că a interesat-o mai mult superbul evantail de pene albe din actul III, decât pseudo-drama în care era amestecată.

Domnul Vraca, după eforturile depuse în rolul lui Hamlet, are ocazia, în acest nou rol, să se odihnească.

Domnul Valentineanu a făcut mai mult decât îi cerea rolul. Dintr'un om de nimic, a realizat un personaj simpatic și scuzabil.

D-nii Gingulescu, Dimitriu, Cassian, Motoc, Holban, C. Rădulescu, d-na Marcela Demetriad, câteva fete (Drăgușe, și atâta tot (acest atât poate fi cetit și fără virgulă ainte) au completat distribuția.

TRAIAN LALESCU

Măști și reflectoare
„Un leu și un zlot"
... examenul regisorului

De data aceasta suntem nevoiți să ne oprim notările despre scenotehnică, fiind atrași de cotidianul teatral care ne joacă o comedie amară. Ne întoarcem la teatraliștii noștri cari nesocotesc calitatea de om cum-secade a spectatorului nostru, și ne mulțumim ca în articolul de față să retrăim o „de-a v'ați ascuns" după un deget!... Căci nu putem numi altfel jocul oficialității care din anumite prevederi a lăsat să se ascundă înapoia unui deloc ofensiv afiș alb — obicinuit al avant-premierei de Duminică dela Teatrul Național, — un serios concurs regisoral, care totodată ne desvălue modalitatea recrutării noulor directori de scenă. Descoperim așa dar o culisă a direcției din Câmpineanu, care nu a găsit nimerit să dea spectatorilor și celor câțiva sinceri iubitori ai teatrului satisfacția binemeritată de a ști că **„un leu și-un zlot"**, actul lui D. R. Rosetti, este proba practică a d-lui **Mihail Zirra**, pentru ocuparea unei vacanțe regisorale. (Cerem iertare Direcțiunii Naționalului pentru această incursiune în activitatea sa pur oficială, care ne dă prilejul acestor rânduri revelatoare de altfel a rădăcinii răului care nu este decât o greșită întocmire a programului învățământului artistic-teatral).

Concursul acesta care este la început — mai are doi protagoniști dintre regisorii Naționalului, cari încă nu s'au produs: d-nii **Ion Iliescu** și **I. Diacu-Xenofon**, — nu ne pare decât lămuritor al pregătirii personalului tehnic al primei noastre scene.

Nu vroim să discutăm posibilitățile celor trei regisori, ci să înscriem aceste marginalii cu privire la selecționarea materialului dat concurenților, pentru a fi pus în scenă. Căci trebuie știut că posibilitățile celor trei regisori nu se vor descoperi decât în urma încercării lor pe un text deloc comod, cu accentuate îndrăzneli de montare, și dacă se poate, acțiunea piesei să reprezinte grafic o pronunțată sinusoidală. Credem că teatrul de avantgardă prin excelență poate constitui un serios examen pentru regisor dându-i putința valorificării celor mai felurite experiențe de regie modernă. Acest teatru cere directorului de scenă să facă schițe de decor, să-i dea coloritul, să-i alcătuiască un mixaj muzical și o gamă de efecte de lumină. Totul în granițele sinusoidalei: să nu trădeze acțiunea. Cât privește interpretarea, — aspirantului la direcție de scenă îi trebuiesc date pentru mânuire doar elemente tinere, care abia au ieșit de pe băncile Conservatorului. Actori cărora le trebuie o indicație de marcare a podium-ului, de mișcare sau de intonație și frazare. Priceperea lui se va vedea din împăcarea acestui material, din modelarea lui pentru creiarea unui ansamblu omogen.

Ca să ajungem la examenul d-lui Mihail Zirra trebuie să ne oprim mai întâiu la cele două manifestări regisorale dela începutul stagiunei trecute. Debutul în direcție de scenă al regisorilor **T. Teodorescu** și **Ion Georgescu**. Primul cu „Doui tineri din Verona" de W. Shakespeare iar al doilea cu „Un om ca toți oamenii" de Florin Scărlătescu. Le găsim semnificative tocmai prin realizarea din plin a punctelor pe care le-am arătat mai sus.

D. T. Teodorescu este singurul director de scenă tânăr care s'a dovedit în acea comedie (în ciuda cronicelor de atunci!) — că întrunește cerințele regiei moderne: scenograf și aranjator muzical de aleasă inspirație. Pe lângă tratarea nouă dată comediei lui Shakespeare — adaptarea textului pentru improvizație: comedia dell'arte, — a utilizat în distribuție numai actori tineri. Pentru noi, „Doui tineri din Verona" a fost un spectacol de artă și deci un reușit examen de regie.

D-lui Ion Georgescu i s'a dat în schimb o piesă românească puțin originală, și ca să fim mai precișii o categorisim, fără să greșim, între acelea zise **mozaic**. Trei acte lucrate în tehnici diferite: primul și al doilea ne-au plimbat dela Mușatescu la Ștefănescu și Gorki, iar al treilea... la Florin Scărlătescu, neîndeajuns realizat. Pe parcursul acestor trei acte d. Ion Georgescu a purtat un mănunchiu de actori tineri, transportându-i după cerința textului în atmosfere deosebite. Intr'un singur spectacol cu o sinusoidală în acțiune care poate înspământa pe actor și regisor, d. Georgescu a reușit să mențină un ritm și o gradare care fac cinste unui debut. De altfel d-sa nu s'a desmințit cu un al doilea spectacol, realizat în condițiuni mai puțin prielnice — la Teatrul Municipal: „Scampolo" de Dario Niccodemi.

Iată că de data aceasta, la cel de al treilea examen de regie, am asistat la un nesemnificativ pretext pentru „facerea" unui director de scenă. Nu știm care au fost intențiile direcției Naționalului când a propus **verificarea** d-lui Mihail Zirra, cu piesa lui D. R. Rosetti: „Un leu și-un zlot"!? Și ce l-a determinat pe d. Zirra să primească să iscălească regia unei piese care îi era dată sub titlul de probă pentru examen! Spunem **verificare** deoarece astă-vară numele d-sale l-am întâlnit pe afișul piesei „Adam și Eva". Or, onorata direcție, a avut prilejul **atunci** să-l cunoască pe directorul de scenă Mihail Zirra. Dacă d-sa nu a edificat prea mult pe cei cari îl căutau pentru scena Naționalului despre posibilitățile sale de regisor în piesa dela Teatrul „Regina Maria" — care neîndoelnic se prezenta cu un material mult mai pretențios! — ce rost mai are o **verificare** într'o piesă ca „Un leu și-un zlot", care nu descoperă decât înlănțuirea măestrită a unor situații de comic relativ? In ansamblul acestei piese **actorii cu meșteșug** dețin rolurile prime; **d-na Sonia Cluceru** și **d. N. Săvulescu**, și **d. I. Manu în astfel de teatru nu mai au trebuință de indicații scenice!** Personagiile din actul lui Rosetti intră în repertoriul de virtuozitate al celor trei actori. Poate că verificarea d-lui Zirra lua alt aspect cu o distribuție nouă.

Ne vedem siliți să dăm un răspuns întrebării spectatorilor: **la noi în țară unde se pregătesc directorii de scenă?** Căci presa a avut grijă să atribue fiecărui regisor român o școală sau o practică în streinătate. De cele mai multe ori însă tinerii noștri fac asistență pe lângă un director de scenă căutând să învețe abecedarul meseriei; dacă direcția unui teatru are încredere în priceperea vreunuia, singură ea îi poate croi un drum spre realizări mari.

...Pornește cu cei trei ani de Conservator ca să treacă prin filiera scenei: regisor care bate grupul și dă intrările figurației— până la director de scenă.

De ce nu se ia model în **ce-i mai frumos** programa învățământului teatral din alte țări, dacă noi nu avem oameni cari să o alcătuiască?

De ce tot ce-i mai viu, teatrul, în învățământul nostru e atât de oropsit?

...Să nu mai asistăm la spectacole de nepricepere în teatru!

Rândurile acestea nu sunt decât imaginea acestor spectacole de superficialitate — imagine întreazărită de un spectator care scrie cu dragoste despre teatru și oamenii lui.

N. ALEXANDRESCU-TOSCANI

Lacrimi pe fard

Cea mai frumoasă meserie încetează să mai fie frumoasă atunci când o faci ca să-ți câștigi pâinea. Și teatrul nu e o meserie. E un viciu deghizat în artă.

O singură condiție se cere actorului ca să aibe talent: să ne facă să credem ce spune!...

Teatrul din zilele noastre n'are burghezie. E bun și prost. Atât!...

Incă nu s'a născut cunoscătorul ce poate anticipa un succes: și totuș teatrul e plin de profeți mincinoși.

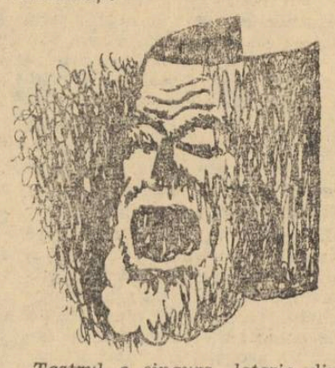

Teatrul e singura loterie din lume la care nu câștigă cel ce joacă.

Actorul ce nu s'a gândit, măcar odată în carieră, să se lase de teatru, nu poate fi socotit actor. Păcat că mai obosește afișele cu numele lui!...

Spectatori, voi iubiți pe unii din noi și disprețuiți pe alții. V'ați gândit vre-o dată că noi vă iubim pe toți?

Actorul bun intră repede în scenă și ese tot așa de repede, ca avarul ce-și ferește aurul de ochii lăcomiei. Prostul își etalează darnic sărăcia.

Primul succes te face fericit ca prima femeie și tot ca ea te înșeală

Nu te bucura, începătorule, când ți se spune că „ai talent"; atunci ți s'a pronunțat sentința de moarte... pe scândura scenei.

Numai un actor bun poate strica un rol. Prostul nu-l strică; se denunță.

Dacă ești bârfit, nu te supăra. Au găsit ceva bun la tine. N'am văzut pe nimeni dând cu pietre în salcâm!...

Mă bucur mai mult când mi se spune că am fost prost într'un rol. Imi rămâne consolarea că voi fi, cândva, bine!... Contrariu, ce-mi mai rămâne?

Talentul e singura valoare ce nu se poate măsura. N'am văzut talent mare, cum n'am văzut talent mic!...

De ce o fi botezat lumea munca actorului, joc?...

La înmormântarea unui militar, se dă ultimul salut prin focuri de armă.

De ce nu vă luați rămas bun și dela noi cu un ropot de aplauze?...

Pentru asta am trăit!...

Și, pe urmă, e singurul rol pe care-l jucăm cum trebuie *)

ROMEO LĂZĂRESCU

*) *Din volumul în pregătire: „Lacrimi pe fard".*

Cronica muzicală

CONCERTELE GEORGE ENESCU

Cu prezența maestrului Enescu, orice stagiune muzicală a noastră a putut fi o mare stagiune.

Iar anii, din fericire, rari, în care soarele muzicii românești nu răsărea pe plaiurile noastre, erau ani triști. ani secetoși.

Avem parte acum, de unul deosebit de mănos, în care, alăturându-și vrednici și talentați colaboratori, maestrul ne va readuce bucuriile fără seamăn ale muzicii, astfel cum el este lăsat de Dumnezeu să le împărtășească, în acea sală a „Ateneului" în care atâtea frunți pioase s'au plecat, ascultând revelările unice ale genialității lui.

A făcut până acum darul a două concerte. Dar sufletesc, dar spiritual, închinare în acelaș timp sfintelor nevoi ale celor încercați în marea luptă a neamului, operelor de ocrotire socială, „Crucei Roșii" române.

S'au înălțat, din acel amvon al luminii și al frumosului ce este estrada de unde grăește vioara maestrului, indescriptibilele accente ale unei arte a cărei taină i-a fost desvăluită, printr'o minune providențială pentru el și pentru noi toți. Veracini, Beethoven, Brahms, Fauré, au fost evocați din adâncul cel mai pur al expresiei lor adevărate.

Clipe de netulburată poezie, de nestânjenit sbor al cugetului s'au perindat printre mănunchiurile de fericiți strânși în cucernic pelerinaj în jurul blândului și binefăcătorului mare ales al exprimării românului prin muzică.

Și, suntem numai la începutul unui an „Enescu", pe care toți cei în care muzica poate găsi o cât de modestă vibrație, îl așteaptă ca pe o binecuvântare. Rândurile de față, care nu pot reprezenta îndrăsneala fără rost a unor comentarii, dar simpla și sincera destăinuire a ecoului resimțit în fața acestor minuni, îl vor urmări, și ele.

ORNELLA SANTOLIQUIDO

O artă pianistică particular de emoționantă este aceea a d-nei Ornella Santoliquido. In special prin aceea că, nu este edificată exclusiv pe iscusință științifică de meșteșug, pe metodă instrumentală, pe procedee, sisteme și laboriozități tehnice, ceeace adesea se întâlnește la atâția „abili" ai pianului de astăzi, ci adânc umanizată, metamorfozant trecută prin filtrul magic al generoaselor simțiri, al înăluitorului patetism, al veritabilelor transpuneri în marile frământări ale muzicii, care singure îi găsesc calea expresiei lăuntrice, expresiei genetice, expresiei adevărate, și de al căror privilegiu se bucură într'un chip cu totul aparte.

Recitalurile dela „Dalles" ale d-nei Ornella Santoliquido s'au putut situa de aceea printre cele mai cuprinzătoare, mai semnificative, mai elocvente și mai „bune conducătoare" de muzică pe care vreo pianistă le-a putut realiza, dealungul anilor noștri de concerte pe care am căutat să-i reflectăm în cronicile ce-am scris.

ROMEO ALEXANDRESCU

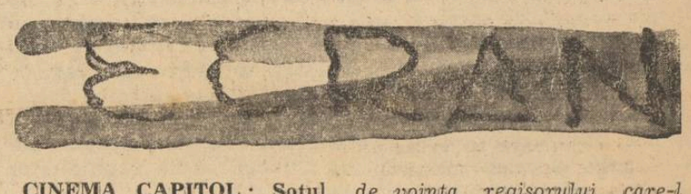

CINEMA CAPITOL: Soțul meu flirtează

Din cauza situației actuale nu mi-am putut permite luxul de a cunoaște în adâncime intențiile domnilor de peste Ocean asupra inovației filmelor polițiste buffe.

E deajuns că în decurs de doi ani ne-au apărut câteva filme în care situațiile palpitante de detectivism autentic se îmbinau cu grotescul comicului celui mai desăvârșit. Pentru o reîmprospătare a memoriei cinefililor noștri, reamintesc

„Pisica și Canarul" cu Paulette Godard și Bob Hope și cu aceiași protagoniști „Fantome". Și acum, „Soțul meu flirtează".

Cu toate că, judecând după titlu și din primele scene ale filmului, s'ar părea că eroul principal, întruchipat perfect de Franchot Tone, ar trebui să zăpăcească o serie întreagă de fățuri femenine, e totuși târît de voința regisorului care-l prețuiește cum se cuvine, — într'o afaceree cu doi morți, un comisar de poliție și un gangster. Și, natural, o femeie geloasă în afară de soția legitimă — hors concours.

Bineînțeles, jumătate din distribuție este bănuită ca făptașe a crimei.

Cel mai puțin vinovat e (ați ghicit) asasinul — de fapt singurul din tot filmul care încearcă să flirteze.

Nu putem termina decât c'un aviz destinat doamnelor: Incredeți-vă în bărbați.

Când pin târziu acasă sau când au o urmă de pudră pe reverul hainei — nu-i motiv de neliniște și nici de divorț.

N'au făcut altceva decât să rezolve probleme detective.

Filmul prezentat de cinematograful Capitol vă va convinge.

ADRIANA NICOARA

Teatrul Național din Iași

Stagiunea s'a deschis la 1 Noembrie — întârzierea datorindu-se faptului că o bună parte din personal era mobilizat — cu „MOMENTE", de I. L. Caragiale, rolurile principale fiind interpretate de N. Meicu, N. Șubă, Remus Ionașcu și C. Ramadan.

Prima premieră a stagiunei a fost „Cuibul Coțofenelor", admirabila farsă a cunoscutului scriitor german Kotzebue, reprezentată în traducerea și punerea în scenă a d-lui Niculae Massim, cu d-nele Gina Sandry, Anny Bardeschi, Marioara Davidoglu și Petronela Popescu și d-nii N. Meicu, D. Hagiac, N. Șubă, R. Ionașcu, C. Stănescu. Comedia lui Kotzebue a cunoscut un frumos succes de public.

A urmat reprezentarea piesei pentru copii și tineret, în regia d-lui C. Ramadan, care a prilejuit frumoase realizări d-nei Any Braeschy și d-lui C. Sava și un debut plin de bune făgăduinți d-șoarei Otilia Ghiulea.

Dar succesul acestei stagiuni a fost „Femeia îndărătnică" de Shakespeare. Iată ce spun cronicarii dramatici ai celor două ziare locale: „Moldova" și „Prutul":

In „Moldova", d. Grigore Scorpan scrie:

„Premiera comediei „Femeia îndărătnică", așa cum a știut să o realizeze d. N. Massim, înseamnă definitiva consacrare a unui director de scenă, dela care așteptăm numai spectacole de primul rang".

Iar în „Prutul", d. N. I. Popa: „Femeia îndărătnică", piesă de mare repertoriu, a însemnat desigur cel mai mare succes al stagiunei actuale. D. N. Massim, care a avut sarcina grea a punerii spectacolului în scenă, a isbutit o realizare desăvârșită, vrednică de laude neprecupețite, iar actorii ieșeni, într'un joc omogen și disciplinat, bine orientat în tradiția shakesperiană, s'au încadrat minunat în ansamblul spectacolului, dându-i o viață intensă".

Desăvârșite creații au în rolurile principale: Aurel Ghițescu, Gică Popovici, C. Cadeschi, D. Hagiac, I. Lascăr, R. Ionașcu și N. Șubă. D-nele Margareta Baciu, Petronela Popescu și Eug. Protopopescu.

Rolul Katharinei a fost dublat cu succes de d-ra Athena Marcopol.

Viitoarele premiere:

„Fiica lui Iorio" de D'Annunzio în regia d-lui F. de Crucciato, cu T. Călin; El. Chiosa, Angela Luncescu, Aurel Ghițescu și Gică Popovici.

Un spectacol compus din 3 piese într'un act: „Act venețian" de Camil Petrescu; „Joc primejdios" de Lucreția Petrescu și „Patenta" de L. Pirandello, în regia d-lui N. Massim și ultima premieră din prima parte a stagiunii: „Doi sergenți".

† A murit și Ion A. Bucur

Cu ultimele pâlpâiri ale acestei toamne târzii, a murit încă un poet. E destul de banal să spui că în fiecare toamnă mai cade încă unul dintre noi și mai ales e trist. Vine un vânt de dincolo de cuvinte și printre frunze se scutură și suflete.

Poetul Ion A. Bucur a murit și el. Nu l-am cunoscut, pentrucă boala îl rodea încă mai de mult, nelăsându-l să coboare între oameni. L-am auzit numai odată vocea la telefon, venind pe fir ca o umbră de voce. Intreba, parcă-mi-se, de niște corecturi ale cărții sale. „La maluri de liniști", care se tipărea la „Universul literar" și pe care a corectat-o în febre, țintuit de un pat de spital, undeva prin București.

Cartea a apărut și a fost o revelație, un poet original se înălța între file. Apoi a trecut timp și valurile lumii au vrut să-i pierdem urma cu totul. Poate că se refăcea, undeva în munți...

Dar ieri, același telefon ne-a adus vestea că Ion A. Bucur a murit. Departe, în Italia, sub cerul lui Horațiu și al lui Papini, unde „un grup de binevoitori" îl trimisese să se caute. Nu știm când a murit și nici cum. A fost îngropat la Roma, la câteva mii de kilometri de țara pe care bănuim că a visat-o în ultimele sale febre. A ajuns acum, „la maluri de liniști".

Infrățindu-și, oarecum, ultimele sbateri ale destinului cu acelea ale marelui Bălcescu, poetul Ion A. Bucur rămâne printre noi ca un țipăt dar și ca o tăcere.

Odihnească în pace în pământul latin care s'a închis, implacabil, deasupră-i!

— b. —

MULT AȘTEPTATUL
ALMANAH AL ZIARULUI UNIVERSUL PE ANUL 1942
cu variate și alese colaborări de literatură, artă, știință, un mare număr de pagini distractive, cu reproduceri după tablourile celor mai de seamă pictori români, o operă minunată a artei grafice
A INCEPUT SĂ FIE DISTRIBUIT
REȚINEȚI-L DIN TIMP LA CHIOȘCARII DVS.

Note germane

S'A FĂCUT ŞI SE FACE, DESEORI, OBIECŢIUNEA

că poeţii şi, îndeobşte, scriitorii germani cultivă mai puţin forma, înclinând în schimb, înspre o prea complexă etalare a fondului operei lor.

Cei ce judecă astfel se gândesc, în prima linie, la literatura franceză.

Adevărul este însă *halb Mär, halb mehr* (jumătate basm, jumătate mai mult).

Scriitorul german iubeşte într'adevăr fondul, — şi, deseori, fondul complex. Forma vidă nu-l atrage în măsura în care atrage pe toţi meridionalii. Dar nici amorfă nu este creaţiunea poetului sau prozatorului german. Dimpotrivă: un instinct special pare a guverna toate elevaţiunile artelor germane. Instinctul de a ridica şi detalia, de a statua şi ornamenta simbolic toate spaţiile „catedralei" începute. Au, într'adevăr, ceva de *catedrală gotică* piesele de teatru şi romanele nemţeşti. Cel puţin această impresie ţi-o lasă când ieşi din codrul lor de coloane şi arcade, absidii şi portaluri, statui şi vitralii.

In afară de acestea, sufletul meridionalului propriu zis, suflet de care suntem aproape, se simte oarecum stânjenit şi încurcat în faţa operei de artă caracteristică spiritului septentrional germanic.

Richard Dehmel

Totuşi germanicii îşi pun problema formei când păşesc la realizarea unui proect.

Şi-o pun chiar cu un lux de amănunte la cari niciodată nu s'ar gândi scriitorul nostru.

Ba mai mult, scriitorii şi poeţii germani, vechi şi contemporani, au pornit, deobiceiu, dela un credeu dela care nu s'au abătut niciodată sau cu greu în timpul carierei literare.

Critica literară a avut, din acest punct de vedere, mult mai multe posibilităţi de catalogare de cum o are la noi spre exemplu. Cititorul poate înţelege şi ironic această aserţiune, — dacă vrea bineînţeles.

E clar că astfel de atitudini critice faţă de propria lor operă în stadiul elaborării au putut duce la lansarea unor artificii geniale, cum sunt ritmurile libere ale unui Arno Holz spre exemplu, sau la artificii pur şi simplu cum sunt poemele celor mai radicali expresionişti.

Cu greu însă ar putea cineva învinui pe un scriitor german de valoare că nu i-ar păsa de forma creaţiunii sale.

IATĂ, DE PILDĂ, RICHARD DEHMEL,

personalitate de mare prestigiu în lirica germană modernă, e unul dintre poeţii pe cari i-a preocupat serios problema fundamentării critice a versului său. Dehmel îşi dădu seama că arta adevărată se refuză clişeelor propovăduite de bisericuţe cu idoli şi manifeste.

După convingerea-i cea mai intimă artistul şi, în speţă, poetul adevărat trebue să fie liber de orice îngrădire programatică. Nici chiar doctrina „artei pentru artă" nu i se pare altceva decât etichetă caducă pentru un cerc închis de oameni fără înţelegere pentru marile drumuri ale vieţii. „Arta pentru artă" e, pentru Dehmel, semnul distinctiv al unei vremi plină de parveniţi pretenţioşi cari aveau absolută nevoie de zidul izolator dintre ei şi lume. Aceşti artişti pentru artă şi nicidecum artişti pentru cei însetaţi de artă adevărată, neimaiputând îndeplini funcţia de poeţi ai poporului lor, aşa cum şi-o îndeplinise, de exemplu, Homer sau creatorul Cântării Cântărilor, nu-şi puteau justifica existenţa decât printr'un dispreţ suveran şi cu atâta mai arbitrar faţă de laicii din afara castei.

Dehmel a mai constatat că prăpastia astfel ivită între poet şi cetitorul naiv şi de bună credinţă, deci cinstit nu numai literarmente ci şi literalmente, a adus tot felul de nenorociri în câmpul literelor. Marii maeştri ai versului, în loc să coboare cu dragoste în mijlocul bunului vulg doritor de lumină, l-au acoperit cu desconsiderarea lor absolută, cerându-i în schimb o totală şi oarbă admiraţie.

Nu trebuie să căutăm prea departe în propriul nostru trecut literar (precum nu va trebui să aşteptăm prea mult apropiatul viitor), ca să întâlnim asemenea divorţuri, întentate de artişti orgolioşi şi mărginiţi propriului lor cetitor.

Dehmel cerea, deci, ca poetul să coboare între cei ce au nevoie de arta lui. Intre cei cari simt la fel dar nu se pot exprima la fel de bine. Intre cei ale căror sentimente aşteaptă să fie înobilate de către artist. Totul ce e sau tinde să fie josnic, totul nu adaugă măcar o scânteie de lumină roditoare conştiinţei omeneşti, trebuie eliminat din opera de artă. Dacă sunt admise unele impurităţi, ele pot fi admisibile numai în măsura în care metalul nobil are nevoie de celelalte elemente ca să apară în deplina lui strălucire.

Inainte de toate însă, arta trebuie să fie umană.

S'ar părea că Dehmel luptă pentru un raţionalism unilateral luând astfel de poziţii faţă de ceeace „trebuie" să fie arta. Ori,

Gottfried Keller

chiar el se apără de o atare suspiciune. „Sunt, ca să mă exprim filosoficeşte, deopotrivă de realist şi de idealist; — sau, psihologiceşte: sensualist şi spiritualist; — sau, fiziologiceşte: empirist şi metafizician; — sau, în fine, esteticeşte: deopotrivă de naturalist şi simbolist. Aceste contrarietăţi spun, în fond, unul şi acelaş lucru. Ele nu sunt contrarietăţi cari să se excludă, ci una o completează pe cealaltă punând-o în deplină lumină".

De fapt aşa şi este. Arta mare nu cunoaşte jaloane şi limite doctrinare, ci se manifestă, ca şi viaţa, în planuri multiforme şi în direcţii plurivoce, iar acestea în orice operă vie şi viabilă.

Asupra lui Richard Dehmel vom reveni.

GOTTFRIED KELLER

este elveţian, dar unul dintre aceia cari au contribuit mult la gloria literaturii germane. Numele lui va figura, totdeauna, cu cinste alături de Notker der Stammler, Ekkehard, Hadlaub, Boner, Nikolaus Manuel, Bodmer, Haller, Gessner, Gotthelf şi Meyer, **toţi cetăţeni ai Elveţiei libere şi toţi ctitori şi continuatori ai celei mai bune literaturi în limba germană.**

Keller s'a născut în Zürich, la 19 Iulie 1819 şi a murit, în oraşul său natal, la 16 Iulie 1890. El aparţine deci trecutului foarte ce **îndepărtat pentru zbuciumatele noastre vremuri. Nu tot aşa opera lui.**

Der grüne Heinrich, Die Leute von Seldwyla, Das Sinngedicht, Sieben Legenden şi Züricher Novellen sunt azi mai citite ca oricând. Fiindcă arată drumuri pe cari de mult le-am uitat şi fiindcă te limpezeşte şi-ţi dă puteri să crezi în revenirea unei ordini izbăvitoare şi drepte.

Dar Keller cere cetitori serioşi cu lecturile lor şi cu ei înşişi.

Faptul că în ultimul timp au apărut atâtea ediţii noui din romanele şi nuvelele sale, dovedeşte că acest clasic **a rămas, ca autor, totdeauna aproape de inima poporului german. Iar faptul că scriitorii nemţi cei mai de seamă ai zilelor noastre recunosc într'ânsul pe unul dintre marii lor maiştri, dovedeşte că Gottfried Keller, învingând criza care l-a zbuciumat profund, (voia să se facă pictor), şi-a luat foarte în serios înalta meserie de romancier şi nuvelist, evitând cu conştiinţă călită arabescul frazei încărcate şi urmărind, fără grabă şi cu dârză răbdare, desăvârşirea puţin obicinuitului dar cu care l-a înzestrat Dumnezeu.**

TRAIAN CHELARIU

Glosse despre arta modernă

CUBISMUL

I.

Tendinţa de a trata natura ca pe un câmp de experienţe, înlăuntrul căruia nici o stricteţe legală nu se face simţită, este proprie omului celui de al XX-lea veac. Rupând brutal legătura acţiunii cu condiţia ei, raportul artei cu tradiţia, toate monstruozităţile par normale în acest domeniu redus la an-organizarea dinainte de creaţia lumii. Incercarea de a nesocoti total ordinea introdusă de spirit în lucruri, provine din aceeaşi religie a materiei care promovează excesele cantitative ale erei acesteia materialiste. Noul *„mal du siècle"* este exprimat pregnant prin arta *cubistă*.

Acest curent, interpretat întâi ca un efort eroic de redresare a viziunii plastice depe planul ebrietăţilor impresioniste de senzaţii incoherente, s'a dovedit cu timpul a nu fi decât mult mai puţin: un geometric grosolan prim impuls de reacţie imediată, faţă de o formă de expresie al cărei conţinut psihic era în decalaj cu sensibilitatea modernă. Departe de a considera *orice* încercare de acest gen, mai mult sau mai puţin înrudită cu cubismul, drept o decadenţă *ipso facto*, departe de a vedea o *artă* în cubism, pentru a o socoti „entartete Kunst", avem mai curând impresia unei mai corecte definiri a acestuia, prin intenţia de a reconstrui lumea externă, obiectivă, a volumelor şi formelor, subordonând viziunea geometriei, sacrificând adică *individualul*, logicei, tipului algebric, ideei generale materializate într'o epură schematică.

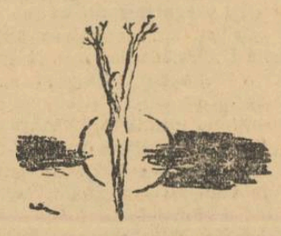

Inlocuind lumea însăşi a senzaţiilor, prin corespondentul lor conceptual, prin realitatea *de drept*, realitatea ideală într'un univers în care totul este lege fizică reductibilă la formulă matematică şi exprimabilă prin proporţii geometrice, cubismul îşi nega însă intenţia constructivistă. El nu făcea decât să substitue unei contrafaceri subiective şi arbitrare a naturii — impresionismul — o contrafacere la fel de arbitrară, din pricina neputinţei de a distinge întotdeauna esenţialul de particular. Considerând esenţialul lucrurilor nu după o ştiinţă certă a esenţelor (ştiinţă de altfel inexistentă; au demonstrat-o încercările de până azi ale metafizicienilor tuturor timpurilor) — ci după părerea subiectivă, după impresia necontrolată şi prezumţioasă, a unei depline stăpâniri de criterii discriminative, cubiştii opun himerei dată de impresionism drept *lume*, o altă lume himerică, construită după cerinţele abstracţiei devitalizante şi formulei goale de sens intuitiv.

Revendicându-se dela marea tradiţie florentină a quattrocentoului, cubismul crede a-şi putea susţine teza prin alăturarea exemplelor de anatomişti şi perspectori, ca Piero della Francesca sau Paolo Ucello, în opera cărora ficţiunea tipizantă înfruntă realismul obiectiv, într'o fuziune de savuroasă stilizare primitivă. Ceeace n'au luat în seamă cubiştii şi teoreticienii cubismului încercând apropierea aceasta, este faptul că prerafaeliţii de care pomeneam porneau dela intenţia *umanistă* a artei, dela necesitatea unei arte a omului, pentru om, reflectându-i structura şi năzuinţele, şi satisfăcându-l, în vreme ce cubismul — dacă i se poate imputa ceva fără a ne plasa pe un teren străin, făcând adică tot critică intrinsecă, este tocmai faptul de a *uita* structura globală a omului, în compoziţia căreia intră tot aşa de puternic ca şi ideile dacă nu *mai*, afectele, reacţiile emotive, sentimentele şi senzaţiile.

O artă abstractă nu este o artă pentru oameni concreţi. Ea nu e posibilă, nu face adică funcţia de producţie culturală, decât în cazul când respectă ansamblul fiziologic al spiritului uman. O artă abstractă, dacă respectă însă condiţia, ar putea obţine aderenţi: în cazul în care mecanismul gândirii s'ar reduce la pătratul lui Boetius!

Intr'un sistem realist de pedagogia culturii, trebue să se ţină seamă de *realitatea* omului care produce arta, ca şi de realitatea celui pentru care e produsă. Şi este o iluzie trecătoare aceea a începutului acestuia de secol, nenorocit copil postum al pozitivismului, monismul materialist. Realitatea spiritului a fost curând reafirmată, din chiar interiorul mişcării cubiste, de un latin: italianul Carlo *Carra*, de care glossele noastre viitoare vor avea să se ocupe.

ION FRUNZETTI

Note italiene

CARLO TAGLIAVINI

profesorul de filologie romanică dela Universitatea din Padova, a ţinut Marţi 9 Decembrie a. c., o interesantă conferinţă la Universitatea din Bucureşti, asupra manuscriselor de origine calvină din sec. XV şi XVI.

Carlo Tagliavini s'a apropiat poate mai mult decât compatrioţii săi de literatura şi limba noastră.

Incă dela vârsta de 15 ani începe să studieze limba română, după o veche gramatică italiană, care era departe de a corespunde cerinţelor vremii. Nemulţumit, viitorul erudit îşi formează singur o gramatică română, scoţând regule din textele studiate cu migală, gramatică din care s'a desvoltat mai târziu celebra „grammatica romena", tradusă şi în limba germană, fiind până astăzi cea mai bună gramatică a limbii noastre, publicată de străini.

Dar Carlo Tagliavini a fost preocupat şi de literatura noastră; în special de cea veche. Dintre lucrările sale din acest domeniu menţionăm un studiu asupra lui Eliade Rădulescu, în care arată în ce a constat influenţa italiană asupra activităţii literare a acestuia, rezolvând totodată şi unele dificile probleme linguistice. In prezent, profesorul Tagliavini pregăteşte să dea tiparului toată colecţia de traduceri româneşti făcute sub influenţă calvină, care va apare peste câţiva ani în patru volume.

Pentru meritele sale indiscutabile şi contribuţiile aduse la cunoaşterea multor probleme din trecutul nostru literar, Academia Română l-a ales membru corespondent.

Trecând la subiectul desvoltat în faţa unei săli neîncăpătoare pentru numărul mare al celor veniţi să-l asculte — Profesorul Tagliavini a ţinut să-şi rostească cuvântul în limba română — menţionăm observaţia judicioasă a conferenţiarului în legătură cu limba din care au fost traduse manuscrisele româneşti; până acum părerea generală aproape, era că traducerea s'a făcut din limba maghiară. Carlo Tagliavini găseşte texte traduse şi direct din limba latină; prin intermediul maghiar vin numai texte întrebuinţate şi de biserica catolică. Calvinismul are şi texte noui, care s'au tradus din latineşte. Acest lucru e dovedit prin concordanţa dintre textul latin şi cel românesc; la unguri e aproape întotdeauna câte o schimbare, care dă cu totul altă întorsătură frazei.

Acestor traduceri, scrise cu literă latină şi deci cu atât mai importante pentru noi, profesorul padovan le atribue o triplă importanţă. In primul rând linguistică; textul reproducând limba

vorbită, de multe ori un dialect, arată ce sunete nu se mai pronunţau, sau se pronunţau schimbat. Pe lângă multe arhaisme şi foarte puţine maghiarisme sunt de relevat unele cuvinte noui, aşa numitele „mis-avant", care apar mult mai târziu în întrebuinţarea de toate zilele.

Traducerea e o proză ritmică; textul trebuia cântat, nu recitat. Muzica rămânând aceia a textului iniţial; traducătorul trebuia să ţină seama de numărul silabelor, rima fiind numai ceva accidental. Importanţa literară constă tocmai în greutatea cu care traducătorul a trebuit să adapteze limba noastră unei muzici date şi în expresiile frumoase, plastice şi sugestive pe care le găseşte uneori.

S'a susţinut că eventualii traducători ar fi fost unguri.

Carlo Tagliavini susţine că ei au fost desigur români, căci numai unul dintre aceştia putea stăpâni tainele şi frumuseţile ascunse de obiceiu străinilor, a limbii române.

A treia mare importanţă a acestor texte este aceia de a fi influenţat poezia noastră populară în special colindele.

D. profesor Cartojan spusese mai de mult acest lucru, dar, fie din lipsă de timp, fie din aceea a materialului, n'o dovedise.

Profesorul Tagliavini se ocupă tocmai de partea aceasta atât de importantă în cartea la care d-sa lucrează — şi pe care nerăbdători, o aşteptăm.

SORACTES

Naţional şi etern-uman în literatură

(Urmare din pag. I-a)

în datele ei psihologice elementul caracteristic etnic. Această constatare duce la o serie întreagă de întrebări. De fapt, suntem atât de obişnuiţi cu formulele comode, încât ni se pare ciudată afirmaţia că în literatură n'am putea afla tipul uman al Rusului, al Englezului, al Francezului sau altul. Dar chiar dacă am vrea să recunoaştem că ni se pare mai limpede definit, în figurile câtorva opere literare, Rusul decât Francezul, de pildă, ne-am da seama, pe de o parte, că elementele de civilizaţie şi cultură şterg într'o bună măsură aceste deosebiri, iar pe de alta că nu atât datele psihologice singure ne relevează anumite tipuri etnice, ci mai de grabă prejudecăţile noastre lucrează în această privinţă, iar acestea ţin seama mai totdeauna nu atât de individ şi de popor în sine, ca făpturi umane care ar gândi şi ar simţi într'un mod deosebit, ci ca elemente integrate într'un mediu, în anumite detalii de atmosferă şi tradiţii, de condiţii de viaţă socială, religioasă sau naţională.

Se pare, cu alte cuvinte, că, fără să ne dăm lămurit seama, când vorbim de o figură caracteristică pentru un neam, în realitate ea nu este reprezentativă din punct de vedere etnic decât numai cât durează o anumită prejudecată sau anumite condiţii de viaţă în mediul în care ea trăieşte. Mai ales prejudecata şi clişeul literar, care identifică un anumit tip etnic cu o anumită trăsătură adânc umană, joacă un rol deosebit de însemnat. Chilon Chilonides din Quo Vadis este, s'a zis totdeauna, tipul Grecului. Astăzi, însă, când perspectivele s'au schimbat, n'am zice că este tipul Evreului? Când într'o operă literară se prezintă tipul Albanezului, al Macedoneanului, al Maghiarului sau oricare altă figură reprezentativă etnică, nu cumva fiecare verifică această figură nu cu realitatea, pe care o cunoaşte sau nu şi care e aşa de relativă, ci cu un anumit clişeu şi cu o anumită prejudecată ce are? In chipul acesta privind, poate că nu mai este locul să identificăm în mod artificial anumite neamuri cu anumite trăsături. Englezul e totdeauna flegmatic, Rusul e mistic, etc. Aceste trăsături convenţionale aproape nu sunt însă niciodată concludente. Un Român poate fi tot atât de flegmatic ca un Englez; iar un Englez tot atât de meditativ ca un Rus.

Trăsăturile acestea deci nu caracterizează suficient pe latura etnică şi nu pot fi hotărîtoare. Dacă ni se pare că ele totuşi individualizează, este pentrucă nu desfacem tipul uman din condiţiile de viaţă locală, nu-l judecăm numai după elementele sale sufleteşti umane, ci după detaliile vieţii regionale sau naţionale: îmbrăcăminte, condiţii sociale sau obiceiuri. Ceva mai mult. Preocupările dela un anumit moment ale unei anumite clase sociale chiar, ni se par că individualizează perfect un popor de altul, deşi e limpede că ele pot să nu fie localizate numai acolo şi mai niciodată nu durează mai mult de o epocă. Astfel, sunt anumite tipuri ale Rusului, aşa cum apare în literatura lui Turghenev, a lui Tolstoi şi chiar a lui Dostoiewski. Firesc, sunt deosebiri destul de mari dela unul la altul, dar chiar dacă se poate afla o oarecare identitate între unele tipuri, nu cumva această unitate reprezentativă este realizată mai puţin pe baza datelor psihologice specifice în care în general se crede, cât mai ales datorită unor idei comune care îi animau şi care dominase la un moment dat societatea în care acţiunile şi personagiile se înfăţişau?

Este greu, după cât se pare deci, a vorbi de realizarea unui tip naţional caracteristic realizat în literatură. Când socotim că l-am aflat, în realitate nu prin caracterul său propriu şi uman este identificat, ci prin contingenţele lui cu lumea externă a locului. Ba chiar se poate observa că, după cum sunt anumite teme şi motive literare care, cu tot specificul ce-l prezintă sub noua formă ce o îmbracă, în realitate trec dintro literatură în alta, tot astfel sunt anumite tipuri umane care circulă în anumite epoce, după anumite mode, René, Werther, Marguerite Gautier sau eroul neliniştit al romanului modern sunt pilde vii în această privinţă.

Pentrucă s'ar putea întâmpina cu propria noastră afirmaţie, că oamenii, cu cât sunt mai „civilizaţi" şi mai „cultivaţi", devin mai asemănători între ei, ar fi interesant, pentru a lămuri sincer această problemă, să cercetăm dacă nu cumva tipuri ţărăneşti vor putea să reprezinte, privite însă numai în trăsăturile lor psihologice şi în afară de condiţiile vieţii externe, fizionomia umană a unui neam în notele ei caracteristice. La noi, încă de mult s'a spus că această figură caracteristic românească nu poate fi luată din lumea mai ridicată a burgheziei sau a nobleţei şi că, datorită vieţii ei pretutindeni retrase şi tradiţionaliste, ferită deci de influenţe care să creeze elemente comune cu alte vieţi, ţărănimea singură ar putea aspira să dea acest tip caracteristic naţional.

Oprindu-ne cu această examinare la literatura noastră, luând tipurile de ţărani din cele mai cunoscute, de pildă: Moş Ion Roată, Baciul Micu şi Ion, ne vedem izbiţi imediat de constatarea că, deşi fiecare este socotit la rândul lui ca reprezentativ pentru neamul nostru, ele nu sunt deloc asemănătoare în psihologia lor fundamentală, în chipul cum concep viaţa şi cum reacţionează la încercările ei. Aşa dar, dintr'o dată, chiar dacă ne oprim la clasa cea mai reprezentativă a etnicului, intervine ezitarea în alegerea unui din mai multe tipuri. Şi, oricare ar fi ales, oricât am înmulţi numărul figurilor ţărăneşti evocate, nu vom găsi în niciun caz realizat acel tip de ţăran care, pe baza datelor psihologice prin care este înfăţişat, lăsând la o parte detaliile de decor sau de orice fel externe omului, să se potrivească numai la noi, care să nu fie posibil în sudul Dunării, la Unguri, la Poloni sau la Ruşi. Intr'un articol despre romanul lui L. Reymond: Ţăranii, Ibrăileanu, care fusese un serios teoretician al specificului naţional, aşa cum era conceput în vremea lui, vorbea despre aceste fireşti asemănări între ţăranii din Răsăritul Europei, asemănări uneori nu numai în viaţa lor lăuntrică, sufletească, dar chiar şi în amănuntele externe, ceea ce uneori constitue un mijloc de diferenţiere mai sigur.

E foarte probabil că afirmaţia lui Ibrăileanu ar putea fi dusă mai departe fără mari riscuri. Lăsând la o parte elementele de cultură şi de viaţă cu nivel mai ridicat din multe puncte de vedere, care sunt însă tot exterioare omului, nu se prea văd deosebiri fundamentale şi reale între ăranul nostru şi cel german sau cel francez. Lucrul este mai pregnant dacă exemplele din literatură le vom lua în aşa fel încât stadiul economic, social şi cultural al ţăranului din Apus să fie cât mai apropiat de studiul în care se găseşte ţăranul nostru. Romane ca Les paysans sau La terre conţin un material concludent în această privinţă. Sau, pentru ca pilda să fie mai convingătoare, se vor putea alătura nu numai decât ţărani români, celor din Apus, dar pe aceştia între ei şi e aproape sigur că va fi greu de diferenţiat de baza elementelor din firea lui, ţăranul francez de cel german, cel german din Sud de cel elveţian, cel german din Nord de cel suedez ş. a. m. d.

S'a mai spus, nu de mult, de unii cercetători că o caracterizare psihologică a specificului unui popor nu este posibilă, urmărindu-se în alte domenii ale literaturii relevarea acelui unic al fiecărui neam care probabil există undeva şi care se lasă greu surprins. Dar dacă această caracterizare pe temeiul datelor psihologice este imposibilă, a afla tipuri umane caracteristice pentru un anumit neam este de asemenea imposibil şi trebue să avem curajul să o recunoaştem. De altfel, experienţa şi exemplele pe care literatura ni le pune la îndemână ne arată că nu este tip uman realizat, în oricare din literaturile lumii, care să fie cu necesitate, pe baza datelor psihologice date, numai de o anumită naţionalitate.

Câteodată, marii artişti ştiu să dea semnificaţii naţionale unor figuri evocate, dar dincolo de această semnificaţie stau, grandioase, fără excepţie, totdeauna, trăsătura şi conflictul etern-uman. Wagner, unul din aceşti puţini artişti geniali, care a reuşit să realizeze opere de artă atât de caracteristice pentru neamul său şi cu personagii atât de tipice, spunea totuşi categoric că părăseşte terenul istoriei în realizările sale, pentru a evita contingenţele accidentale pe care aceasta le conţine, preferând legenda, într'o cât aceasta „oricărei epoci şi oricărei naţiuni ar aparţine are avantajul de a cuprinde ceea ce această epocă şi această naţiune au mai curat uman". Căci, Wagner îşi dăduse seama că, în artă şi mai ales în literatură, totdeauna tipurile care durează şi servesc ca puncte de reper în împrospătarea formelor se impun pentrucă reuşesc să eternizeze o puternică trăsătură eternumană, iar nu una naţională.

G. C. NICOLESCU

Cărţi noui

AQUAFORTE

Criticul şi romancierul E. Lovinescu este unul din scriitorii cei mai fecunzi ai vremii noastre. Iată o nouă carte scrisă de d-sa, puţin timp după monografia **Titu Maiorescu.** Al patrulea volum din ciclul atât de gustat al **Memoriilor** d-sale are titlul: **Aquaforte.**

Intr'o prezentare ce merită a fi subliniată, cartea ne este oferită de editura **Contemporană.** Un volum extrem de compact, cu o diversitate de capitole ce atrage atenţia ca un roman. D. E. Lovinescu continuă atât seria de portrete din **Memorii,** cât şi acele elegante momente surprinse din viaţa noastră literară, cu ochiul viu al ironistului. Scene din viaţa de toate zilele, momente din viaţa literară, figuri şi profiluri dintre personalităţile noastre artistice, disociaţii şi prezentări — iată din ce e compus acest bogat volum al d-lui E. Lovinescu.

NUMARUL DE CRACIUN

al revistei noastre, într'un număr sporit de pagini şi cuprinzând cele mai selecte colaborări, va apare Sâmbătă 20 Decembrie.

ABATELE HENRI BREMOND

de N. PAPATANASIU

Dacă vrei să cercetezi casa unde a venit pe lume (în 1865) acel care avea să fie Abatele Brémond, o poți afla tot în Place des Prêcheurs, la Aix; e acolo de secole.

Chinezul de bronz care, deasupra orologiului fațadei vecine, bate orele, își continuă fastidioasa îndeletnicire—mincinoasă chiar — care consistă în a măsura vremea, dar a îmbătrânit și s'a decolorat.

Biroul de notariat dela parter, — unde, vreme de o sută cincizeci de ani strămoșii și tatăl său chiar au ocupat același fotoliu — și au cercetat aceleași dosare, păstrează încă frumoasele pânze împodobite cu buchete, desenele de Constantin, bibliotecile cu opere de Mézeray, de Voltaire — și cu numeroase teme de istorie eclesiastică.

Bremonzii, tatăl și fiul, confundau în același cult pe papă și pe rege. Când Bossuet e împărțit între Roma și Ludovic XIV-a el scrie :

„Il faut avoir été élevé dans une des dernierès familles légitimistes, avoir grandi sous les images inséparables de Pie IX et du comte de Chambord — pour réaliser l'état d'esprit catholique et monarchiste d'un Bossuet".

Pius al XI-a și contele de Chambord au fost pentru tânărul Bremond — portrete de familie **„qui se faisaient pendant".**

In casa din Aix, loială și rigidă, — în care sentimentele se învesmântau în redingotă și cravată albă, mama sa a fost — cu adevărat — o rază de soare. Mâna ei ușoară a deschis ferestrele și le-a lăsat deschise. Bunicul ei, Zénon Pons, admirabil helenist, primise la Toulon, când debarcase odată cu Dumont d'Urville, pe Venus de Milo și descifrase, cel dintâi, inscripțiile de pe statuă.

Bunica din partea mamei, M-me Tassy, dăduse tânărului Thiers, — tânărului Domn Thiers, — pe atunci student la Aix, „le minimum d'élégance dont il avait besoin", pentru a avansa în viața publică. Acești Tassé, rasă extrem de distinsă, — erau, pe deasupra — ce oroare ! — și liberali ! Jucau la popice cu Thiers și Miguet și, în atelierul de lăcătușerie în care tatăl lui Miguet fabrica, la forjă, frumoasele rampe de fier care ornează **hôtels**-urile din Aix, li s'a întâmplat să asculte pe domnul Thiers.

Liberali la Bremonzi acasă, în ochii cărora d. Thiers reprezenta Revoluția și ale căror nări fremătau numai la auzul numelui părintelui Lacordaire ! Intâlnirile familiale, ne putem închipui, nu aveau loc fără ciocniri.

Incă de pe atunci însă, un copil le culegea contradicțiile care rămâneau cordiale și, în adâncurile inconștientului, împărțit între imobila magnanimitate a unora și fierberea agitată a celorlalți, dădea dreptate tuturora, pregătindu-se să devină scriitorul tainic și deconcertant care atâtă acele ardori ori acele reprobări de care e întovărășit interesul pasionat al lectorului. De-aci vine curiozitatea scriitorului, după cum favoarea continuă și aproape feminină vine dela mama sa, care avea să aducă pe lume trei preoți. Poate fi imaginată sub trăsăturile acelei **Vierge à la Soupe au Lait** — a lui Gérard David, care pare tot așa de limpede și proaspătă — ca și copilul sfânt.

Intr'o fermecătoare cărțulie : **L'Enfant et la Vie**, avea să se declare partizan al educației prin muzică, **in hymnis et canticis**. Nu datora oare mamei sale această aură care, pentru unele opere privilegiate, pare să se desprindă din cuvinte, ca un fluid necunoscut, spre a atinge inima și creerul celor care citesc ?

A fost scris însă ca mama sa să-l părăsească în adolescență. Maeștrii săi, la colegiul catolic din Aix, erau cu totul incapabili să-i întunece studiile. Dacă vizitezi acest străvechi colegiu catolic din Aix, înconjurat de mânăstiri, ale căror clopote răsună în ceasurile sorocite, poți simți câmpia apropiată și vederea ți se lovește, la orizont, de eroica Sainte-Victoire, cântată de Mistral. Micul său schit simili-gotic a văzut trecând o întreagă pleiadă de tineri care, mai apoi, au ajuns vestiți : Lionel des Rieux, Xavier de Magallon, Joachim Gasquet și cel dintâi dintre toți, Charles Maurras.

Și chiar profesorii săi au păsit înainte : abatele Guilibert a devenit Mgr. de Fréjus și abatele Guilibert a devenit Mgr. de Moulins. Mai târziu, și-a amintit de ei, când a arătat, în **L'Enfant et la Vie** că acea candoare a preotului, prospețimea sa de imaginație, intacta sa noblețe, îl apropie de tinerețe, îl predispun la un învățământ plin de căldură și cu adevărat viu.

„J'entends encore, — scrie el, — mon professeur de rhétorique, merveilleusement jeune après trente années de classes, relisant Bossuet d'une belle voix vibrante, avec une admiration toute neuve qui retenait les plus espiègles et secouait les plus endormis. Non, jamais personne n'a aimé, n'aimera les livres commes ces hommes qui, degagés des vulgarités de ce monde, ont pu garder, dans leur sentimenis littéraires, la sève, la fraîcheur et les illusions du printemps".

De-atunci, desigur, s'a îndreptat — din plin — spre Bossuet; dar dacă a rămas extrem de sensibil la cadența cuvintelor, la ritmul frazelor, — până la a urmări acest ritm și această cadență chiar în poezia clasică sau în acea străină — în Virgiliu, în Goethe, în Milton, darurile sale de muzician nu au fost cultivate în acest mic schit ?

Această muzică interioară i-a întovărășit dubla vocație religioasă și literară. După bacalaureat, pleacă în Anglia unde va intra în noviciatul Jesuiților. Același noviciat al Jesuiților avea să atragă după tânărul Henri — și pe cei doi frați : Jean și André... Trei Brémond dintr'o dată : o recoltă minunată pentru Jesuiți. Dacă pe Henri Brémond nu l-au păstrat decât pe jumătate, aceasta se datorește numai firii sale independente. A rămas al lor numai pe jumătate — și de-abea se poate desluși acest lucru — în **Histoire du Sentiment Religieux.**

Anii săi de ucenicie dincolo de Canalul Mânecii — s'au prelungit ca un soiu de noapte îndelungată, brăzdată de fulgere. Era prea mult absorbit de cărți. Ii lipsea un contact mai direct cu viața. Un minunat descoperitor de isvoare, maestrul său Henri Brémond i-a ridicat un monument spre slăvire : n'avem decât să răsfoim volumele pe care i le-a consacrat — spre a măsura influența asupra spiritului său.

E vorba de Newman, bogatul spirit care a încercat reforma anglicană. Mișcarea a luat naștere la Oxford. Sufletul arzător al lui Newman nu se mai mulțumea cu puritanismul, cu nuditatea templelor, răceala ceremoniilor, căci această uscăciune a cultului simboliza pentru el — și pentru cei cari l-au urmat — o decadență a spiritului religios în țara lor. Ridicați de cuvântul său, studenții dela Oxford trăiau în speranța unei lumi noui. Imprumutând dela Newman metode de expunere, Henri Brémond a restituit francezilor atmosfera unui trecut care a devenit apoi prezent, căci corespundea freamătului veșnic al omului..

Newman, pentru care supranaturalul — și chiar naturalul vieții de fiecare zi — este o realitate, a fost pentru Henri Brémond marea lumină. Căci i-a comunicat îndepărtarea sa de abstract, disprețul său pentru rațiunea pură, simțământul său intim al credinței întrupată întreagă în ființă, ca și cum ar avea chiar ea o inimă, sânge, nervi, sau — mai bine spus : l-a relevat sieși. Căci maeștrii noștri nu ne folosesc decât să ne descoperim.

In același timp, iată-l impregnat de simpatia omenească pentru George Eliot. Tandrețea uneia, pătrunderea celuilalt : iată-l pregătit să urmeze munca lăuntrică a lui Dumnezeu în sufletele creștine, nu ca istoric imparțial, ci ca apologist al acestei vieți lăuntrice pe care o privea dăinuind. Incă de-atunci purta în el întreaga sa operă.

Revenit în Franța — ca profesor, apoi critic literar la **Etudes,** colaboator la **Correspondant,** la **Revue des Deux Mondes,** gata să se lase prins de orice curent contemporan, începe curând să scrie, sub forma unor monografii, cele dintâi capitole ale vastei sale **Histoire du Sentiment Religieux en France.**

La Provence Mystique, Sainte Chantal, L'Apologie pour Fénelon, Bossuet, nu sunt decât capitole care aveau să se lege ușor unul de celălalt.

Viața i se pierde în lucru — și abia se smulge, ca dintr'o cetate asediată. Dacă ar fi să studiem această **Histoire du Sentiment Religieux,** fie în suita marilor tomuri, fie în părțile ei detașate, putem fi siguri că numai și numai pe autor îl vom afla, pe acest neobosit benedictin care îngrămădea tomurile imensei sale anchete asupra spiritualității, într'un sătuc pierdut din Pirinei, sau într'o cămăruță a cartierului L'Observatoire, asemenea unei celule, din preajma unei mânăstioare din vecini.

La această epocă (1900) făcu cunoștința lui Maurice Barrès. Fusese chemat la Atena pentru a predica despre post la catedrala gotică. Vizitând Parthenonul, întâlni pe autorul **Colinei inspirate.**

Aveau multe afinități. Cel care a fost numit și „ultimul romantic" nu putea să fie prea strein de acela care avea să scrie **„Pour le romantisme.** Intâlnirea lor chiar, departe de patria comună, în cel mai venerabil sanctuar al artei clasice, avea ceva simbolic.

Oricum, a fost de mare însemnătate și pentru unul și pentru celălalt, căci preotul avea să influențeze mult asupra evoluției religioase a marelui prozator — și Barrès, de partea sa, avea să pregătească accesul la Academia Franceză a noului său prieten. Ii va fi, poate, un bun sfătuitor în orientarea sa literară, mai ales în ceeace întreprindea abatele Brémond : **l'Histoire littéraire du sentiment religiuex.**

Abia întors în Franța, preotul publică (înainte de **Charme d'Athènes) l'Inquiétude religieuse,** preludiu al operelor de psihologie religioasă în care avea să-și reveleze darurile cele mai originale. Studia aci fenomenele vieții interioare la marii catolici englezi : Sydney Smith, Wiseman, Manning, Newmann. Lucrarea asupra acestuia din urmă, e socotită drept una din cele mai remarcabile ale genului. O a doua serie, publicată în 1909, aducea lumini nouă asupra lui Huysmans, Pascal, George Eliot.

Independența care se manifesta în aceste scrieri, încă de pe atunci, izbucni în 1910, în **Apologie pour Fénelon.** In **Bossuet,** se remarcă o înclinare, care va fi definitivă, pentru mistici. Această stare de suflet se distinge și în lucrările care urmează —și anume întreaga **Histoire littéraire du sentiment religieux en France, depuis la fin des guerres de religion jusqu'à nos jours,** monumentala operă a vieții sale din care nu a izbutit să sfârșească, din cele patrusprezece volume prevăzute, decât primele unsprezece.

Această operă i-a adus, în 1922, marele premiu Gobert de Istorie și, în 1923, intrarea sa la Academia Franceză, unde a urmat pe Mgr. Duchesne.

In același spirit sunt scrise : **l'Evolution du clergé anglican și Méditations sur la sainteté et la vie de Saints.**

La 25 Octombrie 1925, abatele Brémond pronunță — în ședința publică anuală a Institutului, un discurs care a fost punctul de plecare al unei faimoase polemici asupra „poeziei pure". Replicele date redutabilului critic al ziarului **Le Temps,** Paul Soudey, i-au creeat o mare popularitate și i-au asigurat o largă difuzare a cărților pe care le-a publicat cu acest prilej : **Prière et poésie, La Poésie pure,** apoi : **Racine et Valéry, notes sur l'initiation poétique**

•

Una din trăsăturile dominante ale caracterului lui Henri Brémond era independența. Trăsătură rară la un preot, când e astfel acuzat. Și puțini rezistau afabilității cu care te primea și vioiciunii sale, iar prietenia lui era din cele mai prețioase.

Independența sa i-a fost nespus de folositoare în lucrul literar. Faptul se simte în a sa **Histoire du sentiment religieux,** unde ceeace trebuia să aibă grije era ocolirea monotoniei tonului apologetic. Și chiar el și-a râs — (mai ales în **l'Abbé tempête,** publicat în 1929) — de autorii a căror operă nu e decât un panegiric.

El le cerea acel ceva care nu se produce fără de un anume spirit de liberă discuție, de care cei slabi se sperie — dar de care un suflet profund nu are dece să se teamă. Iată dece nu a ezitat în opera sa capitală, să-și manifesteze sentimentele personale, să atace în numele lor și să condamne chiar câteva din marile figuri ale religiunii. După Bossuet el s'a aplecat asupra tuturor jansenișilor.

In **l'Histoire littéraire du sentiment religieux,** abatele Bremond nu s'a mărginit — după cum ar fi fost de temut — să critice numai textele celebre sau operele mai puțin cunoscute ale maeștrilor literaturii religioase. A cercetat chiar și opera celor mai obscuri — care n'ar mai fi reînviat, chiar, fără ajutorul său; la acești simpli și umili literatori a aflat trăsături religioase, simțăminte vii, un firesc și o poezie nebănuite. Psihologul a relevat așadar, nu numai suflete abia cunoscute, ci nuanțe de inteligență și sensibilitate religioasă pe lângă fapte ale istoriei civilizației.

Misticismul a rămas un semn al temperamentului său religios. Pe mistic îl caută în sufletele asupra cărora se apleacă — și condamnă — în numele său — intelectualismul, sub toate formele sale, în religie și în afară.

Mai mult, subtilul și suplul autor, comparat adesea cu Sainte-Beuve, reînoind psihologia religioasă, a contribuit la reînoirea umanismului. Dacă nu a fost întotdeauna perfect clar — în deosebi, în primele sale opere de critică — s'a exprimat tutuși nespus de limpede în faimoasa desbatere asupra „poeziei pure".

•

Abatele Henri Brémond a murit la 17 August 1933, la Arthez, lângă Pau. A sa **Histoire littéraire du sentiment religieux** îi supraviețuește. Dacă va fi cu putință să fie continuată, truda nu va fi fără de strălucire. Va trebui — bine înțeles — să fie adusă până la epoca actuală — iar un capitol să fie închinat lui Henri Brémond chiar.

Peisaj de iarnă

— Fragment —

de LAURENȚIU FULGA

Era o seară, necunoscută până atunci în oraș. Ceva de straniu pătrunsese în spațiul lui geografic, asemănându-l astfel cu o cetate de care se apropie prea mult elementele demonice. Dacă priveai îndelung strada, nu deslușeai decât un sgomot obscur al pașilor, care tot mai mult ar vrea să se îndepărteze de oraș. Dar, peste toate domnea o ceață grea și întunecată. Rarele lumini licăreau palid, iar în oameni nu mai recunoșteai decât forme negre, înghesuite unele în altele de egoism, să le surprindă mai târziu neliniștea sau prea înfricoșate de atmosfera acelei seri. Trăiau toți o nostalgie nefirească a luminii și a mișcării brutale. Viața, însă, îi ignora. Pentrucă trecu pe lângă ei, fără să doboare pe vreunul. Intâia dată când Viața suverană n'a făcut act de valorile ei supreme, anulându-i într'un fel oarecare, ci prea ipocrită îi îmbăta pe ascuns cu otravă, cu suferință, cu pasiuni istovitoare.

Nu ne propusesm nimic, refuzând liniștea odăii noastre și ieșind bezmetici în oraș. Vroiesem poate să ne dovedim, doar regularitatea unei singurități rătăcitoare pe străzi. De aproape un ceas, mergeam alături, fără să ne spunem nimic. Prietenul meu se înfășurase în el ca'ntr'o cușcă. Eu, ca să-mi micșorez dificultatea orbirii, îi strângeam brațul, neinvitându-l însă la vorbă. Imi plăcea plimbarea asta inutilă, infinită, în tăcere. Credeam mereu că mă găsesc într'un fel de catedrală și aștept să înceapă slujba, s'aud preoții cântând și orga mugind. Era ceva, dar se asemăna mai mult unei biserici care se prăbușește.

Totuși într'un târziu, prietenul meu rupse tăcerea:

— Cred că orașul acesta suferă ca un om viu, cu o rană deschisă.

Tăcu apoi, poate să-și controleze afirmația sau să-mi vadă reacțiunea. Nu ripostai, însă. Și el continuă:

— S'ar spune că orașele de provincie sunt mai triste. Dar nu e adevărat. Ele și-au găsit limitele și se complac între mărginitatea lor. Ar fi o tragedie dacă le-ar depăși, pentrucă atunci s'ar ivi altele. Exact, lucrul care se petrece cu București. In fiecare zi, alte margini și de aici o succesiune de orizonturi, care creează o fugă necontenită spre Altceva. Acest Altceva este imprecis, poți cuprinde în el tot ce vrei. N'are nicio importanță. Dar, însuși faptul că sunt pe aici străzi cu sens unic, vin să confirme spusele mele. Orașul își caută un sens. Așa cum deobiceiu toți căutăm acest sens. Și dacă nu mă'nșel, pare-mi-se că nu l-am găsit încă. Bucureștii e plin de baruri, teatre, cinematografe, case cu femei, cârciumi. Capitala în toate se caută, în toate se presimte, dar nu se adevărește nicăieri. Cu toate că și acesta este un sens, dar sociologic, sau dacă vrei biologic, cotidian. Oamenii, când se întâlnesc aici, nu sunt ei — cei adevărați — ci măștile lor. M'asculți?

Tresării, întorcându-mă cu fața spre el. Nu știu dece, mă gândeam la două măști: a lui Beethowen și Goethe din vitrina anticăriei Pauch — și apoi mă gândeam la masca mea. Zâmbii:

— Da, te ascult!

— Oamenii, urmă cu aceiaș voce prietenul meu, nu se întâlnesc cu propriile lor chipuri decât în intimitatea de acasă, om cu om, pus fiecare în fața lui însuși, având mustrări de conștiință sau pregătindu-se de moarte. Există o sinceritate particulară, pe care nu ți-o poți afișa în public — din pudoare ori din inconsecvență — și anume stând de vorbă cu tine, te desvălui ție și nu știu dacă ai curajul să te recunoști. Auzi? In geamul acela bate cineva. Firește un om sau o femee. Mă'ntreb însă, dece nu renunță, dece se obligă să se agațe de viața unui strein, de ce ai nevoe totuși câteodată de altcineva? Vezi, aici se ascunde o taină. Taina împlinirii ori a încrucișării destinelor. Legea naturală a lui „doi", în care credem cu vehemență organică și'n care nu ne satisfacem însă. Omul acela e un banal, un individ cuminte sau spune-i oricum. Să nu uiți însă niciodată că și oamenii anonimi au conștiința inutilității lor. In deosebi, dimineața, sunt foarte lucizi de toată zădărnicia lor. Și totuși continuă să trăiască, continuă să se agațe de existența altuia, se fărîmă pe sine și intră sub orbita orașului. Observi conjuctura dramei unei capitale? Cel puțin aceia salvează oarecum drama aparentă a orașului, pentrucă ei folosesc societății: muncesc efectiv, viermuesc între scripte și ștampile, cunosc legea standardului și se cartelează în normal. Lor ar trebui să le ridice țara statui, nu nouă. Cu toate că mai profund, noi suntem aceia care simbolizăm suferința orașului. Dar noi prea ne jertfim singuri Iluziei, cu vanitatea noastră prea suntem stat de cugete în stat social și din această predestinată asimetrie — orașul se sbate ca șerpii în agonie. Nu ți-ai dat seama niciodată că Iluzia, fantoma asta apriorică și totuși eternă, este însuși Zeul deșertăciunii?

Prietenul meu se opri numai ca să-și aprindă o țigară. Dacă aș fi avut ochi să-l văd, n'aș fi pierdut poate ocazia unei schisme pe fața lui. Mi-l închipuiam totuși așa. Numai așa putea fi, și el o mască hilară sau obosită. Continuă cu aceeași voce în șoaptă, ca'ntr'o spovedanie:

— Suferința e ceva permanent, dragul meu. Indeosebi e ceva dat dela început, ceva cu care te naști. Asemenea unei boli, pe care o moștenești — suferința e o tară, cuprinzătoare a toate câte strămoșii au putut aduna (lacrămi, suspine, gemete, încruntări, blesteme) în semnul ursitei tale. (Te rog să crezi că nu'ncerc o apărare a tenebrelor noastre). Suferința, așa dar, nu se poate lepăda ca vestmintele, n'o poți înlocui cu virusuri alcoolice, erotice sau morfinomane. Nu. Ea se sublimează doar în singurătate, în renunțare, ori mai ales în artă. Suferința curge prin clipe ca o otravă și ți-o ia înainte, împiedicându-te să devii comun, activând neștiută în toate structurile și dominând chiar peste luciditate. Căci acesta pare îndeosebi caracterul ei profund: ești lucid de suferința ta, însuți admiți să participi la prelungirea ei cu o voință condusă ocult de altcineva. Ți-am mai mărturisit într'o seară, că tatăl meu nu zâmbește niciodată, decât sieși în oglindă (și asta ca să-și proheze poate posibilitatea de a fi cinic numai pentru sine). Există oare aici vreo legătură neobișnuită? Pentrucă însumi văd în oglinda mea reflectându-se exact zâmbetele celei mai amare ironii. Deobiceiu oamenii se admiră sau cochetează, își aranjează cravata sau caută mine felurite pentru întâlnirile cu ceilalți din afara lor. Incerce însă cineva să-și surprindă clipa'n care, simte crescând în el deșertăciunea și sensul perfectei lui inutilități, pentruca astfel comparând cele două chipuri (unul concret și altul arbitrar) să nu-i rămână altceva decât să plângă. Sunt convins că va plânge, pentrucă marele păcat al suferinței este de a se interpreta numai prin lacrămi. Iți mai aduci aminte dimineața'n care te-ai trezit speriat și m'ai găsit lângă fereastră plângând? Toată noaptea plânsesem, dar numai tu m'ai auzit!

Sfârși ultimele cuvinte, privind pe deasupra, dincolo de orice limite. Ii strânsei mai tare brațul, cașicum aș fi știut că din nou va plânge, dar zâmbind, își aprinse altă țigară. Incepuse să ningă, frumos ca 'ntr'o poveste de iarnă. Mergeam, tot mai lipiți unul de altul, cuprinși de acest alb imens și divin. Trecu pe lângă noi, cineva cu un brad verde pe umeri.

— Se pregătesc oamenii de Crăciun ! își vorbi el singur, cu un glas amar și strein. Oare va avea cineva revelația acestei sărbători? Căci trebue să ai o revelație anumită, ca în iubire, ca în aflarea adevărului. Cu toate că în sine, sărbătorile nu sunt deosebite de celelalte zile. Doream de copil să văd, să constat, că Duminecа e altfel, că în ziua aceea ceasul ar merge altfel sau soarele ar răsări altcum decât în urmă. O necesitate într'un fel organică ori să aibă caracterul acela suprem de neverosimil. Niciodată. Nici măcar ziua mea de naștere nu m'a emoționat vreodată. Au fost ani, când săptămâni după aceea mi-aduceam aminte că a trecut, dar n'aveam păreri de rău.

— Ce-ai vrea totuși să se întâmple de Crăciunul ăsta? îl întrebai insistent.

— Suntem prea singuri ca să dorim ceva. Mi-ar place totuși, nu daruri, ci (poate e copilărie ce-ți spun) o scrisoare de departe dela un necunoscut, un singur cuvânt chiar. Un cuvânt. Să știu că e cineva în lume, care ar vrea să mă întâlnească și să fim amândoi în ziua aceea. Dar asta nu se va întâmpla. Noi suntem prea singuri !

Zăpada cădea tot mai deasă. Ceața dispărea încetul cu încetul. Ceva straniu mai stăruia încă. Poate chiar crispata pasiune a acelui Cuvânt sau incertitudinea suferinței noastre: prea singuri. Prietenul meu privea înspre cer ca înspre iad.

Decembrie 941.

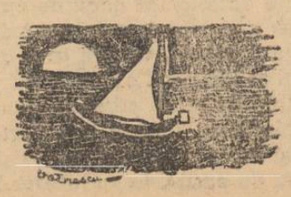

Scrisoare de pe front

Tată, mi-e sufletul ca un cais în floare
Când se deschid primăvara aripile de soare.
Vă scrie flăcăul vostru cel mai mic
Rânduri curate, senine, depe frontul bolșevic. —

Tată, văd satul nostru 'n vale și flăcăii,
Aud în urechi cobza lăutarului și dulăii
Și când mă 'ntorc înspre răsărit și mă 'nchin
Imi vine să chiui parc' aș fi băut vin.

Oare n'au întrebat fetele la horă de mine ?
Fluerul pus la icoană se mai ține ?
Ion să meargă la Maria cu gând luminat
Să-i spună că sunt sănătos, întreg, decorat.

La Liasevți, peste Nistru, în zări fulgerate
Am dărîmat cu pieptul paisprezece cazemate.
Cădeau gloanțele ca grâul în ogor semănat ;
Atunci a căzut vărul Ion Gheorghe împușcat.

Se sguduia înaltul ca de furtuni cuprins.
Își ascunsese holda tot spicul de-aur nins
Iar noi, tată bun, tată cu inimă de cicoare
Rânjeam către moarte și cădeam către soare.

Așa viforniță, bătrânule tată, istoria nu știe.
Au răposat atâția cu fruntea lângă glie.
I-am îngropat cu popă, tămâe, lumânări,
Se scoborîse lângă tronuri toți îngerii din zări.

Pe-acasă cum e vremea, bătrânule albit ?
Ați treerat în ceată și fânul l-ați cosit ?
Lucernele sunt bune și via are rod,
Florica lui Bădin, a mai născut vre_un plod ?

De toate vreau să aflu și cât mai multe poate.
Să-mi scrie și flăcăii și fetele în parte.
Iar tu fii mândru, tată, om bun din altă vreme
Că fiul tău, ostașul, erou va să se cheme.

CONST. ENE

Cronica literară

MILLIARIUM

(In două volume)

de N. I. HERESCU

Specializarea într'o ramură de cunoștințe se întovărășește de obicei, la omul de știință respectiv, cu un fel particular de a înțelege și practica anumite raporturi de sociabilitate, în înțelesul cel mai larg al cuvântului. Un anumit orgoliu înciudat, dacă nu chiar dispreț îl izolează din comunitatea semenilor săi, cu care abia mai comunică la răstimpuri, și atunci concesiv, convins de favoarea pe care le-o face. Excepțiile, sau desmințirile care se pot invoca sunt atât de rare încât prilejul de a le releva trebue folosit cu precădere și — de ce n'am spune-o — cu recunoștință chiar, oridecâteori se înfățișează. Un astfel de prilej excepțional socotim că îl constitue publicarea lucrării în două volume intitulată **„Milliarium"** (în „Colecția enciclopedică" a **Institutului de studii latine**). Un specialist, profesor de limbi „moarte" găsește tonul cel mai potrivit de a comunica înțelesul viu al științei pe care o profesează dela o catedră universitară, adresându-se unui public de cultură generală, fără ca totuși înțelesul comunicat să decadă din demnitatea lui firească.

Un profesor universitar — se va spune — publică o carte cuprinzând studii și articole, cu caracter ocazional unele, destinată unui public mai larg de cititori decât acela restrâns prin specializare: ce poate fi excepțional în această dorință de a interesa pe cât mai mulți la lucrarea sa? Răspundem: pasiunea desinteresată și comunicativă a d-lui N. I. Herescu, manifestată întru apărarea cauzei clasicismului în cultura noastră, îndatorirea pe care și-o simte de a comunica unui public de nespecialiști, frumusețea înțelesurilor pe care i le-a desvăluit cunoașterea și trăirea valorilor umanismului, ale culturii greco-latine. E un gest generos a cărui adâncă semnificație de sociabilitate se cuvine relevată: aceea de a dărui, cu o dezinteresare isvorâtă din convingerea despre valoarea nepieritoare a bunurilor pe care tu însuți le-ai primit.

A face accesibil clasicismul, a face sensibili și pe alții la frumusețea valorilor lui nu implică neapărat un înțeles de popularizare. Intenția d-lui N. I. Herescu nu este de a vulgariza clasicitatea greco-latină, adaptând-o „pe înțelesul tuturor", ci de a stimula interesul cititorului de cultură generală, îndemnându-l să aspire la trăirea acelor valori, să se ridice până la înțelegerea lor, — fără a-i ascunde însă greutățile ce va avea de întâmpinat. Acest înțeles larg de sociabilitate, de solidarizare omenească prin recunoașterea și practicarea unor valori nepieritoare de artă și morală cum sunt acelea ale clasicismului, organizează într'o perfectă unitate lăuntrică, împotriva aparenței fragmentate și disparate, cuprinsul celor două volume ale cărții **„Milliarium"**. In absența unei arhitecturi vizibile, exterioare, lectura atentă a cărții sugerează totuși o intenție constructivă, armonios echilibrată prin revenirea ritmică, sub diferite aspecte și în împrejurările cele mai variate, a câtorva idei esențiale privind problema clasicismului ca una mereu actuală, inevitabilă, necesară. Aspectul fragmentat al cărții, se explică dealtfel, și prin desfășurarea pe o întindere de timp, care dela 1926 și până în acest an i-a prilejuit autorului pretextele cele mai variate spre a reveni cu fiecare din ele, cu o nouă precizare sau cel puțin cu o aluzie la tema de predilecție: a clasicismului ca temelie și aspirație supremă a culturii noastre.

In acest înțeles, nu numai eseurile de substanța celui intitulat „Actualitatea clasicismului" (din primul volum) sau conferințele de o elocvență și bogăție aforistică din care se pot cita destule momente admirabile („Necesitatea clasicismului" și cele două conferințe ținute la radio, despre „Institutul de studii latine") reproduse în al doilea volum, — dar și panegirice sau articole comemorative, scurte prefețe la traduceri din lirica latină sau cuvinte introductive la reviste de specialitate, se înșiră în mod firesc, ca „pietrele milliare" odinioară „pe marginea gloriosaelor șosele consulare sau imperiale" și se înlănțue ca tot atâtea „etape progresive ale drumului care conduce — în intenția d-lui N. I. Herescu — la izbânda clasicismului în România".

Să arătăm acum în ce fel socotește d-sa, că valorile clasicismului pot să comunice și să rodească în cultura noastră și care este înțelesul ultim la care urmează să aspire o societate crescută în tradiția și cultul acelor valori. Clasicismul este, în concepția d-lui N. I. Herescu, criteriul suprem de referință și valorificare a oricărei culturi naționale, care invocă etnicitatea ca unul din factorii esențiali, dacă nu chiar singurul răspunzător de creația bunurilor culturale autentice. Numai prin contact cu „umanitățile", o cultură națională ia cunoștință de sine, găsindu-și formele de exprimare proprii în care se cristalizează aspirațiunile ei statornice și cele mai intime. Clasicismul nu se limitează însă la rolul unui **nisus formativus** în desfășurarea culturilor naționale, dar el năzuește să le comunice unele conținuturi experimentate în decurs de peste două milenii. Valorile de ordin artistic, etic și pedagogic ale clasicismului „au această minunată proprietate de a se suprapune sufletului uman în vremi nu numai succesive, dar și foarte diferite: aci e tăria lor formidabilă" (vol. I, p. 21). Și, în alt loc: „clasicismul interesează pe omul de totdeauna, scriitorii clasici au dat expresie artistică la ceea ce e trainic, neschimbător și caracteristic în sufletul omului". (Vol. II, p. 12). Deci cultură națională fără înrădăcinare în clasicism nu poate fi, deoarece nu numai în precizarea intențiilor formale dar și în ce privește conținutul de valori pe care năzuește să le afirme o cultură, importanța „umanităților" e decisivă. De unde și **necesitatea clasicismului**: „a afirma necesitatea clasicismului este, în fond, a cere să se nască din nou întâietatea spiritului asupra tehnicei". (vol. II, p. 40).

Cu această afirmație suntem în miezul problemei: a susține, în numele clasicismului, întâietatea spiritului asupra tehnicei, înseamnă a-l invoca oricând, ca un criteriu suprem și ca valoare mereu actuală. Recunoscându-i-se o valoare de actualitate, deosebit de aceea istorică, punând adică accentul pe actualitate i se recunoaște implicit însușirea de a fi mobil, de a putea circula nestânjenit, pe toată întinderea istoriei, înscrindu-se în durata acesteia, fiind chiar principiul deveniri spiritului creator de bunuri culturale. Consecința acestor constatări ne duce la adevărul fundamental pe care-l exprimă identitatea următoare: **„clasicism înseamnă tinerețe"**.

Cine a găsit pentru clasicism o formulă atât de surprinzătoare și care contrazice sugestia cea mai obișnuită pe care o provoacă rostirea acestui termen — aceea de lucru prăfuit și vetust, — trebuia să fie desigur cel mai convins și mai convingător apărător al cauzei clasicismului. Răspunzând celor două obiecțiuni principale aduse clasicismului de adversarii acestei discipline și anume: „greutatea lui și lipsa lui de interes practic imediat", d. N. I. Herescu are prilejul să scrie câteva pagini de o actualitate și un interes care depășesc cu mult proporțiile restrânse ale unui răspuns la obiecțiile formulate. Vom transcrie fragmentul în care este examinată cea dintâi din cele două obiecții sau, cum le numește d-sa „scăderi care sunt, în realitate, două prețioase însușiri". Cel puțin pe această cale, cititorul va lua cunoștință de una din cele mai pătrunzătoare și mai lucide critici din câte s'au adus felului de a citi al celor de astăzi și un îndemn stăruitor în același timp, de a cunoaște bucuriile lecturii:

„Greutatea este tot așa de folositoare spiritului omenesc, pe cât de folositoare cursele cu obstacole pentru caii de rasă. Sforțarea intelectuală, mintea silită să facă eforturi, obiceiul de a învinge piedicile, în două cuvinte: disciplina greutății, constitue cel mai bun principiu formativ, cel mai sigur metod de educație, în înțelesul mare al cuvântului. Se înțelege că de când domnește graba generală, acest principiu a fost părăsit, și înlocuit cu acela al ușurinței. Astăzi, toată lumea tinde să citească numai ceea ce toată lumea ar fi putut scrie. A cere cititorilor să-și încordeze mintea și să nu ajungă la întreaga pătrundere a unei opere decât cu prețul unei sforțări; a-i pretinde, din pasiv cum înțelege să fie, să devie activ; să fie, citind, pe jumătate creator el însuși, ar fi să jicnești obiceiul de astăzi, care a întronat lenevia și mediocritatea inteligenții. Arta de a citi pe îndelete, cu răbdare și cu devotament, a devenit astfel tot mai rară. Cititul este înțeles, tot mai mult, ca o pierdere de vreme și nu ca o ocupație serioasă; ca o distracție facilă și nu ca o plăcere superioară.

Trebue să învățăm din nou a citi. Înțelegerea cugetării înalte, gustul pntru frumos și gustul pur și simplu nu se dobândesc fără meditație. Cărțile bune nu se lasă cucerite dacă nu revii asupra lor. Acele cărți citite și recitite, însemnate răbdător cu creionul, sunt cărțile rodnice, singurele care însămânțează efectiv sufletele noastre.

Disciplina advăratului cititor însă se învață bine, mai ales în frageda adolescență și pe textele clasice. O pagină din Tacit sau din Thucydide nu se lasă parcursă la iuțeală; ea e plină de obstacole și obișnuiește spiritul nostru să nu alerge peste șire cu înțelesul prins numai pe jumătate, cu ideea abia ghicită. Pentru autorii clasici nu ajunge o stăpânire ușoară și superficială a limbii, îndestulătoare spre a citi pe plaje un roman polițist sau amoros, adică așa cum, în general, cunoaștem noi limbile moderne. Aci e nvoie de o cunoaștere adâncă, de o familiaritate cu tainele limbii, cu toate obiceiurile care îi sunt proprii; înțelegerea deplină se dobândește aci numai la o lectură atentă, câte odată revenind asupra frazei, pentru ca niciuna din intențiile, din nuanțele ei, să nu-ți scape". (vol. II, p. 35—36).

O ultimă precizare, înainte de a termina, cu privire la valoarea de actualitate a clasicismului. Valoare înseamnă certitudine și certitudinea este dătăoare de acel echilibru lăuntric grație căruia activitatea omenească, în manifestările ei cele mai felurite, capătă un caracter de continuitate care face posibilă valorificarea ei prin tradiție, în durata istorică. Dincolo de granițele vremelnice, eforturile creatoare ale tuturor se încadrează într'o singură istorie, care-i aceea a omenirii dar și a omeniei, nemai ținând seama adică de particularitățile întâmplătoare și trecătoare ale istoriilor. E un înțeles din cele mai adânci pe care-l propune meditației noastre, lectura cărții **„Milliarium"**, — înțeles pe care d. N. I. Herescu îl recunoaște tot ca o cucerire a clasicismului, în această frază concludentă: **„Omenie adevărată, peste contingențele momentului, deasupra necesităților oportuniste, spiritualiste desinteresată și de o calitate experimentată timp de două mii de ani, acestea singur clasicismul le poate realiza".**

MIHAI NICULESCU

DESPRINDEM...

din Curier-ul unei reviste literare aceste versuri scrise'n „mers de tren' și intitulate „Intre noapte și zi".

In vadul cerului străluce
O pară mălăiață
E galbenă ca ceara,
Stingheră ca și viața
Unei melancolii de toamnă
Să i-o asemeni poți
In de locomotivă șuer
Și săltăruri de roți.

Picată în gura larg deschisă pentru „poesie" a revistei, para „străluce" cel puțin tot atâta cât „Deprimarea" d-lui Ionel Hențiu din același număr, care totuși, fiindcă nu-i scrisă 'n „mers de tren", a promovat în rândurile poeziilor demne de o soartă mai bună decât „Curierul".

Vom reproduce deci, lăsând pe cititor să aprecieze, și această mălăiață „Deprimare":

Mi-e sufletul greu ca de pământ;
Mă urmărește un negru gând.
Se aud pe maluri jalnic plângând,
Sălcii ce triste se apleacă de vânt.

Copleșit de atâta povară și chin
Stau doborît de a răului durere
Aș vrea să plâng, dar nu mai am putere
Mi-e sufletul greu, plin de venin.

Pentru deprimarea d-lui Hențiu se puteau găsi accente și mai jalnice, ca de pildă:

Mi-e sufletul greu ca un bulgăr de plumb.
Trist și abătut mușc dintr'un porumb.
Frunze galbene pică din pomi
Târgul e plin de cerșetori romi

Aș vrea să plâng, să urlu, să strig
Nu mă pot mișca. Mi-e foame, mi-e frig
Simt că ce-aș face e van, e'n zadar,
Beau până 'n fund al soartei pahar.

Mi-e sufletul greu ca un bulgăr de plumb,
Vreau să-mi închei haina dar n'am nici un bumb.
Incerc să mă dreg și mai rău mă stric.
Decât așa viață mai bine 'ntr'un dric,
Fără falaitari și chiar fără popi
(De astea au parte cei ce dau în gropi).
Mi-e sufletul greu ca un bloc de oțel
Mi-e sufletul gol și capul la fel.

„PAGINI ALBASTRE"

Pagini albastre, funebre glastre
Unde se'mbie palide rânduri...
Sicrie sărace unde vor zace,
Pentru vecie, tristele-mi gânduri

Nu e o caracterizare, cum veți fi tentați să credeți; este prima strofă a primei poezii care deschide „primul volum de versuri" cu titlul pe care l-ați citit mai la deal.

D. Atanasie Dună, autorul paginilor albastre este un poet original. Original până și în culoarea hârtiei care suportă versurile dumisale. Pentrucă poeziile nu sunt numai scrise *de inimă albastră*, ci tipărite chiar, cu litere albe, *pe hârtie albastră*.

Tot albastrul cerului și al ochilor de peruzea s'a topit laolaltă în rândurile albe ale d-lui Dună.

Am putea spune, dacă am avea pasiunea calamburgistică a d-lui Cioc-ulescu că volumul e o *adună-tură de* versuri care nu e de *ata-nasul* oricui.

Dar cititorul așteaptă desigur urmarea strofei cu care ne-am început nota aceasta

Iat-o:

Căci cine știe vremi ce-or să vie?
Giulgiul uitării mă va fi-ascuns
Voi fi departe, lumi ne-or despărți
Când întrebării mă vei fi-adus.

Citind această strofă, orice i s'ar putea reproșa d-lui Dună, afară de simțul auto-critic.

Cât de înșelătoare sunt însă toate în lumea aceasta! Căci a treia strofă sună astfel:

Atunci imagini... albastre pagini,
Palidele gânduri vor tresări
Taina ascunsă va fi pătrunsă
Tristele-mi gânduri, iar vor trăi.

Și-astfel imagini, albastre pagini
Din pachețele se vor ivi
Din băcănie, plăcintărie
Clientul vesel când va ieși.

D. Dună nu e un poet facil. Alături de imaginile albastre cari populează glastra talentului său, d. Dună dovedește profunde cunoștințe în domeniul psihologiei, mitologiei, zoologiei, etc. etc.:

O taină adâncă se-ascunde
In seninele tale priviri
Și par'că-un fior mă pătrunde
Când mă gândesc la amintiri
Natalia, Lesbyia, Verona,
Și-atâtea, atâtea eroine
Imi trec prin minte cu Antigona
Ce-și blestemă soarta'n supine.

Și cum să nu și-o blesteme sărmana când i-a fost dat să figureze alături de Lesbyia (!) în glastra albastră a d-lui Dună.

Explicația pentru toate cele de mai sus și toate câte cetitorul le va mai găsi aci, ne-o dă această strofă: (Aseară... pg. 13).

...Târziu, cu mintea în vâltoare
Privii mâhnit la masa mea,
Hârtia sta în așteptare
Și creionul lângă ea.

D. Dună (Atanasie) e un june poet trist. De o tristețe post — (sau chiar prost —) eminesciană.

Ascultați acest „Sfârșit de toamnă":

S'a stins viața prin livezi
Și viile sunt părăsite
Și pe copaci acum nu vezi
Decât tot frunze ruginite,
Se leagănă de orice vânt
Și'n orice clipă stau să pice,
Dacă vor cădea pe pământ
Nimeni n'o să le ridice.

D. Dună ar putea face eventual o propunere concretă municipalității bucureștene în această privință. Ar fi un fericit mijloc de a se evita jalnica imagine a toamnei bucureștene.

D. Dună își închee volumul cu Apoteoza I și a II-a și în fine cu un Auto-Portret al d-sale însuși personal.

Despre auto-portret și Apoteoze într'un număr viitor.

Deocamdată vom închide primul volum de „Pagini albastre" repetând zicala strămoșilor noștri:

„De gustibus et *coloribus nihil sine Deo*".

RADU A. STERESCU

Note românești

„ION", IN LIMBA GERMANĂ

De curând a fost tradus în limba germană, de către prof. **Konrad Richter,** romanul de bază al literaturi noastre: **„ION"** de **Liviu Rebreanu.** Titlul operei în germană este: **„Die Erde die trunken macht"**, adică **„Pământul care îmbată".**

Evenimentul literar a trecut neobservat la noi, așa cum trec majoritatea evenimentelor literare. Cărțile marelui nostru romancier nu sunt traduse pentru întâia oară în limbi străine, în totdeauna obținând succesele cele mai măgulitoare pentru întreaga noastră literatură. Dar **această** traducere, în condiții tehnice maxime, este mai mult decât semnificativă, este simbol pentru momentul actual. Este, în cartea d-lui Liviu Rebreanu, întreaga lume a Transilvaniei, cu obiceiurile ei de totdeauna, panoramă care poate folosi, în ochii cititorului german, serios și obiectiv. Incă odată, o operă literară își mărturisește valoarea ei națională, prin d. Liviu Rebreanu.

„Die Erde die trunken macht" a apărut în editura **„Wiener-Verlagsgese'lschaft"** (Wien-Le'pzig) într'o germană literară de cea mai bună calitate.

Traducătorul, mort acum un an, a făcut el însuși operă literară. Bucuria noastră, parcurgând paginile acestea scumpe nouă, într'o limbă de mare tradiție culturală, n'a fost mică.

DUMITRU ALMAȘ: MESTERUL MANOLE

Reactualizând vechea temă a legendei, romanul „MEȘTERUL MANOLE", datorit tânărului scriitor *Dumitru Almaș*, înfățișează, într'o stufoasă epică de largi proporții, o serie de probleme în care sensurile permanente ale vieții, ale dragostei și ale creației, sunt analizate și verificate, prin experiența pe care personagiile o fac cu propria lor existență.

D. Dumitru Almaș crează adică o serie de personagii vii, care justifică, prin forța lor vitală, tot ceeace cred, tot ceeace gândesc și tot ceeace spun.

Este un roman scris cu dragoste, cu o serioasă aplecare asupra vieții analizate; o carte scrisă de un tânăr, despre niște tineri, pentru tineretul de astăzi care, ca și Costan Sava, eroul romanului, sunt adevărații creatori, legați de adevărata și puternica tradiție a acestui neam de țărani.

Romanul acesta, atât de actual, prin problemele pe care le desbate, a apărut în Editura Națională Gh. Mecu.

Poem trist

Stelele erau atunci mici, de atâta ger,
Iți mai aduci aminte? Când ningea,
Oamenii buni lăsau urmele pașilor în nea
Cum fac îngerii, când umblă prin cer.

Pașii nu ni se auzeau, se opreau la ușă.
Undeva, parcă murise o fată
Și mă durea în piept, ca niciodată,
Somnul celor drepți, somnul celor duși.

Furtuni de gânduri și munți de ceață
Crescuseră 'n mine ca o tulpină,
Chiar atunci când veni primăvara plină
De speranțe, de flori și de veață.

Nu mai găseam nicăieri alinare.
Amintirile prea îmi răscoleau sufletul
Și oboseam prea repede, zâmbetul
Nu-l mai înțelegea nicio zare.

FLORIN LUCESCU

Cântec pentru frumusețea cuvintelor

Le-am gătit aseară 'n alb duminical
—Cuvinte cu miros de piersecă domnească —
Când le-am cioplit în vis suisem pe un mal
Ca'n poalele de lună sfios să rumenească.

Le-am rotunjit suav pe-o lespede de-azur,
Dalta mi-au adus-o ciutele din vis.
Luceafărul cel alb venise împrejur
Și-o trișcă de lămâi un greer le-a deschis

Pentru frumusețea somnului din ele,
Pentru bunii greeri care-au legănat
Mi-am vândut din mieii bucuriei mele. —
Albă mânăstire 'n ele m'am săpat.

Și zariște prin ritmul lor de catifea,
Iubito, te-oiu chema din fagurii de rime
Și-o crește peste tine așteptarea mea;
Prin sevele iubirii va fi o limpezime!

ION APOSTOL POPESCU

Scrisoare pentru nimeni...

Cartea mea aceasta-i grea ca un sfârșit...
Uneori funingini împresoară mersul,
Adunat din bunii mei, care-au muncit —
Cântecul mă doare și mă strânge versul.

Poate sunt streinul satului pe unde
Mi-au rămas din zodii șireanguri de lumini.
Bucuria arde, pasul nu răspunde,
Ci mă bate prispa lunii din grădini.

Vreo bunică poate în amurgu 'nchis
Va întinde mâna: „dar fișiorul meu?" —
Și va plânge zestrea mea de manuscris:
„Timpul, maică bună, și cu Dumnezeu"...

Uită-ți-l... Degeaba îl mai plângi: „fișiorul!"
Care vânt te doare de-ți'ndoi obrazul?
Vremea, ca un guștер, mi-a mușcat piciorul —
Cerul, ca o rană, mi-a cuprins grumazul.

ION CARAION

CANTECE NOUI

Prin oraș a trecut

o cometă...

Subtitlul acestui articol ar trebui să fie următorul: despre poesia ocazională. Deoarece ne-am ocupat până azi în acest loc numai de poesie și de zonele ei, credem că n'ar strica deloc dacă am trece o clipă sau două și prin spațiul foarte strâmt și ingrat al poesiei ocazionale, al liricei confecționate după plan și rețetă. Bineînțeles că nu vrem să analizăm aici momentele care trec dincolo de individ și chiar de timp, dând naștere poesiei care din „ocazional" trece în veac; nu ne vom opri asupra acestor cazuri, pentrucă ele ne depășesc atât prin substanță, cât și prin semnificație.

In afară de această specie, mai există însă și cealaltă poesie ocazională, aceea a momentului care vrea să fie depășit pentru o semnificație pur personală, sau pentru un zâmbet care se confundă cu un curcubeu. Deobiceiu, rimele acestea la date fixe sau mobile, se aseamănă prin banalitate și clișeu, cu toate atributele ce întovărășesc îndeobște „datele fixe". A fost, de pildă, Sfântul Dumitru, sau iubita va împlini peste zece zile vârsta de nouăsprezece ani. Știm: un fulger s'a deslănțuit, o cometă cu totul neobicinuită s'a ivit la orizont, și trebue arătată nu numai urbei tale, ci lumii întregi. Și-atunci, haina eternă a versului e scoasă dela naftalină, rimele trebue să sune cât mai dulce din coadele lor — pentrucă, în fond, aceasta e finalitatea poesiei ocazionale: efectul. Dar deobiceiu poeții uită că „efectul" are multe rezonanțe de bâlciu, de surle și tobe — și din acest motiv cele mai multe producții ale genului, au aspectul și tonul unor flașnete sau al unor stridente muzicuțe.

Poesia de album (căci ce este acest gen, decât poesie de album?) trebue să rămână numai între scoarțele pline de lavandă și suspine ale culegerilor familiare, pentrucă de îndată ce trec de acest prag, ele se usucă și mor. Se vede treaba că „aerul de lume" nu are o înrâurire din cele mai fericite asupra acestor efemere și plăpânde flori de seră. Iată un lucru care n'ar prea trebui să fie uitat.

Căci materialul liric pe care îl primim zilnic, cuprinde mereu-mereu mostre din acest soiu, așa încât — după o atentă și îndelungă cercetare — părerea noastră e sigură și definitivă. Zilele de naștere, onomasticele, întâiul rendezvous, desigur că sunt date care merită să fie reținute, fără a fi însă difuzate în public, pe calea tiparului. Mai zilele trecute, dintr'un oraș din Moldova, un tânăr începător ne-a trimis un înflăcărat poem admirativ închinat domnișoarei Zizi Șerban, actriță talentată, care o fi trecut în turneu prin urbea sa... O cometă... Strofele poetului, îndrumate adresantei ar fi trebuit să ia calea poștei vedetei, înainte de a veni pe masa noastră de lucru. Dincolo de „aprecierea" noastră, ar fi interesat aceea a vedetei, căreia îi vom transmite mesagiul liric al provincialului ei admirator. E unicul serviciu pe care i-l putem face.

Poesia ocazională, aripă de puf bătută de vânt, e sortită efemerului, din însăși clipa în care a fost scrisă. Substanța ei prea aeriană și prea fragilă, se sfărâmă ușor, iar „calitatea ei lirică", nu pâlpâe decât într'un singur suflet, sunând a gol în restul lumii.

Și dacă e așa, nu e oare drept să lăsăm poesiei ocazionale măruntul și intimul ei rost, preferând în locul ei sunetele grave și pline ale adevăratei poesii, care trece dincolo de zile, evenimente și oameni?

ȘTEFAN BACIU

N. B. — Manuscrisele se trimet la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Și cuvintele de răspuns: *Gh. Dolej, C. Pădur, Lovis, Nelu Țint, Paul Sym, D. Gh. Untaru, Laur D., I. D. Ap., M. Delamare, I. Dimitriu, M. Zissu, I. Sărul:* Nu. *Fl. L.:* Treceți pe la redacție. Em. Flrs. Fl. Gug., I. Goga, I. V. B. Cristian: Altele. *I., C. Mt., V. Bănc. Ceva da.* z

PENTRU O JAVRĂ DE CAȚEL

de PAUL CONSTANT

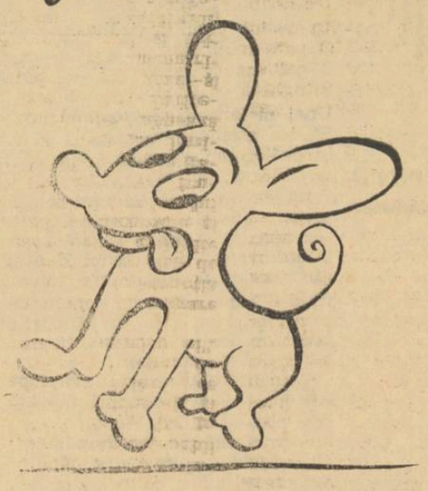

Primind felicitările șefului său direct, Anatol Ionescu îi mulțumise, gudurându-se de plăcere și înjurându-l în gând.

Nevasă-sa îl născuse a treia fetiță, tocmai în ziua când, apărând avansările, văzuse că a rămas tot ajutor de grefă clasa III-a.

Șeful, grefierul Ghiță Hurdubelea considera că una se compensează cu ailaltă, și că tot mai bine este să ai un copil în plus, care-ți sporește salariul cu 175 lei lunar, decât o avansare cu o clasă, care nu aduce decât 150 lei, fără rețineri.

Plecând dela serviciu, își răsturnase pălăria pe ceafă, și, în loc s'o ia către casă, unde-l așteptau cu toți ca să fie față la rânduiala „ursitorilor", o cârmise către parcul comunal, ocolindu-l pe-demărgini, ca să-și poată căina slobod, propria lui ursitoare.

Călcând când pe tocuri, când pe tălpi, ca să nu se ude la ciorapi, Anatol ocolea ochiurile de apă rămase din ultima ploaie, ținând-o către aleea de plopi, care făcea coadă parcului. Aci nu putea fi decât singur... Nu mai întâlnea pe nimeni care să-l felicite sau să-l compătimească, pe nimeni care să-l descoasă dece a fost sărit dela înaintare și tace ca prostul, dece n'a căutat să aibă băieți, când fetele nu le poți mărita fără zestre... Pe nimeni...

Soarele pripea ca în zi de primăvară, ridicând trâmbe de aburi, până către vârful plopilor împânziți de muguri, de mireazmă proaspătă, de cuiburi de ciori... Anatol, cu mâinile în buzunări, cu lavaliera, de care nu se despărțise niciodată, fluturând, pufăia din țigară, măsurând mirиștile care se resfirau dincolo de sfârșitul parcului, șuvița săracă de apă înșirată printre cioturile de salcie răsfrânte peste maluri, stolurile de ciori care dau ocol ogoarelor întoarse pe ici, pe colo. Și se gândea la viața lui, în care i se năzărise atâtea vise de tinerețe, și din care nu izbândise niciunul...

Făcuse patru clase complecte de gimnaziu și nădăjduise să-și croiască un rost corespunzător culturii lui. Patru clase... Terminându-le, citise maldăre de cărți, scrisese stive de poezii, grămădise furgoane cu vârf de vise poleite frumos. Credea că are să ajungă un sărbătorit al târgului său, să înfioare și să robească sufletul fetelor cu chiag de zestre, să domine viața dela care aștepta atât!... Anii trecuseră grăbiți, chiorându-l cu momeala unor succese mărunte, rămase fără urme. Taică-său, negustor cu oarecare stare, îl îndestula cu bani de cheltuială, nădăjduind în ceasul în care avea să-l vadă cutropind lumea.

Dar ceasul acela nu avea să vină niciodată...

Anatol își îndesă mai mult mâinile în buzunările pantalonilor, scuipând mucul de țigară care-i ajunsese la buze.

Incorporarea în oștire venise ca o lovitură de resteu, dată în moalele capului. Intrat pe poarta regimentului cu plete, ochelari albaștri și sacou de stofă pipită, după un ceas numai, se văzuse despuiat de aceste semne ale personalității sale. „Majurul", unul Dumitrache Tăbârcă, îl tunsese la piele, îl vârîse într'un rând de „efecte" scoase proaspăt din etuvă, și-i descălicase ochelarii după nas, pe motiv că nu este orbul dela Capul Podului...

Om vrăjmaș și incult...

Nădăjduia, totuși... Avea oamenii lui, care-i făgăduiseră că n'au să-l lase. După cum nici nu l-au lăsat... Cum era liber un post de copist la judecătorie, odată cu eliberarea din oștire, a și fost numit, „pe baza studiilor".

L-au înjurat unii cari aspirau la această funcție, el însă a oftat, resemnat... Era atât de puțin față de ceea ce credea că i se cuvine! După câteva luni, s'a însurat: ce avea să mai facă altceva?! Socru-său l-a bătut pe umeri cu mâna lui noduroasă de om muncit, urându-i să-l vadă grefier șef la judecătorie. Era ca un al doilea părinte, și nu-i putea dori decât ceea ce considera el mai măreț pe lume. Anatol a oftat iarăși, și i-a mulțumit, zâmbind acru și sătul...

După aceia o fetiță și o avansare, altă fetiță și altă avansare. A treia fetiță venise singură, fără nicio bucurie.

Anatol își aprinse o țigară, trăgând din ea cu sete și slobozind în văzduh un bujneag de fum gros și cătrănit. Primăvara părea să-i scormonească țelina sufletului, învolburându-i mintea cu trâmbe de vise neghiobe. Își scutură umerii și pletele, umflă faldurile lavalierii, și o porni, țanțoș, înainte. Viața era la început ei, iar viitorul mai putea avea taine nedeslegate încă...

După un cot de potecă, tuști un cățeluș, numai sgarde și panglicuțe, ridicându-se cu labele dinainte pe pantalonii lui Anatol. Era gata să-i repeadă un bot de pantof, când auzi un gas ca de piculină:

— Tommy, fii cuminte!.. Vă rog să-l scuzați, domnule. Este un sburdalnic, pe care nu-l pot stăpâni!.. V'a murdărit de nămol.

Surprins, Anatol își scoase pălăria, salutând cu un gest larg, teatral.

— Nu face nimic, domnișoară!.. Este atât de drăguț!..

— Da, drăguț, însă obraznic!.. Tommy, puiule, vezi ce mi-ai făcut?!..

Tommy, băiat cu obraz, își lăsă coada în jos, și trecu înapoia stăpânei, rușinat.

— Permiteți-mi să mă prezint: Anatol Ionescu.

— Ivonne Dobrian... Anatol?

— Da, domnișoară, Anatol.

— Frumos nume. In pension, colegele mele aveau un cântec, al cărui refren era: „Frumosul nostru Anatol"...

Modest, și mai rușinat ca Tommy, Anatol se grăbi să răspundă cu ochii plecați:

— Oricum, domnișoară, eu nu sunt atât de frumos ca Anatol-ul din cântec... Eu sunt....

— Imi închipui: poet... Anatol, totuși, rămâne un nume frumos...

— Da. Firește...

— Pe unul dintre cățelușii mei l-am botezat Anatol.

— Sunt cât se poate de onorat.

— Iubiți cățelușii?

— Mă înnebunesc după ei...

— Sunteți căsătorit?

Anatol simți, dintr'odată, că este înghesuit, incomodat de această întrebare. N'avu însă curajul să mintă, așa după cum ar fi crezut că trebuie.

— Da, domnișoară.

— Perfect. Atunci am să-ți ofer dumitale un cățeluș.

— Sunt cât se poate de fericit!..

— Cred bine. Mai ales doamnei dumitale are să-i facă mare plăcere!.. Mâine vi-l trimit prin servitoare... Să nu te superi însă că am să te rog să nu-i schimbi

regimul alimentar...

— Mă rog...

— Să nu-l hrănești decât cu biscuiți înmuiați în caimac. Din când în când, câte un baton de ciocolată. Și să doarmă într'un leagăn de perne moi.. Aveți leagăn?

— Da... Am...

— Leagăn de vise?

— Nu, de copii...

— Acolo să-l culci... Ce adresă aveți?

— Fundătura Popa Bâzdoc...

— Numărul?

— N'are număr, dar să întrebe de mine. Anatol Ionescu...

— Bine, domnule Anatol!.. Și n'ai să te superi că din când am să vin să văd cățelușul și să-i cercetez sănătatea...

— Cu toată plăcerea, domnișoară...

— Bună ziua, domnule Anatol... Tommy, vino aici.

Rămas în urmă, Anatol șterse urmele labelor lui Tommy cu pălăria, gândindu-se dacă nu cumva intrase la bocluc pe chestia asta.

Nevastă-sa, Vetuța, sătulă peste cap de chiráitul ălor trei fetițe, să mai aibă și grija unei javre de cățel. Iar el să-și rupă din leafă, ca să-i aducă biscuiți, caimac și ciocolată, pentru îndestularea unei vietăți de care nu avea niciun fel de lipsă... Pufăi pe nări nemulțumit, și, lăsând timp domnișoarei Ivonne ca să se îndepărteze, o cârmi pe drumul de întors.

Ajuns acasă, găsi fetița scăldată și dormind în leagăn, având la căpătâi turta de ursitori, garnisită cu bani de argint ca să fie bogată, oglindă ca s'o facă frumoasă, o potcoavă de fier care să-i aducă noroc, și c'o acadea de bragagiu, care s'o facă dulce pețitorilor.

Moașa, guralivă ca toate moașele, i-o stoarse în nas că n'a adus la timp și un pachețel cu ciocolată lunguieț, ca să aibă fata parte de păr lung și negru.

Anatol oftă din nou, cu gândul la ursitoarea lui, care-i adusese pe cap angaraua cățelului nedorit...

A doua zi, la ceasul când Anatol se pregătea s'o ia spre judecătorie, se prezentă servitoarea domnișoarei Ivonne, cu cățelușul vârît într'un manșon de blană, și cu un bilețel supliment.

— Dela domnișoara Ivonica Dobrian.

Anatol le primi, mofluz.

— Bine, bine. Spune-i că-i mulțumesc.

— Mâine vine și dumneaei, să vadă cum o duce cățelușul. Il chiamă tot Tommy.

— Tommy să-l cheme. Lasă-l aci...

— Să-i dai numai biscuiți cu caimac și ciocolată.

— Bine, isprăvești-o odată și cară-te.

— Complimente dela domnișoara Ivonica.

— Vorbește mai încet, că nu sunt surd. Spune-i că-i mulțumesc.

Anatol luă cățelușul în brațe, ducându-l în casă. I se părea că atârnă zece tone, și că are să-i scoată mâinile din coate.

Dând cu ochii de el, coana moașă, în unison cu Vetuța, nevastă-sa, se apucară să-l descoase:

— Dar cu jigodia asta, ce mai este?

— Iacă, un cățeluș de rasă... Il chiamă Tommy...

— Dă-l afară, la bucătărie. Are să ne umple casa de purici... Asta ne mai trebuia... Ce ai să-i dai să mănânce?..

Anatol ridică din umeri, ca omul încolțit și fără putere.

— Știu și eu?!.. Cred că biscuiți cu caimac...

— Ai înnebunit?!.. Dă-l afară. Nouă ne trebuie un purcel ca să-l creștem, nu o javră de rasă!...

— Lasă-l Vetuțo, o să aibă copiii cu ce se juca.

Punând astfel chestiunea, inima de mamă a Vetuței păru ce se înduplecă.

— Bine, numai du-l la bucătărie.

— Nicidecum, se opuse coana moașă. Poate să fie bolnav și dobândesc fetițele limbrici... Dă-l afară.

— Coană moașă, fii femeie cu judecată!... Este văzut de doctorul primăriei. N'are nimic, vai de păcatele mele!..

— Așa da!.. Dar în casă n'are ce căuta; face murdărie și miros... Să-l ducă la paie... Niii, potaie!...

Anatol eși cu cățelușul în brațe, și-l duse la bucătărie. Ii rândui sub pat un așternut dintr'un căpătâi de țol, dându-i să moflăie o bucățică de pâine înmuiată în apă. Il mângâie să nu mai scherlălăie, făgăduindu-i să-i aducă de prânz biscuiți și ciocolată. După care o sbughi la judecătorie, ca să mai câștige din timpul pierdut și să nu-l treacă absent în condică.

Indrumate astfel, lucrurile păreau că s'au liniștit. Cățelul mânca de toate, iar în căldura așternutului din bucătărie, dormea tun... Atât Vetuța, cât și coana moașă, aproape că uitaseră de el.

A doua zi, era într'o sfântă Vineri din Postul Paștilor, pela vremea prânzului opri în dreptul porții o mașină, din care scoborî, elegantă și sglobie, domnișoara Yvonne. Anatol, care tocmai sta la masă și sorbea zeama unei teci de ardei murat, îngheță. Moașa, invitată și ea la masă, ridică din sprâncene mirată:

— Ce-o căuta, Doamne, rândunica asta a lui boier Mitiță Dobrian pe la ușa noastră? Să știi că vine cu vreo listă de subscripție, pentru societățile lor.

— Mă rog, aci stă domnul Anatol Ionescu?

— Aci.

— Sunteți bună să-i spuneți că a venit domnișoara Yvonne, ca să-și vadă cățelușul?

— Care cățeluș?

— Pe Tommy, un fox-terrier englezesc, cu panglicuță roz.

— Aha, jigodia aia de eri!.. Asta-ți mai lipsea, Vetuțo maică: nuroră la casă!... Treci, domnule Anatol, să-ți dai socoteală de cățel...

Anatol dădu să-și ia haina pe mâneci și să-și înoade lavaliera la gât. Nevastă-sa, care lehuzea în pat, se ridică într'un cot și începu să-l ia la rost:

— A, vasăzică așa stau lucrurile!..

Chestie de amor, cu suveniruri!.. Ce te tot gătești atâta?!.. Că a venit să vadă cățelul, nu pe tine!..

— Vetuțo, maică, nu te irita, că acum faci 40 de grade temperatură!.. Ardei-ar focul de bărbați, că nu au răbdare nici ăle șease săptămâni de lehuzie!...

— Dragă Vetuțo, te rog să nu mă faci de rușine, Uite, mă duc să vorbesc cu ea în poartă. Domnișoară Yvonne, vă rog să-mi permiteți să aduc cățelușul la mașină... Tot nu l-am scos astăzi la aer curat...

— Fie. Nu vreau să-ți turbur muzele prea mult!.. I-am adus câteva bucățele de tortă cu frișcă.

— Nu trebuia să vă deranjați!.. E sătul...

Anatol se răsuci către bucătărie, înhață cățelul de sub pat, și-l duse Yvonne-ei, în poartă. Dobândise burtă cât toba, din cauza unui amestec de fasole cu pâine cu care se hrănise, iar pe bot era plin de steluțe de zoale.

— Tommy, dragule, cum te mai simți ?

Anatol își țuguie buzele și răspunse în locul lui Tommy:

— Bine, mămicule. Ca la nenea Anatol în familie!..

— Vai, puiule, na-ți tortă cu frișcă.

Cățelușul linse, sătul, moțul prăjiturei, și-și întoarse capul, scârbit.

— Ingratule, nu vrei să mai mănânci?!.. Te-ai ghiftuit de dulciuri...

Anatol se gudură satisfăcut, crezând și el una ca asta.

— Vai de mine, domnișoară, nici că se putea altfel!..

— Sunt fericită, domnule Anatol!... Mâine am să vin din nou. Poimâine, poate că o aduc și pe mama...

—Dece atâta deranj, domnișoară?!..

— Dece?... Asta nu este o întrebare! Ași muri, dacă nu l-aș vedea într'o zi!.. Să mă aștepți și mâine, și poimâine, și în fiecare zi. Când n'am să pot veni eu sau mama, am s'o trimit pe freulein... Nu vreau să creadă Tommy că l-am uitat!..

Anatol oftă ușurel, și se înapoie cu câinele în brațe, vârîndu-l în așternutul din bucătărie. Intrase la bocluc...

In casă îl așteptau Vetuța și moașa, cu colții gata pe sfârșiat.

— Cine era prințesa, domnule?

— Eh... O domnișoară foarte onorabilă!

— Da? De-aia bântuie pela casele oamenilor însurați?

— Rușine, domnule Anatol!.. Om cu trei fete și cu serviciu de încredere!.. Ehe, pe vremea mea grefierii...

— Coană moașă, te rog să nu te amesteci!..

— Am să-ți dau javra la hingheri!..

— Și pe dumneaei am s'o jumol eu, dacă nevastă-ta nu poate!

Anatol și-a luat pălăria și a plecat la serviciu, furios și înainte de vreme. Pe drum a blestemat ceasul când a cârmit-o spre parc, întâmplarea cu domnișoara Yvonne, și ale patru clase de gimnaziu, care nu-l putuse dezrobi de tirania unei vieți idioate.

Nevastă-sa a rămas fierște, plângând, blestemând și ea ceasul în care și-a găsit căpătâi cu unul ca bărbatu-său.

Coana moașă și-a împăturit scutecile de rezervă, a gemut ca o scroafă înjunghiată, și-a luat geanta cu clisirul și ventuzele, și s'a dus la altă „facere" unde avea ce povesti.

In casa lui Anatol Ionescu intrase dihonia, tămâiată și înțepată de schelălăitul lui Tommy, cățelușul fox-terier englezesc, care în sub patul lui se simțea clintit din obicinuințe.

A doua zi, clacsonul mașinei suna din nou în poarta casei din Fundătura Popa Bâzdoc. Precaut, Anatol potrivise să se afle prin curte, ocupat să facă pe Tommy să se dea tumba. Din mașină scoborî doamna Dobrian, aducând un carton cu prăjituri și panglicuțe de schimb. Anatol păli, simțind că lucrurile mergând astfel, va intra rău de tot la apă.

— Domnul Anatol Ionescu?

— Da, doamnă.

— Tommy, puiule, ți-am adus prăjituri și panglicuțe. Vai de mine, să nu se murdărească de nămol!

Anatol ridică javra în brațe, răbdându-i labele înnămolite care i se agățau pe buzunările vestei.

— Ași vrea să văd cum doarme?

— Admirabil, doamnă... Deocamdată însă i-am trimis leagănul la vopsitor. I se sgâriase puțin lacul, și l-am dat să-l repare.

— Foarte bine. Vă rog să considerați că este foarte difícil.

— Vai de mine, doamnă!.. Aveți toată încrederea!.. Nici că trebuie să vă mai gândiți sau să vă deranjați!..

— Niciun deranj! Pentru noi este o adevărată plăcere!... Vom veni și mâine.

Indopă cățelul cu prăjituri, îl sărută pe botul unsuros și plecă, rupându-se anevoie de el.

Văzându-se scăpat, Anatol lovi javra cu botul ghetei și intră în casă, înjurând.

— Ți-a venit și soacra, domnule? Poate ai și copii cu ea, de ce nu ți-i trimite și pe ei?!..

— Vetuțo, nu mă mai omorî, că iau câmpii!...

— Rușine de mahala, domnule Anatol! Ziua nămiază mare!...

— Coană moașă, dumneata să fii la locul dumitale!... Să-ți vezi de scutece!

Furios, își luă iarăși pălăria, și plecă la judecătorie. Scoase din sertar teancul de acte, dând să mai scurteze din el. Mintea însă îi era clocot și nu-l ajuta să urnească nimic din loc. Rupse penița din toc, trânti cu un dosar în masă și înjură. Inciudat, Lucrurile nu puteau merge mai departe. Javra asta de cățel amenința să-i strice casa. Hotărîse să i se destăinue grefierului Hurdubelea, și să-i ceară un sfat. Era om petrecut prin viață, care putea rosti o sentință bine motivată și salvatoare. Nu după mult timp însă, hotărî singur. Luă o coală de hârte ministerială și un plic oficial, așternând o scrisoare cu care nu se putea să nu scape de necaz.

Domnișoară Yvonne,

Pe strada noastră, bântuie cu furie turbarea. Totul s'a tras dela un neam prost de câine, care s'a încăierat pe maidanul din dosul casei noastre, cu alți câini de teapa lui. Mă tem de sănătatea drăgălașului nostru Tommy, bucuria mea și a familiei mele. De aceia vi-l înapoiez, până o trece primejdia. Mi se rupe inima de această despărțire, însă mai presus de bucuria mea, prețuiesc viața lui.

Sunt cât se poate de întristat, și nu știu cum o să mă pot consola.

Al D-voastră,

Anatol Ionescu.

Se înapoie ca fulgerul acasă, puse cățelul și scrisoarea în mâinile servitoarei, dându-i drumul pe poartă, la adresa domnișoarei Yvonne.

Scăpase.

Grija celor trei fetițe, mizeriile slujbei lui mărunte din care nu desprinsese niciun fel de bucurie, i se păreau „floare la ureche", iar ursitoarea lui se lumina a cântec și vis...

In jurul Donnei Albe

(Urmare din pag. I-a)

de abur, sub mare presiune, în văzduh. Gânduri mari și bătăioase îmi fulgerară încă nedeterminate prin zările creerului, așa cum licăresc în profunduri indecise semnele furtunii potopitoare în nopțile de vară. Seva dorinții mă podidi din toate părțile și ea era una cu seva dorului de luptă, care trebue să te ducă la liman" (pag. 33). Alteori, eroina apare cu puteri de mit: „Și deodată s'a făcut tăcere, comunicându-se din grup în grup ca o fulgerătoare contagiune: trecea ea, Alba. Cu pas de sus, cu o privire care nu se oprea nicăieri, ea parcurgea talazurile de tineret, care se dau în lături ca valurile mării Roșii, dinaintea pasului lui Moise. Fetele însăși și-au strâns florile lor albastre, castanii și întunecate și'n semn de firesc omagiu le-au aruncat asupra ei, până când a ocolit colțul; în ochii celor mai multe nu era invidia, ci mândria și încrederea în propriul lor viitor, de care nu le mai despărțeau acum decât încă vreo două, trei examene. Dar trecătoarea cea minunată nu s'a uitat nici un moment, la nici una și la nici unul; numai eu am izbutit să întorc spre mine un moment ochii ei de nesigură culoare, dar în orice caz teribil de întunecați și chiar să smulg un zâmbet, ce spun, un adevărat început de râs, de pe floarea buzelor ei". (pag. 15).

Atât de fascinantă ne apare Donna Alba încât, în construcția romanului ea devine un fel de astru, către care coverg celelalte personagii. Insăși accentele și imaginile din stilul autorului urcă spre această uimitoare frumusețe. E ceva invers de ce găsim în poesia și proza lui Eminescu, unde poetul se situează sus, într'o sferă de indiferență și mândrie, de unde-și plimbă privirile 'n jos, „nemuritor și rece". Aminteaască-și oricine de sfârșitul Luceafărului, de scrisoarea lui Ieronim din Cezara, de unele pagini din Sărmanul Dionis, cum și de celelalte producții de seamă. In toate, ritmica și imaginile coboară (întâlnindu-se cu altele care urcă odată cu retragerea poetului spre lumea de sus). Cuprins de obsesie, Gib Mihăescu, care se transpune până la transfigurare în Mihail Aspru, (din această transfigurare provine realismul scrisului său), se situiază jos, într'un plan mult ditanțat de acel al eroinei. Un exemplu spicuit la întâmplare ne va lămuri pe deplin: „Astfel îmi poruncea clar și răspicat gândul meu, când Donna Alba făcu o mișcare nesocotită. Dumnezeule! acea delicioasă, acea divină mișcare, ce schimbă fundamental toată ordinea ideilor și voințelor mele. O mișcare foarte neînsemnată: ea se aplecă puțin să îndrepte o pernă, — în aceeași țesătură cu acoperământul divanului, — care se rostogolise. Și nu o ajunse, cu vârful degetelor, la prima încercare. Atunci se întinse ceva mai mult și rochia i se ridică ușor dealungul piciorului, pe luciul ciorapului de mătase. Un fulger nu m'ar fi orbit mai rău ca această frumusețe, nu ar fi orbit mai grozav orice gând, orice colț de lumină în mintea, cufundată ca de un cataclism subit în străfundurile besnei de patimi". Și mai departe: „Pentrucă eu însumi în momentele acelea nu mai existam; eram parcă dus pe sus de cel ce-mi glăsuia mie, pentru mine, și care uneori se despica în două, preschimbându-se astfel în două persoane distincte, din care nici una, îmi dam seama vag, că nu puteam să fiu vechiul eu". (pag. 344). Se observă cum eroul cade'n extaz, cum acea mișcare divină „schimbă fundamental toată ordinea ideilor și voințelor" sale, cum apoi e „dus pe sus" (semn al celor cuprinși de obsesie.

Efectul de încremenire, de rămânere jos, atât de frecvent în construcția romanului, se desprinde foarte bine din acest pasagiu: „Pauză. Stupoare. Pustiu de gând. La răsărit, la apus, la miazănoapte și la miazăzi, deșert necurmat, neted. Doar mâna ei care strânge năpraznic, mai trăește singură, dar cu o intensitate de negrăit, în oceanul sterp de nisip" (pag. 373).

Cu aceste calități, Donna Alba este, indiscutabil, cel mai bun roman de analiză și aprofundare din literatura română. Niciun alt erou și nici altă eroină nu te urmărește cu atâta putere cum te urmărește această Donnă Albă a perfecțiunii femenine. Numai în romanele străine mai găsim așa ceva. Astfel, în „Frații Karamazof" te obsedează figura de înger a lui Alioșa, în „Don Quijotte" al lui Cervantes, naivitatea unită cu sfințenia, în „Mizerabilii" mărinimia lui Jean Valjean, în „Salambo" coloritul melancolic al antichității.

Gib Mihăescu e un mare romancier, a cărui valoare trece și dincolo de hotarele literaturii române.

VLADIMIR DOGARU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 10 LEI

ANUL L • Nr. 52
Număr de Crăciun, 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Poziții franceze în teatrul contimporan

de BASIL MUNTEANU

Un director de teatru foarte simpatic mi-a pus deunăzi o întrebare insidioasă: care sunt pozițiile franceze în teatrul contimporan? In teatrul contimporan, adică într'un teatru care a crescut cu noi împreună, în pulsația aceleași vieți, în ritmul acelorași evenimente și curente ale epocii.

Aș fi preferat de o mie de ori ca interpelatorul meu să-mi pună întrebări mai puțin indiscrete, despre teatrul francez de acum, de pildă, cincizeci, o sută ori, și mai bine, trei sute de ani, adică despre un teatru pe care-l cunosc, cred, foarte bine, poate tocmai fiindcă nu și-a desfășurat viața lui turbulentă sub ochii mei vii, ci numai sub ochii spiritului meu clasificator și abstract.

Totuși, inițial, întrebarea d-lui Liviu Rebreanu nu mi s'a părut greu de satisfăcut. După numeroase verificări, la diferite epoci, s'a format în spiritul meu axioma că fenomenul francez este cel mai conservator din câte există și că pozițiile ocupate de el dealungul mai multor veacuri sunt așa de adânci și de esențiale, încât conservatismul francez, departe de a repeta până la sațietate aceleași manifestări și aceleași opere, cunoaște taina de a se reîmprospăta fără încetare, mereu nou, deși mereu același.

Intrucât privește teatrul, conservatismul francez se dovedește mai justificat decât pe oricare alt teren. Intr'adevăr, teatrul pare a fi fost creat dinadins pentru ca sufletul francez să se poată bucura și exprima. Adresându-se publicului, teatrul își atribuie misiunea de-a reproduce, sau de-a sintetiza, sau de-a interpreta pe scenă însăși ființa diversă a acestui public. Avem astfel de a face cu o artă socială prin excelență. Dar care alt popor decât poporul francez a practicat mai savant viața de societate, care altul a înțeles mai subtil și a gustat mai sincer omul „social" adică pe om în relație sau în conflict cu semenii săi? Așa încât se poate afirma că unicul personaj autentic al scenei franceze, cel puțin de trei sute de ani încoace, este „le coeur humain", fascinanta, enorma, monstruoasa inimă omenească.

Spun „inimă" și nu „personalitate", fiindcă eroul colectiv și sintetic al scenei franceze nu este atât omul total, compus din inteligență, din avânturi supra-umane, din voință, din sentiment, din instinct, ci partea cea mai umană, mai sociabilă și, oarecum, mai constantă a omului, adică sentimentul și pasiunea, într'un cuvânt „inima".

Că Racine și Molière sunt cei doi mari exponenți dramatici ai acestei „inimi", este așa de clar, încât nu e nevoie de nici un argument. Că Regnard și mai ales Marivaux mânuiesc mecanismul inimii cu sfioasă delicateță este iarăși sigur. Iată însă că Diderot și o întreagă suită de minori încearcă să aclimateze în Franța drama burgheză, de origine englezească, o formă de teatru care altera jocul pur și nițel schematic al „inimii" clasice prin coborîrea ei în vulgaritatea vieții cotidiane și o aburea cu o pânză de lacrimi prea puțin „bine crescute" pentru a conveni geniului francez, nițel distant și foarte riguros, așa cum se cuvine atunci când trăim în și pentru societate.

De aceea, „inima" sociabilă a Francezului va căuta mereu alte forme de expresie scenică. La sfârșitul veacului luminilor i se propun modele teutonice de „dramă", fie burgheză și duioasă (Kotzebue, Iffland), fie nobilă și romantică (Schiller, Goethe). Câteva din aceste modele (Die Räuber; Menschenhass und Reue, etc.) obțin răsunătoare și durabile succese pe scenele pariziene. Dar descendența lor franceză se dovedește firavă, iar rodnicia lor de fapt nulă, pe terenul fără aderențe reale al transplantării lor.

Romantismul, îndreptat spre orizonturi de vis și exaltare, va oferi rareori „inimii" franceze o expresie adecuată virtualităților sale dramatice. In acest sens, „Proverbele" lui Musset înseamnă o demonstrație exemplară și aproape unică. Cu prețioase notații de psihologie sentimentală, teatrul social și tezist — Dumas-fils, Augier — desbate probleme de clasă și de profesiuni prea speciale și prea specializate pentru a conveni generalității umane, pe care „inima" franceză aspiră s'o reprezinte.

Apoi o mare eclipsă: sub al doilea Imperiu, Vodevilul și Opereta ocupă scena cu autoritatea parvenitului bogat. Dar Scribe, apoi Labiche, alături de farsă și de moravuri, notează fără insistență câteva fapte caracteristice ale aceleiași eterne „inimi".

Trebuia să intervină acum o reacțiune împotriva teatrului de vulgară delectație. Ea s'a ivit în 1887, cu teatrul liber al lui Antoine, le Théâtre libre. Liber, în sensul că înțelegea să renunțe la lingușirea publicului și că se străduia să-l domine sau cel puțin să-și afirme independența față de exigențele ușurele ale bulevardierilor stăpâni pe opinie.

Rezultat: o artă dură, echivalent scenic al naturalismului de la Médan, cu atât mai dură cu cât ea reacționa prin acest exces împotriva excesului contrar al comediei digestive și al vodevilului fără semnificație.

(Urmare în pag. 11-a)

Magii aducând daruri (Mozaic bizantin, la Ravenna)

PATINOR

Prin suflet înghițat în nemurire
Ca lacul sub sclipirile de ger,
Un patinor, despoleind tăceri,
Înscrie'n zodii semnul său subțire.

În sticla siderală taie spire
Și linii albe ninse de mister
Și sub călcâi înaripat îi pier
Năluci — dușmane vremuri, în neștire.

Nu-l văd din țara lor încununații
Acestui timp haotic și barbar
Cum suie'n simetrii de constelații —

Cum crește jar lucid pe alba cale,
Desvăluind tăinuitor de clar,
Deschisul cerc al patinării sale.

ION PILLAT

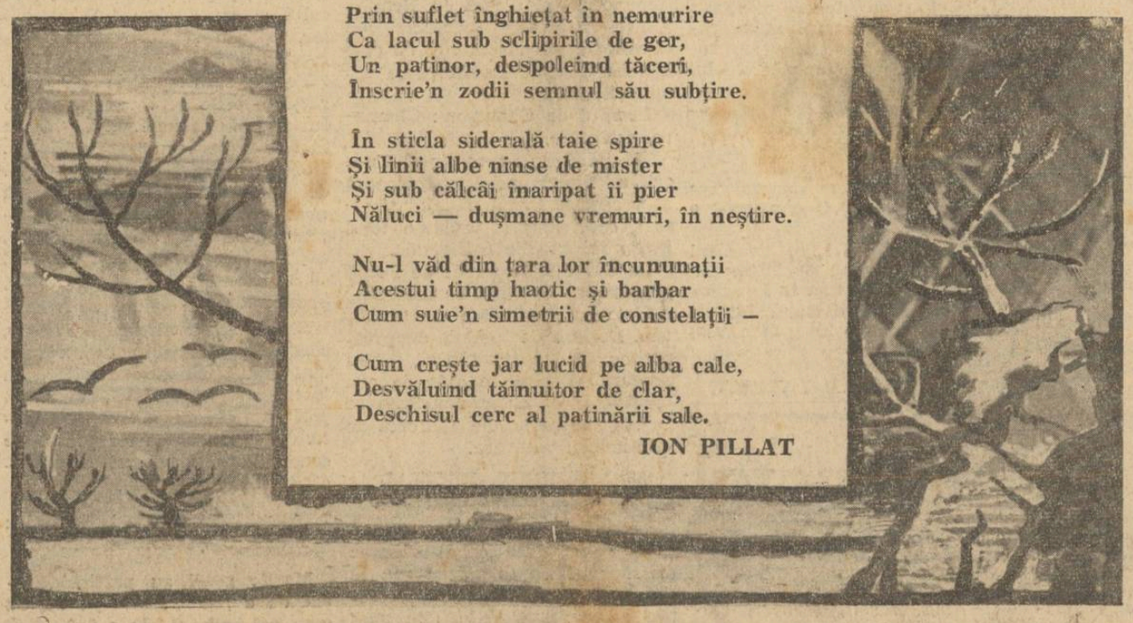

Amintire

Privește norii aceștia vineți
Cum ne cad pe suflet, cum ne cântă în inimi.
Și soarele, aburit, cum lucește
Ca un talger vechiu, ca un ochiu....

Viața a fost întunecată și mergem
Spre orașul pierdut ca o insulă, ca un nor,
Spre orașul pierdut care se scufundă
In trecut ca o insulă, odihnitor.

Lucea tinerețea în el tot într'o toamnă
Cu soare aburit,
In ierburile mari dela fabrica de zahăr.
Fumul ei se lăsa peste nuielile sălciilor din baltă,
Printre care trec bărcile, neauzit.

Mergem spre orașul pierdut ca o insulă, ca un nor.
Dealurile se văd din tren tot mai rare,
Cum mărginesc cerul fumuriu.
Seara își lasă largile văluri
Ingândurate, căzătoare, comete,
Malacovul albastru se destramă de vreme,
Mătasea bălților se sfâșie,
Trenul le taie pe îndelete.

EMIL GULIAN

LUMINA CUNOȘTINȚEI

de preot MIHAIL BULACU

Un mare înțelept creștin a împărțit pe oameni în trei mari grupări, fericindu-i pe unii și compătimindu-i pe alții, după chipul cum l-au căutat pe Dumnezeu, l-au aflat și l-au urmat în viață.

In prima grupare a așezat pe oamenii a căror viață a fost în slujba lui Dumnezeu, pentru că l-au căutat și l-au găsit. Pe aceștia i-a apreciat ca oameni înțelepți și fericiți. In a doua grupare a așezat pe oamenii care s'au străduit cu multă osârdie să-l găsească pe Dumnezeu, dar nu l-au aflat. Pe aceștia i-a apreciat ca oameni înțelepți, dar nefericiți. In a treia grupare a așezat pe oamenii care trăesc fără să-l fi căutat și deci fără să-l fi găsit pe Dumnezeu. Pe aceștia din urmă i-a compătimit, ca oameni nebuni și nefericiți.

Nu ne este îngăduit să tăinuim numele acestui înțelept creștin, care ierarhizează pe oameni în funcție de această cunoaștere și urmare a lui Dumnezeu, când el este apreciat în istoria filosofiei umane, sub renumele marelui filosof Goethe, ale cărui cugetări nu s'au oprit, nici numai la veacul în care a trăit și nici numai la țara în care a scris.

Aceste înțelepte reflexiuni creștine ne revin în mod spontan în suflete, când la marele eveniment al sărbătorii Nașterii Domnului Hristos, ascultăm cuvintele cântării creștine la Biserică, dela tropar: ...Nașterea ta Hristoase, Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței"... Căci Nașterea Domnului la peștera Betleemului ne-a dat prilej tuturor oamenilor, să-l cunoaștem pe Dumnezeu și să-l urmăm în viață. Așa precum spune și Sf. Apostol și Evanghelistul Ioan: „Și cuvântul trup s'a făcut și s'a sălășluit între noi și am văzut slava lui, slavă ca a unuia născut din Tatăl, plin de har și de adevăr". (Ioan I, 14).

Cunoașterea lui Dumnezeu nu se poate însă mărgini la ochii trupului, ci trece la o mai adâncă privire a ochilor sufletului: ai credinței, ai iubirii și ai nădejdei creștine. De aceea zelosul Apostol Pavel al creștinătății exclama cu smerenie sbuciumul sufletului uman, în străduania sa de a pătrunde în adâncuri elementele nepătrunse ale ființei, necuprinsul cuget și uriașa voință a lui Dumnezeu: „O, adevărul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt

(Urmare în pag. 12-a)

Cântec

Această plăpândă viță de vie
Va geme la toamnă sub struguri,
Copacul din zarea ce-a fost sinilie
Și-o plânge firavii săi muguri.

Iar floarea ce crește subțire în glastră
Și'mprăștie, darnic, parfumuri
S'o stinge cu plopii în seara albastră,
Căzând cu nisipul pe drumuri.

Un clopot suna-va.... și nici o mișcare....
Paianjeni vor țese pe clampă.
Doar luna de-acuma va arde în zare,
Tăcut, ca o sticlă de lampă.

ȘTEFAN BACIU

Povestire de Crăciun

de DIMITRIE POPESCU

Ci acum: Credința, nădejdea și dragostea — rămân aceste trei; dar mai mare între ele este dragostea.
(I Corinteni, XIII, 13)

Cu mulți ani în urmă s'a născut iubirea pe pământ. Și ca de orice iubire, foarte puțini și-au dat seama de ea. Fiindcă ea a fost modestă și tăcută, discretă și blajină, copleșitoare și nesfârșită ca și Tatăl ei, ca și Fiul Omului care a avut sarcina să ne-o dăruiască odată cu jertfa vieții sale. Dar înțelesul și strălucirea i-au crescut cu veacurile, și an de an legîndu-și durerile, minunata descoperire a Mântuitorului și-a făcut loc în sufletul oamenilor unde pilpîie singuratecă, așteptând — speranță veșnic reînoită — veacul ce va să vie, proorocia sfîntă din străvechi timpuri, imperiul acela nespus de frumos în care El, Iisus Cristos, deadreapta Tatălui va domni — pentru a se putea aprinde acolo în toată splendoarea ei.

*

Cu mulți ani în urmă s'a născut iubirea pe pământ. Un vechiu basm — este oare un basm, sau o povestire din copilărie, înfrumusețată de închipuiri? — o istorie din care am uitat mult, dar cînd mi-a fost povestită — cine mi-a istorisit-o?... — mi-a plăcut foarte, spunea:

Era un rege (un rege sau un împărat) care domnea odinioară între miază-zi și miază-noapte, într'o țară înspăimântător de frumoasă (știu bine că era înspăimântător de frumoasă, fiindcă amuțeam și înghețа sufletul din mine ascultînd, și imaginația mi se plimba printre niște locașuri feerice — dar atîtea amănunte le-am uitat astăzi...). Nici dragostea supușilor, nici bogățiile, nici amintirea strămoșilor nu l-au oprit pe mîndrul stăpânitor al țării dintre mări să-și părăsească palatul și toată fericirea spre a porni atras de semnul unei stele strălucitoare, nevăzută până atunci, care după spusele celor bătrîni vestea venirea pe lume a unui împărat mai puternic decît toți. (Prin cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, tradițiile svoneau venirea Domnului. Omenire, n'ai priceput?

A pornit, dară, mîndrul stăpînitor însoțit de slugi și doruri (alesese, spunea povestea, o plasă cu firul ca pânza păianjenului și încăpătoare. Susținută de un fel de catarg, purtată pe o lectică, ea cuprindea cele mai năzdrăvane specii de păsări cîntătoare din țara lui, altele, colorate, care prin melodia glasului lor încîntau urechile și feluritea penajului fermecau ochii). Așa însoțit, cu ochii țintă la steaua călăuzitoare, a mers regele (sau împăratul) prin păduri de nepătruns, unde urletul fiarelor îngheța sîngele în vine, prin munți și văi adînci, peste piscuri, care nu credeau să simtă vreodată picior de om, (cine oare îl putea opri?) prin câmpii cu iarba moale, dealungul mărilor, a mers cale lungă de ani și ani, pînă ce ajunse la curtea unui alt mare împărat, curte bogată și veselă, unde fu primit ca un oaspe de seamă ce era, cu toată cinstea cuvenită.

Calea pînă aici fusese atît de lungă încât, povestea spune, drumeții uitau anii scurși de cînd plecaseră.

Dar, precum nici ostenelile drumului și pericolele lui de pînă atunci nu sfărîmaseră avîntul acelui rege minunat, nici bogăția împărăției descoperite, nici primirea măreață ce i s'a făcut, nici frumusețea fiicei împăratului care s'a îndrăgostit de el, nici teama de-a atrage asupră-și mînia tatălui ei, nu l-au împiedecat să treacă mai departe, pe furiș, strecurându-se în afara cetății ce-l găzduia, urmând semnul nestins al stelei călăuzitoare.

Și iarăși cale lungă, cale fără de sfîrșit s'a întins în fața lui, cale anevoioasă, ostenitoare, trecînd prin pustiuri înfricoșetoare, peste munți semeți, prin tot felul de împărății, de nu mai puteau pricepe ochii cît de feluriți sunt oamenii Domnului, alungați cu săbii sau primiți prietenește, dupe felul fiecărui neam, și tot soiul de culori aveau oamenii întîlniți; iar drumul era nesfîrșit și după fiecare cîmpie, cînd sufletul se credea ajuns la un liman, urmau pereții și mai neprimitori ai unor munți, și dupe fiecare înălțime, cînd credea că acolo își va da sufletul, se zăreau în depărtări alte cîmpii, alte așezări, alte grădini, alte speranțe. (Cine oare îmi povestea basmul? cîte amănunte scornea fermecătoare, dar le-am uitat).

(Urmare în pag. 11-a)

Sonet

Arbitrul eleganții 'mpărătești,
Acel vestit poet din vremi antice,
Se'ndrăgosti de sclava-i Eunice
Și visul său pluti prin zări cerești.

Murea târziu amurgul pe colnice,
La Roma... Melancolic, sub ferești,
Petroniu stă și'n pieptu-i, tinerești
Simțiri, se sbat, spre Cânt să-l mai ridice.

Pas mic, zefir, lin adiind s'aude.
Răsare'n fața lui copila sclavă,
Candidul chip senin, potir de slavă....

Poetu-i soarbe ființa'n gene ude
Și'ngenunchind culege dalba mână,
„De mi-ai fost sclavă, tu să-mi fii stăpână".

ȘTEFAN STĂNESCU

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

TEATRUL TUDOR MUȘATESCU: „Măgarul de aur”, comedie în 3 acte de **Gaspare Castaldi**

Incontestabil, domnul Tudor Mușatescu este un mare îndrăgostit de teatru.

De aceea și-a și înjghebat un teatru personal în care poate prezenta orice piesă vrea, cu distribuția pe care o socotește nimerită.

Chiar și din programul teatrului se poate remarca silința pe care și-o dă domnul Mușatescu de a oferi spectatorilor săi, lucruri noui și folositoare.

Am găsit, astfel, în programul teatrului o foarte instructivă piesă intitulată „Domnul cu Camelii” și iscălită de domnul Mușatescu, din care am aflat cum poate o nevastă să-și înșele în liniște bărbatul.

Se mai află în program și câteva foarte interesante ghicitori neiscălite dar purtând pecetia talentului domnului Tudor Mușatescu.

Iată, de-o pildă, ce cetim în pagina 21 a suspomenitului program:

Ce e dulce când îți vine
Și tot te face de rușine?

Răspunsul îl aflăm sub ghicitoare, întors pe dos pentru ca să nu fie ușor deslușit: Somnul.

Am impresia, însă, că această ghicitoare nu poate fi aplicată spectatorilor dela Teatrul Mușatescu.

Căci, dacă un eventual spectator ar simți la un moment dat că îi vine dulce. nu s'ar face de rușine deoarece ar putea dormi în liniște fără să aibe alți martori în afară de actorii de pe scenă.

Toate aceste reflecții le făceam, privind sala pe trei sferturi goală, dela premiera comediei „Măgarul de aur”.

Și, fără să mă mir, citeam în acelaș celebru program că, în ciuda criticelor favorabile, rezultatul prezentărei piesei „Amor sovietic” pe aceeaș scenă a fost un deficit de 541.184 lei.

In fond de ce se miră atât de mult domnul Tudor Mușatescu? E acesta un lucru foarte normal.

Nu vreau să mai scriu despre chipul în care domnul Val Mugur a pus în scenă comedia lui Cataef. Nici despre distribuție nu vreau să vorbesc. O zicală veche te oprește să-i vorbești de rău pe morți (și piesa lui Cataef a fost omorîtă din seara premierei, de regisor, decorator și interpreți).

Ne grăbim, în schimb să scrim ceva despre noua premieră, înainte ca ea să fie scoasă de pe afiș.

Să nu credeți că „Măgarul de aur” este o piesă chiar atât de proastă. Nu e nici mai slabă, nici mai bună decât piesele ce se prezintă actualmente pe scenele teatrelor particulare.

Face parte din categoria comediilor moderne italiene. E, ceeace se poate numi o „piesă cu un singur personaj”.

Ceeace a fost „profesorul” în „Banii nu fac două parale”, sau „mătușa” în „Eva în vitrină”, sau „avocatul” Pedigo în „Orașul fără avocați”, este și „marinarul” Saverio în acest „Măgar de aur”.

Acțiunea se petrece doar în jurul lui Saverio și doar așa cum vrea el să se petreacă.

Este drept că Saverio se deosebește oarecum de frații lui din piesele mai sus citate, prin aceea că e mai puțin hotărît decât ei, trăgând, la fel ca oamenii șașii, cu un ochiu la slănină (frumoasa Gina, Doina Misir) și cu altul la făină (o fabuloasă moștenire).

In tot timpul primelor două acte, eroul marinar face mare caz de dragostea lui pentru Gina și de disprețul lui pentru bani, ceeace nu-l împiedică să se poarte ca un cămătar de rând cu debitorii moșteniți prin testament.

Mai mult chiar, îndrăgostitul marinar, fiind în posesia unei polițe iscălite de tatăl Ginei, nu se sfiește să pună, — bine înțeles, într'un chip foarte delicat — următoarea romantică problemă: Banii sau fata!

Prin astfel de elegante procedee, precum și prin altele cum ar fi bătaia cu pumnii în piept sau un vocabular elegant din care desprindem sugestivul cuvânt: „șefule” pe care-l întrebuințează foarte des, chipeșul Saverio isbutește să cucerească inima Ginei pe care dânsul o alintă spunându-i mereu „madame Șalupa” (fiindcă e logodită cu un domn Barca).

In actul III avem de-a face cu un domn Saverio mult îmblânzit și, chiar, mare filantrop.

Cu toate micile și marile sale defecte, piesa ar fi putut să dobândească oarecare succes, prezentată fiind pe altă scenă.

Așa însă, îl prevedem măgarului (de aur) aceeaș soartă ca și amorului (sovietic).

Nu putem pricepe cum domnul Tudor Mușatescu — repetăm: mare îndrăgostit de teatru — nu și-a dat seama că, având de suferit handicapul unei săli așezate peste mână și cocoțate deasupra unui cinematgraf, nu poate atrage lumea la teatru prezentându-i un afis ca acesta al „Măgarului de aur”.

Domnul Nicky Atanasiu nu poate constitui un „cap de afiș” cu priză la public — mai ales, după insuccesele sale de anul trecut din „Nunta lui Figaro” și „Ginerele domnului prefect”.

Despre rolul său din „Amor sovietic” nici nu mai vorbim, fiindcă prea puțină lume l-a văzut în această creație, pentru ca să-și dea seama că a fost orice, în afară de rus.

De astă dată, domnul Atanasiu a interpretat rolul unui marinar, fiind în nota justă a rolului.

A fost, în tot timpul celor 3 acte, marinar (cu tatuaje, papagal și tutun de mestecat), chiar prea marinar, pentru ca să justifice pasiunea pe care i-o inspiră în spre final, manieratei Gina.

Vina poate să fie a traducătorului care l-a făcut să vorbească într'un argot mai mult gen Grant, decât marinăresc.

Doamna Doina Missir, pe care am remarcat-o în „Nunta lui Figaro” pentru ca s'o întrezărim apoi într'o serie de roluri episodice, a interpretat rolul Ginei, dovedind că încrederea pe care i-au arătat-o distribuitorii era justificată.

Și dacă piesa ar fi avut doar două acte — afară de cel de-al III-lea în care s'a pierdut cu desăvârșire — n'am fi avut decât cuvinte bune de spus despre dânsa.

Domnul N. Tomazoglu, un talentat element tânăr a interpretat cu convingere rolul logodnicului ușor tâmp.

Domnul Coty Hociung, de astă dată într'un rol de 3 acte, a dovedit că nu este numai un interpret de apariții episodice.

Având la îndemână un rol de mari proporții, domnul Hociung n'a mai sarjat ca de-obiceiu când căuta să facă mari creații din roluri mici.

Doamna Ecaterina Maican, într'un rol șters, n'a căutat să-i dea prea multă viață.

Păcat că nu și-a învățat domnul Roland de Jassy rolul.

Avem impresia că ar fi realizat lucruri bune.

Domnul Petre Assan, într'o scurtă apariție a realizat un tip interesant.

Au mai apărut pe scenă un papagal și o mult aplaudată pisică.

Intreg ansamblul a evoluat într'un foarte frumos și luminos decor, sub foarte inteligenta conducere a domnului Ion Sava, pe care îl bănuim, totuși, amărît că anul acesta este silit să regiseze doar piese de prea bătrânul Max Halbe sau de prea tânărul Gaspare Cataldi.

Ii mulțumim domnului Sava că ne-a făcut să ne distrăm împărățește prin trouvaille-ul bastoanelor mereu schimbate ale lui R. de Jassy.

Piesa — suntem convinși — n'o să aibe succes.

Lucrul să nu vă mire.

Bănuiesc că și „Orașul fără avocați”, prezentat de domnul Tudor Mușatescu ar fi constituit o cădere.

Ia închipuiți-vi-l pe avocatul Pedigo, interpretat de Nicky Atanasiu și pe haimanaua Pilachera, jucată de micul domn Mihalcea, noua descoperire a domnului Mușatescu!

TRAIAN LALESCU

Despre râs în general și aplicarea lui

După cum plânsul este semnul patognomonic al tragicului, râsul este antipodul său, rezultat al unei situații comice. Râsul este o calitate exclusiv umană. Omul este singurul animal care râde și produce râsul. Niciun alt animal sau nici un obiect nu produce rizibilul, până nu împrumută aspecte și atitudini omenești.

O maimuță nu poate fi comică în junglă, atunci când se comportă după cum îi dictează mediul ei ambiant, ci devine comică numai în cortul circului, când o vedem plimbându-se pe bicicletă, salutând cu grație, sau purtând cu demnitate, monoclu și melon.

Un papagal, scoțând sunete guturale și sburând din pom în pom, este pasăre și nimic mai mult; reproducând cu o voce dogită dialogul zilnic al stăpânilor, devine comic..

Știm cu toții ce este și cum arată o umbrelă în vitrina negustorilor. Imaginați-vă însă, o umbrelă în mâna unui om care iese din banal, fie în bine, fie în rău...

Din felul cum e purtată, umbrela a isbutit să se situeze între exemplele clasice de obiecte comice.

Este atât de personal și comic felul cum poartă umbrela un provincial, un negustor dela țară venit în oraș, etc. etc.

Deci umbrela, obiectul în sinea lui, nu poate produce râsul decât în preajma omului și integrându-se în personalitatea lui.

Deoarece râsul este în funcție de om, nu poate fi realizat decât cu ajutorul omului. Acest ajutor este voluntar sau involuntar..

Involuntarul izvorăște dintr'o atitudine comică nevoită și impusă de o situație nefavorabilă. Cel mai bun exemplu este prostia cu tot anturajul ei.

Voluntarul, care pornește din tr'o minte conștientă și are un scop bine definit, se poate subîmpărți în: humor, ironie și sarcasm.

Humorul *este constatarea și relatarea, fără nici o intenție sau nuanță, a unui fapt comic. Putem da de exemplu majoritatea scriitorilor humoriști, cari nu urmăresc, cu opera lor, altceva decât să producă râsul.*

Ironia *este tratarea unui fapt comic, în chip de atitudine moralizatoare, luând măsuri și scoțând o constatare mai mult sau mai puțin didactică. Ne putem lămuri citind pe Bernard Shaw, Mark Twain, Luigi Pirandello și în literatura noastră, mai ales schițele d-lui C. Brăescu.*

Sarcasmul *este punctul culminant al humorului.*

Cei mai reușiți scriitori sarcastici au fost oameni răi, neîngăduitori, cari nu au admis nuanța de „căldicel”.

B. P. Hasdeu are o lucrare contra lui T. Maiorescu intitulată „Sarcasm și Ideal”. Este un exemplu cât se poate de elocuent. Privind apoi toți „tipii caracteristici” din opera lui Caragiale, îi vedem că sunt rezultatul unor observații sarcastice.

Fără îndoială, pe acest comic ce umple viața, îl găsim, cu prisosință și'n teatru, realizat pe-o întreagă scară de nuanțe.

Din capul locului există două mari categorii de humor teatral: Voit *și* nevoit.

Adevăratul humor teatral este cel voit..., celălalt se naște din stângăcia sau nepregătirea actorului și nu produce în public humorul vizat, ci doar un râs usturător la adresa bietului actor.

Revenind la humorul voit, *putem deosebi câteva subdiviziuni:* comicul de replici, comicul de joc *și* comicul de situații.

Comicul de replici *este cel mai valoros. Se datorește unui text spiritual, debitat de actori talentați, cari-l înțeleg și știu să-l speculeze.*

Comicul de joc *se datorește în întregime jocului actorului, care, prin mijloace proprii, poate să salveze adesea, un text slab sau chiar spectacolul.*

Cel mai obișnuit și ușor de realizat este comicul de situații. *Lui se datoresc toate farsele și comediile muzicale în care unul este luat drept altul, un cuvânt este întrebuințat sub alt înțeles și toate celelalte pointe de farsă, cari au invadat în ultimul timp multe scene bucureștene.*

Pe lângă acest humor, care se situează pe o treaptă superioară, mai există un altul, cu totul minor, realizat în teatrele de revistă. Acestuia îi lipsește și comicul de replici și comicul de joc și comicul de situații, sau dacă le are, sunt foarte slab conturate. Humorul, la aceste spectacole, se bazează pe pornografie sau pe anecdote spuse cu o legeritate voită, ca la cafenea. (Doar trăim în epoca naturalismului).

Bineînțeles că aceste spectacole nu pot fi înglobate în seria spectacolelor humoristice. Având însă în vedere că sunt o slabă schițare a acestor spectacole, le-am putea numi teatru humoristic *ușor, după sistemul muziciî ușoare, care, deși voită muzică, de cele mai multe ori nu reușește să fie decât o înșirare de note, rămase departe de intenție.*

PĂTRAȘCU ION SĂRBUL

Insemnări pe margini de program

25 NOEMBRIE. PRIMUL RECITAL ENESCU

Mii de fețe ale omului, sufletului și vieții lui își găsesc întruchipare în muzica unui singur om: Enescu. E nefiresc de perfect. Reculegere sau blestem, liniște serafică sau calmul din preajma furtunii, înălțare pe culmi de puritate sau prăbușire în întunericul pasiunii, nostalgie, zâmbet, amărăciune, naivitate sau ironie. Toate își găsesc dreptul lor la viață prin arcușul Maestrului.

...Oare ce imperceptibilă vibrare poate să dea o emoție atât de adâncă, în muzica luminoasă, sigură, majestuoasă chiar, a lui Haendel? Dar e o emoție oarecum liniștitoare. Calmul privirilor care se pierd departe, spre zări... O întindere atât de tulburătoare prin nesfârșita-i limpezime.

Sau și în Allegro, aceeaș emoție a omului care simte infinitul. Insă e neodihnitul, neînfricatul mers al valurilor care vin din Necunoscut și pleacă în Nemărginire, cu aceeaș încredere, cu aceeaș senină pasiune. Și cu câte întrebări, cu câte neliniști le urmărești calea?

Poemul de Chausson: Chemare, așteptare.

Mâni întinse... spre cine? Uneori, ca dintr'o poveste frumoasă și veche, se înalță nădejdi și visuri, cad, ning și învăluie totul într'o melancolie catifelată...

Ca o vrajă, Berceuse de Fauré pregătește o timidă chemare: Adagio din Sonata 5-a de Beethoven. Dorință de lumină, de prospețime, de viață tânără — în muguri... Dorința e atât de puternică, încât chiar dintr'însa se naște și se desprinde, fantomă de miresme, Primăvara.

29 NOEMBRIE. RECITAL ORNELLA SANTOLIQUIDO

Rare sunt operele de orchestră în care sensul muzical și valoarea artistică să nu se piardă sau să nu se schimbe, în transcripții. Datorită marelui Casella, Concertul în Re minor de Vivaldi nu pierde, la pian, nimic din amploarea senină, din gravitatea olimpică. Un joc serios și sigur, un stil desăvârșit de nobil și o paletă sonoră de nuanțe și culori nimerit alese a făcut-o pe pianistă să dea chiar ce trebuia piesei, pentru a realiza o operă într'adevăr pianistică.

Nu e nicăeri atâta voluptate într'o virtuozitate firească, atâta cer albastru de țară fără griji, cât în arta vechilor claveciniști italieni. Zâmbet sensual dar candid e și virtuozitatea interpretărilor d-rei Santoliquido.

1 DECEMBRIE. AL DOILEA RECITAL ENESCU

Enescu este Muzică. Să fie necesar să numesc toate piesele pe care le-a cântat la un concert, pentru ca apoi să spun că totul a fost „frumos” (in înțelesul cel mai științific al cuvântului) că a făcut să tresară tot ce e viu, să vibreze tot ce e sensibil în fiecare? Culmi de poezie și culmi de adevăr omenesc, deci culmi de Artă.

6 DECEMBRIE. AL DOILEA RECITAL ORNELLA SANTOLIQUIDO

Ceeace e caracteristic artiștilor (în speță, pianiștilor) italieni, este o siguranță și o stăpânire aproape revoltătoare a tehnicii instrumentului. Am mai văzut o reprezentantă a acestei particularități. Ajunge deseori la prestidigitație, fără să iasă deloc din granițele artei. Liszt cere prestidigitație voită, aproape scamatorie — dar Italienii o au în sângele lor, pură, firească. Așa cum saltă și cântă cleștarul isvoarelor, așa au și virtuozitatea în muzica lor.

Poezia se desprinde cu ușurință — o delicată viziune, sau o furtunoasă pasiune. Mai greu însă o dramă întreagă, adâncă. Deaceea Appasionata și Sonata de Chopin de Sâmbăta trecută n'au fost atâta o poveste tragică a unei vieți ori a unei clipe, cât au fost avânturi și chemări — o succesiune de efecte sonore, poetice...

Seninătatea muzicii italiene, soarele lui Albeniz au strălucit mai ispititor, mai surâzător, în interpretarea pianistei. Visele și pasiunile lui Chopin li s'au alăturat, cu furtunoasele jocuri de sonorități și magistralele prestidigitații ale lui Liszt.

7 DECEMBRIE. FILARMONICA: ENESCU ȘI TEODORESCU

Marile genii au particularitatea de a „magnetiza” pe cei cu care colaborează, de a-i face să se depășească singuri și a se apropia de culmile spiritualității omenești. Pe d. Al. Teodorescu l-am văzut un bun „mediu”, când era acompaniat de maestrul Enescu. Acum, un Concert dublu de Bach i-a adus împreună. Și d. Teodorescu s'a depășit iarăși pe sine, și-a imaterializat sunetul și și-a înălțat interpretarea peste nivelul unui concertist obișnuit, chiar a vreunui artist celebru.

Cânta alături de Enescu...

DORIN SPERANȚIA

ALBUM

(Colecția Formescu)

Puiu Iancovescu și Constantin Toneanu

Fotografia ce o reproducem este mărturia prieteniei unor adolescenți simpatici și talentați — Puiu Iancovescu și Constantin Toneanu — care atrași de magia scenei, au debutat aproape la aceeași vârstă în teatru și cu același succes subliniat în termeni elogioși de criticii dramatici de-atunci. Și cu toate că ei au jucat și joacă roluri ce aparțin comediei, au păstrat prietenia lor neștirbită de viermele invidiei; ca și sincera lor admirație pentru talentul... celuilalt.

Puiu Iancovescu și Constantin Toneanu, prin felul lor de a fi, prin temperamentul și spiritul lor comunicativ și adesea ori, caustic; ca și prin concepțiile lor despre viață, societate și teatru, s'au asociat sufletește, s'au înțeles și s'au completat, confirmând cele ce a scris Cicerone despre amiciție și Louis Jouvet despre teatru și comediani.

Amiciția — a scris Cicerone — rămâne statornică numai între oamenii ce o prețuesc și o cultivă desinteresat, atât în vremuri bune cât și în vremuri rele, căci ea se alimentează din iluzii și speranțe, din amintirile tinereții și mai cu seamă din aceea ce conține spiritualitatea; ca și din suferințe și deziluzii comun împărtășite.

Puiu Iancovescu și Const. Toneanu au luat în serios amiciția și în glumă viața cu toate iluziile, deziluziile, capriciile și suferințele ce le aduce omenirii, practicând un soi de filozofie artistică.

In materie de teatru ei au rămas aceeași debutanți entuziaști și încrezători în forțele lor creatoare și adepți ai concepției lui Louis Jouvet, că teatrul este bazat pe succese, cu următoarea rezervă: chiar dacă succesul n'ar fi pe deplin din cauza compoziției sălilor de spectacole, succesul rămâne de calitate dacă măcar câțiva oameni de spirit și de gust îl subliniază. Și în această privință Puiu Iancovescu și Constantin Toneanu sunt de acord.

Cronica muzicală

WILHELM HEGER

Nume nou în România, nume destul de nou și în Germania, Wilhelm Heger reprezintă în ramura dirijatului german generația acelui tineret artistic asupra căruia apasă poate unele din cele mai severe condiționări: aceea de a asigura continuitate marei pleiade de maeștri maturi care au făcut și fac și astăzi fală muzicii și patriei lor.

Fiecare nou venit în razele de lumină ale estradelor, trebuie să-și aminitească din vreme că nu le este îngăduit să cunoască graba de afirmare, închinarea către autosupraevaluare, dorința de succes lesnicios și invocările circumstanțelor atenuante în aprecierea publică, aduse de experiența redusă a tinereții.

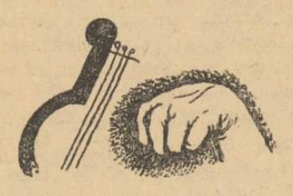

Iată pentru ce auditorii noștri care cunosc numele de temeiuri definitiv stabilite ale dirijorilor germani, au putut să aibă surprinderea de a afla și în afara impunătorului grup al acestor personalități definitiv consacrate, un exemplu de seriozitate de resurse și înțelegere, de organizare dirijorală plină și armonioasă, de capacitate muzicală aleasă: acela adus de Wilhelm Heger la „Filarmonica”.

Wilhelm Heger are și își va accentua și desvolta, de sigur, în toate elementele ei active, maniera sa proprie.

Nu insistă asupra amănuntului, în sensul unei analize minuțioase prin gest. Nu sugerează fiecare cioplire de frază, fiecare aplicare directă de sens, clipei muzicale. Nu tinde a executa prin fiecare, el însuși, a se impune didactic.

Este, nu atât un dirijor preocupat de modul în care muzica trece prin filiera execuției din punct de vedere material, cât un vizionar, un impresionist, care urmărește în gândul și trăirea proprie firul mare al muzicii, caută să se apropie cât mai mult de spiritualitatea ce a creat-o și să o transmită cât mai larg, cât mai puțin mecanic și cât mai puțin convențional, massei întregi de executanți.

Crearea unei ambianțe, a unui suflu prielnic realizărilor de expresie cât mai liberă, mai descătușată, cât mai directă, iată ceeace pare să fie concepția dirijorală a lui Wilhelm Heger.

Este mai mult decât o manieră. Este un ideal.

Mijloacele de a-l atinge nu pot fi decât extrem de greu de cucerit.

Sunt, de altfel, din acelea care pot determina artistul mare, cu mult mai mult decât cele mai savante meșteșuguri în alambicare și cele mai doctorale sisteme de tehnicizare a dirijoratului.

Pe o asemenea cale se îndreaptă acest tânăr visător al baghetei, care a mlădiat cu detașată măestrie concertul trecut al „Filarmoniei”, în care trei simfonii, de Mozart, Dvorak, Brahms, se alăturau.

Vom mai auzi, de sigur, vorbindu-se de Wilhelm Heger.

ROMEO ALEXANDRESCU

Noua carte a neamului

Istoria adevărată se scrie prin faptele interpretate după spiritul națiunii, după chemările venite din străfundurile sufletului național. O mistificare a acestor fapte, o preschimbare a albiei firești prin care curg evenimentele la care participă un popor întreg poate să slujească în unele momente adversarilor, dar ea nu rezistă vremii, rămânând retorică deșartă, pe care orice control serios o respinge.

Așa ni s'a întâmplat nouă în multe rânduri. Teorii absurde, interpretări lipsite de temei, fără o adâncire a materialului trecutului, venite dela unii din vecinii noștri, au izbutit, firește, să stârnească polemici, să mobilizeze pe istorici într'o luptă care ne-a adus la sfârșit biruința în conștiința învățaților de bună credință.

Astfel a fost redeschisă o temă ceva mai veche: continuitatea românească pe pământul Daciei, dela părăsirea acestui teritoriu de către Aurelian, până la întemeierea Țărilor Române. Adică un hiatus, o lipsă de prezență a românilor în documente și 'n cronici, timp de zece veacuri.

Un răspuns, o cercetare a tuturor criticilor neîntemeiate ale unora din istoricii străini, o strălucită și documentată replică a dat acum câțiva ani d. Gheorghe Brătianu, în cartea „O enigmă și un miracol istoric: poporul român”. Răspunsul este definitiv și orice alte atacuri se vor nărui, neputincioase, în fața argumentelor hotărîtoare, izvorîte din împrejurările minuțios analizate și iluminate de razele adevărului, pe care nu le pot întuneca anumite interese și falsificări.

Așa dar, începem să pășim pe un teren sigur, deschizând calea cea dreaptă pentru cunoașterea trecutului nostru. Interpretarea lui nu se mai topește în apele tulburi al necunoscutului sau în undele închipuirii și culoarei romantice.

Perioada eroică a istoriei noastre s'a terminat. Nu mai avem de luptat cu neguroasele potrivnicii, care ne preschimbau firea, datele și faptele, chiar atunci când drumul era neted, luminos, fără ascunzișuri și îndoelnice întâmplări.

A fost o asemenea epocă, în care trebuia să intrăm pentru întâia oară în lume și să căutăm trecutul, după mijloacele romantice ale vremii. A fost aceasta în timpul redeșteptării noastre naționale. Era epoca inspiraților istorici, începând cu iluminatul Bălcescu, care alegea momentele de înălțare a neamului pentru a scrie primul capitol al istoriei noastre. Portretul istoric slujea de obiceiu la o asemenea modalitate de a zugrăvi faptele bătrâne. Hașdeu a continuat această linie portretistică, Iorga a folosit-o, de multe ori, precum și alți istorici de proporție minoră.

Istoria cea nouă s'a apropiat de maturitatea neamului. Tinerețea a fost pregătire, a fost noviciatul pentru a intra în rândul popoarelor cu tradiție în disciplina istoriei. Iar interpretarea nu mai șovăește în prezentări romantice și legendare. Spiritul națiunii, adâncile chemări ale sufletului național scriu istoria care ni se cuvine, și prin care ne afirmăm și pe căile trecutului vrednicia și drepturile noastre sfinte.

C. N. NEGOIȚĂ

TURNEUL Ion Sârbul

In curând apreciatul actor Ion Sârbul, societar al Teatrului Național și profesor la Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică, va pleca în turneu cu marea sa creație, Moise, din „Lipitorile satelor”, comedie în 5 acte de V. Alecsandri, în fruntea unui ansamblu select, compus din d-nele Nella Mircescu și Dora Mihăescu și d-nii Simionescu (dela Cluj), Gh. Mazilu, P. Ștefănescu, C. Barcaroiu, Mihăescu, I. Popescu, P. I. Sârbul, D. Aurelian, etc.

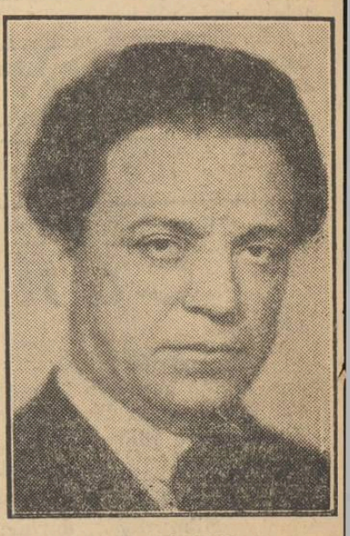

ION SÂRBUL

Poezie, poezie germană, poezie franceză

Poezia se refuză oricărei definiții, căci definiția înseamnă generalizare (prin genul proxim și diferența specifică) — or, poezia e tocmai în ceea ce e mai particular, mai individual, mai intim. Neputând fi definită, nu va putea fi, prin urmare, nici explicată nici probată.

Poezia, ca oricare dintre arte, se refuză a fi definită, căci genul proxim al artei e infinitul — și infinitul refuză limite — iar diferența specifică e materialitatea respectivă, actualizarea. Adevărul e însă că niciuna dintre arte ca muzica și poezia nu-ți dă senzația unei perpetuări în infinit, prin tocmai dinamicul naturii lor.

Mijlocul de actualizare a poeziei fiind cuvântul, s'ar putea spune că poezia e infinit concentrat — mai mult decât în cazul celorlalte arte — infinitul prins în cuvinte. In cuvinte, nu în cuvânt, căci cuvântul e, mai mult sau mai puțin, o onomatopeie, adică explicație, redare, raducere,— dar poezia e reflexul explicației. Căci, precum magia începe după actul ritual, și poezia începe dupăce sfârșește cuvânul. Pentrucă poezia e magie, nu e muzică și nici muzicalitate. O proprietate muzicală, cuvântul nu are, — valoarea muzicală a cuvântului i-o conferă doar sensul. Înțeleg muzicalitatea interioară, nu sonoritatea verbală. Sonoritatea verbală diluiază, anulează poezia: exemplu, romanțele.

Faptul poetic e sentimentul prezenței infinitului, mai precis, e o vibrare în contact cu infinitul (în sens absolut, de veșnic, de nemăsurat, de imponderabil) — cu infinitul sub diferite aspecte: cu nemărginirea în spațiu, cu veșnicia timpului, cu insondabilul unui fapt (categorii ancestrale ale poeziei). Adică, în contact cu ceea ce refuză limite: deaceea regatul poeziei e nedecisul, vagul, imprecisul, — medii în care ecourile (căci poezia e ecoul limbajului, așa cum muzica e ecoul sunetului) se pot multiplica la nesfârșit.

Faptul poetic e un sentiment de opoziție cu o formă a infinitului, iar zările infinitului coincid cu orizontul necunoscutului, cu negurile misterului: iată deci nimic nu ucide poezia ca certitudinea (sau dă o „poezie" didactică ori retorică) căci certitudinea e măsură, e proporție, e limitare. Poezia e un „nu știu"; ceea ce știi, nu e poezie. Răspunsul, rezolvarea, soluția, e proză; poetică, obiect de poezie e numai întrebarea: extatică, contemplativă sau agitată, — dar întrebarea.

Poezia e fior nu e pace, e neliniște nu calm, e o vibrare nu o atitudine pasivă. Cât e de calmă, de senină poezia latină, — adevărat, dar cât e de descriptivă, de puțin lirică deci. — Vorbesc, firește, de poezia lirică, singura posibilă, căci „poezie epică" — termeni contradictorii — nu există decât ca gen hibrid, care în esență e, în forma ei cea mai înaltă, o fuziune între liric și epic.

Faptul poetic, am zis, e un sentiment de opoziție cu o formă e infinitului, deaceea orice poezie e o tensiune, deci tragică. Dar, în definitiv, ce e o dramă și unde începe? începe prin nota tragică? dar tragicul când apare? Delimitarea genurilor literare e foarte aproximativă. In fond, drama e poezie: căci, dacă-i iei elementul spectaculos (pe care-l deprecia și nedepășitul Aristotel) devine dramă concentrată, adică poem dramatic, — deci poem. Prometheu, Faust, Brand. Un palid fond epic totuși mai păstrează încă, separabil și el însă: personagii, acțiune, descriere.

Poezia înseamnă „vag" (experiențele lui Edgar Poe, Mallarmé sau Valéry, contrazic doar prea insa transă a inspirației). Orice artă e o actualizare — în sens aristotelician — a vagului. Frumosul — spre deosebire de Bine și Adevăr, — e forma ideală a vagului. Dar oare, a contempla estetic, nu înseamnă a gândi vagul, așa după cum extazul înseamnă a-l trăi? Vag, infinit, incert, — sunt noțiuni care numai complimentar luate pot da ideea absolutului artistic.

*

Mai recent se vorbește des, prea des, despre superioritatea poeziei germane asupra celei franceze, iar considerațiile de mai sus par a pleda pentru această superioritate; cu atât mai mult, cu cât aspectele negative ale condițiilor poeziei se întâlnesc magistral la Victor Hugo, poetul care de atâtea ori a isbutit să fie cel mai apoetic om. De altfel, dacă susțineți că cel mai reprezentativ poet francez e Hugo, să nu credeți că ați făcut un elogiu poeziei franceze. O caracteristică principală a geniului francez este libertatea, —și nimeni n'a amestecat mai liber deși inteligent în lirică elemente retorice, dramatice, descriptive, satirice, didactice, epice, ca Francezii. Observați că aceste elemente le-a amestecat mai mult cel mai reprezentativ poet francez.

In schimb, în agitata inconsistență interioară specifică Germanului, în caracterul său fundamental heraclitean, în caracterul de neterminat al limbii (umvollendete Sprache), ghicești ritmul unei panta rei într'o veșnică aspirație spre infinit. Inconsistența lor interioară (definitiv a notat-o Keyserling) i-a dus la acel concept de devenire, care nu e decât „cifrul teoretic, scrie Gr. Popa, al fluidității interioare, al sentimentului de insuficiență". Germanul, spune Nietzsche, iubește norii și tot ceea ce este puțin clar, ce este în devenire, crepuscular, umed și voalat: tot ce este nesigur, nu pe de'ntregul format, tot ce se deplasează, tot ce crește îi dă senzația profunzimii. Germanul el însuși nu este ci devine. Nimic mai caracteristic pentru aecastă stare de spirit decât fausticul din acel „Depășește-te pe tine însuți" pe care-l proclama Goethe în „Dichtung und Wahrheit" și îl glorifica Spengler. Și nimic mai caracteristic pentru acest spirit decât limba germană care, prin infinitele ei posibilități de compoziție asigură mereu surprize noui, cu farmecul nesigurului și imprecisului, dar de puritați virginale.

Coincidența dintre condițiile Poeziei, categoriile spiritului germanic și virtualitățile limbei, apare astfel ca o fatalitate.

Francezii în schimb, despre această lipsă de măsură care se numește „infinit", și-au exprimat încă din evul mediu al epopeilor acea „horreur de la desmesure". Notați, aci, și lipsa totală de fantastic — o altă dimensiune a infinitului — din epopeile lor, atât de proprie însă Niebelungenlied-urilor. Pentru ei Ibsen a rămas — deși nemărturisit — un ridicol sau în cel mai bun caz un neverosimil, iar romanticii lor zac sub praf, necitiți azi.

Francezii au avut doar rare momente de poezie; au făcut mai rar poezie pentrucă lineamentele caracterului lor nu se înscriu în formulele de mai sus ce condiționează Poezia. Francezii au avut doar accidental categoria infinitului (primul exemplu rămâne acel romantic nerecunoscut, Pascal) Ronsard e, deobiceiu, atât de delicat, încât la el incertitudinea se rezolvă în tonuri calde de sonet, așa după cum sensibilitatea erotică a lui Lamartine se rezolvă în lamentări de romanță, iar sentimentul de teroare a grandorii cosmice se rezolvă la Hugo în accente retorice de grandilocvență.

Dar poeții francezi sunt poeții senzației; căci dacă n'au iubit pasiunile vertiginoase, fiorii sentimentalismului sau haosul marilor întrebări (un Vigny și-a poetizat doar „filosofia" dar n'a reușit să și-o trăiască, ca pe-o experiență afectivă) — au cultivat în schimb sensualitatea, sensualitatea în cel mai larg înțeles. Sensualitatea poeziei franceze e evidentă până la Valéry și începând chiar înainte de Ronsard, acest uriaș produs al Renașterii (căci Renașterea n'a actualizat clasicismul antic, cum atât de greșit se mai susține, — ci epoca de decadență, protoromantică, helenistică: consecințele sunt imense și variate). Villon e poetul morții dar ajunge aci prin senzația descompunerii fizice de un realism patetic; Baudelaire e poetul moralei catolice dar prin efectele sociale ale păcatului; Valéry e poetul purităților geometrice, dar prin senzațiile cele mai tari.

Toată cultura franceză e sensualistă; de-aci și acea voluptate care o duce pe culmile pasiunii actului gratuit: asta e ceea ce îi explică și farmecul, și grația.

Francezii au o poezie, au avut momente de poezie, — deci au o artă realizată. Iar arta realizată fiind prin definiție o culme, nu suportă o ierarhizare, — așa precum nu suportă ierarhizarea nici geniile. Nu se poate, prin urmare, vorbi de o superioritate calitativă a poeziei germane, ci de o superioritate a efloresceței poetice și a condițiilor spirituale și metapsihice care favorizează Poezia.

OVIDIU DRIMBA

Antonia Pozzi în românește

O literatură nu se judecă numai după ceeace produce original, ci și după calitatea, numărul și răspândirea în public a traducerilor bune din literaturile străine. Propunându-și marile capod'opere ale omenirii drept model, nici o literatură n'a ajuns, e adevărat, să producă mai bine decât dacă nu le-ar fi cunoscut. A produs însă altfel: problemele puse de operele scriitorilor naționali adăpați la valorile veșnic umane ale universalității, stau pe un plan de adâncime și de autenticitate nebănuită reprezentanților ,oricât de talentați, ai unei mentalități colective izolaționiste. Literatura română din ultimul timp pare să fi priceput aceasta, judecând după largul credit acordat problemelor intrate odată cu traducerile cele mai diverse, din opera scriitorilor cu renume mondial sau european. Se întâmplă să intereseze publicul, uneori, pentru rațiuni cari n'au nimic de afface cu succesul material, cu succesul de public, adică, scriitori și probleme total neasemenea cu produsele mentalității publicului respectiv. In teatru, unde tentativa își capătă pe loc verificare, prin sancțiunea aplauzelor sau lipsei lor, lucrurile sunt mai lesne de observat. Thornton Wilder, Pirandello, Bontempelli, deși nemulțumesc încă mare parte din spectatori, captivează totuși alt sector statistic, de suprafață mai restrânsă, e drept, dintre aceștia, dar calitativ vădit superiori restului.

Traducerile serioase întreprinse în ultimul timp, atât în literatura dramatică cât și în cea epică sau lirică și-au găsit, hotărît, un număr aproape cert de amatori, ceeace încurajează și îmboldește. Nu numai operele reprezentative pentru o literatură, pentru pentru coordonatele structurii sale, pentru constantele dialecticei unui spirit colectiv, interesează acum publicul traducerilor în românește, ci și, ceeace era mai puțin de așteptat, producțiile artiștilor semnificativi doar pentru un climat spiritual, pentru o atmosferă, pentru un „hallo" de elemente afective rezonante.

Din rândul acestora fac parte „Cuvinte"-le Antoniei Pozzi, copilul minune al tinerei lirice italiene, decedat în 1938, după ce, la 27 de ani, ajunsese să exprime cu pregnanța unei arte al cărei grad de evoluție expresivă ar fi lăsat să se presupună cu mult mai multă ucenicie în tehnică și în clarificarea viziunii.

Unitatea miraculoasă a sentimentului din versurile Antoniei Pozzi, lasă cu greu să se bănue multiplicitatea nuanțelor urmărite cu o subtilitate esențial feminină. Temperament de rasa marilor nostalgici ai nedefinitului: Chateaubriand sau Leopardi, cum o definește traducătorul său în românește, d. Mihail Chirnoagă, Antonia Pozzi este o continuă blândă mustrare adusă de creaturi, celui care a permis existența durerii.

Fără să însemneze revoltă, atitudinea metafizică a Antoniei Pozzi este o sfâșietor de incisivă lucidiate a ambiguității condiției umane.

Citâm din traducerea merituoasă, aplecată cu dragoste și cu înțelegere afectivă asupra nuanțelor, pe care ne-o dăruește limbii noastre cunoscutul animator al „Frize"-lor, poetul Mihail Chirnoagă, *semnificativele rânduri din poemul întitulat „Câmpii",*

„Dar noi suntem ca iarba câmpiilor
„care simte vântul trecând pe deasupra
„și toată cântă în vânt
„și pentru totdeauna trăește în vânt,
„și totuși nu știe să crească într'atât
„ca să oprească sborul suprem
„și nici să părăsească pământul
„spre a se înălța cu dânsul".

în care lipsa de definire a regnului existențial „om" este resimțită dureros, ca un blestem al destinului propriu.

Neputința de a-și descoperi o arteră de legătură, care să facă să circule sufletul cosmic în individ, oferă Antoniei Pozzi prilejul meditației dureroase în legătură cu structura sa asemănătoare celei a unui nufăr „cu rădăcinile lungi pierdute în adâncimea fără culoare":

„nici eu n'am rădăcini
„care să lege viața
„mea — de pământ.

„Și eu cresc din fundul
„unui lac — plin ochiu
„de lacrimi".

(Nuferii

Metafora îndrăzneață, de tipul celor „revelatoare", apare ca un semn al putinței de a forja pe axe banale, mituri cu stufoase implicații și penumbre; de pidă în „Stele căzătoare":

„Câte! încât te gândești
la vântul
imensul
copil răsturnat pe spate
care jucându-se le trimite
peste margina
leagănului său afundat
în nevăzutele văi
dincolo de munți.

Câte! încât te gândești
la o migrare neprevăzută
de luminoase rândunici, ce fug
prin fața lunii.."

Exemplele sunt ilustrative pentru calitatea artistică a poetesei. Temele sale sunt însă atât de profitabile lecturii avizate, încât o semnalare a lor fără acompaniamentul feeric al versului ,poate fi tot atât de prețioasă: Antonia Pozzi reînvie veșnica, marea poezie feminină. Sentimentul dominant al conștiinței acestei nefericite tinere care n'a ajuns să-și rodească simplu viața, este, cu desperare, cel matern:

„O copilule al meu nenăscut,
mama ta nu va ști
ce chip vei avea,
dar mânuța ți-o simte
în fiecare vână a sa ușoară
ca o mică floare fără
greutate".

Delicatețea și adecuarea cu care d. Mihail Chirnoagă a surprins și redat nuanțele, se datorește poate marei sale îndrăgiri de ființa spirituală a poetesei moarte. Poate pentru acest nevisat al ei tălmăcitor să fi însemnat odată, într'un „Noembrie", Antonia Pozzi:

„Cineva va plânge
cine știe unde, — cine știe unde
cineva va căuta crizanteme
pentru mine
în lume
când se va întâmpla ca fără
întoarcere
eu va trebui să plec".

„Căutând crizanteme pentru un mormânt", d. Chirnoagă, cu traducerea aceasta, deschide literaturii noastre încă o fereastră spre unul din aspectele mari ale liricei contemporane.

ION FRUNZETTI

CANTECE NOUI

Triptic poetic

1

Iată, a intrat pe ușe un tânăr. Așa cum privește jur împrejur prin odaie, ținând în mâini pălăria, ai impresia că a greșit adresa.. Un camarad dintre cei de față ne spune că, totuși, vizita aceasta ne era adresată nouă și că acest vizitator speriat este unul dintre poeții de mult talent, din rândurile celor mai noui. Numele său nu interesează aici și poate că dacă l-am pomeni, vizitatorul nostru ar lăsa capul în pământ, mâhnit, ca de-o prea aspră lumină. L-am poftit să ia loc pe un scaun și am stat de vorbă preț de un sfert de oră. Ei bine, era atâta reținută blândețe, atâta aeriană candoare în gesturile și în cuvintele acestui poet care știe să prețuiască atât de bine valoarea cuvintelor, încât o clipă am avut impresia că omul a coborît între noi de pe altă emisferă. Și poate că aveam dreptate: pălăria îi ședea, stângace, în brațe, iar când îmi vorbea despre poesie se uita în pământ, rușinat, nevrând parcă să recunoască faptul că el este autorul acelor poesii diafane și totuși *întregi*, care au înflorit de-atâtea ori în pagini de revistă.

Uluit de atâta reținută finețe, îmi venea să-l întreb dacă a trăit întotdeauna pe această stea, dar o voce stridentă care tocmai se răsucia în sus pe scări, m'a îndemnat să tac. Eram pe deplin lămurit. Din aceste contururi, nu vă cerem să-l ghiciți, dar cu prezența lui în cuvintele noastre, el aduce din nou, o altă preocupare !...

2.

Nu iubim prea mult contrastele, dar nu știm dece ne vine în minte o altă scenă. Ușa, aceeași ușe, se deschide furtunos și'n pragul ei își face apariția o domnișoară cu o imensă poșetă. Inainte de a putea articula o silabă măcar, vizitatoarea ne aruncă sub ochi un manuscris, somându-ne zâmbind să ne dăm părerea. „Sinceră și fără menajamente" a mai adăugat. Din lectura unei file, ne-am dat seama de calitatea infantilă a poesiei; cocori, sărutări, iubitul, steluțe, iată o mică parte din arsenalul de care se folosise domnișoara care era, deallfel, pesesoarea unui păr bogat și frumos. Am băiguit cu greutate câteva fraze, dar în mijlocul uneia am rămas țintuiți locului: ochii verzi ai poetei ne fixau cu ură, iar cuvintele s'au năpustit asupră-ne, neiertătare și aspre. Ne acuza că suntem lipsiți de gust, că suntem mojici și că se aștepta la „primirea" aceasta. După ce valul a luat sfârșit, ne-am cerut numai îngăduiala de-a o întreba de ce s'a mai ostenit cale lungă, dacă era atât de bine informată. Și luându-și manuscrisul de pe masă, îndesându-l în poșetă, domnișoara poetă ne-a privit uluită, cu ochii ei verzi, mărginindu-se să ne dea un răspuns scurt dar cuprinzător, pe care ne luăm voie de a-l transcrie întocmai: „Scârț!"

Și de astă dată eram pe deplin lămuriți!

3.

Au trecut vreo zece ani de atunci.

Eroul întâmplării e un poet (oare ce-ar putea fi altfel?) de frunte între ceilalți. Și fiindcă au trecut zece ani de atunci, poetul nostru era doar un biet băiat, care umbla desculț, cu cămașa ruptă la spate. Migălise un bot de creion vreo câteva poesii și avea nostalgia plecărilor. S'a suit deci într'un tren de marfă și haida-haida, după cinci zile, s'a văzut într'un oraș străin. Cale lungă de șase sau șapte ceasuri cu acceleratul. Intr'unul din buzunarele poetului mai rămăsese o monedă de doi lei, și când a pășit pe peron, privirea i-a fost atrasă de-un afiș cât un plic, care anunța o nouă foaie literară. S'a dus la chioșc și a scos paraua, îmbogățindu-și cunoștințele cu o publicație care mâine avea să moară. Dar poetul trăește și astăzi și când își aduce aminte de peronul gării, de chioșcul cu micul afiș colorat, își pipăie pantofii din picioare și-mi spune filosofic: „Azi revistele literare mă costă cinci, zece sau chiar treizeci de lei!"

De abonamente, ce să mai vorbim? adaug eu, întrebându-l apoi ce lucruri noui a mai scris.

Șt. B.

N. B. — Manuscrisele se trimit la redacție, menționându-se pe plic: pentru Ștefan Baciu. Și răspunsurile: Theodor A. Iv., G. N. Pușc., Ștefan Pet., O. C. Bub, M. Delamare, Aurelia Prund., Gh. Zah., Melinte V. A., Sandu Al., Mariana S., Erato, Mircea Em., Lovis, Dinu Hoh., Vintilă Căt.: Nu! **I. Goga, Anunia O., M. I. Cos., Iorgu T.:** Altele, poate. **P. Chihaia:** Proză nu. **Șt. A. D., Fl. L., Ion Pot.:** Da.

Note germane

DECE SE INȘEALĂ

până și cei mai bine intenționați oameni când sunt puși în situația de a-și da părerea despre talentul sau lipsa de talent, despre geniul sau lipsa de geniu a contemporanilor lor?

Dece se înșeală criticii cei mai experți?

Dece rămâne o binecuvântată întâmplare a cuiva când descoperă o personalitate creatoare nouă?

Dece foarte mulți, și tocmai din cei mai reprezentativi purtători de lumină și cuvânt ai epocii lor nu pot aprecia just tocmai prestația mare a acelora dintre tineri cari se apropie cu mai sincer și mai profund respect, cu mai curată și mai adâncă încredere, de persoana și părerea lor?

Dece foarte mulți dintre învățători nu reușesc să-și crească învățăcei?

Să fie orgoliu?

Să fie vreo deficiență organică de percepere a calităților operei altuia?

Să fie, oare, pur și simplu, inconștientul „nu admit ceeace are valoare altfel decât o are prestația mea!" *cauza tuturor acestor neînțelegeri și neînțelesuri?*

Iată, spre exemplu, dau, în cele două masive volume de corespondență între Schiller și Goethe, (Briefwechsel zwischen Schiller und Goethe. In zwei Bänden. Deutsche Buchgemeinschaft-Berlin), de scrisori și pasagii privindu-l pe genialul și nefericitul Hölderlin.

Schiller primise, spre publicare în al său Almanach, *două poeme* (Der Wanderer și An den Aether) *din partea lui Hölderlin. Voind să cunoască și părerea lui Goethe despre valoarea acestor compoziții, îi scrie, (la 27 Iunie 1797), fără a indica numele autorului poemelor, rugându-l să-i comunice dacă poetul i se pare promițător. Schiller îi scrie lui Goethe deoarece nu are o judecată limpede în materie de astfel de produse și, deoarece, tocmai în cazul acesta, ține să vadă cât mai clar, „fiindcă sfatul și îndemnul meu vor avea influență asupra autorului".*

Goethe îi răspunde chiar a doua zi (28 Iunie), mărturisind că cele două poezii nu i-au displăcut și că, de sigur, vor găsi aprecieri în publicul cetitor... Numai că „până a nu fi văzut mai mult din partea acestui

Goethe și Schiller conversând. 1801
(După o caricatură contemporană)

autor, spre a cunoaște dacă dispune și de alte MOYENS (sic!) *și de talent în alte genuri de vers, — nu aș ști ce sfat i s'ar putea da. Aș spune numai că, în cele două poezii, există ingrediențe bune, cari însă, singure, nu-l fac poet pe cineva. Poate ar fi cel mai potrivit dacă autorul ar alege și ar reprezenta un fapt idilic simplu; așa s'ar putea vedea, mai curând, cum reușește în descrierea oamenilor (Menschenmallerei), ceeace, în fond, este lucrul principal".*

La 30 Iunie 1797 Schiller îi exprimă bucuria pentru faptul că Goethe nu i-a fost de tot nefavorabil „prietenului și protejatului" *său. Partea rea i-a bătut și lui, (lui Schiller), la ochi, dară el nu și-a putut da seama dacă partea bună va putea rezista. Schiller a văzut, în primul rând, partea sa de influență în opera „prietenului și protejatului", și anume o anumită influență, și a recunoscut că Hölderlin* „are o subiectivitate vehementă dublată de un oarecare spirit filosofic și de un sens profund". *Insfârșit, autorul Hoților îi comunică lui Goethe că e vorba de Hölderlin.*

Trecând peste alte pasagii, din alte scrisori, în cari Hölderlin e doar pomenit, în tangentă și în legătură cu alți poeți, azi necunoscuți, ne oprim la data de 17 August 1797.

Scriindu-i prietenului său weimarian, Schiller își pune următoarea întrebare: „Aș vrea să știu dacă acești Schmid-i, acești Richter-i, acești Hölderlin-i ar fi rămas, absolut și în orice împrejurare, așa de exaltați (überspannt) și așa de unilaterali; dacă totul se datorează unei primitivități sau dacă lipsa unui aliment estetic, lipsa influenței de afară și lipsa de opoziție cu lumea empirică, în care trăiesc, a produs, contrar tendinței lor idealiste, acest efect nenorocit".

Schiller crede că numai firile puternice și fericit organizate pot învinge toate potrivniciile vieții și că multe talente se pierd din cauza coliziunilor dintre suflet și realitățile lumii. Aceasta e, de altfel, și convingerea lui Goethe.

Schiller și Goethe nu puteau vedea, la vârsta lor, decât prin prisma convingerilor devenite normative.

Și, totuși, în cele două poeme trimise pentru Almanach, *se găsea întreg geniul lui Hölderlin.*

TRAIAN CHELARIU

Poem de Crăciun

Iată! ai crescut și nu mai crezi în povești;
ești închisă în tine ca sunetul în lucruri.
Fulgii mari și blânzi pe care-i privești
nu te mai fac să te bucuri.

Ce porți albe de staule s'au deschis?
Glasuri de copii se aud, undeva, — departe...
Parcă trăiești a doua viață — și ca prin vis
îți aduci aminte de moarte.

Toți stau în jurul tău cântând, liniștit,
lângă lumânările cu foc violiniu;
mângâie pomul înalt, împodobit
cu mere de aur și cu nuci de argint.

Acum au tăcut și așteaptă să plângi,
crezându-te copil ca odinioară.
Zâmbetele lor triste ți se par nătângi,
privirea lor blândă și se pare povară.

Iată: ai crescut și nu mai crezi în povești.
Pomul și fulgii îi simți însă în sânge;
stai lângă oamenii cari râd și-i privești
fără să poți grăi și fără să poți plânge...

Zadarnic asculți cum vorbesc de un Domn:
cuvintele lor ți se par deșarte.
Ninge leneș între tristețe și somn
iar tu te gândești la moarte...

ȘTEFAN ANG. DOINAȘ

Noapte pe front

Târîndu-și trena neagră, nesfârșită,
Sosește noaptea clămpănind pe drice.
Poziția, de-o oră cucerită,
Miroase crunt a stârvuri bolșevice.

Pe orizontul cu sclipiri de smoală,
Trei umbre lungi cu căști se profilează.
Dinspre Colhoz răsună o rafală
De-automată. Semn că „ei" veghiază.

Curând-curând — când pacea ca o cange
Se 'nfige în trudițele pleoape —
Vin albe stele mari pe picioroange
Din negrul nopții sânge să se-adape...

LEONIDA SECREȚEANU

Dalnic, 1 Oct. 1941.

TEATRU

de **DORIN ILIESCU**

Ne strânsesm aproape toţi invitaţii. Se făcuse cam prea târziu, înoptase de mult. Afară ningea. O ninsoare liniştită, cu fulgi mari, ireali, cari jucau sticloşi prin aerul neturburat. In casă lumină multă şi cald. Eram bun, foarte bun prieten cu gazda, aşa că atunci când n'am mai putut să rabd chinurile foamei mi-am putut permite să-l întreb de ce nu mâncăm.

— Şi mie mi-e o foame de înebunesc. Trebui să mai aşteptăm puţin. Mai vine o cucoană, o prietenă a nevesti-mi şi un domn, un avocat.

In sfârşit cineva sună. Un om aducea o scrisoarea dela avocatul invitat care se scuza că nu poate veni.

— Cine-i doamna care trebui să vină?

— O prietenă a nevesti-mi, cum ţi-am spus. Nu ştiu de ce o fi ţinând aşa de mult la ea, că mie, drept să-ţi spun, nu-mi prea face mare plăcere. De câte ori avem vreo masă mai mare face ce face şi întârzie aşa cum întârzie şi acum. Am impresia că ţine mult să fie remarcată şi, slavă Domnului, e destul de celebră. E văduva „mortului din mirişte".

— A cui ?

— A mortului din mirişte. Aşa botezase afacerea un reporter de fapte diverse dela nu ştiu ce gazetă. Nu ştii? Afacerea cu magistratul care a fost găsit mort într'o mirişte, la moşia lui, cu nevastă-sa alături de el, leşinată?...

— Habar n'am.

— Cum Dumnezeu! A făcut destulă vâlvă acum câţiva când s'a întâmplat. L-am cunoscut şi pe el. Un om cumsecade, cu mutră tradiţională de magistrat, deştept, cu destul de multă cultură; un om bine din toate punctele de vedere. Aveau o moşie undeva pe Bărăgan. N'am fost niciodată acolo, dar din ce-mi spunea el, din fotografiile pe cari mi le-a arătat, trebuie să fi fost foarte frumoasă. El suferea puţin de inimă. Ea, ai s'o vezi, o femeie destul de frumoasă, destul de cultă şi ea dar are ceva, n'aşi putea să-ţi definesc ce, care nu-mi place. Are ceva la cap. Ceva mai mult decât au îndeobşte femeile. Ai s'o vezi şi-o să-ţi dai singur seama.

— Dar cu moartea bărbatului ei cum a fost?

— Asta vreau să-ţi spun. A fost ceva nu prea limpede. Ancheta, ce e drept, n'a dus la niciun rezultat aparte. I-au găsit pe amândoi, într'o dimineaţă de toamnă, în zori, căzuţi într'o mirişte din apropierea conacului. El era mort, căzut cu faţa'n jos, cu mâinile crispate duse spre gât, de parcă ar fi vrut să se apere de unu care-l sugruma; cu ochii ieşiţi din orbite, cu falca strânsă. Ea, alături, cu picioarele strânse sub ea şi căzută pe spate, leşinată. Avea, după cum povesteau cei cari i-au găsit, ochii deschişi, înceţoşaţi, şi faţa mulţumită. S'au căsnit mult cu ea până s'o aducă în simţiri. A stat pe urmă bolnavă mai multă vreme, cu un fel de crize, nu ştiu de ce natură căci n'am aflat de ele decât pe căi ocolite, de pe la cunoscuţi, aşa că nu poţi pune prea mult adevăr pe ce spune lumea. La ancheta care s'a făcut a spus că nu ştia nimic; că nici nu ştia că bărbatul ei se afla lângă ea, în sfârşit n'a spus nimic. S'au mulţumit să ţină seama că el suferise de inimă şi au încheiat ancheta cu concluzia unei morţi care se justifica.

Ea n'a eşit multă vreme în lume. Stătea la moşie şi nu vedea pe nimeni. Acum, de vreo doi ani, a inceput să iasă din nou prin vizite, pe la cunoscuţi, dar, cum ţi-am spus, pe mine nu mă'ncântă prea mult amiciţia cu ea. Nu-mi plac oamenii anormali.

— E chiar anormală ?

— Aşa, cel puţin, pare. In orice caz moartea bărbatului ei, în condiţiile ciudate pe cari ţi le-am povestit, nu c'a aruncat asupra ei vreo bănuială precisă, dar de-atunci parcă poartă cu ea peste tot pe unde intră o atmosferă apăsătoare pe care o comunică şi celor dimprejur. Şi mie nu-mi place deloc apropierea femeii ăştia. Mă..., vezi n'aş putea să spun că mă enervează, dar mă stinghereşte, îmi produce o senzaţie bizară în care nu pot să descoper ceva precis, mă apasă. Nu, nu e cu putinţă să-ţi spun ce simt în apropierea ei. Ai să-ţi dai seama, poate, singur.

Am rămas câteva clipe tăcuţi. Buna dispoziţie pe care şi eu şi prietenul meu o avusesem până atunci începuse să dispară lăsând locul unei stări vecine cu oboseala, cu plictiseala.

— Nu ţi se pare că simţi ceva care te nelinişteşte ?

— Ba da. Mărturisesc.

— Asta e. E ce-ţi spuneam eu. Trebuie că se apropie de casă. Am observat că şi numai când mă gândesc la ea, cum am făcut acum, simt acelaş lucru.

— Nu se poate. Nu poate să aibă nicio legătură una cu alta. Ne-am indispus pentru că am vorbit de lucruri triste, de lucruri cu oarecare mister.

— Aşa crezi. Aşteaptă s'o vezi, să intre aici, în camera asta şi atunci să vorbeşti. Ai să-mi dai dreptate. Totdeauna se întâmplă la fel.

Veni în sfârşit şi mult aşteptata.

Nu puteai spune că e o femeie frumoasă. Remarcabil n'avea decât părul, negru, lucios, cu reflexe cari băteau aproape în albastru, şi ochii: umbriţi, trişti, învăluiţi parcă într'o ceaţă caldă şi adânci, foarte adânci, stranii. Incolo, mai nimic. Imbrăcată în negru.

— Asta e ?

— Da.

Ne-am sculat de pe canapeaua pe care stam şi i-am fost prezentat. Mi-a aruncat o privire distrată şi mi-a zâmbit convenţional cum surâzi în faţa unui om căruia nu-i dai nici o importanţă.

Ne-am aşezat la masă. Am schimbat cu ea câteva banalităţi asupra unei expoziţii de pictură. Era în faţa mea. Am vorbit mai tot timpul mesei cu o cucoană din strânga, destul de antrenat şi de antrenant, până la o vreme când au început să mă părăsească ideile. Incepeam o frază şi până s'o termin uitam ce vream să spun. M'am încurcat de câteva ori ca un şcolar şi nu-mi dădeam seama de ce. Nu sunt un timid. Pot să duc orice conversaţie în orice domeniu, căci e deajuns să ştii un singur lucru dintr'o ramură de activitate a omenirii ca să poţi face faţă onorabilă cu oameni obicinuiţi, de cultură comună.

Era ceva care mă stingherea.

Am tăcut şi am lăsat capul în jos. Apoi am simţit că trebuie să-l ridic şi să mă uit într'o anumită direcţie.

Femeia stranie mă privea.

Am încercat să mă uit în ochii ei. A trebuit să-i plec ca să nu-i văd urma de surâs care-i înflorea, amar şi stăpânitor în colţul gurii.

Probabil că şi-a'ntors privirea de la mine căci am reuşit să înod din nou conversaţia întreruptă cu doamna de alături.

Când s'a sfârşit masa aveam senzaţia penibilă că mă aşteaptă o nenorocire. Simţeam în cameră o atmosferă apăsătoare. Probabil că ceea ce-mi răscolea lăuntrul mi se citea şi pe faţă.

— Aşa-i c'am avut dreptate ?

— Da. E ceva ciudat cu femeia asta — şi i-am istorisit ce mi se'ntâmplase in timpul mesei.

— Te-a privit ?

— Da, cum ţi-am spus.

— Şi ţi-a surâs ?

— Da, mi-a surâs.

— Atunci, dragul meu,...

— Ce atunci ?

— Nimic. Ai să vezi. Hai să vorbim de altceva. Mai vânezi ?

Şi, la început forţat, mai apoi dedat cu totul, am vorbit despre întâmplări de vânătoare. Se făcuse târziu, trecuse de miezul nopţii. Femeia stranie veni din altă cameră să-şi ia rămas bun.

— Dumneata mai rămâi ?

— Nu doamnă, am să plec şi eu.

— N'ai vrea să mă duci până acasă ? E prea târziu şi nu pot să merg atâta drum singură.

— Cum să nu, doamnă, vă conduc.

Mi-am luat şi eu rămas bun dela cei de faţă, i-am ajutat să se'mbrace şi am ieşit afară, în noapte.

— Nu stau departe. Dacă nu eşti prea obosit, hai să mergem pe jos. Era atât fum de tutun în casă...

— Cum vreţi, doamnă.

Răspundeam scurt, numai ce trebuia, şi nu pentrucă n'aşi fi vrut să vorbesc, ci pentrucă nu puteam.

— Ce frumos ninge !

— Da. Ninge frumos.

— Când eram mică, odată...

Apoi tăcu.

— Ce s'a întâmplat?

— Fleacuri. Prostii. Nu te poate interesa pe dumneata.

Am ajuns în faţa casei ei.

— Nu vrei să vii până sus ?

— E târziu, doamnă. Vă mulţumesc, dar...

— N'are nici o importanţă. Te rog...

— N'aşi vrea să vă deranjez.

— Nu, nu. Vino, te rog.

Casă de om bogat. M'a primit într'o cameră cu un divan şi câteva fotolii. M'a plantat într'unul din ele, a scos nu ştiu de unde o sticlă cu cointreau şi un pahar, mi le-a pus pe o măsuţă de alături, la îndemână, apoi s'a întins pe divan, cu ochii închişi.

Aerul rece de afară îmi răcorise tâmplele. Senzaţia de apăsare pe care o simţisem până atunci în prezenţa acestei femei se risipise. Incepusem să judec cu capul omului limpede.

Priveam interiorul, fotoliile, sticla de lângă mine, femeia întinsă pe divan şi-mi venea să zâmbesc

— O biată femeie banală în goană după bărbaţi. Ce sisteme, domnule, ce sisteme!

Probabil că simţise ce gândesc, căci deschise ochii şi-i întoarse spre mine.

— Vrei să'ntorci comutatorul ?

— Poftim ?

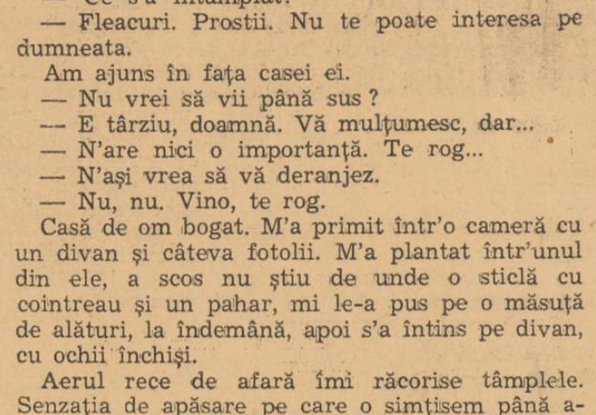

— Comutatorul. Să-l întorci până se aprinde becul colorat. Lumina asta strălucitoare mă supără.

Am făcut cum spunea. O lumină violetă, lăptoasă, se răspândi în cameră.

Mă gândeam cum o să dea atacul final şi aşteptam amuzant.

Femeia continua să tacă. Eu, la fel.

Incet-încet, însă, în locul amuzării care pusese stăpânire pe spiritul meu şi-a făcut loc vechea senzaţia de apăsare. Poate şi lumina difuză care îmbolnăvea aerul contribuia cu ceva. Nu-mi mai deslipeam privirile de pe pleoapele închise ale femeii.

Intr'un târziu deschise ochii şi mă privi cu acelaş surâs ca în timpul mesei. Se uită la mine mult, apoi începu:

— Dumneata ce crezi că e moartea ?

— Moartea...? Ştiu eu...? O încetare a funcţiunilor...

— Nu, nu. Nu-ţi ceream o definiţie. Nici n'ai putea s'o dai căci nu ştie nimeni. Sau aproape nimeni... — şi, mă privi ca să vadă dac'o înţeleg. — Vreau să ştiu ce crezi că e, bărbat sau femeie?

— După nume... — tăcui însă căci mi-am dat seama că spun o prostie — nu ştiu adică. Vedeţi, nu mi-am pus niciodată o asemenea întrebare.

— Eu mi-am pus-o şi i-am găsit răspunsul

— !?

— E un bărbat.

— N'aşi putea să vă contrazic...

— Nici să nu'ncerci. Dumneata nu ştii nimic.

Ridică ochii în sus şi rămase aşa fără să mă mai privească.

Incepu apoi să vorbească fără întrerupere şi nici eu n'am încercat s'o turbur.

— Nu ştiu de ce-ţi spun dumitale toate lucrurile astea. Nici nu te cunosc. Sau poate chiar d'aia. N'ai observat cum ghiceşti afinitatea cu un om fără să ştii nici cine e, nici de unde vine?

Vreau să-ţi istorisesc întâmplarea în care bărbatul meu şi-a găsit mortea. De ce să ţi-o spun tocmai dumitale, nu ştiu, dar simt că astăseară trebuie, trebuie înţelegi dumenata? să mă spovedesc cuiva.

S'a'ntâmplat acum cinci ani. Eram la noi, la moşie. Pământul, cât vezi cu ochii, se'ntinde acolo drept, fără nici o ridicătură, aşa că vezi, dacă se poate spune aşa, în infinit.

Mă plimbam într'o seară, spre asfinţit, pe câmp, singură. Era toamnă. Se cosiseră lanurile. Eram pe o mirişte. Din loc în loc mai rămăseseră câteva fire de paie necosite. M'am oprit să văd cum dis-

pare soarele. Toată geana apusului era violetă, lăptoasă, aşa cum e acum lumina aici, în cameră. Nu ştiu dacă dumneata ai observat că în toată gama apusului, este o clipă, una singură, când depărtarea e atât de nesigură încât te îndoieşti de distanţă. Timpul pare că stă în loc, pare că se confundă cu spaţiul şi chiar aşa trebuie să fie, dar nu ştim noi, nu putem să cuprindem cu minţile noastre lucruri atât de imense.

In acea clipă, din locul unde dispăruse soarele, am văzut născându-se ceva nou. Nu pot să definesc ce. Străveziu, fără margini conturate, dar era totuşi. Un ce imens care s'a deslănţuit de acolo, a pornit peste mirişti şi a pierit spre Miază-Noapte. Tot odată s'a pornit o adiere, nu rece, dar care înfrigura. Şi adierea a trecut peste paiele rămase în picioare şi le-a aplecat.

Atunci, pentru prima oară, am simţit acel ceva care se ivise odată cu apusul. Departe să-mi dau seama de ce era... Noaptea nu m'am gândit decât la bizareria întâmplării.

Am pândit în multe seri în acelaş loc. Mă atrăgea. Dar de câte ori se apropia clipa asfinţitului se'ntâmpla ceva care-mi distrăgea atenţia sau îmi împiedica vederea orizontului. Intr'o seară un fluture a încercat să-mi înprăfoşeze ochii cu solzii aripilor ca să mă facă să-i închid. L-am prins în mână şi fără să-mi deslipesc privirea de pe locul unde avea să piară soarele, l-am strivit. Ai strivit vreodată un fluture în palmă? E o senzaţie oribilă. Il simţi cum troznesţe, cum i se frâng aripile, îi simţi praful de pe aripi cum îţi lustruieşte degetele. E o senzaţie oribilă. De câte ori mă gândesc la întâmplarea asta simt înţepăturile aripilor ce se frângeau atunci.

Şi atot ca şi întâia oară am văzut cum din locul unde apusese soarele s'a născut ceva imens, fără forme precise. Tot ca atunci s'a pornit din asfinţirea însăşi un fior de ghiaţă. S'a desprins de pe nemărginirea orizontului şi a pornit spre locul unde mă aflam, spre mine. Inainta lin pe deasupra miriştilor, fără sdruncinări de paşi. Mergea atât de repede şi se apropia atât de încet... E aşa de depărtată nesfârşirea...

Paiele răslete se îndoiseră la pământ. Atunci a fost cel mai aproape de mine şi cu toate că mă depăşise, aveam încă în faţă atât de mult din ceea ce vedeam încât sfârşitul — dacă va fi avut vreunul — se pierdea undeva, în depărtări. Trebuie să fi fost atât de departe, atât de imens, încât nici gândul nu putea să ajungă până acolo.

Atunci, fără să aud ceva, am înţeles nemărginirea celui ce mă împresura. Rămăsesem nemişcată, stupidă, căutând să pătrund taina care pentru prima dată se lăsa văzută şi poate pătrunsă de un om. Eu, cea dintâi, şi poate cea din urmă fiinţă de pe pământ, am înţeles ce aveam în jurul meu. Şi atunci am vorbit împreună. Nu, nu aşa cum vorbesc eu acum, cu vocea. Poate că şi murmuram, dar sigur nu ştiu. Răspunsurile nu le auzeam, le înţelegeam numai. Ţin minte fiecare cuvânt din convorbirea aceea unică. Prima convorbire cu Moartea. Şi poate şi cea din urmă.

— De ce m'ai aşteptat de-atâtea ori? Nu ţi-a fost teamă de mine?

— Vreau să ştiu cine eşti.

— Ştiu. Eu ştiu tot. Nu te-ai temut ?

— Nu. De ce m'aşi teme ?

— Nu ştii, nu ştii cine sunt. Teme-te de mine. Sunt Sfârşitul, sunt Nefiinţa, sunt Moartea. Teme-te.

— De ce ? Ai un glas atât de blând, atât de îmbietor...

— Aşa e glasul meu. Trebuie să'nşele, să atragă, să adoarmă ca un narcotic. Sunt cel mai puternic şi numai Unul e mai presus ca mine. Teme-te. Nu ştiu de ce te-am lăsat să mă simţi. Poate dintr'o slăbiciune. Vezi ? şi eu am slăbiciuni.

— Nu,...

— Ba da. Am fost slab. Sunt. Nu trebuia să-ţi îngădui să te apropii de mine. Erai însă atât de frumoasă, atât de minunată în lumina violetă a asfinţitului... Am crezut... am nădăjduit că mă pot apropia de tine altfel decât m'am apropiat de atâtea femei până acum...

— Mă iubeşti ?

— Da. Te iubesc şi e groaznic. N'ai să mă poţi vedea niciodată. E mult şi că mă simţi. E prea mult pentru un muritor.

— Dar dragostea ?

— Nu mi-e îngăduit. Sunt iremediabil condamnat să nu te pot avea niciodată. Niciodată...

— Eşti frumos, urât ?

— Minunat. Sunt minunat de frumos. N'a fost şi nu va fi niciodată ceva care să mi se poată compara.

— Atunci pentru ce nu vrei să te arăţi ?

— Nu se poate.

— Poate că acolo, spre Miază-Noapte, unde te duci după ce porneşti din asfinţit, ai să mi te poţi arăta. Ia-mă cu tine. Vreau să te văd cum eşti.

— Nu. Nu se poate.

— Ia-mă cu tine.

— Nu. Ajunge. E peste putinţă ce-mi ceri. Plec.

— Nu pleca. Mai stai. Ia-mă cu tine...

— Plec. Plec şi te leg să nu spui nimănui. niciodată, că m'ai întâlnit. Te leg cu moartea ca să fii sigură că am fost Eu, că nu te-ai înşelat. Iau de lângă tine pe cel care ţi-e cel mai apropiat. Iţi iau bărbatul.

Ca o chezăşie a tăcerii.

M'au găsit a doua zi, în zori, oamenii.

Bărbatul meu era căzut lângă mine, cu mâinile încleştate voind parcă să se apere de cineva, cu ochii îngroziţi. Probabil că venise în urma mea, să mă caute. Stătuse în spatele meu şi eu nu ştiam că e acolo.

N'am spus nimănui nimic până acum. Astăseară, nu ştiu de ce, am vorbit. Poate că nu mai am de ce să tac.

Femeia stranie tăcuse.

Am rămas amândoi aşa, nemişcaţi.

Apoi s'a întâmplat singurul fapt mai palpabil din toată această noapte de groază. Zic palpabil şi greşesc.

Uşa camerei se deschise încet, numai pe jumătate şi rămase aşa. In interior pătrunse o ceaţă, învolburându-se lin spre divanul pe care sta întinsă femeia. Inainte de a ajunge la ea şi de a o cuprinde, femeia îşi întoarse ochii şi se uită la mine. Mă întreba cu privirea dacă înţeleg ce se întâmplă, dacă o cred că mi-a spus adevărul şi numai adevărul. Işi duse apoi mâinile crispate spre gât, voind parcă să se apere de încleştarea cuiva care o sugruma.

Am căzut ameţit în fotoliu. Mi-era groază.

Târziu, când m'am trezit, spre ziuă, femeia stranie era acolo, cu mâinile crispate, cu falca strânsă. In ochii mari, în minunaţii ei ochi voalaţi, se citea oroarea.

Tocul unui pantof sfâşiase mătasea cuverturei.

Cuvântul

L-am şlefuit, l-am modelat, sculptându-l
In sensuri lapidare şi subtile ;
I-am dat nuanţe dure sau fragile,
Răstălmăcindu-mi sufletul şi gândul.

Ci iată, azi, stau mute-aceste file :
Obscur mi-e sensul şi îmi scapă rândul ;
Greu tulburată inima, rupându-l,
Cuvântul cade'n neguri imobile...

Mi-ai luat fluidul vieţii şi magia
Pe care-o puse'n mine Poesia,
Mi-ai luat înseninarea şi avântul...

Te-am blestemat în clipe de urgie,
Te-am renegat cu grea apostazie...
Ca să te pot ierta, redă-mi cuvântul !

DEM. BASSARABEANU

CUM A MURIT FRATELE MICHIDUȚA

de **EUSEBIU CAMILAR**

Rareori încerca să se urce pe cuptor și atunci noi toți, lipindu-ne cu spatele de perete, întindeam spre dânsul picioarele, gata să-l repezim peste cap, în mijlocul bordeiului.

Mai pățise el asemenea întâmplare, de aceea pândea orele când noi sforăiam amestecați pe cuptorul strîmt.

Punea scăunașul lângă pat și de teamă să nu ne trezească scârțâitul scândurilor, făcea doi pași în vârful picioarelor.

A... Patul acela era toată nenorocirea lui... Pentrucă noi, speriați de întâmplările acelei ierni, ne trezeam la cel mai mic sgomot. Îl prindeam pe Michiduță tocmai când se cocoloșea mai bine lângă soba caldă. Și se uita la picioarele noastre ca la niște monștri adormiți, care când se vor trezi se vor repezi la spatele lui gheboșat, la pieptul lui scorojit.

Și era deajuns să se miște unul, pentruca toți să sară în sus ca și cum ar arde bordeiul deasupra.

Michiduță atunci își apuca întâi cămășuica de poale, să nu-l împiedice. Fugea căznindu-se, cu pieptul, cu spatele, cu gâtul ; ochii lui spălăciți sticleau de spaimă, numai picioarele subțiri, cu ciolane goale, nu puteau fugi. Îi trebuia de pe cuptor până pe pat tocmai atâta vreme cât îl ajungeam noi isbindu-l în spate, afurisindu-l :

— Ptiu, Satană...

— Du-te pe pustie...

— Cruce de aur...

Michiduță cădea în moalele capului pe pat. Rareori îndrăsnea să spună :

— Mă doare...

Doamne, tare l-am mai necăjit noi pe bietul Michiduță... Odată a vărsat sânge într'o strachină pusă lângă pat. Tușea groaznic, frământând picioarele și mâinile.

Sora Știma a luat un pahar din blidar și a turnat într'însul sângele călduț. După aceea și-a dus paharul în dreptul ochilor și se uita pe fereastră afară, să vadă cum arată lucrurile.

— Cât îi de frumos... spunea sora Știma, toată ograda îi plină de sânge. Și poarta și brazii popii...

— Ia uită-te la cer... i-a spus unul de pe cuptor.

Știma a ridicat paharul mai sus și pe semne că ce vedea ea era așa de frumos, că a început a râde cu glas tare, așa cum rîdea ea când avea bucurii.

In jurul paharului, s'a încins după aceea o luptă.

— Să văd și eu...

— Și eu...

Strigam cu toții și ne asvârleam cu mâinile spre paharul ridicat deasupra capului sorei Știma. Până la urmă ea s'a îndurat și l-a pus tuturora la ochi. Toate lucrurile păreau așa de frumoase, că din ziua aceea ne-am făcut rost de sticle colorate. Ieșeam afară în omăt și păsind rar, cu sticla la ochi, călcam par'că pe mindire albastre și verzi, cum numai în casa preutesei se găsesc.

Mai ales la câinele nostru ne stropșeam cu sticlele la ochi. Unul îl vedea verde, altul albastru, altul cărămiziu. Și simțeam un fel de părere de rău și băteam câinele după ce pumând sticlele în sân, îl vedeam cât îi de slab, cât îi de urît, cu botul lung, cu floacele vinete

Michiduță sta în fereastră și se uita afară la noi, cum băteam câinele. Rîdea toată fața lui Michiduță. Rîdea puțin și se întrista repede. Poate spunea în sinea lui : „Așa mă bat și pe mine"...

Când ne întorceam în bordeiu, îl găseam ascuns în fundul patului, prefăcându-se că doarme de când lumea.

Mama lucra cu ziua tocmai peste șapte uliți, la doamna lui Bercu, cel cu crișma. Spăla acolo cămăși și blide — și rînea grajdul. Doamna lui Bercu îi dădea câte un ban cu chipul împărătesei și câte o bucată de pâine albă. Mama se întorcea târziu. Când intra în bordeiu, ne trezeam cu toții deodată, săream la marginea cuptorului și strigam să ne arate banul. Ea ni-l întindea — și ne uitam pe rînd la moneda rotundă.

Numai Michiduță sta în colțul lui, abia stăpânindu-și plânsul. Noi îl amenințam prin semne, scrîșnind, arătându-i pumnii, să nu spună ce i-am făcut peste zi. Numai către cântatul cocoșilor de ziuă, auzeam vorbă în casă :

— M'au bătut tare, mămuță...

— Tare ?

— Da, mămuță ; m'au bătut tare... Toți m'au bătut.

— Lasă... lasă.. îi zicea mama ; am să viu mai de vreme acasă și am să-ți aduc pâine albă...

Nu știu ce s'a întâmplat deodată, că sora Știma a început să-l ocrotească. Ea era mai mare și pumnul ei stăpânea peste toți. Îi purtam frica și tot ce făcea și zicea, era sfânt. Nimeni nu-i putea sta împotrivă, mai ales din ziua când a chemat berbecul la prag și i-a dat să-i mănânce grăunțe din palmă. Pe noi, berbecul acela ne burdușea pe sub toate gardurile.

Sora Știma era pentru noi ca fata de împărat care a ucis uriești.

— Știma-uriașa... o batjocoream noi.

— Să știți că-s uriașă... răspundea ea.

Și ca să-și dovedească puterea, s'a dus într'o zi la nuc și i-a cuprins tulpina groasă în brațe, par'c'ar fi vrut să-l răpună.

Își îngrămădea pieptul în tulpina vânjoasă, cu picioarele înfipte în omăt până la genunchi. Noi urmăream lupta prin ferestruica rotundă care da de pe cuptor în grădină.

Cei mai mici nu se îndoiau defel că ea va doborî nucul.

Cei mai mărișori băteau în ochiul de geam și-o îndemnau :

— Nu te da, uriașă...

Dar ea a lunecat deodată în genunchi și-a stat câteva clipe cu fruntea în omătul dela rădăcina nucului. Apoi s'a sculat mânioasă și intrând în casă a spus doar atât :

— Cât îs de proastă...

Și rîdea singură, pregătindu-și furca să toarcă.

Pentru Michiduță avea ea un cântec mărunt, auzit la preoteasa, când a chemat-o să-i legene copilul :

Vântul cu căruța,
Huța, haide huța...

Michiduță își lumina fața când îi cânta sora Știma și adormea. Trupul lui ardea și boala care-l măcina îl făcea din zi în zi mai slab, mai mic, mai urît. Mâinile lui întinse pe de lături erau uscate ca două lopățele. Picioarele i se subțiau tot mai tare și dimineața, când îi atârnau la marginea patului scoase din țol, ne speriam și chemam în gând crucea de aur.

Ochii i se înfundau în cap și nasul mărunt părea o bucățică de ceară.

— Are să moară... spunea careva.

— Cum vine asta ?... întrebau ceilalți.

Știma spunea :

— N'are să mai mănânce și n'o să mai poată vorbi. Are să înghețe deodată ca o bucată de lemn.

Ea mai văzuse morți, mergea pe la priveghiuri. Continua :

— Are să vie popa să-l ducă la biserică ; și deacolo, la groapă.

— Cum la groapă ? întrebam noi.

Sora Știma se uita la Michiduță dacă doarme și spunea mai departe :

Intâi îl pun pe o năsălie și-l duc pe umeri patru oameni.

Se pun colaci și ștergare albe. In biserică îi așa de frumos...

Acolo se arde tămâie la capul mortului, și cântă popa și oamenii stau cu capul plecat...

Michiduță, între timp, a deschis ochii și asculta.

— Ii tare frumos... spunea Știma ; după aceea se face o masă mare cu must de pere și cu pâine. Vin toți vecinii și mănâncă...

— Cât îi de frumos... rosti Michiduță, întorcându-se în așternut.

Sora știma a tăcut și apoi, depănând pe degete un fir lung, începu să cânte :

Haide, huța-huța,
Vântul cu căruța...

— Știma, a întrebat-o unul ; dar mamele mor ?

— Mor și ele, a răspuns sora Știma.

Noi am tăcut toți deodată. O întrebare mare plutea în bordeiul strâmt. Afară viscolea.

— Dar mama are să moară ?... întrebă unul.

— Și ea are să moară... a zis Știma.

Până seara târziu am tăcut cu toții. Mie mi-a venit un gând : dacă moare mama ,să nu lăsăm s'o ducă. Vom bate un stâlp lângă pat și o vom lega pe mama de dânsul, să stea în picioare între noi zi și noapte. Ii vom aduce apă și mâncare...

Le-am spus și celorlalți. Numai Știma a râs.

Și totuși, năsălia aceea cu ștergare albe, cu colaci de grâu, îmi fura mintea. Nu mama. Dar Michiduță ar putea să moară.

Inchipuirea îl petrecea la groapă, intra în biserică, mirosea colacii de pe năsălie. Da Michiduță ar putea să moară mai repede. Are să fie frumos în casă la noi în ziua aceea. Și vor veni oameni mulți, să-l vadă pe Michiduță întins pe masă.

*

Sora Știma a fost odată la argintărie la o cucoană mare din târg. I-a părut rău când s'a dus. Și este drept că plecarea ei a grăbit sfârșitul fratelui nostru mai mic.

— Nu te duce, Știma... o ruga el ridicat în gennunchi la marginea patului.

A început să tușească mai rău și stupea numai sânge. Mama îi punea pe piept toți banii împărătești, ca să-l mângâe.

— Unde-i Știma ?... o întreba el uneori, printre tuse.

— Ii dusă acolo unde sunt cucoane îmbrăcate cu aur, așa cum îi împărăteasa de pe ban...

— Ad'o pe Știma... se ruga el.

Mama plângea pe-ascuns.

Noi ne-am îmbunat pe nesimțite și ne era drag Michiduță. Il chemam pe numele lui adevărat :

— Costea, te doare tare ?...

Se uita la noi cu ochi sticloși și arăta pieptul :

— Aici... Aici... Și aici...

Unul era gata să-și dea opincile, altul clopoțelul pe care-l furase toamna în câmp, de la gâtul unei oi rătăcite de turmă.

Câteodată veneau sticleți și băteau cu ciocul în geam. Michiduță se bucura când îi vedea. Ne-am dus deci să prindem sticleți. Ne urcam în vârful prunilor și puneam acolo lațuri de păr de cal. Păsăruicile veneau să ciugulească sămânța de cânepă și se încurcau cu gâtul în lațuri.

N'aveam cuști. Deaceea le lăsam să sboare prin încăpere. Odată una și-a ars aripile la para opaițului.

Dar gândul acelei sărbători mari care va fi înmormântarea fratelui, ne ispitea mereu. In fiecare zi auzeam tot mai multe lucruri ce se petrec în nopțile de priveghiu. Vin copiii și se joacă în fel și chip. Dar mai cu seamă colacii albi, ne umezeau limba.

In ziua când Michiduță a încercat să coboare singur din pat, am simțit un gol sub inimă. Imi era frică : Dacă se va însănătoși ? S'a dus naibei petrecerea albă cu colaci și cu clopote...

— Ți-i bine, Costea ?... îl întrebam pipăindu-i mâinile subțiri ca fusele.

Răsufla repede și în coșul pieptului gol îi răsunau șuere și țiuituri.

— Mi-i bine. Nu mă mai doare... a răspuns el.

Pe urmă a mers fără să-l sprijine nimeni până la măsuța rotundă și descoperind mămăliga se așeză pe scaun și începu să mănânce cu nespusă lăcomie. Ceilalți tăceau și se uitau la el cum mănâncă. Aveau, ca și mine ,ciuda pe fețele lor. Sigur, gândeau : s'a dus petrecerea aceea albă și priveghiul, s'au dus și colacii și lumea multă...

Acum îmi dădui seama că noi îl iubeam de câtva timp pe Michiduță numai pentru moartea lui va prilejui în bordeiu la noi întâmplări frumoase. Dacă se face sănătos ,s'a dus totul...

Acuma ne era ciudă că mănâncă atât, ducându-și mâinile subțiri de la gură la strachină cu o repeziciune și cu o poftă de câine.

— Hei, Costea, mai lasă-ne și nouă... strigă unul.

El s'a sculat de pe scaun și-a făcut câțiva pași mărunți până la pat. Apoi s'a uitat în toate părțile și ne-a zis :

— Eu n'am să mai mănânc mult...

— De unde știi tu asta ?

— Mi-a spus astănoapte în vis, o femee albă : „Mâine să te scoli să mănânci. Pentrucă pe urmă o să mergem de-alci. Și să mănânci cât mai mult"...

Apoi ceru foarfeca să-și taie unghiile de la mâini care-i erau lungi și ascuțite iar negrul de sub ele îngălbenise. Cu foarfeca mare de tuns cârlanele el își tăie unghiile și până spre seară și-a privit degetele ca pe niște lucruri rare. Acum eram siguri că el o să moară, pentrucă înaintea morții bolnavul mănâncă mult și cere foarfeca să-și taie unghiile.

*

Mama s'a sculat mai de dimineață ca oricând, să se ducă la târg la sora Știma. Avea de mers mult, vr'o șapte ceasuri de drum. Pe câmp erau lupi.

In traista dela șold ea și-a pus un cuțit mare, iar la subțioară avea un ciomag. Își acoperise cu tulpanul toată fața și gura, încât abea am auzit-o când ne-a spus :

— Aveți grijă de Costea. Aduceți-i pițigoi...

Afară era frig de crăpau butucii. Pe ochiul de geam înflorise gerul.

— Mamă, să nu te mănânce lupul... strigă unul, pe când mama închidea ușa de-afară.

Prinseseră să cânte cocoșii de ziuă. Ne era frică să nu vină moșneagul acela străin, care avea în ciubote picioare de cal. De ce ne era oare așa de frică, în sfârșitul acela de noapte ? Michiduță răsufla grăbit și câteodată spunea :

— Are s'o aducă pe Știma acasă...

Noi ne-am încălțat opincile de porc și pândeam cerul prin geam, așteptând să se lumineze mai repede.

La răsărit cerul începea să ardă, când am ieșit în prag și-apoi în ogradă. Nu știu cine a spus :

— Azi are să moară Michiduță...

Ne înghețau mâinile. Am fi intrat în casă după ce dădusem otavă berbecului, dar nu știu dece încăperea bordeiului ne înfricoșa.

Se vedea prin geam opaițul clipind, par'că o pasere aurie ar fi plutit pe lângă lumina lui. Am ținut sfat dinaintea ușii ; cap la cap vorbeam despre țara morții.

— Oare are să-i fie bine lui Michiduță acolo ? Trebue să fie frig. El n'are cușmă, nici besneveci, nici mintean. Cum o să-l ducă numai în cămașă, pe gerul acesta ?.. La vară, când îi clad, l-ar putea lua...

Ne-am hotărît să-l apărăm. Vom sta de strajă cu cuțitele, măcar până ce vine mama. Ea poate să facă orice. N'a vorbit ea odată cu un trimis al Impăratului ? Nu l-a suduit în față ? Și poate vine și sora Știma...

Ne-am îngrămădit capetele în ochiul de geam și ne uitam cum stă Michiduță întins în fundul patului. Picioarele lui începură să se frământe, apoi se ridică într'un cot și se uită lung la noi. Stătu mult așa și după aceea căzu pe spate. Lumina opaițului tremura par'că lovită de-o suflare grăbită.

Vecinul a venit la gard și ne-a întrebat :

— Sunteți nebuni ? Ce vedeți voi acolo ?

— Ne uităm la Michiduță, moșule...

— La cine ?

— La Michiduță al nostru.

Vecinul râse în hohot scurt, înfigând furca în gunoiul pe care-l încărca în sanie.

Se făcea ziuă din toate părțile satului.

Când am intrat în casă, Michiduță sta cu gura căscată, cu pumnii strânși, aduși sub bărbie. La colțurile gurii avea două firișoare de sânge. L-am strigat pe nume și nu ne-a răspuns. Și când am încercat să-i mișcăm o mână ,am crezut că dac'am trage mai tare, s'ar rupe de la încheieturi.

Asta era moartea ? Așa începea petrecerea aceea cu ștergare albe ? Ne era frică să spunem oamenilor, că par'că l-am fi omorît noi.

— Să-l trezim... a țipat unul repezindu-se cu amândouă mâinile să-i gâdile tălpile.

Altul i-a tras pleoapele și ochii lui Michiduță au rămas deschiși, neclintiți.

Cel care-i gâdila tălpile, a răcnit deodată :

— Michiduță, scoală...

In geam ciocăneau sticleții.. In pod șoarecii făceau sgomote umblând prin movila de păpușoi. Pleoapele lui Michiduță s'au închis pe neașteptate și asta ne-a înspăimântat grozav.

Ne-am retras în vârful picioarelor spre ușă — și gurile ne erau strâmbe de frică.

— Ce are să spună mama ?... întrebă unul.

Și am început a ne învinovăți :

— Tu ești vinovat...

— Tu...

— Tu...

Și ne arătam cu degetele.

Prin tindă, fugind afară, ne îmbrânceam, ne ghionteam.

— De ce plângeți așa ? ne-a întrebat o femee care trecea pe la poartă.

Noi plângeam sub fereastră în gura mare. N'a răspuns niciunul.

Soarele răsărea pe dealul Oadeciului și noi am tăcut toți deodată, privindu-l.

După aceea am pornit fuga pe drumul dinspre târg. La ce ? Poate s'o ajung pe mama, s'o chem înapoi acasă. Dar pe șoseaua împărătească urmele ei le acoperise viscolul, par'că niciodată n'ar fi trecut pe-acolo.

Moș Crăciun

BĂIATULUI MEU

Veni și anu-acesta Moș Crăciun,
cu barbă albă și cu suflet bun
și, doar, ești mare, mergi acum la școală.

Ți-au spus copii că Moșul nu există
și că părinții îți aduc de toate;
tu n'ai crezut această veste tristă
și le-ai răspuns, convins, că nu se poate,

Că Moș Crăciun trăește sus, în nori,
că e ușor ca fulgul de zăpadă
și vine, în ajun de sărbători,
tiptil, așa că nimeni să nu-l vadă.

L-ai așteptat și l-ai visat și a venit...
Și-acuma ești atât de fericit
că nu pot fericirea să ți-o stric
și închid ochii ca să-mi pari mai mic.

Dar știu că va veni o zi, în care
colegilor de azi vei da dreptate ;
atunci te vei simți atât de mare...
Iar jucăriile, de mult vor fi stricate...

Și vei vedea că n'am avut vreo vină,
că niciodată n'am vrut să te'nșel,
căci Moș Crăciun continuă să vină
atâta vreme cât mai crezi în el....

PETRE STRIHAN

Iată darul: un poet

E un obicei din cele mai mişcătoare, acela de a face, la anumite date calendaristice, daruri. Să dăruieşti un lucru, ştiind că are să-i facă plăcere destinatarului e un gest sufleteşte mişcător şi salubru, care ne scoate dintr'o amorţeală ce poate deveni primejdioasă. Mişcarea fizică face bine celui care o practică, — higiena o recomandă. A-ţi lua curajul să te arăţi sufleteşte mişcat e un spectacol cred, ca atare, înviorător; ca gest, cu siguranţă reconfortant pentru cine îl încearcă.

In deprinderile publicisticei noastre, gestul se întâmplă rar. Mai ales critica literară se mişcă greu şi prudent, chiar când e sincer mişcată: profesioniştii acestei îndeletniciri sunt rareori — sau nu vor să pară — sentimentali. Dar toate obişnuinţele au început prin a părea neobişnuite, surprinzătoare. Iată argumentul pe care-l invocăm în sprijinul celor ce urmează.

Printr'o fericită coincidenţă cu evenimentul calendaristic şi sufletesc al Crăciunului, ne-a fost dat prilejul să facem cititorilor revistei acest dar mişcător: un poet, — pe nume N. D. Mirea — al cărui manuscris l-am citit de curând. Fiind vorba despre poezia unui necunoscut, tonul convenabil pe care-l vom păstra va fi al unei proze strict introductive, cultivând astfel şansa cea mai sigură pentru a menaja toate susceptibilităţile, inclusiv aceea proprie. Luându-ne însă îndrăzneala răspunderii vom încerca să ne asumăm şi răspunderea acestei puţin obişnuite îndrăsneli. Astfel:

Manuscrisul poetului N. D. Mirea se intitulează şcoleşte „TEZE" şi cuprinde patru cicluri: Istorie, Geologie, Belle-Arte şi Manual de dragoste. **(Autorul e mi se pare, student începător la filosofie: vârsta se lasă deci lesne ghicită...). Intitularea manuscrisului trebuie înţeleasă ca un fel de autodedicaţie: cel care a descoperit poezia ezită totuşi să se lase descoperit, — un fel de-a riposta: da, dar nu mă dau prins. Cochetărie de autor, se va spune; dar cu graţia care-i şade bine tinereţii, trebue adăugat. „Teze" mai presupune şi un fel de rezervă critică, — lucidă şi prudentă, prevenitoare în orice caz: nu mă surprinde, ştiam asta, prevăzusem. Tezele sunt însă, mi se pare — N. D. Mirea şi-aduce mai bine aminte — nişte formalităţi emoţionante şi de cele mai multe ori eliminatorii dela probele ultime, acelea care consacră definitiv un merit. Noi însă nu dăm note, ci propunem; de pildă, aceste subiecte de teză din** „Geologie", **tratate în felul următor:**

NEANDERTHAL

Tristeţea se coboară greu,
Mi-e frică de strămoşul meu!

Din funduri de pământ clisos,
Lugubru, un schelet e scos...
Şi viaţă parcă are'n el,
Trecutul, prins ca un inel.
Iar în noroiul strâns pe gleznă,
Se oglindesc anii de beznă...
Nu ştii, păcatul cel dintâi,
De nu-l găseşti la căpătâi!...

Orbita mare, fără sens,
Se adânceşte-apoi intens.
Şi fruntea mică de pitic,
Intrebătoare a nimic,
Oglinda sufletului este...
Senzaţii prime şi funeste,
Smulg inima din aşteptare...
Iubirea creşte 'n mădulare!...

Mi-e frică de strămoşul meu!
Tristeţea se coboară greu...

SILEX

Uitat, într'un muzeu pustiu,
Din umbra crudă, din târziu,
Un silex depe ţărmul gal,
Pândeşte'n racla-i de cristal...

Şi anii răi — sălbatec temnicer —
S'au prins pe faţa lui de prizonier.
In vârsta ce pe zi tot creşte,
Ura vicleană s'a ascuns hoţeşte.

L-ai crede bun printre păpuşi,
De n'ar juca dorinţă pe tăiuşi...
Căci bătrâneţea parcă beată,
Se vrea de moarte adăpată...

Azi trupu-i în lumini se scaldă,
Insă el vrea doar carne caldă...

Unde-i răsăritul şi seninul,
Să stârpească'n rădăcini veninul?...

Năpădesc tristeţi jur-împrejur,
Este prea departe de azur!...

E o evocare stranie şi turburătoare, prin atmosferă, a unor amintiri din vârsta regnurilor fără istorie, substratul cel mai primitiv al sufletului omenesc. Există, negreşit, un fel de a fi piatră, şi felul plantă, altul reptilian şi altul carnasier, etc., — care străbat uneori în actualitatea conştiinţei, ca nişte ecouri ale unor tresăriri de spaime obscure din străfundurile cele mai adânc subconştiente. E cineva care-şi aduce aminte, în fiecare din noi, de un trecut pe care memoria nimănui nu-l poate identifica: rămâi uneori împietrit, ca şi cum făgăduiala sufletului n'ar fi fost vreodată mânţită. Alteori, aspiri cu tot trupul adunat într'un singur dor: al soarelui, al apei sau pământului, etc. Iată, prozaic semnalat, climatul poeziei „geologice" a lui N. D. Mirea.

Toate dimensiunile sunt veridice. Decorul e sufleteşte autentic:

Mai pâlpâe, abia, în vatră
Focul născut din lovituri de piatră

(Menhire)

Iată şi măsura perspectivei sufleteşti, — aspiraţia materiei către spirit, răpusă de tristeţea neputinţei:

Năpădesc tristeţi jur-împrejur,
Este prea departe de azur!...

(Silex)

Din ciclul următor „Belle-Arte", **reproducem doar acest „Desen pe covor":**

DESEN PE COVOR

Din vremuri uitate, o nuntă păgână
Porneşte prin grosul de lână,
Cu joc şi cu lume mulţime
Spre locul unde taina se ţine...

La dreapta şi stânga, nunul şi nuna
Duc împreună cununa...
In urmă — din fir auriu —
Păşeşte un tânăr frumos şi sglobiu.

Apoi, în rânduri cu surlele mari,
Vin dansatori, lăutari...
Mireasa — ţesută în verde —
De bucurie inelul şi-l pierde...

Şi joc şi mulţime pe loc se opresc...
In iarbă, de-atunci mereu scotocesc...
Din vremuri uitate, o nuntă păgână
Un pas nu mai face prin grosul de lână!...

Poezia citată propune cititorului atent, o „artă poetică", pe care am schiţa-o în felul următor: în dialectica mişcării şi a nemişcării, personagiile „desenului pe covor" reprezintă aspectul static, eleat, în timp ce intenţia dedusă din gesturile lor sugerează pe acela fluid, heraclitean. In perspectiva mulţimii încremenită „din vremuri uitate", atitudinile şi gesturile întrerupte ale nuntaşilor se însufleţesc ca prin farmec (şi farmec chiar este), reintrând într'o durată sufletească perpetuă, graţie descântecului de vraje — răscumpărător din blestemul nemişcării — al poeziei. Inţelesul de artă poetică sugerat cu acest „Desen pe covor" e de a transforma aparenţele fizice sortite îngheţului formelor fixe, în sugestie mereu curgătoare.

Inchei cu aceste „Preludii" (VI şi IX), din ultimul ciclu „Manual de dragoste", **al manuscrisului:**

VI

Se frământă apele'n lac
Şi dor tristeţile 'ntinse...
Dece? Mereu, dece tac,
Speranţe, speranţele stinse?

Luciul oglinzii se sparge,
Icoană de valuri păgână,
La orizont, pierdute cataarge
Se mistuie'n marea bătrână.

Nimeni durerea n'o 'mparte...
Ce tristă-i povestea ce spun!
Deabia o găseşti printr'o carte,
Dar la ce, la ce bun?...

IX

Poate iubirii supreme,
Durerea-i singura mângâiere,
Linişte peste suflet şi vreme...
Neînţeleasă de tristă plăcere!...

Dar poate nu, şi atunci
Speranţa trăieşte din nou,
Inima se sbate sub munci
Poruncite aevea; ecou...

Va veni pe ţărmul înalt? Când?
Oră târzie, te ştii?...
Intrebare fără răspuns: când, când
Pe ţărmul înalt va veni?...

In concluzie deci: am afirmat — cu mărturii scrise — că N. D. Mirea e un poet. Cât de cuprinzător, rămâne de văzut, şi dela el doar putem aştepta cu încredere împlinirea unor făgăduieli pe care le socotim excepţionale: ispita poeziei este familiară aceluia care-şi organizează senzaţiile şi impresiile într'o viziune atât de personal echilibrată, cu o reţinere bănuitoare în confesiunea simţirilor sale şi o supraveghere atentă, în exprimarea lor. Numai tinereţea autorului, cu toate şansele ei presupuse, ca tot atâtea filoane ce se aşteaptă exploatate, ne face să numim doar speranţe şi făgăduieli, ceea ce poate fi lesne recunoscut ca poezie realizată.

In ce ne priveşte pe noi ceilalţi, cititori dezinteresaţi şi mai ales intermediari, cari facem profesie din menţinerea unor raporturi de sociabilitate între cititori şi scriitori, noi trebue să spunem uneori cât am fost de mişcaţi, — altfel amorţim de prea multă nemişcare şi... degeaba ne mai aflăm în treabă.

MIHAI NICULESCU

P. S. — N. D. Mirea a publicat acum doi ani, sub pseudonimul Niculae Streiu, o plachetă de versuri intitulată **„Lacrimi sterpe".**

DARURI de

Darul pe care mi-l doresc

Prin ce întâmplare iarna aceasta şi-a pierdut cu mult caracterul urban, s'a sălbăticit, s'a înrăit, dar totodată s'a apropiat cu mult de iarna copilăriei şi a poveştilor minunate care au înfrumuseţat-o?

„Unde eşti copilărie
„Cu pădurea ta, cu tot"...

Versurile acestea le-am întâlnit pentru prima oară, mai de mult, pe băncile unei clase de liceu, când le-am învăţat împreună cu multe alte strofe, clasificate rece, ca aparţinând prin atmosferă, genului poeziei populare culte. Amintirile ce le am de-atunci asupra lor, nu ştiu să fie prea plăcute, ci mai de grabă plicticoase, enervante, încorsetate în haina severă a obligaţiei şcolare de a le învăţa pe de rost, papagaliceşte, pentru obţinerea unei aprecieri oarecare.

Imi făceam o datorie şi cred că mi-am îndeplinit-o îndeajuns de conştiincios, fără a fi prea sensibil la savoarea de aspră nostalgie, de toamnă târzie, la gustul amar al desnădejdii, al speranţelor înfrânte, al conştiinţei oribile, celei mai oribile ce poate avea cineva — dar nu toţi, din fericire o au cu aceiaşi intensitate — conştiinţa tinereţii pierdute. **„Şueram l'a ei chemare"** aşteptând nerăbdător sunetul unui clopoţel aşezat undeva, pe săli de şcoală, spre a-mi anunţa sfârşitul unei ore la care nu eram atent nici cât un fluture în sborul său voios.

Versurile auzite şi explicaţiile profesorului mi-au răsunat pe lângă urechi şi le-am uitat pe atât de repede, pe cât nici nu prea le auzisem.

Afară era cald, era frumos, era primăvară, eram tânăr, nu puteam plânge apusul tinereţii. Dimpotrivă, blestemam datoria de a învăţa cântecul pădurii, în loc de a mă duce eu în pădure, şi acolo să-i ascult eu susurul, să-mi găsesc eu pădurea copilăriei mele, să-i spun dorurile mele, — mai cu seamă fericirea mea.

Ce putea interesa pe un copil, în care viaţa răzbătea plină de entuziasm — care voia să trăiască, — departe fiind de durerea zadarnicului, încrezător în drepturile vieţii şi convins de „realitatea idealului" său. Copilul, care cu câţiva ani în urmă, făcuse, prin propriul său efort, o „descoperire nemaipomenită".

Eri şi mai mic, atât de mic, încât cei din jur, cei mari, socoteau că-l mai pot înşela cu povestea sfătosului Moş Crăciun... Cei mari, cari niciodată nu pricep pe cei mici şi nu ştiu când trebuiesc încetate ficţiunile, pentru a nu sfărâma minunatele iluzii, impresiile neşterse ale copilăriei curate, cari pentru distracţia lor, — dar nu-i acuz, căci distracţia o fac ei, sau cel puţin aşa cred, în folosul copiilor — nu ştiu când trebue să arunce un văl asupra trecutului, să lase uitate unele fapte, să nu le mai reactualizeze, pentru a nu risca să le facă descoperit prozaismul şi odată cu el neîncrederea în inima celor mici, neîncrederea, mâhnirea, şi pentru mai târziu amintirea primei mari decepţii.

Cari n'au ştiut când trebue să înceteze povestea sfătosului Moş Crăciun.

Eram foarte mic, astfel încât jucăriile şi scânteile bradului mă fermecau, dar nu puteam uita, cu tot farmecul din jur, cum văzusem, pe gaura cheii, câteva clipe înainte de a fi primit în camera cu surprize, echiparea Moşului Crăciun, pentru circumstanţă, cu un halat de baie, cu o mască, cu mănuşi, cu un toiag — era un baston gros, pe care l-am recunoscut a fi cel întrebuinţat pentru amestecat rufele, într'un cazan mare, de spălat, aflat prin funduri de curţi,—locurile predilecte pentru plimbările şi jocurile mele pline de eventuri în miniatură,—cu o căciulă de a lui tata, în sfârşit, cu tot ceeace se putea găsi mai bun, spre a-i da o înfăţişare nimerită distracţiei şi mai cu seamă impresionării mele.

Am tăcut din gură, am primit cadourile, am mulţumit Moşului Crăciun, i-am spus chiar o poezie, dar abia şi-a întors spatele, că şi eu m'am întors spre mama şi am strigat plângând: Nu cred în Moş Crăciun!.. De ce a plecat înainte de pom..... (aici am spus numele celui pe care-l văzusem îmbrăcându-se în Moş). Am plâns mult, şi nimic, nici un argument din cele pe cari toţi din jur au încercat să mi le susţină, pentru a-mi uşura durerea, dar şi pentru a-şi salva ei înşelătoria, nu a putut să mă îmbune.

De-atunci, Moşul Crăciun n'a mai venit la mine.

Nici eu însă nu l-am mai dorit. Eram „băiat mare". Nu mă mai păcăleau toţi, cu fel de fel de poveşti. Eu chiar am făcut pe Moşul Crăciun vreo doi ani după aceea, unor copii cari abia se dăduseră jos din leagăn.

Ce mândrie!

Gândeam acum ca şi „oamenii mari", înşelătoriile nu mai erau pentru mine. Din ce în ce, deallungul anilor căutam, acum, emanciparea. Gândurile mele refuzau orice părere străină, orice influenţă. Eram rece — sentimentele sunt pentru femei şi pentru copii (sic) — făceam tot felul de proecte...

Dar nu o confesie este rostul acestor rânduri. Nici un jurnal al copilăriei. Aşa încât, voi opri aici firul amintirilor, după ce am expus, fragmentar, două momente foarte întunecoase cărora abia cu mulţi ani în urmă le-am găsit un răspuns, — mai bine zis un început de răspuns, în André Gide: **„Ce qu'il faut exercer, c'est une exaltation et non point une emancipation de la pensée".**

Dar iată că atunci, nu ştiam de existenţa acestui gând, şi chiar dacă aş fi ştiut, în zadar ar fi fost, căci copilul de atunci nici sfaturi n'ar fi primit şi nici, pentru nimic în lume, n'ar fi crezut că nu prin emancipare va afla fericirea, ci doar prin exaltare. Şi neştiind aceasta, — din nou adaug — nici n'ar fi voit să o ştie, n'a priceput chemarea sensului, şi Moş Crăciun l-a aruncat înlături.

Descoperirea nemai pomenită, prin care am rupt cu lumea ficţiunilor, a fost începutul, schiţarea estompată a sfârşitului copilăriei, care din an în an, odată cu entuziasmul crescând din mine, cu tinereţea plină de avânt şi poezie, nerăbdătoare şi încrezătoare în forţele ei, odată cu această superbă vitalitate, s'a insinuat, s'a înrădăcinat în inimă, în suflet, în minte, ori unde a găsit o şovăire, pentru a izbucni de acolo, când după o largă preumblare în domeniul încrederii în mine am ajuns într'un Crăciun, nici mai friguros decât altul, nici mai călduros, nici mai vesel, nici mai trist, un Crăciun banal, poate cel mai banal decât oricare, până când am ajuns, spun, să pierd o lacrimă pe mormântul sfătosului Moş Crăciun din copilărie, să mă înspăimânt de descoperirea minunată care îmi deschisese orizontul şi mă făcuse să cred în forţa mea şi în limpezimea viitorului.

Atunci abia am înţeles sensul cuvintelor lui Eminescu şi am priceput ce desnădejde amară poate cuprinde pe un om odată cu descoperirea tinereţii pierdute.

In clipa aceea, nimic nu mai putea să mă mulţumească: **Les promenades sans atraits, la nature entière sans prestige, le jardin décoloré sans parfums.** Iarăş Gide.

Dorul acelui minunat Crăciun, din copilărie, nici astăzi nu s'a istovit. Amintirile lui sunt poate puţin şterse, câte şi câte momente delicioase s'au pierdut, — e atâta timp de atunci, eram atât de mic, încât nu multe îmi atrăgeau atenţia, — dar dorul şi întrucâtva speranţa într'un viitor Crăciun, altul, mai bun, mai frumos, mai strălucitor, unul care să-mi primească entuziasmul şi credinţa, unul în care să-mi regăsesc copilăria, mă frământă, mă preocupă, îmi dă iluzii şi speranţe. In faţa bradului luminat, aştept, aştept necontenit revelaţia aceia măiastră, revelaţia care copilăriei îi asocia Naşterea Domnului, clipa cea mai fericită a vieţii mele.

Atunci eram mulţumit şi venirea pe lume a copilului Iisus nu era o filă roşie de calendar înconjurată de diverse preocupări, ci un lung prilej de freamăt, de veselie, de sgomot, de râs, de fericire, de foarte mare fericire.

Inţelegeam, tocmai fiindcă nu căutam să înţeleg, credeam tocmai fiindcă nu încercam să cred, mă veseleam, tocmai fiindcă nu căutam să mă veselesc.

Lăsaţi copiii să vină la mine! — a rostit din Inţelepciunea Sa Dumnezeiască, Mântuitorul chemând la El pe singurele fiinţe îndeajuns de curate, îndeajuns de sincere, îndeajuns de entuziaste, îndeajuns de exaltate, pentru a nu dori emanciparea, — groaznica emancipare, — ci doar credinţa.

„Descoperirea mea nemaipomenită", cât o urăsc astăzi, când pe zi ce trece, doresc tot mai viu o nouă credinţă, şi nu o voiu putea ajunge, un nou entuziasm şi nu-l pot atinge, când doresc să fiu iarăşi un exaltat.

Copilăria, copilăria pierdută, Crăciunul de-atunci, minunatul Crăciun, credinţa. Ei da, credinţa. **Credinţa** fără şovăire, fără dorul de a afla mai mult decât pot, entuziasmul şi puritatea ei, veselia şi mulţumirea.

O aştept. Şi fiecare Crăciun este o nouă speranţă. Poate va veni unul, când nu voi mai fi copleşit de nemulţumirea din mine, când credinţa mea va fi satisfăcută, când îmi voi vedea împlinit dorul şi suferinţa irosită, când Moşul Crăciun va sosi înfrigurat şi blajin, iar eu îl voiu primi cu braţele deschise, când venirea lui va aminti tuturor Naşterea Domnului şi Mântuitorului lumii prin bunătate, prin iertare, prin dragoste, când voi uita „nemaipomenita descoperire", pentru a **crede** cu aceeaşi exaltare ca şi odinioară, aruncând „emanciparea" departe înlături.

Moş Crăciun, pe tine te întreb acum:

...Unde eşti copilărie
Cu pădurea ta, cu tot?

Copilul care atunci a fost fericit că ţi-a descoperit înşelătoria, acum, din nou se roagă să-l mai înşeli.

DIMITRIE POPESCU

Moş Crăciune, vreau un dar

Sunt intimidată de erudiţia darurilor „cerebrale" ale „barzilor" cari semnează capodoperele alăturate. Săptămâna trecută, citindu-le în manuscris, i-am rugat pe toţi să se închipuie laolaltă într'un Moş Crăciun, care să mă graţieze de-a contribui la aceste noui ilustrate literare adresate de Sărbători, cititorilor revistei. Un Moş Crăciun lipsit şi de mantaua roşie, ninsă de fulgii de acid boric şi de botinele care încalţă bătrânele picioare ale celui aşteptat în seara de Ajun.

Hotărît lucru, aceşti domni fac parte din categoria celor cari, când n'au ideile necesare unui articol, îşi pun picioarele în apă rece, — nu amintesc de cartofii cari trebuesc legaţi la capetele lor ilustre, având în vedere raritatea acestui aliment aducător de inspiraţie.

Ii bârfesc fără milă, fiindcă soluţia de mai sus a fost singura pe care au dat-o subsemnatei, mai lipsită ca oricând de inspiraţia necesară unui articol în genul celor scrise de ei. Ii pedepsesc stricând armonia gravă a inspiraţiei lor, cu substanţiala neseriozitate a acestor rânduri.

Rog cititorii să se pună în situaţia unui om care trebuie să umple în grabă, spaţiul alb al unei coloane, cu cele mai adânci cugetări, gen Paul Lahovary sau Ion Frunzetti.

Cred că se vor găsi între cititorii rândurilor de faţă, câţiva cari ar accepta să le facem o farsă neînţelegătorilor de cari vorbesc mai sus. Ii implor deci, să se transforme ei în Moş Crăciunul pe care-l doresc, şi să aducă Boanţei un dar.

Această Boanţă care-ţi scrie, Moş Crăciune, te roagă să dăruieşti profesoarei ei de latină, un flacon de lavandă. Nu de alta, dar mi-ar place să se hotărască odată să-şi schimbe parfumul de liliac ce-mi provoacă migrene, oridecâteori mă cheamă lângă ea pentru a-i face traducerea „la catedră", ca să se convingă că n'am învăţat papagaliceşte, după juxtă. Recomandă-i să fie mai indulgentă cu eleva Boanţa, cea cu tendinţe de corijenţă la Latină.

Nu fii supărat că-ţi cer intervenţionisme de calitate aşa de ieftină, Moş Crăciune, dar cred că ştii, că anul ăsta n'am fost în stare să fiu prea studioasă, din cauza miilor de griji pe care mi le-a dat Sabin Tăcutu. Nu-mi zâmbi aşa duios, Moş Crăciune, dar tot nu m'am vindecat de această mare dragoste, care după sentinţa colegelor mele de clasă mă va transforma într'o autentică Penelopă platonică.

Trebuie să-l cunoşti pe căpitanul care-i medicul-şef al trenului sanitar unde-i mobilizat Sabin Tăcutu. Spune-i să-i acorde favoarea unui concediu mai mare, ca să aibă timp pentru vizitele ce trebue să facă respectabilei colecţii de mătuşi pe care le va moşteni.

Un concediu lung, în care să-şi aducă aminte că e dator să dea un telefon şi şcolăriţei care-l iubeşte.

Vezi, sunt un gen feminin care promite. Era vorba să-ţi cer satisfacerea unei singure dorinţe şi iată că te rog acum pentru un îndoit dar.

Mă ierţi???

ADRIANA NICOARĂ

CRĂCIUN

Drept dar de Crăciun

Câte n'aș vrea să-ți dăruesc, frate cititorule, de Crăciunul acesta paradoxal scoborît pe globul de mâzgă învârstată cu sânge, punctat apocaliptic cu explozii de foc năzdrăvan și fum de pucioasă? Câte n'aș vrea să-ți dăruesc, picurându-le una câte una prin pliscul de aur al peniței care ți-a lunecat sub ochi, săptămână de săptămână, un an și mai bine în șir, îndoieli și tristeți, avânturi și neliniști, conture de probleme abia schițate și destăinuiri!

Câte n'aș vrea...

*

Ești, desigur, sătul de daruri la Crăciun, cititorule. Poștașul ți-a sunat azi dimineață la poartă, insistent și tenace, în loc să-ți svârle ca de obicei cu scrisoarea la cutia de tinichea plouată, care-i diluiază slovele adresei, sau printre ostrețe, pe prundișul aleei cu bălțoace. I-ai primit urarea tipărită strâmb și agramat, cu floricele în colțuri și de stil, și-ai înțeles după neclintirea lui insinuantă, espectativa unei zornăieli de monetă. Hornarul a sunat și el mai târziu, cu hârtiuța tipărită'n stihuri caraghioase, ezitând dacă să ți-o lase sau s'o păstreze pentru un conaș cu bacșișul mai curgator. Au venit la rând apoi agentul dela electricitate, cel care-ți varâ pe sub ușă „Universul" așa încat să n'ai niciodată un articol de fond nemurdărit de pragul întinat, și toți, chiar olteanul care te fură zilnic la cântar, au așteptat bacșișul ca să-și proporționeze'n importanța și volum, firitisirea tradițională.

Toată vacanța n'ai să scapi de ei. Vor veni de ajun, de anul nou, dublu (odată pentru că e anul nou și-a doua oară pentru că se prefac a te fi botezat Vasile), de sfântul Ștefan și Eugenia, de sfântul Ion, etc. etc. In curs de două săptămâni acelaș furnizor îți va pretinde zece bacșișuri, fără altă justificare decât a lanțului de sărbători calendaristice, crezându-te obligat să ții toate hramurile.

Firesc, așa dar, mă sfiesc să-ți dărui câteva cuvinte de Crăciun: ca să nu mă socoți printre cei coalizați să-ți transforme bugetul în mărunțiș pentru urările lor desinteresate.

Iartă, așa dar, lipsa darului meu de Crăciun, și socotește mai prețioasă, decât un ostentativ și împanglicat plocon adhoc, oricât de la timp ar veni el, dania de fiecare săptămână, a unui articol fără celofan și ramură de brad artificial, ce nu-și condiționează densitatea și volumul după sunetul remuneratoriu, nici după plescăitul aprobativ al buzelor amatorilor de șuete, din care, fățiș sau nemărturisit faci și tu parte.

Dacă totuși vrei să afli de ce gen mi-ar fi darul, simte-l cititorule, „hypocrite lecteur, mon semblable, mon frère", simte-l pe piele, pe obraji, pe grumaji, ca un sfichiu de biciu plesnit fără milă, ca o viperă descolăcită electric, pentru atac, ca un cnut: simte-l cititorule, frate, ADEVĂRUL, cu care mi-ar place să te pot izbi în față, ADEVĂRUL pe care ți l-aș urlà, ți l'aș asvârli în obraz ca pe un scuipat, sau ca puroiul buboanelor morale, ale amândorura. Ale mele și ale tale, ale noastre, ale Românilor în genere, ale clasei „titrate" și „culte" în special.

Singura reacție pe care o vreau dela tine ar fi zguduirea morală. Citește-ți jurnalul la gura sobei, în jilț, în atmosfera călduță, moleșitoare, care-ți face digestia plăcută, după prânzul de Crăciun. Sunt sigur că în fortăreața aceasta de nevinovate voluptăți n'au să te ajungă șfichiurile mele.

Gândește-te că nu pot face decât atât, acum, aici: să-ți doresc sguduirea, marea sguduire, pe care nu ți-a adus-o nici cutremurul, nici mitralierele, nici bombele avioanelor inamice, nici morții care umplu cimitirele ziarelor și paginile fără doliu ale câmpurilor albite de zăpadă.

Intre un cinema, un poker, un ceai dansant și o raită'n doi sub lună și pe camuflaj, simte, frate adormit, frate cititorule, că nu e numai o comemorare calendaristică fără sens, Crăciunul, nu e numai un prilej de vacanță și huzur, ci că el înseamnă Nașterea.

Acum una mie nouăsute patruzeci și doi de ani s'a născut Cel care a cerut întâi cărnii să se cutremure, și spiritului să se trezească. Să fi continuat nouăsprezece secole și jumătate aproape, inerția originară a omului, ca să se deștepte astăzi?

Sculați, sculați boieri mari, boieri Dumneavoastră! boerule Lut, boer Carne, treziți-vă. Și lăsați loc umilitului, degeratului colindător neprimit, lăsați la vatra voastră un locșor prizăritului Spirit care vă colindă astăzi. Un țânc, un nimenea, obraznic și prost crescut — nimeni nu s'a gândit să-l crească! — vă colindă. Steaua lui e aceeaș, vestea stelei e aceeaș: „astăzi s'a născut, cel fără'nceput". Sculați, sculați, boieri mari!

LAFCADIO

Darul dragostei

Cu ani în urmă, poate că era puțin mai altfel, dar nici nu mai vreau să-mi aduc aminte. Aveam buzunarele doldora de „daruri" și era deajuns să bag mâna în ele, spre a scoate un pumn de „bunătăți", pe care le puteam împărți apoi oricui. Primul venit ar fi surâs fericit, iar eu aș fi putut să mă laud, printr'o semnificativă privire, aruncată circular, tuturor celor care mă vedeau și mă auzeau. Generozitatea asta fără reticențe deabia o mai simt, și la dreptul vorbind deabia o mai recunosc. S'au rupt din mine bucăți care s'au pierdut apoi în besnă, iar tot ceeace am mai putut aduna, am luat asupră-mi, spre a nu mă pierde cu totul. Și astfel am rămas gol și sărac.

In seara în care conducerea „Universului literar" a luat inițiativa ca în numărul său de Sărbători câțiva redactori și prieteni să facă un dar cetitorilor, am simțit cotropindu-mă toate aceste gânduri, ca un imens roiu de spaime. Nu fiindcă îmi era teamă că între toți ceilalți voiu rămâne un singur, *ci fiindcă simțeam să trebue să aduc și eu ceva cetitorilor mei — mulți-puțini — care, aici sau aiurea, mă urmăresc de ani de zile. In fața lor nu trebue și nu pot să apar* gol. *Deaceea m'am ciocănit și m'am cercetat, ajungând la concluzia că tot trebue să viu* cu mâinile goale.

Știu: „cine dă, lui își dă". Aceasta o uită numai sgârciții. Primească deci cetitorii ceeace le-am hărăzit! In clipa în care migălesc aceste rânduri, aruncat în sgomotul vieții, nu știu și nici nu vreau să mă gândesc la ceeace vor dărui ceilalți.

Tot ceeace am mai pur și mai fierbinte în mine, unicul lucru în care nu am încetat de a crede nici o clipă, îl dau celor ce vor să-l primească: dragostea. *„Un rest de romantism, un cuvânt demodat, o umbră inutilă", iată cuvintele pe care le aștept resemnat, din toate părțile. Dar eu asta pot și asta vreau să dăruesc! Prezența de necuprins, pe care totuși fiecare ins poate să și-o apropie, o aduc sub lumânările simbolicului pom de Crăciun și nu mă îndoiesc că se va afla cel puțin un ins — un om — care s'o accepte cu brațele și cu inima deschisă, pentru că ea îi lipsește astăzi mai mult!*

Dragostea mea, altoită pe durele mlăzi ale lumii, suava și brutala mea dragoste — iubirea chiar —, care îmbracă pasiuni și dezbracă oameni, o vreau ofrandă nouă în sufletul tuturor celor ce-o mai așteaptă. Din negrele talazuri ale pământului, cred că e tot ce ne mai rămâne, tot la ceeace mai avem dreptul în clipa în care rămânem noi, *fără masca de circumstanță și fără blazarea grimasei.*

Dragostea din adâncurile cele mai nebănuite, dragostea din biserici, dragostea din parcuri, dragostea umbrelor nopții, toate aceste fâșii din Marele Tot,le visăm curcubeu întins dincolo de zare, trecând din viață de om în viață de om și de aici dincolo de moarte. Scriind acestea, îmi vine să mă ridic peste paginile hârtiei și să-mi strig în cele patru vânturi o singură întrebare: dumneata omule, tinere, adolescentule, domnișoară, omule matur sau bătrân — frate, dumneata nu simți cum te cotropesc undele stranii ale dragostei, în zilele acestea de supremă bunătate, în ceasurile în care ar trebui să ne înnălțăm, o clipă cel puțin, lângă Divina Semnificație a Sărbătorilor caue au adus cu ele și aceste cuvinte? Căci pentru dumneata am lăcrămat și am scris.

Și dacă din frământarea de-un ceas ar ieși cel puțin clipa unei reflexii, care să te facă mai candid, dar și mai om, îmi dau seama că din lacrimile mele de azi va lua rădăcină floarea albă a unei dragoste de mâine. Dar nu știu nimic. Știu doar că între mine și tine, în afara unei singure foi de hârtie, mai e negrul și marele rest al lumii, pe care nu îndrăznesc să cred că-l va dărîma fărâma de sinceră pasiune pe care ți-am adus-o aici. Eu îți mulțumesc oricum, dar înainte de a te lăsa cu tine însuți, nu uit să-ți strig la ureche un vechiu dicton, pe care pentru întâia oară l-am auzit cu ani în urmă: hic sunt leones!

Nu uita deci că în țara fără de margini în care am căutat să te aduc — și numai acolo — nu sunt lei, ci oameni, oameni, oameni. Tu însuți poate vei fi!

ȘTEFAN BACIU

Darul liniștei

In cea mai dulce, în cea mai sublimă noapte ce-a cunoscut omenirea, tu, prietene, atât de pustiu și de mâhnit ești încât nici Dumnezeu nu te poate mângâia. Și fiindcă nimeni și nimic nu-ți poate alina sbuciumul și fiindcă te stăpânește demonicul orgoliu și fiindcă totuși te-a răzbit plânsul, prietene, ți-am adus un dar de Crăciun: liniștea.

S'au adunat toate împotrivă-ți, e drept. Prietenul cel bun ți-a răpit femeia cea dragă. Opera sfărâmată de cugetări o rod șoarecii într'un sertar. Ai cutreerat câmpiile de luptă nădăjduind să afli moartea, dar și ea te-a disprețuit. Și azi ești răzvrătit și într'atât te-ai răznit de oameni c'ai putea să-i vezi pierind pe toți fără să-ți despietrești inima.

De aceea primește-mi darul, e dar îngeresc din noaptea sublimă dela Betleiem.

In noaptea asta trebue să închizi cărțile ce-ți acoper masa, cărți în care clocotește răzbunarea și o cumplită patimă de a-ți împlini pateticul destin și de a-ți trăi viața cât mai primejdioasă. Moșii tăi, în noaptea asta, în satul pitit între dealuri, aud cântecul îngerilor și unii au inima atât de curată că nădăjduiesc s'audă grăindu-și între ei plăvanii în staule. Dar tu, tu ai întors capul crezând că te-a strigat cineva. Nu 'ntoarce capul, te strigă Necuratul. Așa cred și bătrânii tăi. Inchide cărțile și lipește-ți fruntea de răcoarea geamului. Privește ce minune: copacul despuiat și negru a înflorit alb — cu luceferi, și e o liniște mare, o liniște de început de leat...

Prieteni vii nu ai, și paguba nu-i prea mare. In rafturile bibliotecii câți ai! prieteni de seamă, gata oricând să-ți deschidă inima lor mare și cugetul lor înalt. Numai să te arăți modest și chiar umil cu ei, că de nu, ei nu vor dumica miezul cald al omeniei lor, cu tine. Iubește-ți anonimatul, e minunat ca o pădure împrimăvărată în care stai singur să asculți cântecul vieții tainice. Frenezia și aclamațiile mulțimii — pe care le visezi — n'ai băgat de seamă că parc'aduc cu răcnetele fiarelor, ce mâine te vor sfâșia?

Fii înțelept ca stoicii. Știau să fie liniștiți aceia... Și chiar cupa morții, ei o sorbeau zâmbind ca niște zei.

Ți-am adus în dar liniștea.

In liniștea mare a gliei, sub zăbranic de nea, se împlinesc germinațiunile. Și o putere liniștită poartă milioane de sori de a-lungul milenarelor ocoluri, în cosmică liniște...

Dar tu, tu ce n'ai decât o clipă de trăit, ți-o petreci bâzâind anost ca efemeridele ce se învârtesc într'o rază de soare,—și de cari nu te prea deosebești. Un savant a făcut odată acest calcul bizar: că pe planeta noastră abia un om din 160.000 știe limpede pe ce lume se află!... Ceilalți, cum îți spuneam, prietene, mult nu se deosebesc de musculițele ce joacă într'o zi de vară.

Acum coboară-ți privirea dela zenitul constelat către nadirul conștiinței tot atât sau mai divină poate — mai sunt aci trepte? — decât cerul cu toată divina sa mecanică.

In adâncimea ființei tale, unde mocnesc crisalidele cunoașterii, vei afla, — nu blestemul cum ți s'a spus — ci un arbore înflorit cu luceferi, ca și cel de sub fereastra ta, cu luceferii cunoașterii. Acolo vei afla liniștea.

PAUL LAHOVARI

Dar cu poză

Românul e darnic. Iată un adevăr care nu mai are nevoie să fie demonstrat. Și eu sunt român. Alt adevăr pe care n'aveți niciun motiv să nu-l credeți.

Am dat așadar pentru înzestrare, am dat pentru ajutorul de iarnă, am dat chiar bir cu fugiții. Cititorii „Universului Literar", cărora astăzi revista le oferă daruri de sărbători, vor înțelege că, după atâta dărnicie din parte-mi, nu-mi rămâne mare lucru să le ofer.

Cum însă românul găsește ce să dea până în ceasul din urmă, când, ca tot omul, **dă ortul popii**, voiu mai afla și eu la fundul sacului ceva și pentru cetitorii „Universului Literar".

Niciodată, ca în clipa de față, n'am regretat că nu sunt altceva decât ceea ce sunt. Ia gândiți-vă că, darnic cum mă aflu, aș fi avut (și ați fi avut) norocul să fiu, de pildă, băcan.

Cu cât mai preferabil decât acest dar, mai mult sau mai puțin literar, ar fi fost un coșuleț alcătuit în felul următor:

Una cutie zahăr,
două sticle untdelemn.
5 kg. făină,
1 pachet sare,
100 gr. piper,
20 ouă,
100 nuci

In loc de această listă în fața căreia vă lasă gura Dunăre, eu vă dau un articol scris într'o limbă **„dulce și frumoasă"**, care te **unge** la inimă. Dacă **articolul** se va dovedi a nu fi chiar **nesărat** și dacă, cu îngăduință, veți găsi în el și o lecuță de **piper**, nu-mi rămâne decât să vă mai ofer oul lui Columb și toate potrivindu-se ca **nuca** 'n perete, veți găsi în darul meu toate articolele din lista precedentă.

Fiindcă strămoșii noștri, Latinii, ziceau că adevărul e în vin, eu vă dau multe adevăruri.

Plecând dela efect spre cauză, adevărurile mele vă vor putea sluji și în locul nectarului di-vin.

Și pentrucă pornii pe această cale a dărniciei, pot să vă dau și **câteva sfaturi** utile de Sfintele Sărbători.

Iată, de pildă, unul:

Intrați la „Carul cu bere". N'aveți bani? Nu-i nimic. Cereți o ciorbă de perișoare. Chelnerul o aduce, bine înțeles, cu întârziere. Ii spuneți apoi „Mai adu o friptură de curcan, înainte de marea bătălie".

Și chelnerul aduce și friptura.

Ii comandați iarăși:

„Adu o iahnie de ciuperci, înainte de marea bătălie".

Și chelnerul se execută.

In fine, mai ordonați:

„Adu două mere și o prăjitură, înainte de marea bătălie".

Chelnerul se uită admirativ, crezând că de la „Carul cu bere" plecați direct la Marea de Azov. La înapoiere, vă întreabă curios:

„Coane, dece spuneți D-voastră la fiecare comandă: **„înainte de marea bătălie?"** Plecați pe frontul bolșevic, de sigur?"

Iar D-voastră răspundeți, sătul:

„Nu dragă, dar când o fi la plată și n'oiu avea cu ce să achit nota, o să iasă o bătălie să nu se mai vadă om cu om".

Dacă forma nu vi se pare fericită, puteți proceda fără „marea bătălie". E suficient ca la sfârșitul mesei să chemați țal-ul cu cuvintele:

„Vreau să plătesc".

Iar când el vă va comunica suma de o mie și atâția de lei, D-voastră îi răspundeți imperturbabil:

„Am spus că **vreau** să plătesc. Din păcate însă **nu pot**".

Sau dacă ați consumat mai multă „Grasă", vă adresați tandru țalului:

„Pupă-mă, iubitule! Pupă-mă, că nu mă mai vezi!"

* * *

La capitolul sfaturi am să vă fac o confesiune: Intr'una din ultimele zile, domnișoara Adriana Nicoară, cuprinsă de o vajnică și demnă de admirat criză de conștiință profesională, se într[illegible] să dăruiască de sărbători cetitorilor noștri.

I-am sugerat—fără intenții răutăcioase—să publice poza în loc de **proza** d-sale, acesta fiind cel mai frumos dar ce-l poate oferi.

Astfel stând lucrurile și pentrucă domnișoara Nicoară, din modestie, n'a vrut s'o facă, vă fac eu și acest dar, la rubrica mea.

Intre poza și proza d-rei Nicoară, cetitorul, va ofta desigur pentru cea dintâiu.

Insfârșit, după atâtea daruri (mai cu seamă dela alții, fiindcă Românul zice că „dar din dar se face Raiu") cetitorul va vrea să știe care să fie darul meu.

Darul meu, iubite cetitor, este — sau mai bine, a vrut să fie — un zâmbet, cât de discret, cât de scurt, care să-ți lumineze o clipă fața. Ai atâta nevoie de un zâmbet.

RADU A. STERESCU

Darul visului

...Și ce-aș putea să anin, eu, bietul Traian Lalescu, de-o creangă a pomului de Crăciun pe care Universul Literar îl dăruește cetitorilor?

Aș prinde câte-un clopoțel de fiecare creangă, aș împrăștia pe verdele veșnic al bradului un pumn de steluțe. Uite-așa! Să cânte clopoțeii și eu să cred că trec pe uliță săniile cu zurgălăi, ale trecutului.

Și steluțele să aducă un pic de lumină în întunerecul camerei pe care-un aparat cu gaz se laudă că o încălzește.

Dar mi-e teamă să nu răsară în cameră un domn grav cu degetul dus, mustrător, la buze:

— „Să tacă clopoțeii. Trebue să fim serioși".

Și par'că aud un glas care aduce cu acela al sergentului din colț:

— „Lumina! Stingeți steluțele!"

Ce să-ți dau cetitorule?

Am întins mâna în gol și apoi am strâns, tare, pumnul.

Nu sunt nebun.

Am prins ceva. Uite! Simt cum se sbate în pumnul meu, la fel ca puiul de vrabie, pe care l-am găsit, cândva, lângă un copac.

Am prins *visul!*

Și ți-l dau, cetitorule! E darul meu, dar de iarnă sărac.

Ține-l bine în mâini... Plimbă-l pe tâmplele tale fierbinți... Apropie-l de inimă.

Și în cameră a pătruns deodată căldura...

Și pe uliți, cântă zurgălăii iernilor trecute...

Și *totul* e la fel ca înainte.

Darul pe care ți-l fac, numește-l cum vrei.

Eu îi spun: *Visul.*

Tu numește-l: *Alt Crăciun.*

Și haidem, cu visul alături, să colindăm ulițele bucurește.

Să ne oprim în librării: „Ce de cărți noui! Și toate bune!"

Să intrăm prin teatre: „Ce de piese! Și toate bune!"

Să intrăm în expoziții: „Ce de tablouri! Și toate bune!"

Și când n'o să mai avem ce face, să ne oprim și să privim oamenii cari roesc în jurul nostru: „Ce de oameni! Și toți sunt fericiți!"

...Și, când ora visului va lua sfârșit, să ne întoarcem în camera noastră. Să nu mai zăbovim în librării. Ce-am găsi în rafturi, în afară de ultima și *obișnuita* carte a domnului Teodoreanu? Câteva plachete de versuri, câteva vise ale unui poet tuberculos...

Altceva?... Nimic!...

Și de ce să ne ducem la teatru?

Pe scenă se prezintă dramele lui Bataille și în manuscris zac piesele lui Gemi Zamfirescu...

M'aș plimba cu tine, cititorule, prin Cișmigiul înzăpezit al viselor și al fetelor blonde.

Știi? Am cetit ieri în gazete că de copacul ăsta s'a spânzurat îndrăgostitul muncitor, Savu Dumitru...

Iți sunt mâinile degerate!?

Hai cu mine, acasă!

Vreau să-ți arăt ceva!

Vezi caetul ăsta, învelit în scoarțe albastre?...

Citește-i eticheta: „Caet de Limba română, aparținând elevului Lalescu Tr. Traian, cl. IV-a".

Să-l răsfoim... Iată titlul unei teme: *Crăciunul.*

Și iată prima frază pe care o scria elevul Lalescu Tr. Traian: *De Crăciun toată lumea e fericită.*

TRAIAN LALESCU

ALBUMUL neamului

— Două schițe —

de SARMANUL KLOPȘTOCK

— El este, îl țin bine minte, — nenea mare — dă la **„drept"**, — el care mă sfătuia cu limbă de moarte să ajung... Om mare! E în fund, în picioare, în redingotă lângă scrinul mamii, de zestre — pozat după ce s'a sculat după o zăcere soră cu moartea — gălbenare! Baba Mariuța Căruțășoaia l-a scăpat de la moarte! Lângă el, cu mâna pe umărul lui, mătușa Anastasia logodită cu Ilie Costea, bacalaureat și scriitor la **„Interne"**, — cap dă masă. Era cam beteag bietul logodnic — neamurile se cam încontrau la cununia lor, dar fata amenințând pe maică-sa bunica Tarsița, că fuge

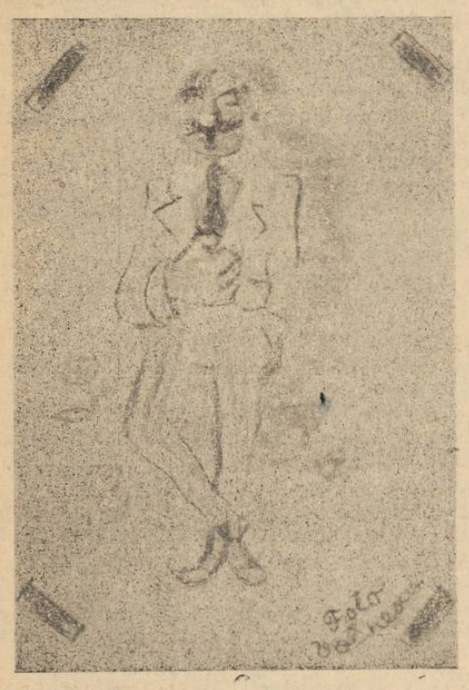

la călugărie, a dat-o după cocoșatu! Mai încolo lângă ea Leonora, soră-sa, topită la șreang după bețivul de Costache și el țiitor de registre în **„Domenii"**. Și ea a speriat-o pe mă-sa că bea chibrituri dacă nu i-o da pă bețivanul care i-a mâncat toată zestrișoara. L-a luat! Da a și băgat-o în pământ cu beția lui! Într'o parte unchiul Ghiță fotografiat ca **jandar**. Urît ca o maimuță dar... chi- ... Colții! Când în- ..., cu casca în cap ... toată dăspărțirea ... în loc! Avea ur bojoc mâncat ... și băutură! Și când a fost să moară, tot dă un bojog a murit!

Și pe mucavalele prăjite ale albumului, palmele scorojite ale mamei trec din poză în poză.

Aci e bietu Fane tipografu — nu mai putea nici biata Tarsița să prididească cu sărăcia, atâta leotă de copii — l-a dat la **„Cărțile Bisericești"**. Plumbul și zgura literilor i-au mâncat pieptul, băgându-l d'adreptu în mormânt! Firică patronu i-a mâncat zilele! Uite și pe Mitică al coanii Miți din dosul Sfântului Spiridon, judecător la Curtea Veche, de... om mare cu vază în mahalaua lui Leon Vodă, ce vrei să zici? Pe coana Sița nu o mai încăpea malacovu dă atâta mândrie! S'a prăpădit și el curând-curând; erea pipernicit, puțintel și lingav ca un gât dă vioară — Dumnezeu să-l ierte!

Și mucavalele se frâng una dupe alta, acoperind și descoperind martiri, cunoștințe, mahalagii și rubedenii!

Ana Chivu Vasiliu, așa o striga la comitetu pensiilor, dar lumea o pomenise Chivuleasa pă poreclă. Barbat-su fusese ofițer dă vardieni, — un om și jumătate, — pă vremea dă când cu garda civică, la fel cu căpitanu dă vardiști al Chiristigioaiei din Podu-Beiliculuí lângă gârla unde avea prăvălie dă mere Vasile cocoșatu, în redingotă și cu capu gol! Cinstită femee, ce-i drept; — cinstită foc și vrednică de lingeai miere în casa ei! S'a dus și ea după alt'alți, într'o ghimirlie de odăiță afumată și plină dă igrasie, aci în spatele lui **„Sperie-Pește"** lângă Ioanid zugravu dă biserici. Aci e Iconomoaia, cucoșneața cu rosturi și cu ecarete în poalele Mitropoliei. Avea niște copii — fete mari nu alt-ceva; — ei dădeau dulceață la musafiri și tot ei făceau cafelele.

Și cartonul cu fetele mari ale Iconomoaii rămâne o vreme ridicat în mijlocul albumului, împărțind în două lacrimile mamii.

Asta e Ruxandra lu Madam Fane, frumusețea mahalalei Olymp! Toți titrații o ceruseră dă nevastă. Da ea le-a întors spatele la toți! Și cu ce crezi că s'a ales găgăuța? A intrat ca actoriță în trupa lui Bozianu la **„Dacia"** aci în **„Păsărari"**. Nu e vorbă, în teatru ăla a jucat și Millo, după cât am auzit pe tat-tu. Da ea erea dă teapa lui Millo ca să-i calce pe urme?! Ce crezi că juca? Aducea și ea câte un pahar dă apă pă tavă la alți actori și pleca fără să scoată o vorbă din gură! Avea un păr, de te băga în boale; — până în călcâe îi curgeau coadele. A luat premiul întâi dă frumusețe când cu Carele lui Cuza-Vodă! Toată erea în alb. Atunci s'a amorezat și bietu nen-tu dă ea. D'aia a căzut mititelu la **bacaloriat**. S'a dus după el în pământ, cu frumusețea ei dă pomină, cu coade cu tot!

Și spectrul fecioarei din Olymp e printre noi! Pagina albumului înaremenește cu frumoasa Ruxandra, în pumnii stafidiți ai mamei. Vedenia dispare apoi între burlanele sobii și speranța reînvierii preferatei Domnitorului Cuza se înăbușe sub scoarța care o acoperă și pe reverul căreia se ivește unchiul Dumitru, impiegat la tutunuri în Pitești, pozat cu nenea Zaharia de la vamă cum îi întinde o tabachere cu țigări. Ce mai bețivani și ce mai cheflii! Ghețu al Ghețulesii de deasupra lui Ioncu băcanu, culegător la tipografia **„Dor P. Cucu"**. Se vede că Mângăroia moașa nu i-a prins bine capul copilului d'a ieșit ca o pepenoacică pă un gărgălan dă gât, care se bălăbănește într'un guler **„Șady Carnott"**. Mai departe bietu Titti crescut la **„Orfelinatul-Tei"**, fără tată, fără mamă, fără cer, fără pământ! Erea pedagog la Școalla dă Comerț.

Îl pripășise băeții până să-și dea **diploma**. Dar n'a apucat sărăcuțu să o dea; a vărsat sânge și l-am găsit mort țeapăn sub salcia babii Mariuții, după o clae dă fân a lui. Ghiță brutaru unde se ciușdise să învețe ca să dea examenele! Sărăcuțu dă el oropsitu — Dumnezeu să-l odihnească p'acolo pă unde i-o fi vitregia!

Na și pă tușa-ta Ecaterina, moartă după roșcovanu ăla dă Ștefan, casier la **„Societatea Birjarilor"**. Ce tâmbălău până să se hotărască nuntal Pă roșcovan nu-l vrea neamurile dinspre noi — pe nebuna dă Tinca nu o vrea neamurile lui dar, la urma urmelor, ce-au făcut, ce-au dres, tot au băgat formele în primăriel In spate în fund, bunică-tu Alecu, adus la pozar cu amasâna,—erea cam după zăcere și hai-hai cam în pragu morii, gata să dea ortu-popii; l-au luat dă subțiori în chip târâș-grăpiș, l-au adus s'apuce să le lase poza, cu moartea înfiptă în ochi, cu un zmoc dă păr în vârful scăfârliei, putrezit pă jumătate. După ei vine lelea Zmaranda cu testimelul dă mohair și cu aere dă cucoană; — punea pahare în mahala, făcea meremeturi dă dragoste și dăscânta dă deochi.

Coana Manda din Tabaci, peițoarea Olympului. La ea, toate nunțile eșeau pe sprânceană. Irina lui Ioncu Văraru din curtea bisericii Radu Vodă, care mi-a ținut lumînarea de botez. Țața Evghenia călcătorea din Podu-Calității și Mama Smaranda, moașă cu diplomă la Spitalu-Mavrogheni, chemată numai la case mari pentru mușit ciocalii mai cu moț în mahalaua Flămânda.

Mama Ivăncioaia a lui Ivan Zarzavagiu, hrănită cu fasole sleită în cruci și cu mere coapte în spuză. A lăsat sub căpătâi, la moarte, un **testament** în favoarea **„Bisericii Adormirea Maichii Domnului"** cu toate ecaretele, bonurile și broșa de matostat, cu îndatorirea soroacelor până i-o putrezi oasele. Lenuța din Tabaci, așteptând niște feți-frumoși cari nu mai veneau pentru cele două demoazele gemene, urîte și sărace, lucrătoare la fabrica de tricotaje dela **Apele Minerale.** Ghiță al lui Kivășel Vieru, amploiat de mișcare, intrat în mormânt cu sila dă focu tăbăcioaicii de peste gârlă, care fereca și desfereca amoruri și cununii la toată **Dobroteasa!** Nea Ioncu Ravașol din poștă și telegraf, cu ovalul feții chinezesc punctat de mijeala țanțoșă a unui berbantîâc vestit, Oteasca, Nae Toptangiu, Popa Stelian, Vasilache Chioru, Coana Despina, Moțuleasa, toți cu toții rostogolindu-se unul după altul spre scoarța dela spatele albumului, târând după ei firimiturile neamului și al despărțirii de **Albastru**, adormiți și de-apururi uitați în pete infecte de urme de degete și gângănii strivite, păstrând pe egrasia unsuroasă a mucavalelor soite ridicolul unei vulgare antologii de mutre, de aere și de grimaze alături de vanitatea și caraghioslâcul unor întâlniri de fețe nechemate de nimeni, pentru a-și momi în colectivitatea asta promiscuă, ambiția unei relique, a unui epitalam sau a unei epopee în cartea asta grea și nesăbuită, îmbuibată de urme de amprente infecte, ca într'un cathechism al micimei turnată în tuș — albumul neamului, citit la zile mari și așezat apoi cu sfințenie la locul lui de umilință seculară, pe scrinul înfofolit cu horbodă de eleotrop sub lampa din tavan.

Veridetta

Din mașina care se oprește leneș în piața poamelor, sare un ghiozdan cu monogramă, o blană sură și un cap de savant obosit.

— D-ta ești mai mare peste magherniță asta?

— Da, să trăiți domnule Portărel!

— Nu sunt Portărel, sunt judecătorul falimentului dumitale. Nu te chiamă Ilie Gălătușe?

— Cam așa îmi zice.

— Atunci, sigilii!

— Am marfă în vamă, să trăiți domnule Judecător — numai trufandale de Constandinopol; e păcat de Dumnezeu să mă știu cu avere și să văd peceții pe prăvălie!

— Marfa, o aducem noi la masa falimentului.

— La care masă? Cum, să mănânce altă lume din averea mea?

— Adică e vorba numai de împărțeală între datornicii dumitale, iar nu de vreo pomană, cum îți închipui d-ta!

— Păi tocma d'aia ziceam și eu, ca prostu; cu ce m'așteaptă în vamă, și cu ce mai am și eu aici, ca provizii, bașca că datornicii dacă or vrea m'or păsui până să mă înpicioroghez ca să le plătesc până la lăscae, — așa că de ce să-mi faceți rușinea să-mi pecetluiți ușa?!

— Vom vedea dacă va fi vorba de vreo posibilitate de concordat — asta rămâne la filotimia creditorilor. Dar până atunci, creanțele lor trebuiesc asigurate și marfa, așa pe sponci cum se vede, urmează să fie... izbită de indisponibilitate!

— Păi am și debitori, de unde am să încasez, conturi deschise, păsuiri și alte multe marafeturi d'alde-astea!

— Atât mai bine, vin și ăia la masă!

— Ce masă? Ei au să-mi dea mie, și tot eu să mai dau?!

— Chiar așa! Cum vezi, lucrurile se limpezesc. Ceeace ai de luat d-ta dela ei, trece la activ, și tot ce se adună cu chipul ăsta, se împarte celor dela care ai luat marfă, proporțional cu creanța fiecăruia.

O mână butucănoasă, crestată de urme adânci de poveri, se înalță uluită în dreptul căciulii rămase o vreme lipită pe fruntea răbojită de griji, trecu apoi sub țurcana grea de miel, râcâi un timp pielea capului și ieși mai uluită, trăgând după ea un smoc de păr, în slina căruia scânteiau alice albe de mătreață.

— Păi așa atunci, cum ziceți Dvs., de, ca mai cu carte ca nătărăul de mine! Să împărțim și una și alta și să nu mai văz rușinea asta la sfârșitul vieții.

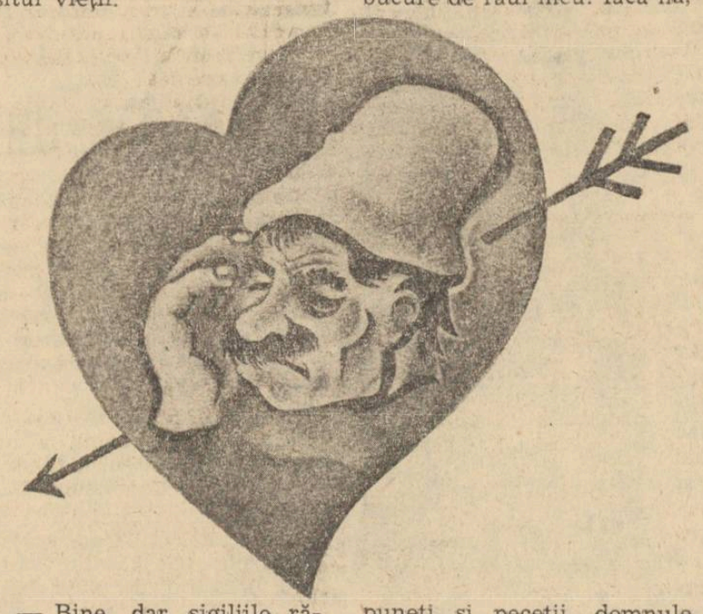

— Bine, dar sigiliile rămân tot sigilii. Legea nu vrea să ție socoteală de aranjamentul ăsta făcut de noi în poartă, așa la întâmplare. Până la împărțeală, marfa trece în păstrarea mea, — eu sunt tutorele ei.

Negustorul icni într'un zâmbet de trufie îndobitocită, de nedumerire și spaimă:

— Păi, la drept vorbind, așa ceva sunt și eu! Și eu sunt pus epitrop pe niște ecarete dă minori, dar fără peceții!

— Haide, omule, nu mă mai ține că mai mă așteaptă și alți faliți ca d-ta!

— Să fiți sănătos!

— Adă o lumânare și ține colo ceara. Vezi să nu-ți pice pe mână, că te seacă la ficați!

— N'o fi ea mai otizbiră, o biată ceară ca toate cerile, ca pacostea cu rușinea asta la ușa prăvăliei!

— Iaca o să te chiverniseșți cum o fi mai bine și ai să scapi. Creditorii nu taie capul la oameni! Mai cu 60 suta, mai o continuare de comerț cu majoritate de adeziuni, mai un morator, mai un concordat și cu pecețiile pe ușă tot nu ai să rămâi.

Țurcana din capul negustorului de fructe își înalță țuțuiul rostogolindu-se pe grumazul împănat cu vine mâniate, și îndrumările rostite de judecător împărțiră în două privirile omului căruia i se adresau, ca un tăiș!

— Înțeleaptă o fi limba cu care bunătatea dvs. a rostit atâtea sfaturi, dar de chiverniseală, nici pomeneală. Din praful după tobă, cum o să iasă chiverniseală? Pune icea, bagă icea, — ăsta e negoțul meu. Cum aduc marfa, cum o desfac pe loc! Atunci, cu ce brumă ies la chelemet, dacă trebuie să împac leota d'acasă? Mai vie darabana să bată, să vedem ce are să iasă la mezat din dugheana asta?! Incaltea socoteam să ocolesc barem ocara peceților! In colo, dacă legea să pune chezaș, atunci să se adune dușmanii ca să se bucure de răul meu! Iaca na, puneți și peceții, domnule Judecător, dacă așa vrea legea!

Căciula căzu pe fruntea încinsă de mânie și găetanele se cutremurară înfiorate pe pieptul unsuros al cojocului. Un oftat de infinită îndurerare sbârli grabnic mustățile negustorului, în desimea cărora fulgeră un zâmbet de amară îmbărbătare. Lumânarea își prelinse seul în smocul stacojiu de ceară și lacrimi roșii se rostogoliră, împinse de fierbințeală, în alama sigiliului, așezând pe fruntea zimbrului o pată de sânge închegat. Pecetia se înclină precaut în josul clanței și **„Coroana României"** zâmbi învăpăiată pe încuietoarea oblojită a magherniții.

— Bine, omule, dar banii ce i-ai făcut?

— Marfă de cișit, domnule Judecător, — proastă și mărunță, că, doar v'am spus! Văzut și plăcut, ăsta era negoțul meu. Deverul, — dever pentru nevoile casei, — aștepte creditorii, că doar n'am închis ochii!

Dintre tiriziile în care a visat toată vremea un cotoi indolent, desvelindu-și din când în când oțelul privirilor de chilibar, la replicele mai violente dintre negustorul de poame și omul legii, se svoni un ciripit oblăduit de femeie necăjită:

— Banii, unde să fie banii? Mândica să trăiască.

— Mă rog, cine e doamna?

— Femeia mea d'adoua, fără cununie în regulă.

— Dar Mândica?

— Mândica? Păi să vă spun eu, domnule Judecător, cine e Mândica asta, și unde sunt banii rumântului! Nepricopsitul o pripășise în divorț cu a d'întâi. Aaia, Mândica cum zisei, avea un amant. Ăsta, chip omul meu, se topea după ea, da ea nu ținea socoteală dă el!

— Mă rog, ce legătură are falimentul cu povestea asta a d-tale?

— Stai, că n'am isprăvit. Mândica mânca întâi trufandale. Jegosu ăsta îi căra pungile cu caisele ale mai bune. Da vezi d-ta, în fundul pungii, galantu îi vâra și două miișoare noui nouțe! Cine mânca și caisile și miile? Calu dă la jandari. Era plotonier. Clăpăugu, mânca aci, vis-à-vis la Răcaru. După masă, trufandale în burtă și bumăștile în chimir, — bumăștile lui Gălătușe!

Și atunci falimentu ce aștepta? Calu'l-a vârît mesa și tot Calu i-a adus pă-ormă pecețiile la uțe, milogului! La urmă Calu a fugit cu Mândica. Femeia dintâi a nepricopsitului a băgat formele de divorț și „negustorul" m'a luat să-l slugăresc!

— Ce zici, omule, așa este?

— Așa e, domnule Judecător, ce să mai mă dau după dește! Dar femeia hoață, ocolește, nu spune deplin totul, așa cum s'a petrecut. M'am răsbunat eu cu vârf și îndesat, ca să spăl măcar rușinea.

— Cum?

— I-am îndoit tesacul în două și l-am predat la **„Garda Pieței"**.

Cântec pentru prietena moartă

Știe că deschide nevăzută rană
Timpul — nici nu mi te dă, nici nu știe sta,
Cum — îngemănată cu fata bălană —
Imbrățișând luna, chiar vara adăsta.

Bărăganul, toamna, când n'avea ce toarce,
Sufletul și ochii i-a strâns într'un caer.
Au doinit salcâmii: nu se mai întoarce...
Ciori cu nori în pene prohodeau în aer.

Doar serile 'nalte-o urmăresc și-acum
Cu dorul meu prelung ce-o strigă de aici.
Vești nu avem niciunul — ele numai fum,
Eu, gândurile iarna, armate de furnici.

Intr'o noapte, visul ne-a spus — de Bobotează —
(A vorbit oglinda cu țărmul celălalt)
Că fata bălană plecată-i, dar veghează
De-acolo, să crească porumbul înalt.

NICHITA TOMESCU

Paradisul pierdut

De veacuri fără număr, pierdut-ai paradisul.
La poarta lui, tu, suflet, ajungi numai cu visul.
Când tainica tăcere a nopții se așterne,
Visezi, robit de doruri, luminile eterne.

Călătorind cu norii, te înfrățești cu vântul,
Și când îmbracă umbra, ca un vestmânt, pământul,
Uitând că porți, în vreme, poveri de clipe grele,
Pe-un drum de basm pleci singur, spre pajiștea de stele.

Și ca'n minune, par'că străbați, atunci, cu gândul,
Nemărginitul spațiu și secolii de-arândul,
Dar zilele și anii prin care ai trecut,
Îți pun pe umeri, iarăși, povara lor de lut.

Și te oprești. E calea închisă de un munte
Ce poartă o cunună de negură pe frunte.
Privind cu-adâncă jale, acel înalt hotar,
Te'ntorci cu-aceleași doruri, cu-acelaș gând amar.

DIMITRIE ALBOTA

Suntem NU singuri

— Fragment din cartea „Straniul Paradis“ —

de LAURENȚIU FULGA

Lectură pentru Taniușa

Ar trebui să fie cineva pe aproape, care să ne pândească insistent clipa de desnădejde și să ne scape de turburarea asta. Nimeni nu-și poate închipui cât dorim noi iubirea cuiva și cât de suntem în stare să renunțăm până și la destinul nostru divin, pentru un altul sau o alta — acel ales ca și noi în făgăduința incertă a ultimei fericiri. Cu toate că încercăm exaltările cele mai agitate și revelatorii, adesea țâșnind din noi — ne mai admițându-ne singuri, suntem totuși osândiți să ne întoarcem umiliți și inutili la suferința noastră dela început. Nu știu ce tristă nostalgie trăim, de nu ne putem astâmpăra dorul ferbinte după cineva — sau nu știu ce păcate vechi ispășim, de atât de repede și iremediabil ne întunecăm. Există o virtute a singurătății, dar prea suntem obosiți de permanența ei.

Gândesc lucrurile acestea, cașicum aș vorbi cuiva care trebue să ne sosească, dar îmi amintesc de prietenul meu Luca Serafim. Niciodată n'am întâlnit un om mai definitiv exilat și atât de al lui ! Adesea eu însumi făceam sforțări uriașe ca să-l înțeleg și să-i dau sentimentul unei speranțe noui. Și dacă văd aevea zâmbetul, cu care el îmi răspundea, (acel zâmbet amar și obosit), n'aș mai putea deslușì din existența lui frământată, decât infinita resemnare și extraordinarul cinism pentru toate frumusețile lumii.

Prietenul meu Luca Serafim ar fi putut deveni oricând un anarhic, dar prea în era lene să blesteme sau să se revolte contra cuiva. Ci numai arar răsfrângea buza de jos a scârbă și a nereținută durere, privindu-te cu ochii cei mai blajini. Era deajuns, ca să nu mai reziști acestei trudite schisme și să fugi înspăimântat de lângă el.

In dimineața aceea mă trezisem mai târziu ca deobicelu. Il zării cufundat în lectură.

Prietenului meu îi plăcea întotdeauna să citească lângă fereastră. Lăsase în clipa aceea cartea pe genunchi, îndreptându-și privirile în afară, nepreocupat de nimic altceva decât de un fel de reverie adolescentă. Se părea totuși că e ceva obscur, care-l scurmă, pentrucă adeseori i se încrunta fruntea, dându-i aerul unui copil supărat din senin. Așa cum sta, întors pe jumătate cu fața spre geam, profilul lui marca o singurătate chinuită și disprețuitoare în acelaș timp. La fel își resfrânsese buza de jos, mult mai grotesc acum, iar în ochi îi luceau lumini tăioase și nefirești. Incetul cu încetul se limpezea, suportându-se ca 'ntr'o betie lăuntrică. Incepuse chiar să fluere și să bată un tic-tac nervos cu degetele 'n fereastră.

Ceva mai târziu, se întoarse dintr'odată către mine :

— Te-ai sculat ? mă întrebă el mirat. Nici nu te-am simțit.

— Nu încă, îi răspunsei stingherit. Dacă te deranjez, am să adorm din nou.

— Dimpotrivă, zâmbi prietenul meu, aș vrea să stăm puțin de vorbă — și încercă în clipa aceea să-și descrețească fruntea în întregime. Melancolia de mai înainte persista însă, așa că renunță.

In odae era foarte cald. Se auzea ceasul bătând, pisica jucându-se cu ciucurii perdelelor și răbufnind rar, focul din cămin.

— Mă gândeam, începu Luca Serafim așezându-și strâns mainile între genunchi, că n'ar trebui să spunem niciodată că suntem singuri. Cred c'am greșit atunci, când ți-am afirmat totuși lucrul acesta. Cu toate că în principiu ești singur, până și în pozițiile cele mai esențiale : în iubire, melancolie sau disperare. Dar asta e o singurătate care-ți vine din afară. Dumnezeu cred c'a fost foarte înțelept, când ne-a dat în plus posibilitatea de a avea o revelație despre noi înșine, să putem discuta singuri în noi. Atunci când nimic nu ți-i deajuns, te retragi în tine, rămânându-ți însuți un fel de refugiu personal. Ești tu cu tine, două făpturi identice și care nu se trădează una pe alta.

Incepu să zâmbească din nou mulțumit, convins poate că nu e nimic adevărat din ce spusese. Căci reluă imediat, cu alt glas :

— Dar vezi, cel puțin mie, tot îmi lipsește ceva. Suntem singuri, nu în raport cu lucrurile din lume sau în funcție de ceilalți oameni, ci numai față de noi înșine. Când mă gândesc de pildă la oamenii, care călătoresc în ceasul acesta și nu e nimeni care să le spună ce-i așteaptă la sfârșitul drumului — e cu totul altceva. Sau dacă eventual cuget la o plimbare pe străzi, fără să mă hazardez, în nicio aventură — iar e altceva. Nu mă mustră conștiința pentrucă nu sunt capabil să mă leg de oameni, ci pentrucă față de mine însumi sunt singur, blestemat mereu să rămân singur.

Își aprinsese în timpul acesta țigara, rămânând încă pe scaun. Privirea i se oprise insistent spre ușă, ascultând parcă din afară începutul unei surprize. Prudent însă, își frângea numai mâinile, fumând des și respirând greu. Nu îndrăsnea să facă altă mișcare, cașicum o cumplită dogoare l-ar fi cuprins și n'ar mai fi putut scăpa de presiunea ei. Tresărind apoi, dovedind o mare emoție, mi se adresă încet :

— Mi se pare că bate cineva. Du-te și deschide.

Nu auzisem niciun pas strein, nici un alt sgomot. Totuși mă ridicai și ajungând până la ușă, o deschisei privind curios în toate părțile :

— Nu e nimeni ! îi răspunsei de acolo speriat și continuam să scrutez fiecare colț de întunerec.

— Nimeni !... adăogă el târziu ca un ecou. Și era în vocea lui ceva de suferință ciudată, inexplicabilă. Nu știu dece mi-ar fi plăcut să fie totuși cineva, reluă privind încă spre ușă. Oricine. Păcat !

Stările lui sufletești din clipa aceea deveneau mai periculoase și prin asta, tot mai lipsite de sens. Când ajunsei lângă el, căutând să-i observ mai insistent chipul întreg, cu intenția de a desvălui anumite mistere, aveam în față un om copleșit de închipuiri și mohorât. I se prelungise bărbia în jos ca'ntr'o mască luată la repezeală, deosebită însă numai prin ochii care luceau extraordinar de nefiresc pe fața lui palidă.

Imi era drag, foarte drag, prietenul acesta nobil și sortit totuși să îndure o atât de nestinsă luciditate. Se asemăna atât de mult cu mine, încât mă îndoiam dacă o să mai putem suporta împreună singurătatea asta. Sta încremenit pe scaunul lui, istovit ca'ntr'o mare pierdere.

Prinzându-i umerii și privindu-l adânc în ochi, îl întrebai :

— Spune-mi, ți-e frică ?

Se ridică imediat, cu un gest nervos de scuturare, aruncând țigara pe fereastră și începu să râdă. Nu mă așteptam la asta și neobișnuit cu o astfel de reacțiune, mă dădui umilit înapoi. Niciodată nu-l auzisem râzând atât de tare și de ironic, un râs ascuțit și voluptos de bolnav, cașicum prin el ar fi vrut să-și ascundă din lașitate temerile anterioare.

— Frică ? se întoarse el serios în spre mine. Părea foarte îngândurat. Dece? Nu, te rog să crezi că nu mi-e frică de nimic, de nimeni mai ales. Niciodată nu mi-a fost teamă în viață. M'am obișnuit și cu mine.

— Totuși, insistai eu, ceva a fost. Cu neputință să te sperii așa din senin.

Ar mai fi vrut poate să îngâne ceva, să-mi dovedească neadevărul, să se justifice — dar de abia se mai putea ține pe picioare. Căzu în scaun, prăbușit ca'ntr'o stare haotică de plâns și crispare. Se vede că presimțirea aceea îl sdruncinase destul de mult, ca să nu mai fie stăpân pe gesturile lui.

— Firește, ceva a fost ! deabia mai putu murmura.

Dar imediat își reveni. Își aprinse altă țigară, strângându-mi mâna :

— Pe dracu ! țipă el. Părea totuși foarte speriat și încă palid. Iți închipui, pur și simplu. Hai mai bine să mergem. Mai avem doar o jumătate de oră până la concert.

Imi adusei însfârșit aminte că astăzi va interveni ceva nou, care să ne schimbe puțin. Mă îmbrăcai însă în silă. Nu știu dece mi-ar fi plăcut mai mult să rămân acasă. Prietenul meu sta tot la fereastră cu fața schimbată, cu pumnii strânși pe marginea pervazului.

— Mai repede, ce Dumnezeu ! isbucni el cu o voce înflăcărată și surâdea ca un școlar, care și-a terminat temele și poate pleca la plimbare. Am certitudinea că o să ni se întâmple ceva extraordinar, adăogă mai târziu.

— Crezi ? răspunsei nelămurit și îndoindu-mă de această impresie, pe care totuși oarecum o aveam și eu. N'ar fi mai bine să nu plec nicăiri ?

— Tocmai pentru asta trebue să plecăm. Iute, te rog, mai iute !

Incepui și eu să râd, curios și neastâmpărat, prins pe neașteptate de această nouă întorsătură a lucrurilor. Exaltarea începea cu neprevăzutul și n'avea nicio importanță unde s'ar sfârși. Oricum, aveam în joc o tinerețe beată, nervoasă, haotică — în jurul căreea și pentru care luptam și căutam alte tărâmuri.

Când ajunserăm în stradă, ne simțirăm mai bine. Era destul de cald, cu un soare abundent pe deasupra orașului și în tot văzduhul ceva de primă vară inedită, în mijlocul iernii.

— Imi place dimineața asta, începu el, pentrucă mă deșteaptă din vis. E minunată. Iată o zi în care n'aș vrea să mor, o ! mai ales n'aș vrea să fiu singur.

— In fiecare zi, viața se prezintă altfel, cu alt flux, cu altă pasiune — îi răspunsei, privind fericit înainte. Și eu cred că n'o să fim singuri...

— Acum pot să-ți dai seama, mă întrerupse Luca Serafim, că era foarte necesar să eșim puțin. Oamenii sunt obligați întotdeauna să iasă în lume. Avem nevoe întotdeauna de o relație, stupidă în fond, dar prin falsitatea ei destul de morală. Imi pare rău că trebue să mergem la concert. Mi-ar fi plăcut să mă plimb anonim prin mijlocul mulțimii. Să le ascult întâmplător aventurile, dramele, să șovăi eu însumi pentru fiecare șoaptă de dragoste spusă discret la ureche. Asta e lumea : imensă, umilită, neștiind că suferă, mulțumită în aparență. Să cotim pe aci. Și promite-mi că ne vom plimba după aceea.

Ii promisei din capriciu, pentrucă știam bine că tot acasă o să ne întoarcem.

Trecurăm direct pe Calea Victoriei în sus. Vitrinele erau împodobite ca pentru Crăciun : flori, păpuși, jucării. Toate lucrurile păreau frumoase, toți oamenii întineriți, idealizați parcă. Femeile îndeosebi riscau un instinct nebănuit de fiare tinere și emoționate. Niciodată ca în Duminica aceea, nu ni s'a părut mai mult că într'adevăr prin lume trece un fior de dragoste etern și general pentru toți. Perechi, nedespărțite perechi sau și mai mulți laolaltă, domnii și doamnele elegante ca'ntr'un fast de sărbătoare nouă, coalizau o mare reacțiune contra soartei.

Prietenul meu se uita nedumerit în toate părțile, încercând parcă să recunoască pe cineva ori să-și oprească ochii asupra cuiva. Părea unui animal tânăr și flămând, pe urma unei prade.

— Tu nu simți că ne caută cineva ? mă întrebă el deodată și foarte preocupat de această nouă contemplație a așteptării.

— Ar fi bine într'un fel oarecare, reluă tot el înainte de a-i fi răspuns. Ne-am normaliza. Inchipue-ți însă două ape, care-și au cursul separat într'un deșert imens. Așa cum străbat ele zona necunoscută de nimeni, fiecare apă este numai cu ea însăși. Are visele, răcoarea, somnul și dimineața ei. Dar la un punct oarecare, se întâlnesc, continuând să curgă într'o singură apă.

— Prin același deșert imens ? îl întrerupsei.

— Exact. Căci numai asta are importanță : vastitatea ! Un destin unic și infinit, prin împreunare. Oare nu tot așa ar trebui să fie și cu viața noastră?

— La ce te gândești ?

—La mine și la altcineva. La doi deosebiți. Ape care se leagă într'o singură albie. Forțele și simțirile amândoura abandonându-se într'o singură forță. Mă înțelegi ? Trebue să mă înțelegi, pentrucă pe amândoi ne interesează. Iată, dacă privesc toți oamenii aceștia care se plimbă pe aici — nu pot ști care anume, doi din ei sunt o singură apă. I-aș putea crede mai degrabă un puhoiu, în care ei se amestecă, se încolăcesc, se îmbată unul de altul — apoi la un obstacol — se desprind, fiecare redevine ce-a fost. Vreau să-ți spun, că de voiu mai iubi vreodată pe cineva, n'am să vin niciodată pe aici. Incepe să-mi fie groază de stradă, de mulțime.

Mergeam din ce în ce mai repede. Nu mai priveam în nicio parte.

— Bine c'am ajuns la Atheneu ! murmură Luca Serafim, după ce trecurăm de Piața Regală.

Ceva calm și liniștitor intervenise.

Intr'adevăr, întâlnirăm aici altă lume, mult deosebită de cealaltă. După ce ne lăsarăm paltoanele la garderobă, urcarăm în sala de concerte. Un furnicar întreg de șoapte și emoții. Se vorbea despre Bach, Beethowen, Mozart și George Enescu sau

Mihail Jora. Pe scenă instrumentele se acordau strident, învălmășindu-se, recunoscând în asta o virtuozitate inutilă și numai pentru o obișnuință a orchestrei. Dincoace, în loji sau în staluri, oamenii așteptau. Zâmbete, lorgnete, șoapte și ochi lucitori.

Ne găseam toți ca în fața unui miracol, ca în fața unei porți, care să ne introducă într'un fel de planetă pustie — unde ar fi domnit etern un suflet halucinant și necunoscut până atunci.

Maestrul sui pe estradă, discret, îmbrăcat în negru, târându-și ușor piciorul invalid. Aplauzele întunecară o clipă acest orizont, dar când bagheta se ridică și căzu, peste toată scena, în toată sala, isbucni Spiritul acela împărătesc, care ne domina din ce în ce mai mult.

Stam înfundați în fotolii, cu mâinile încrucișate pe genunchi, privind în fund, dincolo de materie — spre ceva foarte îndepărtat și divin. Venea înspre noi melodia, câtedoată ușoară (cu viorile lin suspinând sau cu pianele și flautele singure senine), altădată furtună (cu toate violoncelele, basii și alămurile răbufnind ca'ntr'o urgie). Dar nu simțeam decât o fierbinte ridicare peste lucruri, o înălțare peste azurul neprihănit al lumii. Căutam ades să ne amintim de noi, dar ne uitasem atât de mult ! Un fel de stranie veșnicie se slobozise în jurul nostru și ni se dăduse permisiunea de a visa în această clară veșnicie.

Bagheta se mai ridică odată tumultoasă și plesni în pupitru sfârșitul agoniei. Maestrul rămase câteva minute cu fruntea plecată, cu mâinile strânse lângă trup. Ii era teamă parcă să se întoarcă spre noi. Căci n'ar trebui să se aplaude după concerte. Era mai bine să rămânem cu melodia în noi, să continuăm pe alte variații tema simfonică. Aplauze ! E așa cum privindu-te în oglindă, după o contemplație desăvârșită, spargi oglinda. Noi trăiam totuși în absența aceea nepământeană. Și multe clipe apoi, când toți se îmbulzirà spre garderobă (ce triste făpturi !) ne ridicarăm. Păseam încet ca sub o mare osândă.

Doar prietenul meu își plimba privirile pe deasupra.

— Cauți pe cineva ? îl întrebai.

— Cineva ? tresări Serafim. Da, pare-mi-se că da. Trebue să-ți mărturisesc mai întâiu și nu-i nevoe să mă desvinovățesc, că n'am fost atent deloc la concert. Nu știu ce se întâmplă cu mine. Am impresia vagă că se adevereste presimțirea de dimineață.

— Te-ai întâlnit cu cineva de demult ? stărui eu curios.

— Poate fi și asta, cineva de demult. Dar mai degrabă e cineva foarte nou.

Insfârșit coborârăm. Ne îmbrăcarăm. Nu încercam deloc să insist.

Cum eșirăm în stradă, însă începu:

— Am iubit de mult o fată. O chema... Dar n'are nicio importanță cum o chema. Contează doar faptul că acum nu mai există. Ciudat, niciodată nu m'am gândit la ea mai mult ca aseară, noaptea întreagă, dimineața. Stăruia în mine un fel de remușcare, cu toate că n'am prejudecăți sau superstiții. Chiar presimțirea aceea îmi dovedește că e la mijloc o legătură tainică.

Incepuse să ningă simplu, cu fulgi mari. Ne ridicarăm gulerele, ne înfundarăm bine mâinile în buzunare. Ne plăcea ninsoarea asta superbă, lină, ca'ntr'un carnaval.

— După ce a murit aceea, reincepu Serafim, încercam adeseori să reconstitui figura ei, să mi-o reprezint în felul în care a fost. Dar îi pierdusem amănuntele cele mai deosebite și nu-mi rămăsese decât o imagină foarte ștearsă despre ea. Totuși astăzi, la concert, mi s'a întâmplat ceva neînțeles. Alături de mine era o fată. M'asculți ?

Zâmbeam și probabil prietenul meu și-a explicat singur zâmbetul acesta. Așteptam să-mi spună totul.

— Da, te ascult.

— Mi s'a părut încă de azi noapte că trebue să mă întâlnesc cu aceea, chiar când te-am rugat să deschizi ușa, am crezut că ea este. Și plecând de acasă, știam c'o să se petreacă ceva neobișnuit. Fata dela concert se asemăna...

Se opri din nou, ca să-și adune gândurile parcă.

— Vezi tu, nu poți trăi întâmplările consumate decât privindu-le sub două aspecte...

— Cu cine se asemăna fata dela concert ? îl întrerupsei concentrat asupra acestui lucru.

— Vei vedea mai târziu. Așa dar, sub două aspecte : al contemplației sau al prelungirii prin altceva. Astfel, arareori scoteam din sertar fotografia ei și o priveam ceasuri întregi cu o curiozitate ciudată, întrebându-mă mâhnit, dacă mai poate fi între mine și ea vreo legătură. Intotdeauna, față de cei plecați ai o responsabilitate, nu-i poți lăsa singuri, ca tu să fugi pentru altul. Incercam să constat dacă ea sau soarta îmi va impune vreo cenzură a plăcerilor, sortindu-mă să trăesc până la sfârșit izolat. Pe vremea aceea, sau mai bine zis în ceasul acela de veghe sau de contemplație, o mai iubeam încă și mă simțeam atașat de ea. Altădată însă, consumând aventuri comice și nevinovate, îmi prelungeam dorul după cealaltă cu o spaimă, care mă făcea să șovăi și să nu mai știu ce vreau. Acum îmi aduc aminte și găsesc o explicație în acel cuprinzător „resouvenir“ al lui Kirkegaard. Adică tocmai nedivizarea întâmplărilor, așa cum făceam eu. Oricât am încerca să ne fragmentăm destinul, împărțindu-l pentru fiecare zi, într'un anumit fel, ne dăm tot mai mult seama de continuitatea lui. Există un fel de fluid general, care străbate și leagă întâmplările între ele, dându-le o cauzalitate și finalitate precisă. Chiar când contempli o experiență consumată, o prelungești. Ți-o aduci atât de mult aminte, încât o trăești necontenit cu alte fețe, dar în același spirit. Deaceea mi se pare că iubirea pe care o aștept este exact acel „resouvenir“ al celeilalte.

Ninsoarea ne făcu bine, ajutându-ne să ne risipim gândurile. Totuși eram nedumerit și îl întrebai:

— Crezi într'adevăr că va fi o iubire?

— Poate nu în înțelesul el ultim, admise Serafim. Dar oricum, e o speranță ciudată de a fi așa. M'ai întrebat odată, ce-aș vrea să mi se întâmple de Crăciun, ce-aș vrea să mi se dăruiască. Și iată îți răspund altfel acum: vreau pe cineva, vreau o altă viață în preajma mea.

— Și unde o s'o mai găsești pe fata dela concert, ca să rămânem în planul acestor daruri de Crăciun ?

— Vezi, la asta nu știu ce să-ți răspund. O voiu căuta. Sunt dator s'o caut. Prin ea sau printr'o simplă căutare, scap poate de singurătate.

— Crezi c'ai s'o mai recunoști?

— Da, sunt convins c'am s'o găsesc. N'are nicio caracteristică. Dealtfel nici nu știu cum era îmbrăcată, ce culoare îi aveau ochii și părul sau ce inel purta eventual pe deget. Totuși o voiu recunoaște, pentrucă îmi închipui că e tot singură. Oamenii se îngrozesc de singurătate. Deaceea cred că mă va căuta și ea chiar. E ceva predestinat între noi doi. A fost deajuns întâlnirea de astăzi. Și-apoi între doi oameni e întotdeauna o relație neștiută, un fel de fir al Ariadnei — pe care vom fi sortiți să umblăm de acum înainte. Ne vom reîntâlni cândva și nu ne vom mai despărți.

— Egoism! intervenii brusc. In singurătatea ta, vrei să introduci singurătatea altuia. Nu ți-i milă de ea?

— Dar o iubesc, mă înțelegi?

Incepui să râd, cu toate că îmi părea rău. Neliniștile profunde ale prietenului meu găsiră acum o lumină, o explicație. Dece trebuia să fiu cu aceia, care să-l întunec din nou? Mergeam alături preocupați de aceeași obsesie.

— Dece râzi? întrebă el târziu. Tu nu crezi în dragostea asta pe neașteptate. N'ai avut niciodată revelația unei asemenea iubiri?

— Te rog să mă ierți, dar mă gândesc că în noi, dragă Luca Serafim, toate durerile sunt fatale. Totuși să sperăm că răsare și pentru noi altă stea.

Prietenul meu rămase pe gânduri, aproape trist. Aveam impresia că visează sau că trăește o închipuire a scenelor viitoare. Dar deodată începu să râdă sgomotos, cutremurat :

— Ai dreptate. Prostii, a fost o simplă glumă. E bine să-ți acorzi câteodată asemenea păcăleli. Și totuși, vorbi el cu vocea schimbată, sunt nefericit. Știi? Extrem de nefericit.

Continuarăm să rătăcim pe străzi, ca doi străini, fără să ne mai spunem niciun cuvânt. Era o noapte întunecată, aspră, patetică. Degeaba încercam să ne mai exaltăm pentru altceva. Ceva putred sălășluia stăruitor în jurul nostru, în noi.

Toate nopțile prietenului meu, după aceea, erau turburate de tresăriri, de neliniști. Somnul îl ametea, trecându-l într'o stare de încordare și zadarnic se sbătea ca să adoarmă sau să vegheze calm. Alteori poate chiar anumite vise îl înspăimântau. Pentrucă, după ce se trezea și cobora din pat, îl vedeam clătinându-se spre fereastră sau spre ușă, privind speriat în toate părțile. Aștepta ceva, dorea să se creieze ceva anume pentru el. Dar toate lucrurile, toate ființele stăteau incremenite în forma lor de la început. Ii urmăream aceste turburări, neputincios să-i ajut în vreun fel. Pentru prima dată când cărțile nu-l mai satisfăceau, muzica nu-l mai purifica, plimbările nu-l mai emoționau. Venea târziu lângă mine și începea să mi se mărturisească. Avea o voce caldă și tristă.

— Poate mă crezi un prost, dar nici eu nu mai mă înțeleg. In fiecare zi o caut pe oriunde, pe unde nici nu-ți închipui c'aș fi în stare să-mi caut iubita. Vezi, ce frumos spun: iubita! E cuvântul cel mai cuprinzător și mai plin de esențe. Niciodată n'am crezut că voiu fi atât de lihnit, atât de nesăturat, atât de flămând după o fantomă. Iubita pentru mine, ar putea însemna o simplă iluzie, ceva morganatic — dar gândește-te cât de fecundă e, cât de mult o prețuește chiar Dumnezeu — dacă îmi este dat să sufăr atâta. Am așteptat-o la colțuri de stradă, am stat să observ insistent toate femeile. Niciuna însă nu i se asemăna. Mi-e teamă că n'am s'o mai pot recunoaște. Mai ales că sunt câteodată clipe, când într'adevăr cred c'a trecut pe alături și-am pierdut-o. E îngrozitor s'o fi pierdut, să n'o mai văd niciodată. Spune-mi, ce să fac? Unde s'o mai caut?

Nu izbuteam însă să găsim nicio scăpare. Rămâneam singuri până în zori, fumându-ne țigările în tăcere — sau dormitând chinuiți. Ni se părea că s'a ivit deodată o zonă inaccesibilă, pe care n'o putem pătrunde. Și de câte ori ne gândeam că vine Crăciunul, că-l vom trece tot ca'n ceilalți ani, fără niciun fast, așa doar închiși în odaie — mie cel puțin îmi venea să fug oriunde — doar vom găsi elemente mai puțin triste decât astea ale vieții noastre de acum.

Totuși într'o zi l-am prins de braț și i-am spus clar:

— Trebue să plecăm de aici. Undeva în munți, într'un oraș strein.

— Himera e aici, dragul meu, nu acolo! răspunse el încet, cu fruntea plecată. Nu pot fugi.

— Ai dreptate. Dar o să înebunim până la sfârșit. Ascultă-mă pe mine, o să înebunim așa.

— Cine știe! Cine știe! Adăugă el târziu, cu ochii asvârliți în afară.

(Urmare în pag. 10-a)

— Schiță umoristică inedită —

Pălărie ieftină

de PAUL I. DANIEL

Este o dimineață friguroasă de toamnă. Nenea Nenciu Penciu hotărît, însfârșit, — după multe amânări și discuții cu nevasta, a plecat în oraș să-și cumpere o pălărie.

Indată ce a coborît din tramvaiul numărul 16 în Piața de flori, a și luat în șir prăvăliile de pe strada Carol, nescăpând nici o vitrină cu pălării spre a-și face mai întâiu o idee de calitate și prețuri.

După ce a colindat vreme îndelungă aproape toate magazinele de pe Șepcari, Oituz și Carol, tras de mâneca hainei, împins, rugat, poftit în moduri felurite și originale de băeții de prăvălie cari cu flerul lor special și ghiciseră ce-i lipsește, după panglica slinoasă dela pălărie, omul nostru, amețit, plictisit, enervat că n'a găsit nimic pe placul lui, s'a oprit câteva clipe locului în colțul străzii Carol cu Smârdan și se gândește: Să renunțe, deocamdată, și să se ducă după treburi, sau să se repeadă acasă să-și aducă și nevasta pentru a-și da cu părerea? Ori cum, gândește nenea Nenciu Penciu, când sunt doi, este altceva. Probezi o pălărie, nu-ți place, iei alta și alta... Nu te poate căptuși cu vre-o gioarsă și nici înșela la preț. Te mai consulți, îți mai dă fiecare cu părerea...

Gândind la toate acestea și făcându-și mereu socoteli, nenea Nenciu Penciu zărește în mulțime pe vecinul lui, domnul Năică Inghirliu, controlor la percepție.

— Domn' Năică. Bre dom' Năică! Ia stai nițel... Bată-te să te bată, ce alergi așa... Ce bine-mi pare că te întâlnii.

In câteva vorbe nenea Nenciu Penciu îl lămuri despre ce este vorba.

— Cu d-ta e altceva... Știi, nu te poate trage hoții ăștia pe sfoară. De, autoritate, nu știi?... Dacă nu are trică și rușine de omul Statului, de cine să mai aibă...

— Căzuși tocmai la pont, îl asigură controlorul fiscal. Chiar adineaurea făcui o amânare de plată, aicea, la „Pălăria americană". Am ambiție să-ți iei o pălărie prima. De câte ori o s'o porți să-ți aduci aminte de mine și să zici: brava gust la d. Nae...

Și [illegible] cei doi amici și ve-[illegible] prăvălia cu prici-[illegible]

Când ajunseră, d. Nae se opri și-i șopti la ureche prietenului:

— Dragă nene Penciule, uite ce vreau să-ți spun. După ce-ți alegi pălăria care-ți place, să mă lași pe mine s'o tocmesc. Știi, o să zic că-mi ești frate mai mare sau cumnat... Să-mi facă un preț ca pentru mine...

Intrară. Vânzătorii în frunte cu patronul, după ce se plecară ca în fața unor mușterii grași, scoaseră șiruri întregi de pălării îndesate, înalte, cu borurile late sau înguste, verzi, roșii, negre și după multă tevatură, nenea Nenciu Penciu își alese una care-i plăcu mai mult.

Negustorul, având în vedere că e fratele perceptorului, făcu o reducere destul de bună.

— Să știți că v'am făcut-o în cost. Ca pentru Dv... Șase sute mi-a facturat-o, șase sute v'am dat-o... In altă parte... îndruga mereu negustorul urându-i în cele din urmă s'o poarte sănătos.

Ieșiră în stradă. Pe trotuare și prin prăvălii lumea intra și eșea cu cumpărături, după care se oprea prin berăriile din apropiere să dea adălmașul.

Lui nenea Nenciu Penciu îi veni în gând această idee. Nu e frumos, își vorbi sieși, să lași să plece omul ne cinstit, după ce și-a părăsit treburile, s'a obosit și și-a pus obrazul pentru tine și...

— Știi ce, dom' Năică... Te rog să nu mă refuzi și să-mi faci plăcerea să udăm pălăria cu o bere. Știi — glumi nenea Nenciu, — altfel se rupe...

Dar n'au trebuit multe stăruințe pentru ca perceptorul să se lase invitat de vecinul său, om cu stare și cu nume în mahalaua unde sunt vecini de curte.

Intrară într'o veche berărie de pe str. Soarelui, frecventată de obiceiu de negustorii din piață, sergenți majori, mici amploiați și lume de provincie, venită după treburi, necazuri și cumpărături în Capitală.

După ce goliră cu sete primele halbe, își aduseră aminte că e ora prânzului și că n'ar fi rea o gustărică, ca să le mai astâmpere foamea.

— Să mă lași pe mine să comand, interveni perceptorul. Am eu aici oamenii mei. Chiar eri le-am făcut o scutire... Și ridicându-se, se strecură printre mesele și scaunele tixite de clienți și vorbi ceva la ureche amploiatului dela cassă. Acesta chemă la rândul lui pe un băiat dela tejghea, care porni în grabă la un ghișeu, unde șopti și el ceva discret la urechea bucătarului, un omuleț roșcovan, care...

Dar să lăsăm pe bucătar să-și vadă de treabă și să revenim la cei doi amici cari ciocnesc mereu halbele cu bere și vorbesc despre scumpete, despre lipsa de control a autorităților, despre salariile budgetare prea mici și nevoile mereu sporite ale casei, despre vecini, despre cât a înregistrat lumina și apa în luna asta și alte atâtea lucruri despre care pot să vorbească doi oameni supărați de atâtea necazuri casnice și edilitare...

Când să plece, chelnerul le aduse friptura comandată mai înainte, după indicațiile și gusturile perceptorului așa că trebuiră să golească alte rânduri de halbe, cari aveau menirea să mai „ajusteze" din setea stârnită acum de fleica de Brașov preparată cu atâta discreție și dibăcie.

Când prinse să se însereze, cei doi amici, mai bine dispuși și mai cu chef de vorbă decât oricând, se ridicară dela masă.

— Să mă lași să plătesc eu nota, reuși să spună printre sughițuri, nenea Nenciu Penciu, în vreme ce-și tot aranja pălăria cea nouă pe cap la toate oglinzile din local.

— Nu se poate, nene. Doar am comandat și eu. Uite, ca să nu ne supărăm nici unul, plătim nemțește: adică pe jum'ate...

— Nici vorbă. Eu m'am înoit, nu d-ta. Nu admit și pace...

După multă tura-vura, discuție în care trebuiră amândoi să repete cuvintele, cei doi vecini căzură la o înțelegere cavalerească pe care o pecetluiră printr'un sărutat prelung și sgomotos în văzul și spre amuzamentul clienților din local.

Un băețaș aduse o birje și cei doi convivi se urcară și porniră, veseli și cu dor de viață, undeva, la o altă berărie, pe strada Bateriilor.

— Bine că mi-a venit în minte să venim aici, zise perceptorul după multă greutate. Pe negustorul ăsta l-am scăpat de multe amenzi. Dar nu-mi pare rău, că-i băiat tânăr și de viitor... Nu-i așa, mă mânzule? se adresă d. Nae, patronului care se bucură că are ocazia să servească asemenea musafiri...

Și aici, d. Nae, iremediabil gourmand, chemă pe patron căruia reuși, după multe sforțări verbale, să-i comande ceva la ureche... Negustorul transmise și el, la rândul său, „secretul" prin câteva persoane, până ajunse iar, treptat, la urechea patronului, care îi șopti perceptorului, cu aceiași discreție, cele ce avea de spus...

Dar la a treia serie de „secrete", lucrurile se lămuriră și patronul aduse, personal, nenumărate gustări cari fură udate cu vinuri vechi și noi, albe și negre, care avură darul să încleșteze în mod ciudat gurile convivilor...

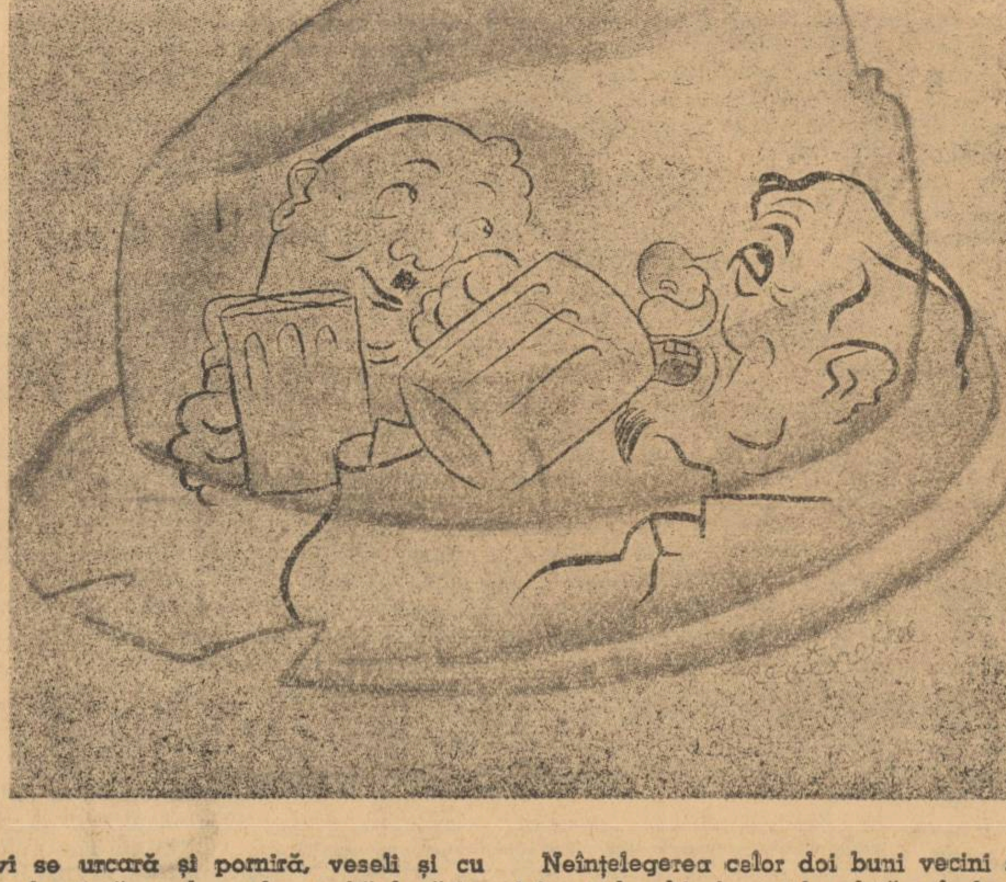

Neînțelegerea celor doi buni vecini se ivi, ca de obiceiu, tot la plată, când nenea Nenciu Penciu, căsnindu-se să-i servească amicului supremul argument cu înnoirea, reușea să înlocuiască exprimarea verbală, mulțumindu-se în cele din urmă să arate cu mâna pălăria de pe cap, care părea că și ea prinsese — prin noua ei formă — să ia „achiu"...

Pentru a pune capăt neînțelegerii, nenea Nenciu Penciu, admise „tratația" perceptorului, cu condiția să și ia revanșa la primul local.

Cum în privința aceasta cei doi prieteni erau întotdeauna de cel mai perfect acord, ei luară drumul cu o mașină spre Ploești, plictisiți de atmosfera apăsătoare a Capitalei și de lumea aceasta rea a Cetății care nu putea „să-i înțeleagă niciodată"...

Cheful dură aci câteva zile în șir, la restaurante, la niște prieteni ocazionali atât de primitori în „orașul lui ce bei" și se închee la Urlați, unde perceptorul își aduse aminte că locuia un fost coleg de școală...

Când se treziră, deabinelea, după o săptămână de chef la toartă, scotocindu-și buzunarele cei doi vecini putură constata următorul bilanț: nenea Nenciu Penciu, distrat și dornic de viață, cheltuise optsprezece mii de lei chiria încasată pe apartamentul închiriat iar d. Nae Inghirliu perceptorul reuși să atingă și el aproape această cifră...

— Asta adălmaș, nu glumă, nene Penciu, încercă să glumească perceptorul, având un aer de tristețe pe figură și în glas...

— Ei da, așa ceva mai rar. Dai un ban dar te porți, dar ultimele-i cuvinte îi înghețară pe buze.

Vru să-și potrivească pălăria, după ticul obișnuit, dar pălăria nu mai era pe cap.

— Nu e, zise bietul Penciu, disperat. Inghirliu, însă, nu mai era preocupat de aceste lucruri mărunte și răspunse absent:

— Lasă, nene, mergem în altă parte...

Pălăria nouă și ieftină, care fusese prilejul atâtor zile de voie bună prin berăriile Capitalei și Ploeștiului, fusese pierdută, sau uitată, prin nesfârșitele peregrinări cheflii și nimeni nu-și mai adusese aminte de ea.

Când cei doi vecini ajunseră la București, Inghirliu, plin de idei, întrebă dacă pălăria veche, a lăsat-o, cumva, la prăvălia unde a cumpărat-o pe cealaltă...

Cei doi se luminară. Situația fu socotită cași salvată.

— Știi ce zic eu, spuse perceptorul studiind cu mare luare aminte pălăria veche a vecinului. O pălărie fină ca asta, nici nu se mai găsește... Aia nouă era o cârpă pe lângă asta, dacă vrei să mă crezi. Ascultă sfatul meu prietenesc. Cât stăm, undeva, la o bere, o dăm și ți-o întoarce și-ți pune panglică nouă... O să fii cu ea mai elegant decât oricare... Asta e pălărie bună, dom'le... Borsalino, veritabil...

Nu suntem singuri

(Urmare din pag. 9-a)

Am rămas. Și n'meni nu-și poate închipui cât de strâns ne încolăceau durerile, cât de mult ni se întunecaseră frunțile și câte schisme adânci făcuseră gurile noastre. Dacă vedeam vitrinele aurite sau albite, pline de jucării și păpuși, ne mușcam buzele să nu țipăm. Și dacă vedeam brazi purtați înspre case necunoscute, ne răsăreau lacrimile între pupile.

— Suntem prea singuri, prea singuri! murmura prietenul meu, nemai având nici el curajul să-și manifeste suferința altfel.

Incet, încet, simțeam că ne soarbe un vânt strein, că ne prăbușim într'o prăpastie fără fund.

Dar, într'una din zile — ceva neprevăzut se întâmplă. Eram în vizită la un unchiu al meu. Un fel de serată cu muzică, discuții politice, doamne și ceai. Rămăseserăm prudenți în holl, încercând mai întâiu să ne obișnuim. Mătușa Alice ne întâmpinase surâzând galeș și se oferi să ne prezinte celorlalți. Dar refuzarăm respectuos, zâmbind cu reverență și făcându-i o mie de complimente stupide, până în sfârșit se retrase. Erau mulți tineri cocheți, fardați și suficienți. Deasemenea multe domnișoare frivole, stilate și deosebit de frumoase. Il rugai pe Serafim să plecăm. Nu-mi plăceau oamenii aceia, care prea repede își dădeau o importanță efemeră și se sbat inutili pentru o seară petrecută inocent. Dar prietenul meu privea absent înainte, pe deasupra celorlalți, în fundul sălii. Părea că urmărește anume ceva, căci în acelaș timp îmi strângea brațul, făcându-mă și pe mine atent.

— O vezi? tresări el, iluminat deodată, copleșit de emoție. O vezi? repetă el, zâmbind. Fata dela concert. Extraordinar! O recunosc destul de bine, ea este.

Incercă să facă un pas înainte, dar se retrase umilit, încrețindu-ți în aceeași clipă fruntea. Nici eu n'avui timpul s'o văd, pentrucă din nou mai tare îmi strânse brațul, obligându-mă s'o urmez.

— Să plecăm! Repede, te rog!

— Dar ce'nseamnă asta? întrebai deadreptul înmărmurit. Ai ocazia s'o cunoști personal, să stai de vorbă cu ea.

— Nu, nu vreau s'o văd — răspunse el însuși uimit de această inconsecvență. Sunt prea mulți oameni aici, prea multe lumini. Imi pare rău că n'ai văzut-o îndeaproape. E o fată foarte ciudată!..

— Ți-e frică, asta e. Constat că ești incapabil să fugi din singurătatea ta.

— Nu, nu-i adevărat, isbucni el, agitat. Ascultă-mă...

Nu ne mai luarăm rămas bun. Plecarăm pe furiș, ca dintr'o casă în care ne introduseserăm fără rost. Mergeam alături, înțelegându-ne sau încercând să ne înțelegem.

— Fiecare suntem în noi înșine ca o flacăre de lumânare, începu prietenul meu noua lui spovedanie. Este imaginea cea mai ideală și-mi place pentrucă poate arde până la epuizare, te poate lumina pe tine însuți mai ales sau te poate întuneca definitiv. Ai văzut desigur lumânări care se încolăcesc unele de altele, se alipesc și continuă să ardă într'o singură văpae. La fel sunt și întâlnirile dintre oameni. Atunci când flăcările se sublimează într'una, nu-ți mai aparții. Ești dator să te dărui cuiva, să nu mai fii tu, să renunți la tine. Eu nu știu până la ce punct, pot să mă dărui unei iubiri. Definitiv, definitiv! Fără nicio cenzură, fără remușcări, mai ales fără ezitări. Iată o întrebare, pe care nu mi-am pus-o încă. Am ezitat. Deaceea am fugit. Imaginează-ți însă că iubirea pentru fata dela concert ar rămâne în afara flăcării mele. E mai frumos așa. Dar poate fi și o mai deșartă umilință.

Tăcu, cu gândurile duse aevea. Nu-l puteam vedea prin întunerec. Totuși mi-l închipuiam aspru, cu chipul palid, închis în el însuși.

Ajunseserăm acasă târziu. Prietenul meu rămase câteva clipe în dreptul ușii, ezitând să intre:

— Ce-ar fi totuși să mă întorc acolo? își puse singur întrebarea. Dar mai înainte de a-și răspunde, închise ușa după el.

Se desbrăcă de haine cu gesturi lente, ca de om obosit. I se păru că simte o lacrimă pe obraz, dar stingherit se șterse repede cu palma.

— Ce e cu tine? Ce'nseamnă copilăria asta? îl întrebai mirat.

Dar el nu răspunse. In odae era frig, un fel de umezeală pătrunzătoare prin toate. Aș fi vrut să-l împac, rugându-l să nu mai plângă. Acum figura era mai împietrită, ochii mai lucitori și mâinile mai nervos încrucișate între ele. Și în cele din urmă, aducându-și aminte de ceva, se întoarse către mine și-mi spuse zâmbind:

— Să nu uiți, mâine să cumpărăm Pomul de Crăciun!

Nu știu când s'a trezit a doua zi de dimineață. Poate n'a dormit toată noaptea. Plecase fără să-mi lase nici un cuvânt. Mi-era teamă să nu-și primejduiască viața în vreun fel sau să-și admită alte întâmplări echivoce, vulgare, care să-l introducă într'o stare de moarte, să uite pe fata dela concert, să uite că e singur.

Toată ziua am rătăcit prin magazine. Veneam acasă și ieșeam din nou. Lăsam pachetele, aduceam altele. El nu venise. După ce toate fură împrăștiate deavalma în odae, mă pregătii să aranjez pomul. Mi se părea un lucru minunat, nou până atunci, fantastic. Stam singur în fața bradului și-l priveam extaziat. Așezai mai întâi lumânările, apoi chipurile, icoanele, nucile, bomboanele, jucăriile. In preocuparea asta, tresăream ades și-mi contemplam pomul de Crăciun. Firește, mi-ar fi plăcut în clipa aceea să vină cineva, să-mi ajute, să fim doi în locul unuia. De aceea și mie mi se întunecau arar fața și îmi îndreptam ochii spre ușă. Totuși, încet, încet — mă absorbii în jocul înfrumusețării bradului și uitai de toate. Aveam un sentiment ciudat de bucurie răvășită, fără sens și reacționam ca fiecare copil, care așteaptă un moș Crăciun real și onest, cu daruri multe și inedite. Imi plăcea bradul acela, pentrucă mă înfrățisem cu el și pentrucă eu îl împodobisem, eu îi dădusem un fel de viață.

Târziu, sosi seara la ferești, răsăriră primele stele și aprinsei lumânările. Stam neclintit în fața bradului — și doar în clipa aceea m'am simțit singur, ca 'ntr'o planetă pustie; atât de singur că nu mai mă auzeam trăind. Deodată, se auziră șoapte în holl și începu pe neașteptate un cor de copii, un cor în care toate vocile subțiri și clare păreau flaute vrăjite. Ascultam și mă vedeam aevea. Atunci l'am înțeles pe prietenul meu Luca Serafim, în clipa aceea m'am gândit că poate a murit sau a fugit în alt oraș.

Impărții copiilor monede (erau câțiva care mă cunoșteau), deasemenea fructe și prăjituri.

— Dar unde este domnul Serafim? întrebă unul din ei, cu zulufi galbeni și în care recunoscui pe băiatul doamnei Vlădescu.

— Domnul Serafim? îngânai eu — trebue să vie, firește — trebue să vie numai decât.

Plecară și mă lmțeam umilit, cu sufletul rupt în două sau cu toată existența mea suptă de un vânt păgân. Trecură ceasurile simplu, fără alte turburări, fără alți colindători, mă plimbam între zidurile odăii și nu știam ce-mi lipsește, nu mă înțelegeam și poate însumi aș fi început să plâng. E groaznic să petreci noaptea de Crăciun singur. Nu-ți găsești nicăeri astâmpăr, te crezi într'un exil, ocolit de toți, neștiut de nimeni.

Surprinzător însă, se auziră alți pași pe coridor, ușa se deschise larg și prietenul meu Luca Serafim isbucni din prag:

— Nu mai suntem singuri! Nu mai suntem!

Era în vocea lui o spaimă amestecată cu bucurie, un țipăt împreunat cu uimire. Toată făptura lui părea pătrunsă de un mister, dar fericit, tânăr și mai ales un bărbat frumos. Niciodată nu-l văzusem pe prietenul meu atât de împărțit oamenilor, atât de împrăștiat în propria viață.

După el, intră fata dela concert. Numai ea putea fi.

— Trebuia să ne întâlnim chiar în noaptea asta. Ți-am spus, nu m'ai crezut și totuși ne-am întâlnit. Iat-o!...

Ea îmi întinse o mână albă, aproape transparentă. Avea degetele foarte lungi și luminate de un inel cu boabă albastră. Și era destul de frumoasă. Dar frumusețea ei părea atât de ciudată! Rămase mirată în mijlocul odăii, neștiind ce să facă mai întâiu. Serafim îi ajută să-și scoată haina, apoi o conduse în fața bradului.

— Știi, Elena — e prima noapte de Crăciun pe care o petrecem împreună cu cineva. Să-ți mulțumim sau să te sărutăm.

Ea zâmbi, aplecându-se spre mine și spre prietenul meu. Ii sărutarăm cuminte obrajii, ea deasemenea pe ai noștri.

— Și acum ce facem? întrebă ea.

— Tot ce se poate face într'o noapte ca asta! zise râzând Serafim.

Aranjarăm masa, o împodobirăm frumos cu flori, umplurăm paharele și ciocnirăm, bând până în fund, îmbujorându-ne la față și privindu-ne din ce în ce mai uimiți.

— Ești fericit? îl întrebai atunci pe prietenul meu.

— Nu vreau să-mi pun încă întrebarea asta, zise Serafim umplându-și alt pahar. Poate sunt ipocrit sau pur și simplu mi-e frică de răspuns. Vezi? Am așteptat ceva, ceva neverosimil, ceva nou. A sosit. Mi-a fost dat să se întâmple. Dar oare e ultima așteptare? Mâine nu vom dori din nou altceva? Asta este taina întâlnirii noastre și mai ales a acestei cine în trei. Mâine să nu mai țipăm: suntem singuri. De aceea aș vrea să nu mai visez nimic. Să mă opresc aci cu așteptările, la această noapte de Crăciun, la această Elenă!

Stăteau acum alături, foarte lipiți unul de altul, lângă fereastră. Ea își plecase capul peste umărul lui, Serafim îi mângâia încet părul, zâmbind.

Ii priveam de departe și-mi apăreau ca două stranii făpturi dintr'un vis.

LAURENȚIU FULGA

Decembrie, 1941.

Cronica literară

„LEROI - LER" (versuri)
„Excursie in munți" (poeme)
de ȘTEFAN POPESCU

Placheta de versuri intitulată **„Leroi-Ler"**, a d-lui Ștefan Popescu (Sabin Vasia) cuprinde, în două cicluri, douăzeci și patru de poezii, dar prea puțină **poezie.** Uneori, rar, ca o aluzie sau ca o presimțire, versuri ca acestea :

După unele vorbe
îmi rămân melodii :
(Bilet)

dar aluzia rămâne singuratecă, iar presimțirea nu se justifică : poezia nu se lasă îmbiată. Alteori, putem întârzia, poposind cu mai multă speranță lângă o strofă ca aceasta din poezia intitulată : **„Tulbur" :**

Cine știe neștiutul?
Cine'ntreabă cu sărutul?
Înțep cerul și mi-l sânger,
Țâșnesc stelele din uger.

A trecut desigur, prin versurile citate, o adiere de poezie tulburând sufletul stihuitorului, dar atât. Sunt multe vorbe și pline de miezuri posibile, în această plachetă. Cel care se joacă cu ele pare să aibă intuiția magiei lor și a basmului pe care și l-ar putea spune. Dar e numai joc gratuit, în care plantele vorbelor pălesc de prea multă osbcuritate.

Cine n'ar recunoaște Poezia, în acest fraged și virginal receptacol :

Culorile nu se numeau și tot era
[și alb și roș...
Și de ales, ce să alegi din tot
[ales, din tot frumos!
(Basm)

Dar cu tot îndemnul pe care-l cuprind versurile, poezia n'a rodit mai departe. Și-apoi „basmul" vorbelor care-și amintesc nostalgic de un trecut când nu erau puse să slugărească înțelesurilor vieții sociale a mai fost spus, — cu câtă emoție comunicativă dar și organizată, — vă amintiți ?

Necunoscând hârtie și cerneală,
Cântecul nostru se'nălța cântat.
Iar nesfârșitul vieții nu era stricat
De un canon, un scris, o zugrăveală.

*

Am primit a doua plachetă de poeme a d-lui Ștefan Popescu, intitulată **„Excursie în munți"**, după ce rândurile de mai 'nainte fuseseră scrise. Impresia rămasă după **„Leroi-Ler"** ne-a fost confirmată prin lectura suitei de poeme **„Excursie** în munți", legate prin înțelesul unitar al aceluiaș îndemn, repetat cu fiecare din cele douăzeci și trei de fragmente, făcut cititorului — „prietenul-om" — de a se smulge din „mucegaiul livrescului și cotidianului". Este, fără îndoială, mai multă substanță, mai mult conținut omenesc în această excursie în munți, decât în **„Leroi-Ler".** O prezență autentică, deși nu încă de poezie, grație căreia înțelesurile comunicate, amintindu-și de trecutul lor visceral, când vor fi fost experiențe — ale sufletului și ale cărnii deopotrivă — pot stârni un ecou mai adânc, la cetitor, decât l-ar putea obține jocul superficial și gratuit al unui experiment artistic numai.

De astă dată însă, nu obscuritatea înțelesurilor ci prozaismul — poate numai ostensiv, afectat — descurajază pe acela care s'ar lăsa îmbiat de făgăduiala autorului înscrisă pe coperta cărții. Nu vrem să insinuăm că d. Ștefan Popescu face proză fără să știe, dar ce pot avea comun cu poezia, în afara aparenței tipografice, astfel de versuri :

Ce e urît, greoi — e adesea din
[noi,
din dispoziția noastră,
din posibilitățile noastre.

Putem fi sensibili, și suntem chiar, la generozitatea elanului acesta :

Vulturește crește dela tine, dela
[mine, omule-prietene,
o bunătate fără vârstă, un gând
[îmbărbătător,
un chiot colosal, unanim,
pentru tineretul lumii.

— dar substanța versurilor citate se consumă odată cu înțelesul transmis. Poezia însă e ca o aducere-aminte plină de nostalgia unei armonioase împliniri, pe care abia când ai găsit-o începi s'o cauți cu înfrigurare, dupăce adică înțelesul comunicat a servit la ceva, a făcut posibilă participarea afectivă a cititorului.

Odată, cel puțin, d. Ștefan Popescu compune, cu titlu ilustrativ parcă — „ne fut-ce que pour vous en donner l'idée", cum ar spune Mallarmé — acest fel de poesie onomatopeică, s'ar zice că anume pentru a fi citată :

Giganticele hoarde de stânci, în
clădărite, cu solzii de ghețar,
aburcă țeste pleșe, spinări încălecate,

în tunete când surde, când hur
ducări de smei.
Zăpezi și grohoțișuri râvnesc va
lea'n cirezi năprasnice'n năvală.
Din poticniri iuțeala le crește'n
tărîtată,
din smuciturî mai slobod răsare
calea'n față
și faima, vitejia oștirilor în tropot.
rămase sînt de prăbușirea pute
rilor din stei,

când toată pedestrimea, când toa
tă călărimea de hîrci de bolovani,
zănatece se surpă, în hăuri îm
bulzite...

Sunt însă momente de-alungul „Excursiei în munți" când felul de a spune al d-lui Ștefan Popescu devine mai puțin exemplar și mai puțin demonstrativ — ca și cum din neatenție, uitând să se mai supravegheze, s'ar lăsa deodată luat de emoție — mai aproape de firesc, și poetic chiar (deși ca timbru amintindu-l pe Lucian Blaga) :

Mângâie piatra, ascultă-i mutenia,
pipăie-i pintenii, platoșa, chivăra
și'ntreabă: de ce se miră,
ce privește,
ce face,
ce gândește

Du-te la tezere :
pleacă-ți urechea,
străbate-le cu ochiul,
soarbele cu buzele.

Versurile citate sunt printre ultimele din șirul celor întâlnite în excursia la care ne-a îmbiat lectura cărții d-lui Ștefan Popescu. Ii dorim, într'o viitoare excursie, să găsească prilejuri mai rodnice de poezie.

MIHAI NICULESCU

Seară de dans

Luni 12 Ianuarie 1942, la orele 20.30, va fi la Opera Română (Teatrul „Regina Maria"), o seară de dans Gabriel Negry, cu concursul d-lui Ion Filionescu (la pian).

GABRIEL NEGRY

In program, interpretări pe muzică de Bach, Haendel, Mozart, Brahms, Casella, Pierné, Granados, Scriabin și Sabin Drăgoi.

Biletele la magazinul „Orfeu", calea Victoriei 44, telefon 4.05.12.

Poziții franceze în teatrul contimporan

(Urmare din pag. I-a)

In 1896, Antoine își închide porțile. Dar campania lui nu rămâne zadarnică. Din ciocnirea excesului naturalist cu excesul bulevardier se aprinde scânteia care luminează o nouă cale, propice unor nouă manifestări specific franceze. Pe calea aceasta înaintează acum triumfal o pleiadă de dramaturgi care, pentru prima oară în istoria teatrului francez, izbutesc să prezinte adevărate drame, adică acel dozaj delicat de comic și de tragic, de severitate și duioșie, pe care geniul francez încă nu-l putuse realiza, în ciuda modelelor engleze și germane, în ciuda preceptelor hugoliene și a melodramei romantice, în ciuda teatrului cu probleme și teze.

Numele acestor realizatori sunt mai toate cunoscute la noi, și multe dintre ele scumpe. Henri Becque, care se afirmă paralel cu Antoine, practică un verism aspru și stilizează în negru tablouri de moravuri și caractere umane. Porto-Riche, inciziv, catifelează totuși tragicul conflictelor sale cu nuanțe de melancolie. Aspru și verist este Octave Mirbeau, este Emile Fabre. Iar procesele sumare și crude, scumpe lui Henri Bernstein, se desfășură cu cinică luciditate. Pe o linie paralelă, Jules Renard privește printr'o pânză de lacrimi svârcolirile dureroase ale unei umanități precis observate. In fine, observația exactă a lui Henri Bataille se colorează cu irizări poetice și se învăluie în bogată elocvență sentimentală.

Nu ne oprim la François de Curel, spirit sistematic și deductiv, care răsbate în adâncurile sufletești înarmat cu instrumentul rece al teoriei. Nu ne oprim nici la truculența lui Richepin, nici la scânteietoarea grandilocvență a lui Rostand, romantici întârziați și fără descendență posibilă.

Dar cum să nu ne oprim la Claudel ? Ne oprim la Claudel cu atât mai multă plăcere cu cât, departe de a infirma continuitatea franceză pe care o schițăm aici, Claudel o confirmă cu mijloace noi, fiindcă acest catolic mult mai lucid decât mistic, acest zugrav de vitralii orbitoare prin culori vii și lumini adânci, acest prodigios poet într'un cuvânt, este un prodigios cunoscător al „inimii", a cărei substanță palpitantă o oferă divinității ca un sacrificiu. Există într'adevăr un psihologism claudelian fără analiză, fără migală, format din naive și masive divinații.

Să mai citâm nume ? Henri Lavedan, Maurice Donnay, Robert de Flers, Abel Hermant ? Acești minori au fost și au meritat să fie membri ai Academiei Franceze, fiindcă oricare ar fi scăderile lor tehnice sau temperamentale, ei se situiază pe linia geniului francez. Nu insistăm nici asupra lui Courteline, autentic Francez, în sensul definiției sugerate până acum.

Astfel, după războiul mondial, atunci când instituțiile păcii începeau să renască, scena franceză s'a putut mândri cu mai multe nume noi, definitiv instalate în patrimoniul național. Ea a putut grava pe frontispiciul ei profilurile lui Becque, Bataille, Claudel. Iar misiunea pe care o primea, era o dublă misiune istorică: aceea de a duce mai departe comedia psihologică, așa de strălucit reprezentată de generația premergătoare războiului, și aceea de a adapta definitiv spiritului național genul „dramă". Comedia psihologică, drama psihologică, ale căror limite nesigure permit nenumărate contaminări și combinații, acestea sunt într'adevăr genurile care ilustrează scena franceză din ultimii douăzeci de ani.

Drama sumbră, cu apeluri la subconștient, încărcată de obsesiuni, de refulări și desfășurându-se în atmosfere de bolnave neliniști: este drama lui Lenormand.

Drama femeiei solitare, care încearcă zădarnic să îndeplinească destinul necesar al iubirii: așa e Madelon a lui Jean Sarment, așa este eroina lui Simon Gantillon în Maya.

Drama familiară, sobră, umilă, cu teme de psihologie conjugală sau extra-conjugală: e drama lui Ch. Vildrac, a lui Denys Amiel, fostul secretar al lui Bataille, a lui Paul Géraldy, a lui J. J. Bernard.

Drama „triunghiului" — doi bărbați iubind aceeași femee (Paul Raynal, în Le maître de son coeur, și câți alții !), sau două femei iubind același bărbat...

Drama complexă, cu vaste ecuații amoroase, normale și anormale, ca în Les parents terribles a lui Cocteau...

Peste tot, aceeași temă fundamentală: iubirea. Iubirea în toate ipostazele ei, cu infinitatea ei de consecințe, de nuanțe, de reacțiuni. O întreagă umanitate îndrăgostită, pe care o putem clasa după vârstă, după profesiuni, după mediul social și geografic, o întreagă umanitate sufere de iubire, trăiește, se valorifică și moare prin iubire.

Alte conflicte, independente de iubire sau grefate pe ea, îmbogățesc de sigur psihologia scenei franceze între un război și celălalt. Siegfried al lui Giraudoux, sub pretext un caz de amnezie, pune cu autoritate problema psihologiei diferențiale franco-germane. Jean-Victor Pellerin, în Têtes de rechange (1926), una din cele mai curioase realizări contimporane, caracterizează cu vigoare conflictul generațiilor de ieri. Iar Paul Raynal, în Le Tombeau sous l'Arc de Triomphe (1924) studiază cu un dureros și puternic patetism raportul psihologic și moral dintre combatanții de pe front și civilii din spatele frontului.

O foarte diversă umanitate fantomatică circulă astfel de douăzeci de ani încoace între Montmartre și Montparnasse, prin Champs-Elysées și Bulevarde, de la Atelier-ul lui Dullin și de la l'Oeuvre a lui Lugné-Poe, prin diferitele întreprinderi ale lui Jouvet și Gaston Baty, până la Vieux-Colombier, ale cărui porți Jacques Copeau le va închide prea curând.

Copeau, Dullin, Baty, Jouvet — admirabili actori, regisori inteligenți, artiști integri și integrali — scena franceză le datorește bogăția și noblețea ei de douăzeci de ani încoace.

Innoitori, toți patru au fost înnoitori. Toți patru au reînnoit decorul, au imaginat focuri de scenă, au acceptat și solicitat toate temeritățile. Intr'adevăr, teatrul francez recent nu-și interzice nimic din tehnica modernistă și din ingredientele pomentate — metafizice, exotice, fantastice, clinice — ale corifeilor străini. In epoca lui Freud, a lui Bernard Shaw, a lui Pirandello, a lui O'Neill, ar fi fost paradoxal și anahronic ca singur teatrul francez să-și interzică cercetarea orizonturilor încă neexplorate. De fapt, freudismul lui Lenormand și Cocteau; tehnica vehementă a unui Pellerin, a unui Salacrou; raccourci-ul sugestiv al unui Gantillon — dovedesc cu prisosință că scena franceză s'a ținut în bătaia tuturor curentelor mondiale.

Mai mult chiar : scena franceză a izbutit să se smulgă din prejudecata realismului elementar, pentru care „adevărul" era imitarea abia stilizată a naturii brute. Superstiția „feliei de viață" naturaliste nu mai impresionează pe nimeni, iar naivul tablou de moravuri, fără motivări interioare și fără proiectări pe plan uman, s'a refugiat în teatre de a doua mână. Acum vreo zece ani, Etienne Rey, criticul ziarului Comoedia constata falimentul realismului, iar Henry Bidou, foiletonistul dramatic al ziarului Le Temps, un om de înaltă cultură și un excelent observator, proclama că „Au théatre, le règne du fait positif est terminé". Această descătușare a scenei nu era de altminteri decât un episod al unei descătușări generale în literatura mondială, manifestată cu oarecare timiditate și în literatura franceză, unde academicianul, romancierul și marele amator de opere străine, Edmond Jaloux, vestea cu insistență în articolele sale (Les Nouvelles littéraires, Le Temps, etc.) că spiritul literar al vremii se îndreaptă vertiginos către perceperea și expresia sensurilor fantastice ale lumii și vieții.

Sub impulsiunea acestor tendințe, teatrul francez renunța la reprezentarea prea directă și materială a faptului și adopta chiar o logică mai puțin rudimentară. El accepta să moduleze datele vieții prin ironie, fantezie, idee, poesie, și proiecta asupra obiectului lumini subiective, care aveau semnificația unei interpretări adânci sau cel puțin personale a materialului.

Dar toate aceste înnoiri și modulări nu s'au produs la întâmplare, ci în sensul și în limitele geniului francez. Căci acesta este faptul dominant care trebuie scos în relief : teatrul francez de după război a realizat o formulă a comediei și a dramei psihologice care, nu numai că rămân franceze în esența lor, dar devin mai franceze poate decât genurile similare practicate înainte de război. Căci inovațiile de care vorbeam nu sunt esențiale. Nu ne vom mira deci că un scriitor așa de sensibil la sugestia adâncurilor turburătoare, André Gide, la atitudine împotriva freudismului devenit monedă curentă: Le treizième arbre, un act reprezentat la începutul anului 1939 (teatrul „Au rideau de Paris"), e o fină satiră a Psihanalizei care bântuie în anumite medii de provincie, introducând comice perversiuni în imaginația domnică de sensațional a plictiselilor provinciale. In general, se poate afirma că ceeace la un Shaw, la un Pirandello, domină cu luciditatea unui procedeu devenit doctrină, nu figurează în teatrul francez decât cum grono salis și pe al doilea plan.

Iar pe planul întâi se desfășură, cu o amploare și autoritate demne de tradițiile seculare, aceleași „Coeur humain", aceeași umanitate studiată în funcțiunile ei sentimentale și pasionale de totdeauna și cu aceleași mijloace specifice rasei : intuiția psihologică pătrunzătoare, despuiată de orice analiză didactică și rebelă oricărei formule teoretice prea despotice ; spiritul (l'esprit) spumos și liber, grațios sau amar, nuanțat la infinit ; o umbră de melancolie, în sfârșit, așa cum se cuvine descendenților unei rase care știe adâncurile inimii, dar și limitele posibilității noastre de a-i cunoaște absolutul și de a-i învinge fatalitățile.

BASIL MUNTEANU

Această expunere a fost făcută la Teatrul Național din București, în ziua de 23 Noembrie 1941.

„Noi dela bombardament"
de GRIGORE OLIMP IOAN

Despre războiul pe care-l ducem împotriva bolșevismului s'au scris și se vor mai scrie cărți în ale căror file vibrează momente din marea epopee dusă prin sângele vărsat pentru pământul dela răsărit. Ceeace s'a tipărit până acum în această direcție, sunt lucruri văzute și trăite, la diverse voltaje, de luptătorii tereștri.

Dar există, desigur, și un alt aspect al bătăliei, cunoscut mai mult din cifrele corecte ale comunicatelor, — e vorba de războiul aerian, a cărui amploare și însemnătate sunt prea evidente spre a mai fi puse în discuție.

Noi dela bombardament este o carte de intensă trăire, autorul ei luptând ca pilot într'o escadrilă încă dela declararea ostilităților cu Rusia sovietică. Insemnările zilnice ale *gazetarului* Gr. O. Ioan oglindesc, sobru și precis, stări sufletești, aspecte de ansamblu și ne redau, într'o lumină justă, spiritul de echipă ce animă personalul fiecăruj aparat.

Cartea, apărută în editura „Ofar", conține un număr de 50 fotografii documentare, aeriene și terestre, cu totul inedite.

Povestire de Crăciun

(Urmare din pagina I-a)

Astfel umblînd, timp nesocotit de lung, regele acesta predestinat și slugile lui nenumărate, purtînd daruri măiastre și plasa plină cu păsările năzdrăvane ale țării lui, a intrat într'un oraș cu totul necunoscut, dar unde steaua s'a oprit deasupra capului. Și dacă scăpase de moarte și de sclavie, prin luptă, dealungul drumului său, războindu-se cu dușmanii cei mai aprigi și sufletele cele mai haine, aici însă unde el venea să întrebe de Impăratul lumii, născut după cum grăia semnul stelei, printre oameni, spre a i se închina cu umilință și a-i fi slugă, aici însă, în loc de blîndețe și de înțelegere, oamenii au ridicat pietrele drumului și le-au aruncat asupra lui, mînîndu-l cu țipete și blesteme, în afara zidurilor cetății.

Dar, cum stătea desnădăjduit, iată că un copilaș l-a luat de mînă și blajin l-a dus cu încetul (cum putea pasul său mic de prunc) — și lumea părea un surîs, atît de fericit se simțea regele — pînă la malul unui lac dintr'o pădure (îmi spunea povestirea : ale cărei ape erau limpezi și adînci ca și ochii unei fecioare rugîndu-se).

Aici, a zărit printre niște bărci trase la mal, o mînă de oameni, poate pescari, dar pe chipul lor iradia o strălucire atît de mare, încît regele s'a dus drept la ei și pricepînd aproape că se află în fața unor sfinți (sau aproape zei, fiindcă nu știa încă ce este aceea un sfînt). Iar unuia din ei, care le vorbea celorlalți, i-a spus și el cuvintele de cinste, cum obișnuește un nou venit cînd intră într'o adunare, dar nu mică i-a fost mirarea cuzindu-l pe acesta răspunzînd în limba lui, de unde pînă acum, pe cîte meleaguri călătorise, nu se prea putea înțelege cu nimeni ; dar necunoscutul l-a lămurit repede, spunîndu-i că Dumnezeu i-a dat darul de a vorbi orice limbă.

— „Du-mă la El", a strigat atunci regele, înveselit de a fi ajuns însfârșit la ținta dorită, pentru care ostenise atît amar de ani.

Dar apostolul — căci era un apostol acela căruia îi vorbea — punîndu-i cu blîndețe mîna pe umăr i-a spus : ai venit prea tîrziu ; El a stat între noi, Mîntuitorul, treizeci și trei de ani, dar răutatea oamenilor și nevolnicia lor l-au omorît, iar acum stă undeva în ceruri, și domnește de a dreapta Tatălui !

Nu mică a fost supărarea regelui cuzind aceasta, și sufletul care așteptase atâția ani desrobirea, trupul chinuit de calea lungă și obositoare, de neajunsurile și pericolele ei, s'au deslănțuit, încât o sguduitoare furie l-a cuprins, de cu greu s'ar fi liniștit dacă nu spunea apostolul :

— Au mai fost și alți regi cari s'au plecat în fața pruncului nou născut. Dar ei legea n'au cunoscut-o, cum o vei cunoaște tu, acum, fiule.

— Și care este legea ?

— Să-L iubim, și să ne iubim unii pe alții.

La aceste cuvinte, toată tulburarea regelui s'a liniștit. Tăcut, el a înțeles copleșitoarea frumusețe a cuvintelor auzite. Și-a reamintit viața lui, s'a gândit la sacrificiile cerute de zei țării sale, la răutatea neostoită a oamenilor întâlniți pe drum, la chinurile ce îndurase, la luptele ce purtase și văzuse purtându-se, și s'a simțit, cu tot părul său alb, reîntinerit.

— Aceste cuvinte sunt încântătoare, a spus el atunci ; să fi murit un om pentru a-i învăța pe ceilalți iubirea, este un lucru minunat.

Și cuprinzând în brațe pe apostolul fericit de a fi descoperit un nou suflet curat, i-a spus : Dumnezeul tău este și al meu.

Noaptea, care venise între timp, s'a întins deasupra lacului și o liniște amețitoare i-a cuprins pe toți. In acea tăcere, regele țării îndepărtate și-a simțit sufletul purificat. Toate durerile și suferințele drumului s'au irosit în uitare.

Ce s'a mai întâmplat apoi cu el, nimeni nu știe prea bine. A pornit mânat de îngerii Domnului, sau singur a pășit, dar fapt este că s'a ridicat pe niște munți înalți, foarte înalți, unde așteaptă venirea Fiului Iisus, a doua oară, cu mândria și strălucirea anunțată. El este nemuritor, și viața lui se hrănește din flacăra iubirii, (poate deaceea este nemuritor) pe care o așteaptă, cu răbdare să se împlinească pe tot pământul, adeverindu-se astfel vrerea Domnului și încheindu-se rostul drumului său lung și obositor, din țara dintre Miază-zi și Miază-noapte către Locul unde s'a născut Mântuitorul.

. . . . . .

Astfel spunea acel vechiu basm al copilăriei pe care l-am auzit povestit în preajma Sărbătorilor. Iar sufletul meu voia să știe unde se ascunsese regele țării îndepărtate, pentru a-l întreba dece nu vine printre oameni o clipă mai devreme, să-i învețe și pe aceștia taina lui.

Și poate totuși va veni, să-i putem privi fața minunată, luminată de focul dragostei, să ne povestească răutățile întâlnite în calea lui, (vom depăna și noi durerile noastre) să ne spună despre biruința iubirii pe care el a realizat-o.

DIMITRIE POPESCU

Aspecte din viața culturală a poporului slovac

de HERMAN V. KLACKO

Curând după 14 Martie 1939, data proclamării independenței Statului Slovac, s'au întrunit în splendida stațiune balneară a munților Tatra, la Tatranska Lomnica, poeții și scriitorii poporului slovac, pentru a discuta asupra orientării ideologice a culturii slovace și a elabora programul național-socialist în care urmează a se încadra întreaga viață culturală slovacă. Manifestul poeților și scriitorilor, publicat în urma amintitei întruniri, a devenit o piatră de hotar în viața acestui popor și a pus la adăpost cultura slovacă de orice influențe nefaste, angajând-o cu toate forțele ei tinere, în slujba vieții naționale.

Cultura poporului slovac n'avea nevoie să i se pună abia la acea dată târzie temelia inițială, căci ea se bucură de o veche tradiție, cu o valoare bine stabilită, dar trebuia să i se dea un ritm nou, o nouă pulsațiune, pentru ca astfel reînviată să poată pătrunde în toate straturile sociale și în colțurile îndepărtate ale Slovaciei muntoase. Inițiativa acestei activități importante a fost luată de ministerul educației naționale al Slovaciei, care potrivit principiilor și programului părintelui națiunii, regretatul Andrei Hlinka, — „în fiecare sat un cămin cultural",—înființează o serie de școli noui și pe lângă fiecare școală un cămin cultural, având menirea să facă legătură directă a populației dela sate cu cele mai înalte instituțiuni de cultură națională.

Datorită celor mai de seamă instituțiuni culturale slovace, cum sunt ministerul educației naționale, Matica slovacă, și Universitatea dela Bratislava și în fine ministerul propagandei naționale, astăzi limba slovacă a fost purificată de streinisme și spiritul culturii naționale a devenit mai presus de toate creștin.

Poporul slovac, nici odată în cursul istoriei n'a renunțat la ideologia creștină și credem că nu se va îndepărta de ea nici-[illegible] popor au [illegible] rea mo- [illegible] din sur- [illegible] i eterne. [illegible] igios al culturii slovace se manifestă astăzi deosebit de viu în viața poporului și tinde a lua forme superioare. Credința individului este o chestiune de mare seriozitate, dar de și mai mare seriozitate este chestiunea credinței națiunii. Națiunea slovacă s'a contopit în toată ființa sa interioară cu spiritul creștinismului și reînsuflețirea vieții culturale

Un grup de tinere slovace

slovace se luminează le aureola operei apostolilor slavi, Cyril și Metodiu, dela începutul mileniului nostru.

Un nou spirit politic stăpânește astăzi massele poporului slovac, dornic a cunoaște problemele Europei moderne. Aici revine rolul ministerului propagandei naționale, care în ediții populare face să se răspândească în toată țara, cărți și studii asupra problemelor culturale, politice și sociale ce frământă viața popoarelor europene, angajând astfel în mod activ participarea publicității largi, în marele proces al evoluției istoriei umane.

Cea mai de seamă și cea mai veche instituție cu caracter pur cultural, este așa zisa Matica Slovenska, având în trecut chiar un rol național-politic deosebit de important, ca unică instituție culturală a unui popor subjugat. Activitatea acestei importante instituții în viața culturală a Slovacilor a fost sever controlată de oficialitățile politice stăpânitoare ale unui regim strein, în mai multe rânduri desființată pe răstimpuri îndelungate, averea ei confiscată, numai spre a nu se da posibilitate legitimă de a răspândi în rândurile poporului conștiința națională și lumina cuvântului slovac.

Astăzi, Matica Slovenska nu a încetat să fie un focar al culturii naționale. In slujba acestei idei, Matica Slovenska, cu sediul la Turciansky Sväty Martin, această Mecca a poporului slovac, împarte mii de volume de opere literare, științifice, artistice precum și o mare mulțime de cărți de literatură pentru copii. Este vrednic de amintit, că Matica Slovenska publică cea mai veche revistă literară „Slovenske Pohlady", care și-a serbat recent 60 de ani dela apariție.

Matica Slovenska (corespunzând în România unei „Astra" sub raportul funcțiunii culturale, și chiar Academiei Române sub acela al importanței) este cea mai mare instituție culturală slovacă, având zeci de mii de membri din toate straturile sociale, al căror număr crește pe zi ce trece, — și nu există vreun sat mai răsărit unde să nu fie un despărțământ al acestei instituții, cu bibliotecă potrivită cerințelor locale, în special din domeniul teatrului, care este foarte popularizat în Slovacia.

Dar cel mai de seamă rost al Maticei Slovenska este răspândirea cărții slovace. Cartea e cel mai fecund izvor al valorilor spirituale. In cărțile editate de Matica Slovenska, sub îngrijirea celor mai buni mânuitori ai penei slovace, se oglindește geniul național și tot ce a produs mai de valoare spiritul slovac, tot ce este caracteristic și izvorește din tainele ființei și originalității lui etnice. In urma acestei acțiuni de popularizare a cărții slovace, nu există comună care să nu aibă biblioteca ei publică, organizată potrivit legii speciale. In afară de aceasta, statul și-a luat sarcina controlului publicațiunilor, pentru a împiedeca răspândirea literaturii și a publicațiunilor în genere dăunătoare națiunii. Astăzi, în Slovacia se colportează cărți cu conținut și idei valoroase din punct de vedere artistic și literar și care nu se împotrivesc intereselor vitale ale națiunii ori umanității, cât și bunelor moravuri și principiilor etnice.

Tot asemenea, după cum literatura ai cărei reprezentanți sunt organizați în „Asociația scriitorilor slovaci", — și celelalte ramuri ale culturii au în Slovacia organizațiile lor proprii și nu există nici o ramură a culturii omenești care să nu aibă reprezentanții săi în Slovacia.

Poporul slovac iubește muzica și cântecele lui frumoase răsună astăzi mai vesel în văile și munții Tatra, trezind un viu răsunet în sufletele tinere ale compozitorilor slovaci, cari compun acum într'un ritm mai viu ca odinioară, culegând elemente muzicale din gura poetului anonim. In sălile de concerte putem auzi compozițiile talentatului Jan Bella, ale vigurosului Mikulas Moyzes și M. Schneider- Trnavsky, poate cel mai popular dintre seniorii cântecului slovac și valoroasele compoziții cu intonații clasice, ale tânărului compozitor Eugen Suchon.

Acești compozitori au devenit cunoscuți chiar și în țările străine, în special în Germania, unde au fost mult apreciați, cu ocazia diferitelor concerte date acolo.

Teatrul Național, care nu mai departe decât cu doi ani în urmă juca cu sălile aproape goale, din cauza unei greșite selecțiuni a pieselor și pentru motivul că spectatorul slovac se simțea străin în sala de spectacol a teatrului său, astăzi joacă în fiecare seară cu sălile pline, ba chiar s'a pus chestiunea ridicării unui Teatru Național monumental, cel vechiu rămânând numai un fel de Studio, după modelul celui bucureștean.

Literatura dramatică slovacă făgăduește de pe acum prin intențiile ce manifestă să nu rămână locală, fără a tinde totuși la un criteriu absolut de perfecțiune artistică, Și dacă mai sunt astăzi unele dificultăți care se ridică în calea evoluției artei teatrale (dificultăți de natură financiară, lipsa unei literaturi dramatice originale și alte asemenea) totuși pe acest teren al culturii slovace se așteaptă cu încredere apariția unui creator autohton, care să fructifice creațiunea națională slovacă și s'o introducă pe planul vieții internaționale.

Tineri slovaci

Paralel cu teatrul, e astăzi producția filmului național. In Slovacia a luat ființă, în scopul producției filmului, asociația „Nastup", care turnează în fiecare săptămână un jurnal sonor și e pe cale de a turna și filme cu acțiune teatrală. „Nastup" a editat până acum diferite filme de propagandă, răspândite astăzi în toată lumea, despre viața și folclorul poporului slovac, care este deosebit de pitoresc și de o valoare artistică însemnată. Poporul slovac, asemenea poporului român, și-a păstrat obiceiurile lui naționale ; din cele mai vechi timpuri, se împodobesc cu costume naționale bogate în broderii și de un minunat colorit ; și cântă aceleași cântece pline de duioșia doinelor românești. Aproape fiecare sat își are portul lui specific, mai ales femeile slovace se împodobesc cu cele mai splendide costume țărănești, demne de admirația ochiului artistic. Astfel, filmul colorat slovac are un mare viitor și a stârnit admirație în fața publicului din Germania.

In toate ramurile vieții culturale slovace se poate observa o vie activitate, un progres și o tinerească însuflețire dornică să cunoască și să se facă cunoscută prin legături cu străinătatea. In primul rând, cu statele vecine și prietene, căci amiciția este un factor deosebit de important în schimburile și relațiunile culturale între popoare. Cu Germania mai ales, această mare putere, care conduce destinele Europei noui și păstrează pentru națiunea slovacă cele mai sincere simpatii. Relațiunile culturale italo-slovace au luat un nou avânt și forme concrete, în așa măsură că azi, în Slovacia, avem 18 licee unde se predă limba italiană și la Inalte școli, trei lectorate de limba și literatura italiană. De altă parte, în Italia, la Institutul Oirental din Neapole, s'a înființat un lectorat de limba slovacă. Intre tânărul stat Croat și Slovacia sunt în curs schimburi de studenți, vizite reciproce între diferite asociațiuni, ziariști etc., cari toate contribue în măsură simțitoare la cunoașterea reciprocă a popoarelor și strângerea relațiunilor dintre ele. Deasemenea, relațiunile românoslovace care datează din timpurile vechi ale suferințelor comune și a luptelor pentru acelaș ideal, împotriva aceluiaș dușman secular, relațiuni pline de cele mai curate sentimente izvorîte din comunitatea de soartă și viitor, au fost reînsuflețite în zilele noastre de vizita orchestrei române a Filarmonicei la Bratislava, de vizita grupului de ziariști slovaci în România etc., cari au contribuit în mare măsură la adâncirea tradiționalei prietenii între națiunile noastre.

„PRINDE UNUL CALUL"!...

– schiță –

Intr'una din zile, batalionul nostru a mers cu pas întins, ca cei din vânători. Porniți din zori, pe drum lung, cu căldură multă și apă puțină, cu toată voioșia de peste zi, pe'nnoptat ne cuprinsese pe toți o oboseală vădită, când pe flancul stâng și în răspăr ne pomenim cu un cal liber. Era un dobitoc bine făcut, scăpat de ai noștri sau evadat pe semne dela inamicul în retragere. Părea că trece coloana noastră în revistă, așa mergea cu pas bătut și ținea capul buestraș.

Cum l-a văzut domnul maior, a băgat de seamă că nu-i un cal de rând și-a ordonat :

— Prindeți calul ! Comunicați mai departe și se va raporta de executare !

Porunca aceasta scurtă și limpede a fost prinsă de antenele majorului nostru Tăbârcă, un fel de cutie de rezonanță a tuturor ordinelor ce veneau de la „comandă", și retransmisă coloanei cu o mică modificare, căci dânsul avea un dar nespus să sucească lucrurile.

— Prinde unul calul ! Comunică mai departe și raportează de primirea ordenului!

— Prinde unul calul ! Comunică mai departe și raportează...

— Prinde unul calul !... s'a repetat din grupă în grupă până la coada coloanei.

La pas cu calul mergea și ordinul sau mai bine zis, la pas cu ordinul mergea și calul. Dar odată ajuns la celălalt capăt, drept urmare s'a făcut din nou aceeași tăcere scandată de cadența noastră tot mai grea, când auzim din față glasul imperativ al domnului maior :

— S'a comunicat ordinul ? Se va raporta de executare !

— Raportează unul dacă s'a comunicat ordinul ! — reia domnul major Tăbârcă, convins că e totdeauna interpretul fidel al dorințelor celor superiori.

— Raportează unul dacă s'a comunicat...

— Raportează unul... — se pierde din glas spre capătul din urmă al convoiului, dar calul s'a depărtat în întunerec de nici ropotul copitelor nu se mai aude.

Aceasta nu împiedică să revină după un minut răspunsul tot prin telefonia fără fir a coardelor noastre vocale :

— Da, s'a comunicat... — vine încet și de departe.

— Da, s'a comunicat... — se aude tot mai pronunțat până la grupul de comandă.

— S'a prins calul ?! — întrebă iară domnul maior, cât îl ține gura.

— S'a prins calul ? — au repetat întrebarea zeci de voci.

— Nu s'a prins! — se aude cum se'ngână încet și de departe, apoi tot mai tare, din gură în gură, până la „comanda" batalionului.

— Dece nu s'a prins ? — întrebă pentru ultima oară, ca scos din pepeni, d. maior.

— Dece nu s'a prins ? — a repetat automat mașina vorbitoare care a făcut din nou naveta în coloană, ca să vină cu răspunsul :

— Calul a trecut mult înapoi ! — Și acesta a fost raportul primit de domnul maior, la ordinul de a se prinde calul, după care cineva din apropiere ne-a trimis o vorbă ca de om supărat, către toți în general.

Domnul major Tăbârcă a prins-o, a repetat-o de astădată fără modificare și ca să iasă din cauză, a adăogat convins și suveran :

— Vedeți ?! Așa vă trebue, mama voastră de soldat ! De ce nu raportezi emediat de primirea ordenului? Ai?!

M. CERNEA

Lumina cunoștinței

(Urmare din pag. I-a)

de nepătrunse judecățile lui și de negăsit urma căilor lui ! Căci cine a cunoscut gândul Domnului ? (Romani XI 33—36).

Aceste gânduri de cucernică smerenie creștină, în fața problemei cunoașterii lui Dumnezeu, au preocupat mult pe Sfinții Părinți ai Bisericii creștine. Căci, cum ar putea omul să cuprindă cu mintea omenească cea cu margini simțite, pe cel ce este fără de margini și necuprins ? La această frământare sufletească, marele Părinte bisericesc, Sf. Ioan Gură de Aur, care a avut și suflet de aur, a dat grai răspunzând cu cuvintele pe care îngerii Domnului le-au rostit deasupra peșterii Betleemului : „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire". (Luca II, 14). Iar un alt Părinte bisericesc, din profundă evlavie pentru Domnul Hristos a alcătuit cuvintele troparului Nașterii Domnului, în care a rostit : „...răsărit-a lumii lumina cunoștinței".

Aceste evlavioase exprimări ale Sfinților Părinți corespund adevărului revelat de însuși Domnul Hristos, care ne vorbește prin pana Sf. Apostol și Evanghelist Ioan : „Eu sunt calea, adevărul și viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin mine. De m'ați fi cunoscut pe mine și pe Tatăl meu l-ați fi cunoscut și de acum îl cunoașteți și l-ați văzut" (Ioan IV 6—7). Deci este firesc ca la marele eveniment al Nașterii Domnului să recunoască creștinătatea cu credință și evlavie, că i-a răsărit în fața lumina cunoștinței.

Preot MIHAIL BULACU
Conferențiar universitar

Ultime informații

Duminica viitoare va avea loc pe Șoseaua Kisseleff o bătaie de flori. Va fi un spectacol rar, la care frumusețile bucureștene își vor da concursul. Vor participa toate casele de Mode române și streine.

Hotelul Juntea, din Călimănești, anunță onorata clientelă că are încă douăzeci de camere libere pentru luna Iulie. Doritorii se vor adresa în scris la Direcția Hotelului.

Costume de baie, toate culorile și dimensiunile, din cele mai fine găsiți la prețuri ce desfid orice concurență. La Magazinul „La Naiada" Str. Apele Minerale 12 bis.

La restaurantul „Carul cu vin" se servesc gratis zilnic, între orele 6 și 8 cartofi prăjiți, o porție la fiecare sticlă de o litră consumată. Vinul este furnizat de Pivnițele cele mai renumite dela Drăgășani și Cotnari și costă 1 leu litrul.

Numărul viitor al gazetei noastre va apare în 32 de pagini în culori și va costa 30 de bani.

Vom oferi cetitorilor noștri cu acest prilej un supliment artistic constând dintr'un minunat peisaj, datorit penelului ilustrului nostru pictor Voinescu.

Este reproducerea tabloului premiat la ultima Expoziție internațională dela Waxtown.

Din Tokio se anunță că Soc. Prietenilor Americii va organiza în curând o expoziție a tuturor producțiilor literare și artistice menite să apropie și mai mult sufletele celor două popoare.

Cacao, cafea, chocolată elvețiană la renumita firmă „La Sultan" str. Dardanele 13.

Untdelemn Sasso, Puget, Shemen, orice cantități, la Consumul Pieței.

Restaurantul „La fleica înfuriată" a fost amendat cu douăsute de lei, pentrucă a vândut costițe de purcel cu 60 de bani.

Ieftenindu-se prețurile, Camera de Comerț a publicat următorul *Mercurial :*

Carne de vacă obișnuită 50 bani;
Mușchi de vacă 65 bani;
Antricot de vacă 60 bani;
Carne de porc 60 bani;
Costițe, mușchiuleț de porc 70 bani;
Slănină 1 leu;
Orez kg. 90 bani;
Lămâile buc. 5 bani.

INTÂIA fericire...

RĂMĂSESEM

așadar în „Fericirea" trecută la Apoteozele d-lui Dună.

Apoteoza I, care ar merita, ca dealtfel toate celelalte poezii ale maestrului, să fie citată integral, începe astfel :

M'opersc în calea vieții ce mi-a sortit destinul
Și-mi șterg sudoarea feții ce-o 'nrăurează spinul,
Și-mi mângâi puțin gândul ce oboseala-l curmă,
...Il simt mai clar, purtându-l cu mii de ani în urmă
Il simt mai clar, o lume, mai simplă, mult mai nouă,
Mai sfântă și anume... necunoscută nouă...

D-l Dună se dovedește astfel a crede în metempsihoză.

Il văd parcă, în urmă cu mii de ani, pe d-l Dună venerat de vechii Egipteni.

Dar cultul apic a trecut din păcate și astăzi, în aceste vremuri de prăbușiri ale vechilor zeități, obiectul venerației antice n'a rămas decât o biată victimă a abatorului municipal, ba încă și maximalizat la preț.

Cu jale prin milenii străbate, ca prin vis,
Imaginea divină a boului Apis
Ce tristă este viața în evul nostru nou
El fost-a zeu odată și azi e numai bou.
Acel ce-odinioară de toți era slăvit,
Azi cade sub cruzimea hainului cuțit.

Dar să revenim la Apoteoza I-a.

In depărtate veacuri văd oamenii credinții
Purtând în barbă, steaguri, perii albi ai biruinții
Văd proorocii în robe, în pelerine negre
Având pe buze vorbe și legile integre
Văd pe profeți ce'n taină țesură viitorul
Văd înțelepții ce'n taină, aprinsă ca amorul

Iar eu urmând exemplul divinului maestru
Văd omenirea numai în urmă c'un trimestru
Din cuștile azi goale văd fugăriți sticleții
Și cum, cu 'nduioșare, primitu-i-au poeții.
Oceane de cerneală, munți aprigi de hârtie
Ii văd cum se consumă în nouă poezie
Și oameni cari nu cată nici dincolo de nas
Ii văd cercând zadarnic să suie pe Parnas
Incât mă 'ntreb cu jale cum, scumpa azi, hârtie
Mai rabdă să înghită atâta poezie.

Apoteoza II-a aduce însă anumite ecouri vagi ale unei autentice poezii din veacul trecut.

„...Tu îmi scrii că rațiunea este astăzi fantezie
Că de vrei să'nduplеci lumea socotită-i nebunie ?
Că azi omul trece 'n grabă prin ale vieții grătii,
Nici gândește, nici se 'ntreabă, de e vrednic a trăi ?
Că gândind din zori în seară și din seară'n dimineață,
Fără falã sau ocară trece fericit prin viață ?
Au ! aceștia's pușidicul, masa cea ne 'ncăpătoare
Dar de-i judeci e ridicol, spânzurat vei fi'n altare.

D. Dună rostește câteva adevăruri cari se cuvin recitite și adânc meditate. Câți, într'adevăr, trec fericiți în grabă, prin „ale vieții gratii", nici „gândesc nici se întreabă de e vrednic a trăi".

Meditațiile profunde, pe cari Paginile albastre ale d-lui Dună ni le provoacă sunt un prilej de rară înălțare. Deaceea îi suntem profund recunoscători și așteptăm cu înfrigurare al doilea volum de Pagini albastre, spre a comunica nerăbdătorilor noștri cetitori fructul sensibilității și cugetării simpaticului nostru poet.

In așteptare, vom încheia cu primele două versuri din „Auto-Portret-ul" poetului :

Ce-am fost?... Ce sânt ?... Dar ce voiu fi ? Durere,
Mă înspăimânt și tremur fără vrere...

INTR'O REVISTĂ

de humor d. George Sare (?!) a provocat pe toți epigramiștii, și în general toți autorii caraghioși (le spunem astfel convinși fiind, ca și d. Pisani, de pericolul înnoirii limbii române) la o luptă literară, de pe urma căreia, zice d-sa, toți vor fi doborîți la pământ.

La Blitz - Krieg-ul declarat de d. Sare, primim următoarele versuri-răspuns :

RIPOSTĂ

Văzui minune mare:
Un domn ce-și zice Sare,
(In nume doar o are !)
Lansă o provocare,
Pă cum că fiecare,
Fie el mic și mare,
Sărac sau mai cu stare,
Scutit de concentrare,
Băiat din lumea mare,
Sau orice domn Cutare
Să stea să se măsoare
Cu zisul domn (hm!)... Sare.
Și-aceasta'n grabă mare.
Urmează să-l doboare
Urgent, dintr'o suflare.

MORALA

Morala, fiecare
S'o tragă e în stare :
Tăcerea e de aur iar vorba e de... sare.

RADU A. STERESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.